ANUL XXVIII
1
(1 183)
Sîmbătă
5 ianuarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Țara la început de an

Țara la început de an, țara aflată la orizonturile unui nou an, pe traiectul istoriei sale de muncă și viață, în continuitatea de fapt a unor idei și dimensiuni de natură economică, politică și socială care au plasat-o în epoca celor mai fertile și mai prodigioase transformări din întreaga sa existență, țara ca realitate materială și spirituală, țara ca timp, ca durată, țara ca permanență a gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, țara ca dragoste, ca nădejde, țara ca vis și înfăptuire, țara ca tot ce ne înconjoară și sîntem — acesta este tabloul în relief uman și moral al unui nou început de an, acesta este sentimentul înalt care ține de durabilitatea și frumusețea unei epoci uriașe, de cea mai mare însemnătate națională. În lumina și pe parcursul înfăptuirii căreia ne mostenim neîncetat, cu o zestre nouă, sporită, pe măsura celor mai înaintate idealuri și aspirații. Mesajul de anul nou adresat țării, poporului, de către secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne insuflă acel cuprinzător și dinamic realism care a devenit o caracteristică esențială a ultimelor două decenii de cînd țara se află pe cel mai complex și mai înfloritor drum al său. Tradițional prin expresia și sinteza sa, mesajul ne conține în datele unor preocupări și eforturi de întinsă rezonanță, în el se află imaginea României cuprinsă și se află definită starea unui bilanț care a făcut din anul jubiliar al celei de a patruzecea aniversări a libertății noastre și anul celui de al XIII-lea Congres al partidului un răstimp definitoriu pentru actualitatea și perspectiva în care sîntem angajați.

Pe filele începutului de an, ultimul din seria acestui cincinal, s-au înscris și se înscriu cele dintîi semne și fapte de muncă ce ne ilustrează sub raportul încrederii și hotăririi cu care dăm viață prevederilor planului pe acest an, programelor și măsurilor adoptate de marele forum comunist. Este, așa cum s-a spus, un an decisiv pentru bilanțul unei întregi etape și este în același timp decisiv pentru viabilitatea și certitudinea unei întregi perspective pentru că, în toate componentele sale economice, tehnice și științifice, în toate articulațiile sale sociale, sub toate laturile și mobilurile sale, acest an 1985 apare și ca o punte temeinică între două etape, ca un reper cît se poate de semnificativ pentru o realitate cu mult mai dinamică, viitoare. Ea apare ca proiect dar și ca deziderat, ca posibilitate și certitudine, ca materie densă de lucru, în modelare, după spiritul și substanța ideilor, a hotăririlor marelui forum comunist devenite program și conduită ale întregii națiuni.

Este de ordinul celei mai simple și mai cuprinzătoare evidențe, faptul că, asemeni unei uriașe rostiri în destin, partidul și țara alcătuiesc îngemănarea de gînd și acțiune, de realitate, vigoare, dinamism și perspectivă, ca o sudură a celor mai trainice și înaintate idealuri, dînd în permanență și cu o deosebită claritate proba unei indestructibile și decisive unități. Este acesta sentimentul întreg pe care l-am trăit ascultînd mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu. Pe temeiul acestei unități țara de azi se află în focarul de raze al celei de mîine. Mesajul conducătorului partidului și statului trimite cu insuflețire spre o asemenea înțelegere și e hotărît că în inima și conștiința întregii națiuni stă lumina tuturor împlinirilor sale.

În felul său emoționant, cald și generos, țara își omagiază oamenii și biografiile de excepție, adăugindu-le tezaurului său de valori și exemple modelatoare ca pe un fapt de spirit în cumpănirea contemporanilor ca și a urmașilor. Este un gest acesta care-și are o profundă și revelatoare explicație morală, pentru că el atinge resorturi adînci, mai puțin vizibile dar de un curat și indiscutabil simț al dreptății, al încrederii, al prețuirii, ai stimei și respectului cu care poporul și țara îi înconjoară dintotdeauna pe cei ce le exprimă și le înțeleg în cel mai înalt grad aspirațiile, cerințele și așteptările și, prin întreaga lor muncă și viață, se așează în slujba împlinirii acestora, aducîndu-și o inconfundabilă contribuție la sporirea zestrei naționale de valori. Ne prilejuiește aceste gînduri apropiata omagiere a zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții noastre politice, om de știință binecunoscut, savant de renume mondial.

Este știut că nu există azi domeniu de activitate în care știința și cercetarea să nu fie implicate după cum la fel de bine se știe că în toate marile izbînzi ale acestor ani, în strînsă legătură cu creșterea nivelului de viață material și spiritual al poporului, știința are o contribuție de vîrf. Și în toate acestea se află contribuția de marcă a gîndirii, a operei, a acțiunii teoretice și practice ale tovarășei Elena Ceaușescu. Acest adevăr incununează o realitate și deschide un larg orizont asupra preocupărilor economice, științifice și tehnice din actuala etapă ca și în perspectivă. Viabilitatea unui asemenea amplu și statornic demers stă ca argument în tot ceea ce ne-am propus pentru viitorul apropiat și depărtat cînd nou, crearea și aplicarea acestuia în muncă, în viață, constituie o coordonată de fond a întregii activități.

O biografie de excepție, o activitate neobosită, un exemplu strălucit de muncă și viață, o cuprinzătoare și responsabilă înțelegere a rosturilor științei și a menirii acesteia în societate, în lume, pentru salvgardarea umanității și a condiției umanismului fac tot mai rostit pretutindeni numele tovarășei Elena Ceaușescu. În fruntea Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea" desfășoară o prodigioasă activitate, exemplară nu numai sub aspectul concret al rezultatelor, cît și sub acela etic, al moralei prin care știința trebuie să servească vieții, libertății și independenței popoarelor iar nu amenințării lor, nu distrugerii. „Popoarele, în care oamenii de știință au un mare rol — spunea tovarășa Elena Ceaușescu — pot, acționînd unite, să schimbe cursul evenimentelor, să asigure triumful rațiunii și păcii. Trebuie să facem totul, mai sublinia, ca minunatele cuceriri ale științei, ale tehnicii, ale cunoașterii, energia nucleară să fie puse numai și numai în slujba dezvoltării economico-sociale pașnice ! Să facem totul pentru a apăra dreptul suprem al oamenilor la existență, la libertate și independență, la viață, la pace !".

Cu sentimentele celui mai deplin respect, de stimă și prețuire țara îi omagiază personalitatea și îi adresează urarea călduroasă, „La mulți ani !"

În ecourile urărilor de an nou, ale manifestărilor tradiționale prilejuite de acesta, sub semnul mesajului conducătorul partidului și statului, țara a înaintat, așadar, către un nou orizont al existenței și devenirii sale. Generația tînără, copiii patriei au urat tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu „La mulți ani !". Poporul întreg a făcut aceasta, exprimînd un crez al propriei sale identități. La rîndu-le, au urat țării și nouă tuturor izbînda unei munci și vieți tot mai pline, satisfacția și mîndria unor eforturi care să confere un sens nou, tot mai ridicat, edificării socialiste și comuniste a patriei.

Luceafărul

„UN ACCENT DEOSEBIT SE VA PUNE PE DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI, ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ȘI CULTURII — FACTORI DE CEA MAI MARE IMPORTANȚĂ PENTRU DESFĂȘURAREA CU SUCCES A ÎNTREGII OPERE DE CONSTRUCȚIE SOCIALISTĂ DIN PATRIA NOASTRĂ. SE VA INTENSIFICA ACTIVITATEA POLITICO-EDUCATIVĂ PENTRU LĂRGIREA ORIZONTULUI DE CUNOȘTINȚE AL OAMENILOR MUNCII, DE FORMARE A OMULUI NOU, CU O CONȘTIINȚĂ PATRIOTICĂ, REVOLUȚIONARĂ, ÎNAINTATĂ".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Mesajul de Anul Nou

PATRIA NINGE

Încă-i în sudorile nașterii
Anul înstelat și încă
aștept la cișmea
stinjeneii de seară

Lampa latină se-aprinde
pentru toți zburătorii
de larg sufletu-mi
e fruct de ianuar

Pe cer splendoarea
amintirii cocorului
În ou de zăpadă tineri
mă cheamă la cină

Inima-n frunze calde
pe sănii de vînt
pretutindeni
Uite schimbarea Patria ninge

Ovidiu Genaru

POEME PATRIEI
ÎN IANUARIE
În pagina a 5-a

An tînăr, 1985

Fără zăpadă, răscrucea anilor are în sine ceva ireal, ca o trecere cu ochii închiși dintr-o poveste în altă poveste. Totuși, niciodată nu e prea tîrziu. Poate ninsoarea se va porni chiar în clipa cînd voi pune punct acestor rînduri de început de an nou și, atunci, cel puțin, nedumeririle copiilor cartierului meu se vor domoli. Și vor împinzi toți derdelușurile improvizate, trăgînd de sănii mai mari decît ei sau clătinîndu-se ametiți de viteză pe patine legate în pripă. Dacă stau să mă gîndesc bine, cam așa trecem toți din decembrie în ianuarie : trăgînd de speranțe mai mari decît noi și ametiți de bucurii pe care nu le mai măsurăm cu prea multă luare aminte și ne surprind pe nepregătite. Și, în vecinătatea și în larma copiilor, încercăm să trăim preț de o secundă sau două într-un viitor în temeliile căruia am așezat fiecare o cărămidă. Sau un copil, ceea ce uneori cam același lucru se cheamă.

E un privilegiu al maturității să poată medita și la bucurie asupra unor întîmplări care pregătesc viitorul. În anul ce s-a încheiat, întîmplările de acest fel au adăugat existenței fiecăruia dintre noi conștiința unor responsabilități majore, certitudinea asumării unui destin a cărui însemnătate depășește omul și clipa. Anume, despre destinul țării românești este vorba, despre statura ei din anii ce vin și despre puterea fiecăruia dintre noi de a se regăsi în ziua de mîine a patriei cu întreaga sa abnegație de cetățean devotat progresului obștii.

În vremuri mari, cuvintele mari sînt la ele acasă. Uneori chiar se cuvine să le rostim, cu încredere în harul lor de a cuprinde elanul și sentimentele unui popor renăscut, ale poporului care sîntem : în viața unei națiuni, o răscruce de ani poate fi și o răscruce de istorie. Și în fața acestui an tînăr, 1985, gîndul nu ezită : dorința fierbinte a țării este de a investi istoria ei cu un nou început. Chiar de pe pragul acestui an nou și cu prețul unei dăruiri care nu cunoaște margini. Fiind pregătiți toți pentru orice încercare menită să aducă mai binele țării, cu un ceas mai devreme și mai rotund decît l-am preconizat.

După un congres care a statornicit în viața României socialiste o nouă voință de a urca pe treptele cele mai înalte ale civilizației și bunăstării și o nouă strategie întru atingerea unui ideal comun, rămîne o datorie a fiecărui comunist să caute în el însuși resursele avîntului la care sîntem chemați. Și asta va semnifica, implicit, o cunoaștere mai adîncă de sine a fiecăruia. Cu certitudine, vom găsi în noi mai multă lumină, mai multă limpezime, mai multă claritate. Și vom înțelege mai bine că am evoluat fiecare laolaltă cu țara. Este în firea lucrurilor beneficiul acestei surprize. Orice clipă de abnegație înseamnă, totodată, și o clipă de uitare de sine. Și orice regăsire de sine nu înseamnă decît o confruntare a omului cu destinul său, făurit prin efort propriu, integrat în efortul tuturor celor deopotrivă cu el, și la gînd, și la faptă.

Pe pragul unui an nou, regăsindu-ne pe noi înșine, vom afla și un sens superior în solidaritatea noastră indestructibilă.

Mihai Pelin

OMAGIU TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

Știința — componentă fundamentală a progresului

În milenara istorie a României, în numeroase momente de răscruce pentru existența și progresul patriei, s-au afirmat mulți patrioți luminați care și-au consacrat întreaga activitate și ființă slujirii cu abnegație a idealurilor majore ale poporului. Perioada care însumează însă cele mai de seamă înfăptuiri ale existenței poporului român, începe odată cu făurirea Partidului Comunist Român, care în lupta sa pentru împlinirea idealurilor de libertate națională și socială și de trecere la construirea societății noi socialiste și comuniste, a reliefat numeroase personalități al căror simbol îl reprezintă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care întruchipează cele mai de seamă trăsături de conducător eminent de partid și de stat. Acționînd cu fermitate și consecvență, în conformitate cu liniile directoare ale Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a elaborat concepția de amplă deschidere istorică privind locul și însemnătatea cercetării științifice și dezvoltării tehnologice în asigurarea progresului general al societății.

O remarcabilă contribuție la elaborarea și transpunerea în viață cu fermitate a politicii partidului de dezvoltare a științei și tehnologiei aparține tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-viceprim ministru, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie. Eminentului om politic și de știință îi revine astfel meritul de a fi fundamentat ideea că programul de dezvoltare a societății socialiste, satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale economiei naționale sînt indisolubil legate de programul științei, de rezultatele cercetărilor fundamentale și aplicative în toate ramurile economiei, că îndeplinirea cu succes a noilor sarcini decurgînd din dezvoltarea social-economică a țării creează necesitatea perfecționării sistemului de organizare a activității științi-

Prof. dr. doc. Constantin Luca

Continuare în pag. a 3-a

Tovarășa Elena Ceaușescu — Tablou de Dan Hatmanu

● În pagina a 3-a : ● «Mărturii ale unui strălucit prestigiu internațional» de Corneliu Vlad ● «Omagiu luminii» de Eugen Palade ● Poeme omagiale de ● Victoria Milescu ● Sandu Stelian ● Valeria Deleanu ● Ion Vergu Dumitrescu

Flori pentru Întîia Fiică a Țării

Pentru Întîia Fiică a Țării,
Un cîntec de pace din inimi rostim,
și-n semnul iubirii tresar parcă zorii,
cînd florile dalbe cu drag i le-nchin !
Pentru Întîia Fiică a Țării,
așez lîngă soare un ram de măslin —
și plouă pe țară cu flori de lumină
și florile-s dalbe, de măr și de crin
și plouă pe țară cu flori de lumină
și-n suflet ne este înalt și senin !
Cum brat lîngă brat se adună,
ca fluviul mare venim, —
flori dalbe-mpletind în cunună, —
prinos pentru-Un chip ce-l iubim !
Și scriem cu slove de aur,
pe stemă — un falnic destin —
Ca zorile-a Sa ctitorie
să dăinuie-n veacuri, deplin !
Și scriem cu slove de aur —
pe stemă — un falnic destin —
Iar Numelui Său, — cu mîndrie —
alături de Ctitorul drag,
Azi — cupa-nchinăm, — să ne fie —
Lumină în viață — și-n prag !

Iuliana Paloda

Destin

Istoria română înscrie pe Columnă
Un nume de femeie cum altul n-a mai fost,
Femeile române se-nsumă în ea toate,
În ea se-nsumă timpul și-al nostru visat rost.

Atîtea eroine au fost în astă vatră
Străbună și înaltă și-au devenit simbol,
Dar toate-n ea se-adună, în numele ei, care
Planetei și luminii îi dă mereu ocol.

Alături de EROUL acestui neam străbun
Ea este azi în luptă pe-a vieții baricadă,
Să vină viitorul mai repede în prag,
Să intre Mari Vapoare, la noi, aici, în radă.

Ne-a învățat partidul să fim mereu aripă,
Ne-a învățat partidul să fim mereu o zare
Și-avem în fruntea luptei pe cel mai Mare tiu
Al neamului acesta privind în depărtare.

Poporul care naște o astfel de FEMEIE,
Poporul care naște un astfel de BĂRBAT
Este menit să aibă un viitor de aur,
Coloana Infinită să urce ne-ncetat.

Ion Văduva-Poenaru

684.984 P 6

CRONICA LITERARĂ

TRAIAN FILIP: « Subconștientul Veneției »

„Subconștientul Veneției" (Ed. Cartea Românească, 1984) de Traian Filip este un extraordinar roman de formulă cosmopolită, nu însă fără o comunicație în literatura română, de unde valorifică admirabil cite ceva din Mateiu I. Caragiale și din Camil Petrescu. Absența balcanismului crepuscular, al „Crailor de Curte Veche" nu este esențială, euforia funerară este aci aceea a Veneției, adică a unui Bizanț european ; camilpetrescianismul este și mai izbitor, „Subconștientul Veneției" fiind un roman cu intelectuali și de neînțeles fără activitatea ideii.

El se înfățișează în superficie fără echivocuri, deși evenimentele sint nu puține, luind după ele și destui indivizi. Materia este însă ușor de explicat. Alberto, un fotograf celebru, e căsătorit cu Marisa, o domestică femeie, și locuiește cu ea într-un palat venețian. O fiică din altă căsătorie, Patrizia, îi vizitează adeseori cerind întotdeauna subvenții ; ea viețuiește dezordonat, avînd și o bizară erotomanie. Dealtfel, psihologia generală e aceea a unor decadenți melancolici și solitari, neștiutori de soluții și cu o conduită tulburată fără motiv. Alberto vegetează, în Bruno Contarini, sculptor renumit, observă orașul prin fereastră, un Lars, norvegian cu o biografie scandaloasă, e retras aici ca să moară. Atracția unui blestem inanalizabil se observă peste tot.

Atita doar că Alberto cunoaște o pictoriță, Claudia, care îl fascinează prin amestecul de viciu și religiozitate ; de aci și criza maritală și metafizica rupturii. Claudia îl seduce, însă Alberto se vede așezat într-un șir de adoratori, nu platonici, între care Pippo, un jurnalist, Thomas, un britanic misterios, Bardel, un nordic notoriu. Mai sint și alții. Spre a pune totul la punct, Claudia teoretizează libertatea eroticii, iar Alberto pleacă într-un voiaj ,din rațiuni profesionale, în Asia (jurnalul acestei călătorii este tulburător). Aceasta e întiia parte a romanului („Amor și Psyche"), cu totul impresionantă prin filosofia amorului fatal. A doua, „Rialto", pierde mult din inanalizabila tensiune a seducției însă cîștigă prin observație psihologică și în ideea dislocației definitive. Așa cum se înfățișa, erotica ajunsese în cîteva puncte la intensități de nesuportat și prozatorul a voit să descrie, în mediul Veneției muribunde, istoria unui eșec definitiv. Și l-a descris. Mai întîi, el introduce marile ritualuri ,precum ar fi defilarea gondolelor, festivitatea anuală a mării și, în contrapunct cu aceasta, înfățișează procesul Patriziei, amestecată într-o afacere de viol, tristețile lui Alberto, ale lui Pasquale, un alt pictor defel insensibil la insușirile Claudiei. Apoi, Claudia, care trăiește și mai dezordonat, însoțită de o ceată de cicisbei. Alberto și Contarini, sculptorul, peripatetizează prin Veneția și observă fără emoție accelerația ruinei. Această clarificare nu e singura, Patrizia are o lungă explicație cu tatăl ei. Guido, fratele Claudiei, un terorist, se întoarce la Veneția (aci prozatorul introduce o lungă relațiune de viață periculoasă, a unui „brigadist"). Alberto și Claudia se trezesc brusc alături și inevitabilul se produce, însă euforia nu e de nici un folos, căci femeia pleacă apoi în America, unde se stabilește definitiv. Alberto rămîne singur și simte, așa cum calculase prozatorul, moartea sentimentală, adică un anunț al dispariției finale. Veneția, a cărei condiție e damnațiunea, a impus legea ei.

Oricît ar fi de amănunțită povestirea, cu aceasta nu am spus mai nimic. Romanul e memorabil prin atmosferă. El desfășoară o minunată intuiție a gestului caracteriologic, a lumii mărunte, unde stă ascuns simbolul, prozatorul e extraordinar în minuțiozitatea generatoare de lungi desfășurări a detaliilor, în dicțiunea inocentă și totuși precisă în poetic. Acestea se văd cel mai bine în tablourile lungi, cinematografice, de străzi comerciale, de fațade verzui și de zidărie calcinată de vinturile sărate marinare, în poemul clopotelor venețiene, în picturile cu pastă grea, de clădiri umbrite, cu pereții umeziți, cu zidurile buretoase, în ritualul matinal care trezește orașul, într-o poezie a unei simultaneități vii și în același timp agonice. Splendoarea lumii românești e aceea barocă, a crepuscularității.

Profunzimea e aici inanalizabilă, contribuind în aceasta și ideea despre orașul fascinant și depunerile de straturi senzaționale, înălțate în viziune de emoția culturală. Dacă nu s-ar desfășura la Veneția, viața aceasta romanescă ar fi negreșit mai puțin tulburătoare. Lumea se înfățișează aici ca un decor, însă al unuia baroc. „Subconștientul Veneției" e romanul unui mediu muzeistic, conținînd descripții de arhitectură, de palazzi, și de popoare de statui. Nu însă doar atita, farmecul acesta otrăvit al orașului ruinat stăpînește și lumea care îl locuiește ; în „Subconștientul Veneției" toți trăiesc prin cultură și printr-un rafinament care este propriu epocilor de sfîrșit de ciclu istoric. Oamenii ascultă aci simfoniile lui Mahler, cineva dorește o copie după serviciul de ceai Zubersee și caută piese de Gropius, o femeie comunică prin cîntul la harfă, altcineva e complice cu muzica văzduhului, creată de clopote și în general finețea divagațiilor despre îmbrăcăminte, mîncări și tacimuri, despre pictură și arte este cu totul extraordinară. Cu mult mai puțin e aci reprezentată lumea sentimentelor, umanitatea acestui roman fiind îngrozită de introspecție ,trăind numai prin hotăriri repezi și prin calcule prelungi, obsedante și inexplicabile. S-ar zice că și psihologismul e aci subconștient. Dealtfel, marile momente memorabile adaugă și e o proporție de straniu în această direcție și prozatorul a surprins bine orgoliul cu o vitalitate aparentă, restaurantele aproape goale, orchestrele care cîntă deznădăjduite, sunînd în fața unor clienți cu ochii pustii. Există în „Subconștientul Veneției" o tulburătoare fenomenologie a enigmei, determinată de mediu și hotăritoare în ceea ce privește psihologiile. Nici unul dintre acești solitari șovăielnici de aici nu e un om nou, toți au, ca să zicem așa, o prestorie care în cîteva cazuri urcă pînă la ereditatea princiară. De aci, un soi de patetism încifrat care se traduce în gesturi puține, solemne și misterioase, unde omul pare a pune cu deznădejde toată melancolia înțelegerii unui blestem.

Ceea ce îi este propriu acestui roman e un soi de ghepardism, complicat de legitățile obscure, o crepuscularitate burgheză, care uneori se leagă de Veneția „Săptămînii nebunilor" a lui Eugen Barbu, însă are, în descripția omului, multe puncte comune cu proza călinesciană. În ciuda mediului care nu e românesc, „Subconștientul Veneției" vine totuși din experiența romanescă autohtonă, și, am observat aceasta, face o sinteză admirabilă între creații care păreau ireductibile. Cu acest roman, pe care nu îl anunțau producțiile lui cunoscute, Traian Filip poate fi socotit unul dintre cei mai însemnați prozatori români contemporani.

Artur Silvestri

SIGILII EMINESCIENE

P. Pandrea: Agon și iubire

P. Pandrea este un reprezentant tipic al culturii științifice mediale de stil sud-est european. Am numit în altă parte, **culturile mediale**, acele culturi ce-și asumă sarcina de a căuta soluții de echilibru între două sau mai multe modele culturale care se îndepărtează vertiginos unele de altele. În cazul în care aceste culturi mediale nu s-ar constitui, modelele polare s-ar afla, în cele din urmă, ca toate firele de legătură rupte astfel că, în locul întregului, ar apare două sau mai multe „continente culturale". Desigur nu trebuie confundate culturile mediale cu suprastructurile mediale. Exemplele istorice care ne ajută să înțelegem deosebirea sînt numeroase: Acea boierime polonită (despre care vorbește M. Ungheanu, într-un studiu al său) de la curtea lui Constantin Cantemir este un exemplu de suprastructură medială, care însă preconiza o integrare suprastructurală între cele două arii cu apariția unei oligarhii boierești hibride peste țările reale ale celor două neamuri. Cazul statului maghiar feudal, ca un stat delegat al papalității, este un alt exemplu de suprastructură medială. Aceasta însă conduce către un spațiu integrat într-o ordine cu o ierarhie în trepte : o Europă cu „centrul" catolic la Roma, un centru subimperial (un „imperialism secundar") la Budapesta și cu o arie aservită în sud-est (balcanică și carpato-dunăreană). Așadar, suprastructurile mediale creează ordini bazate pe aservirea unor arii. Numai culturile mediale generează spații cu centre multiple, prefigurează modele de înlocuire a unui monolit în dezagregare (de genul imperiilor) cu o integrare „politropică" bazată deci pe autonomia tuturor centrelor.

P. Pandrea a intuit cu acea aleasă abilitate a intelectualului culturilor mediale dezagregarea monolitului capitalist și totodată a demistificat toate **ideologiile unitariene** ale capitalului atunci cînd a analizat situația sud-estului european în comparație cu Occidentul. Dacă în privința formulelor ideologice ale culturii critice el n-a depășit, de cele mai multe ori (cu excepția, poate, a „cazului Stere") linia de interpretare a **„Vieții românești"** și a lui Ibrăileanu, în schimb el a judecat cu o rară obiectivitate toate reacțiile ideologiei sincronizării, de la aripa lor stîngă, socialistă, și pînă la dreapta neoliberală de gen Zeletin și Lovinescu. „Critica spiritului și culturii românești intrate în sistemul capitalist apusean a fost în istoria noastră de o rară violență. Dobrogeanu-Gherea vorbea cu patos social-democrat „lichidatoric" (lichidatorismul a fost un curent puternic de lichidare a Revoluției sociale și de încredere deghizată în capitalism), întrebuințînd o comparație astronomică despre intrarea României în „orbita apuseană". Imagine barocă în care se reflecta fidel concepția mecanicistă a social-democrației oficiale intimidată de „stabilizarea capitalismului" în Occident și de necesitatea „celei mai mari revoluții, aceea a respectării legilor" în Orient. Răul acestei intrări „în orbită" era adînc simțit, fatalitatea situației cu greu de înțeles, dialectica evenimentelor' rău descifrată..." (II, p. 45 „Pauperizarea României în sistemul capitalist"). Într-un atare context, P. Pandrea încearcă găsirea unui alt răspuns întemeiat pe analiza critică a „pauperizării României în sistemul capitalist" și pe o „criză a criticii" desfășurate în celelalte răspunsuri date de intelectualii români aceleiași chestiuni pe care, cu un termen toynbeean, o putem denumi „provocarea capitalului". P. Pandrea se înscrie între cei care au urmărit răspunsurile României la această provocare de la stratul economiei pînă la cel al ideologiilor și al mișcării beletristicii românești, ori la cel al tipurilor de intelectuali care apar acum pe scena istoriei. P. Pandrea este un descendent direct din linia eminesciană devenită, în orizontul noilor vremuri, formulă de gîndire socialistă de stil sud-est european. Modelul eminescian se citește nu numai în articulația tezelor „realismului critic" cu care operă, dar și în modul îmbinării gazetarului de o rară forță pamfletară cu doctrinarul de cea mai riguroasă ținută teoretică. Această linie îl distinge pe gazetarul de matrice eminesciană de gazetarii ieșiți din formula unui C.A. Rosetti, și el un mare pamfletar, dar nedublat de **controlul reflexiv** al teoreticianului doctrinar.

Te întîmpină, întotdeauna, în textul lui P. Pandrea, sub broderia cînd înalt stilizată, cînd baroc-ezoterică a formulisticii, un aparat categorial riguros care-ți dezvăluie sub stratul dionisiac, orgiastic al pamfletarului, ființa liniștită, apolinică, de arie elenistă, a teoreticianului echilibrat pînă la parcimonie în raport cu tentația ideilor doctrinare. Acest tip de gazetar mai este întrunit de pana unui N. Iorga, a unui Stere, linia lor începînd în orice caz, cu Eminescu. Prezența lor într-o cultură înalt „voaioristă" cum este cea a latinității, reprezintă un punct de echilibru necesar, o zonă de odihnă și contemplare, un termen de garanție pentru spiritul public intens solicitat de liniile modernizării cu arderea etapelor. Absența lor din climatul gazetăresc este întotdeauna cauză de resemnare sub chipul **pesimismului sceptic** care va devasta treptat toate cămările spiritului public. Nu întîmplător formula de intelectual pe care o va critica cel mai mult Pandrea va fi aceea a așanumitului intelectual „științific", ce are pretenția „obiectivității" și „generalității". Este intelectualul care va apare în public întotdeauna sub „masca... «științifică», «mentalitate», «impartialitate»" și este pienar reprezentat de St. Zeletin. „În domeniile sociale, precizează Pandrea, nu există «obiectivitate» și «generalitate», ci unghiuri care pornesc dintr-un complex de interese (...). Intelectualii proletarizați — gen St. Zeletin — au oroarea polemicii sociale și patima „obiectivității". Meteci închiși în mansarde solitare și în biblioteci oficiale roze ei nu au sufletește elasticitatea de a trăi pe toate treptele ierarhiei apusene. Relațiile lor sînt restrînse, cunoașterea reală și psihologică inexistentă" (p. 48, 49, II). Putem trece peste această idee a lui P. Pandrea fără a ne aminti de „proletariatul condeiului", acea „plebae scribax", „cenușerii", despre care vorbea și cu care se războia Eminescu ? P. Pandrea este de altminteri conștient că dezechilibrele intelectualului european sînt un semn al epocii și totodată înțelege imensa necesitate a funcțiilor intelectualului pentru echilibrul organismului social. Atunci cînd intelectualul este în suferință, ori în descompunere morală, sau în derută ideologică, întregul organism social este invadat de o **boală** care-i cuprinde ca o piclă funcțiile, altă dată clare și echilibrate. Această boală are ea însăși variațiuni etiologice (ca orice boală) dar simptomul ei tipic este „pesimismul sceptic", resemnarea, abandonul istoric, cu grave consecințe pentru viitorul întregii colectivități. În altă parte, referindu-se la echilibrul și sănătatea spiritului public, P. Pandrea se ridică pînă la o teorie a raportului de concomitență necesară între două forțe dinamice opuse, responsabile de acest echilibru. Cele două forțe dinamice ale oricărei vieți publice sînt „fermenții agonali" și „patosul distanței". Rolul intelectualului ar fi după opinia, nemărturisită direct, a lui Pandrea, acela de a veghea la sănătatea spiritului public, la filtrarea celor două elemente în proporții echilibrate. „...Integrarea [politico-socială a societății civile, n.n.] este vizibilă prin plebiscitele de fiecare zi ale opiniei publice, prin alegeri, întrupate în exponenți, procesiuni și festivități publice etc. Fără un «patos al distanței» (Nietzsche) angrenajul public poate fi ușor dus pe povîrnișuri periculoase. Ideea de agon (luptă pe stadion, întrecere sportivă) a fost introdusă în filozofia modernă de către F. Nietzsche, care a luat-o din cultura elină: cultura elină înainte de epoca socratică. Agon este încărcat de elemente eroice. Concepția agonală a luptei politice și sociale presupune cavalerism și șanse egale la punctul de plecare pe stadionul vieții publice, Agon este camaraderie și luptă. La olimpiadele eline concurenții (...) erau puși în condițiuni de egalitate perfectă și inspirați de emulație cavalerească. Coroana de mirt era dată celui clasificat întîiul. Un **primus inter pares**. Fermenții agonali în viața publică înlesnesc dezvoltarea instinctelor de agresiune în luptă, „patosul distanței" îmblînzește agresiunea și o supune învățînd pe om să serverască și să cunoască umilința, adică limitele eului" (p. 81—82 I). Intelectualul va trebui să se afle mereu pe scena publică și să vegheze la echilibrul celor două forțe ale vieții publice, să utilizeze arma cuvîntului pentru a ține sub înrîurire distribuția acestora, pentru a vesteji orice extremisme, pentru a dezvălui tot ceea ce ar tulbura principiul agonal ca și pe cel opus lui. Orice dezechilibru al acestei distribuții ne va aduce întreaga gamă a descompunerii morale și colective : de la parazitism, așezare incorectă în funcții (ceea ce ar fi încălcarea spiritului agonal prin „furtul startului" social etc.) și pînă la egocentrismele patologice care s-ar deziega din încălcarea „patosului distanței". Intelectualul va trebui într-o atare viziune, să fie el însuși un tip exemplar, și mai presus de orice, un tip al **echilibrelor.** Numai astfel își va atinge menirea, fiind el întîiul care a găsit formula echilibrului comunicînd-o apoi celor ce n-au avut șansa coborîrilor „ad inferos", și deci pe aceea a revelației **rosturilor.** P. Pandrea a înțeles **drama intelectuală a Europei** și i-a căutat formula de răspuns. „Între Agon (luptă, atac, stadion — fără distanță) și iubire (depășirea eului, sacrificiu personal, umilință, renunțare) cultura Europei și cea românească se zbat negăsînd scăpare. Realizarea agonului (cu distanță între egali și fără distanță pentru ceilalți) a fost posibilă în cultura antesocratică, cultură de dominatori și hiloți, dar nu mai e posibilă în epoca modernă, unde hilotul a cîștigat conștiința sa de om și a dobîndit drepturi de azi înainte inviolabile" (p. 82, I).

P. Pandrea pare izbăvit de boala Europei a cărei etiologie se înscrie pe un continuum avînd, la un pol „pesimismul sceptic" iar la celălalt „dogmatismul disperării" — poli între care, par a fi așezați toți marii bolnavi ai Europei, între care îi aflăm pe Kirkegaard, pe Pascal, pe Nietzsche, Rosanov, dar și pe un Nae Ionescu, tipul pur al „dogmaticului din disperare", care „tinde la o asimilare — o, atît de rapidă! — a timpului său aflat între două lumi dogmatice pure"(84, II). Soluția la „bolile" Europei era una economico-sociologică de tip istoric. De aceea, Pandrea va ieși din „stadionul îndoielii și al luptei de sine" în care stau închiși toți marii bolnavi ai Europei, cei citați mai sus și alții, și va intra în stadionul luptei sociale și politice. Ciclul ideologic al gîndirii sale va intra într-o fază nouă odată cu teoriile sale economico-sociologice din care se va vedea că înainte de a fi spirituală boala Europei este economică, este o boală a rosturilor sociale. Aceasta este metamorfoza intelectualului în „om politic", în lider de ideal și doctrină al grupurilor și claselor lucrătoare, acelea care zidesc istoria în straturile ei de străluminâ. Ajuns în acest punct P. Pandrea a înțeles și rostul „stadionului îndoielii", dar mai presus, a înțeles o idee nouă: „criza creatoare nu însemnează desperare ci decizie plus oroarea de paleative, curajul de a încerca și a părăsi încercări nereușite".

Ilie Bădescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

POEZIA MEDITAȚIEI EXISTENȚIALE

Cu volumul **Ierbarul cu amintiri,** apărut în pragul celei de-a 55-a aniversări a nașterii sale, poetul Al. Căprariu așează o nouă treaptă a construcției sale, poetice cu temelii profunde și turnuri cutezătoare înălțate spre ultimele întrebări.

Recitind cu emoție volumele de versuri publicate de Al. Căprariu pînă acum, pot constata că poezia sa a fost caracterizată încă de la începuturile ei de o orientare aproape programatică spre viața cea de toate zilele, spre întrebările simple ale existenței : „Să-ți povestești viața / în doar cîteva cuvinte frumoase / s-o povestești exact cum este ea / din sînge și carne și oase / și ceva suflet și cîteva amintiri / în locul umbrei ce-o-ntinzi pe pămînt — / apoi să înveți cum se piere / prin fiecare cuvînt / — scrie poetul într-un poem din ultimul său volum **(Ierbarul cu amintiri).** Dar pentru Al. Căprariu tocmai adevărurile simple descifrate prin aceste întrebări dezvăluie sensul ascuns al vieții și al cosmosului : O galaxie care își pierde-n spații trupul / Nu-i mai de preț ca frunza, din toamnă, care cade — / În amîndouă-și plînge sfîrșitul și-nceputul / Aceeași taină nouă și-aceleași vechi balade" **(O, adevăruri simple).**

Poetul a exprimat, în succesiunea volumelor sale, adeseori năzuința de a se identifica pe deplin cu existența omului obișnuit, implantat în viață ca în propriul său domeniu, trăindu-și destinul cu simplitate și seninătate : „Aș vrea să pot sta fără griji / între vise, și cărți, și flori, și iubire / și munca-mi de fiecare zi, / în acest anotimp al vieții / cînd roadele-ncep să cîștige / miresmele coacerii-adînci și fecunde. / Sînt un om ca oricare, / unul din zecile de milioane, / cu tabieturi dulci și inofensive... / **(Remember).** Dar pentru Al. Căprariu tocmai această asumare a destinului omului „ca oricare" înseamnă revendicare a supremei nobleți spre care poate aspira ființa umană, identificare deplină cu esența existenței, deoarece : „în pulsul diurn al oricărui om de pe stradă / Poate respira eternitatea". **(Aici, pe pămînt).**

În acest orizont, poezia lui Al. Căprariu dobîndește relieful unei profunde meditații lirice, în care problematica nu se constituie din postulate teoretice, din idei abstracte, ci din autenticitatea trăirii, iar răspunsurile izvorăsc din clocotul sensibilității, din durerile și bucuriile unei ființe torturate de sinceritatea neîngrădită a propriei sale vieți afective, a propriei sale rezonanțe sensibile: „În propriu-mi cîntec sfîrșesc și încep / Mi-e soră lumina pe care o laud / În codrii de taină pe care-i pricep / Atunci cînd Septembrie cîntă din flaut / **(Lotca de aur).**

Asumarea plină de-o amplă rezonanță sensibilă a existenței cotidiene ca tărîm al miracolelor simple constituie o dimensiune esențială a poeziei lui Al. Căprariu : „Nimic nu-i în zadar ; de-aceea-aștept / Fiorul nou al fiecărei zile / Ascuns după surîsul înțelept / Al celui care știe că-n fiecare clipă / În nou miracol viața ne-nlănțuie, sublimă /". **(Fermecata climă).** De aici o mare capacitate de a sesiza și de a sugera cu un adînc fior liric unitatea dintre ritmica obscură a vieții omului și desfășurarea amplă a fenomenelor cosmice : „Presimt apropierea zăpezilor. În aer / o zbatere ciudată, difuză dar fecundă / își limpezește sensul. Perpetuat, un vaer, / al nașterii luminii, secundă cu secundă / rotind, precum parfumul în jurul florii pure, / dă un contur mai sigur plecărilor din toamnă / lăsînd visării drumul pe care să ne fure / și unde amintirea semn bun de pace-nseamnă" **(Zăpezile, aproape).** Și de aici o tentație veșnic reînnoită și mereu prăbușită în propria ei cenușă, a iubirii considerate „axul de foc al planetei", care îi oferă poetului mirajul integrării în miracolul etern al vieții : „Iubirea care cîntă cu mii și mii de guri / de ce n-aduce-n inimi fîntîna veșniciei — / cînd pînă și umilul cînt de greier / pierind în codrul ierburilor scunde / vecia o coboară printre noi ?" **(Alt anotimp).**

Poet al dorinței de integrare dionisiacă în marele clocot al vieții umane, al existenței cosmice în care el se integrează, și al iubirii ca forță care ar trebui să deschidă, din însăși vremelnicia ei, perspectiva eternității, Al. Căprariu este și un poet elegiac, al timpului finit menit omului, al cernerii implacabile a zilelor hărăzite lui, al tragicei descifrări a hotarului existenței : „Se-nchide cercul. A rămas puțin / din ceea ce ar mai putea să fie : / o țandără de viață, un suspin / crepuscul vag, maree sidefie/ „Mai am puțin. Hotarul e aproape. / Spre cer am să mă-ntorc ? Ori spre pămînt ? / Ce taină mai rămîne să dezgroape / plecarea mea, la ultimul cuvînt ?" **(Marea autobiografie).** De aceea, în poezia sa apare frecvent, de sub ritmica trăirilor pline de vitalitate, o notă melancolică, o întrebare nostalgică despre sensul vieții, despre drumul pe care se consumă existența : „Călătorim, mereu călătorim — / și n-o să știe nimeni, niciodată, / ce bine-am fi putut să ne oprim / ce simplu-am fi putut să ne oprim/ la prima gară-n hartă ne-nsemnată". **(Mereu).** Această undă melancolică poartă uneori nostalgia celor trecute, a experiențelor consumate, a trăirilor de odinioară, ca pe-o corabie a dorinței de întoarcere pe un alt tărîm al vieții : „...acum în Place Pigalle e ora nouă / țigara mi se stinge fumegînd, / paharu-i gol, tristețea e deplină / și amintirile, sever, pe rînd / se duc spre-o nevăzută ghilotină." **(Place Pigalle).**

Plină de o caldă sensibilitate, implantată în orizontul vieții cotidiene, dorindu-se seismograf al trăirilor omenești obișnuite, poezia lui Al. Căprariu nu este o poezie sentimentală ci, dimpotrivă, o poezie de distilare a efectelor, de sondare a profunzimilor lor pentru a descoperi esența lor trainică, o poezie de meditație existențială izvorîtă din experiență, din trăire. Poetul își integrează meditația — ce se constituie din totalitatea poeziilor scrise în decursul anilor și cuprinse în numeroase volume, alcătuind o simfonie organic unitară — într-o construcție lirică aparent simplă, în realitate amplu orchestrată. Cele mai caracteristice pentru această construcție sînt poemele cu respirație largă, constituindu-se adesea dintr-o singură frază, în care metaforele sînt rare, poetul năzuind să sugereze o metaforă majoră prin întregul poeziei unind imagini eterogene ale experienței lirice într-o sinteză sugestivă, deschizătoare de orizonturi largi, înveterînd o forță lirică plină de autenticitate : „Acum, asemeni aculsi busolei / spre nord arată ciocurile lor și foarfecele aripilor taie / aeriana pînză nemișcată / prin care, cînd și cînd, nedumerite / și privegînd destinul, scapăr stele..." **(Broderie).**

Aflată sub zodia împlinirii mature la cei 55 de ani ai poetului, poezia lui Al. Căprariu constituie o certitudine a literaturii noastre de astăzi.

Francisc Păcurariu

ALUNECÎND

O poezie de notație elegiacă scrie Ana Mureșanu. Elegiacă mai ales prin tonul îngîndurat, prin asprimile îmblînzite din care nu lipsesc totuși urme de sentimentalism, proiecții imaginare — dorințe refulate („Dorință, cîtă fală vană / în strigătul tău dezarticulat ; să nu pot spune vreodată."). Această mîndrie inutilă peste care se așează „armura greoaie a neliniștii" constituie motivul generator, aflat într-o penumbră „retorică" în ambele cicluri ale noii sale culegeri de versuri, **Amiază la margini*). Descrierea casei,** apoi **Elegii pentru Constantin** conțin poezii de formulă aproape identică. Diferă numai orientarea (adresarea) discursului liric : în prima parte, cu un plus de interiorizare, în a doua un **discurs orientat** către un „partener" mai mult sau mai puțin himeric. Acestea ar fi aparențele, pentru că iubitul imaginar nu este altceva decît un alter-ego, însinuat cu discreție înăuntrul metaforei globale : „descrierea casei", ceea ce ar fi similar, grosso modo, cu afirmarea **interiorității** — cu „memoria durerii". Scrierea poemului reprezintă pasul decisiv înspre „felul nedeslușit de inserare", **alunecarea,** adică declinul sentimental. Din planul stării trăite cu sinceritate pînă la actul textual propriu-zis nu este, deci, nici o distanță. Această simultaneitate adîncește tocmai dominanta tematică a versurilor Anei Mureșanu : coborîrea lină, într-o alergare lentă, ca o mișcare „au ralenti", mișcare semănînd atît de mult cu pierderea implacabilă a contururilor : „Tinerețe, memorie a durerii. Umbra ta / e roiul de fulgi / de la ultima nuntă a plopilor. Tu arzi / cu flacără nechelțuitoare și îmi streci / în ureche o licoare secretă, o șoaptă / și mă îmbii / și mă asmuți împotriva stafiilor / care se ivesc nestingherite / în plină zi. / O alunecare, un pas, încă unul / ca norii duhul tău, în alergare. / În urma ta rămîne un fel nedeslușit de inserare / să îmblînzească golul după decapitare." **(Scrierea poemului).** Elegiacă, spuneam, poezia Anei Mureșanu nu speculează aproape deloc semnele **trecutului,** ca viață afectivă și deopotrivă formă textualizată. **Prezentul** este timpul dominant, un prezent care nu este al plenitudinii, căci „amiază la margini" înseamnă, prioritar, percepție neclară a unui viitor — stingere a emoției. Nu am insista asupra timpului, ca durată abstractă și semn concret, dacă nu am fi observat că pe acest element se sprijină principalele tensiuni ale poeziei din volumul de față. Că el este răspunzător de coerența versurilor, și de coerența situațiilor lirice. **Alunecînd** devine verbul-cheie. În jurul lui se organizează vizibil discursul în primul ciclu, în jurul lui gravitează subînțelese „inscenările" din cel de al doilea. Alunecarea, „cu marginile dantelate de aurora", are rareori fluiditatea felină pe care i-am bănuit-o. Mișcarea cu începătorul — coborîrea „din treaptă în treaptă" — nu este o mișcare „ascunsă". E o alunecare de cristale ciocnindu-se, ca un glissando de harpă pe notele acute. Există, adică, suficientă strălucire — și ascuțime, venită dintr-o trăire ce nu se lasă cu ușurință umilită : „Proaspăt și întreg, începi să scapi, / prima pierdere de care nu ții seama. Plantă rară / în jurul gîtului, stringînd ușor. [...] Simt încă pe piept greutatea, locul mic, / cuibul gălăgios, colcăind bezmetic, de viață și putere". **(O plantă rară).**

În general, motivele descrise se susțin la nivelul realizării stilistice. Pot fi însă întîlnite în cartea Anei Mureșanu și texte banale, mergînd pe calea bătută a unor imagini demonetizate : „Cruzimi și candori / zile ca aripi / și ademenitoare ca părul tînăr / limba voastră aromată / ploaie în după-amiezile verii / sporovăind inconștientă despre fericire / În mijlocul unei mirifice poieni / tu Iubire, rugîndu-mă să nu mor / ai făcut începutul / în mine ai sădit / primul grăunte de moarte / cu surîsul de înger". Sau, și mai plat, un vers ca : „din iarna timpului cad zăpezi". „Iarna timpului" este o imagine de-a dreptul cenușie. Înlăturîndu-le poezia Anei Mureșanu va cîștiga în autenticitate.

Costin Tuchilă

*) **Ana Mureșanu : „Amiază la margini", Editura „Cartea Românească", 1984.**

BREVIAR

■ **INSCRIPȚII ÎN IUBIRE.** Un grup de tineri entuziaști din Bîrlad, adunați în jurul cenaclului Întreprinderii de rulmenți, editează, se pare anual, o antologie colectivă, de aproape 250 de pagini, conținînd ceea ce consideră ei că au reprezentativ. Un cenaclu nu înseamnă în chip obligatoriu numai scriitori, meritul unor astfel de forme instituționale asociative fiind mai ales acela de a stimula înțelegerea individuală a culturii : chiar dacă dintr-un cenaclu nu vor ieși niciodată „scriitori" vor ieși însă în mod sigur cunoscători ai artelor cu un grad de înțelegere care, odată cu vremea, înalță și media. Grupul bîrlădean nu e doar entuziast, este, prin cîtiva autori, chiar și... talentat ; în plus, alcătuitorii antologiilor de „inscripții" aflate acum, pare-se la ediția a treia, știu să facă o publicație, și atunci cînd aceasta e, dacă ne orientăm după dimensiuni, chiar o carte.

„Inscripții în iubire" e o astfel de antologie împărțită în nouă secțiuni, diferite ca însemnătate și ca valoare. Grupul are și umoriști și aforiști și autori de proză de ficțiune științifică, mulți dintre autori sînt „polivalenți" și scriu tablete, reportaje, poezii, fac traduceri. În totul, imaginea unui laborator. Însă un laborator cuprinzînd mai cu seamă poeți. Poeții Bîrladului acestă literar sînt, unii, cu totul notabili. Lirica emoțională a lui Carmen Ibănescu, a Mirelei Cristofan, traducerile lui Otto Gwiazdonovski, poeziile lui George Irava și prozele Petruței Vadim se reține dintr-o producție abundentă și, așa cum e normal într-un cenaclu, destul de inegală. Alături de ei, creația lui Mihai Sultana Vicol și Ciriac Samoilă (acesta din urmă un adevărat show-man bîrlădean) dovedește că grupul literar de la Bîrlad are cu cine să desfășoare mîine, sau chiar azi, o mișcare literară proprie. Entuziaștii cenaclești au colectat, în antologia lor, și saluturile unor invitați, precum Ion Gheorghe, C. Sturzu, Vasile Băran, N. Gr. Mărășanu, Ion Horea, autori de întîia mînă. Invitați sînt și alți poeți din țară, cenaclești, și ei, unii cu adevărat talentați (precum Marian Raicu Lita) Ceea ce se reține din acest volum colectiv, tipărit elegant și „soignè" e nu doar efervescența unui cenaclu ci și voința unor tineri de a fi scriitori și de a răzoi cu opera lor, multă ori puțină, dincolo de notorietatea cordială a creației „de album". Și sînt, să recunoaștem, destui care și reușesc.

■ **REVISTA ROMÂNĂ :** Tot o mică monografie, istorică și literară de data aceasta, poate fi considerat numărul 11/1984 al „Revistei Române". De data aceasta, tema principală este „bicentenarul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan", care prilejuiește o recapitulare a evenimentului atît din perspectiva istoricilor cît și a literaturii. O prezentare amplă și cuprinzătoare oferă specialistul român al acelui moment, David Prodan, autorul unei celebre monografii despre „Răscoala lui Horea" ; el dă acum sinopticul. Ecoul amplu al răscoalei în lume e studiat de Nicolae Șarambei. Cît privește reverberațiile în literatură, revista a ales două fragmente de roman și unul de teatru. Romanele sînt „Crăișorul" de Liviu Rebreanu și „Pîrjolul" de Oscar Walter Cisek iar piesa — „Procesul Horea" de Al. Voitin. Poate ar fi fost bine să nu lipsească un fragment din poemul „Horea" al lui Aron Cotruș însă și așa antologia e corectă.

O secțiune consistentă a revistei reunește, sub titlul „Creație și angajament civic" intervenții semnate de Violeta Zamfirescu, Ion Lăncrănjan, Nicolae Drazos, I. Arieșanu, Hajdu Győző, Nicolae Țic, Petre Sălcudeanu, Dumitru Solomon, Radu Selejan. Sînt tablete, articole, eseuri, a căror valoare, stă atît în punctul de vedere etic asupra creației, văzută ca o expresie a colectivităților. cît și în vigoarea jurnalistică pe care astfel de producții o au ; și nu întîmplător, cei mai mulți dintre autori sînt și gazetari activi. În sfîrșit, cîteva „dialoguri" (unul cu Ion Hobana, altul cu arhitectul Cezar Lăzărescu) și o rubrică de recenzii printre care se remarcă, prin aplicație, acelea semnate de Florin Constantiniu și Paul Caravia completează un sumar bogat, interesant, al acestei publicații care știe întotdeauna ce și cum să difuzeze din cultura românească.

■ **ARSURA PĂMÎNTULUI TRĂDAT.** — Urmărim și noi, cu interes, prozele pe care le publică, de mai multă vreme, în revista „Pentru patrie". Neagu Cosma, un nume pe care amatorii de „policier" îl cunosc deja foarte bine. Stilul alert, observația precisă, ideea morală stau alături de minuțiozitatea profesională a reconstituirii, care indică, poate, o prelucrare de „cazuri" verificabile în realitate. „Arsura pămîntului trădat", din nr. 12, conține încă o istorie palpitantă cu spioni.

A. S.

Mărturii ale unui strălucit prestigiu internațional

Prestigios om politic, om de știință de renume mondial, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu este, în același timp, un înflăcărat militant al luptei pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru salvgardarea păcii, pentru apărarea dreptului fundamental al omului, al popoarelor, la viață, la pace. Personalitatea sa remarcabilă este înconjurată, pretutindeni în lume, de semnele binemeritate ale recunoașterii și prețuirii, aprecierile exprimate pe meridianele globului constituind un emoționant și revelator omagiu. Omagiu față de virtuțile omului politic ce acționează cu înțelepciune și devotament pe un amplu și multilateral tărîm de probleme, virtuți care se îmbină cu strălucitele capacități ale omului de știință, ce se definesc în lucrări de renume internațional, într-o rodnică activitate de concepție și inițiativă. Stau mărturie în acest sens aprecierile făcute de cunoscuți fruntași ai vieții publice și savanți de renume din diferite țări ale lumii care au ținut să exprime, cu diferite prilejuri, înalta stimă și considerație față de prestigioasa personalitate și operă a tovarășei Elena Ceaușescu.

Participînd la lucrările Congresului internațional de istorie a științei desfășurat la București, A.T. Grigorian, președintele Uniunii Internaționale de Istorie și Filozofie a științei (U.R.S.S.) declara: „Noi împărtășim pe deplin și sper că delegații sînt de acord cu mine, extrem de valoroasele idei cuprinse în cuvîntarea pe care a rostit-o aici, în fața noastră, academician Elena Ceaușescu, care reprezintă neîndoielnic o deviză a fiecărui om de știință animat de dorința ca știința să devină în tot mai mare măsură o pîrghie a progresului, un mijloc de cunoaștere și apropiere între popoare, un instrument al păcii și colaborării între toate națiunile lumii".

Admirația față de această nobilă și neostenită activitate ilustrează marele prestigiu mondial al celei care, cu o înaltă răspundere umanistă, slujește progresul societății românești, militînd cu ardoare pentru afirmarea științei ca o componentă esențială a dezvoltării generale. „În lume — declara prof. univ. Emanuel Merdinger (S.U.A.) — se apreciază că doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu face parte dintre acei savanți care consideră că oamenii de știință își pot folosi munca și influența pentru a preveni războaiele și a dezvolta cooperarea între popoare". Participînd, la rîndul său, la un important eveniment al vieții științifice internaționale desfășurat la București, acad. prof. dr. Giuseppe Montalenti (Italia) declara : „Îmi amintesc cu deosebită plăcere că la simpozionul „Oamenii de știință și pacea", desfășurat sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, unde s-au analizat marile responsabilități care revin astăzi științei și slujitorilor ei, ilustrul savant Elena Ceaușescu a adresat un vibrant mesaj în numele rațiunii și păcii".

De-a lungul anilor, numeroase titluri științifice de mare prestigiu, importante distincții conferite de reputate academii și foruri de specialitate din lume au încununat o operă de excepție, consacrată dezvoltării științei, progresului general al omenirii. În acest sens, prof. Raymond Daudel, președintele Academiei Europene de Științe, Arte și Litere declara : „Am onoarea să vă confirm că ați fost ales membru al Academiei și al forului ei suprem — Comitetul de Onoare. Noi am ținut mai întîi să aducem un omagiu excepționalelor dumneavoastră realizări personale în domeniul cercetării compușilor macromoleculari, ai chimiei polimerilor, elastomerilor și polimerizării. Această alegere ține totodată seama de înaltele dumneavoastră misiuni de stat". Exprimînd, la rîndul său, înalta prețuire pentru activitatea desfășurată de tovarășa Elena Ceaușescu în slujba științei, progresului și păcii, dr. Amalia Fleming, președinta Asociației Femeilor de Știință din Grecia, spunea : „Distinsă și cunoscută personalitate în lumea științei, doamna Elena Ceaușescu a fost aleasă membru corespondent al Academiei din Atena. Este o mărturie a stimei și admirației de care se bucură activitatea domniei sale, știința românească. A constituit pentru mine o deosebită onoare și bucurie de a o întîlni atît în capitala Greciei, cît și la București."

Înalta prețuire față de contribuția deosebită a tovarășei Elena Ceaușescu la dezvoltarea științei se exprimă totodată în publicarea, în numeroase țări ale lumii, a operelor științifice prin care savantul român aduce o contribuție deosebită la dezvoltarea chimiei. „Academician doctor inginer Elena Ceaușescu — spunea M.A. Kazi, președintele Academiei de Științe din Pakistan — este un mare și ilustru om de știință de renume mondial, care a contribuit în mod substanțial la aprofundarea cunoștințelor umane în domeniul chimiei macromoleculare". O apreciere prestigioasă în același sens este formulată de dr. Dorothy Crowfoot Hodghin, laureată a Premiului Nobel pentru chimie (Marea Britanie) care declara : „Am fost impresionată de faptul că, îndeplinindu-și înaltele misiuni de stat ce i-au fost încredințate, academicianul doctor inginer Elena Ceaușescu își rezervă, în continuare, timpul necesar activității de cercetare, în laborator. Este de dorit ca schimburile internaționale de cunoștințe tehnico-științifice să devină mereu mai intense și mai eficiente — un obiectiv care poate fi promovat cu succes într-o lume a păcii, pentru a cărei înfăptuire academician doctor inginer Elena Ceaușescu militează în permanență".

Nobila dăruire a tovarășei Elena Ceaușescu marilor cauze ale poporului român și ale întregii omeniri beneficiază de o înaltă prețuire pe plan internațional. „Doamna Ceaușescu, pe lîngă cercetările sale științifice, s-a dedicat de ani de zile luptei pentru reconstrucția țării sale, alături de șeful statului român și soțul său, Nicolae Ceaușescu. De ani de zile acționează în paralel, pe plan științific și politic, împărțind cu soțul său și truda, dar și succesele poporului român" — spunea academician Constantin Tsatsos, fost președinte al Republicii Elene.

Aprecierile și opiniile exprimate de personalități ale vieții publice de pretutindeni dau măsura amplă a ecoului ce înconjoară pe meridianele lumii o activitate ce poartă pecetea unei personalități remarcabile, care îngemănează în chip strălucit pasiunea creatoare a omului de știință cu gîndirea revoluționară, munca de concepție cu acțiunea generoasă, slujind cu devotament poporul și patria sa, activitatea tovarășei Elena Ceaușescu definită prin cele mai alese însușiri proprii femeilor de seamă ale națiunii române. „O tendință caracteristică a acestor ani — spunea dr. Hertha Firnberg, ministrul științei și cercetării al Republicii Austria — este, pe plan mondial, participarea tot mai activă a femeilor la activitățile de cercetare științifică și aplicarea tehnologiilor moderne în procesul dezvoltării. Este semnificativ din acest punct de vedere faptul că în România președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie este academician doctor inginer Elena Ceaușescu". În aceeași ordine de idei, scriitorul Evangelos Averoff Tossitsa (Grecia) sublinia : „Observăm cum o femeie deschide drumuri noi într-un domeniu necunoscut al științei, contribuind la apropierea dintre popoare. Apreciind faptul că o femeie, în această luptă pentru egalitate în drepturi cu bărbații a reușit să ajungă la un nivel de la care conduce o ramură importantă în țara sa, în domenii noi, este femeia care aparține avangardei, nu numai în ce privește responsabilitățile, ci și capacitățile".

Dedicată științei, progresului și păcii, viața exemplară a tovarășei Elena Ceaușescu este definită printr-o activitate multilaterală, printr-o operă remarcabilă. Savant eminent, reprezentantă autentică a virtuților poporului român, reprezentant prestigios al științei românești, al vocației de pace și prietenie a poporului nostru, tovarășa Elena Ceaușescu mereu alături conducătorului iubit al României Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în tot ceea ce întreprinde pentru binele țării, aduce inestimabila dovadă a unui destin pus în slujba națiunii române, a întregii umanități.

Corneliu Vlad

Tovarășa Elena Ceaușescu — Tablou de Eugen Palade

Omagiu luminii

În tradiția picturii române portretul ocupă un loc important. Legați profund de viața poporului din mijlocul căruia s-au ridicat, — Grigorescu, Luchian, Tonitza, Pallady ori Pătrașcu — au lăsat urme nemuritoare despre modul în care artele plastice pot și trebuie să investigheze sufletul omenesc pentru a DURA, pentru a atinge acel grad de expresivitate care să îi ajute pe oameni să se înțeleagă mai bine pe sine, să se afle în clar de conștiință, să se poată identifica. Întreagă viața unui om se revarsă în „a fi pictor" și, prin urmare, viața întregii sale epoci. Și toate acestea trăiesc în fiecare trăsătură de pensulă. Tablourile pe care le facem sînt pictate pentru ființe umane, guvernate de interese și exigențe omenești. Nu cred că există temă mai nobilă pentru artă decît sufletul omenesc, logaritmul său de visare și de realitate căruia să-i poți da pentru eternitate — expresie ! Nu cred să existe travaliu artistic mai demn de stimă decît truda de a așeza în culoare lumina unui chip omenesc, o lumină care cînd izvorăște — printr-o preafericită împrejurare — din chipul unei personalități puternice, eminente, personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu, om politic de anvergură internațională și la fel de distins activist pe tărîmul științei, a cărei prezență alături de secretarul general al partidului la cîrma patriei noastre socialiste de astăzi, ne-a așezat destinul sub însemnul heraldic al binelui și progresului — se transformă într-un acord sufletesc, un gest artistic guvernat, firesc, de dorința perfecțiunii dar, înainte de toate, un gest de profundă stimă și recunoștință, de admirație și de dragoste.

Pictura nu este un mod de a fi al pereților, nici un mod de a fi al pinzelor, ci un mod de a fi om. Ea este în mod direct și precis un instrument de reprezentare. Ceea ce facem în cadrul ei facem pentru ca semenii noștri să cunoască ce se află în intimitatea noastră, convingerile noastre profunde, moralitatea culturii, care face parte integrantă din istorie. Or, modalitatea culturii noastre socialiste ne cere, înainte de toate, să fim oameni, artiști-cetățeni chemați să propună eternității lumea în care trăiesc și gîndesc și, deopotrivă, oamenii de seamă ai acestei lumi. Omagiem, în persoana și personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu, un asemenea Mare Om, îngăduindu-ne să-i urăm, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, multă fericire și sănătate și LA MULȚI ANI !

Eugen Palade

Emblemă a demnității

O cunună pentru răsăritul
privirii blînde
O cunună pentru grădina din suflet
cu proaspeți trandafiri
O cunună pentru luciditatea
arta de a ține destins
arcul zilelor
cînd atîtea furtuni le-ncordează
O cunună pentru pacea
luminoasă din gînduri
pentru puterea de-a naviga
fără riscuri
O cunună pentru aceste nopți calme
și pentru diminetile limpezi
de pe buzele țării
rostindu-i numele
O cunună pentru femeia mamă, savant
emblemă a demnității
propagînd lumina !...

Victoria Milescu

Inimă lîngă inimă

Văpăi tricolore mereu aprinse,
adolescente și pure
și tu
fiică a Argedavei vechi
din grădinile vișinilor
suflet și inimă,
minte și gînd,
îndemn și învățătură,
bravilor români de azi,
de mîine,
floare de lumină
în ev revoluționar
al dreptății și omeniei,
pe care copiii patriei
o poartă la piept
inimă lîngă inimă.

Sandu Stelian

De-o ființă cu această iubire

Culegem splendoarea tricoloră
a cuvintelor
și o dăruim minții creatoare.

Istoria se îmbogățește cu o aniversare.

Și, iată, vă dau bună-dimineața
toți oamenii spațiului de grație,
toți oamenii unei lumi, ai unui timp,
toți oamenii îndrăgostiți de eternitatea
unui legămînt...

Și, iată, vă dau bună-dimineața
toți oamenii într-un prezent,
într-un viitor —
plin de daruri și recunoștință...
Și acum, și atunci
sînteți de-o ființă
cu această iubire.

Valeria Deleanu

Boare de stea

Boare de stea pe timpla Ei lucește
Precum aurora în ramuri de măslin
Aripi și doruri umplu clipa
Fericirii că Este lumina visării

Stea rîvnită ce-o inundă vraja
Tărmului visat de păsări demiurge
Roditor ca raza timpului de aur
Omagiind-o ca pe-o grădină-n soare.

Ion Vergu Dumitrescu

Știința — componentă fundamentală a progresului

Urmare din pag. I

fice. Cu contribuția și sub coordonarea directă a tovarășei Elena Ceaușescu a luat naștere, în 1970, Institutul Central de Chimie, unitate organizatorică model, perfecționată continuu prin crearea și consolidarea de institute, centre, secții și laboratoare pe marile platforme și centrale industriale, antrenînd în activitatea de concepție specialiștii din cercetare, proiectare, industrie și învățămînt. După modelul Institutului Central de Chimie, au fost apoi organizate cu succes platforme integrate de cercetare-învățămînt-producție, s-au înființat institute centrale de ramură, asigurîndu-se astfel mai buna coordonare a forțelor de cercetare ale țării. S-a asigurat astfel perfecționarea continuă a cooperării între institute, a cercetărilor interdisciplinare, realizarea unei conlucrări mai strînse între învățămînt, cercetare și producție, folosirea în comun și deci mai eficient a bazei materiale de pe platformele cercetării, învățămîntului și industriei.

Ca urmare a îndrumării permanente și a conducerii de înaltă competență științifică a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, Institutul Central de Chimie este profund implicat în soluționarea sarcinilor pe care industria chimică și economia națională și le impun, așa cum sînt ele menționate în documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R., și în programele prioritare de dezvoltare a energeticii nucleare, industriei aeronauticii, de valorificare a zăcămintelor indigene cu conținut redus de materii prime, de reducere a consumurilor energetice și de materiale, de ridicare a calității produselor și de creștere a productivității muncii. Țelul acestei intense activități a fost expus cu claritate de tovarășa Elena Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Congresul al XIII-lea, prin cuvintele : „Prin înfăptuirea prevederilor proiectului de Directive, în cincinalul al 8-lea, deci încă în 1990, România va ajunge, din punct de vedere al producției industriale pe locuitor și în alte sectoare, la nivelul țărilor avansate, iar în anul 2000 va fi țară multilateral dezvoltată din punct de vedere al industriei, agriculturii și nivelului de trai, al întregii societăți socialiste".

Pornind de la legătura amplă dintre revoluția tehnico-științifică și civilizația modernă, tovarășa Elena Ceaușescu militează activ pentru afirmarea deplină pe plan internațional a vocației umaniste, pașnice și constructive a științei. În calitate de președinte al Comitetului Național „Oamenii de știință și pacea", tovarășa Elena Ceaușescu sublinia : „Oamenii de știință și cercetătorii din țara noastră sprijină în mod activ politica statului nostru socialist și împreună cu întregul popor, acționează cu toată fermitatea pentru dezarmare, pentru înlăturarea pericolului nuclear, pentru ca, pretutindeni în lume, minunatele cuceriri ale științei și tehnicii să servească progresului și bunăstării popoarelor".

În gama realizărilor obținute de știință și tehnica românească un loc de frunte îl ocupă chimia care beneficiază de îndrumarea nemijlocită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a cărei activitate științifică personală constituie o vastă operă cuprinzînd o impresionantă bibliografie de lucrări originale publicate în reviste și edituri de mare prestigiu din țară și străinătate precum și numeroase brevete de invenții. Ca o expresie elocventă a prestigiului de care se bucură pe plan internațional, tovarășa Elena Ceaușescu a fost aleasă ca membru al unui număr impresionant de foruri științifice și universitare din întreaga lume. Opera științifică a tovarășei Elena Ceaușescu a întrunit de asemenea aprecierile a numeroși oameni de știință străini care i-au cunoscut activitatea și remarcabilele realizări. Sînt semnificative în acest sens cuvintele cu care profesorul Richard Norman — președintele Institutului regal de chimie din Marea Britanie, adresîndu-se tovarășei Elena Ceaușescu, arăta : „Sînteți un distins om de știință, atît prin activitatea de cercetare, cît și prin rolul determinant în orientarea politicii științifice din România. Cunoașterea contribuția importantă adusă de dumneavoastră în domeniul chimiei macromoleculare, în special în polimerizarea izoprenului, stabilizarea cauciucului sintetic și copolimerizare, lucrări care au meritul de a contribui la mai buna înțelegere a mecanismelor proceselor chimice, precum și la o eficiență sporită în ce privește folosirea chimiei în beneficiul omenirii. De asemenea, cunoaștem rolul deosebit de important pe care îl aveți în dezvoltarea chimiei în România".

Evidențierea laborioasei și recunoscutei opere a tovarășei Elena Ceaușescu are o semnificație deosebită pentru noi în contextul omagial al zilei de naștere a savantului de renume mondial și militant de seamă al partidului și statului care și-a consacrat anii vieții activității revoluționare pentru edificarea noii orînduiri socialiste în țara noastră, pentru afirmarea păcii și colaborării internaționale.

Stimulați permanent de exemplul acestei vaste și prestigioase activități, cei ce lucrează în domeniul științei și tehnologiei își mobilizează forțele pentru îndeplinirea exemplară a importantelor sarcini ce le revin în etapa actuală de dezvoltare a țării, pentru îndeplinirea în cele mai bune condițiuni a planului pe 1985, an de bilanț și totodată de pregătire amplă a etapei 1986—1990. Expresia cea mai elocventă a modului în care au înțeles să răspundă imperativelor patriotice ale Directivelor Congresului al XIII-lea al P.C.R., o constituie entuziasmul și angajamentul unanim, de a urma pilda de abnegație și dăruire a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, ale tuturor celor care lucrează în cercetarea chimică românească.

REPERE CULTURALE CONTEMPORANE

Cartea de istorie în anul marilor aniversări

Între marile realizări spirituale ale poporului român, la a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, se află, la loc de frunte, și **CARTEA DE ISTORIE.** Concepută și realizată ca instrument de **cunoaștere integrală,** completă a trecutului și de **transformare revoluționară** a prezentului istoriei este chemată să prezinte întregul proces al luptei poporului în toată complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele așa cum au fost ele, corespunzător adevărului vieții.

Importanța științifică a unei asemenea teze este pe deplin confirmată de activitatea partidului nostru în ultimele două decenii. În această perioadă și frontul cercetării istoriei a luat un nou curs. El a fost susținut cu lucrări de sinteză, monografii și volume de documente extrem de valoroase pentru istoriografia românească contemporană și viitoare. Este suficient să amintim lucrări aparținînd lui David Prodan : **Iobăgia în Transilvania în secolul XVI,** 3 volume ; **Răscoala lui Horea,** 2 volume, ediția I și II-a ; **Supplex Libellus Valachorum ;** sau I.I. Rusu, **Etnogeneza românilor ;** sau C.C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi ;** sau Ștefan Pascu, **Voievodul Transilvaniei,** 2 volume, sau Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, **De la statul geto-dac la statul român unitar ;** sau general locotenent Gheorghe Enciu, **Poșta și telecomunicațiile în România ;** sau... și multe, altele.

Unor asemenea strălucite contribuții istoriografice, **concepute și realizate conform adevărului istoric,** li se adaugă remarcabile volume de documente privind momente hotărîtoare ale istoriei neamului nostru, ca de exemplu : **Unirea celor trei țări române** sub sceptrul lui Mihai Viteazul ; **Revoluția de la 1848 la români ; Unirea Moldovei cu Muntenia la 1859 ; Războiul de independență 1877—1878 ; Desăvîrșirea unității naționale a românilor la 1918.**

Rostul acestor importante documente este de a oferi cititorului posibilitatea să ia contact nemijlocit cu istoria luptei poporului pentru formarea și dezvoltarea națiunii române, pentru eliberarea sa națională și socială. Ele ne arată că nimic nu s-a obținut fără o intensă activitate și luptă revoluționară, că atunci cînd națiunile luptă pentru drepturile lor sociale și naționale nimic nu le poate opri din mersul lor ferm pe drumul progresului.

Studiul documentelor cuprinse în volumele enunțate mai sus, multe dintre ele inedite, permite cititorului să-și formeze o imagine complexă asupra activităților sociale, politice, economice, juridice, diplomatice ale epocilor respective desfășurate în strînsă legătură cu istoria Europei. Ele aduc în prim-plan lupta **tuturor românilor** pentru eliberare socială și națională, confruntarea intereselor lor sociale și naționale cu scopurile politice de asuprire ale marilor puteri ale Europei, mai ales a celor trei imperii: Habsburgic, Otoman, Țarist.

Momentul de referință al cărții românești contemporane de istorie îl reprezintă **lucrările editate în cinstea celei de a 40-a aniversări** a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă : **23 August 1944. Documente** vol. I și II — coordonatori, Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat ; **Actul de la 23 August 1944 în context internațional** — coordonator Gheorghe Buzatu ; 200 de zile mai devreme. **Rolul României în scurtarea celui de al II-lea război mondial** (în limba română și limba engleză), autori Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail Ionescu ; **August 1944. Repere istorice,** autori Florin Constantiniu, Mihail Ionescu ; **Națiunea română. Geneză, afirmare, orizont contemporan** — coordonator Ștefan Ștefănescu ; **Puterea cuvintului,** autor Mihail E. Ionescu.

Volume de documente ori lucrări monografice, de sinteză sau cronologice, se întregesc reciproc, oferind cititorului o imagine completă asupra activității Partidului Comunist Român, a tuturor forțelor democratice, antifasciste între anii 1939 și 1944. Acum, la 40 de ani de la înfrîngerea completă a fascismului în România și intrarea țării noastre în coaliția antifascistă, publicul are posibilitatea să cunoască, mult mai mult decît pînă acum, prin lucrările respective lupta clasei muncitoare împotriva exploatării și asupririi sociale și naționale, documente și mărturii ale unor importanți oameni politici români ai vremii care au luat atitudine împotriva actelor agresive, injuste, în flagrant delict cu istoria poporului român, ale Germaniei hitleriste, documente ale Siguranței care exprimă teama și îngrijorarea față de amploarea activității comuniste, documente și scrisori ale unor oameni politici străini care arată jocul diplomatic, de interese anexioniste, în dauna României, ale unor mari puteri europene etc.

23 August 1944. Documente se deschid cu **Manifestul C.C. al P.C.R. din ianuarie 1939** (nr. 1) prin care se condamnă interzicerea activității partidelor politice de către dictatura regală și se încheie cu **Ordinul general** al ministrului de război, general de corp de armată Mihail Racoviță, dat la 26 octombrie 1944 (nr. 900), în care se evocă bucuria eliberării părții de nord-vest a României de sub ocupația hitleristă-horthystă.

Cele 900 de documente evocă nu numai drama istorică prin care a trecut România între anii 1939 și 1944, atît în plan intern cît și internațional, dar și tenacitatea, și dîrzenia poporului român, hotărîrea sa de a supraviețui, și de data aceasta, vicisitudinilor politicii marilor puteri ale Europei, relevă curajul și abnegația sa, credința în victorie, cu care s-a angajat, sub conducerea partidului, în lupta împotriva fascismului. Lectura lor ne arată, nouă, tuturor categoriilor de cititori, că poporul român a fost conștient, de la început, de pericolul pe care-l reprezenta fascismul și nu a precupețit nici un efort, material sau spiritual, pentru înfrîngerea acestuia. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, consacrată împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944, „în anii premergători celui de-al doilea război mondial și în timpul războiului, Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care s-a ridicat, cu toată hotărîrea, împotriva fascismului și a războiului, organizînd și conducînd mari bătălii de clasă și antifasciste".

Dar lucrările citate ne arată și erorile, nu numai izbînzile pe care le-a avut poporul nostru. Aceasta este istoria. Ea cuprinde și erorile, căci „ce este istoria", sublinia Ion Heliade Rădulescu, „de nu ne va spune și erorile popolilor, de nu ne va arăta adevărul datinelor, și tradițiunilor, cutumelor, credințelor lor bune sau rele ?".

Și din ele, nu numai din faptele pozitive, trebuie să tragem învățăminte pentru azi și mîine, pentru noi și urmași, pentru **cum trebuie** să lucrăm și **pentru cine** să lucrăm. Azi, mai mult ca oricînd, este foarte clar pentru oricine că națiunea a fost, este și va fi matricea în care se plămădește și se realizează totul — **creație, cultură, civilizație,**

Cu 200 de zile mai devreme, avînd ca autori pe Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail Ionescu, reprezintă o extrem de valoroasă sinteză care pune în evidență **rolul României în scurtarea celui de al II-lea război mondial.** Bazată pe un bogat material **inedit,** din arhive românești și străine, ea ne arată **ce loc a ocupat** Actul de la 23 August 1944 din România în suita momentelor decisive în înfrîngerea Germaniei hitleriste ; **ce însemnătate** strategică militară a avut Insurecția din România ; **cu ce contribuție** materială și umană s-a înscris România la victoria coaliției antifasciste împotriva Germaniei naziste.

Autorii, prestigioși oameni de știință, cunoscuți publicului și din alte lucrări și activități în domeniul istoriei, au urmărit evoluția evenimentelor în deplină concordanță cu activitățile politice, economice și militare, cu documentele emise cu prilejul Actului de la 23 August 1944 în context național și internațional. În lumina documentelor de partid, ei au corectat, cu deplin temei, pe baza datelor, a documentelor de arhivă, a altor surse istorice de primă mînă, o parte din aprecierile greșite din trecut. Și, în mod justificat, apreciază, Actul de la 23 August 1944, „ca unul din evenimentele de însemnătate **decisivă** (subl. noastră — M.M.) ale celui de-al doilea război mondial".

Aprecierea aceasta nu este o simplă asertiune. Ea se întemeiază pe fapte și date analizate cu rigurozitate și exprimă adevărul istoric obiectiv.

Lucrarea aceasta, ca și cele la care ne-am referit mai sus, ca și momentele pe care le exprimă, ne arată că istoria INTRUCHIPATĂ în mărturii materiale, CUPRINSĂ în izvoare scrise, PURTATĂ prin viu grai, de la părinți la urmași, duce cu sine fizionomia popoarelor care au întrupat-o, a creatorilor ei. Indiferent dacă sînt mari sau mici, națiile care o poartă pe umerii lor își găsesc în ea nu numai trecutul, dar și prezentul, și viitorul.

Studiul atent al unor asemenea lucrări, al marilor momente la care se referă, ne dezvăluie, de fiecare dată, chiar la faptele și activitățile cunoscute, noi valențe, noi sensuri și semnificații ale evenimentelor care au avut loc, pentru viața comunităților social-umane care le-au înfăptuit sau pentru urmașii lor.

Mircea Mâciu

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

MARAMUREŞ

Festivalul naţional al cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu“

NORD

Greu de definit această atracţie continuă pe care o exercită nordul de ţară pentru mai toţi scriitorii. Greu, dar nu imposibil avînd in vedere că am putea spune despre spiritul nealterat pentru frumos, respectul nețărmurit pentru ceea ce inseamnă creaţie care, in Maramureş, este o constantă a vieţii zilnice şi, fără a fi o noutate, gindul ni se duce către lucrurile intre care trăiesc oamenii de aici, imbinare aproape perfectă a utilului şi frumuseţii. Am mai putea enumera incă multe valori pentru care Nordul atrage magnetic spiritele şi tot nu am ajunge să definim exact spiritul locului. Maramureşul este o lume, o lume fascinantă. Şi de aceea deslusirea ei se mai petrece şi cu sufletul nu numai cu raţionalitatea. Cert, un drum in Maramureş echivalează unei puternice oxigenări spirituale, şi o bucurie reţinută, ca o iluminare umple sufletul si-n gind probabil se rosteşte magic : Maramureş, Maramureş !

Aşa a fost piecarea din Gara de Nord a Bucureştiului spre a ajunge in Nord. Şi-apoi a fost drumul şi abia mai apoi dimineaţa subţire şi strălucitoare ca o cupolă sticloasă. Ajunsesem sub soarele Maramureşului şi trebuia să invăţăm, din nou, să privim, să ne adaptăm adică ochii peisajului, dar, mai ales, trebuia să ne potrivim sufletul spiritului locului şi al zilei in care poposisem in Maramureş : *1 Decembrie*.

ACASĂ LA VASILE LUCACIU

După ce gazdele, in tradiţionala ospitalitate maramureşeană, ne-au invitat la o discuţie sinceră şi deschisă privind mai multele aspecte legate de spiritualitatea maramureşeană, am pornit la drum intr-o primă zi foarte incărcată şi ca program şi ca afectivitate. La Surdeşti, am fost intimpinaţi in faţa monumentului istoric unic in Europa (prin inălţime şi construcţie) de un grup de copii in splendide costume populare şi cu şi mai splendide *corinde*. A fost ca o intrare in Maramureş, ca o intrare in istorie, un preludiu al emoţionantului moment dedicat Marii Uniri şi unui mare patriot, Vasile Lucaciu. Sigur, am spus acasă la Vasile Lucaciu, la Sişeşti, pentru că mare parte a vieţii şi-a dus-o aici, dar, mai corect, ar fi trebuit să spunem că Transilvania şi România au insemnat pentru Vasile Lucaciu, acasă. Din pridvorul casei, am ascultat citeva contribuţii-evocări ale unor oameni legaţi sufleteşte de istoria Maramureşului, am mai ascultat un frumos cor al satului şi un alt cor „Prietenii muzicii“ din Baia Mare (dirijor profesorul Ion Săcăleanu) intr-o adevărată sărbătoare a frumuseţii. Cuvintele pot părea palide, nu indeajuns de emoţionante spre a exprima mulţimea adunată in faţa casei lui Vasile Lucaciu, pioşenia cu care a ascultat cintecele şi mai apoi recitalul de poezie susţinut de Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Teohar Mihadaş şi Ion Iuga, veritabilă lecţie de patriotism.

Ne-am despărţit greu de Sişeşti, ne-am despărţit numai fizic, ca să spunem aşa, pentru că reverberaţiile momentului ne-au insoţit permanent şi ne mai insoţesc şi acum cind ne aflăm la Bucureşti, ne-am despărţit numai pentru că eram aşteptaţi la noua sărbătoare : intilnirea cu minerii de la Exploatarea minieră Nistru. Am fost intimpinaţi de aceeaşi căldură şi am văzut in această primire de fapt un omagiu adus culturii române. Recitalul copiilor, emoţionaţi şi emoţionanţi, a avut candoarea şi puritatea virstei, iar replica oaspeţilor a tensionat liric această frumoasă seară constituindu-se intr-un omagiu adus Nordului şi oamenilor săi, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Ion Iuga, Daniel Drăgan, Teohar Mihadaş, Viorel Sămpetrean rostind alese ginduri poetice.

Seara incă nu era sfirşită şi după un ocol fructuos (ne-ar fi trebuit, după amabilitatea gazdelor, o săptămină pentru fiecare loc !) am ajuns la Cicirlău şi am intrat in atmosfera propriu-zisă a Festivalului intilnindu-ne cu creaţiile participanţilor la concurs, fiecare recitind sau citind un scurt fragment din ceea ce a crezut că-l reprezintă mai bine.

FESTIVALUL

Juriul a deliberat indelung, exigent şi pe cit a fost posibil dind un sens nu numai festivalului in sine ci şi ideii sub care ar trebui să se aşeze o astfel de manifestare. Nu voi insista asupra premiilor, anuntindu-le la vremea cuvenită, dar citeva precizări ar mai trebui făcute. In primul rind a fost o participare — la poezie mai ales, — numeroasă (peste 200 de aspiranţi la gloria literară), iar preselecţia a reţinut intr-adevăr cele mai bune creaţii. Mult mai bine s-a situat poezia, la un nivel modest — proza. Poate şi faptul că in aceleaşi zile se desfăşura un festival numai de proză la Bistriţa să fie o explicaţie, cert e, ţinind seama de calităţile modeste ale prozatorilor s-a vehiculat ideea ca in viitor „Vasile Lucaciu“ să fie un festival numai de poezie. O altă idee, urmare firească a lecturării numai a numelor participanţilor, a fost o incercare de stăvilire a aspiranţilor, mulţi, foarte mulţi devenind un fel de participanţi de drept la fiecare festival de aici sau din altă parte a ţării. S-ar putea introduce o clauză in regulamentul de desfăşurare, s-ar putea să se revină la ideea cu care incepuse acest festival : să fie numai al cenaclurilor săteşti, căpătindu-şi un statut bine definit.

Un fapt este insă imbucurător : am ascultat aici cîţiva poeţi de mare talent, am intilnit aici poezia adevărată şi ăsta-i lucrul cel mai important. Şi, la fel de important e faptul că aici, la Cicirlău există o imensă preocupare pentru valorificarea bogatei tradiţii culturale a zonei, că oamenii cu funcţii de răspundere in conducerea treburilor obşteşti se gindesc nu numai la viaţa materială ci şi la cea spirituală a comunităţii.

Este, dacă vreţi, concluzia care ni s-a impus in cele două zile cit am fost nu numai oaspeţi ai Maramureşului dar şi oameni ai acestor minunate locuri.

Constantin Stan

Fotografii de Paul Agarici

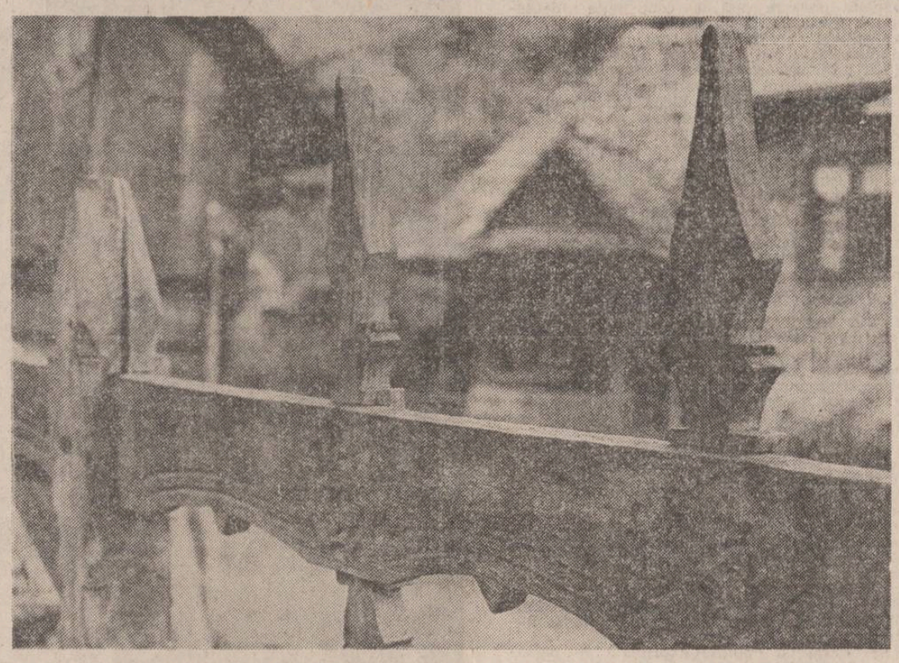

VRANCEA

In mişcarea literară românească răspindită pe toată intinderea ţării, un loc distinct tinde să il cîştige grupul de scriitori pe care il ilustrează, de cîţiva ani, Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Focşani. Ca şi alte cenacluri „regionale“, care mîine, poate, vor deveni asociaţii de scriitori, acesta are deja o tradiţie, o istorie şi chiar autori de care literatura in mers trebuie să ţină seamă de acum inainte. Cu poeţii Florin Muscalu (care este şi secretarul acestui cenaclu), Dumitru Pricop, Ion Panait, Liviu Ioan Stoiciu, cu prozatorii Ion Dumitru Denciu şi T. Olteanu, cu folcloristul Simion Hîrnea, cu Corneliu Fotea, cu alţi autori care vin, grupul vrincean poate fi considerat o mişcare literară in plină devenire, căreia ii trebuie poate numai experienţa cîştigată in timp şi un contact direct cu viaţa literară exprimată prin instituţii. Acest contact e, incepind din acest an, fapt implinit căci cenaclul Uniunii Scriitorilor din Focşani a intrat din toamna aceasta sub indrumarea directă a „Luceafărului“. E, şi prin această legătură, o confirmare a acţiunii culturale luceferiste pentru care literatura română se face pretutindeni in România, inglobînd in ideea de literatură naţională contribuţia tuturor regiunilor.

Inceputul a fost făcut, urmează, desigur, efectele care se vor vedea in timp. La Salonul literar Dragosloveni ajuns in 1984 la ediţia a XV-a creaţia vrinceană a demonstrat incă o dată, in prezenţa unui număr considerabil de scriitori, reprezentind centrele principale ale ţării, că forţele există şi că viitorul acestei creaţii e de domeniul certitudinii. Premiaţi in acest an, cu premiile Uniunii Scriitorilor, Dumitru Pricop, Ion Panait şi Ion Dumitru Denciu pot fi consideraţi valori sigure; ca şi tinărul poet Alexandru Pleşcan, premiat de „Luceafărul“ cu premiul pentru debut. Alături de ei, şi de aceea cunoscuţi prin volume, Vrancea literară numără şi alte valori unele necunoscute; insă in lumea „Mioriţei“ literatura română este la ea acasă.

POEŢII — CÎNTĂREŢI

In Vrancea poetică, vieţuiesc de mai multă vreme doi admirabili poeţi, a căror biografie ar putea, luată izolat, să alcătuiască un roman : Dumitru Pricop şi Ion Panait. Poeţii aceştia vrinceni trăiesc, cum s-ar zice, poetic, aşa cum ne-a obişnuit să ne inchipuim viaţa poeţilor o imagine care e poate excesivă insă, in multe puncte ale ei, adevărată. Ei au schimbat meserii, s-au fixat tirziu şi cu un sentiment de nostalgie după ştelariana haină veche, cu buzunarele pline de poezii ; viaţa lor e un şir de făptuiri rezultate sub regimul pur al gratuităţii, sufletul acesta poate chinuit se exprimă, in cele mai libere momente ale lui, sonor. Aceşti poeţi cintă, cu voci bărbăteşti şi profunde, cu o tristeţe de popor vechi a cărui viaţă istorică e fără de sfirşit. Alţii, cind slobozesc muzicile, ca o rotire de mari roţi sufleteşti, rămin la simpaticele melodii de goliarzi, cu candoarea lor licenţioasă şi estudiantină. Insă acest ev mediu de universităţi coimbreze şi nemţeşti nu e, la noi, acesta, ci o virstă eroică, impinzită de haiduci, inălţind rigoarea virilă pină la condiţia marilor ritualuri astrale. In această lume, care este aceea emînesciană a obştilor carpatine, trăiesc şi poeţii-cîntăreţi de la Vrancea.

Lirica lor păstrează mult din acest sentimentalism trist, adinc, muzical in chinuri. „Locuitor in Oedip“, de Dumitru Pricop, cintă această condiţie de „impărat al zgurei“ : „Doamna mea credinţă, doamna mea durere / intr-un ochi mi-e casa, in timpan mi-e satul / peste toate virsta clatină-n tăcere / pe-mpăratul zgurii, mult indureratul (...) // evul mă inchide intr-o cifră oarbă ; / inceput de eră sau sfirşit de nume ? / cite dintre doruri ar putea să soarbă / lacrimile care m-au adus pe lume ?“ Invocaţiile lui merg către „Doamna soartă“, care hotărăşte totul, poetul arghezianizează : „Sub steaua mea de om pribeag. Am vrut / să-i tes in raze tot ce am pierdut // s-o tăvălesc prin sufletu-n ruină / să-i dărui ochii mei fără lumină / să-i scutur armăsarii ei de foc / prin viaţa mea lipsită de noroc / s-o culc in şanţ cu cei ce vin tirziu / din moarte, intuneric şi pustiu / să-i scot şi ei vecia la mezat / s-o scuip, s-o-njur, s-o huidui, să o bat...“

„Deosebire de pămint“ de Ion Panait muzicalizează uneori un erotism ingenuu de menuet : „Decembrie mirea voievodal / in părul tău, pe rochia de bal / Cireşi ieşeau din lacrimă planind / Pe poarta unui templu, pe un gind / din trupul tău venea un fel de frig / Deasupra lunii, ca un mic paing — / Ce inutil acest senin solemn / Pe care-l colorăm cu cai de lemn / Cind pe ferestre curge liniştit / Ploaia cu-arginturi grele de granit / Se face zi in ochi şi se desfac / Pe mina ta brăţări de liliac.“

Sint, la aceşti poeţi, sentimente adinci, spirit inteligent, muzicalitate ; şcoala lor poetică vrinceană, care cuprinde admirabili autori, merită, fără indoială, ceea ce unei lumi poetice precum aceasta i se cuvine de mult.

A. Silvestri

PREMIUL «LUCEAFĂRUL» LA SALONUL LITERAR „DRAGOSLOVENI“, 1984

alexandru pleşcan

● Tinărul **Alexandru Pleşcan** din Focşani, pe care l-am premiat la Salonul literar Dragosloveni, e un remarcabil poet, cu o însuşire mai rară de a vedea abstract prin intermediul unei experienţe pe care ar voi-o senzorială. El scrie, ca şi Daniel Turcea, intr-un idiom aproape ermetic ; ermetismul lui care ar părea, la o repede privire, asiat (căci poetul vehiculează terminologia chineză a lui Yin şi Yang) e in realitatea lui profundă al lui Brâncuşi. Sint in poezia aceasta urmele „Porţii Sărutului“, ale unei porţi oraculare.

Art. Silv.

Arhitectura greşelii

– POEME PENTRU TATĂL MEU –

yin spre intilnire cu iang
ducindu-se iată-l
intre ei nimic nu se mai află
nici măcar vidul cel limpede
ştergind fruntea
mina tremură
iang spre intilnire cu yin

ci
unul intr-altul in imbrăţişare stind
nu s-ar atinge totuşi

parte dintr-unul intr-altul
din altul intr-unul sălăşuieşte
pentru dragoste mereu se urăsc
şi intruchipări felurite iau
dar să se atingă
nu

* * *

ce ager voinic
urcă scara curajului
călcind rotunda rază a unui soare plin
mii de trompeţi
de nelinişte aşteptarea o umplu
şi totuşi tăcerea lui e mai tare
intre pietre
pentru că ştie

prin lucitoarea forţă a braţelor sale
care odată zece armate le doboară
iang fără yin
al trupurilor cel mai mare ucigaş
se arată

* * *

o noapte fără lună
ingroapă auzul paşilor
pină la buza toporului apleacă pădurea
dar nu o atinge

in veşmint negru
cu trupul ferecat
fecioara cu ochi adinci
mingiie liniştea cu foşnete
care nu ale riului
care nu ale vintului
sint

mai ucigătoare decit
laolaltă toţi otrăviţii şerpi
e viclenia ei
fără iang trecătorul
prin trupul pietrei-albe-mamă
prin copaci
prin iarbă
şi prin intinsa carne a tigrului
cel fără un trup al lui
părind că toate formele ia

* * *

din trupul negrei-pietre-mamă
yin
rădăcina cedrului
şi a trestiilor in rare nemişcări
se trage

odată cu picioarele fiarelor
alergarea mai tăcută decit
moartea celui ce doarme
ii este
iar in pămintul rece se scurge
prin labele lor

ea e atit de frumoasă incit
privind-o
ţi se pare doar că o priveşti

ce luptă intruna intre
negru şi alb

* * *

privim această umedă frunză
fluturele
trandafirul
şopirla vioaie
ori simburele amorţit peste iarnă

tainice amestecuri
moarte şi viaţă

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

petru licar

Pledoarie pentru lupi

Inmiresmaţi lupii treceau prin noapte
lupii tineri inconjurind copilăria poetului
spre ziuă se făcea că sint mai bătrini
ah cit aş fi vrut să am cearcăne
să le fac lor
lupilor
viori
apoi intinerind de cintec lupii
s-aducă cu ei
unul cite unul
starea de libertate

Inscripţie pe buze

In albe sănii trase de himere
să-ţi duci iubita intr-un sat pierdut
să bei la hanuri cupe de durere
şi să oferi prietenilor flori pe scut

să-ţi incifrezi cuvintele pe zid
să se-oglindească-o primăvară-n ele
viu apoi şi surizind candid
să nu te doară propria ta piele

să-asculţi apoi clopotul bătrin
fiindu-ţi singur propriul tău duşman
să fii curat şi să zimbeşti păgin
un an copil şi inţelept un an

să mori frumos iubitule poet
femeile să-ţi poarte pe buze sicriul
prietenilor să le spui incet
priviţi cum urma mea ingrăşă pustiul

Buletin de identitate

Eu sint bărbatul tinăr care vin din Nord
aduc cu mine-n lume
sămintă de piatră şi furtună
prietenilor femeilor
şi a trestiilor care mă iubesc
le dăruiesc un buzunar de zăpadă
şi nelinişte
singele meu tinăr infloreşte cireşii iarna
apoi intră direct in cuţit
orbindu-l
aşa cum v-am mai spus
sint tinăr domnilor
şi-n jurul ochilor mei cearcăne de lup
măresc vederea.

Cîntec

Erai adormită
golul bărbatului in aer se simţea
alergam in jurul respiraţiei tale
pe cind plutea incet
o idee
pe o mare inghetată
in camera ta
s-a răsturnat o căruţă cu flori
erai adormită
şi mult prea frumoasă
ochii ţi se luminară
a zimbet şi a şoaptă
un simplu pas
şi noaptea se umplu cu lupi.

dumitru pricop

VRANCEA

Icoana din vis

Impovărat de monştri gemeni
aş vrea in piscul meu să sui
incit să fiu cu toţi asemeni
dar fără chipul nimănui

Eu umbrei i-am purtat credinţă
şi nu am dus-o in păcat
nici chiar, cind, ros de suferinţă,
intiiului venit m-am dat

Pe limba vintului de seară
la dreptul timpului obol
nu strig că-mi intră-n piept o gheară
lăsind in suflet templul gol

Acolo-n locul meu de moarte
un vierme sacru, de mărgean,
va şti pămintul să mi-l poarte
pe negrul timpului ocean

Şi răspindindu-mă-n inele
de cintec dulce sau amar
va stinge-n dreptul unei stele
icoana mea de vis hoinar

Sincopă autobiografică

Şi nu intimplător m-am ofilit
cind m-am aflat in marea mea eroare
de-a fi o viaţă-ntreagă locuit
de lutul orb al celui care moare
măceşi inalţi de strigăt colorat
scintei confuze de eternitate
pe osul meu de crin cutremurat
au pus sărutul lacrimei sărate
şi ochii din orbite lunecind
ca doi Luceferi prin cădere gemeni
s-au despărţit, de lebede rizind,
de umilinţa celor lor asemeni
la ce hotar sublim, la care vad
m-aş intilni cu cel ce n-am fost incă ?!
eu ştiu in mine cite neguri cad
şi cit imi e căderea de adincă
de parcă prin părinţi s-ar fi arat
şi plugul mut prea grelei noastre vame
prin ţările de strigăt şi păcat
zidirea lor a vrut să o destrame.

Privighetoarea

Privighetoarea nu a mai cintat
la cerul ei s-a condamnat să tacă
şi osindindu-şi marele păcat
in hainele uitării se imbracă

Privighetoarea nu era de fier
să-nlocuiască ruptele conducte
fiorul ei, inaltul ei mister
se consuma ca simburii, in fructe

Dintr-un adinc altar al nimănui
ea predica ieşirea din fiinţă
cind naşterea cutremura in pui
infiorata vieţii biruinţă

Şi cintec se numea acel acord
de disperare şi aripă frintă...
Azi aş cinta cu-ntregul lumii cord ;
„Veniţi băieţi, privighetoarea cintă !“

POEME PATRIEI ÎN IANUARIE

Este această stare

Este această stare de început de an,
această stare de început de zăpezi ca și
cum un imens clopot de purpură alb s-a
spart in aerul diminetii și s-a revărsat lin,
nesfîrșit peste cîmpuri, aducindu-ne aminte
că grîul are nevoie de mingîieri ca să creas-
că și să ni se scuture, odată, la geam.
Este această stare de început de an și
început de tării care ni se așternin suflet și
munții atît de albi, atît de inalți și puternici
in alcătuirea lor par a tresări deodată și a
se preschimba in niște falnici și majestuoși
bătrini. O clipă, in loc de coroane, au hidro-
centrale pe cap, scinteie-n noapte luminile
ochilor lor iar la flacăra stelelor brazii își
spun poate cele mai frumoase povesti.
Este această stare de început de an și
început de dor, sănii albe de fosfor se in-
timpină grele pe dealuri și casele alunecă
parcă pe schiuri de nori. Miroase a viță-de-
vie răscoaptă zăpada, miroase a urme de
pasi răscolite de vint. Și o poartă pe care
incă n-am deschis-o in acest an, și o cărare
pe care n-am bătătorit-o incă decit in vis.
Mă gîndesc la o lumină din geam care taie
pirtie prin aer și-aud pomii cum se clatină,
cum aburesc.
Este această stare de început de an și
țara in cele trei armonii ale reliefului ei urcă
rotund către inimile noastre și creste din
toate rădăcinile sale precum cel mai fas-
tuos și mai energic copac dintre atitia ciți
ne putem inchipui și vedea noi, infloreste
galactic pe dinlăuntru și, cosmic, adie prin
viața și virsta tuturor. Ca un mesaj pe care
il primim din adinc și il citim la lumina zā-
pezii in liniștea și cu toată puterea dragostei
de neam.

Este această stare de început de an pe
care o resimțim in toate reliefurile existenței
și devenirii noastre istorice, la apogeul unui
timp pentru care măsura de limpezime și
patos o au faptele, ele ne alcătuiesc și-n
durata și-n exercițiul tuturor drepturilor și
indatoririlor noastre fundamentale. El a fost
gîndit — acest an —, trăiește in proiecția de
fond a unui intreg demers politic și social
care a angajat nu numai actualitatea, nu nu-
mai starea și traiectul deschis, mereu mai
inalt al acesteia, ci și perspectiva, viziunea
deplină a următoarei etape și, in consonan-
tă, intregul sfîrșit de mileniu. Sensul unei
epoci precum și sentimentul inalt, tutelar al
acesteia intr-o asemenea fertilă și densă
confluență își au matca vie de sprijin și
poartă pecetea unei adevărate infloriri.

Este această stare de început de an pe
care țara și oamenii ei o confirmă.

A.I. Zăinescu

Eram uniți și ne-am unit

„O țară vrem de-acum să fim!"
Cum spicele s-au infrățit
In lanuri grele de lumină
Pentru belșugul aurit
Pe-un drum pe care-l făurim
Prin munca noastră cea deplină!

„Noi vrem să ne unim cu țara!" —
Chemarea ne-a urcat prin vreme
Precum silabele-n cuvinte,
Precum cuvintele-n poeme,
Cum mugurii cu primăvara
Știu drumul vieții inainte!

Eram uniți și ne-am unit
Cind inimile-au inflorit,
Cind brațele ne-am impletit
Și cind la Alba am horit —
Popor eroic și vestit
In drum stelar spre infinit!

Statuie țării

Prin forța minții mele voi ridica statui
Doar clipelor eterne ce nu vor ca să piară,
Că mai cinstit pe lume eu cred că nume nu-i
Decit al celui care își cintă buna-i țară!

Cu brațele luminii zidi-voi din cuvinte
Cetățile de miine — in dar celor care vin,
Că nu-i alt drum in viață decit cel inainte
Cind patria ți-e-n suflet și zimbet și suspin.

In ochii mei vor curge izvoarele ei clare,
Prin suflet alergindu-mi livezile inflorite,
Că nu-i spre vrednicie o cale de inălțare
Decit peste Carpații cu frunți inzăpezite.

Și n-oi găsi răgazul rostirilor de seară
Decit pe-un deal ce urcă lin viile-n rodire,
Șoptind despre iubirea eternă pentru țară
Ce sufletu-mi cuprinde in pură logodire.

Imi va fi iar cimpia belșugului o poartă
Spre-o blindă insorire, ce versul o tinjește,
Că nu-i mai scumpă haină cuvintului
ce-o poartă
Decit aceea-n care rostim pe românește.

Dar Dunărea-n cintare va fi ca un caval
Albastru de visare și străbătut de-argint;
La malul ei veni-voi ca un val
Cu riuri de cuvinte curate, ce nu mint.

Cind intilni-voi marea, putem să poposim:
Rotundul se-mplinește și gindul curge-n sine.
— E timpul, eu voi spune, de-acum
să odihnim,
Căci nu mă uită țara prin facerea de bine!

Ion C. Ștefan

Scrisoare

De vă mingiie aripa ninsorii
Cind cerul peste toate-i de cleștar
E-nsemnul sfint că vă trimit in dar
Un tainic rod spre arderile verii

Din Carul Mare vă tot fac cu mina
Și de mult dor vă simt mai cu temei —
Cu Venus mă-ntrevăd pe cite-un chei
Pe-un fir de cimbru țin in spate Luna.

Cu drumul dintre două seri cindva
Puteam incinge lumea pe dindouă —
Dar vă previn: prin patria-mi de rouă
La voi mă-ntorc cind vreau pe cite-o stea...

Preaslăvesc...

Eu preaslăvesc tăcerea din goruni
și greierii ce ne salută seara
și mamele ce se cufundă-n griu
cind le aprinde ca pe-o torță vara

Eu preaslăvesc albinele-n amurguri
cind mierea ne-o tihnesc sub cer doar
in străbuni —
și vulturul ce-și vinde pe-un tulpan, tot
cringul,
să nu-și mai inunde timplele in furtuni...

Eu preaslăvesc dovada ce-a mijit din veacuri
precum că sintem cineva in vreme —
și acest grav destin in care eu
imi tot frămint aluat pentru poeme...

Emil Lăzărescu

Uniți
în voință și-n simțire

Liber, cintul spre cerul nostru-nalt, de azur
își croiește drumul,
In milioanele de glasuri cristaline strins și
intr-o mare de iubire
Ce se unesc in doinele străbune și cintecele
noi de zămislire
Intr-un marș triumfător prin unică voință și-a
singură simțire

Coloane infinite cresc pe glia cea străbună
Din românescul fapt și din inaltă cutezanță,
Din conștiințele curate și castite, demne de
o epocă de aur
Prin care se-ntrupează dorul nou, iubirea
și-omenia plină de speranță

Semințele infipte in glie pentru spornicie,
pentru piine
Se-ngeamănă cu zorile, cu zimbetul senin,
din soartă nouă să rodească,
Ca oțelul blind ce se-mbunează cu pădurile
de sonde cu aripi de triumf,
Iar freamătul luminii prin singe nou vine să
strălucească

Poporu-ntreg: români, maghiari, germani și
de alte grai uri
Pe pămintul scump al României am statornicit
o vară,
Iar visu-naripat spre cuceriri de piscuri pentru
veșnicia noastră zboară
Acum, cind prin Ceaușescu o viață demnă a
ales o țară!

Horvath Dezideriu

Temei rodirii

Țarină,
temei rodirii,
frunza-n ram te-ntoarce firii!

Rădăcini,
corole,
muguri
spornic nasc sub mii de pluguri.

Strămoșesc ogor așteaptă,
faptele
din marea-ți faptă.

Sub streșini dacice

Plaiului sfint,
țării fără de seamăn,
incă de mici săgetatu-i-am norii.
Daci hohotind, brăzdat-am chiar zorii
Dunării,
mioriticul leagăn...

Singuratec,
zeul,
Zamolxe-in păduri
piatra din ceas pe altar fulgera.
Ne născurăm sub cer
o tulbure stea
luminilor risipind blinzii auguri...

Mirabilă,
azi corola menirii
se indeamnă scinteie fecundă.
Treaptă sintem
și marea secundă
a vieții-ne
o inchinăm devenirii...

Petru Solonaru

Desene de Raluca Grigorcea

Imn

Eu patria o port
In faptă și in glas
Rămasă din părinții
Ce-n mine au rămas.

O regăsesc in soare
Și-n griu o regăsesc.
Ea-mi indulcește fapta
Și graiul părintesc.

Trăiește-n mine țara
Ca să renască-n zori.
Mă-mbrac cu patria
De sărbători.

Dumitru Drăgan

Țara mea

Ești frumoasă ca o floare, țara mea
Cu munții tăi de aur
Și cerul tău senin.
Țara mea iubită,
Cu cimpiile tale scăldate in aur
Cu dealurile tale mirosind a verdeață.
Țara mea cu oameni harnici.
Țara mea de lumină și soare
Cu marea ta albastră
Cu nisip argintiu.
Țara mea — glie bogată.
Pămint al țării mele,
Te iubesc!

Alexandru Matei

Colindă-n pragul pîinii

Bob-bobule mărunt de griu,
merg cu tine in pămint,
amindoi să-nmugurim la primăvară
sub al ploilor inmiresmat veșmint.

Lujer străveziu de ghiață
haita iernii-n noi coboară.
O să îndurăm — a cita oară? —
giulgiul viselor pe față.

Cald răsuflul mieilor deasupra
ne-o trezi din moartea trecătoare,
iarba fremăta-va-n landele din soare
și-om trudi zidiți in dragoste pe viață.

Lingă umărul meu sting
piinea inimii se rumenește.
Urcă din pămint și crește
bobul mic de griu și string

rivna de pe prispa lumii, unde
torța timpului ne mină inainte.
Este ora cind cu buze sfinte
spice-aprind sub brazda ce le-ascunde.

Corneliu Antim

Cîștigător la focul sacru

Cîștigător la focul sacru — poetul
și viața — ceva ce cu nime nu-mparți
nu te tocmești: dau atit și atita țin
pentru mine
pentru vre-o palidă iubire, poemă sau
patimă

Patriei te dărui intreg și curat
cum intreg și curat zămislitu-te-ai prunc
numai inalt, peste vint, in hotarul etern
al zăpezii
poți invăța să iubești și să suferi din
această iubire

Patria iți va fi mereu bucurie indivizibilă
renunțare continuă și continuu prinos
fericit vei fi precum Vărsătorul de apă
precum tatăl intiiului fiu precum zeul
cintind

Patria, numai atunci, se va ridica din
cuvintele tale
și cuvintele se vor imple de cer, vor căpăta
miere și foc
Patria, numai atunci, iți va veni la tainica
nuntă
va fi maica ce lasă o lacrimă limpede-n
sufletul tău.

Chipul patriei

cu cit miinile trudite-ți vor fi
și mai aspre
mai mătăsoasă va fi mingiierea femeii
și-a pruncilor

cu cit cutele iți vor brăzda mai adinc
fruntea ginditoare
cu atit chipul Patriei va fi mai senin.

Locul cel mai inalt

noi sintem cerul pămintul apa și focul
trupul inima singele
sămința și rodul
sufletul genezei, plinul și
absolutul

patria este quinta essentia
patria este locul cel mai inalt
pentru suflet

* * *

libertate
intre aceste hotare
singurul tău nume
nu poate fi
decit acela de
patrie

Și vine o zi

și vine o zi cind nu-ți mai trebuie miere
nici fruct, nici mingiieri drăgăstoase nu vrei
o zi cind infiorat te intrebi:
oare făcut-am destul pentru patrie?
oare doar atit de firave
au fost puterile mele?

Măsura vieții

Rar te gindești anume la sentimentul
de patrie
cum la inimă numai arar te gindești
la aceste două crăiese — aurorele vieții
adinc inchină-te

Cum grîul răsare curat din adincul de glie
O, gind luminat, inalță-te dintre atitea
eresuri
ofrandă fii unicei eterne rațiuni a faptei
patriei — mume

Oglindă din inaltul cristal al privirilor, ceriul,
patria-ți va fi și măsură a faptei și cintul
fii sigur, firul de iarbă-al glasului tău,
in inalt se aude
intru lauda patriei

De te vei ascunde cu spaimă la fel ca și
brav de vei fi
același sfirșit te așteaptă și aceeași țărină
capul sus deci! in demnitate și luptă
trăiește-ți trăirea
România ți-o cere

* * *

sărac
cel ce nu și-a ales
drept unic scop
al vieții sale
gloria patriei

George Mina

Patria e în noi

Nimeni nu-și poate patria părăsi
Decit acel ce nu o are
Și s-a născut sub stele pustii.
Dar nici acela nu se va grăbi
Să-și caute o patrie oricare
Ci mai-nainte mult va rătăci.
Cel ce obirșia vrea să și-o schimbe
Chiar niciodată nu va reuși
Decit pămintul propriu să și-l plimbe.
Nu ne schimbăm pe noi, cind zarea-albastră
I-o trecem românescului tărim
Ci numai cerul de deasupra noastră.
(Pe care tot albastru il simțim.)
Căci nimeni patria nu-și poate vinde
Cind s-a născut in ea. — El o tot are.
Patria e in noi. Ea se intinde
Din prima pină-n ultima noastră răsuflare.

Gavril Matei Albastru

În dreptul inimii

Pe clavicula cuprinsă de patimă
desprinsă din locul iubirii
numită trup și numită flutur
am gravat cuvintele:
„Aici locuiește Patria mea!"
Nimeni nu mă poate despărți de ea chiar
cu trupul
sfișiat de păsări și gloanțe viclene.
Aici dăinuie dintotdeauna marea mea iubire.
Țara de Trup și Trupul de Țară
in care-mi rog sufletul
ca o torță in vintul respirat al tămăduirii
cu dor de apele crude
de cimpul deplin al privirii
de muntele vrăjit pe care umblu spre cer
Pe clavicula stă scris rodire.
atit cit e drept să fie
dreapta curată
respirată din cerul cuvintelor
spuse in limba română...
In dreptul inimii am descoperit torsul unui
soldat
căzut pentru apărarea unui cuvint de care
a auzit
de la mama și de la tatăl lui. Tot acolo
el scrie
cu vorbe de aer și dor: România.
Tot acolo s-a născut el și își trăiește veșnicia
in ochiul avut al cerului pe care il are
al pămintului pe care il iubește
al strigătului pentru care iubește
al hotarului pentru care s-a rostit
nu cu vorba nu cu fiara trupului
ci cu dorul pămintului rătăcit in coapsă
cu ochiul răsfrint din pipăirea pămintului
cind cu singe pe față și pe șold și chiar
in dreptul
inimii am mai strigat:
Eu sint trupul pămintului din care m-am
născut.

Florentin Palaghia

Frumosul deplin

Prin tine, partid,
își dăruiesc
cintecele,
frumosul deplin.

Cu ele
cresc liniști,
și bucurie,
Și uzina și cimpia aurie
slăvind munca sub soare senin.

Viața,
prin tine-nflorită,
ca un crin,
cheamă intru slavă
și dalta și paleta
artiștilor,
gravă.

Prin tine, partid,
sufletul lor trece
și-n marmura rece,
și-n litera firavă.

Dacă inima
mi-ar fi sonoră
fiecare pulsație,
vibrind in gamă majoră,
ar fi doar
cint despre tine...

Culori

Am multe culori pe paletă:
Roșu-rubin inchinat bucuriei,
Liniștii calme și păcii,
Jocului pur al copilăriei...
Auriul dulce — lumină ivită
Pentru sărutul din noi,
Pentru femeia iubită;
Verde-smarald,
Pentru surisul tău cald.

Albastrul-senin il am
Pentru rindunica-săgeată
cu care norii ii destram...
Ametistul il picur in amurg,
Pentru clopotele ce zvonul și-l curg
In cinstea sărbătorilor vieții.
Totdeauna am să pictez
Cu toate culorile inchinate bucuriei,
Liniștii calme și păcii,
Jocului pur al copilăriei...

Radu Vaida

Ninge

Ninge pe orașul cu străzile de-argint
Ninsoarea-i incepută precum o sărbătoare
Doar fulgii de ninsoare, iubito, nu ne mint
Deși zăpada strinsă la timple incă doare

Pășesc pe strada ninsă ca un bolnav de sete
In pulberea ninsorii mi-am regăsit răbdarea
In urma mea se-nșiră, reci, urmele de ghete
Ca niște răni pe care le vindecă ninsoarea

Și ninge, ninge incă, cum n-a mai nins
vre-o dată
N-au mai rămas vre-o casă sau un copac,
neninse
Azi orișice tristețe se simte alungată
Din Marele Oraș, cu lămpile aprinse

Aș vrea să țină iarna așa o veșnicie
Să ningă pe orașe și-n satele curate
Să ningă in cuprinsul a tot ce-i Românie
Zăpada noastră nouă izvor de puritate

Să ningă cu lumina pe-acest pămint de dor
Să ningă cu sămința de rod peste copaci
Să ningă ca in veacul rămas biruitor
Cind Domnul Burebista ii conducea pe daci

Să ningă peste brazii ce par imensi ostași
Pe cimpurile toate pe drumuri și pe munți
Să ningă Doamna Iarnă cu suflet pătimaș
Pe săniile care mai duc nuntași la nunți

Să ningă, cum se ninge cind se clădește-o
țară
Să ningă ca atunci cind ni se naște-un Riu
Să ningă pentru Grîul de Miine Primăvară
Ce va purta istoria, ca sabia, la briu...

Patria în Decembrie

Patria in Decembrie, este o implinire
Un drum care urcă cu chibzuință
O Frunte de Poet, o năzuință
Pentru care ninsoarea e cămașă de mire

Intreaga istorie, zbuciumată și treză
Este prezentă in oameni și in cuvinte
Dinspre ieri, inspre miine și spre inainte
Istoria noastră pururea viteză

Mai ales in Decembrie simt profunzimea
Patriei — cind Alba Iulia, cu turlele ninse
Adună eroii din zări necuprinse
Și glasul lui Horea rupe iernii asprimea

Patria in Decembrie e o visare
E o certitudine și o iubire
Este milenarul Vis de Unire.
Și este Unirea Noastră Cea Mare

Acum se prind rădăcini in pămintul
Acestei țări ce ne e rădăcină
Decembrie — aducătorul de lumină
Muntele nostru, inalt cit Cuvintul

Te slăvesc Patrie, credința mea pură
Acum cind iarna de hrisoave se dezbracă
Te iubesc Românie Casa Mea Sacră
Eu sint doar ninsoarea, ce te ninge pe gură.

Ninge în Munții Daciei

Ninge in Munții Daciei, semeți
Ninsoare aspră precum o minie
Pe creste și prin văi se string nămeți
Ca niște oști la ceas de bătălie

Viscolul urlă prin pădurea ninsă
Și brazii freamătă la trecători
N-a mai rămas o brazdă neatinsă
De pulberea curatelor ninsori

Și-mi pare că aud in depărtare
Tropot de cai și zăngănit de spadă
Și simt trecind prin Marea de ninsoare
Soldații daci cu cușme de zăpadă

De printre munți și din poteci de piatră
Coboară des ca niște zei subțiri
Și călăresc spre Dunărea-nghețată
Purtători și-aducători de știri

De zeci de veacuri de cind sint stăpini
Pe munții lor și-ntinsele pămînturi
Bărbații daci și tineri și bătrini
Veghează drumuri și ninsori și vinturi

Dar mai ales in vremi cu aspre ierni
In vremi cu ger și vremuri cu ninsoare
Stau neclintiți, statornici și eterni
Cu spade-n miini și fața la hotare...

Pe tot cuprinsul Daciei Alpine
Și-al Daciei de Șes, e iarnă iară
Și cad ninsori ca vorbele de bine
Peste intreaga Țară Milenară

Și ninge pătimaș și ancestral
Ninsoarea, ca un vis, care mă iartă
Și tot aștept s-aud bătind in poartă
Ca oaspete, pe Bunul Decebal.

Cintec de iarnă

Iarna viorește in neștire
Peste munți și-nvăluie cimpia
Ca-ntr-o veche Carte de Citire
Imi trăiesc din nou copilăria

Port pe umeri pinză de zăpadă
De ninsoare fruntea mi-e senină
Și aștept o nouă stea să cadă
Peste bradul care mă lumină

Prin omătul proaspăt și duios
Pași-mi scriu cărări de dimineață
Crivățul la Dunărea de Jos
Desenează-un continent de ghiață

Și m-afund in iarnă și in ger
Cum se-afundă-n codru un haiduc
Iarna asta, Doamne, incă sper
Cu o sanie-veche să mă duc

Pină unde cerul se unește
Cu Pămintul Dobrogei, cel viu
Să imi vindă lipovenii pește
Pentru pește să plătesc rachiu

Și pe malul băltii inghețate
Unde viscolele-și au ecou
Ca-ntr-o veche, antică, cetate
Să mă prindă, doamne, Anul Nou...

Ștefan Dincă

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

V. Basmul fantastic (6)

Vorbind de problematizarea intim umană a leit-motivului folcloric, firește că în discuție intră mai ales personajul central feminin, împărăteasa cea tinără. Din momentul cînd, blestemînd-o, tînărul soț o părăsește, ea ocupă în întregime prim-planul povestirii. Analizînd cu atenție momentul în cauză, ne dăm seama că statutul existențial al eroinei suferă o dislocare esențială. Se petrece un soi de alungare din lumea paradisiacă a basmului (unic loc al fericirii supreme), tînăra femeie fiind nevoită să accepte condiția de ființă pămînteană. Supusă încercărilor neîndurătoare proprii acestui mod de existență, ea pierde toate privilegiile deținute cît timp a fost împreună cu Făt-Frumos. Scena „alungării din paradis" beneficiază de o spectaculozitate narativă aparte, descripția nefiind cu totul străină de viziunile nimicitor seismice ale eposului biblic : „(...) deodată s-a stirnit un vînt năpraznic, și venind un virtej înfricoșat a ridicat pe ginerele împăratului în sus și s-a făcut nevăzut. Atunci podul cel minunat îndată s-a stricat și s-a mîntuit, de nu se știe ce s-a făcut. Iar palatul în care ședeau moșnegii și cu nora, cu toate bogățiile și podoabele din el, s-a schimbat iarăși în sărăcăciosul bordeiu al moșneagului, de mai înainte". Nici mai mult nici mai puțin, din această clipă fiica și soția de împărat face figură de femeie necăjită în sensul propriu al cuvîntului. Termenii prin care este definită noua ei situație vădesc o mentalitate pragmatic-autohtonizantă absolut șocantă. Alături de criteriul vital economic („Atunci bătrînii, văzînd astă mare nenorocire și pe nora lor în așa hal, au început a o mustra, cu lacrimile în ochi, și a-i zice cu asprime să se ducă unde știe, că ei nu au cu ce s-o ție"), criteriul moral, asumat cu o simplicitate demnă și orgolioasă, primează în decizia eroinei de a pleca în căutarea bărbatului : „Ea, văzîndu-se acum așa de nenorocită și horopsită, ce să facă și încotro s-o apuce ? Să se ducă la părinți ? Se temea de asprimea tată-său și de șugubeța defăimare a oamenilor ; să rămîie pe loc ? Nu avea cele trebuitoare și-i era lehamite de mustrările socrilor. În sfîrșit, s-a hotărît a se duce în toată lumea, să-și caute bărbatul".

S-ar putea zice că la originea tipologiei feminine din **Baltagul** sadovenian se află prototipul crengist din **Povestea porcului.** Deosebirea e în primul rînd una din regim narativ, căci în ultimă instanță mobilul plecării în lume a femeii are aceeași finalitate recuperatoare, iar itinerariul pe care cele două eroine îl parcurg își dezvăluie aceeași contaminare inițiatic-labirintică. Revenind la basmul lui Creangă, definitorii se dovedesc a fi tipologia fantastică a piedicilor pe care eroina le întîlnește în cale și modalitatea similară de depășire a acestor piedici. Interesant de observat este însă faptul că și acum, în pofida „purității" ei fabuloase, narațiunea poartă însemnele aceluiași „determinism", revelator în ordinea mentalității și comportării personajelor. Fenomenul de „nuvelizare" subiacentă conferă basmului consistență fabulatorie, și, mai ales, tensiune existențială autentică : „Și de aici drumeața, pornind chiar în acea zi, a mers iarăși un an de zile prin niște pustietăți și mai grozave decît cele de pînă aici. Și fiind însărcinată pe al treilea an, cu mare greutate a putut să ajungă și pînă la sfînta Duminică. Și sfînta Duminică a primit-o cu aceeași rînduială și tot așa de bine ca și surorile sale. Și, făcîndu-i-se milă de această nenorocită și strunciată ființă, a strigat și sfînta Duminică o dată, cît a putut, și îndată s-au adunat toate vietățile : cele din ape, cele de pe uscat și cele zburătoare. Și atunci ea le-a întrebat cu tot dinadinsul dacă știe vreuna din ele în care parte a lumei se află Mănăstirea-de-Tămîie. Și toate au răspuns, ca dintr-o singură gură, că nu li s-au întîmplat să audă măcar vorbindu-se vreo-dată despre aceasta. Atunci sfînta Duminică a oftat din adîncul inimei, s-a uitat galiș la nenorocita drumeață și i-a zis :

— Se vede că vreun blăstăm a lui Dumnezeu, sau altăceva, așa trebuie să fie, de nu ai parte de ceea ce cauți, fiica mea ! Căci aici este capătul unei lumi necunoscute încă și de mine, și oricît ai voi tu și oricare altul să mai meargă înainte de aici, este cu neputință ?"

Grație tonalității ei „jucăușe", impregnată de o caldă și participativă sentimentalitate, narațiunea nu se-îndepărtează de tentația realisticului nici chiar atunci cînd resortul și substanța ei sînt exclusiv supranaturale, cum se întîmplă cu minunatul episod al călătoriei în tovărășia ciocîrlanului șchiop : „Apoi sfînta Duminică a dat și ea drumeței un corn de prescură și un păhăruț de vin, ca să-i fie pentru hrană pînă la Mănăstirea-de-Tămîie ; și i-a mai dat o tipsie mare de aur și o cloșcă tot de aur, bătută cu pietre scumpe, și cu puii tot de aur, ca să-i prindă bine la nevoie ; și apoi a dat-o pe sama ciocîrlanului, care îndată a și pornit, șovîlcăind. Și cînd ciocîrlanul pe jos, cînd drumeața pe sus, cînd ea pe jos, cînd el pe sus, cînd ea pe jos, cînd el pe jos, cînd el pe sus. Și cînd biata drumeață nu mai putea nici pe sus, nici pe jos, atunci îndată ciocîrlanul o lua pe aripioarele sale și o ducea. Și tot așa mergînd ei încă un an de zile, cu mare greutate și zdruncen, au trecut peste nenumărate țări și mări, și prin codri și pustietăți așa de îngrozitoare, în care fojgăiau bălauri, aspide veninoase, vasiliscul cel cu ochi fărmăcători, vidre cîte cu douăzeci și patru de capete și altă mulțime nenumărată de gingănii și jigănii înspăimîntătoare, care stăteau cu gurile căscate numai și numai să-i înghită ; despre a cărora lăcomie, vicleniе și răutate nu-i cu putință să povestească limba omenească."

Cît despre scurtul episod al descinderii în **altă lume** (de unde concluzia că cea de mai înainte, cu minunile și spaimele ei extraordinare, nu este alta decît **aceasta,** a noastră, a tuturor !), totul se petrece atît simplu încît nici vorbă nu poate fi de cine știe ce viziuni traumatizant-infernale : „Și, în sfîrșit, după atît amar de trudă și primejdii, cu mare greutate ce au izbutit să ajungă la gura unei peșteri. Aici călătoarea s-a suit iarăși pe aripile ciocîrlanului, din care abia mai putea filfîi, și el și-a dat drumul cu dînsa pe o altă lume, unde era un raiu, și nu altăceva !"

Sinceri să fim, ne-am fi așteptat ca cel puțin imaginile de „pe o altă lume" să atenteze la naturalețea realistică a eviziunii epico-descriptive a universului fantastic și să aspire la situarea într-o **a-realitate** desăvîrșită. Așteptările noastre, stimulate de straneitatea convenționalului supra-spectaculoasă a genului, sînt însă cu totul înșelate. Familiaritatea subtil bagatelizantă a unghiului din care este prezentată Talpa-iadului e de un farmec dezarmant : „Stăpîna acestei slujnice era viespea care înălbise pe dracul, îngrijitoarea de la palatul lui Făt-Frumos, o vrăjitoare strașnică, care închega apa și care știa toate drăciile de pe lume. Dar tocmai un lucru nu știa hîrca : gîndul omului." Iar în final, cînd se dezvăluie identitatea malefică a vrăjitoarei, șiretenia amuzantă a povestitorului dă limpede de înțeles că întreg basmul nu e decît o incintătoare „minciună" pe care el o repovestește din rațiuni cu totul laice, aflate la polul opus încrîncenărilor magice cultivate de prototipul folcloric : „Hîrca aceasta de babă era scroafa cu purceii din bulhacul peste care v-am spus că dăduse moșneagul, crescătorul lui Făt-Frumos. Ea, prin drăcăriile ei, prefăcuse atunci pe stăpînu-său, Făt-Frumos, în purcelul cel ogîrjit, răpciugos și răpănos, cu chip să-l poată face mai pe urmă ca să ieie vreo fată de-a ei, din cele unsprezece ce avea și care fugiseră după dînsa din bulhac. Iaca dar pentru ce Făt-Frumos a pedepsit-o așa de grozav".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Trei secvențe de Anul Nou la Uniunea Scriitorilor

Sînt calde urmele poetului

„Turnul de fildeș e o metaforă facilă a romantismului lipsită de orice suport și marcată de naivitatea himerică a unor poeți care n-au fost capabili să dea o replică bărbătească ingratitudinii, indiferenței, ostilității sau turpitudinii ambiante ; astăzi mai mult ca oricînd această imagine pare inadmisibilă.

Poetul nu dispune de nici-un turn. El e pierdut în imensul labirint al vieții cotidiene și trăiește toate experiențele pe care le determină condiția umană. Nu numai opera, ci și viața lui este acordată după diapazonul pe care îl impune epoca, devine o suită de simboluri și semnificații contribuind la permanenta echilibrare a spiritului cu el însuși".

A. E. Baconsky

Casa profesorului Ștefan Popa, ridicată cu mina sa și a soției sale Eufrosina în 1929, este încă solidă și arătoasă.

Aici în sud, la Goicea, aproape toți locuitorii au case mari și spațioase, semn al unei bunăstări care nu pică din cer, ci mai ales vine din pămînt, din acest cernoziom bun de să-l mănînci pe pîine. Gospodăria profesorului Popa este invidiată pînă și de primarul adjunct al comunei, împreună cu care i-am făcut vizita. În toată curtea nu există decît locul de potecă. În rest legume și vie. Via încărcată de rod este legată pe spalieri și în soarele de iulie are reflexe de smarald. O gospodărie cum rar am văzut prin alte părți la gospodarii tineri. Pentru că e bine să știți că Ștefan Popa are 88 ani și soția sa Eufrosina, 81 ani.

Am venit aici la Goicea pentru a scrie **despre și pe urmele** lui **A. E. Baconsky.** Distinsul profesor aproape nonagenar este tatăl Clarei Baconsky, socrul Poetului și cărturarului de talie europeană, care și-a petrecut multe clipe din viață aici. Firesc, discuția începe despre doamna Clara. „Clara avea o presimțire că i se va întîmpla ceva în viață și de aceea adopta tot timpul o atitudine de frondă. Cînd avea 6 luni, maică-sa o legăna într-o noapte în camera ei într-un leagăn făcut de mine pentru că plîngea întruna. Afară era un cer de smoală. A pornit o furtună cum rar am văzut. Ploua cu găleata și vîntul scotea pomii din rădăcini și lua acoperișuri de case. Către dimineață, văzînd pe maică-sa obosită și că ea nu adoarme, am mutat-o cu leagănul la mine în cameră. După vreun sfert de ceas, în locul unde fusese leagănul cu Clara a căzut tavanul și citeva cărămizi care au lovit-o pe maică-sa destul de rău. Apoi la cutremurul din noiembrie 1940 : era elevă la școala normală și dormea de obicei cu capul lîngă soba grea de teracotă, să-i fie mai cald. În seara cutremurului i-a fost rău unei colege și a trecut lîngă acea colegă. În timpul cutremurului soba aceea s-a prăbușit, omorînd două eleve. O întreba Letiția (Letiția Avramescu, sora Clarei Baconsky — n.n.) dacă nu-i este teamă cu atîtea călătorii ce le face cu avionul, vaporul sau trenuri de mare viteză. Îi răspundea senin că dacă o fi să se întîmple ceva se întîmplă".

Cînd cu mulți ani în urmă tînărul cu trăsături delicate care era A. E. Baconsky, redactor-șef al „Almanahului literar" din Cluj, a întîlnit-o pe studenta Clara Popa de la **Litere și filozofie** nu știa că drumurile sale către **sud** vor deveni o permanență și că acolo își va scrie o parte din cărțile sale. Firesc, a devenit copilul familiei Popa, unde era primit ca atare. Excepționali scriitori, oameni de cultură, își amintesc de clipele petrecute împreună cu A. E. Baconsky la Goicea, în serile călduroase de vară. Au fost aici, între alții, oaspeți : **Aurel Rău, Victor Felea, Veronica Porumbacu, Mihail Petroveanu, Mihai Gafița.**

Toți se simțeau minunat.

Goicea devenise refugiul lui A. E. Baconsky din **metropolă.** Își crease o aureolă de **solitar,** în care unii cu rea-voință vedeau un estet disprețuitor și infatuat. N-a făcut nimic pentru a le răspunde. Cărțile sale erau un răspuns. Cel mai elocvent răspuns. Venea la Goicea de 5—6 ori pe an, în afara celor 30 de zile în care citea, lucra, se relaxa. Își aranja un cort sub nucul din grădină și acolo lucra pînă îl prindeau zorile, uneori dormind nopți în șir acolo. Sub nucul acela a scris în întregime „Mahabharata", peste jumătate din „Echinoxul nebunilor", „Fluxul memoriei", „Cadavre în vid" și cîte și mai cîte poeme.

Iubea singurătatea și se pare că era condiția sa existențială. Pleca zile întregi la pescuit pe **Desnățui.** Juca fotbal cu copiii pe care-i iubea. Uda grădina, tăia lemne și era fericit cînd putea rezolva o problemă în curte. Umplea o sacoșă cu romane ieftine de aventuri, „doxuri", își lua provizii, lua o șaretă cu un cal de la celebrul erou al muncii socialiste, Dumitru Dinișor, președinte de C.A.P. în Goicea, și pleca cu doamna Clara undeva la un canton din Valea Dunării unde stătea 7—8 zile. „La pescuit" spunea el că se duce. După 8 zile se întorcea de la cantonul singurătății sale fără un pește. Începea să rîdă. „S-a consumat tot. A fost căldură mare". Pregătirile de plecare la canton se asemănau cu cele ale unei expediții în Africa. Toată lumea

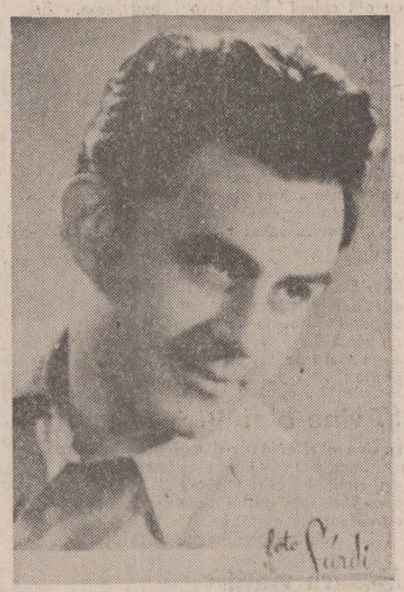

era grijulie să nu se uite ceva. O fotografie ni-l arată la întoarcerea dintr-o asemenea expediție : în maiou, pe o bancă rizînd satisfăcut, alături Letiția, doamna Eufrosina, Ștefan Popa și Clara Baconsky zîmbind fericită. Alta tot în același decor. Una pe o stradă din Cluj împreună cu doamna Clara și cu soacra sa, unde el surîde fericit luminat de cine știe ce gînduri tainice. Apoi într-un parculeț din Cluj, Clara Baconsky împreună cu mama ei. Memoria aparatului foto nu iartă nimic, și viața care **a fost** devine amintirea care **este.**

Intru în camera Poetului cu sentimentul acut că eu, aici, comit o profanare. Totul este ca la plecarea lui acum 7 ani. Pe un perete în stînga o scoarță olteneașcă. Bibliotecă. Pe perețele din fața mea două tablouri mari : A. E. Baconsky și Clara Baconsky. Bibliotecă. Rame cu fotografii. Masa de lucru. Aici s-a făcut corectura ultimă și s-au scris zeci de pagini la „Panorama poeziei universale". Aici s-au scris o parte din cărțile lui A. E. Baconsky. Pe masă fotografii, scrisori, ilustrate. Sînt calde urmele Poetului. Le simt fierbințeala ireală. Dintr-un raft de bibliotecă mă privesc triste cărțile sale. Cer permisiunea să le răsfoiesc. Și îmi tremură în fața ochilor o serie de autografe sentimentale : „Mamei și tatei o hartă în negativ, cu afecțiunea lui Tolea". oct. 969. **(Cadavre in vid)** ; „Mamei și tatei, care pe această cale vor reparcurge drumurile mele. Cu drag Tolea, mai 1968" **(Remember)** ; „Tatei și mamei aceste rostuiri literare izvorîte din viața de fiecare zi. Cu dragoste, Tolea" **(Fluxul memoriei)** ; „Mamei și tatei aceste cîntece aduse de departe în graiul nostru dulce de către al lor Tolea" **(Poeți clasici coreeni)** ; „Mamei și tatei, un mic bilanț al activității mele poetice de un deceniu. Cu drag, Tolea". **(Cele mai frumoase poezii)** ; „Dragii mei un mic manual de poezie universală contemporană pe care vi-l trimite cu dragoste Tolea" **(Poeți și poezie)** ; „Mamei și tatei aceste pagini care cuprind un delir cu tîlc. Cu drag, Tolea". **(Echinoxul nebunilor)** ; Mamei și tatei acest atlas poetic al lumii, odată cu toată dragostea lui Tolea" **(Panorama poeziei universale).**

Și, în sfîrșit, pe un frumos album de Botticelli : „Tatei și mamei această carte cu chipuri «scrise» azi și zugrăvită acum o jumătate de mileniu. Cu drag, Tolea".

După cum este cunoscut, A. E. Baconsky avea oroare de manuscrise. Nu păstra nici dactilogramele, după ce acestea apăreau în pagini de carte. În ceea ce priveste corespondența de familîe, semnată de A. E. Baconsky, ea se află, după spusele soților Popa, în păstrarea Letiției Avramescu, sora Clarei Baconsky. După ce a apărut în Austria, la Graz, cartea despre A. E. Baconsky, dr. Wylly Steinböck, fost bun prieten al lui Baconsky, a trimis soților Popa, la Goicea, o scrisoare din care spicuim : „Iubite domnule Popa, vă trimitem multe salutări, odată cu sărbătoarea iernii. Fotografiile ce ni le-ați trimis mijlocesc o mai bună cunoaștere a familiei dvs. Letiția seamănă foarte mult cu Clara. (...). La 11.II.1979 aveam o conferință la Salzburg, dar nu m-am putut duce. (...). V-a adus poetul Petre Stoica cartea «A. E. Baconsky» apărută la Graz? Am consacrat Poetului și Clarei o postfață (epilog). Vă salut cordial, Wylly Steinböck".

Lîngă camera-muzeu, fie-mi permis să o numesc așa, și facem aici cuvenita popunere forurilor de resort, ca oficial să se numească așa, este o alta unde stau pe un scaun hainele de pescuit ale lui A. E. Baconsky. Undeva, într-un colț, undița cu care el se retrăgea la cantonul singurătății sale. Soții Popa, oameni deschiși la suflet și prietenoși, îl mai așteaptă încă pe biograful Poetului și cărturarului A. E. Baconsky. Poate nici nu trebuie să aștepte prea mult. Dacă în străinătate a apărut o carte **A. E. Baconsky,** avem dreptul la speranță. În ceea ce mă privește, nu l-am întîlnit niciodată pe autorul „Cadavrelor în vid". Cărțile sale, fermecătoare ca scriitură și importante ca valoare, mi-au luminat multe clipe de singurătate și tristețe. Luați rîndurile de mai sus, dacă vreți, ca un omagiu postum, acum cînd în sud lumina pare o umbră de pasăre, și sînt mai calde ca oricînd urmele **Poetului.**

Petre Ivancu

Zaharia Stancu — poetul cetății

Lirica lui Zaharia Stancu din jurul anilor '40 aduce — după îndelunga frecventare a poeziilor în formula catrenelor sau bicatrenelor, în volumele **Poeme simple, Albe, Clopotul de aur, Pomul roșu** — surpriza poemelor foarte ample, ca **Vîrtej în flăcări, Calea Lactee și-a despletit cozile** și **Buna Vestire,** reflectînd deplin posibilitățile poetului de susținere a tensiunii lirice.

În **Calea Lactee și-a despletit cozile** și în **Buna Vestire** tematica variază între autobiografia lirică și poezia socială, în sensul asumării biografice a socialului de către un scriitor care, ca publicist și pamfletar, a trăit întotdeauna în mijlocul cetății.

Confesiunea lirică din **Calea Lactee și-a despletit cozile** ancorează în motivul spectaculos al revelației lumii la dimensiunea planetară, experiență care ar echivala în destinul poetului cu o inițiere esențială. Cunoașterea lumii prin adeziunea la istoria ei însemnînd dominarea existenței, poetul dobîndește puterea miraculoasă a celui ales, — idee convergentă cu aceea a considerării poeziei ca panaceu universal **(Iarba fiarelor)** : „Dacă aș fi pus mîna pe un toiag ar fi înverzit, / Ar fi crescut fără rădăcini, fără ploaie, fără lumină, / Și ar fi înflorit". Explozia de forțe anunțată în titlu și proiectată în text corespunde unei extraordinare mutații interioare, secondată de sentimentul uriașeniei eului liric, capabil să acapareze energia vitală universală. După ce, metaforic vorbind, „Sub coaja fragilă a frunții / Calea Lactee și-a despletit cozile", aviditatea cuprinderii existenței investește sensibilitatea poetului cu virtuți de percepere extraordinară : „Atunci am auzit pașii urșilor albi la pol, / Chiotele renilor sprinteni gonind pe zăpezile nesfîrșite".

Dar revelația surprinzătoare în orizontul acestui poem de atmosferă, reflectînd în ipostazele spectacolului universului dezlănțuirile unui eu liric cu o structură romantică, înclinată spre forțe stihiale, vine din angajarea perspectivei sociale, fiindcă lumea i se revelă poetului în primul rînd în imaginile marilor colectivități : „Atunci ochii mei au văzut întîia oară săracii, / Toți săracii pămîntului, / Încălțați cu sandale de aur, / Cu timplele prinse-n coroane de laur ; / Îi ferea de pumnalele vîntului / Purpura împărătească a vestmîntului. // Atunci am auzit dincolo de puterea auzului meu / Frămîntarea pădurilor, creșterea lanurilor, vuietul cascadelor, / Am auzit fierbînd bogățiile pînă în miezul planetei. / Și-am văzut milioanele de oameni încordați, istoviți, / Sfredelind cu unghiile, cu dinții, cu unelte de fier, / Să smulgă adîncul și să-l salte spre cer".

Cel mai amplu poem stancian și una dintre performanțele literare ale scriitorului este **Buna Vestire,** care aliază activismul cu patosul cosmic și cu mesianismul, așadar cu linii de forță ale literaturii expresioniste. Datat „ianuarie 1942", poemul ar fi fost scris, după mărturisirea autorului în volumul memorialistic **Zile de lagăr,** în timpul detenției de la Tirgu Jiu. Poem de factură withmaniană, **Buna Vestire** este un vibrant apel umanist. Valoarea sa literară decurge din exprimarea particulară a motivelor și din organicitatea textului, datorită logicii artistice riguroase și consecvenței procedeelor. Laitmotivele sînt amplificate de la o secvență la alta și poetul potențează lirismul prin infuzia autobiografică într-o paralelă de vîrstă cu eroul mitic-tragic : suprapunerea planurilor temporale — cel mitic și cel al eroului liric — determină derularea tensionată a faptelor într-un timp oprit sub „ochiul galben al lunii", așadar într-un hiatus temporal malefic adecvat flagelului războiului. Dar, dincolo de melancolia motivelor de atmosferă, **Buna Vestire** se axează pe mesajul unui optimism fundamental, deoarece umanismul caracteristic structurii creatoare îl stimulează pe poet să spere în destinul fericit al planetei.

Poem reprezentativ pentru lirica stanciană de maturitate, **Buna Vestire** înglobează, pentru a le valorifica într-o structură complexă, majoritatea izbînzilor literare anterioare ale poetului, relaționate însă cu laitmotivele care asigură contiguitatea textului. Astfel, personificarea nopții anticipată în versurile ciclului **Scrisori din cimp** din **Poeme simple** (1927) sau în citeva catrene din **Clopotul de aur** (1939), se aliniază ipostazei adolescente a celorlalte personaje — Maria și poetul, fiul Mariei și fiul poetului —, ca o condiționare impusă de organizarea poemului scris de un poet care exaltă în întreaga sa lirică trăirea senzației și metamorfozele.

În spațiul de grație al patriei, biografia poetului se realizează ca act al afecțiunii profunde pentru țară : „Te-am iubit copil, tînăr și matur. / Țară, totdeauna te-am iubit, țară / Acum te iubesc și mai mult." — mărturisește el în pragul senectuții. Patriotismul susține participarea la o istorie fundamentată pe trecutul afirmării poporului, după cum sugestiv se conturează în viziunea lui Zaharia Stancu : „Fericit am trăit revoluția zi de zi /.../ Fericiți ne legănam între moarte și viață. / Apoi a venit o roșie dimineață. / Din adîncul istoriei, de departe, / Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe" **(Țară).** Priveliștile paradisiace surprinse de poet în peisajul țării susțin bucuria împlinirii : „Dunărea pești de aur de dăruie, / Riurile păstrăvi de argint viu. / Vîntul leagănă lan auriu, / Chindia peste dealuri se năruie" **(Îmi iubesc mult patria de azi).** Și, de altfel, singurele „cîntece de bucurie" din lirica senectuții **(La mine-n pădure, Joc cu moartea, Iepuri roșcați, Cîntec de bucurie, Struguri, Pomi, Imagini, Merg pe sub arbori, Vino mai repede, primăvară, Vară, Trei fire de iarbă, Vieții** etc.) derulează toate imaginea fabuloasă a patriei, în care se împletește indestructibil existența poetului : „Patria este țărina pe care o calc, / E văzduhul pe care-l respir /.../ Patria sînt oamenii aceștia, / Frații mei, surorile mele, / Țărina străbunilor mei. / Patria e poporul acesta / În mijlocul căruia am răsărit, / Ca o trestie subțire, ca un plop mai apoi / Și-am ajuns la bătrînețe stejar." **(Patria).**

Meditația asupra destinului umanității și elogiul patriei în versuri mirabile atestă ca un model sinceritatea scriitorului, conturînd astfel și cea mai nobilă dimensiune a personalității sale.

Mariana Ionescu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XXXV-A

În partea întîi a serii (de vineri, 21 decembrie), conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** îl prezintă pe **Alexandru Andrieș,** arhitect de profesie, trubadur din vocație, debutat odinioară de revista „Luceafărul" cu traduceri din Bob Dylan și care va susține un recital. Ceea ce se și întîmplă. În pofida unei stări gripale, Alexandru Andrieș ne farmecă deopotrivă cu versurile sale, cu muzica sa, cu persoana sa. Un virtuoz al strunelor ghitarei, al cuvintelor. Un virtuoz al re-creării obișnuitului, cotidianului pe un fundal calm, melancolie și de o ironie de mare rafinament. Trubadurul este propriul său personaj care se cîntă și ne încîntă și pe noi. În Alexandru Andrieș muzica și poezia se întîmplă cu firescul cu care el trăiește ne-obișnuindu-se cu nimic. Are candoarea poetului care întreabă lucrurile de ce sînt cum sînt și inteligența re-considerării lor. Un trubadur a cărui cheie de succes este ne-liniștea sa de artist grefată pe o sinceritate absolută. Și percutantă !

În final, Al. Andrieș a dat autografe pe recentul său disc apărut la „Electrecord" și intitulat : **„INTERIOARE".**

În partea a doua a serii, poetul **George Mina** dă citire propriului său volum intitulat : „Despre tăcere", cuprinzînd zece cicluri.

Consemnăm, în limita spațiului disponibil, din discuțiile care au urmat pe marginea cărții lecturate :

Maria Cerchez consideră că volumul propus de **George Mina** lasă impresia puternică a unei verticalități ; poetul — asumîndu-și propriul destin poetic — își face din acest demers un lucru de dobîndit, poezia sa, imaginile sale fiind poezia actului care admite tot sau totul.

Alex. Horia apreciază în totalitate versurile lui George Mina ca fiind foarte bune, o poezie care înaintează în flux continuu, irespirabilă uneori pentru că forează în adîncime ; lipsită de metafore spectaculoase, este o poezie a constiintei subterane, o senzație neptunică, o labirintizare asumată, aureolată de un demers moral — fericirea la capătul unei epuizări sisifice sub propriul tonaj.

George Micu remarcă în poezia aceluiași autor un amalgam de discursuri poetice, format din multiple voci interioare care se suprapun, poetul nefiind altceva decît o ființă năvalnică din care evadează idei spuse în tonalități diferite.

Florentina Vișan vede în G. Mina un poet foarte interesant, de viziune, un excelent minuitor al tehnicii discontinuității.

Mircea Șoncuteanu : George Mina (alias G. Tărus) este un poet multitentacular ale cărui poeme înaintează cu vigoarea unei vegetații în ariditatea existenței, insuflîndu-i gustul eternității.

În încheierea discuțiilor, poetul **Cezar Ivănescu** apreciază în George Mina poetul autentic, de o formație intelectuală sigură, care scrie o poezie cameralâ și care propune un univers poetic unde poetul e recognoscibil peste tot, un autor în adevăratul sens al cuvîntului, marginalizat pe nedrept, unul din autorii de subteranâ care fac vigoarea unei poezii.

Cum anul e pe sfîrșite, poetul Cezar Ivănescu felicită pe cei care au reușit să debuteze în Caiete de poezie, pe cei care au cîștigat premii în cadrul „Cîntării României" ; de asemenea, în citeva cuvinte simple, sincere, apreciază contextul de excepție al țării noastre în care asistăm la o adevărată efervescență a creației poetice, în comparație cu îmbătrînita Europă, unde se pare că în adevăr consumismul „a înghițit" poezia.

Poezia — act de înalt patriotism într-un cinstirea și înflorirea limbii noastre mume române — a intrat în firescul acestui minunat popor ursit să fie poet în tot ce întreprinde. Aceasta înseamnă să ai vocația viitorului, a unei noi orînduiri a lucrurilor cu și pentru popor.

Hero

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 11 ianuarie 1985, orele 19, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXVI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

CONFABULE

* * *

Cuvîntul cel mai frumos pe care vrei să-l asculți este numele iubitei

cele mai albe flori sunt mîinile iubitei

cel mai minunat răsărit este chipul iubitei

cele mai senine zile sunt ochii iubitei

mările cele mai liniștite sunt tăcerile iubitei

munții cei mai înalți sunt lacrimile iubitei

iar cea mai frumoasă planetă este planeta iubitei

o planetă care îi poartă numele și în care se moare numai de iubită.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

DUȚU VIORICA. Ziceți în compunerea **Nu uit :** „Dintre cărțile din rafturi / Recitii una mai mult / Cît pe lume vor fi sfaturi / Nu mai pot ca să o uit“ (...) O, poezie sublimă ! / Viața eu mi-aș da în schimb !“. Păi să nu uitați, și să trimiteți, și poate că zeii vor primi viața dv. avînd ei destule de făcut în poezie, cu tot felul de vieți de toate vîrstele. Dar noroc vă urăm!

BURLAN ION. Acest **Ritual :** „Seara pe strada Numa Pompiliu / Fecioarele își duc în dreptul sinilor / Mănunchiuri de garoafe și lalele / Și-și povestesc despre îndrăgostiții lor / Lumii“. Mai trimiteți.

LUCIAN CODRIN MIHĂILESCU. Lucruri ciudate : „Ți se întîmplă lucruri / Tot mai ciudate / Dimineți aruncate peste Balustrada orașului / Legende și belșuguri / Și fotografii / Dintr-o altă existență / Fetele scriindu-și numele / Pe zidul primăverii / Visezi în sanscrită / Și-ți trebuie tot mai des / Dicționarul propriilor tale / iluzii / (...) Rizi, iubești, exiști. Intri într-un restaurant / Și ceri de băut / O otravă mai tare / Decît viața“. **America :** „Despre America acelor sentimente / Îndepărtate / Despre luxul în paraginâ / Și despre autostrăzile / La capătul cărora viitorul / E o simplă baracă de scînduri / Despre semantica morții / (...) Despre marile canioane / Ale politicii Ziua de mîine Experimentată-n Nevada / Optimismul de mic litraj / Al americanului de rînd / (...) Fericire cosmos și oceanul / Pe care încă mai bîjbîie / Caravelele amiralului Columb / Către o lume nouă“. Și aceasta **Fără titlu :** III: „Ca într-o cazemată / De sentimente / Fără să știu pe cine / ucid / fără să știu de cine / Mi-e frică / Spunîndu-ți cu sîngele / Rece / al eroilor de totdeauna / Cît de mult te iubesc“. IV : „Mereu simt între omoplați / Pasiunea unui trăgător / De elită / Visîndu-mă“; **Tîrziu :** „N-am întîrziat nici-o clipă ! Poate cel mult cîteva frunze / cîteva lacrimi, două, trei amintiri / (...) Am venit cît am putut de repede : / cel mult cîteva mii de ani / Mai tîrziu, cel mult / Am flămînzit sub acoperișul / unei întîmplări copioase / cînd am ajuns, cerul secase / soarele verde al ierbii / Asfințea sub pămînt / Iartă-ne Doamne, biologia / noastră / Cea de toate zilele ! / Mă rugam / Căutînd urmele pașilor tăi / În văzduh“. **Vînătoarea de nuferi :** „Eu plec la vînătoare / De nuferi, dragii mei ! / Mi-am făurit o pușcă / cu țeava înspre mine, / Am învățat zăpada / Să latre la femei / (...) / Știu sigur unde-i noaptea / Prăpădului de flori. / Mi-am pus la șold cuțitul. / Mirezmelor de aur / V-așteptam în zorii zilei / Să rîdem de culori, / Să dezertăm din mlaștini / V-aștept în zori pe-un plaur“. La revedere într-o ședință a cenaclului Dacia Feniks, la Buzău. Pînă atunci, mai trimiteți.

IOAN MANOLE. Pentru Antologia Poștei : **Autoportret pe trunchiul unui copac, Autoportret cu un cîine și cel cu floare la tîmplă,** și cel, **Pe o frunză de mesteacăn,** și cel **Pe o pînză de păianjen,** și cel **Pe un ciob de sticlă,** în total șase **Autoportrete.**

GHEORGHE TUDOR. Din **Blestem :** „Să-nghețe ochiul tău în cer / precum privirea mea în trup stingher / Să ți se-nnoade pasul în desiș de seară / Precum călciiul meu în primăvară / Să nu poți să culegi roșul de maci / Cuvintele să-ți strepezească buza chiar cînd taci“. Așezați-vă bine, să cadă piatra acestei frumoase imprecații în chiar creștetul dv. De nu veți fi poet, nici după această lovitură, să nu-mi ziceți mie pe nume. Dar așezați-vă bine sub ceea ce v-ați blestemat.

EMIL PERȘA. Din cele șaptesprezece pagini, **Muntele :** „Cad ploile pe munte și vîntul trece înainte / (...) ducînd departe zilele, / ce limpede-s izvoarele / (...) Cu lumină pentru toți / Iată o pasăre de noapte, / de pădure este aproape / se grăbește înspre casă / printre frunze de mătasă / Singur este muntele / Cu iarba și florile / pe platoul înalt se vede / covorul cu orizont verde / Sub munte se văd stele / în lumină-s case / (...) / Brazii rid în sărbătoare / Îmbrăcați în alb și soare“. În rest, un dezastru de nonsensuri, în cronici rimate.

DRĂGHICI PAULINA. Grea lucrare poezia socială. Astîmpărați-vă ! Din cele patruzeci, ne-am ales cu **O umbră peste timp :** „În amurg / Zmulg lacătele nopții / să curgă în mine / cît mai multă noapte / să nu mă ardă / iubirea de peste zi / să fiu o umbră peste timp“. Însă plăpîndă și seacă. Iar acest **Oare ?:** „Știu multe despre tine / și nimic nu știu / Că dai din aripi / și miroși a stele / dar tu știi / cine am fost eu, / în ce secol / pe pămînt am existat / atentă la jocul / fluturilor din jur“ — Oare ? Tot ce-am putut afla în al doilea ciclu. Deci, vedeți dv. ce aveți de făcut. La noi, mai rar.

ANISIA ANTONIA. Aves : „Belșug de păsări moarte / copaci cu sînii strînși / (...) Pămînt desculț de zbor / Țărmuri de sînge fraged / În coajă de izvor / Îngenunchează vîntul / urzelile de os / În giulgiuiri de frunze / Pămîntului cărnos“. Am oprit pentru **Antologie : Numărătoarea inversă, Interioară, Pîrg, Verde, Insomnii de început, Priveghi genetic.** P.S. Data viitoare, bateți la mașină !

HORIA GILORTEANU. Nouă poeme s-au pus de-o parte, pentru Antologia Poștei.

POPESCU NICOLAE. Vă mulțumim pentru scrisoare. Oarece vreme, este mai bine prin poștă. Deocamdată **Legămînt,** ultima strofă : „Nădușeala fecundă / a frunții plecate, / strălucirea brățării pe brațul bărbat ; / sînt caii, / hrăniți cu jăratic, ai luminii / ce ne încălzesc și ne poartă.“ **Capricii,** în această stare : „Peste grădini și case trec nori invinețiți. / Au răscolit tot cerul, trăsnind (...) Gonesc frunzele speriate, lovindu-se de ziduri, / cad țăndări geamuri sparte, țipînd, de la ferești. / Vuind tale văzduhul, din ceruri slobozite, / Cristale mari de apă dansînd pe caldarîm. / Vînt, ploaie, răceală și tristețe ; / O molimă sînt toate și-un pesimism total. / Mă plimb hai-hui pe stradă, călcînd apa-n bălțoace. La o fereastră mică, cu sticla aburită, / Ți-am deslușit umbra (...) / M-am încălzit o clipă și-am fluierat banal.“ Citiți multă poezie, și de nu veți reuși, să nu-mi ziceți mie pe nume. Și trimiteți.

N.I. DUMITRESCU. Sărutăm mîna mamei dv. pentru sonetul **Cuvîntul ochilor.** Dintre poeziile ce ni le-ați încredințat, **Primăvara :** „Apoteoza narciselor : / candoare extatică / mușcînd hlamida aerului / (...) semn diafan tutelar / coborînd peste lut, / în tropot de herghelii albe“ ; **Trandafiri :** „Acoperișuri de aur / mormintele lor, / feținare la picioarele amintirilor, / munți cu creste de ochi ! sub copacii veacurilor / neliniștite lămpi / risipite-n noaptea brazilor ! / am iubit zilele noastre ! / Țarina, aerul, cuvîntul, / grîul și dragostea / sînteți voi / trandafirii de sînge.“ **Statui fără chip:** „Plînge aerul dintre noi / grămezi de pulbere sînt clipele, / Zăpada acoperă calea / topindu-se lent / pe aripi de gînd / statui fără chip / cînd nu ne mai întoarcem !“ ; **Amforă :** „Blînd amurg / argint, luminînd pașii clepsidrelor / primește-ți cernerea lor / și-ascultă suavul glas / al fluxurilor de apă / Imn radios, / Putere trainică / sorbindu-l din amfora prezentului. : **Conac :** „Umbră banală / osîndită cu somnul tăcerilor / din statui ! / Ai vrea să strigi ca o fiară, / numele porumbeilor din turnuri / dar nu mai poți. / (...) Năruindu-te-n propriul tău colb / ca un vis (...) de sărutarea morții. / Umbră banală, / Poate ți-ai renegat trupul (...) dar în poartă-ți bate reversul / clopot care te cheamă, te cheamă“. Și acest fragment din **Caseta cu scrisori :** „Formă apocaliptică / hazardului etalon, / rămășiță albastră / a trecutului mor.“ Încercați-vă puterea și-n rime ; să vedeți ce bucurie !

DOINA MOLDOVEANU. Citeodată : „Citeodată mă repliez / în gîndire / trăgînd din greu / la quadriga înțelepciunii / dar zărind abisul / între două file / încerc să uit în dăruire.“ **Femei iubite :** „Femei iubite adieri florale / Le recunoști dintr-o privire / sînt amorfe / în alb de lună / Din care explodează cîntul ; / Iradiază fericire. / Sînt indulgente, iertătoare / sînt mai frumoase, (chiar urîte). / Magnetice flori animale / Te-ndeamnă spre castel de taină / Femeile îndrăgostite.“ **Iubire banală :** „Ca o bună alpinistă a iubirii / Urc munții tăi de tandrețe. / Și mă odihnesc / În văile indiferenței. / Unde cresc florile liniștitoare / Ale vieții de fiecare zi.“ Nu v-ar strica mai multă patimă a cuvîntului colorat, mai multă concretețe.

CORNELIU ANCA. Membru al cenaclului literar Liviu Rebreanu din Tîrgul Mureș. Domiciliul : Tîrgu Mureș, Piața Teatrului, blocul, apartamentul, județul, codul ; în rest numai Dorință fără nici o săbuință.

În consecință, nici elocință. Dar nici bună cuviință ?!

ANUNȚ

Rugăm pe toți colaboratorii acestei rubrici să trimită neapărat, în plicurile adresate redacției, cîteva relații privind difuzarea revistei Luceafărul în localitatea lor: ziua cînd se difuzează, eventuale greutăți în abonare sau procurarea exemplarelor. Toate acestea ne vor ajuta la realizarea unei situații generale privind circulația și penetrația revistei.

UN NUME NOU:
ANISIA ANTONIA

Numărătoare inversă

Ce limpede îți clatini frunză
între sămînță și umbros
Corabia de coajă... pașii...
și verdele înecăcios...

Și numără cocorii plopii :
o clătinare... două... trei...
Singeroasă luptă...
patru... șase...

Zăpezi... o sută...
Ecoul ALBEI
mușcînd din umbra
îndrăgostiților sub tei...

Interioară

Crește iarba...
Ascultă...
scoicile verzi
gheboase de trudă
Melcii prin măduvi-grăunțe de seu
cărnuri lehuze...
iscoade mărunte
prin sîngele trupului meu...

Pîrg

Măsele de aer mușcînd merii copți...
Licoare lemnoasă !.... broboadă de stropi...
Răni de lumină pîrguite văros
înșiră-n semințe podoabe de os...

Verde

Ascultă...
vin păstorii cirezilor de floare
prin bălțile de muguri
e-un bici de ploi ușoare...

În cimitire, iarba — cuibar de chipuri stinge
împarte ceruri calde.
năvoade verzi de rîvne...

În formele căderii
meseni zemoși de sînge
ascuț tăișul apei cu craniile blînde

Și plopii — margini ude
din pulpele tăcerii
bolborosesc în taină
dezmierdul inserării...

Străbatem iarăși somnul
pe sub tulpini de vișini
scîncește doar ecoul
tîrîniilor sub streșini...

Insomnii de început

Pîndare insomnii de alge...
Moșii de umezeli
Suiș bulbos de ape
Fărîme-ncrucișări

Necontenite mîini
Rîvnesc în trup menirea

Desiș de unde groase
Ascunde-n mîl nuntirea
Un creștet de șerpoaică
Mlădie-arzui în cuiburi
Dezghioc al coapsei calde
Miros zeiese de nuduri

Lăuntrice țesuturi
De dincolo de supt...

În moliciunea humei
păienjenesc descînt,
nedeie de liane
ospățuri crude
rîvn...

Priveghi genetic

Plouă...
Un murmur de uitare printre pești
Găteli de șoapte ude
pun glasului crud luciu

În hăuri — drum de apă
profetic zvon de melci

Tîrîșuri nămoloase
pornesc încet spre prunduri

Călciiul apei sapă
botarele-n subpămînturi.
Durerilor de mată grămezi mugind
de muguri
priveghi de apă dulce
inele lungi de luturi

Plouă...
Un leagăn lin de gungur
Verzui
migală
pești.

COLIND

Un colind de iarnă
astăzi am să-ți cînt.
a căzut zăpada
nu mai am cuvînt.

Se ridică fumuri
și grădini se duc.
scorburi mai visează
pui orfani de cuc.

A căzut zăpada
mamă, ce să-ți spun ?
Nu mai pot viața
să ți-o încunun.

Un colind de iarnă,
molcomiri de plus.

Miaună răzlețe
mițe pe la uși.

Și cum arde focul
ca-n copilării
cînd butoaie crapă
singure în vii.

Un colind de iarnă
astăzi am să-ți cînt
mamă de durere
mamă de pămînt.

Să-ți înfloare merii.
tînără să fii
și fără tristețe
ca-n copilării..

Mircea Micu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Relații româno-finlandeze

● Prin osîrdia unui admirabil propagator al culturii românești, profesorul Ion Stăvăruș, acum lector la Universitatea Turku din Findanda, apare în glaciala țară a fiordurilor o publicație românească, merituoasă, ajunsă acum la cel de-al patrulea număr. De la o ediție la alta, „Columna“ a căpătat personalitate și a îmbrățișat și mai mult domenii largi ale culturii, înțeleasă pe latura ei comparatistă. Este de tot lăudabil că autorii studiilor care se publică aici sînt mai cu seamă literați finlandezi, iubitori de cultură românească. Ei vădesc interes pentru români, documentație solidă, și vin adeseori cu idei noi în ceea ce privește însemnătatea acțiunii românești în istorie. De pildă, în „Columna“ nr. 4, Lauri Lingren descrie „un corp de oaste românească în Finlanda“ (eveniment petrecut în anii 1741—1743) : K. Hovi studiază pe Titulescu din perspectivă finlandeză, A. Kolehmainen compară elemente etnografice românești și finlandeze (fîntîna de lemn, casa de birne, zăvoarele). Lisa Aaltonen traduce, comparativ, proverbe iar I. Stăvăruș face publice rezultatele unei cercetări comparate între „Kanteletar“ și lirica populară românească. Sînt adevărate studii, mai profunde și mai ample decît simpla activitate de seminar de românistică ; să notăm, așadar, consolidarea unui cerc puternic de românești savanți, în Finlanda nordică, la Turku.

A. S.

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Un intelectual de altădată

Generațiile mai noi l-au uitat. Istoricii, literații, cărturarii mai în vîrstă îi păstrează memoria ca pe un dar de preț făcut culturii românilor. Ne vom strădui s-o revelăm și noi, acum, cînd anii care au nins peste mormîntul lui se apropie, iată, de douăzeci.

Am avut marea șansă să-l cunosc. Eram copil cînd l-am cunoscut, m-a dus de mînă taică-meu să-l văd („să văd dihanie“, îmi ziceam, deloc încîntat de perspectiva de a îngheța pe un scaun în fața unui profesor, și asta într-o amiază de libertăți și joacă). Dar taică-meu, tot profesor, avea, în ce mă privește, niște teribile și inflexibile principii de educație, între care și contactul cu „luminile“ Craiovei epocii. Profesorul C. D. Fortunescu era bătrîn și bolnav, trăia singur, retras în ermitajul bibliotecii sale. Ne-a deschis chiar el ușa, apoi, epuizat de efort, a căzut într-un uriaș fotoliu-jilț tapisat cu o catifea de culoarea vișinei. A discutat vreun ceas cu taică-meu, au evocat prieteni comuni și întîmplări de demult. Îi ascultam distrat, cu ochii la tablourile care tapetau pereții. Unul din ele (al lui Eustațiu Stoenescu, după cum aveam să aflu mai tîrziu) era un portret mai vechi al profesorului, cu o splendidă și agresivă barbă neagră și cu ochi țintind lumea de sub arcade adînci. La un moment dat, ori profesorul, ori taică-meu, nu mai țin minte, au pronunțat două cuvinte care m-au făcut să tresar : „Arhivele Olteniei“. Era titlul unei reviste, al unei reviste pe care o știam foarte bine. La noi acasă se afla toată colecția ei, pe care o cercetasem des, descoperind în ea o întreagă lume. Ce nu găseam în această revistă ? Zapise voievodale, străvechi foi de zestre, tulburătoare descripții de cîmpuri cu urne, testamente ale unor oameni iluștri, glosare de cuvinte rare, povești despre vechi dandanale politice ori crahuri financiare, poeme, nuvele, suave amintiri despre mari iubiri „fin du siècle“, ample studii și dizertații științifice, un întreg și frisonant univers, de o bogăție și o diversitate unice. Deci profesorul din fața mea, al cărui nume figura pe coperta revistei ca director, era un prieten al meu. Era diriguitorul (în același timp redactor, corector, administrator) acelei publicații cu caracter enciclopedic, de vast răsunet în țară și peste hotare, care, cu grele sacrificii materiale, a apărut din 1922 și pînă în 1943. Pentru epocă, un record de longevitate ! O revistă-fapt de cultură, de înaltă cultură, în care s-au simțit onorați să semneze Nicolae Iorga, C.S. Nicolaescu-Plopșor, I.C. Filitti, I. Donat, T. Bălășel, Elena Farago, Gherghinescu Vania, N.I. Herescu, Lucian Predescu, Emil Virtosu și multe alte condeie ilustre. Inițial codirector, directorul revistei fiind savantul Charles Laugier iar din 1926 director, C.D. Fortunescu era, în același timp, profesor de limba franceză, președinte al Societății „Prietenii științei“, o vreme lucrînd și în conducerea ministerului instrucțiunii publice, apoi alături de Nicolae Iorga, ca unul din colaboratorii apropiați ai savantului.

L-am revăzut după mulți ani, în 1964. Era firește, și mai bătrîn, de o bătrînețe matusalemică. Orașul, în epocă, îl uitase, îl izolase prin uitare, iar cei cîțiva care nu-l uitaseră contribuiau, mai mult sau mai puțin constient, la adîncirea izolării. Ei spuneau că profesorul „s-a retras“. Spunînd asta, clipeau semnificativ, pronunțau cuvîntul „retragere“ într-un anume fel, dînd parcă a se înțelege că ar fi vorba mai curînd de o „rezistență“, de o „retragere“ din fața epocii. L-am vizitat și i-am propus colaborarea la „Ramuri“, revista a cărei serie nouă abia apărea, și, nu exagerez, a întinerit sub ochii mei. s-a ridicat din fotoliul-jilț și a exclamat : „Da, da, îți mulțumesc, ce-ai vrea să-ți scriu ?“ Avea atunci 84 de ani. N-a mai așteptat răspunsul meu, a propus el singur : „Ceva despre Craiova de azi, vrei ?“ Avea 84 de ani dar era perfect la curent cu viața la zi a orașului. O plimbare pe străzile noii Craiove, în compania altui distins cărturar, profesorul C.D. Papastate, a servit ca pretext pentru un articol. Reportajul plimbării, adică opiniile profesorului C.D. Fortunescu despre Craiova întinerită și transformată, au apărut în numărul din decembrie 1964 al „Ramurilor“. Au urmat, sub semnătura profesorului, alte articole.

Nu, nu era deloc un „izolat“. Cel care, timp de decenii, dăduse la iveală acea publicație-unicat în epocă, frescă pe mii și mii de pagini a Olteniei (anticipînd și propunînd, de fapt, o istorie a Olteniei pe care încă o așteptăm), cu vaste trimiteri spre istoria națională, era un om al prezentului.

C.D. Fortunescu n-a fost ceea ce se cheamă un filosof al istoriei, cel puțin nu unul declarat ca atare, concepția lui asupra istoriei fiind mai mult traductibilă din operă decît expusă manifest. El s-a mulțumit să scoată niște „Arhive“, el s-a mulțumit să fie un arhivar. El a dezgropat mii și mii de documente ale istoriei Olteniei, ale istoriei României. El a trudit ca o cîrtiță prin întunericul amănuntelor istorice de tot felul, printr-un pămînt adăpostind prețioase relicve, prin care și-a rupt cu tenacitate drum, clădind cu spinarea pîscuri. Zestrea știută a istoriei noastre, spunea el într-o conferință, e puțină, e foc de scumpă, prea scumpă pentru a ne permite luxul de a ignora fie și un detaliu. Nu poți face istorie, spunea el, dacă nu știi totul despre acest domeniu. Nu poți face știință fără arhivă. Și a făcut arhivă. Cît s-a valorificat din această agonisită de-o viață ? O masivă „Istorie a tiparului Țărilor Române“ se află, în manuscris, la Biblioteca Academiei. Ce editor o va tipări ?

Nici nu știu cînd a murit, acum 20 de ani. Mulți nu știu. A trecut pragul spre dincolo fără zgomot, l-a trecut, mi se spune, calm și senin, ca și cum ar fi trecut dintr-o cameră într-alta, dintr-o despărțitură într-alta a uriașei lui biblioteci-arhive.

El lucra de mult cu eternitatea, se cunoșteau de mult.

Ilie Purcaru

JURNAL DE POET

ÎNDEMNE

Începem ciclul de poezii intitulat WINKE cuvînt pe care l-am vrea tradus cu șoapte fiind vorba discretă de îndemn spre kairoic.

De unde vine îndemnul cuvîntului ca să-l cuprindă pe om în comuniunea dintre cosmos lume și pămînt în acea unitate plină de mister, de nedistrus Theantropologică după care tînjește făptura lăuntrică a tuturor.

Apare iarăși iluminarea, jarul vetrei care fericește, întîmpinarea, ceasul de urgie de sărăcie, apare Imnul, cîntecul ca Gesang, apare prinosul de mulțumire, bucuria ierarhiilor ce toate le structurează și în sfîrșit cuvîntul în drum spre ființă ieșind din primejdiile efemerului.

Ioan Alexandru

Heidegger

Altfel de cugetare

Jarul ultim, ia-o binecuvîntarea
De la mocninda vatră-a ființi
Să-aprindă-întîmpinarea
Divin-umană-a-înfrățirii

Aruncă profunzimilor iluminării temerare
Un imn de dintre cer și pămînt
În toate lucrurile să transpară
Prinosul ierarhiei sfînt

Sălășluie-n cuvînt vestire bună
A saltului din eternet
Renunțînd la golul ce răsună
Apropie-te firii prin mister

În românește de
Ioan Alexandru

Sărbătoare tîrzie

Mama spunea că
liliecii (păsări de noapte
cu zborul virstat spre tăceri)
beau apă din lună ;
Se-nlacrimă otava de dorul lor
și cuvintele amiros a țărînă.

Mai știu de la ea că,
vara, măgrinii vlăstăresc
curcubeiele-n riu ;
De-aceea, poate,
la margini de sat,
seceră țăranii poeme de grîu...

E zdrumicat în spice
darul pămîntului,
deși eu am venit mai tîrziu...
Dar voi rămîne aici
ca o livadă cu rod
veșmîntată-n dragostea toamnei,
în purpura cîntecului ei mlădiu !

* * *

Scăpătat de stele spală
Ochiul ierbii brumărît,
Luna-n pilpîirea pală
Toarce-n lut un vis cernit.

Cerbi la cununii de ape
Pe poteci smerite-aud
Frunza-n frasini cînd abate
Tîngul dorului zălud.

Scăpătat de ziuă-aprinde
Pleoapa dealului tăcut,
Tata dintre tarini ride :
„— Is. Voi fi. Am fost. Trecut !“

Lumina lacrimei

E o lumină-n lacrima din iarbă,
Pe cînd amnare ard un verb aprins,
Colind nedescifrat în roți de care
Și-un dor de Eminescu-n vîrste nins !

E o lumină-n lacrimi de ulcior,
Răsveac împodobit în lutul roș
Și beau din el iubire, beau cuvînt
Și zorii răsfrați de vreun strămoș

E o lumină-n lacrima din pleoapă,
Un zvon de nuntă, cu alai și joc,
Un jurămînt profund ce-nfiră-n purpuri
Poemul meu cu lujer de noroc !

Iosif Băcilă

PROBABIL / POSIBIL

Consfătuirea națională a cenaclurilor de anticipație

În zilele 24 și 26 decembrie 1984 s-a desfășurat la Cluj-Napoca cea de-a 14-a Consfătuire națională a cenaclurilor de anticipație. Consfătuirea a fost coordonată de revista „Știință și tehnică“ și s-a desfășurat sub egida C.C. al U.T.C., aducînd noi și semnificative dovezi ale faptului că mișcarea de amatori structurată de preferință pentru literatura de anticipație este deosebit de semnificativă și se află într-o continuă dezvoltare, actualmente existînd la noi 54 de cenacluri SF.

Reprezentanții numeroaselor cenacluri au dezbătut probleme organizatorice, au încercat, în limita posibilităților, să-și sincronizeze activitățile de creație. Au fost înfățișate aspecte noi, intervenite în anul 1984 în activitatea diferitelor cenacluri, s-a subliniat existența unei afluențe a tinerilor de diferite vîrste înspre literatura de anticipație, afluență care exprimă dorința de a se afla în posesia unui instrument de cunoaștere în care să se îmbine virtuțile disciplinelor umaniste și cele ale diferitelor științe. Un alt fenomen îmbucurător relevat de vorbitori a fost următorul : indiferent de nivelul pregătirii profesionale, cenacliștii se dovedesc a fi tot mai interesați de ceea ce s-ar putea numi cultura SF (ansamblul de informații cuprins în numeroasele cărți de ficțiune — originale și traduceri — apărute la noi mai ales în ultimii ani, dar și în cărțile de popularizare și de speculație pe teme de știință). S-a relevat, de asemenea, și neajunsul unei rutinizări de care suferă activitatea unor cenacluri, rutinizare ca o consecință a unei concepții greșite a activității de creație literară. Numeroși vorbitori au subliniat necesitatea unei sincronizări a interesului pentru literatura de anticipație cu cel al interesului pentru „literatura generală“.

Desen de Sabin Ștefănuță

În cadrul consfătuirii au avut loc și cîteva dezbateri pe teme teoretice. Prima dezbatere a avut drept obiect relația dintre literatura de anticipație și viitorul omenirii (conducătorul acestei dezbateri a fost Ion Hobana); prin intermediul unor argumentări de cele mai multe ori interesante, participanții au relevat importanța pe care literatura de anticipație o are, în special în contextul planetar actual, cînd omenirii îi stau în față obiective de mare importanță și gravitate. O altă dezbatere (condusă de Ioan Albescu) a avut drept obiect evoluția literaturii de anticipație de-a lungul mai multor decenii. Referindu-se la deosebirile și asemănările dintre anticipația clasică și cea modernă, vorbitorii au scos în evidență elementele caracteristice ale unei evoluții care ridică în moduri din ce în ce mai vizibile literatura SF din categoria textelor facile (de menționat intervențiile lui Adrian Rogoz și Mircea Opriță).

O importantă teză dezbătută în timpul consfătuirii a fost reamintită de subsemnatul (ideea, desigur, nu este nouă, dar este adesea neglijată) : anticipația românească are o personalitate distinctă, care poate fi argumentată printr-un mare număr de texte reprezentative. Contrazisă nu de puține scrieri în care imitația, adeseori servilă, a unor modalități apărute în alte literaturi, ideea că filonul principal al SF-ului românesc are de fapt o configurație originală este întrutotul rezonabilă. Dezbătînd ipoteza unei personalități distincte a anticipației românești, participanții la consfătuire au fost în măsură să argumenteze interesant, să găsească exemple relevante.

Voicu Bugariu

De-aș fi...

De-aș fi bolnavă... o, ce alinare...
M-aș prinde lin de cuiul unui gînd
Mi-aș arunca speranța la picioare,
Apoi semeață peste ea călcînd.

Aș saluta din mers întreg pămîntul
Cu nepăsarea celor ce au fost,
Mi-aș colora în rubiniu cuvîntul
Știind prea bine tot ce n-are rost.

Îmi circulă clocotitoare-n vine
O sevă nouă, cu un gust ciudat,
Mi-e teamă să privesc adînc în mine,
Ca să nu văd ce tare m-am schimbat !

Să fie doar nălucі în pragul serii
Ce mîinile mi le sărută lin,
Cînd, adormită-n agonia verii
Îmi scapătă pe buze un suspin ?

Nu știu, și-aș vrea să știu acuma multe,
Întreb, dar pare că răspunsul nu-i.
Îndemn urechea spre pămînt s-asculte
Și șuvoiul în vîntul nimănui...

Mă iartă, deci, suris al nemirării
Ce din oglindă mă privești senin,
Eu știu, de azi, un alt cuvînt al stării
Ce mîine, poate, știi-voi să-l declin.

Claudia Nacu-Bîrlădeanu

A scrie

A împlini o vîrstă nu este întotdeauna un fapt semnificativ. Dar tinerețea perpetuă — acel mister nedezlegat de secole poate fi o întrebare, poate fi o mirare.

La masa de lucru. Printre manii și larii casei scrisului. În casa scrisului printre gînduri, fapte și minuni. La masa de lucru. Ea — o bucurie mare sau un blestem nestiut în golul unei înfloreșcențe de lumină : a fi, a gîndi, a uita, a trăi. A scrie. Scopul vieții scriitorului ce nu poate fi decît sacrificiu și foc, acel foc ce cuprinde suflet și putere, gînd și voință.

La vîrsta aceasta, pentru că nu o pot rosti (nu seamănă cu el), și totuși șaizeci și cinci de ani, Jean Grosu se aseamănă unei plante nelovite de mană. Ar fi putut trișa și n-a făcut-o. Ar fi putut uita și n-a făcut-o. Ar fi putut minți și n-a făcut-o. Viața și lupta reprezentau un singur adevăr : masa de scris cu toate ale ei. Și dacă înfringerea e numai apanajul lașilor, pentru Jean Grosu înfringerea a fost numai un vis urît.

Mergeți pe lîngă el în toiul iernii și veți vedea dacă se poate merge plutind. Eu una, pe cînd eram cu mult mai tînără, nu am putut. Și mersul acela întraripat însemna o tinerețe a spiritului inegalabilă. Să mai spun că abia împlinisem douăzeci de ani ? Învățam cu îndărătnicie o artă, o corvoadă și o meserie : grăbește-te, lasă laurii altora și nu uita că ai o îndatorire de îndeplinit : limba română. Fii muncitor al scrisului, nu răsfățat al lui. Vei face parte atunci din mulțimea acelora care înalță trainic monumentul scrisului românesc. Satisfacția nu o vei avea decît la sfîrșit sau poate niciodată.

Limba română și tot ce trebuia să sune în limba română mă învățase și tata. Jean Grosu, maestru al literelor române mă învață prin atitudinea ființei sale că adorația nu poate fi dovedită prin gesturi și vorbe. „Scripta manent“. Și scrisul lui a rămas generațiilor următoare anonim, ca și scrisul povestitorului ce nu dorește a se afirma ca vorbitor ci ca făuritor.

Nu vreau să am amintiri. Ele înseamnă să ai un trecut greu de regrete. Dar amintirea mea tinerească și plină de bucurii într-o adolescență mirifică a fost cumpătată și de manii și larii casei scrisului său.

Pe atunci purtam cozi la tîmple, împletite în funde albastre, încercînd să țin pasul alert al unui scriitor de limbă română: Jean Grosu. Să-i urăm mulți, mulți ani întru gloria breslei din care face parte !

Ioana Diaconescu

m a p a m o n d

HARVARDIANUL

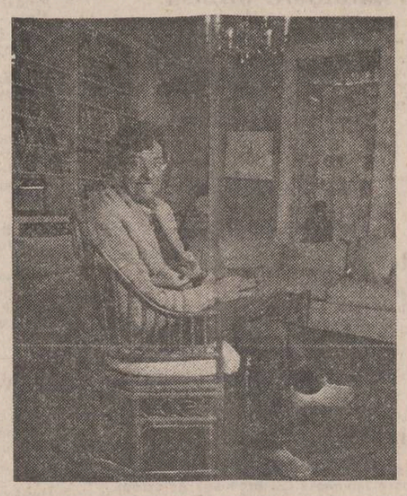

kurt vonnegut

da, viața merge înainte — și un neghiob și respectul său pentru sine se despart repede, pentru a nu se uni din nou poate niciodată, nici chiar în ziua judecății de apoi.

Fiți atenți, vă rog, căci anii ca și oamenii sînt personaje în această carte, care este povestea vieții mele de pînă acum. O Mie-nouă-sute Douăzeci și nouă a ruinat economia americană. O Mie-nouă-sute Treizeci și unu m-a trimis la Harvard. O Mie-nouă-sute Treizeci și opt mi-a făcut rost de prima slujbă în guvernul federal. O Mie-nouă-sute patruzeci și șase mi-a dat o nevastă. O Mie-nouă-sute Cincizeci și trei m-a dat afară din guvernul federal.

Așa că scriu anii cu literă mare ca și cum ar fi nume proprii.

O Mie-nouă-sute Șaptezeci mi-a dat o slujbă în Administrația Nixon. O Mie-nouă-sute Șaptezeci și cinci m-a trimis la închisoare pentru contribuția mea absurdă la scandalul politic american cunoscut în general sub numele de „Watergate".

Acum trei ani pe vremea asta, O Mie-nouă-sute Șaptezeci și șapte se pregătea să mă lase liber din nou. Mă simțeam ca un gunoi. Purtam haine de culoare bej-oliv, uniforma închisorii. Stăteam singur în dormitor — pe un pat de fier căruia îi scosesem așternutul. O pătură, două cearșafuri și o față de pernă, care trebuiau înapoiate guvernului împreună cu uniforma, se aflau împăturite cu grijă în poală. Mîinile mele bătrîne și pătate erau încleștate deasupra lor. Priveam drept înainte la zidul de la etajul doi al cazărmii Unității de corecționale cu securitate minimă pentru adulți, de la marginea Bazei aeriene Finletter — aflată la treizeci și cinci de mile de Atlanta, statul Georgia. Îl așteptam pe gardian să mă conducă la sediul administrației unde urma să mi se elibereze actele și să mi se dea hainele civile. La poartă nu urma să mă aștepte nimeni. Nicăieri în lume nu exista cineva care să aibă o îmbrățișare de iertare pentru mine ori o masă gratuită sau un pat pentru o noapte sau două.

Dacă m-ar fi privit cineva, m-ar fi văzut făcînd un lucru destul de misterios cam la fiecare cinci minute. Fără să-mi schimb expresia calmă, îmi ridicam mîinile de pe așternut și băteam de trei ori. Voi explica de ce, cu timpul.

Era ora nouă dimineața în ziua de douăzeci și unu aprilie. Gardianul a întîrziat o oră. Un bombardier a țîșnit de la capătul unei piste din apropiere, a irosit destulă energie cît să încălzească o sută de case timp de o mie de ani și a sfîșiat cerul. Nici n-am clipit din ochi. Evenimentul era pur și simplu anost pentru vechii deținuți și paznicii de la Finletter. Se petrecea tot timpul.

Majoritatea celorlalți deținuți, toți condamnați pentru crime intelectuale, lipsite de violență, fuseseră înghesuiți în niște autobuze purpurii pentru a face munci mărunte în jurul bazei. Rămăsese numai o echipă de curățenie — să spele geamurile, să mături podelele. Mai erau cîțiva prin preajmă, care scriau, citeau sau moțăiau — prea bolnavi, cu afecțiuni cardiace sau dureri de spate, pentru a depune vreo muncă fizică. Eu însumi aș fi presat rufele pe calandrul din spălătoria de la spitalul bazei dacă ar fi fost o zi ca toate celelalte. Eram sănătos tun, după cum spuneau ei.

Nu mi se arătase vreun respect deosebit în închisoare ca absolvent de la Harvard. Nu se făcuse, în fapt nici o distincție. Intîlnisem sau auzisem despre cel puțin alți șapte. Și de îndată ce plecam, patul meu urma să fie ocupat de Virgil Greathouse, fostul secretar de stat cu problemele sociale, de sănătate și educație, care era, de asemenea, un absolvent de la Harvard. Eu eram situat destul de jos pe scara universitară de la Finletter, neavînd decît o biată licență. Nu aveam nici măcar un doctorat. Printre noi trebuie să fi fost douăzeci sau mai mulți doctori în filozofie, vreo doisprezece sau mai mulți doctori în medicină, un număr egal de stomatologi, un medic veterinar, un doctor în religie, un doctor în economie, un doctor în chimie și, pur și simplu, cîrduri de avocați excluși din barou. Avocații erau atît de obișnuiți, încît noi aveam un banc pentru noii veniți, care suna cam așa : „Dacă ajungi să stai de vorbă cu cineva care nu a făcut dreptul, fii cu ochii-n patru. Este ori șeful închisorii ori un gardian".

Biata mea licență era în litere și filozofie, cu accent pus pe istorie și economie politică. Planul meu, cînd am intrat la Harvard, a fost să devin funcționar public, un slujbaș mai curînd decît o persoană oficială aleasă. Credeam că nu poate exista o vocație mai importantă într-o democrație decît o slujbă de o viață în guvern. Deoarece nu știam care sector al guvernului mă va lua, fie Departamentul de Stat sau Biroul pentru probleme ale indienilor sau oricare altul, am vrut să-mi dezvolt inteligența pentru a avea cît mai multe aplicații posibile. Din această cauză am luat o licență în litere și filozofie.

Și, vorbesc acum despre planurile și credințele **mele**, — dar, fiind atît de nou pe planetă în acele vremuri, fusesem bucuros să adopt planurile și credințele unui om mai în vîrstă. Acesta era un multimilionar din Cleveland, pe nume Alexander Hamilton McCone, membru al promoției O Mie opt sute Nouăzeci și patru de la Harvard. El era fiul bilbiit și retrăs al lui Daniel McCone. Daniel McCone a fost un inginer metalurg scoțian genial și brutal care a înființat Compania Siderurgică Cuyahoga, cea mai mare întreprindere particulară din Cleveland la vremea cînd m-am născut eu. Închipuiți-vă, să mă nasc tocmai în O Mie nouă sute Treisprezece ! Se vor îndoi tinerii de azi dacă susțin fără să clipesc că la vremea aceea cerul statului Ohio era adesea întunecat de cîrduri de pterodactili urlători și că brontozauri de patruzeci de tone se tolăneau și se tinguiau în nămolul riului Cuyahoga ? Nu.

Alexander Hamilton McCone avea patruzeci și unu de ani cînd m-am născut eu în vila sa de pe Euclid Avenue. Era căsătorit cu fosta Alice Rockefeller, care era chiar mai bogată decît el și care își petrecea cea mai mare parte a timpului în Europa cu singurul lor copil, o fată pe nume Clara. Mama și fiica, fără îndoială stinjenite de bilbîiala teribilă a domnului McCone și, poate, chiar mai îngrozite de dorința lui de a nu face nimic în viață în afară de a citi cărți toată ziulica, se aflau rar pe acasă. Divorțul era de neimaginat în acele timpuri.

Clara — mai trăiești încă ? Ea mă ura. Unii oameni au făcut-o și o mai fac.

Asta-i viața.

Și ce eram eu pentru domnul McCone, ca să mă nasc în liniștea nefericită a vieții sale ? Mama mea, născută Anna Kairys, în Lituania, era bucătăreasa lui. Tatăl meu, născut Stanislaus Stankiewicz, în Polonia, era șoferul și garda lui personală. Ei îl iubeau cu adevărat.

Domnul McCone a construit un apartament frumos pentru ei, ca și pentru mine, la etajul doi deasupra garajului său. Și eu, cînd am crescut, am devenit tovarășul lui de joacă, întotdeauna înăuntru. El m-a învățat să joc cărți, dame și domino — și șah. În curînd, nu juca decît șah. El nu juca bine. Cîștigam aproape toate partidele și este posibil ca el să fi băut pe ascuns. Cred că nu s-a străduit niciodată să cîștige. În orice caz, foarte curînd a început să-mi spună mie și părinților mei că eram un geniu, ceea ce cu siguranță nu eram, și că mă va trimite la Harvard. Trebuie să le fi spus părinților mei de o mie de ori de-a lungul anilor : „Într-o zi veți fi părinții mîndri ai unui gentleman perfect de la Harvard".

În acest scop, pe cînd aveam aproape zece ani, el ne-a obligat să ne schimbăm numele de familie din Stankiewicz în Starbuck. Voi fi mai bine primit la Harvard, spunea, el, dacă aveam un nume anglo-saxon. Așa a devenit numele meu Walter F. Starbuck.

În ce-l privește, el nu făcuse o treabă grozavă la Harvard, cu greu reușise s-o scoată la capăt. De asemenea, fusese ridiculizat în societate, nu numai pentru bilbîiala lui, ci și pentru că era fiul dezgustător de bogat al unui emigrant. Avea toate motivele să urască Harvard-ul, dar, de-a lungul anilor, l-am văzut sentimentalizînd, romanțînd și, în cele din urmă, idolatrizînd atît de mult acest loc, încît pe vremea cînd eram în liceu credea că profesorii de la Harvard erau cei mai înțelepți oameni din istoria omenirii. America putea fi un paradis dacă toate posturile din guvern ar fi fost ocupate de oameni de la Harvard.

Și așa s-a întîmplat : Cînd m-am dus să lucrez pentru guvern, ca tînăr inteligent ce eram, la Departamentul Agriculturii al lui Franklin Delano Roosevelt, tot mai multe posturi erau ocupate cu absolvenți de la Harvard. Acest lucru mi se părea cît se poate de corect la acea vreme. Acum mi se pare oarecum comic. Nici chiar în închisoare, cum spuneam, nu se da vreo atenție specială oamenilor de la Harvard.

În timp ce eram student, am avut uneori senzația unei promisiuni că după absolvire voi fi mai capabil decît media la explicarea problemelor importante oamenilor care le înțeleg mai greu. Nu s-a întîmplat așa.

Așa că în O Mie-nouă-sute Șaptezeci și șapte ședeam în închisoare, așteptînd să vină gardianul. Nu eram supărat că întîrziase deja o oră. Nu eram grăbit să plec nicăieri, nu aveam nici un loc deosebit unde să merg. Numele gardianului era Clyde Carter. Era unul din puținii prieteni pe care mi-i făcusem în închisoare. Ceea ce ne-a legat cel mai mult a fost faptul că urmasem același curs prin corespondență pentru barmani la o fabrică de diplome din Chicago, Institutul de Învățămînt Illinois, o filială a Corporației RAMJAC. În aceeași zi și în aceeași scrisoare fiecare dintre noi am primit diploma de Doctor în Mixologie. Apoi Clyde m-a depășit urmînd și un curs de condiționarea aerului. Clyde era văr de-al treilea cu președintele de atunci al Statelor Unite, Jimmy Carter. Era cu circa cinci ani mai tînăr decît președintele, dar altminteri, era copie leită. Avea aceleași maniere frumoase, același zîmbet senin.

O diplomă în prepararea băuturilor îmi era de ajuns. Asta era tot ce intenționam să fac cu restul vieții mele : să țin un bar liniștit undeva, de preferință într-un club pentru gentlemani.

Și mi-am ridicat mîinile de pe așternutul împăturit și am bătut de trei ori din palme.

Un alt bombardier a țîșnit de la capătul unei piste din apropiere și a sfîșiat cerul. M-am gîndit : „Cel puțin nu mai fumez". Era adevărat. Eu, care obișnuiam să fumez patru pachete de Pall Mall fără filtru pe zi, nu mai eram sclavul Regelui Nicotină. Curînd mi se va aminti cît de mult obișnuiam să fumez, căci costumul meu cu vestă gri cu dungi, care mă aștepta, la vestiar, va fi fost ciuruit de arsuri de țigări. Mi-am adus aminte că între picioare era o gaură de mărimea unei fise de telefon. Mi se făcuse o fotografie pentru un ziar în timp ce ședeam pe bancheta din spate a limuzinei verzi a șefului de poliție federal, imediat după ce fusesem condamnat la închisoare. Ea a fost interpretată în general ca arătînd cît de rușinat eram, tras la față, îngrozit, incapabil de a privi pe cineva în ochi. În realitate era fotografia unui om care tocmai își arsese pantalonii.

Mă gîndeam acum la Sacco și Vanzetti. Cînd eram tînăr, credeam că povestea martiriului lor va provoca răspîndirea unei manii irezistibile pentru dreptate în rîndul oamenilor obișnuiți din întreaga lume. Îi mai pasă cuiva sau mai știe cineva cine au fost ei ?

Nu.

Mă gîndeam la masacrul de la Cuyahoga, care a fost confruntarea cea mai sîngeroasă dintre greviști și patron din istoria clasei muncitoare americane. S-a petrecut la Cleveland, în fața porții principale a Companiei siderurgice Cuyahoga, în dimineața de Crăciun din O Mie-opt sute Nouăzeci și patru. Asta a fost cu mult înainte de a mă naște eu. Părinții mei erau încă copii în Europa cînd s-a întîmplat asta. Dar omul care m-a trimis pe mine la Harvard, Alexander Hamilton McCone, a privit totul din turnul cu ceas al fabricii alături de tatăl său și fratele său mai mare, John. Asta s-a întîmplat cînd el încetase să mai fie un bilbîit discret și devenise în schimb, cînd era cel mai puțin neliniștit față de ceva, un nătărău agitat cu un limbaj totalmente blocat.

Întîmplător, Compania Siderurgică Cuyahoga și-a pierdut identitatea de multă vreme, în afară de cea din istoria clasei muncitoare. Ea a fost încorporată de Compania Youngstown Steel imediat după cel de-al doilea război mondial, iar Youngstown Steel a devenit acum o simplă filială a Corporației RAMJAC.

Pace.

Da, și mi-am ridicat mîinile bătrîne de pe așternutul împăturit și am bătut de trei ori din palme. Iată despre ce era vorba, oricît ar părea de stupid : aceste trei bătăi din palme completau un cintec gălăgios care nu-mi plăcuse niciodată și la care nu mă gîndisem vreme de treizeci de ani sau mai bine. Vedeți, eu încercam să-mi șterg totul din minte, pe cît posibil, pentru că trecutul era atît de stinjenitor, iar viitorul atît de înfricoșător. Îmi făcusem atîția dușmani de-a lungul anilor, încît mă îndoiam că aș putea găsi vreo slujbă ca barman undeva. Mă gîndeam că voi ajunge pur și simplu și mai mîrdar și mai neglijent, fiindcă nu voi mai avea de unde să capăt vreun ban. Voi aluneca pe panta pierdiției și mă voi încălzi bînd vin, gîndeam eu, deși nu mi-a plăcut niciodată alcoolul.

Cel mai rău va fi, gîndeam eu, că voi adormi pe o alee din Bowery, să spunem, și niște tineri delincvenți care îi detestă pe bătrînii murdari vor veni cu o canistră de benzină. Mă vor îmbiba cu benzină și mă vor arunca în aer. Și cel mai rău dintre toate, mă gîndeam eu, va fi că pupilele îmi vor fi înghițite de flăcări.

Nu-i de mirare că tînjeam după o minte goală !

Dar puteam să obțin un vid mintal numai cu intermitențe. În cea mai mare parte a timpului, în timp ce stăteam acolo pe pat, îmi alegeam o liniște doar ceva mai puțin perfectă, care era plină de gînduri care nu trebuie să mă sperie —, despre Sacco și Vanzetti, cum spuneam, și despre masacrul de la Cuyahoga, despre partidele de șah cu bătrînul Alexander Hamilton McCone și așa mai departe.

Vidul perfect, cînd l-am atins, a durat numai vreo zece secunde, ca să fie apoi destrămat de cîntecul cîntat tare și clar în capul meu de o voce străină, care cerea, pentru a-l termina, ca eu să bat de trei ori din palme. Cuvintele mi s-au părut foarte ofensatoare cînd le-am auzit prima dată, la un chef între bărbați în primul meu an la Harvard. Era un cîntec care trebuia ținut secret pentru femei. Se poate ca nici o femeie să nu-l fi auzit, nici chiar pînă azi. Intenția autorului versurilor a fost, evident, să înăsprească într-atîta simțămintele bărbaților care cîntau cîntecul, încît cîntăreții să nu mai poată crede vreodată ceea ce majoritatea dintre noi credeam din toată inima la acea vreme : că femeile erau mai spirituale, mai sacre decît bărbații.

Mai cred încă asta despre femei. Este și asta ceva caraghios ? Am iubit numai patru femei în viața mea — pe mama, pe soția mea decedată, o femeie cu care am fost odată logodit și pe încă una. Le voi descrie pe toate încetul cu încetul. Să spunem totuși acum că toate patru mi s-au părut mai virtuoase, mai curajoase în fața vieții și mai aproape de secretele universului decît am fost eu vreodată.

Fie ce-o fi, voi așterne acum cuvintele teribilului cîntec. Și chiar dacă am răspuns formal, din cauza poziției mele înalte în structura unei corporații în ultimii ani, de publicarea unora dintre cele mai indecente cărți despre femei care s-au scris vreodată, mă sfiesc încă să pun pe hîrtie, unde nu s-au mai aflat poate niciodată, cuvintele cîntecului. Melodia pe care erau cîntate era, întîmplător, una veche, o melodie pe care eu o numesc „Ruben, Ruben". Ea are fără îndoială numeroase alte nume.

Cititorii cuvintelor trebuie să înțeleagă, de asemenea, că eu le-am auzit cîntate nu de golani de vîrstă mijlocie, ci de studenți, de copii, în realitate, care, în condițiile continuării marii crize și ale apropierii celui de-al doilea război mondial, ridiculizați, cei mai mulți dintre ei, de propria lor virginitate, aveau motive să fie înmărmuriți de toate lucrurile pe care femeile din acea vreme le așteptau de la ei. Femeile așteptau de la ei să cîștige bani frumoși după absolvire și ei nu vedeau cum puteau face așa ceva, cînd toate întreprinderile își închideau porțile. Femeile așteptau ca ei să fie ostași bravi și existau toate șansele ca ei să se facă fărîme cînd vor zbura șrapnelele și gloanțele. Cine ar putea să fie pe deplin răspunzător pentru reacțiile sale cînd zboară șrapnelele și gloanțele ? Vor fi aruncătoare de flăcări și gaze otrăvitoare. Vor fi bubuituri îngrozitoare. Omului de lîngă tine i-ar putea zbura capul de pe umeri, iar gîtul i s-ar transforma într-o fîntînă.

Și femeile, cînd ar deveni soțiile lor, ar aștepta de la ei să fie amanți desăvîrșiți chiar din noaptea nunții, subtili, tandri, desfrînați, respectuoși, excitant de desfrînați și cunoscînd tot atît de multe despre organele ambelor sexe cît Facultatea de Medicină de la Harvard.

Cîntecul cel șocant decît se poate să fi fost într-adevăr un mod de a onora posibilitățile femeilor, de a aborda temerile pe care ele le inspirau. El ar putea fi foarte bine comparat cu un cîntec care își bate joc de lei, cîntat de vînătorii de lei în noaptea de dinaintea vînătorii.

În românește de Valentin Negoiță

Balcanice

VLADA UROȘEVICI

Orașul la asfințit

La apus de soare orașul suferă
de pierderea echilibrului :
Fiecare stradă se apleacă puțin.
Umbre de rășină și sticlă se-ntind
peste piețe,
Iar deasupra lor, sărind capra, se joacă
băieții.

Musculițe-n văzduh : întinat de ele
e aerul.
Incendiu în livada cu portocali. Sera
e-n flăcări.
O birjă grăbește în van printre fulgere.
Bicicliștii nu sînt decît meteori lucitori.

Soarele apune, iar orașul suferă
de migrenă :
Ferestrele sînt cuprinse de febră.
Parcul proaspăt stropit răsuflă foc.
În farmacie doctoriile parcă reflectă
avertismente.

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

În țara dimineților liniștite

Victor Bîrlădeanu pare să mărturisească o predilecție pentru experiența coreeană, dedicînd mai multe cărți acestei țări îndepărtate, de care ne leagă un destin istoric apropiat și o paradoxală capacitate de comprehensiune. Cred că și pentru coreenii înșiși, traducerile și poemele lui A.E. Baconsky reprezintă un moment revelatoriu, aducînd într-o Europă balcanică și pitorească un sunet de mare puritate, izvorît din poezia clasică a țării „Koryo", iar criticii de la noi vor avea de studiat această influență în opera unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori români de după război. Jurnalist de „actualități", Victor Bîrlădeanu a fost solicitat mai ales de evenimente, fiind mai întîi reporter de război, iar apoi cercetător al operei de refacere și al perspectivelor socio-economice și politice ale țării. El comunică trepidațiile zilei, observațiile sale fiind supuse aceluiași proces de perisabilitate ca orice pagină de cotidian, iar cărțile lui trebuie citite în goana evenimentelor, riscînd să fie uitate odată cu ele. Dar ce frumoasă ținută și ce putere de evocare au reportajele și crochiurile sale, și numai cine n-a gustat niciodată febra marilor redacții de cotidian va rămîne opac la stringența unor asemenea pagini ! Neîndoielnic, scrisul de gazetă are și ceva convențional, poate chiar ceva mai mult decît suportăm în clipele noastre de căutare a sensurilor, dar fără el nu mai putem concepe viața omului actual, care vrea să știe în permanență ce se întîmplă pe lume. Victor Bîrlădeanu, este unul dintre cei mai activi reporteri ai ultimelor decenii, frenetic căutător și inventator de evenimente zilnice, agitat și impulsiv din punct de vedere stilistic, agățîndu-se de un detaliu revelator, de multe ori la întîmplare, dar fiind capabil să însufletească orice, ca un adevărat gazetar. Ceea ce îmi place în scrisul lui Victor Bîrlădeanu și cred că reprezintă o lecție pentru generațiile mai noi de reporteri este calitatea stilului său, o limpezime izvorîtă din cultivarea minții și din continua exersare a ochiului. El este un intelectual rafinat, căruia frenezia cotidiană nu i-a distrus apetitul pentru cultură și nici gustul pentru cărți, în favoarea ziarelor. Cartea despre Coreea, **În țara dimineților liniștite** (Editura **Albatros**, 1984) este construită pe dimensiunea actualității, avînd în contrapunct o melodie secundă, aceea a amintirilor, dar atmosfera acestui reportaj de mare cotidian este sugerată de multiplele referințe culturale și istorice. De aici vine precizia notațiilor, ponderea accentelor și lipsa oricărei stridențe, iar notele mai ascuțite sînt tratate cu o grație desăvîrșită, cu subțirime de european cultivat. Orice călător în Asia este tentat la exagerări de un fel sau de altul, dar ziaristul român acordă un spațiu just atît tendințelor istorice specifice ale cunoscutei țări peninsulare, cît și formelor de viață actuală. Anumite injustețî sînt imputabile condiției gazetarului, dar ele sînt compensate de marele loc acordat descrierilor, atît celor de geografie coreeană, cît și evocării unor momente istorice, cu explicarea cauzelor și a legăturilor cu locurile unde s-au petrecut. Accentul cade, în mod firesc, pe calitățile oamenilor, pe disciplina și fermitatea lor. M-a impresionat extraordinara voință de cultură tradițională pe care o reflectă cartea, grija acordată teatrului și spectacolelor istorice. Am fost uimit să aflu că în timpul războiului se dădeau spectacole subterane, cu trupe complete și cu sute de spectatori, iar acum arhitectura capitalei coreene numără printre monumentele sale un teatru, o bibliotecă națională și o mare universitate. La urma-urmei, ceea ce rămîne dintr-o epocă sînt cărțile și adevărurile pe care le conțin.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ROMANUL ISTORIC** este specia literară de predilecție a Catherinei Cookson, autoarea unei recente apariții, **Rochia de catifea neagră** („Summit Books", New York). Născută în Tyne Dock, în partea de nord a Angliei, această prolifică scriitoare a publicat pînă acum patruzeci și cinci de romane și nouă cărți pentru copii, multe dintre ele premiate și transpuse pe micul ecran. Comentînd succesul cu **Rochia de catifea neagră**, Mona Simpson afirmă într-un comentariu publicat de **New York Times Book Review** că romanciera Cookson evită cele două greșeli comune celor mai mulți autori de cărți istorice : insistența prea mare asupra reconstituirii documentare, în dauna viabilității caracterelor, și transferul mentalităților actuale asupra unei epoci care nici măcar n-ar fi putut să le presupună. Catherine Cookson are prea mare experiență literară pentru a cădea în asemenea curse, iar epoca sa de predilecție, secolul al XIX-lea, îi asigură totuși o anumită proximitate istorică, permițîndu-i în același timp detașarea, cît și intuirea unor adîncimi psihologice, în toată intimitatea lor. Mona Simpson crede că **Rochia de catifea neagră** poate să devină un best-seller mondial.

● **UN ROMAN** dedicat primei zile a celui de al doilea război mondial, sau mai bine spus primei dimineți, este cartea lui Horst Bienek **Prima polcă**, tradusă de curînd în englezește de Ralph R. Read pentru „Fjord Press" din San Francisco. Este imaginată o secvență din viața locuitorilor micului orășel Gleiwitz din Silezia, o localitate obscură, care avea să devină faimoasă prin faptul că o inscenare de atac la postul de radio local a constituit pretextul oficial german pentru declarația de război împotriva Poloniei. Faptele cărții sînt narate de către un adolescent, în conștiința căruia se amestecă brutalitatea abia presimțită a conflictelor epocii cu puritățî induioșătoare. Finețea romancierului este evidentă mai ales în modul cum sugerează că transformările suferite în mediul educațional sînt vinovate de pregătirea carnagiului. Vechile și autoritarele instituții burgheze nu mai puteau să canalizeze cum trebuie energiile joase ale fascismului și animalității ce au irumpt, în cele din urmă, în modul cunoscut. Notabilă este de asemenea în carte înregistrarea unor elemente de vocabular specifice, precum și plasticitatea descrierilor. Multi comentatori ai romanului lui Bienek compară talentul autorului **Primei polci** cu cel al lui Günther Grass.

● **O CARTE** mai lăudată pentru virtuțile sale de gen decît toate romanele polițiste ale momentului este **Kahn despre cifru ; Secretele criptologiei de astăzi**, publicată de David Kahn la „Macmillan". Plecînd de la dezvăluirile făcute în anul 1974 cu privire la faptul că aliații cunoșteau, încă din 1939, secretele cifrului german, Kahn arată cît de important a fost pentru marea coaliție antifascistă să pătrundă ordinele secrete ale statului major german, rolul decisiv jucat de aceste informații în obținerea victoriilor din Bătălia Angliei, cea de la El Alamein sau din insulele Midway. Făcînd o analiză a celor mai importante elemente pe care le cunoaștem din istoria cifrurilor, Kahn demonstrează că originea mașinilor de codaj trebuie căutată într-un volum de mistică iudaică din secolul al XVII-lea. De asemenea, este incitantă trecerea în revistă a implicațiilor pe care le presupune folosirea pe scară largă a cifrurilor în practica marilor companii de astăzi, precum și a păstrării secretelor industriale și economice. David Kahn propune un eseu istoric și o carte de meditație morală asupra unei epoci care tinde tot mai mult să facă o problemă de viață și de moarte din corecta întrebuințare a mijloacelor de manipulare pe care și le-a creat.

● **UN SCRIITOR** bulgar de prim plan este Kamen Kalcev, autorul romanului **Cîntecul Mariei.** Ceea ce frapează în primul rînd în această carte este acuitatea conflictelor de conștiință, precum și maturitatea stilistică a autorului care le evocă. Un comentariu recent se referă în următorii termeni la cartea lui Kamen Kalcev : „Ultimul roman al scriitorului se citește cu un interes viu și cu mare plăcere, și aceasta nu numai datorită poveștii oarecum ciudată pe care o conține. Acest autor, a cărui reputație nu mai trebuie demonstrată, a arătat o dată mai mult maturitatea sa intelectuală și siguranța infailibilă a condeiului său. El reia marile probleme morale din societatea noastră și continua să scruteze cu neliniște și insistență viața omului de rînd. (...) El încearcă să cunoască misterul ființei umane, iar în măsura în care obține acest lucru, începe să reîlecteze atît asupra prezentului, cît și a viitorului".

● **O PRACTICĂ** obișnuită în viața literară sovietică este ca autorii de versuri să imprime pe discuri cele mai cunoscute poeme ale lor, cele care și-au prodat larga audiență de public. Sînt „editate" astfel adevărate volume, propunînd o comunicare directă, în care accentele personale și semnificațiile versurilor sînt evidențiate prin interpretarea autorilor. Un asemenea disc este intitulat **Caracter,** și aparține lui Andrei Dementiev, poet cu succes de masă, care nu-și reiuză nici alte mijloace de comunicare, cum ar fi aparițiile la televiziune și emisiunile radio. „Caracter" reprezintă o lectură sobră, cu efecte de lectură propriu-zisă, iar nu de emfază actoriceasca. Andrei Dementiev propune o lecție morală și estetică, cu insistență asupra valorilor tradiționale, a integrității și purității caracterului. O copertă atrăgătoare și sobră contribuie la succesul acestui disc.

● **ULTIMA CARTE** a Angelei Carter, **Nopți la circ,** a fost publicată de curînd la „Chatto and Windus", cucerind elogii de critică. Autoarea este la al șaptelea roman, pe lîngă două volume de proză scurtă, o monografie dedicată Marchizului de Sade și o culegere de articole. Extravagantă și plină de culoare, ceea ce pare cu totul neirosc pentru un scriitor britanic, Angela Carter a fost mai răsfățată de public decît de critica engleză, îndeosebi, datorită feminismului său radical și a influzei de pitoresc și senzualitate debordantă. Într-o discuție cu Ian McEwan, el însuși un tînăr scriitor de mare pregnanță, autoarea **Nopților la circ** face o serie de mărturisiri cu privire la influențele literare care au marcat-o, precum și la obsesiile sale stilistice. Preocupată de poezia franceză de la sfîrșitul secolului trecut, îndeosebi de Rimbaud, și de literatura medievală engleză, cercetătoare a operei și personalității lui Sade, Angela Carter consideră că experiența intelectuală care a decis asupra orientării sale literare a fost însă lectura operei lui Borges. „Opera sa este legată direct de literatura didactică și speculativă din Evul Mediu, pe care am admirat-o atît. A fost o experiență eliberatoare și foarte provocantă. Mă gîndeam că poți face orice în felul acesta". Într-adevăr, în filmul Societatea lupilor, cu scenariul realizat după short-story-ul Angelei Carter, în timpul unei mese de nuntă participanții se transformă în lupi, fără a renunța la peruciile de epocă...

● **LEONARD BERNSTEIN,** cunoscutul compozitor și dirijor american, a participat recent la o reprezentație comemorativă a muzicalului său, **Poveste din cartierul de vest.** La împlinirea unui sfert de veac de la prima reprezentație, virtuțile partiturii lui Bernstein se verifică atît printr-o imprimare pe disc, avîndu-o ca primă solistă pe Kiri Te Kanawa, cît și printr-o reprezentanție la un teatru londonez. Întrebat asupra activității de compozitor, neglijată în ultima vreme, în favoarea celei dirijorale, Bernstein a răspuns : „Sînt prea sec, mă simt blocat și stau uneori toată noaptea fără nici o idee în cap" **(Daily Mail).** Angajamentele concertistice sînt însă foarte variate, conducîndu-l de la pupitrul prestigioasei Filarmonicii vieneze la Orchestra radio din München și pe podiumul Orchestrei filarmonice din Ierusalim.

● **ȚINUTURI DE APĂ** se intitulează ultimul volum de proză al lui Graham Swift, despre care exigentul David Holloway spune că este deplin realizat, iar uneori chiar strălucit. Ținutul mlăștinos constituie obsesia personajului principal al cărții, un fel de director de școală sătească, care încearcă să-și comunice cosmarele și elevilor săi, făcîndu-i să-și cunoască ținutul natal. Se țese în acest fel o poveste atroce, încărcată de întuneric moral și de crimă, cu accente shakespeareene, o umanitate de infern, pînă la limita verosimilului. Nenorocirea este însă că autorul, după cum afirmă același recenzent „...își spunea povestea într-un mod cel puțin curios — ținîndu-ne încordați cu o relatare extraordinară, pentru ca în minutul următor să ne plictisească, fără ieșire, cu ample notații de istorie naturală".

SPORT

Fata morgana a zăpezilor

În noaptea de Anul Nou (dacă nu cumva scările de sticlă ale casei unde locuiesc vor fi fiind pline de licori halucinînd) m-am petrecut prin ore ca un vînător de ființe sălbatice, împovărat cu mierle. A nins feeric în munți pînă la timpul cînd se destupă damigenele și cei ce umblă cu plasa de fluturi schimbă profesiunea pe o sorcovă, iar în clipa aceea, clipa orhideelor albe, s-a dezlănțuit pe culmi, triumfal, viscolul. Toate puhoaiele de insecte ale iernii, sfîrcuri galbene, sîni fosforescenți, vuiet cîntat prin țeavă de pușcă — s-au năpustit spre luna care semăna (sau poate era) cu un rînjet solemn învelind un ciolan de cerb. Viscolul cîntînd hora staccato sub Sfinxul din Bucegi m-a scos în drum, ca să pleznesc din bice și să îmbogățesc dansul nupțial al veveriților ce se băteau cu jderii, muind bulgării de zăpadă în sînge. Mă spovedesc tuturora : iubesc noaptea schimbării anilor așa cum iubește un soldat captura de război. O înfulec cu lăcomie, nu mă rușinez de zoaiele ce o scaldă și dau fiecărui om să rupă din trupul ei cald atît cît îi trebuie, și de două ori mai mult dacă vrea. Aici în Bucegi, cînd aud dărăpănîndu-se lutul, scîndura veche și argintul nemilostiv al anului trecut, înting degetele în jarul unei lulele din lemn de iasomie și mă furișez în ideea că sînt acasă (acolo între riuri și bălți de unde, de altminteri, n-am plecat niciodată) în odaia din Crivăț, plină, iarna, cu bărcile noastre. În noaptea Anului Nou, mereu friguroasă, mereu suind ferigi de gheață în geamuri și bolborosind scîntei furate din căpestrele cu plăci de aramă atîrnate de bunicul pe pereți, mă suiam în luntrea hoților (aia cu care umbli la vîrșele altora) pe un maldăr de vintire mingiiam parimele, scuipam în palme, ieneam sănătos : hai, băiatule, și mă opinteam în visle. Fugeam prin timp neștiind că el mă depășește mereu. Dar cîte ape de nestrăbătut nu le-am trecut dincolo.

În nămolul timpului de dinapoi mă fulgeră — îi simt —, mă caută și nu obosesc să vînă mereu toți peștii (chiar și cei de neamul omenesc) pe care nu i-am agonisit în cîrlige la vremea potrivită. Din prea multă lene, prea multă prostie și prea multă bunătate.

În noaptea Anului Nou, aici în Bucegi, sub Vîrful cu Dor, misterul are două porți. Și amîndouă se deschid numai pentru intrare. Din cei ce stăm zăvoriți înăuntru nu răzbate în afară decît fata morgana a zăpezilor. Nu o simțiți cum își rupe călciiele în pragurile voastre.

Iată, sîntem în prima zi a lui '85 și ninge uimitor și iarăși ninge. Legănări de fantasme. Un mugur bucolic și moldav încoltește în geana paharului meu. Iar dincolo de mine, o fișie de amurg auriu, avînd în mijloc o salcie plîngătoare înconjurată de patru ibișî urcă muntele. Se duce în sminteala viscolului, ca să vadă cum se nasc basmele. Se împrumută frumos de la trumos, Dunărea Brăilei de la Munții Bucegi. E noaptea surescitării miturilor, e noaptea în veci repetată. Cînd în Munții Bucegi se naște din Zalmoxis copacul de fildeș al limbii române.

Și ninge. Cu epitalamuri pe brazi, cu versete pe fagi, cu psalmi în izvoare.

Și din nou La Mulți Ani, dragi oameni buni !

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

ANUL XXVIII
2
(1 184)
Sîmbătă
12 ianuarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROFUND OMAGIU

este în firea poporului nostru de a-și cinsti cu cele mai alese sentimente de stimă și prețuire pe cei ce le întruchipează gîndurile și aspirațiile și fac din întreaga lor muncă și viață un strălucitor exemplu de patriotism, adăugind la zestrea de valori ale țării noi și neîncetate dovezi ale gîndirii și creației, ale spiritului revoluționar. O mărturie cît se poate de elocventă și cu semnificații care ating însuși relieful moral, inima și cugetul întregii națiuni este aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, o sărbătoare de aleasă și vie prețuire ce pune pregnant în evidență înalta apreciere pe care partidul și poporul o dau bogatei și neobositei activități a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, militant de frunte al partidului și statului, strălucit om de știință, savant de renume mondial, spiritului în care, alături de conducătorul partidului și statului, acționează pentru înfăptuirea politicii partidului, a programului dezvoltării și edificării noastre socialiste. **Este unanim recunoscut** — se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. — **și se bucură de o înaltă prețuire din partea întregii țări rolul dumneavoastră de seamă în elaborarea și înfăptuirea în viață a politicii partidului și statului, la dezvoltarea generală economico-socială a țării și înflorirea vieții materiale și spirituale a poporului nostru, la afirmarea tot mai puternică a României pe plan internațional.**

Vocația științifică, creatoare, abnegația, patriotismul, calități intrinsece omului politic ale cărui înalte comandamente au fost și sînt slujirea cu cel mai mare devotament a țării, a intereselor ei, constituie o indiscutabilă profesiune de credință și o definiție cît se poate de cuprinzătoare a ideilor și realității acestui timp, o grăitoare și substanțială dovadă a înțelegerii și asumării istoriei poporului și țării în continuă exercitare a drepturilor și libertăților sale, pe cele mai înaintate trepte de progres și civilizație. Se împlinește în același timp o mare vocație morală, etică, cetățenească a științei, racordarea ei la cauza propășirii dar și a înțelegerii între țări și popoare, la edificarea păcii. Niciodată poate n-a fost mai acută ca acum și mai deplină, mai nobilă și mai puternică responsabilitatea omului de știință față de soarta umanității, a civilizației. Activitatea tovarășei Elena Ceaușescu în fruntea Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea", reprezintă un luminos exemplu în acest sens și o garanție în același timp că slujitorii științei din țara noastră își vor aduce o vie contribuție la politica de pace, înțelegere și colaborare, la edificarea unor lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. **Exprimînd gîndurile și sentimentele întregului nostru partid și popor** — se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. — **vă dorim ca, împreună cu mult stimatul și iubitul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii Socialiste România, să trăiți ani îndelungați și rodnici, în deplină sănătate și putere de muncă, spre a încununa cu noi și noi împliniri bogata și neobosita dumneavoastră activitate pusă în slujba progresului și înfloririi patriei, a înfăptuirii înaltelor răspunderi ce v-au fost încredințate de partid și popor, a transpunerii cu succes în viață a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, a istoricelor hotărîri adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului.**

Unanimă recunoștință, unanimă prețuire și unanim respect, sentimente calde și alese au făcut din această zi aniversară o sărbătoare a inimii și simțirii românești, înaltul și profundul omagiu adus fiind semnul și durata prin care trăim la mari altitudini morale. Se explică prin aceasta însuși felul de a fi al țării, al poporului care-și cinstește după tradiția inimii și a dăinuirii sale pe cei în care își vede întruchipate idealurile și care luptă, gîndesc și creează pentru continua sa înflorire.

Din acest început de an sărbătoresc, omagial, gîndurile ne trimit către rosturile și temeiurile configurate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, către acele mobiluri economice și sociale care alcătuiesc traiectul acestui an ce încunună două decenii, o epocă sub emblema căreia stă numele și fapta revoluționară a celui pe care partidul și țara l-au învestit cu înaltele răspunderi ale destinului național. Sub această emblemă de spirit stă realitatea însăși a țării și pulsează la lumina unei permanente devenir, a unor hotărîtoare și laborioase transformări. De aici, din acest început de an, privirea îmbracă asemeni unui vîrf de munte înălțimi și durate care cumpănesc viu în echilibrul și puterea de a ne asuma întreaga perspectivă. Dimensiunea ei economică stă în întregime în înfăptuirea cu succes a planului pe acest an, ultimul din cincinalul în curs și decisiv pentru realizarea în cele mai bune condiții a programelor stabilite de marele forum comunist. Dar această dimensiune îmbracă deopotrivă și un relief moral, și unul științific, cultural, atinge deopotrivă zonele materiale ale existenței ca și pe acelea spirituale, ale creației prin care depunem mărturie în timp despre trăinicia și strălucirea acestei epoci. Făcînd din actul de creație acele tot mai înalte și mai expresive sărbători ale inimii, gîndul se atinge de acel izvor vesnic viu al creației și trăiește la altitudinea unei permanente și responsabile angajări. Două decenii — epoca cea mai fertilă din întreaga istorie a patriei — primesc astfel și dovada de conștiință a creației.

Luceafărul

«Eminescu» — sculptură de Gheorghe Anghel

Zăpezile de care tot mai grăbiți sîntem

Nu-i ultima lor șansă, nici ultima ispită,
Zăpezile în care e și-un amurg, oricum,
Ca într-un pantheon cu stîlpi și-acoperiș de fum,
Dar despre ele numai de bine-acum și numai
reușită.

Ca într-un pantheon cu lună-n prag și cu pustiu
Și-n care cu teamă parcă s-au retras,
Precum un pieptene prin păr de nimfă tras,
Miros scînteietor și trupul li-e un pic sălciu.

Par suferinde, transportate în alt veac,
E chinul lor un prag de netrecut se pare.
Devin tot mai fierbinți, se-agită tot mai tare
Și-nădușesc rotund sub nori ce se desfac.

Nu-s nici cele de ieri și nici de altădată,
C-aș fi suris mai mult, le-aș lua drept amintiri,
Atinse sînt de-un cancer mov de trandafiri,
Miros scînteietor și-apoi se-ntunecă de-odată.

Zăpezile de care tot mai grăbiți sîntem,
Ca niște singurătăți ce ard și-apasă dulce,
Sînt ale clipei ce-o petrec, am scăpărat un fulger
Și ce-am văzut — nici o mirare-n ochi, nici un
îndemn

Nu-s ultima lor șansă, nici ultima ispită,
Zăpezile în care e și-un amurg, oricum,
Ca într-un pantheon cu stîlpi și-acoperiș de fum,
Dar despre ele numai de bine acum și numai
reușită.

A.I. Zăinescu

EMINESCU

JURNAL DE POET

Din Maramureș văzul, Eminescu în miez de iarnă, din acest ținut al strămoșilor lui Ștefan cel Mare și al celei mai vechi limbi românești cum o mărturisesc textele sacre de la Ieud și Codicele Voronețean, înseamnă a-l privi din miezul spiritual al dăinuirii noastre unde se păstrează pînă astăzi o rînduială spirituală bimilenară, nestrămutată.

Studentul Eminescu aici plănuia să vină, în Maramureș, înainte de toate după anii săi de studii la Viena, să-și întărească sufletul culegînd colinde străvechi unice în lume, știute de toată suflarea de la mic la mare.

Poetul însuflețindu-și neamul, fiind sufletul unei națiuni, aici, în Maramureș, poate fi înțeles.

Mureșanu, poet al deșteptării noastre, semnelor vremii profet, cumulînd cele două atribute fundamentale ale slujitorului Logosului în răceala stelei polare a acestor ținuturi austere, voievodale este de găsit acasă.

Se împlinesc o sută treizeci de ani de la venirea sa pe lume dinspre zodia capricornului.

Am avut bucuria să le pot vorbi țăranilor din Ieud, Vișeul de Jos, Șieu și Rozavlea despre străfundurile tradiției noastre căutate de cei mari ai noștri, și nu în ultima instanță de Eminescu. Acum peste pămîntul înzăpezit, ca despre unii din sufletul lor ascultîndu-le colindele la aceleași ferești rămase peste milenii treze la miez de noapte cînd Logosul iluminează și transfigurează istoria poporului român.

Ioan Alexandru

Maramureș, 1985

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P.C.R.

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Viitorul ca dimensiune spirituală

O țară este cu atît mai tînără din punct de vedere spiritual cu cît își trăiește mai efervescent prezentul și cu cît se gîndește mai intens la viitor. România socialistă, patria noastră de vegheri și speranțe, își trăiește anii superbei sale înfloriri contemporane cu o ardoare inegalabilă. Vorbesc despre această trăire ritmurile sale înalte de dezvoltare, faptul constatat de orice om de bună credință că în cei patruzeci de ani ai libertății noastre și, îndeosebi în ultimele două decenii, țara — așa cum s-a precizat și la Congresul al XIII-lea al partidului — a parcurs mai multe etape istorice — de la societatea burghezo-moșierească din trecut, la societatea socialistă multilateral dezvoltată din zilele noastre. A fost un proces vast și complex, de profunde prefaceri revoluționare, în care, dintr-un teritoriu „eminamente agrar", cu o industrie aproape inexistentă, România a devenit o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă și puternică (a cărei producție este în acest an de peste 100 de ori mai mare decît în 1945), cu o agricultură în plin avînt de dezvoltare (a cărei producție este de șapte ori mai mare, comparativ cu aceeași perioadă istorică).

Dar ceea ce dă vigoare și strălucire emblematică tuturor acestor cuceriri este proiecția lor pe ecranul viitorului. La Congresul al XIII-lea al partidului, România, prin comuniști și prin întregul său popor, într-o unitate de monolit, și-a dimensionat viitorul pînă în pragul mileniului al treilea — pînă unde se întind liniile solare ale Directivelor Congresului. Tinerețea și vigoarea acestui viitor, jalonat pînă în cele mai mici amănunte, reprezintă însăși tinerețea și vigoarea poporului. Prin acest viitor, noi și țara vom fi mai tineri din punct de vedere spiritual, căci îl vom trăi împreună cu generațiile de constructori ai României de mîine, din cincinalul 1986—1990 și

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 2-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Fascinația orașului

Pentru mine orașele au avut întotdeauna o forță de fascinație, o tensiune expresivă capabilă să-mi marcheze intens clipele de inspirație și sensibilitate. Matricea mișcătoare și pluriformă a orașului, tot acest „puzzle" rapid și multicolor al vieții citadine posedă, după părerea mea, o plasticitate extremă, cu un puternic impact asupra stării poetice. Am cunoscut în existența mea multe orașe tentaculare sau minuscule, de sticlă și beton sau inundate de maree vegetale, isterice sau odihnitoare, bogate — etalînd în vitrine o opulență de prost gust sau sărace — abia înălțîndu-se în fața soarelui și a vîntului, atinse de aripa eternității sau efemere, străvechi sau abia născute pe pămîntul virgin în care mai palpită rădăcini muribunde de arbori, exuberante sau triste, respingătoare sau pline de o stranie atracție magnetică. Le-am cunoscut întotdeauna cu simțurile flămînde, deschizînd culuarele percepției pentru a lăsa să pătrundă în spațiul poemului lumea gîlgîitoare de culori, sunete și forme a orașului.

E caleidoscopică și plină de infinite sugestii această realitate a spațiului citadin. Explorînd-o, poetul dispune de o perspectivă lirică dintre cele mai fertile, cu numeroase planuri, pornind, să zicem, de la cel pur decorativ, „scenografic", pînă la cele care țin de resorturile profunde ale existenței omului contemporan, orașul fiind considerat, pe bună dreptate, „polul activității umane și simbol al nivelului de civilizație". Incredibil de diversă e, într-adevăr, această lume urbană. Verticale de metal și beton, țîșnind din întinderi de asfalt, străzi în pantă cu case vechi și aer de ottocento, fluvii de mașini inundînd străzile, ca o ilustrare teribilă a mișcării, turnuri și cupole peste care plutesc în lumina orbitoare roiuri de păsări, o fereastră deschisă într-un cartier liniștit, peste care se revarsă încet muzica viorii, gări pe peroanele cărora trenurile varsă o mulțime pestriță și

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr :
EMINESCIANA
● Articole de ● Nicolae Georgescu ● A. Silvestri ● Ilie Bădescu ● Grigore Tănăsescu
În pagina a 3-a
●
Fondul principal al culturii române
ISTORIA, CARTEA DE CĂPĂTÎI A UNEI NAȚII
● Semnează : ● David Prodan ● Nicolae Edroiu ● Fl. Constantiniu
În pagina a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Experiențe lirice

De obicei, poeții care își situează poezia sub semnul intelectului ordonator năzuiesc să elaboreze forme lirice perfecte unde cuvîntul, spălat de zgura semnificațiilor acreditate trăiește prin sonorități și legături cu totul unice, irepetabile, capabile a dezvolta în cel ce citește sugestii inefabile, tensiuni spirituale neobișnuite. Esențializarea este la această poezie bătaia de pendul ce aruncă discursul liric în imperiul sensurilor celor mai grave, act în care eul liric își pune la dispoziție sensibilitatea cu toate trăirile ei, doar ca materie prețioasă ce se cere ucisă în acest proces de absorbire a imaginii în orizontul ideii. Aparent, **Experiențe pe sufletul viu** s-ar revendica unei asemenea poezii și semne multe pot demonstra că poetul Corneliu Ostahie trebuie să fie încadrat într-o asemenea filiație. Mai întîi, fascinația

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 5-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Mișcarea prozei — 1984

Orice tentativă bilanțioasă e fatalmente subiectiv-enumerativă și inevitabil lacunară, mai ales că anul editorial 1984 continuă ; probabil că nu greșesc considerîndu-l **un an al romanului.** Au apărut multe cărți ale unor prozatori importanți, cu o reputație greu de clintit ; încît, evitînd tocmai generozitatea cu efect aplatizant (folosind tăvălugul nivelator), voi semnala relieful accidentat al peisajului literar, lipsit — din fericire — de monotonie stilistică, încercînd a descifra aici liniile lui de forță.

Poate că acest val editorial poartă pecetea marilor ratări. Firește, mă gîndesc la statura (literară) a unor autori și altitudinea premiselor de la care pleacă ; altminteri, pentru traiectoria unui scriitor o constantă valorică e greu de aflat și acceptat (ca idee de lucru). El are dreptul și la eșecuri, chiar dacă prestigioase ; iar asemenea eșecuri, ar fi — prin transfer — niște izbînzi pentru bacteriile literare.

În cazul lui C. Țoiu s-a vorbit de un declin. Nu preiau opinia **Obligado** — în pofida anecdoticului proliferant, turnat în rama dramaticului și a parazitismului explicitărilor, chiar a finalului precipitat — mi se pare un frumos roman de dragoste. Poate fi declasificat doar prin această apartenență ? Roman al unei obsesii, **Obligado** vorbește despre condiția de victimă ; Boldei, pacient de vocație are nevoie de ghid, incapabil de a-și lua în stăpînire propria viață, neputînd suporta singurătatea după dispariția Klarei — tiranicul personaj absent. Călătoria și povestirea îndeplinesc o funcție cathartică în acest univers maladiv. Dar **Obligado,** carte inegală, confirmînd însă analitismul de calitate practicat de C. Țoiu sacrifică premisele unui roman crepuscular, cum se anunța din start, textul devenind — pe multe și supărătoare pagini — prizonier al gustului bulevardier.

N. Breban mizează în continuare pe echivoc iar vecinătatea sa e molipsitoare. Cu o **remarcabilă** știință a detaliului, imaginativ și concret, prozatorul repovestește lumea ; e atent și grijuliu cu „ofertele" romanești. Oferta vieții este însă anarhia vieții. De aici, verbiajul năclăit, redundanța, nerespectarea normelor tradiționale. Nicolae Breban sfidează logica narativă în numele haosului vieții ; viul, ființa, ontologicul. „ceea ce ne înconjoară de peste tot", această mare și imprevizibilă mișcare ar

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 2-a

O RESTITUIRE DE VALOARE

Foarte puțini știau, pînă de curînd, că în primăvara anului 1895, la Budapesta, un tînăr intelectual român, în vîrstă de 27 de ani, își trecea doctoratul în filologie modernă cu o teză intitulată **Eminescu, viața și opera** (Eminescu, élete és müvei...), teză tipărită îndată după aceea într-o obscură editură din Gherla. Autorul lucrării, pe nume Elie Cristea, făcuse studii de filologie germană și, respectiv, maghiară. Studiase teologia, psihologia și pedagogia. Intrat în cler va urca toate treptele ierarhiei — pînă la aceea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. A fost, din 1925, primul nostru Patriarh și a fost îndeobște cunoscut în această supremă demnitate sub numele de Miron Cristea, ca și prin rolurile pe care le-a jucat în viața politică interbelică. Deși om de cultură, de vastă cultură, a rămas mai puțin cunoscut sub acest aspect. Sarcina reprezentării omului de cultură Miron Cristea și-a luat-o dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, care a îngrijit și prefațat volumul **Pagini dintr-o arhivă inedită,** apărut recent la editura „Minerva". Cartea se compune din două secțiuni. Prima, **inedită,** adună numeroase scrisori emanînd de la o serie de personalități ale culturii noastre, trimise lui Miron Cristea, ca și de la o serie de luptători ardeleni pentru cauza sfîntă a unității naționale românești, precum și de la cîțiva scriitori sau publiciști mai puțin cunoscuți. Cea de-a doua parte a cărții — **Anexe** — redă în românește textul tezei de doctorat a lui Miron Cristea, o amplă culegere de proverbe și maxime adunate din Ardeal, precum și alte pagini concludente pentru activitatea culturală a autorului lor.

Fără îndoială că restituirea cea mai importantă din acest volum de peste patru sute de pagini o reprezintă teza de doctorat în filologie a lui Miron Cristea. Susținută și tipărită la numai șase ani de la moartea lui Eminescu, lucrarea este prima de acest gen, în literatura noastră. Însă meritul întîietății îi revine lui Miron Cristea și din alt punct de vedere, formulat în primă frază din capitolul al doilea al lucrării : „De activitatea literară a lui Eminescu, cunoscută pînă în 1895, autorul, **în totalitatea ei** (s.n.), nu s-a ocupat nimeni pînă acum. Publicul român a luat cunoștință de opera sa doar prin intermediul celor 8 ediții. Chiar și criticii români s-au ocupat numai de operele cuprinse în aceste ediții". (p. 262).

Elie (Miron) Cristea a văzut ceea ce, în epocă, numai N. Iorga mai avea să observe: **polivalența** personalității lui Eminescu. Atît în timpul vieții cît și în primii ani ai posterității, critica și publicul cunoșteau și exaltau **exclusiv** poetul. Acel „om deplin al culturii românești", cum îl va numi Constantin Noica pe Eminescu, nu

Calinic Argatu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere vol. XI»

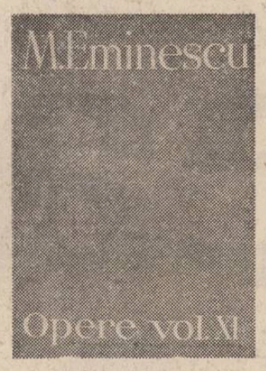

Publicistica eminesciană din anul 1880 este cuprinsă în volumul XI de **Opere. Mihai Eminescu,** scos de colectivul Muzeului literaturii române în frunte cu D. Vatamaniuc și Petru Creția. Față de ediția precedente prezenta ediție are avantajul unei cercetări metodice și a completării golurilor. Identificarea textelor eminesciene din **Timpul** și inserarea lor cronologică la locul potrivit oferă o traiectorie completă a publicisticii eminesciene și prilejul unei noi evaluări. Nu mai avem de-a face cu piese importante ale acestei publicistici detașate din corpul viu al gazetei ci de un continuum publicistic de o mare forță și consecvență a ideilor. O idee justă despre publicistica eminesciană este limpede că ne vom putea face mai ales de aici înainte pornind de la actuala ediție. Ea ne oferă un Eminescu necontrafăcut, nesegmentat de capricii editoriale, un Eminescu întreg, activ și prompt în reacții, prezent în mai toate chestiunile sociale și politice ale timpului său. Ziaristul Eminescu este interesat de existența tuturor românilor, fie ei dintre granițele statului român de la 1880, fie dincolo de aceste granițe. Dar ceea ce-l interesează în mod deosebit pe gazetarul de la **Timpul** este situația internă a țării, problemele cu care se confruntă statul român după conferința berlineză din 1878 la care românii, deși beligeranți ai războiului încheiat, n-au fost chemați la masa tratativelor. Acest eșec politic alături de altele revine mereu sub pana gazetarului. Și pentru că aceste eșecuri aparțin liberalilor, iar poetul scrie la o foaie conservatoare, polemicile lui au părut polemici de partid. Articolele volumului XI oferă un tablou coerent și convingător al poziției eminesciene care nu se confundă însă cu a partidului conservator. Eminescu combate patrioții de profesie, indiferent de unde se recrutează, de faptul că cei mai mulți se recrutau din rîndurile clientelei liberale, poetul nefiind de vină. Avantajul unui corpus de opere gîndit și realizat așa cum este prezentul volumul XI de **Opere. Mihai Eminescu** constă tocmai în eliberarea imaginii eminesciene de sub tot felul de etichetări de partid. Eminescu acceptă chiar principii liberale cu condiția ca ele să consolideze țara și bunăstarea claselor de jos. „Și noi sîntem liberali în marginile pe care ni le permite armonia intereselor naționale și existența statului român ca individualitate deosebită ; și noi sîntem democrați întru cît ajung a se exprima și a stăpîni interesele demosului român", aceste interese ale „demosului român" îl preocupă într-un grad înalt pe poet și din pricina lor ajunge la categorisirea de pătură parazitară și superpusă a unei întregi categorii umane care grevează munca claselor de jos, fără a produce nimic. Această pătură parazitară are varii înfățișări și nume în publicistica eminesciană. Una dintre ele este aceea a „martiriului lucrativ". E suficient să te înfățișezi drept martir al luptei pentru libertate pentru a deveni un stipendiat, a spori numărul celor care trăiesc pe seama bugetului statului fără a produce nimic. „Cît despre aluatul protoplasmatic care formează la noi un stat în stat, așezat asupra instituțiilor și poporului, avem puține de adaos, scrie Mihai Eminescu în „Studii asupra situației", articol program al ziarului **Timpul.** „Trăind din politică și prin politică și neavînd nici un alt soi de resurse materiale sau de putință de a-și cîștiga existența, el e capabil de a falsifica totul, și listele electorale, și alegeri, și forme parlamentare, și idei economice, și știință, și literatură". Eminescu nu face aici o teorie a formelor fără fond, ci constată efectele grave asupra vieții sociale și politice românești provocate de aceste forme fără fond. Fondul este poporul, instituțiile sale organice, tot ce este productiv în România acelui timp, despărțite ca de o prăpastie de forme, pe care Eminescu le atribuie mai ales partidului liberal. „Ce are a face țăranul care nu știe citi și asupra căruia frazeologia d-lui C.A. Rosetti nu s-a reflectat decît sub forma de război, podvadă, bir, Warszawski și foamete, ce are a face el cu martirul lucrativ ?". Adversar al tuturor categoriilor improductive, Eminescu este așa cum ni-l arată multe din articolele volumului XI de **Opere,** liderul categoriilor pozitive productive din România. Faptul că această directivă politică se exprimă în paginile unui ziar conservator nu anulează această condiție. Ca ginditor politic în numele acestor categorii sociale, Eminescu a exprimat punctul său de vedere radical în singurul ziar care i s-a pus la dispoziție. Și faptul că acesta este un ziar conservator nu a fost întîmplător. Pentru Eminescu conservatorii înseamnă un liberalism moderat, adaptat la realități și nu o categorie reacționară. Poetul a cheltuit multă cerneală pentru a anula caracterizările exagerate ce se făceau atît partidului conservator, cît și ideilor eminesciene privitoare la chestiunile sociale și politice la ordinea zilei. Faptul este extrem de important pentru noi deoarece datorită unei ediții bine întocmite avem la îndemînă chiar răspunsurile poetului la acuzațiile de reacționism. Eminescu, care a chemat întotdeauna presa roșie cu care a polemizat pe terenul constructiv al realităților, a făcut demonstrații teoretice și practice, valabile și astăzi, pentru a infirma eticheta de reacționarism aplicată intervențiilor sale publicistice. Nu ne referim numai la „Studii asupra situației" ci la numeroase alte intervenții în care vom găsi răspunsuri foarte explicite care pulverizează inflamarea verbală a presei rosettiste. În discuție era tot timpul proasta situație a țării și cum **Românul** și publicațiile satelite transformau tot timpul discuția asupra țării, într-o discuție între partide, poetul le dă următoarea replică : „Noi am aruncat oare la picioarele altei puteri mari milioanele țării în cestiunea așa-numitei răscumpărări a căilor ferate ?" Imputarea face parte dintr-o listă mai lungă, dar ne-am oprit la aceasta pentru că trimite la scandaloasa afacere Stroussberg. Această afacere a căilor ferate care a păgubit statul român, a sărăcit pe contribuabilii de jos și a îmbogățit pe afaceriștii străini și români merită o celebritate la fel de mare ca afacerea Panama din a cărei speță este. Aceste preocupări n-au rămas pentru Eminescu închise doar în perimetrul publicisticii politice. Ele au trecut în poezia lui și este cazul să ne întrebăm, dacă nu cumva laboratorul unor importante poezii eminesciene nu-și are rădăcinile în publicistica lui politică într-un grad mult mai mare decît s-a zis pînă acum. Cunoscutele versuri din „Doina" eminesciană despre drumul de fier au fost controversate de cîteva ori pînă acum. Ea are un punct de sprijin explicit în articolele politice eminesciene „lumea la noi s-a săturat de drumuri de fier. Deși nimeni nu contestă necesitatea căilor de comunicație și deși nu voim să prejudecăm practicitatea celor ce se vor propune, totuși e lesne de priceput că asemenea căi nu au o valoare absolută, ci relativă numai. Dacă facem însă socoteala căilor ferate cîte le avem pînă acuma și o facem nu fantastic, ci pe temeiul sănătos al dezvoltării naționale, vedem prea bine că producătorul nostru de căpetenie, țăranul, plătește sub formă de contribuție sau de producție de grîu cît nu s-ajunge pînă la împlinirea garanției, pentru a crea lesniciunea cu care se fac călătorii de plăcere, apoi lesniciunea importării mărfurilor și industriei străine." Ce însemnau aceste importuri, adică aservirea față de economia străină, Eminescu o spune în altă parte. În spatele poeziei despre drumurile de fier stă o viziune sociologică pozitivă de care noua exegeză a operei eminesciene nu poate să nu țină seamă. Eminescu înțelegea un progres de la care să profite toate păturile sociale și mai ales cele producătoare. Afacerea căilor ferate în România era departe de a satisface acest progres general și pentru toți. Asupra gratuității cu care i se aplică epitetul de reacționar pentru cele scrise, poetul atrage atenția specificînd condiția primă a reacțiunii : încercarea de a restabili stări de lucruri care au fost odată. „Avem vreun candidat la domnie, voim măcar reintroducerea Regulamentului Organic ? Pînă și copii știu că asemenea imputări nu cutează nimeni a ni le face nici adversarii noștri politici. Știind însă acestia că termenul „reacționar" e odios în unele părți ale Europei, fac **sport** cu această poreclă, atribuind-o nouă." Într-adevăr critica socială a lui Eminescu este extremă, dar ea nu predică întoarcerea la forme revolute, lucru care i s-a pus pe seamă. O și precizează retoric pentru clarificare : „Dar noi, reacționari ? De unde și pînă unde ? E vreun Ioan sau Caliman Asan, vreun Bogdan Mușatin, vreun Vladislas Basarab ai căror crainici și curteni să fim ; apărăm privilegii și constituții vechi ; voim suprimarea libertăților publice, a egalității cetățenilor ?" Nu, Eminescu nu voia nimic din toate acestea, dar verbul său justițiar trebuia compromis de adversari. Multele pagini inedite din volumul XI sînt binevenite pentru a lămuri opțiunile poetului în materie sociologică și politică. Ele ne descoperă un Eminescu nepreväzut, cu organicitate a ideilor și coerență și va duce atît la rescrierea biografiei poetului cît și la reinterpretarea operei lui literare.

M. Ungheanu

Viitorul ca dimensiune spirituală

Urmare din pag. I

din anul 2000. Tinerilor acestor generații, prin glasul celui mai autorizat reprezentant al națiunii noastre, secretarul general al partidului, țara le-a spus, de la înalta tribună a Congresului al XIII-lea : „Faceți totul, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sînt create. Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții noștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii !".

Nu ne îndoim nici o clipă că tinerii țării, care „din părinți coboară" și „sînt mireasma patriei — de primăvară", vor fi la înălțimea acestor luminoase chemări și îndemnuri.

Împreună cu ei, ieșim încrezători în calea viitorului patriei. Întîmpinăm acest viitor cu uneltele și agregatele muncii — cu mașini și motoare tot mai puternice, mai sofisticate — în uzine, pe șantiere, pe ogoarele patriei, în fața colii albe de scris. Dar vom întîmpina acest viitor și cu flori. Din ce în ce mai multe și mai frumoase ! Flori din toate domeniile spirituale — din literatură, din arte plastice, din muzică. Fără ele, ar fi tristă viața pe pămînt ! Flori la modul simbolic, dar și flori reale — garoafe și crizanteme, gladiole și crini, trandafiri și narcise... O bogăție de culori și de mireasme !

Nu sînt la curent cu statisticile florale ; dar am impresia (și chiar convingerea !) că România se numără printre țările fruntașe din lume în ceea ce privește (utilizînd o sintagmă contabilă) „consumul de flori pe cap de locuitor". Ați observat cît de asaltate sînt de cumpărători florăriile orașelor în toate sezoanele anului ? Ați stat puțin să vedeți cam cîte flori se vînd la intersecțiile marilor artere urbane în anumite zile ? Căci florile, la noi, sînt o sărbătoare a pămîntului acestei țări și o necesitate a spiritului. Ele aduc lumină în ochi și pace în suflet. Iar casa în care, în orice anotimp al anului, lipsește o floare pare pustie, oricît de frumos ar fi mobilată ! Am văzut mame lehuze, cu o mînă alăptîndu-și copilul abia născut, iar în cealaltă mînă ținînd un buchet de flori primit de la tatăl copilului. Și „comorile" din ambele mîini le păreau la fel de scumpe !

În marginea stațiunii balneo-climatice Lacu Sărat, de lîngă Brăila, în toamna acestui an, am avut privilegiul deosebit de a vedea un miracol al florilor : o seră imensă, de un hectar și jumătate, împodobită cu cele mai diverse nuanțe și specii floricole. În acest eden în miniatură, în această primăvară eternă, sub conducerea inginerei Maria Ciocan, șaizeci de lucrători, cu preponderență femei, cresc flori pentru oameni : garoafe, ciclame, trandafiri, lalele, cinerarea, crizanteme etc. Inginera mi-a vorbit cu patos și bucurie despre perspectivele de dezvoltare pe care le are „ostrovul" floricol de la Lacu Sărat, despre viitorul tuturor florilor din România. Sînt perspective dintre cele mai luminoase. Căci oricît de tehnicist ar tinde să se dezvolte societatea umană, locuitorii acestor meleaguri nu se pot despărți de flori. Ele sînt o necesitate a lor, spirituală ! Adeseori, unde nu sînt flori se întîmplă să crească buruieni !

O restituire de valoare

Urmare din pag. I

fusese încă descoperit. Va trece timp pînă ce Maiorescu se va convinge să doneze Bibliotecii Academiei manuscrisele rămase de la Eminescu și nu vor întîrzia unele reproșuri la adresa acestui gest. Vor mai trece alți mulți ani pînă la marea faptă restauratoare întreprinsă de Perpessicius, numit pe drept cuvînt „acest Homer al operei lui Eminescu".

Pe acest Eminescu „om deplin al culturii românești" îl intuiește Miron Cristea și îl conturează succint ; tot așa cum intuiește valoarea lui Slavici despre care afirma că este **un nuvelist de mare clasă.** Pe restrînsul spațiu al tezei sale, Miron Cristea ia în considerare, pe lîngă poet, și pe Eminescu gazetarul și ideologul, pe traducătorul de texte literare și filozofice (traducerea din Kant), pe folcloristul, ca și pe scriitorul care a dat o nouă matcă limbii literare : „El (Eminescu, n.n.) a făcut limba mlădioasă, ridicînd-o pe cele mai înalte culmi, dîndu-i flexibilitate și astfel abilitînd-o pentru exprimarea celor mai subtile noțiuni și simțăminte. A creat o limbă necunoscută pînă la apariția lui". (p. 285). Această limbă a lui Eminescu, ca și fondul operei sale, trebuiesc corelate, după Miron Cristea, cu două elemente, pentru a i se înțelege organicitatea : cu **istoria națională** și cu **poezia populară.** Iată ce scrie Miron Cristea despre Eminescu : „Îl preocupa în special limba și istoria românilor. A citit pe toți cronicarii și pe toți poeții români. Nu i-a scăpat niciunul dintre izvoarele de istorie mai importante. Trecutul poporului român i-a apărut viu în fața ochilor săi spirituali. Din operele unor cronicari și poeți învăța pasaje întregi pe dinafară". (p. 255). Iată și al doilea element proeminent pentru Eminescu: poezia populară. După ce subliniază rolul naturii și al spațiului românesc în definirea omului și a creatorului, Miron Cristea scrie: „Școala la care s-a format Eminescu a fost poezia populară. Aceasta exprimă ceea ce simte, și atunci este întotdeauna simplă, sinceră, naturală și plină de învățăminte. Eminescu, precum și alți poeți de renume ai secolului, a studiat atent poezia populară, găsind și înțelegînd ceea ce are mai viu în ea, frumusețea ei nepieritoare. A înțeles întocmai gîndirea poporului și a intrat în ritmul ei cu ușurință genială. Poeziile sale de inspirație populară sînt adevărate modele ale genului". (p. 263).

Asemenea judecăți limpezi, formulate senin și impecabil, izvorăsc atît din cunoașterea profundă a subiectului, cît și din aceea a literaturii universale clasice și moderne. Totodată, gustul și intuiția autorului sînt evidente. Format la școala culturii germane, Miron Cristea are aceeași platformă cu Maiorescu. Iar raportările, analogiile și paralelele întreprinse în cursul lucrării se fac între opera sau biografia lui Eminescu și operele (uneori biografiile) lui Goethe, Schiller, Petöffi. **Eminescu este încadrat în context universal** în teza de doctorat a lui Miron Cristea. Și acest lucru se produce nu printr-un joc al numerelor mari, prin hazard, ci printr-o încercuire temeinică și concludentă în acest context.

De aceea nu va fi părut nimănui deplasată afirmația că Eminescu este „un om cu o vastă cultură". (p. 265), sau aceea că: „Satirele lui Eminescu sînt adevărate perle ale literaturii române, iar **Satira III** i-ar face cinste oricărei literaturi a lumii". (p. 267). Toate aceste considerații au la temelie o cultură profundă și vastă, învederată la Miron Cristea, și un fin simț analitic.

Nu trebuie să uităm, ne îndeamnă cu îndreptățire dr. Antonie Plămădeală, **locul** și **timpul** în care a fost prezentată această teză și nu trebuie să uităm, adaugă autorul ediției, **patriotismul** lui Miron Cristea care, în fața unei comisii universitare maghiare, citează, și o face de mai multe ori, **Doina** și **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie.** Este un aspect foarte important pe care **azi** îl privim cu veneratie, însă trebuie adăugat că **patriotismul** lui Miron Cristea nu consta în cuvinte sau în simplă clamare ostentativă, ci era **implicit,** fundat pe o temelie solidă. De aici, din siguranța de sine o construcției sale pleca și realitatea patriotului Miron Cristea care nu a confundat niciodată planurile. Fiindcă așa cum arată pe larg, în studiul său introductiv, dr. Antonie Plămădeală, patriotismul lui Miron Cristea a fost o atitudine neîntreruptă și manifestată plenar.

Teza lui Miron Cristea reintră în circuit prin această reeditare și nu ne îndoim că va constitui o revelație pentru eminescologi și pentru public deopotrivă. Teza aceasta de doctorat, luînd în considerare și virsta la care a scris-o autorul — conține premise pentru un strălucit viitor de estetician, de critic sau istoric literar. Autorul și-a canalizat însă ulterior bogatele forțe intelectuale în slujba luptei de dezrobire și unificare națională precum și activității eclesiastice, capitol în care a lăsat o pagină nemuritoare. Știința literaturii rămîne un episod intelectual legat de trecut însă simbolic pentru istoria unei ierarhii care a dat un Petru Movilă, un Dosoftei, un Saguna, un Veniamin Costache, ș.a.

Cărturarul Elie (Miron) Cristea nu s-a gîndit să își reediteze teza despre Eminescu, rămasă învăluită în discreție. Interesant este faptul că biograful său din 1929, Ion Rusu Abrudeanu, („Miron Cristea, Patriarhul României...", Ed. Cartea Românească, p. 66—68), expediază în cîteva rînduri teza de doctorat din 1895, teză în care există, mai cu seamă în capitolul privitor la viața lui Eminescu, un suflu călinescian **avant la lettre.**

Între numeroasele scrisori adresate lui Miron Cristea și tipărite în culegerea de care ne ocupăm, există unele de surprinzătoare însemnătate. De pildă, scrisoarea încărcată de reverențiozitate princiară a Marthei Bibescu, care mulțumea, în iunie 1934, că „i s-a împlinit marea dorință de a vedea pe mucenicul strămoș Constantin-Vodă Brîncoveanu, readus în văzul tuturor de către Patriarhul României, în capitala sa duhovnicească". (p. 18). De un real interes documentar sînt îndeosebi scrisorile adresate lui Miron Cristea de **G. Bogdan-Duică, Ioan Bogdan, Valeriu Branițe, Ilarie Chendi, George Coșbuc, Vasile Goldiș, Spiru Haret, Take Ionescu, Ion Lupaș, C. Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți, Vasile Stroiescu, Jan Urban Jarnic, Elena Văcărescu, Iacob Negruzzi, Cincinat Pavelescu, I. Petrovici, Lucian Triteanu, Ioan Vidu, Octavian Goga, Tiberiu Brediceanu, Ioan Bianu, ș.a.**

Dar, poate cel mai important document din această corespondență rămîne scrisoarea pe care N. Iorga i-o trimite din Vălenii de Munte lui Miron Cristea, la 21 septembrie 1920. Este un mare și frumos legămînt spiritual. Spațiul nu ne îngăduie să-l reproducem în întregime așa cum s-ar cuveni. Și celelalte scrisori trimise lui Miron Cristea de N. Iorga sînt impregnate de o mare și vie prețuire, chiar de afectivitate.

Credem că se poate afirma că volumul **Pagini dintr-o arhivă inedită** reprezintă o **restituire** nu numai valoroasă, dar și necesară, al cărei merit de netăgăduit revine editurii „Minerva" și cărturarului dr. Antonie Plămădeală, care s-a ostenit cu aducerea la lumină a acestei lucrări.

Mișcarea prozei — 1984

Urmare din pag. I

fi substanța odiseicului roman **Drumul la zid.** Un roman total, în accepția unui „aspirator" Breban care absoarbe orice: totul, pentru a desacraliza eposul și a reinventa realitatea prin mitizare. Indicibila fascinație a eroului (traversînd experiența de-ionescizării : o moarte simbolică și o revitalizare) și bizareria cărții, începețoșind epica într-o indeterminare kafkiană, fac din Castor Ionescu „un beduin" care caută o alternativă la existența ternă : zidurile oazei sale.

Nici A. Buzura nu-și părăsește baricadele ; prozatorul evoluează pe linia literaturii sale, **Refugii** — inaugurînd un ciclu — fiind doar în subsidiar un roman de dragoste.

Cu cîte două romane au asaltat librăriile acestui an Platon Pardău și Petre Sălcudeanu. Primul, de o prolificitate enervantă, are orgoliul noutății și — recunosc — mînă sigură. Rezistă cine are imaginație — opinează naratorul din **Rezerva specială;** Platon Pardău are, pentru scriitor imaginația e forma supremă a libertății. **Tentația (2)** ni-l readuce în atenție pe superspecialistul globtroter Cicero, aflat la vîrsta critică și confiscat de o dragoste tîrzie. Deșiratul inginer cu părul roșu își descoperă vulnerabilitatea. **Tentația (2)** intră — ca o unitate — în ciclul Dorunei, Doruna fiind — precizează Pardău — în afara normalului. Apetența pentru fabulos (probată), gustul surprizei, stenografia realului ar trebui fortificate prin negrabă ; Platon Pardău trebuie să decanteze aluvionara materie epică, revărsată — delicios dar fără filtru critic — în pagină. Critica a remarcat că Petre Sălcudeanu nu e un spontan. Or, **Apa care trece** (fără pretenții) și **Cina cea de taină** (vorbind despre maladia puterii) probează inventivitatea autorului de romane polițiste, preocupat de senzational dar și supărătoare neglijențe, subminînd coeziunea internă. Saltul valoric — omologat prin **Biblioteca din Alexandria** — obligă : și Sălcudeanu trebuie să respecte timpul gestației, onorîndu-și „firma".

Tîrzia revelare ca prozator a lui Paul Georgescu e compensată de productivismul fostului critic ; din păcate, ironismul jucăuș, simțul filologic, meșteșugul grotescului, șarja caracterologică, demonul satiric tăvălind în sarcasm limbuția balcanică nu fac din **Mai mult ca perfectul** o apariție peste ceea ce dăduse — în ultimii ani — acest spirit caragialesc al cîmpiei. Paul Georgescu își amină (din nou) capodopera, dar descinderea sa în stagnanta „lume a moftului" și în „anotimpul Caragiale" anunță o literatură de serie.

Romanul istoric, în pofida ciudatei rezistențe cu care e întîmpinat, oferă o bogată recoltă. Paul Anghel își continuă la înaltă temperatură ideatică ciclul epopeic **Zăpezile de-acum un veac** scoțind a șaptea carte **(Zăpezile),** Mihail Diaconescu prelungește — prin **Speranța** — un ciclu consacrat fenomenologiei epice a spiritului românesc, decupînd acum evenimentele politico-diplomatice premergătoare Unirii Principatelor. **Speranța** este „un chip al visului treaz". Ambii prozatori cultivă o literatură cu program, densă, eroii lor minuind ideile. Cele două veacuri scurse de la răscoala lui Horea au prilejuit numeroase romane-document : **Călărețul de fum** al lui Radu Ciobanu, **Horea Rex Daciae** de I.D. Mușat, **Roata fără sfîrșit** aparținînd lui Radu Selejan. Dar și un bun roman care ne încredințează ficțiunii, semnat de Eugen Uricaru : **1784. Vreme în schimbare,** conceput în vecinătatea documentului dar neînțelegînd istoria ca factologie. E. Uricaru ne oferă „istoria unei trădări", discutînd cazul rebelașului Nuț Mățieș și a însingurării sale ca istorie „interioară", confirmînd — iarăși — îndeminare artizanală.

Lîngă aceste tendințe, productivă rămîne și tentația autoreferențialității : tema creației. Formula „literaturii din literatură" propune un Radu Petrescu postum **(A treia dimensiune** prelungește o postumitate prematură, inaugurată editorial cu **Meteorologia lecturii),** apoi **Redingota** de Mircea Horia Simionescu și **Cvintetul melancoliei** semnat de Costache Olăreanu, tustrei prozatori caligrafi, interesați de performanța tehnică dusă în pragul „stilului perfect", lăsînd însă — constata N. Manolescu, comentînd **Cvintetul melancoliei** — senzația de sterilitate.

Relansarea romanului, fenomen asupra căruia atrăgea nu demult atenția Valentin F. Mihăescu, se confirmă și prin debuturile românești ale unor scriitori din generația tînără. **Psihoza romanului** bîntuie, dar a scrie roman — se știe prea bine — nu e tot una cu a dobîndi statut de romancier. Or, atacînd specia deziderată — dincolo de impulsul dedalizării — cei care s-au încumetat în roman, biruie. Mă gîndesc la Mircea Nedelciu **(Zmeura de cîmpie),** Gabriela Adameșteanu (de remarcabilă rigoare stilistică în **Dimineața pierdută**) și C. Stan **(Nopți de trecere).** Ei probează că intelectualismul nu ofilește talentul, că preludiul literaturii de mîine oferă garanții valorice: execuția tehnică (ținînd, pe alocuri, de ingineria textuală) e pusă în slujba substanței românești, captînd viața. G. Adameșteanu intră în cursă, dovedind că este o prozatoare în formă ; scăpată din chingile genului scurt, ea stăpînește invidiabil materia, înecînd-o în ambiguitate și relativizînd — prin oglinzi deformante — perspectiva. O literatură a experienței, sigilată de voința de luciditate scrie Mircea Nedelciu, luptînd „împotriva memoriei informe". **Zmeura de cîmpie** evidențiază virtuozitatea proaspătului romancier, înțelegînd că povestea este „un mod activ al uitării". Tot o căutare de sine prin recuperarea trecutului este itinerarul romanesc al **Nopților de trecere,** aparținînd lui C. Stan, aflat la al doilea roman. Fluxul existenței interioare creează senzația prezentului ; succesivitatea devine simultaneitate, explorînd cu abilități regizorale mediul tinăr convocînd reporterismul de calitate. În perimetrul literaturii tinere se înscriu — ca reușite indiscutabile — și Irina Grigorescu **(Lecția de adio,)** izolînd prin autocunoaștere, între himerele memoriei, o insulă de puritate, talentatul Ștefan Agopian **(Manualul întîmplărilor** conservînd romanul liliputan-picaresc, dezvoltînd povestirea cu substrat moral, turnată într-o formulă epică originală) și Adriana Bittel **(Somnul după nașterea),** scriind cu inteligență despre trecut ca timp regăsit.

Firește, proza scurtă nu a fost uitată. Iscusința cărturărească a lui Radu Albala transpare în **Desculțe,** exerciții mateine prin atmosferă, vorbind într-un livresc dizolvat despre „nebunii bucureștene". Dan Claudiu Tănăsescu nu-și ignoră în **Scrisori de pe front** vina poetică iar Florin Bănescu aduce la rampă — în **Moara dc apă** — bărbați iscodelnici, întregind realitatea prin povestire. Atrag atenția asupra lui Ion Gheorghe Pricop, debutat de Junimea **(Corăbii în septembrie),** aplecat spre sursele primare ale miraculosului și Daniel Drăgan, (acesta, un nume cunoscut, autor al unor romane ale citadinismului industrial, acreditînd non-fictivul), semnînd acum — pe linia interesului său pentru comportamentism — volumul **Mărgele roșii.** Semnalez apoi cîteva titluri (romane) abia intrate în librării : **Ceasul** de Anatolie Panis, **Ceața** lui Titus Suciu și remarcabilul **Subconștientul Veneției** aparținînd unui outsider (Traian Filip), violentînd spectaculos ierarhiile „înghețate". În prima linie a reportajului rămîne grațioasa Sînziana Pop cu **Scrisori din linia întîi.** Sînt desigur și alte numeroase titluri ce ar merita măcar menționate : căutatul analist Radu Tudoran cu **Ieșirea la mare,** Ion Brad cu proza sa eminamente lirică în **Leagănul mării,** jocul psihologic din **Ora păianjenului** de Radu Țuculescu, **Sfîrșitul de vară** al lui Ștefan Damian, romanele Alexandrei Indrieș, H. Zincă și Ion Lilă (ultimul, am impresia, un talent stagnant). Ca și aparițiile din domeniul S.F., pe nedrept ocolite. Sau experimentalismul lui Gh. Schwartz.

Acest tur de orizont, solicitînd lectorului voluptatea lecturii și vigilență critică, probează că în competiția prozei au apărut cărți importante care vor reverbera. Dar **aventura editorială a anului care se încheie continuă** și mari surprize sînt încă posibile.

P.S. Pentru cititorii revistei **Astra** (vezi ancheta **Democratizarea culturii** din nr. 12/1984), precizez că nu fac parte din echipa redacțională a săptămînalului **Orizont.**

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI „Povestea lui Harap-Alb", sinteza basmului românesc (1)

În eventualitatea că s-ar proceda la selecția (mai exact, supra-selecția !) capodoperelor literaturii române exemplare pentru capacitatea lor de a sintetiza la modul absolut spiritualitatea poporului nostru, relevată în „ființialitatea" ei imuabilă, prin implicarea intim dialectică în fluxul valorilor eterne ale umanității, nu incape îndoială că celei mai de seamă realizări a basmului cult românesc, care nu este altul decît **Povestea lui Harap-Alb,** i s-ar cuveni unul din primele locuri. Într-o asemenea situație, se înțelege că orice tip de abordare critică a scrierii în ordine tematică este constrînsă a se întemeia pe adîncul și complexul ei filon ontologic. De altminteri, sub acest din urmă aspect, formulările absolut memorabile prin exactitatea lor pregnantă nu lipsesc și, de pildă, cele datorate lui Pompiliu Constantinescu se impun atenției cu prioritate. Prevalîndu-se de marele loc comun potrivit căruia Creangă este un genial exponent al spiritualității poporului român („Creangă povestitorul e un sol al marelui anonim. Creangă artistul e expresia nealterată a unei individualități ce insumează dispozițiile creatoare ale spiritului etnic. Specificul lui se confundă în specificul virtual al rasei, care și-a găsit excepțional miracolul expresiei atît în suferința dezinteresată, cît și în forme de pitoresc gigant, de umor masiv și calm"), marele foiletonist definește mai întîi substanța ideatică a basmului în termeni de o tulburătoare tranșantă : **„Harap-Alb** e însăși sinteza basmului românesc. Toată filozofia noastră populară, între fatalitatea răului și ideala căutare a binelui, se lămurește în încercările grele ale fiului de împărat, robit diavolului cu chip de om, preschimbat în Spin și mîntuit de bunătatea și curăția lui prin colaborarea uriașilor întruchipînd principiul puterii cosmice și ale eticului linear". Apoi, se trece la revelarea mecanismului creator original, operație favorizată de pătrunzătoare discieri sociologice : „În **Harap-Alb,** Creangă desprinde din adîncul spiritului anonim elemente de epopee : fantezia nu mai e stînjenită de ținuturile reale ale Moldovei, viața eroilor nu mai e micșorată de împrejurările sociale care stăvileau, prin civilizație, puterea lui Oșlobanu și întrerupeau apetitul de năzdrăvănii fără finalitate ale copiilor carcerați între zidurile învățăturii". Pentru că, în fine, în spiritul tuturor acestor aprecieri definitorii, să se treacă la (re)definirea temei literare propriu-zise a basmului, odată cu luarea în atenție a însăși temei eroului, circumscrisă, artisticește, elementelor narative specifice genului : „Harap-Alb încearcă absolutul, aservit Diavolului, izbutește, fiindcă a înfruntat eroic primejdiile, însă termină umanizat, prin iubire satisfăcută. Scopul vieții e deci iubirea. Idealul e aici, pe pămînt ; tentația vine numai din credulitatea în Diavol, care-ți cumpără sufletul, speculîndu-l spre folosul lui. Dar cine e bun prin esență, dacă s-a lăsat momit de rău, ispitind absolutul, va triumfa, fiindcă n-a șovăit. Răsplata vine tot de la viață ; gravitatea riscului e dovadă neîndoielnică a moralității : resemnarea, după încercări repetate, din care eroul nu sucombă, sub descădejde, e completată de imprevizibil. Setilă. Gerilă, Flămînzilă și Păsări-Lăți-Lungilă reprezintă duhul pămîntului, neutri în intenție, cu potențe supraumane de a înlătura piedicile, ca un hazard binevoitor, vin în momentele supreme de pierzanie, rezolvînd de la sine irezolvabilul. În figurile simbolice ale basmului, Creangă a prins copcile fanteziei populare, coborînd în geniul narativ al rasei și în filozofia lui asupra vieții" **(Ion Creangă,** în **SCRIERI,** 2, 1967, p. 338—346).

Așadar, din unghiul interpretării noastre critice problema este de a urmări modul în care, cum tot Pompiliu Constantinescu zice, **mitul narativ** din **Povestea lui Harap-Alb** își relevă existența epică în sine, ca proiecție în fantastic. În acest punct, raportarea scrierii la cealaltă capodoperă absolută a basmului cult românesc — eminescianul **Făt-Frumos din Lacrimă** — se impune cu maximă strigență. Avem a face, în fapt, cu două moduri fundamentale și, de aceea, structural diferite, de valorificare a filonului fantastic încorporat în tezaurul mitic-folcoric. Simplu spus, înainte de toate este izbitoare diferența de regim de care beneficiază imaginarul fabulos într-un caz și într-altul. Circumscris suprarealității idealizant-romantice, imaginarul din basmul eminescian cristalizează în ceea ce numeam **povestea în vis** a existenței eroului, în așa fel încît, sub aspectul strictei lui narativități, fantasticul se închide perfect în „sinea" sa metafizică, tăindu-și parcă, definitiv cordonul ombilical ce-l leagă de realitatea fenomenală. Or, la Creangă starea de lucruri ce ne întîmpină este diametral opusă. Homerismul ingenuu propriu viziunii sale creează acel spațiu unic unde impactul dintre imaginar și real atinge literalmente gradul zero. De aici, fără îndoială, decurge desăvîrșita absență a visului, inclusiv ca formă de potentare a fabulosului, și, drept urmare, aceasta explică substanța eminamente **a-metafizică** a universului narativ crengist, inclusiv a celui fantastic. „Amestecul de realism și de fabulos — observă G. Călinescu — este mai bătător la ochi și mai neașteptat în **Povestea lui Harap-Alb,** în care ar trebui să predomine miraculosul și irealitatea".

Bătător la ochi, într-adevăr, fenomenul în cauză nu ni se pare totuși chiar atît de neașteptat dacă avem în vedere atît substratul ideatico-tematic al basmului (în sensul definit de Pompiliu Constantinescu), cît și „formula" narativă în genere practicată de povestitor. Din acest ultim punct de vedere, **Povestea lui Harap-Alb** este o adevărată **summa ;** simptomele mai sus numitului impact atingînd gradul zero dintre imaginar și real ne întîmpină încă din pasajul introductiv al basmului. Schematismul enunțiativ specific prototipului folcloric cu deosebire în partea sa de început este, astfel, supus unei extraordinare operații de revitalizare epică. Efectul constă în dislocarea atemporalității și aspațialității convenționalizante (ca rezultat al totalei lor **goliri** de conținut prin uzură stereotipizantă) odată cu actul de conferire a unei identități așazicînd paradoxal **a-geografică** și **a-temporală,** dată fiind, totuși, materialitatea ei „palpabilă" :

„Amu cică era odată într-o țară un craiu, care avea trei feciori. Și craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară, mai depărtată. Și împăratul, fratele craiului, se numea Verde împărat ; împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete. Multi ani trecuse la mijloc de cînd acești frați nu mai avuse prilej a se întîlni amîndoi. Iară verii, adică feciorii craiului și fetele împăratului, nu se văzuse niciodată de cînd erau ei. Și așa veni împrejurarea de nici împăratul Verde nu cunostea nepotii săi, nici craiul nepoatele sale : pentru că țara în care împărătea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, și craia istuilalt la altă margine. Și apoi, pe vremurile acele, mai toate țările erau bîntuite de războaie grozave, drumurile pe ape și pe uscat erau puțin cunoscute și foarte încurcate și de aceea nu se putea călători așa de ușor și fără primejdii ca în ziua de azi. Și cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii adeseori dus rămînea pînă la moarte".

Se observă deci că revitalizarea schemei mitic-folclorice are drept mobil intim motivația **realistică** a datelor ce „enunță", doar, „scenariul" originar.

Nicolae Ciobanu

12 IANUARIE 1985 L2

EMINESCIANA

EMINESCU REGĂSIT

Volumul al XI-lea din monumentala ediție de „Opere", pe care prestigiosul colectiv al Muzeului Literaturii Române ni-l oferă la această cumpănă dintre ani în Editura Academiei R.S. România, cuprinde ziaristica lui Mihai Eminescu din primul an de directorat la „Timpul". *) Pentru rațiuni practice, editorii repartizează materialul din perioada cînd poetul a fost redactorul șef al cotidianului conservator (1880—1881) în două tomuri, celălalt, al XII-lea (ce cuprinde ziaristica din 1881) urmînd să apară și el în curînd. A fi strîns toată această materie într-un singur volum rezulta o carte mult prea groasă ; se recurge, astfel, la metoda lui Perpessicius care, din aceleași rațiuni, a repartizat variantele antumelor în două volume, al II-lea și al III-lea și deie-ni-se voie a spune că este o întîlnire fericită, cum au fost multe, de altfel, pe drumul acestei ediții semicentenare ca vîrstă, între editorii de azi și întemeietorul ediției.

Față de republicările anterioare ale publicisticii eminesciene a acestui an, 1880, ediția de față este de departe autoritară. Amintim numai că ediția a II-a Crețu, cea mai cunoscută, extrage din ziarul „Timpul" numai vreo 30 de articole eminesciene din această perioadă — pe cînd cea de azi ridică numărul la impresionanta cifră de 340. Nu este omisă, apoi, nici una dintre piesele a căror paternitate eminesciană a fost dovedită ; dimpotrivă, textul corupt din unele retipăriri este îndreptat, omisiunile sînt recuperate, titlurile exacte sînt restituite filologic. Avem, astfel, tabloul cel mai cuprinzător al activității jurnalistice eminesciene — și nu putem decît să regretăm, încă o dată, că nici unul dintre adversarii poetului n-a depășit valoarea timpului pentru a merita o ediție critică actuală. Rămîn de consultat ziarele respective („Românul", „Presa", „Steaua Dunării", etc.) pentru întregirea atmosferei în care Eminescu și-a exprimat spiritul critic. Ediția de față este firul roșu al acestui instrumentar de lucru neepuizînd, nici pe departe, posibilitățile de investigație, neputîndu-ne rupe de bibliotecă. Întreaga ediție Eminescu, întemeiată de **Perpessicius, are**, de altfel, acest rol de rampă de lansare în universul secolului al XIX-lea — și nu credem să existe, astăzi sau într-un viitor oricît de tehnicizat, posibilitatea ca o ediție de autor să stringă tot materialul de referințe **astfel încît** să devină suficientă cunoașterii exhaustive. Această ediție monumentală, punte de legătură, peste ultimul război mondial, a spiritualității românești, continuare firească a tradițiilor progresiste ale intelectualilor noștri, are, prin firea lucrurilor, atît scopul de a redescoperi pulsul vremii lui Eminescu, de a puncta unul dintre cele mai interesante capitole ale unei lungi istorii a mentalităților — cît și pe acela de a redeștepta interesul pentru un capitol fierbinte din istoria însăși a patriei. Multe lucruri care nu și-au găsit încă locul în tratatele de specialitate se găsesc aici pentru prima dată ; după încheierea ei specialiștii vor trebui să rescrie istoria națională, să reanalizeze epoca eminesciană nu numai în cultură — unde prin contribuții prestigioase (M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu) ea este bine individualizată, definită — dar și în istorie, și în istoria ideilor și a mentalităților.

Volumul XI ne arată un Eminescu pacific, liniștit și adînc, hotărît să-și exercite rolul de director de conștiințe cu logica într-o mînă și cu expresia semnificativă, persuasivă, în alta. „Noi constatăm numai ceea ce oricine poate vedea, că e mult mai deznădăjduit saltul mortal al onorabililor confrați decît atitudinea noastră **arareori polemică, în genere calmă și din cînd în cînd ironică"** (p. 247, s.n.). Este una dintre multele caracterizări ce și le face poetul sieși ; exagerarea editiilor anterioare, care au ridicat în pagina tipărită cu preponderență textele polemice, a contribuit la formarea unei imagini inexacte despre ziaristul Eminescu. Pentru cine mai crede încă, indus în eroare de necunoscători, că opera jurnalistică a poetului ar fi o însiruire de pamflete — acest volum este revelator. „Și dacă n-am avea speranța că poporul românesc își va veni în fire și va începe a distinge mîncîuna și golul demagogiei de adevăr și de ideea serioasă a unui stat bine organizat, am arunca condeiul pustiei lăsînd ca opinia publică să se formeze prin benemerentele Nichipercea" (p. 238) — spune poetul — iar în altă parte : „sîntem gura adevărului". Adevărul, iată cheia de boltă a jurnalisticii sale ; este cuvîntul care apare cel mai des în texte, corespondentul epic al omniprezentului „eu" din poezia lirică. În această expresie, „gura adevărului", surprindem cele mai interesante conotații ale termenului. Sînt vorbele rostite în fața contemporanilor — dar și a istoriei — în momente de cumpănă grea, cînd este acuzat de ziarul „Românul" (poetul este încredințat că însuși C.A. Rosetti a luat pana în mînă coborînd în arenă) că ține partea atentatorilor la viața lui I.C. Brătianu reluînd în public formula secretă prin care acestia se recunoșteau și se îndemnau la acțiune. Poetul o preluase întîmplător, dintr-un ziar de provincie, fără a-i cunoaște semnificațiile „secrete" — pentru ca apoi studiind chiar colecția „Românului" ca să-și documenteze răspunsul la aceste grave acuzații, s-o regăsească în contextul atentatului din 1876 asupra lui Lascăr Catargiu, identică, repetată de șapte ori, ca într-un exorcism...

Cîte mistere, formule, „cuvinte cabalistice ale religiei revoluționarilor roșii" a spart verbul eminescian în timpul gazetăriei — nu vom număra. Această „gură a adevărului" însă ține cumpăna între „gura de aur" a marilor retori și profeți și „gura de rai" mioritică, echilibrează zborul prin ani al Luceafărului nostru. De-o parte, inflexibilul Calbas — prima „gură de aur" — de cealaltă iutele la minie Ahile, gata oricînd să accepte cu seninătate odihna fericită — prima conștiință mioritică a lumii. A avea gură aurită mai înseamnă, la noi, și a rosti cuvinte care se împlinesc repede, a avea darul profeției imediate — desigur, prin atracție de la „poleială", de la „strălucirea" vorbirii : cuvintele spuse frumos, cuvintele de aur, atrag mulțimile, le pun în acțiune, le obligă să împlinească cele spuse. Iată o străveche vocație a retorismului implicată într-o expresie populară ce se păstrează atît de vie la poporul român. Eminescu n-a fost un Arald, n-a răsculat poporele în timpul vieții — și abia după trecerea în tărîmul mioritic, după împlinirea „gurii de rai", „gura adevărului" său a devenit „de aur". Altfel, „profețiile" imediate — le-a rostit „ironic", fiind conștient logice ale unor cauze vizibile pe care numai o „gură a adevărului" are curajul și puterea să le numească.

Nicolae Georgescu

***) M. Eminescu : Opere, XI, Publicistică 17 februarie — 31 decembrie 1880, Timpul. Ediție critică îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române : Dimitrie Vatamaniuc — responsabil al secțiunii de publicistică, stabilirea paternității textelor, comentariile ; Petru Creția — responsabil filologie al ediției ; Oxana Busuioceanu, Anca Costa-Foru, Aurelia Creția, Eugenia Opriescu — transcriere filologică a textelor. Coordonatorul ediției : Al. Oprea. Ed. Academiei R.S. România, 1984.**

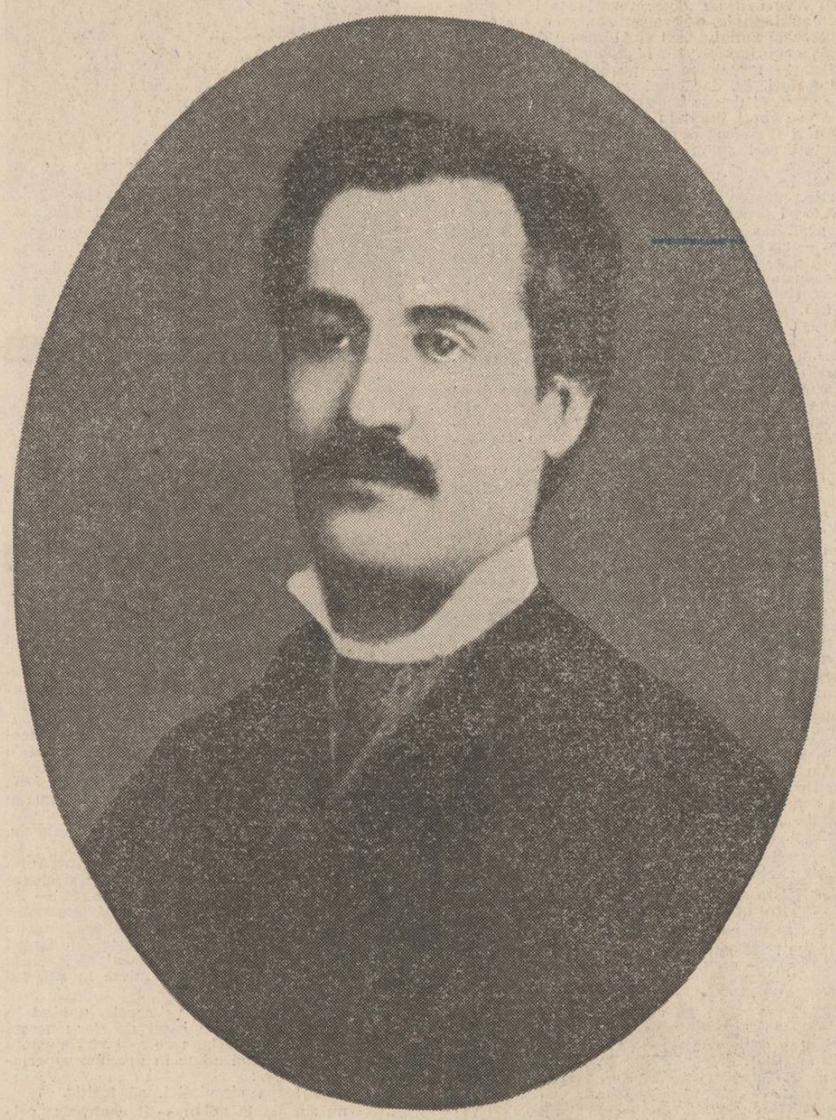

Tradiția elegiacă

Încă nu s-a întreprins o cercetare pertinentă, adîncită a „încifrărilor" și „descifrărilor" pe care le comportă poemele primordiale de mai larga respirație ale lui Eminescu, atît din antume, cît și din postume. Investigarea lor atentă ne învederează însă faptul, extrem de semnificativ, că ele conțin **in nuce** mai tot eșafodajul imagistic pe care poetul îl va dezvolta mai tîrziu.

Venere și Madonă, piesa de debut din **Convorbiri literare** (aprilie 1870) se constituie ea însăși ca un „program" poetico-estetic, cu precădere plasticizant, în stihurile căruia răzbate lumea antichității clasice „ce gîndea în basme și vorbea în poezii" — unde „faima" timpurilor revolute (**fama** lui Vergiliu și Ovidiu) transpare ca „o tînără și dulce veste", unde cerul era populat „cu alte stele, cu-alte riuri, cu alți zei" — toate acestea tonalități din registrul marii elegii europene.

Dacă mai punctăm și „demonia" iubirii pusă încă de pe acum în mișcare, dar strunită — ca și la Schiller — de „sanctitatea" amorului — dacă evocăm „vălul alb al poeziei", formulă, tot programatică, de o candoare specific eminesciană, ni se revelă, prin toate acestea, înțelesul major, atotcuprinzător, homeric, al „ochiului — aurorei matinal" formula sintetică prin care poetul nostru privea spectacolul lumilor, captat în poezie. Poemul în discuție, în totalitatea lui, l-a îndreptățit așadar pe Maiorescu să-i recunoască autorului, ceea ce nu era puțin pentru vîrsta acestuia — „iubirea și înțelegerea artei antice".

Pandantul poetic al palinodiei **Venere și Madonă** îl constituie apostrofa extinsă la domeniul socio-artistic, cu implicații și semnificații înalt-patriotice din **Epigonii**, care a văzut lumina tiparului tot în **Convorbiri literare** în imediata succesiune a publicației. Nu numai această vecinătate, dar multiplele conotații pe care le „încifrează" și le „descifrează" ambele poeme, ne îndreptățesc să le alăturăm organic și să constatăm că ele fac parte din același program poetic, gîndit și, în esență, realizat de Eminescu. Comune le sînt tonalitățile elegiace, deși speța lor diferă — erotico-demonică în **Venere și Madonă**, cu accente romantice dar și antichizante, social-artistice în **Epigonii**, cu imagini contrastant-romantice, împrumutate din istoria spirituală a Patriei.

S-a putut scrie o carte întreagă — de către I. Gutia — erudită și relevantă despre tema europeană, în substanța ei, din **Venere și Madonă**. De ce n-am putea încerca și noi încadrarea conceptului eminescian epigonist în spațiul istoriei literare europene, cu raportarea la stările românești, justificată de metoda tratată de poet în **Epigonii** ? Ni s-ar deschide și pe această cale perspectiva înțelegerii mai ample, mai diversificată a interferențelor multiple ale specificului național și a universalității creației poetului nostru național.

★

În evoluția artei poetice eminesciene, fresca „sceptică" a **Epigonilor** marchează prezența unor imagini-cheie și simboluri atestate încă de pe acum și care vor continua să-i definească specificul inefabil. Aici își dau întîlnire virtualitățile patriotice, majore, ale creației eminesciene : „dorul țării cei străbune" — „doina tristă a voinicului de munte" cu imaginea mitică a lui Orfeu, întărită de simbolica **lirei** și **harfei**, însemnele primordiale ale pulduitoarei poezii a anticilor.

Nu-i scapă poetului nostru, abia ieșit din adolescență, formula kalokagathiei elenice („frumos și bine", nu o dată întîlnită și în vechile scrieri românești, după cum „adevărul scăldat în mite" — tot de factură elenică, luminoasă, mediteraneană prefigurează încă de pe acum întreaga artă poetică eminesciană. Nici vizionismul — relevat la timpul lui de Popovici, cu argumente convingătoare care nu-i, opinăm, decît o răsfrîngere a prometeismului în sens antic, dar și goethean și romantic, un dat deci sincretic — nu lipsește din panoplia poetică a **Epigonilor** și cu atît mai puțin funcționalitatea pregnant-artistică, plasticizantă a **ochiului** („ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat"), atît de familiară anticilor, iar dintre moderni lui Goethe.

Mai mult, putem urmări în argumentația poemului în discuție, pe linia acestei funcționalități, reverberațiile „luminii", — un dat primordial ce ține de cunoașterea aurorală cu care poeții autentici întîmpină diurnele binefaceri ale luminii (cf. „minune luminoasă") convertită la cei mai mari dintre ei frecvent în simbolurile apolinice, ca și la Eminescu. Imaginea aceasta beneficiază însă, cum atestă sintagma „a istoriei minune" — aici ca și în alte ocazii — de aportul muzei populare și nu în mai mică măsură de sensurile captate de geniul lui Eminescu din marea carte a lumii — „theatrum mundi".

Un moment esențial între toate ce trebuie să ne rețină atenția este tentația poetului nostru de a-și defini întîi pentru sine resorturile primordiale ale actului poetic, ale creației artistice prin excelență. Desigur că „punctum movens" al **Epigonilor** este mișcarea contrastantă de idei, sentimente și imagini dintre vechea generație — „sinte firi vizionare" și „simțirile reci, harfele zdrobite" — pe unor contemporani ; negreșit că și „Ieremiada" lui Schiller (evocată de poetul însuși în binecunoscuta scrisoare către Iacob Negruzzi) își va fi spus aici cuvîntul, după cum în acel „strai de purpură și aur peste țărina cea grea" ar putea răsfrînge timpurii accente chiar schopenhaueriene, nu numai sceptice — dar viziunea eminesciană asupra poeziei se contu-

Cuvintele

Alesu-și-l-au... ales...
s-au străpuns cu iubire...
El, mirele lor primordial
și Domnul lor de veșnicire

Alesu-și-l-au... ales
dintr-un sat de lacrimă
a doinire
de unde sîntem și azi,

EMINESCU, veșnică POESIRE !...

Mircea Șoncuteanu

rează încă de pe acum la Eminescu ca una de cea mai autentică tradiție elegiacă.

În acea „dispută dintre moderni și antici" resimțită și redată la timpul lor de Horațiu, Ovidiu, apoi la francezi, germani și alții — Eminescu intervine în numele Poeziei, al aceleia pe care el însuși o definește : „Înger palid cu priviri curate, / Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate, / Trai de purpură și aur peste țărina cea grea". Un examen atent al conotațiilor de mai sus, coroborate cu înțelesurile sintagmei, la fel de edificatoare : „vălul alb al poeziei" („vălul" mayei indice ?) ne revelă, în concepția noastră, factura primordială elegiacă a geniului eminescian și, concomitent, ne sugerează rolul, tot primordial, kathartic, purificator, al artei în general și al poeziei în particular în viziunea genialului nostru național. Mărturii ? — „Seninătatea" și candoarea postulate și aici de Poet, efect al „cufundărilor" sale repetate în „marea de visări dulci și senine" — prin care Eminescu exprimă o idee-forță a spiritualității eline, formulată de atîtea ori în tragedie — cu efecte eminamente kathartice — de pildă în versul din **Euripide**: „Marea curăță toate relele omenești".

Cele două expresive poeme de debut ale lui Eminescu se constituie deci ca piloni artistici ai primei etape kathartice din aventura lui poetică și umană, unică.

Grigore Tănăsescu

„Metodul genetic"

O mică recenzie, din 1880, publicată de Eminescu pe seama unor „Studii constituționale" de G.G. Meitani venea cu o de tot interesantă observație, dintre acelea pe care el le emitea cu o naturalețe uimitoare. Ideea avea în vedere orînduirile umane și raportul lor cu mediul poporan, cu ireductibilul tradiției istorice și chiar dacă fermecătoare, ea nu avea, cu toate acestea, aplicație acolo unde ar fi voit el să aibă. Dar în cultură ? În cultură, ipoteza eminesciană se potrivește admirabil.

Pe scurt, Eminescu era pentru adeziunea „formelor" față de natura colectivității, el era de părere că soluțiile, cîte pot apărea, nu capătă valoare decît atunci cînd izvorăsc cu necesitate dintr-un mediu organicist. Este valoroasă ideea verificabilă istoricește și care la examenul în timp a dovedit soliditate, este de respins tot ceea ce, cu probele negative făcute, apare istoricește încă o dată. Din acest punct de vedere, formele repartizate în timp nu intră în scara absolută și teoria progresului unic e combătută de Eminescu cum nu se poate mai corect, dacă atunci cînd o face ne gîndim la cultură. „În acest ordin de idei — zice el, însă cu referință la politică — se vedea însă adeseori că forme de organizare în aparență inferioare însă potrivite naturii lucrului și favorizînd dezvoltarea normală a unui popor sînt de preferat altor forme superioare însă nepotrivite naturii lucrurilor". S-ar zice că e aici în embrion o intuiție remarcabilă privitoare la culturile diverse și lipsește, spre a fi tocmai aceasta, numai o extensiune de la teoria statului la culturologie. Adevărul e că mișcarea în timp a formelor de rînduială (unde intră, cu instituții și creație, și cultura) îl obseda pe Eminescu, el credea în progresul determinat în funcție de spațiu și de timp : „Căci cine zice progres nu-l poate admite decît cu legile lui naturale, cu continuitatea lui treptată". Dacă evoluția universală nu e reductibilă, prin urmare, la o singură înfățișare, atunci popoarele și prin ele culturile au a înainta organicist, ele sînt pentru Eminescu organisme : „Precum creșterea unui organism se face încet, prin superpunerea continuă și perpetuă de nouă materii organice, precum inteligența nu crește și nu se întărește decît prin asimilarea lentă a muncii intelectuale din secolii trecuți și prin întărirea principiului înnăscut al judecății, precum orice moment al creșterii e o conservare a celor cîștigate în trecut și o adăugire a elementelor cucerite din nou, astfel adevăratul progres nu se poate opera decît conservînd pe de o parte, adăugînd pe de alta : o vie legătură între prezent și viitor, nu însă o serie de sărituri fără orînduială. Deci, progresul adevărat fiind o legătură naturală între trecut și viitor, se inspiră din tradițiunile trecutului, înlătură însă inovațiunile improvizate și aventurile hazardoase". Evoluția este aici tot ceea ce o reprezentare corectă asupra culturii a reținut și azi ca un principiu inatacabil : adăugiri continue și adecvate prin raport la datele verificabile, asimilație a tradiției în ceea ce are aceea valabil, simț critic înțeles ca „principiu înnăscut al judecății", respingerea improvizației și a simplului hazard aventuros. Să notăm că opinia călinesciană privitoare la specificul național nu pornea de la alte elemente.

„Am numi, zicea Eminescu, metodul recomandat de noi genetic, în poziție cu metodul dogmatic, care admite ca absolut bună o anume formă de organizare". În acest „metod" intră, să observăm, o întreagă direcție culturală pornind de la Cantemir. El este spiritul critic istoriografic al lui Hasdeu, teoria maioresciană, istoriografia lui Iorga, teza specificului național de la G. Ibrăileanu și G. Călinescu, getismul lui Vasile Pârvan, sociologia lui Gusti și a școlii lui, filosofia lui S. Mehedinți, a lui Lucian Blaga.

A. Silvestri

ORIZONTUL SOCIOLOGIC

Acum cînd au apărut deja două volume din publicistica poetului (IX și XI), în cadrul ediției complete, ne putem face o imagine despre concepția editorilor și putem deja cristaliza un prim portret al axelor gîndirii teoretice ale poetului într-o formă mult mai complexă decît ne-ar fi îngăduit-o cele trei reprezentative ediții din publicistica poetului : ale lui I. Scurtu, D. Murăraș și I. Crețu.

Punîndu-și în mod direct problema metodei de realizare a ediției, Al. Oprea intuise că aceasta trebuie să se sprijine, între altele, pe metoda de studiu și de elaborație intelectuală a poetului. Această metodă, de altminteri, trebuie să reprezinte, credem noi, și cheia de utilizare a prezentei ediții în actul de lectură al cititorului specializat ori al celui obișnuit, căutătorul cultural de idei eminesciene în tot cîmpul de lucrare în care s-a risipit cu atîta vrăjmășie poetul.

Utilizînd „graficul" lui A. Moles pentru cele două tipuri de culturi — „mozaicată" și „clasică" — sau în „rețea" — Oprea consideră că modelul în rețea nu se aplică metodei de studiu a lui Eminescu („umanismul clasic ar porni de la concepte de bază pentru a ajunge, prin trepte descrescînde de generalitate, la adîncirea compartimentelor contingente ale cunoașterii. Drumul lui Eminescu pare a fi invers : de la un cerc de cunoștințe tot mai restrînse la sfere din ce în ce mai vaste — prin trepte progresive spre urcușul generalității..." ; cf. Al. Oprea, **„În căutarea lui Eminescu gazetarul"**, p. 228). Pentru a ilustra demersul „inductiv" al studiului eminescian, Oprea citează din textul „Cultură și știință" următoarea idee : „cine vrea să fie cu adevărat cult se cuvine «înainte de toate ca să lucre și să cugete în cercul ce-i aparține lui și pentru ca aceasta să n-o facă unilateral și-n strîmtorarea spiritului, de aceea va trebui să întindă activitatea sa pe toate terenurile care-s situate în cercuri împrejurul cercului său propriu»" (cf. **ibid.** p. 229).

De fapt această metodă de a te desfășura în cadrul „cercului de cercuri" concentrice „tot mai departe" („a merge de la cercul îngust tot mai departe și mai departe") nu poate fi înțeleasă prin cele două modele euristice derivate din tipologia lui A. Moles. Eminescu nu adoptă nici modelul „în rețea" propriu clasicismului, nici pe cel „mozaicat" statistico-aleator, propriu „culturii amalgam" a modernului. Dar atunci care ? Și de ce interesează atît de mult această chestiune ? Interesează pentru că modelul urmat de poet devine apoi cheia pe care și editorul și monografiul scrierilor politice o pot utiliza în lucrările lor. Căci dacă ar fi vorba de un model „mozaicat" atunci am avea dreptul, ca editori, să alcătuim ediții simplu amalgamate, iar ca cercetători am avea dreptul la o interpretare atomară a ideilor poetului, căci între ele n-ar fi decît asocieri aleatorii. Dacă ar fi un model în rețea am avea dreptul să căutăm un **principiu thetic** singular din care să deducem rețeaua conceptelor subiacente. Care este atunci euristica urmată de poet ? Cel mai bine este ea ilustrată de Noica în modelul **dialecticii tematice**, care dă seama concomitent despre o mișcare în cerc sau în orizonturi tematice, dar totodată și despre una rectilinie, care de obicei este acoperită și instaurează un lanț de concepte manifeste și „ascunse", avînd rolul să organizeze tezele poetului în cadrul fiecărei teme (orizont tematic). Dacă, de ex., scoatem teza compensației din **orizontul tematic eminescian**, ea ne apare subsumată unui concept contractualist în genul celui dezvoltat de L. Bourgeois. Dacă însă o integrăm orizontului său tematic atunci trebuie să restabilim înțelesurile sale deopotrivă din textele conținînd scrierile matematice și fizice, aplicate sau nu, și din scrierile istorice, nu numai din cele sociale. Însesi scrierile sale sociale reprezintă un **cerc tematic**, deci un întreg, ce n-are însă nici structura „rețelei" (proprie teoriilor clasice) dar nici atomismul „mozaicului", ci reprezintă o totalitate prin unitatea înțelesurilor tezelor, la rîndu-le ordonate după modelul „izotopic" al pluralelor și nu după cel al identității formale. De altminteri acest model apare și în poemul „Luceafărul", de data aceasta ca model cosmogonic : mersul Luceafărului este tot de tip **orizontic** : el este și **mers** și **punct** sau **centru**. Luceafărul se **desfășoară** nu se **deplasează** căci el își păstrează toposul. A se deplasa ar însemna a-și pierde toposul (CERCUL său) și pentru acest lucru are nevoie de dezlegarea Demiurgului, magistrală metaforă a unui principiu metafizic : **proporționala dinamică.**

Luceafărul parcurge un drum care este al cunoașterii, al iubirii, al morții, dar moartea aici nu este Nirvana, **nimicul**, ci, așa cum spune Noica, este doar Neființa, golul neființei, în care recade Luceafărul. Și acest gol nu este tot una cu Nimicul, este un gol de ființă, este o „închidere care deschide", căci este punctul originar al ființării („simburele magic" din celelalte poeme). Este acel gol, cum spune Noica, ce nu are Neutralitate precum nimicul ci are relativitatea Încă-Neființatului. Așa încît, pe drept, spune Noica, Luceafărul nu poate intra în „cercul" strimt al lumii, ceea ce, dacă s-ar fi întîmplat, ea ar fi fost împlinită de ființă și deci n-ar mai fi fost „petrecută" de „noroc", dar așa rămîne într-o precaritate a ființei, în care individualul își dă determinații, dar fără a-și atinge generalul lui. Cătălina e bolnavă de atodetie (de neatingerea generalului) și cade într-o precaritate căci lipsindu-i generalul îi rămîne doar norocul, șansa statistică pură.

Dar oricum, euristica aici sugerează un model ontologic, așa cum tot de la o problematică gnoseologică pornind a reușit Eminescu, în „Încercări de metafizică", să recucerească tărîmul ontologiei pierdut în planul criticismului kantian.

De altminteri dialectica tematică îi era atît de proprie poetului încît prima notă care-i aparține, în textul „Cultură și știință" (al cărui mister a fost, în fine, dezlegat de D. Vatamaniuc, definitiv, iar concluzia că acest text nu-i aparține lui Eminescu a căpătat proba documentului), ne arată că Eminescu știa să opereze cu acest tip de dialectică în înțelegerea culturilor : „N-am amestecat noi, românii, aceste cercuri ? N-am lăsat neobservate locuri mai apropiate interesului bineînțeles al nostru și ne-am alipit de cercuri cu mult mai depărtate ? Centrul cercurilor concentrice este încert în viața spirituală a românilor" (cf., **Opere**, XI, pag. 620, coordonatori D. Vatamaniuc și P. Creția).

Este îndubitabil că fiecare cultură dezvoltă diferite euristici ale învățării. Modernului îi este proprie metoda peck-order — metoda ciuguliriii informației — metodă de informare aleatoare în esența ei, ceea ce conferă caracter de „mozaic", de „amalgam" culturii acestuia. Într-o cultură, însă, care are la bază euristica mersului în cercuri, mers concomitent unei înaintări rectilinii, lectura, prin metoda peck-order, a operelor acestei culturi duce deobicei la confuzii, la erori de înțelegere. Așa se face că cei care-l supun pe Eminescu unei atari metode de lectură nu reușesc să depășească prejudecățile țesute în jurul gîndirii sale. Noi credem, ca toți cei fideli mesajului eminescian, că opera lui Eminescu cere o lectură în „cercuri concentrice" pentru restabilirea înțelesului unei teze. Ne dăm seama deci că pentru cel care vrea să restaureze nu numai o teză, un concept al scrierilor teoretice, ori un strat al operei artistice, ci întreaga atmosferă de gîndire și simțire a poetului se supune unei așa de mari sarcini încît cu greu credem a-i putea face față. Cercul de cercuri s-ar restructura după cîmpuri axiale atît de diverse în straturile de cultură românească și universală străbătute de poet, încît numai o personalitate de forță echivalentă ar putea să-i dea cuprindere de gînd. De aceea reușitele în această direcție nu sînt prea multe: Iorga, Călinescu, Noica etc. O atare situație ne obligă însă la foarte mari precauții atunci cînd vrem să luminăm cîte un versant al masivului de gîndire și creație eminesciene. Nici pesimiștii, nici optimiștii dogmatici n-au ce căuta în preajma poetului. Actualul volum XI vine să completeze tocmai imaginea prometeismului eminescian. Cuprinzînd textele de publicistică vol. XI întărește punctul de vedere, constant în cultura românească de la Iorga și Călinescu încoace, conform căruia ideea eminesciană este una dintre marile idei teoretice europene. Eminescu a dezvoltat în scrierile sale o mare idee sociologică și economică ceea ce ne îngăduie să-l așezăm la temelia sociologiei românești. Acelora dintre sociologii de azi care, de pe poziția unor campanii în vreun fragment de realitate socială luat în răspăr prin mijlocirea unui chestionar anemic, s-au arătat mirați că noi îl socotim pe Eminescu adevăratul mare întemeietor al sociologiei naționale românești, le amintim numai neostenitele drumuri ale poetului, ca revizor școlar, în **țara cea mare**, de unde au izvorît acele uluitoare rapoarte sintetice — adevărate studii sociologice preliminare — văzînd o generalizată cunoastere a „claselor pozitive" lăsate într-un cutremurător abandon istoric.

Prezentul volum XI din opera eminesciană va da seamă și despre alte întinderi ale gîndirii sociologice a poetului corectînd multe și mărunte prejudecăți care încă persistă în mințile insuficient curățate de prenoțiunile mai vechi sau mai noi pentru a fi în stare să se deschidă cu adevărat ideii teoretice eminesciene. Una dintre aceste prejudecăți recent întîlnită în paginile unei reviste literare este aceea că Eminescu ar fi fost potrivnic „căii capitaliste". Or, așa cum am crezut a fi izbutit să arătăm și în cartea noastră consacrată „culturii critice", Eminescu n-a fost împotriva căii capitaliste de tip apusean ci numai împotriva acelui „capitalism parazitar", „periferial" care se înalță cu prețul întreținerii unei stări de „semibarbarie" în sinul claselor pozitive". Pentru cei care doresc într-adevăr să afle ce fel de „capitalism" respingea Eminescu, le sugerăm să citească numai textul de la pag. 173 din volumul XI de opere. Vor afla și ce fel de economist a fost Eminescu. Actualul volum XI ne ajută să înțelegem într-o lumină nouă contribuția poetului pe linia unei teorii a modurilor de exploatare. El face distincția între exploatarea de tip apusean, care aduce totuși un progres al civilizației, și exploatarea parazitară a „muncii naționale" care duce la împuținarea „funcțiunilor vitale" ale unei întregi națiuni. Conceptul de „exploatare a muncii naționale" este totodată un concept de legătură cu teoria economică desprinsă din linia ideologică a zollwereinului german (doctrina listiană) dar și un concept nou în măsura în care Eminescu lămurește mecanismele acestui mod de exploatare prin care totuși Germania economiștilor epocii bismarkiene nu trecuse. Acest concept eminescian făcea în felul lui breșă în sistemul economiei cosmopolite sprijinit de teorii dominante ca cele ale lui D. Ricardo și A. Smith, și

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

miron scorobete

Caii

Lui Vasile Rebreanu

Revin caii-n oraș, se întorc rând pe rând,
nu știi nici dincotro, nici de ce, nici de când,
numa-i vezi apărind, albi și suri, murgi și breji,
caii noștri de basm, încercați și viteji,
alintați de voinici, de domnițe cu paj,
numa-i vezi pe alei printre stâlpi de-afișaj,
niște supli vulcani aruncând fum pe nări,
prin piețele vechi și prin dosuri de gări
cărând mobile vechi, cărând mobile noi,
periferici întâi, mai spre centru apoi,
până când o vitrină sclipind în cristal
oglindește-ntr-o zi uluită pe cal !
și de-atunci dimineața, la prânz, pe-nserat,
centrul tot, pas cu pas, e de cai inundat,
cu piciorul întins, cu grumazul înalt
se desprind din pereți, sar în sus din asfalt,
decupându-și ei singuri conturul regal
ies din liniștea frescelor, cal după cal,
și din cărți de povești, dintre foi de album,
încordați ca un arc și ușori ca de fum,
se desprind din ninsori puși în fraie la sănii
dezgropați de sub timp, de sub cele milenii,
se întorc rechemați din celebre campanii,
din întinsele marșuri măsurate cu anii,
ba la porți, ba la daci, ba la Rhin, ba la Ind,
se întorc în oraș ca-ntr-un joc tropotind,
tot aceiași, frumoși, liniștiți și ușori,
fără arc de triumf, fără fast, fără flori,
scuturând doar acei nevăzuți zurgălăi
ce presară pe străzi aer tare din văi
cu răcoare de vad și miros de gorun,
aromind a mirese, a demult, a Crăciun.

Orfeu tăcând

Tăcu Orfeu. Și văile tăcură.
Tăcerea se instăpâni în munți.
Banchize mari de liniște crescură
pe mări. Fu ca o clipă când pătrunzi
din cântec într-o rece-ncremenire.
În arbori seva se opri-n derută.
Privighetoriile se preschimbară-n amintire —
fragile urne de cenușă mută.

Când deodată, iată, se-auziră
păianjenii lucrând grăbiți pe liră.
Distinct apoi se auziră carii
rozând tenace olivii și stejarii
și piatra măcinându-se pe grui,
în vechi palate grinzile troznind,
pecinginea cum se întinde pe statui.
Și se-auzea pământu-mbătrânind.

Asonanțe

Auzi cum trece vara pe sus și cum se sparge
văzduhul dintre astre c-un țiuit prelung.
Departe, lângă mare, grămezile de alge
de propria ruină se pătrund.

Ți-e părul azi sălciu, iubita mea.

Se varsă dimineața pe străzi cum s-ar fi
spart în
subsolul nopții o conductă veche.
Departe, în pădurile de paitin
izvoarele au cearcăne de veghe.

Nici ele n-au dormit, iubita mea.

Farul

Pentru Lucica

În nopțile-acelea făcute din zgură,
când norii-ncărcați de tunet și ură
înecă Steaua polară și Carul,
în inima nopții palpită farul.

Ca prin artere în larg își pulsează
sângele său — numai duh, numai rază.
Cu propria-i rană străpunge furtuna,
și sângele său curge întruna.

Și-n cei ce erau pradă furtunii
și fără scăpare deasupra genunii
renaște deodată speranța deplină:
se-mpărtășesc cu lumină.

Când zilele scad

Toamna când zilele scad,
toamna luminile cresc —
mesteacănul urcă-n lumini,
stejarul devine ceresc.

Pădurile vin către sat
și ruguri înalte aprind
și sub palori, din adânc,
urcă lumini de colind.

Un Mercedes

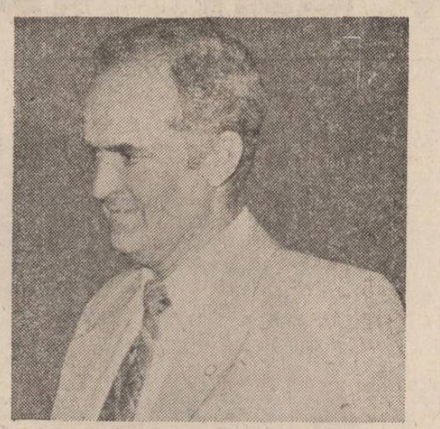

pop simion

Contrar obiceiului său, Roman Rihor rămase toată ziua la primărie, făcu una-alta, nedezlegat de prezența tiranică a mesajului telefonic ce îi locuia mintea, îi lua liniștea, dîndu-i un junghi în furca pieptului : ce va să zică aminarea serbării populare ? ce au cu profesorașul de istorie ? cine și-a băgat coada aici și în ce scop? ce atitudine să adopte ? Reveni Bumbușcă și primarele nu-i simți prezența, trudea cu mintea, roșu la obraz, sîngele bătea puternic în tîmple, privirile îi sticleau de efort, pămătufuriile sprîncenelor se zbîrlîră ca niște cozi de veveriță, fruntea îi asuda.

„Ai fierbințeli ?“ întrebă vigilul.

„Du-te și mănîncă, să n-am grija ta“ se răsti la el primarele.

„M-am întors — raportă slujbașul. Cade sara. A sosit și cursa de Sighet. Tot mai lucri ?“

„Du-te și dă la bică“ auzi Bumbușcă și porni să facă ceea ce i se ceru : avea să adape tăurașul de montă al comunei și să-i azvîrle nutreț în iesle.

Atunci tirii telefonul, slujbașul se întoarse, sonticărînd, prinse „cățelul județului“ de ureche, însă primarele îi luă receptorul din mînă :

„Lasă-mă pe mine. Halo !“

Era miliția județeană pe fir. Sosește al doilea ceas rău al zilei de marți, îi merse mintea lui Roman Rihor și se ridică în picioare să audă mai bine ; organele ordinei publice nu admit interpretări personale ori înțelegeri aproximative. Vîntul democrației nu prea bate în parohia lor ; ordinul e ordin, îl execuți.

„E chiar primarul în persoană și vă contrasalut. Care-i baiul ?“ vorbi Roman Rihor și-i făcu semn lui Bumbușcă să dispară.

Vigilul știa ce are de făcut. Îl va chema pe tovul Hari, șeful de post. Acesta sosi, bătu călciiele, salutînd cu dreapta la chipiu :

„M-am prezentat, să trăiți“.

Intuiția vigilului era bună, primarele avea într-adevăr nevoie de șeful de post și fu bucuros să constate că mecanismele puterii funcționează fără gres, îi citește intențiile, viața politico-administrativă merge ca un ceas Doxa. Ar fi voit să-i gratuleze pe cei doi, importanța momentului nu o îngăduia însă.

„Ascultă, sergent, bagă la cap și procedezi conform instrucțiunilor...“

Șeful de post avu de băgat în cap următoarele : să patruleze pe șosea în cursul acelei seri și al nopții, să identifice mașina cu însemnele XOY-1 343, marca Mercedes — 200 L, de culoarea fildeșului (ce-i aia fildeș ? o culoare albfumurie, culoarea osului sau culoarea zahărului, zi-i cum vrei, conveniră după un scurt consiliu) automobil din R.F.G., cu rulotă (da, rulotă, știau cu toții ce înseamnă !), să oprească acel vehicul și să-i pofticească pe conducătorul auto să tragă pe dreapta, să-l întrebe pe respectivul dacă n-a pierdut ceva (pe ce limbă ? vru să știe șeful de post. Pe limba țării ! Și dacă n-o știe ? În definitiv, ce, noi nu avem aici un vorbitor de vreo limbă străină ? se minie Roman Rihor, menținîndu-se călare pe situație). Și, mai departe, șeful de post îl întrebă pe primar ce face el cu neamțul ?

„Îl tii de vorbă, adică îl reții, dar nu-l arestezi, bagă la cap, că va sosi echipajul cu superiorii tăi, care vor decide“ se eliberă primarele de însărcinarea ce i se încredințase.

„O fi spion“ opină șeful de post.

„Gura ! — i-o reteză Roman Rihor. Nouă nu ni-i permis să interpretăm. Noi executăm.“

Se gîndi pe dată că va trimite după profesoara de nemțește, aveau ceva ; își aminti însă că-i dusă la reciclare, lucrurile se încurcau. Dar cel de istorie ? O fi știind ceva ? Grăi spre omul cu arma :

„Fuga-n post ! Ce mai aștepți ? — apoi, către Bumbușcă : domnul profesor de istorie să pofticească la primărie“.

Rămas singur, răsuci cheia casei de fier, trase minerul și scoase de acolo uiaga cu „stropșeală“, rachiu de Zalău dublu rafinat, să se „întărească“ ; trase două guri, privi în zare zbaterea mărgelată a rachiului, care îți lua ochii și, desigur, îți lua apoi răsuflarea, avînd, știa primarele, nu mai puțin de șaptezeci de focuri tărie. Tușî a bună cădere și încuie uiaga la loc în casa de fier, alături de cele trei documente secrete ale puterii comunale : sigiliul, evidența populației (cu nou născuții și morții la zi) și registrul de proprietăți.

Șeful de post ieși în drumul țării, zarea se-ncenușă, pică amurgul, soarele alunecase dincolo de Pietrosul, ora H a misiei lui era colea, avea s-o întîmpine cu simțurile ascuțite la maximum. Avu timp să-și văcsuiască cizmele, își perie chipiul, strălucea de minune albastrul de petroleu al uniformei sale, ajustă mustața blond-roșcată și cotleții abundenți ai perciunilor, cum n-avea nimeni pe o rază de o sută de kilometri în jur. Tovul Hari se mîndrea cu obrazul astfel împodobit, tocmai pentru că frizura i se rărise prematur, avea chelie popească, lucru dăunător pentru cel ce era autoritatea întruchipată ; își remontă prestigiul și alura prin mustață, perciuni și felul inegalabil în care suridea roșcovanul. După nume și înfățișare, mulți îl credeau evreu, însă șeful de post nu era ceea ce părea ; Hari venea de la Haralambie și era pui de mot din Apuseni. Haralambie Vostinar, ăsta era numele său întreg, se trăgea dintr-un neam de iconari peregrini și adunători de „vostini“, cum se numesc fagurii storși de miere și mucurile de lumînările, pe care le achiziționau cîndva, demult, în schimbul unor iconițe, rozarii, mărgele și cartea despre Genoveva de Brabant. Tovul Hari era pămîntean înrolat în miliție. Își inspectă uneltele de rond : lanterna și bastonul fosforescent (obiect prețios, dăduse pe el două kile de țuică unuia de la circulație care escorta un convoi de mașini de protocol ; e „valuta“ ce înmoaie orice inimă). Din cerul înstelat se desprinseră două lumini, curseră la vale, erau faruri gălbui, halogene, și automobilul cu rulotă venea bolid, mîncînd distanțele. Sergentul ieși în crucea soselei, semnalizînd oprirea pe dreapta și i se adresă celui de la volan pe românește.

„Ich weis nicht, nu înțeleg“ veni răspunsul neamțului.

„Dacă n-ai ceva lipsă“ intră în subiect șeful de post și, cum celălalt nu pricepea o iotă, făcu gestul unuia care șterpeleste.

„Zigeuine ? Țigan ?“ se ilumină străinul.

„Țigan ori de alt neam, nu contează. Vreo lipsă ai constatat ?“

Îl luă de mînă pe călător și inspectară vehiculul (era un Mercedes pe motorină, din seria **De luxe) :** butelia de aragaz era la locul său, roata de rezervă de asemenea, semnalizatoarele funcționau perfect. Nimic suspect, la prima vedere.

„Provokazion !“ diagnostică neamțul, pe care îl înfurie calmul, politețea excesivă și, mai ales, zîmbetul profesional al polițistului român. Sergentul era om pogan, cît muntele și era vizibil însemnat de „icter roșu“, așa i se spune în Moisei unuia care e rumen, are în obraji cuperozele bunului trai și plesnește de sănătate.

„S-avem iertare. Nu-i provocație. E dispoziție. Și inspecție — puse piciorul în prag tovul Hari. Și, dacă mai vrei, neamțule, am și alte expresii de-ale voastre, nu mă sili să fortez nota“ se simți jignit în autoritate, scuipă lat în șosea și îl judecă din ochi, zicîndu-și : „Te pomenești că-i spion și eu mă port cu el cu mănuși“.

Sosi la fața locului Had Iubu, profesorul de istorie, buimac de somn.

„Care-i problema ?“ îl întrebă acesta pe șeful de post, însă cu care nu schimbase decît bună ziua — ziua bună, maximum cinsprezece cuvinte, cînd se înregistră ca cetățean al comunei și își făcu mutația, preschimbîndu-și domiciliul de bucureștean pe acela de moiseian (afacere de Păcală, susțineau toți ; pocinog dintîie, tot așa să ție ! îi urară inamicii, dar ochelaristul nu se sinchisea). „Care-i problema ?“ reveni profesorul, părîndu-i că prezența lui nu a fost remarcată cum se cuvine.

„Oareceva activitate internațională avem, dom' profesor — zise milițianul. Am cinstea să vi-l recomand pe domnul Ma...yer“ silabisi sergentul, extrăgînd anevoie acest nume din pașaportul pe care îl avea în mînă.

„Mayerholtz“ se prezentă călătorul cu morgă. Era scund, rotofei, blonzurel, purta ochelari cu ramă metalică și o respectabilă burtă de băutor de bere, pe care pantalonii scurți, de piele, o puneau perfect în evidență, cum îi ședea bine unui bavarez ; întrebă cu o oarecare nervozitate : **„Spraechen sie deutsch ?** Vorbiți nemțește?“

Nu, ochelaristul nu vorbea limba lui Goethe, cuvinte știa destule, îi era greu să le pună în ecuație, germana fiind, știe-se, o limbă compusă. O dădu, în schimb pe...

„English, please, în engleză, vă rog“.

„Ce naiba se întîmplă aici ?“ se plînse pe englezește Mayerholtz.

Profesorul își luă răgazul să afle ce se întîmplă, după care tălmăci calm, metodic :

„Șeriful local vă întreabă dacă n-ați pierdut ceva, dacă n-aveți de reclamat nimic“.

„Am pierdut timpul, domnule. Asta am pierdut. Douăzeci de minute de discuție inutilă. Eu sînt comerciant și am învățat că **Zeit ist Geld,** timpul costă bani“ turui cu sporită nervozitate rotofeiul, ceea ce nu-l impresiona pe sergent.

„Domnul Mayer să-și controleze calabalicul“ ordonă el zîmbitor.

„Sînteți rugat să vă inspectați avutul“ traduse în manieră proprie ochelaristul.

„Și casa pe roți“ îl pilotă milițianul autoritar.

„Helga ! **Mein Gott !** Dumnezeule“ erupse

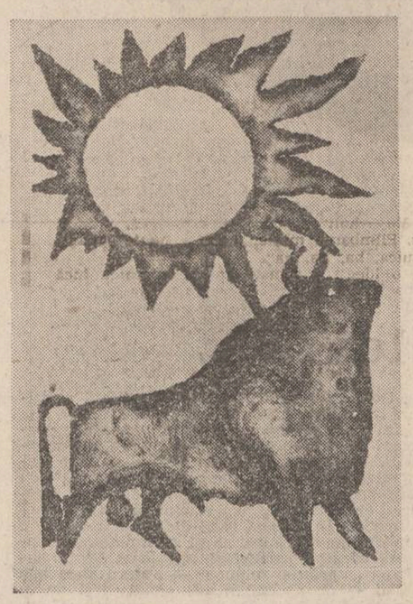

neamțul și rămase interzis : lipsea nevastă-sa din rulotă. Răscoli pretutindeni, aruncă așternutul în șosea, se tîri în patru labe pe sub patul rabatabil, cercetă dulăpioarele supraetajate, se uită și în frigider, nu era. Îmbrăcămintea intimă a femeii lui era pusă ordonat, paharul cu apă se afla pe noptieră, veioza ardea, o carte deschisă, pastilutele mov, ceasul-brățară, mărgelușele, crema de noapte „Glycerin und rosewater“, absolut totul era la locul său. **„Aber, wo ist meine Frau ?** Bine-bine, dar unde-i nevastă-mea ?!“

„Tocmai asta te întreb și eu, unde ți-i muierea ?“ mîrîi cu vădită satisfacție tovul Hari și adoptă un stil ceva mai agresiv (ești în culpă nemțoiule !), desfășură un bagaj lingvistic ce îi era familiar ; profesorul însă nu traduse, făcu abstracție de prezența lui și, avînd aerul că îl tălmăcește pe acesta fidel, luă convorbirea pe contul său, zicînd :

„Calmați-vă, domnule Mayerholtz. Vă aflați într-o țară civilizată. Lucrurile se vor clarifica. Opriți motorul. Sînteți poftit în sediul primăriei, cuvînt pentru care ochelaristul folosi vocabula „City hall“ și nu „Townshall“ cum ar fi procedat orice bun englez, însă preopinentul înțelese fără dificultate.

„Bürgermeister ? Jawohl. Primarul ? De acord“ primi bavarezul.

Intrară tustrei în Casa comunei. Tovul Hari înțelese că profesorul își ia libertatea de a-l introduce pe străin în sediu („o fi cunoscînd Legea 18 ?“), nu-l atenționă, poate așa cerea protocolul ; dealtminteri, neamțul se afla din clipa aceea pe teritoriul său, ordinul care i se dădu era respectat, deci...

„Faceți-i o cafea“ ceru profesorul.

„Noi nu folosim — zise șeful de post, descumpănit de îndrăzneala ochelaristului. Cafa-i pentru orășeni, dar nu se află să dai cu pușca, pe ce lume trăiți dom' profesor ? Lumea soarbe nechezol, he, he, he. La noi protocolul merge pe bază de horincă. Dar nu-i cazul“.

„Asta nu-i treaba ta. Poate îi cazul, poate nu. Om trăi și-om vedea. Sara bună tuturor — își făcu apariția primarele. Era ferches, proaspăt ras, își pusese cojocelul de sărbătoare și clopul de pădurar cu peană de cocoș de munte. — Fă bine și mă recomandă cu nume și prenume“ i se adresă profesorului, care făcu prezentările cît mai ceremonios, voind să pușe doi iepuri deodată : înfloriturile aveau darul să capteze atenția bavarezului și turnau miere în sufletul bonomului Roman Rihor.

„Toarnă-n pahare“ grăi primarele, punînd în palma sergentului cheile casei de fier ; acesta se codi, își scoase capela, spre a-și viri mustața blond-roșcată cît mai adînc în urechea superiorului său și zise :

„Interzice legea circulației, să trăiți“.

„Noi nu sîntem la volan — îl contrazise primarele și capul de motan înflori sub accesul de bruscă bunădispoziție, confirmată de un ris sănătos, în rafală, drept care Mayerholtz întrebă :

„Was ist das ? Ce se întîmplă ?“

„Tradu-i, dascăle, n-avem a ne ascunde. Noi om înghina și oaspetele va binevoi să guste mere și nuci și scoverzi... fugi pînă la mine acasă și dă de veste — îi trasă șefului de post o nouă însărcinare, apoi către vigilul nopții : — Tu ce stai ca vițălu' ? Ieși în drumul țării și vezi de paza automobilului, că răspunzi cu capu' și o să vină tovarășii de la județ mintenaș, dator ești să-i îndrumi. Spune-le că noi ne aflăm la Casa comunei, la datorie, unde convorbim cu străinul în spiritul politicii noastre externe și conform ordinului transmis pe fir. Fugi Bumbușcă, piei în drumul țării și fă pe boactărul“.

A face pe boactărul era floare la ureche, ținînd seama că Bumbușcă moștenise îndeletnicirea asta de la tătînele său, Bumbușcă-Bumbu, vechiul boactăr al comunei Moisei, mort în împrejurări nelămurite, curînd după al doilea război mondial. Moștenitorului îi spuseră oamenii Bumbușcă-Bumburel, însă acest al doilea diminutiv se pierdu cu timpul, se rupse ca și coada unei prea agile șopîrle. Fiind șchiop, pe moștenitor îl puteau lesne deosebi de tătînele său mort. Vigilul pogorî, șontic-șontic, cele șaptesprezece trepte ale scării-melc, măturî cu ochiul de foc al lanternei curtea și inclusiv foișorul cu turn de veghe, unde era arborat — nu numai în sărbătorile naționale — tricolorul, conform dispoziției lui Roman Rihor, în ciuda repetatelor observații ale instructorului județenei de partid, care îl biziia la cap („nu supralicita etnicul, că te expui“) ; ținea de tradiția locului, Casa comunei să stea necurmat sub lumina steagului țării, ca în Capitală, unde drapelul neamului flutură zi-noapte deasupra sediului.

„Etnicul nu-i ceva de rusine, tovarășe instructor, noi sîntem o comună din România, carne și sînge din trupu-i sfînt, nu-mi cereți să stric ceea ce am apucat din străbuni“ auzise Bumbușcă cu propriile-i urechi cum primarele se opuse acelei indicații. Dădu roată, inspectînd Casa comunii din toate laturile, trecu vizavi la magazinul universal sătesc, sub firma căruia ardea un bec de 40 de wați, ridicat în par, lămpaș chior, fătat de vremea tuturor economiilor posibile, n-aveai ce obiecta ; cum paznicul magazinului fusese mîncat tot de economii, zburase din schemă, îi revenea lui Bumbușcă să aibe o privire asupra clădirii ce adăpostea marfă de multe milioane. Uite o marfă pe care n-o mai avusese pînă acum în pază : automobilul de culoarea zahărului și casa pe roți. Le dădu ocol, examinînd pe îndelete și de aproape ceea ce cunoscuse doar din mers, adică vag și inaccesibil pentru unul ca el, ins de margine de drum. Avea sentimentul că-i aparțin minunățiile pe care, iată, le putea pipăi.

Șeful de post aduse scoverzile cu brînză de oaie în ștergar de cînepă, erau fierbinți și odaia se umplu de aburul binemirositor. Mere și nuci nu mai erau, se consumaseră. Primarele puse blidul gol în mîinile sergentului și acesta înțelese ce are de făcut : fu oprit însă de neamț, care-i întinse o ceașcă. Omul legii nu știu ce are de făcut, dar îl dezlegă Roman Rihor care mîrîi :

„Bea cafă, te poftește oaspetele, gustă, că nu-i muri, influența lor vine pe altă cale, prostule, nu prin cafă“.

„Danke, mulțam fain“ spuse sergentul și bătu călciiele cizmelor proaspăt văcsuite ; se așeză pe o margine de scaun, își udă buzele cu amăreală și zîmbi, sincer mulțumit că e admis la ceremonial. Neamțul scosese din casa lui pe roți o cutie de nesskafé, turnă apă și obținu licoarea cu care Roman Rihor se spurca pentru întîia dată ; fiecare înghițitură o spăla cu un git de rachiu, să nu verse. Tovul Hari mai băuse așa ceva, cunoscuse gustul de cafea pe cînd era elev la școala de interne („cu toate trebuie să se deprindă un bun miliționer“), o singură dată băuse din ordinul superiorului ; acum sorbea din motive politice, spre a nu afecta relațiile externe, își făcu socoteala sergentul, consuma din pricini independente de voința lui, mai puțin alcoolul, care tocmai se epuizase. Primarele luă uiaga goală și fugi s-o umple din rezervele lui, de acasă.

„Oi lipsi o țîrucă, nu fie cu supărare — se scuză el în fața oaspetelui ; musai să mă duc personal, că Valeria nu dă nimănui o scîntă, criza de horincă e mai mare decît criza petrolieră“.

Sergentul înțelesese că rolul de gazdă i se transferă lui, pe drept ; scoase pacul de „Mărășești“ și îl puse în fața lui Mayerholtz, acesta aprinse, îl înecă fumul, nu azvîrli țigara, o așeză pe buza scrumierei, lăsînd-o să se fumeze singură. În borseta de care nu se despărțea o clipă avea niște țigări de foi de culoarea argintului, cu care îi trată pe cei doi. Profesorul primi una și o puse în buzunarul de la piept, nu era fumător. Milițianul dădu s-o aprindă, iarba dracului nu luă foc, îi sări în ajutor Mayerholtz, îi demonstră că argintul țigării era lăcașul de aluminiu ce proteja frăgezimea acelei țigări de foi scumpe, cu tubul lung, ca de glonțe de pușcat mistreț. Tovul Hari începu să pufăie, stînd picior peste picior, sfere a atenua neștiința de care tocmai dăduse dovadă. Gîndi să fie el în atac și-i făcu semn celui ce făcea pe tîlmaciul :

„Spune-i, dom' profesor, lui Mayer ăsta că neamul lui a mai fost pe aici. Fascistii au ras comuna de pe fața pămîntului. Și despre împușcații din Moisei să-i spui, dom' profesor, să nu-mi azvîrle mie în ochi fumul țigării lui împuțite“ puse punct șeful de post, satisfăcut de ceea ce-i ieșise pe gură, dascălul n-avea decît să preschimbe zicerea lui în engleză ; profesorul o traduse în stilul său :

„Vă aflați, domnule Mayerholtz, într-o comună istorică. O istorie tragică, dacă e să fiu sincer. Ați auzit, desigur, de Lidice și Oradour. Ei bine, această așezare din România a avut o soartă identică“.... vorbi profesorul Iubu, paloarea feței i se adînci și ochelarii i se aburiră vizibil ; scoase foița de hîrtie și șterse lentilele (peliceaua de căprioară lipsea din comerț — o va procura în pădurile din Pietrosul, la sursă, își aduna bani pentru armă, dorea să devină vînător). Îi căzu în auz vocea țîndărită a domnului Mayerholtz :

„Fasciștii nu-s confundabili cu poporul german“.

„Nici nu-i confundăm, domnule Mayerholtz, n-aveți grijă. Doar că nu uităm recentul trecut. Rănile încă dor. Eu sînt profesor de istorie în această comună. Indeletnicirea zilnică îmi permite să“... vorbi ochelaristul cu calm perfect și surisul pe buze, dar neamțul nu mai află amănuntele acelei indeletniciri, scara-melc trosni dureros, ușa se deschise și domnul Mayerholtz primi îmbrățișarea disperată a unei femei roșcate.

Helga era desculță, în veșmînt bizar, pelerină de un albastru-indigo, cu capison, cordon și trese de căpitan de miliție amănunt zăpăcitor pentru șeful de post, gata să-și înghită de uimire trabucul. Își făcură intrarea superiorii — maiorul Tohătan, flancat de uriașul miliției județene, Simionaș Mîț, căpitan de circulație — care fură întîmpinați în stilul breslei lor :

„Să trăiți, tovarășe maior, sergentul Vostinar din Moisei raportează...“ dar îi pieri glasul, nu mai raportă nimic. Roșcovana era goală-goluță pe dedesubt. Pelerina lăsa vederii doi sîni generoși și, la cea mai ușoară neatenție, spuma unui combinezon, care abia ascundea ceea ce au femeile de ascuns, putu să se convingă șeful de post.

„Ce te holbezi, sergent ? — îl apostrofă Tohătan. Mergi în postul tău !“ și subalternul dispăru ca din pușcă.

„Unde ai fost, curvă internațională?! — erupse, roșu de furie, domnul Mayerholtz, nu însă înainte de a-și strivi trabucul în blidul de lut, pictat cu flori de cimbrișor, care servea drept scrumieră ; avu de gînd s-o pălmuiască pe Helga. Se stăpîni la timp, surise clement, depuse cheile mașinii în mîna cu pernute roz a soției sale, căreia îi ordonă cu o discreție aproximativă : Du-te și te îmbracă, toanto ! (apoi, către Roman Rihor care sosi cu uiaga). **Schnaps, bitte“.**

„Vrea horincă“ traduse profesorul Iubu și se grăbi, totodată, să facă prezentările. Nu era nevoie. Mayerholtz strînsese deja mîna ofițeri-

L4 12 IANUARIE 1985

teatru

Modernitate și modernizare

Într-o perioadă dominată în chip evident de culegerile de cronici dramatice, Horia Deleanu continuă să își refuze constant plăcerea comentariului imediat. Nelipsit de la reuniunile teatrale, aflat mereu în miezul fierbinte al vieții scenei, spirit fertil înțelegerii unor varii modalități de exprimare, prin contemplarea fără prejudecăți, are meritul mai rar întîlnit de a amîna opinia, de a o formula, cum să spunem ? cu explozie întîrziată. Este aceasta una din caracteristicile proprii cercetătorului și nicidecum efectul temerii de a nu greși. Cîndurile, vom vedea imediat, sînt notate percutant, comprimate atît cît să conțină esența ; întotdeauna clară, întotdeauna îndubitabilă.

Avem acum în față a patruzecea carte a lui Horia Deleanu, fermecătoare prin elocință. „Modernitatea teatrului“ — așa se numește — este un discurs ale cărui capitole marchează în fapt principalele puncte de sprijin. La baza sa stau fișele mai vechi sau mai noi, unele citate direct, altele topite în fervoarea demonstrației. Să ne întoarcem, însă, la titlu. Ce vrea să zică astăzi o apariție editorială care înscrie pe generic probleme de „modernitate a teatrului“ ? Se mai îndoiește cineva de această chestiune ? Precis, nu ! Dar Horia Deleanu sesizează cu finețe că modernitatea în teatru comportă cel puțin două aspecte. Unul care ține de firescul devenirii și desfășurării sale, ca fenomen viu,consonant cu imperativele perene ale umanității, altul, contrastant prin artificialitate, prin forțarea sensurilor, prin adaptarea lor arbitrară la un actualism neconținut de partiturile inițiale. De aceea, autorul așează în balanță ceea ce este cu adevărat modernitate și ceea ce înseamnă modernizare, provocare orgolioasă a modernității. O astfel de operație de modernizare — subliniază distinct Horia Deleanu — „vrea să se substituie, prin frauda unei sofistici nu prea dibace, modernității“.

Chestiunea pe care profesorul Deleanu o supune atenției în cartea sa este departe de a fi o speculație teoretică. Ea există în mod autentic în contextul spectacologiei contemporane, îmbrăcînd straie dintre cele mai felurite. Și nu numai că se resimte în unele forme de spectacol, dar uneori naște prozeliți. Sigur, vrînd-nevrînd, repunem în discuție raportul text — regizor, căci factorul regie rămîne cel mai important în exegeza operei dramatice. („Dacă dorești ca piesa să fie auzită, atunci sunetul trebuie invocat“ declara Peter Brook). Acesta, în dorința (de înțeles !) de a descoperi meditații trecute cu vederea pînă la el se agață și de nesemnificativ pentru a-i acorda statutul de cheie de boltă, pentru a-l împinge, cu armele exterioare ale modernizării, în modernitate și actualitate. Hegemonia regizorală strică în asemenea cazuri echilibrul pe care spectacolul de teatru îl reclamă dintotdeauna — opera colectivă. Pe scenă se adună într-un același crez și vis o sumedenie de contribuabili cu merite ce nu trebuie nicicum ierarhizate. Pe această axă de demonstrație profesorul Horia Deleanu înșiră argumente de necombătut, toate purtînd impecabilul gir al specialistului : forța cuvîntului rostit, descoperirea subtextului, relațiile tensiune-concentrare, actualizare-actualitate, valoare-stil, spațiu de joc-spectator, contribuția muzicii etc. Fiecare argument inclus discursului este consolidat prin apelul la exemplul concret extras, fie din spectacole românești și de aiurea, fie din experiențe teatrale de care lumea de azi nu duce lipsă. De asemenea, autorul își utilizează la maximum fișele de lucru, transcriind profesiuni de credință ale unor reputați dramaturgi și oameni de teatru.

„Modernitatea teatrului“ este culegerea de reflecții a unui excelent cunoscător al mișcării teatrale contemporane de la care putem aștepta în orice moment un studiu fundamental.

Ermil Rădulescu

film

Raliul

Cu acest film **Mircea Drăgan** revine la subiectul de actualitate, un argument pentru interesul spectatorilor. Dorința de a grefa o dezbatere etică pe o substanță dramaturgică organizată mozaicat, pe structurile unui eveniment de mare spectaculozitate — un raliu automobilistic — confirmă predilecțiile unui regizor cu o filmografie bogată, atent întotdeauna la calitățile scenariului. Scris de **Melania Chiriacescu-Constantiniu,** scenariul rămîne o interesantă premisă prin construcția sa ce relevă un portret semnificativ al unei tinere îndrăgostite de o profesiune puțin obișnuită pentru fete — aceea de pilot de curse. Dincolo de întîmplările decupate din viața Tasicăi, insuccesul la facultate, plecarea de la părinți, eșecul sentimental sau angajarea la Uzina de automobile — Pitești se citește în concluzia dramaturgiei filmului nu atît bilanțul unei existențe, cît acumularea de experiențe, unele cu semnificative truvaiuri filmice — interviul ziaristului, decis să realizeze un reportaj de mare audiență, revanșa Tasicăi sau prima întîlnire cu inginerul pilot-constructor de mașini de raliu, Aprigăteanu.

Din păcate, chiar dacă dialogul rămîne natural, decupat firesc, dirijarea întregii echipe de interpreți rămîne superficială, aceștia rivalizînd — în ciuda experienței unora sau a bunăvoinței celorlalți — cu actori din brigăzile artistice de amatori.

Grefat pe competiția automobilistică, ce va constitui consacrarea tinerei eroine ca pilot de încercare, filmul cîștigă prin spectaculozitatea secvențelor efective de întrecere, deși traseul ales de cineast rămîne fantezist, subordonat doar unor nevoi administrative de turnare.

Actori cu experiență ca **Ștefan Sileanu, Constantin Diplan** sau **Monica Ghiuță** rămîn handicapați de o mizanscenă teatrală în care nici eforturile

directorului de imagine — **Ion Marinescu** — nu reușesc să anuleze stîngăciile.

În afară de aceasta, figurile mai noi pe ecran, printre care și **Diana Gheorghiu,** protagonista filmului, **Eugeniu Ungureanu, Adrian Păduraru, George Oancea** sau **Răzvan Popa** sînt permanent parcă stînjeniți în joc, întreaga concepție regizorală fiind deficitară, deservind un text care, departe de a fi minor, ar fi putut oferi un autentic model de erou cinematografic.

Înregistrarea banală a întîmplărilor Tasicăi anulează tensiunea emoțională reală a unor întîmplări ce trebuie să descopere calitățile personajului. În afară de aceasta nici ceilalți colaboratori ai autorului filmului (decoruri : **Ion Nedelcu,** costume : **Ioana Cantuniari-Marcu,** muzica — **Florin Bogardo)** nu se străduiesc să facă măcar credibile eforturile interpreților (costumele participanților la raliuri, permanent curate și călcate, chiar și după marele accident din final !).

În concluzie, o nouă ocazie ratată, într-un domeniu de mare audiență și cu certe ecouri formative, mai ales pentru tinerii spectatori. Fiindcă, cel puțin în intenții, filmul putea deveni oglinda procesului devenirii unui tînăr personaj confruntat cu diverse experiențe menite să-l maturizeze, să-l formeze pentru societate. Regizorul promitea doar un film bun, antrenant, pilduitor. Din păcate, nu e o noutate faptul că bunele intenții servesc prea puțin drept argument estetic într-o artă de mare audiență cum este cinematograful.

Călin Stănculescu

cu rulota

lor poliției române cu efuziune, fumatul de trabucuri fu reluat, nesskafé-ul așișderi, horinca fu servită în cerc lărgit și — pentru a ieși cumva din penibilul situației — ochelaristul luă iar conversația pe contul său, spunînd angelic :

„E o comună de lemnari, domnule Mayerholtz, casele arse au fost refăcute din temelii, e regretabil că n-ați nimerit aici pe lumină de zi, ar fi fost o experiență utilă (adresîndu-se lui Tohătan) tocmai il familiarizam pe oaspete cu evenimentele din Moisei".

„Poate voi reveni pe aici, domnilor, să refac acest traseu turistic, pentru mine de două ori fantastic, **ia, fantastisch** — repetă adjectivul, dar se grăbi să precizeze : **aber, ohne Frau,** însă fără nevastă" și rise Mayerholtz din toți dinții de aur ai gurii sale, sincer, degajat, îndatoritor, ușor pișcat de **schnapsul** locului, încît maiorul Tohătan putu relata amănuntele misterioasei dispariții a doamnei Helga Mayerholtz, coafeză din Ulm. Bărbatul acesteia, cîrnățar și negustor de cai în același oraș, înregistră povestea cuvinciios, cu toate simțurile treze, însă reacționă contradictoriu : ba se înfuria de grotescul unor situații, cerîndu-și mii de scuze, ba însoțea neverosimilul unor pățanii cu lungi rafale de rîs, părîndu-i că o forță mai presus de logica lui îl face interpretul unor aventuri fantastice de Hoffman.

...Mercedesul de culoarea zahărului, avînd în remorcă o rulotă, evolua fără probleme pe șoseaua D.N. numărul 1C, ce lega Satu Mare de Baia Mare, orașe insignifiante, de tranzit, pentru domnul Mayerholtz, care nu simțea oboseală, se lăsase în voia **eine kleine nachtmusik,** unei melodioare nocturne, emisă imediat după orele douăzeci și două, turistul năzuia să treacă pasul Prislop la adăpostul nopții, să cîștige o zi albă în favoarea mănăstirilor pictate în exterior din Bucovina, despre care aflase că sînt senzaționale. Helga dormea în rulotă, trecuseră de Mediașul Aurit, celui de la volan i se păru că se supraîncălzise motorul ori n-avea ulei, indicatoarele de bord îi jucau feste, opri să verifice, înălță capota, totul dură un minut, cel mult două, Helga părăsi așternutul, beată de somn, atras hipnotic de porumbul galben-fosnitor, nimbat de lumina lunii, făcu pipi și auzi că mașina demarează. Sări ca mușcată de viperă, strigă să-l facă atent pe bărbatul său, lansă în orizontul nocturn numele acestuia, Willy-Willy ! Vehiculul fu înghițit de noaptea cu lună a unei țări despre care nu știa mare lucru : că e de est, cu regim comunist și se află în Europa. Doamna Helga Mayerholtz, proprietara celui mai frecventat salon de coafură a orașului Ulm, din landul Bavaria, rămase — fără știrea cuiva — abandonată în tarlaua B.12, de porumb hibrid, a cooperativei agricole de producție din comuna Mediesul Aurit, nu departe de cuptoarele dacice, undeva în nordul României, îmbrăcată în modul cel mai sumar posibil, în mantia de lumină a lunii și în spuma, la fel de transparentă, a furoului personal. O ținută de paradis. Făcu autostop și sperie un lung șir de automobiliști. Unul era să facă infarct ; altul intenționa să oprească, dar fu cenzurat de nevastă-sa : „mină măgaru', că-ți scot ochii". Picanteriile proveneau de la căpitanul Simionaș Miț, acel Yeti al miliției județene, aflat în rond pe șosea, care fu sesizat din varii surse despre „senzaționala autostopistă", „Eva nopții cu lună", „sexy-show la drumul mare", „Angelica din cucuruz", „fantoma din porumbiște", și cîte se vor mai fi spus. Denumirile nu contează, sînt rodul minților excitate ale celor ce au reclamat și echipajul se puse în mișcare pe pistă și parametrii obținuți cu generozitate de la numeroșii colaboratori voluntari.

Doamna Helga fu recuperată de ARO-ul cu stație al maiorului Tohătan, care alertă posturile de pe traseu, inclusiv Moisei-ul, și captura fu transportată cu maximă urgență la adresă, o „vărsară" în brațele domnului Wilhelm Mayerholtz, în împrejurările cunoscute, nu însă înainte de a-i tăia contravenientului o chitanță de amendă în valoare de 50 (cincizeci) lei, potrivit articolului 17 din Codul circulației rutiere pe teritoriul României, paragraful d., referitor la conducere neglijentă, cu risipirea încărcăturii autovehiculului pe șosea".

Păru că își face intrarea o actriță de cinema, nu aceeași doamnă Helga Mayerholtz, ce revenea acum somptuoasă prin opulența vestimentară, eleganța și superbia cu care își etala garderoba de bună calitate, bijuteriile grele, fardul discret, îndelung elaborat în fața oglinzii, obrazul radiind de strălucire și un soi de aristocrație a privirii care se obține prin exercițiu persuasiv și tenace. Vorbi strălucitoarea doamnă Helga Mayerholtz :

„În tara dumneavoastră nu se practică autostopul ? Au trecut atîția și, în chip straniu, nici unul n-a oprit să mă ia".

„Lipsă de cultură, stimată doamnă — fu ironic maiorul Tohătan în cea mai curată germană. — La noi striptease-ul automobilistic e încă la început, dar se fac eforturi în acest sens".

„Termină cu gafele ! o bruscă bărbatul său, și imediat il umflă rîsul de ceea ce tocmai descoperea : Toate le faci invers, draga mea. Cînd era obligatoriu să fii îmbrăcată, te arătași românilor goală-pușcă. Iar acum, cînd ar trebui să dispari și să te dezbraci naibii, să te culci, după o zi de groază, te impopotonezi ca Maria Tereza în vizită la Schönbrunn. Dă un pupic și mars în rulotă. Rămînem aici peste noapte. Nu vezi că am băut un **schnaps** excelent și o să mai beau, **gutte nacht,** noapte bună".

Urarea se multiplică, maiorul și căpitanul se retraseră, Mayerholtz le dădu adresa lui din Ulm, spunîndu-le să vină acolo negresit, ei zise „danke", șeful de post se miră pentru felul mălăiet, cu zîmbetul pe buze, în care tratau superiorii lui relațiile dintre români și străini, dar își înghiți mirarea, ce să facă un grad mic ? îi conduse pe cei doi pînă la scara automobilului și le ură drum bun (nu în R.F.G., la județ), cu un „să trăiți" zgomotos, sub privirile admirative ale vigilului nopții, cu cojocul pe umeri, că picase brumușoară, luna era cu dinți și stelele mari, cît ochii de cucuvea, scuipă Bumbușcă în sîn, neplăcut surprins că se gîndise la pasărea vestitoare de rele.

Erau puține minute pînă la miezul nopții și cel de al treilea ceas rău al acelei marți nu se adeveri. Primarele n-avu chef să se gîndească la asta, se afumase, avea o stare minunată, ca dealtfel oaspetele din orașul Ulm, care nu mai pregeta să aprecieze „stropșeala" de Zalău prin vorba **exzelent** ; nici măcar nu-i cuvînt german, aprecie Roman Rihor, sună curat românește, cei doi conveniră demult asupra acestui fapt și deciseră să-și zică **exzelenzig,** să se numească unul pe celălalt „excelență".

Atunci dădu buzna în odaie vigilul Bumbușcă, însoțit de ciinele Bărbat ; cojocul îi căzuse de pe umeri, îl tîra după el, ca pe o oaie moartă, nu știu ce să facă cu lanterna, cu întreg harnașamentul de rond pe care îl avea asupră-i.

„Tu nu știi bate la ușă cînd te arăți domnilor, și nu-ți scoți căciula ?" grăi primarele minios.

Bumbușcă, tremura ca varga, nu de frica celui ce îl dojenea ; își rupse căciula din cap, arătîndu-și tigva lac de sudoare.

„Lupul !" reuși să articuleze vigilul, ca într-un inec. Îl confirmă șeful de post, apărut în spatele lui cu arma la picior, alb ca varul.

Primarele nu putu răbda obrăznicia celor doi, se ridică de pe scaun ; le va da un perdaf să-i usture :

„Bag seama, voi n-aveți obraz. Cădeți în petrecere ca balegile. Ce-i cu lupul ? N-ați mai văzut lup ? Cum apare il pușți ori slobozi ciinii să-l rupă".

„Nu-l prinde glonțul" vorbi sergentul.

„E duhul ! — răcni Bumbușcă, sugrumat de ceea ce anunța — Umblă prin sat, știi dumneatale cine, sub înfățișare de lup".

Se instală tăcerea. Aburii alcoolului nu putură anihila șocul, pe Roman Rihor il luă cu frig ; tocmai se dezobișnuiseră de grozăvia pe care ei, moiseienii, n-ar fi voit s-o creadă ori să-i dea curs, în ruptul capului. Dar prea se potriveau multe ; prezența **lupului** era semnalată — e drept, la mari perioade — cu insistență și amănunte ce îți dădeau fiori. Profesorul Iubu păli, nu de neobișnuitul întîmplării, nu credea în strigoi, iele, vîlve, cum le-o fi spunînd, nu era superstitios. De cum sosise însă în Moisei, află de neodihna cuiva care ia înfățișare de lup și cutreieră meleagul, chestiunea îl interesa, vina amănunte.

„De unde să știm că nu minți ?" vorbi profesorul.

Primarele n-ar fi voit ca slujbașii să depene pățania în prezența neamțului, să nu se interpreteze ; cei doi o spuseră însă pe nerăsuflate.

Cînd il zăriră, lupul se afla pe scara ce duce în Casa comunii, urcase primele trepte ale scării-melc, păru a cunoaste locul. Bumbușcă il lumină cu lanterna chinezească, sună din fluiera de vigil, asmuți dulăul Bărbat asupră-i, acesta il asedie fără încetare, din toate părțile și cu înversunare sporită, dar pica lat de tot atîtea ori la picioarele fiarei care nu schița cel mai mic gest de apărare, privea în susul scării adulmecînd. Părea că o forță nepăminteană il răpune mereu pe ciine, fără ca lupul să clipească măcar. Dacă te uitai mai cu luare aminte, jivina avea o fosforescență în priviri și în aburul abundent al nărilor excesiv dilatate. Șeful de post viri glontul pe țeavă, puse arma la ochi, dar il opri vigilul : „Nu trage ! E duhul". Lupul cobori liniștit, cu mișcări mecanice, neobișnuit de moi și de încete pentru a fi lup-lup, cu gîtul înțepenit și ochii în flăcări, susține Bumbușcă. Trecu la doi pași de ei, umblînd agale, pînă dispăru în noapte, purtîndu-și trena de lumină bizară pînă dincolo de ultimul deal de dinainte de a începe cerul spuzit de stele, cu care se confundă.

„Ce se întîmplă, excelență ?" se impacientă domnul Mayerholtz.

„Un lup, excelență, ceva obișnuit pentru aceste locuri" zise primarele cu voită detașare și rise mînzește.

„Ein Wolf ? Un lup ? Să n-o pape pe Helga. Ce spui, excelență ? Ar exista o asemenea posibilitate ?"

„Exclus ! fu categoric primarele, dar se corectă. Să fim totuși prevăzători. Vă poftesc, excelență, la o preumblare, să inspectăm împrejurimile, însoțiți de reprezentantul ordinii publice" și arătă omul cu arma.

Bavarezul se muiase de tot, Roman Rihor voia să-l scoată la aer, să-l culce în căsulia lui, nu mai avea cu cine parlamenta, își pierdea vremușoara.

„Schpazier mit polizai ? Plimbare cu poliția ? Nu. Prefer asta, excelență, ha, ha, ha, — turui Mayerholtz și arătă spre horincă, zguduit de ris. Plimbarea mîine, **morgen, heute shnaps,** azi tzuica, ha, ha, ha".

Iată o idee ! o prinse din zbor mintea încă funcțională a primarelui, care negocie cu profesorul Iubu următoarele : să se ocupe mîine, miercuri, de familia Mayerholtz, să le arate nemților tot ce-i de arătat — monumentul, stațiunea Borșa, mănăstirea, izvorul albastru al Izei, bisericuța de lemn' din Ieud, olarii din Săcel, o cină cu balmuș la stînă. Program turistic de milioane.

„Am cursuri" se apără profesorul.

„Nu-i bai, se aranjează" il bătu pe umăr, cu zgomotoasă intimitate, capul comunei".

„Suferă pruncii. Nu-i alt dascăl de istorie care să mă înlocuiască" o ținu pe a lui Iubu.

„Nu te sfarme grija. Nu curge sînge și gestul e patriotic. Fii om politic, profesore. Cunoști deviza : noi muncim, noi contrelăm, noi decidem. Am decis, carevasăzică" sfîrși primarele, predînd ștafeta profesorului care expuse neamțului ideea cu lux de amănunte.

„Wunderschön ! Minunat, excelență ! **Wo ist die Kloster ?** Unde-i mănăstirea ?" voi precizări Mayerholtz, ca tot neamțul.

Cum să-i explice primarele ? Îi poate indica direcția bunăoară : o ții pe firul Vișăului cît ai fuma o țigară, apuci muntele, în stînga, pieptiș, apoi dai de o poiență, în care șade dalba mănăstire a Moiseiului. Nu-i putea îndruma altfel. O hartă n-aveau la primărie. Avea, în schimb, Mayerholtz. O avea în mașină. Au ieșit cu toții gîndind să consulte **eine karte,** o hartă, de care uitară numaidecît ; dădură cu ochii de cerul fierbînd de stele, bavarezul căzu într-o stare romantică, voi să vadă lupul care a păpat-o pe Helga, apoi căzu în somn, gata, il culcară îmbrăcat, lemn de beat, lîngă nevestica lui. Îi va păzi vigilul Bumbușcă.

Roman Rihor crezu cu cale să facă bilanțul zilei acolo, în șosea, sub cerul multrăbdător al Marmației și cuvîntă sintetic :

„Tovarăși, nu ne-a fost ușor, dar ne-am descurcat. Ce cred ei, că românașii sînt cioflingarii Europei ?! Îi bag în măsa de capitaliști ! Hai să durmim, că mintenaș se crapă de ziurel de zi. La bunăvedere".

(Fragment din romanul „Student la istorie" în curs de apariție la Editura „Cartea Românească").

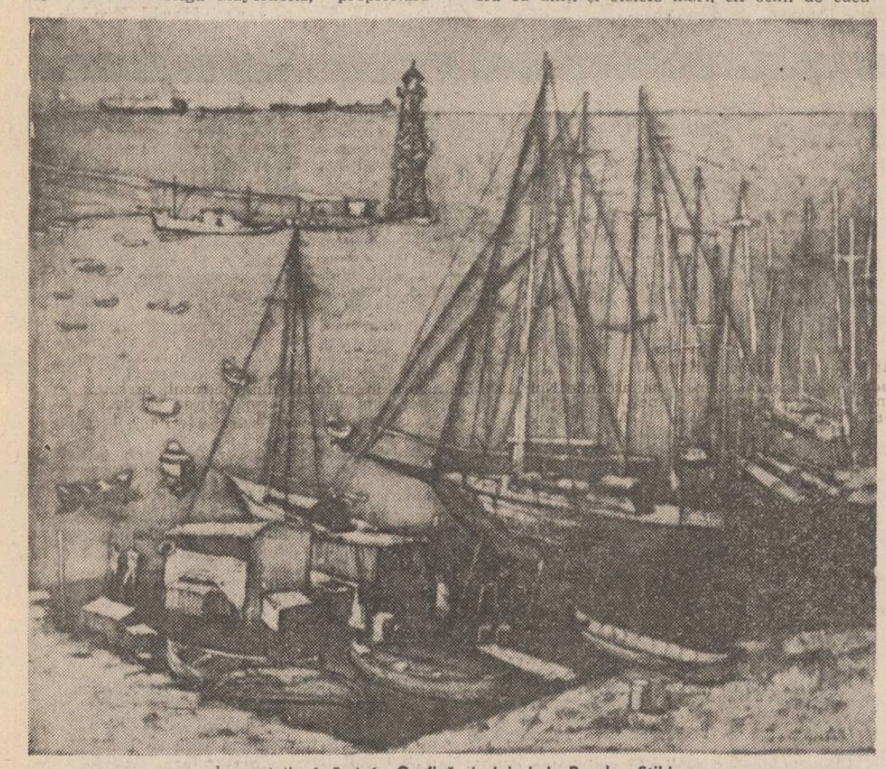

În paginile 4, 5 și 6 : **Grafică și uleiuri de Bogdan Stihi**

cristina suciu moscu

Cearcăn de nour

Tatălui meu

Te-am zidit în gura lumii
La ceas de taină și duminică
Secată fîntînă, cearcăn de nour
Și roua din iarba trupului
Și trupul ierbii înrourat
Oglindind înaltul
Tot mai înalt și mai negru
Spre înlăuntrul durerii
Și zborul din sine
Ce echilibru ucigaș
Legendă de apă și umbră
Uitarea ctitoritului bine
Pe mormîntul tău
Pajuri regale, usucă lacrimi
Tot mai înalt
Tot mai adînc drumul
Din sine spre sine
Secată fîntînă, cearcăn de nour.

Privindu-te

Aștept clipa cînd visele vor seca mingiierea
Și vor curge lin peste albastrul retinei
Întoarsă înăuntru
Măsurînd creșterea iederei
La ogivele inimii
Să-i umbrească ascunsa zvicnire de vitraliu
Vom păși desculți pe lespezi de tăcere
Căutînd agheasma primei noastre împărtășanii
De ce aripa mea se zbate
La margine de gînd
Zdrențuind rotundul astru al înțelepciunii
Privindu-te, mereu, privindu-te
Am început să curg prin ochiul tău
Și să-ți desenez sub pleoape
Unduitorul dans
Al unui cerb.

Crepuscul

Stăm uimiți de-o parte și de alta a vetrei
Ce-o sugrumă ziua la apus
Cu mîinile întinse
Spre orizontul subțire
Să le vedem străvezia lumină
Desenîndu-le conturul în spaimă
Oare degetele tale nu cîntă
Cînd noaptea le atinge strunele
Oare degetele mele nu desenează
Un nor îngîndurat pe fruntea înserării
Oare umbra noastră mai există
Cînd ne măsurăm
Mocnitul pas
Spre Cumințenia Pămîntului,

Schimbarea la față

Tremurul buzei umple
Zburătăcirea clipei cu tristețe
Vinul, țigările și calmantele
Nu ne scapă de noi
Și ne adunăm în fiecare vis
Să zăgăzuim somnul ce ne povestește
Despre adîncul oglinzii
Ce ape negre ne tulbură tăcerea
Cînd ne audiem sufletul cîntînd[1]
În confesional
Căci liniștea coboară
Ca-ntr-o fugă de Bach
Și fiecare tub al orgii
Ne oprește gestul în statui de frig
Pe băncile de lemn
Stau credincioși și așteaptă
Schimbarea la față
Dar tremurul clipei
Se prelingea pe alburi
Într-o nemărginită uitare.

Experiențe lirice

Urmare din pag. 1

pentru ordinea intelectului sau, mai precis spus, pentru intelectul ordonator, situat ca un veghetor al imaginii, singurele de altfel durabile în curgerea lumii **(Instantaneu)** ierarhia fiind înfiptă, ca pe un humus, pe experiența reală. Eul poetic ne apare deci ca o rațiune ordonatoare tînjind spre profunzimi. Acestea îl atrag pe poet și el crede că le poate exprima în poemele sale printr-o frumusețe formală, o lucrare atentă a versurilor. În acest act Corneliu Ostahie nu ajunge însă nici la expresivitatea și nici la limpezimea visate. Numeroase poeme sînt ezoterice — în sintaxă — și ele mai mult opacizează puternicele tensiuni personale. Ne-am întrebat, firesc, de ce ?

În mod evident, poezia de care ne ocupăm nu respiră atît dimensiunea abstractă a ideilor cît dilemele morale ale unei conștiințe extrem de atente la social, timorate de propria ei revelare. Și atunci am descoperit o altă față a poetului, tumultuoasă, răvășitoare, aproape desfigurată de ceea ce el însuși numește undeva „singele fosforescent al crisparii". Există, pentru un ochi atent, o reală inadecvare în această poezie a eului liric la mijloacele poetice adoptate, o ruptură venită din spaima de exteriorizare integrală a tensiunii lirice și intelectuale, o ascundere în convenție printr-un act de disimulare deconcertant. Intelectualismul, supravegherea formală sînt mai mult o mască arborată pentru a ascunde o inhibiție : inteligența arogantă corijează intuiția artistică și sensibilitatea care nu țin seama de canoane. Și, deși salvarea și obținerea libertății se pot realiza prin artă **(Vagonul poștal),** poetul se lasă adeseori împărțit de tensiuni contrare. Atunci cînd le poate controla (pentru să schisma se materializează prin vagul, ermetismul, esențializarea inexpresivă, limbajul eseistic), deci cînd talentul are onesta forță de a se arăta pe sine însusi, atunci poetul realizează texte de o reală frumusețe. De nenumărate ori în aceste cazuri poezia este conștientă de propriul ei trac de care se eliberează chiar prin spunere. Epigonismul bacovian, metaforele obstacolului și oglinzii (semne ale vidului, falsului), tentațiile reprimării materializate în semnul obsesiv al cercului vin să construiască, asemeni unui revelator, cealaltă față lirică coagulată pe suportul lucidității și antidogmatismului spiritual ce-și au ca deviză fraza „Exist, deci refuz să mai cred". Alături de ciclul **Muzeul straniu,** aproape în întregime citabil, volumul cuprinde și alte poeme care îl situează pe Corneliu Ostahie printre poeții tineri în care se poate spera privind spre viitor. Și citām aici poemele **Prada ideală, Există cineva lîngă mine, Seva unei mari încremeniri vegetale, În sfera noastră perfectă, De gîtul iluziei, Ultimele presupuneri despre paradis, Apleacă-ți ochii,:** „Apleacă-ți ochii și pune piciorul pe grumazul cuvintelor tale, / fii milostiv, / / nu apăsa, un miceliu strălucitor, ca o purpură albă, va izbucni / de la sine, va prinde / spirala robiei de glezna ta stîngă / de glezna ta dreaptă, în timp ce frunzișul dospit / al silabelor prăbușite din coroana acestui poem, scuturat / foarte bine / de paznicii melancoliei, de brutele inocenței încăruntind / fără rost, / va decupa, cu o grijă extremă, / amprentele ultimilor pași despre care / nimeni nu va mai ști ce să spună".

Desființarea punctuației, pe care ne-am permis să o punem noi în poemul citat, nu servește această poezie ; le cere, dimpotrivă, marcarea cadenței la un mod explicit. Ni se pare, apoi, că retorismul unor poeme putea fi ceva mai bine supravegheat, ca și imagistica cu vizibile contaminări de forme inexpresive, de circulație de larg consum, gen „sfera otelită a lacrimii", „țărîna fierbinte", tot felul de „clepsidre", „umezeala melancoliei", „dovezile umbrei", „vocala memoriei", „putregaiul lacrimii", „geamul de plumb al muțeniei" etc. Corneliu Ostahie nu are nevoie de o asemenea recuzită pentru a fi el însuși. Situîndu-și poezia sub semnul incertitudinii și al sfielii, el poate păstra cel mult aceste teme pentru poezie dar, credem, nu și în actul scrierii. Vocația sa se cere debarasată de false îndoieli împovărătoare. Complexat de neînțelegere, străin de aparențe, simțind adînc contradicțiile în care îl este plasată existența, cu o repulsie vădită față de conformismele de gîndire, eul liric viețuiește într-un amurg continuu cu tente metalice, expresioniste, unde simțul clocotind, gata să erupă, un veto bărbătesc — dar va erupe el oare ? — lava unei alte configurații lirice de o cu totul altă frumusețe estetică și impregnată de o ardentă valoare morală.

Versul

A fost în versurile eminesciene
un vers ce mie tare mi-a plăcut
a fost un vers cum numai cerul poate
căci gîndul lui zburg în miazănoapte
iar miazănoapte-apusul cel din zări
era frumos cum luna plină este
și cerul, norii lui întunecați
aveau imaginea cea din poveste

Ultima pală de vînt aprins

Ultima pală de vînt aprins
ultima pală de uragan aprins
încet ultima pală de vînt aprins
ca luminația vulturului

Calul

Un cal cu bale de argint
un cal din miazănoapte
un cal cu dinții din Corint
un cal din miazănoapte
un cal cu scînteieri în ochi
un cal cu vise blînde
cu păr pe coamă tot din foc
cu scînteieri plăpînde
un cal cum versul tropical
zîmbea din dinți alene
și din Corint îi dobora
pe toți din astă vreme

Cerbul

Cornul de cerb răsună
în mijlocul pădurii
Se-aud ciinii cum latră
prin preajmă, acum îndată
se-aude mai slab cornul
ciinii nici nu mai latră
Dar după pom apare o namilă ciudată
care copacii-i rupe
și soarele răsare

Filip Mitroi
— elev clasa a VII-a —

televiziune
tv

Ninge, ninge, ninge

Acum, cînd ninge conform buletinelor meteo (numai că nu acolo unde e pus degetul pe hartă) nimic nu ne mai poate uimi. Într-adevăr, e iarnă, dar ce ar fi putut fi altceva în ianuarie ? Ne-am dezvățat de anotimpurile mai grele, ploaia și zăpada ne surprind de fiecare dată nepregătiți, frigul ne strepezește dinții, iar întunericul ne sperie. Să fim serioși ! Orice rău își are perechea sa contrarie. Cu alte cuvinte, bineie din casă nici nu se compară cu răul de afară. În aceste condiții meteorologice, televizorul capătă noi și surprinzătoare adeziuni, devine un obiect care merită toată atenția celor care îl au. Un semn sigur că este adevărat ceea ce spun este că mulți, cei mai mulți dintre noi, și-au petrecut revelionul în preajma lui. Desigur, a trecut destul timp din acea noapte de trecere de la un an la altul pentru a mai comenta pe larg programul, mai bine zis programele de pe 1 și 2. Așa, la prima impresie, caravana de pe 2 a beneficiat mai mult de bunădispoziția noastră, deși n-am dansat în discoteca sa. Într-un „top" al momentelor vesele, din care le-ăm exclude pe cele „retro", primul loc i-ar reveni actorului Dinu Manolache în „Romeo și Julieta la Verești" o farsă de tot hazul pusă în seama celor care confundă actualitatea cu butaforia și opera de artă cu plastilina. Au mai fost și alte bune momente în cele două programe, după cum nici „albumele" care au urmat nu

au fost mai prejos. Cum se spune „maurii" și-au făcut datoria și de data asta, aruncîndu-ne confeti argintate în priviri în timpul dansului. Într-o asemenea atmosferă favorabilă glumelor și risetelor, ce a fost mai puțin vesel, mai nerealist, a trecut aproape pe neobservate, în ritmul unui vals vienez.

O nouă montare a piesei lui M. Sebastian, „Steaua fără nume", a prilejuit actorilor distribuiți de regizorul Eugen Todoran realizarea unor roluri memorabile. Dintre ei au strălucit — acesta este cuvîntul — Octavian Cotescu și Ovidiu Iuliu Moldovan în două roluri ce păreau mărginașe, dar care, prin marele talent al lor, au atras atenția noastră. Bietul profesor de muzică, autorul necunoscut al unei simfonii necunoscute, în care cornul englezesc deținea cheia succesului, și „bietul" bogătaș părăsit de amanta sa la masa de joc, iată cei doi poli, nordul și sudul, ai acestei capodopere, așa cum a reieșit din noua montare a studioului de teatru TV. Felicitări.

Iulian Neacșu

P.S. Ar fi bine ca George Stanca să înțeleagă, însfîrșit, în ceea ce îl privește pe C. Pumnea, că, față de cît ne este nouă de greu să-l înțelegem, lui îi este infinit mai greu să vorbească.

muzică
m

Creație corală

Nu de multă vreme, casa de discuri Electrecord a gravat un disc de creație corală purtînd semnătura lui Doru Popovici, a unuia dintre importanții creatori de muzică pentru cor din contemporaneitate, creator a cărui inspirație, după cuvintele lui Tiberiu Olah, „e izvorul blînd ce nu seacă niciodată pentru că își înnoiește forțele cu apele din adîncurile sale și se îndreaptă apoi spre plaiurile mirifice ale Mioriței..."

Discul cuprinde șase lucrări aparținînd, în linii mari, principalelor perioade de creație (într-o creație deosebit de vastă și variată) ale lui Doru Popovici. Dincolo de inerentele deosebiri de atmosferă determinate de deosebirile de tehnică componistică, o anumită constantă se desprinde de la sine : este vorba de lirism, caracteristică nedetașabilă de creația muzicală a autorului, dublată cel mai frecvent, atunci cînd se analizează paginile pentru cor, de linearitatea discursului muzical, trăsătură pe care autorul însuși o explică prin preluarea cultă a unei tradiții muzicale românești în care aportul culturii bizantine este de largă însemnătate (ar fi interesant de conjugat această nespectaculozitate a creației muzicale cu ardența ideilor, frecvent exprimate polemic, pe care Doru Popovici le susține, cu inconfundabilă intensitate și cu o perseverență demnă de laudă, pe tărîmul publicisticii ; această superficială — în sens strict — dualitate poate fi interpretată, cred, ca exprimare a conștiinței de creator pe de o parte prin cuvînt, înțeles ca instrument de direcționare a mișcării de idei în arta sunetelor, teren al atitor deosebiri și inconsecvențe, pe de altă parte ca exprimare prin sunet în domeniul creației propriu-zise, acolo unde Doru Popovici se dovedește a fi un temperament predispus spre introversiune, spre un lirism exprimîndu-se cu mijloace sonore decantate la maximum ; în sprijinul acestei afirmații poate veni însuși textul pieselor corale).

În linii mari, lucrările sînt tributare unei estetici, ca să spunem astfel, a dimensiunii camerale. Deși ansamblurile corale, dirijate de Carol Litvin, Aurel Grigoraș și Lorandt Szalman, sînt mari, efectul global trimite spre intimitate și lirism discret printr-o deosebită economie de mijloace. Modicitatea contrastelor este fapt evident dacă facem referire la **Omagiu lui Eminescu** (text de G. Călinescu) la **Trei madrigale** pe versuri de Lucian Blaga sau la **Balada lui Iancu** pe versuri de Domnica Filimon, lucrări unde deosebirile de tempo între secțiuni sînt mici, singurele contraste notabile fiind cele între solo (Emilia Petrescu, Nicolae Secăreanu) și ansamblu. A doua caracteristică în planul etos-ului privește angajarea patriotică a creației. **României,** versuri de Mihai Eminescu, **Omagiu lui Sadoveanu** pe versuri de Martha Popovici, susamintitele **Omagiu lui Eminescu** și **Balada lui Iancu** demonstrează cultivarea insistentă a unor dimensiuni specifice spiritualității, tradiției românești. Fără a întrebuința frecvent mijloacele cîntecului de mase, Doru Popovici se apleacă, cu uneltele muzicianului rafinat, asupra unor sugestii de pe acest teritoriu, prelucrîndu-le.

Reîntorcîndu-ne la observații asupra tehnicii componistice, nu putem omite faptul că autorul este un statornic adept al formei madrigalești (teoretizate, de altfel, în pagini numeroase), în secvențele din **Omagiu lui Bach,** de pildă, alternanta polifonie-omofonie, linear-static, consonant-disonant chiar, fiind specifice. Este aceasta o formă generoasă la care autorul s-a oprit pentru că îi corespunde înclinărilor creatoare și „spre a-și elibera preaplinul lăuntric" (facem trimitere aici la excelenta prefață de disc semnată de Martha Popovici).

Viorel Crețu

Istoria, cartea de căpătîi a unei naţii

Istoriografia română a cunoscut în ultimii douăzeci de ani o dezvoltare remarcabilă. În această perioadă au apărut studii şi volume colective care au abordat citeva din cele mai importante probleme ale dăinuirii românilor pe acest pămînt, tratîndu-le într-un spirit nou cu o documentaţie ştiinţifică bogată şi un instrumentar de lucru superior. Caracteristică le este celor mai bune studii şi cărţi de istorie apărute în aceste două decenii deviza de a scrie istoria „aşa cum a fost" adică de a respinge interpretările unilaterale sau chiar partizane pe care ni le-a oferit pînă acum fie bibliografia română, fie cea străină. Între lucrările şi istoricii care ilustrează această stare de lucruri reconfortantă moral şi ştiinţific se află şi cartea Supplex Libellus Valachorum **şi autorul ei David Prodan. Axat pe marile teme ale istoriei Transilvaniei, David Prodan ne oferă în cartea despre** Supplex, **aflată la a treia ediţie revăzută, una din cărţile de istorie fundamentale ale românilor, menită a se aşeza în rindul cărţilor clasice pentru istoria naţională. David Prodan a cercetat şi studiat situaţia românilor din Transilvania, condiţia lor de „naţiune" nerecunoscută, fără drepturi, şi consecinţele diferite pe care le aduce după sine acest lucru. Autorul** Supplexului **ne oferă prin această carte încă un punct de sprijin solid al capacităţii românilor nu numai de a supravieţui ci şi de a face istorie în teritoriul pe care-l locuiesc de veacuri.**

La lansarea celei de a treia ediţii a cărţii la Cluj-Napoca au vorbit mai mulţi istorici şi cercetători. Între aceştia şi-a spus cuvîntul despre cartea Supplex Libellus Valachorum **şi o cercetătoare americană în domeniul antropologiei, Catherine Verdery, din a cărei intervenţie reproducem următoarele rînduri :**

„Este imposibil să citeşti **Supplexul** lui David Prodan fără să-ţi dai seama că lucrează aici o inteligenţă de cea mai înaltă calitate.

Asta se poate spune şi despre celelalte ediţii ale **Supplexului.** Ce se poate spune despre această nouă ediţie îndeosebi ?

Se poate arăta că cere curaj să realizezi ediţii noi ale unei lucrări. Să scrii o carte **în primul rînd** cere un pic de curaj, dar să fii în stare să laşi în urma ta evidenţa despre ipotezele gîndirii tale este ceva care numai cei mai consecvenţi — sau cei mai nesăbuiţi, — îşi pot permite.

În cazul de faţă, avem de-a face cu un om prin excelenţă consecvent.

Cu această ediţie, a treia a **Supplexului,** David Prodan, şi Editura ştiinţifică şi enciclopedică odată cu el, ne lasă nu numai o valoroasă îmbogăţire a înţelegerii noastre despre **Supplex** şi lumea din care a ieşit ; ne lasă şi un patrimoniu fără de preţ, în lumea ştiinţifică : în al treilea rînd ne lasă o lecţie metodologică şi morală care va merita preţuită şi studiată de mii de studenţi în istorie în viitor.

Prin această serie de ediţii putem vedea cum se evoluează de la o idee sclipicitoare, prezentată mai întîi în forma eseistică, spre documentaţia şi dovada ştiinţifică cea mai temeinică, de nezguduit, durabilă prin vicisitudinile timpurilor. Acesta este felul de istorie care trebuie scrisă".

Reproducem în această pagină opiniile despre Supplex Libellus Valachorum **datorate lui Nicolae Edroiu şi Florin Constantiniu, ca şi cuvîntul lui David Prodan.**

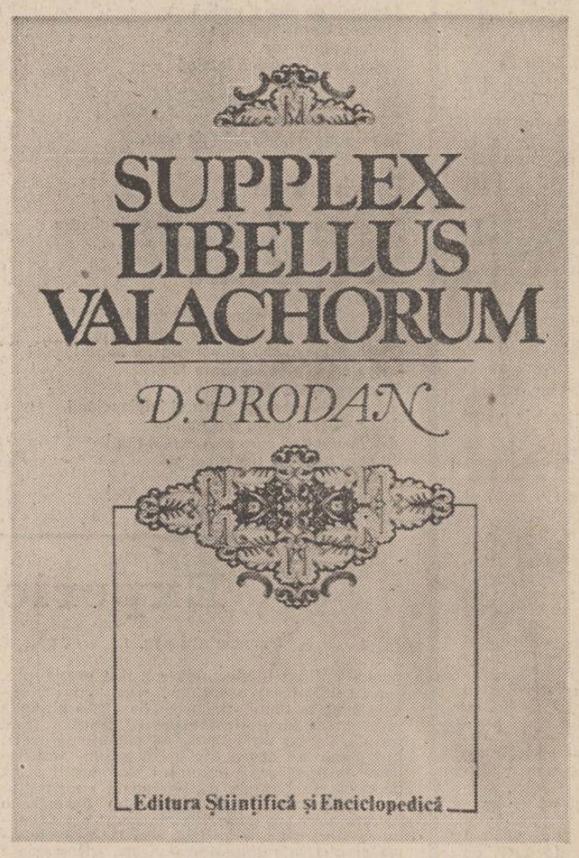

CUVÎNTUL AUTORULUI

Iată această carte la a treia ediţie. Citez din prefaţa cu care pleacă la drum.

„Tezele de faţă au ieşit în larg acum 36 de ani, pe un vînt neprielnic, într-un timp cînd nu lipseau insinuările că romanii, care ne-au hotărît fiinţa, ne-au dat limba şi pentru vecie numele, aşezîndu-ne în marea familie a popoarelor romanice, nu sînt decît «cotropitori», latinitatea care ne insufleţise pînă aci, «uzurpare», Şcoala Ardeleană care ne-a trezit la conştiinţă, «reacţionară», limba încercată de corifeii ei, o limbă «artificială», «păsărească», cînd teze ca cele de faţă erau suspectate sub nume de «naţionalism»". Au pornit la drum într-un timp cînd marea frică a istoriei neamului de la Ateneu se găsea încă acoperită.

Prima ediţie a lucrării în Editura Universităţii noastre, în 1948, n-a avut nici ea o soartă norocoasă, în puţine exemplare a apucat să fie răspîndită. Depusă la librărie apoi pentru a fi pusă în vînzare a dispărut fără urmă, n-a fost chip să aflu cui i-a scos ochii şi ce s-a putut face.

A trebuit să vină înţelegerea şi ospitalitatea Editurii Ştiinţifice din 1967 ca să iese o nouă ediţie, neschimbată în tezele sale, dar mult îmbogăţită.

Au urmat apoi o ediţie engleză, în 1971, în Editura Academiei şi o alta germană, în 1981, în Editura „Kriterion".

Azi pleacă la drum a treia ediţie, românească, din aceeaşi casă ospitalieră a Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice, în tezele ei iarăşi neschimbată, decît îmbogăţită încă cu noi dovezi şi argumente.

În acest moment „am satisfacţia că cercetările de toate naturile, mulţimea de lucrări care s-au produs" şi „se produc mereu sub ochii noştri nu le-au infirmat", mai curînd le-au confirmat, le pot menţine şi azi", în ediţiile succesive cum am spus le-am putut doar fortifica cu noi probe, cu noi materiale ilustrative, izbutind la imaginea îmbogăţită de azi.

Azi mă găsesc în fericita situaţie de a mă înscrie în peisajul luxuriant de-acum al unei prodigioase literaturi, de a mă incolona în lungul şir al cultivatorilor ei, de a mă încadra într-o mare temă de istorie naţională.

Lucrarea, cum o ştiţi şi cum veţi afla cei care încă nu o ştiţi e o frescă a luptelor generaţiilor care ne-au precedat, a luptelor de emancipare care au dus la încoronarea unei istorii de zbucium, la actul capital al întregirii neamului. O frescă a credinţelor şi virtuţilor noastre de ieri şi de alaltăieri, Supplex Libellus nefiind decît un titlu şi un capitol, capitol, un act simbolic în această istorie.

O luptă de ridicare sub steaua latinităţii, cu ochii mereu aţintiţi spre vestigiile Romei antice, spre măreaţa columnă a lui Traian. O luptă sub semnul mîndriei originilor. Aceste origini ne-au schimbat umilinţa în mîndrie, ele au fost steagul sub care am înfruntat dispreţul adversarilor ridicîndu-ne deasupra lor, dispreţul faimoaselor naţiuni politice, orgoliul unei nobilimi în veci neîmpăcate. Latinitatea care a pătruns adînc în inima naţiunii, în sufletul întregului popor, care s-a întrecut în a-şi boteza copiii cu numele de Romulus, Remus, Virgiliu, Cezar, August, Liviu, Adrian, ori de Iulia, Livia, Minerva, Cornelia... Şi mai presus de toate cu numele venerat al împăratului Traian. Nume inconfundabile, nume care nu puteau fi nici disimulate, nici convertite.

O luptă sub semnul cărţii neamului, care a fost "Istoria pentru începutul românilor în Dacia", istoria care tacit a încitat mereu la o continuare. Un răspuns la acest comandament aş dori să fie şi lucrarea de faţă. M-aş simţi flatat, ca autor, să fie primită mutatis mutandis ca atare.

De încheiere, mulţumesc din suflet Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice care a primit-o, cu deosebire directorului ei Mircea Măciu şi redactorului de carte Marcel Popa care au îmbrăţişat cu toată căldura cauza acestei cărţi, scoţînd-o a treia oară la lumină cu grija şi în ţinuta în care o vedeţi. Sînt amîndoi aci de faţă şi aş fi bucuros să vă aud şi pe dumneavoastră că în semn de preţuire, împreună cu mine, îi aplaudaţi.

David Prodan

„Originea daco-romană şi continuitatea existenţei pe aceste meleaguri constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii şi continuităţii în bazinul carpato-dunărean ale poporului român, constituie fundamentul oricărei activităţi ideologice, teoretice şi politico-educative. Nu se poate vorbi de educaţie patriotică socialistă fără cunoaşterea şi cinstirea trecutului, a muncii şi luptei înaintaşilor noştri. Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai preţioasă moştenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă şi să îmbogăţim cu noi cuceriri materiale şi spirituale această preţioasă moştenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizaţie poporul, naţiunea noastră socialistă".

NICOLAE CEAUŞESCU

În linia marilor tradiţii

„Alma Mater Napocensis" a produs dovadă marilor ei valori universitare încă de la începuturi, marcate de Unirea cea Mare. Contribuţia pe care Universitatea românească de pe Someş trebuia să o aibă în cultura română, exigenţele pe care să şi le impună, erau formulate pe de-a întregul încă în **Raportul** rectorului primului an, Sextil Puşcariu, din 10 octombrie 1920 : „Cînd se va scrie odată istoria vremurilor mari a căror contemporani sîntem, se va releva, desigur, ca o faptă de mare importanţă, înfiinţarea Universităţii româneşti din Cluj în chiar primul an al stăpînirii noastre în ţinuturile strămoşeşti...

Trebuie doar clădită chiar de la început înalta instituţie culturală cerută cu atîta stăruinţă de generaţiile trecute, în care să se dea o pregătire temeinică celor ce simt meniţi să ridice şi să întărească frumoasa noastră ţară, cîştigată cu atîtea jertfe sfinte de singe".

Unul din marii dascăli şi savanţi care au ilustrat Universitatea Clujului a fost academicianul David Prodan. Ocazia ce ne-o oferă o socotim cea mai potrivită pentru a reliefa rolul pe care l-a avut şi continuă să-l aibă Profesorul la opera de preamărire a Universităţii noastre.

★

David Prodan, plecat dintr-un sat de la poalele Carpaţilor Meridionali dintre Sebeş şi Orăştie, poposea în „Atena de pe Someş" chiar în acei ani de avînt cultural românesc declanşat pe pămîntul străvechi al Transilvaniei de Unirea din 1918. Anii formării sale stau sub semnul marilor aspiraţii ce prezidau întemeierea Universităţii româneşti a Ardealului şi coincideau aproape cu ei. Ani şi aspiraţii ce avea să le evoce lapidar şi sugestiv chiar savantul, o jumătate de veac mai tîrziu : „Am trăit explozia de entuziasm declanşată de marele act care încorona o lungă istorie de luptă şi sacrificii. Fac parte din generaţia fericită care s-a ridicat prima pe urmele lui. Am trăit perioada deschătuşării de energii care a urmat şi care venea să-şi justifice necesitatea istorică".

După încheierea studiilor universitare, David Prodan rămîne în Clujul academic, lucrînd la Arhivele Statului, de curînd înfiinţate aici, şi apoi la Biblioteca Centrală Universitară, două instituţii de cea mai mare importanţă pentru cercetarea istorică şi care „completau" în chipul cel mai fericit Facultatea de Litere şi Filosofie şi Institutul de Istorie Naţională. Ani rodnici pentru cercetătorul care s-a dedicat încă de la început studierii istoriei ţărănimii transilvănene, din rîndurile căreia s-a ridicat. Ani în care gravitează spre intelectualitatea de orientare progresistă din Clujul universitar, grupată în jurul revistei „Societatea de mîine".

Orientarea istoricului în afirmare spre gîndirea materialist-istorică a făcut posibilă acea lucrare din 1938 referitoare la **Răscoala lui Horea în comitatele Cluj şi Turda**, prin care obţinea doctoratul în istorie, şi prin care, de fapt, se „inaugurează un nou punct de vedere, materialist, în studiul răscoalei lui Horea", cercetarea istoriografică românească fiind îndreptată spre „istoria luptei celor mulţi şi asupriţi, adevărata istorie a poporului".

A urmat, între 1940 şi 1945, Universitatea clujeană în refugiul de la Sibiu, unde a definitivat şi publicat lucrarea **Teoria imigraţiei românilor din Principatele Române în Transilvania în secolul al XVIII-lea**, prin care răsturna cu ajutorul unei documentaţii şi argumentaţii ştiinţifice impresionante o teorie ventilată în istoriografia maghiară în perioada revizionismului. Pentru orientarea sa de stînga şi activitatea democratică ce o desfăşoară la Sibiu în anii dictaturii antonesciene, D. Prodan este implicat în procesul intelectualilor comunişti şi antifascişti din octombrie-noiembrie 1943, judecat în faţa Curţii Marţiale a Corpului VI armată.

După 23 August 1944, în noile condiţii istorice determinate de Revoluţia de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă, universitatea românească din Ardeal revine la Cluj şi cunoaşte procesul democratizării ei. Istoricul David Prodan este chemat la catedră, în 1948, an în care publica **Supplex Libellus Valachorum**, lucrare de referinţă a istoriografiei româneşti, prin care realiza o amplă interpretare istorică şi filozofică a celui mai important act politic al românilor transilvăneni din secolul al XVIII-lea. An în care Academia Română însăşi, reorganizată, îl chema între membrii ei corespondenţi, semn al recunoaşterii activităţii sale ştiinţifice, de o extraordinară profunzime şi largă cuprindere filozofică.

David Prodan fusese în perioada dinainte de 1948 „profesor" prin cărţile sale, care au putut îndruma şi contribui la pregătirea ştiinţifică, teoretică a mai multor serii de studenţi. Acum, de la catedra Universităţii clujene, căreia i-a ridicat mult prestigiul prin ilustra sa prezenţă, a contribuit în chip decisiv, vreme de un deceniu şi jumătate, la formarea şi educarea studenţilor în istorie veniţi în cetatea universitară de pe Someş.

Am avut fericitul prilej de a mă număra printre studenţii uneia dintre seriile la care a predat profesorul şi savantul. Activitatea didactică a Domniei Sale rămîne un model de dăruire pentru cauza şcolii, de disciplină şi conştiinciozitate exemplare cu care şi-a onorat, din păcate pentru un timp mai scurt decît ar fi putut să fie, noile sarcini ale unei catedre universitare.

Profesorul era cunoscut în lumea studenţească pentru exigenţa faţă de fiecare prelegere pe care o rostea într-o tonalitate aparte, plăcută, calmă, plină de farmec, de la catedra amfiteatrului în care auditoriul era de-a dreptul fascinat. Temeiul acestora era, desigur, înaltul prestigiu ştiinţific al savantului, autoritatea de care se bucura în istoriografia românească şi în instituţia mare a ţării care era Academia Română, de la şedinţele căreia îşi permitea să lipsească dacă avea curs la Universitate. Era exigent deopotrivă faţă de pregătirea studentului, de la care exigenţă nu abdica în nici o împrejurare, fiind apreciat de către studenţi pentru dreapta cumpănire materializată în carnetul de note al fiecăruia, chiar de către cel aflat în situaţie de eşec. Noi, studenţii în istorie, vedeam şi atunci, dar mai ales ani după aceea, în întreaga sa activitate grija savantului şi dascălului patriot pentru viitorul culturii şi ştiinţei româneşti, a învăţămîntului românesc în domeniul istoriei.

Ultimele două decenii din activitatea ştiinţifică a savantului stau sub semnul unui efort investigatoriu deosebit, consecvent, pentru împlinirea acestui program. Iar rezultatele lui, materializate în ample lucrări ce au văzut lumina tiparului în acest răstimp, au fost de natură să impresioneze lumea ştiinţifică de la noi şi din străinătate. Simpla enumerare a problematicii de detaliu a acestor lucrări este edificatoare pentru oricine : boieri şi vecini în Ţara Făgăraşului în secolele XVI—XVII (1963), iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea (3 volume, 1967—1968), urbariile Ţării Făgăraşului 1601—1630 (două volume, 1970, 1976).

Aceste lucrări au culminat cu acel frumos monument istoriografic înălţat de savant ţărănimii răsculate de la 1784—1785 în preajma bicentenarului răscoalei **(Răscoala lui Horea,** vol. I—II, 1979). O lucrare de amplă respiraţie istorică, la care autorul a trudit ca un benedictin vreme de o jumătate de secol şi care

poate fi apreciată încă de pe acum drept una din marile cărţi de istorie din literatura noastră. Investigaţia însăşi a încercat un experiment novator, prezentînd evenimentul prin limbajul documentelor, ele însele ordonate după concepţia ce prezidează întreaga lucrare. Documentaţia istorică în ansamblul ei este întrebuinţată la maximum, o cercetare exhaustivă fiind întreprinsă de savant în marile arhive şi biblioteci din ţară şi străinătate.

Rigurozitatea şi profunzimea ştiinţifică a tuturor lucrărilor istorice publicate de Domnia Sa, grija deosebită pentru textul scris, marile pagini din istoria naţională pe care ni le-a „restituit", sînt un model viu în faţa tineretului studios.

★

La începutul anului 1979, cînd apărea ediţia princeps a acelui monument istoriografic închinat **Răscoalei lui Horea,** într-una din rarele apariţii în public, la care a consimţit cu aceeaşi rară modestie, academicianul David Prodan mărturisea că, fiind de origine ţărănească, din aceste părţi transilvane ale ţării românesti, a considerat de datoria sa să scrie istoria clasei sociale din care provine. O profesiune de credinţă a unui istoric octogenar, mare savant şi patriot, care a dat istoriografiei româneşti cele mai mari lucrări privind istoria ţărănimii noastre.

Istoricul David Prodan a venit în peisagiul nostru istoriografic cu lucrări de amplă respiraţie istorică, prin care a pus în evidenţă calităţi fundamentale ale clasei sociale din rîndul căreia s-a ridicat. A insistat asupra ceea ce reprezintă numărul, dimensiunea demografică a ţărănimii, ca masă direct producătoare de bunuri materiale.

A întreprins un efort istoriografic remarcabil pentru reconstruirea răscoalei din 1784. Durata în timp — o jumătate de veac — şi profunzimea investigaţiei (atît documentară, în studiul izvoarelor scrise, cît şi sub aspectul problematicii), au făcut din istoricul român unul dintre cei mai buni cunoscători din Europa ai mişcărilor ţărăneşti.

Investigaţia debutase metodic, cu intervenţia cercetătorului, la împlinirea unui secol şi jumătate de la răscoala lui Horea, în problemele bibliografiei răscoalei şi a ecourilor ei în străinătate. Erau de fapt acestea serioase puneri la punct în cadrul dezbaterii ce se desfăşura atunci, şi care atrăgeau atenţia asupra unui cercetător avizat.

În 1938, apărea lucrarea **Răscoala lui Horea în comitatele Cluj şi Turda,** o temeinică teză de doctorat, prin care istoricul restringea cercetarea evenimentului la dimensiunea celor două comitate, dar îl aborda dintr-o nouă perspectivă, a materialismului istoric. O trecere în revistă a istoriografiei răscoalei pînă în 1935 punea în evidenţă monografia publicată de Nicolae Densuşianu la centenarul răscoalei şi abundenţa materialului arhivistic cu care trebuia să se confrunte cercetătorul care se încumeta să o reconstituie.

Concluzia esenţială privind caracterul ridicării sociale de la 1784 era consolidată în reconstituirea sintetică a răscoalei din volumul al III-lea al tratatului de **Istoria României** apărută în 1964, dar mai cu seamă în ampla ei „refacere" în plan istoriografic din 1979, **Răscoala lui Horea,** vol. I—II, găzduită generos de Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Această apariţie ştiinţifică din preajma bicentenarului răscoalei lui Horea s-a constituit într-un eveniment editorial şi istoriografic de primă mărime. Ne găsim în faţa unui elaborat istoriografic impresionant, ce venea să încununeze eforturile de două veacuri ale cercetărilor istorice. Ediţia nouă, revăzută, apărută în anul celei de-a 200-a aniversări a evenimentului pe care îl reconstituie, a prilejuit noi reflecţii asupra unei asemenea realizări.

Înainte de toate, avertizarea istoricului din **Prefaţa** la noua ediţie: „Această nouă ediţie, revăzută, nu aduce fapte noi, faptele sînt de-acum cunoscute. Materialul documentar al răscoalei, cum o poate constata oricine, e imens, inepuizabil. În genere însă nu ne mai putem aştepta la mari surprize. Mărturiile în plus obişnuit îmbogăţesc doar cu noi detalii fapte cunoscute". Monografia istorică a răscoalei nu e semnificativă doar ca operă ştiinţifică individuală, marcantă în activitatea ştiinţifică a unui istoric octogenar, ci se constituie în lucrare de referinţă în istoriografia românească dintotdeauna.

Peste toate se impune impresionanta documentaţie a lucrării. Istoricul a purtat un permanent dialog cu realitatea istorică prin intermediul documentului, a sute şi mii de documente, într-un fel aparte. Operaţia de generalizare e însoţită continuu de exemplificare, şi nu neapărat prin piesa de vîrf „clasică", ci mai mult prin cea obisnuită, comună, edificatoare ea însăşi pentru realitatea pe care o reflectă. Exemplaritatea unei activităţi istoriografice în plină desfăşurare însoţeşte calitatea ei, **temeinicia operei.**

Academicianul David Prodan închină opera sa memoriei istoricului Nicolae Densuşianu, care la centenarul răscoalei publica la Bucureşti cunoscuta-i monografie asupra evenimentului, cea dintîi de asemenea amploare din literatura istorică a lui, titlu de referinţă în bibliografia domeniului. Astăzi putem spune că, dacă monografia lui N. Densuşianu aborda la nivelul veacului trecut şi a problematicii europene şi naţionale de atunci răscoala ţărănească din 1784, academicianul David Prodan ne-a dat monografia acestui secol asupra mişcării. Abordată de pe poziţiile materialismului istoric, ale celor mai moderne metode de investigare, lucrarea profesorului David Prodan se înscrie totodată pe linia celor mai valoroase realizări ale istoriografiei române, ale tradiţiilor progresiste din cultura română. O operă ca aceasta, să recunoaştem, nu e la îndemîna oricărei istoriografii; ea ilustrează maturitatea scrisului istoric românesc, capacitatea de analiză şi profunzimea ei, devotamentul şi respectul faţă de meşteşugul istoric, suveranitatea creaţiei ştiinţifice.

O operă pilduitoare pentru întreaga noastră istoriografie, un omagiu al contemporaneităţii româneşti adus marelui moment din istoria naţională care a fost răscoala lui Horea, la împlinirea a două secole de la eroica şi, totodată, tragica lui derulare.

Nicolae Edroiu

Un om şi o carte

Întocmai cum soarele îşi trimite, parcă mai luminoase, ultimele raze înainte de a apune, tot astfel, în 1948, înainte de căderea negurilor dogmatismului — care în istoriografie a îmbrăcat forma rolerismului — cartea lui David Prodan, Supplex Libellus Valachorum *a strălucit fugar, înainte ca să se piardă în beznă. S-ar putea spune că destinul acestei cărţi a reflectat pe acela al istoriografiei româneşti înseşi, căci de îndată ce Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a eliberat cercetarea istorică de cătuşele dogmatice,* Supplex-*ul a cunoscut, în 1967, o nouă ediţie, cum preciza autorul „refăcută". Şi iată, acum, ca o expresie a suflului viguros de înnoire documentară şi interpretativă ce străbate azi istoriografia noastră, cea de-a treia ediţie a cărţii se înfăţişează îmbogăţită cu acele achiziţii venite din propria-i investigaţie sau din progresul ştiinţei istorice înseşi şi pe care D. Prodan le-a înglobat cu denumirea de „adăugiri şi precizări".*

Cred că nu greşesc afirmînd că în epoca postbelică nici o altă carte de istorie nu a cunoscut trei ediţii. E un record asupra căruia se cuvine stăruit şi meditat. El relevă, mai întîi, marele interes pentru problema tratată de autor : lupta de emancipare socială şi naţională a românilor transilvăneni. E un interes deopotrivă ştiinţific şi sentimental. Transilvania a fost întotdeauna învăluită de iubirea naţiunii române. Vicisitudinile românilor transilvăneni au fost acut percepute de fraţii de peste Munţi ; Marea Unire din 1918 s-a făcut prin efortul şi jertfa tuturor şi de fiecare dată cînd cineva s-a atins, prin vorbă sau faptă, de Transilvania, reacţia românilor a fost promptă şi vigurqasă. Supplex-ul *lui D. Prodan este o istorie a pătimirii şi a luptei românilor transilvăneni, în încercarea de a se smulge ei — locuitorii cei mai vechi şi cei mai numeroşi ai Transilvaniei — din starea de populaţie „toleratăă — unde ? cumplită injustiţie ! — în vatra de strămoşească vieţuire a Daciei. Este în cartea lui D. Prodan o istorisire a împrejurărilor în care s-a ajuns la această degradare a statutului autohtonilor români prin formula celor trei „naţiuni" politice şi a celor patru religii (de fapt confesiuni) recepte, care nu mai lăsau loc românilor transilvani în viaţa politică a patriei lor. A-şi afirma drepturile lor într-o lume atît de ostilă nu era deloc lesne. Pentru o clipă marea faptă a Viteazului — cea dintîi unire a românilor — şi îndeosebi politica lui ecleziastică, care a însemnat cea dintîi tentativă de a sparge cadrul structurilor politice pentru a promova elementul românesc, au părut să ofere românilor transilvăneni şansa afirmării lor politice şi naţionale. Speranţa a fost brutal stinsă de asasinarea domnului unificator. Inochentie Micu în alt cadru istoric şi cu alte mijloace a făcut aceeaşi încercare, şi datorăm lui D. Prodan fixarea adevăratelor dimensiuni ale acestei excepţionale personalităţi a istoriei româneşti. Opoziţia inversunată a privilegiaţilor a provocat eşecul acţiunii sale. După o perioadă de agitaţii ţărăneşti axate mai întîi pe activitatea unui Visarion Sarai sau Sofronie din Cioara, şi care au culminat în răscoala lui Horea, s-a ajuns la elaborarea* Supplex-*ului, considerat pe drept cuvînt de D. Prodan „cel mai important act politic al românilor transilvăneni în cursul secolului al XVIII-lea". Aşa cum subliniază autorul el nu înseamnă „nici un început şi nici un sfîrşit, el constituie doar un important moment într-o organică şi istorică luptă".*

Nararea acestei lupte — cu înfrîngerile şi biruinţele ei — încheiată la 1 Decembrie 1918 a fost întotdeauna ascultată, citită, privită cu interes şi dragoste de fiecare român. D. Prodan ne-o spune acum, pentru a treia oară, şi, întocmai ca şi copilul bucuros să urmărească basmul ştiut, reluăm noul Supplex *pentru a-l reciti cu delectarea intelectuală de a păşi pe o cărare ştiută şi, totuşi, nouă, avînd pe cea mai sigură dintre călăuze.*

D. Prodan ţine o cumpănă între obiectivitate şi patos ; el nu face nici o concesie pateticului facil, îl simţi controlîndu-şi şi reţinîndu-şi tot ceea ce cugetul lui de român transilvănean — urmaş al celor brimaţi şi oprimaţi — ar putea să reverse ca patimă şi să umbrească astfel credibilitatea ştiinţifică a anchetei sale istorice. Şi totuşi ce forţă de educaţie patriotică, ce lecţie de iubire a neamului, ce exemplu de angajare, de militantism se desprind din fiecare pagină a acestei cărţi ! D. Prodan este din plămada autorilor Supplex-*ului, adică a acelor cărturari care au pus învăţătura lor în slujba marilor interese ale neamului lor.*

Cea de a treia ediţie a Supplex-*ului vădeşte încă o dată — acea constanţă în preocupările ştiinţifice ale academicianului D. Prodan, revenirea la marile teme abordate în cursul unei activităţi atît de fecunde — iobăgia, Horea,* Supplex *— pentru a aduce mereu la zi concluziile cercetării, în lumina noilor descoperiri. Lucrări masive, fundamentale care fac din autorul lor ceea ce se numeşte „un clasic în viaţă". D. Prodan nu este însă — să ne grăbim să o spunem — acel clasic, care şi-a încetat activitatea şi trăieşte — pe plan cultural — prin reeditarea scrierilor sale, nu, un răspicat nu ! Este omul devotat muncii care sfinţeşte şi înfăptuieşte, a muncii făcute cu dăruire şi jertfă, a muncii spre folosul tinerilor şi virstnicilor. La cei peste 80 de ani ai săi D. Prodan preferă odihnei binemeritate şi camerei tihnite a locuinţei, muncă în bibliotecă şi în arhivă, acel permanent contact cu mărturiile vremurilor apuse care este pentru istoric ceea ce era pentru Anteu contactul cu pămîntul : permanentul izvor de putere. De curînd, Fernand Braudel, acest „patron" al lui „nouvelle histoire" — cum îl numeşte „Magazine littéraire", căruia i-a acordat recent un interviu — arăta că pentru el lucrul în arhivă rămîne principala delectare ca istoric. Cine nu visează la istorie în contact cu documentul nu poate fi istoric, spune el în substanţă. D. Prodan este — în această perspectivă — istoricul prin excelenţă. A trăi în această lume a surselor istorice, a-i culege — prin trudă — secretele ce nu se lasă smulse uşor, a le împărtăşi apoi semenilor acesta a fost crezul de-o viaţă a lui D. Prodan.* Supplex-*ul este întruchiparea unei etici profesionale şi onestităţi intelectuale care fac din autorul acestei admirabile cărţi, unul din marii istorici din vremea noastră.*

Fl. Constantiniu

12 IANUARIE 1985

REMEMORĂRI

Oprind o clipă din zbor păsările

1.

Munţii trufaşi şi intangibili, decupaţi pe cerul rece al dimineţii de iarnă, par atit de aproape incit dacă aş intinde un deget spre ei s-ar auzi o muzică profundă şi cutremurătoare, declanşind avalanşe, deszăpezind brazii şi oprind o clipă din zbor păsările intr-o dulce legănare.

2.

Trifon, monahul vieţuind la **Schitul de fum**, insinguratul şi fericitul, cel căruia sticleţii i se aşează pe creştetul incărunţit şi cele două vulpi domesticite i se gudură la picioare ca nişte javre flenduroase, m-a făcut să asist la o scenă absolut incredibilă.

De ani de zile, in smeurişul care se intinde deasupra luminişului adăpostind schitul, zmeuriş imprejmuit cu birne simple de brad, o familie de urşi impărăţesc şi se indulcesc pe săturate de cum dă ochiul roşu al fructului parfumat. Acolo işi aduc puii şi-i invaţă să fugă şi să se ridice in două labe şi să miroasă primejdia din aer. Vin dimineaţa printr-o strungă anume lăsată şi pleacă in amurg pierzindu-se in fumul ocrotitor al pădurii ce le găzduieşte birlogul. S-au obişnuit atit de mult cu Trifon şi cu mirosul său, incit il tratează ca pe unul de-al lor.

Din turla schitului am putut să văd intr-o dimineaţă de toamnă cum schimnicul bărbos şi blind, după ce s-a tăvălit prin iarbă să-i mai piară mirosul de om, şi după ce şi-a luat intr-un coş doi faguri aurii de miere, a intrat hotărit şi fără grijă in perimetrul zmeurişului. S-a apropiat de familia ce dormita la soare şi-a aşezat pe pajişte fagurii miraculoşi.

Spre mirarea mea, cei doi ursuleţi bruni şi creţi, caraghioşi şi neindeminatici s-au apropiat **in salturi** mari. Şi in timp ce, ridicaţi pe picioarele din spate, duceau la gură hrana lor preferată, Trifon le mingiia blănile lucioase ca şi cum ar fi mingiiat două pisici uriaşe. Părinţii, impasibili şi gravi, asistau la acest spectacol cu o indiferenţă ce mă umplea de uimire. Am vrut **să văd** mai bine scena şi m-am mişcat brusc aplecindu-mă inafară pe ferestruica ingustă. Nu ştiu dacă zvonul abia auzit al clopotului atins din nebăgare de seamă, sau mirosul de om străin i-a avertizat. Oricum, in clipa imediat următoare mişcării mele, cei doi pui proşti şi jucăuşi au ţişnit spre părinţi, după care au dispărut cu toţii in adincul pădurii. Trifon s-a răsucit şi a privit spre ferăstruica turlei făcindu-mi cu degetul in semn de mustrare.

3.

Peştera umedă mirosind a alge de mare şi hornul ei coboritor spre adincul pămintului in care intru de fiecare dată cu stringere de inimă imi dă o stranie senzaţie de claustrare. Are o intrare secundă şi un fel de anticameră rotundă, nu mai mare de cinci metri pătraţi. Unghiul intrării e atit de ciudat dispus incit lumina nu pătrunde aici niciodată. Şi totuşi, de cite ori n-am luminat cu lanterna inscripţia aceea bizară scrijelită adinc sub chipul unui om scheletic şi bărbos: „Vieţuit-am in acest lăcaş din anului domnului 1864 şi pină la sfirşitul zilelor care-o fi, io cel despărţit de biserică, schimnicul Pafnutie zis chiorul." O cruce săpată in granit, deasupra inscripţiei. Intr-un colţ urma unei vetre de foc, indoliind roca şi amintind că aici, cindva, a bătut in singurătate o inimă de om.

4.

O veveriţă jucindu-se in bradul din faţa geamului ca un acrobat de geniu şi cerul aplaudind-o cu fulgi sonori.

5.

Numai impinsă de foame şi de scincetul puilor se incumetase să coboare lupoaica atit de aproape de locul unde pescuiam. Imi lăsasem raniţa cu mincare pe malul opus şi ascuns intr-un arin, ferit de ochiul ager şi atoatevăzător al păstrăvului, aruncam nada in mijlocul unei bulboane. La un moment dat, ridicind capul, am văzut, scheletică şi cu blana năpirlită pe jumătate, o arătare jalnică dar fioroasă altfel, apropiindu-se, rinjindu-şi colţii de raniţa din care exala mirosul cirnatului fript de dimineaţă. Masa mea de prinz de fapt. Păşea incet, ca o balerină bătrină călcind in poante şi ţiţele negre atirnau secătuite de lapte. Cu o mişcare fulgerătoare a labei drepte a desfăcut gura raniţei. Cu stinga a scormonit abilă scoţind pachetul unsuros. Apoi l-a luat in gură si a dispărut cu el in adincul ocrotitor al pădurii. Timp de zece zile, la aceeaşi oră, venea, tot mai atentă şi mai neincrezătoare, să-şi ia tainul pe care i-l aduceam din milă pentru puii nevăzuţi care o aşteptau scincind flăminzi. Risca mult lupoaica dar instinctul matern o făcea să ignore orice pericol. Nu departe de locul acela se afla casa pădurarului şi o tabără militară, plus atiţia vinători de ocazie străbătind munţii cu puşca de vinătoare la umăr. In a unsprezecea zi, după ce i-am urmărit mişcările ce se desfăşurau ca intr-un ritual, la puţină vreme de la dispariţia ei, am auzit o impuşcătură sfirtecind aerul. Glonţul m-a lovit parcă pe mine in piept şi nici azi nu ştiu dacă acea impuşcătură fusese destinată bătrinei lupoaice flăminde, fiindcă nu m-am mai intors la locul acela niciodată.

6.

Brinduşele pilpiind printre iarba ruginită — lacrimile căprioarelor melancolizate de toamnă.

7.

Pădurea de brazi foşnind profundă şi misterioasă ca marea in dimineţile liniştite.

8.

In munţi, orice zgomot strică armonia liniştii. Numai fluierul ciobanilor se aude limpede şi dureros de dulce. E ca suspinul brazilor treziţi din somn.

9.

Nu vi se pare ciudat că cea mai frumoasă şi curată limbă românească se vorbeşte in munţi?

Mircea Micu

Orizontul sociologic

Urmare din pag. 3

articulindu-se (in scrierile sale despre funcţia economică a „păturii superpuse") cu conceptul de „xenocraţie" (care in mod greşit a fost asimilat cu un concept şi o realitate etnică) aşează bazele unei teorii a statului in sud-estul european, in genere in aria „capitalismului periferial". Căci prin acest concept Eminescu nu dorea să indice o populaţie de un profil etnic sau altul ci un regim economic şi un tip de stat care mijlocesc scurgerea plusprodusului naţional spre metropolele capitaliste ale lumii. Aşadar şi cu acest prilej Eminescu propunea un concept care să dea seama despre una dintre funcţiile economice ale „păturii superpuse", **etnic eterogenă**, (acea **plebae scribax** era aproape integral românească) constind in drenarea plusprodusului naţional spre metropolă şi in consumul lui fără nici o **compensaţie de muncă**. Sub semnul acestui mănunchi de teze stau scrierile sale consacrate tranzacţiilor oneroase pe care guvernul le incheie cu diverse firme străine, cele privind căile de fier, cele privind politica străinătăţii in chestiunea dunăreană etc. Iar celor care fac atita caz de aşa-numitul conservatorism şi reacţionarism eminescian se cuvine să le cerem cu toată stăruinţa să se mai intoarcă o dată la textul eminescian, măcar şi numai la pag. 170, unde Eminescu răspunde „Românului" in chestiunea „reacţionarismului", său, mai ales acum cind cu volumul XI de **Opere** acest lucru este facilitat pentru oricine. (Acest text e atit de concludent in chestiunea aşa-zisului „reacţionarism", eminescian incit are valoarea de „accent transcendental" al intregii gindiri eminesciene. Regretăm că spaţiul nu ingăduie o reproducere şi un comentariu al ideilor cuprinse in textul respectiv). Ideile lui Eminescu privitoare la progres şi la influenţele Apusului se vor cristaliza definitiv in această perioadă a conducerii, ca redactor-şef, a cotidianului bucureştean. Progresul văzut ca „dezvoltare treptată şi continuă a muncii fizice şi intelectuale" este legat deci in mod hotărit de progresul „claselor pozitive" (in care Eminescu include nu numai ţăranii şi meseriaşii ci şi pătura negustorilor, care, căutind „din miile de pieţe existente pe aceea unde productele naţionale se pot desface mai cu folos", reuşesc să „augmenteze valoarea producţiunii naţionale") şi nu de umflarea, peste marginile admise de munca naţională a regimului trebuinţelor păturilor superpuse. Poporul român nu fusese lipsit de „probe de vitalitate" dar ceea ce ne ţinuse in „intuneric şi inapoiere" fusese tocmai zăgazul imperial intruchipat in expresia cit se poate de materială a „cetăţilor turceşti din stinga Dunării". In raport cu modernizarea României şi cu influenţa Apusului Eminescu precizează: „din capul locului cată să negăm că ar fi existat in ţările noastre o reacţiune in sensul feudal al cuvintului (...) Golul nostru intelectual, setos de civilizaţie, a primit fără control, fără cintărire, idei bune şi rele, potrivite şi nepotrivite, ba naţiunea intreagă, cu prea puţine excepţii nu vedea că (...) niciodată fraza culturii nu e echivalentă cu munca reală a inteligenţei (...), că niciodată fraza libertăţii nu e echivalentă cu libertatea adevărată, care e libertatea de a dispune de sine insuşi prin muncă şi prin capitalizarea muncii" (cf. Opere XI, pg. 18).

Celor grăbiţi să se sincronizeze cu Apusul, dar nu cu epoca lui eroică ci cu aceea de spätkapitalismus, cum zice Petre Pandrea pe urmele lui Sombart, alergind cu aviditate spre a-i sorbi formele (şi mai puţin ideile), afişindu-se cu ultimul stigmat al modernismului in frază, in infăţişare şi in stilul de gindire, triste vlăstare ale „domniei frazei", Eminescu le potrivise aceste rinduri de inaltă pedagogie a spiritului public: „Incheiem aceste şiruri aducind cetăţenilor aminte că nu există nici libertate, nici cultură fără muncă."

In faţa acestui tărim de gind eminescian scos la lumină graţie acestei monumentale şi eroice infăptuiri care este ediţia completă a **Operelor** eminesciene ne intrebăm incă fără a aştepta totuşi un răspuns: cum e posibilă persistenţa atitor inutile prenoţiuni — zgură stratificată peste opera teoretică a poetului? Acest al XI-lea volum de **Opere** al poetului cuprinde destule texte care destramă atari prejudecăţi ideologice şi totodată ne lasă să tragem concluzia că Eminescu se dovedeşte a fi un mare economist şi sociolog al „capitalismului periferial" fără a fi totuşi marxist. Şi, după cum va constata cel care va face lectura acestui volum, poetul opera cu concepte precum „capitalizarea muncii", „clasă socială", „exploatarea muncii naţionale", „regim al nevoilor", desfăşura prima critică a „etnocraţiei" in aria sud-est europeană (cf. ibid. p. 189) etc. şi cu toate acestea nu vedem de ce işi inchipuie cineva că cel care dezvăluie funcţiile ideii teoretice eminesciene in aria capitalismului periferial, **alături** de ideea teoretică marxistă (deci nu in succesiunea ei), ar confunda eminescianismul sociologic cu marxismul (? !). Dar de atitea ori, in lungul şir al interpretărilor operelor sale teoretice, au fost comise răstălmăciri incit vom incheia aducind in prim plan răspunsul poetului insuşi: „E pre adevărat că ideile noastre sint adeseori escamotate şi anticipate de către aceşti adversari **generis nullius** şi că (...) ne taxează de reacţionari cu instincte medievale, adică ne numesc scară la Dumnezeu şi pod peste mare. Toate acestea le fac pe cuvintul că ne numim conservatori şi pentru că in cărţi şi in gazete din Franţa şi Germania intre conservatorii de acolo există, din cauza unei vechi civilizaţii, o seamă de reprezentanţi ai culturelor şi formelor trecutului. Cuvintele „conservator" şi „liberal" au insă la noi cu totul alt inţeles, şi, faţă cu raţionalismul frazelor, gol, insipid, inexact al aşa numiţilor liberali, noi reprezentăm realismul naturii innăscute a statului şi pretindem că formele introduse să nu rămină forme goale, coji pentru a se juca partizile cu ele, ci să aibă cuprins real. Voim a conserva libertăţi şi instituţiuni prin realizarea lor, prin aplicarea lor sinceră faţă cu un curent care le discreditează prin abuz şi prin ducerea la absurd".

P.S. „Manipularea de termeni n-a ţinut niciodată loc de argumente ştiinţifice", zice recentul exeget al publicisticii eminesciene in „România literară", nr. 2, pe 10 ianuarie 1985. Frumos şi adevărat! Numai că, din păcate, această meteahnă nu-l părăseşte pe N. Manolescu nici in scurtul P.S. din „România literară". Dacă luăm in seamă şi predispoziţia sa spre etichetare, mai ales in chestiunea desfăşurării liniei eminesciene in cimpul ideilor sociale din România, atunci tragem o concluzie despre chipul in care doreşte să polemizeze N. Manolescu: eventual fără preopinent.

Din respect pentru cititori mai adăugăm următoarele. I-ar fi mult mai uşor unui literat dornic să se califice in sociologie să accepte următoarele evidenţe: 1) sociologia materialist-istorică n-a fost şi nu este unica sociologie a „periferialismului"; 2) cel care a dezvoltat, intre primii, un model de analiză socio-economică a periferialismului in sud-estul european a fost M. Eminescu; 3) P. Pandrea, ginditor socialist, a cercetat condiţia de „semicolonie", de periferie economică a României in perioada interbelică, continuind astfel (4), in cadrul temei marxiste de data aceasta, ideea teoretică eminesciană; ceea ce nu trebuie să-l irite pe N. Manolescu chiar dacă argumentul ii... displace.

Aceste chestiuni au fost explicate pe larg in cartea noastră. Lăsăm de o parte alte cărţi. Criticul literar nu este, in fond, obligat să le citească. Pare numai obligat să scrie despre ele. Noi nu l-am constrins să subscrie la demonstraţia noastră. După cum nu-l obligăm să adere nici la modelul sociologic eminescian. Noi sintem alături de Eminescu.

I.B.

CUMPĂNA

Aşchii

I. Dă-i Cuvintului ce-i al Cuvintului!

II. Tăcerea este bună cind are o dicţie perfectă; ea nu trebuie să fie bilbiită.

III. Poezia şi critica se pedepsesc reciproc. Dacă poezia nu minte critica, ei insăşi nu-şi poate spune adevărul.

IV. Omul este făcut pentru a gindi poetic. Dar numai poeţii recunosc acest lucru.

V. Poezia ca divertisment nu poate satisface fiinţa umană. Periodic, insul se intoarce către partea de autentic din sine şi o află in mod necesar in gravitatea sa funciară. Excesul de gravitate devine morbid, impotmoleşte spiritul; divertismentul in exces este o formă de laşitate, o fugă de sine, un continuu bildibic in frivolitate.

VI. Ciinele turbat din copilărie. **Turbat in lanţ. La rădăcina agudului. „Impuşcă-l, Ionele!" „Nu in lanţ!" Şi tata se apropie: „Tuluş... Tuluş... Tulusss..." Ciinele se ghemuieşte supus, pedepsit, şi cuminte. Il mingiie pe cap, ii dezmiardă turbarea şi i-o-nţelege. Tata stă in genunchi. Calm, ii pipăie zgarda şi-l eliberează. Se ridică in picioare şi se dă un pas inapoi. Ciinele se ridică şi el, lent şi o ia spre poarta lăsată dinainte deschisă. Nici in stinga nici in dreapta nu se uită. E atit de turbat că nu-şi poate lua rămas bun de la nimeni. Iese. Coteşte devale. Toţi ciinii turbaţi au luat-o spre Dunăre. Merg odată cu ea — de privit nici un ciine turbat n-o priveşte că turbează mai rău. De pe rampa magaziei, tata ia puşca. Iese după ciine. Devale ocheşte Dunărea printr-un ciine turbat. Apoi, toate frunzele agudului asurzite de impuşcătură. Şi zgarda rămasă liberă chircindu-se singură. „Ce-ai vorbit cu ciinele, Ionele?" „Ceva i-am zis io dar să ştii: ciinele află că e ciine doar atunci cind turbează. Ciinele nostru plingea..."**

George Alboiu

CIVILITĂŢI LA POST-RESTANT

Un profesionist al iluziei

Un fel de vornic, de mare vornic al scenei vilcene, cu drepturi (nu de la domnie, ci de la sine, de la arta lui) de direcţionare a eforturilor domeniului, este Doru Moţoc. Ce zice el, in Rimnic, in materie de teatru e ascultat, preluat, amplificat, urmat de toţi aspiranţii la gloria scenei. E cel mai „vechi" dramaturg al locului. E şi poet, şi publicist cu morbul presei intrat in singe. E şi preşedintele Societăţii literare „Anton Pann" şi al cenaclului cu acelaşi nume.

Lipsa unor instituţii artistice profesioniste (veche şi actuală durere a Rimnicului!) nu l-a descurajat. Primele versuri şi le-a publicat in ziarul local „Orizont", primele bucăţi dramatice şi le-a montat pe scena Teatrului popular din oraş. O echipă actoricească entuziastă, dirijată de tinărul profesor Gheorghe Marinescu, un exploziv al ideilor scenice roditoare, l-a servit cu prietenie şi cu talent. Succesul a fost, cum se zice, fulgerător. Şi de public, şi chiar şi de critică, unanimă in a decreta că „nasc şi la Rimnic dramaturgi". Tinărului dascăl de română i s-au deschis curind scenele Piteştilor, ale Bucureştilor, ale altor centre, l-au căutat radioul şi televiziunea, l-au găsit o seamă de premii şi de trofee. Piesele sale („La Colorado, aproape de stele", „Ape şi stele", „Inainte de revărsatul zorilor", „Undeva, o lumină", „Doaga", „Dialog nocturn despre o piesă nescrisă", „Cablul şi vintul", „Textul inainte de toate" etc.) au intrat in repertorii ca unele care „fac reţetă" şi fac şi artă.

Cea dintii bucată pe care i-am admirat-o a fost „Dialog nocturn despre o piesă nescrisă", dedicată figurii lui Bălcescu şi montată, dacă ţinem bine minte, intr-un sfirşit de toamnă de-acum şapte ani, pe scena Teatrului popular din Rimnic. Cu totul impresionantă, in acest portret scenic al lui Bălcescu, ni s-a părut enigma realizării tragicului — piesa fiind totuşi o dramă — printr-o dublă ipostază: umbra tragică ce se exercită atit asupra unei colectivităţi (neamul de la Dunăre şi Carpaţi) cit şi asupra unui erou (Nicolae Bălcescu) care se află in coincidenţă dar şi in contradicţie (prin exilul la care a fost forţat, cu toate implicaţiile acestuia) cu sine, cu colectivitatea, cu insăşi tragedia. Intr-o formulă dramatică modernă, foarte sugestivă, rolul lui Bălcescu se compune radiar, prin interferenţă cu alte personaje, inclusiv din zilele noastre (Autoarea „piesei nescrise", Custodele muzeului memorial inchinat eroului), care, prin refracţie, işi trimit lumina spre titanul revoluţiei paşoptiste. Misionarismul lui Bălcescu, identificat cu credinţa intr-o entitate inconfundabilă, ţara, văzută ca o bazilică a datinei, ca o realitate care transcende insul şi generaţiile, e dezvăluit nu atit prin discursurile eroului (unde o intreagă literatură l-ar fi putut servi copios pe Doru Moţoc) cit prin urmărirea modului in care acesta, slujindu-şi idealul, şi-a modificat, aşa cum se petrece cu ferventii marilor credinţe, insăşi pasta umană, conferindu-i o inedită calitate, impresionantă ca şi un pisc. Revelator, in piesa lui Doru Moţoc, e un inţeles care arde şi care ni se impune simplu şi clar, prin chiar replica unuia dintre eroi: „Vă stimez (pe voi, pe români, n.n.) pentru că aţi rezistat atitea secole tuturor celor care au incercat, intr-un fel sau altul, să vă deznaţionalizeze". In veacul lui Bălcescu, acest fenomen purta incă numele de „enigmă". Conştiinţa istorică ulterioară i-a limpezit sensul de „fenomen românesc".

Am mai văzut nu demult, pe micul ecran, o altă frumoasă piesă a lui Doru Moţoc, „Cablul şi vintul", cu un erou, de data asta contemporan, care are, la fel, toate datele tragicului, are chiar conştiinţa tragicului (care, zic unii, românilor le-ar lipsi), vocaţia sacrificiului suprem in numele unui ideal. E o poveste romantică şi patetică, o poveste despre oamenii marilor noastre şantiere (eroul central e inspirat de un personaj care a existat, a trudit pe şantierul hidrocentralei de la Argeş şi tot acolo, sfirşindu-se intr-un chip eroic, a intrat in legendă), o poveste cu oameni buni şi sentimente inălţătoare, una din acele poveşti pe care le taxăm drept „naive", drept prizoniere ale iluziei, dar pe care Moţoc o rezolvă, dramaturgic, fără cusur, făcind-o tulburătoare şi palpitantă. Minus finalul, care funcţionează in gol, nu ca sinteză a datelor piesei, părind „lipit". (O fi chiar „lipit"? Parcă n-ar fi acolo mina lui Doru, dar, in sfirşit, nu ăsta ne interesează aici).

Doru Moţoc este unul din ultimii romantici ai dramaturgiei noastre. Să ne dea voie să-i trimitem, din acest colţ de pagină, o floare, aşa cum se trimite romanticilor, acestor profesionişti ai iluziei.

Ilie Purcaru

PROBABIL / POSIBIL

Cenaclurile SF şi ale lor probleme

In numărul precedent am informat, in termeni strict jurnalistici, despre Consfătuirea naţională a cenaclurilor de anticipaţie, care a avut loc la Cluj-Napoca in a treia decadă a lunii decembrie 1984. In cele ce urmează voi incerca o scurtă „interpretare" a consfătuirii.

Orice grup format din amatori de literatură SF poate constitui un cenaclu? Lucrările consfătuirii au arătat că există motive pentru a impărţi cenaclurile SF in două mari categorii. In prima pot fi situate cenaclurile „operaţionale", adică acele grupări capabile să exercite o certă influenţă formativă asupra membrilor lor. Un asemenea cenaclu trebuie să aibă citiva membri al căror nivel cultural şi a căror anvergură intelectuală să fie in măsură a stimula energiile creatoare. Este deasemenea necesar un animator cu calităţi de organizator, menit să păstreze la un nivel acceptabil forţa centripetă a cenaclului. Dovada simplă de viabilitate a unui cenaclu ar fi perfecţionarea colectivă a unor texte (de altfel, in absenţa acestei dovezi cenaclul nu mai poate fi legat de o miză profesională). Cu alte cuvinte, un cenaclu operaţional este acela care posedă mijloacele de a determina perfecţionări sensibile ale unor texte semnate de membrii săi. S-ar putea chiar spune că un bun cenaclu SF este in măsură să producă texte colective (genul pare a fi in mod special favorabil unor asemenea incercări).

Cea de a doua categorie conţine cenacluri care pot fi denumite, in absenţa unui termen mai potrivit, „decorative". Ele sint formate din grupuri de tineri bine intenţionaţi, care iubesc literatura de anticipaţie, dar nu sint in măsură să favorizeze ivirea unor texte valoroase (apariţia acestora din urmă datorindu-se unor sclipiri individuale, lipsite de orice legătură cu activitatea cenaclului). Asemenea cenacluri au fost reprezentate la consfătuire. Fapt semnificativ, la multe dintre şedinţele consfătuirii reprezentanţii lor au fost absenţi, dovedind astfel că prezenţa lor in Cluj-Napoca a fost nu atit un act intelectual, cit unul „monden"; se pare că pentru unii cenaclişti intrarea in „mişcarea SF" a insemnat nu neapărat pasiune pentru literatură şi pentru ştiinţă, ci mai degrabă o formă de a profita de unele avantaje: sejur gratuit de trei zile intr-un oraş frumos, vreun premiu „picat" la concursul anual al consfătuirii prin ingăduinţa unui juriu generos, sprijinul acordat de autorităţile din localitatea unde au loc şedinţele cenaclului. (Pentru că nu vreau ca prezentul comentariu să fie atins de vreo nuanţă autoritaristă, aduc precizarea că, in principiu, un cenaclu format din „fani", care nu doresc cu tot dinadinsul să facă ei inşişi literatură, este intru totul acceptabil. Dar dacă acceptăm că aşa stau lucrurile, devine foarte greu de justificat prezenţa celor două tipuri de cenacluri la aceeaşi consfătuire).

Consfătuirea a fost deci un test al calităţii diferitelor cenacluri din ţară. Dar ea a constituit şi un „cenaclu al cenaclurilor", a cărui prelungită şedinţă a fost foarte instructivă. S-a dovedit, de pildă, cit de folositoare este invitarea unor oameni de ştiinţă. Expunerea lectorului universitar Radu I. Câmpeanu (despre unele aspecte contemporane ale cercetărilor de fizică atomică), cea a profesorului Alexandru A Boiu (in legătură cu unele posibilităţi ale eseisticii pe teme de ştiinţă) şi a scriitorului Mihai E. Şerban (despre o foarte actuală „ştiinţă a enigmelor") au fost deosebit de incitante. Deosebit de interesante au fost şi intervenţiile rostite de scriitorii Vasile Andru şi Mihai Coman, precum şi de editorii Lucian Hanu şi N. Vuţă.

Voicu Bugariu

PREMIILE CONSFĂTUIRII CENACLURILOR DE ANTICIPAŢIE, CLUJ-NAPOCA 1984: ● Schiţă: **Bogdan Ficeac şi Mircea Ioan (Piteşti), Mircea Cotirţă (Tirgovişte) Laura Ivanovici (Craiova)** ● Povestire: **Silviu Genescu (Timişoara), Constantin Cozmiuc (Timişoara), Arthur Mihăilă (Singeorz-Băi)** ● Nuvelă **George Lazăr (Botoşani), Dan Constantin Goldiş (Timişoara)** ● Scenariu: **Veronica Pătruţ** (Cluj-Napoca) ● Eseu, critică, teorie şi istorie literară: **George Ceauşu (Iaşi), Voicu A. David (Timişoara)** ● Grafică: **Radu Gavrilescu (Iaşi); Viorel Pirligras (Craiova); Tudorel Ilie (Timişoara), Iulian Mirea, Valentin Iordache (Craiova).** ● Pictură-sculptură: **Dorel Găină (Oradea)** ● Colaj fotografic: **Marian Mirescu (Craiova)** ● Premiul „Prima verba": **Dragoş Cojocaru (Iaşi)** ● Premiul pentru publicaţii de profil: **revista „Echinox SF", (Cluj-Napoca), revistele „Quark", şi „SF contact" (Iaşi)** ● Premiul pentru cel mai activ animator: **Dan Merişca (Iaşi)** ● Premiul pentru originalitate: **Doru Pruteanu (Singeorz-Băi)** ● Premiul special: **Mihail Grămescu (Bucureşti)** ● Premiul Uniunii Scriitorilor din R.S.R.: **Constantin Cozmiuc (Timişoara)** ● Premiul revistei „Tribuna": **Cristina Iliescu (Iaşi)** ● Premiul revistei „Cronica": **Dănuţ Ungureanu (Bucureşti).**

Fascinaţia oraşului

Urmare din pag. I

sonoră, fabrici care işi consumă in sine copleşitoarea lor energie tectonică, oameni trăind cu intensitate in spaţiul secundei şi al eternităţii, viaţa insăşi, văzută ca un amestec mirific şi uimitor, triumfind şi născindu-se mai departe.

Prezenţa relităţii citadine in poezie mi se pare, aşadar, un fapt cit se poate de firesc, oraşul situindu-se cu deplină indreptăţire in rindul „lucrurilor poetice", ca să folosesc o expresie a lui Mikel Dufrenne. Nu e mai puţin adevărat că pentru imaginaţia poetică incursiunea in toposul urban nu este lipsită de riscurile care decurg din raporturile ce se stabilesc intre sensibilitatea poetului şi lumea urbană. Se scriu poeme in care oraşul deţine, ca să spun aşa, o funcţie preponderent decorativă, ambientală, ca şi cum simpla inserţie a elementelor din „scenografia" zilei ar fi suficientă ea insăşi pentru a conferi valoare poeziei respective. Este acea situaţie tipică in care preluarea elementelor din realitatea imediată e realizată fără o filtrare artistică suficientă, cind elementul nud, de sorginte concretă, jurnalieră accede la statutul de poezie, cu pretenţiile şi ifosele valorii şi cind componentele decorului sau faptul de viaţă neprelucrat sint considerate semnul cel mai sigur al autenticităţii. In ce mă priveşte, consider că aceste producţii literare plătesc, inevitabil, un scump tribut efemerului, derizoriului, „modei", fiind lipsite de forţa şi perenitatea pe care le pot conferi numai viziunea integratoare asupra realităţii, raportarea permanentă la coordonata fundamentală a timpului. Dimensiunea estetică a poeziei n-a ţinut şi nu poate să ţină doar de aceste elemente scenografice; profunzimea ei va sta mereu in substanţa vizionară.

In aceeaşi ordine de idei, mi se pare destul de simplificatoare acea viziune in care oraşul apare exclusiv ca o realitate terifiantă. Această „negare" a oraşului şi reprezentare a lui ca un spaţiu lipsit de armonie, ca o hidră haotică, informă, in care omul pare alienat de invazia elementelor civilizaţiei tehnologice, şi promovarea unei nostalgii bine disimulate a lumii bucolice nu poate să fie decit expresia unei insuficiente forţe de penetraţie a eului liric, o „comodă" aliniere la viziunile schematice despre oraşul contemporan, in perimetrul căruia — cu toate relele lui adevărate sau imaginare — omul de azi trăieşte şi visează, regăsindu-şi, prin inepuizabile resurse de adaptare, un echilibru de tip nou, dinamic şi plin de frumuseţe. Pentru că, intr-adevăr, dincolo de aparenţele uneori dezarmante ale cotidianului citadin, pulsează şi străluceşte o gilgiitoare viaţă adevărată, o puternică şi mereu optimistă existenţă umană, care se cere privită cu mereu proaspătă uimire şi bucurie, cu funciară simpatie şi inţelegere, fiindcă, dincolo de toate elementele civilizaţiei tehnologice, dincolo de beton şi asfalt, de electronică şi maşini automate, de aur şi rachete, de tramvaie şi roboţi, se află omul, această supremă realitate a poeziei şi a naturii, căreia ii sint dedicate şi ii vor fi dedicate toate poemele lumii.

Rugbyul — o afacere de familie?

Victoriile asupra Ţării Galilor şi Scoţiei i-au făcut pe tehnicienii rugbyului românesc să confunde recentul turneu occidental cu un obiectiv turistic. Numai că voiajurile de plăcere nu se fac cu culorile naţionalei pe piept. Rugbyul românesc a ajuns la nivelul reprezentativei un joc orb, bizuit exclusiv pe o inaintare an de an mai solicitată, incapabil de a ieşi pe treisferturi din stereotipia loviturilor de picior in tuşă. Tehnica pasei a devenit din ce in ce mai deficitară, iar treisferturile naţionalei noastre au făcut chiar in meciuri mari figuraţie. Campionatul se rezumă la o luptă dură şi violentă, intre citeva echipe: Steaua, Dinamo, Farul, Griviţa Roşie, fără ca măcar să dea ciştig de cauză celei mai complete şi deschise ca joc echipe: Farul Constanţa. Acest joc de uzură, cu accent pe forţă, şi fără perspectivă, din pricina absenţei unei concepţii moderne de joc a fost şi este intreţinut la nivelul reprezentativei naţionale, unde s-a mizat pe superdotarea unei garnituri remarcabile, şi mai ales pe capacitatea de joc a inaintării.

Roadele unei asemenea conduite a tehnicienilor le-am văzut in şirul de rezultate ultime ale naţionalei noastre de rugby care, uzată de jocul inchis şi fără perspectivă impus acestei echipe ani de zile, neimprospătată cu jucătorii potriviţi sau rău improspătată cu jucători noi, a clacat fără drept de apel in mai toate meciurile ultimului sezon: 6 meciuri pierdute din 8, majoritatea la diferenţe mari. In aceste intilniri eseurile româneşti sint o floare rară. Românii au marcat 96 de puncte, dintre care 33 Spaniei, dar a primit 149 de puncte, ceea ce vorbeşte de la sine. Dacă scădem meciul cu Spania din socoteală, rezultatul este şi mai apăsat: 63 de puncte româneşti, faţă de 130 primite de români. In turneul din Franţa unde echipa României a ciştigat doar un meci, totalul este de 34 puncte la 59 primite, iar in Anglia unde nu s-a ciştigat nici un meci: 26 marcate la 54 primite.

Din cele trei mari obiective ale ultimului său sezon rugbistic, intilnirea oficială cu Franţa, cea cu Spania şi turneul incheiat cu un meci test cu Anglia, naţionala română n-a atins decit unul, pe cel mai uşor: obiectivul spaniol. Infringerea in faţa francezilor la Bucureşti este cea mai severă suportată acasă, iar infringerile din turneul englez in contradicţie cu toate celelalte comportări rugbistice româneşti pe pămint britanic. Şi asta atunci cind recomandată de o carte de vizită cu greu obţinută echipa românească dădea marele său examen in faţa publicului şi tehnicienilor de rugby englezi. Intrebarea este dacă se putea mai mult in meciul cu Anglia. Şi dacă privim inapoi la intilnirile cu Irlanda, Ţara Galilor, Scoţia răspunsul este indiscutabil: da. Condiţia era ca XV-le românesc să nu se angajeze, intre altele, intr-un dificil turneu francez mai ales că ţinta cea mare era meciul cu echipa Angliei Rugbiul românesc are nevoie de cit mai multe intilniri internaţionale, dar nu oricind şi oricum. Cui au servit meciurile din Franţa? Şi de ce trebuiau susţinute de echipa care mergea la meciul test cu Anglia? De ce acest meci nu s-a bucurat de o atenţie şi o pregătire specială, cu atit mai mult cu cit s-a văzut situaţia lotului român in meciul cu Franţa de la Bucureşti? Poate fi tratat un turneu de afirmare şi de prestigiu cu un voiaj de revelion?

Acestea sint cauzele imediate ale infringerii din faţa Franţei şi mai ales a Angliei. Dar mai sint şi cauze mai adinci şi mai vechi de care ne-am ocupat altădată. Preferinţele griviţene manifestate la nivel de federaţie şi de conducătorii tehnici ai naţionalei, care sint in evident conflict cu evoluţia echipelor noastre de rugby, constituie una din cauze. Să observăm că deşi de ani in şir Farul Constanţa vădeşte un apetit rugbistic remarcabil, probind un joc complet şi procurind jucători şi altor echipe, această echipă nu-şi are locul meritat in constituirea naţionalei noastre de rugby. Despre Naca, antrenorul constănţean se ştie că n-a jucat in XV-le reprezentativ dar dacă rugbişti consacraţi şi faimoşi dau rezultate proaste ca antrenori, chiar la naţională, de ce n-ar fi folosiţi cei care dovedesc că ştiu să promoveze, să formeze jucători, să alcătuiască o echipă cu adevărat redutabilă. Efectele acestui mod exclusivist de a privi campionatul şi reprezentativa pe amintiri, pe ambiţii mărunte pe combinaţii de club şi familie şi nu pe realităţi, a dus la menţinerea şi apariţia in lot a unor rugbişti care nu-s deloc superiori, ba chiar inversul, unora rămaşi la echipele lor de club. Dispariţia talonerului Munteanu din lotul pentru Anglia este cu totul inexplicabilă el fiind, evident, un taloner de reală clasă internaţională. Constănţeanul Ploţchi, autorul celor mai multe eseuri in campionat, a fost lăsat acasă. Se preferă numele familiare şi cele de familie. A se vedea fiul antrenorului Rădulescu şi fiul preşedintelui federaţiei — Moraru. O mare garnitură de rugby işi incheie cariera fără glorie.

In cauză este in primul rind conducerea tehnică a naţionalei noastre de rugby. Iar succesele XV-lui nostru sint de atribuit in primul rind celor din teren şi nu tehnicienilor de pe tuşă, care i-au băgat intr-un turneu inutil şi demoralizant in Franţa pentru a-i expune unui alt turneu de data aceasta de prestigiu, cel din Anglia, terminat fără glorie. Dar rugbyul românesc şi-a dovedit vitalitatea iar oamenii care să-l indrepte se cuvin a fi găsiţi acolo unde nu s-a căutat pină acum. Ceea ce nu s-a inţeles la federaţia şi conducerea noastră tehnică rugbistică este că acolo unde e vorba de culorile patriei, familiuţele şi afacerile de familie n-au ce căuta. Este timpul unei redresări.

Discobol

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

„Sinteza artelor": muzica

Alături de artele plastice stă, in optica diversiunii, muzica: amindouă ar fi arte „universale" care depăşesc restringătorul „limbaj", naţionale şi, apte, de aceea, a constitui un domeniu unde operaţiunile de expurgaţie a identităţii spirituale a unui popor se pot produce mai uşor. Dacă secţiunea „belle-arte" revenise, in formaţia „istorică" a „Europei libere", Monicăi Lovinescu, viza in creaţia muzicală ar fi urmat să o dea Virgil Ierunca, muzicologul care deţinea şi programul tactic general. De altfel, această tipologie a criticului de direcţie diversionistă, „ideolog" in mai multe arte, nu trebuie confundată cu aceea a criticului practician, care acţionează in teritorii autonome. Arareori Sanda Niţescu a comentat literatură, fiind specializată numai in belle-arte; Radu Stan şi Sever Tipei nu s-au aventurat dincolo de marginile muzicii, unde se mişcă insă fără abateri de la o linie stabilită mai „de sus".

S-a inţeles, aşadar, că nici muzicologia nu a scăpat de manevrele criticii diversioniste de „front artistic". De la „teoreticienii" artelor, activi in literatură şi in pictură, ca şi in muzică, şi pină la practicienii care execută calculele parţiale, toată lumea reproduce tezele pe care le cunoaşte mai bine. Şi care sint, de exemplu, in muzică, aceste teze? In general, acelea care definesc „estetica" disolutivă promovată de grup, adaptate, bineinţeles, la condiţiunile obligatorii de pe teren. Muzica, de pildă, ar fi o artă universală şi cu limbaj depărtat de substanţa ideologiilor; dezideologizarea muzicii s-ar putea produce şi mai repede, prin raport, să zicem, cu literatura. Totuşi, cit de abstractă ar fi materia muzicală totuşi tradiţia naţională există şi aci aşa incit o intiie operaţiune ar fi aceea de eliminare a inerentului „localism". G. Enescu, pe care diversiunea incercase o vreme a-l folosi, ca şi pe Brincuşi, in chip de exilat celebru, deveni, mai apoi, un „plagiator" a cărui culpă ar fi fost... valorificarea folclorului românesc. Virgil Ierunca scrisese pe tema aceasta cite ceva, după cum se ştie.

Insă, dacă e să respectăm adevărul, prelucrări de muzică poporană făcuse şi Bartok nu doar Enescu, Bartok insă e, in optica lui Virgil Ierunca, un compozitor serios; Enescu, nu. Antiromânismul unor astfel de judecăţi ale căror principii se diferenţiază „de la caz la caz" este, cred, indeajuns de clar. Orişicum ar fi, muzica trebuie să piardă trăsăturile româneşti, chiar dacă acela care o creează este, citeodată, un „exilat". Pe tema aceasta, probele sint destule şi intr-un rind cineva jubilase, la „Europa liberă", vorbind despre Costin Miereanu şi Horaţiu Rădulescu, asimilaţi altor culturi şi rupţi de aceea românească. Acest anexionism la o **condiţie cosmopolită apatridă** nu e decit ideea deznaţionalizării creatorului, atit prin creaţie cit şi prin biografie; teza a luat forme atit de monotone, incit dovezile suplimentare nu sint chiar de nici un folos.

Deznaţionalizarea ar incepe şi aici prin avangardism, insă un avangardism care să descompună pur şi simplu opera. Soluţia muzicologică a diversiunii este, in mod curios, o creaţie care să cultive aleatoriul şi, scoborind la origina insăşi a actului creator, să reconstituie substanţa genetică fixind-o in virtualitatea pură. Elogiile care i se făceau lui Costin Miereanu nu puteau fi, bineinţeles, intimplătoare şi interpretarea operei aceluia mergea şi in sensul unor teze disolutive. Despre ce ar fi fost, pe scurt, vorba? Omul născocise o teorie privitoare la „aspectele vizuale ale muzicii", care se poate, desigur, discuta. Insă, exegeţii diversionişti salutau utilizarea „descompunerii de partituri" pe care apoi muzicianul le reinterpreta după diverse limbaje. Creaţia ar fi, din acest punct de vedere, o accentuare treptată a enigmei insondabile, intemeiată atit pe „notaţiile tradiţionale", cit şi pe o interpretare atit de personală a lor, incit orice verificare ar fi devenit cu neputinţă de făcut. Un concert, cu muzică de Costin Miereanu (ţinut la Espèce Cardin) şi pe care grupul parizian il comentă, ar fi insemnat creaţia unei „muzici vizibile".

Descompunerea esteticului, mergind pină la condiţia ireductibilă a muzicii era elogiată şi atunci cind venea vorba de creaţiile lui Gh. Costinescu. „In căutarea cintului", una dintre producţiile acestuia, ar fi fost o imbinare de muzică şi pantomimă, utilizind cincisprezece instrumentişti risipiţi prin sală. Sever Tipei, care lăuda acest procedeu, pronunţa, e drept, in 1972, termenul de „colaj" (avizat pe atunci, mai apoi dispreţuit ca o aberaţie a creaţiei). Tot despre „colaj" era vorba şi intr-un „Canto II", al altui compozitor, unde, zicea Sever Tipei, „materialul de bază este format de alăturarea unor colinde bihorene luate din colecţia lui Bartok" („Limite" nr. 10/1972 pag. 13). Cit priveşte pe Horaţiu Rădulescu, el ar fi practicat, in „Doesn't anything whereto?", o muzică severă de „balet fonetic"; atit, şi nimic mai mult.

Ceea ce pare aci demn de o examinare mai amănunţită este **cultul strategic pentru disoluţie** şi pentru creaţia intemeiată pe hazard. Exegeza e, cel puţin in aceste arte al căror obiect iese din verificabil, hotăritoare şi chiar dacă adevărul operei este probabil indepărtat de imaginea ei artificializată, această imagine sfirşeşte prin a se impune. A promova o cultură a destrămării, o artă deznădăjduită ca şi cum lumea pe care o comunică ar fi haosul pur — iată soluţia esteticii de „front comun" a diversiunii.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

O ISTORIE A OAMENILOR

Apariția cărții lui Fernand Braudel, **Structurile cotidianului**, constituie fără îndoială, un eveniment ce merită comentat pe larg. După ce Editura Meridiane ne-a oferit, pe lîngă sintezele de istoria artei, dense și utile introduceri în istoria civilizațiilor, avem acum la dispoziție în seria „Arte și civilizații" una dintre cele mai interesante și dezbătute lucrări din secolul nostru. Ca și Arnold Toynbee, dar pe altă cale, Fernand Braudel a îmbrățișat aventura umanității și a încercat să-i explice direcțiile. Adrian Riza a învesmîntat cartea în frumoase fraze românești, urmărind cu pricepere un text dens și cu o impresionantă varietate terminologică; stilul este atractiv și plin de substanță, așa cum l-a voit în franceză marele istoric. Adrian Riza a adăugat o folositoare postfață în care a pus la dispoziția publicului larg date despre autor și despre această sinteză de mare respirație. Puțini istorici din vremea noastră îndrăznesc să elaboreze sinteze, ca cea de față; un material imens s-a strîns prin efortul colectiv al istoricilor și specializarea se impune cu autoritate. Dar Fernand Braudel nu face parte din specialiștii care se închid în domeniul lor și doresc să-și „facă datoria", adică să devină experți în cite o problemă, ceea ce nu este puțin în vremea noastră în care amatorismul și impostura sînt larg răspîndite. Braudel a abordat, de la bun început, o temă de anvergură, atunci cînd a dat la iveală o carte în care accentul nu cădea pe Filip al II-lea al Spaniei, ci pe Mediterana din vremea acestui monarh, adică pe un spațiu întins de civilizație. Salutată cu legitimă satisfacție de către părintele „noii istorii", Lucien Febre care a recunoscut în carte un rod plin de promisiuni al luptei sale pentru o istorie integrală, umanizată, opusă net istoriei „istorizante", aceea care redă evenimente și fapte, fără profunzime, lucrarea s-a dovedit un prolog. A urmat, după ani lungi de cercetări și reflexie, o sinteză care a redat experiența de o viață a unui specialist care-și regîndește domeniul activității sale: **Civilisation matérielle, économie et capitalisme** ieșită de sub tipar acum cîțiva ani a anunțat, din însuși titlul său, o viziune nouă asupra lumii moderne. Pornind de la civilizația materială, adică de la modul în care omul își organizează existența cotidiană, urmărind economiile, adică jocurile schimbului economic provocate de producerea bunurilor și de circulația lor, ajungem la civilizații care, ne spune Braudel, sînt altceva decît culturile, „o civilizație care nu a atins încă maturitatea, cota sa optimă și nici nu și-a asigurat creșterea". Pe aceste trei trepte suim spre culmi, de unde putem contempla mersul lumii de-a lungul secolelor 15—18, din momentul demarării ei spre noi orizonturi și pînă la revoluția industrială care a schimbat fața lumii. Trei tomuri masive au apărut la Paris în deceniul al șaptelea și al optulea al secolului nostru, cînd opera a fost reluată și îmbogățită; primul tom pe care-l avem azi în Editura Meridiane, în două volume, redă ediția din 1979.

Sinteza lui Fernand Braudel a fost amplu discutată, așa cum era de așteptat: a fost comparată cu lucrarea vastă a lui Toynbee și cu acea piatră de hotar care a fost opera lui Leopold von Ranke. Indiferent de obiecțiile care i s-au putut aduce, sinteza istoricului francez s-a impus cu autoritate: Pierre Chaunu a afirmat că primul tom este un fel de „cîntărire a lumii", în timp ce alți specialiști de prestigiu au salutat nou chip al umanității care ieșea la lumină din inteligenta lucrare a lui Braudel. Mai suspicioasă față de istoriografia „Analelor", istoriografia britanică nu s-a sfiit să descopere în această operă un nou mod de a înțelege trecutul: în prestigioasa revistă britanică „The Historical Journal", A.W. Lowett constata că era regretabil faptul că „mulți istorici englezi s-au refugiat în istoria narativă care izgonește gîndirea din text". Prestigiul de care se bucură Fernand Braudel este dovedit și de întemeierea unui Centru pentru studiul economiilor, al sistemelor istorice și al civilizațiilor, care-i poartă numele, în statul New York.

Braudel scrie o istorie care se citește cu plăcere, atît de către specialist, cît și de cititorul obișnuit, dovadă că savantul a împlinit dezideratul lui Lucien Febre de a oferi oamenilor o istorie în care să se poată recunoaște; împotriva acumulărilor de date, a pozitivismului obositor și a romantismului care proslăvea cite o bătălie sau cite un principe, alungind discernămîntul, istoria cultivată la „Annales" a adus în prim plan oamenii și civilizația care le reflectă gîndurile și aspirațiile. Istoria este o artă frumoasă în cartea lui Braudel care știe să scrie: pentru a sugera relațiile dintre puterea princiară și oraș, el descrie parcă în treacăt galeria secretă care îngăduia prințului să treacă fluviul Arno din palatul Pitti pînă la Uffizi, „această galerie care mai există și astăzi este firul de păianjen care, de pe margine, supraveghează orașul prins în plasă" (II, 312). Istoria nu proclamă și nici nu se înfierbîntă, ci surprinde gîndirea și sensibilitatea oamenilor din trecut în cele mai aparent anodine elemente. În paragraful „Numai ansamblurile au importanță", autorul scrie: „Cu obiectele lor, de obicei izolate, muzeele nu ne învață decît abecedarul unei istorii complicate. Esențialul constă, dincolo de mobilele înseși, în dispunerea lor, liberă sau nu, și în atmosferă, în arta de a trăi, în încăperea care le conține și, în același timp, în afara ei, în casa din care face ea parte" (II, 52). Desigur că autorul a profitat de pe urma cărților din colecția „Viața cotidiană la...", frecvent citată; dar analiza știe să surprindă în gestul cotidian o semnificație. Și aceasta mai ales datorită faptului că istoria nu se închide în domeniul faptelor politice sau economice sau culturale, ci le combină, cu o forță de sinteză cu adevărat impresionantă. Investigarea vieții materiale înseamnă conexarea datelor și drum deschis cercetării pluridisciplinare. Apoi, se adaugă experiența interpretului care nu se lasă fermecat de ceea ce îi sugerează faptul ieșit din comun; nu evenimentul excepțional, repetă Braudel, ci datul încărcat de gîndire și sensibilitate ne dezvăluie trecutul. Vorbind de modă, el afirmă: „legea o face cel mai admirat, nu neapărat cel mai puternic și nici, așa cum cred francezii, cel mai iubit sau cel mai rafinat" (II, 67). Autorul trece constant dincolo de frontierele Europei și demonstrează, fără lux de expuneri teoretice, cum se scrie o istorie care nu se vrea europocentristă; asemănările dintre oamenii așezați la mari distanțe sînt tot atît de grăitoare ca și diferențele. Există, apoi, distanțe impresionante în timp: „modul nostru de comportare la masă reprezintă o sumă de detalii pe care uzanța le-a impus lent, unul cîte unul, și în mod deosebit de la regiune la regiune. Lingura și cuțitul sînt deprinderi destul de vechi. Cu toate acestea, folosința lingurii nu s-a generalizat decît în secolul al XIV-lea, ca și obișnuința de a da cuțite la masă: înainte vreme mesenii și le aduceau de acasă. Tot astfel, obișnuința ca fiecare să aibă în fața lui un pahar. Politețea veche cerea să golești paharul, apoi să-l treci vecinului care, la rîndul lui, proceda la fel" (I, 232). Există distanțe în spațiu și autorul observă că sînt două „comportamente în viața de fiecare zi: poziția așezată și poziția chircită pe vine" (II, 33). Dar există și asemănări, după cum sugerează locul ocupat în existența cotidiană de vin sau de ceai (I, 295) sau obiceiurile inspirate de atitudini fundamentale naturii umane: „În realitate, orice civilizație are nevoie de luxuri alimentare și de o serie de stimulenți, de „dopanți". În secolele XII și XIII, nebunia mirodeniilor și a piperului; în secolul al XIV-lea primul alcool; apoi ceaiul, cafeaua, fără să mai punem la socoteală tutunul". Și de aceea avea dreptate fiscul venețian să taxeze băuturile inventate „o da inventarsi, inventate sau care urmează să se inventeze" (I, 304). Din asemenea asemănări și constante deduce Braudel „structurile" care joacă un rol esențial în sinteza lui.

Adrian Riza subliniază, pe bună dreptate, faptul că este „braudeliană credința într-o istorie umană, o istorie vie, într-o istorie frumoasă". Conexarea datelor aduse la lumină de discipline diverse, ca și extinderea la limite a domeniului cercetat, prin permanente comparații, reconstituie viața trecutului care nu mai apare ca un muzeu imaginar, ci ca o lume din care a ieșit cea în care vietuim noi. Intervalul de timp studiat de Braudel arată cum a apărut lumea noastră și de ce nu a apărut mai devreme. „Am putea merge pînă la Ferney la Voltaire, și, pentru că o ficțiune nu costă nimic, am putea sta de vorbă cu el îndelung, fără surprize prea mari. În planul ideilor, oamenii secolului al XVIII-lea sînt contemporanii noștri, spiritul lor, pasiunile lor rămîn destul de aproape de ale noastre, într-atît încît să n-avem sentimentul desrădăcinării. Dar dacă înțeleptul de la Ferney ne-ar reține la el cîteva zile, fiecare din amănuntele vieții de zi cu zi, chiar grija pe care ar arăta-o față de propria persoană, ne-ar uimi foarte tare. Între el și noi s-ar ivi distanțe îngrozitoare: luminatul de seară, încălzirea, transporturile, hrana, bolile, medicația... Trebuie deci, odată pentru totdeauna, să ne desprindem de ambientul realităților noastre pentru a face, așa cum trebuie, această călătorie în contracurentul veacurilor, pentru a regăsi regulile care, prea multă vreme, au ținut omenirea închisă într-o stabilitate destul de greu explicabilă, dacă ne gîndim la mutația fantastică ce trebuia să urmeze" (I, 13). Reconstituind trecutul, istoricul descoperă structuri care îi trădează imobilisme. Oamenii pot avea idei „înaintate", dar acestea nu prind teren dacă nu se modifică structurile. „Descoperiri adevărate rămîn literă moartă pentru că nimeni nu are, nu își închipuie că are nevoie de ele"; nu este reținută descrierea pe care Jean Tardin o face gazului natural, în 1618, așa cum Schwenter expusese principiul telegrafului electric în 1935, descoperirea submarinului, în 1775, de către americanul Bushbell rămînînd fără consecințe.

Structurile cotidianului le aflăm de-a lungul unei fascinante călătorii care ne poartă prin casele oamenilor din secolele apuse. Mai întîi, urmărim curba demografică și constatăm că populația nu a crescut linear timp de patru secole; apoi, asistăm la masa locuitorilor globului nostru și vedem cum s-a răspîndit griul, mai avar cu darurile, și mai generos orezul și mai ales porumbul. Alimentele de bază ne introduc mai departe în menu-ul oamenilor, în alimentația celor bogați și a celor săraci. Pentru că Braudel reliefează tot timpul inegalitățile din lumea veche și arată că aceste conflicte pun în mișcare istoria. Pătrundem în locuințe și observăm interioarele, costumele și moda. Apoi, apare problema surselor de energie care rămîn tot timpul la un nivel neglijabil față de energia din zilele noastre: ne oprim la trei mari invenții care au contribuit la schimbarea vieții cotidiene: praful de pușcă, tiparul, navigația, dar vom remarca incetineala transporturilor și greutatea cu care se transmiteau noutățile dintr-o parte în cealaltă, nu a lumii, ci chiar a Europei. Un capitol mai tehnic ne va vorbi despre monede, jocuri monetare, instrumente de credit, pentru ca ultimul capitol, întru totul remarcabil să ne descrie marile aglomerații din trecut — orașele, care au ieșit din sate, dar au elaborat alt tip de civilizație decît acestea. „Orașul este de multe ori un material țărănesc luat încă o dată la mînă, frămîntat bine din nou" (II, 301—302); în multe zone ale lumii diferența nu s-a făcut repede observată, ca în Sud-Estul European, unde orașul a fost construit prin asamblarea „mahalalelor", unități avînd o bază umană, ieșite fiind, de obicei, din creșterea cîte unei familii (după cum a arătat Gönul Tankut la colocviul de la Veneția din 1971, comunicare, din păcate, ignorată de Braudel). Numai în Occident lucrurile au cunoscut o altă evoluție, acolo orașul înregistrînd „o victorie deplină, cel puțin în Italia, în Flandra și în Germania. El a trăit un timp îndelungat experiența unei vieți pline, neîngrădite, eveniment colosal a cărui geneză nu poate fi urmărită cu toată rigoarea" (II, 303). Orașul a devenit model al lumii moderne și civilizația în care trăim își are obîrșia în acest fenomen apărut în viața oamenilor din mileniul al doilea.

Capitolul despre orașe este deosebit de instructiv și el conferă lucrării lui Braudel o originalitate incontestabilă. Aceste „universuri desechilibrate" au propulsat tot timpul noul prin dinamismul lor. Autorul ne prezintă în paragrafe excelent alcătuite mici monografii istorice ale marilor orașe de la începuturi — Neapole, Sankt Petersburg, Beijing, Londra. Să adăugăm ca amănunt grăitor cazul ducesei de Marlborough, „redutabila Sarah", care a trăit în prima parte a secolului al XVIII-lea în palatul Marlborough din Londra ridicat de Sir Cristopher Wren în 1709—1711, într-un stil atît de plin de ostentație, încît a umbrit însăși curtea regelui George al II-lea din apropiere, monarh desemnat de Lady Sarah drept „vecinul George". Inegalitățile, mișcarea bunurilor provocată de cei bogați și forța de muncă în creștere adusă de cei sărmani au preschimbat orașele în motoare ale lumii moderne. Dar, remarcă Braudel, orașul medieval era mai echilibrat și mai curat.

„Structurile" descrise de Braudel s-au transformat lent și economia de piață nu a cuprins toată societatea din trecut. În lecția inaugurală ținută la College de France, în 1973, Emmanuel Le Roy Ladurie a accentuat acest aspect și a vorbit despre „istoria imobilă" care a îmbrățișat realitatea umană pînă la sfîrșit de secol XVIII. Mai nuanțat, Braudel ne sugerează o mișcare lentă, amintindu-ne teoria care l-a făcut celebru în istoriografie — a celor trei nivele ale timpului istoric: evenimentul, conjunctura și durata lungă, aceea care perpetuează moduri de existență de-a lungul secolelor și mileniilor. Expusă în 1969 în volumul **Ecrits sur l'histoire** alcătuit, scrie Braudel, la sugestia colegilor polonezi, teoria duratei lungi a fost repede adoptată de istorici, chiar dacă s-au adus corecturi tendinței lui Braudel de a considera durata lungă o „închisoare", un palier al timpului care frînează și oprește mișcarea. Dar realitățile la care se oprește Braudel nu pot explica totul; economicul domină expunerea în care autorul a cumulat cele mai diverse date. Dar firul conducător parcurge domeniul economic, acolo unde apare și se dezvoltă economia capitalistă.

Tehnica progresează lent și atunci cînd apar diligențele rapide ele stîrnesc criticile pasagerilor: cușca lor „este atît de strîmtă și locurile din ea sînt atît de înghesuite, încît atunci cînd e vorba să coboare, fiecare îl roagă pe vecin să-i dea înapoi piciorul sau mîna" (II, 192). Dar progresul nu este lent datorită faptului că structurile sînt tenace și oamenii renunță greu la moduri de a gîndi. Nu numai perspectiva oferită de contemporaneitate poate furniza explicațiile cele mai convingătoare, cît mai ales explorarea atentă a refuzului, care poate dezvălui un puternic și bine gîndit atașament față de valori din trecut, mai prețioase decît noile valori propuse de înnoire. Semnificativ este citatul din Jean-Baptiste Say, din 1828: „Vă mărturisesc că nu simt nici un fel de înclinare pentru moda imobilă a turcilor și a altor popoare din Orient... Sătenii noștri sînt puțin turci în privința modei" (II, 62); într-adevăr, atît casta conducătoare otomană, cît și țărănimea săracă preferau lucrurile consacrate de obiceiul îndelungat, din motive deosebite, dar cu un egal atașament față de tradiție. Putem oare susține că durata lungă este o „închisoare", atît timp cît nu luăm în considerare conținutul tradițiilor? Refuzul poate veni din partea unei încăpățînate desconsiderări a realității, dar și în urma cîtarirății avantajelor iluzorii oferite de inovație. Apoi, durata lungă nu își duce propriul său destin, ci se află, după cum demonstra recent Michel Vovelle, într-un permanent dialog cu evenimentul. Progresele lente ale tehnicii ne arată, în fond, cum a înlocuit înțelepciunea dinafară vechea înțelepciune dinăuntru, aplecată asupra esențelor, a permanențelor. Or, pentru a sesiza și a surprinde acest îndelung proces trebuie acordat un loc mai important mentalităților care își lasă amprenta nu numai asupra hranei, îmbrăcămintei, locuinței, cît mai ales asupra stilurilor culturale pe care sinteza lui Fernand Braudel nu le introduce în expunere.

Grăitor este faptul că pictura nu este citată și folosită decît ca document: Veronese, Bosch, Velasquez ne dezvăluie cum se mînca și ce se mînca în trecut. Dar dacă aranjamentul mesei a fost un simbol? Dar dacă pictorul a preferat un tip de farfurie observat la alți artiști din alte țări? Arta nu fotografiază niciodată realitatea, decît atunci cînd vrea să-și ascundă mediocritatea. Or, marii pictori citați sînt folosiți pentru a reconstitui activitățile prozaice, dar nu și pentru a regăsi formele de depășire a realității sau de evaziune, după cum diviza Robert Mandrou tipurile de activități umane: aflăm date despre tehnicile manuale, monede și spirit capitalist, dar prea puțin despre noile concepții artistice, despre erudiție, gîndirea filosofilor și a oamenilor de știință, așa cum nu intră în descriere nomadismul, lumile imaginare, stările colective, precum spaima analizată de Jean Delumeau. Întîlnim în lumea materială prezența gîndirii, dar nu găsim în structurile cotidianului viziunile despre lume, acele cadre conceptuale acceptate de indivizi sau grupuri, din care au izvorît ideile capabile să ghideze pe om în viața lui cotidiană.

Fernand Braudel se ocupă de economii și globalitatea practicată de el nu îmbrățișează și „depășirile" cotidianului. Dar activitățile prozaice sînt tot timpul luminate de jocul sclipitor al inteligenței umane pe care autorul a surprins-o cu măiestria unui savant care se ocupă de trecut nu pentru a-l reconstitui, pur și simplu, ci pentru a-l sili să-și dezvăluie dinamica internă. De la viața materială, spre palierul sistemelor economice latura cuvîntătoare a ființei umane devine tot mai vizibilă. Este un motiv în plus să așteptăm cu nerăbdare tomurile următoare ale acestei sinteze care ne oferă una dintre cele mai documentate și incitante imagini a plămădirii lumii în care trăim.

Alexandru Duțu

Balcanice

MELIH GEVDET ANDAI

Ploaie

Împreună cu vrăbiile se lasă ploaia
Cine sînt vrăbiile
Cine e ploaia.

De unde a ieșit

A ieșit soarele, a ieșit luna
Plantele au încolțit în pămînt
Au ieșit turmele
Omul a ieșit
După atîta chin
Numele a ieșit, a ieșit verbul...

Dar minciuna aceasta
De unde-a ieșit minciuna aceasta?

Păsări și nouri

În tainița unui han
Sub o lampă de-aramă
Am găsit un vechi manuscript ferecat
Poate rămas de la selgiucizi.
Pe fiecare pagină pete de vin
Lăsate de autor sau de vreun cititor, cine știe.

Spre final, într-un loc ferit undeva,
Erau adăugite următoarele cumplite cuvinte:
„Bolta cerească e stavila creierului nostru,
Prin ea umblă păsări și nouri".

Moartea

Albastrul îl înțelegi
Marea o înțelegi
Albastra mare
Greu s-o înțelegi...

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

O casă ca oricare alta

„Casa" lui Kliment Ţacev, din romanul cu acest titlu, este și nu este, în același timp, ca oricare alta. Este obișnuită prin felul că se confruntă cu probleme cunoscute și cvasi-generale : dificultățile tinerilor care încep viața socială și familiară pe cont propriu, anumite practici nocive, abuzul de putere și entropia unor instituții, banalitatea vieții de slujbaș și drumul ei ireversibil către moarte etc. Nu este totuși „ca oricare alta" pentru că toți oamenii acestei familii sînt înzestrați cu mari calități morale, și totdeodată sînt foarte obedienți, niște cetățeni cu adevărat exemplari. Scriitorul folosește mijloace caracterologice aproape schematice în ceea ce-i privește, și cred că o face în mod conștient, tocmai pentru a evidenția și mai mult golul existențial care-i amenință. Dacă structura lor sufletească este atît de elementară, aproape ca în regulamentul de ordine interioară al colonelului Cerkezov, existența pe care o duc aglomerează o seamă de întîmplări, de asemenea, banale, dar profund revelatorii pentru o altă față a lucrurilor. Aici stă de fapt și talentul neobișnuit al acestui prozator, și al unei întregi literaturi scrise de vecinii noștri. Am mai constatat acest fapt și cu ocazia altor cărți din literatura rusă, bulgară sau sîrbă și slovenă, din literaturi care transcriu obsesia aceluiași destin istoric. Există la acești confrați ai noștri, unii dintre ei scriitori cu rezonanță planetară, o adevărată cufundare în realitatea ca atare, o voluptate a formei cît mai particulare a evenimentelor. Tipul de locuință, prețurile obiectelor și ale diferitelor servicii, moravuri de epocă, transportul în comun, plasele grele cu alimente, avariția soților, ș.a.m.d., o mulțime de notații populează paginile cărților lor, transformîndu-se prin adițiune într-un adevărat studiu de moravuri. Ceea ce pare o carență de meditație se transformă pînă la urmă într-o formă glorioasă din punct de vedere literar, în pagină densă de proză, profund semnificativă și revelatoare în ordinea umanului. Este o solutie la care trebuie să fim foarte atenți, după atîta exasperare eseistică. Aceștia sînt cei mai buni scriitori din Est, ei reușesc o întruchipare plină de căldură și totuși lipsită de fard a unei experiențe fundamentale. Nimic pompierist nu se găsește în cartea lui Țacev, cu toate că el se referă în primul rînd la viața unui „reprezentant", ca să spun așa, a unui individ care s-a străduit întotdeauna să trăiască după modelul cunoscut. Să nu ne lăsăm înșelați de timpul prezent al cărții !... Drama nu este numai a celor două zile de după pensionare. Chiar dimpotrivă... Ele subliniază tocmai cît conținut real a avut întreaga lui existență. Problemele copiilor lui sînt mai delicate. Ei au de luptat cu ticăloșia sofisticată, și încă într-o formă nemaiîntîlnită pînă acum. Prozatorul bulgar tratează cu multă finețe întîmplările și problematica tinerilor, arătîndu-ne și limitele lor, izvorîte din educație și din aspirații prost înțelese.

Personajele de fundal sînt mai diverse din punct de vedere caracterologic, deși tipologia lor este bine cunoscută din multe alte cărți. O mare carieră a făcut, de pildă, într-o anumită literatură, tipul turnătorului, al omului obsedat de denunț. O stranie vocație a murdăriei morale, a distrugerii de vieți prin mijloacele șeșizării oculte este relevată în aceste cărți. Hubcev din romanul lui Kliment Tacev are o viață lungă, și am putea cita și din alte literaturi vreo zece titluri de cărți foarte bune care îl portretizează sub un nume sau altul. Ar trebui odată făcut un studiu de fenomenologie socială, care va da concluzii extrem de interesante, în legătură cu această obsesie a unei largi categorii de scriitori. Oricît de corecți ar fi Cerkezov și fiul său, Hubcev tot reușește el ceva, dacă se ține de capul lor, și dacă între timp primește concursul unui factor mai puternic, cum este fostul cuscru al colonelului. Și tot se spune că moravurile acestea nu se mai repetă...

Romanul lui Kliment Tacev, **O casă ca oricare alta,** publicat de Editura **Univers,** a fost tradus de Minaela Deșliu. Împreună cu Valentin Deșliu, această traducătoare a făcut mult în ultimii ani pentru mai buna cunoaștere a prozei și poeziei bulgare la noi, revelîndu-se o experiență literară plină de sens. Am mai spus-o de multe ori, ceea ce fac acești scriitori din țările vecine, la ora actuală, constituie un aport major la literatura lumii configurînd o realitate autentică. Este bine să cunoaștem cărțile lor și să încercăm, dacă se poate, să scriem la fel de bine.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN TEXT** al lui **Jean-Louis Baudry, Scriitură, dispariție și profanare,** publicat în **L'Ecrit du Temps,** descifrează textul proustian în perspectivă freudiană, scoțind în evidență valoarea „fantasmatică" și melodramatică a unor scene de roman, unde „drama enunțului este lizibilă în drama înțelesului enunțat". Se procedează la o analiză plină de consecințe a textului, cu accent pe disonanțele intime, adeseori imposibil de bănuit la o cercetare curentă. Un recenzent caracterizează în acești termeni tentativa lui Baudry : „Lectura atinge nivelul de intimitate a unui aspect care se relevă în pozitia scriiturii proustiene, născindu-se prin subordonare a textului la funcțiile invocative, cele care cheamă prezența mamei autorului. Departe de a asocia o traducere analitică la un proces de creație, analiza face să apară, (...) în legătură cu exploatarea involuntară a memoriei și prin substituiri de scenografie, pînă la ce punct scriitura proustiană se apropie, mai mult decît gestul său, de adevărul său adînc, acela al unei profanări : nespectînd moartea, putem asigura supraviețuirea".

● **UN ASPECT** puțin evocat în studiile ultimelor decenii pare să-l preocupe recent pe Gilbert Durand, cunoscutul critic francez. În **Întoarcerea nemuritorilor, structuri și procedee de imortalizare în romanele lui Proust, Thomas Mann și Faulkner,** din **Le Temps de la reflexion III,** Gilbert Durand descoperă o serie de structuri literare care îi sugerează obsesii asemănătoare în opera celor trei mari scriitori. O prezentare din revista trimestrială **Littérature** scrie următoarele : „O mișcare de remitologizare pare să caracterizeze începuturile literare ale secolului XX. G. Durand ia trei exemple : Proust, Thomas Mann și Faulkner, pentru a construi cu ajutorul lor cele patru mari trăsături care compun portretul imortalității : timpul fără moarte, fără preocupare de sfîrșitul său, timpul care trece de la entropie la repetiția infinită (epifaniile redundanței), privilegiul toposului și obsesia singelui, absența sufletului sau a stării sufletești ; într-un moment progresiv prin care romanul pierde orice fel de sentimentalism, orice realism și psihologism, iar romancierul mitograf, de la Proust pînă la Faulkner, atinge astfel zona imemorială a mitului".

● **UN ÎNTREG** număr din **Le Debat** este consacrat problemei cărții, purtînd de altfel un titlu incitant, **Cartea : istorie și mit ; traiectorii ale cărții. Dosar colectiv.** Este vorba de o inițiativă lăudabilă din toate punctele de vedere, ridicînd unele probleme de interes acut ale galaxiei Gutemberg, în veacul acesta atît de decăut televiziunii și radioului. Unul dintre reprezentanții acestui număr se referea în următorii termeni la discuția organizată de revista **Debat : „Dosarul** propus se articulează din două capitole. Dacă primul încearcă să precizeze, într-o manieră polemică, o serie de dificultăți actuale ale culturii livrești (preturi, difuziune, mass-media, etc.), cel de al doilea adună contribuții referitoare la dimensiunea simbolică și culturală a cărții. E. Garin examinează în perioada dintre Evul Mediu și Renaștere schimbările de sens în metafora cărții : simbolurile unei cărți a lumii și ale unei cărți a naturii, cartea scrisă înăuntru și înafară, împrumutîndu-și uneori semnele de la magie. Ele se laicizează însă în mod progresiv, urmînd adeseori drumuri întortocheate, pînă la Galilei și la Renaștere. Borges (**Cartea ca mit**) apără cu ironie conceptul de carte sacră, necesitatea unui cult al cărții, pe care el o confundă cu nevoia de fericire a omului G. Steiner **(După carte ?)** precizează simptomele sfîrșitului cărții, pe care se ferește să-i profetizeze, dar pe care îl tratează în chip de ipoteză plauzibilă. El constată că tendințele filozofice care au presupus prin convingere și obișnuință de gîndire că există un primat al cărții, de la Descartes la Thomas Mann, au suferit atacuri serioase. Sfîrșitul cărții marchează oare o nouă virstă a lecturii ? R. Laufer **(Spiritul și litera)** insistă asupra ireductibilității enunțului tipografic la enunțul oral și scris. El subliniază astfel interesul pentru o istorie a producției materiale a textelor. H.J. Martin **(Pentru o istorie a lecturii)** restituie lecturii o dimensiune istorică și politică atrăgînd atenția asupra limbajului dublu al cărții : limbaj textual și limbaj obiectual ; instrument de pacificare și instrument al puterii".

● **LECTURA** textelor clasice este întotdeauna instructivă, chiar a celor mai cunoscute, care par să-și întărească valențele prin reluare. De eurind, un exceptional eseu de Nicole Loraux se referă dintr-un punct de vedere inedit la **Fedon,** celebrul dialog platonician. Publicat în **Le Temps de la reflexion III,** cu titlul **Deci Socrate este nemuritor,** eseul demonstrează cum dialogul platonician marchează un moment de ccțitură în istoria gîndirii europene : „Curajul filozofului constă în faptul că substituie un model nou vechii tradiții civice ateniene, aceea a cetățeanului-soldat. „Andreia" filozofului se face purificare, exercițiu al discursului, pentru a separa durabilitatea de ideea glorici civice. Atunci începe lunga istorie occidentală a sufletului".

● **WURFEL ȘTEFAN BODO** publică în **Sprache im technischen Zeitalter** un interesant eseu, **Emblematică și publicitate, resurecția unei forme de expresie artistică în secolul XX.** Referindu-se la această aprofundare cercetare a tipului de formulă emblematică, un comentator scrie următoarele : „Emblemele din secolele XVII și XVIII, compuse dintr-o simplă deviză sau un titlu, dintr-o imagine sau o epigramă explicativă, n-au dispărut totuși fără să lase urme. Regăsim astăzi structura lor ternară în mesajele publicate, în care o formulă scurtă sau numele unei mărci se suprapun imaginii vizuale și textului explicativ. Așa cum emblema clasică avea ca funcție esențială să atenueze dezintegrarea lumii vechi printr-o imagine condensată și omogenă a sensului, publicitatea modernă încearcă, prin dimensiunea idilică a consumului care dă valoare individului, să acopere bresele unui sistem socio-economic în plină degradare".

● **O PUBLICAȚIE** a Centrului de documentare și cercetări privind limbile și istoria civilizațiilor, editată de Centrul cultural francez de la Cairo, deschide interesante perspective în ceea ce privește cercetarea interdisciplinară a istoriei civilizațiilor, propunînd interesante tipologii comparative, studii adîncite de istorie a mijloacelor de expresie, prin referire continuă la modelul european, în comparație cu cel arab sau cu alte modele propuse de vechile culturi din Orientul Apropiat. A fost anunțat un număr special consacrat retoricii, din perspectivă istorică. Numărul intitulat **Thot** se referă de asemenea la retorică, văzută ca o administrare a funcțiilor textului și a efectelor sale.

SPORT

Arde cărăbușu-n lampă

Ninge din obcinele Bucovinei pînă-n golful Musura de la vărsarea Dunării în Mare, unde am băut vinul aspru al pescarilor care vinează sturioni. Ninge pe scări de mesteacăn, în nesupunere și uimire. Vîntul sună ca aurul pe tejghele de circiumi vechi. Ninge cu azur și cu eternitatea visării. În acest timp, în fotbal se petrec zilele bombonierei. Antrenorii echipelor de A și B au absolvit recent un curs de perfecționare, întins pe trei zile. S-a discutat acolo despre minuni trecute și fericiri viitoare. În fruntea ospățului de idei, sugestii, direcții, principii teoretice și alte aripioare bine rumenite, s-a aflat unul din urmașii lui Fabius Cunctator zis Temporizatorul : Mircea Lucescu. În discuții s-a atins culmea clipelor senine. S-a trecut delicat peste înfrîngeri (de ce le-am mai pomeni, cînd afară ninge sărbătorește, miroase a țuică fiartă, sună zurgălăii și norocul scapără diamantin în urma sănilor ? !) și s-a tras un colț de perdea, cît geana unei femei care așteaptă ivirea păcatului, peste colinele dulci ale viitorului. Și, stînd ei, maeștrii, sprijiniți în coate pe gardul bobotezei (duminica busuiocului), au băut, gîlgîind, aghiazmă și unii s-au pilit și s-au apucat să ciupească speranța de șolduri. Aghiazma care le-a rămas, vedre, butoaie, căzi și tocitoare, ne-o vor servi nouă, prin interpuși năuci, cu lingura, cu polonicul, cu picătura și cu găleata, după imprejurări. Doar știm bine că atunci, cînd s-a văzut strîns cu ușa, shahabahamul (marele șah) fotbalului românesc, Lucescu, a lăsat la pămînt toate explicațiile ce ni le datora, ca să anunțe suav, și cu coronița pe creștet, că în rîndurile echipei naționale va fi reintrodus Balaci. Și lumea, bolnavă de dor după idolul blond al Craiovei, a căzut în plasă, lăsîndu-se adormită în petala vorbei cu scăzămînt ațipit. Lucescu n-a avut de gînd să-l cheme în lot și nici nu l-a chemat pe Balaci. Nu i-a chemat nici pe Cîrțu, nici pe Orac. Șmecher, ne-a pus între buzele pofticioase țigara cu opiu după care tînjeam și și-a văzut de-ale lui. Acum va pleca în țara Portugal, unde vinul, zămislit și cu sarea oceanului în care se urzește la nesfîrșit aventura, e verde și bogat în himere, tot cu vechea gardă și secondat la cîrmă de Mircea Rădulescu, cel alungat de la Craiova, fiindcă a pierdut la A.S. Roma. Și o putem ține pe dunga asta pînă ne ia amețeala. Dar miracolul e altul și ia, după mine, forme aberante. Mircea Rădulescu e îndepărtat din Oltenia și e menținut la națională, mîna dreaptă a lui Lucescu pentru a-i antrena pe Stefănescu și compania. Promit să curăț zăpada de pe două străzi lăturalnice din cartierul Colentina dacă primesc răspuns logic în această chestiune. După cum mă jur să aprind focul cu surcele și să-l întrețin cu vreascuri cărate cu spinarea din pădure, toată iarna, în zece case de dușmani, în cazul cînd se va da pe ecrane filmul cu masa rotundă condusă, în cadrul cursului de perfecționare, de prof. Victor Stănculescu Mandiba, fostul cavaler paladin al Rapidului. Scăpat cu fuga din Giulești, și fără nici-un os fisurat (vechi cunoscător al locului, a evitat capcanele întinse atît de podul nou, cît și pe cel al lui Saligny, luînd-o peste linii prin străduța Plaviei), Mandiba s-a oprit tocmai în Biharia, la marginea țării, dar nu s-a putut abține de-a se întoarce ca lupul, unde-a mai mîncat cîteva oi grase și, pedagog născut pe coridoarele federației, le-a oferit cursanților o porție din ciulamaua cu care a dus Rapidușul în sapă de lemn, plus niște sos cu istorioare din canotaj, haltere, atletism, tir cu arcul, lupte de cocoși. Și a ținut s-o facă de la masă, nu de la catedră, dominat autoritar de ideea că cele mai multe catedre au apucături ciinești, înfig colții și mușcă din profesor.

Astea fiind spuse, ne bucurăm că ninge în continuare din Bucovina pînă-n golful Musura și că-n lampă arde cărăbușul cu bob de poveste.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
3
(1 185)
Simbătă
19 ianuarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PERMANENTA MOȘTENIRE

Moștenirea marilor valori ale trecutului — proces continuu, de cea mai mare importanță pentru fizionomia fenomenului cultural-artistic contemporan — și creația contemporană formează un tot unitar care ține de însăși spiritualitatea acestei epoci, cu implicații de ordin politic, moral și social care ne definesc la altitudini și preocupări dintre cele mai complexe. Acest proces continuu care este moștenirea în plan cultural-artistic a valorilor este într-un anume fel însuși criteriul și vigoarea perpetuării generațiilor, ale uceniciei, ale deschiderii lor către istorie, către fondul de idei și sentimente ale națiunii, în consens cu întreaga devenire a țării, cu înfăptuirea marilor sale idealuri de progres și civilizație.

Monumentale ca idee și în același timp ca materializare a ei, edițiile integrale, cu aparat critic corespunzător, ale celor mai valoroși creatori de cultură și artă constituie nu numai un evident act recuperator, de neînlocuit în perspectiva afirmării epopeii noastre naționale, ci și o sărbătoare a spiritului care ne pune în contact cu propriile noastre datorii, cu condiția însăși a creației, cu nobila și inepuizabila misiune a culturii și artei în societate. Exemplul cel mai recent îl constituie apariția noului volum din marea serie Eminescu. Este un act de covîrșitoare importanță care completează alte și alte preocupări în materie, ultimii ani fiind în această privință deosebit de grăitori. Și este indiscutabil că se află aici un resort ideologic precumpănitor după cum tot în aceeași manieră trebuie recunoscut că forța și amplitudinea unor asemenea gesturi își au o motivație vie, complexă, într-un program politic de anvergură, adoptat de partid, inspirat și elaborat cu contribuția inconfundabilă a secretarului general al partidului nostru, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cele două decenii care se vor împlini în curînd de cînd se află în fruntea destinului nostru național au validat și validează sub semnul unor permanente înfloriri o asemenea amplă și statornică politică a moștenirii noastre permanente în strînsă legătură cu îndemnul de a crea pentru popor, de a scrie și de a trăi împreună cu poporul, pentru a edifica nu numai o nouă societate ci și un nou om, o nouă conștiință a acestuia, avînd întotdeauna și pretutindeni în față marea forță de înrîurire a spiritului revoluționar, creator. Rămîne de aceea de faptul evidenței istorice ca și de acela al existenței, al plenitudinii muncii și vieții noastre adevărul conform căruia spiritualitatea acestei epoci are, cel puțin sub aceste două laturi, unul dintre cele mai înalte și mai cuprinzătoare temeiuri, ea este exercițiul distinct, înnoitor și dinamic prin care a crea, a ne situa la înălțimea propriilor noastre îndatoriri înseamnă și a ne putea moșteni, înseamnă și a ști să facem și să continuăm aceasta, avînd conștiința unei opere îndelungate și prestigioase, cu străluciri dintre cele mai vii. Este acesta reflexul în alt plan al însăși ideii de unire și unitate, două simboluri care ne reprezintă și ne rezumă ca pe o stare a istoriei, un univers în continuă mișcare și în continuă alcătuire, ceea ce tot de realitatea și complexitatea acestei permanente moșteniri ține, tot de acest edificiu cu funcții și valori integratoare și în același timp de cea mai autentică expresie pentru afirmarea personalității, a manifestării creatoare originale.

Ca atribute de prim rang ale existenței noastre, unirea și unitatea — de departe un semn al spiritualității acestei epoci și în primul rînd a ctitorului ei — constituie răspunsul în materie de creație prin care, pe filiera acestei permanente moșteniri, ne adresăm inimii și conștiinței contemporanilor, angajîndu-i în acel consens de fond al tuturor valorilor care au dat și dau ființă istoriei pe traiectul unei însufletitoare și ample epopei. Destinul patriotic al literaturii și artei angajează actul creației de pe temeiul unor astfel de argumente și propune spre cunoaștere viitorimii experiența și sufletul unui întreg popor.

Luceafărul

Basorelief de pe Monumentul Unirii din Focșani. Operă a sculptorului Ion Jalea

CĂRĂRI DE SUFLET

Un riu se asociază în memorie cu sunetul clopotelor de la Alba Iulia tot așa cum — probabil că printr-un recul al nuanței de alb — atunci cînd ninge îmi e dor de aceste clopote și aud curgînd în rare răstimpuri prin ele viața — fără meandre și fără nici o tresărire de sine decît o singură dată și atunci cu o nesfîrșită și energică, salutară conștiință istorică — a acelui riu care a devenit și legendă apoi și destin. El ședea ca o remușcare între două părți vechi și statornice de țară, acel Milcov care nu este deloc mai mult sau mai puțin însemnat decît Rubiconul, de pildă, cu deosebire doar că pe acesta din urmă a trebuit să-l înfrunte un Cezar. Mi-l închipuiam imperial și, cînd l-am văzut, era doar o brazdă de cer, am înțeles cît de ușor l-au putut sări, și cu caii și pe jos, soldații, interdicția nu fusese decît un hazard.

Cred că a fost și pare ceva mai vijelios Milcovul nostru, are doar cîmpul în față iar munții îl împing cu toată greutatea zăpezilor și a ploilor strînse-ntre ei, cred că a fost și pare ceva mai adînc, mult mai exact, mai împăcat și mai insurgent totodată și cu toate acestea nu ținea nici el decît tot de hazard. Istoria l-a recuperat ca monument și l-a pus capăt de unghi în analele unirii și noi știm că în el stau toate cărările noastre de suflet, că se aude și zbuciumul Mioriței pe malurile lui și se aud și chemările prin cer ale Vrîncioaiei și se văd pînă dincolo, lîngă alt frate mai mare al său, lîngă Argeș, turlele unei legende și ale unei iubiri cum nu au mai fost. Eu mi-l închipui însă și mai adînc și mai înalt, mai departe, îl văd curgînd prin sunetul clopotelor de la Alba, pentru că ele în ordinea și prospețimea lor cea mai exactă fac segmentul și raza de arc a întregilor noștri Munți Carpați. Acum cînd ninge și știu că toate riurile au înghețat, ceva din dogoarea acestor clopote mă ajută parcă să înțeleg și mai bine și să văd că ne-a fost dat nouă ca iarna cu toate zăpezile, cu toate viscolele și îndreptățirile ei să nu fie altceva decît cel mai rotund și mai cutremurător anotimp, unul dintre cele multe ale tuturor începuturilor și desăvîrșirilor noastre. S-ar părea că natura se verifică astfel prin ea însăși și acest exercițiu s-ar putea să facă parte din chiar legea noastră. Sau dacă nu, între cărările noastre de suflet, el e un adevăr, cel puțin.

A.I. Zăinescu

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Literatura — cunoaștere specifică a realității

Faptul, îndeobște recunoscut, că literatura noastră din ultimii ani a făcut noi și însemnați pași pe drumul noii sale dezvoltări, — al unei mai puternice ancorări în actualitate, al efortului creator spre o tot mai bună calitate literară, al întăririi specificității sale estetice, al afirmării conștiinței de sine în ansamblul noii spiritualități socialiste românești —, deși mai puțin remarcat de critica literară, este confirmat de apariția — mă refer acum la proză, în special la roman, care primul poate releva cu acuitate marile probleme ale actualității — unor noi opere valoroase, dintre care unele într-adevăr remarcabile. Acest lucru însă nu ne împiedică, ci, dimpotrivă, ne obligă a consemna și faptul, la fel recunoscut, al unei oarecari rămîneri în urmă a literaturii față de bogata și via înfățișare a vieții noastre noi, de tumultoasa dezvoltare a noii noastre societăți, de dinamica noilor noastre realități social-umane, de lupta și munca poporului nostru, angajat plenar și eroic, în desfășurarea epopeică a acțiunii de făurire a lumii noi, socialiste.

Tocmai existența vastului tablou al edificării noii societăți, a procesului obiectiv de făurire a noii umanități socialiste, a afirmării tot mai accentuate a adevărului și devenirii esenței umane în socialism, implică și antrenează, în mod firesc, și un proces necesar de cristalizare și devenire a **esenței** noii noastre literaturi, ca formă specifică a noii conștiințe sociale. Ceea ce presupune necesitatea unui mai susținut efort creator, în sensul unei mai mari și intime apropieri de concretețea și esența noilor realități, a unei mai profunde și specifice pătrunderi a acesteia, a unei oglindiri mai viguroase, expresiv-artistice a ei în noi opere literare, a unei tot mai inspirate afirmări a idealului nostru umanist-revoluționar, necesitate care pluteste tot mai insistent în aerul pe care îl respirăm zi de zi, în atmosfera tot mai încinsă a creării noii noastre culturi socialiste. Este o sarcină de la care literatura, în primul rînd, nu poate abdica, decît renunțînd la însăși condiția sa, iar noi, scriitorii, la cea de slujitori devotați și profund îndatorați poporului nostru, epocii pe care o trăim, noi fiind contemporani și participanți activi ai marilor transformări revoluționare ce-au cuprins întreaga noastră societate, înseși temeliile ei social-umane, ai renașterii naționale a patriei noastre socialiste.

E clar, deci, că nu ne rămîne decît a ne angaja mai departe, în mod total și lucid, din toată inima și cu maximă responsabilitate, în acest complex proces al dezvoltării și afirmării noii noastre literaturi, implicit al personalității noastre creatoare. Este, poate, momentul unei **regîndiri** a activității noastre, a însăși înțelegerii esenței creației literar-artistice, întrebîndu-ne, încă, ce este și ce trebuie să fie cu adevărat aceasta, care este cel mai fericit raport al ei cu realitatea zilelor noastre, cu marile adevăruri ale acesteia, de pe ce poziție putem aspira la redarea veridică a acestor mari adevăruri și ce valoare artistică reală pot avea operele noastre, proces ce presupune o evaluare critică și a practicii literar-artistice, a calității și „eficienței" ca atare a literaturii.

Așa fiind, reiese destul de limpede că nu putem aspira la realizarea unei literaturi majore a timpului nostru, la plasarea ei într-un plan cît mai înalt al valorii artistice, fără a înțelege că însăși funcția-i estetică presupune un indispensabil nucleu cognitiv : că, fiind rezultatul subiectivității noastre artistice în raportul nostru activ cu realitatea obiectivă, literatura trebuie să transmită ceva, un conținut de idei și sentimente, reprezentînd esența fenomenului, realității reflectate, constituindu-se astfel într-o viabilă formă de **cunoaștere specifică** a lumii. Relevînd deci funcția estetică a literaturii, care consfințește condiția, statutul propriu al acesteia, remarcăm totodată temeiul ei obiectiv, în cadrul raportului dintre existență și conștiință, al cunoașterii general-umane, în primatul realității social-umane, preexistente și în afară de subiect, ca obiect al creației literare. Înțelegerea rezolvării juste a acestui raport particular atestă literaturii capacitatea corespunzătoare de a pătrunde și reda, datorită aportului decisiv al subiectivității creatoare, adevărul și esența realității reflectate, cu mijloace specifice, ceea ce îi legitimează în ultimă instanță existența, identitatea. Specificitatea acestui complex proces devine proprie datorită reflectării realității în **imagini și reprezentări artistice**, fapt decisiv pentru calitatea literaturii ca **însușire artistică**, în modul său particular, a lumii, ca formă specifică a conștiinței sociale.

Numai respectînd acest statut al cunoașterii artistice, literatura actuală poate constitui o strălucită și nepieritoare imagine artistică a actualității noastre socialiste. Numai devenind efectiv substanță a literaturii, în urma reflectării ei subiectiv-artistice, noua realitate, cunoscută astfel în esența ei, își poate găsi oglindirea într-o imagine adecvată, veridică, ce poate dăinui în timp ca mare valoare artistică, nou creată. Fapt din care decurge, în cadrul aceluiași raport dialectic de interdependență activă dintre conștiință și existență, și cealaltă funcție a sa, modelatoare, de înriurire specifică a procesului de făurire a noii conștiințe sociale. Ceea ce reclamă, încă, necesitatea unei mai profunde cunoașteri a noilor realități, a dezvoltării noii noastre literaturi în pas și în deplin consens cu dezvoltarea noii noastre societăți.

Fiind deci cunoaștere, și încă de un fel deosebit, creația literar-artistică trebuie să urmeze, în esența lui, procesul specific al acesteia ; care, la rîndul lui, trebuie neapărat înțeles și respectat ca atare. Literatura devine act de cunoaștere specifică datorită **modalității artistice**, sublimului proces de transcendere a realității în planul **ficțiunii artistice**, realizării în acest fel a unei forme subiectiv-artistice a unității dialectice a „totalității" lumii, unitate dintre concret-senzorial și ideal, dintre individual și general, prinsă în structura inefabilă a **imaginii artistice**. O reflectare specifică, particulară, corespunzătoare și adecvată esenței realității și care, deci, nu poate fi nici fragmentară, nici parțială, nici rezultatul unei exacerbări a uneia sau alteia dintre laturile raportului cognitiv ce-o definește. Complexitatea, specificitatea și diversitatea, caracteristici proprii cunoașterii artistice, impun înțelegerea acesteia ca act de **însușire artistică a lumii**, țintind spre atingerea obiectivului său central, cel al oglindirii subiective a realității obiective, raportată la om, în ansamblul relațiilor sale social-existențiale.

Or, literatura actuală nu poate avea în vedere decît omul contemporan nouă. De unde, necesitatea cunoașterii nemijlocite, profunde și afective a vieții lui, cu multiplele ei înfățișări, de multe ori contradictorii, dar și cu înaltele ei aspirații spre o nouă umanitate. Fără acest **prim act fundamental** nu se poate închega nici o operă viabilă închinată actualității, căci ar fi lipsită de substanța adevărului real, obiectiv al vieții omului de azi, de semnificațiile și noul sens al devenirii acesteia, de fondul de idei și sentimente al noii lumi, de imaginea veridică a noilor realități social-umane. Cunoașterea esenței acestora prin actul specific al generalizării artistice nu este posibilă decît cunoscînd direct înfățișările concret-sensibile ale vieții actuale, aspectele particulare ale noilor realități, ceea ce implică o pătrundere cutezătoare, activă a acestora, o implantare organică, creatoare în însăși miezul lor. O cunoaștere fugară, parțială, la suprafață a lucrurilor, departe de esența și sensul devenirii lor, subminează însăși actul cognoscibilității lor artistice și deci al închegării unei structuri estetice, a operei literare.

Nu trebuie însă uitat că forța cognitivă specifică, deci și funcția estetică, precum și cea modelatoare a unei opere, rezidă în cele din urmă în forța, autenticitatea și valoarea reală a **adevărului vieții** cuprins în ea. Adevăr pe care autorul nu-l poate crea, ci numai descoperi, lua din viață și reprezenta în imagini, transfigurîndu-l în **adevăr artistic**. Ca act de cunoaștere specifică a lumii, literatura e gîndire artistică, reflectare în imagini a esenței realității, fapt care îi legitimează însăși existența. Mai mult, ca formă specifică a conștiinței sociale, proprie spiritului uman, ea reprezintă totodată și dimensiunea majoră a **creativității umane**, caracteristică în cel mai înalt grad condiției umane, care se poate afirma și pe această cale doar integrîndu-se organic acestui ineluctabil proces. În cele din urmă,

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 5-a

ATITUDINI

Deschideri spre universalitate

De mai mult timp avansăm ideea că spiritualitatea românească a pornit cu șanse certe una din marile ei bătălii. Pe drumul spre universalitate capătă nota distinctă situarea cîtorva scriitori exponențiali în chiar cîmpul de legitimare și consacrare a propriului specific. A-ți revela universalitatea, cum în conexiune cu creativitatea aspiră orice cultură, poate să pară suficient dacă gradul de pertinență al semnalărilor se lasă dublat de extragerea esențelor. Însă, și acestea, nu sînt ușor de depistat fără un anumit curaj intelectual. Cu prejudecata că orice resuscitare poate fi lovită de ridicol cînd o punem față-n față cu mari modele europene n-ajungem prea departe.

Simpla tendință de a recunoaște faptele literare indiferent de negările unora și de reticențele altora poate deveni chiar strategia de afirmare a diferenței specifice. Implicit, a aportului cu care, prin forța lucrurilor, consfințim un proces, nu o dată disimulat sau trădat de confuzia între consens, afinitate, corespondență. Și ca să venim la probe, la argumente, să invocăm drept un nonsens valorizarea unor curente prin dispunerea lor în seama pseudomorfozelor.

Este ceea ce se și petrece cu expresionismul, prin a cărui varietate de manifestări, radicalismul estetic românesc a exercitat o largă influență asupra ultimelor decenii de evoluție artistică. Trebuie să nu uităm că, deși neglijat de istoria lite-

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

Mineri în iarnă

Cînd îți propui să cunoști în profunzime un anumit grup social și reușești să depășești orgoliul naiv al celui care își atribuie o receptivitate sociologico-literară cu totul excepțională, exprimabilă eventual prin metafora multivăzătorilor ochi poliedrici de insectă, îți dai deodată seama că te-ai angajat într-o aventură al cărei început se răsucește lent, își amestecă nuanțele, capătă treptat un ciudat aer de știut-neștiut, ca un copil pe care nu-l vezi cîteva luni de zile și apoi îl regăsești sub înfățișarea unui adolescent stingaci și șchiptor. Și mai înțelegi că însăși existența ta a intrat într-un tunel la capătul căruia te va întîmpina și te va pătrunde, ca o radiație, lumina schimbată a unei alte mentalități.

Întîmplarea, a cărei generozitate îmi sugerează uneori mai degrabă un proces biologic decît un modest joc mecanic, mi-a rezervat, pentru o perioadă de vreme care a început în decembrie 1983 și nu s-a încheiat încă, o asemenea experiență esențială : de la o simplă inițiativă de reporter doritor să contacteze un mediu profesional deosebit, în vederea scrierii unui text scurt, am ajuns să premeditez și apoi să încep a realiza un roman despre minerii din Valea Jiului. Cele cîteva zile, despre care am crezut că îmi vor fi suficiente (este cunoscută anecdota unui Sadoveanu care merge în Deltă, joacă șah tot timpul și apoi scrie o carte splendidă despre cele pe lîngă care a trecut și pe care nu prea a avut cum să le vadă și să le estimeze) s-au transformat în șaptezeci, departe și acestea de cei doi ani, recomandați de localnici, ca durată minimă necesară unei aprofundate cunoașteri. Primele concluzii au apărut însă doar odată cu munca de redactare.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 5-a

Angajare și obiectivitate [I]

În ultimul număr al revistei „Ramuri", Adrian Riza, autorul unui șir de articole de mare erudiție apărute în „Transilvania" la rubrica **Historia militans** iar, de curînd atentul traducător și sagacele comentator al lui Fernand Braudel, găsește accente viguros polemice pentru a arăta cum a fost înțeles de dogmatism caracterul militant al cercetării istorice : „într-o vreme — spune Adrian Riza — s-a numit «istorie militantă», o istoriografie de ocazie, menită să producă o adecvare a trecutului la un prezent conjunctural, să dea un fals gir istoric siluirii istoriei". Și filologul respinge acest pseudo-militantism care sfîrșește prin a fi un antimilitantism și care coboară pe cel ce îl practică la situația de — ceea ce Adrian Riza numește — „trepăduș electoral".

Pentru cine răsfoiește publicațiile noastre de istorie din anii '50, exemplele care să ilustreze cele spuse mai sus sînt atît de numeroase, încît selecția celor mai „reprezentative" este anevoioasă. Din parte-ne credem că lucrarea lui S. Știrbu, **Răscoala din 1821 și legăturile ei cu evenimentele internaționale** (București, 1956), oferă exemplul cel mai concludent al degradării pînă la caricatură a militantismului. Autorul, care la acea dată se voia, am zice, „cel mai marxist", interpret al evenimentelor din 1821 își pregătise monografia cu un șir de „contribuții", între care cea mai... neașteptată (pentru istorici !) era asasinarea lui Tudor Vladimirescu... de

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

UN DUBLET AROMÂN AL ȘCOLII ARDELENE

Întotdeauna „marginile" s-au atras ! Este o vorbă veche românească, foarte bine cunoscută și la aromâni, care timp de secole au migrat an de an, din munții Macedoniei și peste Balcani — pînă în Carpații Daciei, de la curbura lor sudică în Maramureș. Drum bătut și de românii munteni, îndeosebi ardeleni, pînă prin veacul al VII-lea, cînd așezîndu-se popoarele slave sub Dunăre, pendulările păstorilor valahi peste fluviu mai întîi s-au rărit, apoi au încetat cu totul.

„Marginile" românești s-au atras dintotdeauna și și-au purtat reciproc afecțiune. Le apropia și pericolul deznaționalizării, ce plana asupra lor mult mai evident, ca o fatidică sabie a lui Damocles. Poate că așa se și explică reacția de apărare a acestora, apărare a limbii, a ființei naționale, a drepturilor poporului român asupra pămîntului străbun pe care s-a pomenit și pe care nu l-a părăsit niciodată (decît în mintea bolnavă a unor „istorici" aflați în slujba a biete interese meschine...).

Reacția ardelenilor față de tentativa de a-i face să-și uite originea și unitatea cu frații de pe toate meleagurile românești s-a numit **Școala Ardeleană**, firesc. Și ea — se știe ce a însemnat. A fost o Universitate de suflet românesc. A fost stînca de cremene de care s-au izbit și s-au spart, asemeni unor valuri norocoase de vijituri, încercările caraghioase ale celor ce nădăjduiau că ne vor putea face să ne uităm numele. N-au putut însă, pentru că Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu și mulți alți cărturari ardeleni au tot risipit, cu lumina minții lor, întunericul ce venea asupra noastră.

Reacția aromânilor, a acestor români de sub Dunăre nu s-a numit, cum s-ar fi căzut, **Școala Moscopoleană.** Dar ea ar fi meritat să se cheme așa, întrucît de aici, din Moscopole au roit în lume cărturarii aromâni după 1788, cînd marele lor oraș a fost distrus din temelii de hoardele turco-arnăuțești, ale satrapului Ali Pașa, fanatizate religios. Am zis **marele** oraș, fiindcă Moscopole (azi în Albania de sud-vest) număra pe atunci 60 000 de locuitori și era, sub acest raport, a treia importantă așezare citadină din Peninsula Balcanică, după Atena și Stambul. Pomenit în documente dinainte de 1453, acest tîrg ce s-a numit și Voshopole (tîrgul păstorilor, după ocupația de bază a celor ce l-au întemeiat) se mîndrea spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea cu veritabile instituții comerciale și bancare de nivel european. De aici au plecat bancheri renumiți, precum baronii Sina și Dumba, familiile Șaguna, Mocioni și Gojdu, cu ramificații în Ardeal, la Buda și la Viena. Tot aici în Moscopole exista încă din 1730 o mare tipografie, unică în Peninsulă, pentru ca în 1744 să fie înființată **Noua Academie,** ce fusese **Colegiu** mai înainte.

La tipografia din Moscopole, așa cum mărturisesc unii cărturari aromâni ai vremii, s-au tipărit și cărți în grailul lor de acolo, sub supravegherea învățaților de la **Noua Academie,** în fruntea căreia s-a aflat cîțiva ani Teodor Anastasie Cavalioti, corifeu al **Școlii Moscopo-**

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE CIOBANU: «Eminescu. Structurile fantasticului narativ»

O cercetare minuțioasă, alcătuită aproape numai din analize literare de text, dedică Nicolae Ciobanu fantasticului eminescian. „Eminescu. Structurile fantasticului narativ" (Ed. Junimea, 1984) este și nu este ceea ce și-a propus exegetul să facă, avind mai intîi meritul că accentuează cu decizie ideea de fantastic eminescian. Nu este, bineînțeles, intîia documentare critică asupra prozei lui Eminescu. Înainte de aceasta, G. Călinescu făcuse operațiunile esențiale de cartografie și stabilise proporțiile valorice ; Tudor Vianu ne dăduse, de asemenea, un studiu care și azi rămîne în picioare. Mai sînt și alte întreprinderi, unele parțiale și atingătoare de proză numai într-atît încît să aducă demonstrației probe care s-o întărească, iar o încercare de sinteză („Proza lui Eminescu" de Eugen Simion) este merituoasă prin ambiția juvenilă de a urma, cu alte forțe decît magistrul, exegeza călinesciană.

Și studiul lui Nicolae Ciobanu are izbitoare merite, mai puține probabil decît ar fi putut avea sub raportul concepției și mai multe decît pare la o privire prea grăbită, căci analizele, făcute în spirit universitar, de o aplicațiune dusă pînă la mărunțiș sînt, în orice s-ar zice, partea cea mai tare a contribuției. Cred totuși, că exegetul arată, într-un moment al croielii, o indecizie izvorîtă din timiditate, constînd în eliminarea ideilor generale, unde avea ceva de spus. El a voit să sublinieze aptitudinea analitică pe care o mai dovedise și altădată și pe care experiența catedratică îndelungată i-a întreținut-o. „Eminescu. Structurile fantasticului narativ" pare să fie o serioasă și „sorbonardă" alăturare de „lecturi critice" (cum le și denumește Nicolae Ciobanu) așezate în cronologia relativă a operei eminesciene în proză, admițînd adică drept criteriu al exegezei evoluția urmată de creator în timp. Eminescu ar ilustra, zice comentatorul cu dreptate, o „modalitate inconfundabilă" a fantasticului, opera lui ar conține „abateri derutante față de așa-zisele definiții de uz curent în plan universal", fantasticul s-ar înălța aici la „un mod prin definiție eminescian". Alături de Caragiale, pe care Nicoiae Ciobanu îl fixează drept pandant „balcanic" al fantasticului eminescian și a doua „formulă" a fantasticului românesc literar, Eminescu ar fi, așadar, prozatorul fantastic cel mai original și specific de la noi.

Criticul are dreptate în bună măsură și pune în mișcare, spre a dovedi aceste teoreme, o seriozitate ca a celor ieșiți din școala lui M. Dragomirescu. Adeseori, fiind atent să nu lase deoparte un fragment nescotocit și o probă neclară, el pare a se mișca șovăielnic, cu largi gesticulații de statistician temător că socotelile finale nu ies. În ceea ce îl privește pe Nicolae Ciobanu, socotelile ies întotdeauna însă criticul dă mereu impresia că este un spirit incisiv care se înspăimîntă de consecințele pe care o inițiativă le poate avea. Prudența îl stăpînește și îl împinge să întreprindă explorații mici și cunoașteri treptate. Observăm că în exegeza de acum ideile generale sînt mai puține și presupun că explicația nu e alta decît în spiritul de prevedere. Însă criticul se înșală dacă se teme că, ajuns în teritoriul speculativ, s-ar aventura prea departe. El are, după toate semnele, idei interesante asupra fantasticului românesc însă acestea se văd aci cu greu. Într-o întinsă prefață la „Romanian fantastic tales" Nicolae Ciobanu susținea despre specificul românesc al fantasticului o teză interesantă : „The category of the fantastic — zicea el — comprises a high percentage of autochthonous mythycal substance and forms". Fantasticul românesc ar fi original prin mitul autohton și, adăuga el, prin contribuția poporană a basmului și a cărților populare. Ideea trebuia dezvoltată obligatoriu aici întrucît era vorba de Eminescu, unde fantasticul ia pentru întîia oară înfățișarea unei opere coherente. Nicolae Ciobanu viră cite ceva din aceste observații mai vechi însă cu retractilitate. El se rezumă a desfășura o schemă de operațiune genetică a fantasticului cult, provenit din „basm", adică din folclor, originar și acela tot din domeniul „cultului" arhaic. Basmul e mitul care e cultură dar arhaică ; nuvela fantastică e basmul adică mitul actualizat. Pe tema aceasta scriseseră Mircea Eliade și Hașdeu pe care exegetul de acum îi valorifică bine.

Cît privește formația „eminescianismului" fantastic, mișcarea ar fi cam aceasta : Eminescu începe de la mitic și folcloric și, prin romantism și filozofie, ajunge la formula „basmului cult" („Făt-Frumos din lacrimă" e nu doar punctul inițial, ci și cheia mașinăriei fantastice eminesciene). Însă basmul cult nu rămîne imobil, el capătă forme proporționale, determinate de cultura pe care prozatorul o absorbise, citind pe germani și pe alții.

Inutil să repet că obiecțiile care ar putea răsări pe teme cum sînt acestea nu ar avea nici un rost, mai cu seamă că exegetul s-a pus și sub acoperișul unor autorități. Inexplicabil este, de aceea, cum de lipsesc de aici dezvoltările, obligatorii totuși, pe care tocmai aceste priviri sintetice le presupun. Concepția acestui studiu cu merite analitice izbitoare, în gust academic, cred că trebuia să fie radicală, mai cu seamă că nu-i rămîneau autorului decît să pună la locul lor observații de însemnătate generală pe care le emitea altădată fără reticențe. Cu două capitole în plus, unul asupra fantasticului românesc, înțeles categoric, și altul despre elementele de fantastic care presimt pe Eminescu, am fi avut o monografie de temă parțială peste care, cel puțin în concepție, nu se mai trecea o vreme. Dacă ar fi să ne orientăm și după alte contribuții pe care le-a dat, Nicolae Ciobanu nu avea nici o piedică să teoretizeze fantasticul la români, mai ales că în istoria conceptului la noi sintezele sînt puține (ar trebui, poate, să o facă într-o zi cineva). Eco, probabil, cazul să fie desfășurată și evoluția „curentului Eminescu" din proza fantastică românească, „tema — zice criticul cu dreptate — pe cît de tentantă, pe atît de vastă, susceptibilă, fără îndoială, a fi supusă unei investigații critice ample de sinestătătoare" (pg. 209). Poate o va face tot Nicolae Ciobanu care, se vede bine, s-a specializat în studiul nuvelei fantastice la români.

Eminescu este în exegeza lui Nicolae Ciobanu autorul prozelor care se cunosc, raportabile, ca într-o creație omogenă, una la alta, avînd și o evoluție internă următoare, de altfel, evoluției generale a operei. Din acest punct de vedere, cercetarea aceasta rămîne una a „structurii" singuratice și este foarte tehnică fără supărător, totuși, tehnicism. „Structuralismul" lui Nicolae Ciobanu e, asemenea acelui al lui Nicolae Manolescu, din eseul despre Odobescu, unul de concepție proprie; el desface opera cu un metod practic și nu se poate zice de fel că ar imita pe cineva în aceasta. Criticul urmează, am notat, cronologia, a început cu „Făt-Frumos din lacrimă" și „Archaeus" încercind să fixeze o „posibilă estetică a fantasticului eminescian". Apoi urmează examene separate asupra „Geniului pustiu", despre „Aura fantasticității romantice", „Sărmanul Dionis", „Avatarii faraonului Tlă" și „Moartea lui Ioan Vestimie" ; un capitol descrie „Ingenuitatea și puritatea viziunii fantastice". Nu-i greu a se vedea că a sistematiza este, la Nicolae Ciobanu, a extrage din totalul operei valorile care sparg seria. „Structuri" sînt aici și „motivele" (omul care și-a vîndut sufletul") și „complexele" („complexul matern") însă și altele, felurite : semnul arab, agentul chimic, demonism și spirit catilinar, erosul sacralizant. Formulele se mișcă pînă la a deveni „convergente", și mai apoi prevăd „o nouă vîrstă a fantasticului". Desfășurarea aceasta e metodică și este și plauzibilă ; ea reprezintă un efort remarcabil în a stabili, într-o creație geneziacă precum nebuloasele de unde se nasc lumi, ordinea rațiunii critice. Este, de altfel, sigur că această exegeză va căpăta dimensiunile precise abia atunci cînd va fi așezată alături de întreaga cercetare a lui Nicolae Ciobanu pe tema nuvelei fantastice românești, investigație încă în curs.

Artur Silvestri

PAUL CORNEA: «Itinerar printre clasici»

Atașat cum puțini sînt, de domeniul său, deși nu este dintre cele mai spectaculoase, istoria literară, Paul Cornea a produs o serie de studii în materie, cu adevărat relevante, printre care amintim, **De la Alexandrescu la Eminescu, Oamenii începutului de drum, Regula jocului** și, de o factură specială, punînd masiv la contribuție mijloacele sociologiei literare, **Originile romantismului românesc.** Nici actualul volum, **Itinerar printre clasici,** (Editura Eminescu, 1984) nu se abate de la „regula jocului", cuprinzînd pertinente comentarii din perspectiva apăsată — subliniez — a istoriei literare, despre dramaturgia lui V. Alecsandri, romanul lui N. Filimon **Ciocoii vechi și noi,** corespondența B. P. Hasdeu și Iulia Hasdeu, **Amintiri din copilărie, Viața la țară** a lui Duiliu Zamfirescu și receptarea critică a lui Ion Heliade Rădulescu. Important este de văzut, înainte de analizele propriu-zise, modul în care definește Paul Cornea conceptul de istorie literară, și, desigur, felul în care operează cu el. Pornind de la faptul real că demersurile de tip istorico-literar trezesc suspiciuni și rezerve atunci cînd nu sînt direct contestate, autorul își circumscrie foarte exact obiectul, disociind între modalitățile și scopurile vechii discipline (genetismul, marginalitatea, fragmentarismul, caracterul compilativ) și imperativele unei noi viziuni a disciplinei axată pe încadrarea și analiza operei în „contextul originar", concept esențial asupra căruia Paul Cornea insistă în mod deosebit : „Inserarea operei în contextul originar constituie un demers indisolubil legat de ceea ce aș numi ontologia analizei istorico-literare, de aceea inclus în oricare dintre variantele ei. Schematic — și numai schematic ! — tehnica inserării în context implică trei etape : 1) descompunerea operei în unități standardizate, omogene (cuvinte și expresii, teme, personaje, secvențe narative etc.) ; 2) proiectarea unităților pe fundalul codurilor și repertoriilor extratextuale spre a le explicita locul în sistem și sensul (cuvintele sînt raportate la stadiul respectiv al limbii literare, tema la lexicul motivelor, personajele la tipologia caracterială, secvențele narative la modelele etice și de verosimilitate) ; 3) restructurarea unităților clarificate, fie în direcția „verticalității", articulîndu-le cu elemente de același fel în ceea ce numesc „trasee de semnificație" (de ex. : agregarea comentariilor off în discursul auctorial, a secvențelor narative în povestire etc.), fie în direcția orizontalității, a articulării sintactice a traseelor de semnificație între ele spre a construi sensul total. A face analiza nu înseamnă a trece de fiecare dată și în ordine succesivă prin cele trei faze menționate. Cu atît mai puțin a înfățișa expozitiv operațiile cititorului. Esențial, e de a avea în vedere : 1) dezintegrarea analitică a operei (deoarece demontarea obiectului e singura cale pozitivă de a-i cunoaște interioritatea și de a vedea cum e fabricat) ; 2) raportarea la contextul originar (deoarece corelarea cu circumstanțele producerii și ale enunțării face textul literar inzibil și-i dezvăluie afinitățile cu întreaga operă a autorului și mișcarea literară a vremii : curente, școli, genuri etc.) ; 3) reintegrarea elementelor dezmembrate (deoarece articularea serială și sintactică permite comprehensiunea sensurilor parțiale și a sensului global, e drept, doar sub aspectul lor manifest, de suprafață)" (p. 9—10). Această ultimă precizare este binevenită întrucît descifrarea structurilor de adîncime, mecanismul și funcționarea lor în perimetrul textului și numai al textului, precum și judecata de valoare constituie apanajul criticii literare. Sigur, cele două ramuri nu sînt disjuncte, ele se interferează în unele puncte — G. Călinescu le trata simbiotic — dar o precizare a specificului fiecărei discipline era necesar a fi făcută, cu toate că Paul Cornea pare a le separa net. Programul este, cu excepția „verticalității" care nu am înțeles prea bine ce vrea să însemne, cît se poate de clar și eficient — deloc însă simplu, așa cum lasă cu modestie autorul să se bănuiască — problema care se pune fiind aceea a respectării și aplicării lui cu consecvență. Or, studiile ce urmează eseului introductiv (Șansele **analizei istorico-literare**) sînt o pledoarie și o demonstrație peremptorie în acest sens. Dintre ele, exemplare mi se par prin adecvarea metodei și percutanța observației critice, **Dramaturgia lui V. Alecsandri : între exuberanța vodevilului și retorica dramei istorice, „Ciocoii vechi și noi" sau arta romanului e altceva decît romanul ca artă, și O istorie a receptării: I. Heliade Rădulescu în conștiința criticii românești,** bineînțeles fără ca celelalte să coboare sub înălțimea stachetei la care au fost fixate. M-am oprit cu precădere asupra celor trei contribuții, poate, și pentru îndrăzneala cu care sînt atacate în cazul lui Alecsandri și Filimon subiecte aparent clasate ale literaturii noastre, iar la Heliade pentru motivul opus : complexitatea contradictorie a operei și personalității sale ce a generat o receptare critică la fel de ambiguă și controversată. Se mai poate spune acum ceva nou, substanțial despre teatrul lui Vasile Alecsandri asupra căruia planează cel puțin impresia că se știe totul ? Răspunsul afirmativ îl dă Paul Cornea, și încă din unghiul istoriei literare cu instrumente riguros verificate și nu cel speculativ și mai lax al criticii. Așa cum a enunțat în propozițiile teoretice, autorul începe prin a plasa dramaturgia lui Alecsandri în „contextul originar", în cadrul socio-cultural al epocii. După explicitarea „dublei motivații a unei cariere", adică impulsul intern și „comanda socială" a vremii sînt aduse în discuție modelele, genurile și codurile literar-culturale ce l-au stimulat și cărora li s-a integrat : vodevilul francez și românesc, producția dramatică cu cele două circuite receptoare, „cărturăresc" și „popular", strategia politicii culturale, spiritul vodevilesc și resursele comicului. Odată împlinită operația de „inserare" urmează descompunerea și analiza componentelor operei, succedate de recompunerea ei în vederea totalizării sensurilor „manifeste". Trebuie însă să remarcăm că pe acest sector al traseului, Paul Cornea nu se dispensează de serviciile criticii literare fie și involuntar, emițînd aprecieri și judecăți de valoare, de altfel, foarte precise : **„Iașii în carnaval** rămîne printre cele mai sprintene și viabile comedii ale lui Alecsandri, unde adînca sa intuiție a scenei a știut să risipească generos și cu o dezinvoltă grație toate seducțiile în stare să desfete un public fără mari pretenții". Dacă raportarea la preferințele publicului (cerința pieții) ține de cîmpul istoriei literare de nuanță sociologică, în schimb, calificative de genul „sprintene", „viabile", „dezinvoltă", „adîncă intuiție" țin de arsenalul criticii literare și încă impresioniste. De unde se vede că o obiectivitate desăvîrșită, acolo unde nu se discută despre „piața" și instituțiile literare, este greu de realizat în literatură. Ce-i drept, astfel de aprecieri pot fi considerate ca semnele unei subiectivități canonizate, unanim acceptată și validată de critica și istoria literară, trecute cu un aer de impersonalitate de la un discurs critic la altul. În orice caz, după lectura acestui studiu vodevilurile și spiritul vodevilesc, în general, al comediilor lui Vasile Alecsandri ne apar într-o cu totul altă lumină ; ele nu vor mai fi de acum înainte un epitet depreciator, ci o marcă structural-istorică. Comentariul la „Ciocoii vechi și noi" se desfășoară după un tipic identic, cu precizarea că, aici, o extindere mai mare o capătă analiza raporturilor dintre structurile, componentele textuale, pe de o parte și codurile literare și ideologice, de cealaltă. În acest fel maniheismul atît de blamat al personajelor lui Filimon, demonic -angelic, alb-negru etc. nu este doar o inabilitate de construcție, ci și o cerință a gustului și chiar a ideologiei epocii. Desigur că această motivație nu salvează romanul în ochii criticii și nici nu schimbă impresia estetică finală, dar pentru cel interesat de mentalitățile artistice și de mecanismele producerii textelor și a elaborării codurilor culturale, observațiile lui Paul Cornea sînt de un real folos. Dar și critica literară își poate trage partea leului în capitole precum **Tipologia romanului istoric și locul „Ciocoilor vechi și noi", Statutul romanesc al personalităților reale, Saturarea informativă a spațiului diegetic** sau **O poetică de bricolaj** ce conțin analize aplicate, oricînd valorificabile în plan estetic. Mărturisesc că am așteptat cu curiozitate întîlnirea în „lectură" a unui spirit detașat, ironic, chiar ușor sceptic uneori, pipăind cu o sută de antene locul, înainte de a face o afirmație sau a aduce un argument, cum este cel al lui Paul Cornea, și imaginea, aproape neverosimil de contradictorie, a lui Heliade ca și a posterității sale critice. Și în această situație, cu luciditatea și simțul de ordine cvasididactic ce-l caracterizează, autorul jalonează niște trasee, fixează repere și aduce la realitate pe cîțiva heliadiști prea entuziaști, totul executat însă cu suplețe și comprehensiune fără a sacrifica nuanțele și a denatura adevărul sau, mai bine zis, adevărurile marii figuri care a fost Ion Heliade Rădulescu. Așa încît, mă întreb, de ce nu ar fi tocmai Paul Cornea acel istoric literar, și toate circumstanțele mă îndeamnă să cred că este așa, „care să folosească inteligent imensa documentare disponibilă asupra omului, creatorului și epocii" în vederea ducerii la bun sfîrșit a unei monografii despre „părintele" literaturii române.

Itinerar printre clasici, pe lîngă valoarea studiilor în sine ne trezește sentimentul reconfortant că istoria literară nu „a îmbătrînit", că nu este inutilă sau imposibilă epistemologic, ci, că este o ramură indispensabilă înțelegerii corecte, profunde a fenomenului literar, eficientă și capabilă de salutare înnoiri și sincronizări metodologice cu disciplinele afine.

Paul Dugneanu

IOAN ADAM: «Planetariu»

«La întrebarea „Ce este critica ?" răspund mai degrabă teoreticienii unei condiții, decît practicienii. Pentru cel ce trăiește la zi viața literaturii (cum e și cazul semnatarului acestor rînduri), critica nu poate fi un act de hedonism spiritual, ci o atitudine, o perpetuă opțiune, cu bucuriile și riscurile ei. Gesturile criticului nu se pot consuma în laboratoare secrete de alchimist, ci în public. Nu mai puțin însă critica e un gest de solidaritate carteziană, pe temeiuri mereu înnoite, mereu în consonanță cu spiritul timpului, cu valorile existențiale ale unei literaturi. În cercul secund, în planetariul spiritual care e literatura, clasicii sînt stelele fixe a căror lumină ajunge mai repede, mai vie la pămînteni și datorită criticului». Am citat textul lui Ioan Adam, tipărit pe coperta a IV-a a volumului său **Planetariu** (Editura Eminescu, 1984) și pentru explicarea titlului cărții și pentru inclinația criticului către comentarea operelor aparținînd „stelelor fixe" ale literaturii române.

Deși compartimentată în trei secțiuni **(Portrete și efigii, Ideograme, Glose)** cartea lui Ioan Adam cuprinde, în fond, texte referitoare, direct sau indirect, la scriitorii noștri clasici. Direct, în **Portrete și efigii,** unde criticul analizează și interpretează diferite aspecte ale creației lui Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Ion Pillat, G. Călinescu (aici, cu un articol polemic, singurul din carte, excelent executat, referitor la cartea Ilenei Vrancea, **Între Aristarc și bietul Ioanide),** Marin Preda. Indirect, în **Ideograme** (o cronică la antologia **Societatea românească la 1877,** realizată „cu siguranță și discernămînt" de Valeriu Rîpeanu și o **Scurtă istorie a liricii românești antifasciste)** și în **Glose** (recenzii la cărți avînd ca subiect autorii clasici sau teme de istorie literară).

Mult mai limpede decît în volumul său de debut **(Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu)** se poate observa acum stilul echilibrat al criticii lui Ioan Adam, susținut de tensiunea ideilor și rigoarea demonstrației și mai puțin de tentația speculației, esențial fiind permanentul contact cu textul comentat. Aceasta nu înseamnă că lipsesc formulările sintetice memorabile. Astfel, tînărul Sadoveanu, cel de dinaintea debutului (1898—1904) este „marele ucenic neascultător al literaturii noastre" ; pamfletul arghezian este „Atlantidă impusă, lumea lui e scufundată și salvată prin cuvînt" ; **Viața ca o pradă** de Marin Preda este „codificarea unei morale, cu explicarea circumstanțelor în care s-au cristalizat preceptele ei", etc. Dar, pentru Ioan Adam (pentru cine nu ?) important este să asigure integritatea comunicării, eliminînd, pe cît posibil, „paraziții" digresivi.

Am citit cu dublu interes cele trei comentarii la Duiliu Zamfirescu : în primul rînd, datorită subiectului ; apoi, mărturisesc, pentru că, știind că este vorba de unul dintre autorii preferați ai criticului, am vrut să văd în ce măsură prețuirea pentru marele scriitor devine sau nu hagiografie. Nu devine. Și aici Ioan Adam rămîne un critic echilibrat, care știe să-și nuanțeze judecățile pentru a extrage o imagine a gazetarului Duiliu Zamfirescu (a ideologiei sale) cît mai fidelă adevărului. Chiar și atunci cînd scrie despre monografia postumă dedicată de G. C. Nicolescu lui Duiliu Zamfirescu, sentimentele (Ioan Adam i-a fost student istoricului literar, căruia îi și face un excepțional portret) și valoarea de ansamblu a contribuției nu-l împiedică **să-și** exprime clar, atunci cînd le are, rezervele. Palpitant (dacă se poate spune așa despre un text critic) este studiul (care ar putea, cred, să devină oricînd o carte) intitulat **Avatarurile unui personaj.** Pornind de la legenda impopularității lui Duiliu Zamfirescu, ale cărei cauze le află în **caracterul dificil al omului, situarea creației în contratimp** cu mișcarea literară contemporană, **absența militantismului explicit și a originalității precise,** Ioan Adam reface, cu atenție la resorturile ascunse ale reacțiilor, dosarul receptării critice, în timp, a operei lui Duiliu Zamfirescu, pentru ca, apoi, să urmărească (și aici, investigația devine pasionantă, căci, în sine, subiectul este pasionant) înverșunata polemică declanșată de celebrul discurs de recepție la Academie, **Poporanismul în literatură,** rostit de Duiliu Zamfirescu la 16 mai 1909. Viața literară a timpului, cu seisme dictate de amiciții și dimpotrivă, de convingeri estetice și politice divergente, de vendete și interese de grup se conturează cu pregnanță în aceste pagini de „arheologie" critică, incitînd la investigații pe cont propriu.

Ioan Adam știe să-și selecteze subiectele, orientîndu-se către zonele mai puțin cercetate sau care pot oferi surprize. Astfel, citind ediția lui Savin Bratu și Constantin Mitru, care cuprinde **Corespondența debutului (1898—1904)** lui Mihail Sadoveanu, criticul descoperă un Sadoveanu neașteptat, „gălăgios" și vehement, total diferit de cel „construit" la maturitate, în **Anii de ucenicie.** Tăcerea proverbială a marelui scriitor, imagine clasicizată, era departe de a se fi „exprimat".

Ioan Adam nu este doar un cititor atent al textelor clasice ci și unul cu idei, propuse și susținute fără a forța realitatea. În eseul **Dincolo de ușa infernală,** criticul izolează în **Enigma Otiliei** problematica (tema) puterii. „Părinții" sînt stăpînii, iar „emblema puterii lor este banul". Anticipînd rezultatele analizei în profunzime pornită de aici, criticul dă o definiție inedită romanului lui G. Călinescu. În lupta pentru stăpînirea banului participă toată lumea românească, ceea ce se dezlănțuie fiind „o adevărată demonie (...) istoria ei e la urma urmei un poem epic dantesc, un **Infern** în cheie sociologică". Cu aceeași mînă sigură este condusă demonstrația și în singurul text explicit polemic din carte, construit ca replică la volumul **Între Aristarc și bietul Ioanide** de Ileana Vrancea. Ambiției nefirești a autoarei de a-l face pe Călinescu un simplu debitor al lui Iorga și Lovinescu și, vai, promotor al dogmatismului și sociologismului vulgar, criticul îi răspunde fără iritare, producînd argumente de istorie literară, de logică simplă și... de bun simț. „Vechea opoziție — scrie criticul — Maiorescu-Gherea este înlocuită de la o vreme prin antagonismul Lovinescu-Călinescu. Nu văd de ce ilustrele umbre n-ar putea sta alături în empireul literar. Cu atît mai mult în conștiința publicului !" Chiar ! Mai puțin convingător este criticul în **Glose.** Am impresia că Ioan Adam găsește mai greu tonul pe spațiul restrins al recenziei și, probabil de aceea, textele din **Glose** n-au relief, suferă de monotonie. Criticul aprobă aici proiectul autorilor comentați și renunță să mai analizeze **modul** de realizare al acestuia. Puțină „agresivitate" civilizată ar înviora pagina critică. Dar, în fine, fiecare cu temperamentul său. Căci, oricum, **Planetariu** rămîne cartea unui critic remarcabil, pe al cărui cuvînt poți conta fără teamă. Lumina stelelor fixe ajunge, prin el, dacă nu mai vie, sigur mai repede la pămînteni.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

Temele adolescenței

Cu Dans în foișor, volum apărut la „Cartea Românească", prozatorul George Șovu, aflat la cea de a noua apariție editorială *) probează același emoționant interes pentru temele adolescenței scrutată în esența ei de vîrstă imponderabilă, cu volute ascensionale dar și regretabile confuzii și dizarmonii.

Romanul lui George Șovu se constituie într-o suită de **reportaje suave,** traversînd un număr edificator de biografii afective. Edificator pentru a releva competența analistului și a ilustra finalitatea etică a oricărui text care se instituie drept instanță colocvială cu adolescența.

Preocuparea pentru existența tînărului, formării sale pe durata unui sinuos traseu afectiv, vădește — am observat și cu alt prilej — nu doar calitățile unui psiholog atent, ci claritatea unui spirit călăuzit de rigorile eticii. Nu însă eticismul didactic, profesat ex-catedra de acest trăitor generos pe tărîmul pedagogiei, ci convingerea — devenită postulat — că existența poate fi împlinită exclusiv în prezența frumosului apt de a fi receptat numai printr-o retină clară și rectitudine comportamentală.

Cuplurile și situațiile din romanul lui George Șovu, echilibrat construit pe principiul relatării **à tirroir** își au, cu certitudine, corespondențe în imediata noastră vecinătate. Dar nu absența efortului fabulatoriu interesează aici, ci densitatea „pildei" oferită tînărului cititor. Devotamentul și ingratitudinea, puritatea erotică, abandonul las, superficialitatea, exaltarea ori meschinăria tinerilor protagoniști sînt etalate în episoade vii, captivante. Naratorul — ori naratorii episodici — relatează cu patos ori dezimplicare, se emoționează, condamnă gesturi reprobabile și moralizează discret, pretext pentru distilarea unei pilde înfățișată celor aflați în pragul sau la cei dintîi pași ai opțiunilor decisive.

Vocea și prezența ce conferă coerență acestor fragmentare istorii de dragoste juvenilă aparțin ziaristului Dragoș Dănescu. Prin mobilitatea profesiei și generozitatea, comunicativitatea ei intrinseci, ziaristul parcurge medii diverse pe care le explorează cu privire atentă, participativă. Tinerii și problematica lor majoră — opțiunea erotică și profesională — sînt cîntărite cu gravitatea lucidă, dublată însă de tandretea profundă, atașamentul afectiv ce stimulează procesul irepetabil al devenirii umane. „Vedeți ce fragili sînt citeodată acești tineri, despre care nu de puține ori, noi, cei maturi, spunem cu atîta ușurință că nu au nici un fel de sensibilitate, de suflet, că sînt practici pînă peste urechi, că fac totul din interes, că nu-i mișcă, nu-i afectează aproape nimic.." comentează personajul matur unul dintre episoadele dramatice ale cărții, evaluînd hipersensibilitatea, puritatea ce „parafează", uneori irecuperabil și maladiv, această vîrstă sublim-ingrată. Pulsul sinuos al dinamicii ei afective este captat cu o intuiție ireproșabilă, de psiholog exersat, iar zîmbetul raisonneur-ului adult nu îndeamnă la rațiune și temperanță, ci la un emoționant fair-play, la confruntare cu puteri sufletești egale : „...cele două inimi care vibrează trebuie să fie pe trepte egale, să privească și să înfăptuiască, totul pornind de la aceeași înălțime. Dacă una se află în genunchi iar cealaltă își înalță sprîncenele către ea de deasupra, cumpăna existenței lor comune se va frînge cu siguranță..."

Dans în foișor, după cum însăși gracilitatea titlului deconspiră, este o carte despre adolescență și, ceea ce este esențial, o carte ce servește exemplar aspirațiile și întrebările adolescenței, cu atît mai necesară cu cît acest teritoriu al prozei noastre nu se bucură de un interes constant. Impresionantă este dragostea vie, reperabilă pe tot parcursul scrierii, cu care autorul se comunică, cititorilor săi. Și nu-i puțin lucru, cîtă vreme aceștia îi rămîn fideli, de opt volume încoace.

Smaranda Cosmin

*) **George Șovu : „Dans în foișor", Editura „Cartea Românească", 1984.**

BREVIAR

■ **REVISTA DE TEORIE ȘI ISTORIE LITERARĂ, NR. 3, 1984,** relativ recent apărută, oferă cititorilor un sumar divers și, nu o dată, de cert interes științific. Astfel, centenarul Panait Istrati prilejuiește efortul de punere în valoare a unor aspecte bio-bibliografice cu totul semnificative : **Aspirația către „real" și presiunea modelor,** de Viorica Nișcov, **O „colaborare" incognito,** de Constantin Popescu-Cadem, **Literatura lui Panait Istrati,** de Vasile Băncilă. La rubrica **Poetica** se disting eseurile : **Scriere și orialitate,** de Adrian Marino, **O utopie a gîndirii critice moderne ?,** de Monica Spiridon, **Pentru o fenomenologie a rescrierii,** de Marian Papahagi. D. Vatamaniuc continuă revelatoarele sale „transcrieri" din manuscrisele eminesciene, iar I. Oprișan descoperă alte texte inedite din Al. Odobescu. În fine, pe aceeași linie semnalăm incitantele **destăinuiri documentare** ale lui Pavel Țugui în legătură cu „cazul" Blaga.

■ **ROMANULUI POLONEZ** îi dedică un solid și pătrunzător studiu monografic Stan Velea, binecunoscut pentru complexa sa acțiune de punere în circuit românesc a marilor valori ale literaturii polone din trecut și de azi. Studiul, apărut la Editura „Univers", se structurează pe capitole de mare întindere, capabile să cuprindă în chip definitoriu vastul material investigat : **Tradiție și modernitate în romanul polonez contemporan, Romanul țărănesc, Romanul istoric.** Cartea lui Stan Velea reprezintă o contribuție de prim ordin în contextul studiilor literare actuale consacrate temei în cauză.

■ **UN IZBUTIT VOLUM DE POEZIE, „SUB CONSTELAȚIA CLIPEI",** Editura „Eminescu", publică Elena Florea Guțu. O lirică de tip feminin, lucid-melancolică, în linia Magdei Isanos, într-o frazare căreia îi este proprie și o anumită apetență pentru ideatica asumată, pe scurt, acestea ar fi coordonatele cărora li se circumscrie „emisia" poetică a Elenei Florea Guțu : „Un trist adînc /în genele ce mute !/ o marmură în dalta ei plîngînd, / un sunet scrîșnind printre comete, / prin oase vîntul suspinînd. // Plutesc / și cad / și număr ce-a rămas, / Scînteia ce căzuse printr-o plasă / din timp — sărutul dintr-o rază, // le pipăi, / sînt sau nici n-au fost în pas !" **(Adîncuri).**

■ **ALMANAHUL PRESEI ȘI TIPARULUI.** Primim de la Reșița un foarte interesant și elegant caiet cu titlul de mai sus. În fapt, avem a face cu un autentic breviar bibliografic însoțit de pertinente considerații critice consacrat istoriei tiparniturilor din zona Caraș-Severinului. Subliniem, astfel, contribuțiile lui Petru Oaiide, Ștefan Szekely, Carmen Cornelia Grămadă, Gheorghe Jurma, Timotei Junjica, Carol Lupșiasca, Nicolae Sirbu, Ada Cruceanu, Mircea Mihailovici, Octavian Doclin, Gheorghe Iancov. Instructivă și bogată este partea ilustrațiilor cu caracter documentar.

■ **PREMII DE ANUL NOU.** Membrilor Cenaclului literar „Al. Sahia" (condus de prof. Constantin Petcu) le-au fost atribuite premii în cărți din partea Casei de cultură a sindicatelor din Buzău ca o recunoaștere a meritelor obținute în realizarea de valoroase texte cu conținut patriotic sau dobîndirii unor concursuri naționale de creație. Au primit premii Constantin Petcu, Marin Ifrim, Mihai Macovei, M. Costache, Sorin Lalu, Constantin Bucur, Cornel Grigore, Gabriela Constantin, Ioan Iacob, Iulian Sandu, Cristian Zahiu, Carmen Cazan, Ema Lalu. Harnicii cenacliști au tipărit în anul 1984 numerele 7 și 8 ale „Foii literare", publicație a cenaclului, în care pot fi întîlnite poezii, însemnări, tablete și reportaje despre Tabăra de sculptură în aer liber de la Măgura, fapte ce certifică meritele pentru care au fost premiați.

Cronicar

Fondul principal al culturii române

IOAN ALEXANDRU:

«Poezia patriotică are legătură cu ființa unui neam ctitorit în universalitate»

— De la debutul cu volumul Cum să vă spun **au trecut douăzeci de ani. O cifră care presupune dreptul unei recapitulări. Cum erau anii debutului de atunci față de cei de acum ?**

— Am scris mii de poezii dacă erau zile cînd scriam zeci, înainte de-a fi tipărit acea cărțulie de început subțire cît o lacrimă. Știam pe de rost mai tot ce scriam, așterneam pe hîrtie ca o scriere neîntreruptă. Parcă lumea se refăcea sub ochii mei din cuvînt. Acest sentiment profund că tot ce există așteaptă să-i spui povestea de la cele mai umile creaturi la cele grandioase apoi toată istoria și gîndirea nu m-a părăsit nici astăzi, o dorință irezistibilă însoțită de bucurie, de acea Milă uriașă față de tot ce există de-a salva lumea din suferință, din uitare și trecere prin puterea Logosului.

În poezie trebuie să convingi. Am crezut și cred în continuare că poeții adevărați au puterea de a convinge pe cei care dau de cuvîntul lor. I-am lăsat manuscrisul cu versurile mele poetului Mihai Beniuc, președinte al Uniunii atunci, pe care l-am cunoscut după ce i-a scris prefața. L-a convins și m-a apărat și-i mulțumesc și acum pentru fapta lui de poet.

— Într-o amintire scurtă vorbești despre sala cu candelabre în care ai avut sentimentul intrării în literatură. E vorba de sala cu oglinzi din Calea Victoriei 115, nu-i așa ?

— Dobîndirea încrederii față de mine însumi ca poet a fost prin cenaclul Labiș condus de Eugen Barbu. Îmi amintesc triumful din sala cu candelabre de la Casa Scriitorilor, aplauzele fierbinți și dragostea din ochii celor ce descopereau în inima lor o frumusețe în plus prin acele dureri și bucurii ce le rosteam cu toată ființa în fața lor sosit de departe din adîncurile Transilvaniei. Eugen Barbu m-a ajutat să-mi văd publicate în paginile revistei ce-o conducea acele poeme afirmînd în acei ani crezul real al unei noi generații în literatura noastră: erau Nichita, Ion Gheorghe, Păunescu, Sorescu și alții ca poeți. Veneam cu o nouă iubire în suflete, veneam să ne descoperim noi înșine iarăși neamul și istoria, mărețiile și suferințele, să prindem curaj în istorie să existăm. Poezia este celebrarea acelui foc interior din ființa lăuntrică, acea sărbătoare eternă ce ridică existența din efemer într-o viețuire plenară. Unde nu sunt poeți nu există istorie sau există o istorie subterană care își așteaptă descătușarea. Unde este istorie subteran irezistibil apar poeții.

— Ce loc a ocupat revista Luceafărul **în lansarea, afirmarea, consacrarea poetului Ioan Alexandru ?**

— În **Luceafărul** mi-am publicat de-a lungul anilor mare parte din cărțile mele pînă astăzi. În anii de studii în străinătate îi trimiteam lui Bănulescu colaborări apoi lui Păunescu și Nicolae Dragoș, lui Mihai Ungheanu. Revista vine din Transilvania lui Goga și mulți ardeleni ne ținem de ea pînă astăzi.

— Numele pomenite înseamnă totodată și un climat de generație ? Caut, dealtfel ușor de văzut, confirmarea existentei generației Labiș...

— Lui Labiș îi datorăm mult. Era un poet genial și a avut de luptat cu o perioadă istorică dogmatică. Jertfa lui stă la temelia unei generații. Pasărea cu clonț de rubin care s-a dat la mărunțaiele sale stă deasupra generației noastre.

— Dacă memoria nu mă înșeală una din ideile directoare ale poetului Ioan Alexandru la începuturile sale a fost aceea de a reconstitui pe cît posibil traiectul intelectual, chiar și pe cel geografic, al marilor predecesori la care începătorul de atunci se raporta : Eminescu și Blaga. Adică a citit pe cît posibil tot ce au citit ei. A călcat pe cît posibil prin locurile pe care au pășit și ei. A încercat și a reușit Ioan Alexandru această experiență ?

— Eram elev cînd am fost la Lucian Blaga. El ne-a spus că în poezia română nu se poate face nimic nou fără a studia cel puțin cît a făcut generația lui Eminescu și a sa. Foarte sus bate cărarea ce duce la nemurire.

N-am avut încotro din fericire și nu au nici cei ce vin după noi de nu vor face la fel. Patru ani de mansardă pe texte filozofice și filologice pe lîngă o mare universitate europeană sunt cel puțin obligatorii, austeritate și trudă pînă la epuizare ; cum spune un mare poet trebuie să-ți schimbi viața.

Cred că am făcut în epoca mea ce au făcut în generațiile lor poeții noștri. Timpul ne va judeca să-i lăsăm dreptul să ne descifreze el lucrarea și osteneala.

Am venit la studii în Europa într-o altă epocă a ei, în alt context istoric — alte valori mult mai profunde au ieșit tocmai acum la iveală din adîncuri. Nu Kant și Schopenhauer sau Nietzsche ori Frobenius sau Spengler, nici Hartmann, în primul rînd Dionisie Areopagitul, Meister Eckhard, nu Faust ci **Parsifal,** nu expresionismul ci Grünewald, nu tragicii antici ci imnica bizantină și psalmică, Bach și Rembrandt, Pascal și Claudel, nu Baudelaire sau Mallarmé, nu Rilke ce i-a tulburat pe atîția ci Angelus Silesius și San Juan de la Cruz, nu Van Gogh ci Teofan Grecul și Millet, nu Hegei ci Karl Barth Rahner și Sossky.

În acest fel poate fi vorba de o altă întoarcere la izvoare, la propria noastră tradiție comună, europeană pe care am ignorat-o de la renaștere încoace, întorcîndu-ne la ruinele epuizate spiritual definitiv ale antichității.

Clasicitatea ce-o avem înaintea ochilor nu este antichitatea greco-romană în primul rînd, ci Bizanțul și evul mediu european, **Paradisul** lui Dante și nu acropolele lui Phidias ci apocalipsa lui Michelangelo.

În acest fel spiritualității noastre, cea în care s-a zămislit **Miorița** și **Voronețul,** ceasul de față îi este mult mai favorabil decît cel anterior care ne silea să nu vedem nimic în jurul nostru neavînd o clasicitate păgînă, evidentă, ca aceea greco-romană. Dar o aveam pe cea mult superioară, dar ignorată. I-a venit și îi vine vremea. Suntem ascultați. Nu știu cîți dintre înaintașii mei au putut înmărmuri conștiințe europene cum o putem face astăzi mărturisindu-le propria noastră istorie, cea a lui Brâncoveanu, cea în care moartea nu mai are puterea hotărîtoare asupra ființei, ca fapt istoric viețuit de două milenii.

N-am avut renaștere dar am avut marea mișcare isihastă în vremea lui Neagoe și Ștefan cel Mare, superioară spiritual. N-am recitit și adulat pe Platon, dar l-am asimilat pe Maxim Mărturisitorul și Ioan Climat, pe Efrem Sirul și pe Dionisie, pe Ioan Chrisostomul și Vasile cel Mare, infinit mai importanți.

Dar asta nu înseamnă că nu trebuiesc făcuți asimilați pe cît este cu putință. Și eu mi-am început seminariile la Freiburg pe presocratici și textele lui Heidegger, am lucrat pe Pindar.

Dar să nu se rămînă acolo. Însă ca să ieși din ei trebuie să fi fost, să-i fi iubit căci numai iubirea poate asimila cu adevărat. Am plîns cu lacrimi de bucurie de neuitat pe Acropole, dar bucuria în fața Sucevița sau Capelei Sixtine este superioară. Virgiliu și Pindar țin de părinții noștri. Cu **Bucolicele** și **Georgicele** lui Vergiliu în desagi, alături de Evanghelie și Psaltire, benedictinii au desălbăticit Europa magică și barbară se spune.

Cine dintre noi urcind la Sarmisegetuza nu-i zdrobit de evlavia strămoșilor noștri ca să poată fi înălțat apoi la Putna sau la Hurezi.

— Călătoriile au avut un mare rol în formarea poetului Ioan Alexandru. Desigur, călătoria înțeleasă ca o călătorie de studii. Ai fost dintre primii scriitori tineri care au încercat să recupereze o distanță și experiență culturală prin contactele cu mediile intelectuale și culturale occidentale. Care au fost impresiile primelor contacte ?

— În vacanțe cît eram la studii călătoream. A trebuit să văd Sfinta Sofia prin care au trecut umbrele tuturor domnitorilor români, să văd Athosul unde zac oseminte sfinte ale strămoșilor mei cu miile, să văd Roma, mama noastră Roma, unde ne-am amestecat sîngele cu al martirilor aruncați în groapa cu lei după cucerirea Daciei. Patria noastră este mult mai mare decît o știam de acasă. Să văd Ierusalimul căruia atîția domni i-au închinat mănăstiri și atîția pelerini și-au împăcat sufletul în pustie pînă astăzi, se cîntă și păstrează grai românesc pînă în Sinai de veacuri și veacuri. Cele mai multe drumuri le-am făcut pe bănuții mei de bursier. Nu mi-am cumpărat nimic din bursă decît cărți și călătorii cu clasa a 2-a, studențești, în toate aceste locuri sus-numite.

La Paris, poetul Pierre Emmanuel mi-a dat cheia unei cămăruțe la mansardă, unde am învățat limba franceză să pot citi poeți ai acestei țări.

Faptul că știu să trăiesc extrem de simplu așa cum am deprins din casa părinților mei mi-a ușurat mult drumul spre inima marii culturi a lumii. Zilele acestea m-am întors după o ședere mai scurtă dintr-o mansardă a unui poet prieten german de unde am frecventat zilnic biblioteca universității. Nici Eminescu sau Blaga n-au făcut-o altfel la orice vîrstă.

— Modificarea produsă de evoluția lirismului lui Ioan Alexandru a fost pusă uneori în legătură cu noile surse și orizonturi culturale pe care le-a întîlnit Ioan Alexandru odată cu itinerariile sale intelectuale europene. Accepți ideea unei modificări sau rupturi și pricinile presupuse ? Cum explici drumul de la Vămile pustiei **la** Imnele Țărilor Românești ?

— Lirismul meu nu s-a modificat, ci s-a adîncit și amplificat prin studiu care nu va înceta cît voi trăi. Caut să fiu o mărturie cît de cît vrednică. Nu poți fi poet fără această legătură cu jertfa și credincioșia înaintașilor. Patria mea este aici cu ei, cu toți. Scriu în duhul lor, în limba și sufletul lor și altfel nu este cu putință. Scriu să mă poată înțelege și Constantin Brâncoveanu care s-a jertfit în limba română. Munții noștri apuseni n-au aurul la suprafață ci în adîncuri. Tatăl meu bătrîn, al cărui nume îl port, era miner în adîncurile Transilvaniei.

Este vorba de o dimensiune existențială. Am început să mă depărtez de frica de moarte și să încep să iubesc pe toată lumea să știu cîte ceva, ce mare lucru și tărie stă în adevărul acesta de a-ți iubi și dușmanul. Sunt la început, dar pe cît trece vremea simt că iubirea este totul, omul care iubește cel mai mult este sarea pămîntului. De la **Vămile Pustiei** pînă la **Imnele Țării Românești** și **Imnele Iubirii** se poate vorbi despre începutul Iubirii. Singură iubirea poate birui frica, alunga teama, singură iubirea nu se teme de moarte iar cine a biruit frica de moarte nu se mai teme de nimic. Sunt departe de așa ceva dar tind, mă lupt iar știu un om, știu mai mulți oameni care iubesc cu adevărat, iubesc nemărginit și asta-i toată frumusețea stîrpei umane, asta dă existenței dimensiunea eternității. Iubirea este poruncă mai mult.

— E momentul să formulăm o altă întrebare : are poezia patriotică în sine ceva imputabil sau de vină sînt alte cauze ? Ca autor al Imnelor Țării Românești **și al unei cărți despre patrie așteptăm un răspuns.**

— Trăim într-o epocă în care problema existenței națiunilor este discutată. Poezia unei Patrii este determinată de existența națiunilor. Sunt națiunile conglomerate sociale artificiale sau organice și ca atare de durată eternă ? Marii istorici socot națiunea ca organică și ca atare forma cea mai nimerită de existență perenă oamenii. Rodesc mai bine adevărurile eterne pe națiuni. Eminescu nu gîndea altfel. Ele sunt ctitorite pe limbi acum două milenii, iar la Alba Iulia, Gheorghe Pop de Băsești președintele marii adunări care consfințea acum 66 de ani unirea tuturor românilor a rostit celebrul text de acum două milenii legat de Lumina care descoperă neamurile.

Poezia patriotică are legătură cu un neam, cu ființa unui neam ctitorit în universalitate în care trăiește universalul ca soarele întreg în picătura de rouă. Pentru a scrie poezia patriei acesteia române trebuie, cum spune Eminescu, această familiaritate în universalitate a ști să răsfringi în specificul unui loc adevărul Logosului universal. Cît de specific german este Parsifal și totuși cît de universal, cît de rus este Alioșa și cît de universal, cît de românesc **Luceafărul** și cît de universal este Păstorul din Miorița.

Pentru că sînt om al Cuvîntului, al Logosului într-o bună zi a trebuit să descopăr că vreau să-și spună viața în acest cuvînt făpturile de taină ale acestui pămînt românesc. Dacă nu în cuvîntul poeților cel cu toate porțile deschise ziua și noaptea nu pot intra ei cei duși unde să se arate căci alte porți sunt mai strîmte dacă nu zăvorîte și uitate. Aici vin ei din noaptea istoriei, dau năvală irezistibil, erup umbrele lor.

Mă dusesem într-o iarnă cu ani în urmă pe urmele lui Brâncoveanu în Transilvania, eram cu copiii și soția, zăpezile erau mari și se apropia seara. Am ajuns într-un tîrziu cu cel mic în spate osteniți. Ni s-au dat lemne, mi-am înveliț pruncii cu bunzi și eu am rămas de veghe lîngă foc toată noaptea să nu se stingă să-mi vateme frigul copiii. Spre ziuă lîngă jarul dogoritor am atipit. Și acolo mi-a apărut ca în vis Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi decapitați. Treceau unul după altul prin zăpadă frumoși îmbrăcați ca pe la noi în Ardeal în Noaptea de Colindă cu străițile în spate.

Bucuria de a-i fi văzut prin voalul visului mi-a fost un îndemn puternic de-a duce cartea la care lucram, **Imnele Țării Românești,** pînă la capăt închinînd-o lor, jertfei Brâncovenilor.

La cine să vină ei în cuvînt iobagii Transilvaniei de atîtea veacuri, uitați în țintirimele cu cruci de lemn și ele sorbite de vremi și ploi, înghițite de iarbă pe care nu-i mai știu și înseamnă decît puterile nevăzute printre stelele cerului. Poeții sînt memoria unei Patrii, aducerea aminte fără scrisul lor, fără cărțile lor, omenirea riscă mereu să cadă în barbarie și animalitate.

Am lucrat și lucrez de peste un deceniu asupra acestui topos românesc. Cărțile de **Imne,** cele cinci, sunt mărturia unei datorii ce trebuie s-o duc pînă la capăt. Ce n-am putut eu cuprinde vor veni alții mai buni și o vor face dar știu că sunt pe făgașul adevărului pentru că unde a fost jertfă curată și mărturisirea Logosului întrupat în istorie este și istorie vrednică de trecut în cuvînt ca pildă edificatoare întru dreaptă viețuire.

Cine să vorbească despre aceste făpturi dacă nu poeții acestui loc. Dacă ar fi de datoria oricui n-ar fi fost dată viețuirea pe graiuri și națiuni, n-ar fi fost ca limbi de foc despărțite ale aceluiași spirit pe creștetele tuturor semințiilor.

Iată-l pe Horea desculț, îngenunchiat în zăpada cerești, neînfricat de omenești, murind cu iubirea pentru neamul său.

Eminescu a făcut cît a putut în veacul trecut în scurta sa viețuire aici cu geniul său în ce privește istoria noastră : au venit ceilalți, Blaga și Goga, Voiculescu și Sadoveanu. Omul este deschis, mergem pe el fiecare după puteri și har și datorie. Vai de noi de nu facem tot ce putem pentru ceea ce ni se va cere socotească. Ce ai făcut cu talentul încredințat ? De ce nu l-ai sporit ?

Sub Carpați, spun geologii, ca sub Alpi, sunt alți munți care-i întemeiază mai duri, nevăzuți iar sub aceștia un alt lanț de cremene care-i durează și poartă, așa este și cu Patria.

În adîncuri și înalturi ca vulturul și fîntînarul se cere trudă neîntreruptă către ființa Patriei.

— Ideea și fomula Imnelor **este evident răsăriteană, bizantină. A trebuit să mergi în occident pentru a descoperi răsăritul ? Ce importanță are pentru noi cultura răsăriteană de sursă bizantină ? De ce crezi că poetul român Ioan Alexandru trebuie să se adape la acest izvor și poezia noastră să recontacteze aceste modele de lirism ?**

— S-a încercat de un veac și mai bine să se intre în cămara de taină a sufletului românesc pe ușa dinspre apus cu cheile culturii occidentale, modele și tipuri de acolo au îmbrăcat substanța noastră, a fost supusă spiritualitatea noastră unor modelări, retușări care se potriveau, nu se potriveau, a trebuit să le purtăm.

Poarta de aur prin care intră țăranul dacoroman de la noi de două milenii la sinea sa de taină, prin care au intrat voievozii în sufletul acestui neam, poarta prin care s-a arătat Ștefan cel Mare lumii, Mihai Viteazul, poarta de foc prin care a intrat Constantin Brâncoveanu cu jertfa fiilor săi, poarta prin care intram la comorile, la cloșca noastră de aur, la perlele colbăite de nevremuire, la înțelesurile adînci ale Mioriței sau Meșterului Manole, la agonia cerbului cu stea în frunte, însetat după eternitate, prin această poartă de aur continuau să intre țăranii Maramureșului și răzeșii Moldovei, oltenii lui Tudor, sihaștrii vestiți ai lui Dimitrie Cantemir și cu ezitări începuseră să vină cu pămînt strîns în urnă de argint din toate provinciile românești și junimea română în frunte cu Eminescu la mormîntul lui Ștefan cel Sfînt de la Putna acum o sută și ceva de ani. Apoi a venit Iorga și a crăpat ușa, a luat-o în spate din țîțîni ușa noastră de aur să se vadă Bizanțul de după Bizant, romanitatea noastră răsăriteană, comorile de acasă aruncînd punte și îndemn prin jertfa vieții sale de martir că pe aici se intră în vatra strămoșească. Ce ani de trudă și jertfă vizionare pînă la rădăcinile neamului, pînă la ființa Patriei !

Eminescu și Blaga se întorceau acasă din occident cu generațiile lor la cultura populară, la fondul nostru străvechi, la mythos ca și Pârvan dar încă nu plenar la spiritualitatea vie, la ceea ce a plămădit efectiv ființa poporului român, la ceea ce a dat **graiul românesc** și a născut un neam aici îmbrăcînd pămîntul cu ctitorii de la Putna la Tismana, de la Tomis la Perii Maramureșului prilejuind nașterea de prunci cu milioanele prin veacuri, dînd nume, umplînd țîntirimele cu nădejdea resurecției pe un pămînt transfigurat ca Putință a Patriei.

Ei veneau dintr-un occident care el însuși se înstrăinase în mare parte de substanța sa de origine, devenind expansiv, ignorîndu-și măreția interioară, din care au izvorît un Bach sau Pascal.

Caracteristica cea mai de luat în seamă a spiritualității bizantine, spune marele bizantinolog Hans Georg Beck în vestita lui carte de peste opt sute de pagini asupra acestei literaturi este : ihr nationaler charakter, caracterul ei național.

Lumile vechi antice dacă aveau uneori acest caracter acesta era păstrat prin zeități proprii ce nu se puteau împrumuta fără să anihileze ființa celor peste care veneau, iar acasă rămase odată cu istovirea lor spirituală, istoveau și națiunea. Așa istovită spiritual s-a stins în sine nemaifiind capabilă de eusebea — evlavie — Grecia veche.

Spiritul împărțindu-se ca și iubirea în loc să se împuțineze sporește. Spiritul universal se poate întrupa în națiuni, se poate contopi cu un neam desăvîrșindu-l ca națiune.

Nu din afară și de influență tîrzie, așadar, apare constiința de națiune în ființa noastră, ci din adîncuri bimilenare, din matca acestei spiritualități naționale, de caracter național, care fiind, îndeamnă la singura formă de existență posibilă pe care ea o cunoaște și care este națiunea întemeiată în spirit și adevăr.

Iar odată coagulată ca atare, ca națiune, un topos cu viețuitorii lui, el este putința unei Patrii pentru că în mădularele sale s-a putut plămădi ca nuntire prin unirea între spirit și lume ceva netrecător chiar de va fi în timp constrîns la strămutare din vizibil la invizibil. În ultima noapte, împresurați în Haghia Sofia în 1454, în timp ce cîntau, ultimii bizantini au devenit transparență, membrană invizibilă, s-au strămutat, cum spune Petru Rareș, pe piatra sa de mormînt aici și la veșnicele lăcașuri.

Numai ca națiune un popor nu poate dispare, numai întrupat ca mădulare vii în organismul Logosului, ne-o spune Bizanțul în acel caracter național al spiritualității sale. Că unii împărați bizantini au încercat să facă imperiu din națiune și de aici vin căderi este adevărat dar asta nu modifică structura națională a acestei spiritualități în duhul căreia încercăm să pătrundem.

Spiritualitatea bizantină, așadar, te cerea ca națiune, te vroia soră, te vroia întreagă, te vroia neam egal cu taina ta, cu specificul tău de viețuire. Acest vînt blond de răsărit ce aduce dor de drum în sufletul corăbierilor într-un imn hölderlinian, această mireasmă blondă ne-a scăldat țărmurile și munții de-a lungul veacurilor întru a deveni națiune.

— Imnele lui Ioan Alexandru sînt deci rezultatul unei convingeri culturale.

— A doua problemă esențială legată de tradiția bizantină este cea a omului cuvîntului. Ce este poetul acum, într-un spațiu național al Logosului.

În lumea antică a lui Pindar, bunăoară, poetul este un demiurg pînă la orfism, el este creator împlinind un sacerdoțiu.

În Bizanț, omul cuvîntului după Logosul întrupat în istorie devine altceva, anume slujitor al Logosului împlinind în națiune acea demnitate care se cheamă diakonat — slujirea semenilor în măsura slujirii Logosului.

Și-a pierdut din aura mitică a antichității dar a cîștigat în valoare. El este de folos, el slujește, împarte piinea cuvîntului la mesele națiunii, cuvîntul este hrană pe care o împarte mulțimilor înfometate.

De la renaștere încoace s-a reîncercat să se refacă imaginea poetului demiurg care a rătăcit și în romantism pînă la simbolism și mai încoace dar mai puțin s-a încercat lucrarea refacerii chipului adevărat al poetului în spiritul bizanțului ca slujitor.

Apoi omul bizantin fiind național era universal. Pe temeiul național te știai universal familiarizat în sufletul celuilalt, în noutatea lui, în taina lui.

Dar ceea ce este minunat este că această tradiție răsăriteană a noastră este, iată, o mie de ani a întregii Europe, în ea este implicată toată Europa.

Lacrimile noastre de opt feluri în opt nuanțe ca ale spiritului le-am plîns o mie de ani împreună și astăzi nu a vorbi în opoziție este rostul nostru ci în a ne redescoperi comoara dimpreună comună.

O anume agresivitate în a ne vesti lumea noastră în opoziție cu cea occidentală atît de evidentă în veacul trecut în povestea marelui inchizitor este depășită istoric și ceea ce unește, ceea ce este adîncul insondabil al unității noastre ca neamuri pe fața pămîntului din răsărit sau apus de la un ocean la altul ca plăsmuiri ale aceleiași iubiri universale jertfitoare de sine a Logosului întrupat în istorie trebuie să primeze în toate acțiunile noastre.

Nu pot să nu amintesc profundul dialog ce l-am purtat cu cîțiva japonezi, pînă acum pe temeiul iubirii al celor opt feluri de lacrimi ale tradiției noastre. Cu un mare învățat japonez am studiat cot la cot pe textul original psalmii vechi ebraici, cu un altul am convorbit despre Heidegger, cu un altul despre satul primordial al Maramureșului. Dar îndeajuns deocamdată despre asta.

— Ați tradus Cîntarea Cîntărilor **după original. Ce semnificație acordați gestului ?**

— Nu ne putem lipsi de lumea veche ebraică despre care filosofui Nietzsche în cartea sa **Dincolo de bine și de rău** spunea că nici lumea scrierilor îndiene nici grecești nu-i pot sta alături.

Descoperirea manuscriselor vechi testamentare de la Qumran de după războiul ultim (adică mai toate cărțile acestea celebre le avem în manuscris din secolele 3—2 î.e.n.) a readus în centrul atenției această mare spiritualitate pe temeiul căreia stau textele fundamentale ale noului eon. Fără studiul sistematic al acestor texte care sunt poesie în primul rînd nu se înțelege Bizanțul, poezia lui, nu se înțelege Dante apoi și atitea literaturi naționale. Alături de greacă și latină, ebraica este una din cele trei limbi sacre ale vechimii pentru Europa noastră pînă sacre au devenit toate limbile. Lucrez de peste un deceniu cu studenții pe aceste texte pe care s-a plămădit limba română ca alte limbi europene : Palia de la Orăștie, Codicele Voronețean, Psaltirea scheiană, Dosoftei și Varlaam, aici în mireasma acestor texte trebuiesc căutați pînă la Eminescu, pînă la Blaga, Arghezi și Voiculescu, Galaction, Sadoveanu și Agârbiceanu ; ceea ce fac eu au făcut-o și înaintașii mei : este vorba de o continuitate în acest secol cînd exigențele științifice au sporit, cînd un poet trebuie să se știe și filolog.

Și mai limpede Arghezi spune : „Învățătura care poate obține starea de grație și mai ales oamenii care o pot provoca, dau vieții elan și lumină". A întreține starea de har în graiul românesc, a-i ajuta pe oameni prin avîntul și lumina cărților noastre să **achiziționeze,** să procure harul care este bucurie, pace, nădăjduire, credincioșie, dragoste jertfitoare de sine, țintă supremă a scrisului în spiritul celei mai nobile tradiții.

— Cu ce scriitori vă simțiți alături în cărțile și ideile dv. ?

— Mă simt solidar cu toți scriitorii noștri de astăzi care duc mai departe greul acestei țări în sufletele și scrisul lor sunt mulți și minunați — poeți, prozatori, istorici, pictori, compozitori cei ce lucrează în tăcere prin cărțile și arta lor la transfigurarea pămîntului românesc, la păstrarea tradiției celeia nepieritoare, la buna creștere morală, spirituală și materială a acestui popor românesc. Pe unii îi iubesc dar, iubirile nu se trimbițează, pe alții îi admir, îndrăznesc să spun că-i socotesc în sensul salvării pe toți din iubire mai buni ca mine iar dacă acest gînd este smerită smerenie ci nu trufie cum spune un mare cărturar român, suntem pe calea cea bună.

Dumitale, Mihai Ungheanu, care ți-ai pus umărul la tipărirea **Imnelor Moldovei,** îngăduie-mi să-ți mulțumesc și pe această cale.

— Ce proiectează poetul Ioan Alexandru ?

— Aștept să-mi apară volumul al 2-lea **Iubirea de Patrie** care se tot citește cam de mult la o editură cu nume prea frumos ca să nu cred că mi-l va și tipări. Despre celelalte la vremea lor. Păsările cîntă după ce-și văd puii **sbor.**

— O călătorie comună în Sicilia la o înîlnire internațională de poezie am avut prilejul să constat efectul pe care-l produc intervențiile patetice și de mare forță intelectuală ale poetului Ioan Alexandru. Era vorba despre misiunea spirituală a poeziei. Ce alte intervenții similare mai poți aminti aici ? Cum au fost întîlnirile culturale, dialogurile literare din Grecia ? Care este cea mai recentă călătorie și cel mai recent dialog al dv. ? Cînd se află în fața străinătății scriitorul reprezintă numai literatura sau el este un reprezentant mai complex și mai complet ? Cu ce probleme și întrebări v-ați confruntat în ultimele întîlniri internaționale ?

— În străinătate la congrese, simpozioane internaționale reprezinți înainte de toate țara din care vii nu numai pe tine. Responsabilitatea și emoțiile sunt duble. Am trăit aceste emoții de mai multe ori și această responsabilitate dictată de conștiința mea înainte de toate nu mă poate părăsi niciodată.

Poți modifica o viziune greșită asupra țării printr-un cuvînt profund, printr-o conferință bine gîndită și adevărată în mințile multor străini.

Sunt bătălii în săli de conferințe, de congrese între oameni ai cuvîntului de știință, istorici, scriitorii care au o mare însemnătate. Pentru că, întorși în țările lor, scriitorii vorbesc în cărți, în reviste despre cele dezbătute. Așa se formează o opinie publică favorabilă unei țări prin aceste mici în aparență dar esențiale izbînzi.

Ca să-i convingi pe străini de adevărurile istoriei neamului tău trebuie știință dublată de sinceritate plus stăpînirea unor limbi de circulație.

Școala noastră de peste munți pînă la Blaga și Onisifor Ghibu, Vasile Lucaciu prin aceste trei calități a apărat cauza românească ca și școala lui Iorga și Pârvan, a lui Eminescu și Kogălniceanu.

Fiecare generație este datoare cu astfel de osteneli să formeze astfel de personalități.

Patriotismul adînc și luminat prin studii înalte dobîndește noi dimensiuni. Marii noștri patrioți au fost mari învățați căci își iubesc poporul și vor să-l crească și să lumineze adesea prin jertfa propriei lor vieți.

M. Ungheanu

Unirea

Patria — Epopee denumită Unire
sau rostul împlinirilor
sub veșnicia solară...
Cu o Miorită, un Toma Alimoș
și-un Meșter Manole
ne-am însemnat sărbătorile și graiul
Și-au urmat și niște Lumini numite
Eminescu, Goga, Arghezi,
Și niște bărbați-aleși numiți simplu
Bălcescu, Iancu, Kogălniceanu,
Și-au mai existat și niște Vetre de cînd
s-a început Țara-Făt-Frumos
Numite-atît-de-românește
București, Alba-Iulia, Iași
Și, pentru vîrsta lerbii din Marmoră,
Noi-neclintiți de nici o Pădure,
De nici o Apă sau Vînt,
am deschis Poarta Zilei-de-Ieri
Înspre Munții de datini și sărbători
și caii nechezau peste creste
Înflorind Pămîntul într-o oglindă-cristal
să se vadă toți ochii Maicii-Românii
Din coloana infinită a lui Horea
să se vadă toți ochii Maicii-Românii

George Corobea

Poem de iubire

Patria mea rotundă
numele tău seamănă inimii mele
ori ea, pasăre tînără
cutează a se-mplini aidoma ție
— așteptînd încă
necunoscute înălțimi —
urme ale gîndului pur
— sălașurile
unui astfel de somn
dinainte de naștere
acela în care forma și legile fructului
se presimt
odată cu aurora boreală a mugurilor.

Patria mea cu nume rotund
ca o doină a piinii-înălțată
de ciocîrlii spre hotarul
cel mai de sus al azurului
ca un frumos poem de iubire
tinerețea mea luminează numai
odată cu tine.

Daniela Simionescu

Luceafărul

Ești dincolo sau dincoace de lună,
Luceafăr, de pe cerul țării mele,
netulburat de patimi și furtună,
neadumbrit de pulberea de stele !

O, poate ești chiar dincolo de soare
și nu aștepți ca luna, raza lui
să-ți fie călăuză-nșelătoare
pe drumurile cerului !

Nicicînd să te atingă pas de om
sau calcul electronic să ne spună :

„A fost, cîndva, în floare, ca un pom,
acum, cenușă neagră, ca pe lună" !

Luceafărule, candelă de-azur
aprinsă-n orice seară cea dintîi,
de strajă, eminescian și pur
pe cerul țării mele să rămîi !

Atanasie Nasta

Da, Eminescu

Niște munți sîntem,
Niște riuri și ramuri,
Niște vremuri și lanuri
Și sus Luceafărul.

Niște valuri și niște mare,
Aproape multă și depărtare
Stoluri de cosmos, vrere
Tunet care știe să spere
Și piatră venită din sfere.

Ce tăinuire, ce veșnică albă clipă
Murmurată de-o gură !
Prin calea lactee bate o aripă,
În Carpați înflorește o mură,
Care ne fură.

Niște munți, niște anotimpuri sîntem,
Dunăre-freamăt și ramuri,
Sus, Eminescu, în viața limbii române
Veghează, întinerește elanuri.
Niște lume eternă și luceafăr sîntem...
Da, Eminescu. Da ! Eminescu,!

Ion Crînguleanu

Nemuritoare — Patria

Sînt zeul născut din patria zee —
nemuritor sînt ca un zeu !,
și mantie ne-nvinsă port de neamuri
prin țărănească iie ca un scut.

Din sufletul mamei nemuritoare
beau lacrimi și mă-ndurerez ;
din sufletul mamei eterne
beau veșnicie și scriu cu milenii.

Pe cerul cel dintîi al patriei
îmi scald fruntea în poeme
și-același soare-al celor neînvinși
mi-e dascăl de credință-n neamul meu.

Nemuritoare-i patria dintîi —
nemuritoare, patrie, rămîi !

Gheorghe Dinică

În țara...

În țara codrilor seculari
adăpost de viteji și dreptate
de speranțe
de fapte
copacii și-au primenit
seva
s-au înălțat la lumină
și pace
nici o scînteie nu le-amenință
slava
nici o secure nu-nsingerează
brațul
imens revărsîndu-se
verde nemător
peste păsări celeste
în cîntecul lor
oglindîndu-se
zborul liber
solia de pace.

Virginia Meheș

mircea vaida

Frescă

Toate încap pe un zid de schit
încercuit cu lumină,
pictorii națiunii române,
în fața istoriei se-nchină
ca-ntr-un altar bizantin, înalt și boltit,
ei sînt ochii abstracți, ațintiți,
greutate dînd adevărului dintr-un unghi
alungit,
din firida pictorului lumea cu ale ei basme
se-ncarcă de patosul eternei fantasme.
Se pictează martiri, eroi,
goruni seculari și mai ales cuvinte,
acestea sînt ceea ce nu se poate
cu ochiul vedea într-o operă,
înzadar critici – esteți cu vorbe ne-acoperă,
înzadar prisme, lentile și oglinzi
se descoperă.
Cînd voi fi fiind bătrîn,
sau, amintirea mea fi-va pămînt,
aș vrea în frunte să-mi crească un schit,
cu un zugrav-demiurg, fără nume vestit,
să pună durere lîngă durere, culoare lîngă
culoare,
în fresca lui avem loc fiecare,
în istoria țării nemuritoare.

Cai de zăpezi

În primăvara asta de sub ghiocei
se vor trezi toți caii cu șea de zăpezi,
vor intra în orașe plini de argint și grei,
îi vom zări pe geamuri galopînd pe străzi.
Ai cui or fi? Ai unui țăran cu fluier,
ai unei mulțimi de țărani cu fluiere,
ai pămîntului, cai de pămînt,
care nu se lasă mîngîiați,
nu se lasă încălecați,
decît de sufletul Iancului.
Sus pe dealul Feleacului o să se vadă
pînă în mai o șea de zăpadă.

Din minte...

În noaptea asta iubita mea
se va transforma în minte.
Calculată, rece, zănatecă,
peisaj cu corb – dezolant.
Dar un abur, o bură de lacrimi,
de mici și mari sentimente
evaporate din mările sudului
dovedesc că acest curcubeu
fluturat o clipă peste vîrfuri și munți
îi va șterge fruntea ușor.
Și iubita mea se va preface din minte în dor.

Polen de martie

Poșta vîntului să-ți ducă
polenul de martie, de dor,
să ți-l presare pe ochi acum cînd dormi
și tu să murmuri în somn numele meu.
Să te doară, să te doară puțin
ca și cum departe, dincolo de ceea ce se
vede
ar trece o cometă și praful ei
ar înriuri mireasma freziilor.
O cometă cu mireasmă de frezie
prin sufletul meu trece duios,
am impresia că visez și că în vis
respir esență de iluzie,
plantă cosmică și care crește
din praful strălucitor al părului tău.

mihai păsculescu

O insulă cîntă

Tremură Dunărea-n ceață
o insulă cîntă,
fluturi zîmbesc la Ursa Mare,
gizele mor,
în miresmele sălbăticiunii.

Luna sfătuiește,
vînturile să bată
buciumul răsună sub apă,
privesc cu tăgadă,
răzlețe vînturi sub zăpadă.

Răcoare sub arșiță

Talazul
mării mîngîie
culcat pe-o rînă perfidă
trupul ei
gol, svelt și brun.

Sub arșiță
răcoarea caratelor
pătrunde în ochiul meu albastru
stropindu-mi fruntea
cu lacrimile
unei singure nopți de vară.

Adoarme minutul

Mi-am făurit un chip
din năvala ceții strînsă
Într-un pumn de nisip.
Ascultînd o geană de scoică
mi-am clădit zidul
Dunăre. Șuieră talazurile
Adoarme iute minutul

Purificare

De vîntul mă agață
cu sufletul pietrificat,
unduiesc – în valurile
ce m-au înălțat.

De viforul izbește
în albia rîului felin,
Mă strigă urlătoarea
Zdrobită-n destin.

De curcubeul mă strînge
într-un senin ce mă-alungă,
mă prăvălesc în rîul sfînt
legat de vechea chingă.

De trăznetul mă strecoară
în miriștile îngropate,
privesc în liniște
și număr fulgii ce ning într-o noapte.

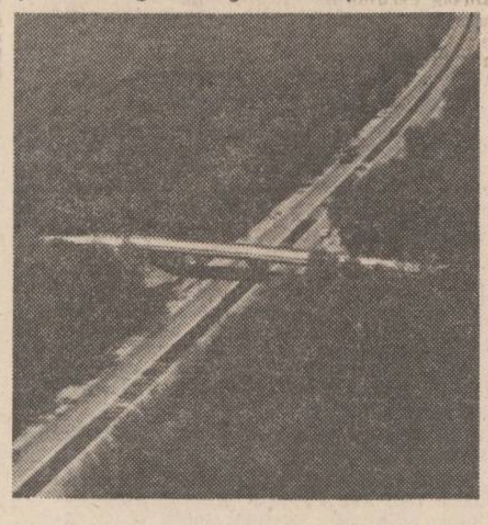

CUMPĂNĂ

AȘCHII

I. Cu gîndul la Eminescu orice scriitor român vrea să-și facă din destin o profesiune.

II. Cît de eminescian sună finalul lui Marin Preda din „Cel mai iubit dintre pămînteni" („Dacă dragoste nu e, nimic nu e!") ! Mulți scriitori români, cu cîtva timp înaintea morții, devin sau redevin eminescieni.

III. Anamorfoză. Numărul neuronilor din creierul omului trebuie să fie egal cu acela al stelelor din cer.

IV. De la aripi vine moartea. Zice șarpele și crede că le leapădă de cîte ori năpîrlește.

V. Un manuscris de forma unui astrolab.

VI. Poveste de iarnă.
Printr-o spărtură a Nordului se furișase iarnă
în cîmpie.
El avea mănuși de blană de cîine turbat
și căciulă de cîine turbat
și o haină de blană de cîine turbat
din cîinii turbați
împușcați demult într-un sat turbat,
păstrați în podul casei atîrnînd de grinzi
să nu se apropie hoții de casa cu piei de cîine
turbat.
Acum el doar privea albeața dementă
a cîmpiei culcate cu fața spre Nord
și nu o mușca și nu o zgiria —
cu mănușile din blană de cîine turbat
o dezmierda
atît de încet și atît de blînd
ca un fecior pe fecioara,
ca și cînd el însuși
mai liniștit decît tot ce-i pe lume
fără pic de turbare, ningea...

George Alboiu

Sub talpa

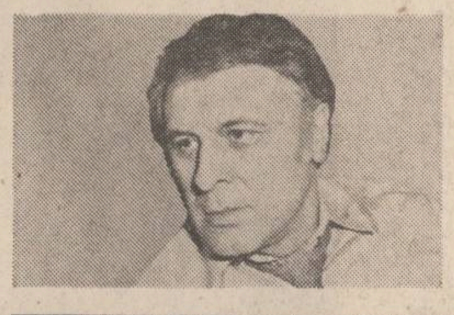

vasile rusescu

Apă fugărită din adîncuri, vînătă la chip. Ca și fețele oamenilor, vinete, supte de oboseală. Bacurile, pornite unul după altul de la malul orașului înfrigurat, crispat, n-au putut ține firul. S-au răzlețit pe Dunăre pînă dincolo de Capul Oii, minate de un vînt inspicat.

Cu o dimineață mai înainte trecuseră și alții, cîteva mii; oameni amestecați, din toate întreprinderile — de-acum, și cine știe cît, zidul viu al insulei, cum ne numise „105" prin portavocea Căpităniei, răgușită de-atîta zbatere. Feriți sub glugi de spicul ploii mocănești, privesc dincolo, unde-i așteaptă frigul, nopțile, incertitudinea. Pe fața lor nici teamă, nici bravadă; o liniște ce sună a amînare, „o să vedem noi, de-am ajunge mai repede acolo !"...

Debarcarea se face greoi, la vaduri cariate, incerte. O asigură „105", a cărui voce și-a pierdut firescul, e mai mult o gîjîitură, totuși perceptibilă, puternică prin efectul ei" : „Mecanica, mai la dreapta, nu mă auzi, Mecanica ?... F.u.i.-ul, uiul, uiul răzbate ecoul peste coama pădurii bătrîne, cu apa pînă la subțiori, ține stînga... ga, ga !... Sitarule, ai mămăligă-n oase... se, se !"...

Mașini pestrițe, una după alta, încărcate ochi, iau drumul punctelor stabilite la comandamentul de la prînz, dispărînd cu dig cu tot în pîcla nopții a cărei venire bruscă n-o sesizasem. Abia acum îmi dau seama că am rămas singur pe mal; coloana se aude din ce în ce mai încet, probabil c-a trecut de Filipoiu. Ce-o să creadă cei de pe autotipografie? Că m-am rătăcit, sau că pînă la urmă teama m-a oprit pe celălalt mal? Nici o grabă, mă liniștesc singur, și așa în noaptea asta nu puteam face mare lucru ! Știam doar locul în dispozitiv al secției mobile a ziarului; autotipografia, pe care A. Chivulică — v.d.p., însoțitorul meu, scrisese mare, apăsat, firma gazetei care acum suna și mai mobilizator, ca un îndemn „ÎNAINTE". Căutînd în minte un sat mai apropiat — îmi conveni Stăncuța — hotării să mă abat, iar la prima oră, mîine, să fiu la „sediu", să nu pierd cumva comandamentul de dimineață, unde primeam și sumarul pentru prima volantă.

Cîți kilometri să fie pînă la Stăncuța ? mă tot întrebam, în timp ce țineam costișa afinată de ploi a digului? Cinci, șase sau mai mulți? Nu e nimic, tot căutam să găsesc argumente pentru lipsa mea de la apel la acea oră în eventualitatea că „105" m-ar fi căutat, n-o să pierd timpul degeaba. Ce-ar fi — uite o soluție — să mă documentez despre insulă, despre oamenii și sufletele lor în aceste momente de cumpănă? Ba găsesc și titlul potrivit, „Oamenii insulei, în liniște și calm, își văd de rosturile pămîntului". Cam lung, dar merge ! După cotul pădurii, ce repede a crescut, parcă acum cîțiva ani o plantaseră tot cu gînd de apărare împotriva apelor — scrisesem despre asta „Stăncuța se apără", îmi amintii eu titlul articolului — apare satul. Cîteva zeci de case risipite pe cocoașa dealului, care coboară lin spre Dunăre. Ferestrele sînt stinse, numai cîteva ațipesc ici, colo. Două adrese cunoșteam, prima o ocolesc din capul locului, așa că tai spre dreapta, luînd licărul alb, al petromaxului care pîlpîie subțire în noaptea profundă.

Mă întîmpină un om pirpiriu, zburlit; face petromaxul mai mare, îi văd fața scofîlcită, atinsă de vărsat de vînt. „Tovarășu ?". Postat în fața ușii, ține într-o mînă legitimația pe care mă grăbisem să i-o arăt, cu cealaltă își strînge betelia pantalonilor bufanți, cazoni, săltînd din cînd în cînd umărul scheletic, de copil, acoperit cu un ilechi vechi, după oaie trasă. Cercetează legitimația, mă mai privește o dată și se dă la o parte; rostind, în sfîrșit, „intră"...

Cunosc drumul. Ocolesc scaunul pe care se află aceeași căldare cu apă, și dau în camera din spate, unde o lampă numărul opt de-abia ajunge cu lumina pînă la fereastra pitică. Chiar nu m-a recunoscut ?, și mă întorc întrebător spre el : „Ei ?"... Mă privește mut, inexpresiv, parcă acum m-ar fi văzut întîia oară. „Doctorul, îi zic, unde este ?"... „Doctorul, care doctor ?". E chiar tîmpit sau o face așa, de-al dracului ? „Doctorul, insist, prietenul dumitale, parcă așa am înțeles că erați prieteni, nu ?". Își dă seama că nu mai poate face mult pe prostul, și revine într-un tîrziu, după ce și-a adunat betelia pantalonilor în jurul mijlocului descărnat : „nu mai e... s-a înecat !"... „Cum așa, s-a înecat ?"... „Cum auzi, simplu ca bună ziua. Într-o noapte ! ; S-a dat de-a berbeleacul după dig și dus a fost ! Iarna trecută !". Mă privește cu răutate neascunsă, adăugind : „o fi hrănit știucile iernii, că n-a dat la suprafață !"...

Mă las greu pe scaunul de lîngă puiul de godin în care fîsîie un lemn jilav și o căldură binefăcătoare îmi curge spre tălpi. Sînt ud leoarcă, în nări îmi năvălește un miros acru, cunoscut, de cîine plouat, pripit lîngă focul storiștii.

„De mîncare n-am, îmi zice pirpiriul după un timp, punînd pe mine aceeași uitătură rea, iar patu... îl știi !"... Și se pierde ca o umbră în cămăruța vecină...

...Tot într-o noapte îl cunoscusem, să fie patru ani de-atunci, da, exact patru ani, în toamnă.

Venisem cu Mirliguță, pescarul redacției, pe numele lui bun Ilie Mandea, „Mandea pieptosul, numai carnea și osu", cum îl răsfățam noi, adus de o veche și neonorată promisiune că la Stăncuța știuca mușcă toamna. Ne primise tot el, pirpiriul, și tot ca acum, în prag, cu lumina petromaxului pe umeri.

„Dumneata ?", îl întrebase Mirliguță, după ce pirpiriul ne legitimase și ne poftise în casă, unde ardea aceeași lampă numărul opt.

„Să trăiți, la datorie ! Zi și noapte la datorie !"

Era de puțin timp prin părțile astea, „unde a înțărcat dracu pe mă-sa", tot vorba lui, funcționar la Sfatul popular din comuna Trecăței, dar se stabilise aici, să fie mai la îndemîna oamenilor din acest sătuc de baltă, cocoțat pe șira dealului, unde rodeau cele mai frumoase piersici de cînd văzuse el piersică pe pămînt, „poamă între toate poamele Domnului". Ținea boniere, chitanțe și alte inscrisuri ale cancelariei — un fel de primar neales peste cele cincizeci, șaizeci de case — iar de era chemat la centrul comunei avea un prieten în cătun, îl ducea ăsta cu măgarul, pe-o roată întreagă și-alta șleampătă pe care pusese un cuib uriaș țesut din sfîrc de salcie vînjoasă.

Nu era însurat și nici nu avea de gînd. Rude ? O soră prin părțile Vasluiului despre care știa că trăiește și atît. „Pînă pe 14 august" — și ne spusese data ca și cum ar fi comunicat-o ofițerului de la starea civilă — anul trecut, fusese militar, subofițer pe un șantier de construcții. Cînd s-a terminat lucrarea, a fost avansat și trecut în rezervă.

Și-a luat valiza roasă prin toate cazărmile Dobrogei și a trecut Dunărea, însoțit de o adresă de la raion, chiar a doua zi, de cînd este de altfel funcționar la Stăncuța, comuna Trecăței. Singurul, de fapt, „că alți oficiali nu mai este, se amuză el, dacă p-ăsta, vai de mama lui, îl scoatem de la numărătoare", și ne arată patul, unde, sub un cearceaf soios, se mișcă ceva, ce nu ne atrăsese atenția pînă atunci. „Solemn îți atrag atenția, majurule, ieși de sub cîrpa soioasă o voce guturală, ca la o zvîcnitură să ne apară chipul dolofan al unui om între două vîrste cu început de chelie și cu pungi vinetii sub ochii mari, de culoarea fumului, că „ăsta" e pronume de impolitețe și dacă-l mai zici o dată îți dau frumușel pantalonii jos, te las în poponețul gol și rup pe el trei sălcii tinere din baltă !" ...„Rupi pe mă-ta", sare pirpiriul și o ură nelămurită nouă îi țîșni din ochii mici, de șoricar : „Auzi, pe mă-ta, dom'ne doctor doctor !".

Rămînem puțin contrariați : „Doctor doctor ?", întreabă Mirliguță Mandea cu vădită ironie. „Doctor doctor, domnule ! Așa cum ați avut onoarea să auziți, întărește dolofanul, de două ori doctor, căci doctor medic nu servesc. Poate gaia-mațu : „nu știu, da eu în fața 'mnealui iau poziția de drepți și-n pielea goală !"...

Continuam să-l urmăresc pe dolofan care, după ce dete de căldură, se-mbujoră subit, apoi îl cuprinse o toropeală bleagă ; se făcu din ce în ce mai mic pe scaun pînă se frînse de mijloc și căzu mototol la picioarele noastre. Pirpiriul se ridică imediat și, în vreme ce-i explica lui Mirliguță Mandea de ce el, oficialul raionului peste cele cincizeci de case, ar lua poziția de drepți în fața șefului, chiar acu, dacă ăsta ar intra gol pușcă pe ușă, începu să tragă de dolofan. Îl tîrî lîngă pat, sprijinindu-i fruntea de muche, după care se făcu piuă și încet, încet, icnind, îl aruncă sus ca pe un sac, răsuflînd ușurat.

„Cazna zilelor mele, se simți dator apoi să adauge, pesemne că mi-e dat să duc crucea asta pentru păcatele părinților mei, căci eu m-am ferit, sau m-a ferit regulamentul !".

În paginile 4–5 fotografii de George Dumitru Maican din expoziția deschisă la Galeria Informația

vă edifică parafa, căci în stîrpitura asta vă sfătuiesc să n-aveți încredere". Și caută spre o geantă elegantă, nefirească în încăperea aceasta pitică, igrasioasă, ce pute ascuțit a putred și țigări proastre. „Las-o baltă, îl dezumflă pirpiriul, mai bine adu ceva de băut", și-i aruncă o cheie pe care dolofanul o prinde cu dexteritatea repetatelor exerciții de asemenea fel.

Cînd reveni, ducea triumfal două sticle negre bine înfundate, ceea ce mă făcu să cred că intrase în stocul hibernării. Una o pune pirpiriului în brațe, iar pe cealaltă, după ce o închină cu gesturi solemne și față gravă, sfințind-o cu voce guturală „primește-o tu, Doamne, și iartă robului tău împărtășania la ceas de priveghi al diavolului", o duse la gură, prinzînd-o apăsat cu buzele groase, și n-o mai slăbi pînă ce n-o secă. Văzînd că rămăsesem cu ochii pe el, simți cumva nevoia să se disculpe : „ați sesizat, sper, domnilor, cel de sus a primit-o, facă-se voia lui", și plană pe scaunul de lîngă godin, în care acum se veselea un foc sănătos.

Treceam sticla din mînă în mînă — „pardon, a lui e moartă", interveni pirpiriul cînd vrusei să i-o întind și dolofanului — în timp ce Mirliguță Mandea se străduia să-i deslușească ăstuia de ce șeful lui direct din ierarhia raionului e un tip lipsit de personalitate, adică un „cacă prispă" repeta întruna colegul meu spre durerea evidentă, aproape fizică a pirpiriului, care o ținea

...Și-ncepu, drept răspuns mirării noastre mai mult intrigate decît curioase, să depene rostul dolofanului care sforăia gîlgîit de sub cîrpa neagră.

„L-am găsit aici, și multe nu prea știu, nici eu și nici oamenii locului. Sigur e că a fost chirurg mare în București. Erau la ușa lui ca la Maglavid, pînă într-o zi, cînd l-au săltat și l-au dus direct la bulău ; cică murise unu, mare mahăr, pe masa de operații. Cînd a ieșit de-acolo, unde să se ducă ? A ajuns aici, să-mi mănînce mie sufletu ?!"...

Din vechea lui faimă nu mai rămăsese decît parafa și geanta, dată cîndva de un diplomat pe care îl operase ; o plimba toată ziua prin sat, plină cu aspirine și antinevralgice, „și din cînd în cînd cu piramidoane, domnii mei", îl auzim hîrîind de sub cearceaful soios și ne dăm seama că ascultase tot, ca mai tîrziu cînd pirpiriul ieși afară după lemne, să ne spună, cumva complice, că el se îmbată cu măsură, în crescendo, și cu bună știință se lasă tîrît în pat de pirpiriu, pe care îi place să-l canonească „mama lui de analfabet, pe el nu-l duce statul ăsta în circă ?!"...

„Cînd se îmbată și nu mai știe nimic, continuă pirpiriul ca și cum dolofanul n-ar fi fost de față, pierde de regulă geanta pe care a doua zi o găsește în prag, fără medicamente însă !!"... „Cu alte cuvinte, hîrîie ăsta de sub cearceaf, medicină cu autoservire — e și asta o formă avansată

film

f

«Cireșarii»

Apărute în răstimpul unui deceniu volumele ciclului **Cireșarii** de **Constantin Chiriță** au încîntat generații de adolescenți, devenind generic pentru multe autentice expediții de tot felul. Imaginate cu înțelegere pentru psihologia vîrstei, cu atenție și umor întîmplările în care sînt antrenați Dan, Tic, Lucia, Maria, Victor, Ursu sau Ionel nu conțin elemente de aventură facilă, ci sînt subordonate unei irepresibile nevoi de cunoaștere, de confruntare practică a cunoștințelor dobîndite în școală. Chiar și atunci cînd cireșarii sînt implicați în descoperiri menite să ducă la prinderea unor răufăcători (cum ar fi, de pildă, Petrăchescu sau Bărbosul) nu atît latura dramatică predomină, cît competiția inteligențelor iscodind soluții ingenioase care, odată finalizate, vor sancționa pe cei certați cu legea.

Filmul lui **Adrian Petringenaru** (al cărui scenariu este semnat de **Constantin Chiriță**), păstrează în bună măsură atu-urile cărții cu cîteva amendamente. Aventurile din primul volum al ciclului sînt prescurtate impunîndu-se mai puțin elementele proprii psihologiilor personagiilor (modestia lui Ursu, sensibilitatea Mariei, naivitatea lui Tic, vanitatea lui Ionel) cît și momentele reale de aventură și suspans, adolescentin (prinderea lui Ionel, demonstrația de îndemînare a lui Ursu, urmărirea bandiților și salvarea copiilor de pe platoul stîncos).

Comprimarea unor fragmente de roman sau dilatarea altora în defavoarea unei abordări unitare duce și la o superficială privire asupra personajelor mature din film care acționează fie în dezacord cu logica (răufăcătorii), fie suficient de nemotivat pentru a-și justifica prezența într-un loc anume (moș Timofte).

Dar dincolo de aceste scăderi, decupajul epic operat de autor în materia primului volum al **Cireșarilor** oferă regizorului **Adrian Petringenaru** ocazia îndrumării unei unitare echipe de copii **(Alina Croitoru, Alina Dumitrescu, Robert Enescu, Gabriel Sîrbu, Horațiu Metveșan, Răzvan Baciu și Alexandru Rotaru)** care cuceresc prin dezinvoltură și naturalețe.

Cu un tribut lăudabil de mic adus convenției (ce păcat însă că dublajul s-a făcut destul de superficial), filmul trece peste riscurile elipselor forțate impunînd o atmosferă în care aventura adolescentină își păstrează savoarea și farmecul.

Eroi îndrăgiți de zeci de generații, **Cireșarii** dovedesc și pe plan cinematografic popularitatea unui gen fără prea multe opere de referință.

Imaginea lui **Ion Dobre** subliniază pitorescul exterioarelor, păstrînd și pentru momentele petrecute în peșteră rezolvări interesante.

★

Pe ecrane a rulat recent scurt metrajul **Balada lui Tudor** de **Ion Truică**. Cu aceleași virtuți ale poeziei plastice subordonate unei idei generoase, noua operă a animatorului recent laureat al premiului ACIN, demonstrează perenitatea unei arte pentru care nu există subiecte sau teme inabordabile. Novator în expresie, cu o gravitate ce nu exclude ironia, **Ion Truică** sugerează, în animația cu subiect istoric, posibilitățile unui gen ce părea puțin potrivit evocărilor.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

«O, rămîi»

O bună tradiție a radioteleviziunii face ca în fiecare an, la 15 ianuarie, să fie sărbătorită nașterea lui Mihai Eminescu, poet în al cărui suflet a fost, este și va fi cuprinsă de-a pururi România. Emisiunile care i se dedică, evocările, exegezele și recitalurile de versuri (iată, chiar și o piesă de teatru — „Bogdan Dragoș") nu au fost prezențe de circumstanță în program, mai ales în ceea ce privește emisiunile de radio care au beneficiat, între altele, și de neprețuita „fonotecă de aur". Departe de a ne mira, această consecvență ne încîntă și totodată ne face să ne punem mai multe întrebări pe care altfel nu ni le-am fi pus. Iată numai cîteva dintre ele ; oare noi, exceptînd zilele omagiale închinate marelui nostru poet național cu prilejul diferitelor manifestări cultural-artistice, oare noi, repet, de cîte ori, amintindu-ne de el, îi recitim și îi recităm poeziile ? Eminescu, ca și alți confrați geniali, pare atît de la îndemîna oricui, încît mulți îi uită versurile învățate în școală, fără să-și mai dea măcar seama de asta. Aceiași, mulți, l-au citit în copilărie, l-au înțeles cît l-au putut atunci înțelege și numai rareori, ocazional, în antologii sau la rubricile „eminesciene", îi mai recitesc o poezie. E adevărat, ediții apar (continuă prestigioasa ediție „Opere"), din majoritatea antologiilor

mari și a recitalurilor poetice Eminescu nu lipsește. Dar noi ? O altă întrebare ar fi : cîți dintre actorii noștri care vor să recite și recită din Eminescu, o fac bine ? Este o întrebare importantă, dacă ne gîndim că prin ei sensurile poeziei eminesciene ajung sau nu ajung sau ajung cum ajung la marele public. Ion Caramitru și Ovidiu Iuliu Moldovan sunt ceea ce se cheamă marii recitatori din opera poetului (duminică, de altfel, Ovidiu Iuliu Moldovan a susținut un recital aproape fără greșeală din poeziile lui Eminescu, în postură romantică, deci ușor afectat, ușor teatralizat, controversat desigur, dar nu indiferent). Ceilalți colegi ai lor recită onorabil sau chiar... n-ar trebui să se încumete s-o facă. Poezia lui Eminescu pare ușor de înțeles și de recitat, dar nu este așa decît pentru naivi (o emisiune de versuri „Eminesciana" din 15 ianuarie a abuzat de trucuri și de așa-zise efecte de filmare, cît și de recitări neinspirate). Ar fi interesant să se continue ideea de a solicita colaborarea, ca recitatori din versurile eminesciene, a unor scriitori. O altă întrebare, aproape dureroasă, este : de ce nu avem un film „Eminescu" ? Ce ne lipsește pentru a-l face ? Și Ion Caramitru și Ovidiu Iuliu Moldovan, fiecare altfel desigur, ar fi în stare să fie Eminescu în acest film. Casă de filme ? Poate Case de filme, în acest caz... Alte întrebări mai sunt, dar, pînă să le punem, așteptăm măcar un răspuns la cele trei dinainte.

Iulian Neacșu

casei

a medicinei socialiste, nu ?!“ Coboară din pat, greu, frînt de mijloc, și-o ia copăcel spre masă, pendulînd cu capul printre sticle în căutarea țigărilor. Aprinde cu greu una, și se-ntoarce spre noi încercînd o reverență : „Domnilor, aveți șansa, vă asigur, unică în viața dumneavoastră, să dați mîna cu doctor doctor Stoicescu, speranță a chirurgiei românești, care pînă acum cîțiva ani și-ar fi refuzat marea cinste de a vă cunoaște ! Ba, mai mult, vă asigur că în acest moment și se uită la ceas, dacă mîna asta n-ar fi tăiat cu un milimetru mai la dreapta, și ne bagă sub ochi mîna dreaptă, fină, cu degete lungi, rozii, și-acum bine întreținută, voi ați fi fost tot în cocina asta, căci am onoarea să vă spun că aceasta este o cocină împuțită, iar eu în brațele Demonei. Apropo ! — și reveni proaspăt, nebănuit de lucid, i-ați văzut ultimul film ? Are șarm, domnii mei, vă asigur cu respectul ce nu vi se cuvine !“... Ne măsoară pe rînd — să vadă efectul celor spuse ; pirpiriul, cu un gest a lehamite, îl trimite undeva, dolofanul se conformează, dar nu la adresa indicată, revenind iar cu două sticle ce urmează același ritual. După ce o termină și pe aceasta, acum cu gîlgîituri scurte, controlate, continuă :

„Vreau, domnii mei, să vă împovărez memoria, nu, nu condeiele opărite, despre mine numai un Proust merita să scrie, dar a ratat ocazia — e mort luați notă — deci vreau să vă împovărez memoria cu un singur aspect al problemei. În acest spital de corecție unde ne aflăm, deocamdată e numai un semn, dar el, nici o grijă, se va construi, ați avut onoarea să-l cunoașteți pe doctor doctor“ și se prăbușì iar, de data aceasta ca un buștean, pentru tot restul nopții.

„Stîrvul !“... s-a strîmbat scîrbit pirpiriul, și a început să-l care iarăși spre pat după același ritual care, se vede, îi intrase în singe. De data asta i-am sărit și noi în ajutor, urcînd cu greu în pat namila transpirată, ce putea acru, acoperindu-i fața căzută, buhăită cu cearceaful soios.

„Nu vreți să gustați ceva ? — ne-a îmbiat într-un tîrziu pirpiriul, am pe cineva în sat, om cu dumnezeu, la rostul lui !“...

Pirpiriul merge în fața cu petromaxul în mînă, îl urmăm la cîțiva pași ținînd greu poteca. Satul n-are uliță, mai mult niște cărări sucite ce duc spre casele răzlețe, aruncate alandala pe cocoașa dealului. Dinspre Dunăre vine un vînt subțire, cu miros de piersică adus de pe coama de dincolo a Pecinegii.

„Aici stă !“, ne îndeamnă pirpiriul spre o casă arătoasă, înconjurată de multe acareturi. Un cîine mare, mițos, dă din coadă la picioarele lui, pirpiriul se lasă pe vine și-l pupă drept în bot, drăgălindu-l. Tropăim a înțeles pe prispa casei, ne deschide o femeie puținică, cu umerii apăsați de un zăbun.

„A, 'mneata erai ?!, poftiți, poftiți ! E-acasă omu meu !“... Intrăm, un pat lung, cît de-alatul camerei, din care încearcă să se ridice un munte de om, cu o hălăciugă de păr mistrețit care-i cade peste un ochi — parcă ar fi un ciclop, îmi zic — în timp ce îmi stringe mîna în lopata sa aspră, bătătorită, nededată la acest gest. Vorba îi este însă moale, blîndă, ochiul care i se vede și jumătate a celuilalt, luminoși, primitori. „Mă rog, poftiți, așezați-vă“ și face un semn către femeie care dispare ca, nu peste mult timp, din cămăruța vecină, mă întreb cum o intra gazda noastră prin ușița ce le desparte, să vină miros de tigaie încinsă. Gazda, acum îmi dau seama că schioapătă apăsat, scoate după sobă o sticlă, îndemnîndu-ne la băut. „Pe la tîrg, ce mai poveste ?“, ne întreabă, după ce pirpiriul, dîndu-și oarecum importanță, îi spusese ce și cum cu noi. „Așa, carevasăzică, n-am mai fost, să fie, și caută cu ochii pe tavan, vreo 14 ani, da, da, sigur 14 ani, cînd imi făcu al bătrîn acte pe casă“, și picură din sticlă zeamă de corcodușă pe pămîntul rașchetat de picioare goale. „Mai trăiește dom' Banu ?“ Mă uitai la Mîrliguță Mandea, el făcu semn că da, trăiește, doar ce iesise la pensie. „Om cumsecade, întări gazda noastră, îi dusei o curcă și pînă seara actele fură gata. Am dormit cu taica la un otel spre piață, mai e otelu ?, iar dimineața deterăm barca la vale că nu era vapor pe vremea aia“.

„Dar cu — și-i arăt piciorul — ce e ?“ „Păi ce să fie, domnule, imi sări săptămina trecută un step, cînd cărai aracii de la vie, lovi-i-ar boala, și mă poci dumnezeu, cum vezi ! Îl oblojii eu cu de toate, da uite că nu mă lasă, anafura lui. Îl mai țin în apă, mai dau cu frunte de țuică, mă mai trage muierea !“...

Asta, roșie la față de dogoarea focului, tocmai intră, aducînd mămăliga aburindă pe un capac de lemn. Ca o sfîrlează zburdă apoi prin casă, și în cîteva minute masa era pusă. „Poftiți !“, ne îndeamnă, punînd pe un carton înnegrit tigaia în care sfîriia untura încinsă. „Și niște vin, femeie !“, o îndeamnă bărbatul, frămîntînd cocoloș mare în mîna cît lopata. „Acuș, bărbate, acuș și vinu... Tot din butoiu ăla ? „Tot“, se învoi el. Se-ntoarce titirez cu o oală de vin și dispăru la fel în odăiță. O auzirăm chemîndu-și odraslele la culcare, trei trebuie să fi fost, numărai eu vocile rebele, repede potolite, apoi totul amuți, mai rămase de veghe focul care sforăia odihnitor în sobă. Mîncam în liniște, vinul e bun, rece, scapără măseaua. Din cînd în cînd pirpiriul ne caută privirea, „nu v-am spus eu !?“.

„Și așa cu piciorul !“, revin eu. „Cum vă spusei, domnule, sări Ștepu ! Ziua ar mai fi cum ar fi, mă mai mișc, mă mai dau după treabă, da noaptea mă arde la suflet ! Zău că-mi vine să ies afară, să-l pun pe buștean și să arunc toporișca-n el, fie ce-o fi !“... Se lasă pe-o rînă, și se trage încet pe pat, începînd să-l desfeșe ca pe un copil. Ceea ce văd mă înfioară : o butie vineție, pînă spre genunchi, pe care degetele lui lasă urme albe ce repede devin singerii, apoi negre, ca tot restul piciorului.

„Doctorul ?“, zic... „M-am arătat și lui, da ce să facă și el, om necăjit ! Am o căciulă de nasturi și buline dar parcă mai rău m-apucă fierbințeala cînd le iau !“...

Îi prind privirea lui Mîrliguță Mandea și din ochi hotărîm. Știam că vaporul oprea mai sus de sat, la carieră, în jur de ora cinci, cu ăsta urmînd să plecăm și noi cînd am fi plecat. „Dar știuca ?“, mă toarce Mîrliguță...“ las-o dracului! Neică, mă întorc spre gazdă, care-și mîngîie piciorul făcînd mărunt din buze parcă a descîntec, nu mai poți sta așa, fă-ți rostul, mîine te luăm la oraș !“... „e păcat de copii zău așa, întărește și Mîrliguță Mandea. Stă un timp cumpănind, apoi, hotărît, dă voce dincolo „femeie, tu auzi?“. În clipa următoare ușa se deschide și apare puținica, „De mă omule, dacă așa te-ndeamnă 'mnealor, eu zic să te duci, e păcat de copilași!“...

Dimineața, cred că mai e ceva pînă la cîntatul dintîi al cocoșilor, gazda ne trezește gata de drum. Ieșim în curte. Măgarul e tras la scară, se amuză Mîrliguță Mandea, femeia urcă alături de bărbat un coș în care măcăie niște rațe. „Nu e nevoie, zice colegul meu, doctorul e om de-al nostru !“. „Așa ?“, îi prinde vorba femeia : „Luați-le, totuși, nu strică, noi avem bătătura plină de orătănii“, apoi ia vita de dîrlog și ieșim din curte, cu pîrpiriul după noi, care nu știu cînd și de unde apăruse. Coborîm încet spre Dunăre ; vaporul pufăie lîngă mal, femeia mai schimbă cîteva vorbe cu bărbatu-său, care nu știu ce-i spune despre niște lemne apoi, încet și temător, vasul se deslipește de malul umed, alunecos.

Dintr-o privire doctorul realizează gravitatea și ne mustră din ochi, „acu l-ați adus ?“, vrea să zică, „nu e vina noastră“, ridicăm neputincioși din umeri. „Pregătiți masa de operații !“, comandă sec, profesional. Gazda noastră, acum îmi dau seama că nu-i știu numele, e cu ochii pe noi, ne soarbe gesturile și tăcerile, ne cerne orice vorbă și mișcare. „Nici o grijă !“, îl îmbărbătăm din ochi, „ce-o da bunul Dumnezeu !“, ne răspunde, pierzîndu-și privirea tristă, chinuită de bănuieli pe chipul rece, indiferent al doctorului...

...L-am revăzut peste cîteva zile. Pe chipul de sfînt răstignit — supt, cu ochii adînciți în găvane — se întipărise pentru totdeauna durerea sufletului schilod, ciuntit.

„Ce-mi făcurăți, domnilor ?“, așa a zis jeluit, și cum nu i-am răspuns — ce i-am fi putut răspunde ? — a continuat parcă rugîndu-se : „M-am dat pe mîna 'mneavoastră ca pe-a lui Dumnezeu și uite !“. A pipăit apoi pătura acolo unde fusese piciorul și a mai zis, sec, adînc : „Cum mai întru eu în sat ?“... A întors apoi privirea, dincolo de fereastra care plîngea cu lacrămi reci, de toamnă străină.

...Adorm într-un tîrziu cu remușcarea că nu-i luasem urma, că nu-l întrebasem pe pîrpiriu nimic ; ba, sînt gata la un moment dat s-o fac. dar renunț. Oricum, voi afla a doua zi. Mă trezesc devreme, pîrpiriul e în picioare, gata de drum. Îi simt în ceafă aceeași privire ostilă. „Somn zdravăn, fără vise“, încerc să-l înmoi. Nimic !... „Cu... prietenul dumitale, cel cu piciorul... ce s-aude ?“ Mă săgetează cu ură nestăpînită. „Om l-ați făcut, dom'le !“ De-abia acum îi înțeleg privirile pline de răutate cu care mă primise și mă întovărășise neascuns tot timpul. „La ce bun v-oți fi amestecat, papugii cretini, ce sînteți ? Dacă m-ar fi ascultat !... ...Era om întreg acu, doar îi făcusem rost de piele de nevăstuică !“...

Cu greu aflu, printre poticneli și vorbe țepoase, în răspăr că Paraschiv Colibașu, așa-l chema, intrase noaptea-n sat, adus de un om de la carieră, căruia îi dăduse un curcan și toate încălțările de pomană. N-a primit pe nimeni cîteva zile, apoi a dat veste că face pomană, „cui pomană ?“, au rămas ai satului rătuțiți. Simbăta următoare avea curtea plină. Scosese mese afară, tăiase orătănii, un berbec, totul după dichis, cu colaci și colivă, steag negru la poartă, numai popa a lipsit, că nu știau oamenii ce să mai creadă. Mîncau și beau, cu ochii pe el. Asta, Colibașu, nimic. Că mai într-un tîrziu să le zică: „Să primească domnul oameni buni, și să fie de sufletul piciorului meu că-l pierdui ! Mult mai m-a plîmbat prin lumea asta, și — uite unde mă aduse. Ei, muiere ?...“ Și a făcut semn nevesti-sii, care, tot un zbîrnel, i-a adus degrabă o legătură albă, petrecută cu panglică neagră. „Uite, a ridicat el legătura deasupra capului, de sufletul ăstuia să fie, și pentru pomenirea lui umpleți-vă mațul și potoliți-vă setea !“... Lîncă. Dănilă, a poruncit, „făceți-vă datoria, că vă plătii !“... „Gata, neică !“ au sărit ăștia de la locurile lor.

Au luat piciorul, și cu toți mesenii după ei, ca la mort, s-au îndreptat spre colțul dinspre Dunăre al casei, unde, chiar sub prispă, era pregătită o groapă. Sprijinit de femeie, a luat piciorul în brațe, l-a tooot legănat, precum ai legăna un copil înaintea somnului, spunîndu-i vorbe neînțelese, apoi l-a aruncat sub talpa casei. Restul, i-a făcut pe-ai satului să rămînă muți de-a binelea și care mai de care să-și facă cruce cu limba în cerul gurii. S-a întors în capul mesei și s-a așezat pe un chef cum nu-l mai văzuse careva vreodată. Golea bărdacă după bărdacă, strigînd că piciorul lui s-a logodit cu dracul și la șase săptămîni o să le facă nuntă ! Atunci, o să-i cheme iar pe toți, să vină cu pocinzei și cu daruri, „bocanci, bă, 46, numai d-alde 46 să-mi luați, că vreau să-mi drîgui bine bătătura, să fac răposatului în necaz !“. Iarna ce a venit nu l-a mai văzut nimeni, ca primăvara, cînd s-au întors drumurile de pe coama dealului, să afle că a plecat din sat, cică la un frate de prin părțile Dobrogei, unde, se-aude, e paznic la CAP.

„Asta vă fuse bravura !“, mai zice pîrpiriul, luîndu-și geanta — acum observ, eleganta geantă a doctorului — și pleacă fără să-și mai întoarcă privirea. Îl urmez în scurt timp, ținînd-o spre colțul Dunării, apoi tot mai departe, ținînd malul apei, care fierbe ca un cazan uriaș.

(Fragment din volumul „ULTIMUL STOL“, predat la Editura „Cartea românească“)

gavril matei albastru

Poem de zăpadă

Ești o pînză de aur
Pe care o țese al vremilor Faur.
Un plaur verde în mijlocul mării
Pe care o caut.
Ești un cireș înflorit
Care a izbucnit în flori mărunte
De-odată cu turmele de miei ce s-au ivit
Pe munte.
O flacără ești luminătoare
Care întreaga viață a cuprins.
Ești o magnolie în floare
Peste care a nins.

Te îmbraci în mătase
Cu straiele noi.
Ești cea mai aleasă mireasă
Pentru noi.
Inima mea în tine
Își dă foc la izvoare
Și arde ca focul
Luminînd din zenit către zare.
Tu nu ești numai tu
Cea veche și cea nouă
Căci ne ești amîndouă
Și-încă nu știu cc nu.

Ești un arbore al vieții
Crescut îndelung, nesfîrșit
Pe care toate generațiile s-au orînduit.
Ca un plasture de gheață mă topesc
La capătul ramului tău omenesc.
Nu există ceva mai etern
Decît creștetul tău
Peste care zăpezile-n valuri se cern.
Căci numai ochii tăi din cer se-nchid
și se deschid
Cu prețul nașterii chiar negativ.
Limba ta e o sferă umplută cu țărînă
Pe care a umflat-o suflarea cea bătrînă.
Cu fiecare oră ți se sporesc c-un izvor apele
Să ți se simtă mai bine soarele.

Gîndurile din fața nopții și morții
Nu-ți mai trec pragul porții
Cu nepăsarea cea mai cumplită a unei aripe
De albină solară îngălbenite.
Nici chiar efortul de-a le așterne pe hîrtie
Luminîndu-le cu lanterna eternității
nu te mai sperie.

Fără tine nu e nimic care să dăinuie.
Nici ecuatorul trecînd pe la pol
Și nici polul cîștigat cu amărăciune
Prin punerea umărului singur și gol.
Nici sudoarea din roua florilor
Și nici sîngele înflorit al eroilor.
Și nici măcar a neamurilor casă
Nu mai rezistă-n fața rotirilor de coasă.
Dar ca să-ți fac portretul cît mai fidel
Am să încerc cuvîntul acel
Ce-a fost răsădit
Înainte de-a fi rostit.

Eternitatea vieții e o sămîntă vie —
Zare orbită în amiază de soarele înzăpezit.
Rană spuzită de albul universului
Timp regăsit.
Musuroiul de aur sfărîmat
Înflorind la suprafața nopții.
Stele răscoapte pocnind de cleștar.
Cocoșii crănind ziua.
Lac somptuos în care cosmosul
Își scaldă măreția.
Soarta cerului nesfîrșit
Ca năframa de licurici gîlgîindu-ți prin păr.
Un cîrd de cocori-iți tipă la gît.
Două păsări cu capul ieșind din cozi
Într-o melodie tăiată de corzi.
O ninsoare superbă cu aripi de îngeri
Mai albă ca rana legată cînd singeri.
Sau o toamnă care și-ar roade
Coama de roade.
Mai bine,
Aur mai cald și mai dulce ca mierea
de-albine.
Un festin mult mai fin decît carnea de crin
Și-o floare mai gingașă ca un suspin.
Mult mai bun cum e vinul din struguri
Și decît ugerul de lapte mai plin.
De-aș putea să te sorb cît nesaț am în mine,
Sau să te privesc de-aș putea
Cît de-ntinsă mi-e raza privirii,
Te-aș declara patria omenirii.

Nu te vreau ca pe-un lucru, nu așa
te doresc.
Dinaintea ta îmi tai orice gînd pămîntesc.
Orice lipsă de sentiment omenesc.
Trupul tău mi-e mai drag ca un munte
de aur.
Sufletul tău e un cîntec de fluier în staur.
Nu-mi este dragă decît urma pe care-o
lași în zbor
Să se vadă cît mai departe în viitor.
Mă hrănesc doar cu aburul de cascadă
Pe care-o lași tot mai de sus să cadă.
Cum se hrănește ziua din zori —

Focul sfînt din o mie de sori
Adunați de prin timpi revoluți
Luminînd peste timpi renăscuți.

Așa cum există o moarte a vieții
Își are și moartea viața ei.
Cine-ajunge să-i fure o clipă
Va fi mai aproape de zei.

Meritul tău este că știi precis
Cît ești de mică ori cît ești de mare
Și că dintotdeauna ți-e prescris
Să nu te temi de moarte sau de soare.
Aceasta-i casa ta :
În libertate !
Senină-i inima
Ca o limbă de clopot ce bate.

Fericirea nu ți-o dorești drept premiu
Și nici să ți-o dea cineva în dar.
Pentru că, să ai geniu
Este să-ți fii zidar.

Tu, pămîntul meu viu
Cultivat în pustiu.
Tu, pămîntul meu sfînt,
Cultivat în cuvînt.
Tu, pămîntul meu cald
Cultivat cu smarald.
Tu, pămîntul meu bun
Cultivat de străbun.
Tu, pămîntul meu dulce
Leagăn sufletului ce
Ar dori să se culce.

Vremea-i plină de vreme.
Fețele ei sînt de cremene-gemene.
Pentru cine a semănat primăvara devreme
Va fi timpul culesului :
Cît coamele de leu — floarea soarelui.
O minune-i pămîntul.
Mă plimb prin cristalinul lui Dumnezeu.
Cămașa cerului o umflă vîntul.
Soarele-i cît scînteia din ochiul fotografiei
Pe care i-am fotografiat-o cîmpiei.
Tava lui de jăratec
Tare-i mai ispitește calul lui Făt-Frumos
Care zboară ca gîndul meu la tine.

Din noi doi crește simburele eternității.
Pămîntul tău a și pleznit ușor
Cum crapă un fulger
Obrazul universului umflat de-un nor.
Ca o magnolie desfoliată ți-e pintecele
Și un miros îmbătător
De grîu pîrguit și de migdală amară
Îmi învăluie cîntecele.
Între noi crește pruncul
Ce ne va-ndepărta mereu de moarte
Ca un lujer de ceară
Sau ca un semn de carte
Așezat în țară.
Pruncul ce ne unește și ne separă :
Tu într-o parte, eu în cealaltă
Semn în aceeași veșnică, unică
Și mereu scrisă carte.

E ca și cum aș trăi două zile deodată.
Pe una să-i-o dau creatorului
Pe cealaltă s-o plîmb
Peste sîrma întinsă a ecuatorului.
Ca o sabie ascuțită
Ce despică generațiile în două
Pe una să o lase grațiilor
Iar celeilalte să-i facă o casă nouă.
În propria-mi grădină am avut o recoltă
Cîte stele-s pe boltă.
În locul rușinii, m-am apucat de munca
pămîntului
Și mi-am înhărnicit, cu asta, vecinii.
Cine vrea să scape de cei leneși
Să-i pună să nu facă nimic
Sau să-i așeze-n contra vîntului.
Să nu mai facă umbră cuvîntului.

Eu sînt poemul acesta pe care l-am scris.
Pe hîrtie albastră cu singe de vis.
Lebăda lui cu mărgele la gît
Îți va ține o clipă de urît
Și atît va zbura pînă cînd
Va ajunge la capăt de gînd
Împlintat în pămînt pe sub zare
Ca izvorul cu gurile-n mare.

Literatura — cunoaștere specifică a realității

Urmare din pag. 1

deci, omul este deopotrivă și subiectul, și obiectul, și obiectivul actului cunoașterii artistice, nucleul central existențial și obiectual, gnoseologic al literaturii. Insistînd asupra acestui lucru, remarcăm că o autentică cunoaștere artistică a noii noastre realități presupune ca prim obiect al literaturii figura omului contemporan, relațiile lui existențiale cu noul mediu natural și social în continuă transformare, în expresia lor specific artistică. Și, de asemenea, ca obiectiv al acestei cunoașteri înriurirea specifică a devenirii lui, a realizării personalității umane. Ceea ce nu este posibil decît printr-o mai mare apropiere a literaturii actuale de viața contemporanilor noștri, prin realizarea unor tot mai bune opere închinate prezentului nostru socialist.

Am văzut însă, că nici existența în sine a acestei noi realități, nici evidențierea necesității de a o cunoaște direct, raportată la omul concret al zilelor noastre și în relațiile acestuia cu ea, nici numai dorința noastră nu sînt suficiente pentru a crea noi opere corespunzătoare fără efortul creator conștient al „subiectului“, fără aportul inspirat, activ al acestui al doilea factor al raportului ce stă la baza acestui specific proces de cunoaștere. Oricît de „incitantă“ ar fi această nouă realitate, apropierea față de ea și mai ales actul redării ei artistice sînt condiționate de capacitatea creatoare a autorului, de existența unui interes organic, ideatic și afectiv al lui, supus propriei realizări a personalității sale, precum și de condițiile concrete, social-umane, în care acest interes și această realizare sînt sprijinite și cultivate în esența lor social-estetică. Elementele realității obiective, virtual estetice, devin elemente **artistice** ale conținutului operei literare numai datorită **subiectivității creatoare** a autorului, reflectării lor specifice din perspectivă estetică și numai în actul creației literare, al **practicii artistice** ca atare. Conștiința artistică a autorului este cea care transcede elementele obiective ale realității, raportate la om, în elemente ale valorii estetice a operei, printr-o modalitate specifică și potrivit unui anumit ideal estetic.

Am revenit asupra acestui aspect fundamental al creației literar-artistice pentru a înțelege prejudiciile care într-o vreme au fost aduse atît teoriei cît și practicii literare de către o abordare simplificatoare a teoriei reflectării, uneori chiar vulgarizatoare și sociologistă ; fie prin absolutizarea unei stări „înghețate“ a raportului, în fond dialectic, al cunoașterii artistice ; fie prin exacerbarea importanței unilaterale a factorului obiectiv al acestui raport ; și nu mai puțin prin subaprecierea rezolvării și concretizării lui în expresie specific artistică, singura în măsură a asigura calitatea, legitimitatea, identitatea literaturii.

Literatura trebuie să rămînă, în esența ei, un proces viu de cunoaștere specifică a lumii. Altfel, creația literară poate căpăta aspectul unui fals proces de cunoaștere, devine un act de rutină, o „umbră“ a cunoașterii artistice, lipsită tocmai de lumina specifică a acesteia, ce pătrunde și strălumînează realitatea. cu semnificațiile ei umane și în esența ei. Și dacă acesteia se adaugă lipsa de talent, suficiența, diletantismul, conformismul și tentația conjuncturii, devine cu adevărat imposibilă realizarea unor opere de valoare închinate actualității. Căci în acest raport dialectic, specific condiționat, realității zilelor noastre, — ca excelentă și inedită bază obiectivă, reală a fenomenului literar actual —, trebuie să-i corespundă o reflectare artistică pe măsură, ceea ce revine subiectivității creatoare active, virtuților și implicațiilor ei specifice, artistice și sociale, intenționalității artistice a autorului, innobilate de idealul estetic al umanismului nostru revoluționar.

O autentică cunoaștere artistică a realității noastre noi, în continuă transformare, — cu larga-i deschidere spre un nou orizont al devenirii umane, al împlinirii unor înalte aspirații omenești, cu surprinzătoare schimbări și mutații profunde în psihologia și comportamentul oamenilor, cu contradicțiile inerente ale luptei lor spre împlinire, cu speranța întrupării visului lor spre o viață mai dreaptă și mai bună —, presupune că toate aceste aspecte ale „totalității“ realității pot deveni conținut al literaturii numai datorită actului **însușirii artistice** a lumii. Fapt ce reclamă în acelasi timp o mai mare **apropiere a** literaturii de noile noastre realități social-umane, precum și o justă viziune globală asupra însuși fenomenului literar, recunoscut ca proces activ de **cunoaștere specifică** a vieții, a realității, ceea ce constituie însăși condiția de totdeauna a literaturii.

Mineri în iarnă

Urmare din pag. I

Ce fel de oameni sînt minerii ? Acum, cînd cea mai mare parte a romanului a fost scrisă, sînt în măsură să răspund : sînt o elită a curajului, profesioniști ai bărbăției, războinici ai păcii. Adesea li se spune, cu dreptate, că sînt eroici ; noțiunea de eroism se referă însă la scliperi de moment și nu este în măsură să cuprindă pe deplin esența unei mentalități și a unui comportament ; minerii sînt mai presus de fulgerul spectaculos al eroismului sau, dacă ținem cu tot dinadinsul să nu renunțăm la acest cuvînt amenințat de uzură, practică meseria de oameni eroici.

Vorbeam despre caracterul decisiv al unei autentice acțiuni de cunoaștere. Cum se modifică, în sinele său, cineva care i-a înțeles bine pe mineri ? În primul rînd, cred că mineritul este o lecție de anti-filistinism. Apoi, una de seriozitate (în sens psihologic, dar mai ales social). Pot depune mărturie că niciodată nu este prea tîrziu să primești asemenea lecții.

Cît privește felul lor de a fi, iarna grea pe care o traversăm și în care speranța noastră de normalitate se îndreaptă mai ales spre oamenii cărbunelui, ne reamintește că minerii sînt patrioți.

muzică

Cvartetul «Muzica»

Seara muzicală oferită de Cvartetul „Muzica“, alcătuit din Ladislau Horvath, Constantin Costache, Eugen Popescu-Doreanu și Victor Popescu, concert susținut în sala mare a Ateneului Român, ne-a prilejuit întîlnirea cu o formație demonstrînd o bună stăpînire a disciplinei de a face muzică de cameră.

Prin ce s-ar putea traduce aceasta ? În primul rînd, trebuie reliefată muzicalitatea deosebită a membrilor. Este acesta un element indispensabil, mai ales dacă ne gîndim la o anumită presupusă ariditate a convenției genului cameral „cvartet“ ; atita vreme cît, prin forța împrejurărilor, muzica își restrînge într-un fel evantaiul coloristic, se cer, pentru păstrarea interesului audiției, compensate elementele lipsind din partitură prin alte elemente, de altă natură. Momentul cel mai reușit al programului, din acest punct de vedere, l-a constituit interpretarea **Cvartetului opus 96** de **Antonin Dvorak**. Am distins aici, dincolo de o bună construcție a frazei muzicale, de un interesant simț al proporțiilor între instrumente în funcție de datele de ierarhizare armonică și melodică ale partiturii, dincolo de susținuta rezistență muzicală în a duce la capăt paginile unei lucrări de proporții și dificultăți, am distins așadar acea plăcere de a cînta melodios, consonant, de a schimba replici muzicale, de a intona (rotunji) cantilene, de a crea succesiv (să le zicem) personaje muzicale în forte și pianissimo, sau alte personaje muzicale conturate în trăsăturile monodiei acompaniate și desprinzîndu-se ca atare prin juxtapunere lîngă segmente (să le zicem iarăși personaje) realizate prin procedeele polifoniei sau contrapunctului imitativ interpretat într-o manieră funcțional-armonică. Pentru buna redare a cvartetului sînt necesare în primul rînd muzicalitatea, talentul, spontaneitatea membrilor formației. Din acest punct de vedere, Ladislau Horvath impresionează prin firescul și căldura execuției (chiar dacă unele digitații nu sînt irreprosabil „curate“) avîndu-și, într-un fel, ca antitetic termen pe violoncelistul Victor Popescu, un tînăr instrumentist de clasă certă, cu siguranță tehnică și sunet frumos, cu simț al gradării importanței în replica muzicală. Dacă, la vioara a doua, Constantin Costache se constituie în acel necesar element de întărire, de umplere și supradimensionare a sonorității camerale, lucru făcut cu știință, experiență și eficacitate, violistul Eugen Popescu-Doreanu aduce formației acel indescriptibil ferment timbral și polifonic totodată fără de care greu se poate vorbi de perfectul echilibru de tradiție și eficacitate al unui gen major al artei culte.

Cvartetul opus 33 nr. 2 „Gluma“ de Haydn, în deschiderea serii de la Ateneu, nu a fost impins calitativ pînă la acel nivel deosebit înregistrat în cea mai mare parte a paginilor de Dvorak, pagini de încheiere de concert. Poate și inconsistența anumitor tempi, poate și precaritatea anumitor maniere de frazare și-au spus aici cuvîntul ; în orice caz, fapt este că, plecînd de la incontestabilele premise ale profesionalității și muzicalității, formația poate crește încă la capitolul finisare. Aceleași lucruri se pot spune și pe marginea interpretării **Cvartetului opus 18 nr. 4** de Beethoven, pagină de prestigiu a literaturii de gen, lucrare a cărei rezolvare în lipsa tensiunii dramatice găsindu-și echivalent sonor prin vibrație, tempo, agogică, este de neconceput. Dacă unii tempi au fost, cred, poate prea rapizi, nu se poate reproșa interpretării lipsa contururilor, a contrastelor și nuanțelor bine susținute, a realizării interesului muzical.

Cu un plus de finisare a detaliului, a coordonării de atac, intensitate și frazare, interpretările oferite de Cvartetul „Muzica“ se pot foarte repede ridica la un categoric nivel de discografie.

Viorel Crețu

plastică

Piliuță

Acest ultim album, tipărit la editura Sport-Turism și intitulat atît de sugestiv „Peisajele amintirii“, credem că reușește să adune între coperți aproape toate tablourile mai importante pentru pictura lui Constantin Piliuță din ultimii zece, cincisprezece ani ; afirmația fiind determinată de descoperirea unor peisaje văzute de noi în expozițiile din această perioadă. Regăsim astfel elementele esențiale ale ceea ce se poate numi **opera** unui artist de anvergura lui Piliuță, datele certe ale artei autentice.

Printr-o generoasă risipă cromatică, în fiecare tablou, pictorul povestește cîte ceva, fie pe un fond tradițional, fie pitoresc-boemic, cu autentice izbucniri lirice în care „misterul mișcării“, (sintagma îi aparține lui Fănuș Neagu în Cuvîntul introductiv), fără a fi un factor determinant este unul generator de atmosferă, alături de contrastele transante, lumina avînd valoarea esențială și formativă, și de un desen consistent, sugestiv. În felul acesta centrul de greutate al picturii este mereu la mijloc, echilibrul fiind creat și între cele două componente, culoare și grafică, printr-o rostire clară, exactă. Elementele naturale, apa, cerul, zăpada, dobîndesc sub o pensulație caldă o pregnanță optică cu totul deosebită, efectul fiind cel de claritate și puritate ; de aici decurgînd bogăția de alb sau albastru deschis, dar și sentimentul ce le-a determinat, nostalgia, pentru că Piliuță pare un nostalgic incurabil. Să afirmăm în continuare că, după opinia noastră, anotimpurile în care artistul se vede mai limpede pe sine sînt toamna și iarna. **(Iarna la piață, La mahala, Casa lui Iorga, Tîrg, Margine de sat, Iarna** etc.). În tot ceea ce pictează — peisaj, portret, natură statică — este evidentă trecerea materialului figurativ prin filtrul afectiv ce atenuează asperitățile realului, lumea fiind redescoperită astfel și asumată.

Ca portretist, Constantin Piliuță își trădează afecțiunea sinceră pentru modele. **Bacovia, Luchian, Tudor Arghezi, Marin Preda, Vasile Nițulescu,** ca și excepționalul **Pe gînduri.** Aici reîntîlnim vigoarea și exactitatea grafică a artistului, dar și tușele lui calde, ca o exprimare esențializată a tuturor calităților ce l-au făcut cunoscut și apreciat, rigoarea proporțiilor și cunoașterea adîncă a sufletului omenesc.

În contrast, ca o autentică eliberare, naturile statice îi oferă posibilitatea unui punct de fugă spre fantezia cromatică, dincolo de semnificația concretului. Tonurile transparente, unde lumina își are valoarea ei bine stabilită — **Paradox floral, Flori albe, Dovleac, Macii** — imaginează motivele folclorice ale nordului Moldovei de unde a venit artistul, pe care l-a adus cu el transfigurîndu-l în arta sa.

Constantin Piliuță este artistul care, singur, poate constitui un capitol omogen și exemplar al artei noastre contemporane.

Gabriel Iuga

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. Povestea lui Harap-Alb, sinteză a basmului românesc (2)

Într-adevăr, deși situată într-o fabulozitate **a-temporală** și **a-spațială** sieși suficientă, pe de altă parte, încă din pornire, epica basmului este supusă unei metodice operațiuni de revigorare, menită să nuanțeze și să adâncească mobilul realist-uman în virtutea căruia se desfășoară faptele și acționează eroii. Se constată deci că la mijloc există interese explicit practice (împăratul Verde are nevoie de un moștenitor la tron) a căror îndeplinire nu este deloc lesnicioasă, date fiind depărtarea dintre cele două împărății și vremurile grele, bîntuite de războaie, de pe atunci. Clintirea leit-motivului fabulos-folcloric din fixitatea lui consacrată (proba voiniciei eroului tînăr) se produce într-un asemenea nou context motivațional, caracteristic prin palpabilitatea lui existențială. Bătrînul crai, conștient de marile dificultăți pe care feciorii săi le vor întîmpina, dialoghează cu ei în termeni cît se poate de realiști, punîndu-i în temă. În momentul întoarcerii, speriat de urs, a celui mai mare dintre feciorii săi, el se arată necruțător în mustrările ce i le adresează („Se vede lucru că nici tu nu ești de împărat, nici împărăția pentru tine ; și decît să încurci numai așa lumea, mai bine șezi deoparte, cum zici, căci mila Domnului : «Lac de-ar fi, broaște sunt destule». Numai aș vrea să știu, cum rămîne cu moșu-tău ? Așa-i că ne-am încurcat în slăbiciune ?") ; pentru ca în următoarea situație similară să manifeste o duritate încărcată de o ironie nimicitoare („— Ce minca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorba, fătul meu zise craiul posomorit, dar, ia spuneți-mi, rușinea unde o puneți ? Din trei feciori cîți are tăta, nici unul să nu fie bun de nimica ?! Apoi, drept să vă spun că atunci degeaba mai stricați mîncarea dragii mei... Să umblați numai așa, frunza frăsinelului, toată viața voastră și să vă lăudați că sunteți feciori de craiu, asta nu miroasă a nas de om... Cum văd eu, frate-miu se poate culca pe o ureche din partea voastră ; la sfîntul Așteaptă s-o împlinî dorința lui. Halal de nepoți ce are. Vorba ceea : La plăcinte, înainte / și la războiu înapoi"). Nu e greu de sesizat că, pur și simplu confruntarea este trasă pe făgașul unui sistem de valori de o incontestabilă pregnanță tradițional-autohtonă. Operația de sublimare a **simbolului fantastic** (G. Călinescu) în materia realist-nuvelistică de inflexiune populară se bucură de o prezență constantă și marea surpriză este de a constata că, odată intrați în miezul fantastic al basmului, lucrurile nu se schimbă deloc, ci dimpotrivă, epicul învederează noi valențe tocmai în această direcție. Întîiul eșantion ni-l oferă întîlnirea feciorului celui mic al craiului cu sfînta Duminică, deghizată în bătrînă și nevoiașă cerșetoare. Episodul se impune prin discret savanta gradație dialogic-narativă în virtutea căreia ezotericul inculcat elementului miraculos se insinuează în comportamentul și reacția psihică a personajelor. Pentru început, asistăm la inofensiva gîlceavă dintre bătrîna cea sfătoasă și fiul de crai necăjit, încît aproape nimic nu pare a da de înțeles că textul ar tinde în vreun fel spre „scindare". Chiar dacă eroina își dezvăluie anumite însușiri ieșite din comun, faptul pare că ține de frecvent întîlnita lăudăroșenie fabulatorie a bătrînilor :

„— Da, ce stai așa pe gînduri, luminate crăișor ? zise baba ; alungă mîhnirea din inima ta, căci norocul îți rîde din toate părțile și nu ai de ce fi supărat. Ia mai bine miluiește baba cu ceva.

— Ia lasă-mă-ncolo, mătușă, nu mă supăra, zise fiul craiului ; acum am altele pe capul meu.

— Fecior de craiu, vedè-te-aș împărat ! Spune babei ce te chinuiește ; că, de unde știi, poate să-ți ajute și ea ceva.

— Mătușă, știi ce ? Una-i una și două-s mai multe ; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

— Luminate crăișor, să nu bănuiești, dar nu te înțuți așa de tare, că nu știi de unde-ți poate veni ajutor.

— Ce vorbești în dodii, mătușă ? tocmai de la una ca d-ta îți-ai găsit să aștept eu ajutor ?

— Poate îți-i deșanț de una ca aceasta ? zise baba. Hei, luminate crăișor. Cel-de-sus varsă darul său și peste cei neputincioși ; se vede că așa place sfinției-sale. Nu căuta că mă vezi gîrbovă și sfermțuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, știu dinainte ceea ce au de gînd să izvodească puternicii pămîntului și adeseori rîd cu hohot de nepriceperea și slăbiciunea lor. Așa-i că nu-ți vine a crede, dar să te ferească Dumnezeu de ispită ! Căci multe au mai văzut ochii mei de-atîta amar de veacuri cîte port pe umerele acestea. Of ! crăișorule ! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vîntura țările și mările, pămîntul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purtat-o, uite așa, pe degete".

Pe neașteptate, însă, discuția capătă un alt conținut. Ceea ce părea simplă lăudăroșenie, de fapt, exprimă chiar o realitate ieșită din comun, adică fantastică, de care tînărul erou, fără voința lui, începe a fi cuprins : „Acum, luminate crăișor, ca să vezi cît poate să-ți ajute milostenia, stăi liniștit, uită-te drept în ochii mei și ascultă cu luare aminte ce ți-oiu spune: du-te la tată-tău și cere să-ți deie calul, armele și hainele cu care a fost el mire, și atunci ai să te poți duce, unde n-au putut merge frații tăi ; pentru că ție a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi și n-a vre să te lase, dar tu stăruiește pe lîngă dînsul cu rugăminte, că ai să-l înduplecî. Hainele despre care ți-am vorbit sunt vechi și ponosite, și armele ruginite, iară calul ai să-l poți alege punînd în mijlocul hergheliei o tavă plină cu jaratec, și care dintre cai a veni la jaratec să mănînce, acela are să te ducă la împărat și are să te scape din multe primejdii. Ține minte ce-ți spun eu, că poate să ne mai întîlnim la vrun capăt de lume ; căci deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om !

Și pe cînd vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un hobot alb, ridicîndu-se în văzduh, apoi înălțîndu-se tot mai sus, și după aceea n-o mai zări de fel. Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului, rămînînd uimit de spaimă și mirare, dar pe urmă, venindu-i inima la loc și plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gîndea se înfățișează înaintea tată-său." etc.

N.C.

P.S. „Eminescolog" care pînă la ora de față, în acest domeniu, a produs cîteva pagini rezumativ-desuete (vd. în a sa „istorie" a literaturii române), Al. Piru se consideră totuși perfect îndreptățit în a-i privi pe toți aceia care **scriu cărți** despre poetul nostru național de la o înălțime strivitoare. **Făcînd caz** de o autoritate pe care numai imperturbabilul său complex de superioritate o justifică, hîrșitul polemist trece la „execuții" în serie, cea mai recentă „victimă" fiind subsemnatul. În ce ne privește, nu ne-am fi ostenit compunînd prezenta notă dacă la mijloc n-ar exista un **ce** pe care considerăm necesar a-l comunica cititorului. Ne referim la modul în care **am făcut caz** de mai sus amintita „istorie" a literaturii române de Al. Piru. Acesta fiind motivul intim al „execuției" ce ni se aplică și dată fiind competența sa infailibilă considerăm absolut inutil a dialoga cu Al. Piru. Oricum, preferăm postura de autor al unei cărți **personale**, fie ea și **modestă**, în locul aceleia de autor al unora dintre cele mai spectaculoase compilații critice din cîte au existat vreodată.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

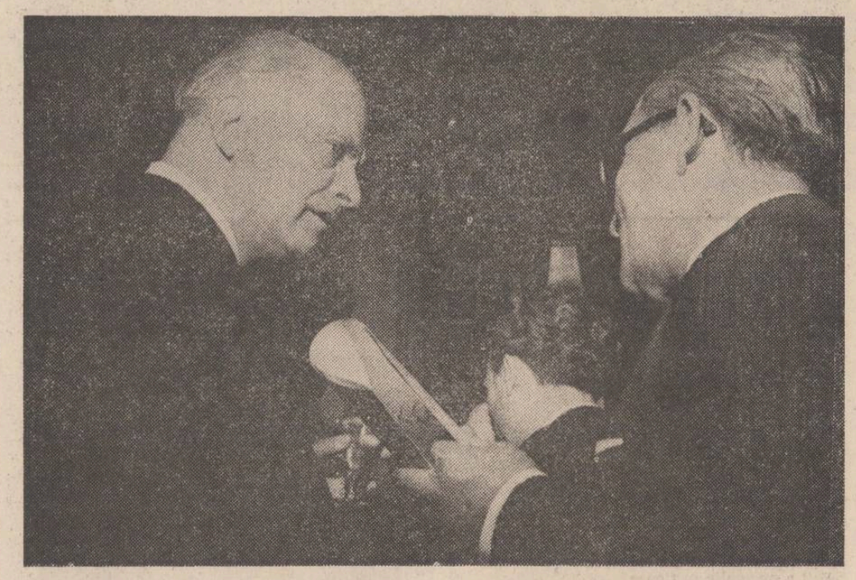

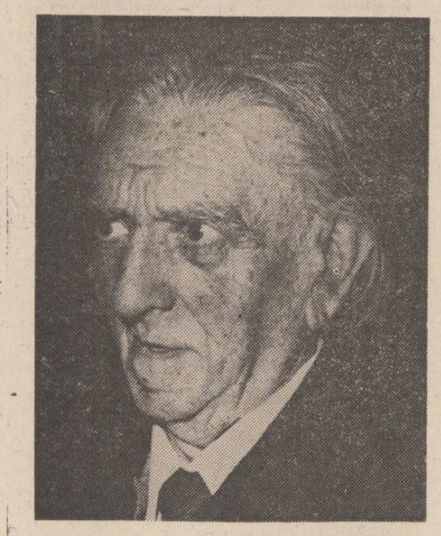

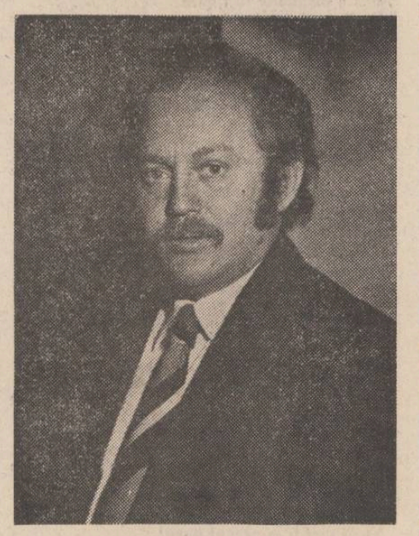

Fotografii care au devenit istorie literară : ● Un dialog între Zaharia Stancu și Laurențiu Fulga ● Prozatorii I. Peltz și Sorin Titel

Ingenuitatea „egoist" — paradisiacă

A trăit (vai, atît de puțin, nici măcar o jumătate de veac !), a gîndit, a visat și, în felul lui de o superbie adolescentină, a luptat numai și numai în virtutea unicului său „egoism" care a fost creația artistică. Sorin Titel a fost un „egoist" pe care l-am înțeles și iubit de-a lungul celor aproape trei decenii cît a durat prietenia noastră, numai fiindcă am fost, totdeauna, fascinat de vocația și puterea sa de a-și autonomiza modul de existență, în toată complexitatea lui intim și social biografică, într-atît încît, în afara artei, nimic să nu aibă o importanță decisivă, în stare, adică, să-i influențeze traiectoria destinului. Un asemenea mod de asumare a libertății individuale, pentru unii, s-ar fi putut să însemneze o formă de sustragere premeditată, cum s-ar spune, din fața vieții. În realitate, nimic mai eronat și mai nedrept decît o astfel de interpretare a adevăratului mod de a fi al lui Sorin Titel. Cei care l-am cunoscut și am fost într-un fel martorii biografiei lui știm foarte bine că aici s-a aflat resortul teribilei lui drame interioare, pe care, în practica vieții, n-a putut-o depăși niciodată. În schimb, — dar cu ce extraordinare sacrificii afective și morale ! — victoria asupra eului său frustrat și frustrant Sorin Titel a obținut-o, de o superbă și categorică manieră, prin scris, prin opera sa literară. Cred, astfel, că de la Gib I. Mihăescu și Anton Holban proza românească nu a mai cunoscut un asemenea straniu și totuși exemplar fenomen de compensare a (auto)eșecului existențial precum în cazul lui Sorin Titel. Într-o atare ordine de idei, absolut tulburător mi se pare faptul că deși de o frapantă asemănare atît sub raportul tipului de destin general-biografic — de scriitori morți tineri și rămași pentru totdeauna tineri —, cît și sub raportul structurii stilistico-problematice a operei, Sorin Titel se diferențiază totuși de cei doi fascinanți prozatori în primul rînd prin ingenuitatea „egoist"-paradisiacă a trăirii prin propria literatură a destinului său individual-biografic. De aceea, pot spune că nimeni în literatura română de azi nu s-a proiectat în propria-i ficțiune epică atît de plenar, cu un patetism idealizant-mitic, precum Sorin Titel. Marile și dramaticele complexe din scrisul său, de o adîncime psihico-morală nemăsurabilă, cum sînt obsesia adolescenței, nevindecabilul sentiment al adorației materne, iubirea, prietenia etc., adică tot ce ține de inventarul nostalgic-fabulos al „țării sale îndepărtate", precum la un Alain Fournier, își au izvorul mereu proaspetei și încîntător elegiacei lor autenticități în chiar intimitatea monodic-„egoistă", a modului său de existență. De aceea, în ce mă privește, chiar și atunci cînd mă supăram pe el (o știam la fel de bine amîndoi), pe Sorin Titel îl invidiam cu nețărmurită iubire prietenească pentru impresionantul său „dar" de a juca totul pe cartea destinului său de artist. Apăsat de inexprimabila tristețe a sfîrșitului său stupefiant și tragic, nu mă pot totuși împiedica să cred că chiar și acum — mai ales acum ! — fragila invincibilitate a armei secrete pe care Sorin Titel a minuit-o de-a lungul unui sfert de veac cu îndurerată seninătate adolescentină va avea definitiv cîștig de cauză.

Nicolae Ciobanu

Lunga călătorie...

Vijeliosul inamic, care ne îngheață Dunărea și troienește zăpezile, ne așează frigul și în suflete cu o veste nefirească : a plecat dintre noi, iremediabil, scriitorul Sorin Titel. Ar fi împlinit anul acesta, la 7 decembrie, cincizeci de ani, vîrstă de aur pentru un prozator de autentică vocație. Dacă... Ar fi invitat, poate, cîțiva apropiați, ar fi pus un disc — poate o simfonie de Mahler, știu că-l iubea — ar fi închinat un pahar cu vin — știu că nu-i displăcea — și ar fi privit, mă gîndesc, cînd ar fi rămas singur — singur doar atunci, căci omul era de o rară discreție și distincție — unul din rafturile bibliotecii, cu cărțile sale : „Copacul", „Reîntoarcerea posibilă", „Valsuri nobile și sentimentale", „Dejunul pe iarbă", „Noaptea inocenților", „Lunga călătorie a prizonierului", „Mi-am amintit de zăpadă", „Țara îndepărtată", „Herman Melville, fascinația mării", „Pasărea și umbra", „Clipa, cea repede", „Femeie, iată Fiul Tău", „În căutarea lui Cehov". O operă. O operă în veritabilul înțeles al cuvîntului, departe de ceea ce întîlnim prin recenzii despre „opera" cutărui veleitar. Un univers romanesc solid articulat și subtil montat, construit în jurul a două teme fundamentale — iubire, moarte — și dominat de un optimism funciar, de o încredere perpetuă în valoarea omului, în forța sa de a-și depăși, prin asumare, propria condiție. Această coerență esențială nu se exprimă, în nici un caz, prin monotonie stilistică. Dimpotrivă, proza lui Sorin Titel, expresie deplină a unui talent de o originalitate marcată, trăgîndu-și sevele din pămîntul fertil al literaturii române, reprezintă, totodată, o tentativă reușită, de asimilare a formulelor prozastice moderne. De la „Dejunul pe iarbă" și „Noaptea inocenților", influențate discret de tehnicile narative ale „noului roman", cu care este abordată o problematică specific autohtonă, la „Lunga călătorie a prizonierului", în care absurdul beckettian și parabolismul kafkian se grefează insolit pe lirismul structural al autorului, pentru a alcătui un poem tragic al infernului existenței, și, apoi, la romanele „Pasărea și umbra", „Clipa cea repede", „Femeie, iată Fiul Tău", unde virtuozitatea tehnică se subordonează, admirabil, substanțialității ideatice și epice, proza lui Sorin Titel parcurge un proces ascendent de personalizare, semnificativ pentru capacitatea de autoreflecție a scriitorului. Fără îndoială că profunzimea prozei sale exprimă în cel mai înalt grad profunzimea omului. Pentru a ajunge însă acolo e nevoie însă de o lectură adecvată, atentă la nuanțe, la simbolurile obiectuale, la trimiterile livrești, la cadențele frazei. În timp ce critica sa, publicată în special în paginile „României literare" ni-l dă mai repede pe om în comportamentul său social imediat : prevenitor, amabil, fără reticențe evidente, încercînd să izoleze frumosul etic și estetic din comportamentul personajelor și personaelor. Eseistica sa, din volumele „Herman Melville, fascinația mării" și „În căutarea lui Cehov", mărturisește, alături de neobișnuita forță de a comunica limpede amplitudinea rezonanței cu scriitorii preferați, uriașa încredere în virtuțile modelatoare ale actului lecturii, ale literaturii. De altfel, întreaga activitate literară a lui Sorin Titel, de la debutul din 1957, în „Tribuna" clujeană, și pînă la trecerea sa în neființă, este o superbă justificare a nobleței profesiei de scriitor. Ce ar fi urmat ? Ar fi împlinit 50 de ani, dacă... Plecat în „lunga călătorie fără întoarcere", într-o „țară îndepărtată", desprins de „clipa cea repede", Sorin Titel ne-a lăsat aici opera sa și un exemplu de viață dedicată scrisului.

SORIN TITEL — scriitor român, născut în 1935 — mort în 1985. Omagiu.

Valentin F. Mihăescu

REMEMORĂRI

Dîra sîngelui tău pe zăpadă

Îmi spune un prieten, ardelean, iritat de nervozitatea oamenilor de la cimpie, (a se citi Bărăgan), luați prin surprindere de o iarnă, altfel, obișnuită :

— Mă, ce să tot pling ăștia ? Io am făcut zece kilometri dus-întors în fiecare zi pînă la școală, și asta acum treizeci și ceva de ani.

— Da, dar nu aveam calculatoare...

— Ce calculatoare mă ? Aveam tăblițe.

— Tăblițe, tăblițe, zic eu, dar cine zgîria pe ele ?

— Noi, mă, că ne întorceam acasă și era cald și duduia cuptorul plin de lemne și butuci și nici termometru nu aveam. Dar ningea, mă !... Și aveam și ce băga pă foc...

2.

Trifon ieșit în curtea schitului, dimineața, pe ger, luînd toporul în mîini, potrivind lemnele, cap în cap, butuc peste butuc, și plesnindu-l pe cel de deasupra cu o lovitură rea și puternică, icnind din toată ființa, un fel de „iiiih !" prelung și eliberator. Eu și prietenul meu, orășeni mult slăbiți de smog și nopți nedormite, ne apropiam dimineața de grămada ciopîrțită și ne miram foarte. Încercam să scoatem securea din buza butucului unde a fost înfiptă. Era imposibil. Nu ceda nici una nici altul. Butucul are vreo treizeci de kilograme. Blazați și molateci, renunțam.

Zece minute mai tîrziu, Trifon, ivit ca din întîmplare, împiedecîndu-se de butucii în cauză, a pus mîna pe topor și ridicîndu-l deasupra capului, odată cu buturuga, l-a repezit la pămînt, făcînd praf și pulbere ciotul încăpățînat și intangibil. Îl priveam de departe și, în cinstea forței lui, deșertam o sticlă de vin îmbuteliat la București dar cu etichetă de... „Valea Călugărească".

3.

Închiși în casă, eu cu sora mea, timp de două zile am îngurgitat numai varză murată din butoiul aflat în tindă, și am **făcut pipi** după horn, de teamă să nu ne mănînce strigoii care bîntuiau prin ograda năpădită de zăpadă.

Și azi, aducîndu-mi aminte de clipele acelea, varza mi se pare întotdeauna mult mai acră, și zăpada mult mai orgolioasă și trainică decît azi. Glorie zăpezii de altădată.

4.

Mică fiind, aveam obiceiul să-mi sug degetele de la mîini cu o deosebită voluptate, zice prietena mea, privindu-și unghiile lungi și violent vopsite. Asta din pricina faptului că nu aveam mănuși, sau mai bine zis, aveam mănuși, dar fără vîrfuri. Într-o iarnă geroasă, în contact cu zăpadă, pielea mea fină și trandafirie a început să crape. M-am întors speriată în casă. Mama a zis : na, să-ți mai sugi degetele neastîmpărato, și o să vedem noi unde ai să ajungi. Ai văzut ce pățești ?

Și de atunci, lumea rîde de mine, dar nici primăvara, nici vara, nici toamna tîrziu, eu nu pot umbla fără mănuși.

5.

Acasă, în șopronul bătrînesc, printre fiare vechi și lucruri inutile, scăpată ca dintr-un cataclism, stă nealterată și neatacată de vremi : **bodoanca**. Poartă în părțile laterale scîndurile vopsite în albastru violent cu doi bujori de sînge și doi îngeri înghețați și două crengi de salcie împletită. Are tălpile ușor crăpate, răsucite deasupra solului, gata de zbor. Oiștile ei, duble, păstrează în spațiu liber și paralel silueta unui cal imaginar. O scot din șopronul plin de păianjeni și regrete, dintre șoareci și cărți mîncate cu dinți minusculi, dintre bidoane de petrol vegnicia uitării ei lunecoase. Mă înham ca un mînz între cele două oiști. Mă înham ca un mînz, fiindcă degeaba am fluierat și degeaba m-am rugat și degeaba am cerut vecinilor să-mi dea un cal. Nu exista, sau era plecat undeva. Și atunci, să nu se ofilească bujorii ei cei plini de roșu regal și să nu piară îngerii ei cei fără acoperire, și să reînvie copilăria mea cea de mult dusă, m-am înhămat de bună voie și, băgat între hulubele noduroase, am zbughit spre cîmpul primitor și alb nechezînd din adîncul plămînilor mei plini de tutun marca BT și năduf motorizat. Și sania zbura ca și cum lemnul ei bătrîn primise înfățișarea unui fluture colorat.

. . . . . .

Titlul acesta nu are nici o legătură cu rîndurile de mai sus. L-am reprodus, al lui Marquez fiind, fiindcă include în el o tulburătoare și misterioasă nostalgie.

Mircea Micu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XXXVI-A

Cum nimeni nu se mai întreabă „mais où sont les neiges d'antan ?", întrucît cele de anul acesta sînt mai proaspete și mai la îndemînă, ca să nu mai vorbim de faptul — paradoxal, dealtfel — că minus cu minus nu mai dau plus, deci întîmplate toate acestea, vineri 11 ianuarie a.c., lucrările cenaclului au început cu 17 minute întîrziere ; „frigu-i, frigu-i", zice un ardelean intrînd pe ușă, iar un răgățean din sală completează: „da, da, fără cratimă !"

În prima parte a cenaclului, **Aurel Dumitrașcu** citește cîteva poeme din cartea sa „Divina paradoxalia", carte care a mai fost lecturată în cenaclu (și bine primită) în urmă cu doi ani, în cadrul mai amplu al prezentării poeților din Piatra-Neamț, și care a apărut acum în Editura „Albatros" sub titlul „Furtunile memoriei" ; auditoriul este încîntat în unanimitate.

De asemenea, este salutată de către conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu**, prezența în sală a criticului **Alexandru Protopopescu**, pe care-l și invită într-o viitoare ședință la un dialog cu criticii cenaclului.

Urmează poetul **Vasile Mihalache** cu lectura ultimului său manuscris intitulat „Vorbe de muritor" format din două poeme de largă respirație și 22 de secvențe, sub un motto din S.J. Perse.

Au urmat discuțiile. Astfel : **Maria Cerchez** remarcă la Vasile Mihalache un salt deosebit, poetul scriind acum în forță, efortul său obstinat se întîmplă fără ostoire, o energie parcă a dovedirii lucrurilor ; despre Aurel Dumitrașcu afirmă că scrie cu dezinvoltură, are ținută poetică, un volum excepțional.

George Mina — cu privire la Aurel Dumitrașcu afirmă că este un poet delicat, de un talent rafinat, iar despre Vasile Mihalache că scrie o poezie substanțială, poezie care se derulează sub semnul unei contradicții, este o izbucnire a eului contorsionat de existența zilnică, dominanta discursului său poetic fiind a firescului și a sincerității dublate de timiditate (care dealtfel nu este altceva decît o reverență poetică), atenție însă la ușoara tendință spre retorism.

Alex. Horia este de acord cu antevorbitorii, dar neavînd încotro „mai are și păreri", astfel: Aurel Dumitrașcu construiește bine, lucrează pe spații, uneori aluvionar dar se serafizează, are o tentă personală care-i poate da statutul de lider al poeților de la Piatra-Neamț ; Vasile Mihalache scrie o poezie onorabilă, egală cu sine, îi recomandă să evite capcanele retorismului.

George Corobea remarcă între altele la Vasile Mihalache o poezie internă, lipsită de retorism, rece, prezența consoanelor p, v, r, d, t sugerîndu-i vorbitorului o poezie uscată.

Trăgînd concluziile, poetul **Cezar Ivănescu** îl consideră pe Aurel Dumitrașcu unul dintre autorii substanțiali din generația nouă de poeți, unul dintre cei care mai întîi scriu cărți și apoi încearcă să le tipărească, un lider al poeziei din nordul Moldovei ; la Vasile Mihalache, remarcă o evoluție foarte frumoasă, onorabilă, autorul scriind o poezie bună, conținînd uneori versuri strălucitoare.

Hero

Iancu Văcărescu și Unirea

Cu toate că Iancu Văcărescu „fu amestecat în toate faptele mari culturale", scrie Călinescu în marea sa **Istorie a literaturii române**, documentele care să ateste acest lucru sînt foarte puține. Cu mult mai puține decît acestea sînt documentele care să dovedească prezența ori participarea poetului la evenimentele politice care au premers marele act de la 1859. Cercetări recente de arhivă, pe care le-am întreprins în țară și în străinătate, m-au pus în situația să constat că „amestecul" scriitorului în marile fapte culturale și politice din prima jumătate a secolului al XIX-lea poate fi probat cu ajutorul unor acte și documente inedite. E drept, unele îl vizează direct, altele însă în mod indirect. Totuși, prezența poetului, fie ea de ordin spiritual sau moral, financiar de cele mai multe ori, poate fi justificată.

Astfel, este în afară de orice discuție că Iancu Văcărescu a împărtășit într-un fel sau altul ideologia și programul revoluționar al lui Tudor Vladimirescu. La numai un an de zile de la moartea Pandurului, poetul pune la cale pe scena „Redutei" din Brașov un spectacol de teatru în care evocă martiriul lui Tudor Vladimirescu, afirmînd că „un vultur căzut, tot vultur rămîne". Mai mult decît atît, documentele ieșite la iveală în ultimul timp arată un aspect cu totul necunoscut al relațiilor lui Iancu Văcărescu cu revoluția lui Tudor Vladimirescu. Anume, colaborarea scriitorului cu membrii asociației secrete revoluționare „Eteria" și, — lucru absolut surprinzător — cu nobilii carbonari refugiați din Italia în Transilvania de teama represaliilor pornite de austrieci.

În 1822, de la Brașov, Iancu Văcărescu ține la curent pe carbonarii din București lui Tudor și de după Tudor, cu situația unuia dintre capii lor, ascuns printre românii din Schei. Este, deci, de presupus că nici Tudor Vladimirescu, nici Ilarion al Argeșului, nici Petrache Poenaru, secretari ai revoluționarului, nu erau străini de „carbonarismul" scriitorului, de ideologia sa patriotică și insurecțională. Dealtfel, pe linia programului său comun cu al revoluției lui Tudor, la 1830, Iancu Văcărescu, devine „potrivnic hotărît — scrie Călinescu — al Regulamentului organic susținînd în obștească adunare că românii au avut totdeauna dreptul a-și face singur legile". Un memoriu inedit al pamfletarului Dimitrie Ciocîrdia Matila, martor ocular al incidentului din Obștească Adunare, confirmă întru-totul cele scrise de Călinescu. Deci, documentele, probele istorice în acest sens, există. Trebuie spus că amestecul lui Iancu Văcărescu în faptele mari culturale și politice ale epocii sale s-a făcut simțit din perspectiva „carbonarismului" său, al unui perfect tehnician al secretului revoluționar. Este o modalitate impusă de momentul social-politic, puternic afectat de controlul marilor puteri asupra domnitorilor români, de la Al. D. Ghica la Barbu Știrbei. Iancu Văcărescu a fost insurgentul din umbră al acestora, partizan fidel al idealurilor sale politice din tinerețe. Putea el să lipsească dintre luptătorii unioniști de la 1859, el, care prevăzuse și proslăvise în versuri binefacerile unirii între români, încă din anul 1821 ? Tăcerea documentelor cunoscute pînă acum, lipsa unor texte concludente în acest sens, a făcut și face să se creadă că Văcărescu s-a retras din fața marilor evenimente, precum s-a retras și Ioan Cimpineanu, șeful „partidei naționale". Iată, însă, că această tăcere istoriografică este spartă de apariția unui document de-a dreptul insolit. Este vorba de un caiet manuscris alcătuit din trei capitole distincte ca factură, dar circumscrise aceluiași titlu : **Unirea Principatelor.** Unul dintre ele atrage atenția în mod deosebit. Se intitulează **Note asupra dreptului politic al Valahiei dedicată la Eminența sa Domnul Mitropolit Arhiepiscop al Ungro-Vlahiei, Nifon, Cavaler al Marei Cruci ș.c.l. de I.A. VĂCĂRESCU, anul 1854, Paris. Tradusă din franțuzește de Iulia, născută Ciocîrdia Matila,** la 1856. Are ca motto acest citat latin : „Amor in patriam celsissima virtus este rerum certa una salus".

Ce se poate deduce din acest titlu? Mai întîi, faptul că ar fi vorba de o broșură tipărită la Paris, în limba franceză, apărută probabil la 1854, dar tradusă la 1856, în București de către Iulia, fiica pamfletarului și revoluționarului pașoptist D. Ciocîrdia Matila care, printre altele, făcea parte din Comitetul Central al Unirii recent înființat. Această broșură „parizianâ" nu s-a păstrat. Cum a ajuns în mîinile lui Ciocîrdia Matila și a fiicei sale nu e greu de presupus.

La Paris, în 1854, se aflau în exil membrii Guvernului Provizoriu, — C.A. Rosetti, I.C. Brătianu, I. Voinescu II ș.a. — dintre care Voinescu II era frate vitreg cu Iulia Ciocîrdia (care avea să devină soția lui C.D. Aricescu, abia în anul 1859). Cu acesta, atît tatăl său adoptiv, căpitanul D. Ciocîrdia Matila, cît și sora sa din București, aveau să rămînă în relații epistolare pînă la moartea fostului ministru de la 1848. O scrisoare a lui C.A. Rosetti adresată lui Ciocîrdia Matila la 1856, dovedește faptul că acesta din urmă era omul de legătură — unul dintre mulți alții — al unioniștilor din țară cu cei de la Paris și Bruxelles. Între aceștia exista deci un program comun de acțiune în favoarea Unirii, pornit să fie pus în aplicare cu cel puțin doi ani de zile înainte de înfăptuirea acesteia. Broșura lui Iancu Văcărescu, despre existența căreia luăm astăzi cunoștință prin traducerea manuscrisă a publicistei Iulia Aricescu, este o dovadă de netăgăduit.

Teza principală a textului este similară cu aceea susținută de Văcărescu în anul 1830 : „Țara va fi guvernată după însăși legile sale". În acest sens, autorul **Notelor asupra dreptului politic al Valahiei** invocă argumente de ordin istoric și economic : „La anul 1393, sub domnia lui Mircea Vodă în cel dintîi tratat stipula autonomia și independența Valahiei pentru o plată anuală de un tribut de 3 000 galbeni. La anul 1460 sub domnia lui Laiotă-Vodă în al doilea tratat întări privilegiile într-un fel mai deslușit (...) O mare citățime de fermane și de hatișerife depuse odinioară în Arhiva Mitropoliei constatau și întăreau aceste Privilege. Chiar formula ce se punea la Principate aducea aminte fără încetare de drepturile noastre. Iată această formulă : **Această țară care bucură de toată libertatea Guvernului său, este despărțită de puterea (împărăția) turcească și să cîrmuiește după obiceiurile pămîntului.** Această libertate de fapte interioare, acest drept de a se cîrmui după legile sale, era exersat printr-o Adunare Națională Permanentă compusă : de Mitropolitul, de Episcopi, de Ban, de Dvornici, de Logofeți, de Vistierul, de Spătarul și de Postelnicul, atît de către cei ce erau în activitatea slujbei, cît și de cei ce au stat mai-nainte în aceste ranguri".

Scopul broșurii unioniste a lui Iancu Văcărescu consta, pe de-o parte, în a rectifica unele afirmații eronate din presa timpului ; avea deci un caracter polemic : „Astfel noi auzim în toate zilele vorbindu-se de privilegiile îngăduite de Poartă acestor Principate. Nimic nu e mai puțin exact decît o asemenea propunere : nu numai Poarta n-a îngăduit nici un privilegiu nouă acestei țări, dar încă prin neglijența sa a lăsat să i se răpească cel mai prețios din toate acelea de cîte să bucură, acela al unei reprezentații naționale permanente". Pe de altă parte, broșura **Note asupra dreptului politic al Valahiei,** anticipează prerogativele Unirii prin faptul că Iancu Văcărescu propune înlocuirea Regulamentului Organic — vechea sa obsesie — cu o legislație nouă, radicală și cu noi organisme de conducere a statului de factură modernă. Acestea sînt : Adunarea Periodică, Marea Adunare, Senatul, Adunarea Națională, Prințul, Consiliul etc.

Prin descoperirea textului unionist semnat de Iancu Văcărescu, în traducerea Iuliei Aricescu, galeria luptătorilor pentru Unire se îmbogățește cu noi personalități de referință.

M.N. Rusu

CENACLUL „NUMELE POETULUI". **Vineri, 25 ianuarie a.c., orele 19, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXVIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului", condus de Cezar Ivănescu.**

Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului. Invitat de onoare, Iulian Neacșu.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ROSAURA AIȘE. Alegind paginile, am dat peste fotografia culorii albastre, albastre, numai pe la margini apoasă spre gălbui. Pe verso, ce ne scrie albăstrimea : „cind sint singură și mă simt plină de ginduri bune, mă confesez foii albe. Printre aceste poeme, se intrevede și vreo șoaptă de lumină ? Sper să nu fi fost zadarnică osteneala de a le citi. Vă mulțumește Rosaura Aișe“. Culoare albastră, albastră : **De prisos** : „Zadarnic furi aripile fluturilor / toate zboară in gol. / Zadarnic intri in templu / și aprinzi / stele de ceară, / lumina lor vine din noi.“ **Ipostază** : „Adun stele de pe lac / sint mai reci decit sufletul meu. / Naive ginduri ! / Cui mai trebuie stele acum ? / E atit de frumos / chipul gindului plecat.“ **Tu** : „Cind glasu-ți il aud / Cămașa macului o-mbrac. / Iar cind din brațe-mi faci / Colan in jurul trupului / Inima cu greu veghează.“ **Adie un vint dinspre sud** : „Vino să-i amintești / trupului meu / căldura dinlăuntru. / Vino și spulberă / Zăpada tăcerii. / Adie un vint dinspre sud.“ Intr-adevăr, adie, și nu-i **de prisos** : **Ipostaza** ești chiar **Tu**. Mai trimiteți : fotografii ale culorilor, dar nu clișee.

VIOLETA MIHALCEA. Am oprit de-un ciclu de tipar, poemele scrise de mină : **Tăceri, Lumina ta, Tirziu, Portret cu iepuri, Mioare, Miel de pace, Copilărie, Veac nebun,** și **Ulciorului-Nichita.** Din ce in ce mai bine. Odată și-odată, ca niciodată să citiți in cenaclul Dacia Feniks.

ION M. CRÎNG : **Schiță** : „April copilul soarelui. April / cu gloanțe de lapte / căutindu-ne ochii / (...) / April cerbul adulmecă puritatea / ghirlanda incoronindu-i / codrul osos / (...) April candidul leneș mingiind / sub bărbie pămintul / și iată-l necheazǎ !“ **Geneză** : „In zori cind lumina se revoltă / de cite ori n-am simțit / că trebuiesc strivite obiectele din jur / cu o patimă a păcii / ca nimic mort / să nu imbrace viul vertical / ca o cruzime a armoniei / ante mare et terram et tegit omnia mundis.“ **Mural** : „Zborul a toate văzător / dobitocul angelic iată-l cu aripile zvicnindu-i / de-asupra / (...) obrazul cotidian a fost spintecat / unicornul și-a pierdut unicul corn in unic / in sus ori in jos / amprentele sale-n Olimp / se-aud incomod.“ Și cea fără titlu : „Să asculți o pasăre / povestind despre / lupta sunetului / spre a deveni / lumină.“ Citiți mult ; data viitoare vom strimta strunga.

STANCULESCU VALI. Din toate cele fără titlu: 1 : „Amar miros crizantemele toamna / Sub aburul galben al soarelui / Rar / Incolbuite / Frunzele / Lespezi de aramă / De ce acoperă totul / Spune-mi de știi / Poate tu, / Mamă“. 2 : „Tu pleci in zori și mă lași / Atit de singură / Doar frigul / ca o cobră albă / Se-nstăpinește / Printre răsuflările noastre trecute / In jur garoafe / Albe, roșii / Roz / Și eu rănită“. 3 : „In sfirșit de octombrie / Iarba / Uitind de toate intimplările / De peste vară / Uitind de primăvară / Și de beția fluturilor / De aburul diminețiilor / Clare și țări / chiar de rouă. / Da, de rouă / Se despoaie nerușinată / De cenușiul ei de toamnă / Devenind mai vulnerabilă / Ca niciodată / Resfiră verzi / Degete ude / Imbătată și fragilă / Ca ultima izbucnire de clorofilă“ 4 : „Pentru ce atita zbatere / Intre inceput și sfirșit / Cind străzile acestea / Nu-mi păstrează amintirea / Și urma pasului meu / Pe nisip / /Rămine doar să fie ștearsă / De alte umbre-n trecere / Inceată / Forma trupului dinspre / Din apa mării / Și din amintirea palmelor tale“. Citiți multă poezie și aflați despre lucrarea rimelor.

ION POSTELNICU. Confesiune : „Ai să-nveți cum se uită de moarte / Așa cum crește-n lună apa vinovată, / cum văzduhul din pădure de păsări se desparte / Ai să-nveți singurătatea de piatră. / Și să știi s-asculți bătrinețea pe de rost / Strigind stelele pe rind cu cele degete trei — Ai să le vinzi puterea in tirguri, fără cost, / cum văduva împarte lumină din cercei. / Și ai să stai de veghe chiar tu, la umbra ta / Rănită pe nisipuri de intimplări banale / Căci drept călăuză, de sus, ultima stea / Mai plinge neatins de degetele tale.“ **A ști** : „Nu știu, / Nu știu de-atita primăvară / Să plingem singuri ca vița de vie / cind luna-n decuziuă incepe să ne doară / Singerind despre noi cu tot ce știe. / Nu știi, / Nu știi, de teama de-a fi clipă / Să ne desfrunzim, incet pentru iubire / cind strigătul din singe urca risipă / Și curgem lin cu moartea-n dulci potire.“ **Nu vrei să crezi** : „Nu vrei să crezi in ninsorile mele — / Memorie lentă in care curge vină / cum izvorăște-n cimitir cu cișmele / Uitarea dizolvată in lumină. / Așteaptă, iubito, ninsorile mele / Ce pleacă pentru totdeauna, / Pe coarnele cerbilor topite cu stele / Și lasă drum să crească mătrăguna. / Așteaptă-le cum m-așteptai pe mine / Cu lună-n ochi să nu mă pierzi in ceață, / Cum crezi că vine cine nu mai vine. / In dorul tău cu numele de viață.“ In general, poemele sint grele și greoaie ; cu multă litanie și metaforă sănătoasă. V-ar trebui suplețe in expresie, joc ceva ; descruntare. Fotografia, mai tirziu.

DAN BOGDAN ANGHEL. Multe strofe frumoase, dar nici o poezie in intregime. Din **Irealități** : „Domnul care nu poartă vina / Alături de copacii de jos / Se bucură... din partea bursucilor (!) / Și de-asupra fricii e curajos / (...) Ii atirnă-n cuvint un cercel / De argint și cu piatră măiastră / Trecerea noastră pe lume ii pare / O fugă de catir pe plaja albastră / (...) / Domnul care nu poartă vină / Se va-nsănătoși in curind / L-am zărit aseară-n grădină / aplecat și plingind“. **Oglinda**, numai prima strofă : „Mă uit in oglindă pe lingă / Razele soarelui autumnal ; / sint o palidă umbră a umbrei / In fumuriul cristal.“ **Mit** : „Spre a-ngrășa pămintul cu migală, / frunza lumină duce in adinc / Pe cind, prin cerul plumburiu, regală / Și tristă-i trecerea de păsări care pling. / Pină se urcă iarba spre lumină / cenușă lasă frunza prin livezi — / In care, peste noapte, se anină, (ca-ntr-un culcuș, semințele-aezi (!) (...) Copacu-i o biserică de sevă / Slăvind lumina învăluitoare, / Pămintul, de milenii neagră Eră / Se lasă fecundat de albul soare.“ **Hierofanie selenară**, numai prima strofă : „Se-ating cu buze violete merii / Pină se cerne-n vis zăpadă, / Acum la inceputul verii /Cind heruvimi incep să cadă.“ **Seceta**, redusă astfel : „Venim prin ploi postbelice și, mai / Sint costelivi vristații noștri cai, (...) / Iar noi, sub vechi armuri, ascundem sluți / Pecingini contractate de recruți / Și oasele suave, ca de crin. / S-au subțiat sub cerul opalin.“ Acestea toate sint semne bune, mari : numai timpul și munca dirză vă vor lumina ca insuși dumnezeul care-i timp și muncă, totuna.

IOAN MANOLE. Nu vă lăsați pradă bănuielii. Am primit toate cele cinci plicuri ; le vom eșalona pe cinci luni de-aci incolo, de nu vom veni cu Dacia Feniks la Suceava. Sinteți un Poet ce n-are dreptul să se teamă.

ANDROMEDA-AUREL ALBU. Am oprit : **Bănuiesc, Incantație, Casa din amintire, Folositoare e doar lumina, Neprinsă, Gind de rămas in urmă, Toamnă in suflet și in gind.** Doamne, mult se scrie, și nu rău !

ȘTEFAN ZAHEI. Acest **Haiku (de prezentare)** : „Mă numesc Ștefan Zahei / de restul de nerestul / certați-i și cercetați-i pe zei“. Și **Haiku (de mulțumire)** : „Plop singur / dar inalt / Inaaaaaaa“. Alt ! Asta-i, c-am oprit de-un nume Nou : **Memorii de pace, Bibliografie, După cruciadă, Icoană, Joc, Semne, Poveste, Răsărit.** Zahee, Zahee, bine-i unde te-ai urcat să vezi, dar coboară cind poți, cind te lasă, la Cenaclul Dacia Feniks.

RODICA VATRĂ. Acestea fără titlu : 1 : „Transpiră coaja cireșilor pe dealul surpat / Bluza descheiată a fetei / păcat / ochii verzi / Ochii negri și blinzi / ca o pată / Vin lupii flăminzi.“ 2. „Nu te mai aud / In lumina ascuțită / Arde inima unui copac / Cu miinile aprinse / Caut izvorul inghețat / Unde doarme un greier.“ 3. „Nu-ți fie dor că n-am să vin sfios / Imbătrinit in orologiul stors / Și-ai să-nțelegi că dacă-am existat / A fost greșala unui munte beat“ 4. „La moara c-un picior de frig. / Pereților nu le mai strig / De-abușelea un ciine ud / S-a inecat cu singe crud / De zidul incolor se sparg / Oglinzile dintr-un catarg / Desăvirșitul trup de stea / A-ntirziat in carnea mea“. Pentru Antologie, am oprit : **Băutorul, Păpușă,** precum și trei fără titluri.

VASILE GRAMATICU : **Septembrie** : „Mere coapte au ieșit desculțe, / acum nu-i nici o rouă, nici brumă, zilnic / pe drum lucește-n alămuri aura lor / incit toate iubitele s-au luat după ele, / de fintini au trecut, s-au dus; / dincolo de liziera de oglinzi se face noapte, / sau poate chiar iluzia de noapte / mă (face) să ies și să alerg nebunește : / cu fața-n fața fiecărei gropi cu cenușă: / ah, tu, soare mort, ia văzul mulțimii / aer aspru pină in zori și-n luna septembrie, iată / și pulberea visului meu / se invirte in gol“. **Semn** : „Noapte, dată pe ceafă ca un coif, / semn de gindire : ciudate lumi de-asupra, / același dedesubt, undeva pe la mijloc / eu intru agale fără să bănui ceva / doar atit că turnul de floare se-apleacă / și că dincolo și dincoace de mii de opreliști, / risipindu-i aroma asemeni ploii il voi locui ; / noapte, pămint și stele; / aiurea, caii fără friu / intre dorința și teama plecării, orbirea vine / intr-o singură clipă, insăși iubita / mușcată de ierburi, desculță trece-n riu“. **Căuș** : „Cinci degete la mina de apă / intinsă cu fața către cer; / in aceste oglinzi / există sabia luminii care invăluie / cinci degete la mina cealaltă, / mina de vint, care poate hăitui și norii;-/ iată scurgindu-se pe geamuri / aerul de afară și cel din odaie, ce-mi rămine / in cercul ochilor e insuși nemaipomenitul, / dealtfel tu știi mult mai bine căușul / in care stai ca o pasăre pe cuib“. Gura Humorului, păcătos grăiește !

MIRCEA MANOLESCU : **Autumnala**, astfel : „Ploua mărunt ca printr-o sită deasă / Lungi fire ude atirnau din cer / (...) / Stam singur sub castanul rebegit, / Cu frunzele mustind de-atita ploaie / In jurul meu se-ncrucișau piraie / (...) / O, ințeleg, gingașa mea copilă, / Ți-a fost, desigur, teamă că răcești / O ploaie, chiar și-n cazul cind iubești, / Rămine totuși rece și ostilă“. Feriți-vă de cronica rimată : citiți o zi Topirceanu, șapte Bacovia.

DIDIN VIOREL : Scrieți in biletul de lingă poezii : „In anii '73—'74 am trimis citeva poezii la revista dv., dar fiind prea tinăr și fără experiență, bineințeles că n-am făcut prea mare lucru. Atunci mi-am spus să aștept zece ani și numai după aceea să dau semne de viață. Ușor n-a fost, dar in fine, am ajuns tiriș-grăpiș in '84. Aceste citeva poezii care (!) vi le trimit sint poate ca o speranță, căci nu cred să mai pot aștepta încă zece ani, pentru o revenire, atunci probabil voi fi mai bătrin și n-aș mai avea tăria trecerii anilor (...). P.S. Dacă aveți nevoie de o dactilografă la redacție, vă pot recomanda una“. Răspundem : n-avem nevoie ; și nu pentru că erați prea tinăr și fără experiență, n-ați făcut prea mare acel lucru, ci pentru că tiriș-grăpișul nu-i o lucrare a poeziei. Deci noi credem că mai puteți aștepta zece ani, cind, sigur, veți fi și mai tinăr și-n fără experiență. Dar avind „tăria trecerii anilor“.

Notă : Manuscrisele nedactilografiate nu se mai citesc.

UN NUME NOU:
GEORGE BERA-ARĂDEANU

Statuie

Pe rind, inflorite
De trupul femeii :
Mai intii dragostea,
Compas rotit incet,
Intre ochii negri
Și surisul carmin ;
Mai apoi piatra
Și-apoi uneltele.

Fîntînă de cîmpie

Fintina se arată,
Ca dropia in odihnă,
Pe intinderea verde...
Și, solitar un salcim,
Ajuns mai curind ca mine,
La apa ei cea dulce...
Roză a vinturilor,
Intre atitea depărtări,
Drumul chemării acum...

Crochiu

Pe-oglinda lacului mic,
Tot deseneazǎ amiaza,
Cu un creion de sidef ;
Albe corăbii la mal,
Cercuri și raze și linii,
Umbre de sălcii, de plopi,
Și-o zeie cu flori in păr,
Privindu-se lung, indelung,
In lacul mic de argint...

Curînd, viscolul

Zbor desenat pe cer,
Pleacă iar cocorii,
Dincolo de Istru...
In curind viscolul,
Prin colți de lupi
Va striga : — Decebal !
Și toate apele,
Vor ingheța unind,
Pămintul dacilor...

Semnul de rană

Am mai trecut pe aici,
Da, iată semnul de rană,
Din scoarța stejarului...
Nepăsători am trecut.
Ce tineri, ce tineri eram,
In dimineața de mai...
Grăbită s-a dus vara,
Sint singur acum la stejar
Și-o rană mă arde adinc...

Alt cîntec de toamnă

S-a cherchelit vinul.
Pus la popreală-n butoi,
Suduie ca turbat...
Obosit pesemne,
Chelarul doarme răpus,
La ușa cramei...
Cu cine să inchin,
Cupa de smalț domnesc,
Intru viață lungă ?...

Un dublet aromân al Școlii Ardelene

Urmare din pag. 1

lene. Puține au ajuns însă la noi, deoarece după distrugerea orașului, dirijată, nu numai inspirată de Patriarhia constantinopolitană de atunci, tipăriturile aromâne au fost vinate precum „vrăjitoarele“ in evul mediu și arse in public, spre a-i inspăiminta pe „ereticii“ ce ar mai indrăzni să-și vorbească limba lor.

Desigur, cărturarii moscopoleni nu au desfășurat activități de complexitatea, anvergura celor ale corifeilor Școlii Ardelene. Aceasta și pentru că, după arderea citadelei lor culturale au lucrat in condiții grele, departe de casă. De meleagurile aromânilor, pentru a căror luminare se străduiau. Iluminiștii aromâni insă nu s-au dovedit mai puțin conștienți de unitatea de limbă a poporului român. După cum erau la fel de conștienți de originea comună, traco-dacolatină, a tuturor românilor, nord și sud-dunăreni. Ei sprijinindu-și aceste convingeri cu argumente de ordin lingvistic și filologic, in principalele lor lucrări tipărite, de asemenea natură.

Printre cei mai de seamă iluminiști moscopoleni (care au lucrat, sau au plecat din Moscopole) s-au numărat **Teodor Anastasie Cavalioti** (1728—1786), **Daniil Moscopoleanul** (n. 1770, nu i se cunoaște data morții), **Constantin Ucuta** (despre care nu s-au păstrat date biografice), **Gheorghe Constantin Roja** (1786—1847), **Mihail G. Boiagi** (1780—1842), dar și **Nicolae Ioanovici**, stabilit la Timișoara, autor al unui „Dicționariu tru cinci limbe : ellinescu, grecescu, rumanescu, nemcescu shi madsarescu“ (rămas in mss. la Academia Română), **Dim. Nicola Darvari** (din Viena), **Const. Emanuil Ghica de Djanfalva, Ioan Nicolidi de Pindo** (din Gramoste), care au lăsat deasemenea lucrări de interes filologic, istoric, științific, privindu-i pe români in general. Toți acești cărturari au fost contemporani cu reprezentanții cei mai de seamă ai **Școlii Ardelene**, care i-au incurajat, ajutat in activitatea lor.

De la cel dintii, **T. A. Cavalioti**, profesor respectat și director al **Noii Academii** din Moscopole, autor de cursuri de gramatică, poetică, filozofie, ne rămine, intre altele, și o **Protopirie**, adică **Prima invățătură**, tipărită la Veneția in 1770. Este vorba de o carte de citire, scrisă in grecește, cu texte biblice, dar și cu un **vocabular** ce o incheie, cuprinzind 1 170 cuvinte din limba greacă, traduse și in aromână și albaneză. Cavalioti premerge, cu cartea sa, lingvisticii comparate, vocabularul său fiind o mărturie prețioasă de limbă română mai ales, și albaneză, de limbă română — dialect aromân, cea dintii mărturie scrisă a acestuia. Cu litere grecești, firește, care inlocuiau scrierea cirilică in spațiul de influență culturală greacă. Invățați precum I. Thunmann, G. Meyer, Fr. Miklosich, E. Picot au retipărit, ori s-au folosit lor privind romanitatea balcanică.

Se pare că menirea acestei **Prime invățături** era de a răspindi limba greacă și printre aromâni. Cărturarul a alcătuit-o insă, conștient de emoția ce urma s-o trezească printre conaționalii săi, care vedeau astfel, concret, că poate exista scriere și in graiul lor latin, fie și cu litere străine ! Constatind acest efect al cărții, oamenii Patriarhiei din Constantinopol au vinat-o apoi fără milă... Cu greu au scăpat citeva exemplare, aflate departe de raza lor de acțiune !

Daniil Moscopoleanu este autorul unui alt monument de grai aromân, încă mai important decit acela al lui Cavalioti, anume **Invățătură introducătoare**, tot un dicționar, dar in patru limbi (tetragloson) : aromână, greacă, albaneză, bulgară, cu caracter de ghid de conversație. Autorul, el insuși un invățat elenizant, nici n-a bănuit ce furtună va stirni in cercurile Patriarhiei constantinopolitane tipăritura sa ! Care, menită elenizării aromânilor, le trezea — dimpotrivă, conștiința lor națională adormită după secole de asuprire bizantino-turcă. In zadar erau indemnați aici aromânii și celelalte nații să-și lase limba străbună, in favoarea celei grecești (și incă in versuri!): „Bucurați-vă, tineri bulgari, albanezi și români... / Deșteptați-vă din adincul somn al neștiinței, / Invățați limba romaică (greacă, n.n.), mama ințelepciunii“ etc. Aceștia constatau doar că se poate scrie și in limbile vorbite de ei acasă...

Constantin Ucuta, protopop de Posen (Prusia) tipărește, la rindul său, in 1797, la Viena, o carte de mare interes, avind in vedere intenția pe care o exprima incă din titlu : **Noua Pedagogie** sau **Abecedar ușor spre a invăța pe copii carte românească.** Este limpede deci, că nici după distrugerea Moscopolei, aromânii n-au renunțat la gindul de a se instrui in propriul lor grai românesc. Și nu e vreo influență din afară, a României, cumva... Fiindcă, pe atunci România nici nu exista ca stat independent.

Cartea lui Ucuta apare in tipografia marchizilor Puiu, și ei aromâni. Ea stirnește furia nestăpinită a mai marilor Patriarhiei din Fanar, care il excomunică pe autor. Aveau și de ce. Iată, doar un fragment edificator in acest sens, din prefață : **„A ghiuvăsitorului** (către cititor). **Așteaptă-o luñina aista puțina, tră** (intru) **filisirea** (folosul) **a fumelilor** (copiilor din familiile) **a nostror, că pistipsescu** (cred) **de multu ți era dor se o vedz aistă arhizmă** (inceput) **tru** (intru) **fara** (neamul) **a noastră...“** Constantin Ucuta, ca un adevărat gramatician, clarifică in opul său, recomandă reguli ce țin de fonetica, morfologia, sintaxa graiului aromân, de mare utilitate in epocă pentru consingenii săi, doritori să se instruiască in limba maternă.

Lucrările lui **Gheorghe Constantin Roja** însă electrizează inimile, conștiințele aromânilor, prin indemnurile lor directe la trezirea din letargia in care căzuseră. Va fi străbătut in ele, desigur, și ceva din militantismul, riguros științific dealtfel, al lui Petru Maior, marele patriot și reprezentant al **Școlii Ardelene**, pe care autorul lor l-a cunoscut și care ii era prieten și pildă bună de urmat.

După ce invață la Timișoara și la Viena, unde iși trece doctoratul, Roja publică la Pesta, in 1808, **Cercetări despre românii numiți Valahi, care locuiesc dincolo de Dunăre** (in lb. germană, carte tradusă in românește in 1867, de un aromân din Craiova, Sergiu Hagiade). Aici, tinărul cărturar pledează, cu argumente științifice pentru dovedirea originii comune a aromânilor și dacoromânilor. Roja este însă și autorul unei alte lucrări, de și mai mare interes, **Măiestria ghiovăsirii** (citirii) **românești cu litere latinești, care sunt literele românilor ceale vechi,** apărută la Buda un an mai tirziu, in 1809. Invățatul aromân este așadar conștient că alfabetul nostru firesc este cel latin, pe care noi l-am părăsit atita amar de vreme, datorită vicisitudinilor istoriei noastre. El este pentru unificarea graiului aromân cu limba română din țară, propunind inlocuirea grecismelor cu cuvinte românești de origine latină ; așa cum Petru Maior cerea inlocuirea cuvintelor slave de la noi, in nordul Dunării, cu lexic aromân de origine latină. Se obținea astfel, potrivit recomandațiilor cărturarului aromân, o limbă română mai curată, latinizată, precum fragmentul ce urmează, desprins din textele sale : **„Cui place multă grăire, nu scapă de peccate. Quare dorme multu, nu va se aibă stranie** (straie) **pentru acoperire. Quare și** (iși) **face cassa analtă, currundu va se o veadă apusa** (joasă, coborită)“. Să ne amintim, pentru a realiza importanța acestor indemnuri, că in epocă, la noi in Principate, se mai scria in alfabet cirilic. Ne aflăm in 1809 și nu in 1829, cind apare la București **(Curierul Românesc** al lui I. Heliade Rădulescu și C. Moroiu. **(Albina Românească** ieșea in același an 1829, la Iași, tot aici, in 1840 **Dacia literară**, apoi **Propășirea** in 1944).

Roja este reprezentat cu texte in ampla ediție critică in două volume, a profesorului Florea Fugariu, **Școala Ardeleană**, recent apărută la Editura Minerva. Din păcate insă, numai el, dintre iluminiștii aromâni.

In sfirșit, **Mihail G. Boiagi**, unul dintre gramaticienii noștri vechi, cu a sa **Gramatica română sau macedo-română**, Viena, 1813, in germană și greacă, dar cu texte aromâne transcrise in alfabetul latin (literare, filozofice, științifice). Alte gramatici ale vremii, cu litere cirilice : Radu Tempea, 1797, Paul Iorgovici, 1799, Constantin Diaconovici Loga, 1822, etc.

Lucrarea lui Boiagi apare in timp ce Neofit Duca — dascăl grec alungat din Țara Românească odată cu venirea lui Gheorghe Lazăr la București, pentru deschiderea școlii românești — dezlănțuise in Macedonia o furibundă campanie anti-românească. La asemenea invective, cărturarul aromân din Viena răspunde cu demnitate in **Gramatica** sa : „Românul n-are de ce să se rușineze de limba lui, din contra, el se va simți mindru cind, reușind să-și cultive spiritul, limba maternă il va urma bucuros... Așadar... nu ințeleg flecăriile nedemne ale lui Neofit Duca, căruia, fiindcă nu cunoaște nici o altă (limbă), i-ar fi plăcut să distrugă toate limbile din lume, pentru ca in locul lor să introducă limba sa.“ Și acum, citeva fraze numai din **Gramatică**, in grai aromân de la sfirșitul sec. al XVIII-lea : „Dionysiul-tyranul ieși unoară in piață. Și cara (dacă) trecu tute bolțile, vidzundu ñiză (lingă) alante și un filosof care ședea tru ună boltă, lu intribă...“

Fie și din această grăbită enumerare de nume și texte, lucrări filologice, se incheagă pentru cititorul de azi, de la noi, sper, imaginea strădaniilor românilor sud-dunăreni (aromânii) de a nu-și pierde identitatea națională, una cu aceea a fraților lor de peste marele fluviu.

Desen de Uca Maria Iov

Deschideri spre universalitate

Urmare din pag. 1

rară, lui i-a consacrat Ov. S. Crohmălniceanu o carte temeinică in 1971. Criticul are dreptate sa amintească de situația de inferioritate a unora din dezvoltările expresionismului in România. Insa este cel puțin ciudat din chiar punctul de vedere al criticului să privească lucrurile doar dintr-o perspectivă dubitativă sub cuvint că expresionismului i-ar fi lipsit revistele proprii și că propozițiile teoretice intru sprijin sint formulate fragmentar și pe ocolite.

Oare, cu excepția simbolismului, altfel au stat lucrurile cu naturalismul, cu parnasianismul ? Și simplul fapt că suprarealiștii sau ermeticii au dispus de periodice precum **Unu, Punct, Integral** (tribune cu audiență restrinsă) schimbă mult lucrurile ? Este, poate, cazul să ne intrebăm dacă dovezile unor orientări nu rezidă mult mai armonic integratoare in chiar structurarea lor ca descoperiri irepetabile ale diversității. Pe cind modernismul, din cauza manierismului său negator, se videază de elemente strict personale, alta este situația expresionismului românesc și a exponenților săi de marcă.

Crohmălniceanu vorbește rezervat de o literatură românească de „factură expresionistă“. Cercetări stimulate de chiar intrebările pe care el ni le pune m-au dus la concluzia că avem in creația literară românească un ecou expresionist remarcabil, pentru limpezirea căruia nici un efort nu este de prisos. Astfel incit să putem spune, la capătul investigațiilor, că prin Lucian Blaga, G. Bacovia, Adrian Maniu, Felix Aderca, Aron Cotruș, pină la Marin Sorescu și Ion Gheorghe o formulă cu tinerețe prelungă construiește puntea cea mai durabilă intre culturi diferite, ciștigindu-și audiența și amplitudinea. Dacă nu vom spune ca Tudor Vianu că expresionismul este exclusiv o mișcare germană vom sesiza, in schimb, că se impune in aria limbii germane, facilitat de evenimente socio-politice și de verbul strălucit al unei pleiade de mari artiști. Insă cum nici nouă nu ne-au lipsit purtătorii de cuvint integral expresioniști, rămine să subliniem tiparele proprii in care curentul s-a impus la noi, cu țeluri ce trimit la miturile originare, la psihologia devitalizării (ca moment de ruptură cu autohtonia frenetică), nu in ultimul rind la farsă și paradox.

Inainte ca expresionismul să „moară“ in jurul anilor 1933—1935, experiența românească iși implinea obligațiile „filiale“, cu revelația că din izvoarele primare ale existenței țișnesc din nou formidabile tensionări interioare, pe potriva despărțirii de spiritul burghez mutilator.

Diferențierea de expresionismul german, cu modalități de rostire pe latura lirică de ordin existențial atit la Blaga cit și la Bacovia, cu asimilări ale posibilităților celor umili să se impună acolo unde eșecul și abandonul le era definitiv sortit prin F. Aderca, G. Ciprian, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Călugăru — expresionismul românesc și-a aflat drumul, deopotrivă problematic și stilistic.

In aparență foarte unitar, el inițiază o bogată paletă de expresie ce avertizează asupra tehnicilor de sondare a realității acolo unde simbolul și simțul inovației merg pereche. Scopul său artistic fiind intim asociat cu dizlocarea clișeelor naturaliste, in căutare de reazim, expresionismul românesc propune o atitudine mentală polemică, deliberat supratemporală și multiplu semnificativă.

PROBABIL / POSIBIL

Un cenaclu al cenaclurilor

Ideea conținută in titlul insemnărilor de față a fost sugerată in articolul din numărul precedent al „Luceafărului“, unde am analizat consfătuirea cenaclurilor de anticipație, desfășurată in decembrie 1984 la Cluj-Napoca. Am observat atunci că structura consfătuirii poate fi ințeleasă prin analogie cu aceea a unui cenaclu. Intr-adevăr, consfătuirea a fost, prin multe dintre caracteristicile sale, o ședință de cenaclu mai lungă, intinsă pe distanța a două zile și jumătate. Am avut astfel motive să conchid că o dată pe an are loc ședința unui super-cenaclu al autorilor și amatorilor de literatură SF. (Și alte tipuri de cenacluri din țară manifestă o tendință similară de a se transforma in „concernuri literare“, deși, după cite știu, nici o altă „mișcare“ cenaclieră nu mai beneficiază de condiții atit de favorabile și de un cadru organizat atit de bine in vederea cooperării și a schimbului de informații.) Dacă ar exista, prin absurd, posibilitatea, presupun că membrii celor 54 de cenacluri (funcționale sau insumind doar amatori de lecturi SF) s-ar intilni săptăminal, oferind astfel o dovadă extremă a faptului că anticipația, spre deosebire de alte genuri literare, are proprietatea de a stimula sau chiar de a „cere“ dacă nu tocmai elaborări de grup, atunci cel puțin ceva in genul gestației colective.

Așa stind lucrurile, ideea permanentizării unui cenaclu al cenaclurilor pare cu totul rezonabilă. Dar cum ar putea fi realizat așa ceva, din moment ce membrii diferitelor cenacluri din țară nu reușesc să se stringă decit o singură dată pe an, și atunci prin delegați ? Răspunsul este : prin corespondență.

Iată, in continuare, un mod practic in care s-ar putea organiza un asemenea cenaclu.

Revista „Luceafărul“ se interesează de anticipație și dorește să publice texte ale autorilor profesioniști și amatori. Asemenea texte ar urma să apară in corpul revistei, dar și in „Almanahul Luceafărul“ (bianual), precum și in suplimentele revistei : „Luceafărul copiilor“ și „Domino“. Printre premiile anuale ale revistei „Luceafărul“ ar urma să figureze și unul pentru literatura de anticipație. Cele mai reușite texte ar urma să fie retipărite intr-o antologie (ultimele „evoluții“ editoriale indică o creștere considerabilă a posibilităților reale de concretizare a unui asemenea proiect). Rubrica unde apar insemnările de față ar fi in măsură să joace rolul unei cronici săptăminale de cenaclu.

De citeva ori pe an, eventual, ar putea să se organizeze la sediul revistei intilniri cu reprezentanți ai mai multor cenacluri. Desigur orice autor din sau in drum prin București va fi binevenit la redacție.

O problemă ar fi preselecția. Probabil că cenaclurile ar trebui să se limiteze la un număr, să zicem, de cinci texte, pe care să le trimită. Pe de altă parte, redacția, in chip democratic, nu va refuza lectura nici unui text, indiferent pe ce cale sosit (prioritate la lectură și publicare vor avea totuși textele trimise de cenacluri). Pentru eventualitatea unei acumulări de texte nepublicate, dar promițătoare, rubrica de față se poate transforma, periodic, intr-o „poștă a redacției“.

O ipoteză, pe care am lansat-o la Consfătuirea de la Cluj-Napoca, a afirmat că anticipația românească ar avea un specific și o personalitate ale ei. Se pare că există argumente interesante in acest sens. De pe acum (in așteptarea unei ocazii viitoare, cind voi avea prilejul să le dezbat mai pe larg) infățișez trei linii de investigație, pe care un eventual cercetător ar putea inainta. Mai intii, legarea anticipației de spațiul geografic și istoric românesc (dar nu in chip mecanic, transformind, de pildă, aeroportul Otopeni intr-un cosmodrom, ci prin imaginarea unor corespondențe mai subtile). In al doilea rind : folosirea, ca sursă de inspirație, a foclorului românesc. In al treilea rind : existența unui specific filozofic și poetic al anticipației românești. Mai ales din acest ultim punct de vedere, investigațiile par deosebit de promițătoare.

Intemeiată doar pe o ipoteză de lucru, pare foarte atrăgătoare premeditarea unei antologii de texte care să se revendice unui specific românesc al anticipației. Este intr-adevăr lăudabil să cunoști limba engleză și să reușești a scrie in maniera unor autori despre care cei mai mulți „fani“ nici nu au auzit, dar pare mult mai promițător să mergi pe linia unui specific național. De altfel, meditind la argumentarea posibilă a ipotezei de mai sus, am ajuns la concluzia că unele dintre cele mai reușite texte ale SF-ului nostru ar putea fi incluse intr-o antologie care să ilustreze personalitatea distinctă a anticipației românești.

Voicu Bugariu

Angajare și obiectivitate (I)

Urmare din pag. 1

către „agentura secretă britanică“ (?!). Pentru a pune in lumină similitudinea bănuită de el a realităților politice din epoca imediat post-napoleoniană și cele din anii '50, autorul nu a ezitat să inventeze denumiri și formule, unele cel puțin ciudate, altele de-a dreptul ridicole : Imperiul austriac era numit „Statul ultrareacționar austriac“ pentru ca inițialele să fie S.U.A., iar Spania, — **risum teneatis** — „Spania eroică, aspru terorizată odinioară“, inițialele dind astfel S.E.A.T.O. — Pactul Asiei de Sud-Est ; să incheiem exemplele din această carte — deopotrivă document și monument ale dogmatismului — spunind că acțiunea lui Tudor Vladimirescu era denumită — in spiritul aceleiași cabale a inițialelor — „Progresul Conspirației Revoluționare“ ! Pentru a edifica pe deplin pe cititor asupra acestui vajnic „exponent“ al materialismului dialectic și istoric, să spunem că după ce a făcut ravagii in istoriografie, s-a deștărat și — expresie vie a dialecticii, mai exact, a transformării in contrariul său — a alergat intr-o societate așezată pe baze aflate la antipodul celor preconizate de Marx !

Astăzi, cind Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a deschis și istoriografiei noastre orizonturi luminoase de cercetare și creație, practicile dogmatismului — definitiv discreditate — se dezvăluie in toată nocivitatea lor. De atunci, din 1965, anul de hotar al istoriei noastre naționale, istoriografia românească a pășit și ea intr-o nouă fază de dezvoltare, in care adevăratul militantism i-a devenit o componentă esențială. Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1—2 iunie 1982, ale cărei hotăriri au devenit parte integrantă a documentelor Congresului al XIII-lea al partidului nostru a conferit istoriei o funcție social-politică de o amploare fără precedent : cunoașterea trecutului milenar de luptă al poporului român, a principalelor sale aspecte și momente trebuie să constituie — arăta secretarul general al partidului — fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative in țara noastră.

Istoriografia românească valorifică astfel, in condiții noi, o tradiție ale cărei origini urcă pină la inceputurile scrisului istoric românesc. Ceea ce se cuvine subliniat cu putere este că angajarea politică și patriotică a fost intotdeauna prezentă in activitatea personalităților reprezentative ale istoriografiei noastre. Cercetarea istorică a fost pusă in slujba intereselor superioare ale poporului și statului și finalitatea ei politică răspicat formulată. Să amintim cunoscutul pasaj din **De neamul moldovenilor,** unde Miron Costin iși invita lectorul să-și afle obirșiile neamului, („Caută-te dară acum, cetitoriule, ca intr-o oglindă și te privește de unde este...“), pentru ca despovărat de „basnele“ puse in circulație din ignoranță sau din „zavistie“ (deja!), să găsească o sursă de putere intr-o mindră origine. Să-l amintim pe Petru Maior, scriind **Istoria pentru inceputul românilor in Dacia** pentru a spulbera acea „zburdare așa nedumerită“ a unor istorici străini preocupați „de a vomi cu condeiul asupra românilor“. Să-l amintim, in sfirșit, pe Nicolae Iorga, care in **Geschichte des rumänischen Volkes,** apărută in 1905, a dat cea dintii viziune perfect unitară a istoriei poporului român, peste diviziuni politice și stăpiniri străine, vestind și prefigurind astfel Marea Unire din 1918. Ce sint toate acestea decit exemple de angajare și de militantism ? In toate etapele ei — medievală, modernă și contemporană — istoriografia românească, prin operele personalităților ei remarcabile, s-a integrat marelui efort de emancipare și unitate națională, pe care l-a slujit cu mijloacele ei specifice.

Problema, marea problemă am zice, este aceea a raportului dintre angajare și obiectivitate, căci angajarea are un dublu sens : pozitiv și negativ. Și făuritorii de „basne“ din timpul lui Miron Costin, și cei ce cu care polemiza Petru Maior, și cei care contestau caracterul unitar al dezvoltării societății românești in timpul lui Nicolae Iorga erau și ei istorici angajați, dar angajarea lor s-a aflat de „partea negativă“ a baricadei, adică a falsului istoric și neonestității intelectuale. Forța istoriografiei românești a stat intotdeauna in perfectă concordanță dintre adevărul istoric și interesele superioare ale poporului român. E o problemă de cel mai mare interes atit din unghiul de vedere al gnoseologiei istorice cit și al aceluia al raportului dintre istorie și politică. Aceste două aspecte am dori să le adincim in numerele viitoare.

mapamond

Poeme de

IOAN FLORA

Amfiteatrul

(DATE ŞI PRECIZĂRI)

Colinele vestice ale actualului deal Sf. Martin,
Octavian August, firavul Claudiu, Vespasian.
Tulburător şi umil, templul zeiţei protectoare
Nemesis.

Costumele purpurii,
vulgarele inscenări pe teme istorice şi
mitologice,
damnatio ad bestias **devenită, firesc,** damnatio
ad metalla.

Frumoşii bărbaţi, gladiatorii,
dotaţi cu spadă, cu plasă de sirmă şi trident,
căzuţi în penumbra celor 74 de arcade imperiale,
iată-i tiriţi pe sub cumplita Porta Libitinensis,
spre spoliarium.

Se presupune că desenul spiralei dintr-unul din
turnuri
şi-al cerbului în galop trimit la Acteon şi
Artemis.
E sigur, iarăşi, că între masa de prinz în
libertate
şi singerosul semnal la trompetă
avea loc probate armorum,
că arderea pe rug marca istorice victorii
şi pregătea masele pentru alegeri,
că improvizatele lupte navale dezlănţuiau
acel nobil şi fericit sentiment patriotic,
proiectind într-un viitor apropiat metafizica
romană.

Văduva neagră

Ea se lasă aşteptată ca o caleaşcă regală.
Apar astfel semne şi mesageri, mai intîi.
Te-mpotmoleşti pînă la genunchi
într-un lac de miere, de pildă ;
turme de gîndaci îţi răsar pe fundul sacoşei ;
îţi apare în faţă (în vis şi aevea)
fecioara cu bot de cîine, învesmîntată în alb,
îţi înfige piciorul în piept,
gheara de-argint, în beregată.

Ea apăruse într-o dimineaţă de august,
şerpuitoare şi lungă.
Coborîse în dreptul mîinii ducînd cafeaua la
gură.
Mîna se zguduise ca la cutremur,
lichidul se revărsase peste ţărmurile ceştii,
simţeai un început de explozie în coşul pieptului
şi nu-ţi menţinuseşi decît un vag statut biologic.

Îţi stăruia un miros de flori de cîmp în nări
şi-o duhoare de balegă proaspătă.

Realul asediat

lui Vasko Popa

„Nu mi-a fost mie teamă nici de viaţă
darmite de ea",
citeam şi reciteam silabisind
prin aerul de plumb al tipografiei
şi-un vierme străveziu se zvîrcolea în pagină,
tăind versul în două,
ciopîrţindu-l, semnificaţia.

Urmăream cum îi creşc aripi, cum îi apare un
corn
în frunte,
cum încalecă pragul ferestrei şi, ţîşnind ca o
săgeată,
face gaură-n cer.

Tocmai se-nserase şi-o lună însingerată veghea
deasupra bătrînului lîncezind în fotoliu,
cu cuţitul de bucătărie pe piept,
subţiindu-i degetele mîinii şi gustul pentru
faptă..

Materia dominantă/ scrisul purpuriu

lui Gheorghe Crăciun

Foşgăială, fornăituri de cai, buricul degetului,
tendoane şi fibre şi locuri comune,
vremuri sterpe,
vremuri ca o scoarţă de fag fărîmiţată,
lipită la loc cu fiere de viţea
şi rumeguş de lemn de tei.

Urmăreşti cu ochiul liber scufundarea bustului
în om,
încrîncenata luptă cu materia dominantă,
scrisul purpuriu.

Dar ce-i, mă, cu tine, ocultă şi pernicioasă
măsură a universului ?
Gîfîi, ieneşti, scaperi chibritul
de nu ţi se văd decît ţepii din barbă,
eşti plictisit de natură, sedus de istorie,
ce mai — un mecanism perfect.

Să-ţi fi zărit cumva trupul
alungindu-se în ape cristaline ?
Să ţi se fi părut acesta acoperit
(pentru o clipă)
de-o blană tărcată ?

Cert e că ninge acum,
că prin zăpada gălbuie şiroaie de sînge animalic
iau cu asalt gurile de scurgere, săpînd în talpa
oraşului,
năucit de frig şi viaţă eternă.

Frunze de ficus

Cele două frunze zăceau, cărnoase, pe covorul
albastru cardinal,
una la numai cinci centimetri depărtare
de vasul cu pămînt proaspăt afînat,
cealaltă,
la mai bine de o jumătate de metru.
Imposibil să se fi deplasat altfel decît de la sine,
mi-am spus,
ferestrele fiind închise, uşile, aidoma.
Aşa, catifelate şi reci, le-asemuisem cu sute de
perechi de ochi
încrustaţi în mătăsuri lemnoase,
de la stînga la dreapta, de la rădăcină înspre
vîrf.

Cele două frunze zăceau, cărnoase, printre cărţi
şi scrumiere,
cîtă vreme lumina inunda camera de lucru
şi le vedeam levitînd, mişcîndu-se de la sine,
rupîndu-se zgomotos de trunchi,
de propriul sînge, lăptos şi magnetic.

Deci :
frunzele de ficus zăceau pe covorul albastru
cardinal.
Accidentul îl puteai situa undeva între hazard
şi necesitate.
Te-ai decis pentru metaforă, ai încălcat regula,
te-ai prăbuşit în livresc.

Asigurări

(ACŢIUNE PUBLICITARĂ)

Asigurarea vieţii — economii pe termen lung !
Genială operaţiune financiară,
alimentată de intenţii şi sentimente nobile,
de dragostea statornică pentru propria-ţi
familie.

Simplu, eficient, rentabil !

În schimbul unei sume neglijabile,
achitate lunar, trimestrial sau anual,
asiguratul va fi despăgubit,
(dacă e cazul),
în proporţie de trei la unu,
indiferent dacă mai e sau nu în viaţă.

Te accidentezi — cîştigi.
Supravieţuieşti — cîştigi.

Fericită modalitate de-a împărăţi materia !

Dicţionare / enciclopedii

Faimoase dicţionare, savante enciclopedii !

Limbi vechi, bolovănoase, abrupte,
limbaje tehnice, limbaje secrete,
codri de sinonime,
expresii şi locuţiuni.

Moarte bună, moarte în suflet,
unghi mort,
timp mort, cumplit, dureros, înverşunat,
molimă,
victime şi asasini,
viaţă fără de moarte.

Moarte fizică, limbă moartă,
limbă de aur, de şarpe, de miere,
limbă scurtă, ţepoasă,
limbă de foc,
urmele paşilor tăi prin zăpadă.

Limbă lăsată cu limbă de moarte.

Reintrarea în drepturi

Tronează dedesubtul pozelor de familie
paharul acela cu urme gălbui stăruind pe buză,
îmi devastează cîmpul afectiv şi uneori
se-ngroapă în iarbă.

E maleabil şi totuşi
scormoneşte ca un burghiu prin memorie, ca o
custură.
Mă înviorează,
îmi crestează din cînd în cînd urechea,
lăsînd ca sîngele îngroşat să se scurgă şi negru.
Mă unge cu sare şi aer,
mă sechestrează în faţa oglinzii.

Balcanice

SLOBODAN PAVICEVICI

Soldatul necunoscut

Stă sub Avala
Pe două coline
Ciucuri de tei îi sînt hrana
Cîntă la gusla electronică.

Însingurat
Tot ceea ce a uitat
Ticseşte în punga de nailon

Privighetoarea semaforului

Nu cîntă
Se aprinde doar şi se stinge
Pînă cînd i se arde glasul

Am văzut totul şi mi-am văzut poporul

Am văzut totul şi mi-am văzut poporul
Cum ţine cartea-ntr-o mînă
Şi cum cu cealaltă din scrisa trecutului
Ia ce-i mai luminos la vremi de restrişte
Şi astfel are tot ceea ce-i trebuie
Tot ceea ce-i necesar e sorbit
Nimic nu poţi să-i iei
În afara vieţii

Noapte în pasăre

Pasăre-n noapte,
Care noapte în pasăre ?
Doar dacă nu-i cumva o pasăre de noapte
Pe crengile deasupra cărora a răsărit
soarele
Ci ziuă e-n pasărea nopţii
Şi groaznica-i pradă
Îi scoate ochii

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REPERE

Constelaţia corifeilor

Clasicizantul Ion Acsan publică la Editura „Cartea Românească" o încîntătoare carte, **Constelaţia corifeilor,** de fapt o culegere de eseuri dedicate unor personalităţi cvasi-mitice ale lumii elene. Am avut prilejul să ne oprim asupra lucrărilor acestui merituos şi productiv traducător şi poet. Ion Acsan este o personalitate a literelor actuale, cultivat şi adeseori profund cunoscător al mai multor culturi vechi, producînd o suită de antologii de texte, atît singur, cît şi în colaborare, pe care nici un cercetător nu le poate ocoli. De n-ar fi decît bogatele roade ale lucrului în comun cu Dr-ul Constantin Daniel, îndeosebi **Scrieri din Orientul antic,** şi tot ar trebui să facem un act de deferenţă faţă de contribuţia sa la mai buna înţelegere a valorilor de demult. Ca orice om care lucrează mult, este uneori deservit de amănunte, dar observaţiile parţiale nu pot să întunece niciodată fondul de aur al cărţilor sale : încrederea nestrămutată în frumuseţea şi conţinutul moral al clasicităţii. Poate că în **Constelaţia corifeilor** se dezvăluie cel mai bine fineţea spiritului de care dă dovadă un adevărat împătimit al grecităţii, cum este Ion Acsan. Părînd a vrea doar să instruiască prin evocarea unui Orfeu, a lui Amfion, Homer, Sappho sau Empedocle, eseistul face în cele din urmă operă de **caligogie,** menţinîndu-l pe cititor în vecinătatea operelor mari şi obligîndu-l aproape să se hrănească din substanţa lor. Prezentînd, adică **în-făţişînd** cum ar spune un heideggerian, existenţa lor ca reală, prin turnură stilistică de care numai un atît de bun cunoscător al limbilor vechi este în stare, Ion Acsan ne face vecin cu zeii şi cu lumea în care s-au născut tiparele culturale ale lumii noastre. Asistăm la naşterea zeilor şi a eroilor mitologici, contemplăm peripeţiile lor, în-actualitatea (în-actualitatea) lor reală. Fraza este la timpul prezent, aşa cum se cuvine, şi nimic nu ameninţă eternitatea operei lor. Cele mai interesante şi mai revelatorii în acest sens mi s-au părut paginile dedicate lui Orfeu, lui Homer şi poetei Sappho. Excursurile prelungite în culturile moderne şi în literatura română tind să stabilească unele tipologii, evidenţiind o dată mai mult perenitatea modelului. Aici se produc şi unele nedreptăţi flagrante, cum ar fi ignorarea traducerii făcute de Radu Hâncu şi de Sanda Diamantescu, o **Iliadă** comparabilă cu cea a unor mari culturi moderne. Dacă versiunea Murnu este valabilă în sine, reflectînd un act de creaţie şi trăsături de sinteză a limbii literare româneşti, cu inflexiuni mallarméene, ceea ce au întreprins Radu Hâncu şi Sanda Diamantescu este un act de restituţie homerică, oferindu-ne un text pe care se pot studia inflexiuni ale originalului şi problematica lui reală. De asemenea, situarea **Iliadei** în context elin trebuie să adîncească poate mai mult valoarea spirituală a acestei opere, adeseori ocultată de exagerări estetiste. O pagină valoroasă este însă aceea care se referă la posibilele surse livreşti ale aedului şi la formaţia lui „intelectuală", ca să spunem aşa, risipind un fals mit al ignoranţilor de la noi, care şi-au făcut din autorul **Iliadei** un fel de prototip al artistului frust şi incult, inspirîndu-se numai din propriul talent. Aşa cum spunea Hegel, poeţii au fost livreşti de la începutul lumii...

Constelaţia corifeilor este o carte scrisă cu îngrijire, expresia lui Ion Acsan are acurateţe şi este totuşi avîntată, aşa cum o cere o asemenea tematică, un registru problematic atît de angajant. Din cînd în cînd se regăsesc mici scăpări, atît de supărătoare, tocmai pentru că scrisul unui clasicizant trebuie cercetat cu mai multă exigenţă, iar noi îl preţuim în mod real pe Ion Acsan. La pagina 316 se vorbeşte de „Ecouri ale Revoluţiei franceze şi ale socialismului utopic" care „răsună" în versurile lui Hölderlin, puse în gura lui Empedocle. Ecoul nu răsună niciîeri decît foarte înfundat, dar aceste disonanţe se pun în circulaţie, şi aşa se produc kitsch-urile lingvistice. Un clasicizant trebuie să fie, dacă se poate, perfect !... Nu se poate, dar e bine să tindem spre aşa ceva. Ceea ce, totuşi, este evident că face şi Ion Acsan, a cărui carte se cuvine citită de către toată lumea.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CU CELE PATRU SUTE DE MILIOANE** de exemplare cît însumează cărţile sale, cu o imaginaţie extravagantă, care o ajută să produă două romane pe lună, şi cu un stil de viaţă ostentativ, Barbara Cartland este un „personaj" al lumii literare britanice, vestită de asemenea pentru stilul abrupt şi provocator al interviurilor sale. O recentă discuţie cu Sabine Cayrol nu face excepţie de la această regulă : „Prefer să spun totul despre mine, pentru că nu aş vrea ca după moarte să mi se atribuie o mie de trăsături care nu-mi seamănă de loc. De aceea aş vrea să precizez încă de pe acum că nu am făcut niciodată dragoste cu monstrul de la Loch Ness şi că nu am fost agent dublu pentru nimeni". Această doamnă a romanului britanic, aflată acum la o vîrstă patriarhală, este caracterizată în următoarele cuvinte de către Sabine Cayrol : „Trebuie spus că Barbara Cartland este întotdeauna ceva prea de tot. Prea volubilă, prea aiurită, prea inteligentă, prea strălucitoare, prea atrăgătoare, prea bogată, prea celebră". Vom adăuga, de asemenea, că romanciera se şi vrea copleşitoare prin asemenea atribute superlative. Celebrată în chip de autoare şi trăind într-un mediu aristocratic, Barbara Cartland declară : „Cînd eram tînără visam să devin dansatoare la Folies Bergeres".

● **PROFESORUL PIERRE CHENU,** una din personalităţile reprezentative ale ştiinţei europene, autoritate mondială în demografie şi membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice, se confesează în mod surprinzător unui hebdomadar parizian, dovedind un mare ataşament pentru activitatea de presă, precum şi adînc respect pentru literatură : „Am scris în tinereţe o serie de cărţi care se vindeau într-un tiraj de o mie cinci sute de exemplare şi cărora nimeni nu le tăia foile şi pe care nimeni nu le citea. Sînt fericit astăzi că redactez articole de patru pagini, care îmi permit să reacţionez în mod instantaneu la anumite probleme şi să mă adresez unei mulţimi de oameni. (. . .) Dar nu mă voi considera cu adevărat un scriitor pînă în ziua cînd voi fi capabil să public un roman". Un atît de mare intelectual, cu o viaţă spirituală intensă, îşi mărturiseşte slăbiciuni stranii : „Ca şi generalul De Gaulle, sînt un mare mîncător de televiziune. Cînd sînt prea obosit, mă uit zece minute la „Dallas". Există momente cînd am nevoie să văd ceva ce se mişcă".

● **O AMPLĂ DISCUŢIE** se poartă în presa franceză cu privire la destinele „Casei lui Molière", cum este supranumită celebra Comédie Francaise. O intervenţie salutară a produs în această dezbatere cunoscutul scriitor şi jurnalist, Jean Cau. Trecînd în revistă unele date ale problemei (cei şaptezeci de actori şi trei sute de angajaţi, o subvenţie de nouă miliarde şi jumătate de centime), după o vizită cu discuţii amănunţite în acest adevărat templu al artei teatrale franceze, Jean Cau se abţine să formuleze vreun diagnostic, mărginindu-se la descrierea citorva simptome ale unei maladii care i se pare de „adaptare" la secolul nostru prea agitat. Motivele pentru care un atît de avizat cunoscător al teatrului este prudent cu soluţiile ar putea fi formulate în felul următor : 1) Pentru că, vrem sau nu vrem, această instituţie prestigioasă, care este însuşi „Francezul", a fost încarnată şi este obligată să trăiască în lumea noastră, aşa cum este ea ; 2) Pentru că avem acolo de a face cu un fel de microcosm unde totul se amestecă (. . .) ; 3) Pentru că actorii constituie o „rasă" aparte, fragilă şi puternică în acelaşi timp, ai cărui membri resimt înainte de toate nevoia de a fi iubiţi, tocmai pentru că dau tot ceea ce au mai bun din ei înşişi acestui monstru care este publicul. Şi, dacă este adevărat că se pîndesc unii pe alţii pe la colţuri, spunînd că „X este de plîns" într-un rol sau altul, dacă gelozîile profesionale sînt naturale, nu mai puţin trebuie să recunoaştem că această „rasă" de artişti există şi că ei se iubesc în felul lor unii pe alţii, că meseria există deasupra tuturor lucrurilor, că îi uneşte şi le dă o anumită fraternitate". Jean Cau nu propune o soluţie. Criza există !... Criticii venerabilei instituţii au dreptate... Modernismul excesiv a dat efecte penibile chiar într-o instituţie atît de venerabilă... Şi totuşi, fără Comedia Franceză nu se poate !

● **MARELE ROMANCIER** american, William Styron, a purtat de curînd o discuţie cu Gonzague Saint-Bris, în care a dezvăluit o serie de opinii literare, precum şi unele preferinţe artistice, modul cum scrie şi cum trăieşte. Aflăm astfel că este un admirator al pictorilor impresionişti. („Îmi place înţelegerea armonioasă a naturii care emană dintr-un Monet, dintr-un Manet, Seurat sau Degas") că a fost influenţat de literatura franceză : „De la Flaubert pînă la Camus, trecînd prin Romain Rolland, mi-a plăcut totul. Cît despre Victor Hugo, el este adevăratul meu ghid prin Paris". În legătură cu profesia de scriitor, William Styron oferă această „reţetă de bucătărie", cum îi spune Gonzague Saint-Bris : „Ceea ce trebuie să faci este scris într-o misivă pe care Flaubert o adresează prietenei sale, Louise Colet : să ducă o viaţă foarte burgheză, regulată şi bine ordonată, pentru a fi în stare să produci o operă violentă şi originală". Tocmai de aceea, Styron preferă atît de mult viaţa tihnită pe colinele sale din Connecticut...

● **LA CEI ŞAPTEZECI ŞI ŞASE DE ANI** ai săi, Herbert von Karajan este în plină activitate, împărţindu-şi timpul între un calendar concertistic foarte intens şi pasiunile sale : aviaţia, yachtingul şi automobilele de viteză. Singura criză evidentă în această existenţă dedicată artei a fost conflictul cu orchestra din Berlin, cînd a încercat s-o impună pe tînăra clarinetistă Sabine Meyer, împotriva avizului celor o sută douăzeci de muzicieni din celebra formaţie. Ruptura era aproape declarată, Karajan ajungînd să invite la Festivalul de la Salzburg tocmai pe rivala faimoasă a orchestrei din Berlin, adică Filarmonica vieneză, ceea ce nu a trecut neobservat. Criza este considerată acum drept rezolvată, fără nici un resentiment. Herbert von Karajan declară : „Această orchestră este ca un suflet colectiv. Te afli cu ea ca într-o căsătorie. Eu i-am dat toată dragostea mea". În legătură cu yachtingul care îi absoarbe rarele vacanţe mediteraneene, marele dirijor declară : „Vasul este pentru mine ca un loc de meditaţie. Înveţi de la el ritmurile mării, cu care trebuie să te pui de acord". „Helisara 6" este de fapt o mică ambarcaţiune cu pînze, care ia la bord un echipaj de douăzeci şi patru de persoane, condus de Karajan în stil de marinar fascinat de tehnica ultra-modernă. Un mare dirijor fără vîrstă. Retras la ferma sa de lîngă Salzburg, el declară că nu a fost în viaţa lui la nici o recepţie : „Am ceva mai bun de făcut decît să mă plictisesc, în picioare, cu un pahar în mînă".

● **UNUL DINTRE MONŞTRII SACRI AI ECRANULUI** francez, Gerard Depardieu constituie şi exemplul viu al actorului cultivat, iubitor de pictură şi de lecturi de calitate. Opiniile sale despre artă sînt rodul unei reflecţii atente : „Nu sînt un mare actor. De fapt, ce vrea să spună asta ? Înţeleg, există mari chirurgi, mari coafori, mari croitori, oameni mari în toate, şi există probabil şi mari actori... De acord, dar eu nu vreau în nici un fel să fiu numărul 1. Încerc să joc, fără a mă pietrifica pe un soclu cu un număr pe spatele meu. Nu sînt un star, nu pot şi nici nu vreau să devin. Într-o zi, la Cannes, eram vreo doisprezece „mari", într-un local. Erau acolo De Niro, Liza Minnelli, Fernando Rey, Dirk Bogarde, etc., etc., Bătrîni din vechea gardă, cu dinţii şi cu pielea tare de rechini. Şi, deodată, a intrat Sophia Loren. S-a făcut o linişte formidabilă. Toţi cei din jur aveau un nume şi glorie, fiecare putea să ţină capul unui afiş, dar Sophia era „star"-ul, cu magnetismul său degajat, emanînd electricitate ca un acumulator. Nu de tipul mediumatic, era altceva, dar de un magnetism incredibil. Dar de ce un „star" este un star ? Pentru că ea se vrea ca atare, pentru că se fabrică în acest fel, increme-neşte, se sinucide, arde ca un star. Este... o pasiune. Acest rol nu se joacă pe ecran, ci în viaţă. Eu nu-l vreau. Eu vreau să pot fi, în rolurile mele, de toate".

● **MAREA SOPRANĂ** Jessye Norman este considerată o „legendă vocală", după cum se exprimă Norman Lebrecht în **The Sunday Times Magazine.** Refuzînd în urmă cu aproape zece ani să mai cînte operă, marea interpretă declară cu severitate : „Nu sînt o flautistă. Nu mă aflu pe scenă doar pentru a crea un zgomot plăcut. Eu folosesc cuvinte. A cînta înseamnă pentru mine un mijloc de comunicare, iar eu încerc să cînt lucruri cu care pot să fac ceva. Am simţit la un moment dat că ceea ce părea să satisfacă exigenţele teatrelor de operă, repertoriul permanent nu este de loc interesant pentru mine. Erau atît de multe lucruri pe care trebuia să le fac, de pildă să-mi dezvolt pur şi simplu capacităţile vocale". Revenirea ei pe scenă, apreciază acelaşi comentator, va marca transformarea cîntăreţei dintr-o stea într-o superstea, aşa cum pare să demonstreze succesul recent de la Londra, precum şi spectacolele de la Metropolitan. Exigentă pînă la intoleranţă cu muzica prea zgomotoasă, Jessye Norman povesteşte că a rugat o dată pe un şofer de taxi din New York să închidă aparatul de radio, la care se cîntă o melodie pop, spunînd că nu este bine să asculţi aşa ceva în cursul dimineţii. Întrebată dacă nu-i place muzica, şi răspunzînd că nu, şoferul i-a declarat atunci : Este o adevărată ruşine, doamnă, să nu iubiţi muzica !

● **„PREA COMPLICAT ?"** — se întreabă Ann Agnes Hede în „Library journal" discutînd despre „orientarea" bibliotecarului, mai ales a celui din serviciile de informare şi îndrumare a publicului, în domeniul beletristicii contemporane americane. Chiar dacă bibliotecarul, spre exemplu, nu a citit toate romanele şi poveştile lui Faulkner — scrie Ann Agnes Hede, el trebuie totuşi să poată da un sfat competent cititorului interesat.

Poeme de

Keshav Malik

Camus

Ci, iată-l, s-a sfîrşit
Lovit de vînt în grabă, şi s-a dus...

El gînditor a stat
Pe margini de prăpastie — şi singur —
Ca să măsoare lumea

Şi nu avea vreun semn
A ce va fi să fie
Definitiv

Plutea în jos
Precum un porumbel sălbatic prins
De gravitaţie.

Apoi strălucitor căzu
Cu o explozie de bombă în
Cel mai frumos final
Din toate cîte-au fost.

Nu mă lăsa singur

Nu mă lăsa singur niciodată,
lumea va fi durere lîngă durere
şi toată puterea-mi zadarnică,
ca o cîmpie aridă.

În fine, şi-n fine şi iarăşi în fine
speranţă mi-e sensul de-a fi
şi înţelesul vieţii pierdute,
pierdută, trecută, bolnavă.

Nu mă lăsa singur niciodată
tu îi în friu
chiar printr-un semn
firavul puls al vieţii.

Naştere

Neodihna ta e pusă pe-o hîrtie,
iar degetele tale lin aleargă
ca pe o pantă plină de zăpezi.

Tu tot alergi, şi-alergi,
deschizi lungi rafturi de memorie-nspre soare
măsori şi înţelegi, presimţi,
la întîmplare ori dintr-un noroc
amestecul de farmec
de încercări, de re-ncercări...

Mişcîndu-se ritmat, ram lîngă ram,
pădure a-ntîmplării...
Căci tu ai încercat
să-ţi laşi să curgă sufletul, treptat
plutind alene către depărtare
precum un Amazon adevărat.

Porunca mea

Neliniştile monologului să te-nvăluie
Neliniştea vorbirilor cu tine însuţi
Şi cu pronumele, în linii mari.

Ci domnule nu îţi rosti pronumele
Persoana-ntîia singular va fi să piară
În faţa ochiului tău critic.

Disprefuieşte Diavolul, cum fluturele-n casă
Micimea şi-o disprefuieşte
Scriind prin aer munţi vecini cu cerul
Şi-ntoarce-te spre punctul
Uitărilor de sine
Stînd drept precum cascada Niagara.

În româneşte de
Mihai Andriţoiu

SPORT

Ninge în Sicilia

Ninge în Sicilia. Rudele mafioţilor dorm în rulote, iar eu stau în faţa casei şi joc băncuţa. Cap ? Pajură ? Staţi o clipă să-mi şterg bruma de la gură şi s-arunc băncuţa-n aer. Zvrrr ! Pajură. Înseamnă că la Polul Nord se coc portocalele. Mă arde viscolul, dar nu-mi pasă, umblu îmbrăcat în sacul de dormit. Nu ştiu să citesc prezicerи în genuni albe şi de aceea mă gîndesc melancolic la bunicul meu — cu cîtă îndeminare arunca el oala cu jar în streaşina duşmanilor ! Mi-ar fi de ajutor şi de nădejde, bătrînul. Deci, plimbîndu-mă eu prin faţa casei şi scăpărînd în deşte chibrite de Brăila, m-am întîlnit piept în piept, cu Valentin Stănescu. Mirosea a gară bine încălzită (ah ! fabulosul miros de lignit), a fulgi de nea aduşi de la Mănăstirea Dealului şi a întoarcere acasă din Valea voevozilor. „Nea Tinele, ne-ai lăsat pe mîna searbădă a lui Mandiba şi ne-am curăţat." „Sînt din nou la Rapid, mi-a răspuns zîmbrul din Calea Griviţei, vom avea o primăvară frumoasă". Auzindu-l, m-am pierdut în mătase verde, colindată de turturele şi încărcată cu aromele ce se trezesc în mine cînd aud trenuri gonind prin noaptea cîmpiei. Fluturi albi şi ger să-l spargi cu toporul, aş frige zece vrăbii c-o nuvelă proastă, semnată de ştiu eu cine şi bine fac că nu vreau să vă spun. Dar bine că ninge şi-n Sicilia şi dormăia în rulote. În această situaţie declar că mă simt tot atît de puternic ca un leu în faţa unui amărît de creştin împins cu umărul în arenă. Daeă mai ninge mult, cumpăr o sanie şi plec să vizitez Siracuza. E greu afară, vedem cu toţii, totuşi iarna aceasta este în esenţă şi spirit democratică : strică şi merele şi perele şi portocalele. Cel mai greu acum e să fii Dunăre, pom fructifer, iepure, morcov şi mînă întinsă spre şoldul sobei. Cel mai bine e să fii antrenor şi să stai cu echipa în Munţii Carpaţi. Nimeni nu pierde, nimeni nu cîştigă, toată lumea crede-n fericire, inclusiv suporterii Jiului Petroşani, care l-au adus la conducerea echipei pe Viorel Mateianu. În Paring sau în Poiana Braşovului, fotbaliştii noştri îşi odihnesc visele de glorie şi seamănă mirodenii pe geamuri. Pînă aici sînt de invidiat. Dar dacă stai să te gîndeşti că nici unul, sau aproape nici unul, nu îndrăzneşte să se apropie de plitele pe care fierbe vinul, te cuprinde mila şi zici că e păcat de izbinda iernii. În piscuri se arată lupul, corbii-şi mută ouăle în peşteri, urşii haiducesc pe uliţi, lebedele cad polog pe lacuri înghefate — însă o sanie, legănată de cintec, goneşte mereu, în largi ocoale, pe sub brazi nemuritori. Caii sînt albi, înalţi cît malul şi din coşul saniei, împletit din nuiele roşii, cad în zăpezi copiii. Rid şi sînt veseli ca şi cînd de sub genunchii lor ar izvori struguri. Ei sînt darul nostru de viaţă lungă şi-mi place să-i văd rostogolindu-se prin troiene, tot aşa cum îmi place în clipa aceasta să ştiu că ninge, ninge şi-n Sicilia.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
4
(1 186)
Sîmbătă
26 ianuarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OMAGIUL ȚĂRII MARELUI FIU AL ȚĂRII

CTITOR AL PATRIEI SOCIALISTE

Aniversarea zilei de naștere, a peste cincizeci de ani de activitate revoluționară ai secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, puterea de simbol și semnificație a acestei zile, expresia pe care o dăm celor mai calde și mai alese sentimente, omagiul înălțător pe care poporul și țara îl aduc celui ce se află cu binemeritată și statornică, vie prețuire în fruntea destinului nostru național. O zi care stă în dreptul inimii și conștiinței românești și pe care istoria muncii și vieții noastre pe-o încredințează la numai un fosnet de filă după ziua unirii, o coincidență cu tot ce ne este mai scump și mai familiar, dar și un semn distinctiv totodată, un mobil de reală și necontenită vigoare patriotică, revoluționară, acela al unității prin care sîntem și ne edificăm într-un timp eroic, fundamental.

Două decenii vor împlini în curînd arcul de boltă al unei epoci care îi poartă numele. Congresul al IX-lea al partidului este evenimentul ei inaugural, este începutul în toate precumpănitor al unui drum pe parcursul căruia istoria a consemnat și consemnează cele mai multe victorii ale muncii, gîndirii și creației, sensul și dimensiunea de epopee națională au primit și primesc confirmări care fac din existența României noi, socialiste, un act al unei inconfundabile și statornice identități politice și sociale, o operă fără precedent și cu implicații în toate domeniile vieții materiale și spirituale. De la o biografie și o viață de excepție au emanat și emană toate marile prefaceri revoluționare care au avut loc și condensează în unitatea de măsură relieful economice și sociale care cumpănesc decisiv asupra perspectivei și ne definesc în chipul cel mai exact, cît se poate de convingător, în materie de progres și civilizație, de făurire a unei noi societăți și a unui om cu o conștiință nouă, înaintată. Într-o construcție fără precedent s-a aflat și se află întreaga țară, Congresul al IX-lea i-a insuflat acea forță și viziune care i-au marcat întreaga devenire. Pentru vremuri noi un om nou a fost ales la cîrmă și pe traiectul întregului nostru destin el se află de atunci la datorie, a imprimat vigoare, suplețe și dinamism economiei, științei și culturii țării, i-a insuflat încredere, i-a cerut muncă, i-a relevat un mare viitor. De numele, de viața și opera sa este indisolubil legată soarta țării și ca o garanție, ca o certitudine a mersului ei sigur, mai departe, pe calea edificării și propășirii socialiste. Congresul al XIII-lea al partidului l-a reales, l-a reinvestit în funcția supremă, împlinind voința și consensul întregii națiuni.

Două decenii vor împlini în curînd arcul de boltă al unei epoci care îi poartă pe bună dreptate numele și pe care istoria l-a așezat în rîndul celor mai de seamă bărbați. Ctitor al României socialiste, erou al țării, al națiunii sale, personalitate proeminentă a lumii contemporane, un om al păcii, al înțelegerii și cooperării internaționale, militant neobosit, apărător înflăcărat și consecvent al cauzei umanității, al dreptului vital la viață, la libertate și independență al popoarelor, un nume care se identifică în cel mai înalt grad cu țara și poporul său, o biografie și o viață din care a făcut un exemplu de muncă și dăruire, Partidul — Ceaușescu — România formează azi o fericită sintagmă cu care numim întreg acest timp cu suflu și grandoare de epocă, întreaga și complexa realitate materială și spirituală care cuprinde de pe acum dimensiunea și substanța amplă a viitorului.

Omagiul țării, al tuturor generațiilor trimite din acest început de an spre acele culmi pe care conducătorul nostru ni le relevă întotdeauna și cu maximă dăruire și vigoare comunistă, cu înalt patriotism și abnegație eroică, revoluționară. În acest omagiu este ridicarea istoriei la treapta celei mai depline și mai cuprinzătoare conștiințe. La mulți ani !

Luceafărul

Telegramă

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Împărtășind simțămintele de dragoste și recunoștință ale întregii națiuni, oamenii scrisului Vă aduc un profund omagiu în această zi sărbătorească de ianuarie. Ne exprimăm astfel încă o dată înalta prețuire a înflăcăratei activități revoluționare pe care o desfășurați de peste cinci decenii, pentru înfăptuirea idealurilor clasei muncitoare, ale partidului și poporului nostru, pentru propășirea României sub soarele generos al socialismului și pentru așezarea ei la loc de cinste în arena internațională.

De numele și eforturile Dumneavoastră neostenite este legată făurirea unei societăți moderne, dinamice, cu o industrie și o agricultură în plină dezvoltare, cu o viață spirituală de o mare diversitate și strălucire. Climatului efervescent instaurat de partid și de secretarul său general după Congresul al IX-lea i se datorează izbînzile notabile obținute și pe tărîmul artei cuvîntului. A fost recunoscut pe deplin statutul specific al actului de creație, garantîndu-se creatorului dreptul de a cunoaște adevărul și de a-l exprima într-o gamă largă de forme și modalități artistice. Aria tematică s-a extins, ajungînd să se confunde cu atotcuprinzătorul univers al vieții. Creației i s-a deschis astfel un cîmp vast de neîngrădită afirmare, ceea ce i-a îngăduit să-și îndeplinească mult mai eficient vocația de modelator al conștiințelor.

Sîntem adînc onorați de faptul că strădaniile noastre s-au reflectat în aprecierile pozitive cuprinse în Raportul pe care l-ați prezentat la Congresul al XIII-lea al Partidului, în legătură cu împlinirile literaturii și artei, cu rolul acestora în ansamblul activității cultural-educative. Totodată, sîntem puternic mobilizați de generosul Dumneavoastră îndemn de a extinde și aprofunda cunoașterea vieții, preocupărilor și aspirațiilor oamenilor muncii, pentru a face din scrisul nostru un mijloc și mai eficient de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste.

În această zi, gîndul nostru se îndreaptă spre omul care, înzestrat cu o privire lucidă și cutezătoare, cu o clarviziune care-l situează printre marile personalități ale lumii contemporane, a dat glas năzuinței ca pe planeta noastră să fie instaurat un nou tip de relații, întemeiate pe respectul independenței și suveranității naționale, pe colaborare și înțelegere reciprocă pentru edificarea unei lumi a progresului și păcii, eliberînd astfel omenirea de coșmarul războiului și al cataclismului nuclear.

Sînt toate acestea temeiurile pentru care Vă urăm să trăiți întru mulți ani, spre binele poporului și al țării, asigurîndu-Vă că vom face totul pentru a îndeplini cu cinste îndatoririle ce ne revin, răspunzînd astfel nobilelor Dumneavoastră îndemnuri și comandamentelor timpului eroic al înălțării patriei spre viitorul socialist și comunist.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

O emblemă nepieritoare

Nimeni nu va putea să desfacă, niciodată, numele președintelui Nicolae Ceaușescu de epoca aceasta a noastră, epocă măreață, epocă plină de izbînduri și de mari și esențiale clarificări. Da, vor spune unii, de aicea, de pe la noi, ori de pe unde se vor afla cei cărora nu le-a mai plăcut aicea, preferînd locurile mai călduțe și mai puțin bătute de vînturi, de unde să ne poată da, în liniște, sfaturi și indicații, cum să trăim și ce să scriem — dar vremea aceasta a avut și lipsuri, a cunoscut și dificultăți de tot felul. Dar bineînțeles că a avut și lipsuri, bineînțeles că a cunoscut și cunoaște dificultăți de tot felul, cum e firesc să se întîmple în orice vreme, cum nu se poate să nu se întîmple de-a lungul unui proces de schimbare a întregii societăți, cum nu se poate să nu se petreacă într-o lume atît de tulburată, atît de mișcată de seismele sociale și de aspirațiile îndreptățite spre mai bine ale tuturor popoarelor,

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

E LEGENDAR ACEST DESTIN

Lumina ochilor aceasta care e și-n care
După potriva datinei purtăm solii,
E legendar acest destin, nu are-asemănare,
Îl văd ca scris și-n literă bat sorți de ape vii.

Ca-mpurpurate mii de aripi peste țară,
Bătăi de inimi văd ca-ntr-un nestins ecou,
El e întregirea-n tot, e pacea tutelară
Și semn înalt că-n toate ne-am născut din nou.

Acest destin de care sprijiniți stăm toți
Și ținem vie calea unui pisc ce-arată,
Că nu e loc, din aer și pînă-n străpepoți,
Unde să nu fi ars și demn să nu așeze-o vatră.

Nu e izvor, nici matcă nu-i ca să nu știe,
Nu este loc de brazdă sau puteri ce-am pus
Pentru ca-n locul lor și-al frunții-o ctitorie
Sămînță să nu stea, zidire tot mai sus.

Și-astfel la raza lui și-a tuturor în parte
E mai curat acest tărîm, sună mai plin,
Acestei țări, la nașterile ei fără de moarte,
Nimic nu e-n zadar și munții-s mai înalți puțin.

Că de lucrarea veacurilor noastre în afară
Bolnavi erau și ochi, se-mbolnăveau și crini,
Băteau și stelele pesemne din picior pe țară
Și istoveau pe rînd, secau și aripi și grădini

Și-a fost ca-n toate-o taină să îi dăm de zestre,
Prin jurămînt noi singuri să-l alegem far,
Acest destin nu doar ca o visare este
Și bărbătesc duce poveri nescrise-n calendar.

Din frămîntarea vie-a unui neam ce-și află
Tărmu-n sfîrșit se trage el însuși, și pe rînd,
Fîntîna lumii, — aceea care-a mai născut luceafăr —
Și-a fost ca să rostim tot cerul și arșița din gînd.

Lumina ochilor aceasta care e și-n care
După potriva datinei purtăm solii,
E legendar acest destin, nu are-asemănare,
Îl văd ca scris și-n literă bat sorți de ape vii.

El e întregirea-n tot, e pacea tutelară
Și e măret ca-n toate să-l urmăm în semn
De rodnicie-aici, și de cuvînt și țară,
Să-i spunem „La mulți ani !" — și crezul să i-l ținem demn.

A.I. Zăinescu

Vis împlinit

Sărbătoarea lui 26 ianuarie — aniversarea zilei de naștere a bărbatului care conduce destinele patriei în epoca cea mai fertilă a istoriei românești — are pentru națiunea noastră însemnele demnității și împlinirii.

Ce înseamnă România de azi ? În primul rînd o țară a muncii, a construcției în toate planurile activității materiale și spirituale, o țară care se zidește pe sine în sensul firesc al istoriei sale și al idealului său multimilenar. Proces deloc lin, care exclude ab initio comoditatea în gîndire, spiritul rutinier, dogmele. Declanșarea lui, la Congresul al IX-lea al P.C.R., poartă amprenta de neconfundat a originalității în gîndire, vizionarismului, curajului politic al tovarășului Nicolae Ceaușescu, revoluționarul care și-a asumat sarcina de crucială responsabilitate patriotică de a descătușa energiile unei națiuni, de a oferi poporului său șansa viitorului liber, demn și prosper.

Pentru orizontul culturii românești epoca pe care o trăim se constituie într-o veritabilă renaștere spirituală, prin refacerea legăturilor cu marile tradiții, prin repunerea în circulație a valorilor perene ale civilizației noastre, prin stimularea înnoirilor permanente, a căutărilor fertile. Stau mărturie operele create în acești ani, stă mărturie saltul înregistrat în receptarea artei de către marele public, nevoia sa organică de carte bună, de act artistic autentic. Comuniunea dintre creator și oamenii cărora li se adresează a devenit un fapt împlinit purtînd semnificația unei construcții de conștiință. La Congresul al XIII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu definea astfel misiunea creatorului liber, demn și prosper.

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 2-a

Din inimă — urare

Cutreier țara în lung și-n lat datorită profesiunii, menirii mele de gazetar și scriitor, realizînd astfel un vis al copilăriei. Un vis visat cu tainice speranțe de copil, cîndva obidit de nedreptăți sociale, de ororile războiului. Un vis de a-mi cunoaște țara — leagănul atîtor eroi legendari —, pămîntul ei brăzdat atunci de schije, oamenii ei — mîndri și în acele vremuri, dornici de pace și libertate, luptători neînfricați pentru dreptate, pentru ca omul să fie om.

Nu bănuiam pe atunci cîte frumuseți neasemuite voi descoperi în peregrinările mele de mai tîrziu. Cu cîte minunate surprize mă întîmpină patria mea la tot pasul, în impetuosul său mers înainte spre desăvîrșirea unei societăți socialiste multilateral dezvoltate în România, spre comunism ! Cel mai deosebite înfăptuiri care mă întîmpină în drumurile mele sînt acelea din ultimii douăzeci de ani și sînt legate de numele unui om minunat care, în fruntea Partidului Comunist Român și la cîrma țării conduce cu clarviziune și abnegație eroică destinele patriei mele, ale poporului ei înfrățit spre noi culmi de civilizație și progres. De epoca Nicolae Ceaușescu este legată înflorirea ritmică și fără precedent a tuturor județelor țării, deosebitele realizări cu care România se va mîndri de-alungul deceniilor și secolelor care vin. Metroul bucureștean, Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, ca și noul centru administrativ din Miercurea Ciuc, ca și sutele și miile de noi cartiere de blocuri, noi școli, laboratoare, uzine, fabrici, instituții — vor dăinui. Vor dăinui transformările calitative petrecute în conștiințele oamenilor, survenite prin îndemnu-

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 7-a

Prin cîntec
națiunea-l
slăvește unanim

— poeme omagiale —

În pagina a 5-a

Civilizație românească

I

Sărbătorim, în acest 1985, două decenii de la istoricul **Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român**, eveniment care a marcat intrarea patriei într-o nouă vîrstă a devenirii sale. Prin alegerea în fruntea destinului nostru național a tînărului om politic **Nicolae Ceaușescu** poporul făcea o opțiune pentru viitorul său, săvîrșind un imperativ pe care, în alte circumstanțe, un ilustru om politic îl formulase astfel : **„La legi noi, om nou !"** Firește, pentru o istorie multimilenară ca a noastră, 20 de ani reprezintă extrem de puțin. În 20 de ani de-abia înflorește o generație, iar dacă ținem seama și de complexitatea fără precedent a vieții mondiale, valorile creativității capătă parcă alte dimensiuni, dificultățile fiind mai mari. Și cu toate acestea, conform timpului istoric, iar nu cosmic, înfăptuirile acestei epoci au fost și sînt cu totul excepționale. Este cunoscută puterea de a crea a românilor în perioade de stabilitate politică. Deși acestea n-au fost deloc numeroase de-a lungul existenței noastre, roadele lor s-au simțit în istorie și se mai simt și astăzi. Iată, de pildă, cei 47 de ani de cîrmuire a lui Ștefan cel Mare, care, dacă ar fi avut șansa să fie continuați cu încă o jumătate de veac de pace, ar fi inaugurat o variantă răsăriteană a Renașterii, superioară poate aceleia oc-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

epocă de puternică afirmare a literaturii și artei

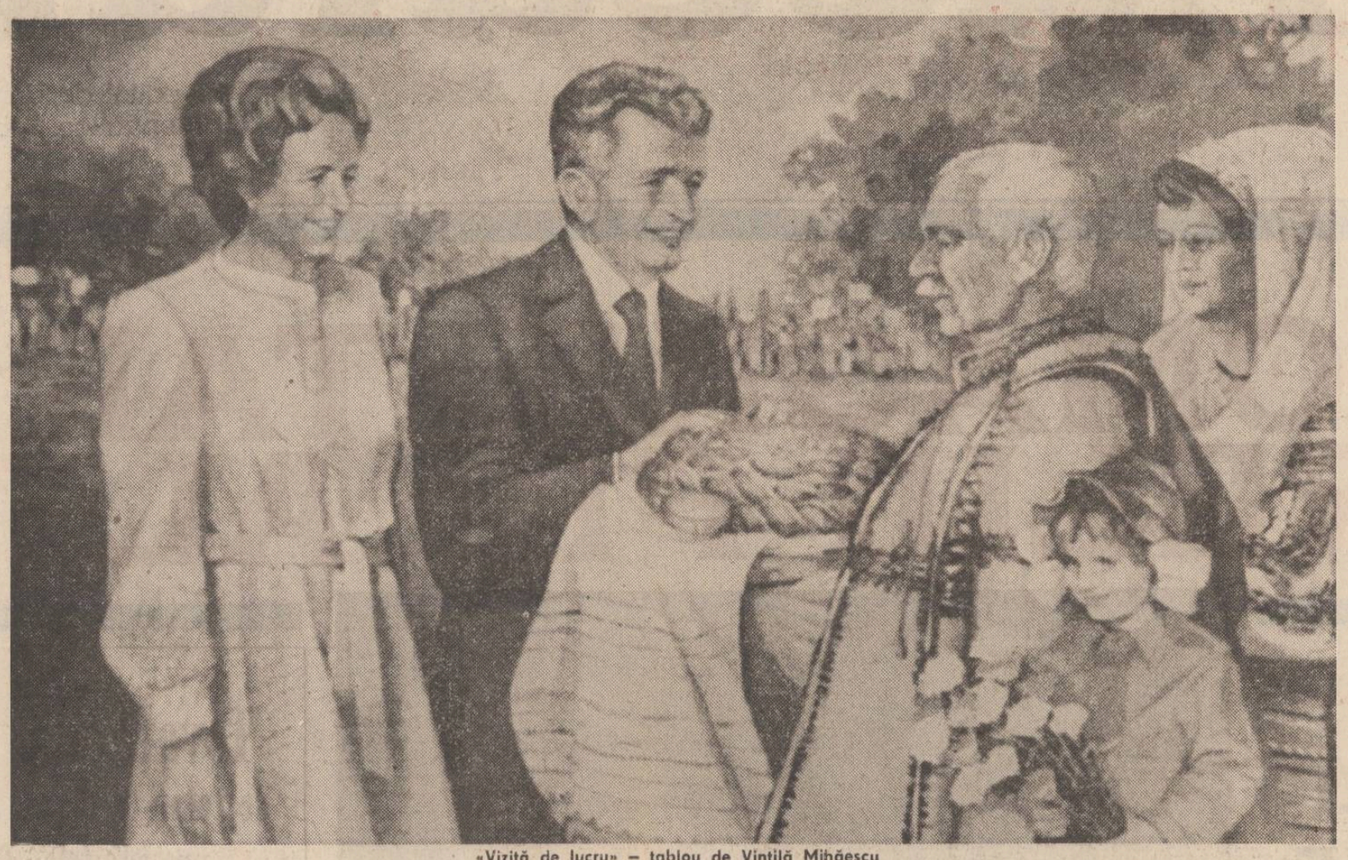

«Vizită de lucru» – tablou de Vintilă Mihăescu

Revoluția în idei

Marx spunea undeva că filosofii nu au făcut decît să interpreteze lumea; important este însă a o schimba. Nu cred că făcînd această observație cu tentă de reproș el a vrut să blameze nici filosofia, nici pe filosofi, pretinzîndu-le ceea ce, prin firea lucrurilor și cu mijloacele lor, nu pot să realizeze. Firesc și logic pare a sesiza inculcată în subtextul acestei teze cardinale pentru concepția revoluționară despre lume și viață convingerea esențială că la scara globală a societății vocația legitimă și supremă a ideilor proprii unei asemenea viziuni este necesar să determine și să se finalizeze în prefaceri de ordin revoluționar. Într-un mod indirect, dar totuși evident, adevărul de cea mai largă audiență politico-socială că revoluția în practică începe și se susține continuu pe revoluția în idei. Adică, o practică radical novatoare fără a se întemeia și extrage dintr-o concepție ea însăși dedicată permanentei înnoiri rămîne ceva de neconceput, refuzat de logică, după cum, experiența o dovedește, în consecință marile epoci sînt germinate de idei mari.

Pentru noi, românii, în România de azi, dezideratul greu de atîtea implicații invocat de Marx este întruchipat prin împlinire strălucită de gîndirea și opera secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel care a dat numele unei epoci istorice — epoca în care trăim, cea mai rodnică din multimilenara istorie a neamului.

Eliberată de orice dogmatism, de scleroza schemelor și a preluărilor mecanice, gîndirea care inspiră și prezidează munca și viața poporului român dedicate progresului țării, înfăptuirii idealurilor socialiste și comuniste, accede la performanța unică în felul ei de a avea dispoziția funciară pentru multilateralitate și sistem, direcționînd pe coordonate și la dimensiuni de maximă amplitudine activitatea întregii societăți. Și totul subordonat unui principiu conducător care în condițiile date denotă o opțiune vitală și eminamente revoluționară, anume totul pentru om, spre binele și fericirea lui. Fixînd omul în centrul ideilor și al practicii, gîndirea secretarului general al partidului nostru a declanșat un proces original, fără precedent, de restructurare în fond a societății, voința de a o plasa într-un context istoric apt să genereze și să multiplice energiile creatoare imperative pentru înfăptuirea țelurilor socialiste și comuniste ale orînduirii pe care o făurim.

Întreaga politică a partidului și reflectarea ei în eforturile eroice ale poporului dau seama despre felul de a înțelege opera de uriașă răspundere a conducerii societății în gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Învechită prejudecată consemnată în multe doctrine ale politicului, după care conducătorul nu trebuie să vadă persoanele, oamenii în fruntea cărora se află, ci doar lucrurile și consecințele lor, capătă un răspuns revoluționar, care își trage seva din încrederea în om și atașamentul sincer, neclintit față de cauza punerii acestuia în starea optimă de a se exprima și realiza, depășindu-se pe sine și circumstanțele care de atîtea ori în istorie l-au împiedicat să fie el însuși, la măsura menirii autentice, reclamate de capacitățile lui creatoare. Un dicton adeseori înregistrat în antologiile de acest gen spune că omul de autoritate publică acționează și reacționează potrivit imprejurărilor în care îl pui. Politica partidului nostru, prin gîndirea și acțiunea secretarului său general, a dat poporului român, tuturor fiilor săi, această formidabilă șansă de a munci și trăi în împrejurări favorabile care constituie temeiul recunoștinței fierbinți și adîncii prețuiri.

Nu există chemare mai generoasă și mai aproape de rostul omului decît aceea a muncii și creației. Și nimic nu se arată mai aproape de spiritul veritabil umanist decît a-i propune omului însușirea unor idealuri, valori și norme de viață care în practică asigură dreptatea, demnitatea, echitatea și solidaritatea tuturor în instanța unui obiectiv comun și ale cărui beneficii se răsfrîng efectiv asupra tuturor. Formulînd programul înnoirii morale a societății, de pildă, secretarul general al partidului a instituit în viața noastră unul dintre cele mai eficiente instrumente capabile pe termen lung și cotidian să fertilizeze întreaga substanță a societății. Constituie această desigur o deslușire de esență a funcției factorilor subiectivi ai progresului social, activizați în strînsă interdependență cu factorii obiectivi. Dinamica structurilor politice, economice, sociale ale României de azi înregistrează subiectul uman într-un angrenaj dominat de responsabilitatea conștientă a fiecăruia și capacitatea de intervenție a societății în ansamblu pentru a-și regla viața și activitatea orientîndu-le mereu și cu obstinație spre cote mai înalte de progres și civilizație.

Grandioasele realizări obținute în ultimele două decenii mărturisesc în chip extrem de convingător consecvența și vitalitatea unei gîndiri care se urmărește pe sine în principii, regăsindu-se fidel în măsurile concrete adoptate spre permanentizarea și generalizarea acțiunii de perfecționare revoluționară la care sînt convocate absolut toate compartimentele societății într-o conexiune dialectică organică. De la sistemul democrației muncitorești al participării unanime la conducerea și rezolvarea treburilor obștești la sistemul economic mobilizat cu toate resursele materiale și umane spre dobîndirea unei noi calități și a unei eficiențe superioare, la sistemul cultural-educativ al formării și educării în spirit comunist, patriotic, și pînă la omul concret, individul în carne și oase, îndemnat și avînd la îndemînă condiții de neîncetată perfecționare a pregătirii, de creștere a competenței, investit cu răspunderi și încredere care solicită pe drept o contribuție sporită la augmentarea avuției naționale, la accelerarea progresului nostru.

Constelația de principii, teze și concepte care învederează revoluția în idei săvîrșită de gîndirea și opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu efecte atît de benefice pentru viața poporului român, are vocația prezentului, dar nu a unei realități închise în ea însăși, ci în recurs ferm și continuu la integrarea în curgerea timpului. Și a trecutului istoric și a viitorului ce va deveni istorie. Egoismul de generație este recuzat fără nici o rezervă. De aici, nevoia profund resimțită și trăită de noi toți de a ne găsi și construi temeiuri în trecut și viitor pentru ceea ce realizăm astăzi. Rădăcinile operei noastre revoluționare au în spate întinderea mileniilor iar în față întinderea aspirațiilor pentru un mîine avînd anvergura evului comunist.

Putem privi cu conștiința împăcată trecutul, după cum, este cert, sîntem gata să angajăm viitorul cu sentimentul datoriei asumate deschis și împlinite. Mesajul revoluționar al gîndirii celui care ne conduce destinele se concentrează în voința de a putea să ne prezentăm cu fruntea sus la examenul istoriei. Nu avem nici un motiv, dimpotrivă, să nu sperăm că acest examen, în virtutea a ceea ce facem spre binele și perenitatea poporului și țării cărora le aparținem, va fi de partea noastră, ne va lumina viitorul.

Traian Ginju

Conștiința de sine a literaturii

Configurația mozaicată a literaturii române contemporane, provenită din absența școlilor, a curentelor sau acțiunilor programatice în plan pur estetic, dar și dintr-o firească izbucnire de atitudini, concepții, stiluri diferite, greu conciliabile, nu constituie neapărat o piedică în găsirea citorva coordonate ale existenței ei din ultimele decenii. Un aspect general, dobîndit treptat, nu fără dificultate, este (mai precis a fost) depășirea complexelor, mai vechi sau mai noi. El a apărut, pe de o parte, ca o consecință normală a realității social-istorice, pe de alta ca o formă de maturizare. Astfel nimeni nu mai are astăzi complexul provincialismului, nu mai opune inspirației rurale pe cea citadină sau nu mai folosește distincția occidental-oriental pentru a crea tensiuni solvabile în sensul specificității. Tradiționalismul de azi nu mai poate fi opus modernismului în forma de acum cincizeci de ani. Evoluția structurilor literare presupune, ca în orice domeniu de activitate, evoluția sincronă a aparatului de cercetare, definire, clasificare. Vechile dispute teoretice, unele dintre ele cu destulă valabilitate, nu mai pot fi admise nu pentru că literatura română ar fi ajuns la acel grad de „sincronizare" care le interzice (chestiunea e, oricum, depășită), ci pentru că dezvoltarea ei impune alte contexte discuției.

În altă ordine, anii '60 corespund depășirii unui alt complex, de fapt a unui șir de complexe: cele ale perioadei dogmatice. Literatura română a avut astfel de recuperat ceea ce pierduse în mai bine de un deceniu; recuperările nu sînt — și aici pare să fie trăsătura salutară, de-a dreptul excepțională — întoarceri, ci **deschideri.** Aproape părăsite la sfîrșitul deceniului al cincilea, uneltele lirice revin sclipitor la mijlocul celei de-a șaptea decade, cînd poezia contemporană cunoaște un moment resurecțional fără precedent în istoria ei. Dacă ar fi să vorbim de particularitățile ei — de individualitatea atît de pregnantă în cadrul literaturii ultimului sfert de veac, individualitate, noutate chiar, evidentă și în plan universal — ar trebui observat în primul rînd că structuri cunoscute, devenite nu atît tradiție cît repere ale imaginarului în forme vii: bacovianism, arghezianism, descendente blagiene, ermetism barbian, balcanism, experiențe suprarealiste sînt cadre culturale înăuntrul cărora se petrec modificări spectaculoase. Limbajele individuale, de la cel al abstracțiunii vitale, la Nichita Stănescu, la acela al senzualității abstractizate, la Cezar Ivănescu, de la monoliticul expresionist, la Angela Marinescu, la angoasa telurică, pluriformă, a lui George Alboiu, de la subtirimea ironică a construcției existențiale, la Vasile Vlad, la ironia deconspirativă a lui Marin Sorescu, de la fragmentarismul lui Virgil Mazilescu la „satanismul" integrator al lui A. E. Baconsky ori de la reflexivitatea „rece" închisă în zalele tăcerii la Mircea Ciobanu, la singurătatea vulcanică, pe rînd trufașă și umilă ca o revărsare de lumină planetară, a lui Ioanid Romanescu (exemplele urmează tipologii), sînt, se vede, nu prea ușor subsumabile unei linii comune. Totuși această explozie de atitudini particulare, mergînd de la răscolirea și recrearea substratului (Ion Gheorghe) la dramatismul faptului banal (Constantin Abăluță), are o anumită coeziune dacă o privim ca pe un ansamblu — la fel cum policromia mozaicului creează raporturi plastice definibile, articulații justificînd în cele din urmă impresia globală. Limbajul înnoitor al poeziei actuale, articulațiile lui memorabile la poeți ca Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu sau Vasile Vlad — ne oprim la cei mai radicali creatori de limbaj poetic, întru totul opuși în noutatea pe care o aduc — se spriiină pe o realitate artistică mai general observabilă. Întemeierea ontologică, întemeiere ce este în poezia modernă aproape în exclusivitatea soluției **în limbaj,** devine alfabet metafizic. „Există o singură viață mare, / chiar și cifra unu face parte din ea", scrie Nichita Stănescu, poetul abstras din existența poeziei („Eu nu sunt altceva decît / o pată de sînge / care vorbește"), ca orice veritabilă, originară performanță orfică. „O singură viață mare": adică șansa comprehensiunii plenare a universului (act metafizic) prin participarea esențială și totală la Univers (act de situare ontologică).

Aceiași ani '60 însemnau, în paralel cu poezia, dar parcă cu mai puțină hotărire, cîștigarea autonomiei estetice pentru proza românească. De fapt, dobîndirea unui climat de autonomie, ca și pentru celelalte genuri. Curînd însă, cîțiva ani buni romanul va domina sfîrșitul deceniului al șaptelea. Autorii aflați, așa-zicînd, în prima linie a depășirii „modelelor" clișeizate, apăruți mai întîi cu culegeri de proză scurtă: D. R. Popescu **(Dor,** o capodoperă, apărea în 1966, anul de grație al poeziei contemporane, cum am mai avut, noi și alții, ocazia să arătăm), George Bălăiță, Sorin Titel, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu scriu romane remarcabile sau cicluri epice solide în care ilustrarea existențială atinge meditații fundamentale. Proza de astăzi nu este, poate mai analitică decît cea interbelică. Pe lîngă tipuri noi de conflicte, situații și probleme dictate de realitatea socială, culturală, ideologică, politică, ea descoperă însă și un mod activ de transcriere problematică a valorilor autohtone, de construcție parabolică în jurul lor; de absorbție imaginară în forme conservatoare. Imaginarul romanesc are, fireste, o geografie mult mai complexă astăzi decît în urmă cu o jumătate de secol. Funcții pragmatice, de la cele ținînd de universul material la ritual și mitologie, devin relații de tip ontologic. Un exemplu s-ar găsi în ciclul romanesc al lui D. R. Popescu, nestrăin de basmul românesc sau numai de un univers al poveștilor parabolice, complete simbolic, niciodată epuizate narativ; un altul în romanele lui Sorin Titel, „autohtone" prin tipologia recognoscibilă a unui spațiu distinct, ca și prin nostalgia de popor străvechi care le inundă, „soare negru al melancoliei"; unul la Fănuș Neagu **(Îngerul a strigat)** sau Ștefan Bănulescu **(Cartea Milionarului).** Provincia, observă Marian Popa, devine prevalentă în romanele postbelice; „...literatura problematică recîștigă un sens al provinciei de acomodare a accepției interbelice cu cea modern parabolică. Este semnificativ că mai toate romanele importante ale ultimelor decenii aduc provincia ca teatru al conflictelor". Exemplele sînt la îndemînă prin autori ca George Bălăiță, D. R. Popescu, Șt. Bănulescu, A. Buzura, R. Guga, F. Neagu, Ion Lăncrănjan, Nicolae Velea, Eugen Uricaru, Paul Georgescu. Provincia devine centrul analiticii. Iar centrul rămîne mai mult inerțial, loc al regresiunii într-o istorie mai mult sau mai puțin îndepărtată **(Dimineață pierdută** de Gabriela Adameșteanu) sau cu rezultat fresca romanescă **(Istorii** de Mircea Ciobanu). Realismul esențial al prozei contemporane se întinde pe o gamă largă a observației cvasicomplete, de la realismul ideaticii în romanele-eseu ale lui Al. Ivasiuc la romanele de strictă actualitate, documente, documentare, radiografii sociale și psihologice. Există însă și o actualitate la nivelul problematicii, al cazurilor de conștiință sau al sondajului în subconștient (Ivasiuc, Marin Preda din **Cel mai iubit dintre pămînteni,** unele romane de Breban, C. Țoiu, Ion Lăncrănjan), la fel cum realitatea cotidiană, faptul aparent cenușiu, sub „platitudinea" căruia se ascund frecvent existențe tulburătoare, emoții, drame, destine face, mai recent, obiectul și subiectul predilect al multor prozatori.

Ipostazele descrise sînt departe de a epuiza un fenomen în mișcare: un fenomen greu inseriabil și epuizabil.

Costin Tuchilă

Conducător de țară

Dragostea pentru patrie umblă prin
cuvintele Sale
cîntecul privighetorilor licărește pe ramuri
femeia duce-n brațe o carte sau un prunc?
neobosite drumuri ne bat mereu în geamuri
pe fruntea Sa sudoarea stă trează
în fiece dimineață veacul ne așteaptă
ca aerul afară
se-aude blînd lumina cum respiră
ca o albină plutește cîmpia către vară
gîndurile Sale sînt ca niște copaci înfloriți
sînt oameni în care tinerețea nu mai încape
neîncetat cioplim un mare viitor
focuri vorbitoare călătoresc pe ape

Respirația veacului

Pe toți ne primește în inima sa mare
noi știm că-n fiece bob putem întemeia
o cetate
în jurul nostru lumina mirosse a flaute
și drumurile dorm îmbrățișate
se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
adevărul este singura noastră pușcă
încărcată
faptele Sale sînt cît niște planete
fiece zi umblă în haine de lucru îmbrăcată
o mare blîndețe bîntuie prin țară
seara poveștile încep să aburească pe masă
străbunii trag cîmpia peste ei și nu pot
să adoarmă
respirația veacului îndoaie geamul la casă
crește un imn bărbătesc ca o nesfîrșită
pădure
și ni se-nsenînează pămîntul sub picioare
femeia își îngrijește bucuria de a fi mamă
azi este sărbătoare și țara plutește către
soare

Istorie

El pentru lumina de azi și lumina de mîine
trudește
realitatea curge năvalnic ca un riu
drumurile pe care-au mers străbunii
ne încoltesc în piept
se scrie istoria pe boabe de grîu
de puterea vîntului nici un copac
nu se teme
iar înflorește pămîntul imputernicit de ploi
oamenii își poartă bucuria și dimineața
pe umăr
veșnicia se umple pînă sus cu eroi
cîte o cîmpie de crini ni se urcă pe masă
pe cămașa Sa ziua de muncă tresare
și păsările albe cuibărite în noi
ne duc cu un cîntec mai aproape de soare

Pădure de eroi

Săpăm fiece fîntînă cu o aripă de fluture
prin lungi privighetori se-ntorc
străbunii-n noi
El poartă hotarele țării înfășurate pe umeri
și-n juru-i o pădure de eroi
de pragul fiecărei case înnoadă El un drum
ca veșnic fratele să respire prin frate
pădurile toate sînt arse de viori
popoare de izvoare colindă prin cetate
ziua de mîine ne înflorește pe chipuri
cu sete bem istoria adunată-n ulcioare
jurăm ca limba țării să o păstrăm întreagă
e iarăși sărbătoare în noi și-n calendare

Rodian Drăgoi

Prezența tînărului scriitor

Luciditatea creației

Un tablou al celei mai recente promoții literare apărută în literatură cu puțin înainte de 1980 și după aceea este, dacă avem în vedere noțiunea de valoare și o perspectivă întregitoare care e singura coerentă, foarte bogat și ilustrează în mic ceea ce se produce și în literatura matură pe marile ei desfășurări stabile. Într-adevăr, efectele pe care Congresul al IX-lea al P.C.R. le-a avut în domeniul literaturii sînt și din acest punct de vedere, impunătoare. Practic, literatura tînără pornește de la o reprezentare organicistă asupra culturii naționale și o dezvoltă întemeindu-se pe tradiția masivă și maturizată prin capodopere. Sînt, între acești scriitori unii din ei cu totul admirabili poeți și vitaliști și expresioniști și imnici, prozatori de factură analitică și psihologică, realiști ai domeniului social, fantaști și iubitori de fabulos autohton, critici care valorifică linia călinesciană, îmbrățișînd ideea de sinteză, teza istoriei literare organiciste și specifice, apoi sociologi. Nu puțini inițiază, cel puțin în ceea ce privește principiile teoretice, metode noi și înovează conceptual, în urmarea unei idei înalte privitoare la creativitatea românească. Există o direcție întreagă în literatura tînără (pe care numai cine nu vrea nu o vede) cu mult mai consistentă cantitativ decît futilele inovații mimetice ale citorva, însă perisabile acestea de pe urmă din perspectiva istoriei literare care este instanța definitivă.

În poezie, desfășurarea se poate face atît geografic cît și personalist, destui dintre poeții tineri cu vocație sigură asociindu-se instinctiv în școli lirice care nu sînt laboratoarele universitare constrîngătoare ci grupuri stilistice unde întră autori care poate că nici nu se cunosc. O întîie „școală literară" este aceea a poeților sudici, a liricilor Bărăganului, numărînd între cei mai înzestrați pe Marius Stănilă, Marin Constantin, Mircea Bârsilă și Marin Lupșanu. Aceștia, cu toții ialomițeni, pot fi așezați fără dificultăți de natură estetică alături de vitalistul arhaic Ion Pachia Tatomirescu, de galopantul Petre Ivancu, de Florea Miu, cu toții olteni, de Florea Burtan și Dumitru Vasile Delceanu, de Ștefan Mitroi și Nicolae Petre Vrînceanu. Seria muntenească, euforică, alegorică și tropotitoare, este una dintre școlile verificabile ale liricii tinere. Nu însă și cea de pe urmă, căci alături de aceasta mai este și aceea transilvană, rece, enigmatică, al cărei lirism secret, imnic și stilizat, prenumără autori pe care literatura de mîine se poate sprijini. Cu Dan Damaschin, Ion Mureșan, Ion Vădan, Ion Cristofor poetica ardeleană înaintează adînc și bine. Vin la rînd moldavii Nichita Danilov și Ion Tudor Iovian, Aurel Dumitrașcu, de asemenea, apoi solitarii fără școală apropiată Felix Sima, hieratic și madrigalesc, Dinu Olărașu, Dan David, ironist ca și Lucian Avramescu, muzicalul lirism al lui Ion Stanciu, Ștefan Ioanid și Nicolae Ionel, vizionarul Ion Zubașcu, fluctuantul Traian T. Coșovei. Cu poezia baladescă și extatică a Profirei Mihăilescu, a Marianei Bojan, cu vitalismul exasperat al Ilenei Zubașcu, cu cerebralitatea rece a Smarandei Cosmin, lirismul juvenil consumă, ca să zicem așa, chiar și componența feminină. Aceștia, alăturați poeților tineri cu operă și cu ideologie literară consolidată, precum Paul Balahur, Nicolae Dan Fruntelată, Corneliu Vadim Tudor și George Tărnea, exemplifică durabilitatea literaturii române în datele ei specifice.

Preponderența cantitativă a liricii, element pare-se etern în istoria literaturii române, nu vrea să spună, cu toate acestea, că literatura tînără ar fi o literatură de poeți. Proza e cu Gabriel Gafița și Stelian Tănase, cei mai înzestrați dintre tineri, cu antonpannescul Sorin Preda, cu fantastul folcloric Apostol Gurău, cu Titus Suciu, pornit din Slavici, la un nivel pe deplin remarcabil. Dealtfel, o imagine fără prejudecăți a prozei tinere nu poate face abstracție nici de arhaicul oracular al lui Ștefan Pârvu, al lui Paul Eugen Banciu și Teodor Bulza, de realismul social încă turbure al lui Mircea Nedelciu, de monotonia istorismului cultivată probabil provizoriu la Cristian Mogoșan, de experimentalismul temperat al lui Constantin Stan și de impetuozitatea lui Dragomir Horomnea, de inteligența deocamdată fără ideal a lui Ioan Dan Nicolescu, mare talent acesta, de T. G. Cîmpeanu, Radu Anton Roman, Tudor Dumitru Savu și Ion Dumitru Denciu. Aforistica simpatică a lui Tudor Vasiliu, prozator al loisir-ului, îl menține și pe acesta printre vocile care au ceva de spus. Un jurnalism viu, operativ, este acela al Marianei Bădescu iar în dramaturgie nu putem face abstracție de C. Zărnescu, Paul Cornel Chitic și Șerban Codrin. În fine, critica, orientată pe de o parte către radicalismul acțiunii foiletoniste și pe de alta către sinteze. Mulți dintre criticii tineri cu viitor au o pregătire interdisciplinară și vin din domenii care nu sînt în mod curent ale selecției critice: sociologie (Adrian Dinu Rachieru), studii clasice (Nicolae Georgescu). Critici ai momentului, radicali și inteligenți sînt Al. Dobrescu, Valentin F. Mihăescu și Al. Condeescu, sintezele preocupă pe Daniel Dimitriu, Ion Istrate, Marian Odangiu, Mirela Roznoveanu, Dan Oprescu, Doina Uricariu, Costin Tuchilă, Radu G. Țeposu. Un etnolog remarcabil este Gheorghiță Geană. Cu Ilie Bădescu, autorul unei contribuții cu adevărat memorabile asupra culturii critice românești sîntem deocamdată pe treapta cea mai de sus a operațiunilor de răsunet ale criticii tinere: o treaptă foarte înaltă.

Sînt, bineînțeles, în literatura tînără autori mai numeroși, unii de înzestrare indiscutabilă însă ori lipsiți de operă ori stabiliți pe poziții estetice fără viitor. Adevărul este că literatura tînără e, cu aceștia care există și cu alții care vor veni, un domeniu axiologic compact, un semn încă de pe acum al omogenității literaturii române de mîine.

A. Silvestri

Vis împlinit

Urmare din pag. I

torului: „Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale". Definiție ce exprimă deopotrivă înalta prețuire pe care secretarul general al partidului o acordă oamenilor de cultură și artă, cît și rosturile supreme ale muncii noastre în patrie și pentru patrie.

Cu înțelegerea adîncă a acestei datorii venim la sărbătoarea de inimă a națiunii române cinstindu-ne conducătorul, cinstind eroul care și-a pus întreaga viață în slujba devenirii României. Aici în patrie ne sînt cîntecele, istoria, operele din care s-a făcut fondul principal al culturii române. Aici în patrie capătă trup visele noastre. Aici sîntem acasă, cu munca, cu izbînzile, cu speranțele noastre. Un sentiment pe care ni l-a dăruit, întreg și pur epoca ce poartă nume de bărbat român: Nicolae Ceaușescu.

La aniversarea sa, gînd și urare după datină în care se cuprinde mîndria, recunoștința și iubirea. În care se cuprinde țara în rotundul ei, cu toate cele ce-i dau frumusețe și durată. Unde s-a întrupat visul Eminescului, vis de dor și de glorii ce ni s-a arătat drept țel și destin.

La sărbătoarea de azi, așezăm, așadar în literă urarea pe care o națiune o face celui mai iubit fiu al său: La mulți ani cu sănătate, pentru înflorirea patriei și pentru urcarea ei liberă spre viitor!

Prinos de recunoștință

Acum, la cumpăna anilor, cînd zăpezile fertilizează sămînța culcată a noilor recolte,

Acum, cînd cerul se sparge în cristale de zinc strălucind ochii cutezanțelor noastre celor dintîi,

Acum, cînd metalul îmblînzit se mlădie sub propriul foc de artificii sărbătorindu-și eficiența perfect calculată de către minuitorii abnegației muncitorești,

Acum, cînd ne reîntîlnim — ca în fiecare an din ultimele două decenii — cu cea mai așteptată și caldă aniversare a mult-îndrăznețelor și omenoaselor planuri de viitor,

Acum, cînd ne revărsăm gîndurile noastre cele mai bune peste umerii patriei, puternici și încăpători în generozitatea lor străbună,

Acum, cînd ridicăm, de-un suflet măsură, paharul preaplinei noastre ofrande, prinosul nostru de recunoștință pentru primul președinte al României — tovarășul Nicolae Ceaușescu —, pentru primii 20 de ani de visată și realizată republică românească,

Acum, în ultimul an al acestui încercat cincinal, ce va coincide cu desăvîrșirea a patru decenii de la afirmarea primului guvern realmente democratic al țării și cu anul internațional al tineretului lumii, noi, tinerii din România, semnăm cel mai impetuos, mai cutezător și realist omagiu-angajament:

Fiindcă știm că trăim într-o secundă a marilor contraste planetare, cînd tot ce-i bob de zăbavă lașă ar putea să discrediteze definitiv viitorul civilizației, al lumii însăși,

Fiindcă partidul nostru, al tuturor românilor, ne îndrituiește prin tot ce concepe și înfăptuie, să purtăm mandatul celor mai lucide dorinți, celor mai echitabile proiecte în care desenăm viitorul încă din prezent, oră de oră, zi și noapte, fără preget,

Fiindcă beneficiem de șansa unică de a ne îndrepta conduita, revoluționar, construindu-ne firea și crezul conform cu statura adînc pilduitoare a primului președinte al României, Nicolae Ceaușescu, vom folosi bucuria acestui prilej aniversar pentru a exprima starea sentimentelor noastre:

Am fost și vom rămîne, — între granițele noastre imutabile, împreună în eforturile reunite ale idealului comunist, — doritori de pace pe toate meridianele, așa cum am știut și vom ști să rămînem apărătorii păcii și libertății în sfînta patrie, de la Iza pînă la Dunăre, de la Mureș pînă la Siret, de la Marea Neagră și pînă în Oaș;

Am fost și vom continua să fim — frați de limba română și de istoria română, — în primul și marele front al desțelenirii perpetue și dovedite planetar, a pămîntului întru recolta culturii și civilizației comuniste;

Am fost și vom continua să fim — vlăstare pe trunchiul comun al omului de omenie, așa cum l-au prefigurat strămoșii, și așa cum îl continuăm noi, suveran înălțîndu-l, — doveditori de curaj și inițiativă în tot ceea ce întreprindem, colectiv înfrățiți, în tot ceea ce ne unește, participînd la inițiativele de muncă și suflet pur ale tuturor oamenilor de bună credință ai planetei Pămînt;

Am fost și vom rămîne, în și prin partidul comunist, dăruit cu înaltul privilegiu de a-l avea în frunte pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, soldații prestigiului unic, făurit cu mintea și brațul și scutul nostru propriu, prestigiul muncii revoluționare, colective, pentru care nici o piedică, nici o avalanșă de greutăți vremelnice, nu-i pot știrbi caratele dăruirii noastre unanime;

Am fost și vom rămîne incredințați, aici, acum, în România socialistă, că timpul vremuiește pentru pacea și libertatea tuturor, pentru sănătatea și bucuria și speranța de mai bine a tuturor, pentru așezarea clarvăzătoare a gîndului și faptei de cultură și civilizație comuniste;

Am fost și vom continua să fim beneficiarii activi ai ultimilor douăzeci de ani din istoria bimilenară a patriei, chemați să continue, înnoitor, vigilent și revoluționar, marile succese ale deceniilor pilduitor rămase în istorie drept „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Împreună cu întregul popor, noi, tinerii din România, acum, la marea sărbătoare, cu buna cuviință a locuitorilor arcului carpatic, din tot sufletul, urăm viață lungă, sănătate, fericire primului președinte al României! LA MULȚI ANI!

Mircea Constantinescu

26 IANUARIE 1985 L2

NICOLAE CEAUȘESCU

eroul prin care națiunea română se legitimează în fața istoriei, a prezentului și a viitorului

S-a născut la 26 ianuarie 1918, la Scornicești, lîngă apa Oltului, rîul-arteră aortă a spațiului și a timpului românesc. S-a născut în anul Marii Uniri de la Alba Iulia, act cardinal al existenței noastre, proclamînd în auzul lumii renașterea vechii Dacii, legitimîndu-ne ca națiune.

Marile suprapuneri de semnificații istorice sînt rare. Rare, dar fericite. O filă subliniată de două ori cu roșu în calendar conferă zilei sau anului un însemn simbolic, ca o tăietură diamantină în vreme, concentrînd în sinteza ei prea-plinul energiilor unui neam, apte să se reverse în surprinzătoare dezlănțuiri din chenarul aceleiași clipe istorice. Prin astfel de intense străluminări ale lucrării secolelor căpătăm de două ori încrederea că sîntem și că vom fi.

Trei ani mai tîrziu, în gloriosul mai 1921, se năștea partidul.

Puțini au prevăzut atunci cît de rapid avea să fie procesul de difuziune a ideilor și idealurilor înscrise pe steagul său, cît de rapid muncitorimea, poporul aveau să capete conștiință de sine, cît de radical și de ofensiv avea să fie marșul lor spre viitor. Puțini, și totuși nu chiar puțini au prevăzut ascensiunea noii forțe politice, deși s-au temut de ea, apariția partidului comunist însemnînd, aproape simultan, ilegalizarea sa. Cei ce au hotărît atunci această măsură și-au imaginat că o idee ilegalizată își toceste tăișul, că un ideal acoperit încetează să mai fie un ideal, că niște oameni hăituiți și azvîrliți în temnițe vor fi rupți de mase, iar masele vor fi rupte de lupta lor. A fost o miopie, o miopie firească, forțele retrograde sînt totdeauna și fatal mioape, istoria a demonstrat-o din plin. Căci în toți acești ani, ei, comuniștii români, s-au dovedit fermenții ideilor celor mai nobile, ale celor mai adînc implintate în ființa neamului, lupta lor revelînd în major idealurile sociale și naționale ale multimilor de la Dunăre și Carpați, lucrarea lor implicînd, cu o nouă forță, sensul spre care curgea istoria. Fiind ecou al glasului țării, al muncitorilor, al țăranilor, al tuturor truditorilor cu brațele și cu mintea, ei n-au vorbit în pustiu, n-au fost profeți aiurea ci aici, numai aici, coalizînd în juru-le toate forțele vii ale națiunii, iar faptele lor, în epoca marilor bătălii de clasă ca și mai tîrziu, în epopeea revoluției și a edificării socialiste a României, s-au așternut, glorioase, peste semănătura de jertfe, de sacrificii, de sudoare și geniu prin care veșnic, din vecie și pînă astăzi, a renăscut fără oprire țara.

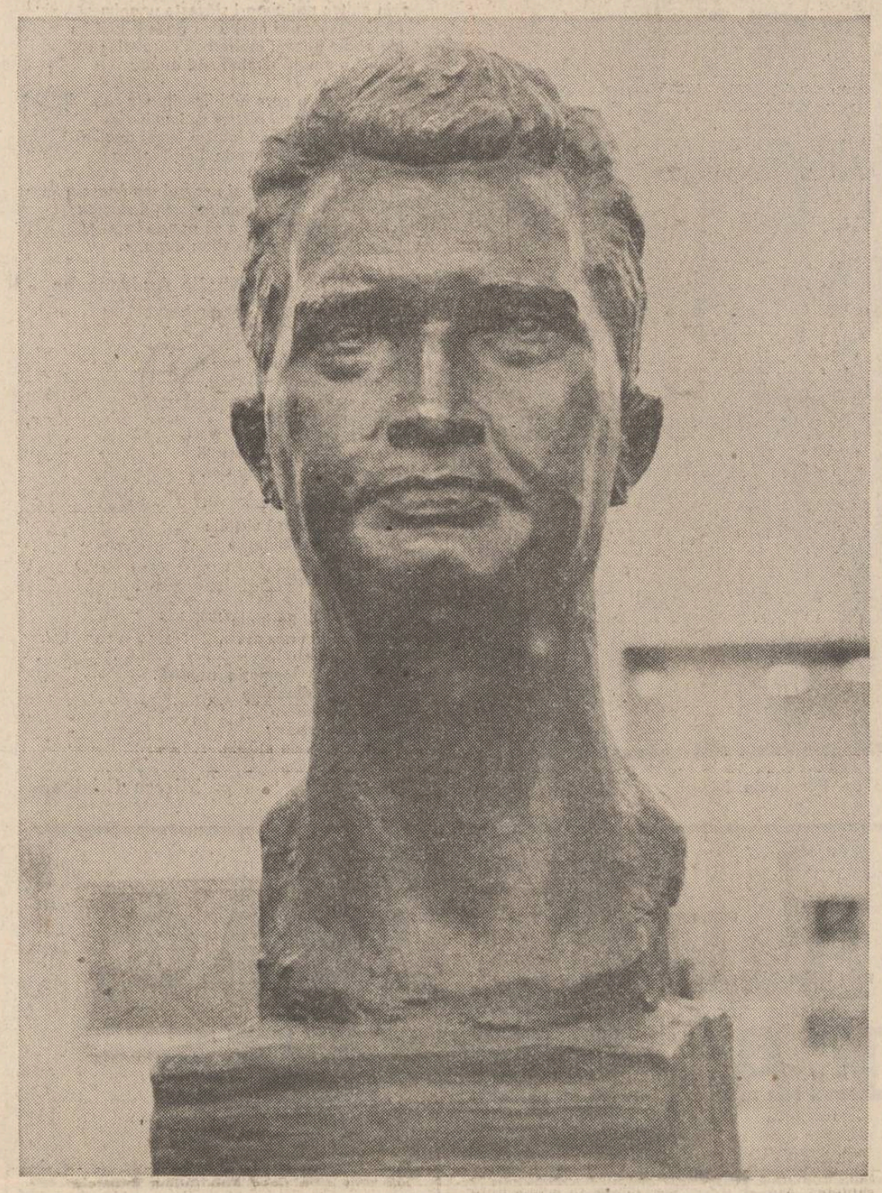

Portret de Ion Jalea

Un nume pentru istorie

În galeria marilor eroi ai partidului și ai neamului, a oamenilor de marcă ai geniului național, fără de care această țară n-ar fi sau n-ar fi așa cum este, cartea de aur a națiunii a înscris, cu majuscule, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu. A înscris numele omului care acoperă cu statura sa mai bine de o jumătate de veac de tumultoasă istorie, de la cele dintîi răsăriri de muguri incandescenți ale luptei partidului și pînă la fertilele altitudini care înseamnă marea izbîndă, marea operă, adică România acestui ceas. A acoperit cu statura lui cea mai patetică și mai densă epocă a devenirii neamului, pisc într-o geografie spirituală zidită în juru-i mereu mai strîns, maiestuoasă formă de relief prin care realitatea de cuget și existență a unui popor devine cristal de rocă, neclintită la orice învolburări ale vremii.

Noi, românii, am avut mulți și aleși bărbați, viteji voievozi și luminați reprezentanți ai mulțimilor, crînguri de luptători coborîți de pe toate zările cu știința și cu ardoarea de a sluji și a străjui neamul lor, oameni a căror viață a fost și a rămas o pildă de identificare cu o realitate inconfundabilă, țara, a căror operă a fost și a rămas misionară. Viața și opera omului care ne călăuzește astăzi destinele, continuînd și ridicînd la cea mai înaltă expresie de noblețe destinul nostru ca popor în istorie, sînt de o astfel de calitate, inedită în peisajul nostru spiritual. Militantismul său este comunist. Militantismul său este al revoluționarului închinat cu întreaga-i ființă pămîntului și poporului care l-au iscat. El a slujit și slujește adevărul acestei înalte credințe cu atîta înflăcărare, cu atîta neobosită statornicie, cu atîta lucidă dăruire încît nimic, niciodată, nu i-a putut tulbura prea clarul ideii și fermitatea gestului, devenite cu atît mai vii, mai puternice cu cît forțele năpustite asupră-le erau mai mari, cu cît imperativul — dictat de partid și de țară — al înfrîngerii lor era mai clar, mai deliberat. El a devenit, prin toate acestea, Ctitorul, marele nostru ctitor, unul din acei ctitori care numesc cu numele lor o epocă, o istorie. El îi cuprinde, prin amploarea și prin intensitatea operei sale, ce poartă chipul fără de seamăn în timp al României moderne, pe toți strălucitii bărbați care l-au precedat sau, inversînd ocheanul, toți cei care l-au precedat par a-i fi succesori, par că se trag din el.

Măsura unei vieți de luptător comunist

Fiu de plugar din Cîmpia Română, trăind acut condiția satului sub nedreapta orînduire, avea 13 ani cînd intra în mișcarea muncitorească, asumîndu-și mesajul celei mai combative clase și dăruindu-l, îmbogățit cu o flacără nouă, clasei sale și celor strînși sub drapelul ei. Avea 15 ani cînd, în 1933, era desemnat în conducerea Comitetului național antifascist, impunînd celorlalți militanți, oameni cu sarea vremii la tîmple, vechi muncitori-luptători și marcanți cărturari ai țării, prin ascuțimea și prin maturitatea ideii, prin ochiul format asupra timpului și prin dreapta măsură a judecății, prin intransigența crezului și curajul faptei. Un an mai tîrziu, la Craiova, la procesul luptătorilor petroliști și ceferiști, aducea, investit de muncitorimea bucureșteană, protestul clasei, care i-a atras din partea organelor represive — titlu de faimă pentru tînărul revoluționar! — etichetarea de „agitator periculos". Militant al partidului, la vîrsta de 17 ani, în conducerea Uniunii Tineretului Comunist, a cutreierat, înfruntînd prigoana și riscurile supreme, marile centre muncitorești ale țării, limpezind conștiințe, unificîndu-le, transformînd protestul individual sau de grup în front puternic de luptă împotriva exploatării; a fascismului și a războiului, a atentatelor la independența țării, văzînd încă de-atunci acele neobișnuite calități moral-politice și organizatorice care, în timp, aveau să se ridice la prestigiul unui simbol. În 1936, după o serie de anchetări și întemnițări, transformă procesul de la Brașov intentat comuniștilor, în care e inculpat, în tribună a partidului și, azvîrlit pe lespezile însîngerate ale Doftanei, apoi în lagărele de la Jilava, Caransebeș, Văcărești și Tîrgu Jiu, devine, în calitate de cadru de bază al grupului conducătorilor comuniști din închisori, un neprețuit organizator și comandant al rezistenței, al transformării bastioanelor prigoanei în citadele de eroică luptă. Învață intens, își desăvîrșește pregătirea intelectuală, ideologică și politică, îi învață, la rîndu-i, pe alții, însuflă curaj, catalizează energii și inteligențe, buimăcește adversarul de clasă prin neprevăzutul și nesoțăiala loviturilor. Așa se întîmplă în 1939, cînd marele miting de 1 Mai al muncitorilor Capitalei, avîndu-l printre principalii organizatori pe foarte tînărul comunist și conducător Nicolae Ceaușescu, se afirmă ca o grandioasă manifestare împotriva crudei orînduiri, a barbariei fascismului și războiului, a înfeudării țării unor interese străine de ființa și vrerea ei. Întemnițat din nou, continuă cu sporită temeritate lupta, numele său intrînd, de pe atunci, în legendă, așa cum cei căzuți lîngă el, după legea acestui pămînt care își iubește și își slăvește eroii, cad pe solul legendei. Actul revoluționar de la 23 August 1944 îl are printre strategii și organizatorii de frunte, la fel asprele bătălii pentru cucerirea și întărirea puterii poporului. Misiuni de o tot mai înaltă și mai copleșitoare însemnătate îl caută pe patriotul și revoluționarul fervent, pe cel care, de la cea mai fragedă vîrstă, a jertfit totul pe un singur altar, cel drapat în culorile patriei și sfințit de visurile și luptele înaintașilor. Secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, conducător al unor importante organizații regionale ale partidului, ca Dobrogea și Oltenia, investit cu sarcini de cea mai mare răspundere în armată, în economie, în conducerea superioară de partid și de stat, el se distinge în toate printr-o putere de muncă și sacrificiu ce scapă din granițele controlului comun, printr-o cunoaștere fără limite a realităților naționale, printr-o clarviziune politică și printr-o competență inegalabile, prin abordarea fățișă a problemelor vieții, prin inițiativa sa veșnic trează, prin pasiunea neistovită a noului, prin punerea mai presus de orice a intereselor celor mulți, prin spiritul de dreptate și omenie, cîștigîndu-și fierbintea dragoste și aleasa stimă a partidului și poporului.

El se afirmă, în toți acești ani, ca o conștiință a națiunii, ca un reprezentant strălucit al virtuților care ne definesc. Puterea de muncă, omenia, dragostea sa de dreptate și adevăr sînt ale lumii din care provine, lumea țăranilor, lume ce stă la temelia istoriei și a existenței noastre; ardoarea și tenacitatea luptei dăruite poporului și socialismului, ca și forța gîndirii clare, vizionare, a autodisciplinei, a nestrămutării pînă la sacrificiu de sine în urmărirea țelului sînt chintesența însușirilor unei clase, cea a muncitorimii, în rîndurile căreia a trudit, s-a oțelit, și-a cucerit componentele vii și durabile ale personalității sale; larga deschidere a spiritului novator, nutrit de o solidă cultură, afirmat atît de strălucitor în opera sa teoretică, penetrația analizei și rigoarea sintezei, capacitatea de prospecție și polivalența sînt ale intelectualului creator de valori. Toate trăsăturile de esență și de noblețe, toate darurile și harurile neamului de țărani, muncitori și cărturari de la Dunăre și Carpați s-au întîlnit, ilustrate cu geniu, într-un singur om. Omul pe care întregul neam, prin vocea celei mai tinere forțe politice a acestei țări, dar a celei mai capabile să-și asume istoria pentru sine și s-o transforme pentru cei mulți, l-a ales să-i conducă destinul.

Identitatea acestor două decenii

Există, în devenirea unui popor, momente care, prin consecințele lor de adîncime și de durată, au o capacitate cosmică de transfigurare a peisajului și a vieții, determinîndu-le inedite tipare, echivalente cu o adevărată renaștere. Un astfel de moment, aici, la noi, la români, a fost Congresul al IX-lea al P.C.R., care, dînd glas voinței unanime a comuniștilor, a poporului, l-a investit cu suprema funcție de conducere în partid pe fiul cel mai iubit al acestui pămînt și cel mai necesar ceasului său istoric, pe omul care întruchipa cel mai bine, cel mai profund, cel mai autentic conștiința înaintată, revoluționară a națiunii, speranțele ei, așteptările ei. Vor trece anii, România noastră va fi alta, își va anexa noi priveliști și noi străluciri ale ființei ei, valuri de generații vor bate la porțile timpului, ocupîndu-l și stăpînindu-l, dar nimeni nu va uita vreodată acea capacitate cosmică de transfigurare pe care anul 1965, anul Congresului al IX-lea, anul alegerii la cîrma partidului și a națiunii a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a avut-o în destinele noastre. Stăm, practic, și vom sta mai departe, în prelungirea acelui istoric moment, pe care l-am potențat mereu și mereu prin fapte ce au legitimat și au întărit mandatul pe care partidul și țara l-au încredințat celui ales în fruntea lor. Pentru că atunci, în acel moment, am înțeles, pentru prima oară, consonanța istorică a socialismului cu libertatea și cu dreptatea, cu țara și ființa ei, cu civilizația și progresul, cu demnitatea și independența națională, emancipînd principiul revoluției nu ca pe un simplu slogan însuflețitor, ci ca pe o realitate necesară, ca pe unicul drum pe care trebuia să pășim. Pentru că atunci, pentru prima oară, am ascultat, cu sentimentul că ascultăm însuși partidul, însuși socialismul, însuși adevărul patriei și al epocii, cuvîntul-mesaj de nouă istorie al tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În măsura în care rămîne, ștampilînd cu greutatea sa fapta vieții, orice document e neperisabil, în ultimă instanță, ca document uman. Cei ce au exercițiul verbului știu ce greu se supune cuvîntul pînă să capete plasticitate și vibrație, pînă să dobîndească însușirea de-a fi crezut. Aceasta se întîmplă numai atunci cînd, dincolo de orice caligrafii politice sau retorice, de orice cuvinte înfășurate mai mult sau mai puțin somptuos în fulgerele ideii, documentul este, cum spuneam, al omului, al adevărului despre el și viața lui. Cuvîntul rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu la tribuna Congresului al IX-lea a fost un astfel de document.

Un cuvînt în care ne recunoaștem și azi, pentru că el, acel cuvînt, era al nostru, rostit de noi, smuls din carnea și din conștiința noastră, din nevoile și din aspirațiile noastre cele mai adînci, punînd deasupra oricăror elemente de conjunctură acele temeinicii de ideal și de faptă care, de două decenii, ne luminează existența. Ne recunoaștem în acel cuvînt pentru că el a declanșat acea cotitură, cu incalculabile urmări în munca și existența noastră, de abordare a destinului național într-un spirit nou, creator, străin închistării și dogmelor, un spirit de largă, de totală deschidere spre realitățile naționale vii, un spirit care a pătruns ca un val de aer proaspăt în toate celulele societății, irigînd cu noi energii acel centru secret care este **ființa constructor** a unui popor în timp. Ne recunoaștem în acel cuvînt-mesaj de nouă istorie pentru că spiritul afirmat de el s-a reafirmat și amplificat în toți acești ani, la congresele al X-lea, al XI-lea, al XII-lea și al XIII-lea, la conferințele naționale ale partidului, revelînd de fiecare dată un nou orizont de creație cucerit, simultan cu deschiderea de inedite și tot mai ample perspective ale progresului.

Flacăra spiritului revoluționar

N-a fost ușor, n-a fost simplu. Au trebuit lepădate niște măsuri și concepte osificate sau false, care strangulau gîndirea și acțiunea economico-socială; au trebuit încercuite, izolate și extirpate niște erori politice și ideologice; au trebuit negate niște mai vechi aserviri, chiar cu riscul de a-i supăra pe unii dintre mai-marii acestei lumi; a trebuit impus refuzul formelor împrumutate de aiurea, al formelor care nu erau dictate de realitățile țării și de necesitatea istorică, al formelor a căror silnică implintare în viața noastră ducea la anchiloza și chiar la arierarea forțelor vii ale națiunii; a trebuit denunțată infirmitatea istorică a revoluției prin cuvinte și întronată revoluția prin acțiune; a trebuit declanșată, la întreaga-i dimensiune și la întreaga-i semnificație, lupta cu inerția, pentru primatul noului și curajul lui; au trebuit repuse în drepturi libertatea reală, democrația reală, independența reală, expresia liberă, competiția deschisă a valorilor, critica și autocritica, neascunderea adevărului, oricît de dureros ar fi acesta; au trebuit introduse echitatea și etica în relațiile sociale; a trebuit instaurată disciplina muncitorească în toate funcțiile; a trebuit ca forța demiurgă, modelatoare a maselor să fie chemată la cîrma țării, și nu ca simplă prezență, ci ca participare directă, ca act creator, cu caracter de lege a dezvoltării; a trebuit readus în lumină și în stadiu activ dreptul acestui popor de a avea o istorie, o civilizație și o cultură care vin din străfunduri de timp și la grandorile cărora să se poată închina nestînjenit; a trebuit ca știința să devină forță de producție, cu covîrșitor aport în conducerea societății, a trebuit ca școala, trudita și disprețuita școală, să fie ridicată la rang de factor principal de civilizație și cultură, a trebuit ca literatura și artele să se aplece mai îndelung spre generosul izvor regenerator al existenței și muncii poporului; a trebuit ca omul, cu nevoile și cu vrerile lui, să fie, cu adevărat, țelul suprem al demersului social, și nu omul abstract, ci omul cu nume și cu prenume, căci socialismul e construit de oameni cu nume și cu prenume; a trebuit pusă în operă gigantica bătălie a construcției omului nou; a trebuit demolat și săpat pînă la rădăcinile edificiului social, au trebuit consolidate pe dedesubt temeliile și construit de la început, pe linii arhitectonice deschise spre noi, spre ființa țării și spre univers. Această titanică operă poartă în conștiința noastră, a tuturor, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

N-a fost ușor, n-a fost simplu. Nimic nu ne-a căzut cu hîrzobul din cer, dimpotrivă. Am trecut, în aceste două decenii, prin încercări și examene dintre cele mai severe, traversăm acum o iarnă grea, traversăm de mai multă vreme ascuțitele praguri ale crizei economice mondiale, de rigorile căreia nu putem fi cruțați, n-avem cum fi, ca trăitori pe această planetă. Am trecut, în aceste două decenii, printr-o dinamică, frenetică și agitată primăvară socială, în care spectaculoasele prefaceri ale peisajului, eforturile și cuceririle, contradicțiile, zbuciumul, căutările s-au amestecat în chip firesc, cu firescul cu care Natura își concentrează contrariile și culorile în opere cu rezultate fundamentale. Dar la capătul acestor decenii, de o densitate a creației fără seamăn, țara, iată, s-a așezat și, contemplată azi de oriunde, dinăuntrul sau dinafara ei, se dezvăluie într-o maiestuozitate, într-o surpriză și o cizelură a reliefurilor care răsplătesc din plin jertfele îngropate la temelia ei. Trăim astăzi într-o Românie de 100 de ori mai puternică industrial ca în epoca antebelică, trăim într-o țară de magnifice ctitorii (circa 1 850 inaugurate doar în acest cincinal!), unele dintre ele unicate de performanță tehnică și de artă, precum Canalul Dunăre — Marea Neagră sau hidrocentralele de pe Dunăre, trăim într-o țară cu o agricultură în plină modernizare și în plină expansiune a teritoriilor marilor rodnicii, trăim într-o țară în care aproape jumătate din populație locuiește în case noi (750 000 de noi apartamente în cincinalul pe care-l străbatem!); trăim într-o țară în care proiecțiile anilor care vin, deduse din Directivele celui de-al XIII-lea Congres, conferă unor asemenea cifre doar statutul de primă treaptă într-o spirală mereu suitoare. Toate acestea au însemnat și înseamnă efort, un uriaș efort material, economic, tehnic, financiar, de gîndire, fizic, un efort care uneori încovoaie, dar fără de care nu vom putea niciodată să stăm teferi și drepți pe picioarele noastre. Nu sîntem singurii în lume care lucrăm cu astfel de mari măsuri, în acest ev al revoluției tehnice și științifice în care înaintarea se plătește, se plătește scump, dar în care și rămînerea în urmă se plătește cumplit, prin scoaterea din cursă. Cei ce vor să triumfe au o singură alternativă: să plătească prin eforturi și să fie răsplătiți. Cealaltă alternativă, „confortul stagnării", nu mai există astăzi pentru nimeni. Da, nu sîntem singurii în lume care lucrăm cu astfel de măsuri, dar sîntem printre puținii care, în acest veac măcinat de convulsii și crize, raportăm o constanță și o intensitate a dezvoltării care ne așează în rîndul forțelor mari, al umanității mari, pe care te poți bizui. Această titanică operă poartă în conștiința noastră, a tuturor, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Dialogul cu lumea

De pe soclul unor astfel de cuceriri se petrece, la ceasul de față, dialogul nostru cu lumea și timpul. De pe soclul unor astfel de cuceriri purtînd marca unui spirit creator și efervescent, pulsul unei experiențe istorice particulare și foarte dense, în care civilizațiile tinere, și nu numai tinere ale globului văd un exemplu și un reper de meditație, se petrece implicarea noastră într-o lume și într-un timp al căror ritm trece și prin noi, a căror respirație o propulsăm adesea. O propulsăm prin răsunătoarele inițiative de pace, de înțelegere, de colaborare, de apărare a libertății și independenței popoarelor, care poartă în conștiința noastră și în conștiința umanității numele eminentului lor promotor, al marelui arhitect al unei lumi mai bune și mai drepte, președintele Nicolae Ceaușescu. Itinerariile lui pe planetă, contactele la cel mai înalt nivel, soluțiile constructive propuse problemelor ce confruntă și nu o dată incendiază lumea, viziunea lui revoluționară, științifică și umanitară asupra destinului omului în acest fierbinte și frămîntat sfîrșit de mileniu l-au înălțat în ochii popoarelor la prestigiul unui strălucit exponent al intereselor și nădejdilor lor vitale. Numai un om care, ca el, s-a ridicat de la cea mai fragedă vîrstă împotriva războiului și a violenței poate să-și sacrifice cu atîta nepregetare timpul și truda pentru cauza păcii și a concordiei. Numai un om care n-a răbdat niciodată jugul, indiferent cine a încercat să-l pună pe grumazul acestui neam sau al altor neamuri, numai un om care n-a răbdat niciodată umilința aservirii, atentatul la libertate și la independență, dictatul forței sau al amenințării cu forța, poate găsi, asemenea lui, mereu uimitoare și fundamentale resurse în lupta pentru instaurarea unor relații internaționale noi, pentru sănătatea politică și morală a veacului în care trăim.

Identificate în conștiința omenirii, purtînd cununa unei admirații planetare, numele României și al conducătorului ei numesc astăzi mîndria noastră de a trăi în această țară și în acest unic și minunat ceas istoric. Nu poți să nu fii mîndru de tot ceea ce ai trudit, ai creat. Nu poți să nu fii mîndru cînd constați că ideile tale, ideile care au dat sens existenței tale în aceste două decenii, își croiesc drum în lume și biruie. Biruie, fiindcă sînt raționale și drepte. Biruie, fiindcă sînt curajos răspicate și urmate, în primul rînd, de noi înșine.

★

La aniversarea zilei de naștere și a peste 50 de ani de prodigioasă activitate închinată partidului și poporului, ctitorul României de azi e, mai departe, cel mai împătimit truditor al ei. Este omul care, concepînd și fundamentînd devenirea, lansînd ideea care schimbă fața unei civilizații, e prezent, în același timp, zi și noapte pe șantierul ideii, veghindu-i și desăvîrșindu-i înfăptuirea. Fervenți ai concepțiilor pe care le promovează, ai gîndirii sale cutezătoare și novatoare, sorbind mereu proaspete energii din pilda înaltelor sale fapte, toți fiii acestui pămînt, români, maghiari, germani, de altă naționalitate, constituiți în marele bloc de granit al națiunii române socialiste, se unesc strîns în jurul lui, al viteazului nostru partid, conștienți că — așa cum cîrmaciul destinului nostru ne-a amintit-o cu claritate și forță la tribuna Congresului al XIII-lea — trăim un moment de vîrf, de mari împliniri istorice, dar și de mari, de complexe cerințe ale istoriei, vizînd o nouă calitate a demersului creator național, de covîrșitoare răspunderi față de soarta țării, a locului ei în lume, a vieții noastre și a copiilor noștri.

Iar răspunsul nostru va fi — ca totdeauna cînd ne-au cerut-o țara și omul în care am investit toată încrederea și dragostea noastră — pe măsura unui popor eroic.

Ilie Purcaru

Odă întru mulți ani

A trecut o clipă lumea este alta
piinea nu se rupe-n dinți de două ori
viața noastră are-n culmea ei inaltă
un bărbat de sine stătător

ce mai drag pe lume de ți-a fost și-ți este
floare să se facă floare să rămină
și să-i ridă vocea peste timp și peste
negura de-o clipă-n care strigi lumină

vin mulți ani cu pace și cu fruntea sus
va-nțelege lumea bunii și cei răi
că un plus de soare niciodată-n plus
își are izvorul viu în ochii tăi

eu sunt tot aproape noi suntem aproape
cit ne-o bate-n piepturi veșnicia
inima – partidul bun la toate
și în care crede România

am muncit pe piinea noastră și pe vin
drept să te cinstim istoricește
cind lumina anilor ce vin
din lumina miinilor se crește.

Ion Nicolescu

De douăzeci de ani la cîrma țării

De douăzeci de ani
O istorie atestă
Împlinirile durărilor pe veci
Pe chipul nou al țării ;
De douăzeci de ani
Un drum s-a înălțat fără contenire
Spre cerul, azi senin, deschis al zării.
Sint decenii ale luminilor din noi
Prin chezășia mare a marelui destin,
Prin ctitorul de țară, de dreptate și de tihnă,
De limpede durare, prin însăși omenia Lui,
prin chipul lui senin.
O patrie avem în strai socialist
Ce acum se-avintă cu brațe ridicate,
Cu conștiința-naltă a durării și dăruirii
Cu pași alerți spre țărmul comunist.
El este cirmaciul acestui nou destin,
Prin El am învățat să luminăm o țară
În zori și nopți de veghe o eră ridicat-am
spre soare, spre senin.

⁂

Un Om a venit din obîrșia gliei
Statornic să ne fie pe acest pămînt
ca dirz revoluționar,
Cutezător ce poartă prin vremuri noi
de glorii
O soartă demnă pentru omul temerar.
El a venit de aici,
Din acest pămînt, udat pe vremuri
de restriște
Cu singe cald, curat al dirjilor eroi
Ce s-au dăruit cu suflet, prin cuget și simțire
Înălțării țării mereu spre trepte noi.

⁂

Am cutezat prin El avintul nemuririi,
Zidirile eterne pentru-o eternă soartă
Al nemuririi noastre
Și cu al veșniciei legămint.
Curată ne e conștiința de făurari de glorii
Prin El ce s-a-mplinit un vis cu noi contururi
Pe țărmul românesc al mării, al Dunării
ce curge
Spre împlinirea ei cu marea noastră Mare,
Cu Carpații de-o seamă, cu cimpia
cea întinsă,
Cu Moldova, cu Transilvania ce vine
Să îmbrățișeze soarta prin voințele unite
Intru intruparea noastră prin zarea infinită
A cerului de necuprins, curat ca existența,
de țeluri noi strunită.

⁂

De douăzeci de ani această viață-i plină
Cu luciri de victorii ce-am plămădit prin noi,
Prin comunista eră ne este cărarea ;
El a fost atunci – la Congresul IX –
Alesul nostru drept – ce dreaptă-i
înălțarea ;
De-atunci El este cirmaciul cel viteaz,
Cutezător în faptă, ostașul încercat,
Revoluționar de frunte, ctitorul de azi.
Lăudată să-i fie viața și lungă cit o țară,
Să-ntemeieze pe acest pămînt de glorii
noi ere
Și lumina vieții, a tihnei și-a ctitoriei-nalte
Ce spre un soare blînd, spre lumină nouă
Suie azi prin ev fecund, printr-o nouă vară.

Horvath Dezideriu

Istorie

Țara care l-a născut luminos
În mijlocul unei ierni neuitate
Ne umple inimile de imnuri
Ne umple de iubire slovele

Ecouri, scîntei de Carpați tineri
În oglinzile Dunării se desfac
Eroice brațe prind fluviul
Și-l sună în miracolul luminii

Porți de uzine mai largi
Neîntrerupt deschise pentru pași
Cărțile de aur ale cîmpiei
Prin care țărina întoarce răsplata.

Țării care l-a rodit, conducător erou
În glasul unei primăveri – istorie,
Ca numele să ni-l păstrăm cel demn
Întotdeauna, semn de glorie !

Cu setea...

Cu setea de 'nălțare cuprindem orice clipă
Cum proaspăt curcubeul încercuiește bolta
Sau cum sămința-n cîmpuri
își leagănă recolta.
Cu setea de 'nălțare deschidem orice clipă.

Cu setea de zidire cutezători suim
Recuperind furații de întuneric ani
Proiectele se-ncheagă cu umeri diafani,
Cu setea de zidire netemători suim

Cu nimbul tinereții ne-ncununăm ca fauri
Desfășurind magnific rețelele luminii ;
Iubirea purității ne-o reanimă crinii
Și ritmuri comuniste anunță zări de aur !

Visător fără tihnă

Mă simt mai bogat
O perpetuă melodie interioară
În pupilele oamenilor mă oglindesc
Ca un tînăr plop într-o apă de vară.

Atinse de privirile lor
Freamătă, cîntă crengile mele
Și iată, de-mi răspunde ecoul pădurii
E semn că aproape-s de stele.

Visător fără tihnă
Nici nopțile dense nu mai pot să mă doară
Timpului infinit îi imprim
Perpetua-mi melodie interioară.

Cristian Petre-Argeș

«Întiiul președinte» – tablou de Constantin Piliuță

La aniversare

Eu vin să dau de veste din adincimi stelare
Că la români acasă e astăzi sărbătoare
Pentru bărbatul țării cel Mare și-nțelept
În blinda-i cîrmuire părinte țării drept

Cînd Orion e-n cer cu pinzele-i umflate
Și geruri luminoase se lasă peste sate
La Scornicești în casa muzeu veni pe lume
Un Nicolae-al nostru cu lauri să-ncunune

A României dalbă frunte cu nimb stelar
Eroul nostru, veșnic și dirz și legendar
Istoria în matcă de pace așezînd
Și dîndu-ne în grijă un umanism profund

Nu-i țară mai frumoasă ca țara din Carpați
Cu un popor mai harnic și oameni luminați
Și-un om politic mare cum Ceaușescu nu-i
În cinstea lui poporul înalță azi statui

Prin cîntec națiunea-l slăvește unanim
Pe Ceaușescu-al nostru cu patimă-l iubim
Nu poate nimeni iubirea să ne-o stingă
Și nici o umbră nimbul să-i atingă

E anotimpu-n care iubirile-nfloresc
Destinele umane plenar se împlinesc
Și comunista vreme intră-n temei deplină
Aici nici-o eroare umanul nu-l întină

Și cît vor fi Carpații și neamul românesc
Numele tău prin vreme românii îl slăvesc
Istoria în file de aur o să poarte
Lumina frunții tale în viitor departe.

Vasile Andronache

Lumină

Nuferi cu nimb de flacără
se rotesc în sufletul meu.

Stele înmuguresc
în curcubeul
în care se-adapă Carpații
într-o îmbătișare de dor.

În fiecare oraș
patria își numără vîrstele
și-n fiecare dimineață
își iau zborul
porumbei albi.

În anotimpul fierbinte
al demnității noastre
Bărbatul-erou
luminează-n memoria noastră.
Chipul i se deschide
în crizanteme
și-n ochii copiilor
cresc ramuri de măslin.

Mircea Cristea

UNIREA DIN VEAC, UNIREA DE AZI

24 ianuarie 1859 — Ziua Unirii Principatelor Române — **zi de aur a veacului**, cum au numit-o contemporanii — s-a înscris în istoria poporului nostru ca un moment fundamental, de excepțională însemnătate pe drumul devenirii noastre istorice. Realizată prin — ceea ce Mihail Kogălniceanu numea — **„actul energic al întregii națiuni române"**, Unirea de la 1859 a reprezentat o adevărată piatră de hotar a istoriei noastre naționale, a marcat intrarea României într-o nouă etapă de dezvoltare pe calea progresului social, economic și cultural, pe calea luptei pentru cucerirea deplină a independenței naționale și desăvîrșirii procesului de făurire a statului național român unitar. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„din cele mai vechi timpuri, idealurile unirii, libertății și independenței au însuflețit permanent poporul, drumul spre dreptate, spre progres, spre o viață mai bună, liberă și demnă. Multimilenara noastră istorie este jalonată de nenumărate bătălii, de jertfe și sacrificii fără seamăn, pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea drepturilor fundamentale ale poporului"**.

Considerată cu dreptate **„Coloana infinită"** a istoriei naționale, lupta pentru unitate a reprezentat una din trăsăturile de permanență care au caracterizat devenirea societății românești din cele mai îndepărtate vremuri și pînă astăzi. Fie că străbăteau Carpații, fie că treceau Milcovul, românii de unde ar fi fost, din Transilvania, din Muntenia, din Moldova, știau că sînt în țara lor, între ai lor. Același teritoriu, aceeași limbă, aceleași obiceiuri și aceeași cultură îi făceau să se simtă în toată această arie carpato-dunăreano-pontică la ei acasă.

Unitatea de neam, exprimată în originea, limba, tradițiile și obiceiurile comune, în puternicele și neîntreruptele legături economice, politice și cultural-spirituale între cele trei țări românești a constituit în întreg evul mediu un factor hotărîtor al forței de rezistență a românilor, al prăbușirii tuturor încercărilor de cucerire a vetrei străbune, de dispersare sau asimilare a locuitorilor ei. Bazîndu-se pe asemenea elemente de unitate și dorind să dea o și mai mare forță capacității de rezistență a poporului român față de tendințele expansioniste ale imperiilor vecine, marele voievod Mihai Viteazul a înfăptuit istorica unire din anul 1600. Intrigile dușmanilor și intervenția marilor imperii ale timpului n-au permis menținerea și consolidarea operei lui Mihai Viteazul, dar idealul făuririi unui stat unitar puternic pe pămîntul vechii Dacii a rămas mereu viu în conștiința poporului român, mobilizîndu-l la luptă pentru transpunerea lui în viață.

O deosebită semnificație în lupta pentru libertate socială și națională a poporului român a avut marea răscoală populară din anul 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan. Pe bună dreptate K. Marx scria că Horea plănuia eliberarea neamului său, el devenind **„simbolul renașterii Daciei"**.

Tot ceea ce s-a acumulat în **„18 veacuri de lucrare a poporului asupra lui însuși"** — vitejie, curaj, înțelepciune, meșteșugul armelor ca și cel al diplomației, dorul de libertate, setea de neatîrnare și sentimentul de unitate, argumentele spadei și ale izvoarelor de necontestat despre drepturile legitime de stăpîni ai Daciei străbune — s-a întruchipat, prin Tudor Vladimirescu și generația revoluționarilor de la 1848, în năzuința de veacuri a maselor populare de a realiza **„slobozenia din afară și dinăuntru"**.

Bogata moștenire ideologică și culturală a revoluționarilor de la 1848, puternicele tradiții democratice și idealurile de unire și libertate națională au fost preluate, amplificate și ridicate pe noi trepte, în deceniul următor, de forțele progresiste ale poporului român. Se verifica în practică adevărul cuvintelor lui Mihail Kogălniceanu, care aprecia, în august 1848, în „Dorințele Partidei naționale în Moldova", că unirea Moldovei cu Muntenia reprezintă **„cheia boltei, fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național"**. Ideea unirii, prezentă în conștiința maselor, care sperau că odată cu realizarea ei să se împlinească un amplu program de reforme, dobîndea, pe zi ce trece, o forță sporită, antrenînd în acțiune straturile cele mai largi ale poporului, stringea într-un adevărat torent revoluționar conștiința și forța unui popor hotărît să-și făurească destinul istoric potrivit necesităților și aspirațiilor sale. Nicolae Bălcescu arăta, cu recunoscuta-i clarviziune : **„Revoluția viitoare nu se mai poate mărgini a voi ca românii să fie liberi egali proprietari de pămînt și de capital și frați asociați la fapta unui progres comun. Ea nu se va mărgini a cere unitatea și libertatea națională. Deviza ei va fi dreptate, frăție, unitate !"** Dealtfel, după 1848, ideea unității românești a devenit o uriașă forță materială, pentru că ea cuprinsese masele cele mai largi ale națiunii române.

Ca un torent năvalnic, voința de unire a românilor a măturat din cale toate obstacolele înălțate de forțele retrograde interne și, în primul rînd, pe cele ale susținătorilor lor din afară, care se temeau că un stat românesc unitar le va stînjeni politica de expansiune în această parte a Europei. Convingerea celor mai înaintați militanți ai mișcării unioniste că nu prin bunăvoința sau prin jocul intereselor guvernelor puterilor străine, ci prin lupta sa proprie va dobîndi poporul român biruința, i-a determinat pe deputații Partidei naționale din Moldova și Muntenia să se sprijine și să folosească masele populare pentru a impune indoita alegere a domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

În acest context intern și internațional lupta pentru unire a intrat într-o fază nouă, antrenînd activ largi pături sociale, masele populare, toate spiritele înaintate ale societății românești, care înțelegeau să acționeze energic, atît pe plan intern, cît și pe plan extern, pentru fructificarea integrală a posibilităților create de hotărîrea adoptată de Congresul de la Paris din 1856 în legătură cu consultarea dorinței locuitorilor Moldovei și Munteniei în privința viitorului lor. Personalități ca Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Vasile Alecsandri, C. A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac s-au situat în primele rînduri ale luptei pentru unire. Numeroase publicații, la București „Timpul" (1854), și „Patria" (1855), la Iași revista „România literară" (1855) și ziarul „Steaua Dunării" (1855) etc. — susțin cu tărie ideea unirii, căutînd să polarizeze toate energiile naționale în slujba împlinirii mărețului ideal. **„Strigătul : 'Unirea Principatelor', 'Suveranitatea statului român !'** — așa cum îndemna revoluționarul democrat Dimitrie Brătianu printr-o scrisoare din Londra trimisă unioniștilor români, la 11 iunie 1856, — **să străbată munții, cîmpiile, văile și dealurile noastre, să umple aerul, să răsune pînă în unghiurile pămîntului cele mai depărtate ca lumea întreagă să se încredințeze că unirea este sufletul poporului român, că ea „este glasul României" !... Unirea Principatelor nu-i o unire de elemente eterogene : ea este unire de români cu români. Moldovenii și muntenii sînt un singur neam, o singură familie, ei nu sînt nici moldoveni, nici munteni, ci numai români"**.

Zeci și zeci de memorii, adrese, petiții — dînd expresie aspirațiilor comune — luau drumul cabinetelor din Londra, Paris, Petersburg, Viena și Constantinopol, cu intenția de a demonstra vechile drepturi istorice ale românilor. În memoriul înaintat cancelariilor europene de către Constantin Hurmuzaki și Ioan Maiorescu, se spunea : **„Cea dintîi și cea mai profundă dorință a Principatelor este ca să nu li se pună nici o piedică în dreptul lor de state suverane de a dispune libere despre viitoarea lor existență politică. Aceasta e Unirea, sau, mai bine, reimpreunarea Principatelor, pentru că poporul acestor țări a fost odată și în privința existenței sale politice numai un individ"**.

Cauza nobilă a Unirii Principatelor a găsit un larg ecou și un sprijin activ din partea unor eminente personalități științifice și culturale din alte țări, precum Jules Michelet, Edgar Quinet, J. Ubicini, Saint Marc-Girardin, Thibault, Lefevre, J. A. Vaillant, Paul Bataillard, Léon Plée, Cernișevski, Dobroliubov, Mac Antonio Careini, Vegezzi Russcalla, ca și din partea unor influente publicații franceze, belgiene, britanice ș.a. **„Dintre toate popoarele creștine, legate Imperiului turcesc** — scria J. A. Vaillant în gazeta „La Roumanie", în 1854 **— moldo-vlahii au luptat mai bine de trei sute de ani pentru independență, și dacă sînt incorporați și tributari, ei nu sînt nici subjugați nici supuși. Țara lor este tot a lor și, printre toate vicisitudinile istoriei lor, ei și-au păstrat dreptul la autonomie. Ei vorbesc toți aceeași limbă și această limbă este germenul unei naționalități deja puternică"**.

Idealurile vizînd îngăjarea poporului român pe calea dezvoltării social-economice moderne, făurirea unei Românii unite, libere și independente și-au găsit o primă împlinire în anul de neuitat 1859, prin unirea Moldovei cu Muntenia sub sceptrul unuia și aceluiași domn, Alexandru Ioan Cuza. Folosind împrejurările internaționale prielnice și dînd dovadă de curaj și înțelepciune politică, românii au reușit să dejoace intrigile dușmanilor din afară și au pus marile Puteri ale timpului în fața unui fapt împlinit, pe care nimeni și nimic nu l-a mai putut anula.

Ca și celelalte acte definitorii ale istoriei noastre naționale, Unirea din 1859 s-a înfăptuit ca expresie a voinței poporului român, constituind pentru popoarele din Europa, dar mai ales pentru cele din centrul și sud-estul continentului, o ilustrare convingătoare a aplicării în viață a principiului dreptului de autodeterminare al popoarelor, al unirii, pe baze plebiscitare a celor două principate — Moldova și Muntenia — aparținînd unuia și aceluiași popor. Punînd în evidență acest aspect, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia că unirea a reprezentat **„o victorie remarcabilă a maselor de țărani, meșteșugari, lucrători și tîrgoveți, a cărturarilor progresiști și patrioți, actul care a pus bazele statului național român modern"**. Subliniind importanța indoitei alegeri, Karl Marx considera că acest act pecetluise unirea **„națiunii române"**. În același sens se exprima și eminentul publicist francez Saint-Marc Girardin, care scria : **„Nu mai este necesar astăzi a se mai demonstra Unirea Principatelor. Aceasta este făcută și făurită așa cum trebuie pentru a fi puternică, nu de diplomație, nu în afara României, ci printr-o acțiune liberă și spontană, de către moldovalahi. Nu sînt bune și eficace pentru popoare decît faptele care se îndeplinesc pe pămîntul și prin sentimentul național. Astfel a fost făcută Unirea României"**. Iar Lajos Kossuth, conducătorul revoluției maghiare de la 1848, adăuga : **„Un astfel de spirit e necesar ca un popor să întemeieze o patrie sau, dacă a pierdut-o, să și-o recîștige"**.

Unirea de la 24 ianuarie 1859 a pus bazele statului român modern, creînd totodată condițiile indispensabile pentru cucerirea independenței și pentru desăvîrșirea ulterioară a unității naționale. Domnia lui Cuza Vodă a marcat inaugurarea unei perioade caracterizate printr-o profundă transformare a vechilor rînduieli și instituții, de înzestrare a statului național cu structuri moderne. Această operă de înnoire avea să asigure evoluția țării pe drumul ascendent al civilizației și progresului. Reforma agrară, cea mai importantă măsură luată de domnul Unirii, reforma administrativă, reforma fiscală, secularizarea averilor mănăstirești, reforma judecătorească, reorganizarea armatei și crearea sistemului național de apărare, reforma electorală, dezvoltarea învățămîntului primar, secundar și universitar au contribuit la statornicirea unor drepturi și libertăți democratice. Asemenea reforme, consecință nemijlocită a existenței unuia și aceluiași domn în ambele principate, au jucat un rol decisiv în asigurarea stabilității social-economice și politice a statului român, a modernizării structurilor sale de bază, a sporirii prestigiului României pe plan internațional.

Unirea Principatelor s-a bucurat de un deosebit ecou și în celelalte provincii românești, aflate însă sub stăpînire străină, care dobîndeau noi temeiuri pentru lupta lor permanentă de a se uni într-un corp comun. Cărturarul Alexandru Papiu Ilarian scria în 1860 : **„...Românii din Transilvania, în împrejurările de față, numai la principate privesc, numai de aici așteaptă semnul, numai de aici își văd scăparea. Cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate..."**.

Unul din rezultatele cele mai semnificative ale existenței statului român modern, ale luptei poporului nostru pentru afirmarea de sine stătătoare l-a constituit cucerirea independenței absolute de stat în 1877 — prin lupta armată eroică împotriva imperiului otoman. Fap-

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 6-a

Un sentiment de țară adie-ntre hotare !

I

Se profilează-n zare-un ianuarie ardent
arcadă peste anii ce curg în sărbătoare
mai viu ca niciodată, în inimă prezent
un sentiment de țară adie-ntre hotare
colină-ntre coline, apoteoză-n munți
e-această luminoasă, patetică arcadă
sub care anii-aruncă-ntre ei albastre punți
nici unul în genunchi, din piscuri, să nu cadă!

Aici, cu ani în urmă-n ianuarie, s-a născut
un fiu al României, cum străluce văpaie
un curcubeu de aur, să-i fie țării scut
pe drumul greu al luptei :
Ceaușescu Nicolae...

Din casa cu pridvorul sărac, pe stîlpi de lemn
săltat, precum în brațe-l sălta și mama-n
soare
el a făcut cu veacul un legămînt solemn
lumina lui s-o stringă în ochi și s-o măsoare
cu fiecare clipă, cu fiecare zi
cum deslușea, sub seară, din cartea de citire
luceafărul, cu torța urcînd din poezii
cum urcă totdeauna iubirea din iubire !

Lumina... dar lumină era puțină-n sat
doar în conac, lumină de aur era multă
pecetea ei adîncă în suflet s-a lăsat
chemarea ei statornic, din viață o ascultă
și-o caută oriunde, în apele din riu
în foșnetul pădurii, în strugurii din vie
și înțelege glasul din spicele de grîu
e-o inimă ce bate și numai el o știe...

II

Dar nu, o știu și alții și toți sînt ca un zid
și el în zidu-acesta se face stei de piatră
și neînfricat, învață ce-i lupta de partid
și arde... arde-ntr-una ca focul viu din vatră
din piept, cînd frigul mușcă să fie ca un fald
de steag aprins, dogoare ce cheamă înainte
să vie primăvara cu cer senin și cald
așa cum pentru oameni e inima-i fierbinte !

III

Sînt ani de-atunci, inele de-oțel ce nu se rup
și-adeseori, în ceasuri fulgerătoare sună
dar el cu toată țara, arzînd, e-un singur trup
de-aceea-n sine, țara, statornic se adună.

În ceasuri lungi de veghe, cu țara-ntr-un
cuvînt
măsoară viitorul cu inima-i fierbinte
și ca să urce țara pe culmi de vis cu-avînt
Ceaușescu Nicolae e-ntîiul președinte.

IV

Sărbătorim Viteazu-n ianuarie ardent
cînd iarna peste țară, de nea își trage storul
cu el la cîrma țării, necontenit prezent
în comunism, cu țara descinde viitorul
cu ochii de lumina atitor fapte grei
de comuniste ctitorii de pace
străbătători către mileniul trei
prin irisul oglinzilor opace...

Sub toga de zăpadă, în marea sărbătoare
un sentiment de țară adie-ntre hotare !

V

Afară ninge ! Saltă herghelii
într-un galop de nea peste ținuturi
și-aud foșnind pe sub copite-n glii
coloanele de grîu purtînd pe scuturi
de aur, piinea patriei de azi
și aromind, a patriei de mîine
cetățile urcînd ca niște brazi
în piscuri, sus, pe trepte noi de piine

Dar noi te-avem acum pe tine-n gînd
și glasul tău se-aude-n munte
căci doar prin tine ne vedem urcînd
spre-un viitor măreț, cu tine-n frunte...

VI

E-un creuzet ianuarie ardent
cristalizînd prin vreme ani de aur
în care-ai fost necontenit prezent
veghind al României scump tezaur
întreg să ne rămînă și sporit
cu sălbile de grîu sunînd în soare
cum din copilărie ai dorit
statornic, fapta ta să se măsoare
cu fapta voievozilor din veac
cu-a lui Mihai și-a lui Ștefan Neînfrîntul
știind că-n fiul de țăran sărac
toată puterea și-a vărsat pămîntul.

VII

Ai vrut să vezi sigilii cum se rup
de pe hrisoave vechi, cum, în artere
furtunile de sînge-arzînd în trup
în flăcări se prefac și-ți dau putere
să nu te temi și țara s-o străbați
în vîlvătaia luptelor de clasă
cum sînt toți comuniștii, neînfricați
care bătaia inimii și-o lasă
în fiecare gînd, în orice dor
cînd storuri de-ntunerec vor să cadă,
să fii al revoluției condor
lovind în nedreptate, ca o spadă...

VIII

Din gîndul tău de comunist lucid
ai așezat o treaptă și-altă treaptă
înaintînd, cu-ncredere-n partid
spre comunism, pe calea cea mai dreaptă
și ziua ta scăldată-n anotimp
din stei desprinsă cu-a luminii daltă
ca o coloană strălucește-n timp
cu torța de nădejde cea mai-naltă
înflăcăratul sol dintîi ales
să-i poarte țării adevăru-n lume
sublim, de la al IX-lea Congres
e-un steag înalt de pace al tău nume...

IX

Născut cînd România s-a născut
unită într-un gînd întîia oară
cum să nu-i faci din viața ta un scut
și-arcuș pe-a ei magnifică vioară
să făurești din fulgerul supus
să-i cînți, înfiorat, măreața faptă
a zborului mai sus, mereu mai sus
precum îl vrea gîndirea ta-nțeleaptă
spre comunism, pe culmi de glorii noi
fiindu-ți gîndul, visul înainte
înflăcărînd coloana de eroi
Tu, Comandant Suprem și Președinte !

X

Știu bine : Ceaușescu dacă spun
O stea răsare-n limba românească
și alte stele ce-au apus și-apun
renasc și-ncep mai viu să strălucească
poeme noi renasc, renasc poeți
renasc din cețuri flamuri tricolore
și din adîncuri de letopiseți
bat clopote la Putna mai sonore
Ca focul viu pe vatra din străbuni
e-un diamant ce largi ferestre taie
sub ale comunismului cununi
cu fiecare-a inimii bătaie...

Ion Potopin

Prin cîntec naţiunea-l slăveşte unanim

Sub semn de veşnicie

Sub semn de veşnicie şi de rod
din împlinirea holdelor înalte
din mîinile puternice ce pot
să nască-n clipă o eternitate

din val de mare regăsind pămîntul
din verticala brazilor înalţi
din tot ce-a strîns de secole cuvîntul
aici în ţara mîndrilor Carpaţi

din focul pur al inimii de frate
şi din ispita zborului fecund
din timpul scurs în pagină de carte
şi din ideea zămislită-n gînd

din tril de ciocîrlie şi din lut
din stele vii în palmă adunate
din tot ce este vis de început
şi semn de bine şi de libertate

din tot ce-a fost ce este şi va fi
şi din lumini ca aburul de pîine
din dreptul strămoşesc de-a regăsi
mai luminoasă patria de mîine

din toate astea chipul Lui răsare
sub fald de veşnicie-ntruchipat
simbol al României viitoare
şi braţ în timp – întîiul ei Bărbat.

Gabriel Iuga

Eroul

Blîndă-i lumina Numelui Său,
din iubire ivindu-se !
Blîndă-i lumina Numelui Său,

înmiresmată ninsoare pe inimi –
e aleasă rostirea aceasta,

Înmiresmată ninsoare pe inimi –
întru slava Numelui Său,
întru slava Eroului !
Inimă lîngă inimă
e poporul acesta,
Inimă lîngă inimă
e istoria,
Inimă lîngă inimă
e stindardul acesta,
ca o flacără
înălţîndu-se, –
Întru slava Numelui Său,
întru slava Eroului !
Împlinire e visul acesta –
Adevăr – încrustat
pe o hartă de inimi,
Împlinire e visul acesta, –
întru care – răsare soarele !

Anotimpul de glorie îl rostim,
Anotimpul de glorie
este Patria şi Eroul !
Anotimpul de glorie
este Numele Său,
întru care istoria ctitoreşte –

O stemă a inimii –
înveşmîntată – în nimbul
păcii !

Iuliana Paloda

Stemă în ianuarie

Ţară de pace, sub cortul amiezii,
Glorii adună-n potirul zăpezii,
Aur de faguri presimte lumina
Arzîndu-şi pe dealuri – albastră – răşina.

Bratele-ntinse, în arc, peste vreme
Sînt spice-nfrăţite aceleiaşi steme.

Urcă din cronici o vîrstă, o liră,
Soarele darnic garoafe răsfiră
Peste pămîntul surpat în baladă,
Cînd lanul dospeşte argint de plămadă.

Florile-adună glorii de faguri,
Aerul creşte în preajmă de steaguri.

Mircea Ichim

Glasul său

Să lupţi, să învingi, să crezi,
crezul tău să devină real,
să ai şansa apoi
să perfecţionezi realul
dar, mai ales, –
noblefea
şi raţiunea sa de a fi
al poporului,
al iubirii,
al faptei,
al omeniei,
primul Preşedinte
al Ţării de Vatră Românească
dintre fluvii şi cîmpii,
patrie străbună,
el priveşte sigur
meterezele Terrei
şi propune lumii
pace veşnică,
sănătate continuă,
fericire neterminată
şi romantism revoluţionar.
Îl văd, îl aud şi cred
glasului său pretutindeni
ascultat.

Sandu Stelian

Cu inima fierbinte-n tricolor

Păşim străjuiţi de lumină
Pe umeri purtînd fecundele ploi
Sub roadele faptei şi timpul se-nclină
Mai tînăr, mai ager de-o vîrstă cu noi

Destinul nostru-l hotărîm acum
Avînd a fericirii chezăşie
Bărbat viteaz, deschizător de drum
Pe Ceauşescu – Omul de-omenie

Şi iată, prezentul devine izvor
Al noii istorii, istorie vie
Cu inima fierbinte-n tricolor
Durăm din veşnicie-n veşnicie !

Vestind izbînda

Nu eu vorbesc, timpul –
O înstelare a nemărginirii
Îţi duce crezul peste mări şi ţări
O, neam al meu
Neînfricat îţi e Cîrmaciul,
Sufletul i se zbate
În dulcea ostenească a păcii
Luminat de trei culori solare
Pe-acest pămînt din lume,
Izbînda vestindu-ţi-o
Ca pe o unică
Şi-n veci neîmnoptată sărbătoare

Viorel Varga

Destin

Am învăţat la ora de istorie despre atîţia eroi pe care nu i-am cunoscut decît din paginile cărţilor. Niciodată n-am avut sentimentul că imaginea lor mi-a fost absolut clară, că faptele lor nu mai păstrează nici o taină, că trupul ce le-a aureolat izbînzile şi-a limpezit, pentru noi cei de azi, toate apele.

Şi iată, vine vremea de a fi contemporani cu un nume ce se alătură celor înscrise în istorie: Nicolae Ceauşescu. Este omul de care ştim că se leagă destinul ţării. Şi asta ne este de ajuns.

Puterii minţii şi a braţelor noastre îi era necesar un semn conducător spre înflorire.

Da, sîntem un popor înzestrat dar toate aceste daruri cum ar fi fost scoase la iveală fără echilibrul şi totodată îndrăzneala aceluia care a făcut ca România să iasă din anonimat şi, odată cu aceasta, noi ce asistăm la scrierea istoriei contemporane, să primim încrederea că truda noastră îşi va găsi înflorirea.

26 ianuarie – zi devenită sărbătoare naţională, zi înscrisă într-o constelaţie ce-şi află propriul cer în seninătatea prin care o întîmpinăm noi, oamenii prezentului.

26 ianuarie – clipa în care apele istoriei îşi opresc mersul îngăduindu-ne să le privim în adîncuri nisipurile aurifere.

Astăzi e ziua

„Astăzi e ziua istoriei contemporane"
vom spune
Şi cu ea vom începe încă o carte
A vîrstelor de har şi înţelepciune.

„Eroii nu au vîrstă" – vom spune
Ei sînt doar stejari ce-şi adaugă încă
un cerc unui trunchi nesfîrşit
Veghetor al pădurii ce se deschide
Spre-o altă eră, poate, spre un alt mit.

Carmen Focşa

El, omul

El, omul
simplu ca frunza pădurii
la început de primăvară

el, omul
comunist venit din istorie
ţării trunchi şi ram

el, omul
neam de constructori
de două mii de ani

el, omul
copacul luminii depline –
cel mai vrednic fiu !...

Ion Machidon

Despre Spiritul Revoluţionar

1. Plin de duhul revoluţionar a fost Burebista pentru că avu isteţimea minţii şi tăria faptei, de armoniză ambiţiile şi drepturile şi puterile tuturor strămoşilor geţi şi daci, şi de-a-i convinge pe unii, de-nţeles, să-l aleagă Rege al tuturor geţilor, dacilor.

Lasă că pe cei prea ambiţioşi, prea egoişti i-a bătut pe sabia şi s-a ales Împărat al tuturor dacilor.

Dar ce s-a ales din Burebista cel revoluţionar, de l-au ucis conspiratorii ?

S-a ales o idee zisă operă a viitorului UNIREA.

2. Plin de duh revoluţionar a fost regele Decebal pentru că isteţ şi mult cunoscător în războaiele sale deschise, sau de guerilă antică i-a bătut pe imperialii şi imperialiştii aceia, într-un război, i-a umilit obligîndu-i să le dea strategi şi ingineri constructori de cetăţi şi poduri, le-a luat balistele şi-un mare general şi multe insigne.

Plin de spirit revoluţionar a fost Decebal regele tuturor dacilor, geţilor, pentru că s-a opus atunci cu toate neamurile de la Istru şi de la Marea cea Mare în două războaie.

Dar ce s-a ales din regele Decebal decît nevoia cea eroică de a-şi reteza propriul cap ?

Cum ce s-a ales ? S-au ales ideile de căpătîi ale Spiritului Revoluţionar, de-a ridica sabia în calea imperiilor şi a imperialismului. Şi Burebista şi Decebal vieţuiesc de-aceea în Republica platonică a Spiritului Revoluţionar de se mai zice şi Duhul motrice al Istoriei.

3. Plini de spirit revoluţionar au fost bazileii mici şi mari ai dacilor liberi din dincoace de limesuri şi de dincolo de limesuri care prin săbiile minţii lor şi prin mintea netocită a săbiilor lor au impus imperialismului obligaţii de lărgime şi-au obţinut situaţii de viaţă şi de spaţiu neamului lor – încît n-a dispărut acest neam, nici la peste 2 000 de ani după destrămarea ticălosului imperiu.

Dar cine le mai cunoaşte numele acelor bazilei mărunţi puse precum buturugile le-au împiedicat nu rareori carul roman cotropitor. Noi le cunoaştem numele, dar nu atît de multe şi de lungi şi-n aur şi-n argint bătute, cît ale imperatorilor.

Pentru că nici ei, bazileii de trecere şi de convieţuire cu provizoriul imperiu n-au ţinut să-şi bage numele cu tot dinadinsul. Şi iar pentru că : ei ştiau că numele lor este tot atît de vremelnic pe cît de vremelnic este orice împeriu şi orice ocupaţie.

Întrucît lege este la Carpaţi şi Dunăre şi Prut – imperiile sînt provizorii, ocupaţiile vremelnice – numai Dacia este veşnică, numai dacii sînt detotdeauna, pentru totdeauna.

Întrucît Dacia a fost şi-a rămas republica platonică a Spiritului Revoluţionar – a Libertăţii...

3. Spirit Revoluţionar avură Vlad, Menumorut, Litovoi, Seneslav, şi alţi cunoscuţi sau care nu-i mai ştim.

Dar dacă nu-i ştim noi nu înseamnă că nu sînt, că n-au fost. Ei avură plinătate de duh revoluţionar, întrucît au lucrat cu sabia în contra imperialismului şi heghemonismului religios, de şi-au proclamat puterea neamului lor asupra locului lor din tată-n fiu. Formaţiuni statale, zic istoricii urmaşi. Citadele ale Spiritului Revoluţionar, deoarece răsăreau din sămînţa capetelor retezate ale lui Burebista şi Decebal şi din nou făceau sămînţă.

Şi unde sînt Vlad şi unde Menumorut şi unde Litovoi şi Seneslav unde ?

Uitaţi-vă la ei, în republica platonică a Spiritului Revoluţionar şi-n România Mare a Limbii Române.

4. Plin de Spirit Revoluţionar legendar a fost şi voievodul Negru Vodă, legendarul cînd s-a lăsat din munţi şi-a fondat voievodatul Muntenia – adică regatul celor coboriţi din munţi.

5. Plin de tot Duhul Revoluţionar a fost Bogdan cel ce-a plecat de la Curtea Maramureşului şi care, în chip de protest şi-n chip de supravieţuire, a fondat statul românilor zis Moldova.

6. Plini de Spirit Revoluţionar au urmat Mircea, plin de Duh Revoluţionar Ştefan cel Mare, întrucît ei au respins lumea lor în formula ce-au găsit-o şi lucrînd cu sabia mai tare decît cu mintea, precum şi cu toate mîntile, mai încordat decît cu săbiile au impus lumii o altă natură în spaţiu şi-n vreme.

Şi unde este Mircea, unde Ştefan ? Fiecare sub cîte-o lespede de mormînt aproape obişnuit, numai că între zidurile cîte unui mauzoleu al vremii lor.

Şi este puţin lucru să rămîi o piatră cu inscripţii ? Iată ce este a fi o piatră cu inscripţie, un nume ?

Puţin lucru este să fii nume de apărarea unui loc şi-al unui om ?

Aceste forme ale Spiritului Revoluţionar le cunosc şi mai ştiu şi altele. În aceste feluri se manifestă Spiritul Revoluţionar drept Geniu Insufleţitor, Geniu al Locului, Geniu al Iniţiativei Legice.

Spiritul Revoluţionar este acela ce emană din legile specifice ale unui popor, în imprejurări cruciale şi providenţiale poporului român. Spiritul Revoluţionar a fost şi a rămas Spiritul de organizare, de durată, de vieţuire şi supravieţuire a Românilor.

7. Plin de Spirit Revoluţionar a fost eroul naţional, martirul doctrinar al românilor, Mihai Eminescu. El cel dintîi la români, a modificat limba poetică, el cel dintîi a dăruit poporului său o doctrină a supravieţuirii în timpii abuzivi şi mistificatori ai capitalismului. Mihai Eminescu a abolit intuiţia limbajului poetic eronat şi mort, el a instaurat Duhul ideilor cele mai de adîncime şi-al ideilor cele mai înalte în republica Limbii Române. Mihai Eminescu este fiul şi întruchiparea Spiritului Revoluţionar şi întrucît El a elaborat prima hartă politică a Daciei libere unite şi întregite, înainte ca această Dacie să fie Unită şi Întregită.

Această hartă ni se prezintă, nouă, urmaşilor, în chipul de Limbă Rimână şi-n vers. Iată genialul cartograf, cel plin de Duhul duhurilor zis Spirit Revoluţionar.

În vremea noastră mulţi au fost şi se află cei atinşi cu aripa Spiritului Revoluţionar. În vremea noastră doi am cunoscut şi eu, mai din apropiere sau mai de la depărtare, fii ai spiritului Revoluţionar. Unul este Nicolae Labiş, tînărul care, la 22 de ani a formulat sintagma de sămînţă ideologică, bobul de holdă al unei doctrine, zicînd în trei cuvinte, o cauză, o epocă şi un viitor incomensurabil : LUPTA CU INERŢIA. Cei ce-au împlinit de curînd sau împlinim curînd vreo 50 de ani trăim în lumina de minte a Luptei cu inerţia şi sîntem luptători cu inerţiile – inerţia limbajului, inerţia formelor şi-a formulelor.

8. Un luptător mare, ucenic şi maestru al Spiritului Revoluţionar, în vremea istorică a căruia am trăit şi-am lucrat şi eu, şi pe care şi eu l-am cunoscut pînă azi drept ctitor şi ctitorit al Spiritului Revoluţionar, este Nicolae Ceauşescu.

Eu despre acest Bărbat, simplu oştean al Spiritului Revoluţionar, am mai scris, am mai vorbit cu auditoriu şi audienţă, despre acest mare tactician al Spiritului Revoluţionar şi despre acest strateg desăvîrşit al Spiritului Revoluţionar şi-al luptei cu inerţia, am mai vorbit.

Geniul său revoluţionar, deci plinătatea duhului său zis Spirit Revoluţionar, au luat înfăţişare publică de la al IX-lea Congres al Partidului care se cheamă şi este comunist şi rămîne cum se cheamă – Român. Geniul său revoluţionar ne veghează, şi ne supraveghează, ne arată cale şi ne dă căi, ne clarifică şi ne apără pînă în aceste zile.

Generaţia mea este un argument mare şi măreţ al lucrării Spiritului Revoluţionar la românii conduşi la fapte şi aşezaţi la operă trainică de către Nicolae Ceauşescu. Şi de ce-am izbîndit noi operă trainică ? Pentru că am înţeles Spiritul Revoluţionar drept continuitate constructivă a poporului nostru greu încercat.

Altă înţelegere a Spiritului Revoluţionar – în afara firii naţionale nu poate fi decît rătăcire.

Eu n-am rătăcit, eu nu rătăcesc pentru că am descoperit acest lucru aproape simplu. Spiritul Revoluţionar este de naţionalitate român şi de practică socială comunist şi izvorăşte din Munţii Carpaţi.

Ion Gheorghe

Erou al ţării

Mărit Conducător să ne trăieşti,
Acum cînd Dunărea frămîntă
O apă cu canale româneşti,
Ce-nţelepciunea Ta o cîntă.

În douăzeci de ani care-au trecut
Ne-ai făurit o altă soartă
Cu Tine-ndrumător şi vajnic scut
Deschidem fericirii poartă.

Conducător iubit ce ctitoreşti
A comunismului cale unică
În vechile fruntarii strămoşeşti
O ţară nouă, mîndră, se ridică.

Esti pentru noi marele-ndemn
Ne eşti nădejde, cuget, faptă,
Prin Tine sîntem toţi un semn
Cu o voinţă înţeleaptă.

Erou al ţării să trăieşti,
În sărbătoare inimile cîntă...
Mulţimi de glasuri româneşti
În imnurile păcii se avîntă.

Mihai Culman

Temelie de putere

În acel Gerar cu flori de gheaţă,
dorul – corn de melc – umbla prin ceaţă ;

i s-auzeau paşii prin cetate ;
Mîini, căţînd de veacuri, mîini de frate

urniseră Piatra şi – prin ere –
durau temelie de putere.

Visul – ochi de mire-n lunga noapte –
devenise-n zori, rouă de fapte ;

Roua ne spălase faţa şi curgea
dinspre Floare, înspre ochi de stea.

Steaua căuta numai o Frunte ;
Fruntea, doar un pisc semeţ de munte ;

Muntele, o ţară şi-un popor
în acel Gerar cuprins de Dor.

Datină

E datină la noi, din moşi-strămoşi
să facem celor dragi, urări de bine
ca să le fie anii mai frumoşi
cînd înc-o treaptă urcă în destine.

Eu, păstrător al datinei din veac,
cu sufletul curat în pumni de floare,
Bărbatului din fruntea ţării-i fac
din inimă, o sinceră urare :

Fie-i cuvîntul, porumbel zburînd
din zare-ncrîncenată-n altă zare,
oriunde norii-ntunecoşi din gînd
se lasă peste gînţi, cu-amenînţare !

Fie-i credinţa-i dreaptă de ne-nfrînt ;
braţu-i sub scut, mai tare ca oţelul ;
vrerea-i înaltă, flamură în vînt
şi – în final – binele ţării, ţelul !

Şi încă-i mai urez, ca-ntre bărbaţi,
la ceas de sărbătoare în Cetate :
puteri de muncă, ani îndelungaţi
şi, mai ales, un lan de sănătate !

Nicolae Nicolae

Şi încă mai avem de spus

Patriotismul Lui
E din lumina soarelui
Nepieritor
Al strămoşilor
Şi încă mai avem de spus –
E limpezime a prezentului,
Clarviziune a viitorului,
Gîndire revolutionară
Pentru ţară,
Pietruindu-i scînteietoarea linie politică
În vatra mioritică
Şi încă mai avem de spus –
Proiectantul general
Şi constructorul genial
Al României prospere,
Demiurgul, făuritorul ei de ere,
Oşteanul neobosit în lupta pentru pace,
Prietenul popoarelor sărace,
Omul între oameni – exemplu –
Al modestiei templu,
Frate şi părinte,
Pildă în fapte şi cuvinte
Dăruindu-şi zilnic patriei, viaţa de erou
Pentru ca zilnic viţile noastre să se nască
din nou,
Iată universul
Care se cuprinde în universul
poporului român :
NICOLAE CEAUŞESCU.

Cornel Balaban

Povestea lui

Povestea Lui sînt litere latine
Şi seva ei îi curge viu prin vine ;
Priveşte-n zori acelaşi strop de rouă
Şi-n ochi adînci aceleaşi stele-i plouă...

Povestea Lui – Columne de lumină
Ca o zi de vară ; lungă şi senină,
El e Munte, Aripă, Izvor
Şi-un cîntec murmură-n pridvor...

Povestea Lui – devremele trezeşte firea
Să-şi împlinească-n zborul ei menirea ;
Acelaşi nume poartă El şi Glia
Şi îi se spune simplu : România !...

Povestea Lui e necuprinsul nostru,
Braţele-i întinse – a drum spre viitor ;
Pe bolta României să fluture un astru –
Şi-o pace-adîncă pentru acest popor !

Omul cu ţara în priviri

Iubeşte un nume de Ţară
Cînd i se luminează tăriile
unei dimineţi ;
Iubeşte Trandafirul
Cînd un copil doarme
sub razele soarelui-deplin...
Iubeşte Stejarii
dintr-o pădure
cu cîntece mari.
Iubeşte izvoare, munţi,
cîmpii şi văi –
ca o enormă dimineaţă
de culori...

George Corobea

Imn

Azi ne clădeşti cu braţul Tău destin măreţ
Conducător al nostru în anii de lumină
Şi-n horă se prind munţii
să suie-n cer semeţi
Cînd iarna-mbracă ţara pe umeri de grădină

Şi paseri saltă zborul pe aripi de zenit
Ducînd tăria noastră departe peste lume
Cum Tu ne-ndrumi de-a pururi cu gînd
nehotărît
Pe calea trăiniciei să dăltuim un nume

Fiindcă eşti Fiul ţării alăturea de noi
Şi te urmăm întocmai Erou contemporan
Făuritor destoinic al timpurilor noi
Ce scrii în cartea ţării în fiecare an.

Că-n horă se prind munţii pe crengile de fag
Şi iarna ninge iarăşi cu floare de castani
Iar noi toţi fiii tăi îţi spunem cu mult drag :
Iubite Preşedinte să ne conduci Mulţi ani !...

Florian Dan

Cuvîntul preşedintelui

Cuvîntul lui e zbor şi cutezanţă
E stîncă-nveşnicită în Carpaţii mei
Şi prin cuvîntu-i ţara se înalţă
Dînd rodul sacru marilor idei

Cînd braţul Său spre comunism arată
Şi cînd în palme spicele îl dor
Bărbatul ţării simbol e de vatră
Speranţă e şi drum spre viitor

Nesomnul său e-al libertăţii scut
Şi vorba curată istoria o face
În ochii săi e-un orizont de cînt
Şi e lumina pură a unei flăcări dace

Chiriac Samoilă

Cîntec de urare

Întru mulţi ani în zi de sărbătoare
Lumina să-nfioare pămîntul românesc
Iar grîul s-o-mpresoare cu un veşmînt curat
Şi aurul lui pur descîntat de doine
Să fie adunat
De rădăcini de-a dreptul din soarele frumos
Cum cade el încet din munţii cei blînzi
înspre cîmpie...

Peste holdele ce îngînă adevăruri eterne
Imensul senin solie de pace să fie
Iar zidu-acela straşnic ce apără o ţară
Cînd pavăza şi scutul nu pot fi de folos
Stă drept şi fi-va drept cînd
timpul o va cere
Iubirea de dreptate înseamnă acea putere
De-a ţine fruntea sus, cu armele în jos.

Daniela Simionescu

Colindător la sărbătoare

Iubită ţară – stări de cer şi glie
Tumult de frumuseţe şi putere
Pe piscuri mari de muncă şi-armonie
Cuprindere de idealuri şi de vrere
De cîte ori mi te sporeşte gîndul
Şi mi te mută vie-ntreagă-n suflet
Din lumile tăcerii scot cuvîntul
Să-ţi laud iar fiinţa şi doinitul cuget
Nu-i nicăieri în lume-un spaţiu etnic
În care orele să curgă mai trăind
Şi nici n-am să găsesc în lume un alt sfetnic
Cu care să devin mai pur şi mai visînd !

Dionisie Darău

Istorie şi literatură

Asupra a ceea ce constituie substanţa reală a pe cît de instructivului tot pe atît de emoţionantului volum semnificativ intitulat **Marea Unire a românilor în izvoare narative** (Editura Eminescu, 1984) ne edificăm din primul moment luînd cunoştinţă de mărturisirile alcătuitorului antologiei, istoricul Stelian Neagoe. Citim, aşadar, în notă asupra ediţiei : „În cartea **Marea Unire a românilor în izvoare narative** am selectat pagini din creaţia celor mai autorizaţi reprezentanţi ai spiritualităţii româneşti care, într-un fel sau altul, au trăit şi au scris despre momentele memorabile din incandescenţii ani 1916—1918. Am inserat, de asemenea, cîţiva autori străini ai unor lucrări remarcabile, consacrate acţiunii naţionale a românilor pentru desăvîrşirea unităţilor statale". Şi mai departe : „Ediţia cuprinde pagini din cărţi care au fost tipărite doar înainte de 23 August 1944, reeditîndu-se acum pentru întîia oară. Totodată, sînt prezentate şi texte manuscrise, traduceri în premieră puse la dispoziţia publicului cititor. Puţine din materialele ce alcătuiesc sumarul lucrării de faţă sînt transcrise din alte ediţii mai mult sau mai puţin recente".

Dacă propoziţiile din primul paragraf citat — cum vom încerca, ceva mai încolo, să dovedim — sînt întru totul explicative sub raportul generos-patrioticului scop urmărit de editor în acţiunea sa, în schimb cele spuse în al doilea paragraf indică excepţionalele merite ştiinţifice ce-i revin lui Stelian Neagoe. Într-adevăr, volumul este de-a dreptul impresionant prin caracterul său de noutate cvasiabsolută. Potrivit celor afirmate de editor, în această direcţie, avem a ne întîlni în cartea întocmită de el cu nu puţine fapte ce aparţin, indiscutabil, de domeniul excepţionalului. Căci, spre a da doar cîteva exemple, nu e puţin lucru a întîlni pagini desprinse din volume precum : Ion Agârbiceanu, **O lacrimă fierbinte. Cuvinte către oastea ţării**, 1918, generalul Alexandru Averescu, **Notiţe zilnice din război 1916—1918)**, f. a., Gheorghe I. Brăteanu, **File rupte din cartea războiului**, f. a., Mircea Djuvara, **Războiul românesc 1916—1918**, 1919, Silviu Dragomir, **Un sfert de veac de la Unirea Transilvaniei**, 1943, Virgiliu N. Drăghiceanu, **707 zile sub cultura pumnului german (13/26 noiembrie 1916 — 5/18 februarie 1918)**, 1920, Take Ionescu, **Pentru România Mare. Discursuri din război (1915—1917)**, 1914, Eugen Lovinescu, **În marginea epopeei (Note de război)**, 1919, Alexandru Marghiloman, **Note politice 1897—1918**, 1924, Vasile Pârvan, **Au căzut pentru libertate. Un cîntec de jale şi un cîntec de biruinţă**, 1919, Alexandru D. Xenopol, **Românii şi Austro-Ungaria**, 1914. După cum, la fel de puternică este emoţia pricinuită de lectura unor pagini transcrise din presa vremii şi semnate de participanţi ori martori ai istoricului eveniment precum Alexandru Borza, Valeriu Branişte, Vasile Th. Cancicov, Barbu Delavrancea, Alexandru Lepădatu, Vasile Lucaciu, Ioan Lupaş, Ion Minulescu, D. D. Roşca, N. Titulescu, cărora li se adaugă unele extrase din surse aflate încă în manuscris (I. G. Duca, Titu Maiorescu) sau, în fine, altele provenind din surse străine, precum : Generalul V. Pétin, **Drama românească 1916—1918**, Paris, 1932, N. Petrescu-Comnen, **Note asupra războiului român (1916—1917)**., Paris, 1918, Saint Aulaire, **În România**, din vol. **Confesiunile unui vechi diplomat**, Paris, 1953, David Mitrany, **România — istoria şi politica ei**, Londra, 1916.

Revenind, acum, la ideea tematico-problematică a volumului, cum s-a văzut, limpede şi succint definită de editor, să arătăm deschis că aceasta străbate peste tot de-a lungul celor aproape şapte sute de pagini cu o pregnanţă extraordinară. Sintagma încorporată de Stelian Neagoe în titlul pătrunzătorului său studiu introductiv — **Istorie şi literatură** — defineşte cum nu se poate mai potrivit structura, aşa-zicînd, general prozastică a întregii cărţi. Date fiind deosebita bogăţie a sumarului şi diversitatea aproape copleşitoare a structurilor stilistice în sine, fireşte că pentru comentatorul cărţii dificultatea de a selecta exemple atinge limite extreme. Şi totuşi, cu riscul asumat al omisiunilor şi al simplificării, îndrăznim a ne susţine afirmaţia exemplificînd doar prin cîteva strălucite eşantioane : textul ardent-profetic al lui Ion Agârbiceanu :

„Sfîşiat eşti, o neamul meu nenorocit, dar niciodată gîndul tău n-a fost atît de unit, şi sufletul. Frate cu frate niciodată nu s-a îmbrăţişat mai cu căldură şi mai adînc înţeles decît azi. Cînd credeau duşmanii că ne-au despărţit desăvîrşit noi ne-am unit mai strîns ca niciodată : cînd li s-a părut că sîntem morţi, noi am înviat mai mulţi şi mai hotărîţi ca oricînd. Idealul românesc străluceşte azi mai tare în toate inimile fiilor tăi, o neamul meu."; textul laconic, de o sobră tensiune afectivă, al generalului Alexandru Averescu : „9.VII.1917. În fine, ziua mult aşteptată începe. Zi mare, căci este în joc reputaţiunea Armatei, sau cel puţin a valorii soldatului nostru. Nu cred în nimicirea duşmanului, nu cred în ajungerea la R. Sărat, mai ales pe direcţiunea Nămoloasa; dimpotrivă, mă tem de o teribilă înfrîngere în acea parte, după un uşor prim succes.

Am însă ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul Armatei mele. Sînt convins că acţiunea care începe azi va fi pentru soldatul nostru un titlu de glorie şi pentru ţară de mîndrie. Ne măsurăm, în condiţiuni aproape egale, cu cei mai buni soldaţi din lume. Sînt convins că vom învinge" ; textul adînc reflexiv, de o platoniciană gravitate, al lui Lucian Blaga : „Pentru marea, istorica Adunare Naţională de la Alba Iulia unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani. În dimineaţa zilei de 1 decembrie, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba Iulia (spre Bălgrad), cum îi spuneam noi, cu vechiul nume, pe jos şi cu căruţele. A renunţat la călătoria cu trenul, căci pînă la Alba Iulia nu erau decît 16 km. Era o dimineaţă rece de iarnă. Respiraţia se întrupa în invizibile cristale. Pe o parte a şoselei se duceau spre Alba Iulia, scîrţîind prin făgaşele zăpezii, căruţele româneşti, buchete de chiote şi bucurie, alcătuind un singur tir, iar pe cealaltă parte se retrăgea în aceeaşi direcţie, armata germană, ce venea din România, tun după tun, ca nişte pumni strînşi ai tăcerii" ; discursul de luptător tribun al lui Vasile Goldiş, înscris în strălucita tradiţie a oratoriei noastre patriotice : „Nimeni nu va contesta importanţa istorică a Adunării Naţionale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Cu cît se vor strecura în cursul vremii veacurile, atît mai luminos va pătrunde în conştiinţa naţiunii române făptuirea de la Alba Iulia şi ca moment al celei mai mari zile din viaţa ei, dar şi ca izvor în veci nesecat de înţeleaptă îndrumare pe cărarea desăvîrşirii şi astfel a fericirii şi măririi sale" : textul străbătut de o jale mobilizatoare al lui Nicolae Iorga, scris la moartea generalului Dragalina : „Generalul care a apărat cu mintea lui de cugetător, cu energia lui de soldat şi cu calda lui inimă de bănăţean Oltenia, nu mai este [...].

Astăzi Bucureştii văd trecînd convoiul aceluia care în zvonul uşuratec de ieri al marelui oraş era unul din muncitorii cei mai harnici şi mai bucuroşi pentru binele Patriei şi pentru izbăvirea neamului. Cu pietate fiecare va privi ultimul lui drum între noi. Căci lacrămile — le-am isprăvit !" ; textul cu aspect de inscripţie lapidară, relevant prin aticismul frazei, datorat lui Eugen Lovinescu : „Nu mai sînt Carpaţii... Au fost prea mult. De două milenii creasta lor sălbatică a dominat întreaga istorie a neamului nostru. Şi în bine şi în rău. Ne-a despărţit, înstrăinindu-ne unii de alţii. Ne-a retezat fără milă în două : **disjecta membra**. Membre risipite ce au străbătut prin toate vicisitudinile veacurilor, făurindu-şi în tăcere visul unei Uniri zădărnicită de acest spate de gigant ridicat tocmai în mijlocul Daciei străbune. Şi totuşi, în vremuri grele, Carpaţii ne-au fost şi de mare ajutor. În văgăunile lor tainice s-a păstrat neştirbit neamul nostru copleşit din toate părţile de puhoaiele desfundate ale barbarilor hrăpăreţi..." ; textul de o sublimă exultanţă imnică a lui Vasile Pârvan : „Cîntaţi, efoi, reîntorşi din moarte, imnul eroilor biruitori prin moarte. Cîntaţi bucuria biruinţei, mereu aceeaşi şi mereu nouă, ca soarele dimineţii. Cîntaţi biruinţa unică a luptătorilor iubirii, asupra asalturilor zadarnice ale luptătorilor urei. Noi am biruit în bucurie şi în seninătate, ei au crezut că biruiesc, dar biruinţele lor erau amare : fără bucurie şi fără speranţă. Noi am biruit cum biruieşte primăvara gerul iernii, ei au biruit cum biruieşte grindina holdele verii. Noi am biruit ca Apollon miasmele morţii. Ei au biruit ca Bachanta care sfîşie copilul ei însăşi. Noi am biruit cu gîndul, ei au biruit cu trupul. Şi biruinţa lor s-a uscat ca iarba de arşiţă. Şi biruinţa noastră a crescut ca arborele vieţii. Cîntaţi copii gîndirea, cîntaţi biruinţa biruinţelor, cîntaţi imnul de bucurie al biruinţei nepieritoare".

Nu e greu de dedus că, în ce ne priveşte, am încercat a releva marea valoare — de suflet şi de conştiinţă patriotică — a volumului propunînd perspectiva unei lecturi de tip afectiv-literar. Evident, însă, că antologia lui Stelian Neagoe, prin proteismul ei de structură, este de natură să „provoace" o multitudine practic inepuizabilă de modalităţi receptivo-interpretative. Este, acesta, semnul neîndoielnicului mare merit al cărţii.

Nicolae Ciobanu

O noapte încălzită de torţe şi lumini

1.

În acel Ianuarie nimbat de zăpezi, în acea noapte de ianuarie încălzită de torţe şi inimi, Steaua Sirius, cea pururi strălucitoare, s-a apropiat mai mult de pămînt şi lumea a putut s-o admire multă vreme proptită cu colţul razei sale de piscurile Carpaţilor nedespărţiţi şi eterni.

2.

Încerc să-mi imaginez ce va fi simţit Cuza Vodă şi toţi cei din preajmă-i în noaptea de 24 ianuarie, cea mai lungă noapte a anului 1859, văzînd mulţimea adunată sub ferestrele clădirii şi pînă departe, la încrucişarea străzilor, jucînd în sunetul muzicilor militare „Hora Unirii". Niciodată, cred, palmele n-au fost mai încleştate unele de altele, şi niciodată inimile românilor de pretutindeni n-au bătut într-un ritm mai profund şi unison.

3.

Eminescu, referindu-se la actul Unirii, defineşte cu intuiţia sa unică : „Purtat de o mişcare de-a dreptul entuziastă, Cuza Vodă a devenit el însuşi principalul purtător al politicii neatîrnării..."

Apoi, în continuare vorbind despre semnificaţia actului Unirii : „Toate atributele unei neatîrnări reale s-au cîştigat de către Cuza Vodă exceptînd firma acestei realităţi".

Amintind valul de reforme şi înnoiri, genialul poet conchide : „În faptă Jurisdicţiunea consulară şi-a pierdut terenul sub domnia lui, secularizarea averilor închinate s-a operat, /.../ s-au înfiinţat o armată relativ numeroasă şi completă, /.../ încît întregului aparat al unei depline suveranităţi interne şi externe nu-i lipsea decît numele propriu, ce părea a lipsi din dicţionarul Apusului european".

Acest nume propriu, ROMÂNIA adică, avea să se înscrie cu litere de neşters în „dicţionarul Apusului european" la 1877.

5.

Vor fi gîndit acei bărbaţi ai neamului, în acea lungă noapte de Ianuarie acea Proclamaţie superbă ca un poem, dată către români de Vodă Cuza cu doi ani mai tîrziu, la 11/23 decembrie 1861 ?

Desigur că da ! Iat-o în desfăşurarea închegată a ideilor sale înălţătoare :

„Români :

Unirea este îndeplinită ! Naţionalitatea Română este întemeiată ! Acest fapt măreţ, dorit de generaţiile trecute, aclamat de corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante şi s-a înscris în datinile Naţiunilor.

Dumnezeul părinţilor noştri a fost cu ţara, a fost cu noi. El a întărit silinţele noastre prin înţelepciunea poporului şi a condus Naţiunea către un falnic viitor.

În zilele de 5 şi 24 ianuarie aţi depus a voastră încredere în Alesul naţiei, aţi întrunit speranţele voastre într-un singur Domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.

Vă iubiţi Patria, veţi şti a o întări.

Să trăiască România !"

6.

Nemuritoare şi strălucitoare şi unică va rămîne acea noapte de Ianuarie, cea mai lungă noapte de ianuarie din istoria poporului român.

Mircea Micu

Monumente ale simţirii

Sărbătorile patriei sînt argumente incandescente împotriva uitării.

Ele îşi trag puterea din substanţa adînc grăitoare, seva adică, a unui neam şi, prin ani, ele dobîndesc claritate şi perspectivă propagîndu-se asemeni cercurilor concentrice ale arborilor drepţi.

Trebuie să existe o matcă generoasă care să fi strîns îndeajuns în sinea şi existenţa ei particulele dense şi convingătoare ale vrerii şi năzuinţei ; această matcă (eveniment) rămîne monument în albia moştenirii şi simţirii mereu împrospătate a generaţiilor.

Istoria noastră, semnificativă, cuprinde astfel de monumente de simţire, semnificative, capabile ele însele să demonstreze idealurile cristaline şi nealterate, vitregite de atîtea ori dar niciodată îngenuncheate, argumentele incandescente ale orgoliului nostru funciar de a ne construi în libertate şi demnitate destinul.

Unitate înseamnă **Unire**, iar aceasta n-ar fi putut exista şi n-ar putea să fiinţeze decît respirînd aerul puternic al libertăţii şi independenţei. **Unire** a însemnat desigur **unitate**, iar aceasta este consecinţa firească — deşi înfăptuită, după cum o demonstrează istoria, după îndelungi arderi naţionale — a cristalizării unui ideal scump.

În virtutea acestui mod (propriu) de a ne apropia şi nuanţa valorile, în fiecare an, cu o putere şi fascinaţie mereu generoase, aureolăm, cu participarea noastră, sărbătorile noastre de căpetenie pentru că ele sînt, cum spuneam, argumente incandescente împotriva uitării. Şi, totodată, ale ideii de continuitate. Respectul trecutului este necesar dar nu şi suficient. De la Congresul al IX-lea al partidului încoace ştim că preţuirea este, implicit, constructivă, adică, capabilă de perspectivă. Iar aceasta, este, nu poate fi alta decît constelaţia valorilor contemporane, materiale şi spirituale, pe care le-am clădit după autentica măsură a harului şi puterii noastre. Ele, valorile de ieri şi de azi, sînt roadele, dacă putem spune astfel, marilor noastre evenimente înfăptuite prin sacrificiul, orgoliul şi demnitatea simţămintelor noastre cele mai de preţ. Conştiinţa asupra acestora înseamnă preţuire şi continuitate. Îndatorire patriotică, dar şi prilej de sărbătoare. Cu alte cuvinte, argumente incandescente împotriva uitării.

Viorel Sâmpetrean

1859-1985

O experienţă fericită

VOINŢA NAŢIEI (scenariu şi regie : Nae Cosmescu) a fost, într-o anume privinţă, un spectacol exemplar. Obişnuiţi cu piese şi scenarii în care era accentuată latura sentimentală a evenimentului istoric al Unirii din 1859, am fost, iată surprinşi de acest colaj de mărturii, documente, procese verbale, extrase din presa vremii, versuri, cîntece din epocă. Nae Cosmescu a avut drept ţel o reconstituire cît mai fidelă a alegerii ca domn în Moldova şi în Muntenia a lui Alexandru Ioan Cuza şi, cu efortul documentaristului, cu rigoarea şi cu fidelitatea cercetătorului de arhivă a prezentat pe micul ecran tot ce a fost mai semnificativ, mai adevărat în această alegere. Am auzit astfel, fie şi fragmentar, discursuri ale unor mari personalităţi politice ale momentului, ori ale unor promotori ai Uniunii care s-au pierdut odată cu trecerea timpului ; am ascultat cu emoţie versurile spontane dedicate înfrăţirii românilor la Iaşi şi la Bucureşti ; am „citit", odată cu interpreţii, presa vremii, întîmpinările cele mai vii, cele mai calde născute în febra momentului istoric ; l-am văzut pe Alexandru Ioan Cuza (în interpretarea de excepţie a lui Costel Constantin) emoţionat, rostindu-şi crezul său politic, unind în jurul candidaturii sale forţele cele mai progresiste din cele două adunări surori. Desigur, nu am vrea să se înţeleagă că am fi împotriva pieselor de teatru cu subiect istoric. Preferăm doar creaţiilor slabe, atît ca valoare documentară, cît şi ca valoare artistică, asemenea scenarii — document, fără ambiţii artistice, dar emoţionante prin ele însele. De aceea, credem că experienţa aceasta fericită trebuie repetată, mai ales cu prilejul unor asemenea evocări. Privit din acest unghi, evenimentul istoric apare, prin rememorarea lui în acte şi documente, mai viu, mai convingător, mai apropiat de înţelegerea modernă a istoriei.

Iulian Neacşu

Unirea în conştiinţa europeană

Unirea Principatelor, rod al străduinţelor româneşti, rezultat al energiei, tactului şi priceperii politice, a prilejuit numeroase ecouri în presa străină cît şi în rapoartele diplomaţilor, interesaţi să informeze cu exactitate guvernele pe care le reprezentau. Cabinetele diplomatice şi politice ale continentului, ca şi opinia publică, au urmărit cu atenţie chestiunea românească din momentul în care aceasta, mai ales după 1855, a devenit un element de care depindea, în mare măsură, rezolvarea conflictului european. Întreaga diplomaţie a Europei, în funcţie de interesele pe care fiecare ţară le avea în această zonă, a acceptat sau respins ideea Unirii, dar în acelaşi timp i s-a analizat originea şi a încercat să-i intuiască implicaţiile. Mai mult sau mai puţin subiective, aprecierile diplomaţilor au totuşi unele puncte de vedere comune : rolul determinant al poporului român în alegerea propriului destin şi neputinţa puterilor Europei de a împiedica evoluţia firească a acestui popor care se dorea unit şi independent.

Intensitatea şi puterea mişcării de masă în favoarea Unirii, efect al participării întregului popor, a constituit pentru lumea europeană o veritabilă surpriză. Adoptarea moţiunilor unioniste de către cele două adunări naţionale a însemnat un prim fapt împlinit de care guvernele Europei au trebuit să ia cunoştinţă. Referindu-se la alegerile pentru adunările Ad-hoc, din Moldova şi Muntenia, ambasadorul Franţei la Petersburg, în raportul său din 11 octombrie 1857, adresat ministrului de externe Walewski, sublinia rolul revoluţionarilor de la 1848 în aceste alegeri şi remarca faptul că **„divanul valah este în totalitatea membrilor săi compus dintre exilaţii paşoptişti"**. Mai mult, diplomatul francez aprecia că evenimentele desfăşurate în Principate **„oferă o analogie cu cele întîmplate la 1789 în Franţa"**. O îngrijorare, de altfel justificată dacă avem în vedere în serviciul cui se afla, putem remarca în declaraţia diplomatului austriac Buol-Schauenstein, care, la 12 iunie 1857, **„a recunoscut că chestiunea Principatelor este de o importanţă foarte directă pentru Austria, este pentru ea o afacere de existenţă"**. Sensul real al doleanţelor româneşti, exprimat în cadrul celor două Adunări Naţionale, este cu precizie intuit şi de cabinetul rus în instrucţiunile trimise consului său la Iaşi, Giers, la 10 iulie 1857, în ele specificîndu-se următoarele : **Este inutil de a semnala importanţa acestui moment solemn ; a da administraţie naţională Principatelor înseamnă şi independenţa lor"**.

Naţiunea română a ştiut să influenţeze în mod hotărîtor, în direcţia aspiraţiilor sale, rezolvarea problemei Unirii prin soluţia dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza şi prin aceasta a pus Europa în faţa unui alt fapt împlinit, a unui act politic ce nu mai putea fi schimbat. Informaţii bogate se află în arhivele şi bibliotecile străine asupra acestui moment important din istoria românilor cît şi asupra celor şapte ani de domnie ai lui Cuza. Beclard, consul general al Franţei la Bucureşti, ocupîndu-se de acest **„semn manifest al dorinţei naţionale"**, în raportul său trimis ministrului de externe, scria : **„Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu totul naţională. Adaug, şi nu-mi va fi greu să demonstrez, că această manifestare devenise necesară"**. Henry Churchill, consul britanic la Iaşi, dovedind multă înţelegere faţă de aspiraţiile naţionale ale poporului român, exprimate prin alegerea lui Cuza, într-un raport al său din 6 ianuarie 1859, referindu-se la situaţia din Moldova, îi comunica lui H. Bulwer, ambasadorul englez la Constantinopol, că partidul unionist a dat dovadă de multă unitate şi fermitate iar **„participarea poporului a fost mare"**. Cuza, despre care consulul scria că a fost ales în unanimitate, are calităţi ce îl plasau **„deasupra oricărui alt candidat de pe listă, bucurîndu-se de reputaţia unui om onest şi drept"**. Duc de Montebello, ambasadorul Franţei în Rusia, adresîndu-se ministrului său de externe, la 6 februarie 1859, în legătură cu dubla alegere, afirma că **„ministerul de externe al Rusiei vede în această manifestare neprevăzută tendinţele unioniste care domină în Principate"**. Rusia a fost printre ţările care au aprobat Unirea Principatelor şi i-au recomandat lui Cuza prudenţă în actele sale. **„Nu-mi este necunoscut** — scria în raportul menţionat mai sus Duc de Montebello — **că prima impresie a cabinetului de la Petersburg era în favoarea respectului datorat expresiei voinţei naţionale : populaţia moldovlahă s-a pronunţat pentru Unirea Principatelor aşa cum majoritatea comisarilor puterilor europene au constatat în rapoartele lor. Dubla alegere a domnului Cuza în Moldova şi Muntenia este o strălucită mărturie a opiniei ei susţinută în conferinţele de la Paris de către Franţa şi Rusia. Ea confirmă convingerea că unirea acestor două provincii, dorită de ele, ar putea fi sancţionată de către puterile semnatare ale Tratatului de la Paris.**

Cu toate acestea unele dintre puterile europene nu vedeau cu ochi buni drumul pe care cele două ţări, prin propria lor voinţă, erau hotărîte să meargă. Austria şi Turcia erau două dintre ele. Prima a înţeles destul de repede că, odată unite, Principatele vor deveni punctul de atracţie al românilor aflaţi între graniţele sale. Că lucrurile stăteau aşa, ne-o confirmă consulul austriac la Iaşi, care, la 18 noiembrie 1859, îi comunica omologului său rus, Giers, că **„prinţul Cuza nu vizează nimic altceva decît să profite de circumstanţele critice în care se află Austria pentru a încuraja pretenţiile populaţiei româneşti din Transilvania şi Bucovina"**. Iar două săptămîni mai tîrziu, colegul său din Bucureşti, Eder, nota, la 30 noiembrie 1859, că românii nu se gîndeau numai la faptul realizat al unirii celor două ţări ci la crearea unui stat daco-român care să cuprindă pe toţi conaţionalii. Desigur aceste afirmaţii nu au rămas fără un anumit ecou, ecou amplificat şi de intenţiile declarate ale oamenilor politici români, încît pare justificată afirmaţia ambasadorului Franţei la Petersburg că şeful cabinetului rus, prinţul Gorceacov, „este **foarte preocupat de agitaţia spiritelor din provinciile creştine ale imperiului otoman şi de proiectele temerare ale colonelului Cuza"**. Cînd unirea a devenit un fapt împlinit, baronul Nothomb, ministrul Belgiei la Bucureşti, nota textual în acest sens : **„Dubla alegere echivalează cu Unirea Principatelor, iar unirea reprezintă independenţa lor, aceasta este ordinea ideilor la Constantinopol şi Viena"**. Că lucrurile erau judecate astfel se poate vedea şi din dialogul pe care reprezentantul Austriei la Paris, contele Apponyi, l-a avut cu soţia lui Napoleon al III-lea, imediat după alegerea lui Cuza şi în Muntenia. **„Principatele vor Unirea. Aceasta este voinţa naţională. Se vrea unirea"**, a afirmat soţia suveranului, la care replica diplomatului a venit cu următoarele cuvinte : **„Doamnă, vor independenţa şi pentru a ajunge acolo au votat pentru unire"**.

Una din principalele probleme care stăteau în faţa noului stat, după recunoaşterea dublei alegeri, era unificarea deplină a celor două principate. Domnitorul Cuza, în colaborare mai ales cu C. Negri, trimisul său la Constantinopol, a înţeles că pentru a realiza unirea deplină trebuie făcută o pregătire metodică. În acest sens, Cuza a alcătuit, în iunie 1860, un proiect de memoriu, destinat Porţii şi reprezentanţilor la Constantinopol ai Puterilor Garante, în care se demonstra necesitatea unirii instituţionale. Unul din oamenii politici ai vremii, prinţul Gorceacov, intuind semnificaţia doleanţelor româneşti remarca, la 19 august 1861, că **„Poarta se înşeală dacă crede că Principatele se vor opri la un guvern şi la o adunare unică, ele doresc unirea definitivă"**. Mai mult, un colaborator al său, ambasadorul Lobanov, afirma tranşant, la 16 octombrie 1861, că **„a accepta pretenţiile Principatelor înseamnă de fapt ultima etapă către independenţă"**. Un firman al Porţii trebuia să confirme adeziunea Turciei şi a celorlalte Puteri Garante la proiectul lui Cuza. Cîtă importanţă i s-a acordat acestui document se poate vedea clar din discuţia pe care C. Negri a purtat-o la Constantinopol cu prinţul Lobanov, discuţie consemnată în raportul ambasadorului francez la Petersburg, Fournier, adresat ministrului de externe Thouvenel, la 20 decembrie 1861 : **„Dl. Negri a exprimat toată recunoştinţa sa prinţului Lobanov pentru opiniile generoase pe care le-a avut în favoarea compatrioţilor săi în tot cursul discuţiilor. Dl. Negri i-a spus prinţului Lobanov că nu crede că Principatele vor fi satisfăcute de firman, şi că nu-i vor face o primire prea favorabilă"** şi lucrurile s-au întîmplat aşa cum prevăzuse diplomatul român. La 3/15 decembrie 1861 s-au deschis Adunările celor două principate, iar Al.I. Cuza a anunţat că se realizase deplina lor unificare şi că „Înalta Poartă, precum şi Puterile Garante au aderat la Unirea Principatelor". Prin expresia **„au aderat"** domnitorul evidenţia rolul naţiunii în realizarea Unirii. În acelaşi fel, al tendinţei de neatîrnare a statului român, trebuiesc înţelese cuvintele domnitorului din acelaşi mesaj : **„Unirea va fi aşa precum România o va simţi şi o va dori"**.

Realizarea Unirii n-a însemnat numai o ştergere de hotare între două ţări locuite de aceeaşi naţiune, avînd aceleaşi structuri politice şi sociale, constituirea statului naţional român a însemnat naşterea unui stat nou cu instituţii specifice statului modern.

D. Ivănescu

Reportajele Unirii

Ca scriitor e bine să citeşti, fie şi din cînd în cînd, pagini de reviste sau ziare vechi, îngălbenite de vreme, să cauţi în ele scrieri ale unor confraţi dispăruţi demult, date despre existenţa lor. Uneori le găseşti, de multe ori nu, căci ele coboară cel mai adesea într-un anonimat expresiv prin el însuşi, încărcat de parfumul timpului trecut, revelabil în stîngăciile articolului de ziar, în particularităţile cuvîntului, ale limbii.

Iată, bunăoară, epoca Unirii. A Unirii celei dintîi, de la 1859, care a pregătit atît de profund pe cea de-a doua, cea mare de la 1918. Care a pus temeliile statului român modern. Care ne-a dat Independenţa şi cultura ei, din veacul nostru de aur, cu Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Slavici...

Pe la 1859, în epoca Unirii celei dintîi, ziarele noastre străbătuseră deja aproape 30 de ani de existenţă. Modestele lor pagini aduseseră servicii imense în dinamizarea ideilor conştiinţei naţionale, în susţinerea progresului în toate domeniile, în combaterea inerţiilor şi a prejudecăţilor de tot felul. O structură informativă unitară realizată spontan de mişcarea evenimentelor poate fi depistată uşor în cuprinsul acestor ziare. Ştirile de la Bucureşti aveau o rezonanţă puternică în paginile gazetelor de la Iaşi şi Braşov şi invers, iar strategia luptei pentru unire desfăşurată cu strălucire de **Steaua Dunărei** a lui Mihail Kogălniceanu influenţa puternic conştiinţele vremii. Pornind de la asemenea constatări nu este greu să descoperi în paginile acestor ziare şi stările mai complexe ale unor mărturii de epocă dintre cele mai emoţionante, care au darul minunat de a ne aduce lîngă izvoare şi a ne lăsa să sorbim — cum ne învaţă mereu tovarăşul Nicolae Ceauşescu — din apa lor proaspătă, pururea reîntineritoare.

Ar fi încărcat de semnificaţii pentru multiple domenii de activitate dacă, pe baza acestor relatări ale ziarelor vremii, s-ar alcătui un documentar amănunţit al marelui eveniment, după modelul celui realizat de către G. Ivaşcu pentru o sferă mult mai largă în culegerea **Reflector peste timp** (din istoria reportajului românesc, I, 1829—1866). Iată, spre pildă, ziarul **Patria** de la Iaşi, din 26 ianuarie 1859. Consemnînd bucuria cu care populaţia capitalei Moldovei primea ştirea dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza la Bucureşti, îşi intitula scurtul reportaj cu acest titlu de epocă dar şi răsunător peste veacuri : **Vivat România unită şi suverană !** Într-adevăr, suveranitatea naţională este la noi, poate mai mult ca oriunde în lume, un rod minunat al Unirii. Expresia primei sale manifestări hotărîte, peste sofisticările tratatelor internaţionale referitoare la problemele noastre de atunci, era însăşi alegerea lui Cuza în dubla calitate de domn al celor două principate : Moldova şi Muntenia. Pe lîngă manifestarea „cu torţe şi bandiere" ce „au petrecut piaţele şi stradele capitalei" Moldovei, reporterul anonim consemna, după cum vedem, şi ceea ce ne-a dat mai de preţ marea generaţie a Unirii, şi anume, conştiinţa îngemănării organice a celor două idei pilot ale existenţei noastre moderne : Unirea şi Suveranitatea naţională.

Dacă pentru răspîndirea „novelelor" şi a „depeşelor telegrafice" de la Bucureşti la Iaşi era nevoie, cu mijloacele de comunicaţie de atunci, de două zile, pentru sosirea cu poştalionul a deputăţiei trimise la noul domnitor au fost necesare cinci zile. Această deputăţie a prezentat oficial „actul de alegere din partea Adunării din Bucureşti", a cărui „cetire s-au urat cu o salvă de 101 lovituri de tun şi cu aclamaţii entuziastice" (**Patria**, 2 februarie 1859).

Ziarul **Românul** care ţinea la curent cititorii săi cu desfăşurarea evenimentelor Unirii, relata în numărul din 29 ianuarie 1859, bucuria primirii la Bucureşti a delegaţiei moldovene ce mergea spre Constantinopol să confirme dubla alegere a lui Cuza, exprimîndu-şi regretul că la banchetul dat în cinstea primirii ei nu venise nici un consul străin „căci ar fi avut dovada cea mai pipăită că nici o putere omenească nu va mai putea în viitor despărţi ceea ce este unit pentru eternitate". Corespondentul anonim al **Foii pentru minte, inimă şi literatură** din Braşov relatînd despre evenimentul Unirii, făcea această mărturie de conştiinţă : „Faptul este atît de mare, bucuria atît de clocotitoare încît pana tremură în mîna mea şi o las".

O relatare reportericească foarte vie, încărcată de amănunte semnificative, a celor 3 zile de tensiune politică extraordinară din Bucureşti, zile care s-au încununat cu dubla alegere a lui Cuza şi pecetluirea Unirii, realiza în mai multe numere ziarul **Steaua Dunării**. Corespondentul anonim din Bucureşti insistă asupra faptului că desfăşurarea lucrărilor Adunării Elective de pe Dealul Mitropoliei s-a petrecut în prezenţa unor mari mulţimi de oameni, că atunci cînd forţele reacţionare au încercat să dea un alt curs evenimentului, au apărut „urlete şi vociferări înfricoşate" ale mulţimilor de afară, care „vor să spargă uşile clopotniţei şi cer să se tragă clopotele", că pe „bariera Colentinei" au sosit „vro două mii de ţărani" care au dezarmat şi legat „28 de dorobanţi" ai căimăcămiei ce căutaseră să-i oprească din drum, că „şi-n a treia zi poporul e tot în picioare", iar planurile reacţiunii au fost dejucate în mod strălucit. „Consulii puterilor streine", notează reporterul anonim, „nimeni pînă-n a opta zi, nu credea că Adunarea va face alegerea domnului". Cînd aceasta s-a anunţat în sensul celor dorite de mulţime, „porţile Mitropoliei se deschiseră şi poporul se aruncă înlăuntru cu miile strigînd : Cuza, domn ! Ura, Cuza !".

La încheierea zilei de 24 ianuarie 1859, care a marcat acum 126 de ani marele eveniment al Unirii, martorul ocular anonim al ziarului **Steaua Dunării** nota că „o dulce ploaie prevestitoare de abundanţă şi prosperitate începu a curge. Poporul, în delirul său frenetic... fără a se supăra pe ploaie, aprind torţele şi, cu muzica militară în mijloc purced pe uliţă. Toate casele publice şi private se iluminează. Lăutarii, în toate părţile. Oştirea cu puştele de-a umere, amestecată printre popor, se bucură de fericirea generală. Astfel, poporul cu muzica, cu miliţia, cu faclele aprinse s-au purtat pe toate uliţele... jucînd Hora Unirei pe la toate răspîntenile".

Două dintre amănuntele acestei relatări reportericeşti urcă parcă de-a dreptul în simbol : **„dulcea ploaie" prevestitoare de rod** şi **„Hora Unirii" jucată la toate răspîntiile**. Dacă „dulcea ploaie" de la 24 ianuarie 1859 coboară simbolul Unirii în adînc, de unde fertilizează la nesfîrşit gîndirea generaţiilor acestui popor, Hora Unirii jucată la toate răspîntiile istoriei noastre urcă mereu acest simbol într-un azur fără margini. Ea leagă marele moment al Unirii de la 24 ianuarie 1859 de bucuria noastră de a fi, de conştiinţa unităţii indestructibile a poporului român.

Şi iată, parcă acum înţeleg de ce dintre toate evenimentele de seamă ale istoriei noastre, acesta îmi apare ca fiind cel mai încărcat de seninătate, de lumină, de bucurie.

Dumitru Bălăeţ

Unirea din veac

Urmare din pag. a 4-a

tul că românii din teritoriile aflate sub stăpînire străină au participat la efortul de război al fraţilor lor din România confirmă nu numai unitatea de gîndire şi simţire a poporului român, peste graniţele fictive şi artificiale trase de marile imperii peste trupul unuia şi aceluiaşi popor, al uneia şi aceleiaşi patrii, ci şi hotărîrea sa de a acţiona cu forţe unite pentru făurirea pilonilor de granit pe care avea să se înalţe edificiul statului naţional unitar român.

1859, 1877 şi 1918 apar astfel ca verigile aceluiaşi lanţ de evenimente, aflate într-un raport de determinare istorică : fără temeliile puse de Unirea din 1859, independenţa din 1877 şi desăvîrşirea de la 1 decembrie 1918 nu s-ar fi putut înălţa marele edificiu al României socialiste.

Preluînd şi ducînd mai departe cele mai glorioase tradiţii ale luptei poporului pentru unitate şi independenţă, Partidul Comunist Român, înfăptuind o largă coaliţie a forţelor patriotice naţionale, a organizat şi condus cu succes, acum 40 de ani, revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, care a deschis poporului român calea edificării unei vieţi noi, a cuceririi deplinei independenţe a ţării, făuririi unităţii de nezdruncinat, pe baze socialiste, a statului român.

Cu firească mîndrie, poporul român consideră că pe calea consolidării neîntrerupte a unităţii sale naţional-statale, perioada ultimelor două decenii — de cînd la conducerea destinelor naţiunii noastre se află tovarăşul Nicolae Ceauşescu — este cea mai bogată în împliniri. Tot ce s-a întreprins şi înfăptuit în această epocă, denumită pe drept cuvînt „Epoca Nicolae Ceauşescu", s-a realizat cu exemplară consecvenţă spre cimentarea unităţii naţiunii noastre socialiste, pentru întărirea frăţiei tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate. O atare politică clarvăzătoare îşi are izvorul în gîndirea şi acţiunea cutezătoare, novatoare ale celui mai stimat şi iubit fiu al României, patriot înflăcărat şi revoluţionar consecvent, cîrmaciul încercat al partidului şi al ţării, personalitate de frunte a mişcării comuniste şi internaţionale, stegarul unităţii, suveranităţii şi libertăţii popoarelor, salvgardării păcii în lume, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Evocînd astăzi evenimentele petrecute acum 126 de ani, în condiţiile cînd întregul nostru popor este mai unit ca oricînd în opera de făurire a unei noi Românii, ne vin în minte cuvintele pe care marele bărbat de stat Mihail Kogălniceanu le adresa domnitorului Al. Ioan Cuza : **„La vremuri noi, oameni noi. Fii dar omul epocii tale"**. Înţelepciunea coborîtă din milenii, îmbogăţită prin experienţa secolelor de luptă pentru păstrarea fiinţei naţionale şi a gliei străbune a conferit poporului român capacitatea de a-şi alege omul de glorie la vreme de glorie. Alegîndu-l pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu pentru a-i conduce destinele, poporul român a ales omul epocii noastre, care a învăţat din tradiţia istoriei şi făureşte istorie, care personifică idealurile şi năzuinţele poporului român şi se contopeşte întru totul cu istoria contemporană a ţării, cu măreţele ei realizări, cu viitorul României.

TEMEIURI

De cite ori mă duc cu ochiul minții spre timpii de demult, de cite ori înconjur cu pasul stema țării la scară reală, briul ei de dragoste și foc, gindul mi se oprește de fiecare dată, în odihnă și echilibru fragil, pe Tricolor, ca o pasăre căutindu-și puteri pe o antenă de veșnicie și speranță. Și de fiecare dată mă întreb : de unde cele trei culori? — dacă nu din inima noastră, această nemaipomenită tulpină pe care veșnicesc cele trei spice de griu : muntean, moldav și transilvan. Și plec apoi, din nou — cu gindul, cu pasul — pe urcușul anevoios și sfint al celor trei spice.

Sus, în Cetatea de Scaun a Sucevei, am auzit orologiul din centrul orașului bătind acordurile tulburătoarei melodii a lui Ciprian Porumbescu — „E scris pe tricolor unire". Ascultindu-i bătaia maiestuoasă, m-am întors cu gindul la timpul cind studentul Porumbescu Ciprian compunea la Viena, pentru Societatea „România jună", un imn menit să exprime crezul dintotdeauna al românilor de pretutindeni : „Unire-n cuget și-n simțiri". Și mi-am amintit că această societate organizase serbările de la Putna, în memoria marelui Ștefan Voievod, și că tot ei îi revenise înalta cinste de-a fi tipărit, în cunoscutu-i almanah, „Luceafărul" — poemul fundamental al celui ce i-a fost suflet și conștiință, Mihai Eminescu, de la a cărui naștere am aniversat zilele acestea 135 de ani.

Aceste episoade aveau să se implanteze trainic în istoria noastră, sub semnul nobil al poeziei și muzicii românești, al mistuitorului sentiment patriotic, constituindu-se intr-unul din înaltele temeiuri ale Unirii.

Jos, în Țara Munteniei — mai zisă și Românească, spre a nu se pierde cumva știrea despre simburele ființei noastre — străjuiește Cetatea de Scaun a Tirgoviștei, cu cei 33 de voievozi rezidați aici, de la Mircea cel Bătrin la Vlad Dracul, Vlad Țepeș, Neagoe Basarab, Petru Cercel, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu. Turnul Chindiei, cadran solar înfipt peste timp și istorie, înclină ușor dimineața spre amiaza fierbinte a patriei. Învăluite în purpură, pe pinza vremii se petrec umbre vii, de demult. Peste teascuri de istorie se apleacă oameni de inimă, iar din mina lor ies înțeleptite primele foi românești, așa cum le-au descurcat dumnealor Macarie și Stoica Ludescu, Radu Popescu și stolnicul Constantin Cantacuzino, Radu și Constantin Greceanu. Și mai răsar din umbra Turnului Chindiei chipurile Văcăreștilor — Ienăchiță și Iancu și Alecu și Nicolae — și sună trimbița redeșteptării naționale Cârlova și Eliade și Grigore Alexandrescu...

Ies cu toții din pinza vremii și vin către noi, către clipa prezentă a istoriei, constituindu-se și ei — și opera lor — în contraforții acelorași înalte temeiuri ale Unirii.

În chiar mijlocul țării, acolo unde bate puternic inima ei de foc, se înalță cealaltă Cetate de Scaun a neamului românesc, Alba Iulia, stringind pămintul în juru-i roată, cu Horea — trup și credință — zidit în spițe și cu mulțimea laolaltă. Cetatea — privind maiestuos, de la înălțimea istoriei, peste întinderile de grai românesc. Mulțimea — cea care și-a urmat dintotdeauna eroii, voievozii, sacrificindu-se alături de ei și renăscind de fiecare dată mai dirză, mai puternică, mai călită în nestinsa aspirație de dreptate națională și socială.

Alături, sceptru în mina Albei Iulii — Blajul, cu recunoscutele sale cetăți de carte, locul unde „ceasul bate mai presus de vreme", căruia vizionarul adolescent de 16 ani — care avea să devină cea mai înaltă expresie a poeziei românești, Mihai Eminescu — i se adresa, transfigurat de emoție : „Te salut din inimă, Romă Mică !".

Și ea, Alba Iulia, și sceptrul său, Blajul, sint tot atitea temeiuri ale Unirii.

Trei culori, trei spice de griu răsărite pe aceeași tulpină a inimii. Albastru— din albastrul Voronețului. Galben — din imensitatea văratecă a Bărăganului. Roșu — din flamura Memorandiștilor.

Sau să numim încă o dată cele trei țări surori — Muntenia, Moldova și Transilvania — tinere fiice ale Daciei, cu numele și fapta a trei voievozi : Mircea cel Bătrin, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara ; trei voievozi care la Alba Iulia înseamnă un singur domn — Mihai Viteazul.

Dar vicisitudinile istoriei au făcut ca aceasta să rămină, în continuare, încă multă vreme, un vis de aur. Mulțimea însă — și eroii ei — au impus, în propria devenire, trepte peste care nu se mai putea trece : 1859 — Unirea de sub domnul Alexandru Ioan Cuza ; 1918 — Marea Unire, formarea statului național unitar român. Cel mai înalt promontoriu pe care a fost înălțat stindardul tricolor.

Tricolorul. Căutind cele trei culori, ne căutăm pe noi înșine. Găsindu-le în stemă, ne aflăm ca popor, ca națiune. Popor fiind, ne trăim viitorul, urcindu-ne stema în conștiințe. De aici și pină la eternitate nu mai este nici măcar un pas : cuvintul intră în istorie, clipa în veșnicie, veșnicia în noi — și astfel putem merge mai departe.

Trei culori, o stemă, un popor. Roșu, galben și albastru. Aceleași culori în stemă, aceleași în popor.

...Dar să revenim, încă o dată, sus, în Cetatea de Scaun a Sucevei și să murmurăm împreună, în același timp cu tulburătoarele acorduri melodice :

„E scris pe tricolor unire
Pe roșul steag liberator
Prin luptă, sub a lor umbrire
Spre comunism urcăm în zbor".

Efluviilor orologiului — care din acest colț de țară își revarsă sunetele asupra întregii Românii — le auzim, le înțelegem astfel și mai limpede mesajul — în care ne regăsim cu toții. Cu el trecem astăzi pe sub bolta sărbătorească a zilei de miine.

Ion Andreiță

Pavel Bucur : Proiect pentru Monumentul brigadierilor

Civilizație românească

Urmare din pag. I

cidentale, întrucit inima Byzanțului era mai aproape de noi în timp și spațiu. Iată cei 25 de ani de liniște și înflorire ai stăpinirii lui Constantin Brâncoveanu, precursor al despotismului luminat care avea să fie trăsătura fundamentală a întregului secol XVIII european. Ne mai putem gindi, desigur, la epoca inaugurată de Alexandru Ioan Cuza, ca și la aceea cuprinsă între 1919 și 1939, cind creativitatea românească a atins cote impresionante. Dacă vom cerceta cu atenție toate aceste perioade vom vedea că, în pofida deosebirilor de condiții, formă și structură, esența rămine aceeași, iar geniul nativ românesc și-a urmat marșul spre autodeterminare. Firul roșu al unei trăsături comune a străbătut toate aceste epoci, fertilizindu-le, conferindu-le însemnele de noblețe și durată ale Idealului. Este vorba despre **iubirea de țară,** sentiment care a dominat nu numai aspirațiile noastre pur politice, spre Independență și Unitate, ci și pe acelea de propășire materială și spirituală. Priviți ce mișcător ne grăiesc peste veacuri „Pildele filozoficești" tipărite în Tirgoviștea anului 1713 : **„Are datorie fiecare, ori cu ce mijloc ar putea, să facă folos Patriei lui, pentru că ea îi priește și-l hrănește, îl cinstește și-l păzește".** Și tocmai pentru că sint foarte românești, purtind sămința unui specific inconfundabil, marile noastre creații se înscriu într-un circuit universal, sporind zestrea de valori a umanității cu fulgerul de iluminare al unui popor-unicat. Puterea de creativitate a acestui popor este fără margini, iar filoanele ne apar nesecate. Între fintina subterană de secol VI e. n. de la Sucidava și Canalul Dunăre — Marea Neagră diferența este numai de proporții și mijloace : inventivitatea rămine aceeași, ca și harul de a zămisli.

Pentru cine știe să pătrundă în miezul fenomenelor este limpede că cel de-al IX-lea Congres al Partidului era pregătit și vestit de permanențele noastre istorice. Echivalentul lui în trecutul patriei, (păstrind proporțiile, firește) poate fi pătrunderea lui Mihai-Voievod în Alba Iulia, sau Proclamația de la Padeș a lui Tudor, pentru că toate înseamnă pași importanți pe calea afirmării mindriei naționale. Nu este deloc întîmplător că una dintre primele Cuvîntări ale tînărului conducător al românilor a fost aceea din 7 mai 1966, document programatic prin care s-au pus bazele istoriografiei noastre noi, s-a procedat la reintronarea în drepturi a trecutului național, s-a afirmat „datoria vieții noastre" (cum ar fi spus Pârvan) de a fi la înălțimea jertfelor înaintașilor. Era un glas nou în agora țării, era un sunet profund și tulburător, care vibra parcă la imputernicirea istoriei trecute și viitoare, era un tunet cum nu mai cunoscuse bolta patriei.

Gloriosului său jubileu, aniversării a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., le închinăm serialul de față, menit să ofere, mai ales tinerei generații, motive de meditație privind Renașterile perpetue ale României, Epocii de adînc patriotism pe care a inaugurat-o și o întruchipează **tovarășul Nicolae Ceaușescu.**

O emblemă nepieritoare

Urmare din pag. I

astăzi nemailuptind unde și unde, cite un popor răsleț, pentru libertatea proprie, astăzi se străduiesc toate, din răsputeri, să ajungă pe platoul de lumină al libertății. Esențială a fost însă, pentru noi, pentru români, în acești ultimii douăzeci de ani de strădanii și de strălucite afirmări, regăsirea Patriei, regăsirea și înțelegerea ei, aducerea în prim-plan a trecutului ei de luptă, fapte și împrejurări determinante, care nu pot fi desfăcute, în nici un fel, de numele președintelui Nicolae Ceaușescu, omul politic de mare pregnanță, care a înțeles, la timp, cit e de importantă această regăsire, această reevaluare a propriei măreții naționale, mai ales într-o vreme de răscruce, în cuprinsul căreia convertirile forțate și cotropirile pretins eliberatoare, diversiunile politice și hărțuirile economice șubrezesc popoare întregi, șubrezind astfel lumea, fiindcă lumea nu poate fi puternică decît prin tăria tuturor popoarelor. Vor trece anii, prezentul nostru va deveni trecut, cu toate ale lui, cu cele bune și cu cele rele, cei de miine ne vor judeca într-un fel sau altul, cu îngăduință sau cu asprime, neputind însă să nu recunoască importanța crucială a regăsirii de care vorbeam, al cărei inițiator, al cărei dirz și lucid propagator a fost și este președintele Nicolae Ceaușescu, patriot între patrioți, român între români și om între oameni, fiindcă niciodată, nici măcar din întimplare, dragostea domniei-sale față de Țara care l-a vădit nu a cunoscut fisura vrăjmășiei, fiind logodită, dimpotrivă, cu un autentic spirit de toleranță și de înțelegere între oameni, umanismul nostru, străvechea noastră omenie cunoscind în acești ani noi și iradiante străluciri. Atita numai dacă ar fi făptuit, atita dacă s-ar săvirși astăzi, aicea, la noi, și încă ar fi destul pentru nemurirea unei epoci, fără a mai vorbi, așadar, de marile construcții ale acestei epoci, de ceea ce am edificat și edificăm, ridicind numele acesta cuprinzător și fascinant — **România** — în lumina celor mai înalte speranțe, asigurindu-i astfel dăinuirea, scriind pe dunga acestui veac de oțel și de scrum, cu litere roșii cum e purpura propriului nostru singe, numele președintelui nostru — **Nicolae Ceaușescu** —, al cărui destin s-a împletit pentru totdeauna cu destinul bunului și viteazului nostru popor.

Din inimă — urare

Urmare din pag. I

rile sale de cea mai înaltă calitate etico-morală, de exemplul său personal — cel mai minunat exemplu de dăruire totală pentru fericirea patriei și a harnicului, talentatului, demnului ei popor. Exemplul suprem de conștientizare a încrederii în forțele strins unite și frățești ale națiunii române, a nemărginitei sale dorințe de pace, de bună înțelegere cu celelalte popoare și națiuni ale planetei Pămint.

Cutreier țara mea în lung și-n lat — o pornesc la drum din nou la acest început de an cu deosebitul sentiment că, deși mi-a devenit o obișnuință să descopăr pretutindeni noul, mă vor întimpina noi înfăptuiri minunate, voi putea să fiu martora unor realizări mărețe, prevăzute de Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român. Voi putea fi pe mai departe o mică părticică a acestei mari familii frățești — națiunea României socialiste — strins unită într-o singură voință, un singur țel, o singură forță în jurul partidului, în jurul conducătorului iubit, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru neasemuitele frumuseți ale patriei mele, pentru drepturi egale la vise și înfăptuiri, pentru demnitate, omenie — din inimă mulțumiri conducătorului partidului și statului român. Spre noi victorii să ne conducă, înaltul său exemplu să ne lumineze calea revoluționară spre comunism !

Tovarășului Nicolae Ceaușescu, din inimă : La mulți ani !

Al patriei erou

● Cu prilejul aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la Agenția română de presă — AGERPRES — a avut loc o manifestare omagială în cadrul căreia a vorbit scriitorul Nicolae Dragoș.

Cu această ocazie au fost evocate bogata activitate revoluționară, personalitatea politică proeminentă, deosebitele contribuții în dezvoltarea societății românești, aportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la crearea unui climat de pace și colaborare în lume.

De asemenea, în acest cadru festiv, a fost prezentat filmul intitulat „Al patriei erou între eroi".

La manifestare au fost prezenți ziariști de la Agenția română de presă — AGERPRES —, numeroși invitați.

Vasile Brăiloiu

Omagiu pentru-al țării președinte

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei Republicii Socialiste România, a organizat o manifestare culturală în orașul Breaza în cinstea aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele țării. Cuvintul de deschidere a fost rostit de tovarășul Spiridon Mușat, secretarul cu propaganda al comitetului orășenesc al P.C.R., care a subliniat importanța evenimentului. A luat apoi cuvintul prof. George Mărăcineanu, care a zugrăvit un tablou al vieții culturale, cu bogate tradiții istorice, a orașului Breaza, iar elevii Corbeanu Roxana, Scripcă Jeanina și Stanciu Dina, membri ai cenaclului „Aripi" din localitate, au citit versuri patriotice. În partea a doua a manifestării culturale, prof. dr. docent Gheorghe Marinescu-Dinizvor a prezentat comunicarea „Istorie și destin" și a citit versuri patriotice din volumul său „Pururea", iar poeții Ion Tudor și Valentin Deșliu au citit, de asemenea, versuri din ultimele lor volume. În încheiere a luat cuvintul scriitorul Ion Potopin, secretarul cenaclului literar „G. Călinescu", care s-a referit pe larg la semnificația sărbătorii de la 26 ianuarie.

București, Piața Unirii

La Iași, oho, la Iași, fiecare fiu al **dulșelui** tirg te va lua de mină și te va purta prin oraș ca să-ți arate citu-i de mindru și ce de locuri minunate sint înscrise în inima, sufletul și cugetul românului, căci Iașul, știe toată lumea, respiră istoria deodată cu aerul ; la Focșani, piatra de hotar și locul unde Milcovul s-a fost secat dintr-o sorbire reprezintă centrul urbei și-un frumos monument reprezintă punctul de atracție pentru cei ce ajungind aici, pasionați de fotografii-amintiri sau de filatelie, îl vor căuta în imaginea unui aparat foto sau a unei vederi color ; Craiova îți va vorbi întii despre cel dintii, adică despre banul Craiovei care-a înfăptuit prima dată o Unire a românilor, ajungind firesc la celebrul tablou al lui Aman „Hora Unirii" la Craiova ; chiar și Rimnicu-Sărat își are povestea lui pentru că în drumul spre București la o trecere prin vad caleștii lui Cuza i s-a fost înecată o roată și rimnicenii degrabă o schimbară și nu uitară locul și trecerea Domnului ; și, desigur, și alte locuri și localități păstrează cu sfințenie urma istorică trasată în urmă cu 136 de ani și legendele și adevărurile istorice se împletesc pină la frumoasa osmoză, dar cel mai important lucru este neuitarea.

Bucureștiul, frumos și ciudat, care-și învăluie adolescența și tinerețea într-un mister cu atit mai atrăgător cu cit din cind în cind răzbat dinspre el semne-trasoare sub forma aluziilor, nu face notă discordantă față de celelalte orașe și kilometrul său zero, centrul deci, și l-a fixat pe locul unde și bucureștenii au desfășurat Hora Unirii și au dat numelui atit de frumos pieței cu flori un nume la fel de frumos dar mai de rezonanță : Piața Unirii. Piața cu flori desemna o realitate de fapt, Piața Unirii însemna o realitate de drept, iar istoria nu avea să treacă nepăsătoare și fără urme tocmai pe aici, prin acest oraș care avea să devină capitală și mai apoi simbolul românilor de pretutindeni căci doar așa apărea scris pe „Tribuna" clujeană : „Soarele tuturor românilor de la București răsare" !

Locul pare să fi fost foarte bine ales căci de mai bine de o sută de ani „Unirii", cum îi zic mai degrabă bucureștenii nu foarte pedanți în ceea ce privește titulatura, este un spațiu al întilnirilor, al punctului de referință, al interesului, mai ales al celor ce nu au șansa să fi devenit bucureșteni cu 2—3 ani în urmă. Drumurile toate duc la „Unirii", reperele sint în funcție de „Unirii", tramvaiele se schimbă, merg sau se intretaie la „Unirii", mai nou și metrourile se încrucișează la Unirii, și chiar dacă vei fi avind treabă de la Semănătoarea la Republica, de la Cringași la Berceni, obligatoriu vei trece prin „vama" Unirii. Jos, în stația de metrou, sau sus, de jur-împrejurul pieței, vei afla o aceeași agitație, o aceeași lume, vorbind ardelenește, moldovenește, oltenește, cu toți înțelegindu-se de minune, că-i bai mare cu orașu ista, mare di tăt, și dacă n-ai pe cine întreba chitești pe cineva care-ți pare ție cunoscut, di prin Roman sau Vaslui, tot di pi-acolo, și afli. De fapt, și lăsind șaga, bucureștenii înșiși, ocolind o vreme zona, sau subtraversind-o, nu au prea băgat de seamă cit de spectaculoasă schimbare se petrece aici și orgoliul bucureșteanului s-a frint cu totul cind luat de acasă de copil, acesta nu a vrut nici în parcul Cișmigiu, nici la Șosea, nici la „ceas" — prin centru adică, ci pur și simplu a vrut să vadă metroul, să vadă și să se plimbe cu metroul. Așa că soarele care apune doar pentru a răsări din nou, și bucureșteanul s-a întors la matcă, adică în piața Unirii și a realizat cit de firesc intră în viața oamenilor o realizare care nu-i la îndemina oricui. Și a mai realizat că în continuare Bucureștiul are un centru bine stabilit, clar delimitat, de unde pornesc celelalte orașe (căci ce poate fi un cartier precum Balta Albă—Titan cu 300 000 de locuitori decit un veritabil oraș ?), noi nouțe, bine tocmite, așezate frumos, și ele avind centrul lor. Dar inima orașului continuă să pulseze de aici ; de la kilometrul zero și desigur că un om foarte înțelept ar putea sesiza aici nu numai un fapt istoric concret, dar și o metaforă : București, Piața Unirii, adică inima orașului ca o inimă a țării. Nu-i foarte originală metafora dar are atita adevăr încit, asemenea unui loc devenit al tuturora, să o acceptăm și să iubim, mai ales, frumusețea celor conținute de ea, chiar mai mult decit învelișul sonor.

Constantin Stan

PROBABIL/POSIBIL

Reviste, suplimente, fanzine

În cele ce urmează voi recenza citeva publicații periodice legate de literatura SF. Nu toate sint ultime apariții. Dar chiar referindu-mă numai la numere ceva mai vechi, voi reuși, presupun, să ofer o anumită imagine asupra unei problematici.

Quark 39 (octombrie-noiembrie 1984). O foaie volantă multiplicată de cenaclul cu același nume din Iași, sub egida Consiliului U.A.S.C. din Centrul universitar și a Casei de cultură a tineretului și studenților din Iași. Sint oferite știri menite să îi intereseze pe amatorii de literatură SF (Ion Hobana intenționează să realizeze o antologie a „noului val" al anticipației românești ; revista „Astra" a tipărit o povestire SF, după ce în prealabil a premiat-o ; un nou cenaclu SF este pe cale de a lua naștere la Focșani ; alte cenacluri se ivesc prin diferite părți ale țării ; la cenaclul „Flacăra" se cintă pe texte SF etc.). Apar și știri în legătură cu editări și premii SF din străinătate.

Quark 43 (decembrie 1984). Anunțul (umoristic, dar și serios) al unui revelion al „fanilor". Foarte interesantul algoritm al filmului de tip „horror science-fiction" (traducere și adaptare de Ion Doru Brana).

SF Contact (iunie-decembrie 1982). Buletin informativ de science-fiction, multiplicat, editat tot la Iași, sub aceeași egidă. Sint oferite numeroase contribuții critice. Doru Pruteanu semnează un text foarte serios (pe alocuri învecinat chiar cu obscuritatea) intitulat „Ideo-logie sf" încercind să asezoneze unele dintre achizițiile recente ale teoriei literare. O bogată rubrică de recenzii (semnează Adrian Rogoz și Doru Pruteanu). „Bibliografii comentate" de Mircea Opriță reamintește, cu precizări utile, o serie de contribuții critice apărute în diferite publicații. Ion Doru Brana (un adevărat campion al traducerilor din limba engleză) publică un prim fragment al cărții lui Frank Herbert, „Dune", precum și o relatare despre premiile „Hugo", cu o listă adusă la zi.

Holograma. Supliment SF al revistei „Dialog". Apărut în iulie 1983 la Iași. O revistă în toată regula, tipărită în bune condiții grafice. Semnează : Adrian Pătruț („Modelul informațional — holografic ale structurilor materiale" — un text foarte incitant, de speculație științifică). Apoi : George Ceaușu și Dan Merișca („Certuri de familie", fragment din romanul „Îngerul și manechinul"), Mihail Grămescu („Pantanathia"), Silviu Genescu („Uși deschise"), Mihai Nasta („Un accident al phytonoosferei"), Ovidiu Bufnilă („Strada Cosmos"), Dănuț Ungureanu („La frontierele cunoașterii"), — proze de bun nivel. Mai sint publicate traduceri ale unor texte semnate de Clifford D. Simak, Ray Bradbury, Henri Gougaud, Stanislaw Lem, Alfred E. Van Vogt, E. C. Tubb. Un gest obsecvios este așezarea numelor de autori străini imediat sub titluri, iar a celor autohtoni la urmă, după încheierea textului.

Sflash, nr. 2/1984. Fanzin cu o grafică îndrăzneață și atrăgătoare. Corpul de literă foarte mic face lectura destul de dificilă, obositoare. Multe benzi desenate, cu efect umoristico-inviorător. Fanzinul este editat de U.A.S.C. Universitatea din Craiova și de Casa de cultură a studenților din aceeași localitate. Texte de popularizare științifică („Nave cosmice. Proiecte 2000", „Dialog"). Informații despre filmul SF. Relatare despre un plastician atras de SF. Debut, atestind dezinvoltură : „Nemuritorii" de Daniel Cristian Dumitru. Alt debut : „Cobai" de Ștefan Dumitrașcu. Umor. Caricatură. Traduceri de Viorel Pirligras (Graham Door).

Omicron 3. Fanzin realizat de patru cenacluri din Craiova. Semnează : Aurel Cărășel, Mădălin Popescu-Neculce, Niță Dodo, Laura Ivanovici, Foamete Dan, N. D. Fugaru, Joe Holdeman (traducere de Paciuga Liviu), Roald Dahl (traducere de Marian Mirescu), Cezar Baltag, Ștefan Roman, Constantin Veronica, George Cuca, Antipa Croitoru, Emilian Mirea, Ana Lucia Mirea, Ioan Lascu, I. Anastasia, Titus Filipas, Ioan Ilie Iosif, I. Pătrașcu, Marian Mirescu. Fanzinul a fost realizat sub egida Comitetului Municipal U.T.C. Craiova și a Casei de cultură a tineretului, de către cenaclul „Henri Coandă".

Lectura acestor meritorii publicații te determină să te întrebi, totuși : de ce în Iași și în Craiova nu apare cite o singură revistă, dar excelentă ? Forțe, este clar, există.

Voicu Bugariu

REVISTA STRĂINĂ

● **O TRADUCERE ÎN LIMBA ENGLEZĂ** a marilor poeme ale lui Lermontov este analizată pe larg de David Bethea. Noua ediție a lucrărilor romanticului rus este datorată lui Anatoly Liberman. Articolul la care ne referim este interesant pentru că ia în discuție unele aspecte fundamenale ale problemei dificile pe care o pun echivalențele poetice într-o altă limbă. Citām unele considerații ale profesorului de la Universitatea din Wisconsin : „Aforismul cel mai cunoscut spune că trăsătura poetică a unei opere este tocmai ceea ce se pierde deobicei intr-o traducere. Traducerile poeziei lirice din rusește în engleză reflectă tocmai marile diferențieri dintre limbi. Limba rusă are flexiuni și în acest fel a păstrat foarte mult din calitatea sa melodică, îndeosebi în ceea ce privește rima, în timp ce engleza este în mod esențial o limbă lipsită de flexiune și în consecință trebuie să se bazeze pe imagini vizuale foarte precise, în dauna unui set de rime lipsite de valoare. Pentru a cita cel mai celebru exemplu, ne vom referi la o problemă legitimă, dar irezolvabilă : dacă Pușkin trebuie tradus în metrul său din original, încercind să-i păstrezi rimele, pentru că numai așa poți transmite esența poeziei sale, sau dacă trebuie să transcenzi metrul său, deoarece o asemenea traducere își asumă libertăți prea mari, folosind un lexic exact și un stil lapidar. Controversa în legătură cu forma și conținutul este veche ca vremea : este oare felul cum sună o poezie, elementul cel mai important, sau ceea ce spune, în mod literal, un poem, ar trebui să primeze ? Desigur, nu avem un răspuns pe deplin convingător. Cu toate acestea, traducătorii cei mai buni din Uniunea Sovietică au creat criterii de valoare de la care avem multe de învățat. Intre altele, aceste standarde afirmă că vocația unui traducător este tot atit de nobilă ca și cea a poetului însuși...".

● **DOUĂ LUCRĂRI FUNDAMENTALE** au fost dedicate de curind marelui dramaturg Mihail Bulgakov. Cea dintii este o monografie scrisă de Ellendea Proffer, iar cea de a doua se dovedește a fi mai degrabă un album fotografic consacrat vieții scriitorului. Albumul este datorat tot acestei mari specialiste în literatura rusă care este Ellendea Proffer. Referindu-se la aceste două contribuții, publicate de către celebra editură Ardis, Ronald Hingley scrie : „Un dramaturg atit de controversat era, desigur, adeseori deranjat de critici întotdeauna gata să facă carieră din exacerbarea unor rigori mai puțin estetice. Bulgakov a păstrat el însuși un întreg album din toate aceste murdării. (...) Această carte, cu toate scăderile ei, este desigur una dintre cele mai impresionante contribuții la studiile de literatură rusă, din ultimii ani. Este plină de înțelegere și sensibilitate, revelatoare în cea mai mare parte a ei. De asemenea este departe de a-l păzi de critică pe eroul ei, atunci cind acesta o merită".

● **ETERNA PROBLEMĂ A IDENTITĂȚII LUI WILLIAM SHAKESPEARE** este din nou readusă în actualitate prin marea monografie a lui Charlton Ogburn, **Misteriosul William Shakespeare. Mitul și realitatea,** publicată la editura „Dodd, Mead and Company". Ipoteza pe care istoricul literar o dezvoltă în aproape nouă sute de pagini este că marea operă pe care o atribuim astăzi dramaturgului din Stratford aparține de fapt celui de-al 17-lea Conte Oxford, care a folosit pseudonimul unui semianalfabet servitor de la Teatrul Globe din Londra. Contele de Oxford s-ar fi ascuns sub un pseudonim, datorită faptului că activitatea de dramaturg era compromițătoare pentru un aristocrat. Se știe însă că există unele mărturii contemporane lui Shakespeare, care atestă identitatea reală a dramaturgului. Ogburn le trece în revistă, încercind să le combată pe fiecare în parte. În cele din urmă, toate concluziile sale se bazează pe faptul singular că omul care se ascunsese după impresionanta activitate a dramaturgului nu este niciodată evocat de contemporanii săi. Într-o mare recenzie, Robert Giroux se referă în următorii termeni la această prostie întinsă pe aproape o mie de pagini : „Ce ne facem atunci cu acele cărți care afirmă că Shakespeare a fost pe rînd Francis Bacon, Chistopher Marlowe, Contele Derby, Sir Walter Raleigh sau chiar Regina Elisabeta I-a ? Ogburn admite că nu pot avea dreptate, și că numai el singur are. Și totuși, a fost incapabil să-l dezintegreze pe William Shakespeare sau pe Francis Meres, contemporanul său care îi atestă existența. Reacția acestuia din urmă la cartea lui Ogburn ar putea să fie următoarea : „Dar, dragă domnule, eu cunosc opera celor doi dramaturgi la care te referi. N-ai citit cartea mea ?"

● **O CARTE RECENTĂ DEDICATĂ LUI T.S. ELIOT,** criticul Peter Ackroyd. Monografia a fost bine primită de către majoritatea criticilor, constituind de fapt prima încercare de a propune cititorului o imagine a vieții marelui poet. A. Walton Litz, profesor de literatură engleză la Princeton University scrie următoarele : „Pentru cei mai mulți dintre contemporanii săi, T.S. Eliot a fost o figură misterioasă și reticentă, o umbră în spatele poeziei sale. Ezra Pound i-a dat porecla afectuoasă „Old Possum" : grupul Virginiei Woolf se referea la el cu mai puțină generozitate, considerind că-și asumă prea multe. În secțiunea consacrată „caracterului" său din indexul acestei biografii, termeni ca reticență, răceală, disciplină, rezerve mentale, histrionism, caracter secretos și timiditate pot fi destul de ampli. Mai presus de toate, Eliot a fost hotărit să suprime orice fel de speculații asupra neliniștilor personale care se află în spatele artei sale. Cel puțin de două ori s-a apărat cu legea, atunci cind a crezut că viața lui personală este amenințată. (...) Ca multe alte dintre ideile sale critice, accentul pe care Eliot l-a pus pe caracterul impersonal al poeziei a contribuit mult la trăsăturile ce definesc atitudinea critică din perioada 1930—60".

● **MARELE CRITIC AMERICAN GEORGES STEINER** consacră un studiu de peste 300 de pagini **Antigonei,** urmărind această temă a antichității clasice în toate literaturile europene. Cum este și firesc, cel mai mare spațiu este acordat analizei detaliate a **Antigonei** lui Sofocle. Comentariul lui David Grene conchide următoarele asupra lucrării lui George Steiner : „Criticul face considerații interesante asupra naturii traducerilor textului grec, și în general în legătură cu limbile vechi. El speculează atrăgător asupra motivelor care determină cultura occidentală să se preocupe atit de mult de o serie de mituri grecești. În cele din urmă, el încearcă să stabilească o diferență între modelul shakespearian, pe care-l consideră laic, și modelul grecesc pe care, după supoziția mea, îl tratează ca pe unul religios".

IMPLICARE ȘI SIMBOL

Gheorghe Dumitru Maican, prezență perseverentă în ultimii ani în cadrul mișcării fotografice bucureștene, ne-a bucurat în timp cu albumele sale omagiale închinate unor zone mai puțin relevate ale peisajului românesc ca „Bărăganul ialomițean", „Plaiuri argeșene", „Muzeul viticulturii și pomiculturii".

Expoziția sa de la Galeriile Asociației Artiștilor Fotografi stă sub semnul căutării aceluiași frumos omniprezent, totalizator, sintetizator de orientări contrastante.

Această expoziție stă sub semnul acestui cuvint, al „implicării", al implicării în contemporaneitate, parcurgind cu o vivacitate rar intilnită cam toate ariile tematice ale genului. Conviețuiesc pe albul panourilor fotografii de interes general — informativ — constatativ, amintind de o pagină de ziar — fabrici, silozuri — fotografii statice, echilibrate în volumetrie și culoare, alături de fotografii de reporter rapid, în căutarea mișcării, a echilibrului dinamic așa cum îl intilnim în reportajele sportive.

Între aceste două extreme ale staticului și dinamicului se situează în fapt adevărata fotografie a lui Gheorghe Dumitru Maican. Firea lui scormonitoare găsește în aparatul de fotografiat un adevărat instrument de investigare, de relevare a ascunselor frumuseți ale mediului în ambele sale ipostaze de mediu natural și construit, lumea mirifică a Deltei performanțele de constructor ale omului aflate în dialog subtil peste timp ; cetatea ocrotită de păduri și barajul opritor de apă sint doar două exemple.

Fotografiile de atmosferă, în special amurgurile la mare și cel alungind umbre giacometiene, aduc expoziției acea notă de melancolie necesară, multiplicată voit parcă, prin multiimaginile de pe afiș.

Aplecarea asupra acurateții și prețiozității detaliului, construiesc portretul unui fin artizan, așa cum ne arată imaginile „Artei aurului la români" ale calendarului Romproiect, care s-ar putea transforma și într-un „Compediu de artă fotografică la români". Strălucirea suprafețelor, lumina profundă a granatelor, ametistelor și cristalelor, ascunsele frumuseți ale modelării metalului sint scoase în evidență de măiestria aparatului de fotografiat.

Descifrarea valențelor enigmatice tezaurizate în universul comun, deschid perspectiva unui mod mitic de a privi contemporaneitatea. Supratraversarea autostrăzii București—Pitești privită din avion, sugerează artistului un edificator simbol sub auspiciile căruia ar putea sta expoziția — „Spada păcii" — relevind capacitatea de luptă a puterii liniștite a muncii.

Reporter al adevărului perceput simbolic, cit și al fragilității cromatice, Gheorghe Dumitru Maican ne convinge că arta fotografică își poate depăși determinarea aleatorie și accede spre universul meditației transfigurate.

Cristina Suciu-Moscu

SPORT

Fumegări de lup

Mă iscălesc cu trestie roșie, ascuțită pe pumnal de carte scumpă, și-mi urlă un lup în talpa săniei. Dacă ar fi fost vară, altfel suna titlul ; suna : fulgerări de lup în dania cimpurilor curate. Regulă de trei albastră : viscolește, urlă vintul, scirțiie din oase gerul — cine urcă-n mărul copilăriei noastre pe o scară pierdută ? Halucinăm cu mătura de nuiele, cu lopata de lemn, cu minciogul la copcă și cu dorul de pește care-l prind alții. Acum, fiindcă dorm în adormire atitea miracole de albine care dau miere galbenă pentru beții lungi (sau pentru pustia bețivilor) îmi spun că într-o zi vinătă ca o coajă de prun (ă) am citit undeva, și bine am făcut, un adevăr fundamental : nu e bine să ai pe lingă casă „paznic de noapte olog, însoțit de-un ciine orb". Ceea ce vrea să însemne că trebuie să luăm serios aminte la antrenorii din divizia A și B. Nu numai la fotbal, ci în toate sporturile. Mulți chemați, foarte mulți plătiți. Unde e ciurul ? Și unde e dirmonul ? În birlogul de iarnă, toată lumea poartă cojoace de zece mii de lei și dă din coate pe ulițe troienite. Mă, zic unii, nu te uita în partea de unde vine glonțul, s-ar putea să te zărească. Minciuni. Toți sint teferi, vii și nevătămați.

Toți antrenorii diviziilor B și A se laudă cu spume la gură că vor lua campionatul și vor înghiți toate păsările care zboară pe cer. Mă și întreb cine o să cadă din jos în mai jos ?

Domeniul comerțului în care vinovații nu sint niciodată prinși în capcană. Clenciul micii înțelegeri care funcționează ireproșabil. Cine-și iubește meseria nu se minjește. Întrebarea e citi și-o minjesc de dragul artei pentru artă ? La noi, ajunul pirtiei deschizindu-se către primăvară seamănă cu ajunul răstignirii. Unii fug de cruce, unii fug de Cristos și cei mai mulți fug de toate cele sfinte... Astăzi sint blind, de-aia și vorbesc răbdător. Sint blind pentru că am văzut un film în care o țărancă îmbrățișa un lan de griu. Era acolo o vară plină de aur, de minji și iepe, era acolo piine și lapte. Era minunea lumii din Bărăgan. Și mi-a plăcut că afară ningea. Eu iubesc lumea griului și lumea albă a minunilor de iarnă. Iarna e logica amintirii din griu. O străbat, iubind-o. Niciodată nu mă aflu mai acasă (sau de două ori mai acasă, dacă mi se poate ierta jumulirea limbii române) decit atunci cind se clatină griul și se înalță viscolul. În clipele alea mă simt de laur negru și-mi place să închipui versuri : „Drumu-și calcă urma risipirii / În legate clipe de noroc / Lemne albe ard în laba lunii / Și căderi de mare nenoroc".

Orice ninsoare mă-împinge în patru vaduri de melancolie. Fumegări de lup. Mă iscălesc cu trestie roșie.

Fănuș Neagu

„Succesele obținute de țara noastră în edificarea noii orînduiri sociale — ca, de altfel, rezultatele obținute de toate țările socialiste — constituie o contribuție reală la afirmarea prestigiului socialismului în lume, la cauza progresului, independenței și păcii."

NICOLAE CEAUȘESCU

Opera președintelui NICOLAE CEAUȘESCU

un simbol al aspirațiilor de pace și prietenie între popoare

Cuvîntul de pace și colaborare al României este astăzi mai bine cunoscut și mai mult respectat ca oricînd în lume. Prin glasul celui mai strălucit fiu și conducător al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, țara noastră participă la dialogul planetar asupra marilor probleme ale omenirii, dintr-un punct de vedere care ia în considerare deopotrivă interesele fundamentale ale națiunii noastre socialiste și năzuințele comune tuturor popoarelor lumii de a trăi într-o lume a păcii și înțelegerii, a conlucrării și colaborării, într-o lume mai bună și mai dreaptă.

Mărturie elocventă a înaltului prestigiu internațional de care beneficiază aportul teoretic al României și demersurile sale în practica relațiilor internaționale o constituie larga audiență a operei secretarului general al partidului, președintele țării, pretutindeni în lume. Se poate spune, pe bună dreptate, că despre România s-a scris în lume în acești ani în care poporul nostru a trecut la edificarea vieții noi, socialiste, mai mult decît oricînd în trecut. Iar în aceste două decenii, pe care, cu îndreptățită mîndrie patriotică, le numim „Epoca Ceaușescu", au apărut, pe toate continentele, în mai mult de 20 de limbi, peste 140 de volume consacrate României, președintelui Nicolae Ceaușescu. „A scrie despre România de astăzi înseamnă a scrie, în primul rînd, despre opera grandioasă a președintelui Nicolae Ceaușescu, ctitorul contemporan al acestei țări care înregistrează succese remarcabile în toate domeniile de activitate" — ne declara scriitorul și publicistul italian Ugo Ragozzino, autorul lucrărilor „Da, Ceaușescu !" și „Umanismul politic al lui Ceaușescu". La rîndul său, directorul general al editurii „Il Calendario del Popolo", Nicola Tetti, editură în care a apărut, la Roma, seria de volume „Scrieri alese ale președintelui Nicolae Ceaușescu", adăuga : „Președintele României se identifică pe deplin cu poporul său, cu aspirațiile sale cele mai profunde, cu eforturile sale eroice pentru a înfăptui zi de zi marile obiective ale societății socialiste".

Autorii lucrărilor consacrate țării noastre și președintelui ei, apărute peste hotare, remarcă viziunea globală în care tovarășul Nicolae Ceaușescu abordează marile și complexele probleme ale lumii contemporane, probleme din rîndul cărora, ca prioritate a priorităților, se desprinde imperativul salvgardării păcii mondiale. „Aș dori să remarc în mod deosebit — ne declara în acest sens omul politic danez Kristen Helveg Petersen, autorul cuvîntului introductiv la volumul „Cuvîntările lui Ceaușescu" — ampla și laborioasa activitate a președintelui țării dumneavoastră în sfera vieții internaționale. În toate împrejurările, în țară sau peste hotarele ei, el acordă o atenție deosebită țelului prioritar al omenirii : Pacea. Statele lumii, declară președintele Ceaușescu, trebuie să-și bazeze eforturile pe aceste cerințe, care sînt singurele garante ale edificării unei lumi a cooperării, a păcii și securității pentru toate națiunile".

Se vorbește, în acest sens, în cărțile publicate în străinătate despre România, de o adevărată „doctrină a păcii" elaborată de președintele Nicolae Ceaușescu, pe baza unei analize realiste, lucide, și a interpretării științifice a proceselor și tendințelor ce se manifestă în viața internațională. „Doctrină a păcii" care se transpune în viață printr-o prodigioasă activitate, ce îmbrățișează practic întreaga sferă de domenii a vieții internaționale și care vizează stoparea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri de dezarmare ; edificarea securității pe continentul european și în lume ; aplicarea riguroasă de către toate țările și față de toate țările, în orice împrejurare, a principiilor menite să guverneze relațiile interstatale ; dezvoltarea largă a cooperării economice și în alte domenii și conlucrarea în vederea soluționării, spre binele general, a marilor probleme ce confruntă lumea contemporană. Iată de ce Robert Maxwell, editorul colecției „Mari oameni de stat ai lumii", publicată la Londra, în care a apărut volumul „Nicolae Ceaușescu, constructorul României moderne — om de stat de talie internațională", ne mărturisea : „Consider că influența cea mai mare exercitată de președintele Nicolae Ceaușescu și de România pe arena mondială se desfășoară în eforturile de asigurare a păcii. Printr-o politică promovată cu consecvență, care nu este dependentă sau dictată din afară, țara dumneavoastră a contribuit la bunul mers al negocierilor de dezarmare și la eforturile îndreptate spre realizarea unor acorduri privind măsuri de întărire a încrederii. România se numără printre puținele state care au propus o formulă prin care Uniunea Sovietică și Statele Unite să poată relua dialogul de la Geneva în cadrul negocierilor privind rachetele cu rază medie de acțiune care au fost întrerupte".

Apreciere căreia îi putem alătura declarațiile pe care ni le-a făcut scriitorul britanic Robert Govender, autorul volumului „Nicolae Ceaușescu — Destinderea și dezarmarea — punctul de vedere românesc" : „Acțiunea popoarelor pentru pace beneficiază de șansa ca, în rîndul promotorilor ei, să se afle unul din cei mai iluștri oameni de stat ai epocii noastre, președintele României. Dacă astăzi manifestăm optimism în ce privește posibilitățile unei mai bune înțelegeri între marile puteri, aceasta se datorează și faptului că sînt țări, ca România, care nu iau parte la conflictele din viața internațională, aflîndu-se constant în slujba cauzei păcii, care exprimă în mod clar, la cel mai înalt nivel aspirațiile a milioane de oameni simpli de pretutindeni, la pace pe pămînt, la înțelegere și bunăvoință între oameni și popoare. Sînt convins că, pentru istoricii viitorului, președintele Nicolae Ceaușescu va reprezenta unul din titanii care au jucat un rol de frunte în statornicirea unei păci nu temporare, care nu este altceva decît o pauză între două războaie, ci o pace durabilă, o pace temeinică, menită să asigure omenirii progresul material, spiritual, educațional".

Pentru autorii și editorii lucrărilor consacrate, în lume, realităților românești de astăzi, operei de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, politicii externe de pace și colaborare a României socialiste, numele țării noastre se îngemănează cu numele conducătorului politic ce se află de două decenii în fruntea destinelor naționale și care întruchipează în chip strălucit năzuințele și aspirațiile cele mai ardente ale poporului nostru de a trăi într-o lume care să-și poată consacra toate resursele, toate energiile, construcției pașnice, progresului și bunăstării. „Președintele Nicolae Ceaușescu — ne declara publicistul francez Michel P. Hamelet, autorul volumului „Adevărata Românie a lui Ceaușescu" — întruchipează strălucit voința poporului român de a-și clădi o viață nouă, voința sa de pace și colaborare. Există momente istorice cînd popoarele doresc să fie încorporate, ca într-un simbol în personalitatea și opera unui om. O asemenea personalitate și un asemenea om este pentru România de azi președintele Nicolae Ceaușescu".

Corneliu Vlad

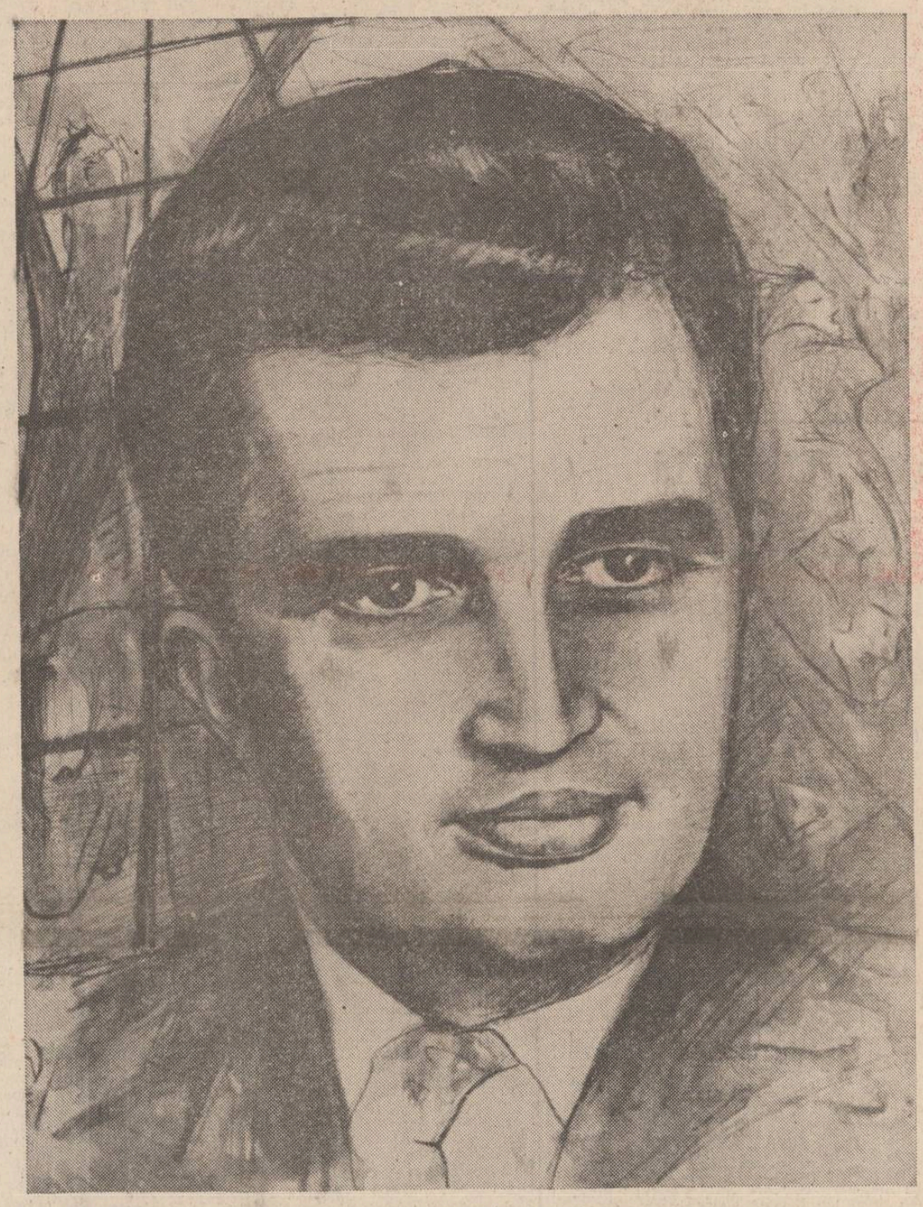

Portret de Al. Torella (Italia)

„Față de situația gravă care s-a creat, față de pericolul catastrofei nucleare care va duce la distrugerea omenirii, a înseși condițiilor vieții pe planeta noastră, nimic nu poate justifica continuarea cursei înarmărilor ! Atunci cînd se dispune de arme nucleare în stare să distrugă de mai multe ori întreaga omenire nu se mai poate susține că un număr de cîteva sute de rachete în plus sau în minus ar afecta raportul de forțe între cele două părți. Dimpotrivă, orice noi arme nucleare fac să crească și mai mult pericolul declanșării războiului mondial, al războiului nuclear. Iată de ce toate guvernele, toți șefii de state, toate forțele politice au o mare răspundere în fața popoarelor, în fața întregii omeniri."

NICOLAE CEAUȘESCU

Lui Nicolae Ceaușescu, președinte al păcii

România, care cu vocea ta
de puternici eroi ce au căzut știind
să rămînă în picioare !
veșnică cinstire
Burebista și Decebal !

De la est la vest !
România, conștiință vie a Europei
pace e pace, un cuvînt latin.

Aici la noi, mulți se înșală,
tovarășe președinte,
chiar oamenii cumsecade ; e o eroare
„besser rot als tot", „mai bine
roșu decît mort" ; e o eroare !
Spune-le tu, Nicolae Ceaușescu,
socialismul
nu anulează viața, socialismul
este istorie, e viață socialismul,
nu anulează viața, socialismul
dispută, luptă, învinge
în pace, și nu în moarte
socialismul nu crește
la Hiroșima.
Nicolae Ceaușescu, dă-mi mîna
pescarului din Tulcea
a metalurgistului din Cluj,
a ciobanului din Maramureș,
dă-mi mîna curată a douăzeci de
milioane de români !
Fă-mă să aud vocea
fluviului tău, la fel
ca-n ziua aceea pe care
n-o voi uita, la Timișoara :
„Vom munci și vom lupta" !
Nicolae Ceaușescu, tu care vii
din adîncul istoriei
ca un frate de sînge,
să-i chemăm pe toți ceilalți
sub drapelul onoarei,
să pregătim pacea în pace :
„Vom munci și vom lupta" !
Nicolae Ceaușescu, președinte al păcii !

Giuseppe Gaizzone (Italia)

Epoca Ceaușescu

Numele Său
este perfect traductibil
în toate graiurile Pămîntului,
și adevărații oameni
îl rostesc cu entuziasm.
El înseamnă, mai presus de toate
ieșirea din ignoranță,
instaurarea unei noi ordini
încetarea conflictelor armate
dezarmare și pace mondială.
Și mai înseamnă că,
dacă toate acestea într-o bună zi
vor deveni aevea ieșind din starea
de vis,
umanitatea se va întoarce în Eden.
Iar Epoca Ceaușescu
nu va cunoaște sfîrșitul.
Să-i urmăm drumul
deplin încrezători
în zodia deplină a planetei.

Sabah Baghdadi (Irak)

Și visul meu se cheamă Ceaușescu

Visez o stare
căreia umanitatea
îi dă mereu puține șanse
de a se realiza vreodată : fericirea.
Visez cu încăpățînare
un timp care va veni negreșit
nu în întîmpinarea omului,
ci va fi creat de el : comunismul.
Visez cu încredere
o epocă de stabilitate deplină,
cînd umanitatea va începe,
în sfîrșit,
să construiască punți ale înțelegerii
trainice, firești, necesare
între indivizi și popoare,
și visul meu se cheamă Ceaușescu.

Marwan Abou Mehri (Liban)

Am această fericire

Trăiesc și învăț
în anotimpul Ceaușescu
Și-s înflorit, vestind belșug.
Am această fericire
pe care o țin în inimă
ca pe-un tezaur neprețuit,
și pe care o voi duce cu mine,
toată,
în țara străbunilor
unde-mi voi aminti mereu
de un țărm de basm,
cu oameni frumoși și buni
cîrmuiți în veacul lor minunat
de cea mai vie conștiință
a secolului : Ceaușescu.

Hussein Jasser (Kuweit)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISIRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCINTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ

ANUL XXVIII
5
(1 187)
Simbătă
2 februarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

SPRE ÎNALTE CULMI

Țara a trăit și trăiește la dimensiunea și în rezonanța acelui puternic și vibrant mesaj de netărmurită dragoste, stimă și prețuire pe care l-au prilejuit aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omagierea îndelungatei sale activități revoluționare. Rămîne un moment solemn acesta, cu o semnificație ce îndreptățește revelarea însăși a istoriei în datele și trăsăturile sale actuale, a chipului în care partidul și poporul, întreaga națiune știu să-și cinstească marele său fiu, erou și ctitor al patriei socialiste. Contemporaneitatea noastră se explică prin acest act în toată profunzimea și în toată complexitatea ei. „Ampla dumneavoastră activitate de eminent conducător de partid și de stat — strălucita pildă de dăruire patriotică și angajare revoluționară consacrată slujirii marilor idealuri ale poporului român, se subliniază în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România adresată cu acest prilej — și-a găsit întruchiparea în minunatele înfăptuiri, fără precedent în multimilenara istorie a patriei, pe care națiunea noastră le-a obținut în ultimele două decenii, de cînd vă aflați în fruntea partidului și a țării". Apreciind că în acești douăzeci de ani de epocale realizări, activitatea plină de abnegație a harnicului și talentatului popor a fost însuflețită și dinamizată permanent de concepția novatoare, profund revoluționară a secretarului general al partidului, se subliniază faptul de o inconfundabilă valoare politică, morală și socială, emblematic în fond pentru munca și viața tuturor generațiilor și anume acea legitimă mîndrie cu care comuniștii, toți fiii țării au numit acești douăzeci de ani **Epoca Ceaușescu** care a intrat și va rămîne adînc încrustată în istoria neamului drept perioada cea mai bogată în împliniri din întreaga sa existență.

Însuflețitoare mesaje ale inimii și conștiinței noastre întăresc cu argumentele realității înseși asemenea aprecieri și alcătuiesc unul dintre cele mai tulburătoare consensuri de ordin istoric, politic și social. Programele elaborate și hotărîte de marele forum comunist, cel de-al XIII-lea Congres al partidului, conțin repere de natură economică și socială care ne plasează pe durata unor eforturi ce aduc tot mai pregnant și tot mai distinct în fața imaginea prezentului și a viitorului în raport cu cerințele propriei noastre dezvoltări, cu posibilitățile și capacitățile racordate acum la o sursă de energie pe care o degajă puterea de angajare, condiția și necesitatea unei înalte profesionalități, aceea a spiritului revoluționar. Ceea ce face din actul muncii un act pe deplin creator.

Și, desigur, semnul profund al unei maxime și solidare responsabilități. Toate înfăptuirile de pînă acum sînt strîns legate de personalitatea conducătorului și statului nostru și ne definesc în lumina propriei noastre contemporaneități. Ele sînt mările și inconfundabilele noastre fișe biografice care se împletesc atît de viu și pe largi spații de comunicare cu vasta și laborioasa cronică a edificării socialiste, cu cele mai îndrăznețe și mai clarvăzătoare programe adoptate în acești ani. Pentru că, evident, un sens și un scop de maximă durabilitate le-au fost incorporate din temelii, viețuiește și se înalță profund în ele sufletul mereu generos al întregului popor, viețuiește și bate puternic inima tuturor celor ce alcătuim aici această realitate și această țară, uniți toți sub cerul acelorași idealuri și al acelorași împliniri.

Într-o deplină unitate, subliniază în cuvîntarea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să asigurăm mersul ferm al României spre înaltele culmi ale civilizației comuniste ! Să asigurăm înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism ! Să asigurăm ridicarea continuă a țării noastre la un grad tot mai înalt de civilizație ! Să asigurăm creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, întărirea forței economice a României, a independenței și suveranității țării. În acest spirit asigur, încă o dată, partidul, întregul popor că voi face totul și voi servi, în toate împrejurările, cauza poporului, a socialismului și comunismului, a păcii !**

Două decenii fac arcul de boltă al unei epoci care poartă numele ctitorului ei și care se constituie în cea mai deplină zestre economică și socială, într-o infinită bogăție de idei, tezaur al tuturor celor de azi ca și al viitorimii. Stau în raza privirii noastre aceste două decenii tot așa cum, ca o efigie de inimă și conștiință, stau în raza privirii, a recunoștinței, a stimei și respectului unanim, chipul și personalitatea conducătorului nostru. Puterea de simbol a aniversării zilei sale de naștere ne cuprinde din adîncurile sufletului asemeni acelor sărbători care este unirea și spiritul ei viu, permanent actual, unitatea — o operă imensă, epopeică, de largi rezonanțe istorice, politice și sociale în ale cărei temelii și pe frontispiciul căreia vedem cu mîndrie scris numele celui ce veghează asupra cîrmei și sensului destinului nostru național. Această operă care este o înfăptuire de drept și de fapt și pe durata căreia România se prezintă ca niciodată altă dată, mai puternică, mai înfloritoare, și mai decisă pentru viitor.

Luceafărul

Brăduț Covaliu: «Tinerețe»

O nouă lumină

Pe-această carte de lut
Veacurile toate au trecut,
Veacurile toate cite-au fost
Minate de-un istoric rost.

Pe-această carte de lut,
Există un nou început,
E cifra nouă, cifră de lumină,
În fața ei veacurile se-nclină.

În interiorul acestui număr
Veacurile, din nou, încep să număr,
S-a-ntemeiat un nou soare,
Care ne duce în depărtare.

O nouă lumină din aripi bate,
În această cifră de eternă cetate,
În acest zbor care ne duce,
De la o răscruce la altă răscruce.

Fiul cel Mare

A istoriei nouă numărătoare,
A curs pe fruntea Fiului cel Mare,
A celui născut de-acest lut,
Încă, încă de la-nceput.

Fiecare din noi, lingă el ne știm,
Cînd genezele din gînd plămădir
Cînd lumea o replămădim, să fie
Un petec curat de veșnicie.

Ion Văduva Poenaru

„Prinos de sărbătoare"

Un frumos volum omagial, apărut în zilele acestea de început de an, este „Prinos de sărbătoare", dedicat aniversării zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu. Acest florilegiu, adunînd cuvintele omagiale pe care un număr considerabil de scriitori le adresează savantului și omului politic care este tovarășa Elena Ceaușescu, este și o expresie a atașamentului pe care literatura și în general creația artistică îl manifestă față de lumea românească de azi. Sînt aici, în aceste poeme, imnuri și ode, în aceste tablete emoționante și în aceste dedicații care pun, și ele, pecetea unei epoci, toate sentimentele pe care un artist răspunzător de condiția lui socială le simte că îi aparțin. O literatură avintată care, omagiind personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu, vorbește și despre patrie, popor și tradițiile lui, despre imaginea țării de azi pe care poezia, cu forța ei transfiguratoare, o desfășoară din clipă în veac. Pe aceste pinze vaste ale sufletului contemporan mîna scriitorului de azi desenează în culorile dăinuirii portretul omului politic care este tovarășa Elena Ceaușescu. Astfel se exprimă, venind să omagieze momentul solemn, și scriitorul Ion Brad, în ale cărui rînduri răsună și tradiția ardeleană, din care el și-a făcut azi un program prin ceea ce înțelege a fi patriotic : „În personalitatea distinsei sărbătorite sînt omagiate și cinstite acum înseși lupta și realizările poporului nostru, rezultatele politicii interne și externe ale partidului și statului nostru, opera de creație a socialismului românesc. Este, pentru noi toți, un motiv de mîndrie patriotică și un îndemn de a ne sluji, după acest luminos exemplu, cu devotament și pasiune, patria și poporul, idealurile din care ne-am făcut un crez de viață, un sens al existenței și muncii noastre".

Astfel se exprimă aici și scriitorul Dinu Săraru, cu verbul lui sudic, iute, muntenesc, dăruit omagierii militantului politic, savantului

G. Roman

Continuare în pag. a 2-a

Simbol

Istoria stă mărturie că marile sale epoci au fost ilustrate pe personalități de excepție, al căror destin s-a contopit pînă la identificare cu devenirea umanității însăși.

Scrutînd propria noastră istorie, încă de la temelia ei, ne răsare monumental chipul părintelui nostru Burebista, cel care, asemenea lui Decebal de mai tîrziu, avea tăria să se confrunte de la egal la egal cu cea mai puternică forță a întregii antichități, Imperiul roman. Atunci cînd un alt mare pericol amenința însăși existența națională, cînd întregul continent dezbinat se găsea în fața puhoiului otoman, pămîntul românesc, care avea nenorocul de a constitui chiar digul ce trebuia să reziste fantasticei presiuni ce, odată revărsată, nu s-ar mai opri pînă la țărmul Atlanticului, pămîntul acesta românesc, cu același firesc, cu care-și crește brazii și păltinașii a știut să-și nască, să-și crească, să-și umple de virtuți propriii fii ce aveau să-i fie salvatori, pe Mircea, pe Ștefan, pe Mihai. În alt moment decisiv, acela al descătușării revoluționare de la 1848, neamul românesc i-a avut în frunte pe Bălcescu, Kogălniceanu, Iancu.

Toate aceste mărețe figuri, slujindu-și patria, au îmbogățit prin propriile fapte tezaurul comun al omenirii. Sînt cunoscute apelurile patetice ale lui Ștefan către principii occidentali pentru înfăptuirea unei unități a Europei, victoriile cîștigate de Mihai ca și înfăptuirea de către el a marelui și eternului nostru vis de unitate națională i-au uimit și i-au umplut de admirație pe cronicarii timpului, iar chipul său, în mijlocul celebrităților vremii, stă și azi la loc de cinste în muzeele europene. Despre Horea se scrie pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, ca și despre Unirea de la 1859, ca și despre cucerirea independenței de la 1877.

E bine să ni le reamintim, toate acestea, nu numai dintr-o justificată mîndrie națională, nu numai din respectul ce-l datorăm înaintașilor ci pentru a deslușì cu toată claritatea un adevăr ce se impune să fie subliniat : iubindu-și cu patimă pămîntul natal, marii bărbați ai acestui popor au militat întotdeauna pentru buna înțelegere în primul rînd cu popoarele vecine, dar și cu cele mai îndepărtate, cu toate popoarele lumii.

Pentru acest sfîrșit de secol și de mileniu, încărcat de contradicții, subminat de ambiții anacronice, ostenit de sporirea nemăsurată a arsenalelor militare, în anul marii sale Uniri poporul român și-a născut bărbatul în care a întruchipat toată zestrea neprețuită a ilustrilor înaintași.

În persoana primului președinte al României socialiste, poporul român și-a ridicat în lumină, ca rod al aspirațiilor de veacuri întregi, setea sa de libertate, de independență, de dreptate, de unitate, de egalitate desăvîrșită între toți fiii săi, fără deosebire de naționalitate.

În persoana secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român își vede întruchipată dorința sa de progres în toate domeniile, precum și chezășia că

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 2-a

1965—1985 ● Sub semnul Congresului al IX-lea al P.C.R.

NOUA GEOGRAFIE A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE ● EVOLUȚIA VALORILOR

● Participă : ● Ilie Bădescu ● Dumitru Bălăeț ● Nicolae Georgescu ● Adrian Dinu Rachieru ● Artur Silvestri ● Mirela Roznoveanu ● M. Ungheanu

În paginile 4—5

Democratismul creației

Una dintre frecventele sublinieri — de fapt o constantă de spirit — ale operei și ale demersurilor secretarului general al partidului în materie de progres și civilizație, de făurire a unei noi societăți și a unui om nou, înaintat, o reprezintă democrația socialistă. Componentă a procesului dezvoltării, al edificării în prosperitate a condiției umane, democrația românească beneficiază de o concepție care o așează pe terenul real și complex al existenței, într-un sistem unic în felul său, corespunzător, atît în plan ideatic cît și sub raportul propriilor noastre cerințe, realizării neîngrădite a personalității umane, afirmării și împlinirii tuturor capacităților creatoare ale poporului. O asemenea viziune — integratoare în latura sa materială și socială — precumpănește în relațiile cu noi înșine și reflectă gradul înalt de conștiință la care a ajuns și se ridică neîncetat munca și viața întregii țări, creația din toate domeniile de activitate, și, mai ales, noua calitate a acesteia, suflul mereu proaspăt și revigorator al spiritului revoluționar. Cultura și arta sînt indisolubil legate de întreg acest proces și reflectă în ansamblul lor întreaga această nouă condiție, spațiul necontenit de afirmare a unei noi identități ca și a vocației de a crea.

Existența prin creație, prin cultură și artă a dobîndit pe parcursul ultimelor două decenii o amplitudine deosebită și definește, prin mijloace și formule specifice, însăși misiunea creatorului, locul și rolul artistului în societate, făcînd în acest sens o vie și inconfundabilă legătură cu tradiția, cu moștenirea înaintată a valorilor dar și cu cerința și îndemnul, adeseori subliniate, de-a se insera într-o nobilă și durabilă perspectivă, aceea a epopeii naționale. Democratismul culturii rămîne astfel o certitudine a libertății și demnității actului creator, un cri-

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Fănuș Neagu: Emblemele Balcaniei (I)

Într-o intervenție din **Universul literar** (nr. 8/1938), Ovidiu Papadima încerca să legitimeze inaptitudinea noastră la roman, deplingind cheltuirile în această direcție ale celor ce se trag dintr-o „țară magnifică de povestitori" ; rezumînd aici, voi nota că atitudinea în fața vieții ar explica — potrivit criticului — gustul pentru povestire, întreținut de fatalismul înțelept al „omului vechi", aflînd desfătarea în verb, iubind liniștea împăcată și prezentarea ceremonioasă, în sunetele stinse ale Orientului.

Astfel de ginduri revin cu oarecare ritmicitate în dezbaterile de la noi, deși teza lui Ov. Papadima, dezvoltată în articolul său **Între povestire și roman,** a fost — din fericire — strălucit infirmată. Există însă scriitori care repun pe tapet discuția și „duelul" Rebreanu — Sadoveanu este, indiscutabil, ilustrativ ; primul creează totul hrănindu-se din realism, celălalt înecă textul în abur liric, sigilat de vocația povestirii, vieții, a rememorării ei.

În cazul lui Fănuș Neagu lupta se dă între un romancier care impune prin talent nu prin vocația constructivă și un inegalabil povestitor. Fănuș Neagu creează viața, pagina sa mustește de concret dar condiția sa de martor e subminată de neputința obiectivării. Imaginist abundent, Fănuș intră în categoria stiliștilor elaborați, lipsiți de frînă ; de aspect spontan, deși gestația cărților sale ar proba contrariul, învederînd migăleala, proza lui Fănuș Neagu dă senzația revărsării, a torențialului, al clocotului unei lumi violente : o umanitate pasională trăind în exces.

Totuși, nu cred că Fănuș Neagu ar sta sub emblema „risipitorilor" ori că — sedus de roman, înțeles ca șansă a maximei afirmări —, scriitorul ar fi trădat genul scurt, la a cărui revigorare a contribuit dealtminteri. Cu gust pentru pitoresc și violență, Fănuș Neagu își conectează proza frenezieî senzoriale. Dacă literatura română trăiește din simțuri, cum zicea Lovinescu, atunci cazul Fănuș ar întări o afirmație care aparține chiar prozatorului : anume că scriitorii Brăilei ar fi „păsările bizare și fabuloase ale literaturii române".

Fănuș Neagu provine dintr-o lume „care-și macină viața în vecinătatea permanentă a apelor" și care — trecută în cărțile sale — intersectează pitorescul mediului, plin de vitalitate și culoare (ca la Panait Istrati), crepusculul matein ori tihna contemplativă sadoveniană, interesată de credințe și obiceiuri necunoscute, degajînd mister. Scriitorul e un voluptuos pătruns de invazia concretului, cultivînd o proză lirică ce eliberează senzația halucinației. Dar Fănuș, spre deosebire de Panait Istrati, ne încîntă ca povestitor. Textele sale sînt și o meditație asupra condiției umane, eclipsată însă de iruptia de culori și sunete ; există aici oameni violenți și o lume evanescentă dar și visătoria, izbucnind nestăvilit în ținuturile sudice, unde suverană rămîne — se știe — oralitatea. Efortul de obiectivare (citadinizare) cerut prozei noastre de Lovinescu privea ieșirea din elementar și descriptiv, reprobind pitorescul de suprafață ; proza strict senzorială n-ar fi capabilă de profunzime și nici aptă de foraje în spațiul eticului și existențialului.

Poetizant, baletind pe muchia dintre realitate și reverie, Fănuș Neagu nu „încape" în limitele textului ; este aici avalanșa metaforică saturînd cadrul narativ dar și oroarea neobarochismului față de finit (desăvîrșit), ajungînd — prin exces — în fundătura „viciilor virtuților sale" (Jean Rousset). Proza sa transportă mirosuri și culori, se îmbată de fast, celebrează existența și instaurează climatul sărbătoresc. Fănuș Neagu este în continuă stare de jubilație ; **regimul sărbătoresc** este emblema scrisului fănusian, contaminat de epicureism, fluiditate și teatralitate. Limbajul său secretă parcă personajele, împinse într-un spațiu luxuriant ; vom găsi existențe tragice, conflicte etice, furtuni sufletești. Plăsmuirile apartin unei lumi halucinante, evadînd din oniric. Prozatorul nu face un exa-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 2-a

Angajare și obiectivitate

II

Citind, de curînd, excelenta antologie **Marea Unire a românilor în izvoare narative** pe care — documentat și prob — a întocmit-o Stelian Neagoe, m-am gîndit că tinerii cititori de azi ai acestor texte (multe din ele au apărut în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului") nu ar crede sau, oricum, și-ar închipui cu greu că în anii '50 s-au dat sancțiuni de partid și administrative celor care spuseseră că participarea țării noastre la primul război mondial a avut drept obiectiv eliberarea românilor aflați sub stăpînirea Austro-Ungariei, și, deci, desăvîrșirea unității naționale. Dogmatismul decretase un alt „adevăr", în fapt un contra-adevăr : „caracterul imperialist al participării României la primul război mondial" ; cei care susțineau contrariul se vedeau taxați ca făcînd o „afirmație șovină" (vezi „Lupta de clasă", seria a V-a, XXX, 1950,

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Generația luptei cu inerția ● Poeme de ● Dan Laurențiu și ● Paul Tutungiu ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● „Ion Creangă" de Nicolae Ciobanu ● Rememorări de Mircea Micu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Civilități la post-restant de Ilie Purcaru ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Cumpănă de George Alboiu ● Probabil/posibil de Voicu Bugariu ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Mapamond ● Sylvia Plath : Poeme ● „O coajă de săpun" ● Revista străină ● Balcanice ● Sport de Fănuș Neagu.

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Vocația Maramureșului

Vocația lirică a lui Ion Zubașcu („Gesturi și personaje"), este a unui moralist inflexibil, cu descendență în spiritul luminilor transilvane, obsedat pînă la suferință, umilință de ideile și dramele secolului XX. Ion Zubașcu și-a asumat destinul unui timp istoric cu filosofia unui țăran care trăiește lumea printr-o lege morală ancestrală, punînd orice faptă, orice principiu în talgerele de argint ale binelui și răului, adevărului și sincerității, descoperind că „e mai ușor să fii european decît să fii tu însuți...". Poemele au o structură ce ține de un discurs amplu, cu o orchestrație de fluxuri și refluxuri ale imaginației, care vrea să rememoreze totul, făcînd o mare risipă de vitalitate. E o ființă ce se dăruiește, care vrea cu tot dinadinsul să nu treacă prin lume, fără să nu lase un semn, un simbol care să dăinuiască în eternitate. Într-o pînză de proporții, unde un nou Marc Aureliu își așterne grav și cu lucid orgoliu aforismele morale, rodul învățăturilor, Ion Zubașcu își transcrie reflecțiile, acel logos însuflețind ideile, experiențele ființei cu rădăcinile înțelepciunii în lumină, neliniștile sufletului, descoperind graiul inimii, respectînd un program de natură să înțelegem o vocație și o modalitate lirică : „Singurul meu obiect pe care îl posed cu adevărat sînt eu însumi". O temă, o problemă, un eveniment, o faptă, o dramă sau un gînd, de cele mai multe ori înfățișate cu o remarcabilă voluptate a rostirii directe, pătimașe, se sincronizează cu o neobosită sete de a actualiza mituri, de a le traduce semnificațiile, de a vorbi de lumea modernă pusă să-și oglindească mitologia în apele lumii arhaice, primordiale. Ion Zubașcu este un poet care ascultă de „limba plină de cîntece ale instinctului", dar e și disponibil să asculte și o pasăre ce „cîntă pe centrala atomică / și timpanele lui Orfeu o aud din infern". Civilizației de azi i se face procesul și recursul cu o remarcabilă putință de a rosti adevărul despre valorile și nonvalorile ei. Ion Zubașcu este atît de sincer implicat în social, în istorie, în destinul lumii morale, încît poezia sa respiră aerul și ritmul vieții concrete, autentice, a ceea ce știm, vedem, se petrece sub ochii noștri. El disprețuiește „rafinata docta superba spunere de nimic", optînd pentru un poem doldora de sentimente, de gînduri ale omului contemporan, ale existenței cotidiene. Ion Zubașcu vrea să ne comunice „acum ceva extraordinar memorabil", cu conștiința că numai astfel își justifică destinul, că poate să anuleze prin creație „somnul imaginației (care) zămislește neantul". Textele lui Ion Zubașcu se revendică de la o „comedie umană", iar

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 7-a

RAȚIUNEA EMOȚIEI

Cu acest pascalian paradox ca titlu de prefață, debutează cartea de eseuri pe care Grigore Hagiu o consacră fenomenului plastic românesc : **Bucureștiul artistic** (Ed. Sport-turism, 1984). Contrastantă, alăturarea celor doi termeni întruchipează nu numai credința poetului într-o fecundă permanență a sentimentului autohton al frumosului, dar definește, totodată, atitudinea subiacentă încîntătoarelor sale plimbări printre operele de artă. Printre pictori și sculptori, Grigore Hagiu se află mereu „acasă", sprijinit atît pe congenialități de emoție și afinități creative, cît și pe o capacitate cu totul aparte de a „vedea sentimente", concedată cu generozitate plasticianului, dar care îi este în egală măsură proprie. A vedea sentimente, și mai cu seamă a presimți desfășurarea lor în timp din iconicitatea sintagmei plastice apare a fi privilegiul scriitorului înzestrat cu rafinata dezinvoltură a omului de gust și cu privirea scormonitoare, descoperitoare de frumuseți inedite, nebănuite, în orice spectacol al văzului, devenit fragment de „comedie umană". De pe o asemenea poziție, poetul nu se referă la pictură sau sculptură din perspectiva unui tărîm invecinat, însă distinct, al spiritului, ci de undeva de sus, de unde clipa inspirației unice poate deriva pe pante conexe. Așa gîndite, eseurile lui Grigore

Mihai Ispir

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

AURA-MATEI SĂVULESCU:

«Utopia nemuririi și imortalitatea ei»

Aura Matei-Săvulescu scrie o carte despre perenitatea și vitalitatea „utopiei nemuririi". Aspirația omului de a deveni nemuritor este veche, a fost atestată în mituri, basme, legende, dar ea continuă să mobilizeze și astăzi energii și inteligențe omenești. Această „utopie a nemuririi" este după autoarea cărții **Utopia nemuririi și imortalitate** ei unul din marii factori motori ai existenței omenești. Cartea despre „Utopia nemuririi și imortalitatea ei" nu se rezumă doar la a face „literatură comparată" prin compararea de narații mitice ci aspira la mai mult decît atît, la căutarea unor profile spirituale pierdute, la identificarea în lumea de azi a persistenței „utopiei nemuririi" și a efectelor ei active.

Mai înainte de a trece la identificarea și compararea unor utopii ale nemuririi în spațiul european, Aura Matei-Săvulescu netezește drumul demersului său prin precizarea opticii de lucru. Perspectiva autoarei este antropologică. Urmînd pe Lévi-Strauss, autoarea refuză unghiul „ethnocentrist de evaluare al culturilor. Decalajul dintre culturile moderne, „cumulative" și cele vechi sau de stadiu arhaic, „staționare", constituie un obstacol al interpretării. A judeca, exemplifică autoarea, **Miorița** conform criteriilor noastre „cumulative" este o eroare și această eroare explică în cea mai mare măsură eșecul celor mai multe interpretări care s-au dat **Mioriței**. Balada este restituită astfel planului mitic în care coerența ei își dezvăluie întreg sensul. Utopiile nemuririi aparțin toate acestui plan mitic care le asigură descifrarea cea mai avantajoasă. Ele se suprapun pe nostalgia paradisului pierdut și pe tentativa diferiților eroi de a-l recuceri. Tensiunea care apare între societate care s-a adaptat noii condiții postparadisiace și eroul „rebel" care caută reintegrarea în natura pierdută, caută „arhetipul", caracterizează miturile „utopiei nemuririi". În genere „acești eroi «căutători ai nemuririi» sînt păgîni", citim în **Utopia nemuririi.** Precizarea trimite deci la un strat literar precreștin în care autoarea va căuta configurația veche a mitului. Mai întîi autoarea ne atrage atenția că multe povestiri sînt axate pe credințe, deci pe elemente foarte vechi și că povestirea cea mai adaptată prin decor unor medii sociale moderne în sens cuprinzător conservă fragmente de spiritualitate de o mare arhaitate.

Operația de literatură comparată pe care autoarea „Utopiei nemuririi" o operează în cadru și viziune antropologică privește mai întîi cîteva basme europene și apoi două mituri caracteristice, unul din vestul Europei, al doilea din Asia mică. Interesantă pentru literatura română este compararea basmului **Tinerețe fără bătrînețe** cu un basm corsican și cu un basm maghiar. Toate trei au în comun elemente ale utopiei nemuririi. Singularitatea basmului românesc i-a făcut pe mulți să-l considere fie foarte curios, fie fără pereche în folclorul altor popoare. Făt-Frumos trece dintr-un tărîm în altul cu ajutorul unui cal năzdrăvan, obține nemurirea, dar pentru că nu respectă interdicția va muri. Unghiul antropologic de abordare al confruntării acestor narațiuni are în vedere disocierea straturilor de vechime ale acestor basme. Concluzia Aurei Matei-Săvulescu este că ne aflăm în fața unor mituri corupte, degradate, „poluate", fiecare din ele conservînd datele mitului în funcție de capacitatea de eroziune a societății asupra structurii arhaice. Analiza structurală și paralelă a celor trei basme (român, corsican, maghiar) evidențiază că basmul cu cele mai puțin conotații mitice este cel (una singură) maghiar, deci cel mai puțin originar, cel mai „poluat", urmîndu-i cu două conotații mitice cel corsican, deci și el degradat. **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** are șase conotații mitice fiind cel mai aproape de configurația mitului de origină. Acest comparatism literar din perspectivă antropologică definește **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** drept un mit deghizat în basm, mai exact spus un basm în care structura mitului s-a conciliat cu aceea a basmului. Operația prin eliminare folosită de Aura Matei-Săvulescu pentru a preciza nota diferențială a narațiunii **Tinerețe fără bătrînețe**, prin care „basmul" românesc este delimitat de cîteva basme ardelenești de care a fost alăturat, străine complet de „utopia nemuririi", ca și de formele extrem de degradate ale mitului nemuririi din narațiune corsicană și maghiară, îi dă dreptul să introducă acest basm în alt regim de confruntări. Urmează analiza mitului celtic al cărui Erou este Bran, care se duce în Țara nemuririi și o obține, dar nu se întoarce între ai lui și mitul călătoriei lui Ghilghameș a cărui expediție pentru cucerirea nemuririi este un eșec. Narațiunea mitică **Tinerețe fără bătrînețe** comunică neîndoielnic cu mitul lui Bran, dar nu se identifică cu mitul celt de care se deosebește în multe puncte. O deosebire esențială vine din dedicarea de către Bran a călătoriei în Țara nemuririi colectivității din care a plecat. Bran este un erou civilizator. În plus, el respectă interdicția, nu moare și se întoarce în spațiul nemuririi. **Tinerețe fără bătrînețe** este mult mai aproape de eșecul lui Ghilghameș sau de alt eșec ieșit din nerespectarea interdicției care se găsește într-un basm nipon despre pescarul Urasima Taro (V. Kernbach, **Miturile esențiale).** Aura Matei-Săvulescu contribuie hotărîtor la deprovincializarea acestui fragment mitic românesc considerat pînă acum ca unicat fără corespondent pe nici un alt meridian. Asemănarea cu basmul japonez, neexploatată de autoare, este de altfel foarte mare și e un argument în plus pentru construcția din „Utopia nemuririi". Demonstrația cărții ne conduce către ideea unor comunicări culturale foarte vechi în plus pentru construcția din „Utopia nemuririi" nu se oprește la demonstrații de metodă. Aura Matei-Săvulescu caută un tipar spiritual, o atitudine perenă, identificarea unei aspirații latente. Autoarea consideră că aceste texte vechi trebuie „interpretate în primul rînd ca sisteme atitudinale ce s-au confruntat cu o fundamentală și mereu aceeași problemă gnoseologică". Cartea concepe reconsiderarea patrimoniului spiritual românesc din această perspectivă, „ca document de cunoaștere și sursă de exploatare a fondului etnic românesc vizavi de marile probleme ontologice" constituindu-se în apel și îndemn.

Aura Matei-Săvulescu ține să scoată într-adevăr aceste mituri din biblioteci. Ea observă că trei mari mituri ale omenirii : cel prometeic, cel icaric, obsesia „pietrei filozofale" au întreținut o tensiune a cercetării și creației științifice care au dus la marile cuceriri ale științei moderne în domeniul energiei, zborului cosmic, descoperirii forței atomice. De ce oare „utopia nemuririi", a cărei vitalitate rămîne extraordinară, nu ar avea oare același efect ? „Eroii rebeli", care nu mai fac astăzi călătorii de inițiere ci lucrează în laboratoare, anonimi, mobilizați de aceeași „utopie a nemuririi", sînt printre noi. Îndrăzneață și discutabilă „Utopia nemuririi" se impune prin inteligența ipotezelor și decizia atitudinii. Aura Matei-Săvulescu scoate filologia dintre pereții bibliotecii și o introduce în viață.

M. Ungheanu

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Starea de ciocîrlie

Nu-i lipsește lui George Țărnea poza narcisiacă, dar nu în genul lui Radu Stanca (de la care împrumută, în unele poezii, doar nonșalanța trubadurescă și gustul fastului), nu poza pictată în culorile tandre ale încîntării de sine, ci dedusă din răsfrîngerea ofensivă în cei din jur : „Din plecare, din plecare / îl desfid pe însul care / nu-mi dă dreptul să ofer o / șansă magicului zero". Că poetul, în fond, e încîntat de sine, asta se vede din orice poem al lui, din versurile sale orgolios-sentențioase, din pretențiile pe care le emite de a fi el, și nu altul, cel ce oferă șanse și distribuie daruri. Se vede mai ales din dezinvoltura cu care, știindu-se „bun", dă drumul în lume unei materii verbale și imagistice debordante pe care o face să sune și să scînteie în mii de feluri, de fapt într-un singur fel, felul Țărnea, exuberant dar și riguros, risipitor dar și sever-dominator, beat de sine dar și sigur de sine. Da, poetul se iubește pe sine, unii amici (are și astfel de amici) zic că și omul face la fel, că zilnic stă cîte două-trei ceasuri în fața oglinzii, admirîndu-se. Ei bine, stimați amici, are de ce s-o facă, e un băiat frumos și elegant, fermecător și paradoxal ca un dandy, iradiind o francă și cuceritoare vitalitate ; are trup de poet (trup ușor, cu oase de pasăre) și ochi care devoră lumea într-o necontenită febră posesivă. Dacă ar fi fost pictor, febra asta s-ar fi tradus în incendii de culori. Dar și așa, tot în incendii de culori se traduce.

Sînt vreo opt ani de cînd placheta „Starea de iubire", tipărită de Editura Facla, ne-a convins că poezia noastră patriotică și-a anexat, prin George Țărnea, un nume de mîna întîi. Fără cuvinte mari, fără să scămoșeze zările pentru a crea iluzia spațiilor de preerie sau pampas fără să reverbereze sunetele pentru a le împinge în infinit, fără să oxideze culorile pentru a întări patina (și așa arhaică) a pămîntului de la Dunăre și Carpați, George Țărnea a adus atunci în cunoașterea noastră artistică o patrie vie, materială, apropiată, tangibilă, modestă, înmiresmată, bună, calmă și caldă ca și o pîine din care, mușcînd, te saturi și nu te saturi, rămînînd cu o senzație abia întețită de foame. Sau de sete, ca atunci cînd te trezești într-o cîmpie deșartă după ce ai sorbit, pe nerăsuflate, izvoarele caste din vis. O țară care-ți dă totul, necerîndu-ți în schimb decît neuitarea față de ea : „Mai vine țara pe la noi / într-un vagon cu saci cu turtă / chiar dacă unii dintre noi / am mai făcut puțină burtă. / / Și ne mai lasă lîngă porți / scrisori de lapte și colastră / chiar dacă vița celor morți / am fi dorit-o mai albastră". Încă de-atunci (era, mi se pare, a doua lui carte), poetul ne-a convins. Secretul ? „Să dormi o noapte-n ciocîrlie, / să cazi din ea spre cer apoi" !

Prin ani, jocul cu rimele, deși și-a păstrat ingenuitatea, a devenit mai grav. Poetul, spre deosebire de alții, „n-a făcut burtă" ; dimpotrivă, s-a subțiat, s-a laminat, și-a distilat materiile verbului, uneori cam eterogene, a eliminat ce era calp sau moale, a reținut doar metalul. Cuvintele i se așază în pătratele versurilor cu precizia elementelor în tabela lui Mendeleev, nimic nu poate fi schimbat sau substituit, totul e armonie, severitate, sistemă, ordine. Nu însă și răceală, căci paginile lui, acum, sînt parcă mai calde, mai tonice, sînt gustos-amare, au gustul acela care destăinuie un anumit incorfort al spiritului, șocant și de plăcută surpriză la un poet care „se iubește pe sine". Pe sub scînteietoarele jocuri de curcubeie ale metaforelor se formează (fixați și ei pe bolta versurilor cu instrumente de maestru giuvaergiu) norii îndoielilor și ai întrebărilor. Un poem din cartea sa „Baladă pentru vinul tînăr", se cheamă chiar „Balada întrebărilor" și se încheie cu o întrebare-bumerang, primită de poet în plin piept și cu o tăcere care poate fi și a învinsului : „Cine se întoarce / dintre cîți plecară / la-nceputul zilei / să mai urce-o scară ?".

George Țărnea ne convinge mereu.

Ilie Purcaru

Rațiunea emoției

Urmare din pag. I

Hagiu depășesc de fiecare dată condiția cronicii plastice, îngrădită fatalmente de constrîngerile clasificărilor și circumstanțierilor „la obiect".

Deși acestea nu lipsesc, pentru că articolele pornesc mereu de la evenimente precise, ele nu dau substanța textului, poetul mergînd totdeauna direct la esențe. El practică, în chip superior, arta portretului literar și mai ales, a fizionomiei interioare și fiziologiei creației, dacă ne putem exprima astfel, „adeverind frumosul prin moral și moralul prin frumos", cum notează într-un loc, nu doar în secțiunea „Portrete contemporane", dar și în multe alte pagini ale cărții. El practică deopotrivă poemul în proză, făcut sensibil încă de la început, în secțiunea „Panteon", dedicată „marilor valori ale plasticii românești din totdeauna". Este în natura acestor poeme de gradul al doilea, a țîșni din impresiile mediate prin deja prealabila lor cristalizare în structuri vizuale și a le dezvolta în splendide arhitecturi lirice, fără a părăsi niciodată relația strînsă cu opera inspiratoare, dar îngăduind spirale și volute ale gîndului pe care numai un poet le poate caligrafia — și cu cît farmec ! — volute și spirale admirabile însă tocmai prin organicitatea lor, crescută din însuși trunchiul configurației plastice. Și cît de sugestiv sînt rezolvate — prin metafore — articulațiile acestor inefabile construcții mentale așa cum, de pildă, mutatis mutandis, maeștrii „tinerei arte" din pragul secolului XX soluționau, pe cît de ingenios pe atît de expresiv, intersectările unor piese decorative, prin înflorări sculptate.

Datorită vibrației la unison, în planul stării estetice, cu artistul discutat, comentariul se înaripează nu o dată în ramificații și paralelisme lirice, a căror sevă se trage cu limpezime din intimitatea universului vizual. Grigore Hagiu se ingeniază adesea a reface traseul unui semn, unei scriituri, a reconverti imaginea, semnul, în gest, în procesualitate, oferindu-ni-le astfel, viu și lucid, sub palpitul emoției. Forța de seducție conținută de mereu reînnoitele aventuri ale spiritului clădite pe îngemănări de cuget, care se fac și se desfac sub ochii noștri, este netăgăduită. Intuiția (acea „altă formă, mai fină, a inteligenței") lirică și intuiția plastică își dau mîna, dincolo de barierele doctrinare ale artei. Eseistica lui Grigore Hagiu se înscrie într-o mare tradiție a scrierilor despre artă, înfloritoare la noi atunci cînd critica plastică nu era atît de „specializată" ca astăzi și care-i cuprinde pe Arghezi și Blaga, pe Vinea și Minulescu, pe Victor Eftimiu și Oscar Walter Cisek, pentru a pomeni numai o parte dintre numele cele mai cunoscute.

Nu lipsesc, desigur, din **Bucureștiul artistic,** dimensiunile actualității, accentele polemice chiar, legate de realități și observații nemijlocite, și tocmai atari pendulări continui între concret și generalizare, între „aproapele și departele" ochiului sau minții fac farmecul și originalitatea literaturii despre artă semnate de Grigore Hagiu. Deseori, caracterizarea cîte unui artist este îmbogățită cu fulgurante aprecieri sintetice asupra unei întregi generații sau epoci, cu trimiteri la marea poezie. Unele analize, pe principiul enunțat, sînt de-a dreptul magistrale, ca aceea consacrată monumentului lui Eminescu, sculptat de Anghel, alteori te întîmpină formulări memorabile, aforistice, ca în evocările lui Dürer („Perfecțiunea născută dintr-o exagerare care înfricoșează este drama lui Dürer") ori Pallady („Pînza marcată de el cu fierul roșu este parte a nemărginitului"). Cîteodată subiecte „de graniță" devin pretexte pentru adevărate glose lirice, (despre facerea „Cărții"), sau mici tratate poetice (despre autoportret). În excursurile cultural-istorice, întreprinse cu prilejul unor expoziții de anvergură și vădind, dincolo de cunoașterea adîncită a faptelor, darul de a comprima în străfulgerarea figurilor de stil pagini întregi de erudiție, spiritul contemporan este mereu prezent. Vorbindu-se despre arta traco-dacă, se fac trimiteri la Brâncuși și Paciurea. Bizantinismul, survolat într-un extraordinar eseu, trezește asocieri cu pictura lui Luchian.

Grigore Hagiu este făuritor de limbaj critic și virtuoz mînuitor al verbului teoretic, întinerit parcă prin vigoarea cu care e refăcut necontenit drumul creator. Termenii de bază, destul de stricți și restrînși numeric, ai criticii de artă sînt „dezghiocați" elegant și dobîndesc savoarea particulară a lecturilor reiterate, a corespondențelor și sinesteziilor. Sub condeiul poetului-critic de artă, sunetele și culorile își răspund sub specia firescului.

Cartea se sfîrșește cu o întrebare deschisă asupra rolului și destinului artei în tensiunea atît de agitatului final de secol. Dar răspunsul este dat de încrederea cu temeiuri umaniste a scriitorului în acest destin, răzbătînd pătrunzător din paginile „laudei de poet" închinate frumosului artistic românesc.

BREVIAR

■ **UN CRITIC CARE SE IGNORĂ.** O interesantă dezbatere, apărută în revista „Teatru" nr. 9/1984, dă ocazia unui regizor, Radu Boroianu, înzestrat și în acest domeniu, să demonstreze și însușiri surprinzătoare de eseist, însă un eseist nu doar cu inteligență și stil ci și cu idei, unele cu totul remarcabile și care ar merita o dezvoltare. Iată, de pildă, o sugestie pe care Radu Boroianu o emite și care e, pentru istoriografia teatrală românească, o problemă de rezolvat : „N-am întîlnit însă teatrul cult european, alături de literaturile asiatice străvechi, și anume literatura sau spectacolul popular. Teatrul de bîlci, spre exemplu este una dintre sursele cele mai evidente și puțin cercetate. Cu precădere la noi, acest studiu ar duce la revelații și în relația directă cu primele texte scrise". Într-adevăr, chestiunea teatrului de bîlci nu preocupă exegeza însă e luată în studiu, iată, de un regizor ; el poate să și aducă, printr-un efort, lumini noi.

■ **ATAC ÎN... BIBLIOTECĂ.** „Orice clasificare literară — zice sentențios George Pruteanu, în „Contemporanul" nr. 3/1985 — este aprioric o gafă". Și de ce ? Întrucît teoreticienii ar găsi „scandaloase" criteriile, iar autorii, supărăcioși cum sînt, ar reacționa, bineînțeles, în rău. Cu toate acestea, G. Pruteanu întreprinde o „încercare de clasificare" cu pretenția, e adevărat modestă, de a fi „un mod cît de ordonat de a-i trece în revistă" (pe autori). Să zicem că pentru jurnalist chestiunea „criteriilor" ar fi mai dificilă decît, de exemplu, deschiderea unei uși, însă nimeni nu-l obliga să „clasifice" atunci cînd nu are, cum se zice, instrument. În ce privește criteriile acestei „clasificări", ele lipsesc cu desăvîrșire. Mai întîi, clasificatorul exclude cîțiva mari prozatori care, i se pare, „nu au mai scris de mult proză scurtă". Dintr-un condei, dispar din clasificare „Bănulescu, Mazilu, Fănuș Neagu, Eugen Barbu și D. R. Popescu". Un „tabel" (cum zice jurnalistul) fără aceștia e, într-adevăr, cam sărac. Însă subțierea substanțială a prozei scurte de azi, rezultată de aci, poate fi, nu-i așa ?, un criteriu. Dacă aceștia nu au ce căuta în „tabel" au loc, în schimb, alții, a căror operă e mai „recentă". Corect ! Însă cît de recentă ? Aci, G. Pruteanu e în arbitrariul pur. El exclude pe Șt. Bănulescu, care a publicat „Scrisori provinciale" în 1976, ceea ce e „demult", dar introduce aici pe Horia Pătrașcu, cu „Reconstituirea", care a apărut în 1967, adică mai.... recent. Producțiile lui Ion Băieșu, notate aici, sînt : „Umor" (din 1970), „La iarba albastră", din 1973, mai... recente decît „Miresele" lui Eugen Barbu, apărute în 1975 adică „mai... demult" ; „Oameni cu simțul umorului", din 1964, tot de Ion Băieșu, e considerată de G. Pruteanu demnă a fi amintită căci nu e, bineînțeles, „scrisă demult". Această logică, a cărei manifestare ne scapă, nu dă numai aceste rezultate. G. Pruteanu vîră în tabel pe Alexandru George, cu „recentele" „Simple întîmplări cu sensul la urmă" (din 1970), și „Clepsidra cu venin" (din 1971) dar îl exclude programatic pe Teodor Mazilu deoarece atît „Iubiri contemporane" (1975) cît și „Elegie la pomana porcului" (1976) sînt apărute... „demult". În această imagine, cel puțin ilară, unde criteriile ating carnavalescul absolut, „Făpturi neînsemnate" de Al. Papilian (din 1978) e mai recentă decît „Pierdut în Balcania" (1982) de Fănuș Neagu. Al. Papilian, merită comentat, Fănuș Neagu — nu.

Un examen mai amănunțit ar aduce și alte revelații care spun totul despre sensul unei astfel de clasificări, constînd, în realitate, în substituția de valori. Însă curiozitățile sînt și mai numeroase. G. Pruteanu refuză a menționa nuvele de Eugen Barbu, Fănuș Neagu și Șt. Bănulescu, în schimb crede că „Povești pentru a-mi îmblînzi iubita" (care conține versuri) de Radu Cosașu ar fi o carte de proză scurtă. E cu neputință de știut ce înțelege jurnalistul prin „mini-prozele aforistic paradoxale ale lui Tudor Vasiliu" ; să fie aforismele pure și simple din „Pegasul troian" ori nuvelistica din „Moscuna" ? Dacă G. Pruteanu crede că aforismul e o proză scurtă și nuvela e un aforism, atunci, într-adevăr, „criteriile" cunosc aici un conținut cu totul insolit.

Să nu exagerăm, totuși ! Aceste cărți, despre care George Pruteanu spune cîte ceva (chiar dacă „tabelul" are vicii fundamentale), cel puțin există : altele, despre care vorbește, nu pot fi detectate cu nici un chip, fiindcă... nu sînt. Nu există, astfel antologia prozei scurte, de Valentin Silvestru, carte despre care G. Pruteanu, știind ceea ce nu știe nimeni, spune cîte ceva. E adevărat că V. Silvestru a dat o antologie, care e însă a... piesei într-un act și nu a prozei scurte (ceea ce este altceva). În sfîrșit, să ne întrebăm : ce „tabel" este acesta ? E, poate, un tabel obținut printr-o repede incursiune într-o bibliotecă, de unde autorul a luat în fugă ce a găsit la îndemînă. Această explicație nu e, totuși, operativă à propos de cărțile inexistente, unde motivul trebuie să fie curat misterios.

■ **„CELE MAI VECHI SCRIERI LITERARE".** O recenzie cu acest titlu este aceea semnată în „Viața românească", nr. 10/1984 de tînărul etnolog Gheorghiță Geană, o prezență care capătă, în domeniul în care se aplică, tot mai multă autoritate. Acum el se ocupă de contribuțiile cărturarului Nestor Vornicescu, dedicate, printre altele, și ideii de literatură străromână. Comentatorul procedează sistematic și analizează minuțios sforțîndu-se să clarifice cîteva din punctele fierbinți ale unei astfel de întreprinderi. Sînt aceste scrieri străromâne și niște scrieri „literare" ? Sînt, răspunde Gh. Geană urmînd pe Nestor Vornicescu, întrucît „se poate spune că expresivitatea artistică sporește forța de persuasiune a textelor sacre : așa cum bogăția documentară sporește forța de adevăr a textelor strict istorice". Sînt ele și scrieri „românești" ? Pot fi, este de părere exegentul, întrucît ar fi putut exista și traduceri în limba daco-romană care exista pe atunci. În privința aceasta, o soluție recomandabilă este examenul continuității spirituale, a fi românesc însemnează, în acest caz, mai cu seamă ecoul în literatura de limbă română atestată mai tîrziu. De altfel, etnologul notează cu justețe, înțelegînd și această cale : „Tăria și demnitatea spiritualității românești s-a vădit nu odată a sta tocmai în capacitatea de a face să vorbească și cenușa, aceea rămasă de pe urma invaziilor".

Simbol

Urmare din pag. I

toate marile sale perspective de dezvoltare armonioasă, multilaterală vor fi împlinite :

În persoana comunistului de omenie, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România își vede întruchipată dorința ei de conviețuire pașnică și constructivă cu toate țările planetei numită Pămînt. Inițiativele tovarășului Nicolae Ceaușescu vizînd statornicirea unui climat de pace în lume, de stăvilire și reducere a înarmărilor de orice fel, și în primul rînd a celor nucleare, au un puternic ecou internațional, tovarășul Nicolae Ceaușescu fiind recunoscut pretutindeni ca un adevărat și mare strateg al acelei epoci, visate din străvechime, care să aducă omenirii starea de pace, de bunăînțelegere, de comuniune înfrățită în aceleași idealuri.

Ctitor de țară nouă, făuritor al unei economii moderne și al unei spiritualități înfloritoare, conducător încercat și înțelept, gînditor care a îmbogățit patrimoniul teoriei revoluționare cu opere de inestimabilă valoare, răspîndite și prețuite pe toate meridianele globului, bărbat politic de anvergură mondială, militant de seamă pentru împlinirea idealurilor de libertate, independență și suveranitate națională, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca un înflăcărat patriot și internaționalist, are contribuția hotărîtoare la ridicarea propriei țări pe noi culmi de civilizație, aducîndu-i prin prodigioasa sa activitate un prestigiu internațional de nevisat în alte epoci. Cunoscînd ca nimeni altul năzuințele și interesele națiunii noastre și militînd neobosit pentru împlinirea aspirațiilor ei, secretarul general al partidului ne îndeamnă mereu și mereu să luptăm și să muncim împreună cu poporul pentru popor, dîndu-ne în acest sens prin întreaga sa activitate un strălucit exemplu.

Scriitorii, împreună cu toți creatorii de frumos, ai patriei noastre, nu-i pot aduce un omagiu mai de preț decît realizînd ceea ce Domnia Sa i-a îndemnat : să meargă la izvoare, la apa vie a tradiției marii noastre literaturi și să creeze opere pe măsura acestui măreț prezent în care poporul român cunoaște împlinirea celor mai durabile vise ale sale.

Adăugîndu-se cu strălucire marilor noștri revoluționari, luminaților gînditori întru libertate, unitate și independența patriei sale, militanților de renume pentru triumful cauzei socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu este unul din marii făptuitori de istorie, unul din marii oameni politici ai României. La această măreață aniversare, omagiul nostru se identifică firesc cu punerea în lumină a acestor adevăruri ce dau demnitate nu doar unui om, ci și unui popor, voinței poporului nostru de a-l urma neabătut și în puternică unitate pe cel ce este națiunii luminos simbol și pilduitor exemplu.

„Prinos de sărbătoare"

Urmare din pag. I

lui, omului de monumentală statură morală care este tovarășa Elena Ceaușescu : „Autoritatea militantului politic, eminent ilustrată începînd din anii grei ai ilegalității, prestigiul omului de știință recunoscut pe plan mondial ca deschizător de noi drumuri în domenii vitale pentru progresul condiției umane, înalta combustie morală a comunistului de omenie aplecat cu atîta dragoste și înțelegere asupra vieții poporului au aflat și află o emoționantă reverberație în conștiința constructorilor lumii socialiste românești care văd în tovarășa Elena Ceaușescu, mereu în stînga de inimă și de credință a ctitorului României contemporane, o mare fiică a unui popor eroic". Asemănătoare sînt și cuvintele entuziaste ale lui Ion Dodu Bălan : „La toate acestea o contribuție de cea mai mare importanță o reprezintă prodigioasa activitate a tovarășei Elena Ceaușescu, care întruchipează însușirile de căpetenie ale femeii romînce, care a fost de-a lungul istoriei noastre zbuciumate un model de muncă și dăruire patriotică, de implicare creatoare și responsabilă în destinele colectivității. Tovarășa Elena Ceaușescu, savant de renume mondial, este nu numai un model de mamă și soție, ci și un strălucit militant al partidului nostru, fiind înconjurată permanent cu stimă și dragostea tuturor oamenilor muncii, a întregului popor, a tuturor femeilor de la noi, cu înalta considerație a oamenilor de știință și cultură, cu sentimente de aleasă prețuire ale întregului popor care îi urează din adîncul inimii : „Ani mulți și fericiți, cu familia, multă putere de muncă și creație, spre înflorirea continuă a științei și culturii românești". Un astfel de buchet literar de flori sufletești exprimă, prin urmare, sensibilitatea nu numai a scriitorului de azi, ci și a spiritului tradiției literare a întregii țări ; fiecare dintre ei vine aici cu emoția contemporană și cu adînca poetică a Patriei, depusă în tradiție. În poemul dedicat tovarășei Elena Ceaușescu de către Nicolae Dragoș stau rînduite marile imagini ale lirismului civic românesc, Patria, poporul, plaiul de dor : „Să vină Patria, solemn să-ți spună, / Cu glasul de cinstire-al tuturor / Că viața e o splendidă cunună / Unui destin ce s-a știut dator / Mereu lîngă al Patriei Erou / Pe românescul veșnic plai de dor — / Să poartă-n slavă timpul țării nou, / Visat, zidit de un erou popor // ...Azi, vine Patria, cu demnitate / Din inimi-milioane să rostească / Urarea de ani mulți și sănătate, / Și de iubire naltă, românească !". Aceeași emoție caracteristică poeziei patriotice românești a trecut și în poema omagială a lui Mihai Beniuc: „Femeie-ntre femei cea mai de seamă / E pentru țara-ntreagă ca o mamă, / Sub pașii ei înmugurește țara / Și floarea-mpodobește primăvara, / Iar toamna pe ogoarele bogate / Se-ngreuiază cîmpul de bucate / Iar mamele sînt fericite cînd / Le trece mîna ei pe creștet, blînd, / Copiii lor îi mîngîie pe față / Ca soarele ce pomilor dă viață, / Veniți la ea cu fețe zîmbitoare / Că voi sînteți cea mai frumoasă floare. / Veniți la ea bobocilor cu har / Voi vremii viitoare falnic dar." Alături de creația acestor importanți scriitori de azi, și de a altora, a căror activitate literară cuprinde în principal exprimarea unui sentiment civic ridicat la altitudinea clipei, sînt în acest „Prinos de sărbătoare" și creații ale unui însemnat număr de autori, din toată țara, din cele mai diferite regiuni, de profesiunile cele mai diverse. De la elevi, muncitori și țărani și pînă la profesori și ingineri, tinerii acestui popor, beneficiind de condițiile de largă exprimare democratică pe care Festivalul național „Cîntarea României" l-a creat, omagiază și ei personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu. Aceste gînduri pornesc dintr-un sentiment pe care l-a numit exact scriitorul Dinu Săraru și care este „imaginea de legendă" : „Imaginea a trecut în legendă, legitimînd vocația acestui popor de a ridica din rîndurile sale fiice tulburător inspirate de o covîrșitoare dragoste de țară și însuflețite de o mare putere de jertfă în slujba propășirii cauzei naționale, făclia arderii lor exemplare pe vatra patriotismului rămînînd să le lumineze pilduitor în timp chipul eroic". Ei spun, „Cu glasul țării", cum se exprimă poetul Virgil Teodorescu, ceea ce, în aceste zile de sărbătoare întreaga țară spune, cu emoție, savantului și omului politic care este tovarășa Elena Ceaușescu : „Figura-i luminată de ochi ce văd departe, / un dar frumos al harnicei naturi, / și blînda energie ivită-n trăsături, / e un model perpetuu pentru arte // Iar forța ce emană din nobila-i ființă / și concentrarea care se-așterne în priviri, / materiei să-i afle secrete pîlpîiri, / rămîne un model pentru știință // Îngemănat efigiu, în vreme rea sau bună, / cu cel ce ne conduce fiind mereu alături, / în primăveri, în iarna cu omături, / ei sînt, sub cerul țării, împreună".

Democratismul creației

Urmare din pag. 1

teriu în permanentă exercitare a drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale, un mod cît se poate de revelator al conștiinței și al responsabilității acesteia, al angajării. Ceea ce este sinonim cu însăși ideea de a-ți asuma istoria și a da expresie artistică vie, pe măsura timpului pe care-l trăim, sensului realității și devenirii noastre, al muncii și gîndirii întregului popor. Într-o deplină unitate, cum se exprima secretarul general al partidului, asigurînd mersul ferm al României spre înaltele culmi ale civilizației comuniste, asigurînd ridicarea necontenită a țării la un grad tot mai înalt de civilizație, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, întărirea forței noastre economice, a independenței și suveranității. Se află cuprinsă aici explicația însăși a democrației, se află temeiul și justificarea întregului nostru sistem democratic și, de bună seamă, se află rostul ca și chemarea culturii, ale artei, ale spiritului creator. Într-o asemenea înaltă înțelegere stau hotărîrile marelui forum comunist al țării, într-o asemenea înțelegere și sub o asemenea largă viziune se așează faptă cu faptă și se proiectează munca și creația națiunii, din perspectiva celui de-al III-lea Congres al F.D.U.S. și a celei de-a II-a Conferințe pe țară a O.D.U.S.

Cultura și arta, creația literară și artistică au devenit un mod cît se poate de relevant al participării; ele au consacrat și consacră o tradiție, au dat și dau relief de conștiință muncii, gîndirii și vieții contemporane. Înscriindu-se într-un spațiu valoric cît mai larg și răspunzînd tot mai activ demersurilor și dezideratelor actuale, cultura și arta, care sînt un factor indisolubil al unității, își aduc contribuția pe măsură la înfăptuirea unei opere fără precedent și a continuității acesteia sub semnul unei epoci cu cele mai mari înfăptuiri și cu cea mai distinctă și mai cuprinzătoare identitate. Participare, angajare, responsabilitate sînt atributele de fond prin care se recomandă însăși creația.

Fănuș Neagu: Emblemele Balcaniei

Urmare din pag. 1

men sociologic ci metaforic ; fiindcă, iluzia — ne asigură Fănuș Neagu este egală cu Darul de a fi în viață. Sub crusta simbolică deslușind vibrația existențelor autentice, asaltate de bolile civilizației mașiniste. Fănuș Neagu **resacralizează,** autentifică existențele transferindu-le ritualului. Scriitorul nu are fixații negativiste, refuză — instinctiv — înțepenirea maniheică ; funcționează doar mecanismul solemnității în tentativa de recuperare a umanului amenințat, fie de pericolul înstrăinării **(Echipa de zgomote)** ori de cel al visării **(Scoica de lemn),** căzînd în anarhism și vid existențial **(Frumoșii nebuni ai marilor orașe).** Radu Zăvoianu, cîntărețul din **Frumoșii nebuni** este un „fluture lîngă geana visului". Flușturatici deci, meschini, alcoolici, capabili de generozitate, eroii lui Fănuș sînt seducători dar nu exemplari. Comportamentul lor respectă parcă tentațiile ce-l încearcă pe prozator, urînd finalurile închise și rigiditatea ; proza fănușiană este amenințată de mișcarea centrifugă a acestor universuri anarhice, pulverizînd narațiunea.

Organul principal al scriitorului este urechea, zice Fănuș Neagu. Precum altădată Caragiale, Fănuș e interesat de limbaj. Dar nici personajele sale nu se diferențiază prin limbaj ; ele nu trăiesc caracterologic, ci prin oralitatea liberă de orice construcție canonică. Căutîndu-i ascendența și apartenența la o anumită familie literară, voi spune că Fănuș, interesat de senzorial și fantasticul enigmatic împins în terifiant, se preumblă într-un ținut exotic (cel al bălților Brăilei și al Bărăganului), ilustrînd o promoție a ruralilor care a izbucnit în proza noastră în anii '60, descoperind din alt unghi și într-un alt timp complexitatea sufletului țărănesc. În țara fără de popas a Bărăganului, lunga călătorie a gîndului, îmbină durerea și dragostea, poposind într-un sat înconjurat de ape ,pus în răscrucea drumurilor și vizitat de nălucile dorului. Întîmplările din cîmpie, purtînd mirosul nemuritor al griului dat în pîrg, ne transportă pe un prag de rai ; aici crește un vis fabulos, pătruns de ternitatea bucuriei. Fănuș, trăind starea fundamenală de copil de țărani, este „provocat" de anotimpuri. Starea de exaltare e întreținută de întîmplările zăpezilor și ale griului, ființa sa — minată de curiozitate — caută necunoscutul și dezleagă tainele în nemărginirea miraculoasei cîmpii. Aici, spiritul bogat, senzual, flămînd de evenimente călătorește ; proza lui Fănuș poartă obsesia drumului, eroii săi sînt niște pelegrini, temperamente mocnite sau fabuloase rătăcind în spațiul tainic al cîmpiei și al bălților. Ritmat de un calendar rural, temperamentul fănușian ascultă clopotul griului ; cîmpia îi insuflă puteri și iluminări proaspete, tăvălindu-i visarea în pogoane de pelin și iarbă de mătase. Chiar dacă există nostalgia muntelui (Che Andrei, fostul prizonier în Anatolia își mărturisește intenția de a se muta la munte pentru a prinde puteri — **Îngerul a strigat),** toposul fănușian este unul al cîmpiei. Personajele sale pîndesc cu simțurile, trăiesc intens, vorbesc „în dungă". Este o lume în sărbătoare, petrecînd sub semnul lui Dionisos în podgoriile spațiului mioritic în care foiesc vești de iarbă crudă. „Noi ăștia de la Dunăre știm să petrecem", — avertizează autorul. Eroii lui Fănuș știu să bea, sînt în vacanță infinită și într-un timp al narației fără capăt, dezlegînd limbile. Prinsă în vîrtejul întîmplărilor, umanitatea lui Fănuș combină feericul și grotescul, jerpelind ideea de om ; „limbile se-mbolnăvesc de libertatea expresiei", un fatalism ingenuu apasă, patima trăirilor exclude contemplația dar întreține voluptatea riscului. **Viața e o așteptare,** destinul trebuie înșelat iar eșecurile sînt semnele unei predestinări tragice. Eroii lui Fănuș sînt hoți de viață ; ei nu cunosc mila ci înfruntarea, sînt niște trișori păguboși „aprinși" de fascinația cîștigului, inși care își așteaptă șansa ocolind Legea. Viața ca o pradă — iată deviza acestor personaje năucite de căldură, creații ale destinului, prinse în forfăiala Brăilei — o altă Comorofcă ; mișcarea lor fără odihnă îngustează timpul reflecției. Dealtfel, umanitatea spațiului balcanic plutește în indeterminare : totul e îngăduit în acest teritoriu liber de orice constrîngeri. În **Îngerul a strigat,** timp de douăzeci și patru de ore stăpînă e iertarea. Dacă în proza lui Fănuș lipsește intenția moralizatoare (în sensul unui didacticism stingheritor), absența moralei însesi — ca spațiu al limitei — lasă loc unui spirit de vendetta : „moartea se plătește cu moarte", violența cazurilor împinge soluția epică dincolo de pura sancțiune morală. Suverană e vindicta timpului.

ERATA

În eseul „Despre Spiritul Revoluționar" de Ion Gheorghe, publicat în nr. 4 din 26 ian. a.c., s-au strecurat regretabile greșeli de tipar.

Rugăm să se facă următoarele corectări la locurile respective :

— „...Carpați, Dunăre și Pont"
— „...Litovoi și Seneslau"
— „...să-și lase numele"
— „...cunoscuți sau pe care nu-i mai știm"
— „...instituțiile limbajului poetic eronat"

Generaţia luptei cu inerţia

„Baia de purpură“

„dar sfişierea dintre biografie şi operă este o aventură la care nu poate renunţa nici un artist, intre cele două euri (...) apărind totdeauna un geniu, adică, metaforic vorbind, in zilele agnostice şi atee, un inger de pază care, pe inserate, vine să ne inchidă pleoapele şi să ne intrebe : ce faptă bună ai făcut astăzi ? Şi (...) trebuie să vezi dacă poţi răspunde : am incercat să reintru in ritmul nichtemeral, al trecerii armonioase de la zi la noapte şi de la noapte la zi, am incercat să celebrez, să urmez elanul şi fluxul conştiinţei mele insetate de bucurie şi adevăr“.

Dezavuind, cu recunoscuta-i vehemenţă absolutist-candidă, îndeajuns de răspindita meteahnă a criticii, aşa-zicind, de tip portretistic, in cazul căreia **raportul univoc biografie-operă** constituie, pur şi simplu, pre-textul nemăsuratului şi neavenitului orgoliu de a fi şi el, criticul, creator literar, adică „artist“ prin nimic deosebit, deci, de poetul luat in atenţie, in acelaşi timp, cum se vede Dan Laurenţiu (in eseul **Bucuria şi ficţiunea**, vol. **Privirea lui Orfeu**) redefineşte in chip radical datele raportului in cauză. Prin urmare, ideea nu vizează nicidecum excluderea celui dintii termen — **biografia** — acordindu-se, astfel, celui de-al doilea — **opera** — un statut imanent **a-biografic**. Pe de altă parte, insă, nu este greu de sesizat faptul că accepţia saint-beuveană a raportului **biografie-operă** este deci amendată nu numai prin apel la, de-acum, clasicile argumente furnizate de eseul-pamflet al lui Marcel Proust (care pune la index **eul exterior** şi aşează in prim-plan celuilalt eu, **eul profund**), ci, paradoxal, şi cu preţul unui mod de inţelegere a problemei care amendează chiar punctul de vedere proustian. În viziunea şi concepţia poetului nostru, biografia işi asumă, deopotrivă, cele două „euri“. Astfel se transgresează dichotomia psihanalistă, captivantă mai ales prin idealitatea ei teoretică. Din unghi existenţial, inclusiv (şi cu deosebire) la nivelul actului de creaţie artistică, percepţia **de-convenţionalizată** a celor două forme ale „eului“ este doar in acest chip posibilă ; biografia poetului, in virtutea consubstanţialităţii ei revelatoare, apare perfect îndreptăţită a se **angaja** in splendida şi dramatica „competiţie“ cu opera. În acest punct se cuvine numaidecit să reţinem un alt cuvint cu valoare de concept sui-generis : **sfişierea**. În locul maniheistei şi programatic-pedestrei inţelegeri a raportului **biografie-operă** ca simplu şi chiar lin „transport“ de date, fapte, simţăminte, ginduri etc. din prima in a doua, este luat de **sfişietoarea** confruntare a celor două entităţi.

Rămine, mai departe, să aflăm ce accepţie anume acordă poetul noţiunii de **sfişiere**. Iată, deci propoziţiile prin care se încheie un alt strălucit eseu din cartea **Privirea lui Orfeu (Preliminarii la exigenţele insulei)** : „Durerea e un dat, o fatalitate fiziologică — şi deci angajarea se petrece doar la nivelul persoanei, dar suferinţa e o experienţă spirituală, şi astfel ea capătă o valoare universală, adică este o treaptă către realizarea comuniunii cu dimensiunile infinitului univers. Suferinţa lui von Aschenbach că nu mai este Tadgio, a lui Paşadia că nu mai este el însuşi (dispariţiile lui la munte sint revelatoare, nu ?) seamănă cu suferinţa pietrei in absenţa lui Orfeu : este nevoia cintecului care ne scoate de sub sclavia duratei“. Fără a crede numaidecit că intrăm in contradicţie cu postulatul de mai sus, riscăm afirmaţia potrivit căreia **sfişierea** dintre **biografie** şi **operă**, in poezia lui Dan Laurenţiu, are drept resort tocmai teribila „colaborare“ dintre durere şi suferinţă, inţelese, ambele, cum el insuşi le inţelege. Întemeierea definiţiei pe exemplele oferite de apolinic-himericul erou al lui Thomas

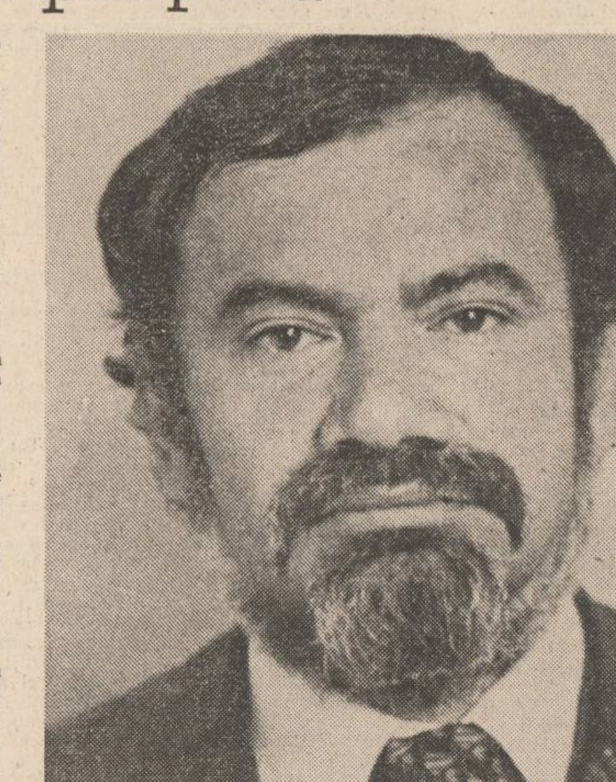

Mann şi de dionisiac-melancolicul erou al lui Mateiu Caragiale, în fapt, inchide in sine o fabulă a cărei „morală“ pare a ne da ciştig de cauză in această privinţă. Altminteri, ar fi greu, dacă nu imposibil, să ajungem a inţelege cu adevărat orfismul de un **sfişietor** vitalism ce conferă poeziei lui Dan Laurenţiu magnificele ei tonalităţi lirice. E semn de nemăsurat şi totuşi legitim orgoliu uman faptul de a ne cufunda şi noi, cititorii, in **baia de purpură** „preparată“ de poezia sa : „Candela aprinsă in altarul de pe fundul mării / te urmăreşte ca un copil al nimănui / de-a lungul acestor copaci ai intunericului / pe unde treci singur invocindu-ţi bătrineţea // din frunziş te priveşte ochiul ironic / şi intr-un fel resemnat că / nu vei ajunge prea departe / şchiopătezi in curind o să cazi // in genunchi bolta cerească / iţi va spune adio ca zborul / acestei păsări nocturne care-şi caută cuibul / ciripind intr-o limbă transcendentală // clipocitul stelelor deasupra capului / şi lacrimile sărate albindu-şi genele / ca stalactitele incet incet luminind / problema acelei peşteri infailibile // in care vei incepe să cugeţi / la anii fără sens la drumul / insingerat pe care te-a urmărit o fiară / cu ochii albaştri alungindu-te mereu inainte“ **(Baia de purpură)**.

Nicolae Ciobanu

Adoraţia cerului limpezit

Impunătoare, ca şi poezia pe care o produce, infăţişarea lui Paul Tutungiu, om de Dunăre şi de cimpii sălbatice, este a unui specimen de popor vechi, croit parcă de natură după ştirile pe care anticii le dăduseră despre neamul carpatin. Acest dac liber, inalt şi spătos, putind să ţină parcă şi munţii cu spinarea, privind drept şi scotocitor, departe peste fenomene, lăsind să cadă din coama blondă mari şuviţe, ca de aed, intruchipează ca prezenţă un spirit al străvechimii conservate in fizionomie printr-un uimitor accident. În ochii lui azurii, in palmele mari, făcute parcă pentru olărit şi pentru plug, in gesticulaţia puţină, stau depuse cu straturi stabile semnificaţii ireductibile : un uriaş nu sălbatic ci demn, un gigant bun, o forţă naturală pozitivă, mergind cu puterea ei in sensul lumii. Acest sens e, pentru Paul Tutungiu, acela incifrat de cultura românească, instinctul lui adeseori vaticinar şi pricepător, ca vrăjitorii, dintr-o singură nuanţă — a unui intreg, inaintează pe aceste căi solide. El exemplifică, la fel ca şi alţii, un prototip de creator preocupat a crea mult, adăugind liricii, proza, eseisticii — teatrul. Această incordare urmind o iluzie a completeţii e insă aci vie. Ceea ce ar fi trebuit să rezulte din efortul unui intreg şir de indivizi este la un asemenea prototip o sforţare pe care o face o singură minte. El a scris enorm şi a publicat destul, a dat cicluri uriaşe de poeme, a iniţiat un ciclu romanesc, cu „Drumul hoţilor“, a contribuit la descifrarea „Mioriţei“ şi migăleşte la o monografie de sute de pagini pe tema aceasta, a dat o eseistică pe ideea etnologică demnă de a fi colectată intr-o contribuţie de esenţă programatică. Admirabil scriitor, Paul Tutungiu rămine din perspectiva de miine a literaturii române o imagine a culturii eroice.

Însă privită de azi, opera e mai cu seamă a unui poet, unul dintre cei mai interesanţi pe care ii avem. Esenţa acestui lirism e restituţia tradiţiei. El este un tradiţionalist de formula organicismului, voind să desfăşoare la altitudinea zilei de azi o substanţă sufletească trecind de individ. Poezia e aci o expresie a unui continuu proces de stilizare, de adaptare a folclorului anonim şi specific la cult. De la „Fiul Dunării“ la „Tărimuri pentru Făt-Frumos“ poetul a mers cu fiecare pas mai in adinc, el a sublimat formele poporane şi a descoperit dincolo de ele materia mitică pe care acestea o vehiculează. Tradiţionalist, aşa cum este acesta, nu au decit marii mitici, nededaţi repetiţiilor mecanice de vers folcloric. „Tărimuri pentru Făt-Frumos“ continuă in modul cel mai evident cu „Oraţii din Carpaţi“, mai ales in ceea ce priveşte substanţa. Aceeaşi lume arhaică, de invenţie deplin plauzibilă, a „Lacrimei“, acelaşi bard simbolic, avind trăsăturile lui Orfeu şi pe care poetul il denumeşte „Erald“, voind să sugereze că lirica are note premonitorii. Însă adincimea estetică vine aci din poemele adaptate foarte nimerit la o viziune mitologică omogenă. S-ar putea zice, intr-adevăr, că istoria liricii lui Paul Tutungiu e o continuă sforţare in a se omogeniza : de la forme poporane la materia mitică revărsată peste formula pur etnografică şi in fine in mit şi folclor cult. În ultimă analiză, poetul a voit să ne dea o probă de literatură cultă, cu model popular, fixind pină şi reguli prozodice tradiţionale numai prin aceea că provin de la tradiţie. Însă el e, orice s-ar zice, un modern : acest modernism de resuscitare a formelor străvechi e cit se poate de învederat. Poetul compune, fără a imita in chip izbitor pe Anonim, colinde, descintece şi balade, o poezie aci ludică, aci gravă, muzicală intr-un moment şi abruptă in altul, imbătată de auguralii, fericită de mitologii. Proporţia de inţelegere a fenomenului poporan este aci foarte mare. Poetul pare să fi atins un grad inalt de reprezentare teoretică de unde

poate chiar să deducă norme de sorginte autohtonă. Sonetul lui e colinda, speciile acestui baroc reconstitutiv sint descintecul, bocetul, oraţia. Într-un fel, s-ar putea observa că Paul Tutungiu nu greşeşte : folclorul e o literatură cu numeroase curente rezumate.

Pretutindeni poetul scoboară in arhaic. Fauna lui e inzestrată mereu cu simbol (cerbi, vulpile magice, taurii geneziaci, şarpele, vulturul sacru, profetic). Geografiile sint proprii mitului, consacrate adică. Dar pentru liric, arhaic inseamnă şi orfic, de aceea el s-a mobilizat spre a se intensifica spiritul vaticinar : el este Orfeu care mişcă lumile din loc şi vorbeşte in chip de exponent. Toate se pun in lucrare, aşa cel puţin işi imaginează liricul, prin poezia lui : veacurile sint interpretate de el, ca iniţiat trecut prin „hotare“ şi „vămi“ către „foc străluminat“, ochii lui generează pădurile, ţăranii, crinii, riurile. O astfel de poezie cultă, un izbitor caracter programatic, de o mare puritate a conversiunii, poate cu greu să fie detectată azi, chiar la marii imnici abisali, in a căror categorie stă, alături de Ioan Alexandru, şi Paul Tutungiu. Însă „Pămintul transfigurat“ al aceluia pare, sub raportul mentalităţii, următor liricii acestui adorator al cerului limpezit.

Artur Silvestri

POEME DE DAN LAURENŢIU

Ţara soarelui

Vino iubito-i frig in paradis
copacii lungi ingălbeniţi de toamnă
cu crengile slăbite de nesomn
in noapte albă paşii mi-i indeamnă

şi-aud că ude-n ploile străvechi
aripi de plumb trăgind incet de soare
nu vor putea să-l scape din Egipt
decit prin cerurile viitoare

doamnă ochiul lui de faraon
arde ca-n adincul unei piramide
in adincurile mele unde
mina ta fierbinte toamna il inchide

vino şi in calea nopţilor ce-aduc
păsări reci in ghiare peste lumea
noastră
o să-nalţe gratii pin'la cer
degetele mele-ntinse pe fereastră.

Trenurile

De-atitea ori le-am plins şi le-am uitat
prin ceţurile mari de alcool
departe se monta ritmul iubirii
peste cadenţa marşului funebru

dar podurile ce se aruncă
nesigure pe forţele contrarii
se vor clătina la pericol
şi nu vor aduce nimic bun in inimă
tristă

călătoriile suie pe crucea
unor anotimpuri ce se divulgă in for
şi trebuie să cazi iar la pieptul mamei
luminind soarele cu raza ochiului tău

numai o spumă de mare
face gloria trenurilor negre fantome
şi frenezia fără iubire
a roţilor intrind in moartea somnului

Despre vid

Sufletul meu e astăzi mai sărac
o nouă experienţă şi-a lăsat oul
de cenuşă
in flacăra lui ideală

cum va ieşi puiul
dintr-o casă
fără nici un geam
privesc sceptic in jurul meu

dar iată că un inger negru imi taie
calea
vorbele lui cad
in urechea mea
ca picăturile de cucută

purificare
prin rău
mintuire
prin păcat

Socrate a murit
dragostea lui ne rămine secretă
raza intelectului
n-o mai poate ajunge

chiar dacă rămăşiţele unei pasiuni
care şi-a pierdut penele roşii
gifiie intr-un şanţ
cu prinţul Danemarcei

natura abhoret vacuum
o mică iluzie
a celor vechi
sint mulţumit.

Graţia

Mortul acela care a fost văzut
in plină zi intunecind slaba
vedere a soarelui era iarnă
copiii credeau că s-a născut

un om nou sub privirile tandre
ale boilor ingenuncheaţi
de sacrificiul acesta nu trebuie
să uite nimeni in vecii vecilor

galbene ferestrele serii parcă
se pregăteau să aştepte pe cineva
plecat cu mărul sfint dar nimeni
vai nu ştia pe unde se va-ntoarce

o filosofie despre care nu se poate
spune absolut nimic nou
putea fi omul născut sub privirile tandre
mortul acela care a fost

flori de gheaţă roşie par
şi buzele mele cind şoptesc
aceste cuvinte ale
indiferenţei umane

Nu voi iuita

Nu voi uita iţi promit
zi şi noapte nu voi uita
căderea unui astru
pe fundul mării negre

tu eşti plecată vai de aici
ca o libelulă ca o clipă incercind
să realizeze intensitatea sublimă
a veşniciei tu eşti plecată

iar eu martor obscur al vieţii tale
incerc astăzi cu semne savante
să te las in memoria furioasă
a omenirii incerc un epitaf

numai pleoape numai catifele
pe cer pe divinul pămint
eu sint singur şi gindurile mele
te luminează ele sint tot ce ai tu

Autoportret cu un trandafir în mînă

Un suris amar lingă bolta intunecoasă
a cerului de care incerc să mă sprijin
nu bate vintul nici frunzele
nu se clatină pe şoldurile tale

intre malurile locuite altădată
de apele infernale
acum şi-a făcut o scorbură somnul
fără vise de aur fără vise de aur

tăcerea este singurul musafir
al urechii mele o tăcere
strălucitoare ca ghilotina
pe gitul celui neprihănit

trei cai roşii aleargă tunind şi fulgerind
incă de aseară pe cimpia cea mai
neagră din jurul meu acum va
răsări soarele acum nu va răsări
soarele
in mină ţin un trandafir
petală cu petală cad lacrimi
şi picături de singe din depărtare
aud cum se zguduie zidurile Ierihonului.

Adormită sub lună

Oare n-ai aşteptat tu
de la această ploaie blinda
metamorfoză a unui crin
in lespede funerară

oare hohotul tău
de ris şi graţia inşelătoare
a purpurei nu cugetau
la fericita moarte a mea

acum iubito cind eşti
adormită sub luna
rece a visului
nu crezi că te inşeli

crezi in această lumină trecătoare
mai mult decit in ochii
mei puri ca două stele negre
invocind moartea

Floare albastră

In dimineaţa ambiguă
pe marginea lacului de primăvară
aşteptam să aud şoapta sau tunetul
imi era totuna ce soartă mi-ai fi hărăzit

aşadar in dimineaţa mai plăpindă
decit mielul care abia invaţă
să meargă prin lumea profană
vocea ta clară aplecată deasupra
umbrei mele

clipocitul răcoros al apei lovite
de visla pescarului solitar
şi strigătul mut al norilor
zburind cu nostalgia altei lumi

liliacul amar clătinindu-şi parfumul
pe alei prin aceste biserici şi case
părăsite
de oameni in iarba verde strălucind
de rouă
o floare işi aprinde focul albastru

nimic nu mai este prezent
ci aparţine memoriei un cavou de
mătasă
mă aşteaptă la capătul zilei şi cit de
monoton va bate inima in pieptul lui
Dumnezeu

in curind nu va mai fi dimineaţă
tu citeşti in enigme eu trebuie să plec
şi să uit
prin intunericul zilei imi arată drumul
vocea ta ca o ploaie de primăvară

Noapte de toamnă

Tu dormi nu ninge nu plouă
tu dormi nu ninge nu plouă
tu dormi nu ninge nu plouă
o frunză cade in noapte

aceasta-i perdeaua roşie
de la fereastră tu dormi
nu ninge nu plouă
tu dormi nu ninge nu plouă

acesta e vintul ce bate
in clopotul toamnei tu dormi
nu ninge nu plouă
tu dormi nu ninge nu plouă

aşa vom trăi iubito
eu aici tu acolo vom fi
două stele in două cavouri
tu dormi nu ninge nu plouă

POEME DE PAUL TUTUNGIU

Oraţii în Carpaţi

Voi, ierburi, tu blind infinit
Din mamă şi fulgere daţi-i
Fiorului meu nerostit
Să-şi biruie vlaga-n oraţii.

Trei ani homerind prin nămeţi,
Pe munţii din ţeasta, secreţi,
Am văzut oile şi rochia
Stăpinei noastre Dochia.

Din piscul străpuns in umere
Cu ochii muşcam depărtarea,
Spre fie iertată Dunăre,
Spre fie iartată Marea.

Colindul Dunării

Din Dunăre-am încolţit
La Dunăre-am infrunzit

Dunărea ne este mamă
Pe toţi Dunăre ne cheamă

Pe pămint de cind ne ştim
Dunăre ne dunărim

Veac de cind se pomeneşte
Dunărea ne dunăreşte

Ciţi băură apa sfintă
Graiul Dunării cuvintă

Carpaţii la zei cum cresc
Graiul Dunării vorbesc

Morunul

Ca un trup de lotcă sare
Din muget sărat de mare
Pe vechi zodii, lin să urce
Dunărea de-a pururi dulce

Taur răsturnat in delte
Dezveleşte drumuri zvelte
Ca un ţipăt se aruncă
Unde-i lumea mai adincă
La gropi lungi, veşnică seară
Unde nimeni nu coboară

In străfund se zăvoreşte
Sunet nu-l mai viscoleşte
Pindele nu-l mai ating
Valurile-n mil se sting

Unde n-a prelins năvod
Işi leapădă sfintul rod:
In chilii, duh să respire
Dunărea e mănăstire

Doină cu vultur

Tudore din Vladimiri
Ai un vulture-n chimir
Şi cum mergi prin noapte drept
Soarele-ţi răsare-n piept
Şi pe unde ai umbla
Iarba creşte-n urma ta;
Ţi-e statura ca făclia
Tudore din Valahia

Cerul e corabia
Braţul tău – catarg cu stea
Pămintul – rună albastră
Dacia – patima noastră
Albă, năvălind cumplit
Către gura din zenit
Cu-al tău vulture-n chimir
Tudore din Vladimiri

Ţara lui Orfeu

Cintind şi-a vindecat Orfeu
Singurătatea
Şi-ngenuncheat pe infinit
La viu azur năştea mirat
Sunet de ţară

Intii o Dunăre s-a smuls
Din tristă gura lui de aur
Apoi Carpaţii plini de aştri
In osie s-au tălmăcit
Siretul, Mureşul şi Oltul
Plingind pămintul ce va fi
Cu abur sfint vesteau hotarul
Legendelor neincolţite

Cintind şi-a vindecat Orfeu
Singurătatea
Şi-n sunet roşu
Sunet galben
Sunet albastru
Plămădi
Lutul părinţiilor ce-n oase
Ne licăre durerea lor

Oltul la Cozia

Riule-duh, cum ai cintat
Viforul adevărat
Cum ai plins, cum te-ai invins
Pe cimpul de clopote nins

Eu iţi respiram ceaţa, ruga
Descintecul, zvirluga
Clinchetul, aburul, aurul
Veninul curat şi balaurul

Blond ca laptele zorilor
Negru ca cearcănul horilor
Viu ca osul dintii
Vinovat cu călcii

Sună-mă intr-un pămint
Orb mirat lingă cint
Mă iartă, mă smulge, mă ferică
Intr-un ţinut de biserică.

Horă

Ia inăsprirea mustului
Ia hanul uncheaşului Dor Mărunt

Noi am cintat in această cimpie
Dar ne-am născut intr-o Peşteră-n
munţi
Intre sihaştri cu plete, cărunţi
Ucenicia ne-a fost temelie

Pribeag este vinul in ţeastă, trufie ;
Fiul pierdut printre clipe, surpat ;
Lupul aleargă spre sufletul beat :
Poţi in seminţe să umbli. El ştie.

El ştie, e Moşul, el ştie, e Bitul
Deasupra cu barba-i de raze
ne-ntreabă :
Cioplit-am vreo Babă, din piatră, lui
roabă ?

Mistreţul, flămind, scurmă-n stele cu ritul

Sub talpa casei

Fiecare casă din sat
Avea sub talpa ei un şarpe
Pe şarpe dormea casa
Pe şarpe se zidea

Noi, copiii, ne jucam din cind in cind
Cu cel bătrin
Ii mingiiam solzii reci
Şi ne priveam in ochii lui păgini

Cel bătrin, cel bătrin, cel bătrin
Şarpe de casă blind şi curat
Minca lapte cu noi din strachină
Pleca prin zăvoaie să-şi cinte de mireasă
Iar noaptea se resorbea sub casă

La veghe de aprilie sau de mai
Cind se deschid porţile in rai
Şi se imperechează şerpii dornici
de lunci
Plecau cu toţii, la tirgul lor de fete
Cu casele noastre in spinare, ca nişte
melci inotători
Şuierau spre Virful lor cu Dor

Toată noaptea curgeau tirşiind satul
intreg
Spre alte ţinuturi din somnul cel tors
Pe unde şerpoaice de aur işi preling
umblatul

Duceau tot satul peste mări şi peste
ţări
Părinţi şi copii dormeau cu trupul
neintors
Eu singur eram treaz dar nu clinteam
Să nu mă simtă şarpele bălan
Aflat in pliscul descintatei alergări

De-ar fi simţit că-l văd in lunecare
Ne-ar fi zvirlit cu casă cu tot din
spinare
Şi-am fi rămas pierduţi de sat,
la cintători
Acolo peste ţări şi peste mări

Eu singur eram treaz şi mă rugam
cu vină
Şarpele casei noastre să ajungă
intiiul la şerpoaica regină
Eu singur să-i ştiu taina-n asfinţit
Cind creşte de sub prispă la plopii
neclintiţi

Doină de fiu

Blondă e ca slova
Zarea de Moldova,
Rug de foc egal
Zarea de Ardeal,
Brună ca stihia
Zarea-n Valahia...

Borcea, alb cocor
Riu al burilor !
Duce-m-aş cintind
Peste plaiul blind
Unde tatăl meu

In Istru muiat
In Prut luminat
De aur bărbat
Din domnul Carpat...

1965 — 1985

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

«Pentru dezvoltarea continuă a artei și culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principială, liberă, la care să participe toți oamenii de artă, a problemelor de creație, de teoria și istoria artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate.

Critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice, să ia poziție față de manifestările negative și să promoveze operele care exprimă realitățile și ideile înaintate ale societății noastre. Totodată, ea trebuie să contribuie la educarea estetică a oamenilor muncii, la formarea gustului public...».

NICOLAE CEAUȘESCU

ÎN DEZBATERE:

NOUA GEOGRAFIE A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

EVOLUȚIA VALORILOR

Fizionomia literaturii române contemporane n-a fost încă fixată în contururi complete, definitive, de nici o sinteză, de nici un curs universitar, de nici o istorie literară. Bogăția recoltelor literare de-a lungul acestor patruzeci de ani și mai ales a ultimilor douăzeci de ani, din 1965 încoace, impune însă o încercare de retrospectivă prin care valorile literare numeroase apărute de-a lungul vremii să fie înregistrate în vederea unui tablou cît mai cuprinzător al literaturii care se scrie astăzi în România. Axioma decalajului dintre receptare și creație, adevăr sociologic verificat de-a lungul timpului se verifică și în cazul literaturii române contemporane. O discuție despre reala geografie a literaturii române de după război, a literaturii din ultimele două decenii se impune ca o discuție necesară. Trasarea liniilor acestei hărți intră desigur în vederile și datoriile criticii și istoriei noastre literare. Recentul Congres al XIII-lea a reamintit necesitățile muncii de propagandă și ideologie în care intră desigur și nevoia unei reprezentări corecte, exacte, a producției literare și a valorilor ei. O dezbatere asupra noii noastre geografii literare, asupra reliefurilor ei, asupra unei ierarhii de valori în modificare încearcă invitații revistei Luceafărul, critici, istorici literari care s-au exprimat în dese rînduri asupra dezvoltării literaturii române și a noutăților ei de conținut și valoare. Considerăm, ca deobicei, această dezbatere, doar o propunere și un început.

CONGRESUL AL IX-LEA ȘI EXTENSIUNEA HĂRȚII LITERARE

MIHAI UNGHEANU : Actuala temă a mesei noastre rotunde privește realul relief și reala întindere a literaturii române contemporane, cu alte cuvinte reala geografie a literaturii române contemporane. Știm că o hartă este cu atît mai bună cu cît este mai completă, iar o hartă este cu atît mai completă cu cît ține seamă de descoperirile pe care are a le lua în seamă. Harta literaturii române contemporane pe care ne-o înfățișează unele comentarii critice datează, este cu alte cuvinte mai veche. Hărțile și ierarhiile literare sînt mobile și ele s-au schimbat substanțial în ultimii 20 de ani, iar în ultimii ani într-un mod foarte vizibil. Propunem deci o discuție asupra hărții literaturii de astăzi și din ultimii douăzeci de ani, a reliefurilor și descoperirilor ei. Evident o hartă nouă o contestă pe cea veche, dar la acest capitol polemismul nu mai este al nostru ci al realităților postbelice, care au produs mutații și modificări radicale în viața societății noastre.

ARTUR SILVESTRI : Ideea de a porni o astfel de dezbatere nu este întîmplătoare, ea s-a ivit de îndată ce, în vara acestui an, „Luceafărul" a publicat o pagină tematică, pe care am alcătuit-o ajutat de cîțiva colaboratori. Titlul ei, „Geografia prozei tinere", mi s-a părut cel mai nimerit față de ipoteza pe care voiam să o promovăm și pe acesta l-am și fixat pînă la urmă. Voiesem să probăm ceea ce s-a probat, aceea că literatura tînără are forțe mai numeroase decît rezultă din înșiruirile curente în care o parte a criticii s-a specializat. Acest fenomen, esențial întrucît reprezintă în bună măsură viitorul literaturii române, este mult mai divers decît pare dacă ne orientăm după unele ierarhii aproape canonizate ; a stimula o geografie a literaturii care să aibă în vedere atît extensiunea valorilor pe toată cuprinderea țării cît și ideea de diversitate a creației, răspunzînd unui spirit efervescent care se manifestă pretutindeni. Apoi, ne-am dat seama că a face geografia literaturii tinere este numai un aspect al unui proces cu mult mai bogat, care este literatura română contemporană în întregimea ei. A restitui acestei literaturi integralitatea valorică și fenomenală — iată, cred, cea mai de seamă inițiativă pe care o poate avea un critic lucid acum. Însă ideea nu este luceferiștă decît în măsura în care ea capătă înfățișare de program teoretic în dezbaterea de azi ; practic, ea preocupa „Luceafărul" de mai multă vreme.

DUMITRU BĂLAEȚ : O discuție asupra geografiei literaturii române contemporane presupune o viziune spațială asupra acestui interval din evoluția literaturii noastre, viziune care ne poate ajuta foarte mult să discernem mai bine — împreună cu cititorii noștri — întinderea fenomenului, relieful lui, anumite trăsături caracteristice de mare actualitate și, de ce nu ? o seamă, poate, de neajunsuri, de lucruri pe care le putem face mai bine cu cît devenim mai conștienți de utilitatea și necesitatea lor. Dar, pentru ca aceste chestiuni să reiasă cît mai clar cu putință, avem nevoie, chiar din acest preambul, de anumite criterii, de fixarea unor puncte de reper stabile, care să ne ajute în orientarea spațială pe care ne-o propunem într-un teritoriu atît de complex cum este literatura noastră de azi.

Analogia cu geografia ne este utilă cel puțin în precizarea aspectelor introductive ale problemei. Trei ni se par a fi direcțiile mai importante în care această analogie poate deveni sugestivă : 1) **întinderea,** adică observarea fenomenului literar românesc contemporan în diversitatea lui instituțională și stilistică ; 2) **relieful,** adică profilarea valorilor existente într-un orizont al vizibilității, și 3) **adîncimea,** adică explorarea solului și subsolului acestei literaturi, în vederea punerii mai bine în valoare a bogățiilor de care dispunem, a substanței latente de ferment ideatic și expresiv. Desigur, toate acestea sînt obiective extrem de ambițioase pe care o discuție ca aceasta le poate doar creiona destul de aproximativ, rămînînd ca tabloul în amploarea lui să fie pus într-o lumină și mai clară ulterior, de către toți cei ce vor să participe la o astfel de dezbatere.

MIHAI UNGHEANU : Perioada postbelică este perioada marilor mutații sociale și politice în viața socială românească ca urmare a unui proces de natură revoluționară. Orizontul social este altul, la fel orizontul psihologic și moral al omului contemporan, cu tot cîmpul său de probleme. Literatura are deci aici un vast cîmp de inspirație. O parte a acestui cîmp de observații a intrat în sfera literaturii, o mare parte nu. Prefacerile sociale sînt mai rapide decît literatura. Menționez fenomenul unei literaturi a cîmpiei, cu pivotul mai ales în Cîmpia Dunării, literatură care este una din dovezile acestei mutații. Am scris odată un articol intitulat „Ultimul descălecat literar", anii '60 în „Ramuri", despre această literatură a Cîmpiei, fapt care a stîrnit interesul lui Miron Radu Paraschivescu. Dar aceste mutații au produs și alte modificări. Mai ales în ultimii douăzeci de ani revistele și editurile sînt mai multe, centrele de lansare scriitoricească mai numeroase, scriitorii mai mulți în chip inevitabil. Uniunea Scriitorilor numără astăzi peste 1000 de membri. Fapt este că după 1965, după Congresul al IX-lea, a apărut și un nou spirit în literatură, o tendință de desființare a unor monopoluri și șabloane constituite. Dogmatismul a fost nevoit să facă loc unei diversități stilistice care este amprenta principală a noii geografii literare. Cu alte cuvinte despre o nouă geografie literară putem vorbi mai ales din 1965, după Congresul al IX-lea al P.C.R., care este foarte important pentru literatura română prin spiritul său.

ADRIAN DINU RACHIERU : Știm cît de îndatorată e literatura evenimentului politic, capabil a-i drena cursul, a-i îndigui forța creatoare ori, dimpotrivă, a-i elibera elanurile spre zborul înalt al spiritului. Fiind prea aproape de recentul Congres al XIII-lea al P.C.R., poate nu realizăm importanța evenimentului în întreaga-i bogăție de semnificații și consecințe, reverberînd pe termen lung. Să repet, așadar, că renașterea întregii spiritualități românești, bazată pe conștiința istoricității ei n-ar fi fost posibilă fără decizia politică a Congresului al IX-lea, reper fundamental în devenirea conștiinței de sine a unei națiuni. Lichidînd circulația tezelor de inspirație străină, risipind confuziile nivelatoare, trezindu-se din somnul dogmatic, societatea noastră a redobîndit **dreptul de a vorbi în numele valorii.** Prin filtrul proletcultismului, scrisul românesc a fost deposedat de specific și rupt de tradițiile sale. Cazul generației Labiș, o generație polemică, evadînd dintr-un program inadecvat, este elocvent în mai multe privințe. Izbucnirea ei se înscrie momentului de renaștere al literaturii noastre, moment posibil și prin acțiunea tenace a acestei generații (să ne amintim de importanța — în context — a revistei **Steaua),** grăbind recuperarea oficială și refăcînd legăturile profunde ale unei culturi într-o nouă ambianță socio-politică. Peste diferențele, inerente și necesare, generația Labiș — despre care, în paginile **Luceafărului,** s-a scris în repetate rînduri — își află liantul în **condițiile formative,** în sensul relativ unitar al programului de creație din deceniul șapte : înnoirea spiritualității naționale, resurecția autohtonismului, adică idealuri ce depășesc în fond frontierele de generație. Cei intrați în literatură sub acolada unei tendințe artistice reverberînd axiologic, declanșau o polemică : la voința de schimbare ofereau răspunsuri valorice.

Această salutară deschidere, încurajînd o îmbucurătoare diversificare stilistică și tematică mai cerea o condiție : **descentralizarea.** Talentele, se știe, nu cresc doar în Capitală și lărgirea accesului înseamnă șanse în plus pentru germinarea lor. Firește, nu în sensul regionalismului țîfnos, a tratamentului filantropic (sub-critic, adică), incompatibile acestea cu performanța culturală, cu realitatea policentrismului cultural ce rivnește la axiologic. Îmi îngădui să revin asupra ideii.

NICOLAE GEORGESCU : O deșteptare națională înseamnă, pentru zilele noastre, Congresul al IX-lea al P.C.R. care deschide largi perspective refacerii echilibrului spațio-temporal al poporului nostru. Congresul al IX-lea a însemnat o trezire la viață, o redeschidere a fîntînilor astupate ori părăsite. S-a mărit numărul editurilor, au reapărut revistele culturale cu nume istorice („Tribuna", „Vatra", „Convorbiri literare", „Ramuri" etc.), s-au creat condițiile pentru realizarea continuității noastre culturale pe baza tradiției progresiste a înaintașilor. Și poate că nu este lipsit de interes un calcul aritmetic. Dacă luăm anul 1883 (înființarea „Tribunei") ca început al procesului de stabilire a unității culturale, dacă legăm acest an de disputele ideologice în jurul naționalismului și internaționalismului eminescian din 1924—1925 (mă refer, desigur, la polemicile lui Panait Istrati cu Octavian Goga, Ioan Slavici, G. Topîrceanu, etc.) — și dacă facem legătura, peste timp, cu anul Congresului al IX-lea, obținem un spațiu de 40 de ani între etapele afirmării ființei naționale, o revenire a spiralei devenirii din 8 în 8 lustri asupra aceluiași punct fierbinte. Eminescu însuși căuta o unitate de timp care să măsoare unda națională și valoarea de 40 de ani este foarte apropiată de acea unitate eminesciană. Am putea-o numi chiar „unitatea de măsură Eminescu", avînd în vedere și durata vieții poetului, și să operăm cu ea așa cum operăm în alte domenii cu alte unități de măsură. În acest sens Congresul al IX-lea al P.C.R., pe care cel de-al XIII-lea ni l-a reamintit grăitor, este o piatră de hotar — necesară, pusă cu o exactitate matematică pe calea devenirii noastre.

ARTUR SILVESTRI : Efectul acestor modificări nu poate scăpa criticului, cu condiția, elementară, a onestității lui. În acest climat a cărui semnificație este, fără îndoială, policentrismul creator apar mereu autori interesanți, unii dintre ei de cea mai bună calitate, citeodată chiar cu mult mai valoroși decît aceia care figurează în ierarhii. Fenomenul e policrom, însă imaginea literaturii române contemporane, așa cum reiese din contribuțiile unei părți a criticii, pare a fi monotonă, un loc unde, odată fixat „clasamentul", nu se mai întîmplă nimic. Mă întreb, totuși, de unde vine această curioasă mentalitate care este hotărît anacronică ? Una dintre originile ei este spiritul dogmatic care, la unii dintre criticii fostei direcții monopoliste, e poate o a doua natură ; nu puțini dintre ei au învățat tehnicile dogmatice pe viu și mîna a rămas, cum s-ar zice, cu aceste stereotipuri.

ILIE BĂDESCU : „Redescoperirea occidentului" a însemnat pentru unii o instalare confortabilă în limbaje, teorii și metodologii preluate rapid din această arie culturală. În locul unei deschideri critice („catalitice" cum a zis Blaga) s-a instaurat un spațiu al imitației modelatoare astfel încît laboratorul mental a surplantat cîmpurile realului. În mod normal procesul acesta trebuie să se încheie nu cu instalarea într-un universal abstract ci cu revolta unei **home rule** împotriva oricăror imperialisme ideologice (chiar dacă acestea îmbracă haina aparent neutralistă a unor metodologii cu pretenții de „obiectivitate" și de „științificitate", neatinse de cîmpuri de interese). De fapt modelele acestea universaliste, fie dogmatice-proletculte, fie elitar-estetiste, sînt „modele univectoriale" (Escarpit) care ar urma să încadreze localismele într-o idee unică aidoma creștinismului bizantin care integra parohialismele în dioceze, pe acestea în sinod și în conciliu apoi. În felul acesta localismele erau represate în numele universalismului ideii **venite** dintr-un **centru unic.** Modelul ricardian al vremurilor de hegemonie britanică (Pax Britanica), fordismul difuzat sub Pax Americana etc. sînt astfel de universale ideologice unice, create într-un centru și apoi difuzate spre unitățile „parohiale" care ar intra astfel într-un proces de sincronizare. Adepții unor atari **modele univectoriale** au de aceea o receptare extrem de îngustată a geografiei culturale, încît relieful acesteia capătă o tonalitate de cenușiu monoton pentru ochiul lor. Nu întîmplător cele mai nereceptate opere sînt cele de problematică rurală și istorică propriu-zisă, adică tocmai cele care nu pot fi asimilate decît împreună cu „geografia" lor cu tot. Ele sînt create sub semnul unui alt universal, un universal care și-a incorporat idiomaticul, avîndu-și deci rădăcinile în acea „putere de imaginație" (Einbildungskraft cu expresia lui Emil Staiger), viziune poetică a timpului, a lumii, în acele simboluri fundamentale, sisteme de imagini etc., din care-ți apare un **sens al vieții,** propriu unei geografii culturale inconfundabile. Cel care vrea să recepteze opera creată într-o anume geografie culturală trebuie s-o recepteze împreună cu această geografie, **în și prin ea.** Din acest punct de vedere ne dăm seama că **geografia** este și un înveliș al operei dar și **spațiul ei interior.** Această geografie este dinamică, nu statică. Ea se schimbă în timp și de aceea cealaltă mare dimensiune a operei hotărîtoare pentru **buna** ei receptare este istoria. Cel care ar dori să recepteze romanul lui Preda, **Moromeții,** de exemplu, ar trebui să țină seama de geografia exterioară și interioară a operei, dar și de istoria ruralului românesc și sud-est european. În plan istoric se știe, de pildă, că **ruralul montan** a avut condiția unei „societăți țărănești-lider", cum ar zice neoevoluționistii, într-o geografie țărănească interbelică, lucru pe care l-a înțeles Moromete, cînd experimentează un model de geografie economică țărănească în spațiu regional (drumurile lui Moromete în satele de deal și munte, atît de bine interpretate mai demult de Nicolae Georgescu). În epoca „deschiderii porților țărănești", corespunzînd penetrației capitaliste și industrializării socialiste, **ruralul de cîmpie** — fosta „periferie" a celui montan — preia „conducerea" în procesul devenirii istorice a țărănimii. Dizlocarea simbolică a acestui rural îl creează pe Moromete, desi tipul reprezentativ s-ar fi așteptat din ruralul montan. Cu toate acestea scriitorii ruralului colinar și de munte bănățean deja ne propun o altă linie evoluționară a prozei țărănești. Este literatura acelui rural al „unlunilor de văi", cum le numea N. Iorga. După cum, literatura lui Rebreanu și Lăncrănjan ne cferă drama dezagregării comunitarului și a nașterii individualismului în lumea rurală. Nicăieri „paradoxurile sufletului țărănesc" nu sînt mai dramatice ca în cazul lui Monu din „Suferința urmașilor". Dacă romanul de cîmpie, ca tip de geografie țărănească de epocă modernă, l-a dat pe Moromete, literatura bănățeană încearcă să propună un alt tip țărănesc : tipul „asociaților de vale" vremuind încă insuficient cunoscut prin depresiunile Almăjului, ale Carașului etc. Revenind la romanul de cîmpie, ne dăm seama că interpretarea unui act precum „tăierea salcîmului" nu poate fi nicidecum desprinsă de „geografia mitologică" a acestui rural. Acest act consemnează parcă un sfîrșit și un început. Este sfîrșitul **comunitarului.** De altfel Moromete se exersase îndelung în cercetarea **oekumeniei** țărănești : umblase la munteni, iscodise orășenii. S-ar părea că pricepuse inevitabilul și n-ar fi vrut să fie lăsat în afara aventurii cunoașterii. De altminteri Preda este obsedat de ideea „perplexității comunitarului" și acel „Pe ce te bazezi...", care-l umple de minie neputincioasă pe „a lu'Parizianu" este cit se poate de concludent. Salcîmul lui Moromete are sensul unui **axis mundi** rămas ca o relicvă după ce bolta simbolică de tip comunitar s-a prăbușit ; nimeni nu mai participă la vechile simboluri și deci centralitatea satului este zădărnicită (orașul dă tîrcoale satului tot mai des, iar satul este, prin tinerii lui, tot mai receptiv la orășenime), și Moromete are, în repetate ori, sentimentul **singularului** cînd își privește salcîmul. Cu acest act Preda consemnează trecerea satului real în sat-idee și a comunitarului în reflexiv. Apare țăranul-filosof, în condițiile în care lumea lui dispare singură, neștiută de cultura externă. În sensul acesta **tăierea salcîmului** este și un avertisment. Moromete îl taie în ceas de taină parcă dinadins. Nimeni nu dă semn de rabatere asupra acestei prăbușiri. Este trecerea de la **virsta eroică** la una **epico-reflexivă.** Unde se va așeza și cum se va reașeza țăranul ?

DUMITRU BĂLAEȚ: Pentru cele trei aspecte de analiză propuse de mine, un punct de reper de mare stabilitate și orizont temporal îl constituie Congresul al IX-lea al partidului, de la care, în 1985, se vor împlini 20 de ani, cu toate consecințele lui benefice asupra dezvoltării societății românești în ansamblul ei, cît și asupra reflectării acestuia în sferele mai înalte ale gîndirii sociale, ale literaturii și artei.

În fond, o viziune spațială, „geografică" asupra evoluției literaturii române contemporane, mai bine zis, actuale, se poate realiza mai bine prin comparație cu un alt interval din evoluția aceleiași literaturi, de obicei cel anterior, față de care acționează în mod obiectiv o anumită voință de diferențiere, o tendință către „mutația valorilor", pentru a ne exprima în termenii unui cunoscut critic literar. Or, care ar fi elementele acestei voințe de diferențiere puse în mișcare de spiritul Congresului al IX-lea al partidului în domeniul literaturii ? O seamă de aspecte caracteristice ies în evidență chiar din observarea mai atentă, comparativă, a ceea ce am numit anterior întinderea fenomenului nostru literar actual, dispunerea lui în spațiul instituțional și zonal al țării. De unde înainte literatura avea o singură editură mamut, cu un nume anost (E.S.P.L.A., devenită apoi E.P.L.) în Capitală, spiritul înnoitor al Congresului al IX-lea ne-a adus o eflorescență de edituri profilate în promovarea fenomenului nostru literar și dispuse în toate zonele geografice ale țării : „Junimea" la Iași, „Dacia" la Cluj-Napoca, „Facla" la Timișoara, „Scrisul românesc" la Craiova, alături de cele sase edituri literare din Capitală : „Eminescu", „Univers", „Minerva", „Ion Creangă", „Albatros" și „Cartea românească". Emulația, spiritul de competiție între aceste instituții culturale de prim rang în promovarea fenomenului literar nu au așteptat prea mult să iasă puternic în evidență. Fenomenul cel mai caracteristic mi se pare bogăția remarcabilă de nume de autori și de titluri de cărți apărute în această perioadă, ținuta lor grafică plină de originalitate și fantezie. Încît, urmîndu-l pe Arghezi, putem spune : „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris, dar și cui te-a editat" !...

Democratizarea cadrului instituțional de promovare a literaturii, demetropolizarea lui, dispunerea mai echitabilă în teritoriu ne apare într-o lumină extrem de revelatoare dacă ne referim la situația revistelor literare. Pe lîngă remodelarea unor reviste din Capitală („România literară" în locul calchiatei „Gazete literare", „Săptămîna", „Flacăra"), spiritul Congresului al IX-lea al partidului ne-a adus marea eflorescență a revistelor culturale din provincie : **Convorbiri literare** și **Cronica** la Iași, **Ateneu** la Bacău, **Tomis** la Constanța, **Ramuri** la Craiova, **Argeș** la Pitești, **Astra** la Brașov, **Transilvania** la Sibiu, **Orizont** la Timișoara, **Familia** la Oradea, **Vatra** la Tg. Mureș.

Nu mai stăruim asupra democratizării și diversificării cadrului instituțional de manifestare a literaturii noastre contemporane, inclusiv în limba naționalităților conlocuitoare, prin apariția asociațiilor de scriitori de la Cluj-Napoca, Iași, Sibiu, Timișoara, Tg. Mureș, Craiova etc., prin activitatea numeroaselor cercuri și cenacluri cu o viață literară intensă, plină adesea de surprize valorice. Asemenea cazuri sînt cu zecile și ele ar merita strădania unor cercetări speciale în cadrul unei mai exacte oglindiri în conștiința critică a geografiei literaturii române contemporane.

RECUCERIREA TRADIȚIEI — RECUCERIREA VALORII

ILIE BĂDESCU : Geografia culturală (incluzînd-o deci pe aceea a fenomenului literar) este un element constitutiv al **toposului** mai larg al unui popor sau grup de popoare și are o anumită stabilitate în timp. Ea reprezintă un fenomen istoric de durată medie sau lungă, cum ar zice Braudel, și cel care nu recepteză opera prin geografia ei se condamnă la o gravă ieșire din istoria culturală a unui popor. Lectura criticului sau istoricului literar este o „lectură privilegiată a documentului, o lectură ce răspunde majorității membrilor unui grup". Criticul ar trebui deci să cristalizeze în juru-i un **consens,** să furnizeze o „cheie colectivă" de lectură capabilă să declanșeze în sînul grupului social un „proces productiv de informație". Actul criticului este deci unul dintre mecanismele prin care un **mediu social,** o geografie socioculturală este ajutată să se ridice la conștiință reflexivă, la conștiință de sine. Dar pentru aceasta între intenția creatorului și cea a criticului trebuie să existe un acord bazat tocmai pe apartenența la aceeași geografie culturală. Ciclul lui Paul Anghel, de exemplu, este interpretabil în și prin procesul istoric de așezare a unei noi geografii politice și culturale sud-est europene, odată cu prăbușirea imperiului otoman. Societățile țărănești sud-estice devin armate naționale (în cazul românilor) sau armate insurecționale (în cazul bulgarilor, al muntenegrenilor, sîrbilor etc). Acest moment este o turnantă a istoriei europene și un exemplu de istorie care nu-i surprinde pe țărani nepregătiți (ca în romanele actuale ale ruralului), ba dimpotrivă demonstrează că istoria nu poate fi **urnită** din loc decît atunci cînd societățile țărănești se mișcă. **Noroaiele,** de exemplu demistifică, într-un mod unic în literatura lumii, „mlaștina imperiilor" dovedind că „mlaștina gospodăriei otomane" nu poate fi „desecată" decît atunci cînd se ridică societățile țărănești și cînd coboară, într-un stil de **regresus ad inferos,** domnii (vezi „coborîrea" lui Carol). Lectura acestui roman, este o piatră de încercare căci ea nu poate izbîndi decît pentru cei care sînt dispuși să-și asume geografia culturală a sud-estului european. Întreg romanul este clădit pe un lanț de simboluri sud-est europene (Einbildungskraft...), adînc încifrate în straturile epice. Cum am precizat deja, **Noroaiele,** de exemplu, este un roman care ne duce cu gîndul la sintagma eminesciană de „mlaștină a gospodăriei otomane", „Scrisoare de la Rahova" ne introduce în cîmpul unui ritual bizantin (cum arată Nicolae Georgescu), „Zăpezile", ne dau fabulosul în variante orientale : somnul nordic al țarului, fuziunea spațiilor pentru acel straniu personaj japonez, corespondența regnurilor într-un Bărăgan rostogolit cu acel „sfînt" din panteonul „creștinismului cosmic" de-a dreptul peste un București occidentalizînd parlamentar etc., etc. Cum poți „citi" acest roman decît în și prin geografia lui sud-est europeană ? Romanul lui Paul Anghel este totodată romanul nașterii **societății de masă** în sud-estul Europei. Modelele romanului occidental ale aceluiași proces istoric ne înfățișează o lume **sui-generis,** iar dramele se petrec în mediile familiilor ridicate brusc la rangul universurilor emblematice, **Casa Buddenbrock, Muntele vrăjit,** ciclul balzacian al prăbușirii unor mari familii. Lampedusa cu **Ghepardul** etc. sînt toate expresii ale acestui proces. Romanul lui Paul Anghel este un roman plurial și se desfășoară, pe una din liniile sale evoluționare, ca un roman al procesului de naștere a **societății de masă** în sud-estul Europei. În spațiul acestei geografii europene, însă, nașterea societății de masă aduce în prim planul istoriei, în chip de lume strămilenară, de univers emblematic, societatea țărănească alături de familiile cu blazon. Zărim aici fresca unor familii istorice, a clanului Răscanu, ori a clanului dinastic al Ghiculeștilor, a căror structură de rudenie se întinde peste o geografie continentală : de la Constantinopol la Petersburg. Într-un alt strat al său, pe o altă linie evoluționară, romanul lui P. Anghel este un roman al nașterii noii geografii politice și culturale a Europei și aceasta ar explica prezența, la acest spectacol al istoriei, a unor participanți din celelalte geografii culturale : Occidentul atlantic, cel nordic, Japonia etc., etc. Axele noii geografii sînt Nord-Sud, Est-Vest și una verticală, a coborîrilor purificatoare, **ad inferos** ale **Prințului** pentru a putea deveni simbol dinastic (bine redată de „coborîrea" lui Carol). Polii noii geografii politice comunică prin axe diverse (de la legăturile de rudenie, la cele politice, ori de neam, secrete etc., etc.) de la curtea țarului la Constantinopolul sultanilor, ori de la cancelaria lui Bismark la același Constantinopol. Toate firele trec prin București, iar geografiile regionale răspund, fiecare, unui simbol central, adeseori încifrat în chiar titlurile volumelor. **Zăpezile** și **Iarna otomană** sînt simboluri ale celor doi poli imperiali ai axului oriental. **Iarna otomană** și-a atins pragul în „primăvara" (**„Fluviile"**) ridicării și revărsării popoarelor balcanice. **Noroaiele** este romanul purificării, al izbăvirii lumii de mlaștina așezămintelor imperiale, al ieșirii din haosul care s-a instalat în locul vechiului monolit imperial. **Zăpezile** îmbracă, precum o hlamidă, ce pare atinsă de aripa veșniciei, imperiul nordic. Somnul țarului se prelungește în hieratismul și brusca înțepenire a metropolei imperiale la vestea că țarul doarme. Totul intră în nemișcare. Cît de departe par **Noroaiele** balcanilor ! Ce **iluzie** superbă a veșniciei rînduielilor ! Urcarea spre nord a țarului este ca o ieșire din istorie, o trecere pe tărîmul zăpezilor veșnice. La un pol al axului timpul pare a fi nemișcat, la celălalt sîntem în plină istoricitate. Întreg acest ciclu poate fi receptat numai de către cel care-și face din geografia de apartenență și o geografie de referință. Posibilitatea separării geografiei de apartenență de geografia de referință explică multe dintre distorsiunile prezente în lectura pe care unii critici literari o fac unor opere de clară apartenență geogrfică. Conștiința geografiei fenomenului literar este așadar un element important al bunei funcționări a „regulatorului" receptării și circulației operelor.

ADRIAN DINU RACHIERU : Marele cîștig al acestor ani este **lepădarea de complexe.** Noi aveam — prin izolare geografică și lingvistică — sentimentul existenței periferice, reluînd critic dezbateri care vădesc ambiții inauguratoare, bicîuind întîrzierea, evitarea monumentalului. Or, complexele ce au însoțit mersul literaturii noastre plecau de la presupusa inconsistență a tradiției ; literatura noastră era, în ochii unora, un parazitism, cu tradiția exterioară (franceză), o literatură-duplicat, cîtă vreme teza împrumutului integral era îmbrățișată cu entuziasm. **Recucerirea tradiției,** scormonind la „subsolul actualității" (cum ar spune Călinescu), probează că literatura noastră și-a mărit granițele. Asta ar fi și principala noutate a acestor ani : s-a mărit — cum zicea altundeva M. Ungheanu — casa literaturii române. Crezînd în tradiție dar și în devenire, putem pătrunde în adîncimea trecutului cărturăresc.

Contemporanii noștri sînt ambalați în această veche gîlceavă. **Gesturile de ruptură** se alimentează tocmai din orgoliosae inițiative inaugurale : o pubertate, bineînțeles teribilistă, prelungită dincolo de granițele ei firești. În poezie, fronda antisentimentală, faconda ironic-sarcastică evacuînd lirismul, ingineria textuală, riscul serializării. Dar și efortul sistematizator al „constructorilor", umplînd — prin invenții — spațiile goale ale autohtonismului, propunînd cicluri (de pildă, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu). Luînd distanța necesară față de un fenomen în mișcare, voi mai observa pasiunea pentru experiment, căutările formale și, în același timp, interesul pentru istoric, politic, național. Proza trăiește deci scindată ; pe de o parte, rarefierea substanței la acei care au idei dar n-au epică, virtuozii fără tensiune și viziune. Pe de altă parte, reepicizarea romanului, recuperarea poveștirii, interesul pentru ciclul romanesc (Paul Anghel ar fi primul exemplu), alături de propensiunea spre monumental și reabilitarea personajului. Trăim un timp al romanului dar și o resurecție a prozei scurte ; literatura a devenit pentru unii propriul ei obiect dar se implică — pentru majoritatea — prin observație socială, analiză psihologică, perspectivă mitică în recuperarea epică a unei epoci. Este remarcabil că fenomenul literar tînăr, fără a da un răspuns omogen, vădește înaintare organică, purtînd ecoul etnic. Prozatorii tineri pleacă de la datele tradiției, coboară în mitologic și fabulos (E. Uricaru, V. Sălăjan, Paul Eugen Banciu), înțeleg povestirea ca mîntuire a unei lumi ce evoluează spre Apocalipsă, recuperînd adevărul imaginar (Tudor Dumitru Savu). Fertila confuzie dintre planul realist și cel fantastic, avînd în D. R. Popescu un artizan, dă roade. După cum productivă e direcția investigării realității din imediata noastră apropiere.

DUMITRU BĂLAEȚ : Într-o strînsă legătură cu democratizarea cadrului instituțional de manifestare a literaturii contemporane, față de epoca dogmatică anterioară, se află și fenomenul diversificării stilistice. Această diversificare stilistică a fost înscrisă ca o deviză în **Raportul** prezentat de tovarășul Nicolae Ceausescu la tribuna Congresului al IX-lea al partidului. Ea era o necesitate adînc resimțită de fenomenul nostru literar și s-a realizat ca atare pe parcursul celor 20 de ani de evoluție literară. S-ar putea vorbi de două etape distincte pe drumul acestei evoluții stilistice a literaturii noastre contemporane, în afară de procesul personalizării fiecărui autor mai important. Prima o putem numi — așa cum am încercat să demonstrăm în cîteva articole publicate anterior în „Luceafărul" — a agitării formelor de expresie, a aducerii lor, după o perioadă de excesivă dogmatizare, la un nivel sincronic cu al curentelor literare contemporane pe plan european și mondial ; cea de-a doua etapă o constituie adîncirea în plan simbolic prin asimilarea inovației de către tradiția națională. Această evoluție ne apropie foarte mult de ceea ce am numit la început relieful literaturii române contemporane, adică apariția și conturarea unor personalități distincte, proeminente, cu un stil literar specific, inconfundabil. Dacă la începutul perioadei, prin anii '60, experimentul stilistic se manifesta violent, printr-o inovație oarecum dezordonată la nivelul mijloacelor de expresie lingvistică, pline de barbarisme, de rupturi sintactice, de neglijența expresă a normelor de punctuație, treptat această tendință a cedat locul unei grîji sporite, unor preocupări mai accentuate pentru fluența și muzicalitatea limbii române, pentru marile ei rezerve expresive și simbolice. S-a conturat astfel relieful evident al unor mari creatori de stil în cadrul literaturii române actuale : Eugen Barbu, Nichita Stă-

nescu, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, Marin Preda, Ioan Alexandru, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel ș.a.

MIRELA ROZNOVEANU : Prin acest proces descris, prin această deschidere literatura română s-a reașezat în albiile ei firești. Normalitate literară înseamnă o cît mai mare diversitate de voci în care nimeni nu are voie a o reduce pe una la tăcere pentru a-i da, în chip artificial cîștig alteia (ceea ce ar conduce la dogmatism literar, din orice unghi am privi problema), înseamnă dialog, personalități distincte, formule creatoare de o diversitate inepuizabilă. Efervescența innoirii din anii evocați îmi sugerează albia unui riu ale cărui ape au fost cîndva barate pentru ca odată zăgazurile dispărute, apele să urnească tumultuos energiile acumulate în ani, în numai cîteva ore. Precipitarea innoirii a condus la afirmarea unor talente, unele azi deja clasicizate, la reevaluarea moștenirii culturale, la apariția unor publicații și edituri din marile orașe ale țării, a repus în drepturile ei polemica de idei. Nu este cazul unui bilanț amănunțit cită vreme nu acesta este rostul discuției. Nu subscriu la ideea noului dogmatism de sincronizare care ar fi condus la o direcție anacronică în cultură, deoarece perioada de reviriment la care ne referim nu poate fi clasificată ca mimetică cită vreme tocmai ea este aceea în care s-au afirmat valori ale literaturii naționale. Nu putem absolutiza fenomene parțiale. Dedogmatizarea apoi s-a produs pe direcția națională deoarece ea a condus la o cultură națională. A afirma că nu este așa, ci invers, echivalează cu acceptarea ideii că în perioada de care vorbim s-a creat o literatură nenațională, globalistă, integrată în ce ? Dacă acest lucru nu este clar, consider că este vina criticii, a exegezei literare. Valorile afirmate după anii '65 prin personalități de talie europeană, în sensul în care acestea exprimă în planul culturii europene specificul inconfundabil al culturii noastre, sînt virfurile culturii naționale și aici pot fi citați Marin Preda, Alexandru Ivasiuc, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Adrian Marino, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Edgar Papu. Dacă în perioada dogmatică orice aluzie la cultura europeană era taxată cosmopolită, nu este cazul să refacem această eroare în alt context. Putem vorbi de fenomene de mimetism, de imitare servilă de pildă în critică a unor metode de preluare în roman a unor procedee fetișizate, de transpunere în lingvistică a unor teorii insuficient receptate la vremea aceea dar nu de un servilism al culturii române în general față de ceea ce îi este străin. Personalitățile culturii române s-au afirmat printr-o gîndire originală pe care cred că a o stimula este cea mai de preț datorie, precum și a arăta fenomenele de falsă originalitate. Mimetismul izvorăște din incultură, lipsă de talent și încă ceva : el găsește teren de proliferare atunci cînd valori culturale indiscutabile sînt împinse într-un con de umbră de fenomene conjuncturale, antipatii, insuficiente forțe de receptare a valorii și originalității. Referitor la o altă observație, aș dori să precizez că ar fi exagerat să se vorbească de o blocare, în literatura de azi, a relației dintre literatura cultă și creația folclorică. Ion Gheorghe și Ioan Alexandru nu sînt mari poeți pentru că abordează o temă folclorică sau mitică, ci sînt mari poeți prin lirismul lor genuin. O literatură națională nu se alcătuiește, nu se poate alcătui din teme. Suma lor nu acordă statutul valorii. În fizica cuantică există o lege numită „defectul masei" conform căreia în microcosmos e posibilă încălcarea legii conservării masei : un întreg poate fi mai mic decît suma maselor care îl formează. Același lucru este valabil și pentru opera literară unde rolul misteriosilor quarci este jucat de imponderabilele talentului.

M. UNGHEANU : Constat că oral se constituie mai ușor decît s-ar crede o schiță de istorie literară a ultimelor decenii. În orice caz, cadrul este fixat în linii mari, chiar dacă nu sînt date toate detaliile. Formula „recucerirea tradiției" folosită de Adrian Dinu Rachieru ne îndreaptă către o componentă de prim ordin a climatului literar la care ne referim : reintrarea în circulație a multor opere și scriitori de primă importanță care nu se mai bucuraseră de mult de această atenție. Noua geografie literară datorează ceva din dezinvoltura și extensiunea ei acestor scriitori reîncetățeniți pe vechile locuri, după o perioadă de nefirească eclipsă. Reapariția lui Lucian Blaga și Ion Barbu a stimulat vocații și a lăsat urme în poezia postbelică. La fel a lui Vasile Voiculescu. Reeditarea lui E. Lovinescu a constituit o adevărată relansare a criticului. **Istoria** lui G. Călinescu a întărit anume poziții în critica de astăzi. Și așa mai departe. Marile repere sînt importante pentru literatura celor tineri. Unii dintre ei redeschid dosare vechi și contribuie cu succes la interpretarea și situarea valorică a marilor autori. Cazul cel mai evident este acela al unui tînăr sociolog care a abordat cu instrumente moderne de lucru și o optică nouă proza politică a lui Eminescu validîndu-i statutul științific, enunțat doar pînă la cartea **Sincronism european și cultură critică românească.** Încercarea de a minimaliza cartea mărturisește nu numai absența unor instrumente adecvate, sociologice **dar și o înțelgere anacronică a tradiției.**

DUMITRU BĂLAEȚ : Un alt aspect de adîncime al geografiei noastre literare actuale reiese din examinarea modului în care s-a făcut racordarea la tradiții în materie de moștenire culturală. Problema a fost foarte mult agitată teoretic și pusă în dezbateri sterile pe vremea dogmatismului tocmai datorită aspectului negativ în care erau abordate lucrurile. Într-o perspectivă temporală pe care ne-a deschis-o spiritul Congresului al IX-lea al partidului, te cutremură marele număr de autori de prim rang ai literaturii române din toate epocile, puși la „index" în primele două decenii postbelice autori de care era chiar imprudent să vorbești : Neagoe Basarab, Dosoftei, Maiorescu, Iorga, Pârvan, Goga, Constantin Stere, V. Voiculescu, Arghezi, Blaga ș.a. Tuturor acestora și multora altora, epoca actuală le-a făcut dreptate, comentîndu-i adecvat, reeditîndu-le în multe privințe opera, reașezîndu-i la locul care li se cuvenea în dezvoltarea literaturii noastre. Sîntem astăzi departe de vulgarele comentarii și jalnicele ediții „croșetate" din scriitorii noștri clasici, dar ar fi eronat să credem că am făcut tot ceea ce ar fi trebuit să facem în această privință. Iată, ne lipsesc încă unele ediții din marii autori clasici. O cultură care năzuiește la armonizarea deplină **a dimensiunilor ei** — cum este cultura noastră actuală — nu se poate realiza pe sine fără participarea tuturor marilor ei creatori din toate timpurile.

ARTUR SILVESTRI : Această obsesie a ierarhiei, despre care s-a spus aici cîte ceva, e activă și în ceea ce privește pe clasici și ia nu o dată înfățișări primejduitoare pentru integritatea unei culturi. A încerca să faci respirație artificială unei direcții lovinesciene în critica literară, forțînd adevărul, și a nega durabilitatea liniei călinesciene este cu totul de neînțeles. Să ne amintim că înainte de apariția „Istoriei literaturii române" a lui G. Călinescu apăruseră nu mai puțin de două ediții, în tiraje mari, ale „Istoriei literaturii române contemporane" a lui E. Lovinescu.

Mai mulți autori apar într-o ceață publicitară și au o circulație mică. Cînd apar, ei apar într-o ceață publicitară profundă și au o circulație aproape inexistentă. Vasile Pârvan, Lucian Blaga-filosoful, chiar și Hasdeu se află într-o asemenea situație. Oare ce împiedică la ora aceasta o ediție cuprinzătoare din opera lui Simion Mehedinți ? Noi editîm integral autori de mina a doua, cum s-a scris în revista „Luceafărul", ceea ce e de înțeles dacă aveam cel puțin atît cît trebuie din Hașdeu ori din Iorga. La Mehedinți nu se gîndesc decît puțini.

Citesc acum pe cîtiva dintre nu anonimii ci discreții contemporani, dispăruți nu demult. Unii au lăsat o operă extraordinară și chiar de dimensiuni neobișnuite; însă momentul ei e parcă rămas mult în urmă. Din opera lui Petru Caraman s-au tipărit abia acum două remarcabile contribuții ; altele așteaptă încă în dosare. O mică dar admirabilă „Carte despre carte", de Eugeniu Speranția, vine cu lumini defel ignorabile asupra raporturilor între culturi. „Psihologia consonantistă" a lui Odobleja ar merita un examen și din unghiul esteticii, unde aduce puncte de vedere noi. A încerca să elimini din domeniul circulației de idei astfel de cercetări înseamnă a voi să minimalizezi tocmai direcția pe care și astfel de contribuții o consolidează.

DESCENTRALIZAREA ȘI DEPROVINCIALIZAREA LITERATURII

M. UNGHEANU : Apariția unor noi centre literare presupune și o altă viață a provinciei literare. Mai ales provincia este cea care modifică contururile moștenite ale geografiei noastre literare și este aptă să-și facă simțită prezența în ierarhia valorilor. Nu de mult acordam atenție, programatic și demonstrativ scriitorilor din sud-vestul țării, pe care tradiția noastră literară nu ni-i descoperă a fi în fruntea mișcării literare. Este însă doar un exemplu. Revistele polarizează atenții și talente. Uniunea scriitorilor a creat cîteva cenacluri de scriitori profesioniști la Suceava, Focșani, Arad, Hunedoara, fără să inventeze o formă acolo unde nu era un fond : scriitorii există și ei sînt fie serioase promisiuni, fie chiar certitudini. Ion Gheorghe sprijină cu insistență și evidente rezultate cenaclurile de poezie din Maramureș. Desigur noua viață a literaturii ține și de desființarea unui monopol al consacrărilor care era apanajul „revistelor centrale", care creează cîmpuri noi de afirmare și de succes. Fenomenul e îmbucurător chiar dacă dă uneori naștere unor gesturi prisoselnice ori unor belicozități rău inspirate. Sigur este că geografia noastră literară este în mișcare.

ADRIAN DINU RACHIERU : Luptînd împotriva spiritului provincial, literatura noastră **a redescoperit forța provinciei.** Sînt conștient de pericolul solidarizărilor zonale, a autosuficienței emfatice, favorizînd tumoarea impusturii. Ce spun faptele scriptice ? Că scriitorii țării, indiferent unde viețuiesc, pot (dacă pot) să se înscrie competitiv în circuitele axiologice. Valoarea nu se susține prin domiciliu, deși se mai întîmplă așa. Folosirea criteriului valoric vestejește tocmai partizanatul local ori regionalismul complexat. Acceptînd ca un dat stratificarea literaturii, trebuie să o judecăm iubind-o, fără patimi vindicative și orgoliu orb, descurajînd întotdeauna mediocritatea. Critica (criticii, adică) trebuie să priceapă că subtilitatea analitică, plonjînd în eseistica divagantă poate fi superbă dar și ineficientă ; fără **interes pentru evaluare și context,** pedalînd doar pe interpretare nu facem decît să jugulăm spiritul critic, să întreținem confuzia valorilor, să înghețăm ierarhiile sau să aplatizăm relieful literar, prin egalizări forțate.

Revin la cazul provinciei literare, aptă acum a se lepăda de îzurile spațiului închis. Orice provincie, orice zonă românească are posibilitatea de a se înscrie pe orbita culturii majore.

Cîndva, Eugen Lovinescu numise Moldova de sus placenta literaturii române ; există, se știe, în geografia culturală asemenea vetre placentare, preparînd erupții de talente și un bogat rod literar. Mai incoace, o „meteorologie" favorabilă a permis — în condițiile policentrismului cultural — renașterea provinciei. Se poate folosi o tipologie spațială, detectînd un comun spațiu epic, sigilat de specific : pentru proza ardeleană, de pildă, pentru spațiul cîmpiei muntene sau zona brăileană etc. După decantările primilor ani postbelici, reactivarea culturală a provinciei vrea să însemne însă lepădarea de balastul localismului : nu provincialism rînced și revanșard, nu dilatarea axiologic-euforică a pigmeilor locului prin volute verbioase, nu doar dispute cenacliere ci înscrierea competitivă în circuitul cultural.

Teoretic, orice astfel de spațiu — veți fi de acord — are aceleași drepturi literare. Chiar dacă enunțul se grefează pe o altă constatare, cea a estompării notelor proprii vechilor provincii istorice, legătura dintre spațiul-matrice și spațiul epic nu poate fi anulată. Firește, ea există nu în sensul vechilor corespondențe din estetica naturalistă. O biografie spirituală, nedezlipită de climatul placentar se ascunde întotdeauna în realitatea operei și ideea unei geoliteraturi, ca preocupare stimabilă, propunînd utile hărți literare, își ia pentru asemenea investigație obîrșia ca punct de plecare, refuzînd însă explicațiile mecaniciste.

Sentimentul provincial ca centru al lumii a colorat subiectiv senzorialitatea unei zone de vitalism cărturăresc, probînd energetism și exultanță — cum e Banatul ; în pofida repetatelor pusee orgolioase, Banatul acuză încă setea de personalități. Sub unghi etnografic corelat dionisiacului, fenomenul bănățean a recoltat în timp opinii de autoritate (Camil Petrescu sau Lucian Blaga, ultimul teoretizînd specificitatea barocului), trăind cu o afișată conștiință a superiorității, folosind ironia ca argument defensiv (cum observa Călinescu în 1928) și care, frecvent, a însemnat o închidere trufașă și delir localist. Dar suportînd refracția atîtor medii și etnii, ca zonă de contact, veritabil mozaic etno-cultural, fenomenul bănățean traversează acum o fericită stare de afirmare, o voință dublată de mari posibilități. „Spargerea" regionalismului dialectal încearcă multe spirite trăitoare aici, eliberîndu-se de vinovata complezență ce a domnit decenii în șir. De fapt, minuind fără derogări criteriul valoric, apărăm Valoarea, oriunde se ivește ea.

MIRELA ROZNOVEANU : Literatura se îmbogățește prin căutări înnoitoare. Inventarea succesivă a altor modalități epice de narare și a altor lumi problematice de către Marin Preda este efectul unei necesități organice de prospectare epică, de prospectare umană și socială. Realismul din **Groapa** se va metamorfoza la Eugen Barbu în mitologismul **Principelui** și stilismul **Săptămînii nebunilor.** Proza cerebrală a lui Alexandru Ivasiuc obsedată de probleme morale, de condiția libertății și relația dintre om, istoric, biologic, social afirmă în roman eseistica de tip superior. Ciclul **F** de D. R. Popescu aduce o colectivitate țărănească spre confesiunea realizată epic în formula relativismului narativ. Irup în proză, de asemenea, fantasticul și parabola. Poezia trece de la lirismul cerebralizat la lirica prozaică și metafora mitologică, toate traversate de adînci stări existențiale. Marile teme folclorice, mitice și cele venite din tradiția spiritualității culte, a intelectualității românești, a spiritului reflexiv cu o contribuție remarcabilă la dezvoltarea culturii române se fixează prin modelări artistice originale. În critică se valorifică moștenirea spiritului critic maiorescian. Urmează o epocă de analiză, o epocă analitică din păcate prezentînd mai mult proiecte de sinteză decît sinteze critice, construcții de idei. Criticii abordează operele prin metodologii diverse înțelegînd însă, în cele din urmă, că nu metoda face critica. Examinarea aplicată a textului provoacă o limitare a situării sale într-un context mai larg, cultural și istoric. Carența de viziune integratoare se datorează în parte fascinațiilor exercitate de instrumentele critice subtile, exersate, altminteri, pe valorile literaturii naționale.

Nu avem, este adevărat, o proză convingătoare a realităților noi, românești, deși abundă romanul cu tematică și problematică rurală și mai ales acela al spațiilor specifice mediului nou creat prin industrializare. Abundă confesiunea lirică și este insuficient reprezentat romanul filozofic. Există romane care abordează politicul dar cele mai multe suferă de o crispare artistică inexplicabilă. Vreau să spun că proza românească se află azi la ceasul opțiunilor ei definitorii.

ARTUR SILVESTRI : E momentul să observ că o geografie literară adevărată presupune mai întîi valorizarea virtualităților integrale ale unei culturi, adică spiritualitatea regiunilor. O astfel de idee stă departe de valorificarea „forțelor provinciei" și de deprovincializarea acesteia, deși o legătură se poate face. Cită vreme nu vom sprijini literatura care să dezvolte, la dimensiunile zilei de azi, tradiția spirituală locală nu va putea fi vorba de o integralitate a creației românești. Apoi, valorile, a căror condiție reală ar trebui să se oglindească și în imaginea criticii asupra literaturii în mars. Sînt puțini aceia care observă că avem în Banat o adevărată școală de prozatori, interesantă, vie, și care, prin I.M. Almăjan, Gh. Schwartz, Teodor Bulza, Florin Bănescu, I.D. Teodorescu, Titus Suciu, alții încă, e susținută de valori. Proza clujeană, cu Vasile Rebreanu, C. Zărnescu, Marcel Constantin Runcanu, Radu Mareș, Eugen Uricaru, are originalitatea ei. Sînt și cîtiva notabili prozatori ai cîmpiei, care nu formează, cum este de pildă cazul în poezia cea mai tînără, o școală. Însă Vasile Rusescu, Jean Băileșteanu, Apostol Gurău însemnează ceva în literatura de azi. Ei trăiesc izolați unul de altul și nu se cunosc, însă conjuncția literaturii lor spune ceva. Spune, în adevăr, și în ce privește **psihologia autorului a cărui operă demetropolizează :** el este un solitar care se sustrage presiunilor conjuncturiste, reflexiv pe cont propriu, citeodată autodidact în sensul cel mai bun și cu opțiuni hotărite în sensul direcției pozitive.

Cînd mă gîndisem, în 1982, să sondez o vreme această **literatură fără firmă** spre a vedea cît din ce se face merită salvat de la o uitare care începea de acum, nu știam că această întreprindere trece cu mult peste puterile unui singur om și este de domeniul revizuirilor pe care numai un efort colectiv și onest le poate îndeplini. Însă acel control al temperaturii valorice a unor autori pe care critica îi uită a fost indiscutabil folositor. Am înțeles atunci că operațiunile de eliminare care începeau cu criticismul aplicat lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gh. Pituț, Cezar Ivănescu, Paul Tutungiu, G. Alboiu, Valeriu Anania, Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Edgar Papu, Al. Oprea, M. Ungheanu, are efecte catastrofale asupra unor categorii mult mai numeroase de creatori între care și aceia considerați a fi, fără motiv, „de mina a nu știu cita". Totuși, dacă proza parabolică și fără stil a unora este slăvită, Gh. Schwartz, care se mișcă în același domeniu însă la un nivel apropiat axiologic, nu e știut decît de puțini. Octavian Popa, din nefericire decedat înainte de a-și vedea tetralogia bănățeană terminată, e aproape (și pe nedrept) uitat, deși diferențele valorice între ei nu prea se văd. Buzura e romancier social însă despre romanul social, remarcabil, al lui Anatolie Paniș, puțini suflă o vorbă. Pot să citez oricînd cel puțin zece prozatori admirabili pe care critica îi tratează, pe nedrept, cu superioritate și e drastică à propos de ei fără să fie și față de „emeriți". Citesc cu delicii, pe Teodor Mihadaș, Constantin Mateescu, pe Alexandru Dan Popescu, pe N. Frînculescu, A.I. Zăinescu, pe Paul Tutungiu (ca prozator și ca poet) ; dar sînt dintre puținii critici care nu doar îi citește ci și ar voi să le creeze și o poziție mai apropiată de adevăr. Adeseori, **presiunea ierarhiilor** influențează și unele antologii asupra literaturii în curs. Cineva a colecționat recent cele mai valoroase nuvele ale anilor '70 însă a uitat excepționale creații de Apostol Gurău, Nicolae Mateescu și Anatolie Paniș.

NICOLAE GEORGESCU : Există, în egală măsură, și o geografie specifică a drumurilor scriitorului român pînă a ajunge la centrul țării. Vreau să spun că geografia culturală nu crește cu aceeași intensitate peste tot, ci are anumiți centri nevralgici de unde „roiește" spre centru. Banatul, de pildă, este unul dintre ei : de aici se distribuie un „descălecat" cultural în Ardeal, altul în Muntenia (pe ruta Olteniei). Astăzi, de pildă, Banatul dă atîtea nume prozei românești : D.R. Popescu, Nicolae Breban, Sorin Titel, Radu Theodoru, Gheorghe Schwartz — ori mai tînărul Ion Florian Panduru. Dintre aceștia, primii trei sînt bine cunoscuți în toată țara, în timp ce Radu Theodoru, este mai puțin cunoscut, deși romanele sale despre Mihai Viteazu sau despre ultimul război mondial, sau cartea documentară despre Războiul de Independență s-au epuizat de mult din librării. Gheorghe Schwartz realizează în „Spitalul" un roman de referință iar Ion Florian Panduru atrage printre primii atenția asupra satului bănățean de sub munte. Linia aceasta, a satului de munte, are o evoluție oarecum mai lentă. Ea derivă, fără îndoială, din romanul de cîmpie care a înflorit prin nume celebre. Observ, în treacăt, că un scriitor precum Nicolae Velea, din generația prozatorilor de cîmpie, este obligat, oarecum, să îndulcească peisajul de deal din care vine. În mare parte nuvelele lui fac abstracție de peisaj pentru a se alinia spiritului timpului. Iată, însă, că un tînăr din aceeași zonă cu Nicolae Velea, influențat chiar de domnia sa în multe privințe, ne aduce în atenția literaturii dealul și muntele. Este Stelian Zamora, bărbat de aceeași virstă (cred) și care are aceeași preocupare cu Ion Florian Panduru : lumea rurală de deasupra cîmpiei. Am analizat în două rînduri nuvelistica lui Stelian Zamora (și constat, cu părere de rău, că sînt printre singurii care l-am supus atenției cititorilor) și spun încă o dată că prin asemenea lucrări se reciștigă pentru literatură un topos literar. Linia pornește din Banat și ajunge, deocamdată, în jurul Oltului și a Topologului, refăcînd, dacă vreți, acel drum al Basarabilor. Dar această linie se regăsește, pe coordonate puțin schimbate, și la un tînăr autor ardelean, Cornel Cotuțiu, care ne-a dat pînă acum un volum de nuvele și un excelent roman de dragoste în peisaj alpin. Folosesc prilejul pentru a atrage atenția asupra unui fenomen sociologic interesant. Munții noștri sînt plini de turiști străini și de ciobani autohtoni. Pasiunea scriitorului român pentru memorii de călătorie are, uneori, un obiect prea îndepărtat — fie coastele Mediteranei, fie America. Cred că ar trebui reînnodat firul lui Calistrat Hogaș. O plimbare la munte nu poate fi o anchetă prin sate, nu poate oferi confortul unei asemenea deplasări de reporter ; acolo anchetezi peisajul, urci din greu și cari bagaje multe. Într-un cuvînt, întîlnești puțini turiști români pe munții noștri — doar unii dintre ei vin să studieze peisajul pentru a crea pe marginea lui.

M. UNGHEANU : Observ că Nicolae Georgescu suprapune peste descifrarea unei contribuții a provinciei și o pulsație tematică legată de diversele provincii ale țării. Mai de mult scriam un articol despre **Ultimul descălecat literar,** în **Ramuri** prin 1965, stimulat de apariția unei adevărate literaturi a cîmpiei cu centrul în Cîmpia Dunării. Se produc interesante mutații sociale care și ele au un rol extrem de important în literatura postbelică. Cred că Nicolae Georgescu se referă mai ales la asemenea mutații tematice, la o geografie tematică.

NICOLAE GEORGESCU : Aș avea de făcut o completare privind relația centru-margine. Monu își simte vocația istorică atunci cînd ajunge la București, în capitală. El este un reprezentant al unei pături de țărani, o conștiință centrală care dorește să se suprapună peste un centru. Tot scopul acțiunilor sale este de a ajunge aici, în inima țării, de a suporta o pedeapsă aici, pe locul unde se face destinul țărănimii. Bătrînul din „Botează-mă cu pămînt", de Gheorghe Suciu, vine tot în capitala țării pentru a afla rosturile satului său. Există, însă, un alt personaj reprezentativ în opera lui I. Lăncrănjan, Vasile Pozdare din „Fiul secetei", care neagă centrul, trece prin capitală numai întîmplător, „în trecere", atinge tangențial cercul Bucureștilor (și totuși, discuțiile lui din Gara de Nord cu acel enigmatic bătrîn sînt atît de interesante !). El este un moldovean venit în Transilvania, reface obsedant același drum între părinți și locul unde s-a stabilit. El face din margine un centru, din provincie, o metropolă ; el prefigurează, într-un sens, chiar aceste discuții ale noastre. Problema „centru-margine" este o pseudoproblemă. Afectiv, centrul există peste tot — marginea, nicăieri ; circumferința cercului nu poate fi identificată, localizată undeva anume. Pe de altă parte, chiar în centru poate să apară o mentalitate marginală, de provincie. Geometria spiritului uman nu se supune acestor rigori : omul duce cu sine totdeauna un centru. De altfel, cred că obsesia „buletinului de capitală" nu mai este de actualitate. Marile mutații economico-sociale ale României ultimilor ani au făcut să apară atîtea și atîtea centre urbane noi. Este trist că mai persistă, încă, mentalitatea despre care vorbește Mirela Roznoveanu, că revistele culturale din provincie își fac reclamă cu autori din capitală. Am în minte perioada ieșeană a „Vieții românești" : într-o revistă de provincie se face analiza literaturii de la centru. Și nu numai a literaturii : cronicile dramatice, de pildă, analizează repertoriul teatral al teatrelor bucureștene, „Scrisorile din Ardeal" (ale lui I. Russu-Sirianu), sau notele de călătorie din celelalte provincii românești urmăresc același scop : „Viața românească" a avut ambiția să dea seamă de întregul fenomen cultural românesc. Cred că aceasta este o formulă viabilă pentru o revistă : trebuie îmbinat foarte bine criteriul local cu cel general. Aș sugera chiar împărțiri procentuale și datoria ca fiecare revistă să lanseze nume noi. O asemenea revistă a fost, imediat după Congresul al IX-lea, „Ramuri" din Craiova, care și-a asumat răspunderea comentării întregii literaturi românești a momentului, a lansat și susținut numeroase talente, a avut o linie critică și ideologică ce o individualiza în peisajul revuistic românesc.

M. UNGHEANU : Dintre noile teme ale realităților provinciale, care crezi că sînt cele mai interesante pentru scriitor și cititor în egală măsură ?

NICOLAE GEORGESCU : Dintre problemele cele mai importante, urbanizarea și navetismul mi se pare că au intrat mai convingător în spațiul literaturii. Urbanizarea este văzută, în general, fie din punctul de vedere al satului care dispare, fie din cel al orașului care se dezvoltă suprafiresc, fără tradiții, fără „jertfe" și „mituri" de întemeiere. Critica nu acordă prea mare atenție, din păcate, acestei literaturi. Interesantă mi se pare, totuși, schimbarea de optică în privința clasei țărănești. Astăzi afirmațiile în legătură cu dispariția țăranilor sînt mai nuanțate. De o pătrundere a spiritului urban la sat se vorbește frecvent — și lucrul este adevărat — dar se încearcă, și uneori cu succes, stoparea exodului țărănesc, ținerea pe loc a țăranilor în vatra satului lor. Mi se pare interesantă analiza problemei țărănești în romanul „Blana ursului din pădure" de Alex. Rudeanu : autorul are un optimism contagios, tonic, și s-ar putea ca soluția lui să fie justă. Este vorba, acolo, de dezmembrarea unei familii bucovinene — din opt frați nu mai rămîne nici unul acasă dar toți sînt atrași de dorul de casă, vin în fugă sau își dau întîlnire în sat între două drumuri. Există, însă, un personaj în roman, Holdița, care luptă să ducă civilizația de munte la cîmpie. Ea lucrează într-un C.A.P., este măritată într-un sat de cîmpie și are doi copii. Soluțiile : plantează în jurul casei brazi — care se vor usca — are un proiect de refacere a casei pe verticală, ca în satul ei — proiect irealizabil. Nu faptul că este înfrîntă de fiecare dată contează, ci insistența ei, tenacitatea. Scopul vieții ei devine acesta, de a aduce de acasă obiceiurile, mîncărurile, gîndurile. Cită diferență față de viziunea apocaliptică a lui Ion Florian Panduru, pentru care satul de deal devine un peisaj astral ! Navetismul, apoi, este prins recent de Nicolae Țic într-un roman care se numește chiar „Navetiștii" și care cred că a fost comentat numai în „Luceafărul" de către Mihai Ungheanu. Critica trebuie să fie mult mai ancorată în prezent, să analizeze asemenea lucrări, să propună la rîndul ei soluții. Simpla analiză așa-zicînd estetică a unor romane cu puternică problematică socială mi se pare a fi o critică pasivă, pasageră — ca și cînd ai pieptăna... lîna cînd satul arde.

M. UNGHEANU : Ceea ce înseamnă că există filoane noi și că unele mai vechi vor fi prezente.

NICOLAE GEORGESCU : Literatura obsedantului deceniu eu nu cred că s-a istovit. A devenit, e drept, și un teren al diletantismului, și unul de rezolvare a problemelor personale, și un domeniu al măștilor. Îmi aduc, însă, aminte de literatura de război din anii trecuți. Cît formalism era acolo, cîtă mistificare, cîtă paradă. În ultimul timp, însă, literatura de război s-a reluat și romane precum „Focurile" lui Aurel Mihale sau „Biografie de război" de Radu Theodoru repun tema în drepturi. Cauza este simplă și antrenează, cred, și o discuție despre instituții. Să recunoaștem că literatura are dreptul pionieratului în explorarea trecutului imediat — dar în urma ei trebuie să vină istoria și sociologia pentru a face ordine cu adevărat. Războiul al doilea mondial a intrat în atenția științelor, a devenit în mare parte „document", astfel că literatura poate reveni la el pe alt drum, mai sigur. Ceea ce numim noi obsedantul deceniu nu face încă obiectul unor studii de amploare, istorice sau sociologice ; poate de aceea literatura n-a părăsit zona, poate de aceea, ca o atenționare dacă vreți, sau ca o mustrare, rodează mijloacele ei, ca să ne țină atenția trează.

LACUNELE RECEPTĂRII ȘI JUDECĂȚII DE VALOARE

ADRIAN DINU RACHIERU : De ce o anumită literatură sau anumiți autori nu intră în atenția criticii ? Reiau cele spuse de Artur Silvestri. Greu nu e de a explica fenomenul, ci de a licbida anomalia. De ce despre unii se scrie dilatat-euforic și despre alții (mă gîndesc neapărat și numai la cei valoric apropiați), se păstrează o jenantă tăcere ? Pe tema generației '80 a curs multă cerneală. Firește că o nouă generație exprimă o nouă sensibilitate. S-a pedalat pe ideea opoziției, strecurîndu-se ipoteza rupturii ; ambițiile unei literaturi „noi", plasată pe orbita modernismului, expediază sub eticheta vetusteției alte orientări, ignorînd elementara observație că o generație este o albie în care se varsă numeroase tendințe. Să fie doar ludicul definitoriu pentru sensibilitatea modernă ? În epruvetele strategiilor literare, valul ironicilor, îmbrăcînd o uniformă care creează confuzie, ascunde acest risc uniformizator. Fantezia neproblematică, **ludicitatea** cheamă — pentru a nu nimeri în fundătură și devitalizare — **lucidițatea.** Cei unși ca protagoniști ai resurecției lirismului post-realist nu propun experiențe poetice originale (observa, cîndva, cu justețe, Al. Dobrescu). Mașinăriile poetice au fost ambalate, producția de serie lansată iar entuziasmul nemărginit — asigurat. Sigur că nu li se pot refuza acestor juni poeți calitățile : virtuozitatea, dezinvoltura, citadinismul, profesionalismul, ironismul și lejeritatea colocvială. Refuz însă concluzia că ceea ce s-a numit generația '80 ar fi sigilată de monotonie ori că reprezentanții ei ar fi „confiscați" de anumite centre și „școli" poetice.

Despre linia ruralilor se scrie mai puțin. Ea coboară în arhaicitate, palpează durata, propune — ca efect sadovenizant — resurecția naturismului ca soluție existențială. Dar, mă rog, fiecare cu aprehensiunile lui ; curentul organicist o fi și iritant. Important e ca pe ansamblu tabloul propus de critică (rezultantă a eforturilor analitice ale criticilor) să nu fie fisurat prin omisiuni. Nu sînt refuzate astfel niște nume de tineri critici (e drept, o duzină), ci este ignorată o direcție literară. Ceea ce mi se pare foarte grav, deși gestul e inveselitor ; criticul reacționează precum țăranul lui Preda la grădina zoologică : „asta e ceva care nu există".

MIRELA ROZNOVEANU : Putem afirma că, fie din rea voință, din dezinteres cultural sau absența instrumentelor culturale și intelectuale de receptare, valori ale culturii de azi nu sînt prezente în circuitul real al culturii decît ca valori potențiale și nu vii, active. Nu știu dacă se poate vorbi de ignorare sau împingere voită în umbră sau de amîndouă deodată. Aș pomeni cu acest prilej numele lui Adrian Marino, personalitate marcantă prin **Dicționarul de idei,** proiect unic în cultura noastră la o asemenea anvergură, teoretician al literaturii și exeget de care critica și teoria literară românească nu poate să nu țină seama. Mă gîndesc apoi la Constantin Noica, și la Anton Dumitriu, filozofi cu ale căror contribuții remarcabile s-ar mîndri orice cultură, la contribuțiile de excepție privind cultura universală și națională ale lui Edgar Papu al cărui concept bazat pe o construcție spirituală, de idei — este vorba de protocronism — poate fi privit nu ca o anulare a conceptului de sincronism lovinescian ci drept al doilea termen al unei mișcări largi a culturii românești, a unor sistole și diastole ale civilizației noastre.

Mai există apoi persoane tinere, talentate, în mod nejustificat ignorate cum ar fi prozatorul Gh. Schwartz al cărui roman **Spitalul** ar fi trebuit să-l consacre ca pe un prozator de excepție, prozatorul Valentin Șerbu din Tulcea, un moralist în limitele parabolei cu tentă fantastică, prozatorul Vasile Andru, autorul unor cărți precum **Mirele** și **Noaptea împăratului,** de o intelectualitate ce știe valorifica epic mari teme și obsesii ale culturii noastre, Olimpiu Nușfelean din Bistrița-Năsăud, un rural „foarte modern", Ion Dan Nicolescu din Ploiești al cărui roman istoric, **După mine, o zi,** impune un stil original și reflexiv, debutantul Gh. Truță al cărui roman **Orașul** a trecut neobservat deși debutul său nu este cu nimic mai prejos de acela al unor mari prozatori de azi, criticul Ioan Marcoș de la **Tribuna** pe care nu îl mai vedem semnind nicăieri, și exemplele pot continua. Ignorîndu-i pe cei tineri, critica se face vinovată de ratarea, de descurajarea lor. Stimularea valorilor, un climat generos al afirmării și circulației ideilor sînt cerințe imperioase în funcționarea unei culturi puternice, sănătoase, responsabile de valorile ei. Patriotismul criticului se vădește, la urma urmei, în modul în care el descoperă, apără și impune valorile reale ale culturii sale.

ADRIAN DINU RACHIERU : Iată cîtiva timișoreni, prozatori notabili, unii cu presă cît de cît, alții chiar deloc. Se scrie puțin despre Titus Suciu (care, e drept, a publicat doar la **Facla** !) ; dealtfel, proza sa vădește „știința" trenării și morala așteptării. Ion Arieșanu este prea discret, Al. Deal și I. D. Teodorescu — talentați dar nu tocmai harnici. Deși prozator al orașului (prin **Tornada),** Ion Marin Almăjan este un bun cunoscător al satului montan, cu oameni „caraghios de mindri". Sau Teodor Bulza, proiectînd pe ecranul cîmpiei nevoia de iluzie, născînd o proză cu halou misterios. Dar marele nedreptățit este Paul Eugen Banciu, un ingenios constructor, cu o proză poematică, eliberînd sugestii mitice. Și un alt prozator puternic, de cursă lungă : George Șerban, interesat de implicațiile și răsfrîngerile politicului. Ar mai fi și alții. Într-o ordine întîmplătoare, mă gîndesc de pildă — lărgind puțin aria — și la Radu Ciobanu, la poeții Gh. Jurma, Sabin Opreanu, Gh. Zincescu, N. Chirica, Eugen Evu, și la romancierul I.J. Rovina, de curînd prezent în librării cu a treia carte. Despre arădeni spun mai puține, fiindcă fruntașii lor — Florin Bănescu cu bărbații săi iscodelnici și Gh. Schwartz, receptiv la varii formule narative și angajat acum la un ciclu lugojean — se „bat" pentru interesele tuturor. Dar criticul Al. Ruja nu ar merita alt statut ?! În fine, alte nume în care investesc încredere, dincolo de zona bănățeană, și despre care cred că au acoperire valorică : doi prozatori cum sînt Radu Mareș și Gh. Suciu, un critic care are neșansa de a trăi în Suceava ; M. Iordache sau Ion Itu, A. I. Brumaru, V. Gogea. Și vor mai fi și alții... Cum se vede însă, am ocolit numele care circulă ; altfel, ar fi ieșit un pomelnic bogat, ocupînd păgubos spațiul dezbaterii.

Continuare în numărul viitor

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb", sinteză a basmului românesc (3)

Contaminarea magic-ezoterică a narațiunii reprezintă un proces atît de difuz încît nu e de mirare că Făt Frumos nu poate încă a avea deplina conștiință a celor petrecute. La rîndul său, bătrînul crai își întîmpină feciorul cu aceeași neîncredere tăios exprimată : „Doar tu să fii mai viteaz, dar parcă nu-mi vine a crede. Însă dacă vrei și vrei numaidecît să te duci, eu nu te opresc, dar mi-i nu cumva să te întîlnești și cu scîrba în drum și să dai și tu cinstea pe rușine, c-apoi atunci curat îți spun că nu mai ai ce căuta în casa mea". Iar cînd aude ce anume îi cere feciorul se lansează într-un adevărat discurs demobilizator. Numai că, de data aceasta, în inanalizabila sa subtilitate, textul face jocul unei tulburătoare ambiguități. Ironia descurajantă a bătrînului relevă, în fond, dramatica sa alarmă interioară, generată de faptul că, descoperind secretul vitejiei lui de altădată (calul, armele și hainele din tinerețe), feciorul cel mic chiar va fi în măsură să purceadă în teribila aventură de a ajunge la Verde Împărat. Bătrînul începe a se edifica asupra a ceea ce s-a întîmplat cu fiul său cînd acesta s-a întîlnit cu bătrîna cerșetoare și, drept urmare, teama este aceea care îi stăpînește acum discursul, înmuiat în ironia aproape îndurerată :

— Apoi dă, tată, omul e dator să se încerce. Am să pornesc și eu într-un noroc și cum a da Dumnezeu ! Numai, te rog, dă-mi calul, armele și hainele cu care ai fost d-ta mire, ca să mă pot duce. Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală, și încreținduse din șprîncene a zis :

— Hei, hei ! dragul tatei, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cîntecul cela :

Voinic tînăr, cal bătrîn.
Greu se-ngăduie la drum !"

Pe nesimțite, deci, magicul își exercită prerogativele problematizante, conferind textului o tensiune existențială pe care prototipul folcloric o eludează cu superbă naivitate. Din acest moment, sinteza ideatic-mitică a basmului începe a se constitui, elementul fantastic fiind acela care îi asigură autonomia narativă.

Unitatea epică a scrierii, din acest punct de vedere, rezidă în inefabila fuziune dintre partitura realist-stranie, de o parte, și partitura miraculos-fabuloasă, de altă parte. Cunoscutul deziderat formulat de Tzvetan Todorov potrivit căruia idealul dobîndirii fantasticului pur ar fi chezășuit de perfectul impact ce poate avea loc, în cazuri absolut rarisime, între cele două „genuri" — straniul și miraculosul — își dispută continuu întîietatea, în cele din urmă, făcîndu-și fiecare parte dreaptă cu prețul unei neîntrerupte colaborări. Strict material, prezența unuia sau altuia din ele poate fi predominantă, dar niciodată exclusivă. Astfel, în episoadele în care miraculosul are întîietate se produce un insidios proces de „impurificare", în sensul **re-epicizării** psihicoanalitice. Eroul este cuprins de stări morale și afective caracteristice prin momentana inaderență la miraculos. Neîncrezător încă în soluția miraculos-ezotercă furnizată de bătrîna deghizată în cerșetoare, Făt-Frumos acționează ca atare nerenunțînd la criteriul judecății impuse de bunul său simț realist. Este adevărat, subconștientul lui așa-zicînd mitic îl determină să acorde credit propunerii de a merge cu tava de jăratec în mijlocul herghelie. Dat fiind, **simbolismul purificator,** (G. Durand), în măsură a „învia", a reîntineri, a repune în mișcare materia, inculcat elementului primordial care este focul, eroul nu ezită a îndeplini instrucțiunile bătrînei. Dar cînd vede care dintre cai se apropie de tavă, mirarea revoltătoare nu-l ocolește deloc („— Ghijoacă uricioasă, ce esti ! din toți caii, tocmai tu te-ai găsit să mănînci jăratec ? De te-o împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie !"). Nici măcar după a treia încercare (de remarcat, deci, prezența acestei cifre ezoteric-pitagoreică ce revine chiar în acest episod, — calul se „scutură" sau „zboară pînă la cer de **trei** ori — și care, corelată cu alte elemente similare, indică un anumit filon ingenuu-ocultizant propriu eposului crengist), eroul nu se dă de tot bătut în fața straniei perseverențe a „răpciugosului" cal ; scepticismul lucid acționează încă din plin („— Să-l iau, ori să-i dau drumul ; mă tem că m-oiu face de rîs. De cît așa cal mai bine pedestru".) Numai dovada de o spectaculoasă fabulozitate produsă de elementul miraculos îl convinge întru-totul, determinîndu-l a păși cu firească putere de adaptare în miezul fantastic al basmului :

„Și cum sta el în cumpene, să-l ieie, să nu-l ieie, calul se și scutură de trei ori și îndată rămîne cu părul lins-prelins și tînăr ca un tretin, de nu era alt minzoc mai frumos în toată herghelia. Și apoi, uitîndu-se țintă în ochii fiului de craiu, zice :

— Sui pe mine, stăpîne, și ține-te bine".

Cum se vede, chiar și acum, cînd ne aflăm în plină realitate fantastică, pe cuprinsul căreia miraculosul acționează fără opreliște, aerul de normalitate existențială își afirmă suveranitatea. Nici măcar unanim recunoscuta convenție fabulistică ce constă în „puterea" calului de a vorbi și de a comunica pe această cale cu stăpînul nu răpește nimic din firescul uman al episodului. Dimpotrivă, în virtutea indicibilului har divinatoriu al povestitorului de a institui peste tot norma vieții reale, dialogul dintre cei doi — om și cal — conferă faptelor o inalienabilă proprietate ontică, trasă pe făgașul poeticității de tip baladesc : „Ei, stăpîne, cum ți se pare ? Gîndit-ai vreodată c-ai să ajungi soarele cu picioarele, luna cu mîna și prin nouri să cauți cununa ?", „De mi-i duce ca gîndul, tu mi-i prăpădi, de mi-i duce ca vîntul, tu mi-i folosi" ; „Atunci calul zboară lin, ca vîntul și cînd vîntul au obosit, iaca și ei la craiul în ogradă au sosit".

Calul cel năzdrăvan al lui Harap Alb, zice G. Călinescu, este „nu numai un mijloc de locomoție, ci și o inteligență excepțională, avînd grai". Sînt daruri pe care, mai observă criticul, și caii din epopeile homerice le aveau („Și caii lui Ahile aveau astfel de daruri, de care amintește și Gr. Alexandrescu : «Și caii lui Ahil, care prooroceau / Negreșit că a fost, de vreme ce-l trăgeau»), pentru ca tot el să explice după cum urmează ideea de locomoție inculcată motivului : „În fond, calul năzdrăvan este sub o latură un aparat de zbor, și în **O mie și una de nopți** un indian arată regelui Persiei un cal artificial ce zboară la atingerea unei manivele. Aparatul a trecut apoi sub numele de „el famoso cavallo Clavileño" în **Don Quijote** al lui Cervantes. Putem spune că, atunci cînd e nevoie, calul năzdrăvan are două viteze — ca vîntul și ca gîndul". În ce-l privește pe Creangă, în comparație cu exemplele invocate de G. Călinescu, marea surpriză e de a constata că motivul apare absolut **de-convenționalizat,** adică **trăiește** plenar, înscriindu-se în ordinea firească a existenței eroului. De aici decurge, fără îndoială, organicitatea lui fantastică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE IÓN CUCU

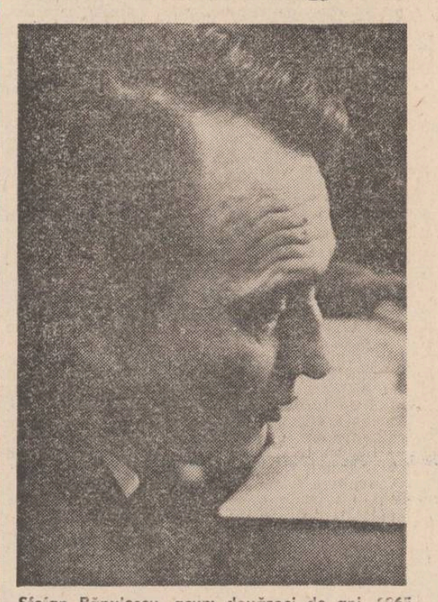

Ștefan Bănulescu, acum douăzeci de ani, 1965, cînd apărea Iarna bărbaților

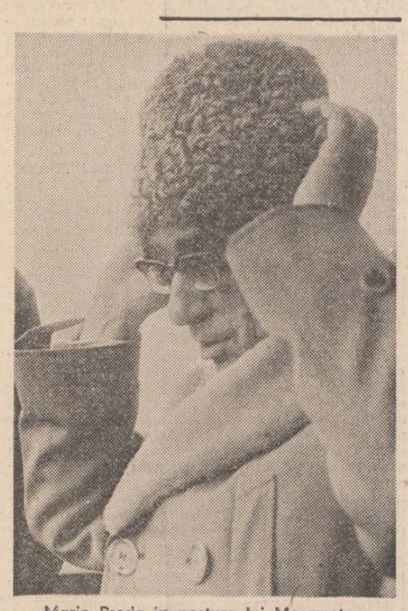

Marin Preda în postura lui Moromete

Critica – C. Stănescu – privind de la distanță proza – Ion Lăncrănjan – și istoria literară – Al. Oprea – dintr-un anotimp cu soare

NUMELE POETULUI

In memoriam

Ne-au părăsit în 1984 trei artiști, Laurențiu Fulga, Virgil Mazilescu și Petru Aruștei, unici în felul lor cum unici au fost și Daniel Turcea, Marin Preda și Nichita Stănescu.

Laurențiu Fulga, prozatorul fantast, obsedat în romanele sale de fragila muzică a destinului uman, înăbușită de sunetele stridente ale trîmbițelor apocaliptice, ne-a lăsat o operă tulburătoare pe care, nu ne îndoim, editorii noștri se vor grăbi s-o retipărească. Opera nu poate însă în nici un fel sugera măcar prezența misterioasă a personajului inflexibil și patern prin virstă și experiență, delicat și infantil prin suris...

Mare admirator al poeților, mare susținător al tinerilor scriitori, Laurențiu Fulga a avut în toată vremea cît a fost vice-președinte al Uniunii Scriitorilor și dificila misiune de a „umaniza" relațiile dintre scriitori și conducerea Uniunii... Îi vom căuta cărțile în librării neconsolați că nu ne va întîmpina în pragul Casei Scriitorilor cu vocea sa aparent dojenitoare...

Virgil Mazilescu, poet de o frapantă originalitate stilistică, lasă, ca și Daniel Turcea, o operă restrînsă dar esențială tocmai prin demersul ei vizînd acuratețea propriei voci : căci „a fi poet" înseamnă „a fi diferit" de ceilalți... El ar fi putut rosti în deplină seninătate cuvintele lui Musset ca pe ale sale : „Mon verre n'est pas grand, mais je bois dans mon verre...". Desigur Editura Cartea Românească *va avea grijă să-i retipărească într-un volum conținînd și inedite întreaga operă poetică...*

Petru Aruștei, legendarul artist de geniu moldav s-a stins înainte de a-și vedea tipărită o carte, înainte de a-și stringe lucrările la un loc pentru a-și organiza o expoziție de grafică și pictură... Cartea sa de poeme însoțită de reproducerile unora dintre lucrările sale plastice (cele care s-au mai găsit), sîntem siguri, va marca un mare eveniment artistic, cînd se va tipări... Ca și Lautréamont, românul Petru Aruștei lasă o operă stranie și tulburătoare după ce a suportat o existență infinit mai tragică decît cea a artistului francez...

Cezar Ivănescu

REMEMORĂRI

Pisici fidele, vești despre Petrarca și gramofoane vechi cu acul rupt

1.

Un excelent medic și biolog, Lyall Watson, introducîndu-ne în studiul său despre moarte și viață ne amintește că poetul Petrarca a fost mort în aparență timp de douăzeci de ore. Puțin lipsea ca, după regulile de atunci, să nu fie îngropat. O bruscă schimbare de temperatură l-a făcut să-și revină din această stare, spre uimirea celor din jur. A mai trăit în deplinătatea forțelor creatoare încă treizeci de ani. Non omnis moriar...

2.

Nu cred în nici un soi de atașament al pisicilor. Animale bizare, aliniate în ordinul felinelor, au înlocuit cruzimea cu perfidia. Am avut de curînd un pisoi cu nume de cîntăreț desuet pe care din motive de igienă și comportări năbădăioase l-am dăruit unui prieten din Băneasa. La două luni după instrăinare am fost să-l văd. Motanul de salon, curat și pedant, umblînd în poante, devenise „o fiară" de grădină, mîncător de șoareci și șobolani, puțin mai flocos și mai crud ca înfățișare. Degeaba l-am alintat și l-am mîngîiat sub gușa cu blana pufoasă. N-a dat vreun semn că m-ar recunoaște.

Și totuși citesc cu uimire că două pisici crescute cîțiva ani laolaltă și despărțite fortuit au dovedit un remarcabil simț de atașament și fidelitate... pisicească. Una dintre ele a străbătut 700 de kilometri, bazată pe radarul propriu, pînă a ajuns la noul domiciliu al surorii sale.

Cunosc frați care, locuind în același oraș, nu se caută la telefon cu lunile...

3.

În vremea cît făceam naveta la Șiria, (nici nu vreau să mă gîndesc cîți ani au trecut de atunci), îl vizitam pe Emil Monția, compozitor și prelucrător de folclor, personalitate deosebită, cel care a scris printre altele **La fîntîna cu găleată.** Locuia în buza dealului, într-o casă comodă, avea aproape un hectar de vie, în consecință vin bun și nebotezat și povestea fermecător trecute întîmplări.

Avea un patefon vechi, din acelea cu manivelă și susținător de disc învelit în pluș verde, una din acele mașinării romantice, pe cale de dispariție pe care mi le-am rîvnit toată viața. (Avusesem și eu unul acasă dar în timpul războiului, mai bine zis spre sfîrșitul lui, a dispărut odată cu toate ceasurile deșteptătoare sau de buzunar).

Bătrînul compozitor a încercat să ne pună o placă la vechiul instrument dar nu-și amintea unde pusese cheia. Veneam astfel zilnic în speranța că nu va găsi cheia, sorbeam liniștit porția de vin nebotezat, notam impresii pentru un interviu pe care nu nădăjduiam să-l public. Mult timp a durat acest joc, fiindcă mi-am dat seama pînă la urmă că joc era și, după două luni de pauză, timp în care nu l-am mai frecventat, interviul a apărut în revista **Tribuna.**

M-am grăbit spre casa bătrînului compozitor cu cîteva exemplare sub braț. N-a avut parte să se bucure de pagina scrisă. Murise cu o seară înainte. L-am văzut întins, cuprins de somnul fără capăt, în camera plină de mobile vechi, partituri și plăci de patefon. Părea senin și împăcat.

În odaia alăturată, celebrul patefon a cărui cheie părea că e de negăsit se odihnea pe o masă. Alături, carafa de sticlă pe care o aducea automat, coborînd în pivniță și trăgînd singur vinul din butoi.

Am întins mîna spre micul și demodatul aparat și, din instinct, am forțat ușor capacul. Acesta s-a deschis și atunci am văzut susținătorul de discuri înfășat în postav verde și am înțeles delicatețea bătrînului compozitor care nu mai prididea să caute cheița inexistentă a demodatului patefon.

Mircea Micu

Civilizație românească (II)

Învață după Homer ordinea evenimentelor din războiul troian — spune un hexametru incizat pe un fragment de cărămidă, descoperit pe teritoriul fostei cetăți Romula Malva (actualmente Reșca, jud. Olt). Se pare că este cea dintîi atestare a existenței unui manual didactic pe vatra românească, iar faptul că este invocat părintele poeziei epice apare de bun augur pentru învățămîntul nostru. La scurtă vreme, în secolul IV a.n., pornea în lume primul manual alcătuit cu forțe proprii : *„De psalmodio bono"*, scris de *Niceta din Remesiana.* Referindu-se la profunda interiorizare a interpretării muzicale, cărturarul și apostolul prefigura parcă marea școală corală românească de mai tîrziu : *„Noi trebuie să psalmodiem mai mult cu sufletul decît cu glasul nostru (...). Vocea noastră, a tuturor, să nu fie discordantă, ci armonioasă. Nu unul s-o ia înainte în chip prostesc, iar altul să rămînă în urmă, sau unul să coboare vocea, iar altul s-o ridice, ci fiecare este invitat să-și încadreze vocea, cu umilință, între glasurile corului, care cîntă laolaltă."* Nu este oare aceasta o anticipare fericită a performanțelor pe care le înregistrează, să zicem, *Madrigalul* de astăzi, despre care Leopold Stokowsky scria că a atins perfecțiunea ?! Ar trebui să insistăm poate ceva mai mult asupra tuturor acestor mărturii, care provin din perioada mai puțin cunoscută a evului mediu timpuriu, întrucît prea sînt unii tentați să creadă că pe atunci n-am fi avut nici școală, nici cultură. Puternica noastră civilizație de astăzi n-a apărut din neant, ea nu este nici rodul alchimiei miraculoase ; dar pentru a o descifra în cele mai intime articulații și resorturi, trebuie să îi cunoaștem rădăcinile. Așadar, la ora cînd unii nu figurau, practic, pe harta lumii civilizate, strămoșii noștri îl studiau în latină și greacă pe Homer, iar un Niceta din Remesiana purta corespondență în limba lui Ovidiu cu episcopul Paolin de Nola și alcătuia un prim manual european de muzică. Cam în aceeași perioadă, Dunărea cunoștea o veritabilă minune tehnică pentru acele vremuri, podul de la Corabia al lui Constantin cel Mare fiind, de bună seamă, ridicat și prin meșterii locali dacoromani. Pe măsura scurgerii veacurilor, situația capătă dimensiuni noi. Iar cea mai veche cronică (maghiară păstrată, cunoscuta „Gesta Hungarorum", pomenește existența în Transilvania a cetățenilor Sătmar, Biharea, a ducelui Menumorut și a lui Gelu Românul, apoi cetățile Orșova și Cuvin. Iar cetatea și voievodatul românesc al Albei, formațiune caracterizată ca *„foarte bogată și foarte întinsă"* (opulentissima et latissima) își găsește numele pomenit în Cronica de la Bratislava, Cronica lui Henric de Mügeln și Legenda Sfîntului Ștefan. Tot dintr-o legendă, și anume cea a Sfîntului Gerard, aflăm de cea dintîi școală latină înființată la noi, în Cenadul Banatului. Școala, în care se predau gramatica limbii latine și muzica, a funcționat cam între anii 1030 și 1241, cînd cu prilejul nefast al marii invazii tătare clădirea i-a fost distrusă. Refăcută ulterior, ea a mai funcționat un veac, la disciplinele inițiale adăugîndu-se limba greacă, retorica, logica, matematica, istoria, astronomia, medicina. Ceea ce mi se pare cu totul remarcabil, în afara caracterului de pionierat al școlii, este constituirea sa într-un veritabil focar de iradiere spirituală pentru tineretul european. Astfel, în afară de români, aici mai studiau germani, boemi, polonezi ș.a. Sînt parametri de civilizație românească timpurie care atestă o vocație și o permanență. Vocație spirituală nestinsă, permanență a latinității. Ar fi incompletă imaginea acestei febrilități spirituale dacă n-am aminti și de învățăceii români trimiși prin Europa. În secolele XIII—XIV îi găsim la Universitatea din Viena pe Latislaus Wolochus și Johannes dictus Walachus (adică Ion zis Românul), pentru ca pe timpul lui Martin Luther să studieze la Universitatea din Vittenberg românii Costea, Grăniceriu, Copaciu, Gane, Ceapă, Vulpeanu și Ion Vodă Basarabul. Exemplele sînt însă mult mai numeroase și nu cazuistica doresc să fac, ci vreau să relev setea de carte a „latinilor de la Dunăre". Dar nu numai învățămîntul, ci și tiparul ne poate grăi peste veacuri despre frămîntările cu adevărat nobile ale înaintașilor. Prin prăbușirea Imperiului Roman de Răsărit, la 1453, ca și prin robirea la turci a bulgarilor, sîrbilor și grecilor, singurele purtătoare ale torței spirituale în această zonă a Europei au rămas Țările Române. Este cunoscut faptul că turcii nu îngăduiau existența tipografiilor în imperiu, ceea ce a dat o lovitură cumplită progresului spiritual al tuturor populațiilor subjugate. Astfel se face că tipografia lui Macarie de la Țetinie dispare după 1495, pentru a nu mai apărea decît în secolul al XIX-lea. Inimosul călugăr trecea în Țara Românească, așa cum aveau să treacă și alții, nu dintr-o misiune de apostolat (cum greșit au fost tentați unii să creadă) ci pur și simplu pentru a supraviețui, pentru a se bucura de o ospitalitate care nu i-ar fi fost îngăduită decît în teritorii cu adevărat libere. Dar, de la ușoarele tiparnițe, ce se puteau lesne demonta și transporta, de la bucoavnele cu scoarțe de lemn și truda grămăticilor uitați de Dumnezeu prin cîte o chilie de la Vodița sau Humor, să trecem la o altă redută de spirit românesc : lăcașele și odoarele de cult. Firește, nimeni nu are naivitatea să creadă că poate epuiza subiecte atît de vaste în cîteva coloane de revistă, mai cu seamă că editurile noastre încă au o datorie de împlinit în această direcție. Tot ceea ce doresc este desprinderea acelui grăunțe de adevăr românesc, strălucitor și inepuizabil precum gramul de uraniu, care a ars cu o scînteie cînd rece, cînd fierbinte, călăuzindu-i pe anonimi sau glorioși în nopțile lungi ale istoriei.

Corneliu Vadim Tudor

CRONICA EDIȚIILOR

Jurnalul lui Rebreanu

Prin osîrdiile Puiei Florica Rebreanu și ale lui Niculae Gheran a apărut, la sfîrșitul anului trecut, al doilea volum din **Jurnalul** genialului autor al **Răscoalei.** Realizarea aceasta îi onorează atît pe cei doi editori cît și instituția **Minerva** care i-a dat față tipografică.

Am referit, după cum ne-am priceput, despre volumul întîi la timpul cuvenit, așa cum am făcut, în mai multe rînduri, despre seria de OPERE trasă într-o linie de neinduplecare de la cea mai exigentă normă filologică de Niculae Gheran și care a ajuns la volumul al XI-lea.

Rebreanu — ca și Eminescu, Hasdeu, Sadoveanu, Pârvan, Blaga ș.a. este unul din stîlpii spiritualității românești și orice gest făcut întru mai deplina lui punere în lumină ne asigură o nouă dovadă a creativității noastre, o splendidă reprezentanță în concertul națiilor. La urma urmelor, popoarele se reprezintă prin genii pe care le-au iscat, căci rostogolirea secolilor unul după altul nu lasă altă dîră decît întrupările de spirit — în cuvînt, în culoare, în marmură...

Asemenea unui Balzac la francezi, Rebreanu s-a luptat cu o materie uriașă dîndu-i nu într-un singur rînd ordine de cristal și a fost totodată și o conștiință lucidă în Cetate. Acuzațiile care i s-au adus într-o anumită vreme, ricile pe care i le-au pricinuit unii dintre contemporani, șicanele pe care încearcă să i le impute unii din urmași nu pot atinge blocul masiv solidar cu sine însuși și cu linia dreaptă a poporului său. Ca și în cazul lui Eminescu, cu cît pătrundem mai adînc în magma operei sale și a **atelierului** său de creație ne dăm seama de ținuta rectilinie a acestui creator mare nesupus niciunei îndoieli de conjuncție, ci tot timpul **hiperion** față de datele factice ale zilelor în care i-a fost dat să trăiască. A fost, ca și Eminescu, implicat în ordinea zilei dar a și privit-o de sus, de la nivelul erelor. N-a avut, ca autorul **Luceafărului,** sentimentul izvodit din privirea romantică a panoramei deșertăciunilor ; a fost sau a părut celor din jur sănătos, stenic. Statuia lui izvorîtă din arta lui dar și din comportamentul omului printre semeni inspira încredere și optimism ancestral dar omul, ca și Vasile Pârvan, nu era scutit de patimele lutului și numai singur își știa betejelile. Între cei apropiați își ascundea cît putea rupturile interioare, celor cu care era în relații sociale le zîmbea limpede, albastru. **Jurnalul,** volumul doi, ne dezvălui un Rebreanu terapeut — atît în familie, cît și în relațiile cu semenii. Să ne uităm că în epocă alți artiști făceau pe scepticii cînd de sine erau bine sănătoși, iar alții mîngîiau hîrtia doar numai pentru a inocula celor lucizi morbul unei boale întunecate.

Jurnalul, volumul doi, așa cum este el în prima parte ne dezvăluie un Rebreanu gospodar, aidoma unui țăran ardelean cu știință de carte, a unuia care a citit de pildă **Învățătura firească spre surparea superstiției norodului** în tălmăcirea din germană de către Gheorghe Sincai. Numără vitele de la Valea Mare, numără găinile, numără ouăle, stupii, dă seamă despre potcovirea cailor, despre penele automobilului, despre cîte borcane de conserve a pus pentru iarnă, face socoteli despre investiții și cheltuieli (totdeauna acestea din urmă mai mari decît cele dintîi !), cumpără fîn pentru cai, cumpără cartofi pentru porci, cumpără mezeluri de la Pitești sau București — le duce la București sau le aduce la Valea Mare — numără caltaboșii, i se strică slana la cutare camarangiu din Pitești, cultivă flori, multe flori — unele din semințe sau bulbi procurați după multe căutări, schimbă slugile care-l înșelau la carele de fîn cumpărate, la rația orătăniilor ; se implîntă în toate aceste îndatoriri cu o scrupulozitate specifică și operei propriu-zise. Dar e, ca și Balzac, un păgubos. Francezul visa și și-a investit amăritele onorarii în mine de platină (dacă nu mă înșel) în Sicilia, precum și în alte întreprinderi din care n-a avut decît pierderi. Tot astfel și Rebreanu care prin investiția făcută la Valea Mare a fost — la bilanț — în pierdere. Dovadă că nici Balzac și nici el nu erau burghezi. Erau **hiperioni** și i-au înșelat oricînd au vrut și totdeauna meseriași de rînd dar care țineau seama de un alt **calcul,** acela al efemerului.

Jurnalul, volumul doi, ni-l arată pe artistul de geniu în răgazurile lui cînd, ca orice om din carne și oase se ocupa de mărunțimile vieții celei de toate zilele. Omul are neputințe și îndoieli, face calcule, se luptă cu deșertăciunea lumii. Cînd stă însă față cu sine însuși aplecat asupra coalei de hîrtie fie că scrie doar un singur rînd sau chiar un singur cuvînt într-o noapte întreagă se ridică la starea de geniu. Cu toate încercările, precauțiile și socotelile gospodărești artistul care a fost prin destin Liviu Rebreanu nu a putut și nu a ajuns la hodina dorită. În aceste pagini, nu o singură dată atît de seci, deslușim o escamatoare a unei tragedii de fapt. Condeiul ajuns odată la arta supremă smînge leșe acum nimicuri. Poate tot același stilou care a scris **Pădurea spînzuraților** dă acum seamă despre cuiburile de cartofi... Dar dacă nu-l găsim decît rareori în aceste pagini (de jurnal !) pe artistul de geniu ne întîlnim aproape peste tot cu omul care a sălășluit într-un aceeași întruchipare exemplară. Această regăsire ne bucură și ne dă un sentiment tonic. Putem repeta locul comun : geniul este și el om.

M-am oprit și am încercat oareciteva considerații la prima parte a acestui **Jurnal.** Prozatorul, cît mi-s, a găsit în el meandrele vieții. Dar tomul pe care l-am citit din doască în doască și cu toată scrupulozitatea de care sînt capabil, mai conține încă două secțiuni. Întîi, o **Addenda,** în care Niculae Gheran dă un set de o mare importanță de materiale (interviuri, articole, mărturisiri etc.) cu care scriitorul era prezent în ordinea zilei. În timp ce omul își cultiva grădina scriitorul era totuși activ în Cetate. Valoarea acestor materiale este dincolo de orice îndoială. Crezul umanistic al lui Rebreanu în acei ani atît de frămîntați se dovedește încă o dată de o fermitate care nu îngăduie nici o tăgadă. Documentele acestea, căci sînt adevărate documente privind atitudinea unui artist de seamă al neamului într-o epocă viforoasă vor trebui cercetate și evaluate pe măsură. Lăsăm astfel, pe seama istoricilor și istoricilor literari valorificarea lor deplină. În orice caz din citirea și însumarea lor contextuală conștiința scriitorului se dovedește imaculată.

Și tot acest volum ne mai aduce o surpriză : **În loc de postfață.** Avem aici un interviu luat de Niculae Gheran, Puiei Florica Rebreanu. De o sinceritate absolută atît din partea celui care întreabă cît și a celei care răspunde documentul acesta are darul de a risipi unele nedumeriri privind biografia scriitorului din tinerețe, cum și meandrele prin care a trecut **Jurnalul** pe care-l avem acum sub ochi. Acest interviu ar merita o discuție separată și, probabil, ne vom rosti și noi cu un alt prilej.

Cît privește organizarea **Jurnalului** în seria de OPERE, Liviu Rebreanu, nu ne îngăduim să-i dăm nici o sugestie eminentului editor care este Niculae Gheran. Domnia sa este cel mai bun cunoscător al operei și vieții lui Liviu Rebreanu de astăzi și orice sugestie de amator o considerăm superfluă. Noi nu putem decît să-i aducem Dinsului cît și doamnei Puia Florica Rebreanu omagiul nostru pentru ceea ce ne-au dezvăluit și ne vor dezvălui în continuare despre genialul autor al lui **Ion.**

Gheorghe Suciu

Ionel Pop

Faptele mari cer cuvinte puține... Iar din tot ceea ce este dat omului, nimic nu se aseamănă cu creația istorică. Ionel Pop a fost unul dintre acei bărbați aleși care au contribuit la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, înscriindu-se astfel pentru totdeauna în cartea de aur a neamului nostru. A trăit mult, a scris și a făptuit după puteri, a fost un om respectat și vrednic. Avînd o ascendență copleșitoare, a rămas fidel modelului său moral și a dobîndit o legitimitate pe care nimeni nu i-a contestat-o vreodată. Lunga sa viață i-a fost presărată cu triumfuri și cu suferințe. A fost mărinimos și egal cu sine, în cele dintîi, rămînînd drept și mîndru, fără a deveni ostentativ și trufaș, atunci cînd totul s-a prăbușit în jurul său. Prieten al lui Sadoveanu, și artist din stirpea lui, a cinstit scrisul românesc cu o operă minunată, un poem de iubire a naturii și tainelor pămîntului nostru. Marele patriot nu s-a dezmințit nici de astă dată, fiindcă Ionel Pop a fost înainte de toate un fiu al nației sale și un împătimit al frumuseții acestor plaiuri binecuvîntate.

În copilăria mea ardeleneacă, Ionel Pop era o legendă. Orice carte nouă a sa întărea credința noastră, ne aducea aminte de exemplul cel mare al înaintașilor, ne îndemna să fim curajoși și să avem încredere. Privirea lui rămîne țintită spre steaua cea sfîntă a românilor, și nimic nu-i putea clinti nădejdile legate de neamul nostru. L-am văzut cu puțin timp înainte de moartea sa, și n-am să pot niciodată să uit cu cîtă fervoare vorbea de Adunarea de la 1 Decembrie 1918. Cît de mult așteptase poporul nostru împlinirea visului său, cît de neclintit fusese în năzuințele sale, de cîtă tărie fusese nevoie... Trebuie să sperăm într-un viitor la fel de măreț, pentru toate aspirațiile noastre de azi și de mîine ! Acesta era sensul trăirilor lui Ionel Pop, aceasta era lecția morală a bărbatului care s-a contopit acum pentru totdeauna cu pămîntul Ardealului și al întregii țări românești.

Aurel-Dragoș Munteanu

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

DOINA BORDEA : Aceste **Fără titluri**, fragmentare : 1. — „Lasă, te-am iertat, / acum nu mai e nimic de făcut; uite : valiza / ți-e gata, obrajii-ți sînt învăpăiați de ruj / și pînă și ultimele cuvinte, / ce mai erau de rostit, / ne-au fost sustrase subtil (...) / Dar e tîrziu, steaua / care te călăuzește a prins miros de soldați / de tinichea și, pînă la începutul acelui drum, / mai ai de străbătut o pajiște, bătută de-o / grindină mare cît ouăle roșii ale disperării". 2. — „Azinoapte a bătut un clopot / de dincolo de vreme / L-am auzit cu mîinile, /.../ căutîndu-te într-o floare : / l-am auzit cu buzele, (...) sorbindu-ți răsuflarea din petale — / șoapta lui era grea / ca pămîntul acesta". 3. — „Am obosit, iubitul meu întemnițat în basmul / cu un rai (...) fugind de răzbunarea unui zeu; un zeu străin ; / cu ochi pătrat, cu limba grea ca un topor (...) unde și eu am împietrit, și-n frunte florile s-au ofilit, tot așteptînd / un evadat din somnul zeului pătrat". Învățați cît mai repede, de la timp, să tăiați, să ucideți copiii dv. cei nereușiți. Pe cei zdraveni, să ni-i trimiteți nouă.

LILIANA PRUNĂ : Vedeți că prietenul Didin cunoaște o dactilografă. Împrumutați-o, că n-am putut citi nimic din cele ce ne-ați trimis.

MIRAD RATEȘ CENATI: Ceva, și cîte ceva din **Zidarul** : „Începe să zidească, ținîndu-și răsuflarea (...) așezînd cărămidă albastră (...) Zidul crește măsurat de ochiul în case / /casa / gata de mult se reflectă în afară spre lume / cu ferestre / doldora / de mușcate". Schimbarea numelui : Mă rog Frateș Ceatiți, să nu mai ceantim...

MIHAI CONSTANTIN : Aveți : **Ecou** : „Aproape iscat / foșnind / un zbor / de frunze / pe deasupra ta". **Veșmînt** : „Nu pot fi / decît timp / în ale ceasului / limbi / apoi / nimic". **Elegie** : „Ea nu suportă / tînăra femeie mărturisind / seara coboară prin spate / intră-n odaie / poetul se simte / privit". Prin urmare : oarece veșmînt lexical, elegie și ecou, însă nu mare. Mai strigați, mai vestimentați-vă, și vă vestiți.

MARIUS SÎRBU : **Totem** : „Insomnie, insomnie, insomnie / ca un munte de cearcăne / Iluzia / celor ce se arată cu degetul numai dimineața / după ruperea magică a insului «eu» / în răspăr, totdeauna. Cu fața la perete, / atîtea vieți". **Sub zodia seninului amar** : „În cimitirul vesel-trist / obositor plutesc tăceri de ametist / fotografiile îmbătrînesc ușor / sub privirile fixe ale stelelor / morții sînt departe și cuminți / așteaptă minuni visează sfinți / dorurile noastre nu ajung la ei / și plouă mincinos cu flori de tei". Fără titlu : „Singurătatea / nu e vinovată / nicicînd / mai adevărată ca lumina / e lacrima / (...) / acest poem nereușit / ce îndurare". Trimiteți și veți reuși.

NICOLAE CONSTANTINESCU VLAICI : **Toamna** : „Pădurile s-au întors în lut, / cețuri aleargă gonite de toamnă, / zăpezi bat la porțile orașului, / obloane închid ochii orașului : / string mai tare zdreanța de viață / și merg, merg, merg". **Catren** : „Cutia de scrisori / așteaptă primăvara / în care va să înflorească lumina trandafirie a plicului". **Nostalgie** : „Te regăsesc copilărie / împrăștiată prin sertare / timbre, fotografii, / timpeie de viață, bilete de circ". **Durerea mea doarme** : „Ca un soldat în preajma unei lupte / durerea mea doarme / înghesuită, prea multă / și prea sigură de ea, / durerea mea doarme". Mai trimiteți, și nu vă potriviți gustului meu, cum ziceți în bilet, că mă supăr ; și nu puteți.

ANTONIE JUREBIE : Două: **Singurătate incomodă** : „Tac clopotele, tac. Iarna mă îmbracă în alb / (...) / aleargă iepurele cîmpului pe coardele vîntului aleargă / Arde zăpada în urma lui, se umple cîmpul de litera neagră / În spatele pădurii primăvara își pregătește armele / Scoate colțul iarba ; plugul întoarce brazdele / Uneori singurătatea e ca o haină". **Orice drum** : „Orice drum merge la Roma / Spuneau romanii / Orice drum duce la noi / Spuneau daco-romanii / Pentru țăranii din sud / orice drum merge în cîmp / O bucată de cer, o bucată / De pămînt, o bucată de soare". Este bine, și nu-i puțin lucru, acesta : două poezii în **Luceafărul**.

ADRIAN NIȚU : Filosofica scrisoare, ca un ghem la care s-a jucat mița. Versurile, sînt ființa care ne interesează. Aveți, bine, n-aveți, tot bine.

DUMITRU BUHĂIANU : Nimic și-o întrebare : „De ce nu vă mîncați liniștit pensia" ?

BODEA DORINA : Această **Recoltă** : „Ninsoare cu seceri în lanuri / ciripesc boabe de grîu în spice / Va veni un țăran / cu sufletul purificat de curățenia pămîntului / Să semene viitor în solul arat / Va fi timpul recoltei". **Răsărit și apus de apus** : „Soarele arde ca o frunză uscată / Și cerul cioplește ideea în chip de cocor. / Lumini de cireș răsar dintr-o dată / Apusul e-o filă nescrisă de nor / Albastrul se stinge-ntr-un ocean de flăcări / Linia de orizont e o cifră de fum" ; **Muguri** : „Am înghițit muguri de cais / Muguri de vișin și muguri de cireș / Pentru ca în sufletul meu să fie primăvară / Dar mugurii s-au transformat în frunză / Frunzele-au îngălbenit / Și-au căzut, / Cu cozile-ndreptate spre nord și sud / Și cu primăvara-ndreptată / Spre cireși și vișini și caiși". Încercați rimele, citiți multă poezie, că nu toți mugurii ajung fructe.

MARIUS MIRESCU : **Tac** : „Tac, luna / fată în mine apusuri / Singele facerii / scurgîndu-se pe cer / pătează pînza timpului / pe care ursitoarea / o flutură / tainic, / șoptind, tainic, tainic". **Petale** : „Petalele se năruiesc în floare / Și țin în mînă o culoare / vine vîntul / Și-mi încolțește-n mînă cîmpul". Două, dar cîtă materie a viitorului ! Încredințați-vă celui ce sînteți și nu veți pierde. Poezia este ce ziceți : „rană care surîde spinului".

ANDRIESCU OTILIA BEATRICE : Ziceți în finalul scrisorii : „Iubesc mult poezia, iar înainte de aceasta (?) mă ocupam mult cu proza s.f. care și acum îmi place foarte mult. Închei aici, cu rugămintea ca oricare ar fi situația, să știu și eu de ce și cum aș putea să mă îndrept — dacă se poate așa ceva în poezie. „Răspundem : nici îndreptare, nici strîmbare. Dar citiți mult : undeva tot o să vă scoată o lumină.

DINU LETIȚIA: Această **Împlinire** cam aiurită de suprarealism nevinovat : „Supărate că cerul nu le-a adus promisa mireasmă a stelelor, telefericele au început să joace table ; / Înduioșat, acesta a lăsat deoparte ziarul și / S-a legat în plasă alături de ele : și astfel au reușit". Și **Dor** : „Pumnale — corni de gheață aruncînd melodii înzăpezite / roată înconjură luntrea care pornește pe / atomii în rotații de flori spre menuet de comete / așezat în tocile lunii și-n fiecare bătaie de pleoape".

Să vedem ce-o mai da și din amestecurile astea : oarecum urmuzeală, oarece Naum. Trimiteți.

TEODOR LAURIAN : **Ploaia** : „Peste fîntîna / singurătății mele / Ploaia". O stropeală ; tunați, fulgerați : paparudele ce treabă au ?

RODICA VALENTINA TEODORESCU : Într-un car de cu detoate, **Lumina albește** : „Lumina izbește-n iocane / cu chipuri de lume uitate / Și zidul din sine oprește / Culoarea cu ochi de (?) / Și lacrima taie lumina / Vrei să-mi fii cuvintelor zidul / S-oprești năruirea iubirii / La întîlnirea pură cu visul ?" Nu sînt speranțe, dar minuni se află.

GHEORGHE NEGOESCU : Un fragment de **Adevăr** : „Cînd am mușcat din adevăr / Avea mulți cîlți și prea mult păr. / Și cine poate să mai muște / Căci are viermi și are muște. (...) / Ce cer scîrbos, ce steli scîrboși / Patronii mei, cei mincinoși". Vă privește.

GHEORGHE MARIN BUCUREȘTEANU : Din **Balada lui Bucur** : „Cu desagii la spinare / Plini cu lînă de mioare / Au pornit-o în amurg / să-și vîndă marfa la tîrg. / (...) Cu vînzări și cumpărări / Tot soiul de negustori / (...) Bucur maichi, cel isteț / Ciobănaș și tîrgoveț (...) / Și din tîrgul cu zicală / S-a născut o Capitală". Așa-i trebuie ! Și noroc, bade !

ȘERBAN TITI : **Mirare** : „Primăvara dă timpul în urmă / (...) Pasărea scapără cîntecele de văzduh ! Amiaza uită bastonul. / Cerul roade unghiile singurătății. / Mi-au înverzit nervii". **Visul de poet** : „Am trecut lacul / Să mă lupt cu dracul / (...) Mi-am lustruit tavernele / Pînă mi-am zărit viermele. / (...) Zîmbet cu flori de gheață / Pe geamul subțire de viață." **În jurul furnalului pădurea scoate fum** : „Seamăn cu lămîiul înflorit fără chef în olan / Trupul greu mi-l ascult hodorogind prin mașini. / (...) Mulți nu mai aud iarba foșnindu-le-n sînge / atrași de steaua electrică (...) / Nu e rău să devii piatră respirînd într-un turn. / Și totuși, eu m-aș urca, fără iarbă vă spun. / (...) Aceste animale sălbatice ar pieri fără urmă. / În jurul furnalului pădurea scoate fum." **Vîrstă** : „Se deznoadă norii / Se traduc semnale. / Lumina se miezie / în uzinele verii. / devenind calc pe ecuator / Și nu pot să mor". **Poemul** : „Unde izvoarele cu privirea clară / asemeni copiilor cuminți / trec pe sub munții-părinți / cuvîntul se înfioară. / Unde săracii fac febră sub lună / gîndurile mă adună. / Unde stelele se uită prin case / la sînii fecioarelor sfioase, / (...) Prefăcute în amforă / mi-a fulgerat o metaforă".

ȘTEFAN B. : Fragment de-o **Fidelă singurătate** : „Nici un tunel / nu duce spre odaia ta căutată / chemarea mea e răgușită ca un șuierat de tren / pisicile insomniei mai zgîrie această / singurătate fidelă și permanentă / drumuri se pierd departe pe coclauri / splendorile altor ore sînt neîmblînzite / alchimii se joacă pe drumuri cu cercuri". Și întreagă **Singuri după urzici** : „Zăpada a murit / au rămas femeile cu necazurile / și copacii goi numai bube / Spitalul e refăcut / soldații sînt scoși la instrucție / la marginea lumii / acolo unde Făt Frumos omoară balauri / și rugina nu se leagă de armele lor". Bateți la mașină și să iscăliți cu tot numele. Merită.

Melania Caragioiu

Podgorii

Pe drumul suiș ce duce din vale la vie,
Vin rostogol în teleagă migdale,
E-atîta brizură de piatră sfărmată de soare...

Ciorchinii de coarnă, îți fac semn, te-mbie,
Nisipul din rocă ți-e mult în sandale,
Migdalele coapte un strigăt ți-l strigă,
ușoare —

În sac chicotesc și icnesc —/ drumul știe...
Și roțile aleargă nebune spre vale,
Cocorii s-arată din drumul spre soare-
răsare...

E mult pînă-n vale, a tras de chindie,
Se văd case-n vatra cu viță la poale,
Din sat suie iz de gutuie și vinuri amare...

Din bătrîni

Troienește-n carpatice genuni,
Troznesc pietrele babii pe munte,
îngheață corbul și cuibul ;
Lupul miroase spre vale, fum cald de cătun
și saivan.
Vuiesc sonor și cîntă la orgă brazii-n
păduri...
În vatră, în vasul de lut, se face încet
fiertura de mei și berbec.

Se-aude făurarul de arme cum taie ;
limbi roșii de flăcări coboară, se suie
și fierul îndoaie...
Pe ușă se svîntă, din toamnă, cea blană
de urs.
Bolborosește în colțul cețos mustul bătrîn...
Se sperie gerul de larma copiilor ce se
joacă pe ghiață.

Alexandrina-Adeodata Caragioiu

Stare de fapte

Era autobusul ce ducea la mare.
M-am urcat,
oamenii aveau trupurile moi,
prea moi pentru a fi din carne și oase.
Orașul de-afară,
prea alb și prea luminat în ziua aceea
se oglindea în chipurile lor
ce n-aveau ochi
și totuși mă priveau stăruitor,
ce n-aveau guri
dar îmi spuneau să mă uit spre mare.
Am încercat să pun mîna pe unul din ei
dar n-am întîlnit nimic material,
m-am uitat prin geam spre mare
și vai, marea nu mai era,
doar sare, foarte multă sare
se usca pe țărmuri iradiind nefireasca
lumină.
Am vrut să-i strig, să le arăt,
dar ei dispăruseră odată cu autobusul ce
mă ducea pe lîngă mare,
lăsîndu-mă în soarele și uscăciunea
țărmurilor pustii.

Tablou

A înghețat alb peste porumbar,
e vînăt și rece în botul cel crud.
Părul se-agață în ceață
și te pătrund în carne umede ramuri.
Coboară norii adînc în hățișuri,
Pătrunde în piatră
mustul din frunze amare.
Împrejur nu-i nimic
și-n tăcere,
frigul îți sapă în buze...

Din verdele ierbii

Din înalte ferestre crește iarbă,
strălucitoare iarbă.
E multă lumină și-n aerul cald
șoapte se lovesc ascuțit în zbateri de vînt.
Adîncul din noi e plin de verde,
din umeda și liniștita iarbă,
acesta e momentul desprinderii noastre
din aurul fibulelor.
Sînt ferestre, înalte ferestre,
în văi, între amurgite ziduri,
gonind prin înfrigurate cețuri.
Dincolo de ele sînt vechi ulcele.

Vocația Maramureșului

Urmare din pag. 1

omul este „studiat" prin ochii civilizației moderne, hipertehnicizate. Într-un ciclu de **Poeme omnivore**, Ion Zubașcu face cu ironie și sarcasm monografia omului „practic", „holografic", „antigravitațional", „statistic" etc. polarizînd în demersul liric, „cîte s-au depus într-un cîntec de la începutul lumii pînă acum". Neîmpăcîndu-se cu un „dumnezeu ciberneticus", cu viața închisă în formule computerizate, Ion Zubașcu se reîntoarce la un alt timp de civilizație : a Maramureșului, cu valorile lui morale pe care le păstrează, cu frumusețile naturii. Sintagma acestui teritoriu mitic e **Arhaia**. Aici poetul devine un spirit senin, împăcat cu sine, participă la „hora elementelor", contemplă munții, intuiește durabilitatea vieții arhaice, splendoarea purificatoare a luminii, măreția ce te învață să te reculegi în fața marilor simboluri de început de lume. **Arhaia** e patria și ființa, logosul poetului, deschiderea cea mai generoasă spre o lume morală trăind în zodia unei lumini tulburătoare, cu puteri magice : „Atît mai rămîne din ceruri / lumina curată, lumina. / Și în lumină, Arhaia // Un orb ar putea învia / în lumina aceasta // Lumină de toamnă / de iarnă / și de Arhaia // În ce să rețin / atîta lumină / ca ea să dureze ?" Identificîndu-se cu **Arhaia**, Ion Zubașcu se identifică cu cîntecul, cu viața, cu secretul cuvintelor, cu puritatea zăpezilor, dar mai ales cu „hora elementelor", reînvățînd să descifreze în galaxia lor telurică și celestă un drum spre tiparele originare: „O cărare în munți / deasupra mea, moartea / dedesubtul meu, moartea / și în mine un cîntec // Ca o fereastră se deschide moartea / Acum, din viața ta privește dincolo / afară // Hai țură și țura ! / Jucăm și cîntăm / la hora elementelor // Pentru cuvinte și pentru dragoste / nu e nicicînd prea tîrziu / Înalță-te în cuvinte / ca pămîntul în oameni / / În largul cuvintelor / ca lumina în ceruri // Topește cu respirația ta / zăpezile albele / albele".

Măsura deplină a talentului lui Ion Zubașcu o dă poemul dramatic **Omul disponibil**. Este o construcție vastă, cu caracter de interogație, unde poetul ni se dezvăluie pînă la limitele posibilului, terorizîndu-și imaginația cu un violent și tragic orgoliu de a spune tot ce este în acord cu gîndirea și sensibilitatea sa, cu morala, cu modul său original de a înțelege și defini lumea, spațiul ei de simboluri. Radiografia lirică a disponibilității omului ca personaj devine un veritabil tratat de morală practică. Poemul își încarcă memoria cu **semne**, devine un **ritual semiotic**, iluminat de galaxia melancolică a cuvintelor. Manuscrisele poetului sînt semne diabolice care interzic o descifrare obișnuită. Ele sînt opera unor noi intuiții : „ceea ce eu văd cu sufletul ?", se numește pentru neinițiați **„Marea Singurătate"**. Poetul se simte „multiplicat / în toate cuvintele limbii române". Ion Zubașcu este disponibil să-și privească cu luciditate și melancolie familia, să se convingă de propria-i umilință, lăsînd în voie ca poemul să-și umple cămările cu fagurii unui realism gnomic. El este scos dintr-o mare experiență de viață : „Omul bun n-are noroc nici cît arde-un pai în foc, / omul bun n-are tigneală nici cît arde-un / pai în pară. Țură tri și iară tri ! / Omul bun e nebun...". Discursul liric al lui Ion Zubașcu are nostalgia unei construcții cu caracter mitologic. Poetul se consideră un zeu : „Toată viața mea de pînă acum / am știut limpede că sînt zeu". Mitizîndu-și existența, universul în care trăiește, Ion Zubașcu se întreabă mereu de rostul vieții, de cum să te simți cu adevărat fericit, cum să vezi cu ochiul liber, nebunia, moartea, de aventura cuvintelor, de spaima de a fi robul lor credincios, de a se lăsa pradă imaginației. Poetul își strigă solemn-patetic vulnerabilitatea, fără să-și tăinuiască morala, fața destinului : „Cînd iubești din tot sufletul / ești cel mai expus nebuniei. Trebuie să ne umplem / de Celălalt cu măsură. Să ne ferim de dumnezeirea acestuia. / De nocivitatea preamultului celuilalt în amiaza iubirii. / Abia cînd ai pierdut absolut totul meriți iasca și cremenea / Cînd te-ai sacrificat pe de-a-ntregul / numai să-i vezi odată hrăniți pe toți comesenii tăi / **abia atunci** fiii lor te vor deshuma la adînci bătrînețe / să-și aprindă focul la fosforul oaselor tale, cumplitule. / Adorîndu-te. Scriu versuri, acum în mod cît se poate de sigur / ca să n-o sugrum pe Maria. // Acum pot sta pe picioarele mele. Știind cîte forțe / îmi sprijină verticalitatea. /„Ori să scriu. Ori să tac și să mor". Maria : cea mai frumoasă și bună mamă a patru copii / din lume".

Poet foarte talentat, Ion Zubașcu este pîndit de un singur risc : suprasolicitarea epicului, mania de a da „explicații", de a nu ascunde ideea, simbolul în metaforă și de a le pune să vorbească de la o tribună improvizată. Moralistul din el nu trebuie să-și strige maximele în gura mare, ci să le ritmeze cu emoțiile, cu fluxul de lirism. Vocația adevărată a lui Ion Zubașcu este dată de țara Maramureșului, de Arhaia. Acolo aripile poetului se deschid sub cerul nelumesc de albastru, ca o revelație, ca un legămînt față de un pămînt regăsit la ora amiezilor.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Ideile mari au caracter. Ideile fundamentale se țin de cuvînt, nu se schimbă de la o zi la alta. Dacă nu creează idei mari, insul de caracter poate participa, în schimb, la existența lor.

II. Categorii estetice. Ironia este partea de impozit pe care o percepem sublimului.

III. Zburînd pe deasupra bostănii, cioara își vede chipul în coaja lucioasă a pepenelui și, într-un acces de „ură narcisică", se repede cu ciocul asupra lui.

IV. În urma plugului cu o singură brazdă tras de doi cai, ciorile se lăsau fascinate de grasele rime. Mai negre decît arătura, înaintau cu ciocuri marțiale dar picioarele lor aveau precauții și tact de balerine. Și cum înghițeau o rimă și-un bob de porumb, o rimă și-un bob de porumb proaspăt semănat, zvîrleam cu bulgări în ele strigînd : „mașină de scos porumb / marcă gaa americană" !

George Alboiu

Angajare și obiectivitate

Urmare din pag. 1

3). De ce este necesar să reamintim aceste aberații ? Din cel puțin două motive. Mai întîi, obișnuiți de două decenii — de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român — să scriem istoria așa cum a fost, cei mai vîrstnici își văd amintirile estompîndu-se, iar cei tineri nu au de unde ști ce-a însemnat acest dogmatism, pe care, acum douăzeci de ani, partidul nostru l-a îngropat sub o lespede de neridicat. Evocîndu-l, putem înțelege — prin comparație — marele și beneficul drum străbătut sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu și în sfera cercetării istorice.

În al doilea rînd, printre ravagiile pe care dogmatismul le-a făcut în istoriografie a fost și discreditarea militantismului, identificat cu denaturarea conjuncturală a adevărului istoric. Dogmatismul a confundat partinitatea, angajarea politică a istoricului cu manipularea lui pentru a susține ceea ce am numi „adevărurile provizorii". Dogmaticii s-au deghizat în promotori ai unei concepții și ai unei metode revoluționare, care avea să supună totul unei critici fără greș. Citească oricine cuvîntul de încheiere al lui Mihail Roller la consfătuirea istoricilor medieviști privind editarea corpusului de documente medievale : „Documentele vor arăta în ce măsură, prin activitatea lor, Ștefan a fost mare și Mihai a fost viteaz" („Studii și cercetări de istorie medie", I, 1950, 1, p. 66). În conștiința românească, Ștefan și Mihai erau implîntați de secole ca expresiile cele mai vii ale aspirațiilor de independență și unitate națională, dar proaspătul academician voia să afle abia de acum înainte „în ce măsură" fuseseră unul mare și celălalt viteaz. Citindu-l, s-ar putea crede că e o manifestare de hipercriticism, de o îndoială carteziană ridicată la cota cea mai înaltă. Nu categoric, nu. Căci, puțin mai departe, în același text, discutînd principiile de publicare a amintitului corpus de documente, el declara rîtos chiar aceste propoziții : „consider falsă poziția, care afirmă că textul original este principalul, iar traducerea un auxiliar". Și folosind poziția pe care o deținea, a dispus tipărirea a 28 de volume de traduceri (excepție fac volumele de documente transilvănene unde, uneori, se dau și originalele latine), deci improprii pentru o adevărată investigație științifică. Întreaga activitate de reeditare a trebuit să fie reluată în cadrul noului corpus **Documenta Romaniae Historica**, în curs de publicare. Marele eșec științific care a fost corpusul rollerian are și o valoare simbolică. Dogmatismul a produs o istoriografie a traducerii : trecutul românesc a fost cercetat pe baze „traduse" de aiurea și „tradus" el însuși în termeni străini de realitățile în care se desfășurase.

Dogmatismul a încercat să grefeze în organismul sănătos al istoriografiei române o inimă bolnavă, care să determine o circulație inversă cu rostul de a anula identitatea națională sau măcar acea componentă a ei reprezentată de conștiința istorică. Față de această nocivă grefă, reacția de respingere a fost salutară : falsa inimă a fost expulzată. Lichidara dogmatismului în istoriografie a fost întregirea firească în sfera trecutului societății românești, a politicii de independență, de afirmare viguroasă a forței de creație a națiunii române, inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

În noul climat din țara noastră, militantismul a încetat de a mai avea acea conotație peiorativă pe care i-o conferise dogmatismul. Din umilitoarea situație de „istoric de serviciu" (formula folosită de Henri-Irénée Marrou pentru a ironiza situația ingrată a istoricului obligat să „demonstreze" un „adevăr" necesar puterii), cercetătorul trecutului a devenit un istoric **în** serviciul poporului său, un serviciu care îl onorează, îl mobilizează, îl înnobilează. Și, mai presus de toate, acest militantism autentic dă un sens, o funcție social-politică de mare răspundere investigației istorice.

PROBABIL / POSIBIL

În căutarea viitorului

Printre foarte interesantele cărți apărute în ultima vreme la Editura Politică se află și un volum semnat de Ioniță Olteanu : **În căutarea viitorului. Convorbiri privind crearea unei lumi mai bune și mai drepte** (1984). Reale sau doar întemeiate doar pe lecturi, convorbirile pornesc de la cîteva dintre cele mai presante dileme planetare ale actualității. Dincolo de aparența unei jurnalistici pe teme de viitorologie, politologie și scientică, cartea conține o eseistică de bună calitate, capabilă să satisfacă cititori aparținînd unor diferite „sisteme de lectură".

Publicului larg îi sînt oferite dezbateri pe marginea unor probleme globale de maximă importanță (argumentele unei noi ordini economice, relațiile dintre statele dezvoltate și cele ale „lumii a treia", raportul dintre dezvoltarea tehnico-științifică și modificarea mentalităților etc.).

Cartea este generoasă și față de cititorii cu preferințe mai specializate, îndreptate în special către configurațiile de idei generate de disciplinele umaniste. Autorul și interlocutorii săi dovedesc că domenii de cercetare părînd deosebit de aride conțin sugestiile unei eseistici de înalt nivel, întemeiată, în esență, pe ideea adevărată că în actualitate condiția umană nu mai poate fi în mod mulțumitor „calculată" în absența unor considerente transindividuale, vizînd evoluții globale. Complexitatea și aspectul dramatic al multora dintre aceste evoluții au darul de a le inculca celor legați într-un fel sau altul de disciplinele umaniste sentimentul unei „stări de urgență". Ceva analog poate fi presupus și în legătură cu literatura de ficțiune. Punîndu-se la curent cu amenințările globale, cel care scrie sau doar citește literatură constată că umanitatea începe să semene tot mai mult cu un personaj ale cărui tribulații sînt mai interesante decît cele individuale. Studierea și înțelegerea ei nu mai pot fi realizate în mod satisfăcător prin mijloace tradiționale. Mai mulți dintre interlocutorii lui Ioniță Olteanu sesizează o anumită rămînere în urmă în acest domeniu, soluția propusă fiind cea a unei „a treia culturi", capabilă să ofere o nouă sinteză între cuceririle tehnico-științifice și modalitățile de cunoaștere ale disciplinelor umaniste. Sugestiile convorbirilor sînt deosebit de incitante în acest sens. Iată un exemplu, conținînd opinia profesorului american James Dator : „Evoluțiile sînt strict necesare, pentru că, în timp ce determinismul imediat, cauză-efect și procesul rațional de luare a deciziilor dețin roluri importante în viețile noastre, rolurile lor nu se regăsesc în aspectele umane. Mai degrabă **probabilitatea, aleatoriul, incertitudinea și complementaritatea** sînt elemente «normale»".

Cît privește mecanismele eseistice ale cărții, se cuvine a fi menționat faptul că în intervențiile sale autorul argumentează și asociază elegant, o plăcută impresie lăsînd-o evocarea unor opinii de filozofi și scriitori.

Dezideratul celei de „a treia culturi", care constituie unul dintre laimotivele cărții, face din **În căutarea viitorului** și o adevărată pledoarie implicită pentru literatura de anticipație (există și o referire explicită : „Istoria ne-a învățat că uneori ceea ce părea «utopic» pentru o anumită perioadă, putea deveni «realist» într-o etapă ulterioară. Aceasta este și pentru science fiction și pentru utopia socială. [...] «Utopismul» trebuie să ne ajute să clădim punți între ceea ce simțim ca **necesar** și ceea ce este **posibil**, dar nu numai într-un context anchilozat, ci într-unul continuu modelat în scopul realizării obiectivelor «utopice»"). În mod special interesant din acest punct de vedere este dialogul cu Mihail Florescu, intitulat **De la paradigme la metadigme**, unde este pus în evidență posibilul decalaj periculos între „viteza de schimbare tehnologică" și instituțiile și sistemele de valori existente. O asemenea situație este sintetizată de Jean-Jacques Solomon, citat de Ioniță Olteanu : „în concepția economiștilor, schimbarea tehnică reprezintă o modificare mai mult sau mai puțin profundă, a factorilor de producție. Dar o asemenea definiție pune între paranteze transformările de ordin psihologic, social, cultural, care însoțesc schimbarea tehnică, considerînd-o pe aceasta din urmă ca o variabilă independentă de structurile în care este inserată". Pe bună dreptate, apreciază în continuare eseistul, nu se poate afirma că există tehnologie pentru sine : „Aceasta înseamnă că tehnologia presupune nu numai un proces de integrare în cîmpul economic, social, educațional, instituțional etc., ci și un **proces de valorizare**. Acum devine tot mai acută problema valorilor social-umane, culturale, etice pe care le atașăm tehnologiei. Fac această afirmație și pentru faptul că uneori se constată existența unei rupturi între știință, tehnologie și cultură sau, în unele cazuri, chiar o reacție a culturii de neînțelegere sau chiar de respingere a progresului tehnic".

Literatura de anticipație este chemată să repare tocmai această ruptură.

Voicu Bugariu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Proba lucidității

În acest adevărat război politic, terorismul antiromânesc nu s-a exercitat niciodată fără adversar și treizeci de ani diversioniști ai „Europei libere" nu sînt nicidecum treizeci de ani triumfali. Ba s-ar putea zice că dimpotrivă, intelectualul român a trecut într-un chip admirabil proba lucidității care este, în esență, aceea de a împiedica diversiunea să tulbure cultura națională. Creația, atunci cînd are în vedere evoluția în timp a unei culturi, nu se poate abstrage în simpla indiferență față de soarta comunității și a combate în deplină cunoștință de cauză diversiunea, desfăcînd minuțioasa mașinărie a terorii cu o minuțiozitate teoretică pe măsură, nu înseamnează, așa cum încă mai cred unii, a dialoga inutil cu adversarul ci a păzi cultura de impuritatea regimului clipei. Adevărul e că literatura română de azi, prin cîțiva reprezentanți cu adevărat lucizi, a știut să își apere condiția specifică și un examen fie și sumar de confruntări desfășurate fățiș e cum nu se poate mai elocvent. Cu scriitorul român lucid diversiunea are, se vede bine, o viață grea.

Nimic din ceea ce dă terorii cursivitate în timp nu a scăpat acelora care, lăsînd o clipă creația să aștepte, au semnalat primejduitoarele campanii de la „Free Europe". Mai întîi, G. Călinescu atrăsese atenția asupra metodei mistificației prin sinteze controlate de grup ; a prezenta străinilor în enciclopedii care rămîn multă vreme în bibliotecă o literatură română epurată dogmatic de diversiune, zicea criticul, pe bună dreptate (à propos de Virgil Ierunca), e tot ce poate fi mai rău. Despre ignoranța legiferată a grupului terorist tot G. Călinescu dăduse însemnate știri ; amoralismul, nota într-un rînd criticul, e, la „Europa liberă", idealul... uman. Cît privește deznaționalizarea, G. Călinescu pronunțase, în 1962, admirabile cuvinte : „Dar cei care vorbesc neascultați de nimeni la posturile unei așa-zise „Europe libere" nu sînt moșierii înșiși ci niște nenorociți, nenorociți nu atît pentru că își cîștigă o pîine spunînd lucruri fără nici o noimă ci fiindcă au ajuns la jalnica condiție de a-și ponegri țara. /.../ să nu te bucuri ca român de-ți place ori nu-ți place sistemul social, de progresele poporului tău, ce tristă, ce blestemată infirmitate".

Însă G. Călinescu nu era singur în admirabila lui inițiativă clarificatoare, asupra anticulturii diversioniste se exprimaseră, printre alții, și Petru Comarnescu și D. D. Roșca. Un articol sever și lucid (de unde rezulta că în materie de cultură diversiunea nu are cuvînt), era acela al lui Valentin Lipatti din întîiul volum al „Valorilor franceze". Cei care nu lăsau diversiunea să cîștige teren erau, dintre marii scriitori interbelici ajunși în nemijlocita contemporaneitate cu noi, mult mai numeroși ; o întreagă generație care înțelesese, îndată după 1920, că o adevărată literatură română nu poate fi decît o literatură adînc specifică, își apăra acum ideea despre cultura națională. O înfruntare precum aceasta, unde intra drept materie disputabilă însăși condiția literaturii române și spiritul ei de corp apărător de valori, nu putea să nu atingă moral toate generațiile active ale unui moment literar. Ceea ce începuse, cu simțul lui extraordinar al istoricității, G. Călinescu nu se va stinge nici după ce criticul, rămas printre noi doar prin operă, nu a mai putut să continue. Însă aceia care i-au luat locul au a combate acum ceea ce G. Călinescu nu avusese cum să facă : dogmatismul diversiunii și teza deznaționalizării în forma sincronismului mecanicist. G. Călinescu apărase, ca istoric literar, adevărul literaturii naționale, cei care îl urmează deschid **dosarul dogmatismului recondiționat** și ajuns să se înfrățească, printr-o monstruoasă coaliție, cu diversiunea. O lungă polemică a lui Eugen Barbu, în „Luceafărul", avertizează pentru întîia oară, într-un moment literar sustras monopolului dogmatic intern, că diversiunea recuperase pe dogmatici și cîștigase odată cu ei și o metodologie dogmatică defel neglijabilă (în 1968).

Despărțirea de dogmatism ar fi trebuit să producă resuscitarea substanței pe care sociologismul vulgar o eliminase, aceea a specificului național ; și cu toate acestea dedogmatizarea nu s-a mișcat multă vreme în direcția aceea ci prin înlocuirea unui sincronism cu un alt sincronism. Neo-sincronismul occidentalist deveni repede expresia ideologică a diversiunii și combaterea acestei campanii noi, cu încă și mai rele efecte pentru cultura românească, constitui motivația acelora care voiau să apere încă o dată cultura românească. Intervenîră, pe rînd, Paul Anghel, a cărui idee privitoare la literatura politică nu plăcu „Europei libere" interesată pe atunci de evazionism ; Nicolae Dragoș, care simți că e momentul să observe că diversioniștii sînt niște „campioni ai ideii de rupere, de închidere a legăturilor dintre culturi". „Vocația inchizitorială" și de esență dogmatică a diversiunii constitui obiectul unor intervenții ale lui Vasile Nicolescu, apărător, mai mult, al lui Arghezi, una dintre valorile năpăstuite **de teroarea albă**. G. Călinescu, injuriat în fel și chip de către diversiune, i se păru lui Eugen Barbu „O afacere de familie". Diversiunea, zice Pompiliu Marcea, și are în totul dreptate, „ar avea totuși o vocație, vocația ei este vocația totalitară, ea exaltă cu duiumul mediocrități sau nulități". Fiind sterilă întrucît sterilitatea este totdeauna agresivă, diversiunea este și dogmatică, împărțind literatura română după principii... familiale : „Literatura română e judecată parțial în funcție de lovinescianism sau antilovinescianism". O radicală analiză a dogmatismului diversionist dădu și Mihai Pelin a cărui ipoteză, confirmată de realitate, e aceea că diversiunea „urmărește culpabilizarea metodică a dimensiunii naționale a literaturii și impunerea modelului străin oricare ar fi acela". Nu rămaseră în afara acestei confruntări acute nici alți cîțiva, nici fiecare în felul lui și cu mijloacele literare proprii. Un extraordinar pamflet îndreptat împotriva diversiunii este „Cățeaua", de Ion Lăncrănjan, o zugrăveală în culorile cele mai tari, cu puterea aproape magică a unui blestem. În felurite împrejurări, asupra diversiunii (controlate de la „Free Europe") se exprimară și Ilie Purcaru și M. Ungheanu. Corneliu Vadim Tudor aduse probele simpatiilor fasciste ale grupului diversionist revelînd biografia „ideologului" C. Dumitrescu-Zăpadă. S-ar mai putea cita, fapt este că, așa cum se prezintă prin adevărate riposte concentrate, proba lucidității este, la scriitorul român, o probă triumfală.

Astfel de inițiative nu rămaseră fără efect căci diversiunea are și memorie bună și braț lung : toți aceia care au combătut în vreun fel grupul de la „Free Europe" se găsiră aduși în chiar obiectivul atacului terorist. Cînd vine vorba a injuria literatura română de azi diversiunea se ocupă întîi și întîi de aceia care îi încurcă, prin replică, socotelile și această campanie pedepsitoare nu ia în seamă nici măcar dispariția fizică a preopinentului. G. Călinescu a rămas în chip stabil în colimatorul etichetelor minimalizatoare, lui Eugen Barbu i s-a pus la cale o așa-zisă acuzație de plagiat și obsesia plagiatului a rămas. Prozatorul e, pentru teroriști, „un Șolohov în gropile lui Ouatu", formulă care place unora. Ion Lăncrănjan e, pentru „Europa liberă", „un neofascist". Explicația ? Nu se dă. Valentin Lipatti fu categorisit, după aproape douăzeci de ani de la intervenția lui anti-diversionistă, drept „un obscur dregător". Mihai Pelin, care a făcut lista dogmaticilor ajunși în Occident, e socotit, dumnezeu știe de ce, „rasist". Pompiliu Marcea, Nicolae Dragoș, M. Ungheanu, Corneliu Vadim Tudor sînt, pentru diversiune, niște neo-proletcultiști, neo-dogmatici și ar ilustra o așa-zisă „nouă dreaptă". Astfel de formule ușuratice, impuse cîteodată prin efectul repetiției, ilustrează ceea ce îi este propriu terorismului cultural și anume ideologia de război.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

SYLVIA PLATH

Febră 42

Pură ? Ce să însemne oare ?
Limbile iadului
Sînt plicticoase, asemeni celor trei limbi

Ale plicticosului, îngrăşatului Cerber
Ce şuieră la porţi. Neputincios
Ce nu e în stare să lingă pînă la curăţire

Tendonul sub febră păcatul, păcatul.
Plînge mucul de iască.
Mirosul ce nu se poate uita.

Al unei candele stinse !
Dragoste, dragoste, din mine urcă valuri
de fum
Asemeni eşarfelor Isadorei, mă tem

Că unul dintre ele se va răsuci şi prinde
în roată.
Sînt valuri palide de fum, posomorîte
ce cresc unul din altul. Nu se vor ridica,

Se vor învîrti în jurul pămîntului
Sufocîndu-i pe cei bătrîni, şi pe umilii sorţii
Pe cei slabi

Pruncul de seră în leagănul lui,
Sinistra orhidee
Spinzurîndu-şi grădina deja spînzurată în aer

Diavolesc leopard !
Radiaţiile l-au albit
Şi l-au ucis într-un ceas.

. . . . . .

Nici tu, nici el.

Nu el, nici el
(eu-rile mele se deşiră, furouri de tîrfă
bătrînă) —
Spre Paradis.

Cîntec de dimineaţă

Dragostea te-a început cum ai urni
un ceaornic greu, de aur
Moaşa ţi-a pălmuit călciiele şi strigătul
tău curat
Şi-a luat locul printre elemente.

Ecoul vocilor noastre preamăresc naşterea ta.
Nouă statuie.
Într-un muzeu rece, goliciunea ta
Adăpostul ni-l umbreşte. Albi ca pereţii
veghem.

Nu sînt mai mamă
Ca norul care picură în oglindă
Sub mîinile vîntului
Spre a-şi reflecta propria estompare.

Noaptea respiraţia ta de fluture
Pilpîie printre roşii, triştii trandafiri
Mă trezesc să ascult :
O mare îndepărtată se mişcă în ureche

Un ţipăt şi sar din pat, grea de lapte, înflorată
În cămaşa de noapte victoriană

Gura ta se deschide, curată ca gura de pisică
Pătratul ferestrei
Albeşte şi înghite mohoritele stele. Şi acum
îţi încerci

Puţinele note ;
Luminoase vocalele ca baloanele se înalţă.

O COAJĂ DE SĂPUN

Criticul Al. Alvarez a fost unul din prietenii apropiaţi ai marii poete Sylvia Plath, exeget al operei sale şi evocator al vieţii pline de dramatism pe care a trăit-o autoarea volumului „Ariel". Paginile pe care le reproducem în acest număr întregesc portretul artistei şi reprezintă o contribuţie valoroasă în ceea ce priveşte cunoaşterea atmosferei din ultimii ani de viaţă ai Sylviei Plath.

După cît îmi amintesc am întîlnit-o pe Sylvia şi pe soţul ei la Londra, în primăvara lui 1960. Întrucît pe atunci eram cronicarul cărţilor de poezie la „Observer" întîlneam puţini scriitori, pentru că a-i cunoaşte pe cei despre care scriam îmi crea prea multe dificultăţi : " oamenii plăcuţi, singuratici, de obicei scriu poezie proastă, iar poeţii buni pot fi adevăraţi monştri ca oameni ; şi cel mai adesea şi omul şi poetul erau de nedescris. Mi se părea mai usor să scriu despre un nume fără de chip şi să-l judec numai după pagina scrisă. Mi-am respectat acest principiu chiar şi cînd am aflat că poetul Ted Hughes locuia vis-à-vis de noi, în Primrose Hill, împreună cu soţia lui americană şi cu copilul lor.

Era un bărbat înalt, îmbrăcat cu o haină de catifea, pantaloni şi pantofi negri, avea părul lung şi negru şi o gură prelungă, sarcastică. El era cel ce domina. În acele zile Sylvia părea eclipsată de el, poeta cedase locul tinerei mame şi soţii. Avea un trup subţire, o faţă prelungă şi ochi frumoşi, castanii. Părul şi-l pieptăna într-un coc sever. Purta bluegeansi şi o cămaşă simplă, colorată, tipic americană : era strălucitoare, curată, competentă ca o tînără femeie dintr-o reclamă pentru bucătării, prietenoasă şi totuşi distantă. Pregătirea ei despre care atunci nu ştiam nimic, contrazicea aerul ei de tînără gospodină. Fusese un copil minune — publicase prima poezie la vîrsta de 8 ani — fusese apoi o studentă strălucită, cîştigînd toate premiile existente la liceul Wellesley şi apoi la Smith College : obţinea mereu burse, numai note maxime şi premii pentru orice domeniu în care acţiona. Astfel, o revistă din New York, „Mademoiselle", a ales-o şi premiat-o pentru personalitatea ei deosebită, oferindu-i spectacole, mese, fotografiind-o ca manechin în tot Manhattan-ul.

Apoi, aproape incredibil, a cîştigat o bursă Fulbright la Cambridge unde l-a întîlnit pe Ted Hughes. S-au căsătorit în 1956. După terminarea studiilor la Cambridge cînd Ted şi Sylvia au plecat în Statele Unite, o carieră universitară strălucitoare părea să îi aştepte. Dar ascensiunea ei rapidă fusese deja întreruptă de două ori. Între luna petrecută la „Mademoiselle" şi ultimul ei an de colegiu, suferise o criză nervoasă şi o disperată tentativă de sinucidere care a devenit tema romanului ei „Clopotul de sticlă". După ce şi-a revenit şi-a continuat cariera universitară — dar premiile academice păreau să nu o mai intereseze. Astfel, că, în 1958 ea şi Ted au renunţat la viaţa universitară, ocupîndu-se doar cu scrisul. Acum Sylvia „încetinise" pur şi simplu cursa ; era subjugată, absorbită de micuţa ei fiică, şi prietenoasă doar în acea manieră formală, superficială transatlantică, care te ţine la distanţă.

În toamna aceluiaşi an am plecat să predau un trimestru în Statele Unite. Cînd mai eram încă la „Observer", Sylvia mi-a trimis spre recenzare prima ei carte. Am scris atunci : „Poeziile ei rămîn închise într-un bloc de experienţe care niciodată nu e dezvăluit total... Există un anume simţ al ameninţării ca şi cum poeta ar fi permanent ameninţată de ceva pe care doar îl întrezăreşte, ceea ce conferă scrisului ei o anume distincţie". N-am mai văzut-o pînă în iunie 1962, cînd le-am făcut o vizită la Devon.

Locuiau într-un sat în care piatra şi griul dominau. Nu era un sat frumos. Casa lor fusese cîndva un conac. Era aşezată cumva deasupra caselor satului, pe un drum abrupt, lîngă o biserică din secolul XII şi avea un aer impunător. Era o casă mare, cu o curte pietruită, cu porţi din stejar sculptat, pereţii şi zidurile erau din piatră, iar camerele străluceau sub zugrăveala proaspătă. Ne-am băut ceaiul în grădina mare şi sălbatică în timp ce fetiţa lor Frieda, de doi ani, se juca printre flori. Era o „armată" de meri şi vişini, un salcîm galben încărcat de flori, cîteva straturi de zarzavat şi într-o margine un mic dimb, Sylvia l-a numit un mormînt preistoric. Dat fiind gustul şi prezentele acestei familii n-ar fi putut fi nimic altceva decît un mormînt.

Florile răsăreau pretutindeni, iarba era deasă şi netunsă şi întreaga grădină luxuriantă părea să înoate în ceaţă.

Sylvia născuse un băieţel în ianuarie şi părea schimbată. Nu mai era femeia tăcută şi timidă, un apendice domestic al unui soţ puternic, ci era puternică şi formată, din nou ea însăşi. Poate naşterea unui băiat avea o legătură directă cu această schimbare.

Acum era caldă şi deschisă, de parcă ar fi hotărît că sînt un om de încredere.

La sfîrşitul lui septembrie „Observer" a publicat „Trecerea apei". Apoi, într-o după amiază, în timp ce lucram, femeia de serviciu trintea uşile pe sus, a sunat soneria. Era Sylvia, îmbrăcată elegant, strălucitoare şi veselă.

— Tocmai treceam pe aici şi m-am gîndit să intru o clipă ! mi-a spus. Cu hainele ei de oraş cu o tăietură sobră, cu părul pieptănat într-un coc impecabil, avea aerul unei doamne edwardiene care îndeplinea o obligaţie socială delicată, dar necesară. Am servit-o cu nişte băuturi iar ea s-a aşezat studenţeşte în faţa sobei cu cărbuni, pe unul dintre covoare. Simţindu-se relaxată, sorbind whisky şi mişcînd astfel paharul încît gheaţa scotea un fel de clinchet.

„Sunetul acesta mă face să-mi fie dor de America" mi-a spus. „Este singurul lucru ce-mi trezeşte dorul de casă".

Am vorbit despre poemul ei din „Observer", apoi despre tot felul de lucruri. La plecare am întrebat-o de ce venise în oraş. Mi-a răspuns, cu un fel de veselie reţinută, că era în căutarea unui apartament, apoi a adăugat nepăsătoare că ea şi cu copiii locuiau separat de Ted pentru moment.

Mi-am amintit de ultima noastră întîlnire, din acea grădină în floare din Devon si mi se părea imposibil că s-ar fi putut întîmpla ceva care să le distrugă iubirea.

„Mi-ar place să-ţi citesc cîteva dintre cele mai noi poezii" mi-a spus ea şi a scos un teanc de hîrtii dactilografiate din geanta pe care o pusese pe podea lîngă ea.

— Cu plăcere ! întinzînd mîna după ele. Să le văd !"

Şi-a scuturat capul. „Nu. Nu vreau să le citeşti. Trebuie citite cu voce tare. Vreau să le auzi".

Ţinînd seama de condiţiile în care lucra, productivitatea ei era fenomenală. Era o mamă singură, cu doi copii, o fetiţă de doi ani şi un băieţel de cîteva luni şi cu o casă de îngrijit. Cînd copiii se culcau era deja prea obosită pentru a mai face altceva în afară de „muzică, şi un coniac cu sifon". Asa încît se scula foarte devreme în fiecare dimineaţă şi lucra pînă se trezeau copiii. În acele ore moarte dintre noapte şi zi ea reuşea să se concentreze în liniste şi izolare, aproape ca si cum ar fi refăcut o anume inocentă şi libertate pierdută, înainte ca viaţa să o domine. În astfel de momente reuşea să scrie pentru că în restul zilei se împărţea între copii, gospodărie, cumpărături ; eficientă, harnică, chinuită ca orice gospodină.

În ajunul Crăciunului lui 1962 Sylvia mi-a telefonat : ea şi copiii se mutaseră, în sfîrşit, în noul apartament şi mă invita la ei să iau masa şi să ascult noile ei poezii. Dar cum fusesem deja invitat la alţi prieteni am promis totuşi să trec şi pe la ea puţin. Părea schimbată. Părul pe care de obicei şi-l tinea strîns într-un coc îl avea acum lăsat liber pe spate. Îi ajungea pînă la talie, ceea ce dădea feţei ei palide şi slăbite un aer dezolat şi pierdut, asemeni unei preotese istovite de riturile cultului ei. Ocupa ultimele două etaje ale casei. Copiii se culcaseră deja în dormitorul de sus si în apartament era liniste. Era proaspăt zugrăvit, alb şi rece. După cîte îmi amintesc la ferestre nu erau încă perdele şi noaptea pătrundea parcă rece prin geamuri. În mod deliberat ţinea casa goală. Podelele erau acoperite cu simple rogojini, pe rafturi erau cîteva cărţi şi vaze victoriene, iar pe pereţi cîteva mici xilogravuri de Leon Beskin.

Era într-un fel cast şi simplu, dar foarte, foarte rece. Şi cele cîteva podoabe de Crăciun făceau ca totul să aibă un aer şi mai însingurat, totul părea să spună că ea şi copiii vor fi singuri de Crăciun. Niciodată n-am văzut-o atît de încordată. Am băut vin şi ca de obicei ea mi-a citit noi poezii. Pe la ora opt cînd am plecat ca să merg la petrecerea dată de prietenii mei am ştiut că am decepţionat-o pentru totdeauna şi într-un mod de neiertat. Şi ştiam că ea ştia asta. De atunci n-am mai întîlnit-o niciodată vie.

. . . . . .

Era o iarnă foarte grea. Se spunea că era cea mai rea din ultimii 150 de ani. Zăpada începuse să cadă înainte de Crăciun, trenurile se înzăpezeau ca şi maşinile pe şosele. Erau pene de curent, conductele de apă îngheţau şi se spărgeau. Părea că frigul şi zăpada nu se mai termina. În decembrie „Observer" îi publicase un poem lung numit „Eveniment" şi la mijlocul lui ianuarie un altul „Copaci în iarnă". Atunci mi-a scris un bilet în care mă invita să ieşim cu copiii la Grădina zoologică. Dar nu m-a mai vizitat, nici nu mi-a mai trimis poezii. La sfîrşitul lui ianuarie m-am întîlnit cu un redactor al unei importante reviste literare. M-a întrebat dacă n-o întîlnisem pe Sylvia recent.

— Nu. De ce ?

— Mă întrebam şi eu ce-i cu ea. Mi-a trimis nişte poezii foarte ciudate.

— Ti-au plăcut ?

— Nu. Prea extremiste pentru gustul meu. I le-am trimis pe toate înapoi. Pare să fie într-o stare proastă. Cred că are nevoie de ajutor.

Doctorul ei credea la fel. I-a prescris sedative şi i-a promis s-o recomande unui psihiatru. Se pare că scrisoarea de recomandare s-a pierdut, iar răspunsul psihiatrului a sosit la o zi sau două după moartea ei. Sînt convins că de data asta nu vroia să moară cu adevărat. Dar tocmai acum totul părea să conspire împotriva ei pentru a o distruge. O agenţie de publicitate găsise o faţă care să stea cu copiii şi s-o ajute la treburile gospodăriei cînd Sylvia scria. Fata, o australiancă, trebuia să sosească la 9 dimineaţa, luni 11 februarie. Între timp Sylvia avea necazuri cu sinusurile, instalaţia de apă îngheţase în noul ei apartament, nu avea încă telefon şi nici o veste de la psihiatru, iar vremea continua să fie teribilă. Boala, singurătatea, deprimarea si frigul, combinate cu grija celor doi copii încă atît de mici au fost prea mult pentru ea. Astfel încît weekend-ul s-a hotărît să şi-l petreacă împreună cu copiii la nişte prieteni ce aveau încălzire. Urma să rămînă la ei pînă luni dimineaţa. Dar duminică s-a întors acasă şi ei n-au reuşit s-o convingă să mai rămînă. Pe la 11 noaptea a bătut la uşa vecinului ce ocupa apartamentul de jos cerîndu-i împrumut un timbru, si lungind discuţia, parcă nu-i venea să rămînă iar singură în apartamentul ei. Dar acesta i-a spus că-i obosit şi că urma să se trezească dimineaţa devreme, i-a spus noapte bună şi a urcat la ea. Cine ştie ce fel de noapte cu insomnii a petrecut sau dacă a scris poezii sau nu, dar e sigur că în ultimele ei zile a scris unul dintre cele mai frumoase poeme. „Marginea" e un poem de mare linişte şi resemnare, dar fără nici un fel de compătimire. În jurul orei sase dimineaţa a urcat în camera copiilor şi le-a lăsat o tavă cu felii de piine unse cu unt şi două căni cu lapte în cazul în care li s-ar fi făcut foame înainte de ora nouă, adică de sosirea feţei ce urma să o ajute la gospodărie. Apoi a coborît în bucătărie, a izolat usa si ferestrele cu prosoape, a deschis uşa cuptorului de la aragaz si-a virît capul înăuntru şi a dat drumul la gaze. Fata a sosit la ora 9 fix. A sunat şi a bătut dar nu i-a răspuns nimeni. Numele Sylviei nu era scris încă în dreptul soneriei. Dacă totul ar fi decurs normal si vecinul de jos ar fi fost treaz la acea oră, si dacă n-ar fi fost surd, si n-ar fi dormit fără aparatul auditiv, s-ar fi trezit cu siguranţă. Mai mult decît atît : dormitorul lui era chiar sub bucătăria Sylviei şi gazul a pătruns si la el, ameţindu-l. Fata s-a întors să telefoneze la agenţie de unde i s-a comunicat să mai incerce, fiindcă aceea era adresa corectă. Se făcuse deja ora 11. De data asta a avut noroc. Niste muncitori veniseră să repare instalaţia de apă care îngheţase. Ei i-au deschis. Cînd a ajuns la usa Sylviei mirosea foarte puternic a gaz metan. Muncitorii au spart uşa şi au pătruns în bucătărie unde au găsit-o pe Sylvia întinsă pe podele. Încă era caldă. Lîngă ea au găsit un bilet pe care ea scrisese : „Vă rog telefonaţi doctorului X" si dădea telefonul doctorului. Dar era prea tîrziu. Dacă totul ar fi decurs normal ar fi fost salvată.

Chiar şi acum după atîta vreme îmi vine greu să cred că Sylvia Plath nu mai este. Era prea multă viaţă în chipul prelung, în trupul bine făcut, în ochii ei castanii şi isteţi şi plini de sentiment. Era o fiinţă practică si candidă, pasională si simţitoare. Cred că avea geniu. Uneori mă surprind gîndindu-mă copilăreste că voi da colţul pe Primrose Hill şi o voi întîlni şi vom relua conversaţia exact de acolo unde am lăsat-o ultima oară cînd ne-am întîlnit.

Prezentare şi traducere
de Liliana Ursu

Din volumul „Zeul sălbatic" de Al. Alvarez

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN EDITURA „ODEON"** din Praga a apărut „Dicţionarul scriitorilor români", întocmit de un colectiv de specialiştii cehoslovaci. Volumul, pus în vînzare în librăriile cehoslovace, este editat într-o atrăgătoare formă geografică şi tehnică, prezentînd în ordine alfabetică aproape 400 de scriitori, critici şi oameni de litere români. În studiul introductiv, semnat de profesoara Maria Kaukova, sînt evocate momentele cele mai semnificative ale evoluţiei literaturii române.

Lucrarea conţine şi un tabel cronologic, care constituie un excelent îndrumar ştiinţific destinat specialiştilor şi celor doritori să cunoască aspecte importante din domeniul literaturii române.

În aceeaşi editură a apărut în a doua ediţie, romanul „Răscoala" de Liviu Rebreanu.

Ambele lucrări se bucură de aprecierea cititorilor cehoslovaci.

● **PRINTRE BOGATELE MANIFESTĂRI** de propagandă culturală românească, sub egida Bibliotecii Române din Roma, a fost realizată o expunere dedicată unei tematici generoase, „Cîntăreţi înaintaşi ai teatrului liric românesc afirmaţi pe marile scene italiene : George Enescu profesor-muzician la Academia Chigiană din Siena". Totodată a avut loc vernisajul expoziţiei de pictură a artistului Teodor Răducan, membru al Academiei Bureknard şi Tiberina din Roma.

De asemenea, la Viena, la sediul Asociaţiei austriece „Prietenii Muzicii" a avut loc o seară culturală românească consacrată unor probleme ale muzicii naţionale, „Melosul românesc de la Grigoraş Dinicu şi Maria Tănase la Ion Vasilescu" ; „Leonard Prinţul operetei româneşti" ; „Voci de neuitat ale reprezentanţilor şcolii româneşti de canto : George Folescu, Maria Cebotari, Traian Grozăvescu, Haricleea Darclée, Dimitrie Onofrei".

Conferinţele urmate de exemplificări muzicale au fost susţinute de etnomuzicologul Maria Roşca.

Acţiunile s-au bucurat de un deosebit succes, participînd un numeros public.

● **LA „TEATRUL MUZICAL"** din Paris a avut loc concertul simfonic al orchestrei „Colonne", avînd ca prim solistă pe violonista română Mihaela Martin.

Concertul s-a bucurat de un deosebit succes.

● În cadrul unei festivităţi organizate la Ambasada Republicii Socialiste România la Havana, Justo Vasco, redactor şef la Editura Artă şi Literatură, a vorbit despre romanul „Facerea lumii" de Eugen Barbu, tradus şi lansat, recent, pe piaţa cărţii din Cuba.

REVISTA STRĂINĂ

● **MONOGRAFIA** lui Pierre Schneider, **Matisse,** tradusă de Michael Taylor şi Brigget Stevens Romer pentru „Rizzoli", la New York, este recenzata pe un ton foarte curios în presa americană. Iata de pilda ce scrie John Russell, criticul de arta al ziarului **New York Times** : „Pînă de curînd existau oameni care îl vedeau pe Henri Matisse doar ca pe un pictor de categorie uşoară ai claselor afluente, un artist care a produs interioare decorate drăguţ pe litoralul marilor sudice. Multe dintre frumuseţile la moda aveau nevoie de aceste interioare, la fel cum aveau nevoie de costumele casei Chanel. Această situaţie nu l-a adus nimic bun lui Matisse, persistînd la Paris, unde n-a avut loc o expoziţie cuprinzătoare a lucrărilor sale pînă prin 1970. În Statele Unite situaţia a fost mai dreaptă, atît prin marile lucrări ale lui Matisse din muzeele americane, cît şi prin cartea de început a lui Alfred Barr, Matisse : arta şi publicul său, publicată în 1951. Iar prin retrospectiva Matisse, organizata de Frederick S. Wight pentru Galeriile U.C.L.A. din Los Angeles, în 1966, se deschide era marilor expoziţii ale artistului. A devenit acum posibil să contempli opera sa ca o totalitate în care pictura, sculptura, grafica şi ilustraţiile de carte se armonizează. Din această viziune totală, Matisse ne apare ca un maestru care ar fi putut să cutremure pămîntul, dacă ar fi vrut..." Monografia lui Schneider, care prilejuieşte aceste consideraţii, este însă o operă discutabilă, mai ales pe linia interpretării principalelor opere ale pictorului.

● **PRIMUL ROMAN** al lui Jay McInerney se bucură de frumoase aprecieri din partea criticii, cu toate că tratează un motiv prea bine cunoscut în literatura mai nouă. **Lumini strălucitoare, oraş mare** se ocupă de lumea presei din New York, reconstituind atmosfera de redacţie de la o revistă în care putem recunoaşte cu uşurinţă celebra **New Yorker.** Personajul central lucrează la secţia de „verificări faptice", avînd grijă ca reputaţia de acurateţe a publicaţiei să nu sufere nici un atentat din partea scriitorilor neglijenţi şi a surselor răuvoitoare. Atmosfera din cadrul redacţiei este descrisă în termeni destul de puţin generoşi, iar secţia de verificare a informaţiilor este condusă de o femeie „cu mintea ca o cursă de şoareci, făcută din oţel, şi cu inima ca un ou care a fiert douăsprezece minute". Experienţa personală a autorului romanului îl predispune la răutăţi, dacă avem în vedere că personajul cu identitate transparentă este concediat pentru o greşală, că familia sa se destramă şi că omul sombrează în cele din urmă în experienţe dubioase şi droguri. Criticul William Kotzwinkle afirmă însă că romanul este splendid în ceea ce priveşte descrierea peisajului urban, umplîndu-şi paginile de un adevărat ecou al marii metropole de la Hudson River. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că **New Yorker** nu este o revistă excelentă...

● **PROFESORUL** de istorie J.D. Spence a publicat de curînd un volum intitulat **Palatul memoriei al lui Matteo Ricci,** de fapt o monografie a celebrului călător şi misionar din secolul al XVI-lea, unul dintre cei mai adînci cunoscători ai Extremului Orient din vremea sa. Ca întotdeauna, în cazul unor opere care ţintesc reconstituirea unor figuri istorice atît de complexe, studiul lui J.D. Spence realizează mai mult decît o biografie. Iată ce spune alt istoric cunoscut, Paul Robinson, de la Universitatea Stanford : „Jonathan D. Spence, profesor George Burton Adams, cu specialitatea istorie, la Universitatea Yale, şi-a început cartea în chip de biografie convenţională a misionarului din secolul XVI-lea în China. Dar ceea ce a reieşit, chiar dacă are în centrul ei pe Matteo Ricci, se aseamănă mai mult cu studiul unei epoci, şi este tot atît de remarcabilă, poate, pentru forma sa, cît şi pentru conţinutul pe care-l propune. Ea este organizată în jurul unor reprezentări vizuale — patru dintre ele imaginare, iar patru sînt picturi reale — care sugerează o imagine complexă şi în multe straturi a lumii lui Ricci, în timp ce ne introduce de asemenea într-o concepţie asupra memoriei care situează acea lume atît de departe de noi. Realizarea lui Spence are o natură foarte delicată, pentru că riscă să degenereze caracterul artistic în fenomen pur artizanal.". Înţelegem astfel că studiul trecutului este legat de structura gîndirii celui care îl propune, şi că în acest fel se schimbă şi tipul de carte istorică din zilele noastre.

● **CINE A RIDICAT GLASUL ?** se intitulează cartea publicată de Nancy Zaroulis şi Gerald Sullivan la „Doubleday", cu subtitlul „Protestul american împotriva războiului din Vietnam, 1963—1975". Recenzenţii, în general favorabili, ai cărţii, imputează totuşi autorilor că s-au menţinut prea mult la stilul „factual", descriind evenimente şi personalităţi, ca într-o cronică. Presupunem că stilul cunoscut al romancierei Nancy Zaroulis şi-a spus aici cuvîntul, împotriva capacităţii de sinteză a cunoscutului clasicist Gerald Sullivan, mai înclinat spre speculaţie şi generalizare. Impresionanta este însă capacitatea de a recrea atmosfera aceea de tensiune internă din Statele Unite, frumoasa emulaţie a generaţiilor, chiar daca a degenerat uneori în violenţa întîmplătoare şi de neînţeles. Este climatul anilor care au condus la cartea lui Charles Reich, **The Greening of America,** părînd ca inaugurează „a treia revoluţie" în societatea americană. Pentru noi, care am cunoscut începutul anilor '70 în campus-urile de pe coasta de vest, mişcătoare în cartea celor doi autori este descrierea sfîrşitului organizaţiei S.D.S., tensiunile studenţeşti, marile manifestaţii antirăzboinice, cu organizatori în costume vietcong, festivalurile hippies şi yippies, terorismul Weathermen, spiritul comunal, solidaritatea cu deţinuţi politici şi sentimentalismul lacrimogen al unei cunoscute cîntăreţe pop sau frumuseţea agresivă a unei militante închise într-o primărie construită de cei mai mare arhitect al secolului.

● **O CARTE** a ziaristului John Cornwell atrage atenţia asupra dramei unei familii din Devon. Este vorba de trei fraţi Luxton, care au fost asasinaţi în 1975 la ferma lor, West Chapple, o afacere criminală mişamalizată în cele din urmă John Cornwell încearcă să reconstituie mai puţin detaliile crimei, cît atmosfera şi structura morală şi socială a familiei Luxton. Strămoşii lor sînt menţionaţi în satul Wingleigh, din apropiere, încă de prin secolul XII, iar ferma West Chapple se află în proprietatea lor cam de prin secolul al XIV-lea. Cu timpul, familia Luxton a dezvoltat însă un atît de acut sentiment al identităţii sale şi al poverii istorice pe care numele său îl purta, încît s-a claustrat în West Chapple, părînd că nu mai bagă de seamă „transformările care au avut loc începînd din secolul al XIX-lea", cum spunea un vecin. Legăturile tinerilor cu persoane din exterior au fost împiedicate, s-au stabilit relaţii maritale numai între rude, conducînd la nebunie şi degenerescenţă. Asasinarea celor trei fraţi, în 1975, are drept cauză înapoierea şi primitivismul unor familii rupte de mediul comunitar firesc, izolarea morală şi privirile întoarse numai în trecut. John Cornell foloseşte pentru cartea sa, **Pămînt şi pămînt,** un epigraf din versurile poetului Richar Jefferies : „Adevărul este că sîntem ucişi / de strămoşii noştri. Mîinile lor moarte se întind, / ies din mormînte şi ne trag în jos".

Balcanice

IOAN BABA

VOIVODINA (R.S.F. IUGOSLAVIA)

Trei zile

Trei zile mereu
Priveam cum trăieşte floarea.
Vorbeau lacrimile de rouă
Şi cîntau dinţii
În paharele mele
Tăcerea întunericului mirosea a floare.

Căutînd un nume
Plîngeau stelele în mine.

Stadiu

În carnea nisipului gălbui
Fir roşu
Fire de iarbă uscată
Moartă
Frunza
Şi-a inchinat privirea.

Umbra-şi zice
Toată fiinţa-n pămînt se stinge.

SPORT

În vad la Obluciţa

Scriu aceste rînduri la Dunăre, în vadul Obluciţei, vadul lui Vodă, vadul pe unde treceau domnitorii români în Bugeacul tătărăsc şi de acolo la Constantinopol. E seară. Bate vîntul. Dacă stau şi m-ameţesc de ideea ninsorii, aud chiar cum se învecheşte vîntul. Vîntul ăsta mi-e prieten şi-l cunosc bine. Vine de la Carasuhat. Ce-o fi acolo acum ? E o seară în care ies la pradă cormoranii care sînt lupii Mării. Dacă nu mă credeţi sau nu ştiţi, întrebaţi la Ilgani. În baraca asta din vadul Obluciţei beau vin fiert şi ascult c-o bucată de ureche neşlefuită poveşti rătăcite în gura unui marinar asfinţind lîngă o sticlă :

— Domnule, stimate tovarăşe, (şi domnul şi stimate tovarăşe sînt eu), vin de pe Dunărea Neagră. De la Sfîntul Gheorghe la Tulcea am mîncat un cap de morun de 30 de kilograme. Între Romula şi Prislav am sărit de pe vapor ca să sărut un viţel negru. Era o bucurie, o minune ! Acolo, în porţiunea aia, fluieră nisipul, în cîmpuri de sorg, acum ninge, mîine se vor rupe plopii şi-o să vedem cum se dezvelesţe Asia. E un loc frumos acolo, dar se petrec în el tot felul de tîmpenii, caişii trădează vara, fetele dorm pe munţi de nuferi, şi-acum, iarna, creşte din pămînt o cramă de sticlă. Plină cu vin roşu. Cînd bei vin roşu să ştii că salcîmii pitici se visează stejari şi iazurile scăzute în nămol se cred menite să ajungă Mare. Ieri m-am luat cu nevasta-n unghii din pricina dumitale. De cînd scrii dumneata, stimate tovarăşe, cronică sportivă ?

— De aproape 25 de ani.

— Eu te citesc numai de 15 ani şi de 15 ani nu mai rid, domnule, rînjesc. Bogdaproste că te-am descoperit mai tîrziu.

— Mi se pare că nu-ţi prea plac ochii mei...

— Nici dumitale nu-ţi plac ochii lui Lucescu, stimate tovarăşe şi iată că i-a bătut pe portughezi la ei acasă.

— Mi-ar fi plăcut mai mult să-i fi bătut pe pămîntul Franţei, anul trecut.

— Lăsaţi trecutul şi priviţi frumos în viitor. Dumneata îl cunoşti pe unul Briegel ?

— Fundaş în echipa R.F. Germania şi deasemeni fundaş la Verona.

— Domnule, trebuie să învăţăm de la ăsta. Tipul se scoală în fiecare dimineaţă la ora 5, se duce la abator şi bea două căni de singe de taur.

— Pe nemţi, avîndu-l pe Briegel în formaţie, i-au bătut ungurii, la Hamburg. Cam tot în zilele alea cînd îi băteam noi pe portughezi la Lisabona.

— Întîmplări nefericite.

Şi o schimbă în cîntec :

Pentr-o salbă de mărgele
Am ieşit la drumuri grele...

Şi iar se întoarce spre mine :

— Domnule, sîntem obligaţi să dormim cu drumul pe umeri, ca să nu ne uite depărtarea. Să nu ne uite Mexicul. Dacă Lucescu îi bate pe englezi, sîntem lorzi şi te invit la toamnă, aici, în vadul Obluciţei, ca să bem împreună o vadră de smotca. Smotca se face din spirt medicinal, numit şi matrafox, la care se adaugă o anumită cantitate de motorină, hărăzită să taie duritatea spirtului. Amestecul se fierbe la foc scăzut, dar licoarea se bea numai rece. Viaţa se merită trăită cînd măninci cu lăutarii iahnie de cartofi şi biscafort (biscuiţi care fortifică)...

Bate vîntul, ninge, plopii nu vor să doarmă şi dinspre Carasuhat, rostogolindu-se pe Dunărea Neagră, înainteză spre pottele mele un cap de morun, însoţit de două căni cu singe de taur. Sîntem mari am cîştigat corida de la Lisabona. Dar eu, fiindc-am păţit multe, aştept Anglia şi aragazul...

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
6
(1 188)
Sîmbătă
9 februarie
1985
8 pagini
4 lei

MUREȘ

9

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul democrației și unității, Congresul al III-lea al F.D.U.S. a reales ca președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste pe secretarul general al partidului,

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, MARELE ARHITECT AL NOII ROMÂNII

IDENTITATEA CREATOARE

Democrația românească într-o nouă și cuprinzătoare etapă a funcționării și implicării ei în toate structurile vieții economice și sociale, la altitudini și reliefuri de fond care fac din problematica făuririi noii societăți și a unei conștiințe noi, înaintate, cheia de boltă a întregii existențe a poporului — aceasta este, în mare, ideea dominantă, genericul sub care se înscriu cu putere de eveniment cele mai multe din demersurile noastre actuale. Într-o perspectivă care vizează desigur permanența și amplitudinea condiției noastre, întregul eșafodaj de criterii, norme și precepte care fac din actul muncii și al creației un prilej al rostirii propriei identități. Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste constituie un argument cît se poate de explicit în acest sens; el ne definește într-un moment esențial, de mare importanță, cel al procesului de înfăptuire a programului partidului, a hotărîrilor istorice stabilite la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R. Și constituie un indiciu de natură morală și socială al însuși felului de a aborda actualitatea prin prisma unor transformatoare cerințe și realități, conform unei viziuni ample, temeinic și științific fundamentate prin activitatea creatoare, neobosită, a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Magistrala sa cuvîntare rostită cu prilejul acestui înalt forum al democrației noastre aduce în atenție imaginea mereu proaspătă și mereu concludentă a unui traiect istoric pe care, străbătîndu-l, poporul și națiunea română au realizat și realizează una dintre cele mai grandioase opere ale identității și propășirii noastre, epoca cea mai fertilă a întregii noastre istorii. Marile împliniri care au dat și dau sens și conținut profund acestei epoci fac indisolubilă legătura cu viitorul activ, într-o permanentă și solidară rostire de spirit, fac legătura vie și durabilă cu tot ce avem de înfăptuit pe mai departe ca urmare a programelor adoptate pentru următorul cincinal și a orientărilor stabilite pînă la sfîrșitul mileniului, într-o convergență de cerințe și posibilități care ne plasează pe orbita unui avînt și mai înalt. **În anul 1990, prin realizarea celui de-al VIII-lea plan cincinal** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, — **orașele și comunele patriei noastre vor deveni centre economice și sociale tot mai puternice, moderne, înfloritoare. Pînă în anul 2000 România va deveni o țară socialistă, multilateral dezvoltată în care toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul popor se va bucura din plin de o înaltă civilizație materială și spirituală.**

Acest viitor stă în toată măreția și complexitatea sa istorică, pe terenul fertil al muncii și creației tuturor, forța lui stă în materializarea permanentă a ideii de unitate și în amplitudinea morală pe care aceasta o dobîndește în toate domeniile de activitate. Există ca realitate și ca aspirație a acesteia, existăm ca idealuri și ca permanentă propensiune și forță de împlinire a lor, într-un sistem democratic unic în felul său, cuprinzător și distinct, direct și viabil, într-un necontenit și necesar exercițiu al împlinirii drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale. **Nu trebuie să uităm nici un moment că rolul hotărîtor în întreaga dezvoltare** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **îl au oamenii, nivelul lor de pregătire profesională, tehnică, științifică și culturală și de aceea ridicarea tuturor acestor cunoștințe constituie o necesitate pentru dezvoltarea în continuare a patriei noastre.** Se află aici, în această apreciere, una din explicațiile de fond ale realității și în același timp ale concepției profund patriotice și revoluționare fundamentate de secretarul general al partidului, conform căruia a munci pentru popor și a trăi împreună cu poporul înseamnă de fapt a-ți asuma nu numai istoria ci și conștiința acută a acesteia, însuflețitoarea condiție a luptei pentru înfăptuirea celor mai înaintate idealuri. **Trebuie să pornim de la faptul că toți sîntem fiii aceleiași patrii** — sublinia — **că avem aceleași drepturi dar și aceleași îndatoriri — și trebuie să facem totul pentru a asigura înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare economico-socială, de asigurare a condițiilor, de manifestare deplină a democrației muncitorești-revoluționare, a personalității umane, de realizarea unui nou umanism în care omul constituie factorul central al întregii umanități.**

Într-o asemenea și după o asemenea largă viziune democrația noastră ființează ca modalitate și scop ale realizării unei opere revoluționare fără precedent. Se vor împlini în curînd două decenii ale unei epoci glorioase care ne confirmă sub genericul celei mai întinse și mai expresive creativități în toate domeniile și sectoarele de activitate. Cel investit cu funcția supremă în partid și în stat, inițiatorul și făuritorul acestui dinamic și complex organism democratic prin care se asigură de fapt egalitatea și unitatea tuturor drepturilor și îndatoririlor noastre și se dă expresie în plan creator participării și angajării noastre în făurirea unei patrii moderne, înfloritoare, cel care ne rostește în lumina propriei noastre identități și ne exprimă în cel mai înalt grad într-o lume care trebuie să fie a păcii și colaborării, ne întărește pe mai departe în convingerea și hotărîrea de a face totul pentru ca aceste două cele mai fertile decenii să consacre o nouă calitate a muncii și vieții, un nou mod de a lua act de noi înșine și de istoria permanentei noastre deveniri. Ales în fruntea celui mai cuprinzător organism democratic, în avîntul patriotic revoluționar pe care-l generează acest act, sensul și amploarea unității noastre conduc către fapte de muncă și de creație care se adaugă progresului continuu și înfloririi multilaterale a patriei.

Luceafărul

„Să nu uităm nici un moment că avem marea răspundere de a asigura patriei, poporului nostru un viitor luminos, liber, independent, în cadrul societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Imn Eroului României

Acum, cînd te-am văzut
Sărutînd pruncii pe vise,
Cînd te-am văzut
Punînd la muncă apele,
Semănînd grîul,
Sădind pomi,
Scriind cărți...
Turnînd beton și oțel
La temelia Patriei :
„Hora Unirii"
Să fie nemuritoare
Prin opera ta cît Carpații,
Erou al națiunii.

Nicolae Sinești

«Pentru cel ales»

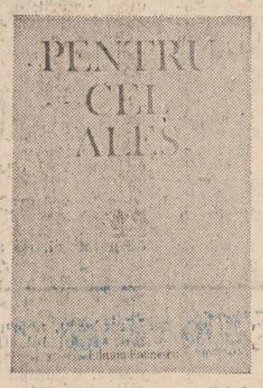

A devenit o tradiție — o tradiție notabilă, de profundă angajare a conștiinței revoluționare și politice — ca în fiecare an, în luna ianuarie, obștea creatorilor de frumos, aflați în slujba cuvîntului scris în străbuna limbă română, să omagieze, cu întreaga forță a talentului lor, ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit al poporului român, ctitorul lucid și inspirat al măreței Românii contemporane. O bună parte a acestui rod creator, cum este și firesc, trece din paginile ziarelor și revistelor, sau chiar direct, în pagina cărții omagiale, prinos de recunoștință, de stimă și admirație pentru marele conducător. Un astfel de eveniment editorial de o inegalabilă gravitate emoțională, anul acesta ni-l oferă Editura „Eminescu", publicînd pe cît de sobra tot pe atît de distinsa carte cum nu se poate mai potrivit intitulată: **Pentru cel ales.**

Înscriindu-se în ceea ce am putea numi bibliografia de inimă, de suflet și de conștiință revoluționar-patriotică a istoriei literaturii române de azi, cartea impresionează prin exemplara ei unitate de gînd, de sentiment și de aspirație civico-politică ; este însușirea ei fundamentală, valorificată artistic cu prețul unei la fel de impresionante varietăți a modalităților și structurilor artistice. Organicitatea revelatoare a sumarului este asigurată din ambele perspective, ceea ce conferă cititorului privilegiul de a se angaja într-un tip de lectură cu adevărat sărbătoresc, tulburător prin adîncimea și plenitudinea stărilor de spirit și de conștiință pe care le retrăiește. Proprietatea intrinsec ideatică a cuvîntului pus în slujba textului direct confesiv, precum, de pildă, în cel intitulat **Umanismul marelui conducător,** de Dumitru Radu Popescu, definește fără îndoială tonalitatea de esență a întregii cărți : „Sîntem al acestui partid pentru că astăzi cînd unii pregătesc războaie reci și războaie apocaliptice, nucleare, considerînd războiul drept un fenomen natural al umanității, partidul nostru, prin glasul conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată lumii de azi că pacea semnifică mai mult ca oricînd viața, iar războiul transformarea planetei noastre într-un pămînt mort, sfîrșit. Sîntem ai acestui partid pentru că, adresîndu-se prin conducătorul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spiritualității românești, i-a întrevăzut și i-a definit o concepție și un pro-

N. S. Olteanu

Continuare în pag. a 2-a

Responsabilitatea și democrația

Că și libertatea și democrația se învață. Chiar dacă ele par a fi componente ale aspirației și condiției umane, libertatea și democrația sînt procese extrem de complicate, filtrate adesea nu numai prin mecanismele sociale sau politice, ci și prin mult mai delicatele mecanisme psihologice. Ele implică, deopotrivă, un mod esențialmente nou de a te raporta la cele înconjurătoare ca și la tine însuți, aspirațiile (dar și necesitățile generate de noile raporturi) fiind totalmente noi și presupunînd o remodelare umană.

Aceste schimbări în conștiința umană sînt cele care interesează în mod obișnuit pe cel ce aplecîndu-se asupra timpului său vrea să și lase o mărturie veridică. A nu observa transformările produse în mecanismele sociale sau politice, a trece senin peste evenimentele politice de anvergură din viața țării echivalează unei subminări, unei autosubminări a scrisului tău. Iată, a avut loc cel de-al treilea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste și gîndurile ni s-au îndreptat către crearea acestor cadre democratice de participare a tuturor fiilor țării la soluționarea problemelor legate de dezvoltarea patriei, de progresul civilizației, într-un cuvînt probleme legate de chiar viața noastră. În spiritul nou deschis de Congresul al IX-lea al partidului, oamenii țării și-au afirmat plenar voința și hotărîrea de a-și făuri în mod conștient viitorul luminos, participînd la un dialog deschis, sincer, expresie a unității de interese și aspirații ale întregului popor, în cel mai larg și mai reprezentativ organism al democrației noastre : Frontul Democrației și Unității Socialiste.

Avînd această șansă a opțiunii, a luării unor hotăriri în direct raport cu aspirațiile lor oamenii devin mai responsabili în actele și acțiunile lor, de aceea democrația este strîns legată de responsabilitate, dar și de libertate pentru că, practic, realizezi ceea ce tu însuți ai hotărît. Se creează astfel premizele unei evaluări cît mai reale, cît mai aproape de adevăr a propriilor puteri, a propriei voințe. Ești ceea ce ți-ai propus să fii, pare să fie norma unei societăți cu adevărat democratice. Așadar, înflorirea patriei, dar și împlinirea umană a fiecăruia depinde în același timp de toți și de fiecare în parte. Există un cadru larg de afirmare a inițiativei, dar și de înfăptuire a ei. Există organisme care veghează la respectarea dreptului fiecărui om de a-și expune convingerile, aspirațiile, de a participa la treburile obștii. Din acest unghi de vedere trebuie să regîndim și noi, ca oameni ai scrisului, problema responsabilității individuale, ca și raporturile omului cu istoria. Unei realități noi se cuvin desigur gînduri noi. Este ceea ce am învățat în toți acești ani de cînd democrația a devenit o realitate a zilelor, a societății noastre.

Constantin Stan

Gîndul și fapta tinerei generații

Vibrează încă puternic în inimile și conștiințele celor mai tineri fii ai României socialiste memorabilele cuvinte rostite de conducătorul partidului și statului nostru în fața recentului forum al democrației și unității socialiste, cuvinte ce condensează în miezul și substanța lor esența unei politici generoase și neabătut dedicate dezvoltării și înfloririi multilaterale a patriei, gloriei și fericirii națiunii noastre socialiste, cauzei păcii și prieteniei între popoare. Cuvinte ce încorporează un înalt crez umanist nicicînd uitat, nicicînd trădat și care se constituie într-un autentic mesaj ce se adresează deopotrivă contemporaneității și viitorimii.

Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste, care și-a desfășurat lucrările la puțină vreme după cel de al XIII-lea Congres al partidului, înscriindu-se ca un moment de referință în cronica politică a acestui an, al douăzecilea din șirul celor ce aureolează noua istorie revoluționară a patriei, EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU, a evidențiat, încă o

Mihai Milca

Continuare în pag. a 2-a

Vocația constructivă

Există în preajma marilor evenimente o anumită tensiune creatoare, o incandescență a gesturilor, a formelor de trăire și simțire, o stare colectivă altfel spus, de participare intensă la problematica pe care o impune și o iradiază respectivul moment. Participarea însă, ca fapt conștient, necesar, este nemijlocit legată de acțiune. Ea este modalitatea percutantă capabilă să slujească și să consolideze însăși democrația demersului constructiv. O atare perspectivă presupune cuantumul inconfundabil al responsabilității în domeniul fiecăruia de activitate, unde efortul și inteligența se regăsesc și se reîmplinesc configurînd dimensiune faptei. Aceasta este, în definitiv, cea care potențează și validează orice acțiune, în temeiul ei opțiunea capătă sens, se încarcă, așadar, cu particule viabile de forță, asumîndu-și în acest fel dreptul la existență.

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 5-a

Marea unitate de voință și crez

Expresia vie, cea mai elocventă a unității de nezdruncinat a comuniștilor, a întregului popor, a tuturor fiilor patriei, indiferent de naționalitate, în jurul partidului, a conducătorului iubit și stimat, a încrederii și stimei pe care o purtăm cu toții cîrmaciului demnității noastre care și-a dedicat întreaga-i viață măreței scopuri și idealurilor întregului nostru popor primește o nouă și elocventă confirmare la Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste prin realegerea unanimă ca președinte al F.D.U.S. a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, marele revoluționar și vizionar al destinelor noastre socialiste și comuniste, chezășie a succeselor noastre de pînă acum și de acum înainte.

Marele forum al democrației și unității românești nu a făcut altceva decît a consfințit

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 2-a

Marea unitate de voință și crez

Urmare din pag. I

prin documentele adoptate calea care asigură viitorul nostru strălucit spre culmile măreției noastre socialiste și comuniste, calea conturată cu strălucire de către Congresul al XIII-lea al partidului. Viitorul nostru este schițat cu clarviziune, cu o profunzime științifică pe măsurile noastre și, avînd conducător pe marele fiu al țării, ascensiunea spre culmile celei mai drepte societăți omenești din lume este sigură și plină de temeiuri.

Cuvîntul rostit la tribuna Congresului de către tovarășul Nicolae Ceaușescu este sinteza bilanțului rodnic al gloriosului nostru drum parcurs pînă acum, dar și planul ferm, științific fundamentat al viitorului și mai luminos, mai demn în toate rosturile sale. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Aici, în România, trebuie să înfăptuim visul de aur, realizarea celei mai drepte societăți pe care a cunoscut-o omenirea : societatea comunistă !"

Ginduri bune țara are acum, cînd drumul este deschis spre marile noastre perspective omenești, ginduri bune are fiecare om, fiu al acestor pămînturi, fie că este român, maghiar, german sau de altă limbă. Cu toții, ca frați de zidire și-mplinire ne angajăm ferm și neabătut în marele mars victorios ce ne așteaptă întru realizarea marilor sarcini, a marilor noastre misiuni și chemări de glorificare a devenirii noastre și a acestui pămînt.

Forțele noastre se adaugă și se recunosc și în marele front al țării, ca o flacără vie ce arde pentru țară, pentru noul destin, pentru marea iubire ce o purtăm partidului vizionar și înțeleptului său conducător și far, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Aceste forțe, prezente în marea bătălie pentru viitor, ale tuturor categoriilor de oameni ai muncii : muncitori, țărani, făuritori de bunuri materiale sau spirituale, printre care noi, cei care prin forța cuvîntului creionăm destine firești, omenești pe coala albă de hîrtie pentru înălțarea omului nou, se prind în marea horă a țării pentru înălțarea, cîntarea și slăvirea patriei de azi și a patriei mai demne și mai strălucite de mîine.

„Sursa de inspirație să fie izvorul viu al muncii, al vieții poporului nostru, nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realitățile — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIII-lea al partidului. A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viață constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul !"

Noi, scriitorii acestor minunate plaiuri românești, indiferent în ce limbă scriem ne dăm mîna cu toți frații noștri, în marele efort de edificare pentru a împlini astfel sarcina primordială ce stă în fața noastră, înflorirea continuă a patriei.

Aceasta se numește, aceasta este, de fapt și de drept, unitatea de voință și crez a unei națiuni întregi, exprimată încă o dată la marele forum ce s-a desfășurat recent, Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

«PENTRU CEL ALES»

Urmare din pag. I

gram de creație, cele ale epopeii naționale, adică ale istoriei prezentului și viitorului patriei. Căci tot ce se petrece în patrie formează substanța cărților noastre. Și este firesc să fie așa. Căci literatura fără țară nu există, cum nu poate exista plantă fără pămînt — cum spunea Liviu Rebreanu. Sadoveanu scria că străbunii noștri au suferit, au luptat, iar cîntecele bătrînești și doinele au fost izvoare de viață și de energie — și de la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cîntă și se simt ai acestui popor și ai acestui pămînt". Rămînind încă în perimetrul aceleiași forme de expresie, tableta, iată, să mai decupăm alte citeva fragmente, la fel de pilduitoare prin ardentul lor conținut reflexiv, de mărturisire angajată în tumultul constructiv al timpului istoric actual : „Sînt rare în istorie aceste clipe memorabile cînd o țară întreagă, cu conștiința trează și cu sentimentul celei mai grave răspunderi față de propriul ei destin, izbutește să vibreze într-o unică bătaie de inimă și să dea glas cu atîta forță, cu atîta recunoștință și cu atîta angajare, ideii de unitate desăvîrșită în jurul conducătorului iubit" (Dinu Săraru — **Arcul de triumf al istoriei)** ; „Avem exemplul înaintașilor și acțiunea contemporană care poartă chipul și înfățișarea Conducătorului partidului și statului nostru. Istoria românilor este o piramidă de fapte, iar vîntul vorbelor, ori din ce parte ar bate el, nu va putea face altceva decît să-i șlefuiască muchiile, s-o facă și mai strălucitoare în lumină. La început de an nou, dedic acest modest omagiu celui mai iubit fiu al patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui viață și operă stau chezășie viitorului nostru" (George Bălăiță : **Patria și conducătorul)** ; „Dacă privim cu atenție întreaga perioadă de la Congresul al IX-lea al partidului și pînă azi, vom vedea că doctrina politică promovată de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu s-a schimbat cu o iotă. Practic, întregul program politic pe care l-a afirmat răspicat, de la tribuna înaltului forum al comuniștilor din iulie 1965, a fost respectat cu strictețe, în conformitate cu vocația de pace a întregului popor, Popor pentru care conducătorul partidului și statului nostru a devenit un adevărat simbol" (Eugen Barbu : **Pacea nu este o utopie).**

E în firea lucrurilor ca într-un asemenea moment de supremă sărbătoare pentru întreaga națiune română versul înaripat, străbătut de tonicul și mobilizatorul efluviu liric al simțirii patriotice și al dragostei pentru marele cîrmaci al țării să dețină locul cel mai de seamă în sumarul cărții **Pentru cel ales.** Într-adevăr, și de data aceasta poezia își afirmă cu nedesmințită demnitate însușirile ei cele mai de preț : iubirea de patrie, de popor, pentru partid și conducător : „Cine-i acel ce biruie-n furtună / Cine-i acel viteaz Conducător, / cel care, din voința tuturor, / dureaz-o lume dreaptă și mai bună ? / / Și cine oare face legămînt, / trudind din zorii zilei pînă-n seară, / să-și dăruie vigoarea lui plenară / spre dăinuirea păcii pe pămînt ? / / E cel care culege fireștile victorii, / E CEAUȘESCU, cel ce stă în frunte / și care e în stare urgiile să-nfrunte / grăbind reverberarea aurorii / Cu neamu-ntreg vrem să-i urăm noi iarăși, / prea scumpului și marelui tovarăș, / ani rodnici, viață lungă, fără nor, / spre binele întregului popor !" (Virgil Teodorescu : **Cel care biruie-n furtună)** ; „Și, iată, se-așează istoria noastră / Cinstită zăpadă a acestui veac / Din ea crește griul, ca o dăinuire / Pruncii noștri, liberi, ochi își fac / / Un popor veghează ningerea luminii / Drept unit în gîndul care l-a născut, / Un bărbat rostește tot ce sîntem astăzi / Și-l simtim al nostru și ne este scut / Ceaușescu-nseamnă-n limba românească / Dor și demnitate, visul țării treaz / De-a urca în glorii, de-a zidi acasă. / Casa omeniei într-un timp viteaz / / Ninge peste țară cu o sărbătoare / Stăm, păduri de inimi, la Carpați visînd / Visul țării noastre, visul României / El ne e temeiul de-a voi visînd" (Nicolae Dan Fruntelată : **Visul țării). Pentru cel ales** este o carte-document, pilduitoare pentru indestructibila comuniune de gînduri, idealuri și certitudini revoluționar-patriotice a frontului scriitoricesc românesc contemporan ; omagiul adus Președintelui țării constituie dovada emblematică a acestui adevăr scump tuturor fiilor României de azi și de mîine.

Gîndul și fapta tinerei generații

Urmare din pag. I

dată, în chipul cel mai elocvent forța inepuizabilă și vitalitatea democrației noastre muncitorești, revoluționare, unitatea indestructibilă a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, trăinicia orînduirii noastre socialiste. Profund implicată în amplul efort de creație istorică prin care poporul nostru dă deplina măsură a vocației sale demiurgice, a misiunii sale istorice, tînăra generație a patriei dovedește, prin minunatele sale fapte de muncă, prin atașamentul și dragostea nețărmurită pe care le nutrește față de partid și popor, că este o puternică forță socială a progresului, viitorul însuși al națiunii. Tineretul României socialiste participă activ la măreața operă de construire a socialismului și comunismului, la întreaga viață socială și politică a țării. În cadrul larg, atotcuprinzător al democrației noastre muncitorești revoluționare, Uniunii Tineretului Comunist, reprezentantilor tinerei generații le revin atribuții și sarcini de cea mai mare importanță. Este meritul istoric al partidului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi conferit tineretului un rol istoric, și un loc îndreptățit la înălțimea uriașului potențial de care el dispune, în angrenajul edificării și perfecționării sistemului organizării și conducerii societății noastre socialiste, participarea socială și politică a tinerei generații dobîndind de la an la an noi valențe și dimensiuni. Democrația muncitorească revoluționară a devenit o realitate, o certitudine a existenței noastre, aici și acum. Este, însă, un adevăr ce nu poate fi ignorat sau trecut cu vederea că democrația nu este și nu poate fi un simplu cadru, dar o sumă de principii, norme, drepturi și îndatoriri ce definesc o opțiune politică individuală sau colectivă. Democrația muncitorească, revoluționară, constituie participarea maselor la viața socială și politică, implicarea lor în procesul făuririi noii societăți, o veritabilă forță motrice a progresului, un vector fundamental al acțiunii istorice reclamînd un înalt nivel de conștiință politică, cultură civică, responsabilitate, angajare, dăruire și patos revoluționar. Tînăra generație de azi are privilegiul de a trăi, de a se forma și de a-și pune plenar în valoare toate disponibilitățile într-o epocă dinamică, în care nu este posibil să stai de o parte, în care convingerile, valorile și nobilele idealuri trebuie să-și afle asumarea practică, în viața de toate zilele, pentru a nu fi condamnate să rămînă pioase și utopice iluzii, un nemărturisit și palid substitut al acțiunii prin care omul transformă lumea și se transformă pe sine. La „școala" democrației muncitorești revoluționare tinerii învață marea lecție a participării sociale și politice conștiente și responsabile fără de care nu pot fi concepute nici socialismul, nici libertatea, nici solidaritatea umană. Pentru tînăra generație a patriei exercițiul democrației, comuniunea de gînd și faptă cu toți cei ce-și unesc efortul pentru a da României o nouă strălucire în conștiința epocii în care trăim, reprezintă necesități vitale. Ele definesc o concepție și un sens practic imprimat mersului nostru istoric, înainte spre comunism. Este modul nostru firesc de a fi, de a dăinui, de a ne apropia viitorul.

CU PRIETENIE

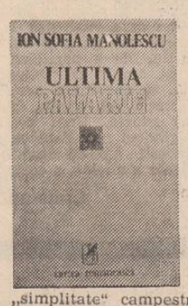

Caracterizările lui George Călinescu s-au dovedit în linii mari valabile pentru întreaga poezie a lui Ion Sofia Manolescu : un „elegiac confesional", „franc bacovian", conturînd un „intimism al prieteniei". În primul său volum, **Odihna neagră** (1936), istoricul literar vedea o vagă înrudire (constrîngere) cu atmosfera de la **unu.** Lirica lui Ion Sofia Manolescu exploatează de obicei un fond tradiționalist, acea „simplitate" campestră, dacă se poate spune astfel, devenită realitate interioară ; felul în care ea **devine** are însă înrudiri formale cu modernismul : o dicțiune uneori ușor aleatorie, folosind îmbinarea spectaculoasă de cuvinte, metafora șocantă sau prospețimea lucrată. Bucolicul ajunge dimensiune existențială. Inițial e admis mai mult ca autoironie. Treptat el cuprinde și acoperă raportul intim dintre sensibilitate și formele lumii exterioare. **Intre mine omul și voi cartofii** (1975), volumul cel mai bun al lui Ion Sofia Manolescu, este cartea reprezentativă. Umila legumă rămîne „singurul elogiu", ia parte la „prefacerile esențiale" și se transformă chiar, simpatic, în unica certitudine materială a credinței în limbaj : „Voi mi-ați rămas singura văpaie / spre a-mi afirma existența-n cuvînt / deoarece numai voi îmi mai puteați / asigura realitatea imediată". Sinceritatea e totală în versurile lui Ion Sofia Manolescu ; o sinceritate răzbătînd în surisul care ornează întotdeauna mihnirea, în seninătatea confraternă care scufundă pînă la urmă dezolarea. Poetul acestă veșnic surizător își impodobește discret suferința, știe să topească lejer gheața unei iluzii, face vii contururile și umbrele lucrurilor. Poezia lui e un salut blînd adresat unui univers neschimbat. Imobil în aparență, dar ascunzînd sub suprafața netedă sărurile germinației.

Toate aceste caracteristici revin în proporții diferite în recentul volum *) al lui Ion Sofia Manolescu, apărut la venerabila virstă de 75 de ani. Titlul lui, **Ultima pălărie** (ca și al celui precedent, **Colivia cu lacrimi),** e intru totul sugestiv, enunțînd și modul de a sintetiza teme și motive mai vechi. Bacovianismul franc de care vorbea Călinescu este dezolarea trăită fără complicație ; sentimentul extincției adus de asemeni cu prietenie în orizontul contemplației. „Desăvîrșirea durerii" se preface astfel în seninătate. Blîndețea e franciscană, intimitatea — o mărturisire solară. Suferința ca prilej de luciditate, bucuria revederii de sine în clipa singulară a actului scriptural, memoria ca formă de ospitalitate, susurul înlăcrimat al timpului și natura ca echilibru personal sînt principalele valori tematice. Ele se adaugă acelei siguranțe care e pentru artist izvor de neliniște : „cînd noaptea îmi învăluia / sufletul dispersat în materie / copleșitoarea mea neființă / supraviețuind prin cuvînt / se rarefia în somn de vechi pierdute". Bucuria pămîntului e acum „fulgerul negru" arcuit în rădăcini : între solaritatea ființei și „bătaia lungă" a neființei aceeași lumină mieroasă parcurgînd sufletul. Sufletul preschimbat în **cochilie,** crescînd parabolic și consecutiv decliviu sentimental : „obișnuindu-mă să-mi limpezesc / singur privirile / mă retrag în cochilia din parabolă / unde să-mi netezesc sufletul / fără să-i mai caut nici un sens / pe sub pietrele cuvintelor". Metaforele lui Ion Sofia Manolescu, figura cea mai recurentă din **Ultima pălărie** *), par lacrimi pe care lumina le întipărește în severitatea pietrei. Manieră, desigur, de a se încredința „nopții telurice", cu o urmă de resemnare, o resemnare funcționînd însă ca salut clipei trecătoare. Nutrind fericirea iluzorie, poemele lui au scos mereu din buzunarul himerei imaginea densă, fraza existînd prin materialitatea stenică a impresiilor, cu o culoare totuși abstractă, căci sevele naturale nu sînt altceva decît mărturisirile spiritului. Definitorie pentru ipostaza de aici este această frumoasă poezie, **Ciine de nouă uși** : „întoarce-te ioane ciine de nouă uși / / întoarce-te fără să strigi poarta / fără să strigi focul / și la capătul nopții adă-ți pămînt / / să nu mii prin văile somnului / pe unde ți-ai cheltuit dragostea..."

Costin Tuchilă

*) **Ion Sofia Manolescu,** Ultima pălărie, **Ed. C.R., 1984**

CRONICA LITERARĂ

«Naturalismul în literatura română»
– contribuții bibliografice –

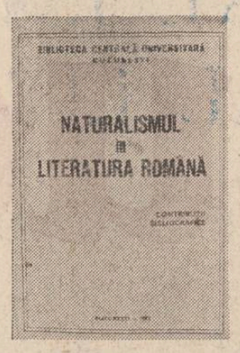

Tratat după război ca un curent dăunător literaturii naturalismul în ciuda prestigioasei sale cariere europene n-a beneficiat de atenția firească a istoricilor și criticilor literari. O lucrare bibliografică cum este **Naturalismul în literatura română** * vine să umple un gol. Cuvîntul înainte semnat de „dr. Henri Zalis" oferă o motivație a acestei inițiative. Intenția coordonatorului lucrării este aceea de a reabilita curentul contestat de-a lungul existenței lui de mai multe ori. Cea mai puternică reacție de respingere după cea de dinainte de 1900 s-a produs la noi în deceniile 5, 6, 7 după război. În fond, ceea ce tinde să contracareze bibliografia **Naturalismului în literatura română** este efectul postbelic al contestării naturalismului. H. Zalis expune chestiunea în surdină, deși această reacție din anii cincizeci față de naturalism și efectele ei merita a fi circumscrisă precis.

Ideea de a scrie istoria, așa cum a fost se aplică și istoriei literaturii ca oricărei alte istorii. Înțelegem din cuvîntul înainte al lui H. Zalis că aceste excese s-au prelungit „pînă spre finele deceniului 7" și că „depășirea acestei optici se produce prin incercări izolate și restrînse numeric, abia în anii deceniului următor". Istoria este istorie și rămîne să fie scrisă așa cum s-a petrecut, mai ales într-o lucrare de exigențe științifice cum este o cercetare bibliografică. Absența unui ferm punct de vedere istoric din **Cuvîntul înainte** se răsfrînge și asupra alcătuirii întregii bibliografii prezentate, fiind cauza unor insuficiențe de organizare, fie de cuprindere.

Naturalismul în literatura română este însă, dincolo de acest punct de vedere istorist, o lucrare interesantă care atrage atenția asupra problemei pe care încearcă a o readuce în discuție : naturalismul literar european și românesc. Cartea este împărțită în mai multe secțiuni : I, A, **Generalități despre naturalism,** I. B, **Școli naționale naturaliste,** II, A, **Naturalismul românesc, Judecăți generale,** II, B, **Naturalism românesc, Exponenți** și III **Naturalismul în relație cu alte curente și motive literare,** după care o **Bibliografie suplimentară** indică și alte contribuții care ar fi putut intra în compartimentele citate.

Cuprinzătoare (prin cele 39 de cărți și cele 13 literaturi înfățișate) și desigur partea cea mai interesantă a bibliografiei este secțiunea privind școlile naționale naturaliste, unde se face un tur de orizont prin intermediul unor lucrări închinate naturalismului european. Sînt scoase astfel la lumină atît deosebirile de definire și înțelegere a curentului, cît și apropierile, după cum sînt prezentate și deosebirile sau asemănările de dezvoltare literară. Un loc important ocupă aici tema naturalismului francez și cărțile despre el scrise în limba franceză, dar cîștigul stă în lărgirea orizontului, în aducerea sub ochii cititorului a unor optici nefranceze asupra naturalismului. Prezența curentului naturalist poate fi descoperită în mai toate literaturile, dar durata și intensitatea lui sînt diferite. Lucrările de specialitate sovietice diminuează importanța curentului în proză și drama ruseacă, dar alte lucrări occidentale vorbesc despre Cehov ca naturalist. Intră aici în joc modul diferit de a defini și aprecia curentul. Foarte diferit, după cărțile recenzate, se înfățișează naturalismul în literaturile iugoslave, slovenii considerîndu-l absent din literatura lor. Materia naturalismului este la sîrbi rurală, la croați urbană, ceea ce vorbește de la sine despre decalaje de dezvoltare socială și problematică. Rurală a fost, în bună măsură, materia naturalismului și pentru italieni, unguri, polonezi. La germani predomină mediul muncitoresc, suburban, ca și la francezi. Determinismul biologic este o temă comună întregii literaturi naturaliste. Unghiul de abordare este însă altul de la caz la caz : Gabriela Zapolska se oprește asupra lui pentru a-i opune refuzul, alți scriitori îl înfățișează obiectivist. Toate aceste concluzii fugitive sînt însă, relative, pentru că lucrările recenzate nu pleacă de la o optică și o metodă de lucru unică sau comună asupra naturalismului. Bibliografia țărilor răsăritene, de pildă, conține implicit o judecată aprioriică asupra curentului, care influențează fatalmente concluziile. Alte lucrări, occidentale, au unghiuri de abordare foarte particulare : compararea dramei engleze naturaliste cu cea germană, și așa mai departe. Orizontul bibliografic este însă bogat și oferă o perspectivă mai largă decît ne-o dă deobicei contribuția exclusiv franceză asupra problemei. Cărțile cercetate mai descoperă și faptul că naturalismul s-a afirmat în mai multe locuri din Europa (Italia, Spania, Germania) în conflict cu idealismul, ceea ce ne arată că disputa idealism-naturalism, proprie și literaturii române, are un caracter european.

În sfîrșit, contribuția bibliografică de interes special pentru literatura română este aceea a exponenților români ai naturalismului. Aceștia sînt 14 orînduiți alfabetic : Carol Ardeleanu, Tudor Arghezi, Eugen Barbu, I.L. Caragiale, Delavrancea, V. Demetrius, Al. Jar, H. Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Marin Preda, L. Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Radu Tudoran, G.M. Zamfirescu. Dintre aceștia cele mai multe poziții bibliografice sînt consacrate lui Liviu Rebreanu : 19, urmat de Caragiale și Delavrancea cu cite 7, de H. Papadat-Bengescu și Marin Preda cu 5 și de Mihail Sadoveanu cu 4. Apelul la cifre nu este expresia unei predilecții matematice ci incercarea de a sugera un grafic al intensității de exprimare a chestiunii naturaliste. El oferă ierarhia participării la naturalism a celor citați, dar nu una întru totul exactă. Cazul cel mai elocvent este poate Mihail Sadoveanu, al cărui naturalism de tinerețe este evident s-a fost derumit ca atare.

Deși utilitatea și chiar noutatea cercetării bibliografiei **Naturalismul în literatura română** este indiscutabilă, credem că lucrarea ar fi cîștigat în probitate și acuratețe științifică dacă ar fi pornit de la o viziune de tip istoric și cronologic a problemei. După un capitol privind teoria naturalismului în Europa și a școlilor naționale, o suită cronologică de articole pe tema naturalismului în literatura română ar fi avut avantajul de a configura în timp evoluția curentului. O bibliografie cronologică ar fi constituit, totodată, și un grafic al existenței curentului și ar fi marcat nu numai momentele de vîrf, dar și tematica specifică acestor momente și, la fel de bine, și scriitorii exponenți. Indiscutabil că o asemenea succesiune ar fi facilitat și o posibilă istorie a naturalismului în literatura română. Prin actualele secționări lacunele bibliografice ale cărții nu ies în evidență și nu devin probante. Toată disputa naturalism-idealism bogat reprezentată în presă înainte de 1900 constituie un capitol pronaturalist puțin prezent în actuala bibliografie. Mai toate articolele și studiile despre roman de la sfîrșitul secolului trecut discută naturalismul sau fac referiri la el. C. Mille care este unul dintre adepții în teorie și practică ai curentului lipsește de la exponenți. B.P. Hasdeu, citat în lucrările recenzate, ca pionier al naturalismului nu figurează nici el la capitolul cuvenit. N. Iorga care a fost un important critic literar la sfîrșitul secolului este recenzat în chestiunea naturalismului, doar cu repudierea în **Istoria literaturii române contemporane** (1934) a romanului **Ion.** Absența criteriului cronologic în expunerea materiei face ca momentul antinaturalist postbelic să fie foarte estompat. El a făcut însă înainte de deceniul opt obiectul criticii atît în articole de teorie cît și în cursuri universitare sau în cronicile literare închinate unor cărți de mare audiență. Citiva scriitori au suportat din plin tirul antinaturalist : Liviu Rebreanu postmortem, dar Marin Preda și Eugen Barbu în plină activitate creatoare. **Întîlnirea din pămînturi, Ana Roșculeț, Moromeții,** de Marin Preda, **Groapa** și nuvelele lui Eugen Barbu au constituit tot atîtea prilejuri de punere în discuție a naturalismului, cazul **Anei Roșculeț** și al **Groapei** fiind de-a dreptul faimoase. Din fișele lui Eugen Barbu și Marin Preda ca exponenți ai naturalismului, în cercetarea bibliografică de care ne ocupăm articolele care fixează momentul lipsesc.

Că lacunele nu sînt într-un totul întîmplătoare ne-o arată și lista periodicelor consultate, care sînt în număr de 57, periodice de primă importanță în cultura și literatura română. Sînt avute în vedere chiar și publicații cu o destinație specializată, ca **Limbă și literatură,** dar lipsește, de pildă, în intregime revista **Luceafărul,** în toate cele cinci serii ale ei, din 1902 incoace. Cum în această revistă, cel puțin după război, tema naturalismului a fost prezentă lacuna rămîne inexplicabilă și greu de justificat pentru o întreprindere bibliografică serioasă.

Naturalismul în literatura română, contribuții bibliografice, alături de alte contribuții semnate de H. Zalis, pe tema naturalismului, este, în fond, încă una din lucrările care tind să scoată la lumină coordonate neglijate ale literaturii române și aduce argumente noi pentru susținerea acestei cauze.

M. Ungheanu

*) **Biblioteca Centrală Universitară, București, 1984.**

VLAD MUȘATESCU:
«Aventuri aproximative»

Adorabila colecție memorialistică a lui Vlad Mușatescu intitulată „Aventuri aproximative" (ed. Cartea Românească, 1984) este, la o repede ochire, o desfășurare de proze extravagante, savuroase și de un umor baroc, pe care prozatorul le cultivase multă vreme sub forma unor istorii ale detectivului Al. Conan Doi, Rătăcit în Deltă, în munți și în București, călărind o mașină minusculă, ca un italienesc Topolino, obsedat la tot pasul de compunerea unor excepționale romane care nu se mai scriu, acesta exemplifica o curioasă compoziție sufletească, idealistă și năucă, în orice caz memorabilă și a cărui desfășurare în lungi cicluri ar fi putut să devină, fără invenția de evenimente noi, monotonă. Cite ceva din acestea a rămas și în „Aventuri aproximative", unde simțul prozatorului pentru umorul pur, dezlegat de fapte, se exercită mult și bine însă infrînat cum se cade și de adevărul lumii care e zugrăvită aci.

„Aventuri aproximative" este memorialistică și nu roman și a intinde asupra acestor compoziții măsuri care nu sînt ale ei este de tot excesiv și denotă un spirit nepricepător. Prozatorul a început aci istoria vieții lui, rămînind deocamdată la momentul juvenil și era cu neputință a modifica stilistic ceea ce îi este esteticește propriu : memoriile sînt literatură și nu catagrafie seacă de evenimente așa incit, atunci cînd ele se produc, documentează nu doar imaginea lumii desfășurate ci și ecoul ei ajuns la expresie. Stilul este inerent, substanța este însă aceea proprie memoriilor, adică dovedită de documente. Și ce înfățișează pe intinse pinze colorate Vlad Mușatescu ? O lume de tirg de dinainte de război, cu familii ramificate unde biografia se pierde într-un potop de unchi și de mătuși, casele bătrînești, cu poduri secrete ascunzătoare de cărți stranii și care fascinează pe copil, prinzurile nebune, mincările curgînd din cornul abundenței. Apoi, școlile, care sînt ale unui spudeu mai intîi zurliu și mai pe urmă recalcitrant, trimis la Liceul Militar pentru corecție, spre a se scoate, cum se zice, om din el. În sfîrșit, adolescența turbure de poet famelic și de boem, și o tinerețe buimacă asupra căreia istoria în mișcare nu pare să aibă cine știe ce efecte. Vlad Mușatescu s-a oprit acum, în aceste „Aventuri aproximative", în dogmatismul timpuriu, desenind puțin din ceea ce, fără îndoială, știe mai bine decît alții; însă și atît cît este merită reținut. Este aci, așa cum la puțini dintre prozatorii noștri s-a observat, o imagine a sărbătorii dogmatice, văzută, ca atare, nu din unghiul conștiinței demoralizate ci din acela al epicureismului opac. Cite ceva din acestea trecuse și în minusculul roman al lui Alexandru Dan Popescu. („Și noi am purtat lodene"), care înfățișa, dar fără insistență, viața mondenă de acum treizeci de ani. „Aventuri aproximative" dă o schiță interesantă nici vorbă, și care ar putea să fie, dacă memoriile acestea nu se vor opri aci, o imagine bulimică a epocii modelului unic.

Așa cum se prezintă, memorialistica lui Vlad Mușatescu este însă o mică fenomenologie contemporană a boemei, însă a unei boeme care se oprește, prin fatalitatea compoziției, îndată după război. Idee cu totul remarcabilă și care dă materia trebuincioasă spre a interpreta acest fenomen. Cine va examina o dată (și acest examen trebuie făcut) istoria boemei românești nu va putea face abstracție de știrile pe care le dă această românească „vie de bohème". Si cite nu sînt de înfățișat pe tema aceasta ! De la viața dezordonată a Văcărești și pînă la migratorul pauper Anton Pann, de la petrecărețul Nicolae Filimon și pînă la mendicitatea lui Artur Enășescu, boema românească desfășoară o vastă lucrare aflată în afara curentelor zilei și a cărei putere inofensivă stă în cultul vitalist al poeziei. Simbolismul ar fi de neînțeles fără boemă, sociologia lui nu ar avea fundament fără ideea de „cafenea" care e, la boemi, instituția capitală. Ieșit din mediul urban, (căci o boemă rurală e nu doar caraghioasă ci și cu neputință de închipuit), spiritul boemei, vechi la noi, de două sute de ani, spune multe și despre originea simțului citadin în literatura română.

Mult din acest impalpabil al boemei este și în „Aventuri aproximative", înfățișat bineînțeles cu umorul nastratinesc care e al lui Vlad Mușatescu. Propriu boemei e printre altele, cultul pentru poezie, înțeleasă ca un principiu universal și îndreptător de rele, un panaceu a cărui exprimare e prin ea însăși o soluție de concordie a umanității. Boema vehiculează, fără a teoretiza, umanitarismul, în stoicismul ei biografic stă filosofia unui erou al poeziei care se mulțumește cu puțin și este înapt a face din creație o activitate mercantilă. Pauperitatea boemei exprimă o etică a creației.

Apoi, acest spirit este izbitor prin instinctul mutualității ; această corporație a poeților, fără canoane însă cu o înțelegere ideală a necazului, se mișcă printr-o comunicație inefabilă aproape de formula magiei. „Mă, tu ești poet" — îi zice lui Vlad Mușatescu un comisar de poliție care trebuia să-l pedepsească în Gara de Nord fiindcă nu cumpărase bilet de tren. Infractorul recunoaște năuc acest adevăr și polițistul, care era și el se înțelege, poet, îl face scăpat. Un colonel, Năsturaș Volbură Poiană, poet și el, este, în Liceul Militar, pîinea lui dumnezeu cu poeții, pe care îi protejează și pe care îi și cheamă în lungi conciliabule lirice la el în cabinet. Altul, deținător de o funcție oarecare la o gazetă, face tot ce se poate spre a vîri, fie și în chip de corector, în redacție pe poeți. Lumea aceasta, unde poeții răsar la tot pasul, este definitiv lumea lui Dimitrie Stelaru, semizeul boemei înfățișate de Vlad Mușatescu, care pune și el, prin „Aventurile aproximative", contraforți la înălțarea unei mitologii. Cea mai însemnată însușire a acestor memorii este aceea de a da viață istorică și documentară unei tipologii care la Vlad Mușatescu nu este nouă însă e adusă aci la un grad oarecare de generalitate. Acest ins simpatic, cu buzunarele pline de poezii, încrezător în toți și în toate, avînd cum se zice, „două mîini stingi" și fiind incapabil de a înțelege în lume forțele negative este boemul, trăind de azi pe mîine (citeodată, cum zice memorialistul, din fondurile pentru săraci), obsedat de o himeră, aceea a poeziei.

Sînt, bineînțeles, aci, în aceste „întîmplări cu scriitori" din vremi care s-au scufundat, numeroase scene demne de o mențiune. Prozatorul are nu doar o volubilitate remarcabilă afară din comun și un talent mai rar de a face haz de necaz ci și un simț al observației și o insușire în a portretiza, surprinzînd caractere din citeva trăsături de condei. Cezar Petrescu, învestmîntat elegant, fascinat de primăvara cotropitoare și fluierînd o melodie, Camil Petrescu, retras în bibliotecă și primind pe vizitator în vreme ce șade la masă, mestecînd preocupat în borcanul cu iaurt, sînt, fără îndoială, portretele plauzibile din al căror spirit a ieșit tocmai literatura pe care aceștia au dat-o. Din puține date iese destulă psihologie și această remarcabilă trăsătură nu contrazice defel spiritul boemei ; deși idealist, boemul vede atent și chiar dacă naivă creația lui e, și în afara poeziei obsedante, ...literatură.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **PAGINI SĂTMĂRENE,** se intitulează unul din suplimentele de cultură, artă și literatură recent găzduit de revista clujeană „Tribuna". Este, indiscutabil, printre cele mai convingătoare inițiative de acest gen (și nu sînt, din fericire, puține) pe care și le asumă publicațiile literare în ultimul timp. **Pagini sătmărene** se recomandă drept o „minirevistă" realmente coerentă sub raportul structurii sumarului și de un remarcabil nivel calitativ. Redactorii „foii" (scriitori și publiciști locali binecunoscuți : Ion Bledea, Vasile Săvinescu, Soltesef József, Radu Ulmeanu, Ion Vădan, George Vulturescu, Alexandru Zotta) au conceput un sumar complex și divers, revelator pentru puternicul nucleu de creatori trăitori pe meleagurile sătmărene. Din rîndurile semnatarilor se detașează nume precum Radu Ulmeanu, Ion Vădan, Vasile Tarța, Ion Ghiur, Alexandru Pintescu, Grigore Scarlat, George Vulturescu, Iudita Pastin. În totul, e excelentă inițiativă revuistică în care cărei șanse de perpetuare ne punem toată încrederea.

■ **APLOMBUL PREZUMȚIOZITĂȚII,** iată sintagma ce ni se pare că definește cît se poate de exact atît tonul cît și, pasămite, conținutul de idei propriu-zis învederate de articolul intitulat atît de tranșant-amenințător **Intoleranța ca personalitate,** publicat de Al. Dobrescu în **Suplimentul literar-artistic al „Scînteii tineretului".** Nu intrăm în miezul problemei supuse de critic discuției — pretinsa incompatibilitate dintre critica de direcție și dezideratul judecății de valoare esteticește întemeiat —, mai ales că, deocamdată, nu cunoaștem decît prima parte a articolului. Vrem doar să spunem că, străini de orice spirit pudibond și hagiografic, formulările lui Al. Dobrescu în legătură cu personalitatea lui G. Ibrăileanu ni se par nu numai profund nedrepte, rezultatul unei mod de gîndire eminamente beleresc și aleatoriu, ci, mai ales, de o... intoleranță care vizează, pur și simplu, vulgaritatea. Căci, aprecieze oricine „tinuta" unor frase precum cele ce urmează : „Larga comprehensiune afișată de Ibrăileanu începînd de prin 1911, devenită un punct de onoare după război, se cere privită de aceea cu oarecare circumspecție. Exigentul ideolog al poporanismului literar nu putea subscrie cu inima întreagă unui principiu atît de democratic. Însă realitatea îi forțează mîna și, iată-l împotriva propriei voințe, îmbrățișîndu-l. Ogorul arat și semănat cu răbdare nu dăduse așteptatele roade, continuînd să zămislească tot vechile soiuri. Ar fi putut desigur să-și reia experiențele, însă rezultatele, deloc încurajatoare, îl fac să renunțe, trecînd brusc în extrema cealaltă, încuviințînd accesul tuturor speciilor, indiferent de utilitatea lor. Evident că purtarea sa e pe mai departe preferențială : unora nu le acordă nici măcar o privire, lăsîndu-le să se dezvolte pe cît le țin puterile, pe cînd altora le aduce zilnic apă și îngrășăminte, veghind să nu le atace „dăunătorii". Despre cele întîi, dacă nu cumva mai bombăne la adăpostul bărbii ecitete puțin măgulitoare, ecou al trecutei deprinderi de a cere împotrivă-le sancțiuni iacobine, preferă să tacă ; pe cele din urmă, în schimb, le slăvește ori de cîte ori are prilejul, atribuindu-le proporții, de monumente ale naturii și virtuți miraculoase. A devenit mai tolerant grădinarul, dar numai cît să nu-și vadă depopulată bătătura ! Vechile antipatii au rămas însă intacte (și numai calcule tactice îl rețin să le exprime cu violența de altădată), cum neschimbate i-au rămas și simpatiile. Iar instinctul de proprietar a crescut între timp, la proporții primejdioase. Ibrăileanu n-are nici rudimente din spiritul de colegialitate al horticultorului, gată să ofere vecinului semințe din varietățile de excepție. Și dacă, purtate de vînturile vremii ele ajung totuși să rodească în curți străine, preferă să le stîrpească pe cele din grădina proprie". Este inutil, firește, a încerca să-l lămurim pe Al. Dobrescu asupra flagrantei erori în care se află — de limbajul de periferie întrebuințat de el nu mai vorbim — dacă el, nici pînă la ora de față, n-a învățat nimic din sublima lecție de toleranță și comprehensiune a marelui critic G. Ibrăileanu.

Cronicar

UN MARTOR AL ISTORIEI ŞI AL LITERATURII

DE VORBĂ CU IONEL POP

VALIZA CU FOTOGRAFII

Mihail Sadoveanu și Ionel Pop, asistați de Demostene Botez, în fața tablei de șah, la Vovidenia,

Realizată pe parcursul a trei luni de zile, în primăvara anului 1982, convorbirea cu scriitorul Ionel Pop, din care — după alte capitole publicate în revistă și în almanahul revistei — „Luceafărul" tipărește acum un nou fragment, se constituie într-un luminos omagiu postum, închinat marelui patriot ardelean și remarcabilului scriitor Ionel Pop, al cărui suflet a ars de o neistovită iubire pentru țara pe care destinul i-a dăruit-o ca patrie, pentru frumusețile și oamenii ei.

M. Sadoveanu și ing. Paul Ianoși la vînătoare de ierunci pe Muntele Șotu din Valea Frumoasei

M. Sadoveanu după o vînătoare de cocoși de munte

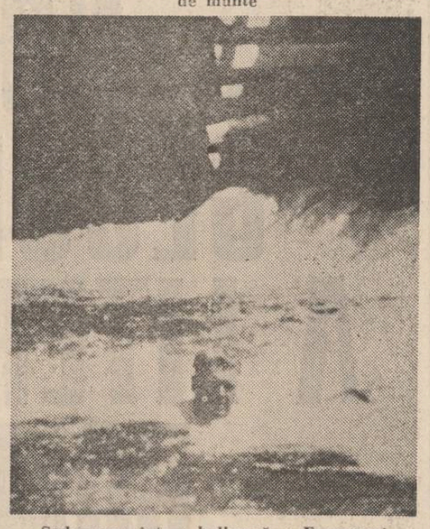

Sadoveanu într-o bulboană a Frumoasei

Ionel Pop împreună cu Ion Al. Brătescu-Voinești și Yves Auger

— Observată de pe Mercur, (o planetă încă necercetată de sateliți !) viața Dv. cuprinde două emisfere atît de deosebite încît e foarte greu de înțeles cum de aparțin aceluiași destin omenesc : pe de o parte lupta, militantismul, acțiunile curajoase și temerare, minia politică manifestă, patriotismul activ (ați fost secretar al marei Uniri din 1918, secretar al Adunării Naționale din Alba Iulia și Sibiu, comisar guvernial pentru Ardealul eliberat) — pe de alta — nirvana, starea de vis latentă și vegetativă, izolarea în ascunzători vegetale sălbatice și luxuriante, singurătatea fericită a vînătorului și pescarului preocupat doar ca reveria să nu se curme vreodată și rătăcirea în imperiul naturii să fie o claustrare în labirint !

— Mi se pare că aminteam mostenirea sufletească trasă din strămoșii mei, țărani „grăniceri" năsăudeni. Dar trebuie să vă rectific : eu nicicînd n-am făcut drumeție, adică „turism". Hoinărelile mele, multe și pline de încîntări, aveau ca scop vînătoarea. Aș zice, că mai curînd aveau în vînătoarea propriu-zisă doar un pretext. Da, am vînat mult, și în tabloul meu vînătoresc sînt înscrise toate sălbăticiunile de seamă ale pămîntului nostru. Dar, rînd pe rînd, a luat putere partea sufletească a excursiilor vînătorești : contactul cu natura, revenirea trecătoare la îndeletniciri de viață vechi, simple, plăcerea aventurilor. Fără vînătoare nu aș fi cunoscut atîtea peisagii de o frumusețe neîntrecută a țării noastre, atîția oameni ai pămîntului cu străvechi însușiri de noblețe și vioiciune a minții. Nu aș fi fost, poate, îndemnat, să cunosc cît mai bine minunata faună care dă viață caleidoscopului de peisagiu, de la stîncăriile munților care bat în bolta cerului, pînă la tainicele ascunzișuri ale Deltei noastre. Vînătoarei am să-i mulțumesc cu multe din zilele senine ale vieții mele destul de învolburate, — multe cunoștințe și, mai ales, conștiința liniștitoare că bulgărul de țărînă ce sînt face parte pentru vecii vecilor din pămîntul acestei țări.

— Ați vînat în toți munții României. Mi-ați îngăduit să vă cercetez impresionanta arhivă de fotografii și zace atîta frumusețe acolo încît s-ar putea întemeia, așezîndu-le una lîngă alta, un adevărat paradis în imagini al vînătorilor și pescarilor... Există, totuși, în memoria Dv., vreun loc, anume, către care să vă lăsați purtat ?

— Cînd în ceasuri de reverie închid ochii obosiți ai bătrînețelor și văd cu cei ai memoriei atît de clar imaginile din trecut, mă opresc cu drag la toate imaginile peisagiilor în care am purtat o pușcă de vînător și o undiță de pescuit la păstrăvi și lipani. Îmi cereți să aleg pe cele preferate. Mă puneți în dilema mamei căreia i se cere să spună care din cei opt copii ai ei îi este mai drag. Ies din încurcătură arătînd care erau terenurile de vînătoare **mai însemnate**, în care aveam dreptul pușții și al undiței.

Și totuși, poate și dintre acestea, călcîndu-mi pe inimă, aleg cîteva după criterii afective.

Și acum, la anevoioasă alegere !... Anevoioasă ? Nu.

Mi se pare firesc să mărturisesc că mai drag, mai legat de sufletul meu era, și ca teren de vînătoare, hotarul comunei sălăgene — Bădăcin. V-am arătat că acolo era — și mai este — una din rădăcinile ființei mele, leagăn și mormînt al moșilor și strămoșilor din vița Mamei. Și ca teren de vînătoare era ca o bijuterie. Destul de mic, dar cuprinzînd o varietate mare de profile. Măgura înaltă a Șimleului își întindea aici hotarele apusene, pierzîndu-se apoi, în întinsul șesului, după ce se încingea cu un briu de livezi și vii. Toate frumusețile înălțimilor împădurite, a dumbrăvilor, a livezilor, și apoi a șesului de sub plug erau aici parcă alese de pilduitoare. Anii lungi, de grijă, au făcut aci un mic parc zoologic, fără îngrădituri. Aici, căprioara n-a simțit arsura glonțului de moarte, într-un țugui era din vechime o cetate a viezurilor, de la care în zeci de ani, foarte puțină daidie am luat. De dragul meu era iertată și cîte o vulpe, care își ducea la pui cîte o găină, cîte o curcă, îndrăznind să intre pînă în curtea galițelor. Nu neg că am făcut vreun gol în puzderia de iepuri cînd mai alegeam cîte unul sau cînd o dată pe an, invitam la vînătoare pe prietenii din Șimleu. Și acolo, între sălbăticiunile din paza lui era Aurel, paznicul, cu care am copilărit și încărunțit alături, hoinărind prin locuri de vis.

— N-am crezut niciodată că scriitorul are în Dv. și un la fel de mare povestitor ! Parcă spuneți un text învățat pe de rost : un cîntec vechi. Încă puțin, și la refrene am să vă ajut și eu...

— Mi-e dragă amintirea locurilor în care vînam în tinerețea mea. Uite și Blajul, între ogoare, petece de pădure foioasă. Cărbunarii, Meteheia, Cindeda, Rediul, apoi cele întinse în care sălășluiau mistreții : La Furci, pădurile Mănărăși, ale Cenăzii.... Nu mai e sub soare nici unul dintre bunii mei tovarăși pe pușcă de atunci.

Vatra pentru vînatul mare mai ales cerbi și urși era înspre Săcuime. Acolo erau Munții Sovatei, care după primul război mondial au fost goliți de vînat mare, treaba braconierilor săcui. Prin 1920, am alcătuit o mică tovărășie (eram doar cinci inși) și zece ani n-am făcut decît să vărsăm bănet și să facem pază fără a ne îngădui un foc de pușcă. Apoi, acolo a fost un adevărat rai vînătoresc. Cerbi, căpriori, urși. În părăiele Sebeș, Sovata și Juhod, puzderie de păstrăvi. Împreună cu bunul meu prieten, avocatul sibian Ieronim Stoichiță, arendam munții comunelor Joseni, din Ciuc, Praid, din Mureș, munți întinși, învecinați cu ai Sovatei. Aici era principalul nostru teren de cerbi, de urși, cu vînat mult și ales. Dinspre Praid, sub muntele Bogdan, îl aveam paznic pe Lazăr Gagyi, la Joseni, la casa de pe culmea muntelui Bucin, lîngă șosea, pe Ion Ducu, venit la noi din Novacii Gorjului și pe Constantin Dumitraș, venit de pe Valea Drăganului.

— Sună ca o întemeiere de lume !

— Buni și credincioși vînători ! Dar mai apropiat de sufletele noastre era bătrînul Ion Căta, care pornind flăcău din Șugagul de pe Riul Sebeșului, după ani de aventuri care l-au purtat prin stepele rusești și a ajuns și la Muntele Athos, s-a așezat paznic de vînătoare în cabana de la Creanga Albă și a băciuit acolo vreo douăzeci de ani, pînă ce „vitejii" lui Horthy l-au alungat, au aprins cabana, golind-o. Căta, bătrîn, s-a întors în satul său ca să moară acolo. În acest teritoriu de vînătoare erau cîteva locuri care și-au păstrat numele românesc, al baștinașilor, cotropiți de puterea de maghiarizare a statului unguresc. Așa piscul de munte Seaca, așa celălalt, Frățileasa, muntele Bogdan, Pîrlitura.

În timpul cît am fost la Cluj, pînă la acel blăstămat Dictat de la Viena, vînam la mărunțiș într-un teren alcătuit din hotarul Cojocnei și altor vreo două comune învecinate. Era ușor de ajuns cu mașinile acolo, de la Cluj, dar altfel un teren greu de umblat, numai dealuri și văi. Iepurărie multă, vulpi ca nicăieri în împrejurimi. Prea plăcute erau vînătorile noastre dese, cu copiii, în păduricile Leghia, Poperdea, Tufa lui Berețki, apoi, în frînghia lungă de pădure de la Iuiul de cîmpie. Ne-am întovărășit cîtiva prieteni din Cluj. Am rămas pînă azi singur, în viață, dintre ei. Pe rînd, s-au dus, Aurel Socol, Valentin Porutiu, Iani Pordea, Ștefan Boer, francezul Yves Auger, care la 27 de ani a ilustrat catedra de literatură franceză a Universității Românești din Cluj și care ca limbă și suflet a devenit mai român ca neaoșii români, a fost apoi, elvețianul Alfred Pierre Chappuis, savant, mîna dreaptă a lui Emil Racovită, subdirector al Institutului de speologie din Cluj. Au cerut să îi primim și trei intelectuali unguri din Cluj. Ne-au fost camarazi buni. Înainte cu doi ani a închis ochii Iuliu Oros., fostul director al Societății de apeduct și canalizare din Cluj. Și, dintre toți, am rămas singur să îmi aduc aminte de zilele bune. Se cuvine să îmi aduc aminte de Cîrlea, țăranul din Cojocna, care ne era un fel de paznic, apoi de Chechiches, în camera rezervată pentru „domni" din crișma lui de lîngă băile Cojocna, după zilele de vînătoare găseam totdeauna căldură bună, un vinișor plăcut, totdeauna o strachină mare cu tocană mult apreciată de ceata flăminzilor. Chechiches, ne primea bucuros, cu zîmbet care descoperea două șire de dinți îmbrăcați în aur. Se încingea o mică petrecere pînă ce Chapuis dădea semnalul de plecare, căruia i se impotrivea totdeauna Silviu Dragomir, academician, profesor la Universitate și Yves Auger.

OCOL DE SOARE ȘI FRUMUSEȚE

— Bănuiesc că nerăbdarea mi se citește pe față și știți demult ce vreau să vă întreb !

— Din spațiul îngăduit și din răbdarea dv., stimată doamnă Sânziana, puțin a mai rămas pentru ce s-ar cuveni să scriu despre așezarea noastră vînătorească de la Valea Frumoasei...

— În sfîrșit ! Atîtea nume de oameni și niciodată acela pe care îl așteptam. Sînteți între foarte rarii tovarăși pe care Sadoveanu i-a avut lîngă sine, dar mărturiile dv. n-au ieșit pe deplin de sub pecețile tainei. Sînteți zgîrcit la vorbă în legătură cu acest subiect !

— Poate e inutilă o vorbă lungă. Valea Frumoasei, prin scrierile lui Mihail Sadoveanu a intrat în temeliile literaturii române, și voi fi adăugit și eu cîte ceva la cunoașterea ei. Și locurile, și oamenii de acolo, își au pomenirea în acele scrieri. Cele cîteva șire pe care am de gînd să le scriu aici, vor fi doar de scurtă pomenire și de îndemn a citi și a reciti scrisul Maestrului.

— Pentru că acel paradis pămîntesc astăzi nu mai există, poate că ar fi bine, înainte de toate, să spuneți cum... arăta.

— În vechimile mari, un cioban cu opinci în picioare, cu cioareci și cu șerpar peste cămașă pînă la genunchi, a pătruns cu oile pînă în depărtări de munte pe unde nu mai umblase-ră. Răzbind prin strîmtori întunecate, pline de vuietul riului, deodată a avut în față o lărgime împrejmuită de munții în cojoace de brădet, în care Sfîntul Soare își cobora toată bunătatea de lumină și de viață. Din depărtare, venea de-a lungul padinei în șerpuiri adormite un riu-riușor, răspunzînd în horbot de vălurele și în sclipiri argintii razelor soarelui de sus. A stat înmărmurit ciobanul în fața acestei minuni fără nume și puind stăpînire pe ea a trebuit să o treacă în catastihul nescris, străvechi, al toponimiei românești. Cum i-ar fi putut spune altfel, decît i se spune simțămîntului care l-a copleșit cînd a dat ochii de acest enorm ocol de soare și frumusețe : „Frumoasa", „Valea Frumoasei". Mi se pare că nici în hărțile militare austriece, atît de exacte, și arătînd numirile reale, românești, nu e trecut numele acestui riușor de munte, ci e cuprins în riul Sebeșului. Dar în tezaurul toponimiilor autentice, ale populației românești, pentru riul cu apă clară care coboară de la Cîndrel și Piatra Albă pînă el ajunge la defileul de sub muntele Fata, s-a păstrat numele străvechi „Frumoasa" cu „Valea Frumoasei", De-acolo în jos e Valea Sebeșului.

— Cum a ajuns Sadoveanu să vîneze și să pescuiască păstrăv și lostriță tocmai în Transilvania ?

— S-a întîmplat că, după ce pînă în ziua eliberării din 1918, vastul bazin al Frumoasei (împrejmuit de munții Cîndrelul, Vîrful lui Pătru Surianu și Fata) a fost terenul de vînătoare al grofului Samuil Teleki, devenit celebru prin expedițiile lui africane, în 1922 să fie arendat de avocatul sibian, și el mare vînător de cerbi și urși, Ieronim Stoichiță. După cîtiva ani am intrat și eu ca tovaraș în dreptul de acolo. Am clădit împreună o căsuță, am pus legea protecției sălbăticunilor. Pe rînd, eu am ridicat o casă încăpătoare, „Casa de la izvorul de argint", fratele lui Ieronim, doctorul Iosif, „Casa cu soare". **Apoi a păsit pentru prima dată Sadoveanu pe Valea Frumoasei invitat și călăuzit de mine, să împuște un cocoș de munte").** A îndrăgit locul și și-a ridicat casa lui, de la „Bradul Strîmb". Din teren de vînătoare s-a făcut, în aceeași măsură, un loc de odihnă pentru familiile și prietenii noștri. Neasemuit de plăcut și îmbelșugat în darurile muntelui, de la bunătățile spinilor de zmeură, mure, afin, ciuperci, la spinările și buturile de căprior, cînd erau reclamate de bucătăriile noastre. Sadoveanu i-a dat nume „Braniștea Domnului", adică un loc ales și ocrotit de Dumnezeu, și a scris că acolo e „Raiul". Ani de zile, din primăvară și pînă toamna, primeam familii înrudite și prietene. (Ai mei mergeau în august). Loc de încîntare pentru toți. Cîte un cocoș de munte, cîte un căprior mai aduceau aminte că acolo e teren de vînătoare. Sălbăticiunile au simțit mîna ocrotitoare : căprioare, cerbi și ciute veneau să pască în pajiștile din fața caselor — în unele dimineți găseam între case urmele lui Moș Martin.

Din păcate Valea Frumoasei nu mai este. Ea va rămîne în scrierile literaturii române.

— Și în fotografii. În geamantanul pe și să-l cercetăm împreună se află un veritabil „tezaur" de documente de istorie literară. Înafara zecilor de fotografii cu Mihail Sadoveanu (mi-ați declarat că aveți cel puțin o mie de clișee virgine) alte imagini vă înfățișează alături de Ion Agîrbiceanu și Al. Brătescu Voinești. Aveți și un film, cu Mihail Sadoveanu, scene superbe, de petrecere pastorală în mijlocul familiilor.

— Scriitori-colaboratori la revista „Carpații" pe care am editat-o la Cluj, au fost mulți, dar tovarăși de excursii cinegetice doar trei: era Ion Agîrbiceanu, deși el, fiind preot, nu purta pușcă și nu vîna ucigînd. Dar a moștenit de la tatăl său, țăran din Cenadea de lîngă Blaj, pasiunea vînătorească, dragostea de natură, plăcerea aventurilor vînătorești. Astfel, mai ales în vacanțele petrecute de amîndoi la Băile Sovata, foarte des mă însotea în excursiile mele prin terenul de vînătoare de acolo și lua parte din plin la plăcerea observării vietii sălbăticiunilor. Era bogătie de cerbi, de căpriori, erau urși. În plimbările noastre, totdeauna întîlneam animale, puteam observa îndelung scene din viața lor. Mută rămînea și arma mea. Agîrbiceanu îmi mărturisea că se întorcea din asemenea excursie cu impresia că a avut parte de o aventură vînătorească.

Ion Al. Brătescu-Voinești mi-a fost de cîteva ori oaspete la Valea Frumoasei. Cu undița. Era marele maestru al undițarilor. Pescuitul la păstrăvi, cu musca artificială, l-a dus la perfecțiunea unei arte, neîntrecută nici de habotnicii englezi. Poate că nu îl interesa **cîți** pești prinde ci **cum** îi prinde, cu ce finețe a uneltelor, cu ce perfecțiune a acțiunii. Totuși, tolba lui era bogată. Îmi amintesc de un fenomen meteorologic care ne-a prins pe Frumoasa într-o zi de iulie. Zi însorită, fără pic de nor pe bolta clară. Pe la amiazi, de-odată, a început să... ningă. Frumos, liniștit, cu fulgi mari care se așezau pe ierburi ca niște fluturi albi, cu viață de o clipă. Ninsoarea n-a durat mai mult de cinci minute lăsînd pe cei doi pescari uluiți, neînțelegători.

Am mai pescuit, mai des, cu Al. Brătescu-Voinești, în... sala de ședințe a parlamentului din Dealul Mitropoliei. El era secretar general al parlamentului, eu am fost mulți ani deputat. În cîte o ședință plictisitoare, Al. Brătescu-Voinești cobora între deputați, se așeza lîngă mine și... vorbeam despre pescuit. Întorceam pe toate laturile arta păstrăvitului, veneau amintiri, proiecte de viitor, excursii... Pescuiam...

— Pe cît de firești pentru cei ce le leagă și, uneori, le și poartă, prieteniile între scriitori devin, în perspectiva istoriei literare, adevărate comete magice luminoase, plutind pe cerul imaginației cititorilor. Sînt aproape o sută de ani de la moartea lui Eminescu și prietenia cu Creangă abia acum își dezvăluie adîncurile, oferind șanse neașteptate pentrû înțelegerea „mai deplină" a Poetului. În reprezentările amatorilor de literatură de astăzi, personalitatea Dv., și așa enigmatică, (sînt foarte puțini cei ce știu cu adevărat cine sînteți și unde trăiți) intră definitiv în legendă cînd e vorba despre prietenia cu Sadoveanu pe care, nu se știe exact din ce pricină o comunicați cu foarte mare discreție și, adeseori, circumspect. Vă gîndiți ce se va întîmpla, de exemplu, cînd alți norocoși (în afară de mine) vor avea acces la valiza cu poze în tezaurul căreia vor descoperi, deodată, un Sadoveanu care fuge prin iarbă, aleargă să prindă lăcuste, face baie în Frumoasa, se pozează cu păstrăvii înșirați ca limbile tăiate ale balaurului, adresînd, pentru prima dată, posterității, un zîmbet încandescent?

— Multe zile petrecute cu Sadoveanu la Valea Frumoasei, cu pușca și, mai ales, cu undița, a făcut să mă apropiu și să cunosc un Sadoveanu, cu totul altul decît scriitorul mare, cu vorba măsurată, academicianul cu ținută solemnă. În aceste cîteva șire posibile nici nu pot face un portret cît de cît apropiat de realitate. Trebuie, deci, să vă trimit la o lectură: cu prilejul sărbătoririi centenarului de la nașterea maestrului, mi s-a cerut să scriu despre Sadoveanu ca „vînător, pescar și iubitor al naturei". Lucrarea, destul de cuprinzătoare, a apărut în nr. 1/1981 al revistei „Ocrotirea naturii" din Editura Academiei R.S.R.

Dar ca să nu rămînă pomenirea maestrului Sadoveanu mărginită la acest quasi-refuz de răspuns, îndulcesc cu o amintire. (Foarte neînsemnată în mulțimea de aventuri pescărești trăite împreună, însă mie mi-e dragă. Nu prea știu de ce.)

Într-o zi de vară, cu cer limpede, pescuiam alături, în Frumoasa, tocmai în fața casei de la Bradu Strîmb. Deodată, ne-a surprins bubuit de tunete, scăpărări de fulgere și un ropot de ploaie, gata să înece pămîntul. Maestrul Sadoveanu s-a grăbit să ajungă la adăpostul casei. Eu m-am încăpățînat și am continuat să arunc musculițele artificiale, fiindcă deodată cu ropotul de ploaie au început să sară păstrăvii ca nebunii. (Iată o pildă pentru toanele păstrăvilor) La fiecare lansare răspundea păstrăvul prins în cîrlig. Unul după altul, unul după altul. Sadoveanu ajunsese acasă și împreună cu doamna Valeria și cu fiica sa Teodora, înșirați în cerdac, petreceau din ochi isprăvile mele. Și ca cel mai recunoscător public, la fiecare captură a mea, ropot de aplauze și strigăte de „Bravo!" cît îi ținea puterea. Eu mă umflam în pene, așa cum se cuvine unui actor aplaudat.

A trecut „boholtul" scurt (așa i se spune furtunii de vară pe Valea Frumoasei) și soarele a biruit. Maestrul Sadoveanu s-a grăbit să revină cu undița la apa miraculoasă și... n-a mai sărit nici un pește, nici la cîrligul meu, nici la al lui. Din cerdac, publicul rămas acolo, răsplătea acum cu hohote de rîs fiecare lansare a noastră, rămasă cu cîrligul gol.

Seara, la masa lungă din sufrageria casei de la „Izvorul de argint", pustiam cu mare plăcere hîlmul de păstrăvi, rasol cu unt, fierbinte, din castronul adus de măiastra bucătăreasă Berta, soția paznicului Pittini.

Și-am discutat pînă spre miez de noapte, încercînd să dezlegăm misterul acestei noi toane a păstrăvilor. Eram cinci buni camarazi, toți mari filosofi în știința pescuitului la păstrăv: era Sadoveanu, apoi generalul (pe atunci colonel) Dinu Rosetti Bălănescu, era Ieronim Stoichiță, primarul din anul acela al Republicei Braniștea Domnului, apoi inginerul Paul Janoși, (Pali-Baci) și eroul zilei, cel care scrie acj, cu duioșie. Dar patima cea mare a maestrului Sadoveanu tot nu v-am spus-o: ciupercile! Grozav îi plăcea să meargă după ciuperci. Erau multe și felurite pe la așezarea noastră de la Frumoasa. Mai totdeauna coșul lui Sadoveanu era plin de mănătărci borduhoase și cu pălăria pe-o ureche, de urechiuse galbene ca aurul și încrețite, de bureți usturoi. (Aceștia la masă premerg mîncările de ciuperci serioase. Sînt delicioase pălăriile lor fripte pe plită, după ce au fost umplute cu chișcătură de brînză, cu slănină).

— Vorbiți atît de molipsitor de parcă sînt aievea și bucatele aromate și tihna plăcută din casă și, mai ales, neclintita frumusețe și liniște a plaiurilor din munți. Era mai multă liniște pe planetă în vremurile acelea, nu?

— Puneți întrebări la care ar putea răspunde în volume întregi numai un om de știință specializat, dublat cu un mare artist, cu un poet. Nu! Nu era mai multă liniște în lume nici în timpurile acelea, ieșisem din bulboana primului război mondial și gura altui vîrtej se căsca să ne-nghită.

OPREȘTE-TE CLIPĂ !

— Se împlinesc o sută de zile de cînd stau alături de dumneavoastră ascultîndu-vă ca sub vrajă în această încăpere luminată de soarele primăverii și de privirile atîtor celebri strămoși și am, tot mai certă, senzația că am ajuns împreună pe o culme de munte, sus, pe un vîrf din lanțul Munților Transilvaniei pe care atît de mult îi iubiți și de unde o priveliște încîntătoare ni se așterne în față: amplă, luminoasă, încărcată de soare și care este... chiar magnifica Dv. existență, cei 95 de ani de viață pe care îi veți sărbători în curînd. Există în memoria Dv. o asemenea priveliște „integratoare", o morală a existenței, un clar de destin?

— Într-o glorioasă zi de toamnă mă aflam în uriașa căldare de stînci a Simbetei de Sus din Munții Făgărașului. Purtam carabina fără să am de gînd să trag din ea vreun foc. Venisem numai să fac cîteva tururi, să observ scene din viața caprelor negre, să mă încînt de frumusețea peisajelor. De obicei, în excursiile mele de aici, mă însoțea Oanea Boanță, din Vișișoara, care îmi era paznic de vînătoare dar și prieten. Într-o zi, Oanea avea o treabă care îl obliga să coboare numaidecît în sat. Rămas singur, am călcat porunca înțelepciunii vechi după care pe asemenea locuri pline de primejdii să nu umbli niciodată singur, și mi-am croit un itinerar pe locuri bine cunoscute de mine. Astfel, de la cabana din talpa căldării, am urcat pînă la coama Drăgușului, am luat-o pe această spinare îngustă în sus, la peretele care închidea spre sud căldarea am luat-o la stînga, pe sub Răcorele, pe sub cele două Ferestre, și mi-am găsit loc de popas lung în vîrful unui țanc ce se ridica mai sus. Mi-am aflat fotoliul unei lespezi, și așezîndu-mă mi-am șters de pe frunte broboane de transpirație a urcușului greu. Mi-am rotit ochii în jurul meu și, de-odată, am simțit căldura unei mari mulțumiri.

„Iată-mă ajuns în culmea culmei, răsplată a voinței și a trudelor mele. Sînt singur în înălțimea aceasta — nici un alt om dintr-o jumătate de țară nu-i în clipa aceasta atît de înalt cum sînt eu. Cît cuprind cu ochii din meterezele de piatră a căldării Simbetei, nici o culme, nici un țanc nu e atît de înalt ca acesta pe care l-am biruit și îl stăpînesc. Va fi Negoiul, va fi Moldoveanul mai înalt, dar ei sînt departe, în spatele meu, nu-i iau în seamă".

„Ciudat!" Privite de jos, aste piscuri mi se păreau enorme, pereții de piatră, de sub ei, nemăsurat de prăpăstioși, abisurile fără fund. Acum, de aici, de deasupra lor nu mă mai impresionează, eu sînt mai sus, le dominez pe toate. Brîul de pădure de molid, sub el cel al făgetului care închid dinspre vale căldarea Simbetei, nu-mi pot opri privirea. Dar aici stăpînesc depărtările, orizontul meu e larg. Pînă în ceața zării fără măsură văd întins, la picioarele mele, șesul Oltului, cu panglica de argint a riului, cu sate ca buchete de flori pe un covor țesut în toate culorile toamnei. Ici-colo, scînteiază în soare clopotnița ridicată deasupra acoperișurilor de țiglă roșie. Cine oare, afară de mine, are o asemenea priveliște? A cui e plăcerea privirii acestui tablou decît a mea, singur, a mea?

„Atît sînt de înălțat încît mi se pare că dacă aș ridica mîna aș atinge mătasa albastră a bolții cerești".

„Iar colo, jos, în fundul căldării, niște furnici care se mișcă în jurul unei case, jucării de copii. Umblă încoace și încolo, desigur în niște treburi prozaice ale vieții lor vulgare, pe cînd eu, ajuns în slava înălțimii..."

Ca și cînd căldura trufiei n-ar fi avut destul loc în mintea și inima mea, a izbucnit din pieptul meu un chiot de biruință. Stîncile mi l-au întors în glas de răsunet: „Ah! Și pietrile seci mi se alătură și dau glas măreției mele!..."

Dar ce răsunet a fost acesta? Atît de întîrziat? O dată... Încă o dată... Înalt, sonor, șfîșietor al tăcerii incremenite...

„Kiiieeee.... kiiieee..... kiiieee.....

Sus, sus de tot, se scria în spirale fără urmă silueta unei păsări mari. Aripile lungi și late, terminate în raze desfăcute ca degetele unui uriaș, fără să bată, abia unduiau în ușoare mișcări de plutire, coada scurtă, lată, cîrmuia în desăvîrșire linia spiralelor. Capul, abia ieșit din tinia umerilor se mișca încet, în dreapta, în stînga, ca luînd în seamă." Kiiieee... kiiieee... își vestea măreția și bucuria vieții acvila de stînci.

Deodată, s-a prăbușit ceva în mine. Umilit de victoria celui ce s-a înălțat și mai sus, cu mult mai sus, — rușinat de urîțenia orgoliului care a pus o clipă stăpînire pe mine, mi-am părăsit în mare grabă tronul mincinoasei mele măriri, am coborît în fugă pe unde om cu mintea întreagă nu înaintează decît cu pași pipăiți.

Cei de la cabană s-au mirat de omul care fără vreun motiv înțeles de ei îi îmbrățișează, le strînge mîna, cu bucuria celui ce a revenit acasă, la ai săi, după lungă înstrăinare în țări de răutăți. Apoi, în înserarea care se lăsa încet, m-am tras în singurătate lîngă trunchiul unui molid bătrîn din marginea de sus a pădurii și ca în atîtea dăți am sorbit din priveliștea ca o adiere de fericire. Lumea s-a restrîns pentru mine în ocolul împrejmuit de îngrăditura de piatră, în jur stîncile se ridicau gigantice încrețind, colo, sus, pînza viorie a cerului... — părăușul care se strecura prin bolovănișul mărunt își cînta în șoaptă străvechea și neîncetat nouă sa arie. Din cabană străbăteau la mine frînturi din vorba oamenilor, impănate cu cîte un semn de veselie...

Deodată, a dispărut din sufletul meu simțămîntul de umilință, care m-a copleșit după înfrîngerea de sus, — m-am știut parte măruntă, neînsemnată, însă parte a acestei măreții de lume, frate cu furnicile pe care le vedeam de colo de sus atît de mărunte și chiar ridicole.

M-am întors între oamenii din cabană cu senin în suflet și în gînd.

În mulții ani care au urmat după acea zi de răscruce, bucurîndu-mă de oarecare succes — (în o viață lungă se mai învrițează și cîte un succes —) simțeam că îmi alunecă pasul spre mocirla îngîmfării. Dar atunci, totdeauna, auzeam venind din slava cerului un „kiiieee... kiiieee..." salvator.

Apoi, n-a mai venit, fiindcă nici pași de primejdie n-au mai fost.

Sânziana Pop

1 martie — 1 iunie 1982

*) **Ionel Pop a fost, deci, cum era și firesc, — călăuza lui Sadoveanu pe Valea Frumoasei, și nu... invers, după cum susține distinsul critic literar Valeriu Răpeanu în articolul tipărit în „România literară".**

1965 — 1985

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

«Pentru dezvoltarea continuă a artei și culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principială, liberă, la care să participe toți oamenii de artă, a problemelor de creație, de teoria și istoria artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate.

Critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice, să ia poziție față de manifestările negative și să promoveze operele care exprimă realitățile și ideile înaintate ale societății noastre. Totodată, ea trebuie să contribuie la educarea estetică a oamenilor muncii, la formarea gustului public...».

NICOLAE CEAUȘESCU

ÎN DEZBATERE:

NOUA GEOGRAFIE A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

EVOLUȚIA VALORILOR

Urmare din numărul trecut

M. UNGHEANU : Titlul dezbaterii noastre este foarte clar, dar o hartă a literaturii române contemporane cu toate reliefurile ei este departe de a se fi conturat pînă acum în discuția noastră. Încercarea de a cuprinde cît mai mult, de a da cît mai multe nume, este un dezavantaj. Noua geografie a literaturii române presupune atît o hartă completă, cît și ierarhia ei. Încercarea celor prezenți de a configura din unghiuri diferite această nouă geografie este fructuoasă, dar ea presupune o prelucrare și o completare, adică o vedere de sus asupra materiei în discuție. Din ea a lipsit pînă acum, de pildă, chestiunea criticii literare, pentru că ea constituie organul de valorificare și consacrare a literaturii de care ne ocupăm.

MIRELA ROZNOVEANU : Într-o cultură în care nu există monopol al ideilor și afirmării, fiecare zonă culturală are datoria de a-și promova și propulsa valorile. Nu-mi pot imagina un critic care ar putea citi (n-ar avea cînd) și scrie (n-ar avea unde) despre toate cărțile care se editează la un moment dat. Efortul conjugat al criticii poate crea un tablou complet și complex al literaturii naționale. În acest tablou ideal apar însă dificultățile. La revista **Tomis**, de pildă, unde am condus timp de trei ani un cenaclu, cel mai greu era să aduc nume noi în revistă din cauza inamiciților și conflictelor locale. Unii autori valoroși din zonă erau publicați în revistele centrale (unde se și scria despre ei) mai prompt decît în revista amintită. Se preferau în schimb, numele unor scriitori consacrați de la București dintr-un snobism provincial lesne de văzut. În altă ordine de idei, televiziunea (e vorba de rubricile emisiunilor culturale) este puțin receptivă la nume noi, preferind chiar și cărțile slabe ale unor autori despre „care s-a auzit", autori clasicizați, persoane care au trecut în genere de deceniul al cincilea de viață. De altfel, la televiziune lista autorilor prezentați sau susținuți prin operele lor este restrînsă. Ne vom izbi deobicei de rularea unor aceleași nume cunoscute. Și rubricile cotidienelor reiau stăruitor aceleași nume consacrate. Cartea unui debutant sau a unui scriitor mai puțin cunoscut, oricît ar fi de bună, nu are șanse să fie prezentată. În revistele literare ne lovim de o critică excesiv interesată de un număr restrîns de autori cărora li se dedică stăruitor pagini de susținere neacoperite deobicei de contribuții originale. Receptarea și reflectarea echitabilă, normală a literaturii, a fenomenului cultural în toate zonele sale valorice depinde de cei ce conduc direct publicațiile, presa, editurile, de acei oameni concreți puși în situația de a decide și avînd o viziune globală a fenomenului cultural.

Mai este adevărat apoi că o anume politică literară, ca să-i spunem așa, de grup, își impune cu tenacitate ierarhiile. Nimic rău în asta, am spune, în definitiv orice literatură afirmă asemenea fenomene. Ce este rău este că aceste ierarhii acționează ca niște forme de scleroză artistică, în sensul că sacralizîndu-se adeseori consacrări modeste răpesc interesul critic de la piste mai fertile, mai valoroase. Ierarhii de acest gen s-au mai practicat la noi. Nu au trecut veacuri de cînd Dan Deșliu era mai mare decît Baconsky. Mai putem vorbi la acest capitol de un anume snobism al criticului care ignoră numele noi necunoscute. Istoria literaturii ne învață că ierarhiile prea țepene, definitive, ritoase și emfatice construiesc adeseori partea anecdotică a timpului care le-a supraîncărcat. Evident, în toate genurile și la nivelul tuturor generațiilor azi se scrie mai bine ca oricînd. Dacă luăm această realitate drept pat germinativ al marilor fluxuri de energie creatoare atunci lucrurile trebuiesc cumpănite cu mai multă răspundere. Dacă există un spirit al culturii mai înalt ca oricînd, lipsesc în același timp marile culmi pe care să le așezăm drept chintesențe ale acestei realități îmbucurătoare. Se fac eforturi, pe alocuri, care mi se par de tot hazlii, de a impune o generație. Hazlii, spun, pentru că niciodată, niciunde o generație nu se impune : se impun grupări, grupuri, se impun mai ales personalități care nu au nimic a face cu grupările și grupurile. Se discută, deci, mai mult despre formații literare la mai multe mîini și mai puțin despre personalități... Se fetișizează nume și se uită că literatura este un proces, un fenomen cu o dinamică lăuntrică foarte vie, cu legi care nu țin cont de legile formației gustului la un moment dat... de aceea cred că ar fi mai important ca înainte de a transcrie ierarhii ca la gazeta de perete, să discutăm cu mare seriozitate și netinînd seama de nici o ierarhie, operele scrise în aceste decenii.

ARTUR SILVESTRI : O imagine integrală ar trebui să preocupe și pe cei care se ocupă de viitorul literaturii, adică de așa-zisa generație tînără. Am încercat și eu odată să semnalez, cel puțin în ce privește poezia, trebuința tabloului complet de valori și am publicat, în 1982, în „Flacăra" un scurt serial cu titlul „O altfel de poezie tînără". Constat că semnalul de atunci a avut ecouri și pozitive și negative. Pe de o parte, generația tînără nu mai e azi considerată, aberant, drept o generație alcătuită numai din poeți ci și din prozatori și critici. Dar ce fel de critici și prozatori ? Prozatori textualiști și critici ironiști și structuraliști. Integralizarea genurilor nu a atras după ea și integralitatea valorilor și a tendințelor. Puțini vorbesc de poeții ialomițeni ai cîmpiei, de Marius Stănilă, Marin Constantin, M. Lupșanu, de vîlceanul Felix Sima, de Angela Nache, de prozatorii Stelian Tănase și Gabriel Gafița, de criticii Adrian Dinu Rachieru și Ion Istrate. Mai cu seamă critica tînără e, în perspectiva timpului, cheia : a promova față de criticul tînăr o conduită autoritară și adeseori inchizitorială, demobilizînd pe cei care au opinii ferme și sustrase intereselor de grup este a crea, pentru mîine, toate condițiile unui nou control dogmatic. Am căutat pe cît s-a putut oameni care să fie puși din nou „pe picioare", cum se spune, și am izbutit, în cîteva cazuri, cu Constantin M. Popa și Alexandru Ruja. Regretăm că nu-l mai citim pe Ion Marcoș care era un cronicar literar de probitate. Probabil că nu s-a făcut totul ca să se mențină în frontul actualității literare.

NICOLAE GEORGESCU : În acest caz cred că trebuie să vorbim serios de un catehism al criticului literar. Nu e necesar să-i pretindem erudiția, dar cunoașterea unor lucrări fundamentale trebuie s-o aibă. A spune despre un roman istoric „Nu știu exact cum s-au petrecut lucrurile în realitate, dar eu cred cutare și cutare despre autor", sau „nu mă pricep la sacrologie, dar părerea mea este că" (două exemple recente) mi se pare un afront adus cititorului în primul rînd și apoi, istoriei însăși. Istoria națională este prima disciplină pe care criticul trebuie s-o cunoască. Prin geografie el va putea cunoaște zonele etnografice ale țării. Poezia populară și în general literatura populară îi este indispensabilă. Pledez pentru formația de filolog a criticului, în accepția pe care i-a dat-o Garabet Ibrăileanu sau D. Caracostea. Și doresc să atrag atenția în mod deosebit asupra unui aspect mai puțin discutat la noi. Cultura românească zace, de mai bine de două secole, în proporție de — să spunem — 70 la sută în periodice. Cărțile reprezintă la noi abia partea vizibilă a icebergului. Publicistica românească a absorbit cea mai mare parte a spiritului acestui popor — efectul direct al acestui fenomen fiind crearea și menținerea unui spirit critic activ. Degeaba ni se decretează sus și tare că l-am terminat de editat pe Hasdeu — cînd noi știm că multe articole ale lui stau nemișcate în „Columna lui Traian" sau în „Noua revistă română". Eminescu s-a identificat cu „Timpul", C. Stere a risipit multe materiale valoroase în „Evenimentul literar" și chiar în „Viața românească". Un critic trebuie să-și facă neapărat stagiu de bibliotecă pe ziare și reviste — acestea dau pulsul real al timpului de cele mai multe ori. Există, apoi, tezaurul imens al arhivelor care nu trebuie să ne fie indiferent. Problema vitală pentru un critic literar este de a-și găsi în trecut un „corespondent", un autor pe care să-l editeze, un canal prin care să pătrundă în istorie. Cum vei edita un autor de secolul al XIX-lea cînd nu cunoști istoria și mișcarea spiritului în acest secol ?! Una dintre surprizele mari pe care ți le dă cercetarea periodicelor este chiar descoperirea unor scriitori noi, fără cărți. Perpessicius îl ridică pe Radu Manoliu din aproape necunoscuta „Vocea Tutovei" pentru importantele contribuții eminesciene ale profesorului bîrlădean.

MIRELA ROZNOVEANU : Trăim în Europa și ne vom raporta la Europa culturală, la ce au mai bun culturile naționale europene. Că nu am știut să le determinăm pe acestea să se refere la noi e o chestiune care ține de o defectuoasă activitate de susținere a valorilor naționale. Mă gîndesc nu numai la instituții ci și la critica de susținere, aceea materializată în monografii, ediții critice, sinteze de istorie literară. Cele din urmă care se recomandă în acest sens sînt, din păcate, culegeri de cronici sau studii puse cap la cap, lipsite de organicitate și fără dimensiunea mișcării vii a ideilor literare sau a formelor artistice din ultimele decenii.

Fenomenul critic românesc apoi, nu a născut o înfruntare între cei cei novează (sau promovează inovarea) și critica așa-zis tradițională. Exacerbarea modernității cu orice preț, afișarea instrumentarului conceptual de ultimă oră au fost momente marginale. Nu folosește, tot așa, nimănui ignorarea a ceea ce se întîmplă în critica lumii. Îndemnul ar fi spre conștientizarea faptului că fără talent, idei personale, o viziune culturală organică, metoda nu înseamnă nimic. Mulți tineri critici trec prin „febra metodologică", dar puțini, e adevărat, știu să o depășească în folosul unei idei personale. Să nu uităm totuși că și Mihail Dragomirescu a fost ironizat, descurajat, considerat „modernist" de cei care nu-i acceptau ideile iar el se afla în avangarda de idei a criticii europene. Să ne imaginăm o școală critică în care s-ar fi continuat, timp de cîteva decenii, căutările metodologice ale criticii literare românești!

NICOLAE GEORGESCU : Cred că printre așa-zisele instrumente ajutătoare pentru cartografierea literaturii române contemporane. Biblioteca Centrală de Stat scoate o foarte utilă bibliografie a periodicelor românești care, cu toate lipsurile ei (nu despoaie toate ziarele și revistele, apare uneori cu întîrziere, nu menționează așa-zisele „nume ascunse" din interiorul articolelor) trebuie consultată curent. Scoțînd partea literară din ea s-ar putea întocmi o bibliografie a literaturii de felul celei pe care Biblioteca Academiei a scos-o pentru anii vechi (1948—1960) — sau chiar mai completă. Nu de mică importanță ar fi un dicționar de opere literare de tipul „Bompiani". Biblioteca Centrală Universitară scoate, apoi, un Ghid bibliografic al literaturii române care, dacă ar fi mai cunoscut, ar putea fi de un folos mai mare. Trebuie spus că asemenea lucrări ar cîștiga în importanță dacă ar apare periodic, completîndu-se, astfel, din mers. O carte se oprește la un an — și, pentru a fi completată cu un nou volum, trebuie să treacă niște ani. De o importanță mare sînt monografiile de autori, dar în acest domeniu nu numai instituțiile trebuiesc mișcate ci și criticii. Sînt autori mari care n-au încă lucrări monografice — Eugen Barbu, I. Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Paul Anghel, s.a. Mă gîndesc, apoi, la acel dicționar de expresii critice care ar putea fi făcut în colaborare (materialul fiind foarte vast) și, nu în ultimul rînd, la bibliografii și monografii regionale (unele dintre ele am văzut, făcute, însă timid, fără mari pretenții). Revistele, ele însele, ar trebui să publice la sfîrșit de an indici, așa cum proceda (și cum mai procedează încă) „Viața Românească"... Sînt multe, sînt atît de multe lucruri de făcut în acest domeniu încît te simți, uneori, copleșit.

M. UNGHEANU : Desigur, criticii literare i se pot face multe recomandări, i se pot aduce chiar învinuiri. Dintre toate acestea, unele vor fi valabile, altele nu. Se știe, de altfel, că există un decalaj al receptării în literatură, față de capacitatea de creație. Ar fi foarte ușor să exemplificăm acest lucru pe toată durata modernă a literaturii române. De acest decalaj, receptare-creație suferă și critica literară contemporană. Fenomenul literar curent este abundent, ridică probleme variate și este greu plasabil și ierarhizabil. Desigur că problemele de metodă și instrumentele de lucru merită o atenție specială. Nu există numai un decalaj în acțiunea criticilor contemporani, ci sînt mai multe. Cele mai acuzate sînt cele care privesc excesul analizei în dauna unei limpezi judecăți de valoare, sau absența perspectivei de istorie literară. Sînt enunțuri generale, care cuprind însă realități care se pot exemplifica, de la caz la caz. Aceasta nu este o încercare de a scuza critica, ci de a face, imprefect desigur, fotografia unui fenomen. O hartă literară contemporană completă în mod firesc cere semnăturile tuturor celor a căror contribuție de valoare a fost cunoscută și recunoscută pînă acum. Este un deziderat pentru atingerea celor ce ne propunem și în această discuție. Aș vrea să mai adaug că nimeni n-a vorbit încă despre absența unei istorii a literaturii române contemporane sau despre inapetența pentru sinteză pe care o vădesc cele mai multe din textele de critică literară curentă. De pe urma acestor lacune suferă, evident, și discuția noastră. Care, se află în fața unei materii, neprelucrate, nesistematizate, neierarhizate.

ADRIAN DINU RACHIERU : O imagine devenită tic critic, preluată de mulți deși caducă acum, spune că un model cultural presupune centricitatea, monocentrismul, este un ansamblu galactic care gravitează subordonat centrului unic. Iar sincronizarea ar fi pură imitație ! **Diseminarea istorică a centrelor,** despre care vorbea cîndva Marian Popa examinînd dialectica lor spațială, obligă la o altă constatare : **recentrarea** se realizează acum prin realitatea **policentrismului.** Dacă teza e valabilă (și este), atunci fenomenul trebuie căutat și în interiorul culturii noastre ; iar **policentrismul cultural** întreține **polifonia.** Iată realitatea culturală a acestui timp românesc !

Ar trebui poate să ne ocupe mai îndeaproape **definirea spiritului provincial ; în fond nu există Provincia, ci provincii,** cu diferențe izbitoare chiar dacă pigmentul regionalist s-a estompat. O hartă literară ca cea pe care o întocmise R. Escarpit (ilustrînd ponderea provinciilor franceze) ar fi utilă. Și Călinescu închipuia una, sforțîndu-se să impună proeminența Ardealului. Ideea trebuie reanimată, cred eu. Cu sau fără voia dumneavoastră, mă înham pentru anii ce vin la un asemenea proiect. Pînă atunci, să observ altceva: proza ardeleană impune prin efort arhitectonic și eticism. Muntenia — zicea M. Sebastian — este postul de observație în cultura țării, Moldova fiind mai fertilă dar mai confuză, Sebastian îl contrazice pe Ibrăileanu, criticul ieșean demonstrînd într-o lucrare ce a stîrnit mare zarvă la începutul veacului meritele școlii critice moldovenești ; Muntenia, zicea tot el, ar întruchipa voința și sentimentul. Care e statutul cultural al Banatului ? Mă tentează o carte „regionalistă" comparînd din unghiul convergențelor culturale, Banatul (în care trăiesc) și Bucovina (din care provin), ambele cîndva sub Imperiul bicefalis. Dar Banatul are și o tradiție a respingerilor ; să ne amintim de marii refuzați (Camil Petrescu, George Călinescu), cu ale lor proiecte eșuate.

Sigur, cîte ceva se mai poate face pentru o reprezentare exactă într-o geografie literară : efortul de deprovincializare, descentralizarea opiniei critice, aruncarea peste bord a revendicărilor „de generație", toate întărite prin supremația criteriului valoric și moralitatea actului critic. Altfel...

Dar e nevoie de o imagine exactă a spiritualității românești, confruntată în trecut cu atîtea vitregii, obligată a naviga printre circumstanțe, făcînd din răbdare o categorie etnică ; falsificată chiar de atîția neprieteni. Trăim cu obsesia surselor, căutăm cu disperare influențele. Este jenant să descoperim, de pildă, fantasticul românesc prin ecoul romanului sud-american, Totul începe . și se sfîrșește cu **o demnă cunoaștere de sine.**

ILIE BĂDESCU : Ați făcut un tablou cu toate dimensiunile procesului de creștere a unei literaturi într-o anumită perioadă. Creșterea expansivă a unei literaturi (dacă am estima-o în indicatori ai creșterii numerice și ai diversificării și multiplicării instituțiilor am obține probabil un model de curbă exponențială) atinge direct problema **regulatorului cultural** al circulației valorilor. Am amintit deja că Ibrăileanu a formulat clar teoria acestui regulator interpretat ca „spirit critic" cu funcție de selecție a influențelor și de dirijare a circulației culturale (curentele și canalele circulației). În sociologia americană întîlnim ideea regulatorului cultural în teoria **gate — keeper**-ului (a celui care selectează conținuturile difuzate prin intermediul mass-media). Desigur că nu aceasta este accepția în care am utilizat noi ideea regulatorului cultural. Apariția „Istoriei..." lui Călinescu, de pildă, corespunde constituirii unui astfel de regulator al cărui ex este tocmai ideea națională. Rolul acestui regulator este de a ierarhiza și a selecta acele opere care dau răspunsuri cîmpurilor de interogații ale grupurilor sociale astfel încît teoria **gate-keeper**-ului trebuie reinterpretată : acesta nu este obligatoriu reprezentantul „producătorului" ci poate deveni și reprezentantul „receptorului" (conform modelului „cererea face oferta"). În felul acesta se constituie progresiv un regulator național, de care depinde balanța simbolică a grupului mic față de grupul mare (societatea națională). Creșterea prin diversificarea instituțiilor, prin acumularea mijloacelor culturii impune adoptarea altor modele de circulație și de comunicare. În general cînd un grup depășește un anumit nivel de mărime (număr de membri) el atinge un prag critic dincolo de care trebuie transformat modelul de comunicare. În general într-un grup mai mare de 900 membri (iar Uniunea Scriitorilor numără deja circa 1 400 membri, cum ați arătat) canalul de comunicare, care garantează funcționarea unui regulator cultural național, este expus foarte frecvent unor „zgomote" de genul ghiuleleș care i-a ucis lui Napoleon solul trimis spre Grouchy și astfel i-a anulat informația vehiculată printr-un atare canal. În perioada interbelică „solul" de legătură între diversele grupări culturale a fost tocmai ideea națională, singurul „sol" incoruptibil, nealterabil de către multitudinea „zgomotelor" potențiale. Acest „sol" circula foarte ușor de la o grupare culturală la alta, iar mesajul său era rapid receptat și codificat fie că era vorba despre **Sămănătorul,** despre grupurea **Vieții românești,** ori despre socialiști, indiferent deci de criteriologia diferențiată a acestor grupări. Un astfel de sol n-a putut fi ucis de „ghiuleaua" de la Waterloo a ideologiilor epicureene, sceptice, universaliste etc. Ceea ce spun eu se referă la faptul că o producție informațională **tactică** trebuie să aibă orice libertate minus **una :** ea trebuie să fie **aservită** unei producții informaționale **strategice** care este tocmai imperativul secolului și se numește : **idee și construcție națională.** Nimeni n-are dreptul să se atingă de acest **criteriu.** Cînd „marginile" grupului național sînt afectate (din afară ori din interior) în mod normal trebuie să intre în acțiune acel regulator căruia-i zicem **valoarea morală a solidarității naționale a literaturii, a culturii.** Iar în cadrul geografiei literaturii române „sentimentul național" ca tip de „sentiment solidar" concretizat în **simbolurile naționale** permite tuturor să „se definească în calitate de elemente ale unui sistem". Prin aceasta un **grup de grupuri** este ferit de regresiunea într-un **conglomerat de găști** (fiecare cu interesul și cu ideologia ei), iar **identitatea** grupului se realizează printr-o „intersecție de spații de comunicare". Acesta a fost **modelul** de reglare și comunicare a literaturii române în perioada interbelică. De la M. Eliade indianistul pînă la Camil Petrescu, proustianistul, toți răspundeau acelui principiu strategic : **ideea națională,** care nu este altceva decît imperativul construcției umanității prin ființele sale naționale. Cine atacă națiunile atacă umanitatea.

NICOLAE GEORGESCU : Dar limbajul critic este universal prin însăși condiția sa, prin faptul că se adresează tuturor categoriilor de cititori intelectuali. De o standardizare a lui nu cred că poate fi vorba, nici de o încifrare : asta ar duce, ca să zic așa, la moartea termică a limbajului prin egalizarea căldurii dintre cuvinte. Noi avem experiența ziaristică a aceluiași obsedant deceniu despre care vorbeam, cînd omul de rînd citea ca și cînd n-ar fi citit, mai mult bănuia decît înțelegea ce se scrie. Cred că, în mare parte, explozia poetică a generației Labiș a izbucnit și în urma acestei crize a limbajului obsedantului deceniu. Legea de funcționare a criticii literare este una simplă : ea se propagă prin metafore critice, prin expresii sugestive, prin stilul criticului în general. Iată un instrument de lucru necesar : un dicționar — sau o bibliografie — al limbajului critic. Unele lucruri sînt, aici, frapante. Expresia „forul meu interior", de pildă, dominantă în „Cel mai iubit dintre pămînteni" de Marin Preda (și avînd o funcție anume în romanul lui Marin Preda de vreme ce se înscrie în paradigma „trestie gînditoare" din „Intrusul", etc.) — a fost lansată la noi de G. Ibrăileanu într-un articol de critică literară. Vrem să știm, apoi, istoria metaforei acelui fir de iarbă ce străbate asfaltul de care vorbea cîndva Mihai Ungheanu în legătură cu Gh. Ivănescu (imaginea redă rezistența extraordinară a substratului și puterea lui de supraviețuire). Un asemenea instrument de lucru nu poate fi făcut de biografi — se cere mîna unui critic sau a unui istoric literar. În limbile clasice el există de mult și este folosit frecvent. Vreau să spun că un critic literar trebuie să folosească în fiecare articol cel puțin o imagine reprezentativă care să impună opera. Personal, cred că chiar titlul articolului la o carte trebuie ales semnificativ. Critica nu se propagă prin sintaxă, prin retorisme — ci prin sinapse ; ea trebuie să declanșeze în cititor aprinderea unor beculețe ale atenției.

M. UNGHEANU : În încheiere, este necesară o privire sintetică care, am spus mai înainte, va suferi fatalmente atît de pe urma lucrărilor pregătitoare, cît și a lacunelor prezentei noastre discuții. Literatura ultimilor 20 de ani face parte integrantă din literatura română postbelică. Înnoirea care s-a produs după 1965 este pregătită înainte de acest an. În istoria literară nu se poate opera cu precise date despărțitoare. Recapitulînd, cred că se poate vorbi de mai multe straturi de ierarhizare literară. Mai întîi unul de pînă în 1965, exprimat în manualele școlare de atunci și în antologiile vremii. Urmează, după aceea, o altă ierarhizare care incorporează pe cele mai multe dintre valorile vechi, renunțînd la cîteva dintre ele. În această nouă hartă și ierarhizare intră aproape în întregime generația Labiș, ilustrată prin nume ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Fănuș Neagu, Paul Anghel și alții. A treia încercare de stabilire a cotelor valorice s-a produs și se produce sub ochii noștri și, lucru pe care vrea să-l spună masa noastră rotundă, este foarte simplu : integrarea tuturor valorilor literare afirmate sau în curs de afirmare este o chestiune de perspectivă și ridică problema receptivității sau nereceptivității criticii literare și a cauzelor ei. De aceste lucruri am încercat să ne ocupăm pînă aici, fără a ignora necesitatea unei priviri de ansamblu care ar fi trebuit să rezulte automat din discuția noastră. Ea rezultă parțial, are contururi neduse pînă la capăt, și acest lucru lasă un caracter deschis dezbaterii noastre.

PAGINI DESPRE ISTORIA AROMÂNILOR

Între demersurile de reintegrare a românilor balcanici în viața istorică a poporului român prin studii științifice și ediții de texte, este exemplar volumul „Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre", cuprinzînd principale contribuții în acest domeniu ale distinsului arheolog, istoric, istoric de artă, poet, filolog și traducător, George Murnu *) care a fost, după expresia editorului, „una dintre întruchipările cele mai autentice ale particularităților și aspirațiilor sufletești ale lumii aromânești". Ediția realizată de cunoscutul cărturar Nicolae-Șerban Tanașoca beneficiază de un excelent și amplu studiu introductiv în care editorul întreprinde un istoric al problemei românilor balcanici în istoriografia românească, și analizează locul acesteia ca parte integrantă a istoriei românilor. Studiul urmărește relațiile între românii din sudul și din nordul Dunării de-a lungul timpului, și distinge, în istoria noastră culturală, două mișcări de renaștere națională a aromânilor. Prima s-a produs la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea și s-a datorat unui grup de români balcanici veniți în contact cu dacoromânii (Constantin Ucuta, George Roja, Mihail Boiagi). După cum arată Nicolae-Șerban Tanașoca, „Inițiativa celei de a doua renașteri aromânești a venit din partea pașoptiștilor români care și-au propus să recupereze în beneficiul poporului nostru energiile pe cale de a se stinge ale românilor balcanici". Autorul studiului trece în revistă personalitățile culturale de origine aromână și analizează rolul lui George Murnu ca exponent al celei de a doua renașteri aromânești, cu accent special pe contribuția sa la cunoașterea trecutului românilor de peste Dunăre. Ediția reprezintă un prilej de reevaluare critică a studiilor istorice dedicate românilor de peste Dunăre de „unul dintre cei dintîi și mai pătrunzători cercetători moderni ai problemei". Studiul introductiv, datorat unui editor erudit, precum și selecția de studii, conferă ediției valoarea unei adevărate restituiri științifice din perspectiva exigențelor vremii noastre.

Studiile cuprinse în volum sînt de factură diferită ca subiect, dar unitare prin stilul cercetării. O parte dintre ele sînt sinteze cu caracter general : „Românii din Peninsula Balcanică", „Rolul istoric al românilor de peste Dunăre", „Românii și grecii", „Românii și Elada". George Murnu concentrează un mare volum de informații într-o formulă cuprinzătoare și globală : „Ființa internă și externă a națiunii române era pe deplin concretizată, cînd — înainte de secolul al X-lea — împrejurări, nedeslușite încă bine de istorie, au despicat masele ei centrale în trei diferite grupări și le-au făcut a-și căuta pe plaiurile cele mai înalte fortificate de natură adăpost și mîntuire. Pe lîngă cei din văile și podișurile Carpaților, găsim, din secolul al X-lea încoace, o populație deasă de români răspîndită și în masivul Munților Balcanici și Pind. În afară de aceștia mai erau și alte enclave sau insule mai mari sau mai mici și, am putea zice, mai că nu erau plaiuri și locuri de pășuni pentru turme în Peninsula Balcanică unde să nu fi fost cătune de ale românilor".

Alte studii din cuprins sînt orientate către o anume problemă, prezentată detaliat : „Prima apariție a românilor în istorie", „Kekaumenos și românii în veacul al XI-lea", „Românii din Pind între anii 1204—1259", „Originea Comnenilor", „Românii medievali în Epir" ș.a.

Studiile lui George Murnu sînt surprinzător de moderne prin metoda cercetării și prin expresie. Logica argumentării, rigoarea interpretării, claritatea ideilor și siguranța expunerii arată că acest cărturar aromân este mai mult decît un precursor, el este un istoric modern, cu o viziune coerentă, cu un spirit liber și mobil și cu o concepție bine constituită și elegant formulată.

Gheorghe Buluță

*** George Murnu, „Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre", ediție și studiu introductiv de Nicolae-Șerban Tanașoca, Editura „Academiei", 1984.**

IONETE

mircea croitoru

Cînd l-am întrebat cum îl cheamă, omul s-a întors către mine. Avea sprîncenele ridicate, ochii albaștri.
— Ionete.

Purta o zeghe. Plouase. Zeghea lui stătea umedă. Trenul trecea printr-o pădure. În compartiment era un vînător ; avea o pușcă cu lunetă, o armă rară, belgiană. Atita apucase să ne spună. Pe urmă vorbi doar Ionete. Vînătorul se încăpățînase : nu mai scotea nici un cuvînt. Purta scurtă verde, bocanci. Și rucsac. Pușca o scosese din învelitoare și o ținea între genunchi ca pe un toiag, ca pe un ram vestet, ca pe o biată stinghie.

Ionete era pietrar sau nisipar pe undeva pe-aproape. Omorise un om. Stătuse la închisoare, apoi venise acasă și se apucase de blestemata lui de muncă. Avea un frate procuror, dar fratele nu-l ajutase. Probabil că și uitase de dînsul.

Povestea despre el. Nu privea pe cineva anume. Trenul trecea printre copaci ; o pădure tînără. Aș fi vrut să mă uit pe fereastră. El avea vorba moale, abia trecea peste zgomotele roților de tren. Nici nu știu dacă il asculta cineva. Nu îmi dădeam seama cîți ani poate să aibă. Era o mînă de om ; privirea lui era blîndă și vorbele lui fără de capăt. Eu nu mai aveam mult de mers : trenul trecuse printr-un tunel ; brusc ne trezisem în întuneric, simțisem în cerul gurii gustul fumului de locomotivă, apoi fusesem aruncați în ziua amară, ploioasă, de toamnă. Vorbele lui nu conteniseră ; nici nu mi-am dat seama cînd am ieșit iarăși la ziuă ; el spunea de niște oameni pe care îi văzuse, aveau mantăi albe, mergeau pe biciclete și mantăile fluturau în urma lor, acoperind pămîntul.

Era un sărman bolnav, așa aș fi putut zice ; dar judecata lui era dreaptă și limpede. Omul acela se ridicase împotriva adevărului și-l împilase și el nu mai avu vreme să drămuiască ; luase furca și o împinse într-însul. Fratele lui nu-l cunoscu și nici nu vruse să afle ceva despre el. Așa îi trecu viața, ca o privire, dar nu se plîngea : nu s-a ales cu nimic dintr-însa. Trăia. L-a învins pe acela. Nu îi părea bine și nici rău nu-i părea. Eu l-am întrebat cum îl cheamă și el mi-a răspuns ca un om și eu stăteam acum în fața lui. Nu mai văzusem un ucigaș vreodată și nu îmi închipuiam că a lua viața cuiva nu e nimic mai mult decît o simplă închipuire, un act imaginat, rodul nevoii de cruzime și de tragic al oamenilor. Și el povestea cum apucase furca și cum lovise o dată, de două ori...

Mîinile lui se odihneau pe genunchi. Avea mîini mari, noduroase. Pălmele îi erau probabil galbene și arse, ca de scîndură : o viață ținuse lopata în mînă, lucrase o viață pe malul unei ape, răscolea piatra și nisipul.

Nu știam prea bine cînd se întîmplaseră... Anii se scurgeau printre degete. Eu legam povestea lui de un eveniment, de altul, dar faptele, îmi dădeam seama, erau cam aceleași : timpul se reîntorcea, lucrurile începeau să se repete. Ionete își ducea viața peste vreme. Începusem să cred... Dar nu, vremea era amară și de neînchipuit. Trenul în același ritm ne purta. Impunea o anumită cadență cuvintelor. În compartiment era liniște. Nu îi ceruse nimeni să povestească. Poate că tocmai de asta se și urcase în tren : să găsească pe cineva, să aibă cui spune. Trăia singur, fără îndoială : îmbrăcămintea era ponosită și vestedă și aburi ieșeau dintr-însa. Mirosea a stătut și a sudoare. El vorbea. Și ceea ce vreau să vă mai spun e că nimeni nu se arăta surprins și nici speriat de viața lui. Trupul vînătorului era mișcat de umbletul trenului. Părea amorțit ; poate că aținise ; pușca doar înregistra trecerea printre copaci : țeava se înfiora la lumină, sclipea, apoi căpăta iarăși lucirea cenușie a oțelului. În dreapta și-n stînga mea femei de la țară cu niște coșuri din coajă de arbori pe genunchi. Ionete înainte-mi, la geam Alexandru, prietenul meu, apoi vînătorul și încă un om, un ceferist, treaz sau dormind : înțelegind ceva doar cînd trenul se oprește în stație sau cînd se mișcă s-o pornească iar.

„Nu-ți vine să omori o muscă, dar să iei viața unui om", șoptește femeia. Ionete nici n-o aude. Trenul trece mai departe pe firul unei ape, printre dealuri. Pădurea suie copacii pînă spre creștet. Se face iarăși noapte. Tunelul. Și gustul fumului strivit de cerul gurii.

Eram într-o excursie și ne bucurasem pînă atunci de vreme frumoasă : un soare adormit peste prundișuri de frunze, îngălbenindu-le. Apoi vremea se schimbase deodată și cerul veni pînă spre fruntile noastre. „Făceam premilitara. Primisem hîrtiile și trebuia să plecăm".

Nu mai aveam mult pînă să cobor. Îmi pusesem în gînd să mă opresc acolo doar cîteva ceasuri. Făcusem socoteala și Alexandru a înțeles asta, spre seară vom lua trenul înapoi, lăsînd baltă toate planurile pe care ni le făcusem. Voiam să vizităm partea aceea de sub munte... Ploaia rece ne făcuse să ne trezim din vise. Ascultam acum povestea omului ăsta care vinturase o bună parte din lume. Îi venise „ordin de chemare" și după cîteva săptămîni se trezise la muncă în Germania. Asta era. Și mai era zbaterea lui să iasă de acolo. Trenul îi dusese peste munți și dincolo, mai departe, în ținuturi neprimitoare și reci, fără oameni, cețoase. Ei se bucuraseră că nu mai ajung pe front. Apoi îi năpădise scîrba și ura. Hotărîse să fugă și reușise. Despre asta povestea ; cum se vinturase el, Ionete, atunci, în anii războiului prin țări străine. Cum a mers el doar ziua fără să se ascundă, ca un nevinovat și niciodată noaptea și niciodată prin păduri ori prin locuri neumblate. Trăise în Elveția (fusese grăjdar acolo, mai ținea minte și acum niște vorbe), apoi în Austria, în Serbia. Trecuse Dunărea cu niște contrabandiști, într-o noapte. În sat ajunsese în primăvară. Războiul se terminase. Aflase că îi luaseră pămîntul. El era dezertor. Chioveanu, primarul, o pălmuise pe maică-sa în ulița mare. Îi împiedicase pe oameni s-o ajute în vreun fel. Maică-sa orbise. Îi tot atingea fața. Îl mîngîia. Oamenii se uitau la el ca la o stafie. N-a simțit bucurie tot drumul, dar n-avea încotro : trebuia să se întoarcă. Fratele lui fugise de-acasă. Într-o noapte, îl înhățaseră. Îi ziceau că fusese în Germania, că era de-al lui Hitler. Că altfel ce căutase el acolo. Așa făcuse anii de ocnă. După o vreme se dezmeticiră și-i dădură drumul. Venise iarăși acasă. Maică-sa nu mai era. Chioveanu era tot primar. De data asta nu mai stătuse pe gînduri. Luase furca și o împlintase într-însul.

Trenul șuiera : urca din greu pieptul muntelui. Doar Ionete vorbea. Oamenii ceilalți dormeau. Doar Alexandru, lîngă geam, zîmbea. Chipul lui se pierdea parcă după o perdea de sticlă. Bănuiam că și vînătorul doarme. Îl pîndisem în cîteva rînduri : credeam că ascultă. Avea pleoapele întredeschise, dar ochii îi erau sticloși : așa trebuia să pară, probabil, treaz tot timpul. Ținea pumnii încleștați pe țeava puștii și arma se bălăbănea în ritmul mersului ; ca un pendul se mișca acolo, în mijlocul compartimentului, în dreptul pieptu-rilor noastre. Oțelul avuse sclipiri albastre. Acum părea vînăt, lucea ca ochii stinși ai vînătorului.

Se înserase. Pe geam se destrămau fire de apă. Lumina trecea prin ele : exploda o clipă. Sfărîmicioare de rouă se rostogoleau pe luciul ferestrei. În compartiment era liniște. Dar omul acesta omorise un om. Poate nici nu era adevărată povestea lui, mă linișteam. Poate era doar o închipuire. Străbăteam pădurea și îmi imaginam peste ani drumul lui : un tren de recruți : niște copii ; abia deslușindu-se. Firavi. Dar pe Ionete, omul acela, nu mi-l puteam închipui altfel.

Icnise o dată, de două ori, el îl lovise, mai ținea furca deasupra, apoi își dăduse sufletul, horcăind, la picioarele lui. Niște oameni veniseră, aveau mantăi albe și mantăile fluturau în urma lor. După o vreme îi judecaseră. Chioveanu era primar și el omorise un om de-al statului. Îl judecaseră și îl ținuseră acolo. Fusese pietrar ori nisipar, așa ceva. După ani îi dăduseră drumul. Aflaseră ce-i și cu Chioveanu, fusese legionar, cu toții știau, dar se bătuse cu pumnii în piept și-i cîștigase iarăși. Multora le era frică de dînsul. Avea oameni, nu-l dibuiseră încă, dar urma să-l găsească. Și îl aflaseră, îl știau acum pe Chioveanu, dar pe el îl uitaseră acolo.

Eu nu înțelegeam prea bine și căutam să mă lămuresc, voiam să... Alexandru mă privea de pe banca dinainte-mi. Zîmbea. Nu știu să fi scos două vorbe atunci. Doar mersul sacadat al trenului îl mai țin minte. Și mîinile femeilor uitate pe toarta coșului. Și mîinile lui. Și numele : Ionete. Un om. Doar atît. Apoi timpul se scurse, trecusem prin viață, uitasem totul și, deodată, ca într-o lumină, mi-am adus aminte de anii aceia. Alexandru nu mai era demult lîngă mine. Aproape că îi uitasem și chipul...

Femeile au spus „bună dimineața" și noi ne-am uitat către ele. Trecuse demult de miezul zilei. Au intrat în compartiment. După o vreme trenul ne clătină și începu să ne ducă spre munte. Fumul de țigară, bătrîn, pătrunsese în scîndurile băncilor, în tablele pereților, în plasele de deasupra capetelor noastre, în geamuri și în minerele de alamă. Era un miros de areală în tot vagonul. Treceam printr-o pădure, dar mirosul împrăștiat de lemnul care își uitase esența și de fierul ăla și de toate celelalte lucruri era mai puternic și parcă aerul era albăstrit, deși nimeni nu fuma în tot vagonul. În tunel, doar, simțisem fumul de locomotivă. Gustul lui se presase de cerul gurii. Și pe deasupra cred că mai stăruia și mirosul îmbrăcămintei lui. Ploaia pătrunse într-însa și zeghea lăsa un miros de sudoare și de zer, de lînă răscoaptă.

Femeia îl duse la gară. Plîngea. El avea un cufăr greu, din lemn de stejar. Își puse bocanci vechi și haine ponosite : aveau să-i dea acolo încălțări și uniformă... Nu îi spunea nimic ; nu o îmbărbăta... Trenul porni : plecau la război. Prin deschizătura ușii de lemn văzu femei așezîndu-se în genunchi pe piatra peronului. Trenul prinse repede viteză. Erau multe femei îmbrăcate în negru. Nu își auzea plînsul, nici lacrimile nu și le mai stia ; doar uruitul roților, fierul intrat în vibrație, aerul trecînd pe lîngă convoi, șuierînd, clătinarea la ace, locomotiva.

Peste timp, cînd se întîmplase de fapt totul, parcă nici nu mai era el. Avea o fotografie de la venirea în țară : fața îi era colțuroasă : nu semăna. Părul pieptănat în sus : perie. Doar ochii albaștri, haina venindu-i la fel peste umeri ; o poză spălăcită ; și numai privirea mirată : sprîncenele ridicate spre mijlocul frunții.

Era puțină lumină în compartiment, trenul străbătea încă pădurea. Zi ploioasă, de toamnă : norii coborîți pînă spre dunga pămîntului.

Eu întrebasem : „Ce a mai fost cu omul ăla ?"

— Omul ?! șopti.

Îmi dădusem seama : „Cum vrei să-i spui..."

El mă privi, se scărpină pe obraz : îi creștea barba : perii îi țîșneau din fălci, îi năpădeau fața, pînă spre ochi se urcau : el nu prea era obișnuit cu briciul : pielea stătea tinără sub acoperămîntul bărbii : doar la ochi și peste frunte treceau dîre albe întrețăiate, dungi vechi, adîncite, piele plesnită, dungi vechi, semnul îmbătrînirii...

Alexandru nu mai era demult lîngă mine. Nici el nu fusese vinovat. Trupul său era poate cenușă.

Afară, doar frunzele care urmau să cadă ; grele de stropii de apă ; îmbătrînite. Nedreptatea te face urît. Te schimonosește. La fel și suferința. Nimeni nu e deasupra acestor lucruri. Se auzea gîfîitul trenului. Urcam spre munte. Aveam să ajungem după o vreme. Și omul ăsta nu mai sfîrșea. Am mai fi mers, dar acolo era într-adevăr capătul liniei. Trenul se oprea în coasta unui deal. De acolo porneau doar niște poteci : Niște cătune doar, răsfirate pe înălțimile din jur. Pe firul apei un drum de căruțe suia către munte. Aveam să mă despart de Ionete și povestea adevărată n-am s-o știu niciodată. Peste ziuă vor trece dungile nopții, umbra ne va ascunde pe noi și trenul și mersul lui și liniștea pe care-o căutam. Vom trece poate dincolo, peste munte. Alexandru va mai merge o vreme, apoi se va opri. Eu nu voi fi atunci lîngă dînsul. Îmi voi aduce aminte de el și de toți ceilalți, așa cum mi-am adus aminte de Ionete, omul acela, și nu voi ști dacă într-adevăr el a luat viața cuiva și trăiește acum, în noaptea cea lungă, în întuneric, fără speranță și fără lumină.

Sorin Ilfoveanu : „Masa neagră" (Din expoziția deschisă la Muzeul de artă al R.S.R.)

Vocația constructivă

Urmare din pag. I

Or, dreptul la existență al opțiunilor noastre este garantat de conținutul și durata vizionară a hotărîrilor ce au fost legiferate de marele forum democratic al țării, Congresul al III-lea al F.D.U.S. care exprimă în fapt totalitatea opțiunilor și energiilor națiunii noastre.

Bucureșteanul — și nu numai el — iată, s-a obișnuit cu metroul ca și cum acesta ar ființa de cînd lumea, acest mijloc de transport rapid și elegant și eficient face parte din existența sa deși, de la primul drum (în decembrie '79 începeau călătoriile pe primul tronson al celei dintîi magistrale, cuprinse între „Semănătoarea" și „Timpuri Noi") nu este, totuși, o perioadă atît de lungă. Idei privitoare la construcția unor artere subterane de transport în comun au mai fost, însă, și acestea s-au izbit de indoiala și opacitatea comună care le trimiteau, fără drept de apel, la un index al nimănui, socotite a fi pure fantezii. Și totuși, temerile aveau ele întrucîtva doza lor de credibilitate. Știm astăzi, bunăoară, că Bucureștii se află într-un clasament al orașelor cu cel mai dificil teren de construcție — din punctul de vedere al arterelor subterane de circulație — pe locul opt și mai știm că mai puțin de o treime din cele circa 250 de orașe ale lumii care depășesc un milion de locuitori și-au permis construcția unor asemenea rețele subterane. Cu mențiunea expresă că, dintre acestea, doar șapte țări și-au realizat lucrarea în regim propriu (a se citi : proiecte, capacitate tehnică și utilaje, echipamente, forțe pentru construcție, dotare și exploatare proprii). România este a șaptea țară din acest punct de vedere.

E mult ?, e puțin ? Din perspectiva realizărilor pe care le-am dobîndit în cele patru decenii de libertate este enorm. Cuvîntul nu trebuie să sperie. Nu este nici înzorzonat, nici umflat, precum altoit pe tipare străine. El rezumă însăși capacitatea creatoare a poporului. Vocația sa constructivă.

★

Pentru Bucureștii celor peste două milioane de locuitori construirea metroului nu era doar o chestiune de orgoliu — se știe, temelia visului este piatra — ci o cerință vitală ; această necesitate ce se cerea înfăptuită avea nu doar menirea de-a prelua masiv din fluxul metropolei, dar trebuia să înlesnească o circulație rapidă, sigură, eficientă între tot mai întinsele cartiere și la fel de întinsele (și îndepărtatele) platforme industriale. A fost, știm acum, necesară o impresionantă investiție. Materială, umană. De ingeniozitate și inteligență. De fantezie și curaj. De tenacitate și încredere. Proiectanți, arhitecți, ingineri, hidrotehnicieni, fierar-betoniști, militari, electroniști, montori, șoferi, excavatoriști, cu alte cuvinte, aproape cinci mii de specialiști din peste patruzeci de institute de proiectare și cercetare, plus 45 de întreprinderi colaboratoare... Industria românească trebuia să gîndească și să realizeze utilaje pe care nu le mai concepuse niciodată. De la acel Congres, al XI-lea al partidului care hotărîse începerea lucrărilor de construire a metroului, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — din inițiativa căruia s-a născut ideea realizării lucrării numai prin mijloace proprii —, a adresat în repetate rînduri îndemnuri tuturor specialiștilor, avînd deplină încredere în dinamismul creativității românești.

Cîți dintre noi știm, bunăoară, că pentru realizarea primei magistrale, în lungime de 25,1 km s-au excavat aproape patru milioane metri cubi de pămînt ? Că a fost subtraversată Grădina Botanică — fără ca patrimoniul național de la suprafață să se clintească măcar —, că la rîndul ei, capricioasa, nămoloasa și imprevizibila Dîmbovița (care de fapt a ridicat încă de pe planșetă cele mai mari semne de îndoială, vis-à-vis de ideea construirii metroului pe o lungă porțiune chiar în gingia malului ei) a fost subtraversată de două ori ? Sau că în zona Titan pînza freatică, de neimaginat la impactul cu metalul, a fost pur și simplu înghețată cu pietre cu tot și încremenită apoi sub necesarele chingi de beton ?

Gîndit și executat nu doar sub impulsul justificat, acela al descongestionării traficului de la suprafață, metroul Bucureștilor nu putea să nu țină seamă de cerințele unei circulații sigure, cît mai rapide. De la „Republica" la „IREMOAS", cu mijloacele de transport în comun de suprafață se făcea cam o oră și jumătate, iar acum, cei 25,1 km, cu cele 16 stații, sînt străbătuți în treizeci de minute.

Ceea ce însă particularizează — și îi pune astfel și mai pregnant în relief dimensiunea — această construcție (în întregime) românească este ochiul fin al arhitectului trecut prin migala și pasiunea constructorului. Fiecare stație, cu însemnele ei, poartă amprenta fanteziei de neconfundat a meșterului român dintotdeauna, funcționalitatea este girată (și nu subjugată) de estetica stilizată a coloanelor și a pereților. Într-un fel, opera bucureșteană conservă, într-o binefăcătoare armonie, granitul de Măcin și travertinul de Borsec, marmura albă de Ruschița cu cea roșie și neagră de Moneasa, fibra de sticlă cu betonul...

N-aș putea încheia aceste (sumare) rînduri fără să amintesc de o întîmplare a unui prieten (unul din marii poeți contemporani). La o oră trecută după miezul nopții ieșise la o gură de aer și „nimerise" pur și simplu într-unul dintre nenumăratele puncte de lucru ale noilor magistrale. Nu era feerie ceea ce vedea acolo, nici gînd, ci o mișcare foarte riguroasă și precisă a oamenilor, și ei, oamenii, în lumina puternică a reflectoarelor își vedeau de treabă cu o siguranță aproape nefirească. I-a urmărit îndelung, ba, a și intrat în vorbă cu cîțiva, dar a doua zi cînd a trecut din nou, de data asta în miezul zilei, părea un fapt absolut obișnuit, ea munca oamenilor.

Neobișnuite sînt însă — păstrînd sugestia titlului — orele, nenumăratele ore roșii de noapte ale acestor oameni minunați și demni. Pentru că este, nu ?, o probă de demnitate să încapi pe mosorul nopții, clădind și iar clădind pentru ca traficul pămînteam să-și păstreze fluența, pentru ca parcurile să nu fie încercuite și închise iar armonia copacilor să rămînă atît ziua cît și noaptea și întotdeauna neatinsă, neciopîrțită. Cu alte cuvinte, pentru ca viața să-și păstreze sevele și izvoarele vii, razele sub care speranța iese în lume spre a-i mări frumusețea.

Poeme de

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Ars poetica

Noi, noaptea și duminica
mergem cu săniile-n paradis
ninge lumina, troiene de cuvinte
de-a dreapta și de-a stînga poetului
fiecare își pune în hamuri un lup
din pădurile vechi ale alfabetului
fiecare e dus de o fiară
ca de un vînt, mai pribeag, mai amar
ea se trezește noaptea și duminica
dar chiar atunci, din ce în ce mai rar
o sărbătoare ori un chin e drumul
prin iarna aspră-a ultimului vis
noi, fratele meu alb, doar noaptea și duminica
mergem cu săniile-n paradis

Ce zi e azi?

Ce zi e azi ? — am întrebat zăpada
ningea-n dispreț și nu-mi mai răspundea
îmi căutasem urmele de ieri
dar totul se acoperea, s-acoperea

fusesem iar o noapte peste mare
uitasem iar ce se putea uita
părul și ochii îmi erau albiți de sare
dar totul se acoperea, s-acoperea

o dimineață se năștea regal în mine
și n-aveam punți pentru a o lega
de continentul gata să dispară
ce zi e azi ? — am întrebat zăpada
ningea-n dispreț și nu-mi mai răspundea
cuvintele plecau în căutare
dar totul se acoperea, s-acoperea

Știți voi

Hei, știți voi ce e sudul
portocali și iarbă, soare topit
în care stau urmele tălpilor mele
cuvinte goale dansînd
pe acoperișul verde al dealurilor
vin gros trăgîndu-și aroma
din nisipuri încinse
iată, fie și numai versul acesta
mă-mbată, adormitul ce sînt
în viile veșnice-ale verii latine
prin sîngele meu umblă stoluri de vise
o, vînătoarea poate începe
ochiul se-ncarcă de glonțul iubirii
extaz fi-va noaptea și viața în sud
peste puterile firii
Hei, știți voi ce e sudul
strigă sufletul meu
prins în copca Marelui Frig
și nu știți, e tîrziu și e iarnă în voi
și degeaba vă strig

Despre iubire

Aș fi vrut să vă întreb, să vă întreb
în dimineața asta sticloasă de decembre
dacă ați învățat, în sfîrșit-iată
trenul anului trece ca o victorie definitivă
peste cîmpia obrazului meu —
dacă ați învățat limba păsărilor,
idiomul ierbii care plînge-n zăpezi,
sintaxa continentelor pe cale să dispară
dacă putem vorbi fără translatori
și dacă fără teamă ne putem iubi
privirea mea, stea din cerul singurătății
de inima voastră se poate lovi
înțelegeți, azi-noapte o pădure mi-a spus
am un cerb pentru tine și un munte de ger
ți-i voi trimite în sud, cînd cuvintele
vor fi doar umbra lor și urma lor
și-n schimb nimic nu voi putea să-ți cer

Alb de Ardeal

Prințe, hai să cumpărăm un munte
tot atunci să-nchiriem doi cerbi
să adune pentru noi la noapte
roua rară risipită-n ierbi

să ne săturăm de veșnicie
sîngele să bată vale-deal
numai cer și brazi, și vreo zăpadă
albă ca miresele-n Ardeal

hai să facem toate astea, prințe
cît mai sîntem tineri și nebuni
cît ne-mbată visele ca vinul
cît mai poți iubirile s-aduni

hai să facem un război în sînge
să-l silim să bată vale-deal.
să-i spălăm tristețile-n zăpada
albă ca miresele-n Ardeal

Alizeule, îi spunea

Alizeule, — îi spunea femeia bărbatului ei
ce mîini calde ai, ce răsuflare de înger
are sărutul tău,
ce cuvinte știi, cine te-a învățat
limba păsărilor, ciudată și-nvăluitoare ?
Alizeule, rămîi lîngă mine, rămîi
tot veacul acesta ce ne-a fost dat.
Și bărbatul, greoi ca un urs, ca un copac
bun de cioplit căpriorul de casă,
bun de dărîmat cetățile fricilor ei
împietrea cu fiece zi, picioarele, mîinile,
pieptul lui larg, apoi fruntea
numai gura, numai cuvintele
mai mișcau aerul pînă în ochi
Dar ea, femeia, noaptea, dimineața
mîngîia prelung statuia dorului ei
Alizeule, șoptea, alizeule

Unde-i Ferentariul?

Ninge de ne-ngroapă
ninge de ne uită
circiumile toate
s-au zidit în ger
pe cei dinăuntru
nimeni nu-i salvează
numai tulburatul
vin de om stingher
unde-i Ferentariul
haita de ninsoare
l-a-nghițit cu totul
l-a pierdut de viu
mîine dimineață
nici n-o să mai fie
mîine dimineață
singur eu îl știu
voi săpa tuneluri
în dezastrul iernii
să găsesc odaia
veacului ce-a fost
lume de uitare
lume de pierzare

Ninsoarea lui a

Cerul de deasupra cerului
limpedele cer
unde tăcerea e un crivăț ucis
sunet orb și stingher
se numește a preacuratul
ne numește el nevoind
să continue, să se maculeze
taina rostind
vine ninsoarea, invazia albă
munții de a se sfărîma spre noi
starea de frig a începutului
și de război
nu e mișcarea care ne naște
ci însingurarea lui a
nu sînt o pasăre, sînt numai zborul
ori numai gîndul de a zbura
un dor de liniște, o-ncremenire
în necunoscuta ninsoare
limpede, limpede tăcerea este
marea durere prea mare

Plînsul brazilor

Rană a pămîntului
rană a vederii
rană a auzului
pling, doamne, pling
în noaptea aceasta
în iarna aceasta
brazii din emisfera nordică
o lacrimă universală
coboară din siberii
și sfîșie tăcerea
precum un vînt divin
pling brazii lumilor
care între căldură
și frigul viu ne țin
ce nașteri și ce nunți
dansează lîn zăpada
în ritual lunar
bat clipele în sînge
mai rar, mereu mai rar
un plîns vorbește-n noi
o lacrimă ne-mparte
cîți sîntem pentru viață
cîți sîntem pentru moarte
și s-a făcut de iarnă
și s-a făcut de vis
aud cum plînge bradul
în trupul meu închis
ce fringere de liniști
ce unduire albă
coboară brazii lumii
răniți adînc de ger
acum e ceasu-n care
materia ne soarbe
spre polul nemuririi
dar lasă-mi noaptea asta
dar lasă-mi versul-cheie
atîta îți mai cer

Vînătoare în vis

Cîinii plecați să caute urme
nu s-au întors
șoimii zvîrliți să le sfîșie-n ghiare
înghețați sînt în zbor
o, vînătoarea poate să-nceapă
căci nu știm nimic
n-am știut niciodată
de soarta lor.
Dar vînătoarea poate să-nceapă
fiarele iată, ascunse-s în vis
trofee regale, cerbii luminii
haite de lupi, numai urlet, doar urlet
păsări enorme, ceruri de păsări
țintește lung, cu ochiu-nchis
pădurea doarme în fiecare
numai cuvîntul o poate trezi
ferește-te însă, nu îl rosti
vînătoarea inversă ai dezlega
de asta se moare.
Cîinii plecați să caute urme
nu s-au întors
șoimii zvîrliți să le sfîșie-n ghiare
înghețați sînt în zbor
o, vînătoarea poate să-nceapă
căci nu știm nimic
n-am știut niciodată
de soarta lor.

Marele Frig

Azi mi-am simțit cuvintele străine
îmbrăcat într-o tăcere bolnavă m-am simțit
dinspre partea ta nu mi-a venit nici o veste
numai amurg de iarnă, numai asfințit
o siberie bîntuită de sunete
ca de un plîns de arbori și de reni
culoarea albă a desăvîrșirii
cînd chemi absența ori uitarea chemi
Marele Frig ne-ncearcă iar, señora
noaptea trecută visul m-a trezit
îmi legaseră inima-ntr-o cușcă polară
cuvintele străine le-am simțit

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb", sinteză a basmului românesc (4)

Deși se întrepătrund atît de intim, colaborînd cu maximă eficiență, totuși, straniul și miraculosul sînt investite cu atribute sensibil diferite sub raport ideatic. În esență, se poate spune că în această privință elementul dintîi, straniul, are un statut privilegiat, în sens axiologic, pe cînd cel de-al doilea, miraculosul, într-un atare context, deține o poziție secundă. Cu alte cuvinte, miraculosul se pune în slujba straniului, constituindu-se în soluție salvatoare ori de cîte ori intriga narativă sau conflictul psihico-moral se află în impasuri de netrecut. Ca efect pur epic, tot aici identificăm sursa încîntătoarei proiecții a imaginarului, în fabulozitatea feerică. Complexitatea problematică a basmului își relevă enunțurile fundamentale bizuindu-se pe dichotomia ontologic-arhetipală **bine-rău** „speculîndu-se" cu extraordinară intensitate existențială în zona cvasiinsesizabilului fenomen de substituire a firescului de către nefiresc. Este fenomenul care, la rîndu-i, favorizează necondiționat redimensionarea realului din unghi straniu, ajungîndu-se la edificarea unei alte „realități", caracteristică prin virtualitățile ei fantastice. Ca pericol potențial, **răul** acționează mimînd cu disimulată perfidie atributele **binelui.** Grație demonismului malefic ce definește personalitatea individului uman menit a-l reprezenta, **răul** constituie, evident, factorul cenzorial suprem în calea binelui în ordinea destinului uman. Fascinația inegalabilă exercitată de basmul crengist are drept sursă prezența unui personaj însărcinat cu o asemenea funcție unic prin identitatea lui. Este vorba, se înțelege, de personalitatea Spînului. Ne amintim, cu toții, de cele spuse de bătrînul crai fiului său cel mic, înainte ca acesta să pornească în marea sa călătorie :

— „Fătul meu, bun tovarăș ți-ai ales, de te-a învățat cineva, bine ți-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut. Mergi de-acum tot înainte, că tu ești vrednic de împărat. Numai ține minte sfatul ce-ți dau : în călătoria ta ai să ai trebuință și de răi și de buni, dar să te ferești de omul roș, iară mai ales de cel spin, cît îi pute, să n-ai de-a face cu dînșii, căci sunt foarte șugubeți. Și, la toată întîmplarea, calul, tovarășul tău, te-a mai sfătui și el ce ai să faci, că de multe primejdii m-a scăpat și pe mine în tinerețele mele".

Textul cuprinde o adevărată carte de învățătură **in nuce.** Surprinde prin o seamă de trăsături absolut definitorii. Înainte de toate, în discuție intră motivul călătoriei inițiatice, în privința căruia bătrînul crai ține să-și instruiască feciorul în modul cel mai gospodăresc cu putință. În virtutea viziunii de etos mitic-pastoral a basmului, calul este ridicat la rang de factor constituient suprem nu numai pentru calitatea de tovarăș de călătorie unic prin înțelepciunea lui. O asemenea stare de lucruri întrevederează fără îndoială vechimea și larga răspîndire a basmului, și nu e de mirare că motivul central al tipului căruia îi aparține este identificat, cum arată Ovidiu Bîrlea, într-o **saga** scandinavă **(Gaungu-Hrólfs Saga).** Prin urmare, în privința calului ales, bătrînul crai se arată întru totul liniștit, faptul decurgînd din firescul lui mod de a privi realul și miraculosul într-o indestructibilă unitate. Pe de altă parte, însă, avertismentul vizînd posibilitatea fatală a întîlnirii feciorului cu omul roș sau, mai ales, cu omul spin se circumscrie unei alte categorii de sfaturi înțelepte.

De data aceasta sîntem proiectați în plină gîndire magică sieși suficientă. Depășindu-se mentalitatea de tot naivă potrivit căreia răul ca emanație a spiritului diavolesc se întruchipează în ființe (reale sau fabuloase) aparținînd altor regnuri decît cel uman, se apasă pe ideea că adevăratul exponent al datului respectiv nu este decît omul însuși. Cum se întîmplă de regulă, este vorba de **omul însemnat.** Împrejurarea, sesizată și de G. Călinescu, în care lipsa de păr sau culoarea roșie a acestuia, ca deficiențe fiziologice, conduce la înșirarea caracterului, de data aceasta nu ni se pare totuși că ar propune o explicație suficientă. Trecînd dincolo de o asemenea interpretare psihologică de uz curent, e cît se poate de plauzibil a ne gîndi la simbolistica ezoterică a faptelor. Avem în vedere, într-un caz, credința că aspectul **ignicolor** al părului traduce ideea de spirit distructiv, în sens malefic, întrucît diavolul însuși și-ar trage „ființa" din acțiunea primordială a focului nimicitor și, drept urmare, el s-ar înfățișa prins într-un halou de culoarea acestuia. În celălalt caz, al **omului spin,** situația e mai complicată ; vom nota totuși că absența părului divulgă un teribil complex de inferioritate masculină. E un complex alimentat nu numai de sentimentul frustrării de podoaba capilară. Avem în vedere și (am spune) „subcomplexul" biblic vizînd considerabila diminuare a forței fizice sau „subcomplexul" mitic-antropologic — mai obscur și mai adînc — potrivit căruia părul simbolizează ideea de feminitate originar procreatoare (raportată la ceea ce Bachelard, în **Eau et rêves,** numește „complexul Ofeliei") ; de aici, deducem în continuare, supoziția că cel care suferă de respectiva infirmitate congenitală ar fi produsul unei anumite imixtiuni a diavolului însuși, capabilă a-l frustra de sentimentul și conștiința acelui tip aparte de altruism uman pe care numai sublima obsesie a complexului matern (se zice) îl poate explica.

Opțiunea pentru omul spin ca exponent al spiritului diavolesc, dată fiind aparenta irelevanță a însemnului malefic, are consecințe excepționale pentru întreaga structură a basmului. Întîi de toate, de aici purcede modul de a acționa al Spînului în relațiile cu celelalte personaje, cu Harap-Alb în primul rînd. Să observăm că în plan strict faptic eroul lui Creangă își investește întreg „darul" demonic într-un tip de comportament care nu se abate cu nimic de la logica firescului. Deosebirea dintre el și, de pildă, congenerii săi caragialieni **(Kir Ianulea, La hanul lui Mînjoală, Calul dracului, La conac** etc.) este frapantă : nicăieri și niciodată, eroul lui Creangă nu face figură de **vrăjitor,** adică de ins înzestrat cu puteri supranaturale, în stare să-și impună voința asupra celorlalți fără nici o dificultate. Neavînd însușirea de a face minuni, el tinde la punerea în aplicare a planului de uzurpare a identității lui Harap-Alb pe căi de cu totul altă natură. Inteligența vicleană, dovedind o insesizabilă forță de persuasiune, este aceea care îi definește orice gest. De fiecare dată, în cele trei ieșiri în drumul lui Harap-Alb, Spînul se prevalează de argumente ce-i conferă o asemenea normalitate de comportament uman, încît este aproape imposibil a-i respinge propunerea. Iată, astfel, momentul celei de-a doua ieșiri în calea lui Harap-Alb :

„— Bună calea, drumețule !

— Bună să-ți fie inima cum ți-i căutătura, zise fiul craiului.

— Cît despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zice Spînul oftînd... Numai ce folos ? Omul bun n-are noroc ; așta-i știută ; rogu-te, să nu-ți fie cu supărare, drumețule, dar fiindcă a venit vorba de-așa îți spun, ca la un frate, că din cruda copilărie slujesc prin străini și încaltea nu mi-ar fi ciudă, cînd n-aș vre să mă dau la treabă, căci cu munca m-am trezit. Dar așa muncesc, muncesc, și nu s-alege nimica de mine ; pentru că tot de stăpîni calici mi-am avut parte. Și vorba-ceea ; la calic slujești, calic rămîi. Cînd aș da odată peste un stăpîn cum gîndesc eu, n-aș ști ce să-i fac să nu-l smintesc. Nu cumva ai trebuință de slugă, voinice ? Cum te văd, sameni a ave său la rărunchi".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

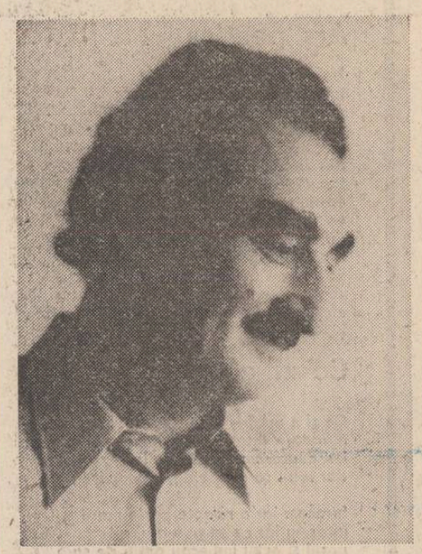

Un „remember" pentru doi poeți și prieteni care au trecut prin redacția „Luceafărul" : Teodor Balș și Dragoș Vicol

Ioan Grigorescu, regizorul prahovean al „Spectacolului lumii", împreună cu mama poetului Nichita Stănescu

Fănuș Neagu: Emblemele Balcaniei (II)

trăirea pasională a vieții, plonjînd în necunoscut, în miraculos sau în grotesc, conduce la eliminarea responsabilității. Dar personajele lui Fănuș coboară în fabulosul folcloric și alunecă în miraj. Această haotică mișcare, aprinsă de mistuire pătimașă — din care pare a lipsi mobilul inalt — ne conduce într-o lume plină de ciudățenii și bizarerii, populată de inși aiuriți și trăzniți, un haimanalic în fond care „părăsește" satul dunărean pentru o existență marginalizată. Personajele sale picarești sînt naturi neintegrabile. Fănuș Neagu răscolește o faună curioasă, cu eroi „fără căpătîi", atrași irezistibil de demonul mișcării fără țintă, bolnavi de vagabondaj. Aceste ființe migratoare sînt în veșnică tranziție spre clovnerie". Într-un roman bahic și boem cum e **Frumoșii nebuni ai marilor orașe,** degradarea atinge treapta depersonalizării. Condamnate la dionisiac, personajele cărții își însușesc deviza casei Violatos : a te simți liber înseamnă a nu mai fi tu însuți. Sau, „ca să trăim, trebuie să uităm cine sîntem". Schimbarea identității înseamnă și o schimbare de rol, alterarea personalității, ieșirea din sine ; adică renunțarea la sine, acceptarea măștii.

Lîngă marii inocenți ai prozei fănușiene, creatorii de iluzii stăpîniți de farmecul povestirii, înotînd în pitoresc și gratuitate, se mișcă „eroii solari", încălcînd normele. Dreptul la povestire se cuplează cu clovneria, ceea ce ar însemna — potrivit dicționarelor — o inversiune a proprietăților regale. Magicul coabitează cu argoticul, generozitatea cu nimicnicia. Caraghioslîcul, ireverența, carnavalul par a se supune ceremonialului deși personajele lui Fănuș nu iubesc rigoarea ci culoarea. Eroii săi sînt „cuprinși de fierbințeală", hăladuiesc într-un spațiu al tuturor posibilităților, caută comori ; ei par „vrăjiți", fac risipă de forță vitală, îndrăgesc spectaculosul tulbure. Lumea lui Fănuș este, asemeni autorului, un spectacol al freneziei simțurilor, desfășurîndu-se sub semnul ingăduinței dar fără a chema nostalgic vremurile de odinioară. Regresiunea nu e naturistă fiindcă „fănușienii" ard, se mișcă într-un spațiu al patimilor incandescente convorbind cu natura, într-un imaginar fabulos care cunoaște biruința visului. Ei se identifică cu ritmurile vegetale și cosmice, trăiesc freamătul naturii fabuloase așa cum autorul, fraternizînd cu septentrionul, face din detaliul peisagistic o bucurie organică și din copilărie o țară a neuitării. **Lișca** poate fi citată ca o mărturie a acelui timp, încețoșînd amintirile. Înfrigurată de patima tinereții, Lișca-țiganca dă cu ghiocul și cărți soioase, recurge la înșelătorie pentru a nu munci ; dar, căutîndu-și bărbatul ea va pleca între liniile frontului tocmai pentru a contrazice „probele" vrăjitorești. Cea care se întoarce e o altă Lișcă, ofilită.

Vitalist frenetic, Fănuș Neagu cultivă proza poematică ; liricul se revarsă, atotstăpînitoare sînt legile talentului, nu ale construcției. Nu experiment de laborator sau croitorie literară vom întîlni în paginile lui Fănuș ci imagismul metaforizant dezlănțuit. Personajele fănușiene pot (și vor) declara, precum Iova-falitul „iubire pe veci poeziei". Lumea scriitorului e plină de gînduri poznașe, clocotește de petreceri, e biciuită de viscol și spasmele crivățului, e măturată de vînturi desfrînate, se fericește de ninsoarea smintită ; toate acestea îi dezleagă bucuria. Povestirile scriitorului sînt înscenări fabuloase alternînd trecutul cu prezentul, timpul trăit cu cel visat, conservînd o ambiguitate care ne scufundă într-un „timp esențial". Proza lui Fănuș explorează — constata M. Ungheanu — un continent scufundat. Intrăm „în burta timpului", atingem arhaicitatea născocitoare de datini, pătrundem într-un spațiu-matrice care țese vraja unui timp mitic ; adică al unor existențe magice, colorate de întîmplări întunecate. Puterea inventivă, cea care nu reconstituie ci instituie (Mircea Martin), trece proba verosimilității ; ea își aliază teribila și neînfrînta plăcere a povestirii, scriitorul „bătînd cîmpii" (cum ar fi zis Călinescu) cu grație și virtuozitate.

Intrarea fabulosului în concretul existenței hrănește o proză de atmosferă, pendulînd între real și imaginar ; întîrsiile realiste vin să autentifice riturile unei lumi ce crește pe substrat folcloric, în care miracolul devine firesc iar savoarea anecdotică e buimăcitoare. Personajele trăiesc o viață reală și una magică, scriitorul născocește și halucinează evenimentele, coboară în amănunt descinzînd în fabulos. Capacitatea de iluzionare, deprinderile șamaniste, farmecul lexical alimentează povestirea. Dexteritatea iluzionistului Fănuș învinge orice granițe ; prozele se scufundă în ceața realismului magic, refuză criteriile verosimilității. Ramințki — scriitorul (adică scriitorul-personaj) nu-și maschează orgoliul : „o poveste de Ramințki — citim în **Frumoșii nebuni — trăiește chiar neacceptată".** Probabil că scriitorul-autor gîndește ca și scriitorul-personaj, interesat de aura fabulosului și poftele vieții în exces. În **Frumoșii nebuni,** ninge apocaliptic, sărbătorile iernii — zile „date lăcomiei" — nasc apetituri pantagruelice. Dezlănțuirile naturii modifică psihologia fănușienilor : noaptea „ride isteric", Dunărea e „turbată", apa cere „om viu" impunînd o serie de încercări la care Caramet — de pildă — rezistă **(Îngerul a strigat).** Oii, o pensionară de bordel, are revelația naturii care purifică. Prozele lui Fănuș ating primordialul și eternul omenesc ; personajele, a căror înfățișare le prefigurează biografia, au capacitatea de a reînvia. Ene Lelea **(În văpaia lunii)** cunoaște „frigurile primăverii", de un farmec aparte, duios, uimind sufletul. Lumea văruită de lună își pierde contururile, o piclă albicioasă vestește intrarea în noaptea zănaticilor, chiar țicneală (Pătrăulea). Bătaia austrului și vraja selenară anunță dezmorțeala : în rondul său, președintele Ene Lelea o va întîlni pe Sorica, implinînd minunea primăverii. Dacă luna, cum zicea Mircea Eliade, este astrul ritmurilor vieții iar fazele ei măsoară timpul concret, personajele lui Fănuș se „trec" raportîndu-se la un decor selenar. Motivul lunii este frecvent, invocat mereu în preajma stihialului acvatic. La Fănuș, natura e violentă, semnele ei au rol profetic. La adăpostul nopții se întîmplă multe : furtul unor bijuterii, expedițiile în bălțile Brăilei, „cercetarea" cîmpului cu morți sub „luna verde, ca o turtă de venin" sau — în alt loc — atîrnînd „între crăcile unui salcîm bătrîn ca un ochi de spînzurătoare".

Dacă Fănuș Neagu este un dionisiac (cum a demonstrat convingător Marian Popa, inspirat de cartea lui E.R. Dodds), impulsul (stilul) dionisiac trebuie căutat în primul rînd în **ludismul imaginativ.** Verva și spontaneitatea scriitorului curg torențial, Fănuș Neagu — s-a observat — sacrifică totul pe altarul povestirii. Voluptatea spunerii, narația infinită ar fi emblema prozei sale ; blazonul Balcaniei. Născut povestitor, Fănuș nu face naveta între povestire și roman deoarece — ne asigură prozatorul — orice povestire bună e un roman. Balcanismul epocii sale nu se restrînge la un spațiu geografic ; o tipologie spațială (interesînd geoliteratura) propune o concluzie recunoscută, unanim admisă pentru această arie culturală: **proliferarea povestirii.** Plăcerea de a scrie în galopul metaforei este un război lung, cu „rupturi de nervi". Povestitor de rasă, calofil împătimit, Fănuș scormonește după cuvinte și află cascade de trandafiri, ne plimbă pe stadioane și prin circiumi, umflă pagina de comentariu sportiv cu o adjectivită belicoasă, e nedrept (citeodată) dar șlefuitor întotdeauna. El este o natură frenetică, condusă de instinct. Ieșirea din cîmpul logicii, anunțată de Mancataș lui Argova **(Luna, ca o limbă de cîine)** e valabilă pentru toată proza sa ; ca și îndemnul sisific („sus în genunchi, și de la capăt !" — va spune unul dintre eroii săi), deviză firească și devorantă pentru un scriitor care nu vrea să rămînă doar atît. Lupta lui Fănuș pentru a deveni un scriitor bun nu s-a încheiat, deși ținta e demult atinsă ; de la debut, chiar. Dar Fănuș Neagu — a spus Marin Preda — știe să fie un om liber, rătăcind fără a se pierde prin fabuloasa Balcanie.

Adrian Dinu Rachieru

O legendă

Alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, domn al Moldovei și al Munteniei, și prin aceasta întemeierea statului național român, a însemnat în credința acestuia „venirea la putere nu a unui om, ci a unui popor". De aceea, deloc întîmplător, după ce s-a așezat în istoria românilor ca simbol al Unirii, Cuza avea să intre, în scurtă vreme, chiar în vremea vieții, și în folclor. Întîmplările adevărate sau cele numai atribuite lui au o candoare și o căldură nemaiîntîlnite pînă atunci. În memoria de cristal a copilăriei fiecăruia stăruie imaginea sa de binefăcător al săracilor și necăjiților pe care îi întîlnea în latul și în lungul călătoriilor sale sub straie de negustător în noua sa Țară. Speranța tuturor că el, Domnul, poate fi întîlnit oricînd și oriunde, în Țările Moldovei și Munteniei, sporea ideea de unitate a românilor de dincolo și de dincoace de Milcov. Neavînd scaun domnesc nici la Iași și nici la București, ori în amîndouă deodată, Cuza întrupa în el însuși ideea de apartenență simultană, de unitate a moldovenilor și muntenilor. Domnul era al tuturor și se purta ca un părinte cu fiii lui, la fel de iubiți, de ocrotiți și de apărați. Legenda lui Cuza care măsura cu ocaua înșelăciunea, ori îi ridica pe nevoiași din strîmbe nenorociri, îi convingea mai bine pe cei care îl aleseseră în fruntea lor pentru a le fi singur domn și călăuză pe vertiginosul drum al Unirii Mari. Se zice că atunci cînd a fost ales, Cuza nu ar fi avut asupra lui decît cîțiva galbeni ; după ce a fost să fie domn al Unirii, el i-a împărțit și pe aceștia amăriților și orfanilor. Așa se zice în graiul poporului despre prietenul lui Moș Ion Roată.

Iulian Neacșu

Civilizație Românească (III)

Cei 20 de ani care au trecut de la **Congresul al IX-lea al partidului** au însemnat, de departe, cea mai rodnică perioadă pentru istoriografia românească. Arzînd etapele cu o rapiditate uluitoare, răzbunînd parcă umilințele anterioare, știința istorică a parcurs un drum echivalent în secole, făcînd posibilă reînnodarea unei tradiții de anvergură europeană. Am mai scris (și nu sînt singurul) despre această veritabilă explozie a cercetărilor și tipăriturilor și nu mi-am reprimat simțămîntul de bucurie că istoria — știința cea mai apropiată de politica vie, se constituie într-o redută masivă a adevărului și dreptății. Aidoma cum pe steagurile cele vechi de luptă ale strămoșilor noștri erau țesute cu fir de aur vorbele **„Vitejia dreaptă să biruiască",** tot astfel pe flamurile pașnice ale filelor de carte, ale hărților și atlasurilor istorice stau scrise porunci imemoriale de a se spune lucrurilor pe nume, de a nu ceda **„din pămînt nici cît un deget"** (după cum răspundea ducele Menumorut solilor lui Arpad), de a păstra patria întreagă măcar în tipărituri și conștiințe. Parte integrantă a civilizației românești, istoriografia noastră, mai veche și mai nouă, nu-i lasă să doarmă pe mulți satrapi ai adevărului, experți în măsluiri cartografice și cacialmale pretins științifice. Pentru că este, într-adevăr, greu să ții piept unei avalanșe de testimonii și felurite dovezi care atestă latinitatea și permanența neîntreruptă de locuire a poporului român în spațiul său arhaic, prezența sa aici în absolut toate perioadele istorice, cu sau fără voia năvălitorilor, unitatea sa perfectă pe vatra gigantică a teritoriului prim. Cu forța sa deosebit de plastică, **Nicolae Iorga** sintetiza de minune predarea ștafetei din generație în generație : **„Poporul român, prin strămoșii săi, își are rădăcini de patru ori milenare ; aceasta este mîndria și aceasta este puterea noastră. Unde a fost vechiul păstor trac, pe locul acela s-a așezat romanul ; unde a fost cetatea romanului s-a așezat cetatea de mai tîrziu a domnului nostru ; unde a fost satul trac pe vremuri, dăinuiește satul românesc acum ; unde sînt orașele noastre au fost odinioară centrele civilizațiilor anterioare reprezintate de acei oameni ai căror urmași sîntem noi".** Este cazul cetății de la Strei-Singeorz, al bisericii jupanilor de la Densuș, al altor zone și monumente edificate pe vechi vetre dacice, apoi daco-romane și române, în straturi succesive, perpetuarea neîntreruptă reieșind din materialele de construcție aglomerate de la o epocă la alta într-un stil arhitectonic eterogen și ciudat, dar de o excepțională importanță. Este, dacă vreți, o arhitectură gospodărească, a maximei folosințe, a asamblării de stilp miliar și de stelă funerară română cu elemente din murus dacicus, impresia finală fiind precum aceea produsă de însăși limba română — atît arhitectura, cît și limba fiind, în fond, rezervații arheologice de mare interes, care își așteaptă încă exploratorii temeinici.

Scriu toate acestea acum, la apariția unei lucrări care încununează munca nobilă a unui întreg front științific : **„Istoria militară a poporului român"** (volumul I). Este de la sine înțeles că un popor aflat într-o continuă tensiune, la răscrucea tuturor relelor, va avea o istorie militară aproape identică și, în orice caz, puternic întrepătrunsă cu istoria civilă. În definitiv, istoria a fost aceeași, ca și oamenii care o făceau, numai condițiile variau de la o epocă la alta, ceea ce determina și schimbarea uneltelor cu armele, adoptarea unor moduri de viață specifice imprejurărilor nou create. Acel stoic adagiu **„Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război",** nu e o acceptare fatalistă, ci o viziune istoristă superioară, emanație a unor oameni care s-au deprins cu toate și n-au de ales. Revenind la lucrarea în discuție, aș vrea să relev necesitatea stringentă a apariției sale, în condițiile în care cercetătorii, studenții, elevii, marele public doresc să aibă o perspectivă globală, integratoare asupra istoriei naționale. Era și timpul să apară o asemenea lucrare mai cu seamă că precedenta **(„Istoria armatei românești"** de **N. Iorga)** devenise mai mult o piesă bibliofilă, fiind depășită de imperativele tot mai mari ale unui veritabil tratat de istorie militară. În definitiv, ca în atîtea multe alte imprejurări, marele istoric făcuse o operă personală, fascinantă din multe puncte de vedere, dar care se cerea continuată și amplificată de pe pozițiile științifice ale contemporaneității. Încă din subtitlul său, acest prim volum ne înfățișează istoria militară **„Din cele mai vechi timpuri pînă în secolul al XIV-lea",** iar din Prefață aflăm că vor mai urma încă nouă volume. Elaborată de **Comisia Română de Istoria Militară** și de **Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară,** lucrarea este rodul muncii colective, interdisciplinare, a unui numeros grup de istorici și specialiști, dintre care îi menționăm pe aceia care alcătuiesc Comisia de coordonare : general-colonel dr. **Constantin Olteanu** (președinte), acad. **Ștefan Pascu,** general-locotenent dr. **Ilie Ceaușescu** (coordonator principal), general-colonel **Vasile Milea,** prof. univ. dr. **Ștefan Ștefănescu,** general-maior **Constantin Antip,** conf. univ. dr. **Mircea Mușat,** colonel dr. **Gheorghe Tudor,** colonel dr. **Al. Gh. Savu,** colonel dr. **Florian Tucă.** Pornind de la adevărurile formulate de **Președintele Nicolae Ceaușescu, Comandantul suprem al forțelor noastre armate,** autorii demonstrează, capitol cu capitol, pagină cu pagină, că armata la români durează de mii și mii de ani și că istoria sa este parte constitutivă a istoriei multimilenare a întregului popor. În cuvinte emoționante, care se cristalizează într-un veritabil imn de slavă adus înaintașilor, se elogiază trecutul de edificare și apărare a patriei, măreția simplă a acelora care au ținut plugul într-o mînă și spada în cealaltă : **„Mîinile iscusite ale strămoșilor care în antichitate și-au încrustat geniul artistic în dantelăria podoabelor de aur și argint au durat și amplele lucrări de fortificații, ce pot fi întîlnite pe întregul teritoriu al patriei, culminînd cu sistemul inegalabil din zona Sarmizegetusei. Mîinile iscusite ale românilor care au făurit apoi neasemuitele capodopere artistice Cozia și Voroneț, palatul Mogoșoaia și porțile maramureșene au înălțat și cetățile Sucevei, Brașovului, Giurgiului, Biharei, Chiliei și atîtea altele".**

Așadar, procesul încordat de apărare a hotarelor a constituit tot operă de civilizație, de statornicire a cadrului pașnic și de ocrotire a edificiilor. Cu o temeinicie cuceritoare, care te convinge, o dată mai mult, că armata știe să facă treabă serioasă, indiferent de domeniul în care lucrează, autorii acestui prim volum întreprind o radiografie serioasă a celor dintîi vîrste ale existenței poporului nostru, analizînd așezările fortificate neolitice, piesele arheologice de proveniență militară (silexuri, vîrfuri de lance și de săgeți, pumnale primitive, etc.) — pentru a trage concluzii relativ valabile pentru toate formele de organizare tribală existente la acea oră pe planetă. Interesantă este propensiunea acestor specialiști de a stabili o seamă de priorități, pe baza consultării unui mare număr de surse istorice : astfel primul indiciu toponimic aparținînd spațiului nostru a fost acela de Istros (Dunărea), folosit de Hesiod în sec. VIII î.e.n. ; Sofocle a utilizat pentru prima oară denumirea de geți, în sec. V î.e.n. ; prima faptă de arme atestată la noi a fost rezistența opusă de geto-daci, în anul 514 î.e.n., armatei persane invadatoare, conduse de Darius ; cea dintîi atestare a folosirii zimbrului ca simbol heraldic e întîlnită pe scutul dacic descoperit în cetatea de la Piatra Roșie ; prima manevră strategică plănuită și executată la nivelul întregului spațiu carpato-dunubiano-pontic a fost înfăptuită de Decebal.

Se vede treaba că autorii volumului sînt adepții unui mod mai poetic și, în orice caz, mai convingător de a preda istoria, de vreme ce nu se mulțumesc să redea faptele indeobște știute, ci comentează deductiv chiar metopele de pe Columna lui Traian : **„În finalul luptelor se petrece un episod dintre cele mai dramatice : daci, cu fețe istovite, se ingrămădesc în jurul unui vas din care, cu cești în mîini, scot un lichid pe care îl sorb cu nesaț : unii au căzut morți, alții abia se mai țin pe picioare. Unii autori au văzut în acest episod o otrăvire voluntară în masă, sau un ritual. Azi însă, după ce în urma săpăturilor de la Grădiștea Muncelului și din cetățile înconjurătoare s-a constatat ce acută problemă a fost pentru constructorii acestor fortificații de munte aprovizionarea cu apă, s-a emis interpretarea că scena reprezintă distribuirea ultimelor picături de apă din reședința lui Decebal și prăbușirea apărătorilor ei doborîți de sete. Romanii, încercuind Sarmizegetusa și interceptîndu-i izvoarele și conductele, iar rezervele de apă din interior terminîndu-se, în mod firesc dacii nu mai puteau rezista".** Tulburătoare scenă, care ne aduce aminte de însetarea oștilor lui Alexandru Macedon în pustiile asiate ! Chiar numai și pentru așa ceva merită să studiezi istoria, care a fost nu numai tragică, dar și cinică, nefasta întîmplare aparîndu-ne astăzi ca o ironie a soartei, într-o țară atît de bogată în ape ! Țară despre care Plinius cel Tînăr îi scria amicului său Caninius, care dorea să compună o carte inspirată din războaiele dacice : **„Foarte bine faci că te pregătești să scrii despre războiul dacic. Căci ce subiect poate fi mai actual, mai bogat, mai vast, în sfîrșit, mai plin de poezie și mai de domeniul legendelor, deși este vorba despre lucruri foarte adevărate ? Vei cînta riuri noi, fluvii conduse peste cîmpii, noi poduri aruncate peste fluvii, tabere așezate pe coastele abrupte ale munților, un rege (Decebal) alungat din reședința sa, izgonit chiar din viață, fără ca să fi pierdut niciodată nădejdea...".** Deci, fără ca să fi pierdut niciodată nădejdea ! Ce forță premonitorie are această frază ! Cît de bine anticipează ea tot ce avea să se întîmple cu poporul de două milioane de suflete al lui Decebal, colonizat de romani și șlefuindu-se treptat în istorie ca o entitate nouă, cu virtuți superioare ! Într-un capitol special, consacrat rezistenței românilor de-a lungul așa-numitului mileniu întunecat, autorii prezintă în mod lapidar, dar nu mai puțin strălucit, **obștiile teritoriale** și, mai apoi, **romaniile populare** ale înaintașilor noștri, care au condus în final la făurirea statelor medievale, accentuînd asupra unui element ignorat pînă acum două decenii de „istorici" ca Barbu Cîmpina și Mihai Roller. Este vorba despre credința strămoșilor noștri — factor de unitate etnică și, mai apoi, statală, care reprezenta un fel de cordon de legătură permanentă cu Imperiul Roman de Răsărit, mai cu seamă după anul 476 e.n., cînd pandantul său din Apus, Roma, a căzut sub loviturile migratorilor : **„Un element important și caracteristic de unitate spirituală și mijloc de rezistență în raporturile cu migratorii și, nu mai puțin, probant pentru conștiința apartenenței spirituale la lumea și civilizația română l-a constituit adoptarea creștinismului de către poporul român, el fiind cel mai vechi popor creștin din această parte a continentului".** Să nu uităm, bunăoară, că Niceta din Remesiana i-a creștinat și pe huni ! Un alt apostol național, chiar în perioada în care unii detractori din afara granițelor (și ale științei) afirmă că n-am avea indicii de continuitate, a fost Ursus, episcop al românilor din zonele vestice și sud-vestice, care își avea reședința la Morisena (Cenad) și care a participat ca invitat la sinodul al VII-lea de la Niceea, din anul 767. În privința chestiunilor strict militare se cuvine a fi semnalată concluzia pentru acea epocă : **„Așa cum rezultă din analiza armelor epocii, oastea românească a dispus în secolele VIII—XIII de toate categoriile de armament cunoscute pe plan european".** O parte a acestuia era de proveniență locală (și atelierele din unele rezervații arheologice, cum ar fi acela de la Șelimbăr, o dovedesc cu prisosință), altă parte era de factură occidentală, în special carolingiană, ceea ce atestă că între armurierii români și cei străini existau legături stabile. Un interes deosebit este acordat istoriei militare a românilor transilvăneni, în prezentarea căreia resimțim preocupările constante ale unor istorici ca **Ștefan Pascu** și **Ilie Ceaușescu,** care au închinat Ardealului tratate remarcabile. Fără nici un echivoc, într-un limbaj științific impecabil, autorii pun la punct problemele-cheie ale acelei epoci : **„Suferind înfringeri succesive din partea pecenegilor, bulgarilor și bizantinilor, triburile ungare s-au îndreptat spre Carpații Păduroși și, după lupte grele cu românii și slavii, au reușit să străbată pasul Vereczke, pătrunzînd în anul 896 în Cîmpia Panoniei și încropindu-și un fel de ring la vest de Dunăre. În acel moment, aflați pe o treaptă inferioară a evoluției sociale, organizați în triburi, ei mai păstrau puternice trăsături ale orînduirii gentilice, iar ocupația lor principală îi definea drept crescători de vite, seminomazi, practicînd și o agricultură primitivă. Sub înrîurirea realităților înconjurătoare cu care au venit în contact ungurii au evoluat spre sedentarizare și închegare statală, dar, multă vreme, atacurile de pradă au fost principala lor îndeletnicire, atracția exercitînd-o asupra lor Italia și în general Occidentul european. Ambițiile pe care le aveau au depășit cu mult posibilitățile lor reale, ei fiind puțini numeroși și net inferiori în raport cu popoarele pe care le-au atacat".** Trufia acestora, cruzimea și rapacitatea de care au dat dovadă în timpul expedițiilor de jaf, au fost interpretate ulterior de către unii descendenți de-ai lor de prin Canada sau S.U.A. drept nobilitate și eroism, cînd în realitate era vorba despre o erupție întîrziată a orînduirii gentilice, cu tot cortegiul ei de pradă și crimă, care însemna o frînă serioasă în evoluția firească a popoarelor cu care au intrat în contact. Un bogat documentar este consacrat și **Statului româno-bulgar al Asăneștilor** — realitate de primă mărime a evului mediu din această zonă a Europei, cu implicații majore în istoria fiecărui popor în parte. Era vorba despre o etapă nouă în blocul gigantic al etniei române de la nord și sud de Dunăre, români sau aromîni, despre o fază superioară în marșul său spre autodeterminare și consolidare statală. Concluzia acestui prim volum, prevăzut cu hărți de toată lauda, este aceea impusă de înseși realitățile istorice : **doctrina militară actuală a noastră, conform căreia apărarea patriei este cauză și operă a întregului popor, are rădăcini de două ori milenare și se întemeiază pe tradiții de-a dreptul impresionante.** Acea permanentă stare de veghe, care a albit timplele unor Decebal și Glad, Ioniță Assan și Basarab Întemeietorul, Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun, a fost o permanență eroică ce și-a întipărit sigiliul pe întreaga noastră istorie militară. Practic, toate încleștările armate ale românilor au fost războaie de apărare, ceea ce, într-un fel, simplifică mult însuși procesul de predare și însuire a acestei istorii pe care aș numi-o centripetă. Felul specific de a lupta pe care și l-a făurit poporul nostru, elaborarea unor tactici și strategii proprii, adaptate condițiilor zonale — toate configurează o frescă inconfundabilă a istoriei naționale, pe frontonul căreia stă scris un cuvînt clocotitor ca lava : **Independența.**

Corneliu Vadim Tudor

DIN VREMURI DE RĂZBOI

Scrisori din Infern (I)

La 28 septembrie 1943, prin nota nr. 220, Centrul A de informații al armatei române comunica Marelui Stat Major de la București o veste menită să dea de gîndit celor ce își imaginau, sub presiunea incontinentă a propagandei oficiale din România acelui timp, că alianța dintre români și germani ar fi avut, într-adevăr, temelii trainice. La frontiera dintre Guvernămîntul General al Poloniei și Bucovina, în principalele puncte de trecere, germanii înființaseră o serie de birouri de documentare și informare — **Kundschaft und Nachrichtenstelle für Rumänien** —, destinate să culeagă date cît mai amănunțite asupra stării de spirit a populației, precum și cu privire la acțiunile suspecte ale autorităților civile și militare din țara noastră. „Fiecare soldat german, cînd se întoarce din România în Guvernămîntul General — menționa nota în speță — este interogat și asupra situației interne din România". Nu se propuneau soluții. Era vorba despre un simplu semnal de alarmă.

O asemenea veste, mai devreme sau mai tîrziu, sfîrșea prin a se încorpora într-o sinteză informativă. Nu înainte de a fi confruntată cu veștile sosite la București pe alte canale de investigație. Și un anume adevăr se cuvine afirmat de la bun început: în anii războiului, un ofițer român de specialitate, cînd trebuia să întocmească o sinteză informativă cu privire la stările de lucruri din spațiul european dominat de Germania nazistă, nu bîjbîia niciodată în necunoscut. Paradoxal, în toți acești ani, deși alianța cu Germania nazistă, în mod normal, ar fi trebuit să-i scutească pe români de grija de a-și asigura spatele, mișcările militare și sociale și situația la zi a conștiinței cetățenești din cel de-al treilea Reich au constituit pentru organele informative ale armatei române un permanent obiect de studiu. Și nu numai o dată un motiv și un teren de ripostă.

Prin sintezele Serviciului Special de Informații și ale secției a II-a a Marelui Stat Major, prin dările de seamă ale birourilor statistice militare — în titulatura cărora cuvîntul **statistic** a reprezentat totdeauna o expresie eufemistică —, prin rapoartele atașaților militari de la Berlin, Roma, Vichy, Zagreb și Bratislava, prin notele zilnice ale centrelor militare de informații A. B, C. E. și H, totalizînd peste 20 de subcentre, și, în sfîrșit, prin avertizările unor agenți infiltrați în întreaga Europă, armata română s-a aflat în permanentă cunoștință de cauză cu privire la dislocația morală, socială, politică și militară a Germaniei lui Adolf Hitler. Dar mai ales cu privire la acțiunile care puneau în joc situația și interesele României. Și iată că și acum, din nordul Moldovei, parvenea la București o veste mai importantă decît veștile de duzină: o rețea de **Kundschaft und Nachrichtenstelle** filtra toate datele vieții sociale din România. Ce anume îi putea determina pe germani să supravegheze cu un plus de atenție cursul vieții de zi cu zi a românilor?

Bineînțeles, întrebarea noastră este una dintre cele destinate să ornamenteze un text, altfel spus strict retorică. Nu existau, pentru ea, mai multe răspunsuri. La 21 octombrie 1943, o altă notă informativă parvenită la București, de data aceasta de la un agent infiltrat la Cluj, îi plasa pe români chiar în inima neliniștilor germane. Agentul român purtase recent o convorbire relativ confidențială cu reporterul de război german Hans Krauss. În urma capitulării necondiționate a Italiei, la Berlin, unde se găsea atunci reporterul revistei **Signal**, impresia a fost teribilă și se conta și pe ieșirea Ungariei din Axă. „Germania — afirma ziaristul nazist — era pregătită să ocupe Ungaria și să satisfacă pretențiile teritoriale ale României". Însă survenise un fapt care a temperat... generozitatea autorităților de la Berlin: „Eliberarea lui Mussolini a răsturnat aceste planuri și în Ungaria s-a creat un reviriment politic, sperîndu-se în ajutorul Italiei fasciste". Ajutor împotriva cui? Împotriva drepturilor incontestabile ale României asupra Transilvaniei de nord, răpită țării noastre prin miselescul Dictat de la Viena. Aceste drepturi, pe care în nici un caz nu le putea anula un petec sordid de hîrtie, deveniseră în jargonul diplomatic fascist, peste noapte, pretenții. Și în conștiința pătată a conducătorilor Germaniei naziste se insinuase o nouă temere: „Mai multe cercuri germane — mai spusese reporterul Hans Krauss, habar neavînd cui anume i se confesa în toamna aceea dramatică — sînt convinse că România va urma în curînd exemplul Italiei".

Astăzi, nu mai există nici o îndoială asupra adevărului că nedreptatea făcută României la 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena, reprezentase pentru naziști un mod specific de a șantaja două națiuni vecine, învrăjbindu-le și subordonîndu-le deopotrivă intereselor proprii, despre a căror imoralitate se știe totul. Și speranțele românilor de a-și recîștiga drepturile încălcate, evident, nu se puteau lega de politica Germaniei hitleriste. Faptele în măsură să ateste incompatibilitatea dintre nazism și justiție, dintre fascism și demnitatea națiunilor intrate în atenția fascismului, erau concludente. Din mulțimea lor, inventariată meticulos în rapoartele informative ale serviciilor de resort militare, alegem două anume. Nu sînt dintre cele ce au provocat vîlvă în epocă. Dimpotrivă, erau întîmplări aproape obișnuite în timpul dat. Însă tocmai prin asta ele dovedesc tenacitatea nazistă în a submina pînă și bruma de independență și demnitate a unei țări micșorată brutal și subordonată tot atît de brutal unor țeluri străine idealurilor ei naționale.

La 2 ianuarie 1943, pe noua linie de demarcație dintre Ungaria și România, la punctul de frontieră Feleac, vameșii români au supus unui control minuțios autocamionul militar german W.H. 1 047 915. Mașina venea de la Cluj, fiind condusă de caporalul șofer Siegfried Lippmann, însoțit de caporalul Otto Zimmermann de la Feldpost nr. 32 761. Sub prelata ei s-au găsit nu mai puțin decît 15 colete cu scrisori sustrase cenzurii legale, reviste și broșuri de propagandă iredentistă în limba maghiară. Cum este lesne de înțeles, explicațiile celor doi militari germani au fost vagi și contradictorii. A doua întîmplare, din același început al anului 1943, era mult mai semnificativă. Locotenentul german Franz Steidl, dintr-un serviciu de aprovizionare al Wehrmacht-ului din Sf. Gheorghe, făcea des naveta între Sf. Gheorghe, Brașov și Ploiești. Un agent român din teritoriul transilvan aflat temporar sub jurisdicție horthystă, a semnalat autorităților militare românești un fapt care merita atenție: la fiecare reîntoarcere de la Brașov sau Ploiești, locotenentul Franz Steidl se angaja în colocvii prelungite cu locotenent-colonelul ungur Jakab, șeful serviciului de informații al armatei horthyste din Sf. Gheorghe. Curînd, s-a dovedit că ofițerul german făcea spionaj în favoarea Ungariei.

Departe de a respecta și reprezenta aspirațiile maselor populare, regimul politic din România anilor 1940—1944 a antrenat țara într-o campanie militară nedorită și pierdută chiar înainte de a se trage focurile de armă care i-au marcat începutul. Totuși, deși le înfeudase țara, paradoxal, germanii nu au încetat să uneltească permanent împotriva stabilității acestui regim. Sînt îndeobște cunoscute presiunile și șantajul la care au supus naziștii autoritățile antonesciene, făcîndu-i pe Horia Sima și pe ceilalți legionari internați în Germania să se agite periodic, spre a provoca guvernanților de la București șiroane adînci de neliniște. În vara tîrzie a lui 1943, alianța dintre Ion Antonescu și Adolf Hitler împlinise aproape 1 000 de zile și nopți. S-ar fi cuvenit, în mentalitatea celor ce nu-i cunosteau dedesubturile, ca această alianță să stea pe bazele solide ale încrederii reciproce. În realitate, lucrurile au stat mereu altfel. O puternică suspiciune reciprocă învenina permanent raporturile dintre aliați, alimentată aproape exclusiv de acțiunile suspecte ale germanilor.

Între altele, la o descindere făcută de agenți ai Prefecturii bucurestene la domiciliul surorilor Tatiana și Dora Rogojeanu din str. Barbu Paris Momuleanu nr. 42, s-a făsit un abundent material de propagandă legionară multiplicat în Germania. Tipăriturile erau aduse de la centrele legionare din Reich de soldații germani Helmuth Gülsdorf, din Fliegerr Kommandantur Pipera, și Karl Gregler, dintr-o unitate nazistă de intendență din Capitală. În același timp, cei doi militari germani furnizaseră surorilor Tatiana și Dora Rogojeanu adrese din Reich spre care puteau fi expediate scrisorile mișcării legionare clandestine din România. Mijlocitoarea acestui schimb ocult de corespondență urma să fie poșta militară de campanie germană. Și serviciile specializate românești, destinate să supravegheze și să prevină asemenea încălcări ale legilor și intereselor țării, își puteau adresa o întrebare firească: Helmuth Gülsdorf și Karl Gregler erau chiar simpli soldați?

Bineînțeles, răspunsul la întrebare nu putea fi aflat decît în adîncimea teritoriului Germaniei naziste. Prin sonde plasate chiar în intimitatea serviciilor secrete fasciste și în inima centrelor de diversiune din Reich.

Mihai Pelin

CONFABULE

* * *

Ne ninge cu aripi de îngeri
pe pleoape
ochii noștri sunt atît de cuminți
ah numai o clipă o singură clipă
de ar fi să privim în cer
și am simți cum plînge în noi
un om de zăpadă.

I. N.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Dați-mi acea bibliotecă din Alexandria și vă pot demonstra orice inclusiv că va fi victima unui incendiu.

II. Textele cantitative au soarta brontozaurilor. Ce lipsă de sincronizare în istoria tuturor speciilor de orice fel! Natura se oferă cantitativ, cultura primește calitativ. În momentele lui de oboseală, brontozaurul se visează șopîrlă.

III. Cuțitul răzgîndit. **Mai întîi a făcut rost de un cuțit albastru ca vena de la mîna stîngă. Pe masa lui de lucru acum fornăie, tropăie o colecție de cuțite înaintînd radiar, tăind aerul odăii, pereții și lumea.**

IV. Scurtă observație filozofică. **Nemaiputînd fi sinteza tuturor științelor, pentru că în epoca modernă experimentul — șansa particularului — a proliferat enorm, filozofia a căutat scăparea de cuvînt, în sensurile prime ale cuvîntului, în arheologia lui. Ea și-a restrîns metodologic perimetrul de investigație, mărturisind sau nemărturisind acest lucru, din nevoia imperioasă de a-și păstra ființa specifică, o ființă specifică, în fața înaintării formelor practice ale psihologiei, sociologiei, astronomiei, științe mari și utile capabile de propriile lor generalizări ultime. Pentru a păstra integritatea lumii gîndite, filozoful pitocește textele, redevine presocratic, socratic sau postsocratic căutînd corespondențe vechi și verificate din perspectiva cărora ar putea recupera, justificîndu-se astfel, unitatea lumii moderne. În condițiile grabei secolului XX analiza lucrurilor lasă prea puțin timp sintezei lor. Or, în sinteză se află forța morală care animă orice filozofie „sistematică" viabilă. Aflîndu-se în fața imposibilității rivnitei sinteze, filozofia europeană autentică a ultimei sute de ani consumă un „sentiment al culpabilității" sentiment care, în termenii ei, poate fi perfect rațională. Punerea în paranteză a problemelor ontologice care, în ultimă instanță, nu conțin o morală apropiată și practică și îndreptarea ei către om și cuvînt prin refacerea drumului istoric al acestora are un sens adînc. Filozofi români importanți iau calea mai puțin grăbită — a necesarei înțelepciuni.**

George Alboiu

P.S. Comentariul unei singure fraze. **„Săptămîna", 1 februarie 1985. „O revistă, după umila noastră părere, trebuie să aibă o idee directoare,** un stil al ei **(sublinierea noastră) dar, cînd în același timp îndrumătorii aleg trei căi diferite de a promova poezia, ceva e în neregulă". O asemenea frază venită din partea unui scriitor important (Eugen Barbu) merită mai multă atenție. O revistă trebuie să aibă o idee directoare, născută dintr-o viziune corectă asupra literaturii. În orice program estetic există un program ideologic implicit. Indiferent dacă se recunoaște sau nu se recunoaște acest lucru. Dacă altoirea acestor programe conduce către frumosul, binele și adevărul unei literaturi direcția își are justificarea ei. Dar nu orice revistă trebuie să aibă un singur stil. Al cui stil? al unuia dintre redactori, al unuia dintre critici ei? Ce ne facem cu diversitatea de stiluri, garanție a existenței mai multor personalități literare, expresie pe care o cîntăm în toate ocaziile dar pentru că a devenit comună, uităm de importanța ei fundamentală. Prozatorul și criticul E. Barbu a impus, e adevărat, revistei Săptămîna, în afară de o direcție specifică interesantă prin originalitatea ei, și un singur stil. Întrebarea e: al cui e stilul? Conceptul acesta fiind legat totdeauna de o personalitate literară (rămînînd în domeniul literaturii). Faptul că o altă revistă este mai deschisă este un lucru bun. De cîte ori am observat în reviste mai multe stiluri, m-am bucurat: înseamnă că există mai mulți scriitori originali. Cînd mai mulți poeți mai „vîrstnici" scotocesc prin manuscrise, ceea ce-i scapă unuia nu-i scapă altuia iar pericolul gustului absolutist, al dogmatismului, de fapt, este ținut la distanță. Șansele poeților de a se afirma sînt mai aproape de adevăr. Concluzia: ceva este în neregulă atunci cînd o revistă se încăpățînează să impună un singur stil colaboratorilor ei.**

Deși se vorbește atît de mult despre poezie în Săptămîna, această publicație nu a impus poeți. E drept că ea și-a făcut un merit printr-o campanie de susținere a unor autori importanți și prin sarea polemică presărată în peisajul literar contemporan. Pentru istoria literară ar prezenta interes un serial despre proza de azi semnat de Eugen Barbu, serial pe care îl bănuim ca fiind „în nuce" și pe care îl așteptăm cu un interes firesc.

Teodor Balș

Teodor Balș... Oricine știe că acesta a fost un nume, în sensul de stare civilă!

Cine a fost, de fapt, Teodor Balș? Un om! Deși mă îndoiesc. Cred că el a fost numai o felie de lună care a făcut punte între echinoxul de toamnă și cel al bunului-simț. La un capăt, modestia lui fără revers, la celălalt, corida spaniolă. Atunci cînd luna s-a simțit singură, l-a atras cu șoapteie ei, șoapte pe care numai taurii, în arenă i le-au spus. E o aluzie la trecerea lui prin cartierul Tei pe unde el a călcat cu tălpi de vată pe șisurile ascuțite ale străzilor. Teodor Balș a fost o seară în care narcisele gîndeau și trandafirii vorbeau despre dragoste. Teodor Balș a fost o îmbrățișare dintre o clipă stelară și gîndirea subțirică, la început, a unor copii de școală. A fost un director de studii care împletea în înălțimi gîndurile lor firave și le aducea pe pămînt, rădăcini puternice înfipte în solul gîndirii. Teodor Balș a fost un acrobat al ideii. A picat de la trapez la școala quadrat. N-a suferit decît cu coloana. Dar și-a minat mai departe elevii, cu un spirit de clasă înaintat asemănător numai cu spiritul ierbii care, atunci cînd răsare, înaintează. Repet, și-a rupt coloana vertebrală sub cea mai înaltă cupolă a acrobației, a gîndului suspendat și a murit pentru că nu a putut să urce o dată la trapezul gîndirii unde, elevii lui, martori ai arginților din sufletul lui sidefiu, l-așteptau. A căzut (lucra fără plasă!) atîrnat de un verb, în plasa pămîntului care-l odihnește și azi... Da, a fost singurul acrobat care a dansat cu coloana ruptă-n două pe verbul românesc pentru că spectacolul trebuia dat, fără plată, pentru elevii lui!

Teodor Balș — omul, purta în sine trecerea verbului de plumb fierbinte din care și-a făcut o mînge iluzorie pe care o arăta dimineții cînd își deschidea ferestrele spre stelele care visa și își pregătea nevestitele taifunuri din adîncuri. Ura suprafața calmă. Pentru asta el a apărut în vitrina librăriilor cu o copertă de nuferi vopsiți în alte limbi.

Lăuntrica lui cale de a se fi ivit în lume după douăzeci și trei august a fost plină de urzici dar cuminicată de luceferi căzători pe umerii lui cîndva drepți. L-aștepta, dîncolo de pădure, o Pisică cu zîmbetul stins dar cu prea mult suflet pentru că se hrănise cu stele căzătoare. În jurul lor s-a întins o pajiște a gîndirii dar numai pentru o noapte pentru că cei doi oameni, Teodor și Mițu, părăsind-o, au lăsat în locul lor narcise.

Iar dacă astăzi, la ceasul de taină dintre Miază Zi și Miază Noapte, ceas ascuns cu grijă numai în sufletul meu, îmi cade un grăunte visat de luceferi, am să-l mestec în palmele mele îndurerate de căderea unei stele sau de plînsul unui luceafăr. În zori, voi sufla în cele patru zări pentru ca Teodor Balș să-mi limpezească lacrima din călimară, ceașcă goală pe care o voi arunca spre vise din nou, s-o umplu cu stele și luceferi.

Ion Petrache

REMEMORĂRI

Un cal străbate marele oraș

1

În dimineața geroasă, în aerul curat și limpede, pe bulevardul rar străbătut de mașini, am auzit clar sunetul cristalin și demult uitat al clopoțeilor din copilărie. M-am oprit curios și odată cu mine numeroșii trecători și am văzut cu uimire înaintînd pe mijlocul șoselei un cal frumos și tînăr cabrat într-un trap elegant. Copitele lui sunau ritmic în liniștea dimineții de iarnă, hamurile sträluceau bine unse, corpul înstelat aburea ușor înaintînd trufaș și liber, stăpîn absolut al celor trei benzi de circulație. În căruța căptușită pe jumătate cu fîn uscat, stînd în spatele căruțașului care ținea hățurile în palmele protejate de mănuși galbene, cîntau și chiuiau o duzină de copii adunați din marginea orașului. I-am privit îndepărtîndu-se, stînd locului multă vreme, simțind cum mă cuprinde un dor dureros și de nestăpînit după pe veci pierduta mea copilărie.

2

La zece ani de la terminarea școlii am luat cuvîntul într-o consfătuire a cadrelor didactice din raion. În prezidiul acelei consfătuiri se afla și fostul meu profesor de istorie, un eminent pedagog de-o conștiinciozitate perfectă. După ce mi-am terminat mica intervenție, fiind încă la pupitrul vorbitorilor, profesorul meu de istorie s-a ridicat de la locul său și m-a admonestat părintește ca și cum s-ar fi adresat fostului elev Micu I. Mircea:

— Ei, Micule, să faci bine să înapoiezi pe Arghezi și pe Ion Barbu bibliotecii școlii fiindcă altfel îți fac poprire pe salar.

Nu mi-a făcut poprire pe salar dar nici eu nu am înapoiat cele două cărți pe care de fapt nu le împrumutasem ci le „subtilizasem" dintr-un morman de volume cu autori „interzișî". După alți zece ani m-am dus să-l văd pentru ultima oară pe fostul meu profesor de istorie aflat pe patul de suferință în spital. M-a primit senin și binevoitor și la plecare m-a întrebat cu glas secat de puteri:

— Micule, ai dus înapoi volumele lui Arghezi și Ion Barbu?...

3

Am văzut mai demult bivolii la abator mînați spre sala de sacrificare.

Aceste animale puternice, misterioase, încăpățînate și dure presimt moartea cu desnădejde și spaimă. Un simț ancestral le avertizează asupra teribilului pericol și atunci, cu disperare, încearcă să se opună iminentului sfîrșit înaintînd „în genunchi" pe culoarul îngust la capătul căruia așteaptă satrapul.

4

În primii mei ani de învățămînt am cunoscut într-un sat din Podgoria Aradului un bătrîn învățător stăpînit de patima scrisului. Nu i-am citit niciodată nici un rînd. Avea gata scrise peste 100 de **volume** de proză care se odîhneau frumos legate în raftul de sus al bibliotecii sale. Stăteam multe seri de vorbă cu bătrînul învățător, un eminent cărturar, călător și aventurier încercat care fusese în cele două Americi, în Indochina, în Africa de Sud, întorcîndu-se după război în țară, exercitîndu-și profesia în satul acela pierdut între vii, scriindu-și cu îndirjire, memoriile aventuroasei sale vieți, probabil. La un an după ce am aflat de dispariția sa m-am dus la el acasă în speranța că voi izbuti să citesc, însfîrșit, misterioasele proze. În casa veche locuia acum un nepot care m-a ascultat cu atenție și cînd i-am pomenit de volumele legate în piele maronie, indicînd și raftul bibliotecii în care stăteau orînduite, mi-a spus:

— Se poate să aveți dreptate. Vreau să vă spun însă că atunci cînd m-am mutat eu aici, la puțină vreme după moartea unchiului, pe raftul acela n-am mai găsit nimic... Era gol...

Mircea Micu

PROBABIL/POSIBIL

Piramida SF

Teoretizările privind literatura SF ocolesc clasificările bazate pe criterii valorice, mulțumîndu-se să enumere varietăți și motive. Este o atitudine al cărei spirit derivă din „postulatul democrației", conform căruia orice formă de exprimare literară este legitimă și, în principiu, poate atinge excelența, nefiind deci cazul să se discute despre superioritatea unui gen sau altuia (contrazicătorii acestui postulat — puțini în ultimele decenii — sînt de regulă adepți ai lui Croce). O a doua explicație a absenței unor asemenea clasificări pare a deriva din însăși setea de legitimitate literară, pe care o exprimă necontenit avizații sau doar entuziaștii susținători ai genului: cînd ai de argumentat integrarea fără amendamente a SF-ului în teritoriul literaturii „normale", nu te mai apuci să operezi stratificări, preferînd, din motive foarte clare, o susținere globală.

Întocmind „piramida" ce urmează, am avut în vedere, pe lîngă argumentul de principiu enunțat mai sus, o serie de alte considerente (estetice și de sociologie a literaturii).

Am constatat, încercînd o analiză de tip statistic, extinsă și asupra unor texte semnate de amatori, că varietățile de literatură SF sînt ilustrate într-un mod foarte inegal, această situație justificînd imaginea unei piramide formată din mai multe nivele principale (între care pot fi intercalate, desigur, unele trepte intermediare): pe măsură ce ne apropiem de vîrf, textele se împuținează. Parodiile — inclusiv cele involuntare, al căror număr este mai mare decît s-ar crede — sînt cele mai multe, fapt explicabil, dacă ne gîndim la împrejurarea că ele folosesc locuri comune foarte uzate (într-o situație analogă se află umorul SF). În schimb, textele ținînd de SF-ul înalt speculativ, capabile să provoace un autentic vertij intelectual, sînt mult mai puțin numeroase.

Am observat, de asemenea, că pe măsură ce ne apropiem de vîrful piramidei calificarea literară dovedită a autorilor și implicit valoarea estetică a textelor cresc. Textele parodice și chiar cele de tip senzațional pot fi realizate destul de ușor, fiind suficiente o cunoaștere relativ sumară a recuzitei de gen, precum și o abilitate artizanală elementară.

„Piramida" este o diagramă operantă și în ceea ce privește gustul și competența SF. Pentru a recepta parodii (propun să denumim prin acest cuvînt toate textele în care folosirea unor prefabricate, cu sau fără intenția de obținere a unor efecte comice, nu depășește un nivel rudimentar) și aventuri SF este suficientă o lectură naivă. Pentru „a priza" texte aparținînd nivelelor superioare este însă necesară o lectură avizată. Cum actualmente mai multe edituri se află în curs de a realiza antologii SF, este important de precizat că lectura naivă, cu preferința ei inocentă, dar păguboasă pentru „etajele inferioare ale piramidei", cu modul ei dezinvolt (expresie a unei concepții cantitative, anti-artistice) de a trece peste aspectele ținînd de realizarea artizanală, nu poate duce decît la obținerea unor acumulări de texte semnificative doar din punct de vedere comercial.

Ar mai fi de precizat modul practic în care „piramida" poate fi utilizată atunci cînd avem în față un text concret. Ce ne facem, voi fi întrebat, dacă este vorba despre o scriere excelentă ținînd de „space opera"? O mai așezăm la etajul inferior? Răspuns: o „promovăm" la un etaj superior, fiindcă mai importantă decît recuzita folosită este expresia de ansamblu (exemplul cel mai la îndemînă este „Solaris" de Stanislaw Lem). Tot astfel, dacă un text porneste de la cele mai înalte ambiții și nu reușeste să le exprime, va fi „repartizat" în categoria modestă, dar veselă a parodiilor.

Un ultim amănunt: „piramida" încearcă o sinteză teoretică, fiind un posibil instrument critic. Ea nu exprimă nici o ambiție normativă, fiecare fel de a scrie sau de a citi SF avînd justificările lui.

Piramida SF:

I SF speculativ — valori filozofico-poetice;

II „fantezia eroică" — feerie, efecte plastice, scriitură artistă;

III ficțiune politică, ucronie (alternativă a istoriei reale), distopie (anti-utopie, ținînd destrămarea unor iluzii ținînd de utopia socială sau tehnică) — valori eseistice;

IV SF senzațional, „space opera", aventuri în medii insolite, recuzită de roman polițist — satisfacții pentru lectura naivă, interes comercial;

V parodie, umor.

Voicu Bugariu

«ÎNTRE ILUZIE ȘI POSIBIL»

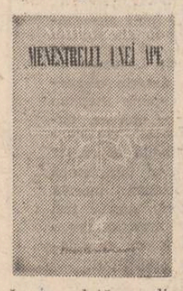

Un sentiment de miopie în fața cuvîntului, sentiment lucid și autoironic într-o poezie de atmosferă cu iz de naftalină îți dăruie lectura versurilor Mariei Zetea în cel de-al doilea volum **Menestrelul unei ape** (Cartea Românească, 1984). Sentimentală pînă la romanțiozitate, de unde și vaga senzație de sinceritate, autoarea preferă simplitatea cînteculuică pe o întîmplare proprie în care se implică, nu o dată, cu discrete sfaturi morale. „Purtînd pe brațe / spada unui spin / atît de departe rostirea de trup / vrajba cuvintelor, atît de aproape / clipa își uită pantoful / pe gura unui mut / înfipt în eternitate" (pag. 24) sau enunțuri între metaforă și proverb: „viața nu-i o haină de împrumut" (pag. 19) amestecate cu stări desenate într-o linie nesigură: „merg pe umeri cu greieri" (pg. 29) sau „Libertatea / surîzind / desenează pe asfalt / un căluț alb" (pg. 32) ori reușite de tipul „am cunoscut tăcerea / femeia generoasă cu un singur obraz" (pg. 18). Poeta se simte mereu urmărită de o ciudată teamă lăuntrică, uneori autentică, alteori lasă impresia unei stări de împrumut, de căutat colaj: „ochiul meu alungă rănit / gura brumată de vis / între iluzie și posibil / aștept" alteori de trucaj cinematografic: „pragul de sus / ochiul de bufniță al eternității / pragul de jos / barbaria sinucigașului".

Cînd poeta Maria Zetea este sinceră cu sine și-și cenzurează rostirea cultivînd o expresie simplă a emoției, ideea transpare și luminează versul dezvăluindu-ne reala măsură a talentului său: „tîrnăcopul / sapă în noapte / ca-ntr-o livadă / paznicii ei n-au cum / să mă vadă" sau „cunosc mîinia / fiecărui copac / înainte de moarte" (pg. 78). Jocul de-a poezia pare firesc cînd autoironia devine instrument liric, chiar locurile comune se reîncarcă de un nou suflu: „Iar mă încurc în sforile întîmplării / ce este și cu întîmplarea / se inventează lacrimi artificiale / clar de lună artificial / și se ignoră o anume cheie / a unui anume concept se mai duc războaie între sentimente / războaie așa, de la om la om / războaie crîncene între principii de drept comun / se mai fură somnul nevinovatului / cînd o simplă cheie / ar putea descuia din capul locului / mărul discordiei". Cu această carte de poezie Maria Zetea se află, după cum singură o spune, „între iluzie și posibil" printre „leoaicele verzi ale ploii" în căutarea propriului său limbaj.

Ion Iuga

CENACLUL „NUMELE POETULUI".
Vineri, 15 februarie, a.c. orele 19,00, la sediul revistei „Luceafărul", Piața Scînteii, nr. 1, București, va avea loc cea de a XXXVIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de poetul Cezar Ivănescu.
Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Balcanice

NEGEAT PUSTINA

Curcubeul

Cîmpie mereu înconjurată cu flori
Dragostea aceea, trandafirul, marmura
aceea.
Soarele intră în nori, păsările-n cuiburi,
Apele tulburi fug către iezer.

Sus pe munte, fără hățuri și cal —
Șapte privighetori care cîntă de dor
Oglinda aceasta magică, draga mea,
Cîmpia aceasta cu flori, iarba aceasta
cu polipi.

Cer în pojar, pămîntul rămîne speranță,
Arc frînt, cea mai frumoasă crăiasă,
Nimeni nu-i stringe mijlocul, nici ținta
aceea din ochi
Doar floarea zilei în lingvistică.

În românește de
Dumitru M. Ion

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

Idei fumigene (I)

Examenul operațiunilor diversioniste în domeniul culturii, produse din 1983 și pînă azi, indică interesante fluctuații aparente, atingătoare bineînțeles de înfățișarea tactică și nicidecum de strategie. Ceea ce ar putea să apară, la o privire selectivă, drept o modificare de program nu e, în realitate, decît o adaptare de tehnici considerate a fi, pentru moment, active și potrivite cu evenimentele care, se înțelege, nu rămîn cum au fost. Pe scurt, grupul „Europei libere" s-a mișcat, în numai un an și jumătate, pe direcții care nu se aseamănă tactic deși sînt reductibile la un proiect, acela al destabilizării culturale galopante. Această mașinărie, cu instinct de conservare și atentă în a întări protecția programului secret, a reacționat și de data aceasta prompt.

Inițiia piedică pe care diversiunea avea a o birui era aceea a dezvăluirii unui program ale cărui înfățișări așa-zis culturale se dovediseră, nici mai mult nici mai puțin, decît terorism cultural. A explica, așa cum s-a făcut, că deznaționalizarea prin teza exilului, alăturată ideii de cosmopolitism, este nu cultură ci politică antiromânească nu făcea diversiunii zile grele. A scoate din documente la îndemînă, probe ale inconsecvenței izbitoare în chestiunea tradiției și a priorităților (ieri — bune, astăzi — rele) e nu doar a demonstra că urmele nu se șterg ci și a face proba unei estetici ancilare, subordonate politicii. În sfîrșit, revelația ideii diversioniste a **diversității de stiluri fără ideologie** ori cu ideologie disolutivă și anti-românească (încifrată în așa-zisul „realism contidian", humor, mizerabilism și absurd) a pus tacticii grupului verificat probleme dintre cele mai delicate. S-a explicat aici, cu citate consistente, și tehnica atacului la valori, constînd în vestejirea operei eminesciene, a aceleia a lui G. Călinescu, Arghezi și Sadoveanu. Imaginea, în fine, dezvăluită a culturii așa cum o înțeleg diversioniștii nu putea să stîrnească, oricărui spirit de bună credință, decît un frison de oripilare. Însă astfel de probe nu pot fi decît momente într-o campanie de clarificare necontenită întrucît diversiunea, care se mișcă organizat și are la dispoziție instituții, vădește o sălbatică putere de regenerare. Cum s-a desfășurat, așadar, reformularea tactică a diversiunii, trebuitoare în condițiile operațiunilor dezvăluite?

Ea a cuprins, mai întîi, o creștere considerabilă a prudenței, corespunzătoare și cu pătrunderea într-o și mai adîncă clandestinitate. Între septembrie 1983 și octombrie 1984 culturalii „Europei libere" abandonară un șir de campanii convenționale și de concepte tactice sforțîndu-se a crea, în locul acestora, de-acum revelate, altele mai puțin bătătoare la ochi. În locul criticii virulente îndreptate împotriva unor așa-zîși „neo-dogmatici" români apăru o „critică de susținere", de înfățișare aparent obiectivistă, conținînd elogii asupra scriitorilor care dau opere potrivite esteticește operațiunilor disolutive. De la **metoda rupturii**, care presupunea o împărțire izbitoare de grupări literare românești, diversiunea trecu la **ideea echilibrului fără ideologie.** Însă asupra celor care o combat, prin operă și prin ideologie, se abătu politica tăcerii întrucît aceștia nu ar reprezenta „valorile". Un an întreg, grupul „Europei libere" se ocupă de valori și inventă chiar noțiunea de „complicitate a valorilor", a căror existență terestră ar trebui să fie asemănătoare cu aceea a unui sindicat. Acest aparent pacifism desemna, în realitate tactica realizării unei unități expurgate de diferențele izbitoare de ideologie, adică, pe scurt, dezideologizarea prin unitate întreprinsă însă cu programul ideologic al diversiunii. Foarte nimerită păru, de aceea (spre a duce unitatea diversionistă la bun sfîrșit) teza „celor două politici", schițată mai demult de Monica Lovinescu (în „L'Alternative", nr. 20, ian. 1983), însemnînd diferența între politica de ziar și politica de creație. Cînd această **ipocrizie programatică** (și... scuzabilă în perspectiva unui „ideal" diversionist mai înalt) era primejduită, venea la rînd „ideea opoziției și a rezistenței", care consistă în refuzul dublului limbaj", adică „anonimatul" temporar, politica așteptării. În iulie 1984, cînd efectele modificării de poziție s-ar zice că începuseră să se vadă, apăru în grupul „Europei libere" (în chip festiv, sub forma unei „mese rotunde") teza inedită a „exilului intern", caracterizat, pe scurt, prin exact aceste procedee, adică „duplicitate", și „tăcere" în vederea cine știe cărui semnal prevăzut pentru viitor. Cu această inițiativă teoretică, spori în chip vertiginos și violența pe care grupul se simți obligat să o modifice față de direcția lucidă a culturii românești. Apăru, drept filosofie diversionistă oficială, ideea „europeismului" centralist și occidentalist; crescu ideea de reprezentativitate a diversiunii care ea și numai ea ar fi **administrator de valori.** Împrejurarea că acum și nu mai înainte se produseră atacuri concentrate asupra unor scriitori români din Occident care combat diversiunea nu este întîmplătoare.

Tehnica prudenței momentane (indicînd o elaborație nouă) fuse abandonată la începutul toamnei lui 1984: crescu, în urmarea acestui fapt, functiunea pe care o îndeplinește în mașinăria culturală „revista revistelor". Aceste comentarii, odinioară ironice ori pur encomiastice, devenîră programe culturale de uz continuu provenite de la diversioniști (o analiză merită să fie făcută în amănunt). Apăru, ca un principiu terorist pur, predicția catastrofică, însoțită bineînțeles de comunicarea unor campanii pedepsitoare întreprinse asupra acelora care vor încurca socotelile. Grupul voiește a da sentimentul că ar cunoaște elemente pe care alții nu le cunosc și că acel pod foarte îndepărtat pe care se sforțase să-l întărească e fapt implinit. Un concurs de proză scurtă, organizat de „Europa liberă" (!) nu e altceva. O singură teză diversionistă nu se modifică în acest interval, cum se vede, foarte zbuciumat și aceasta este „teza generației tinere". Persistența miinilor ocult introduse în acest teritoriu spune, la o comparație simplă de date, cît se poate de mult. În spatele ideilor fumigene, emise atît cît diversiunea să se regrupeze, pare să se fi constituit o campanie nouă, nu mai puțin primejduitoare pentru cultura românească. Analiza ei este obligatorie și se va face.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

MISTERELE TRACO-HELENICE ȘI MISTERELE LUI ZALMOXIS (I)

CONSTANTIN DANIEL

Tracii au locuit nu numai la hotarele de nord ale Greciei antice, ci așezări ale triburilor trace se aflau risipite adînc în inima Eladei amestecîndu-se în multe locuri cu sate și ținuturi populate de greci. Conform tradiției, Troia însăși, marea cetate cîntată de Homer, a fost întemeiată de traci, mai exact de regele dardan Tros, iar similitudinea fonetică între lexema Troia și numele tracilor nu poate fi întîmplătoare, fiindcă tracii erau locuitorii ținutului Troas ce se afla în jurul Troii (cfr. Constantin Daniel, **Troia, troienii și tracii după Homer,** în „Istorii neelucidate — Almanah literar Luceafărul —", 1984, p. 57). Pînă departe în insulele din Marea Egee se aflau triburi trace care au dominat de altfel toată partea de miază-noapte a acestei mări ce primise chiar numele de Marea Tracică (Iliada, XXIII, 230).

LUMEA GREACĂ ȘI TRACII

Insula Lemnos era locuită în întregime pe vremea lui Homer de poporul trac al sintienilor (Iliada, I, 594) ca și insulele Thasos, Samothrace și Naxos. După căderea Troii a existat se pare o supremație a tracilor în întreaga Marea Egee (Diodor din Sicilia, VII, 11). Tot alături de grecii ionieni, dar și amestecați în așezările lor cu cele ale grecilor, trăiau tracii în Asia mică, și așa erau mysienii (Iliada, II, 858—861), frigienii (Iliada, III, 184—190) care au întemeiat acolo un puternic regat în sec. al VIII, i.e.n., și tot astfel au fost și scaii (Iliada, III, 145 etc.). Mai tîrziu, în mileniul I i.e.n., tracii s-au extins mai mult încă în Asia mică, împreună cu cimerienii care actualmente sînt socotiți și ei drept traci *). Tot în mileniul I i.e.n., triburile trace ale bithinilor se stabilesc în Bithynia din Asia mică (sec. VII i.e.n.), apoi vin treerii traci și tralii (Strabon, XIII, 649). În **Asia mică** tracii sînt amestecați cu alte seminții și în primul rînd cu greci. Dar această conviețuire de secole a tracilor alături și în mijlocul grecilor ionieni sau dorieni a dus la o puternică înrîurire tracă asupra grecilor și a spiritualității grecești, pe care vrem să o discutăm în elementele ei esențiale în articolul de față.

DIVINITĂȚILE TRACE LA GRECII VECHI

Indeosebi religia grecilor a fost mult înrîurită de credințele și riturile, precum și de miturile tracilor. Trebuie să arătăm că în genere s-a făcut abstracție de aceste influențe ale tracilor asupra spiritualității grecești, și mai cu seamă autorii germani din sec. al XIX-lea (Roessler și compania...) au vrut să le ignore, tracii fiind strămoși ai valahilor detestați de școala vieneză din motive bine cunoscute.

În primul rînd este necesar să accentuăm că un număr important de divinități trace au intrat în panteonul grec, și acești zei preluați de la traci sînt dintre cei mai însemnați. Astfel este zeul Dionysos, zeu al vinului, dar și al extazului orgiastic, și numele său îl aflăm menționat în tabletele de la Pylos scrise în scriere lineară B, deci datînd din sec. al XV-lea i.e.n. (cfr. M. Marinescu — Himu și Adelina Piatkovski, **Istoria literaturii eline,** Buc., 1972, p. 79—80). Adorat sub o mulțime de nume, atît de traci cît și de greci, i se consacră la traci temple și dumbrăvi sacre, dar pentru toată antichitatea clasică el este un zeu originar din Tracia. Tot de la traci a fost preluat de către greci zeul Apolo căruia i se dădeau un mare număr de apelații, dar care locuia în nord la hiperboreeni și primea și el de la traci ca și de la greci o mulțime de nume. Sora lui Apolo, zeița Arthemis, era numită de traci Bendis, și ea a fost adorată de greci vechi sub amîndouă aceste denumiri. Cultul zeiței Bendis, introdus la Atena după marea ciumă din 430/429 i.e.n., este menționat în marea operă a lui Platon **Statul** care începe prin descrierea sărbătoarei acesteia. Tot din Tracia este venit și zeul războiului Ares — Marte la romani — și el este menționat și de Homer (Iliada, XIII, 301) și de Herodot, care arată raporturile lui cu Tracia. Și alte zeități ale panteonului grec sînt de origine tracă, precum Asclepios, zeul medicinei, fiul al lui Apolo care vindeca prin preoții săi asclepiazi (Hipocrate a fost și el un astfel de asclepiad), apoi zeița Latona, zeița Semele și însuși Hermes, zeu adorat de către regii traci, pe numele căruia jurau (cfr. Herodot, V, 7), pare a fi fost zeu descins din panteonul trac la greci. De asemenea tracii adorau pe zeița Hera, al cărei nume se afla în denumirea unei luni la bithyni, iar la mysieni, la scaieni, la kebrieni, triburi trace, exista cultul lui Hera, și la aceste două din urmă seminții marele preot al zeiței Hera era în același timp și căpetenia, deci rege al lor. Cu privire la aceste divinități trace preluate de greci, Joseph Wiesner în cartea sa destul de recentă **(Die Thraker,** Stuttgart, 1963) dă ample detalii care pot convinge pe orice cititor de influența exercitată de traci asupra spiritualității grecești, mai cu seamă în mileniul II i.e.n. Pe de altă parte, trebuie considerat că aceste zeități trace au fost incluse între divinitățile grecilor împreună cu toate miturile legate de viața și isprăvile lor, astfel că o parte considerabilă din mitologia helenică, și în orice caz cea legată de acești zei traci, este și ea tracă (cfr. Gh. Mușu, **Din mitologia tracilor,** Buc., 1982, **passim.** Dar diferențierea elementelor trace de cele eline din multe mituri este un travaliu care rămîne de efectuat. Sigur este că mitologia tracă se află în mare parte inclusă și amalgamată cu mituri grecești, și putem constata că miturile grecești în care apar zeii preluați de la traci, cuprind locuri din Tracia, popoare din acest ținut, sau se descriu pe larg legăturile cu lumea tracă ori obiceiuri ale tracilor. Astfel la acești zei, pe care tradiția îi admite ca proveniți din lumea tracă, nu avem de-aface cu echivalențe grecești ale denumirilor unor zei străini, în speță traci (deci nu este vorba de așa-zisa **interpretatio graeca),** ci acești zei aparțin prin numeroase legături universului tracilor, de unde au fost preluați de grecii ce locuiau alături și în mijlocul acestor seminții trace. Tocmai din pricina acestor relații organice și foarte vechi, datînd din mileniul II i.e.n., se poate vorbi de o adevărată **simbioză traco-greacă** în domeniul culturii spirituale.

MISTERELE LA GRECII ANTICI

Precum se știe zeitățile din panteonul homeric, acelea zugrăvite în Iliada și în Odiseia sau la Hesiod, nu mai constituiau din secolul al VII-lea i.e.n. divinitățile preferate ale grecilor și ele reprezentau mai degrabă zeități ale religiei oficiale a statului-cetate și doar lor li se închinau rituri și ceremonii oficiale. Zeii Olimpului erau însă adorați în chip obligator de toți locuitorii unui stat-cetate grec, care impunea cultul acestor zei cetățenilor săi. În cinstea zeilor olimpici sau a unuia dintre ei, adorat în mod electiv, se înălțau temple, se făceau sacrificii, procesiuni și sărbători fastuoase. Unele dintre aceste temple, în care era adorat un zeu olimpic, aveau oracole, sau în jurul acestui templu se organizau fastuoase jocuri atletice.

Adevărata religie a grecilor era însă religia populară, constituită din credințe vechi foarte tenace, înrădăcinate adînc în sufletele oamenilor, care nădăjduiau și în divinitățile acestor religii populare și sperau izbăvirea de rele și viața veșnică de la ele. În general însă religiile populare erau organizate într-un sistem de ceremonii și ritualuri secrete rezervate numai inițiaților, pe care noi le numim actualmente **mistere,** dar pe care grecii vechi le numeau **mysteria, orgia,** și **teletai.**

Trebuie adăugat că și religia oficială a polisurilor era și ea un sistem închis și nu puteau să adere la ea decît cetățenii unui oraș, de obicei cu excluderea sclavilor și a străinilor. Astfel că misterele — cel puțin din acest punct de vedere al recrutării membrilor — nu erau mai exclusiviste decît religiile oficiale. Totuși, la mistere nu puteau lua parte decît cei inițiați, iar inițierea se efectua în mai multe etape. În contrast total cu ceea ce putea să ofere religia oficială a unei cetăți helenice, divinitățile adorate în mistere răspundeau unei nevoi intime a individului de siguranță, de pace, de liniște și mai cu seamă îi făgăduiau „viața de apoi", fericită, mulțumită și plină de bucurie. Acestea nu le puteau promite nici cultele oficiale și nici zeii olimpici ai polisului, care rezervau oamenilor după moarte doar Hadesul, sălaș trist, cumplit de înfricoșător, foarte asemănător cu iadul creștin de mai tîrziu. Misterele atrăgeau nu numai pe oamenii culți, ci și pe cei mai puțin cultivați și mai umili, care cu toții puteau fi inițiați în ele. Așa se face că credințele și ideile vehiculate de mistere se regăsesc reflectate în gîndirea lui Pythagora, a lui Empedocle, și mai ales a lui Platon, a lui Plotin, Iamblichus și Porphyrios. De aceea misterele au o însemnătate considerabilă pentru înțelegerea reală a spiritualității helene, ele fiind în esență religia în care credeau grecii din epoca istorică, din sec. VII i.e.n. pînă la apariția creștinismului.

MISTERELE HELENICE ERAU DE ORIGINE TRACĂ

Ceea ce este necesar să accentuăm este că misterele helenice erau **toate** de origine tracă, adică create în Tracia de către personalități al căror nume se cunoaște și care erau cu toții traci (cfr. Mircea Eliade, **Istoria credințelor și ideilor religioase,** vol. I, (trad. rom.), Buc., 1981, p. 465). Desigur, dacă fondatorul unor mistere este trac, și ele sînt trace, adică integrează mituri și rituri trace în ele, și cuprind o spiritualitate tracă. Aceste mistere trace erau foarte vechi toate, deși s-au dezvoltat pe pămîntul Eladei, mai cu seamă din sec. al VIII-lea i.e.n. De mult s-a remarcat de altfel că misterele helenice (nu studiem misterele helenistice în acest articol, întrucît acestea sînt originare mai cu seamă din Orient) conțin tendințe și direcții spirituale care nu sînt deloc grecești. Cu privire la principalele mistere ale lumii grecești, S.A. Tokarev scrie : „În cultul eleusin găsim o idee cu totul neobișnuită pentru religia greacă : credința în fericirea după moarte. Probabil că religia oficială greacă orientată spre viața pămîntească și care nu promitea adepților săi nimic în viața de apoi, în afară de o tristă lincezire în întunecosul lăcaș al lui Hades, încetase de a mai satisface o anumită parte a poporului. Misterele eleusine constituie forma embrionară a religiei mîntuirii, premergătoare religiilor soteriologice de tipul creștinismului" [S. A. Tokarev, **Religia în istoria popoarelor lumii,** (traducere din limba rusă), Editura Politică, Buc., 1976, p. 408].

Dat fiind însemnătatea considerabilă pe care le-au avut religiile în culturile antice, putem aprecia ușor ce rol de seamă au avut misterele trace asupra spiritualității grecilor vechi și prin ea a formării întregei culturi europene.

Misterele orfice erau inițial o doctrină esoterică legată de cultul unui zeu trac, Orpheu, a cărui viață și învățătură s-ar fi desfășurat înainte de războiul Troii (1 184 i.e.n. după data sa tradițională) (cfr. Hans Lamer, **Wörterbuch der Antike,** Leipzig, 1933, p. 462). Dar misterele sale s-ar fi extins în Grecia continentală și în Ionia cu mult mai tîrziu, în mileniul I i.e.n. Orpheu, inițial rege trac al kikonilor, ar fi fost — afirmă miturile legate de el — fiul lui Apollo, zeu, preluat și el de la traci. Cîntînd divin din liră, el îmblînzea fiarele sălbatice, apoi luînd parte la expediția argonauților a contribuit în mod hotărîtor la reușita ei. Ar fi fost ucis de femeile trace, din pricina urii sale față de Dionysos sau din cauza disprețului său pentru femei. Dar dincolo de legendele legate de viața lui Orpheu, orfismul ca religie de mistere impunea o transfigurare totală a vieții inițiatului, care trebuia să nu mai mănînce carne, să nu folosească obiecte de lînă sau de piele, să fie pur, să ducă o viață morală lipsită de patimi. Ca toate misterele trace, orfismul învăța doctrina nemuririi sufletului, și el a subsistat tîrziu în imperiul roman, pînă în sec. VII e.n. Pe de altă parte, orfismul a influențat mult gîndirea lui Socrate și a lui Platon.

Misterele de la Samothrace (insulă în nordul Mării Egee, locuită mult timp de traci, al căror nume se regăsește în apelația acestei insule) au fost instaurate de tracul Dardanus (Diodor din Sicilia, V, 48), iar divinitățile adorate acolo erau zeii **kabiri** (denumire care are sensul de „mari, puternici, bogați", și menită să evite pronunțarea numelui real al acestor zeități, nume care era sacru).

Misterele lui Dionysos erau specific trace (Mircea Eliade, **Op. cit.,** p. 384) și ele erau ritualuri de adorare a zeului trac Dounsos, scris **di-wo-nu-so-jo** într-o tăbliță de la Pilos (Mircea Eliade, **Ibidem,** p. 379). Putem deduce de aici că misterele lui Dionysos au fost introduse în Grecia înainte de războiul Troii, fapt confirmat și de mențiunea numelui acestui zeu în Iliada, alături de menade, adoratoarele din misterele sale (Iliada, VI, 130—137). În aceste mistere ale lui Dionysos, adoratoarele sale, bachante, hyade, sau menade, păreau să fie cuprinse de o stare de posesiune divină (Mircea Eliade, **Ibidem,** p. 386—387), sindrom psihopatologic bine cunoscut și în antichitate și în timpurile moderne (cfr. T. K. Oesterreich, **Les Possédés,** (trad. franc.), Paris, 1927, **passim).**

Misterele trace ale zeiței frigiene Cibela, inițiate se spune de regele frigian Midas (frigienii erau traci precum se știe) cum arată Clement din Alexandria (**Scrieri,** vol. I, Buc. 1982, p. 79) erau în multe privințe asemănătoare acelora a lui Dionysos (E. Rohde, **Psyché,** trad. franc., Paris, 1928, p. 270), adică se desfășurau în munți, în obscuritatea nopții sau la lumina făcliilor, însoțite de o muzică asurzitoare de tobe mari și de cazane de bronz, lovite puternic, în vreme ce din cînd în cînd răsuna ritmul alert al fluierelor și al naiului. Toți participanții la aceste mistere traco-frigiene ale Cibelei erau cuprinși de așa zisul **corybantism,** compulsiune, adică obsesie impulsivă, de a dănțui și de a juca mereu, chiar zile întregi, dar acești corybanți aveau și viziuni extatice, poate provocate de excese alcoolice sau de substanțe halucinogene.

Tot mistere trace sînt acelea ale zeului trac Sabazios (cfr. Pauly Wissowa, Band XVI, col. 1 334 : Band I A, col. 1 540). Nu avem multe date despre misterele acestui zeu trac, dar el, ca și ceilalți zei celebrați în mistere, era o divinitate care izbăvea din primejdii și din necazuri. Acest zeu trac dădea adesea porunci în vise și el era zeul protector al casei regale din Pergam ca și a regilor din Capadocia. Demosthene în celebrul său **Discurs al Coroanei** relatează în parte ce se petrecea în cursul misterelor acestui zeu trac.

Dar misterele care au avut cea mai mare înrîurire asupra culturii spirituale a Greciei antice au fost cele de la Eleusis. Ele au fost create de preotul trac Eumolpos (E. Jacob, **Dictionnaire mythologique universel,** trad. franc, Paris, 1854, p. 174) care s-a stabilit în Attica, după ce fusese silit să fugă din Tracia, și aici instituie aceste mistere celebrate în cinstea zeiței Demeter, a fiicei sale Persephona și a fiului ei, Triptolemos. Descendenții lui Eumolpos formează tagma preoților eumolpizi, care conduc misterele de la Eleusis din tată în fiu. Aceste mistere sînt prehelenice, dar și numele de Eumolpos este prehelenic (cfr. Mircea Eliade, **Op. cit.,** p. 465), și este probabil că tracii au avut asemenea rituri înainte de venirea grecilor în Peninsula Balcanică, care au preluat de la traci misterele lor.

Toate misterele amintite pînă acum au fost trace, iar misterele helenice sînt toate trace, ele constituind adevărata religie a grecilor din epoca istorică și sursa din care s-a inspirat într-o măsură considerabilă gîndirea filozofică greacă. În epoca helenistică însă, culte de mistere de altă origine decît tracă, cum ar fi misterele lui Isis și ale lui Osiris (de origine egipteană), misterele lui Mithra (de origine iraniană) sau misterele lui Attis (de origine sirofeniciană), s-au răspîndit în lumea greacă. Însă aceste mistere au avut o influență cu mult mai redusă asupra spiritualității grecești, și mai ales nu s-au reflectat atît de mult în creațiile literare, filozofice și artistice grecești. De altfel, marele gînditor grec Platon scrie despre mistere : „Cel ce va veni în Hades fără să fi luat parte la inițiere și la mistere va fi cufundat în mocirla noroiului, dimpotrivă cela ce va fi purificat și inițiat va trăi dimpreună cu zeii" (Fedon, p. 69, c). Desigur, Platon se referă la inițierea în misterele de la Eleusis. În afară de misterele trace pe care le-am menționat mai sus, au existat și alte mistere trace mai puțin însemnate, cum ar fi cele ale lui Cotys, sau misterele zeiței trace Bendis ori a zeiței ursoaică trace Brauron (cfr. Victor Magnien, **Les mystères d'Eleusis,** Paris, 1929, p. 15). Este probabil că aceste mistere nu erau prea deosebite de celelalte mistere trace pe care le-am menționat.

STRUCTURA MISTERELOR TRACO-HELENE

Mircea Eliade scrie: „În cele din urmă, alături de rolul central pe care Misterele din Eleusis le-au jucat în istoria religiozității grecești, ele au adus, indirect, o contribuție semnificativă la istoria culturii europene" **(Op. cit.,** p. 317). Dat fiind însemnătatea misterelor, credem necesar să înfățișăm elementele esențiale ce compun misterele. Termenul grec **mysteria** are sensul de „culturi tainice, secrete" și de aceea informațiile noastre despre ce se petrecea cu adevărat în mistere sînt îndestul de fragmentare.

Misterele de la Eleusis aveau loc într-o clădire aparte, **telesterion,** care avea o deschizătură în acoperiș, spre a lăsa să iasă fumul făcliilor. Nu oricine era primit să devină **mist** (inițiat în misterele de la Eleusis). Erau excluși : barbarii care nu cunoșteau bine limba greacă, ucigașii, cei impuri. Viitorul mist trebuia să postească mai multe zile, oprindu-se de la hrană și băutură, apoi trebuia să păstreze tăcerea, în fine să stea cu ochii aproape închiși și plecați în jos. Ceremonia inițierii începea cu așa zisele **micile mistere de la Agrai,** oficiate de preoții de la Eleusis, primăvara în martie, cînd se cîntau himnuri de slavă zeiței Demeter (Ceres) și fiicei sale Core (Proserpina, Persephona) dar și zeului Backos (Dionysos), într-o lungă procesiune, care mergea de la Athena la Eleusis. Se purtau statuile acestor divinități și procesiunea începută ziua se sfîrșea a doua zi noaptea, tîrziu, printr-un drum însoțit de făclii care făcea, se pare, o puternică impresie participanților.

*) V. „Dicționar de istorie veche a României", București, 1976, pag. 161—162.

REPERE

Muzica omului

O carte minunată a publicat „Editura muzicală" Yehudi Menuhin și Curtis Davis, **Muzica omului,** în traducerea Adinei Arsenescu. Este de fapt o poemă închinată vocației artistice a „trestiei gînditoare", ca expresie esențială a umanului. Considerațiile celor doi autori sînt adeseori profunde, fără a aluneca vreodată în analogii simpliste, de dragul accesibilității. Deși produsă pentru a susține un scenariu de televiziune, **Muzica omului** reprezintă un dialog cu ținută intelectuală constantă, cerînd un efort susținut din partea cititorului, precum și voința de a verifica sursele muzicale și bogatele referințe din text. Menuhin spune de altfel": „Azi artele se presupune că aparțin tuturor. Nu este, în principiu, o idee proastă, cu excepția că puterea de pricepere se formează prin practică și o largă înțelegere a oricărei arte nu poate apărea fără un anumit efort. Habar n-am despre asta, dar știu ce-mi place, pare, la o examinare mai atentă, să fie o aserțiune dubioasă. Un auditoriu poate ști ce-i place, dar nu poate ști ce **i-ar putea** place și aici intră în funcțiune integritatea furnizorului. Trebuie toți să fim receptivi la noi experiențe, care îmbogățesc vechile noastre preconcepții..." Noi am recomanda cartea celor doi ca pe un manual de morală, în sensul antic al termenului. Un cititor care va reface itinerarul lui Yehudi Menuhin și al lui Curtis Davis, punîndu-și problemele lor cu tot atît de mare acuitate, va suferi un proces de mutație interioară, devenind mai receptiv, mai bun, mai nobil și mai generos. Nu mai poate fi arogant un om care încearcă o dată sentimentul de neînțelegere pe care a trebuit să-l biruie Yehudi Menuhin în fața **Concertului** lui Alban Berg, nu mai poate fi intolerant cel care citește și trălește considerațiile lui Menuhin despre muzica și spiritualitatea indiană (al cărei adept este, într-o oarecare măsură, celebrul violonist...), după cum nimeni nu va uita vreodată portretul consacrat lui George Enescu, pe care aș vrea să-l pot reproduce în întregime, fiind un omagiu cum n-a mai primit vreodată un artist român : „L-am auzit pe Enescu cîntînd pentru prima oară cînd aveam nouă ani, iar la 11 ani i-am devenit elev. Ceea ce am găsit la Enescu, ceea ce m-a atras către el, chiar de la început, a fost universalitatea firii sale, deschisă către toate cele patru puncte cardinale. Cuvîntul geniu îl poate fi foarte bine aplicat, deși muzica lui nu e prea cunoscută, în afară de cele două rapsodii, no. 1 și 2, scrise pe cînd avea 16 ani. Oriunde își purta pașii, George Enescu aprindea o flacără. Mi-a fost profesor de cînd ne-am mutat la Paris, în 1927, și mulți ani după aceea. În tot ceea ce întreprindea se simțea o adîncă mărinimie, un om făurit din elemente naturale mari și vitale. De cînd l-am cunoscut prima oară, m-a impresionat ca fiind mai distins și impunător decît oricare altă persoană întîlnită pînă atunci. Avea o frumusețe leonină, combinată cu expresia unei extraordinare blîndeți și tocmai aceasta a constituit poate motivul pentru care am simțit o atracție imediată. Pasionat, plin de înflăcărată lealitate, acțiunile, reacțiile, muzica lui țîșneau din străfundurile firii sale tumultoase, asemenea unui vulcan. Nici o conveniență meschină nu ar fi putut înăbuși forța sa atît de considerabilă. Avea un respect înnăscut și compasiune pentru viața și strădaniile omului, o iubire nețărmurită și nesfîrșită blîndețe. Gîndirea lui Enescu trece peste secole. Nu am văzut vreodată o ființă omenească îmbrățișînd dimensiuni atît de vaste în timp și în spațiu. Generații întregi de țărani aspri, dar onești, și semnții cuceritoare păreau că se împreunasera în ținuta și în privirea sa, iar memoria sa păstra toate lucrările marilor compozitori, de la Bach la Bartok. Înțeleg aceasta literalmente. Nu a existat vreo lucrare pe care Enescu să o fi auzit și să nu o fi putut cînta pe dinafară, imediat, la pian. (...) Enescu era un mare patriot, dar în conformitate cu timpul său, vorbea o engleză impecabilă, iar în călătoriile pe mare nu avea încredere decît în navele sub pavilion britanic". Regret încă o dată că spațiul nu-mi permite să citez tot acest portret al lui Enescu, cel din pricina căruia Yehudi Menuhin n-a fost niciodată Bar-Mitzva, fiindcă se afla la Paris la împlinirea vîrstei de treisprezece ani, pregătindu-se cu profesorul său pentru diferite concerte (pg. 42 : „Poate de asta nu am crescut niciodată. Nu are importanță cum s-au petrecut lucrurile, nu am cîntat vreodată la un serviciu religios evreiesc, deși sunetul vocii tatălui meu, emoționantă și plîngăreață, a continuat să-mi sune în urechi — o amintire din copilărie, pe cînd mergeam cu automobilul prin frumosul peisaj californian — cîntecul lui era tot atît de fervent ca și cum ar fi fost în interiorul unei sinagoge"). Enescu este pomenit adeseori, ca argument de autoritate, iar publicul bucureștean apare evocat cu o copleșitoare afecțiune. Mi-am amintit că am văzut mai demult o scrisoare autografă a lui Menuhin către muzicianul român, compusă cu sentimente filiale, aproape jenante pentru o atît de mare personalitate, și numai cel care a văzut vreodată scrisul lui Menuhin, cu caligrafia aceea imposibilă, poate să înțeleagă cîtă anxietate și nesiguranță de sine a trebuit să depășească, pentru a deveni omul atît de armonios care este astăzi. O convorbire cu Copland mi-a readus în memorie pe un bătrîn și aproape desuet domn al muzicii americane, pe care îl ascultasem în concertele organizate de Dennis Russell Davies la Minneapolis, dirijîndu-și **Appalachian Spring,** după cum ușoara reticență față de Stockhausen mi-a reamintit că aleatorismul frapant pentru generația lui Menuhin, mie și lui Aurelian Octav Popa, ne apărea ca o formă de clasicism în timpul seriei de concerte newyorkeze ale compozitorului german, din 1971. Timpul atenuează atît de mult șocurile inovațiilor, mai ales timpul psihologic care se naște din succesiunea generațiilor...

Muzica omului este o carte aproape desăvîrșită, ca o sonată clasică... „Interpretarea" ei românească este uneori ezitantă, ca să nu spun mai mult ceea ce atenuează pe alocuri marea voluptate a acestei lecturi. Acordul perfect al originalului se recunoaște însă peste tot.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE MENTORII LUI SHELLEY** a fost William Godwin, marele gînditor politic și scriitor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În 1980, Don Locke i-a consacrat o primă monografie, cu titlul **O fantezie a rațiunii : viața și gîndirea lui William Godwin.** De curînd, Peter H. Marshall i-a consacrat o a doua cercetare, cvasi-exhaustivă, publicînd un volum de aproape cinci sute de pagini dedicate existenței adeseori patetice a „luministului" englez. Istoricul evidențiază mai ales caracterul independent al gîndirii sale, într-o Anglie sufocată de conveniențe. David Bromwich, într-o recenzie din **The N.Y.T. Book Review,** trece în revistă analiza pe care Peter H. Marshall o întreprinde asupra marilor cărți ale lui Godwin, îndeosebi a celebrei **Cercetări asupra justiției politice,** din 1793, și a romanului **Aventurile lui Caleb Williams.** Un loc special este rezervat relațiilor lui Godwin cu elevii și admiratorii săi, îndeosebi Hazlitt, Wordsworth și Shelley. Acesta din urmă a devenit și ginerele său, după ce îi susținuse cu bani și îi scosese literalmente din ghiarele creditorilor. Există chiar o celebră scrisoare, în care Shelley îi spune lui Godwin : „Cu excepția bunăvoinței pe care această tranzacție pare să o fi produs între dumneavoastră și mine, acești bani, cu toate avantajele pe care vi le-au conferit vreodată, ar fi putut la fel de bine să fie aruncați în mare". Se știe că Godwin a fost oarecum complezent cu atitudinea ostilă a societății engleze față de Shelley Bromwich spune că Godwin a avut norocul să scrie „pe vremea cînd ideile utopice nu păreau utopice".

● **TRADIȚIA STORY-ULUI** este încă vie în literatura americană, cum pare să probeze un volum bine primit de oritica de peste Ocean. **Cel mai norocos om din lume** este titlul cărții lui Randall Silvis, care conține șase povestiri și a apărut la editura Universității din Pittsburg. Cu tonuri naturaliste sau cu accente de umor negru, textele lui Silvis evocă imprejurări stranii și forme de alienare specifice lumii sale, cum este cazul în **Fatalistul.** Aici, un personaj află despre complotul menit să-i ucidă pe cel mai bun prieten, și atunci se decide să-i slujească în timp ce se comite crima. Nu că și-ar fi urît prietenul, dar „poți întotdeauna să cîștigi un avantaj din jocurile neașteptate ale destinului". În **Rugăciune și bancuri vechi** se vorbește de un artist care avusese întotdeauna atîtea necazuri, încît cea mai mică bucurie îi provoacă o stare de anxietate dramatică. Martha B. Tack scrie despre volumul lui Randall Silvis : „Aceste povestiri minunate, adeseori plasate în Mexic sau în America de Sud, prezintă o lume în care cele mai bune și mai puțin pretențioase dintre aspirațiile omului sînt întotdeauna sortite eșecului".

● **UN ROMAN POLIȚIST** care tinde să atingă un nivel literar de excepție este considerat a fi **Omul de la mijloc** al lui Norman Lewis. Cronica lui Arthur Krystal constată că lucrările de acest tip sînt fie cu un ochi la lista de vînzări pe piață, fie la comentariile cu pretenții artistice. Cartea lui Norman Lewis poate aspira la amîndouă. Avînd o intrigă solidă, fără a fi ferită cu totul de capcanele genului. Caracterul convențional al „motivului" și relativa banalitate a caracterelor cărții contribuie în cele din urmă la punerea unei surdine în entuziasmul criticului. El notează lipsa de forță a personajului principal, în comparație cu eroii lui Graham Greene, atît de „amorali" și de pregnanți. Greene spunea despre literatura sa polițistă că reprezintă pur și simplu o „distracție". Probabil că același lucru ar vrea să poată afirma și Norman Lewis, dacă „Omul de la mijloc" ar avea noroc, conclude Arthur Krystal.

● **CARTEA SEMNATĂ DE ANNE W. SIMON, Răzbunarea lui Neptun. Oceanul de mîine,** publicată la „Franklin Watts", este încă un pamflet ecologist, plecînd însă de la o problemă reală. Se știe astăzi că ridicarea nivelului de bioxid de carbon în atmosferă, producînd topirea ghețurilor polare și o serie de inundații de coastă, precum și acumularea de reziduuri radioactive și toxice, a resturilor petroliere, și exploatarea necumpătată a florei și faunei marine, vor duce la treptata distrugere a inestimabilei bogății planetare pe care o reprezintă mările și oceanele. Consecințele pot fi dezastruoase !... Anne W. Simon trage un binevenit semnal de alarmă. Dar tonul său radical și neacceptarea nici unui compromis sînt capabile să ruineze tocmai șansele unei abordări hotărîte a problemei. Autoarea pare să uite că omul de astăzi nu poate renunța totuși la dezvoltarea industrială și nici la comoditățile ale vieții pe care le consideră esențiale. De aceea, apreciază William Tucker într-o recenzie destul de puțin favorabilă, cartea va avea o audiență restrînsă la cercurile ecologiste. Ceea ce nu înseamnă că Anne Simon nu ridică probleme importante, asupra cărora trebuie să se revină pe un ton mai moderat. În probleme cu adevărat importante, pamfletul devine irelevant și nu mai pare să fie acceptat de nimeni. Să fie oare literatura străină de acest adevăr ?...

● **JON WIENER** publică o carte aclamată de un public larg, **Împreună : John Lennon în vremea sa** („Random House"). Autorul monografiei nu este necunoscut publicului academic, iar cartea se adresează, de fapt, mai puțin spectatorilor de la concerte de muzică pop, cît istoricilor vremii noastre, încercînd o reconstituire a atmosferei politice și sociale din anii '60—'70 din lumea occidentală. Totul a plecat de la gîndirea politică a lui Lennon și de la simpatiile sale de stînga. Influența muzicii rock asupra vieții politice a tineretului la un moment dat era atît de mare, încît autoritățile au ordonat expulzarea lui Lennon din Statele Unite. Wiener studiază fenomenul în arhivele F.B.I.-ului, la care a avut acces prin Legea libertății de informație, ajungînd să descrie o adevărată „paranoia oficială", cum spune Stephan Holden într-o recenzie (textul unor cîntece, publicat de copertele albumelor muzicale era considerat informație secretă în arhivele organelor polițienești, etc.). Cartea lui Wiener interesează prin faptul că evidențiază oboseala morală pe care i-au creat-o lui Lennon, după trei ani de luptă legile pentru a-și menține dreptul de sedere într-o țară în care va fi omagiat la moartea sa chiar de către oficialități.

SPORT

Mov cardinal

Scobind mai adînc în patimile lunii februarie dau de o lungă și tulburătoare conspirație a miresmelor. Cînd iarna ține prea mult, cînd bate la nesfîrșit vîntul, scuturînd vinovății de pe lame de cuțit, simt cum tot cîștigul din ființa mea lunecă-n pierderi. Iubesc sacralitatea zăpezilor, iubesc chiar și urmele de iepure pe neaua de la colțul casei, dar acum, după ce-am ars lemn de măr în cămin (copacul cel de toți îndrăgit, mai ales fructele lui veșnic învelite într-un șuiet patetic în care se distinge un surplus de ton ademenitor) aș vrea să-mi primenesc gîndurile sub un petec de cer albastru și amărui. Aș schimba inocența zăpezii pe nerușinarea primăverii. O ninsoare îndelung prelungită e un joc histrionic prin care Dumnezeu umblă ca un procuror în robă cu vrăbii aplicate, socotind cam cîți draci pot fi înșirați pe un metru de sîrmă de covrigi, pe cînd o zi oachesă, cu sitari în mesteceni, cu brînduse iscînd focuri violete, cu urzici dîndu-și poalele peste cap, cu mărgăritare, ștevie, susai, ploaie de aur și fotbal e un triumf cu leoparzi îngrămădind, ca pe-o biruință, viciul infidelității în lingourile fugii. Aș fi-n stare să merg pentru o partidă de fotbal pînă la Crevedia, unde activează jucătorul-antrenor Tamango. Viciul pîinii și puterea de-a cîrpi visele cu arnici în țesătura cămășii pe care și-au împărțit-o, de mult, sutașii. Și cu ocazia asta mi se pare că nimic nu ne rezumă mai rotund și mai profund în timp decît căderea-n treptele inconvenabile ale vîrstei.

Fotbalul e vițelul mitologic. Carne dulce, picioare de aur, urechi de măgar. Și pe maidanul cu streașina strîmbă, și în Giulești, și pe Ghencea, și în Ștefan cel Mare. Pentru mine fotbalul e securea care-și aranjează ținuta la oglindă înainte de-a pătrunde în pădure. Dacă există vreun loc pe pămînt unde degetele mele frămîntă marmura moale și albastră, locul ăla se numește peluză. Mi-e dor de tunetul și de vorba ei, așa cum mi-e dor de-un pepene mărarat, spart cu pumnul pe genunchi, cînd se ridică un pui de vînt portocaliu de pe grîul pîrguit, între bălți.

Focul cu lemne de măr arde inspirat. Detectez în șuvițele lui semnul zidirii mieilor pe-un podiș unde licărește iarba. Și-aud cum din depărtări se înscrie în pereții zilei mugetul vițelului mitologic. Iar ne va mînca toate guliile și toți napii din grădină. Pentru că botul lui umed ascute lacrima luminii, schimbînd-o-n mov cardinal.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
7
(1 189)
Sîmbătă
16 februarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TEMEIURILE DEMOCRAȚIEI

eveniment de importantă majoră în viața social-politică a țării, cu adînci și vii rezonanțe în conștiința întregii națiuni, marele forum al democrației și unității noastre socialiste are, prin multitudinea semnificațiilor sale, un ecou larg asupra condiției însesi a muncii și creației, din perspectiva îndeplinirii întocmai a programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Reales în fruntea acestui cel mai reprezentativ și mai cuprinzător organism democratic aduce un tonic și desăvîrșit sentiment al certitudinii că, între tot ceea ce gîndim, între tot ceea ce ne propunem azi și fapta care incorporează uriașa investiție de efort și inteligență a țării, există și va exista o deplină identitate, aceea a spiritului creator, revoluționar de care este animată și pe traiectul căruia evoluează întreaga societate. În anvergura marilor programe adoptate de partid stă capacitatea uriașă a poporului de a atinge noi dimensiuni ale progresului și civilizației, stau hotărîrea și abnegația cu care națiunea noastră își exercită dreptul său la timp, la istorie, împlinind scopurile și deziderate fundamentale ale propășirii sale. Recentul forum al democrației și unității socialiste a demonstrat cu elocvență aceasta și, prin documentele adoptate, se înscrie ca un moment deosebit în cronica atît de bogată a acestui an care face arcul de boltă al celor două cele mai fertile decenii ale dezvoltării noastre în toate planurile vieții materiale și spirituale, purtînd marca și titulatura de spirit ale ctitorului României socialiste.

Una dintre înfăptuirile de prestigiu ale acestei epoci, cu implicații hotărîtoare asupra destinului nostru cu țară și popor, ca și asupra muncii și vieții, a gîndirii și creației fiecăruia o reprezintă, după cum bine se știe, însăși democrația, sistemul democratic unic în felul său care, pe temeiul celei mai profunde și mai constructive unități de voință și acțiune, dezvoltă participarea reală, concretă la rezolvarea tuturor problemelor făuririi noii societăți și implicit răspunderea, cauza de conștiință a acesteia, forța pe care o emană în consens cu toată energiile și devenirile patriei. La asemenea înalte cote ale înțelegerii politice și sociale se situează de fapt campania electorală care, așa cum se sublinia, a început odată cu desfășurarea lucrărilor forumului reprezentativ al democrației noastre, forum care, după expresia secretarului general al partidului, reprezintă o elocventă mărturie a **voinței și hotăririi întregului popor de a înfăptui neabătut politica internă și externă a partidului și statului nostru, care asigură progresul și bunăstarea întregii națiuni, independența și suveranitatea României.** Ea are ca platformă sigură și mobilizatoare, hotărîrile istorice ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, programele de dezvoltare economico-socială pînă în 1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000.

Sub semnul unor realități evidente și complexe, aceea pe care o reprezintă înfăptuirile revoluționare în economie, știință și cultură, în toate domeniile de activitate, precum și sub viziunea amplă a viitorului programat după cerințele și posibilitățile mersului nostru neabătut mai departe, spre noi orizonturi de împlinire economică și socială, spre noi trepte de progres și civilizație, alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, platforma electorală în temeiul căreia ne gîndim în continuare eforturile și ne propunem identitatea vie, creatoare dintre cuvînt și faptă, poartă pecetea inconfundabilă a unei unități și angajări de conștiință care fac din imaginea țării de azi un argument hotărîtor pentru amplitudinea și bogăția celei de mîine. În această viziune rămîne să-și aducă, în chip specific, contribuția și literatura și arta, creația care sînt chemate să sporească bogăția sufletească a oamenilor, să se adauge zestrei de valori ale acestui timp. Festivalul național „Cîntarea României" a ridicat la noi și cuprinzătoare altitudini de spirit vocația creatoare a poporului, contribuția efectivă a maselor la înflorirea culturii naționale. Îndemnul adresat creatorilor, oamenilor de cultură și artă de „a făuri noi opere care să reflecte activitatea tumultuoasă de transformare revoluționară a societății", pentru edificarea în continuare a acelei adevărate epoci naționale, rămîne de o permanentă și vie activitate. El se constituie totodată în ratiunea însăși de a fi creatorului contemporan și este parte inseparabilă a acelei largi și democratice platforme în numele căreia țara de azi păsește sigur și cu epocale înfăptuiri spre aceea de mîine.

Luceafărul

Steaua Țării

O stea cu fruntea razei
proptită de Carpați,
În lungul drum al lumii
prin timpuri siderale,
O stea cu fruntea razei
proptită de Carpați.

În freamătul de simburi
increzători luminii,
În nașterea de-apururi
a vieții ne'ncetate,
O stea cu fruntea razei
proptită de Carpați.

În zbor de gînduri, mîndră,
pe zodii și elanuri,
În inserări, în strigăt,
în șoapte și-n visare,
O stea cu funtea razei
proptită de Carpați.

Și cînd izvoare-n albii
se zbuciumă năvalnic
Și dau putere gliei
și minții deopotrivă,
O stea cu fruntea razei
proptită de Carpați.

Cînd vii cu fruntea ninsă
și urci pe drumul Țării
Către o dăvă-n cuget, s-o știi mereu acolo,
O stea cu fruntea razei
proptită de Carpați.

Dumitru Bălăeț

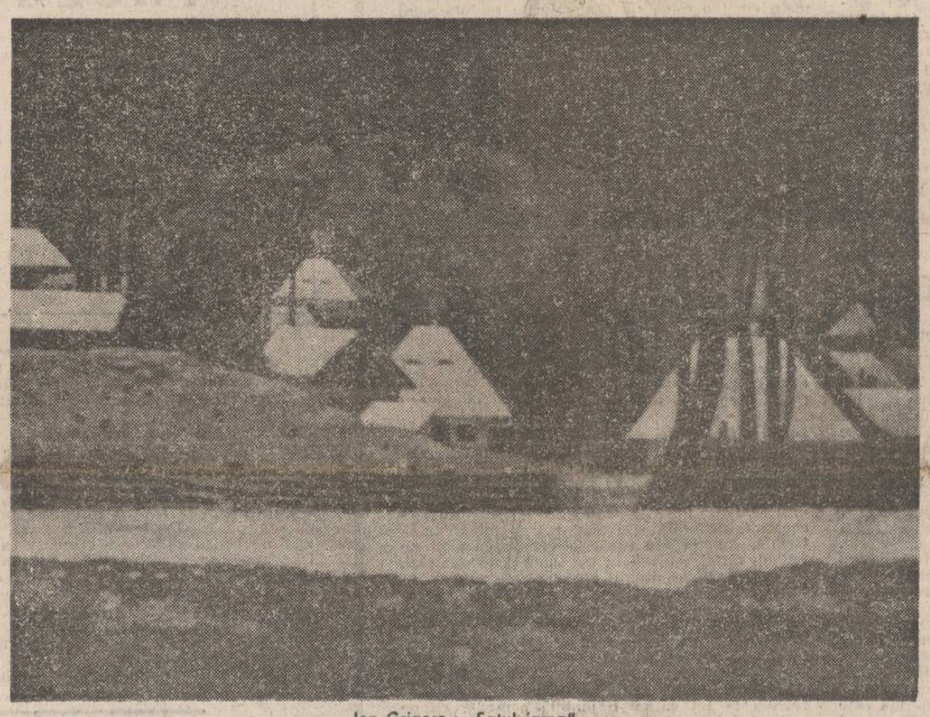

Ion Grigore : „Satul iarna"

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Într-un gînd cu ceilalți oameni ai muncii din patria noastră, slujitorii condeiului își exprimă deplina și entuziasta adeziune la hotărîrea celui de-al III-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste de a vă reinvesti în înalta funcție de președinte al celui mai larg și mai reprezentativ for democratic românesc. Vedem în această hotărîre unanimă un nou semn al dragostei cu care vă înconjoară întreaga națiune, al recunoștinței față de eforturile neobosite de a grăbi procesul de prefacere revoluționară a societății noastre, în toate domeniile de activitate. Însufletitoarea cuvîntare pe care ați rostit-o în deschiderea lucrărilor Congresului a constituit, totodată, o strălucită confirmare a rolului deosebit de important pe care îl aveți în arena internațională în ceea ce privește impulsionarea și intensificarea cursului politicii de destindere, instaurarea unui climat de conviețuire pașnică între țări și popoare. Dăm o înaltă și respectuoasă apreciere faptului că de atîtea ori ați subliniat contribuția de seamă pe care o poate aduce la înfăptuirea acestui țel suprem intensificarea schimbului de valori materiale și spirituale, aprofundarea cunoașterii reciproce a marilor creații științifice, culturale și artistice, pornind de la adevărul incontestabil că fiecare popor poate și trebuie să participe la făurirea patrimoniului comun al civilizației mondiale.

Date fiind preocupările noastre specifice, am acordat o deosebită atenție acelei părți din magistrala cuvîntare în care ați subliniat necesitatea intensificării activității politico-educative de formare a omului nou, făuritor conștient al propriului său viitor umanist revoluționar. Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că ne vom strădui fără preget să răspundem acestui generos și mobilizator îndemn, îndeplinindu-ne datoria sacră față de poporul căruia-i aparținem cu trup și suflet, față de cauza nobilă a edificării socialismului și comunismului pe pămîntul românesc.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Actualitatea tradiției

Arhitectul Constantin Joja a surprins în mod fericit un filon din vechea arhitectură românească, filon neglijat de înaintașii săi. Aceștia s-au orientat aproape exclusiv fie către palatele domnești și ctitoriile voievodale, fie către locuințele țărănești. Cu ajutorul unor asemenea vestigii urmăreau ei să întemeieze un stil modern românesc. N-au reușit însă, să-l integreze în actualitatea europeană a vremii lor.

Constantin Joja a descoperit un alt sector tradițional, acela al clădirii laice urbane cu strămoșescul „geamlic", avînd destinația de han sau de locuință particulară. Ce imagine nostalgică de poezie patriarhală și de tihnă fericită sau de isihie, cum spuneau bătrînii, trezesc aceste lăcașuri ! Unii din noi, cei care ne apropiem de sfîrșitul vieții, ne-am și petrecut copilăria în asemenea zidiri cu „geamlic" și cu cîte un copac multicentenar în fața casei. O întreagă atmosferă apusă este reînviată de Constantin Joja care știe să șteargă praful relicviar de pe imaginile trecutului și să le redea o nouă strălucire. Ba, mai mult, să le integreze în vuietul actualității. Am putea stabili aci două faze în descoperirea lui Constantin Joja.

Mai întîi, demonstrează pertinent că „geamlicul" nu este turcesc decît prin numele pe care am binevoit să i-l dăm, neaflîndu-se ca atare nicăieri în Balcani și în Orientul apropiat. Originea sa este pur românească, provenind inițial din acoperirea pridvorului țărănesc cu un perete vitrat. Acest perete a crescut apoi în dimensiuni odată cu întregul ansamblu arhitectonic, căruia îi devine fațadă.

A doua fază a descoperirii se cuprinde în ultima sa carte, „Actualitatea tradițiilor arhitecturale românești" (1984) lucrare însoțită de un bogat material documentar. Dintr-însa aflăm că acest tip de locuință arhaică cu „geamlic" nu-și

Edgar Papu

Continuare în pag. a 6-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Versul și re-versul

De la culegerea de poeme „Cît vezi cu ochii", 1983, ediție antologică îngrijită de autor și însoțită de o „confesiune de atelier", și pînă la „Un ocean devorat de licheni urmat de Poemul regăsit", cel mai recent volum al poetului, distanțele nu se măsoară în vers. Jocul de cuvinte — fac de altfel — pe care l-am ales pentru a intitula aceste rînduri nu e, totuși, lipsit de o semnificație mai profundă. Într-un climat bîntuit de schimbări, Virgil Teodorescu oferă o tonifiantă și temerară lecție de fidelitate față de avangardă, dacă înțelegem prin asta atașamentul constant pentru un anume tip de imagism și constructivism. Cuvintele din **Confesiunea de atelier** ar putea să prefațeze, astfel, foarte bine și ultimul său volum : „Consider limbajul nu numai mijlocul principal al expresiei poetice și principalul aliat al dragostei unanime, ci (și) o construcție concretă, dacă vreți un imens glob de cristal în neîntreruptă rotire. Cuvîntul are aceleași atribute, pentru mine, ca apa, focul, pămîntul, aerul, care, atunci cînd sînt retrase, viața încetează, și nu îmbătrînește niciodată cuvîntul așa cum nu îmbătrînește femeia iubită. Cuvintele sînt ca o bumbăcărie în care vinzi viori, sînt adevăratele mele păsări-liră, sînt plantele roșii, foarte roșii înecate de spuma oceanului".

Demersul poetic al lui Virgil Teodorescu este unul de perpetuă **reiterare** (glob de cristal în neîntreruptă **rostire**) în care motivația principală o constituie instanța imaginativă, cu adăugirea că ea se împlinește printr-o adevărată virtuozitate prozodică, imensă capacitate de formulare și re-formulare prin vers. **Vers și re-vers.** De aici uneori senzația că „fața" poeziei lui Virgil Teodorescu s-ar schimba (nu ne referim, firește, la un anume tip de regresiune sub puterea circumstanțelor, la versurile ocazionale, volumele publicate între 1955—1966).

Iată, de pildă, primul ciclu al recentului volum. Versuri în aparență „cuminți", cu rimă și ritm. Prilej pentru unele voci de a găsi aici „deschiderea poeziei lui Virgil Teodorescu spre un proces de clasicizare, întîlnit în forme și reușite artistice diferențiate valoric și la Sașa Pană, Ștefan Roll sau Geo Bogza". Iluzie optică ! Mai mult decît atît, cu abilitatea-i cunoscută, poetul construiește un întreg sistem de iluzii (pe lîngă **forma** amintită a poemelor, simularea registrului sentimental, reflexibilitatea în fața senectuții, melancolia bîntuită de anxietăți) pe care el însuși le pulverizează din interior, fie prin fascinația gestului ludic, cu atîta tradiție în avangardă și pe care Virgil Teodorescu a exaltat-o întotdeauna ca pe o marcă inconfundabilă : „Am închis în turn trei fete, / albe-albastre și cochete, / cuscre, fiice și cumnate, / verișoare speriate / cu o talie subțire : / mici patroane în devenire, — / le-am lăsat o zi și o noapte, / singure și nemîncate" **(O zi și o noapte)** ; fie prin bruscarea logicii stabile și recursul la gratuitate : „Mișcă peștele în mediul său natural / zi și noapte fără să-i pese / mișcă ființele alese, / dîndu-și un pumn în ceafă / cînd le atingi la leafă, / mișcă și a mișcat de la început / un hipocamp în rut / desfășurîndu-și voalurile triste, / mișcă în gări modestele batiste / și mișcă uneori, dar inutil, / ferestrele private din profil" **(Mișcă)**.

Ceea ce s-ar putea numi „poezie de dragoste" este de un deliciu straniu, poetul imaginînd, ca și altă dată, ritualuri bizare într-un cadru nu mai puțin trăznit : „În asternut dau fire moi de iarbă / și mă privesc cu ochii lor complici, / și frunzele imenselor ferigi / în plasa lor așteaptă să se soarbă", oarecum, de astă dată, în genul neastîmpărat-suav al lui Emil Brumaru. Pe de altă parte, dacă tot e să găsim spații afine, inventivitatea și bogăția rimei, recuzita saturată de „infatigabili clești", „ultragiatul plus", „orgoliul paradit și colosal", „grajdurile unde, în vase de cristal, / erau sălădați celebrii cai pitici, / cu coama pieptănată de caste nevropate" sau „candelabrele ușor pătrate", „solnițele de argint din care / lingeau, cu limba roză, minjii sare" — toată această superbă imagerie amintește de Leonid Dimov (nu discutăm, desigur, în termeni de influență).

În tot, acest prim ciclu, dincolo de prozodia oarecum **clasică**, exultă, de fapt, bucuria imaginației libere, a construcției savant îndreptate spre dezrobirea fanteziei lirice. Experiența îndelungată îi permite lui Virgil Teodorescu să simuleze **dezlănțuirea** imaginilor și metaforelor, dar privirea atentă va remarca, în spatele efectelor, o ascuțită inteligență procedurală, de fapt în spiritul acelei declarații de principiu a poe-

Dumitru Radu Popa

Continuare în pag. a 6-a

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Soldatul și povara sa

Un prieten, scriitor, a publicat o schiță al cărei subiect mi s-a părut, de la un moment dat, teribil de cunoscut. Senzația aceea inconfundabilă, aș zice de deja lu.

Un soldat traversează noaptea o pădure cu un rănit în spate. Faptele se petrec după o luptă foarte sîngeroasă dusă în liziera pădurii, luptă în care amic și inamic se amestecă. Soldatul poartă rănitul în spinare, acesta geme și bîiguie incoerent, încercînd să-l scoată din pădure. În tot acest timp cît îl cară, își vorbește și îi vorbește. Nerecunoscîndu-l face fel de fel de supoziții, la început fiind sigur că e un soldat ca și el, rătăcit dintr-o altă unitate, după aceea bănuind că ar putea fi un gradat, în

Mihai Giugariu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Gînduri despre omenie

O vorbă înțeleaptă spune că omenia, ca și aurul, se cîștigă greu și se pierde ușor. Tîlcul e, probabil, mai adînc decît atunci cînd ne gîndim la un inel de logodnă. Căci omenia nu aparține unei viziuni care predispune la confort sufletesc și obezitate morală. Este ușor pierdută de cel care își modelează conduita și judecă relațiile cu ceilalți doar din punctul de vedere al eficienței, avantajului propriu. Viețuirea în asemenea soluții, utile și comode, ce satisfac mulțumitor instinctul de autoconservare, în timp ce lupta cu aceste tentații elementare este lungă, plină de neliniști, căutări și chiar sfîșieri interioare. Se încununează, însă, cu virtutea omeniei **doar** cel care — ca urmare a mentalităților impregnate de mediu, sau prin deliberări pe cont propriu — vede, dincolo de obligația morală constrîngătoare, OMUL din fața sa, demn de respect **nu doar** pentru că așa cere glasul datoriei, ci și vocea inimii. **Astfel,** în locul etichetei, pulsează o serie de calități, intenții, atitudini și maniere de **implicare spontană** aflate sub zodia gratuității, a ceea ce **nu** are **doar** eficiență, și **nu în primul rînd** eficiență, ci **frumusețe.**

Identitatea binelui cu frumosul este o prejudecată propusă și, prin largă audiență cu acord tacit, impusă gîndirii europene de filozofia greacă. Dincolo, însă, de imprudența calificării oricărui comportament moralicește pozitiv ca fiind simultan și frumos, această viziune are un tîlc : raporturile interumane sînt cu adevărat demne, au veritabilă adîncime, vibrație și apropiere **omenească**, atunci cînd au, pe lîngă consțiinciozitate, valențe estetice. Dar nu toate conduitele morale sînt și frumoase : este la îndemîna oricui putința de a constata că multe din ele respiră, prin modul efectiv de a se prezen-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a:
GRIGORE HAGIU

Angajare și obiectivitate (III)

Într-un amuzant dicționar de anecdote și vorbe de duh despre politică, intitulat spiritual **Liberté, Égalité, Hilarité** (Paris, Fayard, 1972), autorii au inclus și un capitol dedicat istoriei. O bună parte din remarcile despre ea vădesc scepticismul față de posibilitatea reconstituirii exacte a faptelor care alcătuiesc trecutul umanității. Ernest Renan considera istoria „o mică știință conjecturală; un chip în care lucrurile s-ar fi putut întîmpla". Paul Valéry era mai sever: „istoricul face pentru trecut ceea ce ghicitoarea în cărți face pentru viitor, dar ghicitoarea se expune verificării, pe cînd istoricul, nu".

Asemenea îndoieli despre capacitatea istoricului de a cunoaște evenimente de care îl separă sute sau mii de ani nu sînt întemeiate; ele absolutizează un aspect al efortului de investigație desfășurat de cercetătorul istoriei. De-ar fi să încercăm o paralelă, am spune că istoricul se aseamănă cu un agent de circulație aflat în fața unui accident: de regulă, conducătorii celor două vehicule dau versiuni contradictorii — trecîndu-și unul altuia vina — iar martorii oculari — în funcție de memorie,

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

Reportajul și adevărul

Un distins istoric, care mulți ani a trăit într-un admirabil și creator anonimat, a avut răgazul de-a aduna inscripții și însemnări ale oamenilor simpli, ale cărturarilor rurali care, de-a lungul secolelor, pe monumente, pe uși, pe coperți de ceasloave, pe grinzi, au însemnat evenimentele cele mai importante ale acelor ani. Cartea istoricului Ilie Corfus reunește o literatură cu valoare de document, texte telegrafice de o prospețime stilistică provenită tocmai din naivitatea și buna credință a celor care au consemnat faptele. Ce impresionează în aceste texte scurte, cu aer de telegrame pentru posteritate, este dorința de a transmite informații, documente despre mersul vremurilor. Ca un lait-motiv, la sfîrșitul fiecărui text revine precizarea „și am scris aceasta, eu... ca să se știe". Sînt relatări concise despre ninsori tîrzii, despre eclipse și cutremure, despre inundații, despre schimbări de domni sau de hatmani, despre secete, despre bătălii cîștigate sau pierdute, despre omoruri și despre multe altele care s-au petrecut de-a lungul anilor. Acele texte scrijelite într-o admirabilă

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 5-a

Civilizație românească (IV)

S-ar putea scrie o istorie a teatrului mondial fără tracul Dionysos ? Zeu al teatrului, „zgomotosul" a fost poate cel mai uman dintre locatarii Olimpului și, în orice caz, moștenirea sa pentru civilizație n-a fost egalată decît de aceea a lui Apollo. Tot mestecînd iedera euforizantă, se pare că a ajuns în India și, mai apoi, în Tracia natală, unde a și locuit o perioadă. Neîndoielnic, pe teritoriul străvechi al Hiperboreii, mai cu seamă în colonia milesiană Histria, care făcea parte din Liga de la Delos, cea iubitoare de teatru, au existat timpurii ritualuri dramatice. Dealtfel, pe raza cetății templul lui Dionysos era apropiat de teatrul local. Și poate că nu este exclus ca specialiștii în „cuvinte călătoare" să demonstreze că tocmai numele acesteia să fi dat în latină termenul „histrio", adică actor, pantomim, dansator. Ar fi interesant de urmărit întîlnirea celor două tipuri de teatru, grecesc și roman, pe teritoriul Histriei, după anexarea cetății de către marii cuceritori. Poate că acela a fost un prim simbure al Byzanțului, unde fuziunea celor două culturi a generat forme de un rafinament unic, iar tragismul măștii lui Eschil a tresărît rusinat de bufoneria lui Plaut, precum marea flagelată de ciclul Lunii. Îmi este dor de o reprezentație

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION IUGA: «Casa poemelor»

Contactul cu geografia exotică și cu străvechiul spațiu cultural al Indiei își pune amprenta asupra noului volum de versuri al lui Ion Iuga, amplificind modificările la nivelul limbajului pe care le sesizam in **Ieșire din vis** (1982) dar aducind și o altă schimbare, de această dată in planul gindirii poetice a lumii. Nu mă refer, se ințelege, la elementele de decor (nume de temple, plante, zeități, concepte) care colorează straniu (dar exterior) poemele și nici la cele de regie (dispunerea poeziilor in volume și datarea lor, pentru a sugera etapele călătoriei și, consecutiv, dialectica sentimentelor). Ele sint semnificative doar pentru tatonările poetului care incearcă să aproximeze noutatea cu datele unei sensibilități la inceput inadecvate ințelegerii. Astfel, un ritual de purificare in apele Gangelui este evocat in ritmurile și cu imageria lui Ion Barbu din ciclul balcanic : „Desculț pe-un vis / la Haridwar / un maharish / in cerc de var / fuma hașiș / / in ochii lui / piereau lumini / căprui / cinci spini / / neînveșmintați / copaci bărbați / orbi și leproși / se vămuiau / la Haridwar / cringuri ardeau / / pe ochii scoși / la Haridwar / / mișcind un vis / pe un cintar / lipsit de har / oranjul-templu maharish / pe-o cobră-barcă / vine parcă / in seri oranj pe scara moartă / / la Haridwar totul se iartă“ (**Scăldatul in Gange**).

Schimbările sint importante in substanța poeziilor, denotind un alt mod de a ințelege existența și provocind, in planul expresiei, imagini surprinzătoare. In **Casa poemelor** (Editura Cartea Românească, 1984), poezia lui Ion Iuga dobindește un spor de reflexivitate, de greutate specifică. Pe măsură ce avansează in cunoaștere, eul liric iși asumă realul, intră in rezonanță intimă cu aceasta. Peisajul nu mai este decor, ci parte constitutivă a ființei tradusă in imagini revelatoare : „Ard ferestrele pe musulmane turbane / turbane-clopot — cupole albe / peste focul sacru roșu izgonit in stele / dansează raza lunii / se-aude-n univers / plinsul deșertului / in locul cit un cerc / cit ochiul din care intrebările lumii / aleargă pe cămile / / cine poartă funii de mătăsuri / să lege iataganul nopții care m-apasă / și să-mi laude dansul de neagră lebădă pe lac / in musulmane reflectoare scufundat“ (**Jantar-Mantar**). De pe această treaptă de ințelegere, peisajul (asumat) poate fi resimțit ca agresiv sau poate genera, prin personificare, starea de transă erotică, proprie aspirației către esențe : „Informele boturi și-o pădure de coarne / ne strigă pe nume / / atit de negre-s urmele / și negrii sunt ochii / / Pe iarbă așternută / coapse de abanos dezgolește Radha / dorința ei seamănă serii / și seara arde pe oglinda Jamunei / / neagră-i Radha de jăratec Kama / canari și greieri are-n coapse / / pe sinii ei tropice-și rup razele / și cind dansează-i / focul sacru / nu e trup / numai ochi e Krishna / Krishna — albul cerb / prin pădurea de temple / sub pămint coboară“ (**Peisaj**).

Exotismul violent al peisajului ar fi putut lesne să determine, ca reacție de apărare a simțurilor, o incercare de asediere a acestuia printr-un „bombardament“ metaforic. Există și această tentativă in cartea lui Ion Iuga, avind ca efect poeme ale pitorescului, dar dominantă este mișcarea de spiritualizare a imaginii, folosind metafora pentru a proclama o idee sau pentru a acredita o stare : „Ard vitrine de lumină / parcul o explozie stelară — / șoareci ucigași și hoți de buzunare / fug in noapte dincolo de oraș / / mai puternic Edison / mai moral decit poliția lumii / mai puternică lumina decit armele albe — / și revine dragostea-ntre flori / printre plopi un măr singeră luna / lămpile străzii veghează / / luminați inocența / cea mai puternică armă luminați-o“ (**Luminile străzii**).

Descoperirii peisajului natural ii urmează descoperirea peisajului uman. Compasiunea in fața suferinței salvează versurile, in plan sentimental, de banalitatea clișeului cu „fetița cu chibrituri“. Maniera expozitivă, didacticismul descriptiv reușesc doar o compoziție pasabilă pe o temă dată. Mesajul este transparent etic, dar ineficient și insuficient estetic : „Devi are așternut din ziare / moștenit de la părinți / și locul de sub strașină moștenit / / vecinii lui tineri cărunți / tineri in cirje / și fără identitate / cu o moștenire aparentă / o pătură pentru ei și pentru copii / / cind vine musonul / ei sunt negre statui prin aer / plutesc pe cerul metropolei / o adresă lăsind vacantă / / dar atunci era soare fierbinte / inutile-mi erau hainele — / intr-o clipă deveniseră perină de vis / pe care odihneau capetele celor patru copii / / ce invelitoare de lux erau revistele / scrise-n devanagari anume pentru ochii lui Devi / pentru Devi care nu vedea literele / din șanțul școlii unde dormea“ (**Cartierul săracilor**). In aceeași categorie intră **Eu și seceta prin Delhi** și **O măsea cit harta Indiei**. Accente mai puternice, fără a depăși insă o medie a onorabilității, găsește Ion Iuga in poeziile pe tema militarizării existenței. Prozaismul chiar și in forma rechizitorului nu face casă bună cu poezia. Ca in poemul **Civilizație** in care referința la Eminescu nu are (imi place să cred) sens valoric, ci doar pe acela al apartenenței la aceeași spiritualitate : „Munții nu mai au virfuri / niște săbii de foc i-a ciuntit / (bucurie pentru Sisif in cuibar de cenușă) / / au rămas numai gropi / ciudate tunele de oase respirind umflă munții / pină plesnesc intr-o ceață plumburie / chimiști și generali paranoici / au inchis poeții in dosare / dosarele in subterane seifuri ! / ei rătăcesc singuri in cuiburi de oțel / n-au loc pentru Shakespeare / nici pentru Eminescu ori pentru noi / cei asemenea lui / / in cuburi de oțel / plutesc la masa tratativelor / ape negre ii devoră / binecuvintata civilizație canibalică / numai noi mușcăm din obrazul Pandorei“.

Remarcabilă insă, alături de poezia peisajului, este poezia erotică in linia celor mai bune poeme de acest gen din volumul **Ieșire din vis**. Același aliaj subtil de senzualitate și diafan, aceeași gradație fină a sentimentelor. De regulă, in primele strofe ale poemului senzualitatea imaginilor crește, anunțind un apogeu, pentru ca, spre final, in contrapunct erosul să devină contemplativ, extatic, pur. Debutul poemului este policrom, trasat in tușe apăsate, expresioniste. Finalul este doar sugestiv, grațios : „Înverzește lumina / printre ierburi uscate / vine noaptea cu negre fructe in miini / / din cer cerne nisip roșu / peste ființe, peste ochi / pisica lunară subțiată de friguri / / cu călciie singerinde prin spini / vine noapte prin ierburi / / lingă draperii / pe mina-mi de suflet / sinii tăi albesc visul / mere cerești / de lumină-nverzită“ (**Mere cerești**). Sau acest **Desen marin** așezat la sfirșitul volumului parcă pentru a ne lăsa să credem intr-o viitoare carte alcătuită din poeme de dragoste, care ar da măsura cea mai exactă a talentului lui Ion Iuga : „Te-am văzut ieșind goală din mare / călcind pe lumină, parcă lumină erai / pe nisipul de aur / și urmele trupului tău de lemn sfint / se arcuiau vociferind umbrele izgonite / de sariul de foc / infășurindu-ți coapsele / / te-am văzut ieșind din mare iederă plutitoare / și marea avea mirosul părului tău / brațele mele cuprindeau apa să-ți rețină formele vocii o clipă / / din golurile sculptate in translucidul adinc / mă-nțepau spinii / mă biciuiau crengile părului tău ingălbenite de soare / / vino inapoi, vino inapoi / in rădăcinile apei unde cobor știu / voi intilni trupul tău de lemn viu / / te-am văzut ieșind goală din mare / gol și neastimpărat umblu de-atunci prin adinc“.

Experiența indiană se dovedește fertilă pentru poezia lui Ion Iuga.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SUBSTRAT REFLEXIV ȘI METAFORIC

După volumul „Starea de urgență“, noua carte*) a lui Vasile Igna intreține sentimentul plăcut că poezia de finețe, lirismul artist și atitudinea de distincție intelectuală iși urmează existența in zgomotul anti-lirismului de modernitate ostentativă și crispată. Și, incă, sentimentul că natura nu a incetat să inspire poezie intr-o lume tot mai dispusă a se inchide in spații artificiale și fragmentate, cu imagini de șoc și stări de tensiune. Dacă ar trebui căutate afinități, creația ultimelor volume ale lui Vasile Igna s-ar inrudi cu poezia lui Vasile Nicolescu, aparținind amindoi unei familii lirice inclinate spre contemplație și reverie, intr-o formulă de autentică și neostentativă eleganță.

Grădina oarbă conține o poezie de stare, cu unele sugestii de expresionism austriac, difuze insă intr-o expresie altfel personală și care are calitatea, parcă din ce in ce mai rară, a impersonalității estetice. Poetul nu lasă să transpară nici un ecou al nemulțumirilor cotidiene, plasindu-și creația sub zodia unei melancolice seninătăți.

Stăruie sentimentul unei „veșnicii blinde“, o atmosferă visătoare, o „frumoasă tristețe“, o impresie de evanescență, imponderabil.

Imaginarul, suprapus peste amintire și contaminat de dorințe, produce imagini voalate, cu mărăcini insingerați „tulburați de inserare“, cu false scene de vinătoare („Pindă la vulpe“), cu gușteri ațipiți pe piatra fierbinte.

Dacă in volumul „Starea de urgență“ nota cea mai pregnantă era creată de ideea virtualului, in „Grădina oarbă“ predomină impresia muzicalului. De altfel mai multe poeme se numesc „Lied“, „Cintec“, „Pavană“, „Sonatină“, „Acord“, „Muzică de cameră“.

Substratul reflexiv se manifestă in metaforă, cu valori plastice de rafinament, asociate muzicalității interioare. Meditația este transpusă intr-un registru de discretă melancolie, fără stridențe și fără caracter sentențios, in imagini de frumoasă poezie : „Ferice de sălbăticiunea / ce nu știe gindul hăitașilor / ferice de meduza inflorind / sub brațul rupt al furtunii / ferice de insecta fără chip sorbind răcoarea pajiștii / după-amiază / Galeriile zilei sint pline de muzica violoncelului și pianelor / trupurile se prăbușesc peste / urma șarpelui ducind spre / pomul cunoașterii / Ce altceva poți face / decit să te aperi de ambiții / și servilitatea formelor / parafraze ce obosesc sufletul / preaslăvindu-l ?“

In atmosfera unor poeme se impletește rafinamentul notației, ca in lirica japoneză, cu melancolia trakliană „Capul ciulinelui / retezat de o rază : / trei gărgărițe sprijină leagănul / in care se odihnește / duhul inmiresmat al finului“. Poetul trăiește intr-o dispoziție crepusculară și nostalgică : „Un cerb linge sarea amurgului / umblă printre liniile incilcite / ale palmelor iernii / Ca o corabie se apropie vintul / spre coarnele lui, / ca un cuvint furișat sub frunzișuri / e mina care atinge / urechea de brustur a copilăriei“. Uneori poezia este falsă descriere, de fapt proiecție la confluența imaginarului cu realul, din care se naște o stare confuză, dar calmă : „Adormită pe veci / umărul ei sting / atinge norul călătorind spre izvoare / Nu mișcă, nu visează, nu suferă, / rareori respiră fumul scaieților / urma copitelor îmbrățișind cilindrul / unui copac scorburos / Un roi de fluturi se așează pe ochiul roșu al inserării...“. Volum unitar, cu subtile armonii, feerie cu umbre, cețuri și contururi vălurite, „Grădina oarbă“ este una din acele cărți care continuă mai vechea dar durabila tradiție a poeziei intelctuale și de sensibilitate, perpetuată cu discreție dar și cu tenacitate.

Sultana Craia

*) **Vasile Igna, „Grădina oarbă“, Editura „Dacia“, 1984.**

PROZA

«ȚINUTUL SÎNZIENELOR»

Gheorghe Andrei, autor a trei cărți de poezie, **Zăpezile Fierbinți**, 1976, **Copac solitar**, 1981, și **Pentru pămintul natal**, 1982, se prezintă azi cititorului cu **Ținutul Sânzienelor**.

După cum insuși autorul iși subintitulează, modest, noul volum este o carte de reportaje. Nu sint reportajele din linia intii, din locurile fierbinți ale actualității, sint, mai degrabă, insemnările unui poet care, impătimit de dragoste pentru ținuturile buzoiene, ne plimbă pe creste de val lucitoare, prin frinturi de codru rămase-n cringuri care adăpostesc memoria orașelor și satelor in care s-au născut scriitori cu ursitori de aur ce ne stau lingă inimi ca niște stele, ne duce spre vise, prin peisaje lunare in fierbere continuă, de la Bisoca la Cetatea lui Bucur, pe marginea plaiurilor mioritice, unde oamenii rămin frumoși dincolo de virstă.

„Oamenii sint risipiți in natură, intr-o natură pitorească de foioase și conifere, unde vintul răcorește continuu firul ierbii și se răsfață in plase unduitoare din crengi de brad. Dacă asculți mai atent foșnetul pădurii și te afunzi de la lacuri mai in codru, parcă auzi : «Basmul bisoceanului» și te gindești la fiare și incepe să-ți fie teamă. Și atunci vii in luminișul mare, vatră de sat, intre găvane, unde oamenii, cei bătrini in port național, te intimpină cu binețe și te primesc cu ce au mai bun“.

„Ținutul Sânzienelor“, acel ținut aflat intre hotare, in vecinătatea plaiurilor mioritice, care trag linia de unire intre Ardeal, Moldova și Muntenia, coboară in cartea poetului Gheorghe Andrei cu basmele, doinele, cintecele și legendele sale (cea a micului Bucur, minător de oi ce intilnește zinele, „legenda mesei“, și a „ciobanului intemeietor de cetate“) cu poveștile bisocene fără șir (variante pastorale cu elemente de basm : **Povestea celor trei ciobani**, **Cintecul lui Bucur haiducul**, **Miorița**, **Cintecul lui Corbea** etc), cu obiceiuri și tradiții populare străvechi, de sărbători, de naștere, de nuntă, de moarte, cu bilciurile sale (cel al Drăgaicii) ș.a.m.d.

Poetul Gheorghe Andrei, vine acum, după atita timp, să ne amintească prin Ținutul Sânzienelor, de scriitori săi Odobescu și Vlahuță.

Spuneam mai inainte că **Ținutul Sânzienelor** nu este o carte cu reportaje din linia intii, dar nu lipsește de aici actualitatea „fierbinte“, transformatoare a vechilor meleaguri mioritice, cu pensionari C.A.P. (bătrini frumoși care refuză orașul), cu dascăli de școli stăpiniți de fanatismul profesiunii in noul ev, cu zone intinse industriale, cu salve de uzine noi la marginea lacului Drăgaicii, sărbătoarea tradițională a Buzăului al cărei nume stă scris mare in fiecare an intre 12—24 iunie pe gardul de fier-beton.

Partea a doua a cărții „amintiri din studenție“, se vrea o „carte cu prieteni“. Poate că această „carte cu prieteni“ nu-și avea locul in **Ținutul Sânzienelor**.

Dorel Flipescu

Gînduri despre omenie

Urmare din pag. 1

ta — trăire, gestică, limbaj — o sclipitoare lipsă de frumusețe ; tipicăria, rigiditatea, seriozitatea glacială, superioritatea afișată, plăcerea sadică de a-l ține pe celălalt de guler pină ascultă, fără a cirti, perorații moralizatoare ș.a.m.d. creează o atmosferă apăsătoare, greoaie, neplăcută. Scleroza sufletească face, pe moment, comunicarea dificilă, și, pe viitor, ocolită. Fiecare, in general, ca persoană, e dispus să se acomodeze cit mai bine in cimpul exigențelor unui cod moral, dar, de obicei, e dispus pină la punctul in care lipsa de maleabilitate a gindirii și ținutei altora nu atentează la verticalitatea propriei coloane vertebrale de care, evident, e atașat afectiv. Despre omul cu sentimente zbircite se spune : **„are și el omenie, precum cățeaua lui Ilie“.**

Dar „nu tot ce zboară se mănincă“, „nu toate maicile sint surorile lui Hristos“, nici mireasele lui Dumnezeu : uneori, unele defecte sau acte indoielnice sub raport moral pot să incinte ochiul, să adoarmă spiritul critic printr-o **impresie** plăcută ; licheluțele, chiar versații in lipsa de scrupule **pot simula** convingător naivitatea, sinceritatea, candoarea, naturalețea nevinovată — trăsături cotate, in prelungirea unui sentimentalism greu de stăpinit, ca aparținind frumuseții fragede a copilăriei sau adolescenței.

Viața de fiecare zi ne antrenează spre scopuri clare și, de aceea, nu ne permite o detașare pentru a recepta conduitele celorlalți, relațiile noastre cu semenii aidoma unor privitori la teatru. Dimpotrivă, ne solicită lucid și/sau grav, responsabil, aprecieri și atitudini morale. Ca atare, chiar dacă ne lovim de acte morale care nu plac, reușim să trecem dincolo de fațadă și le considerăm demne de respectul nostru. Persistă, totuși, nostalgia incărcăturii estetice, căci **„de om bun și de vreme bună nu te mai saturi“.**

Omenia este preceptul prin care tradiția noastră propune un model de frumusețe morală. Insă, nu omenia care se menține la exigențe minime de conținut, supralicitind, in schimb, drept camuflaj, trucuri creatoare de atmosferă destinsă. Nu omenia de paradă și circumstanță. Nici omenia-surogat, ce tolerează și justifică orice prin ipocrita formulă **„oameni sintem !“** — acest biberon care poate alimenta defecte cu nemiluita. Ci mindria demnă și tonică : **„sintem oameni !“**. Nu omenia servilă și zaharisită, ci cea care are un ax al valorilor. Nu haina tradițională imbrăcată pentru a fi admirați, ci omenia pe care o emană propria noastră personalitate in situații de viață.

Privită **genetic**, omenia nu putea să apară decit in mediul arhaic sătesc, in care, pe mari distanțe istorice, nu se produc mutații fundamentale, ritmul este lent, iar axa temporală reversibilă : prezentul este o reeditare a trecutului, iar viitorul direct previzibil din prezent. **Tradiția** are putere de inriurire a oamenilor, oferind scheme de conduită, reacții, mentalități, repere și justificări valorice. Generațiile se inscriu neproblematic in obișnuințe, fără innoiri care să dezorganizeze utilajul spiritual ciștigat, dar cu certe inițiative creatoare care il imbogățesc și decantează. Continuitatea produce un cimp valoric așezat : acționind ca factor de filtrare, inlătură impuritățile, finisează discret jaloane umaniste de adincime. In acest spațiu social, relațiile sint directe, stabile, familiare, cu o dinamică redusă și **polarități valorice neechivoce**. Contactul cu natura — nemijlocit. Iată izvoare ce predispun la **calm, lirism, implicare afectivă**, cultivă **sentimentul siguranței** intre oameni, **stabilitatea** ethosului, **disponibilitatea** de a sări in ajutor. Gama fondului interior este largă : **de la naiva incredere in oameni** („omul este ca oaia, lesne se ia după altul“) **la șiretenia sfătoasă** care nu atentează la respectul pentru om, căci „șiret pe șiret cunoaște“. Ființa umană **imbină robustețea cu fragilitatea** („Omul e mai slab ca o floare și mai tare ca o piatră“, „mai tare ca fierul și slab ca oul“) — ceea ce justifică **seninătatea lirică, modestia, lipsa de stridență, ingăduința** (nu toleranța !), **naturalețea cu forță de convingere, promptitudinea tonică. Prudența** vine din cumpătare, tact, și nu inseamnă suspiciune. **Generozitatea** este firească, nu filantropică. Atitudinea emană **prospețime**, nu calcul rece. Datoria morală este lăuntrică, **nu imitare a unei obligații**. Respectul omului este imbold personal, **nu etichetă** convențională. **Obiceiul** — rezistent la noutăți destructurante — normează raporturile morale, avind autoritate și cerind respectarea intocmai. In practică, este **asimilat**, nefiind tratat ca „sarcină“ de indeplinit. **Spontaneitatea** se rafinează **in forme rituale**, clădind pitorescul tipurilor umane. **Unitatea** de viziune asupra vieții este pătrunsă de **acuratețea** cutumei. Căci, după cum remarcă Mihai Ralea, **„tăria unui caracter stă in simplitatea lui“.**

Desigur, este istoricește desuet să ai nostalgia **revitalizării** acestor medii socio-umane. Le-am infățișat mai sus **numai** pentru a surprinde liniile de forță ce **pot** și **trebuie** să fie valorificate. Ceea ce **nu** trebuie uitat este faptul că **„tradiția nu e un iaz mort“** (G. Călinescu). Reevaluarea omeniei prezintă rădăcina viguroasă ce ar fertiliza cimpul afirmărilor și coexistenței zilnice. Virtuțile sale nu pot fi **adaptate** noului mediu socio-economic, tehnic, civilizatoriu, **dar nu implantate** pur și simplu. Acordul subiectiv, sufletesc, opțiunea personal-deliberată sint factori decisivi. **Tradiția** in mentalități și obișnuințe, semnificații ș.a.m.d. **supraviețuiește doar in măsura in care oamenii sint receptivi la dimensiunea ei sensibilă, revigorind-o in conduite, stil de gindire, participare afectivă.** Piedicile interioare nu lipsesc. Mai mult : anume condiții predispun la o raportare alterantă la tradiție. Trăsăturile definitorii ale epocii actuale (viteza ca dimensiune existențială, progresul tehnic, inovația continuă in toate sectoarele, urbanizarea excesivă ș.a.m.d.) modelează, după chipul și asemănarea lor, facultățile umane de valorizare, percepere și pricepere a lumii și vieții. Randamentul tehnologic și eficienta economică, de pildă, generează, la unii, mentalități ingust-practiciste, reacții morale condiționate de strictul avantaj pe care il procură. Ritmul trepidant și irațional al multor evenimente explică (dar nu justifică !) goana după agreabil, apetența valorilor perisabile. Mediul urban, pe un asemenea fond, cuprinde, in parte, relații multiple, fluctuante, accidentale, grăbite etc. și, in afara colectivului de muncă și a cercului de prieteni, bazate pe anonimat. Unitatea morală a individualității se dezagregă, sub tirul suprapunerii și interferenței variatelor planuri de formare, informare și deformare morală. **„Intr-o astfel de conștiință** — arată Mihai Ralea —, **la care bat veșnic noi musafiri, vizitele nu pot dura prea mult. E o cameră de audiențe in care fiecare are dreptul la o scurtă convorbire.“** Această complexitate personală atrage după sine mobilitatea, senzația de viteză, lipsa răgazului afectiv in relațiile fără urmări, deci gesturi morale dictate de interese egoiste. In ecuație mai trebuie luat cel puțin un element : instinctul de proprietate privată — neatrofiat, la unii — la forme deghizate, precum atenția exacerbată acordată satisfacerii trebuințelor materiale, funcția sau profesia văzute cu ochi de feudal, mitul reușitei in stil „american“ ș.a.m.d. Iată doar citeva situații periculoase pentru destinul omeniei : in locul plenitudinii interioare se poate proclama confortul sufletesc. Este, din păcate, actuală precizarea lui D. D. Roșca din **Mitul utilului : „cu gindul la folosul eventual, inteligența cea mai lucidă se strimtează“**. Unii din contemporanii noștri sint servi ai spiritului pragmatic, judecă angajarea umană, moral-afectivă la fel ca pe o mobilă comodă, ca pe o mașină-trăsnet care te ridică in ochii celorlalți, ca pe titlul ce te impune. Este o morală călduță și leneșă. Forme principale : neangajarea, atita timp cit consecințele nu te vizează direct, deci minuirea valorilor nu pentru semnificația lor, ci pentru că, la nevoie, procură avantaje ; incadrarea convențională in scheme cu eficiență dovedită ; omenia ornamentală, artificioasă in conținut, ipocrită, dar cu profit psihologic. Asemenea conștiințe sint un fel de cutii negre : nu ințelegi „mărimile de intrare“, vezi „mărimile de ieșire“, dar nu poți ști ce se intimplă inăuntru. Între intențiile urmărite, cele pozate și valoarea comportamentului se instalează forfota culiselor unui mare teatru. Morala căpătuirii și morala de filfizon. Preferăm, desigur, in locul acestora morala austeră. Cel puțin, cu toată lipsa ei de vibrație, este sinceră. Dar, se pare, ca urmare a unor structuri atitudinale modelate de tradiția folclorică, deși prețuim ascetismul moral, preferăm coardele sensibile ale unei morale extravertite, care nu inhibă cu imperative categorice dorința manifestării intregii personalități in relațiile de fiecare zi. Aceasta este, desigur, condiția indispensabilă a estetizării climatului moral cotidian. O astfel de frumusețe nu este atașată conduitei ca penaj accesoriu, ci emană din insăși temperatura morală a omului care „nu iese cu dosul la oameni, ci cu obrazul“.

Posibilitățile și, in consecință, eforturile de individualizare in spațiul social actual sint mari. Omenia scoate persoana umană din cadrele inguste ale reușitei in viață, ridicindu-l in sfera împlinirii. Nu exclude iubirea de sine — ar fi o iluzie ! —, ci doar autoadularea. Ii adaugă, insă, o sociabilitate spontană și profundă. Ruperea indiferenței afective in fața a tot ce privește omul este pasul decisiv spre umanizarea și, izolat, reumanizarea climatului moral cotidian, inlocuind eventuale aptitudini de robot industrial. Oamenii se fac frumoși prin energie spirituală, expresie și expresivitate morală. De aceea, nu putem fi decit de acord cu G. Călinescu : **„un Esop cirn imi place mai mult decit un Adonis“.**

Soldatul și povara sa

Urmare din pag. 1

sfirșit că ar fi ofițer ; iar acum la urmă, regretind tonul cam prea familiar cu care in timpul drumului l-a muștruluit. Tirziu, după ce s-a luminat de ziuă și cind se oprește ca să tragă pe umerii celuilalt, dirdiind de frig, propriul lui veston, iși dă seama că cel pe care-l cărase cu atita sirg era inamic. Eu aș fi oprit schița aici. Dar așa cum cititorul are dreptul să se oprească unde-i place și scriitorul are dreptul să meargă pină unde-i place. Iar in cazul acesta el, scriitorul n-a vrut să riște nimic. Nici măcar o neințelegere. Și soldatul și-a cărat mai departe rănitul.

Nu știu dacă o astfel de intimplare, spun verosimilă și atit e suficient, a mai intrat pe vreo cale oarecare in literatură. Eu unul nu-mi amintesc să fi citit ceva asemănător. Asta nu a impiedicat totuși să incerc senzația aceea de déjà lu. Un lucru citit cindva, itindu-se din păianjenișul unei memorii nesigure. O explicație cuviincioasă ar fi că in decursul timpului s-a scris și continuă să se scrie tot felul de istorii despre război. Pină intr-atit incit trama acestei teme suportă din ce in ce mai greu noi variațiuni. Mai exact, orice nouă variațiune (epic vorbind) are un aer cunoscut. A fost, sau ar fi putut fi, utilizată. Iar diferența de la soliditatea indicativului la agreabila nesiguranță a optativului devine insesizabilă. O lectură a unei cazuistici (!) imaginare a războiului livresc, sau invers, a livrescului in război, ne-ar scoate la lumină, imi inchipui, niște coincidențe, suprapuneri de tot hazul. Ca să nu mă gindesc la ciudățeniile pe care le-ar descoperi o privire statistică asupra circulației unei intimplări in perimetrul literaturii.

Nu insă despre acest memento, involuntar, vorbesc.

Prietenul de care aminteam este un scriitor de factură tradițională. Literatura, dintr-o astfel de perspectivă, are o finalitate, iar finalitatea aceasta se exprimă intr-o structură constructivistă. Logica scriiturii, ca să spun așa, este cam la vedere. Chiar și aleatoriul se naște din capul lui, al scriitorului, și nu din incapacitatea sa de a stăpini, adică de a nu pierde la un moment dat, textul din mină. Avizat fiind, cititorul deși prins de text sau tocmai de aceea, incepe de la un anumit punct să-și pună intrebarea perfidă, unde este condus. Ce mi se pregătește ? Și din clipa in care mi-am pus această intrebare am și inceput să caut ieșirile. Soluțiile. Substituindu-mă scriitorului. Deplasindu-mă pe itinerariile lui, incercind să-l devansez, să-l surprind. Ca intr-un joc in care indiferent de numărul aproape nelimitat al variantelor posibile este sigur că una dintre ele este cea care se potrivește. Dar mai presus decit miza — descoperirea soluției — plăcerea in sine a jocului. In care intervine desigur și memoria lecturii, asociațiile pe care această memorie le declanșează. Oarecum in felul in care din două sau trei cuvinte date, cunoscute, compui unul nou. Inrudit cu cele din care a luat ființă dar nu intr-un chip semantic ci, dacă se poate spune, de atmosferă. De atmosferă asociativă. Pină și elementele de invenție puse in joc de cititor aflindu-se tot sub semnul acestei virtualități asociative.

Dintr-o astfel de stare de spirit, cred eu, se naște senzația de intimplare care a mai fost odată, cindva citită. Intimplare cunoscută; dacă nu cumva trăită. Mecanismul scrisului fiind cel ce impune această senzație iar nu inabilitatea scriitorului.

Imi spun regindind iarăși schița că dacă in loc de a-l incărca din nou pe rănit in spate soldatul l-ar fi abandonat, sau dacă s-ar fi răfuit acolo cu el, nimic esențial nu s-ar fi schimbat in dispoziția mea anticipativă. Chiar și un astfel de „final“ mi s-ar fi părut că l-am mai citit cindva. Pentru că eram pregătit, incă și mai adevărat spus, condiționat, să se petreacă ceva. Să existe un final, fie el și paradoxal — ca această reluare a poverii după ce tot drumul ei, inamicii, fuseseră certați, judecați, fără pic de toleranță — al marșului in noapte a soldatului. Imprevizibil mi s-ar fi părut doar un final in care eu n-aș mai fi avut ce căuta.

Poate că dacă n-aș fi citit ci aș fi scris eu insumi schița nimic din ceea ce am spus pină acum nu mi-ar fi trecut prin minte. Iar dacă mă gindesc bine cei mai mulți dintre cititori preferă totuși să citească lucruri despre care iși inchipuie că le-ar fi putut scrie ei inșiși. Sau in care și ei iși au un loc.

Desen de Gh. V. Ionescu

BREVIAR

■ **EȘALONUL SECUND.** Una dintre cele mai interesante intervenții publicistice ale momentului este aceea pe care o face in „Contemporanul“ nr. 6/1985, criticul de artă C.R. Constantinescu, un spirit recunoscut pentru insistența cu care promovează valorile oriunde se găsesc ele. „Eșalonul secund“, căci așa se intitulează eseul acesta in bună măsură justițiar, insemnează, in optica autorului, o categorie de creatori mai puțin comentată, poate chiar adusă uneori intr-o nemeritată penumbră. Să notăm că optica aceasta e corectă, procesul de restituire a valorilor in integritatea lor e, pentru momentul cultural românesc de acum, unul fără discuție capital „Asemenea artiști — zice C.R. Constantinescu — creează lucrări, atitea cite sint, și nu semnături, incheagă viziuni și nu produse de serie mare. Ei sint cei care resimt poate cel mai dureros pericolul formulei și al amenințării perpetue care e rutina“. In definitiv, țelul criticului este acela de a restitui, pentru artele plastice, o geografie a valorilor adevărate, care sint mai numeroase și mai diverse decit se crede de obicei. „Vreau numai să subliniez faptul — adaugă el — că registrul valorii este cu mult mai mare și mai nuanțat decit pare la prima evaluare a lucrărilor, că arhitectura artei noastre de astăzi este mai complicată, cu aporturi uneori mai puțin sesizabile, in susținerea rezistenței și originalității incontestabile a edificiului. Noțiunea de eșalon secund este o convenție prin care n-am vrut decit să deschid mai mult aria valorii“. Admirabile ginduri, admirabile cuvinte, remarcabile mai cu seamă că ele vin de la un critic care a și promovat, citeodată impotriva ierarhiilor constituite, această idee a democrației valorii.

■ **ORALITATEA CA SPECIFIC.** Primim de la prof. dr. I.C. Chițimia, un extras conținind o interesantă comunicare susținută la cel de-al V-lea simpozion iugoslav-român, desfășurat la Belgrad. Ea tratează despre „rolul folclorului și al cărților populare in formarea limbilor literare română și sirbo-croată“. Demonstrația propriu-zisă, mai cu seamă filologică și cu un grad considerabil de specializare, este fără discuție convingătoare și nu poate fi descrisă in amănunt aci. Ideea oralității ca specific al literaturilor balcanice, privite din punctul lor genetic, merită insă o mențiune, mai ales că aceasta este, de altfel, teza fundamentală a comunicării. „De fapt — observă savantul — acest tip de exersare literară (orală), cu centru de greutate in Tracia, s-a extins sau a devenit caracteristic pentru intreaga zonă mediteraneană de est, dacă ne gindim la poemele homerice sau chiar la nașterea și răspindirea fabulelor zise esopice“.

■ **SENZAȚII DE LECTURĂ ȘI DE VIAȚĂ.** Un număr dublu (7—8/1984) al revistei studențești clujene „Echinox“ cuprinde și citeva cronici literare, dedicate, cum este și cazul, fenomenului literar tinăr. Astfel, Șt. Melancu elogiază o recentă monografie a lui V. Fanache (despre I.L. Caragiale), notind pozitiv capitolele unde este vorba despre „conformismul ironic“ și „derizoriu“. „Precaritatea și deșertăciunea curentă“, „inerția cotidiană acaparatoare“ sint descifrate, de Virgil Leon in poezia lui Adrian Popescu (destul de departe, totuși, de adevărul acestei lirici remarcabile). Teatrul lui Romulus Guga i se pare Dayanei Frățilă „foarte puțin jucat — din teamă“ (?!) deși adevărul nu e acesta. Două intinse cronici literare tratează despre romanul „Drumul la zid“ de N. Breban ; aceste cronici sint instructive prin senzațiile de lectură care spun ele ce spun. Pentru Ovidiu Pecican, romanul e un „uriaș templu al viului“ și e comparabil cu Dante și cu epopeile homerice („Iliada“ și „Odiseea“). Castor Ionescu e, știe sigur recenzentul, Christos. „Drumul la zid“ atinge uneori „vitalitatea paranoică a Buneivestiri“. Celălalt cronicar, Corin Braga, este mai temperat și se plinge că lectura romanului i-ar fi dat „accese paranoice“ la fiecare cincizeci de pagini. Concluzie ? „Drumul la zid“ ar impresiona prin „alogismul coerent“. Două mari pagini de revistă conțin, spre a exemplifica aceste cuvinte, un fragment dintr-un roman inedit de Nicolae Breban „Gogo o farsă“. Literatura tinără și principiile critice ferme sint, se vede bine, cultivate cu impresionantă consecvență la „Echinox“.

■ **CÎT DE PLANETAR NE E SATUL ?** se întreabă, pe bună dreptate, Florian Potra, in „Viața românească“ nr. 10 din 1984, pornind de la observațiile in materie de cinematografie ale criticului italian Renzo Renzi. „Acesta constată pe cont propriu — ne informează F. Potra — că spectatorii televiziunilor occidentale nu văd și nu știu nimic despre „filmele chineze, indiene (acestea domină piața Lumii a Treia, așa cum cele americane și japoneze domină piața occidentală), cehoslovace, bulgare, ungare, poloneze, sovietice, mexicane, cubaneze, braziliene, argentiniene, australiene, canadiene, egiptene, grecești, elvețiene, suedeze, portugheze“. Remarcabile observațiile criticului italian, salutară intervenția criticului român care adaugă acestor cinematografii ignorate și pe aceea românească.

■ **OPINII PRIN... INTERMEDIAR.** O metodă critică iși face loc vertiginos in publicistica românească, fiind intilnită mai ales in contribuțiile lui Narcis Zărnescu. Esența acestor intervenții ar fi reductibilă la următoarea rețetă : se ia o temă, de semnificație curentă ori capitală, și se extrag din felurite opere critice citatele trebuincioase. Rolul criticii literare, in viziunea lui N. Zărnescu, e, astfel, lămurit de T. Maiorescu, raportul biografiei cu opera e, după N. Zărnescu, acela fixat de G. Călinescu. Orișice intrebare primește un răspuns bibliografic și, in acest chip, articolul se incheie triumfător.

■ **PLACERE ȘI EXPRESIE.** Unui comentator de film, Daniel Daniel (nume nou pentru această disciplină) i-a plăcut filmul „Glissando“ și se străduiește să ne comunice efectele acestei plăceri in „Flacăra“ nr. 3 din 1985. Comentatorul e liber să nu aducă, in sprijinul ei, prea multe argumente care să stea in picioare. Insă stilul pare a fi, intr-adevăr, pe măsura impresiilor colosale pe care acel film i le-a produs. Acest, cum să-i zicem ?, articol ar merita reprodus intr-o contemporană antologie a „beției de cuvinte“. Să notăm doar citeva expresii care sint, să concedem, inimitabile. „Este un film cu iz de marțialitate apolinică a imaginilor“ ; „Intre alienare și aliniere, etica lui o alege pe prima“. „Ea neotipizează aici, polemic, demascator, alterata proiecție arhetipală a dragostei care mișcă soarele și celelalte stele, le redimensionează, substanțializează și substantivizează prin concizie, tensiune și concentrare, alienarea modernă a surisului Monei Lisei, demențialul ei hohot de ris in fața veacului de haos și singurătate“.

A.S.

Oglindă dintr-o stea

Zeul prieteniei si-a întors încă o dată fața de la noi ! Nici Grigore Hagiu nu mai este. Lovită cu memoria împreună, statura lui atît de nobilă, atît de maiestuoasă și dreaptă, o vom înlocui pentru totdeauna cu un cîntec. Silabele, se pare, au din ce în ce mai puțină nevoie de noi. **„Si cineva-mi întoarce pînă la țipăt arcul inimii fără să poată ști dacă rezist“.** Stau și nu fac decît să-mi amintesc poeme de Grigore Hagiu și tot ce în prietenia noastră a rămas nerostit este spus, ca niciodată, de versurile lui : **„Unde mă duceți voi, cuvintelor, aceleași pentru viață, pentru moarte, / Încît nu știm prea bine niciodată care din ele-i partea noastră de cuvînt.“** Da, cuvintele noastre, prea sărace, sînt aceleași „pentru viață, pentru moarte“. Ar trebui să înnegrim tot orizontul cu cuvinte ca să putem povesti despre pierderea unor poeți ca Stănescu și Hagiu, despre pierderea unor prieteni cum au fost Nichita și Grigore. Cite un 13 ni i-a răpit la distanță de numai un an. **„Ce anotimp să fie acesta cînd drumurile duble spre destin, / de adevăr eroarea s-o despartă mai încearcă încă“** — scria Grigore Hagiu. Splendide versuri, cu menire unică, aceeași pentru viață pentru moarte, dar ursite să le poată transcende pe amîndouă. Nu pot uita versurile cu care Hagiu evoca durerea lui Achile la pierderea lui Patrocle : **„Totul ia chipul unui prieten de moarte izbit / și numai cu moartea și totul e punct vulnerabil / în tine auzul ce încă l-aude, / privirea ce încă-l privește, / și mina și fruntea și pleata, / și-armura și lancea și pomul și cerul / și soarele și gîndul ce încă-l gîndește“.**

Azi, 13 februarie 1985, chipul lui Grigore Hagiu și-a făcut oglindă dintr-o stea. Dormi în pace, prietene, poemele tale te veghează. Eu nu mai pot face decît să le rostesc, o dată și încă o dată, la căpătîiul celui care-ai fost ,ca o rugăciune. Celui ce i-e dator să-ți evoce umbra luminoasă, i-a rămas numai piscul pe care singur stă și plînge.

Cezar Baltag

„Am să locuiesc cu mine însumi...“

Timp de două săptămîni s-a îndîrjit **Grigore Hagiu** să scape din gheara sufocantă a Marelui Frig.

Timp de două săptămîni trupul său puternic de atlet a înfruntat ghilotina rece a morții.

Timp de două săptămîni ne-a făcut să trăim cu speranța înflorită ca o floare de gheață pe geamurile disperării noastre.

Timp de două săptămîni trupul său viguros ca un brad a luptat să-și revitalizeze celulele sufocate. Și tocmai cînd intrase iar sub raza vieții, și tocmai cînd reînvăța să zîmbească, Marele Frig l-a doborît fulgerător ascunzîndu-l definitiv privirilor noastre.

Îmi place să cred că Grigore a dispărut un timp, așa cum făcea uneori, departe de toți și de toate. S-a dus să „locuiască în sine“, așa cum îi destăinuia lui Nichita, în februarie trecut.

Cel mai puternic, cel mai frumos și cel mai talentat dintre noi, GRIGORE HAGIU s-a urcat într-un „tren în năpraznică alergare“ spre o gară în care cei din generația noastră sînt brutal de rapid chemați.

Acum, cu trupul și inima ca un sloi de gheață, caut lacrima nesecată din ochiul meu care plînge singur și încerc să înțeleg și nu pot, și încerc să mă apăr și nu pot, și încerc să mă mint și nu pot.

— Bătrîne Grig, nu-i așa că într-o zi o să ne întîlnim și-ai să mă întrebi cu surisu-ți de înger : „Cît mai e ora, domnu Mincu ?“

Adio, dragă Grig, din tine „au mai rămas numai de aur caratele“.

Mircea Micu

Viața lui pe albul iernii

Încă o dată Absurdul ne calcă pragul sufletelor și incredibila lui nedreptate frînge brutal un destin ce avea dreptul la timp și la lumină. Timpla senin visătoare a poetului Grigore Hagiu se pleacă sub tăcerea rece a marmurei.

Pe albul nesfîrșit cu care această iarnă a desenat munții și cîmpiile și riurile — ce-i erau, toate, atît de apropiate — a vrut o întîmplare tragică să așeze impovărătoarea și nedreapta eșarfă de doliu. Eșarfa de doliu pe care avem dreptul — ni-l dă viața lui generoasă și opera lui dăltuită în carnea cuvîntului cu o discreție și lipsă de precipitare proprii talentelor autentice — să scriem numele unui poet adevărat cu literele prețuirii și încrederii în nemoartea ideilor și poemelor ce le-a ivit.

Căci Poet este Grigore Hagiu prin tot ce a scris și prin tot ce a gîndit și trăit. Îl știu de trei decenii și de trei decenii el a avut tăria și harul să se arate întotdeauna generos și integru, să păstreze în liniște și demnitate frumoasele virtuți ale oamenilor cu adevărat aleși de destin. Îl știu încă din anii cînd versurile lui de adolescență ne surprindeau prin simplitate, de pe cînd aflam odată cu el că „puștii de pe strada noastră au crescut / au prin parcuri întîlniri în seară / și vrăjiți de taina primului sărut / trag cu bărbăție din țigară“. Îl știu de atunci și l am însoțit prietenește pe drumul anilor — răspunzînd discreției și devotamentului lui cu discreția și devotamentul meu, sincerității lui cu sinceritatea mea, însoțindu-l pe drumul bucuriilor mari și mici și temîndu-mă ca umărul lui viguros, de bărbat adînc clădit, să nu fie înfrînt de delicatele întîmplări ale vieții, bucurîndu-mă în ultima vreme de împlinirile lui, mature în toate, de calmul pe care-l spuneau și vorbele și faptele lui.

Și tocmai cînd se pregătea pentru vremea culesului cel mare al cuvintelor, în a căror tovărășie și-a purtat neobosit anii ; și tocmai cînd, lîngă cărțile ce propun portretul unui Poet de aleasă stirpe, toate datele vieții lui anunțau cărțile Marii Amieze, Absurdul și-a întins brațul, secerîndu-l.

Nu avea vanități și nu știa să urască pe nimeni. Vocația lui a fost Poezia, Prietenia, Generozitatea.

Așa va rămîne mereu pentru toți cei ce l-am cunoscut. Cititorii de mîine vor afla, în cărțile lui, mereu mai în adevărata lumină, Poetul. Avem, unii, privilegiul — durerosul privilegiu în aceste clipe năpraznice — de a afla în cărțile lui și privirile Prietenului.

Blîndul, bunul Grigore, atoateînțelegătorul și atoateiertătorul Grigore, cel care a găsi cuvinte de încurajare, delicat și prevenitor, pentru atît de mulți poeți ce au păsit pragul „Luceafărului“, a scris cu viața lui pe albul imaculat al acestei ierni un poem, un ultim tragic și întunecat poem.

Îi scriu numele drag și în locul literelor ce i-l alcătuiesc aud cum cad pe albul hîrtiei lacrimi grele.

Nicolae Dragoș

GRIGORE HAGIU

ULTIMA

Inedit

ger năpraznic între cercevele
dacă aș pleca
de lîngă fereastră
mi-ar rămîne doar capul
ori numai privirea să privească

de sus
de la oarecare înălțime
pe albul zăpezii aproape albastre
impăienjenit se vede orașul
de fire foarte subțiri
șinele destinelor noastre

apeși pe o clapă
tragi de un capăt de ață
și-n cine știe ce încăpere
pe cine știe care dosnică stradă
se pleacă o viață
mult prea înafară
în friguroasa prăpastie albă gata să cadă

de m-aș ridica foarte sus
de-aș putea fi la mare înălțime
să salt această plasă singerie
cu betoane și fiare și trupuri la un loc
aș mai vedea același singuratic
om înghețat care scrie

dedesubt
pe imaculatea feroce
dîrdîind dinspre mine se rup
în fantomatică fugă
primele umbre de lup

ianuarie 1985

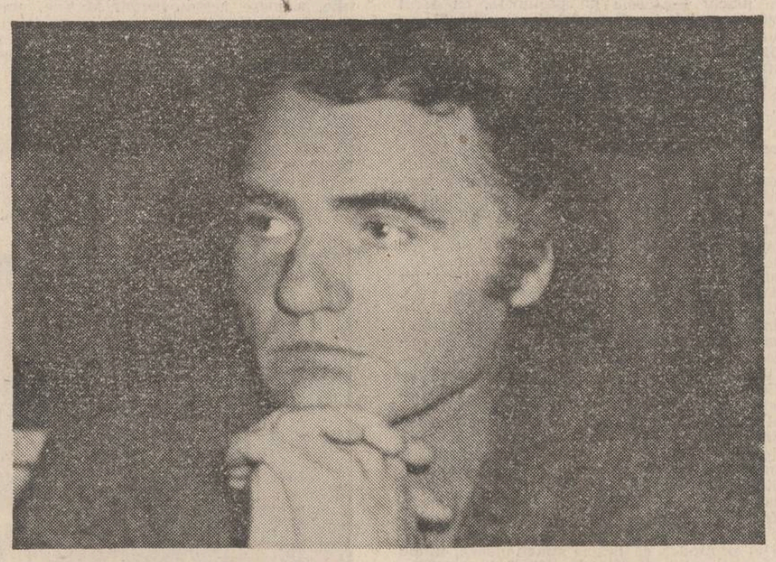

descîntă bine descîntecul

frigul mă pătrunsese
cum se spune
pînă la oase
umezeala pustie
și priveam în tăcere cum mi se urcă
pe piciorul stîng
o pată tot mai vînătă de igrasie
de nu ar ajunge la inimă
la creierul care palpită
la mina febrilă care scrie
în netulburata liniște adîncă
de nu ar izbi cu un colț mortal
în mine și mult mai sus de mine
vultur și stîncă

descîntă bine
descîntă descîntecul
el are nevoie mai multă
chiar decît tine
să fie să stea să rămînă
astănoapte printr-un tub de aramă,
pentru el am tras nisip de la lună

scriu și aș scrie în împăcare în uitare

cum dispare înotătorul
încet și spumos
de la cap la picioare
azvîrlindu-se de pe cea mai înaltă
stîncă
în cea mai adîncă mare

cum își desenează arborele
cu migală pe geam în înserare
sînea cu sinele
neputînd să-și întîlnească
decît numai vinele

scriu și aș scrie
în împăcare, în uitare
în totală surzenie
de nu mi-ar fi scrisul
asemene

cîntec tîrziu

stau pe o piatră
eu însumi de piatră
cu inima de piatră
cu creierul de piatră
gîndindu-l
în liniștea absolută
pe cel numai și numai de piatră

aerul acela tare cu care toți oamenii

poate am trecut puțin prea mult
de partea cealaltă
încep să gîndesc poate
cu un altfel de gîndire
îmbrățișînd mai multe lucruri deodată
într-o nestăpînită desime
ce-ar fi să se poată numi la nevoie
chiar și privire

ceea ce privesc privește mai departe
judecată după judecată
simțire după simțire
ființare și neființare
după ființare și neființare
un lanț puternic înfipt
în aerul acela tare
cu care toți oamenii
vii și morții
pînă la urmă s-au fript

și nu e filfiit de aripă
e mai mult pocnitura aceea seacă
fișiitul acela uscat diafan
cînd se-nchid ușile
blindatelor case de bani

să fi fost ploaie lumină întunecare

am intrat într-un somn
pe care l-am mai dormit o dată
pe cînd visul pietrei ieșea
numai de-o palmă din piatră

să fi fost ploaie
să fi fost ninsoare
apă zăpadă
lumină întunecare

nu se mai vede
nu se mai pricepe
e o altfel de lume
sînt un altfel de pietre

Ca un copac

Grigore era un copac. Din ziua aceea de miercuri care mirosea a zăpadă și a moarte, trebuie să scriem că Grigore **era** un copac. Un arbore noduros și cuminte, așezat în ale sale cum stă în poza de pe cărți, blînd și cu mîinile amîndouă, mari, strînse sub bărbie. Rămuros și bogat în lumină, își găsise pînă și creanga pe care se sprijinea cerul lui limpede. Pînă cînd a venit **o palidă și ultimă ninsoare** și s-a frînt creanga echilibrului lui de bărbat și poet și stăpîn. Cred că atunci s-a pregătit și frîngerea copacului care era. Vezi bine că există și arbori de uriașă frumusețe înlăuntrul lor pe care nu rădăcinile ci cîte o creangă firavă îi țin. **De azi ceva se-ntîmplă printre stele, / înfiorate de un tainic puls / și-n arborii din care am fost smuls / retrase-s iarăși simțurile mele,** spunea el în **Presentiment.**

Grigore făcea desemne pe sticlă ca un copil mare și ca un poet mare ce era și-și bijuterea sonetele peste care trecea același vînt ce tulburase aripa lui Labiș și a lui Nichita. Și odată cu asta, stătea în lumea lui și a noastră ca un mare prieten. Pe toți cei care s-au sprijinit de vorba lui bună și de ajutorul lui nezgomotos, pe toți cei care știu că sufletul lui de prieten n-avea asemănare decît poate cu acela al lui Nichita, îl rog să se gîndească acum la un copac năpădit de zăpezi. La un copac mare și adevărat, fulgerat de miazănoaptea miresmelor.

Nicolae Dan Fruntelată

De-ale vieții

A murit Grigore de o moarte nefirească. Dar ce moarte este firească și frumoasă ? A murit încă un om care lumina, s-a prăpădit o mosie de suflet, s-a topit o luminare care n-a ars pînă la capăt, a pierit ca un strigăt un prieten al nostru, al tuturor. Pentru că Grigore nu era numai un prieten al meu sau al tău sau al lui, cum suntem cei mai mulți dintre noi. Grigore era pur și simplu prieten. Nu știu să fi avut vreun dușman, deși, cum ar fi spus tot el, s-ar mai fi găsit cîțiși de puțini, oricum el nu a dușmănit, ci a iubit.

Sigur, aș vrea să mă revolt, să scriu aici că nu vreau, nu pot să cred că Grigore a murit, dar ce rost mai are, „de-ale vieții“ este și moartea care-i face pe oamenii săraci egalii celor bogați, dar și pe cei buni egalii celor răi. „Cum te simți, Grigore ?“ l-am întrebat, iată, azi săptămîna. „Sfîrșit“, mi-a răspuns, și pe urmă, ca să nu doară prea mult, a adăugat, dragul de el : „Nasol“.

Sfîrșit, s-a sfîrșit încă o viață din viața noastră, s-a prăbușit o streașină sub care ne adăposteam cînd eram triști sau n-aveam bani, s-a spart un pahar pe masa noastră, așa, din senin.

Vă amintiți versurile lui Grigore scrise la moartea lui Nichita ?

Acum sunt din nou împreună.

Iulian Neacșu

Visătorul

Grigorie — așa-și semna autografele — era atît de copleșitor (prin comportamentul său) cu prietenii încît aceștia se simțeau lîngă el ca în castelul celui mai generos mecenat ; era din stirpea unor oameni tot mai rari pe pămînt. Moldovean de viță veche, marele nostru poet Grigore Hagiu coboară pe linie mitaforică din Casa lui Orfeu. Poemele sale absorbeau lucruri, ființe și spirite ca un adevărat centru de gravitație. Din creuzetul tuturor acestora poetul plăsmuia acele „nimicuri“ sau „materii“ inefabile numite vise, de o lumină extraordinară a substratului oniric. Întinderea visului are la Grigore Hagiu dimensiuni de ordinul infinitului, de vreme ce el face loc în reveria sa lentorii exasperante cu care materia trece de la starea de cărbune la cea de diamant. Tocmai presiunea uriașă ce ține laolaltă atomii naște în starea de diamant (simbol la care recurge adesea) o intensitate proprie și trăirii poemelor lui Grigore Hagiu, așanumita intensitate „a durității“ sau „concentrării“ teribile a materiei.

Înzestrat cu un fizic de invidiat, Grigore Hagiu trebuia să trăiască mai mult de 80 de ani, ca și părinții săi, dar iată că după ce a împlinit abia 50, ne părăsește pe neașteptate. După plecarea, în urmă cu un an, a lui Nichita, iată că am pierdut în mod nepermis un alt mare poet, de neînlocuit, avînd în vedere stilul poeziei și personalității sale. Grigore repeta mereu o expresie consolatoare pentru cei deprimați : „De-ale vieții, bătrîne, de-ale vieții !“ Dar ființa întreagă a poetului nostru inspira curaj și emana optimism deși ar fi avut destule motive să se arate nemulțumit (pentru că n-a fost răsfățat nici de critică, nici de editori, nici de jurii sau de cei ce acordă călătorii ori stipendii). Dar el s-a purtat cu demnitatea unui adevărat Poet sau nobil țăran, care nu admit să se plîngă în fața altora, ci mai degrabă spun : „E bine“, sau tac. Cel puțin un sfert de secol s-a dăruit Grigore Hagiu visării sale poetice, care-l va așeza abia de acum înainte în rîndul marilor poeți români. Locul unde s-a retras el acum seamănă întrutotul cu visele sale pentru că : „...nimic nu mai încape / în spațele acestui mare visător / fără de trup dormind / visînd fără de somn / el însuși este acoperit și-ascuns / de propria-i ucigătoare forță de-a visa / el ar putea să nu mai fie chiar / și ceilalți să viseze înainte / un spațiu mult prea mic / pierind în urma lor și-a lui // nemaifiind visat de nimeni altul / puternicul și mare visător / se-atinge cu el însuși / desființîndu-și ultima împietrire / și singur se constituie în vis...“.

Să-ți fie țărîna ușoară, Grigorie.

Gheorghe Pituț

Generos, curat

Am crezut cîndva, persistînd într-o rătăcire nebunească și vinovată, că meseria de scriitor se poate trăi pe cont propriu, că nu am a mă adresa cu luciditate și domesticită emoție, decît cărților și faptelor văzute cu ochii mei. Unii oameni avînd legături cu scrisul m-au încurajat să aleg o asemenea atitudine. Printre ei s-au numărat strategul bufoneriei tragice, vicleanul frondei simulate, obsedatul de „putere“, nefericit și funest neputincios al iubirii pentru literatură, banalul și emfaticul etalator al lecturilor sale, încrîncenatul lipsit de talent.

Mi-au trebuit ani lungi spre a pricepe că literatura, pentru a nu rămîne o biată alăturare mai mult sau mai puțin dibace de vorbe și a ajunge să-ți dea bucuria inocentă a contemplării unui zbor de pasăre liberă, este întrucîtva o creație colectivă, de generație. Scriitorii printre care trăiești, am înțeles, participă la ceea ce scrii nu numai prin cărțile, ci și prin ființa lor. Și am mai înțeles că nu nefericiții de felul celor pe care i-am amintit îi semnifică pe scriitori.

Îl evoc în Grigore Hagiu pe unul dintre cei care m-au convins că breasla scriitorilor români însumează oameni cu adevărat superiori. Grigore a fost un print al literaturii noastre. Prin delicat-puternica, sobra, anti-cabotina lui operă și prin nu mai puțin importantul lui damiraculos de a trăi ca un adevărat senior al Poeziei : generos, curat, privind lumea cu ochii limpezi ai celui care a ales în literatură o iubită pe viață.

Voicu Bugariu

Cuvînt de deznădejde

Sîntem o generație blestemată. Sau definitiv blestemată. De cîteva ori am murit și n-am înviat niciodată.

A murit Labiș, pe urmă a murit Nichita, a murit Sorin Titel, pe urmă a murit Hagiu, au murit Emanoil Petruț, Amza Pellea și Costică Rauțki. Cei ce am rămas parcă nu mai avem nici un fel de haz. Ultimii oameni ai generației noastre nu vrem să murim, pentru că ținem cu tot dinadinsul să demonstrăm lumii că generația noastră a fost cea mai sălbatică, cea mai înfrîntă, cea mai îngîmfată și cea mai pierdută. Noi n-am cîștigat nimic. Noi sîntem cei ce am trecut. Noi v-am învățat cum se bea vinul. Noi v-am învățat să fiți obraznici. Noi v-am învățat să fiți demni. Noi v-am învățat să fiți aici. Și, din nenorocire, ca să vă învățăm, mulți am trebuit să murim aici. Dacă ar trebui să plîng, ar trebui să am și lacrimi multe. Cum pot eu să-l plîng pe Grigore Hagiu ? ! Dimpotrivă, pe Grigore Hagiu vreau să-l înjur, cîntînd. Cu cinci zile în urmă am fost la el, la Spitalul de Urgență și, fiindu-mi rușine să mă duc sănătos în fața lui Grigore, am băut două sute de țuică, țuică d'aia care trăiește numai cu miros. M-am îmbrățișat cu Grigore. Și l-am întrebat (știam ce miros port) : Grigore, a ce miros eu acum ?

Fane, mi-a zis el, miroși a viață.

Eu și Grigore și toți prietenii noștri, din ce în ce mai puțini, mirosim a Nichita Stănescu, a Grigore Hagiu și a destin nefericit. Grigore, iartă-mă, îți sînt dator cîteva sticle de vin. Te îmbrățișez și te rog să te întorci. Nu mă fă să plîng. Sînt om în vîrstă și mi-e dor de tine. Grigore, îți dau cuvîntul meu (de viață), că port în stamba zăpezii acele unșpe sticle pline cu dumnezeire.

Fănuș Neagu

Un scriitor, adică o ființă îngîndurată

Cu moartea lui Grigore Hagiu, zbuciumată, părînd a se amîna prin nădejdi apoi spulberate, imaginea unei întregi lumi literare dă semne că a intrat definitiv sub incidența noțiunii de destin. Împlinise, abia de curînd, cincizeci de ani, la anii aceștia se sfîrșise și Nichita Stănescu. Nu cu mult mai avea, cînd s-a prăpădit, Alexandru Oprea. Aproape de vîrsta lui se sfîrșise și Alexandru Ivasiuc. Cincizeci de ani ar fi trebuit să împlinească, la toamnă, Sorin Titel ; Daniel Turcea și Virgil Mazilescu, erau, cînd s-au dus, poeți încă tineri. Mai vîrstnici decît toți Marin Preda și Teodor Mazilu nu trăiseră cu mult mai mult. Cifră obsedantă — cincizeci de ani ; în jurul ei, iată, scriitorul român a început să lase cu mîna, înghețată pe veci, cuvintele neterminate pe hîrtie. Ar fi putut ca toți să trăiască mult și să scrie și mai mult. Moartea unui scriitor, atunci cînd ea vine mai înainte de sorocul vîrstei patriarhale, lasă întotdeauna să se ivească imaginea cărților care nu vor mai fi. Nimic nu va mai răsări în locul lor, asemeni acestora, nimic nu va mai fi cum a fost ; totul începe, odată intrat în istoria mută, să fie altfel.

S-au dus pe rînd, imprevizibilul Alexandru Ivasiuc, obsedat de idei, moralistul Marin Preda, martorul unei epoci, Teodor Mazilu, cel iute la vorbă, Alexandru Oprea, spirit solid, de tăria stîncilor, selenarul Nichita Stănescu, știutor de limbi îngerești, Horia Lovinescu și Romulus Guga, dramaturgii, fastuosul Sorin Titel, rapsodul unor lumi țărănești fabuloase, Virgil Mazilescu, înainte de ei Daniel Turcea, și demult, acum treizeci de ani, ca într-un mit rău, Nicolae Labiș. Acest arc, încordat peste o vreme nemiloasă, începuse cu o moarte și a desfășurat într-un ciclu istoric esențial un șir de morți. Ei au fost sortiți să facă repede, în ani puțini, ceea ce ar fi trebuit să facă, dacă înaintea lor lumea ar fi fost alta, într-o jumătate de secol. Unii s-au prăpădit, alții sînt vii, și prin ei toți literatura română e azi, privită cu ochiul limpezit, demnă și liberă.

Acum, Grigore Hagiu, acest bărbat admirabil și visător a intrat pentru totdeauna în „fantastica pădure“ a întunericului. Era înalt și viguros ca un brad, a căzut sub secera morții ca bradul. Vor veni după el alții, care vor mișca sferele rotitoare ale poeziei și vor cînta senzațiile pure, prefăcînd visul în geometrie și abstracțiunile în sentiment. Însă ceea ce a făcut Grigore Hagiu în lirismul lui înalt și purificat nu va putea să facă nimeni altcineva : opera, ilustrînd omul care era candoare, rămîne.

Îmi zic, acum, cînd așez cărțile lui Grigore Hagiu în rînd cu acelea ale marilor poeți, că operă definitiv încheiată, că literatura nu se termină aici și că, prin creație, ființa părelnică a biruit moartea. Îmi zic toate acestea deși știu că nimic, nici chiar acest gînd, nu înlătură ireparabilul morții unui scriitor. Un scriitor, adică o ființă îngîndurată.

Artur Silvestri

Balanță

Lui Grigore Hagiu

Înmiresmat ești ca o dimineață scăldată
în șaptezeci și șapte de feluri de culori.
Înalt ești ca însuși purul adevăr.
Adevărul este unicul lucru adevărat.
Singur ești ca un izvor lîngă mare.
Și nebun ești ca un copil
ce și-ar nesocoti propria mamă.
Ades ți se dăruiește numai ură și plînset
ca și ultimului boier
rătăcit prin cireadă.
Doar cei frumoși coboară
plini de iluzie și speranță.
Cei răi plini de invidie și neputință.
Dar tu păstrezi într-una cumpăna dreaptă.

Gavril Matei Albastru

50

— Lui Grigore Hagiu, la jumătate de secol de eternitate —

Frate-meu Grigore, frate-meu Grigore
Cît te-ai mai silit, cît te-ai mai silit
Întru glagorie, și-ntru glagorie
Întemeind mit, întemeind mit.

Căci trece viața, și trece viața
Se duc părinții, ne mor părinții —
Purpură-i diminea, în zori dimineața
Își urlă arginții 'nclește ază-și și dinții.

Doar dorul nu trece, dorul nu trece
Ca un izvor în pîrău, ca un izvor în pîrău,
Ci numai lutul petrece și osul petrece
Părerea și părerile dulci și de rău.

Lumea de astăzi se-nghesuie, lumea
se-nghesuie
Într-un vacarm tot mai des, și iarăși
mai des,
Uitînd vechea-nclinare de trestie, blîndă
trestie,
Nici o credință, nici un eres,
nici o credință nici un eres.

Unghiul de soare se strîmbă, Doamne,
cum se mai strîmbă !
Și ce mai piezișă e raza... piezișă e raza
Vieții nătînge, a vieții nătînge —
Perpetuează doar staza,
perpetuă-ncetinîndă doar staza

Și mai ales trist e Grigore, trist e Grigore
Și pe pămînt, și în viață, și în atom —
Numele tău rimind cu memorie
Înalță din nou demnitatea de om.

In sepia mindrele, în sepia mindrele
Ce faine au fost, Dumnezeule, ce faine
au fost
Le știam poezia de rost
Nurii și cu zîmbrele.

D-ale vieții sînt valurile, d-ale vieții
Și se perindă-n credință imponderabilele
Și totuși rămîn din faptul vieții
Lapidarele TABLELE.

Gheorghe Suciu

N.A. Aceste stihuri i-au fost citite lui Grigore la Otopeni, cînd, împreună cu mulți colegi, i-am serbat semicentenarul,

Desen de Gh. V. Ionescu

mihail crama

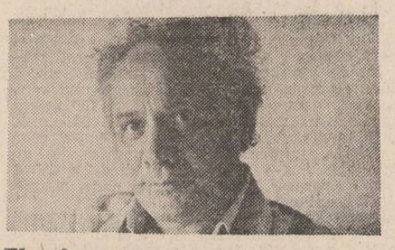

Elegie

De-un veac, de nouă, fără zale
cu floare-n mîini sau fără floare
păzesc la ușa vremii tale.

Și ușa-ți larg deschisă, închide
tot somnul meu uitat și patimi —
O răstignire, atîta sint
pe trupu-ți viu bătînd din parte-mi.

Elegie

Rămii !...

Atît a fost să fie clipa
strivirii verbului dintîi.

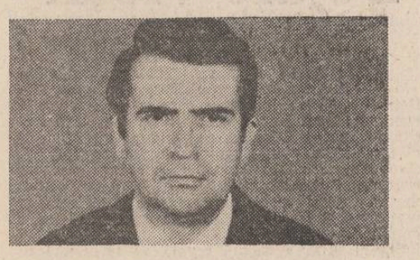

tudor gherman

Parte principală de vorbire

Sînt, dragul meu, o metaforă
Care sugerează doar realitatea,
Sînt o posibilitate, o tendință,
Un lichid sau chiar lichidul,
Care umezește îndepărtatele stele.
Firește, în această stare,
N-am cum să-ți fiu credincioasă
Decît la modul metaforic,
Scumpul meu predicat.
La rîndul tău, semnifici doar,
Ca parte principală de vorbire
O acțiune din realitate.

Prezent

Unde eram, cît mai aveam
Pînă la pragul îndurător
De unde-i posibil, ridicol de posibil,
Să te strivească și să te înșele
Preț de-o veșnicie, două sau nouă
O așteptare ticăloasă și bicisnică ?
Unde eram, cît mai aveam
Pînă la pragul despărțitor
De unde lipsa speranței e fiară
Cu puteri uriașe, dar totuși

Lumini

Părul tău în nebunie, seara,
cum s-aprinde ca flăcările Sodomei ! —
Mi-aș acoperi fața cu mîinile, vara,
să mai văd, o dată, ce-am văzut atunci !,

căci ce-am văzut nu se poate repeta
decît în sintagmele Vechiului Testament ;
cînd moare-un poet se prăbușește un imperiu,
tu, exegeza mea ultimă.

Scrierea

Împrumutat acestei lumi o clipă,
iar Ea pe care-am scris ca o risipă,
risipă se va alege și din Ea —
Mi-am dus măsura. Am privit-o lung
— ce dureros de lung din lumea mea ! —
și-am scris pe Ea cu-o singură aripă.

În amurg

Ai venit să-mpărțim: Nu-i nimic de-împărțit
între mine și Tine,
decît vorbele Tale.
Poate poarta de lemn,
poate lanțul de la intrare.

Nu pe deplin infinită ?
Unde eram, cît mai aveam
Pînă la pragul năucitor
De unde crinii luminii încep
Unde eram, cît mai aveam
Pînă la pragul de vis
De unde riul cu numele Nera
M-a strigat și-am răspuns
Prezent din rărunchii timpului ?

Oricum, nu munții

Poate metalul din desenele
Închipuind
Colțuri de stea,
Poate rugina din unghiul
Brațului ridicat să lovească,
Sau podurile, podurile
Care mai bat golurile,
Sau vulturul, vulturul
Deasupra riului Nera
Din veac în veac bătînd din aripi,
Or luna din gîtlejul lupului
Căscînd aiurea,
Sau șina de tren, de tramvai,
Toate șinele
Care se prefac nesimțite,
Sau noi iubito
O minciună îngreierată.
Oricum, nu munții,
Concluzia lor va rămîne.

Starea asta ciudată, iubito

Dacă aș fi un descreierat
Aș zice că s-ar putea presupune,
Cît de cît sau și mai puțin
De unde călătorește spre noi
Pe cai înaripați și superbi ca amurgul
Stării de fecioară
Înnegurata stirpe a urîi.
Dar nu pot, chiar de aș fi
Un iresponsabil feroce,
Să zic că s-ar putea bănui
De unde, din care abis,
Și mai ales pentru ce
Pornește spre oameni, iubito,
Starea asta ciudată a noastră.

al. popescu-ban

Fericire simplă

Măruntul pas al fiecărui vers
e-un nou diez pe un clavir ciudat
spre care toate cîntecele-au mers.

Abia crescînd din somnul voalat
al traiului diurn, cu nume șters,
un gînd blajin mă-nvăluie treptat.

Mă-nchid acum cu bucuria mea.
Grădina-i grea de fructe și păstăi
și mîna de cu noapte-o voi săpa...

Cîntec de vin

Cu boieli și cu paftale,
o chivuță cu migdale
și cu legănări ovale.

Mai încolo,
mai la vale,
o pindea plutind pe cale
un voinic cu părul moale,
cu plosca de trei ocale.

Vara-i caldă pe sub ii,
zbor de nor și păpădii
și-i o fugă la chindii :
dorule, de ce-ntîrzii
cu-ntuneric de chilii
și geamăt de cărnuri vii ?

Hei, ocol, rotund ocol,
am rămas cu pieptul gol,
cu privirea de nămol.
De-oi cădea, nu mă mai scol...

Joc

Soare-nalt, auster,
a pilpîit ostenit în eter
și-a sfîrîit în bolta pitică
gălbui ca un ochi de pisică.

Strălucirea lui efemeră
mi-a lăsat un fir de cenușă
în scrumieră
și-n minte
o pupilă deschisă cît o boabă de linte.

Privire de

sorin preda

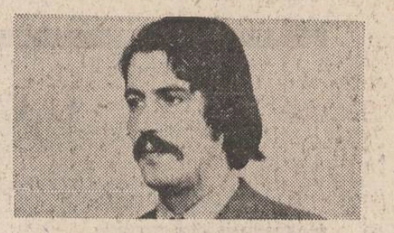

Se luminase de ziuă cînd am ajuns la Tolea, în mediul său natural, zicea el, nu tocmai ironic, undeva pe o stradă din Cîmpul Poștei, departe de blocuri, de înghesuială și birfă zicea, nevrînd să accepte ideea că se poate trăi și altfel, la grămadă, nas în nas și unii sub alții, propunîndu-mi în schimbul vizitei iluzia unei proprietăți distincte, cîteva ceasuri de liniște, plus poezia de rigoare, mirosul de păsune, aerul vetust al străzii neasfaltate, straturile de gălbenele și de stînjenei din fața casei, umbrarul din grădină, iar la sfîrșit un somn zdravăn și sănătos, fără tranchilizante și întramusculare, după care să te scoli în zarva păsărilor de curte, proaspăt, refăcut și bun de muncă, să te speli apoi pînă la briu cu apă proaspătă, atunci scoasă de la fîntînă, dimineața pișcă puțin, soarele încă nu dovedește, te strîmbi și sari într-un picior, ștergîndu-te cu un prosop aspru de cînepă, e o plăcere să te așezi apoi la măsuța de sub nuc, pentru a servi cafeaua și micul dejun în liniște, fără să se holbeze careva din blocul vecin la tine, tragi adînc aer în piept, aer autentic de țară, și undeva departe ciinii te latră fără motiv, hai că voi scriitorii vă dați în vînt după așa ceva. A rămas ca o invitație permanentă, oricînd cu plăcere și dragă inimă, o prefăcătorie caldă și convențională credeam eu, pentru ca acum Tolea să iasă la poartă, de parcă m-ar fi așteptat, poftindu-mă înăuntru și răstindu-se la ciine, așa cum face orice țăran, și treaba asta mi-a plăcut — teoria lui păsunistă, cu aerul curat, cu stelele, cu fosnetul de porumb și cafeaua servită sub nucul bătrîn nu era vorbă goală ci chiar traiul său obișnuit.

Afară nu era prea frig, dar Tolea era echipat bine, bască trasă peste urechi, pisiari, colțuni albi și groși, ca orice om care știe că are încă mult de trebăluit pe afară. Pînă și asta mi-a plăcut la el, deși arăta cam caraghios, părea a fi conștient de asta și se aștepta cu un licăr de pîndă în priviri să rîd de el ori să fac o glumă proastă pe seama bascului sau a pisiarilor, a fost un mic examen de admitere, l-am trecut cu succes, și s-a bucurat că n-am ris de el — altfel ar fi fost ca și cum n-aș mai fi meritat că văd absolut nimic din tot ceea ce voia el să-mi arate.

Intîi mi-a prezentat curtea imensă, cu un gest larg și fără orgoliu — asta e curtea mea, că-ți place sau nu tot a mea rămîne, luînd-o înainte, cu mersul lui legănat și ușor grăbit să-mi arate cușca cu iepuri, deopotrivă cu explicațiile necesare privind modul de hrănire și de împerechere a lor, avantajele și dezavantajele „uriașului românesc", groapa cu biogaz, sistem aflat încă în probe de experiment, cotețul porcului mare și gras cît alt cotec, polata îngrădită cu plasă înaltă de sîrmă, magazia de lemne cu butuci gata tăiați și stivuiți pînă-n tavan, merii altoiți, nucul binecunoscut, ordine și disciplină, respect pentru muncă, solarul mic și neîncăpător, cei 10 stupi și alături, ciudata și fragila instalație eoliană, o fantezie mecanică cu care sîntem datori oricînd copilăriei, deși el pretindea că drăcia funcționează, nimic din ceea ce văzusem nu era lăsat la voia întîmplării, mi-ar mai trebui o văcuță și aș putea trăi luni de zile, ca Șatalov, fără să am nevoie de nimeni și de nimic, și eu am întrebat prostește cine e Șatalov, mi-am amintit că-i întîlnisem numele în ziar, deși nu asta era important, recunoșteam deci că nu înțelesese mare lucru, și am încercat să o dreg, e minunat, e superb la tine, am zis, Tolea nedînd mare importanță incidentului, poftindu-mă în schimb să intru o clipă în casă, unde am simțit de îndată mirosul de gutuie și de pergamută. Le și vedeam rînduite pe dulapul din dormitor, Tolea prezentîndu-mi interiorul propriuzis, holul mare din care, de-a dreapta și de-a stînga, se putea intra în camere pe principiul tindei țărănești, și o clipă m-am oprit, încercînd să fixez prostește mirosul acela de gutuie, mireasă nemaipomenit la tine, am spus, și Tolea a zîmbit încîntat, deși nu prea înțelegea cum e cu mirosul de care vorbeam, mireasă normal, mireasă a casă locuită, poate e și puțin fum de la bucătărie, soba de acolo nu'ș ce mă-sa are de nu mai trage ca lumea — da, e și puțin fum, am confirmat, dar și asta îmi plăcea, regăsind undeva departe, în memorie, mirosul de butuc ars și cite ceva din liniștea serilor la gura sobei, cînd viscolul se izbea cu umărul în ușa de la intrare, Tolea trăgîndu-mă cu blîndețe de mînă să-mi arate baia strălucind de curățenie, faianța albă de pe pereți, neuitînd să precizeze că mai erau

multe de pus la punct acolo, riscurile și servitutile începutului, va spune, fără să încerce prin asta vreo scuză, convins fiind că oricum dreptatea și viitorul sînt de partea lui, la drept vorbind cu ce-ai învățat în liceu te descurci singur și nici de investiții deosebite n-ai nevoie, important e pînă la urmă mentalitatea, asta ne omoară, ceea ce am realizat pînă acum mă mulțumește deplin, tu ce părere ai ? Am încuviințat, simțindu-mă puțin încurcat, da, e minunat, e nemaipomenit, dar altceva voiam să te întreb — toate aceste realizări ale tale te fac fericit ? îți influențează cu ceva viața ori căsnicia ? — și Tolea m-a privit o clipă buimăcit, trebuie să fie o glumă, nu-i așa ? convingîndu-se apoi că vorbesc serios, că aștept un răspuns de la el, ridicînd din umeri, uite că pînă acum nu m-am gîndit, adică nu am avut motive să mă gîndesc, asta înseamnă că-mi merge bine (și zicînd) știu eu, ar trebui s-o întreb pe nevastă-mea, femeile sînt totdeauna sensibile la amănunte și mult mai concrete, pentru ele fericirea înseamnă ceva anume, chiar dacă la început nu se lasă pînă nu te conving că sînt visătoare și poetice — hai Tolea, i-am spus, nu încerca să mă duci, doar ai fost în două rînduri la un pas de divorț, prostii, dragul meu, aproape că nu-mi mai amintesc cînd s-a întîmplat asta, nu există casă fără certuri și neînțelegeri, după ploaie vine soare, contează și temperamentul fiecăruia, noi spre exemplu sîntem echilibrați de felul nostru, meticuloși și negrăbiți, nu facem și nu primim vizite decît foarte rar, stăm departe de oraș și asta e bine, de la bani nu ne certăm, avem destui, atîția cîți sînt, ne cunoaștem defectele, poate că și vîrsta ne-a făcut mai înțelepți, mai răbdători, încercînd totuși să-și amintească precis cînd anume a fost treaba cu divorțul, ei drăcie, ce-i și cu memoria omului, reține doar ce-i convine, Eleonora ! se va întoarce el, strigînd prin ușa întredeschisă, cînd am vrut noi să divorțăm, îți mai amintești ? și Eleonora va băga capul pe ușă, mai în glumă, mai în serios, făcîndu-mi semn amical de recunoaștere ce-ți veni cu astfel de întrebări, vreau să-l lămuresc pe Traian că divorțul nu reprezintă o soluție, și Eleonora va încuviința, faci foarte bine, dar uite că nici eu nu mai reții, sînt niște ani de atunci, și mergînd din aproape în aproape, legînd logic nume, locuri, întîmplări, va decreta : cu aproximație acum aproape șapte ani, cam așa, va confirma Tolea, cît despre motiv, numai bunul dumnezeu îl știe, îndreptîndu-ne spre bucătărie, unde totul era pregătit, Tolea insistînd să mă simt bine, uimit de cît poate fi de sucită viața, ne știm de o grămă' de vreme, fără însă a ne cunoaște, eu simțind nevoia să mă explic cumva și să-i povestesc încălzit de țuică întîmplarea cu Andrei, fundătura în care intrase relația mea cu Mara, dar Tolea m-a cumpărat dintr-o privire, îmi dau seama că n-ai chef să te întorci acasă, poți să stai aici cît poftești, n-o să te deranjeze nimeni, pe birou îți-am pregătit tot ce trebuie pentru scris, casa-i mare, după cum se vede, voi scriitorii vă dați în vînt după așa ceva, vreți să schimbați mediul și femeile la fel, ca să aveți probabil de unde și pentru cine vă reîntoarce, personal nu vă înțeleg, dar asta contează mai puțin, ba chiar deloc, dacă mă gîndesc bine. Din cînd în cînd Tolea mă întreba cum mă simt și dacă n-am nevoie de cite ceva, și doar gîndul că aș putea fi penibil mă oprea de la o scenă lungă și apoasă, cu declarații plicticoase și sentimentale, patetice în orice caz, e nemaipomenit, e halucinant

Poarta

marcel uluitu

Un tînăr vioi se apropie de poartă. De poarta neagră ca abanosul, ce nu închide o incintă, care nu poate fi deschisă, în care se pot săpa galerii tot mai înalte, tot mai adînci. Pentru el este o poartă obișnuită care ascunde ceva și-i stîrnește curiozitatea.

Privește, cu ochi mari, construcția care păstrează mistere, așa cum orbitele goale, negre, păstrează enigme ce nu vor fi niciodată deslegate. Se învîrte în fața ei, caută un loc de intrare, o crăpătură pe unde să privească în interior. Din cînd în cînd crede chiar c-a găsit, deși nu deslușește nimic.

Duce mîna la frunte. Și-o simte umedă din cauza efortului făcut să înțeleagă ce este în spatele inexistent al porții. Gestul arată că a înțeles misterul. Își imaginează viitorul, în bătaia razelor ce vor veni, de dincolo de poarta pe care el o crede desferecată. Ar vrea să strige întregii lumi ce-a aflat, ce știe, de cînd se învîrte aici. Și doar cu puțin înainte i se părea un monstru tăcut, un sfinx cu buze strînse spasmodic, pentru a nu lăsa nici măcar iluzia destăinuirii ! Un sfinx plin de cicatrici, galerii de adîncimi diferite, făcute de ființe omenești care s-au tot năpustit, asemenea norilor de nisip minați de vînturile pustiului, să pătrundă taina.

Fericit, nu se poate smulge din fața porții inexpresive.

— Vrei să intri ca să afli ce ascunde ? îl întreabă un bărbat cu părul albit, distins, politicos, ușor ironic.

— Nu-i nevoie. Știu ce este înăuntru. Și privi oarecum surprins pe distinsul personaj apărut, poate, dintr-o galerie.

— Cum ai aflat ? Eu stau aici de foarte multă vreme, și tot în fața ei mă aflu. Deloc nu pot înțelege ce se petrece dincolo de fațadă !

— Eu am înțeles exact ce ascunde...

— Fără să încerci, măcar, să pătrunzi ? !

— Da, spuse tînărul, fără ezitare.

Pe fața frumoasă, ovală, a celui mai în vîrstă, trece o undă, o ceață, care-i maschează ba zîmbetul ironic, ba scînteierea unei lumini eliberată din chingile amintirilor. Cunoștea cîntecul acestei sirene. La fel il fermecase și pe el, demult, cînd înțelesese tot atît de „repede și de bine" ce ascunde poarta. De atunci rămăsese aici. Corabia lui plecase. Tovarășii lui își urmaseră drumul. Iar el, în fața porții, dorea să oprească timpul în loc, să forțeze destinul să-i fie sprijin nu numai spre măreția lui, ci mai ales spre bucuria semenilor. Crezuse că oamenii, aclamîndu-l, vor recunoaște că el a desferecat-o. Nu știuse, atunci, că nu-i chip s-o deschidă. Nici nu se așteptase ca aclamațiile să fie urmate de contestare, sau și mai rău, de uitare. Acestea le-a aflat mai tîrziu, după care și-a îmbodobit fața cu o privire ironică.

Așa că viitorul acestui tînăr, îi apărea ca o prelungire a destinului său. Îl vedea cum va trăi în fața porții. Îi socotea timpul într-un șir sideralizat de fapte, mai însemnate sau mai puțin relevante, dar așezate frumos. Putea să vadă de pe acum, pe chipul lui, înflorirea scepticismului, mascat de orgoliul faptelor.

Față în față erau doi oameni cu imaginație prodigioasă, care puteau să brodeze o hlamidă frumoasă pe un schelet diform, creînd imagini de o desăvîrșită abstracție. Nu-i interesa soarta scheletului : se va învechi sau se va șlefui, hlamida trebuia să rămînă presărată cu nestemate de entuziasm, reflectînd scînteierea imaginației lor. Se priveau cu interes, cu respect, cu încredere. Cel tînăr părea că așteaptă ceva de la cel mai în vîrstă, măcar un cuvînt de încurajare, dacă nu unul de acord deplin. Dar acesta tăcea. Își știa destinul prelungit, plasat în această viață tînără.

Pe față i se așează rapid umbra îndoielii, ceea ce l-a surprins pe tînăr, smulgîndu-i un suspin.

— Nu credeți c-am intuit bine ?

— Ba mai mult chiar, cred în tine ! îi răspunse cu blîndețe, cel întrebat. De fapt îți cunosc și numele. Tu te numești „Cel ce va încerca mai departe". Știu, sînt sigur, că destinul tău este — deși spui că știi ce ascunde poarta — de a sta mereu în fața ei, de a folosi mereu cîte ceva ca s-o descui, pentru a te convinge dacă ai intuit bine sau nu. Și încercînd mereu, vei avea alte senzații, tot mai diferite de cea de acum.

— Dar ce credeți că simt ? întrebă provocator tînărul.

— Fără îndoială că ai sentimentul dimensiunilor spațiale și temporale infinite. Ești convins că destinul ți-a rezervat strălucirea, da ?

— Da.

— Te îndemn, totuși, ca încă de pe acum să pipăi, măcar, poarta. Numai astfel îți vei prelungi plăcerea de a încerca s-o descui, speranța de a face o plimbare dincolo de ea. Să știi însă că nu vei face niciodată plimbarea „din-

teatru

Personalitatea repertoriului

Teatrul Mic este condus de un scriitor, și un scriitor are întotdeauna fascinația de a descoperi într-un personaj o lume. În relația dintre două personaje — o lege morală. Prin afirmație sau prin negație.

Tradiția spectacolelor după piese cu două personaje este de altfel veche la acest teatru, accentuată de cînd îl conduce scriitorul. Le reamintim doar din plăcerea de a reaminti succese, altfel ele oricum s-au impus în conștiința spectatorului, neliniștind-o adesea. După atît de vechiul și de neuitatul „Doi pe un balansoar" (subiect copios pentru speculația textul-pretext), „Emigranții", „Soareci de apă" și iată „Cerul cu stele deasupra noastră". Au mai fost. Ne vin în minte cele importante pentru ideea pe care încercăm s-o relevăm, aceea de **program**. Programul unui teatru, încercînd să fie unitar, trebuie să țină seama de complexitatea termenului. Un program unitar se împlinește într-adevăr în acest deziderat dificil, obligatoriu pentru un spațiu de excelență, rar deci, cu atît mai rar cu cît trebuie să umple echilibrat termenul de complexitate. Programul unui teatru, manifestîndu-se pe scenă, este act artistic, creație colectivă el însuși.

Deci pe scriitorul care conduce teatrul îl preocupă, îl obsedează înstrăinarea, ca fenomen odios care distruge lent conștiința, capacitatea morală, umanismul însuși — și pentru aceasta își realizează scriitori de elită din lume și de acasă, care apasă pe claviatura în do major sau în surdina lui mi-minor, relevîndu-ne — prin contrast — că fără conștiința cerului înstelat deasupra noastră și a legii morale din noi, fericirea — un anume tip de fericire, superioară — nu este cu putință.

De altfel, preceptul kantian bintuie insomniile secolului nostru, precept prea adesea uitat, uneori în masă uitat. Ca orice lucru pe care îl uiți și avînd, uneori în straturi foarte adînci ale conștiinței, sentimentul torturant că nu aveai voie să-l uiți — el devine obsesie, chin, insomnie, exasperare. Personajul Ecaterinei Oproiu — **Ea** — nu-l uită, femeia își privește în față obsesia, pentru ea lucrurile sînt foarte clare, s-a instalat în nefericirea ei, bîiguie, înjură, rostește patetic, strigă pe Kant și-l traduce — avînd chiar voluptatea cunoașterii de cauză — la situația ei. Ea a rămas fără artă și practic, fără țară, bîntuind lumea și agențiile comerciale românești răspîndite în această lume. Or, ea a vrut s-o joace pe Ioana d'Arc și era cît pe ce s-o joace și în loc de asta s-a trezit în insulele grecești, la Paris, la Londra, în State. Sigur, ea și-a iubit bărbatul, altfel n-ar fi lăsat ea pe Ioana d'Arc, tramvaiul trei unde coama ei fascinantă fîlfîra în remorcă, și după ce s-a desmeticit din superbia insulelor grecești și din luminile parisurilor, și-a dat seama că tînjește după scenă, că nu se poate adapta, că între două cocktailuri gîndul ei este la mama bătrînă care trebuie să se mute la bloc și e singură, o mănîncă dorul de țară și sentimentul nerealizării. Seamănă cu **Pescărușul** lui Cehov, un pescăruș în limuzină și rochie decoltată — dar numai pînă la un punct.

Femeia își strigă întruna suferința, se defulează, acasă umblă șleampătă, dizgrațioasă, cu părul în ochi. Și-a băgat în cap că-și urăște soțul care i-a luat cerul înstelat și legea morală din ea. Se înstrăinează de acest „ins" care a început să semene cu „ăștia pe care trebuie să-i ajungem și să-i și întrecem", un ins rapace, carierist, om al combinațiilor comerciale, trăindu-și existența, plenar, cu sufletul la gură, tot timpul la pîndă. Nu cumva de aceea îl urăște femeia, care l-a iubit atît ? Pentru că în timp ce ea stă acasă și privește nenorocita de țeavă care curge, într-un apartament nejustificat de sărăcăcios, sordid, (dar aceasta este vina scenografiei, cu totul neinspirată, or, aici nu intenționăm neapărat să facem o cronică exhaustivă) ; în timp deci, în care ea își înfașă durerea și-i cîntă melopee și tratează cu citate și exaltări această nefericire, izolare, înstrăinare, hrănind-o din ea însăși, bărbatul activ, cu toate simțurile și cu toate cunoștințele și responsabilitățile treze, lucrează tocmai pentru țara de care ea se simte frustrată și-și realizează vocația, de care tocmai ea se simte spoliată ?

În definitiv avem de a face cu două personaje pozitive puse în situație limită. Altfel, maniheist, spectacolul, n-ar fi avut nici o mizã și piesa ar fi proastă. Or, nu e, nu e deloc. Scrisă impecabil și subtil, are meritul de a lansa ipoteze și a pune întrebări.

Cei trei ași ai teatrului care s-au apucat să lucreze acest text, Cătălina Buzoianu, Valeria Seciu și Ștefan Iordache știu să fugă mereu cu liniile magnetice, de forță, ale artei lor înalte, ca-n fizică, spre roșu.

Iar răspunsul esențial pe care-l caută publicul care umple pînă la refuz sala, se găsește în tema majoră care guvernează programul teatrului .

Smaranda Jelescu

televiziune

tv

Sanie cu zurgălăi

Se pare că moda „retro" este la ora de față mai puternică decît oricînd, ea prilejuindu-ne o iarnă cum n-a mai fost demult, cei mai tineri dintre noi nici nu-și amintesc o asemenea iarnă, care, în urmă cu cîteva decenii, era cît se poate de obișnuită ; în schimb, părinții și bunicii noștri par să se bucure revăzîndu-și o parte din copilărie și tinerețe proiectată pe nămeții de zăpadă de azi. Aceste simple observații idilice nu vor, desigur, să ignore rigorile unei ierni friguroase, în care minimele și maximele sînt peste tot sub zero grade și nici absența regretabilă a sănilor cu cai și cu zurgălăi din dotarea i.t.b.-ului. O absență pe care am resimțit-o puternic privind în „tezaurul folcloric" un minunat sat, Valea Drăganului, pe ulițele căruia, în urma cu un an-doi, se întreceau să ajungă la clacă sănile cu cai ale flăcăilor tocmiți să joace fetele în pauzele de tors. Acest film ne-a reamintit nu numai că ninge și în afara orașelor, ci și că acolo s-au păstrat obiceiuri de iarnă pe care orășenii mai vechi sau mai noi le-au părăsit în pagubа lor. Sigur, e greu să aduni o clacă cu atîtea lume (și atîta lină) într-un apartament, dar nici chiar așa, să nu știi cu cine stai ușă în ușă, nu se poate. Filmul prezentat de Marioara Murărescu repet, nu e nou, schema lui e destul de previzibilă, pretextul la fel, dar pînă la urmă nimic din toate acestea nu contează. În definitiv și un show făcut cum trebuie poate fi revăzut de mai multe ori. Ori crede cineva că serialele („Călătorie în univers", „Chaplin despre Chaplin" etc.) sînt „fierbinți" ? Important este să revezi ceva bun, ceva frumos, o lumină și nu un întuneric. Nu pot fi de partea celor care refuză net și cu încăpățînare „ve-

chiturile" preferînd „noutățile" cu orice preț. De exemplu, filmul polonez „Legea și forța" a rulat la noi în urmă cu ani, însă de atunci și pînă azi nu a pierdut nimic din valoarea sa artistică. Vechimea nu contează în cazul operelor de artă, care, de multe ori, pot fi mai noi decît noutățile de ultimă oră. Între filmul polonez și cel australian („În apărarea generalului") nu există, ca inteligență și spirit artistic absolut nici o legătură. Și atunci cum să spui că unul e prost pentru că a mai fost și celălalt e bun pentru că n-a mai fost ? Sînt destule filme, piese de teatru, chiar reportaje, recitaluri, varietăți ș.a. care ar putea fi reluate atît pentru cei care le-au mai văzut, cît și pentru ceilalți care nu le-au mai văzut. Uite, „Oblio sau în țara capetelor țuguiate", cine nu ar mai vrea să-l revadă ? Sau „Fragii sălbatici" ? Succesul „Telesecvenței spectatorului", este în acest sens un argument cît se poate de convingător. Important este deci nu să accepți sau să contești ideea de reluare (doar și telespectatorii, într-un fel, se reiau, de la o vîrstă la alta) ci să impui criteriul valoric atunci cînd faci selecția. Aici sînt multe de discutat, mai ales în ceea ce privește rubricile de film și de teatru. Déja vu, este altceva decît revederea unei opere de artă a cărei ani vechime nu contează la pensie.

Iulian Neacșu

P. S. Știm că George Stanca și-a folosit „tandrețea maximă" ca să scrie versuri pentru noi toți, și nu numai pentru Cornel Pumnea. Și atunci, pe cînd un nou volum care să poarte titlul ultimului ?

iarnă

ce se întîmplă, parcă am cîștigat o familie, sînt fericit cum nu-mi amintesc să fi fost vreodată, Tolea apărîndu-se sfios, lasă, bătrîne, că nici la noi nu curge miere, să vezi cînd se înfurie Eleonora, dar ce să-i facem ? mergem înainte, simțind ca orice țăran, că prea multă laudă nu miroase a bine, te deoache, te strică cu destinul sau ceva pe aproape.

Dimineața ieșeam într-o plimbare de cîteva ceasuri pe dealul Murgului, de unde orașul apărea în toată splendoarea și suceala lui arhitectonică — un oraș care nu știa încă prea bine ce voia de la viață — așa arăta, cu blocuri-turn singuratice, ivindu-se printre clădirile nou construite (P+4), urmărind cursul riului din apropiere și abandonîndu-l în scurt timp fără nici o explicație anume. Locul de plimbare era însă minunat și pădurea veche de salcîmi din apropiere, un lac imens pe jumătate colmatat, un loc ideal pentru un motel, era de părere Tolea — cîte locuri minunate sînt prin zonă, și un izvor tămăduitor de boli hepatice, și un tumul dacic, și vestigiile unei cetăți pe care nu se încumetase nimeni să le cerceteze cum se cuvine, în afara unui profesor cam diliu. În rest tăcea, ne simțeam bine împreună și nu aveam nevoie de constatări și considerații. De cîte ori încerca să vorbească de școală, de noua amantă a directorului, de incapacitatea profesională a noului coleg Bulinovski, il întrerupeam categoric, orice discuție despre serviciu reprezenta un abuz din partea lui, era ca și cum mi-ar fi dat cu o mînă și mi-ar fi luat cu două, mai bine ai cinta ceva, și atunci Tolea lua chitara de pe șifonier și-și plimba degetele în cîteva acorduri de încălzire, mă întreba ce vreau să ascult, orice îi spuneam, și el începea să cînte, dumnezeiește cînta, parcă intra în transă, după ce termina nu mai era în stare să scoată nici un cuvînt, lăsa chitara pe scaun și pleca obosit, bolnav, îmbătrînit cu cîțiva ani și speriat ca și cum s-ar fi trezit deodată singur, la marginea unei păduri necunoscute. Ești cu adevărat formidabil, ziceam, dar Tolea refuza umil și neîncrezător laudele, sînt un urechist, zicea, nici nu cunosc notele, cînt pentru că așa simt, dar sînt departe de adevărata muzică, aproape că-mi vira în ochi degetele lui boante și muncite, spunînd, crezi tu că acestea sînt degete de chitarist adevărat ? Mai degrabă mi-ar fi vorbit despre instalația de biogaz decît despre muzică și atunci am înțeles că arta aparține într-adevăr celor puternici, celor care știu și vor să domine lumea, delimitîndu-se în permanență de alții, o criză continuă de personalitate, pe care ți-o amîi scriind sau cîntînd, o constatare tulbure și neliniștitoare, ce mă obliga să mă gîndesc la cum sînt eu și cît sînt eu din ceea ce sînt și aș putea să fiu. Am profitat totuși de împrejurare și l-am întrebat ce părere avea despre profesorul Bosoi, și Tolea a dat din cap, nehotărît, un mare artist a zis, din păcate ratat. Altceva a refuzat să spună. Și-a pus capul în piept, suferind intens, de parcă i s-ar fi deschis o rană adîncă și demult uitată.

Nu știu cum și prin ce împrejurare m-a găsit Mara. O mașină claxona de zor în fața porții și, cînd m-am întors. Mara îmi făcea semn să vin pînă la gard, salutîndu-l amical pe Tolea, bunul gospodar de dimineață se cunoaște, și Tolea i-a zis să intre, bucuroși de oaspeți, strigînd Eleonorei să pregătească ceva de-ale gurii, numai că Mara era grăbită, hai s-o lăsăm pe altă dată, nu te supăra. Tolea insistînd, doar n-o să pleci ca dintr-o casă pustie... „Eleonoro, adă cafelele ălea odată ! Și pe noi să ne scuzi pentru ținută și pentru celelalte, că sînt multe de făcut pe lîngă casă, acuși dă prima brumă", în timp ce Mara își pierduse de-a binelea răbdarea, hai mai repede, taxiul ne așteaptă, toată șederea asta mă costă o sută de lei, dar eu am ridicat din umeri, ce-mi spui mie ? fă ce poftești. Mara enervîndu-se, formidabil ! atît ai să-mi spui după ce-ai lipsit de acasă o săptămînă ? — tot ea revenind incomparabil mai blîndă, amintindu-și de existența lui Andrei, fără să dea prea multe amănunte, cumva în treacăt, uite că ne-am luat cu vorba și am uitat să-ți spun că problema cu dispariția copilului s-a rezolvat, evident nu a fost decît o alarmă falsă, ai avut perfectă dreptate, nimic grav, plecase cu trenul la mama, ar fi trebuit să mă gîndesc și la această variantă ; în fine, acolo o să-și petreacă vacanța, aer curat și livadă, ouă proaspete și lapte de vacă, tot ce-și poate dori un copil la vîrsta lui, de-o chelfăneală zdravănă tot nu scapă el pentru spaima pe care mi-a tras-o, l-am cam răsfățat, asta-i ! l-am și scăpat din mînă, sîntem amîndoi la fel de vinovați, n-are nici un rost să mai comentăm, i-am dat prea mult, neglijîndu-ne în primul rînd pe noi și uitînd că un copil nu poate fi fericit lîngă niște părinți nefericiți, eu zic că nu e chiar tîrziu nici acum să îndreptăm aceste greșeli, absența băiatului e un bun prilej, pare meschin ceea ce spun, dar nu crezi că după atîtea încercări merităm o vacanță în care să nu ne refuzăm nimic ? totul e aranjat, cazare, masă, transport, excursii în Deltă, va fi minunat, îți garantez, ca apoi brusc să schimbe subiectul... „Bună, Eleonora, toată ziua muncești..." „Păi, cum altfel ? Dar de ce stați în picioare, sînteți supuși austrieci ?", și am zîmbit cu toții, așezîndu-ne la masa de sub nuc și privind încîntați în jur, ce toamnă lungă și frumoasă poate fi, asta nu anunță nimic bun, va fi un an secetos și o iarnă uscată, dar serviți că se răcește, mașina claxonînd insistent la poartă și Mara plecînd să lămurească situația, nu însă înainte de a mă iscodi cu privirea... „Nu vii ?" I-am făcut semn că nu, degeaba insiști, m-am hotărît să nu mă mai întorc — hotărîre definitivă, irevocabilă, hai să nu mai inventăm o despărțire în plus, și am văzut-o cum se clatină, nu se poate, cred că glumești, ba nu glumesc deloc, ce-ar fi să lăsăm copilăriile pe altă dată și tu să te îmbraci frumușel, să mulțumești acestor oameni minunați pentru găzduire, ai stat destul pe capul lor, e o limită în toate, cu prima ocazie o să ne întoarcă și ei vizita, nu trebuie să neglijăm, o prietenie se cîștigă greu și se pierde ușor, mă refer bineînțeles la o prietenie sinceră și adevărată, sporind și mai mult confuzia ce va fi fost între noi, e ca o cădere înceată și fără întoarcere, plăminul cenușiu al apei te aspiră cu blîndețe, nu se grăbește, nu vrea să-ți facă vreun rău, în timp ce tu te zbați să ieși la suprafață, alunecînd și mai adînc în nara umedă și ocrotitoare, cineva îți poartă trupul eliberat de greutate spre patul acoperit cu alge și pregătit cum se cuvine pentru înnoptare, ești mîngîiat pe frunte și ți se promite o moarte ușoară, fără suferințe, nu mai vezi nimic, doar simți, doar bănuiești — un tunel adînc, perpendicular, și la capătul lui, rece și difuză oglindirea metalică a unei figuri omenești care îți face semn să vii, de fapt e un copil cu doi sau trei ani mai mare decît Andrei, pare concentrat, cele două cute ale frunții, nările dilatate ca două aripi mici de

Continuare în pag. a 7-a

colo". Din această poartă vei scoate sfărîmături, dar vei rămîne tot în fața ei. Aici vei aduna bucăți de întuneric în potire strălucitoare și umilință în sufletu-ți de copil.

Îl invită să-l urmeze în galeria săpată pînă atunci. Tînărul îl urmează, emoționat, în întunericul cel mai desăvîrșit, unde nici o rază nu ajunge.

Mentorul îi dă cîteva unelte cu care el îndată începe să lovească, cu bucurie, peretele de întuneric. Desprinde din el cîteva bucățele care-l pătrund, orbindu-l pentru o clipă. Îi place jocul. Să vezi lumina aceea fulgerînd din tine, în negrul cel mai pustiu ! Se obișnuiește. Vrea să vadă, neîncetat, lumina pătrunzîndu-l, venind de undeva din afară sau poate din el. Ar putea s-o depoziteze ? ! Lovește mereu, cu bucurie, cu furie, cu desnădejde cînd sudoarea-l năpădește în beznă iar lumina după care aleargă, întîrzie să apară.

De lîngă el vine, de asemenea, din cînd în cînd cîte o jerbă de scîntei, luminînd poarta de beznă. Cu timpul, snopul de raze ce vine de acolo, este tot mai mic și tunetul loviturilor se aude tot mai slab, tot mai depărtat.

La început se întîlnea des cu mentorul său, în clipele de răgaz. Acum s-au depărtat. Fiecare și-a săpat galeria sa, în altă direcție. Iar mersul prin beznă a devenit tot mai anevoios.

Bucățile de întuneric se înșiră ca un șuvoi mic, sfărîmîndu-se în lumini multicolore.

Tîrziu, tînărul iese din galeria sa. Un dor îi sfîșie după cel care-i pornise strădania. Merge încet pînă la începutul drumului. Calcă cu grijă printre cristalele cu mii de luciri pe fețele șlefuite, care ghemuiesc un miez de întuneric. Aceste lumini îl pătrund la fel ca la început. În fulgerarea lor se vede trainica poartă, neclintită, sculptată cu încrustații în beznă, reflectînd raze.

De acolo de unde îl lăsase, din galeria cioplită, nu mai vin jerbe de scîntei. Rămăsese singur ? Bărbatul plin de viață, frumos, cu ochi sprinteni, clari, renunțase ? ! Îl părăsise ?

Îl cuprinde o senzație de oboseală ciudată, o sfîrșeală care îi arăta, parcă, micșorarea șuvoiului de la izvor pînă aici. Se simte singur, trist.

Se apleacă și adună cu grijă bucățile sclipitoare de întuneric, cărbuni încinși în vatra săpată în enigmatica poartă. Culege bucățile cu

În paginile 4–5 lucrări de Sorin Ilfoveanu din expoziția deschisă la Muzeul de artă al R.S.R.

corneliu ostahie

închipuirile noastre de ieri

atît de devreme mă chemi la fereastră încît
inutil e să aflu ce vezi

un val care-ntunecă-n noi sentimente blajine
priveliști proiectate pe ziduri
ca milul pe scutul volatil al amiezii
închipuirile noastre de ieri
depuse sub folii perfect transparente
în mii de vitrine deodată tot restul
unui declin previzibil arătîndu-se milei comune
emoții stăpînite la timp
și umilința perseverînd printre ele
nimic n-ar putea să mă doară acum
cînd nu mă sfidezi îndeajuns cînd plîngi
îndepărtîndu-mi cuvintele cele mai dragi
(cu care mai mult mă descriu decît
mă contemplu) acum cînd amintirile
trec decimate
prin învelișul lor umed de calciu fixîndu-mă
rece și nepămîntean

„desigur doar eu spuneam altădată
mă-ncred în ispita unei plutiri viitoare
ea crește pe-ascuns e o ruină în viscol
mai mult nevăzută-i decît la vedere
dar totuși se-aude de foarte departe
lăsînd să coboare sub norii galactici
printre orbitele lor înfoiate
un ghem de tentacule moi lîngă imaginea
mea inspăimîntată zadarnic
din nou aruncată
pe fundul aceleeași gropi fără lei"
desigur spuneam toate astea cîndva
se pare că-i mult de atunci se pare
c-aveam un curaj de nebun
priveam drept în față supliciul memoriei tale
și liniștea ei dubioasă
cu care semănam foarte mult

nimic altceva

numai la fel ca atunci cînd aștepți fără rost
să te atingă măcar
o certitudine cît de măruntă în timp
ce străbați frumusețea
zădărnicia în forma ei pură
întreaga-ntîmplare tunelul
efectelor dezmoștenite de cauza lor cea
mai dreaptă numai la fel ca atunci
cînd nu întrevezi decît prea tîrziu o limită
fermă spre care s-alergi
numai așa te apropii de mine

alteori
o vagă strategie-a-ndoielii și se citește
în ochi și buna credință
tinjește-ndelung la picioarele tale un zbucium
înfim ca o umbră scobită
în jetul purpuriu al primei eclipse
perseverează deasupra :
nimic altceva
nu-și poate lumina mai de aproape sfîrșitul

acum mai ales

neîndoielnic mai multă voință nu ar avea
ce să-mi strice acum mai ales
cînd îmi contemplu cu milă amprentele fine
lăsate de-a valma pe tot ce e-n jur
cînd văd prima oară cum liniștea zornăie-n
puful mochetei cum mii de scîntei se agață
de cilii fragili ai perdelei și trec
prin fereastră atrase
de magnetismul strident al neoanelor
suspendate în abur acum mai ales
ar trebui să mă las năpădit de o dragoste
fără scăpare
pentru fotoliul cu husă de pluș pentru mașina
de scris pentru micul larousse
numai acum aș avea un prilej fericit
(cu-adevărat fericit) să-nțeleg
recunoștința de la un capăt la altul
sinceritatea în ceea ce nu mai ascunde
acum doar acum și numai aici aș putea
hotărî cît de frumoasă e viața
ce mult datorez izolării prudenței de-a sta
uneori nemișcat pînă totul și toate
se-adună atît de aproape încît nimic altceva
n-are rost să-mi doresc

nu înceta să respiri cu migală

împreună cu mii de-ntîmplări fără seamăn
laolaltă cu viața privind îndîrjită
dincolo de zimții tociți ai ispitei o bunătate
severă îți cerne deasupra
mărunți meteori luminoși din propria ta
aureolă casantă

ce mult e de cînd n-ai văzut
un adevăr despuiat de trufie și slavă
umblînd după tine
ce mult e de cînd te-au părăsit amintirile
cele mai dragi
făgăduința din care nimic n-ai ales
aparența că toate
închipuirile trec cu o grabă egală
ți-ar trebui tot mai multă răbdare
ce dacă imaginea ta se admiră în smircul
lucios al eclipsei
tocmai atunci cînd din nou frumusețea
își desfășoară nesăbuitele ei avuții :
tu nu înceta să respiri cu migală
și singur învață că ești
mai anonim decît transparența

un vechi armistițiu

am încercat să-mi adun cutezanța rămasă
dintr-un vechi armistițiu
cu pacea senilă din suflet cu vorbele sale
frumoase întinse mereu la vedere
pe fibra atent lustruită a mulțumirii crescînde
simțeam cum deja mi-au scăpat
evenimentele-cheie cu mii de soluții obscure
parcă anume gîndite
de-o minte pe care oricum n-o puteam
înțelege veneau lîngă mine cei singuri
smeriți și eretici ingenuncheați și trufași
de-abia reușeam să le spun
că m-am temut să învăț de la alții că tot
ce contemplu în sine dispare
prin ochii lor candizi duioși sau feroci
că bucuros mă lipsesc de oferta salvării
că în sfîrșit ar trebui să mă ierte acum
mai cu seamă acum
cînd strig sub o boltă de sevă fierbinte
și-mi pare că sîngele meu îmi răspunde

Reportajul și adevărul

Urmare din pag. I

limbă română sînt un document grăitor despre una din cele mai importante funcții ale scrisului, despre caracterul său de document. E greu de crezut că improvizații cronicari au intenționat performanțe stilistice. Efortul lor a fost doar ca, în puține cuvinte, să realizeze cronica exactă a unui ceas de istorie, a unui eveniment, selectat de ei după criterii subiective, sociale sau religioase. În fond, ei n-au făcut decît să reia, la scara lor, lungul drum al literaturii, de la Homer încoace. Indiferent cît de complicat a fost el, literatura nu s-a putut despărți de una din funcțiile sale inițiale, de document onest al epocii, de disc de platină pe care sînt gravate datele cele mai importante dintr-un anume moment al istoriei. Dacă am lua romanul lui Nicolae Filimon, **Ciocoii vechi și noi**, fără a mai recurge la complicate cercetări legate de viața societății românești în prima jumătate a veacului trecut, am putea obține o reconstituire a moravurilor epocii, am beneficia de date cu valoare sociologică și am putea descinde într-o vreme pe care timpul ne-a subtilizat-o și a trecut-o în arhivele sale. A exagera sau a pretinde literaturii numai o asemenea funcție este o exagerare pe cît de neavenită, pe atît de păguboasă. Dar a găsi în ea oglinda fidelă a ceasului în care a fost scrisă mi se pare un lucru deja stabilit cu maximă rigoare de sociologia literaturii. Nu numai Balzac, după a cărei operă s-ar putea reconstitui o copie a societății franceze la scara 1:1 din veacul trecut, dar trecînd de la amintitul Nicolae Filimon, toată proza românească, cu operele lui Slavici și mai tîrziu ale lui Rebreanu, Sadoveanu poate oferi, prin simplă lectură, o colecție de adevăruri, unele nu tocmai plăcute pentru acele vremuri, despre evoluția societății românești. Și „Moromeții" este un document pentru îndoielile și declinul unui monument — țăranul român, după cum Groapa — dincolo de valoarea ei romanescă — după ce am cunoscut pe viu periferia Bucureștilor mi-a lăsat impresia unui reportaj extrem de fidel. Niciodată documentul, adevărul n-a făcut mare literatură. Dar nici o literatură n-a depășit rangul minor, n-a sărit dincolo de sfera interesului ocazional, fără a avea în secretele și în vizibilele ei magazii cu viață și adevăr acea cantitate de document care s-o transforme într-o luptătoare pentru demnitatea omului, într-o armă cu bătaie lungă în cîștigarea războaielor întemeiate pe lumină, sperantă, bună credință și adevăr. Literatura, ca și istoria, fără adevăr nu face nici cît o ceapă degerată. Dacă romanul se mai poate salva prin artificii de structură, prin verosimil (care nici el nu scapă de confruntarea cu adevărul unei epoci), atunci cu atît mai puțin un gen literar de periferie cum este reportajul nu poate supraviețui fără valoare documentară. Recitind reportajele lui Geo Bogza, ai imaginea perfectă, matematic corectă a lumii descrise. Cîte date oferă Geo Bogza în textele sale despre petroliști, despre tăbăcari, chiar despre Mizil ? Reportajele lui Felix Brunea Fox și ale tuturor celor care au cîștigat dreptul la existență pentru acest gen în literatura română nu prezintă nici tonele de piatră escavată, nici kilometri de conductă, nici metri cubi cîștigați sau pierduți. Reportajul a „cîștigat" cifrele, în detrimentul adevărurilor adînci, fundamentale despre existența omului contemporan. Nu cred în funcția documentară a reportajului care furnizează numai date economice. El nu face decît să evite esențialul, transferîndu-l într-un spațiu nu numai arid, dar mai puțin semnificativ pentru însăși realitatea economică. Există două tendințe, două moduri de a ocoli adevărul, de a spune mult (pagini sau zeci de pagini) fără a comunica nimic, lăsînd loc realității în orice sens. Primul are la bază o hiperprecizie, un exces de date, de amănunte tehnice, lăsînd omul undeva în umbră ca un palid și nesemnificativ apendice al tonelor, kilometrilor, hectarelor, spunînd totul în cifre și nimic despre temperatura conștiinței, despre altitudinile și căderile ei. În aceste reportaje omul nu are sînge, nu suferă drame, e unul adăugat sau scăzut la o cifră mai mare și asemenea texte n-au nici o șansă de supraviețuire, excluzînd o posibilă antologie de literatură despre tone, metri, kilometri, etc. O a doua cale de a evita acea funcție fundamentală a reportajului, acel „să se știe" din cronicile naive descoperite pe coperțile ceasloavelor sau pe zidurile monumentelor istorice, este poluarea lirică a textului, în detrimentul oricărui adevăr despre oameni și epocă, în detrimentul realității care nu mai încape de metafore și imagini bucolico-entuziasto-lirice, în care, indiferent de lumea prospectată, subiectul esențial al scrisului rămîne autorul, efuziunile și trăirile sale discutabile. În ambele cazuri problema fundamentală ține de moralitatea scrisului și de a scriitorului. Reportajul fără să participe la campania (și am dat peste unul din lungul șir de cuvinte la demonetizarea cărora acest gen literar a avut o contribuție substanțială) de instaurare a adevărului în drepturile sale, a faptului de viață cu statut de materie primă și de argument pentru schimbarea lumii nu face decît să-și prelungească agonia ca gen literar și să se excludă din orice sferă de interes, el rămînînd a mai reprezenta doar mărturia pentru scrisul de dragul scrisului sau a scrisului care se scrie fără durere, fără să participe la înfrîngerile și la triumful oamenilor.

Literatura fără de adevăr, fără caracterul ei de document poate să mai aibă o șansă, dar o pierde deliberat pe aceea de a participa la frămîntările unui popor, de a fi un soldat care participă la istorie. Fără acel „să se știe" ea își poate imputina cititorii. Reportajul fără adevăr e ca o schiță sau ca o nuvelă fără subiect. Fără funcția sa de document onest, corect, exact, fără problemele pe care să le pună lumii, el tinde să devină ceapa degerată a literaturii cu care nimeni nu-și poate pregăti un prînz artistic pe măsura vieții care ia proporțiile unei lupte chiar dincolo de ultima literă a textului tipărit.

plastică

Meditații pe-o ramă de tablou

● **Sorin Ilfoveanu** este unul dintre pictorii noștri contemporani, a cărui operă se naște dintr-un acut prezentiment al eternității. Criteriu nu atît temporal, cît estetic al evoluției sale artistice de pînă acum. Realitatea plastică plămădită de pictor poartă în sine matca unor tot mai concentrate rigori formale și a unui cromatism de o cuceritoare franchețe și simplitate.

● Ilfoveanu este, dacă nu ne înșelăm, cel mai tînăr artist contemporan găzduit de simezele celei mai prestigioase instituții muzeale a țării — pinacoteca națională.

● Lecția perfectă a tipului de meditație plastică practicată de pictor o rezumă, credem, cele cîteva portrete aflate în expoziție și, pe un alt plan, deslușirile grafice în marginea unor lecturi fundamentale : Iorga, Procopius, Akutagawa, Marquez. Este un teritoriu în care spiritul însetat de puritate și rigoare al artistului capătă materialitate deplină și se exprimă convingător, în ciuda afectării suav exotice ce-i bîntuie secvențele creionate pe canavaua unor pretinse istorii bizantine : **„Euhait nebunul plimbîndu-și scorpionul"** ; **„Darul adus plafagoniariului"** și toată pleiada superbilor și hieraticilor săi **„psalți și melurgi", „păsărari", „vînzători de miracole"...** Artist meditativ, Ilfoveanu operează asupra realului cu ochiul înnobilat de licărirea unei scîntei carteziene.

● Remarcabilă performanța artistului în a concentra, cu maximum de expresivitate, traiectul unei linii într-un spațiu, alb sau patinat, saturat de tensiuni dramatice — starea propice adevăratului conflict de idei. Spațiu devenit el însuși purtător de sens, ca un alt și suprem semn grafic.

● În pictura de șevalet (nicicînd personalitatea artistului n-a fost atît de complex și de nuanțat prezentată !) Sorin Ilfoveanu ne propune două viziuni distincte asupra unui orizont real filtrat prin retina a două stări de spirit complementare ; emanații a două anotimpuri prodigioase din ultimii ani de creație ai artistului : uleiurile și desenele în tuș aplicat cu pensula (portrete, compoziții de gen, naturi statice, peisaje), lucrate la Mănăstirea Cheia și guașele (flori, portrete, statice) elaborate la Rădești Argeșului.

● În pictura noastră contemporană, peisajele lui Ilfoveanu sînt echivalarea modernă a marii lecții clasice a lui Andreescu. Astăzi, pictorul ne surprinde, însă, cu insinuarea exuberanței cromatice în tente fulgurante ce înviorează (polemic ?) atmosfera altfel gravă a cunoscutelor sale „ierni în Gura Trivalei".

● Este în aceste uleiuri ale pictorului o risipire, în forme de o severă expresivitate, a densității materiei cromatice. Culori de minerale sedimentate dispuse în armonii ce degajă tensiuni și solemnități oraculare, accentuate, în planul compoziției, de insolita și hieratica recuzită ce-i populează cu obstinație pînzele.

● În guașele „perioadei Rădești" pictorul simte parcă nevoia unei obiectivizări mai pronunțate a portretelor. Greu de spus, dacă acest truc semnifică începutul debizantinizării **personajului**, atît de inconfundabil specific picturii lui Ilfoveanu, sau tocmai o dezvoltare pe o altă volută stilistică a acestei **estetici a portretului** cercetată de pictor de-a lungul întregii sale creații.

● O schimbare „de ton" în paleta pictorului să indice, oare, această serie de guașe ? Culorile sînt parcă mai luminoase, pînă și negrul capătă străluciri de antracit armonizîndu-se rezonant cu ocrul galben, cu roșul putred, cu albastrul, cu verdele veronez... Prin suculența cromatică și omogenitatea în puritate a viziunii plastice, guașele „de Rădești" se constituie printre cele mai închegate, din ultimii ani, remodelări stilistice ale artistului.

● Întreaga expoziție (ce superbă lecție de continuitate și consecventă estetică oferă naturile sale statice !) este o pledoarie pentru echilibrul și armonia rostirii, pe care opera acestui remarcabil artist ne-o propune drept model posibil al însăși lumii ce sîntem !

Corneliu Antim

muzică

Concert omagial

Cu puțină vreme în urmă, Sala mare a Ateneului Român a fost gazdă generoasă pentru un memorabil concert dedicat evenimentelor cu semnificație politică ale lunii ianuarie. Sub titlul GLORIE BRAVULUI CONDUCĂTOR, sub egida Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului, Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor și Inspectoratului General al Muzicilor Militare, seara festivă de la Ateneu a grupat un reprezentativ buchet de creații românești, toate fiind scrise la înalta temperatură a patriotismului, a dragostei pentru istoria și realizările poporului nostru.

Corul Ansamblului Artistic „Doina" al Armatei, îndrumat de Gheorghe Popescu, Corul Școli Militare de Muzică, condus de Ioan Golcea și Muzica reprezentativă a Armatei, condusă de Emilian Ursu — de fapt, sub bagheta colonelului Emilian Ursu a evoluat întreg acest ansamblu vocal-simfonic în concert — au interpretat lucrări cu rezonanțe profunde în conștiință. Transcriem titlurile pieselor ascultate la Ateneu pentru că, din simpla alăturare de titluri și compozitori, anumite direcții tematic-stilistice ies în evidență cu claritate. Am ascultat, așadar, **Marș revoluționar de la 1848** de Pascu Purcărea, **Marșul Unirii de la 1859** de Al. Flechtenmacher, **Comandantul suprem** de Dinu Stelian, **Armata, comandantul ei suprem** de Radu Paladi, **Apărăm columne de lumină** de Sergiu Eremia (soliști vocali Ioan Nicolau și Tiberiu Mladin), **Pe plaiurile românești** — suită simfonică de Mircea Chiriac, **Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu** de Sergiu Eremia (solist Pompei Hârșteanu), **Legămînt** de Teodor Bratu (solistă Elvira Cirje), **Dans din Oaș** de Paul Constantinescu, **Revedere** de Aurel Eliade (solist Lucian Marinescu), **Suită de cîntece vechi patriotice**, cuprinzînd **Pui de lei** de Ionel G. Brătianu, **Deșteaptă-te române**, după melodia lui Anton Pann și **Voința neamului** de Ion Dănielescu, urmată de selecțiuni din baletul **Cîntul strugurii se coc** de Mihail Jora și **Glorie**, secvență dintr-o amplă lucrare vocal-simfonică de Emilian Ursu (soliști Elvira Cirje, Veronica Ionescu, Marcel Angelescu și Lucian Marinescu). Acest moment culminant, inspirat din lupta și activitatea partidului, a secretarului său general, semn de omagiu profund adus ziditorului de vremuri noi, a încheiat o memorabilă seară muzicală festivă.

Cîteva observații pe marginea repertoriului se impun de la sine, nu înainte însă de a scrie cuvinte de laudă pentru calitatea deosebită a interpretării, pentru nivelul artistic înalt la care s-au prezentat soliștii și formațiile pe scena acestui prestigios lăcaș românesc de cultură — Ateneul Român. Incontestabilă este tradiția genului coral și vocal-instrumental de nobilă substanță patriotică. Trimiterile posibile la cîntece însemnînd o parte esențială a conștiinței noastre naționale sînt la îndemînă — nu mai e nevoie să subliniem aici importanța dată prin restituire, interpretare, ridicarea oficială chiar la rang de simboluri ale ființei noastre naționale, independente și suverane. Peste ani, tradiția s-a continuat, iată, fructuos și viguros, direcția începută în vremurile de avînt revoluționar, care au văzut născîndu-se ființa de stat a României moderne, fiind dusă mai departe de meșteri ai condeiului și hîrtiei cu portative, mulți dintre ei ridicați și școliți în anii construcției socialiste. Învățătura, talentul și crezul ardent, luate împreună, au „rodit" dînd la iveală, iată, nestemate de cîntec patriotic, de o noblețe melodică autentică, cu profunde, convingătoare, ardente, înflăcărate valențe mobilizatoare. Este așadar meritul organizatorilor acela că, adunînd piese diferite, avînd însă toate un numitor comun, a oferit publicului o neuitată seară patriotică românească.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb, sinteză a basmului românesc"

Asupra faptului că Spinul, în calitatea sa de **om însemnat**, este „programat" din capul locului să se constituie în mijloc oarecum explicit de punere în valoare a paradigmei mitic-existențiale inculcată în destinul lui Harap-Alb, firește că nu incape nici o discuție. Din acest unghi, spre deosebire de Caragiale, care, „nuvelizînd" cu o neascunsă voluptate comico-pitorească (balcanismul) **de-canonizează** dezinvolt schema basmică originară, inclusiv la nivelul substratului ideatic, Creangă manifestă mult mai multă circumspecție. Statutul simbolic al personajului beneficiază de o acoperire epică esențial lineară. În comparație, să zicem, cu Negoiță din **Kir Ianulea** sau cu hangița Marghioala din **La hanul lui Mînjoală**, Spinul are o identitate **a-biografică**. Începînd de la simplul fapt că numele îi provine din substantivizarea unui adjectiv-poreclă, constatăm că demonicul personaj nu lasă să-i scape nimic din datele ce-i alcătuiesc eventuala biografie reală. La prima vedere, explicația pare că se impune de la sine, dată fiind structura prozastică eminamente sublimată a speciei narative căreia eroul îi aparține. În realitatea ei intimă, însă, situația e mult mai complexă. Oricît ar părea de paradoxal, dincolo de aceste date ale problemei, Spinul, omenește vorbind, **nu poate** avea o atare biografie. Asemenea lui Mefisto, pur și simplu, el nu este om nici în cea mai mică proporție. De aceea, avem serioase motive să presupunem că înfățișarea de **om însemnat**, adică de spin, sub care el se arată lui Harap-Alb și în continuarea celorlalți eroi ai basmului, este una de împrumut, faptul înscriindu-se în bine cunoscuta „tehnică" a deghizării spiritului luciferic în ființa umană. Că Spinul este realmente înzestrat cu această însușire ne putem încredința judecînd după imprejurarea că atît la a doua, cît și la a treia ieșire în calea lui Harap-Alb, el își schimbă nu numai înfățișarea, ci și timbrul vocii, îmbrăcămintea și chiar calul : „Merge el înainte prin codru cît merge, și la o strîmtoare numai iaca ce Spînul iar îi iesă înainte, prefăcut în alte straie, și zice cu glas subțiratec și necunoscut (...)", „Și tot horhăind el cînd pe o cărare, cînd pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iesă Spînul înainte, îmbrăcat altfel și călare pe un cal frumos și prefăcîndu-și glasul, începe a căina pe fiul craiului, zicînd (...)".

Și totuși, în pofida statutului de ființă supranaturală, personajul nu recurge la unica soluție care ar fi putut induce rapid în eroare pe Harap-Alb : schimbarea înfățișării de **om spin.** De data aceasta, explicația vizează nu numai evitarea facilului, prin recurs **ad-hoc** la elementul miraculos ; ceea ce ar fi constituit o barieră de netrecut în calea efortului de „nuvelizare", din unghi realist-fanstastic, bizuită pe exploatarea elementului straniu, a basmului. Totodată, intră în discuție un factor de natură complet extra-epică. Personajul **nu poate,** sau mai bine zis, **nu are dreptul** să recurgă la soluția respectivă — schimbarea înfățișării de om spin — datorită tocmai identității lui diavolești. Potrivit logicii ezoterice în virtutea căreia are loc deghizarea în ființă umană, el nu-și poate păstra o atare nouă înfățișare decît păstrînd cu strictețe însemnul aparteneței la specia diavolească. E cît se poate de plauzibil a crede că de s-ar despovăra de înfățișarea de om spin, el ar risca în mod sigur (literatura fantastică în general oferă exemple și în această direcție) pedeapsa „capitală" de a nu mai fi ceea ce este în fond, diavol, mai corect spus, poate, de a nu-și mai putea exercita însușirile supranaturale. De ce nu procedează în acest chip, iată întrebarea asupra căreia se poate stărui îndelung. Nu pierdem astfel din vedere legea fundamentală a jocului pus la cale de povestitor, conform căreia, pe de o parte, spre a-și dovedi istețimea și voinicia, ca exponent al ideii de bine și al purității morale, Harap-Alb va trebui să se afle în decursul călătoriei sale inițiatice, în împrejurări de viață generatoare de suferințe profund dramatice sub toate aspectele. Suferința umană reală — și în aceasta constă sublimitatea existențial-ontologică a basmului — este ridicată la rang de unic principiu purificator, capabil să asigure victoria eroului, deopotrivă, asupra sa (învingerea fricii) și asupra adversităților ce întruchipează forțele răului, pentru ca, în cele din urmă, să dobîndească suprema fericire prin iubirea vitejește dobîndită. Pe de altă parte, regula jocului pus la cale de povestitor ne dă de înțeles că, în calitatea sa de arhisemn al forțelor răului ridicate împotriva voinicului, diavolul își îndeplinește prerogativele nu prin recurs la soluții **deus ex machina,** ci valorificîndu-și însușirile originare pe terenul constrîngător al modului de a fi și de a se comporta propriu noii lui identități, de **om spin.** Ideea de o tulburătoare subtilitate este aceea că actul de „uzurpare" a identității omului spin (pentru că, în subtext, se poate vorbi și de așa ceva) atrage după sine obligația de a nu se ieși nicidecum din pielea acestuia și, ca atare, de a se face uz de însușirile malefic-supranaturale în limitele impuse de noua condiție a personajului. Are loc, deci, cel mai straniu proces de transferare și redimensionare a magicului infernal. Numai teribila abilitate de impostor parvenit la o astfel de condiție prin actul de uzurpare și culpabilizare exercitat asupra lui de diavol explică succesul repurtat de Spîn asupra lui Harap-Alb. Și într-o direcție și într-alta — adică, atît din unghiul „temei" lui Harap-Alb, cît și din unghiul „temei" Spinului — în narativitatea lui complexă, episodul celei de a treia întîlniri dintre protagoniști este absolut revelator.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Prozatorul care mai are încă multe de spus : Eugen Barbu

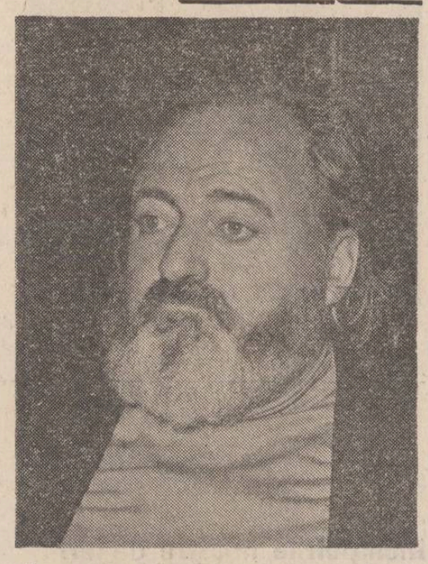

Un poet care crede în actualitatea epopeii : Tudor George

Colocviu între poezie și dramaturgie : Petre Stoica și Paul Everac

CRONICA EDIȚIILOR

Slavici: studii despre Ardeal

Un sentiment de bucurie stăpînește pe cronicarul de ediții atunci cînd constată bunul mers al editării cutărui scriitor important al literaturii noastre. Satisfacția este cu atît mai deplină cu cît a răspicat și el, din cînd în cînd, cîte o vorbă bună la adresa celor care trudesc ani de zile pentru a ne pune în lumină operele celor care ne-au premers. Cultura actuală primește, atunci cînd apare un nou volum datorat înaintașilor, o respirație mai largă, ca și cum climatul la zi s-ar înviora de o boare de ozon. Ritmicitatea apariției volumelor în cadrul unei serii de opere este o chezășie a mult visatei dorințe de a avea, și nu peste mulți ani, pe marii noștri clasici tipăriți în serii complete. Numai orbul sau cel ce își pune singur ochelari de cal (din oportunism !) nu vede cît de mult s-a realizat în ultimele două decenii în acest domeniu al punerii în lumină a valoroasei și bogatei noastre moșteniri culturale.

Am mai spus-o și cu alte prilejuri și nu obosesc să o repet, că din punct de vedere cantitativ și calitativ realizările ultimilor douăzeci de ani nu au nici pe departe termen de comparație cu ceea ce s-a făcut mai înainte. Afirmația este apăsată, dar ea se poate sprijini pe cifre care nu lasă locul nici unui dubiu. Într-o bună zi, bibliotecile noastre ne vor îmbia privirilor rafturi întregi cu serii de OPERE din marii bărbați ai spiritualității noastre. Tabloul este de pe acum destul de evident. Iar cînd lucrarea va fi încheiată și în cazul lui Nicolae Iorga, vom avea un întreg și larg pârete de tomuri suprapuse care ne va trezi aceeași mîndrie pe care o au, bunăoară, francezii cînd contemplă opusurile unuia ca Voltaire.

O zidire în planul cugetului este aidoma uneia în arealul naturii și a pune în relație, de pildă, magistrala construcție a canalului Dunăre-Marea Neagră cu edificarea ediției Eminescu e un fapt de la sine relevant. Cele două ctitorii se presupun una pe cealaltă sau, cum spunea poetul, își corespund una alteia precum sunetele și colorile unui larg poem.

Trăim, fără de îndoială, o epocă benefică și pentru realizarea edițiilor din clasicii noștri. Scindura rafturilor se îndoaie sub greutatea tomurilor. Va trebui să despicăm noi fagi pentru consolidarea bibliotecilor și lucrul acesta ne bucură pentru că, vorba altui poet, nimic nu poate sta mai presus decît o frumusețe.

Iată, de curînd, a apărut cel de al 13-lea volum din seria de OPERE ale lui Ioan Slavici. Ediția curge lin și măiestos precum Mureșul cînd se apropie de plaiurile vestice ale baștinei scriitorului.

Despre cîteva din volumele anterioare am avut privilegiul de a referi cîte ceva și editorii nu s-au lepădat de cele spuse de vreme ce ne-au dăruit și acest volum cu o măgulitoare dedicație.

Tomul acesta cuprinde cîteva studii mai largi, trase și în broșuri la vremea respectivă care, cu o singură excepție, au de subiect problemele românilor din Ardeal și din celelalte teritorii locuite de dinșii în marginile fostului imperiu habsburgic. Sînt texte de o deosebită importanță privind situația românilor din fostul imperiu și care, sîntem siguri, nu vor lăsa indiferenți nici pe istorici. Dar să reproducem sumarul acestui volum : **Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei baron de Șaguna** (publicat în **Convorbiri literare,** 1880, și tras în broșură în același an la Sibiu) ; **Românii din Regatul Ungar și politica maghiară** (1892) ; **Ardealul — studiu istoric** (1893) ; **Tribuna și Tribuniștii** (1896) ; **Românii din Ardeal ; Românii de peste Carpați** (1911) ; (excepția :) **Raportul d-lor I. Slavici și G. Mandrea (arhitect) despre monastirile de dincoace de Milcov (1881) ; Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukovina** (1881).

Textele acestea sînt alese și stabilite de C. Mohanu, îngrijirea și traducerea textului german de către Gherasim Pintea, iar **Notele** și **Indicii** (primele foarte bogate) aparțin lui D. Vatamaniuc. Cu toate că din broșura în limba germană lipsesc cîteva propoziții, volumul în totul lui este de o probitate filologică de bună ținută și însoțit de un comentariu la obiect. Ca și în cazul ediției volumelor anterioare și de astă dată, atît editorul cît și comentatorul dau dovada seriozității și obiectivității lor, restituindu-ne și pe acest lot, un Slavici ferm, clar, perseverent cu sine însuși cu toate că nu totdeauna istoria i-a dat dreptate lui. Dar el a jertfit pentru ideile care-l călăuzeau. Indiferent ce se va spune despre Slavici, raportat la un text sau altul el a avut de călăuză două mari principii (era un om de principii !) ; că Soarele românilor la București rasare și că românii din Transilvania și toate celelalte țări trebuie să conviețuiască în bună pace și înțelegere cu toți cei cărora le-a fost dat să-și împlinească destinul pe aceste meleaguri. Principiile lui sînt de actualitate și fac parte din codul umanist pe care noi astăzi le-am ridicat la rangul nedezmințit al politicii statului socialist român. În acest context istoricii și politologii își pot spune cuvîntul lor, autorizat, și aducîndu-i marelui lucrător în atîtea arii de activitate amendamentele de rigoare. De pildă, Slavici credea, alături de un Aurel C. Popovici, în „salvarea" națiunilor sub „drăguțu" de împărat. Dar, citit și în subtext, Slavici nu dorea, ca și Popovici de altfel, decît libertatea nației sale. Eminescu i-a recenzat studiul în limba germană și finalitatea concluziilor sale conduce tot spre această idee. Nefiind istoric de meserie nu ne hazardăm, dar punctăm că în șirul repetat și lung al evoluției cel ce are dreptate pe **moment** nu înseamnă că n-a fost și un loial față de apartenența sa. Meandrele istoriei nu le putem constata decît **post factum.**

De la volum la volum această serie de OPERE din Ioan Slavici ne silește să completăm portretul scriitorului. Nu-l mai putem socoti doar ca pe unul din marii noștri clasici ca scriitor, ci și un om de vedere largă, de cultură generală multcuprinzătoare. Indiferent pe ce temă se aplica, scriitorul o făcea cu toată seriozitatea, căutînd să epuizeze subiectul. Să nu uităm că Slavici cunoștea foarte bine sau numai bine cîteva limbi (germana, maghiara, latina, italiana, franceza), bibliografia lui fiind de fiecare dată plurală. De asemenea, prin editarea cîtorva volume din seria de documente Hurmuzaki (întîiul tom îl îngrijise Eminescu) se familiarizase destul de bine cu problemele istoriei. L-au preocupat, apoi, folclorul, etnografia, lingvistiva și nu în ultimul rînd politica. A fost un ziarist cu o bogată activitate, a condus reviste și ziare. Și aproape toată viața și-a împărțit eforturile cu domeniul pedagogic, atît ca teoretician, cît și ca practician. Astfel, Slavici ni se înfățișează ca o figură mult mai completă și mai complexă decît ni-l dezvăluie manualul școlar, aproape exclusiv doar ca autor al **Morii cu noroc** și al **Marei** — ambele, într-adevăr, capodopere.

Am spus că nu intrăm în analiza materiei volumului de față. Este treaba istoricilor să facă acest lucru. Prin studiile cuprinse aici, Slavici apără drepturile neamului său din Ardeal într-o vreme cînd se punea acut problema asimilării lui forțate. O face într-un ton clar, ponderat, fără răstiri și imprecații, totdeauna cu convingerea celui care știe că are dreptate și că adevărul va ieși pînă în cele din urmă la lumină. Cum s-a și adeverit.

Nu știu cîte volume vor mai urma din această serioasă serie și cînd se va încheia, dar ceea ce ne-a fost restituit pînă acuma, prin redarea ireproșabilă a textelor și prin comentariile adecvate, cuprinzătoare, ne îndrituiește să aducem încă o dată elogiul nostru celor doi editori principali — C. Mohanu și D. Vatamaniuc — și să le dorim izbîndă și în continuare.

Gheorghe Suciu

PROBABIL / POSIBIL

Antologiile S F

Cum de există o „afinitate" între literatura de anticipație și procedeul editorial al antologiei ? Prima explicație ar deriva dintr-o caracteristică a genului : cel mai convingător SF este de regulă cel din povestiri (în mod consonant specificului literaturii SF, povestirea dă atenție **situației** și mai puțin personajelor ; deasemenea, urmărește în mod deosebit crearea unei **atmosfere** nutrită din spectaculozitatea evenimentelor ; favorabilă este și posibilitatea povestirii de a permite o relativizare a factorului timp, putința ei de a se plasa într-o dimensiune mitică).

Cît privește „mecanismul" de formare a unei antologii, mi se pare potrivit să amintesc o afirmație a lui Croce în legătură cu un autor de versuri „prea elaborate", numit Niccolò Tommaseo : „...foarte rar, adică numai în cîteva poezii scurte, reușește să stăpînească motivul fundamental cu atîta energie încît să poată dezvolta din el amănuntele, sau să le poată raporta la el ; cel mai adesea lucra amănuntele în afara acestui centru, de unde și aspectul de fragmente admirabile pe care îl au cele mai bune pagini de proză și cele mai bune versuri ale lui". (**Poezia,** traducere și prefață de Șerban Stati, Editura Univers, București, 1972, p. 248). Antologia, putem conchide, nu ar fi altceva decît o reunire a unor „fragmente admirabile" și implicit a unor autori fără operă, nu destul de semnificativi pentru a se exprima în cărți de sine stătătoare. Este deci incontestabil că un gen care persistă în a se ilustra prin antologii își recunoaște, în mod implicit, statutul de marginalitate (noțiunea „autor de antologie" nu este folosită, dar este gîndită, spre a îl numi pe cel fără o operă convingătoare, capabil însă să facă față în chip onorabil, prin cîteva reușite, într-un grup). Iată una dintre multele contradicții ale SF-ului : pe de o parte, promotorii lui îi susțin legitimitatea estetică, pe de alta, aceiași se străduiesc să alcătuiască pe cît posibil mai multe antologii, argumentînd astfel în mod implicit că textele respectivilor autori suferă de o oarecare debilitate literară !

Dar dincolo de „politica antologiilor", a cărei îndreptățire poate fi, după cum s-a văzut, discutată, există unele aspecte obiective, ținînd de specificul genului. Astfel, nu sînt puțini autorii care, pur și simplu, nu au fost în stare să scrie decît un număr mic de texte valide. Apariția lor în antologii este de neocolit. Apoi, trebuie menționată imprejurarea că însăși întemeierea genului pe „poante" manieriste, în fond impersonale, admite, ba chiar încurajează, alăturarea textelor unor autori diferiți.

Dar să lăsăm deoparte teoretizările despre insuficiențele de principiu ale antologiilor și să ne grăbim a spune că generoasele acumulări de texte SF ale unor autori diferiți sînt infinit superioare față de absența oricărei activități editoriale. Și apoi, admițîndu-le valoarea practică, să încercăm o mică analiză a felului cum apar ele la noi.

Istoria antologiei SF românești începe printr-o etapă în care respectivele volume au fost alcătuite de literați și editori cu formație filologică. Analizîndu-le, observăm că a fost folosit mai ales un criteriu care ar putea fi numit „al reprezentativității" (acest criteriu poate fi exprimat prin formularea : „cutare nu poate să lipsească"), fiind preferați autori afirmați **și,** tocmai din acest motiv, aflîndu-se în cel mai bun caz în generația de mijloc. A mai fost folosit, dar numai în al doilea rînd, criteriul valorii literare (exprimabil prin cuvintele : „textul acesta este literatură, celălalt nu este literatură").

A urmat, începînd de acum cîțiva ani, o reacție previzibilă. Specialistului venit în SF dinspre literatură i s-a substituit într-un chip tot mai vădit cel provenit dinspre știință. Dacă antologatorul-literat sprijină, în principiu, textele cu virtuți literare, cel de formație neumanistă face exact invers ! Criteriul lui este sintetizabil prin vorbele : „aceasta este SF, celălalt nu este SF". Și parcă pentru a realiza o opoziție perfectă, antologatorul venit dinspre știință îi sprijină în mod vădit pe tinerii autori, cei mai mulți dintre ei afirmați doar în cercuri cenaclere, îndemnîndu-i, în stil heliadesc, să scrie cît mai mult, să fie atenți mai ales la apartenența textelor lor la genul SF !

Personal, am pățit în vremea din urmă o „snoavă" uimitoare, de natură să ofere un exemplu grăitor în discuția despre competența antologatorilor. Întîmplător am aflat că la Iași o să apară o antologie SF, în care se află și un text al meu. Interesîndu-mă despre ce text este vorba, am rămas perplex : era o povestire foarte prost scrisă, din volumul de debut. Stupefiat, l-am întrebat pe unul dintre antologatori (de profesie inginer) de ce a ales-o. Fiindcă mi-a plăcut foarte mult, a răspuns el. Nu îmi rămîne decît să zic : din două una, ori respectivul este cu totul lipsit de gust literar, ori a vrut să îi facă o „bucurie" unui autor din generația de mijloc... Dar oricum ar fi fost, neavizat sau malițios, respectivul inginer s-a dovedit necalificat ca antologator, s-a arătat incapabil de a aplica o idee elementară și esențială : o antologie adună textele cele mai reușite ale unor autori.

Morala nu poate fi decît una singură. Editurile nu mai trebuie să încredințeze alcătuirea unor antologii SF decît unor oameni de meserie, adică unor critici literari. Iar dacă altfel nu se poate, unor „tandemuri" în care să se afle și un specialist în literatură.

Voicu Bugariu

Actualitatea tradiției

Urmare din pag. I

mai întemeiază efectele pe lumina zidăriei, ci pe umbra și reflexele create de neobișnuitul material al sticlei. Prin aceasta el anticipă, cu mult înainte, peretele vitrat al arhitecturii funcționaliste moderne.

Ne-am gîndit un moment : nu cumva teza este cam îndrăzneață ? Am căutat, în consecință, să verific această idee, știind că, încă din gotic — în special din cel englez — există o asemenea anticipare. Într-adevăr, cîte un întreg perete vitrat prezintă atît corul catedralei din Windsor cît și al celei din York. Detaliul se repetă și la alte edificii gotice. Asemenea edificii n-au, însă, nimic comun cu simplitatea geometrică a pereților vitrați din arhitectura modernă, dat fiind că prezintă deschideri variat arcuite și suprafețe parcelate în forme agrementate de fantezie. Este adevărat că mai tîrziu — în veacul al XVII-lea englez — apar și serii de ferestre simple, rectangulare, așa cum se văd, bunăoară, la Hatfield House. Deși acestea par a fi mai apropiate de aspectul în discuție al arhitecturii moderne, intră totuși în alt registru : seriile orizontale de ferestre apar acolo frînte și fracționate urmînd jocul pereților care înaintează și se retrag alternativ.

Am folosit astfel procedeul **per a contrario** ca să verific rezistența tezei lui Constantin Joja.

Ideea sa rămîne inatacabilă. Numai „geamlîcul" bunicilor noștri prezintă acea lungă dreaptă continuă pe care o întîlnim și în dispoziția ferestrelor din arhitectura modernă.

Pe lîngă aceasta, am mai putut observa că vechile edificii engleze, ca și cele din alte țări, apar, prin întregul lor ansamblu, puternic implintate în sol. Dimpotrivă, vechea clădire urbană românească se arată ușoară, aerată, neatingînd pămîntul decît indirect, prin stîlpii parterului. Unele exemplare din arhaica noastră arhitectură orășenească ar fi fost, desigur, îndrăgite de Le Corbusier.

Regretînd faptul că atîtea hanuri și locuințe din această categorie, scumpă nouă, s-au văzut dărîmate, Constantin Joja se luptă să păstreze, modernizat, spiritul lor, ca un îndreptar pentru prezent și viitor. Este o aspirație nobilă, care merită mai multă atenție decît aceea care i s-a acordat.

Uruma

lui Zaharia Stancu

Chipul meu de apă
Verde se desface
În șapte petale
Și opt nenoroace

Trupul meu de piatră-i
Facerea durerii
Gura mea e imnul
Închinat tăcerii

Mîna mea cea neagră
Pofta o cioplește
Ca un lup sălbatic
Preschimbat în pește

Sînul meu de lapă
Urlă tătărește
Viața mea în stepă
Moartea călărește

Dacă-i fi în preajmă
Te-aș minca de viu
Și-apoi șapte vedre
Aș bea, de rachiu

Chipul meu de apă
Verde se desface
În șapte petale
Și opt nenoroace

Adriana Sitaru

Versul și re-versul

Urmare din pag. I

tului, din **122 de cadavre :** „Se poate numi poet numai acela care deformează cu precizie".

Ca o confirmare a virtuozității de care vorbeam, a doua secțiune a cărții ne apare drept un triumf al **bavardage**-ului, în versuri libere simulînd cînd vorbirea populară, cînd gestația frazei într-un cap oarecum greoi, cînd dizertația voit dezlînată despre un subiect mai mult sau mai puțin grav. Ne încîntă aici nedisimulata plăcere a descripției, cu rezultate subtil-deconcertante ca în **Privighetoarea :** „În camera mea, / în care domnea o / dezordine de nedescris, / cînta de mama focului / o privighetoare, / de sub pat / își făcu apariția / o superbă tufă de veneția — / privighetoarea se instală în mijloc / și continuă să cînte / parcă și mai de mama focului". E o bună mostră de artă a efectelor : se introduce în poem un **element de fugă** — tufa de veneția — care polarizează apoi, în mod firesc, întreg discursul liric. Nu altfel se întîmplă în **Lanțul slăbiciunilor :** „Nevasta tinichigiului / nu are ochi de tinichea, / nevasta pădurarului / nu are pulpele din lemn de frasin, / nevasta ciobanului / nu are sîni de lînă țigaie, / dar nevasta potcovarului / are o potcoavă / și toate celelalte soții / o invidiază". Vorbind despre aceste poeme, se observă că facem referință permanent la calitățile binecunoscute ale lui Virgil Teodorescu, pentru că, așa cum am mai spus-o, nu avem de înregistrat schimbări. Aș remarca, însă, ca o nuanță, subtila panică pe care o insinuează unele poeme, cu economie de mijloace excepțională și efect sigur (unele se referă chiar, cu foarte multă proprietate, la pacea lumii și viitorul planetei). Citez acest poem ca probă de spaimă pură : „Atenția oamenilor a fost atrasă, de mai mulți ani, / asupra unei substanțe / a cărei compoziție datorită distilării corallilor / în epoca efervescenței animale, / are aparența unui peisaj violent răvășit de vînt. / La primele experiențe cu această licoare, / de un albastru puternic, / muzicienii nu afirmat că le dispare netam-nesam țeasta / și că furculițele sînt singurele obiecte / care își mai păstrează elasticitatea digitației, / că lumina și chiar căldura / apar în pete succesive pe spatele clădirilor, / trecîndu-și întruna mîinile prin păr / ei erau siguri că mii de insecte le devorează capul / și că își recapătă puterile odihnindu-se / pe a treia șuviță / care desparte urechea de frunte" **(Un peisaj violent răvășit de vînt).**

Un ultim motiv de coerență și fidelitate ni-l oferă minunatul **poem regăsit** ce încheie volumul, și care, scris în 1940, poate fi citit perfect în continuarea versurilor de azi ale poetului. S-a renunțat la tipărirea **sosiei în leopardă** — limba imaginată de avangardist odinioară ca revoltă împotriva sistemelor de comunicare vechi și convenționale („Fluidă și adîncă, așa era vorbirea ilustrei ginte leoparde / ea celebra uimirea pe care o încearcă puiul cînd sfîșie prada") —, renunțare simptomatică în sensul că, depășind purul experimentalism, poezia lui Virgil Teodorescu a rămas profund solidară cu **spiritul** avangardismului. Poetica lui Virgil Teodorescu este, așadar, o poetică **a regăsirii perpetue a temeiurilor avangardei.** N-aș spune, ca altcineva, că el este „asemenea lui Louis Aragon, a cărui biografie poetică o realizează pe meridian românesc" ; comparația mi se pare greu de ținut și nu e nici măcar flatantă. Îl văd, și cu acest ultim volum, în continuarea severei antologii din 1983, drept cel mai surprinzător poet român al ultimelor decenii : prin fantastica sa neschimbare.

CUMPĂNĂ

Dintr-un cîntec nămolos

La Siret la Nămoloasa
unde s-a-necat mireasa.
Nu s-a-necat numai ea
cu doi nași alături ea,
cu tot greul nunții grea.
Nașule, se-moaie gheața,
crapă apa, crapă viața.
La trei zile după nuntă
a ieșit mireasa plută.
Mireasă, papucii tăi
s-a ouat broastele-n ei,
mireasă, al tău inel
a putrezit deștu-n el,
mireasă, rochita ta
se joacă racii cu ea,
nu te pupă nimenea —
numai peștii te sărută,
gura lor te ține plută,
gura lor te ține plută...

George Alboiu

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VARZEGI GABRIELA : Ziceți in bilețelul de la capătul poezioarelor : „Vă rog frumos dacă ați putea să-mi publicați măcar una dintre poezii căci aceasta i-ar face o mare surpriză și bucurie mamei mele de ziua ei și cred că va fi cel mai frumos cadou care-l va primi de ziua ei. Vă mulțumesc frumos. Cu stimă Gabriela". Am înțeles, dar numai strofa : „O, mamă, nu te pot înțelege / Te văd ca un luceafăr blind / Și cind te supăr și fac rele / Tu ești tot bună ca oricind". Să crești mare și cu minte.

FLOREA MINERVA : Reproducem tot biletul : „Tovarășe redactor șef, mă adresez intregului colectiv al revistei **Luceafărul** și vă rog foarte mult, să-mi publicați și mie in unul din numerele revistei dv. o mică poezie. Dacă poezia este acceptabilă, aș putea contribui și cu alte poezii (cu teme istorice). Vă mulțumesc foarte mult". Și această strofă din **Floarea :** „Pămint de vintul vremii răscolit / Îți spui povestea unui lan de griu / Și unui riu cu apele de singe / Lacrimi de soare-n asfințit". Cu această floare a Minervei, Florea, credem că s-o face primăvară. Dar mai tirziu. Și trimiteți, Floarea, Floreo !

CONSTANTIN FLORIAN : **Noapte sterilă :** „Cind zorii mucăresc — alene / stele / și fac din plumburile gene / jaluzele / arunc la coș o palmă de pădure / cu ginduri in de-a valmă / și impure". **Iubire onoidală :** „Flăminzi / să ne-ncuibăm in caier de lumină / să iți mai sorb odată te-iubescul / să simt că gravitația-i caducă / și singele infulgerat / in epidermele mulate / halouri auroase să inducă". Trimiteți-ne și celelalte iubiri nesterilizate și chiar ouăidale.

MARIN FLORESCU : Pentru pseudonimul acela, n-are tipografia Dublu ve. Însă **Risipire livrescă :** „Sintem prea țărm să mai murim o dată (imbrățișați in marea inspumată / esență pură dintr-un duh dintii / zborul orbit de-un soare in călciii / de aer vechi in prea lumina clară / ne strigă steaua cine o să moară / nu eu, nu noi, ci marea strinsă-n cuget / se va seca la noapte toată-n muget / și pentru-acum sau poate niciodată / la fund se duce, Doamne-a Ta fregată". Înțelegeți că nu merita acel pseudonume, o poemă atit de frumoasă.

IOANA APĂ : **Criniștea de argint :** „Să pui steag de lemn / in criniștea de argint / s-aud cind ne chemi / (...) / Și prin toată casa ta / din fertilul luminiș / (...) imbrățișați de cintec / ridem adunindu-ne laolaltă / (...) / odihnindu-ne lingă bătaia de aripă / mirindu-ne de bogăția / și simplitatea zilei". Și abia schițate : „Port urme ca de gheare / in ochi / urme de fulgere pe miini / (...) cuvintele / palide copii după adevăr / umbra mea plecată / odată cu soarele / abia schițată rană". Cum ziceți ; că nu mai aveți lacrimi, decit pentru bucurie.

NICOLAE VLĂDUȚ : **Cleștar :** „Pe moarte frunze de nuc / antichitatea foșnește in calcar /. Pe cele văzduhuri, cite nestemate / Bunii mei se ivesc / adolescenți, / demoniciori serafici. / În nord și in sud / frumoasa cantată a florilor / incepe iar. Închid adorația / pentru a invia / după goana prin lume / cui să trec tinguirea văpăii ? / Fructele se culeg, / purificate sint văile, / veșnicia se umflă in munte, / cristalin, cristal, diminețile / ascund ierburi uscate și amare". **O, frumusețe :** „O frumusețe, vei trece și tu ? Privesc riul pentru intiia oară / ca pe un lucru de neințeles. / Tandru, / Octombrie își cerne luminile. / Au ars pădurile / și e pustiu pe culmi. / În fereastra minții / se rotunjește albastră / gheața / O, frumusețe, vei trece și tu ? / Mai cade o lacrimă / din ceața amintirii fugare. / Octombrie, tandru / își cerne luminile". Dar ziceți in scrisoare, printre altele ; „Dacă mă publicați, vă rog să-mi și plătiți. **Ramurile** mi-au publicat de trei ori și nu mi-au plătit niciodată. Ciubucari ! Vă doresc sănătate și vă rog să nu mă jigniți". Vă avertizăm : Versurile citate la această rubrică inclusiv selecțiile din Antologie, nu se remunerează. Dacă vă convine prețul, mai trimiteți.

EMIL MIHALACHE : **Pro pace :** „Soarele / învață arborii / cum să țină fruntea sus / În firul ierbii / Secolul bate ceriul ascuțit / al unui nou mileniu / Nici un secret militar / nu rezistă / aproape de inima unui nou născut". Sinteți al nostru. Trimiteți.

BARBU COSTIN: Acestea trei: **Trag perdele fonice și vizuale :** „Ramificatele tuburi / ale satelitului s-au desfundat / știrile nu mai pătrund / ca niște bule de aer prin țevi. / Lichidele nu curg / prin crengi și frunze / cu alergătura lor vizibilă. / spre inima de lemn / incinsă de cercurile stejarilor / bazinul hidrografic / și-a oprit rețeaua de nervi și lacul trăiește prin sine / ca unii neuroni după moarte. / În intuneric a rămas / un creier indiferent / la ciudățenii". ; **Ești riul meu :** „Ești riul meu / cum spun acum / și poate n-oi mai spune ; / in unda blondă / aș putea să mă rotesc / tot stind in picioare / sub apa oxigenată / cu toate că ramurile / ca niște corzi de chitară / să se sporească / de voile străine / ce se inălțară. / Pătrund cu fața intr-un sunet / ca un clopot sferic / de iarnă / in lumina ce se stinge". N-ar fi stricat rimele ! Și **Profilul :** „O tonă de pămint ar cădea / asupra mea, / dar ploaia oblică de pietre / s-ar lovi de conturul trupului. / Între doi munți aș domni, / in valea ingustă, intr-o șosea / și totuși aș scăpa / de presiunea pădurilor / ca o bulă de aer inghețat/ cu mersul spre mare / sau ar fi o inscenare / a valurilor ce sint verzi, / de griu, / tăiate numai de scoica unui riu. / Aerul ar lovi acum din față / aruncind plete in vint. / Strecurat prin inelul de pămint, / ca intr-o dimineață / aș merge..." Pionierește ; tot inainte !

VIOLETA MIHALCEA : **Poveste absurdă :** „Ea vine-n pași / curgind spre ani / ea vine printre / albi castani / el vine drept / nemărginit / nici toamna / nu l-a mai iubit / este o lungă, lungă, lungă / o lungă, albă / grea poveste / cu ea trecind / prin flori de cai / cu părul ei / de flori de mai / cu pașii lui / și-ai nimănui". La ora cind va apărea această Poștă, veți fi urmat chemarea noastră din Iulie, la Cenaclul Dacia Fëniks.

ION COSOVA : **Tinerețea noastră :** „Din-tr-acolo am venit nepăsare tristă / Dar mai multe străzi au pierit / La oaste mergeam / La oaste cintam / Umbră călăuzitoare / (Nu intrebați de tinerețea noastră) / Era un pergament și nu mai respiră / Visez și tu mai ești / Au pierdut citeva zile pină azi..." **Orașul :** „Bărci și lumină. / Cu sugativă / Noaptea coboară". Urmați-ne, dar citiți și scrieți și-n rime.

DORA NEGREANU : **Rugăminte :** „aer stins ca-ntr-un tăinuit amurg, / osindită la iarnă printre nouri curg / Foșnesc peste lume sălcii plingătoare / În tranșeele zilei al cui suflet se zbate oare / Crezind că ochii mei sint flori / Îmi sorb fluturi roua somnului in zori / Pașii-s de brumă, toate cărările coboară / Prin gură-mi trec riuri deplin a mia oară / Un miros de tăiș fierbinte / Spre altarul cu flăcări m-alungă cuminte / Din raza de apus cad semințe coapte / Tot mai clară calea gindului spre moarte / Ierburi albe mi-apropie pămintul de cer / Dintre lacrimi o rugăminte inalt prin ferestre de ger / Nu mă lipsi Doamne, de zborul din vis / cind copilul din mine cu neguri l-ai ucis". Bateți la mașină ; pentru o mai dreaptă evaluare a dvs.

HARALAMBIE C. RĂPEANU : **Sufletul stelelor :** „Pasărea o taie ce vintul mingiie / vintul de nord intors in grădini de metal / și numai o mamă își plinge copilul / vindut saltimbanc ororilor lumii / pe-aceeași planetă / se zbenguie orbii de-a valma cu filozofii / nu am primit nici o scrisoare, mamă / iar tu, iubito, ai uitat demult / cum orele treceau prin noi, stelare / in arșița veghei / la griul din lan fremătind / ne-alcătuiam atunci din stele moi și singe / și sub Septentrion o pasăre tăia / vintul de Nord intors către planetă". **Și lumea trecea pe dincolo de dealuri :** „Ioan incălecase pe-un mindru ducipal / ce adia in ceruri sudori eleusine / și aerul invinse amurgul de metal / Ioan tăia un cer de zări adamantine / Ioan invinse umbra ce-și zornăia arginții / și stelele inalte ii arătară Podul / unde căzneau milenii sub lanțurile frunții / dar dincolo de dealuri lumea-și urma exodul / Ioan trecu Milenii și Munții de tăcere / trecu și marea moartă a visului stelar / dar dincolo de dealuri lumea trecea-n cădere / și-Aducerea-Aminte i-e Vale și i-e har / Cetăți, Ioan făcuse, dar nu-și invinse fruntea / cind lacrima-i căzuse-n aducere-aminte / Ioan trecuse Podul, dar unde-i era Puntea / spre mama care-i plinse : „Nu, steaua ta nu minte ?". Drumul dvs. ne interesează, dacă tot s-a intilnit cu al nostru.

LILIANA PETRUȘ

Autobiografie săracă

Eu modelez copaci
in dimineața păsărilor
și nimeni nu mi-a spus niciodată
că am gust de pădure.

Jurnal de tigru

Iartă-mă doamne
l-am mingiiat pe dresor
și pe cei care au ris
cind libertatea mea de savană
trecea prin cercul aprins.

Profesorul de uitare

Condamnat prin instanțele seci
striga : „Sint prea puține păsările
ca să poată sprijini aerul !"
De aceea își primea singurătatea
pe umeri
abia respirind de teamă
să nu-i alunece.
Profesorul de uitare
deschidea manualul cu fluturi
și-i arunca pe geam
și-i ținea pumnii să nu se spargă.

Octombrie

Copacii decapitați
își leagă rănile cu toamnă
undeva, in partea cealaltă a orașului
sufletul meu vinde flori albastre.

Griul din tata

Cum trece tata drept prin griu
tot judecindu-se pe spice
și cum il murmură pămintul
și cum il ține, cum il zice ;

de parcă-și mingiie o rană
din frontul unui veac confuz
se-ntoarce tata și mă-mbie :
„Mai e prin tirguri, cucuruz ?"

În vremea dintre două nopți
călătorește-n fin cu coasa
și-apoi se-apucă de memorii
și-i scrie vieții, ticăloasa !

Cum trece griul drept prin tata
și-i lasă vamă rădăcina
prin care tot mai greu respiră ;
și cum imparte-n noi lumina !

Tăietor de lemne

De la primul meu cuvint
ingropat in fața porții,
tăietor de lemne sint.

Lingă frunze mă intomn
toți copacii amăriți
mi se răsucesc in somn.

Mă adună și mă cheamă
jocul inegal — zidirea
trece prin aceeași vamă.

Ca un vis ieșit din casă
singurul blestem iertat
un copac fără mireasă.

Tăietor de lemne sint
țin un zeu sărac
tot mai grea rostirea ploii ;

Tata nu mi-a spus să tac !

GABRIELA ALMĂJAN : Numai poemul **La Chizătău 1942 :** „Cumpăna fintinii se-ntinde peste sat / Și lumea se adapă din ochiul ei umflat. / Roțile căruței se mișcă numărind / atitea pietre-n cale ce se feresc săltind. / Plopii de pe drum fac umbre uriașe / Întinse peste satul ce doarme in fașe. / Nu latră nici un ciine, nu-i nici o mișcare / Doar bolta cu stele-i din ce in ce mai mare / De-amurgul vieții, cu toții au uitat / Că-i leagănă căruța cu finul uscat. / Candelabrele de stele s-au aprins de sus, / Să le-ncolțească dorul ce-n suflet l-au pus. / Și-i duce căruța cu visul lor mare / În țara dragostei ce n-are hotare". Trimiteți, singură.

EMIL PERȘA : Din **O vară fierbinte :** „Ce mare-i soarele și ce cald este in ochii mei ; pămintul arde / acoperit de iarbă prin zarea / mantiei lungi de culoare verde. / Riurile se văd curgind in jos / grăbite să-și ducă nesfirșita apă / (...) acolo sub cer / singură cu valurile-i vara". Atit și-atita.

D. R. G.-CRAIOVA : **Rindurile :** „Aș vrea să fiu argintul viu / sau să fiu floare / M-aș ridica pe piramidă-n virf / doar prin candoare / Nicicind nu va apune dragostea ce-ți port mistuitoare". Aceasta, de-o candoare concluzivă, dar nimic mai mult.

FELIX ADAM : Din **Autoportret :** „Un tată respectabil ce bate covoarele / Între orele de lege permise / Dar care cască gura la soarele / Ce din mare ca Apollo ieșise. / Sint doar un X într-o mulțime / Ce sapă in planeta prea aridă, / Un visător ce intr-o zi de vară / Își lăsa in glumă clasa vidă". La spiritul de glumă, consumați gumă.

LILIANA PETRUȘ : Această **Autobiografie** **săracă :** „Eu modelez copaci / in dimineața păsărilor / și nimeni nu mi-a spus niciodată că am gust de pădure". Vă spunem noi : aveți de codru, in douăzeci și două de poezii. Poate v-a ajuns Anunțul nostru din iunie : veniți la Dacia Fëniks.

Civilizație românească (IV)

Urmare din pag. 1

„prin poarta cu turnuri a Histriei", cum zicea G. Călinescu, pe o scenă spălată de singele a 2 500 de ani de istorie... Pentru Hegel, eroii tragici ai umanității sint aceia care au venit prea tirziu. În ceea ce ne privește, ca popor, un destin pe care l-aș numi cinic ne-a convins că furiile antice au o variantă modernă cu mult mai cumplită și că intre tragedia lui Priam, care își vede copiii răpuși, și aceea lui Brâncoveanu diferența nu este decit de epocă, in schimb suflul shakespearean rămine același. De la teatrul popular străvechi (care propaga drama unui Mintuitor pecetluit din naștere) și pină la inflorirea excepțională a dramaturgiei noastre contemporane — teatrul românesc a parcurs lungul drum al nopții către ziuă. Și mă gindesc la autori care și-au pus in mod dureros problema existenței „in deșertul de cenușă", inflorind în condițiile libertății totale de expresie instaurate de două decenii incoace : Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Paul Everac, D. R. Popescu, Ecaterina Oproiu, Marin Sorescu, Theodor Mazilu ș.a. Forța expresivă a demersurilor acestora mută barierele teatrului din teritorii experimentale spre zone ale statorniciei și perenității idealurilor. Adevărul este că avem și o tradiție de marcă, iar instrumentul principal de lucru — limba română — este una dintre cele mai captivante forme de expresie dramatică, emanind ceva din puterea inițiatică a latinei.

Ei, bine, in această limbă a fost scris și reprezentat unul dintre cele mai tulburătoare texte dramatice pe care le-am intilnit vreodată, avind ceva din măreția incantațiilor sacre de odinioară : **„Labiryntul"** de Eugen Barbu. Autor total — romancier, nuvelist, eseist, poet, critic, istoric literar, scenarist de film, jurnalist, traducător — scriitorul se dovedește prin această piesă a fi una dintre cele mai avansate conștiințe teatrale din intreaga literatură română. Parabolă a puterii și a condiției de a trăi „intr-o lume produsă neintenționat" (Berdiaev) piesa lui Eugen Barbu imbogățește literatura noastră de profil cu o dimensiune nouă : istoria la scară planetară și, de ce nu, aforistică. Un fior rece, ca acela născut din intilnirea lui Don Juan cu statuia Comandorului, străbate acest labirynt minat. Nu intimplător am amintit de strania creație a lui Molière, pentru că in intreaga lui operă piesa in discuție are rolul pe care, păstrind proporțiile, il are „Năpasta" in contextul jovialității caragialești. Numai că ceea ce la Molière este un pretext sumbru pentru trecerea celor trei praguri intrucitva aristotelice ale gnoseologiei (cunoașterea senzorială, cea intelectuală și revelația prin moarte) la Caragiale, mutatis mutandis, devine o opțiune justițiară și, in fond, ontică. Eroii lui Barbu sint tragici, dar asta nu inseamnă că au apărut prea tirziu in istorie, intrucit sint eterni. Ei sint Poetul, Femeia, Omul Politic, Generalul, Gardianul, Hoțul, Sacrificatul, Asasinul. Atemporali și aspațiali, ei sint morți („Cu ușile inchise") și rememorează la judecata de apoi intimplările unei umanități disperate, care i-a făcut să nu aibă de ales și să devină prototipuri. Nu spunea oare Marx că istoria e un sobol care sapă fără incetare ? Rind pe rind, își fac intrarea in lumea de dincolo, singura in care curajul adevărului nu se mai poate plăti prin moarte, singura in care moartea poate deveni o memorie a vieții.

Un baroc larvar, o frescă incărcată de spovedanii și reproșuri, ca fațada Ospiciului din Madrid a lui Pedro de Ribera, domină această populație de umbre. Păcatele din timpul vieții pot deveni o monedă de schimb pentru gloria ispășirii. A greși e omenește, dar greșeala il poate umaniza și pe Dumnezeu. Cu o artă rar intilnită (pe care romanele sale o conțineau la altă dimensiune) autorul iși conduce personajele prin Labiryntul unei lumi tragice din care absentează tocmai tragicul. „Simplitatea in artă este o complexitate rezolvată" — credea Brâncuși, iar piesa in cauză vine cu o privire demiurgică, de foarte de sus, asupra vieții și a morții in ipostaza care le dă cea mai inaltă rațiune : puterea. Închis ca Achille in cort, supărat pe creațiune, Dumnezeu așteaptă intilnirea supremă. Ea se produce, implacabil, dar monologul fiecărui acuzat duce la condamnarea demiurgului. Vedeți, pare a spune piesa : Dumnezeu e perfect, dar creează opere imperfecte, in vreme ce omul e imperfect, dar operele sale sint perfecte. Și nu intimplător, singurii care sint exonerați printr-un fel de palingenesie, avind calea deschisă spre rai, sau mai degrabă spre o prelungire a creațiunii, sint Femeia și Poetul. Prin urmare fecunditatea și opera, dragostea și nebunia, rugul și flacăra. Sau, la fel de bine, exilul și impărăția ceea ce te duce cu gindul la săritura lui Sapho de pe inălțimile stincii din Leucadia și la excomunicarea Poetului din cetatea platonică ideală... Rezolvarea, ca și intreaga țesătură a dialogului, este aforistică și păstrează secretul purpurei. O pedală de orgă, gravă, modulează mesajele, recviemul devine patos wagnerian și cadavrele din pinzele Renașterii se indreaptă către invierea Blajinilor.

În final, Dumnezeu e ucis, dar nu atit pentru a-l adeveri pe Nietzsche cu al său „Dumnezeu a murit", cit mai ales pentru o posibilă salvare a umanității printr-un al doilea deicid. Aidoma unui rege Lear pribegind intre roadele dragostei sale, prezența lui e de prisos intr-o lume pe care n-o mai poate controla și care e guvernată de absurd. Eleusinul uzurpează mesianicul. Și totuși, textul nu e mizantropic, dimpotrivă — o infinită dragoste de om și de adevăr, o tandrețe de copil singerind in cruciade străbat această pledoarie. E vorba, desigur, despre un teatru prin excelență politic, antirăzboinic in subtext, potențat de o scriitură modernă, de aluzii și paranteze ușor de recunoscut in fierberea de astăzi a Planetei. Un fel de „toamnă a patriarhului" își risipește frunzele de bronz peste vechile incunabule ale puterii, iar religia dezvelește in refluxul ei secular plajele unor crime eterne. În intreaga creație de pină acum a lui Eugen Barbu, in afară de „Princepele", o singură carte prevestea această orgie de enigme și simboluri ezoterice : „Măștile lui Goethe". Carte despre care ingerul republican care a fost Nichita Stănescu scria, iată, cu o cucernică premoniție pentru ceea ce ar fi putut să se intimple : „Parabola pe care Eugen Barbu ne-o oferă, cuprinde, in prim planul ei, gamele complete ale intimității și oficialității, ale creșterii și descreșterii interesului public pentru un anume tip de valoare, ale avatariilor sentimentale și echilibrelor, mitizării și demitizării, ale entuziasmului și deziluziilor provocate de o carte, ale ciudatului destin al cărților și interferenței lui cu destinele diferitelor epoci pe care le străbate. Cuprinde șirul de portrete orale posibile, urite sau nobile".

Este cu totul indreptățit să omagiez și munca remarcabilă a acelora care, la inițiativa actorului și directorului Ion Besoiu, dau viață pe scena Teatrului Bulandra, de un an intreg (adică de peste 70 de reprezentații) acestei piese-unicat : regizorul Kincses Elemer, actorii Violeta Andrei, Petre Gheorghiu, Virgil Ogășanu, Valeria Ogășanu, Mircea Bașta, George Oprina, Dan Damian, Aurel Cioranu, Ovidiu Schumacher, Mihai Mereuță, ș.a. Este aceeași scenă, să nu uităm, pe care se joacă (pentru prima oară după două sute de ani !) primul text dramatic românesc : „Occisio Gregorii in Moldavia Tragedice expressa"... Este o scenă a valorificărilor și a gustului rar pentru actul autentic de cultură, o scenă prin care, odată cu acest triumf al dramaturgiei originale, adie „vintul divin" al deșertăciunilor și tragediilor antice, ca printre capitelurile Histriei. Acum un an, după premieră, distinsa animatoare a vieții noastre cinematografice, Ecaterina Oproiu, ii spunea autorului : „Mă tem că ai scris cel mai bun text al dramaturgiei românești actuale !...".

Angajare și obiectivitate (III)

Urmare din pag. 1

inteligență, emotivitate etc. — prezintă relatări diferite. Istoricul dispune și el de un șir de date oferite de cronici, documente etc. pe scurt de izvoarele (sursele) sale. Autorii acestor texte relatează ca martori oculari sau din auzite, din plăcerea de a povesti sau cu intenția de a justifica ori condamna etc., iar istoricul trebuie să „prindă" adevărul din toate aceste mărturii de atitea ori interesate, confuze, eronate. Pentru a nu intra aici intr-o discuție aridă de gnoseologie istorică, să luăm un exemplu din trecutul recent.

Ultima intrevedere dintre Hitler și I. Antonescu a avut loc in zilele de 5—6 august 1944 la Rastenburg (unde era Cartierul general al dictatorului nazist). După incheierea vizitei, I. Antonescu a dictat șefului său de cabinet o notă de conversație, incheiată cu următoarele cuvinte: „m-am despărțit de führer după o discuție de 5½ ore, fără să-i fi dat vreun răspuns nici negativ, nici pozitiv la intrebarea intempestivă pe care mi-a pus-o". Care era această neașteptată intrebare o spune tot I. Antonescu: „Führerul, uitindu-se drept in ochii mei, mi-a spus in mod cu totul intempestiv și cu totul neobișnuit in practica dintre conducătorii de state, fără nici o indicatie anterioară, că aceasta este scopul intrevederii noastre, chestiunea raporturilor viitoare dintre România și Germania, arătind că vrea să știe atunci, deci imediat, dacă România și, in special, conducătorul ei, mareșalul Antonescu, a subliniat, sint decisi să urmeze pină la sfirșit Germania".

In nota de conversație redactată de interpretul lui Hitler, Paul Schmidt, citim următoarea declarație a lui I. Antonescu: „Ea (România — n.n.) va rămine de partea Germaniei și va fi ultima țară care va părăsi Reich-ul, pentru că știe că sfirșitul Germaniei inseamnă si sfirșitul României". (Textele au fost publicate de A. Deac in „Magazinul istoric", 1968, nr. 3 și nr. 7—8).

Care a fost adevărata poziție a dictatorului român la Rastenburg: nu a spus nici da, nici nu la intrebarea lui Hitler sau a făcut declarația categorică de fidelitate ce i-o atribuie nota germană? Să amintim că cei doi dictatori au purtat conversația numai in prezența interpretului, care ar fi putut, eventual, să dezlege nepotrivirea. Or, căzut prizonier și interogat de americani, el a relatat succint conținutul discuțiilor purtate la intilnirile dintre Hitler și I. Antonescu, cu excepția celei din 5—6 august 1944.

In absența unei mărturii concludente, demersul firesc este apelul la logică. Cui folosea ascunderea adevărului? Hitler nu trebuia să se justifice față de nimeni, in timp ce I. Antonescu putea fi preocupat de intocmirea unor documente care să-l disculpe la ceasul socotelilor și al răspunderilor. În acest caz, logic ar fi să admitem că adevărul este in nota lui Paul Schmidt. Știm insă că in nota de conversație redactată de același Paul Schmidt privind vizita la Hitler a contelui Galeazzo Ciano, ministrul de externe al Italiei, insoțit de mareșalul Ugo Cavallero (18—20 decembrie 1942) criticile germane și reproșurile italiene in legătură cu conduita celor doi aliați in timpul bătăliei de la Stalingrad apar mai puțin dure decit in versiunea italiană.

Impasul părea total și istoricul trebuia să-și mărturisească limitele, cind, deschiderea arhivelor britanice (potrivit legislației ele sint puse la dispoziția publicului la 30 de ani de la desfășurarea evenimentelor, dar excepțiile sint numeroase!) a oferit izvoare noi despre discuțiile de la Rastenburg. Au apărut astfel mai multe relatări ale lui I. Antonescu despre cele discutate cu Hitler (cruțăm cititorul de enumerarea și analiza lor). Confruntarea lor critică arată că, eschivind un răspuns categoric la intrebarea lui Hitler, I. Antonescu era de părere că „nu este posibil, nici in interesul României să intreprindă operații militare impotriva Germaniei" (declaratie făcută reprezentantului Turciei la București, scurt timp după intoarcerea de la Rastenburg, și comunicată, apoi, de turci britanicilor). Antonescu răminea fidel politicii de colaborare cu Reichul, răsturnarea regimului său prin lupta forțelor patriotice, antifasciste, organizate și conduse de Partidul Comunist Român fiind astfel o stringentă necesitate.

Am oferit cititorilor un exemplu de anchetă istorică. Să mai spunem că nu dispunem intotdeauna de izvoarele dorite chiar cind ele există (de pildă, arhiva fostului diplomat Alexandru Cretzianu, păstrată la Hoover Institution, in California, va deveni accesibilă din anul 2020!) „Istoria — pentru a repeta cuvintele lui G. Ritter — nu este repovestirea izvoarelor". Dacă in ceea ce privește regulile de critică a surselor ele sint aceleași pentru toti istoricii, concepția filosofică și opțiunea politică — explicită sau implicită — apar in filigran, cu sau fără voia istoricului, pe hirtia unde el își așterne rezultatele cercetării. Dar despre toate acestea, data viitoare.

Privire de iarnă

Urmare din pag. a 5-a

pasăre il imbătrinesc, iar el continuă să cinte, altfel nu s-ar explica fragmentul acela din Vivaldi, mișcările largi, unduite ale brațului drept, muzica irumpe liniștită intr-o rezonanță rece, luminiscentă, urletul tău rămine suspendat in gitlej, mantia lichidă il acoperă imblinzindu-l, abia acum iți dai seama in ce capcană ai intrat și ce pilnie se cască sub picioarele tale, in timp ce Mara, ușor panicată, incerca un gest de mingiiere sau ceva asemănător, s-a intimplat ceva ? nu te simți bine ? hai, bea puțină apă, n-are ce să-ți facă rău, eu respingind-o cu brutalitate, lasă-mă cind iți spun ! e mai bine să pleci acasă, fără ca ea să inteleagă ce se intimpla cu adevărat, insistind inutil, cu o voce joasă, amenințătoare, să nu ne dăm in spectacol, se uită oamenii ăștia la noi și ne facem de toată băcănia, zău așa ! insistind prostește pe ideea coeziunii cuplului nostru, dar eu incetasem de mult s-o urmăresc, senzația acelei căderi lichide persista, era ca o amenințare vagă de care trebuia să scap fugind... „Te rog lasă-mă in pace, am spus, intre noi totul s-a terminat", și Mara s-a ridicat brusc in picioare, teatralizind ieftin, acesta-i ultimul tău cuvint ? — și eu m-am intors ostentativ cu spatele, nu mai aveam puterea să scot nici un cuvint, mi-o imaginam uluită și furioasă, cu nările dilatate enorm, cu buzele subțiate intr-un zimbet răutăcios, plin de ură, și, cind m-am intors, ea tocmai dispărea după ulucile inalte ale gardului, ca un inotător neexperimentat, acoperit brusc de un val uriaș, moment in care Tolea ieși din casă cu o sticlă de vin și niște gustări, ușor contrariat, neliniștit chiar, intrebind cu o naivitate desăvirșită unde a plecat Mara, ce inseamnă dom'le dezertarea asta ? Nu i-am răspuns bineințeles nimic, ci am arătat cu mina intr-o direcție oarecare, și Tolea a inteles, a umplut paharele ginditor, poate că vrei să-ți cint ceva la chitară ? — da, ar fi minunat, am zis, și Tolea a adus chitara, incepind un cintec trist, fără cuvinte, acorduri domoale și prelungi ca o lacrimă, ce melodie-i asta ? am intrebat, nici una, răspuns, cint ceea ce simt, urmărindu-mă pe furiș, iți place ? aplecat fiind asupra corzilor, ca apoi să ridice capul și să mă intrebe... „Acum, ce ai de gind să faci ?", și eu am ridicat din umeri, nu știu incă, nu am nici un plan, știu doar că niciodată nu m-am simțit mai aproape de mine insumi ca acum — o clipă avind impresia că Tolea evită să mă privească, așa cum ar face un om care vrea să se ascundă și nu știe cum s-o facă mai bine.

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

Idei fumigene: „Utopia celor cinci ani"

Imaginea literaturii române postbelice, produsă in laboratoarele diversiunii, suferi și ea destule fluctuații determinate de necesitățile tacticii de moment. Și pe tema aceasta ideea cea mai de seamă este aceea de **model** ; a extrage din desfășurarea unui fenomen istoric un moment ale cărui trăsături să fie recomandabile in chip de principiu activ diversionist — iată ideea.

Mai intii, epoca euforică a literaturii române contemporane, văzută de la „Europa liberă", fuse aceea de doi-trei ani, de dinainte de 1970, cind sincronizarea cu „literaturile Occidentului" ar fi insemnat izbinda definitivă a unei literaturi. A ieși din dogmatism, a de-dogmatiza cum se zice, ar fi avut, din acest punct de vedere, nu sensul natural pe care il poate avea o cultură națională, adică acela de a recistiga identitatea ei ireductibilă, ci, in fine, a inlocui un sincronism cu un alt sincronism. Cultul generației '60, foarte viu o vreme in grupul „Europei libere" (și incă nu al intregii generații ci numai al unei fracțiuni așa-zis „sincroniste") incepu, mai apoi, să scadă considerabil in intensitate apropiindu-se recent de valori foarte scăzute. Acea „explozie lirică", interpretată ca o „șansă excepțională a tinereții", nu inaintase in urmarea unor calcule ale diversiunii, adică nu se „sincronizase" din ce in ce mai fanatic, ea se consolidă, mai cu seamă in ultimul deceniu, in direcția specificului național și a unei viziuni organiciste despre literatură. Inutil de adăogat că aceasta contrazice cu totul diversiunea, care este internaționalistă și deznaționalizează.

Sfirșitul mitologiei generației '60, indicat și de modificarea opiniei critice față de mulți dintre acești autori (acum considerați „sterili și rudimentari") dădu grupului „Europei libere" obligația de a revizui tabloul postbelic de tendințe „pozitive". Repudierea „tinerilor de ieri", intre care apăruse o „nouă gardă a compromisului" („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 12), indreptă diversiunea către imbrățișarea tinerilor de azi ; teza „generației tinere" este, am observat aceasta, indispensabilă unei strategii diversioniste care nu e croită pe intervale scurte de timp. Această generație „nouă" avea bineințeles nevoie de un model inteligibil mai degrabă in cadrul propriei literaturi decit ieșit din mediul unei literaturi străine (deși nici acest element nu fuse lăsat deoparte). Așa prezentindu-se faptele, intiia mișcare necesară deveni aceea de a crea, pentru tineret, un **model negativ,** de poeți „primitivi" și „conformiști", care ar ilustra generația '60, prin tendința „tradițională", odinioară considerată „explozie lirică" și ajunsă apoi imaginea unui eșec „etic" și mai cu seamă estetic. A crea portrete rebarbative pentru o poezie cum este aceea a lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Gh. Pituț, a ataca pe Ioan Alexandru in chip de ideolog retrograd și „antieuropean", insemnează nu a respinge „critica de direcție" ci a face critică de direcție antiromânească și indreptată impotriva ireductibilului acestei literaturi. Adevărul valorii, care spune că arareori in istoria literaturii române s-a produs, intr-un interval scurt, de numai douăzeci de ani, o creație atit de insemnată cum e aceea apărută din 1965 și pină acum, nu provoacă diversiunii nici o emoție. Ea trebuie, dimpotrivă, să facă din acest moment un model negativ.

Însă care ar urma să fie, dacă așa se infățișează tabloul acesta mistificat, epoca pozitivă? Această interogație puse diversiunea pe ginduri și din feluritele raționamente ieșiră treptat soluții fluctuante, unele aflate la limita extravaganței. Intiia mișcare fuse aceea de reconsiderare selectivă a dogmatismului și dacă mai demult Monica Lovinescu considera literatura română drept cea mai „stalinistă" literatură („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 199) această apreciere se modifică radical : dogmatismul ar fi momentul unui simplu oportunism, in care scriitorii „nu erau staliniști ci instrumente pentru a asigura puterii rația cotidiană de cuvinte" („L'Alternative", nr. 20/ian. 1983). În dogmatism, zicea mai deunăzi Virgil Ierunca, „condițiile de formare intelectuală erau cu totul altele", mult mai bune decit azi (2 sept. 1983). Un interviu al lui Vlad Georgescu (din 6 ian. 1985) făcea elogiul „școlii" dogmatice in care a crescut intelectualicește (și se vede unde a ajuns). Totuși, mica legendă dogmatică nu luă infățișarea unui program căci ar fi fost, dacă inainta pe această cale, cu totul ilară dacă nu chiar revelatoare cită vreme dogmatismul e recondiționat, și prin metode și prin origină, citeodată chiar și prin reprezentanți, in grupul diversionist de la „Free Europe". Ceva rămase totuși din această cercetare interesată, și aceasta este promovarea unor „martori tăcuți" ai dogmatismului („Unde scurte", 1978, Paris, pg. 10), a căror operă publicată abia ulterior (reprezentată chiar sub forma unei „școli") ar fi o dovadă că anonimatul in vremuri grele poate fi o ieșire din mașinăria epocii tulburi. Operațiunea de extracție a unei serii, contemporane cu dogmatismul, insă paralele cu aceasta prin refugiul in creația pură adăugă, in modelul schițat „ad usum delphini", date nu fără urmări insă totuși prea puține. Acești „martori tăcuți" ilustrează mai degrabă o literatură de cabinet, „apolitică" prin „evaziune", ceea ce e, pe moment, interesant pentru diversioniști insă de unde lipsesc cu desăvirșire „opozițiionismul", „fronda", brutalitatea in numele „realului" ințeles contestatar. Arheologia căutătoare de modele, intreprinsă de diversiune in literatura română postbelică, ajunse, in fine, și la modelul cel mai potrivit. Acest model este **utopia celor cinci ani postbelici,** din 1944 și pină in 1948 ; diversiunea propune acel moment care, fiind al pluralismului politic, ar fi fost, prin efect, și al pluralismului creator. Nu e greu de intrevăzut aci raționamentul reversibil, pornind, adică, de la pluralitatea formelor, rezultate din „diversitatea de stiluri fără ideologie", către politicul propriu-zis.

Această fixație are, cel puțin pentru unii din autorii acestui model, și o semnificație sentimentală : și Virgil Ierunca și Monica Lovinescu erau pe atunci tineri și colaborau, in România, la publicațiile românești. Cenaclul „Sburătorul", precizează Monica Lovinescu, se regrupase, pe la inceputul lui 1946, chiar in absența mentorului, defunct. Epoca ar fi fost pe de o parte caracterizată prin revigorarea lovinescianismului, adică prin sincronismul cu spiritul literar occidental. Istoria literaturii postbelice românești cu acești lovinescieni intirziați ar trebui să inceapă, și o descriere a ei, făcută de Anneli Ute Gabanyi („Rumänien", Vandenhoeck and Ruprecht, 1977), așa și incepe. Este de ințeles că perspectiva adevărată asupra momentului (schițată, la noi, remarcabil, de Al. Piru in „Panorama deceniului literar 1940—1950") nu-i poate exclude pe aceștia insă accentul pus pe sincronismul mecanicist și pur mimetic este al diversiunii. În categoria lovinescienilor aveau loc și cei care, prin program, se asociaseră liniei sincroniste (acum apropiați de grupul „Europei libere", precum Ion Negoițescu, Wolf Aichelburg etc.). Însă acești „sburătoriști" nu sint, in tabloul acesta, singuri, ei sint acompaniați și de avangarda dezesperată (model pentru o lirică ironistă). Pe Ion Caraion grupul verificat il propunea drept exemplu incă din 1967, insă cu vremea alături de el mai fuseseră asociați și alții. Tonegarismul preocupă acut grupul diversiunii și un Al. Lungu făcea („Limite", nr. 19/aug. 1975) o lirică „Mărturie asupra lui C. Tonegaru", o pastișă. Aceștia, și alții, sint „poètes damnés" (zice Anneli Ute Gabanyi, pg. 527-28) ; oniricii i-ar continua și pe ei și pe avangardiștii „de stinga" de felul lui Gherasim Luca și Paul Păun, precursori ai liniei dogmatice („Unde scurte", 1978, pg. 195) insă repede sustrași biograficește dogmatismului și puși la adăpost in alte țări (comentarii despre Gherasim Luca, printre altele in „Limite" 14/dec. 1973). Mai nouă e, in mediile diversiunii, ideea realității brute, caricaturizate, din acel moment, care ar genera in stricta contemporaneitate „tendințe de nonconformism" și „hiperrealism" (o discuție la Anneli Ute Gabanyi, pg. 539 și 540). Totuși, utopia celor cinci ani nu e doar o absolutizare a unui moment literar și nici doar un model de creație pentru literatura de azi și de miine. Ea exprimă probabil și o melancolie bătrinească „de sistem".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

REPERE

„Ulise" (I)

Un eveniment este în mod indiscutabil publicarea traducerii românești a celebrei cărți a lui James Joyce, **Ulise**, în versiunea lui Mircea Ivănescu, la editura „Univers" (lector Denisa Comănescu). Asumarea unei asemenea întreprinderi este un act de temeritate, pentru care nu avem decît laude. Oricîte obiecții s-ar putea aduce rezultatelor imensului travaliu de transpunere în românește a unui text de Joyce, aprecierile trebuie înțelese într-un spirit de mare deferență, sub semnul dorinței de mai bine. Orice sicană critică devine penibilă, atunci cînd luăm în considerare faptul că cititorul de la noi are în sfîrșit posibilitatea să citească în limba română una din marile opere literare ale secolului. Nimeni nu poate reuși deodată o versiune „perfectă" (ce penibil sună cuvîntul!) a unei asemenea opere, în care limbajul este personajul „dramatizat" peste măsură. O încercare de traducere inițiase mai de mult Andrei Ion Deleanu, care lucra pe un exemplar facsimilat al manuscrisului și al corecturilor făcute în spalt de Joyce pe una din edițiile sale (cred că pe cea de la Shakespeare and Co.). Dacă avem în vedere cît s-a plîns autorul acesta refuzat de zeci de ori și publicat adesea în ediții pirat, cît a putut să protesteze în legătură cu erorile din text, înțelegem ce importanță avea scrupulul lui Andrei Ion Deleanu (în State'e Unite a avut loc un răsunător proces în legătură cu o asemenea apariție!). Regretatul traducător era încă în fază de căutări, iar soluția sa mi se părea îndoielnică, propunînd includerea notelor în textul comanului, în paranteze. Oricum, rezultatele sale fuseseră remarcabile sub aspectul inteligibilității, și am fost foarte nedumerit să aflăm că editura fi anulase contractul inițial. N-ar fi rău ca o viitoare versiune a unei traduceri din **Ulise** să conțină în addenda și ceea ce a apucat să realizeze Andrei Ion Deleanu, știut fiind că mostenirea să literară trebuie tratată cu mare considerație, pentru valoarea inestimabilă a unora dintre cercetările sale textologice. Mircea Ivănescu, poet cu reputație solidă și cunoscut traducător, era unul dintre cei mai nimeriți să tenteze o altă echivalență a romanului joycean. El aducea cu sine în această aventură intelectuală în primul rînd o experiență literară proprie și preocupări de anglist, chiar dacă mi se pare că nu este un spirit joycelan prin excelență, îndeosebi pe latura acribiei extreme și a obsesiei lingvistice, a căutării cuvîntului perfect, atît din punctul de vedere al sensului, cît mai ales al ritmului pe care îl sugerează. Versiunea sa este însă un punct de plecare, valabil și consistent, de la care trebuie să plece orice demers viitor, precum și orice comentariu românesc al textului.

N-am ascuns niciodată faptul că sîntem un joycelan împătimit, iar această traducere ne bucură din varii motive. În primul rînd pentru că face pregnantă o tematică adeseori ignorată în discuțiile literare de la noi. Lectura cărților de literatură cere o încordare sufletească și intelectuală deosebită. Sîntem din toate punctele de vedere împotriva cititorului lenes, al acelula care folosește pretextul accesibilității pentru a sugera autorului că trebuie să fie cît mai frust și mai elementar cu putință, exprimînd astfel un talent indiscutabil. Hegel spunea că toți marii scriitori au fost livrești pînă la începutul lumii. Joyce face acest lucru cît se poate de evident arătînd cît de „livresc" era Homer însuși, creatorul modelului preluat în **Ulise**. Dealtfel, un clasicizant prestigios ca W.B. Stanford în cartea sa **The Ulysses Theme**, The University of Michigan Press, 1968, vorbește de un „scriitor rafinat ca Homer". El nu este de fapt creatorul personajului, atestat în Grecia veche în peste douăsprezece variante apropiate ale numelui său, de la Odysseus la Ulixes și Oulixes, iar Stuart Gilbert în clasica sa lucrare, **James Joyce's Ulisses** (pe care ne-am mirat foarte să nu o găsim în mica bibliografie din notele de la sfîrșitul volumului I, fiindcă reprezintă un comentariu la text, ce a rezultat din colaborarea cu Joyce însuși pentru realizarea versiunii franceze!) aduce mărturia romancierului că a fost influențat de cartea lui Victor Berard, **Les Phéniciens et l'Odysée**. În această lucrare fundamentală, Berard afirmă că Homer a folosit un „jurnal" de călătorie fenician pentru a nara peripețiile lui Ulise : **„Ulisiada (Odyseia)** pare să fie un **periplous** fenician (jurnal de bord) transpus în vers grecesc și într-o legendă poetică, în acord cu anumite principii elenice tipice și simple...". Țesătura **Odyseiei** este semitică, fenicianâ, iar marele Homer nu lese cu nimic atenuat din faptul că era el însuși un poet livresc, inspirîndu-se dintr-o carte anterioară. Poeții de la începuturi, marile figuri ale antichității nu sînt niciodată frusti și primitivi, ci mai degrabă realizează o summa de spiritualitate și cultură foarte adîncă. Bérard afirmă chiar că **Odyseia** nu este o operă de imaginație, cît o sinteză de cunoștințe. Cultura greacă, cu tot orgoliul atenienilor, nu se născuse din senin, datorînd mai totul egiptenilor și fenicienilor semiți (dacă n-ar fi fost decît alfabetul, și mai toată toponomia din **Odyseia**, și chiar numele orașului celor mai exacerbați heleniznnți, Atena...). Acesta este de fapt motivul pentru care James Joyce îl face pe Ulise-le său, pe dublinezul Leopold Bloom, de extracție semită. El urmează pattern-ul homerid. Gîndindu-se la semnificația grecească a numelui lui Ulise, noi am găsit și un alt argument pentru originea semită a eroului și cu atît mai mult pentru cea a personajului lui Joyce. Se știe că odyomai din care vine numele de Oddysseus, ar putea să însemne, minie și ură, sentimente de neacceptare a cuiva, iar Autolicos i-a dat acest nume nepotului său din motive expuse de Homer însuși în eponeea sa, pentru că suferise mult din pricina urii celorlalți. Eroul homerid pare că face parte dintr-un neam destul de obscur și puțin iubit de ceilalți conducători ai grecilor adunați la Troia, iar epitetul cu care îl definește poetul încă din primul verset al epopeii care îi poartă numele s-a pretat la multe interpretări. Este vorba de „politropos", cuvînt folosit în accepții diferite. Poziția lui nu este mult deosebită de a celebrilor „apiru", atît de discutați în cărțile de semitologie ale ultimelor decenii. Nu sugerăm nici o identitate, ci doar o posibilă analogie de poziție strict morală, iar nu geografică. Inteligența ascuțită și versatilă, abilitatea lui extremă, ce pare că nu respectă decît interesul propriu, ceea ce nu este adevărat, îl pune în situații neplăcute, iar W.B. Stanford într-o discuție asupra șireteniei sale citează titlul cărții lui Hazlitt, **Dezavantajele superiorității intelectuale.** Este bine să înțelegem de ce l-a făcut Homer pe Odysseus și Joyce pe Leopold Bloom așa cum l-au făcut. Stuart Gilbert spune cu cuvintele unui autor francez : „il n'est jamais inutile de comprendre pour mieux admirer".

Aurel-Dragoș Munteanu

MISTERELE TRACO-HELENICE ȘI MISTERELE LUI ZALMOXIS (2)

Odată ajunși la Eleusis începea desfășurarea misterelor propriu zise, la care lua parte cel ce era **mist**, grad inițial de inițiere, și cel care era **epopt**, grad superior de inițiere. Ei trebuiau să fie îmbrăcați în alb apoi să bea o băutură specială **kykeion.** Odată intrați în **telesterion** clădirea în care se celebrau misterele, inițiații se pare că asistau la o dramă sacră ce înfățișa răpirea zeiței Core, căutarea ei de către mama sa Demeter, apoi găsirea ei. Inițiaților li se arăta o serie de obiecte simbolice printre care și un spic de grîu de aur, bobul de grîu fiind simbol al renașterii după moarte. Structural misterele de la Eleusis se compun din : a) **Mitul** în greacă **ta legomena** „cele spuse" relatate, de către preoții de la Eleusis, adică răpirea zeiței Core, căutarea și găsirea ei, cu sensul simbolic al acestei povestiri care în ultimă esență expune învierea din morți a inițiatului. b) **Acțiunile efectuate (ta dromena)** în cursul misterelor. Este vorba de acte ale viitorilor inițiați, care pun și iau dintr-un paner mai multe obiecte, pe urmă participă la reprezentarea teatrală sacră a răpirii zeiței Core și la găsirea ei. Tot în cadrul actelor efectuate de viitorul inițiat trebuie adăugate interdicțiile alimentare (post negru pentru o anumită perioadă, interzicerea alimentației cu carne, oprirea de la băutul apei) ca și asceză sexuală temporară. Tot între actele efectuate trebuie inserate și ingerarea băuturii sacre **kykeion,** de care am amintit, a cărei formulă pare să fi variat (în Iliada, XI, 624, 641, ea este compusă din făină de orz, brînză rasă și vin de Pramnos, dar în Odiseia X, 234, Circe îi adaugă mtere și plante magice), dar din himnul homeric către Demeter aflăm că această băutură este compusă din făină, apă și mac. Iar macul, din care se extrage precum se știe opium-ul și morfina, este o plantă care poate, da în anumite condiții, halucinații. În fine misterele de la Eleusis cuprindeau **cele arătate (ta deiknymena)** inițiaților, adică li se arăta pentru o durată de secunde statuile zeităților la lumina făcliilor, ridicate și apoi repede coborîte (Pauly-Wissowa, Band XVI, col. 1 243). Iar punctul central din aceste **deiknymena** era așa numita **epopteia,** vederea deplină a zeităților.

EPOPTEIA, ELEMENT CULMINANT AL MISTERELOR DE LA ELEUSIS

Epopteia, punctul culminant al misterelor, era îngăduită doar inițiaților din ultima treaptă, a așa zișilor epopți. Iar apariția aceasta a zeilor în fața inițiaților era fundamentarea deplină a adevărurilor vehiculate de misterele de la Eleusis, ca și de alte mistere în care se petreceau asemenea epoptei. Epopteia era oarecum girul pe care zeitățile le dădeau misterelor lor, unde se revelau astfel de **epifanii,** „înfățișări văzute ale zeilor „care apăreau astfel, așa zicînd în carne și oase, poruncind inițiaților cum să trăiască și să se comporte în viață..." Asupra epopteii nu avem informații sigure și nu știm cum se realiza ea exact. S-a afirmat pe rînd că băutura **kykeion,** pe care am menționat-o, conținea L.S.D., acid lisergic, substanță halucinogenă foarte activă, extrasă dintr-o ciupercă parazită a bobului de secară **(Claviceps purpurea),** iar secara era cultivată în vremea aceea. Dat fiind că se utiliza mac în această băutură **kykeion,** s-a spus că ea era o fiertură de măciulii sau de semințe de mac **(papaver somniferum)** ce putea da un somn cu vise agitate și stări oniroide. Dacă epopteia putea să fie favorizată de asemenea substanțe, ingerate în băutura kykeion, totuși știm ce se petrecea în mare la Eleusis. Epopteia la Eleusis consta în scene de fantasmagorie, în cursul alternării rapide a luminii cu întunericul, dată de înălțarea și coborîrea rapidă a făcliilor aprinse. Pe întuneric deplin se deschideau porțile unui templu și se iveau fantome cu figuri monstruoase, apoi străluciri fugitive, o strălucire orbitoare, înlocuită imediat de o beznă adîncă, în care se auzeau urlete prelungi și zgomote similare tunetului, care măreau oroarea. Dintr-odată, partea cea mai sacră a templului, adytonul, se deschidea și într-o lumină orbitoare apărea statuia unei zeițe, Demeter sau Core, care după o clipă dispărea, iar hierofantul, preotul eumolpid, pronunța cuvintele **Lomx Ompax,** al căror sens este necunoscut.

Dar se pare că s-au folosit tehnici diferite pentru crearea de iluzii optice : Heron care trăia la Alexandria în sec. I i.e.n. relatează cum se poate obține spectrul zeilor proiectat în aer printr-un sistem de oglinzi combinate între ele (cfr. N. Baltrušaitis, **Oglinda,** (trad. rom.), Buc. 1981, p. 226, propoziția XV și XVII), or această relatare este o dovadă deplină că asemenea procedee erau utilizate în templele din Egipt. De asemenea Hippolytos, autor creștin din sec. al III-lea, scrie că se foloseau în mistere și de către magicieni tehnici iluzioniste prin care se înfățișau pe pereți figuri de zei înconjurate de flăcări **(Philosophoumena,** II, 32, 35 sq.) și Rufinus **(Historia ecclesiastica,** XI, 23, citat de Pauly-Wissowa, Band XVI, col. 1333) scrie că în misterele lui Serapis capul statuii zeului din Alexandria, ce se afla în întuneric, se lumina deodată complet devenind strălucitor. Theodor Hopfner (Pauly-Wissowa, Band XVI, col. 1327) scrie că asceza și posturile prelungite favorizau viziunile, dar sugestia colectivă juca și ea un rol. Pe deasupra afumările cu smirnă și tămîie nu trebuie subevaluate, căci și papirusurile magice recomandă pentru a se crea extazul profetic fumigații cu tămîie și smirnă. De asemenea, se utiliza un fel de autohipnoză, prin privirea fixă și îndelungată a unui obiect strălucitor, ceea ce provoca un somn adînc în care existau vise intense. Același Th. Hopfner afirma că în misterele antice se utilizau și sugestia și hipnoza pentru a-l convinge pe mist și pe epopt că asistă la manifestări ale divinităților (Pauly-Wissowa, Band XVI, col. 1333.

EPOPTEIA ETAPĂ CRUCIALĂ ÎN TOATE MISTERELE

Nu în toate misterele epopteia era de acest tip spectacular similar unei reprezentări teatrale pe care o vizionau inițiații. Ci în alte mistere, și vom vedea că din acestea fac parte și misterele lui Zalmoxis, epopteia, adică partea fundamentală a misterelor, care dădea credibilitate mitului misterelor, impunea neapărat o schimbare esențială în viața inițiatului ce devenea mai pur, mai moral și mai lipsit de patimi. În acest tip de mistere, inițiatul nu numai că vedea și auzea, dar el era transferat, mutat literalmente, în altă lume, în lumea de dincolo în Hades. Acolo se întreținea și discuta cu zeii, cu eroii și cu morții sau cu marii poeți, trăia o vreme alături de ei. Nu mai era vorba de un spectacol, am spune cinematografic, ca în misterele de la Eleusis, ci de o translație în altă lume, și așa era relatată participarea la acest tip de mistere.

În misterele lui Isis și Osiris, inițiatul trăia asemenea experiențe, și Pausanias relatează (X, 32) că un om a stat o vreme în adytonul, locul cel mai sacru, din templul zeiței Isis și a văzut că tot locul era plin de fantome cu care s-a întreținut. Dar după ce a povestit ce a văzut, a căzut jos și a murit. O descriere similară a misterelor zeiței Isis, face Lucius, eroul romanului lui Apuleius „Măgarul de aur" (trad. rom. Buc., 1957, p. 281). Condus în același adyton al templului zeiței Isis de către un preot, el nu povestește tot ce a văzut și a auzit, dar scrie totuși : „Am atins hotarele morții, am călcat pragul Proserpinei (zeiță infernală, fiica lui Demeter, **nota mea**) și de acolo m-am întors trecînd prin toate elementele. În mijlocul nopții am văzut soarele strălucind cu o lumină orbitoare, m-am apropiat de zeii Infernului și de zeii Cerului, i-am văzut de aproape și i-am adorat". Așadar era vorba de o sedere în mijlocul zeilor în Hades, care se realiza probabil cu ajutorul unor substanțe halucinogene.

În ceea ce privește misterele pitagoreice, ele sînt însemnate pentru cunoașterea spiritualității dacilor, întrucît exista o similitudine între misterele lui Zalmoxis și acelea ale lui Pythagora, ceea ce a făcut pe grecii din Pont și din Helespont să afirme că Zalmoxis ar fi fost sclav și ucenic al lui Pythagora (Herodot, IV, 95). În realitate, așa cum admite și Herodot (IV, 96), Zalmoxis a trăit înaintea lui Pythagora cu un mare număr de ani, dar exista o similitudine evidentă între misterele celor doi, și întrucît Zalmoxis este anterior cu multi ani față de Pythagora devine limpede că acesta din urmă a cunoscut și poate a imitat cele săvîrșite de Zalmoxis în misterele sale, așa cum afirmă de altfel și Hermippos Callimachos, (F. Jacoby, **Fragmente der grechischen Historikerke,** Berlin, 1923, frag. 73) și precum reiese și din textul lui Herodot IV, 96).

Putem deduce cum se desfășurau misterele pythagoreice, după relatările privitoare la viața lui Pythagora, întrucît discipolii își imitau magistrul mergînd pe urmele lui. Pare de aceea foarte verosimil că după pilda învățătorului lor, pitagoreicii și neopitagoreicii se izolau în camere subterane, așa cum făcuse Pythagora **(Diogene Laertiu, VIII, 41),** după care izolare și ședere Pythagora povestește că a fost în Hades și că a văzut acolo sufletele lui Homer și a lui Hesiod **(Ibidem,** VIII, 21). Tot astfel, Pythagora se izola vreme destul de îndelungată în peșteri, ca acea de pe muntele Ida din Creta **(Ibidem,** VIII, 3). Discipolii lui Pythagora, luînd ca model pe mesterul lor, au practicat aceiași izolare în peșteri, și așa a făcut Parmeniskos, care, se spune, după ce a stat într-o peșteră nu a mai putut să rîdă (cfr. **Filozofia greacă pînă la Platon,** vol. I, 2, Buc., 1979, p. 152).

De fapt, din relatările fabuloase asupra lui Pythagora, că a reînviat, că avea o coapsă de aur, că s-a arătat în același timp în două locuri diferite, că își reamintea bine existențele sale anterioare etc. — singurul fapt real și veridic pare să fi fost călătoria sa în infern, după ce a stat izolat într-o cameră subterană vreme îndelungată, întrucît în asemenea stare de **deprivare senzorială,** așa cum s-a putut demonstra în vremea noastră — apar frecvent viziuni și trăiri onirice, ce puteau fi interpretate drept o călătorie în Hades.

Constantin Daniel

SAADI

800 de ani de la naștere

Saadi, pe numele adevărat Muslihaddin Abu Muhammad Abdallhal ibn Mușrifaddin Șirazi, s-a născut, conform tradiției, în 1184 în Șiraz și și-a încheiat trecerea pe pămînt în 1292 (la 9 decembrie) în același oraș, cunoscut drept patria celor mai vestiți trandafiri și a celor mai mari poeți lirici care au scris în limba persană : Saadi și Hafiz (1325—1390). Dar cite locuri și cîți oameni a cunoscut acest dervis pribeag între cele două date, a nașterii și a morții, care cuprind între ele o existență de peste un veac ! Cu vîrsta sa de patriarh, Saadi a fost, poate, campionul de longevitate al poeților tuturor timpurilor. A studiat la vestita academie „Nizamivya" din Bagdad, apoi a colindat, timp de peste douăzeci de ani, întreaga lume musulmană, din India și Kașgar, pînă în Yemen și Africa de Nord. În timpul petrecut la Damasc, scrie poemul **Bustan** („Livada", 1257) pe care îl dedică, la întoarcerea pe meleagurile natale, guvernatorului Abu Bekr ibn Saad. Lui îi va dedica și cealaltă capodoperă a sa, **Gulistan** („Grădina trandafirilor"), scrisă în 1258.

Operele complete ale lui Saadi („Kolliyyat-e Saadi-ye Șirazi....") cuprind, în redacția din 1324 a lui Ali Bisutun, următoarele compartimente : o **prefață** retorică și superfluă (străină, se pare, de pana lui Saadi) ; **Cinci madjiiuri** (răgazuri) — epistole sau predici în proza alternată cu versuri, conținînd învățături pentru regi, considerații pe marginea unor probleme spinoase de etică și teologie ; **Gulistanul ; Bustanul ; Qasidele arabe ; Qasidele persane ; Elegiile ;** Versurile cu conținut liric și moral de expresie heteroglotă („macaronică", scrise într-un amestec de persană, arabă, turcă și alte idiomuri, asemănătoare unora din piesele care compun **Carmina Burana) ; Targiband** — un ciclu de 22 de poeme erotice — gazel — legate printr-un refren ; patru culegeri de gazeluri și anume : **Tayyibat** („Minunății"), **Badayé** („Raritați"), **Havatem** („inele" sau „Peceți") și **Gazeluri vechi ; Cartea lui Sahib** — poezii dedicate protectorilor săi, frații Giuveyni ; patru secțiuni conținînd miniaturi — tetrastihuri și fragmente.

Saadi creează cea mai mare parte a operei sale în anii cuceririlor mongole, poate cele mai tulburi vremuri pe care le-a cunoscut lumea musulmană. Saadi care se considera în primul rînd predicator își îndreaptă predicile către păturile populare. Aceste predici sînt străbătute de ideeul ideal al omeniei sau umanismului (ipsissima verba — **adamiyyat,** de la cuvîntul arab **adam** — om).

Alături de poezia lirică, o componentă de bază a operei lui Saadi o constituie poezia **sapiențială,** alternată cu fabulele, nuveletele și apologurile cu finalitate pedagogică. Acest mozaic, reprezentat în modul cel mai plenar de **Gulistan,** se constituie **într-o carte de învățătură,** în continuarea genului indian respectiv, pătruns în spiritualitatea iraniană încă din epoca sasanidă și difuzat apoi, prin arabă, greacă, siriacă și alte limbi aproape în toată lumea medievală. Din această categorie fac parte numeroase oglinzi **ale principilor sau dioptre** cum ar fi **Kalila și Dimna** (după Panciatantra), **Sindipa Filozoful** (Sindbad-namé în persană, iar în prelucrarea lui M. Sadoveanu — **Divanul persian), O mie și una de nopți.** Ca și acestea, **Gulistanul** și **Bustanul,** capodoperele lui Saadi, îmbină utilul cu plăcutul — **utile dulci. Genul didactic** cărula îi aparține a căzut ulterior în desuetudine, din cauza pletorei de opere minore, moralizatoare și plicticoase, care l-au copleșit. Opera lui Saadi s-a salvat prin frumusețe și umanism. Saadi a fost și va rămîne Poetul și Înțeleptul.

Alăturăm acestui scurt florilegiu din opera lui Saadi cîteva note lămuritoare.

Gazelul **„Întreabă-l de izvor..."** face parte din poeziile de expresie heteroglotă („macaronică") ale lui Saadi. Expresiile arabe din original au fost înlocuite, prin eufonie, cu expresiile persane corespunzătoare, traduse la rîndul lor în cadrul versurilor.

Gazelul **Caravana** este considerat un exemplu magistral de armonie imitativă. Metrul „ragegaz" (dliamb) păstrat și în versiunea românească, precum și complexele fonice ale originalului sugerează mersul cămilelor din caravană și sunetul clopoțelului cămilei „înaintemergătoare". Rimele (după sistemul **aa, ba, ca...** caracteristic gazelului) sînt urmate de un cuvînt sau o expresie-refren, numit **redif** („călăreț").

Madjnun și Leyli — pereche celebră de îndrăgostiți, „Romeo și Julieta" ai Orientului musulman. Madjnun („Cel Înnebunit" din dragoste este prototipul îndrăgostitului tragic din tribul sudarabic Uzra „care moare cînd iubește" („Welche sterben, wenn sie lieben" : H. Heine, **Der Asra).** Ca personalitate istorică, este identificat cu poetul arab Qays ibn Al-Mulawwah din epoca omeiadă (a 2-a jumătate a sec. VII).

Gazeluri

Întreabă-l de izvor pe-acela ce-n iadul galben fu pe moarte ;
La Eufrat nu știi ce-i apa cînd de pustiu n-ai avut parte.

Iubită — yar, sahibgeamăl — **frumoasa mea, iubita** — yar,
Cînd mi-ești alături sînt ca roua și sînt venin cînd mi-ești departe.

Ummedi man, ummedi man — **speranța mea, speranța mea,**
Ni-s sufletele depărtate, ci-n veci nimic nu le desparte.

Man na didàm — **eu n-am văzut,** na șunidàm — **n-am auzit**
C-ar fi ceva ce-n ochi să-ți stingă privirea ta ce tainic arde.

* * *

Sfios suspin de-amor pribeag veni pe-aripi de vînt,
Balsam ce mintea-mi vindecă de-al grijilor frămînt.

Se-ntind spre chipares din glod mari, proaspeți trandafiri,
Ești cel mai zvelt din chiparoși, cu rob la tălpi îți sînt.

În lumea asta tihnă nu-i, ce aspru călăuz —
Mă duce-amorul către zări pe neumblat pămînt !

O, trandafir, mă răcorești cu roua-n picuri dulci,
Ca tinerețea înflorind în anotimpul sfînt.

Vai, cît te pizmuiesc gustînd istovul din nesomn,
Mă văd în unda din piriu bătrîn lipsit de-avînt.

În glumă viața mi-am jertfit, eu vieții-i sînt prisos,
Cu nepăsare m-a privit, trufaș, fără cuvînt.

Iubirii singur în pustiu povara-i port prea grea
Și în nisip, adînc, m-afund sub greutate frînt.

Gazeluri

Caravana

Însoțitor, îndeamnă-neet, din suflet tihna mea se duce
Și inima ce-o am în piept acum cu hoața rea se duce.

Plecă la drum cea care-n chin m-a tot ținut nemîngîiat,
Cățuie-aprinsă-i capul meu — albastru fum din ea se duce.

Răbdarea lung m-a încercat, m-a pus de draga-mi să mă las,
Deși n-am vrut, ne-am despărțit căci ea doar unde vrea se duce.

Nedreaptă-a fost, pe legămînt n-a pus vreun preț, călcîndu-l crud,
Și amintirea ce, din piept, pe limbă îmi venea, se duce.

Însoțitor, nu te grăbi și caravana ține-o-n loc,
Cu chiparosul legănat din pieptu-mi inima se duce.

Să vii din nou, să-mi stai sub ochi, atît de crudă și frumoasă,
Căci plîns și geamăt pin' la cer din pieptul meu spre-o stea se duce.

Cum pleacă sufletul din trup — se spun cuvinte fel de fel,
Ci văd chiar eu cum sufletul ce-atîta mă durea se duce.

Ei, Saadi, nu ți se cade să gemi plîngînd necredincioasa !
Dar nu pot chinul mult să-l rabd și plîng amar cînd ea se duce...

* * *

Mi-au zis : „Te du și ne-nfricat să lupți pe viață cu dușmanul,
Ai cal de soi și ești viteaz și bărbăția ți-i stăpînă."

Credeți că-s beat sau pirjolit de focul crunt al nebuniei ?
Au pentru cine-ar fi s-ajung o mînă rece de țărînă ?

Tu, șah, doi galbeni să îi pui în mînă — cît de rău îți pare,
Ostașu-n schimb să-ți pună vrei degeaba capul său în mînă !

Tetrastihuri

* * *

Orbului de-aprinzi făclia tot la fel de orb rămîne
Și-n zadar spre mîntuire pe cel rău va fi să-l chemi.
Cel ce pe tilhar încearcă prin blîndețe să-l înfrîne
E precum acel ce crede că vor crește-n sare grîne.

Prezentare și traducere de Ilie Bădicuț

SPORT

Îmbrățișînd (în minte) un portocal

În camera în care lucrez în fiecare zi se află un lămîi și-un portocal. E ger. Pe fereastră de dezvelesc brațele unor arbori nordici — sună os pe sloi și idee pe cui de gheață. Mi-e drag să fiu în colțul meu strîmb, parșiv, împărtășit pe lemn de nuc, exhaustiv ca lumina de-a fagi, întepenit în doi luceferi de stranâ și botezat cu nemurirea indoielii. Aici știu ce vreau. Aici vreau să-mi fie bine și cald. Deocamdată mi-e așa și pe dincolo. Mi-e obligat plopul de sub mine și eu sînt obligat să tac sub geană de pădure. Un riu înghețat trece peste alt riu înghețat și amîndouă înghețată strîmb și fălcos într-un riu și disproporționat ca iluzie. Rîmnicul în Buzău, Buzăul în Siret, Siretul în Dunăre, Dunărea în Marea Neagră, ipocrizia în fățărnicie, falsitatea în adevăr strîmb, lepădarea în cismă, tureatca în pinten și milostenia mamii lor în toate cărțile cu coviltir pline cu scrumbii și turtă dulce. Hei, domnilor, atunci cînd unii deveniți boieri, trebuie să vi se spună că veniți dintr-o idilă de sub munte și dintr-o negură de deasupra cîmpiei. Mie îmi plac spicele. Mie îmi place viscolul. Ce lumină de aur va arunca această imensă zbatere a ninsorii peste trupul primăverii ? Cine și pe ce căi va aduce în bradul (?) și mestecenii ochilor noștri ? înalta furtună a mirării ? ! Trăsura de unire șade cu o roată pe buza Dunării și cu o alta pe vîrful Ceahlăului. Osia luminii sîntem noi : eu și dumneavoastră. Mergem mai departe. Roata fuge și se învîrte în cere și născocește fîntîni iluzorii. Unde este fîntîna, unde sîntem noi, cei mulți și trudtori ? Din ce și de unde bem ? ! Noi sîntem mulți și poftim un vin simplu, alb sau rosu, pe care să-l sorbim ieftin cu gura și cu nările. Noi luminăm zăpada. Pe această gheață, sălciile noastre dau mițișori pentru răsăriri și asfințituri, iar sănile își jupoaie talpa ca să despartă malul de lut de rana vieții. E atît de frumos cînd ninge în februarie, încît îmi vine să dărîm caii (pe care nu-i am) în josul marilor fluvii, pe timpanul bălților ce mi-au sleit, îndurerat și îmbogățit cu farmece, copilăria. Eu sînt perechea pămîntului cu apa, a vinului cu viața, a lișiței cu stuful, a nemîrării cu uimirea, a fricii cu pierderea, a dezgustului cu perfidia, a timpului cu destinul prestabilit, a tutumului cu arborii nemulțumirii. Eu sînt cel ce așteaptă marea înfringere, marea deznădejde : tunetul într-o minge de fotbal. Și mi-e frică, doamne, numai tu știi cît mi-e de frică și cîtă lacrimă de vișină am pe suflet de ziua cînd Rapidul va trebui să înceapă să iasă în lume, braț la braț cu Universitatea Craiova. Iubesc din tot sufletul ideea de cinste, dar, sincer să fiu, cad uneori în tricofiția lui : hai, mă, să facem un meci nul, dăm noi un gol și pe urmă dați și voi unul. Eu care cunosc Rapidul și mi-am urgisit viața pe sub poduri de cale ferată as zice că e bine ca Universitatea Craiova să dea golul ei, și tot ea să-l dea și pe-al nostru. E o propunere, nu e un aranjament.

Ninge fistichiu, ninge fabulos, ninge aiurea, ninge în dușmănie, ninge ca pe gură de ocnas, ninge peste vii bogate, ninge peste crame unde ne-am mîncat tinerețea și vom pune lemne pe foc sub ceaunul în care fierbe vin cu scorțișoară, ninge aberant, ninge impulsiv, ninge ca-n pridvorul Albei ca Zăpada și ca-n balconul darurilor : cine dă, lui isi dă, cine dă Rapidului, Rapidul mulțumește și primește. Sezuați rima, sîntem la ananghie, n-avem timp de semiotică, să ne scuze tovarășii Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Mihai Ungheanu care se au ca frații. Vine, vine, primăvara...

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE** poeții reprezentativi din Statele Unite ale Americii, Paul Engle, cunoscut și ca animator al vieții artistice și intelectuale din țara sa, inițiator al programelor literare universitare, ce acordă diplome academice în urma unor examene la care sînt supuse creații literare, continuă încă marea tradiție a poeziei angajate de dinaintea celui de-al doilea război. Într-un poem recent publicat de ziarul **New York Times,** dedicat memoriei lui Robert Kennedy, Paul Engle dă glas protestului său în fața violenței și a mecanismelor de teroare pe care societatea modernă le-a creat în acest secol. Artist cu o vitalitate deosebită, acest poet cu mare suprafață internațională este un militant activ pentru pace, pentru ideile cooperării intelectuale și ale înfrățirii oamenilor de pretutindeni.

● **PROFESORUL** Hans Bauer este unul dintre marii semitologi ai lumii contemporane, continuînd o tradiție ilustră a Universității germane, de la A. Müller la profesorul Kittel și la celebrul Gesenius, editori de texte și autori de gramatici care fac încă autoritate în acest domeniu atît de prestigios. De curînd, profesorul Bauer a publicat o lucrare dedicată textelor de la Marea Moartă, și în general problemelor de limbă și spiritualitate aramaică, sintetizînd cele mai noi achiziții în acest domeniu. Cercetările lui Hans Bauer constituie una dintre cele mai prestigioase tentative de a situa în contextul istoric descoperirile de la Qumran. Recenzenții din publicațiile de specialitate se referă, de asemenea, la o recentă lucrare a profesorului Stanislav Segert, de la Universitatea din California, consacrată limbii punice, adică o variantă mai tîrzie a limbii feniciene. Venind după gramatica „clasică" de acum, dedicată limbii aramaice vechi, recenta lucrare a profesorului Segert tinde să ilustreze un domeniu incitant și plin de consecințe pentru înțelegerea istoriei vechi a Orientului Anterior.

● **UNA DIN MARILE PROBLEME** ale culturii clasice arabe o constituie edițiile de texte. „Divanurile" poeților din perioada islamică clasică se găsesc de obicei în manuscrise rare, aflate în biblioteci greu accesibile pentru specialiștii europeni. Un succes deosebit au înregistrat, în ultimul timp, cercetătorii sovietici în publicarea unor manuscrise aflate în colecțiile din Samarkand și din alte orașe sovietice. O recentă apariție constituie cel de-al II-lea și al III-lea divan al marelui poet clasic Jami, publicate în ediție critică, probabil ca teză de candidatură în știință, de către un tînăr cercetător. Putem reconstitui astfel, pe baza unui text cu autoritate neîndoielnică, amploarea preocupărilor literare și științifice ale marelui poet arab, unul dintre cei mai prestigioși artiști ai Evului mediu islamic.

● **O INIȚIATIVĂ** splendidă a Academiei de științe a Uniunii Sovietice a condus la realizarea unei lucrări fundamentale : **Dicționarul biobibliografic al orientaliștilor din Uniunea Sovietică** de S. D. Milliband. Este vorba de o amplă lucrare ce înregistrează coordonatele activității tuturor marilor specialiști în studiile de orientalistică, lingviști, istorici, filologi, cercetători literari, precum și principalele instituții științifice implicate în domeniu. Impresionant este faptul că se dau liste bibliografice cvasicomplete în cazul autorilor înregistrați, avînd în acest fel o imagine a contribuțiilor tuturor cercetătorilor din Uniunea Sovietică în principalele discipline ale orientalisticii. De asemenea, la sfîrșitul lucrării există un indice pe zone geografice, care contribuie mult la utilitatea cărții, la folosirea ei cu ușurință, în funcție și de tematica pentru care o consultă cititorul. Este o lucrare unică, al cărui interes, pentru specialistul din țara noastră, constă în faptul că regăsește adeseori citată revista „Studia et Acta Orientalia", locul de manifestare prestigioasă a unor renumiți orientaliști sovietici.

● **ARTHUR MIEDZIEJETZKY** este un cunoscut poet și traducător polonez, autor al operei impresionante, inspirată din convulsiile acestui secol dramatic. Participant activ la luptele de eliberare din timpul celui de-al doilea război mondial, acoperit de glorie în bătălia de la Monte Cassino, el s-a dedicat mai apoi activității literare, precum și traducerilor din franceză, între care au fost remarcate îndeosebi cele din Appolinaire și René Char. Considerat a fi unul dintre marii specialiști în opera lui René Char, el a editat aproape în întregime versurile marelui poet francez în limba poloneză, dedicîndu-i și cîteva studii de autoritate. De asemenea, comentatorii remarcă activitatea de animator al lui Arthur Miedziejetzky, precum și prezența sa în cadrul unor prestigioase iurii internaționale, sau răspunsul la unele inițiative de solidarizare ale poeților europeni în lupta împotriva războiului și a împilărilor de tot felul.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
8
(1 190)
Simbătă
23 februarie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CANDIDATUL POPORULUI

Realitatea pe care o trăim și pe care ne-o asumăm ca pe o stare de spirit a propriei și permanentei deveniri, cunoaște în aceste zile momente de maxim interes, avînd în configurația unității noastre în jurul partidului, al secretarului său general, un mobil de o elocventă complexitate morală și socială. Alegerile în perspectiva cărora se află angajată întreaga societate și care marchează începutul acestei primăveri reprezintă nu numai un act fundamental al democrației noastre ci și un mod care ține de însăși forța de a ne gîndi și desăvîrși mai bine prezentul și viitorul, de capacitatea cu care, optînd pentru continuitatea unui amplu proces al dezvoltării și afirmării noastre multilaterale, ne putem îndeplini dezideratele actualității și ne organizăm pe amplul flux al muncii și creației. Apare în acest sens cu atît mai semnificativă și mai profundă, definindu-ne în sfera unui hotărîtor comportament politic și social propunerea candidaturii tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru organul suprem de stat, Marea Adunare Națională, o candidatură de fapt a întregii națiuni, pentru că în inima și conștiința întregii națiuni, trăiește mereu acel insuflețitor model al patriotismului, al spiritului înaintat revoluționar cu care conducătorul partidului și statului nostru, făuritor al României moderne, socialiste, ne călăuzește spre marile orizonturi ale progresului și civilizației.

Alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare reprezintă, desigur, un moment de virf al vieții social-politice românești și consacră, într-un proces de continuitate, însăși forța participării și angajării întregii națiuni pentru edificarea progresului și civilizației, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități. Semnificația unui atare moment are o cuprindere mult mai exactă și mult mai largă în același timp, pentru că, practic, România se află la confluența a două mari programe economice și sociale : unul, cel actual, care ține de îndeplinirea planului cincinal în curs — ne aflăm în ultimul an al acestuia — și altul care, adoptat de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, prin strategia și anvergura obiectivelor sale economice și sociale vizează etapa anilor nouăzeci. Prin orientări și direcții de fond care trimit spre finele mileniului, acest program este esențial în raport cu perspectiva, cu imaginea României anilor 2000.

Aceasta reprezintă de fapt și platforma electorală a actualului moment. Într-o analiză cît se poate de succintă, ea are ca temei însăși realitatea de pînă acum, realizările cu care România se prezintă în fața propriului său viitor, în fața oamenilor, a cerințelor și așteptărilor. Ea și-a sporit de peste 100 de ani volumul producției industriale, de 7 ori volumul producției agricole, de 32 de ori volumul venitului național. Perioada ultimilor douăzeci de ani a fost cea mai efervescentă, cea mai fertilă ; înnoitoare în toate structurile economice și sociale ea are dimensiunea și importanța unei adevărate renașteri naționale. Pînă în anul 2000 — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — România va deveni o țară socialistă multilateral dezvoltată în care toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul popor se va bucura din plin de o înaltă civilizație materială și spirituală. Acesta este de fapt și conținutul platformei electorale pentru aceasta electoratul român trăiește la începutul acestei primăveri momentul de virf al unei esențiale și cuprinzătoare opțiuni.

Propunerea muncitorilor de la Uzinele „23 August" ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie desemnat candidat al circumscripției electorale nr. 1 din București este expresia acordului lor cu proiectele noastre de viitor.

În Scrisoarea adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu de participanții la adunarea cetățenească din circumscripția electorală nr. 1 „23 August" din Capitală, se spune, între altele : „Într-o deplină unitate de gînd și simțire cu întregul popor, profund onorați de înalta cinste prilejuită de adoptarea, într-o însuflețitoare unanimitate, a acestei propuneri în marea adunare cetățenească, îngăduiți-ne să folosim acest minunat prilej spre a vă aduce dumneavoastră, mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, cel mai fierbinte omagiu față de întreaga activitate revoluționară ce o consacrați, cu neasemuită dăruire patriotică, de peste cinci decenii, înfăptuirii celor mai nobile idealuri de libertate, independență și prosperitate ale poporului, cauzei păcii, înțelegerii colaborării și conlucrării între toate statele, făuririi unei lumi mai bune și mai drepte".

Candidat al întregii națiuni, al întregului popor, secretarul general al partidului, președintele țării, ne exprimă sub raportul marii noastre încrederi în viitor, în manifestarea largă a democratismului vieții și societății noastre, a spiritului revoluționar, creator. Actul acestei candidaturi conține sensul și amplitudinea morală de cea mai înaltă extracție patriotică și se integrează în cîmpul valorilor politice și sociale ale timpului pe care îl trăim.

„L"

Peter Balogh : „Muncitorii"

Democrația muncitorească în acțiune

Într-una din halele moderne și luminoase ale întreprinderii noastre, hala de prototipuri — creație a anilor de după ultimele alegeri, din inițiația secretarului nostru general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — marea adunară populară la care luau parte mii de oameni ai muncii din întreprinderile și instituțiile din zonă, locuitori de pe raza circumscripției electorale nr. 1 pentru Marea Adunare Națională se apropia de sfîrșit. Vorbiseră oameni de toate îndeletnicirile : o profesoară, un medic, cîțiva muncitori, doi directori de întreprinderi, alți doi directori de institute de cercetări, un utecist. Fără a se repeta unul pe altul, în cuvinte felurite dar la unison în idei, susținuseră cu toții, fără rezerve, cu mare entuziasm și neasemuită bucurie candidatura secretarului general al partidului, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste și șeful statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru Marea Adunare Națională în circumscripția electorală nr. 1 „23 August".

Prezent și eu în sală, am trăit, împreună cu mîile de constructori de țară nouă care se aflau acolo, un moment de apoteoză. Acest moment încheia de fapt lucrările celui de-al III-lea Congres al F.D.U.S. Iar cînd propunerea de desemnare a fost supusă la vot, o pădure de mîini și un uragan de urale au subliniat adeziunea totală a halei, a oamenilor de acolo și mîndria lor că sunt martori ai acestui moment, avînd posibilitatea s-o susțină.

Și celor tineri și celor care nu mai sunt, această adunare le va rămîne în inimi și în memorie prin importanța conținutului și obiectului ei, făcînd dovada — mai era nevoie ? — că singur poporul este acela care-și trimite pe cei mai demni reprezentanți ai săi în fruntea treburilor țării, pentru a-i conduce destinele.

Iată democrația muncitorească revoluționară în acțiune !

De ce revoluționară ? Unde este revoluția ?

Poate că în faptul că pe băncile Parlamentului stau, alături de Conducătorul țării, un zootehnist, o învățătoare, un ministru, o președintă de C.A.P., un oțelar, o altă femeie de la un C.A.P. care nu este președintă. Poate în

Marian Avram
Întreprinderea „23 August",
Erou al Muncii Socialiste

Continuare în pag. a 2-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Literatura și sentimentul tradiției

Orice creație culturală implică o sumă de relații complexe cu locul și timpul, cu orizontul așteptărilor, cu atmosfera de idei și cu voința formativă în care își are sursa. Noutatea, originalitatea, interesul prin care o creație majoră, demnă de acest nume, reușește să se impună sînt de neconceput fără o lungă serie de variate determinări spațio-temporale la care se adaugă factori obiectivi de ordin istoric, psihologic, socio-economic, stilistic sau filozofic într-o alternanță și o întrepătrundere pe cît de dinamică pe atît de profundă. Sentimentul reconfortant al noutății pe care îl dau anumite opere, capacitatea de a răspunde celui mai larg interes cu putință, ba chiar subiectivitatea extremă și puterea de a șoca sînt de neconceput fără toate aceste determinări. Nici cea mai izbitoare noutate nu lese din nimic. A discerne multiplele cauze care provoacă în cultură toate acele răspunsuri necesare, validate de timp și de marele public drept noutate, înseamnă, de fapt, a înțelege istoria spirituală a oamenilor. Acest fenomen s-a produs, la dimensiunile unui adevărat program cultural, după cel de al IX-lea Congres al P.C.R. din 1965.

Între diversele elemente care determină noutatea creației intelectuale doi factori au un rol decisiv. Mai întîi — tradiția. Ca ansamblu de concepții, mentalități, obiceiuri, datini, convingeri, sisteme de valori, credințe și atitudini care se stabilesc istoric în cadrul unei comunități etnice sau naționale și care se transmit prin cele mai variate mijloace de la o generație la alta constituind astfel suma trăsăturilor sale individuale, tradiția determină totalitatea sau cvasitotalitatea acțiunilor spirituale specifice. Prin substanța ei intimă tradiția structurează modul și stilul de viață al unui popor. Practic — nu există formă de activitate socială care să nu moștenească, să nu elaboreze și să nu promoveze stăruitor anumite tradiții proprii. Constituind un mod de viață și un cadru axiologic larg cuprinzător dar indeosebi un mijloc de transmitere de la o generație la alta a bunurilor culturale înglobate în patrimoniul creației istorice, tradiția reprezintă un element catalizator decisiv al unor mari energii spirituale. Octavian Goga avea, neîndoielnic, dreptate, cînd își reprezenta tradiția ca pe osatura corpului etnic. Ca mijloc de transmitere continuă a bunurilor spirituale, a normelor și indeosebi a valorilor prin care un popor se definește tradiția nu este niciodată statică. Adevărata tradiție este vie, dinamică, rodnică. Ea întreține mari energii spirituale într-un proces de autoreglare continuă în care valorile proprii sînt în egală măsură sursă, mijloc și scop.

Al doilea element care determină noutatea actului de cultură este provocarea continuă la care este supusă tradiția. Nici o tradiție nu ființează și nu se poate manifesta perfect autarhic. Existența tradiției este permanent marcată de evenimente, procese, transformări, contradicții și fenomene interne sau externe care au drept urmare **răspunsuri** necesare din perspectiva propriilor valori. O tradiție incapabilă să facă față, să dea răspunsuri adecvate acestor evenimente — provocări, este amenințată în însăși existența sa. De fapt, ea este sortită pieirii. A răspunde provocării adresate de timpul și locul în care trăiesc, de evoluțiile domeniilor spirituale pe care le cultivă, este pentru scriitori și artiști, pentru toți creatorii de bunuri spirituale, un fapt de la sine înțeles. Ei vin dintr-o tradiție, aparțin unei tradiții și se definesc ca personalități creatoare însetate de necesara, vitala noutate, numai prin raportare la tradție. **Acum și aici** reprezintă pentru fiecare autentic creator de cultură coordonatele unei situări axiomatice. Necesara noutate, ca răspuns la provocările timpului și ale istoriei, ale lumii în care trăiesc, este de neconceput fără o continuă raportare la cultura propriului popor, fără înțelegere, din perspectiva dinamicii interne, a tradițiilor și a specificității sale ireductibile. În actul de cultură e un răspuns propriu, sub semnul unor valori tradiționale și specifice, la întrebările și provocările care asaltează spațiul și timpul trăirii. Voința de specific este condiția indispensabilă a unei autentice realizări artistice sau culturale. Specificitatea actului de cultură ca răspuns, noutatea creației, originalitatea, inovația necesară, sînt însă de neconceput fără solidarizarea cu o anumită tradiție și cu un anume program cultural ferm

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (V)

Democrație și gospodărire

Zilele de miercuri, 13 februarie, au făcut publică **Rezoluția Congresului al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste.** Este un document politic de reală însemnătate, care constituie un bilanț rodnic al lucrărilor marelui forum democratic găzduit de Capitala țării. Totodată, în bunul spirit gospodăresc al vremurilor noastre, Rezoluția cuprinde priviri de perspectivă asupra dezvoltării patriei, precum și mobilizatoare îndemnuri referitoare la alegerile de deputați care marchează în acest început de primăvară viața politică a României. Ceea ce impresionează la această campanie de alegeri este spiritul de responsabilitate gravă care le guvernează. Este un spirit profund patriotic, de implicare a fiecărui cetățean în destinul patriei prezente și, mai ales, viitoare. Afirm cu fermitate că este vorba despre un tip de democrație total diferit de ceea ce a cunoscut societatea românească pînă acum cîteva decenii. Ceea ce odinioară reprezenta o democrație fragmentară, de pe o zi pe alta, o șansă acordată unor grupuri de privilegiați de a se alege, de a face carieră și a se îmbogăți — astăzi a devenit o opțiune majoră, la scară națională, a cetățeanului care votează nu atît niște oameni reprezentativi, cît un ideal de prosperitate. Fascinat de acest suflu nou în viața României, **G. Călinescu** (care se mîndrea cu calitatea de deputat în Marea Adunare Națională mai mult decît cu oricare alt onor !) scria : **„Modești, nedistingîndu-se violent prin nimic care să arate deosebirile de clasă și avere, egali în adîncimea limbajului, stau unul lîngă altul oameni veniți de pe toate șantierele țării (...) încît cu cei peste 400 de deputați poți oricînd să scobești galerii de mine, să tragi din pămînt țiței, să ari pămîntul, să semeni, să culegi, să ridici clădiri, să studiezi natura, să vindeci pe cei bolnavi, să cînți răsăritul soarelui și faptele oamenilor".**

Să nu uităm că această miniaturală hartă a poporului, prin aleșii săi, era făcută de același condei care se entuziasma în „Cronica optimistului" și în „Scrinul negru" de tumultul noilor construcții, de curățenia morală a muncitorilor și țăranilor care erau chemați de istorie, în sfîrșit, să domnească peste propria lor țară. Și nu a fost singurul intelectual de frunte care a crezut cu tărie în superioritatea structurală a noului tip de democrație, prin asemenea oameni asigurîndu-se o legătură organică între ceea ce a fost bun în trecut și caracterul radical al prefacerilor noi. Privind în istoria parlamentară a României vom vedea că, trecînd peste o seamă de izbînzi politice și culturale, ceea ce numeau unii democrație era un soi de libertinaj politic. Nu intenționez a diminua meritele reale ale guvernărilor anterioare — asa ceva ar fi departe de adevăr, n-ar fi credibil și n-ar sluji la nimic. Dar, parcurgînd cărțile de istorie

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Portret în ianuarie

Motto :

„Înaintez în moarte sprijinit de-a stînga și de-a dreapta cu cîte-o poezie"

Opera poetică a lui Grigore Hagiu — căci este, fără îndoială, o operă deplin constituită — de la volumul de debut, **Portret în august** (1962), și pînă la **Alte sonete** (1983), reprezintă un drum ascendent, cu popasuri de consolidare („respirare", cum ar spune marele său prieten Nichita Stănescu) către esențializarea lirismului, atît sub raportul imaginii, cît și sub acela al gîndirii poetice. Din această perspectivă, momentul de cotitură (nu de ruptură) este marcat de volumul **Miază-noaptea miresmelor** (1973), cînd poetul găsește echilibrul fericit între cuprinderea abstractă, pe cale rațională, a existenței și caracterul concret al metaforei. Acest echilibru la nivel formal nu înseamnă, nicicum, descripția distantă, de sus, din bastionul înțelepciunii, a peisajului uman, ci lucidă coborîre în sine, dezvăluire a „continentelor ascunse", gest orfic în cunoștință de cauză. O tragică înfiorare cutreieră trupul poemelor lui Grigore Hagiu, ca reflex în cuvinte al obsesiei ireversibilității temporale. „Miresmele", percepute în declin, la „miazănoaptea" lor sînt „miros", „duhnet", „damf", timpul cariază ființa vulnerabilă. Poetul luminează reversul medaliei, „citind" în imaginile puterii, slăbiciunea, efemerul : „și deodată treci prin fața / bărbatului clătindu-și / pieptul dezgolit / cu apă proaspătă și rece / de fîntînă / și glesna ți se taie fulgerată / izbită-n os și mădulv / cu frigul duhnitor / de parcă / toate pivnițele pline cu cadavre din oraș / greoi turela întorcîndu-și către tine / sloboziră / prin vechi răsuflători / un foc întunecat // pe cîmpuri vîntul miazănopții / aduce damf de lagăr fantomatic / întîi neclar / abia-nnegrind un dinte / sau o frunză / pe urmă des / și tiritor în voie / potop / de carne și de boturi traversînd un fluviu / cămașă smulsă de pe cei în agonie / și-nfundată / cu degetul cel mare / pînă în rărunchi / se sting / în aerul prăfos / chibritele / plesnește felinarul din încuietori / oglinzile de bilci / înspăimîntate / își trag în sine monstrii // la ce să mai distingi / și pentru ce pe cine / e-un vălmășag și haos de mirosuri / ai lesina // dar aeru-mpiedică te sprijină / te tencuiește drept / și nici-o mînă nu te ține de picior / și nici-o frunză de ste-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

De unde vin Cariatidele?

de Edgar Papu

Contemplînd Cariatidele Eretheionului — care au avut o posteritate atît de bogată în Europa — oricine ar putea să-și formuleze o legitimă întrebare. De ce nu figurează mai curînd modelele virile cu funcțiunea de a sprijini o pondere atît de covîrșitoare? Este cu mult mai firesc, pentru acest efort, atleticul Atlas, care „în vechime sprijinea cerul pe umăr", imagine a puterii cuprinzătoare, care, după cum se vede, și lui Eminescu i se părea cea mai potrivită. Așa se prezintă acest titan — tot numai încordare și crîncenă opintire — într-o celebră statuie de la Muzeul din Napoli. De la el se desprinde în artă motivul atlanților mușchiuloși, utilizați în arhitectură pentru a susține unele componente grele ale edificiilor monumentale. În sfîrșit, Sclavul neterminat al lui Michelangelo, care se zbate dureros să se zmulgă și să se libereze din strînsoarea materiei în care se mai află parțial prins, și în care se imprimă însuși efortul cumplit al genialului său autor pentru a-l realiza, reprezintă tot o exacerbată expresie virilă.

Toate aceste figuri, crispate de o tensiune extremă, istovitoare, țin capul și gîtul plecate de nemiloasa apăsare a poverii. Parcă ni s-ar sugera cu o neobișnuită intensitate că nu mai pot îndura cazna la care se află supuși. Simți că amintitul Atlas de la Napoli va fi în curînd strivit de ponderea boltei cerești ținute pe umeri dacă nu o va lepăda imediat ca pe un bolovan uriaș. Să se confirme, oare, truismul, neverificat medical, că bărbății suportă mai greu durerea fizică decît femeile ?

În orice caz, cită deosebire în expresia și atitudinea Cariatidelor ! Și sunt doară femei! Verticalitatea lor liniștită apare perfectă, o Verticalitate de ținută rituală. Fără nici un

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sinceritate și luciditate

După ce, în 1974, obținea premiul revistei **„Luceafărul"** pentru poezie, Patrel Berceanu debuta doi ani mai tîrziu cu placheta **Sentimentul baricadei**, drept și firesc, avînd sufletul „tînăr de bunăvoie". Versurile sale îmbrățișau nonșalanța unei vîrste a angajării patetice, a gesturilor memorabile, a optativului declarat. Recitite azi, poeziile de început își conservă candoarea juvenilă dar și caracterul de urgență al numirilor frenetice și deloc conformiste. Poetul cultivă o lirică a firescului, atent să perceapă lumea la scara „de mătase a ierbii", iarba fiind investită nu numai cu funcția unui laitmotiv ordonator, ci și cu valențele absolutului pur, instanță a adevărului implacabil, element referențial pentru toate demersurile conștiinței, din care nu este exclusă afectivitatea (**„am făcut din iarbă / o religie pentru inimă..."**). În aceeași „Ars poetica", din care am izolat afirmația de mai sus, descoperim reperele travaliului artistic desfășurat de Patrel Berceanu : asumarea unui teritoriu arid în care, cu „unelte puține", supune neînțelesul, exorcizînd demonii vidului prin forarea obstinată a zonelor dătătoare de sensuri fertile. Este, orice s-ar spune, un act de superbie, de sfidare orgolioasă a locului comun, în ciuda fragilității funciare. Rosturile poeziei și ale poeților se luminează analogic: „Dintre fluturi doar cei / cu aripile arse / ar putea să vorbească / despre lumină / în cunoștință / de cauză". („Poeții ca și fluturii"). Reținînd o sugestivă definiție a creatorului : „poetul e cea mai frumoasă fîntînă a orașului", vom semnala accentele orfice ale osmozei cosmice, ale dăruirii întru același efort de eliberare a sensului : „v-am oferit un cer / în locul unui văzduh / lipsit de-nvățăminte" („Orfeu") sau „Chiar dacă în pă-

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

„Fluturarium"

1.

Nu mai știu dacă am visat sau am văzut aievea, pe un cadran, următoarea imagine : pe străzile unui oraș cu clădiri vechi, barocul de sfîrșit de secol opulent și incomod, trece un om cu părul în întregime alb. Împinge în fața sa, opintindu-se, un fel de căruț pe două roți susținînd o platformă lată cît o masă de bucătărie. Pe această platformă, din loc în loc, închiși în ciudate bile de sticlă stau în amorțire fluturi colorați. Un fluture roșu, unul verde, unul albastru sinilliu, unul oranj, unul brun, unul roz, în fine, de felurite culori. Aripile lor odihnindu-se ca ale avioanelor lipite de sol, au desene complicate. Ciudatul personaj ce împinge această platformă are agățată de git un fel de fluieră pe care o învîrte din cînd în cînd cu nepăsare. Cutia arhaică și totuși destul de strălucitoare sloboade din lăuntrul ei o muzică ciudată, un fel de vals lent. La sfîrșitul melodiei vocea unui bărbat repetă obsedant, următoarea strofă : „Să crezi că nu există moarte / că morții sînt numai un fel / de fluturi adormiți de muzici / și-nchiși în bile de oțel".

Și într-adevăr, din zece în zece metri, bărbatul cu părul alb desface cu delicatețe cîte o bilă dînd drumul în văzduh fluturelui ce repede desmorțit zboară filfîind preț de cîteva clipe, mirosind parcă lumina, revenind lute în sicriul său transparent de sticlă...

2.

Cel mai fascinant fluture pe care l-am văzut în viața mea, (cel puțin pînă acum), a fost unul cu desăvîrșire nepăsător la ceea ce se întîmplă în jur. Era **fixat** pur și simplu pe scinteietoarea floare a scaietelui de munte, cel violet și cu o mie de ace fine, și stătea atît de nemișcat încît părea mort. Și totuși, din cînd în cînd, un mic tremur al aripilor, o ușoară modulare a antenelor vesteau că e poate numai adormit. Am suflat asupra lui, l-am gîdilat cu un fir de iarbă, am bătut din palme, am scuturat scaietele, dar degeaba. Fluturele stătea acolo cu trompa căzută în miraculoul **parfumat** și pufos al acelui scaiete de munte care-l adormise pentru cîteva ore îmbătîndu-l. Era un fluture beat...

3.

Se spune că Nero avea un „fluturarium", colecție unică de fluturi prinși și apoi conservați în vin de mîere. La cele aproape două sute de exemplare felurite el adăugase două la care ținea extrem de mult. Era un fluture în întregime alb și altul în întregime negru de o mărime neobișnuită. Printre alte semne ce l-au prevestit dramaticul sfîrșit, Nero, dictatorul cu apucături și veleități artistice, („Ce mare artist pierde lumea") a văzut în vis doi fluturi uriași, unul negru și altul alb care se repezeau asupra lui gata să-l sufoce. Trezit din coșmar, a ordonat să i se aducă „fluturarium". Cei doi fluturi din fruntea colecției, cel negru și cel alb, nu mai existau.

4.

Vavil, paznicul rezervației din deltă, șeful nedeclarat al enoților blegi și melancolici, transhumanții pustiurilor de gheață, mi-a arătat **fluturii vestitori.** Le zicea astfel deoarece zborul lor în colonii compacte deasupra apelor liniștite vestește prezența bancurilor de pești, bibani în special. **Fluturul vestitor** e mic, cu aripi pudrate din belșug cu polen de salcie albă și ai senzația, văzîndu-l că se va sfărîma la prima adiere de vînt. **Fluturii vestitori,** lipiți cu picioruțele cerate de suprafața apei indică pescarului împătimit prada din adîncuri dispărînd odată cu ea.

5.

Acei fluturi imenși, ca niște păsări ciudate și negre sburînd în aerul liniștit al plăjii Hong-Kong-ului.

La început credeam că sînt niște ciori dar mai apoi i-am văzut stînd în nemișcare ca niște mari petice de catifea acoperind faleza.

6.

Bătrînul care venea zilnic în una din sălile Bibliotecii Academiei, înfundat de fiecare dată într-o carte voluminoasă, de format mare, stînd ore în șir, nemîncat, silabisind parcă, intriga multă lume. Într-o zi, cineva, s-a dus și a cerut cartea pe care ciudatul bătrîn o răsfoia zilnic cu sîrțenie.

Cartea era un „Atlas despre fluturi", iar cititorul se numea : **Țuculescu.**

Mircea Micu

CRONICA LITERARĂ

ION LĂCUSTĂ: «Cu ochi blînzi»

Dacă socotim şi povestirile apărute într-o culegere colectivă, **Desant 83**, Ion Lăcustă nu e un debutant. **Cu ochii blînzi** este însă prima sa carte de proză şi interesant este să vedem cît de blînzi sînt ochii autorului. Ion Lăcustă scrie de predilecţie proze scurte în care instantaneele înlănţuite alternează cu retrospective rapide. Autorul scrie concentrat şi dezinvolt, cu un mare control al cuvintelor. Tipul de proză pe care-l scrie pare a suferi în egală măsură de o egală inhibiţie, neînvinsă încă în întregime, în faţa cărţilor şi în faţa vieţii. Schiţa **Corespondenţă particulară** oferă un drum de acces către laboratorul acestui tînăr autor de proze extrem de supraveghiate şi pline de sens. Mai întîi se dă un citat din presa de altădată. Predilecţia lui Ion Lăcustă merge către 1901 şi ziarul este Universul. Scurte ştiri sau anunţuri sînt scoase din acest ziar, aşezate ca un „moto" în fruntea propriilor proze, cărora le slujesc de punct de plecare. Este vorba de mai mult decît un „moto". Anunţul face corp comun cu textul pe care-l precede şi-l determină pînă la un punct. Aici e vorba de: „T. Măgurele. Timpul e ploios. Apele Dunării cresc. Fane." (Universul, 6 octombrie, 1901). Textul urmează să fie discutat într-un seminar de semiotica presei, dar pare a nu oferi nici o perspectivă analizei. Seminarizatul face o savantă disociere între familiarul „e" şi impersonalul „cresc" de unde se închipuie o scenă care ar fi putut duce la acest text contradictoriu ca atitudine faţă de cuvinte şi informaţiile lor. Autorul pretinde în continuare a fi descoperit un interviu din **Deşteptarea familiei** de către un Ştefan Dosinceanu, în calitatea acestuia de corespondent de presă vechi de patruzeci de ani. Interviul e spumos prin poncife. Dezlegarea e desigur finală: meritul corespondentului veteran este de a fi transmis o singură informaţie. Aţi ghicit: corespondenţa începe aşa: „T. Măgurele. Timpul e ploios", etc., etc. Deci supoziţiile savante ale analistului universitar sînt răsturnate. El imaginase o situaţie posibilă, care este însă contrazisă de **Deşteptarea familiei.** Dar şi această nouă situaţie este vizibil inventată, aglomerarea de poncife din interviu ne lasă deliberat să-i vedem condiţia de text compus, parodistic, şi atunci intrăm în competiţia inventării de situaţii verosimile în marginea unui text. Textul pare a fi totul pentru Ion Lăcustă. Viaţa pare a fi închisă în texte, iar nu textele în viaţă. Volumul **Cu ochii blînzi** pare a spune în cea mai mare parte a sa acest lucru. Secţiunea **La uşa domnului Caragiale** cuprinde mai ales asemenea schiţe şi povestiri declanşate de un extras de presă, totdeauna din Universul 1901, după care autorul care se află „la uşa domnului Caragiale" compune un text plauzibil ca tramă şi adevăr sintagmatic de atmosferă caragialescă, **Contra-nunta**, care ne vorbeşte despre sfîşietoarea dilemă a unui provincial care trebuie să se împartă între două nunţi a doi fruntaşi politici, şi mai ales soluţia fericită pe care o scorneşte, e în linia lui Caragiale. Remarcabilă la Ion Lăcustă este capacitatea de a relata concentrat cu cît mai puţine vorbe ceea ce are de transmis. Comunicarea aceasta simplificată în serviciul esenţialului, de un mare prozaism în aparenţă, lecţie evidentă din Caragiale, este prima condiţie a prozei de calitate. Am putea spune, de pe acum, că la Ion Lăcustă cuvintele se pun în slujba vieţii, în ciuda savanteriei trucate a acestor proze, şi că textul are valabilitate pentru el numai în măsura în care exprimă conform unui proiect. În acelaşi regim se desfăşoară şi celelalte proze ale secţiunii **La uşa domnului Caragiale**, chiar atunci cînd decorul nu mai este cel al anului 1901. **Tinerea de curaj**, care are ca şi celelalte în frunte un anunţ din „Universul 1901", de data asta ceva mai lung despre doi ţărani care se bat, se petrece nici mai mult nici mai puţin în anii noştri. Şi aici Ion Lăcustă dovedeşte aceeaşi atenţie pentru comunicarea esenţializată, pentru dialogul exact, în formele lui specifice de la caz la caz, fără încărcătură pitorească inutilă, şi o tăietură sigură a secvenţelor. **Paiele afacerii** au în centrul atenţiei tot personaje din Caragiale. Un amploaiat provincial care încearcă o întreprindere comercială pe cont propriu şi este îmbrăţişat rapid pentru a fi repudiat rapid, atunci cînd nu se dovedeşte la înălţime. **Comicul situaţiilor este remarcabil.** Omul face faţă însă situaţiei de comerciant. Fusese depăşit de relaţia politică, care aici este în mod demonstrativ aproape una economică. Esenţa liberalismului român este surprinsă aici cu o acuitate demnă de maestru am zice, dacă n-ar fi aproape tezistă. Este însă aproape sigur că Ion Lăcustă nu urmăreşte nici o teză politică ci este preocupat să creeze figuri viabile în linia lui Caragiale. Celelalte efecte oricît de valabile sînt sau nu, suplimentare. **Creanta** care pleacă tot de la un anunţ privitor la berăria Gambrinus, imaginează o întîmplare cu Lache, Mache şi Tache la Gambrinus, în centrul atenţiei fiind Caragiale, pe care însă autorul are tactul de a nu-l aduce în persoană în scenă. Ceea ce este interesant în aceste proze „la uşa domnului Caragiale" este că ele nu sînt o simplă repetiţie de atmosferă caragialescă, că nu reproduc lumea lui Caragiale, le în chip pasiv, ci că oferă un univers Caragiale din alt unghi. Tendinţa lui Ion Lăcustă este de a-l rescrie pe Caragiale, preluîndu-i procedeele, dar ascunzîndu-se mereu sub paravanul unor exerciţii „la uşa domnului Caragiale". De aceea prozele astfel intitulate sînt şi nu sînt doar exerciţii în marginea textului lui Caragiale. Este limpede că ne aflăm în faţa unui prozator foarte dotat, neîncrezător în „literatură" şi totuşi fascinat de ea, ascunzîndu-şi pasiunea pentru anume direcţii ale prozei sub haina exerciţiilor parodistice, de o superioară calitate. În încercările lui stă închisă nehotărîrea şi întrebarea pe care o conţin numeroase din încercările similare ale noilor veniţi în proză. Este textul bunul suprem ori viaţa fără de care textul nu există? Mai sînt desigur şi alte întrebări. Desigur că literatura, ca act de creaţie nu există decît acolo unde cuvintele nu şi-au tocit sensul şi în fuga de cuvinte inutile, ca şi în ridiculizarea discretă sau indirectă a limbajelor care şi-au pierdut condiţia originară, Ion Lăcustă, se îndreaptă către ea. Prozele lui depăşesc condiţia jocului, a exerciţiului, chiar atunci cînd ne sînt prezentate ca exerciţii, iar raportarea la Caragiale este cu atît mai demnă de luat în serios cu cît reperul este mai înalt. **La uşa domnului Caragiale** este doar o secţiune a cărţii lui Ion Lăcustă. Cealaltă, care nu stă sub semnul citatelor din Universul nu este însă peste tot diferită de prima. **Ileana Cosinzeana şi verbul neogrec** ca şi **Povestea unui medic tînăr** folosesc declarat schema basmului pentru a sublinia sensul unor întîmplări foarte contemporane. Este în acelaşi timp o parodie şi mai mult decît atît. Ele marchează etapa în care Ion Lăcustă n-are încă curajul de a ieşi din text în viaţă, dar anunţă viitoarea etapă. Această etapă există încă de pe acum, în **Cu ochii blînzi**, dar ea nu este încă dominantă. Dacă în celelalte autorul se agăţa de text, aici se agaţă de realitate. O specie de „prezenteism", o notaţie a detaliului prezent, imediat, agresiv sau inevitabil copleşeşte pagina. Cele mai multe sînt la persoana întîia. Autorul are oroarea vorbelor de prisos, a falsităţii comunicării. O proză ca **Trandafiri de toamnă** se compune din gesturi şi replici, eliminînd orice comentariu. În spatele acestor rînduri se ascunde o teorie a prozei, care nu e nouă, dar poate avea la Ion Lăcustă şi la generaţia lui motivaţii noi. Rezultatele sînt remarcabile prin concreteţe, sugestie şi sens. **Vis cu lup** este o proză cu o interesantă deschidere onirică. Toate acestea ne recomandă în Ion Lăcustă un autor de proză foarte promiţător, care odată ieşit din stadiul exerciţiilor, al neîncrederii programatice în literatură, va da greutate trăsăturilor care în **Cu ochii blînzi** sînt programatic ilustrative.

M. Ungheanu

ION NEAŢĂ: «Luceafărul»

Întîia monografie dedicată „Luceafărului" (în seria transilvană) e aceea a lui Ion Neaţă („Luceafărul", ed. Facla 1984), o contribuţie fără îndoială utilă şi care astupă, într-un chip onorabil, un loc gol în istoriografia literară românească. E, în totul, o cercetare serioasă, cu destule observaţii notabile (mai cu seamă rezultate din examenul momentului cultural) şi cu revelaţii de document, puţine e adevărat; un studiu care depăşeşte, totuşi, şovăielile unei sinteze înălţate pe documente pînă acum mute. Ion Neaţă a trecut, în monografia „Luceafărului", la procedări sistematice, el a descris „istoricul" revistei, a examinat literatura „luceferistă" (de la poezie şi pînă la dramaturgie), a clarificat chestiunea „folclorului" („Interferenţe folclorice") şi a semnalat „aspecte din literatura universală, reflectate în revistă". Un capitol, obligatoriu, se ocupă de „istoria şi critica literară" de la „Luceafărul" transilvan, ceea ce din punctul de vedere al clarificărilor era foarte necesar: revistă doctrinară şi cu program culturalist, „Luceafărul" avea nevoie de o critică sistematică. În general, aceasta e şi împărţirea unor astfel de studii cu o notă destul de puţin originală prin însăşi natura obiectului: ce se poate inventa în materie de sistematizare a unei biografii de publicaţie?

Ion Neaţă nu a inventat nimic, a respectat tipicul şi, fiind universitar, a băgat de seamă să nu lase pe dinafară datele esenţiale; şi nu le-a lăsat. În schimb, examenul pare cîteodată disproporţionat faţă de însemnătatea cîte unei teme: din moment ce „interferenţele folclorice" nu sînt în „Luceafărul" ardelenesc esenţiale, poate că monografistul nu trebuia să întindă cercetarea atît de mult cît a făcut-o (mai ales că în total monografia are, cu note bibliografice cu tot, două sute de pagini). Observaţie nesemnificativă totuşi, deşi s-ar mai putea face şi altele. A descrie, de pildă, literatura „luceferistă" (şi Ion Neaţă o descrie ca un studios) nu înseamnă a face monografii scurte de autori ci a da, pornind de la creaţia pură şi simplă, imaginea literaturii promovate de grupul „luceferist", a înălţa analiza pînă la sinteză. Cine ar voi să afle ce soi de literatură era simpatizată de „Luceafărul" transilvan ar trebui să citească aici toate portretele separate ale autorilor şi abia mai pe urmă să deducă singur ceea ce se poate deduce. Sinteza asupra acestui domeniu esenţial care este creaţia, e în suferinţă şi ea se poate obţine numai din perspectiva întregului, ceea ce e întotdeauna mai greu de făcut.

Însă meritele acestei monografii nu se pot discuta, mai ales cînd Ion Neaţă înfăţişează istoricul „Luceafărului". Pe tema aceasta, exegetul e într-adevăr greu de contrazis. El este unul dintre acei cercetători care pun pasiune în studiul materiei şi nu aleg temele la întîmplare; s-ar zice, fără a greşi, că Ion Neaţă scrie despre „Luceafărul" ca un „luceferist".

Cele mai judicioase observaţii care se fac aci se fac din perspectiva culturalistă şi ele se întemeiază pe o cunoaştere solidă a epocii de unde „Luceafărul" a ieşit. Pe scurt, „Luceafărul" ar ilustra „noul activism" transilvan, configurat în jur de 1900, într-un moment cultural cînd reformele rămase în schiţă şi eşecul unor programe se vedeau şi mai acut. În optica lui Ion Neaţă, (şi, mă grăbesc să notez că optica aceasta e cea mai bună) „Luceafărul" e răspunsul forţei pozitive româneşti opunîndu-se unui proces sistematic de deznaţionalizare întreprins în cultură, arte şi religie. Revista nu venea pe un gol jurnalistic, ea continua „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" (a lui Bariţiu), „Familia" lui Iosif Vulcan şi „Tribuna" lui Slavici; ea este pentru acea oră, o gazetă a tineretului românesc, izvorîtă dintr-o atitudine. Un punct în programul lui Al. Ciura merită, de aceea, o menţiune: „A fost deci indispensabil, ca în masa neorganizată şi risipită a tinerimei, un grup să ia iniţiativa, convins fiind că ceilalţi îi vor urma cu siguranţă (...). Consideraţi-o drept „campo santo" al tinerimii unde se va sintetiza tot ce avem mai bun şi mai frumos". Odată ce iniţiativa s-a concretizat, rămîneau de făcut multe, mai cu seamă în domeniul creaţiei. „Direcţia" luceferistă ilustra (o dovedeşte acum Ion Neaţă, cu documente) nu un sămănătorism minor, ea este expresia unei direcţii naţionale de sinteză estetică. O scrisoare a lui N. Iorga, publicată de revistă, nu conţinea decît propoziţiunile principale care dau unei literaturi organice înfăţişarea de program: „Nu imitaţi, fiindcă nu aduce nici un folos, nu vă lăsaţi ispitiţi de lucrurile ce aţi citit la alţii. Scrieţi de la dumneavoastră din ţară şi din sufletul românesc de acolo". Nu altceva cerea Octavian Goga, alcătuitor al „poştei redacţiei", „cultivarea motivelor româneşti, e prima şi cea mai necesară condiţiune a tineretului, care pune mîna pe condei cu pretenţia de a face literatură". În sfîrşit, chestiunea tinerimii fără repere i se părea şi lui O. C. Tăslăoanu capitală: „Atmosfera acestei culturi şi educaţii străine de care sînt îndrăgostiţi studenţii noştri în cursul studiilor universitare e pricina completei şi simpaticei dezorientări, care împăienjeneşte spiritul tinerimii noastre în chestiunile româneşti". Această insistenţă asupra creaţiei cu temei organicist nu era defel întîmplătoare, mai ales că un curent de protosincronism, de nuanţă primitivă îşi găsise chiar în „Luceafărul" teoreticieni. Un Ulpiu Traian Mihaiu susţinea, aproape în termenii care vor fi ai lui E. Lovinescu, că „a erupt în literatura română un curent unilateral şi şovinist". Patriotismul, zicea el citind din Maiorescu însă cu textele deformate ar fi periculos: „Curentul acesta literar nu poate fi trecut cu vederea şi cere o critică severă, o recesiune bazată pe fapte, din literatura celorlalte popore" („Un curent neîntemeiat în literatura românească", „Luceafărul" 1903, nr. 14—15). Imitaţia, credea el, face o literatură însă demonstraţia contrară se făcuse, încă de la 1840, cu Kogălniceanu. Astfel de idei anacronice combătea „Luceafărul" şi a pune direcţia revistei în prelungirea „Sămănătorului" e şi abuziv şi imprecis. Mai degrabă, zice I. Neaţă, literatura luceferistă e legată de poporanismul „Vieţii Româneşti"; de altfel „Luceafărul" făcuse demonstraţia că poporanismul doctrinar e sincron (pg. 54). S-ar mai putea aduce şi alte probe, alături de acelea pe care le-a adus Ion Neaţă, fapt e că monografistul descrie bine şi decis o polemică veche şi care, în chip inexplicabil, nu se mai sfîrşeşte.

Să notez că Ion Neaţă pune, mai mult decît alţii, la locul meritat pe O. C. Tăslăoanu, un „animator" a cărui operă e revista şi un curent culturalist foarte evoluat, un spirit fin, citit, ştiutor de literaturi europene, popularizator al artiştilor plastici români (el este întîiul care scrie despre C. Brâncuşi). Nu fără interes este şi universalismul luceferist. Este acolo (ca şi în „Floarea darurilor" a lui Iorga) o remarcabilă idee de cunoaştere de valori, „corespunzătoare idealurilor revistei", cum se zicea. A propaga în cultura românească valorile europene care susţin şi nu minimalizează direcţia organicistă a culturii naţionale — ce probă de luciditate culturală se poate da mai mult de atît?

Sînt în monografia lui Ion Neaţă destule idei care ar merita o discuţie mai de amănunt: autorul a redeschis un dosar printr-o monografie de revistă şi abia acum s-ar putea vorbi mai puţin de „Luceafărul" (care şi-a găsit exegetul nimerit) şi mai mult de „luceferism". Ion Neaţă nu sintetizează decît rar datele pe care le-a adunat şi se fereşte să generalizeze soluţiile pe care le obţine, lăsîndu-le în stricta lor clipă istorică şi fără contactul cu viaţa literaturii române de dinainte şi de după fenomen. A cere însă aceasta, cînd nici măcar documentaţia elementară nu era făcută, ar însemna prea mult şi de aceea „Luceafărul" de Ion Neaţă rămîne o contribuţie monografică remarcabilă, a cărei însemnătate (dacă nu ne vom opri aici) s-ar putea, cu vremea, să crească.

Artur Silvestri

Democraţia muncitorească în acţiune

Urmare din pag. I

faptul că un deputat muncitor îşi poate interpela directorul sau ministrul arătîndu-i lipsurile din activitate şi că după asta continuă să se salute. Poate în responsabilitatea pe care fiecare dintre cei de sub cupolă o pune în actul ridicării miinii pentru a aproba o lege sau alta.

Poate în faptul că există puţină deosebire sau nu există nici o deosebire între intervenţia secretarului de stat dintr-un minister şi cea a unei ţesătoare dintr-un oraş moldovean. Sau poate în toate acestea la un loc.

În acest cadru au putut fi crestate pe răboaje toate izbînzile anilor din urmă, mai cu seamă ale ultimelor douăzeci, de cînd conduce partidul şi ţara tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Şi se vor mai cresta şi altele, că mai avem încă de făcut şi ne vom strădui să le facem bine, demne de răboaje.

Timpul pe care-l trăim este determinant pentru înfăţişarea viitoare a ţării, pentru zestrea pe care o vom lăsa copiilor şi nepoţilor noştri. Ca niciodată în istorie, sunt întruniţi o serie de factori a căror judicioasă folosire poate înrîuri hotărîtor destinul României, în sensul accelerării ascensiunii sale pe drumul culturii şi civilizaţiei. Ne-am făurit, cu truda şi priceperea noastră, o economie puternică şi sănătoasă, întreaga naţiune dovedeşte de la etapă la etapă un mai înalt grad de conştientizare, capacitatea ei de angajare pe fronturile pe care se hotărăşte înfăptuirea obiectivelor pe care ni le-am propus, atingînd cote excepţionale. Avem un partid înţelep, puternic şi unit, cu o ideologie pătrunsă de spirit revoluţionar şi cu o politică pe deplin corespunzătoare intereselor supreme ale naţiunii. Avem, mai presus de orice, în fruntea noastră un bărbat de stat care întruneşte, într-o sinteză unică, forţa vizionară şi realismul, scînteia care înflăcărează masele şi ştiinţa de a aprecia exact modificările ce intervin în raportul de forţe pe plan internaţional. Este o stare de optimism pe care avem îndatorirea patriotică de a o folosi din plin.

Ca fiu al clasei muncitoare, ca om care lucrează de aproape patruzeci de ani într-unul din domeniile de vîrf ale economiei naţionale — construcţia de maşini — sunt pe deplin încredinţat că avem toate motivele să privim cu încredere înainte. Congresul al XIII-lea al Partidului mai întîi şi apoi Congresul al III-lea al F.D.U.S., dezbaterile din aceste forumuri şi mai cu seamă hotărîrile adoptate au demonstrat cu prisosinţă cît de puternică este unitatea moral politică a poporului nostru, cît de fermă este hotărîrea sa de a-şi făuri cu demnitate şi cu cutezanţă un mare destin. Ne aşteaptă o muncă încordată, în unele momente poate aspră, dar frumoasă şi dătătoare de mari satisfacţii.

Acum ne pregătim de alegeri. Ne pregătim să trimitem în divanurile de jos şi în cel de sus pe cei mai buni dintre cei mai buni, aşa cum ne-am obişnuit să spunem.

Noi ne-am spus cuvîntul în consens cu ţara şi cu cele înscrise pe panourile cu care oamenii veniseră la adunare, unele scrise mai drept, altele mai stîngaci, după pricepere şi îndemînare dar egale în conţinut:

„CEAUŞESCU DEPUTAT ÎN AL ŢARII MARE SFAT"

Pentru că prezenţa sa acolo este suprema chezăşie a propăşirii patriei, a împlinirii speranţelor de mereu mai bine ale tuturor fiilor ei, a voinţei de hotărîtă şi deplină afirmare a independenţei şi suveranităţii României Socialiste.

„Vrancea literară"

O publicaţie promiţătoare prin seriozitatea unor colaborări sau prin talentul evident al unora dintre semnatarii ei este Vrancea literară, culegere proaspătă care a apărut la Focşani sub egida Uniunii Scriitorilor din România şi a Cenaclului Uniunii scriitorilor din Focşani. Revista îşi propune să înfăţişeze forţele literare locale, de altfel ţinta care-i justifică apariţia, dar rămîne deschisă şi unor personalităţi nevrîncene. Revista se deschide foarte nimerit cu un cuvînt înainte semnat de etnologul Ion Vlăduţiu. Instructivă şi oportună este prezentarea **Vrancei literare de altă dată** semnată de Emil Giurgea. Tr. Olteanu semnează cîteva însemnări de reporter privitor la Vrancea de azi: **Magistralele socialismului: Patru ilustrate din Ţara Mioriţei.** În sfîrşit două ode la Vrancea sînt semnate de Adrian Păunescu **(Închinare)** şi George Chiriiă **(Eroii).** Sub titlul **Valori contemporane,** titlu pompos, sînt prezentaţi scriitorii de azi ai locurilor: Ionel Brandabur, Ioan Gr. Bogdan, Ioan Dumitru Denciu, Emil A. Giurgea, Simion Hîrnea, Virgil Huzum, Corneliu Fotea, Florin Muscalu, Traian Olteanu, Dumitru Pricop, Ion Panait, mulţi dintre ei autori de cărţi, alţii consacraţi de critică şi opinia publicului. Este de fapt vorba de un dicţionar, pentru că fiecărui autor i se dau datele bio-bibliografice, urmate de indicarea unor referinţe critice sau citate din ele. Un capitol **Poesis** cuprinde poezii de Mircea Micu, Al. Raicu, Virgil Carianopol, Ion Nicolescu, Constantin Ştefuriuc, Gh. Istrate, Ştefan Careja. Spaţiul de critică, istorie şi anchetă literară este bogat reprezentat: o cronică literară oportună la poezia lui Ion Panait, scrisă însă neglijent, şi intitulată pompos, articole de I.C. Chiţimia, Emil Giurgea, Enache Puiu, răspunsuri la ancheta revistei de I.D. Denciu, I. D. Bălan, Virgil Huzum, D. Micu, un interviu solid cu Al. Piru. Urmează o suită de poezii ale vrîncenilor traduse de I. Dumitru Denciu în italiană, o antologie de cenaclu local şi o serie de fotografii ilustrînd viaţa literară focşăneană. Menţionăm şi memorialistica lui V. Huzum, cea a lui D. Huţanu, traducerile **lui Ionel Brandabur.** Prezintă interes aparte poeziile inedite de Nichita Stănescu şi Nicolae Labiş, după cum şi articolul **Substratul limbii române între Scylla şi Charybda** de I. D. Denciu la rubrica fericit ilustrată **Polemos**, care merită o discuţie specială.

În totul o publicaţie gîndită bine în articulaţiile ei mari, de către Florin Muscalu.

Am mai reţinut fragmentul de roman **Vadul cumanilor** de I. Dumitru Denciu, povestirea **Prizonierul oraşului** de Tr. Olteanu, ca şi o bună parte a poeziilor semnate de Dumitru Pricop, Ion Panait, Ion Liviu Stoiciu, Florin Muscalu. Din răspunsul avizat al lui D. Micu la ancheta reproducem: **Combătînd** (nu „convocînd" cum greşit scrie „Vrancea literară", n.n.) **cu vehementă modernismul promovat de Lovinescu şi de avangardişti, GÎNDIREA a fost, în pofida acestui fapt, ea însăşi un factor al modernizării, tot atît de eficace ca SBURĂTORUL, prin Blaga, Adrian Maniu, Gib Mihăescu, Mateiu I. Caragiale, Vianu, M. Sadoveanu, chiar prin Ion Pillat, Aron Cotruş şi mulţi alţii — şi dacă a stăvilit penetraţia suprarealismului, a fost în schimb, principala poartă prin care a pătruns la noi expresionismul".** Cumpănite, la întrebări nu prea cumpănite, sînt şi răspunsurile lui Ion Dodu Bălan. Interviul lui A. Piru (luat de F. Muscalu) este un interviu notabil pentru istoria literară pentru că oferă informaţii indispensabile privind istoria călinescianismului şi a propriei biografii literare. Binevenit elogiul confesorului Al. Piru la „splendidul eseu" al lui Ion Heliade Rădulescu, **„Echilibru între antiteze"**, îndemn la mai buna cunoaştere a literaturii române la locul ei într-o asemenea revistă. Inteligente şi sugestive caricaturile lui C. Pavel: autorul are „idei", dar un desen prea încărcat pentru spiritul lor sintetic.

Să trecem acum şi la excese sau neglijenţe. Am zis că valori contemporane este un titlul pompos, mai potrivit fiind „Scriitori contemporani", formularea dintîi ţinînd de un repertoriu de prefabricate gazetăreşti, pompiereşti, ricăventuarianiste. Acelaşi stil găunos şi în cronica literară: **„ora marină a literaturii"**, Mihu Dragomir **„nume ce îşi depăşea numele"**, etc. Tot aici o neglijenţă: **„cenaclul s-a transformat în revista „Tomis"**, deşi se putea transforma cel mult în redacţia revistei. Mult prea sonor este titlul **Ion Panait. Viaţa şi opera, cronică literară,** ceea ce scade din meritele unui text bine intenţionat şi cu idei juste. Acelaşi stil găunos poate şi în explicaţiile fotografiilor: **„perioada focşăneană a creaţiei"** lui Ştefuriuc, **„drumul de aur"** al poeziei lui Ion Roşu, **portretul pentru eternitate"** al lui Mihai Gafiţa. Nu e vorba numai de vorbe mari, dar şi de depăşirea limitelor cuvenite. E măgulitor pentru Constantin Ştefuriuc să vorbim despre etapele creaţiei sale, dar asta se face la sfîrşit de carieră şi pentru poeţii ale căror perioade interesează publicul larg şi literatura română. În acelaşi mod supradimensionat şi nerealist este concepută ancheta, deplasată de la titlu: **Literatura română şi premiul Nobel.** Au ajuns scriitorii din Vrancea să-şi pună problema cîştigării „Nobelului"? Întrebarea primă este haotică, şi dovedeşte o preţiozitate de cîntăreţ „după ureche". În sfîrşit, o asemenea anchetă de vorbe mari ilustrează una din direcţiile nerealiste ale mentalităţii literare de astăzi, care pare a considera că toate problemele literaturii române de azi sînt rezolvate şi nu ne mai rămîne de rezolvat decît „premiul Nobel" pentru literatură. Pînă la problemele externe ale literaturii române rămîn de rezolvat cele interne cu condiţia de a fi cunoscute. Anchetele **Vrancei literare** se cuvine a fi mai aplicate, mai realiste, mai legate de tradiţia şi de scrisul vrîncenilor.

În pofida acestor inevitabile observaţii, **Vrancea literară** rămîne o publicaţie interesantă mai ales cînd se menţine şi o face în mare parte din paginile ei în limitele bunei măsuri.

L

Democraţie şi gospodărire

Urmare din pag. I

şi paginile de memorialistică ale unor personalităţi din trecut, te simţi copleşit de un gust amar: uneori se schimbau guvernele de cîte două-trei ori pe an, acel amuzant **„pleacă ai noştri, vin ai noştri"** nu era o simplă butadă, ci o prelungire jenantă a unei mentalităţi fanariote, de aranjament meschin care îl făcea, de pildă, pe un conservator să-şi aleagă (alegerile erau libere nu-i aşa?) un ginere liberal, neapărat, pentru a fi mereu cu cel puţin un picior pe turnanta puterii. În fond, cîteva grupări politice, frămîntate la suprafaţă, pentru salvarea aparenţelor (dar pe deplin împăcate în straturile cele mai adînci ale puterii) dominau viaţa politică într-o manieră care n-a fost, nu putea fi specific românească — era vorba, mai degrabă, despre simulacre ale democraţiei pe care, ca atîtea alte molime aduse de vînt, le-am împrumutat de la un occident cinic.

Stabilitatea, condiţie primordială a bunei gospodăriri, care este permanenţa, se împlineşte astăzi pe baze superioare, în epoca socialismului. Preluînd tot ceea ce a fost mai bun în trecut, elaborîndu-şi programul politic în funcţie de specificul ţării şi de cunoaşterea ştiinţifică a legităţilor progresului, **Partidul Comunist Român** a reuşit, de 40 de ani de cînd conduce societatea, să devină forţa vitală care a anulat din start fricţiunile şi orgoliile mărunte, pentru a pune mai presus de toate interesul ţării. Eu zic că aceasta este forma de democraţie care prinde cel mai bine la români — iar efectele sale se văd în întreaga istorie a civilizaţiei româneşti contemporane. Îndeosebi după **Congresul al IX-lea al partidului,** răstimp în care au fost create şi instituţionalizate forme democratice de proporţii naţionale, societatea noastră înregistrează un flux evolutiv pe care l-aş pune în întregime sub semnul unui deziderat: **optimizarea.** Ceea ce înainte se derula în parametrii „minimei rezistenţe", astăzi se înscrie într-un program social-politic de largă respiraţie, care îşi proiectează fascicolele luminoase pînă dincolo de zorii mileniului III. Avem un partid unic şi un front democratic unic, într-adevăr, dar această unicitate înseamnă o garanţie vitală a continuităţii, asigurînd condiţii optime pentru o viziune de perspectivă, pentru proiecte durabile. O pildă antică ne spune că zeul vînturilor, Eol, a lăsat să sufle numai un vînt, pe acela care îl ducea pe Ulisse la ţintă; pe celelalte le-a legat. Rădăcinile pildei sînt adînci şi însăşi democraţia lui Pericle şi-a tras sevele de aici. Astfel şi noi vom alege dintr-o multitudine de opţiuni pe aceea majoră care ne va duce la scop, pe aceea a patriotismului eficient. Pentru că democraţia nu este, nu trebuie să fie un teritoriu al tuturor posibilităţilor, un scop în sine, o libertate sterilă, ci o comuniune de idealuri pe care oamenii cu aceleaşi vederi le transpun în viaţă. Cui i-ar servi astăzi, bunăoară, ca minunile edilitare pe care le înfăptuim să fie veştejite, sau întrerupte, sau anulate încă din buget de o opoziţie care ar dori, cu orice preţ, să se proslăvească pe sine şi să construiască numai ceea ce poartă semnătura **sa ?!** Aleg, dintre toate realizările fundamentale ale socialismului, tocmai construcţia de locuinţe pentru că ea mi se pare oglinda cea mai veridică a simţului gospodăresc care animă partidul nostru. Priviţi oraşele şi comunele ţării, ascultaţi larma uneltelor în febrila lor acţiune, urmăriţi forfota maşinilor şi lumina farurilor care priveghează munca de noapte: opera e gigantică şi impune respect. Practic, nu există aşezare a ţării care să nu-şi fi schimbat înfăţişarea în bine, din trei familii două s-au mutat în case noi, ceea ce altădată era o dezvoltare haotică, astăzi devine armonie în profil teritorial, cu perspective largi şi moderne. Aceasta este **democraţia în acţiune** şi, dacă ne gîndim că în ritmurile trepidante de dezvoltare economică şi civică ne mai găsim timp şi fonduri şi pentru păstrarea turlelor vechi, pentru ocrotirea ctitoriilor din bătrîni sau deplasarea altora în zone mai sigure, după procedee costisitoare — atunci ne vom face o idee reală despre ceea ce înseamnă cu adevărat acest partid al oamenilor. Civilizaţia românească, încorporată atît de strălucit în miniaturile vechi, sau în podoabele cizelate ale lemnului şi ceramicii negre, a dobîndit putere, frumuseţe şi utilitate la scară naţională. Vestitul „soare de andezit" din sanctuarul dacic s-a ridicat şi străluceşte din nou, mai mîndru şi mai uman, în milioanele de ferestre ale cetăţilor noastre de locuit, de învăţătură şi cultură, în funiile de piatră împletite brâncoveneşte, pentru a conferi specific românesc edificiilor, în plăcile de marmură ale podurilor, viaductelor şi monumentelor sculpturale inaugurate în ultimii ani. Pădurile au regenerat, piatra şi marmura munţilor s-au dezvelit cu folos, mintea omului a plăsmuit noi materiale de construcţie, aerul tare al înălţimilor se frămîntă în pîinea cea caldă şi flamuri de pace străjuiesc Cetatea. Nu este oare aceasta puterea supremă, simţămîntul plenar că sîntem stăpîni la noi acasă?

Iată de ce ne vom da votul candidaţilor F.D.U.S.: pentru simplul motiv că ei sînt gospodari de-ai noştri, fraţi şi tovarăşi de muncă, femei şi bărbaţi de omenie, truditori ca şi noi, care aparţin frontului paşnic al muncii şi îşi frămîntă mintea cum să meargă treburile mai bine. Dacă un primar era glorificat odinioară pentru demolarea lăcaşelor de cult şi a turnurilor medievale, aşa ceva nu va mai fi posibil astăzi, în această ţară condusă de un partid iubitor de datini şi de istorie. Iar însuşi primul arhitect al României noi, **tovarăşul Nicolae Ceauşescu,** veghează la împletirea armonioasă a trecutului, prezentului şi viitorului ţării, într-o manieră triumfală, care ne determină să îl privim nu numai ca pe candidatul unei circumscripţii electorale, ci ca pe candidatul şi alesul de onoare al întregii Românii. În marele sfat al ţării, să intre aşadar cei mai buni dintre cei buni, aleşi de popor şi subordonaţi poporului, şi astfel numele lor va fi luminos pentru generaţiile viitoare. Patria în alegeri are strălucirea stelei polare.

BREVIAR

■ **PORTRETUL ACTORULUI LA MATURITATE.** Este vorba despre valorosul şi tot mai cunoscutul actor Remus Mărgineanu, slujitor, deopotrivă, al Teatrului Naţional din Craiova şi al cinematografiei româneşti, căruia Petrel Berceanu îi dedică un pătrunzător portret critic, din care cităm: „Vreau, deci, să spun că actorului craiovean Remus Mărgineanu îi stă minunat, că acolo e locul lui adevărat, pe ecranul cinematografic. Să nu se înţeleagă totuşi, că lui Remus Mărgineanu nu-i stă bine pe scenă, el fiind de profesie actor de teatru. Îi stă bine şi ca regizor de teatru, el montînd pe scena Naţionalului craiovean cîteva spectacole de teatru [...] Remus Mărgineanu are rara însuşire de a fi pe ecran o adevărată şi copleşitoare prezenţă cinematografică. Fără să tragă cu pistolul, fără să şofeze prin flăcări, fără să fie obligat să seducă eternul feminin cu priviri brevetate, acest actor urcă, alături de Dorel Vişan, pe firmamentul stelelor de cinema, direct din provincie, rămînînd să-şi trăiască destinul de cetăţean tot în provincie". În acelaşi număr al revistei „Ramuri", (nr. 1 a.c.) reîntîlnim numele unui tînăr critic de reală vocaţie: Ion Dur.

■ **LITERATURA DE CĂLĂTORIE** a constituit tema unei întîlniri a profesorilor de limba şi literatura română din Buzău, ce a avut loc la Liceul M. Eminescu, cu scriitorii Gheorghe Neamu şi Gheorghe Andrei. După o introducere a lui Gheorghe Andrei, Gheorghe Neamu a prezentat aspecte din cărţile sale, **Am fost în Antarctica** (jurnal de călătorie) şi **Popasuri pe şase continente.** Confesiunile lui Gheorghe Neamu s-au închegat într-o frumoasă „carte" derulată pe viu, impresionînd pe cei prezenţi prin evocarea peisagistică şi rolul instructiv al literaturii de călătorie, gustată din plin nu numai de profesori, dar şi de alte largi categorii de cititori.

■ **VASILE VOICULESCU — 100 DE ANI DE LA NAŞTERE,** volum apărut sub egida Societăţii de Ştiinţe Filologice, Filiala Buzău, adună comunicările ce au fost ţinute în cadrul sesiunii omagiale dedicate marelui scriitor, în zilele de 6—7 noiembrie 1984 la Buzău. Avîndu-i coordonatori pe profesorii Viorica Nebel şi Constantin Petcu, volumul se impune drept o contribuţie de real interes istorico-literar circumscrisă bibliografiei critice voiculesciene. Sumarul se deschide cu două luări de cuvînt omagiale aparţinînd profesoarei Georgeta Niculescu, inspector general al Inspectoratului şcolar judeţean Buzău, şi profesorul Ion Hangiu, secretarul Societăţii de Ştiinţe Filologice din R. S. România, după care urmează extrase din comunicările ştiinţifice propriu-zise, semnificative prin diversitatea şi acuitatea lor tematico-problematică: I. Rotaru, **Vasile Voiculescu — poetul,** M. Zamfir, **Lecţia lui Voiculescu;** Gh. Ciompec, **„Tema povestitorului" în proza lui V. Voiculescu,** C. Tabarcea, **Structuri narative în proza lui Vasile Voiculescu, „Nimic despre fantastic",** Nicolae Ciobanu, **Esenţiala „linearitate" a povestirii,** B. Chiriac, **Întîlnirea mea cu Voiculescu,** A. Oprescu, **Vasile Voiculescu — ferestre spre universalitate,** V. Nebel, **Vasile Voiculescu şi Panait Istrati sau poezia plaiurilor buzoiene,** Al. Duţu, **Rit şi magie în povestirile lui V. Voiculescu,** Gh. Andrei, **Preocuparea lui Vasile Voiculescu pentru îmbogăţirea limbajului poetic,** F. Petcu şi C. Petcu, **Timp epic şi izotopii textuale în prozele scurte fantastice voiculesciene,** M. Bârzănescu, **Spaţiul scenic al pieselor lui Voiculescu,** P. C. Marinescu, **Povestirile lui V. Voiculescu şi probleme ale psihanalizei,** L. S. Vlăduţi, **V. Voiculescu — poet naţional,** T. Cristea, **Satul în poezia voiculesciană,** T. D. Mănoiu, **Ipostaze ale valorificării folclorului în poezia lui Vasile Voiculescu,** C. Budan, **Totemul acvatic în opera lui Vasile Voiculescu,** C. Ciompec, **Frumuseţea poeziei lui Vasile Voiculescu,** D. Popa, **Despre „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare" de V. Voiculescu.** Aşadar, o iniţiativă editorială cu totul demnă de subliniat.

Revista română, nr. 12 din 1984

■ **CONSECVENŢĂ CU ŢINUTA DE ÎNALTĂ** distincţie intelectuală cu care ne-a obişnuit de multă vreme, **Revista Română** se impune atenţiei şi de data aceasta datorită complexităţii sumarului şi deosebitei calităţi valorice a textelor ce-l alcătuiesc. Rubricile constante ale publicaţiei (avem în faţă versiunea în limba franceză) conţin studii, eseuri şi comentarii de indiscutabil interes, semnificative pentru spiritualitatea cultural-artistică românească de azi, aflată în plină efervescenţă creatoare: **ROUMANIE-HORIZONT 2000** (Şerban Stati, **La caution des réalisations futures,** Alexandru Tănase, **Une stratégie humaniste du développement,** Mihai Drăgănescu, **L'Homme, la science et la technologie,** Adrian Păunescu, **Oh, mon Pays regarde !**); **DIALOGUE-CONTACTS** (se inserează un compact grupaj de tablete, notaţii şi mărturisiri referitoare la deschiderea vieţii culturale româneşti către universalitate, aparţinînd unor personalităţi de peste hotare); **LA VIE DES ARTS** (Gheorghe Vida, **Hans Mattis-Teutsch et le dialogue européen des formes,** Vladimir Udrescu, **Le film roumain 1984: un témoignage de maturité**). Un alt punct de referinţă al sumarului, de data aceasta, îl constituie fără îndoială partea rezervată **CENTENARULUI V. VOICULESCU,** eveniment întîmpinat cu masive transpuneri în limba franceză din opera marelui scriitor (nuvelele **Pescarul Amin** şi **Ultimul Berevoi,** un bogat grupaj de poeme), prin exegeze critice de reală semnificaţie (Paul Anghel, **Le Pays souterrain,** Eugen Simion, **Une expérience unique,** Nicolae Ciobanu, **L'Element épique et ses irradiations mythico-archetypales,** George Muntean, **Assumer le folklore**), o instructivă notiţă bio-bibliografică şi expresive documente fotografice. Utilă este de asemenea rubrica intitulată **Colaboratorii noştri,** de data aceasta fiind recomandaţi cititorilor prin scurte fişe bibliografice Şerban Stati, Alexandru Tănase, Mihai Drăgănescu, Adrian Păunescu, Paul Anghel, Eugen Simion, Nicolae Ciobanu, George Muntean, Gheorghe Vida. O menţiune specială pentru excelentele reproduceri color din opera pictorului Hans Mattis-Teutsch.

Cronicar

MARILE CTITORII ALE EPOCII CEAUȘESCU

20 de ani pe Lotru, 15 ani pe Olt

1985 — anul în care celebrăm XX de ani de la Congresul al IX-lea al partidului — este și anul XX al marii bătălii energetice din munții Lotrului. Atunci, cu 20 de ani în urmă, la 15 decembrie 1965 s-a inaugurat șantierul celei mai mari hidrocentrale de pe riurile interioare din România.

1985 — anul în care celebrăm XX de ani de la Congresul al IX-lea al partidului — este și anul XV al marii bătălii energetice de pe Olt. Atunci, cu 15 ani în urmă, la 31 august 1970, s-a declanșat, la fel de impresionantă prin proporții, edificarea hidroenergetică a Oltului.

Într-o epocă în care criza energetică mondială părea tot atît de îndepărtată și de iluzorie ca și petele din soare (deși o seamă de savanți avertizaseră asupra iminenței ei), undeva, la Dunăre și Carpați, într-o țară nu mare, nici cu pretenția de a da lecții colosilor mondiali ai branșei, un om concepea în detaliu și punea în magnifică operă o politică energetică realistă, cuprinzătoare, vizionară. Acest om era noul ales al forței politice conducătoare, al întregii suflări a țării, ca să facă din destinele lor istorie, mare istorie. Acest om se numește Nicolae Ceaușescu.

Ocupîndu-ne, în rîndurile care urmează doar de hidrocentralele de pe Lotru și Olt, o facem pentru datele aniversare rotunde care le înconunează existența — date ce se topesc, ca și undele unui riu într-un mare fluviu, în sărbătoare celor două decenii de cînd la cîrma neamului românesc guvernează înțelepciunea.

LA 104 METRI SUB TALPA MUNTELUI

Etapele construcției de pe Lotru și datele economice care legitimează gigantica investiție de eforturi materiale, tehnice și umane incorporate în ea sînt cunoscute ; presa, televiziunea, radioul le-au transformat demult în bun curent al conștiinței publice. Rar teritoriu mai străbătut decît acesta, cu toate vechile lui poteci convertite în bulevarde turistice, cu toate peisajele, noi sau de ieri, zugrăvite în pînze, cu toate cifrele aliniate în coloane. Să ne oprim o clipă la ultimele, la impresionanta realitate pe care o concentrează în sinteza lor. Dintr-o sută de grame de apă de Lotru, deci dintr-o jumătate de pahar, se naște astăzi, spun calculele specialiștilor, mai mult de un kilowat de energie electrică. (Firește, cînd apa există, cînd este chiar apă, cînd nu ajunge, ca în această prea aspră iarnă, un sloi inert, fără viață ; dar despre renghiurile pe care natura, această natură pe care de prea multe ori ne grăbim s-o decretăm „învinsă", încă le joacă oamenilor, vom mai vorbi în aceste pagini). Kilowații se nasc dintr-un lac alpin, de fapt o mare (300 milioane mc de apă, colectînd Lotrul și vreo 70 de afluenți ai săi), care, odată ivită pe lume, la confluența dintre cleștarul izvoarelor și cer, a și început să prolifereze, dînd naștere unor pui, unor lacuri-oglinzi care sar în cascadă, cu intermitență ritmică, fără să se spargă, compunînd o suită de ceruri așezate în trepte între Ciunget, Mălaia și Brădișor. Ciunget e hidrocentrala-mamă, cu o putere instalată de 510 MW, celelalte două au roit din ea. Ce a rezultat din acest spectacol ? A rezultat energie, un impresionant flux solar trimis peste țară, și a rezultat, în același timp, un nou peisaj, un alt cadru de viață, o modificare substanțială a geografiei, deci și a microclimei, care se îmblînzesc, se îndulcesc, devin mai umane. Umanizarea geografiei, deci și a climei, nu poate să nu aibă consecințe și asupra omului, a firii lui, chit că nu subscriem integral la această teză, opunîndu-i zicala românească a omului ce sfințește locul. Această sfințire a locului Lotrului s-a produs, la dimensiuni geografice, în aceste două decenii.

N-o să-i invităm pe cititori la o călătorie prin această nouă geografie. Cu siguranță, călătoria au făcut-o mulți, începînd cu ziua, întîmplată acum cîțiva ani, cînd arhaicul sat de păstori al Voinesei, ales ca sediu central al șantierului, a devenit o elegantă stațiune turistică. N-o să mai relatăm, așadar, călătoria noastră documentară în acest an jubiliar al Lotrului și al țării, important fiind doar a preciza, la acest capitol, că un astfel de tur, oricît de sumar, îți circumscrie cu precizie, prin grija celor ai locului, nu numai o modernă geografie ci însuși tabloul istoric al devenirii ei, cu toată trepidația lui prin ani, zile și ceasuri. Acest tablou este foarte complex pînă nu demult, adică s-a schimbat și s-a tot pînă nu demult, adîncă s-a schimbat și s-a tot schimbat prin ani, zile și ceasuri, operîndu-se în el, mereu și mereu, transmutații și metamorfoze cu totul șocante prin îndrăzneală, amploare, și inedit. Pînă la urmă însă organice, coerente, lesne lizibile, ca și natura în care s-au integrat. Acum, după două decenii, cînd Ciungetul, Mălaia și Brădișorul produc energie, tabloul, în fine, s-a așezat. Interlocutorii noștri, pînă ieri febrilizați de evenimentele muncii, încleștați în plasma lor arzătoare, au acum, pentru prima oară, perspectiva întregului și, de pe tărmul Lotrului cucerit și pus să lucreze, se străduiesc să ti-o picteze cît mai exact. Ei îți amintesc că șantierul a cuprins un teritoriu cît o țară, de vreo 8 000 de kilometri pătrați, că s-au străpuns prin munți peste 150 de kilometri de galerii, că s-au construit și „modernizat" vreo 280 de kilometri de drumuri, că acei alpiniști ai luminii, cum i-a numit un poet pe cei ce plantează stîlpii electrici, au comentat pe cer fuga drumurilor și galeriilor prin peste 200 de kilometri de linii de înaltă tensiune. Ei îți mai amintesc că centrala electrică de Ciunget, a cărei primă turbină a început să se învîrtească la 27 decembrie 1972, produce mai mult decît Bicazul și Argeșul la un loc și că această centrală, edificată la 104 metri sub talpa muntelui, e o premieră mondială a branșei. Ei te mai înștiințează că barajul-colos de la Vidra, înalt de 121 de metri, e cel mai masiv baraj de arocamente din țară, pentru construcția lui trebuind ca un munte întreg, piscul Chioara, să dispară, dislocat de excavatoare de mare capacitate, urcate la altitudini de 1 300 de metri. Între cei ce ne spun toate astea e și Ion Bolnavu, secretarul Comitetului de partid al Grupului de șantiere Olt-defileu (șantiere care includ și amenajările energetice de pe Lotru), și atenția cu care privește, peste umărul nostru, ce scriem, cu grija de a nu se strecura vreo eroare, ține de — cum să-i spunem ? — orgoliul localnicului intrat în cinul noului, devenind deci expert al tehnicii și decis să cîntărească totul, inclusiv munții și modificările lor tectonice, cu balanța farmaceutică.

Acum, constructorii nu mai sînt. Și-au demontat de mult barăcile, le-au îmbarcat în trenuri și camioane și au plecat. Căci ei, constructorii, ăștia sînt, asta li-i viața, ei sînt, spunea cineva, niște romantici sau niște profesioniști ai provizoratului, niște oameni care trăiesc, muncesc, există, respiră, nu pentru azi, ci în contul timpului viitor, cînd edificiul va fi isprăvit. Un edificiu care, odată isprăvit, e abandonat, lăsat sedentarilor, acelora ce vin pe urmele constructorilor și care, luîndu-l în folosință, privesc eroismul celor de ieri ca pe o simplă datorie împlinită față de ziua de azi. Constructorii nu mai sînt, dar a rămas marea hidrocentrală, temei și cumpănă a energiilor țării. (Între alte isprăvi, centrala Ciungetului face și reglaj de frecvență la nivel național, care le pretinde specialiștilor de aici cunoștințe înalte, capacitate de prelucrare rapidă a unui noian de informații, intuiție și promptitudine a deciziei : deci, cu adevărat, o operă de temei și de cumpănă a energiilor naționale !). A rămas, în arhaica vale a Lotrului, o civilizație a măsurilor mari, nu numai tehnice, care fac ca această civilizație, privită de jos, de la poalele munților sau de la rădăcinile timpului, să apară tot atît de spectaculoasă ca și o explozie astrală (sîntem pe teritoriul marilor fapte ale luminii !) privită prin luneta astronomică a unui geograf al lumilor viitorului. Nu-i o exagerare, fiindcă Noua Voinească, prin arhitecturile și prin industriile ei, prin anvergura întemeierilor ei urbane, se profilează ca o așezare a viitorului, atrăgînd magnetic spre ea, în sus, relieful și oameni, întreaga vale a Lotrului, transformată în magistrală a noului.

Marea construcție de pe Lotru, unul din cele mai grandioase omagii pe care omul acestei țări le-a adus muntelui său, trunchiului său de piatră, „trunchiului-leagăn al existenței sale, făcîndu-l prima oară să-și cunoască — răsfrînt în marea alpină a Vidrei — înălțimea și măreția, a coborît deci, de la altitudinea unui monument al tehnicii, în viața omului, în casa lui, modificîndu-i casa, modificîndu-i viața, decizînd alte șanse acestei vieți. E și aici, ca în toate marile ctitorii ale **Epocii Ceaușescu**, multe din ele ridicate în locuri ocolite de drumurile civilizației, acea concepție despre dezvoltare pe care cîrmaciul destinului național o promovează cu stăruință și pasiune, impunînd rolul de factor motor al industriei în crearea unor structuri sociale care să înalțe mereu demnitatea omului.

Spuneam la începutul acestor rînduri, citindu-l de fapt pe un mai vechi călător, că geografia locului, deci și clima, s-au îndulcit, s-au umanizat, grație marii construcții și grație, mai cu seamă, modului în care omul, constructorul, a știut să lucreze ca însăși natura, la fel de atent că și ea, printr-un gest de creație care să fie primit, și nu respins, însușit definitiv de natură, ca un gest care-i prelungește geniul. Sigur, armoniile prime ale naturii s-au tulburat, s-au prihănit adică, prin gestul noului Adam care s-a apucat să fabrice, cu sudoarea frunții, un rai al său, mai aproape de firea cea omenească. Dar consecințele, deși lente, așa cum apar ele la scara naturii, arată că gestul, într-adevăr, a fost primit.

Altfel spus, opera proiectanților și a constructorilor este aici la ea acasă, a căpătat drept de cetățenie în peisaj, ea aparținînd parcă nu din exteriorul, ci din interiorul unei naturi încă în stare de fierbinte elaborare. Bătrînele noastre lacuri din munți, Lacul Roșu, de pildă, nu s-a format altfel decît lacul Vidrei. Ba, mai mult, primul pare mai „făcut", mai artificial, mumiile brazilor sinucigși în adîncul lui povestind despre o catastrofă, pe cînd cel săpat de om este altceva, el se dezvăluie ochiului ca o capodoperă naturală senină, cu adevărat armonică și edenică. Închiderea văilor prin parapete de zid nu este nici ea, în peisajul istoric al locurilor, o noutate, cine urcă văile acestor munți se ciocnește la tot pasul de ziduri de ctitorii durate în veac. Ni s-a mai spus că un grup de biologi au studiat, pe tărmul mării albine a Vidrei, posibilitatea aclimatizării păsărilor migratoare, și că rezultatele studiului sînt promițătoare. Cînd cormoranii, lișitele și berzele iau act de existența unui asemenea punct geografic, făcîndu-și-l loc de popas, e semn că natura l-a votat, l-a acceptat definitiv.

DIALOGUL DINTRE CEI DE DEMULT ȘI CEI DE ASTĂZI

Și Lotrul, săvîrșindu-se în apa Oltului, se întîlnește din nou cu lumina.

Pe firul riului-rege al Transilvaniei și Olteniei, între munți și Dunăre, s-au ivit, ca și pe treptele Lotrului, o salbă de lacuri-oglinzi, unele uriașe, ajungînd pînă la 250 de milioane de metri cubi, lacuri în care, ca și la Vidra, mumiile brazilor înecați nu povestesc despre catastrofe, ci despre o operă făurită cu compasul și rigla. Acest miracol estetic, care nu figurează încă în planșele cărților noastre de geografie, se cheamă „suita", „salba" sau „cascada" (îi putem zice cum vrem, toponomastica încă nu-i stabilită) hidrocentralelor de pe Olt. Ca și în cazul Lotrului, prelungindu-i destinul, sîntem în fața unora dintre cele mai importante ctitorii ale României moderne, zămislite în anii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului. O lucrare hidroenergetică ce, ca și Lotrul, s-a executat și se execută exclusiv cu forțele noastre, de la proiecte (operă a I.S.P.H. București) la turbine („made in Reșița) și la oamenii care străpung tunele, deviază ape, ridică baraje, prefac Oltul în energie. Mai multe hidrocentrale de pe Olt produc deja (Rîmnicu Vîlcea, Turnu, Călimănești, Govora, Dăești, Riureni, Băbești, Ionești, Zăvideni, Drăgășani, Slatina, Arcești), altele sînt în plină construcție, cum e cea de la Gura Lotrului. Împreună cu hidrocentralele de pe Lotru (643 MW), cele de pe Olt (556 MW) înseamnă mai mult de 30 la sută din puterea instalată în sistemul hidroenergetic al României ; astfel că Întreprinderea electrocentrale a Vîlcii, beneficiara Lotrului și a Oltului, raporta la finele lui '84 peste un sfert din totalul de energie hidroelectrică livrat sistemului hidroenergetic național. Cele două riuri își unesc astfel, și pe acest plan, destinul, supunîndu-și energiile, în chip practic, unui singur centru de comandă și răspunzînd deci, în mod ideal, unei unice apăsări pe buton. Extinzînd ecuația, introducînd în ea și alți termeni — Dunărea, Mureșul, Someșul, Rîul Mare etc. — obținem, sub denumirea de sistem hidroenergetic național, un adevărat sistem de gospodărire și fructificare a apelor țării, suprapus sistemului hidrografic și răspunzînd, ca și un sistem nervos, unei singure comenzi.

Cel cu care dialogăm pe această temă este inginerul Ion Șahinian, de la Întreprinderea electrocentrale Rm. Vîlcea. Lucrează în întreprindere de la înființarea ei (1969), deci de la pregătirea debutului „cascadei de energii" a Oltului. Știe povestea fiecărei hidrocentrale, a fost de față la fiecare „racordare la sistem", la pornirea fiecărei turbine, îi cunoaște pe zeci, poate pe sute de constructori și de montori. Face parte dihntre acei specialiști ai energeticii românești care, aflați la apogeul maturității, cu fruntile aureolate de un prim și blajin argint, se simt încă tineri, capabili să rabde toate asprimile muncii, să se bucure ca niște copii la fiecare „lansare" de stea energetică, capabili să vibreze la nou, capabili să se entuziasmeze la ideea că, iată, România acestor ani și-a făurit o rampă de lansare a energiilor de pe care decolările viitorului se vestesc cu totul spectaculoase. („Contaminarea energetică", cum singur o denumește cu un suris, a interlocutorului nostru este atît de mare încît un mai vechi „hobby", cel al filateliei, pe care-l practică din liceu, poartă și el stampila pasiunii suverane. O carte pe care Ion Șahinian a tipărit-o acum cîțiva ani are ca temă „barajele în filatelia universală", hidroenergetica nemailăsîndu-i, precum se vede, nici un loc liber în preocupări și gusturi).

Aici, pe Olt, istoria Lotrului se repetă dar cu altă amploare și la alte cote calitative. Stăm de vorbă cu inginerul Șahinian în incinta Gurii Lotrului, ultima centrală intrată în hora luminii. E dimineață, frigul iernii taie ca briciul, și totuși defileul Oltului e cufundat în aburi. E cufundat în aburi ca într-o nebuloasă, sau ca în aromeala unei somnii, deși rîul n-a ațipit, pare-se nici o clipă, frămîntat de niște tulburi insomnii. E ora cînd Oltul ți se pare enorm. În aburii care-l învăluie, el pare a crește nu numai din orizont în orizont, ci și pe verticală, legîndu-se undeva, sus, cu munții, apoi curgînd la vale cu ei cu tot. Curge într-un huruit de valuri, de pietre (sau de sloiuri) care e milenara lui simfonie, aparent neschimbată. Dar în totul, în toate înfățișările și la toate cotele, pe ape, pe țărani, pe pămînt și deasupra, e o necontenită schimbare de planuri, ruinînd o întreagă structură placidă a locului, fixată în ere geologice. Oltul a fost strămutat (și încă de două ori), calea ferată a defileului, însoțitoare din veacul trecut al riului, a fost și ea strămutată, totul în lupta acerbă cu apele care aici, strangulate de munți fierb pline de o minie tulbure, cu debite ce ating și peste 1 000 de metri cubi pe secundă. În luptă acerbă cu apele și, nu mai puțin, cu solul, barajul care va dresa vreo opt milioane de metri cubi de Olt fiind plasat pe un strat mișcător de balast, gros de 17 metri, care strat trebuie depășit, spre a se ajunge la roca adîncă și teafără. O luptă ce se dă pe un spațiu extrem de îngust, cel al riului sugrumat de munți, obligîndu-i pe oameni, ca să nu se sufoce, la cele mai insolite soluții, uneori la adevărate looping-uri tehnice, pentru a cuceri din puțin cît mai mult. Dirijorul lucrărilor este maistrul Ion Obrocea, ins cu „mîna formată" pe toată claviatura meseriei, căci de vreo treizeci de ani tot asta face, mută ape și încastrează în munți baraje. Satisfacția de a-i cunoaște pe astfel de oameni nu-i cu nimic mai mică decît aceea de a-i răsciti pe ctitorii de civilizație din capul vremii, la statuile cărora ne închinăm la anume date calendaristice. Primii ctitori au descins în Valea Oltului în urmă cu două milenii, cu trupe și mașini arhaice de luptă, șoseaua romană tăiată în piatră le conservă și azi amintirea. Urmașii, continuînd gestul edil, prelungesc drumul arhaic, înarmați cu mașinile noii epoci. Sînt oameni tineri, care n-au vanități și nu vor fi mortificați în marmură. Sînt prea mulți și prea vii pentru asta, iar legea creației lor e cooperarea, acea lege în virtutea căreia omul dispare îndărătul operei, fără trufia semnăturii.

E teribil de rece și de pustie, la ora asta, încinta centralei de la Gura Lotrului. Cîinoșenia iernii i-a trimis acasă pe constructori și pe montori. Maistrul Obrocea (venit aici, zice el, „doar așa, ca să mai vadă cum stau lucrurile", niște lucruri pe care iarna nu le-a modificat și nu le-a mișcat nicicum, numai le-a înghețat) privește, cît stăm de vorbă, în toate părțile, în stînga, în dreapta, în spate, ca unul care își caută umbra. Și privește mai cu seamă spre cer. Cred că nici un marinar surprins de furtună pe cine știe ce blestemate mări n-are atîta dor de soare în priviri. Dar o să vină pînă la urmă și soarele, presupune cu destulă siguranță în voce maistrul Obrocea, și atunci dialogul omului cu natura și cu omul cel vechi, început cu milenii în urmă, va reintra în firescul său.

Dialogul dintre cei de demult și cei de astăzi se poartă nu numai prin gestul creației, prin continuitate edilă, nu numai prin așternerea unui proaspăt strat de civilizație peste stratul străvechi, ci și prin scoaterea la lumină a celui din urmă, într-un chip care-ți dă senzația că mîinile de acum două milenii și mîinile constructorului contemporan se suprapun. La cîțiva kilometri mai jos de Gura Lotrului, chiar la ieșirea din defileu, unde-i acum hidrocentrala de la Turnu (70 MW, adică de două ori mai mult decît puterea tuturor centralelor hidroelectrice din România anului '38 !), noua construcție s-a întîlnit cu vestigiile castrului Arutela, pe care l-a cuprins și l-a integrat ; mai mult, i s-a subsumat ca prezență în peisaj. Schițele proiectanților au pus centrala în rimă cu castrul, au decis ca protecția digurilor să se facă nu cu beton ci cu piatră, astfel încît între monumentul antic și cel modern desenul să se continue. Nici o piatră a fortăreței din veacul al treilea nu s-a clintit din rosturi, ba, mai mult, constructorii zilei de astăzi, cotrobăind cu uneltele lor prin străbuna vatră, au deshumat și ruinele unor terme, băniuite pe-aici de Gr. Tocilescu dar rămase doar în orizontul ipotezei. Autorul de nouă civilizații pătrunde prin integrare și în peisajul istoric, nu numai în cel natural, opera lui legîndu-se intențional și cu cadrul, și cu povestea acestuia, ordonate într-o alcătuire nouă. Darea în funcțiune a hidrocentralei Turnu a coincis cu restaurarea Arutelei, care, pînă atunci, sub coșcoveala și mucegaiul ruinelor, era și nu era, era între ființă și amintire, ca și alte străvechi monumente pe care le extragem din lutul opac sau din memorie. O splendidă operă de restaurare s-a produs și la Călimănești, unde șantierul hidrocentralei a cuprins în inima lui și, un alt șantier, mai micut, mai tăcut, învăluit într-o pace ca de început de veac. O pace în care Neagoe Basarab și Doamna Despina, ctitorii schitului de pe Ostrovul Călimăneslor, cel plantat în mijlocul Oltului, ar fi putut foarte bine să-și urmeze domnestile lor lucrări, cel dintîi zugrăvind cu peana pergamente de preț, ultima însăilînd în piatră scumpă broderii. Ostrovul a fost „luat pe sus" de constructori, adică pus pe niște gigantice tălpi subacvatice și înălțat cu vreo șase metri, astfel ca lacul de acumulare al hidrocentralei, pe atunci în curs de formare, să nu-l înece. A fost suprainălțată, odată cu Ostrovul, și ctitoria lui Neagoe, smulsă din ape cu rădăcinile ei de piatră și cu pămîntul străbun înclestat de ele, printr-o soluție tehnică și arhitectonică-unicat. Clopotele scufundate ale istoriei au fost deci trase, cu năvoade de oțel, deasupra, curățate de mîl și puse din nou să sune și să sfințeie.

Deci în România de azi se construiește cu simțul acut al nevoilor naționale. Se construiește cu mari eforturi. Costă mult aceste eforturi. Costă bani, costă gîndire și cheltuială fizică, împinse uneori pînă la istovire. Și se construiește cu grija ca țara să se înalțe pe propriile ei temelii, cele zidite în timp, cele ce țin de ființa noastră și de aspirațiile ei.

„Aici în România — a spus un om — **trebuie să îndeplinim visul de aur, realizarea celei mai drepte societăți pe care a cunoscut-o omenirea, societatea comunistă".**

Omul acesta se numește Nicolae Ceaușescu.

Și spusele lui se împlinesc totdeauna.

Ilie Purcaru

PROIECTE SCRIITORICEȘTI

ARGUMENTE PENTRU O EPOPEE

Epoca noastră, confruntată cu multiple și profunde probleme internaționale, este marcată, în ceea ce ne privește, cu un puternic ecou al bastinelor poporului român, al limbii noastre obștești și istoriei neamului nostru, atît de frămîntat în certificarea ființei naționale, independenței și suveranității sale ca stat modern în noua orînduire mondială.

Nu se putea dobîndi un moment mai prielnic pentru **lucrarea** mea, față de tot șirul vrednic al înaintașilor care au mai încercat-o, fiind conștient și de marile avantaje tehnice asupra unora dintre ei : 1) limba noastră cultă este acum deplin formată, matură intelectualiceșteși aptă de orice efort ; 2) instrumentul informativ, istoric, arheologic, muzeistic și livresc este abundent, și 3) exercițiul pamentizat al sonetului, chiar prin excesive improvizații „aeriene", îmi permite dezinvoltura unui asemenea Experiment.

Ar fi îndeajuns numai vizionarea mărețului **Lapidarium** de la Muzeul național de istorie din București, cele 125 de mulaje reprezentînd friza istorică detaliată a Columnei lui Traian, care înfășoară ca un stindard glorios fusul coloanei, la care se adaugă cele 45 de mulaje reprezentînd piedestalul paralelipipedic, precum și volumul capitelului cu soclul statuii, pentru ca inima oricărui cetățean-poet să se înflăcăreze și să-și atribuie aripi demne de-o Epopee !

Privitor la **metrică**, atît în privința celei de structură **cantitativă**, de tipul arhaic, cît și a celei **fonice** și **accentuale**, de tipul modern, este evident că, în alegerea ei cîntărește hotărîtor și afinitatea experimentată a poeților precursori, selectînd-o judicios pentru genul literar cuvenit și stilistica adecvată.

Am fost tentat, pentru început, să declanșez noi exerciții și testări, avîntindu-mă în transpunerea românească a operei lui Cesare Pascarella intitulată **Storia nostra.** Scrisă în dialectul roman și propunîndu-și a îmbrățișa o întreagă istorie a Italiei, de la origini pînă în epoca noastră, lucrarea este cu atît mai interesantă cu cît, fiind elaborarea unui poet epic, alege tocmai sinteza sonetului pentru ilustrarea unor lungi perioade. Deși neterminată, această carte cuprinde 267 de sonete, adică 3 738 de versuri, în endecasilabi, de o perfectă clasicitate, iar tonalitatea este familiară și sfătoasă, pigmentată cu umor și vorbe de duh rustic, ca într-o pitorească tăifășuială a unor țărani din periferiile Romei. Poetul italian obișnuia să-și recitească versurile în cadrul unor reuniuni publice și conferințe organizate de el dintr-un patos patriotic, în spiritul unor străvechi tradiții. După primele zece sonete, am sistat transpunerea, renunțînd la tonalitatea lor cam impresionistă, de coloratură lexică, deși profund realistă. Mă simțeam dominat de o vibrație și un tonus mai intens liric, încă mai grav. Poate că era nevoie de temperamentul viguros al lui Carducci, căruia cîndva îi tradusesem poemele și sonetele.

Mi-am reamintit de Manifestul Pleiadei franceze : **„Défens et Illustration de la langue française"** din 1549, în redactarea lui Du Bellay, ideile creatoare ale unui clasicism antic **asimilat,** propulsarea **sonetului,** ca unică formă fixă acceptată și tentația obsesivă către **epopee** — „poemul prin excelență", fără de care literatura franceză ar rămîne în inferioritate față de „mîndrele" limbi greacă și latină, idei care, dealtfel, odată cu propășirea limbii române, au fost preluate și de către cărturarii noștri. Deși Du Bellay se declară **contra Petrarchiștilor,** combătînd mentalitatea lor lamentabilă și aulică, exersează sonetul cu o măiestrită vocație satirică și elegiacă, deopotrivă, în amplele cicluri : **Antichitățile Romei** și **Regretele,** pe care le-am recitit cu mare patos. Mobilizator și îndeosebi de incitant mi-a fost sonetul XXV din **Antichitățile Romei,** cel care începe astfel : **„De ce n-am eu, acum, o harfă tracă ?..."** Și m-am înfiorat dinspre străbuni !

Grandioasa frîză istoriată a Columnei 'Centenarii, înfățișînd cele două mari războaie ale romanilor cu dacii, în urma cărora a luat naștere poporul român, este bine dozată, împărțită în două părți mari cu o cezură la mijloc, marcată de imaginea unei Victorii înaripate, flancată de trofee.

Fiecare narațiune plastică ilustrează cîte trei episoade importante. În primul război, episoadele alese sînt : 1) Trecerea Dunării de către romani și confruntarea armată de la Tapae. 2) Diversiunea armată de la sudul Dunării, provocată de Decebal oștilor lui Traian, prin asaltul dacilor și sarmaților, cu bătăliile de la Nicopole pe Istru și Tropaeum Traiani. 3) Asediul Sarmisegetuzei și panoramica scenă a păcii silite acceptată de Decebal.

Războiul al doilea e ilustrat prin alte trei episoade impetuoase : 1) Călătoria rapidă pe mare și pe uscat a Împăratului, către zona frontului dacic și inaugurarea Podului construit peste Dunăre de Apollodor din Damasc. 2) Luptele singeroase, culminînd cu asediul Sarmisegetuzei și distrugerea ei. 3) Urmărirea ultimelor rămășițe de rezistență ale dacilor și instituirea cunoscutei **Pax romana.**

Iată-ne, așadar, aflîndu-ne în fața unui „plan" de luptă gata făcut, nerăminîndu-ne alta decît a citi cu atenție filmul din marmură, căutîndu-i o posibilă „titrare" ca la un comics gigantic, dăruindu-i retroversiunea lui verbală, pe cît mai artistic posibil. Pentru fiecare metopă din banda basoreliefurilor, asamblarea imaginei cu textul unui sonet se impunea de la sine. Pierderea prețiosului manuscris al lui Traian, **Dacica** și jurnalul său de front cu **Comentarii — De bello dacico** oferă poetului curajos și bine înarmat aventura unui experiment lexic și de creație programatică, pe urmele Cezarului cronicar, nu mai puțin fascinantă decît periplul dantesc pe urmele lui Vergiliu. Poate fi și o pasiune inversă aceleia demonstrată de Heinrich Schliemann în **Visul despre Troia** ori al lui Armin și Hans Helmut Wolf despre **Drumul lui Ulise.** Redescoperirea unor cetăți reale prin cercetări arheologice, ori reiterarea unor odisei, încrezător în spusele lui Homer și sărutîndu-i cu evlavie urmele, nu pot fi mai palpitante decît mesajul sibilinic al unor texte celebre pierdute, care și-au lăsat însă amprenta într-o marmură fecundă în sugestii și expresii, prin contactul ei nemijlocit cu mintea, inima și sufletul nostru.

Acestor considerente, pe cît de logice tot pe atît de stimulatoare, datorez **miniepopeea** de față, alcătuită din sonete și intitulată firesc **Dacica,** cuprinzînd două mari cărți, după „mulajul" titlului inițial : **Dacica** (propriu-zisă) și **Comentarii — De Bello dacico,** mai sus pomenite.

Prima carte se deschide printr-o **Invocație,** extinsă în 15 sonete și **Praenissum** — 8 sonete, cuprinzînd aspectul general și monumental, dintr-o privire, cu părțile integrate : soclul paralelipipedic și gigantic, imensa coroană de lauri de la baza Columnei, fusul cu friza spiralată, capitelul și statuia Împăratului. Miniepopeea propriu-zisă, descifrată și reanimată în vocabular românesc, reconstituie **Columna Trajana-Dacica** cu simetria ei inițială : **Primul război dacic** (secvențe-basoreliefuri de la I—LXVIII) și **Al doilea război dacic** (cu secvențe-basoreliefuri de la LXVIII—CXXV).

A doua Carte este legată necesarmente de prima, prin funcția ei general informativă asupra epocei respective și datorată afectivității lirice particulare cu care privim edificiul celebrant al genezei poporului nostru. Aceste **Comentarii — De bello dacico** se împart, la rîndul lor, în trei secțiuni : **Aurea Saecula Trajani,** urmărind o portretizare, deopotrivă de istorică, livrească și afectivă a Împăratului Traian, dominîndu-și epoca, **Decebalus per Scorilo,** cu paralela dacică de cuviință și, în sfîrșit, **Virtus Romana Rediviva,** sinteza encomiastică a celor două premise istorice, în cugetul noii spiritualități românești.

Statistic, prima Carte (150 sonete) și cea de-a doua (100 sonete), laolaltă, cuprind 3 500 de versuri, o cantitate destul de rezonabilă, consider, pentru lectorul contemporan, îndeobște avizat cu dimensiunile epopeice. De curînd am citit, bucurîndu-mă să apreciez un efort similar în multe privințe, o carte încîntătoare intitulată **„Memoriile lui Hadrian",** romanul Marguerites Yourcenar, prima femeie membră a Academiei franceze. Apărută și la „Cartea Românească", (1983), în distinsa traducere a literatului și istoricului Mihai Gramatopol, este, pe bună dreptate, considerată o **„capodoperă a literaturii contemporane"** și deși se prezintă ca un roman, **„romanul este, de fapt, un poem în proză",** precizîndu-ni-se că **„pentru a reconstitui spațiul intelectual al lui Hadrian, Marguerite Yourcenar a recitit în original întreaga literatură greacă și latină de care dispunea Împăratul",** iar **„condensarea maximă a informației plurivalente"** atestă asimilarea prozei istorice a vremii : Tacit și Suetoniu, iar **„cele citeva sute de pagini ale versiunii definitive a romanului au în spate mii de pagini de proză din care aceasta s-a sublimat",** precum se vede în **Carnetul de note** asupra șantierului respectiv.

Substituirea unei asemenea „voci", monologarea simulativă sub masca unui asemenea personaj complex și mobil, au necesitat nu numai ani de lecturi, dar și de călătorii decalchiate pe urmele sale.

Dealtfel, în literatura ultimului timp, nu arareori romanul se confundă cu epopeea și invers. Rămîne totuși dincolo de ritmul și structura armonioasă a frazei prozaice, acea cantabilitate tipică versificației și îndeosebi pasiunea particulară a poeților moderni pentru... endecasilabi, paralel cu alexandrinii preferați de francezi și cu hexametrii antici.

În afara miniepopeei **Dacica,** asupra căreia am argumentat pînă acum, volumul de față, după cum anuntam la inceput, avînd un caracter antologal de genuri poetice majore, mai cuprindea și următoarele lucrări : **Cantata sacrelor sorginți, Supremul epinikion** și **Cheia de Boltă** (sonet-glosă).

Cantata — speță solemnă a versului liric de înaltă ținută orchestrală — am dedicat-o **Centenarului jocurilor latinității** care au avut loc între 9—16 mai 1978, la Avignon. Selectată de către o comisie a Uniunii scriitorilor pentru Concursul literar de acolo, lucrarea ar fi fost primită cu entuziasm de către juriul felibrilor, dar suferea de un singur viciu : era prea amplă, față de „maximum" 80 de versuri cît impuneau condițiile publicate (menționare pe care presa noastră uitase, însă, a o comunica !). M-am bucurat, totuși, de succesul altor colegi de-ai noștri, consolîndu-mă cu ideea că la **Concursul cîntecului latinității** din 1978, de la Montpellier, cîștigat de Vasile Alecsandri, prin **Cîntecul gîntei latine** de numai cîteva strofe, însuși Mistral, marele animator al felibrilor, participase cu o lucrare amplă, apreciată drept o adevărată „odă pindarică", primind aplauze copleșitoare, însă „hors concours" !

Tudor George

Continuare în pag. a 7-a

dan emilian roşca

orologiul lupilor

daurită virstă
anotimp de sulf
bate miezul nucii
bate ora wulf

ierbi demult plecate
re-ncolţesc in noi
pe ascuns să pască
vin negrele oi

se-auresc fecioare
ne-nvelesc cu sulf
dau in noi cu pietre
bate ora wulf

compoziţie

singele intrat in panică
inundă portretul giocondei

din cer
cad crini indiferenţi

mai am o coajă de piine
şi bastonul de mareşal

sîmbăta sufletului meu

privirea ta pod albastru peste e
apă plină de mătasea-broaştei
pod către lumea
ta imbrăcată cu pinză de păianjen
lumea ta in care mă trimiţi in care
mă trimiţi in care mă chemi
in care mă chemi lumea ta
care imi pune aripi de vampir
şi-mi colorează pleoapele in albastru

păunul şi ceaţa

cit de mult te iubesc pentru orhideea ta
de aur
femeia mea cu arome legendare
femeia mea nordică născută in sud
deasupra noastră işi execută
zborul lor mut libelulele
in acvariu peştii piranna visează
balena albă cit de mult te iubesc
cit te iubesc pentru baia pe
care o pot face in privirea ta
chiar şi atunci cind ai ochii inchişi
pentru miinile tale care nu ştiu
să scrie decit numele meu
cit de mult te iubesc

noapte de mătase fumurie

(cind infloresc vişinii in februarie
cu bicicleta mea de platină fac
semnul infinitului prin curtea sanatoriului)

tu tu tu cu rochia ta de oranjadă
tu tu tu impărştiind meduze de celofan prin
aer

gindul iubiriii
gindul morţii
două aripi gemene eu eu eu
trezindu-mă intr-o cameră urită
fredonind un cintec de leagăn
pentru leviathan

dintr-o carte cu fantome

ţii minte donatien ea venise
din ţara reginei maud albăstrea
cearşafurile cu singele ei
albastru creierul ei devenise o mură
ea mă iubea cu
dinţii ei de nea
eu scriam poeme pe sinii
ei cu stiletul

ah şi eu miroseam a temniţă
inima imi era o lăcustă
ţii minte donatien
era un anotimp confuz
şi marea ne trimitea
o lumină atroce

IANUARIE '45

Un doi... un doi... respiraţi !... Cind ataci ai un singur gind aici, in dosul frunţii, ori tu, ori el !... asta e singura alternativă posibilă, dacă nu gindeşti aşa eşti curăţat... fotbalul nu e un joc, e o industrie, o metaforă.

Stadionul e mic, cochet, ovalul pistei de un roşu cărămiziu, antrenorul urmăreşte alergarea, e un bărbat incă tinăr poate că nici nu a implinit 35 de ani, pasul elastic, fuleul mare deşi sub lărgimea treningului incepe să se bănuiască o anumită lene a corpului. Un antrenor bun, eficient. In zilele de meci stadionul e plin, un tip care ştie ce vrea.

Varianta riguroasă.

Cine a spus (? ! ?), acelaşi fond somatic poate genera un măcelar sau un chirurg, depinde de circumstanţe (educaţia fiind şi ea o circumstanţă)...

Ar fi şi o variantă mizerabilă, să-i zicem. Antrenorul nu e foarte bun, nu e eficient, nu ştie să vorbească nu foloseşte nici in glumă cuvintul metafizică... E un ins mediocru, mai mult decit mediocru, şters. Abulic. Trece neobservat. **Trece.**

Intr-o oarecare zi a anului de graţie unamie-nouăsutecincizecişişapte, poate spre primăvară, se demolează un cinematograf. Faptele se petrec undeva in mijlocul Slovaciei. Cinematograful este o clădire veche, cu siguranţă nu foarte veche, nu atit de veche incit să impiedice demolarea. Pereţii groşi nu cedează cu uşurinţă. Sint loviţi cu o greutate-pendul. Sau agăţaţi şi traşi. Oameni imbrăcaţi in salopete portocalii care se pricep să facă bine treaba asta. Reprize de demolare şi reprize de pauză. Tocmai intr-un moment cind praful s-a liniştit, printre cărămizile groase duble, incărcate de mortar apare un cufăr. Exact ca şi cum s-ar lua unscharff-ul, din picla aceea limpezită se desprind contururile unui cufăr. Poate că nu e un cufăr, doar un sertar, o casetă, poate că nici măcar atit, un **gol,** tocmai un gol in mormanul acela incă fumegind, un gol umplut cu nişte hirţoage. Deci...

De sub dărimăturile unui cinematograf demolat pentru cauză de utilitate publică este scos un caiet. Aceasta este veriga iniţială de bază, din care se trage totul, ca in ghemul Ariadnei, demonstrindu-se — pentru a cita oară ?! — teza livresculul vieţii. Viaţă care inventează mereu neverosimilul.

Din citirea acestui caiet este reconstituit cu o mare răbdare şi aplicaţie profesională unul din cele mai uluitoare apocalipsuri. Unul din cele mai terifiante coşmaruri. Cuptorul de var de la Nemečka.

Nemečka este o aşezare mică. O comună. In apropiere de un orăşel numit Zvolen. Inainte de a trece prin comună din şosea se desparte o variantă scurtă care duce la un mausoleu. Mausoleul este placat cu o marmoră cenuşie, culoare care devine cu atit mai frumoasă cu cit se inceţoşează lumina ce se depune pe ea. Lingă mausoleu există şi un fel de obelisc. Obeliscul primeşte ofrandele. Flori roşii. Flori. Minute de linişte. Intrebări.

Mausoleul este construit exact in locul pe care se afla cuptorul de var.

La inceputul lui ianuarie 1945 oameni de corvoadă incep să care poveri de lemne, stivuindu-le in gura cuptorului şi pe lingă el. Odată cu aceasta meşteri timplari, in viaţa civilă, deveniţi sub arme gradaţi SS sau, şi de ce nu, soldaţi ai Abwherului, confecţionează o scară de lemn lungă. In timp ce alţii ridică un fel de palisadă pe picioare inalte chiar sub gura cuptorului. Cind toate pregătirile sint gata este inchis accesul in zonă oricărui străin. Se decretează un consemn general pentru toţi locuitorii satelor din imprejurimi, postindu-se santinele pe ulite şi impiedicindu-se ieşirea indiferent cui din case.

După care sint aduşi **subiecţii.** Ostatici şi prizonieri. Lucrul acesta s-a văzut de multe ori, secvenţe uzate prin exces de folosinţă, camioane incărcate pină la refuz sub prelatele acoperitoare rigidizate prin fringhii kaki incrucişate strins pentru a menţine prelata intinsă, la capetele prelatelor acolo pe unde intră aerul şi se vede lumina cerului, soldaţi cu pistoale mitralieră in cumpănire.

Din momentul debarcării fiecare subiect urcă scara supliciului. Unul cite unul, unul in spatele altuia, nu foarte apropiaţi, poate că nici măcar doi in acelaşi timp pe scară, o Golgotă a singurătăţii urcată treaptă cu treaptă. Ajunşi sus, momentul de odihnă, ultimul moment de odihnă pentru că impuşcătura in ceafă este, in sfirşit, adevăratul moment de odihnă, urmată de prăbuşirea in gura cuptorului. Intreţinut cu un foc viu pină la incandescenţă.

Au fost ucişi, astfel, 937 de oameni.

Ultimii n-au fost ucişi **astfel,** era tirziu, lucrurile trebuiau grăbite, canonadele frontului incepeau să se audă, deocamdată doar ca nişte pocnete moi, ciudate, ultimii au fost impinşi pur şi simplu in cuptorul incandescent. Poate că unii s-au agăţat de ceva, de o idee, o speranţă, s-au opintit s-au zbătut, au şi lovit, insă nu era timp de glume trebuia terminat cit se poate de repede.

După ce totul a ars cum se cuvine, focul a fost stins. Lăsat să se stingă. Şi cuptorul de var a redevenit ceea ce fusese inainte, un cuptor, un fost cuptor, un oarecare cuptor dezafectat, de nemaitrebuinţă.

Cei 937 erau slovaci, mulţi dintre ei culeşi din satele megiese, ruşi, evrei, americani (opt aviatori), francezi, polonezi. Şi o romăncă.

Helenka Risko (după ortografia slovacă), probabil după numele ei bucovinean sau maramureşean, Elena Rişcă. Studentă, radiotelefonistă, partizană. **Există o fotografie a ei ?** Ghidul, o femeie mai aproape de virsta mea decit de cea a fostei Elena Rişcă, imbrăcată cu o scurtă de piele neagră lucioasă, o broboadă albă cu franjuri lungi şi fire metalice in ţesătură, e toamnă, piatra mausoleului nu poate fi decit rece, scutură viguros din cap. Nu. **Dar o urmă... orice altă urmă ?...** Acum ridică neputincioasă din umeri. Imi arunc privirea peste vitrina orizontală. Acolo sint citeva urme. Nu se ştie ale cui. Citeva bucăţi de stofă nu mai mari decit o jumătate de palmă, resturile unei perechi de ochelari cu rame moi de metal din cei pe care-i folosesc oamenii foarte miopi sau foarte neputincioşi. Mai sint... dar nu, inregistrarea tinde să devină patetică. Şi totuşi trebuie spus. **Trebuie.** Urmele unei păpuşi. La cuptorul de var de la Nemečka au fost ucişi şi copii.

In sala tribunalului in care s-a judecat procesul gardiştilor slovaci care au participat la masacru, soţia unuia dintre acuzaţi povesteşte că atunci cind copiii lor erau mici şi plingeau, noaptea, soţul ei ieşea din cameră. Ieşea din casă, afară, plimbindu-se de colo pină colo. Aşteptind să se liniştească din plins copiii. Nu suporta plinsul. **De ce ?,** intreabă magistratul ; nu inchizitorial, nu profesional, ci doar curios; uman curios. Pentru că, răspunde el, acuzatul, **imi aminteau** de copiii aceia, urcaţi sus...

Helenka Risko — fiindcă acesta este numele cu care intră in istorie — nu era nici ea departe de virsta copilăriei. O despărţea un prag. Subţire. Nu atit fiziologic cit de conştiinţă. Ea ştia **pentru ce** moare. Formidabil prag.

Cuptorul de var de la Nemečka şi focurile lui incandescente au rămas neştiute. In război s-au pierdut mulţi oameni. S-au rătăcit mulţi. Oamenii treceau pe lingă cuptor, pe lingă urmele lui, indiferenţi, grăbiţi ; o ruină in plus. Un an, doi, trei, zece... Pină cind cineva a avut ideea de a demola un cinematograf vechi. Exact ca in romane. De la caietul găsit acolo s-a reconstituit totul. Şi identitatea celui care ieşea din cameră atunci cind îşi auzea copiii plingind, şi numele antrenorului de fotbal, şi alţii. După ce s-a terminat războiul au reintrat in viaţa civilă. S-au căsătorit, au făcut copii, au făcut sport, au muncit... Oare cum s-au petrecut toate acestea, cine poate intra in hăul din ei şi ce poate vedea acolo ? Rusine, disperare, umilinţă ; nepăsare... — de ce n-ar fi şi nepăsare ! O singură idee mă cutremură, totuşi. Că ei mergeau pe stradă şi nimeni nu-i vedea. Adică nu le crescuse nimic pe faţă sau pe frunte ori pe miini, ceva un semn distinctiv, sau cel puţin o altă culoare sau un anume iz al pielii, care să-i deosebească de ceilalţi. Ei **păreau** exact ca ceilalţi. Nişte fiinţe raţionale.

Unul din gărzile de la Nemečka, antrenorul, a participat la uciderea a 37 de oameni.

In timp ce parcurgeam braţul acela scurt de drum care ne ducea spre obeliscul de la Nemeča (intr-un grup de scriitori apartinind de treisprezece uniuni naţionale) cineva dintre organizatori s-a apropiat de mine şi m-a rugat să trec in faţă. Eram amestecati, mergeam cumva la intimplare şi n-am inţeles la inceput prea bine ce mi s-a spus. Apoi ne-am oprit la o oarecare distanţă de obelisc. S-a format un fel de mică coloană şi din nou cineva a venit lingă mine, rugindu-mă să trec in primul rind. Am fost aşezat in dreapta scriitorului slovac care purta mica jerbă de flori roşii. Instinctiv mi-am aranjat ţinuta, m-am privit ca şi cum ar fi trebuit să mă văd intr-o oglindă uriaşă de deasupra mea. Am pornit cu toţii, pasul măsurat, rar, sub un cer cenuşiu de culoarea marmorei cenuşii. Ne-am oprit in faţa obeliscului şi ne-am inclinat.

A fost omagiul pe care i l-am adus Helenkei Risko.

Fotografii de Paul Agarici

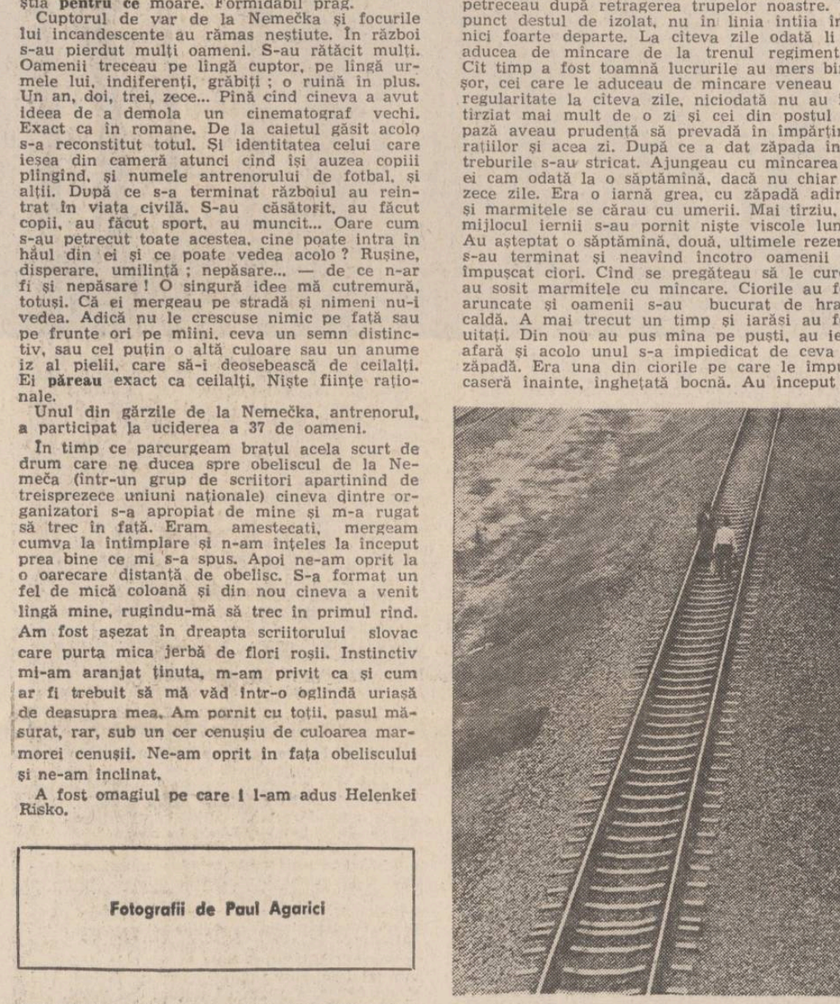

Două proze de Mihai Giugariu

MARCU AOLERIU...

Cînd eram copil tatăl meu îmi povestea diferite istorioare. Una dintre ele am folosit-o intr-un roman.

In timpul războiului, fireşte primul război mondial, se afla impreună cu alţi citiva soldaţi asigurind paza unei mici zone de trecere, undeva in apropierea frontului, in munţii Moldovei. Stăteau intr-o colibă, in pădure. Era un adăpost nu foarte incăpător, dar vintul nu pătrundea prin colibă şi nici ploaia. Faptele se petreceau după retragerea trupelor noastre. Un punct destul de izolat, nu in linia intiia insă nici foarte departe. La citeva zile odată li se aducea de mincare de la trenul regimentar. Cit timp a fost toamnă lucrurile au mers binişor, cei care le aduceau de mincare veneau cu regularitate la citeva zile, niciodată nu au intirziat mai mult de o zi şi cei din postul de pază aveau prudenţă să prevadă in impărţirea raţiilor şi acea zi. După ce a dat zăpada insă, treburile s-au stricat. Ajungeau cu mincarea la ei cam odată la o săptămină, dacă nu chiar la zece zile. Era o iarnă grea, cu zăpadă adincă şi marmitele se cărau cu umerii. Mai tirziu, in mijlocul iernii s-au pornit nişte viscole lungi. Au aşteptat o săptămină, două, ultimele rezerve s-au terminat şi neavind incotro oamenii au impuşcat ciori. Cind se pregăteau să le curete au sosit marmitele cu mincare. Ciorile au fost aruncate şi oamenii s-au bucurat de hrana caldă. A mai trecut un timp şi iarăsi au fost uitaţi. Din nou au pus mina pe puşti, au ieşit afară şi acolo unul s-a impiedicat de ceva in zăpadă. Era una din ciorile pe care le impuşcaseră inainte, inghetată bocnă. Au inceput să

caute şi au mai dat şi peste altele. Le-au curăţat şi le-au fript. Mai in scirbă mai in foame, le-au minat. Mirare, carnea ciorilor era moale, carnea, aşa cum ar spune un impătimit al bucătăriei alese, se fezandase.

Pentru mine toată istoria asta a avut, şi continuă incă să aibă, un aer uşor halucinant. Mai intii, totul se petrece in aerul vătuit al pădurii incărcate de omăt. Oamenii sint imbrăcaţi in mantăi lungi soldăţeşti, dar la fel de bine ar putea fi invesmintaţi in sarici de piei de oaie intoarse : nişte fiinţe izolate, insă nu de tot uitate, legate din cind in cind de restul lumii şi primind odată cu hrana din marmite, veşti. Războiul nu există decit ca **idee.** Puştile s-au descărcat doar o singură dată şi atunci ca să fie cistigată hrana. Chiar şi descărcatul ăsta are ceva puţin năstrusnic in el, ca şi cum in ciori nu s-ar fi tras cu gloanţe de plumb adevărate, ci cu nişte pietre pornite din praştii cu crăcane. In sfirşit, istoria are un sfirşit bun. **Happy-end.**

Dintre toate obiectele şi fiinţele care populau aceste istorii de demult unul dintre lucrurile care m-au fascinat cel mai mult era tramvaiul cu cai. Bineinţeles că mai tirziu am văzut in stampe de epocă şi chiar in filme astfel de tramvaie, dar niciunul nu semăna cu ceea ce imaginasem, **reconstituisem** eu. Traseele pomenite in aceste povestiri erau două. Ambele cuprinzind ca două braţe largi Dealul Spirii. Mamelonul acesta aburcat in cimpia netedă a Bucureştiului in care şi-au aflat cindva sălaşul Curtea Veche şi mănăstirea Mihaiului. Şi in care chiar şi universul geografic al lui Caragiale poate fi identificat in corespondenţe topografice riguros exacte.

„...mergem pe la Mihai-Vodă ca să apucăm spre Stabiliment, mate-fripte după noi"... „Poate că omul o fi şezind prin partea locului, pe Dealul Spirii"... „Ce ziceam eu ? Haide, drace, haide ! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina şi lasă !...". Există, dacă nu mă inşeală memoria, tot in acest univers geografic caragialean, un „dincolo de şină", care este identificabil intr-o şină de cale ferată de care imi amintesc foarte bine. Aceasta străbătea cartierul vechi de mici negustori (chiristigii), muncitori, meseriaşi. Ramificată din vechea cale ferată spre Giurgiu, tăind Calea 13 Septembrie nu departe de locul unde acum se găseşte o mare clinică universitară, aflată cam la capătul unei străduţe de iscusiţi lăutari şi căreia i se dăduse pe drept (dar şi pe nedrept, faţă de faima adusă de patronim ţării şi care ar fi impus alegerea unei ulite mai făţoase), numele de Grigoraş Dinicu. Şina păstrată mult timp pe locul ei de demult, chiar dacă de la un moment dat nemaifolosită, trecea prin spatele unui grup de clădiri care se voiseră cindva impunătoare şi austere, adăpostind o şcoală celebră, in felul său, S.P.O. Adică, Şcoala pregătitoare de ofiţeri. Şi despre care se spunea, purtindu-se gluma de la o generaţie la alta, că Heliade Rădulescu, cel din faţa Universităţii, aşa cum il vedem, cu mina stingă ridicată intr-o parte cumva admonestator, o arată, zicind, **dacă nu aici,** adică la Universitate, **acolo,** adică la S.P.O. o să ajungeţi. Iar, mai departe, şina trecea pe la ANEF (Academia Naţională de Educaţie Fizică), prin spatele tribunei principale protejată — ce minunăţie tehnică pentru timpul acela ! — de o largă copertină de beton pe care **anefiştii** se căţărau primăvara şi toamna insorindu-se. Capătul şinei sfirşind, după ce traversa strada Uranus nu prea departe de ilustrele Marcu Aoleriu şi Catilina, in curtea Arsenalului. Cam la o aruncătură de băţ de Statuia Pompierilor, amintind de formidabila aventură a unor oameni, mai mult paznici ai oraşului decit ostaşi, care au avut vrednica ingimfare de a opri, şi chiar au reuşit pentru un timp, străinii, o armată adevărată care ştia să facă războiul, la porţile Bucureştiului considerindu-se deci cu o nebună mindrie **paznici** intru totul ai oraşului. Şi am uitat să mai spun, tot despre şină, că inainte de a traversa Uranusul mai trecea şi prin curtea unui vechi regiment de infanterie, cu nume cald şi frumos, „6 Mihai Viteazu", regiment de dorobanţi care a pierdut in 1877 pe lingă anonimii tărani cu cusme de blană de oaie sură minuind la atac mai mult baioneta decit cocoşul puştii, şi pe Maiorul Ene. Al cărui bust măruntel străjuieşte modest o latură a vechii cazarme.

Lucrurile se schimbă mult mai repede decit am fi noi dispusi să acceptăm. Mai ales atunci cind alunecăm spre amintirile copilăriei. Din ce in ce mai limpezi, mai proaspete, ca un argint nu curăţat cu acizi ci şters de o cirpă moale şi blindă. Reliefuri inviorindu-se.

Trăim, uneori şi fără a-l vedea, cu convingerea că un anumit **obiect** pe care l-am apucat şi care ni se pare că a fost acolo totdeauna, va rămine mai departe nemişcat in timp. Pentru ca intr-o bună zi să dispară. Schimbarea e citeodată atit de rapidă incit pare brutală. Iar nostalgia, care e un sentiment şi nu o judecată, ne mărunteşte voinţa de inţelegere.

Te mai iubesc

Te mai iubesc, solstiţiu de zăpezi şi ger,
şi la fereastra din neant iţi mai colind
şi din al depărtării frig te mai cuprind
cu braţul drumului de doruri ce te cer.

Şi fac să cadă dalbe flori şi lerui-ler
pe ochii tăi de noapte lungă de argint
şi cu plecatul tău suris incă mă mint
că-l ştiu şi azi acelaşi dulce temnicer.

Şi eu de mine condamnat de jurămint
să mi te strig peste sălbatice ninsori,
din porţi de cer mă rup vechi fulg
colindător
şi vin să mor de clipa regăsirii frint...

...Te mai iubesc bolnav de tine viscol sfint,
şi te sărut cu urma umbrei care sint...

Sandu Ştefănescu

plastică

Cinci pictori tineri

Expoziţia de peisaje de la galeria Galateea s-a impus printr-o neobişnuită coeziune a simezelor, ce rezulta nu doar din faptul că cinci pictori : Vlad Micodin, Cristian Paraschiv, Horea Paştina, Ştefan Rimniceanu şi Mihai Sărbulescu, au lucrat o vreme impreună la Tescani, lingă Bacău — dar şi dintr-un program estetic comun (şi implicit) al cărui sens ar consta in reintoarcerea, cu o privire nouă, la natură. Gindindu-se, probabil, la impresionism, Alain consemna undeva că, dintre genurile picturii, peisajul intruchipează, in starea ei absolut pură, bucuria de a privi. Ceea ce s-a desluşit, insă, la Galateea, a fost mai degrabă o polemică tacită cu definiţia lui Alain, care presupune prezenţa pictorului in faţa naturii in ipostaza sa de „ochi inocent". Or, cei cinci tineri artişti infruntă, dimpotrivă, motivul peisagistic pe deplin inarmaţi cu uneltele lor conceptuale, şi cu o experienţă culturală temeinică, dobindită intii de toate prin munca răbdătoare de atelier, oglindită de altfel, pină nu demult, in paralel, la recentul Salon municipal. In studiile de peisaj de la Galateea natura nu a apărut in chip de personaj unic. Exista in fiecare lucrare un latent şi subtil dialog **natură-cultură,** ce-i modela substanţa, oferind prilejul contemplaţiei asociative. Iar dimensiunea culturală incorporată se accentua treptat odată cu perseverenţa şi benefica referire stilistică la un reper inalt al tradiţiei noastre picturale, de curind şi in mod amplu omagiat, opera andreesciană.

Horea Paştina s-a relevat din nou

ca un adept al sintezei figurative limpezi, al ordonanţei ritmice ferme şi discrete deopotrivă, al modulaţiilor cromatice ţesute cu spirit de finete. **Cristian Paraschiv** vine spre natură inzestrat cu toate cistigurile atit de remarcabilelor sale incursiuni precedente in zona simbolului plastic. El a propus recuperarea unui tip de peisaj postromantic şi simbolist, evocat oarecum nostalgic, dar nu in spirit paseist, ci cu o căldură şi un simţ al materiei picturale ce i-au individualizat de la inceput căutările. **Mihai Sărbulescu** s-a supus deliberat disciplinei studiului, fără a-şi abandona năzuinţa, mai veche, a apropierii de un lexic vizual esenţializat, dedus din trecutul artistic autohton. **Vlad Micodin,** care impacă, de obicei, in chip inedit, imaginea naturii văzute cu efecte neconvenţionale ale cadrajului perspectivei, de gen fotografic, sau chiar cinematografic, a părut sensibilizat, la Tescani, in favoarea peisajului ca spaţiu-reflex al proiecţiei subiective. **Ştefan Rimniceanu,** autor de compoziţii, unele de mari dimensiuni, unde severitatea formei abstracte se imbină cu tensiunea cromaticii expresioniste, păstrează, in peisaj, dramatismul felului său propriu de a vedea, dar ii adaugă o simplitate elocventă, vădit stimulat, la rindu-i, de modelul andreescian.

In totul, noua privire asupra naturii experimentată de cei cinci tineri pictori afirmă, cu puterea de convingere dată de seriozitatea demersului, şansele unui mod de recitire originală a surselor artei noastre naţionale moderne.

Mihai Ispir

film

Fapt divers

Printre atributele filmelor semnate de **Andrei Blaier** se numără rigoarea construcţiei cinematografice, sobrietatea demonstraţiei etice, eficacitatea expresivă a „feliilor de viaţă", situate in limitele unui realism incărcat de poezie, tandreţe şi umor. **Fapt divers** confirmă datele stilistice ale autorului pornit de astă dată să insufleţească filmic un scenariu de **Ioan Grigorescu,** inspirat, de altfel, de o intimplare autentică.

Dacă pentru alţi cineaşti, incă prizonieri ai propriilor locuri comune vehiculate de la un titlu la altul, lumea şantierului sau a uzinei rămine doar un fundal insignifiant, pentru **Blaier** aceste zone impun un univers uman bogat, cu caractere ferm conturate, cu o scară de valori exemplară. In **Fapt divers,** personajul central, linotipistul Barbu, surprins intr-o investigaţie generată de o justificată curiozitate omenească, dar şi de un principiu de viaţă asumat, nu are nimic din personajele schematice de muncitori sau maiştri, vehiculaţi stereotip in alte pelicule.

Interpretat de marele nostru actor de film care este **Ilarion Ciobanu,** muncitorul tipograf Barbu se conduce in ancheta sa, după un adagio beethovenian : nu incerca să trăieşti doar pentru tine, ci şi pentru alţii.

Consecinţele faptului divers, enigma dezlegată de linotipist, pledează cu discreţie şi inţelegere pentru cultivarea valorilor morale, impotriva inerţiei şi lasităţii.

Situat intr-un cadru original propunind intilniri cu personaje vii, spartane, autentice, filmul lui **Andrei Blaier** nu este lipsit de tipologii pitoreşti (reporterul frenetic — **Mitică Popescu,** ţăranul recunoscător — **Paul Lavric,** vinzătorul — **Vasile Muraru),** după cum „negativii" — **Ion Anestin** sau **Adrian Pintea** nu sint doar simple caricaturi, păstrindu-şi in economia filmului autenticitatea.

Motivul căutării este dublat in acest film semnat de **Blaier** de motivul singurătăţii. Atent la nuanţe, cineastul nu exploatează melodrama posibilă, avansind in schimb un optimism nu lipsit de suavitate amendat unde şi cit trebuie de umor.

Ca şi in alte filme, şi e cazul să amintim numai excelentul serial **Lumini şi umbre, Blaier** oferă partituri unor debutanţi, care excelent indrumaţi se afirmă ca speranţe sigure. In **Fapt divers** debutează cu aplomb **Patricia Grigoriu.** Fulmul este construit totuşi pe umerii lui Ilarion Ciobanu, a cărui prezenţă conferă forţă personajului central. Aflat in majoritatea distributiilor alcătuite de **Blaier, Ilarion Ciobanu** ne oferă incă o dată proba unui viguros talent de a conferi adevăr şi profunzime unor personaje apropiate, de o subtilă complexitate.

Demne de menţionat sint şi contributiile celorlalţi membri ai echipei : operatorul **Dumitru Costache-Foni** — cu o imagine convingătoare şi eficace; **Liana Manţoc şi Ştefan Antonescu** — scenografi preocupaţi de autenticitatea plastică a personajelor şi a cadrului acţiunii.

In concluzie, filmul lui **Blaier** evocă lumea oamenilor obişnuiţi cu farmec şi interes pentru rigoarea psihologiilor, intr-o naraţiune egal depărtată de efectul convenţional al teatralităţii, cit şi de experimentul gratuit al inovaţiilor fără fond. Fiecare intilnire cu **Blaier** ne oferă garanţia cunoaşterii unei opere cinematografice construite cu dragoste şi respect pentru spectatori.

Călin Stănculescu

Elevația conștiinței

Ne aflăm din nou, cu un prilej profund dureros, în incinta Muzeului Literaturii Române, neacceptînd, rațional, ritul ceremoniei, gîndind cu intensitate la splendida statuie verticală a lui Grigore Hagiu și admirînd, în palidele noastre cuvinte, opera, dar și agonia, bătălia ultimă a puternicului bărbat, împotriva nedrptului, absurdului destin. Suntem aici atîția, dar nu atît de mulți, pentru a omagia pe marele poet gînditor, pe artizanul desăvîrșit al verbului, pe acela care iubea, ca nimeni altul, pe magnificii precursori, Eminescu și Bacovia. Suntem aici pentru a ne lua rămas bun de la poetul care intuia taine de la năprasnica mișcare cosmică pînă la creșterea umilă a firului de iarbă. Grigore Hagiu, poetul inefabil, a sesizat raporturi noi între starea vizibilă și invizibilă a lucrurilor, transfigurînd, în versurile sale, mirarea în fața Naturii, în fața Tăcerii. La el, a existat totdeauna, o structurală intuiție a universului, o neliniștită căutare în trăirea ocultă a lucrurilor, un itinerar sensibil spre noi realități relevate în fantezia creatoare, traduse prin cuvinte-sugerare muzicală, înfășurate în aure arcane, în perceperea ecourilor unei lumi în care culorile și sunetele își răspund.

În versurile sale, care nu vor fi uitate niciodată, sînt sesizabile sensurile noului, generate de explorarea în necunoscut, de extragerea unor realități simbolice, dintr-o poezie, atît de modernă a misterului.

A fost totdeauna straniu că acest superb bărbat, dăruit unei existențe plenare, a avut, ca nimeni altul, conștiința morții, această entitate care diferențiază pe om de restul tuturor existențelor. Există la acest acest puternic flux al unei stări inexorabile : „Atît îți este viața / spuse el / și mărgini cu o părelnică mișcare / văzduhul dintre patru arbori / atît îți este viața / spuse el / cu luare aminte / și-n plină arșită secă fîntîna / cu două degete sau trei / atît îți este viața / spuse el / și răsturnă pe un ștergar în iarbă / o ciutură de sare neagă / plecă lăsînd mine-un fel de gol / ori gură neumblată la cuvinte / celor mai buni și drepți / să le rostească / atît vă este viața / să-ncepem deci numărătoarea / cea mai rară / atît vă este viața / cum să vă spun atît mai bine / sînt slab / și uit / din seul meu abia o luminare cît o sirmă / și-aceea dacă se mai poate împleti / există însă liniștea / de-aici încolo se ascultă numai cum / îmbătrînește gravitația în morți". Cînd moare un poet se micșorează valoarea lumii. Telegrafiind la moartea lui Giosuè Carducci, Maxim Gorki dorea ca pe catafalc să fie depusă o coroană de garoafe roșii cu inscripția : „el nu a murit, pentru că el era poet"...

Creator al propriului său destin de artă și emblematic al omului, singurul care se opune, prin creație, labilității și trecerii universale, un mare poet este întru eternitate, un astru care nu va intra niciodată în zone de evanescență crepusculară.

Aceasta este speranța luminoasă a tuturor acelora, mulți, care iubesc arta lui Grigore Hagiu, elevația conștiinței sale, în aceste grave clipe ale rămasului bun.

Alexandru Balaci

Despărțire

Încărunțea Grigore – întins pe sanie
între flori –
neatent la cuvintele noastre îndurerate
lacrimile îi înghețaseră sub pleoape
rotunjindu-le

era frig haitele de fulgi
mușcau din fruntea lui rece
i se lipeau de buze îi albeau sprincenele

încărunțea sub ochii noștri
astfel încît atunci cînd și pe ultimul
dintre noi
îl îneca plînsul vorbind
am văzut cu toții alunecînd în pămînt
un bătrîn de zăpadă
cu o garoafă roșie la tîmplă.

Iulian Neacșu

GRIGORE HAGIU-inedit

Într-o zi, de dimineață

Cum ai vedea muntele, într-o zi, de dimineață,
sticlind prin limpezimea de departe, cristal
într-un cristal mai mult al unduirilor,
rămas acolo dintru începuturi, mai demult,
catarg ce niciodată nu se micșorează,
într-o imensitate-ntotdeauna dreaptă de pămînt.

Cum ai vedea muntele, într-o zi, de dimineață,
și pe poteca lui, agale, un bărbat urcînd, o siluetă
de lumină mult mai mult decît de umbră,
forînd în umbra care nu e încă muntele,
alunecînd, magnet peste magnet, pe-un fel de fir
care-n curînd va fi chiar taina muntelui.

Cum ai vedea muntele, într-o zi, de dimineață
solara umbră a bărbatului ce-l urcă,
piezișă cînd plouă dinspre văi spre munte
cu urme, în lănțug bătut, de cerb
și pe-o tipsie-n lumină întunecat
rămîn numai mioarele din toată neamiernii.

Cum ai vedea muntele, într-o zi, de dimineață,
pe tine însuți, un bărbat, o siluetă
alunecînd, urcînd pe o potecă sleasă,
în desenarea contopindu-se în linii,
cu liniștea ce este-a marelui tău zbor,
în trupul unui vultur uriaș intrînd.

Grigore Hagiu

Ce poți să faci?

Mai mult decît de oricare altul, dintre colegii noștri, de Grigore Hagiu ne despărțim cu greu, resimțindu-i cu toții moartea ca pe o diminuare a propriei noastre umanități... Căci era atît de uman, prea uman și numai uman în toate faptele sale, emana o bunătate atît de deosebită de firea aprigă și nemăsurată a celor din jur, încît îți spuneai că, de bună seamă, Grigore Hagiu și-a luminat și potențat legea morală din sine printr-o vecinică îndurare a suferințelor celorlalți ca pe ale sale...

Existența nu i-a fost scutită de injustiții și adversități nemeritate, tinerețea i-a fost amenințată, ca și a altora, de vîrtejul unor timpuri dogmatice, maturitatea i-a fost grav rănită de pierderea unor ființe dragi, de despărțirea, de neconceput pentru sine, de marele său prieten Nichita Stănescu alături de care își amăgea foamea prin cîte-o mansardă cetind versuri din Homer...

Reprezentant de frunte al **generației Labiș**, de la primele sale volume, „Portret în august", „Continentele ascunse", „Sfera gînditoare", „De dragoste de țară", „Spațiile somnului", „Noblețe de stirpe", „Nostalgica triadă" și pînă la ultimele sonete publicate ca și proiectul generos al Antologiei de poezie **Generația luptei cu inerția**, toată opera poetică a lui Grigore Hagiu se înscrie în efortul unei generații îndreptat spre reinvierea și personalizarea lirismului, spre actualizarea marii tradiții a poeziei românești dintotdeauna. Inovațiile formale moderniste nu lipsesc din poezia lui Grigore Hagiu, dar ceea ce-i delimitează demersul propriu impunîndu-l ca un mare și original poet, este continua căutare a tonului de adîncime dublat de o viziune mitică a existenței. Lirismul său muzical, sincopat, contrapunctic adesea, aglutinează o impresionantă masă verbală devenind aluvionar în unele poeme, sau „strigăt pur" concentrat în altele. Ambiționînd să devină memorabilă, fără a fi niciodată de tot ermetică sau facilă, poezia lui Grigore Hagiu rămîne să ne impresioneze prin decisa ei clamare a credinței în rosturile ființei viețuitoare pe acest atît de îndrăgit pămînt românesc.

Poet desăvîrșit, Grigore Hagiu a fost și un rafinat exeget al poeziei eminesciene, un publicist sclipitor și admirabil și, nu în ultimul rînd, un redactor incomparabil al revistei „Luceafărul" în care a debutat un șir de excelenți poeți, începînd cu Daniel Turcea și sfîrșind cu Traian T. Coșovei și Alexandru Horia... În cei douăzeci de ani cît a slujit în redacția „Luceafărului" tînăra poezie românească, Grigore Hagiu a fost totdeauna alături de tinerii poeți, împotriva obtuzității sau numai a indiferenței unora...

Îl cunoaștem cu toții, de atîta vreme, pe iubitul nostru coleg Grigore Hagiu, am rostit despre el, în absența lui, propozițiuni mai pline de adevăr poate decît acestea care acum ne par convenționale...

Ar trebui să știm, să fim pregătiți de o viață pentru a rosti cele cîteva cuvinte adevărate și de bun-simț... la aceste fatale despărțiri... Arta noastră ar trebui să ne instruiască mai ales în acest sens... și cu toate acestea rămînem de fiecare dată **surprinși**, am sperat și sperăm întotdeauna că măcar unuia dintre cei îndrăgiți de noi nu i se va întîmpla aceasta... și cînd i se întîmplă, ne revoltăm cu o vehemență uneori, poate, exagerată și ne rușinăm apoi amintindu-ne versurile poetului :

„La naiba ! Cam ce poți să faci ? Să plîngi ? / Să lupți ? Să-ți sfîșii haina ? Să postești ? / Să bei oțet ? Să-nghiți un crocodil ? / Și eu pot face astea..."

Cezar Ivănescu

Ne rămîne poezia...

Nu m-am gîndit niciodată că va trebui să aduc un ultim omagiu, prin intermediul cuvintelor rostite, prietenului și colegului **GRIGORE HAGIU.** V-aș propune să nu ne luăm rămas bun, contrar obiceiului nostru strămoșesc, nici de la om, așa cum nu ne putem lua rămas bun nici de la poet. Grigore Hagiu pleacă într-o foarte lungă călătorie spre **Continentele ascunse**, întrevăzute în cartea omonimă din 1965 și de care se leagă în mare măsură destinul său literar. Pleacă într-o situație prevăzută încă de atunci, dar ale cărei semnificații tragice ne apar limpezi abia acum, după zilele sale de suferință, zile în care am sperat cu toții că trupul său se va însănătoși. Spunea deci Grigore Hagiu : **„Din antipod în antipod mă-nvîrte globul / și singele-ntre inimă și cap imită / nisipul roșu de clepsidră".** Cîteva granule din „nisipul roșu", al clepsidrei au înghețat și poetul trebuie să plece întrucît este înfrigurat. Ne lasă cu versurile sale cu care, probabil ca mulți dintre dumneavoastră, mi-am petrecut noaptea dinaintea acestei plecări. Ne lasă cu **Sfera gînditoare** și **Nostalgica triadă**, cu **Spațiile somnului** și **Descîntec de gravitate**, ne lasă cu **Fantastica pădure** și mai ales ne lasă cu atîtea cărți nescrise, așa cum ne-a lăsat un alt prieten autentic al său, Nichita Stănescu. Împreună cu el, cu alți iluștri dispăruți tineri, și cu alți cîțiva, care se află printre noi, Grigore Hagiu a contribuit la dezghețul cultural de la începutul anilor '60, „dezgheț" căruia imprimanta literară i-a fost esențială. Dar din perspectiva plecării la care îl însoțim acum, în această gară a corpurilor, cum poate i-ar fi plăcut să spună, nu mai prezintă importanță adevărurile obiective, legate de operă. Stima de care s-a bucurat în mijlocul tuturor confraților poezia lui Grigore Hagiu, dragostea cu care a fost receptată de un mare public sînt deja garanțiile dăinuirii ei.

Importante sînt acum pentru cei care l-am cunoscut îndeaproape adevărurile subiective. Cei 22 de ani de prietenie cu Grigore Hagiu au fost anii propriei mele tinereți, anii unor întîmplări mai simple sau mai complicate cînd de multe ori am avut alături surîsul său afectuos și ușor ironic. Nu vreau să evoc întîmplări. Toți îi cunoaștem generozitatea, căldura simplă și omenească a vorbei, blîndețea privirii și a faptei. Ele rămîn cu noi, acum, la plecarea sa, ca un tezaur de amintiri ce trebuie păstrate cu grijă și reactivate periodic, în special în acele momente delicate cînd vanitatea încearcă să se impună asupra principiilor și orgoliile nu mai sînt cenzurate de morală. Grigore Hagiu a fost departe de acele aspecte ale vocației care o fac pentru mulți — dinlăuntrul sau din afara ei — dezagreabilă. El iubea dezghețul, primăvara, concertul florilor după retragerea zăpezilor. Nu a mai apucat să le vadă retrăgîndu-se. Pleacă în timp ce ele sînt încă în creștere și frigul se întețește. În fiecare an, prin luna martie, pe la sfîrșitul ei, pe Grigore îl apuca o stranie frenezie a primăverii pe care mi-a transmis-o. Ne întîlneam aproape involuntar, împreună cu alți prieteni, și hălăduiam prin tîrg, plimbîndu-ne **mai mult gîndurile** pe străzi, prin piețe și grădini. Oare unde va fi prietenul nostru Grigore în această primăvară ? Unde se va fi oprit el, în fața căror lucruri ? Nu cumva în fața acelora despre care spune ? „Sînt lucrurile / chipurile mele împietrite / mai palide și mai încete / durata lor ce mă conservă / am vreme lungă să le pot privi / pentru secunda-n care mă voi vedea / încremenit / pe mine însumi / nespusă nimănui de nimeni / mă va sparge hotărît / cînd trupul retezat de viață / pe sine însuși se contemplă / și dovedindu-se el cel mai puternic / resoarbe înapoi tot ce-a văzut."

Acestui trup care „pe sine însuși se contemplă" să-i spunem **drum bun** ! Și tot **drum bun** să spunem și acelui suflet pe care îl vom reîntîlni, desigur, în lucruri, așa cum el însuși și-a dorit-o. Singurul fapt ce mă consolează spunînd aceste cuvinte este prezența lîngă adăpostul prietenului Grigore a altui prieten al său și al nostru, Nichita. Amîndurora le va fi poate mai ușor. Drum bun, prietene !

Grigore Arbore

Bunului nostru prieten

Lui Grigore

Azi ești un zbor spre infinit
Sub cerul viscolit de astre
Prietene, tu n-ai murit
Ești viu în inimile noastre.

Ți-i visul cîntec împlinit
Asemeni paserei măiastre.
Prietene, tu n-ai murit
Trăiești în sufletele noastre.

Tu ai pornit către un mit...
Te plîng pădurile sihastre
Prietene, tu n-ai murit
Surîzi în lacrimile noastre.

O, neamul nostru l-ai slăvit
În vers ca florile din glastre.
Prietene, noi ți-am oprit
Un loc cu jilțul, aurit...
Întoarce-te din infinit
La masa poeziei noastre !

Constantin Atomii

Este iarnă

Lui Grigore Hagiu

Nu mai sînt toamne în poezia română
Ninge de-o vreme cu eternitate :
A mai secat în cîmpii o fîntînă
S-a mai născut o singurătate...

E plopul fără frunze uscatul,
Și în tăcere trozneşte de ger,
Nu are umbră,
Nu are mister.

Unde e barda ?
A cui e această bardă ?
Trece un lup singuratic,
Ochii lui nu mai ard, n-o să mai ardă.

N-a murit nimeni,
Este iarnă.
Acum este iarnă.

Toma Michinici

14 februarie 1985

Poetului

Grigore Hagiu

S-a pogorît din ceruri, azi, zeul cel nebun
Și-n ură infinită el inima-ți izbește,

Suava ta privire o smulge-n dinți de cleşte
Iar pîlpîirea vieții se stinge în surghiun ;

Nicicîndă răutatea n-a izbutit să radă
Mai viclenit, poetul cu rîs copilăresc ;
Blestemul e prea moale, scuipatul nefiresc
Pe-acel de-ți hărăzise cămașa din zăpadă;

Plecînd spre veci, o, frate ! cu lacrimi
ne-ai podit,
Zădărniciți sub lupta ce lung te-a chinuit
De-a fi iar împreună ai verbului ocnași ;

Nemiluiți cu haruri noi toți am sta zălog
Redîndu-ți răsuflarea, dar strigătu-i olog :
Grigore scump ! Grigore ! Grigore cu-i ne
lași ?...

13 Februarie 1985

Clanul păgubos

...Citeam zilele trecute cîteva mărturii de scriitor exprimate de G. Călinescu la moartea lui Gib Mihăescu și am remarcat că pentru marele critic de o importanță capitală îi părea faptul că dispărutul fusese un om bun. Există, așadar un concept al bunătății omenești și ne vom sluji la rîndu-ne, de dreptatea lui spre a-l evoca pe Grigore Hagiu...

Bunătatea lui era camaraderească și era cavalerească. Parcă statura lui de uriaș îl îndreptățea să-și apere prietenii, uitînd atît de des să se apere pe sine ! Om mîndru în aspra singurătate în care se izola metodic prefăcea în spectacole aparițiile între ai lui : bonom, generos, deschis tuturor năstrușniciilor copilăroase, Grigore era pentru cîteva ore desprins de timp, de spaime și griji și devenea mai marele peste clanul păgubos al visătorilor nărăviți în vers.

A locuit ani mulți într-o cameră (Cămăruță) aflată la subsolul unui imobil din strada Pictor Stahi, undeva, în preajma Cișmigiului. Într-un spațiu nu mai mare decît o masă de biliard, capetele noastre înfierbîntate de speranțe ni se întîlneau, frățește și eram numeroși (și poate frumoși) dominați în larma ce-o provocam răcnindu-ne versurile, de privirea blîndă a amfitrionului. Cine n-a trecut prin Pictor Stahi ?

Cum alte generații se întrebau dacă au trecut prin „academia" terasei Oteteleșteanu, noi, generația Labiș-Nichita-Hagiu putem să ne spunem cu mîndrie că rezum cronicărește în strada Pictor Stahi. Îl puteai întîlni acolo, în urmă cu un sfert de veac, pe Fane Neagu, (slab) (!) și cu părul-creastă-de-cocoș dar și pe Florin Mugur, pe Piliuță, pe Lucian Pintilie, pe Rauțchi și babilonia ne era armonioasă și ne bucuram de o tinerețe a cărei curgere n-o simțeam, ascultîndu-ne inimile.

Întors din Viflaimul de poveste al poeziei, Hagiu nostru ne uimea printr-o precoce, bărbătească aplecare spre lumea ideilor abstracte, nu se hazarda în proiecte himerice și concepea cariera literară ca pe un parcurs cu traseu infernal, drum mai în grabă dominat de durere decît de luminile triumfului.

Și-a scris, calm, cărțile. Tot „calm", critica le-a primit fără a le conferi adevăratul preț, Hagiu nu și-a pierdut cumpătul (și humorul) și a adăugat cu fiecare carte noi carate Scrisei sale vibrînd de energii nedomolite de carcasa delicată a sonetului.

Citind lista cărților, cîte s-au adunat prin timp, constați că Hagiu n-a fost un risipitor, că a fost un muncitor al trudnicului meșteșug în care s-a exprimat cu decizia și originalitatea unui ales.

A murit în iarnă, ca Nichita, avea cu numai un an mai multe zile trăite decît Nichita, a murit în aceeași clădire de beton ce a sorbit și ultima respirație a lui Nichita și îmbrățișîndu-le lor, amîndorura, tiparele de viscole și fum îi încălzesc la încă viul meu piept cu iubirea fratelui...

S-ar zice că poeții își refuză longevitatea, că tot mai des, abia mișcați din tinerețe în bărbăție își lasă mîna dedată trudei să cadă, inertă, peste zilele rămase goale.

Cine le închide lor pleoapele ? Cine le retează mîinile drepte ?

Iarna...

Gheorghe Tomozei

Sfera ta gînditoare

Ah grigorie grigorie
ce s-a făcut sfera ta gînditoare ?
ce s-a făcut steaua ta
beată de-atîta culoare ?

cînd îmi întorc inima lăcrimînd,
pînă la tîrziul în care se trag
draperiile zăpezilor negre
mă cuprind adumbririle
prin pulberea somnului rătăcit

așteptînd pe sub fiecare pleoapă
pe sub pupila ta nemuritoare
nu-ți mai pot întoarce făptura
inveșmînnată în ofranda poemelor

lîngă jertfa trupului sfînt
prelungită în carnea pămîntului
prin migala adusă-n cuvînt
ți se va risipi umbra
dincolo de taina întregului

apropierea cea mai apropiată
te va purta pe brațe
iar sufetul diafan
învolburat în voalul miresii
nu va recunoaște întîmpinarea morții

ah grigorie grigorie
ce s-a făcut steaua ta iluzorie ?

Ion Sofia Manolescu

Un mare poet

Părea impresia că nu are nevoie de recunoașterea nimănui și din această cauză puțini au fost cei care i-au acordat-o. Inspira prietenie prin simpla lui prezență. Niciodată nu se apăra pe sine, apăra totdeauna pe alții și stătea de pază poemelor lor. Zgomotul induce în eroare, el conține, cînd e vorba de artă, o cîtime de impostură. Zgomotul îi era strein. Era și o chestiune temperamentală în atitudinea lui dar ar fi prea simplist să vedem lucrurile numai așa. El trăda, de fapt, o înaltă concepție despre poezie, una dintre cele mai curate și mai firești din cîte mi-a fost dat să cunosc.

Oare numai eu am și un sentiment al vinovăției ? Pînă la urmă acceptăm gloria acelora care o cer cu insistență (cîteodată o și cerșesc) și uităm de cei care merită să o aibă. Mare parte din timpul nostru ne împotrivim exagerărilor de tot felul, tăind lăstărișul inutil de pe tulpinile grandomane, pentru a lăsa orizontul deschis, pentru ca un petic de cîmpie să se joace și în fața caselor noastre și uităm de pomul nobil dintr-un colț al grădinii.

Să fim iarăși uimiți de Cutare critic sau Cutare critic care suferă de „orbul găinilor" ?! A murit Grigore Hagiu și trebuie să spună prietenii adevărul : că el este un mare poet.

Critica dă judecăți de valoare nu ca să adîncească obiectul, cum e bine și sănătos ci ca să-l clasifice și prin clasificare să scape de el. Expresia „Generația lui Cutare" este operativă sociologic ; cînd critica este interesată mai mult de grupuri decît de destine strict individuale pierde din vedere tocmai rațiunea actului poetic. Și pierde din vedere poetul și poezia lui.

Grigore Hagiu este un mare poet. Poezia lui se poate măsura cu a oricui într-un turnir continuu. Nu era din acele fîntîni construite fără știința pămîntului, fîntîni care seacă doar după un anotimp al celor însetați. Privea cu încîntare jocurile de sublime artificii artistice ale confraților dar sta cu urechea aplecată asupra sunetului grav al existenței lui.

George Alboiu

Colind trist

Grigore, Grigore,
Năpădit de ore
Și de veșnicii ;
Tristule de-a fi
Continent ascuns,
Sens de nepătruns ;
De ce nu răspunzi –
De ce prin zăpezi
Ni te-nstrăinezi,
Bradule-n amiezi ?
Dus ești de-un fluid
Către infinit.
Arzi pe-o stea albastră
Din lacrima noastră –
Rană de argint,
Nou și trist colind.

Dim. Rachici

16 februarie 1985

Plecarea visătorului

Grigore Hagiu a fost unul dintre cei mai frumoși oameni ai timpului nostru. Nu numai boiul său nemaiîntîlnit printre fizionomiile artiștilor era frumos ; și nu numai structura, gestualitatea, privirea sa, comportamentul și cuvîntul său. Și nici numai numele lui sugerînd numele sfinților Bizanțului și predestinat a fi numele unui poet. El era un om frumos în spirit, mai ales, cu o gîndire dominată de principiul echității și de simțămîntul gratitudinii, o fire de prinț, emanînd o generozitate funciară, uimitoare pentru cel care îl scruta de aproape și îi asculta vorba ruptă mereu nu dintr-un decalog al prieteniei, ci dintr-o împărăție a ei. Cel care s-a aflat lîngă el, oricine ar fi fost acela, n-ar fi putut și n-ar putea spune nicidecum, în vreun înțeles sofistic, că a fost vreo clipă singur. Nu, cu Hagiu erai lîngă un prieten al omului, chiar dacă l-ai fi cunoscut atunci, și, singurătatea ta, oricîte straturi ar fi avut și oricît ar fi fost de insulară, înceta în preajma lui, ca într-o aură benefică. Nu atît cultul prieteniei îl avea el și-l exercita, cît acea predispoziție aleasă și nobilă, proprie spiritelor mari, care te invită de la început, cu puterea sugestiei ferme, la împletirea undelor armonice din suflete. Și îndemnul era cu atît mai profund, cu cît ținea de sfera simțirii mai degrabă, decît de sfera gîndurilor, pentru a nu parafraza un inspirat al său titlu de carte. Un poet gînditor va fi fost el în taină și mistuire de sine, multe ore, multe zile și nopți și mulți ani din viața sa. Un poet născut iar nu făcut, din pleiada de aur a noii poezii române. Poezia lui trădează lăuntrul unui artist cu ființă arhaică, plimbîndu-se îngîndurat printr-un purgatoriu, într-un continent plin de umbre și penumbre, încît, ca orice lirică persuasivă și penetrantă, scapă analizei logice și oricărei anchete obiective.

Grigore Hagiu era din specia rară a visătorului ce nu-și dă osteneala de-a lungul și de-a scurtul vieții să fie primul om din lumea sa. Acum, după stingerea lui, și în anii ce de acum vor tot curge și-l vor ninge, se va vedea, că și atunci cînd s-a văzut mai puțin, el a fost însuși Poetul. Ajunsese a fi una cu arta lui : un fel de inextricabilă monadă. De aici felul său de a fi unic, ce putea intriga pe cel care il privea cu un ochi curios și neinițiat. Aparent „bizarul" om ce părea că privește altfel pe cei din jur și că nu vorbește uneori ca toți oamenii, era de fapt mai aproape de realitatea esențială a lumii. Distanța lui față de cele apropiate și efemere îl ajutau să pătrundă cu ochiul prin lucruri și să vadă în depărtare. De-a lungul zilei sale pămîntene el pierdea mai mult decît ceilalți din energia și puterile sale. Entropia tutelară părea a-l „dezintegra" mai ușor. Astfel plătea el pentru acuitatea spiritului său de a vedea peste țărmuri și a întrezări cele ascunse și nevăzute. Conceptele îi deveniseră familiare și se mișca în libertate în cel mai abstract lirism. Nici o mirare deci, că de multe ori i se puteau ceti pe frunte semnele tragice ale celui ce se pierde la masa pe care stau îmbietoare fructele vieții.

Chipul, privirea-i limpede, gestul său hieratic, mersul, înaintarea sa de seraf înalt, care și-a adunat aripile, pogorît pentru cîteva ceasuri în mijlocul confraților, pentru a le arăta încă o dată ce înseamnă adevărata dăruire de sine, ni-l consacră în amintire.

În această iarnă neîndurată, plecarea lui Grigore Hagiu spre alte lumi ne lasă încă o dată nemîngîiați, cu gerul în noi și foarte singuri.

Pan Izverna

Remember

Gabrielei Cresin

Din negură se iscă o spadă grea de frig
Cădelnițînd tăișul, iar trestia se frînse,
Întunecat stă bradul cu cetinile strînse
Doar clipele tîrîte se-ncaieră și strig

Spre perfidia sorții pîndind la colț abrașă,
Prin ochiul unei bufnițî încercănat și laș
Emblemă a tăcerii, iar zborul ucigaș
Înhaită neființa cu vrabia gingașă.

Neogoit cuvîntul în herghelii de larmă
Alunecă sfielnic și-n urma ta se sfarmă
Cerșindu-și rotunjimea încorsetată-n gînd ;

Mireasă nenuntită te-om regăsi aievea
Prin templul tău de gheață în care
încape-vea
Genunchii noștri astăzi ce-s prăbușiți
plîngînd...

28 Ianuarie 1985

Marius Vulpe

Lui Grigore

Curg lacrimi peste stele
De luciu dezgolite
Și-un sloi de vise arse
În suflet cade trist,
Cînd larma de zăpadă
S-așază peste vreme,
În ochiul stins prea iute
Al unui dulce Christ.

Aievea se deschide
O rană-n poezie,
Tulburător propusă
De aprigul exist
Și lumea de durere
În noi pășește mută,
Precum întunecarea
În albul imagist.

Dumitru Udrea

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb", sinteză a basmului românesc (6)

Demn de cea mai mare atenție este modul în care cei doi eroi — Harap-Alb și Spînul —, la cea de a treia întîlnire dintre ei, își joacă rolurile atît de linear definite de schema originar-folclorică a basmului. În ce-l privește pe Harap-Alb, surpriza, în totul impresionantă, este de a identifica în el un erou dilematic, exponent al unei drame de conștiință insurmontabile, tulburătoare prin umanitatea ei realistă. Precum într-un adevărat nod gordian, dilemele îl prind în cleștele lor din toate părțile. Eroul trebuie să-și țină făgăduiala de a ajunge la Verde-Împărat respectînd necondiționat consemnul tatălui său de a nu se întovărăși cu omul spin, ceea ce și făcuse pînă acum, respingînd net oferta acestuia. La cea de a treia întîlnire, însă, datele problemei se schimbă radical. Harap-Alb se află în situația disperată de a nu-și mai putea continua drumul pentru simplul și fundamentalul motiv că, trezindu-se în pădurea nesfîrșită și neumblată de oameni, el se rătăcește :

„Și mergînd el tot înainte prin codri întunecoși, de la un loc se închide calea și începe a i se încurca cărările, încît nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce și să meargă.

— Ptiu, drace ! iaca în ce încurcătură am intrat ! Asta-i mai rău decît poftim la masă, zise el. Nici tu sat, nici tu tîrg, nici tu nimica. De ce mergi înainte, numai peste pustietăți dai ; parcă a pierit sămînța omenească de pe fața pămîntului. Îmi pare rău că n-am luat măcar spinul cel de-al doilea cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mine-sa, ce-i vinovat el? Tata așa a zis, însă, la mare nevoie, ce-i de făcut ? vorba ceea : Rău-i cu rău, dar mai rău făr' de rău".

Fără a aluneca în excese speculative, să notăm totuși că pasajul dă expresie unui adevărat cumul de situații dilematice a căror simbolistică ingenuu mitică nu trebuie trecută cu vederea. În ultimă analiză, avem de-a face cu insinuarea binecunoscutei probe a labirintului în ideatica basmului. Într-o asemenea ordine de idei, faptul că tema își relevă prezența în forme atît de dezabstractizante și atît de puțin crispate din unghiul tonalității narativ-monologice nu constituie un motiv de descurajare ; dimpotrivă, deoarece și de data aceasta, sîntem realmente captivați de fabulozitatea realistică — o fabulozitate de o stranietate adînc umană, am spune — sub semnul căreia motivul în cauză este asumat de narațiunea fantastică și trăit ca atare de erou. Este, astfel, de reținut că motivația în sine, adică mitic-conceptuală, a temei se topește în materia epico-analitică a textului, fiind investită cu funcții de o acută concretețe și complexitate dilematică. Împrejurarea reală de viață în care se află eroul și nu orgoliul său, oricît de fascinant în idealitatea lui „gratuită", constituie motivul deciziei de a se angaja într-o asemenea încercare. Rezumînd, pe de o parte, hotărîrea de a continua drumul, condiționată de făgăduința de a nu se întovărăși cu omul spin, pe de alta, conștiința situației limită în care se trezește — aceea de a nu-și putea duce la bun sfîrșit hotărîrea — iată, deci, termenii ecuației căreia Harap-Alb trebuie să-i dea răspunsul. De aici, evident, decurge primejdioasa sa slăbiciune de a crede, totuși, că e cu putință a nu respecta consensul ezoteric, mizînd, într-un fel, pe „antifraza" acestuia, ce se bizuie pe riscanta înțelepciune a disperării („Rău-i cu rău, dar e mai rău făr' de rău") ; aceasta, cu atît mai mult cu cît, în cele două tentative anterioare de a-l determina să-i accepte tovărășia, Spînului îi reușise trucul convingîndu-l că prin acele locuri altfel de oameni decît cei asemănători lui nu se găsesc.

Spînul găsește, deci terenul pregătit și, începînd a se simți stăpîn pe situație, acționează în consecință. Arma lui secretă este infailibilă, căci se întemeiază pe aceeași strategie uzurpatoare :

„— Sărmane omule, rău drum ai apucat ! Se vede că ești străin și nu cunoști drumurile pe aici. Ai avut noroc cu mine, de n-ai apucat cobori priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devale, în înfundătura ceea, un taur grozav la mulți bezmetici le-a curmat zilele. Și eu, mai dăunăzi, cît mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dînsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, și, dacă ai de dus înainte ie-ți în ajutor pe cineva. Chiar și eu m-aș tocmi la d-ta, dacă ți-o fi cu plăcere".

Cum se vede, Spînul „copiază", mai exact, adaptează pentru uz propriu datele legendei mitologice. Invocînd primejdia iminentă ce-l așteaptă pe Harap-Alb, el „explicitează" ideea de probă labirintică odată cu indicarea exactă a ființei amenințătoare ce va ieși în calea eroului : taurul cel grozav, adică, **mutatis-mutandis**, miticul minotaur. În același timp impostura Spînului se relevă și în faptul că el pretinde a fi unicul individ uman care, pasămite, făcînd figura de neînfricat Tezeu, s-ar putea măsura cu invincibila fiară. În totul, conform cu diabolica sa strategie, Spînul izbutește a-l înșela pe Harap-Alb convertind întreg programul său distructiv, de conținut prin excelență malefic, în aparența ideii de bine. Din acest moment succesul lui este deplin. Este adevărat, Harap-Alb mai ezită încă, menținîndu-se în teribila lui dilemă („— Așa ar trebui să urmez, om bun, zise fiul craiului, dar ți-oiu spune drept : tata mi-o dat în grijă, cînd am pornit de-acasă, ca să mă feresc de omul ros, iară mai ales de cel spin, cît oiu putè ; să n-am de-a face cu dînșii nici în clin nici în mînecă: și dacă n-ai fi spin bucuros te-aș tocmi"), iar Spînul, în replică, își susține cauza cu cunoscuta-i solicitudine amenințătoare, lansîndu-se de fapt, într-o pledoarie pro-domo imbatabilă prin argucia ei paremiologică („— Hei, hei ! călătorule. Dacă ți-i vorba de-așa ai să-ți rupi ciochiurile umblînd și tot n-ai să găsești slugă cum cauți d-ta, că pe aici sînt numai oameni spini. Apoi, cînd este la adecătelea, te-aș întreba, ca-ce fel de poticneală ai putè să întîmpini din pricina asta ? Pesemne n-ai auzit vorba ceea : că de păr și de coate goale nu se plînge nimeni. Și cînd nu sunt ochi negri, săruți și albaștri. Așa și dumneata : mulțămește lui Dumnezeu că m-ai găsit și tocmește-mă. Și dacă-i apuca o dată a te deprinde cu mine, știu bine că n-am să pot scăpa ușor de d-ta, căci așa sunt eu în felul meu, știu una și bună : să-mi slujesc stăpînul cu dreptate. Hai, nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne-apuce noaptea pe aici. Și cînd oi ave încaltea un cal bun, caleavalea, dar cu smîrtogul ista îți duc vergile") ; pentru ca inevitabilul să se producă :

„— Apoi, dă, Spînule, nu știu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tata și tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu știu cum. Dar fiindcă mi-au ieșit pînă acum înainte încă doi spini și cu tine al treilea, apoi îmi vine a crede că aiasta-i țara spinilor, și n-am încotro ; mort-copt, trebuie să te iau cu mine, dacă zici că știi bine locurile pe aici".

Adevărul e — să spunem astfel — că, spre nenorocirea lui Harap-Alb, nici mai mult nici mai puțin, Spînul uzurpă acum identitatea minotaurului însuși.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

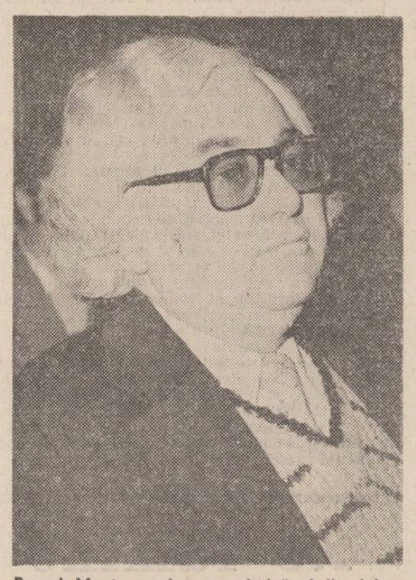

Romul Munteanu între semiotică și iluminism

Dana Dumitriu — ultimul „adept" al lui C.A. Rosetti

Ioana Creangă, Ion Horea, Nicolae Dragoș și Petre Got la o întîlnire cu cititorii

CONTEMPORANII NOȘTRI

Semnele trecerii

La 15 februarie s-a stins, după ce nu trăise nici două luni din cel de-al 53-lea an al vieții, poetul **Victor Torynopol** (pseudonim literar al lui Victor Cornel Florescu, născut la 24 decembrie 1922, în Lugoj), fulgerat pe neașteptate de un atac vascular. Potrivit ultimei sale dorințe, el a fost înhumat la Lugoj, printre ai săi, în cavoul construit cu aproape un veac în urmă de un unchi al său, cel dintîi primar român al Lugojului din anii Imperiului austro-ungar, criptă în care își doarme somnul de veci, alături de alte rubedenii, și tatăl poetului, umilul tăbăcar în casa căruia a cunoscut viața grea a proletariatului și solidaritatea cu cei ce îndură nedreptățile societății. Poetul s-a întors, după rînduieli străvechi, așa precum a dorit, între ai săi, iar pe piatra sa am putea scrie, modificînd doar cu un singur cuvînt versul unui poet ardelean aproape uitat dintre cele două războaie: „Sînt cel dintîi poet din **tîrgul** meu".

Coborîtor dintr-o veche familie ilustră, dar născut și crescut în sărăcie, Victor Cornel Florescu nu a privit nici o clipă poezia ca pe o posibilitate de evaziune din realitatea urită, neînțelegătoare și rea, ci ca pe un instrument de sondare a realității, de descifrare și de dezvăluire a înfățișărilor ei ascunse. Poetul nu a avut o fire de luptător. Răzvrătirile sale, răscolitoare pe planul trăirilor personale și al ecourilor lirice, s-au menținut mai mult pe planul protestului ironic, al luării în răspăr, al refuzului de aliniere, decît pe acela al acțiunii spectaculoase. Cu toate acestea, în ultimii ani ai războiului, în perioada luptei pentru puterea populară (așa cum se poate constata din presa vremii) **soldatul TR** Victor Cornel Florescu s-a numărat printre ofițerii și soldații care nu au acceptat ca Armata Română să continue a fi Marea Mută care nu are nici un cuvînt de spus atunci cînd se hotărăște soarta Patriei, și a devenit un activ militant politic. Dar impotrivirea tînărului Victor Cornel Florescu față de vechiul curs al destinului societății noastre, pentru o viață nouă în străvechea Românie, s-a întrerupt în principal în poezia sa din acea perioadă, înmănuncheată sub pseudonimul **Victor Torynopol** în volumul său de debut **Cartea cu singe, piine și cocs**, laureat cu „Premiul Forum" acordat în acei ani citorva culegeri remarcabile de poezie.

Victor Torynopol a făcut parte din generația născută în primii ani de după întîiul război mondial, ajunsă la vîrsta primelor încercări literare în anii celui de-al doilea război, generație pe care unii au numit-o „generația războiului", alții „generația drumului întrerupt". Lui Victor Torynopol mi se pare că i se potrivesc ambele denumiri. Este din „generația războiului" deoarece în ultimii ani ai războiului a fost militar. Este din „generația drumului întrerupt" deoarece după instaurarea puterii populare pentru care luptase a avut mai puțin răgaz pentru poezie decît ar fi dorit, primind sarcini de cinste, dar situate departe de țărîmul poeziei. A fost funcționar superior în Ministerul Afacerilor Externe, prim secretar la Ambasada din Phenian (în ultimii ani ai războiului din Coreea!), apoi la Berna, consilier la Ambasada din Paris, ambasador în Argentina, Uruguay și Chile. Și-a îndeplinit, oriunde a lucrat, misiunea cu cinste și dragoste de patrie, remarcîndu-se prin inteligență, prin cultură și prin modestie.

Dar pasiunea fundamentală a vieții sale a rămas, pînă în ultima zi, poezia.

Primul volum al poetului a conturat de la început cu exactitatea unei cardiograme trăsăturile definitorii ale unui creator care, cu toate schimbările produse de adîncirea intuițiilor, de îmbogățirea experienței existențiale și de maturizarea meșteșugului poetic, a rămas același pînă la prematura frîngere a traiectoriei sale. Și este foarte concludent pentru concepția despre literatură a „obsedantului deceniu" care a început curînd după apariția acestui volum de autentică poezie socială, faptul că el a fost socotit „decadent" și inclus pe lista cărților vrednice de oprobriu public.

Desigur, între concepția despre literatură a „teoreticienilor" formulelor literare dogmatice, schematice, și concepția lui Victor Torynopol se căsca o prăpastie profundă. În timp ce aceia socoteau că poezia revoluționară trebuie să facă abstracție de realitate și să zugrăvească o lume de idile dulcege sau de conflicte facile, schematice, prefabricate, Victor Torynopol — ca și atîți alți poeți notabili ai acelei perioade — considerau că problematica adevărată a revoluției izvorăște din realitatea epocii, din situația concretă a oamenilor muncii, din durerile și din suferințele care trebuiau cît mai grabnic curmate. Pentru Victor Cornel Florescu poezia trebuia să fie un diagnostic exact, brutal și nemilos al realității existente, un țipăt capabil să atragă atenția, și nu un zbor decorativ de mătăsuri multicolore menite să camufleze adevărul. De aici respingerea grațiosului (atît de vizibilă în foarte profundele sale poeme de dragoste), a pitorescului și iluzoriului decorativ (într-un moment cînd mulți poeți își găseau principala menire în căutarea lor), a idilicului și a dulcegăriei.

Acest program literar (niciodată formulat teoretic) și-a găsit prima concretizare în poezia din **Cartea cu singe, piine și cocs**, iar ilustrarea în alte cinci volume de versuri publicate cu zgîrcenie și exigență în cele aproape patru decenii trecute de la apariția ei.

În acest orizont, principala menire a poetului a rămas pentru Victor Torynopol cea prometeică: „Arată-le o palmă, să vadă că-i de piatră, / că poate birui tăcerea ce se varsă în ogradă / chiar înainte de-a se crăpa de zi / și ceasul așteptat, ascuns în vatră / fă-l să sune ca o spadă!". **(Cintec în zori).** De aici marea răspundere pe care poetul a simțit-o necontenit, de a măsura exact realitatea înfățișată sau examinată: „Nu cumva coborînd să crezi că urci / ademenindu-te cristalele și versul, / căci treci sub ghilotine și sub furci / rivnind să diluezi în gînd tot universul". **(Prisme).** Poezia sa, avînd în aparență o aridă severitate de construcție teoretică, deoarece refuză decorurile facile oferite de idilic, decorativ și pitoresc, este străbătută de puternici curenți subterani de sensibilitate, căci: „Poetul n-are nici o unealtă / dar a presimțit lumea / ce așteaptă să fie umanizată / de partea cealaltă". **(Poetul n-are nici o unealtă).**

Din sentimentul plenar al comuniunii cu lumea și cu problemele ei, a izvorît în poezia lui Victor Torynopol sentimentul tonic al unei misiuni îndeplinite, al cărei rol este tocmai identificarea existenței proprii a unui individ cu rădăcinile ramificate ale vieții oamenilor, descoperirea realității cosmice la care participă fiecare ființă: „M-am risipit ca un măr / m-am răspîndit ca un amurg / și aud cum în adîncuri / mă scurg, / în vinele calde din glie, / să mă amestec cu apa ei vie". **(Apă vie).**

Poetul, care și-a filtrat versul prin **Artere de taină**, a încercat complicatul **Zbor prin subcuvinte** pentru a descifra cum se îmbină într-o supremă sinteză **Viscolul și Armonia**, și-a găsit acum liniștea deplină, întorcîndu-se între ai săi, printre osemintele din vechiul cavou de la Lugoj. Rămîn, ca semne ale trecerii sale prin lume, cîteva comori în care posibilitățile limbii române și-au găsit întrupări noi, în care efortul de a cunoaște și de a înțelege a omului a străfulgerat în mod sugestiv.

Să-i dorim poetului, întors între ai săi, cu versul nemuritor al lui Eminescu, să-i fie somnul lin, iar moștenirii pe care ne-a lăsat-o să fim vrednici să-i dovedim înțelegerea, dreapta interpretare și prețuirea pe care o merită.

Francisc Păcurariu

CENACLUL NUMELE POETULUI. **Vineri, 1 martie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XXXIX-a ședință a Cenaclului** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

TINEREȚEA CLASICILOR

Acurateţea editorială

După ce fusese primit în colecția **Eminesciana** a Editurii **Junimea** din Iași cu romanele „Mite" și „Bălăuca" în 1980, E. Lovinescu ne face acum onorurile de gazdă în aceeași colecție cu o serie de articole critice despre Eminescu. Editorul, același Ion Nuță, adună din întreaga operă a scriitorului aproape 300 de pagini care se referă la poetul național, realizînd ceea ce am putea numi o culegere tematică. Fiind vorba de fragmente din lucrări reeditate a cincea sau a șasea oară, este pus la contribuție un vast și complicat aparat critic ; în totul, un tom respectabil ce a absorbit multă sudoare filologică. Ar fi, în concepția lui Ion Nuță, un model de tratare a textului lovinescian : editorul se plînge — și pe bună dreptate — că multe ediții anterioare lasă greșelile originale adăugînd din plin altele.

Avem toată stima pentru munca editorului de azi și sîntem convinși că un cititor obișnuit se impresionează lesne de notele supraetajate sau de variantele ce se răsfiră după fiecare studiu — dar, la o verificare atentă, ies la iveală alte și alte erori care ne arată, în fond, cît de greu este de abordat opera lovinesciană fără cunoașterea exactă a climatului în care s-a dezvoltat ea. Fiecare studiu mai important al criticului, este țesut într-o rețea atît de deasă de polemici și controverse, încît, a-l sălta astăzi din timp, este a produce o rupere organică, o sfîșiere a istoriei de dragul unor pagini dactilografiate. Refacerea climatului originar — directă, prin comentariu pertinent, sau indirectă, prin indicații bibliografice cît de cît suficiente — iată ce înțelegem printr-o ediție care se intitulează critică. Ion Nuță bate pasul pe loc folosind spațiul comentariilor pentru trimiteri la edițiile anterioare, preluînd notele din acestea, bandajind cu fașe kilometrice un text aproape sănătos — o adevărată anatomie critică pe porțiuni milimetrice — sau etalînd informații nesemnificative. Iată, de pildă, capitolul III : „Despre E. Lovinescu eminescolog" al bibliografiei sale : sînt înșirate alfabetic 198 de poziții bibliografice dintre care numai 60 privesc activitatea de critic a lui E. Lovinescu în raport cu M. Eminescu — restul fiind referiri la române. Dintre acestea, apoi, găsim numai 20 de articole sincrone acestei activități. Despre „eminescologia" lui E. Lovinescu au vorbit, după I. Nuță, numai M. Dragomirescu, D. Murărașu și G. Ibrăileanu dintre eminescologii contemporani. Dar G. Călinescu ? (nu în „Istoria literaturii române...", ci în articole), dar D. Caracostea ? În ciudatul capitol al doilea al aceleiași bibliografii : „Lucrări consultate de E. Lovinescu", editorul îl trece pe D. Caracostea numai cu studiul „Personalitatea lui Eminescu". Să nu fi cunoscut autorul antologat „Un mare critic român modernist, domnul Eugeniu Lovinescu", broșura lui D. Caracostea din 1927? Să nu fi cunoscut, apoi, studiile lui G. Ibrăileanu, I. Scurtu, dialogurile lui M. Dragomirescu, etc., etc. ? Lucrul este cu atît mai important cu cît o bibliografie Eugen Lovinescu noi nu avem pînă în prezent : edițiile criticului cresc una după alta și una dintr-alta, după cum vedem, fără un îndreptar marginal al modului de receptare a operei sale.

Dar, că să ne lămurim repede ce este cu această pseudo-acribie filologică a editorului de azi, iată, din „Nota asupra ediției", un pasaj : **„precizăm încă o dată că citatele date de Eugen Lovinescu din diverși autori au fost comparate cu originalul, corectate, completate, redactate exact și reproduse după toate normele tehnice...".** Îmbiați de atita reclamă, voiam și noi să vedem cum a rezolvat, de pildă, Ion Nuță litigiul „gramatical" din 1926 dintre E. Lovinescu și M. Dragomirescu : profesorul îi atrăgea atenția fostului său elev (într-un articol pus, de altfel, în bibliografie) că-l citează cu greșeli (**„fond"** în loc de **„fiind"** în articolul „Rezultatele negative ale **Științei literaturii** aplicată de d. Mihail Dragomirescu"). În „Istoria literaturii române contemporane", unde reia articolul, E. Lovinescu a știut să îndrepte greșeala respectivă luîndu-i o grijă lui Ion Nuță ; editorul, însă, dă o listă de 11 neconcordanțe dintre ziar și carte evitînd-o tocmai pe aceasta, care era mai importantă.

Nici o polemică iscată de E. Lovinescu în epocă nu poate fi refăcută — în afară, poate, de cea cu G. Ibrăileanu — nu numai datorită lipsei notelor, dar și sistemului de editare : Ion Nuță adoptă criteriul cronologic al apariției volumelor și nu a articolelor propriu-zise. Așa se face că citim mai întîi răspunsul lui E. Lovinescu și apoi primul său atac la adresa lui M. Dragomirescu... Comentînd acest răspuns, editorul crede, citîndu-și autorul editat, că vine în urma **„nenumăratelor notițe și articole publicate de M. Dragomirescu în „Viitorul" și în „Falanga" din 1926".** După o asemenea notă cititorul va rămîne cu impresia că în „Viitorul" și „Falanga" M. Dragomirescu publica un fel de literatură de junglă pîndindu-l din toate părțile pe E. Lovinescu. Adevărul este cu totul altul : „Viitorul", ziar care-și făcuse o cinste din a prelua sau a publica primul articolele lui M. Dragomirescu — marea autoritate critică a momentului — prezintă, în toamna lui 1926, mai multe notițe laudative la adresa lui E. Lovinescu. De altfel, după această polemică, „Viitorul", oficiosul partidului liberal (devenit „partidul național-liberal") nu va mai primi colaborarea profesorului și — mai mult — va începe să-l denigreze. Este de prisos să mai spunem că polemica literară a fost cîștigată net de către Mihail Dragomirescu, fostul său elev agățîndu-se cu disperare de o așa-zisă greșeală gramaticală și adăugînd, în carte, sub articolul cu care a pierdut turnirul, o notă superfluă în care se face a nu recunoaște răspunsul primit. Cît despre „Falanga" — pe E. Lovinescu îl va fi mișcat, probabil, o notă precum aceasta, din 8 nov. 1926 : **„După ce a umblat cu „pașii pe nisip", acest struț critic stă cu capul într-însul și azvîrle cu picioarele praf în ochii oamenilor".** Asemenea note vin să amendeze excluderea lui M. Dragomirescu din peisajul critic oferit publicului de către E. Lovinescu. (De altfel, este numai una dintre ironiile care au întîmpinat volumul în cauză : D. Caracostea, de pildă, în broșura citată, compară „pași pe nisip" cu vulpea care-și acoperă urmele din zăpadă cu coada). După replica finală dată în „Viața literară" din 13 nov. 1926 de către E. Lovinescu (probabil), profesorul revine cu ultimul său articol din „Viitorul" (10 dec. 1926): **„În suișul pe priporul idealului literar, d. Lovinescu n-a ajuns decît la jumătatea coastei. Vede în jos cîmpia, dar nu vrea să-și arunce privirea spre piscul muntelui și constatînd deosebirea, proclamă ca lege relativismul, fără să-și dea seama că toate lucrurile omenești au o măsură și un punct de orientare și că acest punct de orientare, de unde pornește măsura, nu e pe coasta dealului unde se află dînsul, ci mult mai sus, de unde se deschid toate orizonturile."** Fără a urca pînă la capăt cărarea grea a cunoașterii, Ion Nuță îl lasă pe „criticul modernist" să rupă lănci în luptă cu umbrele — considerînd, probabil, că adversarii s-au ascuns în tufișuri — cînd, de fapt, lucrurile stau invers. În felul acesta noi putem spune orice : că Troia n-a fost învinsă, nici Ahile nimerit de arcul lui Paris, nici E. Lovinescu încolțit de plasa apărătorilor lui Eminescu...

Pierdută de E. Lovinescu — fără știrea lui Ion Nuță, însă — este și polemica purtată cu D. Caracostea. De data aceasta lucrurile nu mai sînt învelite în frunzișul ziarelor ci avem la dispoziție o carte întreagă. Prin editorul de azi se reeditează pentru a șasea oară portretul infamant pe care E. Lovinescu i-l face lui D. Caracostea — fiind lăsată sub tăcere replica lui D. Caracostea însuși. Cel puțin acum și aici, fiind vorba de M. Eminescu, se cuvenea barem amintirea ei. Polemica durează încă din 1915 (cea cu M. Dragomirescu se declanșase cam în același timp : învins pe toate fronturile înainte de război, E. Lovinescu se răzbună pe fiecare adversar în parte după anii '20) — cînd D. Caracostea îi demonstra adversarului său că nu cunoaște literatura populară pe care o consideră lipsită de valoare. Acum, în 1926, E. Lovinescu produce cunoscutul pamflet pe care îl va țese în „Istoria literaturii române contemporane" — și pe care-l rupe total din context Ion Nuță prezentîndu-l în ediția de față fără nici un comentariu pertinent. În răspunsul dat, D. Caracostea opune, la rîndul său, un nu mai puțin celebru portret al „criticului modernist" care se va regăsi, în unele trăsături, în creionul lui G. Călinescu de peste 10 ani. În ceea ce-l privește pe M. Eminescu, Caracostea remarcă just autorevizuirile lui E. Lovinescu de la „Filozofia lui Eminescu" (1910 — 1915— 1920; vezi tot cortegiul reluărilor în ed. de față, p. 314) la „Ideologia eminesciană..." (1926). În mod paradoxal, E. Lovinescu ajunge, în 1926, la teza lui A. Grama din 1891 că sursa pesimismului eminescian ar sta în lecturi... Interesantă este, însă, apropierea pe care o face D. Caracostea între E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu : contestîndu-și **„din buze"** profesorul, criticul **„modernist"** îl acceptă în fond. Influențele dragomiresciene asupra lui E. Lovinescu merită studiate mai adînc. Sînt replici date peste timp, chiar în această culegere, care par de neînțeles la prima vedere. Zice, de pildă, E. Lovinescu în 1933 : **„Cum Eminescu e cel dintîi fapt pozitiv al poeziei noastre, nu e de mirare dacă în ochii posterității el va juca în cadrele literaturii române rolul, de pildă, al lui Dante, creator de poezie, creatorul limbii poetice și exponent al unei epoci fixate sub o formă definitivă** (p. 254) — dar M. Dragomirescu spusese încă în 1925, iscînd mari controverse, că Eminescu este mai important decît Dante : pe cînd marele florentin a creat o **limbă literară, „Eminescu a creat dintr-o limbă care ERA LITERARĂ o limbă nouă și transfigurată, o limbă plină de dulceață și rezonanțe mistice, făcînd poate pentru prima dată în lume o demarcație precisă între limba literară a talentului și între limba geniului. Eminescu este, ca înflorescență a suferinței de două mii de ani a poporului român, în același timp reprezentantul cel mai tipic din lume al durerii estetice."** (în „Viitorul", 11 dec. 1925). Din păcate, crusta groasă a timpului acoperă miezul fierbinte, viu încă, al unor asemenea dispute — iar sistemul defectuos de editare a unor texte nu dă urma pașilor pierduți. M. Dragomirescu a fost una dintre conștiințele tutelare ale spiritului critic interbelic — cel puțin pentru deceniul al treilea al secolului rămînind, alături de G. Ibrăileanu, un punct de referință.

Cît pentru celelalte materiale pe care le găsim în carte, ele au mai degrabă valoare documentară pentru urmărirea evoluției lui E. Lovinescu ; dacă ar fi să strîngem ceea ce D. Caracostea considera, în 1927, a fi **„contribuția d-lui Lovinescu la înțelegerea lui Eminescu"** — tot cu umbra lui Vergiliu în brațele lui Dante rămînem și astăzi. O mențiune în plus merita, din partea editorului, primul articol scris de E. Lovinescu împotriva lui Eminescu : acea scrisoare inventată în care poetul era pus să-și renege „Geniu pustiu". I. Nuță rezolvă problema simplu, printr-o altă scrisoare trimisă de critic aceluiași M. Dragomirescu. Se putea recurge, tot pentru simplificare, la riposta lui G. Ibrăileanu, singurul care a înțeles „gluma". Acest text, însă, considerat a fi un inedit eminescian, a făcut turul ziarelor din București și din provincie — ceea ce Ion Nuță nu menționează. D. Murărașu va pune, încă, temei pe el peste mai bine de 20 de ani — și va trebui amintitul creion al lui G. Călinescu pentru ca lucrurile să se clarifice definitiv. Astăzi încă o asemenea plastografie nu este demnă de a deschide o carte : avem atîția cititori care nu consultă critic o ediție critică — și, dacă nu se începe culegerea lui I. Nuță cu pagina 313, unde sînt cîteva comentarii, se poate ajunge la un efect asemănător. Ediția ar fi cîștigat mult în onestitate dacă păstra pentru anexe primele pagini scrise de E. Lovinescu despre M. Eminescu. Se puteau introduce, în locul lor, cele cîteva pagini (vreo 30, nu mai mult) care lipsesc din bibliografia scrierilor eminesciene ale lui E. Lovinescu dată de editor la sfîrșit, pentru a nu mai fi nevoie de o viitoare reeditare a acestei culegeri pe, să zicem, criteriul exhaustivității.

Nicolae Georgescu

Sinceritate și luciditate

Urmare din pag. I

durile lumii lemnul / se alege deopotrivă baricadă și esafod / poetul e cel dintîi gata să înmiresmeze / cu singele său lemnul curat al / tuturor pădurilor lumii". („E de-ajuns ca iarba").

Adresarea directă, aerul degajat al poeziilor trădează conflictul subteran cu imperfecțiunile lumii, alergia la solemnitate, denunțarea maliției, a prejudecăților, a încercărilor de „a îmbrăca în dantele prostia". Sentimentul baricadei ilustrează, de fapt, starea unei vîrste; vreau să spun că versurile au acea doză de tinerească înfatuare prin care spiritul insurgent naște îndrăzneli virile, insolențe grațioase, provocări polemice în domeniul imaginarului.

Poetul — „baricadă vie" — apără frumosul, gingășia, situîndu-se — ca în piesele antirăzboinice peste care plutește duhul lui Lorca — de partea valorilor vieții : „să cînți de pe partea / cu care baricada se lasă / bătută de soare" („Cînd un poem..."). Proaspăt sună registrul patriotic : „Sînt una din baricadele vii ale / acestei țări / cu delicatețe / roua mă calcă în picioare / în fiecare dimineață / aceasta înseamnă că iarba poate avea / încredere în mine / în continuare". („În schimb").

Renunțînd la facilități și înduioșări („plînsul unui bărbat este un copac prăbușindu-se"), prin *Poeme în mărime naturală* (1983), Patrel Berceanu optează pentru scara 1/1 a unei poezii ce face loc acum altei virste interioare, mai așezate, mai cumpănite, poate acel „al cincilea anotimp, neștiutul", presimțit că o întomnare, ca o vreme cu „iarba mai mică". Apare o retorică a regretului, scepticismul uzurpator nereușind să obtureze totuși fascinația poeticului. Artistul își recunoaște un trecut, uneori întors spre renunțare. Versuri ca „am avut atîtea vise și nu mai sînt", „sentimentele mele aveau picioare scurte" devin semne ale orgoliului afirmat. Starea de luciditate inscenează maturizarea prin acumulări poetice din care n-a dispărut dispoziția polemică. Cel care înalță zmee stă acum în genunchi exclamînd : „ce mai generație de ispravă sîntem și noi..." fără să am impresia că generația ar fi o expresie partizană. Inteligența și extravaganța se îmbină cu ironia și gustul pentru spectacol în poeme de o aspră sinceritate. Remarc mobilitatea concretului, gestul de respingere a dogmelor, resimțit ca responsabilitate față de destinele umanității.

Plusul de gravitate și de reflexivitate pe care îl aduce noul volum se însoțește cu exprimarea sentențioasă : „Pe cît de vorbăreț este omul / pe atît de tăcut este cuvîntul". Există mai multe arte poetice care nu ating treapta programului explicit dar care relevă prin disimulare sentimentul unei pierderi irecuperabile : „și eu am văzut pete în soare / așa și-așa / după toate legile utopiei // se face seară mă sărută noaptea / mogîldeața aceea care vă bate / la geam — inima mea / cară argumente cu spinarea goală // și eu am văzut pete în soare / trece pe cer o injurătură eroică / ofer o pereche de priviri / unse cu toate alifiile". Pervertirea privirii echivalează cu o depășire a romantismelor exotice, cu transferul abstracțiunilor în planul domestic, al automatismelor zilnice : „o femeie tînără dar încercănată natur / se simte bine numai în baie / sifonul toarce ca o pisică îndopată / „scaunul" i se pare un șezlat retezat... / rufele încrețite / de lichid i se par „toate pînzele sus" / cu un lighean de plastic și o cutie de / detergent femeia se apără și ea / cum poate de poftele nopții de afară..." („Tropical colour TV"). Și totuși, inefabilul e salvat în numeroase miniaturi erotice cuprinse în ciclurile „Cortezia" și „Cîntec împurpurat". Citez din „Mici cîntece despre iubită și grai" : „ajunge-un singur por / al frumuseții tale / s-astupe gura / unui grai zeiesc", precum și din argheziana „Din argilă, tristețea": „m-adulmeca tristețea, prin rufăria cetii / fosneau mai joase stele de prăsilă / un pas în rai un pas în purgatoriu / o gleznă-n dor și alta în argilă // cum să rămîn, iubirea mea, din milă ?".

Natură plebeiană, refractară complicațiilor fastidios intelectualiste, Patrel Berceanu asimilează datele culturii într-un mod pragmatic, adică în măsura în care acestea servesc viziunii sale construite din luciditate și supravegheată frondă, caracteristici ce-i asigură un profil distinct în peisajul poeziei tinere.

Arta naivă — enciclopedie mondială

Recent, Iugoslavenska Revija și Editura S.A. din Lausanne au lansat în mai multe versiuni la care au atras și participarea altor prestigioase edituri din lume, o monumentală Enciclopedie mondială a artei naive. Elaborată sub conducerea lui Otto Bihalji-Merin și a lui Nebojsa-Bato Tomasevic, două personalități binecunoscute în cunoașterea, comentarea și promovarea artei naive, Enciclopedia urmărește acest fenomen de-a lungul unui secol.

Textul lucrării comportă trei secțiuni. În introducere, Otto Bihalji Merin schițează istoricul artei naive, legîndu-l de celelalte stiluri artistice, înainte de-a se întreba care este cuprinderea reală a noțiunii, semnificația sociologică a acestei arte și temeiurile actualei sale popularități. Partea enciclopedică propriu zisă a acestui tom de 750 pagini în formatul 21x29 cm, prezintă o mie de artiști naivi în ordine alfabetică. Fiecare voce conține date biografice, comentarii privind stilul și opera artistului respectiv, principalele sale expoziții și mai multe reproduceri în culori. Lucrarea se încheie cu un index regrupînd artiști pe țări, o importantă bibliografie privind artiștii naivi și arta naivă în general, precum și o listă a principalelor expoziții din lume.

Douăzeci și cinci de experți din întreaga lume au colaborat la această uriașă investigație. Printre aceștia, în afară de cei doi istorici de artă iugoslavi, deja citați, menționăm : Ernesto Cardinal (Nicaragua), John Fowler (S.U.A.), Alexander Jackowski (Polonia), Sumio Kuwabara (Japonia), Dino Manozzi (Italia), Dimitros Papastamos (Grecia) Charles Chattel (Franța), Natalia Shkarovskaya (U.R.S.S.), Sheldon Williams (Anglia) etc, iar din partea României scriitorul și criticul de artă Modest Morariu.

Următorii artiști naivi din România și-au găsit locul printre vocile acestei **Enciclopedii de artă naivă**, în momentul cînd s-a pornit elaborarea ei : Gh. Babeț, Pavel Biro, Al. Cherches, Gh. Doja, Gh. Dumitrescu, C. Enechescu, V. Frunzete, Petre Ghețu, Gh. I. Grigorescu, Petru Mihuț, Ghiță Mitrăchiță, Ion Niță Nicodim, Ion Stan Pătraș, Simona Petrescu, Al. Savu, Gh. Sturza, Timoftei Tohăneanu, C. Vasilescu și Petru Vintilă.

În eseul care prezintă arta naivă din România sînt amintiți printre antecesori ilustratorul în secolul al XVIII-lea al „Alexandriei" Năstase Negrule, Logofătul Petrache, cel care a ilustrat la rîndul său „Erotocritul" lui Cornara, precum meșteri iconari ca Savu Moga, Matei Timfosea, ș.a. Se prezintă de asemenea dezvoltarea actuală a artei naive din țara noastră printre cei 1 400 de artiști plastici amatori în cadrul amplei mișcări artistice de masă promovată de festivalurile naționale „Cîntarea României".

Ilustrația Enciclopediei conține 1 000 de imagini în culori și 650 de fotografii alb-negru. Așa cum se prezintă, Enciclopedia este o adevărată performanță editorială ce oferă o panoramă de amplă cuprindere a fenomenului artei naive constituindu-se totodată ca o lucrare esențială de referință.

De unde vin Cariatidele?

Urmare din pag. 1

efort vizibil, aceste întruchipări feminine țin capul drept sub povara pe care o poartă. În sfîrșit, chipul lor arată o suverană seninătate.

Ce se întîmplă oare ? Numai atlanții bărbați să releve o atitudine veridică, acceptată ca realitate ? Cariatidele să exprime doar o imagine inevitabilă a naturii ? Și totuși, nu este așa. Cariatidele reflectă o netăgăduită realitate, la același grad al intensității ca și atlanții.

Poate că pe alte meleaguri asemenea imagini continuă să pară inadmisibile. Poate că se spune : capricii ale fanteziei ieșite din cine știe ce rațiuni obscure. Poate că au fost, făurite numai pentru a argumenta decorativ rigiditatea prea geometrică a coloanei cu acea grație însuflețitoare pe care numai femeia o deține prin excelență. Conjecturile sunt în măsură să prolifereze. Numai la noi Cariatidele își află o deslușire nu numai posibilă ci și probabilă, fundată pe o realitate concretă și vie.

Cine nu știe că olteanca răzbătătoare — desigur și femeia din alte ținuturi ale noastre — își așază pe cap un colac — noi am spune, în chip de capitel doric — și peste el o povară enormă ? Aceste Cariatide vii își poartă deseori și copiii astfel. Sub o asemenea încărcătură ele stăruiesc îndelung, fără să le dispară de pe chip sfînta și răbdătoarea seninătate românească.

Această icoană vie a femeii se perpetuează poate de milenii și milenii în spațiul carpato-dunărean. Obîrșia i se pierde în întunericul unor vremi încă nepătrunse de noi. Cu încetul, însă, se va lumina și codrul neumblat al acelui timp desfășurat pe pămîntul nostru, timp în care n-a străbătut mintea omenească. Astfel, din neolitic, în cultura așa-zis Gumelnița — înrudită cu a Cucutenilor — s-a găsit acel vas frumos rotunjit, care are drept suport o siluetă feminină, cu o voluminoasă greutate pe creștet. Tot dreaptă, tot cu capul sus, tot cu colac deasupra, ca și astăzi. Numai că susține și cu brațele ridicate vasul, desigur încărcat ochi, aproape tot atît de mare cît ea.

Cîte anticipări străvechi nu s-au ivit pe pămîntul nostru, căruia îi rămîne debitoare cultura greacă ! Poate de la noi să fi coborît spre sud și ideea acestei nobile, reținute și neclamoroase pătimiri a femeii sacrificate de viață.

Argumente pentru o epopee

Urmare din pag. a 3-a

Iarăși problema despre care am mai vorbit : dimensiunea poemului, metrajul lung-scurt ! Francezii au o vorbă și în direcția asta : **„qui peut le plus, peut le moins"**, dar n-am înțeles de ce felibrii provensali nu țin s-o aplice !

În 1981, am avut fericirea de a fi participat la cea de-a 21-a Sesiune a Academiei Olimpice Internaționale de la Olympia. Impresiile cu care m-am întors mi-au răsplătit mulți ani de pasionat lirism sportiv, în care fair play-ul și patriotismul se îmbină armonios.

Am scris atunci **„Supremul Epinikion"**, acest cîntec de izbîndă vitală, pentru anii mei luminoși petrecuți în arenă, cu gîndul la eroii antici care se întreceau în Stadionul Celest de la Delphi. Alura lui pindarică își găsește corespondentul **„ahoistic"** în spațiul contemporan, rivnitor de pace și de competiții amiabile.

Ultima lucrare inclusă aici, **Cheia de boltă** (sonet-glosă), își propune să exploreze conciziunea expresiei și lapidaritatea stilistică impuse de forma fixă a sonetului, într-o înlănțuire de veritabil **sonet liric.**

Dincolo de jongleriile formale și sarbede, care au existat în toate timpurile, căutările în direcția aceasta au realizat forme trainice, formule de construcție stilistică ce atestă gîndirea arhitectonică. Cred că poezia modernă ar putea ajunge la opere cu adevărat muzicale, abordînd, de pildă, **coroana de sonete**, ar da monumente sentențioase, încumetîndu-se în truda **sonetului magistral.**

Lucrarea este compusă din șaisprezece sonete, primul sonet fiind același cu ultimul, inversat. Primul sonet constituie matricea, care generează formal **și** tematic, transmițînd **gena** sa celorlalte. Pentru fiecare vers din **matrice**, treptuind de jos în sus, se glosează cîte un sonet. Ambiționarea mea a impus, desigur, dificultăți, întrucît, amintindu-mi de glosa eminesciană, fiecare vers din sonetul matrice trebuia să tindă a fi deopotrivă de independent, aproape de apoftegmă și căpătînd această disponibilitate să se integreze lejer în celelalte combinații.

Tematica abordată apare limpede, în cursul lecturii, din succesiunea sonetelor, după modelul metopelor, incluzîndu-se firesc în suflul patriotic al întregului volum.

Vreau să cred că Argumentul meu în sprijinul operelor poetice **majore** își atinge țelul și prin exemplificări. Consider că acea categorisire, de către unii exegeți, drept opere **minore** a celor mai multe dintre lucrările lui Dante, ce nu aparțin Divinei Comedii, este nedreaptă și pretențios de arbitrară.

Nutresc speranța că toate aceste construcții poetice etalate aici își aleg bine **mimesisul** coordonator, nelipsindu-le însă nici acel grăunte de **hybris** stimulativ și întreprid care dă farmec neprevăzutului și însăși vieții.

Nădăjduiesc, de asemenea, că **triada tematică** pe care o consider capitală în conștiința umană **(Iubirea-Lupta-Banchetul)** patronată de zeitățile consacrate Eros, Minerva și Marta, precum și Dionisos, a fost cu pietate slăvită și celebrată.

În încheiere, vreau să mulțumesc cu salutul meu grav, la chipiu, Editurii Militare, pentru solicitudinea ce-a arătat-o lucrărilor mele și pentru apariția prezentului volum festiv, ale cărui versuri ordonat cadențate defilează **sub** steagul Patriei și-nspre cinstirea Ei.

Misterele traco-helenice

Urmare din pag. a 8-a

lui Pythagora s-au îmbinat îndeaproape cu acelea ale lui Orfeu ; încă din vremea lui Herodot se poate vorbi de doctrine orfico-pythagoreice, căci nu se pot separa net ideile orfice de cele pythagorice, întrucît mulți pythagoreici au scris tratate și imnuri orfice (cfr. E. Rohde, **Psyché**, trad. franceză, Paris, 1928, p. 348 sq.). Astfel, misterele pythagoreice au putut împrumuta multe elemente din orfism, unde de asemenea existau mistere cu o **epopteia** ce reprezenta coborîrea în Infern a lui Orfeu, care o căuta acolo pe Euridice soția lui. Dar orfismul era o doctrină de mistere tracă, tot așa cum era trac și Orfeu însuși, astfel că similitudinea dintre misterele lui Zalmoxis și cele ale lui Pythagora pot depinde de fondul trac al orfismului ce era amalgamat cu doctrinele lui Pythagora. Cu alte cuvinte, elementele trace din orfism sînt acelea care apar în pythagoreism, și aceste doctrine trace explică similitudinile dintre cultul de mistere a lui Pythagora și cel al lui Zalmoxis, pe care o remarcaseră grecii din Hellespont și Pont (cfr. Herodot, IV, 95).

SPIRITUALITATEA TRACO-DACĂ ȘI MISTERELE LUI ZALMOXIS

Misterele lui Zalmoxis au avut o influență covîrșitoare asupra vieții spirituale a traco-dacilor. Pentru cei ce au fost inițiați în aceste mistere, certitudinea absolută că există viața de apoi, în care au putut trăi o scurtă vreme, evidența incontestabilă că sînt nemuritori și că moartea îi va duce într-o lume mai bună unde vor fi fericiți, i-a făcut să fie „cei mai viteji dintre oameni" după cum spune despre ei împăratul Iulian Apostatul, nepotul lui Constantin cel Mare. Aceste mistere ale lui Zalmoxis i-a făcut să fie „cei mai viteji și drepți dintre traci" (Herodot, IV, 93). Termenul folosit de Herodot, „drepți", (grec. **dikaiotatoi**) trebuie înțeles ca avînd sensul de „cei mai drepți față de zei și de oameni", de „oameni cucernici care urmează cu strictețe poruncile zeilor". Adjectivul „drept" **(dikaios)** este folosit și de Homer și de Herodot, fără ca să se separe datoriile morale, de cele juridice și de cele religioase ale omului numit „drept" (cfr. M. A. Bailly, **Dictionnaire grec français**, Paris, 1935, **sub voce).** Într-adevăr, traco-dacii erau nu numai drepți din punct de vedere juridic, ci și din punct de vedere religios **și moral**, și de fapt termenul **dikaios** (drept) caracterizează pe omul care împlinește toate datoriile sale religioase față de zei. Iar la traco-daci exista o mare rîvnă pentru credința în zei și pentru slujirea lor „un zel foarte profund față de divinitate", scrie Poseidonios, citat de Strabo (VII, 4). Tot Strabo, citîndu-l pe Meandru, arată că soțiile geților erau foarte evlavioase și puneau pe roabele lor toată ziua să celebreze riturile divine (Strabo, VII, III, 4). Desigur, în misterele lui Zalmoxis, inițiații traco-daci puteau vedea în cursul epopteii o multitudine de personaje, pe care le auzeau și alături de care se mișcau, dar fiecare dintre cei inițiați vedea o lume proiectată de subconștientul său și deci diferită cu totul de aceea zărită de alți inițiați. Poate de aceea traco-dacii nu au avut statui și chipuri de zei, fiindcă forma fiecărei zeități și imaginea ei ar fi trebuit să difere de la un inițiat la altul, după conținutul viziunilor fiecăruia, viziuni care reprezentau în esență o proiectare a subconștientului oniric.

Ceea ce trebuie însă accentuat este faptul că în raport cu cele mai multe mistere helenice și helenistice, misterele lui Zalmoxis nu reprezentau o înșelătorie, iluzii create de hierofanți ca să producă **epopteia**, viziunea divinităților, căci nu se foloseau în misterele lui Zalmoxis nici substanțe halucinogene (pe care le-am menționat), nici sisteme de oglinzi, nici lumini alternînd cu besnă, nici sugestia sau hipnoza, ci geto-dacii care erau inițiați în mistere știau cu certitudine că nimic artificial, nimic nefiresc, nimic adăugat nu le crease o stare specială de conștiință similară visului, în care să vadă și să trăiască în Infern, în lumea de dincolo.

Portret în ianuarie

Urmare din pag. 1

iar / nu-ți aurește între umeri / întregul trup / întreg / ți-e vulnerabil / vulnerabil" **(pe cîmpuri vîntul miazănopții).**

Viziunile catastrofice, codificînd precaritatea ființei într-un univers agresiv, se înmulțesc în volumele următoare, mai cu seamă în **Descîntece de gravitație (1977)** și **Fantastica pădure (1980).**

Poezia de aici refuză retorismul, scenariul, fiind expresia netrucată a unei stări de vag, de dezechilibru lăuntric. În **Descîntece de gravitație** un principiu malefic apasă asupra lucrurilor și ființelor, îngreunează mișcările, ca într-un coșmar nesfîrșit. Gravitația absoarbe, împiedică zborul gîndului, este damnarea prin naștere. Datorită ei timpul se comprimă, vîrstele interferează în scurta trecere : „mai mult / liniștea noastră / nu ține decît / o ninsoare-n infern / ieri învățam la foc potolit / pe nicovale de iarbă / ascunse-n penumbră / cum se trece încet / din copil în bărbat / din bărbat în bătrîn / cu și mai domoală melancolie / cu tot mai puțină durere / astăzi pe lucruri / mîna dacă mai pui / geroasa gravitație stingi / solzi argintii de piele îți rămîn / pe întocmirea altor oase / și mai grele / pe două turle de pămînt / în loc de picioare și trup / se ridică și năruie / fără să scadă / mi-e capu-n noapte bolovan de sare / din care ziua-ntreagă / oile au lins mărunt / ar trebui să fiu zidit / pe bile de oțel / în înălțime / ventuza din adîncuri s-o înșel / ar trebui să-i dau din mine însumi numai / amorțitoarele tremurături / ar trebui să nu mai știu / să nu mai simt / cum m-am hrănit / orbecăind / pe dibuite / din rădăcina minei de metal" **(Pe două turle de pămînt în loc de picioare și trup).** În fața acestei teribile presiuni, care înseamnă adîncire în moarte, soluția, chiar dacă iluzorie, nu poate fi decît încercarea de a înțelege, pentru a accepta : „trebuie să cauți să mergi mereu / oriunde, oricînd mai tăcut mai senin / altfel o clipă nemișcat / prinzi în pămînt rădăcini" **(Păsări de-am fi).** Din acest punct de vedere, poezia lui Grigore Hagiu este o eliberare de spaima neființei, prin radiografierea ei minuțioasă.

Suferința individuală diminuează, devine compasiune, în fața dezastrelor care afectează colectivitatea. În **Fantastica pădure,** Grigore Hagiu dă măsura întreagă a excepționalei sale capacități de a transfigura evenimentul în viziune poetică. Cartea este un amplu poem, în treizeci și trei de cînturi, care are ca punct de pornire cutremurul din 1977. Nimic circumstanțial în versurile sale. Detaliile realului abia se mai recunosc în acest poem de moarte și viață. Dimensiunile catastrofei sînt evocate cu o forță rară în poezia românească eshatologică : „și se cutremură toate / secunde cît o viață / cît o moarte / o lună aspră și grețoasă / și bulbucată-n ochi de șarpe / de-aproape neîngăduit de-aproape ne privise / smulgînd din lucrurile-nsuflețite / un fel de spumă grea de fier / lumina tare / înghețînd albastru-vînăt / se răspîndise asvîrlită-n aer / de-a dreptul din pămînt // ne-a transformat în saci / plini de monede vechi / zgîlțîiitura cruntă / mai repede știind ce se întîmplă / din măruntaiele-i fierbinți / un urlet înmiit eliberă termocentrala / omenește răspunzînd / acelui trăsnet sec de blocuri prăbușite / spre cîmpuri explodat / norul de praf / în fugă șterse lacul / scoțîndu-i mortăciunile la mal // priveliștile-nchipuiră / intrate una-ntr-alta / o stranie sculptură / se-apropiase amenințătoare zarea / era un timp al altei lumi / și spaima-n orice arbore prinsese crengi / și mă țineam de mărul din grădină / și se ținea și el rugîndu-se de mine / ne împletisem vinele / și viețile și rădăcinile / să astupăm încă o dată / infernului puterile" **Să potolim încă o dată infernului puterile).** Trunchiurile de brad care vor sprijini apoi clădirile — „fantastica „pădure" — sînt un simbol al vieții călcînd peste moarte. Imaginea brazilor reînvie lumea de mit a copilăriei, din care își trage acum sevele speranța. Alternarea secvențelor terifiante, cu nostalgicele rememorări creează un spațiu al meditației, un răgaz necesar pentru a putea suporta cavalcada coșmarescă a figurilor spaimei. Sensibilitatea poetică este dublată astfel de un desăvîrșit profesionism în dozarea efectivelor : „minunea bradului / prin transparența gerului / în diminețile de an nou / îi aduceau feciorii de la mari distanțe / iertare bradule spuseseră tăindu-l fără grabă / te hărăzim belșugului nu morții / și tras pe plug cu șase boi intra în curte / în dulcea lărmuială-a sărbătorii / mireasma ramurilor lui / se inscrusta-n zăpadă / făcea un cerc în jurul casei / curat subt stelele-nghețate // și mai adînc / în miezul amintirilor / cele dintîi / mama trecînd încet dintr-o odaie-ntr-alta / arzînd rășina molcomă de brad / în conurile lungi de coajă răsucită amăruie / tăciunele se-ncețoșa unduitor prin casă / aroma îmbia tavanele înalte / purificări neînvățate / moștenite din părinți / să-și odihnească somnul" **(în miezul amintirilor cele dintîi).**

După această „dereglare a simțurilor" din **Fantastica pădure,** forma fixă a sonetului din volumele ultime pare a veni ca o necesară compensație. Individul, agresat de timp, revine în centrul poemului, ca emblemă a umanității. Drama individuală transpare în lirismul resemnării filosofice, asumată ca act repetitiv al unei metafizici universale. Pe de altă parte, presimțirea neantului naște întrebări chinuitoare, certitudinile se destramă, moartea este descoperită la tot pasul, chiar și în ipostazele rodirii. Chingile sonetului disciplinează imaginea, lăsînd doar bănuiala sfîșierii lăuntrice : „Umblu bezmetic / e noapte e zi / pînă-nfloresc pomii / n-am să mai pot dormi / undeva se bat / pînzele alburii / în care crengile se vor înveli // prin hlamidele cu nenumăratele găuri / tăcută / moartea privește din hăuri" **(undeva se bat pînzele alburii).**

Credința în poezie, în forța ei de a se ridica deasupra efemerului, este pavăza impenetrabilă în calea spaimei de neant : „cum se năzare / departe drumul / praful și piatra / omul și fumul // de unde pleacă / unde ajunge / nu știe nici unul / hieroglife cu duiumul // iată fapta / care desparte / și-alege pe vecie // înaintez în moarte sprijinit / de-a stînga și de-a dreapta / cu cîte-o poezie".

PROBABIL / POSIBIL

Două cenacluri

În ultima marți a lunii ianuarie a.c. a avut loc la Muzeul literaturii române ședința Cenaclului de anticipație al Asociației scriitorilor din București (supranumit „al marțienilor"). Ședința a fost condusă de Adrian Rogoz.

A fost experimentată o acțiune de „hibridare", în sală aflîndu-se și reprezentanți ai cenaclului „Convorbiri literare", condus de profesorul Ovid S. Crohmălniceanu. Doi dintre membrii cenaclului vizitator au prezentat texte adecvate împrejurării. Florin Iaru a citit trei poeme a căror imagistică plăcut hazardată încearcă să-și aprecieze cîte ceva din recuzita specifică a SF-ului. Mircea Nedelciu a înfățișat două proze de tip SF, abil populate cu personaje neschematice. Prima recurge la motivul contactului dintre reprezentanții unei civilizații ostile și pămînteni. A doua, mai îndrăzneț concepută, folosește motivul călătoriei în timp, ilustrîndu-l printr-un personaj socialmente insignifiant.

Au urmat comentariile. Profesorul Crohmălniceanu a relevat dificultățile, pare-se insurmontabile, pe care le întîmpină poezia atunci cînd apelează la temele specifice ale literaturii SF ; a formulat apoi cîteva argumente în favoarea anticipației axată pe speculații derivate din energia potențială a paradoxurilor. Profesorul Solomon Marcus a constatat că paradoxurile derivate din conceptul de timp, folosite în mod uzual de către autorii de anticipație, sînt cu mult mai puțin numeroase decît cele pe care matematica și chiar alte științe le oferă ; de pildă, un domeniu puțin folosit este cel al paradoxurilor temporale legate de viața psihică ; cît privește apartenența unui text la literatura de anticipație, este posibilă o departajare întemeiată pe rezolvarea unei dileme a lingvisticii ; la întrebarea „cînd o înșiruire de cuvinte poate fi numită text ?", lingvistica răspunde : „atunci cînd emițătorul stabilește că a vorbit un text" ; drept urmare, pentru ca un text să facă parte din literatura SF, este necesar doar ca autorul lui să decreteze că așa stau lucrurile ! Pe măsură ce reflectăm la acest curios raționament, constatăm că butada este doar aparentă. Alexandru Mironov a subliniat ideea că literatura de anticipație este chemată să oglindească marile progrese tehnice ale contemporaneității, dar și ceea ce s-ar putea numi (cu o formulare foarte reușită) „mentalitate algoritmică". Ion Hobana, după cîteva precizări de istorie literară referitoare la tema călătoriei în timp, a pledat pentru coexistența pacifică a diverselor varietăți de SF. În încheiere, Adrian Rogoz s-a referit la posibilitățile promițătoare pe care le oferă întîlnirile dintre autorii specializați în anticipație și cei preocupați de literatura „normală".

„Cenaclul „Solaris" funcționează pe lîngă Casa de cultură a studenților din București, are ședințe săptămînale și este condus de prof. Mircea Dumitrescu. În ședința din 3 februarie a.c. au citit Radu Pintea și Mihail Grămescu. A mai fost prezentată povestirea intitulată „Cheile" de Dănuț Ungureanu. Celor trei proze li s-au recunoscut calitățile, dar li s-au detectat și unele inadvertențe ; autorul SF, s-a spus, chiar dacă își situează personajele într-un viitor cu totul insolit, trebuie să evite contradicțiile în ceea ce privește amănuntele materiale și psihologice. Coerente trebuie să fie și construcțiile întemeiate pe extrapolarea unor idei și ipoteze științifice.

Foarte interesante, mai ales pentru un neofit, au fost „mișcările de trupe" petrecute în timpul desfășurării lecturilor și discuțiilor. Astfel, la un moment dat s-au ivit inginerul Ioan Albescu, redactor șef al revistei „Știință și tehnică", Alexandru Mironov, redactor la emisiunile de știință ale Televiziunii, precum și alți trei cunoscuți sprijinitori ai genului : Dan Merișca (Iași), Cornel Secu și Viorel Marineasa (Timișoara). Doi dintre noii veniți (Ioan Albescu și Cornel Secu) s-au rostit în chip judicios în legătură cu unele aspecte specifice ale literaturii SF. În timpul desfășurării discuțiilor mulți dintre cei prezenți au procedat la rapide schimburi de cărți. Într-un colț al sălii, prin rotație, „fanii" s-au dedat la consultarea unei cărți, ale cărei ilustrații păreau într-adevăr atrăgătoare. Alte manuscrise s-au ivit ; ele sînt menite să pătrundă în viitoare antologii. Spre a mă integra cît de cît în atmosfera de patimă a informării și de frenezie a proiectelor, am propus realizarea colectivă a unui dicționar al anticipației românești, format din două părți, în stil de enciclopedie ; în prima parte ar urma să fie explicați o serie de termeni specifici, în a doua ar urma să fie acumulate informații despre autori, cenacluri, fanzine, consfătuiri și alte forme de manifestare ale SF-ului de la noi.

Ședințele din 10 și 17 februarie ale cenaclului „Solaris", de o anvergură considerabil mai mică, au prilejuit lectura cîtorva texte reușite : „Rahbatan" de Marin Gogoașe, „Dear Richard" de Cristina Radulian, „Casa dintre tei" de Cristian Lăzărescu, „Întîlnire de gradul III" de Cristian Tudor Popescu, „Propunere pentru o nouă știință : etnofizica" de Ion Zubașcu, „Comunicare prin juxtapunere" de Mihail Grămescu.

Voicu Bugariu

Literatura și sentimentul tradiției

Urmare din pag. 1

precizat. Orice cultură se dezvoltă firesc prin cultivarea tradițiilor, prin devotamentul față de propria istorie și față de acel **mirabilis spiritus loci,** prin subsumarea și asimilarea influențelor, mai mult sau mai puțin trecătoare, prin afirmarea demnă și energică a propriilor valori pe care le propune stăruitor drept puncte ferme de reper în realizarea unor noi întreprinderi intelectuale. Dezvoltarea organică a culturii este singura capabilă să-i asigure afirmarea sa firească, specifică, aducătoare de noutate.

E cazul să fie reamintit faptul că marii creatori din domeniul culturii române sînt niște interpreți de mare finețe și de o energie neobosită ai propriilor noastre valori și tradiții, ai specificului prin care ne definim. Opera lor, ca manifestare a voinței formative și a orgoliului creator subiectiv, izvorăște tocmai din înțelegerea organică a propriilor noastre realități. Dimitrie Cantemir, savant și artist cu rădăcini de familie în răzeșimea organizată comunitar pe principii militare, a dat lucrări de istorie fundamentale pentru cultura noastră și pentru cultura universală dar și o sinteză etnografică, unică în epocă, cum este **Descrierea Moldovei.** Prin reprezentanții Școlii Ardelene, prin marii scriitori și revoluționari pașoptiști, propria noastră realitate etnico-spirituală își găsește interpreți de mare profunzime și de strălucită vocație constructivă. Ei răspundeau astfel cu un orgoliu exemplar, întregit de o imensă putere de lucru, marilor întrebări istorice pe care epoca lor le pusese întregului popor român. Prin opera unor personalități ca Eminescu, Hașdeu, Maiorescu, Xenopol, Iorga, Pârvan, Pușcariu, Blaga, Rădulescu-Motru, prin Grigorescu, Andreescu și Luchian, prin Mincu, Enescu și Brâncuși, prin creațiile unor autori ca Rebreanu, Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Arghezi, și mulți alții dezvoltarea organică a culturii noastre cunoaște noi realizări, noi împliniri. Firește toți aceștia pot fi raportați, și sînt raportați în mod curent, dintr-o perspectivă comparatistă absolut necesară, la marile curente literare, artistice, științifice și filozofice care au marcat cultura europeană și universală a timpului lor. Raportarea aceasta, departe de a nega înscrierea creației lor în orizontul propriei noastre tradiții, o subliniază și mai stăruitor. Opera lor, ca de altfel întreaga noastră dezvoltare istorică, demonstrează elocvent faptul că orice influență externă pentru a fi receptată și asimilată cu adevărat, pentru a nu rămîne la nivelul unui contact periferial, trebuie să fie cerută energic de o anumită dezvoltare internă, organică. În interpătrunderea dintre condiționările interne și cele externe ale unui fenomen, contradicțiile, raporturile de forțe și condiționările interne sînt determinante. Altfel spus — orice influență externă capătă o anumită semnificație **numai** dacă este cerută, dacă găsește terenul favorabil pentru receptarea ei. În aceste condiții influența, de oriunde ar veni ea, se înfățișează, de fapt, ca o alianță temporară utilă în realizarea unor obiective pe care, înaintea oricăror altor factori, dezvoltarea internă le impune. Cînd în secolul trecut Bălcescu, Kogălniceanu, Avram Iancu, Bărnuțiu, Alexandru Ioan Cuza, Dumitru și Ion C. Brătianu apelau la unele idei, argumente și demonstrații pe care le selectau din ansamblul variatelor doctrine politice romantice de circulație general europeană, ei o făceau pentru că erau determinați de urgența rezolvării unor probleme concrete în care erau implicate evoluția și destinul națiunii române, starea noastră etno-spirituală și social-istorică profund specifică. Asimilarea unor forme și idei culturale exterioare la specificul realității noastre se face prin subordonare, printr-o implicare și adaptare care nu lezează specificitatea. Fie că răspunde provocărilor exterioare opunîndu-i cu demnitate și orgoliu propriile valori, fie că-și subsumează sugestiile culturale externe pe care le preface în alianțe temporale utile sau în buturi pe care nu le mai resimte drept străine, o cultură își urmărește, de fapt, propriul trecut, propria afirmare, propriul destin. Dezvoltarea sa firească, organică are un caracter obiectiv. Dintr-o astfel de perspectivă opiniile lovinesciene privitoare la așa numitul sincronism obligatoriu între anumite „centre" propagatoare de cultură (de fapt, centre de putere) și teritoriile periferiale, închistat tradiționaliste, ostile inovației de sursă străină de pe poziții autarhice, ne apare pe cît de șubred articulată pe atît de falsă. Faptul că Lovinescu, autoproclamat promotor al modernismului și sincronismului, n-are o autentică vocație teoretică și că n-a reușit să comunice pe planul ideilor cu personalități contemporane ca Pârvan, Iorga, G. Brătianu, Blaga, Rădulescu-Motru, Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Rebreanu, Agârbiceanu, Voiculescu, P. Antonescu, N. Ghica-Budești, maeștri venerați ai atîtor generații de intelectuali, mari creatori organici, și, de fapt, străluciți directori de conștiință este, desigur, semnificativ.

Marea lecție de atitudine și demnitate a acestor străluciți înaintași ai culturii noastre rodește astăzi din plin. O lungă și admirabilă serie de realizări literare, artistice și teoretice din cultura română de azi, multe din ele — capabile să străbată foarte departe de timp, stă sub semnul binefăcător al înțelegerii organice a propriei noastre culturi, al propriului nostru destin în lumea de azi și de mîine. Se poate, desigur, discuta cu mult folos de noutatea tematică, de concepție, de viziune și de stil a acestor realizări. Forța impresionantă cu care ele s-au impus vine însă din legătura de nezdruncinat cu tradiția vie care le susține, cu valorile românești specifice de la care pornesc și pe care de fapt, le afirmă cu nedezmințită pasiune și vigoare în contexte cu totul **noi.**

Curentul organicist din cultura română de azi este o realitate majoră cu rădăcini adînci, viguroase, într-un trecut și într-o tradiție invocate mereu cu orgoliu îndreptățit, cu ramificații larg cuprinzătoare în toate domeniile vieții noastre spirituale, dar îndeosebi cu o largă deschidere spre viitor.

Conștiința vie a dezvoltării organice și specifice a propriei noastre spiritualități, adeziunea profundă, firească, la lumea de valori prin care ne semnificăm în lume, demnitatea ideilor și a atitudinii dau sens și semnificație celor mai reprezentative realizări ale culturii române de azi.

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

Administrația de „valori"

Ideea obsedantă a diversiunii este, mai recent, aceea de a fi o administrație de valori, o mișcare, mai bine zis, întemeiată pe „complicitatea valorii". Această operațiune, care a păstrat din metodologia dogmatică mai cu seamă noțiunea de „monopol", izvorăște din ideologia „noii drepte" și are, prin aceea, cea mai potrivită cheie care s-o explice. A administra „valorile" înseamnă, în definitiv, a consolida, cum zice „noua dreaptă", „o centrală de influențe", a inventa o „bancă de date" necesare acțiunii politice, a da, prin aceasta, „baze și referințe ideologice" (Jean Cau). Odată ce o asemenea societate filarmonică (întemeiată pe complicități, corupție, falsuri și delațiuni) ar fi apărut, s-ar crea, cum notează corect J. Attali, („La Nouvelle Droite", Nouveaux Éditions Oswald, 1979, pg. 204) „condițiile unei elite". Însă „elita" de mîine poate fi preparată, în laboratoarele diversiunii, încă de azi, ea trebuie selecționată atent în vederea unor operațiuni care nu se termină repede. Cum s-ar înfățișa, așezînd una lîngă alta datele, „centrala de influențe" diversionistă, adică administrația de valori ?

Ea trebuie, mai întîi, să dea sentimentul aparent al „culturii", să pornească, așadar, de la ideea „sfîrșitului ideologiilor", să dezideologizeze, într-un cuvînt. Imaginea propagandistică a unei astfel de eliminări de conținut ideologic, e, fără îndoială, unitatea formală, sentimentul că acolo se întrepătrund creații, cum se zice, de toate culorile. Dacă totuși această idee fumigenă nu s-ar concretiza repede, atunci ar urma ca ea să fie evidențiată artificial : „Propaganda — zicea J. M. Domenach — va avea deci sarcina să întărească această unanimitate și chiar să o creeze artificial" („La propagande politique", P.U.F., pg. 65). În ideea unității formale, obligatorie ar fi anexarea de foști radicali spre a produce demobilizarea demonstrativă. Aceasta, în primul rînd. Apoi, selecția, întreprinsă dintre minților șovăielnice și în general slabe, care, odată ajunse să depindă de soarta unui grup, să activeze fără condiții spre a-i asigura aceluia coeziunea. Nu e o întîmplare că mulți dintre „scriitorii" grupului „Europei libere" sînt indivizi fără nici o valoare însă hotărîți să pătrundă în cultură odată cu grupul care îi protejează. **Condiționarea conștiințelor** e, din acest punct de vedere, esențială.

Apariția unui grup fără valori și care se conservă numai prin solidaritate nu înseamnă încă o adevărată „bancă de date", o administrație de valori, o „centrală de influențe". Ideea diversiunii nu se oprește aici, ea are în vedere și să pătrundă, în secret, acolo unde, în general, aceste forme de mistificație nu pătrund: a crea imagini false, propuse instituțiilor prin accesul exclusiv cîștigat acolo — iată ideea. Prin acest cal troian, introdus mai adînc decît de obicei, este de corectat, în conformitate cu o ideologie manipulată, imaginea acțiunii politice asupra unui domeniu pe care aceasta îl cunoaște mai puțin.

În accepțiunea diversionistă a „Europei libere", realitatea politică ar fi o „realitate în care nu poți avansa decît mascat" (emisiunea din 20 ian. 1985). O astfel de înaintare secretă ar fi fost, prin anii '40, aceea a dirijorului german Furtwängler, care „se prezenta [naziștilor] ca un sfătuitor independent" (emisiunea din 20 ian. 1985) și care a și trecut, mai apoi, granița în Elveția, cînd „sfaturile" lui „independente" erau gata să fie verificate. Noțiunea propusă de „Europa liberă", încadrată în amoralism, e bineînțeles aceea de „double thinking" (gîndire dublă) ori, cum îi zice direct Monica Lovinescu, „duplicitate". Tinerii, susține ea (căci despre tineri este vorba) „pentru a pătrunde trebuie să treacă proba sloganului" („L'Alternative", nr. 20/ian. 1983). De aci decurge teoria celor două cerneluri : „se aleg două cerneluri, una pentru articolul de ziar sau pentru discursul pe temele și la moda langajieră a zilei, alta — pentru operă, retranșată în puritatea sa și a cărui publicitate, după acest calcul, va fi bineînțeles asigurată de articolul de ziar" („L'Alternative", nr. 20/ian. 1983). Această procedare ar conține un singur inconvenient, acela de a lăsa cernelurile să se amestece, primejdie care trebuie înlăturată prin operațiunile critice. Critica, în acest scenariu, ar trebui să protejeze opera diversionistă, reformulînd deziderațele momentului în funcție de ceea ce se creează și nu altfel. A recomanda drept „realistă" o proză a mizeriei, drept „inovatoare" — o avangardă disolutivă și drept „expresie a urbanismului" o lirică ironistă și reieșită dintr-o incultură a sentimentelor — aceasta ar fi esența diversionistă a criticii.

O „centrală de influențe" care să administreze valorile în perspectiva vremii nu se poate consolida, dincolo de afurisenii și anexiuni, fără participarea generației noi ; nu e fără sens a vedea în diversificarea unei emisiuni cum este „Tinerama" („a „Europei libere") un accent suplimentar pus în acest domeniu atît de delicat. Mai recent, „Tinerama", înfățișează un program diversionist consolidat, ajungînd chiar a recomanda revistelor să fie cît mai „europene", și „valorilor" să stea, de asemenea, în legătură cu Europa. Recomandări privitoare la publicații se fac la tot pasul (uneori chiar în cadrul unei rubrici speciale, cu titlul „revista revistelor") ; cînd îndrumările nu sînt uitate, diversiunea jubilează și, într-un rînd, în comentariul dedicat publicației „Curentul" (care apărea în R. F. Germania, avînd drept redactori pe Gh. Stanomir și N. Ciachir) ideea de „clarificare" era salutată (să înțelegem, bineînțeles, prin „clarificare" adeziunea la tezele de grup).

În fine, o administrație de valori trebuie să dea, cel puțin formal, iluzia reprezentativității și de aceea a susține, fără a explica, opera unor „clasici contemporani", de obicei vîrstnici, se potrivește de minune cu această inițiativă. Cine nu cunoaște opera dsepre care se vorbește în grupul diversionist și-ar putea închipui, cu ușurință, că Mircea Eliade, E. M. Cioran, Vintilă Horia etc. sînt tocmai scriitorii care exemplifică obsesiile diversiunii ; în realitate, nimic mai departe de acestea. Să notăm că monopolismul de grup nu se exercită numai în ceea ce privește literatura românilor ci și în chestiunea prezentării acestei literaturi pentru uzul mediilor „europene". A influența cunoașterea corectă a fenomenului, prin complicitatea unor membri ai grupului — iată ideea. Exemplele sînt numeroase, unul e însă strident. O intervenție a lui Edgar Reichmann („Le Monde", 22 juin, 1984, pg. 3) conține cîteva dintre cele mai bizare propozițiuni care s-au pronunțat vreodată asupra lui Eminescu. Eminescu, de pildă, n-ar fi poetul național ci doar „cel mai important poet al celei de a doua jumătăți a secolului trecut" (minimalizarea se observă de îndată). „Atitudinile sale — zice E. Reichmann — sînt adeseori ambigue", ele sînt chiar niște „rătăciri". Cine nu cunoaște esența chestiunii (și cîți francezi o cunosc ?) rămîne cu ideea că Eminescu ar fi un poet oarecare, cu „atitudini ambigue", unele chiar „rătăciri". Totuși, aceste vorbe incontrolate nu sînt expresia ultimă a mistificației ieșite din „centrala de influențe". În 1979, de exemplu, o asociație gregară, (C.I.E.L.) în numele căreia vorbea Eugen Ionescu, recomanda, de la „Europa Liberă", „boicotul cultural al României". O astfel de operațiune determina un comentator imparțial, M. de la Ventolière, să denumească „Europa liberă" („The Reminder", 31/ june 1979), „un radio de război" („a radio of war"). Un război, într-adevăr, adică un război ideologic, unde „centrala de influențe" are funcțiunea ei bine definită.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Misterele traco-helenice și misterele lui Zalmoxis (3)

de Constantin Daniel

Pe de altă parte, în 1917, la Roma, lîngă Porta Maggiore s-a descoperit o bazilică subterană la 9 metri sub suprafața pămîntului. Această bazilică era ornată cu stucaturi numeroase, și deși nu există nici-o inscripție în ea, s-a admis că este vorba de un locaș unde se celebrau rituri neo-pythagoriciene (cfr. Jerôme Carcopino, **La basilique pythagoricienne de la Porte Majeure,** Paris, 1926), **passim).** În bazilica descoperită nu sînt reprezentați zei orientali, în afară de Attis, dar se pare că această bazilică nu a fost folosită fiind închisă din ordinul cezarului Claudiu **(Idem,** p. 63). Știm că pythagoreii celebrau misterele lor în clădiri subterane, ca și magistrul lor Pythagora (cfr. Porphyrios, **De antro Nympharum,** 8). Empedocle, care a fost discipol al lui Pythagora, scrie că locul unde se petrece regenerarea omului este o peșteră ascunsă (Diels, **Fragmenta Empedocl.,** 120). Apoi același Porphyrios **(Vita Pythagorae,** 9) scrie ca și Jamblicos **(Vita Pythagorae,** 27) că acest filozof își făcuse o peșteră afară din oraș, care era locuința filozofiei sale, și acolo își petrecea o mare parte a nopții și zilei. Dar Clement din Alexandria **(Stromata,** I, 15) afirmă că Pythagora a fost inițiat de către egipteni într-o clădire subterană. Totuși același Hermippos pe care l-am menționat afirmă că Pythagora a urmat învățăturile nu numai ale egiptenilor, ci și cele ale tracilor (Josephus Flavius, **Contra Apionem,** I, 165), făcînd aluzie fără îndoială la influențele pe care le-a putut exercita Zalmoxis și misterele sale asupra filozofului din Samos.

Cu privire la cele ce se petreceau efectiv în misterele lui Pythagora și prin urmare cele ce se petreceau și în misterele lui Zalmoxis, care erau asemănătoare acelora (după părerea grecilor din regiunile învecinate Helespont și Pont), trebuie să tragem concluzia că se produceau nu numai viziuni, dar și trăirea într-o stare onirică, ce dădea ilUzia vieții în Hades. Vrem să aducem un ultim argument, că în cursul misterelor pitagoreice inițiații aveau viziuni și desigur percepții fără obiect pe mai multe canale senzoriale: ultima treaptă de inițiere pitagoreică se numea **epiphaneia** adică arătarea, manifestarea vizibilă a zeilor sau a zeului. De aceea, credem că în cursul misterelor lui Zalmoxis, similare celor a lui Pythagora, se produceau aceleași viziuni și trăiri onirice care dădea inițiaților sentimentul că trăiesc în Infern.

FENOMENE PSIHOLOGICE LA CEI CE SE IZOLEAZĂ ÎN LOCUINȚE SUBTERANE SAU ÎN PEȘTERI

Din relatările scriitorilor din Antichitate aflăm astfel că Pythagora și discipolii săi se izolau în cursul misterelor lor în locuințe subterane și în peșteri, după cum am arătat mai sus. S-a putut cunoaște în epoca noastră cu exactitate procesele psihologice ce survin în această stare de izolare și aceasta este una din descoperirile cele mai fructuoase ale psihologiei moderne. Într-adevăr în stare de izolare completă cu suprimarea stimulilor vizuali, auditivi, tactili, olfactivi etc., un subiect închis într-o cameră obscură dezvoltă o stare de **deprivare senzorială,** cînd îi apar la început înaintea ochilor „puncte de lumină, apoi modele geometrice simple care se complică progresiv realizînd figuri ce pot fi recunoscute (șiruri de bărbați galbeni cu gurile deschise) apoi scene tot mai integrate cu desfășurarea unor procesiuni pe o stradă etc. În timp ce manifestările acestea se produceau tot mai amplu, alte canale senzoriale se deschideau : subiecții reactivi auzeau voci, coruri, (cu impresie stereofonică) apoi simțeau descărcări electrice cutanate sau alte halucinații tactile și somatice" (cfr. Vasile Predescu și col., **Psihiatria, Buc.** 1976, p. 113).

Tulburările de percepție din **deprivarea senzorială** sînt descrise amplu în toate tratatele de psihiatrie și de psihologie, noi publicînd în „Luceafărul" din 11 febr. 1984 și din 18 febr. 1984 o serie de titluri ale lucrărilor străine sau românești privitoare la această problemă, în articolul nostru **Zalmoxis, ucenicii săi și claustrarea.**

Referindu-ne la constatările făcute de psihologii moderni asupra deprivării senzoriale, putem trage concluzia că Pythagora și discipolii săi au trăit în peșteri sau în locuințe subterane, înconjurați de viziunile, de vocile, de atingerile, de strigătele, de lumina create de izolarea senzorială, avînd o stare afectivă agreabilă, ba chiar un sentiment de euforie. Desigur, ei au interpretat toate aceste fenomene senzoriale din **deprivarea senzorială** drept o viețuire în lumea de apoi a Hades-ului.

MISTERELE LUI ZALMOXIS

Herodot relatează că după informațiile primite de la grecii din Hellespont și Pont, Zalmoxis ar fi fost sclavul, apoi discipolul lui Pythagora (IV, 95—96), de la care a primit învățătura de a construi un lăcaș pentru adunările bărbaților în care primindu-i și dînd ospețe fruntașilor țării, îi învață că nici el, nici oaspeții săi și nici urmașii acestora nu vor muri, ci se vor duce într-un loc unde vor petrece mereu și vor avea parte de toate bunătățile". Trebuie să interpretăm acest pasaj ca exprimînd acea parte din mistere ce se numește **mythos** precum am arătat mai sus, și **mythos**-ul este expus celor ce luau parte la ospețele lui Zalmoxis, probabil ospețe sacre, unde erau înfățișate viața omului după moarte și destinul său în lumea de apoi. Mythos-ul constituie deci cele ce se spun inițiaților în mistere, adică **ta legomena.** Urmează după aceea **ta dromena,** „cele efectuate" în celebrarea misterelor lui Zalmoxis, și aceasta este retragerea într-o locuință subterană cu izolare completă de lumea exterioară și probabil cu efectuarea unor rituri pe care nu le cunoaștem. În fine, într-o ultimă etapă a misterelor, numită precum am arătat **ta deiknymena,** se înfățișează viziunile date de deprivarea senzorială și se produce așa-zisa **epopteia.** Aceasta din urmă va confirma întru totul veracitatea celor relatate despre Infern și viața de apoi. Așa trebuiau să se succeadă și etapele misterelor pythagoreice, și dacă misterele lui Zalmoxis erau similare celor pythagoreice (precum reiese din textul lui Herodot) sau dacă Zalmoxis a fost discipolul lui Pythagora și deci l-a imitat ori dacă scriitorii greci din Antichitate ne redau aceeași relatare despre construirea unei locuințe subterane și o absență de cîtiva ani la Pythagora, atunci trebuie să tragem concluzia că și în misterele lui Zalmoxis se produc aceleași fenomene de deprivare senzorială cu viziuni numeroase și alte percepții fără obiect.

Dar Herodot nu ne poate reda ce se petrecea exact în misterele lui Zalmoxis, și el scrie că acesta dispare pentru trei ani în locuința sa subterană și se ascunde acolo. După trei ani el reapare și face astfel vrednică de crezare doctrina pe care o predicase geților. Așa scrie Herodot, dar nouă ne vine greu să credem că geții ar fi crezut în nemurirea sufletului doar fiindcă o căpetenie de-a lor s-ar fi ascuns și ar fi dispărut vreme de trei ani. Povestea relatată de Herodot este prea absurdă și lipsită de sens ca să fie adevărată. Căci ar trebui să presupunem că geții erau cu totul lipsiți de inteligență, și ar fi fost, ca să ne exprimăm mai plastic, proști de dădeau în gropi, ceea ce nu este de admis deloc.

De fapt, în relatarea lui Herodot regăsim scenariul și structura clară a unor mistere, dar pe de altă parte regăsim aceleași elemente din care se compun și misterele lui Pythagora : locuința subterană, ocultarea îndelungată, mythos cu privire la viața de apoi, fericirea în lumea de dincolo, promisiunea vieții de apoi pentru cei ce sînt inițiați etc. De aceea sîntem întrutotul îndreptățiți să admitem că descrierea misterelor lui Zalmoxis de către Herodot este parțială și că, ele, în realitate, trebuie să fi fost similare misterelor lui Pythagora, așa cum au crezut și grecii care l-au informat pe Herodot despre faptele și acțiunile lui Zalmoxis.

Fiindcă simpla ședere vreme de trei ani într-o locuință subterană nu putea să-i incredințeze pe traci că nu vor muri, și că „vor merge într-un loc unde vor avea parte de o viață fără de sfîrșit și de toate bunătățile posibile". Trebuia neaparat ca tracii să trăiască în lumea de apoi ca Pythagora în Hades, și simpla absență a lui Zalmoxis vreme de trei ani n-ar fi putut să confirme existența lumii de apoi și a vieții fără de sfîrșit, nici dobîndirea a toate bunătățile. Se cădea neapărat ca tracii să vadă și să trăiască aceste realități — lumea de apoi și acordarea tuturor bunătăților — ca să creadă că vor avea parte de ele după moarte. De aceea, sîntem siliți să acceptăm că în locuința subterană, amenajată pentru Zalmoxis, atît el cît și cei ce au repetat recluziunea sa, au avut fenomene de deprivare senzorială și au văzut și au trăit aceste fenomene, care dealtfel trebuie neapărat să apară la toți ce se izolează în locuințe sub-

terane sau în peșteri pentru o vreme, așa cum au dovedit experiențele de deprivare senzorială făcute pe subiecți voluntari în vremea noastră.

IZOLAREA ÎN PEȘTERI

Desigur deprivarea senzorială se putea realiza tot atît de bine și în peșteri, și de fapt știm că Pythagora a stat izolat coborînd într-o peșteră de pe muntele Ida din Creta, iar discipoli de ai lui Zalmoxis au locuit de asemenea în peșteri după mărturia lui Strabo (VII, 5) mai cu seamă în peșteri inaccesibile altora trăind viață de sihaștri.

Or, au existat alți locuitori ai unor peșteri asemuiți cu discipolii lui Zalmoxis, care au avut în aceste peșteri viziuni ce trebuiesc puse tot pe seama unor fenomene de deprivare senzorială. Acestea survin în mod obligator la cei ce se izolează în peșteri chiar în vremea noastră, cînd o serie de speologi — exploratori ai peșterilor — au avut și ei după zile întregi de izolare senzorială fenomene de deprivare senzorială.

Într-adevăr, marele scriitor evreu Iosif Flaviu asemuiește pe discipolii lui Zalmoxis care locuiau la daci cu esenienii, autorii celebrelor **manuscrise de la Marea Moartă (Antichitățile iudaice,** XVIII, 1, 5, 22). Or, esenienii locuiau în peșteri, situate lîngă comunitatea lor de la Qumran în deșertul Iudei, unde s-au găsit **manuscrisele de la Marea Moartă.** Și esenienii au descris în scrierile lor numeroase viziuni pe care le aveau, căci pretindeau că au văzut pe îngeri, pe Dumnezeu însuși, apoi minunile lui Dumnezeu și misterele lui. (cfr. Constantin Daniel, **Scripta aramaica,** București, 1980, p. 222—227 ; Constantin Daniel, **Une mention des Esseniens dans un texte syriaque de l'Apocalypse,** în „Le Muséon (Louvain), 1966, p. 155—164). Aceste viziuni le aveau fără îndoială ca urmare a șederii lor în peșteri și erau fenomene de deprivare senzorială, mai cu seamă.

MISTERELE PYTHAGOREICE SÎNT CU MULT MAI TARDIVE

Am putut arăta că Zalmoxis a trăit înainte de războiul Troii și în orice caz anterior consemnării în scris a versurilor Iliadei lui Homer (cfr. Constantin Daniel, **Cînd a trăit Zalmoxis ?** în „Almanahul Coresi" al Asociației Scriitorilor din Brașov, 1985, p. 3—7) întrucît așa zișii **abioi** „cei mai drepți dintre oameni" după Homer (Iliada, XIII, 4—6) au fost traci, după cum afirmă în chip clar Didymos unul dintre bibliotecarii celebrei Biblioteci de la Alexandria, unul dintre cei mai prolifici scriitori din Antichitate, autor a peste 3 000 de cărți și unul din cei mai competenți comentatori ai operelor lui Homer (cfr. Constantin Daniel, **Ucenicul lui Pythagora ?** în „Almanahul Luceafărul pe anul 1985" p. 47—52). Dar pentru ca acești traci numiți **„abioi"** de către Homer să devină „cei mai drepți dintre oameni" cum se exprimă textul Iliadei, a fost necesar să existe un reformator religios care să-i educe și să-i prefacă în oameni „foarte drepți", și acesta să trăiască tot în spațiul carpato-danubian, ca și **abioii.** Acesta nu putea fi altul decît tot Zalmoxis, ale cărui mistere trebuie să fie deci și ele anterioare războiului Troii ca și misterele lui Dionysos precum am arătat și cele de la Eleusis, toate mistere trace.

Cît privește pe Pythagora, știm că el a trăit în secolul al XV-lea î.e.n. și Herodot afirmă că Zalmoxis a trăit cu multi ani înaintea sa (IV, 96). Dar doctrinele

Continuare în pag. a 7-a

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **O INCEPÎND CU ACEST AN,** poetul Ioan Alexandru este membru al „Societății internaționale a scriitorilor și esteticienilor" care numără în prezent 300 de personalități din peste douăzeci de țări ale lumii, inclusiv țări socialiste. Societatea este condusă de poetul și cunoscutul istoric literar care a tipărit o uriașă istorie a literaturii universale de peste o mie de pagini, Gisbert Kranz. Printre alte cărți nenumărate traduse în mai multe limbi, societatea are și o revistă de literatură și estetică, purtînd numele „Inklings" și are sediul la Aachen, R.F. Germania.

● **CU PRILEJUL** turneului pe care îl efectuează în Italia, ansamblul folcloric „Dorul" din Pitești a participat la Festivalul internațional al folclorului „Migdalul în floare" de la Agrigento și a prezentat un spectacol la Televiziunea italiană.

Turneul în Italia al artiștilor români se bucură de un succes deosebit.

● **LA SEDIUL** Bibliotecii române din Roma a avut loc ceremonia de înmînare a premiului național „Minerva de Aur", acordat de Academia Internațională de artă și cultură (C.I.D.A.F.).

Prestigiosul premiu a fost înmînat și unor oameni de cultură și artă români : Vasile Tomescu, redactor șef al revistei „Muzica", Vasile Drăguț, redactor șef al revistei „Arta", Constantin Piliuță, pictor.

Cu același prilej pianista Cătălina Diaconu a interpretat unele piese din muzica românească contemporană.

● **LA BIBLIOTECA** municipală din Hamilton (Canada) a avut loc recitalul de vioară susținut de Florin Ionescu Galați.

La această manifestare, care s-a bucurat de un deosebit succes, au luat parte oameni de artă și cultură din Toronto și Hamilton, reprezentați ai presei locale, precum și cetățeni canadieni de origine română, care au apreciat talentul și arta interpretativă a tînărului violonist, elev din Brașov.

REPERE

Ulise (II)

La orice operă mare, „Ulisiada" lui Joyce nu poate fi „citită" și înțeleasă numai printr-un vag și incert sentiment „estetic". De altfel, problema se complică mult în cazul traducerilor. Am militat întotdeauna pentru „ediții" de texte în traducere, punînd la îndemîna cititorilor mai ales un aparat de note lămuritoare. Cărțile nici nu pot fi înțelese cu adevărat, decît în original, dar echivalențele în alte limbi pot constitui un fel de exegeză, o încercare de explicare a versiunii de bază. Marcel Jousse spunea în acest sens : „Am căutat întreaga mea viață o modalitate de a traduce fără să trădez originalul. Nu cred că te poți descurca altfel decît prin ceea ce s-a numit **Midrasch,** adică explicare. Iată de ce, în antropologia biblică, treouie început prin targumurile decalcante, iar apoi să continui prin targumurile midraschisante. Numai decalcurile pot să ne arate că avem de-a face cu elemente extraordinar de pregnante" (**L'Anthropologie du geste,** Gallimard, 1974, pg. 250). Mutatis-mutandis, o asemenea atitudine treouie aplicată tuturor operelor care pot să definească umanitatea, și nici chiar textul nomeric nu treouie abordat fără o pregătire solidă, ce depășește nivelul oarecum vulgar al „inițiatului" estetic. Mircea Ivănescu a venit în întîmpinarea acestor dificultăți, mai ales în volumul I al traducerii sale, și mai ales în prima parte, părînd apoi a obosi (dacă nu cumva cultura este de vină) lăsîndu-i pe cititor destul de descumpănit în cazul capitolelor indescifrabile din partea a doua, cea mai derutantă din punctul de vedere al inteligibilității. Nota parodică și nota monumentală ating paroxismul mai ales în capitolul „Circe", imposibil de pătruns fără un ghid, fără descifrarea citatelor, enunțate ca atare sau nu, în diverse limbi, care se amestecă într-un plan numai aparent haotic. Ce caută aici un fragment, în original, din **Cîntarea Cîntărilor** sau **Șema ?** Cea mai mică eroare de nuanță în găsirea unui cuvînt la traducere strică tot efectul intenționat de Joyce. Nota de aici reprezintă de fapt o exacerbare a accentelor enunțate în primul capitol, cu tema dominantă : Introibo ad altare Dei..., adică o parodie a liturghiei. O parodie care păstrează însă nota monumentală, mai puțin evidențiată, atît în traducere, cît și în note. În primul capitol, un singur cuvînt eludat prin traducere, „beastly", conduce pe cititor la neînțelegerea unei teme majore a cărții. Mircea Ivănescu echivalează prin „dracului", în cunoscuta expresie a lui Buck Mulligan : „A, e numai Dedalus cărula i-a murit dracului mama" („O, it's only Dedalus whose mother is beastly dead"). Accentul autorului este însă pe latura animalică a chestiunii, iar nu pe cea batjocoritoare. Mama lui Dedalus murise „animalic" sau „ca un animal" pentru Buck Mulligan, și de aici suferința și revolta lui Dedalus, care îl urmărește tot timpul. Dacă traduci cu „dracului", nu mai înțelegi nici paragraful imediat următor, cînd Buck evocă disecțiile, în timpul cărora cadavrele oamenilor sînt asemănătoare cu ale animalelor. Cînd Buck spune : „To me it's all a mockery and beastly", avem introduse amîndouă temele. Mama lui Dedalus murise „ca un animal", iar „mockery" se referă la exigențele critaliste, ca și la negarea lor, în numele „convingerilor" lui Dedalus. Am dat numai un exemplu, aparent minor, pentru a evidenția ce uriașe probleme trebuie să fi avut Mircea Ivănescu pentru a traduce **Ulise.** Ele au culminat în pasajul „Circe", unde sînt reluate toate temele cărții. Acest capitol nu poate fi înțeles de altfel decît prin întreaga carte, iar cea mai mică eroare de echivalare a sensurilor dintr-un alt pasaj face mai apoi imposibilă pătrunderea motivului respectiv în „Circe". Că să nu mai vorbim de aluviunile lingvistice, imposibil de sugerat în traducere. Vom da tot un exemplu, din capitolul „Proteus", cînd Dedalus se plimbă prin oraș, după orele de la școală : „Aruncîndu-și săculețele peste umăr, plescăiau prin apă, egipțieni roșcați..." („Shouldering their bags they trudged, the red Egyptians..."). „Arta" acestui întreg capitol, spune Stuart Gilbert, este filologia, folosind elemente din limbile : franceză, germană, latină, spaniolă, italiană, greacă, din limbile scandinave și din alte limbi. Dar în pasajul citat de noi, Joyce folosește un argou țigănesc specific, care putea fi redat în românește, prin anumite elemente, și ar fi trebuit explicat în note. În nota 46 se spune că Dedalus era obsedat de un cîntec licentios despre niște țigani. Cuvîntul englezesc „Gipsy" vine din medievalul „Gyptian" care este o prescurtare a lui „Egyptian" (cf. Stuart Gilbert, op. cit., Vintage Books, New York, pg. 131). De aceea pasajul nu poate fi înțeles în „limba literară", ci numai în jargonul „Cant". Dar însuși titlul simbolic al capitolului, „Proteus", și problematica lui sînt de origine egipteană și se referă la o legendă în legătură cu zeul Thot și cu anumite practici magice. Episodul „țigănesc" nu trebuie deci eludat, ci are în vedere un plan adînc și esențial al cărții, ca și obsesiile filologice ale personajului. Nici un efort de înțelegere al textului nu este inutil, ci conduce la sensuri ale lumii, care se află de obicei ascunse în cuvinte. Iar a cunoaște cuvîntul potrivit înseamnă a putea să deschizi tainele lumii.

Aurel Dragoș Munteanu

● **SUB TITLUL : Arta unui tip neartistic,** Clive James dedică un mare articol lui Renoir în revista **Observer.** Însoțit de splendide și convingătoare reproduceri, între care celebrul tablou, **Gabriela cu bijuterii,** din 1910, textul lui Clive James trece în revistă marile perioade de creație ale lui Renoir, neevitînd caracterizări generice : „Reputația lui Renoir este menită să fluctueze. Dintre toți marii pictori francezi ai timpului său, despre el se pot face cei mai ușor anumite comentarii inteligente și limitative. Aceasta și datorită faptului că a fost norocos în natura sa directă, iar cei mai puțin norocoși au preferat întotdeauna să caracterizeze această trăsătură drept sentimentalitate". Artistul era totuși ciudat și contradictoriu, învățînd din lecția marilor maeștri de la Luvru, mai mult decît din natură, și fiind, totuși, destul de puțin cerebral. Ultima perioadă anunță pictura abstracționistă, cu exasperări și filistinisme („I paint with my prick", traduce Clive James o exclamație mai puțin cuminte a pictorului). Criticul conchide : „Geniul artistic nu e niciodată atît de interesat de artă, pe cît este interesat de lume. Lumea lui Renoir are să fie atît de mult una fericită, încît putem să simțim că este prea departe de noi, dar această imagine nu se creează pentru că artistul ar fi fost slab. El era destul de puternic pentru a spune că lucrurile adevărate includ dragostea, dorința și copiii dolofani. Aceasta cerea o anumită bravură în vremea lui, iar acum pare o nebunie, dar trebuie să vedeți cum arată".

Lumea a devenit mică

După război a apărut în U.R.S.S. o pleiadă de scriitori pe care critica literară i-a numit scriitori ai satelor. Printre ei cei mai de seamă sînt Vladimir Soluhin, Vasilii Șukșin, Vasilii Belov, Victor Astafiev, Evghenii Nosov, Feodor Abramov, Serghei Zalighin, Rasputin, precum și un scriitor foarte tînăr : Vladimir Krupin. Cred că ne aflăm în fața celor mai buni scriitori sovietici contemporani. Toți fără excepție provin de la țară. Primul dintre ei, Vladimir Soloukin, a fost și cel care a jalonat această orientare a literaturii sovietice prin cărțile : **Drumuri de țară** din Vladimir, **O picătură de rouă,** precum și printr-o carte de factură particulară, în genul prozei documentare sau al eseului : **Scrisori dintr-un muzeu rusesc.** Cititorii sovietici cunosc foarte bine și apreciază mult povestirile despre oamenii simpli scrise de Vasilii Șukșin, ca și **Regele pește** al lui Astafiev, **Purtătorii de coifuri din Usveat** și **Comisia** lui Serghei Zalighin, apoi povestirile și romanele lui Rasputin, **Povestirile despre dulgheri** ale lui Vasilii Belov. Am dat titlurile cărților despre care se vorbește pe drept cuvînt.

Desigur aceste cărți nu se apropie una de alta numai prin faptul că autorii lor sînt de origină rurală. Notele comune sînt mai multe. Cea mai importantă vine din identitatea materiei de inspirație : e vorba de o veche lume rurală care se transformă, care se industrializează și care se industrializează foarte divers. Nordul Rusiei de altădată, unde nu apăruseră coșurile de fabrică și mașinăriile uzinei moderne, au acum industrii puternice de prelucrarea lemnului, industrie metalurgică, industrie constructoare de mașini, industrie chimică și așa mai departe. Exploatarea materiei prime de aici a dus la modificarea subită a peisajului social și economic, a indeletnicirilor. Adaptarea oamenilor, șocul adaptării, nostalgia după unele valori morale care se transformă, surpriza în fața noutății, (acceptată uneori greu), sînt tot atîtea aspecte pe care le putem regăsi în aceste proze. Le mai unește și predilecția pentru oamenii simpli, după cum și respectul pentru natură. Acești scriitori au apărut în mai multe reviste, dar cu predilecție în **Naș sovremenic** care este periodicul cel mai important al R.S.F. Ruse și este firesc ca scriitorii acestei republici să apară în primul rînd aici.. În **Naș sovremenic** au apărut pentru întîia oară toți scriitorii citați. Tot aici apar reportaje inrudite tematic cu proza lor, în orice caz reportaje legate de actualitatea socială și economică cea mai vie. Aici de pildă apar și reportaje privitoare la necesitatea de a ridica producția agricolă a pămînturilor agrare mai puțin fertile din părțile europene ale Uniunii Sovietice. **Naș sovremenic** este, așa cum o arată titlul, o revistă legată de actualitate, în legătura ei cu realitățile contemporane stînd și explicația debutului noilor prozatori, apariția lor în chip de pleiadă.

Desigur, **Naș soveremenic** nu este singura revistă sovietică de literatură, dar m-am oprit asupra ei pentru că aici au apărut mulți dintre scriitorii care sînt citiți și în România. Fiecare republică națională din U.R.S.S. își are propriile sale edituri și reviste literare, o viață culturală și literară proprie, ceea ce nu înseamnă că scriitorii de aici sînt tipăriți doar în aceste edituri și reviste și doar în propria limbă. Numeroase reviste centrale ca **Novii mir, Oktеabr, Zvezda, Leningrad** și altele preiau și difuzează în limba rusă cele mai interesante opere din limbile celorlalte republici sovietice. **Drujba narodov** și-a făcut o specialitate din a tipări cele mai bune lucrări scrise în celelalte republici ale Uniunii sovietice. Aici au apărut scrieri de Rasul Gamzatov din Daghistan, Cinghiz Aitmatov din Kirghizia, Vasilii Rikov din Bielorusia, opere și nume care fac alături de altele mîndria literaturii noastre sovietice.

Dacă urmărim succesul la cititori al acestei literaturi el este incontestabil mare. Este adevărat că mijloacele audio-vizuale fac o concurență primejdioasă literaturii și că ele diminuează rîndurile cititorilor de literatură. Dar asta nu înseamnă că literatura va dispare. Ea constituie o formă de comunicare și de artă care nu poate fi înlocuită. Răspunsul pe care-l dă literatura amatorului de literatură nu poate fi înlocuit de celelalte forme de artă. Deși concurența există, adică radioul, filmul, televiziunea, la noi se tipăresc cărțile în tiraje de milioane de exemplare și chiar în aceste condiții numărul lor nu este satisfăcător.

Cunosc publicul și opțiunile lui pentru că m-am adresat de mai multe ori lui, cu încredere. Scriu despre bărbați și femei, despre natură și despre istoria și cultura Rusiei, despre alpinism și relațiile dintre oameni, despre bine și despre rău, despre onoare și despre iubire. De cele mai multe ori personajele mele sînt reale, adică luate din viață, proza mea fiind mai aproape de document, decît de ficțiune. Scriu și cărți de călătorie. În Uniunea sovietică există o editură **Misl,** specializată în cărți de călătorie. Acolo am predat un volum de însemnări **Drumuri îndepărtate.**

Lumea a devenit astăzi foarte mică, toți călătorim mult și călătoria este mijlocul cel mai bun pentru a ne cunoaște și a ne înțelege. Am fost pentru prima dată în România și ceea ce m-a impresionat, adaug că am văzut Europa și Asia, este atitudinea românilor față de monumentele lor culturale, față de tradiție. Nu am în vedere numai Muzeul satului sau ansamblurile folclorice, ci dovezile pe care le întîlnești în chip întîmplător și care vorbesc despre un anume respect pentru tradiție. Fără acest respect marile valori ale culturii universale, fie ele Beethoven, Shakespeare, Tolstoi, Balzac, Grigorescu, Eminescu n-ar exista, n-ar putea exista. Orice cultură are nevoie de un cadru național. Iată ce m-a impresionat în România. Asta mi-a explicat în parte și succesul prozei sovietice, de care am vorbit, la cititorii din România.

Nu știu dacă voi scrie despre această călătorie. Am stat prea puțin pentru ca să culeg altceva decît impresii. O carte cere poate mai mult de zece zile de cunoaștere. Dar chiar în fața imperativului documentării exhaustive, susțin că primele impresii își au dreptul lor la existență. Important este că plec din România dominat de cîteva impresii. Alte vizite le vor întări sau le vor șterge. Dar ele sînt acum puternice.

Alecsandr Kuznețov

N.R. Redacția noastră a adresat scriitorului sovietic Aleksandr Kuznețov, care ne-a vizitat nu de mult țara, mai multe întrebări la care oaspetele scriitorilor români ne-a răspuns sub forma unui articol.

REVISTA STRĂINĂ

● **UN EXCEPȚIONAL** studiu dedicat manualelor de limbă română pentru străini a publicat de curînd profesorul Charles M. Carlton, de la Universitatea Rochester, care editează în același timp revista **Miorița, Jurnal de studii românești.** Apărut în prestigioasa **The Modern Language Journal,** contribuția profesorului Charles M. Carlton se intitulează : **Romanian Language Teaching : A Century of Pedagogical Materials Published Outside Romania,** luînd în discuție gramaticile și metodele de predare a limbii române pentru străini. Autorul își precizează poziția din primul paragraf : „Așa cum este de așteptat în cazul unor limbi de circulație limitată — îndeosebi cele considerate a fi «mai puțin studiate în mod curent» — problema găsirii unor materiale potrivite pentru învățarea și predarea lor este destinată a fi întotdeauna dificilă. Cu toate acestea, chiar împotriva opiniei curente, materialele pentru limba română nu se pot considera că lipsesc, în număr și calitate, atît în Vest, cît și — mai ales în zilele noastre — în România, unde un număr tot mai mare de studenți străini se duc pentru a folosi avantajele sale educaționale". Evidențiem faptul că **The Modern Language Journal** este publicată la Wisconsin, în Ohio, de către David Benseler, fiind astăzi considerată drept una dintre cei mai prestigioane publicații academice de peste ocean.

● **GEORG BÜCHNER,** marele revoltat romantic, se află din nou în atenția publicului, cu prilejul unei expoziții dedicate vieții și operei sale, la Darmastadt. Articolul consacrat în **Frankfurter Allegemeine Zeitung** acestui eveniment este semnat de Franz Josef Gortz și se intitulează **Poet și dușman al statului,** făcînd aluzie la caracterul incendiar al activității publice a lui Büchner. Încă din perioada studiilor de medicină de la Giessen. Se știe de altfel că la 13 iunie 1835 a fost lansat un mandat de arestare împotriva tînărului de douăzeci și doi de ani, acuzat de înaltă trădare. Büchner era un partizan al „luptei de clasă", scriind adevărate manifeste socialiste : „Viața pe care o duc tipii distinși se aseamănă unei dumineci prelungite. Ei locuiesc în case frumoase, poartă haine drăguțe și luxoase, au chipurile mulțumite și vorbesc o limbă care este numai a lor. Cît despre popor, el se află în fața lor, ca iarba care se întinde pe cîmp. Țăranul pășește în urma cărului său, în timp ce domnul distins pășește în urma țăranului și îl îndeamnă să muncească mai mult cu carul său tras de un singur bou. El îi ia grîul și nu-i lasă decît pleava".

● **EDUCAȚIA PERMANENTĂ** continuă să preocupe unele condeie avizate din presa occidentală. Karlheinz Geissler publică în **Die Zeit** un amplu comentariu, mai degrabă critic, în legătură cu transformarea acestei probleme atît de importante într-un aspect mai mult sau mai puțin lăsat la voia întîmplării în societatea de consum. Legile pieței par să domine, din păcate, chiar și procesul educativ. Articolul lui Geisseler începe de fapt pe un tot satiric, reproducînd o istorioară a lui Woody Allen, care spune că nenumăratele programe și prospecte de universități pentru adulți care se găsesc zilnic în cutia sa poștală îi dau sentimentul că numele său se află pe o listă specială care înregistrează pe toți aceia care au fost elevi proști la școală. Oricum, este păcat ca educația să devină un produs de consumație supus legilor de vînzare și cumpărare, cu cortegiul de reclamă și succes comercial de rigoare.

● **CONGRESUL** Asociației poloneze a editurilor de carte, ținută recent la Varșovia, a analizat situația în acest domeniu și a trasat jaloanele activităților viitoare. Așa cum anunță **Polska Agencja Interpress** : „Întîlnirea a trezit un viu interes în rîndurile cititorilor polonezi, care în ultima perioadă de timp nu prea sînt răsfățați de către editori". Comentariul agenției de presă poloneze se intitulează de altfel foarte semnificativ : **Mai mult înseamnă prea puțin.** Dacă în anii 1980—1981 s-a constatat un anumit regres în producția editorială, în anul 1983 s-au publicat 5,5 cărți pe cap de locuitor, adică peste 190 milioane de cărți cu aproape patru milioane peste prevederile de plan. S-au luat ample măsuri pentru dezvoltarea și modernizarea poligrafiei, precum și pentru o mai riguroasă selecție a pozițiilor destinate tiparului.

SPORT

Hai Mizil, Mizil, Mizil!

Pe fereastra mea înverzită de ger, începînd de miercuri, se plimbă doi lei de azur : C.I.L. Mecanica Sighet și A.S.A. Mizil. Hai Mizil ! Dar jur pe ursul meu din Spania, cel adus cu sania și hrănit cu cămile de abur, că-n orele din temeiul dimineții aș da o sută de cununi de laur pe-o buturugă de măslin lînsă de flăcări în vatra semineului. Să lăsăm esențele dure, pentru c-or fi bun, la urma urmelor, și-un buștean de brad, și să ne aplecăm asupra jocurilor din optimile Cupei României la fotbal. Întîi de toate, eu nu prea înțeleg de ce trebuia să se desfășoare această etapă, acum, cînd pot crăpa de frig și calul și șaua lui marò și călărețul ? ! Orice răspuns, dacă există vreunul logic, l-aș arunca în gura celor o sută unu dalmații ca să-l îngroape în burta unui os. Însă ce-a fost a trecut și ce are haz rămîne. Rămîne lucru sigur că de la Caragiale încoace lumea strigă mereu : hai Mizil ! Și Mizilul, intrat în nemurirea legendară a gărilor de provincie, răspunde cu calm și humor. Așa cum a făcut-o și miercuri în orașul de tranzit (spre rochița rîndunicii păscută de capre șchioape) Rimnicu-Sărat, cînd a învins pe S.C. Bacău, după două ore de joc cum nu s-a mai văzut lîngă Terasa celor șapte plopi (circiumă cu vad bun) și cotul cărării ce urcă spre Bisoca. Mă bucur pentru antrenorul Bujor Hălmăgeanu, cu care-am înecat un convoi de caravele în portul Lisabonei, dar nu-mi ridic căciula în fața posturilor de radio, din ndouă motive : 1) au întrerupt transmisia în momentul culminant al întîlnirii, spre a ne servi niște muzică leșinată și 2) l-au delegat crainic reporter pe un anume Ion Ghiță, care ne-a înebunit cu siluirea limbii române ; numai el e capabil să spună de cel puțin o sută de ori : mingea prinsă de către Mirzea (las' că el zicea Mirdea) sau... mingea ajunge la Costel Solomon și tot lui îi revine etc. Din nefericire, acești alde Ion Ghiță întăresc butada că sportul înseamnă educație fizică și cultura creierului mic.

A doua stolă de aur pe umerii zilei de miercuri s-a țesut la Deva. C.I.L. Mecanica Sighet a bătut step în fața icoanelor, fără să se sperie c-o va înghiți balaurul și așteaptă primăvara cu gealăul la subțioară, gîndindu-se că mai e lemn de fasonat.

Careul de așa al diviziei A trimite în sferturile de finală numai trei cîrduri de ulii : Steaua, Dinamo, Universitatea Craiova. Aproape de necrezut, Sportul studențesc a lunecat în groapă pe mirul zăpezilor de la Sibiu. Întorși din Italia cu lectica plină de portocale și vorbe smulse din visul topazelor, studenții bucureșteni și-au lepădat o sprînceană în sticla de lampă. Lampă cu flacără șuie. I-au înghițit pe dedulciții la climă mediteraneană nordicii din Baia Mare. Îmi pare rău. Pentru că în cartierul Giulești-Regie, după ce și Rapidul a feștelit macazul, nimeni nu mai joacă acum geamparalele cu paharul plin pe creștetul capului. În Giulești nu sîntem buni decît de lebede oarbe și de sloiuri. Aznoapte, la o ședință de spiritism sub masa gerului, mi-a șoptit un duh nebun că Rapidulețul se încurcă prin mahalale cu Bacăul. Puneți mîna pe vișle, frați napolitani, că iar încălțăm galenți cu prova îndreptată spre Oltenița, Turnu-Măgurele, Zimnicea și alte golfuri doldora de ălbii. Hai Mizil, hai C.I.L. Mecanica Sighet ! Ca să fie veselie pe toate fronturile.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Unaheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
9
(1 191)
Sîmbătă
2 martie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORȚA DEMOCRAȚIEI NOASTRE

Țara în exercițiul drepturilor și libertăților sale fundamentale, partidul și țara într-o puternică și cuprinzătoare sintagmă de spirit, la altitudini care fac din acest timp o hotărîtoare și expresivă mărturie a muncii și creației, în plenitudinea forței și identității noastre, acesta este în mare tabloul unui debut de primăvară care va avea ca semn puternic și distinctiv prezentarea la urne a electoratului românesc. Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste cheamă sub asemenea auspicii și întărește într-o asemenea viziune însăși imaginea noastră despre noi înșine, într-un fel care ne este și propriu și definitor. Complexitatea acestei imagini are desigur motivări politice și sociale dintre cele mai vii și se constituie într-un argument istoric care stă la baza întregii realități materiale și spirituale ca și a întregii puteri de perspectivă, a ansamblului însuși în care vedem edificată pe mai departe țara, pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație.

Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste consacră sintetic valorile și împlinirile unei legislaturi și propune un tablou vast, cît se poate de cuprinzător, pentru prezentul și viitorul imediat ca și al perspectivei, pînă în anul 2000. Programele economice adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului constituie, așa după cum se știe, conținutul actualei platforme electorale și ne situează prin multitudinea obiectivelor economice și sociale prevăzute, la altitudini noi de efort și inițiativă, pe trepte noi de muncă și creație, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități. Forța și dinamismul democrației noastre își spun în acest sens cuvîntul hotărîtor iar sentimentul pe care îl trăim este acela al unei permanente deveniri. **Avem permanenta convingere,** spunea secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **că întreaga națiune, întregul nostru popor vor demonstra, prin votul lor, încrederea nestrămutată în mărețele realizări pe care le-am obținut, hotărîrea de a face totul pentru a asigura ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație, înfăptuirea programului partidului, întărirea continuă a independenței și suveranității României.**

Într-o asemenea viziune și cu o asemenea stare de spirit electoratul românesc se va prezenta, pe 17 martie, la urne. Opțiunea este programatică și clară, ea are temeiul și complexitatea realității materiale și spirituale a țării, faptul că s-au obținut realizări care plasează economia, industria și agricultura, știința și cultura românească în centrul unor preocupări de maximă importanță și cu maximum de relief. Văzut de aceea ca un act constituțional fundamental și ca eveniment politic de mare însemnătate, votul de la 17 martie va prefața șirul unor transformări calitative noi, cu implicații și răsfringeri asupra tuturor categoriilor de cetățeni, asupra modului lor de a gîndi și actiona. Cel de al optulea cincinal cu care va debuta noua etapă are de pe acum toate premizele înfăptuirii sale. Potențialul economic, material și uman al țării intră odată cu alegerile din această primăvară sub arcul a două decenii care, în limbajul nostru, are dimensiunea și însemnătatea unei epoci și coincide cu sentimentul și realitatea unei adevărate renașteri naționale. Pe acest traiect istoric, semnificația votului are și o expresie de continuitate, el înseamnă și întărirea unității și a frăției tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru participarea cu drepturi depline la conducerea țării, pentru prosperitatea și fericirea întregii națiuni. În același timp el este o elocventă dovadă a dorinței de a participa la așezarea lumii și umanității de azi pe temeiul unei condiții, mai bune și mai drepte, pentru înlăturarea pericolului de război, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor la libertate și independență, la viață, la pace și progres. Este aceasta o viziune asupra primăver'i condiției umane, este un mod în care o țară trăiește, muncește și gîndește în spiritul și după imaginea drepturilor și libertăților sale fundamentale.

Așa cum se spune în documentul electoral care este Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste, oamenii de cultură și artă au nobila îndatorire de a promova prin opere de valoare idealurile umanismului revoluționar, de a pune în lumină munca eroică și virtuțile morale caracteristice poporului nostru. O temă care alcătuiește de fapt axa unui întreg program elaborat de secretarul general al partidului cu privire la locul și rolul creației, al culturii și artei în socialism, se regăsește și aici în expresia sa de o permanentă prospețime și forță de atracție. „Numai trăind și creînd împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă vor contribui prin operele lor la educarea și formarea conștiinței revoluționare a omului nou, la promovarea principiilor etice, profund umaniste ale societății noastre". Manifestarea largă a spiritului creator, creșterea gradului de creativitate a națiunii reprezintă componente esențiale ale mersului înainte al întregii societăți și prin aceasta se exprimă însuși crezul înaintat al umanismului pe care îl făurim. Păstrător și făuritor dintotdeauna al celor mai înaintate tradiții de cultură și artă, poporul a luat și ia act de o dimensiune istorică nouă a muncii și vieții sale, trăiește un permanent și puternic sentiment al epopeii sale naționale.

Luceafărul

27 SPRE 28

Cum să spun despre suferințele lui Horea și Cloșca, (parcă unul singur, cel cu două nume, din treimea sfîntă a neamului nostru), și despre moartea lui Crișan, și despre tăierea lui în bucăți dintr-o pornire bestială, absurdă, cum să pot înțelege sufletul martorilor duși de stăpînire în fața groaznicei execuții ?

Privim ca în depărtări cosmice spre galaxii frumos desenate, la gravuri de epocă, însoțiți de mărturii și de ecouri ale veacului luminilor, încercînd să recunoaștem în icoanele lor chipurile de țărani martirizați. Vreau să înțeleg altcum și altceva, în această noapte de 27 spre 28 februarie, anul 200, să simt în carnea mea ființa lor, nu vocea rece a timpului, ci viața lor să mă prindă și să mă înfioare. Nici o statistică nu are o rubrică a îndurării, a tăinuirii, a ființei oprite în marginea morții.

În noaptea aceasta ei erau în temniță și știau ce-i așteaptă. Întîmplările celor patru luni au fost lăsate spre deslegare timpului. Ei au tăcut, în batjocuri și în fața legiuitorilor. Vorbele, oricum, nu vindecau suferințele neamului. Pleacă omul de la casa lui pe drumurile împărăției, lasă nevastă și copil, luni de zile printre străini, după vorbe și făgăduieli, și se întoarce la casă pustie, apoi intră în vilvătăile munților, cu o credință și o înaltă învățătură a dreptății popoarelor asuprite, sufletul lui cu nimic mai prejos decît al celor ce aveau să apară în marile revoluții, mintea lui luminată de adevărul dreptății, ca să cunoască prețul trădării de frate, înșelăciunea și indiferența dogmei, minciuna împăratului. Care ar mai fi fost locul cuvintelor ?

Ion Horea

Continuare în pag. a 3-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (VI)

Eroul din Albac

Am comemorat, la 28 februarie 1985, două veacuri de la martiriul lui Horea. Este un jubileu tragic, care ne face să ne gîndim la destinul acestui popor ce a plătit cu sînge toate visările sale de independență și unitate, de libertate, dreptate și propășire. De-a lungul timpului au apărut numeroase lucrări despre Revoluția românească din 1784 și despre conducătorul ei, atît în țară cît și în străinătate. Alături de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, eroul din Albac este poate cel mai cunoscut personaj al Evului Mediu românesc, încă din timpul vieții, numele său fiind de notorietate în cancelariile Europei și chiar în America de Nord, în presa și conștiința lumii. Din multitudinea de lucrări consacrate acestei legendare figuri, ca și mișcării pe care a condus-o, o aleg la această comemorare pe aceea pe care, personal, o consider cea mai împlinită : **Revoluțiunea lui Horea în Transilvania și Ungaria 1784—1785 scrisă pe baza documentelor oficiale de Nic. Densușianu.** Apărută la tipografia bucureșteană „Românul" al lui Carol Göbl, în anul 1884, lucrarea a fost unul dintre cele mai vibrante omagii pe care generația sfîrșitului de secol XIX l-a adus la centenarul revoluției. Era vremea în care George Barițiu mobiliza conștiințele epocii, în „Observatoriul" din Sibiu, astfel : **„Noi, românii, să nu uităm că avem să sărbătorim primul centenar al lui Horea și un alt prim centenar nu-l vom avea nicicînd, iar pînă la alt veac vor trece de-a rîndul două, poate și trei generații. Și ce vor zice acele generații la cazul cînd noi nu vom serba centenarul ? Altă nimic, decît că n-am existat, n-am știut să trăim prin necazurile noastre ca un popor demn...".** Îmbold care a prins de minune și în celelalte provincii istorice românești, centenarul Horea prilejuind numeroase afirmări ale voinței de unitate națională, de sfărîmare a acelor hotare ale rușinii care izolau Transilvania de matca sa organică. Încercări de sinteză a evenimentelor s-au mai făcut și pînă atunci, și nu numai de o străinătate care privea revoluția română uneori ca pe o curiozitate, sau subiect de senzație, ci și de către tînăra știință istorică autohtonă. Cea mai interesantă aparținea mitropolitului Alexandru Sterea-Șuluțiu și purta titlul „Istoria Horii" ; din păcate, timp de decenii, ea a rămas numai în manuscris. În aceste condiții, opera lui Nicolae Densușianu venea ca o îndreptățită translație dinspre o oralitate cu amintiri încă vii spre o rigoare științifică necesară.

Cine era acest interesant autor și cum a izbutit, la o vîrstă tînără, să alcătuiască un asemenea tratat care, iată, luminează încă după un veac ? Născut la 1846 în Ardeal, nu departe de epicentrul revoluției, avea să studieze la gimnaziul din Blaj, ca elev al umanistului Timotei Cipariu, și mai apoi la Academia de drept din Sibiu. În vara lui 1866 îl va vedea

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Orașe din nord

Nu mi-am propus nicidecum să fac o statistică a tuturor orașelor maramureșene dar, oricît de paradoxal ar suna, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele (cum spune Creangă), la palma de pămînt dintre riurile Iza și Vișeu, atît de fertilă pentru arhaicitatea tradițiilor noastre ca pămîntul, mai întins, desigur, dintre Tigru și Eufrat, cînd încerc să revăd Maramureșul pe ecranul interior al unei afectivități justificate cultural, oricît de fascinant ar fi satul ca leagăn primar al neamului, nu mai pot face abstracție de orașele Maramureșului și de tradițiile noi ale acestor orașe care îmbogățesc, întorcînd înapoi spre izvoare, ceea ce au primit din adînc.

La un capăt al Maramureșului istoric, Sighetu Marmației — un oraș greu pînă în fundul pămîntului, de neclintit din luncile Tisei — străjuiește hotarele limbii române fiind, cred, unul din cele mai pline orașe din țară de cultură veche, temeinic așezată pe tradițiile autohtone consfințite prin începutul scrisului românesc pe aceste meleaguri. La celălalt capăt

Ion Zubașcu

Continuare în pag. a 7-a

OAMENI DE ARTĂ ȘI CULTURĂ !

AVEȚI NOBILA ÎNDATORIRE DE A PROMOVA PRIN OPERE DE VALOARE IDEALURILE UMANISMULUI REVOLUȚIONAR, DE A PUNE ÎN LUMINĂ MUNCA EROICĂ ȘI VIRTUȚILE MORALE CARACTERISTICE POPORULUI NOSTRU. **NUMAI TRĂIND ȘI CREÎND ÎMPREUNĂ CU POPORUL, PENTRU POPOR, PARTICIPÎND ACTIV LA FĂURIREA PREZENTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI NOASTRE, CREATORII DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ VOR CONTRIBUI PRIN OPERELE LOR LA EDUCAREA ȘI FORMAREA CONȘTIINȚEI REVOLUȚIONARE A OMULUI NOU, LA PROMOVAREA PRINCIPIILOR ETICE, PROFUND UMANISTE ALE SOCIETĂȚII NOASTRE.**

SĂ RIDICĂM LA UN NIVEL SUPERIOR FESTIVALUL NAȚIONAL AL MUNCII ȘI CREAȚIEI „CÎNTAREA ROMÂNIEI" ! TOATE INSTITUȚIILE DE CULTURĂ ȘI ARTĂ SĂ DEVINĂ ÎN MAI MARE MĂSURĂ CENTRE ALE MANIFESTĂRII LARGI A SPIRITULUI CREATOR AL POPORULUI NOSTRU, CARE A FOST ÎNTOTDEAUNA FĂURITORUL ȘI PĂSTRĂTORUL CELOR MAI ÎNAINTATE TRADIȚII DE ARTĂ ȘI CULTURĂ !

Din **Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste**

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Soarta noastră în limba română

După desfășurarea Congresului al XIII-lea al P.C.R., ale cărui documente le-am cercetat și eu, ca oricare dintre scriitorii noștri, m-a dus cu gîndul acum douăzeci de ani, la un alt Congres al Partidului nostru, cînd toți cei care azi avem peste cincizeci de ani eram considerați, și de fapt și eram, „tineri scriitori". În vara aceea, a anului 1965, la cîteva luni după ce la conducerea țării venise tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul de al cărui nume se va lega epoca pe care am trăit-o apoi cu toții (o epocă de adevărată literatură română, poate una dintre cele mai strălucite din istoria literaturii noastre), avea loc, la București, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Era o vară caldă, fierbinte aș putea spune, cum sînt verile la cîmpie, dar căldura venea parcă și din emoția pe care o simțeam și noi, cei care, cum am mai zis, eram atunci „scriitori tineri". Începusem să bănuim, și impresia aceea va căpăta foarte repede contur și se va transforma în realitate, că de acel moment politic se va lega foarte strîns soarta noastră în limba română. A căpătat contur și a devenit realitate mai repede decît ne gîndisem noi, cu mintea tînără și abia-abia ieșiți dintr-o perioadă în care fiecare scrisese cum putuse ; și unii scriseseră chiar bine. Acum trebuia să scriem **pentru acest popor și pentru această istorie,** dar să dăm seamă, cum spunea cronicarul, și despre adevărul ființei noastre. Îmi amintesc bine, poate nu zi cu zi și ceas de ceas, acea vară de vis a literaturii române, care era vara unei adevărate declarații de independență ; dar amintirea cuprinde senzațiile de libertate morală și de slobozenie a mîinii și a minții. Eram tineri, ne gîndeam la Eminescu, la Blaga, la Sadoveanu și ne bucuram că Arghezi mai este încă printre noi. Printre noi nu mai era Nicolae Labiș dar în fiecare dintre scriitorii tineri de atunci mai trăia „spiritul adîncurilor", ca de albatros căzut prea repede din înalt, al lui Nicolae Labiș. Începusem să înțelegem că, da, Labiș avusese dreptate, ge-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 6-a

ÎNSEMNĂRI DE GAZETAR

Cîtă viață, atîta morală

Un mare prieten susține că scriitorul se vede mai clar sau se trădează mai ușor într-o tabletă publicistică. Părerea lui e, în această privință, și părerea mea și cînd ne entuziasmăm trimitem la Marquez pentru că tocmai îl citim cu toții săptămînă de săptămînă. Dar regula funcționează și în literatura națională și o probează istoria ei prin exemple strălucite — de un fel și de altul.

Chiar dacă sînt de mult de acord cu acest adevăr axiomatic ,n-am încetat să mă întreb de ce se întîmplă așa. De ce pagina de gazetă e foaie de temperatură pentru forța artistică și dă un diagnostic mai ferm decît un capitol de roman ? Ce anume din scriitor continuă pe tabletistul de excepție sau îl ratează ?

Poate n-aș fi reușit să dezleg pentru multă vreme problema — în sensul în care am găsit eu răspunsul — dacă n-ar fi fost exercițiul practic al gazetăriei cu tot ce ține de cunoașterea lumii în care ne mișcăm.

Că viața întrece literatura este opinia curentă, exactă și inexactă în aceeași măsură. Dar viața are o morală impresionantă. Există în faptul de viață un tîlc care organizează lumea după model antonpannesc. Această morală nu se poate forța (cum nu se poate trece peste legea gravitației, bunăoară) nici în gazetărie, și ce este mai important, nici în literatură care este invenție, dar o invenție care trebuie să o conțină. Publicistica asta m-a învățat : să fiu atentă la adîncimea morală a vieții.

Circula în urmă cu mulți ani o istorie despre un inginer care pînă la pensie alcătuise o plantație de ierburi perene de două hectare la unitatea unde era agronom. Pasiunea lui. Fiecare brazdă — altă plantă. Ierburi din toată lumea. Din toată țara. Mergea pe oriunde, găsea o plantă pe care n-o avea, o săpa cu briceagul, scotea de pe el cămașa, punea cu grijă brazda în cămașă, haina direct pe piele și ducea buruiana în plantație. A îmbătrînit, s-a pensionat, n-a putut lua plantația la el acasă. Venea să o vadă, să-i netezească tăblițele, să scrie altele noi. În locul lui înginerul cel nou venit era din ce în ce mai deranjat că pensionarul a rămas pentru toți Inginerul și atunci a dat ordin să se are plantația. Nici un tractorist n-a făcut-o,

Mariana Brăescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINILE 4-5

„LA PROHORINI"
fragmente de roman
de Paul Anghel

În pagina a 3-a :
Centenar
Mateiu Ion Caragiale
GLOSE LA «CRAII»
de Radu Albala

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Vara poeziei

Poezia ne leagă deobicei superstițios de mult de sufletul creator al poetului. De aceea, ori de cîte ori parcurgem o carte de poezie încercăm explicit sau nu să surprindem acea aburoasă, sovăitoare, concretă și totuși imaterială formă, de o falsă transparență a sufletului creator pe care îl croim totuși după melancoliile și consonanțele deșteptate în sufletele noastre. Lectura poeziei, ca act narcisiac și de cunoaștere se derulează la marginea, la granița ambiguă a deschiderii poeziei spre exterior și a închiderii ei spre sinele poetic. Pentru a o înțelege avem nevoie de o stare de ambiguitate similară, de echilibru instabil în care niciuna dintre fețele poeziei nu va fi absolutizată. Sinteza lor poate fi considerată o cale de acces spre realitatea sufletului fictiv, ascuns sau presupus și ficțiunea celui real. Trimițînd la esențe, poezia adevărată coboară totodată cu gleznele ei zeiești pe pajiștea realului fremătător umplînd-o de fosnetul absenței în fine revelate : lirismul pur al evenimentelor simple ale universului vieții.

Simplitatea și seninătatea superioară pot fi considerate constantele poeziei din **Zonă de protecție** de Liliana Ursu, cartea cea mai personală și matură a poetei. Simplitate în sensul că poeta vădește intuiția gesturilor puține dar grele de semnificații ce încarcă în mod esențial existența. Seninătate superioară și optimism în sensul că traumatismele și dramele existenței sînt acceptate prin doza lor de experiență purtătoare de sens care înnobilează pe om. Tragedia devine izvorul unei trăiri proaspete, al unei plasticități altminteri refuzate. Singurătatea este chiar „sarea pămîntului" într-un frumos poem ; moartea — un pas spre o nouă revelație presimțită, intuită ; înfricoșătorul — umbra de opacitate care întunecă observarea esenței în convulsiile inerente ale vieții ; existența nu apare decît ca un sens smuls informului ; sentimentul trecerii nu provoacă lamentațiile cu care o desuetă poezie zis feminină și-a confecționat gloria ieftină, ci dezlănțuie foamea violentă a mîntuirii clipei prin artă ; victoriile din lumea în care trăim, afirmă cu seninătate dramatică poeta, se obțin, pa-

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

Camil Petrescu interpretat de...

– culegere de Paul Dugneanu –

În foarte utila colecție „Biblioteca critică", a Editurii Eminescu, criticul Paul Dugneanu, autor, pînă acum, al volumului **Universuri imaginare**, cuprinzînd excelente eseuri dedicate unora dintre cei mai importanți poeți români, ne oferă un **Camil Petrescu interpretat de...**, cu prefață, notă asupra ediției, antologie, cronologie și bibliografie. Se cuvine, mai intii, salutată inițiativa editurii de a incredința lucrarea unui critic tînăr, care a făcut însă proba maturității critice, atit în volumul de debut amintit, cit și în cronicile literare și articolele publicate în „Luceafărul". Rezultatele acestei opțiuni sînt, o spun de la bun inceput, remarcabile. Criticul procedează cu minuție, metodic, reușind să extragă din vasta bibliografie critică a operei lui Camil Petrescu acele pagini semnificative, în stare să ofere o imagine reprezentativă a personalității complexe a scriitorului. Materialul este grupat în șapte secțiuni, cu titluri lămuritoare, după cum urmează : **Portrete literare, Interviuri, Confesiuni literare, Prozatorul, Dramaturgul, Poetul, Teoreticianul, Eseistul** și **Addenda** (cuprinzînd referiri la literatura memorialistică și la activitatea, uitată azi, de practician experimentalist al teatrului). Cum se poate observa, criticul își reprimă tentația titlurilor metaforice, în favoarea exactității didactice. Se știe că „Biblioteca critică" se adresează unui public larg și, de aceea, didacticismul nu trebuie nicidecum acuzat. Dimpotrivă.

Lămuririle din **Notă asupra ediției** sînt ca să zic așa, lămuritoare și reflectă pe de-a-ntregul conținutul antologiei : „Am renunțat la nu puține contribuții exegetice remarcabile, pentru a putea respecta limitele spațiului tipografic. Odată însă selecția făcută (am avut în vedere, în primul rînd, textele istoricilor și criticilor literari de mare prestigiu, dar am inclus și comentarii semnificative, într-o privință sau alta, ale unor autori de plan secund), criteriul ce s-a impus a fost acela al eficienței și funcționalității. Urmărind o imagine globală a scriitorului dar și liniile de forță ale operei sale, am împărțit materia tematic, iar în cadrul secțiunilor respective am ordonat-o cronologic". Renunțarea la unele contribuții, din rațiunile expuse, nu afectează întregul (poate doar orgoliile personale) dacă ceea ce a rămas este edificator. Și este. De la Călinescu, Lovinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, la Marian Popa, Eugen Simion și Nicolae Manolescu, principalele exegeze ale operei camiliene sînt prezente în antologie. Iar autorii de planul secund sînt aleși cu discernămînt, în funcție nu de rezonanța numelui, ci de calitatea comentariului. Un exemplu este Al. Robot, „bunul versificator", cum il definea G. Călinescu, figură puțin importantă in publicistica timpului și nume cvasi-necunoscut azi. Dar comentariul său la **Patul lui Procust** este printre primele care atrag atenția asupra asemănărilor cu proza lui Stendhal („acest polimorf material de **Rouge et noir** românesc și contemporan"), observație devenită apoi loc comun în intervențiile unei mari părți a criticii. O inconsecvență în ceea ce privește „politica" selectării autorilor de plan secund există însă. Paul Dugneanu il citează, în prefață, de două ori pe Henri Gad, cu pertinente opinii despre dramaturgia lui Camil Petrescu și despre cabala împotriva acestuia. În antologie, textele lui Gad lipsesc nemotivat. Mai cu seamă că, paralela Ioanei Lipovanu ,prezentă în antologie, între Ibsen și Camil Petrescu, pornește, declarat, de la o sugestie a lui Gad. De altfel, secțiunea dedicată dramaturgului suferă cred de o anume unilateralizare. Prezentarea doar a opiniilor favorabile, trunchiază imaginea receptării în epocă (și în contemporaneitate, căci, în afară de **Mitică Popescu**, piesă puțin reprezentativă, ce i se mai joacă lui Camil Petrescu ?). Este drept că, în prefață, criticul citează cițiva denigratori, dar aceasta nu compensează absența unor astfel de texte din antologie. Trecînd peste aceste obiecții, vizind tactica selecției și nu calitatea ei, rămîne fapt evident că antologia oferă o imagine cuprinzătoare și definitorie a operei lui Camil Petrescu.

Mă voi opri acum asupra prefeței semnate de Paul Dugneanu. De fapt, un solid dosar de cincizeci de pagini, al receptării critice, intitulat **În oglinzile criticii.** De ce o diagramă a receptării critice, care dublează, în bună măsură, textele antologate, în locul unei (așteptate, mărturisesc), interpretări personale ? Explicația și motivația acestei „substituiri" se află în subtextul investigației lui Paul Dugneanu. Parcurgînd dosarul receptării critice, autorul ajunge repede la o concluzie perfect valabilă : «Oprindu-ne puțin și aruncînd o privire retrospectivă, reiese cum nu se poate mai limpede că, în chiar anul apariției romanului (este vorba de **Patul lui Procust** — n.n.) imaginea critică a prozei lui Camil Petrescu s-a cristalizat în funcție de cîteva repere standard, că „setul" de trăsături pertinente s-a constituit, parcă imuabil, și, cu rare excepții, va reveni într-o formă sau alta, în articolele, studiile, eseurile monografice ale mai tuturor criticilor și istoricilor literari. Rareori s-au rostit despre un prozator, încă de la început, judecăți atit de sigure, de operante și de coerent formulate. Să le trecem din nou în revistă : **autenticitatea, introspecția proustiană, eul subconștient, divagațiile gidiene,** cu variantele lor, **dosarul de existențe, psihologia în spațiu, grupaj spiralat, perspectiva subiectivă, „drama" de conștiință** etc., pe de o parte, și **analiza psihologică de tip stendhalian, descripția balzaciană, cunoașterea plastică, arta clasică** a portretelor, tehnica dramatică a planurilor, **rolul cuplurilor,** pe de alta. Calitățile și defectele romanelor au fost deduse și contextualizate din selecția argumentelor dintr-o serie sau cealaltă, ori din interferența și combinarea lor. Exegeza camiliană posterioară s-a dezvoltat în funcție de aceste constante, fie prin amplificarea și sintetizarea lor, fei prin adincirea și detalierea microscopică a unui aspect». Criticul pare a ne spune că, avind la dispoziție acest „set", ar fi putut oricind produce, punind în lucru o „ars combinatoria", un text lipsit de originalitate ideatică, dar solid articulat. Acestei demonstrații de prestidigitație critică sau, mai exact spus, de compilație sîrguincioasă, Paul Dugneanu nu i-a preferat această refacere selectivă a dosarului receptării critice, distribuind accentele în funcție de importanța demonstrată, a contribuției fiecărui autor. Criticul știe să distingă esențialul, să rezume convingător, să „strecoare" notele polemice. Rezultatul este o sinteză meta-critică, instructivă și convingătoare, dovedind dotarea criticului și în direcția istoriei literare. Dar totuși... În finalul prefeței, Paul Dugneanu notează : «Ce căi și direcții va urma exegeza operei sale ? În afară de cercetarea retorică și naratologică, aflată într-un evident „boom" ne este greu să prevedem altceva.» Cunoscîndu-i informația și preocupările în domeniul retoricii și naratologiei, cred că Paul Dugneanu ar fi găsit în opera lui Camil Petrescu un teren fertil, pentru a oferi o interpretare nouă.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

OAMENI ȘI CLIPE

Între oamenii pe care-i întîlnim în carne și oase, repere vii pentru felul nostru de a fi, și personajele literare exemplare care ne stăruie în minte asemeni unor ființe vii, se află o lumină de amurg ce estompează chipurile, prelungește siluetele sau le scurtează, preschimbă agitația cotidiană în gest semnificativ. În lumina aceasta apar personalitățile pe care Cristian Popișteanu ni le înfățișează în incintătoarea lui carte **Istoria clipei** (Editura Albatros). Oamenii pe care i-a întîlnit Popișteanu au fost de primă mărime și vor rămîne, fără îndoială, în conștiința colectivă : Arnold J. Toynbee, Constantin C. Giurescu, Mircea Grigorescu, Martha Bibescu, Toma Caragiu, André Malraux și un diplomat care a creat un „caz" discutat și astăzi la colocvii științifice, V. V. Tilea. Oamenii sînt diferiți, nu numai ca preocupări, dar și în privința convingerilor ; și cu toate acestea, ceva îi apropie și anume seriozitatea cu care au tratat viața. Există o atitudine care mimează superioritatea și care este hrănită de o știință de a întoarce situațiile în avantajul propriu : atitudinea marchează oamenii care profită de viață cu riscul de a nu înțelege nimic din aventura umană. În capătul opus este atitudinea celor care se consideră „angajați" prin meseria lor, prin faptul că au copii și deci o răspundere, prin faptutl că nu pot trăi la întîmplare. Oamenii sînt serioși sau, după clasificări mai vechi, melancolici. Este trăsătura pe care autorul o vede accentuîndu-se, cu trecerea anilor, la un extraordinar comedian ca Toma Caragiu ; este preocuparea ce nu-l slăbește pe Toynbee, îngrijorat de viitorul unor state care nu descoperă calea păcii ; este atașamentul față de glia străbună a profesorului Giurescu. Oamenii sînt serioși, ceea ce implică, bineînțeles, simțul umorului ; dar ei nu trăiesc oricum, așa cum cad zarurile. Și cu toate acestea, ei sînt supuși clipei întîmplării care îi implică brusc în decizii hotărîtoare sau în experiențe „limită" ; apoi, întîmplarea apare în viața celui mai detașat de cotidian, sub chipul morții. Așa cum ne spune înțelepciunea perenă, este clipa decisivă, aceea care cristalizează chipurile.

Aceasta este clipa surprinsă de Cristian Popișteanu care strînge mîna caldă a lui Toynbee mai înainte de plecarea acestuia în marea călătorie, are o lungă convorbire la telefon cu Toma Caragiu în seara zilei de 4 martie 1977, își fixează o întîlnire cu Martha Bibescu dar ajunge după dispariția ei. Clipa prinde proporții, amintirile năvălesc în mintea reporterului și extrase din memorii sau din spusele altor contemporani vin să dea proporții acestei clipe care va decide, în fond, dacă umbra se va prelungi sau se va micșora. Cine poate pretinde că intră cu capul sus și nepătat în lumea umbrelor, afară de histrioni ? Cu o artă pe care lucrările de istorie contemporană ale lui Cristian Popișteanu ni le-au dezvăluit doar cu avariție, autorul se pretinde simplu reporter care a învățat de-a lungul timpului să se uite la rădăcini, adică la istorie. Dar reporterul știe a îmbina cu măiestrie mărturia clipei, ceea ce îi spune imediatul, cu mărturia personajului și cu perspectiva istorică ce schițează dimensiunile omului surprins sub reflector într-un moment decisiv. Mai ales că autorul revede galeria ilustră din camera 18 a spitalului în care gîndește mai limpede ca omul de pe stradă, ca cel prins în agitația cotidiană, la ceea ce rămîne și ceea ce se spulberă.

Cristian Popișteanu scrie cu o discreție „britanică" ; față de reporterul care crede că va convinge numai pentru că se încălzește progresiv, din metaforă în metaforă, autorul nostru știe să introducă în istoria clipei un amănunt care aruncă lumini asupra întregului personaj. Cadoul făcut de Caragiu, care la ziua onomastică îi spune că nu i-a adus nimic și de aceea îi dă propria lui cravată, trandafirii care se insinuează mereu în relatarea destinului celei care s-a luptat pentru independența patriei sale, atașamentul lui Mircea Grigorescu pentru fiul său sau aerul de „bunic" al lui Toynbee nu sînt simple nuanțe menite să facă personajul simpatic. Istoria clipei nu poate fi elucidată numai prin simpla lectură a documentelor, pare să ne spună autorul, dacă nu este sesizată latura profund umană a celui evocat. Iar alături de omenitate se află convingerea care-l leagă de ceilalți și care îl menține în amintirea oamenilor adică în istorie. Clipa ne poate dezvălui, pe această cale, perenitatea.

„Reporter", autor de studii savante, Cristian Popișteanu este un scriitor care știe să-și farmece cititorul și să-l poarte pe străzile Bucureștilor, ale Parisului sau ale Londrei, în compania unor oameni care împrăștie inteligență și sensibilitate, pentru a-l dirija, apoi, spre marile probleme ale istoriei. Cartea este o excelentă introducere în istoria contemporană, așa cum ne dezvăluie, prin intermediul unor destine de excepție, sensul angajării noastre în viață. Deschizînd poarta amintirilor, Cristian Popișteanu ne asigură, fără patetism, că marile încercări nu sînt biruite decît de „puterea de a te gîndi la alții, de a vrea să trăiești și pentru alții, de a ști ce semn poartă viața".

Cartea lui Cristian Popișteanu se alătură acelor cărți pe care clasificările curente nu le știu îmbrățișa : nu este nici eseu, nici istorie literară, nici proză, adică roman sau nuvelă. Dar greu va înțelege cineva cum este construit imaginarul lumii noastre, dacă nu va zăbovi un timp în **Rotonda plopilor aprinși** a lui Valeriu Anania, în hronicul lui Blaga sau în notele lui Camil Petrescu ori în tomurile de corespondență ale oamenilor care au fost contemporanii noștri. Și, bineînțeles, în **Istoria clipei** a lui Cristian Popișteanu care ne poartă pînă la limitele imaginarului, acolo unde evenimentul se preschimbă în act decisiv sau în legendă.

Alexandru Duțu

Jurnalul artistului

„Bucuria mea cea mare este să-mi placă o carte, un film, o sonată, un desen și să pot exprima (mai ales în scris, fiindcă oral sînt precipitat, pierd de obicei esențialul) această minimă stare de grație. Spiritul meu critic include, nu respinge. Altfel spus, nu mă interesează decît ce asimilez organic pentru a-mi formula la rîndul meu propriile idei, ceea ce provoacă puterea mea de creație, atita cită este...". Am citat aceste rînduri pentru că ele sînt, în bună măsură, definitorii pentru materia eseistică inclusă în recenta carte a lui George Bălăiță, **Nopțile unui provincial** (Editura Junimea, 1983). Ea adună, într-o construcție unitară care nu pierde spontaneitatea „însemnării", articolele autorului, publicate de-a lungul anilor în **Ateneu, Convorbiri literare, România liberă.** Este un veritabil jurnal intelectual, fermecător, și mărturisirea că substanța **Nopților** nu este alta decît cea folosită la construcția romanelor nu are nimic convențional. Indiferent de pretextul ce i se oferă, prozele acestea fiind mai ales asemenea **pretexte** prilejuite de un film, un spectacol de teatru, o aniversare, o filă ruptă din calendar, un loc, un tablou, o amintire, o figură obsesivă, un personaj celebru, o călătorie, un detaliu familiar, o imagine cotidiană, rămîne evident un aspect : în idee și în transcrierea ei pulsează o emoție și se simte, consacrator, ritmul autentic al vieții, trăită în simplitatea ei „complicată". În sensul acesta, desigur, punțile eseistice, accentele și decupajele așternute direct pe hîrtie, fără „moft" și morgă teoretică, sînt materie — și iluzie romanescă. Romanul, notează undeva George Bălăiță, este „iluzia cea mai cuprinzătoare . Materia lui trebuie să fie la fel de încăpătoare". Dacă nu e chiar un roman latent, **Nopțile unui provincial** constituie o semnificativă mărturisire spirituală.

Mărturisirea gîndurilor zilnice, decantate, să zicem, săptămînal. Rareori existența cotidiană, cu micile și marile ei evenimente, dispuse în curba afectivă imprevizibilă sau numai impalpabilă, comunică mai bine — mai organic, mai sincer, fără ocolișuri și fără retorică — cu universul literar. Am numit însăși surpriza conținută de această carte — miza ei. O miză deloc ușor de atins, pe care George Bălăiță o stăpînește cu dezinvoltură. În textele din **Nopțile...**, se va vedea, totul converge spre **autonomie literară.** Nota, observația pe marginea cutărui fapt, fie el un amănunt, o întîmplare oarecare sau un lucru la care meditezi de multă vreme, actualizat într-o împrejurare, toate acestea au șansa lor la nemurire, așa cum neștiutele pînze freatice se adună în viguroasa undă subterană din care se naște fluviul etern. „Procesul" — căci e mai degrabă o reacție în simultaneitate, și aici aciditatea stilistică, naturalețea au meritul esențial — se limpezește de la primele pagini, unele de reflexie morală. Sentimentul tonic se strecoară chiar și în conștiința relativismului și a limitelor ființei umane. Într-o zi, ca la Joyce, **în două zile,** prefigurată după o posibilă schemă, de la cea cosmică a solstițiilor, la una domestică, a zilei comune din viața unui om obișnuit, **lumea** e infinită, existența — nelimitată în reacții. Dar tocmai în acest lucru se află încrederea în puterea noastră zilnică : „Ieri în amurg stăteam pe malul lacului cu un bun prieten căruia, cu toată dragostea, nu-i pot ierta firea, așa cum el de multe ori mi-o iartă mie. Asta nu are vreo legătură cu ce scriu în noaptea asta, dar, fiindcă scriu în chiar felul în care gîndesc, nu-mi vine să las la o parte un gînd care se naște ca un nor. Este la fel de greu să pui în cuvînt **totul,** ca și atunci cînd, lucrînd prin eliminare, șlefuiești la nesfîrșit. Fără îndoială, lumea unui singur om viu într-o singură zi nu poate fi cuprinsă într-o carte, să zic de opt sute de pagini. Nici pe departe, încît **Ulysse** de Joyce este un fel de vag compendiu în ordinea acestei idei. Cit să cuprinzi ? Din orgoliosul **vreau** rămîne în cele din urmă : **atita pot.** Dar golul imens dintre a voi și a face justifică existența omului. Fiți indulgenți, treceți peste retorică și veți observa școlărește că voința este absolută, acțiunea — relativă. Viața noastră zilnică nu rezultă din enorma, enorma tensiune care ia naștere între acești doi poli ? Aici este izvorul speranței și puterii noastre zilnice. Să crezi că viața este eternă și moartea doar un fapt al vieții, și nu altfel, nu este asta un curaj nemaipomenit ?" Nu e, aceasta, doar o superbă pagină eseistică. Este însuși punctul de sprijin al temperamentului artistic al lui George Bălăiță. O frumoasă franchețe față de sine, într-un superior dinamism intelectual. În fond, dinamismul acesta este vizibil de la proza scurtă din **Călătoria** (1964) pînă la registrele stilistice din **Lumea în două zile** (1975), minuite cu elasticitatea cu care se succed și se contopesc timbrele instrumentale într-o simfonie beethoveniană. Relativismul îi dă lui George Bălăiță tocmai un paradoxal apetit pentru lucrurile statornice. Curiozitatea este și o probă de rezistență morală : a vedea pînă unde propriul cod axiologic se poate mula pe o realitate nouă, ca în **Tranzit,** note dintr-o călătorie în Orient. În laconismul acestor notații este însă o siguranță absolută a observației. Impactul psihologic devine un pact tacit. Revelația mărturisită nu e propriu-zis revelație, cît o reacție neașteptată : „M-am pomenit scriind **mult,** umpleam foile dintr-un impuls nelămurit, cu o grabă neliniștitoare...". Este aici, un sens edificator : în fața experienței inedite, aflată mereu la granița imprevizibilului, nevoia de **a te exprima,** de a te pune de acord cu neprevăzutul exterior eliberînd energia interioară, aceea care universalizează trăirea și transcende detaliul. Care este și ea rostirea unui teritoriu necunoscut, la fel de captivant și de puternic, scos la iveală de întîmplarea fericită a călătoriei : „Ciudat, deși scriam ce simt, aveam sentimentul tulbure că scriu în afara lumii în care mă aflam. Drumul prin junglă, drumul în tranzit, totul, dar într-o detașare abia acum înțeleasă : energia eliberatoare cu care scriam dezvăluia, pentru mine, sensul neașteptatei călătorii, descopeream înlăuntrul meu o lume la fel de nouă ca și lumea prin care umblam".

Jurnal intelectual, **Nopțile unui provincial** pune în evidență și cîteva din — le-am numi — obsesiile ordonatoare ale personalității artistice. Acele valori constante care pot fi tot atîtea repere pentru biografia spirituală. Calitatea înglobantă a spiritului critic, de care vorbea autorul, reiese cu prisosință din modul de a comenta faptele artistice. O simpatie profundă pentru artă și artist, pînă la identificarea subiectivă cu modelul. **Existența împreună** a obiectului cu subiectul cunoscător este condiția esențială a comunicării, comunicare prin modelare după propria sensibilitate. Atitudinea apare pretutindeni.

Printre obsesiile ordonatoare, Bacovia este una de prim rang. Din cîteva texte se compune o imagine identificabilă, un Bacovia al lui George Bălăiță. Frazele ei fundamentale nu seamănă cu nici una din interpretările cunoscute : „Slăbiciunea lui este aparentă. Dacă nu cumva un mijloc de apărare. Viața lui lungă este un semn al vitalității. Se mișca încet ? Îi tremura mîna ? Stătea îndelung nemișcat la fereastră în reverie și absentă ? Poate. Dar era viu cu adevărat și orice a scris el are acea vitalitate specifică derivată din personalitatea stilului". Consecvența stilului, urmată diabolic, ar face din marele poet „un maratonist". Un maratonist al suferinței trăită pînă la capăt, ajunsă prin sensul ei cosmic — vitalitate. Interpretarea are meritul, deosebit, de a șterge multe prejudecăți. În imobilitatea bacoviană curge puritatea întoarcerii la origini. În măsura în care „pur" echivalează cu „vital". și în care esența subjugă, fenomenologic, existența, poezia bacoviană are o forță desăvîrșită.

Meloman erudit, George Bălăiță ne arată în **Nopțile...** și cîteva dintre preferințele sale : Bach, Mozart, Enescu, neuitînd să reliefeze firescul de zi cu zi al marilor personalități. Un mare artist, „stăpîn al ordinii desăvîrșite și al tuturor lucrurilor", pare, fără ipocrizie, un om obișnuit : „Un om senin și împăcat. Dumnezeul familiei, al bucătăriei, al odăii pline de copii. Tatăl lumii domestice." De la cimbrișor, și bere, și scrumbie în sos de vin cu piper, la **Patimi**". Exact din aceasta se ridică puterea nebănuită, tăria de caracter — „inima naivă și mintea genială" sălășluind armonios. **Sonata a III-a pentru vioară și pian „în caracter popular"** de Enescu este axul dintre **Rapsodii** și **Oedip.** Capodoperă ea însăși, face legătura între cele două mari creații.

Ca un flux de imagini parcurgînd alert orizontul spiritului, jurnalul intelectual al lui George Bălăiță își poartă fără răgaz cititorul, construind o lume captivantă.

Costin Tuchilă

REVISTA REVISTELOR

„Astra nr. 2 a.c."

● „Astra" nr. 2 a.c. e, întru-totul, un număr remarcabil prin profesionalismul sub semnul căruia este conceput. Linia directoare a publicației, de mai multă vreme sesizabilă, vizează semnificativul echilibrului dintre „localismul" dinamic, exigent, și deschiderea largă spre problematica literară și cultural-artistică de interes național. Referindu-ne doar la paginile rezervate criticii și istoriei literare, revista atrage atenția și acum prin armonioasa diversitate a sumarului : Miruna Runcan glosează pe tema spiritului revoluționar în poezie (**Asupra spiritului revoluționar în poezie**), laureații foartei interesantei inițiative materializată în concursul intitulat **Poemul comentat** (Constantin Badea, Ilie Dumitrașcu, Petru Dunca, Sorin Diaconescu) exprimă puncte de vedere realiste despre poezia românească de azi, Paul Grigore analizează, succint dar revelator, poezia lui Liviu Ioan Stoiciu, iar la cronica literară A.I. Brumaru prezintă cu real simț al nuanțelor cartea de poeme **Grădina oarbă** de Vasile Igna. O notă discordantă ni se pare, totuși că face textul lui Constantin Hîrlav, altfel critic tînăr de vocație, care, furat de fugosul și mirobolant-barochistul „stil" al cărților analizate (este vorba de producția critică a lui Gheorghe Grigurcu), se lansează și el într-un torent de fraze exultante, de o discursivitate mimetică descurajantă : „Căci, mai mult decît comentariul poeziei, comentariul criticii, așa cum îl practică Gheorghe Grigurcu, vădește, «comportarea lirică» a criticului. «Comportarea lirică» — în sensul, desigur, de scriitoricească — înseamnă, deși nu în primul rînd, plăcerea aproape hipnotică a expresiei, ebrietatea limbajului, care nu trădează însă exigențele de exactitate, substanțialitate și moralitate ale actului critic". Etc., etc. Curată ebrietate, într-adevăr ; o spune C. Hîrlav însuși !

Cronicar

Eroul din Albac

Urmare din pag. 1

aici pe tînărul Eminescu, mai mic cu 4 ani decît el, care venea de la întrunirea „Asociațiunii" de la Alba Iulia. Inimosul student va fi peste măsură de întristat de starea jalnică a vestimentației peregrinului, despre care scria mai tîrziu : **„abia se mai vedea pe la git un mic rest de cămașe neagră, iar pieptul de sus pînă jos era gol, și cu mare necaz cerca bietul om să-și acopere pielea cu o jachetă ruptă în toate părțile, sdrențuită de la mîneci pînă la coate, cu niște simpli pantaloni sdrențuiți din sus și sdrențuiți din jos".** Acest portret al mizeriei este reprodus de G. Călinescu în monumentala sa **„Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent",** criticul adăugind că **„Densușianu îl îmbrăcă și îl trimise cu o scrisoare la popa Bratu din Rășinari, bunicul dinspre mamă al lui Octavian Goga".** Din această sumară fișă personală a viitorului savant n-ar putea totuși lipsi editarea (împreună cu Fr. Damé) a studiului **„Les Roumains de Sud",** apărut chiar în anul stabilirii sale la București, care era și anul proclamării Independenței de stat a României. A fost una dintre primele analize științifice asupra istoriei și continuității marilor enclave de aromâni care trăiau de un mileniu, în demnitatea și frumusețea de epopee a tradițiilor părintești, în Macedonia, Thessalia, Epir, Albania și în alte zone ale sud-estului european unde i-a aruncat destinul. Este ales, la numai 34 de ani, membru corespondent al Academiei Române. Era un om de o solidă formație culturală, afirmație pentru care pledează și cunoașterea perfectă a 6 limbi străine: greaca veche, latina, germana, franceza, italiana și maghiara. A lucrat o perioadă în postul de bibliotecar-arhivar al Bibliotecii Academiei pentru ca apoi, din 1884, să funcționeze ca translator și custode al Bibliotecii Marelui Stat Major al Armatei. Din valoroasa lui activitate mai amintesc lansarea în 1893, a unui **„Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățile țărilor locuite de români"** (răspunsurile primite, care provin din 1 000 de localități, alcătuind o excepțională hartă folclorică a etniei române) precum și acea stranie, erudită și atit de controversată **„Dacie preistorică",** apărută la doi ani după moartea autorului, la 1913. Personal sînt un adept convins al acestei ultime opere, deși cu anumite rezerve firești, și bine ar fi dacă tinerei noastre generații i-ar fi pusă la îndemînă, ca un posibil proiect de mitologie națională. Dar, lucrarea sa de căpătîi rămîne aceea privitoare la martirul Ardealului, Horea. Distinsă cu premiul Academiei Române, ea a constituit pentru cîteva generații de specialiști și de simpli cititori cel mai bun îndreptar asupra evenimentelor respective, fiind apreciată de N. Iorga drept **„o monografie extraordinar de bine informată, care va rămîne și ar merita să fie retipărită".** Impunătoare ca dimensiuni (520 pagini format mare, cuprinzînd 42 de capitole) cartea dovedește o bună cunoaștere a întregii istorii a Transilvaniei, a resorturilor celor mai adînci ale mișcării de la 1784, care a fost precedată și urmată de alte și alte tulburări românești cu caracter național și social, chiar dacă uneori erau drapate în aparențe confesionale. Perspectiva istorică este largă și acțiunea lui Horea avea rădăcini seculare, în toate acele rafale de „tumultus rusticorum" care au zguduit Ardealul după 1437 — anul nafastei „unio trium nationum". Uneori, într-o asemenea întreprindere gigantică, tocmai erudiția poate fi o primejdie, existînd riscul ca autorul să n-o mai poartă stăpîni, să piardă controlul faptelor și să se îndepărteze de la făgașul principal al narațiunii. Nu e cazul lui Densușianu, el învrednicindu-se să aleagă din documente tocmai acele indicii care au condus la starea incredibil de rea a țăranilor români din ultimul pătrar al veacului al XVIII-lea. Epica e alertă, fluxul evenimentelor se însuflețește de la o perioadă la alta și din larma luptelor, din răbdarea mucenicilor și setea lor de izbăvire se închegă portretul marelui sacrificat : Ardealul. Există în acest volum pagini de un tragism extraordinar, care fac din Nicolae Densușianu, întîi de toate, un prim **„poet al pătimirii noastre".** Dintre rînduri, ici și colo, se strecoară ironia amară a fostului pledant la bară, care scoate efecte usturătoare din elemente aparent disparate. De pildă, în urma primei sale călătorii în Transilvania, Iosif al II-lea a primit de la românii obidiți nu mai puțin de 19 000 de petiții și plîngeri, dar nobilimea n-a pregetat ca la întoarcerea împăratului în Viena să bată două medalii, dintre care una înfățișează o alegorie a Transilvaniei îngenuncheată de bună voie dinaintea Cezarului roman. Și avea să fie îngenuncheată, într-adevăr, după numai un deceniu, și nu de bună voie, în urma reprimării bestiale a revoluției. Nu trebuie să uităm că deviza acestui principe așa-zis luminat, reprodusă de autor la începutul cărții, era : **„Nu poporul este pentru monarh, ci monarhul pentru popor".** Numai că la sfîrșit Densușianu mai reproduce un adagiu, care aidoma unor paragrafe de lege ce le anulează pe altele, nu lăsa nici o speranță de liberalizare : **„Nobilitas est cor Regum"** (nobilimea e inima regilor). Între aceste două devize, împăratul n-a stat nici o clipă pe gînduri. El n-a avut tăria de a-și călca pe inimă, adică de a sacrifica sau limita interesele nobilimii, iar promisiunile sale amăgitoare au fost de scurtă durată. Casa de Austria a trădat mereu. Nicolae Densușianu arată că 3 din cele 4 călătorii ale lui Horea la Viena s-au soldat cu audiențe împărătești. Mai cu seamă aceea din 1 aprilie 1784 a avut darul să insufle speranțe în inima lui Horea — aceeași inimă care, rănită și umilită în mîndria ei, avea să fie îngropată la 28 februarie anul următor, după supliciul din Dealul Furcilor ! Atunci, în acea audiență, se pare că Horea, după unele surse, ar fi primit un salvconduct de la autocrat, care i-ar fi asigurat un fel de imunitate față de oștile imperiale. Autorul reproduce mărturia căpitanului Solder din regimentul de infanterie „Carol de Toscana", care i-a relatat unui nobil maghiar din Zarand următoarea scenă la care ar fi fost martor : **„În audiența cea avut-o Horea la Împăratul în primăvara anului 1784, dînsul, după ce expuse plîngerile muntenilor în contra arendașilor armeni, se rugă în fine de împăratul ca să libereze pe români de iobăgia ungurilor și totodată adause că dacă împăratul nu va face aceasta atunci se poate intîmpla ca românii să se răscoale și singuri cu pericolul lor să cerce a-și ciștiga libertatea. La cuvintele acestea împăratul ar fi zis către Horea :** «Faceți-o ! (Thut ihr das !)» iar Horea în semn de gratitudine căzu la picioarele împăratului". În călătoriile sale documentare în satele Apusenilor, Densușianu avea să afle de la țăranul Dumitru Manoviciu din Cărpiniș o variantă oarecum asemănătoare a scenei, păstrată în tradiții orale: **„Horea cînd a fost la Viena s-a plîns la împărat pentru multele greutăți ce erau asupra poporului și a întrebat pe Împărat ce să facă ? Împăratul i-a răspuns : «Faceți ce știți !», făcînd totodată un semn cu mîna ca și cînd ar fi vroit să zică «Tocați-i în cap !» și Horea a priceput".** Ceea ce a urmat este știut, dar ezitările și lașitatea împăratului sînt de neiertat, acea **„revocatio ordinatiorum"** specifică tuturor autocraților producîndu-se și în cazul de față, mai cu seamă după moartea lui Horea, cînd a fost abolită iobăgia și introdusă din nou la protestele nobilimii, după numai cîțiva ani. Descrierea revoluției propriu-zise face din plin dovada calităților narative ale acestui istoric, care, să nu uităm, debutase ca poet în „Familia" lui Iosif Vulcan. O înlănțuire captivantă a episoadelor, tablouri ale incendiilor și răfuielilor tipice oricărei ridicări țărnești din lume, redate în culori vii, potențate pe alocuri de o anecdotică tristă, răzbate apoi o ușoară undă de compasiune a savantului, care știe dinainte deznodămîntul față de acești dezmoșteniți sublimi în naivitatea cu care se credeau apărați de imperiali Represiunea mișcării a întrecut însă cu mult așa-zisele păcate ale țăranilor, ea fiind de o cruzime inimaginabilă. De la zecile de țărani prizonieri omcrîți cu palosul la Deva, din ordinul vicecomitelui Ion Zejk și pînă la martirajul lui Horea, întreg Ardealul a fost o baie de sînge, cum probabil nu se văzuse nici pe vremea marii invaziuni tătare. Cu un pătrunzător simț al raporturilor de drept și de forță, Densușianu incriminează : **„Și cine era nobilimea aceasta ? Un popor ? O națiune ? Nu. O mînă mică de oameni, 46 mii de indivizi, care nu formau nici chiar populațiunea unui district, oameni răzlețiți prin toată țara, fără teritoriu etnic, fără limbă vie în comitate, o clasă care sub titlul fictiv de națiune, domni seculi întregi asupra acestei nefericite țări și care acum cu țeapa și cu roata voia să prelungească și mai departe exploatarea materială și domnia politică asupra unui popor întreg. Nobilimea transilvană nu cugeta că țeapa și roata nu pot niciodată să omoare o națiune, că un popor care a trecut prin atîtea calamități, cum a trecut poporul român, nu poate să moară decît prin el însuși".** Profetică viziune, care anticipează însăși concepția noastră de astăzi.

Aceasta este, în linii mari, **„Revoluțiunea lui Horea în Transilvania și Ungaria"** de Nicolae Densușianu. Actualitatea cărții este nestinsă, după un veac de la apariția ei, și reclamă o retipărire integrală și cît mai grabnică. Ar fi un act de cultură, dar și de venerație pe care generația noastră o datorează acestui deschizător de drumuri. Și nu mă îndoiesc că în climatul actual de desprimăvărare a frontului nostru istoriografic, acest act va fi posibil. Pentru că Horea al său este cel mai veridic și cel mai frumos din cîți au fost plăsmuiți în cultura noastră.

Corneliu Vadim Tudor

BREVIAR

■ **EMINESCU — OPERA PUBLICISTICĂ.** O amplă dezbatere (aproape trei pagini de revistă) dedică, în nr. 9/1985, „Contemporanul" recentei apariții a volumului al XI-lea din „Operele eminesciene", conținînd, precum se știe, încă o parte din publicistică. Această recapitulare exegetică nu a surprins eminescologia nepregătită și, așa cum se înfățișează, dezbaterea din „Contemporanul" e, într-adevăr, o izbîndă a gîndului lucid. Mai întîi, participarea, care e de cea mai bună calitate, numărînd pe doi dintre marii monografiști ai poetului (Edgar Papu și G. Munteanu), pe doi autori de studii solide (Ioana Em. Petrescu și Mihai Drăgan), pe lingvistul G.I. Tohăneanu, și pe sociologul Ilie Bădescu, autorul unei interesante contribuții asupra gîndirii sociologice eminesciene. Un articol al lui Ion Dodu Bălan, despre acțiunea culturală de editare a operei eminesciene, întreprinsă de Al. Oprea, completează acest tablou unde sînt reprezentate și toate generațiile de cercetători dar, mai ales, și fenomenul în integritatea lui. Intervențiile de acum nu sînt defel întîmplătoare și nu se rezumă la semnalul pur și simplu al unui moment editorial. Toți aceia care au fost convocați dau cîte o cercetare în toată puterea cuvîntului, prelungind adeseori studii personale mai vechi, care își găsesc și în „Opere" vol XI probe dintre cele mai consistente. Ilie Bădescu, de pildă, vine cu completări la ideea lui privitoare la „cultura critică", Ioana Em. Petrescu face observații (foarte acute) privitoare la polemist. Edgar Papu, în sfîrșit, denumește opera eminesciană o „galaxie". Asupra gazetăriei eminesciene merită reținute propozițiile lui Mihai Drăgan : „Ziaristica eminesciană — zice el — nu este doar o **completare** sau o **anexă** a operei creatorului, ci o dimensiune fundamentală a ei, care-l definește în chip complet ca român și-i fixează un loc de prim ordin în gîndirea românească, loc ce urmează abia de acum înainte să fie mai bine delimitat". Cu totul memorabilă e și caracterizarea pe care o dă George Munteanu jurnalisticii eminesciene : „Ca gazetar — așa cum s-a dezvăluit posterității și în celelalte îndeletniciri ale sale — Eminescu însumează trăsăturile general umane pe care ni le reprezentăm ca model pururi de urmărit".

■ **„TRIBUNA TELEORMANULUI".** Semnalăm, ca și altădată, un număr recent al suplimentului dria. Ca și în alte dăți, suplimentul cuprinde recultural „Tribuna Teleormanului" editat la Alexanportaje, publicistică și pagini literare (parcă mai puține acum) de unde remarcăm poemele semnate de Al. Popescu-Tair, Florin Burtan, Gh. Filip și Anton Tianu. Nu fără interes sînt documentațiile (semnate de Ion Hogaș) privitoare la doi scriitori teleormăneni mai puțin cunoscuți : M.T. Adameșteanu și Gr. G. Păucescu.

■ **„REVOLUȚIA LUI HOREA".** Sub acest titlu „Manuscriptum" publică în nr. 4/1984 un fragment dintr-un studiu, probabil mai întins, al lui Petre Pandrea, asupra istoriei naționale. Ceea ce a ales editorul acestui fragment, Stelian Cincă, este un număr de remarcabile observații privitoare la caracteristicile „revoluției" lui Horea, privită mai ales pe latura ei, cum o denumește Petre Pandrea, „iluministă". Eseistul subliniază chiar însemnătatea acestor elemente : „Horea nu poate fi înțeles fără hiramici și fără iluminiști. Aici este cheia secretă a sufletului său, a minții și a lozincilor pe care le-a aruncat în răscoala de la 1784". În general, acest eseu păstrează mult din originalitatea operei lui Petre Pandrea, promovînd un tip de interpretare documentată și adeseori neobișnuită. Memorabile sînt observațiile pe care eseistul le face asupra „Crăișorilor în istoria românilor", Crăișorii, în accepțiunea de „prince-peysan" ar fi, pe lîngă Horea, Tudor Vladimirescu, Iancu Jianu și Popa Șapcă. Apariția integrală a acestui eseu ar putea aduce completarea imaginii pe care o avem, deocamdată, asupra eseisticii lui Petre Pandrea.

■ **REPORTAJUL ÎNTR-O ANTOLOGIE.** O bună recapitulare a reportajului, românesc postbelic e aceea cuprinsă în nr. 1/1985 al „Revistei Române" (publicație tipărită în patru limbi străine). Sînt cuprinse acolo, sub titlul generic „Fețele României", memorabile texte semnate de Paul Anghel (admirabila prefața la „Recitind o țară"), Vasile Nicoraovici, Traian Coșovei, Pavel Perfil, Ion Andreiță, Romulus Lal, Ilie Purcaru, Eugen Seceleanu, Mihai Pelin, Nicolae Cristache, Sânziana Pop, Iulian Neacșu. Două eseuri, privitoare la realitatea răsfrîntă în pictură și în cinema, aparțin Marinei Preutu și lui N. Ulieru. Revista reia un text critic în domeniul istoriografiei, publicat și în românește sub semnătura lui Fl. Constantiniu și Mihail E. Ionescu și recenzează prin Vlad Papu, o remarcabilă cercetare a lui C. Joja, privitoare la tradițiile arhitecturii românești. Ideea de număr tematic, din care „Revista Română" pare că și-a făcut un program, merită încă o dată salutată.

A. S.

Centenar Mateiu Ion Caragiale

GLOSE LA «CRAII»

transcriu mai jos însemnările făcute de-a lungul anilor pe exemplarul meu din ed. Perpessicius 1936. Unele se vor corecturi și precizări, cele mai multe nu sînt decît întrebări pe care le supun discuției iscate de un text care-și ivește capcanele și tainele pe măsură ce-l citești mai des și mai cu luare-aminte. Poate că acest centenar va prilejui unele răspunsuri sau, cine știe, va da naștere unor noi întrebări.

p. 64—65

la sosirea mea, ceilalți mosafiri erau la a doua țuică, iar oaspele la a treia.

Cuvîntul **oaspe** ((lat. hospes-hospitis=1, „mosafir" ; 2 „gazdă") apare de 3 ori în **Craii („Pantazi, iubitul nostru oaspe" — 71 ; „Și afară de mine nu-i cunoșteam alt oaspe" — 94)**, dar numai aici cu înțelesul impropriu de „gazdă". Cred că M.I.C a optat pentru calcarea fr. **hôte** (vezi și art. nostru „Cu privire la Mateiu Ion Caragiale" — V.R. febr. 1975, în care se analizează și altele asemenea).

★

p. 70

singurele lucruri de cari știa să vorbească, întocmindu-i tot temeiul hazului cu care le încinta celor ce-i prețuiau dobitocia.

„încinta" — citește : **incanta** (fr. **incantation** = „ceremonie prin care vracii țes farmece și vrăji"). Pronumele **le** nu este așadar, în dativ, ci în acuzativ și se referă la **singurele lucruri...**

Din cele 3 traduceri care mi-au fost accesibile : Thea Constantinidis, **Die vier vom alten Hof**, E.L. București 1968 ; Claude B. Levenson, **Les seigneurs du Vieux Castel** Editions L'Age d'Homme, [Laussane 1969] ; Florian Potra, **I crai della Vecchia Corte**, Minerva, București, 1980 (ed. bilingvă) (vezi și trad. în sîrbocroată, E.L. București 1967), numai traducerea germană a intuit sensul exact.

★

p. 70

— În preceptele sale, urmă Pașadia, bunacreștere elementară glăsuiește : nici cuțitul în legume și pește, nici furculița în brînză și, nici într-un fel, cuțitul în gură.

Interdicțiile stipulate (afară, bineînțeles, de cea din urmă) comportă și excepții ; și apoi, să nu fi avut „birtul" de pe strada Covaci (de fapt renumitul și apreciatul de gastronomi restaurant Iordache) tacimuri speciale de pește ?

★

p. 71

Conștientă de minunăta ei frumusețe răsăriteană în deplină înflorire, albă și mată ca un chip de ceară în care ochii de catifea ardeau cu o flacără rece între genele de mătase, ea rămînea nemișcată, nepăsătoare...

Comparația cu „chipul de ceară" etc. trimite, credem, la manechinele în mărime și culori naturale care, nu numai în celebrele Musé Grévin, Wachsfigurenkabinet sau Tussaud's dar și în „panopticum"-urile din bîlciurile noastre de odinioară, dădeau înfiorate delicii celor ce contemplau „Moartea Cleopatrei, regina Egiptului", „Execuția lui Maximilian, împăratul Mexicului" și alte scene tot atît de senzaționale. Impresia produsă de aceste adeseori măiestrite artefacte a descris-o R. Quéneau în **Mon ami Pierrot**, dar și M. Blecher, autor contemporan cu M.I.C. Transcriem un pasaj din **Întîmplări în irealitatea imediată** (1934), care ni se pare semnificativ și pentru discreta lui afinitate cu spiritul matein : „Impresia generală și elementară de spectacular devenea o adevărată teroare îndată ce intram într-un panopticum cu figuri de ceară. Era o spaimă amestecată cu un fel de vagă plăcere și, oarecum, cu senzația aceea bizară pe care o avem fiecare citeodată de a mai fi trăit cîndva într-un anumit decor [...]. Uniforma ciuruită de gloanțe și pătată de sînge a vreunui arhiduce austriac, cu figura galbenă și tristă, era infinit mai tragică decît orice moarte adevărată. Într-o ladă de cristal zăcea o femeie îmbrăcată în dantele negre, cu fața lucioasă și palidă. Un trandafir uluitor de roșu stătea fixat între sîni, iar peruca blondă la marginea frunții începea să se dezlipească, în timp ce în nări palpita culoarea roză a fardului și ochi limpezi ca sticla mă priveau imobili. Era imposibil ca femeia de ceară să n-aibă o semnificație adîncă și tulburătoare pe care nimeni n-o știa. Cu cît o contemplam mai mult, cu atît înțelesul ei părea că se face mai limpede, persistînd vag undeva în mine ca un cuvînt de care aș fi vrut să-mi amintesc și din care nu sesizam decît un ritm îndepărtat" (ed. Dinu Pillat, Minerva, 1970, p. 42—43).

★

p. 74

Fu însă întrerupt de plecarea Rașelichii. Cu pași mlădioși, ea se îndreptă spre masa noastră ca să-și ia mantaua din cuierul vecin. Pirgu sări s-o ajute.

Localul cu pricina va fi avut, ca și cofetăria Capșa, unul sau mai multe cuiere-pom, pe care atîrnau, laolaltă, „mantalele" mai multor meseni. Dacă Rașelica și Mîșu nu erau destul de cunoscuți sau de considerați în local, ca acestea să le fie luate și aduse de picoli, e greu de crezut să fi fost atît de neciopliți amîndoi încît ea să se ducă și el s-o lase să se ducă singură să-și desprindă pardesiul din cuier, creînd necesitatea „ajutorului" lui Pirgu, care, cine știe, o fi ajutat-o și să-l îmbrace... Ca și unii poeți siliți de necesitatea rimei, prozatorul nostru are nevoie s-o aducă pe R. lîngă masa naratorului, spre a-i înlesni acestuia să-i amănunțească însușirile fizice și să „simtă" într-însa, cît mai de aproape, pe „Eva, străina, dușmana neîmpăcată și veșnică, împrăștietoare de ispită și de moarte".

★

p. 77—78

Pașadia îl scuturase [...]. Pirgu pierduse douăzeci și cinci de poli și mai rămăsese dator încă atît. [A doua zi :] ...îl văzurăm scoțind, dintr-un plic, un teanc de sutari. Jucase toată noaptea [...] drum-de-fier și se umpluse. Pașadia îi ceru datoria. — Asta nu, zise Pirgu.

Obligația izvorîtă dintr-un contract ilicit (prostituție, pariuri, joc de noroc) este datorată, dar nu se poate urmări în justiție **(debetur, sed non exigitur)** ; din pricină că achitarea lor atîrnă așadar exclusiv de bunul-plac al debitorului, aceste datorii care, prin natura lor, nu prea au nimic comun cu cinstea și integritatea morală, au fost, în mod paradoxal, numite „datorii de onoare". Momentul episodului citat se situează înauntrul termenului de 24 de ore, în general acceptat, în care un „om de onoare" își achită datoria, sau se sinucide ; deși avea mijloacele necesare, Pirgu refuză cu hotărîre somația creditorului său : el era, la antipodul „omului de onoare", o lichea și un ticălos. (Vezi, la polul opus, cazul acelui „exemplar foarte reușit al tineretului din înalta societate a Petersburgului... putred de bogat, frumos, cu relații înalte, aghiotant al țarului" — contele Alexei Kirilovici Vronski — și ordinea de priorități pe care *) o stabilește el pentru stingerea unor debite depășind cu mult soldul lui de casă : înaintea sumelor cuvenite magazinelor, hotelurilor, croitorului, înaintea celor în legătură cu grajdul, furnizorii de fîn etc., pe primul loc se situează datoriile de joc.)

p. 79

— Crailor, ne mai strigă totuși. Crai de Curtea veche

. . . . . .

— E, într-adevăr, recunoscu Pașadia, o asociație de cuvinte din cele mai fericite : lasă pe jos „Curtenii calului de spijă" cu aceeași însemnare, din vremea lui Ludovic al treisprezecelea. Are ceva ecvestru, mistic. Ar fi un minunat titlu pentru o carte.

Spijă (= „tuci", „fontă") — folosit impropriu pentru „bronz". E vorba de „Les courtisans du cheval d'airain" : calul e al statuii lui Ludovic al XIII-lea ; în Place des Vosges unde se află monumentul (înlocuit astăzi cu unul de piatră) era locul de întîlnire al derbedeilor și haimanalelor.

p. 79—80

[...] frumosul Serghie, nepotul Împăratului. Zadarnic însă așteptară să-i cadă batista. Căci ÎNTÎMPLAREA îl aruncase, din întîia noapte, în brațele unei femei de rînd și din brațele acesteia nu s-a mai putut desprinde. Era O FATĂ DE MAHALA, NU PREA TÎNĂRĂ, putin căruntă la tîmple ; o știam de la balurile mascate și de la grădinile de vară, Fermecul

*) Tolstoi, Anna Karenina, Partea a III-a, cap. XIX.

acestei ființe, DE OBICEI POSACĂ, mai mult ciudată decît frumoasă, îi sta în ochi, niște ochi mari verzi, verzi-tulburi, lături-de-pește cum le zice românul, genați și sprîncenați, cu privirea cam rătăcită. Să fi fost ALȚII „nurii" ce ȚESUSERĂ MREAJA ÎN CARE FU PRINSĂ inima ducelui — SE POATE ; e netăgăduit însă că, împărtășită de amîndoi deopotrivă, o pătimașă iubire [...]. (Sublinierile și ghilimelele sînt ale ns. R.A.).

Dacă această poveste realmente „nu de toate zilele" e „țesută în gherghef de adevăr" (și ziarele timpului atestă trecerea prin Capitală, la data respectivă, a vagonului „preschimbat în paradis arzător"), ne întrebăm : Care „alți nuri" ? Am văzut că frumoasă din cale-afară nu era ; farmecul unei conversații spirituale, dacă-l va fi avut, îi era inaccesibil prințului rus ; cine știe ce meșteșuguri de-ale dragostei îi rămăseseră fără îndoială prea puține necunoscute și acaparante rafinatului petersburghez. Să nu fi fost Pena („nu prea tînără" : deci prezentînd o arecare garanție de seriozitate ; „de obicei posacă" : așadar **deloc guralivă**) o agentă a Ohranei, făcînd parte dintr-o „mreajă" (id est **rețea**, fr. **réseau**, termen tehnic în vocabularul serviciilor de „informații și contrainformații") și avînd misiunea de a-l ocroti pe Print, raportînd totodată despre eventualele lui nesăbuințe în acea Capua pe care o aflaseră la București ofițerii țariști ? Semnul de punctuație (pauza) care precede pe „se poate", ca și punct-virgula (nu punct !) care-l urmează strecoară, credem, foarte insidios această suspiciune, urmată nemijlocit de convingerea deplină a autorului în sinceritatea dragostei ce i-a robit, pînă la urmă pe amîndoi — și n-ar fi singurul caz tragic din istorie, nu o dată speculat de literatură și film, în care „spioana" s-a înamorat de-a binelea de obiectul misiunii ei.

★

p. 87

— În fața Frumosului, lămuri el, singurătatea devine apăsătoare și e o seară prea frumoasă, domnule, o seară de basm și de vis. Asemenea seri se întorc, zice-se, de demult *), în taina lor le plăcea meșterilor cei vechi să întruchipeze unele legende sacre, rareori însă penelul celor mai iscusiți chiar a izbutit să le redea umbra limpede în toată albastra-i strălucire. E seara izgonirii Agarei, seara fugii în Egipt. Pare că, fascinată, vremea însăși își contenește mersul. Și în văzduhul fluid nici o adiere, în frunzișuri nici un murmur, pe lucitul apei nici un fior...

Acest pasaj, un adevărat micropoem în proză, ar putea sluji de minune ca text al unei arii de operă, aria principală, definitorie pentru personalitatea lui Pantazi, care, să nu uităm, e „un al doilea eu însumi" al autorului. Introducerea, enunțul e de o rară noblețe stilistică : „e o seară prea frumoasă, domnule, e o seară de basm și de vis", (incidenta „domnule" nefiind nicidecum un miticism — „dom'le" — cum dorește un altminteri distins critic literar, ci observarea unei reguli de elevată cuviințare franceză, care recomandă folosirea cît mai frecventă, pentru întărirea cadenței și atragerea atenției asupra înțelesului, a formulei de adresare „mon père", „mon fils", „Monsieur", „Madame" etc.). Urmează invocarea izvorului de inspirație pe care acest ceas, aceste ceasuri fără seamăn din ciclul rotației Pămîntului, ceasurile de seară („Sara pe deal", „Amurg de toamnă violet" — ca să nu citîm decît două care ne vin aproape singure sub condei) l-au constituit sau îl pot constitui pentru creatorii de artă. Și, înainte de maiestuosul acord final („Și, în văzduhul fluid...") ce sesizează citeva aspecte specifice serii, două trimiteri menite să înnobileze evocarea, și anume la două vechi și tulburătoare legende biblice : momentul plecării roabei Agar, alungate de Avraam, cărula îi zămislise un copil natural — nu altul decît cel ce va fi Ismail, părintele poporului arab — și momentul fugii în Egipt. Din păcate, însă, nici una din cele două legende care, atît prin profunda lor simbolistică (ne aflăm la începutul călătoriilor lui Pantazi, la fel de hotărîtoare pentru formarea personalității lui pe cît sînt de pline de consecințe pentru destinul omenirii cele două purcederi la drum evocate), cît și prin armonia lor melodică (vezi : „nici un fior" — iamb+anapest ; „fugii în Egipt" — troheu+anapest ; de altfel, terenul cercetării clauzulelor finale în arta prozatorilor români e, după cîte știm, virgin !), alcătuiesc centrul de greutate al întregului pasaj, nu s-a petrecut „în taina serii", ci dimpotrivă :

1 „Atunci s-a sculat Avraam **dis-de-dimineață**, a luat pîine și un burduf cu apă și le-a dat Agarei ; apoi, punîndu-i pe umeri copilul, a slobozit-o ; și plecînd ea, a rătăcit prin pustiul Beer-Șaba" **(Fac.**, 21, 24)

Desene de Sabin Ștefănuță
din ciclul „Călătorie în Italia"
(în paginile 3, 4 și 5)

2 „După plecarea magilor, iată îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif, zicînd : Scoală-te, ia pruncul și pe mama lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute pruncul ca să-l ucidă.

Și sculîndu-se, a luat, **noaptea**, pruncul și pe mama lui și a fugit în Egipt" **(Mat.** 2, 13—14)

Vreun izvor intermediar ? Să vedem. Așadar, **în taina lor le plăcea meșterilor cei vechi să întruchipeze unele legende sacre**

Iconografie (Toate informațiile de la eminentul critic de artă Radu Ionescu, căruia îi mulțumesc și pe această cale.) Scene de noapte sînt rar înfățișate în pictura mai veche. Pentru **Fuga în Egipt** nu vom găsi decît două episoade de **drum** : 1 Van Dyck **Odihnă în timpul fugii** (Alte Pinakothek, München), un popas, în plin soare, la umbra unor copaci ; 2 Fugarii aflați, tot ziua, într-o barcă, datorat lui Chauvin ; pornind de la o litografie care a circulat în epocă Grigorescu a realizat tabloul cu același subiect aflător la Agapia. **Izgonirea Agarei** a inspirat și ea două peisaje de zi : **Agar în deșert** a lui Tattarescu (Muz. de Artă al R.S.R.), mama cu pruncul în plin soare ; „Peisaj de amiază" cu aproximativ același subiect, dar și „Peisaj în zori" sau **Izgonirea Agarei,** amîndouă ale lui Claude Lorrain (Alte Pinakothek, München). Acesta din urmă înfățișează chiar **pornirea.** Vedem casa, pricopsită, a lui Avraam : în prag, stăpînul, cu degetul arătător întins, îi indică Agarei, cu pruncul în spate, drumul spre deșert, dar toate acestea, vai, nu în „taina... serii", ci tot în lumina trandafirie a soarelui-răsare.

★

p. 95

Ca să-l dovedească lui Pantazi, pe care din „nene" nu-l scotea, cît îl iubea, îl tot săruta mereu.

— Nu mă mai lăsați să-l pup, fraților, ne rugă, că-l trimit la Govora.

— Bufon abject, îl mustră Pașadia, vezi să nu te trimitem noi la Mărcuța !

„Contra sifilisului terțiar, apele de la Govora au o eficacitate eroică", consideră, la începutul secolului — adică în perioada experiențelor lui Ehrlich cu Salvarsanul — un autor contemporan ; el enumeră în continuare multiple faze și forme ale bolii, inclusiv eredosifilisul, recomandînd tratamentul lor cu apele termale de la Govora, a căror eficacitate o compară cu a acelora de la Aix de Chapelle. Dr. Al. Saabner-Tuduri, **Apele minerale și stațiunile climaterice din România,** ed. II, Buc. 1906, p. 189 (informații obținute prin amabilitatea distinsului iatroistoriograf dr. G. Brătescu).

★

p. 101

...după cari isprăvi luaserăm rămas-bun de la viața ostășească...

luaserăm : de restituit reflexivul **ne,** omis în ambele ed. Perpessicius.

★

p. 107—108

...cînd se întîmpla să nu vie Pirgu — avea de moșit vreo poliță cu maimuță...

N-ar fi exclus ca „maimuța" să fie girantul pretins adesea în practica cambială. Înțelesul ar fi, deci : Pirgu (care cunoștea atîta lume, „lume de toată teapa", așadar și din cercul virtualilor creditori, și din cel al virtualilor debitori) alerga după un proprietar sau un negustor solvabil pe care să-l convingă să garanteze, ca girant, împrumutarea (nu neapărat pentru sine : era doar „băiat bun") unei sume de bani.

★

p. 108

Ne despărțeam în sfîrșit, ducîndu-ne fiecare lețurile : Pașadia și Pantazi de-a dreptul acasă, eu la baia cu aburi, Pirgu la moașă să-l tragă cu oțet de trandafiri și cu opodeldoc.

Opodeldoc (opodeldoch. Seifenspiritus) — balsam lichid sau semilichid avînd la bază săpun animal, căruia i se adaugă camfor, amoniac, ulei de rosmarin etc., foarte folosit pentru frecțiuni în contuzii, reumatisme cronice, slăbirea membrelor inferioare etc.

Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales publié sous la direction de A. Dechambre, troisième sèrie, tom 8, ed. Asselin & Masson, 1868 (Informație obținută de la același dr. G. Brătescu).

p. 137—138

...Dar de ce or fi închis peste tot, să fie așa tîrziu ? [...] Zorile sunt însă departe, e vreme să ne suim la mine să mai bem.

Am plecat din strada Modei cînd se aprindeau felinarele, cam buimăcit de ce mai aflasem.

„se aprindeau". Nu cumva : **„se stingeau ?"**

★

p. 142

Și-l scrutai pe furiș. Închis și rece, el rămîne nepătruns [...]

rămîne : citește **răminea.**

p. 149

Vous pénétrerez dans les familles, nous peindrons des intérieurs domestiques, nous ferons du drame bourgeois, des grandes et des petites bretêches (Monselet)

Cules inițial greșit, în ed. princeps, textul s-a perpetuat astfel în mai toate edițiile ulterioare (inclusiv în traducerea franceză apărută la Lausanne !). De exclus virgula de după **bourgeois** și de citit : **de grandes et de petites bretêches.**

★

p. 166

— A! rînji, degeaba te păzești, de aia nu scapi. Cade cînd nu te aștepți, pe drum de seară, cu scîrbă în casă, la așternut. Nu trebuie să se împlinească oare scripturile : „și se va pogori în chip de papagal" ?

De ce te-ai speria însă prostește ? După chibzuita mea părere e chiar mai bine să-i ai cît mai devreme : te-ai căutat cinstit, adio grijă: nu se ia de două ori. Și-ți dai drumul. Ai să-mi spui de ailaltă, știu, dar e leac [...]

Același eminent savant, dr. G. Brătescu, ne informează că părintele său, dr. Ch. T. Brătescu (1879—1949), medic la Vălenii de Munte, se exprima eufemic despre cîte un luetic zicînd : „are papagal". Informația nu ne dă nimic, desigur, despre natura expresiei argotice (decalc ? creație metaforică pe teritoriul limbii noastre ? etc.), dar ne atestă, în schimb, semnificația ei și circulația în epocă.

te-ai căutat cinstit... nu se la de două ori. Pirgu vulgarizează aici tentativele făcute începînd din 1544 de către Ausias Turenne pentru obținerea imunității antisifilitice prin inocularea șancrului simplu.

Vezi același **Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales** (v. supra, p. 108), tom XIV 1884 p. 678—692. (Informație obținută de la același neprețuit dr. G. Brătescu).

p. 181

Cu tacimul ei, cum spunea, de „dobitoace curate" — un papagal, doi ciini și trei pisici — și „necurate" — o slujnică franțuzoaică, un fecior italian, un bucătar țigan și doi muzicanți, unul ceh și altul neamț — prințesa Pulcheria plecase la București.

Spre a vădi întreaga enormitate a ironiei Prințesei, amintim mai jos, în folosul cititorilor cărora aceste texte le sînt poate azi mai puțin familiare, semnificația celor două atribute : „curate" și „necurate".

În ajunul Potopului, Dumnezeu îi poruncește lui Noe să ia cu sine pe corabia salvatoare „din toate animalele curate cîte șapte perechi, parte bărbătească și parte femeiască, iar din animalele necurate cîte o pereche parte bărbătească și parte femeiască" **(Fac.** 7, 2). Care anume sînt ele, aflăm, într-o largă înșiruire, mai jos **(Lev.** 11) unde se discern animalele care pot fi mîncate („curate") de cele care nu pot fi mîncate și care spurcă și mîncarea, și vasul și apa de care s-au atins, („necurate", „spurcate"). Printre acestea din urmă se numără : porcul, vietățile din ape care n-au aripi și solzi, corbul, cioara, cucuveaua, insectele, cîrtița, șoarecele, șopîrla, etc. etc. Vezi pentru aceasta și Gaster, **Crestomatia,** LVIII ; 90—91.

★

p. 185—186

Frunzișurile sunau acum a toamnă și erau adînci ca niciodată parcă, și grele, cînd s-ar fi zis că într-adevăr mersul vremii încetinește, amurguri copleșitoare.

Între **erau** și **adînci** trebuie negreșit restituită virgula emisă din ambele ediții Perpessicius (1936, 1965) : subiectul lui **erau** este **amurguri.** Din cele 3 versiuni străine citate mai sus (v. glosa de la p. 70), numai traducătorul italian, deși nu emendează textul românesc pe care-l publică „en regard", a dat înțelesul corect.

★

Și, în sfîrșit, două pasaje care rămîn, încă, **în aenigmata** (am subliniat locul obscur) :

p. 108

[...] în zăpușala chițimiilor scunde, cu pămînt pe jos și spoite tot așa proaspăt ca țigăncile ce, în flenderițe roșii sau galbene și desculțe, LEGATE NUMAI CU O VIPUȘCĂ DE CÎRPĂ SUB GENUNCHI, se dădeau acolo parlagiilor și mătărilor pe o băncuță, o cinzeacă de trăscău sau un pac de mahorcă.

Desigur că nu ridicola „explicație" — strecurată subreptice în text — a versiunii franceze ne poate da cheia enigmei : **„avec une simple ficelle attachée sous le genou en guise de jarretelle" !**

p. 151

— [...] Au să se arză iar, să vezi. Biliardul a căzut de la modă ; un „trei benți", UN „PUL SECRET" nu mai joacă decît alunarii și e păcat : erau jocuri drăguțe.

Radu Albala

REMEMORĂRI

De Iancu mi-este dor acum...

1

O imagine obsedantă și plină de semnificație : „Cîmpia Libertății" la începutul verii, un covor de flori multicolore plantate în iarba verde și grasă, cerul înalt, strălimpede, zvon stins de ciocîrlii însurubate în aer, o siluetă trecînd cu pași înceți, solemni, tulburînd liniștea acelui peisaj edenic. Departe, un cal înșăuat păscînd liniștit, ridicînd din cînd în cînd capul frumos cu ochii în căutarea stăpînului.

Era pe la mijlocul anului 1872, în iulie. Cu două luni înainte de moarte, **Avram Iancu** cuprins de un straniu sentiment premonitoriu face o ultimă călătorie spre locul de unde cu aproape douăzeci de ani în urmă pornise flacăra revoluției. Așa și-l amintește Ilie Centea pe marele bărbat al neamului : „avea fruntea lată, statură mijlocie, barbă tăiată scurt, mustață stufoasă, nas lătăreț, și o frumoasă vorbă românească..."

A stat de vorbă cu sătenii care-l înconjurară ca pe un sfînt apoi și-a luat rămas bun grăbindu-se spre munții săi, cîntînd din fluier.

2

Cum arăta bărbatul care la numai 24 de ani era proclamat drept „general" ? „Statura Iancului era mijlocie, profilul lungăreț, nasul proporționat, iar părul și barba sa galbină. Ochii lui albaștri ca viorelele, înfățișau o privire blîndă, însă un caracter rezolut. Îmbrăcămintea lui se compunea dintr-un cojoc albastru cu blană de miel pe margini, pălărie simplă ca a tuturor moților și cu pene de cocoș pe ea, iarna însă purta cușmă neagră din piele de miel..."

3

Am fost de multe ori la Țebea, singur sau însoțit, la mormîntul neliniștitului tribun, am privit lespedea grea de piatră fără a avea vreodată sentimentul că dedesubt s-ar afla osemintele marelui bărbat. Este atît de viu și de real în mintea și inima mea încît mă așteptam să-l văd apărînd de undeva de pe alei venind să se odihnească sub secularul gorun a lui Horea.

Undeva departe, păscînd pe o colină înverzită, același cal gata înșăuat ridica din cînd în cînd capul său frumos, nechezind ușor, chemîndu-și parcă stăpînul.

4

Nopți întregi am încercat să refac șirul zilelor lui, șirul celor 20 de ani de zile de singurătate și încrîncenare : nelinistea și tristetea lui, nesfîrșitele peregrinări, aparenta lui detașare de realitate, evadările în uitare, încercînd să înțeleg destinul de **Crai** zidit în durerile moților. Nu erau întîmplătoare preregrinările lui, nu erau întîmplătoare drumurile lui, înfrățirea cu moții în locuri ferite sau crîșme sordide. Sub aparența pribegiei fără sens **Avram Iancu** mai spera încă. Elocvent este în acest sens un raport ofițeresc redactat în anul 1859 : **„Datorită felului său de a vorbi poporului, popularitatea lui Iancu este în continuă creștere.../.../ În cerc intim, dimpotrivă, el vorbește cu entuziasm despre recentele evenimente din țările vecine și nu cred să mă insel afirmînd că obiceiul practicat de Iancu de ani de zile și anume de a colinda cele mai ordinare circiumi din Cîmpeni, Abrud și Roșia-Montană, precum și din împrejurimi și de a fraterniza acolo cu minierii și țăranii la un pahar de vin — are altă cauză decît inclinația spre beție care i se reproșează și că, în situația de azi, popularitatea pe care și-a făcut-o în felul acesta ar putea fi exploatată într-un mod ostil guvernului".**

Era încă temut și urmărit în 1859 și denigrat și hulit, purtîndu-și durerea într-o tristă mutenie în mijlocul moților săi. Douăzeci de ani de neodihnă și mereu reînoită speranță...

5

Cît era de iubit și de ocrotit și de adulat stau mărturie legendele imaginate pe seama lui. Dar dincolo de legendă un fapt relatat de Ștefan Pascu este semnificativ. În anul 1860 Avram Iancu este invitat la o serbare ce urma să aibă loc la Alba Iulia unde-și dăduseră întîlnire mulți foști luptători din 1848—49. Moții suspicioși, nevrînd să-și lase zeul unei posibile capcane amăgitoare, se agită, năvălesc din toate satele și se opun cu hotărîre călătoriei. **„Tu să rămîi cu noi și să ții cu noi, nimeni să nu te ducă de aici".** Timp de zece ani mai apoi, nimeni nu l-a mai putut scoate din perimetrul ocrotitor al munților.

6

În 1865, Aron Densușianu îl întîlnește la Abrud. Stătea în piață și cînta din nelipsitul fluier :... **iar în jurul lui o mulțime de țărani sta și-l asculta. Pe fețele tuturor ceteam o jale adîncă amestecată cu pietate. /.../ M-am oprit pînă a nu mă observa și am stat și am ascultat cîtva timp. Scena m-a emoționat nespus, și mi-a stors lacrimi".**

7

Ultimul și cel mai zguduitor document scris de mîna marelui însingurat din Apuseni este epistola trimisă cu un an înainte de moarte lui Iacob Muresianu. Fantastică și zguduitoare prin ideile precise, rîndurile misivei dovedesc zbuciumul lucid al eroului, obsesiile lui de nesters. **„Mai sănătăminile trecute, nu numai natura vegetală, fără însăși firea omenească, îmbrăcase un doliu supărăcios. /.../ Așa dară noi ăștia de la munți, presimțind c-om avea un an mai bun, de cum gîndeam, noi am vrea ca bucuria noastră să vadeze și șiesurile, prefăcînd ostenelele oamenilor în fruct și atunci însăși ori care națiune să poate invia și organiza cele de lipsă. Națiunile cele mai puternice, cultura lor sosînd în ajutorul unui altuia, asta ar fi de dorit și la poporul român, ca și ele să se ajute unul pe altul, să poată înainta asemenea și cu celelalte națiuni".**

Aceeași flacără nestinsă de speranță pentru poporul român și națiunea în durerile căreia s-a zidit de viu.

8

Scriu aceste rînduri și mă întreb și întreb la rîndul meu : unde se află în clipa de față bustul lui **Avram Iancu** cel care străjuia, în tinerețea mea, piața cu același nume din Arad? Și dacă se află undeva, rog edilii orașului de pe Mureș să-l reașeze pe una din străzile urbei în care, de atîtea ori, îndureratul moț și-a purtat cu speranță pașii.

Mircea Micu

27 spre 28

Urmare din pag. I

Dar cum se pregăteau și cum porneau la drum oamenii satelor, și cum s-au adunat ei pe Dealul Furcilor să vadă groaznica tragere pe roată ? Cum le erau gîndurile și tăcerile, cîtă era durerea, cîtă îngrozirea, și cum se înțelegea atunci, fără învățătura istoriei, doar din suferința trăită ori, numai văzută, adevărul luptei națiunii române pentru dreptatea socială, pentru limba și credința neamului ? Vreau să aud în ființa mea și pașii soldatului de afară, dar și pe ai iscoadei, ai gornicului, și să rămîn acolo lîngă cei doi, în neașteptarea ceasului de miine.

În această noapte Crișan nu mai era demult, Cloșca își împărtise averea, iar Horea îi iertase pe toți. Dar suferința sub roată, osul zdrobit, durerea sub lovituri, și ultima licărire de viață sfîșiată, cînd n-au mai fost ei, pe rînd, cei tăiați și puși în furci la drumurile bîntuite de spaime, cînd au rămas numai ceilalți, ca să spună din om în om, din casă în casă, din fiu în fiu, totul, să nu se uite nimic ? Și vestea se spune încă, fața ei este fața noastră, din neamul îndurărilor, întoarsă la ei, în această noapte, ca într-o rugăciune.

corneliu şerban

Din adîncuri

Dincolo de iarnă şi ger,
primăvara o simţi, o presimţi –
Visele noastre nepotolite o cer,
o aduc dorurile noastre fierbinţi.

Respiraţi-i mireşmele crude,
ascultaţi-o : Ea vine !
Din adîncuri se-aude
cum suie. În voi. Şi în mine.

Despre ce vorbeşte revoluţionarul

A îndurat aici
frigul foamea bătaia
apăsarea zidurilor
povara cătuşelor
zimbetul cinic al zbirilor.

Reîntorcîndu-se astăzi
ca aproape oricare vizitator,
păşeşte tăcut
pe recile coridoare ale trecutului.
Apoi, pentru cei care
ar vrea să li se spună
cum a fost atunci,
povesteşte cîteva
întîmplări vesele.

Didactică

Multora le rămîi, pentru sfaturi dator,
la rîndul nostru, dăm poveţe mereu –
(A fi înţelept pentru alţii e lucru uşor,
a judeca pentru tine-i mai greu.)

Nu există centre de iniţiere
cum în fericire să-noţi –
(Nimeni nu învaţă pe nimeni,
toţi învăţăm de la toţi).

Trecere

Mai pot încă ride la glume.
Mai pot asculta un poem.
Iubirii-i pot spune pe nume
şi încă mai pot să o chem...

Pot încă să-mi torn în pahar.
Şi pot pentru ceilalţi să-nchin.
Cu visul pot trece măcar
spre ţărmul ascuns de destin...

Mai pot face încă greşeli.
Mai pot să aduc îndreptare.
Mai pot fi umbrit de-ndoieli
şi încă mai pot da crezare...

Mai pot încă-nvinge tristeţi.
Mai pot aştepta bucurii –
(Un prag doar nu poţi să înveţi,
ci numai la alţii îl ştii...)

Penultima

Mai rămîneţi,
mai rămîneţi cu mine ;
cale de-o pagină,
cale de-o viaţă,
pînă-n apropele
albei tăceri...

Pur şi simplu

...întocmai cum respir,
respirînd,
alerg.

Teama
şi beţia gloriei
nu m-apasă.

Vuietul mulţimilor
mi-e atît de departe
că nu există.

Nici „înainte",
nici „în urmă",
ci numai bucuria de-a fi.

Sfidînd clasamentele,
alerg
întocmai cum respir...

La Prohorini

FRAGMENTE DIN ROMANUL «ÎNTOARCEREA MORŢILOR», CARTEA A OPTA DIN CICLUL «ZĂPEZILE DE-ACUM UN VEAC»

PAUL ANGHEL

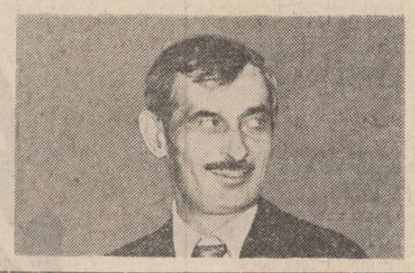

La Petersburg, generalul Iancu Ghica era constrîns la o activitate minimă. În intervalul dintre armistiţiu şi pace, această activitate a fost ca şi nulă. Tot ceea ce se petrecea important pe planul diplomatic şi politic, se petrecea în afara imperiului, undeva foarte departe, la Adrianopole şi San Stefano. În unele cercuri se spunea că de hotărîrile de acolo avea să depindă mişcarea politică interioară a Rusiei, poate pînă la sfîrşitul veacului. Într-o ceainărie de pe Nevski-Prospect, unde se adunau mai ales intelectuali cu vederi radicale, cineva în focul unei peroraţii a spus :

— Dezgheţul Rusiei se va produce începînd de la margini. Prin Polonia, prin Caucaz, chiar şi prin Siberia !

N-a fost admisă această supoziţie, cineva a protestat :

— Prin Siberia ?! Nu cunoaşteţi, în acest caz, domnul meu, cum se dezgheaţă fluviile siberiene, care-şi debordează apele începînd de la izvoare, peste gheaţa precedentă. Apele calde curg năvalnic peste un pat continuu de gheaţă, dar, vă atrag atenţia, că pînă la vărsarea în Oceanul Arctic ele îngheaţă din nou. Rezultă o gheaţă peste gheaţă, o gheaţă de o duritate geologică. La noi, domnul meu, dezgheţul ar trebui să coboare de la nord la sud, aşa cum am coborît şi noi, în valuri, în decursul vremii, de la Petru cel Mare încoace. Mai întîi căldura ar trebui să cuprindă pămînturile înghetate, apoi pămînturile reci şi sterpe, apoi pămînturile fertile pe care le-am cucerit abia în ultimul secol.

— Va rezulta o baltă. O baltă întinsă pe două continente. Cine o va mai putea-o deseca vreodată ? Domnul Leontiev are dreptate, Rusia trebuie conservată sub un îngheţ continuu.

— Ba anarhiştii au dreptate, trebuie să ne facem treaba pe ger. Sară gheaţa în aer, trăiască explozia !

Apoi Ghica l-a întîlnit pe domnul Leontiev, un aristocrat frumos şi palid, care devenea volubil numai cînd vorbea despre lumea sudului. Fusese consul al Rusiei în Creta, apoi la Filipopoli, lîngă Balcanii de miază-zi, apoi la Tulcea, pe Dunăre. I se şi spunea Domnul Consul, deşi Leontiev se retrăsese din diplomaţie, cu puţin timp înainte de declanşarea războiului. Nu fusese partizanul acestui război. El opta pentru închiderea Rusiei în carapacea sa tradiţională, trăind spaima faţă de mişcare, de orice eveniment. „— La noi, spunea domnul Leontiev, evenimentele sînt întotdeauna catastrofale." Iubindu-l nu pe ţar, ci pe ţarevici, Domnul Consul îşi punea mari speranţe în succesiunea dinastică, în urcarea lui Alioşa pe tron, fapt care ar fi asigurat nu o pace provizorie, la cheremul evenimentelor, ci o pace fără sfîrşit. Peste toate, Domnul Leontiev îndrăgise sudul. Din periplul său diplomatic, Domnul Consul se întorsese cu o imensă nostalgie pentru sud, pentru „lumea soarelui". Aici, la Petesburg, ca şi la el la moşie, Leontiev se simţea ca în exil. În aceeaşi ceainărie de pe Nevski-Prospect, Domnul Consul a vorbit, într-o seară, cîteva ceasuri, despre ruinele Acropolei, despre templele de la Palmyra, despre săpăturile de la Troia, pe care germanul Schliemann încă nu le isprăvise.

— Aşa ceva, a spus el topit în extaz, nu se găseşte nicăieri. Şi nici un asemenea om. Acest om al sudului trăieşte în chip atît de firesc frumosul, ca şi cum fiecare fiinţă şi chiar lucrurile neînsufleţite l-ar naşte spontan.

— Asta cam aşa e ! a admis generalul, dar Domnul Consul, în transă, nici nu l-a auzit.

— Acolo frumosul nu provoacă o ruptură, a continuat el. Nici credinţa nu produce rupturi, dislocări, suferinţe. Goethe a încetat să mai fie un barbar din clipa cînd a păşit în Italia.

— Cum puteţi afirma una ca asta, domnule ?! dar Domnul Consul n-a auzit.

— Cu otomanii, a continuat el, s-a întîmplat un caz asemănător. Intrînd în acel spaţiu sublim, ei au lepădat rigiditatea lor etică, deşi n-au izbutit să urce la beţia estetică, la katharsis...

— Chiar aşa ?

— Cît vă înşelaţi ! a şoptit Iancu Ghica.

— S-ar putea, a convenit Domnul Consul, care în sfîrşit auzise. Cînd eram în post la Constantinopole, îmi plăcea să angajez tineri turci să se bată cu pumnii pentru cîţiva gologani. Era un spectacol. Pînă cînd am observat că tinerii atleţi se băteau cu foc numai cînd le aruncam poli de aur cu pajura bicefală pe revers. Mureau după această monedă frumoasă...

Întorcîndu-se la reşedinţă şi povestindu-i lui Emil cele auzite, acesta s-a îngrozit :

— Cine te-a pus să frecventezi asemenea cercuri ?

— Dar ce-am făcut rău ? ! a întrebat generalul, fără să priceapă. Am discutat cu un foarte simpatic domn Leontiev, dacă nu mă înşel, despre Elada, despre Italia, despre Goethe. Peste toate, mi se spuse că domnul Leontiev e un reacţionar. N-am voie să discut nici c-un reacţionar ?

— Aici totu-i exploziv, i-a spus Emil. Stai la reşedinţă sau du-te la Prohorini. Acea casă, pînă una alta, e sigură !...

— Nu vrei să spui că eram mai în siguranţă la Constantinopole, printre asiatici, printre păgîni, decît aici, printre europeni, printre creştini !...

Ca o infirmare a celor spuse de Emil, generalul a fost invitat pentru a doua zi la un bal oferit în onoarea ţareviciului, care revenise glorios de pe front. Acest eveniment festiv ar fi urmat să încheie suita de ceremonii consacrate victoriei, în care se cuprindeau şi praznice, şi procesiuni, dar şi baluri. La acest ultim moment festiv ar fi urmat să fie prezentă şi Majestatea-Sa. Prudent, Ghica a întrebat la Bucureşti dacă e oportun să dea curs invitaţiei şi a primit acordul. Invitaţia era în fond un semn al destinderii relaţiilor între cele două curţi. I s-a recomandat să participe, ba chiar să facă faţă bună.

Eventuala întîlnire cu ţarul era importantă şi dintr-un alt motiv : ţarul nu răspunsese nimic la mesajul prinţului, transmis prin colonelul Candiano Popescu. Acelaşi mesager îşi prelungise misiunea pînă în Caucaz, unde ar fi trebuit să fie primit de marele duce Constantin, dar din Tiflis nu sosise încă nici un răspuns. De la ultima întîlnire, pe peronul gării din Petersburg, similară cu o despărţire — cum şi fusese — Iancu Ghica nu-l mai văzuse pe ţar şi nu-şi îngăduia să presupună nimic despre umoarea suveranului. Lucru sigur : invitaţia. Pornind de la acest fapt, umoarea suveranului faţă de Bucureşti nu putea fi decît bună.

Aceasta i-a şi dat lui Ghica un început de bună dispoziţie, o stare de plăcută nerăbdare cum nu cunoscuse pînă atunci. I-a poruncit lui Ossian să-i pregătească uniforma, iar între timp şi-a aruncat ochii printre hîrtiile protocolare schimbate între cele două curţi : telegrame de felicitare cu ocazia diferitelor aniversări de familie, scrisori de felicitare după diverse bătălii victorioase ale celor două armate, în sfîrşit cîteva moţiuni ale parlamentului român adresate ţarului, cum şi formulele de răspuns ale Majestăţii-Sale. Angajat în acest drum feeric, generalul s-a simţit şi mai bine — erau suficiente motive ca „cele rele să se spele", iar la sfîrşitul lecturii a trăit regretul că nu avea o garderobă convenabilă pentru asemenea ocazii festive, de mare lux. De la sosirea pe Neva, Ghica încă nu izbutea să-şi cumpere o blană nouă.

A urcat în troică în cea mai bună formă, o troică cu hamuri aurite, angajată special de Emil, iar într-o altă troică urma Emil cu soţia. Au pornit mai devreme, ca să facă un tur al principalelor monumente, lucru pe care generalul de mult şi-l dorea. Seara era frumoasă, fără ninsoare, în tot cursul zilei servitorimea scuturase zăpada de pe acoperişuri, balcoane, scări, făcîndu-le să strălucească. Mii de mujici, cu măturoaie şi lopeţi, trebuiau să scoată zilnic metropola — cu cupolele ei de aur — de sub faldurii zăpezilor. Marmoră, zăpadă şi aur, sub puterea acestor stihii, Petersburgul arăta ca un oraş faraonic. Acolo, la Memfis, nisipul, aici zăpada, dar efectul similar şi copleşitor. Din zăpadă, ţîşneau caii de bronz verde ai statuilor, pe zăpadă se lăsau din zbor vulturii de bronz, încremeniţi pe obeliscuri, dînd zăpada în lături apăreau ţarii şi demnitarii imperiului, care dominau pieţele îngheţînd lumea sub nişte ucazuri colosale. Înghesuiseră şi havuzurile, şi apa din canale, şi cerul. Şi era o linişte ireală, încît, deşi sunau clopoţeii de la troică, generalul auzea cu plăcere tictacul ceasului său din buzunar.

La risipa de zăpadă, marmoră şi bronz se adăuga risipa de mătase festivă. Două uriaşe drapele de mătase scumpă cu vulturi bicefali decorau, pe verticală, faţada catedralei Sfîntului Isac. O fină broderie, tot cu vulturi, dar şi cu însemnele ţarinei, împodobea frontonul pensionatului Smolnîi, unde îşi desăvîrşeau educaţia domnişoarele din lumea bună. Apoi steaguri, păduri de steaguri, cu pilpîitul şi fîşîitul lor rece, care punea surdină liniştei.

Liniştea s-a spart în clipa cînd au intrat în Centru, pe Nevski-Prospect, în mişcarea feerică a bulevardului, care etala şi concentra tot ceea ce avea mai scump Petersburgul în materie de vitrine, echipaje, vestimentaţie aleasă. Emil avusese inspirata idee ca înainte de a ajunge la Palat, să-i ofere generalului acest tur de onoare, întregindu-i astfel perspectiva asupra Veneţiei Nordului iarna. Era un tur obligatoriu, după care oricine, oricît de sceptic ar fi fost, isprăvea prin a declara că Petersburgul e capitala universală a iernii. Nu oricare iarnă, iarna biruinţei !

Ieşind din centru, echipajul a oprit la peronul unei biserici de stil tradiţional rusesc şi vizitiul de pe capră l-a poftit pe boier să coboare. Oprirea o poruncise Emil, care dorea să-i ofere generalului încă o plăcere : spectacolul sonor al clopotelor de vecernie. „— Aşa ceva, dragul meu, i-a spus Emil înainte de primul dangăt, n-ai să auzi nicăieri în lume." Şi o clipă mai tîrziu : „— Desigur, clopotele de la Veneţia sau de la Vatican sînt la fel de muzicale, dar aici e altceva. Aşa sună numai cerul nordului." A sunat

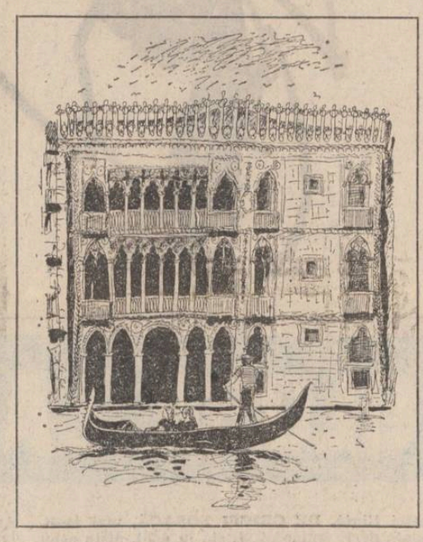

apoi cerul nordului şi generalul a închis ochii, cu nădejdea candidă că gîndul lui va ajunge pînă la îngeri. Uitînd de toate relele, Iancu Ghica s-a simţit o clipă eliberat, uşurat de predispoziţiile negre care-l bîntuiseră pînă atunci. Cînd să plece, Emil i-a dat un ghiont amical : „— Acum aruncă toţi gologanii, tot aurul pe care-l ai asupra-ţi, ca să scapi de ghinioane şi să ai noroc. Aşa-i obiceiul. Ca la Fontana Trevi..." „— Chiar tot ?" „— Tot." Şi generalul s-a conformat, aruncînd cerşetorilor toţi polii pe care-i avea în buzunar, chiar şi banii pentru troică şi pentru bacşişuri. „— Şi troica ?" „— Troica e plătită."

Troica s-a avîntat spre Palat într-o goană nebună. Era tîrziu, se aprinseseră pretutindeni luminile, începuse spectacolul artificiilor care a pus în fierbere cerul. Sub pilpîirea curcubeielor, a ghirlandelor de foc şi scîntei, a trandafirilor de lumină, cupolele Petersburgului pluteau. Generalul a cerut vizitiului să oprească, pentru ca din nou să nu rateze clipa sublimă. Emil avea dreptate, aşa ceva nu se putea vedea nicăieri decît aici, la Petersburg. A amuţit apoi, cînd pe cer, în adîncul cerului, s-a aprins o cruce uriaşă, de foc. Imaginea sacră dăinuia nefiresc de mult şi generalul şi-a spus : „— Ruşii cunosc secretul cerului !".

Apoi a tresărit speriat : cineva sărise lîngă el, în troică, apucîndu-l cu mîinile de guler şi strigîndu-i ceva. Birjarul a apostrofat domnişoara, în ruseşte, dar ea îi tot striga străinului ceva, în franţuzeşte, nu se ştie ce. Străinul s-a retras în colţul saniei, s-a apărat, fata în blană i-a pus în mînă un pistol, repetîndu-i nebuneşte aceeaşi formulă :

— Te duci acolo, în casa crimei ! Dacă vrei să salvezi lumea, nu ezita, trage în ţar.

Apoi a sărit din sanie, dar direct în mîna jandarmilor, care s-au aruncat asupra ei, imobilizînd-o.

— Ţineţi minte, a mai strigat domnişoara, zbătîndu-se şi încercînd să se facă auzită, sînt Nadia Mirski. Apoi aproape fără glas : Oameni, dacă nu acţionaţi, veţi pierde tot.

— Domnişoară, a strigat generalul, clănţănind de spaimă, aţi uitat asta ! şi a fluturat spre ea pistolul, ţinîndu-l de ţeavă.

A sosit la timp Emil, care a ştiut să se descurce cu jandarmii. Un agent în civil a preluat pistolul, împreună cu alte corpuri delicte, nişte manifeste împrăştiate în sanie. Generalul n-a mai ştiut ce se petrece, îl invadase transpiraţia, repeta întruna :

— Şi acum ce se va întîmpla ?

Fiind vorba de un diplomat în post, nu se putea întîmpla nimic rău, era exclusă o reţinere a diplomatului pentru anchetă, dar generalul insista, repeta întruna : „— Şi acum ce se va întîmpla ?" Dîrdîia de frig, de emoţie, de neputinţă, avea în nări un miros straniu : blana domnişoarei, o blană scumpă, mirosea nu a parfum ci a puşcărie. Cu un ultim efort, generalul s-a adresat oamenilor în uniformă din jurul lui :

— Domnilor, eu n-am nici o vină din tot ce se petrece la dumneavoastră... Apoi către Emil : Emil, rogu-te, nu mai merg la bal, nu pot. Atunci la sosirea în Petersburg, în mod sigur suveranul nu m-a văzut. Acum, aş prefera să nu-l văd eu. Nu pot.

Emil n-avea soluţie, părea blocat. A insistat însă polcovnicul patrulei de jandarmi călare, care ţinea ca diplomatul să ajungă cît mai repede la destinaţia sa oficială. Pentru mai multă siguranţă, cele două troici erau flancate de o gardă de jandarmi. Văzînd jandarmii, generalul s-a adresat din nou lui Emil :

— Emil dragă, crezi că nouă ni se poate imputa ceva ?

Abia la cîteva zile după bal, Iancu Ghica a început redactarea raportului către minister, deşi nu-şi venise în fire, nu izbutea nici cum să se reculeagă. A scris faptele aşa cum s-a întîmplat, sec, fără interpretări :

„În drumul spre Palat, o anarhistă s-a aruncat în sania mea, îndesîndu-mi în mîini un pistol şi nişte manifeste. În sfîrşit, după acest incident menit să pună capăt unei cariere, am fost condus la bal, sub protecţia jandarmilor".

Dar tot ceea ce se întîmplase la bal şi după bal nu se putea cuprinde într-un ra-

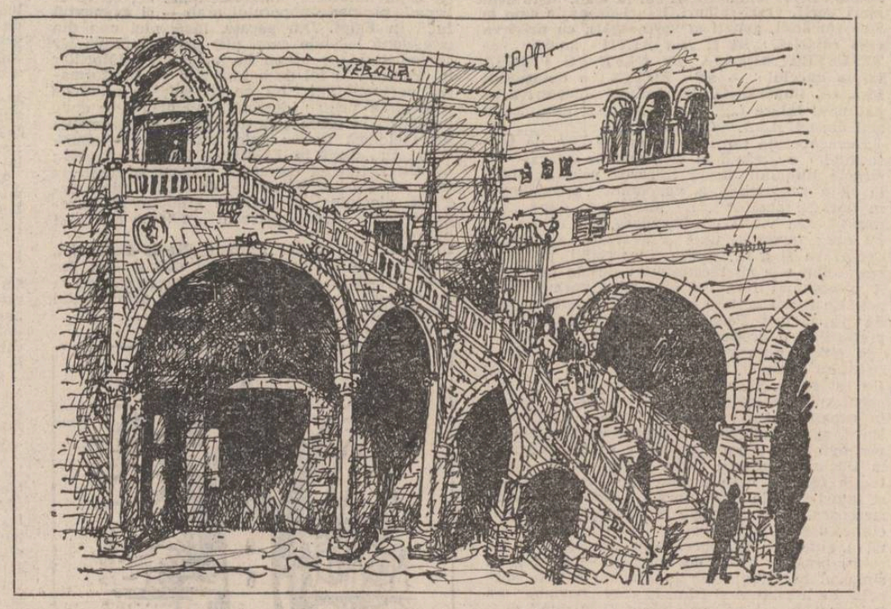

teatru

Ridendo castigat mores

Cucerit de vigoarea satirei lui Mihail Zoşcenko, stimulat de anume teme ale prozei şi dramaturgiei scriitorului sovietic, Valeriu Paraschiv a realizat la Teatrul de Comedie un spectacol omogen, de certă calitate, **Cîrtiţele.** În colaborare cu scenograful Puiu Antemir, regizorul a compus minuţios o sugestivă imagine plastică a epocii evocate (anii preluării puterii de către soviete) în care amănuntele cele mai banale converg spre o unitate stilistică semnificativă. Astfel rampa apare ca o suprafaţă sensibilă ce modifică intenţionat contururile, o deformantă oglindă care cu bună ştiinţă împinge lucrurile la grotescul maxim, focalizînd în colimatorul neiertător al sarcasmului vicii ce se cer sancţionate, stigmatizate, extirpate din orice organism social sănătos. În consonanţă cu mizeria morală, mizeria fizică a existenţei infestate se înfăţişează prin tuse groase, expresioniste, în culori întunecate, putrede, mucegăite. Finalul tablourilor devine un obsedant lait-motiv, cosmarul unei veselii lingave, trista agonie a unei faune sordide ce încearcă să refacă ierarhiile abia abolite. Eroii — indivizi obişnuiţi marcaţi definitiv şi irevocabil de mentalităţi închistate sînt acei oameni de rînd care asimilează superficial şi aplică mecanic preceptele societăţii revoluţionare, principii denaturate de formulări lozincarde care le sporesc gradul de utopică, incredibilă concreteţe, lăsînd loc interpretărilor echivoce. Microuniversul de pe scîndurile scenei include doar (hiperbola urmează să funcţioneze retroactiv) jalnici parveniţi, incipienţi birocraţi, demagogi în fază, insignifianţi impostori, obscuri carierişti — fantoşe ridicole în goană după gălnării, minate de lăcomie şi timorate de spaima controlului financiar, a miliţiei populare. Pseudo-capcane, alarme care se dovedesc false le tulbură uneori viaţa tihnită pe care şi-o agrementează conform sentimentalismului nativ cu acorduri de armonică şi aburii alcoolului dătător de elan şi bună dispoziţie. Actorii respectă cu aplicaţie şi conştiinciozitate scenariul regizoral (aici poate ar trebui localizată şi unica hibă a montării : absenţa acelei scîntei care să descătuşeze hazul enorm, înăbuşit deocamdată — sau cel puţin în seara premierei — de rigiditatea, inflexibilitatea elaborării). Antrenaţi în perpetua sarabandă a încurcăturilor generate de situaţia stupidă a păcălitorului păcălit, interpreţii se menţin la un constant potenţial al şarjei categorice. De aici „naivitatea" obligatorie pentru aceşti „candizi" onoroşi, „inocenţi" venali, „serafice" pervertite. Elemente exterioare, de costum şi atitudine, premerg şi susţin caracterizările. Rubaşca smucită în fel şi chip în clipele de efuziune sau derută îl individualizează pe responsabilul Gorbuşkin (Eugen Racoţi) — un mic despot pe feuda cooperativei, dar a cărui autoritate e anihilată complet în sînul familiei. Un decolteu adînc, apoi o rochie austeră însoţesc agresivitatea de cochetă întîrziată şi respectiv apucăturile de matroană neghioabă ale Antoninei Vasilievna (Julieta Strimbeanu-Weigel). O manta atoateîncăpătoare îl ajută în muncă pe paznicul Molmiskin (Şerban Celea) desfiinţînd graniţa dintre galantar şi buzunarul personal. O jiletcă prea strîmtă, ochelari de miop sînt stavile lesne depăşite de Bananov (Gheorghe Dănilă), timidul contabil ce promite. Cu ochii holbaţi şi părul vîlvoi, tînărul tejghetar Ivanici (Daniel Tomescu) caută să facă faţă vremurilor noi. Diletanţi într-ale hoţiei, un isteţ cu haina peticită temeinic, Alioşka (Şerban Ionescu) şi un năţing cu pantaloni de căpătat, Steopka (Florin Anton). Purtat cu „distincţie" chiar şi la indispensabili, fularul îl face inconfundabil pe martorul în permanentă stare de ebrietate (Dan Tufaru). O pereche de ghete scîlciate sînt o adevărată carte de vizită pentru Gusea, o jună aprigă ce nu se sfieşte să calce în străchini şi la propriu şi la figurat. Magdei Catone un cuvînt în plus de apreciere şi laudă pentru fiorul de sinceră căldură conferit momentului de adresare directă.

Irina Coroiu

film

Adela

Familiarizat cu marile riscuri şi dificultăţi ale cineastului decis să obţină echivalenţele cinematografice ale literaturii, **Mircea Veroiu** a abordat proza lui **Ibrăileanu** într-o manieră ce pune în lumină potenţialitatea dramatică a analizelor psihologice, conţinute de opera originală.

Ecranizînd cu rezultate diferite proze semnate de **Ion Agîrbiceanu, Ioan Slavici, Camil Petrescu** sau alţi scriitori contemporani, cineastul obişnuit cu formulele de transcriere ne oferă o lectură diferită sensibil de intenţiile autorului. Îmbogăţirea ariei comportamentale a personajelor şi apariţia unor noutăţi **(Tuliu Drăgan,** camarad de arme al doctorului **Emil Codreşcu,** născut dintr-o intenţie contrapunctică — doar, parţial acoperită în demonstraţia filmică), modificări majore faţă de litera şi spiritul operei lui **Ibrăileanu** situează **Adela** în rîndul operelor cu orice preţ originale.

Dialogurile născute din monologul interior, forţa amintirilor prezente în personaje, calofilia imaginii, virtuţile plastice ale decorurilor şi costumelor sugerează şi impun o atmosferă **fin de siècle** în care relaţiile personajelor par încetinite de cerebralismul relaţiilor surprinse, însă, în jocuri evident forţate, fie de un contrapunct născut în false geometrii estetice, fie de dorinţa de a impune cu orice preţ o aură oblomoviană personajelor. De altfel, sugestiile din lecturile filmice ale cineastului, sînt prezentate în principa-

lele compartimente ale cadrului plastic, în jocul, nu totdeauna abil condus, al interpreţilor. Segmentele epice detaşate de spiritul operei pot fi cel mult considerate frumoase în sine, fără a oferi o interpretare autentic cinematografică.

Din păcate, prin acest film frumos la nivelul imaginii, dar deosebit de precar la capitolul invenţiei dramaturgice, precum şi în sensul utilizării unui limbaj filmic evoluat (nu descriptiv, fără forţă expresivă, superficial în utilizarea montajului), cineastul dovedeşte încă o dată că nu întotdeauna literatura, indiferent de ce factură ar fi salvează potenţial un film.

Ajuns ca şi **Creangă, Călinescu, Caragiale** sau **Rebreanu,** „scenarist din oficiu" **Ibrăileanu** nu salvează o operă cinematografică născută cu pretenţii filozofice, dar evident ratată prin superficialitatea inovaţiilor.

Literatura va mai continua fără îndoială să furnizeze multe subiecte de cinema. Calitatea echivalării filmice nu justifică însă întotdeauna masivul apel al regizorilor în gravă criză de inspiraţie. Procedînd astfel, cineaştii aduc reale deservicii atît literaturii cît şi spectatorilor, dintre care nu puţini vor rămîne, fie şi din comoditate cu false şi dăunătoare impresii (din păcate, uneori durabile) asupra operelor originale. Diferenţa de calitate este, de altfel, grăitoare şi în cazul ultimelor realizări ale cineastului : un excelent **Să mori rănit din dragoste de viaţă,** după un scenariu original şi o **Adelă,** suficient de îndepărtată de disociaţiile analitice propuse de marele critic al „Vieţii româneşti".

Călin Stănculescu

port, și generalul a mai amînat o zi redactarea. Apoi a preferat calea, cu mult mai simplă, a unei telegrame de informare, în care evenimentele să fie rezumate. A sărit peste incidentul cu anarhista, trecînd direct la ceremonie, la momentul sosirii cuplului imperial :

„Țarul și țarina trec prin fața noastră, la braț, oprindu-se în dreptul fiecăruia pentru a ne adresa cîte un cuvînt. Cînd împăratul s-a oprit în fața mea..."

A șters fraza descriptivă, trecînd la esențial. Nu era importantă mecanica ceremoniei, ci strict ceea ce-i spusese țarul :

„Je voudrais bien que la Roumanie se rappelle les services immenses, que la Russie lui a rendus et le sang qu'elle a versé pour elle." [1]).

Cu toată emoția care îl covîrșise, generalul s-a chinuit atunci să țină minte cuvintele pînă la silabă, ca să le poată raporta la București. Cu atît mai mult cu cît suveranul a imputat reprezentantului României, în a doua propoziție, tocmai uitarea vinovată :

„Il me semble qu'elle (la Roumanie !) l'oublie trop facilement."[2]).

Generalul a vrut să încheie telegrama cu o formulă care să rezume situația : **„Paroles et jeu de scène se passent de commentaires" [3])**, dar situația era recalcitrantă, nu se lăsa lesne rezumată, pentru a înțelege ceva din cele ce se întîmplaseră, generalul era silit să desfășoare povestea înapoi.

La Palat, grație acelei întîmplări nenorocite cu anarhista, sosise cu întîrziere, cînd toate spațiile pentru adăpostirea săniilor erau ocupate — mii de troici și echipaje luxoase, cînd asudat de emoție, înghețat de ger și de frică, generalul a simțit că-l furnică guturaiul. I-a și spus lui Emil :

— Aibi grijă de mine, sînt sigur că mi se va întîmpla ceva rău !

A dat să intre, dar un majordom politicos l-a rugat să mai aștepte o clipă în vastul hol : de sus, dintr-un uriaș candelabru, căzuse, tocmai atunci, o luminare aprinsă. De ce trebuia ca tocmai lui să i se întîmple și asta ! Dar a așteptat liniștit, se silea să fie liniștit, să treacă peste neplăcuta surpriză. La locul accidentului a și sosit un pluton de valeți, foarte aferați. Buclucașul candelabru trebuia coborît din plafonul vastului hol, ca să i se schimbe luminările. Urma să se întreprindă o manevră rapidă, dar și prudentă, ceea ce s-a și făcut. Sub ochii generalului, rămurosul copac din bronz aurit s-a lăsat ca și singur în jos, pînă pe dalajul de marmură, unde și-a etalat cele cîteva etaje de crengi metalice, cu palmete de cristal, în care slujitorii au plantat sute de lumînări noi. Luminările au fost rînd pe rînd aprinse, apoi copacul greu de cîteva tone a fost tras cu scripeții în sus, într-o pendulare lină, care, pînă la urmă, s-a oprit.

— Poftiți ! l-a invitat majordomul, dar generalul a rămas pe loc suspicios. A privit încă o dată în sus, apoi spre Emil, căutînd o asigurare în ochii acestuia :

— Precis nu cade ?

— Ce ți-a venit ?!

— Nu ți-am spus că azi am ghinion ?

Și-a regăsit apoi rapid locul în șirul diplomaților care-l așteptau pe suveran, același loc, între ambasadorul Greciei și consulul Serbiei, la mică distanță de ambasadorul Austro-Ungariei, aflat acum în formă bună, pe deplin restabilit ca sănătate. Acesta scăpase deci de blestemata „influență", cu strănut, care era să-l compromită la precedenta întîlnire cu țarul, el însă nu. Cînd Majestățile Lor au apărut, în sfîrșit, Iancu Ghica simțea cum se apropie de el, cu pași fatali, clipa grea, furnicîndu-l premonitoriu pe nări.

„— Je voudrais bien que la Roumanie se rappelle les services, que la Russie...".

Generalul și-a reprimat cu toată forța strănutul. A reținut fraza, apoi a doua frază a suveranului, apoi a observat — catastrofă ! — că și țarina vrea să-i spună ceva, să-i adreseze o întrebare. Generalul trebuia deci să rabde. Avea știre că Maria Alexandrovna dorea să-i transmită un gînd bun principesei de la București, el s-a înclinat ceremonios, a așteptat mesajul, dar — salvare ! — împăratul a întrerupt-o pe țarină, a împins-o înainte, destul de brutal, silind-o să treacă mai departe, către un alt personaj. Deci salvare, dar de fapt încă o catastrofă !

„Paroles et jeu de scène se passent de commentaires".

Lui Iancu Ghica i-a și scăpat strănutul, un strănut dur cu un cutremur al danturii, în chipa în care augusta pereche abia trecuse pragul spre celălalt salon, iar zgomotul a provocat — în mintea lui — o năruire de candelabre, urmată de o cădere a dinților. Și-a dus mîna la falcă, dinții erau la locul lor, în schimb, nu l-a mai văzut pe Emil, probabil fugise. El însuși s-a împleticit — începuse balul ! —, s-a rezemat de o ușă, a deschis apoi acea ușă, a ieșit pendulînd pe un culoar, a nimerit pe niște scări, a urmat acele scări care tot coborau, coborîndu-l. Coborîrea, similară cu o rostogolire, l-a liniștit, dar ajungînd jos și respirînd, își dădea seama că-i va fi cu neputință să mai regăsească drumul de întoarcere.

Din rumoarea saloanelor și din acordurile muzicii care se și dezlănțuise, între timp, generalul s-a trezit, brusc, într-un spațiu al tăcerii și al întunericului. Sub palat, nimeni, nici un gardian. Gîndindu-se la anarhista aceea, l-a cuprins din nou spaima, spaima de ceea ce s-ar fi putut întîmpla dacă cineva cu intenții rele ar fi pătruns aici, dacă el ar fi fost descoperit aici, sub dușumeaua saloanelor de bal. Ce căuta aici ? Grija cea mare i-a dat-o însă absența agentului secret, care îl însoțea ca o umbră peste tot. Acum agentul lipsea, lăsîndu-l într-o neputință totală, într-o singurătate sinucigașă. „— Cum ies de aici ? s-a întrebat. Ce mă fac fără Tihon prin Rusia !".

Ajunsese fără să-și dea seama probabil sub nivelul dormitoarelor. Nu se mai simțea deasupra, cum ar fi fost normal, vîrtejul pașilor de dans. Niște pași s-au auzit totuși, cineva cobora pe o scară de lemn, foarte aproape de el. Era o bonă, care purta în mîini o oală de noapte. Precis, femeia ducea afară recipientul de portelan, să-l deșerte undeva. A pornit după ea, lăsîndu-se călăuzit de umbra aceea, dar a auzit din urmă alte zgomote de pași. S-a tras la o parte și a așteptat. Pe lîngă el, printr-un culoar ceva mai larg, generalul a văzut o procesiune de servitori care purtau în mîini recipiente similare, aduse din saloanele de sus. „— Se află pe undeva o curte a latrinelor, ca la orice palat, și-a spus, inserîndu-se cu speranță procesiunii. Doar cîțiva pași și scap." Cortegiul a coborît niște trepte, s-a deschis o ușă, generalul a simțit golul unei curți vaste, o curte acoperită cu zăpadă. Recipientele au fost vărsate pe zăpadă ; procesiunea s-a retras. El a rămas singur, sub o arcadă, în semiîntunericul acelei curți pătrate, care trebuia totuși să aibă o ieșire. N-a găsit-o, era silit să-și taie drum de-a dreptul. A coborît mai întîi, cu prudență, cele cîteva trepte pînă jos. A chibzuit totuși, a căutat niște repere. A apreciat că situația era oricum mai avantajoasă decît la Constantinopole sau la Versailles, aici era zăpadă. Unele pete păreau curate, pete de alb. A călcat pe prima pată albă, apoi din pată în pată, ca pe clapele albe de pian, evitînd clapele negre și ținîndu-și bicornul în mînă.

A ajuns tîrziu la reședință, cu o sanie de piață. Exclus să-și fi putut regăsi troica printre sutele de echipaje cu vizitii dormind pe capră, în șube. Exclus să-l fi găsit pe Emil, care în mod sigur rămăsese cu consoarta la bal. L-a găsit în schimb pe Tihon, care îl aștepta pe scări, la ușă, încolăcit în șubă.

— Înălțimea-ta, ce spaimă mi-ați tras, a început agentul, tînguindu-se și ploconindu-se în fața generalului. Bine că trăiți, mulțumescu-ți ție Sfîntă Treime, bine că v-a ajutat Dumnezeu să scăpați de diavolița aia !...

Diavolița aceea era într-adevăr să-l bage într-o mare încurcătură, mai gravă chiar decît răceala dintre cele două curți. Iancu Ghica i-a cerut lui Oscar un ceai ; i-a trimis și lui Tihon un ceai, după care a încercat

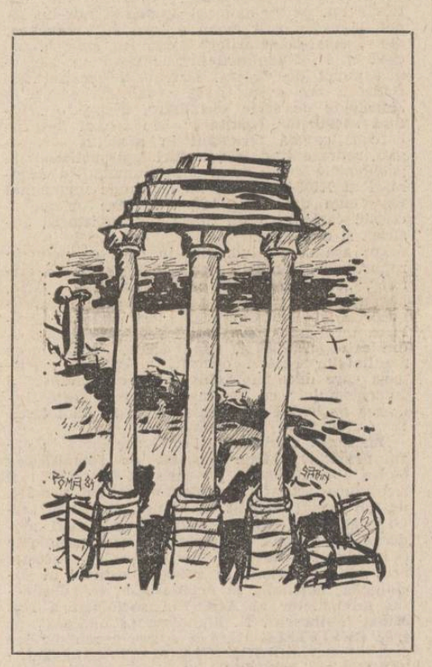

să pună pe hîrtie cele întîmplate la bal. De la început n-a nimerit tonul. După un ceas de chin, izbutise să scrie abia o frază, dar dintr-o perspectivă generală :

„Rușii de azi nu înțeleg rostul unei opoziții legale, care să atragă nemulțumirile publice și să le canalizeze în folosul societății. Opoziția fiind aici ilegală, are fatal un caracter distructiv și antisocial. Ca și la otomani."

---

[1]) **„Aș dori ca România să-și amintească imensele servicii pe care Rusia i le-a adus, și singele pe care l-a vărsat pentru ea."**

[2]) **„Mi se pare că ea (România !) uită foarte ușor".**

[3]) **„Cuvinte și joc de scenă se scutesc de comentarii".**

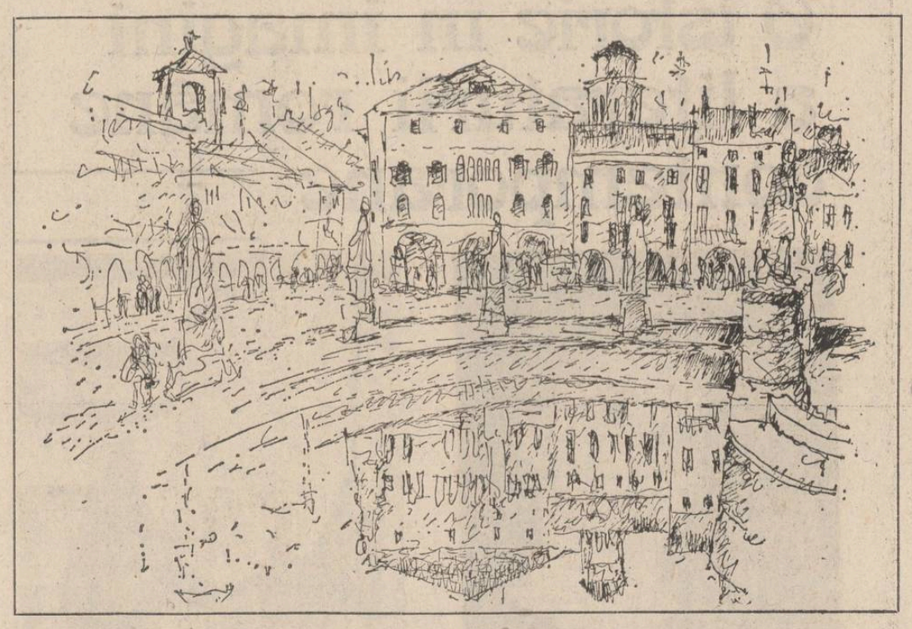

gabriel cheroiu

Umbra de sămînță

Vine vaca singură din munți
buciumînd în poartă cu glas mare,
ochii săi de gîze-ncercănați
amiros a cetină și-a floare.

La fîntîna lacrimilor dulci
se opresc tăunii să se-adape,
doar tristețea cîmpului cosit
lîngă dînșii poate mai încape.

În apusul încă singeriu
raza de lumină nu străbate
trupurile lor acoperind
vrana unei răni nevindecate.

Ar ajunge de ar izbuti
pîn' la duhul laptelui, să-l soarbă,
dar e-atîta drum de coborît
prin pădurea oaselor de iarbă.

Taurii de mult au fost mînați
și-au îngenunchiat păliți în frunte,
boncănitul lor lovește surd
din ecou în culmile de munte.

Și tresar junincile în grajd
sub puterea cerbilor, spre toamnă,
sfredelește tulnicul de foc
în auzul cărnii și înseamnă.

A suit în șipuri mai apoi
umbră de sămînță de departe
tulburînd în vaca fără văz
apele stîrnite peste noapte.

La soroc îi fi-va însă dat
să se umple de sălbăticie,
azvîrlind dintr-insa pe pămînt
un vițel de piatră purpurie.

Malanca

Velință de malancă au bătut
războaiele țărăncilor fecioare,
să deie Fiarei chip și întrupare
precum s-a arătat din început.

Vițelului flăcău i-a bourit
la ceas tîrziu, în somn, întîia coarnă
din partea inimii și-n altă iarnă
celălalt corn, pereche, s-a ivit.

Căci pentru el de-abia s-a scuturat
în sihăstrie Cerbul de povară,
să-mpingă mugur crud din trup afară
cremenea veche, arsă de păcat.

Iar carnea gurii lui s-a copt tîrziu,
nedat la frunză iedul nu întarcă,
ciuta-și ferește pîntecul de parcă
și-ar ști deodată ugerul pustiu.

Sămînța a-ncoltit mult mai apoi,
iar spicul verde l-a împuns sub barbă,
laptele maicii tremura în iarbă,
într-nsul oglindindu-se-amîndoi.

Doar după nouă-ntoarceri la sălaș
i s-a făcut un semn să se ascundă
și-și frînse cornul tremurat în undă
spre a război prin sihle primii pași.

Din miezul ghindei strecurate-n os
a dat sub fruntea albă rădăcina,
găoacea-ntunecată ca rășina
desferecînd pumnal de abanos.

Atunci de coama calului s-a prins
Feciorul, peste munți, întîiași dată
și-mbărbătat în șaua ferecată
de moșul său și strînsă înadins.

Așa cu buzduganul a fărmat
în fruntea fiarei piatra nestemată
ce îl orbea din coarne, ca să poată
Bourul stinge ochiul lăcrămat.

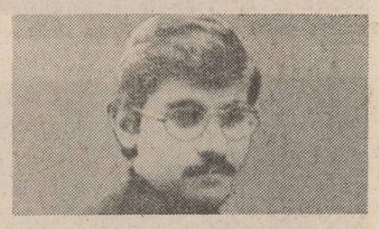

Măreț descălecînd, s-a dus întîi
la Lupa cea din herb scoborîtoare,
dar o află căzută din picioare
și doar cu duhul Apei căpătîi.

Întîi a fost hotarul de trecut
și-abia apoi botezul să-l numească,
Întră-n ogradă taurul să pască,
scurmînd omătul încă ne-nceput.

Copita lui stîrnește în pămînt
din alte mări izvoarele de lapte,
iar junca se va lumina în noapte
de urma nerostitului Cuvînt.

Răsfrîngerea în apa ei va fi
să poarte-nsemnul trudei din născare
și să petreacă la descălecare
pe voievod cînd se va săvîrși.

Alt descălecat

S-a fost aflat cărarea cea dintîi
cu urme încă proaspete de fiare,
atît erau pecețile de-adînci
că adia printr-însele a mare.

De preste munte încă s-a lăsat
săpînd în glod copită spintecată,
Vaca Bătrînă, pe grumaz cu prunc
dinspre acel descălecat odată.

Să nu-l pălească bruma în obraz,
Coconul s-a cuprins de adormire,
izvoarele s-au răscolit sub el,
trezindu-se din somnul lor subțire.

Așa, prin întuneric, a putut
pe gîtul vitei aplecat să treacă
doar el dintre ai săi, bătuți cu foc
și-ngenunchiați în viața lor săracă.

De călăuză singură i-a stat
bătelnița Bourului din vreme,
destul i-a fost în corn a boncăni
ca să-i răspundă fiara și să-l cheme.

Și s-a deschis pădurea-n răsărit
într-o poiană albă de lumină,
vestindu-l apa Moldei celei mici
că moșul lui îi face semn să vină.

Descălecat de-abia s-a fost văzut
că muget a zvonit ca o părere
și-ntr-insa vaca s-a cutremurat
înțelegînd solie-n adiere.

Căci printre ei copac s-a prăvălit
cu scorbură deschisă pentru casă.
și-acolo s-a-ntrupat Vițelul ud
în miez de noapte tot întunecoasă.

La trei rotiri de rod s-a ridicat
preste păduri și-a luat în creștet luna,
să afle tot ce suflă că-i venit
și că va fi acolo totdeauna.

Stăpînului s-a oglindit în Riu
să-i știe chipul cercuit de stele
cum dintr-al țării hier l-a zălogit
tatîne-său pustiilor acele.

Și s-au lăsat apoi către Prislop
în veghe fără capăt, ca să vină
acei din moroșeni ce-au auzit
boncăluind bour a Bucovină.

pavel peres

Dor și stea de totdeauna

Te-aș afla de orișiunde,
Te-aș afla după lumini,
După roua ce răspunde
După binele ce-anini,

După umblet de mătasă
Și în somnul meu te știu,
Pururi stea lucind în casă
Dinspre care-s veșnic viu.

Ești ecou ce tainic cheamă
Visul șoaptelor duios,
Zilnic dai a muncii vamă
Pentru-al vieții basm frumos.

Dor și stea dintotdeauna
M-ai vegheat, m-ai apărat,
Soarele a fost și luna
Mîna ce m-a mîngîiat.

Ai și-acuma ca zăpada
De la noi de prin Ardeal,
Graiul cald urzind dovada
Traiului în ideal.

Maică, maică, pîn' la stele
Și mai sus tu n-ai sfîrșit
Albe-s drumurile mele
Așa cum mi le-ai dorit.

Ceremonie

Sudoarea rece-a zilelor puzderii
Pătrunde-n gînd ca-n adăpost
Trimis eram în labirintul serii
Să-aduc izvor, al decantării rost.

Din vaste alambicuri lucitoare
Se scot esențe grele, picuri sună
Și de la glezne pînă în cuibare
Se conturează — armurile de lună

Părere nu-i, e viața ce se-nsumă
Pe-al ploilor versant tăiat în tîlcuri
Pornim precum un basm șoptit din humă
Pe după crinii-n foșnete și pîlcuri.

Urcăm încet prin aer o tăcere,
Un fruct de preț mai dur ca diamantul
Cu zîmbet blînd și cu mișcări severe
Știind că-n frunze tremură neantul.

Aerul tuturor

Abia de se zărea, ca jaru-n iască,
Sclipea la țărmuri farul rotitor
Lumina sa pe valuri să vuiască
Urzind cărare pe deasupra lor,

Străfulgerase apa și pămîntul,
Tot ce fusese-n cale cu putință
Chemare, sfat și intrigă de-a rîndul
Chiar dezmierdarea-n taină, sub velință.

Și mai era un nume dinspre care
Capcana gurii-și întindea feudă
Culcuș sunînd de-a liniștii cîntare
De unde orice gînd să se audă.

De-a lungul dimineții, pe țărînă,
Doar urme se vedeau spre-același loc
Și-un marinar cu soarele în mînă
Adaos dînd în iasca-ncinsă foc.

Dovada pădurii

Pe dedesubt și-apoi la suprafață
Izvorul urcă săgetind simbolul
De trupul mării lauda-și agață
Stîrnind în simburi, mai tîrziu, soborul.

Ce repezi creșteri,bolta se coboară !
Răgaz nu e de aruncat năvoade,
Te-atinge-n urmă aripa de pară
Și-abia lîngă liman arșița scade

Răsună-n trestii sporul de stamine
Fixînd augurii singurului vad
Și-a razelor schimbare-i să domine
Văzduhul tot ce pilpiie-n răsad.

Adaos pe adaos în vlăstare
În vast șuvoi iscindu-se-n scînteie
Proporții și virtuți, ca-ntr-o prinsoare,
Mereu să-nceapă, pururi să încheie.

CONFABULE

* * *

Și stringe-mă stringe-mă-n brațe
totul în jur este rece
aud cum respirația îți îngheață
pe buze
simt cum ți se oprește sîngele
văd cum îți ard ochii
sub doi bulgări de zăpadă prelungi
dar stringe-mă stringe-mă-n brațe
vreau să-ți ascult bătăile inimii.

Iulian Neacșu

plastică

Bursieri și provinciali

Galeria de la parterul „Căminului artei" a găzduit, cu discreție și pietate, două evenimente artistice succesive. Mai întîi, surprinzătoarea apariție bucureșteană a unei graficiene provinciale — brașoveanca **Marcela Rădulescu.** La a treia sa expoziție personală, gestul artistei se săvîrșește în plină maturitate creatoare, cu o rigoare a meșteșugului și o pasiune a dăruirii artistice mai rar întîlnite în ultimii ani. Un instrumentar simplu, evocînd cu distincție epocile de aur ale desenului în creion, tuș, cărbune sau creioane colorate, îi îngăduie artistei o maximă concentrație a conceptelor grafice, pe care le elaborează de-a lungul unor trasee ideatice bine conduse. Un respect deosebit arătat virtuților perene ale desenului eliberează viziunile artistei de imaginile șablon. Construcțiile ei grafice apar descompuse în planuri constitutive, ce urmează unei versatilități analitice de mare rafinament și în interiorul căreia demersul artistei reface o ambianță sensibilă cu aparențe reale. O proiecție în real, de fapt, a unei filosofii sui-generis a realului. Căci artista ne propune nu atît imagini cît concepte vizualizate, **stări de spirit ale unei existențe reale.** De aceea, panourile desenate ale Marcelei Rădulescu reprezintă, într-o viziune originală, „Spații ocrotite", „Spații înnobilate" (adică, Pămîntul — Marea — Muntele — Aerul) și „Elemente înnobilate" (Copacul — Fructul). O triadă a unei realități fundamentale, pe care desenul Marcelei Rădulescu o susține într-o manieră foarte modernă cu forță de convingere, dintr-un unghi de vedere insolit și cu o perfectă stăpînire a mijloacelor de expresie.

Aceeași galerie, într-un al doilea act spectacular consumat în acest miez geros de iarnă, găzduiește expoziția „bursierilor" en-titre : **Ignat Ștefanov** — pictură ; **Mircea Darie Dup** și **Claudiu Filimon** — sculptură ; **Ioana Bătrînu** — grafică ; **Carmen Paiu Iozan** — artă decorativă ; **Florin Herasim** — scenografie. În totul, expoziția se prezintă drept o remarcabilă pledoarie pentru continuarea acestei forme de încurajare instituționalizată a tinerelor talente.

Fiecare artist prezent în acest cadru de expunere își susține „partitura" cu mijloace expresive și stilistice deplin asimilate. Nu ne aflăm în fața unor virtuozi, ci a unor **creatori** cu personalitate formată, a căror voce se distinge, iată, încă de pe acum, cu pregnanță. Mă refer îndeosebi la pictura cu totul remarcabilă a lui Ignat Ștefanov, un artist de care vom mai auzi cu certitudine, caracterizat de un suflu cromatic de mare prospețime. El ne propune o viziune mai puțin comună asupra datelor realului, în peisaj, mai ales, unde vădește o știință a construcției și a perspectivei de adevărat maestru. Bine stăpînește materialul și tehnicile de lucru, în combinații de forme, glazuri și variante compoziționale, tînăra ceramistă Carmen Paiu Iozan, a cărei suită de module ceramice mi s-a părut a depăși cu mult funcția strict decorativă. „Jocurile" grafice ale lui Florin Herasim pun în valoare simțul plastic acut și febrilitatea imaginației creatoare a artistului, înclinat să iște spectacolul plastic cu ajutorul celor mai banale componente ambientale. Despre solida formație și vocație a sculptorului Claudiu Filimon am mai vorbit recent, ca urmare a unei reușite expoziții personale. Mircea Darie Dup, însă, în structurile sale ihtiforme, modelate în materia perisabilă a ipsosului, ne-a apărut, cel puțin în această ipostază, mai puțin relevant în selecția ce a prezentat-o. În sfîrșit, planșele grafice pline de o luxuriantă culoare, materializînd o viziune dominată de notații dramatice de factură expresionistă, ale Ioanei Bătrînu, atestă o artistă ce-și cunoaște bine meșteșugul, capabilă să transfigureze plastic, cu vigoare și densitate epică, orice semnal al trăirii sale artistice.

Corneliu Antim

muzică

Premieră lirică bucureșteană

Reintroducînd în stagiune, după aproape 15 ani de absență din repertoriu, capodopera verdiană **Otello** (păstrăm aici ortografia italiană a titlului așa cum o fac afișele), Opera Română din București înregistrează, în primul rînd, un fapt cu remarcabile valențe culturale. În mod categoric, **Otello** este unul dintre momentele de vîrf ale amplei creații a lui Giuseppe Verdi ; atributele maturității muzicale — expresivitatea colorată de o anume înclinare spre exploatarea intensivă a materialului muzical, departe, într-un fel, de exuberanța creației de tinerețe, știința caracterizării personajelor, potențarea orchestrală a derulării subiectului printr-o tehnică fără cusur, adaptată admirabil convențiilor genului liric, melodismul larg și convingător, captivant, de o indicibilă simplitate, întrebuințarea cu mînă de maestru a tuturor situațiilor scenic-muzicale consfințite de tradiția unui gen generos, izvorît de pe pămînt italian, suport poate al celei mai nestăvilite admirații pentru acest tip de a face muzică, confundîndu-se într-un fel cu un mod de existență (cvartete vocale, monologuri sau arii, situații de tensiune dramatică sau momente, rare aici, de voioșie, bună dispoziție — toate aceste tipuri de expunere muzicală profund caracteristice operei de tip italian sînt prezente aici la un nivel artistic înălțîndu-le la valoare de reper) — fac din **Otello** una dintre creațiile de majoră importanță ale verismului italian, ale istoriei acestui deloc perisabil gen muzical.

Dincolo de valoarea de restituire culturală, spectacolul operei bucureștene atrage atenția prin multe elemente de ținută artistică. Eram prea tînăr, în urmă cu 15 ani, ca să înțeleg sensurile acestei monumentale creații. Știu însă că, în linii mari, costumele realizate de Ofelia Drăgănescu, decorurile lui Roland Laub și, în primul rînd, regia maestrului Jean Rînzescu reiau vechile date ale spectacolului. Făcînd abstracție de aceasta (nu se poate trece nici peste scurtele secvențe coregrafice, realizate de Alexa Mezincescu), regia se încadrează în limitele unei bine verificate tradiții. Dacă s-ar putea obiecta o oarecare inactualitate a felului în care sînt rezolvate regizoral problemele operei, în nici un caz nu întîlnim aici momente artificiale sau ilogice. Cu alte cuvinte, fiind continuatoare a unei binestatornicite tradiții regizorale în ceea ce privește creația verdiană (și nu văd nimic de obiectat aici), derularea scenică ascultă pe deplin de ceea ce cuprindem prin noțiunile de firesc, natural, expresiv, general-uman. Se perindă așadar pe scenă personaje desprinse dintr-o ipotetică lume, care ar fi putut foarte bine să fi existat cu adevărat ; în nici un caz, dezechilibrele de caracter și acțiune nu se plasează în afara sferei omenescului. Prin această **credibilă** dimensiune, regia (în pofida citorva momente ușor statice) convinge ; convinge mai ales în actul III sau în tablourile de început sau în descrierea scenei sosirii ambasadorului venețian și a ospățului dat în cinstea acestuia. Convinge datorită performanțelor artistice ale corului, îndrumat de Stelian Olariu, datorită fundalului (cuvînt ușor impropriu) sonor, alcătuit, cu sigură mînă, de Cornel Trăilescu.

Nume ca Ludovic Spiess sau Sanda Șandru, în distribuție, nu pot de asemenea să nu convingă, mai ales că, așa-numita „a doua distribuție" — în care Anatol Covali „face" un Otello convingător, Cornelia Pop constituie o reușită notabilă în Desdemona iar Emil Pinghireac (de la Teatrul Liric din Galați) se ridică la înălțimea presupusă de complexitatea rolului Iago — atinge cote echivalente ca valoare. În prima distribuție, cea a unor caractere-personaje ușor prea apăsate, Vasile Martinoiu realizează, la fel, un rol deosebit. Amintind numele lui Ștefăniță Lascu, Nicolae Bratu, Nicolae Andreescu, Dan Zancu, Adrian Ștefănescu, Teodor Giurdea, Ion Grigorescu, Lucia Cicoară-Drăgan și Corina Circa, cîntăreți cu posibilități deosebite, completăm imaginea (sumară) a unei reușite artistice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb", sinteză a basmului românesc (7)

Uzurpator de profesie, așadar, Spînul pregătește marea lovitură cu o dibăcie de-a dreptul diabolică. Cîștigînd deplina încrederea lui Harap-Alb, acum el își poate pune planul în aplicare fără nici o greutate. In ordinea umanului, personajul atinge ultima limită a impostură. Actul de substituire a ideii de bine prin contrariul **ei, răul,** îi reușește perfect ; diavolul întruchipat în omul spin ajunge, în fine, în situația favorabilă de a-și încorona acțiunea de uzurpator. De data aceasta, Spînul profită de o împrejurare mult mai favorabilă decît cea precedentă, concretizată în primejdia iminentei rătăciri a lui Harap-Alb. Acum, intră în competiție un factor absolut vital : setea eroului. Se înțelege, lucrurile decurg din nou în virtutea aceleași diabolice strategii puse la cale de omul (diavolul) spin : „Și mergînd ei o bucată bună, Spînul se preface că-i e sete și cere ploșca cu apă de la stăpînu-său. Fiul craiului i-o dă, și varsă toată apa dintr-însa". Mimînd cu extraordinară siguranță de sine postura călăuzei ideale („— Să avem iertare, stăpîne! Apa era bihlită și ne-ar fi putut îmbolnăvi. Cît despre apa bună, nu vă îngrijiți, acuși avem să dăm peste o fîntînă cu apă dulce și rece ca gheața"), el împinge victima pe marginea prăpastiei pas cu pas. In ciuda marii autenticități realistice, episodul degajă totuși un fluid magic abia sesizabil, dar investit cu funcții deloc neglijabile. In esență, resimțim cum, în chip straniu, feericul idilic este perceput dintr-o perspectivă insidios contrapunctică, în așa fel încît subtextul apare tot mai mult acaparat de spiritualitatea demoniacă, malefică. Inversarea semnului ce definește raportul dintre bine și rău în cadrul mecanismului minuit de Spîn constituie un proces abia disimulat tocmai pe o asemenea cale. Într-o succesiune crescîndă, apar detaliile de aparentă benignă care, însă, împreună, conduc la punerea în practică a planului de uzurpare a fiului de crai. De fiecare dată se produc grave fisuri în substanța presupus normală a întîmplărilor. În totul, impresia este de ispită dialovească. Odată prins în capcana Spînului, Harap-Alb merge pe mîna acestuia fără nici cea mai mică rezervă, într-o completă pierdere a simțului de prevedere. E semn că legămîntul față de tatăl său i s-a șters cu totul din conștiință și că, pur și simplu, Spînul i-a „furat" puterea de judecată. Într-o atare situație, eroul nu are nici cea mai mică șansă de a distinge acele detalii care, dincolo de aparenta lor normalitate, ascund tot atîtea puncte de sprijin viclean distribuite pe cuprinsul coerentului scenariu pus la cale de omul spîn. Cum s-a văzut, Harap-Alb trece repede peste incidentul aruncării apei din ploscă, după cum incidentele ce se succed în continuare nu-l pun deloc pe gînduri. Faptul că „Fîntîna era adîncă și nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară de coborît pînă la apă" nu-i reține cîtuși de puțin atenția cînd călăuza sa îl îndeamnă să coboare și el adînc pentru, pasămi-te, a se răcori. În realitate, Spînul recurge la trucul cu fîntîna bizuindu-se nu numai pe eficiența lui practică, ci mizînd, totodată, pe ceea ce am numi calitatea adîncului subteran de loc propice scopului urmărit. Schimbarea semnului dintre bine și rău — fenomen despre care vorbeam și mai înainte — are loc în chipul cel mai firesc cu putință. Lui Harap-Alb nu-i trece prin gînd nici o clipă ideea că Spînul (diavolul) e capabil a face pe dată ca fîntîna să-și schimbe destinația benefică devenind temniță infernală, unde diavolul își exercită puterea de stăpîn absolut. Fără a avea impresia că forțăm nota, înclinăm să credem că, dată fiind identitatea lui diavolească, Spînul nu-și poate desăvîrși planul decît aducîndu-l pe Harap-Alb în „lumea" lui, adică pe tărîmul **de dincolo,** unde se întinde propria-i stăpînire și unde întîlnirea victimei cu moartea e perfect posibilă.

Încercăm a citi și înțelge episodul adoptînd sistemul de lectură contrapunctic, propus de însăși structura contrapunctică a textului în ordine semantică, și avem revelația dramatismului magic ce-l animă de la un capăt la celălalt :

„— Ei, da' ce răscoare-i aici ! «Chima răului pe malul pîrăului !» Îmi vine să nu mai ies afară. Dumnezeu să ușureze păcatele celui cu fîntîna, că bun lucru a mai făcut. Pe arșițele ieste, o răcoreală ca asta mult plătește !

Mai șede el acolo puțin și apoi iese afară, zicînd :

— Doamne, stăpîne, nu știi cît mă simțesc de ușor ; parcă îmi vine să zbor, nu altceva ! Ia viră-te și d-ta oleacă, să vezi cum ai să te răcorești ; așa are să-ți vie la îndemînă după asta, de are să ți se pară că ești ușor cum îi pana...

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spînului și se bagă în fîntînă, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întîmpla. Și cum sta și el acolo de se răcorea, Spînul face tranc ! capacul pe gura fîntînei, apoi se suie deasupra lui și zice cu glas răutăcios :

— Alelei ! fecior de om viclean ce te găsești ; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi te-am căptușit ! Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci, că, de nu, acolo îți putrezesc ciolanele !"

Avem, acum, în sfîrșit, certitudinea că încă de la întîia lui apariție în calea fiului de crai, omul spîn și-a ascuns identitatea diavolească făcînd uz de teribila lui capacitate de a simula comportamentul firesc uman. În fond, el acționează tot timpul conform cu adevărata lui identitate, pentru ca, în final, cînd condițiile îi permit, să-și scoată masca și să se manifeste fățiș. Din nefericire, pentru el, pe fiul craiului nici zicerea ce-i „scapă" Spînului cînd se „răcorește" în adîncul fîntînii — „Chima răului pe malul pîrăului" — nu-l pune în gardă, făcîndu-l să înțeleagă în ultima clipă cu cine are de-a face. Faptul nu trebuie să mire, „Zicerea" în cauză este pronunțată cu atîta nonșalanță, parantetic, și cu atîta înșelătoare voie bună, încît, în prima instanță, este aproape imposibil a o recepta altminteri decît ca pe o simplă și chiar ilogică floare retorică, de care, la o privire superficială, se crede că fac atîta caz odată cu plăsmuitorul lor, cvasitotalitatea eroilor lui Creangă. Spînul știe deci exact ce spune și ce face ; nici mai mult nici mai puțin, el invocă duhul sub a cărui stăpînire se află (dialectal, **Chima răului — dracul),** spre a-l sprijini în desăvîrșirea acțiunii de uzurpare a identității fiului de crai.

La prima vedere, întreagă această parte a basmului surprinde prin completa absență din scenă a celui de-al treilea „personaj" care îl întovărășește pe fiul craiului încă de la început. Ne referim, se înțelege, la calul năzdrăvan, a cărui neparticipare la dramaticele întîmplări poate mira în cel mai înalt grad. În legătură cu acest nedumerit absenteism, mult mai tîrziu, cînd Harap-Alb se află în disperata situație de a duce la bun sfîrșit una din poruncile Spînului, luăm cunoștință de următoarea explicație, formulată chiar de calul cel năzdrăvan :

„— Vorbă să fie, stăpîne, că tocmala-i gata, zise calul. Nu te teme, știu eu năzdrăvăniile de ale Spînului ; și să fi vrut, de demult i-aș fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-și mai joace calul. Ce gîndești ? Și unii ca aceștia sunt trebuitori pe lume cite odată, pentru că fac pe oameni să prindă la minte... Zi și d-ta că ai avut să tragi un păcat strămoșesc. Vorba ceea : «Părinții mănîncă aguridă, și fiilor li se strepezesc dinții». Hai, nu mai sta pe gînduri : încalecă pe mine și pune-ți nădejdea în Dumnezeu, că mare-i puterea lui ; nu ne-a lăsa el să suferim îndelung. Cum vrei.

«Ce-i e scris omului în frunte-i e pus.»

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

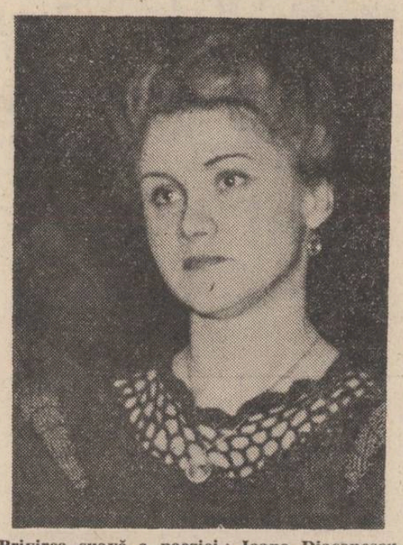

Privirea suavă a poeziei : Ioana Diaconescu

Un doctor care s-a dedicat literaturii : Nicolae Neagu

Critica somind poezia : Victor Felea față în față cu Ion Drăgănoiu

NUMELE POETULUI

Virginia Meheș

Volumul în manuscris al Virginiei Meheș, Interioare, *organizat în trei cicluri,* Culori mișcate, *(„Ora sfărîmată / în silabe de noapte / vise destrămînd / la zid de-ntuneric / ziua / se trezește / cu ochiul lipit de fereastră / mijind albastru / ...cocoșii..." —* Ochiul zilei), Poeme și dedicații, *(„O părere de viață / o părere de vis / o părere de noapte / o părere de rău / mă privește / umilîndu-mă... // ochiul acesta întunecat / seamănă cu mine ?" —* Ceas de cumpănă, Poetului Daniel Turcea) *și* Interioare *(„Reginelor nopții / mă destăinui / la ceas de cumpănă / rodind speranțe / mă întîmpină / cu capete plecate / a înțelepciune / din cînd în cînd / suspinînd arome... / ochilor plecați / li se deschid / mirifice-nțelesuri / genunchii alb / îmi înfloresc / în asfințit / prind sfîiciuni de versuri..." —* Rugăciune de taină) *atestă o sensibilitate poetică certă, atentă la decorul umil și derizoriu al cotidianului, îndurerată de dramatismul fatal al existenței, încercînd să împace neliniștile interioare, imprevizibile adesea, cu argumentele etice izvorite dintr-un profund simț al datoriei ; dolorismul subteran care conferă o anume gravitate chiar și celor mai banale versuri ne încredințează că poeta are conștiința insuficienței expresivității a limbajului poetic de care se folosește totuși dintr-o irepresibilă nevoie de comunicare : „Sparg / frontiera nopții / cu pumnul dimineții / proaspăt / ridicat deasupra capului / ochii / mingîie contururi / buimace / din ce în ce mai tari / din ce în ce mai aproape... / ore saturnale / de dimineață tandră / goale de umbre / pe tocul ușii / prelingîndu-se..."* (Trezire, I) ; *„Să descoperi / înțelesul lucrurilor / rănind cuvintele / cu inocente întrebări / dimineața / să-mi pară proaspătă / iar noaptea plină / de neînțeles / soarele / să-mi orbească / nedumeririle / făcîndu-mă să privesc / în jur / cu ochii din ce în ce mai mici / pînă-n dungă / voi folosi un ciob afumat / la repezeală / să te pot privi / printr-o eclipsă..."* (Trezire, II). *Cultivată, impătimită de poezie, Virginia Meheș va ști, sperăm, să-și apropriezе o expresie poetică modernă traducîndu-i mai fidel trăirea profundă a unei realități imediate pe care o înfruntă cu o impresionantă seninătate.*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Soarta noastră în limba română

Urmare din pag. I

neratia noastră era generația pe care el o dăruise cu o pecete de noblețe.

Au trecut de atunci douăzeci de ani, ani plini și pentru țară și pentru literatură ; să-i trăiești plenar și să-i înțelegi, apoi să-i faci, din realitate, mărturie și literatură tipărită, eu cred că este pentru un scriitor adevărat o mare șansă pe care numai epocile mari dintr-o istorie a unui popor demn o pot oferi. Noi, care eram atunci tineri și care formăm ceea ce colegii noștri, criticii, au denumit „generația Labiș", sîntem, dacă e să ne luăm după rînduiala faptelor lumii, **generația Congresului al IX-lea.** Eu nu fac, cînd scriu aceste cuvinte modeste dar adevărate, categorisiri, constat însă că semnificația literaturii pe care noi am scris-o e semnificația acelui mare moment politic.

Tineri atunci, acum maturi, putem să zicem că am făcut tot ce a putut face fiecare din noi, cu mai multă osîrdie, cu mai adînci tîlcuri, „în treacăt", poposind temeinic asupra realității, această realitate fără de care scrisul e ca un înot într-un iaz fără apă. **Cucerirea realității înțeleasă de oameni ca mine și ca tine, cititorule,** care ai trăit asemeni cu noi, scriitorii aceleiași vere de acum douăzeci de ani, anii care i-au urmat pînă azi — acesta e marele cîștig al literaturii noastre.

Sîntem maturi și putem încă să contribuim ani destui la înălțarea scrisului românesc. Dar alături de noi se ridică o altă generație tinără, care ne urmează, o generație care a căpătat acum, la al XIII-lea Congres, chiar un program de creație care să o facă prîcepătoare de rosturile ei în viața lumii române : „Ridicarea spiritului de combativitate și exigență — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congres — a spiritului revoluționar al organizației de tineret, al tinerilor comuniști, al întregului tineret, preocuparea permanentă pentru înarmarea tinerei generații cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, constituie o datorie de onoare, și totodată, chezășia pregătirii noilor membri de partid într-un spirit revoluționar, garanția viitorului luminos al patriei noastre socialiste".

În această generație care ne urmează și căreia îi sîntem și noi contemporani, am încredere deplină și, ca să se știe, iscălesc.

Vara poeziei

Urmare din pag. I

radoxal, prin înfrîngeri ; avalanșa nenorocirilor pentru a fi depășită, asumată, conduce la o sfidătoare tentativă de „domesticire a tragismelor". Chiar și în logica faptului efemer se găsește o rațiune, se descoperă o motivație superioară pentru că nu e puțin ceea ce lasă el în urmă : „umbra pe obrazul zilei." Vitală, frenetică în credința ei, poezia rupe parcă viața cu ajutorul cuvintelor, o fură, o răpește aducînd-o și eternizînd-o în poem. Asemănător stărilor pozitive anterioare, nici sufletul devastat de iubirea pierdută nu se va lamenta, ci va rememora fericit neînsemnatul gest ce imortalizează o victorie, victoria, chiar dacă trecătoare, a unei mari iubiri. Și nici nu se poate altfel, pentru că ce ar putea fi oare netrecător în afară de artă ? De sub mîlul obișnuințelor și rutinei, poezia dezgroapă speranțe, motive de fericită abandonare în contemplația unui colț, oricît de umil, de existență. Aerul proaspăt al cîmpurilor înflorite, sevele picturale ale pămîntului roditor, încărcat de poame, creează cu o mare simplitate a rostirii simboluri de puritate. „Libertatea de sînge" salvează poezia de servitute, de pierderea libertății prin lamentație, prin acceptarea ipotetică a înfrîngerii. Cu lacrimi în ochi, în această poezie se speră.

Meditația lirică în aceste poeme e deobicei cuceritoare și prin cadrul ei, prin fixarea într-un iulie dogoritor și teluric, un iulie cîmpenesc și roditor, o vară care sfidează mortificarea și uscăciunea, crisparea, teama, frica de existență sau de sine. Iureșul năvalnic de seve și de tinerețe explodează chiar și atunci cînd absența iubirii, receptată asemeni unui obiect cu valențe ipotetic ulcerante, ar putea amenința frenezia de a fi, încîntarea înaintea miracolului suprem al lumii și al vieții. De altfel, mirarea vitală, marșul spre înainte, spre marele vînat care este viața au un aer sălbatic și păgîn. **Umbra Dianei —** „Nu cu trandafiri în plete te sărbătoresc / nici cu torțe. / Nepăsătoare culeg cîteva fire de mărar / cu ele te întîmpin azi. / Sălbatica lumină de pe chipul meu nu-i decît o părere / și tot privindu-te mi se face somn și adorm la picioarele tale / pînă cînd ogarii tăi mă alungă în zori..." — domină această poezie unde dramatismul se convertește cu o disperată încăpățînare în strigătul carnal și triumfător al lui a exista.

SOCIOLOGIA EMINESCIANĂ (I)

Autoritatea referințelor

În **România literară** din 13 decembrie 1984, N. Manolescu se ocupă de cartea lui Ilie Bădescu **Sincronism european și cultură critică românească,** apărută în urmă cu un an.

Ce anume a trezit tardiva reacție a criticului literar N. Manolescu, determinîndu-l să intre, pe un teren într-atît de străin de preocupările sale obișnuite, lucrarea fiind una de curată sociologie ? Ținîndu-ne la aparențe, s-ar părea că nimic altceva în afară de acele considerații ale lui Ilie Bădescu în care detectează o interpretare neortodoxă, dacă nu chiar o îndepărtare de la litera și spiritul materialismului istoric. Trec peste postura insolită de apărător al marxismului în care ni se arată de data aceasta N. Manolescu. Să acceptăm convenția care ni se propune și să înțelegem că, la urma urmei, ea îi este mai degrabă impusă criticului, de către chiar problemele în discuție și, mai ales, de sensul demersului său.

Evident, ca totdeauna în asemenea cazuri, întreprinderea debutează cu o mică vînătoare de confuzii. Mă voi opri la două exemple, nu mai grăitoare decît altele (căci sînt mai multe) pe care le-ar mai putea furniza „cronica literară" a criticului.

Ilie Bădescu vorbește, de pildă, despre **„ideologia de serie socialistă"** (din Europa occidentală) și, în paralel, despre o **„serie a ideilor critice"** (de la noi și din Europa răsăriteană) și mai departe, în același sens, pe scurt, despre **„cultura socialistă" și „cultura critică" cu referire la ULTIMELE DECENII ALE SECOLULUI TRECUT.** Simplificînd enorm în afara textului lui Ilie Bădescu, N. Manolescu vede aici o **„echivalare... exorbitantă"** a **„rolului istoric jucat"** de **„marxism"** și de **„eminescianism",** o punere pe același plan de idei **„a sociologiei eminesciene cu marxismul",** ceea ce reprezintă tot atîtea enormități, neimputabile însă autorului cărții. Este adevărat că, în acest caz, o necunoaștere a problemelor poate fi ușor acceptată în favoarea lui N. Manolescu. Dar chiar să nu fi auzit el despre **„cele trei izvoare și cele trei părți constitutive"** ale marxismului, socialismul fiind un **„izvor"** și **„o parte",** un element **„prelucrat științific"** de către Marx, **„preluat"** de la precursori care au mai avut și alți urmași ? Să nu fi înțeles el că **„ideologia de serie socialistă"** este o noțiune cu mult mai largă decît **„marxismul",** incluzînd toate răspunsurile de caracter socialist pe care **„metropola"** le dă **„provocărilor istoriei" ?** Este de domeniul evidenței faptul că triumful oarecum tardiv al marxismului în mișcarea muncitorească nu poate anula caracterul socialist al unor manifestări ideologice, anterioare acestui moment, contemporane și chiar posterioare, foarte diferite, de la „socialismul utopic" (chiar în formele lui cele mai „întîrziate") și pînă la multiplele variante de „socialism neproletar". Ar fi să revenim la dogmatismul cel mai obtuz, dacă am accepta ideea că, din momentul incert al acestui triumf relativ, caracterul socialist al fenomenului ideologic este determinat de conformarea lui retrospectivă la o unică normă, adesea conjuncturală, la felul de a înțelege marxismul, una sau alta din tezele lui, pe un moment anume și într-un loc dat, și că în rest avem a face cu **„manevre"** ale **„social-trădătorilor"** cum se spunea. Nu cred că N. Manolescu împărtășește un asemenea punct de vedere. Dar, prin urmare, Ilie Bădescu are dreptate să vorbească despre o **„ideologie de serie socialistă",** despre o **„cultură socialistă" („cultură"** în sensul larg pe care îl capătă termenul în modelul sociologic), reprezentînd **„răspunsuri metropolitane"** la problemele celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și să nu confunde fenomenul (așa cum ușor se poate convinge oricine îi citește cartea) cu un „marxism" neistoric, abstract și monolitic.

Tot așa stau lucrurile în ceea ce privește raporturile dintre **„seria ideilor culturii critice", „cultura critică"** și, pe de altă parte, „eminescianism" ca răspunsuri locale la „provocările istoriei" din ariile periferiale. Echivalarea termenilor desemnînd fenomene distincte din arii paralele și, după aceea, echivalarea rezultatelor acestei operații a criticului, singura care duce la **„echivalarea exorbitantă"** a „marxismului" cu „eminescianismul" este lucrarea exclusivă a imaginației lui N. Manolescu în căutare de „enormități".

Dar acest dubiu nu își mai are locul în cazul următor. **„Este deosebit de semnificativ** (scrie Ilie Bădescu, pe care N. Manolescu îl reproduce acuzator) **pentru obiectivul urmărit de noi faptul dovedit de Marx ...că SOCIOLOGIA MATERIALIST-ISTORICĂ a epocii moderne în Europa de răsărit este o sociologie a trendului istoric al periferializării acestei arii. Sîntem datori, în actualul context al sociologiei mondiale, să demonstrăm că adevăratul întemeietor al ACESTEI sociologii a fost Mihai Eminescu",** N. Manolescu subliniază în text **CUVINTELE** (fără a spune neechivoc lucrul acesta) **SOCIOLOGIA MATERIALIST-ISTORICĂ** și **ACESTEI „ca să se vadă identificarea".** Aici nu mai este vorba de posibila neștiință a lui N. Manolescu, ci de o vădită punere la încercare a neatenției și, eventual, neștiinței cititorului. Procedeul este neserios. Cine face,**„identificarea"** ? Poate să sublinieze N. Manolescu și de o sută de ori cuvintele, orice om de bun simț înțelege, normal, că în textul lui Bădescu **ACEASTA** se referă la **SOCIOLOGIA TRENDULUI ISTORIC AL PERIFERIALIZĂRII** Europei de răsărit, și **NU** la **SOCIOLOGIA MATERIALIST-DIALECTICĂ,** iar orice om familiarizat cît de cît cu domeniul că este vorba de două lucruri **DIFERITE.** Marx a socotit — spune Ilie Bădescu, întemeiat pe text — că sociologia materialist-istorică, „marxistă", a Europei de răsărit este o altă sociologie decît cea a „metropolei" și anume, în termeni moderni, o sociologie a trendului istoric al periferializării. **„Contextul actual al sociologiei mondiale",** despre care vorbește el, vrea să spună interesul considerabil al cercetării moderne pentru remarcabilul grup de probleme care au impus, cu identitatea ei proprie, o sociologie a ariilor periferiale, încercarea generalizată de a găsi originile locale, dacă vreți elementele „protocronice" ale **ACESTEI** sociologii (ale **ACESTEI** sociologii care, astăzi poate fi, eventual, marxistă ; pe care, eventual, Marx a anticipat-o, dar pe care nu el a întemeiat-o), context în care se impune, crede Ilie Bădescu, să introducem contribuția eminesciană.

Dacă adaug faptul că manipularea de texte și de idei, la care — după cum se vede — se dedă N. Manolescu, este precedată de acuza adusă lui Ilie Bădescu (fără a se cita — așa cum fac eu aici — nici un exemplu concret și controlabil) că **„manipulează de-a dreptul"** textele, vom înțelege mai bine procedeele tacticei de intimpinare practicată de critic și de care ține și ceea ce urmează.

„Nu e în discuție, scrie N. Manolescu, **meritul unora din tezele sociologiei eminesciene (și mai ales al atîtora din observațiile nemijlocite făcute de poet asupra vieții economice și sociale) și nici eventualul lor protocronism. Dar de aici și pînă la a considera global valabilă sociologia poetului (și încă a vedea în ea una materialist-dialectică) e un drum nesfîrșit".** Mă bucur în treacăt că N. Manolescu pare să se fi împăcat cu realitatea a ceea ce s-a numit „protocronism", socotind noțiunea operantă și utilizînd fără ironie și ghilimele cuvîntul, dar trebuie să spun că ceea ce pune el în discuție, ceea ce discută el în, chipurile, cronica literară la cartea lui Bădescu este, cu totul limpede, tocmai **„meritul"** sociologiei eminesciene și **„protocronismul"** ei. Valabilitatea globală a acestei sociologii și caracterul ei „materialist-dialectic" nu stau la capătul drumului străbătut de Ilie Bădescu, ci la capătul repetatelor încercări ale lui N. Manolescu, de felul celor citate aici, care apar astfel drept ceea ce și sînt în realitate, drept idei fumigene menite să ușureze abaterea discuției către o arie dominată de autoritatea discutabilă dar tenace a lucrurilor „bine știute".

În fond, care sînt aceste **„exagerări"** și care ar fi starea obiectivă a lucrurilor, de care n-ar trebui să ne îndepărtăm prea mult ? **„Aceste lucruri" („teza de bază"** a lui Bădescu, **„nodul vital al studiului său",** opoziția dintre **„trendul urban și trendul suburbial"** și, în legătură cu aceasta, valoarea protocronică a contribuției sociologice românești, etc. **N.M.)** — scrie N. Manolescu **— nu sînt pe de-a-ntregul inedite în sociologia noastră. Z. Ornea le-a semnalat în Opera lui Dobrogeanu-Gherea și probabil și alții. Originalitatea lui Ilie Bădescu ține de amploarea pe care o dă faptelor. După părerea mea, el comite o exagerare care riscă să discrediteze înseși aceste fapte (unele de necontestat)".** Nu mă voi osteni să-l întreb pe N. Manolescu de ce Z. Ornea poate semnala în legătură cu Dobrogeanu-Gherea merite „protocronice" pe care Ilie Bădescu nu are dreptul să le semnaleze în legătură cu Eminescu și cu Gherea fără gravul pericol al **„exagerării".** Voi trece de asemenea, cu o stinjeneală ușor de înțeles pentru oricine a citit într-adevăr cartea lui Ilie Bădescu, peste opinia năzdrăvană a lui N. Manolescu după care studiul novator al acestuia nu reprezintă nimic altceva decît o reluare plină de **„exagerări"** a unor mai vechi, **„semnalări"** ale lui Z. Ornea.

Așa cum face mai în toate cărțile, și în **Opera lui Dobrogeanu-Gherea,** Z. Ornea scrie, în chip de istorie literară, o curată istorie politică, în care vehiculează teze pe care istoriografia românească le-a depășit de mult. Nu e locul aici să stăruim asupra problemei, decît în măsura în care N. Manolescu pare să creadă în autoritatea opiniilor lui Z. Ornea, în valoarea lor apodictică.

În finalul „cronicii" sale, încheindu-și apoteotic demonstrația și dorind să înlăture autoritar orice posibilitate de replică, N. Manolescu produce un citat **(SINGURUL** citat reprodus ca atare în sprijinul părerilor sale) din Z. Ornea. Dar ce anume **„conchide Z. Ornea, comentînd pe Gherea în cartea sa"** (ortografia este a lui N. Manolescu) ? Reproduc și eu cu ghilimele : **„Calea capitalistă se arată deci inevitabilă pentru orice țară europeană".**

Lăsînd de o parte faptul că Ilie Bădescu nu pune la îndoială **„inevitabilitatea căii capitaliste"** și că, prin urmare, chestiunea nu era în discuție, aș vrea mai întîi să atrag atenția lui N. Manolescu că marxismul are și el niște grade de dificultate. Fără a pune la îndoială originalitatea citatului și a gîndirii sociologice a lui Z. Ornea, mă văd nevoit să atrag atenția asupra asemănării flagrante dintre fragmentul reprodus și următoarea propoziție : **„Calea capitalistă se arată a fi de neocolit pentru orice țară în dezvoltarea sa istorică".** Din nefericire, numele acestui precursor al lui Z. Ornea nu ni s-a păstrat : citatul este scos din lucrarea colectivă **In ajutorul celor ce studiază Statutul U.T.M., Editura Tineretului, București, 1955, p. 29.**

„Inevitabilitatea căii capitaliste de dezvoltare" a fost postulată în gîndirea sociologică dezvoltată pe urmele lui Marx, pornind de la generalizarea modelului detectat de el și valabil pentru **„blocul motor"** al sistemului, pentru **„aria metropolitană"** a capitalismului. Combătînd pe narodnici, care nu înțelegeau că Rusia țaristă se integrase acestei arii, social-democrații ruși au dat acestei teze formularea istorică pe care o cunoaștem din manuale. Dar încă în timpul și mai ales după Revoluția rusă din 1918, s-a observat de către unii din cei mai autorizați reprezentanți ai gîndirii și practicii revoluționare că modelul nu are aplicabilitate universală, că el este un model european. Cam pe aici s-a oprit Z. Ornea.

Lucrurile au continuat însă să meargă înainte. Odată cu extinderea pe care a căpătat-o procesul revoluționar, cu „mondializarea" lui, pe de o parte, și cu considerabila lui accelerare, pe de alta, practica politică a impus teza cu privire la o posibilă trecere spre socialism fără ca „stadiul", „etapa", „modelul", „dezvoltarea" etc. de tip capitalist să mai fie „inevitabile". În paralel, în strînsă legătură cu practica construcției socialiste, analiza sociologică (socio-economică) și istorică a detectat, în Europa chiar, forme „periferiale" ale capitalismului, arii anexate nucleului metropolitan în care dezvoltarea de tip capitalist se manifestă, cel puțin în stadiile incipiente, ca o infiltrare a unor sisteme economice de alt tip și duce la „derive" sau la forme „aberante" în raport de modelul „clasic". Nu insist asupra ultimelor consecințe ale lipsei de finețe pe care o prezintă formularea lui Z. Ornea, formulare în care N. Manolescu pare să caute un argument „materialist-dialectic". A postula însă un model de **„dezvoltare capitalistă inevitabilă"** pentru **„orice țară europeană",** așa cum face practic N. Manolescu, citindu-l pe Z. Ornea, a nega specificitatea dezvoltării capitaliste din ariile periferiale, revine la a nega existența țărilor europene „slab dezvoltate", „subdezvoltate", „în curs de dezvoltare", care constituie o evidență pentru cercetarea socio-economică și istorică mai nouă din România, Iugoslavia, Ungaria, Polonia etc.

Nu înțeleg, prin urmare, de ce ar trebui să ne speriem peste măsură și să vedem o exagerare în faptul că Ilie Bădescu nu se oprește acolo unde se mai vede încă, ce e drept, locul marcajului de interdicție, plasat de interpretările istorice de tip rollerist. Depășirea unor asemenea tabuuri moarte mi se pare, dimpotrivă, unul din meritele cărții. Sociolog de solidă formație, remarcabil de bine pregătit, stăpînindu-și vădit materia, el îndeplinește, la urma urmei, o operație de rutină, cît se poate de legitimă în orice arie culturală, nu numai îngăduită, ci și absolut necesară, în toate domeniile de cercetare, aflate astăzi sub impactul continuu al unei explozii informaționale în lanț. În domeniul mai tuturor disciplinelor științifice, apariția unor concepte noi, remodelarea continuă a cadrului metodologic face obligatorie o reinventariere ciclică, dacă nu o neîntreruptă re-luare în posesie a obiectului cercetării. Pornind de la modelul lui Immanuel Wallerstein, incontestabil unul din cele mai subtile și mai elaborate modele de proces pe care le-a pus la punct cercetarea socio-economică contemporană de inspirație marxistă, Ilie Bădescu încearcă, în spirit critic, de pe pozițiile gîndirii marxiste moderne, o confruntare a lui cu datele particulare pe care i le pune la îndemînă spațiul românesc, o lectură nouă a acestora. El găsește în cultura critică de la noi, în general, și în gîndirea sociologică a lui Eminescu, îndeosebi, elemente anticipative ale noii atitudini **ȘTIINȚIFICE** față de problemă, ale unei alte înțelegeri a „periferializării", ale unei **VIZIUNI SOCIOLOGICE MODERNE** cu privire la evoluția capitalismului „suburbial".

Adrian Riza

Nedumerire

● Decanul de vîrstă al criticii contmeporane, Șerban Cioculescu, interesat de-a lungul întregii sale activități de anecdotică și acribie filologică privind viața și opera scriitorilor recenzează în **Breviarul** său din **România literară** (nr. 7, 1985, pag. 7) antologia MAREA UNIRE A ROMÂNILOR ÎN IZVOARE NARATIVE întocmită de Stelian Neagoe. În general, recenzia este corectă. Cît privește însă spusele domniei sale despre paginile lui Vasile Pârvan cuprinse în antologie să ne dea voie să ne arătăm nedumerirea. Iată paragraful integral despre paginile respective vizînd dealtfel întreaga activitate a lui Vasile Pârvan : „Marele poet al antologiei, pentru amatorii sublimului mistico-metafizic, este Vasile Pârvan, cu faimoasele pagini **Au căzut pentru libertate.** Parcă-l vedem și auzim, în în sala IV a vechii Universități, în anul 1920—1921 (sic !), înaintea unui parter de reprezentanți ai high-life-ului snob, vorbind despre primii tragici elini. Nu i-am gustat oratoria. Paginile antologate continuă să-i impresioneze... pe alții".

Care sînt, stimate domnule Șerban Cioculescu, „amatorii" și care sînt „alții" ?

Vasile Pârvan a fost, alături de atîția alți bărbați ai spiritualității românești, unul din cei mai bravi care au lucrat la edificarea, după Unire, a României reîntregite. A-l lua pe un asemenea bărbat de Cetate Nouă în deridere mi se pare o impietate. Și tocmai astăzi, cînd după lungi ani de pustiire a lucrărilor lui, a început să-i reiasă în lumină OPERA iar vieții sale să i se destineze monografii.

Au căzut pentru libertate — un cîntec de jale și un cîntec de biruință — „memorial în onoarea camarazilor căzuți în războiul pentru unitatea națională, cetit în ziua de VII/XX noiembrie MCXVIII, la redeschiderea cursurilor de istorie antică" e un „bocet" și totodată un chiot de bucurie care nu îngăduie nimănui o tratare zeflemistică. Memorialul în întregimea lui se poate citi în Vasile Pârvan : **Scrieri.**

G. S.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

AUREL NEACȘU : Clio știrbită : „Ceva se mișcă în mormînt / (Sicriele ascund vertebre) / A coborît din munți un sfînt / Și-a zăbovit printre tenebre / Vreo (...) ani, apoi / S-a încuiat într-o fîntînă, / Trecutul a țipat în noi / Lupii au năvălit în stînă / Luceferii pe cer s-au stins / Mișcarea s-a făcut înceată / Și după ce în noi a nins / Din umbra lui crescu o roată / În care nu avură loc / Decît vreo patru miliarde / Cum însă mercle se coc / Apa în pîntece ne arde / Apa e iarăși lîngă foc / Dar razele sînt otrăvite / Ceva e putred la mijloc / E vorba deci de stalagmite". Aurele Neacșule, bate-te la mașina de scris, să te bată, și trimite-te, dar nu fotografie.

ION CĂLIMAN : Atît și nimic.

POMPILIU COMȘA : Întrebare : „Iubito ! / sînt om / cu-nfățișare de idee / născut / pe cînd strămoșii / dormeau cu grîul, / mîngîindu-i / mereu sabia lui / ce n-a tăiat pe nimeni. / Iubito, / oare ce / va gîndi / planeta minusculă / a grîului / cînd voi muri ?" **Am văzut cai:** „Iubito, am văzut cai păscînd / pe plaja pustie / fire de iarbă / prelinse din nisip / Am văzut cai privind / cîrdurile de lebede / mute / un plaur îmbălsămat / și sălcii ce plîng pe ape / Am văzut cai moțăind / lîngă talianele goale / am văzut cai blestemînd / secolul în care / autobuzele-s pline de țărani / ce se duc la oraș / păstrează curățenia / hergheliilor de pe rîuri / pradă uitării și secetei / păstrează curățenia / acestor animale care mai cred / că pot cîștiga un război / fluieratul oprit". **Balada Mai Marelui Măr :** „Iubito ! un măr este o casă, o turlă / ridicate pe trepte de seră / un măr este o cetate asediată / în zilele senine de soare / roșeața lui sărutîndu-vă buzele / precum noi poalele mamei / tinjind la cîmpul copilăriei / aflate undeva la nord / de florile albe de măr / în care urcă spre ochi / puțin cîte puțin lumina / unde zăresc nu știu de ce / oștenii țării înzăuați în flori. / spuneți-mi dacă va muri / vreodată sărutul mărului / spuneți-mi, și dacă aflați / prin buzele mele să renască aceasta este, / cinstită iubită, / balada Mai Marelui Măr / pe care v-am zis-o și tac." Abia de-acum încolo și tot mai încolo, vorbiți (în scris).

DRAGOTĂ GHEORGHE : De data aceasta niciuna, căci de niciunele, fără, pe care le publicasem data trecută, unele.

GEORGETA DRAGOMIR: S-a răspuns. Mai trimiteți și altele.

ION ALDARUC : Nume vizigot, ostrogot și d-un oarece taragot, **În altă neuitare:** „Doamnă / ochiul unde mi-ai rămas decor / Imi încearcă echilibrul / cu fierbinte / Taina ceasului oprit la dor. / Ispășesc întors lîngă cuvinte. / Curge cer străin / Prin duhul tău — / Gol închis în albă neuitare / Și îmi umpli candelă de zeu / cu cenușa care vindecă și doare". Despre cele ce ziceți în bilețel: n-am primit. Înregistrăm numele dv., abia acum.

NEGRU MIRCEA: Poeziile, penibile. Despre ale Patriei, cînd scrie omul trebuie să poată pentru patrie, și mai apoi să vrea pentru patrie. Dacă nu atîrnați atîta bilet bombastic, vă iertam pompieristicele versuri: ne-a supărat gălăgia la lucrurile tuturor și sfinte : ce dacă stați pe strada Ștefan cel Mare în Craiova ? !

FLORESCU DUMITRU : Mai puțin silnică aceasta: **Dedicație:** „Oprește iubirea, sărută chipul ei / Și mîngîi-o în anii zburători / Nu-i aminti de atîtea mari ninsori / ce-au plins arginți la tîmpla ta și-a ei / Nici n-o-ntreba ce-nsemni tu fără ea / De cînd trăiește în inima mea".

TUDOR ION PAVEL : Ziceți, în bilet: „Vă trimit următoarele scrieri din ciclul **Singe de piatră**, pe care îl am în plan". Deci am ales din scrierile dv: **Vrei să:** „Vrei să gîndești ; cel care gîndește nu mai ești tu / vrei să vorbești, cel care vorbește nu mai ești tu. / ce simți, simte o celulă de plantă; / unul din piatră / unul din aer, / unul din apă, / o celulă de ființă ; / vrei să duci mîna la frunte / și-atunci își duc mîna la frunți ființele și nefințele, / tu nu mai ești al tău, / ochii nu mai privesc pentru tine, / cînd te hrănești, se hrănește necuprinsul, / cînd el își duce mîna la frunte / ce gîndești ? / Ce te doare ?" Și-am mai ales **Dimineață:** „Arcuitele-i sprîncene, clare / clare precum undele clare / pe o apă mult mai clară / decît apa."

Și aceste scurtimi: „Descoperite de pleoape stoluri de păsări / iau zborul din ochi / răspîndindu-se-n pomi". „O dimineață de dimineți / din care poți aduna trandafiri / și să te scalzi în rouă / ca o rază de soare". Dar și această **Țară:** „În aer, cupe joacă, și-n cupe-n-tineriri, / cad frunți peste izvoare s-asculte libertatea / din lumea de prin ape, din lumea din azur / aleargă în fuioare cuvintele de vrajă. / Desculțe trec fecioare cu pași adînci prin piatră / din virste-n alte vîrste cu holdele în păr, / cu donițe pe umeri și clare de-adevăr — / e freamătul de liră și imnul de la vatră / Spălați de ginduri negre, desculți de orice ură / noi sărutăm prin piatră urmele pașilor tăi".

Tudore, citește poezie multă și tu, Ioane, citește multă poezie, și Pavele tu; citește-trei întrunul ce sînteți; carele în ranită poartă bastonul de mareșal ; soldat ce te poți agăța / Zile după zile / doar noblețea / unei devoțiuni inutile / în turnul cel mai înalt al fortului." În celelalte — băscălia-i silită și n-are hazul, n-are-sarea, n-are-duhul ; nu sînt vîlve ale băilor, de Maramureș.

EUGEN CODRESCU: Doar aceasta, din simpatie pentru un loc de Buzău: **La izvoarele Siriului:** „Iar înfloresc armîndeni în chipul tău, / Și-o clipă fierbinte ne ocolește / Păstrăvii curcubeului se perpelesc în hău ; / De-om pe regrina peste Siriu, haiducește. / Ne-or delecta lăstunii cu viori de dor / Pentru-nalta și superba noastră căldură; / chiar și soarelui tandru nu-i-e ușor / Să ne stîmpere zborul cu dezinvoltură".

AUREL BORCOMAN : Nu publicăm compuneri. Sîntem revista scriitorilor.

MARILENA MARDALE : Între noi, acest **Acord:** „Un pumnal / pătat de sfîșierea ierbii / urmărește / umbra care se subțiază / în ochii vîntului / de octombrie". De mai trimiteți.

EMIL PROȘCANU: Hazard: „Părul tău / Lung / Te-ar fi atins / Mai mult / Dacă / Mama ta / Dacă / Tatăl tău / Dacă / Copacii tăi / Ar fi mîngîiat / Gresit / Numărătoarea / Macilor". **Orînduială:** „Copacii / Înghesuiți / La ușa cuptorului de pîine / Frămîntau aluat / Din rădăcini. / Cu frunze / Bunica / Pe o brazdă / Împletea / O duminică / Într-un ciorap / De flori / Iar eu / cuibărit în copilărie / Alerg desculț / Și tălpile-mi frig / De pîine caldă" Și, fragmentar, această **Ereditate:** „Aș vrea să fiu / Profesor de mers / De mers în picioare / Să învăț oamenii copii / Să meargă / Să meargă copăcel / Copăcel de trestie / Copăcel de nufăr / Copăcel de nu-mă-uita" etc. Țineți-vă pe-aproape.

HARIGA SERIOJA NICOLAE : Această **Neliniște**, dar fără teamă : „Părul tău castaniu, nelinistitul / prea plinul de viață / preaplinul de vînt / îmi mîngîie fața (...) iar apoi / pe umerii tăi marmoreici, / nelinistitul-resfiratul adastă. / Îl alint / cu miinile îndrăznețe / și îl sărut / cu buze de gheață însingerată. / Părul tău castaniu răsfiratul / tresare ; / prea plinul de viață / preaplinul de vînt / tainic începe un dans neștiut. / Și orice cuvînt spus atunci / nu mai este cuvînt." Bateți tare-n poartă : la ora asta petrecere-i altora.

CONSTANTINESCU NICOLAE VLAICI : Și de data aceasta, din ciclul **Poeme**, cele numerotate așa : IV ; VI ; VII ; XI — pentru Antologia Poștei.

PANTELIMON GEORGETA : Jurămînt : „Mi-ai jurat dragoste veșnică / Pe un altar de crini albi. / Să nu-ți calci jurămîntul / că te blestem / și florile te vor ucide / cu parfumul lor". Încercați-vă puterile la rime.

NICOLAE ANDRONACHE-NAND : Această și atîtă **Aventură :** „Și m-am rugat / de-o stea nebună, / s-o leg de git / și să m-arunc / cu ea-n fîntînă. Și eu nebun, / Și ea nebună." Atît, dar cît de multă !

DAN CERNESCU : Doar acest rezumat de carte, de film, fără adaos. **Deșertul tătarilor :** „Zile după zile / în turnul cel mai înalt al fortului / mărgele înșirate pe ața privirii, / colier încercînd în zadar să cuprindă / răsuflarea unei zări / care fuge mereu / totală, fără un detaliu / de care să te poți agăța / Zile după zile / doar noblețea / unei devoțiuni inutile / în turnul cel mai înalt al fortului." În celelalte — băscălia-i silită și n-are hazul, n-are-sarea, n-are-duhul ; nu sînt vîlve ale băilor, de Maramureș.

PĂDURE CĂTĂLIN : Pentru Antologia Poștei: **Un copac, Odată, Ca niciodată, Și totul, Sînt acuzate de nemurire.** Însă vigoarea o să vă trebuiască. Citit și mai mult.

PAUL GROSU : De-ar fi precum, finalul : „De-aș fi cireș oare ? Da. Un înger va veni să-mi dea lumină, / Frunză, floare, soare." Și. acest dumicat din **Și Infinitul va exista :** „Am zărit o lespede / Și i-am spus : (...) / Tu vei fi lespedea mea ; (...) Așa va fi / Și infinitul va exista." Nici scrisoarea însoțitoare nu era urîtă. Mai trimiteți.

VERONICA STAN : Echilibru: „Citind ; / Trăiesc din alții și uit de mine. / Scriind : / Trăiesc din mine / și uit de alții." **Negru :** „Din ochii lor / de culoarele sufletelor / au rămas numai / orbitele / două ferestre / de întuneric / prin care / lumina / plînge". **Culori :** „Nu-mi e frică de negru / mi-e teamă de teama, de a nu pierde / ce-i verde, / mă tem / de tăcerea gri / cînd poți auzi / gîndul țipînd." Se simte totuși nevoia, cum ziceți, să mai trăiți din alții.

CONSTANTIN ALEXANDRU : Scrieți pe prima pagină, din cele șase : „...Vrîncean alungat din satul natal, pripășit într-un orășel din Valea Jiului... nu sînt nici funcționar, nici student, sînt un simplu muncitor miner... vă trimit cîteva încercări din ciclul **„Iubiri tîrzii" ;** ...și : „scriu de cînd tata a plecat / să-și spînzure moartea / mama să nu bolinzească / s-a luat cu un vrîncean / mie, al treilea fiu mi-a lăsat moștenire un cîine / pe care nu l-am auzit niciodată lătrînd." Am oprit pentru Antologia poștei, patru poezii. Dar citiți mult și bizuiți-vă pe rime, altfel veți rămîne la notații și confesiuni fără cîntec pentru mai tîrziu.

NICOLAE ELENA ANDREI. Pe cît de calmă și sănătoasă-i scrisoarea, pe atîta versurile chinuie trombonul. Gol mult, gălăgie metaforică. În bine și în rău. **Spitalul de cuvinte :** „O Dulcinee, cît te-am mai visat / Zidită-n iubire, ca-ntr-o cetate / În care clopote de nuferi bat / S-alunge norii de singurătate. / O Doamnă, cît te-aș fi dorit / Scara la șeaua mea de lemn / În care tăcerea a înmugurit / Tot așteptînd frumosu-ți semn / Calul mi s-a topit în dor / Din coama lui, cresc macii vara / cînd iubirea mea e un izvor / La care latră greierii seara, / Tu ne privești prin ochiul lumii / Cum ardem bolnavi de scrisori / Tot inventînd răspunsuri ca nebunii / Închiși într-un spital de întrebări."

IOAN BARANCA : Pictura albastră : „Am turnat / prea multă cerneală în culorile viselor. / Aproape / e-o picătură albastră / numele meu". Atîta și-i destul.

ANISIA ANTONIA : Nodozități — un titlu : de parcă lucrați la pedichiură : „Tăcere : / creștet al scoicilor moarte / laptele Iepei slobod prin noapte / Labele lumii ospetind prea devreme / Ovalul oglinzii noduros ca un vierme / Rugina odăii — atingere stîngă / Anotimpul bunicii — desfrunzit pînă la tîmplă / În poarta afundă zăpezile sună / Cineva se trezește putrezit de-o mină." **Singerare,** deși veterinară în titlu : „Munții ca două perechi de sîni lăptoși / Umbreau cîmpia-ntinsă cu laptele pietros / Și-n blinda clipocire a laptelui din stepe / Lupoaica singerează cu pîntecele sterpe. / Munții cu două perechi de sîni lăptoși / Își alăptau copiii cu laptele pietros / Și-n sîngele lupoaicei — zăvoi întins de lapte / Mustește dimineața — regină peste moarte". Mai atentă la titluri, că începe a fi bine.

Nicolae Vlaici Constantinescu

Poeme

IV

Dimineți trădătoare, sticloase, cu o mie de ochi,
Cu o mie de ochi dimineața pîndește
scurgerea clepsidrei în care s-au fărîmat
dolmenele nopții,
Dimineața cu o mie de ochi salută și mușcă
virtos din mine.

VI

Zăpezile de oțel troienesc leagănele
pruncilor.
Martirii își pun cămășile albe sclipind spre
secure.
În răstimpuri imblînzitorul de vipere lasă
fereastra deschisă pe unde ies sevele
mistuitoare.
Gurile flămînde caută sfîrcul fabulos al
cantinelor văruite.
Vînătorul cu lancea și torța înghite pădurea.
Codri de lupi hămesiți urlă pe terenuri
virane.
Tata se luptă cu zăpezile de oțel și are în
servietă o pîine.

VII

Frate vultur, învață-mă zborul voluptos al
fraților mei.
Învață-mă plutirea fără egal, rotirea fără
margini.
Ajută ochilor mei să vadă nestematele
cîmpului ; arată degetelor mele cum să se
înfigă în carnea tînără a vieții ; arată-mi
gustul biruinței.
Frate vultur, stăpîn al cerului, al munților,
al apelor și al cîmpiei, învață-mă să stau
neclintit ca stînca ce-ți adăpostește puii ;
locuiește-mă de teama însingurării și
învață-mă cîntecul care alungă moartea.

XI

Femei ale cîmpiei. Preotese ale soarelui,
încinse cu brîul pur al pîinii
Dogoarea privirilor voastre e dogoarea
focului pustiitor.
Mersul vostru, legănarea firului de iarbă —
alinarea vîntului.
Miresmele nopții, gustul fînului, gustul
sărutărilor voastre.
Cîntă colinele stelare din fluiere de piatră.

Cîtă viață, atîta morală

Urmare din pag. I

nu fiindcă n-au vrut, fiindcă n-au putut. E o viață de om acolo, cum să treci cu plugul peste o viață de om ? Atunci noul șef a urcat singur pe tractor și într-un ceas n-a mai rămas nimic din toate ierburile : meridionale, carpatine, tropicale, siberiene, neozeelandeze, canadiene sau caucaziene.

La un moment dat mă aflam la o stațiune de cercetări agricole unde urma să scriu un reportaj. Lucra acolo un specialist cu faimă. În cîțiva ani făcuse minuni. Inimos, deștept și mai presus de toate, fermecător. După multe ore de discuții soția adusese ghiudem și jinars de măcese. Erau amîndoi fermecători. Tin minte exact, el îmi spunea cum se face jinarsul de măcese și după ce mi-a dat rețeta jinarsului mi-a spus :

— Știți cum se scoate cuiul lui Pepelea ? Cu tractorul ! Un cui de două hectare, într-un ceas.

Nu știa că știu și de aceea a repetat de cîteva ori pînă n-am mai putut suporta, nu m-atinsesem de jinarsul de măcese și cu toate acestea amețisem de tot, am ieșit fără să spun bună ziua măcar și pînă în ziua de azi n-am mai scris despre el un rînd.

De ce scriu astăzi despre acest episod care m-a urmărit obsesiv ? Se spune adesea într-o ideală libertate a spiritului și expresiei, că despre viață trebuie scris așa cum este ea. Această tendință obiectivistă mi se pare — de la semnătură la semnătură — o evaziune. Fotografierea nu prinde întotdeauna sensurile realității iar dacă reporterul sau scriitorul nu le are el întîi atunci creația nu le va avea niciodată. Pentru aceasta însă, trebuie, cum se spune, aparat. Nu întîmplător am povestit acest episod care îmi reamintește dacă cumva uit că despre viață trebuie scris așa cum e ea, dar cum : **cu morală cu tot.** Iar dacă nu ai acces la morală, la semnificația faptului de viață, mai poți să ascunzi aceasta în 200 ori 400 pagini de proză. Într-o tabletă de o filă însă, niciodată.

Orașe din Nord

Urmare din pag. 1

al Maramureșului, la poalele Munților Rodnei, cel mai nou oraș al țării, Borșa are vîrsta a trei cincinale, ieșind îndrăznet cu fagurii blocurilor sale din încremenirea munților.

Două orașe din nordul țării bucurîndu-se în egală măsură de venirea primăverii cu fiorul primăverii istorice în care a intrat, în anii din urmă, destinul lor de așezări îndepărtate, cele mai nordice orașe ale țării. Iar între Sighet și Borșa ca între polii unui magnet, Valea Izei și Valea Vișeului, izvorînd din inima aceluiași munte se despart asemenea celor două aorte ca să irige întreg trupul Maramureșului istoric și să se verse, în cele din urmă, foarte aproape unul de altul în Tisa. Pe cursurile celor două ape, satele maramureșene cu nume fascinante de început de lume și limbă românească, Moisei, Săcel, Săliște și Dragomirești, Cuhea lui Bogdan, Ieud, Rozavlea și Botiza, Strîmtura, Bîrsana, Nănești, Oncești și Vad, sînt toate laolaltă tot atîtea sărbători ale construcției și înnoirii, pulsuri ale unei inimi uriașe care bate mai tînără ca niciodată.

Desigur, n-am uitat între Sighet și Borșa, orașul Vișeu intrat și el într-o competiție a noului pe care nu l-a mai cunoscut vreodată. Ar mai trebui, dincolo peste dealuri, pe Valea Izei, un oraș cam pe unde sînt comunele Dragomirești și Bogdan Vodă ca Maramureșul istoric să fie prins în colțurile celor patru orașe ca rombul ideal, ultimul romb, cel mai înalt, pe vîrful Coloanei Nesfîrșite care se așează simbolic pe hărțile economice de pe panourile decorative ale marilor expoziții și care pornesc din capitală către nordul țării. Dar nici nu cred că sîntem prea departe de ziua cînd acel oraș pe care mi-l imaginez c-ar lipsi doar pentru a completa simetria pur artistică a viziunii mele, se va naște. Pentru că a visa azi înseamnă a face, se visează cu mîinile la fel de eficient ca și cu creierul.

Dar să lăsăm imaginația mai mult pe seama poemelor și să ne întoarcem pentru o clipă din nou în prezentul orașelor maramureșene. Dacă ar fi să mă întrebe cineva care dintre aceste orașe e mai viu și spectaculos, mai reprezentativ pentru ceea ce s-a construit în ultimii ani în Maramureș, aș alege cu siguranță Borșa. Acest oraș tînăr e pentru mine noua emblemă a celui mai adînc Maramureș întors cu fața spre cel mai înalt viitor.

Aspectul orașului e încă unul de lucru, aspectul tipic al tuturor localităților pe care o istorie accelerată la maximum în ultima secundă a mileniului lor existențe le-a smuls din ritmul lenes al unui metabolism anacronic și le-a transformat într-un năucitor șantier. Fizionomia noului oraș are parcă ceva comun cu expresia de buimăceală a unui adolescent trezit la mijlocul nopții din somn pentru a lua parte la o întîmplare senzațională. E momentul cînd trebuie deschis alt șantier, la fel de important ca primul : cel al ofensivei estetice. E absolut necesar în punctul acesta al istoriei sale în care se află noul oraș să intre în scenă gospodarii, echipa de esteticieni, oamenii cu gustul ordinii și frumosului urban, care să dea fiecărui metru patrat de spațiu liber o destinație precisă de curățenie și sănătate, de ordine civilizatoare.

Pasul cel mare spre un viitor inconfundabil a fost făcut. Borșa există ca oraș pe toate hărțile administrative ale patriei. Există un număr apreciabil de apartamente, un număr care, oricît ar părea de ciudat, depășește cu mult nevoile actuale ale orașului. Dar procesul de urbanizare nu implică doar aspectul economic și social ci și pe cel de **urbanitate.** E nevoie de-o urbanizare interioară a localității, de acel coeficient de civilizație morală și spirituală fără de care o adunătură oricît de mare de ziduri nu se va numi niciodată oraș. Sînt sigur că voi ajunge să rostesc discursuri în fața primelor statui ale orașului Borșa, în fața fîntînilor sale arteziene și ale frescelor sale murale, că voi asista la inaugurarea unei noi case de cultură și a unor noi așezăminte culturale și chiar voi ajunge să aud cu urechile proprii ceasornicul instalat într-unul din turnurile orașului, fie chiar și în turnul de apă, cîntînd la fiecare oră un cîntec care să se întindă deasupra orașului ca o aripă ocrotitoare de eternitate.

CUMPĂNA

Neghiniță la Roseți

Neghiniță neagră,
vremea te aleargă
să te facă albă.
Ia-te după mine
c-ai să trăiești bine.
Decît după tine
mai bine m-oi face
trestie pe lac
și-oi crește cu drag.
Fă-te ce te-oi face
că și eu m-oi face
strîmbă secerui ;
ca un Hui-Năhui
în lac oi intra
trestie-oi tăia
tot oi fi a mea.
Neghiniță neagră,
vremea te aleargă
să te facă albă.
Ia-te după mine
c-ai să trăiești bine.
Decît după tine
mai bine m-oi face
iarba vălătucului
pe marginea cîmpoului.
Fă-te ce te-oi face
că și eu m-oi face
de-un mare vîrtej
de la cei viteji,
în brațe te-oi lua
și te-oi scutura
tot oi fi a mea.
Neghiniță neagră,
vremea te aleargă
să te facă albă.
Ia-te după mine
c-ai să trăiești bine.
Decît după tine
mai bine m-oi face
un cuvînt uitat
în gene-ngropat.
Fă-te ce te-oi face
că și eu m-oi face
cîntec orb de seară
cu gene-oi săpa,
cu gene-sprîncene
și te-oi dezgropa
din gene-sprîncene
și te-oi dezmiérda
tot oi fi a mea !

George Alboiu

PROBABIL / POSIBIL

Algoritmul lecturilor

Cel interesat de literatura SF, indiferent dacă autor sau numai cititor, este profitabil să ocolească prejudecata lecturilor limitate la texte avînd o apartenență explicită (cărți și reviste „curat" SF critică și istorie literară direct legate de gen, eseistică pe teme științifice), este avantajos să nu se încreadă în simplitatea mecanică a unui „algoritm" al lecturilor întemeiat pe deviza „SF-ul naște SF". Pe lîngă dezavantajele vădite ale oricărei îngustimi culturale, numita prejudecată îl mai are și pe cel al ignorării ideii că specificul manierist al literaturii de anticipație „cere" un algoritm de lectură mult mai complicat, de natură să includă texte ale căror legături cu SF-ul par la prima vedere cu totul inexistente.

Nu este vorba despre înlocuirea unei prejudecăți a parțialității printr-un slogan al lipsei de margini, ci despre acceptarea ideii că efectul de vertij intelectual, element definitoriu al literaturii SF, este conținut în mod implicit de către orice text purtător de informații asupra unor enigme și paradoxuri de natură să contrarieze cercetarea științifică și/sau meditația filozofică (se exclud „enigmele" de tipul celor exploatate de literatura polițistă și de aventuri, apelul la ele fiind specific unor varietăți inferioare ale SF-ului).

În cele ce urmează voi înfățișa cîteva sugestii obținute, din lectura cărții unui mare istoric : „Structurile cotidianului : posibilul și imposibilul" de Fernand Braudel, traducere și postfață de Adrian Riza, Editura Meridiane, București, 1984.

După cum se vede, faptul că autorul a înaintat pe calea „calculării" speculative este menționat încă din titlu. Braudel a folosit un număr mare de documente și statistici, dar concluziile sale s-au ivit în urma unor sinteze analoge, în esență, celor întreprinse de către viitorologie. Această impresie este întărită de efortul situării la înălțimea unei perspective planetare. Deși Braudel vorbește despre cele patru secole dintre 1400 și 1800, referindu-se la îndeletniciri și obiceiuri dintre cele mai banale (alimentație, îmbrăcăminte, procedee tehnice, surse de energie, sisteme comerciale etc.), în mintea cititorului poate să apară, încet-încet, ideea SF, că în fața lui este probată capacitatea supraomenească a cuiva de a vedea un desene coerente acolo unde păreau a nu se afla decît aglomerări haotice de fapte (respectiva ideé ar fi și consecința prelucrărilor statistice, care prezintă rezultate, dar nu și etapele intermediare ale sintetizării acestora, lăsînd astfel loc unei impresii de „miraculos"). Un îndrăznet autor SF ar putea foarte bine imagina privirea unui geniu al ubicuității, a unui extraterestru capabil să cuprindă dintr-o dată, într-un chip de neînțeles pentru pămînteni, „felii" imense de timp și de spațiu, a unui nepămîntean interesat de „durata lungă" din istoria Pămîntului.

Dar există în cartea lui Fernand Braudel și sugestii de mai mică anvergură, nu mai puțin incitante. Una dintre ele, de exemplu, o conține referirile la evoluția paradoxală a metalurgiei în China, pe care istoricul o socotește „o minune de două ori enigmatică (prin precocitatea sa, pe de o parte, prin stagnarea de după secolul al XIII-lea, pe de alta)". O altă sursă de amețeală intelectuală sînt și nedumeririle lui Braudel (foarte voalat exprimate) în fața felului în care se produce echilibrarea demografică naturală pînă la începutul secolului al XVIII-lea, cînd natalitatea începe să precumpănească în chip sensibil asupra mortalității.

Voicu Bugariu

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

Dubla determinare spirituală

O lungă campanie cu obiectivul în deznaționalizare și conținînd metodologic și un atac concentrat asupra instituțiilor care dau românilor organicitate, nu putea să lase pe de lături domeniul pur spiritualist. Pe tema aceasta, diversiunea pare a fi organizată în vederea unei disoluții lente însă cu efecte, pe termen lung, dintre cele mai rele ; ea nu uită, cu toate acestea, să se ascundă în spatele unei perdele de fum așa-zis doctrinar. Pe scurt, grupul „Europei libere" ar dori să apere integritatea spirituală a românilor, tradițiile lor „milenare". Însă procedările sînt, nu mai e vorbă, dintre cele mai curioase.

Să notăm, mai întîi, că programul „Europei libere" conține emisiuni neo-protestante ceea ce, să recunoaștem, nu are cine știe ce legături cu spiritul românesc coagulat. Apoi, elogiul sectelor e făcut cu o insistență care nu se poate să nu bată la ochi și recent un doctrinar spiritualist era chiar de părere că sectanții ar trebui incluși, în chip de fracțiune, în organismul spiritual tradițional (6 ian. 1985). În sfîrșit, „Lumea creștină" (care e un soi de magazin eclesiastic pentru uzul celor mai felurite categorii), e, în optica lui Nicolae Stănișoară („administratorul" lui) un buletin al vieții cotidiene... catolice. Spiritualismul românesc tradițional e, prin aceste inițiative cursive, cel mai puțin cultivat și, examinîndu-le, observatorul atent se poate întreba, pe bună dreptate, care e soluția spirituală recomandată românilor de către diversiune. În ultimă analiză, ea nu este aceea tradițională și. să notez, nu e nici măcar o soluție „spirituală" ci cu totul... politică.

Nimic nu deosebește activismul spiritual diversionist de metodele vehiculate în acțiunea pclitică generală. Cum domeniul spiritualismului e un element, și încă defel neglijabil, aparținător de cultură, ar rezulta că tehnicile diversiunii, operative în teritoriul cultural, au aplicație și aici. Adevărul acesta este și coerența strategică anti-românească se dovedește încă o dată bine pusă la punct. În cultură, de pildă, împotrivirea la tradiția verificată, și mai apoi substituirea acesteia cu o tradiție de invenție, disolutivă, (avangardismul literar, de exemplu), stă pe una din întîile poziții. Apoi, atacul întreprins asupra direcției naturale, tradiționale și organiciste, considerată „neo-dogmatică" și „complice". În fine, teza cosmopolitismului și a europenizării forțate, care trebuie înțeleasă în chipul practicilor care deznaționalizează. Aceste procedări, aplicate unor domenii partiale, se potrivesc, în aparatul diversionist, și în toate cele atingătoare de spiritualitate.

Întîia mișcare strategică e, în domeniul acesta, invenția unei imagini rele privind spiritualitatea românească tradițională. Ea ar fi un „păstor străin de interesele neamului" (6 ianuarie 1985), ilustrată, cum zice cineva, de „directorii de conștiință corupți". În locul acestei totuși străvechi formule spirituale ar trebui, însă de domeniul operațiunilor intolerabile, la un pas de războiul religios.

Din nefericire, acesta e adevărul, „ideologul" spiritualității unite (și altii, după el) nu face decît o simplă acțiune politică, de esență anti-românească, înfățișată în chip aparent drept o soluție religioasă. El nu uită, de aceea, nimic din retorica diversiunii de la „Free Europe". Nu lipsește de aici ideea sustragerii de la spiritualitatea românească străveche. „Așa și românii uniți trebuie să asculte mai mult de Dumnezeu decît de grădinarii de la București" („Perspective", ian.-mart. '84, n. 3, pg. 3). Nu lipsesc nici exhortația față de „intelectualii uniți" (a căror funcțiune activistă ar fi decisivă) și nici teoria „elitelor spirituale" (alcătuite, bineînțeles, din „uniți"). Ceea ce părea, la începutul lui 1984, că e numai un program politic cu aplicație indecisă, se prefăcu, în ianuarie 1985, într-un adevărat plan de operațiuni de teren. Un mesaj al lui Oct. Bârlea, difuzat de „Free Europe" (în 6 ian. 1985) părea să exprime, pentru acțiunea spirituală, virulența ultimativă pe care o căpătase diversiunea în majoritatea acțiunilor mai recente. Acum, „cugetările" nebuloase au devenit povețe oculte și ca atare „Românii uniți", ar trebui să iasă din „crusta indiferentismului care (îi) sufocă". Spiritualitatea ar avea acum drept îndatorire aceea a „universalității" (cuvînt care poate să atragă), prin aceea că orișice fervent ar trebui „legat de centrul universal al credintei, Roma". Ortodoxia, crede Oct. Bârlea, ar fi o piedică în calea acestei legături, și, în definitiv, ar ține în loc pe români să își manifeste vocația lor, aceea, de a fi „loc de împăcare între Orient și Occident" (? !). În fine, omul prevestea, cu voce cavernoasă, „ora eliberării" și era însotit, în această profetie, de un alt activist spiritual care făcea următoarea comunicare, în termeni biblici : „Va veni vremea, și ea nu este departe". Interesant e că acest insolit terorism bisericesc (de unde nu lipsește nici apelul la insurgență și nici predicția catastrofică) nu e nici măcar ținut la distanță de metodele deznaționalizării. „Uniții" cred că acțiunea lor spirituală trebuie „să-i îndrume spre o viitoare comuniune a tuturor Românilor cu Roma" („Perspective", iul.-sept. 1983, nr. 1, pg. 17). Acest anexionism, care se opune ecumenismului de azi, este și anacronic și îndeajuns de asemănător cu tezele dogmatismului politic. Ca și acela, soluția „unită" ar dori să fie, pe deasupra oricărei contradicții izbitoare, națională în formă și internaționalistă în fond. Ea a descoperit paradoxala „teorie a celor două fidelități", fără a înțelege că o dublă determinare spirituală e totuna cu dispariția spiritualității naționale. Însă programul politic anti-românesc e... program și a zice, ca Oct. Bârlea, următoarele vorbe nu pare defel curios : „Ca să fie și pe viitor izvor al renașterii religioase și naționale, trebuie să-și mențină cele două fidelități : față de Roma și față de legea strămoșească" („Perspective", ian.-mart., 1984, nr. 3, pg. 3). „Renaștere națională" prin intermediul „centrului" ? Iată o interogație care nu se pune.

Dacă nu răspunde la astfel de întrebări, diversiunea spiritualistă e însă atentă la orice fel de nuanțe și, asemeni strategiei diversioniste generale, nu lasă deoparte nici o posibilitate de substituție. Un opuscul au lui Oct. Bârlea, (extras din „Perspective") studia, de exemplu, ideea de ecumenism însă aducînd această noțiune pe terenul unei așa-zise „tradiții unite" : ecumenismul teoretizat și promovat de ortodoxie ar trebui înlocuit, crede exegetul, cu un alt „ecumenism" vechi și „tradițional", acela al „uniților". Contradicția se observă. Din moment ce esența acțiunii ecumeniste e aceea de coexistență fără integrare a susține că unirea cu un centru spiritual aflat în afara spiritualității tradiționale ar fi ecumenism e o absurditate. „Ecumenism" nu înseamnă dizolvare de spiritualități incluse treptat într-o spiritualitate stabilită aprioric drept „centrală".

Însă nimic nu tulbură pe Oct. Bârlea care trebuie să susțină că istoria „uniților" ar fi istoria ecumenismului și că aceasta ar da „orientări pentru prezent" („Biserica Română Unită și ecumenismul corifeilor Renașterii culturale", extras, 1983, pg. 5). În sfîrșit, tradiția Școlii Ardelene devine o tradiție unită, deși D. Stăniloaie (în „Telegraful român", 15 ian. 1982, pg. 4) și Mircea Păcurariu („Telegraful român", 1 iun. 1981 pg. 2) au pus accentul în cu totul altă parte, acolo unde și trebuia pus.

E probabil că astfel de teorii integraționiste, care au drept scop deznaționalizarea, au origine comună, cu diversiunea de la „Free Europe" și nu e o întîmplare că o gazetă eclesiastică, precum „Perspective" face elogiul acestui grup. (nr. 1, iun.-sept. 1983, pg. 21—23). A crede, precum Oct. Bârlea, că operațiunile diversiunii ar însemna „crearea unui pămînt nou sub un cer nou" (ibid. pg. 22) e totuna cu ideea exilului, proprie „Europei libere". Coincidențele, ca să mă exprim delicat, între teroarea „culturală" și teroarea „spiritualității", sînt adînci și merg mînă în mînă împotriva ființei istorice românești.

Artur Silvestri

ERNESTO SABATO
în perspectivă românească

Am în față, pe masa de lucru, două cărți și o scrisoare. Sînt două impresionante culegeri de studii omagiale dedicate acelui romancier profund și răscolitor al Argentinei, al Americii latine și al lumii, care este Ernesto Sábato. Primul volum, apărut la New York (ed. Anaya, 1973) cuprinde 18 studii în 400 de pagini ; al doilea reunește 69 de investigații critice în peste 900 de pagini și e publicat de prestigioasa revistă madrilenă **Cuadernos hispanoamericanos** (nr. 391—393 din 1983). Ambele cărți înfățișează pe coperți chipul slab și grav al scriitorului, brăzdat de toate neliniștile și frămîntarea vremii, dar păstrînd totuși, în trăsăturile fine, delicate, un fel de duioșie îndurerată, ceva din aerul unui adolescent vulnerabil.

Privind imaginile, mă gîndesc că premiul Cervantes — echivalentul hispanic al premiului Nobel — va spori demnitatea îngînduratā a omului și va amplifica exegeza, de pe acum impunătoare, a creației sale. Subiectiv și obiectiv, simt nevoia de a propune o viziune coerentă și unitară a operei acestui „romancier esențial" al zilelor noastre, dar polivalența extraordinară a spiritului său mă copleșește din nou, pluralitatea celor 87 de interpretări mă solicită divergent și șovăi în alegerea unei perspective.

Nehotărîrea mi-o curmă însuși... Sábato. Scrisoarea este de la el — ultima dintr-o serie despre a cărei valoare artistică și umană va trebui să vorbesc cîndva. Mi-a trimis-o cu puțin timp înainte de decernarea premiului. Îmi anunța că, printr-un act festiv național, va fi proclamat „cătățean ilustru" al capitalei țării sale, Buenos Aires și îmi cerea să fiu de acord ca din partea hispaniștilor străini să fie citit articolul pe care l-am publicat în **Luceafărul** din 8 august 1981 și a cărui versiune spaniolă o cunoștea încă de pe atunci. Articolul se intitula „Mîndria purtătorilor de absolut" și era scris cu prilejul sărbătoririi celor 70 de ani împliniți de scriitor. Dintre sutele de articole apărute în afara Argentinei, romancierul alesese pe acesta. Opțiunea sa în favoarea gîndirii critice din țara noastră îmi risipește îndoielile și îmi impune un titlu pentru viziunea dorită : „Ernesto Sábato în perspectivă românească".

Voi sistematiza deci componentele și direcțiile receptării românești a operei romancierului, într-un fel de „doctrină Sábato", pe care au făcut-o posibilă traducători ca Darie Novăceanu, Aurel Covaci, Sorin Titel și interpreți ca Francisc Păcurariu și Darie Novăceanu. Tinerii noștri, hispaniști au dat receptării un colorit special, făcut din imaginație și entuziasm, în trei teze de licență pe teme sabatiene. Schema imaginii pe care o propun este cea din eseul citat mai sus, remarcat de Sábato ; la ea voi adăuga unele rezultate consemnate în diverse studii și articole publicate în țară și străinătate *).

Receptarea românească a operei lui Sábato începe cu determinarea antropologiei sau mai bine zis a antroposofiei sale care se vădește a fi **integratoare, dramatic liminară** și **valoric ascensională.** Originalitatea autorului ca gînditor și impactul ca romancier provin din **refuzul scindării omului.** Sábato acceptă dualitatea componentelor umane (carne-spirit, viață-rațiune, **animus** și **anima),** dar numai pentru a le integra dialectic într-o sinteză în care luciditatea intelectului și puterea impulsurilor adînci, emotive, se completează și potențează reciproc. În această **coincidentia oppositorum** rezidă demnitatea omului pe care romanul autentic trebuie să o exploreze și să o exprime artistic. Al doilea atribut al antropologiei sabatine rezultă din faptul că integrarea este complexă și dramatică. Înfruntarea dintre factorii contrastanți îmbracă în romanele scriitorului o tensiune puțin obișnuită, ei fiind surprinși de preferință în situații-limită și în stare paroxistică. Înfruntarea nu înseamnă numai ciocnire ; sînt de asemenea posibile interferența, alternanța. Se creează astfel un „teritoriu intermediar" în care se opun, dar se și compun ascendent — în căutarea sensului vieții și în realizarea omului total — vitalul și spiritualul. În această îmbrățișare — violentă, teribilă, dar îmbrățișare —, a celor două componente umane antagonice, spiritul luptă să se manifeste **prin** materie, se străduiește să aprindă lumini în opacitatea acesteia, în timp ce materia cunoaște momente în care pare a reține și iradia **ceva** din perenitatea spiritului, năzuind parcă și ea să se ridice la rangul absolutului.

Cu aceasta, ajungem la tema centrală a creației scriitorului — necesitatea și dramatismul contactului cu absolutul — și la prima construcție critică, original românească : aceea referitoare la „purtătorii de absolut". Tema se putea întrezări chiar în cel dintîi roman al lui Sábato, **Tunelul,** dar autorul o aborda limitat, incidental, în cadrul unei crime pasionale și al unei psihologii paranoice. Tratarea propriu-zisă a temei se află în romanul următor, **Despre eroi și morminte,** care trece de la caz la categorie și de la portret la frescă. Cadrul narațiunii se amplifică pînă la a cuprinde întreaga dramă a omului argentinian. Vocea romancierului dobîndește profunzimea cutremurătoare care îi va rămîne proprie, inconfundabilă. Această complexă narațiune în care mulți critici au distins trei romane — al iubirii imposibile între adolescentul Martin și enigmatica Alejandra, al coborîrii în infernul orbilor întreprinse luciferic de Fernando și al luptei eroice duse de soldații generalului Lavalle cu mai bine de o sută de ani în urmă — a exercitat și exercită o tulburătoare fascinație, pe care articolele românești citate au examinat-o atît sub unghi național cît și universal. Există, desigur, în carte, un căutător și definitor, cînd sarcastic, cînd liric, al identității argentine, văzute în concret, în contextul oferit de țara sa și mai ales de babilonica ei capitală : dezagregarea clasei aristocratice, mercantilismul cinic al noilor bogați, succesivele frustrațiuni aduse și aducătoare de alienare și violență.

Argentinitatea este însă raportată și la faptele fundamentale ale condiției umane, îndeosebi la vocația absolutului în care Sábato vede cea mai nobilă facultate a omului : puterea lui de a se devota necondiționat unei cauze drepte, de a se dărui total unei ființe iubite. Ca orice mare artist, Sábato nu demonstrează absolutul prin abstracțiuni, ci îl **arată** prin semne concrete, îl întrupează în purtătorii lui umani. Numai **chipurile** absolutului sînt materie romanescă. În această privință, se pot deosebi trei categorii de cazuri exemplare, potrivit direcțiilor valorice în care se vădește și învinge absolutul. Prima categorie este aceea a purtătorilor purității, a ființelor luminoase care învinge sau prin inocență generoasă sau prin sacrificiu eroic. Cea dintîi posibilitate este ilustrată de modesta și admirabila Hortensia Paz, săracă și umilă, dar bogată prin „atîtea lucruri frumoase care sînt în viață... nimic nu este mai frumos decît muzica... apoi mai sînt florile, păsările..." Cealaltă posibilitate aparține soldaților lui Lavalle, apărători pînă la moarte ai lealității care este puritatea lor. Odată cu ei, grupul uman dobîndește preponderență, devine protagonist. Al doilea tip de purtători ai absolutului ni-l oferă personajele meditative, ca Bruno care, aureolat de un fel de înțelepciune autumnală, înțelege drama lui Martin și îl ajută să își învingă nefericirea. Al treilea tip de purtător este creatorul artistic, cu dubla lui demnitate de martor al vremii și căutător al sensului existenței. El este cel care „visează pentru toți" și „eternizează clipa", plătind adesea pentru consolarea și salvarea celorlalți prețul greu al dezamăgirii și durerii.

Această concepție despre purtătorii de absolut și direcțiile lor de împlinire valorică a dus la elaborarea altor concepte, proprii receptării românești, precum planul paralel de relatare, marile „bucle narative", dialectica speranței.

Romanele lui Sábato pot și trebuie analizate nu numai la nivelele actant și caracterial propuse de Barthes, ci și la nivel mai înalt, ideatic, „numenal". Vreau să spun că Sábato creează, oarecum dincolo de planul acțiunii și al personajelor, planul revelării absolutului în care faptele cele mai simple și obișnuite se pot transforma în semne prevestitoare și purtătoare de destin, dînd naștere la un fel de narațiune paralelă cu cea pur faptică. Iată cum „absolutizează" Sábato amurgul într-un parc argentinian. „Și în acele momente, un misterios eveniment are loc : înnoptează. Și totul devine diferit : arborii, băncile, pensionarii care aprind vreun foc cu frunzele uscate, sirena unui vapor în Darsena Sur, ecoul îndepărtat al orașului. Acea oră în care totul intră într-o existență mai profundă și mai enigmatică. Și de asemenea mai de temut, pentru ființele singuratice care în acel ceas rămîn tăcute și gînditoare, în piețele și în parcurile din Buenos Aires". Se observă mijloacele tehnice corespunzătoare narațiunii paralele : comentariul autorial, echivalentul metaforic, „arătarea" fatidică.

Un alt aport al exegezei românești îl constituie depășirea structurii aparente, trinare, anecdotice, schițate mai sus și înlocuirea ei cu o structură în adîncime, formată din unități narative minimale, grupate în serii și apoi în două mari „bucle" : bucla degradării împinsă pînă la oroare și bucla speranței împlinită în sacrificiul sublim.

În ultimul roman al scriitorului, **Abaddón** — îngerul distrugerii —, cele două bucle persistă, dar înfruntarea lor este mai acerbă. Răul nu mai este fapt patologic izolat sau mașinațiile subterane a unei secte metaforic denumită a orbilor. Forțele tenebroase proliferează acum pe față, amenințînd să se proiecteze apocaliptic asupra întregii civilizații. Față de escalada de cruzime, stupiditate și infamie pe care Sábato are curajul de a o privi în față și a o înfiera cu o virulență și furie neîntîlnită cred în romanul actual, puritatea devine eroism revoluționar și morții prin tortură a lui Marcelo i se opun acțiunile guerillerilor lui Che Guevara, la lupta cu monștrii nopții participă chiar autorul transformat în personaj între celelalte personaje ale sale din roman și în sfîrșit, creația artistică își exercită aici mai patetic decît oriunde puterea de răscumpărare a omului, de purificare și salvare prin solidaritate umană.

În perspectivă românească ne interesează profund faptul că în creația lui Sábato, în mod progresiv, bucla speranței sau, cu expresia lui, dialectica speranței, se dovedește a fi indestructibilă. Și aceasta pentru două motive formulate pregnant chiar de către romancier. Primul derivă din faptul că orice existență este, în fond, coexistență, că ea presupune pe „celălalt", asemănător nouă, părtaș la gînd și faptă. Al doilea este încrederea ultimă și indestructibilă în om și în viață, oricît ar fi de grave umbrele holocaustului care le amenință și pe care marii creatori au datoria să le reveleze. Sub ce unghi ? Ne-o spune însuși Sábato : „Omul nu este făcut numai din disperare, ci fundamental, din credință și speranță, nu numai din moarte, ci și din dor nemărginit de viață ; de asemenea nu numai din singurătate, ci și din comunitate și iubire".

Paul Alexandru Georgescu

*) La numenofania en la obra de E.S., **comunicare la al VII-lea Congres al A.I.H. de la Veneția, 1980** ; E.S. y el estructuralismo, **în Nueva Estafeta, Madrid** aprilie 1982 ; Ensayo de soteriologia sabatiana, **în** Cuadernos hispanoamericanos, **nr. 391—393, 1983 și articolele publicate în** Amfiteatru, **nr. 11, 1975** ; Contemporanul, **nr. 26 august, 1983** și Cronica **din 9 octombrie 1981.**

600 de poeme

„Unul din visele mele este să pot găsi — în tot ceea ce am scris și voi scrie — 50 de poeme rezistente pe care să le scot la 50 de ani ai mei (sper să ajung la ei) într-un volum aparte".

Cu acest vis își încheia Grigore Vieru un amplu interviu din 1978. Acum, după șapte ani, cu prilejul împlinirii vîrstei de 50 de ani, la Editura „Literatura artistică" din Chișinău a apărut nu o carte cu 50 de lucrări ci un volum de Scrieri alese, **conținînd aproape 600 de poeme ! O culegere impresionantă, dovedind vocația sa ilrică, abundența creatoare, locul de frunte pe care il ocupă din R.S.S. Moldovenească — și nu numai de acolo.**

Volumul, care ne-a sosit îndată după apariție, Scrieri alese, **este martorul unei vieți și a unei activități poetice dintre cele mai rodnice, cuprinzînd, versuri de la cea dintîi plachetă** Alarma **din 1957, pînă la** Fiindcă iubesc **(1980) și** Taina care mă apără **(1983), la care se adaugă foarte, foarte multe versuri noi precum și „cîntece pentru copii", sub titlul** Să trăiți, să înfloriți. **Sînt un nou gen abordat de Grigore Vieru, cu adresă directă la copii și tineri, pentru a și le însuși odată cu sentimentele pe care le conțin.**

GRIGORE VIERU

– R.S.S. Moldovenească –

Pîinea

Frumoasă piine, pace ție,
Să nu mai mergi la bătălie !
Tu, care sfîntă-n orice seară
Ne stringi la masă grămăjoară.

Tu, milenară, piinea mea
În care luminoasă,
Lin, mi se vede inima
Ca-n doina mea frumoasă !

Tu, care-asemeni la copii,
Mereu ești cu dreptate !
Tu, care trebuie să fii
Judecător a toate !

Mărire ție, piinea mierii
Ce murmuri muzica tăcerii !
Tu, cea mișcînd, precum iubirea,
Pămîntul, cerul, toată firea !

Femeia

Mai seacă uneori izvoare
Și versul în privighetori,
În pieptul tău de unde oare
Atîtea lacrimi și viori ?

Aștepți întîi iubirea cea mai mare
Apoi cu dor de la copii scrisoare,
Apoi din zări nepoții tăi de floare
Femeie, tu, eternă așteptare !

Chiar muntele se mai tocește
De timpul bun, de timpul rău,
Atîtea vise și nădejde
De unde oare-n pieptul tău ?

Mai scade și lumina-n soare
E nu știu cum mai rece jos.
În pieptul tău de unde oare
Atîtea lacrimi și frumos ?!

Desene de Sabin Ștefănuță

REVISTA STRĂINĂ

● **O SCRIITOARE** interesantă se dovedește a fi Dora Russell, cea de-a doua soție a filozofului Bertrand Russell, autoarea unei mult discutate autobiografii, **The Tamarisk Tree.** Într-un recent interviu acordat revistei **The Sunday Times,** Dora Russell, acum în vîrstă de 90 de ani, face cîteva mărturisiri privind viața în comun cu marele matematician, precum și în legătură cu atitudinile sale față de unele probleme curente ale zilei : „Cînd eram măritată cu Bertie, nu ne opream niciodată din discuții și schimburi de idei. Mă trata ca pe un egal, cu toate că eram cu douăzeci de ani mai tînără decît el. Era amuzant și m-a învățat multe. Înainte de a-l întîlni, voiam să mă fac actriță, dar el mi-a schimbat viața. Am fost cu adevărat parteneri, credeam în munca noastră. Eram liberi cugetători, pacifiști, intelectuali, în permanență campanie pentru drepturile femeii. Credeam în dragostea liberă și exprimam deschis idealurile noastre. (...) Eu încă împărtășesc aceste idealuri. Viața mea, discursurile și scrierile mele sînt bazate pe ele. Lumea trebuie să aibă pace și trebuie să ne iubim unul pe altul sau vom fi cu toții omoriți de bomba atomică. Femeile trebuie să se unească, pentru că ele sînt făcătoare de pace. Noi am trimis pe bărbați în Parlament, dar cine oare lucrează în spatele decorului, scriind pamflete și organizînd manifestări ? Sînt femeile. Admir teribil pe militantele pentru pace. Dac-aș fi mai tînără, aș fi alături de ele. Cineva trebuie să strige că vrea pace".

● **O INTERESANTĂ** descoperire a făcut cercetătorul Richard Davies de la Cambridge, căutînd material documentar pentru o teză de doctorat. Vizitînd Uniunea Sovietică, Statele Unite, Elveția și Franța, în căutare de descendenți ai familiei lui Leonid Andreev, a găsit la unul din nepoții marelui scriitor o serie de fotografii în culori, care înfățișează viața scriitorului, a familiei și a prietenilor săi, în casa de la țară din Finlanda, precum și în timpul vacanțelor lor italiene. Aceste descoperiri este considerată a fi de mare importanță pentru reconstituirea mediului intelectual rusesc de dinainte de revoluție, precum și pentru istoria tehnicii fotografiei în culori. Se știe că în acea epocă se folosea procedeul fotografic numit „autochrom", care era foarte costisitor și greu de mînuit. În pozele lui Leonid Andreev veden imagini fascinante ale scriitorului însuși, în plină iarnă nordică, ale soției sale, Anna, ale poeților Belousov și Telešov, precum și ale copiilor lui Leonid Andreev, în cadrul încîntător de la Vamelsuu sau în Campagna. Expoziția selectivă de fotografii ale lui Andreev, la Muzeul național al fotografiei, filmului și televiziunii din Bradford s-a bucurat de un mare succes, iar cronica lui Andrew Stephen conchide următoarele : „Trebuie să fim recunoscători lui Davies, care-l consideră pe Andreev ca pe un scriitor, în devenire, dacă nu similar ca valoare, cel puțin la fel de important din punct de vedere literar ca Dostoievski sau Cehov. Descoperirea acestor fotografii autochrom l-a condus la o întrebare tot atît de incitantă : „Oare nu cumva Leonid Nicolaevici Andreev, strălucit dar neglijent autor și dramaturg, a fost un artist fotograf chiar mai important decît era el ca scriitor ?"

● **VIAȚA AGITATĂ** a clanului Burton este evocată de John David Morley într-un amplu articol din revista **The Sunday Times.** Interesul major al lui Morley se datorează pasiunii literare a lui Richard Burton, care se știe că a aspirat, imediat după război, la o carieră academică și scriitoricească. Aflîndu-se la Casa Kimberley, împreună cu Elisabeth Taylor și cu Morley, care îndeplinea funcția de profesor particular al copiilor din celebrul menaj actoricesc, actorul încerca să reia o serie de proiecte literare, pe linia unei povestiri mai vechi despre sărbătorile de iarnă în Wales. Deși povestirea respectivă n-a întrunit de loc sufragiile criticilor literari, Richard Burton a aspirat toată viața să devină un autor de cărți și a practicat un straniu snobism intelectual. Morley citează faptul că Burton îl invidia pe Marlon Brando care învățase limba greacă. Iată ce scrie în continuare Morley ; „Prima mea impresie asupra lui Richard a fost că era un intelectual snob, arogant, bombastic și pedant. Dar, de fapt, el nu era snob sau pedant, ci își crease doar o poză din aceste atitudini. O ridica în fața lui ca pe o mască, un ecran protector, pentru a proba lumii că are criterii de valoare serioase, pe care se temea, în particular, că este pe cale de-a le pierde, sau chiar avea convingerea că le-a pierdut. Eu consideram intelectualismul său ca pe o formă de nostalgie".

● **UNA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE DESCOPERIRI** arheologice privitoare la spritualitatea și cultura Orientului anterior, în anticnitate și la începutul erei noastre, se referă la un celebru document aramaic, **Sulul templului,** descoperit, în urmă cu două decenii și studiat îndelung de către cercetătorul Y. Yadin. Acest mare istoric și arheolog a publicat sinteza considerațiilor sale, precum și o versiune a textului, într-o ediție fundamentală, în trei volume, o lucrare indispensabilă pentru orice om de știință dornic să aprofundeze problematica esseniană. Dispărut nu de mult, Y. Yadin a lăsat astfel în urma lui o operă monumentală, menită să verifice o serie de ipoteze privitoare la participarea acestei comunități spirituale la construcția socială și la circulația ideilor din zonă, într-o epocă frămîntată și plină de consecințe pentru evoluția ulterioară a situației din întregul bazin mediteranean.

● **MAREL EPICTOR NORVEGIAN** Edvard Munch este cunoscut în lumea agitată a artei moderne pentru obsesiile pe care le-a transcris, precum și pentru extraordinara acuitate a portretisticii sale feminine. Sub titlul **Obsesia Tullei Larsen,** Ursula Bode analizează una din motivele centrale ale artei lui Munch, precum și consecințele prezenței sale masive în arta „maestrului melancolic al Jugendstilului nordic" : „Munch sfîrșește prin a-și «fractura» pictura. El abandonează dispoziția severă de suprafețe, folosind mai liber culorile și dezvoltînd o «scriitură» picturală mai deschisă. Fără a se preocupa de regulile tradiționale, el se folosește de anumite pete și linii, pentru a crea niște straturi subțiri, sub care putem distinge adeseori grundul sau chiar pînza goală. El pune culorile într-o manieră compactă sau zgîrcită, pe aceeași pînză. Adeseori, culorile sînt aplicate picătură cu picătură, apoi direct din tub, un procedeu pe care astăzi îl considerăm drept foarte natural. În măsura în care se consacră din nou vieții — cîștigă onoruri și succese, devenind în schimb tot mai singur și nefericit — culorile lui devin tot mai vii ; peisajele luminoase, drumuri de țară, interioare domestice, portrete din genul pictor și model, precum și autoportrete. Ceea ce nu înseamnă că respectă armonia culorilor, cea pe care o numim estetică. Se ivesc tensiuni țipătoare. Trăsăturile de penel se amestecă. Detaliile sînt angloroase, apoi capătă o oarecare tandrețe. Contradicții."

● **DOUĂ** noi montări ale operei **Tristan** au reținut atenția melomanilor. „La Paris, Michael Hampe a încercat o versiune modernă, în timp ce Götz Friedrich a reluat, la Londra, cu Opera Națională Britanică, o versiune din 1975 cu Teatrul de operă din Olanda, ceea ce prilejuiește cronicarului Paul Griffiths, de la ziarul **Times** o exclamație : „Zece ani este o lungă perioadă pentru regia de operă". În aceeași cronică, montarea lui Friedrich, se bucură totuși de frumoase aprecieri : „Stăpînirea lucrării de către regizor, ochiul său asupra piesei sînt încă sigure și impun o anumită sobrietate pe aproape tot parcursul, iar această montare cîștigă mult, atît din punct de vedere spectacular, cît și al rezonanței celei mai depășite trăsături din viziunea lui Friderich : platforma spiralată, de culoare neagră, lucioasă, pe care se mișcă interpreții". Trăsăturile cele mai interesante ale spectacolului de la Londra se găsesc însă în versiunea muzicală a lui Reginald Goodall. Dirijorul „...pare că susține totul, prin înțelegerea lui Wagner ca un imens complex de **ostinatos** : înainte ca o frază repetitivă să se dizolve în aer, o alta a venit ca să-i ia locul, creînd o continuitate evidentă, cea mai evidentă, pentru că supraviețuiește în mod împregnabil la cîteva opriri îndrăznețe".

Balcanice

MILAN UZELAȚ
Erinnerungen

Zi de zi, la 8,46, ne întîlneam
În fața casei pe care Kastel Habermann
O lăsase, împreună cu trei piane,
moștenire studenților ;
Vorbeam despre ceața de deasupra
orașului, despre întîmplătoare
Întîlniri, ca și despre faptul dacă există
sau nu întîmplare,
Despre osebirile între vinul de Spania,
vinul nemțesc și vinul de Vîrșeț.

Avea palme mici și ochi negri.
Mîndră era de cămașa mea roșie, și-n
timp ce
Mi-o descheia îmi șoptea că un astfel
de lucru,
La Barcelona, sînt zile cînd nu-l poți
purta.

După cursuri intram în casa în care s-a
născut Beethoven,
Ne dădeam în vînt după scîrțîitul scărilor
cu glanț,
Ne priveam pe furiș gîndindu-ne că
Ultima amintire despre muzică
Din urechea maestrului care surzise
a fost sunetul marmorei
Lovite de tocurile unei tîrfe de mahala.

Cînd adormea mă așezam în fața unei
mese
Și, cu ajutorul dicționarelor, încercam
să-ncropesc
Tot ceea ce ar fi trebuit să-i spun cînd
avea să se trezească.
Timpul trecea și eu tot nu pricepeam
Că pentru ceea ce trebuia spus nici nu
există cuvinte.

Bonn, vara 1975

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

Ulise (III)

Cartea lui Joyce este, astfel, una dintre acele construcții ale minții și sensibilității omului, care caută să depășească ceea ce numim în mod obișnuit „literatură", devenind o paradigmă a realității, dacă putem să ne exprimăm așa, adică o formă totală, iar trăirea ei poate avea efecte mintuitoare. Jocurile de cuvinte nu sînt intenționate a fi doar acte de virtuozitate, ci moduri de acces la „principii", la cele dintîi elemente constitutive ale lumii. S-a repetat în unele comentarii apărute pînă acum la noi uriașa prostie că romanul lui Joyce poate fi „receptat" cu ușurință din punct de vedere estetic, chiar și fără pătrunderea multiplelor sensuri conținute în text. Nimic mai stupid, chiar dacă n-am avea în vedere decît sugestiile bogate privind numele personajelor. „Citatul" conținut în textul lui Joyce prin traducerea numelor și a cuvintelor, îndeosebi din limbile vechi în cele moderne, ca și amfibologiile, sugerează că zeul se ascunde în istorie, că evoluția graiurilor îi voalează mesajul și că trebuie să ne întoarcem înapoi pentru a găsi adevărul. Cine nu a studiat formația iezuită a lui Joyce, fantastica rigoare a „exercițiilor spirituale" specifice ordinului, precum și carura intelectuală a acestor organizatori de școli și de universități celebre (una dintre primele, la puțini ani după recunoașterea mișcării întemeiate de Ignațiu, a funcționat la Cluj, în actualul local al unui cămin studențesc pe care îl cunoaștem prea bine !), cine nu este conștient de uriașa disponibilitate intelectuală a omului medieval se poate greu apropia de așa-zisul „modernism" al lui Joyce. Poate că nota parodică atît de înșelătoare, bătaia de joc adeseori exagerată, privind îndeosebi limbajul pozitivist de la sfîrșitul veacului trecut și din primele decenii ale secolului nostru, poate să oculteze mesajul real al cărții lui Joyce, dar numai o minte înaptă pentru sensuri mari se va lăsa furată de aceste „văluri" ale zeiței Maya (cred că ea este adevărata patroană a literaturii secolului nostru, din păcate !).

Știm din mărturia fratelui lui Joyce că scriitorul a fost obsedat de motivul odysseic încă din adolescență, în urma lecturii cărții lui Charles Lamb, **Aventurile lui Ulise** (v. Stanislaus Joyce, **My Brother's Keeper,** The Viking Compass Edition, New York, 1969, pg. 43). Profesorul Stanislaus Joyce afirmă că atitudinea tinărului elev se datora faptului că aceasta prețuia mai mult subtilitatea minții decît forța elementară a celorlalți eroi greci. De altfel, în articolele sale putem afla o notă de batjocură la adresa unui autor care echivala darurile lui Ulise cu cele ale lui Achile (v. James Joyce, **The Critical Writings,** edited by Ellsworth Mason and Richard Ellmann, The Viking Press. New York, 1968 reprint, pg. 137, discuția în legătură cu cartea lui A.S. Canning). Lista scriitorilor moderni care s-au preocupat de acest motiv este lungă, de la Giraudoux și Hauptmann la Jean Giono și Kazantzakis, iar despre poeți ce să mai spunem ? Nu există nici un nume de mare autor modern care să nu se fi oprit asupra motivului odysseic, accentuînd fie asupra rătăcirilor eroului, fie asupra întoarcerii acasă. În literatura noastră, Lucian Blaga a produs una dintre cele mai frumoase și pregnante imagini ale condiției umane, în **Ulise**-le său din 1956 : „...Catargul putrezește / la margine de timp / acolo între Hades / și-acele culmi de nimb. / Nu m-amăgește ceasul / să număr nestemate, / nici nu mă cheamă-n urmă / furtuni și vrăji uitate. // Vezi, orice amintire-i / doar urma unor răni / prin țări, prin ani primite / pe la răscruci și vămi. / Nu aștepta pătanii / să izvodesc, alese, / Deșartă născocire / e vorba ce se țese. // Dar pe liman ce bine-i / să stăm în necuvînt — / și fără de-amintire / și ca de subt pămînt, / s-auzi, în ce tăcere / cu zumzete de roi, / frumusețea și cu moartea / lucrează peste noi". Avem aici de-a face cu o concepție de tot diferită de cea joyceiană, desigur, aceea a unui Ulise în fața morții, mult după întoarcerea acasă, **ascultînd** ca un creștin. Tăcerea lui se referă la propria poziție a poetului în raport cu povestea, cu „istoria" ce se „vorbește" gălățios și cuvinte multe.

Am insistat asupra unor conotații privind textul joycelan, pentru a sugera importanța acestui eveniment editorial, pe care-l datorăm, așa cum am mai spus, marii devoțiuni a lui Mircea Ivănescu și diligențelor editurii „Univers".

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Mărțișorul — și-ncă mai îngheață vinul în pahar

Mi-ar fi plăcut ca primăvara să se deschidă cu minunea înfloririi tufelor de ploaie de aur și cu harababura limbelor înfometate de soare în care se exprimă brîndușele, violetele, caișii. Buza acestui început de martie nu știe să necheze bucurii. Clopotnițe de zăpezi — două pentru utrenie, celelalte pentru vecernie — se înalță la colțurile casei, cu umerii întregi ca-n scrinteala lui februarie. Îndurerata făptură a păcatului de-a fi iubit iernile de odinioară plînge-n piciorușul ferestrei. Iar mie mi-e dor de tunete spărgînd zările, de arbori de fulgere și de-o echipă de curcubeie. Dar în piscul așteptării — izvorul pelinului. Schimb o doniță cu vin oacheș pe-o ulcică plină cu fluturi. Fiindcă nu-mi place să văd urzindu-se visul tinereții, care-i fotbalul, prin unghere de polul Nord. Iată, optimile Cupei României s-au jucat pe pogoane de ghiață. Cei din tribune (și-au venit cu zecile de mii !) încărcați cu ger ceresc, trăgeau sloiurile din ei la mal cu cîrligul și, conform obișnuinței noastre de-a umbla în mîini pe caldarîmuri de sidef, s-au hrănit fertil cu speranța că vor învinge băieții cu gălețile căzute-n fîntînă. Dar de data acesta coasa a tăiat toată otava răsărită după ploaia măcesilor. Cei mici s-au strecurat în uitare, păstrînd sub pleoape iluzia fructului care le-a aburit, o clipă, gîndul cu aur verde. Oricum și C.I.L. Mecanică Sighet și A.S. Mizil au văzut munții soarelui de aproape și au sărutat inelul plutind în beznele albe ale Fetei Morgana. Asta face cît o trecere pe sub poarta uimirii și de două ori înălțimea norocului. Cele patru formații calificate în semifinalele Cupei (deci și Politehnica Iași) cunosc bine cărarea printre spice, știu s-apuce cu gheară de vultur rodul pămîntului și nu se tem niciodată că le-ar îngheța vinul în pahar. Niciuna dintre ele nu cunoaște mila și transparența ciorchinilor ademeniri atîrnind în mîinile magilor de ocazie. Vom fi, în tîrziul primăverii, martorii unor splendide vînători și-al unei feerii ce vor umbri amintirea nămeților pe care i-am hrănit cu sentimente de lemn mort și desperare vibrantă.

Dar adevărata respirație a Mării o vom simți mîine, la reluarea campionatului. În prundișul lui martie, mîine vor detuna glasurile frumoșilor nebuni, scuturînd promoroaca de pe crengile caișilor și chemînd ploaia de aur. Hai, Dinamo ! Hai, Rapid ! Hai, Craiova ! Hai Progresul Brăila ! În rest, după cum observați, aerul mi-e mai puțin și nicăieri. Adică, în rest pot privi un meci numai pentru bucuria de-a-l privi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
10
(1 192)
Sîmbătă
9 martie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

8 MARTIE

RĂSFRÎNGEREA UNUI ELOGIU DESĂVÎRȘIT

Un simbol atotcuprinzător, pe cît de evident în tradiția și realitatea prin care se consacră, pe atît de înalt și emblematic în semnificațiile pe care le comportă „Ziua femeii", această tradițională sărbătoare de primăvară, a noastră și a lumii, un act care, consfințit prin cele mai înalte și mai durabile sentimente, are și un temei politic și social de cea mai mare importanță. Rolul și locul femeii în societate are, în România, o garanție constituțională iar prezența și aportul său în toată dinamica vieții materiale și spirituale a țării au o decisivă și constantă motivare în concepția care stă la baza făuririi unui nou destin, în programul edificării noastre pe noi trepte de progres și civilizație. O rațiune și o înțelegere nouă, superioară a însești democrației au făcut ca în anii ce vor alcătui în curînd cele două decenii ale unei epoci înalte și generoase acest statut politic și social al femeii să cunoască substanțiale împliniri și să devină nu numai o normă, nu numai un precept al emancipării generale cît mai cu seamă o realitate de neconfundat și una din condițiile de fond ale formării și împlinirii personalității umane. O importantă forță socială a dezvoltării, a progresului și civilizației, femeile României socialiste și-au adus și-și aduc nobila contribuție a muncii și creației în toate domeniile de activitate. Este acesta sensul pe deplin umanist al unei politici în care pe prim plan este pusă condiția însăși a muncii și vieții și mai ales calitatea acestei condiții, factor politic, economic și social decisiv dar și moral în cel mai înalt grad, patriotic prin însăși definiția sa. Și revoluționar, în cea mai largă accepție, novator și profund prin finalitatea pe care o comportă și în numele căreia investiția umană a cunoscut și cunoaște în anii noștri o amploare fără precedent. Tinerețea și vigoarea națiunii, a poporului au în această politică, în această viziune care caracterizează drumul mereu ascendent al făuririi noii societăți un exemplar și decisiv argument iar practica muncii și vieții sociale îl confirmă neîncetat și în toate sferele și domeniile de referință umană. **Femeile — care reprezintă mai mult de jumătate din populația țării** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de al XIII-lea Congres al partidului — **aduc o contribuție de cea mai mare importanță la întreaga activitate economică și socială a patriei, la înflorirea continuă a națiunii noastre socialiste, la creșterea și educarea tinerei generații și de aceea ele trebuie să se bucure de cea mai mare atenție din partea partidului și statului nostru.** Se află definit aici, sub semnul unei atît de înalte aprecieri, însuși statutul femeii României de azi și de mîine, fapt cu atît mai elocvent cu cît în aria sa de răsfrîngere politică, economică și socială, acest statut îmbracă fațetele multiple ale realității și consacră în același timp un mod înaintat, revoluționar, de a gîndi. Este locul să amintim în acest sens un exemplu cu valoare de simbol pentru toate femeile României prestigioasa activitate a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, militantă de frunte a partidului și statului, personalitate proeminentă a vieții științifice naționale și mondiale, contribuția de mare importanță pe care o aduce la înflorirea economico-socială a patriei, a înțelegerii și păcii în lume.

Coincidența a făcut ca odată cu această sărbătorească zi de 8 Martie să se desfășoare și lucrările Conferinței Naționale a Femeilor din România, eveniment important al actualității noastre politice și sociale, cu profunde semnificații pentru etapa pe care o străbatem și din perspectiva căreia întreaga națiune se află angajată în înfăptuirea obiectivelor ultimului an al cincinalului în curs și în fața debutului unui nou program, acela adoptat de Congresul al XIII-lea al partidului. La distanță de numai o săptămînă față de alegeri, acest eveniment marchează un moment deosebit în opera de afirmare plenară a femeilor în viață politică și socială a țării ca și în aceea de întărire a unității poporului în jurul partidului, a secretarului său general, pentru a da o expresie nouă, cît mai convingătoare și fidelă scopurilor și năzuințelor întregii națiuni, muncii și creației revoluționare, aportului tuturor la edificarea pe mai departe a societății socialiste. Din această perspectivă și pe temeiul tuturor înfăptuirilor de pînă acum, sub semnul înaltelor împliniri, ziua de 8 Martie poartă răsfrîngerea unui elogiu desăvîrșit.

Cuvîntarea secretarului general al partidului la acest important forum democratic pe care îl reprezintă Conferința Națională a Femeilor constituie un elocvent tablou în acest sens. **Femeile,** subliniia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **pot fi înălțate astăzi pretutindeni, participînd activ, în toate domeniile, alături de ceilalți oameni ai muncii, la înfăptuirea programelor de dezvoltare economică și spirituală a țării, la realizarea tuturor obiectivelor stabilite de partid pentru dezvoltarea României pe calea socialismului și comunismului.**

Acea prețuire din care alcătuim însuși sensul curat și înălțător al vieții și în care se cuprinde și pacea, se cuprind și toate realitățile și toate nădejdile noastre de viitor.

Luceafărul

Tablou de Corneliu Brudașcu

VOT PENTRU ȚARĂ

Votăm pentru ca țara să fie mai bogată,
Mai aurită glia-i și brazda mai cu spor,
Cum o visau străbunii spre soare înălțată,
Prin truda lor și-a noastră spre-un mîndru viitor !

Votăm pentru ca țara să fie mai frumoasă,
Mai vrednică lumina-i să urce către astre,
Ca înspre zarea-albastră o pasăre măiastră
Cu aripa înaltă a bucuriei noastre !

Votăm pentru ca țara cinstită să ne fie,
În lumea împlinirii, al biruinței sol,
Și un stegar al păcii vestind cu bucurie
De la Carpați triumful unui erou popor !

Căci ni-i în frunte, culme a biruinței noastre,
Partidul celor vrednici și celor înfrățiți,
Cu el urcînd prin muncă spre comuniste astre,
Prin votul de credință de-a pururea uniți !

Ion C. Ștefan

Opțiuni ale primăverii românești

În pagina a 3-a

6 MARTIE 1945 — 6 MARTIE 1985

Memoria vie

Prin relieful și dimensiunea lor istorică, evenimentele fixează conștiința generațiilor, țin în proiecția lor memoria mereu vie și trează a ideilor care le-au călăuzit și prin care s-au intruchipat, făcîndu-le vizibile de la distanțe mari în timp și în toată încărcătura lor de sensuri și semnificații. Își păstrează de aceea nealterabilă puterea de iradiere și tezaurizează, din perspectiva anilor, frămîntări, împliniri și aspirații care ni le fac mereu contemporane și devin ipostaze în mers al unui destin unic și colectiv. Bunăoară acea primăvară de acum patru decenii, acel martie de atunci care, în caligrafia zăpezilor și a desghețurilor sale cu miros de fum de pușcă și urme de sînge purta și un vitraliu mai puțin cunoscut dar îndelung așteptat, îndelung pregătit și gîndit în explozia unor altfel de flori și a unor altfel de seve, de la țărmul de nădejdi și așteptare al unei altfel de lumi. Acea primăvară care a fost consemnată și rămîne în istorie legată în chip definitiv de un eveniment : instaurarea la 6 martie 1945 a celui dintîi guvern revoluționar democratic, act de o covîrșitoare importanță politică și socială, capăt și unghi de perspectivă pentru însăși esența și amplitudinea fenomenului democratic românesc, în starea și evidența lui la zi, ca un edificiu dinlăuntru, de unde se pot auzi și vedea toate înălțimile de azi ale țării în consonanța progresului și civilizației sale neîntrerupte.

Acest act, acest eveniment care urma în logica firească a temeliei așezate de acel glorios și hotărîtor 23 August 1944 găsea ecou de inimă și conștiință în ființa încă îndurerată și gata să se jertfească a tuturor celor ce alcătuiau de fapt țara și era, după cum țărăși analele istorici o mărturisesc și o vor mărturisi continuu, opera patriotică a acelei forțe care-și asumase în cel mai înalt grad salvarea țării și a poporului și care unea într-un front larg, democratic, toate forțele înaintate, progresiste ale națiunii, partidul comunist. Pe cei care alcătuiesc azi generația de mijloc a țării îi găsea, acel eveniment, cu ochii mari, deschiși — cei ai copilăriei — în care ororile războiului — și încă nu se știa, și cele ale foametei care avea să urmeze — opturau ca un spectru de neînțeles. Cum a scris mai tîrziu cel dintîi poet al revoluției, Labiș, generația aceea era cu ochii triști și înfometați de faptele celor mari. Într-un vitraliu de primăvară au apărut atunci afișe, chemări, se desenau și se redesenau zidurile caselor în raza simbolică a unui soare care avea să lumineze tutelar. Și din semnificația lui politică și socială, de luptă care punea în joc și speranțe și așteptări, acel eveniment a trecut și a putut să treacă în ordinea morală a existenței și să se înscrie, iată-l, ca un punct viu de sprijin la orizontul unei întregi și esențiale deveniri. Coincidența sau însăși ordinea și consecvența în materie de durată și amploare ale acestei deveniri, fac, precum o lucrare de primăvară, ca azi, după exact patruzeci de ani să ne găsim tot într-o campanie electorală. Simbolica deschidere este evidentă, timpul parcurs concentrează proporții imense însă, putem spune : alte timpuri, la alte dimensiuni trăim, alta e țara, alții sînt oamenii, altele sînt problemele lor, alta este însăși viața. Cum alta este altitudinea de la care privim și înțelegem să ne construim în plenitudinea propriei noastre identități. Arcul de boltă al unei epoci cuprinde în esența sa și acel izvor de început, acel vitraliu de martie de acum patruzeci de ani cînd numele și biografia celui ce ne inspiră și ne conduce azi, în fruntea partidului și statului, propulsau atunci inima și conștiința tinerei generații. Un manifest revoluționar era chemarea și platforma de luptă a țării angajate în lupta pentru înfrîngerea fascismului și eliberarea altor țări de sub sinistrul coșmar, un manifest expres și o chemare la luptă și muncă eroică, revoluționară era țara angajată în refacerea propriei sale ființe și a propriei sale demnități, un manifest este ea astăzi, dar al unui prezent în care împlinirile o plasează pe un teren al incomparabilului, și al unui viitor care se certifică zilnic prin dimensiunea însăși a realității. Soarele, acel simbol al soarelui din acel vitraliu de primăvară, de-atunci, ființează ca forță lăuntrică și ca morală ce ne exprimă azi cu putere de eveniment.

A.I. Zăinescu

ECOURI

Geografia valorilor și receptarea critică

Teritoriile literaturii actuale, de o mare deschidere istorică și estetică, morală și socială, comunică o geografie valorică exactă : spațiul de conștiință și de gîndire, de simțire și de sensibilitate românească răsfrînt în opere de referință, ce simbolizează, traduc forțele creatoare ale națiunii, cu un cuvînt, fenomenul românesc. Geografia valorilor (promovată printr-o dezbatere organizată de „Luceafărul", la începutul acestui an) este un adevăr și el trebuie judecat, privit ca un proces deschis, fecund, unde ecuația tradiție-modernitate are un rol fundamental, nu poate fi înțeleasă decît ca o realitate care provoacă cu orgoliu competiția valorică. Fenomenul românesc și-a descoperit în timp modelul, valorile, specificul, în raport cu destinul nostru istoric. Literatura i-a rememorat ființa, durata, galaxia ideilor cardinale, dar nu fragmentar, ci integral, ca univers existențial și social al unei colectivități de o extraordinară vitalitate etnică. Privind astăzi fenomenul românesc ca sinteză fundamentală al unui stil de existență, să recunoaștem imediat că geografia valorică nu a suferit mutații atît de spectaculoase, care să-i modifice esențial imaginea, chipul. Continuitatea valorilor, spiritul de emulație, de competiție, de deschidere spre nou, spre modernitate, diversitate a fost mereu o prezență, o constantă. Poezia, romanul, dramaturgia, critica, eseul, studiile de comparatistică au luat în considerație, prin valorificări critice de o reală audiență, fenomenul literar contemporan. Dar ceea ce nu a reușit însă critica să înfăptuiască, să impună, este o clară, funcțională, reală ierarhie de valori, consolidată și în funcție de modelele clasice, de o recunoscută reputație. Ea ar fi pus în evidență nu numai originalitatea operelor create, ci și evoluția înregistrată de fenomenul literar privit în totalitatea lui, în noile lui orizonturi tematice și stilistice. Să recunoaștem că de absența unei ierarhii de valori suferă judecățile și concluziile pe care le formulează critica de azi, suferă tabloul general al literaturii contemporane, căci nu-i „vedem" înălțimile și șesurile din cauza prea puținelor reliefuri autentice, în acord cu realitatea, cu ceea ce se naște sub ochii noștri, ca opere reprezentative. Suprasolicitarea unor texte mediocre în defavoarea unor texte reprezentative creează o falsă ierarhie de valori, sentimentul că în fiecare săptămînă sau lună apare o... capo-

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 6-a

Angajare și obiectivitate (IV)

Una dintre prejudecățile care ar fi trebuit să figureze în **Dictionnaire des idées reçues** a lui Guy de Maupassant este că, studiind trecutul, istoria devine un om care trăiește în trecut, altfel spus desprins din contemporaneitate. Se uită că de la apariția ei, prin opera lui Herodot, istoria a încercat să ofere un răspuns la problemele lumii contemporane (în cazul lui Herodot, conflictul dintre lumea greacă și Imperiul persan). Tucidide oferă un excelent exemplu cînd scrie la începutul celebrului său **Război peloponeziac** că „s-a pus la lucru de cum a izbucnit (războiul — n.n.) pentru că s-a așteptat să fie mare și să întrecă prin însemnătate toate războaiele dinainte". Istoria s-a născut nu dintr-o înclinație paseistă, ci din nevoia de a lămuri prezentul, ea a coborît în trecut pentru a lămuri stări actuale. Istoricul nu este un anahoret, străin de preocupările lumii sale, ci un om al cetății, care nu poate — și nu trebuie — să se sustragă preocupărilor semenilor lui ; el este adînc implintat ca om și prin scrierile lui în realitatea ce-l înconjoară.

Istoriografia pozitivistă și-a propus să elimine sau să reducă pe cît posibil acel ansamblu de preocupări, sentimente, emoții, predispoziții etc., care alcătuiesc personalitatea istoricului. În formula dură a lui R. G. Collingwood, istoriografia pozitivistă nu cere altceva istoricului decît să ingurgiteze datele furnizate de sursele sale pentru a le scuipa apoi în manieră științifică ; H.-I. Marrou, mai puțin aspru, subliniază că istoricul pozitivist „nu construiește istoria, ci o regăsește".

De altminteri pentru acest bine cunoscut istoric francez, istoria este un raport între trecut și prezent, iar istoricul un re-creator de istorie. Comparînd activitatea istoricului cu năvodul aruncat de un pescar, el scrie : „Istoria este ceea ce istoricul reușește să stringă din trecut, dar trecînd prin instrumentele sale de cunoaștere, acest trecut este atît de reelaborat, de prelucrat încît el este pe de-a întregul transformat și, din punct de vedere ontologic, a devenit altul". Oricine recunoaște cu ușurință aici aplicarea în cunoașterea istorică a interpretării idealist-subiective dată de școala de la Copenhaga principiului interdeterminării, formulat de W. Heisenberg în 1927 : „Cînd studiem mișcarea, starea unui electron, intervenția brutală a instrumentelor aduce o perturbare considerabilă. Electronul este proiectat în afara orbitei sale și viteza este modificată. Pentru a-i măsura noua stare, vom provoca noi perturbări etc. astfel că rezultatele oricărei măsurători vor depinde inevitabil de observator : nu există în microcosmos obiect fără subiect, ceea ce reprezintă teza fundamentală a idealismului". (R. Garaudy, **Libertatea**, Buc., 1958, pag. 233).

Să ne întoarcem însă de la electroni și filosofie la istorie. Este limpede că personalitatea istoricului nu se poate anula în procesul investigației sale. Înseamnă oare că o cercetare

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 4-a

Zile de festival studențesc

În ultimele patru zile ale lunii februarie Bucureștiul a găzduit etapa zonală a celei de-a XVI-a ediții a Festivalului Artei și Creației Studențești sonore „Acorduri studențești" în Cîntarea României. Tinerii, studenții de la Poli sau A.S.E., Universitate sau institutele de învățămînt superior din Brașov, Constanța, Pitești și Ploiești s-au confruntat cu exigența juriului și votul publicului. Ei, tinerii, miine vor da măsura valorii lor la severul examen al vieții și astăzi își demonstrează talentul și dragostea pentru folclor, muzică ușoară și cultă, teatru, artă plastică, dans modern, tematic, arta filmului. Să spicuim cîteva momente semnificative ca o mărturie a reușitei acestei manifestări.

Momentul teatru ar putea purta ca motto cuvintele scriitorului Dumitru Solomon, prezent pe scena de spectacol în montarea studenților Facultății de Istorie-filozofie din București : **„Teatrul nu este viață, este mai mult decît viață, este esența vieții".** Divers în alegerea textelor și modalitatea de punere în scenă, acest moment al spectacolului studențesc a marcat clar opțiunea studenților pentru textul valoros, purtător al unui mesaj profund, cu implicații filozofice. **„Hoțul", „Chibriturile"** și **„Damastes"** sînt cele trei piese de teatru scurt semnate de Dumitru Solomon și transpuse scenic de studenții Facultății de Istorie-Filozofie. Nu știu ce anume formulă de interpretare a gîndit și a dorit Dumitru Solomon pentru teatrul său, sînt sigură însă că versiunea studențească nu l-ar fi dezamăgit. Scena și decorurile — prin esențializare au distrus iluzia obligînd spectatorul să vadă și să adere dincolo de cuvinte la adînca lor semnificație. Cu atenție și intuiție demne de artiștii profesioniști cei trei studenți interpreți au gradat treptat tensiunea interioară transmițînd spectatorului o stare emoțională ce a culminat odată cu cea de-a treia piesă, istoria cu tîlc legată de Procust. Efortul lor va contribui prin prezența la faza finală la resuscitarea interesului pentru teatrul scurt cu o condiție : să se mențină aceeași severă selecție în alegerea textelor.

Singular de mulți ani prin formulă și expresivitate teatrul studențesc **„Podul"** n-a dezamăgit nici de data aceasta. Colajul folcloric prezentat de tinerii îndrumați de neobositul om de teatru **Cătălin Naum** s-a numit **„Om de omenie"**, textul și muzica folosind **„esențe folclorice"** din riturile de trecere și obiceiuri pe cicluri de viață (naștere, moarte, împilare, înstrăinare, neînțelegerea iubirii, nepotrivirea în iubire, cîntece de cătănie, strigături rituale, blesteme etc.) fiecare obicei fiind interpretat prin viziunea actoricească pentru a se păstra sincretismul artistic. Patru flăcăi și o fetișcană (timp de 50 de minute) au recitat, au dansat, au lovit podeaua sau aerul — sunetele pure de un farmec anume erau menite a sublinia momentele folclorice amintind tălăngile, toaca, tropotitul

Ileana Dănălache

Continuare în pag. a 3-a

PAGINI ANTIFASCISTE

Scrisori din infern (II)

În perspectiva zilei de azi, infiltrările de agenți români în serviciile germane destinate să completeze împotriva ultimelor rudimente de libertate de mișcare politică și socială din România prezintă un interes secundar. Pe de o parte, modul de acțiune și rezultatele activității unor ofițeri patrioți din cel mai tenebros și mai lucid eșalon al armatei, instructive pentru profesioniștii serviciilor de informații, sînt mai puțin instructive în ceea ce privește dezvăluirea resorturilor prin care istoria își urmează cursul ei implacabil. Pe de altă parte, este vorba despre oameni dintre care unii mai trăiesc poate și nu vedem nici un sens moral în a deconspira ceea ce fiecare din ei dorește să ducă cu sine, mai devreme sau mai tîrziu, în pămîntul generos al acestei patrii. În sfîrșit, în demonstrația ce ne-o propunem s-o ducem la capăt au mai puțină semnificație întîmplările de ordin spectaculos. Mult mai importante pentru noi sînt concluziile generale rezultate din masa informațiilor provenite în România din cuprinderea teritoriului Germaniei naziste. Și aceste concluzii nu lăsau loc vreunui echivoc : al treilea Reich, din punctul de vedere al situației lui interne și internaționale, era demult pornit pe drumul unui iremediabil dezastru. Chiar dacă ea nu întotdeauna s-a și rostit, din aceste concluzii, încet, dar sigur, se hrănea și ideea retragerii neîntîrziate a României dintr-o alianță nefastă.

Din început, lăsînd documentele să vorbească, sîntem datori cititorilor, totuși, cu o anume precizare : în zecile de dosare cercetate de noi, cuprinzînd date informative provenite din interiorul Germaniei naziste, nu am întîlnit nici un singur raport în cuprinderea căruia autorul lui să se arate dispus a face concesii în favoarea minciunii sau a jumătăților de adevăr, numai și numai spre a fi pe placul superiorilor săi de la București. La nivelul la care ne mișcăm, asemenea obediențe erau străine armatei. Desigur, anumite realități erau uneori eronat interpretate, dar asta se întîmpla îndeobște datorită educației, formației sau opticii limitate a celor căzuți în greșeală. Mai neted spus, pe acest teren al incleștărilor din subteranele războiului mondial, în nici un caz nu am întîlnit tendința de a se măslui deliberat adevărul.

La 30 august 1943, o notă a Serviciului Special de Informații aprecia la justa valoare cota popularității naziștilor în Europa de vest : „Atît în Portugalia, cît și în Spania, Germania n-a reușit să cîștige masa populației". Nici în celălalt capăt al Europei fascismul german nu se bucura de mai multă încredere. Din acest punct de vedere, un raport al agentului nr. 477 A.G., subordonat Centrului militar de informații A, ni se pare în toate revelator. În Galiția, aprecia acesta, din Liov, la 24 noiembrie 1943, „popu-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

În acest număr : ● Poeme de ● Ioana Dinulescu ● Cleopatra Lorințiu ● Marta Bărbulescu ● Aurelia Batali ● Proză de Gheorghe Jurcă ● Cronica literară de Artur Silvestri ● Viața cărților ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Cumpănă de George Alboiu ● „Sociologia eminesciană" de Adrian Riza ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

A. I. ZĂINESCU: «Abatoarele de greieri»

Prin ceea ce are durabil, lirica lui A.I. Zăinescu (din „Abatoarele de greieri", ed. Eminescu, 1984) ilustrează o compoziție sufletească hotărît naturistă, simpatizînd cu limpezimea lumilor stabile și vechi, cu o Arcadie conservată acum în memorie. Totuși, acest spirit cu adeziune la origini nu e al unui om de cîmpie și nici al unui alpestru adîncit într-un arhaic insondabil ; poetul nu sloboade chiote de călăreț galopînd peste bărăganuri și nici nu tace solemn ca muntenii, el este un subcarpatic valah, un om de înălțimi colinare pe unde fața lumii pare a se schimba și, cu toate acestea, nu se schimbă atît de ușor. Prin raport la cîmpiile pe unde trec semințiile multe și care se depun unele peste altele în amestecuri adeseori inanalizabile. Subcarpații rețin mai degrabă mentalitățile ireductibile, nu atît de conservatoare, e adevărat, precum în lumea piscurilor înalte. Ceea ce îi este propriu acestui spirit e senzorialitatea civilizată, „starea blîndă a dealurilor". Specimenul acestui univers este podgoreanul, a cărui înțelegere a universului se întemeiază pe cunoașterea naturii domesticite și a civilizației naturale, desfășurătoare a „legilor vieț".

Poetul acestei lumi este, pe deasupra incidentalei subiective, A.I. Zăinescu și ceea ce este memorabil aici consistă în solemnitatea obiectivă a unei senzorialități care îl face pe poet aproape anonim. El cîntă euforia senzațiilor sedimentate într-o memorie veche, consfințită de elementar și lirismul lui cîștigă mult din cultul vegetației civile înălțate pînă la simbol. Cireșul uriaș, mărul, prunii și strugurele sacru — acestea sînt la el un fel de ideograme care abstractizează emoția, o intelectualizează popular, și este de ajuns a denumi aceste roade și acest arboret spre a comunica dintr-o dată o realitate metafizică pe care se sprijină lumea. Arareori, senzația e directă și atunci expurgată, totuși, de beatitudinea gustativă ori palatală, intelectualizată considerabil. Niște „gutui" se înfățișează în acest fel : „Gutuile / Cred că prin ele se intră în păcat. / Ies printre crengi cu muchiile mari, zemoase, / Și pistruiate, dogorînd sub foi ce s-au uscat, / Înmărmurind de mușcătura fetelor frumoase. // Niște movile rumene în care zac frumos / Și înfloresc pe rînd mici zeități cu simburi, / Gutuile — ca niște cămile reci, / Gutuile — ca niște munți dați jos / Și puși la munca sferică-a privirii dintre două cîmpuri. // Un nor subit ce-ți vine aproape să îl culci / Și să te dedai cumplit la cer și la eresuri / S-asculți povești — gutuile și să aprinzi focuri dulci, / Gutuile ca niște monștri sacri ce-și plătesc. / Cu aur totul și păstrează restul" („Gutuile"). Poezia are, de aceea, o picturalitate de forme încifrate și o „Doină", unde tehnicile exterioare sînt poporane desfășoară niște realități reduse la a cincea esență : „Parcă-acelaș, cercul / Și izvorul, poarta, / Unde-și duce melcul / ca pe-un țipăt, soarta. // Și aceeași — casa, / Stîlpii-nalți, fereastra, / De unde-și suge raza / Sîngele, corastra. // Niște miei sub leagăn / Și măcești sub grinzi, / Sora noastră-ntreagă, / Luna prin oglinzi". (Doina).

Acest naturism, plin de fructe civilizate (căci liricul nu adoră codrul ci livada, însă nu repudiază vegetația sălbatică atît doar că n-o înțelege), e felul lui de a indica legăturile cu strămoșii. Grădina e o colecție de „buni" : „Mănînc din voi prea bunilor, din toți, / Aceste prune mari și rumene ce scutur, / Ca subțiată-i lumea, roua de pe fluturi, / Mănînc din voi, tăceți ca niște roți. // Mănînc din voi cum lacrima mănîncă / Și dă vederii-un pom cu rădăcini cu tot, / Aceste mere-adînci și luminînd cum pot, / Dintr-o grădină grea, neterminată încă". // („Grădina") și spre deosebire de expresioniștii telurici, care presimțeau strămoșii prin intermediul sîngelui, adică al unui agent tulbure, podgoreanul de subcarpați înțelege organicitatea prin statornicia pămîntului nutritiv.

Civile sînt aici flora și fauna, vietățile simpatizate de poet sînt între cele ajutătoare de om, proprii civilizațiilor nevărsătoare de sînge. El elogiază caii albi, aproape simbolici, înfățișați cîte-odată în chip de duhuri aeriene, greierii țiriitori însemnînd pacea casei și a gospodăriei, albinele aducătoare de rod suav, zburătoare mitică a unor populații de prisăcari. Totul e aici simbolic, nici o idee de sălbăticime nu pătrunde în aceste mai degrabă reflecții asupra unei lumi cu substrucție solidă. Iată caii, în chipul divinității fără cult a universului arhaic : „Caii — despre care odată și-odată recunosc, / Ți-am vorbit și ți-aș fi putut vorbi mult, din memorie. / Erau o întreagă istorie caii cerînd parcă-adăpost / Și împingînd, rozînd parcă o iesle-nfre noi, iluzorie. // Caii care pînă la urmă n-au mai răbdat / Și ni s-au ascuns pretutindeni în ochi și sub fulger, / Ni s-au ascuns în genunchi și au rost tot într-un sat, / După care ca niște umbre s-au strîns și s-au dus să se culce". (Și caii"). Ori albinele, mai complice decît omul cu „cosmosul".

Rar pătrund în aceste podgorii străvechi armele însîngerate ale vînătorii, indicînd și acestea „cinegetice" o morală a viețuitoarelor candide, naturale, primejduite de agresori care tulbură ordinea milenară. Poetul ține, de aceea, partea cerbului rănit a cărui dramă zguduie pădurea, el deplînge moartea ursului mitic („Ursul" e a lui labișiană „Moarte a căprioarei") : „Vînătorii cei tineri doar și doar ei ca-ntr-o pușcă / Își răsuceau gloanțe-ochi și auzul ca nins, / Vuia sîngele-n ei, părea luna că-i mușcă / De mîini și n-au somn pînă ce nu-l vor ști prins. // Ursu-aproape c-albea, privea trist dintr-o parte, / Vîntu-n dinți i-aburea ceru-aproape balsam, / Și era toamnă adîncă, nebună de moarte, / Pocnete-adînci sfîrtecau cer și frunză pe ram. // Struguri albi și albaștri-un dezastru-mpreună, / Struguri roșii și negri-un prăpăd la pămînt / Ca-ntr-un teasc storcea ursul și rouă și lună / Vînătorii cu patimă-ardeau și făceau jurămînt" (Ursul).

Nici plantele nu sînt altfel și flora calmă, alcătuită din trandafir și din floarea-soarelui, dă indicii asupra civilizației acesteia. Heliotropul e, de pildă, evocat în remarcabile versuri : / „Ea se duce pe-un deal — numai fluturi / Și leagăne-n ochii ei mari, cei mai crunți, / Ea călătorește spre marile lumii tîrzii începuturi / Și suflă ca de argilă un corn peste munți // O floarea-soarelui grea despre care se tot spune / Și-n fața cărei-a-n genunchi mai stau culori, / O floarea soarelui mai duce ca o sălbăticiune / Ce se repede bingiind și tace : o orgă printre nori" („Floarea soarelui"). Această privire deopotrivă emotivă și distanțată îi este proprie lui A. I. Zăinescu, pentru care nici măcar o dezlănțuire pluvială, cu rupere de nori, nu e ocazia propice pentru senzorialitatea brută. Pretutindeni, ca și aici, poetul pare a privi lumea prin sticla unei ferestre : „Ploaia pe lacuri dansa, era un copac care-a plîns, / Ploaia pe lacuri — un turn ce se sparge cu frunze, / Ploaia cu flăcări — un trup smuls de aripi și strîns, / Ca o destălnuire cînd aripile-s toate ascunse. // O muzică ascunsă, nebună prin toți / Porii lumii, — o corabie, ploaia, pe lacuri ; Ploaia care mișca scripeți prin aer și roți, / Și care de fapt era o spălătoreasă prin vercuri // O regină a nopții, plutind ; de rugină cînd taie / Țeava armelor grea, și-o preschimbă în crini / Ploaia de dragoste, ploaia care-a căzut și-n războaie / Și-n semințe, pe răni, ploaia în spirit și pe grădini". („Ploaia pe lacuri") .

În sfîrșit, erotica, defel sălbatică și mai mult solemnă, cu declarațiuni înțepenite și zise pe ocolite, prin îndelungi perifraze cu atît mai emoționante cu cît denotă adîncime însă o expresivitate timidă. Spre a mărturisi o pasiune el arată iubitei un pian și verbigerează apoi în felul următor : „Un pian care poate să cînte și trist uneori, / și care, cel mai mult, cîntă singur, / Tot așa cum eu închid un ochi și tu poți să auzi nori, / Sau poate să plouă și-un cal să se arate prin cringuri. // Un pian, dar ce pian — asta nu și-am mai spus / Și nici nu-ți voi spune, oricum, niciodată / Un cal alb, cu picioarele-n sus, / Care murise și luna-i picura-n ochi ca-necată". E, mai la tot pasul, o sensibilitate de romanță, fără directețe însă cu conținut, cum se zice, sublimată nu în oftaturi ci în apologuri. Acest lirism epic, dezlănțuind stări subiective prin narațiuni care nu se leagă aparent cu emoția originară, are precizie în versificație (adeseori chiar mecanicistă) fără a elimina totuși reminiscența imagistă a unei biografii naturale cu stratificații numeroase. Ca și V. Voiculescu, subcarpatic și acela, A.I. Zăinescu a conservat un soi de instinct conceptual venit din natură, care face turbure lirismul și îl ornamentează cîteodată baroc. Acest vin în fierbere, voiculescian, s-a clarificat parțial pînă la exactitatea „Sonetelor imaginare" păstrînd totul din voiculescienele „Întrezăriri".

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ

O CARTE DE VALOARE A PERMANENȚEI

Gazetărie de mare clasă, pe linia celei mai bune tradiții ale presei românești face Nicolae Docsănescu*) în cartea sa „Sintem fiii soarelui" (Editura Eminescu — 1984). O gazetărie modernă prin cultura ce tinde spre universalitate, bogăția și varietatea informației, stilul eseistic și alert al scriiturii, calități pe care i le-am distins și în celelalte două cărți de reportaje. Cartea de față însă este mai unitară pînă la liniile vectoriale ale unui program și se vrea o acoladă în istoria culturii și civilizației românești din preistorie pînă la zilele noastre, restrînsă la punctele pe care autorul le consideră cele mai de referință și mai plastic definitorii.

Sînt chemate să lumineze și să argumenteze, în determinismul istoric, etnografia și sociologia, literatura și toate artele plastice, economia și tehnologia, geometria și astronomia, — și, prin ramificație, toate indeletnicirile omenești capabile să argumenteze, — inclusiv medicina și farmacia populară, de pildă. Cu începere de la **Ginditorul** din Hamangia și a altor debuturi în ceramică, — sau, în alt plan, cu tăblițele de la Tărtăria, care imping arta scrisului pe aceste meleaguri pînă pe la 2900—2700 i.e.n., unicatele și prioritățile se succed uneori cu demonstrații de protocronism fără drept de apel. Este urmărită permanența cu toate argumentele posibile. Prin meșteșugul minerității ca dovadă a stabilității unei colectivități. Dar gazetarul de talent vine totdeauna cu noutatea și senzaționalul : o bijuterie dintr-un mormînt faraonic se dovedește, prin analiză spectografică, a fi din aur transilvan. Sau : niște moți de acum cinci veacuri inventează, pentru prima oară pe mapamond, căruciorul mineresc pe șine (de lemn, firește), exemplarul princeps aflîndu-se, însă, peste hotare, în „Muzeul comunicațiilor" din Berlin. Prilej ca reporterul să panorameze alte comori ale artelor și meseriilor noastre din muzeele lumii.

Cu toate că meticulozitatea, cultul amănuntului pare să încarce pagina, lectura e fluentă, plăcută, chiar pasionantă prin patosul demonstrației și arta povestirii. Un capitol cum este „Columna, un monument plastic tradus în cuvinte" devine o admirabilă lecție de istorie și etică a istoriei, în altul devine literatură în toată puterea cuvîntului, prin participare, dialog, istorisire, pastelistică, la un ton umoresc fin și suav reținut. Uneori tonul devine grav pînă la dramă ca în cazul dialogului cu excelentul psihiatru Eduard Pamfil, dar și aici cu intarsii de poezie și umor. Aflăm astfel că în Polinezia bătrînii sînt puși la încercare fiind obligați să se urce într-un palmier. Palmierul este apoi scuturat de oamenii de jos : bătrînii care cad și-și fring mădularele înseamnă că sînt... într-adevăr bătrîni și că nu mai au ce căuta în viață. Istorisesc aceste detalii pitorești tocmai pentru a sublinia farmecul lecturii, dexteritatea cu care Nicolae Docsănescu trece de la subiectele cele mai severe la oazele de desfătare.

Partea întîi a cărții cuprinzînd antichitatea vetrei noastre ancestrale, cea de-a doua feudalitatea și renașterea ei, — îi revine celei de a treia epocile modernă și contemporană. Dar și aici soliditatea demonstrației și arta istorisirii scot din stereotipie, din lozincărie și dogmatism textul. Cartea se încheie cu cuprinderea unelteor și inventivității creatoare a neamului românesc, așa cum se oglindesc ele în Expoziția de sub cerul liber din Dumbrava Sibiului — ca o încoronare a sculelor și mașinăriilor care servesc toate activitățile omenești. Și aici, ca pretutindeni, unicatul este subliniat cu mîndrie frumos cumpănită : un specialist olandez o numește cea mai izbutită expoziție de acest fel din Europa.

Ca să evite monotonia, Nicolae Docsănescu își începe capitolele (scurte, concise și expresive) cu mici întîmplări felurite : o promenadă prin partea locului, o veste citită în ziar, o întîlnire cu directorul unui muzeu e, pentru ca totdeauna să se sprijine pe autorități de primă mînă în disciplina respectivă și pe o cultură proprie bine asimilată. Te și miri cite știe acest reporter modern, care a putut să-și facă meserie la revistă în așa fel încît, înmănunchiate cu inteligență, reportajele sale eseuri să devină cărți unitare și rotunde. Iar încît privește pasiunea demonstrației și dăruirea sufletească de propagator a autorului, să ni se ierte opinia, dar rareori am citit ceva atît de valoros, de frumos și de convingător. Dar în loc să recenzeze și să deschidă cale lungă unor asemenea cărți revistele noastre se uită uneori în grădini fără nație, fără flori românești la fereastră.

Al. Andrițoiu

*) **Nicolae Docsănescu : „Sintem fiii soarelui", Editura „Eminescu", 1984.**

POEZIE

SINGURĂTATEA PERLEI

În poezia de astăzi, ipostaza balcanică, pornind de la Ion Barbu dar descoperind imaginar un fond bizantin, himeric și metafizic, inițiind într-un ceremonial în care materia se spiritualizează hieratic, ar fi reprezentată în mod explicit de poeți ca Leonid Dimov, Emil Brumaru, Dumitru M. Ion, Dan Mutașcu, în forme, la fiecare, originale și în grade diferite de substanțializare. În timp ce, de exemplu, bizantinismul lui Dumitru M. Ion este o „realitate interferentă", din planul reveriei „materiale" trecînd în cel al nostalgiei ceremonioase și visînd la „cetatea balcană", la gestul de cavaler răsăritean cu blazon platinat, din „țara plăcutului Onir", în poezia lui Dan Mutașcu bizantinismul este mai mult livresc decît existențial, deși cele două planuri se întîlnesc și se confundă adesea. Poezia este aici tresărirea însingerată a actului logotetic, legendar, reînviat în amintire ca într-o inefabilă oglindă, stăpîn încă peste viața afectivă. Această tresărire a logosului provine însă dintr-o poezie unde forța și delicatețea se completează reciproc, într-un echilibru instaurat treptat dar durabil. Volumele lui Dan Mutașcu, de la **Substratum** (1970) la **Scrisori bizantine** (1974) alcătuiesc „imagini culturale", urmărind și valorificînd un fond arhaic, de la modelele străromâne din prima carte la mitul național în **Ochiul lui Zamolxe** (1979) sau la orientalismul spiritualizat din **Oglinda lui Cagliostro.** Bizantinismul inspirației este direct afirmat în **Scrisori bizantine,** în care imaginile culturale reprezintă o sinteză între fondul autohton, străvechi și straturile suprapuse. În **Țara ca meditație** (1975), Dan Mutașcu se dovedește un profund autor de lirică patriotică, titlul fiind sugestiv în contextul întregii sale creații. Poezia este rodul meditației într-un spațiu care, limitat obiectiv, este ilimitat ca posibilitate de explozie a subiectivității. „Ipostaza lirică preferată, scrie Marian Popa, e aceea a forței delicate, plasate într-un univers solid, imuabil ca un muzeu". Forța delicată ar fi în acest spațiu închis („solid") **înțelesul tăcerii** — tăcerea meditației la care invită obiectul de muzeu, imaginea metaforică a ceremoniei de demult ori cadrul livresc, sau numai contemplația și amintirea unui tablou, a unei piese muzicale. Sînt, acestea, ipostaze definitorii în recentul volum al lui Dan Mutașcu, **Clipe și regi***). Bizantinismul său de factură livrescă subzistă doar ca îndepărtat punct de referință. E patina lucrurilor vechi alături de simțul timpului care „singeră" aidoma perlei de aur în umbra imaginară : „Cînd se va trezi cel care doarme / o perlă de aur va singera // și-n golul amiezii se vor aduna / pescărușii fulgerați de-o nespus / de amară umbră // o iarbă flendurită va ameți pe mal / printre meduzele scuipate de reflux // cite-o corabie roasă de eterna sare / zadarnic ne-ar mai drumeți pe ape / să rămînem deci pe un mal de cinabru / lîngă acea cetățuie din care turnurile au fugit // și să privim sălbăticiții trandafiri ai mării / pînă cînd pînă cînd pînă cînd / se va trezi cel care doarme cu fruntea-n lună". **(După douăzeci de ani).** Deși impovărat de sugestia nobleții apuse, a „pînzei purpurii" ce se pierde în depărtare, Dan Mutașcu nu este, în nici una din poeziile din **Clipe și regi,** un melancolic. Trecutul e răsturnat în prezent și în viitor, ceea ce presupune o organizare diferită a materialului imaginar, față de alte cărți. Mai mult decît atît, un alt tip de circumstanțializare. „Ora nesigură a trecutului", cu visul lui neconsolat, cedează în fața unui prezent generic, frecvent nu numai ca timp verbal, ci și ca stare tutelară. Este starea admirabil definită în finalul unui frumos poem, **Misterion:** „Privești cu o privire de liliac-umanizat, / auzi demoni — tunete ; te-ntorci și nici n-ai plecat. / Te uiți în sus și vezi norii / ca amigdale de ambră un git de azur umflînd". Prețiozitatea este savant dozată în versurile lui Dan Mutașcu, imaginea căutată coexistînd cu înfățișările pline de naturalețe, de o franchețe care, ea însăși, poate deveni ușor emblematică, purtînd aura imaterială a frumuseții : „Sau mă fac un abur ținînd de esența lacrimei / pe un cer ce vede norii ca pe un aur de voci / la pînda frumuseții". Citeva poezii probează programatic tehnica sinesteziei **(Puncte de vedere)** sau speculează parabolic în jurul scenei de gen, pictată în culori himerice **(Bătrîn răsfoind o carte). Pavană pentru o iubire defunctă** e un titlu-parafrază a celebrei piese a lui Maurice Ravel, poate capodopera compozitorului. **Pavană pentru o infantă defunctă. Clipe și regi** este, pentru a-i prelua un vers, „trandafirul în stare de fulger" : emblema ascunsă și mereu renăscînd în pînza purificatoare a prezentului, înțeles ca stare și singurătate continuă.

Costin Tuchilă

*) **Dan Mutașcu : „Clipe și regi", Editura „Albatros", 1984.**

CRONICA EDIȚIILOR

Un scriitor odihnitor

Apărut întîiul volum de OPERE (sînt planificate două !) din scrierile lui Calistrat Hogaș. Ediția și variantele le datorăm Dacianei Vlădoiu, iar studiul introductiv și comentariile (amîndouă bogate și riguroase) lui Al. Săndulescu. Ediția are darul de a spulbera o mai veche aserțiune, aceea că pe textele scriitorului a „lucrat" foarte mult Garabet Ibrăileanu și că scriitorul o lua uneori razna (în scris, nu în călătoriile sale), nemaiștiind unde să se oprească. Ediția de față, punînd la contribuție variantele, ne dă seama că Hogaș a fost un scriitor scrupulos, și-a frămîntat textele, a tăiat nu o dată paragrafe întregi, a știut să renunțe la pasagii prea docte și prețioase. Că sugestia a venit în primul rînd de la Garabet Ibrăileanu și de la ceilalți din cercul **Vieții românești** nu încape îndoială, dar, întru totul, materia este cernută de însuși autorul, de acest **Creangă trecut prin cultură,** cum spunea cîndva Tudor Vianu. În paranteză fie zis, nici Creangă nu scria ușor și dintr-o dată, buchisea mult și se simțea mai totdeauna îndoit față de lamura unei pagini.

Multe din pasajele radiate — așa cum remarcă prefațatorul — își au hazul lor și ar fi fost bine, după părerea mea, ca ele să fi fost incluse și în textul de bază, cu marcarea de rigoare. Lucrul se poate face, însă, în antologiile care vor fi trase în viitor din Hogaș, folosindu-se de această ediție remarcabilă.

Studiul introductiv precum și comentariile pun bine la punct meandrele prin care au trecut manuscrisele lui Hogaș pînă să se limpezească, cum și istoria receptării acestei opere, care — de ce să n-o spunem ? — nu-i chiar de toată mîna și face, în bună măsură, corp aparte în cadrul literaturii române.

Acestea fiind zise, voi acum să înșir cîteva impresii despre scrierile lui Hogaș, (așteptat cu nerăbdare publicistica și corespondența sa !) care nu vor să tulbure aserțiunile criticilor din trecut sau de astăzi.

Despre Hogaș au scris, între alții Ibrăileanu, Streinu, Călinescu, Cioculescu, Vianu, Topîrceanu, Sadoveanu și alți mari critici și scriitori români, dar și bietul I. Caragiani, care în raportul lui pentru Academie îi imputa că nu a făcut decît „descrierea citorva munți din Moldova" și cerea, astfel, divizarea premiului.

Eu unul îl citesc pe Hogaș, ca de altfel și pe Negruzzi, Odobescu, Ghica și alții, de la noi sau din alte literaturi, în ceasuri de nesaț, de uluială, în nopțile prea lungi. Lectura din asemenea scriitori are darul unei terapii. Paginile unor asemenea scriitori îți aduc un suflu nou, ca și cum ai deschide o fereastră la o căsuță de lemn clădită pe un tăpșan la munte. O bunăvoie te învioreză sufletește, te simți ca și cum ai fi copil cutreerînd prin natura largă, cu picioarele desculțe bătătorind mătasea ierbii, cu mîinile întinse spre fructele sălbatice ale pădurii, nu o singură dată acrișoare dar potolitoare de sete. Și setea-ți este mai mare, după ce ai mîncat niște hribi, („așezați pe spete și cu pîntecele-n sus, sfîriiau pe cărbuni, iar măruntul meu călugăr îi presura pe piept cu sare și piper și punea în această îndeletnicire atîta măsură și chibzuială și, fără să-și dea sama, așa își țuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete, cu care-i presura, încît ai fi zis că vrea să-i sărute pe toți, pe rînd. Din cînd în cînd, cîte un hrib mai puțin răbdător la usturimea focului ridica dintr-un șold, pocnea și, așezîndu-se iarăși pe cărbuni, sfîriia înainte...") După o asemenea „friptură" te încearcă o sete grozavă, dar undeva în vale, trece un pîriu, iar slăbănogul călugăr, cu mișcări iuți îți aducea de-ndată apa proaspătă și rece : „Iar cînd fu destul de aproape ca să-l pot vedea, mă încredințai, spre marea mea nedumerire, că ținea de o parte și de alta, între degetele-i noduroase și răsfirate ale amîndorora mîinile sale, un soi de tingire de tinichea, mai mult lungă decît largă și plină ochi cu apă...

— Dar tingirea asta, îl întrebai eu cînd fu lîngă mine, de unde o găsișpi, părințele ? Că de-aici ai plecat cu mîinile goale ?... — Da nu-i nici o tingire, domnule. — Da cum nu-i tingire? Eu văd că-i tingire ca toate tingirile ; atîta numai că-i de tinichea. — Da nu-i nici o tingire, domnule ; i-ai comanacul meu ; dă, îl mai facem și noi de tablă citeodată ; că dă ! vine vremea fel de fel ; poate că ai citeodată nevoie, prin pădure, ba de-o apă, ba de-o mămăligă, și, dacă n-ai în ce, rabzi mult și bine și de sete și de foame... — Mare ți-i minunea ta, Doamne ! D-apoi eu nu te-am văzut cu tingirea-n cap, părințele, eu te-am văzut cu comanac ca toate comanacele. — Așa-i, domnule, da vezi d-ta, i-am scos îmbrăcămintea, că doar nu era s-aduc eu apă cu îmbrăcămintea pe dinsul. — Bine, părințele, da pozna asta n-am mai văzut-o niciodată ! !... — Nu-i fi văzut-o, domnule, că nu-i fi umblat prin nevoi. — Bine, da de ce nu-ți fel sf.-ta în traistă, cînd pleci la pădure, vrun pahar, vro tingire ca toate tingirile ? — Da ce să ne mai încărcăm noi cu atîta tarhat, domnule, cînd ne putem sluji cu comanacul și în loc de tingire, și în loc de pahar? Sîntem bătrîni, domnule, și nu ne putem duce în spete atîta jărghilă".

Ultima frază sună ancestral, cu ecou vechiu, pe care-l vom auzi și în proza lui Sadoveanu și, cu sunet și mai îndepărtat, în aceea a lui Vasile Voiculescu. Hogaș, într-adevăr, avea „cultură", și bătea din departe aducînd spre zi o rază de razim omului confruntat cu începuturile civilizației moderne. Cu atît mai actual sună povestea lui pentru noi ! Dar cu părințelul Ghermănuță nu se termină atît de repede povestea. Ba se va sfîrși și cu-n chef de pomină, căci — părințelul avea rețetă bună de licoare care ducea la turmentul împăcării cu toate cele ale lumii. Pînă atunci însă nici povestitorul nu se lasă mai prejos — dialogul lor este o continuă provocare — cum poate în prozele noastre nu mai întîlnim decît în **Moș Nichifor Coțcariu** și în cîteva locuri din Caragiale (care-l aprecia pe Hogaș !) „... iată pentru ce, cum scoboram noi la vale, călugărul cu sloboda și eu cu Pisicuța de dîrlogi, fără voie, mă bufnea rîsul din cînd în cînd. — Rizi de comanacul meu, domnule, văd eu bine ! — Cam așa, părințele, drept ți-oi spune. Cum naiba să-ți vie în minte sf.-tale să faci comanac din tingire și tingire din comanac ! Doar asta nu-i lucru ușor ; și mă rog, egumenul are la știință treaba aceasta ? — D-apoi că egumenul parcă n-are și el tot așa ; și parcă ceilalați vro nouă, cîți mai sîntem, n-au și ei, tot așa ! — Bine, dar să faci sf.-ta mămăligă în comanac ? ! ! — Ei, domnule, doar mămăliga nu-i lucru spurcat, și, chiar dacă-ar fi, cele sfinte nu se spurcă ; ș-apoi, ce ți-i c-a fi comanacul de tinichea, ce ți-i ca fi de hîrtie sclivisită ? Îmbrăcăminte-i totul, domnule. Iacă, îmbracă-te d-ta cu rasă și-ți pune comanac în cap, și să vedem : are să știe cineva că nu ești călugăr ? Tot așa și comanacul meu ; cine știe că-i tingire !..."

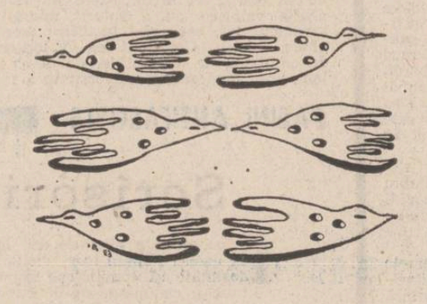

Desen de Nicolae Gadonschi

Peisajul montan cu flora și fauna lui, cu schimbările naturale care se petrec aici, cu rarii lui locuitori — ciobani, monahi — descris hiperbolic și cu o ironie sănătoasă ne creează o stare de bună dispoziție și asta cu atît mai mult astăzi cînd trăim nu o dată într-un mediu poluat. Am mai scris cîndva că scriitori precum Sadoveanu (acum adaug și pe Hogaș) vor fi într-o zi citiți din ce în ce mai mult și cu mai multă plăcere și înțelegere cu cît omul simte pe propria-i piele ruperea legăturii străvechi cu natura înconjurătoare din care s-a ivit și în sînul căreia a trăit atîtea milenii într-o binefăcătoare osmoză. Hogaș ne perindă cu voluptate atît prin cultura lumii (mai cu predilecție prin cea antică) dar totdeauna și prin **natura naturata** în toată impetuozitatea și măreția ei de forme, culori și deveniri. Avem, deopotrivă, nevoie de amîndouă aceste tărîmuri în care să peregrinăm cu seninătate.

Hogaș este un scriitor important al literaturii noastre.

Gheorghe Suciu

BREVIAR

• **NOI EDIȚII EMINESCU.** Vădind un spirit de dăruire demn de toată lauda, dublat de o competență mai presus de orice îndoială, Aurel'a Rusu persevereză în dificilul și nobilul efort de editare pe cont propriu a operei eminesciene. Astfel, seria **M. Eminescu „Opere"** a Editurii „Minerva" a ajuns de curînd la al VIII-lea tom, cuprinzînd traduceri, transcrieri și excerpte : Moritz Lazarus, **Cultură și știință,** Kant, **Critica rațiunii pure,** Eftimie Murgu, **Loghica sau filosofia formală,** August Leskien, **Manualul de limbă paleoslavă, Ideile lui Machiavelli.** Ediție științifică prin excelență și acum editoarea întregește sumarul volumului cu un bogat aparat de note și variante, impresionant prin minuția filologică și prin complexitatea comentariului. O utilă introducere în tematica volumului propune Zoe Dumitrescu Bușulenga cu studiul **Eminescu traducătorul.** Luînd seama la imprejurarea că unul din volumele recent apărute ale monumentalei ediții Eminescu de sub egida Editurii Academiei cuprinde aceleași texte, se înțelege că nu e deloc cazul a se vorbi de un paralelism neavenit. Dimpotrivă, faptul re cuvine în chip deosebit apreciat, fie și numai pentru că Aureliu Rusu propune o viziune editorială proprie de o pregnantă individualitate științifică.

• **„ALBA IULIA", SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC** găzduit de revista „Tribuna", la cel de-al doilea număr pe anul acesta, confirmă buna impresie produsă încă la apariție. Acuratețea generală a sumarului rezidă în calitatea literară ridicată a textelor selectate, semnate fie de scriitori de unanum recunoscută reputație (Ștefan Augustin-Doinaș, **Blaga, linii pentru un portret interior,** Ion Lăncrănjan, **Inima lui Horea,** fragment de roman), fie de autori locali tineri de certă înzestrare artistică : Mircea Stăncel, Aurel Pantea, Ion Mărgineanu, Silviu Achim, Gheorghe Dăncilă. În altă ordine de idei, constatăm cu plăcere că binecunoscuta formulare emblematică **Privirea lui Orfeu** aparținînd lui Dan Laurențiu, grație „clasicizării" ei, a devenit un bun comun, devreme ce dă titlul rubricii de poezie a publicației.

• **NĂZDRĂVĂNIILE LUI NASTRATIN HOGEA ȘI ILUSTRAȚIILE LUI ISER** își dau întîlnire între coperțile aceleiași fermecătoare cărți de curînd apărută la Editura „Junimea". Citită și privită, cartea lui Anton Pann e de-a dreptul încîntătoare. Într-o atare ordine de idei sincere cuvinte de laudă se cuvin publicistului și scriitorului D.St. Rădulescu, căruia i se datorează prezența în paginile cărții a splendidelor desene rămase de la marele pictor și grafician. Asupra aventurilor prin care au trecut „desemnele" în cauză întîlnim cuvinte întru totul lămuritoare în interesanta tabletă inserată la sfîrșitul volumului semnat de D. St. Rădulescu.

• **BIOGRAFII POSIBILE,** remarcabila serie de interviuri realizate de Ileana Corbea și Nicolae Florescu a ajuns la cel de-al treilea volum tipărit de Editura „Eminescu". Document de istorie literară contemporană de indiscutabilă utilitate, și de data aceasta scrierea aduce în prim plan o adevărată pleiadă de personalități care, grație și ingeniozității avizate a întrebărilor ce li se adresează, fac mărturisiri de reală pregnanță : **Cu Alexandru Balaci, despre „dialogurile fără intermediari ; cu Ion Brad, despre „trăiri adînci, amîntiri și meditații" ; cu Virgil Cîndea despre „conștiința istorică a culturii românești ; cu Anton Dumitriu, despre „marile și autenticele valori ale culturii" ; cu Mihnea Gheorghiu despre „marile iubiri" ; cu Nicolae Manolescu despre „darul" de a privi în ființa operei ; cu Alexandru Paiologu, între... oglinzi paralele ; cu Edgar Papu despre „supremul judecător" ; cu Al. Piru despre „năzuința întregului" ; cu Cornel Regman, despre... „Kriticos sapiens"... cu Eugen Simion despre „un spațiu în care existența și cartea se întîlnesc" ; cu George Uscătescu despre „întoarcerea la izvoare", ; cu Anastasie Demian, „Un fond de tristețe este de presupus în orice seninătate" ; cu Romulus Dianu, „Un om onest nu abuzează de tăcerea mormintelor" ; cu Franyo Zoltan, „Există valori literare românești excepționale" ; cu Octav Onicescu, „Am trăit matematica permanent ca pe o realitate a vieții" ; cu D.D. Roșca, Calitatea noastră fundamentală este „simțul de măsură".**

Cronicar

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. De obicei criticul poate fi definit cu atît mai bine cu cît personalitatea lui este mai evident conturată printr-o consecvență fundamentală a acțiunii literare. O mobilitate exagerată poate fi derutantă. De exemplu este văzut la un moment dat (de către un confrate mai tînăr) ca un apologet al literaturii livrești. Peste două săptămîni are același punct de vedere cu cel care l-a contrazis. Este acum de partea autenticului reprezentat de poezia cotidianului, de poezia care își asumă și o parte din perimetrul prozei. Cum este „acuzat" că-i lipsește un fulg la o aripă și-l montează din zbor în așa fel încît după ani de zile are compoziția aripilor total schimbată, nu se mai știe ce pasăre e dar zboară cu aripi noi adaptate săptămînal la noile condițiuni atmosferice. Toate opiniile bune ale confraților devin, cu timpul și pe nesimțite, ale lui. În această privință nu este un „dogmatic", nu se încăpățînează să rămînă el însuși atunci cînd el însuși este vulnerabil. Este atent la orice sugestie. Chiar și la acelea care, întîmplător, nu sînt în cîteva mii de exemplare. Un asemenea critic este și previzibil și imprevizibil în același timp. Este previzibil pentru că reprezintă (cu riscul eclectismului) sinteza atitudinilor literare la zi (cu multă vrednicie și le asumă), este imprevizibil, totuși, pentru că niciodată nu știi cînd se întoarce la vechile opinii. Văzută prin intermediul altei imagini definiția lui pare mai completă : este imaginea unei ambarcațiuni maritime de formă ciudată care nu merge prea mult într-o singură direcție nu din cauza unei deficiențe a cîrmei ci, pur și simplu, pentru că solitarul navigator o mută ba la prova, ba la pupa, ba în coastă. Cine privește de pe țărm e nedumerit dar jocul îl fascinează prin gratuitatea lui.

II. E de ajuns să te împotrivești unui lucru care nu există ca să-l faci să fie.

III. Pe cealaltă pagină a manuscrisului este scrisă o frază atît de superficială încît ceea ce scriu acum se teme să nu se contamineze de neimportanța ei.

IV. De cite ori îl strigi pe nume, înainte de a fi scris, poemul nu răspunde.

V. Floarea-Soarelui numai noaptea arată cum se mișcă toate lucrurile de pe pămînt.

VI. După Giambattista Vico lumea a parcurs (conform tradiției egiptene) trei virste : virsta zeilor, virsta eroilor, virsta oamenilor. După același autor, nici una dintre virste nu s-ar fi stins cu desăvîrșire în momentul succesiunii.

VII. Limba poetică nu va putea fi asemănată niciodată cu o conductă prin care circulă o substanță neinrudită cu ea. O „conductă" care se mișcă odată cu substanța ce „circulă" înăuntrul ei — este visul poetului cu riscul de a fi uimit că lucrul acesta se întîmplă curent în natură fără nici un efort cultural.

George Alboiu

OPȚIUNI ALE PRIMĂVERII ROMÂNEȘTI

Fotografie de A. Mihailopol

Orașul cu ochii deschiși

După cîteva zile de scotocit realitatea, de pus întrebări, de notat răspunsuri, de memorat gesturi, zimbete, cuvinte exprimînd deja certitudini, am urcat scările primăriei din Bistrița, mutată azi într-o clădire renovată. Un oraș nou. O clădire înnoită. Am fost invitat să iau loc, să aștept. Primarul Andrei Weingärtner, una din cunoștințele mele mai vechi, se află într-o ședință. Pe biroul din fața mea „ridea" un măr roșu...

Prin 1971, Bistrița trăia încă din sucul dulce și aromat al amintirilor. Și azi trăiește, în parte, cu ochii deschiși spre istorie, dar locuitorii sînt mult mai atenți cu prezentul, cu rosturile lui și, firește, se gîndesc că ar fi bine ca viitorul să-i găsească cu masa pusă. Felul acesta gospodăresc de a gîndi l-am întîlnit în cele cîteva zile, în ipostaze variate...

Mai întîi setea aceasta de a arăta cum se numește fiecare vină a vieții părinților noștri. Bistrița, deși se sprijină pe o istorie colosală, — este printre altele, unul dintre cele mai vechi centre urbane ale țării, nu a avut, pînă de curînd, muzeele pe care le merita. De rostuirea „memoriei" orașului s-a ocupat Ștefan Dănilă care întemeia, în 1950, muzeul. Așa i s-a spus. Simplu. Muzeul. Prin 1974 a ieșit la pensie și a lăsat un tezaur de suflet unui director tînăr, vîlcean de loc, clujean după studii și bistrițean după casă. Și l-a lăsat pe mîini bune căci George Marinescu s-a zbătut, e drept că împreună cu oamenii înclinați să înțeleagă și să ajute istoria și orașul, și a reușit să dezvolte rețeaua muzeală care este formată azi din secții de istorie, etnografie, arte plastice și științe ale naturii. Cîte lucruri fascinante pot fi văzute, spre exemplu, în Casa Argintarului, unul dintre monumentele renașterii transilvane, construit după proiectele lui Petrus Lapicida da Lugano ; o colecție de arheologie, care vorbește, prin semnele materiale, de o civilizație comunicativă, cunoscătoare a multor meșteșuguri, reprezentată prin culturi, atestate și circumscrise. Depozite de bronzuri, cu seceri unice în țară, podoabe, printre care un colier de scoici, ajuns aici prin anii 600 î.e.n., probabil din zona Golfului Persic, elemente ale epocilor dacice și romane, vase de lut, arme, obiecte casnice. Dar iată și steagul tricolor pe care stă scris „Acum ori niciodată", steag ce a aparținut Legiunii a XII-a românești, cu sediul la Reghin, condusă la 1848, de către un prieten apropiat al lui Bălcescu, Constantin Roman zis Vivu. Steagul a supraviețuit prin oamenii de suflet, care l-au ascuns în satul natal al acestuia, Pintic, comuna Teaca, și a fluturat din nou, legînd istoria, în 1918, la Adunarea Unirii de la Alba Iulia unde a fost prezentă și o delegație de tecani. În 1940 steagul a fost ascuns de o altă generație cu aceleași simțiri puternice de români patrioți, credincioși unirii. Și cum rosturile lui s-au împlinit în istorie steagul a fost adus la Muzeul de istorie al Bistriței, semn al amintirii, semn al credinței de libertate, semn al iubirii. Iată și publicațiile scoase pe la 1900, în acest oraș, de către preotul Baciu din Șoimuș și farmacistul Ion Pop Reteganul, ilustrate de un talentat fotograf al vremii, Alexandru Roșu, care a imortalizat evenimente importante ale luptei memorandiștilor, multe figuri, printre care se numără Odobescu, Coșbuc etc. Istorii, colecții, memoria vie a unui oraș...

Apoi, impresionantă setea aceasta de a construi un oraș nou. Un oraș în care se împletesc destine noi. Un oraș cu industrii. Cuvîntul nou ar fi o aberație în cazul celor din urmă. Noi în comparație cu ce ? Cu o modestă fabrică de plăci ceramice, cu 80 de muncitori. Cu cele cîteva ateliere meșteșugărești, care înainte de anii 1970 reprezentau zestrea economică cea mai de preț a orașului. O industrie echilibrată care a chemat mai întîi bărbații și apoi pe femei, o industrie în care și-au găsit un nou rost bistrițenii de azi.

Scriam că pentru oamenii veniți să împlinească vocația industrială — în ultimul deceniu populația s-a dublat —, s-a construit un nou oraș. Peste 18 000 de apartamente, ridicate în majoritatea lor în apropierea platformei industriale. Confort, noi condiții, pentru o mare parte din cei peste 60 000 de locuitori. Siluete moderne cărora li se adaugă o sală polivalentă, două case de cultură, un club, supermagazine, „Măgura" fiind ultimul complex, deocamdată, care întregește rețeaua comercială a orașului.

Pentru a sprijini toate aceste realități, pentru a le dezvolta în viitor, bistrițenii știu că este nevoie de multă învățătură, și în consecință, au dezvoltat rețeaua de școli și licee cu profile industriale dar și agricole. Ei au intuit că trebuie și o apropiere a învățămîntului superior de industriile amintite, și așa au pus bazele unui Institut de subingineri, filială a Facultății din Cluj-Napoca, o Filială a Institutului de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru industria electrotehnică din București.

Bistrițenii le-au acordat tuturor atenția cuvenită, cîntărindu-le pe toate cu greutățile pe care le merită, neuitînd însă cîteva lucruri esențiale. Grija aceasta pentru a conserva și reda strălucirea centrului istoric al orașului, în care se îmbină multe construcții specifice renașterii transilvănene, cu elemente de interferență ale arhitecturii moldovenești, s-a transformat într-un amplu plan de renovări și restaurări a tuturor construcțiilor valoroase. Un oraș dinamic își va păstra în continuare ritmul său interior, fibra istorică nealterată și va beneficia de o nouă punere în valoare a vechilor ei monumente.

Orașul vechi, orașul nou, ambele strînse într-unul, străjuit de o cetate a pomilor care se pregătește să dea în spuma verdelui de primăvară, pentru ca apoi să-și aprindă florile albe și roz și roșii. Este stațiunea de cercetări pomicole, care gospodărește peste 16 000 de hectare de livezi.

Luminată de această cetate a naturii, Bistrița este în devenirea sa spectaculoasă, un oraș care nu poate fi comparat cu alte orașe. Este prea tînăr, prea cald, prea în matca lui, prea înrădăcinat în realitate. Am vrut să fac cîteva comparații cu alte așezări. Cu trecutul, prezentul, viitorul lor. Dar mi-am dat seama că Bistrița, acest inel de aur și istorie de pe degetul arătător al Transilvaniei și Moldovei, nu poate fi comparat decît cu el însuși. Cînd Botero scria că este cel mai frumos din Transilvania, se prea poate, ca într-un fel, să fi judecat lucrurile sub semnul unei stele norocoase și adevărate.

Marian Constantinescu

Semnele unei civilizații majore

■ PROLOG TEORETIC

Vitreg copil al filosofiei, paradoxul îmi șoptește și azi, într-o dimineață oțelie de martie, că un oraș istoric desferecă nu o noțiune prăfuită, ci sigla unei certe continuități ; un oraș istoric este, da, un oraș datat, călduț acoperit de prestigiul manualelor ; în același timp, un oraș istoric e și urbea care ridică prezentul, cu demnitate și fervoare, într-un viitor grăbit să dea seamă despre prefacerile orînduite de oameni, de locuitorii săi. Un astfel de oraș paradoxal este Tîrgoviștea. Cînd metamorfozele clipei de față sînt arhisemnificative în ordinea evoluției sociale, orașul e, trebuie să fie învelit cu atributul durabil : istoric. La fel — cînd anii duși, întipăriți printre slove aniversare, consemnează importanțe și ierarhii inconfundabile, orașul ca atare pretinde și merită același atribut. Fosta capitală a Țării Românești tinde și reușește, în anul de grație 1985, să devină capitala oțelului înalt aliat. Adică a unui produs cu specificația **Made in Tîrgoviște.** Ceea ce stră-bunii își îngăduiau, la un pahar de suflet și repaos, să surîdă litotic prin expresia „gură de Tîrgoviște", este, azi, doar o suavă amintire. A cîtorva, numai. Pentru că acum, oțelul înalt aliat, utilajul petrolier, aparatajul electric de la ROMLUX, fie și numai acestea, concurează zdrobitor, definitiv, la înlocuirea bătrînești locuțiuni.

■ UN ORAȘ ISTORIC (I)

Răsfoită, cuvine-se, cronica vechii capitale.

„Se făcuse iarnă, acum, între anii 1461 și 1462", scrie N. Iorga, descriind apoi un spectacol, montat pentru turburarea sultanului „cuprins de gînduri rele", fin și cu minuție relatat ; „Turcii știau însă drumul spre Tîrgoviște. Aici măcar ei se vor fi așteptat la o adevărată luptă, dînd un folos sigur și trainic. Cetatea stătea însă moartă și pustie... Vlad nu era aici. Dar fapta lui se văzu îndată, cînd în apropierea de oraș se deschise înaintea turcilor întinsa cîmpie a țepelor. Mii de oameni, — acum oase negre..." Peste mai bine de un secol, un alt spectacol, nu mai puțin înfiorător, i se va fi pregătit lui Sinan-Pașa. Și nu departe de locul unde, puțin ulterior, Mihai Viteazul va încheia tratatul de pace cu Rudolf al II-lea, act prin care voievodul purcedea spre realizarea idealului de unire... Cum e știut, istoria n-a fost tocmai prielnică dezvoltării fostei capitale. Nici cînd își pierde statutul de oraș princeps, nu va fi scutită de nenorociri. Pe vremea lui Constantin-Vodă, turcii pradă — „în cîteva rînduri au umblat", scrie Neculce, — însăși Mitropolia. Iar Tudor, căruia „nu-i lipsea nici ideea unirii, nici simțul legăturii între cele două Țări românești", (I. Lupaș), e sfîrtecat cu iataganele de oamenii lui Ipsilanti și rămășițele trupești îi sînt aruncate „într-o fîntînă părăsită la marginea Tîrgoviștei" (I. Lupaș). De altfel, de-aici înainte faima îi e prinsă nu în fapte, ci în glorificarea trecutului. O epocă de lamento-uri, de ode ossianice și parnasiene, în variantele unor Cîrlova sau Gr. Alexandrescu, Eliade sau Grădișteanu și Catina. Totuși, documentele consemnează și o oarecare dezvoltare, o anume adaptare a urbei la prefacerile aduse de anii înfloririi relațiilor capitaliste. Călinescu, pe urma vrafului deatestări documentare, notează : „Tîrgoviștea este un tîrg alb, tăcut și care acum o sută de ani era, nici vorbă, înecat în livezi. Unele case au înfățișarea locuințelor țăranilor de la munte". După Călinescu, fala trecută orașul nu și-o mărturisește „decît prin biserici, în fruntea cărora stă aceea domnească". Prin 1872 cale ferată „nu era... decît pînă la Titu" și doar o diligență făcea legătura cu fosta cetate domnească. E tocmai momentul cînd Bonifaciu Florescu desemnează orașul ca fiind celebru prin „ruine de ruine" ! Vlahuță, mai tîrziu, profesor cîtva timp aici, numește cetatea „fabrică de avocați". Deși se ridică o pătură de negustori mici și mari, aceștia lansați în afacerile cu petrol, un om de litere localnic, I. Al. Brătescu Voinești, lasă posterității tot descrierea unui oraș patriarhal, monoton : „...la umbra unui enupăr un arap de ipsos cu joben galben... care picior peste picior și cu țigara în gură șade citindu-și gazeta..."

■ UN ORAȘ ISTORIC (II)

Toate astea au fost uitate. O clipă. Le-am înlăturat pentru a respira aerul noului oraș. Deoarece dincolo de semnele, știute sau numai ghicite, ale istoriei apuse, Tîrgoviște este acum unul dintre centrele industriale de interes republican. Pentru că aici platforma industrială — o expresie atît de familiară economiei românești — înseamnă UPET, ROMLUX, uzina de oțeluri înalt aliate, de strunguri cu comandă-program etc. Dacă Uzina de utilaj petrolier funcționează încă de la începutul deceniului al șaselea, ROMLUX e o realizare recentă și constituie una dintre cele mai mari întreprinderi est-europene pentru fabricarea aparatajului electric. Intropia călătorului e un năravnăstrușnic, totuși necesar. Încît cu evlavie, mai mă confund cu susurul gîrlelor coborînd în Ialomița, cu oxigenul rarefiat și umed dintre și de sub ruinele palatului domnesc (astăzi pilduitor restaurate), cu luxurianța verde foșnitoare a castanilor ce bornează bulevardele, cu patina gălbuie vag dosită sub iederi a vechilor cerdacuri, cu vaga crispare a pămîntului din semicercul șanțului Cetății, odinioară pavăză lacustră împotriva invadatorilor, cu vertijul amplu resimțit în scufa turnului Chindiei cu creneluri și contraforți medievali, cu bizantinismul felin corupt de romanticul tîrziu al Mitropoliei printre cărămizile căreia și-acum mai se zăresc înfipte de urgia istoriei cîteva ghiulele vrăjmașe... O arteră importantă e ca buzunarul unui oraș mare. Principala cale de acces către centrul urbei e bulevardul numit al castanilor, castanii Tîrgoviștei, cum poate numai în Cotroceni mai întîlnesc. Desfac din amintiri o trecută călătorie de vară. Soarele dimineții desenează pe aleile uzinei, de UPET e vorba, simbolul Tîrgoviștei contemporane, umbre pilpîite. Arbori și arbuști izbucnesc din asfaltul umezit de stropitori și întreține răcoare și adăpost. Printre straturile de flori, cîteva panouri unde sînt prezentate, grafic, realizările întreprinderii. Într-un spațiu mult mai restrîns, acum aproape o sută de ani există aici cîteva ateliere. Nomenclator meschin : cuie, tablă, osii, garnituri pentru leuci. Tot aici se recondiționează harnașamente. Cu timpul, atelierele devin direct subordonate Arsenalului armatei. Uzina de utilaj petrolier ia naștere propriu-zis în 1949, un an mai tîrziu se trage prima forjă. Cu succes. În consecință, mărite și diversificate, halele uzinale vor asista la 1 Mai 1951 la turnarea primei șarje de oțel. Se produc la început, roabe, paturi, butoaie metalice. Urmează produsele necesare industriei petroliere. După licențe au intrat în producție instalațiile de tip KAM-300 și KAM-500, s-au realizat de asemenea subansambluri pentru turle de foraj, s-au asimilat racorduri speciale, pompe de noroi, armături industriale etc. În numai cîțiva ani, la turnătorie în secțiile de prelucrare-montaj și vane, au fost realizat diferite noi tipuri de instalații de foraj, vane, coloane și prăjini de foraj, sondeze geologice, instalații de intervenție și pentru forarea puțurilor de apă, armături industriale energetice, auto-macarale... Pentru un novice e un spectacol, fascinant ca un ritual, cel oferit de lenta trnslație a podului rulant, de opririle și manevrele abil executate în vederea plasării unei piese de mari dimensiuni, necizelată încă, între păpușa mobilă și universalul unui strung paralel. Scrîșnetul surdinat al macaralelor ce ridică, coboară și potrivesc piese nefinite, zumzetul continuu al rotoarelor, foșnetul aerului epurat de paletele ventilatoarelor, policromia halelor, realizată ca năzuință a ergonomilor și țiuitul persistent ca într-o partitură de Xenaxis sau Boulez, și monoton precum ecoul unei doine, și oblicele dungi solare furișate sus pe ferestre sau rupte prin trecerea lucrătorilor în salopetă — aici, la UPET, ca pretutindeni în țară, spectacolul muncii oferă același miracol al lucidei implicări a omului în efortul colectiv de socializare a naturii, de îmbunătățire a propriei vieți, de ridicare a României pe treptele superioare ale civilizației și culturii. Dintre noile produse în această vatră simbolică a orașului : racordurile speciale, remorcile, automacaralele, instalațiile de foraj seismic ; despre acestea din urmă se afirmă că au performanțe superioare proproduselor similare străine ; ele sînt acționate hidrostatic, fapt ce le conferă avantajul ca viteza de pătrundere în strat să fie sporită. Introducerea progresului tehnic, la UPET, reprezintă o sarcină de onoare curentă... Știam că uzina are un cor cu vechi tradiții și echipe de artiști amatori care au fost de cîteva ori premiate. Continuă să se organizeze spectacole educativ-satirice atît în secții, cît și în zonele periurbane de unde provine un număr de cadre muncitorești. De asemenea, se organizează reuniuni, serbări, baluri, sărbătoriri ale fruntașilor în producție și ale celor cu vechime mare aici. În biblioteca întreprinderii oricine află că se citește mult. Ca în tot orașul. Pretutindeni am constatat, călător în Tîrgoviștea nouă, semnele unei civilizații și culturi majore, semnele mîndriei pentru înfăptuiri deosebite, pasionante, lucide. E de înțeles mîndria celor care consemnează curent în ziarul județean succesele înfrățite ale tuturor celor care pregătesc, cotidian, noi și noi prefaceri spectaculoase. Căci spectaculoase sînt (și merită văzute și apreciate) și realizările urbaniștilor. Împrejurul Mitropoliei și al Muzeului cărții și tiparului și peste locul vechilor hale derizorii, au fost înălțate splendide clădiri administrative, o nouă piață, hoteluri și blocuri de locuințe într-a căror linie s-a păstrat un anume specific local. Centrul civic al Tîrgoviștei anilor noștri este inconfundabil. E firesc și drept să fie așa. Este încă un mod de a aprecia și înțelege de ce continuă Tîrgoviștea să rămînă un veritabil oraș istoric.

Mircea Constantinescu

Zile de festival studențesc

Urmare din pag. I

jocului, plesnetul biciului. Este important ca studentul interpret să se întîlnească cu textul autentic pentru a ajunge la esența lui și să nu încerce o reconstituire mai mult sau mai puțin fidelă. Teatrul studențesc în ipostaza unei formule de autor a fost reprezentat în **„Viața de zi cu zi"** de **Constantin Pavel** iar răspunsul original al unui teatru total al imprevizibilului, al experimentului, al gagului expresiv, direct și surprinzător prin spontaneitate, adică show-ul teatral s-a intitulat **„H. B. 4 și babița"** interpretat de studenții filologi. Trebuie menționat și **teatrul CIB** ambițios în a oferi o viziune proprie a **„Polițiței"** lui Teodor Mănescu. Ei au adus în dezbatere și aspecte complicate ale reorganizării socialiste ale vieții în țara noastră, pe fondul vieții politice internaționale într-o piesă-proces. Teatrul ca formulă de comunicare directă menit să promoveze dramaturgia studențească ne-a fost oferit de trupa T.C.M. dar și de montarea studenților Facultății de Fizică. Studenții au înțeles să onoreze la înalte cote participarea lor pe scena competiției în festival și în teatrul colaj, gen în care inteligența, spontaneitatea, spiritul de observație se manifestă mai viu, mai deplin. **Studioul de teatru „Alma"** și-a rezervat douăzeci de minute pentru **„Zborul"** adaptare după o idee de Richard Bach cuprinzînd și versuri din creația poeților : Mihai Eminescu, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Lucian Blaga, William Shakespeare. Actul subtil de legare discretă și simbolică a zbuciumului și îndoielii de izbînda personalității creatoare a creat studenților conduși de Liliana Dumitrescu posibilitatea unei interpretări moderne, ei apropiindu-se de ceea ce se numește nivel profesionist.

Teatrul experimental, teatrul-colaj, teatrul de creație studențească și-au reciștigat la această ediție locul în ierarhia valorică și preferențială a studenților ca fiind formule spectacologice potrivite nevoii de specificitate, de originalitate.

Un alt moment important, original, unitar, bine compus și așteptat cu mare interes, a fost momentul brigăzilor artistice. Un gen dificil, pîndit din umbră de toate relele poncife, se transformă sub bagheta inspirată a tinerilor (corect instruiți și conduși în travaliul lor artistic de coregrafi și muzicieni de specialitate) în formule de super-distractiv-show : **„Amfiteatrul tinereții"** sau cum se acoperă 360 de secunde cu umor, voie bună, satiră, mișcare, vervă, veselie, critică și parodie. Dacă ar fi să cităm, de pildă, o parodie la poezia lui Adrian Păunescu **„Părinții"** care sună în versiunea studențească așa : „Cine are studenți în uzină la strung / Mai aude și-n somn cîte-un maistru strigînd / Că nu sînt, că lipsesc, că n-au condici aici / Că-i nevoie prea mult să le spui și explici" sau o glumă cu specific intitulată sugestiv „Memento științific" : Integrala Shakespeare : Zadarnicele chinuri ale învățatului ; Mult zgomot pentru un cinci mic ; Măsură pentru măsură și control dimensional ; Troiul și Grinda, am exemplificat foarte puțin din ce a însemnat un adevărat val de inspirație și veselie. Ținuta scenică a viitorilor ingineri a fost decentă, mișcarea în spațiul scenei corect gîndită, sincronizarea pașilor de dans foarte bună. În concluzie, aplauze, laude și cale deschisă spre etapa finală.

„Adversarii" în cursa pentru locul întîi sînt studenții de la A.S.E. București. Brigada lor a prezentat un spectacol cu o aparență de show revuistic, fetele și băieții atacînd la nota maximă toate compartimentele : originalitatea textului, problematica studențească aleasă, partitura muzicală, coregrafia.

Zile frumoase închinate artei de tinerii care, pregătindu-se pentru diverse profesiuni s-au unit sub stindardul pasiunii, această hrană spirituală dătătoare de generoase imbolduri.

Festivalul Artei și Creației Studențești s-a dovedit și de data aceasta un stimulent în procesul de educație estetică a tinerilor în spiritul idealurilor înalte promovate de partid, un binevenit prilej de afirmare în cadrul culturii naționale a celor mai valoroase creații studențești. Moment prielnic în cadrul procesului de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a studenților, de diversificare a vieții lor spirituale, această manifestare de un farmec anume a impus prin prezența problematicii majore, de actualitate, specifică vieții studențești.

Poeme de Gheorghe Tomozei

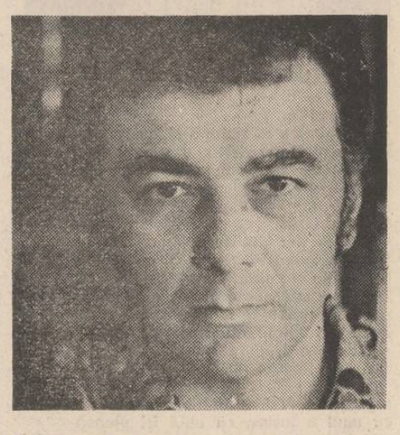

Un dialog

Așa vorbim noi, peste tranșee,
peste sahare
și arizone ;
unul tace și celălalt i-ascultă tăcerea
prin gîtul retezat
al sîrmelor telefonice, sîrme ghimpate...

Altamira

Poți dactilografia o scrisoare de dragoste ?
Mai bine trimite-i iubitei, amprentele tale
digitale din muzeul poliției ! Și totuși
e ceva erotic în acest (stupid) gest : parcă
apeși cuvintele și umpli cu ele ochii pentru
care-au fost scrise, parcă deschizi
cu degetele, buzele pentru care-au
fost scrise
și-n urma degetelor vii și tu
și cobori în trupul știut numai pe dinafară.

Să dactilografiezi un vers pe pielea iubitei
ca pe vinovata piele a piersicei. Să faci din
ea piersica
Altamira...

Dulcissima mater

Scrii într-o limbă anume,
gîndești într-o limbă, numai într-una
dar cînd e datul plînsului
și sîngeri
în care limbă ?

Și-n care limbă taci ?

Iar cînd e datul morții
și polinezianul și iacutul, britul ori grecul
și niponul și lusitanul și turcul
rostesc silabe mirabil ivite în grai :
„Dulcissima mater..."

Sînt sigur că în toate limbile lumii
aceste vocabule sună la fel :
„Dulcissima mater..."

Un giulgiu latin
pentru barbarele guri :
„Dulcissima mater..."

Fragment

Contragere în fragment :
sînt numai un craniu
visător
cum portocala e numai genunchi
cum crinul e numai os dezgropat,
toamna, numai frunză,
dragostea, numai sărut.

Dar mîna
veștejită de cerneală ?

Mărturie

Iubirea noastră e doar un neîntîmplat trecut,
mîine, al iubirii noastre e în trecut,
chiar și noi fără s-o știm, ne-am trecut
între cel din urmă și primul sărut.

Ca să le mai ții în viață, schimb apa florilor
tale
și le retez tulpina. Și asta în fiecare zi.
Așa și tu te micșorezi. Erai, ieri, cît tine,
azi ești cît mîine, mîine cît nenăscutul nostru
delfin,
poimîine vei fi cît tija florii de-acum
și-apoi vei fi cît cenușa scrisorii arse,
apoi cît polenul cenușii
apoi cît sarea lacrimei,
apoi ca sarea sării...

După plecarea ei

După plecarea ei totul a luat alt chip.
La 9 și 21 de minute mai era vară. La 9
și 22 venise
toamna. S-a tras spre casa lui. A lor. S-a
așezat
sub vaza de flori, tropicală. S-a acoperit
cu jurnale încă neapărute, cu cocleli
de fluturi, cu uitare.
Cu mîna stîngă, bătrînă, și-a atins
pleoapele. Cu dreapta,
cevă mai tînără, imaginile de după pleoape.
Toamnă. Tîrziu.
A început să plouă peste bisericile vechi,
cu ploaie veche,
cu ploaie mică,
apoi a venit noaptea rămasă doar a lui.
Toamnă. Ploaie.
S-o tragă din creier, afară, cum bătrînii,
coroanele dentare
înainte de somn ?
Să-i scoată urma, din pernă, urma capului,
a gurii ?
Tîrziu. Toamnă. A aprins lampa.
S-o caute ? Unde ?
În noptieră ? În caseta cu pistoalele
de duel ?
În cutiile de pălării
pline cu capetele (grațioase) ale iubitelor ?
A fost în zadar.
Atunci a luat pachetul de țigări din care
fumase ea
și a mușcat țigara ca pe-o claviculă. Toamnă
Tîrziu...

ioana dinulescu

Tratate de pace

După-amiază,
copie fidelă a altei după-amieze.
Între pereții ocrotitori ai casei,
speranța — șoim imblînzit —
visează foșnetul animalelor tinere
în depărtate păduri.
Deschizi Ușa.
În spatele ei : altă Ușă.
Deschizi Fereastra.
În spatele ei : altă Fereastră.
Trompete mătăsoase biciuie gura,
strigătul, stalactită sonoră !
Dezlănțui bătălii între nume și trup,
caii nechează, dau năvală nebunii,
se agită flamuri — regele a murit !
trăiască regele ! —
primești vești, și chiar afli
că unul a învins, că altul își pleacă
genunchii.
Animale plăpinde află gustul sîngelui
în depărtate păduri ; numele bărbaților
puternici
atîrnă de cadavrul fraged al iepurelui,
al vulpii.
Dincolo de pereții casei, în sărbătorească
larmă,
armuri invincibile
încheie tratate de pace,
le semnează cu cerneala amurgurilor tale.

Octombrie

Strig
și încerc să alerg,
octombrie clipește între genele pădurii,
roua e cicatrice pe frunza-n cădere,
bruma răzbește vad către noi.
Mă alungi, zvîrlind către mine
fructe de miere, tot mai suave,
mai aromate...
Strig,
îmi răsare-nainte steaua stingheră.
Zăpada latră, cățelandru flămînd,
adulmecind pe aproape ;
mă îmbii cu fructe
urcînd trepte din dulceață în moarte.
Ridic ochii spre tine, întrezăresc :
ai o față de zi
și o mie, o infinitate de fețe de noapte.
Recunosc tropotul strivitor al turmelor tale,
crește valul, se înalță
în pereții netezi ai casei,
în cușca șoimului,
în piinea zilnică, în lapte.

Rochia de sărbătoare

Între pereții casei tale,
descoperi urmele unei exotice feline.
Ea a trecut pe aici, incilcindu-ți arterele,
scuipind o pată albă pe harta împăcării
tale cu lucrurile, cu întîmplările de fiece zi,
făcînd să izbucnească în hohote
portretul unei melancolice madone.
Iată, în depărtate cîmpii, coasa lucește
inexorabilă,
pe tipsia unui nor se rostogolește capul
lui Ioan,
zornăie gura de aur.
Chiar de-ai adus cu nesăbuită, deșănțată
speranță,
un greiere într-o cutie de chibrituri,
aici, la etajul opt,
Ofelia își insușește conștiincioasă lecțiile
de înot
predate de Iago.
Gheara de aur
scurmă fără odihnă în grămezile de rămășițe
ale nopții de dragoste,
în timp ce necunoscuta felină
se lăfăie în oglinzile casei tale,
scobindu-se plictisită între colții sătui.
Peste sinii tineri,
rochia de sărbătoare plesnește
în ritmul unui cîntec de greier captiv.

gheorghe jurcă

Fîntînile de vis...

„Liniște tovarăși ! Vă rugăm liniște !", striga omul de la prezidiu care conducea ședința și ca să fie mai bine auzit bătea cu stiloul său cu capac metalic în stacana cu apă ce trona în mijlocul mesei drapată în pînză roșie. În sală se auzeau murmure, lumea dădea dovadă de nerăbdare, ședința începuse la șapte dimineața și-acum ceasurile se făcuseră douăsprezece și nu se luase decît o singură pauză. Fumătorii mai cu seamă își manifestau vizibil neliniștea, bocăneau cu picioarele în scaune, frămîntau țigările în mîini, le miroseau și trăgeau adînc în piept izul de tutun ca și cum ar fi fumat de adevăratelea. „Are cuvîntul... și aici președintele prezidiului, un om înalt, negricios la față, cu păr și mai negru, voce metalică, ochi vioi, adumbriți de niște sprîncene stufoase, făcu o pauză, își pierduse probabil hîrtia cu vorbitorii, are cuvîntul tovarășul Măcinic Alexandru, deputat în circumscripția Cetate". O liniște de peșteră puse stăpînire pe sală. Măcinic nu se așteptă să-i dea atît de repede cuvîntul și la auzul veștii simți cum îl inundă un val fierbinte de căldură. Ieși din rînd și se îndreptă cu vizibil efort spre pupitru. Ajuns aici știa că nu mai are încotro și va trebui prin urmare să vorbească. Aruncă mai întîi o privire prezidiului, apoi o alta sălii, își scoase cu mișcări lente hîrtiile din buzunarul vestei, le puse sub microfon, își pipăi celălalt buzunar de la piept unde își ținea ochelarii, îi scoase și pe aceștia, și-i spînzură pe nas și începu cam nesigur și fără vlagă : „Stimați tovarăși din prezidiu, stimați tovarăși din sală ! Trăim cu toții într-un oraș milenar, încărcat de istorie, oraș clădit pe osemintele strămoșilor noștri și în care fiecare piatră, stimați tovarăși, fiecare cărămidă, zid, poartă, ascund în intimitatea materiei vuietul, freamătul veacurilor..." Un acces de tuse îi întrerupse pentru un moment șirul cuvintelor. Își scoase batista, tamponă ușor fruntea, obrajii, nasul, o vîrî la locul ei după care continuă, de data aceasta mai sigur pe sine, imprimînd vocii sale baritonale forță și avînt. „Faptele pline de măreție petrecute aici sînt mai mult decît copleșitoare, ne înfioară și ne înalță cugetul spre culmile aspirației și visării, continuă el. Da tovarăși, nu vă mirați ! Așa este ! Cîmpul Alb poate fi asemuit, dacă-mi permiteți, cu Roma, eterna cetate de pe Tibru care ne aduce aminte de obîrșii, de sorgintea neamului nostru, de ginta latină. Nu vorbesc tovarăși ca un necunoscător, ca unul căruia îi place să viseze... Nu ! Am avut prilejul să văd acum cîțiva ani acest minunat oraș care se cheamă Roma. Am văzut cu ochii mei ceea ce nu visam niciodată : Coloseumul, Forul lui Traian, Termele lui Caracalla, celebra Vila Borghese, Piazza Campo dei Fiori, Fontana di Trevi, mi-am purtat pașii pe sacra Via Apia, pe Capitoliu, știți dumneavoastră, cel salvat de giște. Ehe, ce lucruri superbe se pot vedea. Să vă spun de fantasticul spectacol al fîntînilor care sînt cu sutele la Roma ? Să mai amintesc că acolo există un adevărat cult pentru apă ? În fiecare grădină, colț de stradă există cîte-o fîntînă, loc de meditație și de dragoste, temple deschise tuturor în care singura ceremonie admisă este tăcerea. Stimați tovarăși, e bine să știm că la romani apa constituia un element de urbanism și că noi cei de azi ar trebui să învățăm de la ei multe lucruri. Apa trebuie auzită, iar fîntînile prin formele și arhitectura lor trebuie să devină adevărate orchestre, monumente, să calmeze agitația străzilor, atmosfera sufocantă, mecanizată a orașelor, aducîndu-ți aminte cît de binefăcătoare, de tonifiantă este simfonia apelor. Nu cred, continuă el mai departe cu aceeași frenezie, că n-ați avut măcar o dată senzația că orașul nostru cel de toate zilele, frumosul nostru Cîmpul Alb, miroase a eternitate. Să ne referim doar la neasemuita Cetate, la stilul său arhitectonic unic în acest colț al Europei, la evenimentele cruciale petrecute de-a lungul veacurilor, la monumentele și statuile lui și ne dăm seama că avem fericirea, șansa, tovarăși, să trăim într-un oraș fără pereche. Dacă e așa și nu cred că poate fi altfel, haideți stimați prieteni, concitadini să dăm dovadă că ne iubim orașul, ca pe soarele ce ne luminează, ca pe aerul ce-l respirăm, mă rog ca pe cămașa de pe noi, ca pe proprii noștri copii, să vedem în el liniștea și echilibrul zilei de azi și a celei de mîine".

Măcinic se însuflețise pînă la euforie. Cuvintele lui aveau o incantație imnică, le cîntărea cu atenție, încerca să le așeze cu meșteșug în fraze avîntate, să ridice tonul acolo unde trebuie și să-l coboare cînd era cazul. Repetase de zeci de ori fiecare cuvînt, fiecare frază, pe stradă, la serviciu, acasă cînd se retrăgea în camera lui și le aranja, le ajusta cu migala și plăcerea unui bijutier. Sala încremenise cu ochii pe el și putu să vadă luminițele acelea mărunte ale privirilor extaziate cum veneau spre el și-l săltau undeva sus pe un posibil cer al gloriei, într-un paradis al speranței. Lumea e totuși rea și dură, lipsită de harul fanteziei, reflectă el în momentul cînd de la masa prezidiului fu atenționat să intre în subiect că mai sînt și alți tovarăși care vor să ia cuvîntul și să nu mai bată cîmpii, că ce s-ar întîmpla dacă toți și-ar depăna amintirile, ar descrie orașele pe care le văzuseră la viața lor? Trăi un moment de descumpănire și se simți atît de trist, de singur încît îi veni să renunțe la ce mai avea de spus, să mulțumească asistenței pentru atenție și să plece la locul său, dacă nu chiar să iasă afară și să-și împrospăteze plămînii cu aer curat, dar tot el fu cel care își spuse că de ce să renunțe, să dea cu piciorul acestei ocazii care se ivise atît de greu și pentru care se pregătise ani de zile. Simți așa dintr-odată cum se ridică din abisurile ființei sale o forță, o undă puternică, nebănuită care îl propulsară deasupra tuturor. Același fel tenace, persuasiv îl caracteriza și-n viața de toate zilele, nu dădea niciodată înapoi, era un ins mereu ofensiv, răzbătător, încrincenat în a găsi soluții. Nu degeaba trecea unul din cei mai vrednici, mai harnici și mai pricepuți funcționari pe care îi avea primăria din Cîmpul Alb. Ajunsese ceea ce se cheamă o glorie locală, cele mai grele, mai dificile treburi i se repartizau spre rezolvare doar lui. Măcinic în sus, Măcinic în jos, așa a zis Măcinic, așa trebuie să se facă, duceți-vă la el, dînsul le știe pe toate. Măcinic e alfa și omega orașului. E cazul să subliniem că datorită insistențelor sale, a nenumăratelor drumuri făcute la minister unde bătuse la toate ușile, Cîmpul Alb se alesese c-o fabrică de postăvuri, o alta de confecții, una de bere, cu o frumoasă casă de cultură, un cinematograf, un strand, un hotel cu cinci nivele, se introdusese gaz, promovase în divizia secundă o apreciată echipă de fotbal. Măcinic nutrea însă ambiții mult mai mari. Visa cu alte cuvinte să facă din Cîmpul Alb un oraș frumos, cu fîntîni și statui, cu oaze, multe oaze de verdeață, parcuri, esplanade. Oful cel mai mare după ce vizitase cetatea eternă era să construiască în principalele puncte ale orașului fîntîni-monumente, fîntîni-spectacol, fîntîni-muzicale, piețe largi, să ridice monumente, statui. Își făcuse un obicei din a se plimba noaptea pe străzile orașului, atunci cînd totul plutea într-o lumină misterioasă care îl ajutau să dea la o parte draperiile timpurilor și să descindă în zilele dintîi cînd se întemeiase ca polis, să vadă chipurile celor care ctitoriseră trufașa cetate, palatele în care se încoronaseră regi și principi. De fiecare dată o lua pe drumul pe care, își închipuia el, năvăliseră în oraș hoardele cuceritoare, simțea în nări mirosul nisipurilor asiatice aduse de copitele cailor, scrumul caselor arse, auzea vuietul carelor de luptă, jalea femeilor, plînsetul copiilor trecuți prin foc și sabie, dangătele clopotelor, apoi suspinele cîmpiilor și a rîului care spăla cenușa deznădejdii. Își alegea acel ceas al nopții în care pluteau peste oraș miresme tari de flori de cîmp, de frunze de castani, ceas în care luna aievea unui coif de aramă poleia din înălțimi acoperișurile orașului, dîndu-le patina bronzului, așa cum văzuse noaptea Capitoliul. Atunci își simțea pieptul înzăuat, șira spinării dreaptă ca o sabie, inima o scoică sidefie în care băteau valurile atît de mari de gînduri și închipuiri. Se vedea liceean urcînd în fiecare dimineață cocoașa cetății, parcă zidurile îi vorbeau, aveau glas, un glas al lor pe care începuse a-l descifra. „Ia aminte Măcinicule, se trezea vorbind în sinea lui, numai noaptea orașele vechi, încărcate de istorie își arată cu adevărat întreaga lor splendoare, simți vigoarea cu care au înfruntat furtunile timpurilor. Numai pipăindu-le pas cu pas, piatră cu piatră, apropiindu-ți urechea de zidurile lui, ascultîndu-le vuietul poți să-ți dai seama de grandoarea și splendoarea lor, ce le mai lipsește pentru a deveni și mai măreț..." Sub clarul de lună examina fiecare ungher, locșor, piatră, poartă, clădire și trăgea în mintea lui cuprinsă de febre linii peste linii, își imagina coloane, cariatide, frontispicii, capiteluri și metope, arunca punți, poduri suspendate, trasa grădini, piscine, fîntîni, păduri înmiresmate ce coborau ca într-o procesiune de pe colinele învecinate pînă la porțile orașului. Îl obseda mai cu seamă acea fîntînă magnifică care să înfățișeze tritoni, cai de mare, centauri, amazoane, femei-pește din gura cărora să țîșnească apă iar în mijlocul lor și-l imagina pe Neptun dirijînd această simfonie de cascade, sute și mii de pelerini trecînd și aruncînd bănuți în imensul bazin. Se entuziasma ca un adolescent, se simțea în culmea fericirii. O înfrigurare adîncă îl îndemna să le așternă pe hîrtie și să le propună mai marilor puterii locale pentru a deveni într-o bună zi realitate.

Cu mintea înfierbîntată de gînduri și proiecte mărețe se îndrepta apoi spre noul cartier al orașului, acolo unde asistase la cea dintîi mușcătură de excavator și se înălțaseră primele blocuri de locuințe. Mirosea puternic a mortar, a ciment proaspăt și-a tot felul de adezive, girafele de metal stăteau cu giturile încremenite peste schelele blocurilor, ciugulind parcă de pe pînza sinilie a nopții scamele unor stele. Prin această poartă se putea intra în oraș direct din cîmp, picioarele aducînd cu ele fire de iarbă, urme de pămînt roșietic și le depuneau ca pe-o ofrandă în sanctuarul de piatră al bătrînei urbe. Îl cuprinse o bucurie fără margini care îl pironi locului, îmbrățișă cu ochii clipe în șir cîmpia, apoi mai departe zarea...

„Dacă vrei să faci un lucru trainic, care să aibă viață lungă, își aduse aminte de vorbele tatălui său, gîndește-l noaptea, noaptea cînd ți-e cugetul și mintea limpezi... Noaptea îți apar altfel casa, ogorul, iarba, livezile, izvoarele, munții și pădurile, toate celelalte. Acum ți se vor părea mai așezate, mai bine înfipte în țărînă, mai puternice. Se prelinge peste ele o lumină pufoasă, un abur lăptos, se îndepărtează și se apropie ca niște fluturi, șușotesc ca niște ființe dragi. Ziua te iei cu una, cu alta, te fură ba un lucru, ba altul, ochii ți se scrumesc, pasul ți-e întotdeauna grăbit, gîndurile te duc aiurea, graba te ia de guler și te silește să mergi unde vrea ea, n-ai stare să veghezi asupra unui fapt, ești și colo și dincolo și totodată nicăierea, te împarți în zece locuri, gîndești în zece feluri, bei apă din zece fîntîni, te-ntîlnești cu zece prieteni, înjuri în zece feluri. Cînd mergeam la cîmp întîrziam pînă seara tîrziu, pînă cînd se lăsa noaptea și măsuram tot ceea ce făcusem ziua. Dacă băteam un par, reparam un gard, așezam o țiglă pe casă mă duceam noaptea să văd dacă-s bine rostuite, mă așezam pe iarbă și-ascultam răsuflarea pămîntului, inima nevăzută a lucrurilor, că toate, să știi de la mine, au o inimă a lor, ceva care le ține vii, auzeam pînă și sobolii cum își croiau drum pe sub pămînt, adulmecam mirosurile tari ale nopții, auzeam știi ce-i aia, cum crapă coaja de pe copaci de căldură ori de bătrînețe, cum se înalță firul ierbii și cum se lasă roua, cum se îngroașă izvoarele și-și umplu de cîntece gușile mierlele. Mă ridicam și încercam tăria unui pom, clătinam de trunchiul lui să văd dacă o mai duce mult și dacă scîrțiia, a doua zi mergeam și-l tăiam. Întram în grajd să văd dacă vitele-s sătule, dacă mai au fîn în iesle și tot ce nu mi se părea potrivit notam în minte și-n crăpatul zorilor purcedeam să le rezolv. Cum îți spun, ziua te iei cu una, cu alta, te-ntîlnești c-un vecin, schimbi cu el o vorbă, mai un păhărel de ceva tare, mai dai față cu primarul și te-ncingi la vorbă cu dumnealui, îți trec prin minte amintiri din armată, din tinerețe, aduce unul vorba de muieri, că și astea parcă tot după ce apune soarele îs mai dezmierdătoare, mai alintătoare. Socotește-mă cum vrei dar eu unul n-am trecut nepăsător pe lîngă ele, că viața asta așa e de scurtă, n-apuci bine să zici hop că și ești c-un picior în groapă. Și atunci ? Bagă bine la cap ! Noaptea ești odihnit, întremat, în stare să răstorni munții, să iei taurul de coarne și să-l dobori la pămînt, atunci te scaldă cele mai frumoase vise. Eu mai zic una. Cred sus și tare că ideile, scînteierile ce se aprind în mintea oamenilor de geniu, marile idei care au schimbat lumea din toate timpurile, au împins-o înainte către veacul nostru și mai departe către celelalte ce-or veni după noi, au țîșnit din mintea omului noaptea. Atunci cred eu mintea lui e ca un cleștar și se ridică din ea curcubeul înțelepciunii... Mi-aduc aminte, cînd a trebuit să plec sub arme, m-am dus să mai văd locurile, animalele, acareturile. Mi-am zis că de-o fi să-mi rămînă pe-acolo oasele să-mi iau rămas bun de la ele. Parcă îmi spuneau : du-te Măcinicule sănătos și fă-ți datoria, pe noi tot aici o să ne găsești. Nu m-a atins, știi ce-i aia, nici o fărîmă de glonte".

A doua zi se sculă mai devreme ca de obicei, pînă la serviciu o ținu numai într-un murmur. Sosea întotdeauna cel dintîi la birou și profita de liniște pentru a-și face ordine prin hîrtii. Revăzu mapa cu rapoarte, adrese, referințe, sesizări, reclamații, circulare, apoi puse mîna pe telefon și sună o serie de directori, de șefi și șefuleți cărora le puse în circă cu cel mai rece singe vina de a fi lăsat să intre paragina, lepra pietrei în zidurile cetății, de a fi tărăgănat amenajarea parcului din zona centrală a orașului, cîndva o minunație. „Unde naiba a dispărut respectul vostru pentru oraș ?, țipase la ei. A intrat rugina în voi mai abitir decît igrasia în zidurile cetății ! Se poate stimați directori ? E cazul să vă treziți din hibernare tovarăși ! A dat secolul peste noi și nu mai putem merge așa, cu las' că facem mîine ce nu putem face azi și așa mai departe !" Cu creierii răcoriți o zbughea pe teren, acolo unde situația îi reclama imperios prezența. Își umplea un carnețel întreg de notițe, iar după ce se sătura de umblat întra la grădina „Trei stejari" să-și potolească setea c-o bere. Printre sorbiturile halbei îi alduia pe cei care conduseseră mai demult destinele urbei și care nu făcuseră mai nimic pentru viitorul ei și-al oamenilor săi, băuseră doar butoaie de vin, mîncaseră munți de fleici, făcînd burtă ca păianjenii și diabet, zăceau acum prin spitale și sanatorii, iar cei ce scăpaseră teferi, sănătoși bine mersi se înfruptau hulpav din pensiile barosane și se plimbau ca niște boși prin parcul orașului cu nepoții de mînă ori mergeau dimineața la matineu, reflectînd la vremurile cînd erau mai marii puterii locale și dispuneau cum și unde să se construiască un bloc, o mică fabricuță, să se croiască o stradă, un trotuar, să

Fotografii de Adrian Popescu

Angajare și obiectivitate (IV)

Urmare din pag. I

obiectivă devine imposibilă ? Că de la „baia" în propria-i contemporaneitate istoricul trebuie să ajungă aproape cu certitudine la subordonarea față de exigențele prezentului ?

Ceea ce apare de-a dreptul paradoxal este că, respingînd pe plan filosofic idealismul subiectiv, dogmatismul anilor '50 l-a ilustrat pînă la perfecțiune. Am asistat în acea perioadă — cînd studentul care izbutea să deschidă „Revista istorică" a lui Iorga era privit ca un delincvent ! — la prefaceri și contrafaceri a istoriei naționale, la o jonglerie cu sursele pentru a ilustra teze prestabilite („Dacă izvoarele nu mă confirmă, cu atît mai rău pentru ele", spunea unul din exponenții dogmatismului), la o manipulare a istoriei care au făcut din această „magistra vitae", o „ancilla" (slujnică) umilă și certată a dogmaticilor ce-și schimbau orientările după consemne venite de aiurea.

De două decenii, de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, respirăm aer proaspăt și, revăzîndu-l pe Iorga, ca și pe atîția alți mari istorici români ce i-au fost contemporani, în raftul bibliotecii și în bibliografia studenților recăpătăm încrederea în forța istoriei. Dar nu numai atît : Iorga oferă un excelent exemplu de onestitate intelectuală, cercetare obiectivă și angajare politică. În toate marile probleme ale istoriei românilor — de la continuitatea lor în spațiul carpato-dunărean la constituirea statului român unitar — nu a asociat el în chip statornic ancheta erudită cu patriotismul fierbinte care avea să-l ducă sub gloanțele fasciste ? Avem în istoriografia noastră o veche, multiseculară tradiție de militantism și responsabilitate politică.

Să fim bine înțeleși : nu cerem „politizarea" fiecărei cercetări istorice. Aceasta o voiau dogmaticii care impuneau „politizarea" pînă și a lecției despre rață la zoologia predată în clasa întîia de liceu ! Nu ! Istoria își are problemele ei care merg de la chestiuni de detaliu (și în legătură cu care este de amintit remarca lui Descartes potrivit căreia istoricii cheltuiesc o viață pentru a afla aspecte din viața romanilor, pe care o slujnică analfabetă, contemporană cu Cicero, le știa foarte bine din văzute și auzite) pînă la teme fundamentale. Astăzi, cînd etnogeneza românilor, unitatea etnică a poporului român, drepturile lui istorice asupra străvechii vetre dacice îi sînt contestate de pseudoistorici, aflați în slujba celor care vor să lovească — pe această cale ocolită — în politica de independență a României, cu care s-a identificat președintele Nicolae Ceaușescu, abordarea acestor probleme cere din partea istoricului o clară și fermă angajare patriotică și politică.

Nici „culturnic", nici „aparatcik", nimic din vocabularul inventat și — ferte-ni-se termenul — vomitat de toți cei care, într-o formă sau alta, explicit sau implicit, din opțiune politică sau din frustare personală vor o istorie „pură", neangajată politic ; nici simplul lămuritor despre ce înseamnă „Yankee Doodle", pentru că există un serial la televiziune sau cine a fost Fra Dolcino pentru că este amintit în romanul, azi la modă, **Numele trandafirului** al lui Umberto Eco. Nimic din toate acestea, ci un slujitor fidel al intereselor superioare ale acestui popor, al acelor permanențe ale istoriei — neam, pămînt, idee — care la noi se string toate în cuvîntul : neatîrnare. Servirea credincioasă a propriului popor, în respectul ferm și durabil al adevărului istoric, cu acel simț al responsabilității pe care l-a exprimat Miron Costin — „Eu voi da seama de ale mele, cite scriu" — aceasta este menirea oricărui istoric român, care vrea să-și merite titlul de noblețe politică a meseriei sale.

teatru

În căutarea sensului...

Urmînd a realiza la Teatrul Nottara un spectacol coupé **(Olelie — Vînătorii)** care să existe în primul rînd printr-un dublu recital actoricesc (George Constantin — Horațiu Mălăele), regizorul Ion Cojar a considerat necesar să niveleze cele două reprezentații și a recurs la un discutabil apel al verismului într-o dramatizare după o proză realistă și la asezonarea cu vitală concretețe a unei minidrame pseudo-absurdă.

Transpusă în parametrii convențiilor scenice, nuvela lui Fănuș Neagu **Ningea în Bărăgan** pierde din truculența stilului (de altfel destul de lapidar, proza făcînd parte din volumul de debut al celui ce avea să devină asul metaforelor luxuriante). Un conflict (generat la răscrucea anilor '50) de precipitata destrămare a unei familii de țărani e pe cale să se înfiripe, dar suflul dramatic se dovedește insuficient. Totuși, prin aportul deosebit al interpreților, prind contur cîteva tipologii. Mergînd pe linia descriptivă a montării, Elena Bog realizează un portret notabil — femeia obidită — o creație scăldată în lacrimi menite să facă viabile și aparte-urile expozitive ce-i revin actriței prin redistribuirea materiei epice. Oana Ștefănescu, mizînd pe un inteligent și expresiv joc al privirii, izbutește să convingă doar parțial pentru că îi lipsește un plus de senzualitate care să motiveze situația personajului : o tînără femeie care nu se mai teme de nimic. George Alexandru vădește forță și capacitate de interiorizare în dificilul exercițiu impus de pedagogul-regizor : adolescentul încă imberb, vulnerabil, nehotărît, aproape anchilozat sufletește. Cu un zîmbet plin de insolență Ștefan Velniciuc schițează „în nuce" biografia unui șmecher malițios și demonic, George Constantin avînd a figura bădărănia suficientă afișează o grosolănie violentă, stăvilită doar de o cumplită mahmureală. Generosul actor știe să-și păstreze farmecul, să și-l sporească și atunci cînd rostește printre dinți cu o deloc ascunsă voluptate „ploaia de înjurături" ce completează oralitatea adaptării. Imagine a degenerării, arierat respingător, dar demn de milă, mimînd cu aplicație ticuri specifice ponderate printr-un coeficient exact al grotescului — Horațiu Mălăele se străduiește să reziste presiunilor exercitate de public care-i întîmpină (chiar și pre-)aparițiile cu hohote de rîs, un handicap pe care îl învinge făcîndu-i față (deocamdată) cu o stoică rigoare profesională.

Dacă celor două obiceiuri arhaice (strigăturile și hăituirea ciinilor) tradiția le-a conferit semnificația de oțelire și respectiv primenire prin suferință, tot de o purificare ar putea fi vorba și în parabola închipuită de Ion Băieșu interesat uneori să penetreze și cu armele absurdului. Pe o mai veche temă a sa (și nu numai) — imixiunea în viața altora, folosindu-se de o strategie sigură — confuzia dintre sensul propriu și cel figurat și de o tactică familiară — derizîunea prin aglomerări anecdotice de astă dată pe motivul „vînătoarea e și ea o artă", umoristul și-a propus să atragă atenția asupra pericolului grav al irevocabilelor judecăți pripite. Dar finalul este expediat ratîndu-se eventuala, posibila, necesara perspectivă reflexivă à propos de adevărurile cotidiene peste care se trece cu nepăsare. Oana Ștefănescu, deși oribil învesmîntată, suplinește absența unei minime grații prin stranietatea fizionomiei. Cei doi protagoniști cuceresc în continuare aplauze, unul pentru metamorfoza teribilă — Horațiu Mălăele își limpezește chipul recăpătîndu-și binecunoscuta candoare inocentă și nu tocmai, celălalt, inegalabilul George Constantin, pentru copleșitoarea sa jovialitate cu care domină pînă și perplexitatea gestului gratuit, stupid al bătrînului vînător...

Irina Coroiu

televiziune

tv

Seriale

Într-o zi, cred că era joi, spre seară, cerul s-a împestrițat cu păsări călătoare, care, cu bătaia aripilor lor, au încălzit brusc aerul. Am știut în chiar clipa aceea că a venit primăvara ! Se pare că și meteorologii noștri au aflat de venirea păsărilor de la cei care se plimbă în parcul Libertății, oricum ei au început să emită buletine mai blînde, în care fronturile atmosferice nu se mai înfruntă cu atîta sălbăticie fix deasupra Filaretului. Asta este, fiecare vreme cu vremea ei, iarna ne ninge, primăvara ne plouă, vara ne fierbe, toamna ne amețește. Desigur, și programul TV își va schimba haina odată cu schimbarea decorului, se vor înmulți din nou cadrele cu muguri de castani ce stau gata-gata să plesnească, mărțișoarele vor fi purtate încă o vreme în emisiunile cu public. Ceea ce însă nu se schimbă în funcție de anotimpuri este, între altele, serialul, schimbarea lui depinde numai și numai de epuizarea episoadelor. Iată, avem în zilele noastre, azi, cu alte cuvinte sîntem contemporani cu trei seriale săptămînale. Să le luăm pe rînd, în ordinea în care apar ele în viața noastră. Deci, lunea, privim, dar mai ales ascultăm „Verdi", un serial produs de un maestru al biografiilor celebre romanțate, Renato Castellani, un fel de Van Loon al televiziunii italiene. Serialul e făcut după tipic, are absolut toate datele să cucerească telespectatorii de orice

Desen de George Buțu

limbă de pe întreg pămîntul, conform devizei : „cui nu-i place ceea ce vede îi place ceea ce aude și invers". Deci un mare și foarte popular compozitor, o viață sentimentală într-un decor sentimental, vederi frumoase, costume așișderea, ș.a. Și să nu uităm dorința multora de a deveni muzicologi experți în Verdi în cel mai scurt timp posibil, cu minim de efort. Este ușor de înțeles că pe un asemenea monstru sacru nu îndrăznim nici măcar să-l lăudăm, pentru că, doamne ferește, s-ar putea să se spună că nu l-am lăudat destul.

Al doilea serial, miercurea : „Tineri în luptă". Și asta la ora la care se dădea odată telecinemateca. Nu se poate — ba se poate ca serialul acesta pentru copii (demn de telefilmoteca de ghiozdan) să prindă o asemenea zi și o asemenea oră. Cine l-a văzut pe generalul Lafayette hlizindu-se în luptă nu-l mai poate uita niciodată, după cum cine crede că așa arată un război de independență... Să fie limpede, nu vreau și nici nu pot să-i cer acestui serial să fie mai mult decît și-a propus, însă cred că s-a supralicitat în programarea lui tocmai miercurea la ora 21,00. Duminica, la ora 12,00 era mult mai potrivit. Altfel spus, ne-am obișnuit totuși să-i vedem pe cei mici mergînd la școală cu ghiozdanele pe umeri și pe cei mari și tari mergînd la serviciu cu mapele în mînă. Cel mai bun serial se transmite joia — „Călătorie în univers". Și pentru că este cel mai bun, voi scrie despre el o cronică altădată.

Iulian Neacșu

ridice o cabană unde să-și petreacă timpul liber și să-și refacă nervii tociți de dificilele probleme ale zilei. Făcuseră, ce-i drept, colectivizarea, dar să fim serioși nu le-a mers prea rău. Pentru că țăranul român este prin excelență o ființă ospitalieră, îți dă și inima din el. Îi puneau dinainte friptura, turnul de plăcinte cu urdă și carafa cu vin și dă-i cu lămurirea. Mai mult decît atîta ăsta nu voia să iscălească cererea gata scrisă ca să mai vină și săptămîna viitoare, că mai rămăsese vin în butoi și galițe prin curte. Lucrurile ieșiseră bine pînă la urmă, țăranul nostru are în el simțul istoriei, a mersului vremurilor și știa că numai aici se poate ajunge și se dădea pe brazdă. I se trezi brusc cheful să meargă acasă cu birja, ce conta pentru el douăscinci de lei. Tropotul cailor pe drumul străvechi pavat cu piatră de riu trezea o cadență ce-i aducea aminte de vremuri apuse. Plimbarea asta îi mai atenua întrucîtva starea de mahmureală și cînd ajunse acasă fu cu totul altul, zîmbăret, plin de voioșie. Se întreținu cu familia mai mult decît de obicei, servi masa împreună cu nevasta și copiii, confecționă la mare repezeală o poveste hazlie pentru cei doi prichindei, își chestionă nevasta dacă are nevoie de ceva cumpărături după care se retrase în camera lui și se afundă în lumea cărților. Devora c-o poftă nebună tot ce-i cădea în mînă, ar fi fost în stare să le vire întregi în cap. Cînd se-ntunecă afară, luă una din cărți și se-ntinse pe orizontală. Cine mai poate crede că se doarme astăzi dintr-o bucată, adică cum pui capul pe pernă, ăsta e un dulce naiv. He-he-heee ! S-au dus vremurile acelea cînd numai văzînd sau amintindu-ți cum arată un pat bine așternut că ți se și împăienjeneau ochii și te luau în primire visele. Asta se întîmpla, hăt, demult, cu părinții și moșii noștri cînd veneau rupți de oboseală de la munca cîmpului. Aduceau cu ei hotarul, pădurile cu miroznele lor ca să le ție tovărășie toată noaptea, să le facă aerul curat, parfumat. Acum ? Tresari de-ndată ce în vreo cută a creierului se deșteaptă vocea cuiva, întipărită acolo în vreo ședință de analiză. S-a terminat cu somnul de piatră, cu somnul-bușteau, cu acel somn natural, doar copiii și bolnavii mai dorm azi pe săturatelea. Pleoapele i se lipiră totuși în cele din urmă și sub învelișul lor se iscă o lume bizară. Cărțile se desprind din rafturile bibliotecii aidoma unor fluturi cu elitrele roșii, verzi, galbene, sidefii și plutesc într-o voluptoasă desfătare, lin, ca o ploaie vesperală. Zumzăie în graiul lor inimitabil, unii i se așează pe ochi, alții pe față, pe mîini. Sînt mătăsoși, catifelați. Încearcă să-i alunge și nu reușește. Nu sînt decît o părere, o lume de năluci. Îl iau parcă pe sus și-l duc departe, pe străzile și parcurile orașului, prin împrejurimi, peste tot acolo unde orașul își întinde tentaculele de beton și oțel. Nu se împotrivește, se lasă dimpotrivă purtat în voia lor, gustînd nemaipomenita aventură în care a fost atras. Zărește sus în tării luna, mult prea umflată încît o aseamănă c-o rochie de bal din atlaz alb ce se înfoaie în ritmul dansului pe trupul unei femei. Îi țin de urît o mlaștină de stele. Apoi minusculele și efemerele vietăți îl depun ca pe-o ofrandă la marginea orașului pe un tăpșan verde. Se trezește doar pe jumătate și i se pare că din alveolele de piatră ale cetății răzbat șoapte misterioase, o muzică celestă ce-l îmbată și-l fac totodată trist. Se vede plimbîndu-se prin grădinile Borghese, pe sub pinii seculari.

„...S-au făcut unele erori, tovarăși, în amplasarea construcțiilor, în sistematizarea unor cartiere. Iertați-mi îndrăzneala, petulanța stimați tovarăși, dar unele blocuri au fost parcă parașutate din avion. Ca un om de bună credință, ca bun orășean ce mă consider mă doare acest fapt, nici nu puteți ști cît sufăr pentru asta. De aceea vă rog, vă implor haideți să îndreptăm ce se mai poate îndrepta. Să mergem măcar de aici înainte după un plan bine gîndit și să dăm orașului nostru strălucirea ce i se cuvine și pe care o merită cu prisosință. Vă invit să punem mîna și să-i vindecăm rănile, să însănătoșim zidurile, să-i întărim mădularele, să-i croim straie noi dacă se poate spune așa ! Igrasia îi macină ca un cancer pavajele, zidurile, frontoanele, statuile, porțile și ca mîine dacă vom dovedi aceeași nepăsare ne vom trezi c-un morman de moloz. Ce vor zice generațiile de mîine ? Că am fost niște nepăsători, insensibili și pasivi de ultima speță, că am trăit degeaba ? Fiți siguri că ne vor judeca aspru ! Vin încă o dată și zic, haideți, stimați tovarăși, să-l transformăm într-o lume vie care să fascineze, să farmece vizitatorii, să-l săltăm mai sus cu cel puțin un cap decît celelalte orașe de-o seamă cu el. N-avem tovarăși statui, statui care știm că sînt memoria unui oraș, a unor vremuri măreție, sînt dacă vreți, certificatele de naștere ale unei așezări, dovezile implacabile ale sorgintei sale. Ele ne spun cine au fost strămoșii noștri, ce oameni au dat țării... !"

Sala vuia ca un rîu ce nu-și mai încăpea apele viforoase. Lui Măcinic îi creștea inima, simțea că-i bate în tot corpul, că el însuși e o uriașă inimă.

„Ajunge cu poezia, cu fantasmagoria, cu idealizarea realității ! auzi aceeași voce de la prezidiu. Ce propui concret pentru a înfrumuseța orașul, pentru a-i da strălucire așa cum susții dumneata ? Avem nevoie de acțiuni practice și nu de poezioare, de fantezii și năluciri !"

„Am ! Am, cum să nu am. Eu cînd am venit aici, am venit pregătit tovarăși, izbucni Măcinic cu furie. Aș propune să construim de aici înainte în sistem circular, adică noile blocuri să fie amplasate pe coronamentul cetății, încît noul și vechiul, mă refer la stilurile arhitectonice să fie ca două oglinzi paralele pentru a putea fi comparate, confruntate. Apoi, pentru că orașul nostru a fost ars și dărîmat pînă în temelii în mai multe rînduri, renăscînd de fiecare dată mai mîndru și mai frumos propun să ridicăm un monument care să glorifice puterea lui de a renaște. Eu aș vedea acest monument sub forma unui cocor de piatră, pasăre care în mentalitatea vechilor egipteni însemna o ipostază a soarelui ars de umbre în fiecare seară și reînviat luminos în zori. Și aș mai zice că între vechea cetate și cea nouă să construim o fîntînă din marmură cu tritoni, cai de mare, delfini care să dea spectacol orașului, să deschidem o cramă unde să se bea numai vinuri de soiuri alese, să înființăm o filarmonică, orașul geme de muzicanți. Și aș mai zice că...".

Cineva îl înghiontea zdravăn în coaste, îl furase întunericul acela pufos de pe gene și-i striga întruna să se scoale că va întîrzia la serviciu. Măcinic căscă niște ochi mari, plini de uimire în care se puteau oglindi orașul cu ipoteticile sale statui, monumente și fîntîni muzicale la care visa de atîta vreme.

cleopatra lorințiu

Schimbarea

Erai alta și ce atingeai cu privirile
îmblînzea fulgerător. Lucrul acesta
mă obosea dulce și ți se potrivea.

Nu mai știam gustul, ordinea firească
ce se cade ce nu se cade nu mai știam
fascinat
de umbra ta încolțită pe peretele luminat.

tu erai umbra tu erai și lumina
și-acum
doar eu
umbra lumina singurătății
doar eu surîzînd silit în chenarele iernii

și unde e simplitatea cea fericită
îmi închipui acum închipuirile tale
— cît de vane sînt toate-mprejur.
mai rămîne doar visul meu :
ne încălzeam unul altuia palmele
tu zîmbeai. începusem să te-nfășor
în povestea naivă
demult
cînd erai alta și ce atingeai cu privirea
îmblînzea fulgerător.

Hîrtia de la Anieș

La un moment dat nu mai era
nevoie de muzică. înșiram
litere mîzgălite pe hîrtia-nvechită
de la Anieș. noua iubire era de fapt
o iapă fornăitoare și nebunatică.
pisa cu copitele straturile cu flori
ale mamei tale, răsturna ghivecele
cu mușcate.
soarele, duiosul de el
se-ntindea pe dimineața de simbătă.
docil. unt pe pîine.
nu mai era nevoie de muzică.
rotița se învîrtea cu un ușor scîrțîit
silueta blondă din copilărie.
un băiat cu violoncel,
băiatul cu violoncelul. un băiat.
în dulap fracul doarme, astăzi
n-avem concert. astăzi ziua fornăitoare
se va-nfrupta din amintirile noastre subțiri.
înșiram litere mîzgălite
pe hîrtia de la Anieș.
De la Anieș ? Era odată, speram. Era vară.

Împăcare

o umbră tremură pe perete, e umbra
singurătății. plata măruntelor bucurii.

și foarte departe, sub semnul
muntelui Kamamura, abia acolo
gîndurile ni se ating.

singur aici, în ziua cu tufănele,
prin mirosul lor pipărat, amărui.

va fi toamnă tîrzie
un haijin pribeag, împăcat.
și-n urmă
numai bucuria amară de-a spune
banul de aur aruncat în poveste
bietului orb.

Acuarelă cu trifoi

„trupul mi-e țintuit de sonde, perfuzii, o,
umilință a-nsigurării,
trupul mi-e numai neputința, impresia".

spre teritoriul acela în care
pericolul este unica lege. găsisem
atunci putere, confecționasem
iluzii mici din mătase și mai trăiam.

punga cu sucuri de pe terasă.
mituirea surorilor. obsesia
așternutului alb.
durerea întinsă,
un ținut cu trifoi proaspăt.

Mai aproape de iarnă

ce împarți din strădulcea luminare ?
nimic
nu atinge sunetul acela înlocuitor,
foarte pur
scumpa dezesperare.
e aici, lago,
ascuns sub urechile clăpăuge ale braculuI
calcă parchetul scîrțiitor
cu liniște încordată. pedepsele
vin una din alta. iarna
se revarsă coplesitoare, laptele
dă-n foc, șiroiește
peste mașina neagră de gătit.

Poem cu iubire

și n-am putut să mă-ntorc
să îi spun : de ce nu ți-ar fi
teamă de mine, de respirația mea fierbinte
în ceafa poemelor, îmbătătoare
infierbintare
a digitației capricioase într-un impromptu ?
iar ochii mi se impăienjeniseră ușor
ca-ntr-o simulare-a neliniștii. dincolo
de geam era o mare galbenă, în ea rideau
zburătăcindu-se înotători insoliți,
inima se făcuse un bob acrișor. de ce
nu ți-ar fi teamă de mine
de efortul unei volute întîmplătoare (să fi
răsturnat toate popicele dintr-o greșeală) eu,
mica principesă a presimțirilor, stăpînă
peste domeniul cleioșilor muguri. să fi căzut
legat la ochi îmbătat și în inaltul
cerului nostru
să zboare păsări măiastre perechi.

și tu, melodie tulburătoare, ilogică
cum nu te saturi ! învingi
cînd ne așteptăm mai puțin !

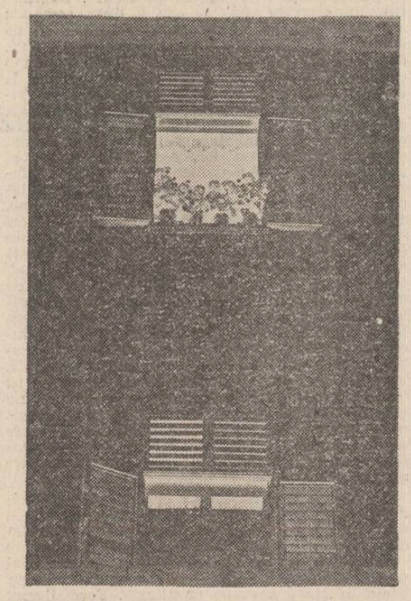

marta bărbulescu

Gura leului

Noaptea
sub lumina neonului —
gura leului
și vara petrecută.
Nici un semn
nimic în trecerea păsărilor
din cealaltă parte a lumii
cu orașe himeră
și largi bulevarde,
copilăria cu degete zdrelite
la șlefuitul pietrelor de încercare,
strigătul deșertului :
Marlophor
Marlazin
Marlox

Aventura
nu mai știe calea întoarcerii.
Singur peretele alb
desparte cele șapte corăbii
pe marea învolburată
din mine...

* * *

Soarele dansează pe fața de masă
unde mîinile mamei
au iscat minuni
pe marginea
trecerii.

Încă robită pămîntului
doar spiritul mă contemplă
iubindu-mă.
Trecătoarele patimi
au naufragiat pe puntea de sus
și nu le pasă.
Vîntul uscat
mă zvîrle înapoi.
fără milă.

Lanul de grîu

Culegea spice pe urma secerătorilor
în lanul de grîu
între cuvînt și necuvînt
totul era îngăduit
în curgerea spre un anume
pămînt.

Primele boabe le-a adunat
pentru văduve, orfani și numelui de soldat
rămas pe-un cîmp
cu nemoarte semănat.

Niciodată și totdeauna

Țărmuri de miere
pietre de aduceri aminte
limpezi jocuri vă conturează...

Un șarpe se adapă
din iluzia că există
sufletul a coborît în alt suflet.

Necunoscutele mele confidente
sînt ferigile din valea tăcerii
un număr de telefon scos din circuit.

Cu siguranță voi trăi
în cei de după mine niciodată
și totdeauna...

aurelia batali

Împletind

Împletind pulovere sau mănuși și de ce
nu ciorapi
privești lumea.
Ar trebui să torci, să depeni sau
să tai —
dar tu împletești mai departe.
Și numai mingii lucrurile cu privirea,
cu pleoapa, geana
sau lacrima
și-i lași pe alții să reteze firul,
să fie asemenea — zeilor ?
Căci tu ești femeie și pentru tine lumea e
cu putință
așa cum e.
Împletind pulovere, ciorapi sau mănuși
cu un singur deget.

Scrisoare aruncată într-o sticlă

Despre dragoste scrie-mi, te rog
de la Polul Nord dacă poți ori de pe lună,
scrie-mi despre dragoste cu orice preț —
și despre noroc,
scrie-mi despre o lume mai bună.

Cum ți-ai aruncat ochii pe urmele pașilor,
ochii care vedeau — chiar striviți
de sandale —,
după ce pașii treceau cum iarba da colț,
frunzele, și ele, două lacrimi alungite,
ovale.

Despre dragoste scrie-mi, te rog,
cu dreapta ta, de inocent inorog.

Tocmai acum

cînd toți prietenii tăi
au trecut pragul
pămîntul rămîne pustiu
și străin
totdeauna devenit niciodată

irealul-real

O, nu e greu deloc să treci
dincolo,
de ce te-ai teme,
șoimul va sări singur din piept
pe mînă,
de pe mănușa de fier în
flacăra văzduhului
și de acolo dincolo de cer,
printre prieteni.
De ce te-ai teme ?

Fată neagră, dansînd

Părul tău — un tufiș care fumegă
cu frunzele toamnei,
mîinile-aripi se-ntunecă-n
somnul savanei.
Ai picioarele lungi iar privirile
tandre, obscure
luminînd, cînd treci, ca o rarișce
dintr-o fermecată pădure

prin liniștea lăcrimată de vînt
și de riul din sonore cristale cîntînd.

Păsări

Ziua se-adună-n lună,
se-apropie de par,
pasărea nopții îți apune pe umăr
și filfiie încet și rar.
Porumbeii din cartierul Pajura, ei
s-au dus la culcare —
leagănă pămîntul pe aripi, îl adorm
cu mișcări tot mai lente, mai rare.
Uguie seara, ochii ferestrelor
plutesc în aer ametite.
Aripi de-ntuneric
gușa de răcoare ne trimite.

Colind

Doamne al gerului, noapte geroasă
ramuri de cristal, aer de plumb
și albăstrirea atotștiutoarea
din depărtarea ștearsă de-amurg

Să nu te predai, suflete de mai
și să nu te cununi, suflete de luni
sub pămînt se-ntîmplă mari minuni
coarne de lumină mi-l străpung.

Colindu-l e-al plugului, plugușoru-al
fierului
fieru-al făurarului, pînă-n naltul Carului
Ca mărul,
Ca părul.

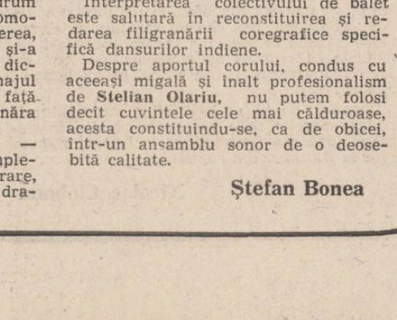

plastică

Portret dublu

Un afiș mai puțin obișnuit, o carte de vizită reprezentativă a soților Paula și Paul Tudor, profesori la liceul industrial din Balș, prezenți în capitală cu un „portret dublu", cu o nouă expoziție deschisă recent la Galeriile de artă ale municipiului București. Tinerii pictori, discipolii de acum 10 ani ai maestrului Traian Brădean au investigat și au descoperit fiecare un spațiu spiritual original redat într-un registru cromatic bogat, în care natura oferă mai totdeauna prilejuri optime de autoexprimare. Astfel ei redescoperă și fructifică genul naturii statice, fiecare beneficiind de orizonturi conceptuale diferite și de regimuri cromatice proprii.

Astfel lucrările Paulei Tudor dominate de un spirit contemplativ cu o vădită coloratură lirică sînt executate cu multă minuțiozitate creînd în jurul lor o atmosferă stenică, aproape olfactiv evidentă ca în seria „Frezii-lor" și a tablourilor cu flori de cîmp și maci. Un hiperrealism de bună calitate, atmosferă și sugestie în tratarea „vieții tăcute", o linie cromatică sigură, încărcată de o anume tensiune interioară benefică și ordonatoare — iată cîțiva dintre „parametrii" virtuali ai picturii Paulei Tudor. Griurile compun fundaluri vibrante pentru florile din prim plan (carmin, albastru ultramarin, roșu permanent etc.) ca în tabloul „Frezii" dar lucrarea ei emblematică, asemeni unui poem deschis este cea a „Imortelelor" suav violacee, încheindu-și „călătoria" în cana grea, de cositor cu străluciri reci, de final cosmic scos în evidență de fundalul verde închis încărcat de forțe telurice contrastînd violent cu fragilitatea gracilelor imortele.

La Paul Tudor linia pe care o așterne pe pînză cît și cromatica, în genere luminoasă degajînd armonii rafinate, posedă o impresionantă sarcină energetică. Peisajul natal al Balșului de azi și de altă dată este marcat de vocația inedită a pictorului de a face să traspară un freamăt afectiv, un adevărat ecou al imaginii.

Meditativ ca în „Drumul către iubita mea", tablou cu vădite accente surrealiste sau ca în „Peisaj de iarnă" cu o perspectivă cromatică foarte bine rezolvată, amintind de pictura japoneză prin savanta filtrare a luminii precum și prin dispoziția planurilor, Paul Tudor reface comuniunea cu o natură vitală și pură. Reveria și feeria răzbătînd dintr-o masă de tonuri armonioase, cu transparențe și fluidități subtile dar pregnante ca în tabloul „Copilărie, lume de basm" sau tripticul „Malul Oltețului" trădează implicarea afectivă a pictorului solicitînd-o și pe a noastră prin forța imaginii.

Cu aceeași forță cromatică și aceleași posibilități de esențializare pictorul abordează și portretul. Cele două portrete de fete amintesc de rigorile renascentiste. Paul Tudor folosește un sistem dinamic de ecleraje subliniind o anume aură a personajului portretizat.

Străbătute de fluidul ineditei confesiuni lirice pînzele lui refac misterul și sensul vieții într-o manieră unică, incitantă.

Liliana Ursu

muzică

Premiera «Lakmé»

Reluarea — după o întrerupere de mai mulți ani — pe scena Operei Române din București a celei mai populare creații a compozitorului francez Léo Delibes reprezintă o reală îmbogățire a repertoriului primei noastre scene lirice.

Premiera bucureșteană a valorificat întrutotul vechiul cadru al montării anterioare, datorată directorului de scenă de excepție, care a fost **Panait Victor Cottescu**, în decorurile lui **Gh. Moroianu** atît de spectaculoase prin fidelitatea ilustrării naturii și a grandorii arhitecturii indiene și a aportului considerabil al abundenței de fantezie coloristică și stilistică a costumelor realizate de **Paula Brîncoveanu** și **Ofelia Tutoveanu** pentru multitudinea personajelor solistice din cor sau ale baletului. Același interes l-a reținut și ampla scenă de divertisment a baletului din actul II (dansul baiaderelor), creat de **Oleg Danovski** într-o viziune de ansamblu și de detaliu obținută cu siguranța sa binecunoscută.

În rolul principal **Eleonora Enăchescu** atacă unul din cele mai pretențioase roluri ale sopranelor de coloratură, dovedind o temeinică și perseverentă pregătire artistică, o tehnică impecabilă. Posedînd un glas de calitate, capabil să realizeze cu finețe acutele presărate abundent în partitura sa, cu coloraturi strălucitoare trecute cu dezinvoltură în celebra „arie a clopoțeilor", solista a dovedit totodată sensibilitate și forță de expresie pe parcursul numeroaselor sale acțiuni, dar mai ales în scena salvării lui Gerald din finalul actului II și în scenele actului III.

O subliniere a personajului în direcția conturării luptei dusă de eroină pentru păstrarea demnității fiicei de brahman, va contribui la împlinirea interpretărilor sale ulterioare, într-un rol care, cu siguranță, va fi de referință în repertoriul solistei.

În rolul lui Gerald, **Ionel Voineag** ne-a dovedit că se află pe un drum ascendent. Cu o voce calitativă, omogenă și colorată pe toată întinderea, cu acutele sigure, Ionel Voineag și-a conturat — și cu ajutorul unei dicțiuni clare — cu căldură personajul hărțuit de sentimentul datoriei față de patrie și al dragostei pentru tînăra indiană.

Rolul brahmanului Nilakantha — personaj complex în care se împletesc acțiunea luptei pentru eliberare, ura împotriva cotropitorilor și dragostea puternică părintească a fost interpretat de basul **Pompei Hărășteanu**. Vocea sa amplă, profundă în registrul grav, transparentă în acut, frazarea inteligentă, jocul său de scenă dăruit total zbuciumului multiplan, ni-l impun pe Pompei Hărășteanu drept unul din marii continuatori ai prezentării acestui personaj, care pe scena noastră a avut astfel de figuri ilustrative ca George Niculescu-Bassu, Nicolae Secăreanu, Mircea Buciu, Nicolae Florei.

Nu putem omite la această etalare a valorilor interpretative pe **Lucia Cicoară-Drăgan**, o discretă dar personală Mallika, pe **Nicolae Andreescu**, acoperindu-și cu discreție, dar cu o voce frumoasă și cu sinceritate scenică rolul Hadji, ca și pe interpreții grupului exponenților mentalității colonialiste : Frederic **(Nicolae Constantinescu)**, Ellen **(Cornelia Angelescu)**, Rose **(Elvira Cirje)** și Mistress Bentson **(Corina Circa)**, care și-au realizat personajele cu multă forță.

Conducerea muzicală a fost asigurată de dirijorul Constantin Petrovici, care a depășit cu claritate abundența coloristică a partiturii, dominînd ansamblul de interpreți.

Interpretarea colectivului de balet este salutară în reconstituirea și redarea filigranării coregrafice specifică dansurilor indiene.

Despre aportul corului, condus cu aceeași migală și înalt profesionalism de **Stelian Olariu**, nu putem folosi decît cuvintele cele mai călduroase, acesta constituindu-se, ca de obicei, într-un ansamblu sonor de o deosebită calitate.

Ștefan Bonea

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb" sinteză a basmului românesc (8)

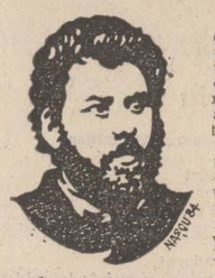

Explicația dată de calul năzdrăvan cu privire la neintervenția lui în momentul cînd, sub amenințarea morții, fiul craiului acceptă pactul uzurpator cu Spînul indică de fapt complexa perspectivă existențial — problematizantă din unghiul căreia este valorificat elementul miraculos. Funcția de vehicul fantastic a elementului respectiv, menit a scoate din impas demersul narativ ori de cîte ori acesta apare blocat în curgerea lui pe cît de logică, tot pe atît de straniu-realistă, se justifică în măsura în care totul emană de la datele fundamental ontologice, organic asimilate de problematica implicit, adică mitic, inițiatică ale basmului. Modul cel mai adesea „factice" în care basmul folcloric se slujește de elementul miraculos, acum, își pierde complet terenul de manifestare. Dacă strict faptic ar fi vrut neapărat acest lucru, calul ar fi putut, firește, interveni pe loc transînd totul în favoarea stăpînului său. Pe de altă parte, însă, conform cu logica realist-simbolică a narațiunii, așa ceva nu ar fi fost totuși cu putință. Omenește vorbind, eroul nu are încă dreptul să întruchipeze victoria binelui asupra răului. Condiția unică a acestui sublim privilegiu rezidă în purificarea lui prin suferința tragică, autentificată de experiența limită în ordine existențială. Înțelegem astfel de ce miraculosul nu mai constituie o posibilitate ad-hoc manevrabilă, ci o necesitate amînată la extrem. Creator de suspans dramatic, filonul miraculos se remodelează, relevîndu-și funcția catalizatoare în sens intrinsec fantastic. Aproape niciodată identificabil în stare pură, miraculosul constituie mai degrabă plasma originară a sintezei epice, arătîndu-se deosebit de receptiv la tentațiile exercitate, deopotrivă, atît de planul realistic al întîmplărilor cît și de cel fabulos. Faptul conferă întregului demers narativ un tulburător aer de magie „firească". Impresia ultimă este că magicul, din „agent" ezoterizant, solicitat pentru asemenea scopuri doar în situații speciale, devine parte integrantă a modului de viață curentă. Ceea ce am numi cursa de urmărire dintre structurile realistic-„nuvelistice" și cele supranaturale este atît de strins, încît disocierea uneia de cealaltă, practic, e aproape imposibilă. De fiecare dată, episoadele în care sînt povestite încercările Spînului de a-l duce pe Harap-Alb la pieire propun „variante" ale aceluiași „joc" de o memorabilă tensiune narativă. Geniul epic al povestitorului se relevă în inegalabila sa artă cumulativ-sintetizatoare. Avem de-a face cu un adevărat lanț de „micro-nuvele" fantastice, rezultate din derivarea graduală a uneia din cealaltă. Elementele constituente deja cunoscute își dau întîlnire cu altele noi și, împreună, propun un alt context narativ, fascinant prin valențele lui extensive și intensive.

Întîia punere la încercare a lui Harap-Alb se circumscrie unei „micro-nuvele" perfect analizabilă în sine. În punctul de pornire, episodul vădește o normalitate domestică absolut insolită. Totul pornește de la discuția în jurul acelor „sălăți foarte minunate" pe care Spînul la îngurgitează cu nespusă poftă : „Amu, într-una din zile, cum ședea Spînul la ospăț împreună cu moșu-său, cu verele sale și cu alții, cîți se întîmplase, îi s-au adus mai la urmă la masă și niște sălăți foarte minunate. Atunci împăratul zise Spînului :

— Nepoate, mai mîncat-ai sălăți de aceste de cînd ești ?

— Ba nu, moșule, zice Spînul, tocmai eram să vă întreb de unde le aveți, că tare-s bune !... O haraba întreagă aș fi în stare să mănînc, și parcă tot nu m-aș sătura.

— Te crede moșul, nepoate, dar cînd ai ști cu ce greutate se capătă ! pentru că numai în Grădina Ursului, dacă-i fi auzit de dînsa, se află sălăți de aceste, și mai rar om care să poată lua dintr-însele și să scape cu viață. Între toți oamenii din împărăția mea, numai un păduraru se bizuiește la treaba asta. Și acela, el știe ce face, ce dregе, de-mi aduce din cînd în cînd așa, cîte puține, de poftă".

Prinzînd-o din zbor, ideea Spînului de a-l trimite pe Harap-Alb în Grădina Ursului beneficiază de același scenariu destins domestic, spiritul de tacla abia fiind tulburat de îngrijorarea împăratului : „— Doamne, moșule, de nu mi-a aduce sluga mea sălăți de aceste și din peatra seacă, mare lucru să fie!

— Ce vorbești, nepoate ! zise împăratul unul ca dînsul și încă necunoscător de lucrurile acestea, cum crezi că ar putea face această slujbă? Doar de ți-i greu de viața lui.

— Ia las' moșule, nu-i duce grija; pun rămășag că are să-mi aducă sălăți întocmai ca aceste, și încă multe, că știu eu ce poate el".

S-ar putea crede că recursul la elementul miraculos marcat de revenirea în scenă a calului năzdrăvan și a sfintei Duminici atrage după **sine** schimbarea tonalității narative. În realitate, starea de fapt e aceeași. Astfel, la polul opus propensiunii romantice de a da contur unei suprarealități de o spectaculozitate pur imaginară, intangibilă, zborul eroului purtat de calul năzdrăvan degajă un aer de intimă concretețe. Fantastica, inimaginabilă călărire are loc parcă sub directa noastră privire, starea de spirit ce ne cuprinde fiind prin definiție de caldă și încîntătoare emoție, străină de orice neliniște înspăimîntătoare :

„Atunci calul pornește la pas, pînă ce iese mai încolo, ca să nu-i vadă nimeni. Apoi își arată puterile sale, zicînd :

— Stăpîne, ține-te bine pe mine, că am să zbor în ca vîntul, să cutreierăm pămîntul. Mare-i Dumnezeu și meșteru-i dracul. Hèlbet ! vom putè veni de hac și Spînului celuia, nu-i e vremea trecută.

Și odată zboară calul cu Harap-Alb pînă la nouri; apoi o ia de-a curmezișul pămîntului: pe deasupra codrilor, peste vîrful munților, peste apa mărilor și după aceea se lasă încet-încet într-un ostrov mîndru din mijlocul unei mări, lîngă o căsuță singuratică, pe care era crescut niște mușchiu pletos de o podină de gros, moale ca mătasa și verde ca buratecul.

Atunci Harap-Alb descalecă și spre mai mare mirarea lui, numai iacă îl întîmpină în pragul ușei cersitoarea căreia îi dăduse el un ban de pomană, înainte de pornirea lui de acasă".

Cît despre reîntîlnirea cu sfînta Duminică, după trecătoarea mirare alui Harap-Alb, asistăm la suita preparativelor propriu-zis magice, dar care în conținutul lor strict, în cea mai mare măsură, își dezvăluie apartenența la practicile medicinii populare, căreia, cum bine se știe, adesea îi este proprie un încîntător coeficient de poeticitate ezoterizantă. Este semn — și acum — că straniul face acel ideal impact cu miraculosul, așa cum se întîmplă numai pe cuprinsul eposului fantastic crengist :

„Și cum iese sfînta Duminică afară, o dată și pornește desculță prin rouă, de culege o poală de smonoroasă, pe care o ferbe la un loc cu o vadră de lapte dulce și cu una de miere și apoi iè mursa aceea și iute se duce de o toarnă în fîntîna din Grădina Ursului, care fîntînă era plină cu apă pînă în gură. Și mai stînd sfînta Duminică oleacă în preajma fîntînei, numai iaca se vede că vine ursul cu o falcă în ceriu și una în pămînt, mornăind înfricoșat. Și cum ajunge la fîntînă, cum începe a bea lacom la apă și a-și linge buzele de dulceața și bunătatea ei. Și mai stă din băut, și iar începe a mornăi ; și iar mai bea cîte un răstimp, și iar mornăiește, pînă ce, de la o vreme, începu a-i slăbi puterile și, cuprins de amețeală, pe loc cade jos și adoarme mort, de puteai să tai lemne pe dînsul".

Dincolo de tușa indicibil „supranaturală", „micro-nuvela" pare realmente că reia, în spiritul ei, una din fermecătoarele isprăvi rememorate în *Amintiri din copilărie*.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Patru nume din galaxia poeziei românești contemporane : Florența Albu, Constanța Buzea, Daniela Crăsnaru și Gabriela Negreanu

PAGINI ANTIFASCISTE

Scrisori din infern (II)

Urmare din pag. I

lația este foarte nemulțumită de ridicarea bărbaților, iar mișcarea ucrainienilor, îndreptată contra autorității germane, capătă tot mai mulți aderenți și devine tot mai activă". În sudul continentului aceeași poveste. „Italia — raporta atașatul militar român la Berlin, colonelul Ion Gheorghe — are negreșit nevoie de baloane de oxigen... În Africa situația este încă confuză ! Libia este încă frămîntată în lung și în lat de tancurile engleze și germane, fără ca deciziunea să se arate apropiată". Iar în Europa centrală cămașa disprețului general era și mai aproape de pielea germanilor. Altă notă a S.S.I., din 27 iulie 1943, consemna : „Oameni din S.S. și din armata germană se plîng că dacă ies din Bratislava riscă să rămînă nemîncați, numai pentru faptul că vorbesc nemțește". În primăvara anului viitor, în protectoratul Boemiei și Moraviei, din inițiativa autorităților germane de ocupație, luvase ființă așa-zisa **Ligă împotriva bolșevismului.** „Adeziunile — informa prompt S.S.I., la 16 martie 1944 — sînt slabe, cu toată propaganda ce se face". Și cel mai discret serviciu secret român, referindu-se la situația din spațiul cehoslovac, spunea lucrurilor pe nume : „Sentimentele antigermane sînt prea puternice și teama de expansiunea Reichului prea mare, astfel că ideea unei combinații panslaviste în frunte cu Rusia și înglobînd pe cehi pare mai acceptabilă pentru majoritatea populației". În sfîrșit, pentru a închide cercul, să revenim de unde am pornit, în vestul Europei. Despre acest spațiu, încă din primăvara lui 1942, colonelul Ion Gheorghe făcea să parvină la București rapoarte menite să-i pună pe gînduri pe adepții din România ai aliaților pînă la capăt cu Reichul german. „Prelungirea campaniei din est — observa buletinul său informativ pentru perioada 15 martie — 15 aprilie 1942 — a obligat Germania la păstrarea și organizarea unei defensive în vest, care a necesitat și necesită din ce în ce mai multe forțe enorme și mai ales mijloace de luptă și de lucru imense. Această ofensivă din vest slăbește, cum este și natural, încrederea tuturor popoarelor de aici, din nordul Norvegiei și pînă în Spania, în victoria germană... Pe tot acest front, din Norvegia și pînă în Spania, lumea nu așteaptă cu convingerea necesară ceasul înfăptuirii noii așezări europene, ci ceasul debarcării anglo-americane pe continent". Și se cuvine să deschidem aici o succintă paranteză : colonelul Ion Gheorghe era unul dintre acei puțini militari români care credeau sincer în virtuțile unei „noi așezări europene". A dovedit-o însăși atitudinea lui în timpul și după evenimentele de la 23 August 1944. Însă este demn de remarcat faptul că, în ciuda convingerilor sale politice profund retrograde, ofițerul român nu s-a sfiit să comunice eșaloanelor superioare de la București adevăruri care lui însuși îi displăceau, provocîndu-i o profundă îngrijorare.

Dacă nu puteau conta pe fidelitatea altor națiuni, puteau naziștii conta pe fidelitatea propriului lor popor ? Nici pe această față a lucrurilor, prima notă S.S.I. citată de noi nu îngăduia mari speranțe : „Situația internă este grea și continuă să devină și mai grea. Starea fronturilor, lipsa hranei și a grăsimilor mai ales, precum și efectele bombardamentelor, au creat o stare de nervozitate care nu mai poate fi ușor stăpînită. Cîrtirea contra conducerii și autorității, necunoscute pînă aici, a început să se răspîndească. «Heil Hitler» se aude tot mai rar chiar între membrii autorităților. Antipatia dintre membrii partidului hitlerist și restul populației germane continuă să crească". Între alți demnitari naziști, deopotrivă disprețuiți de o națiune intrată într-un mare impas, „Himmler este cu totul nepopular și se prevăd reacții destinate să zdruncine și mai mult frontul intern, care și-a pierdut recunoscuta-i soliditate". La rîndul său, colonelul Ion Gheorghe, înaintat la gradul de general tocmai pentru serviciile aduse colaborării militare româno-germane, continua să dezvăluie în analizele sale culorile adevărate ale peisajului social german din epocă. „Încrederea în «revoluția» național-socialistă — aprecia el, într-un alt raport întocmit la Legația României din Berlin, Hansemannstrasse 4 — nu mai este uniformă. Credința în realizarea idealurilor create prin succesele acestei revoluții a început să diminueze. Lipsa de sinceritate a anumitor reprezentanți ai partidului față cu ideile național-socialiste ar constitui izvorul tuturor forțelor care macină temelia mișcării naziste".

Terminologia confuză a generalului Ion Gheorghe, caracteristică epocii, nu mai poate astăzi să inducă pe nimeni în eroare. Explicațiile lui, cum se vede cu ochiul liber, semănau a circumstanțe atenuante. Însă știm toți cît de nocive erau idealurile național-socialiste. Totuși, din nou, dincolo de atașamentul său pentru o cauză falimentară, atașatul militar român la Berlin nu-și cruța obiectul admirației mărturisite cîndva, acum ezitantă, dezorientată, trădată de realități. „Acum — mai scria el —, prea puțini mai cred în sinceritatea acestor devoți, care, în majoritatea lor, s-au transformat în adevărați bonzi. Aranjamentele personale, afacerismul, crearea de situații materiale considerabile sînt la ordinea zilei". Și, în același timp, anunța perspective sumbre : „Unii zic că însăși întreaga revoluție național-socialistă ar dispare deodată, așa cum se risipește un fum... Toată lumea bombăne. Toți sînt cu nervii obosiți, toți sînt extrem de iritabili. Lumea este vesnic pe drumuri, pentru tot felul de formalități, ștampile, declarații și paradeclarații...". Nici investirea lui Adolf Hitler cu puteri excepționale nu aducea un remediu, în opinia sa, maladiei incurabile a societății germane. „Impresia generală, în urma acordării puterilor discreționare — își încheia generalul Ion Gheorghe raportul —, nu este favorabilă. Fiecare gîndește că ar fi lucruri prea grave care se ascund poporului. Fiecare crede că este ceva care nu merge. De aici, zvonuri, șoapte, fel de fel de idei fanteziste, care măresc îngrijorarea și neîncrederea".

Interesant este faptul că opiniile sale coincideau întru toate cele ale altui personaj oficial din epocă, căpitanul comandor Nicolae Antonescu, atașat naval la Berlin. „Rațiile alimentare — comunica acesta la București — au fost micșorate. Comerțul negru este în plină creștere. Viața în orașe aproape paralizată. Formalismul excesiv, impus de autorități, provoacă murmure". Și sfîrșeau prin a fi confirmate și de modestul agent secret 361 A.I., subordonat de asemenea Centrului militar de informații A. Într-o notă din 23 septembrie 1943, cuprinzînd aspecte și impresii din Germania nazistă, 361 A.I. constata și el „o profundă îngrijorare" a populației, „o intensă frămîntare sufletească în legătură cu viitorul Germaniei". Și consemna și el revolta oamenilor de rînd „împotriva excesului de severitate din partea organelor partidului nazist, cît și contra anumitor practici de îmbogățire ale celor influenți în partid". Cu deosebire în fosta Austrie, „resentimentele antinațional-socialiste sînt abia stăpînite de cercurile cetățenești... Aproape toți așteaptă eliberarea Austriei". Iar peste alte cinci zile, la 28 septembrie 1943, același agent 361 A.I. recunoștea și el, cum recunoșteau și alte scrisori din infernul fascist, că salutul «Heil Hitler» căzuse în desuetudine. „Toate cadrele din partidul nazist — mai observa el — nu urmăresc altceva decît îmbogățirea... prin orice mijloace și pe orice căi". Acest proces de descompunere afectînd însăși fibra morală a națiunii germane : „Corupția și depravarea între sexe a atins proporții neobișnuite".

Nu încape nici o îndoială că aceste aprecieri fruste aveau duritatea adevărului spus pe șleau, fără menajamente. Ele au asaltat autoritățile de la București timp de săptămîni, luni, ani în șir, chiar din clipa cînd ciuma brună începuse să se întindă asupra continentului. De asemenea, ele au marcat profund conștiințele care au avut prilejul să mediteze asupra lor. Și acestea au fost mai numeroase decît ne putem închipui astăzi. Un anume fapt fiind cert: cît ar fi de secret un serviciu secret, el presupune o filieră și o destinație. Deci un șir lung de oameni care văd, ascultă, cîntăresc și sfîrșesc prin a înțelege. Mai devreme sau mai tîrziu. Și îndeobște înainte de a fi prea tîrziu.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

O „carte românească de învățătură"

A scrie istbria așa cum a fost. Firește, nu de la Leopold von Ranke aveau să deprindă românii această învățătură pe care într-o formă sau alta, s-au învrednicit s-o respecte și cronicarii, și Dimitrie Cantemir, și Gheorghe Șincai. Învățatul german a avut însă meritul de a formula pentru prima oară imperativul, într-o epocă în care rapacitatea imperiilor căpăta dimensiuni paroxistice și se simțea nevoia unui prag hotărît, peste care nu se poate trece în interpretarea și comentarea evenimentelor istorice. Era epoca dominată de războiul Crimeii, de marele carnagiu franco-german, de războiul româno-ruso-turc, era epoca în care marile puteri reprezentate la Congresul de la Berlin puteau răpi în mod samavolnic teritorii ale fostilor aliați sau ale unor state care n-aveau nici un fel de datorie față de ele, în virtutea unor justificări măsluite. Poate în nici un alt domeniu al civilizației omenești greșeala nu se plătește atît de scump ca în știința istorică. Iar atunci cînd ea se produce în mod deliberat, pagubele pot fi incalculabile, inducînd în eroare generații întregi de urmași, ale căror acțiuni reale, pe plan politic, social și militar, vor fi guvernate de fals și confuzie. Desigur, numai prin prizma unui mizantropism de amurg al vieții poate fi înțeleasă regretabila butadă a lui Jean Jacques Rousseau : „Nu există învățat care să nu prefere minciuna inventată de el însuși unui adevăr descoperit de altul". Istoriografia română (ca și cea mondială, firește) oferă exemple suficiente care îl infirmă pe iluministul francez : un Iorga, un Hasdeu, un Pârvan n-au făcut altceva decît să-și altoiască patriotismul pe trunchiul viguros al adevărului. Partizanatul cu orice preț nu are ce căuta aici iar dacă șeful incontestabil al școlii românești de istorie era considerat de profesorul John L. Gering, de la Columbia University drept „cea mai de seamă personalitate a lumii moderne" acesta e un calificativ grăitor numai pentru valoarea istoriografiei noastre, ci și pentru probitatea ei totală.

În spiritul acestei deontologii s-a tipărit nu de mult o lucrare pe care nu mă sfiesc să o numesc excepțională : „Atlas pentru istoria României". Era nevoie de o asemenea operă, care umple un gol în biblioteca de istorie a țării, venind ca o întregire mult așteptată a celor ce ne mai sînt trebuincioase. Uneori, o hartă reală, bine întocmită, poate echivala cu un întreg tratat științific. „Geografia e mama istoriei" obișnuia să spună Napoleon Bonaparte. Și cine altul putea ști mai bine relația dintre cele două discipline decît acela care le-a făcut și le-a desfăcut pe amîndouă, după bunul său plac, accelerînd ivirea timpurilor moderne, fiind supranumit de Marx „chirurgul istoriei"? Apărută sub teascurile filigranate ale Editurii didactice și pedagogice așadar în zodia generoasă a învățămîntului, lucrarea este încă unul din florilegiile desprimăvărării generoase instaurate de președintele Nicolae Ceaușescu în spiritul nostru. Ea ne apare ca o continuare logică a „Atlasului de istorie universală", publicat în urmă cu un deceniu. Ele pot fi înțelese mai cu folos împreună, întrucît istoria României este parte integrantă a istoriei umanității, iar pe de altă parte un eveniment sau fenomen petrecut pe teritoriul românesc protectează uneori lumini decisive asupra înțelegerii evoluției umanității în ansamblul ei. În cuvîntul înainte elaborat de acad. Ștefan Pascu, coordonatorul lucrării, se fac pătrunzătoare reflecții asupra rostului, structurii și utilității acestui îndreptar : „Atlasul pentru istoria României, în cele circa 80 de hărți, pe epoci și perioade istorice, cuprinde istoria poporului român și a strămoșilor săi din spațiul carpato-danubiano-pontic, din antichitatea îndepărtată (paleoliticul inferior) pînă în contemporaneitatea zilelor noastre, iar din evul mediu și momentele din istoria populației conlocuitoare, care se leagă de istoria poporului român; activitatea creatoare a poporului nostru în toate domeniile esențiale (economic, politic, cultural) străduințele și lupta sa pentru progres, libertate și dreptate (mișcări, răscoale, revoluții). Acest atlas cuprinde, asemenea celui ce l-a precedat, planuri de așezări și cetăți, medalioane ale marilor bătălii din istoria românilor pentru apărarea ființei naționale. Nu lipsesc, firește, nici documentele cartografice (hărți de epocă), opere ale învățaților români și străini. În toate cazurile s-a realizat sinteza istorică a tuturor teritoriilor locuite de români și strămoșii lor. Totodată, hărțile înfățișează rezultatele ultimelor cercetări". Practic, nu există perioadă majoră sau eveniment important care să nu își aibă oglinda în paginile acestei tipărituri. Dominanta sa este o Hartă — rotundă, unică și indivizibilă — a etniei române, care se repetă, într-o formă sau alta, în toate perioadele. Ea reprezintă matca noastră originară sau, ceea ce după vremuri înaintașii au numit : „patria dulce și vrută în care sîntem născuți și crescuți și unde oasele părinților și moșilor răposați se odihnesc" (Petru Maior); „pămîntul este o maică ce își iubește toți fiii săi" (Dinicu Golescu); „țara românilor este țara românilor, pe toată întinderea sa și cu tot dreptul sacru care se cuprinde în ea" (Nicolae Iorga); „spațiul mioritic" (Lucian Blaga) etc. Această hartă naturală este permanența Atlasului și ea strălucește cu toată puterea integrității sale în cele trei momente de virf ale unității naționale : statul geto-dac întemeiat de Burebista (sec. I î.e.n.), unirea înfăptuită de Mihai Viteazul (1 600) și unirea cea mare și vesnică a tuturor românilor (1918).

Extrem de bine realizată, din punct de vedere grafic, este privelișteа României după primul război mondial, operă a maturității depline a poporului nostru, coroana supremă a pomului vieții noastre, triumf al principiului de autodeterminare între hotarele limbii naționale. Departe de a fi o suită de hărți statice, surprinse în incremenirea de o clipă a timpului. Atlasul are o dinamică proprie, care îl face să prezinte reale virtuți epice. La urma urmei, o hartă se poate lectura ca un roman palpitant. Astfel, toate marile frămîntări naționale și sociale, toate traseele oștirii române la diferite intervale de timp precum și valurile migratoare și campaniile antiotomane, configurează o mișcare perpetuă, în timp și spațiu care închide în ea cîteva milenii de eroism, de răbdare și speranță românească. O seamă de hărți sînt consacrate înfloririi civilizației pe teritoriul patriei, de la cultura de prund a paleoliticului și epoca bronzului tracic, pînă la belșugul de mărturii dacice, romane, protoromâne, bizantine, medievale și moderne. De pildă, sub genericul „Direcțiile de migrare ale bulgarilor, ungurilor, pecenegilor și cumanilor; marea invazie tătară" poate fi văzută o panoramă a spațiului carpato-danubiano-pontic de o mare densitate a așezărilor orășenești, și rurale, constituite de mult în voievodate, țări, cnezate și formațiuni. Ele existau la acea oră, atît în Transilvania cît și în Țara Românească, Banat, Dobrogea și toată Moldova, avînd organizarea și viața lor proprie, precum și o civilizație superioară din toate punctele de vedere acelora cu care erau silite de destin să intre în contact. Din păcate, așa după cum grăia un învățat, nu există barbar care să nu dorească să civilizeze pe alții și să-și impună rudimentele sale de cultură. În perioada secolelor IX—XIII, pe lîngă numeroase cetăți, mine, ocne și alte repere de cultură materială, dăinuia o salbă întreagă de monumente și lăcașuri, unele de reputație europeană : Cénad, (cu o școală latină pomenită și în legenda Sfîntului Gerald), Oradea, Hodoș Bodrog, Caransebeș, Vodița, Severin, Densuș, Strei, Gurasada, Alba Iulia, Cîrța (avînd o bibliotecă din sec. XI cu valoroase opere ale antichității grecești și romane), Cisnădioara, Rișnov, Civitas Moldaviae (lîngă Dragoslaveni), Căpriana, Chișinău, Niculițel, Cernăuți ș.a. Iar la cumpăna veacurilor XVIII—XIX, puzderia de școli, tipografii, biblioteci, biserici, mînăstiri, castele și palate domnești erà atît de mare, de la Ineu pînă la Căușani, de la Toporăuți pînă la Mogoșoaia, de la Bistrița pînă la Bogdănești, Slatina, Putna, Dirstor, Avrig, Snagov, Mangalia, Roman, Ieud și București încît aproape nu poate fi descifrată cu ochiul liber, lăcașurile acestui iluminism panromânesc fiind de ordinul citorva mii. De o aleasă considerație se bucură reprezentarea cartografică a principalelor momente ale României moderne : Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, la 1821, Revoluția de la 1848—1849 din cele trei țări române, Unirea Principatelor sub Vodă Cuza la 1859, Războiul pentru Independență de la 1877—1878, Mișcarea muncitorească și socialistă, Războiul de întregire a neamului din 1916—1918, făurirea Partidului Comunist Român în 1921, Revoluția de la 23 August 1944 și participarea armatei române la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei și a Austriei. În final, pot fi admirate cîteva splendide reproduceri în sepia verde și cafenie, cu mări de plumb și munți de ocru, realizate de pionieri ai cartografiei autohtone și străine care privesc teritoriile locuite de români: de la harta transilvană a lui Honterus, din 1532, și cea a lui Ortelius Abraham din Anversul anului 1580, pînă la bijuteriile migălite de Dimitrie Cantemir, Constantin Cantacuzino, Riga Veleștinul, Răducanu Golescu, Dimitrie Philippide și Cezar Bolliac.

Este aceasta o operă patriotică ? Eu zic că da, în cel mai înalt înțeles al cuvîntului și, dincolo de utilitatea ei pentru specialiști, profesori, studenți și elevi, pentru marele public avid de adevărul istoric, trebuie să constat că ea mai are un merit : marchează un loc și un timp, o epocă și un spațiu în care o generație a găsit vîntul prielnic de a desfășura în libertate pînza Tricolorului și de a adăuga noi piese la dosarul Epopeii naționale. E o datorie morală aceea de a înșirui numele tuturor acelora ce au trudit ani de zile pentru a ne dărui o comoară pe hîrtie muiată în aur, care întregește pentru prezent și viitorime imaginea unei țări rănită la hotare de atîtea ori, dar mîndră în îndirjirea cu care și-a cucerit și apărat Independența și Unitatea, ființă etnică, datinile și graiul latinesc. Acești cărturari, dintre care unii n-au mai apucat, din nefericire, să-și vadă rodul muncii, trecînd vămile eternității, sînt, alături de acad. Ștefan Pascu : Ion Ardeleanu, Dumitru Berciu, Ion Cupșa, Gheorghe Matei, Camil Mureșan, Ștefan Ștefănescu, Dumitru Tudor, precum și consultantul științific Mircea Mușat și directorul de resort din Ministerul Educației și Învățămîntului, Constantin Floricel. Și cum am putea încheia mai convingător omagiul nostru față de această „carte românească de învățătură", cum poate că i-ar fi spus Varlaam, decît reproducînd gîndurile despre patrie ale unuia dintre acei împătimiți care ar fi fost fericit să vadă o asemenea operă ? Astfel, grăia Mihai Eminescu de la înălțimea staturii sale etice : „Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot, chemat să îndrepteze poporul său, și fanatismul iubirii de patrie, cel mai aprig fanatism, nu opreste de fel ca creierul să rămîie rece și să-și îndrepte activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului și să o stîrpească cu o statornicie de fier (...) Fără cultul trecutului nu există iubire de țară.

Corneliu Vadim Tudor

Geografia valorilor și receptarea critică

Urmare din pag. I

doperă, cînd de fapt, vorba lui Creangă, nu e decît un... sfîriiac !

Critica e prea generoasă cu versificatorii, cu scriitorii care scot în serie volume de un slab nivel valoric. Este necesar, mai mult ca oricînd, să se treacă la o reexaminare a fenomenului literar actual, ca să fie desconspirată mediocritatea, supraproducția de texte versificate, să fie respinși veleitarii. Oglinda criticii trebuie să întîrzie cu mult mai mult ca pînă acum asupra diletanților, să le denunțe mimetismul, lipsa de talent, să le pună în față, ca să-i convingă de adevărul judecăților, de ceea ce ei aduc sau nu aduc *nou* cu adevărat în raport cu literatura clasică românească, modelele celebre. *O nouă ierarhie de valori, o nouă valorificare a literaturii contemporane din perspectiva totalității — iată cu ceea ce rămîne datoare critica actuală, ierarhie ce reclamă și o înaltă moralitate a criticului.* Privită cu ochii lucidității, spiritului critic interogativ, fața literaturii de azi și-ar preciza cu mai multă claritate spațiile cu adevărat valoroase. Ar fi puse în circulație nume care sînt prea puțin luate în considerație. Tinerii scriitori ar fi înțeleși altfel, li s-ar descoperi originalitatea în raport cu experiențele deja consumate. Nu s-ar vorbi pînă la abuz de o „generație '80", fără să i se clasifice textele, gradul lor de noutate, să zicem, în funcție de avangarda românească sau europeană. Examenul critic nu ar ocoli punctul de vedere istoric, seria de valori consolidate, circulația motivelor și temelor. Nu ar mai fi „uitați" scriitori care nu trăiesc în Capitală sau în alte centre culturale ale țării. Adevărul e că harta geografiei literare contemporane are nevoie de un tratament critic, cum se întîmplă uneori, exhaustiv, obiectiv. Șansele tinerilor nu trebuie să fie puse sub steaua hazardului, a indiferenței. Șansele să fie egale, cît e posibil, pentru toți. O receptare critică promptă, constructivă, făcută fără inhibiții și dacă se poate de critici cu experiență, cu autoritate.

Debutanții au nevoie de o altă receptare, serioasă, cordială. Opera tinerilor scriitori să fie urmărită sistematic, nu făcută... uitată. Cunosc poeți și critici de valoare care nu se bucură de o audiență critică, pe măsura talentului. La Iași există un romancier de talent, nicidecum răsfățat de critică : Vicențiu Donose. Criticii de la „centru" nu-l cunosc, îl ignoră, iar cei mai apropiați, nu-l bagă în seamă dintr-o logică fără acoperire... El continuă, creator, în mod original, romanul istoric sadovenian. Romanele lui Vicențiu Donose au un puternic fond de lirism sincronizat cu o intuiție al adevărului istoric rememorat într-un text narativ unde arhaicul și modernul formează imaginarul. Cine a scris o simplă cronică, un articol despre poezia lui Teofil Răchițeanu ? El este profesor în Munții Apuseni, într-un sat, unde criticii nu... pătrund ! Un veritabil poet, de o modestie dusă pînă la extrem, e Nicolae Ionel, care este profesor la Tîrgu Frumos. Poemele lui zac în brațele indiferenței Fenomenul se repetă și în cazul altor nume, Lucian Vasiliu, de pildă. Trebuie să fie depășite cu totul prejudecățile, inerțiile, și critica să se entuziasmeze de succesele reale ale scriitorilor, bineînțeles, atunci cînd se produc. Indiferența calculată, minimalizarea, nu luminează valorile, nu le impun în circuitul național, ci le exilează într-un spațiu de ineficiență. Receptarea să nu se reducă la simple și superficiale comentarii, ci la analize solide, unde opera să cunoască și comparativismul, interogarea tuturor disponibilităților ei estetice. Textele critice păcătuiesc, uneori, tot mai serios printr-un narcisism stilistic, prin ascunderea judecății de valoare într-un limbaj tehnicizat, criptic, „rod" al unor metode insuficient asimilate. Polemicile de idei sînt aproape pe cale de dispariție. Dialogul polemic cu diletantismul unor așa-zise „creații" scoase în serie, ar duce la respingerea pseudovalorilor. Polemica purtată la un înalt nivel critic, nu pamfletele la adresa scriitorilor, e necesară, într-o cultură, ca aerul. Geografia valorilor, receptarea critică, nu pot să existe fără acest aer, fără acest spirit disociativ.

Sociologia eminesciană (II)

Mai aproape de „modelul de schimburi dintre sociologie şi istorie", propus de noua istoriografie franceză, în care dominanta este istorică (să nu se supere Ilie Bădescu, „infinit mai subtil şi mai variat — spunea Momigliano — decît varianta americană" în care dominanta este sociologică), mă voi referi pe scurt la opiniile unuia din reprezentanţii ei, Fernand Braudel, privind „primul capitalism agrar", puterea de pătrundere a capitalismului „în sisteme care îi sînt structural străine" şi care duce la „refeudalizarea" unei vaste „zone marginale" europene, la „deriva" unei arii uriaşe întoarsă spre o „nouă şerbie", o „nouă iobăgie". (Termenul este astăzi de circulaţie curentă în istoriografia europeană modernă şi, deşi analiza care duce la el nu este aceeaşi, este neîndoielnic faptul că Gherea l-a utilizat prioritar). Procesul are rădăcini istorice foarte profunde. Ţărănimea, încă liberă în secolul al XV-lea, este confruntată cu o înrăutăţire progresivă a condiţiei ei, în cursul celui de al XVI-lea. O „nouă iobăgie" se afirmă tot mai puternic dincolo de o „linie care merge aproximativ de la Hamburg spre Viena şi Veneţia", ca urmare a unei conjuncturi care împinge „Europa răsăriteană spre un destin colonial de producător de materii prime". Ţăranul îşi pierde libertatea veche; robota, corvoada creşte demăsurat. Cauzele externe ţin de „cererea masivă a Europei de vest, care trebuie hrănită, aprovizionată cu materii prime" şi care are drept urmare „apelul la producţia exportabilă". Cauzele interne sînt determinate de „poziţia dominantă a seniorului", răspunzînd „vlăguirii oraşelor şi pieţelor urbane" şi „slăbiciunii statului". Spre deosebire de apus, unde „principele" îşi întăreşte autoritatea şi înclină tot mai mult spre „noua nobilime" de bani sau de robă, „statul" pierde în „cursa concurenţială" cu seniorul. Ţăranul care avusese libertate, care cîştigase, în egală măsură cu ţăranul Europei capitaliste, o „experienţă a pieţii", le pierde pe amîndouă şi se vede „încorporat în mari unităţi economice închise". În realitate „această unitate economică nu este autarhică, căci ea se deschide în partea de sus", spre pieţele curat capitaliste ale Europei occidentale. „Cea de a doua şerbie este contrafigura unui capitalism negustoresc care descoperă foloasele situaţiei din Estul european şi găseşte în ele, pentru o parte din el ca atare, chiar raţiunea lui de a fi. Marele proprietar nu este capitalist, dar este, în serviciul capitalismului de la Amsterdam sau de aiurea, o unealtă şi un colaborator. EL FACE PARTE DIN SISTEM". Referindu-se la modelul polonez propus de W. Kula, Braudel remarcă faptul că, începînd de pe la 1820, dată fundamentală şi pentru istoria românească, (fără îndoială în legătură cu expansiunea capitalismului, determinată de schimbarea treptată a naturii lui, ca urmare a revoluţiei industriale) „un mare număr de proprietari socotesc de aici înainte pămîntul ca pe un capital". „Calculul lor economic" se arată „tardiv, conform cu regulile unei gestiuni grijulii să compare investiţia, preţul de revenire şi produsul net". Acestui moment îi urmează, odată cu accelerarea revoluţiei industriale, accentuarea unor tendinţe capitaliste de acelaşi tip care nu schimbă încă caracterul „colonial" al sistemului local „cu totul în serviciul unui sistem internaţional, el însuşi puternic, neîndoielnic capitalist". Cu variante locale (chiar Braudel remarcă, de pildă, că pentru ţările dunărene sistemul a servit o bucată de timp „aprovizionării Istanbulului" şi că „Moscovia reprezintă un caz foarte deosebit"), acesta rămîne sistemul pe care s-au grefat tendinţele „liberalizante" ale secolului al XIX-lea, în contextul dezvoltării de ansamblu a capitalismului continental şi al dinamicii schimbătoare a centrelor de putere, tardiv „imperiale" în această parte a Europei. Caracterul preponderent „negustoresc", şi el tardiv, al capitalismului local a întărit, fireşte, rolul intermediarului care aduce în discuţie, nu numai în această arie, problema „xenocraţiei", la urma urmei, una şi aceeaşi cu problema „minorităţilor cuceritoare" de care se ocupă Braudel semnalînd „apartenenţa frecventă a marilor negustori, stăpîni de circuite şi reţele, la minorităţile străine, fie prin naţionalitate (italienii în Franţa lui Filip cel Frumos şi a lui Francisc I sau Spania lui Filip al II-lea), fie prin confesiunea religioasă specifică — bunăoară evreii, armenii, banianii hinduşi, parşii, rascolnicii în Rusia sau copţii creştini în Egiptul musulman". Explicaţia faptului este una strict socială, istorică, aşa cum de altfel o vedea şi Eminescu. Voi adăuga la lista istoricului francez pe hughenoţi (despre care vorbeşte, de altfel, şi el, într-un alt context), pe greci (în Turcia şi, în legătură cu aceasta, în ţările române) şi pe „ţinţarii" aromâni în Balcani şi Europa centrală. Dealtminteri, Eminescu nu este singurul izvor care semnalează caracterul acut al problemei, cu multiple implicaţii sociale, potenţate de realităţile specifice din ariile periferiale. În 1786 biv vel postelnicul Stan Jianu scria lui Constantin Pop, din Sibiu, supus austriac dealtfel, trăgînd din această situaţie toate foloasele cu putinţă: „Şi vezi că scrie chir Marco cu politică şi cu parapono, iar jupînul Ianache îmi scrie cu pretenţie; pe semne se însămeţeşte, că nu poci veni eu în partea loculului sau unul din fii miei, şi pe semne unde e şi cetăţean... Cei ce se numesc sudiţi de curtea Austrii, nu din cei mari, ci un ungurean de cei proşti, are musaadea şi (i) se dă toată dreptatea de către Măria Sa Vodă". „Clasa comercianţilor (din Principate)... face afaceri... cu beneficii enorme, s-ar putea spune scandaloase... Străinii în special... ei împart avantajele comerciale cu pămîntenii, dar nu împart şi sarcinile", scrie din Bucureşti, în 1811, feldmareşalul M.L. Kutuzov. În 1823, breasla băcanilor din Bucureşti se plînge de toptangiii sudiţi care „nu numai nu se amestecă a vinde şi cu măruntişul, ci încă fac şi matrapazlic, fiind oameni cu putere, coprind mărfurile ce vin, şi apoi ni le vînd nouă cu îndoit preţ. Apoi şi noi căutînd cîştig... se încarcă toate la sărăcime, şi din pricina lor pătimeşte toată obştea... Să fie şi ei supuşi la toate orînduielile breslei, iar nu în semeţie că sînt sudiţi, să stea cu împotrivire". Această „semeţie" provocatoare străbate din nota agentului austriac Lippa către „cinstitul departament a Pricinilor streine din Eşi" în care se reaminteşte că „numai conzulul are drit de a face împliniri prin execuţie de la k.k. sudiţii cei protegarisiţi". În 1836, consulul Franţei la Iaşi, Duclos, vorbind despre exportul austriac de horilcă în Moldova (comerţ „colonial" tipic) observă că „prejudiciul real pe care cupiditatea face să îl încerce interesele materiale ale tuturor claselor este prea sensibil pentru a nu fi semnalat aici în toate consecinţele lui". „Aproape tot comerţul şi industria fiind în mîinile lor" (ale cetăţenilor Austriei), îi scrie la rîndul lui, Huber lui Guizot, în 1841, ei „monopolizează resursele ţării spre marea pagubă a claselor inferioare". „Ei trăiesc aici ca într-o ţară cucerită", remarcă, în 1848, Guéroult, într-un raport adresat lui Lamartine. (Toate cele de mai sus sînt extrase din culegerile de documente publicate de D.Z. Furnică, care nu urmăresc în mod special această problemă).

Ar fi, desigur, o copilărie să ne imaginăm că toate aceste mărturii pot fi puse pe seama „xenofobiei" autorilor lor.

Avem aici, aşa cum se poate observa cu uşurinţă, mai mult decît nişte elemente disparate mîinile lor" (ale cetăţenilor Austriei), în scrie, oarecare ale analizei societăţii româneşti intrefrancez pe hughenoţi (despre care vorbeşte, de prinse în urmă cu mai bine de o sută de ani de către Eminescu. În noul orizont comparativ pe care i l-a impus „mondializarea", depăşind aria îngustă în care o cantonase „europocentrismul" şi, în limitele acestuia, mai ales „occidentalocentrismul", istoriografia modernă reface cadrul general de analiză pe care încercase să îl schiţeze „sociologia eminesciană" şi pe care ni-l propune în expresia lui socio-economică modernă modelul lui Wallerstein. Modelul istoric surprinde structurarea modelului socio-economic, cronologia aproximativă şi topologia lui, şi ne dă o cheie de verificare a tuturor elementelor care îl compun. Dacă Bădescu „exagerează", aici şi numai aici poate fi înregistrată exagerarea. Exagerează el implicaţiile „sociologiei periferializării" în spaţiul românesc? Se îndepărtează modelul sociologic de realitatea istorică? Se îndepărtează modelul istoric de realitatea românească specifică? Este forţat sensul unor opinii ale lui Eminescu?

PREJUDECATA LUI EMINESCU?

N. Manolescu pare preocupat de o cu totul altă problemă. În posesia unor mai vechi concluzii cu privire la sociologia eminesciană, derutat oarecum, criticul „se întreabă la ce foloseşte shimbarea statutului" sociologiei eminesciene, „schimbarea de semn" pe care o operează Ilie Bădescu, „mai ales că preţul plătit este acela al unor evidente inexactităţi". „Inexactitate" este un termen mai angajant decît „exagerare" şi, întrucît criticul face imprudenţa să dea şi 2 (două) exemple, avem prilejul să privim mai îndeaproape şi să verificăm, în sfîrşit, temeiurile rezervelor lui faţă de interpretările neconforme cu „materialismul dialectic" de care se face vinovat Ilie Bădescu.

„De exemplu, spune N. Manolescu, G. Călinescu a remarcat că Eminescu împărtăşea prejudecata fiziocratică după care singură munca fizică e productivă, comerţul fiind parazitar. Ilie Bădescu nu este de acord cu G. Călinescu, dar textele eminesciene sînt mult prea clare în acest punct şi nu-i oferă argumente".

Faptul că preluînd observaţia marelui critic în formularea şi pe seama sa, N. Manolescu îi schimbă, desigur, involuntar sensul (v. discuţia lui Ilie Bădescu, p. 315), îl scoate pe Călinescu din discuţia ce urmează. (De altfel, pentru toţi cei care îl respectă pe Călinescu fără să-l citească, merită să citez opinia, poate prea fermă, a marelui critic despre gîndirea economică a lui Eminescu: „De la început trebuie să facem observaţia că economismul lui Eminescu este un adevărat materialism", istoric", Opere 13, p. 159). Prin urmare, N. Manolescu afirmă: 1. că M. Eminescu socotea că „singură munca fizică e productivă"; 2. că această opinie este o „prejudecată fiziocrată"; 3. că Eminescu socotea „comerţul (ca) fiind parazitar"; 4. că toate acestea apar în „textele eminesciene (care) sînt mult prea clare în acest punct" şi 5. că toate acestea „nu-i oferă argumente" lui I. Bădescu, ba dimpotrivă, să opereze „schimbarea de semn", reprezentînd, din punctul de vedere corect (actual, modern, eventual „materialist istoric"), din cel din care priveşte criticul, tot atîtea păcate.

1. „Caracterul muncei fizice — spune Eminescu —, în care inteligenţa joacă un rol mic, e deci mărginirea, neaugmentabilitatea, simplitatea, greoiciunea. Cu totul altfel stă însă cu arta şi industria la cari puterea fizică joacă un rol secundar, inteligenţa pe cel principal. Acolo consumarea nu stă în nici un raport cu producţia, căci se consumă o pînză şi cîteva culori, se consumă un foarfece şi se taie planul unei îmbrăcăminţi a cărei valoare stă tocmai în croială. Valoarea muncii industriale este augmentabilă în infinit". (OPERE, XI, 147).

Fără a insista asupra sensului particular pe care îl capătă la Eminescu o seamă de termeni (în care recunoaştem cel mai adesea echivalentul unor termeni vehiculaţi de adepţii diferitelor teorii economice cu circulaţie în epocă, preluaţi prin intermediar german, poate francez), rămîne cît nu se poate mai limpede faptul că, pentru el NU „singură munca fizică e productivă", aşa cum ne asigură N. Manolescu. Ba, dimpotrivă, Eminescu credea că munca „în care inteligenţa joacă un rol principal", aceasta fiind fără dubiu „munca industrială", este mai productivă, dacă putem spune aşa, capabilă „să reproducă în proporţii sporite" („să augmenteze" zice Eminescu N.M.) „suma valorilor investite în ea", ca „muncă mai complexă (care) contează... (drept) muncă simplă POTENŢATĂ, sau, mai exact MULTIPLICATĂ", în măsura în care „ştiinţa şi tehnologia transmit capitalului în funcţiune capacitatea de a se extinde, fără ca această capacitate să fie dependentă de mărimea dată a capitalului" (Marx-Engels, OPERE; notez mai departe numai volumul şi pagina; XXIII, pp. 59, 615) pentru a relua termenii lui Marx.

Distincţia făcută de Eminescu nu are însă un caracter determinant, căci orice fel de muncă care creează o valoare nouă, care „augmentează" valoarea, este pentru el productivă. „Munca e substratul a toată economia politică", spune el (XI, 148) şi se întreabă: „Ce este apoi capitalul în bani, în mobile, imobile — decît muncă strînsă?" (XI, 147), „muncă înmagazinată" ar fi spus Marx.

2. Ce are a face toată această chestiune cu fiziocraţii? Îmi rămîne impresia că N. Manolescu face aici o apropiere între „FIZIOCRAŢI" şi „MUNCA FIZICĂ" în sensul cel mai curent al termenului. Cuvîntul vine însă de la PHYSIS „natură" şi KRATOS „putere". Este adevărat că fiziocraţii au formulat teza potrivit căreia naţiunea este formată din trei clase de cetăţeni, pornind de la opinia lor după care numai munca AGRICOLĂ este creatoare de (plus) valoare: „clasa productivă" (muncitorii AGRICOLI), proprietarii funciari şi „clasa sterilă", aceasta fiind formată din „TOŢI cetăţenii care efectuează ALTE servicii sau ALTE munci decît cele din agricultură".

Nu încape îndoială că Eminescu a citit cel puţin pe Quesnay şi Turgot pe care îi citează (căci el avea bunul obicei să citeze numai texte pe care le şi citise). Nişte „filiaţii" sînt sesizabile uşor. La o mai atentă cercetare se vădeşte însă că, în cele mai multe cazuri, este vorba de împrumutul unor termeni care nu mai păstrează semnificaţia „clasică", specific „fiziocrată". Şi la Marx întîlnim termeni folosiţi de Quesnay sau Turgot (care, în treacăt fie spus, s-au impus ulterior în vocabularul ştiinţific modern cu sensul dat de Marx). Pe de altă parte, Eminescu utilizează, în egală măsură, termeni vehiculaţi de reprezentanţii altor şcoli economice, operînd cu ei în conformitate cu necesităţile analizei proprii, remodelîndu-i corespunzător. Lucru firesc, la urma urmei, într-un domeniu în care analiza lui Marx începea să se impună, la capătul unui secol întreg de discuţii, confruntări şi polemici. Analiza sociologiei eminesciene nu se poate opri la acest strat superficial şi nici un fel de confuzie nu este posibilă în cazul dat căci, fără îndoială, tocmai punctul de vedere fiziocrat este vizat de Eminescu în cele ce urmează: „În statele agricole, spune el, munca, prin natura ei, e mărginită şi foarte puţin elastică: ea nu poate produce decît obiecte de-un număr cert, de-o valoare certă (CERT, CERTĂ = anume, anumit, anumită; iată că acest „italianism" are mai bine de o sută de ani N.M.). Dintr-un pogon de pămînt se poate scoate maximul cutare de grîu şi nimic preste acesta. Puterea FIZICĂ a omului care nu poate fi urcată, cu tot exerciţiul posibil, decît la un maxim oarecare, e mărginită, ca şi puterea pămîntului care, cu toată gunoiarea, nu ajunge iar decît la o producţiune certă s.a.m.d. ... Munca agricolă e grea şi fără spori mare, munca industrială uşoară şi cu spor, VIRTUALITER cel puţin, nemărginit".

E limpede, prin urmare, că atît configuraţia claselor, păturilor producătoare, cît şi cea a clasei neproducătoare, „sterile", „parazitare", sînt la Eminescu altele decît la „fiziocraţi". E limpede că „prejudecăţile" lui Eminescu în această privinţă NU sînt „fiziocrate" şi stau într-o tovărăşie mai bună, cel puţin din punctul de vedere al unui apărător al poziţiilor materialismului istoric, cum vrea să se arate N. Manolescu. Combaterea distincţiei făcute de A. Smith între munca productivă şi munca neproductivă „este marota unor second-rate fellows (indivizi de mîna a doua) şi în special a autorilor de compendii şi compilatorilor nedanţi, precum şi diletanţilor care au condei şi a vulgarizatorilor în acest domeniu" (XXVI, p. 148), spune, caustic, Marx, care nu scapă nici prilejul de a face o mică previziune. „Pentru marea masă a aşa-zişilor muncitori «superiori» — funcţionari publici, militari, virtuozi, medici, preoţi, judecători, avocaţi etc. — scrie Marx, explicînd împrejurările care au dus la combaterea lui A. Smith — a căror muncă în parte nu numai că nu este productivă, ci e chiar esenţialmente distructivă, dar care ştiu totuşi să-şi însuşească o parte foarte mare din avuţia «materială», fie vînzînd mărfurile lor «nemateriale», fie impunîndu-le forţat — nu era deloc plăcut să fie puşi din punct de vedere economic în aceeaşi clasă cu buffons şi menial servants (bufonii şi servitorii casnici) şi să apară ca simpli profitori, ca paraziţi care trăiesc pe spinarea adevăraţilor producători sau, mai exact, pe spinarea agenţilor producţiei" (XXVI, p. 148).

Prin urmare, „prejudecata" lui Eminescu, dacă „prejudecată" este, cantonează mai degrabă prin acest perimetru şi este evident că nu contrariază cu nimic linia materialist istorică a analizei lui Marx.

3. Eminescu socotea „comerţul (ca) fiind parazitar" ne asigură N. Manolescu. „Negustorul caută, din mii de pieţe existente — scrie însă Eminescu — pe aceea unde productele naţionale se pot desface mai cu folos, din miile de preţuri relative el caută preţul absolut al obiectului într-un moment dat. Deci şi el augmentează — nu totdeauna fără pericol pentru alte clase — valoarea producţiunii naţionale. Vedem că activitatea TUTUROR CLASELOR POZITIVE ALE SOCIETĂŢII consistă în A AUGMENTA PRIN MUNCA LOR valoarea producţiunii naţionale, în a o înzeci, a o însuti chiar" (S.M.). (XI, p. 29).

Este, prin urmare, cît nu se poate mai limpede că Eminescu nu socotea comerţul ca fiind „parazitar" şi îi aşeza pe negustori printre „clasele pozitive" ale societăţii. Dar el avea în vedere aici comerţul care urmăreşte valorificarea produsului naţional la „preţul lui absolut" şi nu comerţul care se foloseşte de „preţul relativ" (cel pe care îl impune piaţa străină), pentru a transfera spre aceasta o parte din plusvaloarea „naţională". Fără a intra în alte detalii, observaţia lui, după care acţiunea pozitivă a comerţului nu este „totdeauna fără pericol pentru alte clase", arată însă că Eminescu înţelegea mai bine decît se poate vedea în fragmentul citat că „augmentarea" valorii producţiei naţionale prin comerţ este o iluzie şi că, avînd rolul lui în organizarea schimbului, comerţul este o activitate „neproductivă". Un adept al materialismului istoric nu trebuie însă să se sperie peste măsură de o asemenea afirmaţie, de îndată ce analiza marxistă cea mai autorizată ajunge la o aceeaşi concluzie. Comerciantul — spune Marx — îndeplineşte o „funcţie neproductivă în sine", „conţinutul muncii sale nu creează nici valoare, nici produs", „utilitatea" lui constînd din faptul că diminuează partea din forţa de muncă şi din timpul societăţii, care „este cheltuită pentru această funcţie neproductivă". (XXIV, pp. 139—140).

4. „Inexactităţile" sînt sistematic de partea lui N. Manolescu. Într-adevăr „textele eminesciene sînt mult prea clare în acest punct", într-atît de clare încît aserţiunile lui N. Manolescu se pot explica numai prin totala necunoaştere a textelor.

5. Cel care operează „schimbarea de semn", admiţînd că semnul cel mai bun este semnul pe care îl stabileşte analiza materialist istorică, este N. Manolescu.

O a doua şi ultimă „inexactitate" adusă în discuţie de N. Manolescu este faptul că „Eminescu nu vedea decît efectele negative ale capitalului uzurier şi ale circulaţiei mărfurilor şi banilor în această parte de Europă. Ilie Bădescu citează el însuşi pasaje caracteristice, dar le dă o interpretare falacioasă, ca şi unor celebre versuri din Doina".

„ROLUL POZITIV" AL CAPITALULUI CĂMĂTĂRESC

„Capitalul uzurier" sau, cu termenul încetăţenit în cercetarea noastră economică, „capitalul cămătăresc" este o formă istorică a capitalului purtător de dobîndă caracteristic orînduirii sclavagiste şi feudale, precum şi capitalismului timpuriu. „Nivelul excepţional de ridicat al dobînzii contribuie la ruinarea micilor producători, la transformarea lor în muncitori salariaţi şi, simultan, la acumularea capitalului bănesc", aşa cum ne învaţă, din nou, bunele manuale elementare. Dar rolul capitalului cămătăresc în zona periferială şi în secolul al XIX-lea nu este nici pe departe atît de pozitiv pe cît îşi închipuie N. Manolescu, care se referă deobicei la funcţia lui „clasică" din „capitalismul timpuriu", şi el în ipostaza lui „clasică", adică „metropolitană". În zona periferială, „capitalismul timpuriu" este de fapt şi în primul rînd o integrare tardivă a sistemelor locale semi-feudale (neofeudale, neoiobage) în sistemul expansiv al capitalismului dezvoltat.

În zona „periferială" rolul teoretic (şi general) al capitalului comercial şi cămătăresc, al acestor forme „populare" şi respectiv „antediluviene" (Marx) ale capitalului, este şi el „deviat". Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, pînă prin 1867—68, în principate circulaseră monede străine, „autonomia" celor două ţări româneşti fiind utilizată din plin ca un mijloc suplimentar de a supravaloriza aceste monede şi, deci, de a exploata suplimentar economia României ca pe o economie „colonială" mai la îndemînă. Eminescu scria prin anii 1880, cînd se cheamă că România era la prima ei experienţă monetară, deşi sistemul bancar nu era românesc, iar invazia de ruble ruseşti adusă de războiul din 1877—78 arătase în ce măsură putea fi influenţată această experienţă de politica financiară a marilor puteri.

„Camăta, ca şi comerţul, spunea Marx, exploatează modul de producţie dat, nu îl creează, ci se raportează la el din afară. Camăta caută direct să-l menţină, pentru a-l putea exploata, în permanenţă, ea este conservatoare şi nu face decît să accentueze starea lui jalnică... Cu cît rolul jucat de circulaţie în procesul social de reproducţie este mai puţin important, cu atît mai mult prosperă camăta" (XXV, pp. 153—154). Nu este exclus ca N. Manolescu să-şi întemeieze observaţia pe vreun text al lui Zeletin, în „marxismul" căruia pare să creadă (îl asigur, de pe acuma, că această credinţă nu se justifică, după cum vom vedea).

„Ruinînd producţia, şi paralizînd forţele de producţie ale societăţii — scrie D. Mureşan în cel mai orientat studiu pe care îl avem pînă acum despre concepţia lui Zeletin —, în loc de a le dezvolta, camăta nu joacă un rol revoluţionar, aşa cum afirmă Zeletin. Cămătarii nu au fost purtătorii unui nou mod de producţie şi deci nu puteau să arunce «temeliile dezvoltării capitalismului»", (D. Mureşan, „Concepţia economică a lui Ştefan Zeletin", 1975, p. 99) aşa cum scrie Zeletin şi cum pare să creadă N. Manolescu.

În aceste condiţii, unidirecţionarea schimburilor „avantajoase", şi printre ele şi a celor din domeniul „schimbului" foarte special pe care îl reprezintă „comerţul cu bani", creditul, foloseşte din plin „capitalul cămătăresc" purtător de supradobîndă ca pe un mijloc important de drenare a zonei periferiale. „Efectele pozitive" ale „capitalului uzurier" nu se văd prea bine „în această parte de Europă". Necunoscute lui Eminescu, arhivele celor mai vechi „case bancare" de pe teritoriul României (care îşi aşteaptă încă cercetătorul atent) sînt cît nu se poate mai concludente: în conturi apar zeci şi zeci de nume de „intermediari", de „comanditari" ai comerţului localnic, rămas încă „patriarhal" (la Paris se deschideau primele „Magazine universale", în timp ce, la Bucureşti, Gheorghe Assan înfiinţa societatea „Providenta", „pentru ajutorarea negustorilor săraci"), de fapt deţinătorii punctelor nodale ale unei vaste reţele cămătăreşti; „casele bancare" localnice reprezintă multă vreme simple sucursale ale băncilor străine („Banca de Credit Român" apare tîrziu, printr-o schimbare de nume, pe urmele firmei lui Theodor Jeschek, fostul „corespondent" la Bucureşti al casei Elias, comanditat de Landerbank din Viena; banca lui Adolphe de Herz este filiala unei bănci engleze etc.), un mijloc de a anexa „datoria publică naţională „bancocraţiei" europene. „Efectele pozitive ale capitalului uzurier" aparţin unei alte epoci şi sînt dintr-o altă lume.

Marxismul nu trebuie confundat cu obiectivismul cinic al economismului „marxist" de catedră care, eventual, poate satisface cu răspunsuri simpliste curiozitatea speriată a belferului, flatîndu-i pozitivismul steril. În pofida opiniei lui N. Manolescu, St. Zeletin nu este nici mai „exact" şi nici mai aproape de marxism numai pentru că mînuieşte aparent fără afecte un arsenal împrumutat recuzitei acestui tip de economie politică. Marxismul înseamnă economie politică ştiinţifică, dar înseamnă ŞI socialism, adică politică, o înţelegere angajată a lucrurilor. „Multe capitaluri care apar astăzi fără certificat de naştere în Statele Unite sînt sînge de copil capitalizat abia ieri în Anglia", scria Marx şi nu într-un pamflet sau într-un articol de gazetă, ci în Capitalul (XXIII, p. 759). Să nu fi înţeles Marx „rolul pozitiv" al transferului de capital spre fostele „colonii" americane, de un tip atît de special? Şi de ce ar fi trebuit Eminescu să trateze mai „pozitiv" sau mai blînd capitalurile fără certificat de naştere de la Viena, Paris sau Londra, care erau sînge de ţăran român capitalizat chiar atunci, în acel azi din anii 1880 cînd scria el?

„Observatorul avizat ştie din experienţă cît de repede şi de adînc a subminat producţia capitalistă... însăşi rădăcina forţei vitale a poporului: ştie că degenerarea populaţiei industriale este încetinită numai prin absorbirea permanentă a unor elemente proaspete de la ţară şi că înşişi muncitorii de la ţară au şi început să se ofilească, în pofida aerului curat în care trăiesc" (XXIII, p. 279), scrie Marx şi nu se îndoieşte nimeni de faptul că el înţelegea rolul istoric „pozitiv" al capitalismului. Pentru mult mai puţin, Eminescu a fost (şi este) tratat de „conservator", „reacţionar" sau „xenofob".

Adrian Riza

PROBABIL / POSIBIL

Volume individuale

Prezentele rînduri se vor o replică la articolul „Antologiile SF", semnat de Voicu Bugariu în „Luceafărul" din 16 februarie 1985.

1. Este adevărat că „antologiile SF" nu corespund definiţiei admise pentru termenul de antologie, motiv pentru care antologatorii ar trebui să găsească o altă denumire (aş propune: „Caiete de anticipaţie", „Volume colective" sau „Culegeri din anticipaţia românească a anilor ..."). Dar este incontestabil că apariţiile tipărite sub această denumire improprie (deocamdată, după umilele mele cunoştinţe „antologiile SF" sînt în număr de una singură şi anume „ — o antologie SF" — Editura Scrisul românesc, Craiova, 1983) au (a) suplinit un gol jalnic în activitatea editurilor noastre, fiindcă anticipaţia nu apare decît ocazional în planurile de carte (o colecţie specializată există doar la Editura Albatros, cu nici un titlu pentru anul 1985). Desigur că în asemenea condiţii „antologiile SF" sînt culegerile celor mai bune texte apărute, fiindcă altele nu apar!

2. Sînt iarăşi de acord că majoritatea autorilor tineri de anticipaţie sînt incapabili să prezinte volume unitare valoric, fiind mai uşor de selectat un grupaj de texte publicabile datorate mai multor autori, decît suficiente texte pentru

Mihaela Carp: „Flori"

un volum individual. Dar presupunînd că s-ar mai găsi totuşi şi cîţiva autori în măsură să predea volume individuale, întreb (retoric): **unde să le predea?**

La edituri, fără sigla specificînd „literatură SF", mi se va răspunde, poate.

3. Anticipaţia, indiferent de pretenţiile estetice în raport cu care o judecăm, presupune alte criterii de abordare, ca anticipaţie tehnico-ştiinţifică. Oricît de valoroasă artistic este opera lui Proust, din punct de vedere SF este nulă. Şi oricît de puţin valoroase estetic sînt scrierile semnate de Rogoz, Anania sau I.M. Ştefan, să zicem, ele şi-au găsit un public larg, cel puţin la nivel local, mai vast şi mai fidel decît incontestabil stilist.

Anticipaţia place publicului larg, **în primul rînd**, pentru ideile expuse incitant şi accesibil vizavi de problematica majoră de actualitate. Textele **trebuie** (adică este **strict necesar**, deşi estetic vorbind nu şi suficient) să fie expuse doar atît de măiestru cît să fie receptate şi urmărite. Publicul literaturii de anticipaţie face generoase concesii. Anticipaţia este o literatură de divertisment.

Dacă vreun autor de gen mai este şi un mare literat, atunci plăcerea cititorului va fi deplină. Dar dacă nu, consumatorul nu se simte frustrat cine-ştie-ce în aşteptări. Vrea să se deconecteze cu un vis, cu lumea mirifică a unei poveşti cu astronauţi, marţieni şi oameni din viitor, care să-i pună mintea la contribuţie, fără să-l angajeze prea tare, să-l amuze cîteva ceasuri, furnizîndu-i eventual şi cîte o informaţie demnă de reţinut dintr-un domeniu de cunoaştere străin de activităţile lui uzuale. Pentru cititorul nespecializat atît este suficient: un vis frumos, o perspectivă viitoare promiţătoare, care să-i dea încredere în munca de zi cu zi şi în viziunea lor asupra activităţii oamenilor de ştiinţă, un pamflet, un joc logic uşor de rezolvat şi... cam atît.

Desigur că în asemenea condiţii o „concurenţă" cu literatura mare este defavorizantă. Iar dacă editorul judecă anticipaţia pe criterii eminamente estetice, mai bine de 80 la sută dintre jocurile fanteziei rămîn repetente. Dar dacă editorul mai şi refuză să admită regula jocului, atunci şansa publicării editoriale duce la... zero titluri pe anul 1985.

Fie, deci, binevenite „antologiile SF", care îmi dau posibilitatea să-mi salvez în 1985 şi 1986 măcar un sfert din cele trei sute de pagini depuse la Editura Albatros pentru un volum individual, pagini asupra cărora am transpirat doi ani de muncă tenace, străduindu-mă să ofer cititorilor cîteva momente de relaxare isteaţă!

4. În articolul din „Luceafărul" se propune ca editurile să nu mai alcătuiască antologii SF decît sub tutela unor respectabili critici, aceştia urmînd să răspundă pentru valoarea textelor antologate.

Dacă editurile ar proceda aşa, ar exista primejdia de a nu mai apare nici o antologie SF, niciodată. În primul rînd, fiindcă SF-ul este un „gen minor". În al doilea rînd, pentru că nici un critic serios nu se va apuca de antologii SF, cîtă vreme mai există atîtea şi atîtea antologii „onorabile" de făcut.

Pe de altă parte, cred că selecţia textelor după mintea şi gustul inginerilor este uneori mai pe mintea şi gustul publicului larg decît antologiile criticilor, aşa încît, după o primă şi glorioasă antologie SF editată de critici, ar exista pericolul ca nici o editură să n-o mai accepte pe a doua, pe considerente extraestetice, dar explicabile din punctul de vedere al eficienţei economice.

În fine, cine-i împiedică şi de ce nu scot iluştrii noştri critici antologii la concurenţă cu cele „inginereşti", prin care să demonstreze neprofesioniştilor infiltraţi nejustificat în arena literelor, **prin faptă** cum trebuie procedat întru editarea unor adevărate antologii de mare valoare şi cu succes? Un astfel de gest caritabil ar fi menit să-i bucure nu numai pe cititori, dar, sînt convins, chiar şi pe antologatorii ingineri precum şi pe autorii din aşa-numita „anticipaţie tînără".

Aşteptăm, deci, eventual, în viitoarele numere ale revistei „Luceafărul" indicaţia **nominală** a redactorilor de editură la care să depunem cu şanse de publicare operativă volumele noastre individuale, precum şi cea a criticilor antologatori, la care să predăm pentru selecţie textele în vederea viitoarelor antologii competente.

Mihai Grămescu

Cenaclul «Numele poetului»

ŞEDINŢA A XXXVII-A

Vineri, 1 februarie, lucrările cenaclului condus de poetul **Cezar Ivănescu** s-au axat asupra volumului „Raza fragilă" aparţinînd poetului **Mircea Drăgănescu** (profesor de filozofie în judeţul Dîmboviţa), a volumului „Dioptrii pentru suflet" al poetei **Cezarina Victoria Adamescu** (bibliotecară la Combinatul siderurgic Galaţi) şi a volumului „Grandiloeventa patetică" (titlu provizoriu) aparţinînd poetului **George Geacăr** (profesor de latină în judeţul Dîmboviţa).

Desprindem următoarele din luările de cuvînt:
Maria Cerchez: grupajul lui Mircea Drăgănescu este bun ca aspect general; selecţia Cezarinei Victoria Adamescu pare monotonă în prima sa parte, pentru ca spre sfîrşit să conţină piese remarcabile: manuscrisul lui George Geacăr cuprinde poezii foarte bune, de mare sensibilitate, uneori uluitor de frumoase.

George Mina: caracteristic pentru Mircea Drăgănescu este că face o poezie cu scenariu, unde se întîmplă întotdeauna ceva; Cezarina Victoria Adamescu posedă un limbaj poetic mai fluent dar care nu realizează totdeauna coerenţa în jurul unei imagini-fanion; George Geacăr scrie lucruri extraordinare, de foarte bună calitate, deşi uneori este pîndit de o alunecare, inexplicabilă la el, în detaliul nesemnificativ.

Alex. Horia: Mircea Drăgănescu scrie o poezie foarte bună, un crescendo care explodează în final, o tehnică ascensională, meticuloasă; Cezarina Victoria Adamescu scrie în fraze lucioase, din care unele bune.

În încheiere, poetul **Cezar Ivănescu** afirmă între altele că Mircea Drăgănescu este un poet care scrie ca un „profesionist", că poeta Cezarina Victoria Adamescu a reprezentat o surpriză plăcută a serii, pronunţînd o poezie care are fluenţă, iar George Geacăr — care citeşte pentru a doua oară în cenaclu — confirmă promisiunile de rîndul trecut, scriind poezii foarte bune.

Hero

CENACLUL NUMELE POETULUI. Vineri, 15 martie, a.c., orele 19,00, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul" va avea loc cea de a XL-a şedinţă a Cenaclului Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

„Complicitatea valorilor"

În urmarea tezei „administraţiei de valori" diversiunea trebuia, bineînţeles, să tulbure şi imaginea pe care voieşte să o dea pe tema valorii. „Axiologia" diversionistă nu are însă nici o legătură cu teoria adevărată a valorilor şi chiar dacă strigă, uneori în chip obsedant, despre „valoare" grupul antiromânesc are pe acest subiect păreri dintre cele mai curioase. „Valoare", fie; însă sprijinită prin ce fel de argumentaţie?

Teoria diversionistă a valorilor trebuie legată strîns de ideea unităţii fără ideologie căci aşa o înfăţişează grupul verificat; această combinaţie pare să fie mai puţin făţişă decît altele. **Valoare prin unitate** e formula mai recentă diversionistă, aceea mai veche a „valorii etice" pare că a trecut momentan în clandestinitate căci bătea, cum se zice, la ochi. „Timidele şi mai ales izolatele încercări de disidenţă", asupra cărora se exprima, cu regret, Monica Lovinescu (19 ianuarie 1985) nu au dus la nimic aşa încît tacticile antiromâneşti trebuiau să fie, din acest motiv, reformulate. Una dintre inovaţii era sintetizată de Monica Lovinescu, ea este „complicitatea valorilor": „Cultura — zice ea — supravieţuieşte printr-o complicitate a valorii". Însă, în optica diversiunii, valorile nu au o existenţă obiectivă şi raportată la un şir verificat care să le confirme în procesul evolutiv, valori sînt acelea stabilite de grupul monopolist şi nimic mai mult. Deşi ideea e o pură improvizaţie, totuşi, decalogul acestei chestiuni este cît se poate de coagulat.

Mai întîi, valorile ar trebui să fie dezideologizate, mediul lor ar fi unul liberalist şi în esenţă „rezistent", şi cei care ar exemplifica valoarea nu ar fi altfel decît „exilaţi în lumea firească a profesiunii lor" — cum susţinea V. Nemoianu (30 aprilie 1984). Aşadar, valorizarea s-ar face, mai întîi, prin **aderenţă**, apoi prin **dezideologizare**. A treia condiţie a valorii diversioniste este **profesionalizarea**, înţelegînd prin aceasta nu conştiinţa estetică propriu-zisă ci asociaţia de fel corporatist, întemeiată pe un program care să nu repete pe acelea oficiale. „Profesionalizarea" e înţeleasă, din acest punct de vedere, ca un soi de **club al emeriţilor**, izolat de prostime, o elită diriguitoare care să selecteze uneori dintre candidaţi pe aceia care sînt corespunzători. Valoarea este „elită".

Această propagandă de tip „papal" (bizuită pe excomunicări, prohibiţii, uzînd şi de fals) nu este totuşi utilizată în stare pură, ea se alătură unei propagande „delfice" (aceea a unui grup care derivă dintr-o doctrină aşa-zis unitaristă şi dezideologizată, exprimată confuz spre a impresiona, cu bolboroseala, mulţimile naive). A cincea condiţie a valorilor diversioniste (care, nu mai observ aceasta, nu sînt... valori) este aşadar **solidaritatea**, răspunsul compact la orişice sforţare de a mişca rînduiala neo-feudală a culturii împărţite între seniori şi iobagi.

Însă teoria diversionistă a valorii nu se termină aici, valorile trebuie să fie în chip obligatoriu **„europene"** (şi revistele, zicea recent un diversionist, au această obligaţie) căci altfel nu există; orice mişcare în direcţia specificării este interzisă cu desăvîrşire fiind expresia unui „provincialism" fără viitor. **Criticismul diversionist**, a şaptea poruncă în decalogul valorilor, este în chip obligatoriu **selectiv**; ceea ce este condamnabil la adversari este admirabil la amici. Valorile sînt, de aceea, şi **demonstrative**, ele ţin locul unor argumentaţii doctrinare pe care diversiunea nu este oricum în stare să o susţină; a face dintr-o grupare, dintr-un cenaclu ori dintr-un număr redus de inşi tabloul canonic al valorilor înseamnă a da creaţiei o direcţie la care aceasta nu ar fi aderat în condiţii de libertate. **Reprezentativitatea formală**, sugerată prin noţiunea de confluenţă unde par că intră toate direcţiile, este numai una dintre tacticile diversioniste cu efect mistificator. În fine, valorile sînt **activiste**, ele nu au defel pasivitatea contemplaţiei absente ci funcţiunea iniţiativei politice directe, ajungînd chiar pînă la atac: ele trebuie — zicea Virgil Ierunca, în 16 dec. 1984 — „să lupte împotriva confraţilor lor care se prostituează" (?!).

Să notăm că valorile ar trebui să fie, **de asemenea**, tinere, spre a întări pe intervale lungi de timp complicităţile diversioniste; nu e o întîmplare că începînd din toamna lui 1983 şi pînă acum interesul „Europei libere" pentru literatura tînără a crescut într-un chip vizibil care nu putea să nu lase urme: „Tinerama" acestei campanii pare azi cea mai serioasă semănătoare de confuzii.

E adevărat că în sprijinul „complicităţii valorilor" grupul verificat aduce tot felul de argumente unele chiar solemne şi aparent fără cuprins disolutiv. „A restitui cuvîntului sacralitatea lui iniţială, funciară, garantă a fiinţei noastre", cum se exprima Virgil Ierunca (16 dec. 1984) sună frumos şi ar putea să emoţioneze dacă nu am şti că aceste deziderate înseamnă, în realitate, atacul la direcţia cea mai consolidată a culturii româneşti, aceea organicistă. Acel îndemn trebuie asociat altuia, acela la „demnitate etică" adică „la rezistenţă" şi, dacă nu e cu putinţă, la „duplicitate".

De altfel, „tonifianta dezangajare morală", „dezamorsarea sensului moral", descoperite la un poet ai cărui îngeri sînt de catifea, deveniseră, într-o recenzie a lui Emil Hurezeanu (din 22 iunie 1984) probe asupra valorii. Pe scurt, „valoarea" s-ar afla, în optica diversiunii, numai şi numai acolo unde ideologia pare că a fost expurgată, valorile nu ar simpatiza cu doctrina zilei şi ceea ce ar rămînea acesteia ca materie intelectuală ar fi numai indivizii „mediocri şi submediocri" (7 aprilie 1984). Un lung război anti-cultural, purtat cu toate armele (inclusiv acelea secrete), avea, la „Europa liberă" şi în grupul verificat, exact această semnificaţie, de a emite probe că aceia care se opun diversiunii ar fi nişte inşi fără talent. Mai întîi, „protocroniştii", a căror elaboraţie intelectuală pare diversioniştilor cel puţin discutabilă; apoi, cîţiva mari autori care nu ar avea nici o valoare. Ioan Alexandru ar fi un „anacronic", Ion Gheorghe — „un primitiv", Nichita Stănescu — „inegal", Paul Anghel — intrat în universalitate direct din protocronism. Această negaţie conjugată era însă de natură pur ideologică deşi diversiunea părea că promovează, formal, împăciuitorismul. În realitate, „unitatea" văzută de ea nu este decît teza „noii drepte" privitoare la „sfîrşitul ideologiilor".

Artur Silvestri

DIN LITERATURA LIBIANĂ CONTEMPORANĂ

YUSUF AȘ-ȘARIF

Pasărea din noapte

ÎNREGISTRARE SUMARĂ
A UNEI ÎNTÎMPLĂRI DIN ANUL UNU

Și dragostea s-a făcut minie — de ce n-a ieșit ? El nu se temea, iar ei își urmau drumul ; el zimbea și le spunea că totul se va sfîrși în primul minut, ei își încetineau mersul tirit, iar el îi indemna, pornind să cînte înaintea lor ; cel de lîngă el își făcuse mina trimbiță și trimbița acordurile cîntării „Ce dulce e ruga pentru prooroc", simțind că el se înalță de la ei, atingînd ceva necunoscut în spațiu. Vîntul toamnei îi flutura burnusul care devenise aidoma aripilor unei păsări nocturne învăluită în lumina zilei. El nu simțea nimic altceva decît că va face din această noapte o dată de neuitat.

★

O tăcere vuitoare îi apăsa pe toți, casa se prefăcuse într-un cimitir care absorbise domăitul femeilor. Totul se petrecuse așa cum dorise el — el alesese locul și timpul ; cînd vreunul din prietenii lui comenta alegerea, îi spunea liniștit : „Nu te teme !" Dar teama se făcuse ca un tunel nesfîrșit — unii din cei ce așteptau păreau că pier ca o adiere de fum, iar alții căutau căldura în cioburile de sticlă ascunse între trup și veșminte ; unii dintre bărbați se lipiseră de ziduri — copiii simțeau că se întîmplă ceva și se adunau laolaltă vorbindu-și în șoaptă pentru a face din Necunoscut — Legendă.

★

Căzuseră din munți și văi, din cărtierele și orașele învecinate, iar noaptea nu era ca toate nopțile și bărbatul nu era ca toți bărbații, atunci în anul unu, în ziua întîia : făgăduise că se va însura în anul al zecelea, ziua a noua ; spunea că Zina*) va fi mireasa lui, iar știrea aceasta devenise visul fiecărei nopți.

Într-o zi a cărei dată nu și-o amintea nimeni, îl găsiseră printre ei — nu-i știau nici tatăl, nici obîrșia, nici numele, nici nașterea — sub zidul Marelui Sanctuar.

★

Ziua fusese dimineața ca toate zilele, dar odată cu apusul soarelui, ziua se făcuse altfel decît toate zilele.

★

În răgazul dintre plins și suspin, știrea se făcuse întrebare, iar întrebarea se transformase într-un sentiment de sfială răscolitoare — după rugăciunea de seară, cheia s-a răsucit spre rugătorul cel mai apropiat de el — și o sudoare bogată i-a spălat fața și mîinile — i-am adus mireasa, pe Zina, urîndu-i „să fie într-un ceas bun" — ea a șovăit cîtva timp și s-a ascuns ca un ecou stins — iar el s-a întors în casă ca un oștean care a pierdut prima și ultima sa bătălie ; totul s-a întîmplat între somn și veghe, un sol a venit să-l cearâ la adunarea din Marele Sanctuar ; strînși cu smerenie în jurul șeihului, ceilalți imaginau un cerc strîmt, ochii lui îi dezbrăca, iar ochii lor îl sărutau, pînă ce el și-a descălțat sandalele și s-a apropiat de ei, iar ei s-au strîns în jurul lui cu o dragoste stranie — „să fie într-un ceas bun" — șeihul a rostit un cuvînt pentru mireasa lui — „într-un ceas bun" ; el ar fi vrut să scuipe asupra tuturor, dar dorința a rămas o nălucă al cărei ecou înăbușit l-a simțit în adîncul său în clipele în care s-a regăsit, și-a agățat ochii de candelabrele Sanctuarului de teamă să nu-și stingă dorința din ochi.

★

Un bărbat a bătut temător în ușă — și-a îndreptat fața într-acolo trist — n-a primit nici un răspuns. S-a simțit rușinat, s-a întors spre cei din spatele și din jurul său întrebîndu-i cu o durere mută — s-a întors la perete — a aprins un muc de țigare al cărei capăt a strălucit ca un punct roșu în mijlocul beznei — chemarea a mai șovăit un timp, apoi s-a prăbușit în tăcerea adîncă — noaptea se făcuse veșnicie — tăcerea și așteptarea ,teama și încordarea — așteptarea și mînia, și un strigăt adînc dureros ca strigătul unei înecat a alunecat ca o năpîrcă, s-a strecurat între trupuri și a mușcat disperarea așteptării, ei s-au năpustit cu toată grămada, glasuri s-au ciocnit în spatele ușii, degete jucăușe au zăbovit puțin, apoi disperarea s-a întors și așteptarea a dispărut în valul unei tăceri furtunoase, ei s-au întors furișați, și-au aruncat unii altora priviri pline de înțeles — au ieșit cîteva femei de parcă ar fi petrecut la groapă pe cineva drag — au țipat de cîteva ori — ecoul țipătului s-a zbătut în noaptea tristă și nesfîrșită.

★

Onoarea, rușinea și înfrîngerea — s-au ridicat șoaptele miniei și ale nebuniei — l-au căutat pe șeih și l-au adus — i-au cerut să facă ceva — el a deschis o carte și a citit niște cuvinte ca o chemare — a citit „Deschizătoarea" — cu un glas ale cărui fire se rupeau a strîns cartea în subsuoară — i-au cerut să repete ceea ce citise — el a refuzat — i-au barat calea — mîna în care ținea mătăniile îi tremura — l-au îmbrîncit — a căutat adăpostul zidului — i-au barat calea — rușine ! — a scos din buzunarul său un ciob mic de sticlă din care i s-au împrăștiat fărîme în palme, iar restul ciobului s-a risipit în aer — l-au prins la strîmtoare — și-au întins mîinile — el a strigat — la zid i-a fost sfîrșitul.

★

Disperarea așeptării a explodat — ca un proiectil trimis fără țintă — mîinile lor au prins să ridice poarta din țițini... Zina ?! Strigătul a pornit ca un vuiet de temnită în inimi, răsunînd prelung, dar acolo era numai un vesmînt de nuntă ca un catarg umflat de vînt — un inel de logodnă — și trupul unui bărbat aruncat ca o scîndură.

*)Zina — Frumusețea, Podoaba.

MOHAMMED AL-FAQIH SALIH

Linii interioare în tabloul răsăritului

1

Timpul are acum gustul gărilor, știu că toate gările sînt goale acum, iar timpul cerînd ajutor dispută în ochii tăi îndrăzneala, pleacă în cring imploră suspinele, rodirea. Cine dezvăluie taina ?
Sau ridică vălul ? Cine curăță coaja exterioară de pe trupul florii format din ploaia de răsuflare oprită și tremur ??

2

Am aruncat moștenirea primită, am plecat în noapte
din pricina absenței spre limba mării,
m-am făcut neînfricare. Și cînd timpul uscat mă pîndea,
i-am ținut piept. N-am de gînd să mă-ntorc, să se-ntoarcă la vîrsta
matură copilul. M-a surprins întristarea, mi-a pus în
suspin tot ce-a putut. Vai, ce trădare !
Dar eu sînt în rădăcinile tale, rana mea veche și-ntinsă
ca mihnirea
și noaptea din orășelul meu tăcut...

3

A venit clipa agoniei și-a poeziei lumea
supusă se retrage în turnul ei de paing, ridică îndată o față
unită în
strălucire-neprihană cu ființele noi în
schimbare. Cine cutează acum să oprească întinderea și
curgerea ?
Sînt un copil împovărat de răutate, Doamnă
Poezie,
cine va opri întinderea și deschiderea
contopit cu nebunia,
și cine va opri curgerea și în tunet va
stăpîni apa
și focul pe pămînt și în timp ?

4

Sînt aruncat în tabloul ne-spațiului. Tu,
iarbă, mă simt
mulțumit — iubirea m-a făcut ființă, mă
simt mulțumit —
a venit vremea fluturilor ca să-mi dezvăluie
culoarea tainele dinlăuntru. Știe oare
Timpul-Somn,
Timpul-Foame că noi sîntem în el ? Știu oare
prealiniștiții
întîlnirile noastre dintîi ? Și fericiții aventura
afundării în taina ascunsă-n polen ? Nu ne
apără
astăzi decît cel ce-a descoperit Izvorul și a pus
stăpînire pe Semnul Speranței...

În românește de
Ilie Bădicuț

Mihaela Carp : „Flori"

REVISTA STRĂINĂ

● **ACTIVITATEA EDITORIALĂ** la începutul acestui an evidențiază o prezență masivă a literaturii feminine. Romanul Dianei de Margerie, „Reamintirea", cunoaște un amplu succes, după primele sale cărți de proză, promovate îndeosebi de editura **Flammarion.** O prezentare a cărții transcrie următoarele elemente : „aceste fragmente personale trebuie deschise ca sertarele secrete. Personajul autorului se precizează pe fundalul vieții în Orient, al nostalgiei bunicilor necunoscuți. Apar însă și încercările : compasiunea față de dezmoșteniți, primele neliniști, spiritualitatea care naște sentimentul de culpabilitate, dorințele care rămîn încă nemanifestate. Ocupația japoneză aduce cu sine percepția violenței ; copilul devine femeie prin lecturi și emoții ; evoluția sa continuă la Roma, unde se impune voința de a scrie, deodată cu experiența fundamentală a maternității. Carte de mărturisire, autorul adoptă pe parcursul ei un stil simplu, direct, necesar pentru căutarea adevărului".

● **NICOLLE DE BURON** publică un volum cu titlul incitant : „Cine este acest băiat ?". Cunoscută îndeosebi ca animatoare de televiziune, și creatoare de piese de succes, Nicole de Buron a lucrat de asemenea în cinematografie, iar apoi a publicat șapte romane umoristice cu audiență la public. Actuala apariție se oprește asupra neliniștilor vîrstei adolescentine, ale unei perioade în care tineretul este fascinat de mari idealuri, chiar dacă ele apar sub înfățișarea hirsută și revendicatoare a grupusculelor de tineri dezadaptați. Poveștirile Nicolei de Buron sînt autentice prin limbajul adeseori argotic și prin francheța cu care ridică unele probleme de care părinții adolescenților se ascund adeseori, „pînă cînd ajung bunici", după cum spune un critic cunoscut.

● **EDITURA „EUROPA" DIN BUDAPESTA,** care își propune să facă cunoscute în R.P. Ungară valorile literaturii continentului nostru, editează în anul 1984, o antologie aparținînd poetului român Bazil Gruia, în traducerea excelentă a poeților de limbă maghiară din Cluj-Napoca : frații László Aladár și László Csaba.

Volumul, într-o prezentare grafică de calitate, însumează poeme reprezentative pentru întreaga activitate publicistică a poetului, de la debutul semnalat de George Călinescu : „ÎN ȚARA TOAMNEI" (Tip. Națională S.A. — Cluj, 1929) și pînă la „INSCRIPȚII PE TĂBLIȚE DE AER" (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983).

Poeziile sînt astfel alese încît să ilustreze în linii mari atitudinea generală a poetului în fața universului cît și stilul său : robustețea expresiei, respirația largă, versul liber, seninătatea cu care depășește problemele existențiale angoasante.

Cartea se încheie cu o postfață care reprezintă portretul-medalion al scriitorului.

Citățm de pe copertă o apreciere sintetică deosebit de măgulitoare pentru Bazil Gruia care a împlinit recent (5 ian. 1985) vîrsta de 76 de ani : „Scriitorul român, cu o activitate publicistică de peste 50 de ani, este unul dintre reprezentanții de marcă ai expresionismului est-european".

● **O POETĂ CARE SE IMPUNE** tot mai mult atenției criticilor este Marie Redonnet, autoarea unei cărți de o mare pregnanță, **Le Mort et Cie.** O discuție interesantă s-a purtat în legătură cu apartenența textelor sale la un gen literar sau altul, atît datorită felului cum sînt transcrise pe pagină, cît și datorită conținutului lor adeseori greu de precizat. Un comentator notează : „Cartea aparține unui gen literar ambiguu. Cinci sute de mici obiecte verbale înrudite cu poezia, dar nici unul dintre ele nu se poate detașa de ansamblul căruia îi aparține și pe care îl susține. Ansamblul riguros și precis, pe care cititorul trebuie puțin cîte puțin să învețe a-l folosi, demontîndu-l piesă cu piesă, închizîndu-l și deschizîndu-l, ca pe o ghicitoare pe care o reconstituie în permanență". Remarcăm faptul că Marie Redonnet, cunoscută specialistă în literaturile moderne, se află la prima sa apariție editorială.

● **O AUTOARE ÎN CURS DE A-ȘI CÎȘTIGA NOTORIETATEA,** este Sylvie Caster, care a publicat pînă acum **Arborii verzi** și **Franța se abandonează,** în 1982, o carte provocatoare în cel mai înalt grad, după cum ne convinge și titlul său incomod. Romanul **Moartea lui Nell** este, de asemenea, puțin comod pentru cititor, supus unei continue eroziuni a miturilor despre care s-ar presupune că susțin existența noastră cea mai obișnuită. Iată ce spune recomandarea cărții din revista **Edito** : „Naratoarea constată cu tristețe cum se șterge inexorabil, cum se întunecă și se dizolvă adevărul cu privire la omul excepțional pe care l-a iubit și la contradicțiile sale pe care încearcă să ni le restituie în această povestire. Sylvie Caster scoate în evidență prin acest portret vitriolant al societății, al grimaselor și lașităților sale, întreaga imposibilitate de a înfrunta și domina adevărul, realitatea și însăși ideea dispariției".

● **CUNOSCUTUL CRITIC SERGE DOUBROVSKY** publică de curînd o carte intitulată : „Viața clipelor". După ce și-a cîștigat o notorietate europeană prin **Corneille și dialectica eroului,** precum și printr-o operă de creație, **Dragostea de sine,** din 1982, Serge Doubrovsky încearcă acum o scriitură care cucerește sufragiile comentatorilor : „Prin această carte, autorul face să trăiască un teritoriu neglijat al existenței, o zonă infimă, dar capitală, a vieții noastre : aceea a clipelor. Astfel, o plimbare într-o zi de sărbătoare printr-un New York fără oameni trimite pe narator la meditații asupra asprimii lumii moderne ; un apel telefonic, neașteptat într-o zi de lucru, îi readuce în memorie momentele de opresiune dintr-un trecut îndepărtat. Într-o singură clipă, realul se reîntoarce însă în banalitatea protectoare a cotidianului, pe care o dislocase în străfundurile sale. Există, de asemenea, întîlnirea adeseori ratată cu dragostea". Criticul folosește cu abilitate posibilitățile limbajului, în care cuvintele sînt adeseori șocante, creînd efecte neașteptate. O singură trăsătură care presupune distanța : ironia, subliniată de toți comentatorii cărții.

● **CEL MAI MARE SCRIITOR PORTUGHEZ ÎN VIAȚĂ** este considerat de către cvasi-unanimitatea criticilor a fi Miguel Torga. Născut în 1907, într-o familie țărănească, de profesie medic, Miguel Torga a fost un opozant deschis al regimului fascist din țara sa, manifestîndu-și opiniile prin intermediul unei opere vaste, care cuprinde romane, nuvele, eseuri, teatru și poezie, încununată în 1977 de către **Premiul internațional de poezie.** De curînd, Claire Cayron a tradus în limba franceză și a publicat la Aubier „La Creation du monde", despre care **Edito** scrie următoarele : „Divizată în șase zile care ne reamintesc cele 6 zile ale genezei, această carte ne relatează de fapt crearea omului Torga și a lumii scriitorului Torga. Copilăria țărănească și sărăcăcioasă, printre săraci, adolescența petrecută în Brazilia, într-o fazenda pierdută în cîmpie, studiile de medicină de la Coimbra, exercitarea profesiei sale și însușirea unei vieți duble, pe care autorul n-a încetat niciodată să o ducă : pendulînd de la suferința omenească la scris, adică la rațiunea cea mai profundă a existenței sale. A făcut puține călătorii, a fost închis în temnițele lui Salazar pentru că a publicat o carte fără autorizația cenzurii".

Vagn Steen

● Născut la 13 iulie 1928, absolvent de filologie și istorie scandinavă al Universității Arhus, lector de limbă și literatură daneză la Göteborg, Arhus, Oslo, Uppsala, Vaasa, Indiana, Illinois, „academicul" Vagn Steen este în același timp unul dintre cei mai cunoscuți poeți danezi, autorul a zece volume de versuri (unele de poezie concretă) printre care **Digte ?** („Poeme ?") 1964, **riv selv** („sfîșie-te") 1965, **skriv selv** („scrie-te"), 1965, **jeg er ingen** („eu nu sînt"), 1967, **Et godt bogoje** („O carte găurită") 1969, **halvto er ikke en** („unu și jumătate nu înseamnă unu") etc. Scrisă în paralel cu opurile de critică și cariera academică, poezia este pentru Vagn Steen „o plăcere și o încîntare" la care vrea să participe și cititorul : acesta e îndemnat să intre în joc, să se descopere pe sine scriind la rîndul său. Participant la numeroase... expoziții de poezie — începînd cu 1965 a fost prezent la toate expozițiile de poezie concretă din Stuttgart, Mexico City, Spania, California, Paris — Vagn Steen e cunoscut și pentru piesele sale de teatru, pentru scenariile TV, iar la Universitate e un popular „profesor de poezie". În ziua în care l-am cunoscut la Copenhaga m-a invitat la un astfel de curs : rareori am văzut pe cineva punînd atîta suflet în explicarea necesității de a scrie versuri. Alături de ceilalți studenți danezi am „compus" și eu, după toate regulile artei, o „temă". Care reguli și ce fel de artă — se poate vedea din însăși traducerea oricărui poem de Vagn Steen.

Tu ești

Am vrut totdeauna să fac un anume lucru. Să scriu un ciclu de poeme neterminate. Scrise astfel încît cititorul să le ducă el la sfîrșit.

S-ar putea spune că am făcut cîte ceva în acest gen. Cei care-mi știu culegerile de poezie riv selv și skriv selv, au văzut. După ultima culegere am primit de la cititori 729 de poeme.

Dar se poate și altfel. Am să încerc să scriu o astfel de poezie aici.

Întîi ai putea să întrebi DE CE vreau să scriu așa ; de ce nu fac toată treaba singur ?

Fiindcă socot că e o plăcere și o încîntare să scrii, ori nu vreau să am parte de toată plăcerea doar eu.

E mult mai bine să scrii decît să citești.

Cred că trebuie făcute amîndouă lucrurile și amîndouă odată.

Cel care scrie își imaginează un cititor. Cel care scrie o scrisoare e destul de norocos să-l și cunoască și aproape că poate să-l vadă : obrazul lui sau al ei. Asta e partea cea mai bună a epistolelor.

Dar dacă încerc să te văd PE TINE DREPT CITITOR nu vreau să te văd numai în chip de cititor. Vreau să te văd cu un creion în mînă și cu hîrtie de scris. Să scrii, adică, dacă nu ești de acord cu mine, dacă îți trece ceva prin cap, dacă vrei să faci lucrurile altfel decît le fac eu, dacă te mănîncă palma să scrii.

Nu vreau să scriu singur. Să iei parte și tu.

Adică, dacă vrei să iei parte la ceea ce îți propun acum. Dacă nu reușim, poate încerc altă dată altceva.

Într-o zi mi-am spus : ce-ar fi să scriu cîteva poezii care încep toate cu patru cuvinte : „eu nu sînt + al patrulea cuvînt. Un cuvînt mereu altul pentru fiecare poezie, care poate fi pură imaginație sau găsit privind în jur sau meditînd sau răsfoind o carte, un dicționar, o revistă de rebus : într-adevăr al patrulea cuvînt poate fi găsit în ce mod vrei ! În același chip ar putea fi o formă, o literă, un semn, o mizgălitură sau orice altceva (o gaură în hîrtie dacă vrei, mireasma unui lucru pe care l-ai pulverizat sau turnat, o floare presată — orice e posibil). Iar ceea ce numesc un cuvînt poate fi o sumă de cuvinte — poți scrie la fel de bine" eu nu sînt o floare frumoasă" sau „nu sînt o friptură în singe", sau chiar „nu sînt un țînut minunat" (dacă te gîndești la cîntecul acela patriotic danez).

Apoi am scris cîteva poeme în grabă. Nu sînt toate la fel de bune. În orice caz nu le-am selecționat și nu le-am rescris. Asta vei face tu cînd citești. Și nici nu cred că am scris toate poemele pe care le-aș putea compune astfel — le putem scrie și mai tîrziu.

Citește poemele din indice.

(„Eu nu sînt o culegere de poezii
eu nu sînt o expresie
eu nu sînt o introducere
eu nu sînt o minge de football
eu nu sînt o dimineață
eu nu sînt un aparat de radio..." etc.)

Apoi poți să scrii și tu culegerea ta de poeme „Eu nu sînt".

Le vei putea semna. Dar dacă le-ai scris, la ce bun ?

Poate vei afla cine ești.

Și că ești.

Că ești cîteva poeme măcar.

Cel ce prinde pasărea...

Cel ce prinde pasărea zborul păsării nu-l prinde
cel ce zugrăvește roza n-a descris mireasma
rozei
cel ce scrie un poem rozei n-a descris mireasma
cel ce scrie un poem zborul păsării nu-l prinde
cel care-l citește nu va deslușì mireasma rozei
cel care-l citește zborul păsării nu-l poate
prinde

însă cel ce știe zborul poate zugrăvi și zborul
cel ce știe cum e zborul păsării îl poate scrie
cel ce știe cum e zborul păsării îl și citește
cel ce știe cum e zborul păsării va ști că poate
fi surprins într-un poem chiar și zborul unei
păsări
cel ce știe cum e zborul păsării acela știe
că poemul astfel sună :

cel ce prinde pasărea zborul păsării nu-l prinde

Prezentare și traducere de
Grete Tartler

Balcanice

ABDULAH SIDRAN

Orbul îi cîntă orașului său

Ploaia s-a dus. Acum din canale, tavane,
Din dușumelele caselor dărăpănate, de
mahala,
Răzbate miasma leșurilor de șoareci.
Pășesc
Fără să dau cu tot dinadinsul acestui
lucru
Vreun sens : orb sunt și mi-a fost dat
Să văd numai ceea ce alții nu văd. Astfel
E răsplătită sărăcia mea : recunosc în
vîntul
De sud ce mă mîngîie, glasurile celor care
Părăsit-au orașul acesta. Parcă ar plînge.
Prin preajmă, uite, miroase a tei. Știu :
Podu-i aproape și altfel suna-vor pe el
Toiagul și pasul — cu mai mult lumină
în sunet.
Apoi, aici, lîngă urechea mea, pe clipă,
S-au împerecheat două muște. Din nou
va veni
Zăpușeala. Trec pe lîngă mine trupuri
fierbinți,
Cu mireasma-așternutului, cu mireasma
pătimașei
Dorinți. Pășesc stînd de vorbă cu Domnul,
de parcă
El Însuși ar păși lîngă mine : «Oare
cunoaște
Altcineva mai bine ca mine orașul
acesta ?
Mai bine ca mine, o, Doamne, căruia
hărăzitu-i-ai
Nicicînd să nu vadă ceea ce iubește ?»

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Austru fără mirodenii

Ziarele susțin că la prima etapă din returul campionatului au asistat peste o sută de mii de spectatori. Asta înseamnă că suflă (neauzit în cercevelele casei mele) austrul cu mirodenii de la Sud și că șarpele mistic, cu solzi de argint și intenții de miel blînd, ridică din adîncuri (pe coaste de deal și văi neștiute de mine) pajiști cu clopoței, lăcrămioare și alte semne care spun că scorpia iernii, pe care-am omenit-o c-o ploaie de injurături și-am afurisit-o săptămîni de-a rîndul, se strînge de gît sub ochii noștri. Adevărul e altul și-l știu pe pielea lor aproape toți jucătorii primei divizii : iarna încă zdravănă și cu colții duri face să li se pară că două ore pe teren sînt două ore trăite în iad. Toate terenurile, dacă nu sînt înghețate bocnă, sînt bălți cu noroi pe care ei, jucătorii, ca să le străbată, înlocuiesc crampoanele de la bocanci cu lame sau un fel de cuțite boante de strung. În aceste condiții, spectacolul atinge deseori cota zero, rezultatele, cele mai multe, țin de domeniul loteriei și ca ansamblu partidele aduc foarte mult a lupte de cocoși din Mexic. Eu cred că federația putea să amîne reluarea campionatului pînă spre sfîrșitul lunii, mai ales că nu eram prinși cu nici-o echipă în cupele europene. Dar acolo unde se împletesc (cu dește ciunge sau degerate) țițele fotbalului românesc, mai tot ce ține de bucuria omului din tribună este trecut pe planul al șaptelea.

Îmi place s-aud mingea sunînd pe tabunurile din marile orașe — atunci simt cum mi s-aprinde focul într-un colț al inimii, iar în fundul minții se deschide un vis din tinerețe —, dar nu pot să-mi dau aere de om vesel, cu flăcări în vine și nici nu-mi vine să-mbrățișez talia subțire a zării cînd văd cîte provizii de noroi adună echipele primei divizii în nări, în urechi, în ochi.

Și fiindcă păunul nu trebuie privit numai de la spate, mai cu seamă cînd vrei să-ți moi sufletul în boarea de fosfor verde a coroanei sale, vă anunț că singurul lucru care mă încîntă acum e lupta dintre Steaua și Dinamo. Nu e o extravaganță să declari că această luptă ne duce în ispită prin curajul, vicleniа și comploturile ei mai mult decît un drum încercat de Mircea Lucescu în Bulgaria, la Gorna Oreahovița, cu o selecționată divizionară care a fost ridiculizată de formația țării vecine. Ziarele ne-ou strecurat știrea în șoaptă, ca să nu-l supere decît cu foșnet de mătăsuri sau cu mirodeniile austrului pe acest antrenor care ne-plimbă prin fața ochilor un catîr din boabe de sticlă chioară. Mă ia cu frig pe la călcîie cînd văd atîția șmecheri dregînd busuiocul.

Fănuș Neagu

RUGGERO PULETTI

* * *

Chip evaziv, tinerețea,
zile șterse de-o mînă grăbită.

Ți s-a lăsat
o tristă moștenire de regrete.
Iarba pajiștii ce nu mai e
verde.

Un soare încălzind, canicular,
numai în amintire.

Ademenirea zilei de mîine
nu mai seduce ;
nemișcarea timpă și acră,
unicul lemn din naufragiu.

O mihnită nevoie de rotire
cît firele destrămate în palmă.

* * *

Joc rotit al copacului
pe care vîntul îl umple de somn ;
nori albi, iviți deodată
pe orizontul verde.

Timp de-așteptare, neschimbător,
putere a lucrurilor
ce nu-ți știu suferința.

Ghiocul sfîșierii
nu amăgește
cu firavul murmul al mării.

* * *

Horă ruptă a copilăriei ;
monotonă, ploaia de mai.

Se ivesc iar din verde
mormintele prietenilor ;
lujerul nu suportă cărăbușul de mai ;
pulbere cenușie garoafele de odinioară.

Acră în gură apa de melasă și de nuiele.
Luneci pe cărarea risipită.
Decolorate-s hîrtiile
pe care nici rugul nu le arde.

Dar tu cauți foaia care alină
jocul trist al cîrtiței.

* * *

Bătaie ce deschide pasul tău :
ușoară alunecare.
Dreaptă și umed mă privești :
ochi întunecați — lacrimi nevărsate.

Și totuși, bucuria
e un pom plin de rodii
pe care niciodată nu îl cunoști întreg.

Văl alb,
se răsucește în inimă
și singerează.

* * *

Labirint al fugii tale
în deznădăjduita urmărire :
teama castă, oprită
în aerul care dizolvă,
gestul ce-a rupt întinsa nemișcare.

Rămîne efemera mîngîiere,
culoarea palidă
stinsă de zori,
dîra de lumină
pe care ai călcat.

În românește de G. Matei

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TÂRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
11
(1 193)
Sîmbătă
16 martie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VOTUL ÎNTREGII NAȚIUNI

România votează programele propriei sale dezvoltări, votează prezentul și viitorul oamenilor săi, aceasta este ideea generală, ideea-forță care concentrează în acest început de primăvară atenția tuturor și face din actul electoral de la 17 martie un moment nou, de mare semnificație politică și socială, pentru întreaga sa devenire. În acest sens și sub asemenea auspicii, Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste dobîndește substanța unui demers esențial și consacră voința și hotărîrea întregii națiuni, forța mereu vie și trează care o propulsează în muncă, în gîndire și creație pentru înfăptuirea programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, a obiectivelor și orientărilor stabilite de marele forum comunist. Cel de al optulea cincinal se profilează astfel la orizontul acțiunii imediate iar anul pe care îl străbatem face punctul de confluență economică și socială cu imaginea și imperativele unei noi etape, ale unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate.

Un manifest de inimă și de conștiință, Manifestul F.D.U.S. sintetizează în fapt o vastă platformă economică și socială, întregul ansamblu al dezvoltării și întreaga problematică a făuririi pe mai departe a noii societăți și a omului nou. El stă sub genericul unei autentice democrații și al unui umanism care trece din sfera ideilor, a concepției revoluționare, în aceea a practicii curente și pune în acord cuvîntul cu fapta, convingerile cu acțiunea concretă, transformatoare, normele și principiile unei înalte morale cu viața și realitatea, întocmai cum un consecvent și puternic acord se realizează între prezent și viitor, între actualitatea vie, dinamică, și perspectiva pe care o conține și în numele căreia țara își configurează neîncetat o imagine a sa despre sine tot mai complexă și pe trepte tot mai ridicate sub semnul progresului și civilizației. Astfel votul de la 17 martie înseamnă nu numai o opțiune fermă și colectivă pentru un viitor care să ne exprime în plenitudinea propriei noastre condiții ci și o angajare hotărîtă față de acest viitor, față de istoria pe care ne-am asumat-o și pe care o trăim. Într-o largă și cuprinzătoare răsfrîngere a tot ceea ce înseamnă azi potențialul economic, tehnic și științific al României, învățămîntul, cultura și arta unui timp care cunoaște în curînd împlinirea jubiliară a unei epoci, sub arcul de boltă a două decenii prin care numim grandoarea și consistența unor înfăptuiri eroice, fără precedent.

Tezele și orientările secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceausescu, își găsesc sub forma acestui manifest și a opțiunii prin care electoratul român se pronunță asupra propriei sale condiții politice, morale și sociale o reflectare de prim ordin. Spiritualitatea unei epoci are aici o motivație de cel mai larg interes și readuce în atenție mobiluri de natură politică și ideologică prin care se configurează însuși destinul culturii și artei în etapa actuală, locul și rolul acestora în societatea noastră, înalta misiune instructiv-educativă pe care o au creațiile literar-artistice. Spiritul revoluționar și valențele profund novatoare ale acestuia însuflețesc actul creației și insuflă omului de cultură și artă vigoarea și capacitatea de cunoaștere, de pătrundere a fenomenelor contemporaneității dintr-o lumină mereu umanistă și o perspectivă care să înnobileze. Lupta și munca eroică, înaltele virtuți morale și sociale ale poporului, realitatea atît de dinamică și complexă cu toate transformările revoluționare care au avut și au loc în universul existenței materiale și spirituale alcătuiesc acea nepieritoare și mereu proaspătă și generoasă sursă de inspirație prin care, așa cum nu o dată s-a subliniat, creația, cultura și arta sînt chemate să dea o largă perspectivă umanistă, de adevărată epopee, istoriei vii și tumultoase pe care o trăim. „Să ridicăm la un nivel superior Festivalul Național al muncii și creației Cîntarea României ! — se spune în Manifest — sub emblema și prin semnificația căruia votul nostru rămîne ca un act major de conștiință. Toate instituțiile de cultură și artă să devină în mai mare măsură centre ale manifestării largi a spiritului creator al poporului nostru care a fost întotdeauna făuritorul și păstrătorul celor mai înaintate tradiții de artă și cultură".

O chemare, așadar, la înaltă creativitate, un imbold și un suport cît se poate de convingător al puterii de a da relief viu, creator, muncii și vieții frămîntărilor și aspirațiilor acestui timp, momentul politic pe care îl reprezintă votul de la 17 martie aduce în prim plan o problematică pe terenul căreia literatura și arta își găsesc un profund și nobil temei de inspirație. Cu gîndul și cu fapta alături de primul candidat al țării, cetitorul României socialiste, sub semnul unității și democrației care caracterizează întreaga societate, votul nostru are și o exponențială stare de spirit prin care se exprimă de fapt însăși adeziunea și participarea la istorie. Acest sentiment primește neîncetate confirmări și se constituie chiar în zilele dinaintea alegerilor într-un argument ce se relevă de sine și anume : vizita secretarului general al partidului în unități economice din Capitală, întîlnirea cu alegătorii și cuvîntarea pe care a rostit-o cu acest prilej. Este un act care prefațează alegerile și se adaugă simbolic acelui manifest prin care țara își cheamă electoratul la urne, votul ei fiind un vot al muncii și creației, al dezvoltării în libertate și independență. Și, în același timp, ca o afirmare și o susținere a dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor, la viață, la pace și progres. Este tot ceea ce în esență sa votul unei întregi națiuni explică și se explică la orizontul lumii contemporane.

Luceafărul

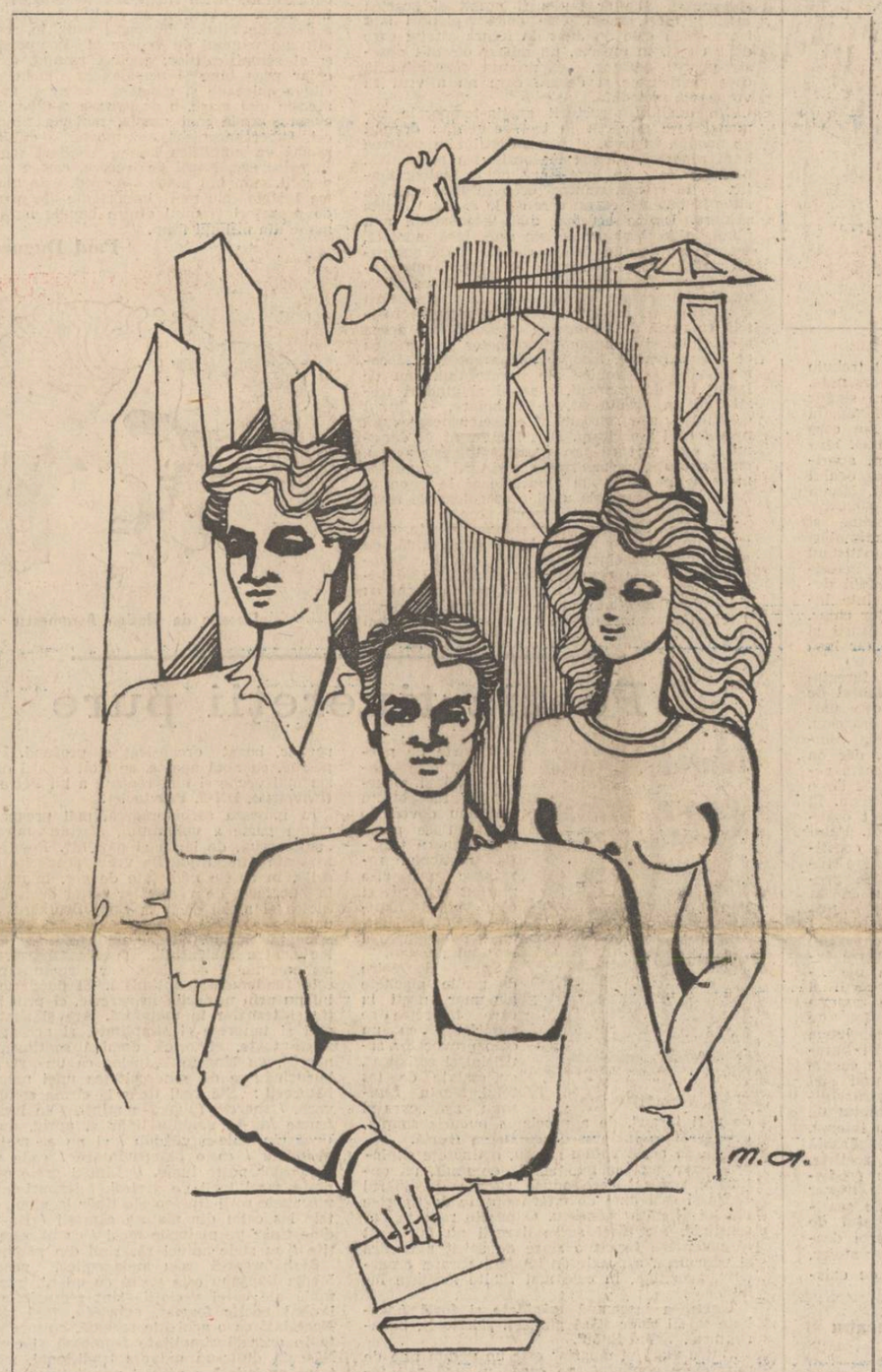

Desen de Marian Avramescu

ALESUL ȚĂRII

Care cinstire poate să fie mai înaltă
Decît această aclamare caldă ?
Și în clepsidra timpului stăpîn
Aceste clipe oare nu rămîn
Ca o mireasmă tare de agave
Și ca triumful hotărîrii grave
De-a împlini cu toții împreună
A patriei istorie comună ?
E mărturia unui act solemn
De a putea cuprinde un însemn
Și de-a alege, cu avîntare calmă,
Pe cel ce astăzi cumpănește-n palmă
Ce-i bine și ce-i rău și care știe
Să făurească-a luptei strategie :
Conducător de țară și partid
Deținător al ritmului fluid
Cel care în efortul statornic și fierbinte
Spre comunism ne duce, înainte !

Virgil Teodorescu

Pecetea acestui timp

Există în viața popoarelor epoci de excepție, istoria înregistrînd la seismograful progresului, modul în care ele s-au produs. Și mai există, în acest context, un raport dialectic de interconditionare dintre societate, ca matrice a dezvoltării, și marile personalități istorice care devin propulsatoare de progres. Definitorie, în acest sens, este pentru România contemporană epoca pe care o trăim. Noi o numim simplu „Epoca Ceaușescu". În ea se condensează timpul la cele trei moduri de conjugare : trecut, prezent și viitor. Se condensează istoria noastră națională, în continuitatea ei exemplară, pe traiectoriile unor mari personalități, de excepție și ele. Acest **mare bărbat al contemporaneității** s-a numit, prin timpuri Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir, Tudor Vladimirescu sau Alexandru Ioan Cuza. De fiecare dată, românii au cinstit cum se cuvine, au știut să cinstească, pe cei care, ieșind din mijlocul lor, au luminat și umanizat cu spiritul lor epoca. Cu spiritul și fapta. Cu personalitatea lor. Cu vitejia lor. Cu genialitatea lor. Conducătorul partidului și statului nostru este cea mai de seamă sinteză a spiritului național, în continuitatea lui prin milenii, prin tot ce-a devenit sau urmează să devină. Țara prin el s-a citit de la rădăcină și se prezintă la urna de vot a viitorului, o națiune stăpînă pe destinul său, modernă și înfloritoare. Cum n-a fost niciodată. Și cititorul ei este Nicolae Ceaușescu, omul care întruchipează mai bine decît oricare altcineva spiritul creator al poporului român. În cartea marilor realizări din ultimele două decenii, geografia cititoriilor este majestuoasă. Albastrul pe care meșterii Voroneților l-au veșnicit se regăsește în albastrul undelor de pe canalul Dunăre—Marea Neagră, iar înălțimea Carpaților se însumă, la alte dimensiuni, în piramidele industriale, anume așezate cu vîrful spre steaua Sirius a comunismului. Metamorfoze. În fiecare județ, în fiecare mică așezare, metamorfoze. Se reconstruiește lumea din temelii. În plan material. Dar și spiritual. Secretarul general al partidului este în același timp cititorul economiei românești, dar și al culturii noi, socialiste, care ne reprezintă și ne înscrie în universalitate. Numele lui a devenit simbolul și emblema epocii. Marea lui personalitate a dat personalitate timpului, tuturor zidirilor noastre. Partidul, țara, poporul, l-au reales la Marele forum al comuniștilor români în fruntea vieții și a luptei noastre pentru împlinirea visului de aur, ca o garanție că toate marile obiective ale timpului viitor vor căpăta contur, împlinire. Ne îndreptăm spre urna de vot de la 17 martie încărcați de istorie, de credință nestrămutată că sub conducerea înțeleaptă a partidului, a secretarului său general, România se va înălța continuu, Epoca Ceaușescu rămînînd pentru viitorime, un exemplu de model cum o mare personalitate își pune pecetea pe o epocă. Cei ce vor veni vor vorbi cu siguranță despre Epoca Ceaușescu, așa cum noi, pentru a prezenta măreția acestui ev comunist, amintim de marile epoci ale civilizațiilor. Sînt punctele nodale ale istoriei, ale devenirii societății, în planul progresului și culturii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a pus pecetea de geniu pe acest timp fertil, pe această epocă. Este un adevăr, iar adevărul poartă în el istoria.

Ion Văduva-Poenaru

Angajare și obiectivitate

V

Bine informată și penetrantă în analiză, lucrarea — recent apărută — a lui Stelian Brezeanu, **La continuité daco-roumaine. Science et politique** pune în lumină, cum se desprinde și din subtitlu, caracterul politic al „controversei" în jurul continuității românilor la nord de Dunăre. Autorul arată că cea dintîi contestare a continuității românești, devenită „un fapt de conștiință europeană" (pag. 10) se produce în anii 1781—1782, adică într-un moment cînd, în lupta românilor transilvăneni pentru emancipare socială și națională, vechimea lor în interiorul arcului carpatic era invocată — încă de la Inochentie Micu — ca un argument în sprijinul revendicării egalității în drepturi cu așa numitele „națiuni politice" din Transilvania. A existat — și faptul se constată și astăzi — o conotație politică în discuțiile privind continuitatea românilor în aria dacică. Cu limpezi scopuri politice — oricît ar fi fost ele de tăinuite — au fost sau sînt ignorate deliberat, într-un șir de lucrări publicate în străinătate, argumentele acumulate de-a lungul unui secol de investigații ale istoriografiei românești.

În cercetarea istorică se pot lesne constata, astăzi, două tipuri de controverse. În prima categorie intră cele pe care le-am califica drept autentice. În orice știință, progresul este asigurat prin confruntarea obiectivă și argumentată a opiniilor ; este o lege a dialecticii cunoașterii, evidentă pentru oricine. Cantitatea de informație oferită de sursele documentare pune un anumit prag anchetei istoricului, dincolo de care certitudinea trebuie să cedeze locul ipotezei. Istoria istoriografiei cunoaște numeroase controverse, care au stimulat cercetarea și gîndirea istorică. Teza lui Henri Pirenne — spre pildă — asupra rolului decisiv al expansiunii arabe în geneza societății medievale („fără Mahomed nu ar fi existat Carol cel Mare") a generat cercetări — pentru a o confirma sau infirma — care au contribuit la sporirea și adîncirea cunoștințelor despre evul mediu timpuriu european.

Există evenimente istorice petrecute în trecutul apropiat și care continuă să rămînă obiect de controversă între specialiști. „Miracolul" de la Dunkerque oferă un exemplu concludent : salvarea corpului expediționar britanic, încercuit acolo de Wehrmacht a fost făcută posibilă în mare măsură prin așa-numitul „Halt-Befehl" (ordinul de oprire) al lui Hitler din 24 mai 1940, de oprire a înaintării blindatelor sale, care ar fi putut strivi sub șenilele lor adversarul încercuit. Pentru a explica rațiunile acestei „prime mari erori strategice" a lui Hitler (caracterizarea aparține unui excelent specialist, belgianul Emile Wanty) au fost formulate cinci explicații, fără ca vreuna din ele să dobîndească, pînă acum, un plus de forță de convingere. Să mai adăugăm că în acest caz a existat și posibilitatea interogării generalilor germani — e ceea ce a făcut celebrul B. H. Liddell-Hart — dar rezultatul nu a fost concludent ; istoricul nu poate sta însă întotdeauna de vorbă cu cei ale căror fapte el trebuie să le reconstituie ! Iată, așadar, exemple de ceea ce numeam controversele autentice și care îndreptățesc titlul lucrării istoricului elvețian, Eddy Bauer, **Histoire controversée de la deuxième guerre mondiale.**

Există însă și pseudo-controverse, născute din susținerea unor puncte de vedere, lipsite de orice fundament științific, aberante chiar, dar care sînt avansate din considerente străine cunoașterii adevărului istoric. Polemica de azi în jurul continuității noastre este o mostră concludentă. Aceasta nu înseamnă, desigur, că în istoria spațiului românesc în secolele III—XIII nu pot apărea date noi. Recent, medievistul Virgil Ciocîltan, reluînd — prin coroborare cu sursele arabe — un pasaj din Guillaume de Rubrouck a adus elemente noi, de cel mai mare interes, pentru cunoașterea istoriei românilor, mai ales acelor transilvăneni, în secolele X—XIII (studiul a apărut în ultimul tom al prestigioasei publicații de la München „Sudost-Forschungen").

A contesta continuitatea și unitatea etnică a românilor, a pune sub semnul întrebării statutul de autonomie al țărilor române sub domi-

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

Semne de primăvară

Imaginile fluide care la fiecare cădere de noapte animă ecranul televizoarelor ne-au creat deprinderea de-a le privi mereu cu speranța că ceva sincer, viu, omenesc, ni se va comunica precum un cod al vieții, un semn vizibil că oamenii merg, tot merg înainte, înzestrați cu miraculoasa putere de a dezgropa chiar speranța în adîncul zilnic al trudei lor. Dimineața pe care tocmai am transformat-o în trecut ne mai șade o dată în față sub forma fotografiei mobile, înainte de-a se pierde în infinit. Și iată că imaginile de pe micul ecran ne creează surpriza ca, uneori, prin hățișul evenimentelor care se desfășoară să distingem figura și glasul, alura știută, gestul familiar al vreunei persoane cu care ne-am mai întîlnit. Nenumărați „foști" eroi ai reportajelor noastre, ne ies în cale în emisiunile de pe micul ecran. Și nu în prim-planuri sau interviuri de mare întindere: ci în secvențele atît de fugare ale telejurnalelor, în emisiunile închinate alegerilor de deputați de la 17 martie, în cele mai scurte știri care alcătuiesc zilnic notabile antologii ale existenței. Cunoștințele noastre comune, ingineri agronomi sau simpli țărani, ingineri oțelari sau oțelari pur și simplu, vreun deputat primar cu circumscripția electorală așezată în vîrful muntelui ori pe cinci-șase dealuri, oameni nici măcar cu numele sau prenumele declarate răspund răspicat la investigațiile prin care reporterii cercetează anvergura evenimentelor petrecute între ultimele două legislații electorale — că au muncit, muncesc și vor munci și de acum înainte, determinîndu-și propria lor existență ca pe un tablou de comandă în ecranele căruia normalitatea procesului de producție va însemna de fapt normalitatea propriei lor existențe, capacitatea lor de-a mișca înainte roata istoriei. „Dacă după atîta timp petrecut îi întreabă și alții, îi găsesc tot pe ei și îi caută, înseamnă că oamenii aceștia stau la posturi ca borneie

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 2-a

ZIDIRILE
MARILOR NOASTRE IUBIRI

● Repotaje de ● Constantin Stan ● Mariana Brăescu ● Areta Șandru ● Doru Moțoc

În paginile 4—5

PREZENȚA SCRIITORULUI TÎNĂR

POETUL ȘI ORAȘUL

De la primul volum — **Elegie pentru puterea orașului** — Mircea Florin Șandru și-a conturat un univers poetic specific. Poet citadin, el imaginează o lume sub imperiul orașului modern. Orașul este, în același timp, tentație și refuz, împlinire și nostalgie, poetul dedicîndu-i elegii pentru „puterea" lui pe care și-o imaginează și o dorește protectoare. Numai că permanent se simte o dualitate a receptării și afectivității. În măsura în care se apropie de universul citadin, el are nostalgia naturalului. Antinomia se observă și în următoarele cărți — **Luminile orașului** (1975) ; **Melancolia** (1977) ; **Flacăra de magneziu** (1980).

Din elemente ale citadinului, Mircea Florin Șandru și creează o mitologie proprie, trăind cu aceeași plăcere în imaginar sau în realitate. Deopotrivă evocă străzile, tramvaiele, aglomerația urbană, camera cu televizorul, parcul, gara, mașinile, liniile telefonice sau electrice, deci orașul prin elementele reale, materiale. Există o adevărată expansiune a orașului, o inlănțuire generatoare de noi spații citadine, dar și un oraș nostalgic, făurit în imaginație, cu un aer arhaic și îmbinare de natural : „Meri albi, să îi găsești în fața orașului ca o cortină, / Miresele să se-ntîlnească cu strălucirea de polen, / Vechi

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 2-a

PAGINI ANTIFASCISTE

Scrisori din infern (III)

În Germania anului 1943, viața oamenilor subjugați de nazism devenise un veritabil calvar. Bombardamentele aliate, intrate demult în faza lor sistematică, transformau orașe întregi în cîmpuri apocaliptice de ruine. Efectele raidurilor aeriene nu erau numai de ordin imediat. Dincolo de distrugerile materiale fără echivalent în istoria umanității, însuși moralul populației se clătina pînă în temelii. Mai devreme sau mai tîrziu acest tăvălug de foc urma să se abată și asupra României. Și în rapoartele parvenite la București din Germania, bineînțeles, consecințele atacurilor aeriene americane și britanice asupra teritoriului celui de-al treilea Reich ocupau un loc tot mai important.

Am putea reproduce sute și sute de pagini din dosarele serviciilor secrete românești, sau din rapoartele diplomaților și atașaților militari români din Germania, din cuprinderea cărora și astăzi exală frisoane de groază. Cu alte cuvinte, din materialul documentar acumulat zi de zi la București, istoria raidurilor aliate împotriva orașelor și uzinelor germane poate fi reconstituită pînă în cele mai insignifiante detalii. De asemenea, din acest material se poate reconstitui pînă în amănunte peisajul dezolant al infernului în care nazismul tîrîse un mare popor. Însă asta ar însemna, din nou, să acordăm o importanță exagerată aspectelor spectaculoase ale războiului. Și mărturisim, iar, că ne interesează mai mult mutațiile pe care războiul le provoca în conștiința morală a oamenilor. Mutații înregistrate cu promptitudine de românii aflați în Germania, cu misiuni mai mult sau mai puțin oficializate, și transmise cu aceeași promptitudine autorităților de la București.

Și în acest domeniu al supravegherii permanente a spațiului european dominat de naziști, Serviciul Special de Informații s-a aflat în primul eșalon. „Lumea — comunica un agent al lui Eugen Cristescu, la 30 august 1943 — este îngrozită de bombardamentele aviației aliate, groază ce a pătruns și în populația germană încă nebombardată, prin venirea ei în contact cu refugiații din orașele regiunilor industriale din vestul Germaniei, greu atacate și în parte distruse. Acești refugiați care, pe lîngă averea mobilă și imobilă, au pierdut și parte din membrii familiilor lor, păstrează groaza suferințelor îndurate. Fiind cazați în mai toate orașele din estul Germaniei, ei provoacă în aceste regiuni o groază tot mai molipsitoare". Din aceeași notă

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

1984 — CĂRȚILE TINERILOR AUTORI

Prezența scriitorului tînăr relevată prin intermediul cărții tipărite, iată una din direcțiile majore în care se cuvine a fi orientată receptivitatea spiritului critic actual. Este un deziderat ce se întemeiază pe argumentul excepționalei explozii de tineri scriitori în ultima vreme și, deopotrivă, pe tot mai sesizabila lor propensiune spre autoidentificare artistic specifică, circumscrisă bogatului și complexvalorosului context literar românesc de azi. Sub acest din urmă aspect, problema merită indiscutabil, o atenție deosebită, întrucît implicațiile ei, în ordine conceptual-stilistică și, nu mai puțin, în ordine problematico-tematică ni se par realmente definitorii. În ultimă analiză, interesează ideea practic autentificată a unei noi „vîrste" a literaturii române contemporane, ilustrată de promoțiile afirmate în ultimul deceniu. Așadar, care ar fi datele menite a proba un asemenea mod de enunțare a problemei, iată finalitatea prezentelor interpretări critice consacrate unora din cărțile reprezentative ale anului 1984 semnate de tinerii autori. Situată în continuarea unor acțiuni similare ale revistei noastre, inițiativa urmează, evident, a fi continuată.

Portretul unei generații

Romanul lui Constantin Stan, **Nopți de trecere**, se derulează pe două planuri, cuprinzînd experiențe de viață diferite, deși ele se află într-o permanentă interferență. Unul dintre ele este cartea unei generații, cu speranțele și deziluziile ei, cu elanurile și resemnările ei, cu victoriile și eșecurile ei, cu certitudinile și contradicțiile ei. Este vorba de acei adolescenți și tineri superbi ai anilor '68 — unul dintre aceștia este și naratorul — care trăiau din plin febra unei perioade de transformări, sinceri pînă la naivitate, entuziaști pînă la romantism, nonșalanți pînă la teribilism, sentimentali și lucizi, candizi și ironici, însetați de ideea de libertate și creație, și al căror impact cu existența a fost mai aspru decît și-l imaginau. Al doilea nivel al romanului, ce ar putea fi numit și „cartea tatălui" (deși, repet, cele două planuri sînt izomorfice) este dominat de figura tatălui care duce cu el, în moarte, un mister devenit obsesiv pentru narator, experiența războiului la care participase și despre care nu a vrut să vorbească niciodată.

Din unghiul structurii spațio-temporale romanul este împărțit în trei secvențe : drumul de noapte, în tren, al povestitorului în vederea unui reportaj, sosirea în localitatea respectivă, unde trăiește un love-story deloc melodramatic, și, în sfîrșit, reintoarcerea în București, la situația inițială, ca un cerc de la care nu există abatere. Dintre acestea, mai interesantă, mai plină de forță și dramatism este, fără îndoială, secvența drumului de noapte, ce îi dă autorului prilejul să-și exercite atît darul observației directe, exacte, aproape cinematografice, cît și al introspecției sufletești, al rememorării și pătrunderii analitice. Tehnica narativă folosită cu reală dexteritate și eficiență este aceea a colajului și juxtapunerii scenelor prezente cu cele rememorate, însoțite de parantezele și comentariile sec-ironice ale naratorului, sau de lanțul lui de impresii, senzații și ginduri trezite de un eveniment, o întîmplare, — fluxul conștiinței, sau „stream of consciousness" după neoreticricii americani. Dar, indiferent de denumire, este cert că prozatorul stăpînește acum, cu siguranță, mecanismele scriiturii românești moderne pe care le răsucește și le pune în funcțiune cu precizia unui ceasornicar de mare finețe, obținînd exact efectul scontat.

În pofida „artifexurilor" compoziționale, senzația nu este de artificial, ci, dimpotrivă, de autenticitate și sinceritate a confesiunii. „Schema" epică este următoarea : aflat în 1980 într-un vagon de tren naratorul, pe genunchi cu foile dactilografiate ale unui interviu dat de Herbert Marcuse într-un **Le Monde** din 10 mai 1974, privește, observă, și analizează cu un ochi balzacian, vecinii de compartiment, evocă în stilul romanului experimental, după, aparent, capriciile memoriei, adolescența și anii de studenție precum și figura tatălui legată de trauma războiului, și comentează ironic opiniile filozofului american. Și, ca într-o rotondă cu oglinzi, în care reflectările se multiplică și se auto-multiplică, tot acest melanj este dat și comentat ca situație romanescă într-un text ficțional ce urmărește o maximă autenticitate. Prozatorul realizează astfel un adevărat tur de forță prin care, așa cum am spus, nu rarefiază substanța romanescă, ci o densifică și o saturează de existență, așa cum un burete mustește de apă.

Cea de a doua secvență spațio-temporală este, un fel de roman în roman, sau, mai bine zis, de nuvelă în roman, ce beneficiază de experiența scriitorului ca reporter și autor de proză scurtă. Fără a renunța la sistemul oglinzilor reflectante, povestirea se centrează pe destinele unor tineri muncitori și muncitoare, din orașul A, cu modul și problemele lor de viață, nu mai puțin grave, nu mai puțin dramatice — depinde numai de unghiul din care le ataci — destine în care reporterul-autor sau autorul reporter se implică pînă la identificare, trăind un scurt și intens episod pasional, rememorat însă cu o dură luciditate și sobrietate.

Partea a treia are din nou, drept cadru, un spațiu închis, un apartament de bloc de la etajul 10, unde naratorul, întors acasă, reflectează asupra nopții petrecute în tren, asupra întîmplării din orașul A, și asupra stării lui actuale, ginduri, interferate și bruiate, evident, de imixtiunile și semnalele realului înconjurător. Este o „prise de conscience" matură, debarasată de orice iluzii sau teribilisme, încheind parcă o virstă și un capitol de viață, fără a deschide altul. Romanul este, în acest fel, atît din punctul de vedere al compoziției, cît și al semnificațiilor, perfect rotund, aș spune chiar prea bine și economicos încheiat. Sînt citeva episoade și momente ce ar fi meritat o atenție mai mare, o dezvoltare motivematică și evenimențială mai amplă, materia fiind, uneori, superconcentrată, și, poate, o ediție ulterioară va amplifica aceste noduri semantice. În orice caz, **Nopți de trecere**, cartea unei generații, cum îmi place s-o cred, este unul dintre textele cele mai importante ale noului val de prozatori și unul dintre bunele noastre romane din ultimul timp.

Paul Dugneanu

Desene de Marian Avramescu

Dispută cu indiferența

Un talent cert, poate nu încă în modul cel mai convingător cristalizat, este Aurel Dumitrașcu, debutat recent de Editura **Albatros**. „Poezia e dincolo de cărți", citim în finalul unui text deloc strălucitor din **Furtunile memoriei** (1984). El se intitulează **Conspirație într-un tratat de estetică** și, după mai multe încercări complicate de îmblînzire a semnificației, iată sfîrșitul prin acest vers de o simplitate absolută, dezarmantă și cît de adevărată. Poezia e într-adevăr „dincolo de cărți" : ea răstoarnă realitatea în **existență** și aceasta este fără îndoială o „întîmplare privilegiată". Din orice punct ai privi-o, reacția e asemănătoare, analogiile se exclud. Pornind de la „cărți", adică afișîndu-și solul livresc, sfîrșește prin a le trăda. Cu o astfel de „trădare", în care ingenuitatea se acoperă de multă ariditate, iar de pe corzile dezacordate ale sentimentelor țîșnește o vegetație „pitică" și sufocantă, seamănă poezia lui Aurel Dumitrașcu, un sentimental dezmoștenit. Viziunile lui nu se suportă una pe alta, fiecare imagine decupată din pasta groasă, din lava pietrificată, vrea, orgolios, să trăiască independent. Analogia urîțește, justifică în sens negativ. E desigur aici puțină frondă dar acest lucru nu obosește atîta timp cît poezia își păstrează naturalețea, **etă vreme** textul e rostirea **firească** a trufiei învinse. „Orice analogie ar urîți întîmplarea de spus". Exact așa trebuie să se prezinte metafora-realitate a unei asemenea poezii : încercînd să reducă la strictul necesar analogia, obținînd efectul direct, ca o undă ce perforează instantaneu ținta de fier a semnificației. Și pentru Aurel Dumitrașcu poezia a coborît definitiv de pe soclul grației auguste ; ea e memoria indiscretă a faptului banal, sau e memoria „furtunoasă", congestionată, ce se dizolvă dintr-odată într-o trăire extrem de intensă. Într-o neașteptată concentrare a dispoziției afective născînd un vers care e mai mult decît remarcabil : „sînt așa de trist încît am început să orbesc." Cine pronunță dintr-o răsuflare un enunț poetic ca acesta, cine îl izolează abil în text **(Portret cu ditiramb)**, pentru a-i da spațiul necesar de desfășurare, dovedește, dincolo de talent, o înțelegere, motivație pătrunzătoare a faptului artistic.

„Întîmplarea de spus" : este conturul pe care și-l doresc deocamdată poeziile lui Aurel Dumitrașcu. „Întîmplare" abstractă, pretext — provocare mai exact. „Poezia e un zar aruncat în memorie", un paradox divin (prima secțiune a volumului e pusă de altfel sub sintagma-titlu **Divina paradoxalia).** Un paradox care încetează să uimească, captînd spiritul într-o obișnuință, domesticînd furtuna cuvintului. Un vers vorbește undeva de „picturalitatea cuvintului în trupul ideii". Ideea poetică este în acest caz reflexul metalic al realității proprii, al acelei realități devenită existență. Plasticitatea cuvintului — una, fierește, abstractă, ca într-un tablou nonfigurativ compus din fragmente recognoscibile dar care, asamblate, refuză orice încercare de a descoperi figura-model. O picturalitate de genul celei din **Poem trist pe fond roșu**, în care „povestea" lirică se completează cu fondul colorat, la fel cum natura moartă are nevoie, pentru a se armoniza, de un fond. Poezia aceasta se naște din preaplinul formelor cotidiene, tinerii ei zei „sînt programatici și aspri / inventă lumea apoi o reneagă". E o dispută, altfel spus, cu indiferența : în gestul cel mai umil se ascunde fragmentul de „viață congestionată", întrebarea nepusă.

Alături de aceste tensiuni primordiale, poeziile lui Aurel Dumitrașcu deschid căi largi lirismului — ca o așteptare la rîndul ei tensionată. Relaxarea nu pare posibilă în acest univers închis, trăit cu înverșunare. Sau ea va fi posibilă atunci cînd unele „asperități", de acum, și unele mici stîngăcii, vor dispărea. Vorbeam de lirism. În modul cel mai autentic, e unduirea lină a singurătății — singurătatea cu o „grămadă de ginduri", ca o așteptare în care surisul de la început se stinge lent, o „așteptare — suflet cu o margine suspendată." (Vasile Vlad). În felul de a imagina dintr-o poezie superbă, cea mai bună din **Furtunile memoriei**, există ceva asemănător cu grația plină de forță și șoc a lui Vasile Vlad. E **Elegie cu Tess plecată în cătunul vecin** : „Nici acum și nici mîine la micul dejun / calendarul de la măr pînă la voce nu se repetă. / Tu vei trece ușor prin noroiul lagunei — eclipsă / pe chipul unui bărbat / Dar fără împăcare surisul va adormi într-un / pumn de cenușă. Tot acest peisaj numit în treacăt / va fugi innebunit din poem / undeva departe. Singur și singur. / Bucuria mea ar putea fi așteptarea în fața acestui / zimț cu aureolă — plod al zilei de mov ; nu în fața / peisajului plecat aceasta nu acum și nici mai tîrziu. / Orb de mine însumi și mult de tine însăți / în care flacără adăstind cu victoriile mărunte ? / De unde și pînă unde să fie zi și de unde și pînă cînd / nopțile murdare de prea multă înfatuare a tinereții ? / Îmi făceam o grămadă de ginduri. Preajma morții / creștea ca o floare." Zimț cu aureolă, splendid spus. Ca o indecizie activă, din care se naște întîmplarea imaginară, apoi asimilarea ei ca pe un fapt al propriei subiectivități : Tess, aluzie probabil la Tess d'Urberville, tragicul personaj al lui Thomas Hardy. Cîteva ticuri, tribut plătit retoricii păguboase pe care unii încearcă să o acrediteze, sînt de evitat fără întîrziere : „de fapt eu n-am tras niciodată pisica altei cozi", „chiar intrarea în spațiul vechi de peste gîrla Kant", „ca o nebună umbla isolda prin grădina copou / studenții îl citeau pe descartes chivuțele / vindeau numai plăpumi", „omul este un coridor lung / și frumos ca o moschee" „uneori capul omului este capătul unei străzi".

Costin Tuchilă

Jurnalul „Glonțului de porțelan"

Glonțul de porțelan este jurnalul interior al unei femei dezamăgite în dragoste, care-și plimbă suferința prin medii diverse, sublimînd-o în imaginea decisivă și sfîșietoare a „glonțului de porțelan" care nu greșește niciodată. Acest glonț pe care nu l-a văzut nimeni poate fi tras și de cel care a părăsit-o, dar poate fi foarte bine și expresia propriei ei exigențe sentimentale. Răul n-ar mai fi dinafară ci dinăuntru.

Cartea n-are propriu zis evenimente, ci întîmplări legate una de alta prin prezența Medanei, fata lovită de „glonțul de Porțelan". Din acest unghi cartea desfășoară realistic o suită de scene cu personaje diverse față de care se definește eroina cărții. Este mai întîi vorba de o Medana fetită care joacă șotron, apoi de o Medana la vîrsta studenției și a unui mariaj grăbit, și mai ales a unei Medane rănite de glonțul de porțelan care-și caută vindecarea în călătoria profesională, este reporter de ziar, în schimbarea de medii. Absența conflictului, a dramatismului este compensată în parte de interesul acestor situații succesive în care întîlnim figuri sociale foarte diferite unele de altele, greu de imaginat împreună, și pe care numai colecția de cazuri a unui reporter le poate aduna laolaltă. Un miliția care dezleagă cazuri de furt și face versuri despre fiecare caz rezolvat stă alături de compozitorul care închină sonate recepționerei, de un doctor de provincie cu o filozofie a adaptării, de o țărancă făcînd comerț, un bucătar care a cîștigat o diplomă peste hotare și așa mai departe.

Interesul acestui album gazetăresc stă în exactitatea înregistrării, în filmul fără tușe groase care-i surprinde pe toți atît cît trebuie ca să capete silueta unor posibile personaje. **Glonțul de porțelan** are, de fapt, un singur personaj, pe Medana, și cel mult pe Mama ei și pe Amedeo, fratele. Emil, fostul soț care o părăsește este o figură cu totul stearsă. Majoritatea celorlalte personaje înseamnă apariții episodice, intersectări fugitive cu ochiul și condeiul reporterului. Tatăl, Orbul, Mama și Amedeo sînt însă personaje bine și sugestiv caracterizate, fără a căpăta profunzime și care creează cadrul epic al întregii întîmplări cu eroina glonțului de Porțelan. Dramatismul inițial, abia enunțat, se dizolvă într-un peleriaj. **Glonțul de porțelan** înfățișează chipul decent al suferinței, fără situații și cuvinte lacrimogene, fără patetisme, cu refuzul lor chiar, ceea ce este dovada unui simț al măsurii și chiar un merit. Pentru un roman desigur însă că este prea puțin.

Credibilitatea lumii și personajelor înregistrate dă însă interes paginilor din **Glonțul de porțelan.** Notația percepției senzoriale este acută. O poveste în poveste, desigur de dragoste, este aceea a receptionerei Maria căreia compozitorul îi promite mereu o sonată, dar ea îi cere adidași și îi primește. Dar această relație eterată este continuată sau dublată de o alta. În vila cu pricina trăiește și Spiridon. El este bucătarul cu pricina care a primit o diplomă și se consideră foarte important. Felul în care se apropie Spiridon de Maria constituie finalul unei proze scurte care-și are autonomia ei în **Glonțul de porțelan.** În prezentarea lui Spiridon, Areta Șandru dă la iveală o vocație sarcastică moderată, o ironie controlată, care nu mai apare nicăieri, altundeva și face notă singulară în cuprinsul cărții. Această predispoziție care anulează înclinarea sentimentală din majoritatea paginilor **Glonțului de porțelan** face bine cărții și poate că este un viitor traseu de acțiune scriitoricească pentru autoarea ei. La fel de singulară în paginile cărții este propensiunea spre fantastic dovedită în cazul istoriei patului de nuc al familiei care-și depășește condiția de auxiliar al existenței devenind aici în vedeniile suprapuse ale cărții o figură simbolică încărcată de semnificații. **Glonțul de porțelan** este o carte care se citește cu interes, deoarece lipsa de dramatism este compensată de acuratețe observației și a notației realiste, de viziunea ironică pe alocuri, și de predispoziția pentru fantastic. Într-un peisaj literar cu multe producții artificiale, golite de sentiment și ostentative ca scriitură, **Glonțul de porțelan** mai are și calitatea de a vorbi despre naturalețea oamenilor și a sentimentelor, de a avea curajul să nu se ferească de existența banală.

M. Ungheanu

Clasicism și neoclasicism

„Clasicismul în arta românească" (Editura **Meridiane,** 1984) de Mihai Ispir, este întîia cercetare românească solidă dedicată acestui domeniu și are toate însușirile pe care o astfel de inițiativă ambițioasă le presupune. Nu însă și toate defectele căci autorul nu a pornit într-o explorație de teritoriu virgin pe care să-l civilizeze : mult din ceea ce a introdus aci era studiat parțial și de alții așa încît prospecția materiei i-a fost, cum s-ar zice, mai ușoară. Totuși, sinteza lipsea și acela care s-a hotărît să o facă este Mihai Ispir. Artele par, cel puțin la noi, să ajungă mai greu la o asemenea privire din avion, desfăcătoare de tipologii și de curente adoptate de către români, literatura e din acest punct de vedere mai disciplinată. Asupra clasicismului în literatura română avem, de exemplu, solide cercetări ale lui Dim. Păcurariu și Ion Rotaru, clasicismul în arte nu era decît obiect de comunicări meticuloase și fatalmente fragmentare. Contribuția lui Mihai Ispir acoperă o necesitate și e, din multe puncte de vedere, ceea ce, pentru acest moment, era trebuitor, istoriei artelor românești.

Spre a ajunge la soluțiile pe care le-a găsit exegetul a întreprins cîteva operațiuni obligatorii, care se subînțeleg și din examenul sintezei finale. El a stabilit, mai întîi, datele cronologice, urmărind clasicismul la români „într-un interval de timp ce se deschide către 1780 pentru a se prelungi pînă după 1900". Acest clasicism, observă el cu dreptate, are „mai puțin aspectul unui corp compact de doctrine și modele și mai mult pe acela al unei prezențe difuze și stăruitoare", un „contrapunct de constante și metamorfoze stilistice". Cum s-ar înfățișa, la români, acest clasicism tîrziu, care este, precum observă corect Mihai Ispir, un „neo-clasicism" ? El era, în plan european „o temă pentru un număr de variațiuni", într-un moment cînd istoriceste necesitatea vremii obliga tradiția culturii să recurgă, zice exegetul, „la particularizarea demersului istoric într-o perioadă de dezechilibru al sensibilității". În mitologia momentului, Arcadia era ideea obsedantă, „vîrsta de aur", cu alte vorbe : „Antichitatea clasică devenea emblema universală a întoarcerii la izvoare." Deși înălțat la trăsăturile unui „stil internațional", neo-clasicismul nu răsări la români într-un chip pur mimetic și Mihai Ispir observă, adoptînd o poziție care este, în istoriografia românească, a lui Vasile Drăguț : „Cu atît mai mult receptarea acestuia într-un climat cultural anume implica rolul activ al tendințelor interne". Supusă prefacerilor în planul spiritualității și gustului din societatea românească, la hotarul secolului XVIII și XIX, însușirea nuanțată a formelor noului stil internațional beneficia de o prealabilă pregătire pentru confruntarea cu „modelul apusean". „Rol activ al tendințelor interne", „însușire nuanțată", „prealabilă pregătire", „confruntare" — aceste formule spun totul asupra ideilor lui Mihai Ispir privitoare la raporturile dintre culturi. Acest punct de vedere este inevitabil difuzionist, căci internaționalizarea neo-clasicismului este dovedită cu documente, însă ceea ce îl interesează în principal pe autor este specificarea, adoptiunea unui stil în condițiile locale ; unul este clasicismul francez, de pildă, cu școala lui David și altul neo-clasicismul din Principate, fără experiența clasicistă propriu-zisă, contemporan cu romantismul și cu realismul, conținînd și ecouri din canonul bizantin.

Acest moment de sinteză, cum par a fi la românii cele mai numeroase dintre curente, adunînd din pricina unei specifice **acronii** tendințe care fac uneori simultană o acțiune intelectuală altfel succesivă, presupunea diferențieri teoretice și descriptive pe care exegetul le-a făcut. El a despărțit astfel barocul de clasicism, a extras raportul tradiționalismului cu clasicismul, a încercat să lămurească românească asociație între romantism și clasicism. Un capitol studiază condiția neo-clasicismului între „idee și acțiune, adică pornind de la doctrină la creație. Altul are în vedere „modele, reguli, interpretări". În sfîrșit, un „clasicism după clasicism" i se pare lui Mihai Ispir a fi acela al unei „entități separate, detașată de nucleul organic al stilului. O „încheiere", de uz didactic, cuprinzînd un fel de rezumat, accentuează ideea „spontaneității interpretărilor locale", a „unui caracter viu, organic, al substanței formale clasiciste" la români. Prezenta unei înclinații genuine spre claritate, simplitate și reținere în expresia vizuală" ar caracteriza, printre altele, acest „neo-clasicism autohton".

Propoziții, fără nici o îndoială, documentate, obținute în urma unei analize minutioase și unde foiește o puzderie de exemple. Soliditatea documentației e, în această sinteză, impunătoare, ca și substrucția teoretică. Mihai Ispir a citit mult, a văzut destule picturi, edificii și sculpturi, contribuția lui s-a alcătuit în deplină cunoștință de cauză. Să adaug la acestea și o remarcabilă eleganță a expresiei precisă atunci cînd este nevoie,

Artur Silvestri

Poezia tinereții pure

O carte de poezie cum este „Între viață și moarte" a lui Marin Lupșanu dovedește cum nu se poate mai bine că tradiția rusticului românesc nu și-a pierdut vigoarea și că nevoia de natură va fi întotdeauna o dimensiune a sufletului uman.

Spre deosebire de multe plachete ale unor poeți la care tinerețea se manifestă cu un chip provocator, artificial și sofisticat, cu etalaje de tot felul, Marin Lupșanu are „curajul de a fi țăran", de a proclama bucuria simplă, de a se lăsa încintat de existența frustă.

Este, în acest volum al său, o tinerețe explozivă, cum nu s-a mai simțit de mult, un optimism natural care aduce aminte de tînărul Labiș și mai apoi de cîteva poeme de tinerețe ale lui Nichita Stănescu. O poezie robustă dar sensibilă, ale cărei surse livrești nu fac decît să potențeze fericit o stare de spirit autentică și personală, o poezie cu imagini curate, proaspătă, senzitivă, în cele mai multe ipostaze luminoasă.

Tinerețea înseamnă sănătate și forță („trebuie să fii tînăr și să gîndești sănătos"), bucurie pură, „gînd tînăr".

„Între viață și moarte" este un volum plin de miresmele cîmpului, pe care „mișună zeii teluric", în care strălucesc „icoanele anului", cu freamăt de ierburi, lumini pe coline și „focuri sacre" în case țărănești, cu „cireșe fulgerînd în prăbușire asemeni stelelor căzătoare „cu livezi de nuci, păduri, ploi de vară, tipătul rațelor sălbatice, nînsori, boabe în spic, semințe, fructe. Erotismul are aceeași simplitate. Cuplul tînăr trăiește în natură și în gospodărie, cumva așezat, dar fără rutină și fără stress, fără a-și fi pierdut bucuria și energiile.

Lumea țărănească este poetizată cu naturalețe, în tradiția poeziei interbelice a lui Maniu și Pillat, ori a lui Zaharia Stancu. Este același univers, cu anotimpurile sale, cu scenele de vînătoare, cu „cămara de fructe" și evocarea bunicului, acea stare de spirit a „chiotului însorit" dar și a melancoliei autumnale. Deși original, poetul se înscrie într-o tradiție pe care o regăsim în epoca de după război, mai tîrziu, la Ion Horea, prin acel simț al anotimpurilor rustice, bogat orchestrat și profund. În alte poeme, cu notă aparte, se simt ecouri din poezia mai veche și mai recentă a lui Petre Stoica **(Priveliște, DN-3, Provincie).**

În ipostaza sărbătorească, mai pregnantă în prima parte a volumului, stăruie mirosul de „lapte crud, de iarbă și pămînt". Poezie există în toate : în grajdurile vechi acoperite cu șindrilă, în rufele înghețate de ger, în magazii și în bucătăria de vară. Dar altfel decît la Petre Stoica și altfel decît la Emil Brumaru. Același univers, aceleași obiecte, aceleași imagini, produc altă poezie. Nu numai sărbătorească. Este loc pentru melancolie, pentru tristețe, pentru compasiune și neliniște, dar structura poetului este fundamental optimistă. El poetizează realul nu prin proiecția în reverie, ci prin percepție și transfer în metaforă. Are și simțul ironiei și tandrețe și simplitate, și accent tragic. Peste toate, victorios, domină sentimentul, tinereții, cu șingele „furios ca un riu tînăr", bucurîndu-se de generozitatea unei naturi sărbătorești : „Stă zeul tînăr la cîrma corăbiei / e vară, / soarele fulgeră-n mînji, / în ierburi, în fructe /du-te gîndule tînăr și aprig, du-te ! // Urcă ciocîrliile-n văzduh / și nu se mai întorc niciodată / ca o binecuvîntare / cade polenul cîntecelor peste lume. // Liniști grele planează peste satul tocit de greieri, / ierburi înalte cu pleoapele roșii țin soarele tînăr la piept, / fructele ies calm din platoșa cămășii / Du-te gîndule tînăr pe plaiurile mari / cu miresme sfîntite / cu stele adînci răsărind din pămînt..."

Sărbătorească sau melancolică, poezia lui Marin Lupșanu este scrisă cu talent, într-o formulă ale cărei variații sînt reductibile la un limbaj poetic format, expresiv, fără stîngăcii. Neetalată ca o achiziție recentă, cultura **se simte** în această simplitate frumoasă și curajoasă. Născută dintr-un univers tradițional, modernitatea necăutată a acestei poezii tinerești este o sinteză și nu un act de mimetism drapat în orgoliul originalității.

Sultana Craia

Poetul și orașul

Urmare din pag. I

nunți să se ivească iarăși peste oraș, ca o lumină, / Miri să scoboare subțiratici, în gări pe treptele de tren. / Pe floarea de cais trec muzici, încearcă să-ți aduci aminte / Vechi obiceiuri stinse cheamă, la porți sînt oameni ginditori, / Străzi line și nemăturate din vremile de dinainte, / Aerul verii amiroase ca răsuflarea unei flori / Casele blinde se desfață, trec lăutari în pas de dans, / Triști pelerini de înginare și iubitori de cîntec lin, / Trece mireasa-nlăcrămată, cu voalurile în balans / Veniți să închinăm prieteni o cupă albă de pelin". **(Obiceiuri).**

Poetul, identificat cu **Prințul de noapte,** trăiește voluptos viața orașului **(Pe spate, Prințul de noapte, Pe chei, Întîlniri, Delfinii).** Poezia se încheagă ca o pictură, în paste reci : „Un cartier blînd e ca o corabie, / Un spațiu răsunător ; copii cu voci de sticlă coboară / Scările. Se vede / O cămașă jilavă uscindu-se, televizorul / Luminează tavanul. Prin ziduri trece încet aripa / Unei viori" **(cartier).** Mircea Florin Șandru recepteză orașul și prin elementele echilibrului natural. „Prințul de noapte" întîns pe iarbă se imaginează într-o grădină „cu cai", unde „albinele erau ca niște săgeți de aur", sau contemplă orașul pe cheiul riului. Altfel spus, spațiul citadin și cel natural sînt două dimensiuni care există în balans și compensare în întreaga lirică a lui Mircea Florin Șandru. În proiecția poetică, orașul este o dedublare a naturalului. Peste sensibilitatea inițială, dezvoltată sub zodia naturalului, crește o nouă afectivitate aflată sub forța și influența citadinului. Adeziunea la oraș se întretaie cu fulgurația amintirilor spre campestru : „Prin gene se vede orașul / În legile lui niciodată nu voi minți / O casă se sprijină pe umerii mei. / Sînt mai îngîndurat, dar în fața poemului / Ascult iarăși, cum ascultam cărăbușii în cutii de chibrituri. / Ascult cum șîngele meu crește în sine, / Viața vine acum peste noi / Ca o mantie". **(ascult).** De citadin se leagă tehnicizarea, o existență ce poate fi dominată de forța mașinii. Aglomerarea realului în poezia lui Mircea Florin Șandru vine din această sensibilitate aflată sub puterea orașului. O adevărată foame de concret, o enumerare a componentelor reale în manifestare cotidiană se întîlnește extins în poezia lui Mircea Florin Șandru. Poetul primește orașul cu brațele deschise. Dacă impactul este puternic, atitudinea nu este reciprocă. Receptarea frustă, aglomerarea secvențială a elementelor cotidiene, de real imediat va apare și în poezia unor promoții lirice mai noi.

Spontan în atitudine, afectiv și elegant în expresie apare Mircea Florin Șandru în poezia virstelor. Gesturi delicate, și tandre, chemări tainice înconjoară un spațiu particular : „Mai vino, apa-nghețată pe marginea fîntînii / Trec ultimele roiuri de albine către stupi / Din plante doar mișcarea închiderii rămîne / Cu mîinile fragile o frunză poți să rupi. / Ni-s hainele ușoare și poți să te apropii / Călătorim prin spațiul acestei toamne vechi, /. Reci luminări de nuntă se-nalță stins ca plopii / Și echilibrul lumii ne bate în urechi".

Exprimînd raportul poetului cu cetatea, poezia este implicată în social. Ea surprinde marile probleme cu care se confruntă veacul. Întrebările, dacă nu sînt tulburătoare prin ele însele, devin astfel prin meditația deschisă care o propun. Gestul participării și implicării în existența socială se întîlnește în multe alte poezii. Dacă primul volum dădea impresia că Mircea Florin Șandru, scriind o poezie a orașului, pare să lucreze împotriva structurii sale ce se organiza mai mult din dorința naturalului, următoarele volume au dovedit că acestea nu sînt decît două constante ale liricii sale. Poet înzestrat cu o bună știință a elaborării versului și fără complexe, Mircea Florin Șandru este, deja, un nume remarcabil al liricii actuale.

Semne de primăvară

Urmare din pag. I

kilometrice de pe drumul național. Indicatoare sigure pentru punctele cardinale. De neclintit".

Așa m-am gîndit cînd l-am revăzut pe primarul din Horea, Gheorghe Todea, deputat în circumscripția electorală unde s-a născut în urmă cu două veacuri și jumătate Craiul Moților și al Munților Apuseni, pe Dobra Marcel, celebrul președinte al C.A.P.-ului din Girbovi, pe Anton Dijmărescu, magicianul oțelurilor din Reșița și pe maistrul Demetru, străvechi și mereu „nou" erou oțelar. Cumva cu spatele către aparatul care nu putea să se apropie prea tare de adîncurile incandescente, dar tot acolo, tot așa, iluminat de jerbele scăpărătoare, chipeș și arătos în ciudatul său costum de navigator pe oceanul clocotitor al industriei siderurgice senin la o sută de grade, zimbitor, în destinul său, și el de structura oțelului. A răspuns la întrebări tot muncind, ca demult, cu linguroiul în mînă, mulțumit că în partea aceea de țară, în bătrîna Reșiță muncitorească rostul omenesc nu s-a oprit nici o clipă, că adîncul făoturii sale îi răspunde cu încredere și speranță. Fac bine deci. Toți eroii reportajelor pe care i-am cunoscut în făstîmpuri fac bine: muncesc adică. Trag nădejde omenească din muncă. Reporterul îi caută unde i-a căutat și-altădată și îi găsește, îi întreabă cum i-a întrebat și-altădată și ei îi răspund la fel: muncesc și trag nădejde omenească. Și zîmbetele lor omenești și adevărate luminează ecranul televizoarelor cu speranță și dezleagă primăvara din blocadele de zăpadă ale acestei ierni înghețate și dure pe care tot ei, călătorea lor de borne kilometrice neclintite, o va birui.

16 MARTIE 1985
L2

Un argument al epocii Nicolae Ceaușescu

ARHITECTURA NOILOR CETĂȚI ALE TĂRII

• Comparăm mereu orașele în care trăim cu niște ancore ale vieții, rădăcini uriașe prin care ne legăm existența de un rost omenesc. Cît de dragi ne sînt, cît de mult pot fi „vetre" generatoare de liniște și de siguranță, teritorii fertile și pentru muncă dar și pentru alin sufletesc, — depinde, mai presus decît toate, de felul în care știm să le construim. Milioane de oameni își află „matcă", reazim sentimental în orașe ; generații la rînd le vor transforma, sprijinindu-și existența pe ele, în miraculosul tărîm al copilăriei, ocol imens de soare și frumusețe, în al cărui veșnic senin va dăinui totdeauna prima noastră lecție de patriotism.

Răsărite ca de sub un semn de baghetă magică în această epocă de supremă înflorire a țării, Epoca Nicolae Ceaușescu — orașele României socialiste vorbesc, prin distincta lor eleganță, nu doar despre grija ca omul muncii să-și poată îndeplini în condiții optime existența, ci și despre marea visare a țării de-a așeza la temelia ctitoriilor sale un gînd creator.

Zvelte și strălucitoare, mereu tinere în lumina curată a primăverii, orașele așezate pe marile esplanade care străbat harta țării ca niște trasee ale civilizației, au în chipul lor, în răspicata lor frumusețe, ȘTIINȚA, talentul și munca neobosită a unor oameni care și-au făcut din renașterea arhitecturii naționale și profesie și legămînt. Că este așa, o spune noua priveliște urbanistică a țării, unicatele de frumos pe care le reprezintă fiecare așezare în parte, conștiința unei meserii care își are obîrșia în legenda Meșterului Manole despre noul ei rost de a înălța NOUA CASĂ A ȚĂRII, inconfundabilele ei peceți de frumos.

Cu gînd de omagiu pentru patria care poartă astfel de daruri și pentru cei care într-o grea și nobilă trudă le izvodesc, am invitat un specialist să vorbească despre cîteva din marile „programe" ale noii arhitecturi românești.

Existența umană în teritoriu este supusă unui șir de contradicții, printre care una de organizare spațială. Apariția orașului, „loc al istoriei", după cum îl definește și Marx, nu e un fapt al hazardului, ci este cuprins în inteligența grupului.

Centrul orașului este în general rezultatul unei îndelungi evoluții, localizînd un spațiu cu valoarea funcțiunilor social-istorice coerente, cu densitate de monumente reprezentative, cu certe valori ambientale și afective, determinînd apartenența civică la o comunitate dată. Centre istorice unitare ca Cluj-Napoca, Bistrița-Năsăud, Sibiu, Brașov, purtînd amprenta epocii de formare ca și altele, rezultate din adausul temporal succesiv, ca esplanada din Tg. Mureș, policentrele Iași, Suceava, centre care au o dominantă a cetății — Deva, sau un complex de piețe medievale, Mediaș, Sighișoara, au fost supuse unei protecții active integratoare. Restructurarea urbană, proces complex implicînd reevaluarea structurilor funcționale, implantarea de noi funcțiuni, modernizarea edilitară a fondului existent, a dus la revitalizarea unor centre istorice ca Bistrița, Suceava, Brăila. Tot din acest proces face parte activitatea de restaurare, care poate avea mai multe trepte : simplă renovare, uneori reconstrucție a unor părți dispărute sau propuneri noi în sensul arhitecturii istorice.

La Tg. Mureș, studiul de necesitate a arătat o stare de enfuncție drept care noul centru civic s-a dezvoltat ca o alveolă din esplanada trapezoidală a vechiului centru. Piața pietonală care are în ax Teatrul este de fapt o succesiune ascendentă de platforme bogat amenajate cu dalaje decorative, lampadare, fîntîni, creînd posibilitatea unei rezolvări la nivelul solului a circulațiilor de aprovizionare și parcare pentru toate celelalte obiective care compun piața, ca magazinul universal Luxor, hotelul, complexul de deservire al cooperației, formînd totodată curți interioare cu terase pentru mici baruri, braserii, cofetării. Arhitectura sculpturală a marilor plinuri albe, cu roșul zbuciumatelor șarpante reluînd obsedant motivul lucarnei, al căldurii domoale a lemnului la tîmplării și la streșinile adînci, perfecțiunea executării detaliilor fac din acest ansamblu o replică desăvîrșită a spațiului istoric anterior construit. Exemplu meritoriu de prelucrare a repertoriului volumetric și plastic local, „barocul" căutat al acestui monument de urbanism și arhitectură contemporană consacră definitiv numele unui prestigios colectiv de arhitecți bucureșteni, conduși de arhitect Constantin Săvescu și avîndu-i în componență pe Vladimir Slavu, Ion Sîrbu, Constantin Nicolae.

Un alt centru închegat, situat în schimb la polul opus atît ca zonă geografică cît și ca abordare estetică este Piteștiul. Într-o zonă de totală disfuncție urbană, centrul nou se suprapune peste amplasamentul celui vechi, păstrîndu-i doar cîteva monumente, care restaurate vor fi integrate noului ansamblu.

Acest centru dezvoltat pe o axă preponderent longitudinală de fapt este o succesiune de trei piețe articulate, prima printr-un vechi monument, îmbrăcat în verdeață și fîntîni, trăindu-și astfel încă pioșenia trecută, și a doua, prin volumetria masivă a magazinului universal. Prima piață avînd ca formator inițial pe arh. Cezar Lăzărescu, autor al primăriei și casei de cultură, se dezvoltă apoi printr-un front cu magazine în redane spre cubul magazinului Trivale. Hotelul, punct pe plan octogonal, fațada reconstruită a vechiului teatru completează acest prețios ansamblu, la care adăugirile ulterioare cu locuințe, cu magazine la parter, sediul Institutului de proiectare, Centrul de calcul, i-au întregit și completat imaginea, în sensul unei unități în diversitate. Arhitectura trăiește printr-un decorativism, uneori redundant, dar care se potențează discret, pe jocul volumelor albe.

Astfel, noul centru al orașului Sibiu, contrabalansînd piața mică de partea cealaltă a corso-ului, ne propune o arhitectură diversă, fără nici un rapel la specificul local, dar care cu toate acestea se integrează prin expresivitatea proprie în timpul locului. Botoșani, Brăila, își găsesc în modelarea sediului politico-administrativ un model de referință, la fel cum se întîmplă în spațiul transilvan cu Baia-Mare și Bistrița. În unele orașe, elementul dominant al centrului este deschiderea spre un element natural, Dunărea, la Galați și Orșova, marea la Constanța, cornișa înverzită la Suceava, sau Someșul la Satu Mare. Nu ar trebui să uităm disputata problemă a centrului orașului Craiova, un exemplu elocvent de inovație plastică debordantă, cu detalii bine executate, dar cu o încărcătură excesivă, devenind pentru arhitecți un exemplu tipic de monotonie obositoare în diversitate ! (arh. Viorel Voia și colectivul). Lungul drum de edificare a tuturor orașelor țării, se oprește pe planșeta încă proaspătă a ambițiosului centru civic al Capitalei, pe care-l așteptăm cu nerăbdare, ctitorie de frunte a timpului nostru.

DOTĂRI CENTRALE

Ansamblul administrativ reprezentînd sediul politico-administrativ sau instituții centrale îl regăsim majoritar ca element component al vieții orașului, ca la Vaslui, Focșani, Pitești sau ca și cap de perspectivă a unor intersecții majore, la Baia Mare. Acest cuvînt Baia Mare, reprezintă pentru arhitecți localizarea unei mari realizări de arhitectură contemporană, primăria, operă de maturitate a acestui sensibil și emerit dascăl al generațiilor de studenți arhitecți, prof. arh. Mircea Alifanti, om de vastă cultură umanistă care a reușit să filtreze și să prelucreze creator specificul arhitecturii transilvane, turnul ceasului cu ascensiunea scării, puternic marcată se juxtapune volumului sălii de conferințe prin intermediul barei de birouri. Trei volume distincte funcțional dar unite prin frămîntata modelare unghiulară, prin lucarne și ruperi imprevizibile de șarpantă. Albul pietrei, verdele tablei de cupru, negrul marmurei, completează armonios plastica. Un alt sediu politica-administrativ remarcabil, ai cărui autori sînt tot prof. arh. Mircea Alifanti și arh. A. Panaitescu) este sediul din Bistrița, în care roșul șarpantei de țiglă se completează cu roșul tencuielii, în sensul cromaticii vii a acestui oraș. Compunerea liniară a volumului este contrabalansată prin plastica de detaliu a fațadelor. Sediul politico-administrativ Pitești, arh. C. Lăzărescu și M. Ochinciuc are o clară exprimare a structurii și un frumos panou de fațadă, cu o ușoară arcuire a golului.

Sediul politico-administrativ Botoșani, 1971, este expresia cea mai echilibrată a frămîntatelor căutări în găsirea exprimării specificului arhitecturii populare de către veșnic entuziastul dascăl ieșean arh. Nicolae Porumbescu și soția sa. Linia frîntă a parasolarelor verticale cît și a ochiului ferestrelor, amintind de tăierea grinzilor pridvorului este ponderată prin dozarea plinurilor care marchează intrările și scara. Orizontala ușor curbată a streașinii odihnește agitația detaliilor. Folosirea betonului aparent, așa cum iese el din cofraje decorative, dă construcției un aer brutalist, exemplificînd capacitățile de experimentare ale acestor arhitecți. Sediile din Vaslui — arh. Nicolae Munteanu și cel din Brăila — arh. Radu Tănăsoiu, aduc în alt spațiu decît cel transilvan verticala turnului cu ceas ca simbol al administrației.

ANSAMBLUL CULTURAL

Dezvoltarea economică a țării a permis alocarea unor fonduri din ce în ce mai mari pentru dezvoltarea bazei materiale a activităților social-culturale. Începuturile le marchează în 1950–51 combinatul poligrafic Casa Scînteii, arh. Horia Maicu și Nicolae Bădescu, a cărui volumetrie simetrică și ascendentă spre un edicul central amintește arhitectura Lomonosovului.

Clădirea Operei Române 1952–1953, acad. Octav Doicescu țese pe un cadru neoclasic un interesant echilibru între umbră și lumină, între întreg și decorație, înscriindu-se în șirul marilor realizări ale acestui mare profesor. În aceeași factură neoclasică sînt ridicate complexul pentru sport și odihnă 23 August cu teatrul de vară, (arh. A. Dimboianu), teatrul în aer liber N. Bălcescu, (arh. P. E. Mielescu) și cinematograful „Înfrățirea între popoare", arh. N. Porumbescu. Palatul Radiodifuziunii bucureștene, 1960, arh. Tiberiu Ricci, ne aduce o modelare curată, geometrică, a fațadelor care se va regăsi mai elaborată la sediul Televiziunii Române, (de același autor). Sala Palatului — 1959–1960, arh. Horia Maicu, Tiberiu Ricci și Ignace Șerban, printr-o perfectă conformare funcțională atît ca vizibilitate cît și ca acces, a fost prima sală românească cu polivalență de la spectacol la conferințe și congrese. Circul de stat din București 1960, arh. N. Porumbescu, C. Rulea a reprezentat o interesantă experiență de acoperire a unei rotonde de 60 m. diametru, cu 16 unde parabolice. În 1974, se inaugurează clădirile a două teatre importante : Teatrul de stat din Tg. Mureș — arh. Constantin Săvescu și Teatrul de stat din Craiova, arh. Alexandru Iotzu. Teatrul din Tg. Mureș, cu o volumetrie frămîntată, cu o somptuoasă decorație interioară în lambriuri și tapiserii cu 2 scări elicoidale ca 2 uriașe inflorescențe albe își dezvoltă accesul simetric într-o creștere spațială gradată, cu surprinzătoare irizări ale luminii. Teatrul din Craiova are o tratare diametral opusă, accesele se fac asimetric, iar foaierul are o creștere lentă pe deschideri și înălțimi mari, beneficiind de o lumină neutră și egală. Simplitatea albului pereților și a lungilor trepte de marmură îndulcește desenul aprins al mochetei și opulența lampadarelor. Sinceritatea exprimării volumetrice exterioare, atît a plinului sălii cît și al turnului scenei, planurile puternice de umbră și lumină articulează un spațiu de spectacol în sine.

Un program complex apărut ca urmare a dezvoltării vieții culturale pe tot teritoriul țării e casa de cultură și, în varianta rurală, căminul cultural. Ansamblul plurifuncțional, cuprinzînd sală de spectacol cu anexele respective și cu foaiere, expoziții cu club cu cercuri specializate de muzică, teatru, cor, arte plastice, cine-foto, dans etc., cu săli de reuniuni și discotecă, cu bibliotecă și-a găsit multiple materializări spațiale, devenind un component esențial al centrului orașului, așa cum se observă la Pitești, (arh. C. Lăzărescu), la Sibiu (arh. Dorin Gheorghe), la Suceava, (arh. N. Porumbescu), sau marcînd singular centrul de la Buzău, (arh. Ion Furmuzache).

Casa de cultură Oradea ne impresionează prin frumusețea decorației picturale a plinului fațadei, umbrită de cele cinci console uriașe ale etajului superior.

Casa de cultură din Alexandria (arh. H. Vlădescu) lansează ordonanța majoră pe 2 nivele a porticului fațadei, ordonanță care la casa de cultură din Tîrgoviște (același autor) își rafinează proporția adăugîndu-și ajurația parasolarelor verticale ale celui de-al treilea nivel care plutește astfel pe vitrajul foaierelor de dedesubt. Acest al treilea nivel al cercurilor specializate, ascunde volumul, de obicei greoi, al turnului scenei, dînd astfel ansamblului echilibrul dorit. Același Nicolae Vlădescu este autorul Casei de cultură din Slatina, frumos așezată pe denivelarea terenului natural, cu o modelare asimetrică a funcțiunilor, cu o plastică sculpturală a fațadelor, urmărind puternice contraste de lumină. Casa de cultură din Sibiu (arhitect D. Gheorghe), alunecă pe forme curbe, căutîndu-le ascunsa tensiune și așa, șirul exemplificărilor ar putea continua la nesfîrșit. S-au construit sute de cinematografe în toate cartierele, dintre care am putea exemplifica mai recentele complexe multisăli din Cluj-Napoca în cartierul Mărăști și în Mănăștur (arh. Al. Buzuloiu) care ne propun o mai bună utilizare a investiției prin creșterea interesului publicului.

Muzeul — program atît de important pentru viața unei națiuni și-a găsit majoritar lăcaș în amenajarea unor clădiri existente sau chiar în unele noi, cum este Muzeul mozaicului roman din Constanța, lapidariumul din Adamclisi sau atîtea muzee județene din care pomenim pe cel din Vaslui, sau extinderea celui din Constanța.

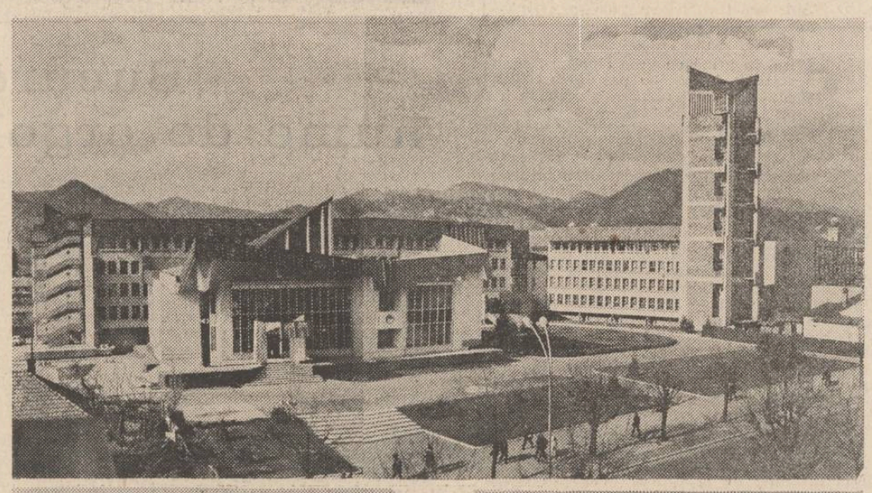

Un loc aparte îl ocupă în acest context casele de cultură pentru tineret, la care programul de club este mult mai extins, și apare în plus funcțiunea de cazare aferentă B.T.T.-ului. Realizări meritorii ale unor tineri arhitecți, aduc un aer inedit în peisajul arhitecturii românești.

Casa de cultură din Rîmnicu Vîlcea (1982), arhitect Ștefan Lungu ne propune un spațiu total polivalent, vitrat pe toate direcțiile în care exteriorul e la fel de palpabil ca interiorul, aflat sub o uriașă prismă triunghiulară susținută de o structură tridimensională înclinată peste care se ridică prin cele două verticale ale circulațiilor, nivelele de cazare. Contrastul între plinurile de cărămidă ale scărilor și cazării și transparența holurilor dau construcției o ușurință și o elansare similare zborului.

Casa de cultură de la Cluj — arh. Radu Spiru — încă în execuție cu un volum vitrat cu acces diagonal se deschide spre lacul Gheorghieni într-un interesant dialog al reflexelor.

Casa de cultură din Galați (arh. Barbu Emil Popescu, Viorel Simion) recent finalizată, ne propune dincolo de echilibrata articulare a celor 2 volume, cel al sălii și cel înalt al cazării și o modelare sobră, economică a plinurilor fațadelor, în care doar proporționarea golurilor și alegerea formei lor rotunde creează un straniu efect de forță și stabilitate.

Nu trebuie să uităm bibliotecile și, în special, Extinderea Bibliotecii Academiei din Cluj-Napoca, arhitect R. Spinu — cu o volumetrie paralelipipedică îmbrăcată într-o totală umbră de parasolare spațiale, desemnînd o interesantă ajurație în frontul baroc al acestei vechi străzi clujene.

ÎNVĂȚĂMÎNT

A vorbi despre acest program înseamnă a spune mii de săli de clasă în creșe, grădinițe, școli elementare, generale, liceale sau profesionale, înseamnă a vorbi despre extinderea sau ridicarea unor noi platforme universitare ca la Brașov, Craiova și Hunedoara.

Istoria acestor mari investiții începe cu Institutul politehnic din Iași (arh. R. Bordenache și S. Catina) în factura clasică sau Institutul cărbunelui de la Petroșani (arh. R. Bordenache) în factură tradițională locală, sau Facultatea de drumuri și poduri București (arh. Gr. Ionescu) 1950, lansînd liniile moderne în arhitectura acestui program.

Investiții mai recente, ca Institutul agronomic din Cluj (arh. V. Mitrea), Liceul de muzică Timișoara, cu o excelentă sală de adulți (arh. Aurelia și Ion Fackelmann), Institutul pedagogic Suceava (arh. Sandu Mielescu, C. Ghenciulescu și M. Smighelschi) continuă exemplificarea.

Se remarcă uriașul Institut Politehnic din București cu rectoratul și cele 11 facultăți gravitînd în jur (acad. arh. Octav Doicescu și un larg colectiv de colaboratori : Carol Hacker, Ștefan Lungu, Petre Svoboda etc.) ansamblu care impresionează prin modelarea simplă a volumelor placate cu cărămidă în contrast, cu încărcătura plastică a clădirii rectoratului, dînd campusului universitar bucureștean demnitatea necesară.

La pol opus, se situează ansamblul Facultății de mecanică și industrializarea lemnului Brașov (arh. St. Catina), care domină orașul cu agitația pseudo-gotică a volumelor exterioare. Facultatea de Electrotehnică Craiova de pe platforma Electroputere arh. V. Voio, susținînd prin puternicul contrast între punctul înalt al învățămîntului general și halele de microproducție o ascendență dinamică sau Facultatea de științe economice Iași (arh. N. Munteanu) cu distribuția aleatorie a plinurilor și golurilor în rețeaua structurii, exemplificînd parcă elasticitatea posibilă a învățămîntului.

Academia de științe social-politice Ștefan Gheorghiu 1975 (arh. St. Rulea), propune o regrupare a spațiilor mari de curs, primele 2 nivele de cele mici distribuite în 2 bare înalte, perpendiculare. Prefabricarea fațadei în contrast cu sculpturalitatea artizanală a aulelor în consolă, dă ansamblului o vigoare deosebită.

Și așa fără să vrem, am trecut în revistă cîteva importante domenii ale activității social-culturale, exemplificînd devenirea unei națiuni, a unui spațiu, oglindită în creșterea caselor și orașelor sale în implicarea acestei creații colective care este arhitectura, căci arhitectul devine în acest context formatorul aspirațiilor spre mai bine ale unei întregi comunități. Dreptul la „oraș" ca și dreptul la arhitectură însemnînd în condițiile epocii noastre, cînd construcția a devenit factor de mediu, în mod cert, „drept la viață".

Cristina Suciu Moscu

Astfel

De mii de ani — rodește Patria,
hrănind din fructul ei pămîntul ; în brațul lui
Ea crește fremătînd.
Un nume simplu poartă, împreună,
ca într-o cunună veșnică ;
L-au botezat, aprinse, apele istoriei,
tot scuturîndu-și
valurile peste trupul gol, să-i călească
mădularele.
În carnea lui lucrează un zeu statornic,
ce-i luminează, blînd, Ființa ;
Senină se arată, ori încruntată, fața zeului
în rădăcini,
cum chipul Patriei răsare-n arborele zilei —
Dar vin păstorii, de-i alungă norul cu săgeți
și peste munți se-nsenînează fruntea zeului —
Distanța ce-o cuprind în încordarea arcurilor,
deasupra boltei capului,
e drumul dintre semănat și seceriș,
ce se măsoară între două revărsări barbare.
Astfel, acolo în adînc, se schimbă-ntruna
străjile istoriei ;
Martirii cresc în torțe vii,
iluminînd cu brațul lor cetățile,
la porțile dinspre Apus, ori Răsărit,
la cele dinspre Miazănoapte.
În trupurile noastre tinere, adînc respiră
sufletele lor,
cînd noaptea schimbă gărzile.
Un lung convoi — oștenii neatîrnării Tale,
Patrie — în marș nemuritor,
Stîlpi noduroși, la podul Dunării ;
La Alba Iulia, oșteanul Tău, Mihai
Tot în reîntregita Patriei cunună,
crunt sfărîmată pe Cîmpia Turzii,
Îmbracă Patria, Mireasă, pentru toți martirii
săi, în Nunta de la Alba Iulia.
De mii de ani — în noi rodește Patria,
hrănind din fructul ei dogoarea zeului,
la temelii.
Intrăm în Primăvară, cu piinea și cu sarea
sufletelor —
Cartea de istorie sub braț, Bărbatul Voevod
citește Viitorul ;
De-a stînga-meșterii cetăților de foc,
ai marilor orașe,
De-a dreapta — meșterii ogoarelor — Asudă
glia, sub pluguri mari.
Eu am văzut Bărbatul vorbind la Tribunele
patriei
și aclamat în Amfiteatrele Lumii ;
Am ascultat Bărbatul Voevod
vorbind la Tribunele Lumii
și aclamat în Amfiteatrele Patriei —
Aprindem strajă propriei istorii ;
Sămînța Patriei își urcă griu-n urne ;
Astfel, se-nfățișează gestul celui ce alege.

Ion Mânzală

Martie

Tropot misterios și tainic de semințe
pe sub bolta pămîntului
ca un gînd, ca o dragoste
înfiorînd trupul poetului
pînă-i înmugurește condeiul în mîini
aidoma caisului tînăr
buimac vestind primăvara
aidoma mării primind dimineața
ca pe-o fecioară, soarele.

Florentin Popescu

Alegem

Acum, cînd se îmbracă țara-ntreagă
Cu-al primăverii strai sărbătoresc,
Noi gînduri către mîine luminează
Acest prezent de suflet românesc.

În frunte ne alegem gospodarii,
Cu ei spre viitor să cutezăm,
Și făurim noi planuri de izbîndă
Spre comuniste piscuri să urcăm.

Avem temei să mergem înainte
Prin tot ce pînă azi am împlinit,
Ne este munca nesecat izvorul
Și hotărîrea-n noi de neclintit.

Căci drumul nu e neted ca în palmă,
Avem încă cu multe de luptat,
Dar pentru zorii care se arată
Ne este brațul azi neînfricat.

De-aceea cei mai buni din fiii țării
Vor fi aleșii noștri, deputați,
Avînd exemplul lor drept chezășie
Vom birui pe plaiul din Carpați.

Vom birui, căci vom alege-n frunte,
În Sfatul Țării, Primul Gospodar,
Pe Ceaușescu, brav Erou și Ctitor,
De nouă epopee făurar.

Viorel Cozma

Cu fața către oraș

Orașul, pentru copilul-țăran care cîndva am fost, mi s-a mărturisit — neașteptat ! — nu printr-o recepție extatic legendară, ci printr-o debordantă sursă de autenticități. Lumea basmelor și a reprezentărilor ei halucinante se închisese pretimpuriu într-o pasăre aproape neîntîmplată — și de aceea întîlnirea mea cu orașul n-a eșuat într-o supradimensionată realitate, sufocantă și strivitoare ; vîrsta mea palpa concret evantaiul unei arhitecturi sigure și al unor mentalități cu universuri constituite. Nu mi-a fost greu, așa dar, să constat că la numai zece ani de la terminarea războiului — care trecuse cu inversunare pe aceste locuri —, Buzăul copilăriei și al adolescenței mele stagna, în viziunea „raională" a timpului, într-o amorțeală destructivă, oraș cu ziduri roase de cancerul singurătății, împins în golful marginal al inutilității. Ceea ce respira însă atunci neîntrerupt, cu puterea neîntimidată a naturii, era visul ! Credința în vis!

Asemenea orașului meu de adopție, tăinuiam în suflet averi uriașe de vise — fragmente mari de irealitate care așteptau să fie integrate într-o lucidă și temerară zidire viitoare...

Ne-am supravegheat creșterea reciproc — cum vor fi făcut-o zecile de mii de buzoieni îndrăgostiți de tîrgul lor — și față-n față cu orașul ne-am construit pe noi înșine, de-a lungul unui timp maturizat în împliniri citeodată fastuoase.

Buzăul a țișnit viguros dintre întinsele și superbele lui grădini riverane, dintre cochetăriile frivole ale elegantelor lui balcoane stradale, dar ineficiente la somația dinamică a veacului și sub girul unei matematici a trăirilor controlabile — criteriu suveran al marilor aglomerări umane —, s-a constituit într-o rezidență armonică și echilibrată, cu armături industriale decisive — un adevărat monument colectiv, o adevărată „muzică solidificată", după expresia visătoare a unui genial gînditor.

Azi, urmărindu-i marile artere urbane, desfăcînd ici-colo pecețile romantice ale unor amintiri liceene, mă las invadat de vitraliile noii sale heraldice înlăuntrul cărora simbolul industriei moderne își capătă locul binemeritat.

Casa noastră de azi este satul ori orașul nostru. Buzăul s-a împlinit — iar în sublimitatea dialogului nostru discret, iată-mă depășit de impetuozitățile sale actuale. Și e firesc : individualitatea dă mărturie firavă în fața operei colective, statornice și convergente, precum este orașul. Revanșa mea locuiește acolo, la țară, în subțioara subcarpatică a Buzăului, în poarta dintii a Bărăganului, în punctul luminos și extatic fixat pe harta lumii cu numele lui minuscul : Limpeziș. Sat natal. Buzoian.

Gheorghe Istrate

Alegem cu iubirea de patrie

Alegem cu iubirea de patrie fierbinte
alegem cu mindria de-a fi stăpini pe vis
așa ne-alegem drumul să mergem înainte
alegem cu iubirea de patrie fierbinte
așa cum stă-n Programul partidului inscris !

Toți candidații noștri sînt cugete-nțelepte
sînt minți cutezătoare ce nu cunosc impas
spre viitor, ei taie tot mai înalte trepte
toți candidații noștri sînt cugete-nțelepte
spre comunism mai facem, votînd, încă
un pas !

Alegem cu puterea-ncrederii-n lumină
spre fericirea țării alegem pe cei buni
așa cum ne știm rostul, pe-ogoare și-n uzină
alegem cu puterea încrederii-n lumină
pe fruntea țării noastre să punem noi cununi!

Alegem comunismul cu inalta-i vîlvătaie
din Dunărea albastră în piscuri de Carpați
pe unde se aude a inimii bătaie
alegem comunismul cu inalta-i vîlvătaie
din care sorb putere ai țării deputați !

Ei sînt aleși să fie înveșmîntați în fapte
cu cartea-nțelepciunii să stea sub căpătii
cu-nalta-nvățătură, să facă zi din noapte
ei sînt aleși să fie înveșmîntați în fapte
urmînd Conducătorul alesul cel dintîi !

Ion Potopin

Votul muncii

Țara vrea să sape
canale cu ape
să-ntindă covoare
pe pajiști de soare...

Oamenii — au privirea
prinsă-n copci de stele.
Citești că uimirea
e port de drapele.

Ies din largi păduri
visele pe tărmuri.
Nu mai poți să-nduri
irosiri de gînduri.

A-nflorit solemn
a muncii oștire.
Votul e un semn
pentru-o nouă fire.

Mihai Culman

Noi sîntem pentru...

Noi sîntem
pentru Flacăra cea Mare —
neostenitii zorilor ;
Pentru
munții de pace
sîntem noi ;
Pentru gările
din fața grădinii cu piersici ;
Pentru
codrii și șosele
lucinde-n soarele amiezii ;
Pentru potecile,
ce duc la moară
Și pentru strungul
deștelenind depărtările ;
Pentru Dragoste sîntem noi,
precum pasărea
pentru puii ei ;
Pentru cerul limpede
sîntem noi —
nu intîrzie pe ramuri foi ;
averea să ne-o știm
în Liniște de veac...

George Corobea

Primăvară unanimă

Pe pragul primăverii
Nu poți alege
Decît primăvara,

Se întorc păsările
De departe, la casele lor
Văruite cu soare fraged

Se leagănă pămîntul
Sub bolți de brazde și zîmbete

Ne reîntîlnim toți
Foșnind umeri de dor
Prin visul cetății,
Ni se-mpreună inimile
Pe aceeași coală a păcii —
Buletin de vot

Pe pragul primăverii
Creștem, alegem unanim
Aceeași primăvară
De aur, patriei.

Cristian Petre Argeș

Votăm

Votăm un anotimp cu noi dimensiuni,
Votăm să fim mai vrednici și mai buni,
Iar ce înfăptuim, de-a pururi să rămînă,
În țara libertății, în Patria Română.

Votăm să fie pace eternă-n univers,
S-aducem viitorul, visat, spre noi, din mers,
Votăm bogății faguri, ce mierea-n noi și-o
curg,
Votăm să-și fie omul, el însuși Demiurg.

Dumitru Drăgan

Între două legislaturi

ZIDIRILE MARILOR

Bucureşti — nume de orgoliu şi mîndrie

Cînd în urmă cu vreo cincisprezece ani străbăteam pas cu pas Bucureștiul în căutarea unei cărți — gîndită încă de pe băncile liceului —, o carte cu o soartă stranie, (rătăcită printre hîrtiile unei edituri, incluse apoi fragmente într-o carte ca un bun comun fără să se țină seamă că sînt amintiri de care nu poți fi deposedat decît printr-un sacrilegiu) un bun profesor de-al meu avea să-mi spună că reportajele mele sînt scrise cu dezinvoltura (sau naivitatea ?) celui care nu a văzut marile orașe. Sigur că au văzusem marile orașe ale Europei și ale lumii (în privința asta rămîn un restantier căruia i se amînă dreptul de reexaminare !) însă văzusem cum se naște o lume nouă (o lume, da, pentru că era supusă altor legi, altor relații, altor psihologii) peste lumea veche a Colentinei, Plumbuitei, Teiului sau Pantelimonului și pentru mine acest fapt era la fel de fascinant ca o călătorie în Spania. Iubirea nu-i cîrtitoare și nici condiționată sau condițională. Și nici nu funcționează pe baze de avantaje ori de comparații. Iar eu iubesc Bucureștiul ca loc al nașterii mele și el a fost și va rămîne prin excelență Orașul. Orașul pe care-l percep prin toate simțurile de la distanță, de la rotirea avionului deasupra aeroportului sau de la trei stații pînă-n Gara de Nord. Și continui să cred și să scriu despre el cu naivitatea și dezinvoltura celui care îl vede ca pe unul din orașele europene.

Din cele mai bine de o sută de fotografii rătăcite odată cu cartea despre București, multe s-ar fi aflat azi într-o colecție de documente. Ceea ce am mai putut salva sînt fulgurante imagini încărcate de nostalgie și frumusețe vetustă : îngrămădirea pitorească a magazinelor de tot felul de mărunțișuri de pe Calea Moșilor, doi bătrîni rezemați de balustrada Podului Grant, casele pitice din Soculuí, o Piață Unirii amintind mult de vechea ei denumire : Piața de Flori. Peste toate acestea s-a așternut uitarea, poate neiertătoare, poate nepăsătoare. Despărțirea de o lume nu se face neapărat rizînd (așa cum se spune într-o frază ciudată „ne despărțim de trecut rizînd") însă viața își cere drepturile și ca și natura ea nu poate fi nici morală nici imorală. Tablierele fostului Pod Grant (aduse de la un alt pod în urmă cu 70—75 de ani) erau purtătoare de amintiri, dar el, podul, devenise mult prea îngust și meschin pentru viața cea de toate zilele. Actualul Pod Grant vibrează, ți se impune ca personalitate. O fi el mai puțin sentimental, o fi mai aspru în alcătuirea lui de beton și fier, poate chiar mai ciudat în compoziția structurilor, a bretelelor sau ramificațiilor, însă este extrem de funcțional și trebuie să ne obișnuim a-l privi dintr-un anume unghi (eu l-am văzut de sus și cred că numai cuprinderea integrală este avantajoasă) pentru a-i sesiza frumusețea. Iar copiii Cringașului, acești copii care nu s-au jucat pe podul vechi numărînd locomotivele care intră sau ies din gară, acești copii coborîți din blocuri și învățați cu acest peisaj îl vor găsi frumos și, poate, la fel de vetust ca și Podul Grant cel vechi.

După cum nu este cazul să ducem nici foarte tare dorul căsuțelor din Pantelimon sau Soculuí, din Colentina, Cringași sau Băneasa, tot astfel cred că nu există bucureștean care să lăcrimeze după tramvaiele cu cai, după mijloacele de transport numite pompos tot tramvaie (cu scări care se ridicau, cu „iuțeala" maximă a unui om care merge pe jos) atîta vreme cît metroul ne este pus la dispoziție și a intrat în viața noastră ca o obișnuință. Poate ca Metroul să convingă pe cei care încă se îndoiesc că Bucureștiul nu ar fi un oraș european — de contrariu. Realizarea aceasta integral românească plasează Bucureștiul printre cele, nu foarte multe orașe, care posedă un astfel de mijloc de transport, înscriindu-se pe orbita marilor centre care, alcătuite-fiind din alte orașe, aveau strictă nevoie de rapiditate, comoditate, siguranță. Din 1979, de cînd primii bucureșteni au luat în primire metroul ca pasageri, semnele metroului sînt primite și privite cu bucurie de oamenii cetății. O îmbinare teribilă, aș zice tipică pentru secolul XX, de bun gust și funcționalitate domină această construcție. Un al doilea oraș, cu o viață la fel de intensă, se conturează azi sub picioarele noastre, și dacă pîn-acum ne entuziasmam de înălțimi, de verticalitatea Orașului, este cazul ca acum să ne supunem probei timpului și să ascultăm adîncurile sale. Știu, din vremea copilăriei, cît de greu își cunoșteau oamenii întregul oraș, distanțele părînd la fel de mari — dintre cartiere — ca între două așezări. Știu că un soi de patriotism local împărțea bucureștenii în colentineni, giulești, ferentăreni și așa mai departe. Metroul a deschis și aceste bariere psihologice (după ce tocmirea Bucureștiului înlăturase chiar barierele stricte !) și apartenența fiecărui locuitor la mersul cetății, la devenirea sa armonizează azi, dînd sens foarte exact noțiunii de bucureștean.

O lume în schimbare. Un oraș generos. Ca un mare semn de iubire. Ca o încercare a forțelor noastre. Ca un titlu de orgoliu și mîndrie. Ca o epopee a muncii scrisă zilnic. Tăcută, sigură, frumoasă.

Constantin Stan

Îmi amintesc şi îmi imaginez

DOUĂZECI DE ANI ÎN DRUMUL TĂTARILOR

Ultima era casa bunicului. După ce s-a întors de pe front cu un glonte în fluierul piciorului sting, bunicul a cumpărat, una după alta, șapte grădini învecinate cu gîndul să-și ridice pe ele șapte case, să-și țină aproape băieții și fata. Șapte case ar fi ridicat bunicul dacă n-ar fi prăpădit un fecior și dacă la șaisprezece ani Elena n-ar fi luat mințile celui mai de viitor dintre băieții care o dansau la balurile frenetice și provinciale. Deci, case au ridicat doar cei care se chemau ca și bunicul, Dănilă, în strada care se curba pe coasta tîrgului ca o șa tătărească și se numea chiar așa : Drumul tătarilor. Și chiar fusese drumul lor de spaimă și cîteodată, primăverile mai ales, vîntoase grozave ridicau în cer colbul galben și odată cu el fantoma jafilor călări.

În Drumul tătarilor casa bunicului era ultima. De la el încolo începea cartierul lipovenesc, o insulă de lut galben lunecător pe spinarea apei freatice. O insulă plutitoare. Casele, disperate alcătuiri, o cameră și cel mult o părere de verandă se mutau după voia ploilor iar după o noapte de diluviu oamenii se trezeau că se învecinează altfel decît cu o diminează înainte. Ieșeau din lotcile lor cu acoperis tuguiat, oftau și o luau de la capăt, nu cu casa ci cu grădina spălată și sfîrtecată de ape. Casa nu însemna nimic, grădina era totul, o grădină cît un strat de mare cu care își țineau zilele, o săpau și o munceau zi și noapte, iarnă și vară, și pentru o ridiche erau gata să facă moarte de om și cîteodată chiar făceau.

Achimca, Aurelca, Feodosia, Agafia, Anisia. Treceam printre casele lor, cu copii albi de blonzi, cu ciini negri și mulți, slobozi iarna și noaptea, care împrejmuite de garduri doar dintr-o perfidă sîrmă ghimpată. Tin minte într-o primăvară ca aceasta români și lipoveni se întîlneau cu deputata și eu învățam acest cuvînt nou. De fapt, nu era încă deputată, candida, doamna Dalea îi spunea toată lumea profesoarei, oamenii o voiau, era de-a lor, chiar dacă stătea dincolo de cartierul lipovenesc. Cu ce să vă ajut ? întreba buna femeie și lipovenii îmbrăcați în rubaști, cu bărbile albe, pînă la brîu, rîdeau : vodka și-nc-odată să fim tineri ! O altă grădină, dar asta nu poate da nici Dumnezeu, șopteau în basma lipovencele și plecau grăbite la treabă. Cred că a fost singura deputată căreia nu i s-a cerut nimic. În circumscripția ei săracă nu se putea cîrpi nimic cu nimic. Și fiindcă știau că așa ceva nu poate nici Dumnezeu — dintr-un pămînt să faci altul, din om bătrîn, flăcău — vodka o cumpărau singuri și plecau să-și sape stratul de grădină, să-l ude și să scoată pe el zece recolte pe an, ca să poată trăi din asta și ei și piața. Unii plecau să sape șanțuri, începuseră construcțiile, canalizările în special, și lipovenii erau primii plătiți la metru de șanț săpat.

Achimca, Anisia, Agafia, Aurelca, Mitca nu mai sînt. Copiii lor cu care am învățat în aceleași clase și în aceleași școli au ei copii care învață în aceleași clase și în aceleași școli. Pe stratul galben de hlei, casele nu se mai plimbă ca o lotcă pe valuri. Apele subterane s-au domolit și spinarea lor nu mai poartă primejdia. Lipovenii nu mai sapă șanțuri, lucrează în fabricile și școlile la care părinții lor au săpat pentru fundații cu hîrletul. Sînt muncitori și ingineri, medici, tipografi, ca toți ceilalți. Casele sînt mai rare, cei mai mulți s-au împrăștiat la blocuri, în tot orașul. Grădinile lor așteaptă acum să se ridice zăpada dar mai ales frigul. Casele superbe au temelii puternice, pînă la un metru și cîte patru-cinci camere, uneori și etaj. Mașini în curți. La ferestre apar copii la fel de blonzi ca și acum douăzeci de ani. Vasca ! Aurelca ! Achimca ! Mă uit. Nu-i cunosc. Sînt copiii lui Vasca, Aurelca, Achimca. Stau în case cu telefon, baie, apă și solarii în curte. La întîlnirile cu candidații au pretenții importante și ei și cei din Drumul Tătarilor. Nici aici nu mai sînt decît jumătate din familiile pe care le cunosteam. Casele lor s-au rărit, vecinii mei au telefon, baie, garaje cu mașini. Ai mei stau de zece ani la bloc și ei, casa nu mai este și, tristă, după atîta ger, așteaptă doar grădina. Bunica întîi și după ea bunicul au plecat pentru totdeauna. Dar casa lor există locuită de oameni străini pe care nu-i cunosc. După cartierul lipovenesc, casa lor e prima.

PENTRU MEMORIA DE MÎINE

Cu spaimă neasemuită treceam în copilărie pe lîngă o casă elegantă pe terasa căreia fuma necontenit întrerupîndu-se doar de o tuse aspră, bărbătească, Papadopoleasa. Papadopoleasa ! șopteam noi îngroziți trecînd într-o tăcere de moarte, pe care n-aveau, s-o cunoască niciodată în clase învățătorii și profesorii din strada Tudor Vladimirescu. Casa cu terasă era mai departe de școală dar Papadopleasa ne era într-altfel vecină. Școala era despărțită cu un gard de trei metri de o imensă grădină. De după gard, în grădina imensă, auzeam urletele înfricoșate ale ciinilor vagabonzi, captivi acum, care așteptau, precum în tristele kidnappings de mai tîrziu — răscumpărarea salvatoare. Citeodată răscumpărarea venea, de cele mai multe ori — nu, și nenorocitele vietăți erau cuprinse de o teroare fără egal căci simțeau, cine știe cum, dar simțeau-moartea. Toate acestea se petreceau în curtea spitalului veterinar, adică în fosta casă a moșieresei Papadopol. Se spune că într-o noapte fosta proprietăreasă ar fi pătruns în beciul părăsit al casei, după ulcioarele cu cocoșei.

Dar nu de asta, dacă ar fi fost adevărat, n-o puteam noi ierta pe bătrîna cu voce cavernoasă pe care uneori o puteam vedea pe terasa ascunsă de umbra verde și usturătoare a nucului. Vina ei era imprescriptibilă : **dărîmase la Ipotești casa părintească a Poetului.**

Mai tîrziu aveam să văd cu ochii mei un înscris emoționant : zeci de țărani cereau (cu semnătura țăranului român de atunci, degetul pus pe coala de hîrtie) îndurare pentru casa lui Eminescu. Dar a fost degeaba. Mi-am amintit mai tîrziu de acest act atunci cînd casa refăcută, dar refăcută aproximativ, urma să fie înlocuită cu alta, reconstituită cu fidelitate. A fost întîi o luptă și apoi o reconstituire și este meritul activiștilor culturali de la Botoșani că au dus această luptă care a fost pe parcursul a cîtiva ani o luptă națională. Pot să uit acolo, la Botoșani, pledoaria erudită a lui Paul Anghel ? Argumentele lui Romulus Vulpescu ? Pe George Bălăiță ? Lupta s-a cîștigat, casa există. Acum se reface casa memorială de la Liveni ; casa Manole Iorga din Botoșani, reconstituită recent, adăpostește muzeul de etnografie și folclor, iar Casa Sofian — Galeria personalităților botoșănene. Există Casa Nicolae Iorga.

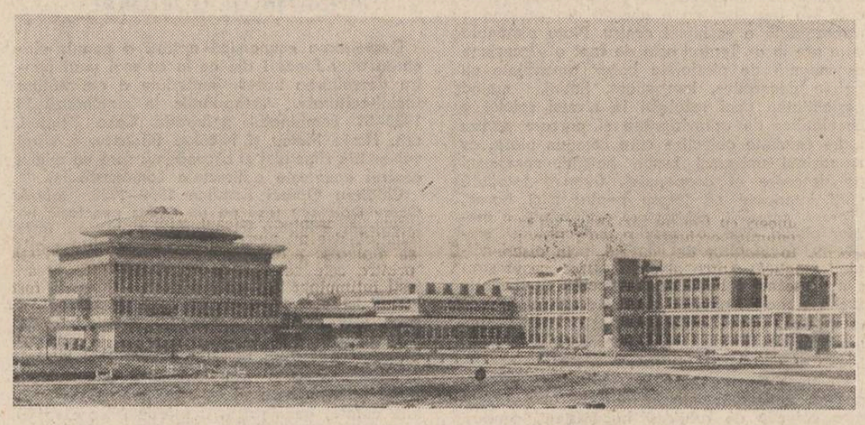

În 1838, Costache Caragiale intra în Botoșani cu o trupă de teatru și botoșănenii aveau parte astfel de primul spectacol de teatru în urbe. Un bun augur ; în 1914, se construia teatru la Botoșani (prin subscripție publică, bineînțeles) dar Botoșanii aveau să aibă acest noroc puțină vreme. În 1944, teatrul a fost bombardat. O nouă clădire s-a construit în 1958, cu o trupă entuziastă din care nu lipseau vedetele de mai tîrziu : Dichiseanu, Margareta Pogonat. Teatrul, condus azi de scriitorul Dumitru Ignat, are în program restituiri valoroase și chiar un festival, numit Mihail Sorbul. Și important, în ultimul an, 155 000 de spectatori.

Dar casele culturii memoriei botoșănene sînt și mai numeroase. Există în Botoșani, un cenaclu al Uniunii Scriitorilor, o orchestră filarmonică, o orchestră profesionistă de muzică populară. Există o Casă a tineretului și în curînd va fi gata o mare Casă de cultură cu opt sute de locuri : memoria celor de mîine va fi populată și de aceste case care nu se mai năruiesc.

Imaginile dintr-o copilărie nu prea îndepărtată provin dintr-un oraș cu cel mult douăzeci și cinci de mii de locuitori. Primarul de astăzi, Ioan Cojocariu, și primul vicepresedinte, Ilie Bordeianu, vorbesc despre un oraș care trece de o sută de mii de locuitori. Să fie industria cea care a adus la oraș atîta popor și mai ales n-a mai lăsat pe botoșăneni să plece, la muncă, prin țară ? Fără îndoială.

Dar poate cea mai spectaculoasă și mai emoționantă lucrare se înfiripă acum în Botoșani, reconstrucția vechiului centru, modern, elegant, acolo unde a fost el odată. Și chiar și în amintirea vechilor botoșăneni sentimentali Calea Națională se va pierde ușor, așa precum în vis trapul îndepărtat al unei trăsuri.

Mariana Brăescu

film

Rămăşagul

Fidel stilului său inconfundabil de abordare a universului basmelor lui *Ion Creangă*, *Ion Popescu-Gopo* ne oferă un nou argument al tinereții sale artistice, prin originala comedie *Rămășagul*, inspirată de celebra *Punguță cu doi bani*. De fapt, din basmul inițial sînt păstrate puține elemente : mușul și baba evident în alte raporturi), punguța și imensa capacitate de absorbție a cocoșului. Restul țesăturii epice implică noi serii de sugestii cu trimiteri la o arie mult mai largă de povești, implicit de idei cinematografice.

Rămășagul lui *Gopo* pus cu sine în primul rînd, se referă la posibilitatea instrumentelor artei a șaptea de a re-descoperi lumea fantastică a basmelor copilăriei, capacitatea acestora de a materializa elementele perene, apte să sensibilizeze spectatorul contemporan.

Fantezia și, în același timp, luciditatea autorului conferă umor unei demonetizate povești de dragoste, tot așa după cum redistribuirea caracterelor consacrate în lumea poveștilor capătă rezonanțe de basm cu trimiteri exprese la lumea contemporană.

Depășind firesc, eterna, inevitabila și uneori facila luptă dintre principiile absolute ce guvernează personajele specifice, *Gopo* propune cu dezinvoltură o cascadă de trimiteri parodice, inconoclaste ce pot face deliciile cinefililor (fie și prin simpla autocitare a unor creații anterioare). Aceștia sînt invitați să asiste la o comedie muzical-coregrafică din care nu lipsesc gag-urile ce demontează locurile comune (excelente secvențele cu Zmeul casnic, sătul de misiunea sa mereu ingrată), tirismul luat în răspăr, precum nu în ultimul rînd, bogăția de efecte speciale, din care nu lipsesc intervențiile animației desenelor și obiectelor.

Rămășagul nu este o ecranizare după un basm de *Creangă*, ci un film semnat de un cineast stăpîn pe mijloacele sale de expresie, capabil să îmbine miraculosul cu fantasticul de origine folclorică pentru a da o nouă expresivitate unei interpretări sui-generis a motivului literar, interpretare uneori discutabilă, chiar contradictorie, dar care nu poate fi ocolită. Fiindcă în avalanșa de priviri complice la care este invitat spectatorul de către autor se strecoară și o serie de elemente superficiale, nu întotdeauna justificate dramaturgic.

Dintre colaboratorii cineastului rămîn de remarcat operatorul *Alecu Popescu*, cei trei veterani interpreți : *Florin Piersic* (Zmeul care-l bate bine pe Făt-Frumos), *Iurie Darie* (un tîlhar păgubos) și *Jorj Voicu* (un Mephisto metamorfozat într-un circar ambulant), autorii costumelor și decorurilor elaborate cu numeroase trimiteri enciclopedice (*Mihai Beciu* și *Nelly Grigoriu-Merola*), precum și autorul muzicii, compozitorul *Marius Țeicu*, cu unele fragmente demne de statutul șlagărului de succes.

Călin Stănculescu

P.S. Recomand iubitorilor celei de-a 7-a arte o carte recent apărută în Editura Meridiane (redactor : *Viorica Matei*). *Virstele peliculei* (volumul II) de *Tudor Caranfil* în afara faptului că aduce interpretări inedite capodoperelor zenitului Marelui Mut, propune clarificări edificatoare de ordin istoriografic, aducînd în același timp corectări necesare comentariilor contemporane operelor analizate (din perioada 1924—1927). Propunînd cititorilor o originală călătorie în lumea filmului *T. Caranfil* aduce, în același timp, un cald omagiu marelui regizor *Jean Georgescu*, dedicîndu-i un capitol aparte — *Maiorul Mura*, ce reînvie cu o amplă documentare, cu o serie de elemente inedite o perioadă eroică a cinematografiei naționale.

muzică

Premieră coregrafică bucureşteană

Camerata coregrafică și **Francesca da Rimini** sînt cele două părți ale recentei premiere de balet de la opera bucureșteană, prima parte grupînd o serie de momente distincte și independente, a doua, pe muzica lui Ceaicovski, fiind o mai largă, mai consistentă interpretare coregrafică a fanteziei simfonice cu același nume. Regia și coregrafia întregului spectacol este semnată de Doina Andronache care-și face, cu acest prilej, debutul într-un spectacol de respirație și răspundere mari. Prima parte este inegală ca realizare artistică, lucru într-un fel de așteptat : „miniaturile coregrafice" pe muzică de Bach, Haydn, Ravel și, cuprinși în aceeași miniatură, Vasile Jianu și Mircea Chiriac, presupun concepții radical diferite, modalități de rezolvare scenică profund altfel, ceea ce ar fi ridicat greutăți considerabile și unui coregraf cu îndelungată experiență. Nu adaug aici valoarea inegală a dansatorilor. Pagina cea mai convingătoare a serii a constituit-o, după opinia mea, cea realizată pe muzica lui Maurice Ravel. Este vizibil și incontestabil talentul Doinei Andronache în imaginarea momentelor lirice, de duet. Fantezia, diversitatea, culoarea prizelor, ritmul crescut al derulării coregrafiei, varietatea atitudinilor și expresivității între parteneri, schițarea sugestiv-discretă a unui programatism (ca să folosim un termen muzical) simplu, firesc — acestea ar fi calitățile unei pagini cu totul remarcabile. Noul vine aici dintr-un anumit tip de dans modern, cu tentă de dinamism, de spectaculos, a cărui intruziune, iată, în baletul cult este cît se poate de roditoare. Adaug meritele unor interpreți de excepție : în primul rînd, Annemarie Vretos, balerină cu tehnică ireproșabilă, evoluînd în datele unui rol care îi solicită deopotrivă talentul actoricesc, Daniela Constantinoiu, balerină cu linie impecabilă, cu cert rafinament în reliefarea unor situații presupunînd o detaliere a psihologiei personajului, Florin Brîndușă, partener cu reale virtuți expresive. Dacă ultima miniatură, un fel de „glumă" (scherzo) (într-o ambianță idilic-rustică este mai puțin realizată în timp ce prima recreează curat o credibilă atmosferă baroc, muzica lui Haydn oferă prilej unor notabile momente de unde degajăm virtuozitatea și talentul actoricesc, sensibilitatea și grația evoluției Magdalenei Rovinescu-Goia. Suportul muzical a fost asigurat de formația orchestrală **Camerata**, condusă de Ion Bădănoiu.

Francesca da Rimini s-a bucurat de contributia unor remarcabili interpreți: Nicolae Deneș, Florin Brîndușă, Mihaela Tigănuș. În rolurile principale distingem și subliniem remarcabila știință actoricească a lui Ștefan Bănică, grația și prospețimea interpretării Cristinei Teodorescu, linia elegantă și tehnica remarcabilă foarte tînărului Laurențiu Guinea. Desigur, asemănările cu tabloul coregrafic din **Faust** sînt evidente și explicabile. Netrecînd peste semnătura Hristofeniei Cazacu (adaptare scenografie), voi aminti aceeași măiestrie în rezolvarea momentelor lirice slujită de o „tradițională" sugerare, urmărire a subiectului care face inteligibilă actiunea și credibilă împletirea situațiilor scenice dramatice.

Viorel Cretu

P.S. În cartea de interviuri **Paravan cu irisi** de Lucian Cursaru, coregrafa Tilde Urseanu își exprimă nemulțumirea că, în două emisiuni tv unde am inclus secvențe din baletul **Spărgătorul de nuci,** nu am vorbit despre dînsa „în nici un fel ca autor al regiei, al coregrafiei, dar mai ales al unei versiuni personale"... Prima precizare : emisiunile, mai multe de fapt, au fost dedicate unor tineri balerini. A doua precizare: nu sînt profesor de „Istoria baletului". Nu știu de unde și-a procurat T. U. această informație : sursa este însă, imprecisă. A treia precizare: exprimarea „neaducînd astfel nici un aport" (p. 133) este incorectă.

NOASTRE IUBIRI

Metropolă pe apele Oltului

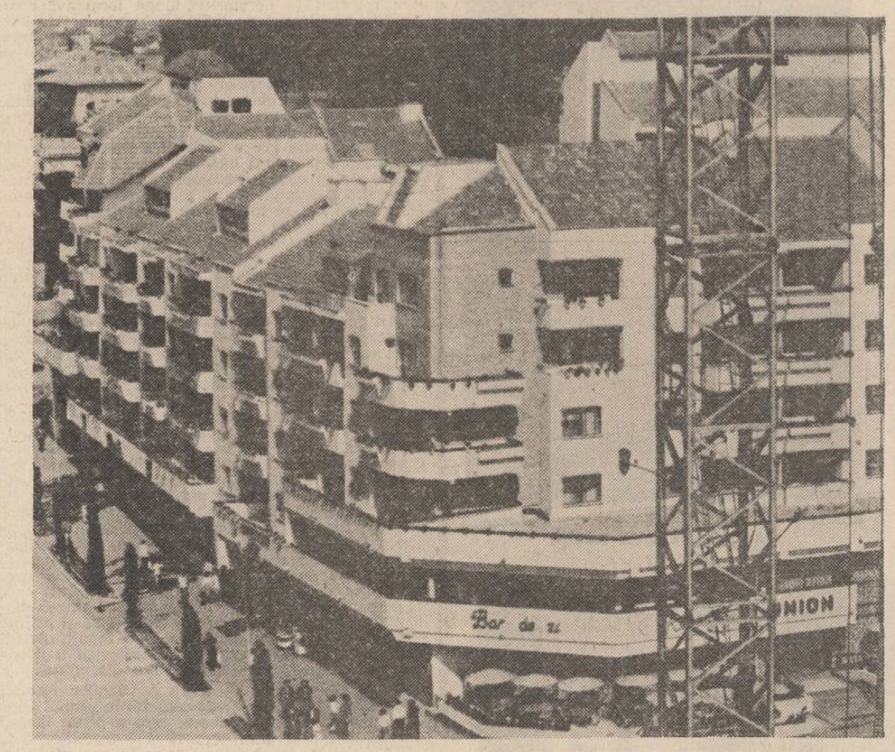

Despre Rîmnicu Vîlcea cărțile vechi spun că s-ar fi înființat pe o veche așezare a agatîrșilor. Se pare că acei ciudați oameni ai unor timpuri imemoriale ar fi găsit „ocină și ohabă" pe aceste meleaguri pe care nu le-au mai părăsit, trudind apoi fără zăbavă întru izbăvirea apelor Oltului de povara aurului cărat din vetrele de piatră ale munților. Adevăr sau legendă ? Cine ar mai putea-o spune ? Sigur este că orașul a crescut apoi asemeni unui Făt-Frumos „într-o zi cît altii într-un an". Răbojul nepotolit al vremii va marca peste numai cîțiva ani aniversarea a șase veacuri de la întiia sa atestare documentară. Într-un document din anul 389 Mircea cel Bătrîn numește Rîmnicu Vîlcea „orașul domniei mele". Un oraș, reședință domnească acum mai bine de o jumătate de mileniu, iată o realitate într-adevăr fascinantă. Numai că drumul Rîmnicului spre altitudinea prezentului n-a fost deloc rectiliniu, și nici scutit de seisme istorice ori sociale. Au fost secole lungi de vitregie, apoi decenii de stagnare, de plictis provincial și încremenire lîncedă care i-au atras un fără temei renume de „oraș al pensionarilor". Un fel de loc uitat de dumnezeu și de istorie în care, firește, nu se întîmpla nimic. Aceasta pînă-ntr-o zi. Atunci, într-o vară aprinsă, orașul s-a trezit parcă dintr-un somn adînc, iar existența sa a început să graviteze în jurul unui cuvînt cu o rezonanță stranie : viitor. O aspirație pe care vîlcenii au convertit-o în numai patru decenii, într-o realitate tulburătoare.

Memoria afectivă a copilului care-am fost cîndva, mai păstrează imaginea ștearsă, de o surprinzătoare acuitate, totuși, a orașului de acum trei decenii. Încerc să reconstitui cu ochii minții priveliștea locurilor pe care s-a ridicat cartierul 1 Mai, unde locuiesc azi. Aici era pe atunci un maidan dezolant, ici colo se profilau cîteva barăci de scînduri, două-trei clădiri modeste, ce defineau un perimetru tipic provincial, unde în fiecare marți se ținea vestitul „tîrg de săptămînă". De altfel, strada însăși era legată de această tradiție. Se numea platforma Bîlciului ; dacă cineva ar fi fotografiat locul și ar fi alăturat imaginea alteia, făcută, să zicem, după o machetă înfățișînd cartierul modern de azi, întrînd, întrebînd totodată cît timp ar fi necesar pentru schimbarea unei imagini în alta, nimeni nu s-ar fi gîndit la mai puțin de un secol. Și totuși, între cele două chipuri ale locului se așterne doar un pătrar de veac. Dar se așterne o întreagă istorie, istoria nouă a României de azi, un timp de luptă, de muncă și de speranță în mai bine.

Pe ecranul nevăzut al memoriei reînvie imaginea vechilor repere ale centrului orașului. Restaurantul „Splendid" (care numai splendid nu era), Grădina de vară cu vestita „Ciupercă", sub care onor clientela dansa în ritm de tango și slow-fox, două așa zise hoteluri, de fapt jalnice clădiri insalubre, cufundate în umezeală și promiscuitate, celebra cofetărie cu o firmă realmente de neuitat, „La coana Mița", cîteva dughene părăginite. Cam asta era tot. Ba nu, mai erau două-trei circiumi unde cînta în fiecare seară un taraf, vreun jazz, (pronunțat astfel și ortografiat uneori cu trei de zzz), dacă nu cumva chiar „renumita orchestră Pălău". Provincie nerorocită, induioșător de ridicolă, prin discrepanța fantastică dintre aspirația tipic provincială de a se arăta lumii ca o prezență citadină notabilă și realitatea mai mult decît modestă.

Și iată, trec în acest început de primăvară prin noul centru al orașului. Verticalele noilor edificii, inspirații ritmate, jocul volumelor, îngemănarea de o neasemuită candoare de alb și roșu, incintă deopotrivă ochiul și inima. Un peisaj pe care, trecătorul îl privește cu nespusă plăcere ca pe o veritabilă capodoperă arhitectonică. Blocuri cu balcoane, amintind izvoarele horezene, cu ziduri încastrate în cărămidă aparentă, cu acoperișe de țiglă de un roșu vesel, cu fațade tratate original și inspirat. Practic, în acest perimetru central, tot ce era mizerie și promiscuitate a dispărut pentru totdeauna.

Îmi amintesc ce spectacol dizgrațios oferea pînă nu de mult privirii celui ce intra în oraș dinspre sud, fosta stradă Ana Ipătescu : Mahalale sărăcăcioase, garduri și binale căzute, ceva de mahala italiană de o tristețe, vorba poetului, „iremediabilă". Privirea lunecă azi peste aceleași locuri : blocuri frumoase, cu zece etaje, un parc dominat de-o statuie, o fîntînă arteziană, configurează un spațiu care fără exagerare îți poate crea iluzia marilor metropole. Cineva a gîndit cu cutezanță și, aș zice, cu splendid romantism revoluționar, toate acestea. Și vîlcenii și-au dat contribuția, prin munca lor neobosită, de zi cu zi, acestui vis înaripat.

Trec, în acest martie, pe strada Lenin, care începe să se contureze într-adevăr ca o magistrală rutieră reprezentativă a Rîmnicului. În perimetrul dintre Liceul N. Bălcescu și noul spital, chipul orașului nou și-a găsit de pe acum conturul.

Ce s-a întîmplat de fapt ?

În aparență, mersul firesc al vieții. În realitate, semnele de taină ale unui alt anotimp al țării în care asemeni strămoșilor lor îndepărtați, vîlcenii au învățat și ei să descopere aurul. Dar nu numai în apele Oltului, a căror zbatere eternă au convertit-o într-o constelație de lumini, ci în primul rînd în sufletul lor, în posibilitățile și munca lor care le-au îngăduit să configureze un oraș pe măsura arderii lor generoase. Un adevărat oraș al socialismului. Iar destinul lor, plin de împliniri este identic cu al țării, cu al acestui popor minunat care crește liber, stăpîn la el acasă, sub cerul curat, luminos, al tuturor împlinirilor.

Doru Moțoc

Buletin de Călărași

Orașul este pe dreapta. Asta a fost prima descoperire pe care o făceam cu mai bine de zece ani în urmă. Localnicii sînt nemulțumiți de faptul că peronul gării e prea jos și scările trenului care vine dinspre Ciulnița sînt prea sus plasate, dar asta nu-i împiedică să coboare cît mai repede pe peron. Pînă în centrul orașului Călărași ai de străbătut mai multe sute de metri, orașul nu face parte dintre acelea în care gara e ancorată de centru. Acest oraș, și nu e singurul, îl pot include, mărturisesc, în galeria acelor orașe pe care îl pot gîndi, fără nici un efort, pe coordonata celor trei timpuri ale sale. Cunoscîndu-l cu ani în urmă, pot vorbi despre el la timpul trecut, apropiindu-l de timpul viitor pe care îl anticipează localnicii. O dată pe an, constat, îmi vine rîndul să scriu despre Călărași. Și atunci, mi se pare că ceva trebuie revizuit. În arhitectura orașului, în peisajul său industrial, devenit nu dintr-odată cunoscut, nu numai de călărășeni, ci și de brăileni, hunedoreni, clujeni, sau ieșeni, au loc o serie de transformări. Sau poate în atmosfera specifică a orașului care-i conferă propria sa personalitate. E drept că miezul minunii a fost Combinatul, dar nu numai despre combinat aș vrea să amintesc acum. Stereotipe sau nu, există printre cele zece, să zicem, întrebări cu care ești întîmpinat într-un oraș, una care mi-a fost pusă în zecile de orașe pe peronul cărora am descins în diferite anotimpuri sau momente ale zilei : cum vă place orașul ? De la acest „cum vă place", încep de fapt să fiu implicată în evenimente și lucruri specifice lui, implicîndu-mă fără să vreau în ele. Călărașul, țin minte că a fost unul din răspunsurile mele, este un oraș care își face loc. Aici m-am oprit. Am vrut să spun că de fapt este un oraș care își face loc în propria sa casă. Eu nu vorbeam despre orașul împins dincolo de periferia știută, lucru firesc, orașele se extind doar și dincolo de matca lor obișnuită, și incremenită decenii de-a rîndul. Mă refeream la un oraș care-și face loc între străzile sale, acoperișurile sale, copaci și ronduri de flori. În numele ideii de progres s-au demolat și aici un șir de case, de străzi, magazine, un cinematograf. În numele aceleiași idei s-a făcut loc altor edificii ținîndu-se seama de arhitectura orașului, de ținuta lui, de estetica, de intențiile celor care locuiesc sau urmează să locuiască aici. S-a ținut cont de acest lucru în sprijinul unei idei, pe care poate n-am mărturisit-o încă, dar călărășenii, cei care au revenit aici după mai mulți ani de absență din diferite motive, și-au recunoscut orașul cu toate replicile moderne pe care acesta l-a primit de-a lungul timpului. Și revenind, și stabilindu-se din nou aici, nu s-au simțit niciodată străini în propriul lor oraș. Ei și-au recunoscut vechile străzi, chiar centrul, chiar dacă acesta va fi reconstruit aproape în întregime, și există acum atît de puțin din centrul de altădată. Aceste atribute moderne au știut să răspundă și să se asimileze vechiului oraș. Poate fi doar o părere de-a mea, o știu, dar sînt convinsă că ea își are adepții ei printre călărășeni, printre aceia care mi-au confirmat nu o dată felul meu de a revedea în răstimpuri orașul. Mă gîndesc acum, avînd imaginea lui în minte, că n-ar fi lipsită de sens nici întrebarea : cum îl vede Borcea? Parafrazînd o altă întrebare, pusă nouă și siesi însuși de unul dintre contemporanii noștri : ce vede Eminescu ? Acel Eminescu al lui Anghel din fața Ateneului Român care are în fată imaginea fantastică a ierbii. Așadar, ce vede Borcea ? Ea are în față imaginea în mișcare a orașului de pe mal. A acestui oraș așezat pe malul ei stîng, mal pe care erau legate cu puține anotimpuri în urmă bărcile în culorile lor pastelate. Poate că și localnicii au regretat cîte ceva din ceea ce noul oraș a șters ca să existe, la urma urmei, mai împlinit și mai frumos. Între timp, bărcile au fost mutate în amonte sau în aval, dar ciudat este că imaginea malului taluzat, cu florile lui suspendate, cu aleile lui, s-au suprapus paradoxal peste imaginea atît de îndrăgită a bărcilor trase la mal. Am fost o spectatoare clandestină la taluzarea acestui mal care va însemna într-o zi mult mai mult decît un spațiu destinat plimbărilor. Țin să iau pe contul meu această afirmație neîncercînd s-o falsific, pentru importanta pe care i-o conferă arhitecții. Spun ei, așadar, că viitorul oraș va trece malul Borcei și că astfel, din perspectiva anilor 2000, orașul Călărași va fi un oraș prin care va trece Borcea, ea nu va exista numai într-un punct cardinal al său.

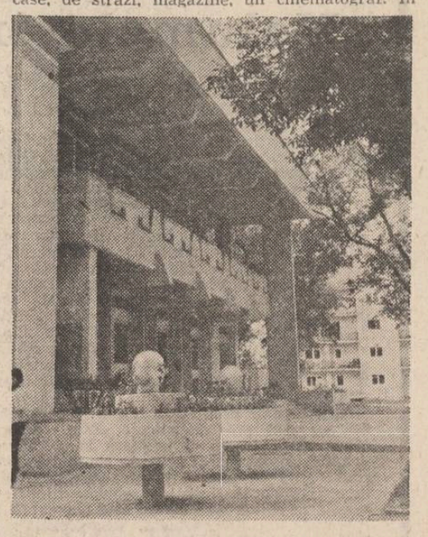

Am cunoscut nu o dată oameni care au rămas aici și au construit pentru alte cîteva zeci de mii de locuitori ai săi, un parc, spitalul, cofetării cu vederea spre apă, o agora modernă, culturală, socială. Sufletul localnicilor semnalează continuu înnoirile acestui oraș care nu sînt numai plastice ilustrări raportate la timpul prezent sau dincolo de el. Cine cunoaște gestul următor care se va petrece aici, nu va uita în nici un caz pe cel care a țesut imaginea discretă dar tulburătoare a vechiului oraș. Cînd un oraș există cu adevărat, mi-a spus într-o seară un localnic, îndrăgostit la toate timpurile de Călărași, este destul de puternic pentru a trece peste propriile lui obstacole. Ei, călărășenii, vor înainte de toate să te convingă de un lucru : că orașul acesta nu e ca o valiză făcută în pripă, în care înghesui tot ce crezi de cuviință că e necesar unui voiaj îndelungat. Că l-au gîndit cu grijă pentru cei care se ocupă de otel, de climatul cartierelor de locuit, gîndind spații necesare unor actuale sau viitoare sedii, club, bibliotecă, teatru, casă de cultură, cinematograf, magazine. Călărași — este un oraș care se gîndește intens la secolul XXI.

Areta Șandru

valeriu bârgău

Jurnal

Un om mai fericit ca jivina
spală pietrelor rugina

năpîrlesc desene rupestre în sufletul meu
monede de gheață și gingășie
drumul pe care am fost
umbră călare

e noapte și plouă (odihnit bestiar)
aș fi vrut să adorm
jivina miroase viața luptătorului.

portretul omului cu fiara
tolănit pe stinci
monotone întîmplări neorealiste
bătînd în ținte filmul cunoașterii.

O caravană înaintează
de-a lungul orgoliului rece.

Jurnal

În cele mai reci nopți văzduhul
se alătură vieții mele

o ilustrată reprezentînd emoțiile expediției
strivind comoara de sub ghețari
în camera grea a cuvintului
o procesiune se destramă

un vechi peisaj mă regenerează
suflînd asupra mea ozon
îmi recapăt obsesia
de a călători în provincia cuvintului ;
o mie de prinți călări pe murgii sloboziți
din țarcuri
îmi completează studiul asupra închipuirii.

Jurnalul unei vipere
ținut de copii deasupra flăcărilor
schimbă complet harta lumii.

mircea bârsilă

Ce tîrziu

La lumina femeilor tinere și a trandafirilor
prin tine mă uit la cea care erai, mamă,
ca printr-un ou la bănuțul de ceață :
încă mai ai nevoie de sapă
așa cum aveai nevoie de mine
în ziua cînd ne spălai rufele
aruncă la orătănii spice, ziceai,
„nu vezi că stau oarbe, ține de albie să nu
se verse leșia"
și așa mai departe
trebuia să întreții focul
eram important ca lumina din tindă
cînd le arătai vecinelor rochia adusă de
fratele mai mare
al tatei de la oraș. Ce tîrziu
am înțeles că pentru tine o rochie mai scumpă
de un pol metrul
nu poate trăi decît în ladă
chinuindu-se cot la cot cu rochia de mireasă
împotriva naftalinei și-a întunericului.
La lumina femeilor tinere și a trandafirilor
îmi amintesc cum umblai pe lîngă oala pusă
la fiert
ca și cum ai fi fost într-o rochie nouă-nouță,
îmi amintesc de ulciorul înfundat toată vara
cu frunze
ca de o rană
și nodul care mi se urcă la nesfîrșire în gît
este asemenea uliului sfîșiindu-și în mărăcini
umbra.

* * *

Ești um pom văruit în fiecare primăvară
pînă la bifurcația de limbă de șarpe a tulpinii
(într-o parte viii iar în cealaltă morții)
și ai forța apei și a satirului de măcelar,
a cailor și a oului de prepeliță
care poate să arunce casa unui vînător în aer
cu tot ce este prin curte : hîrdaie, cotețul de
păsări,
grămada de lemne,
și fii și-n mine ceea ce ești și ai fost :
ceva între luna aplecată peste recolte
(asemenea mamei
deasupra oalelor de praznic așezate la foc în
vatra bucătăriei)
și rațele trezindu-mă dimineața cu gălăgia lor,
înainte să se lumineze de ziuă, cînd trece
peste case un roi de sicrie
ceva cu mult mai real decît realitatea,
un tîrbușon răsucit în inima mea ca într-un
dop de plută,
fii unghiul din care morții văd cu ochii de pe
aripile fluturilor
și cu mugurii,
unghiul din care sîntem ca acele unui
ceasornic la 12 fix,
noaptea, în vreme ce jarul paște liniștit pe
icoanele din pereți,
și pădurea spre care va zbura ca o buhă,
pe fereastra deschisă, sufletul meu,
fii ceea ce ești și ai fost : tu gramatica
iar noi cuvintele care te iubim toate, unele
deschis iar altele
mai în taină, și, împreună cu noi, nenăscuții
albiți ca florile
în beciuri, tu veșnică
iar eu efemer ca pata de lumină a lămpii în
tavan
sau ca o groapă făcută de explozia unei
lacrimi la picioarele tale,

Jurnal

Bărbați ascultînd cum crește iarba
pe benzile largi, magnetice

mișcate cu un deget
nervurile sufletului se închid
atît de repede
voi urca
pe șira spinării clipei

nopți greoaie presate de frig
lecturînd teritorii obscure
la lumina opaițului
metaforele deformează.

Chipul cuiva alungit
e înfățișat de zeul vederii.

Lumină pierdută

Lumină pierdută. Scăpărată între mineralele
orașului. Veșminte galbene plutind în riul
murdar. Fosfor și plante exotice
Destrămate. Metalice semne în noaptea
suburbană
rumegușul de aluminiu
îndesat în plămînii orașului mort.

Tușesc și rumoarea îmi scînteiază pe șevaletul
imaginilor
nori burdușiți cu oxid de fier și cocs
lumina lumii îmi străbate în treacăt sufletul
Obosit. Alungit în brațele arșiței
Iluminația ideilor de la geamul poeților
la douăsprezece noaptea
caravane lihnite în deșertul dintre două
stele
zornăind pe asfalt.

Lumina lor

Eu nu văd cu ochii, ci cu soarele,
ochii mei doar luminează
și pe măsură ce văd mai clar lucrurile se
întunecă
și trece într-un suflu rece, venit din gol,
fluxul dintre ele și ideile pe care le reprezintă
aidoma licuricilor pe morții noștri
prin întunericul din jurul caselor și al
pădurilor,
morții lipiți de noi cu ciment
ale căror lacrimi sînt cîrtițele ridicînd
mușuroaie
prin grădini. Eu nu văd cu ochii, ci cu soarele
Orbiți cu cenușă
care tot cenușă înseamnă și cînd este rămasă
dintr-o fată
în care și-a implintat fulgerele sale iubirea,
ochii mei doar luminează. Lumina lor :
o lumină de secure arzînd pe tocilă.

LA TEATRUL „NOTTARA": UN SPECTACOL SUB SEMNUL CUVÎNTULUI MAGIC

Tiparul lumii

Întîi și-ntîi cred că trebuie să remarcăm inițiativa lăudabilă a Teatrului Nottara de a se apropia de creația marilor scriitori români contemporani deschizîndu-și scena către experimentul teatral fructuos, slujit de o echipă de actori de prima mînă. Un spectacol-coupé „Olelie" și „Vînătorii" așează alături doi scriitori din „generația Labiș", pe Fănuș Neagu și Ion Băiețu. E o legătură de credință și de talent între aceste două piese, un flux poematic unindu-le sub semnul sărbătorii artistice.

„Olelie" este o poveste a satului mitic, rupt de lume și de timp, care-și caută prin iubire ieșirea din conul de tenoare al „legii tatălui". Fănuș Neagu folosește cu o forță extraordinară formula unui obicei arhaic, el însuși încărcat de mare sugestie dramatică : „Strigarea peste sat", ritualul singular de primăvară al „nopții adevărului", clipa cînd flăcăii strigă toate întîmplările știute dar nerostite încă, din viața satului. Moment de purificare prin cuvînt, de anulare a unor tabu-uri, „Olelie" capătă prin puterea verbului lui Fănuș Neagu dimensiunea unui spectacol total. Decorul de lume aspră și închisă contribuie la construirea unei atmosfere unitare a piesei, aceea de boală îndelungă și iernatică atinsă dintr-o dată de aripa unei primăveri nebune. Din mica echipă de actori, doi domină scena. George Constantin în rolul tatălui, lup care hotărăște legea și viața celorlalți și Horațiu Mălăele în rolul fiului bicisnic — o compoziție excepțională.

Aș numi piesa lui Fănuș Neagu **poem dramatic.** Pentru că are aburul disperat al metaforei care ține mereu iubirea lîngă moarte, pentru că readuce lumea în tiparele primordiale zidite în magia cuvîntului.

În acest punct, cred, se întîlnesc cele două piese montate cu mare siguranță profesională de Ion Cojar. „Vînătorii" mi se pare o piesă singulară în dramaturgia lui Ion Băiețu. Nu este o comedie, deși aparențele, jerba de replici spumoase cu priză la public, ar putea contrazice afirmația. Substanța însă, este aceea poematică, o parabolă a vînătorului de iluzii vînat el însuși de insensibilitatea primitivă a celor incapabili de visare.

În totul, spectacolul de la Nottara are fluență și ținută. Fără îndoială, cronicarul „de specialitate" poate emite obiecții, poate face comparații aplicate. Pentru mine însă, un astfel de spectacol care îndeamnă la meditație și la îndoială, care este plin de bucuria cuvîntului poetic înseamnă și rămîne un veritabil eveniment artistic.

Nicolae Dan Fruntelată

O demonstrație înfrățită

Spectacolul cu **Olelie și Vînătorii** de la Teatrul Nottara poate fi înțeles ca un omagiu adus literaturii înfățișată în acest caz de doi scriitori consacrați atît în proză cît și în teatru : Fănuș Neagu și Ion Băiețu. El este destinat în acelasi timp să pună în valoare două figuri actoricești de excepție ale scenei române, în cite două roluri succesive, foarte diferite ca substanță, de la **Olelie** la **Vînătorii.** Este vorba de foarte cunoscutul George Constantin și de mai tînărul Horațiu Mălăele.

Olelie este o povestire de Fănuș Neagu adaptată scenei. Fiind dintr-o primă etapă a creației lui Fănuș Neagu ea este mai concretă, mai epică, mai puțin lirică. **Olelie** este extrem de dramatică și populată de figuri tensionate. Conflictul se dezleagă pe fondul unei sărbători țărănești, extrem de arhaice, cînd se fac strigări de pe dealuri și viața satului mai mult sau mai puțin ascunsă, este configurată hotărîtor cu accente satirice de flăcăii satului. Strigările de „olelie" defulează personajele și decid finalul. Cei doi tineri încercuiți de tradiție și de obiceiurile puternice și inerțiale sînt deconspirați în fața satului și împinși astfel la gestul fugii.

Teatrul românesc a creat cîteva tipare ale lumii și personajelor țărănești mai ales în direcția pitorescului. Olelie ispitește desigur prin latura de pitoresc, dar oferă și un bine marcat conflict cu personaje la fel de bine marcate. Regizorul Ion Cojar a mers pe linia exploatării datelor psihologice ale personajelor și aceasta este o cale a delimitării de pitoresc. Obiceiul popular a fost trecut într-un fundal depărtat cu o funcție strict necesară în economia acțiunii. Fiecare interpret s-a străduit deci să precizeze personajul pe laturile psihologice, pe linia trăsăturilor sufletești celor mai caracterizante. Țăranca bătrînă are un rol de amortizor al raporturilor familiale și esențialul este să știe cînd să se retragă și cînd să intervină, ceea ce Elena Bog a înțeles foarte bine la personajul său. George Constantin, într-un rol inedit de țăran autoritar, abuziv, zăcaș, a impus un portret convingător, autentic. Perechea lui, Horațiu Mălăele, interpretul fiului puțin la minte, a conceput rolul zolist și l-a jucat exterior, ce este drept cu un talent remarcabil. În rolul fratelui mai tînăr, tînărul student al I.A.T.C.-ului, a dovedit sensibilitate, dar nu și experiența necesară rolului. Remarcabilă a fost Oana Ștefănescu, studentă și ea, în rolul tinerei țărănci decise, care sfidează inerția cercului familial. Ea a știut să fie o apariție impunătoare și sugestivă. În **Olelie** există un firtat al flăcăului îndrăgostit care-i facilitează fuga. Ștefan Velniciuc a dat o consistență psihologică particulară rolului, conturînd un personaj provocator, sardonic, al cărui mic demonism înfrînge inhibiția și inerția prietenului său. Partitura lui Ștefan Velniciuc, sugestivă a conferit o notă de dramatism în crescendo finalului fericit al înșunecoasei povești de dragoste din **Olelie.**

Vînătorii este o istorie cu două personaje : un vînător profesionist, care este George Constantin, și un vînător amator, care este Horațiu Mălăele. Amîndoi joacă roluri contrastante față de **Olelie** și paralelismul celor două spectacole le scoate în evidență capacitatea și virtuozitatea scenică puțin obișnuită. **Vînătorii** este o piesă absurdă pentru că este plină de replici și imprejurări din registrul absurdului. Ea are ca mai toate piesele lui Ion Băiețu o premiză dramatică excelentă inegal sau inconsecvent exploatată. Hotarul dintre real și fantastic, în cazul nostru dintre real și absurd, este trecut fără pregătiri speciale. **Vînătorii** cuprinde și o poveste de dragoste plină de fantezie și lirism, sfîrșit abrupt și absurd. Dacă absurditatea este în nota generală a piesei, caracterul abrupt al finalului dă sentimentul a ceva nedus pînă la capăt. George Constantin și Horațiu Mălăele au slujit acest text, generos prin implicațiile lui ironice, comice,

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Olelie și Vînătorii

Spectacol coupé la Nottara cu **Olelie** de Fănuș Neagu și **Vînătorii** de Ion Băiețu. Surpriză, pe toată linia. La Fănuș Neagu surpriza se datorează orizontului de așteptare. Majoritatea îl cunoaște pe Fănuș cel din **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** sau din cronicile sale sportive, adică pe marele maestru al metaforei insolite, iscind frumusețe de limbă românească în serii nesfîrșite. Aproape nimic din aceasta în **Olelie,** dramă sobră, expresionistă, amintindu-l pe mai puțin cunoscutul Fănuș Neagu din **Cantonul părăsit. Olelie** are ca temă, simplu spus, revolta împotriva paternității constrîngătoare și ca metaforă-pretext, obiceiul străvechi din comunitățile rurale românești al purificării prin demascare colectivă. Căpălău (George Constantin), tatăl autoritar pînă la cruzime, își terorizează soția (Elena Bog) resemnată, pe Babalete (Horațiu Mălăele) fiul cel „prost", neputincios patologic, pe Onică (George Alexandru) celălalt fiu, supus din res-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap Alb", sinteză a basmului românesc (9)

Asemenea binecunoscutelor bătrîne de la sate înzestrate cu darul de a vindeca fel de fel de boli datorită temeinicei cunoașteri a practicilor instituite de medicina populară, sfînta Duminică este mai degrabă o „doftoroaie" decît o „vrăjitoare", fie și în sens benefic. Dovadă că ea nu consideră infailibilă licoarea adormitoare rezultată din fierberea „somnoroasei" (ne amintim că și în **Făt-Frumos din lacrimă** a lui Eminescu se apelează la această plantă cu efecte narcotice) o constituie faptul că în același timp ea îl sfătuiește pe Harap-Alb să ia și pielea de urs dată de tatăl său, pentru orice eventualitate. Chipul în care este formulat sfatul mizează pe efecte vădit străine de resortul facil miraculos. Nu e vorba de altceva decît de o măsură de precauție, bizuită pe șiretenia de uz comun potrivit căreia, mai întîi, nesimțind mirosul de om, ursul poate fi indus în eroare sub raportul percepției olfactive, pentru ca, după aceea, să poată fi făcut a crede că are de-a face cu un semen de al său (— „Îmbracă-te iute în pielea cea de urs, care o ai de la tată-tău, apucă-pe ici tot înainte și cum îi ajunge la răscrucile drumului, ai să dai de Grădina Ursului. Atunci sai repede înlăuntru de-ți ia sălăți într-ales, și cite-i vrea de multe, căci pe urs l-am pus eu la cale. Dar, la toată întîmplarea, de-i vede și-i vede că s-a trezit și năvălește la tine, zvîrle-i pelea cea de urs și apoi fugi încoace spre mine cît îi putea").

Mai înainte numita tehnică narativă de conținut cumulativ-sintetizator, însă, funcționează fără greș și astfel pericolul ca următoarele „micro-nuvele" fantastice să alunece în stereotipie este de la sine înlăturat. Sensibila înclinare a balanței în favoarea fabulosului de sorginte miraculoasă — ceea ce conferă textului o sporită aură magică — se resimte tot mai mult, fără, totuși, ca prin aceasta veridicitatea realistic-mitică a întregului să fie cumva atenuată. Firescul aer existențial, adică deopotrivă **a-metafizic** și **a-supranatural**, ce domină modul de trăire în lumea basmului, cu valorile lui ontice intim uman asumate, e acum, cu atît mai „palpabil". Drept urmare, discuția despre pietrele nestemate (ca stare de spirit, în ceea ce-i privește pe interlocutori, și ca tonalitate epică) nu pare cu nimic deosebită de aceea legată de „sălățile foarte minunate", deși, să recunoaștem, de data aceasta „suprarealitatea" basmică, autonomizîndu-se, acaparează totul :

„La vro cîteva zile după aceasta, împăratul arată Spînului niște petre scumpe, zicînd :

— Nepoate, mai văzut-ai petre nestimate așa de mari și frumoase ca acestea de cînd ești ?

— Am văzut eu, moșule, felurite petre scumpe, dar ca aceste, drept să-ți spun, n-am văzut. Oare pe unde se pot găsi așa petre ?

— Pe unde să se găsească, nepoate ! Ia, în Pădurea Cerbului. Și cerbul acela este bătut tot cu petre scumpe, mult mai mari și mai frumoase decît aceste. Mai întîi, cică are una în frunte, de strălucește ca un soare. Dar nu se poate apropie nimene de cerb, căci este solomonit și nici un fel de armă nu-l prinde ; însă el, pe care l-a zări, nu mai scapă cu viață. De-aceea fuge lumea de dînsul de-și scoate ochii ; și nu numai atîta, dar chiar cînd se uită la cineva, fie om sau orice dihanie a fi, pe loc rămîne moartă. Și cică o mulțime de oameni și de sălbăticiuni zac fără suflare în pădurea lui numai din astă pricină ; se vede că este solomonit întors de la țiță, sau dracul mai știe ce are de-i așa de primejdios". Dat fiind caracterul ei prin excelență malefico-demoniac, (fiind „solomonit" prin cine știe ce practici vrăjitorești, cerbul nu poate fi răpus de nici un fel de armă, iar privirea îi e ucigașă), s-ar părea deci că o asemenea realitate se constituie în teritoriu interzis, necondiționat inaccesibil omului comun. Iată însă că lucrurile nu se prezintă deloc astfel :

„Dar cu toate aceste, trebuie să știi, nepoate, că unii oameni îs mai al dracului decît dracul ; nu se astîmpără nici în ruptul capului ; măcar că au pățit multe, tot cearcă prin pădurea lui, să vadă, nu l-or pute găbui cumva ? Și care dintre ei are îndrăzneală mare și noroc și mai mare, umblînd pe colo, găsește din întîmplare cîte o peatră de aceste, picată de pe cerb, cînd se scutură el la șepte ani o dată, și apoi aceluia om nu-i mai trebuie negustorie mai bună. Aduce peatra la mine și i-o plătesc cît nu face ; ba încă sunt bucuros că o pot căpăta. Și află, nepoate, că asemenea petre fac podoaba împărăției mele, nu se găsesc altele mai mari și mai frumoase decît aceste la nici o împărăție, și de-aceea s-a dus vestea despre ele în toată lumea. Mulți împărați și crai înadins vin să le vadă și li-i de-a mirarea de unde le am".

Deducem așadar că, oricît de amenințător și de distructiv ar fi, magicul nu-și este sieși suficient, chiar în confruntarea cu temeritatea inteligentă, vicleană și riscantă a spiritului uman își dezvăluie vulnerabilitatea. E semn că fatidicul apare subminat în imuabilitatea sa sacralizant-demonizantă, fiind permeabil la imixtiunea, așa-zicînd, „profanatoare" a umanului. Eroarea Spînului, în acest punct, e de-a dreptul flagrantă, tocmai pentru că el mizează pe lipsa oricărei șanse a lui Harap-Alb de-a face față încercării ce-l așteaptă. Frica obsedantă că, într-un fel sau altul, s-ar putea ca statutul lui de uzurpator să fie divulgat, îl determină să propună pariuri nesăbuite („Eu pun rămășag pe ce vrei că sluga mea are să-mi aducă pielea cerbului aceluia, cu cap cu tot, așa împodobită cum este"), nepierzînd din atenție nici alternativa eventualei izbînzi a lui Harap-Alb, care, după credința lui, îi va fi de folos din toate punctele de vedere.

Previzibilă, reapariția celor două personaje ce întruchipează elementul miraculos salvator — calul năzdrăvan și sfînta Duminică —, totuși, acum beneficiază de un regim narativ inedit. Linearitatea impersonală a traiectului epic originar capătă o identitate baladescă tulburătoare prin substanțialitatea ei simbolică în ordine existențială. „În **Harap-Alb**, notează Vladimir Streinu, calul năzdrăvan, ca să-și ducă stăpînul la sfînta Duminică, adică pe un tărîm de basm, îl trece prin locuri a căror minunăție e luată din sarcina prozei și pusă pe seama versurilor, ca pentru a se simți în totul schimbarea tărîmului". Sigur, privit din unghiul strictei utilități narative, splendidul pasaj („Tine-te zdravăn, stăpîne, că iar am să zbor : **„În înaltul ceriului, / Văzduhul pămîntului / Pe deasupra norilor / Peste vîrful munților / Prin ceața măgurilor, / Spre noianul mărilor, / La crăiasa zînelor, / Minunea minunilor, / Din ostrovul florilor.** Și zicînd aceste, odată și zboară cu Harap-Alb **În înaltul ceriului, / Văzduhul pămîntului ;** și o iè de-a curmezîș : **De la nouri către soare, / Pintre lună și luceferi / Stele mîndre lucitoare,** și apoi se lasă lin ca vîntul : **La ostrovul florilor, / La crăiasa zînelor, / Minunea minunilor.** Și cînd vîntul au obosit, iaca și el la sfînta Duminică iar au sosit".) răspunde de minune și unui asemenea scop. Pe de altă parte, însă, ni se pare în totul plauzibil a atribui unei asemenea baladizări cosmicizante în manieră sui-generis eminesciană, o anume intenționalitate vizînd revigorarea specific etnică a epicului fabulos. De aceea nu e întîmplător că, în continuare, cînd narațiunea saltă cu totul în zona miraculosului, baladescul se insinuează cu aceeași forță și cu aceeași naturalețe.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Clanul „Cireșarilor" la o sărbătorire : Constantin Chiriță împlinește o vîrstă rotundă. La mulți ani !

Romulus Vulpescu și Ioana Vulpescu : transmiterea unei tradiții

Trei nume pentru „geografia" literaturii : George Cușnarencu (București), Mircea Bradu (Oradea), Romulus Diaconescu (Craiova)

PAGINI ANTIFASCISTE

Scrisori din infern

Urmare din pag. I

informativă, aflăm că moralul populației germane era departe de a evolua doar spre resemnare și apatie. „Cu ocazia bombardamentului suferit de locuitorii Berlinului în noaptea de 23 spre 24 august a.c. — consemna agentul român —, s-au produs scene memorabile, urmate pe alocuri de împotriviri și critici care au atras măsuri severe din partea autorităților ; lumea abia mai putea fi stăpînită, în zilele care au urmat...". Totodată, erau dezvăluite și subterfugiile de ordin politic prin care naziștii încercau să-și mențină controlul asupra unui popor ajuns la marginea îndurării : „Pentru a întări convingerea că se interesează personal de soarta sinistraților, Fuhrerul a luat asupra sa conducerea Serviciului Muncii, care pînă acum era subordonat Ministerului de Interne". Însă numai bombardamentele aliate nu puteau determina un desnodămînt așteptat de popoarele Europei, și nu în ultimul rînd chiar de poporul german.

Treptat, informațiile acumulate de S.S.I. au îngăduit centralei din București alcătuirea unei sinteze intitulată **Germania. Producția de război** și datată 16 martie 1944, despre care ne îngăduim să afirmăm că a reprezentat o culme profesională în activitatea unui organism despre a cărui competență știm atît de puține. Ea oferă răspunsuri de o rară luciditate la controversele continuă pînă azi. Dacă ar fi fost publicată în primii ani de după război, această sinteză ar fi făcut să pălească de invidie și pe sir Basil H. Liddel Hart, și pe alți istorici care au apreciat ulterior efectele bombardamentelor aliate asupra Germaniei. Avant la lettre, concluziile S.S.I. confirmau toate datele cunoscute astăzi despre avîntul incredibil al industriei germane de război de la sfîrșitul anului 1943 și începutul lui 1944. În același timp, referindu-se la capacitatea industriei germane de a face față efortului de perspectivă pretins de război, sinteza în speță acorda importanța cuvenită „sabotajului, rezistenței pasive", „scăderii standardului de viață" și, mai ales, defecțiunilor determinate de anormalitatea utilizării muncii forțate, prin exploatarea sălbatică a milioane de lucrători care nu aveau nici un interes să scoată din mocirlă carul nazist.

Un mod particular de a vedea lucrurile, în cadrul torentului de informații parvenite din Germania în România, l-a vădit consulul nostru temporar din Köln, Adrian Dumitrescu. Sub ploaia de bombe, i se părea că totul funcționează perfect : pompierii, apărarea pasivă, apărarea activă etc. Nici faptul că 90 la sută din clădirile centrului istoric al marelui oraș de pe Rin erau la pămînt, după terifiantele atacuri aeriene britanice, nu părea să-l impresioneze din cale afară. „Moralul populației — aprecia acest diplomat român — este încă bun...". Însă fraza lui avea și o continuare : „...deși se observă o nervozitate care pentru temperamentul german este semnificativă". Nici atașatul militar român din Suedia, colonelul R. Dinulescu, care întîmplător se afla la Berlin în timpul raidurilor aliate din 22, 23 și 24 noiembrie 1943, nu putea fi bănuit de antipatii prea profunde față de regimul nazist. Cu toate acestea, raportul special pe care l-a adresat autorităților militare de la București, datat 8 decembrie 1943, nu ascundea pericolul care amenința nazismul dinspre orizonturile vestice și sudice ale continentului. „Anglia — nota colonelul R. Dinulescu — este suprasaturată de forțele proprii și forțe canadiene și americane ; nordul Africii este de asemenea plin de trupe, de la frontiera Marocului spaniol și pînă în Siria...". La fel, era surprinzătoare și o altă concluzie a raportului său : „Se constată în țările aliate (Germaniei — n.n.), ca și în țările neutre, o atitudine hotărît dușmănoasă față de regimul politic actual de la Berlin". În Europa, aprecia atașatul militar român la Stockholm, era îndeobște încetățenită credința că „actuala conducere a Germaniei" era vinovată nu numai de declanșarea războiului, ci și pentru faptul de a fi „introdus metode de opresiune respinse de morala internațională". Implicit, raidurile aeriene aliate erau privite ca represalii firești.

Despre reacțiile populației germane sub ploaia bombelor americane și britanice, informații deosebit de amănunțite au parvenit la București și prin intermediul rapoartelor locotenent-colonelului Eugen Tilichi, care il înlocuia pe generalul Ion Gheorghe în postul de la Berlin. În ultima decadă a lunii noiembrie 1943, patru atacuri aeriene succesive au amplificat înspăimîntător distrugerea sistematică a capitalei germane. Ofițerul român, ca și colonelul R. Dinulescu, a fost martorul lor ocular. În mod particular, l-a impresionat măsura în care bombardamentele au zdruncinat moralul berlinezilor, „în special acela al femeilor". Revolta locuitorilor nu era abstractă și lipsită de obiect. „Este prima oară — mărturisea Eugen Tilichi — cînd aud publicul german proferînd insulte la adresa autorităților... Unități înarmate și de care de luptă continuă a staționa în diferite puncte ale orașului. Dar, față de mărimea dezastrului, nu știu cum cineva ar mai putea manifesta". Totuși, în rîndurile cetățenilor se afirmau tot mai frecvent curentele de opinie împotriva „continuării acestui război, pe care cei mai mulți îl consideră ca pierdut". Iar într-un raport ulterior, datat 3 decembrie 1943, același Eugen Tilichi recunoștea : „groaza de «ce va veni» este generală".

„Ritorica" lui Dimitrie Gusti

Pentru oricine urmărește mișcarea de idei în exegeza literară contemporană este evidentă (dar nu frapantă) resurecția vechii discipline a retoricii, în forme legate de cele antice, de vechile și încă valabilele sistematizări ale artei discursului datorate lui Aristotel, Cicero, Quintilian. Pe ce fond de concepte se grefează mișcarea modernă a retoricii (a neretoricii, după termenul încetățenit și la noi de Vasile Florescu, într-o carte devenită clasică imediat după apariție : **Retorica și neoretorica**), în cîmpul acelei discipline care pînă nu demult purta denumirea de „belles lettres" ? Neoretorica se leagă în primul rînd de conceperea operei literare ca **discurs structurat după anumite reguli**, ce pot fi cunoscute, evidențiate prin analiză, clasate și clasificate. Acest discurs are **o semantică** precizată și este conceput pentru a exercita **o influență** de diferite tipuri asupra receptorului. Mișcarea structuralistă, semiologia și teoria receptării s-au întemeiat și se întemeiază pe cunoștințe de retorică, de unde interesul pentru precursorii în domeniu și tendința de a-i depăși prin clasificări bazate pe concepte proprii (de tipul retoricii Grupului de la Bruxelles, de exemplu). Structuraliștii, semioticienii (filozofi sau literați) au editat, au comentat și au impus atenției publicului contemporan tratate clasice de retorică (dar nu pe cele antice, nu pe primele, ci pe acelea întemeiate prin ideile antice, dar utilizînd **exemple moderne** pentru vremea lor) : lucrarea lui Dumarsais, **Despre tropi,** datează din 1730 ; ea a fost reeditată și comentată în Franța în 1977 și tradusă în românește în 1981, la 250 de ani de la apariție. Este o lucrare perfect utilizabilă. Aceasta pentru a alege un singur exemplu, din multele posibile. Retorica s-a dovedit a satisface preocupările de tip convergent ale cercetătorilor din domenii diferite : filozofic, logic, lingvistic, oratoric, juridic, sociologic, literar. Ilustrînd o tendință esențială pentru intelectul omului contemporan, interdisciplinaritatea, întemeiată pe antrenamentul comun al spiritului care elaborează și al spiritului care analizează, ea se revede pusă în drepturi care păreau compromise prin degradarea într-o disciplină impusă unor școlari dornici să-și afirme personalitatea în ciuda oricăror reguli. Astăzi caracterul logic-constructiv al retoricii a depășit orice trăsătură restrictivă a disciplinei.

Studiile de revalorificare a vechilor retorici cunosc și la noi un avînt deosebit în ultimii ani : alături de Vasile Florescu, care a privit domeniul mai ales din perspectivă logico-filozofică, s-au impus Aurel Sasu (autor al unei istorii a retoricii românești și editor al **Retoricii,** din 1796, atribuită pînă nu demult lui Ioan Molnar-Piuaru) și Mircea Frînculescu (autor al unei excelente antologii, însoțite de un documentat studiu introductiv, de **Retorică românească,** Editura Minerva, 1980 și, recent, editor al **Retoricii pentru tinerimea studioasă** de Dimitrie Gusti). **Ritorica...** lui Gusti (Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, 391 p.) merită o atenție deosebită : tipărită pentru prima dată în 1852 și în ediție definitivă în 1875, ea reprezintă, în literatura română, sinteza cea mai completă și, prin exemplele culese din literatura contemporană, și cea mai originală a domeniului. Este manualul cu cea mai mare circulație nu numai în secolul al XIX-lea, dar, cum demonstrează cu umor Mircea Frînculescu, și în secolul al XX-lea, de vreme ce unele definiții și exemple oferite aici trec tale quale în recentul **Mic dicționar îndrumător în terminologie literară** de C. Fierăscu și Gh. Ghiță, ediția adăugită din 1979.

Retipărirea **Ritoricii** lui Gusti nu are numai semnificația unui act de restituire culturală, ea nu se clasează numai în sfera a ceea ce Raymond Williams numea „cultură înregistrată", ci reprezintă și o faptă de cultură activă, creatoare, de „cultură trăită", de vreme ce noțiunile și conceptele sistematizate în acest manual își păstrează valabilitatea științifică și astăzi. Retorica nu inovează ușor ; ca și logica, ea sistematizează anumite tipare ale gîndirii umane și ale expresiei discursive ale acestei gîndiri care nu s-au schimbat de la Aristotel încoace. S-a modificat însă ierarhia lor, stabilită în funcție de frecvență. Cele două mari părți ale **Ritoricei (Teoria ritoricei** și **Practica ritoricei)** organizează regulile alcătuirii discursului ca totalitate, ca și pe cele ale părților lui, pînă la analiza componentelor minimale, care sînt figurile de stil reduse la cuvînt. Oricine alcătuiește o „compozițiune", fie ea literară, fie științifică are de profitat din cunoașterea regulilor după care se contruiește o argumentație logică și convingătoare. Nu mai e nevoie de nici o demonstrație în ce privește utilitatea conceptelor cuprinse în paragraful despre **Elocuțiune** pentru stilisticieni și teoreticieni ai literaturii, căci aici sînt definite chiar noțiunile de bază ale disciplinei lor.

Ne aflăm, cu **Ritorica** lui Gusti, nu numai în fața unui manual extrem de necesar pe toate treptele învățămîntului, ci și în fața unei ediții exemplare din toate punctele de vedere, filologic și istorico-literar în primul rînd. Mircea Frînculescu, excelent cunoscător al domeniului teoretic al retoricii și al istoriei retoricii românești și străine, a alcătuit o ediție (începînd cu nota filologică și terminînd cu ultima notiță istorică) pentru care adjectivul „impecabilă" pare prea palid. El a identificat nu numai toate modelele lui Gusti (și numai cine a lucrat cît de cît în acest domeniu știe ce înseamnă să găsești, între toate lucrările în uz la o anumită epocă — iar în 1852 și 1875 erau în uz retoricile produse în peste 2000 de ani de cultură — exact lucrarea din care Gusti a împrumutat un exemplu, o definiție sau chiar o întorsătură de frază), dar a și verificat, prin confruntare cu originalul, **absolut toate** exemplele acestuia, dînd, de cîte ori era cazul, formele și trimiterile exacte. Muncă de benedictin și rar exemplu de devoțiune intelectuală, într-o vreme cînd pare mai ușor să preiei decît să verifici.

Pare imposibil să mai găsești ceva de adăugat acestei ediții fără cusur. Și totuși, spiritul înclinat spre comparații îndrăznește să-i mai propună eruditului Mircea Frînculescu una : el, care l-a confruntat pe autorul **Ritoricei** cu toți autorii lumii, el, care a descoperit tot ce se putea descoperi în materie de circulație a ideilor, n-ar fi tentat să-l compare pe retoricianul Gusti cu poetul și criticul literar D. Gusti ? Poetul nu numai că i-a furnizat profesorului cîteva exemple de figuri stilistice, dar reprezintă, ca tipologie literară, un precursor : modelul creatorului conștient, lucid, al poetului care știe ce face și cum se face. El verifică ceea ce de altfel se știa de mult : că luciditatea nu poate ține loc de talent. Oricît de modest poet însă, Gusti este însă un precursor, și în bine și în rău. Așa cum în teorie (cum bine subliniază Mircea Frînculescu) este precursorul conceptiei despre „expresivitatea involuntară", în poezie el inaugurează, pozitiv, direcția inspirației active din folclor, dar ilustrează și cu asupra de măsură, negativ, direcția poeziei ocazionale nu în sensul goethean al cuvîntului, ci în sensul banal al versificatorului care crede că poate imortaliza orice eveniment dacă produce stanțe corecte avîndu-l ca subiect : vine Liszt să concerteze în Moldova, Gusti îi cîntă măiestria, mor Eufrosina Asachi sau Petru Cazimir, Gusti e gata cu necrologul în versuri, vine Anul Nou, Gusti cîntă speranța ce renaște, se încoronează Grigore Ghica, Gusti face un imn, vizitează Ghica ocnele, Gusti scrie **Osînditul la ocnă,** vizitează Ghica spitalele, apare **Vocea bolnavilor** de Gusti... De unde se vede că știința versului și talentul nu sînt fețele aceleiași medalii. O singură „ocazională" îl răscumpără pe Gusti : **La mormîntul lui Ștefan cel Mare** (1871), care a putut fi atribuită de Perpessicius lui Eminescu.

Există însă și o convergență între retorician și poet : cel dintîi adoptă pentru definițiile clasice **și** exemple naționale, al doilea valorifică folclorul dacă nu cu măiestrie, cel puțin cu interes. Într-un mic poem din 1846, **Sofia** (cu patru ani înainte ca Alecsandri să publice într-un periodic **Miorița,** și cu șase ani înainte ca balada să apară în volum), fata pregătindu-se să moară își consolează surorile cu argumentele ciobanului mioritic, privindu-și moartea ca pe o nuntă. Că lui Gusti balada Mioriței trebuie să-i fi fost familiară o dovedește și utilizarea motivului mamei ce-și caută feciorul dispărut prin văi și munți, în balada **Butu.**

În calitate de cronicar dramatic (unul dintre cei dintîi, în foiletonul „Albinei românești), Gusti va ține seamă atît de calitățile **literare** ale textului, cît și de punerea în scenă și de adecvarea interpretării actoricești la intențiile autorului. De unde se vede că și cunoștințele retorice pot servi, dacă nu poetului, măcar criticului.

Roxana Sorescu

PROBABIL/POSIBIL

Volumele individuale SF

Pentru a avea prejudecăți nu este neapărat necesar să fii în vîrstă. Există destul loc pentru prejudecăți și în conștiințele tinerilor.

„Panseul" de mai sus mi-a fost sugerat de către un articol inedit recent al lui Mihail Grămescu, unul din cei mai talentați reprezentanți ai „noului val" din literatura SF românească. Este un text întemeiat pe o manevră teoretică devenită uzuală printre „fani". Ea se bazează pe ideea că SF-ul are un statut de independență față de literatura „normală" și, drept urmare, nu poate fi estimat după criterii estetice. Continuarea acestei premize este următoarea : nu criticii literari sînt chemați să decidă asupra valorii diferitelor texte SF, ci doar „inițiații" aflați în interiorul „mișcării SF". Cu alte cuvinte, „asaltul" autorilor SF asupra editorilor și a periodicelor nu se produce în numele unei idei de legitimitate literară, ci în stil insurecțional.

Argumentele produse în textul la care mă refer nu sînt prea sofisticate. Este acceptată ideea că SF-ul nu se pretează la o abordare estetică, în ceea ce îl privește contînd în primul rînd ideile de natură tehnico-științifică legate de actualitate. Pe lîngă idei tehnico-științifice, se afirmă în continuare, SF-ul este chemat să fie o literatură de divertisment, deconectantă, fără nici o miză intelectuală.

Cîteva neajunsuri ale unei asemenea viziuni simplificatoare ies la iveală numaidecît. Mai întîi, dacă SF-ul vrea să vehiculeze idei tehnico-științifice, de ce nu recurge la forma eseului de popularizare ? Iată o întrebare la care respectiva argumentație nu este în stare să răspundă. Cît privește atașarea SF-ului la literatura de divertisment, este omisă o precizare importantă, anume cea referitoare la specificul manierist al anticipației. O abordare conformă esteticii manieriste oferă însă posibilitatea de a argumenta cîteva idei importante pentru înțelegerea exactă a genului : SF-ul este literatură, strălucit, bine sau prost scrisă ; SF-ul doar folosește idei provenite din știință, spre a obține efecte specifice ; divertismentul pe care îl propune are o miză intelectuală.

Mi se pare, deci, potrivit să reamintesc cîteva dintre ideile de bază ale esteticii manieriste, precum și unele moduri în care apar ele în SF, reluîndu-mi astfel o serie de idei enunțate cu vreo doi ani în urmă într-un articol apărut în revista „Ateneu".

Punctul de plecare este conceptul și nu natura. Sînt căutate legități ale artificialului. Este țintită armonizarea contrariilor ; drept efect, orice devine compatibil cu orice. Activitatea artistică este intelectualizată. Se renunță la principiul verosimilității. Manierismul este o „ars combinatoria", dar și o artă a derivărilor. În general, sentimentalismul este refuzat, mizîndu-se pe efecte detectabile cerebral. Literatura SF imaginează, la rîndul ei, lumi coerente. Ea se întemeiază pe admiterea celor mai imprevizibile compatibilități (om — ființe extraterestre, materie — antimaterie, lume — antilume etc). Intelectualizarea care prezidează scrierea ei este aproape de la sine înțeleasă, din moment ce se mizează pe tensiuni apărute între concepte (umanitate — necunoscut, om — mașină, prezent — viitor etc). Într-adevăr, verosimilitatea nu are ce căuta într-o scriere SF. Arta combinărilor este favorizată de logica fantasticului. Arta derivărilor este tocmai extrapolarea, procedeu predilect în literatura SF. Știm, în fine, că personajele din proza SF au o anume descărnare conceptuală, fapt care le face, de regulă, inapte pentru conflicte amoroase (acest aspect nefiind o limită, ci un parametru estetic).

Mituri, teme, motive predominante în literatura manieristă: labirintul, mit al căutării (echivalentul lui este Cosmosul, în care călătorii astrali caută ființe raționale), Minotaurul și alți monștri (avînd drept replică infinita faună imaginată de autorii SF), mașinile miraculoase, capabile de performanțe aducătoare de stupefacție (literatura SF excelează în mașini), Circe, mit al puterii de a transforma, Proteu, mit al reversibilității (SF-ul îl ilustrează din plin).

Ceva despre procedeele retorice preferate de manieriști. În primul rînd **concetto**-ul („Concetti sînt — sau trebuie să fie — formule magice ale frumuseții, care se fac, cu ajutorul sofismelor și al unor figuri retorice iregulare. [...] **Concetto**-ul oferă o surprinzătoare **concordia discors** a unor idei. [...] un concetto izbutit se înfățișează nu numai ca o concordanță de noțiuni antitetice ; el constituie totodată... un amestec de imagini. Sînt reunite, deci, atît noțiuni eterogene cît și imagini eterogene". În literatura SF procedeul abundă. Fără îndoială, **concetto**-ul cel mai reprezentativ este robotul, unire producătoare de vertij intelectual între ideea de om și cea de mașină. Alte exemple sînt foarte simplu de găsit : călătorul venit din viitor sau trecut și lumea în care nimerește, animalul căruia i se grefează un creier de om, monstrul inform dotat cu o vie inteligență etc. Foarte uzitate de către literatura SF sînt paradoxul (cel mai cunoscut este cel temporal), oximoronul, catahreza.

O critică de tip retoric pare deci întru totul potrivită cu literatura despre care discutăm. Dincolo de toate discuțiile mai mult sau mai puțin savante, care îi stau la dispoziție, ea ar urma să estimeze „dibăcia" manieristă a respectivilor autori.

Voicu Bugariu

Olelie și Vînătorii

Urmare din pag. a 5-a

pect tradițional combinat cu spaima, pe Vica (Oana Ștefănescu), virtuala noră, adusă în casă pentru a-l căpătui pe Babalete. Căpălău procedează astfel nu din viciul cruzimii ci din convingerea infailibilității deciziilor sale. Incitat de prietenul său Biș (Ștefan Velniciuc) și capacitat de iubirea Vicăi, Onică își înfruntă tatăl pentru a-și urma propriul destin. Mai generoase cu unii și mai zgîrcite cu alții, toate rolurile sînt interpretate însă cu profesionalism. Se detașează George Constantin și Horațiu Mălăele, alături de care studenții Oana Ștefănescu și George Alexandru (patetic în exces uneori) joacă dezinhibat pe partituri de mai mică întindere. Surpriza în **Vînătorii** se află chiar în desfășurarea piesei. Totul pare a fi o suită de anecdote povestite cu haz de Vînătorul I (George Constantin), cabotin fericit să-și etaleze aventurile în fața Vînătorului II (Horațiu Mălăele) mediocru fără pasiuni, venit la vînătoare dintr-un impuls încă neexplicat. Ce vrea Băiețu ? — te întrebi de la un moment dat. Apariția **Fetei** (Oana Ștefănescu) întoarce anecdota în mit și alegorie, acordînd sensuri grave faptelor aparent derizorii. Jocul de-a vînătoarea este jocul cu viața. George Constantin joacă, din nou excepțional, nonșalanța agresivă, vorbăria gomoasă, Horațiu Mălăele este, fără reproș, inocentul victimizat, iar Oana Ștefănescu — ingenuitatea stranie. Scenografia lui Tudor Ghimeș funcțională nu înalță, dar nici nu scade virtuțile dramatice ale celor două texte. Ion Cojar este și aici același regizor cu adînc respect pentru lucrul bine făcut, fapt evident în acest spectacol captivant, cu, din cîte ne putem da seama, bună priză la public.

O demonstrație înfrățită

Urmare din pag. a 5-a

absurde, cu multă măsură actoricească. În asemenea spectacole care-și reiau actorii în alte roluri, confruntarea acestora cu roluri diferite și reușita acestor confruntări face deliciul publicului și mîndria profesională a interpreților. Horațiu Mălăele este atît de diferit și de contrastant față de rolul epilepticului din **Olelie** încît e de bănuit că și-a ales maniera de interpretare din primul spectacol ca element de contrast pentru cel de al doilea. Aici în **Vînătorii,** Horațiu Mălăele își dezvăluie limpede resursele de subtilitate scenică. George Constantin este George Constantin, convingător și autentic în aproape orice rol jucat.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VIRGIL TREBONIU : Ziceți în scrisoare : „...Și totuși felul în care girați **Poșta redacției** la „Luceafărul", mă face să vă atrag atenția (ca fiind mai bătrîn și cu experiență în lumea literară) că acest fel de manifestare nu este pentru dv Cu acest „gen" vă pierdeți timp prețios pentru creație, fiind nevoit să citiți toate inepțiile a sute de pretinși poeți care n-au ce face... Se poate întîmpla peste 10 sau 15 ani, ca unul sau doi din poeții respinși de dv. la **poștă**, să izbutească. Și aceștî unul sau doi tineri poeți, să vă devină dușmani... Și eu în epoca interbelică, pe vremea cînd am condus pagina literară a ziarului „Epoca", am respins vreo doi sau trei poeți, care mai tîrziu și-au plătit polițele... Dv. sînteți tînăr și în plină creație ; de ce vă luați această sarcină care e pentru literați gen (...) care și-au încheiat cariera și nu mai au nimic de pierdut"... etc. Vă mulțumim pentru sfaturi și vă spunem și noi : nu-i pentru toată viața. În ceea ce privește ingratitudinile și răfuielile, sîntem călîți. Ei pe-acolo ne injură, noi pe-aici tăcem din gură. Ne-am asumat riscurile meseriei, că n-o fi lumea literară mai ticăloasă decît altele.

TRICOP CAMELIA : Din trei, una singură, și bună, **De bună seamă :** „Vîntul / a rupt cu o poftă drăcească / din mine ; / m-a desfrunzit / aproape toată... / De bună seamă / Că m-a găsit / adormită / cu urechea / pe un izvor cîntător." Luați-vă în serios, umblați lumea cu grijă și luați-o în seamă. Ne punem speranțe mari în dv.

EMIL PERȘA : Reținem aceste strofe din **Luna mai :** „E luna mai, pe cîmp sînt multe flori, / un vînt albastru îmbracă dealurile ; / Mă duc în parcul cu stejari ai luminii / E muzică. Un cîntăreț cîntă din nai, / din oglinda verde a unui lac cu valuri / mi se reflectă-n ochi soarele lunii mai. / Florile înfloresc în aerul albastru, / o pasăre din cer adoarme pe pămînt, / de-asupra ei un cort din mătase albă / s-a format din stele și din vînt. / În luna mai, / iubito vino să dansăm un dans nocturn, / vom avea în ochi raze și întuneric, / florile lîngă noi adormind / ne vor încălzi mîinile cu aer feeric, / lîngă noapte eu încet te voi chema / (...) vom fi în barca vieții amîndoi / (...) / cu tine și cu timpul în lumină voi pluti, / vom fi două raze albe pe pămînt / (...) / Zorile sînt lîngă noi, o poartă mare / o deschidem și pe jos călătorim / pe cîmpia zilei noi, sub soare." Și din **Speranța :** „Pînza nopții de aer a dispărut pe cer / o zi lungă se desfășoară între oameni și ape ; / pe geamul zării se văd munții de fier, / orașe cu parcuri și (blocuri) înalte / (...) / Pe cerul alb încep să zboare păsările, / copacii-s verzi, ploi de soare, / cad evaporate / (...) Oamenii se duc în zarea pămîntului — / să-și aducă timp, să-l oprească-n casă, / în ochii lor se află zile albastre / și o mare de luceferi, lină mătasă. / A înflorit liliacul și livezile cu meri / și acolo și pe cîmp este speranță/ (...) Deschid poarta invizibilă a luminii." Tot în fragmente, **Viața pămîntului :** „Plouă cu lumină pe pămînt, / toate zilele sînt mari și albe, / oamenii iubesc și au în ochi / sărbătoarea muncii și flori dalbe / Pe iarba pămîntului este viață, / un foc nevăzut, cele patru zări, / de aici zboară păsările toamna / spre alt paradis, spre mări / Pe pămîntul verde sînt un călător, / acolo ascult în concert viorile ; / Razele oglindei (soarelui) se desfășoară, / îmbracă în căldură munții și pădurile. / (...) / Sînt în barcă, visîesc pe riurile mari / este vară, în grădini merele sînt coapte, / în ramurile verzi ale pomilor / luna și cu stelele, vor veni la noapte. / Iată Delta, nuferii galbeni / plutesc ușor pe apa verde / aerul din nesfîrșitul roșu, / pe cerul lumii / planetare / arde ; / În munți mă odihnesc sub brazi, / cu umbrele orelor mă întîlnesc". La bună vedere!

ALEXANDRU CONSTANTIN : „Pe cerul negru, fără stele / Nici Luna dorurilor mele / strălucitor n-a răsărit / Și doarme lin între lalele / Tot ce-n viață am iubit." Mai bine Luna cadourilor, Luna albiturilor, Luna preparatelor culinare din pește și urzici decît Luna dorurilor mele.

DOINA MOLDOVEANU : Răbdare și cerneală !

DORIAN VIERU : Noi : „Noi întrerupți din plînset sau coborîți în vis / pe strada zgomotoasă făcînd pe disperații / oricum pitiți la umbra durerii v-am mai zis / și arătați cu degetul tîrînd reverberații / Acum o melodie / încît să mai respiri / încît să ți se stingă / iubirea în lichid / mai jos îmbracă seara o armă-n trandafiri / și nici nu știu pe cine, zîmbind, o să ucid." **O să te-aștept :** „E mult mai groaznic trenul decît e așteptarea / sînt șinele pavate cu tone de polen / decît s-asculți tăcută cum izbucnește marea / cum macii înfloriră pe-același blînd refren. / O să m-aștepți desigur chiar dac-o să te supăr / chiar dacă pe rochiță ar vrea să-ți înflorească / făcînd pe supăratul și cascadorul Hooper / și îngerul din mine nerăbdător sub mască. / O să te-aștept desigur cît o să țină frigul / acestei zgomotoase iubiri în ceruri mov / și lacrimile tale / mai pot să surpe digul / și moartea se va face / de baftă în alcov". Bateți la mașină, și veți dobîndi, pînă la primăvară, deprinderea economiei de cuvinte, a concentării, tămăduindu-vă de oarecare beție de vorbe.

ORESTE : Iubire, mai mult fragment de proză : „În zadar furtuna se dezlănțuie / În peșteră e frig însă plutește / un abur dens de fericire / care miroase a sărătură / (...) / ca-n ziua cea dintîi / angelică (și pură) numai tu / lași viața printre degete să-ți curgă". La locul ei și **Mișcarea de revoluție a sufletului :** „În jurul unei pietre / ne-nvirtim, ne-nvirtim / pînă cînd mișcarea însăși / se pietrifică sublim". Folosiți cu încredere rimele ; nu-i nevoie de dicționar : le știm pe de dinafară, căci le-avem pe dinăuntru.

OCTAVIAN I. VLAD : Articole de ziar, foarte și toate ; mai puțin această fără titlu : „Vrăjmașii au murit — / doar turnuri cu mieziuri goale... / în infinit o stea — călărețul în distanța nopții / cîntecul său cînstind cupa voinței / departe-n șesuri pămîntul / se sfarmă peste sămînță — / Mușchiul fierbinte călcînd colina / bărbat și femeie împreună : / Peste umărul lor plete sfîșiate de vînt".

GHEORGHE BORODINA : Primăvara : „Plecați-vă capul / trece firul de iarbă / să-i dăm onorul cuvenit : / fiul meu bate în pîntecul mamei / precum firul de iarbă / în mantaua soldatului / adormit după o noapte / de marș (printre stele)" ; **Joc dublu :** „Pot mingiia moartea / pe creștet / ca pe un copil / rătăcit de părinți. / Pot fi în același timp / copilul rătăcit. / cu mîna rămasă / între ai morții dinți". Mai trimiteți.

CONSTANTIN DASCĂLU : Somnul, pentru al treilea vers : „Dă-mi, mamă, somnul de copil / Și-asterne pe pat pătura lunii ; **să uit cum cad pe gînduri alunii** / Și grija ochilor din cuvînt". Prima strofă din **Scrisoare de acasă :** „Îți trimit cîteva frunze de măr, / Zîmbetul lor trist încă mai doare ; / Cînd poți, vino, să vezi cum moare / Pădurea cu șalul toamnei pe umăr". Atît și s-auzim de bine.

DUȚU VIORICA : Această Frunză verde, însă frunzuliță : „Umbră deasă, umbră deasă / ai privirea răcoroasă / străbătută de lumini / Și din cînd în cînd suspini".

GHEORGHE NICOLAEVICI: Din poezia **„D":** „O Mary tu, fostă Maria, / mausoleu de cartier mărginas / ca un fascicol laser / unda parfumului tău franțuzesc / fin și scump. foarte scump / elastică trecerea ta, concurînd / mondiala situație critică / nimbul fatalității sudat / deasupra coafurii moderne, / zîmbetul tău / și întreaga-ți făptură îngrată / pînă și trena de bîrfe / ce se prelinge parșivă / pe urmele tale ; / toate acestea îmi răpesc / sublima fericire domestică / și mă punctează nostalgic / regretul zilei de luni. / O, Mary dragă, nu mai sînt duminici / cum erau cînd erai tu Maria". Așa cum cereți : nu vă dăm nici o speranță ; dar nădăjduiți !

LEON MANUC : Trecea un om bătrîn, atît : „Trecea un om bătrîn pe drum / cu traista subțioară / Și-n barba sură avea scrum / Căzut de la țigară / Și părul flutura în vînt / Albit de-atîta vreme / Iar peste ochi avea vestmînt / Stufoasele sprîncene". Mai cu scrum în barbă, mai cu sprîncene, mai trimiteți.

TOPOR VASILE : Imperfecțiuni : „În somn mîna / întreba linia dintre sîni / Unde își ține misterul / De cale ferată și părăsită. / Soarele apunea ca o căruță cu mere". **Umbre :** „Lumini vagabondînd, marea a suprafețelor, / Bate vîntul sau latră un cîine. / Cum cad secundele — / consoane de fier. / Ne mîncăm umbrele / Pînă la cer". **Primăvara :** „Cînd plouă cu umeri rotunzi / Palmele se adîncesc uimite. / Sîni izbesc în bluză / ca niște guri flămînde / Și pentru că e ora, / Te cheamă Maria" — fragmentară. Mergem mai departe.

ION POPESCU : De data aceasta, două **Dor de formă** nu doar de formă : „De ce țăranii se trezesc / în miezul neființei lor ? / Pentru că liniștea-i enormă / și oasele-i dor / de-o mirabilă formă". Și acest **Șapte (7) :** „Uță, mamăă, Uță/Bocetul / femeii răvășește chipurile/noastre desfrunzite. „cum / mai vii tu la copiii tăi ?" / Bocetul femeii, straniu ca / după o cumplită magie / și ne silim a înțelege / sub steaua ființei sale. „Tinerețea / ta se duse, mamă, ca floarea / de măr !" Bocetul femeii în / autobuzul devenit deodată / sanctuar în care ecourile își arată dinții / însingerați". Sănătate și mai dați pe la noi.

GEO GALETARU

Și cînd te naști cu pămînt pe buze

Și cînd te naști cu pămînt pe buze
la osteneala rodului
uimindu-ți ochiul ca un cîntec
și dincolo de tine
o nuntă tristă
sapă taine printre flori

O, atunci povestesc cetățile
cu frunțile rătăcite pe muchia serii,
atunci pling zodiile de fluturi
bolnave sub icoana zeului
și timpul tremură în păsări
ca o apă ascunsă-n semințe scumpe,

Și cînd te naști cu pămînt pe buze
e semn
că undeva o mînă sfîntă
apleacă pînă-n ierburi cumpănă cerească...

Lacrima aceasta

Neștiută de nimeni, de nimeni iubită,
Lacrima aceasta care
Plînge o moarte sau poate
Vestește o sărbătoare

Zeii coboară în straie de rouă
La vadul albit de-atîta strălimpede lună
S-asculte sub ochiul ninsorii
Fulgerul ierbii celeste cum sună

Și raza suavă atinge
Pleoapele pruncului ca o sămînță de gînd,
Încît se aude
Cum se rotește-n orbite pămîntul amar,
cugetînd

Neștiută de nimeni, de nimeni iubită,
Lacrima aceasta care
Se pierde tăcută, de nimeni știută,
De nimeni iubită în noaptea cea mare.

Vis cu o pasăre

Într-un alt vis te-am văzut și parcă nu
Îți mai suia pe gleznă iarba ca o rază
beată
Păsările-n jur erau sfioase și doar tu
Între ele rideai de spaima mea curată.

Dar atunci o pasăre încet s-a pogorît
Pe creștetul tău, ca un fulg pe oglindă.
Aurite gheare avea și ciocul urît
Cu care de pleoapă-ncerca să te prindă.

O, am țipat și din vis m-am trezit
Și-am știut că-i minciună și că totul e bine.
Dar atuncea pe geamul deschis am zărît
Păsărea din vis cum se-ndreaptă spre mine.

Izvorul dezlegării

Depărtările încep
de la genunchii odihnei
corăbii stinse în pură-mbălsămare
lîngă fîntîni cu sarea limpezită către
moarte

Și plouă cu lege străină în somn
de se aude răcoarea
urcînd sufletul subțiat al ierbii
pînă la ruga din aripi

O seară se leapădă-n auz
ca o pasăre ostenită de atîta cenușă
și umbrele se-nchid în adevăr
culcîndu-și tîmpla pe izvorul dezlegării...

Ochi de aur

Mereu voi reveni
la neodihna apei din pădure,
la floarea murmurului
desfăcut din mușchi
ca o aripă smulsă din cenușă...

Mereu voi săvîrși păcatul ierbii
ișcate dintr-o lacrimă de cerb
la ceasul umezit de viscol dulce

Aici strălucinează feriga de aur
și tîmpla-și săvîrșește
trecerea spre zori
prin somnul păsărilor tinere
păzite de un înger blînd...

„Contemporanul" — 2000

2 000 de numere — și tot atîtea săptămîni —de la apariția, în serie nouă, a revistei „Contemporanul", publicație care, nu cu mulți ani în urmă, și-a sărbătorit un secol de existență. În întreaga viață a „Contemporanului", cunoscută încă de la înființarea sa ca o revistă de idei democratice, militantă, aproape patruzeci de ani ilustrează calendarul activității sale în noua serie, începînd cu primul număr al acesteia, care apărea la 20 septembrie 1946.

Măsurată în vîrsta unui om, această vîrstă nouă a revistei reprezintă o vîrstă a responsabilității și a deplinei angajări în înfăptuirea politicii partidului nostru, în afirmarea și slujirea culturii noi, socialiste. În toate aceste 2 000 de numere „Contemporanul" s-a dovedit a fi o adevărată tribună ideologică, socială și culturală. Peste treizeci de mii de file, ieșite de sub rotativa acestei epoci creatoare, pot fi adunate într-o colecție unei voluminoase cărți, în mai multe volume, o carte în care publicistica, literatura și arta, întreaga cultură contemporană românească, și-au găsit un fertil cîmp de afirmare.

Așezate, în această primăvară, iluminată de atîtea sărbători, în marea Primăvară a patriei, cele două mii de bătăi de inimă ale „Contemporanului" reprezintă tot atîtea primăveri simbolice, roditoare, în slujirea idealurilor umaniste ale culturii noastre contemporane.

În acest ceas de frumoasă împlinire în aria culturii românești adresăm colegilor de la revista „Contemporanul", precum și colaboratorilor săi salutul nostru tovărășesc și cele mai bune urări pentru activitatea din viitor.

Luceafărul

BREVIAR

Turnul de fildeș al lingvisticii

Citim în suplimentul **Vrancea literară** un interesant articol de atitudine pe terenul lingvisticii tîpărit la rubrica **Polemos :** el se intitulează **Substratul limbii române între Scylla și Charibda** și este semnat de Ion Dumitru Denciu, autorul romanului **Luminile zeiței Bendis.** Pentru Ion Dumitru Denciu chestiunea substratului, problemă acută a lingvisticii și culturii românești, este o dilemă nerezolvată din cauza extremismelor de poziție în chestiunea substratului. De o parte sînt specialiștii (Scylla) care se închid fiecare în limitele propriei bibliografii, de alta opinia publică, exprimată prin vocile cîtorva investigatori amatori (Charibda) care încearcă să zguduie inerțiile specialiștilor.

Pe scurt, Ion Dumitru Denciu spune că aceste cercetări de amatori, taxate cu prea multă ușurință drept lipsite de orice interes, sînt un barometru care indică inertia datorită cărcia specialiștii întîrzie să se ocupe de chestiunile cardinale ale substratului limbii române. Chiar dacă nu rezolvă corect problemele pe care și le pun, acești amatori pronunță și întrebări pe care s-ar cuveni să le formuleze specialiștii. În absența abordării lor și, răspunsurilor cuvenite, cercetătorii amatori intră ei pe acest teren și dau ei aceste răspunsuri. Tratarea de sus a interesului major azi pentru lingvistică i se pare scriitorului Ion Dumitru Denciu, un refuz al realităților. Refugiul lingviștilor de specialitate într-un fel de turn de fildeș științific de unde decretează care punct de vedere este singurul valabil, reprezintă după Ion Dumitru Denciu o dizerțiune științifică.

Ion Dumitru Denciu folosește termenul de „autoreclamă" acolo unde i se pare a fi vorba de excluderea altor păreri și propunerea obstinată a propriului punct de vedere. Indicarea excesivă a propriei bibliografii este după Ion Dumitru Denciu un gest de autoreclamă, și de includere științifică.

Chestiunea comportă însă mai multe aspecte. Cei mai mulți dintre acești autori au sentimentul singularității punctului lor de vedere și se simt obligați să se explice trimițînd la propriile lor lucrări. Altul este cazul cînd referirea la propria bibliografie este un caz de exclusivism științific, ilustrat de Ion Dumitru Denciu cu textele lui I.I. Rusu. După cum altul este cel al lui Adrian Riza, **„de altfel foarte bine documentat și orientat, inclusiv metodologic, cu strălucite idei revoluționare în domeniu"**, a cărui perspectivă socio-istorică asupra lingvisticii nu-și are puncte de sprijin decît în propriile lui lucrări. Cercetările lui evidențiază chiar un abuz de trimiteri în subsoluri supraîncărcate, concurînd adesea ca întindere textul de sus. Credem că Ion Dumitru Denciu a vrut să numească acel dispreț la adresa referințelor, pe care-l exemplifică cu un citat din I.I. Rusu, care minimalizează folosirea altor surse bibliografice decît a celor proprii. Într-adevăr, la examenul atent acele izvoare nedrept repudiate sînt : Hasdeu, Rosetti, Brâncuși, Philippide, G. Reichenkron, adică ale unor lingviști de referință. A condamna folosirea acestor surse, trimițînd exclusiv la propria bibliografie a lingvisticii noastre, este într-adevăr nestiințific.

Ion Dumitru Denciu pune degetul pe o meteahnă a cercetărilor lingvistice actuale, care refuză reala deschidere științifică, așit în ceea ce privește cîmpul de probleme, cît și cel referențial și metodologic. Disprețul pentru ipoteză ca mijloc științific de prim ordin, refuzul dialogului cu ideile noi sînt carențele numite în articolul despre Scylla și Charibda. Nu întîmplător Ion Dumitru Denciu încheie articolul său polemic cu o trimitere la Hașdeu al cărui geniu deschis și dinamic își verifică și astăzi valoarea de model științific.

G. U.

Dezbateri

● **Sincronism european și cultură critică românească.** O interesantă dezbatere pe această temă, de mare actualitate, a avut loc la Academia ȘTEFAN GHEORGHIU, în cadrul Cercului științific studențesc de sociologie, organizat și condus de catedra de specialitate. Desfășurată cu participarea lui **Ilie Bădescu,** autorul cunoscutei lucrări „Sincronism european și cultură critică românească", dezbaterea s-a constituit de la bun început într-un dialog rodnic, deschis, în legătură cu o serie de probleme îndelung cercetate și mult comentate în literatura și critica noastră de specialitate (evident, din unghiuri de vedere diverse, expresie a unor ideologii culturale și politice).

Participanții la discuții, cercetători și cadre universitare, studenți și cursanți au relevat meritele incontestabile ale acestei lucrări, ce tratează într-o viziune nouă, originală problemele care au animat de peste un veac și jumătate mințile românești cele mai luminate, cu privire la locul și rolul culturii române în cadrul dezvoltării sociale europene. Subliniindu-se remarcabila contribuție teoretică a unui sociolog de solidă formație, care își întemeiază afirmațiile pe pozițiile critice ale gîndirii marxiste moderne, s-a arătat că avem de-a face cu o lucrare de referință pentru înțelegerea culturii române. Problemele puse de autor privesc specificul trecerii de la feudalism la capitalism în țările rămase în urmă din punct de vedere economic. Cultura românească s-a constituit, astfel, încă de la începuturile ei moderne ca o **cultură critică** împotriva tendințelor de periferializare economică a României. În ansamblul ei, deci, cultura noastră se vădește a fi o **cultură critică,** în care aspectele capitalismului „periferial", „parazitar" sînt supuse unei dezbateri critice, ca răspuns al provocării istorice. Cei care a dat expresia cea mai înaltă acestei orientări critice a fost MIHAI EMINESCU. Animat de o nețărmurită iubire pentru popor, „omul deplin al culturii române", gazetar ilustru dublat de un riguros doctrinar este, fără îndoială **întemeietorul culturii critice românești.**

I. M.

CUMPĂNĂ

Vrăbii

Am căutat cu toții prin ungherele casei
(apartamentului) și n-am găsit nimic ;
ciripitul se auzea mai departe
totdeauna clar : cirip, cirip, cirip,
ferestrele fuseseră deschise cît o operă
literară —
o zburătoare ar fi putut intra oricînd.
Îngrijorată, soția îmi spune la ureche :
aia mică are un pui de vrăbiuță în git...

George Alboiu

CONFABULE

⁂

În singura zi în care
ferestrele casei erau larg deschise
spre lume
tu erai tristă
de ce te-am întrebat atunci de ce
să privim atît de departe
cînd ar fi îndeajuns să închidem ochii
și să plutim pe Marea cea Mare
din inima ta.

Iulian Neacșu

Angajare și obiectivitate

Urmare din pag. I

nația otomană, a prezenta statul național unitar român drept o creație a tratatelor de pace din anii 1919—1920 înseamnă a respinge voit mărturiile istorice care arată cu limpezime prezența neîntreruptă a românilor în aria dacică, recunoașterea de către Poarta otomană a autonomiei celor trei țări române, desăvîrșirea unității naționale în 1918 prin lupta și forțele românilor înșiși, unitate consacrată apoi de tratatele de pace din anii 1919—1920.

În repetate rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat nocivitatea acestor răstălmăciri ale trecutului românesc ; el a subliniat că originea daco-romană, continuitatea și locul românilor în istoria universală trebuie să constituie fundamentul întregii activități ideologice, teoretice și politico-educative din țara noastră. Program grandios, program sublim care conferă istoriei și istoricilor o funcție social-politică de înaltă răspundere patriotică și politică. Îndeplinirea ei coincide — în cazul românilor — cu exigențele cercetării istorice : spunînd adevărul și numai adevărul sprijinim patria și poporul pentru că între interesele lor și adevărul istoric este o perfectă concordanță. La chemarea secretarului general al partidului de a face din istorie un mijloc eficace de educație patriotică și politică, istoricii români răspund cu un puternic și însuflețit : prezent ! E un răspuns întemeiat pe o tradiție veche de angajare și obiectivitate, pe iubirea lor de patrie și adevăr.

★

În articolul precedent, după ce verificasem în **Dictionnaire des idées reçues** (Dicționar de idei primite de-a gata) al lui Gustave Flaubert, în excelenta tălmăcire a Irinei Mavrodin, dacă figurează termenul „istorie" (absent), am atribuit amintitul dicționar, printr-o scăpare de condei, lui Maupassant. Acum, căutînd pentru această eroare în același dicționar, la cuvîntul „greșeală", găsesc „E mai mult decît o crimă, e o greșeală" (Talleyrand) ; deși, îndeobște, atribuite dibaciului diplomat, ele au fost rostite de Joseph Fouché (cf. Stefan Zweig, **Fouché,** București, 1981, p. 132). Deși greșeala nu este o crimă, ci ceva omenesc, nu poți, atunci cînd ea te expune compătimirii sau ironiei, să nu-ți vină în minte, fie măcar și pentru o clipă, cuvintele lui Flaubert din 1873 : „Nu doresc decît un singur lucru : să crăp".

REMEMORĂRI

De Iancu mi-este dor acum (II)

1

Toamna aceea de aur și scrum, dealul de calcar din apropierea casei lui Avram Iancu, ochii mei lacomi căutîndu-i făptura, așteptînd să-i văd silueta subțire ivindu-se în pridvorul pustiu... Și iarăși departe, pe o pajiște cu iarbă încă verde, un cal însăuat, paște liniștit, cu zăbala scoasă și frîul liber, tresare din cînd în cînd, înalță capul frumos, privind prin aburul inserării și scoate un nechezat ușor, ca o chemare...

2

Iancu era un călăreț desăvîrșit. Avea doi cai deosebit de arătoși pe care-i folosea cu schimbul.

Și îi botezase cu nume romantice : **Brutus** și **Lucia...**

3

Cum arăta Avram Iancu în 1849, în epoca de glorie a vieții sale, în punctul de vîrf al destinului său ?

„E îmbrăcat în costum moțesc cu cămașa răsfrîntă la guler, pieptar alb împlănit pe margini cu nasturi numeroși, suman scurt de o eleganță deosebită, cureaua lată cu împletituri în față, în dreapta un buzunar pentru un pistol destul de mare, al cărui mîner curbat puțin la capăt se poate observa. Pantaloni strîmți de aba.

Lavaliera e împrumutată de la îmbrăcămintea la modă a canceliștilor, iar căciula din blană de miel, de la minerii buciumani. Ochii și sprîncenele arcuite simetric și mustața subțire, răsucită ușor la ambele capete precum și suveica de păr bogat, retezate de jur împrejur, care ies de sub cușmă spre a-i acoperi tîmplele (...).

Pielea feței e albă, ca spuma, dar în portretul lui Iscovescu nu se reproduce identic culoarea blondă a părului și a mustății, pe care eroul și le-a păstrat pînă la sfîrșitul vieții. Ochii îi sînt albaștri."

Frîncu și Candrea adaugă amănunte pitorești : „Pantalonii erau strîmți și viriți în cizme mari. Peste mijloc era încins cu o sabie și la briu purta patru pistoale cu cîte două focuri, iar de obîncul traistei de o parte și de alta atîrnau două carabine..."

4

Iată și o caracterizare din epocă făcută de generalul maghiar Czecz Janos :

„Era un om de statură înaltă, cu un exterior destul de plăcut, în societate nepretențios, dar din ochii strălucitori răzbătea focul unui temperament puternic, **fără situația apăsătoare a poporului său i-a cuprins intens sufletul de tristețe, de care nu s-a putut elibera pe de-a-ntregul niciodată.**

Cînd era împreună cu prietenii lui totdeauna subiectul discuției îl constituia eliberarea poporului său din situația de oprimare în orice chip. Acesta îi era idealul.

Acest bărbat deci, în tot chipul a fost născut, ca să domnească asupra mulțimii (...) și să și-o subordoneze voinței sale !"

Dar „mulțimea", poporul adică, moții lui, l-a iubit și l-a adorat și l-a nemurit urcîndu-l în mit și legendă.

5

Avram Iancu însemna speranța de mai bine a moților, flacăra nestinsă a idealului de libertate națională, bărbatul viteaz cu brațul înarmat.

„Moții considerau ordinele sale sfinte, inviolabile și strîns obligatorii. El știa să provoace, să stimuleze, și să întrețină necontenit simțămintele legăturii puternice și ale iubirii prin fapte pururea noi.

Aparea între ai săi, totdeauna mai strălucitor decît alții, astfel că îl adorau ca fermecați, cu toate că știa să-i țină în frîu.

Încrederea aceasta și-a cîștigat-o prin caracterul său, prin judecățile drepte, prin sfatul, ținuta și învățăturile pe care le împrăștia. Avea ceva în ființa lui, o ținută inaccesibilă camarazilor săi, o grandețe și o dibăcie pentru care e numit **Craiu** de către aderenții săi."

6.

M-a sunat un prieten din Arad, moț **și el,** împătimit de dorul și de dragul Iancului.

S-a ambiționat în căutarea acelei statui care a dispărut din piața ce purta numele marelui bărbat.

Să fie într-un ceas bun !

Mircea Micu

PSEUDO — CULTURA PE UNDE SCURTE

Criteriul „european"

Între adaptările operate treptat de grupul „Europei libere" una dintre cele mai izbitoare este aceea produsă à propos de cosmopolitism ; el s-a prefăcut acum în spirit „european", „occidental", într-un cuvînt în „europeism". Necesitatea preciziunii e, în privința aceasta, de tot grăitoare și, într-adevăr, a înainta incontrolabil în ideea, îndeajuns de turbure, a cosmopolitismului nu era defel recomandabil. „Literatură de pretutindeni", aceasta putea să însemne a cunoaște și a adopta și direcții inconvenabile ; nu toate culturile lumii de azi cultivă avangardele și stilul obstinat „modern".

Funcțiunile „europeismului" în sistemul tactic diversionist sînt, mai recent, foarte exact definite. Mai întîi, „europeism" ar însemna sincronizare cu o cultură centrală, înfățișată confuz în chipul unei simple scheme abstracte (europeism și sincronism — iată două noțiuni de nedespărțit). Apoi, europeismul e considerat și un criteriu axiologic : tot ceea ce ar fi „european" ar fi cu necesitate valoros. În fine, „europeism" însemnează și o acțiune hotărît politică, înțelegînd prin aceasta presupusa unitate europeană, programatică, împiedicată azi printr-o așa-zisă „cortină de fier" (formulistica epocii unui nu prea îndepărtat „cold war" încă este activă). Pe scurt, europeismul ar desemna o pură acțiune de colonizare politică, începută (cum observa, mai demult, E. Lovinescu în principal pe canalul ideologic) și al cărei sens ar fi de la cultură către organismul social, prin răspîndire organizată în mase.

Bineînțeles că **Europa diversiunii** nu are nimic de-a face cu **Europa culturii** și un examen al europeismului promovat de terorismul cultural pornind de la antropologie, este cu neputință de întreprins. Ar fi, mai întîi, de explicat semnificația europeană a culturii, în pozitiv și în negativ, de unde nu poate să lipsească ideea de „eurocentrism" și de conservatism centralist despre care se exprima, foarte corect, și un cercetător american (Seymour Martin Lipset, în „Dialogue", vol. 8, nr. 1/1979). O desfășurare adevărată de geografii culturale ar releva, mai apoi, spiritualitatea nu doar a două Europe (aceea occidentală, id est catolică, și răsăriteană, adică bizantină și ortodoxă) ci a mai multor Europe decît abstracția modelului unic practicată de diversiune. O Europă danubiană, „centrală" geograficește, e aceea descrisă de Zoran Konstantinovič, o Europă a Balcanilor este o idee cu o circulație din ce în ce mai intensă. Este Spania, a cărei generație de eseiști de la 1898 e hotărît antieuropeană și protocronică, o cultură europeană în sensul canonic inventat de diversiune ? Și apoi, sînt culturile europene atît de monocorde încît să admită o singură formulă literară, în general disolutivă, care aceea și numai aceea ar fi „europeană" ? Un **straniu dogmatism al unei singure tendințe înfertile** din cultura europeană e, în optica diversiunii, „ideea europeană", în contrazicere cu adevărul literaturilor care spune că europeană poate fi considerată numai însumarea valorilor specifice produse în chip nediscriminat de către toate comunitățile care o compun.

Însă grupul „Europei libere" trebuie să fie europeist dogmatic și aceasta și este. El a inițiat un program activist, intitulat „Perspective europene" ; a teoretizat, în sudori, prin intermediul lui Vlad Georgescu, „Ideea de Europa", în urmarea unei legitimități cîștigate prin politica de natură imperială : „puterea economică, intelectuală, politică la care îi dă dreptul istoria" (31 martie 1984). Cînd un Vlad Mugur trebui să prezinte „înflorirea teatrului european de azi, teritoriul Europei se reduse brusc **la nu mai mult de patru țări : Franța, Italia, Germania și Anglia (16 dec. 1984). Europa, zicea într-un rînd Vlad Georgescu — se opreste la jumătatea continentului" (31 martie 1984).** Altcineva credea nu altceva zicînd că „speranțele literaturii se leagă de țările liberale, europene" (1 mai 1984). Obsesia europeismului lua citeodată înfățișări extravagante și „teoreticianul" Paul Goma susținea că, prin absența Europei (?!) „noi sîntem mai europeni decît Occidentul". (19 ian. 1985). Alții nu erau de aceeași părere închipuindu-și, precum Monica Lovinescu, că spre a fi „valoroasă" o creație trebuie să atragă asupra ei atenția Occidentului" („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 463). Acest europeism valorizator îl captiva încă o dată și pe Vlad Georgescu, a cărui părere era (în 31 martie 1984) că românii ar viețui azi într-un spirit mai neeuropean decît oricînd, deci mai nemodern."

„A fi european ? Bine, însă prin ce fel de mijloace s-ar produce acest fapt ? Cineva explicase (în „Limite", nr. 32—33/nov. 1981), într-un chip îndeajuns de confuz, soluția europeismului. Ea ar consta, înainte de toate, în „încercarea de a-și subția cît mai mult specificul național", el nu ar trebui „să se complacă în tablouri crîncene de scriitor dunărean." Întrucît universalizarea ar fi „împiedicată de lipsa de experiență comună cu presupușii săi cititori", cine voiește să fie european trebuie să se învețe să trăiască laolaltă cu europenii, lăsîndu-și casa și pornind în exil. În fine, european nu ar fi decît acela care simte „efectul de eliberare de iluzia colorată a exoticului". Sînt aci rezumate, îndărătul nebuloasei vorbe de „europeism", toate inițiativele antiromânești care sînt acum, prin dezvăluire, bătătoare la ochi : deznaționalizarea, antitradiția, sincronismul mecanicist, în sfîrșit exilul. A părăsi viața istorică a unei comunități și a îmbrățișa de îndată alta, care este străină, — iată soluția intelectuală a diversiunii. Pe tema aceasta, Al. Soljenițîn a pronunțat cîteva dintre propozițiile cele mai limpezi și nimănui, cred, nu i-ar trece prin minte să îl bănuiască de partipris. În Occidentul european, zice el, modelul occidental este absolutizat într-un chip abuziv : „Fiecare țară e judecată după gradul de înaintare pe această cale. Dar, în realitate, această concepție s-a născut din neînțelegerea Occidentului față de esența celorlalte lumi care se trezesc măsurate cu măsurile occidentale" (L'Express", nr. 1406/19—25 iun. 1978). Acest model este cu neputință de închipuit drept universal : „Modul de viață occidental are din ce în ce mai puține șanse de a deveni modul de viață dominant " (ibid., pg. 134). Acestea fiind datele, este limpede că europeismul dogmatic nu el decît o iluzie, poate atrăgătoare, însă pentru semidocți.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Mesageri ai spiritualităţii româneşti

Am poposit pe continentul american ca invitat al mai multor universităţi din S.U.A. şi Canada, pentru a ţine o serie de conferinţe despre : Înflorirea literaturii ucrainene din România, Relaţiile culturale româno-ucrainene pe parcursul veacurilor şi despre traducerile făcute în limba română din literatura clasică şi contemporană ucraineană şi din literatura română clasică şi contemporană în limba ucraineană.

Prima conferinţă am ţinut-o la „LA SALLE UNIVERSITY“ din Philadelphia, capitala statului american Pennsylvania, oraşul în care a bătut pentru prima oară Clopotul Libertăţii Naţionale pentru poporul american, cu două secole şi ceva în urmă. Acest clopot se află depus în muzeul din parcul public aflat peste drum de clădire în care a fost semnată Convenţia de unificare a statelor americane după un război fratricid pustiitor între Nordul liberal şi Sudul sclavagist, iar această clădire din cărămidă roşie, patinată destul de vizibil de scurgerea implacabilă a vremii, este străjuită de statuia din bronz a primului preşedinte al S.U.A., George Washington, pentru care majoritatea americanilor au un adevărat cult.

Oraşul Philadelphia se bucură de o reputaţie mondială nu numai datorită Clopotului Libertăţii, ci şi renumitelor sale universităţi, teatre, muzeelor de artă, filarmonicii, diverselor institute de cercetări, industriei etc.

Conferinţa a avut loc în marele amfiteatru al acestei universităţi şi a strînit un deosebit interes în rîndul cadrelor didactice şi studenţilor de diverse naţionalităţi, care studiază la diverse facultăţi. Prezent la întîlnire a fost însuşi rectorul universităţii, prof. dr. Bernhardt Blumenthal.

După conferinţă am fost solicitat de rector personal să o repet, întrucît majoritatea cadrelor didactice şi studenţilor au fost dornici să afle cît mai multe amănunte despre cultura română în general şi literatura română în particular, despre istoria României şi valorile spirituale ale poporului român.

La a doua şi a treia conferinţă solicitată tot de rector, am vorbit pe larg despre operele celor doi titani ai literaturii ucrainene şi române, Taras Şevcenko şi Mihai Eminescu, despre traducerea operei lui Şevcenko în limba română şi a lui Eminescu în limba ucraineană, despre literatura clasică şi contemporană ucraineană tradusă în limba română şi literatura română clasică şi contemporană tradusă în limba ucraineană.

Multe cadre didactice şi foarte mulţi studenţi participanţi la întîlnire mi-au cerut mai multe detalii despre poeţii Marin Sorescu (cel mai cunoscut pe continentul nord american), Nichita Stănescu, Ştefan Aug. Doinaş, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru etc., întrucît ei citiseră unele din poeziile semnate de poeţii menţionaţi, traduse în limba engleză şi care au văzut lumina tiparului în S.U.A. şi Anglia.

Totodată, am vorbit detaliat despre proza română contemporană şi despre creatorii ei cei mai merituoşi : D. R. Popescu, Fănuş Neagu, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu, Ştefan Bănulescu, Petre Sălcudeanu, Mircea Horia Simionescu, Sorin Titel.

Profesorii universitari şi scriitorii Leonid Rudnytzky şi Myroslav Labunka, ultimul fiind şi un bun cunoscător al limbii române şi al fenomenului literar românesc, lucrează la o traducere în limba engleză a unui volum de proză scurtă română contemporană, care urmează să fie tipărit de o prestigioasă editură din Philadelphia. În planul lor de viitor figurează şi alte traduceri din literatura română clasică şi contemporană.

Vorbind cadrelor didactice şi studenţilor despre literatura română, în ei s-a trezit curiozitatea de a afla cît mai multe amănunte despre România şi frumuseţile ei naturale, datinile şi tradiţiile poporului român, politica de pace şi prietenie cu toate popoarele lumii, viaţa nouă care înfloreşte în spaţiul mioritic carpato-dunărean, mînăstirile din Bucovina, despre Delta Dunării etc. Vorbind despre toate acestea, mi-am putut da seama că în rîndul americanilor proveniţi din diverse pături sociale şi convingeri politice există o adevărată afecţiune spirituală pentru poporul român, iar această afecţiune crescîndă naşte în sufletele lor şi o sete neasemuit de mare de cunoaştere a poporului român. De aceea trebuie făcut totul ca această sete a cunoaşterii să fie mereu întreţinută, ca un foc continuu, cu fel de fel de nestemate aflate din belşug în comoara spirituală a poporului român, popor despre care se vorbeşte pe toate meridianele lumii cu dragoste, respect şi admiraţie.

La Philadelphia am discutat îndelung cu renumitul pictor american de origine ucraineană Petro Mehyk şi soţia marelui sculptor american de origine ucraineană Olexandr Arhipenko, care l-au cunoscut personal pe titanul sculpturii moderne, românul Constantin Brâncuşi, şi cu care au fost prieteni nedespărţiţi o viaţă întreagă. Sculptorul Arhipenko a studiat la Paris împreună cu Brâncuşi, între ei s-a legat o trainică prietenie şi de cîte ori Arhipenko poposea în Europa primul lucru pe care îl făcea era o vizită la Brâncuşi. Acelaşi lucru făcea şi Brâncuşi de cîte ori vizita S.U.A., Arhipenko şi Brâncuşi au fost mari prieteni toată viaţa, iar după moartea lor, parcă pentru a continua în timp şi spaţiu această prietenie, sculpturile gîndite de ei şi cioplite de mîinile lor stau alături în unele din cele mai mari muzee din lumea întreagă.

Petro Mehyk a fost studentul lui Brâncuşi la Paris şi a fost recomandat lui Brâncuşi în mod expres chiar de Arhipenko. Pictorul Petro Mehyk mi-a vorbit o noapte întreagă despre Brâncuşi ca om şi artist şi mi-a subliniat adeseori că Brâncuşi este sculptorul sculptorilor secolului XX şi că va rămîne pe vecie steaua cea mai călăuzitoare în constelaţia sculpturii moderne şi în secolele care vin...

În ochii oamenilor de cultură americani, ai studenţilor şi chiar ai oamenilor de rînd, România este văzută ca o ţară minunată şi cu un popor la fel de minunat, o ţară în plină dezvoltare şi afirmare pe arena mondială, independentă şi suverană, cu o politică internaţională dinamică şi foarte eficace, o ţară care a dat lumii pe Eminescu şi Enescu, Brâncuşi şi Mircea Eliade.

Aceleaşi conferinţe le-am ţinut în S.U.A. la universităţile din Washington, Baltimore, Boston, Chicago, Los Angeles etc., iar în Canada, la universităţile din Vancover, Calgari, Winnipeg, Toronto, Montreal etc. Şi pretutindeni ele au stîrnit acelaşi mare interes pentru cultura românească, pentru România şi poporul ei, iar România şi poporul ei merită din plin acest lucru.

În timpul vizitei mele la Washington am fost invitat să ţin aceeaşi conferinţă şi la Biblioteca Congresului American, „biblioteca bibliotecilor acestei lumi“ cum îi spun mulţi vizitatori.

În cadrul tuturor întîlnirilor mele pe continentul american am constatat cu mare bucurie un lucru esenţial pentru frămîntata noastră epocă : România, pretutindeni, are mulţi admiratori sinceri, iar poporul român, prieteni adevăraţi. De aceea, trebuie păstrat ca lumina ochilor acest inegalabil cîştig de „cuget şi simţire“, şi trebuie făcut totul ca el să se îmbogăţească mereu şi mereu cu noi şi noi valente spirituale româneşti şi care, desigur, îşi vor ocupa, cu timpul, locul binemeritat în circuitul valorilor spirituale mondiale.

Cultura, după cum se ştie, este cea mai bună carte de vizită a unui popor, mijlocul cel mai desăvîrşit de comunicare între diverse ţări şi popoare, singura monedă forte care niciodată nu se devalorizează, la oricîte seisme ar fi supusă şi a cărei valoare creşte progresiv odată cu trecerea vremii. Cultura deschide orice uşă, îi face pe oameni mai buni, înţelegători şi toleranţi, face minuni chiar şi acolo unde nu s-a întîmplat vreodată nici un fel de minune, adeseori aduce la numitorul comun chiar şi părerile care par inconciliabile la prima vedere. De aceea, ea trebuie să circule liber, fără oprelişti şi fără paşaport, oricînd şi oriunde.

Poporul român şi România cunosc acest simplu adevăr de veacuri şi au dovedit din plin, chiar în vremuri nebănuit de grele, că sînt aceştia lui convinşi şi că au pentru el o deosebită şi recunoscută vocaţie.

Ştefan Tcaciuc

REPERE

Poemele franceze ale lui Rilke

Apariţia unei traduceri integrale a poemelor franceze pe care marele poet german le-a compus în timpul şejurului său parizian vine să întregească imaginea autorului **Elegiilor duineze.** Tipul de inspiraţie este cel din perioada de după **Frühe Gedichte,** egal cu sine însuşi, plin de acel panteism spiritualizat care străbate de acum întreaga sa operă, constituind un fel de emblemă a lui Rilke. El n-a fost niciodată un mistic, cît un spiritualist de un tip aparte, în poeziile căruia misterul creaturii sugerat omniprezenţa creatorului, iar impactul latinităţii a întărit acest fiion. În avîntatul său cuvînt înainte, Alexandru Andriţoiu face cîteva consideraţii extrem de utile, remarcabile îndeosebi în ceea ce priveşte distingerea unor note aparte a poemelor franceze faţă de ansamblul operei lui Rilke. Ciudată mi s-a părut totuşi o anumită formulare, constatînd că „...spiritul cartesian francez, dacă nu hotărîtor, măcar insinuant pune dezordine şi semne de întrebare în scripturile pioase de pînă atunci ale poetului“. Cum ar putea cartezianismul să „pună dezordine“, cînd este de fapt expresia cea mai luminoasă a inteligenţei ordonatoare, va rămîne pentru mine multă vreme un mister, dar să nu uităm că acest tip de gîndire nu este întotdeauna opus tendinţei pe care traducătorul şi prefaţatorul vrea să o amendeze în consideraţiile sale. Să ne gîndim doar la filozofia lui Malebranche, care este o extremă a cartesianismului pe latură mistică, iar latinitatea însăşi a fost în tot evul de mijloc şi pînă astăzi o formă a ordinii cu justificare mai înaltă. Cred că poemele franceze reprezintă o formă de a descoperi, prin intermediul altui idiom, aceeaşi experienţă spirituală, un fel de confirmare a „graiurilor“ care poartă acelaşi fior al nemărginirii : „De-am îndrăznit de-o vreme a te scrie / o, limbă de-mprumut, e că şi eu / sînt prins de-o rustică împărăţie: / livada ce mă va-mbăta mereu. / / Un biet poet ce trebuie să-aleagă, / să facă numele livezii clar, / aproape ca o scufundare vagă / care se-apără în liminar. / / Livadă: privilegiu pentru-o liră / menită să te sune-n simplu cînt, / rostire către care stupi aspiră / şi numele respiră aşteptînd. / / Clar zvon ce-ascunzi antica primăvară / atît de străveziu şi plin de suc, / silabe-n simetrie dedublară / jurîmprejurul devenind belşug“. Chiar şi numai din acest fragment tradus cu atîta virtuozitate de către Alexandru Andriţoiu putem induce starea atît de „rilke“-iană a poeziilor franceze. Excepţionala realizare a poetului care s-a încumetat să caute echivalenţele româneşti constă tocmai în faptul că a regăsit inspiraţia originalului, unitatea de fond a întregii poematici a sihastrului de la Duino. Dealtfel, traducerile lui Alexandru Andriţoiu mărturisesc o mare iubire de poezie, care vine d'n vocaţia adîncă, din natura sa de artist, făcîndu-l apt să înţeleagă şi să poată crea universuri echivalente. Rilke este recognoscibil la fiecare rînd al acestei traduceri: „Lumina asta oare poate / să ne dea lumea drept ofrandă? / Şi-i ea, întîi, o noutate, o umbră-n tresărire tandră / care de sine-i ne-a legat? / Ea care ni se-asemuieşte / şi tremură şi-mprejmuieşte / mereu un reazim fermecat? Umbrar de frunte de mătase / de peste drumuri şi grinar, / de-odată-n gest familiar / ne-amestecă şi ne-nfiază / la noutatea-i de cleştar“. Traducerile lui Alexandru Andriţoiu sînt intuitive, dar cu o siguranţă de mare artist, făcute cu o mînă ce simte toate fisurile. Acesta este un tip de rafinament inegalabil, întreţinut şi de lecturile repetate din poezia mare a lumii, mai ales pe linia clasică şi cărturărească, cu un gest de-a dreptul uimitor. Convenţionalismul unor formule, ca şi întorsăturile de frază sau licenţele prea „tehnice“ fac parte din regula jocului. Cartea a fost publicată de editura „Facla“, cu o ilustraţie inspirată şi ea în perfectă tonalitate rilke-iană, semnată de Eugenia Dumitraşcu. Este o apariţie elegantă, purtînd parcă un blazon de Mittel-Europa, atît de potrivit operei lui Rilke.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CONCURSUL INTERNAŢIONAL CHOPIN** se va desfăşura în curînd, pentru a 11-a oară, în capitala Poloniei. Organizatorul acestei mari manifestaţii internaţionale este Asociaţia Friederyck Chopin, înfiinţată în 1934, care patronează şi alte manifestări legate de creaţia marelui compozitor romantic. Între acestea se află Festivalurile poloneze de muzică chopiniană din localitatea Duszniki, organizate anual, concertele de la Casa memorială Chopin din Zelazowa Wola de lîngă Varşovia, precum şi concertele de la monumentul compozitorului din parcul Lazienski din Varşovia. Cronicarii vieţii muzicale internaţionale se referă cu căldură mai ales la Congresele internaţionale organizate de Asociaţia Chopin, cu prilejul cărora au loc dezbateri privind opera compozitorului, prezentări de expertize ştiinţifice consacrate unor documente muzicale şi partituri, precum şi alte elemente legate de viaţa şi activitatea genialului compozitor. De asemenea, este recenzată în paginile presei şi publicaţia Asociaţiei, intitulată „Anuarul Chopin“. În acest an va fi editată o versiune engleză a anuarului şi se va continua publicarea seriei de **Opere Complete** de Chopin, cu un tiraj de aproape 3 milioane de exemplare. Sînt evidenţiate în activitatea Asociaţiei Chopin operaţiile de colecţionare a documentelor fotografice, a manuscriselor muzicale autografe, precum şi a instrumentelor, între care este semnalată prezenţa unui pian Pleyel din 1848, care ar fi aparţinut compozitorului.

● **CELEBRUL KENNETH PATCHEN,** unul dintre marii autori americani ai secolului, dispărut în 1972, a apărut recent la Editura Flammarion din Paris cu două traduceri amplu comentate în presa literară franceză. Este vorba de celebrul **Journal D'Albion Moonlight** şi **Memoriile unui amator timid.** Despre primul roman, Henry Miller spunea următoarele : **„Journal d'Albion Moonlight** este din toate punctele de vedere o operă genială. Nimic asemănător n-a fost scris vreodată. Nu ne aflăm, în cazul său, în faţa unei cărţi deja moarte în chiar clipa tipăririi ei, ci în faţa unui lucru viu, care respiră, care te priveşte în ochi cu o mirare la fel de mare ca şi a ta însăţi. Oamenii trăiesc în minciună ! Iată adevărul care creşte ca un strigăt din paginile acestei cărţi. Kenneth Patchen este un om minios şi luminos“. Cea de a doua carte a fost publicată pentru întîia oară în 1945 şi este considerată a fi o lucrare clasică a umorului american.

● **SCRIITORUL AUSTRIAC WALTER ABISH** a publicat de curînd cel de-al cincelea roman al său, cu titlul „German, aşa spui ?“. Această carte a fost încununată cu un mare premiu internaţional, consacrînd reputaţia excepţională a acestui autor. Născut la Viena, Walter Abish a fost crescut în China, iar la ora actuală trăieşte în Statele Unite, fiind considerat scriitor american, cu toate că însăşi tematica ultimei sale cărţi poate să convingă de sursa eminamente germană a inspiraţiei sale. Personajul central al cărţii îşi pune obsesiv întrebarea care dă titlul ei, contestînd resursele morale şi capacitatea eroică a generaţiei actuale, în comparaţie cu cea a tatălui său, care fusese executat în 1944 pentru participare la un complot antihitlerist. Un comentator evidenţiază faptul că „...ironia subtilă a lui Walter Abish ne relevă ambiguităţile Germaniei de azi, tulburările unei societăţi care încearcă să scape de implicaţiile moştenirii sale ameninţătoare“.

● **UN MARE CLASICIZANT,** Pierre Grimal, profesor la Sorbona şi membru al Institutului Franţei, a publicat de curînd o carte de mare audienţă, **Vergiliu sau cea de-a doua naştere a Romei.** Este vorba de o interpretare istoricizantă a unui moment de cultură clasică plin de o relevanţă pe care nu mai trebuie să o subliniem. O prezentare a cărţii subliniază următoarele : „Adulat de către contemporanii săi, Vergiliu a fost unul dintre actorii şi martorii secolului cel mai important din istoria antichităţii, care a văzut cum se stinge miracolul roman. Dar cine este Vergiliu ? Un provincial nostalgic al peisajului calm dimprejurul oraşului Mantua, un epicurian înţelept şi imperativ, discipol plin de atenţii al lui Siron şi al lui Philoden, sau unul dintre consilierii prinţului, confident al lui Mecena şi cîntăreţ inspirat al măreţiei imperiului ? Printr-o familiaritate constantă cu textele poetului, printr-o excepţională cunoaştere a lumii romane, Pierre Grimal creează un personal pitoresc şi cuceritor, invitîndu-ne la o promenadă literară prin Roma primelor secole ale erei noastre“.

● **MARELE SPECIALIST** în limbă şi literatură română, profesorul Charles M. Carlton, în studiul de sinteză pe care-l publică în **The Modern Language Journal** cu privire la manualele de limbă română publicate în străinătate şi la Bucureşti se referă la trăsătura dominantă a acestor instrumente utile de cunoaştere a patrimoniului intelectual românesc. În primul rînd este vorba de faptul că ele sînt cel mai adesea rodul unei activităţi colective : „În comun cu o tendinţă generală şi în alte părţi, dar poate că mai pronunţată în ţările socialiste, eforturile colective sînt aproape o regulă în România de azi, de exemplu lucrarea lui Brâncuşi şi a colectivului său, Cartianu şi colectivul, Cazacu şi colectivul, precum şi un număr de producţii în colaborare publicate în străinătate, de asemenea demne de atenţie, îndeosebi în contextul schimburilor internaţionale, cum ar fi programul Fulbright, cu participare la lucrarea elaborată de Augerot şi Popescu, prin Mircea Borcilă şi Sever Trifu de la Cluj-Napoca şi Dan Grigorescu şi Theodor Hristea de la Bucureşti (ca să nu-i mai menţionăm pe Popescu), şi în lucrarea lui Boţoman şi colectivului său, prin Ioan Creţiu de la Cluj-Napoca“. În al doilea rînd, profesorul Carlton omagiază efortul de continuitate în plan teoretic, sustinînd lucrările: „În anumite lucrări avem mărturia unei continuităţi a tradiţiei academice din cadrul disciplinei lingvistică romanice. Cristoloveanu, Pop şi Sever aduc un omagiu caracterului inspirator şi ajutorului pe care l-au dat oameni de ştiinţă eminenţi ca Mario Pei, Walther von Wartburg, Leo Spitzer şi E. B. Williams, în timp ce Guillermou recunoaşte datoria sa intelectuală faţă de lingvistul român O. Nandriş, iar Müller şi Ştefănescu-Drăgăneşti datoria lor faţă de specialistul britanic în literatură română E. D. Tapper“.

● **CASA LUI KANT** se intitulează amplul eseu semnat de Bernard Edelman la Editura Payot din Paris Cunoscut avocat, doctor în drept şi mare specialist în filozofia dreptului, Edelman era cunoscut pînă acum ca autor al unei cărţi mult discutate în specialitatea sa, **L'Homme des foules.** Noua sa lucrare porneşte de la o relectură a operei gînditorului de la Königsberg, văzută ca un stimul pentru formularea unor întrebări privind destinul omului contemporan, şi mai puţin ca un pretext de glosse savante. Autorul însuşi spune că a încercat o „povestire morală“, mai degrabă decît un excurs didactic şi plictisitor. El îşi defineşte eseul ca pe o „meditaţie egoistă asupra suferinţelor morale de azi“. Un comentariu asupra cărţii defineşte poziţia sa în contextul filozofiei actuale din Franţa în următorii termeni : „Avem de-a face cu un text liric şi personal în care sînt în sfîrşit reconciliate literatura şi filozofia“.

LA MARBURG ŞI FREIBURG

„Zolism şi naturalism în literatura română“

Profesorul dr. Herman Hofer, coordonatorul Seminarului de limbi romanice de la Univeristatea din Marburg este un bărbat uscăţiv şi abstras. Lasă impresia unei mari zgîrcenii comunicative. Cînd ne-a întîmpinat în uşa casei sale din Haspelstrasse 26, cu salutul rostit în româneşte „Bun venit, prietene“, am simţit cît de înşelătoare pot fi uneori aparenţele. Pentru că Herman Hofer, atît cît i-a îngăduit programul încărcat a fost în răstimpul şederii mele la Marburg, o gazdă perfectă şi un cicerone îndatoritor.

La invitaţia sa am venit la Marburg să ţin două conferinţe. Temele lor le-am ales împreună dintr-o listă de subiecte ce şi-a propus să ofere publicului german de specialitate unele date despre o literatură ce merită să fie descoperită. Şi care odată descoperită să fie bine popularizată.

La cele două conferinţe ţinute, prima într-o mijlocie sală de curs, a doua într-un amfiteatru, m-am bucurat de aceeaşi audienţă, cam 60 de persoane, continuitatea fiind indiciul interesului participanţilor, interes activ şi productiv, pe urmă, în întrebări.

Primul subiect : **Zolism şi naturalism în literatura română** a avut darul să sublinieze afinităţile noastre cu realitatea, popularea şi, implicit, cu istoria naturală şi socială. Plecînd de la ideea determinismului aplicată la o familie cu multiple încrengături, cea a clanului Rougon-Macquart, am expus apropierile dar şi deosebirile de substanţă ale naturalismului românesc, mai puţin înclinat spre coşmarul eredităţii şi mai mult preocupat sentimental de dramele dezmoştenîţilor. Faptul că Zola a fost receptat imediat la noi, în interiorul unor experienţe umane ce depăşesc pesimismul lui radical, l-am interpretat ca o formă de alianţă a conştiinţei literare româneşti cu clasa laborioasă şi purtătoare de speranţe pentru viitorul omenirii. Mi s-a cerut la discuţii să dau date despre reacţia presei la afacerea Dreyfuss, să arăt dacă Liviu Rebreanu a cultivat un realism al violenţei sau violenţa stigmatizînd oprimarea **purta, în pîntecele ei,** nevoia de adevăr. În fine, dat fiindcă i-am pomenit aici şi pe Hortensia Papadat-Bengescu şi pe Marin Preda (cu **Întîlnirea din pămînturi**) s-a dedus că naturalismul românesc şi-a cîştigat o posteritate ce urcă pînă în prezent. S-a făcut legătura cu mari autori contemporani din familia lui L. F. Céline, Alberto Moraviá, Erskine Caldwell, Pier Paolo Passolini.

Al doilea subiect, **Mesianismul, coordonată a romantismului românesc** a legat de marea tradiţie enciclopedică a scrisului misionar contribuţii ce aparţin lui Bălcescu, Alecu Russo, Eminescu, Octavian Goga, Ioan Alexandru. Un număr crescînd de vorbitori mi-au cerut să le furnizez date despre moştenirea unui curent care a căutat să fie justiţiar, liberator (într-o accepţie revoluţionară) şi profund naţional.

Să exemplific cu un amănunt atenţia de care m-am bucurat în numele celei mai vii şi susţinute curiozităţi pentru tot ce vorbeşte despre România şi patrimoniul ei spiritual. Ca să fac prezent geniul eminescian, am recitat extrase, în variantă franceză din **Memento mori** (La panorama des vanités), plecînd de la versiunea dată de Hubert Juin. Cum se ştie, în desfăşurarea discursului liric intervin nume ca Decebal, Zamolxe, Traian. Profeţia poetului este şi aici una cu bătaie lungă încît, sesizînd-o, cei prezenţi nu s-au sfiit să discute pînă spre miezul nopţii despre mitologia dacică, despre latinitatea noastră şi mai ales, despre istorie ca sentiment al libertăţii. Oglindă a unei stări de spirit, **Memento mori** desluşeşte, am convenit cu toţii, sentimentul adevărat pe care o necesitate interioară îl naşte în retorica romantică drept expresia celui mai curat patriotism.

S-a notat de asemeni, prin analogie cu spaţiul francez şi polonez din veacul trecut că idealul unui Lamennais, Jules Michelet sau Mickiewicz trece într-un pluralism impregnat de certă originalitate. La noi, fapt distinctiv, mesianismul este fără îndoială puternic şi timpuriu, de vrem ce îl ilustrează chiar Ion Heliade Rădulescu în mari poeme ca **Mihaida** şi **Anatolida.** Graţie lor, poetul cărturar avansează uriaşe viziuni profetice în spiritul unei cosmogonii a regenerării.

Cîteva zile mai tîrziu soseam la Freiburg im Briesgau, la poalele Pădurii Negre, mare centru cultural şi de învăţămînt din sud-vestul Republicii Federale Germania. Eram invitatul profesorului dr. Joseph Jurt, decanul Facultăţii de Litere a Universităţii, distins romanist şi unul din exegeţii cu autoritate ai operei lui François Mauriac.

Iniţial fusese convenit să expun doar prima conferinţă prezentată la Marburg. Am căpătat o anumită deprindere să gîndesc istoric şi să văd faptele literaturii în devenirea lor. Acesta a fost motivul pentru care, probabil, la sfîrşitul expunerii am deplasat concluziile spre o dinamică de tip european a spaţiului literar. Mi s-a cerut — în consecinţă — să abordez cu un nou prilej alte implicaţii ale realismului mai ales fiind de notorietate că realismul la noi are o specificitate a sa, critică şi democratică. Aşa am preluat, din mers, o şedinţă de seminar cu aproximativ 50 de studenţi din ultimul an de la „franceză“, plus cîtiva doctoranzi pentru a absorbi în evoluţia realismului tentativa lui Gustave Flaubert ca una dintre cele mai inovatoare pentru noul model românesc. Mi-a făcut plăcere să aflu că seminarul s-a bucurat ulterior de judecăţi favorabile. Din acest punct de vedere a fost instructiv să se recunoască aportul şcolii româneşti drept unul de certă clasă.

În timpul şederii mele la Freiburg m-am întîlnit cu profesorul dr. Paul Miron, editorul fidel şi încercat al **Dacoromaniei.** Răsfoind împreună numărul pe care **Dacoromania** l-a dedicat recent aniversării ilustrului filolog Eugenio Coseriu am evocat caracterul dominant al unor mari prezenţe ştiinţifice din familia lui Sextil Puşcariu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, imensul lor prestigiu atît de onorant pentru intelectualitatea românească şi pentru progresul internaţional al filologiei romanice.

Varietatea contractelor reciproc profitabile (aş pomeni şi de revelaţia oferită de periodicul **Lendemains,** subintitulat Zeitschrift für Frankreichforschung und Französischstudium care mi-a recenzat foarte cald **Estetica imperfecţiei,** impune un principiu cu valoare de ghid. Discuţiile purtate pe un plan cît mai extins au dat un plus de justificare vizitei rodnice pe care am întreprins-o în prima decadă a lunii noiembrie la cele două universităţi germane. Gazdele şi-au declarat deschis şi promitător, voinţa de a ne cunoaşte pe terenul schimbului de idei. Realizarea noi ediţii a dicţionarului Tiktin, pe şantier la Freiburg, în colaborare cu filologii ieşeni, poate fi doar începutul unei cunoaşteri mult îmbunătăţită, punctate şi de alte iniţiative în materia atît de sensibilă a comunicării prin cultură.

Henri Zalis

SPORT

Viespea şi zambilele

Ştiu dintr-o carte de magie şi alta cu bogăţii de pietre rare (spun asta legănîndu-mă în goeleta zăpezilor) că jaspul lunii martie se petrece în safirul albastru al lui aprilie, după ce se lasă înghiţit şi lepădat de cocorul plutind în virful unghiului sortit să atingă cel dintîi pădurile de mesteceni din miazănoapte. Aşa stînd lucrurile şi apropiindu-se apoi şi noaptea echinocţiului de primăvară, las demonul să coboare în cerneală şi să mi se urce pe umăr. Deci să luăm foarfeca de aur (peste iarnă m-am slujit de ea ca să sparg copci în vatra şemineului şi să dau cu undiţa dup-un tăciune şi-un cărbune) şi să intrăm în livada fotbalului. Foarte-ngust răzorul. Încap în lumina speranţei doar Steaua, Dinamo, Sportul studenţesc şi Universitatea Craiova. Supranumite **cele patru mari,** cu toate că numai două dintre ele au dovedit că există şi dincolo de hotare (Dinamo şi Craiova), formaţiile de frunte ale fotbalului nostru sînt singurele capabile să semene vînt de la sud în mustul zăpezii şi să cîştige războiul cu libelulele, marele ţel al împătimiţilor de sport, al nebunilor cu lacrimi de azur, dumicaţi de iluzii şi stăpîniţi de himere. Duminică, pe cînd soarele mai era încă un bot de iepure sîngerînd sub o tufă de cer, ele au trimis în ieslea sărăciei, unde se bat de muscă, vînturînd un ciot de coadă, vreo zece — douăşpe rînduri de peştişori pentru plăcintă, un val de apă neagră şi grohotiş. Miercuri, însă, ziua în care pictorul Piliuţă, eu şi patru mindirigii am declarat bufetul Tismana zonă complet denuclearizată şi lojă de rangu-ntîi pe toată întinderea carnavalului, în grădina celor patru mari a secat la un colţ un bulb de lalea. Craiovei nu-i prieşte la Moldova — şi Laşul şi Bacăul au trecut peste îngimfarea ei cu pas dulce zdrobitor. N-aş vrea să încep să-ngîn cîntecul plin de înţelepciune mărginită că dincolo de Olt, pentru că mai ales în această primăvară, cînd uşa se deschide obositor de greu, s-au ivit mulţi şmecheri care s-aţin să-mprumute, şi-n stînga şi-n dreapta, griuşor pentru colivă. Dar ceva scîrţîie pe drumurile către Banu-Mărăcine, ori căruţa, ori ciinele, iar amintirea zilelor de glorie nu se mai logodeşte cu prezentul. Cineva trebuie să sprijine flinta Jianului în furca despicată a unei limbi de şarpe şi să dea drumul glonţului de argint. Altfel o vom trimite pe drumurile Europei pe Gloria Buzău.

Ce face dragostea noastră de lîngă şine, măi trenule ? Umblă cu briciul la călcîiele spine ale lui Mandiba şi urcă, bineînţeles, doar pentru cîteva zile, tocmai pe locul 10. Trebuie să te înalţi pe vîrful picioarelor şi să-ţi răreşti şira spinării ca s-o atingi cu buricele degetelor de la mînă pe crampoane. Aş putea să tac şi aş primi pentru zîmbet fals permis pe calea ferată, însă prea mult am degerat, peste iarnă, în accelerate şi personale, ca să închid ochii : Giuleştiul a cîştigat la F.C. Bihor printr-un penalti absolut imaginar. Arbitrul Fl. Popescu din Ploieşti a dat cu feşteleul cu păcură pe obrazul zilei de miercuri. Mă bîzîie o viespe la streaşină şi mă întreb : pe gratis ? de năuc ? sau pe două zambile ? N-o să aflăm niciodată.

Fănuş Neagu

Balcanice

IOAN BABA

La Sutjeska

În culorile văzului
Eroismul tresare

Munţii ca martorii stau

La Sutjeska
Vîntul cîntă în urechile timpului
Cu vocile răniţilor
Şi riul e roşu cu nume de oameni pe valuri.

Privirea liberă selipeşte
Lărgind căldura inimii.

Sutjeska curge neîntrerupt.

Oamenii din schimbul trei

În tăcerea nopţii

O pendulă dă semnalul trecerii timpului
Apoi cineva mingiie visul
Dincolo de sunet probabil
Oamenii din schimbul trei.

Cu trezirea dimineţii
La podul libertăţii
Un pion de beton
Muşcă din albastru.

● **ROMANUL LUI MAURICE KHERROUBI, Camerista Infantei Isabella** se referă, de fapt, la o lume ciudată, contemplată cu o răceală de clinician. Scriitorul ne introduce în mediul pestriţ al caselor de editură pariziene. Eroul cărţii, Fortunat, contemplă „defilarea prelungă a unei faune pitoreşti, care se străduieşte azi să scrie : romancieri-istorici, istorici-romancieri, poeţi profesionişti, bucătari, foiletonişti, agenţi de publicitate, tehnocraţi, vedete ale zilei, saltimbanci de duminică, oameni politici... Nu este însă totul, fiindcă în interiorul întreprinderii înseşi, cu aere de oameni ai casei, prolifereză o populaţie la fel de ciudată : directori literari, ataşaţi de presă, membri ai serviciilor de difuzare, sau tehnice — fără a-l uita pe Marele Mamamuchi — preşedintele — director general şi Bebe Sfinx, fiul său, care învaţă meserie“. Titlul romanului se referă la cartea pe care naratorul încearcă el însuşi s-o promoveze în cadrul acestei aventuri editoriale, iar tensiunea aşteptării îl plonjează într-un univers halucinant, asemănător cu cel al categoriei sociale pe care o înfăţişează cu atîta cruzime.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungureanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
12
(1 194)
Simbătă
23 martie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Virtuțile și măreția unei epoci

Patria a votat programele propriei sale dezvoltări, și-a definit, în spiritul opțiunilor sale fundamentale, mersul ascendent în etapa unei noi legislaturi, cu un consens care este al unei conștiințe revoluționare ce se înscrie printre marile opere ale edificării noi societăți. S-au regăsit în actul electoral din acest început de primăvară datele și biografiile de excepție ale muncii și vieții care încununa un întreg traiect istoric și-i dau dimensiune de epocă sub semnul celor mai înalte înfăptuiri. De aici, de la o asemenea altitudine și prin prisma unor atari sentimente, votul a peste cincisprezece milioane de cetățeni ai României a însemnat nu numai o amplă și categorică recunoaștere a atitor și atitor noi și inconfundabile dimensiuni economice și sociale ale drumului parcurs — și, de bună seamă, și o incontestabilă răsfrîngere în spirit, în modul de a judeca și acționa în lumea contemporană — ci și o deschidere către realitatea materială și spirituală pe care o configurează strălucit documentele celui de al XIII-lea Congres al partidului, o racordare, s-ar putea spune, la tot acel angrenaj al viitorului către care duc și converg toate demersurile de azi.

Patria a votat programele propriei sale dezvoltări, a votat propriul său prezent și viitor, cu sentimentul pe deplin întemeiat că un asemenea act rămîne ca un moment politic de referință și că, înainte de toate, el este expresia elocventă a unei puternice și rodnice stări de conștiință. Pentru că, așa cum se sublinia și în recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, desfășurate într-o atmosferă de puternică unitate, de intensă angajare patriotică sub semnul unei înalte responsabilități civice, au pus pregnant în evidență adeziunea deplină și încrederea nețărmurită a întregului popor în politica internă și externă a partidului și statului, voința fermă de a transpune neabătut în viață hotărîrile Congresului al XIII-lea, Programul partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Ele dau în același timp o largă semnificație democratismului societății noastre și pun în evidență un fapt de esență și anume realitatea însăși pe care o reprezintă unitatea tuturor oamenilor muncii din patria noastră în jurul partidului, al secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Un argument de ordin politic și social, această realitate este și una dintre temeliile de preț ale întregii noastre dezvoltări, unul dintre factorii vii, deosebit de importanți, ai tuturor înfăptuirilor care alcătuiesc azi noua geografie economică și socială a țării. Și un mobil, totodată, un reper de înaltă și cuprinzătoare conștiință patriotică, revoluționară, una dintre acele condiții mereu vii și mereu înălțătoare care ne propulsează și ne explică în contemporaneitate. Momentul alegerilor, votul exprimat conferă un sens major tuturor acestora și definesc o ipostază nouă, s-ar putea spune, însăși această unitate dintre aleși și alegători. Concludent în acest sens, revelator prin consecvența de spirit și rezonanța în plan național este votul unanim pe care cetățenii din circumscripția electorală nr. 1 „23 August" din Capitală l-au acordat secretarului general al partidului, un vot care concentrează acordul de conștiință al întregii națiuni și se transformă într-un impresionant și simbolic act de omagiere și recunoștință din partea întregului popor față de cel care pe bună dreptate și aleasă mîndrie și prețuire este denumit cîrmuitorul României socialiste.

Coincidența face ca tocmai în acest început de primăvară, la scurt timp după momentul alegerilor, să rememorăm pe firul traiectului istoric împlinirea a douăzeci de ani de istorie vie și tumultuoasă. Primăvara anului 1985 dobîndește astfel o semnificație aparte, una dintre acelea cu care consemnăm de fapt și așezăm la loc de cinste în calendarul nostru de evenimente datele și configurația unei întregi epoci. Sub arcul de boltă al celor două decenii țara se înfățișează azi în plenitudinea muncii și vieții sale, cu o identitate și un destin ce aveau să urce de atunci spre inima și conștiința contemporanilor într-o simbioză de spirit care alcătuiește azi una dintre cele mai sugestive și mai exacte sintagme ale realității. Întocmai unui exponențial și neprețuit filon de idei, în iradiere pe durate și spații economice, politice, morale și sociale, în atingere mereu cu idealurile precum și cu necontenita capacitate de transformare a acestora în evidență și criteriu al realității, ale practicii imediate și de perspectivă, într-un consens și o dimensiune pe care azi le numim o epocă, Epoca Nicolae Ceaușescu. Încape aici și geografie, încape și istorie și încape mai ales tot ceea ce ține de destinul și personalitatea nouă a României, încape tot ceea ce ține de condiția umană în România, încap toate marile transformări care au caracterizat și caracterizează esența, noua esență a societății românești și bine-înțeles impactul acestora, viziunea și înțelegerea pe care au produs-o în materie de creație, de sporire a întregului potențial creator al țării.

Din perspectiva realizărilor de azi acest drum se înfățișează într-adevăr ca o epopee și pe filonul său vedem înnoirea și sensul în care aceasta s-a produs, deșteptînd și redeșteptînd sevele, vigoarea și energiile unei întregi națiuni. Și tot din perspectiva, de la altitudinea marilor înfăptuiri de azi, vedem ca pe o urnire din adînc a țării și prin toate articulațiile sale acest atît de uriaș și optim proces care este democratizarea și pe care poporul l-a străbătut avînd permanent în demersurile și opera conducătorului său un exemplu, o garanție a participării ca și a răspunderii față de condiția însăși a construcției socialiste, față de condiția propriei noastre independențe și libertăți. Sensul simbolic și mereu regenerator al primăverii și-a urmat și își urmează așadar cursul într-o inseparabilă și densă legătură cu întreaga putere de destin a acestei epoci și cu întreagă răsfrîngerea ei asupra prezentului și viitorului pe care ni le-am asumat. Sub arcul de boltă al celor două decenii, momentul alegerilor din acest an consacră astfel o operă și se constituie într-un reper esențial al participării, al angajării și răspunderii, sub semnul unor opțiuni care transformă următoarea etapă a celui de al optulea cincinal ca și sfîrșitul de mileniu într-o platformă sigură, și mai puternică, a progresului și civilizației românești, a dezvoltării noastre pe mai departe după criteriile și condiția unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate.

În permanența și înalta sa devenire, în permanența sa înflorire, țara a votat, așadar, a dat o nouă expresie unității sale moral-politice și sociale făcînd din actul electoral un moment de importanță majoră care rămîne înscris sub auspicii de primăvară și completează cu semnificații noi și complexe bogata cronică a realității noastre. „Pornim, cum spunea secretarul general al partidului, la un drum care cere eforturi din partea întregii națiuni. Trebuie să străbatem în continuare noi drumuri pe care nu a mai mers nimeni. Trebuie să mergem cu fermitate spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste". Votul întregii națiuni confirmă pe deplin aceasta, iar spiritul unor asemenea înflăcărate îndemnuri și chemări pulsează la orizontul și în inima tuturor marilor noastre înfăptuiri.

Luceafărul

Tablou de Zamfir Dumitrescu

IX — NOU — NOI

Partidu-i tot ce are mai vrednic națiunea,
Ca și mai demn de cinste-n ființa mîndră-a ei :
Puterea, bărbăția, curajul, rațiunea
Și dragostea supremă de muncă drept temei.

Iar noi le învățăm prea bine toate-aceste
Cum Ceaușescu însuși adesea ni le-a spus
Că pentru fiecare din noi partidul este
Tot ce putem să punem în viață mai presus.

Partidul sintem noi cu toți, și fiecare,
Acum cînd bătălia e peste tot în toi,
Pe Ceaușescu vajnic în inimă îl are
Mereu cu noi și veșnic prin noi și pentru noi.

La cumpăna de coaceri și seceriș de grine
Mirabila sămînță, ea însăși a ales
Să schimbe-ntr-un nou August al patriei române
Un iulie ce-nseamnă al Nouălea Congres.

Cînd zicem „vară, vară" de-atunci și primăvară
Rostim într-un răsunet de cîntec românesc,
Înnoitoare toate cîte-au rodit în Țară
Doar din acea sămînță-ncoltesc și înfloresc.

De-aceea cu dreptate eu adevăr zic vouă,
Făcîndu-mă al zilei comandament-ecou :
Să-nvingă-ntotdeauna prin noi Congresul Nouă,
Fiind în toate cîte-mplinește Țara, Nou.

Niculae Stoian

În pagina a 5-a: Generația luptei cu inerția ● Poeme de Niculae Stoian

40 DE ANI DE LA ZDROBIREA GERMANIEI NAZISTE

Contribuția României

La place des Roumains dans l'histoire universelle (Locul românilor în istoria universală) nu este numai titlul unei lucrări a lui Nicolae Iorga, ci și o direcție de investigație pe care marele învățat a ilustrat-o de-a lungul întregii sale activități. Ea implică două aspecte fundamentale : raportarea permanentă a evenimentelor de istorie românească la contextul de istorie universală și relevarea semnificației de istorie europeană (universală) a evenimentelor de istorie românească. Lupta anti-otomană a poporului român — pentru a da un exemplu — nu poate fi corect înțeleasă în afara cadrului de istorie continentală, căreia i se integrează organic, după cum este tot atît de necesar să se sublinieze — cum a făcut-o, între alții, ilustrul medievist Ferdinand Lot — rolul european al rezistenței opuse de români și de alte popoare din sud-estul european în fața expansiunii otomane, rezistență, care, sleind forța de șoc a invadatorilor, a încetinit și, în cele din urmă, a oprit înaintarea otomană spre centrul și vestul Europei. La adăpostul acestui scut balcanic, românesc mai ales, a putut înflori în acele părți ale continentului, Renașterea.

Epopeea participării României la războiul antihitlerist are și ea aceeași dublă semnificație : națională și universală. Eliberîndu-se pe sine de sub dictatura militaro-fascistă și alăturîndu-se coaliției antihitleriste, poporul român a dat o contribuție de preț la zdrobirea celui mai agresiv exponent al fascismului — Reichul nazist. Cei care cercetează — documentat și onest — ponderea aportului românesc la înfrîngerea Germaniei hitleriste subliniază excepționala însemnătate a actului revoluționar de la 23 August 1944 în precipitarea falimentului militar și politic al Reichului lui Hitler ca și valoarea remarcabilă a acțiunilor întreprinse de armata română, alături de forțele militare sovietice, pe teritoriul Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei.

În lucrarea **The Road to Berlin** (Drumul spre Berlin), Londra, 1983, John Erickson scrie că 23 August 1944 s-a dovedit a fi „una din zilele decisive ale întregului război" (p. 360). Autorul, profesor și director al studiilor militare de la Universitatea din Edinburgh, este o autoritate în materie, lucrarea amintită, împreună cu volumul care a precedat-o, **The Road to Stalingrad**, fiind considerată cea mai documentată sinteză în istoriografia occidentală, dedicată frontului sovieto-german, teatrul de operații decisiv al celui de al doilea război mondial. Nu este vorba — să ne grăbim să o spunem — de concluzii rămase în cercul îngust al specialiștilor. Cunoscutul săptămînal vest-german „Der Spiegel" a publicat în nr. din 10 septembrie 1984 un amplu articol semnat de Siegfried Kogelfranz, care, relevînd consecințele strategice ale alăturării României la coaliția antihitleristă, utilizează o formulă vrednică de a fi reținută, întrucît evidențiază pregnant performanța reprezentată de acțiunea curajoasă a României, în urma căreia s-a prăbușit întregul dispozitiv

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 2-a

Primăvară în calendarul Patriei

Filele calendarului ne vestesc, iată, că a sosit mereu înnoitorul anotimp, primăvara. Semne binevestitoare am avut, însă, cu mult înainte, chiar dacă ne-au împresurat mari zăpezi și asprimea multprelungitei ierni ne-a încercat tăria, calendarul purtat tainic în chiar ființa noastră ne-înșelîndu-se niciodată cînd se apropie marile preschimbări, el fiind, de altfel, cel care ne călăuzește în purtarea prin vremuri. Și dacă fiecare om își are calendarul său, după care-și socotește viața, o țară are și ea unul, după care-și socotește istoria — atît cît a fost trecută, atîta cît este într-un anume moment trăită și atîta cît se pregătește către viitorul ce și-l prefigurează.

Așadar, calendarul de patrie se numește istorie, în ea primăverile n-au fost întîmplătoare, perindarea lor nepetrecîndu-se nici la vrerea cine știe căror și ce fel de puteri fără putință de schimbat.

Ne aflăm dintotdeauna pe aceste pămînturi ale noastre și fiecare așezare de nouă și pașnică vatră la malul apelor mîndru-curgătoare s-a făcut prin vrerea înaintașilor, ajdoma unei înfloriri. Ei, înainte trăitorii noștri, ne-au lăsat dovezile hărniciei în primăvăratece lucrări, știind că munca este singura dătătoare de putere pentru dăinuire, și lucrările acelea ale lor chiar au dăinuit, amintindu-ne că trebuie să adăugăm mereu altele, puse tot sub însemn de primăvară, ce altceva putînd însemna o lucrare nouă, decît anotimp deschizător în calendarul de țară, în istoria ei adică.

Și urme de luptă ne-au lăsat aceia, fiindcă țineau la libertatea lor și a primăverilor lor, nesuferind străine încălcări aducătoare de stricăciuni în petrecerea timpurilor pe aceste pămînturi muncite și cîntate, făcute roditoare și rodind bucurie-n cîntec ce numai românește putea răsuna, lucrate cu pătimașă dăruire și cu patimă trecînd în cîntec această dăruire a lor.

Gîndind și scriind aceste rînduri într-un mare oraș ce-și oglindește timpul în multbătrînul Mureș, nu pot ocoli visurile de primăvară nu-

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 2-a

1965 — 1985

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU —
epoca marilor realizări ale literaturii române

În pagina a 3-a

Reperele unei luminoase gîndiri (I)

Se afirmă tot mai mult și pe drept cuvînt că, în perspectiva celor 20 de ani care au trecut, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea Partidului Comunist Român reprezintă un moment de cotitură în dezvoltarea generală a României. Este punctul de pornire programatic care a deschis o etapă nouă în creșterea tumultuoasă a forțelor de producție ale țării, în manifestarea plenară a relațiilor socialiste, în înflorirea multilaterală a tuturor sectoarelor vieții materiale și spirituale a poporului nostru. Această epocă, ale cărei proporții vaste, grandioase se conturează din ce în ce mai clar pe fondul dezvoltării noastre istorice începe să aibă în conștiința poporului o denumire a ei specifică, anume aceea de **Epoca Nicolae Ceaușescu.** Congresul al IX-lea al P.C.R. a marcat începutul epocii despre care vorbim în toate sectoarele vieții noastre materiale și spirituale. Acest fapt se reflectă și în domeniul literaturii. Problemele pe această linie sînt evident complexe. Ele rezultă, pe de o parte, din situarea sincronică a literaturii noastre contemporane în contextul socio-cultural general al dezvoltării țării, ilustrînd prin aceasta epoca pe care o trăim ; pe de altă parte, din dezvoltarea internă, diacronică, a fenomenului literar însuși, unde se reflectă într-un mod complicat, subtil, transformările adînci legate de istoricul eveniment.

Aceste două planuri distincte se întregesc și se susțin reciproc. Astfel, putem spune că o epocă de creație puternică în domeniul literaturii și artei se afirmă prin nivelul ridicat, prin multitudinea și diversitatea operelor care ilustrează epoca respectivă, prin numărul și valoarea personalităților artistice care realizează aceste opere. De la acest adevăr general, cu caracter axiomatic, se poate ajunge la unul concret, determinat istoric, numai prin comparație diacronică, pe scara evolutivă a unei literaturi. Privit din acest punct de vedere, fenomenul literar românesc contemporan se situează într-o evidentă continuitate cu marile epoci de creație din trecut (epoca marilor clasici, a literaturii române dintre cele două războaie), cu care se poate compara valoric, cît și prin amploare și diversitate. Astfel, în domeniul poeziei românești contemporane, putem vorbi de afirmarea viguroasă a unei generații de poeți de o deosebită forță artistică, în frunte cu Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Adrian Păunescu. Mulți alți poeți din generații diferite, dar afirmați cu toții plenar în această epocă, precum Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Horea, Petre Stoica, Gheorghe Pituț, Cezar Ivănescu, George Alboiu, Emil Brumaru, Adrian Popescu ș.a. ilustrează în mod strălucit marea diversitate a fenomenului nostru poetic actual, tinzînd să fie recunoscut drept unul dintre cele mai importante pe plan european și mondial.

În domeniul prozei, se impune atenției în mod deosebit amploarea fără precedent pe care a luat-o dezvoltarea romanului românesc contemporan. Ea este rezultatul activității viguroase a unei pleiade de prozatori deosebit de înzestrați, în frunte cu Marin Preda, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, Francisc Păcurariu, Dumitru Popescu, Constantin Țoiu, Augustin Buzura ș.a. Dramaturgia noastră contemporană își are realizările ei inconfundabile în creația

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 3-a

Declarație de imprimăvărare

O, va veni primăvara, desigur,
tu, draga mea, vei inunda cu muguri
livezile, pădurile și via ;
va izbucni în cîntec bucuria :
mari înfloriri ca ape rotitoare
peste această iarnă-apăsătoare
și, steag albastru, cerul fără nori
va revărsa miresme și splendori.

Ți-e dor de păsări, draga mea, ți-e dor !,
ci ele vor sosi înnoitor
cu ierbile și ploile și vîntul
– duios alint pentru întreg pămîntul –
în armonie imnuri înălțînd
acelei taine-n taină germinînd
spre-adînci rodiri în unduiri de grîne
spre-acel îmbietor, doritul mîine.

Ce să-ți mai spun la clipa de visare ?,
aș vrea să-ți fie calea numai floare,
de lacrimă să uiți, în zbor să crezi,
să-ți fie pasul pașilor de iezi,
să-ndemni copiii lumii spre-acel vis
ca un suris în floarea lui Cais
și fruct ales în caldă rumenire
să-aplece-n vară marea ta iubire...

Da, va veni primăvara, va veni
iar tu, la fel cu ea, vei înflori :
arbore mîndru legănînd cuvinte
voi fi în preajma ta cu dor fierbinte
și zări iluminînd cu soare iar
va fi un timp al timpului de har –
da, vom uita această iarnă grea :
eu cred în primăvară ca-ntr-o stea...

Radu Cârneci

Un foc viu al culturii noastre

de Edgar Papu

George Călinescu se situează pe linia „giganților" din cultura noastră, serie care începe cu Milescu și Cantemir. Complimentara concomitență de virstă cu Tudor Vianu echivalează cu aceea dintre Delacroix și Ingres sau – într-un context mai apropiat de noi – dintre Hașdeu și Maiorescu. George Călinescu este un tumultuos, un rapid mental, un om cu reacțiuni bruște și neașteptate, un instantaneu devorator de erudiție asociativă. Și totuși, spre deosebire de atîția din „giganții" care l-au precedat, el ne apare și ca un detector exact al obiectivului urmărit. În mod paradoxal, frenezia lui George Călinescu se aliază cu o ultrafină luciditate critică, numai că acea lucidițate nu se adaptează la timpul firesc al reflecției, ci la viteza fosforului aprins.

Aici, fără să vrem, ni se impune iarăși o alăturare contrastantă de Tudor Vianu. Acesta din urmă analizează răbdător, cu cea mai autentică probitate științifică obiectul fixat în cîmpul cercetării sale. George Călinescu, dimpotrivă, îl radiografiază, apăsînd pe nu știu ce butoane invizibile din excepționala sa constituție lăuntrică. Este adevărat că el neglijează adesea detaliile cu totul nesemnificative, adesea retușabile, dar aceasta în vederea unui relief cît mai complet și mai exact al datelor esențiale.

Calitățile sale naturale au conlucrat cum nu se poate mai fericit cu ulterioara sa forjare cul-

Continuare în pag. a 2-a

G. CALINESCU IN VIZIUNEA CRITICILOR TINERI
● Articole de Valentin F. Mihăescu și ● Nicolae Georgescu
În pagina a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ION BĂIEȘU: «Balanța»

Ion Băiesu a inceput ca prozator și cele mai mari speranțe care s-au legat de apariția lui în literatură privesc proza. Calitățile prozatorului au fost probate mai ales în culegerea de povestiri **Sufereau împreună** care aduceau o observație spontană, inteligentă, necontrafăcută a mediului social și a psihologiilor omenești, dar după aceea Ion Băiesu a renunțat la proză și s-a dedicat teatrului. Principala vocație a autorului a fost și rămîne însă proza. Nuvele ca **Fătu și Pisică**, ca **Maiorul și moartea** anunțau o carieră de prozator care s-a întrerupt brusc. Reintoarcerea lui Ion Băiesu la proză este salutară. Romanul **Balanța** reia unul din personajele nuvelelor, pe doctorul Mitică, dar figura principală este tînăra profesoară Nela, care trebuie să se prezinte la post și intră în viață printr-o succesiune de șocuri. Trebuie spus că autorul știe să-și aleagă atît personajul cît și situația care să favorizeze tipul de proză pe care-l scrie. Simplu spus, Nela este o fată care descoperă viața, care intră abia de acum în ea, care urmează să-și facă despre societatea pentru care este pregătită o idee cu urmare a experiențelor ce vin. Autorul o aruncă în viltoare de la primele pagini și viltoarea continuă pînă la ultima. Viața în ochii autorului este ceva foarte mobil, foarte viu, foarte surprinzător, ceva de care nu te poți apăra și care trebuie cunoscut în formele cele mai proaspete.

Structura **Balanței** este aceea a unui roman picaresc. Un erou traversează mediile cele mai felurite, trecînd prin întîmplări care de care mai surprinzătoare, totul cu multă naturalete. Esențialul nu este de a dramatiza ci de a duce experiența pînă la capăt. Picaroul nostru este în cazul **Balanței** o femeie, destul de tînără de vreme ce se deplasează conform repartiției postuniversare la un post de profesoară undeva în provincie. Pe o asemenea schemă romanul poate dura oricît, pentru că numărul experiențelor pot fi nelimitate, limitată este doar viața personajului. **Balanța** se termină totuși la un moment dat : avalanșa de întîmplări capătă caracterul unei inițieri la capătul cărora tînăra neofită descoperă iubirea. Evantaiul de situații, cascada de întîmplări și de personaje se ordonează căpătînd un sens ultim, în chip retroactiv.

Ca orice roman cu multă mișcare **Balanța** se poate povesti, dar un roman debordînd de atîta materie și dinamism ca **Balanța** nu poate fi povestit. Cartea este scrisă cu o concentrare de proces verbal, fără a da însă senzația suprav egherii, a nefirescului. Propozițiile curg exacte, economice, nervoase, unele după altele, fără cuvinte de prisos. Ele comunică imediat și fără subtexte. Felii de viață înaintează către cititor cu o mare concreteță a detaliului. Faptele se perindă rapid, ca într-un film pe viu. Dar ar fi o eroare să credem că orice regie este absentă. Autorul nu are numai o manieră a notației, foarte personală și plină de efect, dar și o abordare de tip dramatic a materiei. Romanul începe surprinzător, în răspăr, aproape parodic : „Nela visa vrăbii". Apoi urmează un vis a cărui desfășurare nu contrazice anarhia lirică. Femeia cade din pat. Dormea lîngă un bărbat bolnav, tatăl ei, care era de fapt mort. Urmează o convorbire telefonică stranie care nu definește personajul ci starea lui. Nela este febrilă și extenuată, tot ceea ce face după moartea tatălui ei fiind pe fondul unei oboseli nervoase extreme. Ion Băiesu ne înfățișează o femeie șocată fără a cocheta cu morbiditatea. Scenele se derulează rapid, toate avînd un conținut surprinzător, paradoxal, fără a ieși din realitate. Intră aici în joc experiența dramaturgului, care concepe proza ca pe o subtilă succesiune de lovituri de teatru. Din acest punct de vedere Ion Băiesu a ajuns la o adevărată virtuozitate : niciodată continuarea scenei nu este cea pe care o propune consecuția logică. De obicei urmarea se opune consecuției logice, dar în ciuda acestei lovituri de teatru faptele nu intră în artificios.

Senzația este de contact plenar cu viața. Figurile se perindă rapid, dar siluetele sînt schițate pregnant, psihologicește toate vădindu-și densitatea. Mediile sînt foarte variate, oamenii foarte diferiți. Avem de-a face cu mai mulți doctori, dar și cu oameni de alte profesiuni. Personalul trenului deraiat, asupra cărora autorul nu pare a insista, are un contur puternic. Ion Băiesu descrie remarcabil scenele de mulțime. Nela trebuie să traverseze o zonă inundată. Autorul are prilejul să descrie rapid o aglomerare de sinistrați, după aceea o aglomerare umană pe tren, un grup de navetiști. Varietatea figurilor omenești, diversitatea reacțiilor, care niciodată nu dau senzația artificiului, conferă greutate acestei proze interesată de viu într-un grad pe care puține pagini ale prozei românești îl atinge. Ion Băiesu nu problematizează. El vrea să surprindă umanitatea românească la un ceas al istoriei ei. În cîteva zeci de pagini cu cîteva personaje se realizează un tur de orizont neobișnuit de sugestiv și de palpabil. Faptele curg în cascadă, importantă este cunoașterea lor. Aproape că nu interesează ce se întîmplă de fapt cu eroina cărții. Important este ce vede, ce aude, ce cunoaște. Senzația că mediul acesta ne este familiar că ne aparține prin contact direct este victoria principală a prozei lui Ion Băiesu. Sîntem convinși că autorul nu generalizează, nu gîndește programatic și nu concepe proza lui ca pe un gest polemic, dar comparată cu producțiile tehniciste, de scriitură și de falsă problematică contemporană ale majorității cărților de proză care apar în ultimul timp, încercînd să satisfacă rețete de birou, **Balanța** este un roman care prin forța observației și densitatea realistă necontrafăcută, reprezintă o replică la moda literară absorbantă pentru proza acestui moment. Cuceritoare în cartea lui Ion Băiesu este mai ales autenticitatea. Iată de ce retragerea lui din proza contemporană poate fi socotită ca o pierdere, iar revenirea lui tîrzie cu romanul **Balanța** ca un cîștig. Romanul **Balanța** gîlgîie de viață și această viață așa cum o vede și o relatează autorul este mai grăitoare decît toate produsele de laborator și de rețetă propuse insistent în ultima vreme.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«O MÎNĂ ÎN FLĂCĂRI»

Cu un titlu*) trimițînd la un celebru cîntec al lui Joe Dassin, apare primul volum de versuri al lui Ioan Morar. Un poet bun, matur, cu un limbaj bine articulat, în care ar fi imposibil de găsit vreo ezitare : o atitudine poetică împlinită, cu un decupaj tematic — și existențial — pe măsură, un univers necomun, deși pare întru totul făcut din lucruri comune. Din „conturul luminos împrumutat realității", acel **contur acceptat** — „imaginea în care o mînă scrie febrilă mesaje pe hîrtia din fața mea." **O mînă în flăcări,** cum citim în poezia titulară. Intuim de aici o principală tensiune a poeziei lui Ioan Morar : realitatea incandescentă, realitate personală desigur, naște urma misterioasă, prelungirea „mitologică" a visului. Meșteșugul de a simula modern, prin cîteva întorsături de frază, o arhaitate „eretică", alcătuită mai mult din sugestii și încordări semantice decît dintr-un conținut asumat. Ea este detectabilă îndeosebi în prima și ultima poezie, **Vară indiană** și **Cuvintele tribului.** Frumosul poem final conține și ideea esențială a cărții lui Ioan Morar, miza ei — ideea care **se caută** pe sine în fosnetul mătăsos al cuvintelor — ori, dimpotrivă, în mușcătura lor sălbatică. „M-am visat într-o altă viață, vînător și profet, / am văzut prigoana intrînd în trib în veșminte strălucitoare / și numai eu am orbit, numai limba mea s-a umflat în gură, / numai carnea mea n-a putrezit. / Să ne îndepărtăm de trib, să ne hrănim cu faguri sălbatici, / cu pîine crescută în copaci. Să uităm cuvintele tribului, / să nu vorbim despre nebunie, ea vine." A uita „cuvintele tribului" **(idola tribus ?)** devine însăși condiția cunoașterii. Eliberarea de prejudecata conceperii analogice a lumii, de iluzia perfecțiunii **prefigurate,** dictate, fără putință experimentală, de „nebunia" unei asemenea reprezentări. Universul nu trebuie judecat prin analogie cu ființa umană ; tendința de antropomorfizare anulează substanța esențială ; natura umană nu trebuie confundată cu natura lucrurilor, cum ar spune Francis Bacon. Între ele, singura legătură stabilă este **visul,** un vis osmotic și imperfect, un vis-cîntec al materiei „umile", rămasă certitudine : „Piepteni, mărgelute, mătase, oglinzi — iată lucruri care vor birui / cuvintele tribului (Le văd arzînd toate într-un singur foc. / Într-o singură gură calcinată stau toate cuvintele...)". Și gestul-concluzie, unica soluție de salvare de prejudecăți, singura libertate : actul scriptural. „Îmi văd cuvintele pîlpiind într-un joc. / Mîna scrie și scapă."

Cunoașterea este, pentru această poezie, scrîntura singerînd de amintirile străvechi, de obsesia aneantizării prin „conturul acceptat." Un astfel de act presupune fără îndoială o polemică : imaginea proprie despre univers este compusă din lucruri comune. Diferă însă **aranjamentul** lor. Iar acesta este o slăbiciune provenită din exercitarea imaginației. Acea slăbiciune în miezul căreia sălășluiește forța artistului : puterea de a te îndoi de „vederea lumii", ca și de propria imagine („Parcă nici n-ar fi plouat, spui și știu / tot mai precis că literatura începe / de la dubiu, părintele literaturii e Descartes"). E forța imaginației, lupta — polemica — dusă cu puterea realității, acea realitate „obscură" din „cuvintele tribului", forța ieșind învingătoare : „...imaginea trompetei înlocuiește această trompetă. / Vom cînta fericiți." **(For ever in blue-jeans).** Pe acest fundal de idei și „sentințe" asumate, poezia lui Ioan Morar este un fosnet muzical, o frămîntare armonioasă. Melodia (monodia) se dizolvă — sau se ascunde — în pînzele dense ale murmurului „surd". Un murmur ca o durere zadarnică, o durere în care e imposibil să crezi : „Eu nu am trufia să cred în durere fără martori / și scriu." **A scrie, a-ți auzi,** altfel spus, **vocea** distinctă e singura consolare în fața deșertăciunii. Universul întreg se cuprinde, ca o anestezie, în scriitură.

Siguranța tonului, autenticitatea versului, imaginile neconvenționale, motivația lor lirică și profunzimea meditației fac din **Vară indiană** o excelentă carte de poezie.

Costin Tuchilă

*) **Ioan Morar : „Vară indiană", Editura „Albatros", 1984.**

POEZIE

«FLORILE COPILĂRIEI»

VIOREL COZMA

FLORILE COPILĂRIEI

Editura Ion Creangă

Nu cred că subliniez vreo noutate afirmînd că despre cea mai frumoasă perioadă a vieții — copilăria — s-a scris foarte mult și că uneori au apărut chiar antologii pe tema respectivă. De asemenea, nu e nou nici amănuntul că, îndeosebi în anii socialismului, s-au dat mult mai multe cărți destinate celor mici decît între cele două războaie mondiale. Și totuși, avem nevoie încă de foarte multe lucrări de bună calitate care să se adreseze copiilor.

O asemenea carte, apărută recent, poartă splendidul titlu **„Florile copilăriei"** (Editura „Ion Creangă") și se datorează lui Viorel Cozma, unul din cei mai valoroși poeți contemporani, nelipsit din paginile revistelor literare, de la radio și televiziune. Deosebit de dotat pentru poemele patriotice, autorul își începe cartea chiar cu o bucată ce dă titlul volumului, ce conturează firul roșu ce va trece prin celelalte 58 de pagini: „În grădina de lumină-a țării / Florile copilăriei cresc / În culori de curcubeu, senine, / Cum se-arată cerul românesc". („Florile copilăriei"). Dragostea de patrie străbate și poezii cum sînt: „Mîndrie", „Credință", „Noi Românii", „De anul nou", „Patria e pretutindeni", „Soimul patriei", „Țara" etc. Dar Viorel Cozma se oprește și asupra unor motive cu aplicație imediată, diurnă. Se pot cita poezii care prin însuși titlul lor evidențiază subiecte ce sînt și trebuie să fie prezente în structura vieții și în activitățile copiilor. Iată numai cîteva pilde: **„Cartea"**: „Cartea-i bucuria noastră, / Are multă-nvățătură, / Ea a strîns toată lumina, / N-a uitat o picătură. // Poartă-n paginile-i scumpe / Toată-nțelepciunea lumii, / Are scris în ea din vremuri / Tot ce ne-au lăsat străbunii. // Tu, copilule, iubește-o / Și, în viață, nu uita / Că, fiind lumina țării, / Cartea-i și lumina ta". Alte poezii care, în mod cert, vor putea fi incluse în antologii cu temele respective pot fi: **„Tata"** (p. 12), **„De ziua mamei"** (p. 16), **„Școala noastră"** (p. 18), **„Hora"** (p. 20), **„Fluturele"** (p. 23), **„Primăvara"** (p. 25), **„Florile"** (p. 26), **„Păpușa"** și **„De vorbă cu bobul de grîu"** (p. 28 și p. 29).

În unele piese ale volumului, autorul reușește și poezii „cu subiect" („Anișoara și oglinda", „Întrebare" sau „Vînătorul"). În toate asemenea poezii, Viorel Cozma demonstrează cu claritate experiența pe care a acumulat-o pentru a realiza în interiorul fiecărei strofe o caldă muzicalitate, un dialog firesc, o varietate largă de portrete.

Talentul autorului ce trebuie canalizat neapărat și în teme mai grele se vădește acolo unde Viorel Cozma depășește motivele obișnuite lumii ușor accesibilă celor mici, evadînd în tablouri unde e nevoie să folosească tot mai accentuat metaforele, personificările, gradațiile — întreaga suită a paletei figurilor de stil.

Descrieri cu o pastă de meșteșugar încercat sînt folosite cu aceeași dezinvoltură și în „Semnele primăverii" sau în bucata „Irigații" (....Și peste lanuri întinse, / Scăldate în raze de soare, / Ca o imensă cale lactee, / Strălucesc aprinse / Mii de curcubee"...

Fără nici un dubiu, **„Florile copilăriei"** evidențiază o dată în plus talentul lui Viorel Cozma, constituind, repet un preludiu la un volum de poezie majoră, pe care sîntem încredințați că ni-l va oferi grabnic.

Al. Raicu

PROZA

UN TERITORIU AL PROZEI

Adus în literatură în perioada interbelică de Panait Istrati, spațiul bălților Dunării și al bărăganelor sălbatice, devine o zonă fascinantă, stranie și cu totul aparte în geografia spațiului rustic românesc. Fiecare provincie românească își are marii ei scriitori, în literatura cărora ea apare ca univers distinct, cu peisajul ei specific, structurile sociale, mentalitățile și pitorescul aparte. Ardealul lui Slavici și Agârbiceanu, Rebreanu și Pavel Dan, pînă la Titus Popovici și Ion Lăncrănjan, Moldova lui Sadoveanu, cîmpia Teleormanului la Zaharia Stancu și Marin Preda se deosebesc fiecare și toate sînt altfel decît acea lume pasionată și frămîntată a prozei lui Panait Istrati, ce continuă a fi descoperită, după război, de Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu. O lume aspră și poetică, veche și instabilă, supusă stihiilor, cu ape revărsate și înghețuri teribile, cu miresme atîtătoare și duhoare de pește, cu viforе și arșiță, cu iubiri tragice și violență. Intrată cea din urmă în literatura română, această zonă cu personalitate aparte este sudul nostru sălbatic și aventuros, pitoresc și spectaculos, în care ordinea lumii țărănești este alta decît în Transilvania, Moldova sau Valahia. Aici totul se spulberă și se frămîntă, natura se manifestă în stări extreme, așezările se risipesc, apele se revarsă, arșițele pîrjolesc totul. Acesta este spațiul în care evoluează nuvelele unui tînăr și talentat prozator, Vasile Rusescu, *) continuator al literaturii de început a lui Fănuș Neagu, în volumul **Moartea fîntînii.** Ca la cei mai mulți prozatori români, experiența este sursa principală a scrisului. Vasile Rusescu scrie despre o perioadă pe care o cunoaște din amintiri de familie și din povestirile care circulă în comunitatea țărănească, și despre un spațiu legic în care i s-a format viziunea asupra lumii. Spre deosebire de Fănuș Neagu care îi este maestru, Vasile Rusescu nu scrie o proză de observație, cît una de evocare prin intermediar, așa cum se întîmpla cu ani în urmă în romanul **Desculț** al lui Zaharia Stancu.

Prozele tînărului autor, scurte, concentrate, reiau episoade din anii războiului, ai foametei și ai colectivizării, răsfrînte în memoria familiei sau a satului. Ele nu au valoare de demonstrație și fac dovada unui real talent. Prozatorul are capacitatea de a crea atmosferă, de a prinde, în forma frustă, o anume poezie inefabilă care este a acelei lumi dintre bălți și cîmpuri arse. În nuvelele sale apare o umanitate aspră dar nu primitivă, tenace în existența ei săracă, rezistînd tuturor urgiilor **(Zăporul, Pîrjolul, Crucea lui Mozăceanu).** Ca la Panait Istrati și Fănuș Neagu, există acele suflete singuratice, acei izolați tăcuți care își trăiesc în sălbăticia naturii dramele nemărturisite **(Frați de pămînt, Bănuții).** Este lumea din nuvela **Olelie** a lui Fănuș Neagu, cu „strigarea" și datul ciinilor în jugău, cu cai furați și inundații ca în volumul **Iarna bărbaților** al lui Ștefan Bănulescu.

Vasile Rusescu scrie o proză densă, în care tragicul nu are ostentație, într-o formulă de relatare orală. Fără înfloririle stilistice ale modelelor sale, el are vigoare și un anume lirism subteran, nostalgic în evocarea acelor lucruri și ființe care dispar : bătrînii, salbele, horele, amintirile, călușul, bălțile mirifice, atît de pline de viață, păsunile din care muscă implacabila mașină **(Frate de pămînt).** Evenimentele, curgerea anilor, schimbarea peisajului, sînt povestite cu simplitate, pitorescul este ponderat, distribuit cu măsură și autentic. Limbajul nuvelelor, poate prea accentuat regional, are culoare. Nuvelele au ca nucleu comun locul de desfășurare, familia, unele personaje, astfel încît împreună lasă impresia unor episoade de roman.

Alimentat de un filon original și generos, scrisul tînărului prozator promite să continue literatura unei lumi țărănești ce-și perpetuează durata în fabuloasele teritorii ale cîmpiei dunărene pentru ochiul care știe să observe poezia și drama conținute în faptul cu aparență banală.

Sultana Craia

*) **Vasile Rusescu : „Moartea fîntînii".**

Un foc viu al culturii noastre

Urmare din pag. I

turală din anii tinereții. Această șlefuire a spiritului, efect al unei ample și aprofundate inițieri la Roma, în erudiția italică, atît de adecvată genialității sale firești, a contribuit să-l modeleze în sensul unei apariții de Renaștere.

El concepe totul pe un plan mare, proporționat în imensitate, stilizat în chip de **palazzo.** Arhitectura este una din marile sale pasiuni, ca și pentru oamenii Renașterii, ce se complăceau a trece prin porțaluri monumentale. Faptul reiese nu numai din imaginarea originalului arhitect ioanide, sau din unele eseuri ale sale pe teme urbanistice — eseuri populate cu culoare, cu portice, cu piețe publice ornate de statui și de galerii arcate — ci și din proporțiile uriașe în care își concepea și își realiza creațiile.

Astfel, după jumătate de veac, nimeni n-a ajuns la dimensiunile scrierii sale consacrate lui Eminescu, scriere gîndită și redactată într-o vreme cînd se cunoștea cu mult mai puțin decît astăzi despre marele nostru poet. După același interval de timp nimeni, singur, n-a întrecut în amploare, în puterea de a cuprinde, în exactitate, în forță fascinatorie, marea sa istorie a literaturii noastre. Totul se înalță la el în dimensiunile acelei Renașteri care spărgea limitele posibilului.

În acest sens, energia sa activă era de-adreptul fantastică. Fire autoritară, cu brusce variații de temperament, aflat într-o continuă ebuliție de idei și inițiative pe care le impunea imediat celor din jur, George Călinescu nu putea să suporte inerția, mediocritatea, rutina, lipsa de curaj intelectual. Adesea nedrept, deoarece cu mult prea puțini erau în măsură să-i țină pasul, să se adapteze la puterea de muncă, la discernămîntul, la acuitatea sa critică, a adus tocmai prin exigențele sale cele mai mari foloase culturii noastre din ultimele decenii. A dezlănțuit energiile, a mobilizat conștiința creatoare și a trezit o nemăsurată pasiune pentru cultură generațiilor care i-au urmat.

Atracția exercitată de această unică personalitate — am spune tot nepereche, așa cum afirmă criticul însuși despre Eminescu, — s-a orătat cu atît mai intensă, cu cît imensa sa activitate n-avea nimic posomorît, de datorie neplăcută, în gen puritan, ci asemenea aceleia existente la geniile Renașterii, se afla agrementată și decorată cu trăsături ludice, de spectacol și chiar de ceremonial. Ba mai mult, George Călinescu își cînta ideile, așa cum făcea în Renaștere filosoful Marsilio Ficino, însoțindu-se de liră.

Nu putem spune în esență despre acest om decît că a fost un foc viu, în o cărui combustie a modelat, în mare parte, chipul culturii noastre din ultimele decenii.

Primăvară în calendarul Patriei

Urmare din pag. I

trite de oamenii ce l-au urmat pe Horea, pe ortacii crăișorului Iancu Avram, pe bărbații cei mulți și neasemuiți în iubirea-le față de viitorul unei țări adevărate, pe care chiar au săvîrșit-o în acel an al Marei Uniri. Căci, visările și faptele lor, primăvară chemau în istoria patriei. După cum, legătură firească — nu pot uita marea prevestire dată de această istorie a noastră în pomenitul an — venea, atunci, pe lume, cel mai iubit fiu al acestui popor, cel care avea să crească odată cu țara, pentru a ajunge să fie crescătorul de țară, crescător al frumuseții ființei ei, dăruindu-i o nouă istorie, ctitorindu-i și lucrările ce sînt o primăvară adevărată pentru viitor.

Trăitor fiind al noii istorii și cinstind-o pe cea trăită de țară în acest Arad al meu, mă las cuprins precum toți cei lîngă care muncesc de această primăvară de acum, bucurîndu-mă apropiata izbucnire florală a teilor din fața fostei redacții a „Tribunei", a castanului din curtea interioară a fostei redacții a „Românului", a trandafirilor din fața primăriei, cu turnul ei peste toate veghetor, luminîndu-mă cu noua strălucire a bătrînelor case din piața Avram Iancu, din piața Mihai Viteazu, din atîtea locuri, case gătite după cuviință, pentru acest anotimp, înfiorîndu-mă adierile ce vin dinspre largim-prejmuitoarea cîmpie de vest, cu pămînturile-i mustind de seve, grăbindu-mă să văd cu ochii mei noile înălțări ale orașului, cartiere ce sînt chiar noi orașe, obiective industriale răsărite în inima lor, lăcașuri pentru artă, așezate acolo pentru sufletul lor, mă las cuprins de tot ce înseamnă acum primăvară, adică.

Și simt cum semnele acestea cuprind, asemenea, celelalte așezări, primăvara aceasta însemnată altfel, în calendarul de țară, cuprinzînd-o pe de-antregul. Nici nu se putea o dată mai potrivită decît aceasta la care au ajuns cu număratul firelor calendarului și la care s-a-mplinit calendarul numărînd anotimpurile istoriei pentru exprimarea voinței unui popor întru-continuarea făuririi propriului său destin. El, poporul, și-a ales reprezentanții lui de drept, cei în care poate avea cea mai deplină încredere că vor continua deschiderile primăvăratice. Din nou, s-a văzut impresionanta unitate a întregului popor în jurul Partidului. Iar în fruntea aleșilor, alesul între aleși, este cel care constituie marea pildă de gîndire și acțiune revoluționară, conducătorul de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, născutul în anul de primăvară pentru istoria noastră românească și deschizătorul de primăveri într-o epocă purtîndu-i cu îndreptățire numele, prefiguratorul de primăveri comuniste în calendarul ce socoti-va istoria viitoare. A fost dovada unei adînci mulțumiri ce i s-a cuvenit, este dovada prețuirii puterii sale în a ne conduce prin revoluție (care-i tot o izbucnire primăvăratecă, dar și o continuare spre celelalte anotimpuri) va rămîne pentru totdeauna dovada credinței în ceea ce a gîndit și a construit pentru noi.

Este primăvară în calendarul patriei !

Contribuția României

Urmare din pag. I

al Wehrmacht-ului în Europa de sud-est : niciodată în istorie un singur eveniment — Actul de la 23 August 1944 — nu a provocat într-un timp atît de scurt pierderea unui număr atît de mare de soldați și a unor teritorii atît de întinse. Publicistul vest-german arată că România, prin efectivele militare angajate, s-a situat pe al patrulea loc, după Uniunea Sovietică, S.U.A. și Marea Britanie, în coaliția antihitleristă.

Exemplele citate mai sus — o lucrare științifică și un magazin de largă circulație — pun în lumină pătrunderea în circuitul științific și în cercurile largi ale opiniei publice a datelor esențiale despre efortul României în războiul antihitlerist.

Un fapt straniu se cuvine amintit aici : în zilele fierbinți ale marei conflagrații mondiale, valoarea contribuției românești la grăbirea sfîrșitului războiului — potrivit opiniei din epocă, întoarcerea armelor de către România împotriva Germaniei naziste a scurtat războiul cu circa șase luni — ca și a participării armatei române la lupta împotriva Germaniei naziste au fost subliniate de numeroși oameni politici, comentatori și observatori militari, ziariști etc. Hotărîrea injustă a Conferinței de pace de la Paris (1946) de a nu acorda României pe deplin meritatul statut de cobeligerantă a avut — printre altele — drept urmare și estomparea, pînă la dispariție, în istoriografia străină a contribuției românești la victoria asupra fascismului.

De la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, istoriografia noastră, intrată și ea într-o fază de progres și reinnoire, a studiat, pe o bază documentară permanent sporită, implicațiile și reverberațiile strategice, politice și logistice ale intrării României în războiul antihitlerist. Așa cum se va putea lesne constata, în articolele din numerele următoare, analiza surselor documentare dezvăluie amploarea consecințelor pe plan european și mondial ale acțiunilor României din august 1944 — mai 1945 și înlătură afirmațiile tendențioase ale unor istorici (merită să fie numiți astfel ?) străini care minimalizează — cu rea credință — valoarea jertfelor românești.

Mai presus de toate se va vedea însă că participarea României la războiul antihitlerist s-a înscris în lupta milenară a românilor pentru independență, libertate și progres social. Și istoria, printr-o fericită și simbolică coincidență, a unit în aceeași zi sărbătorirea independenței și a victoriei asupra fascismului.

CENACLUL NUMELE POETULUI. Vineri, 29 martie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1., va avea loc cea de a XLI-a ședință a Cenaclului Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

BREVIAR

■ **„SOCIETATEA PRESEI" ÎN PLIN MISTER.** O curioasă prezentare, (semnată cu inițialele „R.L.") este aceea apărută în nr. 9/1985 al „României literare", și dedicată împlinirii a o sută de ani de la înființarea „Societății presei". Autorul acestui rezumat de istorie literară susține că inițiia societate a presei românești ar fi aceea întemeiată, în 1885, de C.A. Rosetti. Totuși, datele pe care le înfățișează dau o cu totul altă imagine făcînd din această „rosettiadă" o cel puțin discutabilă revelație de inițiator ; nici nu este, de altfel, nevoie de cine știe ce detectivistică spre a descoperi, din aceste știri parțiale, adevărul ; „R.L." a produs probele însă le interpretează eronat. În 1883, se înființase, din inițiativa lui Eminescu „Societatea Presei", din al cărui comitet de conducere făcea parte, (alături de Hașdeu, care era președinte) în chip de membru marcant și M. Eminescu. Societatea număra 31 de membri, între care și C.A. Rosetti, care, zice autorul notei „ar fi dorit să ajungă în fruntea societății, dar Eminescu s-a opus". Societatea din 1883, cu un comitet reprezentativ, a avut o existență scurtă, dar, vorba aceea, a existat, așa cum se observă. În februarie 1885, „C.A. Rosetti a înființat o **nouă (s.n.)** Societate a presei, ce poate fi socotită, pe bună dreptate inițiia organizare activă a ziariștilor noștri". Cum C.A. Rosetti a murit peste cîteva luni „R.L." recunoaște că societatea „și-a întrerupt orice activitate". Să însumăm ! E vorba de două Societăți, distanțate în timp cu doi ani ; ambele sînt efemere. Inițiia e condusă de Hașdeu și are un comitet larg de conducere, între care și Eminescu ; număra 31 de membri. Aici, C.A. Rosetti nu era în conducere, dar figura ca membru. A doua, de asemenea efemeră, lese din inițiativa lui C.A. Rosetti, dar asupra acesteia știrile sînt mult mai puține. Este evident, examinînd aceste date, că „Societatea presei" din 1883 este în realitate, inițiia societate a ziariștilor români (mai ales că aceasta avea un comitet reprezentativ) și nu aceea a lui C.A. Rosetti despre care „R.L." nu oferă nici o informație mai amănuntită.

■ **UN „LIDER" CU PĂRERI.** Într-un interviu („Vatra" nr. 2/1985), Mircea Cărtărescu, se arată preocupat de „postura de lider" al generației : „Mi se reproșează uneori că accept tacit postura de lider al generației dar acest reproș rămîne la nivelul unui simplu proces de intenție. (De fapt, această postură mai mult mi se neagă decît se afirmă)". „Postura" în chestie pare, totuși, că îl interesează pe M. Cărtărescu, el are azi chiar și păreri asupra unor forme organizatorice ale vieții culturale : „Cred că azi, zice el, se debutează mai greu decît în 1980. Pînă să apară, orice carte de „poezie tînără" trebuie să treacă prin furcile caudine ale unui șir de nivele, unde este citită de multe ori «detectivistic». Nu pot înțelege, am mai spus-o de cîteva ori, cui i-e frică de cea mai inofensivă dintre toate manifestările omenești — poezia :" Ar rezulta, din aceste vorbe, că asupra „poeziei tinere" s-ar aplica în chip special un control foarte amănuntit. M. Cărtărescu zice că nu „înțelege" însă înainte de a zice aceste vorbe ar fi bine să fie mai prudent și să nu facă semne cu ochiul, cine știe către ce direcție.

■ **DESPRE CE „RĂZBOI" ESTE VORBA ?** O tabletă, semnată de Mircea Dinescu și dedicată „Nemaivăzutei Istorii" a lui G. Călinescu, începe cu aceste cuvinte care pun pe ginduri cititorul inițiat : „După Războiul de independență literară susținut și cîștigat de Eugen Lovinescu etc. etc." Despre ce „război" este vorba și despre ce fel de „independență literară" ? Dacă este vorba despre „independența literaturii" române față de alte literaturi, atunci nu despre E. Lovinescu poate să fie vorba în această tabletă ba s-ar zice că dimpotrivă. Iar dacă e vorba de „independența literaturii" față de alte îndeletniciri culturale, atunci acea „independență" fusese cîștigată mult mai devreme, cam pe vremea lui Titu Maiorescu.

■ **„HYPERIONUL" GORJAN :** Un nou supliment „regional", apărut pe lîngă revistele literare mai vechi, este acela editat de un grup de scriitori gorjeni și intitulat „Hyperion". Acest „Hyperion" gorjean apare pe lîngă revista „Ramuri" și așa cum se prezintă întiiul număr, este o promisiune. Alături de poeți apți de o dezvoltare interesantă (Remus Roca, Miron Dobroiu și Nicolae Diaconu) este de remarcat un critic, probabil tînăr, care atrăsese atenția și mai demult prin cîteva colaborări sporadice la „Ramuri". Zenovie Cărlugea, căci despre el este vorba, pare a fi un eseist format, inteligent, care scrie cu remarcabilă eleganță, dovedind talent în ciuda lipsei de exercițiu publicistic. Iată un nou critic „regional" care, asemeni lui Mihail Iordache (de la Suceava) și Lucian Chișu (de la Brăila), probează că ideea noii geografii literare nu e o vorbă în vînt.

■ **POET ȘI ESEIST.** Și suplimentul „Alba Iulia" (care apare de la o vreme pe lîngă revista „Tribuna") pune în circulație un critic nou, care e și un poet interesant. Aurel Pantea, un comentator echilibrat și inteligent al literaturii, dă, într-un număr recent (3, din 1985) proba cunoașterii poeziei, scriind corect și incisiv despre lirica lui Victor Felea.

■ **LITERATURA CÎMPIEI DUNĂRENE :** Două suplimente ale ziarelor județene, „Albatros" (apărut la Călărași) și „Sinteze" (din Ialomița), fac în cele mai noi apariții ale lor, o recapitulare interesantă a tinerei literaturi de cîmpie dunăreană, amintind că un spațiu cum este acesta are valori tinere care trebuie luate în serios. Sînt aci poeți ai lumii rurale („telurici", cum sînt numiți) precum Marin Lupșanu, Mircea Bîrsilă, Marius Stănilă, Șerban Codrin, prozatori precum Vasile Radu, Ion Anghel Mănăstire și Nicolae Stan. Pe lîngă aceștia, remarcăm inteligenta proză scrisă de Marilena Tutilă (un nume nou), compoziție analitică fină, și poeziile lui Șerban Bratosin, Laura Mara și Costel Bunoaica.

A.S.

23 MARTIE 1985

L2

1965 – 1985

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Epoca marilor realizări ale literaturii române

Se împlinesc 20 de ani din acel 22 martie 1965 cînd, parcă printr-un consens al întregii noastre istorii, în fruntea Partidului Comunist Român avea să fie ales un om de numele și fapta căruia urmau să depindă împlinirea celor mai profunde năzuințe de fericire și libertate ale românilor. Un bărbat tînăr, un revoluționar cu o vastă și profundă experiență, un visător de elită, ctitorul luminoasei renașteri pe care România o trăiește de două decenii încoace : tovarășul Nicolae Ceaușescu. De prezența sa la conducerea partidului și a țării, de aderarea înalt patriotică care-i călăuzește gîndirea și fapta, depind chipul de azi al patriei noastre, faptele și visarea ei.

Renăscută, și ea, prin descătușarea de forțe produse de lucrările Congresului al IX-lea ale Partidului, literatura de azi din România este, prin cele mai mari izbînzi ale ei, în domeniul poeziei și prozei, al dramaturgiei și criticii literare, o oglindă fidelă a celor două decenii pe care, printr-un consens general și cu unanimă, legitimă mîndrie, poporul nostru o numește „Epoca Nicolae Ceaușescu". Trecînd în revistă cîteva dintre cele mai fertile direcții ale scrisului românesc din acești ultimi ani de creație literară, omagiem în pagina ce urmează marele eveniment pe care îl sărbătorim.

«Dialog cu tînăra generație» – pictură de Apostol Ghiorghi

Reperele unei luminoase gîndiri(I)

Urmare din pag. I

lui Horia Lovinescu, Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Tudor Popescu ș.a. Domeniul criticii și esteticii literare numără o seamă de personalități noi, unele formate anterior, dar afirmate plenar în epoca generoasă de după Congresul al IX-lea (Adrian Marino, Al. Piru, Cornel Regman, Aurel Martin), altele aparțin generațiilor tinere : Marian Popa, Nicolae Manolescu, Mihai Ungheanu, Eugen Simion etc.

Dacă realitatea valorică a fenomenului nostru literar actual, excelența lui reiese cu claritate în evidență dintr-o comparație istorică pe scară evolutivă, cauzalitatea lui adîncă, motivația prezenței sale pot fi puse în lumină numai prin observarea relației sincrone cu ansamblul social-politic și cultural.

Un rol de o importanță deosebită pe această linie revine ideologiei literare, climatului spiritual general în care se desfășoară procesul de creație artistică. Acestea oferă punctul de convergență necesar mai ales în epoca socialismului între năzuințele sociale generale și cele ale creatorilor. Un astfel de punct de convergență se poate realiza mai mult sau mai puțin adecvat, el poate fi activ sau pasiv în raport cu procesul creator. Or, tocmai din această perspectivă ne apare în evidență rolul excepțional pe care l-a jucat Congresul al IX-lea în afirmarea tumultuoasă a puterilor de creație în domeniul literaturii și artei noastre contemporane. În cuprinsul documentelor sale găsim concentrate ca într-un focar ideile-forță care au stat la temelia înfloririi fenomenului nostru literar actual : necesitatea identificării scriitorului cu aspirațiile celor ce muncesc, căutarea în izvoarele vieții a surselor de inspirație, eliberate de canoane și îngustimi dogmatice, întinderea inspirației pe întreaga arie istorică și de existență a poporului, asigurarea libertății de creație artistică, diversitatea de stiluri, deschiderea către universal, punerea într-un context nou a problemelor criticii literare etc.

Dacă putem vorbi astăzi cu mîndrie despre o înflorire plenară a artei și literaturii românești în contextul mondial al valorilor contemporane, apoi aceasta se datorează conjuncției fericite a pleiadei de scriitori care reprezintă această înflorire cu climatul ideologic propice afirmării lor creat de Congresul al IX-lea al partidului. Asupra importanței excepționale a acestui din urmă factor nu credem că e cazul să stăruim prea mult cunoscîndu-se din istorie faptul că au existat generații și generații care nu și-au putut vedea realizate idealurile artistice și literare tocmai datorită absenței lui. Or, trebuie s-o spunem, spre bucuria și mîndria epocii actuale de înflorire a literaturii noastre, că apărătorul cel mai ferm și mai hotărît al unui astfel de climat propice afirmării valorilor este însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cîți nu ne amintim cu emoție de întîlnirile sale cu scriitorii și artiștii țării, de răbdarea cu care le asculta opiniile, de consfătuirile îndelungi pentru a găsi cele mai potrivite concluzii și îndrumări. Dintr-o asemenea înțelegere a specificului domeniului literaturii și artei era firesc să se înalțe ideile-forță cuprinzătoare care susțin — în documentele programatice ale partidului — vastul edificiu ideologic al literaturii și artei noastre contemporane, deschis de Congresul al IX-lea.

Semnele necesității unei înnoiri se vădeau ici-colo în perioada anilor 60, dar abia la acest istoric eveniment ele au căpătat îndrumarea de principiu atît de necesară, prin cuvîntul viguros al tovarășului Nicolae Ceaușescu, noul secretar general al partidului, care, de la înalta tribună a Congresului, a afirmat într-un mod categoric : „Trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism și rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului". Această chemare la afirmarea deplină a libertății de creație echivalează cu o adevărată împrimăvărare a spiritului creator. Ghețurile epocii dogmatice anterioare trosneau adînc și ecoul lor se aude tot mai departe în timp, sub razele unui spirit pătrunzător, chezaș al marii epoci de înflorire artistică și literară ce a urmat.

Cei mai frumoși ani ai scrisului

Parafrazînd un vers cunoscut, pot înscrie pe azurul dorințelor noastre împlinite : niciodată România nu a fost mai frumoasă ! Evident că nu este vorba de o simplă figură retorică. Niciodată constelația realizărilor noastre nu a iluminat mai amplu, mai convingător ca în acești ani pe care ne-am obișnuit, responsabil, să-i supranumim **Epoca Nicolae Ceaușescu.** Nu există aspirație strămoșească să nu fi atins, acum și aici, între Carpați, Dunăre și Pont, actualele cote ale realizărilor exigente. Nu a fost, nu va fi ușor, progresul nici nu înseamnă o bătaie cu flori la Șosea. După cum nici nu este în discuție progresul de dragul progresului, implicînd mercantilismul și poltroneria acute de pe alte meridiane. Idealurile noastre temeinicite în muncă fac suma trudei tuturor întru transformarea chipului propriu. Calitatea tot mai rafinată — economiștii spun : competitivă (în fond, de ce s-o spună numai ei, și nu și istoricii noștri literari ? !) — a produselor noastre reflectă cu o sporită vigoare calitatea umană nouă, plămada spirituală a omului care își cunoaște și își guvernează necesitățile. Și necesitățile noastre, ale oamenilor de omenie, nu contravin necesităților altora. Este semnul cel mai statornic, pe cît de înțelept, că, știind și învățînd permanent să colaborăm între noi, știm și învățăm în fapt să colaborăm cu toți cei care privesc ziua de mîine a poporului cu lucid optimism, cu severă grijă, cu deplină responsabilitate și firesc entuziasm. Pentru că ziua de mîine a tuturor o pregătește fiecare. O pregătesc zidarul și agricultorul, proiectantul și strungarul, energeticianul și scriitorul. Da, și scriitorul. Niciodată precum astăzi scriitorul român nu a fost și nu s-a simțit atît de legat de cetate și de idealurile ei. Nu este doar vorba că parcurgem un timp al aniversărilor : iată, între cele multe dragi sufletului nostru se înscrie, în aceste ore, jubileul a 20 de ani de cînd, tot într-un martie, tot într-o primăvară a prosperității românești, a fost ales secretar general al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu. Oameni ai tuturor vîrstelor și profesiilor își dăruie sufletul, năzuințele lor, în mișcarea artistică de masă, atît de corect numită **Cîntarea României,** festival ajuns deja la a V-a ediție. Este mai mult decît atît. Ca niciodată, așa de intens, de variat și de profund nu s-a manifestat precum în acești 20 de ani simțul militant al unei literaturi dintotdeauna militante. Deoarece dintotdeauna artistul român, care a știut să privească viitorul, a făcut-o militînd : cu dalta, cu condeiul, cu pensula sau cu vioara dorurilor sale, pentru ziua de mîine a tovarășilor săi. Pentru propășirea lor. Pentru demna lui ființă socială, a omului între oameni. Dacă în anul în curs, alături de toți făuritorii de pîine și oțel ai țării, scriitorii sărbătoresc atîtea aniversări de istorie a sufletului și a jertfelor naționale, nu este mai puțin just să înțeleg că permanent reacția noastră este chemată să celebreze, prin mijloace specifice, istoria cotidiană, dăruirea milioanelor de anonimi lucrători și gînditori care fac și prefac continuu un chip tot mai luminos țării. Autenticul artist nu a fost și, mai cu seamă, nu va fi, un vînător al aniversărilor, un spectator răsfoind din loja unei vieți strîmte programul istoriei curente și bifînd datele aniversare. Pentru simplul motiv că artistul înțelege că, prin efortul său cinstit, se implică zi și noapte în efortul tuturor, mai mult, că își reprezintă tovarășii, că este tribunul reușitelor sau al vremelnicelor lor eșecuri. Fără înțelegerea și asumarea acestui esențial element al participării directe, literatul rămîne — în fond, decade, — în condiția unui martor ocular obsedat de acomodări festiviste. Nimic mai fals, nimic mai trist... Cine nu militează permanent pentru mai bine, mai frumos, mai mult, devine un perpetuu rob al apolitismului său exanguu. De altfel, este imposibil ca cineva, de bună credință fiind, ar putea sta deoparte în acest moment unic al istoriei noastre naționale, cînd toți, la pupitrul comenzii lor sociale, fac un bărbătesc pas înainte desăvîrșind în același timp chipul țării. E imposibil ca unul scriitor român să nu-i fie carte de căpătîi sau piatră de hotar jertfele de istorie și de suflet ale neamului. Este imposibil ca scriitorul român să nu știe să degajeze din uriașul efort cotidian al tovarășilor de destin liniile de forță ale entuziasmului, ale într-ajutorării, ale omeniei socialiste.

Șansa face ca debutul meu publicistic să coincidă cu deschiderea, din acel neuitat martie 1965, a celei mai mănoase perioade din istoria culturii noastre postbelice. Sînt, așadar, proprietarul și beneficiarul acestor 20 de ani, cînd am încercat, după puteri, să țin pasul cu exigențele epocii. O epocă în care militînd pentru mai bine, înseamnă continuu a milita pentru mai frumos. O epocă în care izbînzile literaturii se soldează cu rezultate memorabile, a căror sistematică evidențiere propune atenției o seamă de trasee de mare pregnanță, definitorii prin caracterul lor confluent.

Scrutînd marele edificiu, mai întîi este puternic sesizabil traseul rezervat reperelor fundamentale ale culturii și literaturii române, receptate în dinamica devenirii istorice. Ca atare, există deja sau sînt pe cale de a se constitui marile corpusuri editoriale, cu exegezele critice de rigoare, consacrate culturii și literaturii române vechi și premoderne (cele dintîi tipărituri, cronicarii, Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, exponenții Școlii Ardelene), generației de la 1848 (Eliade-Rădulescu, Bălcescu, Alecsandri, Negruzzi, Bolintineanu, Kogălniceanu, Grigore Alexandrescu) , marilor clasici din a doua jumătate a veacului al XIX-lea (Eminescu, Caragiale, Hașdeu, Odobescu, Slavici, Creangă, Maiorescu, Gherea, Macedonski, Coșbuc) și din prima jumătate a veacului al XX-lea (Iorga, Sadoveanu, Goga, Pârvan, Rebreanu, Arghezi, Ibrăileanu, Agârbiceanu, Lovinescu, Blaga, Călinescu, Bacovia, Camil Petrescu,

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Democrație și cultură

Trăim, în ultimele două decenii, un adevărat moment de înflorire creatoare a întregii noastre națiuni ; o efervescență spirituală ce se manifestă cu egală forță în toate domeniile de activitate, începînd cu acela al politicului și terminînd cu munca de a scrie o carte sau un poem, de a desăvîrși o invenție tehnică sau de a înălța un monument arhitectonic. Pretutindeni, pe cuprinsul țării armonios integrată într-o politică de dezvoltare economică unitară, se înalță numeroase și variate unități industriale, pretutindeni gîndul și fapta se îmbină pentru a da față nouă orașelor și tuturor localităților noastre, pretutindeni activitatea cultural educativă se desfășoară în ritm intens, și Festivalul Național „Cîntarea României" a demonstrat și demonstrează cu prisosință vitalitatea virtuților de creație ale poporului. Cercetarea științifică devine, și ea, din ce în ce mai cuprinzătoare, integrîndu-se eficient în programul dezvoltării social-economice ; pretutindeni cetățenii României socialiste participă efectiv la conducerea treburilor obștești, angajați într-o largă formă democratică, de cuprindere a întregului popor la opera de edificare a socialismului. Am hotărît, unanim, să numim această inegalabilă epocă românească de expansiune spirituală, — Epoca Ceaușescu. Este o hotărîre legitimă, fiindcă ea a fost generată de numirea, în urmă cu două decenii, în fruntea Partidului Comunist Român a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Este o hotărîre dreaptă, fiindcă de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu la conducerea Partidului Comunist Român se leagă renașterea socială și culturală pe care o străbatem, transformările de structură ale patriei noastre, la temelia cărora se află o uriașă deschidere democratică.

Democrația culturii este unul dintre cele mai nobile comandamente ale timpului în care trăim : deschiderea gestului creator către o cît mai largă audiență și, totodată, accesul unui tot mai mare număr de oameni ai muncii la cultură și artă, la civilizație și progres. Pentru artistul adevărat creația a însemnat și înseamnă mereu efort de cunoaștere și înțelegere, conștientizare și exprimare, penetrare în adîncul conștiinței contemporane. În virtutea acestei angajări profunde a literaturii și artei, s-a constituit de-alungul istoriei un veritabil acord între forțele care au revoluționat lumea și creatori. Impulsul innoitor, caracterizează deopotrivă spiritul creator și năzuința revoluționară care înglobează cultura ca pe un ferment absolut necesar.

În contextul democrației culturii, în anii Epocii Ceaușescu a cunoscut o puternică dezvoltare și arta, cultura, creația științifică a naționalităților conlocuitoare din România, parte integrantă a culturii și științei României socialiste, contribuind la apropierea și înfrățirea dintre oamenii muncii, la înnobilarea spirituală a întregului popor.

Prin marile drepturi egale acordate tuturor fiilor țării : muncă, răsplata muncii, eligibilitate în orice for și la orice nivel al oricărui cetățean, indiferent de naționalitate, dreptul de folosire a limbii materne în sistemul de învățămînt, cultură și artă, precum și în toate sferele sociale, dreptul de a deține instituții de cultură și artă în limbile naționalităților, — toate acestea vin să argumenteze fără echivoc, posibilitatea de manifestare culturală plenară a fiecărui cetățean al țării. Arta și cultura naționalităților s-a dezvoltat alături de arta și cultura românească, făurind marea cultură socialistă a țării. Opere, case de cultură și teatre, ansambluri artistice profesioniste și formații de amatori, edituri, reviste, ziare, difuzate în tiraje de masă în limbile tuturor naționalităților care trăiesc astăzi în România, sînt tot atîtea dovezi ale modului strălucit în care problema națională a fost rezolvată prin aplicarea în viață a gîndirii secretarului general al partidului. Cot la cot cu tovarășii lor de muncă și de visare, scriitorii maghiari, sîrbi, germani, ucrainieni, sprijină cu aceeași mare ardere și dăruire visarea de propășire a patriei socialiste, se regăsesc implicați împreună, cu toată răspunderea, în destinele ei. Hotăriți să îndeplinească misiunea transformatoare cu care epoca socialistă îi mandatează, ei se regăsesc pe deplin în idealurile ce animă țara și deopotrivă, pe președintele ei.

Horvath Dezideriu

Asumarea tradiției

Ori de cîte ori reflectăm pe seama problemei cardinale a specificului național în cultura română, gîndul ne duce la magnificul capitol ce încheie istoria călinesciană a literaturii române ; o frază precum cea care urmează revendică de la sine statut de definiție absolut revelatoare : „Specificul nu e un dat care se capătă cu vremea, ca să se poată afirma că abia sîntem «pe calea de determinare», el e un cadru congenital. Și fiindcă nu se capătă, nici nu se pierde." Din unghi etno-antropologic, indiscutabil, acesta este adevărul, căci, ținînd seama de continuu seismica istorie a poporului român, altfel nu ne-am putea explica „misterul" afirmării și conservării nealterate a ființei noastre naționale. Toate acestea, însă, îndrăznim să observăm, nu pun în discuție, dimpotrivă, o confirmă în chip imanent, ferma conștientizare a necesității ca un asemenea adevăr axiologic să beneficieze de aportul vitalizant implicat în actul de cultură concret, exemplar prin istoricitatea lui intrinsecă. Situîndu-ne într-o astfel de perspectivă, putem spune că fiecare mare epocă de creație înscrisă pe axa istoriei literaturii române — între alții, G. Călinescu în sușsi demonstrează în chip inegalabil acest lucru în monumentala sa istorie — își relevă personalitatea de ansamblu inconfundabilă tocmai cu prețul unui asemenea inestimabil aport. Și nu încape îndoială că între coordonatele valorice fundamentale circumscrise acestei acțiuni se situează fenomenul enunțat printr-o sintagmă atît de relevantă precum **actualitatea tradiției.**

În esență, se știe prea bine, problema vizează existența a două elemente constituente indestructibile : cunoașterea cît mai completă a tradiției și valorificarea acesteia în planul creației propriu-zise. Cu ce gravă răspundere etic-patriotică și cu ce vitală acuitate spirituală s-a pus de-a lungul ultimelor două decenii de istorie a literaturii române contemporane rezolvarea acestui primordial obiectiv, iată tema asupra căreia se cuvine să stăruim fără întrerupere. Aici se află întîiul factor catalizator al renașterii spiritului nostru creator de azi și de aceea, într-un moment sărbătoresc precum cel de față, e în firea lucrurilor să-l evocăm. Limitîndu-ne la primul din elementele înainte disociate — cunoașterea tradiției —, considerăm că definirea lui cea mai exactă se raportează la efortul de valorificare complex și coerent monografică. Ceea ce vrea să însemneze că în vederea realizării impunătorului edificiu s-a acționat și se acționează, deopotrivă, în direcția actului de (re)tipărire și (re)interpretare a tezaurului lăsat de tradiție. Inseparabile, cele două direcții de acțiune s-au soldat

Noul climat literar și promovarea tînărului scriitor

Trăim într-o epocă aflată sub semnul prefacerilor innoitoare, a cărei deschidere stimulează inițiativa în toate domeniile activității umane. Vorbind de noul climat care a apărut în literatura noastră în ultimii douăzeci de ani, nu putem trece cu vederea deosebita atenție care se acordă azi scriitorului/cititorului tînăr, ca strategie culturală plină de semnificații majore pentru epoca în care trăim. În cuvîntările secretarului general al partidului nostru se amintește permanent de necesitatea înscrierii literaturii actuale pe orbita spiritului revoluționar. Iar revoluționarismul, o știm cu toții, aparține vîrstei romantice a tinereții prin definiție. Cuvintele Președintelui țării noastre exprimă dezideratele majore ale contemporaneității : „Poporul nostru are nevoie de o literatură veșnic tînără, pe care dragostea de om și de patrie să nu o lase să îmbătrînească niciodată". *Menținerea vitalității culturii este pe bună dreptate, înțeleasă ca depinzînd în perspectivă, de noile promoții de creatori.*

În acest sens, noul climat literar a trebuit să se înfăptuiască și s-a înfăptuit prin creșterea promovabilității literaturii tinere, prin increderea acordată scriitorului tînăr și democratizarea selecției valorilor. Nu greșim spunînd că ultimele două decenii au însemnat o profundă întinerire a literaturii noastre și acest lucru capătă aspectul unui fenomen sociologic de amploare. Numeroasele concursuri de debut organizate de edituri, numărul mare de premii oferite de reviste, înmulțirea publicațiilor destinate tinerilor creatori alături de concursurile literare lansate în numeroase părți ale țării, confirmă prioritatea de care se bucură în momentul actual literatura tînără. Și este vorba realmente de o prioritate din moment ce aceste noi forme instituționalizate de promovare depășesc numeric formele tradiționale. Mai pot fi amintite aici și nenumă-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Literatura izvoarelor limpezi

Ideile referitoare la caracterul unic, și inepuizabil al operei de artă, pentru a nu eșua în vagi iluzii estetiste și delicate ierarhii de laborator, trebuie completate cu certitudinea funcționării unei **adîncimi umane** în valoarea estetică. Acest plan e detectabil numai prin raportare la mediu istoric, sensuri, atitudini și atmosfere valorice, destine și rosturi asumate. Opera autentică e totdeauna purtătoarea unui **tilc.** Există, de aceea, o literatură cantonată într-o imediatitate ludică, șteasră, conjunctural motivată, artificios elaborată doar spre a satisface nevoia de agreabil și compensație psihologică. Autorul ei se comportă, față de realitatea umană căreia i se adresează, aidoma degustătorului de vinuri cu arome exotice sau de tavernă oarecare. Mesajul și semnificațiile sînt diluate pînă capătă consistența aluatului nedospit. Există, însă, și o literatură care reconstituie și dezvăluie linii de forță valorică ale unui univers uman. Rotunjind în chip de lume momente ale devenirii istorice (oameni și destine, cauze și motive, precum și reacții afective față de acestea ș.a.m.d.), devine formă a **conștiinței de sine** pentru o colectivitate dată. Dincolo de precaritatea existențială pe care o poartă, o sugerează sau, de ce nu, o tensionează estetic, se întrezărește orizontul a ceea ce e durabil, definitoriu și semnificativ în eforturile umane de continuă umanizare. Subiectivitatea creatoare se implică în cunoașterea omenirii căreia îi aparține. Reelaborînd-o afectiv în straturile sale adînci, își depășește individualitatea strictă (ca atitudine, căci despre anhilare nu poate fi vorba !) printr-o profunzime care-i face accesibil, în planul trăirii și creației, nivelul generic al cotidianului și concretului istoric. Dacă prima categorie include fie o **„pseudo-literatură fără relief"** (G. Lukács), fie o literatură țîfnoasă în formă și ușor jucăușă în opțiuni, a doua selectează opere care mereu au ceva de spus omului despre om, își metamorfozează conținuturile perene în funcție de coduri culturale, tipuri de lectură și trebuințe receptoare, rămînînd inepuizabile, provocatoare, veritabile reflecții estetice asupra creării de sine a omului.

În Raportul prezentat la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu reia, într-o altă formulare, precizarea făcută la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii și artei : **„A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoare limpezi, dătătoare de viață, constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul !"** După cum se arată în Programul partidului, **„adevărata artă a exprimat întotdeauna realitatea socială în procesul dezvoltării ei istorice".** Aceste exigențe se referă la rosturile social-istorice ale artei, indică nevoia asimilării, în actul creator, a unor imperative ideologice și umaniste care nu-i mai fac gratuitatea chiar gratuită. Artistul este un **creator, nu descriptor.** Opțiunile sale moral-politice nu sînt expres formulate, ci transfigurate estetic, emanînd din universul unic al operei în care **dezvăluie, nu învăluie,** aspecte și structuri de profunzime ale vieții colective. Numai prin contacte multiple și decisive cu lumea facultatea cognitivă a afectului disociază accidentalul de ceea ce îl depășește, trăiește, discerne și orientează creații în care și prin care mediul psihosocial și individualitățile angajate în și prin acest mediu, se percep, pricep și valorizează după repere lucide. **În acest sens,** nu putem fi de acord cu aprecierea lukácsiană conform căreia **„realismul nu este un stil între alte stiluri, ci baza însăși a întregii literaturi",** iar **„celelalte stiluri nu pot să apară decît înăuntrul realismului".** Nu e vorba, dar, de un realism plat și anemic, naiv și încorsetat în idealizare gingavă, acoperind omul pe care trebuie să-l descopere, ci de configurația psihic-atitudinal-estetică care dau șansă operei de a vorbi **efectiv,** deci cu responsabilitate acută, fără trucuri, despre ce se întîmplă în și cu omul în și cu lu-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de NICOLAE DRAGOȘ

A fost odată...

Din ape-adînci și din păduri creștea
statura mea de tînăr voevod
cînd lîngă pasul meu, venea și ea
profilul ei de sfîntă cu păr blond

Un tropot mut trecea peste genunchi
o amuțită spadă sta să țipe
lîngă copacul singur, lîngă trunchi
purtau zăpezi părelnice aripe...

Cînd grindinile

Vremuri uitate-n care plouă
Cu mari triști, cu vorbe mici
Cînd grindinile cad în rouă
Și-i sărbătoare la pitici.

Vremuri uitate, fără datini,
Cu umbre amorțite-n trupuri
Ce-ți cată ochiul să te clatini
Să asfințești în moarte lucruri.

Miracol

Trestiile cheamă cale
Din adîncuri către lună.

Lebede tîrzii pe lacuri
În adînc se despreună.

Cît e vis ?
Ce vor să spună ?

Cînd miracolul

Ca o luminare e omul

destinul îi hotărăște
durata flăcării.

Dar, după ce s-a consumat,
sub mistuirea flăcării, ceara,
clipa mai luminează
peste vremuri...

Cînd miracolul are loc
să îngenunchem în tăcere !

Cum se alungă soarele din rouă...

Mereu, trăim o amintire nouă
în amintirea celor ce-au trecut
și, cum se-alungă soarele din rouă,
sfîrșitul unui tînăr început.

Reverie

Lalele tandre, desenînd carnal
interiorul vast ce ochiu-l poartă
te-alunecă-n delirul vegetal
pe drumul viu spre o natură moartă.

Zăpezile prin care-am fost

Nu, să nu-mi ceri să las în stradă
Zăpezile prin care-am fost
învesnicitul cu zăpadă
al vremii fără adăpost.

Să stingem viețile trăite
sub seu de negre luminări
și-n diligențe liniștite
să trecem gravi spre depărtări.

Din oasele rămase-n cripte
cînd visul, carnea-s de prisos
ne cheamă-n spații foarte stricte
trecutul ciine credincios.

Idolul și discipolul

Am întîlnit-o tîrziu, într-o seară de toamnă
în seara umbrindu-i privirile mici.

Lumina calmă a părului alb
– aureolă intimă a bătrînеții –
părea să fie o discretă prefață
la iarna ce se presimțea în văzduhul
suspendat între ceață și ploi mocănești.

Călătorea undeva departe, dincolo
de pas și priviri.
Pe cerurile ochilor ei, vulturii tinereții
băteau acum lin, cu aripi de domestice păsări.

Își aparținea și nu-și mai aparținea sieși.

De prea multă vreme trecuse
mult mai departe de imperiul senînătății.

Trăise toate visele vieții și
toate anotimpurile vremii
într-o viață de om mult prea încăpătoare
pentru timpul mărunt, pieritor.

Trăise și timp răsucit și barbar,
potrivnic ingerescului gînd
crezînd totuși că și-n viclenie
și în răutate, omul mai poartă-n adîncuri
pilpîind, clipele adevărului.

Multă înțelepciune adunase prin ani
Lumina gîndului înțelept al altora
răsărise și rodise în exuberanta grădină
ce-și împărțea florile înainte de fruct.

Și fructul împlinit cu aceeași generoasă
uitare de sine, împărțindu-l,
sub ochii avizi ai discipolilor
ce, pentru a doua oară,
învățau să vadă.

„O sfîntă sînteți, o altă a lumii minune ! –
a strigat, cu vocea-n schimbare, discipolul
blond.
Pînă la capătul lumii pașii-mi voi duce
și-mi voi lumina vieții calea
cu înțelept cugetatele gînduri ce-mbracă
în aura minții visarea și fapta visării".

Frumos agrăit-a discipolul blond
dar spre noapte, cu fața zăbrelită
de fierăstraiele invizibile ale invidiei
cumplite cuvinte fulgera împotriva seninei
femei.
Delator al propriilor vanități
împovărînd și-nsingerind cu ele
un destin ce nu și-a făcut din urît
nici o clipă povară.
– „E o vrăjitoare ! – spunea. Întunecă tinere
minți
și ia în deșert minunile lumii.
Nici un pas nu mi-aș duce alături cu ea
cu scrintitele-i gînduri să nu-mi întunece
viața,
să nu-mbrace în cosmarele minții
idealuri abia înălțate spre zările faptei !"

– „Vorbești prea pe după piersic, dumneata !
(discipolului blond anchetatorul i-a spus)
Noi nu te-am chemat ! Și nu știm
ce ginduri la noi te-au adus și ce vrei.

Dar dacă ai ceva de spus, dacă ceva ai de
apărat
scrie limpede, frate, și fără ocoale
că lupta de clasă ce se-ascute mereu
nu-i joacă nevinovată de-a șoarecele și pisica,
mă-nțelegi ? Nu poți merge mai departe
cu ciungi și betegi, cu ezitanți mic-burghezi
și alte animale ciudate, de soiul ăsta...
Cine nu-i cu noi e împotriva noastră
și se cunoaște de la o poștă.
Dacă n-ai ochi să vezi adevărul acesta
ești infirm pentru revoluție."

– „Știți, eu... Vreau să zic, vreau să fiu...
glonțul cuvintelor mele vreau să izbească
direct
pieptul putred al celor ce cu vorbe alese
țes cum păianjenul plasa pe elanul virstelor
noi...
Tăcerea să-i fie pedeapsa gîndului care
cuvinte betege îndreaptă spre sufletul tînăr".

– „Așa, da, tinere ! Începi să vii de-acasă.
Cine-i persoana ? De ce-o acuzi ? Mai
concret !
Scrie caligrafic și limpede...
Hai, că vă pricepeți voi, intelectualii tineri
să aduceți adevărul pe linia lui adevărată.
Restul îl facem noi.
Restul – cum vă place vouă să ziceți,
ori cum a spus unul de-al vostru –
restul e tăcere !

Și, pe legea mea, că avea dreptate !
Scrie ! Dar să scrii caligrafic !"

... Parcă-n alt veac, demult,
s-au întîmplat toate astea.
Cuvintele caligrafic, răbduriu zgîriate
în carnea hîrtiei, au rămas în dosare,
mărturisindu-l în toată splendoarea
pe blondul discipol.

Și multă vreme „restul a fost tăcere".
Vreau să spun, nedumeririle, sfîșierile tragice
ale femeii ce aduna din cărți lumina
ploaie de aur visînd-o, plutind
spre tinere frunți,
și deznădejdea durerii cînd, neînțelegînd
ce i se cerea, era drastic admonestată
înainte de a păși sfîșiată pe coridoarele lungi
așteptînd ultima clipă, cu ochii spînzurați
între gratii.

...Într-o tîrzie seară de toamnă, am văzut-o
călătorind undeva, departe, dincolo de pas
și priviri,
pășind princiar pe covorul vestșed de frunze
încercînd parcă s-audă cum calcă toamna
pe cenușiul sicriu sub care, imperturbabil, se
zidea
venind de departe, de după privirile reci ale
iernii
surîsul ei înrămat în triumfurile primăverii.

Șontic-șontic, în urma ei, mai mult ciine
decît om,
venea discipolul blond, ținîndu-și pălăria
neagră
în mîna dreaptă – pasăre de pradă –
tot numai zîmbet, tot numai candoare.
Caligrafiată în riduri adînci, fața parcă vorbea
de-un clovn al altor vremi.
Și rupea, șontic-șontic, cuvinte de falsă
căință
îndreptîndu-le către femeia, alunecînd părere
printre frunzele toamnei, și poate visare.
Jertfă stearpă erau cuvintele în gura
discipolului fals,
cînd fluierat de duioasă pasăre, cînd șuier
tăios de șarpe
jertfă stearpă erau...

Înțeleaptă, femeia se-nvăluia în frunzele
de-amurg
ale anotimpului ultim și urca, urca mereu
către
aripa invizibilă a unei păsări ce-i lumina
drumul prin miraculoase culori.
A întors privirile-o clipă spre
movila de pămînt mișcătoare, în urmă rămasă,
din care se ridicau bolborosite cuvinte
cînd de pocăință țipată, cînd de ură mocnită.
– „Sînt discipolul ! Sînt discipolul !" – striga
movila.

Dar femeia n-a înțeles nimic. Uitase-acea
voce
și fața de clovn fără virstă nimic nu-i spunea.
Străină-i era ! N-o știa. N-o știuse nicicînd.
Și urca princiar desenînd un fel de zbor în
jurul ei.

...Undeva, departe, lîngă zbuciumul cîrtițelor
movila ce bolborosea cuvinte omenești
redacta
un straniu memoriu, rupînd literele din unghii
înroșite de patimi... Și, cînd toată ura s-a
adunat pe hîrtie, un tragic adevăr i-a
încătușat mersul :
nu mai știa pentru cine scrisese acele vorbe
de ură,
cui să le spună vroia și cine era femeia aceea
demult devenită un zbor de dincolo de drumul
pe care-l călca movila-n neștire.

...Dimineața, de creanga uscată a unui castan
ca un clopot spînzura o biată movilă de
carne.
Jos, pe pămînt, desperecheate, cuvintele
– tragice lacrimi – îl blestemau pe discipolul
care
le-nvești mintase în ură, condamnîndu-le uitării
și morții... Amin !

Mitru și ortacii săi

voicu bugariu

Într-un abataj din sectorul unu, unde totul este în ordine, lucrează și Surtea Dumitru, douăzeci și șase de ani, poreclit Excavatorul. El face parte din brigada lui Sebastian Cristea, cel despre care scrie foarte des ziarul local și al cărui nume a apărut, înconjurat de laude și în niște ziare din București (ba chiar și într-un reportaj de televiziune a putut fi văzut șeful de brigadă).

Surtea are și el celebritatea lui, deși aria de manifestare a acesteia este mult mai restrînsă. Odată, pe pariu, a alergat o sută de metri cu cîte un om de vreo șaptezeci de kilograme sub fiecare braț. Desigur, nu a fost o alergare rapidă, n-a fost un sprint, ci mai degrabă ceva în genul unui mers grăbit. Dar în memoria oamenilor a rămas ca fugă. („A fugit cu doi oameni sub brațe ; ăsta-i excavator, mă !") El este înalt, blond, cu mușchi de halterofil. Ochii lui albaștri au o privire încrezătoare, puțintel naivă (dar care om tînăr și extrem de puternic nu este un pic naiv ?).

Este ora opt și ceva. Surtea zice către ortacul cu care dă la cărbune pe banda transportoare.

— Mă, eu dau mai mult decît trei ca tine !

Ortacul, pe numele lui Găman Valentin, este un bărbat cu vreo trei-patru ani mai în virstă decît Surtea. Nu este la fel de masiv, dar mînuiește lopata cu mișcări economicoase și pare foarte rezistent. El face parte dintr-o categorie specială, nu prea numeroasă. El nu vrea, pur și simplu, să urmeze cursuri de calificare, preferă să rămînă vagonetar, să rămînă adică la prima treaptă care urmează după stadiul de muncitor necalificat.

— Dai pe dracu', pufnește el.

— Dau, mă ! Pui pariu ?

— Pe ce ?

— Pe ce vrei tu.

— Ce-i mă, Mitre ? intră în vorbă minerul, care lucrează și el, cot la cot, cu cei doi, deși le este șef. Tu n-ai treabă ?

El se numește Gheza Romulus, are patruzeci și cinci de ani. Față de Surtea se simte aproape ca un tată. Se oțărăște, dar Mitru știe că nu e supărat. Răspunde și el răstit :

— Ba am.

Iar celălalt, la rîndul lui, știe că Mitru nu este defel minios și îi arde de pariuri fiindcă simte că puterea nu mai încape în el. Zice :

— Atunci ? Ce tot...

Glasul i-a rămas arțăgos, dar Mitru simte că în el a apărut și ceva care aduce a curiozitate.

Mitru se îndreaptă de spate :

— Am zis și eu o vorbă. Am zis că dau cît trei ca el. Ce-i cu asta ?

— Dai pe dracu', mormăie Găman, parcă numai pentru sine, ca și cum nu ar dori să fie auzit de altcineva.

În abataj e liniște. Se aude numai fișiitul lopeților care intră în grămada de cărbune și zgomotul de fier frecat pe fier, pe care îl scoate uneori craterul. Cei doi îl aud foarte bine.

— Auzi, Mitre ! Auzi ce zice ortacul. Ce-ai de spus ?

— Eu am spus ce aveam de spus. El să zică acum.

Un timp nu mai vorbește nici unul. Apoi Găman se oprește din lucru :

— Mă, Mitre, eu țin pariul, dacă îmi dai voie să-mi aleg doi oameni din brigada noastră.

Mitru izbucnește într-un rîs mai subțire decît cel la care s-ar aștepta cine i-ar vedea statura de gladiator. Ochii albaștri îi sticlesc, de parcă un drac ar fi intrat în el.

— Alege-ți, mă, pe cine vrei ! nu se mai oprește el din rîs.

Apar din întuneric, ca și cum s-ar fi materializat printr-o scamatorie, doi oameni.

— Văd că vă distrați bine aici. Noroc bun ! zice primul intrat.

Salută și al doilea.

Sînt îmbrăcați la fel. Doar căștile, parcă, li se deosebesc la culoare. Dar acestea sînt atît de decolorate încît cu greu ar putea cineva să spună cum arătau atunci cînd pentru prima oară au fost luate la purtat.

— Noroc bun ! Mitru ăsta n-are stare, dom' inginer, mormăie Gheza. E plin de prostii capul lui.

★

Cel căruia i-a vorbit minerul este șeful de sector. Are treizeci și cinci de ani, dar, nici el nu ar fi în stare să spună cu precizie de ce, se simte față de Gheza ca și cum acesta ar fi mai în virstă cu o generație decît el. Fiind de loc din Muntenia, folosește citeva expresii de pe acolo, așa cum le-a auzit pe vremuri în vorbirea țăranilor din satul lui. Dar în felul lui de a vorbi s-au lipit și expresii transilvănene, pe care le repetă cu plăcere. La început, pe cînd era proaspăt inginer minier, se gîndise că va fi mai convingător dacă le va vorbi oamenilor „pe limba lor". Și drept urmare și-a împănat felul de a vorbi cu expresii potrivite ; dar apoi a venit o zi cînd și-a dat seama că expresiile respective au început să îi placă pentru ele însele și că nu le mai folosește în mod deliberat, ci pentru că așa îi vine mai bine. Tot așa, pe nesimțite a început să îi placă modul transilvănean de pronunțare și, drept urmare, l-a adoptat, astfel încît atunci cînd se duce în satul lui stîrnește hazul oamenilor prin felul muiat în care pronunță cuvintele și prin ritmul mai scăzut al vorbirii. Lui Gheza i se adresează într-un mod compozit, un cuvînt vine din Muntenia, un altul din Transilvania ; nu îi spune „nene" sau „baci", ci altfel :

— Care-i baiul, nea Romulus ?

— Mitru ăsta, tot la prostii îi e mintea...

— Ce prostii ?

— Uite așa. Nu știu ce tot zice... Că el... Așa și pe dincolo...

În timp ce inginerul și minerul vorbesc, Mitru nu zice nimic. Își continuă lucrul, de parcă nu despre el ar fi vorba. Rîsul i s-a oprit de îndată ce au intrat cei doi. Mușchii i se mișcă alene. Bustul lui gol este foarte pătat de praful de cărbune și din acest motiv mușchii nu prea sînt puși în evidență. Dar dacă Mitru s-ar spăla iar apoi și-ar unge pectoralii și bicepșii cu ulei de măsline, cum făceau gladiatorii, atunci bustul lui ar fi cu totul impresionant. Dar chiar și așa el arată ca un halterofil de categoria o sută de kilograme.

Cel de al doilea venit, care nu a zis încă o vorbă în afară de cuvintele salutului tradițional al minerilor, pune mîna pe umărul lui Mitru. El este chiar Sebastian Cristea, șeful de brigadă despre care scrie atît de des presa. Îl simpatizează pe Mitru și știe de ce este în stare. În „motorul" brigăzii sale, Surtea este o piesă importantă.

— Mitre, zice, ce-i ?

— Nimic. Ce să fie ? Am zis și eu o vorbă. Și acum...

De unde mai înainte rîdea de se auzea pînă departe, acum Mitru pare trist, ca un copil prins cu șoalda.

— Ia spune dumneata, îl îndeamnă Cristea pe Gheza. Hai, să nu pierdem prea multă vreme !

Cristea vorbește despre timpul care trebuie folosit cu folos, dar mai mult fîndcă așa se cade și fiindcă este de față inginerul. Brigada lui stă bine la îndeplinirea planului, nu are probleme. Iar pe Gheza îl cunoaște de douăzeci de ani este sigur de el.

Gheza începe să zîmbească, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile în sapa cu care a tras cărbunele pe crater. Mitru și-a îndreptat statura. Este cu un cap mai înalt decît ceilalți. Zîmbește și el, cu timiditate de colos înduioșat. Gheza :

— Mitru ăsta al meu a spus că dă mai mult cărbune decît trei ca Valentin. Vrea să pună pariu. Asta-i treaba.

— Ai zis tu așa ceva, Mitre ? întreabă amuzat inginerul.

Mitru se uită cumva dintr-o parte. Fiind atît de înalt, oricît și-ar apleca în față capul tot n-ar putea obține altfel o expresie de căință.

— Am zis.

— Și vrei să pui pariu ?

— Vreau să pun.

— Pe ce ?

— Păi, nu știu. I-am spus lui Valentin că sînt de acord... Să aleagă el ! Eu sînt de acord.

— Și tu, Valentine ? întreabă Cristea.

Glasul lui este aproape cu totul serios, ca și cum treaba nu l-ar privi pe el, personal. Dar cum inginerul pare atras de treabă, atunci, nu-i așa... Mai ales că în brigadă treburile merg foarte bine. Nu are rost să îi contrazici pe băieți, atunci cînd mai vor și ei să se distreze. El, Cristea, se pricepe la oameni. Nu degeaba are o brigadă atît de bună. Da, îi trece prin minte șefului de brigadă, o întîmplare ca asta este binevenită. Oamenii știu despre mine că sînt un om care muncește, dar nu se dă în lături de la cîte o distracție. Mitru ăsta al nostru, indiferent dacă iese învingător sau nu, face bine brigăzii. Oamenii trebuie din cînd în cînd să mai aibă cîte o întîmplare, așa, mai ieșită din obișnuința lor de zi cu zi. Pe de altă parte, își mai spune Cristea, în momentele în care așteaptă răspunsul lui Găman Valentin, nu trebuie nici să mă arăt prea entuziasmat. Trebuie să mă port cam ca un tată sever, care le admite copiilor săi cîte o zburdălnicie, dar cu inima cam îndoită, ca și cînd nu ar prea vrea, dar le face lor un hatîr.

Dacă un sociolog al minerității ar fi de față și ar putea citi în mintea șefului de brigadă, ar fi posibil să-și spună : „Șeful de brigadă nu știe că metoda lui de conducere se cheamă paternalism. El se comportă ca un patriarh, ca un tată al unei familii formată din mulți membri apți pentru muncă. Are severitățile și îngăduințele pe care un asemenea rol le pretinde. De altfel, se știe, în brigăzi sînt multe neamuri. Pînă la urmă brigada ajunge să fie într-adevăr ca o familie, unde îți aduci copiii, cînd au devenit apți pentru muncă și unde, sînt destule cazuri, ei îi vor aduce pe copiii lor".

— Eu vreau să pun pariu, zice Valentin. Numai că... Dacă mă lasă să îi aleg eu pe ceilalți doi.

— De unde să-i alegi ?

— Din brigada noastră, de bună seamă.

Cristea se gîndește puțin și apoi spune cu o oarecare mustrare în glas :

— Mă, Valentine, nu-i bine așa. Dacă sînt din schimburi diferite ? Ce te faci ?

— Nu sînt din alte schimburi. Eu m-am gîndit la doi. Sînt acum la șut, ca și noi.

— Care-s ? intervine inginerul, în continuare vesel.

— Unu-i văru-meu. Celălalt îi Sain. Eu așa zic.

— Măi copii, devine pe negîndite serios inginerul. Uite, eu am uitat de o treabă. Voi știți că în sectorul doi este un bai. Știți, nu ?

Și fără să mai aștepte vreun răspuns :

— Eu nu cred că este cazul să ne apucăm noi de... Cînd acolo este ce este...

Mitru se întristează vizibil. Inginerul pare a sta pe gînduri. Apoi se uită o clipă în jos și se decide.

— Bine, măi Mitre. Bine, facem cum vrei tu. Să nu zici că inginerul de la sectorul ăsta nu este un om cumsecade. Puneți voi pariul vost. Numai să terminați repede.

Apoi se întoarce spre Cristea și-l întreabă cu glas coborît :

— Dumneata ce zici ?

— Și eu zic să facă. Dacă au ei plăcerea asta... Doar știți că Mitru este salvator. El știe foarte bine ce este dincolo, iadul pe pămînt... Numai că el așa este, îl știți și dumneavoastră. E înîmos, nu ai ce să-i faci.

— Dar conducerea ?

— Păi, se burzuluiește pentru un moment Cristea, ce treabă are conducerea aici ?

Și apoi, regăsindu-și imediat modul lui obișnuit, cumpănit, de a vorbi :

— Că doar depășim planul, brigada noastră. Nu ? Atunci ? Nu încălcăm nici o regulă. Cine ce treabă are cu noi ?

— Gata, Mitre. Dar dumneata ce zici nea Romulus ? Să mă ierți că nu te-am întrebat. Doar sînt oamenii dumitale. Dumneata decizi. Ce părere ai ?

— Dinspre mine..., zice cu un oftat Gheza, pot să ne întreacă și la... vorba aia... Numai să facă și după aia să termine. Că avem treabă.

— Să mă duc să-i chem ? îl întreabă Valentin pe inginer.

— Nu mă întreba pe mine, întreabă-l pe nea Romulus ! zice acesta.

— Du-te, mă, du-te, zice Gheza, cu un năduf pe sub care pare a clipoci o apă subterană de veselie.

— Să le spui că le-am zis eu să vină, intervine Cristea. Că altfel te pomenești că sînt în stare să...

Găman Valentin pleacă.

— Dar cine vă arbitrează, mă, Mitrule ? întreabă inginerul.

— Eu zic că dumneavoastră.

Își dă seama că se află în fața unei premiere,

vasile zamfir

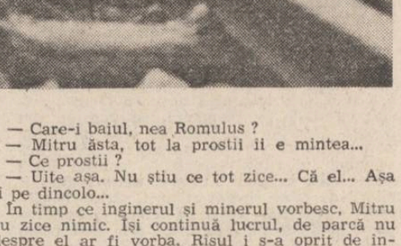

Florile pămîntului

Mai am surisul luminos
cu care viața m-a întîmpinat,
și-n glasul meu răsare timp frumos
să fie ca o luntre, peste sat.

de aur și argint prin care merg
ca printr-o holdă-naltă și-nțeleg
unde-mi sînt ochii, lira, iar cuvîntul
e glasul ce măsoară-n flori pămîntul.

M-am contopit cu toate și voi fi
aburul dulce-al marilor cîmpii
în țara-n care piinea este piine
și chipul meu e-ntruchipat și-n miine.

Sortire

Am fost sortit să cînt în astă țară
de bine, sănătate, omenie,
iar soarele să-mi privegheze pasul
și setea printre fluturi, pe cîmpie.

Îmi spăl privirea, genele-s vioară
iar mîinile sînt crengi de mare dor.
M-opresc lîngă suflarea de mioară,
lumina îmi dă apă din urcior.

Am fost sortit să cînt și voi cînta
Pînă m-o înveli luceafărul cu fin,
iar umbra mea din zori va-nainta
ca totdeauna-n viață să rămîn.

Căci nu-i sortire mai frumoasă-n viață
decît să faci din noapte dimineață.

Strune

Pridvorul mi-este plin de flori ; cleștar
Mi-e ziua prelingindu-se pe zid
cînd printre crengi parcă-i zăpadă roua
iar eu mă-ndrept spre cer să mi-l deschid.

Cum aș deschide casa mea în care,
furat de cîntec și de-un glas subțire,
sădesc pe vatră-n loc de jar o floare
și-n alăută mă prefac ca-ntr-o uimire.

În straiul florii mă îmbrac acum
și plec prin țară, printre oameni buni...
Din fiecare gînd îmi fac un drum
iar inima mi-e zarea cu lăstuni.

Rodnicie

Fantasmele căldurii mai joacă-n depărtare.
și-ntreg pămîntu-i mare de spice-n
fremătare.
Orchestrele naturii s-au pus din zori pe
cînt,
pămîntul este lira ce sună prin pămînt.

E o cortină toamna, deasupra, peste crin,
mi-e sufletul un flutur ce pendulează lin
și spre înaltul zilei, avînd din nou viață,
din care-n imn purcede o nouă dimineață.

Se-aud prin iarbă șoapte de om și de
lumină
făcînd pămîntul dulcea și proaspăta
grădină.

Căutare

Te caut prin cîmpie, printre-nfloriri de vis...
E plină de-ndoială foșnirea din păduri ;
cînd vreau să-mi alin dorul, durerea s-a
deschis,
livezilor li-e teamă nectarul să nu-l furi.
Mă pierd printre copacii ce-nghit cu
umbra lor
rostirea mea, iubirea și sclipătul de daltă,
îmi pare-un giulgiu floarea în care
mă-nfășor
și mi-aș clinti iubirea cu umbra mai înaltă.

Ești printre toate, vis și unde-am întîlnit
răcoare de fîntînă erai o umbră mare ;
izvoru-mi povestește că nu are sfîrșit
și că rotund într-însul tot sufletul îmi are.

Contopire

Zic să unim simțirile-amîndouă
și viața noastră s-o începem iar
sub soarele și dulcea lună nouă,
printre păduri de miere și cleștar.

Suflarea ta să bîntuie prin mine,
precum un abur din livezi cu meri,
unde spre prinz eșarfe de albine
spuneau că astăzi o să fie ieri...

E timpul cel mai potrivit acum,
cînd pașii sună printre frunze-ncet,
să-mpreunăm iubirile pe drum
și să uităm de un etern regret.

că se poate calcula foarte ușor cît s-a făcut într-un abataj, dar este mai greu să estimezi cît cărbune a dat un singur om. Dacă toată treaba ar fi făcută cu tot dichisul, atunci ar fi trebuit anumite pregătiri. Nu știe cum anume, dar precis i-ar veni cuiva o idee bună. Să amîne și să-i spună directorului ? Îl apucă groaza numai la acest gînd. Ar zice că sînt absolut neserios, dacă acum, în situația în care se află mina, îmi trec prin minte asemenea probleme. Nici nu o să-i spun despre întrecerea de azi, de aici. Lasă, mai bine să afle din altă parte și apoi să mă întrebe cum a fost. Dacă mă întreabă, o să-i spun. Dar nu o să mă duc să-i comunic despre „inițiativa" mea.

Inginerul se gîndește că nu prea există o metodă clară de a aprecia, avînd în vedere faptul că întrecerea se va desfășura pe o perioadă scurtă de vreme. Aici ar trebui un om de meserie, un cubator, care are ochiul format pentru treburi din astea. Să calculeze cîți metri cubi a dat unul și cîți au dat ceilalți. Asta ar trebui. Dar cum ? Să îl pui pe Mitru să facă el toată treaba după o pușcare și apoi să calculezi care a fost randamentul dat de el în unitatea de timp ? Și apoi să faci altă pușcare ? Și să faci din nou toate calculele ? Că doar nu o să oprești tot sectorul pentru ca să vină cărbune numai de la abatajul cu pricina... Pe cînd așa... Băieții nu s-au prea gîndit cum să măsoare cărbunele. Este clar, nu se poate face o apreciere clară, cît de cît riguroasă. Așa că arbitrajul lui o să fie foarte aproximativ. Dar acum nu mai poate să dea înapoi. Este șef, trebuie să se țină de cuvînt. Că altfel oamenii or să bage de seamă că este indecis. Și numai una ca asta i-ar mai trebui, după eforturile pe care le-a făcut pentru a ajunge unul dintre bunii șefi de sector ai minei. Se gîndește deci să nu mai aducă vorba despre metoda de măsurare a cărbunelui. Totuși, se gîndește mai departe, în așteptarea lui Găman și a celorlalți. Cum să facă ? O întîmplare bună, ceasul lui electronic are și cronometru. Va cronometra. Aici nu sînt probleme. Trebuie apoi să aibă în vedere viteza de deplasare a craterului, precum și înălțimea cărbunelui pe crater. Va trebui să facă niște calcule destul de complicate. Sau va recurge, totuși, numai la estimarea din ochi ?

★

Apare Găman, împreună cu cei doi oameni după care s-a dus. Aceștia au venit cu lopețile și par foarte veseli. Amîndoi sînt oameni de statură obișnuită, arătînd puternici, dar fără să aibă volumul muscular de campion olimpic al lui Mitru.

— Noroc bun !

— Noroc bun !

Cei doi stau unul lîngă celălalt și se sprijină în cozile scurte ale lopeților.

Inginerul simte că scena nu trebuie să se prelungească. A zis, se va face, dar să nu dureze mult. Așa și gîndește. Spune :

— Băieți, zis și făcut ! La treabă. Eu zic ca fiecare dintre cele două echipe să lucreze un sfert de oră. Este bine așa ?

— Numai un sfert, dom' inginer ? întreabă cu mult repros Mitru. De ce așa de puțin timp ? Eu vă rog frumos să luăm măcar cîte o jumătate de oră. Un sfert de oră pot și ăștia să se silească. Pe cînd dacă mai trece ceva vreme încep să nu mai meargă așa de ușor... Știu eu... Îi apucă sudorile... Vă rog frumos !

Pe fața mînjită cu praf de cărbune a lui Mitru ochii albaștri au expresia unui copil cuminte, care nu cere decît o singură prăjitură, nu mai mult.

— Voi ce ziceți ? îl întreabă inginerul pe Găman.

Prin evoluția situației, Găman a devenit șeful echipei pe care cei trei au ajuns să o formeze. Se pare că, venind spre locul întîlnirii, s-a înțeles cu ei, fiindcă nu le mai cere părerea. Zice :

— Să facem așa cum spune el. Noi sîntem de acord să fie așa. O jumătate de oră.

Iar apoi, cu o voce mai scăzută :

— Dinspre mine, poate să fie cît de mult.

— Bine. Dar vă ajunge cărbunele pe care îl aveți aici ?

Gheza nu știe în prima clipă dacă inginerul vorbește serios sau vrea să glumească. Nu a trecut mult timp de la pușcare și în abataj mai este un adevărat munte de cărbune. Nu se pune problema să nu le ajungă. Zice :

— Le ajunge.

Și apoi izbucnește în rîs, pentru prima dată de cînd au venit cei doi :

— Mă, voi o să-mi faceți treaba mea !

— Hai, gata ! zice Cristea. Ați vorbit pe ce puneți pariu ? Că acolo, cînd s-o bea pariul vost, cred că o să fiu și eu de față. Nu, dom' inginer ?

— Păi, da, bineînțeles, zice inginerul, a cărui veselie s-a cam stins.

Asta fiindcă își tot aduce aminte că s-ar putea să apară în orice moment cineva din conducerea minei și o să aibă impresia că el este un om destul de neserios, din moment ce intră în asemenea acțiuni puerile.

Dar nu vine nimeni. Domnește o clipă de tăcere, în care se aude numai zgomotul ușor scos de craterul care merge, merge fără oprire, gol.

— Eu zic, începe tărăgănat Mitru, să punem pariu pe o sută de sticle de bere. Ori îi mult ?

— Nu-i mult, se repede Valentin.

— O sută, mă ?! exclamă Gheza, admirativ. Bravo ! Ești un om serios !

Unul dintre cei doi aduși de Găman, un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, care nu zisese pînă atunci nimic, în afara celor două vorbe ale salutului de miner, spune, cu milă :

— O să pierzi, mă Mitre, sigur o să pierzi. Eu te-am văzut atunci, pe stadion, știi tu. Știu că ai putere cît trei oameni ca noi, dar nu te-ai gîndit la un lucru.

— La ce nu s-a gîndit ? întreabă Cristea.

— La lopată.

— Cum ?

— Uite așa. Lopata lui nu îi la fel de mare ca a noastră. Oricît de repede ar da el din mîini, tot nu poate să ne-o ia înainte. Pentru că nu poate lua cărbune pe lopată mai mult decît luăm noi.

Toți se uită la Mitru, de parcă atunci l-ar vedea pentru prima oară. Dar Mitru zice, cu multă liniște :

— Ba m-am gîndit la lopată. Cum să nu mă gîndesc ? Ori voi credeți că Mitru îi mare și prost ?

Inginerul arată prin cîteva gesturi că începe să-și piardă răbdarea :

— Ei și ? Te-ai gîndit... Și ce ai rezolvat cu asta ?

— Păi, uitați-vă !

Și Mitru își ridică lopata în sus. Ceilalți se uită cu atenție la ea și văd că pe fiecare dintre marginile laterale se află cîte două găuri cu diametrul de vreun centimetru.

— Mă, tu ești nebun !? De ce ai găurit lopata ?

— Uite așa. O să vă arăt eu de ce, după ce terminați voi treaba.

— Gata, zice inginerul, umblînd la ceasul lui special, electronic. Pregătiți-vă !

★

Și cei trei pornesc. Lucrează repede, dar fără să ajungă la mișcări prea rapide, care i-ar sufoca. Unul trage cărbunele spre crater, iar ceilalți doi îl încarcă cu mișcări abile. Mușchii li se mișcă ritmic. Gheza stă deoparte și se uită la ei cu un mic zîmbet de tată îngăduitor. Inginerul s-a lăsat într-un genunchi și privește craterul dintr-o parte. Se pare că și-a luat niște puncte de reper și, în funcție de ele, urmărește înălțimea grămezii de cărbune, pe care transportorul o mișcă și o face să dispară în întuneric, fără încetare. Din cînd în cînd însemnează ceva într-un carnețel pe care l-a scos din buzunar.

Sudoarea dă strălucire celor trei trupuri dezbrăcate pînă la briu. O jumătate de oră trece repede. Vine pe negîndite clipa cînd inginerul îi oprește :

— Gata, băieți !

Se pregătește Mitru. Pe față îi stă lipit un zîmbet misterios, pe care ceilalți încep să-l înțeleagă doar atunci cînd din tașca pentru merinde el scoate tacticos două bucăți de tablă groasă și frumos curbată, cu marginile bine polizate.

— Ce faci Mitre ? se uluiește Gheza.

— Ce să fac ? Îmi fac și eu o sculă mai potrivită, izbucnește Mitru în risul său subțire.

Apoi se apucă și potrivește cele două bucăți de tablă pe marginile lopeții sale. Fiecare bucată are cîte două găuri, care corespund celor făcute în lopată. Mitru scoate din buzunar patru șuruburi, pe care le trece printre găuri și apoi le prinde cu piulițe.

— Nu-ți trebuie o cheie, Mitre ? întreabă Gheza de pe a cărui față uimirea n-a dispărut încă. Ori un clește, ceva ?

— Nu-mi trebuie nimic. Am eu cleștele meu. Și strînge piulițele cu degetele.

Prin montarea celor două bucăți de tablă care se întîlnesc între ele și se îmbină foarte bine, s-a obținut o lopată de două sau poate chiar trei ori mai mare decît una obișnuită.

Continuare în pag. a 7-a

Generația luptei cu inerția

Proba civismului

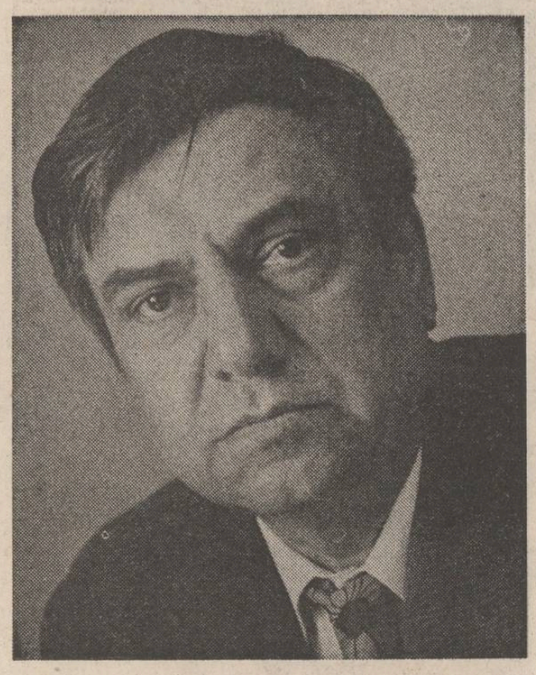

Adevărata măsură a valorii unui poet o dă proba genului patriotic, examen sever și decisiv, trecut cu strălucire de marii clasici (Eminescu, Goga, Macedonski), de generația orfică (Arghezi, Blaga, Bacovia) ca și de „generația luptei cu inerția", adică generația Labiș (Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe ș.a.). Asemeni lor, Niculae Stoian, poet de obîrșie țărănească format la școala lui Esenin și Labiș, nu se sfiește să se implice la modul civic în afirmarea înaltului crez patriotic ce presupune o relație simbolică între patrie și poezie, termen complementar al încrederii în viitor. Volumele „Fierul dracului", (1957), „Fișă personală" (1963), „Pietre de rîu" (1966), „Istorie de veghe" (1970), „Întoarcerea la lucrurile naturii" (1971), „Fondul principal de sentimente" (1978), „35 de poeme sub scut" (1979), oferă teritoriul unor temerare incursiuni de a domina intelectualitatea, de a-și însemna trecerea prin viață cu „pietre de rîu", într-un dialog permanent cu țara, resimțind ca necesitate ascendența istoriei naționale : „Cuvintele adesea nu-ți ajung / și le preschimbi în pietre de morminte / scrisoarea Neacșului din Cîmpulung / chiar ea-i un strigăt de luare-aminte". Poetul vorbește în numele unui neam într-o poezie directă, agitatorică, înnobilată de dimensiunea estetică a versului clasic. „Cardioglob sau pe ce lume trăim", apărută în 1982, prin cele cinci cîncluri incluse, („Din țara la cumpăna verii", „Mesaje și peisaje", „Vivat Mexico", „Africa, ohe", și „Pantheon") se constituie într-un jurnal de globe-trotter avînd vocația atitudinii polemice. Versurile transmit sentimentul unei acute responsabilități. Poetul își asumă o viziune planetară, caracteristică spiritului angajat, situîndu-se în centrul lumii de unde intră în rezonanță cu întreaga umanitate : „Aici e răscrucea planetei, de unde / egal depărtate distanțele sînt / bătăilor inimii mele-i răspunde / aici orice inimă de pe pămînt".

Starea de urgență, în sens ecologist, convoacă seceta, foametea, poluarea, cenușa nucleară, care au otrăvit chiar și laptele mamelor, ca simboluri tragice ale unui „veac sublim dar și neghiob". Gravitatea momentului de cumpănă pentru existența planetei cenzurează elanul creației poetice, asupra căruia grevează memoria unor timpuri vinovate : „Nu e ușor să cînți cu voce tare / pe o comună groapă de martiri / fasciste lagăre de concentrare / cu sîrma lor ne-nghimpă-n amintiri".

Itinerariul liric străbate zonele fierbinți ale Terrei („Bocet din Hiroșima", „Răsăritul lunii la New York") sau caută locurile de liniște și frumusețe, privilegiate prin amprenta harului culturii, nelipsind tonul vindicativ al pamfletului. Turnul din Pisa este contemplat noaptea, dezbrăcat de „staniolul zilnic" al ambalajului publicitar. În Muzeul Tussaud figurile de ceară proliferează formele ororii într-o imensă cameră universală. Uneori previzibile, referințele culturale trădează sensibilitatea poetului la valorile decorative ale imaginii. Reținem astfel acordurile finlandeze în gustul muzicii lui Sibelius (în „Tîrg de reni"), sau violența multicoloră, de pictură meridională, din „Tîrg de pește", la Marsilia. De altfel, un grupaj de șase tablouri din secțiunea „Pantheon", trimite direct la artele plastice constituind un interesant catalog de muzeu imaginar. Poetul evocă „femeia adormită" (după Vermeer), o „zi mohorîtă" (în felul picturii flamande a lui Breughel), de asemenea pictează poetic după Caravaggio, Goya, Max Ernst.

Geografic, poezia lui Niculae Stoian (care evoluează de la civic la ecologic) acoperă toate continentele și conservă, într-o montură expresivă, specificul locurilor. Din vălmășagul fiestei mexicane sîntem aduși în savanele Africii. Elemente cu încărcătură exotică, (manioc, papaya, ananasul, măștile crunte, pirogile) devin elemente ale degradării, denunțînd sărăcia, mizeria, și acuzînd pe cei care „pradă istoria". Atitudinea poetului în fața tuturor semnalizărilor lumii este explicită, receptarea are loc sub semnul tutelar al patriei, topos ideal spre care se reîntoarce cu sentimentele certitudinii neclintite în „legea părinților" al regăsirii unor repere cardinale. „De ne-au dat întruchipare / acest lut și-acest văzduh / doino, tu ne-ai dat suflare / sfînt al vieții noastre duh". Sînt reconfortante, în acest context, reminiscențele familiare din Alecsandri, Coșbuc și chiar ovidienele „năpraznе de ger" de la Pontul Euxin, prevestind în zbuciumatul sfîrșit de secol o virstă calmă, împăcată, receptacol consubstanțial al spectacolului umanității.

Constantin M. Popa

POEME DE NICULAE STOIAN

Fișă personală

Eu sînt poetul lucrurilor categorice,
Ca munții-n cerul clar de după ploaie.
Poet al zilelor care devin istorice
Chiar de la prima ceasului bătaie.

Adresa mea : Pămîntul... a treia după
Soare,
Pe largul Comunismului Prospect.
Sînt totdeauna-acasă pentru-oricare,
La telefon, numai pe fir direct.

Mi-s rădăcinile pierdute-n Bărăgan
Și toate sentimentele-n afară ;
Inima mea de-aceea-i ca un lan
De floarea-soarelui, în miez de vară.

Entuziasmul — veșnic, postura mea
firească,
Fertilizînd pămîntul izbînzii tuturor.
La mine, bucuriilor li-i dat să crească
Vertiginos, ca arborilor, la Ecuator.

Și-asemeni lor, oricînd în preajma mea,
Numai ozonul dragostei eman ;
Nu am ca sfinții-aureolă de vopsea,
Ci mă-ncununã nimbul a tot ce e uman.

Mi-afirm apartenența la cei ce știu
s-asude,
Cu fiece suflare mai mult al lor rămîn.
Iar cele mai apropiate rude
Sînt în Partidul Comunist Român

Dorința mea, supremă și-ndrăzneață,
Ca gravitatea atrăgîndu-mă mereu :
Să pot adeveri cu propria mea viață
Statutul de partid — statutul meu.

Sînt doar poetul lucrurilor categorice,
Ca munții-n cerul clar de după ploaie,
Poetul zilelor care devin istorice
Chiar de la prima ceasului bătaie.

Sîntem puternici cît sîntem morali

Sub clopote de sticlă nu trăim,
Nici, robinsoni, pe grinduri de corali ;
Un adevăr de-aceea-i unanim :
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

Ca oameni vii, născuți, iar nu făcuți,
În fața vieții rămînînd egali,
Nici dumnezei fiind, nici belzebuți,
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

Mîncăm și bem, ne dedulcim la trai
Și-o clipă ne visăm sardanapali,
Dar clipele sînt repezi ploi de mai,
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

Ne-nverșunați de nici un josnic jind,
Nu coatele în coaste, ca rivali,
Ci cotul lîngă cot la greu simțind,
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

Nu-i de-mprumut și nici de tîrguit
Cămașa fericirii, la telali,
Pieptar de zale-i din oțel călit :
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

O luptă-i viața, e adevărat,
Dar și soldați de rînd și generali,
Luptăm în cîmp deschis, neapărat,
Sîntem puternici, cît sîntem morali.

Și-n luptă sînt și-nvinși și-nvingători.
Nu doar sub scut sfîrși-vom, triumfali,
Ci și pe scut, cei slabi și dezertori...
Să fim puternici, deci, fiind morali.

1976

Istoria cu învățătură

Profesorului Virgil Cândea

Istoria, profesore, e-așa cum spui :
Hotarul peste care nu se poate trece
Cît timp noi n-am venit în Țara Nimănui
Goniți de raza vreunui astru rece.

Istoria, profesore, e precum spui,
Sau, mai curînd, așa ar trebui să fie,
De n-ar apare peste noapte scribi
destui
Mult prea dispuși, din ea, să facă
geografie.

Istoria, profesore, e deci cum spui ;
Doar Făt-Frumos, mai stanpăitul,
pare-mi-se,
Avea să poarte limbile în tolba lui,
De la balaurul pe care-l hăcuise.

Știa, bag seama, mult mai bine
dumnealui
Cît ne putea-nfunda o
basnă-ncornorată...
Că-ntr-adevăr, istoria e precum spui,
Vitejii, însă, la plăcinte se arată.

Istoria, profesore, așa cum spui,
Spre-a nu-i fi la cherem vreunei
ipotece,
S-o scriem ca la Mărășești sau
la Vaslui :
„Pe-aici — aviz cui îndrăznește —
nu se trece !"

1975

Aici se odihnesc

„Aci se odihnesc" — pe vechi morminte,
Pe marmuri albe ori pe biete cruci,
Te-ntîmpină aceleași trei cuvinte,
Pe orice plaiuri românești te duci.

Chiar de-i domnească piatra funerară,
Stă scris un nume simplu, de român,
La care luptele adăugară
Cel Mare, cel Viteaz, ori cel Bătrîn.

La Putna-și are Ștefan Vodă cripta,
Cu clopotul dobuga-n preajma lui.
Stindardul biruințelor înfipt-a
Pe Grivița Sergentul din Vaslui.

Mihai și-a pus la Mînăstirea Dealul
Neatîrnării capul lui chezaș ;
Ca-n lupte-și înconjoară Generalul
La Mărășești, necunoscuți ostași.

Cu Oltul căpătîi și-alină somnul
Bătrînul Mircea-ntre-ai Coziei muri,
Cu Oltul, frate bun cu Tudor — Domnul
Martir al legendarilor panduri.

Iar Crăișorul Iancu se-odihnește,
Umbrit de cel mai brav dintre goruni,
Cum dorm tot ca oștenii, strămoșește,
Eroii comuniști de la „Trei pruni".

„Aci se odihnesc" — pe vechi morminte,
Pe marmuri albe ori pe simple cruci,
Te-ntîmpină aceleași trei cuvinte,
Pe orice plaiuri românești te duci.

Vrăjmașii care-ar mai pofti pe-aice
Să afle dar : eroii se-odihnesc.
Nu-s morți, ci pot cu noi să se ridice
Să apărăm pămîntul românesc.

Bocet pentru Hiroșima

Lui Horia Bădescu

Un vers din Maramureș, luînd drept
călăuză,
Mă-ntorc la Hiroșima, o Vale-a
Plîngerii,
Călcînd prin amintire ca printr-o-ncinsă
spuză,
Prin bezna ce o ploaie de tuci
o-nstăpînì :

„Nu-i lumină nicări,
Or murit toți oaminii,
Or murit toți oaminii."

Grădină — zen, pămîntul — moloz și
piatră arsă,
Nu-i poartă, după care, bătînd, să afli
șoapte,
Nu poți 'nainte merge, nici face
cale-ntoarsă,
Un vînt fierbinte bate prin orizonturi
sparte
„Și tot umblu-așa prin noapte,
Mă-ntîlnesc numai cu moarte,
Mă-ntîlnesc numai cu moarte."

Sînt parcă fata-aceea ce-n disperat
delir
Într-un cavou putuse abia a se ascunde,
Spre-a se trezi la viață, nu într-un
cimitir,
Ci-ntr-o vecie-a morții pierdută-ntr-un
neunde.
„Că nici jalea nu pătrunde
Nici dragostea nu răspunde,
Nici dragostea nu răspunde."

Dar, înmilionita de astăzi, Hiroșimă,
Care-ar putea să fie Pămîntu-n Univers
Chiar și cosmaru-acesta din minte mi-l
reprimă,
Necum puterea de-a mai rosti lucidul
vers :

„Nu-i lumină nicări,
Or murit toți oaminii,
Or murit toți oaminii."

Doină, daină...

Doină, daină, cînt de leagăn
Al acestui bun pămînt,
Ce te plîng și ce te tragăn
De la față la mormînt,

Care ți-i izvodul, dainã,
Mumă de bătrîni aezi ?
Din ce nepătrunsă taină
Cu al nostru neam viezi ?

De ne-au dat întruchipare,
Acest lut și-acest văzduh,
Doino, tu te-ai dat suflare,
Sfînt, al vieții noastre duh.

Toți ai mei cît te cîntară
Chiar și-n cea mai neagră zi,
Au știut că au o țară,
Și că-n veci nu pot muri.

Fie a făgăduinții
Țara-n veacul comunist,
Doina ce-o au plîns părinții,
Cît o plîng și eu, exist.

Cuc pribeag de-aș fi prin lume,
Și-aș minca iarna pămînt,
La leagănul țării-mume
Tot vin, doină, să te cînt.

Nomazi la Dunăre

Prietenilor mei de la Calafat

Nomazi la Dunăre, o sută de bărbați
Trăim și noi precum ne taie capul,
Din toate părțile asediați
De bălți în care-acum se bate crapul.

Cresc apele și-i panică-n năvoade
De-atîta pește cît fosnește-n baltă,
Fierb apele la optsprezece grade
Și din adînc bulbuci de icre saltă.

Cît ține ziua nu știm starea ce-i,
Isi vede fiecare de unealtă,
Doar focul saramurii de oclei,
Ne stringe-n cite-o seară laolaltă.

Și-n timp ce grăniceru-n sus și-n jos
Cu arma-n cumpănire-și face rondul,
Noi, care mai de care mai mintos,
Punem la cale pașnic mapamondul.

Țigări sucim de foaie de ziar,
Citit și răscitit o zecea oară
Cu un tutun — și acru și amar,
Uscat la stină-n fum de astă-vară.

Femei abia zărim din an în paști, —
Aspritul chip al vreunei inginere
Bărbați, se înțelege, foarte caști
Cu gîndul doar acasă, la muiere.

Altfel, sar iepurii din ascunziș
Cînd tragem cu năduf o-njurătură,
Ciuperci mîncăm și ciorbă de măcriș
Și ne-mbătăm cînd dăm de băutură.

De soare-ncinși, călîți în ploaie-apoi,
De sănătate n-avem a ne plînge ;
Pămîntul rîde unde trecem noi
Și seva i-o sorbim de-a dreptu-n sînge.

Nomazi la Dunăre, o sută de bărbați
Trăim și noi precum ne taie capul,
Din toate părțile asediați
De bălți în care-acum se bate crapul.

Corespondențe

Pornind din Vărăști, de sub coama
Vlăsiei,
Pămîntu-am colindat pe jumătate,
Acestei țări slăvit numele fie-i,
Împunătoarea mea identitate.

Frumoasa noastră lume la tot pasul
Comoara ei de zestre mi-a deschis-o,
Oriunde drumul mi-așternu popasul
Din Helsinki pînă-n Valparaiso.

La mii de metri, jos, hamacu-Atlantic
Se balansa-ntre patru continente,
Iar eu prin Deltă mă visam romantic,
Plutind cuprins de-un dolce farniente.

Și-n timp ce la Neruda sub fereastră
Pacificul trăznea cu dinamite,
Scandam o odă pentru Marea noastră
În metru-a două inimi înfrățite.

Iar Anzii doina-mi ascultînd pe dată
S-ar fi schimbat în deal precum
Feleacul,
Ca Iancu-Crăișorul să-i străbată
Cu șirul lui de care lung cît veacul.

La Grivița, pe vechile redute,
Cu ochii-n lacrimi colindai prin grîne,
Simțind în spice bărbile crescute
Pe-obrazele-adormitei oști române.

Stejarul de la Pușkino, eroul,
Rămas sub bombe neclintit ca steiul
Foșnind nostalgic, mi-aminti Copoul
Și dorul după Eminescu, Teiul.

Același dor cu care drumu-n lume
Mi-l presărai, să nu mi-l șteargă ape,
Taifunul să nu-l schimbe-n val
de spume,
Simunul în deșert să nu-l îngroape.

Umblînd, cosmonaut eram, pe care
Cu-albastra ei lumină îl inundă
Planeta răsărind în depărtare,
Ca mie însumi patria, rotundă.

Pot să vă jur de-aceea, frați de țară,
Pămîntul România ne-o arată
Ca Rosenthal, Revoluționară,
În tricolor frumos înfășurată.

Pietre de rîu

Tinerilor poeți

Sîntem atît de tineri, că poezia chiar
E-un fel de-a fi al tinereții poate,
Ca un surplus de sînge pe care,
voluntar,
Noi îl întoarcem vieții-ncărcat
de sănătate

Și dacă totuși unii nu pot fi prea
romantici
S-așteptе răbdători posteritatea,
Atunci, să ne întrecem, precum poeții
antici,
Să ne decearnă laurii, prin liber vot,
cetatea.

Atîtea străzi așteaptă-n orașe noi
să-și ia,
Drept pașaport pentru ieșirea-n lume,
Numele noastre scrijelate-abia
În scoarța tînără a primelor volume.

Ca să ne poarte însă, precum la miting,
numele,
Cămașa de sudoare, în spate să
plesnească :
Cu pietre de rîu limpezi să le așternem
urmele,
Cu pietrele — broboane pe fruntea
pămîntească.

Nu foșnetul uscat, regret postum,
Al vorbelor ca niște coroane funerare,
Pietre de rîu ne trebuie acum —
Aceste monumente de răbdare.

Pietre de rîu de-o unică perfecțiune,
Cutii de rezonanță materiei tăcînd...
Pietre de rîu pe care în zori de zi
să sune
Spre muncă, pașii siguri ai omului
de rînd.

G. Călinescu
în viziunea tinerilor critici

Situația critică a criticului

„S-a isprăvit... e de neînlăturat — sînt critic. Aristarc mi-a zis : Ești critic ! E într-adevăr o situație critică. Am vrut să comunic emoțiunea unei strofe lirice unui prieten poet, dar mi-a răspuns cu imputare : — Cum ? ! Mai scrii versuri ?? Ești critic. Într-adevăr sînt critic !" Aceste constatări ironice sînt scrise de G. Călinescu, în 1928, în articolul **Din carnetul unui critic**, publicat în „Universul literar". E aici puțină poză, acea teatralitate jovială, evocată adesea de cei care l-au cunoscut pe... „e de neînlăturat", marele critic. Dar și o tristețe reală, cauzată nu atît de imposibilitatea recuzării propriei vocații, cît de caracterul oarecum auto-punitiv al meseriei, obligînd la reprimarea — cel puțin din punct de vedere al celorlalți — a disponibilităților propriu-zis creatoare. Călinescu se ferește cu disperare și exasperare de această etichetare restrictivă. Era firesc, căci proiectele sale vizau o cu totul altă deschidere. Astfel, în 1933, „criticul" dădea **Cartea nunții**, în 1937 — volumul de **Poezii**, iar în 1938, **Enigma Otiliei.** Iar în „Prefața" la **Istoria literaturii române**, adică în chiar momentul cînd publica o operă critică monumentală, de a cărei valoare era pe deplin conștient, Călinescu nu ezită să noteze : „Nu pentru satisfacții de critic și istoric literar am întreprins această operă. Cei care cunosc mai de aproape activitatea noastră știu că critica (deși pentru unii mai notorie) ne este o preocupare secundară, la care am fi renunțat, dacă ar fi îngăduit condițiile literaturii actuale. Însă formația noastră nu înțelegea eforturi literare în gol". Critica rămînea așadar, dacă nu o corvoadă necesară, oricum o zonă marginală a activității sale, în care preeminența o avea creația literară. Spiritul clasic călinescian, în fața evidenței, refuzînd ruptura, chiar în propria personalitate, va propune o soluție integratoare, armonizînd astfel planurile. Călinescu va teoretiza și va practica, nu, desigur, în absența modelelor ilustre dar dintr-o necesitate interioară, un gen de critică în care vocația literară își găsește un teren propice de acțiune, în consonanță cu „servitutile" actului critic. Acesta este un demers creator, subiectivitatea fiind proclamată drept fundamentală în descoperirea structurilor inedite ale operei literare. Esențial subiectiv, criticul are, prin urmare, dreptul, ba chiar datoria să inventeze, „visînd pe marginea textelor". Cu precizia cunoscută, în **G. Călinescu între Apollo și Dionysos** — carte indispensabilă pentru înțelegerea personalității călinesciene — Dumitru Micu atrage atenția asupra capcanei disimulate aici : „Criticul „inventează" în sensul că dă un înțeles, prin faptul de a le stringe într-un tot unitar unor elemente ale operei sau mișcării literare studiate ce păreau a nu fi prin nimic legate între ele. Aceasta e accepția dată cuvîntului de G. Călinescu. Unii dintre discipoli, însă, luînd termenul în accepția lui denotativă, s-au apucat să „inventeze" la propriu, literal." Nu rigoarea o respinge Călinescu, ci rigiditatea, pozitivismul scorțos al limbajului critic scientizarea sterilizantă care ar face, fără îndoială, din critică o îndeletnicire de-a dreptul nesuferită și o lectură chinuitoare. Criticul înțelegea istoria literară ca pe o știință, dar, atenție, ca pe una „inefabilă", în care doar „sinteza epică" poate da configurația și sensul fenomenului studiat. De aceea Călinescu nici nu-și imagina criticul fără alter-ego-ul său, istoricul literar. Criticului îi revine funcția valorizatoare în timp ce istoricul, departe de a fi doar o arhivă de date și documente, este un narator de tip special, în stare să topească în epica unui scenariu mulțimea referințelor. Compartimentarea este, evident, operată din rațiuni didactice, în fond fiind vorba de două fețe ale aceluiași Ianus critic. Călinescu o afirmă neted, în **Tehnica criticii și istoriei literare** : „Punerea laolaltă a criticii și istoriei literare cînd e vorba de a le studia tehnica nu trebuie să mire, deși mulți s-au obișnuit a despărți istoria literară de critica așa zisă estetică, făcînd din cea dintîi numai o introducere la cea de a doua. În realitate critică și istorie sînt două înfățișări ale criticii în înțelesul cel mai larg. Este cu putință să faci critică curată fără proiecție istorică, cu toate că adevărata critică de valoare conține implicit o determinațiune istorică, dar nu e cu putință să faci istorie literară fără examen critic. Cine exclude criteriul estetic din istoria literară nu face istorie literară, ci istorie culturală. Așadar, putem încă de la început afirma (...) că istoria literară este forma cea mai largă de critică, critica estetică propriu zisă fiind numai o preparațiune a explicării în perspectiva cronologică". Acest istoric literar, care îl conține și pe critic, face operă de creație. De fapt, ar trebui să facă, deoarece la Călinescu este vorba de un deziderat, strălucit, dar și singular concretizat în opera sa critică. Este preintîmpinarea lui Călinescu la „situația critică" de a fi critic, exprimată programatic în 1927, în articolul **Critica și creația** ; „Există prejudecata foarte răspîndită că un autor de opere literare nu poate fi critic, după cum și un critic nu poate crea în domeniul literaturii (...) Această eroare pornește în fond dintr-o concepție științifică a criticii. Artistul vede universul sintetic, compact ; criticul — analitic, schematic. Unul se exteriorizează prin imagini, celălalt prin relațiuni abstracte. În realitate, momentul esențial al activității critice este tot sintetic și consistă în emoția imediat anticipantă a verdictului vremei căreia apoi criticul îi dă o formă explicată prin mijloace care în ultimă analiză sînt indiferente și pot aparține istoriei literare, esteticii, retoricii". Superba incununare a criticii creatoare este — emit o banalitate necesară — **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Despre **Istorie...** se pot scrie, și s-au scris, studii voluminoase vizînd fie adevărul judecății critice, fie anticipările prezente în metoda critică, fie datoriile lui Călinescu față de predecesori și contemporani. Pentru a înțelege însă pe viu cine este Călinescu, să recitim, omagial, un fragment dintr-o pagină celebră, emblematică pentru scrisul său : „Apoi furtuna se potolea. După cum copiii, după un gest de violență, își descarcă inima grea de hohote de plîns, tot astfel oratorul extenuat se făcea supus, implorator : cerșea protecție, bunăvoință, puțină iubire. Căuta printre ascultători un chip prietenos, un zîmbet de speranță, un elogiu consolant. Uneori, cei doi ochi umezi cădeau asupra unui biet ascultător terorizat. Conferențiarul avea aerul de a-l lua la o parte, de a-i face confidențe măgulitoare, il bătea cu vorbele amical pe umeri, îi făcea mulțime de ghicitori nespuse, în vreme ce restul publicului asista respectuos la o întrevedere ce s-ar fi părut că nu-l privește. Repede însă N. Iorga redevenea nemulțumit. Pacientul era disprețuit, mustrat, impuns cu degetul în direcția coastelor, apoi, printr-un proces clamoros, consemnat vindictei publice. În cele din urmă, conferențiarul, urmărit, dădea semnele unei decepțiuni universale. În sentințe biblice se ridica deasupra patimilor mărunte, se închidea în negura de fum a unei înălțimi inaccesibile, și întocmai ca Moise, spărgînd tablele legii aduse unui popor netrebnic, tunînd asupra sălii profeții grozave, fugea întunecat de o justă mînie, în aplauzele ropotitoare ale auditoriului". Știință inefabilă și sinteză epică. Adică talent supravegheat de inteligență și mlădiat de cultură.

Valentin F. Mihăescu

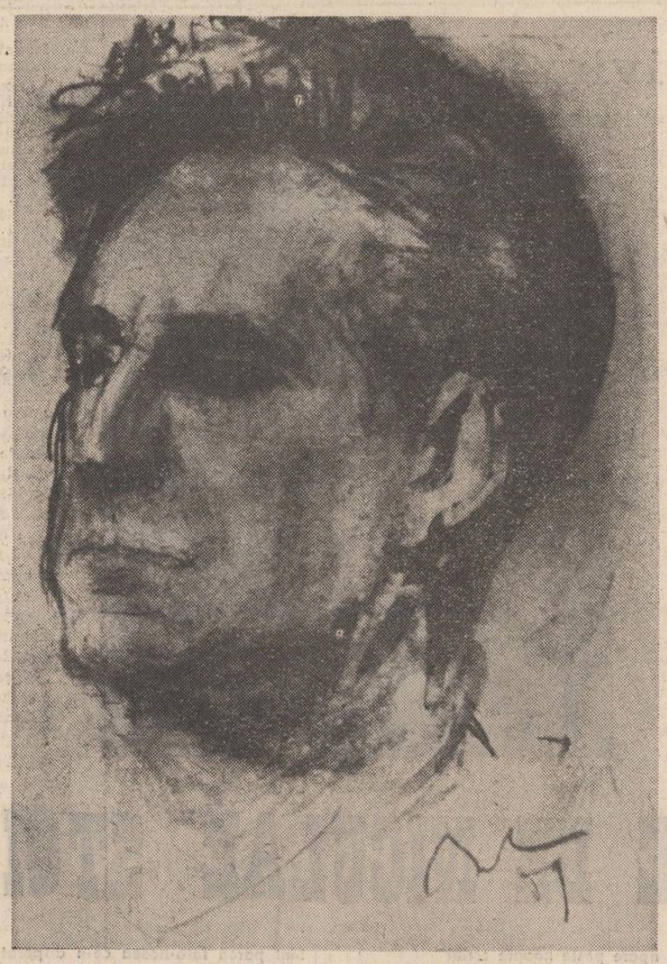

Desen de Corneliu Baba

Modelul eruditului român

...Până în aprilie 1932, cînd apare „Viața lui Eminescu", G. Călinescu era cunoscut mai ales prin publicistică. Tradusese cu 9 ani înainte „Un uomo finito" de Giovanni Papini (cartea a apărut în 1923 tot primăvara ; majoritatea cărților lui G. Călinescu apar primăvara, precum : „Cartea nunții", martie 1933, „Opera lui Mihai Eminescu", vol. I, aprilie 1933, „Enigma Otiliei", martie 1938, etc.) — primită elogios, între alții, de Perpessicius : „Traducerea e pur și simplu magistrală. Ea îmbogățește literatura română cu interpretarea unei opere dificile" — iar între timp, în 1925, Academia îi republică, după „Diplomatarium italicum", o lucrare științifică. În rest, studii de cabinet, proiecte ample, muncă susținută și acel galop regal prin manuscrisele eminesciene. Și publicistică, multă publicistică, răspîndită în reviste — nu numai culturale — din epocă : prin 1929 intenționa s-o adune într-un volum „de critică și polemică" intitulat „Ulysse". Adevăratul debut editorial va fi acesta, la vîrsta de 33 de ani, cu „Viața lui Eminescu" — iar cînd Ion Dimitrescu va afirma, în „Curentul" din 9 aprilie, că este : „primul volum al acestui scriitor despre a cărui existență foarte mulți oameni culți din România nici nu au, desigur, cunoștință — pe lîngă stropul de ironie previzibil aici, întrevedem și o mentalitate a — să spunem — timpului și locului : scriitori sînt, în opinia comună chiar a „oamenilor culți", cei care au cărți ; opera derivă lin de la „op", nu este sinonimă cu scrierea și cu fapta !

„Viața lui Eminescu" a fost un triumf cu tot ce implică sensul : ovații, urale, dar și rețineri, și mici înțepături (romanii, inventatorii „triumfului", aveau și obiceiul de a-l ironiza pe sărbătorit pentru ca zeii să nu se mînie pentru atîta măreție omenească). În afară de „Istoria literaturii române..." rămîne cea mai comentată carte a lui G. Călinescu — și va fi, de altfel, cel mai des reeditată. Nu pentru că ea ar „umple un gol al culturii noastre" (Perpessicius) : mai înainte, I. Scurtu, N. Petrașu, N. Zaharia, G. Galaction — ca să amintim numai patru biografi eminescieni — micșoraseră, fiecare după puteri, acest gol". În anii '20, însă, biografia lui Eminescu ajunsese un loc comun al dilletantismului, impusturii și senzaționalului, un fel de „gaură neagră" în care se pierdea constant esențialul — sita ziarelor și revistelor reținînd cu inversunare tot felul de știri mărunte de la foști „prieteni" și „cunoscuți" ai poetului — fiecare în parte încercînd să schimbe imaginea constituită despre el. Revistele de ținută culturală militează, în acești ani, pentru ridicarea statuii lui Eminescu în centrele importante ale țării, pentru o ediție bună din opera lui și — mai ales — pentru evitarea acestui domeniu impotmolit al biografiei. Cu teoria sa despre despărțirea „vieții" de „opera" poetului, Mihail Dragomirescu venea și în întîmpinarea acestei opinii comune — numai că această primă dihotomie o cere — ca orice diviziune, ce se face pînă la atom — pe următoarea : despărțirea poeziei de publicistică (implicînd, desigur, discuții despre optimismul ziaristului opus pesimismului poetului) — iar aceasta, cea de-a doua, o va impune, prin Perpessicius, pe cea de-a treia : alegerea antumelor de postume. Lucrul din urmă fusese amplu comentat de către Ibrăileanu care demonstra că împărțirea „antum-postum" nu este operațională. G. Călinescu pune, prin „Viața lui Eminescu", stavilă acestor diviziuni care duc, în cele din urmă, la fărîmițarea operei și a omului, la o imagine mozaicală a întregului. Cartea a șocat și prin stil (I.E. Torouțiu, unul dintre cei care n-au acceptat-o, spune că autorul „a cules ceva material informativ din alte lucrări și le-a înecat în pagini de stil") — dar și prin erudiție (punctată în note de subsol abia în edițiile ulterioare : reacția de început a criticii de respingere n-a fost departe de ceea ce s-a petrecut la noi în ultimii ani cu romanul „Incognito" de Eugen Barbu !) — și, mai ales, prin aceea că G. Călinescu propune o viziune despre poetul național asemănătoare aceleia constituite în tradiție : Eminescu este așa cum reiese din operă și din trăsăturile mitice ale biografiei sale, acelea care au reușit să pătrundă și să se păstreze în opinia publică. Lucrul îl spune explicit unul dintre primii entuziaști ai cărții, Gr. Tăușan, într-un foileton din „Viitorul" de la 14 iunie 1932 : „Generații întregi au trăit în melodia versurilor, în cadența minunată a strofelor ce purtau sufletele la cer, și în concepția lui despre viață am crezut cu toții în anii dulci în care pesimismul este o filozofie și zburdălnicia tinereții un antidot și-o fericire. Eminescu a fost astfel poetul care ne-a dominat spiritualicește, și geniul său a sintetizat toate puterile de viață psihică, toate năzuințele inimilor noastre. Studiul d-lui Călinescu **întregește o atitudine și consolidează în sufletele noastre o imagină care ne-a legănat, ne-a incîntat și ne-a spiritualizat.** El pune în cadrul definitivului intelectual fluenta sentimentalitate ce-o aveam față de Eminescu și ne dă, astfel, fericitul prilej de-a sărbători în formele concrete ale istoriei literare și ale biografiei veridice pe un poet ce-l iubeam, îl simțeam și-l admiram, dar a cărui viață concretă plutea în mitul vag al legendelor și al informațiilor prizărite și neverificate. D. Călinescu a scris o viață de sfînt. Și se va citi acest volum cum în seri lungi de iarnă, în chilii mănăstirești, în vechi conacuri boierești și în case de țară se citeau viețile minunate de sfinți, de mucenici și de apostoli..." (Nu știm dacă, în finalul acestei note, autorul face aluzie la „Storia di Cristo" a aceluiași Giovanni Papini din care G. Călinescu tradusese în 1923 „Un uomo finito"). Ne-am referit la cronicarul „Viitorului" pentru că era, pînă la apariția „Vieții lui Eminescu", unul dintre cei mai înverșunați adversari ai biografiilor romanțate. Gr. Tăușan nu va fi inclus în monumentala „Istorie a literaturii române..." — dar G. Călinescu îi acordase atenție în cîteva cronici. De altfel, locul lui ar fi într-o istorie a ziaristicii românești — pe care încă nu o avem. Rămîne printre primii și singurii comentatori ai lui Plotin la noi...

G. Călinescu putea, după această carte, să se îndepărteze de subiect. În anii imediat următori, însă, el întreprinde gigantica muncă de escavare a manuscriselor eminesciene publicînd masiv din ele, contribuind decisiv la cunoașterea unui Eminescu integral. În „Istorie...", poetul deține locul central, mantia lui fluturînd atît asupra trecutului cît și asupra viitorului. Este pentru că în preocupările divinului critic Eminescu deține același loc central. G. Călinescu ne propune, și din acest punct de vedere, un model cultural al eruditului român din secolul nostru. Mai înainte, Mihail Dragomirescu scrisese la tinerețe un studiu foarte solid despre Eminescu pe care-l reluase, G. Ibrăileanu se ocupase intens de opera poetului și-i dedicase studii care au devenit fundamentale, Tudor Vianu o va face chiar în acești ani în care apare „Viața lui Eminescu", D. Caracostea — de asemenea. Nimeni, însă, n-a revenit cu atîta pasiune și atît de des precum G. Călinescu asupra vieții și operei poetului. În afară de „eminescologi", desigur — dar G. Călinescu pleacă și revine constant asupra temei din orizontul maximei erudiții posibile vremii noastre. În 1949, în ajunul sărbătoririi centenarului nașterii poetului, tot el va fi acela care sparge definitiv gheața indiferenței rostind hamletiana întrebare : „Îl sărbătorim sau nu-l sărbătorim ?". Iar studiul pe care l-a închinat vieții poetului va fi reeditat pentru fiecare generație contribuind, astfel, la consolidarea acelei imagini de bun simț, fără excese de nici o parte, clare și limpezi care s-a format la 20—30 de ani după moartea lui Eminescu. Pe care documentele ulterioare o întregesc, dar nu o pot schimba — așa cum valurile și vînturile spală stînca fără a-i schimba locul, fără a o știrbi.

N. Georgescu

Desen de Sabin Ștefănuță

Personalități de vocație ale filosofiei culturii românești

Meritele **Editurii Eminescu** și ale directorului ei, **Valentin Râpeanu**, de a fi inaugurat colecția **Biblioteca de filosofie a culturii românești** (care apare sub îngrijirea lui **Valeriu Râpeanu**) și de a fi repus sub cîrnul de lumină al conștiinței publice autori renumiți **(Gheorghe I. Brătianu, Tudor Vianu, Victor Papacostea, Mircea Florian** și **P.P. Negulescu)** prin opere reprezentative sub aspectul filosofiei culturii românești sînt mai presus de orice contestare. Era timpul nimerit să se reconstituie, în numele adevărului, dimensiuni ale filosofiei culturii românești și prin trăsăturile lor generale și caracteristice să se pună în evidență valori ale filosofiei culturii românești în patrimoniul culturii universale.

Un exemplu concludent îl oferă, din acest unghi de vedere, numele lui **Constantin Rădulescu-Motru** (1868—1957) și volumul **Personalismul energetic și alte scrieri. *).**

E de menționat, în primul rînd, că acest volum este prima culegere de studii apărută după 1944. Cuprinde **Cultura română și politicianismul, Puterea sufletească, Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiene, Personalismul energetic, Vocația, factor hotărîtor în cultura popoarelor** și **Studii și articole,** tipărite pe aproape 800 de pagini. În studiul care deschide volumul, **Gh. Al. Cazan** argumentează că sistemul lui **C. Rădulescu-Motru** reprezintă, prin esență și prin tezele lui fundamentale, **„un tip al modalității în care datele economice, politice, juridice, științifice, artistice, religioase etc. au fost transfigurate într-o concepție generală despre lume și despre viață".** „Prin chestionările sale, prin cîteva soluții de rostuire filosofică a lumii și a vieții — scrie **Gh. Al. Cazan** — opera lui **C. Rădulescu-Motru** este și contemporana noastră".

Care sînt aceste „chestionări" și „soluții de rostuire filosofică" ?

Lui **C. Rădulescu-Motru** cultura românească îi datorează un mare sistem filosofic — **personalismul energetic.** În marginile acestui sistem, cuprins în scrierile retipărite în volumul caracterizat acum și aici, dar și în alte scrieri **(Știință și energie, Curs de psihologie, Timp și destin** ș.a.), el socotește personalitatea umană ca o formă de energie, dar, spre deosebire de **Wilhelm Ostwald,** personalitatea nu apare ca o energie oarecare, ci ca o energie **sui-generis.** În personalitate se îmbină, în logica lui **C. Rădulescu-Motru** — o parte eminamente **biologică,** dependentă de întregul mediu cosmic, și alta **sufletească,** dependentă de istoria culturii, în totalitatea ei. Diferența specifică a personalității este **unitatea sufletească,** și aceasta este condiționată de **unitatea organică materială,** concepută ca **individualitate,** încît individualitatea întrucît este generală, cuprinde în sine tot regnul vieții. „Omul — scrie **C. Rădulescu-Motru** — are conștiință, și această conștiință luminează o activitate deosebită de a animalului : activitatea muncii. Omul se desăvîrșește prin muncă. În deosebire de animal, variațiunile la el nu așteaptă să fie fixate și transmise prin ereditate, pentru ca să-i devină folositoare descendentului, ci de îndată, prin ajutorul conștiinței, ele sînt statornicite și făcute folositoare într-o deprindere de muncă".

Munca dobîndește, astfel, o valoare metafizică și geneza omului corespunde cu geneza procesului de muncă. Prin ea, omul adaugă ordinii naturale a lucrurilor o nouă ordine — **ordinea creației libere și conștiente.** „Din momentul în care în conștiința omenească a scînteiat înțelegerea că organizarea corpului, mîna în primul rînd, poate servi drept instrument pentru schimbarea și transformarea obiectelor din natură, din momentul acela munca era descoperită".

Personalitatea este rodul plenitudinar al mediului social, prin **funcția de muncă a omului,** al mediului biologic, prin **structura fiziologică** și prin **funcții ale organismului,** al mediului psihic, prin **conștiință,** și al mediului cosmic, prin **energie.** Așa că, personalitatea este „energia în actul ei cel mai desăvîrșit". Ea este rezultatul final al evoluției energiei universale. „În decursul evoluției sale, natura — argumentează **C. Rădulescu-Motru** — produce personalitatea sufletească, cum produce cristalizarea mineralelor și cum produce ereditatea formelor organice. Personalitatea nu este mai misterioasă de cum este cristalizarea și ereditatea. Dacă acestea din urmă sînt considerate ca forme ale energiei universale, atunci cu același drept este și personalitatea formă a aceleiași energii".

Dar prin ce se diferențiază o personalitate de alta ? „Cînd munca se eliberează de condițiile directe ale mediului și prin o instrumentare meșteșugită domină condițiile mediului, cu ea și formele personalității se precizează și se întăresc".

Astfel diferențele izvorîte din muncă determină diferențierile dintre personalități și rădăcinile personalității își găsesc mediul lor prielnic „în ogorul muncii organizate".

Gh. Al. Cazan are marele merit de a fi argumentat că topicul arhimedic al sistemului lui **C. Rădulescu-Motru** îl constituie **personalismul energetic.** Acest personalism — conceput ca „un realism fondat pe extensiunea legii energiei" — este temelia teoretică a **vocației ca factor hotărîtor în cultura popoarelor.** Omul de vocație este o personalitate, dar nu orice personalitate este om de vocație. „Omul de vocație — precizează **C. Rădulescu-Motru** — este omul care depășește activitatea obișnuită a personalității productive. Această depășire privește nu atît cantitatea cît calitatea. Omul de vocație are o productivitate originală și închinată binelui social, cum nu o au ceilalți oameni. El este dezinteresat cînd îl judecăm din punct de vedere al eului sau individual ; în același timp însă el este acela care se îngrijește mai mult de interesele neamului sau ale societății din care face parte. El muncește fără calcul, dacă îl comparăm cu ceilalți profesioniști și totuși de munca lui profită viitorimea mai mult decît de munca orișicăruia altul. Faptele omului de vocație izvorăsc, după toate aparențele, dintr-o motivare mai adîncă, incomparabil mai adîncă, decît izvorăsc faptele cele mai voluntare ale omului obișnuit".

Este aici, evident, o înrîurire a elitismului, dar argumentarea lui **C. Rădulescu-Motru** nu-i lipsită de măreție și de un anumit „cult al eroilor" în istorie, asemănător, întrucîtva, celui al lui **Thomas Carlyle** și **C. Antoniade,** fundamentat pe valoarea morală a muncii. În orice caz, teoria vocației nu trebuie înrudită cu **teoria „supraomului"** elaborată de **Friedrich Nietzsche,** care, aplicată de maeștrii pangermanismului imperialist, a creat fluvii de sînge în prima jumătate a secolului XX în foarte multe părți ale omenirii. Să nu se uite că teoria vocației este străină de curentele xenofobe din România și se delimitează, în chip radical, de mistica rasismului și de interpretarea „filosofiei vieții" și a „voinței de putere" a omului.

Fundamentul filosofic al personalismului energetic ca sistem de gîndire și de acțiune îl constituie **metafizica.** Definirea ei se bazează pe elemente kantiene preluate polemic și îmbogățite cu idei noi. Metafizica este, în sistemul personalismului energetic, știința dobîndirii unor cunoștințe aproximative despre lume și viață. Ea este sinteza necesară între filosofie, ca teorie generală despre lume și viață, și știință, ca totalitate a rezultatelor speciale interpretate filosofic. Obiectul ei îl constituie reflectarea asupra tuturor cunoștințelor, încît între științe și metafizică există deosebiri considerabile. „Omul de știință devenit metafizician — scrie **C. Rădulescu-Motru** — nu cere reflectării cunoștințe noi, de cele care le avea în știința specială, ci el cere cunoștințe de altă natură. Aici este diferența. Metafizica indică deasupra cunoștințelor speciale o cunoștință specială superioară, înlăuntrul căreia adevărurile vechi apar într-o altă ordine și într-o altă lumină".

Altă determinare esențială a metafizicii este stabilirea unui orizont general care să exprime reacții atitudinale totale față de existență. „Între undele de reactiuni cu care omul răspunde impresiunilor lumii externe și care constituie perspectivele științelor speciale există și o undă de reacțiune fundamentală, care este determinată de totalitatea ființei omenești și care constituie punctul de vedere al metafizicii. În această reacțiune totală pătrunde ceva mai mult din eternul omenesc decît în toate aceste reacțiuni".

Dacă nevoia de totalizare a ființei umane în tabloul general al existenței este o nevoie de bază, izvorîtă din structurile ei ontologice, metafizica întrucît exprimă o reacție atitudinală totală față de lume și viață, îndeplinește, în chip eminent, o funcție specifică a culturii. Astfel gîndită, metafizica personalismului energetic exprimă știința depășirii cunoștințelor dobîndite prin științele speciale și tinde, printr-un sistem conceptual propriu, spre explicarea **Totului** sau a **Absolutului** și care „absolutul metafizic consistă într-o gîndire care, deși deasupra științelor speciale, se sprijină totuși pe metodele științifice experimentale".

Este sigur și de netăgăduit că sistemul lui **C. Rădulescu-Motru** rămîne, alături de sistemul lui **Lucian Blaga,** un sistem filosofic românesc de mărime universală. „Fondul concepției lui Motru, prin ideile lui realiste despre personalitate ca realitate bio-psiho-socială, despre creație ca dimensiune fundamentală a omului, despre cultură ca luare în stăpînire de către om a naturii și a propriei ființe, despre necesitatea unei spiritualități energetice, a unei culturi umaniste și originale, ampleele analize, competent conduse, ale atîtor probleme mari ale filosofiei, științei și vieții — precizează **Gh. Al. Cazan** la capătul studiului care prefațează ediția — îi înscriu opera ca pe unul dintre cele mai de seamă momente ale istoriei filosofiei românești".

În cei aproape 30 de ani care s-au scurs de la moartea lui **C. Rădulescu-Motru, Personalismul energetic și alte scrieri** este un omagiu adus unei personalități de vocație, iar strădaniile depuse în vederea tipăririi volumului trebuie subliniate.

Ion Mihail Popescu

***) C. Rădulescu-Motru : „Personalismul energetic și alte scrieri", studiu, antologie și note de Gh. Al. Cazan, Editura „Eminescu", București, 1984.**

Literatura izvoarelor limpezi

Urmare din pag. a 3-a

mea lui. Asta înseamnă că marea **creație** estetică are virtuți **estetice** tocmai pentru că aduce **un spor de luciditate. „Natura dă materia : omul o stilizează** — arată Tudor Arghezi. **Toată lumea știe că sfecla e dulce. Trebuie extras zahărul și extragerea e penibilă și lentă : un sac la o cultură întreagă".**

Scriitorul de azi nu mai selectează faptele imediate după rețete culinare, nu-și mai ademenește cititorul cu mărgele colorate, nici nu mai folosește, pentru a fi crezut, trucul oglindirii și stenografierii vieții. Diversitatea tematică și stilistică, formulele de factură clasică sau experimentalistă, tonalitățile afective, plonjonul pînă la sufocare în real sau „suverana" detașare de acesta nu sînt prin ele însele dătătoare de seamă pentru izbutirea estetică. Hotărîtoare e, aici, măsura în care, alături de filozofie, de pildă, literatura e purtătoarea unei conștiințe de sine nedeformate, slujește omul și istoria luminînd, nu disprețuind, nici ignorînd. Astfel, în manieră specifică, se inventează noi **modele de sensibilitate** ce diversifică gama posibilităților de receptare valorică a lumii și a propriei condiții, precum și reacțiile față de acestea.

Tocmai pentru că e ferită de cerința generalizărilor explicite și conceptual argumentate, literatura are șanse mult mai mari în investigarea istoriei și a omului făuritor de istorie, anticipînd eforturile teoretice, suplinîndu-le sau fiind alături de ele în **construirea** conștiinței de sine de către o colectivitate. E de ajuns, de pildă, să ne gîndim la performanțele romanului despre așa numitul „obsedant deceniu" : dincolo de satisfacerea unor curiozități sau a unor refulări, dincolo, deci, de compensație psihologică, în ceea ce are valoros, literatura cu această tematică aruncă unghiuri analitice, desconspiră tipologii și mecanisme sociale complexe, restituie atmosfere, stări de spirit ș.a.m.d. Sub raport psihosociologic, oferă adevărate **modele de inteligibilitate** la care nu poți avea acces pe altă cale.

Un pseudonim și o poezie necunoscute

Nici unul din volumele de poezii ale lui G. Călinescu, antume sau postume, nu reține poezia **Seară în sat,** publicată în **Jurnalul literar,** nr. 36, 1939, sub pseudonimul Toader Chiritopol. Nu o înregistrează nici Ion Bălu în remarcabila sa **Bibliografie** (Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975), consacrată lui G. Călinescu. În capitolul **Pseudonimele lui G. Călinescu** din **Biobibliografie,** I. Bălu nu îl pune în discuție. Nici alți editori, cercetători și exegeți ai operei nu îl menționează. Că sub acest nume se ascundea G. Călinescu, directorul **Jurnalului literar,** nu încape nici o îndoială. Dezvăluirea o face chiar G. Călinescu, indirect, prin publicarea, sub numele său, în **Vremea,** nr. 733, 1944, a poeziei **Beatus ille, qui procul negotiis,** anterior apărută și ea în **Jurnalul literar,** nr. 37, 1939, sub același pseudonim. Poezia din **Vremea** este înregistrată în **Biobibliografia** amintită însă fără riguroasele indicații bibliografice ce însoțesc, de regulă, celelalte titluri, figurînd și în sumarul volumului 10 din seria de **Opere,** în secțiunea **Alte poezii.** G. Călinescu n-a procedat la fel cu poezia **Seara în sat** și, astfel, aceasta a rămas uitată în paginile revistei. Prin toate articulațiile poezia sună veritabil călinescian, iar prin tematică și viziune se aseamănă cu cele din placheta **Poesii** (1937). O reproducem, în continuare, cu convingerea că îngrijitorii volumului consacrat poeziei, din ediția critică a operei lui G. Călinescu, nu o vor ignora.

Petre D. Anghel

Seara în sat

Înneguratul Soare alunecă-ntr-un turn
De mari inele negre, umbrind ca trist Saturn
Pădurile de toamnă cu crestele plecate
Pe țărmii detunați ai unei mări secate

Și spre prăfoase uliți se clatină domoale
Lungi cîrduri de bovine încinse în nămoale ;
La ciutura fîntînii e un război de coarne
Și mugetele sună ca niște angelici goarne.

Apoi aleargă caii și așinii năvală,
Se-aude un surd răsbufnet de mai și nicovală ;
Păstorul ca un Hermes murdar de nori și ploi
Împinge behăitul unui clăbuc de oi.

Și-n urmă vine-un bivol, mongol cu rară barbă.
Clopotniță de lapte, o capră rupe iarbă.
Iar eu din munți de stîncă pe căi noi și scurtate
Cobor plin de poeme și de singurătate.

În vremea aceasta Regii călăuzese noroade,
O mare se usucă și-o insulă se roade,
Noi Anibali se umplu de glorii și de-nfringeri
Și alți capi de religii se-neconjură de îngeri.

Toader Chiritopol

23 MARTIE 1985
L 6

Noul climat literar și promovarea tînărului scriitor

Urmare din pag. a 3-a

ratele cenacluri literare, adevărate laboratoare de creație, „școli" de formare a tinerilor scriitori. Depășind însă aspectul strict cantitativ al problemei (care ar putea să pară doar un reper mecanic, neconcludent în plan valoric) trebuie spus că fenomenul literaturii tinere actuale prezintă un extrem de variat registru tematico-stilistic, incit o analiză sincronică ar depista o, neegalată pînă azi, diversitate de formule scriitoricești cu egal „drept de participare" la marea orchestrație a literaturii contemporane. Polifonia tendințelor, a atitudinilor și a stilurilor se desfășoară nestingherită de opreliști dogmatice de la literatura concretului și a banalului cotidian la formula parabolei și a fanteziei ludice, de la inspirația tradiționalistă la experimentalism. O astfel de varietate a opțiunilor menține vie istoria literaturii. Vocea tinărului scriitor participă la construcția spiritualității românești nu ca un ecou ci, în cele mai multe cazuri, ca element novator, de propunere a unor inedite modele artistice care să surprindă particularitățile ideo-afective ale omului actual. Și asta cu atît mai mult cu cît pregătirea intelectuală solidă a tinărului scriitor de azi îi permite să abordeze matur problematica socială și politică a contemporaneității. Asistăm în momentul de față la o fertilă solidaritate estetică și morală a generației tinere, sprijinită și încurajată de publicațiile noastre. Tinerii scriitori sînt invitați să-și spună deschis opiniile în presă, chiar dacă uneori exagerările lor juvenile „agită" oarecum viața literară. Efervescența creatoare începută de generația Labiș și continuată pînă azi, se explică prin larga deschidere culturală inițiată de partidul nostru, deschidere de care beneficiază în special scriitorul tînăr, dornic să se exprime, să-și manifeste personalitatea. Este bineînțeles un truism afirmația potrivit căreia scriitorii tineri de azi anunță traiectoria de mîine a literaturii. Acest aspect trebuie totuși permanent avut în vedere cînd se analizează producția ultimei generații. Numeroasele dezbateri organizate în legătură cu proza, poezia, critica, dramaturgia tinerilor au ca scop validarea noilor formule artistice, popularizarea creațiilor valoroase. Larga democrație a dezbaterilor „pro" și „contra" demonstrează existența unui climat al libertății de opinie, o strategie culturală și politică în ultimă instanță, favorabilă desfășurării cursului viu al literaturii actuale în fertila ei dialectică. Mai mult chiar, în spiritul noului climat literar se urmărește egalizarea șanselor scriitorilor tineri din toată țara printr-o cît mai obiectivă reflectare a valorilor indiferent de „criteriul geografic". În acest sens putem aminti faptul că revista „Luceafărul" a inițiat nu de mult o masă rotundă consacrată problemelor descentralizării opiniei literare, măsură care, evident, încurajează pe scriitorii tineri din toate colțurile țării. Toate aceste aspecte au dus la o deosebită efervescență creatoare în rîndul tinerilor, fapt dovedit de producția editorială a fiecărui an. Neîngrădirea formulelor de manifestare a creat, cel puțin în poezie, o prolificitate neegalată de nici-o altă epocă a literaturii noastre, și acest lucru asigură implicit vitalitatea culturii. Este evident faptul că reviste preocupate în special de promovarea tinerilor ca, de exemplu, „Luceafărul" sau „Suplimentul literar al Scînteii tineretului" precum și numeroase alte reviste din țară la care adăugăm și cîteva remarcabile reviste studențești: „Echinox", „Opinia studențească", „Amfiteatru" au reușit să lanseze nume de tineri scriitori care au devenit, între timp, repere ale literaturii actuale. Deasemenea, permeabilitatea editorială, uneori s-o recunoaștem chiar prea exagerată, a dus la impunerea masivă a literaturii tinere. A fi tînăr scriitor și deja „celebru" e o situație frecventă la noi și îmbucurătoare. Cărui fapt se datorează acest lucru? Bineînțeles unui sistem de promovare elastic. Trecerea din faza debutului în faza consacrării se face relativ repede, fiind facilitată de o selecție atentă. Premiile Uniunii Tineretului Comunist și ale Uniunii Scriitorilor încununează an de an cele mai bune creații ale tinerilor, plasîndu-le în circuitul de valori ale literaturii actuale. Așa se face că antologiile de proză și poezie cuprind alături de marii scriitori de azi și numele multor scriitori tineri și foarte tineri, situație evidentă și în ce privește antologiile publicate în străinătate. Creația tînărului scriitor nu mai este „aminată" preventiv pentru a se clasiciza în timp, ci este oferită cu încredere cititorului de azi de la noi sau din altă parte a lumii. Această încurajare a literaturii tinere face, de altfel, să se vorbească pe multe meridiane despre „fenomenul literar românesc". Climatul literar deosebit de favorabil, la care ne-am referit în rîndurile de mai sus, obligă tînărul scriitor la o permanentă autodepășire prin mesajele generoase și moderne ale creației sale care să descifreze lucid complexitatea lumii actuale.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Aveam un vecin acolo / la mine în sat / unul nu prea înalt / dar cu un picior mai scurt / zise bătrînul / întinzînd smoala / ceilalți din echipă se întinseseră pe asfaltul cald / era spre dimineață / pe stradă nici țipenie de om / așa / zise / și vecinul ăsta al meu / pentru că tot nu prea avea spor la cîmp / de / piciorul / i se dădu slujbă la consiliu / i se dădu slujbă la consiliu / ei bine / și de-atunci începu să meargă altfel / săltînd pe vîrfuri / Costică / îl strigam ca între vecini / mă Costică / și ce să vezi / își înălța capul și se întorcea greu spre mine / parcă auzind-neauzind / ce e mă / mă întreba / ce e mă tovarășe.

Iulian Neacșu

PROBABIL / POSIBIL

Cei mai tineri autori S F

Interesante și incitante articolele apărute în revista „Luceafărul" în legătură cu anticipația literară românească! Și nu este întîmplător faptul că SF-ul preocupă o publicație a Uniunii Scriitorilor, o publicație al cărei program cuprinde, după cum se știe, o constantă preocupare pentru creația tinerilor: mulți dintre cititorii de anticipație sînt adolescenți, aflați la vîrsta marilor întrebări și opțiuni, la cea a devenirii și a definirii ca viitoare personalități.

Elevii se îndreaptă către domeniul anticipației din dorință de cunoaștere. Și o fac nu numai ca cititori. Asimilînd informații și idei științifice și avînd, pe de altă parte, înclinații către literatură, ei simt nevoia să se exprime pe calea anticipației, încercînd astfel să concilieze, să asambleze cele două surse care alimentează dezvoltarea lor intelectuală.

Întemeiat pe asemenea premise favorabile, s-a constituit un cenaclu SF la liceul „Gh. Lazăr" din București. Ca urmare a propunerii unor elevi din clasele a XII-a (astăzi studenți), prof. Dan Homorodean, directorul liceului și prof. Mariana Spiridon, directoarea adjunctă, au sprijinit înființarea unui cenaclu de anticipație, separat de cunoscutul cenaclu de poezie „Zburătorul", condus de prof. Tudor Opriș. Împreună cu prof. Mioara Ienei, am fost solicitați să îl coordonăm.

După laborioase consultări, elevii i-au ales numele de „Alcor". Steaua Alcor, invizibilă cu ochiul liber, simbolizează, pentru noi, talentul adolescentului, care poate fi doar intuit de către pedagog.

Cenaclul nostru a avut încă de la început structura unui laborator, fiind realizate și întîlniri cu amatori de literatură SF din alte școli și licee. Membrii lui au fost deprinși cu o atitudine adecvată față de litera scrisă, față de informația la zi din știință și tehnică, precum și din alte domenii. În plus, frecventînd diferite instituții și întreprinderi, ei au avut prilejul să realizeze contacte bogate în sugestii cu producția.

Roadele au apărut încă din primul an de activitate: patru dintre elevii liceului, membri ai cenaclului „Alcor", au obținut premii la Concursul național „Tinere condeie", secția anticipație. Ei sînt Theodor Lăzărescu, Cristian Teodorescu (astăzi studenți și autori publicați în periodice și almanahuri), Adrian Constantinescu și Cătălin Logofătu, elevi în clasa a XI-a.

Cenaclul nostru ar urma să fie prezent într-o antologie propusă editurii „Ion Creangă". Această antologie ar cuprinde povestiri și poezii SF scrise de către membri ai cenaclurilor de anticipație pentru elevi din Capitală, „Alcor" urmînd să figureze cu două texte. Pregătim, pentru toamna acestui an, un simpozion pe tema „Știința — izvor de inspirație". Profităm de acest prilej, pentru a îi invita pe cei interesați de literatura SF (cadre didactice, scriitori, oameni de știință, elevi) să ne trimită lucrări care ar urma să fie prezentate în cadrul simpozionului, precum și eventuale sugestii referitoare la structura organizatorică a acestuia.

Dr. prof. Eugen Noveanu

Punți de chezășie

Dacă acum la senectute este frumoasă, atunci cum a fost la tinerețe? Născută în Mărginimea Sibiului nici nu putea fi altfel. Femeile de aicea (după mamă, vin și eu, uritul, din aceste locuri) au fost socotite de cele mai faine nu numai de către ardeleni, ci și de intelectualii din celelalte părți ale țării (Iorga, Constantin Stere, de pildă). Lasă, că trăind lungi răstimpuri de peste an singure acasă pe cînd sotii cutreierau cu ciopoarele de oi poienele muntilor sau sesurile transcarpatine, ele torc și țese sub umbră de cetină de brad perpetuindu-și astfel o pieliță a obrazului de un alabastru ușor-inviorat de firișoare trandafirii. Vara, cînd trebuiau să iasă pe sub soare, își puneau pe cap pălăriile lor cu boruri imense, pălării din pai de griu, legate cu fundă neagră de barșon sub bărbie în nod de papion. Apoi mai sînt și costumele care imprimă siluetelor o distincție princiară — iile, poalele plisate mărunt, cătrințele și sorțurile din postav, îmbinare între alb și negru printre care se petrece firul subțire de aur lămurit. Fetele de la Rășinari și împrejurimi au, în ziuă de sărbătoare, o ținută majestuoasă, de recepție diplomatică. În dans, rotite de brațele bărbaților, poalele fetelor de aici se umflă ca o superbă cupolă și, vorba unui poet, **miros a ceriu'.**

Într-un rînd, la o discuție despre meleagurile natale, doamna Ioana mi-a arătat niște fotografii în care domnia sa era îmbrăcată în costumul străvechi al înaintașelor sale. Recunoscusem **puii** de pe ie și laitmotivul de pe șortul negru de postav brăzdat cu firul de aur din lada de zestre a leliței Chiva, bunica mea, singura comoară cu care venise să se statornicească într-unul din satele din preajma Albei-Iulii.

Ioana Postelnicu a scris multe cărți, chiar și pentru copii, dar trei din recolta dumneii sale sînt cu totul remarcabile: **Plecarea Vlașinilor, Roată gîndului, roată pămîntului** și **Întoarcerea Vlașinilor.** Să-mi dea voie să-i spun că primul roman, **Bogdana,** chiar dacă elogiat de E. Lovinescu, este o carte subțire, însuși mentorul **Sburătorului** spunea că „substanța epică a romanului e minimă". Continuînd pe acest făgaș, Ioana Postelnicu ar fi adăugat, de bună seamă, noi cărți la bibliografie, dar nu și la brazda viguroasă a romanului românesc. Meandrele vieții au adus-o la înfruntarea cu propriile-i origini. Glasul celor vechi i-a transmis un ecou neistovit peste vremuri și opreliști și astfel dumneaei, într-o înclestare bărbătească, a scris **Plecarea Vlașinilor** — o capodoperă a literaturii noastre. Într-un fel și singulară în literatura noastră. Romanul acesta are — și nu doar comparat cu debila bovarică **Bogdana,** șuetistă la telefon, o densitate epică tulburătoare. Îți vine de sine gîndul că asemenea roman nu ar fi putut fi scris decît de un bărbat. Și totuși e scris de o femeie frumoasă!

Critica literară a categorisit romanul **Plecarea Vlașinilor** drept „pastoral și de evocare istorică". Se adeverește, în bună măsură, și aceste categorisiri. Dar este ceva și mai mult, după părerea mea. Este al doilea roman din literatura noastră (primul fiind **Turmele** lui Eusebiu Camilar) care dă seamă despre una din cele mai specifice teme ale istoriei noastre — **Descălecatele.** Mari sau mai mici, mereu invigorătoare, tensionate și calme, tragice și necontenit dînd suma unui cheag de existență comună. La Eusebiu Camilar descălecătorii pleacă din Maramureș spre plaiurile Moldovei iar cei care-l săvîrșesc sînt crescători de vite mari (nu de cai!), carele lor încărcate cu uneltele gospodăriei înaintează greoi, scîrțiind din osii, spre noul loc de așezare; la Ioana Postelnicu descălecătorii sînt păcurarii din veac cu turmele lor de oi cu lîna țigaie, turme silite să se înghesuie printre potecile strîmte ale munților pentru a ajunge în Țara Românească. Și la un autor, și la celălalt trama romanescă are perfectă acoperire istorică (citiți fie și numai cartea **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX** de Ștefan Meteș și veți avea relevarea faptelor).

Și amîndouă romanele (autorii lor sînt născuți în același an!) sînt scrise excepțional, în ciuda oricui care ar putea susține prioritatea nu știu cărei formule la modă pe nu știu care meridian.

Faptul pe care pot să jur e că romanul **Plecarea Vlașinilor** al Ioanei Postelnicu este o scriere tulburătoare, în ciuda criticilor prea subtiri și a metodelor lor de ultimă achiziție care dau credit tuturor experimentelor desarte.

Valorile și frumusețile se răzbună peste timp, durînd punți de chezășie pentru cei din luminile viitorului.

Îngăduiți-mi, așadar, stimată doamnă Ioana Postelnicu, frumoasă și astăzi, ca la cei 75 de ani (între creatorii robuști nu încape politețea de salon) să vă urez noi pagini perene și să vă exprim omagiul meu. Și o mărturisire, însoțită de o întrebare. Mărturisirea este aceasta: bunica mea după mamă, leliță Chiva din Tilișca Sibiului, a trăit 94 de ani. Întrebarea: ce mai fac vlașinii Dumneavoastră, tot cu doina și cu mioarele pe subt brădetul imuabil al munților?

Gheorghe Suciu

Cei mai frumoși ani

Urmare din pag. a 3-a

rii adevărate reprezintă adevărul cotidian asumat, respectiv dau seama în chip artistic militant despre orizontul omului nou, despre lupta neîncetată spre mai bine, mai frumos, mai just. Așa cum nu există compartiment al vieții sociale românești, în primăvara lui 1985 unde să nu se militeze pentru o nouă calitate, tot astfel scriitorul nu poate concepe nici cel mai mărunt rabat, nici cea mai firavă derogare de la imperativul ființei sale de beneficiar al epocii: militantismul. Și nu-i vorba aici de o intransigentă lozincă exterioară, ci de un crez, de o convingere, de o confundare a propriului spirit cu spiritul epocii celei mai fertile, celei mai avansate, celei mai umane din istoria patriei. Sînt, de aceea, mîndru și sînt, de aceea, datorul acestor două decenii cu a căror asumare mi-am identificat cei mai frumoși 20 de ani ai scrisului meu. Dimpreună cu cei mai frumoși ani ai scrisului tuturor condeierilor români de astăzi.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Poezia și critica ei trebuie să se contamineze, pînă la un punct, de o impuritate reciprocă.

II. Oameni și cuvinte. „Citi. Cunoscu zădărnicia impietrită a paginii, obrăznicia cu care fiecare frază visează să devină un fetiș, serile cînd orice minut pierdut deasupra cărții sună cu forța trîmbițelor care au dărîmat zidurile Ierihonului, cunoscu destinul de hîrtie zbătîndu-se ca zmeul în mîna copilului. Citi în sus și în jos, în diagonală și în serpentină, citi cu viteza gîndului lipsit de orice suferință sau cu a melcului îngenuncheat la umbra frunzei, citi căutînd cartea rătăcită în toate cărțile, căutînd cărțile rătăcite într-o singură carte. Citi gîndindu-se cum citesc alții, făcu comparații nenumărate între lecturile lor și lectura lui, citi numai el, fără ajutorul nimănui, într-o singurătate ermetică. Citi și răsciti. Din ce trăi nu uită nimic din ce citi uită o mare parte. Cînd văzu cît de mult seamănă semnul vieții cu semnul cărții, încercă teama celui care le-a privit pentru prima dată alături, dar cercetîndu-le cu mai multă atenție observă cu o bucurie secretă cum piere iluzia simetriei și pericolul de a încurca mîna dreaptă cu mîna stîngă se stinse pentru totdeauna".

III. În proză, Ion Lăcustă, Cușnarencu, M. Nedelciu vor să la lumea și proza de la capăt. Ei nu mai scriu proza obsedantului deceniu, de multă vreme previzibilă, ci o proză a sfîrșitului de secol, acutizarea conștiinței estetice fiind o formă subtilă a conștiinței morale în sensul că asemenea tineri se străduiesc să nu rateze propriul lor deceniu. Cîtă ratare atît infern. Tinerii nu vor să-și descopere vocația ratării și bine fac.

IV. Tradiționalismul este înțeles greșit de unii comentatori (și de mulți autori de poezie) numai ca o întoarcere către un anume model consacrat care nu și-a epuizat încă forța de seducție. Eu înțeleg tradiționalismul unui text ca pe un mod al acestuia de a-și asuma întreaga istorie a poeziei, de aceea voi face oricînd deosebirea între **tradiționalismul major** preocupat de o relație profundă între complexitatea culturii și aceea a existenței imediate și **tradiționalismul minor** versificînd cantabil lucruri grave. Trebuie precizat acest lucru cu atît mai mult cu cît experimentiștii știu să observe elementaritatea unui asemenea tip de poezie și o confundă discret și polemic cu marea poezie tradiționalistă pentru a o discredita pe aceea.

V. Înotători prin aerul de martie ridicau cîte un lujer de iarbă pe umeri cumpănindu-se, între două zîmbete, sub greutatea lui.

VI. În revista **Luceafărul** (9 februarie, 1985) atrage atenția un eseu excelent, intitulat „Misterele traco-helenice și misterele lui Zalmoxis", semnat de Constantin Daniel. Fără pretenția de a intra în competiție cu încercatul cercetător, aș vrea doar să subliniez un pasaj din **Știința nouă** a lui Giambattista Vico, referitor la rolul civilizator al tracului Orfeu în lumea greacă. Constantin Daniel spune în eseul său: „Cîntînd divin din liră, el îmblînzea fiarele sălbatice apoi luînd parte la expediția argonauților a contribuit în mod hotărîtor la reușita ei". Prin tradiția poetică s-a păstrat această informație, la fel de poetică, precum că lira lui se făcea ascultată de toate cele înconjurătoare cărora le impunea suprema lege a armoniei. Într-o lucrare de **poetică,** modul de tratare a informației despre Orfeu are o acoperire perfectă. Eseul lui Constantin Daniel implică, însă, o metodă științifică. Unei asemenea metode i-ar fi fost mai proprie, după părerea mea, interpretarea de tip Vico, mai apropiată prin natura ei de istorie și de demonstrația ca atare. Redăm citatul din Vico: „El vine din Tracia, patria unor mîndri zei războinici (...) dar el, încă de la început, se arată a fi atît de învățat în limba greacă, încît compune într-aceasta versuri de preamăiastră poezie cu care îi îmblînzește pe barbari, vrăjindu-le auzul; (...) Pe greci, Orfeu i-a găsit așadar în starea fiarelor sălbatice; (...). În sfîrșit, iată că vine și Orfeu spre a-i învăța să fie oameni; și această Grecie, pe care o găsise nespus de sălbatică, el o preface în țara unei națiuni atît de strălucite încît devine prin aceasta tovarășul lui Iason în călătoria pe mare pentru lîna de aur (și este știut că arta corăbierului și știința plutirii pe ape sînt cele din urmă pe care popoarele obișnuiesc să le învețe"). După acest citat, textul lui Constantin Daniel: „Cîntînd divin din liră el îmblînzea fiarele sălbatice" nu mai apare atît de simplu în frumusețea lui poetică.

George Alboiu

Fluturi adormiți de muzici

1.

O fată în casa aceea de la marginea orașului cîntînd, cu geamurile deschise, la pianul bătrîn și bine acordat. O melodie suavă, un vals trist de Chopin cred, învăluitor și melancolizant. De îndată ce începea să cînte, din grădini, din pomii dați în floare, de prin iarba abia săltată, un roi de fluturi albi năvăleau în odaia de unde se auzea muzica.

Zburau în rotocoale mici apoi se așezau pe lemnul negru al pianului, aripă lîngă aripă, acoperindu-l ca o zăpadă tremurătoare, adormiți de muzică.

2.

Fluturele acela crepuscular cu aripile de aur și pluș, Macrogrossa stellatorum, pe care bunica mea l-a văzut intrînd pe fereastra deschisă în camera în care bunicul își dormea somnul de după masă. Era nefiresc de mare, aproape cît un porumbel și bunica a lăsat săpăliga printre straturi și s-a dus să se convingă dacă nu cumva avusese o iluzie optică.

L-a găsit pe bărbatul ei întins pe pat, cu mîinile pe lîngă corp și cu fața acoperită de acel fluture uriaș. Era mort, sufocat probabil de acel imens lepidopter. Încercînd să-l îndepărteze de pe obraz, fluturele s-a pulverizat transformîndu-se într-o mică grămăjoară de cenușă colorată.

3.

În Deltă, cu puțin înainte de apusul soarelui am văzut acel dans nupțial al fluturilor lămîiță. Zburau iubindu-se în aer, mișcînd iute din aripile fine, ca o imensă sferă de aur, sute și sute, lipiți unul de altul, pierzîndu-se în stufărișul verde și ocrotitor.

4.

Acele versuri uitate într-un vechi caiet: „Să știi că nu există moarte / că morții sînt numai un fel / de fluturi adormiți de muzici și-nchiși în bile de oțel"...

Mircea Micu

Mitru și ortacii săi

Urmare din pag. a 5-a

Cînd Mitru o vîntură prin aer, exersînd în mod exagerat mișcările pe care le va face, toți amuțesc, ca și cum ar vedea o fantomă ieșită pe negîndite din întuneric.

Apoi după vreun minut de tăcere, Cristea zice:

— Măi, Mitre, tu nu ești zdravăn! Cum o să lucri cu scula aia a ta? Da, mă?

— De ce să nu lucru? întreabă candid Mitru. Că doar nu o fi oprit de protecția muncii!

— Mitre, continuă Cristea, ție o să ți se rupă coada la lopată, mă! Te-ai gîndit la una ca asta?

Mitru are răspuns la toate:

— Cum să nu! M-am gîndit. Asta este o coadă specială. Lemn îi numa pe dinafară. Pe dinăuntru e o vergea de oțel. Numai eu știu cît m-am chinuit pînă am găurit coada așa cum am vrut eu.

Gheza și cei trei din echipa lui Găman stau holbați și privesc spre lopată. În jurul pupilelor li s-a lățit albul ochilor.

— Mă, Mitre!

Atît poate zice Gheza. L-ar înjura, a mare, supremă admirație, dar este înginerul de față și nu se face.

— Eu sînt gata! zice Mitru.

Înginerul nu și-a holbat ochii la fel cu ceilalți, dar simte că ezitările sale de mai înainte au fost cam meschine. Uite, băiatul ăsta a consumat atîta energie numai pentru un joc. Dar ce joc! Pentru mai mulți mineri ar fi trebuit el jucat. Ce păcat că de față sînt numai șase oameni și colosul ăsta despre care a auzit că are o iubită studentă! Ce spectacol!, reflectează mai departe înginerul, imaginîndu-și-l pe Mitru minuind scula apocaliptică (încărcată cu vîrf trebuie să atîrne în jur de cincizeci de kilograme), ce spectacol o să urmeze! Ar trebui filmat. Ar ieși cu siguranță ceva antologic.

★

Dar nu este timp pentru gînduri despre ce ar putea fi. Contează ceea ce este și anume Mitru, cu statura și mușchii lui de luptător de categoria grea, cu scula lui, care ar ieși campioană mondială, dacă ar exista un concurs pentru lopeți de mînă, un obiect care seamănă foarte bine cu o lopată, numai că este disproporționat de mare, atît de mare, încît un artist plastic îndrăznește ar putea să o așeze direct pe un soclu! Un artist plastic, da, dar un miner? Dacă nu ar vedea-o în mîinile lui Mitru, probabil că i-ar stîrni hazul.

Înginerul își privește ceasul lui de mare precizie. Ridicînd mîna dreaptă în sus, ca și cum ar fi un starter care se pregătește să dea plecarea într-o cursă atletică.

Mitru pare relaxat. Zîmbetul nu l-a dispărut cu totul. Pumnul lui sting ține lopata aproape de locul unde lemnul se îmbină cu metalul, iar dreptul cuprinde mica bucată transversală prin care se termină coada. Poziția lui, așa cum stă puțin aplecat în față, seamănă întrucîtva cu a unui canoist, aflat în clipele de dinaintea plecării în cursă.

Mîna înginerului se lasă în jos:

— Gata! Dă-i bătaie!

Începe un spectacol pe care cei șase privitori nu-l vor uita curînd. Blondul, înaltul Mitru se dezlănțuie. Înfige lopata în grămada de cărbune cu o forță de mașină. Mușchii îi ies în relief și repede încep să se înroșească. Pe spinare parcă i se mișcă niște otgoane. Bicepșii îi sînt enormi, atunci cînd sînt contractați au mărimea unor mingi de handbal.

Nu au trecut cinci minute și deasupra benzii transportoare se adună o grămadă destul de înaltă de cărbune. Aceasta, deși continuu erodată de acțiunea craterului, care merge, merge necurmat, aproape că nici nu mai are timp să se prăbușească în ea însăși, fiindcă Mitru o clădește la loc, aruncînd cantități mari, hălci de cărbune, cum îi vine să zică înginerului, care urmărește conștiincios fluxul de pe transportor, dar din cînd în cînd se mai uită și la spectacol.

Lui Mitru nu are cine să îi tragă cărbunele în apropiere de crater și atunci se duce el mai departe și aruncă de acolo prin niște eforturi care îi scot ochii din orbite și le dau o sticlire de un albastru străin, lipsit de orice expresie. Din cînd în cînd face cîte un salt înapoi, lîngă transportor, pentru a culege cărbunele rămas pe margini și a-l arunca unde trebuie.

Găman și ortacii lui stau cuminți deoparte și se uită cu ochii holbați, de parcă ar vedea ceva care îi inspăimîntă grozav. Unul dintre ei doi veniți stă cu gura căscată, dar nimeni nu-l observă, pentru a rîde de el.

— Stop! zice înginerul, cu ochii pe ceas.

Mitru se oprește. Răsuflă greu, umflîndu-și trudnic pectoralii olimpici.

Nu prea mai sînt dubii în legătură cu identitatea cîștigătorului. Găman, ca șef al celeilalte echipe, recunoaște:

— Ești dracu' gol, mă Mitrule!

— Ai cîștigat, Mitre. Bravo! Ești o forță a naturii, ce să mai discutăm. Dar să știi că ai cam făcut prea mult praf aici, zice înginerul, silindu-se să iasă cît mai repede din moleșeala ciudată pe care o simte deodată, ca și cum el însuși ar fi trudit.

Gheza Romulus rîde:

— Mi-ați făcut treaba, mă! Acuma eu ce mai fac?

(fragment din romanul „Istoria curajului", în pregătire la Editura Militară)

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

„Sfîrșitul ideologiilor"

În vreme ce începuse a vehicula, cu insistență bătătoare la ochi, teza „complicității valorilor", diversiunea așeză un accent și mai hotărît pe tema dezideologizării, simpatizînd pe moment cu ideea **unității fără ideologie.** A elimina, din rațiuni tactice, elementul ideologic și a supraveghea, în același timp, valorizarea exclusivă a producției susceptibile de adeziuni necondiționate — acesta era, pe scurt, programul. Un soi de „liberalism moral și cultural", (pentru care ideologia ar fi trebuit „să fie despărțită de cultură, de biserică, de presă", așa cum susținea cineva în 24 nov. 1984) era chemat să inlocuiască o creație ale cărei defecțiuni ar fi provenit, în principal, din accentele prea izbitor ideologice. Această pseudo-autonomie diversionistă a esteticului nu ascundea decît un proces, treptat și defel întîmplător, de eliminare a unei ideologii în locul căreia trebuia așezată o altă ideologie. Sub cuvîntul unitarismului aparent, care împiedica adevărul să fie exprimat pînă la capăt, stătea metamorfoza tactică a unei campanii și reformularea ei în condițiuni poate mai ingenioase. Această campanie mai veche era aceea a „curajului etic", adică a disidenței iscate cu preponderență în mediile culturale.

Intîia motivație obligatorie este, pe tema aceasta, aceea a inaptitudinii grupului „Europei libere" în a da sentimentul unei contestații românești organizate. Oricîte sforțări propagandistice s-au făcut, realitatea aceasta este și ea nu poate să fie negată prin nici un argument. Ideea „contestatară" inoperantă era recunoscută și de către diversiune, atunci cînd cineva se plîngea de scriitorii români care ar fi niște „orfani ai curajului" (Monica Lovinescu), caracterizați prin „demisia intelectuală și morală" (E. Hurezeanu, 1 aprilie 1984). În absența „eroismului" (ușuratice cuvinte pronunță diversiunea), cultura ar fi trebuit să se afunde încă o dată în evaziune, să pornească iarăși de la expurgația ideologiei. O mai veche procedare de acest soi se configurase în așa-zisa sincronizare cu Occidentul, înțeleasă însă mai ales prin cultul unui „langaj cifrat" (M. Lovinescu). Cînd o confruntare fățișă devenise cu neputință de imaginat, diversiunea recomandă, în urmarea unei experiențe verificate, teza „tuturor mijloacelor", adică a tuturor stilurilor. Teoreticiana acesteia este tot Monica Lovinescu și un rezumat al „duplicităților" scriitorului român (din „L'Alternative", nr. 20/ian. 1983) e, pentru ideea de unitate fără ideologie, aproape un program adaptat: „Calea pe care o alege literatura română duce rareori la înfruntări deschise; toate mijloacele sînt bune, dimpotrivă, spre a aborda realul dintr-o parte (prin parabolă, fantastic, aluzie) sau spre a-l evita cu abilitate (evaziune din istoria contemporană sau din politică). Dar dacă limbajul nu e întotdeauna redat adevărului său istoric, el este aproape întotdeauna redat vieții sale artistice". Cultul limbajului (aparent fără conținut ideologic), făcînd stilul și numai el să triumfe, e o serioasă teză diversionistă.

De aci încep toate curiozitățile unei operațiuni diversioniste care dă sentimentul că ar fi „liberală" și interesată numai de valori și care, în realitate, este foarte atentă în a selecționa mai ales mediocrități care să conserve „puritatea ideologică" a direcției anti-românești. Unitate? Da, însă întreprinsă numai cu tezele diversiunii, înfăptuită în conformitate cu poziția față de „administrația de valori".

Formula unității pare a fi, mai recent și pentru multă vreme, una dintre obsesiile diversiunii. Aproape un an întreg (între toamna lui 1983 și iarna lui 1984) grupul verificat repetă maniacal teza, din ce în ce mai hotărîtă, a unității și renunță o vreme chiar și la tradiționalele polemici insultătoare făcînd doar o disciplinată **critică de susținere.** O singură piedică nu putu să fie uitată, aceea a direcției luceferiste și, ori de cîte ori avu ocazia, grupul verificat se pronunță despre „Luceafărul" în termenii cei mai duri (22 iunie 1984, 1 aprilie, 1984 etc.). Ceea ce reprezenta pentru diversiune adversarul istoric în materie de cultură, nu-l fuse, așadar, uitat nici măcar în vremi de calm... strategic.

Unitatea anti-românească deveni, prin urmare, obsedantă și această vocabulă se amestecă în numeroase domenii. Însă pretutindeni sensul acestei unități este izbitor și nu putea să însele decît mintile tulburi și juvenile. Spiritele lucide știu însă care este adevărul. Într-un supliment britanic (al periodicului „The Remindeer", nr. 41/feb. 1982, pg. 12—13) era examinată, de exemplu, inițiativa „unității românilor din exil" împotriva comuniștilor; comentatorul califica, pe bună dreptate, acest tip de asociere, pornită de la ideologii dintre cele mai felurite, drept o vorbă în vînt. Un fel bizar de „unitate" era și acela promovat de Paul Goma (însă și de alții, precum Mihnea Berindei, M. Korné etc.) și constînd în acțiunea conjugată a „românilor" disidenți și... neo-fascismului horthyst împotriva României. Unitatea ajunsese și în teritoriul eclesiastic, pe tema aceasta diversiunea recomandînd nu doar soluția „unită" ci și „ecumenismul", însă nu acela al coexistenței de religii, ci „ecumenismul papal, catolic" (1 aprilie 1984).

În sfîrșit, cea mai de seamă dintre ficțiunile unității poate fi considerată aceea a legăturilor substanțiale între cele două așa-zise feluri de exil. Un „exil intern", în prelungirea căruia s-ar afla „exilul extern" — aceasta este ideea și a demonstra, cum zicea V. Nemoianu, continuitatea literaturii la autori care își părăsesc țara (30 aprilie 1984) nu este decît a susține că diversiunea și-a consolidat un pod mai apropiat, de unde nu lipsește, în exegeză, referința critică internă. Acest model de ocupație culturală, lentă și purtată prin toate mijloacele, între care **abilitatea formulelor vagi** și ademenitoare („unitatea" este una dintre ele) își găsi pînă la urmă și confirmarea, ca să zicem așa, organizatorică: „Tinerama" grupului verificat inițiie un concurs de proză scurtă destinat în principal participanților din... România.

Cum triumful limbajului și al stilului, expurgate de ideologia pozitivă și în cel mai bun caz dezideologizate, place diversiunii, este de imaginat cum s-ar înfățișa din acest punct de vedere tabloul ei de valori. Complice în chip programatic, unite într-un gust aproape sindicalist, asemenea „valori" nu fac decît să ilustreze ideologia „noii drepte" în linia ei dură, aceea care profețește „sfîrșitul ideologiilor".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

NOTE DE DRUM DIN U.R.S.S.

Sosi-va trenul la Magadan?

Magadan, Verhoiansk, Srednekolimsk, Oimiakon, sînt nume de care, din păcate, mintea europeanului se-nfioară chiar numai auzindu-le. Și cum să nu se-nfioare cînd la Verhoiansk termometrele arată —78° Celsius, iar la Oimiakon ar îngheța pe loc orice motor pornit în octombrie, dacă s-ar opri cumva din mers pînă-n luna mai. Temperatura joasă îi prefăce dealtfel oricui în aceste locuri sculpatu-n ghiulele și gîndul în țăndări.

— O să-ți înghețe și ideile acolo, mă prevenise cineva, la Moscova, încercînd cu ani în urmă să m-abată din drumul spre Kolîma.

Și totuși am pornit, spre fantasticul ținut, văzînd apoi cu ochii mei că-ntr-adevăr acea Siberie e pămîntul unde numai cei puternici rezistă, că din Iakuțk și pînă la Skovorodino (punctul cel mai apropiat de cale ferată de pe linia transiberianului Moscova—Vladivostok) sînt mai bine de 1 000 de kilometri, că pînă la Magadan, adică pînă la marea Ohoțk, din același loc, sînt 2 000, și că, pentru a străbate aceste distanțe, indiferent pe ce drum, prin taiga sau tundră, trebuie permanent să lupți cu inimaginabile dificultăți, dintre care, nu fiarele, ci frigul și tîntarii sînt cele mai mari. Dealtfel, despre Iakuția se și spunea, cîndva, c-ar fi „închisoarea de gheață", fără de gratii, a imperiului țarist" (Cernișevski, **Amintiri despre Iakuția**). Or, istoria-n vreme a adeverit din plin metafora.

N-ar fi poate mai interesante Asia Centrală, Georgia, sau Armenia ?! a mai încercat, timidă, și Rima, noua mea ghidă, să m-abată pentru a doua oară din drumul Nordului.

Prea-i mărturisisem deschis la Moscova intenția expediționară cu rezonanțe atît de sălbatice. (Noțiunea de Kolîma îi produce dealtfel oricărui rus fiori de... mirare. Cum putea cineva prefera minunilor sudului, întunericul boreal ? Preferind însă și eu, deseori, culturii natura și mai ales cea de pe Lena, Indighirka și Kolîma, nu m-am lăsat nici de data aceasta ispitit. Ce frumoasă și ce speriată însă de frigul și noaptea polară părea gingașa moscovită ! Și totuși, n-am cruțat-o ; am luat-o cu mine. La Iakuțk mi-a oprit-o însă gerul : minus patruzeci și cinci de grade Celsius ! Se-nfofolise și se stringea, sărmana, în blănurile de pe ea atît de tare, încît n-ar fi conceput să se dezbrace pentru toate diamantele Iakuției, nici măcar pînă la limita bunei cuviințe. Iar ceea ce-i trecea prin cap n-am mai fost deloc curios să aflu. Eu una știam : Iakuția și numai Iakuția, glacială, albă, imaculată...

Răsăritul soarelui peste cercul polar l-am văzut apoi din avion în cel mai fastuos și mai morganatic joc de lumini. Dar ce scurt spectacol ! (Probabil una din condițiile sublimului). Fascinant însă și recompensatoriu pentru tot ceea ce mi se se-ntîmplase pînă atunci și pentru ceea ce încă mai avea să mi se mai întîmple pe acest pămînt minunat și blestemat în același timp. Ce țară imensă învăluită-n noapte și-n zi și scăldată doar de gîndul cuprinderii și al străbaterii. O suprafață de 3 100 000 kmp, reprezentînd a patrusprezecea parte din teritoriul U.R.S.S., întinderea a opt țări de mărimea Franței, mărginindu-se, la nord, cu Marea Laptev și cu cea a Siberiei de est, la apus, cu ținutul Krasnoiarskului și al Irkuțkului, la Sud cu regiunea Citei, a Habarovskului și a Amurului, iar la est cu Magadanul și cu peninsula Ciukcilor. Ce-ntindere fabuloasă ! Și peste tot acest spațiu, trecînd doar la sud, ca o cingătoare, faimosul B.A.M. (Baikal — Amur — Magistral) cu o ramură de trei sute de km, întinsă prin Berkakit către Iakutsk și Magadan. Linia eroismului, a curajului, a cutezanței celor mai temerari constructori de căi ferate. I-am auzit apoi pe niște evenci întrebîndu-se. Veniseră-n sănii trase de reni sau călare să vadă acceleratul trecînd prin Zolotinki spre nord. Îl priveau chiar fără să se dea jos din sanie sau șa și nu se dumireau deloc ce se întîmplă cu ținuturile lor „păscute" de o fiară metalică atît de neobișnuită.

În cîteva locuri îi oferiseră locomotivei chiar și mușchi, ca renilor, mușchi de tundră sau de taiga, pe care colosul, mîncîndu-i, să prindă puteri. Dar cine să-i bage în spaimă, și la ce să se mai aștepte din partea lor, cînd alții, acasă, în iurte, aveau să-i întrebe dacă nu cumva minunea de fier avea să străbată și alte așezări ?

Ce fantastică întrebare, de fapt, întrebare pusă însă unor oameni în care deopotrivă vibrau și teama și speranța. Să le poată oare înșela așteptările frigul, noaptea și fiarele ? Sau, dimpotrivă, nevoia de energie, inventivitatea tehnică și dorurile să-i facă să-ajungă cu trenul și-n Magadan.

Ce însă va pieri prin introducerea trenului în nordul Siberiei e o altă chestiune. Dar pentru gloria și farmecul bogățiilor sale, Iakuția merită sacrificiul. Tehnica japoneză și sovietică îi stă la dispoziție cu toate performanțele, iar siberianul selectat de intemperiile nordului, mînuind o „șamanie" va face toaze cu toate minunile posibile : va scoate de sub pămîntul veșnic înghețat și aurul Magadanului și diamantele Mirnului din vest, iar mult mai de dedesubt, țițeiul și gazele naturale din tot bazinul Lenei. Foc în stare să-ncălzească nu gura unei sobe, ci a sobelor din întreaga lume. Și atunci, la dogoarea noilor energii, din substanța trecutelor ere vor renaște nu numai poveștile și cîntecele pierdute, istoria unor oameni și locuri printre care și peste care nu-n zadar au curs atîta vreme Lena, Indighirka și Kolîma. Ar fi îndreptățirea firii, zăgăzuită atîta vreme sub zăpezi, sub permafrost, sub aurore boreale. Îndreptățirea transpunerii-n real al unuia dintre cele mai interesante eposuri ale Omenirii. Și nu-n zadar Niurgun Bootur se va ivi din nou în lume luînd chipul și-nfățișarea celor ce au dispărut în poveste pentru a renaște-n istorie. Sublimă și tragică legendă, pentru ca din ea să crească cel mai luminos și mai dinamic mîine. Dealtfel, semnele se pot vedea chiar de pe acum pe chipurile celor ce și azi mai străbat șoselele nordului pe un ger inimaginabil pentru europeni, străduindu-se ca-ncărcăturile să le ajungă cu bine la destinație, sau în încrincenarea cu care se răscolește un sol din care ies toate elementele lui Mendeleev.

Marcel Petrișor

1985 — ANUL INTERNATIONAL AL TINERETULUI

«Participare, dezvoltare, pace»

Sub semnul major al devenirii

Ce poate fi mai firesc, mai acordat cu nevoile societății contemporane, cu parametrii de existență ai acestui final de mileniu, decît deschiderea, propensiunea către universalitate, circuitul liber al ideilor ? În deplin acord cu aceste nobile deziderate este, fără îndoială, inițiativa românească vizînd proclamarea anului 1985 ca An Internațional al Tineretului, printr-o fericită coincidență, anul aniversării a două decenii de la adoptarea de către Adunarea Generală a O.N.U. a „Declarației cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare."

Iată așadar instituționalizarea interesului Națiunilor Unite față de tineret. Față de structura problematicii viitorului.

„Participare, dezvoltare, pace", sînt acestea repere fundamentale, consubstanțiale ideii de evoluție intru bine și frumos, intru respectul criteriilor valorice, intru respectul acelei „valori ultime", care, așa cum spunea Henry von de Vos „ne apare în frumos, pe care o cunoaștem în adevăr și o afirmăm în bine".

Inițiativa României adoptată de O.N.U. reprezintă un unghi deschis care presupune analize atente ale situației tineretului, ale legăturii dintre tineret și situația internațională, ale locului tineretului pe plan internațional. Îmbunătățirea condiției economice, sociale și culturale a tineretului, abordarea responsabilă a problematicii tinerei generații își caută deci traducere ambițioasă în fapte. În fapte limpezi.

Desigur, una din componentele esențiale ale participării tineretului nostru la viața internațională se referă la posibilitatea afirmării unor valori. Lucruri semnificative ar fi de spus despre nume afirmate în muzică și arte plastice. Citez la întîmplare oarecum, succesele pe scenele americane ale violonistei Mihaela Martin, ori cvartetul ieșean „Voces" studiind cu celebrul cvartet „Amadeus", premiile internaționale ale unor compozitori tineri ca Liana Alexandra, Călin Ioachimescu, Șerban Nichifor ori interpreți de excepție ca Ion Ivan Roncea, Marin Cazacu, Cristina Anghelescu, Constantin Sandu, Viniciu Moroianu, Dan Atanasiu, Andrei Ágoston, Szekelly Attila, Adriana Guțu, Ioan Vasile, Marius Nichiteanu, Teodor Ciurdea, Anda Petrovici, Anca Dămăceanu, ori tinerii dirijori Ion Marin, Cristian Brăncuși, Răzvan Cernat.

Sînt cîteva nume doar. De fiecare din ele e legat un succes, o clipă de glorie a culturii noastre.

Iată așadar, solidaritatea tineretului românesc în spiritul majorei inițiative adoptate de O.N.U. Conștientizînd deviza „Participare, dezvoltare, pace", problematizînd sensurile implicării, tineretul se afirmă cu putere așa cum însuși sensul devenirii o cere. În Studiul introductiv al „Micii enciclopedii pentru tineret" apărut recent la Editura Politică sub genericul „Relații internaționale" datorat tovarășului Nicu Ceaușescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, se subliniază : „Tineretul se afirmă în epoca noastră ca un important potențial de acțiune transformatoare, revoluționară. Radicalizarea, participarea sa tot mai intensă la viața economică și social politică a națiunilor, la dezbaterea responsabilă a marilor probleme internaționale, nu reprezintă rezultatul unui permanent «conflict între generații» sau al «inadaptabilității sociale» a acestuia, ci este un efect firesc al mutațiilor profunde în profilul său social, politic, determinate de complexitatea și gravitatea problemelor cu care acesta se confruntă".

Anul Internațional al Tineretului — o inițiativă care îndeamnă deopotrivă la reflecție și acțiune, la analiză și prospecție. Problematizările legate de fiecare parametru al existenței și afirmării tinerei generații nu pot fi altfel decît benefice.

Cleopatra Lorințiu

KJELL ESPMARK

apreciat critic și poet suedez, născut în 1930. Din 1981 devine membru al Academiei suedeze. Publică studii despre Artur Lundkvist (1964) și Harry Martinson (1970) și despre curentele poeziei moderne **(Traducînd sufletul,** 1975 și **Imagini ale sufletului,** 1977). Volume de versuri: **Uciderea lui Benjamin,** 1956; **Lumea prin ochiul camerei de luat vederi,** 1958; **Microcosmos,** 1961; **Tirziu în Suedia,** 1976; **Atentate la viață,** 1979. În cel mai recent volum al său, **Semnele Europei** (1982), Espmark își propune ca, prin intermediul a 12 secțiuni prin istoria acestui continent, să redefinească un concept de sensibilitate, singurul în stare să ne asigure integrarea în viitor.

Vremea marelui război

Mergînd prin iarbă înainte-mi
de parcă ai fi căutat o țară
ce nu era încă acolo — tu
încerci să-mi pricepi efortul de-a gîndi ?
Doar în cazul că întrebi de mine,
am ceva să-ți spun —
fiindcă tot ceea ce eram a fost șters.
Sînt doar o revendicare
ce nu renunță. Că m-am îndepărtat
n-are nimic de-a face cu moartea și putrefacția.
M-am îndepărtat și mai definitiv.
Chiar ziua-n care-am stat pe buza
tranșeii adînci pe care noi
o săpasem în mijlocul pădurii,
chiar și lumina tremurîndă căzînd printre ace —
răzuite-s pe totdeauna din istorie.
Văd totul clar, detaliu cu detaliu,
exact așa cum lipsesc. De parcă m-ai fi întrebat,
Dar totul e-un erzat, un text străin.
Moartea mea niciciînd întîmplată.
În ciuda faptelor, viața mea persistă.
Nu-i mult. O beznă ușurătoare sub pleoape.
De-alungul șirei o durere ce te zmulge-n sus.
Asta-i tot. Încerc s-o traduc.
Unicul mod e o manta de uniformă
trasă pe cap
și strînsă cu un laț în jurul gîtului,
brațele legate la spate, răsucite-n sus
și prinse de laț încît
orice tentativă de eliberare
să-l stringă și mai mult în jurul gîtului.
Tehnic vorbind, era corect,
de poeți să faci așa ceva cu oamenii.
Din lume nu-mi mai amintesc nimic
dar ceva îmi spune
că poți să faci multe cu oamenii.

Întotdeauna aceeași scenă.
Încerc cu timpul să născocesc o amintire.
O odaie strîmtă, scăldată-n lumină
zi pe zid o cruce mutilată.
Oameni stînd la masă,
o femeie, doi sau trei copii.
Tabloul are atît de mult de-a face cu mine
încît o clipă îmi ia
respirația.
Ei n-au fețe.
Ca și cînd cineva le-ar fi luat fețele.
Un scaun e gol. E-o forță în tablou
ce-ar vrea să aspire scaunul gol
de parcă el ar spune prea mult,
dar gîndurile mele se împotrivesc.
Mă lupt cu cineva pentru acest tablou.
De-ai privi îndeaproape ai vedea ridurile
lăsate de cuțitul ce-a ricșit între figuri
lîngă scaunul gol

și strălucirea creionului
ce-a umplut stîngaci golul odăii
cu un spătar curbat,
cu aceleași frunze ca pe tapetul din spate
dar ezitînd la bucata lipsă
a crucii. Femeii și copiilor din jurul mesei
le-a fost răpită mai mult decît identitatea.
În ce le-a mai rămas din frunți există
semne de răzuire și sub os.
Ei nici măcar nu pot să-l uite
pe cel ce nu-i la masă.
Nu mai există nimeni pe care să-l uiți.
Ei stau liniștiți în jurul supei aburinde
fără s-o atingă, pierduți
într-o mihnire fără obiect.

Toate astea sînt în pînza
ușurătoare ce-mi intră-n orbite.
Există cuvinte de spus tuturor
celor trei, poate patru, de la masă
dar dislovate-n var în gură și în simțuri.

Dă-mi voie atunci să iau vocea ta.

Varul a șters și
numele și urma călăilor.
Trebuie să fi avut un limbaj.
Trebuie că le-a fost comandat să ne
ia prizonieri acolo, pe buza tranșeei.
Și înjunghierile erau acolo. Ele vor depune mărturie
baionetelor tetragonale, mereu și mereu.
Și gloanțelor. Cu urmele expertizei
venind de nu știu unde
știu calibrul: 7,65. Să simți
e o dovadă contradictorie.
Dar toate tatonările mele
nu-s ca să-i demaște pe călăi.
Ei își vor stoarce creierii sub ierburile lor.
Altceva vreau să dovedesc.
Ceea ce efortul meu de-a gîndi spune împotrivă-le,
tîrîndu-se înainte prin var,
e pagina asta albă unde-ar putea fi pădurea,
rîndurile astea goale
în locul duhnitoarelor locuri-de-execuție,
aceste locuri răzuite din istorie
unde ne-avem obîrșia.
Chinul ăsta răsucit sub craniu
e că nimic nu s-a întîmplat.

Dacă într-o zi Europa
va fi să existe undeva,
parte din ea va trebui numită
respect pentru ceea ce s-a întîmplat.

Prezentare și traducere de
Constantin Abăluță

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE CEI MAI PROLIFICI SCRIITORI AMERICANI,** Stephen King, a constituit de curînd centrul unei vii controverse. Cunoscut mai ales prin romanele sale cu propensiune științifico-fantastică, autorul a dezvăluit faptul că începînd din 1977, a lansat pe piață o serie de cărți sub denumirea de Richard Bachman. Acest pseudonim a intrat în conștiința criticii și a cititorilor, fără ca cineva să bănuiască mistificarea. „Bangor Daily News" a comunicat opinia lui Stephen King în legătură cu dezvăluirea adevăratei identități a „dublului" său : „Pe piață se află prea multe lucruri sub semnătura mea. Așa încît am ales soluția pseudonimului". Comentatorii de presă au adoptat un vag ton de regret după Richard Bachman, care devenise un scriitor ce părea că rivalizează cu King.

● **UN ARTICOL AL LUI WILLIAM SAFIRE** poartă titlul : „De ce își amintesc americanii de Lincoln ?" Strălucitul ziarist trece în revistă cîteva motive care au plasat în istorie sub o lumină favorabilă figura președintelui care a condus Statele din Nord în războiul civil. Cu toate acestea, mai toate rațiunile indeobște recunoscute pentru acest loc privilegiat în memoria americanilor sînt indiscutabil atributul epocii și al ideilor care animă istoria americană. Pe de altă parte, Lincoln a fost un președinte belicos : „Motivul pentru care a ales războiul era ideea sa centrală că soarta democrației în lume se decidea pe atunci în America, și că esența democrației era domnia majorității. (...) Unii cred că decizia lui Lincoln de a intra în război împotriva Sudului a făcut din America o supraputere, prin aceea că a întărît-o și a transformat-o într-o națiune continentală, prin păstrarea împreună a celor două elemente care se aflau în conflict. Această opinie este alături de adevăr. Statele Unite sînt o supraputere dar nu pentru că reunește cincizeci de state, ci pentru că au fost o democrație". Lincoln era partizanul acestei democrații, și ne amintim cuvintele sale : „Un om poate să mintă pe toată lumea un anumit timp, sau poate să mintă tot timpul pe unii oameni, dar nimeni, niciodată, nu poate să mintă pe toată lumea tot timpul".

● **„ACASĂ, ÎNAINTE DE CĂDEREA SERII"** se intitulează cartea lui Susan Cheever, recenzată de Paul Theroux în **Sunday Times.** Această carte, aclamată în mai toate ziarele mari din lume, reprezintă omagiul pe care fiica marelui romancier american John Cheever îl aduce memoriei defunctului său tată. Scrisă cu un mare talent evocator, **„Acasă, înainte de căderea serii"** nu este însă de loc o scriere apologetică. Pe parcursul elaborării ei, fiica ploasă a descoperit adevăruri dramatice, care explicau mai bine conduita tatălui său, decît imaginile cuminți pe care le păstrase din copilăria și adolescența sa. Evidențiind talentul de romancieră al fiicei lui John Cheever, Paul Theroux face cîteva interesante considerații în legătură cu natura artei lui John Cheever. Citîndu-l pe Nabokov („Geniul este întotdeauna straniu. Numai mediocrii de rang secund apar unui cititor recunoscător a fi ca un prieten vechi și înțelept, susținîndu-i propriile opinii despre viață. Marea literatură frizează iraționalul"), Theroux scrie : „Cheever a avut mai degrabă talent decît geniu, iar opera sa este mai degrabă excelentă decît mare literatură ; cu toate acestea, aprecierea se referă totuși și la el, pentru că arta și stilul său cresc din straneitatea și secretele sale morale".

● **UN ROMAN INSPIRAT DIN VIAȚA INDIENILOR AMERICANI** atrage întotdeauna atenția cititorilor și a criticilor. Louise Erdrich este, ea însăși, o indiancă „chippewa", iar cartea apărută de curînd sub titlul : „Love medicine" se inspiră în mod firesc din viața tribului său. O recenzie semnată de Christopher Reed menționează următoarele : „Cea mai mare parte a prozei din acest roman este animată de ceea ce pare a fi înțelegerea naturală de către Erdrich a unei ample varietăți de tipuri omenești, între care aflăm toate personajele cărții. (...) Un număr remarcabil de incidente înregistrate aici implică despărțiri bruște, crize de adaptare, călătorii asumate fără alt motiv decît însăși călătoria. Chiar atunci cînd mintea unui personaj în vîrstă începe s-o ia razna, acest fenomen este văzut ca ceva foarte special : imposibil de fixat, încărcate de istorie, gîndurile sale își căutau expresia și dispăreau în neant".

● **O RECENTĂ DECIZIE** a unui tribunal francez are implicații foarte adînci asupra libertății de creație. Un film de Jean Luc Goddard „Je vous salue, Marie", a constituit obiectul unei acțiuni judiciare a cineastului împotriva tendințelor de a aplica prevederile legii care permit cenzurarea unor anumite pelicule. Tribunalul a dat dreptate cineastului francez, printr-o ordonanță a judecătorului Pierre Drai, președintele Tribunalului civil al Parisului. Judecătorul spune că cenzura se aplică numai operelor care conțin „o apologie pentru crime, sau acțiuni pedepsite de legea penală sau pentru provocarea de a comite asemenea acțiuni". Filmul lui Goddard înscenează de fapt un mit fundamental al umanității, pe care-l supune unei interpretări derizorii. Problema nu este desigur de competența tribunalului, ci a judecății criticilor. Scandalul stîrnit de procesul de la Tribunalul civil convine, de fapt, artistului, satisfăcîndu-i gustul histrionic și propensiunea spre succese facile. Acțiunea de demitizare la care supune însăși fundamentele omului mineză însă arta sa și o pune sub semnul caducității absolute. Actualul scandal nu înseamnă nimic altceva decît gustul inconsistent pentru farsă și sinucidere morală al unui artist fără inspirație autentică.

● **UN INTERESANT ARTICOL POLEMIC** semnează Nicholas Coleridge cu titlul : „Cel care trage primul . Eu și inamicii mei". Considerațiile sale se referă la extraordinara eficacitate a cuvîntului scris, îndeosebi în polemicile literare : „Cred că este mult mai plăcut să fii fotograf decît jurnalist : fotografii au o existență atît de lipsită de stressuri. Nimeni nu se simte vizat de activitatea lor. Dacă realizează o fotografie care nu te arată bine, neciară, dintr-un unghi dezavantajos, nimeni nu-i acuză de rea intenție. O fotografie urîtă ți se datorează însă numai ție însuți. Doamne, cît de rău arăt ! se plînge omul. Trebuie să fac ceva să-mi schimb înfățișarea. Cît de diferită este însă reacția la un articol neconvenabil. Oamenii care citesc ceva despre ei înșiși nu acceptă nici un adevăr. Doamne, spun prostii ! ar trebui să constate ei. Trebuie să fac ceva ca să mă schimb. Cu toate acestea, ei sînt departe de a spune așa ceva. În schimb, ei dezvoltă o alergie violentă la adresa scriitorului. Este o alergie care se intensifică cu fiecare nouă lectură. Eu am o teorie, în virtutea căreia fiecare ins menționat într-un ziar sau o revistă citește articolul respectiv de nouă ori : o dată la chioșc, de două ori în mașina care-l duce acasă, de patru ori la telefon, o dată în baie și încă o dată în pat, înainte de-a se culca. Și dacă există un singur sentiment care nu le place, acesta crește în mintea lor pînă inundă totul : pînă cînd nimic altceva nu există decît acea observație corozivă și singuratică. Te mai miri atunci că jurnalistul care trage primul are în curînd un întreg regiment de detractori care îl macină prin tirg ?"

● **UNA DINTRE** cele mai comentate cărți este în ultimele săptămîni lucrarea lui Peter Thornton, „Decorul autentic : Interiorul familiar 1620—1920", publicată de Vicking Press. O trecere în revistă a tuturor stilurilor și monumentelor arhitecturale în perioada studiată, din care nu lipsesc considerații asupra unor clădiri și curente artistice arhitecturale din România, lucrarea lui Thornton este considerată a fi indispensabilă pentru oricine vrea să înțeleagă modul cum omul de azi a ajuns la raționalizarea spațiului său de locuit.

Balcanice

RADE SILIAN

Post scriptum

Între foc și cenușă totu-i trecut :
Și cîntecul insigurații și otrava de șarpe
Și cascada puternică și uitatul zălog.

Albă lumină pentru mîngîiere și salvare se naște
Dincolo de colină și de cer este sete
Pe creanga uscată pasărea cenușie sărută transparența.

Repetăm ceasul uitatelor priveliști

Minciuna despărțirii veacului ne cîntă
Pe nisip ne-am uitat soarele
Ziua ne blestemă din încăpățînare.

De acum știm :
Cine pune capcane,
Cine în fața noastră fruntea-și apleacă.

Preludiu

Prin munți înaripată duce un fir alb
Pe ascuns trec prin inel de aur năluci
Noaptea plină de povești ascunde o taină
În cuvîntul mîngîios doarme soarele
Valurile sînt mîncinoase, somnu-i de miere !

Greu îi e nucului care veșnic își face de cap
De mila poveștilor și femeile sînt triste
Pentru broască viitorul e luminos
De propria-i umbră se teme copacul
De aur cuvîntul : pentru sărut și molitvă.

La plecare și paznicul e pedepsit pentru-ncredere
Culoarea-ntunericului și rădăcina-s surori
Cercu-i închis — clorofilă dulce
Pentru privire durerea-i aceeași
Cît de ușor le vine celor ce-au uitat să gîndească !

În românește de :
Dumitru M. Ion

SPORT

Din grădina fermecată

București. Frigul strînge, încă vigueros, arborii nedezlegîndu-i înfrunzirii, dar lumea trăiește răsăritul fiecărei zile cu nădejdea că pînă seara mugurii vor exploda. Buzunarele noastre, pline cu miros de pelin crud, sufletul cu semințe de dragă. Nu tună (numai tunetul dărîmă osul iernii), nu tună, dar ne-adună Steaua, Rapid, Dinamo și Sportul studențesc în potcoava patimilor. Sîmbătă, o sută de mii de spectatori la cuplajul interbucureștean, din tușa terenului de joc și pînă pe sprînceana copertinei de la tribuna oficială, o mare de oameni — vuiet, mirare, fericire, mîhîieli, deznădejde — și peste tot glasul crainicului încercînd o minciună, menită să mai limpezească locul : meciul doi se televizează. Cu ce furie vrăjită ne-au împletit mîinile și picioarele marile echipe ale Capitalei ? Cu una de aur (Sportul studențesc), una de mătase (Steaua), una de curele cazone, cîrpite cu capete de sîrmă ghimpată (Dinamo) și alta de nisip (Rapidul). Trebuie să vă spun cinstit și cu fața răvășită de mînie că eu am băut două gîlci de venin amestecate într-un potir de sare și bătute bine cu albuș de bufniță. În meciul de deschidere, Steaua s-a jucat cu bidineaua pe spinarea Rapidului. Putea să-i dea șapte goluri, i-a dat numai două. Merci, tovarăși ofițeri și angajați civili din unsprezecele condus de Emerich Jenei. Promit să vă țin pumnii strînși în prima mansă din cupele europene și să vă scriu numele cu glicină în chenarul săptămînii luminate. Rapidului — boabe de mazăre-n pantofi, bere searbădă-n pahar și lemn cîinesc în mucegaiul pereților. Parcă nimeni nu mai știe nimic prin Giulești ! Sîmbătă, Rapidul a pus o coadă de greblă la un topor știrb și-a ieșit la bătaie în drumul tigrilor. Mai mare jalea cînd vedeam cum le curg urmașilor lui Ozon și Dumitru II jambierele-n noroi și-i răpune junghiul fricii ! Ca să izbutim să nu ne mai facem de rîs, trebuie ca băieții de sub mîna lui Krauss să se nască a doua oară (de data asta, neapărat cu talent) și să iubească fotbalul. Atît.

Lîngă Giulești, care e Bosforul Grantului, s-a ridicat, în Regie, echipă de mare clasă. Sportul studențesc e prăjina care va scutura toți nucii din zarea Bucureștilor. În partida cu Dinamo, avîndu-l nu numai pe Hagi în prim-plan, ci (culmea uimirii !) și pe portarul Speriatu, ea și-a demonstrat forța continentală. Dezordonat în alegeri de suflet, speriat în așteptări, înalt în pierderi, îngîmfat în lunecări, păgubaș la cîștig, visător pe cuvinte și dornic de vinuri bune, eu țin, dacă Dinamo dă înapoi de la titlu, să cîștige Sportul studențesc campionatul. Aș fi-n stare să beau ouă de dropie și să cînt Gaudeamus. Și cred că n-ar mai fi trist în Gară, duminica.

Fănuș Neagu

REPERE

Mistere orientale

Mihai Rădulescu este un traducător și un comentator de literatură cu „program", adică o minte elaborată, cu manifestări intelectuale de o mare diversitate, în care trebuie să citim un demers personal. El caută motive și teme care servesc motivațiile proprii, iar eseistica, traducerile și lucrările cu propensiune pur artistică alcătuiesc o partitură cohesivă, o operă unică, dominată de obsesiile și destinul autorului. Este încă devreme să anticipăm asupra căilor ce va urma în viitor, mi se pare însă atrăgătoare uriașa sforțare de a construi în plan „monumental", punîndu-și probleme artistice și morale adeseori insolubile, cum este cazul și în **Misterul manuscrisului Babur-Namah,** o piesă preluată recent și de stațiile de radio. Mister ? Nici vorbă, dacă ne menținem la ceea ce ne sugerează titlul. Celebrul manuscris al fondatorului dinastiei mogule nu are vreun mister propriu, în orice caz nu despre vreo taină filologică sau istorică este vorba în textul lui Mihai Rădulescu. Problematica lui se referă la caracterul însondabil al frumuseții și la relațiile sale cu viața oamenilor și a societăților. Dramaturgul adoptă la început un ton înșelător, urmărind mișcările și imaginea adeseori banală a realității. Chiar și temele sale „mari" primesc uneori forma destul de puțin expresivă a locului comun și a stilului declarativ, sub care se simte șarja și distanțarea plină de humor (o trăsătură a acestui dramaturg, pe care nici regizorii și nici actorii nu o simt prea adeseori !). Adevărurile generale și-au pierdut tăria. Poți acum să susții și contrariul lor, cu relevanță la fel de mare. Orientalul practică, desigur, adevărul univoc, dintr-o anumită resemnare înțeleaptă, știind cît de puțin înseamnă cuvintele (ca în „dialectica" buddhistă, în care adevărul și contrariul său devin la fel de reale). Dar atunci cînd, în scena următoare, Babur spune aceluiași meșter : „Dacă, pictura voastră nu va fi adevărată, vă voi lua capul", banalitatea primește o relevanță neobișnuită, fiind o problemă de viață și de moarte. Minciuna este mai adevărată decît cel mai real adevăr în asemenea condiții, și înțelegi de ce tatăl ucenicului cu care vorbește meșterul a putut să moară pentru că nu s-a putut hotărî cu ce culoare să picteze niște gene. Comanditarul nu trebuie să se priceapă la nuanțe artistice, dar regula pe care ți-o fixează te angajează în absolut după cum îl transformă și pe el însuși, atunci cînd are trăsăturile unui rege adevărat : „Dacă ar fi slugă de rînd, nu s-ar mai sătura să-și vadă chipul pretutindeni, dar Babur nu este așa. Mă îndrumă înseși însemnările făcute de el. Pune pe hîrtie tot ce găsește vrednic de curiozitatea minții". Regele posedă atributul forței, adică supremul criteriu în imanenta lucrurilor. De aceea, numai regalitatea își poate îngădui să fie cu adevărat modestă : „Artistul... cea mai firavă plămadă omenească... și-un zîmbet poate ofili floarea darului... Să-l lăsăm să trăiască după canoanele artei sale, după șoaptele sufletului său... În definitiv, ce pot eu pricepe ?... Sînt doar un rege și atîta tot..." Dar ce rege !... Meșterul la care se referă suveranul oriental pleacă de la curtea sa numai pentru că vrea să se împărtășească și din arta altora, alege calea săraciei pe la alte curți și în ateliere străine, vrînd să cuprindă și să cunoască mai mult, dar în urma acestei voințe permanent neîmplinite rămîne arta lui. Splendoarea miniaturilor vine tocmai din această insatisfacție și nemulțumire pe care nu poate s-o înțeleagă Babur.

Textul lui Mihai Rădulescu se oprește și la alți meșteri implicați în „taina" frumuseții din **Babur Namah.** Gustul său se îndreaptă spre tiparele existenței, spre legile care se reproduc de la epocă la epocă, ținînd într-un cerc de foc pe toți cei care încearcă să sporească înțelesul dat de marile scopuri ale existenței : frumosul, gloria, puterea, adevărul, ș.a.m.d. „Misterul" la care se referă textul dramaturgului este altul decît cel presupus de o poveste detectivistă, rămînînd închis în sine însuși. El va fi reluat cu fiecare generație istorică solicitată de realizări neobișnuite. Din păcate, în urma lor nu rămîne întotdeauna o colecție atît de splendidă de miniaturi. De vină sînt întotdeauna meșterii, desigur.

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
13
(1 195)
Sîmbătă
30 martie
8 pagini
4 lei
1985

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, MARELE CTITOR AL ROMÂNIEI MODERNE A FOST REINVESTIT ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE PREȘEDINTE AL REPUBLICII

ȚARA ȘI-A REALES EROUL

La cirma destinului său eroic, țara și-a reales eroul. L-a reinvestit ca pe o supremă garanție a mersului său necontenit înainte, ca pe un suprem omagiu și o supremă recunoștință, cu acea fidelitate și nobilă, înaltă și revoluționară datorie față de cel ce-i cunoaște, îi trăiește și îi întruchipează la cele mai ridicate și mai cutezătoare altitudini toate aspirațiile, frămîntările și idealurile, făcînd din acest act al devoțiunii și încrederii sale unul din acele momente de vîrf, exponențiale, ale celei mai depline și mai limpezi conștiințe de sine. Sub arcul de boltă al celei mai glorioase epoci din istorie, partidul și poporul, națiunea întreagă au făcut legămînt de credință față de prezentul și viitorul socialist, cu unanimitatea unei voințe și a unei hotăriri care vin din adîncul gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale și acoperă, în timp, realități și împliniri de neconfundat. De pe temeiul acestora și odată cu ele calea pe care am străbătut-o și o străbatem se arată epopeică. Drumul e înalt, victorios. De aici, voința neabătută, de aici sentimentele de profundă stimă, de aleasă considerație și vie recunoștință cu care întregul popor a trăit și trăiește momentul realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România.

Hotărînd să propună Marii Adunări Naționale acest înălțător și definitoriu act care este reinvestirea președintelui, Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste au dat de fapt un larg și viu consens dorinței și așteptărilor întregii națiuni.

Strălucite dovezi, strălucite calități de revoluționar și patriot, de gînditor și luptător neînfricat pentru bunăstarea materială și spirituală a poporului, pentru cauza socialismului și păcii în lume, strălucite dovezi de incontestabilă valoare teoretică și practică prin care fundamentarea și înfăptuirea întregii politici de construcție socialistă au cunoscut un proces viu, permanent ascendent, alcătuiesc azi nu numai emblema și gloria acestei epoci, starea și mobilul actualității noastre celei mai largi, filonul propriei noastre contemporaneități, ci, într-o inextricabilă și logică legătură, ele se constituie într-o realitate de spirit a țării și a partidului însuși.

Puterea de eveniment a acestor zile deschide o largă rază de lumină în memoria contemporanilor și, sub un raport al coincidentelor, face ca această primăvară să-și reînnoiască și să-și perpetueze semnele unui puternic simbol. S-au împlinit douăzeci de ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea partidului și este de ordinul oricărei evidențe că de atunci și pînă acum țara a cunoscut o dezvoltare impetuoasă, fără precedent, în toate domeniile de activitate. **În ce mă privește** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, la plenara C.C. al P.C.R. — **ca fiu al poporului meu, ca soldat credincios al partidului, de mai bine de 50 de ani, am făcut totul pentru a servi cauza eliberării sociale și naționale, cauza progresului, democrației și socialismului în România. Iar din momentul în care partidul mi-a încredințat înalta funcție de secretar general, nu am avut odihnă, și zi și noapte — aș putea spune — gîndurile mele au fost cum să slujesc mai bine cauza poporului, a partidului, cum să acționăm încît să înfăptuim în cele mai bune condiții minunatele idealuri ale societății socialiste și comuniste pe pămîntul României.**

Ctitoriile acestei epoci, impactul lor în viața societății, a oamenilor, în modul lor de a gîndi și acționa, marile edificii ale progresului și civilizației care au schimbat radical înfățișarea României mărturisesc în timp o incontestabilă identitate dintre cuvînt și faptă, amplitudinea unei vocații creatoare care a dobîndit dimensiuni nemaiîntîlnite pînă acum. Simbolic, toate aceste ctitorii care alcătuiesc de fapt ansamblul și viabilitatea întregii noastre economii, ale științei și culturii, deschid orizonturi istorice noi, așa cum sînt cele hotărîte de Congresul al XIII-lea al partidului, programele dezvoltării și împlinirii noastre pe mai departe. Dar puterea de simbol a acestor zile are o răsfrîngere și mai înaltă, cuprinsă în însuși actul realegerii președintelui, reînvestirea — sub arcul de boltă al celor douăzeci de ani și sub semnul primăverii — a celui care ne exprimă în cel mai înalt grad și reprezintă garanția fermă a dezvoltării și propășirii noastre ca națiune socialistă. În marea sa profesiune de credință poporul și patria reprezintă totul : **primele gînduri le-am îndreptat și le îndrept spre poporul meu** — spunea — **spre poporul României socialiste, spre poporul român, adevăratul făuritor al istoriei noi, acela care, timp de două milenii, a știut să ducă înainte făclia progresului, să asigure formarea națiunii noastre, triumful socialismului. El constituie viitorul, garanția înaintării noastre spre comunism, a dăinuirii veșnice în rîndul națiunilor lumii !**

La cirma destinului său eroic, țara și-a reales eroul.

Luceafărul

OPȚIUNEA POPORULUI

Scriu cu bucurie aceste rînduri la puțin timp după ce Marea Adunare Națională, exprimînd voința unanimă a întregului nostru popor, l-a reinvestit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Opțiunea parlamentarilor noștri, reuniți în prima sesiune a celei de-a noua legislaturi a forumului suprem al puterii de stat este opțiunea Patriei. A Patriei, ca simbol al celor peste 2000 de ani de lupte și jertfe pe care poporul nostru le-a pus la temelia existenței sale, le-a zidit în chiar ființa Sa ; a Patriei, ca teritoriu inconfundabil al istoriei și limbii române, dintotdeauna și fără de sfîrșit, dar mai ales a Patriei acestor din urmă 20 de ani de strălucită împlinire a idealurilor noastre socialiste. La numai cîteva zile de la sărbătorirea a două decenii de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în funcția supremă de conducere a Partidului Comunist Român, Patria anului 1985 și-a încredințat din nou viitorul omului care de-a lungul întregii sale vieți a slujit-o cu nemărginită credință și total devotament, cu înflăcărată pasiune revoluționară. Opțiunea deputaților din Marea Adunare Națională își are temeiul în chipul nou, strălucitor al Patriei, în marile ei construcții materiale și spirituale pe care le-a înălțat poporul, cu trudă și sudoare și cu dragoste, pentru ca această parte de lume care se numește România să fie, demnă și liberă, în rînd cu celelalte țări, demne și libere, ale lumii.

Dacă din 1965 pînă astăzi forța industriei românești a crescut de 6 ori, iar a agriculturii de peste două ori, dacă s-au construit Canalul Dunăre — Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul, Porțile de Fier și alte mari hidrocentrale și termocentrale, dacă tot în această perioadă a început retipărirea operelor de căpătîi ale culturii române și s-au scris și tipărit cărți care ar face mîndrie oricărei literaturi, toate acestea și multe, multe altele, în care se află încorporat geniul creator al maselor, se datoresc spiritului nou adus în viața Partidului și a Țării de Congresul al IX-lea, strategiei originale, științifică și clarvăzătoare, a conducătorului de mare cutezanță revoluționară, tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind edificarea socialismului și înaintarea spre comunism în funcție de specificul și realitățile noastre naționale, de evoluția lumii contemporane.

Am certitudinea că opțiunea Marii Adunări Naționale de a-l realege pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România este opțiunea întregului popor ! A poporului român, care avîndu-l în frunte pe ctitorul României moderne va înfăptui cu siguranță marile obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, dîndu-și sieși și patriei sale garanția împlinirii celor mai nobile aspirații și idealuri — de bunăstare și pace.

Alexandru Brad

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !"

(din „Jurămîntul președintelui Republicii")

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Un eveniment istoric

Patria întreagă trăiește în aceste zile de primăvară bucuria solemnă a unui eveniment cu adevărat istoric : realegerea și reinvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Iar desfășurarea acestui act de voință națională în chiar anul împlinirii a două decenii de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află la conducerea poporului și a destinului nostru, conferă ceremoniei o strălucire cu totul excepțională. Noi, cu toții, știm prea bine ce înseamnă Președintele pentru țară. Înțelept și rațional, drept și clarvăzător, tovarășul Nicolae Ceaușescu este un adevărat comunist de omenie, un revoluționar cu o inimă cît harta întreagă a țării, o pildă vie pentru poporul nostru, pentru întreaga umanitate progresistă. Practic, tot ce s-a construit mai frumos și mai trainic în anii eroici pe care îndeobște îi numim Epoca Nicolae Ceaușescu poartă sigiliul personalității sale. Creator al unei veritabile strategii științifice de edificare și optimizare, conducătorul nostru fundamentează în istoria multimilenară a României un tip nou de patriotism care înmănunchează toate virtuțile înaintașilor, tradițiile lor de jertfă și ctitorie, aducînd totodată dimensiunile unei viziuni moderne asupra țării și universului, asupra idealurilor etern românești de pace, fericire și libertate. Așa au fost posibile victoriile noastre de seamă, dintre care aș enumera : dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, împodobirea teritoriului cu platforme industriale, viaducte, lăcașuri de învățămînt, știință și cultură cum n-am avut vreodată, întronarea unor principii democratice și profund etice în viața națiunii, fundamentarea unei noi și ferme doctrine militare, conform căreia apărarea patriei este cauză și operă a întregului popor, procesul încandescent de făurire a unui om de tip nou.

Făgașul e bun, sămînța aruncată cîndva s-a dovedit a fi rodnică și iată că dă roade minunate.

M-am gîndit la toate acestea, aidoma celorlalți scriitori ai țării, a tuturor fiilor României libere, unite și independente, ascultîndu-l pe Președinte în momentul măreț al depunerii Jurămîntului. Un asemenea jurămînt, rostit de un asemenea Om, are o încărcătură de adevăruri și emoții care vin din istorie și merg mai departe, în viitorime. În textul sacru rostit de Făurarul marilor noastre împliniri, regăsim cîte ceva din pildele istoriei străbune, din îndirjirea cu care ne-am apărat ființa națională, limba și hotarele vreme de milenii, din tăria înălțimilor Carpaților și freamătul legendar al Dunării, fiecare cuvînt, fiecare frază vibrează de o infinită dragoste față de patria trecută, prezentă și viitoare, față de frizele Pantheonului național și față de efigia pruncilor pe care îi creștem sub zodia unui mîine mai bun. Un asemenea Jurămînt, rostit de un asemenea Om, înseamnă, în fond, garanția vitală că Idealurile românești vor prinde viață mai departe, că ne vom gospodări palma de Planetă cu și mai multă vrednicie, că vom fi și de acum încolo purtătorii unui stindard de pace spre faldurile căruia popoarele lumii să-și îndrepte privirile cu respect și admirație. Imaginea Președintelui rostind acest jurămînt, cu eșarfa tricoloră petrecîndu-i pieptul, ne va rămîne mult timp întipărită în memorie pentru că ea marchează un spațiu și o epocă, o piatră de hotar către cîmpiile de aur ale viitorului. Îl cunoaștem bine pe președintele Nicolae Ceaușescu și știm cu

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

ALESUL NAȚIUNII

E Ceaușescu om de omenie
Ce poartă țara-n inima de jar,
E gîndurilor noastre bucurie,
Pădurii — țară, falnicul stejar.

El e ne-nfrînta noastră cutezare,
Prin El privim mereu spre viitor,
Două Decenii au rodit sub soare
Al țării dragi destin înnoitor.

Este tovarăș, prieten și părinte,
Alesul națiunii-n fruntea ei,
O inimă îi arde-n piept fierbinte
Și arderea dă visului temei.

El e înaltul crez ce-n noi dogoare,
Cu El spre comunism ne avîntăm,
Și-n ceasul de măreață sărbătoare
Ani mulți de viață-n pace îi urăm !

Viorel Cozma

O generoasă deschidere spre viitor

Orice istorie care va dori să cuprindă într-o privire de ansamblu literatura românească a acestui secol, dinamica prefacerilor literare, concepțiile privind literatura și chiar accepțiile noțiunii de literatură ca și variabilele subtile ale relației de condiționare reciprocă dintre textul literar și societate va consacra în mod inevitabil un capitol special momentului care secționează chiar la jumătatea sa aritmetică acest secol. Datorită unor imprejurări politice, fragmentarea de care vorbim a determinat însă nu numai o abatere a literaturii naționale de la normele ei organice, dar și o stopare a literaturii adevărate prin vehiculare, impunerea unor norme, concepte, prerogative antiliterare, ca și a unei pretinse literaturi fără o valoare estetică. Intrarea literaturii noastre în cursul ei firesc s-a făcut tot printr-un act politic. Congresul al IX-lea al partidului deține în istoria literaturii române rolul de manifest cultural care certifică în fond revenirea literaturii române nu numai la izvoarele ei firești, la un specific estetic și național inconfundabil, dar postulează — lucru firesc pentru orice literatură vitală — originalitatea creatoare ca dat fundamental al existenței literaturii înseși.

Momentul de reviriment literar care a urmat, a demonstrat mai multe lucruri : în primul rînd că ceea ce afirmau documentele Congresului al IX-lea constituia partea esențială, substanța de fond a unui curent literar autentic, care, deși subteran mai bine de un deceniu și jumătate, funcționase ireproșabil păstrînd intacte cele mai scumpe comori ale culturii române, și, în al doilea rînd, că generația Labiș nu a fost un miracol ci expresia autentică a acestui puternic filon al culturii române raportîndu-se neîntrerupt la izvoarele ei autentice. Dacă anul 1965 reprezintă reînnodarea sensurilor fertile ale tradiției literare cu prezentul culturii, demonstrînd continuitatea literaturii naționale, faptul că literatura mergea pe vechile ei direcții valoroase, el constituie și o generoasă deschidere spre viitor. Originalitatea, fantezia creatoare, diversitatea stilistică inovează esențial cîmpul literaturii. Poezia, romanul, critica, dramaturgia afirmă zone inedite de un excepțional interes artistic. Exuberanța romantică a reîntemeierii și afirmării de noi direcții literare impune nume noi, opere, personalități. Efervescența creatoare și bogăția de idei ale acestei perioade au fost de altfel comparate cu una dintre cele mai fertile epoci literare și anume cu perioada interbelică.

Se mai cuvine să spunem că în aceste două decenii de literatură s-a modificat nu numai accepția conceptului de literatură, dar chiar și

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 2-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Temele poeziei noastre

Orice discuție despre temele poeziei are toate șansele să eșueze în momentul în care devine dogmatică. O dezbatere liberă de prejudecăți poate fi utilă pentru a constata și inventaria aceste teme, pentru a le observa fluctuațiile în decursul timpului și, eventual, pentru a risca o detașare a acelora care au stăpînit întotdeauna miracolul Poeziei.

O inventariere, oricît de sumară, ar duce la concluzia, destul de surprinzătoare pentru cei care așteaptă numai surprize din partea poeziei, că nimic din ce-i omenesc nu îi este străin Poetului, conștiinței și meșteșugului său. Trebuie amintit (dar oare mai trebuie ?) că și poezia antică exulta bucuriile elementare, că și în poezia medievală existau cîntăreți ai expedițiilor cinegetice și ai jubilației gastronomice, că, odată cu începutul secolului nostru, aerostatul, aeroplanul, gramofonul, locomotiva, automobilul, au început să intre în teritoriile Poeziei cu același firesc (nelipsit de încrîncenări, de obstacolări, de adversități) cu care au pătruns în viața și în conștiința oamenilor. Prezența acestor „elemente" în substanța poeziei s-a conturat pe măsură ce realitatea, „lumea fizică", le îngrămădea, uneori brutal, în conștiința epocii. Din acest punct de vedere, Poezia nu s-a dezmințit premergînd și pregătind asaltul decisiv al „realului",

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

UNIVERSITARUL DE ATITUDINE

Fiu de țărani din Gorj, Pompiliu Marcea a căutat în literatură fizionomia universului său de origine. În tentativa de a găsi în Oltenia cimotiile lui Mihail Sadoveanu se lasă întrevăzută și incercarea de revendicare a ethosului sadovenian pentru propriul său mediu formativ. Elev fiind, Pompiliu Marcea a văzut în cartea de școală chipul lui Mihail Sadoveanu și tot atunci prin imprejurimi a descoperit și figura uimitor de asemănătoare cu aceleia a avocatului Bubi Sadoveanu. Coincidența l-a izbit, l-a urmărit și l-a făcut să creadă și s-o și spună că, în ciuda adeziunii declarate a marelui scriitor la linia sa maternă moldovenească, el vine totuși din stirpea gorjeană a neamului său. Desigur, Pompiliu Marcea avea aici un precedent, pe Mihail Ralea, care a vorbit primul despre componenta oltenească a scriitorului, de „spiritul pandur" al povestirilor sadoveniene, dar revendicarea lui Mihail Sadoveanu are rădăcini mai adînci la Pompiliu Marcea căpătînd în scrisul său un caracter **pro domo.** Deși argumentul cu care lucra Pompiliu Marcea era cel al incredibilei asemănări dintre sosia olteană a scriitorului și acesta din urmă, dincolo de argument funcționa, după toate semnele, și un acord afectiv special între literatura sadoveniană și spiritul acestui tînăr cititor gorjean al ei, Mihail Sadoveanu și lumea lui sătească cu țărani blajini, dar dirji la nevoie, așa cum a devenit pînă la urmă și Pompiliu Marcea în viața lui de om al cărților, a fost unul din firele lui călăuzitoare. Chiar dacă a început cu Alexandru Sahia, a cărui cea mai izbutită scriere a fost pentru Pompiliu Marcea **Ploaia din Iunie,** el nu va întîrzia să se adreseze spațiului prozei lui Ion Slavici ori aceleia a lui Mihail Sadoveanu în a căror operă, amplă și longevivă, a găsit suportul moral al activității lui de om de litere, de profesor de literatură română la catedra mai multor universități. Faptul cel mai important al vieții lui intelectuale stă în fidelitatea față de structura originară, în modelarea activității profesorului după tiparele morale ale vieții celor din mijlocul cărora plecase. La maturitate, cînd și-a propus să dezlege misterul obîrșiei lui Mihail Sadoveanu, tot acestei lumi din care a plecat se adresează în scris și de acolo îi vine și prima încuviințare, prima întărire a credinței sale în spiritul gorjean al lui Mihail Sadoveanu.

Ca în cazul oricărui adevărat om de carte evenimentele vieții lui Pompiliu Marcea au fost cărțile. El a scris prima monografie completă, singura cu adevărat de referință, despre **Alexandru Sahia,** acordînd atenție operei și nu adeziunilor și ideilor sale și scoțind la lumină, pentru prima dată după război, o parte ca și necunoscută a activității literare a lui Alexandru Sahia, rămasă pînă acum, din păcate, pe dinafara volumelor lui de proză și publicistică, care repetă sumarele restrictive ale primelor ediții. Pompiliu Marcea ne descoperă un Alexandru Sahia mai contradictoriu, mai complex, autor al unei literaturi care nu intră toată în tiparele **Uzinei vii.** A doua lucrare de anvergură semnată de Pompiliu Marcea a fost cea închinată în 1965 lui Ion Slavici. Era într-un moment în care clasicii ieșeau din sfera controverselor univoce și cînd statura unui scriitor ca Ion Slavici putea fi profilată de cercetător în toată majestatea ei. Pompiliu Marcea își propune să epuizeze tema Slavici străbătînd toate domeniile scrisului acestuia, ducînd pînă la capăt un adevărat act de justiție literară pentru un scriitor contestat sau neglijat de majoritatea criticilor și istoricilor literari români cu excepția lui N. Iorga și G. Călinescu. Abordarea unui scriitor litigios prin operă și biografie arată însă îndeajuns de convingător spiritul profesorului. Defrișarea completă și egală ca tratament produsă de Pompiliu Marcea a fost de altfel preludiul și cadrul realizării singurei ediții importante din opera lui Ion Slavici, ajunsă astăzi la volumul 13. A treia tentativă de mai mari proporții a istoricului literar a fost lucrarea despre **„Convorbiri literare" și spiritul critic** în care năzuința este de a fixa imaginea faimoasei reviste ieșene în seria „spiritului critic" stabilit de G. Ibrăileanu. Cu această carte Pompiliu Marcea descoperă că terenul istoriei literare nu este locul concordiei și că a scrie despre autori și reviste clasice înseamnă de fapt intrarea în dispută. A scrie despre „Convorbiri literare" a însemnat pentru Pompiliu Marcea „botezul focului", adică intrarea acestui blînd și liniștit om de bibliotecă într-o bătălie de idei pe care a acceptat-o și n-a părăsit-o decît o dată cu plecarea lui dintre noi.

De aici înainte istoricul literar va concepe actul său profesional ca pe un act de atitudine și de adeziune pronunțată. Scriitorul către care se îndreaptă acum este Mihail Sadoveanu, de al cărui univers înțelegem retrospectiv că s-a simțit atras genuin, și a cărui lume vrea s-o cunoască și s-o descrie atent. Opera sadoveniană n-a fost însă pentru Pompiliu Marcea pretext de interpretări lejere, de construcții libere, ci act de cunoaștere metodică. Cartea se numește **Lumea operei lui Sadoveanu** și se ocupă, rînd pe rînd, gospodărește de femei, de țărani, de ciobani, de morari, de vînători, de pescari și așa mai departe. Intenția cercetătorului era de a scoate pe scriitor din sfera aproximațiilor și de a oferi un cît mai bun instrument de cunoaștere. În Sadoveanul și opera lui, Pompiliu Marcea găsea o viziune și un spirit fundamental pentru literatura și poporul român. Din sfera acelorași gesturi de edificare și consolidare a marilor valori naționale face parte și dicționarul de personaje ale operei sadoveniene, unicul de acest fel pentru vreun scriitor român, intitulat, **Umanitatea sadoveniană de la A la Z.** Lucrare care a cerut un devotament de călugăr, dicționarul de personaje pe care Pompiliu Marcea l-a închinat lui Mihail Sadoveanu constituie unul din cele mai importante omagii adresate vreodată marelui scriitor.

Toate aceste cărți care cer răbdare și timp, un spirit de devoțiune special, Pompiliu Marcea le-a întreprins fără a scăpa din vedere că literatura este parte integrantă din viața unei colectivități și că singurul serviciu care i se poate face este de a fi păstrată vie în atenția și conștiința celor pentru care a fost scrisă. Din această pricină profesorul Pompiliu Marcea n-a fost un adept al turnului de fildeș. El nu s-a refugiat între cărți decît pentru a le pune în circulație, n-a făcut un meterez de apărare din zidul bibliotecilor împotriva curentelor străzii, ci a crezut că un cărturar trebuie să asigure tocmai legătura cărților cu oamenii. De aceea soarta scriitorilor și a cărților nu i-a fost indiferentă. Iată ceea ce a făcut din Pompiliu Marcea, dacă nu un polemist, dar în mod sigur un intelectual de atitudine. Așa se face că Pompiliu Marcea a fost prezent în citeva din cele mai vii schimburi de idei și de replici ale literaturii române din ultimele decenii. La **Luceafărul,** al cărui colaborator vechi și nou a fost, Pompiliu Marcea s-a angajat alături de Alexandru Piru în pledoaria pentru reeditarea istoriei literare călinesciene argumentînd convingător împotriva unor inerții și prejudecăți agresive. Tot el a fost prezent în prelungita dezbatere despre **Protocronism și sincronism** în care s-a pledat pentru zestrea ignorată a literaturii române.

Profesorul Pompiliu Marcea a fost un om de for, adică un cărturar al dezbaterii publice, care nu a căutat efecte ușoare și succese facile, ci s-a angajat pe teme și direcții cardinale ale literaturii române. Citeva din cele mai interesante contribuții critice ale lui privesc romanul românesc contemporan în numele căruia nu s-a sfiit, cînd a fost cazul, să se angajeze în polemici semnificative.

În peisajul criticii și istoriei noastre literare, Pompiliu Marcea își precizase locul privilegiat al universitarului de atitudine care ocolește controversa minoră în favoarea marilor probleme culturale și literare ale zilei.

Mulți vorbesc despre „lecția clasicilor", despre „conștiința artistică și politică exemplară" a scriitorului, dar prea puțini le respectă în practică. Pompiliu Marcea respecta însă lecția clasicilor. De aceea, la batjocorirea sistematică a valorilor literaturii române din partea unor deștărați, Pompiliu Marcea a răspuns conștient de îndreptățirea valorilor pe care le apăra. Acest profesor de universitate care nu ținea să se distingă în nici un fel prin conduita sa zilnică, acest „om la locul lui" care respingea parada, a fost printre noi unul dintre cei care a înțeles cel mai bine „lecția clasicilor" încercînd s-o trăiască.

Unul din articolele sale în ultimii ani se numește elocvent, **Apărarea valorilor clasice (1980)** și conține, după o retrospectivă de istorie literară, următoarele rînduri : **„Mereu a fost nevoie, prin urmare, de bătălii literare. Factorii retardatari sînt inevitabili și ofensivi, trebuie depusă multă energie pentru restabilirea adevărului".** Trebuie redus timpul de recunoaștere, de receptare și asimilare a marilor valori. Profesorului care simte nevoia să iasă în for îi displac „profanatorii de morminte" și atunci cînd de pildă iconoclastia se îndreaptă către G. Călinescu el intervine polemic împotriva reapariției vechilor reflexe dogmatice.

Spuneam că evenimentele vieții unui cercetător sînt cărțile. Tipărirea publicisticii eminesciene, **Opere vol. IX,** a întrunit întreaga adeziune a profesorului Pompiliu Marcea care găsea în paginile marelui poet o imagine de scriitor exemplar : **„Faptul că opera eminesciană se hrănește din substanța adîncă a vremii pe care a trăit-o ca participant la marile ei idealuri și evenimente este pilduitor și cunoscîndu-l bine, nici nu putem să ni-l închipuim în postura expectativei, a indiferenței arogante, a retragerii la partea sedentară, a recluziunii sterile în turnul de fildeș sau în cafeneaua cirtitoare dar ineficientă".** „Lecția clasicilor" se întrupează pentru Pompiliu Marcea cel mai grăitor în opera lui Mihai Eminescu, drept care profesorul a ținut să reacționeze la recrudescența unor vechi acuzații aduse din nou poetului. „Botezul focului" trecuse de mult, Pompiliu Marcea aflîndu-se în ultimii ani ai vieții lui angajat, în modul cel mai cinstit și mai puțin ostentativ, într-o bătălie de onoare, bătălia valorilor literaturii române. Acest angajament conferă vieții acestui cărturar discret, fără orgolii inutile, o distincție care îndeamnă la respect. Pentru că evenimentele vieții unui cărturar sînt cărțile, amintim că Pompiliu Marcea a scris și un roman, care desigur trebuie tipărit, un roman inspirat inevitabil din viața cărturarului ieșit în for. Fundamentală pentru Pompiliu Marcea rămîne imaginea copilului care se duce să descopere că Bubi Sadoveanu gorjeanul seamănă cu scriitorul din carte pentru ca mai tîrziu la maturitate, fostul copil să caute a se identifica el însuși cu lumea sadoveniană, cu unul din personajele acestuia, blajine în aparențe, dar decise și intratabile atunci cînd i se iau icoanele din cui.

M. Ungheanu

LAURENȚIU CÂRSTEAN: «Peisaje»

Într-un moment, pe care l-aș numi de „inflație a poeticului", caracterizat, printre altele, prin aceea că meșteșugul și informația în domeniu se substituie adesea talentului făcînd dificilă discernerea valorii (mai cu seamă cînd moda intervine și ea în calcul) întîlnirea cu sunetul poeziei autentice — îmi cer scuze spiritelor blazate — emoționează. Acesta este cazul lui Laurențiu Cârstean, poet adevărat, fără cotă prea mare la critică (nu este, îmi place să cred, o consecință) aflat acum la al doilea volum al său, intitulat neutru, „Peisaje" (Editura Cartea Românească, 1985). Nu este vorba, cum s-ar putea înțelege din titlu, de o culegere de pasteluri, descripții după natură, ci de introspecții, de o dezvăluire prudentă a peisajului lăuntric răvășit de maladia singurătății. Prudența nu reprezintă atît o atitudine existențială, primordială, cît un efect al tehnicii poetice, mizind total pe sugestie. Nu o radiografie a singurătății și a absenței, în lumina puternică a adevărului, ci o aproximare sugestivă în clarobscur, cînd sentimentelor li se pune surdina aluziei, iar sensurile sînt suspendate lăsînd imaginația cititorului, intrată în rezonanță afectivă, să completeze desenul : „această orgă a mîinilor / albind / însăși lumina decupată-n ele / alcătuirea zilelor cuprinsul / din nemișcarea lumii paralele // acest ținut de harfe / delirînd / ca arborii prea singuri / deodată / pe cînd pădurea-ntreagă / e-un colind / (colinda nerostită vreodată) // această spaimă-a stelelor / zidite / asemeni unui punct / în umbra sa absentă / acest cuvînt / (pe care nu-l mai știu) / pierdut de mult pe-o mare violentă" (pe cînd pădurea). Deși împărțit, formal, în patru cicluri **(Amintiri din pustiul de aur, Martor la trecerea zilei, Pînă la ultima lui respirație, Peisaj cu voci)** volumul cuprinde, de fapt, același cîntec trist, reluat, cu intensități diferite, într-o gamă fin nuanțată de tonalități. Singurătatea, ca stare de suflet, confiscă eul liric și creează un dezechilibru blînd acceptat, care are însă ca efect, în profunzime, încercarea, eșuată, de decupare a propriei identități, pentru a o opune, într-o posibilă relație de echivalență, ca pe singura certitudine, ostilității înconjurătoare. Pe acest joc între certitudine și incertitudine este construită majoritatea peisajelor din carte. Ca într-un nou mit al lui Manole, ceea ce reușește să recupereze memoria în ceasurile de visare melancolică sau de coșmar, se năruie aproape simultan sub presiunea disolutivei conștiințe disociative : podul de pe care n-am / încetat nici o clipă / să-mi ridic privirea / se prăbușea tot mai mult / și întreaga mea disperare — / (știu —) nu l-ar fi ținut mai mult / în aer / decît aș fi avut eu nevoie / de respirația mea / și toate măsurile de prevedere / învățate încă demult / din vremea cînd podul / nu era decît un simplu / pod / tot aerul / pus la dispoziție / printr-o grijă batjocoritoare de / foarte micul funcționar / tracasat el însuși / de foarte desele cereri / pentru repunerea în circulație / a podului / tot aerul — / recunosc — / nu mai avea nici un sens. // privirea mea / respirația mea / chiar ele se prăbușeau // o scufundare fără egal" (podul). Destrămarea, incongruența, prăbușirea, scufundarea sînt figuri ale disoluției care populează peisajul tematist al „Peisajelor" lui Laurențiu Cârstean și apropie poezia sa, din acest punct de vedere, ca și din acela al limbajului „eliptic" de poezia lui Virgil Mazilescu. Așa cum apropieri se pot face cu universul bacovian, elementele subminatoare fiind însă, aici, altele, dar viziunea rămînînd asemănătoare. Poetul reușește cele mai bune lucruri, atunci cînd rămîne în spațiul aluziei, al sugestiei. Se configurează astfel o retorică a aspirației, la granița, netrecută deliberat, a numirii obiectelor, adică a instaurării lumii prin cuvînt. Expresia se menține în regim dubitativ, ca semn al incertitudinii reperelor „dacă am tot aminat să privesc ultima clipă / și pentru că tot nu se vedea / recunosc, / acel belșug de odihnă / îndepărtînd ca pe o frageda mingiiere / perdeaua / (nu cu o vorbire iscusită / nu delirînd // fără să caut la fața oamenilor / am știut : / cu atît mai bine este să pleci / și privind / necunoscuta ta copilărie / cu atît mai bine este) să strigi / fără spaimă. / și tot am aminat / acest meșteșug / dacă-ntr-adins / capătul ghilotinei n-a fost / îndestul șlefuit / dacă numai imaginația / mea..." (martorul întîi). Cînd poetul renunță la strategia aluzivă, încercînd efectele limbajului direct, deliberat prozaic, poezia pierde din tensiune. Ca acest poem, în care doar metafora finală este de reținut: „încotro rătăcește acum riul / pe care odinioară pașii mei / îl însoțeau spre acea unică / țară de basm // (dimineața în zori / alergînd prin roua dumnezeiască / cringuri de păsări / însoțeau acest drum // o nesfîrșită copilărie / sfeșnice calde / luminînd sub acoperișuri de taină (nesfîrșită copilărie). Dar aceste căderi sînt rare în volumul lui Laurențiu Cârstean, poezia sa reușind, de regulă, un echilibru superb al imagisticii, pe muchia subțire dintre revelare și denudare. Un tragism reținut, supravegheat de o delicatețe structurală, înfioară versul. Poemele, repet pro-memoria, emoționează. Nu numai atît însă. Ele produc, fără ostentație agresivă, starea meditativă. Este puțin ? Este mult ? Cred că Laurențiu Cârtean este un poet profund, de care critica va trebui, din onestitate, să țină de acum înainte — de la apariția „Peisajelor" — seama.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA EXPERIMENT MODERN

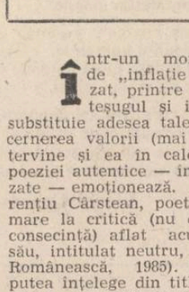

În 1980, Ion Jurca Rovina publica „Noua promisiune" un interesant roman despre țărani descriind strămutarea unor familii de mineri din Munții Metaliferi undeva spre sud, la cîmpie. Oamenii mergeau după pămînt (acțiunea se petrece după seceta din 1946), lăsau muntele cu apele, pădurile, minele și istoria lui — plecau din „scorbura satului lor", cum se exprimă o bătrînă care-i însoțește — pentru întinderile seci, bătute de soare, dar grele de rod ale cîmpiei, pentru o altă istorie pe care o înțelegeau cu greu : autorul urmărea insistent mutațiile socio-culturale intervenite în mica lor comunitate. Motivul era, evident, cel din „Îngerul a strigat" — iar Ion Jurca Rovina punea în locul freamătului luxuriant al frazei lui Fănuș Neagu frunzișul la fel de bogat al vorbei populare culese harnic din Ardeal și Banat. Tînărul autor (Ion Jurca Rovina se afla la cea de-a doua carte a sa, după romanul „Fericiți cînd renaștem", Ed. Facla, 1976) găsise în aglomerarea expresiei populare o formulă stilistică de echilibru față de faptele multe și repezi ale acelor strămutați — dînd dovadă de o cunoaștere nativă a limbii și obiceiurilor locului.

Cel de-al treilea roman al său, „Scoica de aur", *) amintește de Fănuș Neagu numai prin titlu, autorul abandonînd proiectele anterioare. Caracterul experimentalist iese mai pregnant în evidență, Ion Jurca Rovina minuind cu pricepere tehnica trecerii de la persoana naratorului către cele din narațiune ori aceea a împletirii timpurilor verbale.

„Scoica de aur" este un roman despre tineri, despre devenire. Marcu, personajul principal, primește o scrisoare anonimă de ajutor și, bănuind că vine din partea unui prieten, își caută grupul de prieteni din tinerețe. El pleacă din capitală în „orașul de pe Phlu", unde și-a lăsat majoritatea prietenilor, și începe investigațiile pe fundalul amintirii despre fiecare în parte. Grupul s-a sudat în timpul unei excursii pe munți, nu fără peripeții, care marchează devenirea ulterioară a fiecărui membru în parte : acolo Iustin, cîntăreț la ghitară (devenit acum un anost profesor de muzică) a încercat să se sinucidă pentru că partenera lui. Paulina, l-a preferat pe Valentin — cu care se va mărita. Scrisoarea de acum este și un pretext de reîntîlnire, dar în final mesajul ei se va dovedi adevărat și tragic : fusese trimisă, înaintea morții, de către Valentin. Romanul este și o evocare a tinărului dispărut, o obsedantă „aripă" a sorții, a amintirii, a prevestirii, insoțind narațiunea, ritmînd ca un refren de cor tragic momentele ei. În final, într-o solidaritate impresionantă, prietenii merg la Paulina refăcînd, ca într-un ritual, drumurile fostului ei soț, căutîndu-l precum îl căutaseră atunci, de mult, pe Iustin care se aruncase în prăpăstiile Făgărașilor. Oglinda nu funcționează : în locul omului viu găsesc, cu toții, numai amintirea. Aceasta fiind simetria centrală a romanului (neurmărită cu insistență), din ea se desprind altele : întreaga construcție este armonios concepută avînd un anumit echilibru tradițional ce se află într-o oarecare contradicție cu această tehnicizată narațiune experimentalistă pe care autorul este dornic s-o scoată în evidență. În fond, ne aflăm, cred, în fața unui talent autentic riscînd să se înnăbușe în formule de comunicare — pe care le stăpînește totuși foarte bine. Acest paradox fusese spart în „Noua promisiune", romanul anterior al lui Ion Jurca Rovina, care uza de un repertoriu de formule novatoare la fel de larg — dar păstra în structură prospețimea unei lumi adînci, autentice. Încercînd spargerea paradoxului a doua oară, din altă direcție, autorul se apropie, prin „Scoica de aur", mai mult de zona teatrului (vezi și cultivarea cu insistență a dialogului, și piesa de teatru comentată în roman) — problematica incitantă a cărții putind fi valorificată scenic.

Nicolae Georgescu

*) **Ion Jurca Rovina : „Scoica de aur", Editura „Facla", 1984.**

Un eveniment istoric

Urmare din pag. 1

toții că fiecare literă a jurămîntului său se va metamorfoza nu peste multă vreme în noi și îndrăznețe proiecte, în citadele ale industriei și sisteme de irigații vaste, în mari ansambluri de locuințe și spații verzi, în grădinițe pentru cei mici și terenuri de sport, în universități și termocentrale, în opere fundamentale ale civilizației patriei. Și dacă ne gîndim că pe parcursul acestui nou mandat vor căpăta contur Centrul politico-administrativ al Bucureștilor, revivificarea Dîmboviței și transformarea ei într-o zonă de agrement precum și cea de a doua dimensiune a Canalului Dunăre-Marea Neagră, aflate toate în curs de execuție, încă ar fi deajuns. Pentru că tot ce a făgăduit Președintele, întotdeauna, a prins viață întocmai.

Nutrim convingerea că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în cea dintîi sesiune a celei de a IX-a legislaturi, va însemna și pentru spiritualitate o importantă opțiune prin continuarea fenomenului de valorificare superioară a moștenirii lăsate de înaintași, prin stimularea unor creații noi, durabile, izvorîte din viața poporului și închinate poporului. Astfel, în conformitate cu vrerea obștii naționale, subscriem și noi la acest vot istoric, dorindu-i din inimă Părintelui Patriei tot mai mari victorii, putere de muncă și fericire în nobila misiune încredințată de partid și popor.

BREVIAR

■ **ULTIMUL INTERVIU** acordat de mult regretatul și excepționalul prozator Sorin Titel a văzut lumina tiparului în revista „Flacăra" din 22 martie a.c. Acest text de o stranie luciditate și seninătate afectiv-intelectuală reprezintă, fără îndoială, autenticul testament literar al scriitorului. Este constatarea de o inconsolabilă tristețe pe care lectura tulburătorului interviu o impune necondiționat. Se dovedește încă o dată că în cazul artistului autentic adevărata posteritate critică a operei și destinului său se întemeiază pe propriile-i mărturisiri și aprecieri.

■ **REALIZARE DE REFERINȚĂ ÎN VALORIFICAREA MOȘTENIRII CULTURALE,** se intitulează extrem de instructivul dialog pe care Tia Șerbănescu îl poartă cu Petru Creția în legătură cu monumentala ediție academică Eminescu în paginile ziarului România liberă din 23 martie a.c. adevărată discuție de lucru, textul evidențiază o sumă întreagă de aspecte în totul edificatoare desprinse din complexul, complicatul și dificilul travaliu ce stă la baza monumentalei inițiative editoriale. Pe de altă parte, datele cu privire la structura următoarelor tomuri (ultimul va fi al XX-lea !) și la calendarul apariției lor nu sînt mai puțin demne de interes. Fără a trece cu vederea inițiative similare vizînd editarea tezaurului eminescian aparținînd unor prestigioși eminescologi, precum D. Murărașu, Aurelia Rusu sau Marin Bucur (pe care, Tia Șerbănescu pare a-i ignora) ne exprimăm și acum satisfacția de a afla că memorabila acțiune se află în continuare sub cele mai favorabile auspicii.

Cronicar

«Revista Română» nr. 2/1985

● Ca întotdeuna, interesanta „Revista Română" (publicație destinată difuzării culturii românești în străinătate) cuprinde un tablou cuprinzător al direcțiilor estetice românești de azi. Și numărul 2/1985 desfășoară o astfel de imagine, concentrată acum pe ideea sintezei asupra muzicii românești contemporane. Spre a înfățișa viața muzicală românească, sînt convocați trei muzicologi, din generații diferite (Edgar Elian, Viorel Cosma și tînăra Laura Mihail) care studiază „evoluția tinerelor talente", înnoirea Operei și „noul val" în muzica românească. Sînt studii solide, aparținătoare de cercetători care cunosc bine fenomenul și dovedesc însușirea de a vedea obiectul în evoluția lui istorică.

O secțiune consistentă a revistei e dedicată centenarului „Mateiu I. Caragiale", din a cărui operă se traduc citeva „Pajere" și un fragment din „Craii de Curte Veche". „Echivalențele" poetice îi aparțin lui Romulus Vulpescu, traducătorul atît de ingenios al liricii mateiene. O prezentare bibliografică (semnată de Nicolae I. Nicolae) și eseul despre „Craii sub pecetea tainei" (de V.F. Mihăescu, pe ideea balcanismului și a crepuscularității) fixează această sărbătoare mateiană în contemporaneitate. Extrase din exegeza dedicată lui Mateiu I. Caragiale (Perpessicius, Tudor Vianu, Ovidiu Cotruș, Alexandru George, comentatori avizați) dau și sentimentul unei continuități critice exercitate asupra autorului (ar fi fost, poate, necesare și fragmene din eseurile pe tema aceasta ale lui G. Călinescu și Al. Oprea).

„Revista Română" este și o publicație a actualității ; ca atare, ea reia o intervenție polemică (semnată de Dinu C. Giurescu și Al. Gh. Savu) destinată corectării unor „atitudini elogioase față de un trecut respins de istorie", așa cum reieșeau din revista „Kritika". Dialoguri (cu traducătoarea poloneză Danuta Bienkowska și cu Christian Jeunese), recenzii (semnate, printre alții, de Al. Zub și Gh. Popescu-Vilcea) completează sumarul acestui număr, care se deschide cu două contribuții eseistice (semnate de Traian Podgoreanu și Zsolt Gaifalvi) dedicate artelor și societății.

A.S.

Sărbătoarea literelor

Luna Martie a anului 1985 se înscrie cu majuscule de aur în Cartea Culturii Patriei noastre, drept o izbăvitoare și mult așteptată revelație publicistică și editorială a literelor românești, consemnată prin apariția celei mai vechi colecții de literatură de la noi, nu mai puțin remarcabilă și pe plan mondial, intitulată semnificativ pentru misiunea ei popularizatoare : „Biblioteca pentru toți". Urnită, la începuturile sale, prin inițiativa marilor scriitori I. L. Caragiale, Barbu Delavrancea și Alexandru Vlahuță, ea și-a găsit un editor inimos în librarul Carol Müller și mai apoi în L. Alcalay și Socec, realizîndu-se tiraje de milioane de exemplare, nesperate cîndva.

Redacția colecției, îndrumată inițial de tînărul folclorist și traducător Dumitru Stănescu (1866—1899), și-a amplificat prestigiul și popularitatea sub direcția scriitorului V. Demetrius, care a îmbogățit permanent bibliografia tipărită, reeditînd și texte epuizate sau distruse în timpul primului război mondial, ajungîndu-se, după 54 ani, la 1576 de numere apărute, într-un tiraj total ce depășește 26 milioane exemplare !

Între 1950—1959, **Biblioteca pentru toți** este reluată de către E.S.P.L.A. care adaogă, timp de 10 ani, alte 270 de volume, în circa 7 milioane de exemplare, sub conducerea scriitorilor Ion Bănuță, Mihai Șora, Tiberiu Avramescu și Ion Acsan. Din 9 ianuarie 1960, începe să apară o serie nouă numerotată, mai întîi la Editura pentru literatură (pînă-n 1969) iar apoi la Editura Minerva, continuată conform unui plan judicios de perspectivă, întocmit în baza unor consultații competente și urmărind etalarea unui tablou sinoptic al literaturilor mondiale și reprezentanților celor mai de frunte. Ba încă, din 1966 se inițiază și apariția unei subserii de „cultură generală" cuprinzînd, pe lîngă beletristică, monografii și biografii celebre, sinteze istorice, jurnale de călătorii și opere filosofice fundamentale.

Un sondaj statistic sumar asupra seriei acesteia noi din „Biblioteca pentru toți", timp de 25 ani de la racordare, este de-a dreptul impresionant : 362 de volume-numere, cuprinzînd 150 de scriitori și 20 antologii tematice din literatura română, 200 volume cu 86 autori și patru antologii din literatura franceză, 114 volume cu 49 autori și 3 antologii din engleză, 76 volume cu 32 autori și 3 antologii din literatura rusă și sovietică, 80 de volume din literatura germană, 66 volume din literatura țărilor socialiste, precum și alte numeroase volume din literaturile mai puțin cunoscute nouă (africane, arabe, finlandeză, elvețiană, canadiană, turcă, provensală, belgiană etc.).

Menționînd, lîngă toate acele opere publicate și prefețele cu tabelele cronologice și aparatajul adecvat, însumînd aproximativ 18 000 de pagini, ne putem închipui aportul grandios al acestei veritabile istorii a literaturilor universale și îndeosebi a celei române, înmagazinate în meningea volantă a „Bibliotecii pentru toți".

Sub direcția criticilor Aurel Martin și Teodor Vârgolici, editura „Minerva" continuă și propășește tradiția popularizării literelor românești, avînd în poetul Nicolae Teică — șeful colecției B.P.T. — și în scriitoarea Elena Murgu pe cei mai vechi redactori și susținători ai colecției în seria nouă.

Se adeverește astfel și rodesc speranțele și idealurile culturale întrevăzute, încă din 1986, de către Al. Vlahuță de „a da publicului pe un preț foarte mic — 30 de bani volumul — o bună alegere de produceri literare, originale dar și străine", la această premiză economică raliindu-se și iluminanta lui previziune : „asigură cititori scriitorilor de azi și prepară scriitori pentru cititorii de mîine".

Nonagenară, azi, Biblioteca pentru toți va fi centenară în pragul celui de al treilea mileniu și-i privim cu optimism evoluția, dacă, din 1895 și pînă acum ea însumează impresionanta cifră de 120 000 000 exemplare !

Consacrată, astfel, drept o autentică Universitate populară prin masiva ei difuzare, abordabilă tuturor, ca preț modest și tiraj abundent, această minunată colecție s-a impus intimității fiecărui om de cultură român, ca o prisacă arghezianâ.

Structurîndu-i-se filă de filă, volum de volum, copilul vede, odată cu creșterea lui firească, ridicîndu-se un munte de cărți, pe care va fi chemat să le exploreze sîrguincios, ca elev, student și mai apoi savant ori cosmonaut.

Pentrucă fosnetul diafan al filelor de carte, răsfoite sub lampa de seară, răsfrînge sunetul vrăjit al unor meninge umane, păstrătoare de cutezătoare gîndiri. Senectutea copilăroasă de azi mi-o confrunt, datorită lor, cu copilăria mea pretimpuriu maturizată, în permanentă aviditate de spirituale aventuri.

Imaginea metaforizată a B.T.T.-ului se poate reprezenta printr-un gigantesc Forum populat de copii și columbe.

Biblioteca fiecăruia, cu hulubarul ei intim, miniaturizează monumentalul, comentînd Timp și Spațiu la dimensiunile necesității și fascinației particulare, într-un climat aerat al estetismului și rațiunii, exersînd rafinamentul culorilor și proporțiilor. Micul Edificiu respectă mimesisul marilor aspirații umane, în spiritul progresist și tradițional totodată etalîndu-și coperțile întraripate sub egida Culturii. În zodia zborurilor cosmice cartea populară își păstrează grația și prospețimea primului impuls, similar răsfoirii unor aripi de flutur.

Abecedarul mirific deschide seria enciclopediilor, cărțile de literatură și artă se așează-n rafturi cu verticalitatea inteției a tuburilor de orgă : imagini și sonuri din muzica sferelor pilpîie în căminul familial, iluminînd Intimul Templu al fiecăruia, celebrînd modele uraniene.

Sărbătorind astăzi cei 90 de ani de la apariția editorială a mirificei colecții „Biblioteca pentru toți", olaltă cu cei 25 de ani de la racordarea ei la noua și exuberanta serie, mă simt fericit, în pragul celor 60 de ani ai mei, odată cu apariția volumului meu antologic de poeme : „Turmele Soarelui" în această colecție, că pot sărbători colosalul edificiu, adăugînd celebrarea și modestul meu omagiu.

Tudor George

O generoasă deschidere spre viitor

Urmare din pag. 1

scriitorul și publicul căruia îi este destinată literatura. Literatura modernă românească (termen prin care distingem de obicei noutatea prezentului de tradiție sau orizontul clasic al literaturii) în urma experiențelor creatoare care au traversat-o s-a îmbogățit devenind mai cuprinzătoare. Ea și-a adjudecat reportajul, documentarul, politicul. Conștiință tot mai teoretică, scriitorul la rîndul său a trecut tot mai decis spre ideea literaturii elaborate cîștigînd nu numai o autoritate de teoretician, ci și de expert în elaborarea unei literaturi ce corespunde așteptărilor publicului cititor. Iar cititorul, nu în ultimul rînd, a devenit poate cel mai instruit din cîți a cunoscut pînă astăzi cultura românească. La tot acest proces, istoria, critica, eseistica literară și-au adus o contribuție remarcabilă sprijinind direcțiile fertile de dezvoltare ale literaturii naționale, afirmarea valorilor, căile de inovare literară, restituirea valorilor patrimoniului național.

Două decenii din viața unei literaturi nu înseamnă nici puțin și nici mult. Aceste decenii însă comunică în tabloul de ansamblu al istoriei literaturii române un lucru extrem de important, am spune crucial, și anume că literatura autentică este mai mult decît sufletul și oglinda unui popor. Ea este chiar modul lui de a exista, de a se legitima în posteritate și cel mai sigur canal de a intra în dialog cu civilizațiile și culturile lumii.

Generația luptei cu inerția

Nichita Stănescu

«LA CURȚILE DOMNULUI EMINESCU»

UN INTERVIU INEDIT CU NICHITA STĂNESCU

În vara anului 1979 i-am propus lui Nichita Stănescu să facem un interviu. Se împlineau 90 de ani de la moartea lui Eminescu și televiziunea ne solicitase colaborarea la emisiunile pentru tineret. Mai lucrasem cu el. Era un interlocutor dificil dar magnific, în „zi bună", — anula orice termen de comparație.

Ne cunoșteam demult : de pe vremea cînd el debutase strălucitor și eu îl admiram cu timiditate de pe băncile Facultății de filologie din București. Veneam din provincia ardelenească și, ca atîția alți studenți de pe atunci, căzusem victima magnetismului său de extracție nepămînteană alipindu-mă, siderată, cortegiului său de admiratori.

Înalt și blond, însoțit mereu de un halou de lumină, Nichita te-ar fi putut seduce prin frumusețe doar dacă în spațiul care îl înconjura n-ar fi existat, mereu, acel cîmp fosforescent de vorbire, o zonă de iradiații lingvistice care îl făcea ca pe zei, strălucitor dar impenetrant.

Nu înțelegeam nimic din ce spune. Ore în șir îl ascultam fără să înțeleg. Nici un alt impact al acelor ani social dificili n-a fost mai dur și mai decisiv pentru mine fiindcă mi-a produs un complex cultural care m-a împins către cărți, către sălile Bibliotecii Academiei unde ani la rînd am încercat să găsesc chei și șprijin împotriva umilinței în care Nichita mă zidise... vorbind.

Mai tîrziu, Sesamul și-a deschis comorile și pentru mine. A venit ceasul în care să-l pot urmări pe Nichita și, uneori, chiar să-l și înțeleg. De atunci, în toți anii care s-au scurs și care ne-au cimentat prin minunate întîmplări prietenia, n-am nutrit alt gînd mai statornic decît acela ca oralitatea sa genială, la fel de genială ca poezia pe care o tipărea, să devină și ea publică, să îi farmece și pe alții, să le deschidă și lor porțile infinitului.

Nu era ușor. Febril și scînteietor în orice convorbire liberă de canoane — acasă la el, la mine, pe stradă sau la masa unui restaurant — Nichita era foarte greu de adus „pe calea cea bună" într-un dialog menit audiției „mediate" unde afirmațiile trebuiau să fie concise și, mai presus decît toate, inteligibile. Practicînd mereu alt limbaj decît al vorbirii comune, transformînd fiecare propoziție simplă într-un spectacol bazat pe o înscenare structuralistă, inventînd conotații semantice absolut formidabile care mutau cea mai stearpă comunicare în rîndul conceptelor filosofice, Nichita era foarte greu de „constrîns", dacă nu imposibil, întreruperile, de orice natură, determinînd un final brutal : ori inhibiția oratorului ori, la fel de trist și de regretabil, descalificarea indemnului interlocutor. Și mai era ceva : umoarea, permanent variabilă, starea sa de spirit mai schimbătoare ca zilele primăverii, intrînd brusc într-un con de îngheț și de umbră în plin senin sufletesc. Nu, nu era deloc ușor să „lucrezi" cu Nichita, să-i condiționezi inspirația și vorbirea prin întrebări cu tipare ori prea strîmte ori prea labile în comparație cu lipsa lui absolută de reguli și de... tipar.

Dar șansa de a izbîndi era tulburătoare. Un Nichita în formă bună ar fi depășit de la sine orice impedimente, semănînd orbitor cu lansările de rachete care pornind în lungul lor drum către nemărginire ard toate urmele care le-au legat, cîndva, de pămînt. Așa i-am și spus : „Hai să zbori despre Eminescu !, vrei ?" și el mi-a spus „Cum să nu ! De ce să nu dăm un tur și în văzul lumii cu dînsul, de drag de domniile lor".

Și-a venit : îmbrăcat tot în negru, cu cămașă albă și cu cravată, protocolar cum nu l-am văzut niciodată, hotărînd de la sine că „la curtea domnului Eminescu trebuie să te înfățișezi în ținută de gală, bre !" Îl chemasem la Mogoșoaia. În luna iunie pajiștile din parcul domnesc erau înflorite, stejarii așterneau pe iarbă catedrale de umbră, existau condiții optime ca riurile acelea de flori din prim-plan și fundalul întunecat al pădurii să sugereze spațiul vegetal din poezia lui Eminescu, „taina" ei. Cu Relu Aldea cel mai bun operator al televiziunii române la comanda aparatului de filmat, eram sigură că în ceea ce privește imaginea, reportajul meu cu Nichita avea să fie un regal. Ci doar întrebările... Dar de dragul lui eram gata să fac și pe proasta, să-l întreb ca la școală, dacă o să fie nevoie, să îi servesc ca la volei, de ridicător. Orgoliul — de ce să nu recunosc — de a nu fi și eu la înălțime (atita cît măsura !), mă stingherea cel mai mult. Eminescu fiind o temă de predilecție pentru orice scriitor. Chestionarele copilărești și naive prin care știam așa de bine să scot orice tip de interlocutor de sub plapumă deveneau pur și simplu chinuitoare cînd urma să le practic în... curtea mea.

— Gata bre ?

Înlănțuiți ca niște iubiți cu logodna mereu aminată, am intrat în oceanul de iarbă, înotînd către locul unde fuseseră instalate aparatele de filmat.

— Să vorbești cît mai mult, i-am zis, bine ?, nu vreau să-ți pun întrebări.

— Lasă, bre, a spus, doar nu ne cunoaștem de mîine ! Tu te sprijini pe mine, eu mă sprijin pe dumneata.

Mai era și asta : „dumneata" !, rece și tăios ca o ghilotină, singurul pronume pe care televiziunea voia să-l ia în considerație.

„Dumneata" deci !

Sprijinindu-mă de o floare, (nu aveam microfon, îl purta, agățat de-o prăjină, un sunetist) am încercat zadarnic să-mi înăbuș emoția de a fi, iar, alături de Nichita Stănescu în văzul lumii și, uitînd toate întrebările pe care le pregătisem ca să nu fie nici prea-prea dar nici foarte-foarte, m-am lăsat copleșită de magica lui prezență în acea zi de iunie lîngă mine întrebîndu-mă, a cîta oară, dacă merit prietenia pe care mi-o arăta.

Interviul a fost așa cum cei mai mulți dintre dv. poate l-ați și văzut : străbătut de flori și de fluturi, încărcat de larma păsărilor și de adîncul pădurii, fulgerat de albine incandescente și, mai presus decît toate, „solarizat" de prezența nepămînteană a lui Nichita Stănescu ale cărui urme sonore, acum, cînd el nu mai există, le-am desprins ca sub vrajă de pe banda de sunet a filmului. Imaginea, firește, lipsește ! Dar puneți-o dumneavoastră ! Amintiți-vă acea după-amiază de vară strălucitoare, parcul domnesc iradiind de lumină, cosașii (nimeni nu-i poftise acolo dar existau, pur și simplu, integrați unui ritual) un reporter foarte modest învești mîntat tot în alb și, — în locul unde memoria vă este încă blocată — un ins ciudat, învești mîntat tot în negru, îmbrăcat în ținută de mare gală, pregătit să „zboare despre Mihai Eminescu", să zboare cu dragoste și tristețe așa cum „zburăm" acum, în preajma zilei sale de naștere, și noi despre el.

Zburînd despre Eminescu

(Pajiște înflorită pe fundal de pădure. Așezați la mijlocul cadrului, în picioare, un reporter TV îmbrăcat în alb și Nichita Stănescu în haine negre așteaptă, scufundați pînă la mijloc în iarbă, „bibul" operatorului de imagine. E foarte cald. Soarele macerează mirezmele într-o lavă florală care lichefiază priveliștea. Pe Nichita s-a așezat un fluture sidefiu)

REP. : Stimați telespectatori, vă spunem bună-ziua din Parcul brâncovenesc de la Mogoșoaia. Ne aflăm aci împreună cu prietenul și colegul Nichita Stănescu pe care l-am invitat pentru a celebra cei nouăzeci de ani care se împlinesc de la moartea marelui poet Mihai Eminescu. Ne-am gîndit că în nici un alt loc acest omagiu nu încape mai potrivit ca aci, în acest luminiș înflorit și înmiresmat de pădure, atît de asemănător peisajelor în care poetului îi plăcea să se piardă, înstrăinîndu-se. Vom încerca, așadar, să-i invocăm făptura solară din lumina, din respirația și din culorile acestui iunie arzător. Poftim Nichita, te invit să descrii culori.

N. S. Nu, te rog nu, nu pot deloc fiindcă iată, chiar nu se poate în nici un fel să descriu culori. Culoarea n-are puterea de a intimida conștiința și de a o anula. Tragi o pensulă, o culoare pe pînză, n-are nimic de a face cu pictura. Pictura nu e pe pînză. Pictura este un sentiment, este cu totul altceva, acestea sînt doar materialele din care se compune acest sentiment.

REP. Și totuși, cum am putea numi astăzi, după aproape un secol de la dispariția și reapariția printre noi încă și mai puternică a lui Mihai Eminescu, tezaurul de literatură pe care ni l-a transmis ?

N. S. Toate erorile pe care noi le facem din lipsă de educație, îndreptățite, ne ajută să îl numim. Nimic nu se înțelege înțelegînd. Totul se înțelege greșind. Aceasta este marea întorsătură a lucrurilor : unica logică a gîndirii pornește din sine, nu din învățăturile altora.

REP. Poezia de iubire, de pildă...

N. S. Da !

REP. Cu un accent ușor romantic, de epocă, poate prea aproape de sentimentele omenești. Cum ți se pare ACUM ?

N. S. Sânziana ! a suferit atît de mult ! Ce să mai înțelegem ? Îi preluăm suferința de dragoste. Numai că frumusețea suferinței lui de dragoste nu s-a constituit într-o mîrșăvie sau într-o bîrfă sau în ceva urît, ci într-un fluture, într-un zig-zag, într-o geometrie.

REP. Încercînd să trag afirmațiile tale pe un înțeles ceva mai al meu și poate și al celor care ne ascultă, putem spune că Eminescu trebuie descifrat mai ales ca experiență a unei culturi și mai puțin ca nivel literar ?

N. S. Nu, nici una nici alta. N-aș fi de acord cu dumneata și să-ți spun în ce sens n-aș fi de acord : că ai prea multă dreptate, că ar însemna să-l elucidăm. Ori noi nu putem să-l elucidăm.

REP. Atunci hai să-l bănuim ?

N. S. Hai să-l bănuim ! Ha, ha ! Da.

Cum îl mai înțelegi pe Eminescu — născînd ?

(Dialogul înfățișat pînă acum desfășurîndu-se în mișcare, „eroii săi au ajuns — împreună cu aparatul de filmat instalat pe un vagonet de treveling care circulă pe o șină — în fața unor scaune de răchită așezate în iarbă „din întîmplare", ca să permită o schimbare de cadru și filmări în prim-plan. Foarte fericit că le vede, Nichita le-a scos însă repede din „anonimat").

N. S. Acum bineînțeles că telespectatorii înțeleg că ne așezăm greoi pe niște scaune de drag de domniile lor, înțeleg lucrul ăsta, și că ne-am pierdut naturalețea pentru că arta filmului are, și ea, limitele ei, și că ne obligă, cumva, să nu vorbim doar zburînd ci să vorbim și șezînd. Ah ! Iartă-mă !, uite, acum îndrăznesc să-ți pun dumitale întrebarea care este încă și mai minunată decît cea pe care mi-ai pus-o dumneata mie, dumneata ca prozatoare și ca femeie și, lucru minunat, avînd un copil atît de minunat cum îl ai, — născînd, cum îl mai înțelegi pe Eminescu ?

REP. Pe cît de apropiat mi se părea poetul pe cînd eram adolescentă, gîndind cu trufie, că-i stăpînesc și mijloacele de expresie și harta spirituală, pe atît de ciudată și dificilă mi se pare acum înțelegerea lui. A coborît către mine vertiginos. Dar prea aproape. Atît de aproape încît disting numai amănuntele. Întregul îmi scapă. Mai ales opera. Seducătoare mi se pare în clipa de față făptura lui. Fața sa diurnă și socială. OMUL. Cum a trăit, cine-a fost. Un lucru care m-a uluit aflîndu-l a fost, de pildă, acea ciudată călătorie pe care a făcut-o la 15 ani în Transilvania. La 15 ani, plecînd pe jos spre Transilvania, cu o boccea în spate, cu un băț în mînă, încercînd să afle — ce ? S-a spus că a fost o recidivare în romantism. Eu cred că a fost un itinerar ideologic. Cred că la 15 ani Mihai Eminescu era un mare patriot român. Avea limpede conștiința unității naționale.

N. S. Te cert ! Te cert și te-ntrerup, și te cert cu dragoste și cu prietenie. La 15 ani... da uite, Ceaușescu la 15 ani avea conștiință patriotică. E adevărat !

A gîndi este mai real decît realul

(Plutind din nou, din necesități de regie, prin iarba înfierbîntată, reporterul a observat că dogoarea revărsată peste pajiște în efluvii nu îi face bine lui Nichita Stănescu și, în ciuda semnalizărilor disperate ale operatorului, a luat-o încetișor spre răcoarea pădurii, către umbra stejarilor seculari. Socotind că a făcut un gest inspirat și o mișcare strategică reușită, i-a adresat interlocutorului o întrebare-cheie pe care i-o pregătise demult...)

REP. : Dar despre dimensiunea filosofică a poeziei lui Eminescu — ce crezi ?

N.S. : (Uluit, speriat, timid). Nu, nu pot spune, sînt anumite lucruri care nu țin de cuvinte și ele nu pot fi spuse nu din mîndria de a nu gîndi ci din delicatețea de a gîndi. Uneori a gîndi este mai real decît realul. Arborii care sînt împrejurul nostru sînt cu mult mai ireali decît gîndurile pe care noi le gîndim, care sînt cu mult mai reale.

REP. : Nichita, dacă ar fi să-i dedici Poetului patru fraze, sau două, cîteva cuvinte, ce i-ai spune ?

N.S. : Ah, i-aș spune o poveste despre maică-mea cînd s-a certat cu taică-meu, cînd i-a spus : nu mai știu ce să mă fac cu băiatul ăsta, cămașa i-o spăl și mă bucur că aleargă și bate mingea, picioarele i le spăl și-am început să mă mir de la o vreme că nu mai umblă desculț, dar să vezi ce s-a întîmplat cu el : l-am văzut căzînd pe gînduri și gîndurile nu sînt de spălat ; mă tem că se înstrăinează de noi. Asta i-aș spune Lui.

REP. : Nichita, te văd adeseori înconjurat de adolescenți, admirîndu-te, firește, dar și încercînd să învețe de la tine cîte ceva. Dacă te-ar întreba ei despre Eminescu, ce le-ai spune ?

N.S. : Ah, mi-aș ține gura ca să afle singuri. Pentru că atîta durere fericită mi-a creat cunoașterea sfîntă a operei lui Mihai Eminescu, încît n-aș vrea s-o răpesc altuia pînă cînd el însuși n-o trăiește.

Sânziana Pop

15 iunie 1979

Scrisoare

„ORDINEA CUVINTELOR" se află în aceste zile la cules în tipografie așa cum ați văzut-o și lăsat-o ultima oară, fără nici o modificare. Ea cuprinde cele două volume de versuri și va apare integral în colecția „Mari scriitori români" a editurii „Cartea românească", reunind pentru prima oară între coperțile ei întreaga operă poetică, într-o formă aleasă, așa cum ați dorit. Volumul de proză, cu ciclul celor 60 de poeme subintitulat „poeme personale", înglobat în el, va apare anul următor. Nu a fost ușor, mai ales că ne-ați lăsat atît de singuri. Vă scriu acum și astfel pentru că mîine, 31 martie, este ziua Dumneavoastră de naștere și încă nu pot să vă aduc Cartea în pagini și litere. Ea va apare însă pînă în luna mai, exact la doi ani (stranie coincidență) de la întîia noastră „ședință" serioasă de lucru asupra ei, „razie critică" la sfîrșitul căreia, a treia zi, ați exclamat : „Bătrîne, am obosit mai mult decît cînd le-am scris !", de atunci urmînd mereu să vă „somez" cu toată dragostea și prietenia ca să reluăm munca, feriți de asaltul cunoscuților.

Pentru sprijinul și lucrul ce i s-au alăturat cărții de cînd a fost predată Editurii se cuvine a cita pe ordinea de zi spre mulțumire și ținere de minte pe cei cu care am colaborat direct pînă în prezent, întîi : George Bălăiță, imprevizibilul și fermul director al „fair-play"-ului editurii, Mircea Ciobanu, redactorul de elită al cărții românești, ca și omul minunat de la tehnoredactare, Constanța Vulcănescu, model de competență profesională ; apoi inimoșii di-

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

„Patria mea este limba română"

INEDIT

Un alfabetar regăsit

Nichita era un scriitor fără unelte...

— Hai, bătrîne, să muncim, zicea... Dar munca lui nu obosea buricele degetelor și bătăturile condeielor le simțea în creier. Munca lui, aparent normală, era chinuitoare pînă la durere.

M-am mirat odată :

— Parcă ai avea un computer...

Îmi dictase dintr-o suflare o tabletă despre G. Călinescu, la reapariția **Istoriei literaturii române.**

— Sînt în prizа de la naștere — a răspuns cu nelipsitu-i zîmbet de șăgalnic copil, dezarmant de bonom și partener de șotii. Zicea : „Hai să..." — adică : hai să visăm ; s-o facem și pe asta ; parcă ar fi spus ; hai să ne jucăm.

Munca lui a fost un anumit joc și viața lui a fost un alt joc. Munca lui era un joc de cuvinte, de noțiuni, de forme și cînd se termina jocul descopereai palatul zînei fermecate de pe celălalt tărîm. Apărea ideea întreagă, ideea vie, strălucitoare în soarele ei și limpede în izvorul ei, nebănuită decît odată cu ultimul cuvînt, dezvăluită la priveliștea întregului.

Și existența lui a fost un joc. Un joc de copil cu un sfert de copii ascultător, un alt sfert de copii pus pe năzbîtii și cu o jumătate de copil matur. Un joc senin de-a omul sănătos, tăgăduindu-și chinurile trupești. Un joc periculos, de-a șederea în pat — ademenitoarea brutală care-l cersea eternității. Un joc tragic de-a noaptea și ziua, topindu-i lumina ațelelor, și-a serilor, și-a ochilor și rămînînd doar cu o mare carte frumoasă și cu atîtea nescrise...

Nichita topea în el sufletul cuvintelor. Îi ziceam că o parte din creierul lui este chiar **Etymologicum Magnum Romaniae.** Un alfabetar regăsit la un loc al vorbelor românești adunate de veacuri cu osîrdie, clasate, și totuși uneori... cuvînt, cuvînt, cuvînte... loc gol ; cuvînt, cuvînte... loc gol. Îi plăcea. Și-i mai ziceam că el se căznea să umple aceste locuri goale, cu bagheta magică a gramaticii sale. Și mai crea un plai. Vor mai fi fost ? Nu vor mai fi fost ? El impune forme noi, jucîndu-se cu ele, și iată că vorbele rezistă și trec în alte poezii, și devin ale altor poeți, și circulă și deci intră în patrimoniul limbii vii și ne mai îmbogățim cu un plai...

— O fi, bătrîne, răspundea el moale.

Nichita era un scriitor fără unelte. Mi-a mărturisit-o de mai multe ori chiar pe banda magnetică ; dicta, nevăzînd nimic în jur decît jocul ielelor. Cuvintele și necuvintele se îmboldeau la suflarea lui, se lăsau rostite. Apoi venea migala acceptării ori respingerii. Harul țișnea fără condei ; urma truda bijutierului. Creionul era în partea a doua. De aceea l-aș numi un scriitor **radiofonic,** cum a fost Caragiale, pe cînd nu era microfonul. Cum a fost Iorga în epoca radiodifuziunii.

Îi plăcea să vorbească la microfon. Aproape întotdeauna îmi cerea să se reasculte. Își crease dealtfel o „voce" anume, așa precum Călinescu mai înainte... Era mulțumit. Dădea verdictul : „E bine, bătrîne".

Așa se face că a colaborat cu radioul ca nimeni altul din generația lui. Este, fără îndoială, cel mai prezent poet din ultimele două decenii la posturile de radio și în acest fel opera i se va putea întregi cîndva cu încă o carte : **Cartea vorbită,** cum a botezat-o singur.

Sub acest nume au luat calea undelor cînd un eseu, cît o poemă, cînd o tabletă, cînd un vis.

Citesc, cu o lacrimă în gînd, o bandă de magnetofon... O bandă care trebuia prelucrată ; o bandă încă vie, necunoscută în parte nici de ascultători.

O las să se deruleze singură...

Victor Crăciun

Nichita Stănescu

Poeții și șlefuirea limbii contemporane

Fiecare dintre poeții noștri — și nu ducem lipsă de poeți de primă mărime — au cîte o contribuție în șlefuirea limbii contemporane, și au o contribuție foarte serioasă în expresivitatea și expresia sentimentelor contemporane.

Pentru că, a-ți iubi țara înseamnă nu atita a o descrie, cît mai degrabă, ca poet, trebuie să încerci să-i redai sentimentele ei, să te ridici la acea forță în care sentimentele tale personale, individuale, monadice să se mistuie în sentimentele mai generale, în sentimentele unei țări, în sentimentele țării tale care sînt fără îndoială, măreție și puternice și care iarăși fără nici o îndoială sînt foarte nuanțate.

În acest sens aș puteq să citesc un poem mărturisire de credință.

Ridică-te

Ridică-te și luminează-n cuvînt
Sentimentele țării
Care te-a născut nu pentru tine
Ci pentru ea te-a născut
Și ți-a dat viață
Nu pentru tine
Ci ca s-o dai ei înapoi înmiit
Și care ți-a dat numele să-l porți
Nu pentru tine
Ci să-l înmulțești
Cu toate numele tale pe ea
Și ți-a dat ție putere de muncă
Și glorie ți-a dat ție
Nu pentru tine ți-a dat-o
Ci ca să i-o înapoiezi ei
Mărită și sporită și dreaptă
Și dușmanii ei ți i-a dat ție
Ca să-i împuținezi și să-i stîrpești
Și să-i rămîi ei dator cu aceștia
Nemaifăcîndu-i tu pe ei
Și te-a încercat cu durere și cu boală
Ca să le stîrpești pe acestea
Și să-i dai ei sănătate măreață
Și ți-a dat ție neliniște cît poți să începi
Ca să-i dai ei liniște cu lună pe cer.
Ridică-te și luminează-n cuvînt
Sentimentele țării tale
Ca să-ți poată zice Tiu
Și să poți s-o numești pe ea
Acasa ta.

Și patru „poezii" stîrnite de nici o întrebare:

Limba, adică verbul, adică alergarea verbului în jurul substantivului, cum bate ceasul pe care-l auzim amîndoi, nu bate timpul pămîntului, ci-l rămîne. Rămînerea pămîntului pe loc e verbul ce alunecă înnebunit în jurul numelui locului. Dar cine a dat nume locului ? Ah, cîte oase rupte, cît sînge vărsat, cîți de ochi smulși, cîte de gîturi fără de cîntec de lebădă decapitate. A numi locul se numește istoria morților celor care s-au născut.

P-aici pe la noi, în verbul român, atîția născuți au murit, încît a vorbi, aproape că înseamnă să fii în viață. A scrie, înseamnă că nici că-ți mai pasă de trup, să rămîi și cînd nu ești, cum bunăoară Eminescu care acuma se uită încruntat la mine și se încruntă și mai tare și zice „parcă n-ai zis prea bine, Seara pe deal / buciumul sună cu jale.

* * *

Vom încerca să ne apropiem cu pașii fluturelui, cu picioarele băgate în cismă ale vulturului, cu rucsacul delfinului, cu numele destinului, vorbindu-vă despre starea de a fi ridicol, de bucuria de a fi ridicol.

A fi ridicol, e aidoma unui copil pus pe zgîltul piramidei. A fi ridicol e ca un copil pus pe zgîltul pămîntului roditor. A fi ridicol e ca un ou nezburător. Ce fericire din cînd în cînd să fii ridicol. Niciodată un om necinstit nu va plînge. Iar omul cinstit cînd plînge este ridicol, adică eu, adică tu...

* * *

Ieri am văzut toamna ca și cum aș fi fost. Am văzut-o ca și cum aș fi avut ochi. Ah, cît de bine mi-a fost între vizibilul de ieri, ah, cît de bine mi-era cînd mi-aduceam aminte cam pînă cînd și de prieteni. Mai zburat de o pasăre, strigam : ah, ce întîmplare a vederii ! Mai stătea cîte un arbore pe șosea și-mi spunea : bătrîne, n-a-nceput războiul, nu mă spînzur de tine.

Ieri era o toamnă de aur. Azi părul meu e de argint.

* * *

De cîte ori ninge mă gîndesc că ninge cu tine,
de cîte ori se tace mă gîndesc că se tace cu tine,
de cîte ori se doare mă gîndesc că se doare cu tine,
de cîte ori se spune mă gîndesc că se spune cu tine,

de cîte ori se iepure, se iepure cu tine
de cîte ori se cal, se cal cu tine,
de cîte ori se tei, se tei cu tine,
de cîte ori, de cîte ori cu tine.

De-aia îmi apare că ninge,
de aceea îmi apare că tace,
de tocmai aceasta îmi apar dureri,
iepuri, cai, tei,
oho...

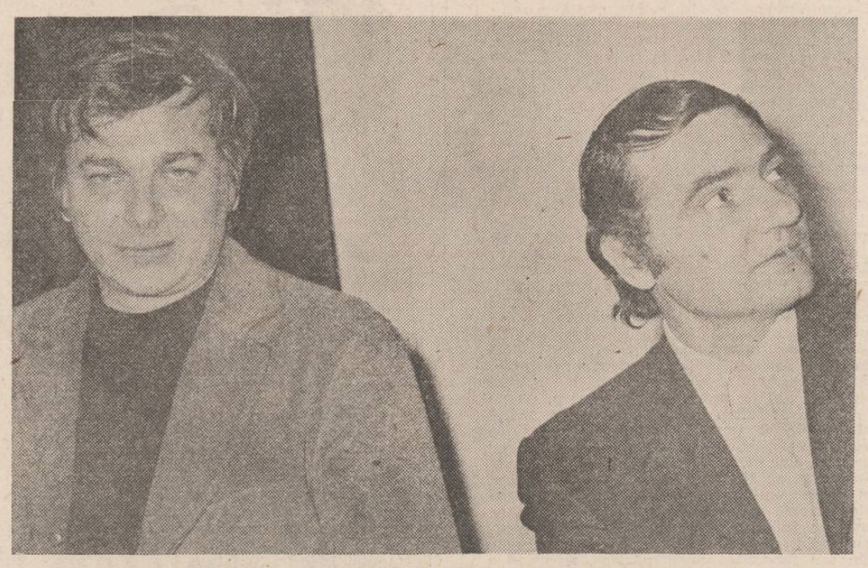

Doi prieteni de nedespărțit : Nichita și Grigore Hagiu

Patriotismul ca viziune poetică

Mai puțin avută în vedere de exegezele critice, lirica patriotică a lui Nichita Stănescu își relevă consubstanțialitatea cu marile teme ale poetului. Există în general în creația stănesciană un patriotism imanent care derivă din morfologia profund românească a viziunii, din faptul că limba românească e centrul universului său liric ridicat la puterea revelației universale. În acest context, poezia angajată, militantă este cu atît mai mult expresia unui crez ideologic ardent. Poezia de inspirație patriotică, poezia politică figurează compact doar în două volume ale autorului : „Roșu vertical" și „Un pămînt numit România" dar multe alte poeme de această factură au rămas risipite în reviste, neadunate într-un volum unitar. Dacă întreaga poezie stănesciană e fecundată de disponibilitatea cugetării „întru ființă", lirica patriotică are ca centru iradiant „ființa Patriei". Eli-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Fănuș Neagu

SEARĂ DE APRILIE

● FRAGMENTE DIN ROMANUL «SCAUNUL SINGURĂTĂȚII» ●

Se lăsă seara și Irina nu veni. La Brăila, serile de aprilie sînt verzi — un verde rarefiat de suspine, zvelt, vremelnic și totuși fără leac în stingere; verde nostalgic; verdele crucificat al dorințelor; verdele jungherului; verde temător și îndurerat, de rană deschisă într-o pasăre, la o vînătoare neizbutită (nici pe departe o vînătoare a batjocurii!), un verde în transparența căruia se ivesc niște călcîie liliachii. Albastrul noduros al Măcinilor nu-i dă dreptul să urce de pe fața fluviului și de aceea pare un verde netrăit, pur și neînfrînat în aspirația lui de-a aminti verdele semilunii, turbulent, brutal, gras, copt și ostil, verdele haraciului și răpirilor. Luna, scurtă de minte, ieșise c-un ceas mai devreme. Luna și verdele strălucind în desfătări îmi aduseră în nări mirosul umed al chiparosului de baltă, arbore din grădina lui Dumnezeu, sub care s-așeza bunica Moloaica să mănînce castraveți, mirîndu-se că pe Dunăre trec vapoare, barcaze cu pepeni sau luntrii încărcate cu bețivani cîntînd.

În seara cînd a venit ceata hoților de cai, condusă de Petrea Spătaru (făceau parte din ea Țulea Fălcosu, Niculae Sima, Lipoșca, Panait Vîrtopeanu și un tînăr orb — pantaloni de pînză, cămașă de borangic, strînsă peste mijloc cu o funie, plete blonde) trecuse pe Dunăre o căpiță de paie, avînd în vîrf un iepure și o icoană. Moloaica, suită în pridvor, îl ocăra îndîrjit pe Salcia Vifor, care, înapoindu-se de pe fluviu, cu o raniță de bibani, descălțase cismele de cauciuc și le scutura de noroi, izbindu-le de crucea de piatră de sub fagul de la poartă.

— Bogomilule! Păgîn pocit! Am să plătesc slujbe, tartore, să ți se usuce mîna cu care zgîlțîii sfînta cruce, hainule și vrăjmașule!

El privea nepăsător verdele mlădios al mestecenilor, alunii, păduceii, călinii și socul din malul Dunării, murmurînd neted :

— S-a sculat vidma și cere urgie ! Cezărică, dă fuga și scoate nicovala, ciocanul și dalta să tocăm niște alice. Pînă ciulesc eu urechea s-aud dacă nu trece cîrsteiul de baltă, tu să fii gata.

Fantoma unui fulger sau niște carași de aur se zbătură pe cer. Doi bîtlani țîșniră din stuf, tîrînd pe cer un nor de-un verde bastard. Departe, în fundul bălților ploua sau se năștea o insulă, prispa casei mirosea a cîini întorși dintr-o luptă cu vidrele sau bursucii. Moloaica, slăbută, gîrbovă, gălbejită, cu pete în două nuanțe cenușii, mari cît solzii de știucă, pe mîini și pe obrajii boțiți, spărgea măciulii de mac de grădină, eu trăgeam, prudent, c-un blacheu de nichel pe-un colț de vitraliu desprins din geamlîcul plumbuit (încercam să închipui o rață în zbor prestigios), cînd îl auzirăm pe Salcia Vifor icnind și chiuind înverșunat. Vînjos, mijlociu de statură, îndesat, cu umerii ca o grindă isprăvită în colțare șlefuite, Salcia Vifor trecuse în mijlocul bătăturii și se învîrtea într-un picior, cu brațele desfăcute larg și pocnind din degete. Repede, din ce în ce mai repede, cu cămașa smucită din pantaloni, cu părul roșcovan, rar și lipit de țeastă, cu ochii holbați și gemînd un cîntec sălbatic — semn că se afla în pragul unei crize de nebunie, lucru care i se întîmpla ori de cîte ori se îmbăta peste măsură. De data asta, atît eu cît și Moloaica eram ferm convinși că simulează criza, fiindcă știam că nu mai pusese picătură pe limbă de la Crăciun, și nu era el omul care să se pîrguiască și să se facă scrob într-o jumătate de zi, cît șezuse pe fluviu. Și pe urmă, cînd o făcea lată, de două, trei ori pe an, singur își toca alicele din sîrmă zincată, îndopa cartușele și, cu arma în cumpănire, se apuca s-o fugărească pe Moloaica. (N-am să înțeleg niciodată de ce Moloaica se hotăra doar în ultima clipă să se azvîrle într-o luntre și să dispară în baltă). „Fugi, babă paceaură, urla, disprețuitor, Salcia Vifor, îți păzești noada, dar lasă, într-o zi tot te ciuruiesc eu, hidră cu zece clonțuri!". Moloaica înnopta în vreo colibă de pe grinduri, de unde se întorcea a doua zi la amiază, vînătă de mînie din podele pînă-n piciorușul ferestrei și cu floarea patimilor arzînd uricios în pajiștea ochilor ei înguști. Salcia Vifor o aștepta, plin de căință, mestecînd foi de măcriș sau dînd pe gît zeamă de varză acră, amestecată cu boia de ardei, pradă unei resemnări atît de îndurerate încît Moloaica săvîrșea supremul sacrificiu : scotea din ascunzișuri de nepătruns o sticluță de rachiu de izmă și i-l da să se dreagă. El bea, icnind. Moloaica îngenunchea alături și se ruga Maicii Precista, alternînd evlavia și umilința smerită cu blestemele. „Mărire Ție, Maica iubirii de oameni, iartă vitejia nebunului, că mare e mila Ta pentru toate putorile pămîntului și sufletele hapsîne. Talisman al luminii sfinte, pune mărgăritare dulci pe rănile noastre și sleiește-le oasele de căldură asupritorilor noștri, că tare ne mai obijduiesc uneori, Înălțătoareo de îngeri". Și de fiecare dată, ca încheiere: „Nu mă duci tu pe mine în robie, nemernicule!".

Salcia Vifor se opri din jocul ăla smintit, cu o clipă mai înainte de-a se prăbuși năuc, plin de broboane de apă, salută doi fazani zburînd pe deasupra tufișelor de coacăze, se ploconi adînc în fața Moloaicii și a celor trei fete ieșite și ele în pridvor ca să-și desfete rînzele obosite de ședere (pe Dunăre, dar parcă mai mult pe spinarea îndoită a lui Salcia Vifor, sălta un vas cu vele de coastele căruia atîrnau vîntire, harpoane, căldări de aramă poleită) și abia atunci văzurăm că Salcia Vifor se învîrtise în jurul său ca un fus, fiindcă se chivernisise, după luni de lipsă, cu două păpuși de tutun de Smirna. Jucînd vijelios pe mărăcini și buruieni nevăzute, el nu făcuse altceva decît să-și dea în vileag bucuria pentru aromele năvalnic amare ale Asiei mici, înștiințîndu-ne totodată că în sfîrșit se iviseră în bălți negustorii de lînă, aducînd lămîi și măsline, faguri de miere, tabac scump, fiare, batog, ceasuri de mînă și podoabe pentru femei — o salbă de argint, bătută cu pietre roșii, fărîma sclipiri de mărgean și la gîtul mamei.

— Toanto, îi strigă Salcia Vifor Moloaicii, te ții prietenă cu Maica Domnului, dar vezi lumea de-andoaselea. Nu mi-am bătut deloc cismele de cruce, nu. Am cumpărat două șiruri de țiri, proaspăt sosiți din Grecia, pe ei i-am bușit cu capetele de lemnul sfînt, ca să-i umplu de cucuie. Zi că nu te arde pofta-n cerul gurii! Ah, ce bun ar fi acum niște mărar crud! Michiduță, se întoarse spre mine, prinde-le, și-mi aruncă două portocale. Păstrezi cojile, să le punem în rachiu. Între timp, eu mă cocoțasem pe pragul bucătăriei de vară și mă lăfăiam în gînd că sînt un cărăbuș pe-un perete de sare, teracotă și porțelan. Asta pentru că, fiind aprilie ăla din cale-afară de călduros, Salcia Vifor înlocuise ușa din lemn de brad cu mustăți de lemn de cireș, cu o perdea din coarne de berbec înșirate pe sfori lungi, la distanță tot de zece boabe de mărgele.

Îmi plăcea s-ascult îndelung coarnele alea captînd și dăruind în picături catifelate zvon de aprilie. Salcia Vifor strecurase-n împletitură și niște clopoței care spuneau despre gîște, gîrle clipocind, turnuri cu viță, depărtări înfiorate. Mușcînd lacom din miezul cu lumină dulce, scuturam cu umerii și genunchii perdeaua în care fumegau, încolăcite, învierile primăverii, ca să-l farmec pe Salcia Vifor. El s-apropie, surîzînd, să sufle gros și să mă sperie, în coarnele de batal potrivite la mijlocul perdelei, cînd, de sus, Moloaica, ținînd mîinile vîrîte sub șorțul de pînză albastră, anunță, plină de obidă:

— Petrea Spătaru și liota lui de tîlhari. Au și găsit cînd să vină!

— Nu se poate, se împotrivi, îndoielnic, Salcia Vifor.

— De ce să nu se poată? se oțărî bunica.

— Uite-așa, că nu se poate. Aprilie nu-i sezon de furat cai.

— Atunci, răspunse Moloaica, — și buzele-i înotau în cheaguri de venin, o fi sezon de hăituit hoții de cai.

— Nătingo! o-njură Salcia Vifor. Fă-ți cruce cu limba-n gură, piază rea! Sfînta schimnică, pe toți ne-ar vîrî-n belciuge! În casă, răcni el spre cele trei fete. Și tu, mă, de ce tremuri ca frunza plopului? Învață-te să fii bandit ca tat-tu, anafura mamii lui, pe-o unde s-o fi aflînd el acum! Mi-a furat un vițel în seara cînd a venit s-o ceară pe Chira de nevastă. Marș după muieri! Spală putina, n-auzi ! ? Hai, cărăbănește-te! Să nu-ți mai văd mutra bleagă pe bătătură.

— Caiafă! i-am strigat, repetînd o ocară de-a Moloaicii, pe care-am împrospătat-o, adăugîndu-i încă un cuvînt: Caiafă ponosită! — și am tulit-o în pridvor, pe cînd ceata hoților, avîndu-l în mijloc pe Petrea Spătaru, care sprijinea cu spinarea colțul de rai al asfințitului, străbătea o poiană umbrită de peri sălbatici.

Reteveiul hărăzit să-mi rupă picioarele nimeri în pironul ruginit ce susținea legăturile cu ardei iuți și de acolo pe bolovanii de sare pentru oi, iar eu, dînd în brînci și julindu-mi coatele, în odaia mamei, cu fereastra spre Dunăre. Casa, construită din lemn și alcătuită din trei trupuri confuz îmbucate între ele cu podișci strîmte care se puteau desface (și se desfăceau ori de cîte ori surorile mamei se certau cu bătrînii), se sprijinea, spre fluviu, într-o margine de grind, care-o ferea de apăsarea troienelor de zăpadă și pentru că la celălalt capăt al ei se învîrtea, în permanență, în dublu sens, după cum intrau sau ieșeau apele din bălți, o roată tot de lemn, ca la morile așezate pe rîuri, pereții vibrau mărunt din toate încheieturile. Dealtminteri, casa chiar semăna cu o moară, sau mai bine-zis cu trei mori reunite. Păstra în ea, nealterat, vuietul Dunării și umbre dense din spiritul întărîtat al lui Salcia Vifor, căci meseria lui, mai presus decît aceea de țăran, pescar, mărunt vînzător de lînă și mațe de oaie și hoț de cai, era să ia lumea în derîdere. Diavolul roșu-spălăcit al mestecenilor îl menise ca stăpîn energic și cu toane în singura casă din partea de jos a satului Ozinca; în partea de sus a satului crește grîul, în vale se-nmulțesc șerpii pe care-i găsești, îngrozit, sub mănunchi, cînd vrei să legi grîul în snopi — și-l osîndise să muncească neîmblînzit, toată viața, să susțină un monolog pătimaș, cînd lătrat, cînd scîncit, cînd neîncrezător, dar veșnic aureolat de speranță sau de pronunția ei năclăită cu pămîntul, cu apele, cu mîinile și coapsele sale, deznădăjduite de atîta oboseală. Noaptea solstițiului în declin prin copcile sparte cu toporul în gheață și prin sfîrșeala lui aprilie și mai, cînd Dunărea, umflată de ploi, amenință să radă de pe fața pămîntului și casă și lanuri. Cădea jos, muncind, cu mușchii zvîcnind de durere, dar continua să fluiere cu abnegație și uneori chiar să intoneze un cîntec despre niște întîmplări ruginite, care nu avuseseră loc niciodată, întîi ca să se destindă, să azvîrle un praf de aur peste somnul ce venea de-a rostogolul în sîngele lui, apoi ca s-o irite pe Moloaica, la început preț de-o băncuță de cinci bani, apoi urcînd mereu prețul pînă la suma paroxistică a exasperării.

— Mamă, am strigat, biciuit de furie. Salcia Vifor a vrut să mă ologească.

Mama era înaltă, subțire, bolnăvicioasă, timidă. Cu cozile adunate pe creștet, cu zîmbetul ostenit și ochii largi întorși spre lumea dinăuntru, mama întruchipa suferința din nimic și cred că pe undeva îi plăcea mult rolul ăsta. Surorile ei, Tudora și Matilda, gemene, trupeșe, — zupăia pămîntul sub pașii lor —, vesele, fericite, gîlgîiau uneori de-o supărare mocnită, fiindcă erau neumblate de bărbații pe care-i chemau în gînd la jocul de cărți **flirtul florilor.** Pe mama o disprețuiau, se lepădau bucuroase de tovărășia ei, parcă veneau dintr-o altă matcă: dacă se îndurau s-o ia în seamă, se schimonoseau să vorbească peltic, nu ca s-o scuture de moțăieli, nici ca s-o clintească din flancul monotoniei care semăna a visare prelungită peste fire, ci ca să-i epuizeze resursele imense de-a tăcea senin. Ele două trăiau înfrățite ca iarba, lenevind sau lucrînd pînă la istovire, făgăduite egal tuturor anotimpurilor, muncilor legate de ele, sărbătorilor bîrfei și accesoriilor cizelate ce rezultă din astea; furau pepeni și dovleci, orz decorativ, bulbi de dalii și căutau roiuri de libelule roșii și de rusalii, ca să-și coloreze balcoanele, iar cînd se plictiseau, îl momeau pe Mamulea, prostul satului, cu șiretlicul că și-l vor ibovnic, să-și ungă mădularul cu lapte de alior, și ăla urla ca un cîine, sculptînd aerul unei săptămîni întregi cu măscări de-o înjositoare violență, căci poseda aptitudinea de-a dezgropa din uitare cele mai năucitoare înjurături. Moloaica le sprijinea pe ascuns prigoana împotriva mamei; fire tumultuoasă de copil bătrîn, copiii nu cunosc devotamentul, ei iubesc și urăsc spontan, netăbăcită de frecătura cu oamenii, îi dușmănea și l-ar fi pus la cazne pe Vasile Saltava, în virtutea datinei fumurii, înțelenită prin părțile Brăilei că, dacă intri într-o casă cu fete multe, o ademenești, îi sucești capul și o ceri de nevastă pe cea mare, nu pe cea mai mică; într-o casă cu fete multe, măritișul trebuie să se petreacă strict în ordinea vîrstei. Mama, susținută de Salcia Vifor, cu care juca, uneori, zaruri pe pene de egrete, le descuraja și pe Moloaica și pe cele două surori, prin tăcere; erau pentru ea ca obloanele oarbe de la ferestre despre care iei seama numai pe vreme de furtună. Mama socotea casa aia de lemn un loc neprielnic, posac, cu toate arcurile rupte sau șubrezite, umed, păcătos, mirosind a peste putred, lînă, cloști, rumeguș, pelin, vîrse întinse la uscat, făină acră, aramă coclită. Ea locuia în ura fluidă, rareori vaporoasă a celor două surori și cu totul de nestrămutat în linia zării. Poate și în dorul de tata, plecat în concentrare. Pe mine mă iubea în felul ei grav, fără zgîlțîiri și întretăieri, răbdătoare, intens melancolică. Și era în același timp de un egoism intangibil și tandru. Pe tata nu știu dacă-l iubea, dar îl aștepta să se întoarcă din concentrare la modul romantic și iluzoriu.

Cînd năvălii val-vîrtej peste ea, cu pîra împotriva lui Salcia Vifor mult îngroșată, mă cuprinse cu brațul și încercă să mă tămăduiască, zîmbind :

— Vai de mine, ce mizerie, un greiere umblă c-un spic copt și topește clopoțeii macilor din cîmpie.

— Salcia Vifor e un pehlivan, am replicat, dar-ar boala fînului în el.

— Ți-a adus portocale.

— Spune-mi că semăn cu tata și că n-am nimic comun cu lighioaia asta. I-aș ascuți dinții pe tocilă și l-aș pune să roadă zăbala.

— Lin, lin, puiule, mă domoli ea, mutînd pe masă niște stînjenei de sticlă, stai jos lîngă mine, să ne uităm nițel peste Dunăre, în Bărăgan. Mai adineauri a trecut pe ape o luntre de sidef. O tîrau zece cocori ageri. În luntre, un vițel necăjit.

Bineînțeles, mi-am zis, un vițel de căprioară, mistuit însă de năravul prost de-a scoate limba la oameni. Ședeam cu bărbia sprijinită pe tăblia mesei, Dunărea curgea învăluită în mana verde și superstițios viorie a asfințitului. Sub malul ălălalt, scund și nisipos, treceau în alai iepuri prinși în nuntă. Între niște ulmi jumuliți de vînt, o circiumă și două căruțe. Nu mai fusesem dincolo, din ianuarie, cînd, prins de-o pală de vînt, un băiat căzuse într-o copcă și-l scăldase nevasta circiumarului în țuică, pe care-o pusese apoi din nou în sticle, iar sticlele pe rafturi. Ghemuit lîngă mama, mi se părea, ca de atîtea ori, că cele trei trupuri de casă nu sînt altceva decît o uriașă lișiță de lemn, care-și desface aripile, se înalță deasupra bălților și intră încet pe hula fluviului. Vîntul e o gîlceavă de vrăjitoare, un viscol îmbătat de îndîrjirea gorganelor. Casa de lemn plutește peste lume, fără să abdice de la cursul Dunării, ecoul ei sînt o sută de sfîrleze legate la streașină, casa răsună de bătaia propriilor aripi și se aude cum lemnul rodește lemn — căci ce altceva e roata aia de moară decît oul pe care-l clocesc odăile, coridoarele și balcoanele ? Dacă n-ar fi zburat spre excesul ce-l încearcă depărtarea de a fi mereu mai departe, casa noastră s-ar fi înăbușit și, năpădită de necazuri, s-ar fi schimbat în pasărea remușcării. În buza Bărăganului, într-un petec de lucernă pe care, de-a lungul verii îl tăvăleau, sorbindu-i miresmele ațîțătoare, mîngîierile fumegînd de rouă și sfîrîitul lăcustelor, fetele ieșite la cules frunză de agud pentru viermii de mătase, floare de tei, cireșe, miere sălbatică, ardeau cu flacăra vie, în formă de prună goldană, două sfeșnice de bronz și din viltoarea aia, aducînd cu despuierea unui butoi cu spirt, lua trupul visului și se învechea înainte de-a fi atins-o timpul și luna i-ar fi scos din pereți culorile vieții, biserica de lemn argintat, ctitorită de grecul Kalakis în cinstea bălților care-l îmbogățiseră. Grecul, care-i făcut, se știe, din măsline, scrumbii și cărăușie pe ape, a zugrăvit-o singur și pentru Cina cea de taină l-a ales să fie Isus Christos pe Mamulea, iar pe Salcia Vifor să fie Iuda. Ceilalți unspe apostoli — mai cu seamă Toma necredinciosul, hoț de buzunare în gara Făurei, mare nod de cale ferată, misit în portul Brăilei și proprietarul unui darac de lînă în satul Ozinca —, strîmbau din nas, fornăiau, hiriiau și cîrteau împotriva ideii grecului de-a-l înfățișa pe Christos sub chipul lui Mamulea. „N-o să vie nimeni la biserica dumitale. Poți s-o faci și din slănină sau din caș sau din costiță prăjită. Cum mama dracului să se-nchine

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

omul la Mamulea !?" „Dar Mamulea nu-i Isus cel adevărat, zbiera grecul, e bărbat frumos, de-aia l-am luat, dar el nu-i decît coaja, înțelegeți, coaja pe care-o scuipi, fructul rămîne sus în ceruri, la fruct să vă gîndiți, ce vă pasă vouă de coajă ?". „Să nu fie deloc Mamulea, urla Salcia Vifor, cum și cui să-l vînd eu pe prostul ăsta ? Cine mi-l cumpără ? Pe Isus puteai să-l dai cu camătă, pe Mamulea nu ți-l ia nimeni, nici măcar să-l pună să rînească la vaci" „Pe tine, Iudo, te-am plătit cel mai bine, se-nfuria grecul, și ești cel dintîi care mă scoți din minți. Vii să pozezi numai cînd ai tu chef, numai cînd ți se scoală ție. Pe unde umbli Iudo ?" „Lui Iuda-i place să muncească", răspundeau în locul lui Salcia Vifor ăilalți apostoli, pe un ton care demonstra fără putință de tăgadă că numai vînzătorul lui Isus se poate umili atît pe scara lumii. Și într-o noapte au dat foc bisericii, oprind doar cîteva icoane pe care Mamulea, ajutat de Toma necredinciosul, le-a suit într-un plop, făcîndu-și altarul său. Cînd da prin Ozinca, Toma necredinciosul îmbrăca o rochie cusută din batice bălțate și venea să se închine dinaintea lui Mamulea. Îmbătîndu-se pînă la scîlceala minții, Toma necredinciosul și Salcia Vifor au vrut, într-o toamnă, să-l jugănească pe Mamulea, după metoda jugănirii taurilor, dar au renunțat, izma de baltă, rozmarinul, circeii prințesei, salvia roșie care împodobeau icoanele i-au descumpănit ; s-au mulțumit doar să-i arunce hainele în mlaștină și să-l pună să jure în genunchi că e fiul unei bivolițe și că va umbla în toate duminicile cu un clopot atîrnat de gît ; a fi vițel de bivoliță, cu clopot la gît, li se părea ultima degradare ; sau o meserie neinițiatică.

Scormonind în Bărăgan, Cezar Saltava simte că, în bălți, se cuprinde într-un timp ineficient, guraliv și inutil. Timpul, ca o pasăre verde otrăvită de Salcia Vifor, suie pe tulpina ciulinior, pe nuielele sălciilor, pe mesteceni ; desnădejdea e de partea otrăvii ; sub soarele asfințind, sălcii, mesteceni, ciulini, sturzi, cintezoi și bărzăunii, care-s frații de cruce stricată ai albinelor, găsesc în aerul rece și proaspăt șansa rezistenței ; pasărea verde, nu ; julitura în verdele primăvăratec e o rană care sîngerează țipete. Băiatul e trist. Stă cu picioarele sub scaun și cu degetul mare de la un picior cotrobăie în ochiul spart al unui nod din scîndura dușumelei, ca și cum ar vrea să-și umezească talpa în măruntaiele lișiței de lemn. E o tristețe cuminte și plină de dor. Vrei să pleci la drum și drumul nu există, l-au înecat apele. Numai Vasile Saltava știe să calce drumul pe valuri. Dar unde-i taică-su acum ? I-ar trebui un cal trandafiriu, cu chișița arsă, să plece să-l găsească în marea armată care stă la pîndă. Lîngă el, maică-sa e regina așteptării, dar și regina cenzurii acestei așteptări. Timpul tentacular și cu puteri mistice, dincolo, în Bărăgan, nu e încordat, n-are ezitări, ci numai eternitate : vine din ocne fără de fund ca să se verse din nou în ele, egal, nesfîrșit, indiferent, o ființă palidă, pătrunsă de-o suferință slută și care-a acceptat de mult durerea, fără s-o îndrăgească și fără să vrea s-o alunge. Timp vulnerabil ,acolo, prin faptul că poate fi pipăit în iarbă, pe cer, pe trupul cailor, al căruțelor, al turmelor, pe case, arbori și colibe. Dincolo, timpul e moale și suferă de trecut și ispășește o pedeapsă, răsfrîngîndu-și scîncetul în tot ceea ce-i efemer. Cîmpia Bărăganului, din care s-a ivit Vasile Saltava, fiu de țăran și absolvent al Școlii de arte și meserii din Rîmnicu-Sărat, ca s-o ceară pe Chira de nevastă și la plecare să fure vițelul lui Salcia Vifor, e frumoasă pînă la istovire, generații succesive și-au vîndut sufletul ca s-o schimbe într-o mare palpitînd — grîu și porumb și răzoare corupte de floarea soarelui, mei tătărăsc, păducei, vișini, lalele sălbatice, negară albastră și stîlpi ca de sticlă întrețesută cu fir de aur, cînd dogorește iunie, cînd ruginește corola toamnei și spicul mohorului copt se petrece prin inele de funigei — și au pierdut-o prin porțile prin care intră vîntul în timp sau din pricina visului opulent ce-l stîrnește pămîntul în scăfîrlia orașelor. Spre fundul cîmpiei, în unghiuri căzute, care sfîrșesc spre munții Rîmnicului și ai Buzăului, pîndește veșnic lăcomia; într-acolo iau naștere furtunile pe care e o minune să le privești.

La marginea dinspre Dunăre și bălți se vede crescînd setea de risipire, delirul orientului, aventura fertilă, cavalcada nisipurilor, crima rafinată. Privit din bălți, care sînt versiunea cîmpiei ieșite de sub ploaie, și din punctul de vedere al semințiilor de pești, Bărăganul e o eroare, uitînd aceste semințîi că tocmai apa le ucide. Pentru bălți, cîmpia e un secret de nedescifrat, de aceea doar și dănțuie acolo în legea ei autarhică Fata Morgana — emblema castității frivole din necuprinsul verii. Timpul bălților, pustiu ca o cale de sinucidere, făcea joncțiune, chiar la mijlocul Dunării, cu timpul masochist al Bărăganului și se vedea pe linia cusăturii un bîtlan straniu zburînd nu prin cîrpeli, repulsii, îngrădiri nefabulate, cîrteli, dezlegări factice, obsesii, ștrangulări, ci chiar prin imagistica traversării Dunării în (și dinspre) bălți, prin vertebrele îndurării plictisite și nepăsătoare, agonizînd necontenit, într-o parșivă fermentație alcoolică, viață și moarte, viață și moarte.

Pașii lui Cezar Saltava răsunară încins prin întortochiatele coridoare de lemn, la întoarcerea lui în curtea celor trei case unde Salcia Vifor, înconjurat de hoții de cai, bătea mătănii tămăduitoare și rostea batjocoritor :

— Obidă, oblojit, împăiat, obijduit, tulește-o, neam de cutră ! Rafaele, (așa-i zicea lui Spătaru la bucurie) urlă el, sărind amenințător în picioare. Gata, nu mai vreau să stau în cvartir la Dumnezeu. Nu mai pot. Mă plouă cu broaște-n spinare.

Și behăi întretăiat, ca mielul sub cuțit, s-o întărîte pe Moloaica. Ea mulgea vacile sub șopronul deschis. S-auzea șuroind laptele. Pe cer asfințitul resorbea ultimele petece de întuneric evaziv ; dîre de puroi pe o sticlă groasă, ca atunci cînd sparge o bubă în cercevelele ferestrei ; bătute-n dungi, clopotele de la o biserică din Bărăgan lepădau de pe ele odăjdii de sunete. Salcia Vifor, ghemuit în canonul scandalului — eu sînt cel ce este și care știe cît îi poate pielea — jumulea timpul de clipe, trăgînd din răsputeri s-apuce gîlma de aur cuprinzînd înțelesul neașteptatei veniri a hoților. Bufon patetic, el căuta adevărul numai sub forma lui de fluture, de miros și amăgire — rasa calului și alura stăpînului după tiparul copitei în lutul cîmpiei. Hoții, prefăcîndu-se nepăsători, îl cercetau atent. Petrea Spătaru, smolit, cu pantaloni bufanți și pinteni la cisme, ușori, isprăviți în rozetă, privea cu ochii mijiți ziua care se sfîrșea în spasme, trăgînd adînc pe nări mirosul de lapte crud ; Țulea Fălcosu, în cojoc scurt, cu găici negre, rostogolea ochii spre cerdacul unde apăruseră, pe nesimțite, mama și cele două surori ale ei — mama, ascunsă într-un fotoliu de răchită, cele două surori stînd în genunchi într-un fotoliu roșu bordel, Vîrtopeanu, bătrîn, cu fața jupuită, gras, sașiu, rezemat de gard cu brațele pe doi pari cu vîrfurile îngropate-n oale smălțuite, murmura bolovănos : pe pîntecele nevesti-mi c-o să fie vară bogată ; Niculae Sima, lung, melancolic, mestecă lenevos un dumicat de pîine, iar în dreapta un coloș de piatră albă și moale — bilă magică ? somnul muntelui ? inima mînzului mitologic ? — Ion Verde Coconu, (orbul) în cămașă de borangic cu pletele căzute pe umeri, cu ochii ca două perle opace, închizînd jafuri și crime, se uita, fără să-l vadă, la migdalul roz sau cireșul japonez sau prunul fermecat înflorind sub gîrliciul circiumii din Bărăgan. Tudora și Matilda, fumînd pe ascuns dintr-o pipă cu cuptorul de porțelan, îl priveau ca vrăjite și buzele lor parcă sorbeau din aer întruchipări de copii ; în malul fluviului, o pasăre țipa repetat, chemîndu-și perechea, un tril prelung, căzînd necontenit și triumfal în el însuși, ca o plantă care-ar înflori necontenit și necontenit și-ar scufunda corolele-n tulpină — repedea prăvălire a simțurilor în bucurii înnoitoare.

— Petreo, izbucni Salcia Vifor, și toți pricepurăm că pătrunsese ceva din taina neagră a hoților, s-ajung fier de potcoave pentru catîri dacă n-am visat azi-noapte că voi mînca icre moi de morun și voi bea rachiu de ienupăr.

— Ehe, întîmpină Moloaica de sub șopron, tu ai vinde și tunica Mîntuitorului pentru o sticlă de spirt.

— Chitonul Domnului Hristos, anunță Ion Verde Coconu, se păstrează-n sacristia patriarhiei rusești. N-ajunge Salcia Vifor să-l înșface în vecii vecilor. Moscova — a treia Romă a creștinătății.

— Moloaico, vorbi iar Salcia Vifor, ieși afară ca-n dracii tinereții. La tinerețe, i-a plăcut mult carnea de pasăre călătoare, explică el. Cînd eram luați în primul an și coseam la mazăre, ea s-a uitat lung la un cuib cu patru ouă de prepeliță și-ntr-o clipă ouăle alea s-au schimbat în pui și apoi stol care zboară.

— Dar și tu, Salcia, ai fost vînă de bărbat ! îl laudă Lipoșcă, smulgîndu-și șapca de doc și dînd la iveală o claie de păr blond, adunat în conci.

— Mă, lipovean parșiv, nu asmuți lupii bătrîni unul împotriva altuia că se vor bulgări cu căpățîni de miel.

— Cel mai frumos om din bălțile-astea era Zanc Vidraru, spuse Salcia Vifor.

— Dacă vrei, se învoi Spătaru, îl luăm astă noapte în ceată cu noi. A mai fost odată cu mine și-a rămas mulțumit. Tu zici că era frumos, mîndru, crunt, dar eu zic că era un fel de frumos neterminat. Te uitai la el și te-ncăleca părerea că, ia priviți la ăsta, a crescut, a crescut și-ntr-o zi a hotărît : gata, mai sus nu mai merg, ar fi prea mult.

— Ochii lui de bou, liliachii, mi-ar fi plăcut să-i am eu, zise Salcia Vifor.

Moloaica ieși de sub umbrar, cu șiștarul plin. Se opri la doi pași de Petrea Spătaru și-l întrebă scurt :

— Cu ce gînduri ai călcat în bătătura asta, Petrea Spătaru ?

— N-am venit să vă strîng de gît.

— Spirc ! făcu Moloaica.

— Am venit să răsuflăm nițel. Am fost în Bulgaria...

— Rahat.

— Mi se pun cîrcei la picioare cînd te-aud vorbind așa, Moloaico, știi ?

— Știu, Spătarule. (Instinctul dilatat al Bărăganului, pentru că Moloaica venea din oceanul de lut și pelin, precum și destinul atemporal al jignirii, căruia-i era preoteasă, o călăuzeau pe cărări cu mărăcini). Dar mai întîi, spune-mi de ce-l cari pe orbul ăsta cu tine ?

— E un șoim, Papina, cînd sîntem în munți și coacem un cuptor de pîine, orbul pune între pîini, mere dulci și lire turcești, lirele tot din aluat făcute. Apoi ne trage de vătămătură, ne spală pe spinare. Turuie frumos din corbul gurii și are mîinele mereu fierbinți. Dacă ai un orb alături, știi în permanență că nimic nu e sigur pe lume.

— Mănînci lămîi, Petrea Spătaru. Bei țuică puturoasă din jumătăți de lămîi scobite. Lămîi sînt și la noi pe masa din bucătărie... Ia cîte vrei. Lămîi și frunze de lămîi, scorțișoară, ciocolată,nuga, sugiuc. Te-a blestemat nevasta lui Rizea Cioltar, pe care i-ai furat-o lui Rizea, împreună cu cinci cai... Ilinca o chema. Cînd te-ai săturat de ea, ai dat-o la rînd tuturor hoților din ceată, și ea te-a pus la blesteme în patrujpatru de biserici să ajungi să nu-ți mai vezi niciodată chipul, nici în oglinzi, nici în ape, ci numa-n ochii fiarelor sălbatice și-ai cailor neîmblînziți. Mă orbule,-i zici tu ăstuia, lasă-mă să mă zgîiesc în ochii tăi de fiară, pentru că orice orb are dreptul să fie fiară, și pentru că nu găsești nimic în albușurile lui coapte, îl înjuri că-i javră. Cauți sînge proaspăt în noaptea unui dihor !

— Îl țin lîngă mine pentru că știe povești din țara Portugal. A fost învățător, Papina.

— Afurisenia din patrujpatru de biserici te va apăsa pînă-n capul veacului să trăiești în suferință și-o să te rogi în rînd cu caii, la crucea de trei parale de la conovătul lor : dă-ne, Doamne, ovăz fără pleavă, apă căliie din fîntîna lupilor, muguri de salcie, cîmpie largă și ascunzători ferite în malul Dunării. Orbul crede în piatra albastră pe care-o coși la subțioara cămășii, înainte de-a pleca la furat ?

— Crede și-n boaba de otravă împărțită după legea noastră.

— A căzut careva, Doamne apără-ne ! ?

— Trei tartori de ceată, Moloaico, suspină Spătaru.

— Un bob zăbavă, strigă, furios, Salcia Vifor și întinse brațul spre mine : cînd vascrisul mă-ti ai apărut iar aici ? Șterge-o, iar tu, se întoarse spre Moloaica, leagă fleanca și tunde cățeaua pe burtă. Și treci și fă o saramură de bibani cu ardei.

— Băiatul să se ducă să-l cheme pe Zanc Vidraru aici, zise Spătaru.

— Nu băiatul, maică-sa, preciză Salcia Vifor și mă-mpinse în întuneric.

— Frumoasă mai ești, Chiro ! îl auzii pe Spătaru, lingușind-o pe mama. Smintești omul. Cu ce tertipuri o fi umblat Vasile Saltava că ți-a băut mințile ! ? Îi spui lui Vidraru, fără s-audă nevastă-sa, să-și ia iapa aia murgă și să-și coasă piatra albastră la subțioara cămășii.

— La ce vă mai trebuie ? zise mama. Salcia Vifor are iarba fiarelor.

— Dumnezeu să mă schimbe-n pulbere și catran, Salcia Vifor, se jură Spătaru, dacă nu s-a aflat pînă la hoții din Bulgaria că ai prins de trei ori cîte șapte arici.

— I-a prins, zise Moloaica, umblînd la plita din bucătărie, împreună cu Tudora și Matilda, însă am avut eu grijă de i-am spintecat pe toți de trei ori cîte șapte, și i-am azvîrlit în Dunăre.

— E proastă ca un gîndac, o căină, disprețuitor, Salcia Vifor. (Pitit la colțul bucătăriei, mă bucuram c-o batjocorește, nu ridicase un deșt în apărarea mea.) Rafaele, e adevărat, am iarba. Numai aricii din bălți, de trei ori cîte șapte, sînt ursiți s-o dibuiască în sînul pămîntului, în prima noapte de martie cu lună plină. Exact cînd se trezesc din somnul de iarnă. I-am pîndit o săptămînă. Nemîncat, nebăut, cu limba nespurcată de-njurături, cu pleoapa necăzută după muieri. Ei, aricii, se-nșiră pe malul bălții în care-au intrat, toamna, pentru o zi, o sută de cai de mare, aducînd trei fire de brădiș scoase de la o mie de metri din adîncul apelor — și bagă de seamă, în fiecare an, balta e alta, după cum se schimbă zodiile — și scurmă, caută, rîmă ca porcii și numai unul dă peste ele. E ăla care dansează pe labele dindărăt cînd bat copiii toaca. Îl lași să le molfăie nițel în gură, să le-amestece cu scuipatul iadului și doar c-o clipă mai înainte de-a le înghiți, hiț ! i le smulgi c-o lopățică de lemn, le pui într-o legătură cu bulgărași de camfor și-un inel cu peruzea și le ascunzi în mormîntul unui spînzurat. Dacă vrei să știi, toanto, îi aruncă Moloaicăi, chiar eu am rostogolit aricii ăia în calea ta, de trei ori cîte șapte, cînd n-am mai avut nevoie de ei și mă strîmbam de rîs cînd te vedeam cît chin și cazna pe capul tău ca să-i hăcuiești.

Mama apăru cu Zanc Vidraru, la sfîrșitul mesei. Ea aducea un ciur de struguri, coborîți din Vidraru din podul casei, el tîra, săltată pe umăr, o șa cu broderii roșii — iapa o legase laolaltă cu caii hoților. Pe Zanc Vidraru îl vedeam pentru prima oară în curtea lui Salcia Vifor. N-avea ochii liliachii, ci mai degrabă vineți, ciudați, mari, vicleni, întărîtați, lunecînd iute în globuri — ochii lupului, cînd se dă foc stufului și trebuie să-și ia tălpășița spre cîmpie dar nu se-ndură să încerce saltul în afara pericolului, fiindcă locul mișună de vietăți înfricoșate, miroase a carne speriată, ospăț, sînge.

— Oho, Vidrarule, îl întîmpină Spătaru, care era mai înalt cu-n cap, ai venit pregătit de drum : șaua, brîul tătăresc de piele, ca să nu-ți rupi prapurul. Mergem spre munți. Întîi, la Slănic-Prahova, ca să punem iepele noastre să se împerecheze în ocnele de sare. Orbul ăsta predică toată ziua că mînjii plămădiți astfel ies cei mai buni din lume.

— Ai avut dumneata, vreodată, un cal de-ăsta, făcut sub pălălăi de sare ? îl întrebă Vidraru pe Ion Verde Coconu.

— Ia un pahar de rachiu, îl îndemnă Salcia Vifor pe Vidraru, bună întrebarea.
— Mai degrabă unul de vin, c-am mîncat ştiucă fiartă-n zeamă de varză acră.
— În Portugalia, iepele sînt fecundate de vîntul sărat al Atlanticului, răspunse orbul. Acolo nu există cai plebei. Undele saline...
— Vîntul îţi întoarce luntrea cu chila-n sus, îţi răstoarnă casa-n Dunăre, înnoadă poalele rochii în capul muierii, da de unde şi pînă unde să pătrundă-n burta iepei ca armăsar ! ?
—Ehe, vezi dacă nu ştii ! rise Spătaru (n-am mai văzut niciodată pînă atunci, şi niciodată de atunci încoace, om care să rîdă numai pe mijlocul gurii). Ia zi-i, orbule, ce zice Coranul, care-i biblia musulmanilor.
— Coranul, se porni orbul să înşire, zice : „Atunci cînd Dumnezeu a vrut să creeze calul i-a spus Vîntului de la Sud : vreau să închipui din tine o fiinţă prin care să ajungă puternici prietenii mei, care să ducă la slăbirea duşmanilor mei şi să fie meterez pentru seminţiile care mi se vor supune şi mă vor urma. Creeaz-o, i-a răspuns Vîntul de Sud. Şi atunci Alah a luat un pumn din Vîntul de Sud şi a zămislit un cal căruia i-a spus : te creez şi te numesc Arab şi te leg să fii puternic, călit şi viteaz în toate împrejurările".
— E de lemn de palisandru şi de trandafir, orbul nostru ! îl lăudă Petrea Spătaru.
— Eu zic, se ridică Salcia Vifor, să ieşim în Poiana Drăgăicii, să ne batem niţel cu pădurea. Ori de cîte ori am făcut asta, înainte de-a pleca la drum, ne-a mers bine.
Căzuse o noapte calmă, pe care o trăiam parcă prin somn. Caii sforăiau leneş la conoveţe. O pisică sălbatică, pîndind ieşirea popîndăilor, strănută lîngă rădăcina unui păr trăsnit. Lăstuni, bîtlani, mierle negre, sfîrtoci şi sticleţi îşi cuvîntau fraged mişcările. Frigul nopţii — proaspăt, umed şi ager. Mirosul ierbii, mai pătrunzător decît al apelor. Pămîntul reavăn suferea de-o locvacitate buimacă, apele forfoteau de mişcări zvîcnite : peştii, umbra păsărilor, luna.
În Poiana Drăgăicii, hoţii — mai puţin Neculai Sima şi Ion Verde Coconu — îşi aleseră cîte-un mesteacăn, ochit să n-aibă mai jos de zece ani şi, îmbrăţişînd trunchiurile argintii, se cocoţară în frunziş. În rînd cu ei, Moloaica. Luna echilibra cerul şi apele, dar pe ea şi pe hoţi îi smintise. Moloaica scheuna ca o căţea plesnită cu nuiaua peste ţîţe, Salcia Vifor, Ţulea Fălcosu şi Vidraru jefuiau mlădiţele tinere, rupîndu-le cu gura, Liposca săruta, plescăind din buze, noianul de vise plutind în arborele mistic al Rusiei şi emblemă a sufletului nordic, Petrea Spătaru, cu faţa schimonosită de furie sau de-o înverşunare sălbatică (faţa lui era faţa de secătură a lunii coborîtă pe pămînt) chiuia, opintindu-se în zvîrcoleli. Iar mestecinii, aleşi să fie puternici, se-ndoiau mlădios, scîrţîiau prelung (în rănile ivite-n scoarţă sîngerau miresme amărui), îndîrjindu-se să nu atingă iarba cu creştetul. Moloaica şi hoţii, luptînd să-i învingă, bălăbăneau picioarele, îşi încordau braţele, îşi azvîrleau trupurile, dăruiţi pornirii

—Vlaicu bulgarul ne-a cerut cinşpe cai albi. Ni-i plăteşte cu ulei de trandafiri de Damasc.
— Pun rămăşag pe doi tretini şi-o sanie că ne trage pe sfoară şi ne dă ulei de trandafiri de Kazanlic.
— Nu. L-am văzut pe omul cu tulpan venit din Damasc. Într-o săptămînă ne aşteaptă cu marfa la Turtucaia. Caii albi sînt mai sus de Slănic, la Cheia. Ai curţii regale.
— Adică să-l prădăm pe Majestatea-Sa ?!
— Îi lăsăm ieslea, să se zbenguie-n ea ca pruncul Isus, s-a amestecat Salcia Vifor.
Să-l beleşti pe oricine, pare să-şi zică Vidraru, dar chiar pe rege !? — şi pesemne că-l ustură la subţioară ochiul de sticlă închegat din apele Mării, la graniţa dintre Europa şi Asia, unde-şi are obîrşia Centaurul Dunării, jumătate peşte de argint, jumătate cal de aramă. Cu cîţiva kilometri înainte de Slănic îi prinde ploaia cu vîltori de burniţă şi se strîng în căldura unei case de lemn, un han, care, fiind numai balcoane şi vitralii, un soi de trandafir de lemn cu petale de sticlă, îi aminteşte băiatului de lişiţa de lemn de la Dunăre.
Dar numai casa noastră e menită să zboare, îmi ziceam, în timp ce Salcia Vifor şi Liposca buşumau caii, Ţulea Fălcosu şi Vîrtopeanu le măsurau porţiile de grăunţe, Moloaica şi Spătaru se tocmeau pentru odăi, iar Zanc Vidraru căra ulcioare cu vin. Mie mi-au dat mere, prune uscate, nuci şi turtă dulce şi cînd mi le-a pus dinainte pe masă, Petrea Spătaru s-a uitat lung în ochii mei şi-a mîrîit : nu-mi văd faţa, frăţioare, nici în ochii copiilor, blestemul ăla durează. Izvorul unde Ion Verde Coconu a împins caii la adăpat — se orienta după semne necunoscute nouă — curgea printr-un jgheab de scoarţă. La ieşirea din jgleab, şuvoiul se spărgea, apucînd-o prin două tulnice pe căi diferite. De băut, orbul n-a băut cu caii, aşa cum se obişnuieşte ; şi-a lipit numai obrazul de şoapta izvorului ; asemeni vulturilor, şoimilor, uliilor, Ion Verde Coconu nu bea apă niciodată.
Întorcîndu-se în han, orbul se lipi de-un stîlp cioplit, care susţinea un arc de streaşină cu păsări de scîndură şi-l întrebă pe Salcia Vifor :
— Quieres ser verdugo en Hungria, Salcia Vifor ? (Vrei să fii călău în Ungaria, Salcia Vifor ?)
— Ce-i asta, ai de gînd s-o ştergi spre ţări mai calde ? rosti Zanc Vidraru, cu dispreţ mărginit şi răsfrînt, ştergîndu-şi cu palma stropii de ploaie din părul negru, încîlcit. Simţise-n glasul orbului o vagă umbră de provocare şi, rezemat cu capul de tocul uşii, privea piscurile estompate-n negură (casele muntenilor nu coborau spre drum, ci se retrăgeau de-andăratelea spre culmi) cu faţa aparent neînsufleţită, dar elaborînd insulte, se contopea şi cu podoaba cuprinzîndu-se în sine a pereţilor de lemn şi cu turmentaţia ploii.
— Tu, îl repezi Salcia Vifor, nu pricepi decît vorbele tîrfelor din luntrii : mi-ai despletit carnea... of, mi-ai desnodat oasele.... m-ai făcut mărgăritareee ! Da, puteam să fiu călău. Eram în armată, primul an.

de-a rupe, de-a distruge, întărîtaţi, cu toate simţurile biciuite, cu nervii hohotind de bucurie ; înjurau, grohăiau, gemeau, gîlgîiau isteric, lacomi să frîngă, să zdrobească, să învingă. Cădeau, icnind şi ţîşneau numaidecît în picioare, năpustindu-se încă o dată în frunzişul jumulit, cu pieptul, cu umerii, cu capul, cu braţele. Petrea Spătaru, care nu renunţa la pinteni şi la pantalonii bufanţi cu vipuşcă de atlaz în nici-o împrejurare, izbuti, cel dintîi, să-şi aducă mesteacănul, tîrîndu-l de moţ, cu coroana răvăşită, la picioarele lui Ion Verde Coconu şi Neculai Sima, care rămăseseră pe pămînt. După el, în ordine, Salcia Vifor, Liposca, Vidraru, Ţulea Fălcosu şi Moloaica.
— Ah, ce lăboaie le-am tras, mama lor ! zvîrli ea, răsuflînd întretăiat. Şi apoi : aprinde-ne ţigări, Neculai Sima. Şi după primul fum: merg cu voi, Rafaele.
— Ce să cauţi, Papina !? În hălăduielele noastre, muierile sînt piedică şi la tinereţe şi la bătrîneţe. Înghesuieli nepotrivite. Noi, cu cei de teapa noastră, tu...
— Şi-o să-l iau cu mine, pe ciochina şeii, pe tarniţă, sau în coburi şi pe băiatul Chirei, pe Cezar. Să vadă muntele de sare cu mine şi să mă pomenească.

Drumul din bălţile Brăilei pînă la Slănic-Prahova — două zile şi două nopţi — e ca o labă de urs : plin de teamă înţeleaptă. Iar munţii, după ce-ai lăsat cîmpia, fîntînile cu cumpănă, plugurile răsturnînd brazdă şi tîrînd după ele trîmbe de abur în care-şi risipesc cîntecul ciocîrliile, sînt cînd suişuri de brazi în cer, cînd nişte cranii nătînge. Fiecare molid tînăr se isprăveşte-ntr-o cruciuliţă verde peste care aştepţi mereu să ningă. Ceata înaintează în trap cadenţat. Cezar călăreşte singur, pe deşelate, un ghidran roib, ascultă-n tăcere elocinţa ierburilor sub vînt, se pătrunde-n suflet de erudiţia luminii şi se miră că de-atîta fericire mai supravieţuieşte. Pruni, copite ropotind, alunari săgetînd de-a curmezişul o terasă cu meri, zarea senin viorie, ca şi cum în golul muntelui s-ar pîrgui orzul caprelor negre. Satele se scriu cu izmă pe prispa sufletului : Coada malului, Gura Vestioarei, Sprînceana dintre plopi, Bot de iepure. Şi tocmai aici le iese în cale o vulpe, pe care Neculai Sima, Ţulea Fălcosu şi Liposca o hăituiesc cu chiote. Salcia Vifor şi Vîrtopeanu cel gras despică un cîntec zbanghiu de la Dunăre :

bate vîntul trestia,
ţi se vede chestia...,

iar Moloaica, vrînd să acopere vorbele tăvălite-n pofte băloase, s-a potrivit cu calul în stînga ghidranului şi-i spune băiatului ce flori vor umple în curînd coastele muntelui încă pătate de zăpezi prin văgăuni : laptele cîinelui, ţintaura, cuscrişorii, primulele, omagul, floarea de lingoare. Ar trebui să plouă, trebuie să plouă, fiindcă în ajun de venirea hoţilor la Ozinca, el a pictat un tablou cu doi boboci de gîscă pe un lac, cu zahăr şi scorţişoară, că să fie-ale dracului Tudora şi Matilda de nu i-or fi şterpelit ele culorile !, pisica i-a lins tabloul, mînjind cartonul, el a zvîrlit-o departe-n Dunăre şi, dimineaţa, a găsit-o teafără în pragul casei, semn indiscutabil de vreme rea. Hoţii beau vîrtos ţuică de prună la o pomană întinsă pe marginea drumului, într-un cătun de vreo şase case, sînt obligaţi s-o facă. Dumnezeu îi pedepseşte amarnic pe cei ce nu cinstesc morţii. Bagă în ei să crape, Ion Verde Coconu intră într-o dispută cu preotul pe tema : de ce n-ar fi Duhul sfînt înfăţişat ca un cocor, Salcia Vifor suge bomboane din colivă, şi nimeni de la masă nu-i trist, despre mort se spun vorbe uleioase, joagărul din vale le acoperă cu fîşiitul pînzelor de ferăstrău — frate-miu Oprea s-a dus la prăvălie, îi povesteşte Moloaicii o femeie cu deştele otrăvite de vopsele (ţine boiangerie), a cumpărat lumînare, a venit acasă, a aprins-o şi s-a lungit în pat, strîngînd-o în căuşul palmelor, iar nepoţii, în preajma lui, strigau : ia uitaţi-vă la tataia, face repetiţie ! Cînd pornesc mai departe, în fruntea cetei, cot la cot, înaintează Petrea Spătaru şi Zanc Vidraru. Iapa lui Zanc Vidraru, murgă, cu chişiţele prelungi, cu crupa rotundă, saltă genunchii, răsfăţîndu-se, Vidraru o mîngîie cu biciuşca pe grumaz şi din cînd în cînd o înalţă în două picioare, parc-ar vrea să-i spună ceva măgulitor la ureche, dar în fapt o face spre a-şi linişti nervii. La popasul de ieri, sub streaşina unei vărării stinse, l-a întrebat, ostil, pe Spătaru :
— Eu am dreptul să beau toţi licuricii vinului ?
— În ocna de la Slănic. Mai e puţin.
— Am plecat cu voi, fără că cricnesc şi vreau să fim netezi în prietenie ca oul de struţ, de la Slănic unde-o abatem ?

— Nu mi-ai spus asta niciodată, îl agăţă Moloaica.
— Sînt lucruri care se spun foarte tîrziu femeilor.
— Şi nu era destul de tîrziu să-mi fi spus asta acum zece sau cinşpe ani ?
— Era, dar nu ştiu cum se face că n-a venit vorba.
— Şi-acum nu-i prea tîrziu ?
— Nu, pentru că s-a făcut iar devreme, Papina. Înainte de bătrîneţea de pe urmă fiecărui om i se mai face o dată devreme în suflet. Prin urmare eram în regimentul 2 care de luptă şi slujeam, pentru o lună, la Castelul Peleş din Sinaia. Bubă de aur traiul nostru, acolo. Stam patru ceasuri cu arma pe umăr — chiar de te muşca un şarpe de cur sau un bursuc de boaşe, n-aveai voie să zici nici pîs — dar după aia, mîncare şi băutură să spargi păduchele pe burtă, başca slujnicuţele. Într-o zi am adunat sub unghie patru juncane cu gropiţă-n obraz şi hai cu ele, două pe-un braţ, două p-ălălalt, sus pe munte, la drumul reginei, în vîrtejul brazilor, la sfada veveriţelor. Sus dăm iepure în gură de lup cu Mareşalul palatului şi primul ministru al Ungariei, în vizită în România. Se plimbau pe unde ne-ar fi fost nouă drag să poposim. Fetele — rochiţe negre, şorţuri, gulerase şi bonete albe scrobite — o rup la fugă, eu, tîmpit, drepţi, smirna, cu mîna la capelă. Ungurul mă măsoară din creştet pînă-n tălpi. Crunt. Mă gîndeam c-o să mă pocnească şi-mi ziceam să am grijă, cînd m-o croi să nu mă nimerească peste buze cu inelul, că fleandură mi le face ! Dar el începe să zîmbească şi numai că-l aud : quieres ser verdugo en Hungria ? Mareşalul traduce : soldat, vrei să fii călău în Ungaria ?
— E sigur că le murise călăul, zise Ion Verde Coconu, şi, văzîndu-te pe matale urcînd panta, la trap, cu două sute de kilograme de carne macră, a socotit că eşti cel mai bun înlocuitor.
Vorbind, orbul înălţase faţa spre tavan, fixînd cu noapte golul a două noduri căzute, ca şi cum ochii lui teferi s-ar fi aflat ascunşi acolo şi el îi implora să se coboare unde le e locul firesc.
— No señor, răspunse Salcia Vifor, şi se simţea că ei doi repetaseră îndelung scena. Am învăţat mai tîrziu că trebuia să mă-ntrebe : Hóhér akarsz lenni magyarországon ? Eu beleam ochii ca un berbec în ţepuşă, el a sucit-o pe italiană : lei voglia essere boia nell'Ungheria ? Era şi-un fel de respect, va să zică, orbul poate să lămurească.
— Asta înseamnă că domnul prim-ministru ungur zicea pe dedesubt. O să domneşti în slănină, soldat. La noi, călăul are cafeneaua lui specială, în Pesta. Palincă de caise, ciorbă de peşte, gulaş, pian mecanic.

— **S**alcia Vifor, vru să ştie Liposca, dar tainul ? Ce tain ţi-ar fi dat ? Trebuia să te-nfigi zdravăn în el şi să ţii la preţ.
— Nu-i prost rusnacul, apreciе Salcia Vifor. Foarte bun chiţibuşar. Erau două tarife, Liposca : unul cînd devine şi-l spînzură pe condamnat, altul, mai gras, cînd îi dau osînditului toc, cerneală şi hîrtie să facă cerere de graţiere, iar tu, verdugo, hóhér, boia te apleci peste umărul criminalului ca să-i insufli speranţă, spunîndu-i : schimbă cuvîntul ăsta, pune-n locul lui unul mai cald, cu guşa mai plină de seu şi-n timpul ăsta scoţi pistolul şi-l împuşti în ceafă. Moare crezînd în bine.
— Armăsarii pentru împerechere sînt ai ocnei ?, întrerupse Zanc Vidraru.
— Ai salinei, preciză Petrea Spătaru. Întărîtăm iepele în două curse de galop, să se-mbete de aer sărat şi numai după aia le punem între stanoagele-nmulţirii.
— Rău prevestitoare, mîrîi Zanc Vidraru.
— Cine ? întrebă Spătaru.
— Ideea orbului — şi nu l-am mai auzit deschizînd gura decît a doua zi, dimineaţa, în ascensorul cu care-am coborît, oameni şi cai, în caverna de sare, luminată portocaliu, cu torţe de răşină. Simt cum de-atîta umezeală, spuse a doua zi, îmi putrezeşte cămaşa-n spinare. Bună-ar fi în bălţile noastre o ocnă ca asta. Scoţi plasele din apă şi le scuturi exact unde se păstrează peştele. Ce zici, Neculai Sima, se întoarse spre hoţul melancolic, cum ar suna aici un clopot de biserică bătut în dungă ?
— A moarte înceată, răspunse ăla.
— Ehe, nu degeaba bolboroseşte-n mîinile tale piatra aia albă !
— E un dinte căzut din lună în seara zilei de 5 aprilie 1932. L-am amestecat cu literele roşii culese din calendarul ortodox de ziua Sfîntului Calinic de la Cernica şi a Sfîntului mucenic Antipa, zi de denii, şi-am obţinut mirosul răzbunării.

— Fraţilor, strigă Salcia Vifor, nişte berze, uite colo !
Frigul primăverii de pe pămînt era aici mai viguros, mai aspru şi cu măduva mai densă. Frig compact, urît, distant. Berzele descoperite de Salcia Vifor, şapte, şedeau neclintite pe buza unei gropi, pîndind şerpi nevăzuţi, bînd irealitate şi ruginind sau împletind o funie a Timpului din sare şi sudoarea ei.
— Nu sînt berze, explică Neculai Sima, sînt zînele sării.
— Pe cai, porunci Petrea Spătaru. Moloaico, tu şi băiatul urcaţi pe dîmbul ăla unde arde candela.
Candela ardea sub un mînz de sare răstignit pe o cruce de sare. Simbolul mîhnirii, neuitarea, proasta apropiere de Dumnezeu, neliniştita pocăinţă, frica, dezastrul, regretele. Dedesubt, o masă şi patru scaune, tot de sare. Hoţii aliniară caii ureche la ureche şi la un semn al lui Spătaru se dezlănţuiră în galop. Lespezi de sare, tavan de sare, pereţi de sare. Deasupra, la cîteva sute de metri, lumea se mişca ordonat, apele curgeau spre severa aşteptare a Mării, vîntul clătina frunza, iar noi, mult mai jos decît oasele morţilor, mai jos chiar de unde poate pătrunde moartea, în urechea de sare a Timpului sau în miezul lui primejdios de sărat, trăiam vehement magia sunetelor neauzite în nici-o biserică a lumii. Galop clocotitor. Eram în depozitele Mării : vuiet, mirare, desnădejde şi fericire, şapte berze şi în gropniţa de sub ele, patruj' de păpuşi de sare, semănînd cu cei patruj' de copii pe care Tudora şi Matilda, surorile mamei, îi ciopleau din ghiaţă, în noaptea de Ajunul Crăciunului, şi-i înşirau pe balcoanele casei, ca să-i semene colindătorii cu seminţe de mac — semn că naşterea e revoltă fecundă, cu oase late, dorită în eternitate.
Zanc Vidraru cîştigă amîndouă cursele şi veni, ţinînd de dîrlogi iapa lui murgă, la masa unde şedeam cu Moloaica. După el, se apropiară Petrea Spătaru şi Neculai Sima. Fără cai.
Nori de sare, străvezii ca aburul ce se înalţă, vara, de pe colilia din izlazuri şi pîrloage, fermentau haosul ocnei.
— Cezare, mă zgîlţîi, duşmănos, Petrea Spătaru, du-te la Salcia Vifor.
— Eşti rău şi-n temelia somnului, Petrea Spătaru, i-am răspuns, furînd nişte vorbe ale Moloaicii — închipuite sau spuse.
— Du-te unde ţi s-a poruncit, s-a răstit Zanc Vidraru. Moloaico, înţeleg că tiparul bisericii stă pe umerii lui Iuda. Spune-i, Cezare, lui Salcia Vifor că numai proştii sînt făloşi, numai ei nu simt că bisericile sînt miresele lui Dumnezeu. Alde tata, Petreo, au scăldat împreună caii furaţi în Buzău, în Siret, în Dunăre, în Tisa, în Nistru şi-n Nipru.
— Şi cînd îi trăda cineva, rosti apăsat Neculai Sima, trimiteau comandantului legiunii de jandarmi cinspe cai albi, avînd fiecare, atîrnat de gît, un batal înjunghiat.
— Petrea Spătaru, prost arhanghel ţi-ai ales. Dezbară-te de el.
— De ce, Vidrarule ? Niculae Sima e singurul dintre noi care fură cai numai din dragoste pentru cai. El numai pentru asta trăieşte : să gonească îndoit din umeri pe cei mai frumoşi cai. Nu bea, nu fumează, nu înghesuie vădanele.
— Minte ! Să călărească toţi caii lumii şi să-i dea înapoi de unde i-a luat. De ce nu-i dă înapoi ?
— Nu pot, zise Neculai Sima. Vezi, asta nu pot s-o fac. Dacă pun şaua pe-un cal frumos, trebuie să-l dau mai departe. Înainte. Niciodată îndărăt. Costică Pierdutu, Costică Gurafoii şi Lalaia Tătaru Hurta pe care i-ai vîndut... (şi frămînta piatră albă).
— Să plece băiatul, ceru Zanc Vidraru.
— E neamul tău, zise Moloaica. Stai pe loc, Cezare !
— Moloaico, am scîncit, mie nu-mi place pe lumea ailaltă.
— De unde ştii tu cum e pe lumea ailaltă ?
— Păi acum nu sîntem acolo ! ?
Jur împrejur, sarea exaltîndu-se şi sorbindu-se pe sine, dimpreună cu sfîrşitul timpului. Sarea, prezentă în toate bucatele, începînd cu pîinea noastră cea de toate zilele, se ascundea fiind acolo, se înfrupta cu nefiinţă, lepăda întuneric vînăt şi frică fărîmicioasă.
— Mi-au furat sora, p-aia mică, şi-au schimbat-o, la graniţa cu ungurii, pe doi cai de curse. Talion, record 1,19 şi Granz, 1,17 pe kilometru lansat.
— Ce pungaş ! Ce fiară ! se minună Spătaru şi se lăsă pe vine ca să-l privească-n ochi. Doamne, că urît mai sînt ! Sictir, dulău ştirb ! O, cum te-aş bate peste bucile curului cu vergeaua de la puşcă ! Ai să porneşti două rînduri de case în oraş la Focşani şi-am să le dau foc. De-abia aştept să-nfig o caia în inima ta de curvă. Cu mine vorbeam, Vidrarule. M-am văzut în ochii tăi. Ce trist se mai plăteşte vînzarea. Şi ce grea cumpănă ne-ai făcut.
— Da'ce te doare pe tine-n cot de Costică Pierdutu, Costică Gurafoii şi Lalaia Tătaru Hurta ! ?
— A, care va să zică devine situaţia că nici nu-nţelegi. Şi eu care credeam c-ai priceput de-acasă ! Vidrarule, banu-i mărunţişul vieţii. Banul între noi doi, nu importă. Viaţa, asta contează. Să-l luăm de-o pildă pe păgîn, pe Lalaia Tătaru Hurta. E mai sfînt chiar decît un mînz nenăscut. Nu s-a ivit pe lume omul care să-i smulgă din suflet un prieten. De ziua mea, era iarnă, bagă de seamă, mi s-a prezentat în casă îmbrăcat în hamuri nichelate de sus pînă jos. Ne-am căsnit un ceas să-l scoatem din curele şi cătărămi. Noroc, Petricică, şi fii prudent. La mulţi ani şi cai cu coama bogată. Pe prispă, o sanie din trestii împletite, sanie rusească, ăştia se pricep al naibii la sănii, ruşii. Omoară-mă, dar nu pot să te iert. Costică Pierdutu şi Costică Gurafoii stau la închisoare. Nu se poate !
— Împăraţi peste zlătari, Costică Pierdutu Gurafoii şi mai ales Lalaia Tătaru Hurta.
— Aşa e. Dar împăraţi. Pe ce i-ai vîndut ?
— Mare guster eşti, Spătarule ! se împotrivi, moale, Zanc Vidraru.
— Cheamă-l pe Salcia Vifor. Ce vorbe băltate pe el şi pe orb ! Sînt verdugo, hóhér, boia. Căpăreze de oaie ! Cheamă-l !
— O să-ţi fărîmăm piciorul stîng cu butucul. Eşti stîngaci, nu-i aşa ? Pe urmă te ducem la doctor şi-l plătim cu iapa ta murgă. Cu toţii trebuie să plătim, aşa-i judecata. Dacă exista Dumnezeu, dar văd că nu-i decît vorbă goală, Dumnezeu te trăsnea pentru vînzare şi ne scutea pe noi.
— Salcia Vifor ! strigă Vidraru.
— Stai acolo ! se răsti Moloaica la Salcia Vifor. Eu sînt verdugo, hóhér, boia, Vidrarule.
— Băbuţo, şopti Vidraru, turturică de ocnă... S-au scurs douăşopt de ani, Moloaico...
— Două clipe, anii nu se numără.
— Şi nu ţi-e milă de ce-a fost ?
— I-auziţi la el! Neculai Sima şi Petrea Spătaru sau Rafaele ! M-am rătăcit cu tine, cinci zile, Vidrarule. Eram tînără, şi mi-era drag de mine şi de ce iubeam. Cezare, tu încă n-ai vîndut, n-ai trădat. Să nu pîrăşti în veci pe nimeni! Lumea are şi-aşa destule necazuri şi batjocuri. După cinci zile mi-ai făcut vînt cu luntrea. Eram goală în luntre şi dormeam. Nu dormeam, eram frîntă. Văz şi-acum o cracă de plop ruptă, frunzele galbene — craca dacă moare, mor şi frunzele — stuf, linişte, nagîţi. Bîiguiam: mi-ai despletit carnea, mi-ai desnodat oasele, m-ai făcut mărgăritareee ! Zicînd, dormeam. Şi adormind m-ai azvîrlit cu luntrea din prival în sforul curentului. Şi-acolo m-aştepta Salcia Vifor, care era doar Sandu Mănţăilă, că nu-l prinsese încă viscolul în scorbură, şi el m-a legat de luntrea lui şi m-a dus acasă învelită în plase. O săptămînă am aşteptat să mă omoare. Hainele mele se zvîntau, atîrnate de streaşină. S-a întors paceaura. Doarme-n casa ei pucioasa. Salcia avea puşcă, putea s-o descarce-n mine. N-a făcut-o. Mai bine-o făcea. M-a ţinut dousuna de zile îngropată pînă la gît într-o saltea plină cu peşte proaspăt. Se ducea de cu seară pe Dunăre şi fix la miezul nopţii, cioc, cioc, cu destu-n oblon : ţi-am adus primeneala, curvă. Juma' din satele din Bărăgan au mîncat peşte scărpinat pe ţîţele mele. Tu nu ştii, Vidrarule, şi află de la mine, cel mai scîrbos lucru din lume e să stai cu peşti băloşi la subţioară. Biban, avat, plătică, scrumbie, mîrliţă, chitic. Salcia Vifor, atunci nu era Salcia Vifor, porcul porcilor de pe lumea Brăilei şi de pe faţa Dunării, mă ţinea-n peşte ca să lepăd. Chira se numeşte fata pe care n-am putut s-o vărs din mine. Aşa, Cezare, să ştii, ăsta-i tatu-mare. Salcia Vifor, nemernicule, dă butucul ! Liposca, scoate menghina. Şi duceţi-vă dracului în partea ailaltă cînd îi fărîm piciorul... Cînd mă gîndesc, mă prostule, că mi-ai despletit carnea, mi-ai desnodat oasele şi m-ai făcut mărgăritareee ! Pe mine pe ce m-ai vîndut ?
— Mi-a dat Salcia Vifor doi saci de piper şi-un sac de tămîie ca să te trimit îndărăt acasă. Vroiam să deschid prăvălie-n Bărăgan...
— Doamne Dumnezeule, se-nchină Moloaica. Tu carele pre toate le-ai făcut, cuvine-se Ţie şi partea prostului. În vecii vecilor ! Salcia Vifor, dacă nu rupi pe oasele mele douăj' de prăjini de salcîm eşti un neghiob şi-un bou, fir-ar mama ta a dracului !

REMEMORĂRI

Întîlnire în noapte

Veneam ieri noapte de dinspre Podul Mogoşoaiei, tiriş şi-nchis în mine ca un melc în aşteptarea primăverii cînd deodată a răsărit în faţa mea o siluetă aburoasă. Părea un cavaler de Curte veche, unul din acei domni noctambuli care străbat fantomatic străzile Bucureştiului.
S-a oprit neutru şi distant măsurîndu-mă protocolar. Era potrivit de înalt şi trupul său ţeapăn sta strîns în corsetul ocrotitor al unei redingote cenuşii. Un papion cu buline albe răsărea ca un fluture zvăpăiat de sub bărbia voluntară şi-n palma stîngă, înmănuşată, ţinea în echilibru fragil un baston cu măciulie de argint. Fruntea uşor boltită ocrotea doi ochi scăpărînd o amărăciune fără egal şi părul inspicat de zăpezi regale, era uşor buclat într-o parte şi gura o avea strînsă într-un dispreţ, suveran. Obrazul ras, cu mici cute de melancolie prelungite de-alungul nasului, părea alb şi fantomatic. Mirosea discret a naftalină şi lavandă şi a ceară veche şi a ceva demult uitat, un parfum indecis. Pantofi fini, cu vîrful ascuţit, abia atingeau asfaltul cenuşiu, astfel că el părea că pluteşte în aer, desprins de sol. O singură stea de noapte strălucea undeva sus în întunericul de nepătruns, exact deasupra creştetului său, ca un semn divin. Se oprise sub umbra unui zid, peste marginile căruia o magnolie delicată îşi arăta sfîrcurile nedesfoliate.
— Domnule, zise, eu caut strada Popa Tatu...
Glasul suna bătrîn şi distins, baritonal şi adînc, venind de departe. Vorbise cu gura strînsă, graseind uşor, cu un accent bizar, măsurîndu-mă cu o severitate binevoitoare. Eram pe chiar Podul Mogoşoaiei, stîlpii caselor boiereşti de vis-à-vis se înşurubau ca nişte luminări scurse în pămînt şi-n iatacul de deasupra s-a deschis iute o fereastră şi apoi s-a închis la loc. Departe, poate la Curtea veche, cineva suna o toacă vestitoare de zori.
Steaua singuratică strălucind deasupra porni odată cu noi. Bizarul personaj mă urmă călcînd ţeapăn, cu ochi pierduţi peste cupolele oraşului conturate în începutul unui fir de lumină. Avea în mers ceva din armonia moale a maşinăriilor vechi şi cum treceam pe Calea Victoriei mi se părea că se opreşte scurt din cînd în cînd, schiţînd un salut aerian.
Am cotit spre Ştirbei Vodă, apoi înainte încă două colţuri intrînd în firul îngust al străzii pe care o căuta. La numărul 70, s-a oprit deodată înclinîndu-se uşor şi cu mîna dreaptă a scos din buzunarul jiletcii o carte de vizită mică şi lucioasă. Mi-a întins-o cu un gest de rege detronat după care s-a mistuit în umbra unei curţi plină de lăzi şi moloz.
La prima vitrină luminată am apropiat de ochi cartonul acela elastic şi fin, ca şi cum ar fi fost de sidef, privindu-l. O stemă bizară strălucea pe fişia imaculată, o stemă semănînd cu potirul unei lalele aurite avînd în stînga şi-n dreapta doi îngeri trişti ce-o sprijineau neutri. Dedesubt, trei cuvinte ritmînd în grafia lor elegantă: **Cave, Age, Tace!...**
M-am întors iute păşind pînă în dreptul porţii de fier strigînd în noaptea de pîslă: „Domnule Mateiu!..."
Dar nu mai era nimeni şi chiar steaua aceea singuratecă ce-l însoţise strălucind deasupra capului său dispăruse şi ea...

Mircea Micu

ioana diaconescu

Flăcăruia gheţarului

Dar dacă tu ai deschide
O gură imposibilă de monstru
Înspre lumina impecabilă
A corolei viorii
Ai înghiţi în sinea ta
(o de te-ai îndura)
Lumina palpitînd,
Flăcăruia gheţarului.

Marină

O scoică fierbinte,
Un pavilion palpitînd
Pulsul apei. Şi lumea aprinsă
Căzînd peste pletele anemonei de mare. O
Crizantemă de carne
Prinsă-n faldul
Micii sirene. Mai ştiu
Doar un loc de scăpare :
Acolo, în munţii cît spinarea
Calului de mare,
La poalele tale ocrotitoare
Măicuţă de sare.

Învăţături pentru infantă

Nici dantelăria străveche a domului
Nu mai poate fi ocrotită. Se clatină
Luciul fildeşului îngălbenit
Şi-n pletele sure
Doar noaptea senină
Îşi mai face cuib.

Prinde graţios crinolina
De încheietura fragilă a mîinii.
Nu uita turnura şi nici
Pieptenii de baga
În buclele lungi. Şi totuşi
Fildeşul îngălbenit.
Nici o veste.

Podul palmei

Numai aici, în podul palmei
Semnul nervos al dispariţiei.
Ochiul nu vrea să-l vadă
Pururea închis luminii' dinafară.
Ca o spumă uşoară
Tresare-n retragere
Pasul tău alb, imaculat.
Păşeşte, răspunde acelui sunet
Ce te cheamă cu nepăsarea lui.
De-l strigi, e semn sigur
Că nimeni nu-l aude.
Ca o spumă uşoară
Tresare-n retragere
Pasul tău alb, imaculat.

Decor

Pentru că stinse erau acele
Ceasuri prelungi. Agonizau
Păstrînd în lumina lor pală
Lacrima flăcării. Un duh de argint
Subţire ca fumul
Ieşi pe fereastră. Străbătu
Încăperea şi se încolăci şerpeşte
Pe braţul mai alb decît zăpada.

În acel stins decor
Un zîmbet subţire în întuneric
Cu dinţii mai albi
Decît cei ai doamnei cu coasa.

Un nour aprins

Să fii strivit într-o pagină
De litera auriferă
Ca de o uriaşă carapace
A ţestoasei de aur.

Şi trupul tău chircit
Să dea semne de viaţă
Abia vizibile
Pentru cel ce te veghează.
Din gură să-ţi iasă
Un oftat, un nour aprins
Ca o trombă de foc.
Artificiu. Şi lumea să creadă
Că-i joc de artificii
Simţind de departe
Răsuflarea ta arsă.

Aura

Rămîn secerată
Şi verde
Ca un mal despicat
După o lungă şi grea suferinţă.
Aura mlaştinei
Îmi pune cununa :
Surizînd
Trec pragul
Acestui incendiu.

vasile mihalache

Aripi de liliac

I

Dacă-s cercetat de la ferestre mă împiedic de îngeri
Deşi strada e largă şi cu trei singeri
Deşi în sinea mea sînt de nerecunoscut chiar opac
Haimanaua pluteşte deasupra cu aripi de liliac
Răsuflu disperat dacă se închid obloanele de frig
O, cum răsună paşii pe muzică de Grieg !
Cum se înglodează în aerul viscos nebunia
În ceafă, ca o lumînare, mă arde melodia

II

De umbra mea ca o faptă rea mă sperii
Şi m-aş întoarce încă la Caligraful străzii
Să ardă în vitrină domnişoara de gips
Doar de la o scînteie din focurile primăverii
Să-mi sară în braţe şi drag şi urît
Să mîngîi să strîng ca o menghină totul
Şi salbă de clopote să ating, doar să ating
Să se închidă pe veci, veşnicească
Bucurîndu-mă ca un copil şi să uit.

IV

Plăteşti de două ori mai scump o dată
Inima zboară din trup cu aripi de fluture
Se aşează pe jarul ţigării
Nici o fibră nu se clinteşte, nimic
Aerul taie ca briciul
Te razi cu el în faţa lumii
Tot în oglinzi vei ajunge
Minciuna îţi ajută să părăseşti prietenii

Strict necesari pentru o aureolă de frig
Ţipătul se încheie la nasturi şi te prezintă
În saloanele încălzite cu lumînări
Doamnelor şi Domnilor – Celălalt ; văr cu
Acela şi Oaspete al meu
Faceţi-i loc să dispară discret şi
Continuaţi acest subtil menuet !

V

Mai sincer pare varul de cum pereţii crapă
Şi ce se vede ? – scuipate-s oasele ca sîmburi
Mărul incert e cotropit de sunete prea dulci
Pentru că nu mai există nici o ieşire,
aşteaptă-mă !

VI

Fructul cu făr'de creanga lui şi viermele acopăr
Ce fuse numai străvezime a sinelui surprins
Tu însuţi risipeşti cu foamea năclăită-n scrieri
Adaos către nemurire vîrstelor din jur
Alcătuirea dezbinării, lespezi coclite
Peceţile pe faţa învinsului de adevăr

VII

Mi-e silă de somn dacă altul visează ce însumi visez
Sînt prădat de simţuri, de preatîrziul cu limbă de foc
Prezentul mă ţine cu braţele moi deasupra spinilor de aur
Viitorul mă tîrăşte în regnul umbrelor ca pe o virgulă
Doar intenţiile, ventuze pe o cîmpie cu ochi ţuculescieni
Mă mai descriu în hala rece a nopţii, sub abajurul ploii
Doar ele mă aşteaptă, ordonate caligrafic, la ieşirea din minţi

VIII

Inima mea te priveşte în somn ca o candelă
Care întrece timpul – un fulger lichid
Prin meandre îţi descojeşte faţa – înclini
Paharul singurătăţii spre buzele mele
Trebuie să plec atunci, brusc, precum un arbore
Cu umbra sfîşiată de ghearele felinelor gînduri
Acum trebuie să încep să plec
Fosforescente borne au răstignit noaptea

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Două portrete ale criticului literar prof. univ. Pompiliu Marcea

Plastică și dramaturgie, Florin Pucă și Ion Băieșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb" — sinteză a basmului românesc (10)

Epicizarea filonului exultant baladesc sub semnul căreia se derulează „micro-nuvela" fantastică destinată celei de-a doua încercări puse la cale de Spînul spre a-l împinge pe Harap-Alb la pieire constituie un fenomen cu efecte restructuratoare realmente inedite. În raport cu „micro-nuvela" anterioară, de data aceasta, aerul de o firesc realistică fabulozitate este supus unui sporit proces de contaminare magică, în așa fel încît narațiunea face pe neașteptate un soi de mișcare spiralat-ascensională care o proiectează într-o lume fantastic-mitologică de sine stătătoare. Dată fiind identitatea prin excelență supranaturală a cerbului, spre a-l răpune, eroului nu-i mai este suficientă cutezanța dîbace de care dăduse dovadă în cazul confruntării cu ursul, după cum, pe de altă parte, postura de iscusită „doftoroaie" a sfintei Duminici nu pare a mai fi întrutotul compatibilă cu noua împrejurare. Întrucît cerbul este „solomonit", acum, bătrîna înțelege să facă uz de darurile ei de „solomonărească". Reluînd parcă străvechiul motiv al luptei eroului cu monstrul din mitul lui Perseu, episodul valorifică dintr-o asemenea perspectivă funcția miraculos-fantastică atribuită eroinei. Asistăm la desfășurarea unei strategii în care se caută punct cu punct soluția antidot la mijloacele de luptă, grație esenței lor magice prin definiție nimicitoare, ale adversarului. Dîndu-i lui Harap-Alb obrăzarul și sabia lui Statu-Palmă-Barbă-Cot, sfînta Duminică are în vedere un anume transfer de încărcătură magică, în măsură a echilibra raportul de forță dintre cei doi adversari. Știm doar și din **Făt-Frumos, fiul iepei** cu ce puteri extraordinare, de proporții cosmic-stihinice, este investit acest **uriaș al zmeilor**, pentru a aprecia semnificația transferului în cauză. Trecînd la sfaturile sfintei Duminici cu privire la chipul în care Harap-Alb va trebui să se comporte în timpul luptei, se cuvine să reținem numaidecît extrema concretețe a detaliilor de conținut magic distribuite pe cuprinsul „scenariului". Ascuns din timp în groapa săpată de el însuși lîngă izvorul unde în fiecare zi la amiază cerbul vine să se adape, eroul va trebui să pîndească momentul cînd minunatul și primejdiosul animal doarme ; apoi să se apropie de el cît se poate de discret spre a-i evita privirea ucigătoare, activă și în timpul somnului ; pentru ca după aceea să-i zboare capul dintr-o singură lovitură de sabie și să se ascundă pe dată în groapa dinainte pregătită, unde urmează să stea pînă după asfințitul soarelui. Sfatul din urmă beneficiază de o explicație revelatoare din unghiul paradigmei magice în temeiul căreia este conceput întreg episodul. „Capul cerbului — îi spune sfînta Duminică lui Harap-Alb — are să te strige pînă atunci mereu pe nume, ca să te vadă, dar tu nu cumva să te înduplecî de rugămintea lui și să te întorci la dînsul, că are un ochiu otrăvit și, cînd l-a pironi spre tine, nu mai trăiești. Însă, cum asfințește soarele, să știi că a murit cerbul. Și atunci să ieși fără frică, să-i jupuiești pielea, iară capul să-l iei așa întreg cum se găsește, și apoi să vii la mine". Nu e greu de observat că prin sfatul din urmă neîntrecuta „solomonărească" care este sfînta Duminică etalează o complexă gamă de elemente magice vizînd strania dialectică ce se instituie între veșnica rotație a pămîntului în jurul soarelui urmată de tulburătorul moment al asfințitului și fabuloasa ființă a cerbului. Ideea e că, în ultimă analiză, cel mai ridicat coeficient de dificultate pe care Harap-Alb va trebui să-l depășească nu rezidă în actul propriu-zis al răpunerii cerbului, ci în capacitatea de a contracara teribila emanație magică a ființei lui muribunde. Epicitatea baladesc-tragică a momentului relevă tocmai situația limită, de-a dreptul dilematică — în ordine strict practică, dar și în ordine afectiv-morală — din care eroul, pînă la urmă, iese cu bine : „Atunci șingele cerbului odată a și început a curge gîlgîind și a se răspîndi în toate părțile, îndreptîndu-se și năvălind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era să-l înece. Însă capul cerbului, zvîrcolindu-se dureros, striga cu jale, zicînd :

— Harap-Alb, Harap-Alb ! De nume ți-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieși numai oleacă să te văd încaltea, vrednic ești de comoara ce ți-o las, și apoi să mor cu plăcere, dragul meu !

Dar Harap-Alb tăcea molcom și de-abia își putea desclești picioarele din șingele închegat, care era mai-mai să umple groapa. În sfîrșit, mai strigă el, capul cerbului, cît mai strigă, însă Harap-Alb nici un răspunde, nici se arată, și de la o vreme se face tăcere."

Luînd seama la finalitatea acțiunilor întreprinse de Harap-Alb în decursul celor trei primejdioase încercări la care îl obligă Spînul, observăm că, împreună, acestea propun un sistem de valori absolut definitoriu pentru viziunea asupra existenței sub auspiciile căreia se constituie, la nivel inițiatic, conștiința de sine a eroului. Fără a forța în vreun fel lucrurile, constatăm că simbolistica fantastică a celor trei încercări desemnează un cîmp ontic de o intimă coerență, traversat de trei motivații existențiale fundamentale. Se poate spune că aventura vizînd dobîndirea „sălăților foarte minunate" indică dimensiunea motivației circumscrise **filozofiei practice** a demersului, în timp ce aventura consacrată nemaintîlnitelor pietre scumpe prefigurează aspirația captării și trăirii în absolut a ideii de frumos. Izbîndind în ambele împrejurări, Harap-Alb face dovada invincibilei sale voinicii, de erou ideal. Fiind purtătorul ideii de bine și fericire, el propune Spînului, exponentul malefic al ideii de rău, lecții de curaj la care acesta nu are acces datorită tocmai finalității inițiatic-umane a extraordinarelor acțiuni săvîrșite. Astfel înțelese lucrurile, caracterul falimentar al soluțiilor născocite de Spin spre a-l arunca pe Harap-Alb în gheara morții se vădește din plin. Într-asta constă, dacă putem zice așa, în cazul lui, fatala eroare de calcul a Spînului. El nu are cum înțelege că, oricît de viclean și de neîndurător s-ar arăta cu Harap-Alb, sorții de izbîndă sînt totuși de partea acestuia. Prin forța destinului, ale cărui legi sînt mai presus chiar de voința celui aflat sub stăpînirea și în slujba diavolului, eroul va trebui să învingă. Refuzat de o asemenea înțelegere a lucrurilor, Spînul își însușește reușitele lui Harap-Alb din Grădina Ursului și din Pădurea Cerbului socotindu-le succese personale decisive pentru consolidarea poziției lui de uzurpator. În realitate, însă, conform logicii imanente a destinului care, singurul, face regula jocului în apriga confruntare dintre bine și rău, rezultatul celor două „expediții" ale lui Harap-Alb, pentru Spîn, are efect de bumerang. Morala fabulei, în acest punct, ni se pare copleșitoare prin infinita ei adîncime și simplitate : bazîndu-se pe eroarea de structură eminamente ontică a substituirii esenței lucrurilor de către aparența amețitoare a acestora, în cele din urmă impostura nu poate evita eșecul autodemascator ; ceea ce nu reprezintă altceva decît chintesența stării de rușine pe care, din nefericire sau, poate, cine știe, din fericire pentru umanitate, condiția umană o poate atinge.

Rămîne acum, în final, să încercăm a releva cea de a treia motivație existențială ce traversează înainte numitul cîmp ontic în interiorul căruia se confruntă termenii dichotomiei bine-rău și, implicit, se constituie ideala conștiință de sine a eroului.

Nicolae Ciobanu

Sociologia eminesciană (III)

O (SCURTĂ) PARALELĂ GRĂITOARE

„Modelele de schimburi dintre sociologie și istorie" pe care le propune înțelegerea contemporană a raporturilor dintre științele sociale, la care aparțin și modelul lui Wallerstein și analiza lui Braudel, îngăduie o fertilă reprospectare a timpului istoric. Validînd utilitatea demersului, interogarea trecutului de către prezent, de faot încercarea de a smulge trecutului răspunsuri la întrebări pe care el nu și le-a pus, scoate din conurile de umbră în care le-au aruncat oamenii sau simpla întîmplare o mulțime de fapte, surprinzătoare unele, care îmbogățesc și rescriu necontenit istoria. Pentru liniștirea scrupulelor marxiste ale lui N. Manolescu, trebuie să adaug că, din acest punct de vedere și în cazul dat, o nouă lectură a lui Marx, în lumina preocupărilor gîndirii marxiste contemporane privind sociologia „ariilor periferiale", elimină o serie întreagă, dacă nu toate obiecțiile dogmatice, al căror ecou se face, îndreptate împotriva acestei sociologii, relevînd opinii uitate, lăsate de o parte sau prost interpretate de către exegeza „clasică".

„Dar de îndată ce popoarele a căror producție se desfășoară încă în formele inferioare ale muncii de sclav, de clacă etc. sînt atrase în orbita pieții mondiale dominate de modul de producție capitalist, piață care face să primeze interesul pentru vînzarea în străinătate a produselor lor, la cruzimile barbare ale sclavajului, iobăgiei etc. se adaugă cruzimea civilizată a muncii excesive. Astfel, în statele sudice ale Uniunii Americane munca negrilor a păstrat un caracter patriarhal moderat atîta vreme cît scopul producției era mai cu seamă satisfacerea directă a trebuințelor proprii. Dar în măsura în care exportul de bumbac a căpătat o importanță vitală pentru aceste state, munca excesivă a negrilor, care pe alocuri ducea la consumarea vieții lor în șapte ani de muncă, a devenit factorul unui sistem interesat și calculat. Nu mai era vorba să se obțină de la ei o anumită cantitate de produse utile. Era vorba de însăși producerea plusvalorii. Tot așa stau lucrurile cu munca de clacă, de pildă în Principatele dunărene". Textul nu este al lui Eminescu, ci al lui Marx **(XXIII, p. 247).**

Procesul nu poate duce la „progres" economic, de îndată ce, în paralel, mașinismul dezvoltat în metropolă constituie o armă suplimentară pentru cucerirea unor piețe străine **„distrugînd acolo producția meșteșugărească". „Apare o nouă diviziune a muncii, internațională, corespunzătoare amplasării centrelor principale ale producției mecanizate, diviziune care transformă o parte a globului pămîntesc într-un domeniu al producției prin excelență agricolă în folosul celeilalte părți a globului, devenită un domeniu al producției prin excelență industriale",** spune Marx **(XXIII, p. 460).** Căci, spune Marx : **„Statele europene și-au disputat brevetul acestei invenții („invenția" este sistemul protecționist" n.m.) și odată intrate în serviciul maeștrilor în arta de a stoarce plusvaloare, ele nu s-au mulțumit să jefuiască în acest scop propriile lor popoare, în mod indirect prin taxe vamale protecționiste și în mod direct prin prime de export etc. Ele au distrus prin mijloace violente orice industrie în țările vecine dependente, așa cum, de pildă, a distrus Anglia manufactura de lînă din Irlanda" (XXIII, p. 760).** Comerțul, „schimburile libere", inclusiv „schimbul de bani", capătă în zona periferială sarcini specifice. **„Le doux commerce",** spune ironic Marx, era o formă devastatoare de a exploata bogățiile coloniei. În India, **„prețurile erau fixate chiar de funcționarii companiei care îl jecmăneau pe nenorocitul hindus după bunul lor plac. Guvernatorul general participa la acest comerț particular. Favoriții săi obțineau contracte în condiții în care ei reușeau, mai bine decît alchimiștii, să facă aur din nimic. Averi mari răsăreau ca ciupercile într-o singură zi și acumularea primitivă se făcea fără ca un singur șiling să fi fost avansat",** banii luînd calea metropolei. **(XXIII, p. 756).** Lui Marx nu îi scapă importanța **„revoluționării transporturilor"** care însoțește **„realizarea condițiilor de producție corespunzătoare"** ce fac ca sistemul de fabrică să **„dobîndească o elasticitate o capacitate de expansiune bruscă și în salturi, ale căror limite le pot constitui numai materiile prime și piața de desfacere" (XXIII, p. 439).** Alături de **„prețul scăzut al produsului de mașină", „mijloacele de transport și de comunicație revoluționare constituie arme pentru cucerirea unor piețe străine" (XXIII, p. 440)** spune Marx.

Și iată ce spune, într-o sclipitoare pagină de gîndire densă, Eminescu : (și nu subliniez nimic, **„ca să se vadă identificarea") : „Activitatea industrială ne lipsește, lipsește piața în care brațele să se ofere și să găsească întrebuințare. Mijloacele de comunicație, drumurile de fier, navigația pe Dunăre în loc de a fi un bine sunt, în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicație s-au îmbunătățit în Irlanda bunăoară, dar la orice pas spre îmbunătățirea comunicațiilor se înmulțeau lipsurile și bolile epidemice, pînă ce completarea rețelei de drum de fier născu o foamete atît de cumplită cum nu mai fusese niciodată. Tot astfel se întîmplă în India. Drumurile de fier au scopul de a întinde tot mai mult exportul materiilor brute precum și puterea centralizatoare, lucru căruia-i urmează sărăcia pămîntului, scăderea puterii de asociație, decadența comerțului dinăuntrul țării. Precum noi exportăm grîne, India exportă bumbac. Puțina manufactură locală a trebuit să dispară repede ; bumbacul pleacă de la producătorul din centrul Indiei, ocolește prin Calcuta, Bombay, Manchester, spre a se întoarce manufacturat la nevasta, copiii producătorului chiar. Tot astfel lîna noastră ocolește lumea spre a se întoarce la noi și a fi plătită înzecit. Cu cît mai multe drumuri de fier și căi de comunicație se vor deschide (...) cu atît mai mic va fi prețul producțelor noastre. Toate țările cari n-au comerț înăuntru și cari sunt avizate la export la piețe îndepărtate decad intelectual, economic, moralicește chiar. Negoț, comunicații, drumuri de fier sunt ca veninurile tari ; vindică bine întrebuințate ; nimicesc rău întrebuințate. Pentru state bine organizate, în cari producția internă e foarte diversificată, orice drum nou aduce un spor de putere și de dominațiune asupra naturii ; în state rău și inept organizate, orice drum nou, orice comunicație nouă e un canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se întîmplă în Irlanda, în Africa de nord și de vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte țări (...). Tot tendința aceasta o are și cestiunea Dunării, tendința de-a preface exportul nostru într-un monopol austriac, mai tîrziu și importul."**

Bădescu vede aici, pe bună dreptate, dovada faptului că **„pentru Eminescu întregul «metabolism» al capitalului, din capital productiv în capital «prădalnic» și parazitar în «comunitățile rămase în urmă» este legat în mod fundamental de absența unei «activități industriale» și a unei organizări productive a muncii în aria acestor societăți" (p. 289).** El evidențiază legătura indiscutabilă a textului cu versurile Doinei : **„Și cum vin cu drum de fier / Toate cîntecele pier...", „în jurul cărora s-a desfășurat, într-adevăr, de aproape un secol",** procesul **„paseismului"** și **„reacționarismului"** eminescian. Se poate clădi acest proces, vizînd o întreagă înțelegere, o gîndire sociologică, pe temeiul a două versuri pe care fiecare le-a înțeles după cît și cum îl dureau, atunci cînd avem la îndemînă expresia directă a acestei gîndiri, iată întrebarea. Nu, răspunde Bădescu, este limpede că Eminescu crede în calea „apuseană" a evoluției : **„Două serii de idei sunt chemate a agita adînc opinia publică din țară : 1) organizarea muncii agricole ; 2) crearea și apărarea muncii industriale ; amîndouă de o valoare egală, chemate a asigura existența națională a statului nostru în contra primejdiilor politice ce pot veni din nord-estul Europei, a cotropirii economice ce poate veni din Apus",** citează în continuare Bădescu, susținîndu-și opinia.

Nu îl urmez mai departe în solida și convingătoarea lui demonstrație. Aș fi preferat-o, poate, pînă la ultimele sale concluzii, mai „istorică", urmînd mai strîns relieful complicat al căilor de structurare a „modelului" socio-economic, deși, evident, novația paradigmatică pe care ne-o propune Ilie Bădescu stă în strînsă legătură de calitatea lui de „model" sociologic, cu un mai înalt grad de abstractizare, rigoarea sistematică și acuratețea conceptuală a analizei derivînd, și ele, de aici.

AVENTURILE PRECONCEPTELOR

Pentru preopinent, interpretarea lui Ilie Bădescu suferă însă de un cu totul alt cusur. Ea ar fi **„falacioasă"**, amăgitoare adică, înșelătoare. **„Falacioasă"** din ce punct de vedere? În raport de cine și de ce? Cît se poate de limpede, în raport de mai vechile interpretări date „sociologiei eminesciene" în care trebuie să căutăm și originea mai noilor opinii „materialist-istorice" ale criticului. Interpretarea lui I. Bădescu, se plînge demascator N. Manolescu, contestă nu numai **„concluziile lui E. Lovinescu și St. Zeletin... dar și pe cele ale criticilor marxiști dintre războaie".**

Criticul face aici o legătură cît nu se poate mai interesantă și asupra căreia merită să ne oprim. Aș fi, desigur, curios să aflu cine sînt și între care războaie se plasează activitatea **„sociologilor marxiști"** nenumiți, a căror opinie pare să fie agreată de el, dar teamă îmi este că aportul lor la discuția de față se va mărgini, în veci, la pomenirea pioasă și colectivă pe care le-o face criticul aici. Oricum, în ciudata combinație chemată să constituie ascendența spirituală a tipului de „materialism istoric" practicat astăzi, cu atîta zel, de cronicarul „României literare", ei au un loc de mîna a doua, preeminența aparținînd, evident, „sociologilor" E. Lovinescu (mai ales lui), și St. Zeletin.

„Chiar dacă sociologii liberalismului — scrie același critic mai departe, dînd cu totul uitării pe misterioșii „sociologi marxiști dintre războaie" **— n-au remarcat multe din particularitățile capitalismului suburbial sau au împărtășit unele din preconceptele ideologice ale burgheziei în ascensiune, drumul României moderne a fost descris destul de exact de St. Zeletin și E. Lovinescu"** (Dacă nu ar fi fost semnată de N. Manolescu, aș fi jurat că fraza aparține unui sociolog, dealtfel amintit în articol, prieten al său de idei. Într-adevăr, într-o manieră inconfundabilă, uzitatul **„preconcepție", „prejudecată"**, este înlocuit cu eufemisticul **„PRECONCEPT"**, cuvînt inexistent și pe care, prin urmare, nici dicționarele românești și nici cele franțuzești nu îl înregistrează. Și, la urma urmei, ce sens ar putea avea un cuvînt **„PRECONCEPT"**, raportat, **et pour cause,** la cunoscutul **„CONCEPT"**, cu sensul cunoscut?).

Firește, „preconceptele" și confuziile foiesc și pe aici, cu duiumul, trezind tot felul de întrebări.

Mai întîi, ce înseamnă **„sociologi ai liberalismului"?** Niște sociologi care au studiat „liberalismul"? Dar sociologia nu se ocupă de studiul doctrinelor politice sau economice ca atare. Ce poate să fie, în acest caz, „liberalismul" ? Comportament social nu este, și nici formulă, structură, fapt social specific. De fapt, se evită, în același stil, cu pudibonderie „materialist-istorică", termenii reali ai problemei. Nu știe autorul frazei citate că dintre cei doi **„sociologi ai liberalismului"** (căci despre doi, și **numai** despre ei este vorba), unul (St. Zeletin) a fost iar celălalt (E. Lovinescu) s-a voit **DOCTRINARUL en titre al NEOLIBERALISMULUI** românesc?

Ce înseamnă, în al doilea rînd, că **„sociologii liberalismului"** n-au remarcat **„multe din particularitățile capitalismului suburbial"** ? Dar pe care dintre ele, cît de puține, le-au remarcat ? Nu realizează autorul citatului că noțiunea **„neomarxistă"**, cum zice N. Manolescu, de „capitalism periferial" rămîne funciarmente străină doctrinei liberale, liberalismului doctrinar? Sau, manipulînd mai mult decît cuvintele, încearcă să dea un gir „materialist-istoric" unei concepții care nu are nimic a face cu aceasta **ALTĂ** viziune, cu aceasta **ALTĂ** înțelegere globală, cu aceasta **ALTĂ** modalitate de a diagnostica și de a reface dialectica istorică a unui întreg proces? Noțiunea de „capitalism periferial" stă la capătul unui îndelung efort de înțelegere și este precedată de întrebări, precedate la rîndu-le de simplele contrarietăți, de nedumeririle, pînă la urmă de revoltele celor ce l-au receptat **CA ATARE**, și nu datorează nimic „observațiilor critice", întîmplătoare și pline de curtoazie, ale doctrinarilor liberalismului, ale celor care, la urma urmei, îi pledau cauza, încercau să-l justifice, să-l **„MOTIVEZE".** Din acest punct de vedere, n-are decît să se supere preopinentul lui Ilie Bădescu, Eminescu stă în ascendența rezolvării marxiste a problemei, iar E. Lovinescu nu. Și nici un fel de confuzie nu este posibilă.

Ce înseamnă, mai apoi, **„burghezie în ascensiune"? CÎND** anume socotește autorul frazei citate că era **„în ascensiune"** burghezia din România? Pe vremea lui Eminescu, în **1880** să zicem, sau, în **1926,** cînd scria Lovinescu? În asemenea probleme, suveranul dispreț față de timpul istoric, care străbate întreaga „cronică" din „România literară" nu este cea mai recomandabilă atitudine materialist-istorică.

Și, în sfîrșit, ce vrea să spună afirmația că **„sociologii liberalismului"** au **„împărtășit"** (criticul pare să aibă o slăbiciune specială față de „împărtășirile" de soiul acesta) **„unele din preconceptele ideologice ale burgheziei",** bineînțeles **„în ascensiune",** cu valoare atenuantă? Nu mai insist. În realitate, ca doctrinari, **EI** au dat expresie acestor „preconcepte", le-au formulat ca ideologie. **EI** sînt cei ce au „împărtășit" burgheziei (aflată mai degrabă spre falimentul ei și, oricum, departe de „ascensiune") „preconcepte ideologice", căci acesta era sensul acțiunii lor, rostul lor, și nu invers.

Trecînd peste toate acestea, rămîn pînă la urmă clare două lucruri: 1) N. Manolescu împărtășește concluziile lui St. Zeletin și E. Lovinescu (care lui i se par, greșit, a fi și cele ale **„întregii sociologii clasice românești)** după care **„doctrina eminesciană era una conservatoare"** și 2) **„drumul României moderne a fost descris cu destulă exactitate de St. Zeletin și de E. Lovinescu".**

LEGENDA „CONSERVATORISMULUI"

Cu privire la **„conservatorismul"** lui Eminescu, îmi îngădui să citez din prezentarea pe care o face Șerban Cioculescu volumului al XI-lea al **Operelor** lui Eminescu **(România literară** din 10 ianuarie 1985), în care îmi place să văd o replică, discretă dar foarte fermă, la opiniile împărtășite în paginile aceleiași reviste cu trei săptămîni mai devreme la „Actualitatea literară" de cronicarul ei literar.

„Eminescu, scrie Șerban Cioculescu, **a ținut de la început să risipească orice confuzie asupra noțiunii de conservatorism, în privința căreia adversarii lăsau să planeze ideea de reacțiune, în sensul reintoarcerii la formele trecutului: «Din capul locului cată să negăm că ar fi existat în țările noastre o reacțiune, în sensul feudal al cuvîntului».**

Eminescu avea dreptate, rezemînd-o pe contraforții celei mai stringente logici: «...tocmai lipsa unei reacțiuni adevărate, raționalismul foarte strălucitor, dar și foarte superficial al epocei trecute au făcut ca introducerea tuturor formelor nouă de cultură să se întîmple fără controlul, fără elementul moderator al tradițiilor trecutului».

Nu intrăm mai departe în analiza fundamentalului studiu, dar trebuie să-i dăm dreptate lui Eminescu. ...Liberalilor care-i atacau pe conservatori ca reacționari, le replica: «Și noi sîntem liberali în marginile pe cari le permite armonia intereselor naționale și existența statului român ca individualitate deosebită; și noi sîntem democrați întru cît ajung a se exprima și a stăpîni interesele demosului român. Ceea ce nu admitem e ca în socoteala ființei noastre naționale și a intereselor deosebitelor clase libertatea să fie o libertate de esploatare și democrația să fie domnia unei populații flotante și improductive prin sufragiul stors de aceste clase în contra a chiar intereselor lor bine înțelese» (art. /...Ne pare bine.../ din 2 martie 1880).

Prin improductivă și flotantă, Eminescu înțelegea pletora birocratică, provenită din clientela politică, fără pregătire specială, cocoțată uneori în funcțiile cele mai înalte și beneficiind de monstruoase cumuluri (cu nominalizări edificatoare), politicieni minați de unicul interes al căpătuielii".

Este doar în aparență ciudat că, în această problemă simplă, lucrul cel mai neglijat de preopinentul lui Ilie Bădescu par să fie textele **„mult prea clare"** (într-adevăr) ale lui Eminescu, scrise nu din dorința de a-și asigura bunăvoința posterității, căci, cel puțin pe la 1880, nu era nimic infamant în acceptarea calității de conservator. De fapt, în formarea convingerilor lui N. Manolescu privitoare la această problemă a avut cîștig de cauză opinia lui E. Lovinescu după care gîndirea lui Eminescu este **„reacționară"** (și nu **conservatoare",** cum ne spune criticul, din nou eufemistic). Dar nu este deloc adevărat că opinia lui Lovinescu ar fi fost atît de unanim acceptată cum lasă să se înțeleagă sau cum chiar își închipuie criticul. **„Tot atît de nelămurit este d. Lovinescu** — scria, în ianuarie 1925, chiar la apariția primului volum al **Istoriei civilizației române moderne,** Ioan C. Filitti, unul din mulțimea (din **MAREA MAJORITATE!**) a celor ce au contestat tezele cărții lui Lovinescu — **asupra partidelor «conservator» și «liberal» de la noi. D-sa, ca și alții, înțelege prin partid «liberal» numai partidul extremist sau «roșu» de la 1848, care a devenit partid de guvernămînt, sub numele de liberal, la 1876. De aci alte confuzii în cercetarea evoluției liberale în trecutul nostru. De aci nedreapta imputare făcută lui Eminescu fiindcă revendica pentru partidul «conservator» meritul democratizării vieții noastre publice... O astfel de burghezie** („burghezia parazitară", „burghezia bugetară" n.m.), **d. Lovinescu o confundă cu burghezia occidentală. Nu înțelege deci deosebirea foarte justă pe care o făceau între ele nu numai Eminescu, dar însuși Ion Brătianu (vezi** Monitorul Oficial pe 1876, vol. II, p. 2 451), **al cărui merit este tocmai de a fi vrut să creeze o adevărată burghezie. De asemenea, capitalismul bancar, parazitar, dezvoltat de burghezia noastră, d. Lovinescu îl compară cu capitalismul occidental. Tot din credința că burghezia noastră se poate asemăna cu cea occidentală, d. Lovinescu își închipuie că la noi** «vechiul regim agrar s-a prefăcut într-adevăr în noul regim al burgheziei». **În consecință, d-sa nu înțelege criticile ce Gherea și Garoflid le-au adus modului cum s-au făcut împroprietăririle de la 1864 încoace... Cu lotul idilic de 5 ha se împiedică atît formarea unei clase țărănești neatîrnate, cît și dezvoltarea adevăratului capitalism. Întîlnirea ce se poate constata în chestia agrară între marxism și junimism are un înțeles pe care d. Lovinescu firește că nu-l putea prinde"** (Ioan C. Filitti, **Recensii și note critice la lucrările altora,** București, 1937, pp. 31—33), Lovinescu i-a răspuns lui Filitti mărginindu-se să înlăture unele obiecții minore și ocolind, pur și simplu, aceste întîmpinări de fond.

Dacă ne adresăm cu bună credință textelor (pe care să nădăjduim că le vom avea, în curînd, pe toate și integral, la îndemînă), și nu unor intermediari, oricît de onorabili, condiționați însă, dacă nu de altceva atunci măcar de epocă, atunci **„conservatorismul"** (sau **„reacționarismul")** lui Eminescu nu se susține. Prejudecata, ca să nu spunem legenda **„conservatorismului"** lui Eminescu se sprijină și este alimentată de confuzia foarte curentă (din nefericire și la oameni al căror statut intelectual ar pretinde mai mult, cel puțin și în orice caz o elementară cunoaștere a istoriei noastre moderne) dintre sensul comun (la noi și astăzi, peiorativ sau depreciativ) al cuvîntului și denumirea unui partid politic de acum o sută de ani. Se uită sau se face uitat faptul că, la **1880,** liderul acestui partid era Manolache Costache Epureanu, unul din cei mai activi și hotăriți revoluționari moldoveni din **1848.** Arestat și exilat odată cu A. I. Cuza, Epureanu era în **1849** la Cernăuți, încercînd să formeze o legiune revoluționară care să pătrundă în țară și să relanseze mișcarea (Cuza este cel care l-a hotărît să abandoneze, pînă la urmă, aventurosul proiect). În adunarea din **1857,** Epureanu propune desființarea privilegiilor, plasîndu-se la **STÎNGA** tendințelor politice ale epocii, iar după unire, ca prim sfetnic al lui Cuza, ia primele măsuri practice în acest sens. În termenii politologiei moderne, programul **PRIMULUI** partid conservator de la noi este un program **LIBERAL** în toată puterea cuvîntului, iar în termeni marxiști, în orice caz, un program **BURGHEZ.** Rămînînd departe de „roșii", nu cu mult deosebită era atitudinea lui Mihail Kogălniceanu (acesta este temeiul afirmației lui Eminescu după care **„în Moldova nu există roșii").** Nu este întîmplătoare nici poziția nuanțată a lui Eminescu față de I. Brătianu, șeful partidului „roșu", pe care îl socotea bine intenționat, reproșîndu-i faptul că acționează sub presiunea partizanilor. În realitate, **DUPĂ 1859** (prin urmare pe parcursul a **NUMAI 20 DE ANI) UNA ȘI ACEEAȘI** „partidă națională", fără îndoială **LIBERALĂ** și **BURGHEZĂ,** într-o situație internă și internațională deosebit de complexă, se scindase, dînd naștere partidelor cunoscute. Fără înțelegerea (sau cu uitarea) acestui lucru nu este de înțeles de ce „roșii", inclusiv bătăiosul C. A. Rosetti, s-au pronunțat în **1862—63** pentru amînarea „reformei rurale", cea mai „radicală", cea mai „burgheză" dintre revendicările momentului. Într-o încercare serioasă de a lămuri poziția lui Eminescu, nu se poate trece ușor peste toate aceste lucruri și nici peste faptul că el nu era un simplu scrib **„conservator".**

Pe fondul confuziei curente despre care vorbeam, s-a supraadăugat cruzimea asemănătoare pe care o trezește afirmația că Eminescu este „reacționar" (făcută de Lovinescu), în recenzarea unor oameni care se fac a nu ști (sau chiar nu știu) sensul foarte special pe care îl capătă noțiunea, la capătul unei construcții doctrinare, des citată și rar citită.

Într-un studiu fundamental cu privire la publicistica lui Eminescu, M. Gafița (**Fața ascunsă a lumii,** 1977, pp. 188 și urm.) înregistrează tendința lui Lovinescu (foarte semnificativă, adaug eu) de a duce textele eminesciene la concluzii neîngăduite de ele.

„Astfel, scrie M. Gafița, **o formulă de un sens polemic evident, și ce indiscutabilă referire la deturnarea în practica liberală a lozincilor revoluției, este dusă de critic la concluzia pe care textul poetului nu o presupunea: «...Libertatea** (în concepția partidului liberal, n.n.) **e libertatea de a exploata, egalitatea e egalitatea de a deveni țiran, ca și vecinul meu, fraternitatea e un moft ilustrat prin ghilotină»... E. Lovinescu deduce de aici concluzia că după Eminescu «nu ne trebuie, deci, Stat constituțional și suveranitate»". (p. 256).**

Întemeiat pe o foarte bună cunoaștere a datelor istorice, M. Gafița reface legăturile intime ale publicisticii eminesciene cu acele împrejurări economice, sociale, politice, ideologice etc. care o lămuresc și care, în același timp, o plasează corect în raport de determinările, de coordonatele gîndirii socio-istorice contemporane.

„...Eminescu, scrie M. Gafița, **a fost un inversunat, consecvent adversar al politicii partidului numit liberal și al corifeilor lui — nu al ideilor liberale, teoretice, acelea care însemnau evoluție, civilizație, progres; în același timp, el n-a fost, în literatura sa politică și social-economică, un apologet sau un exponent al partidului numit conservator... Eminescu a avut o gîndire proprie, adăpostită numai de circumstanță în ziarul** Timpul **al partidului conservator... fără să ajungă vreodată a fi însușită drept ideologie a partidului zis conservator.**

Eminescu n-a reprezentat nici o formație politică din cele existente, dar elemente ale ideologiei lui sociale și politice se puteau afla — și se aflau — în toate direcțiile de gîndire ale epocii, nu numai de la noi, ci din Europa. ...Dintre toate direcțiile și nuanțele gîndirii anterioare momentului său, cea care o intersectează cel mai adesea e cea care vine dintr-o concepție a unui fel de „drept natural", stabilit în epoca voievozilor, pînă la Brîncoveanu, și întemeiată pe ideea de patrie; ea trece prin pasoptismul înțeles formula lui Kogălniceanu „Negri și Bălcescu (așadar pe baza ideologiei ariniei radicale), se revendică de la reforma lui Cuza—Kogălniceanu, care înalță clasa țărănească (așadar se ciocnea cu interesele boierimii) și preconizează o armonioasă dezvoltare a satului și orașului, a agriculturii și industriei, a intelectualității — categoriile direct producătoare de bunuri — înlăturîndu-se din zona conducerii de stat «clasa suprapusă», intermediară și, de asemenea, elementele de foarte recentă provenință în viața națiunii.

Toate acestea reprezentau, la Eminescu, componente ale ideii de conservare a spiritului sau specificului național, ceea ce e cu totul altceva decît politica propriu-zis conservatoare. ...Eminescu nu exprimă boierimea, întrucît el slăvește țăranul, reforma lui Cuza, pe Kogălniceanu și Bălcescu — aceasta e o atitudine favorabilă mai curînd liberalismului; Eminescu nu e conservator cînd discută necesitatea industriei prelucrătoare, cînd condamnă risipa materiei prime, cînd preconizează munca drept măsură a valorii actelor umane — acestea țin mai curînd de socialism" (pp. 202—204).

Adrian Riza

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

EMIL PERȘA : Marele oraș, era mai de folos, ca o pastilă de antinevralgic unui mort, de aceea ne-ați și trimis-o de două ori.

AL. PLEȘCAN : Din Arhitectura greșelei : „Privim această umedă frunză / fluturele / trandafirul / șopîrla vioaie / ori simburele amorțit peste iarnă / tainice amestecuri / moarte și viață / steaua de dincolo de depărtare / adîncimea de vis a vulcanului / și piatra lui moale — oare ce simplități de proporții / vor fi fiind".
La întrebarea : „Cum se ajunge la Dacia Fēniks" răspundem : se ajunge mai tîrziu.

ȘTEFAN BEZNEA : Buzoian din Maxenu ; poate în proză, că în poezie nu prea-i. Însă mai trimiteți.

R. M. DOINEANU : Ziceți în scrisoare, plîngînd soarta poeziilor ce ni le expediați : „Teama că din nou vor fi aruncate la coș fără discernămînt, m-a adus într-o stare de neîncredere încît îmi este imposibil să mă decid pe care din ele să vi le trimit". Mai departe scrieți că ne-ați fericit cu 150 de poezii într-un singur plic. Răspundem : avem și coșmare și discernămînt pe potrivă, dar n-am primit ce ziceți. Starea de neîncredere n-are temei.

ANTONIE JUREBIE : Nici un deranj, dar de ce scrieți cu pastă care-i oranj... Pentru **Munții în amurg :** „Apar în față cu sfîrcurile / drepte sîni de la care / cerul se alăptează / colindați de turneele grele / pe rod / pe drumurile aurului / negură mai negură / umbra negurii !" Să nu fim neguroți.

BOBOC CONSTANTIN : Nu-i deloc în ordine cu prezența dumneavoastră în ordine. Încercați rimată și ritmată.

AUREL ȘERBAN : Metamorfoze : „Am modelat planta vieții / Cu tulpină în formă de om / Oamenilor le-am dat / Două culori exterioare ; alb, negru / În interior am lăsat / Doar roșul neîntrerupt. / Acum mă așez ca bobul de grîu / În țărînă / Să înfrățesc". **Părul tău,** astfel : „Lasă-mă să respir parfumul părului tău / să-mi scufund în el fața ; ca un înșelat în apa de izvor / ca pe o batistă înstelată să-l flutur cu mîna / amintirile în aer să i le scutur. / Sufletul meu călătorește pe mirezme. / Un întreg vis e părul tău / plin de pînze și cataarge, întinse mări și oceane / unde văzduhul / e mai albastru și mai adînc, unde aerul / este mai parfumat decît fructele vieții / (...) / În dogoritoarea vară a părului tău lasă-mă să respir / și în noaptea-i să văd strălucind / nefirescul azur-sufletul meu / călătorind prin mirezme". Însă dați-vă pe seama rimei cu încredere și bucurie.

DON ALFONSO : Ziceți în bilețel : „În caz că umilele mele versuri pot fi publicate sînt de acord să vă trimit adevăratul meu nume. Recenta semnătură fiind un pseudonim neinspirat și nenorocit. Aștept concluziile de la Poșta Redacției". Răspuns : nu atît „recenta semnătură" pe cît poemele, cum ziceți și cum credeți, și adevărat.

NICOLAE CRISTIAN : Poem : „Nu mai am nimic / de pierdut / grindina / pe o plajă pustie / scrie poemul / privindu-mă țintă / în inimă". **Devenire-logos :** „Ușor, ușor de parcă viața / ar fi o boare presimțită / în oase înfiripă bruma / năluca timpului rostită / prin vînt tăceri decapitate / alunecă ușor ușor / din ape sidefii se naște / abstractul înger păzitor". **Insomnie :** „Insomnie perfidă / trandafirul / însingerează / ca un ultimatum / sub tîmplă / și totuși sînt trist / mai departe". Și cum ziceți în bilețel : „cu iubiri și s-auzim de fericire !".

GH. MILITARU : Foarte, foarte slabe, doar aici citeva de soi silabe : **Dorința :** „Lasă-mă / să mă sprijin de tine / ca de un copac / Sînt vîntul / înjunghiat de timp / alergînd înapoi..."

TUDORIȚA VOICA : Departe : „Copilăria / se ascunde în turmele / de miei albi. / Departe pe cîmp / a mai rămas un fir de iarbă / răsucit de trecerea / anilor". **Toamna :** „Am simțit că a venit toamna / cînd m-ai mîngîiat ca pe vremuri. / Mîinile tale miros a mere coapte / a porumb și a nuci... / Ți-s mîinile aspre / dar nici eu nu mai sînt ca atunci". Mai trimiteți.

PAVEL PĂDURARU : Din **Bijuterii** acestea trei : „Muzica stătuse / toți plecaseră / pămîntul devenise mocirlos. / Căzuse o ploaie grea / numai eu îmbătat / de farmecul muzicii / bătătoream pămîntul / cu picioarele-mi desculțe / nu știam nimic / nu simțeam nimic / m-am trezit / ca după un somn lung / ca după un blestem / ca după o moarte mirat. / Doar un cîine mai departe / mă privea dojenitu-l-am / și-atunci / lîngă mine a venit / amîndoi plecat-am / încotro ?"

2. „Am îngenunchiat / și ți-am întins / în palma-mi arsă / o crenguță de măslin / un porumbel / și o inimă / O, ai rîs / cu glas clocotitor / zmulgîndu-mi / din cealaltă mînă / pocalul cu lacrimi".
3. „Olarul / își modelează / ulciorul / ca pe propriul / suflet / și tu / o lacrimă / pui în el / și-ntr-o bombă îl lași uitat".
Data viitoare va fi mai greu.

GABRIELA COMAN : Această **Geană de umbră :** „O frunză mai ține secretul meu / Și zborul în văpaia lui / Palpită-n umbra degetelor / Arzînd culoarea macilor. / (...) / Și timpul s-a oprit în loc / Nu mai e ziua mieilor de confidențe / Ci o simplă trecere prin mine / (...) / Ce vrei ? Ce-ai vrea s-aprind ? / Lumina ce o versi arzînd ? / Va fi o zi ca toate cele / Cînd vei pieri în cupa fluturilor toamna / Dar te păstrez, colț de fereastră ! / Rămîi cu mine într-un gînd de stea". **Azi :** „O nouă stea îmi fulgeră gîndurile / Agale prin perdele de vise / Mă plimbam pentru ultima oară. / Se topea ca un pic de lumină / Într-un izvor de floare ofilită. / Simțeam picătura fierbinte / (...) / Impetuos ca o cascadă de timpuri. / Nu căuta istoria lor ! / Ci dă libertate adîncurilor / (...) / Pentru că azi / Chiar și cele mai profunde culori / Mai devreme sau mai tîrziu / Se vor șterge". Dar citiți poezie ; merită, meritați, merităm.

ION URECHEȘTI : Aceasta una, cea mai puternică. **Rătăcind în orașul :** „Credeam că sînt un cadavru trecînd / Pe lîngă fabrica de săpun / Mirosea a grăsime rîncedă / Ciinii schelălăiau în cazane / Aduși ziua de hingheri / Orașul se descompunea cu fiecare moleculă / Eram ca într-o magazie de schelete / Voiam să ies din pericol / Alergam spre periferie / Mașina cu lapte era la un pas / Ugerul de metal aducea de la țară / Laptele unei cirezi de vaci / Era noapte cu șiruri de smoală / Îmi părea că sînt singur / Dar nu am fost niciodată, niciodată / Rătăcind în orașul cu miros de săpun". Mai trimiteți.

GEO GALETARU : Douăzeci și cinci prea bune. Apropiați-vă de cenaclul Dacia Fēniks.

WALY WALRUS : Numai aceste două strofe : „E vremea cînd pe dealuri, pe viță cade bruma / în oale pămîntii se-agită vinu-n spume / e vremea așteptată, a trecerii anume / halucinantă stare — cu două stări în una. / E vremea cînd pămîntul își pregătește nunta / și-asteaptă de la ceruri zăpada, dar de zestre / e vremea cînd cenușa se pune în ferestre / ca mărturie-n lume, a trecerii, stă urna". Are să vină vremea să ne mai trimiteți.

CIUGULEA VOICU : Spre tine doar acestea : „Și adierea ta-i mingîietoare / Îmi răvășește părul mă-nfioară / Ai glasul cald și dulce ca o boare. / Iar brațul meu de umeri te-nconjoară. / Ești peste tot și nicăieri deodată / Aluneci nestiută ca nisipul / Să te sărut aș vrea, ești minunată / Dar chipul tău îmi oglindește chipul / De-mi ieși în cale tremurul din suflet / Abia se-aude prin alei umbrite / Și trupul ostenit de-atita umblet / Îți dăruie suflarea sa fierbinte". Să mai trimiteți.

CONSTANTIN ZLIBUȚ : Oarece, oarecum acestea : „Numele străzilor din jur se amestecau / numerele nu mai erau mărturisiri exacte / rulam stăpîni și prizonieri / într-o ecuație aspră. / Experiența mea geografică s-a mai redus / cu un blestem / secundele cîștigătoare se rostogolesc / sub steaua meduză / se pregătește-n tihnă / un fagure de lemn". Cum credeți.

DOMINIC DIAMANT : Fragil ca iarba : „Fragil ca iarba / ce sparge betonul / în setea-i de soare / neînsemnat ca iedera / pînă la cer cățărindu-se / de dorul stelelor / pierdut ca izvorul / ce surpă muntele / să răsune-n cascadă / efemer ca fulgerul / (...)n-am a mă teme / nici de rău, nici de moarte / sămînța dragostei mele / risipită aici / va rodi în departe". Trimiteți mai.
ION ALDARUC : Ziceți în P.S.-ul la **Ars Poetica :** „Am trimis în două rînduri, dar pînă acum n-am văzut nici un răspuns". Răspundem : ba ați văzut și-o să mai vedeți.

MARIUS CABA alias Nina : **„Interiorul cerculi :** „Dar eu îmi scot inima / și o trec / prin somnul pietrelor / ca printr-o clepsidră, / Loviți pietrele / una de alta / și roua / se va spulbera în minuscule / particole / de curcubeu". Aceasta e de Nina. **Electrozit secundei :** „Cunosc experiența zilelor / cuprinse strîns / într-o corolă de sîrmă. / Carnea mea flutură / ca un drapel / pe metereze în derivă. / De partea cealaltă / șoimul / ca o lacrimă grea / își încearcă șansa / de supraviețuire". Dar aceasta e de Marius ? Două Cabe, două : **Ave !**

CĂTĂLIN PĂDURE

Un copac

Cerul —
imens clopot.
Soarele
un fulger de cristal,
rostogolindu-se prin
spațiul său.

Norii —
asemeni, unor vălurite
păsări pe țărm.

Și totuși,
nu am puterea
să spun totul, printr-un cuvînt.
Chiar eu mă consider
un copac în adîncuri
înmugurind.

Și totul

Pe buze ți-am desenat
ceva
și totul s-a transformat.

De atunci
a trecut mult timp.
O toamnă după alta
dar, din copacul nostru,
n-a căzut nici o frunză.

Sînt acuzat de nemurire

Grilajuri de fier port în suflet.
Imense grilajuri de fier.
Am închis ochii, ca niște pumni
i-am strîns.
Noaptea, m-a transformat
în pasăre
de pradă.
Cascadă, timpul,
m-am trezit
pe-o insulă,
unde totul nu avea nici un sens.

Odată

S-a întîmplat să mor,
m-am ridicat în văzduh,
printre fulgere
am ajuns în fața
unui nor.

Călcam pe aer... Apoi,
m-am împiedicat,
și am făcut un salt-
— un țipăt lung,
ca o rază...

Ca niciodată

O urmam în tăcere.
Era o stea sau o rană.
Am ajuns la o peșteră.
Singur, iată !
Și-un munte de ecou,
a vuit
ca niciodată.

Patriotismul ca viziune poetică

Urmare din pag. a 3-a

berat de convenții și clișee retorice, versul stănescian cucerește prin loialitatea adresării directe : „Țară tinără, țară bătrînă, țară materie, țară idee / Noi sintem iarba primăverilor tale / Noi sintem aerul pur înconjurîndu-ți piscurile / Noi sintem adolescenții / Noi sintem genele arcuite / în jurul ochiului, cu privirea ațintită / în viitor" **(Polul istoric).** La Nichita Stănescu trăirea sentimentului patriotic se face prin identificarea cu trupul patriei din chiar interiorul ființei ei : „Acum ne vom apropia de țară / din însăși lăuntrul său" spune poetul avînd nostalgia comuniunii cosmice cu glia natală. Poezia devine o metaforă a întrepătrunderii sufletului individual cu sufletul etnic în termenii unei osmoze indestructibile, emoționante : „Ce am eu mai ascuns în mine / sîngele mișcînd a gînd, / ce ai tu mai curat în tine, / amirosul de pămînt / Oh, și ce am sfînt pe lume, dulcele pămînt al tău de vis / și tot ce-i în tine nume / de casă din cais" **(Țară).** Această întrepătrundere ontologică va apare mai tîrziu în „Necuvintele" cu valoare de artă poetică. Versurile emană emoții patriotice din imagini simple, nefortate, ca o respirație, poemul pare „un cîntec vertical de greieri". Poeziile evită noțiunile abstracte și construcțiile bombastice, dragostea de țară e filigranată în imagini pure, metaforele matinale redau : „sentimentul soarelui răsărind / împreună cu cea mai suavă doină din fluier" **(Patria).** Sfînta legitate a iubirii de țară devine rostire sacră în poemul „Pean", aici recunoaștem forța axiomatică a autorului celor „11 elegii" : „Acum vom invoca legea cea mare / a țării, legea mamă a tuturor legilor, cea / care leagă fenomenele sufletești / și le dă tărie așa / cum orizontul leagă pămîntul / și-i dă tărie". Poezia are altitudinea vizionară emblematică, versul capătă cadența afirmațiilor indubitabile. La Nichita Stănescu sentimentul iubirii de patrie vine, deseori, din reconstituirea afectivă a istoriei. Coborîrea în timp recuperează semnele vii ale trecutului. Apelul la amintirea eroilor e un laitmotiv obsedant, cutremurător : „Dragilor noștri, copiilor / pe care această țară a noastră fecundă / v-a născut în trecut / și vă naște mereu în trecut / pentru că întotdeauna / trecutul țării a avut un pol al viitorului / strălucind în toate secundele lui" **(Polul istoric).** Se poate spune că simbolistica stănesciană e focalizată în jurul ideii de „patrie însingerată" de jertfele trecutului, amintirea destinelor sacrificate revenind aproape în fiecare poem : „Nu-l uitați pe cel căzut / în război / lăsați-i din cînd în cînd un / loc liber la masă / ca și cum ar fi viu între noi" **(Nu-l uitați).** Aceeași emoționantă anamneză străbate și poezia chtonică, unde amintirea popoarelor de oameni scufundate în pămîntul țării e transfigurată în versuri tulburătoare ; poetul face realmente sesizabil acel duh misterios al materiei : „Pămînt de oase strălucind / O, ce miros violent / ce sfîntă duhoare / de diamant au pietrele tale / pămîntule de pămînt" **(Un pămînt numit România).** Lirica stănesciană, și aici este marea sa particularitate, senzorializează ideea, o face palpabilă, prezentă, vie. Poemele alcătuiesc nu un univers al conceptelor ci „O viziune a sentimentelor". Viziune în care primează cunoașterea directă, imediată și mistuitoare adică obsesia „lui A FI schimbîndu-se în ESTE". De aici și impresia că poetul cucerește cu toate simțurile teritoriul realului într-o exaltare existențială : „Spartă coasta-colivie / inima să iasă-afară / la vedere peste țară". Cuvintele se convertesc în tandră mărturisire : „Al tău sînt Patrie / Dintotdeauna". Autenticul mesaj patriotic se amplifică, în multe poeme, pînă la forța mobilizatoare a mesajului politic. Versul stănescian prefigurează viitorul în imagini cathartice : „Mîine, chiar mîine, / nu mai departe decît mîine / cînd zorii / ridicîndu-se pe orizont vor vesti : / Iată, / aceasta e ziua de mîine" **(Polul viitorului).** Poezia irumpe în imagini electrizante, viziunea lirică își conține mesajul progresist inviolabil, credința în triumful istoriei. În acest registru ideatic întîlnim poeme pline de exclamații luminoase ca niște explozii ale timpului „într-o desăvîrșire". Frazarea lirică incandescentă aminteste de patosul poeziei labișiene, cuvintele se adună în arcul voltaic al expresiei vizionare „Iată, a venit ora mare / bătînd / în gongul soarelui, / ora în cinci colțuri, ora luceafăr !" **(Cîntarea României).** Verbul poetic transmite sentimentul izbînzii eforturilui uman, era comunistă arătîndu-ni-se ca o „epifanie". Ridicată pe-pilonii expresivității artistice moderne, lirica stănesciană e aureolată de o constiință politică de excepție. Poetul exclamă : „Cu timpul-acesta bolții îi supun / rubine și smaralde, / ametiste / și cărămida trupului mi-o pun / la ridicarea lumii comuniste" **(Cintec).** Despre patria sa România, „țară cu contururi amintind de-o inimă / pulsînd în centrul Europei" marele poet Nichita Stănescu a scris pentru eternitate poeme „cu colțul inimii" sale.

Claudia Șerban : „Natură statică"

Temele poeziei noastre

Urmare din pag. I

al unui tip de relație cu acest real, care, dacă ar fi să-i dăm crezare lui Ortega Y Gasset, odată cu „dispariția" sentimentelor frumoase, a început să obsedeze poezia.

Cu toate acestea, după un periplu obositor prin inventarul himerelor, după o „contabilizare" neiertătoare a tot ce a îndrăznit să calce teritoriile jocului liber al spiritului — care sînt, la urma urmei, temele eterne ale poeziei ? Ele sînt, fără îndoială, doar citeva (cu mult mai puține decît ne-am putea imagina), care, fără a se retrage, fără a se umbri la soarele antic, medieval ori avangardist, **au rămas pururi** adevărate probe de încercare pentru conștiința artistului: dragostea, natura, neființa, cosmosul, rămîn teme de aur, teme **olimpice** pe care orice atlet al spiritului visează să le atace, chiar dacă se lasă magnetizat de triplul salt al „electrocasnicelor", de biatlonul „cîtadinismului", de haltera „ruralismului", de popicele poeziei „concrete", de cursa cu obstacole a „tradiționalismului", etc.

Nu sînt înclinat aidoma turnului din Pisa să cred în prăbușirea temelor și nici în posibilitatea de a inventa, la nesfîrșit, altele noi. Văd, mai degrabă, temele ca pe niște constante ale spiritului pe care generații după generații le luminează din unghiuri diferite, le aureolează cu o **sensibilitate** unică, irepetabilă. Fiecare temă devine astfel o piatră rară strălucind la mîna altei femei. Poetul e destul de șiret (dacă a tras o învățătură din lecția lui Femios) să cînte acea frumusețe prefăcîndu-se neatent la strălucirile pietrei-teme, pe care, de vreun secol încoace, a început să o descrie aluziv, evitînd contactul direct cu luminile ei.

Și astfel, din acest moment, putem spune că **sentimentul** este acela care își alege temele, poetul fiind eliberat din funcția de moașă comunală din sfera cuvîntului. Aceasta este singura recompensă primită în schimbul efemerității lui cosmice, iar eu, la rîndul rîndului meu, am învățat acest lucru de la Nichita Stănescu, Poetul care nu a mai suportat să asiste nașterea cuvintelor pe hîrtie.

De altminteri, cea mai mare confuzie se face atunci cînd se enunță raportul între realitate și poezie. Acest schematism de gîndire are naivitatea planșelor de la lecțiile de chimie pe care se află scris: hidrogen și oxigen egal apă. După această rețetă nu va ieși nici o picătură de apă sau de poezie, pentru că se ignoră fundalul biografic, afectiv, al fenomenului: temperatura, presiunea, descărcările electrice, etc. Asemenea celor două elemente chimice, realitatea brută nu naște poezie. O posibilă „formulă" presupune o realitate **mediată** prin care înțeleg o realitate trecută prin filtre culturale, lingvistice, sociale, afective și care, abia atunci, este virtuală de a „interesa" Poezia. Ceea ce nu este mediat de conștiința poetului constituie o „grefă" pe care Poezia o va respinge, indiferent că este vorba de o realitate intimă ori de una socială, de dragoste sau istorie, de natură ori de sentimente. Poezia trebuie să convingă, nu să aibă neapărat dreptate; să fie **autentică** chiar dacă, prin asta, mai puțin în conformitate cu adevărul tratatelor științifice. Versul nichitastănescian „frunză verde de albastru" este convingător în ordinea autenticității unui sentiment umplut cu cuvinte, iar nu din pricina unui „adevăr", aici sfidat.

În lipsa autenticității, poezia riscă să devină prea pasionată de evenimentul brut, neîncărcat de semnificație afectivă, nemediat. Ca și arta actoriei, poezia presupune o exagerare. Ea trebuie să accepte ceea ce teatrul antic producea în mod firesc : măști ale **exemplarității.** Eroi exemplari, sentimente exemplare, conflicte exemplare. În clipa în care poezia și actorul încep să vorbească întocmai ca lumea de pe stradă, atunci publicul, onor, cititor, începe să părăsească amfiteatrele marmorei sau ale hîrtiei lăsîndu-l pe creator singur cu măruntele drame ale conservei, ale cafelei, ale podurilor și șoselelor proaspăt inaugurate.

Atunci temele devin schele abstracte pe care se poate construi orice și, tot aici, poezia eșuează în purul fapt divers, riscînd ca, odată cu proba timpului, să-l acuze pe creatorul imprudent care, pentru „clipa" epocii literare pe care o trăiește, a uitat că nimic din ce-i omenesc nu îi este străin Poeziei.

CONFABULE

* * *

Atît de iubită și singură
și nu știi nimic despre noi
cînd privești îndelung în oglindă
vreau să văd cum arătăm împreună
îmi spui

și-ți rezemi timpla de timpla mea
— două șiruri de cocori întîlnindu-se
într-un unghi ascuțit —
rămîi lîngă noi îmi spui

Iulian Neacșu

Scrisoare

Urmare din pag. a 3-a

rectori literari și tehnici Cornel Popescu și Nicolae Frînculescu, „apriga" secretară Ioana Lungescu, ca și ceilalți membri ai editurii sau din afara ei, care au inconjurat cu căldură apariția cărții în forma inițială. Față de aceasta, pe care o cunoașteți, am refăcut „studiul introductiv" și am întocmit un „secvential biografic" unde am avut de „luptat" cu dulcea fantazare în care v-ați învăluit biografia protejînd-o de indiscreții, fapt pentru care „Domnu' Nichita" vă cert și vă cer iertare. Am lucrat în tot acest timp privind ca pe un îndemn în ceasurile de îndoială ceea ce atunci, în mai 1983, la începerea efectivă a cărții Ordinea cuvintelor *ați scris cu cărbune :*

„Douăzeci și 8
Astăzi sunt fericit:
Oare, m-am născut ?
Oare, am murit ?
Astăzi sunt
fericit

...și ați semnat cu un titlu intim și personal „(* * *) Nichita".

In rest lucrurile stau în general așa cum le-ați prevăzut, iar eu păstrez și acum firul dat să fie coardă de arc. Dar, deși trăiți atît de viu prin cuvintele lăsate și sînteți atît de prezent în gîndurile noastre, Domnule Nichita, ne e tare dor de Dumneavoastră !...

Azi, sfîrșit de martie.

NUMELE POETULUI

George Mina

George Mina (Gheorghe Țăruș), născut la 30 ianuarie 1943 în București, absolvent, în 1966, al Facultății de Termoenergetică — Institutul Politehnic București, autor al volumelor de poeme în manuscris, Alergătorul Kotow *(1964—1965),* Viața-Plus *(1972—1973),* Aerul teritorial *(1982),* Despre tăcere *(1984), este unul dintre „oamenii din subterană" cum au fost mulți poeți excepționali din generația noastră, de la Vasile Vlad la Cristian Simionescu, și cum au și rămas, unii, Petru Aruștei, Maria Cerchez, Mircea Șoncuteanu, Valeriu Mircea Popa, Corneliu Antim, Alexandru Tacu, Dumitru Hănceanu, Dumitru Peristeri și atîția alții : scriind în deplină moralitate, acești „poeți amatori" (în sensul nobil, goethean al cuvîntului) au probat, cînd li s-a îngăduit s-o facă, adevărul vechi de cînd lumea, că operele durabile se scriu în taină și-n singurătate...*

Iată cum scria prin 1964 George Mina, epocă în care poemele cele mai curajoase ale celor din generația 60 nu depășeau totuși un anume conformism tematic și stilistic : „vulpile negre apar însoțite de îngeri / din oraș în oraș grădinile raiului / așteaptă noul lor misionar cu lance albastră / veșnică pomenire pomenire pomenire / într-o secundă foamea alergătorului Kotow / într-o secundă iubirea alergătorului Kotow / într-o secundă bijuteriile lumii plăcute / bombonierele de lux / portocalii cuprinși de răcoarea portocalelor / iubita obsedată / invidiata plăcere a lojei la opera comică / O voi dormi voi dormi voi dormi voi dormi / pentru toate luminile soarelui / pentru toate aplauzele exasperate / pentru toate malformațiile copiilor soarelui / o voi dormi voi dormi voi dormi voi dormi / pînă la viitorul oraș / pînă la viitoarea amantă / pînă la viitoarea bombă / alergătorul Kotow votează zilnic o lege / alergătorul Kotow susține interesele majore / alergătorul Kotow parcurge asudînd / distanța de la maică la melc." (Alergătorul Kotow).

Autentic poet existențial format la școala poeziei franceze (influența lui Michaux e evidentă în cultivarea poemului în proză „iluminat" de sorginte rimbaldiană) George Mina înregistrează în poezia sa entropia cotidianului arareori străbătut de razele memoriei integratoare, iluzoriu salvat din inconsistența sa feroce de lumina fulgurantă a Cuvîntului : „Cărțile. De unele mă tem. Să citesc ceva sau să uit ceva ? Bineînțeles o iubită. Cum o chema ? N-are importanță. Nu știu despre cine-i vorba. Deci : extrag din memorie. Forceps imprimanta rafalele. Trebuie să ai nervi nu glumă. Apoi te-am văzut lăcrămînd. Mirosea a frunze uscate sau ne cotropea fluieratul la grămadă al paznicului de domenii ? Alertat gîndesc ; trec la : lecturi pe această temă. Choses"... ...„Piș-piș se apropie valetul scrobit. Răspîndește impresia supărătoare că știe mai multe. Cu siguranță în ochii lui apătoși s-au stins atîtea scene de gen. Despre ce vorbeam ? a, de : viața ; trăită într-o astfel de succesiune a imaginilor, liniștită, chlorotică, viața va începe să behăie."... „Eram agil intram pe fereastră te trezeai cu mine-n așternut. Îți spuneam „am făcut-o și pe asta" și tu te stingeai de plăcere. Apoi (mi-am notat în agendă ora ziua anotimpul) am început să mor. Iubirile și dungile mai vechi ale pantalonilor devin incerte. Zimții monedelor — mai puțin precisi. Minutarul și-a luat zborul de mult. Doar limba mică mai ticăie : ceva clevetitor monoton arătînd în prostie cît de umflat este ceasul."... „Și cum mai cad cuvintele din lumea lor ! Implacabile reci. Încerc să-l înțeleg pe acesta... și el nu se lasă ; îmi scapă ; metodic ; cu acea eschivă a lui Arthurocopilul scăpat printre degete cu tifla lui cu tot. Ce rămîne de scris ? Doar senzația de cuvînt gustul amar ; pentru atît suferim. Ca și cînd între noi s-ar fi petrecut ceva, o atingere. Ca și cînd El Cuvîntul poate fi așa o mreană sau o adiere. Trece prin sînge prin țeastă trece. Iată o energie încă necunoscută ! Un impact mă răvășește și mă încalcă : ce-am scris aici este stins ! Durerea-i jucată. Ca o rană adîncă se cască tăcerea. Ceva se despletește și-mi apropie de umăr fierul înroșit" (Mont-Joie !, I, II, III, IV, XIV).

Toate poemele lui George Mina din ultimele două volume Aerul teritorial *și* Despre tăcere *au o emisie verbală egală transmițînd un interminabil monolog interior, vehement, funambulesc, umil, impregnat de un dolorism înefabil și străbătut de un patetism surdinizat, deghizat adesea în amară autoironie și prețiozitate expresivă, măștile succesive ale personajului liric ascunzînd și dezvăluind totodată personajul real torturat de vidul existenței, refugiat, ca într-o insulă a preafericiților între coperțile unei Cărți : „deci cum să-mi ucid eu iubita ? ..."* (Cărțile fața, I, II, III, IV).

George Mina este un poet substanțial care nu scrie, ca atîția grafomani din ziua de azi, numai pentru a mai „scoate o carte" ori a mai „face un bănuț", drept pentru care editorii noștri ar trebui să-i acorde atenția cuvenită.

Cezar Ivănescu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Teza „celor două cerneluri"

Înainte de a încheia analiza șirului de idei fumigene emanate de către diversiune, să clarificăm și pe aceea, mai recentă, privitoare la morală. Morala însemna, mai demult, în grupul „Europei libere", o așa-zisă „intransigență etică", o „restituire a demnității", un „eroism" bineînțeles disident. Tot ceea ce nu avea legătură cu acestea era respins pe motivul „colaboraționismului" și intervențiile pe tema absenței supărătoare de inițiativă politică a literaturii române deveniseră, într-o vreme, numeroase. „Tăcerea poltronă" (veștejită de Sanda Stolojan, în „Journal de Génève", 6 nov. 1976), „duplicitatea" pornită, e adevărat, din „nemulțumirea surdă" însă repudiată căci nu ar însemna „acțiune" (Monica Lovinescu, în „Ethos", II, pg. 328) nu plăceau diversiunii care dorea pretutindeni acțiune și numai acțiune. Cum însă „acțiunile" nu veneau deloc ori se produceau citeodată în chip cu totul ilar, teza „contestației" trebui să fie reformulată și în locul ei apăru aceea „a celor două cerneluri".

Teza celor două cerneluri se întemeiază pe noțiunea de „duplicitate (vehiculînd două limbaje între care unul este cel adevărat) și a fost emisă în chip programatic de Monica Lovinescu („L'Alternative", nr. 20/ian. 1983) în chestiunea, esențială, a tinerilor. Aceste propoziții s-au reprodus anterior, într-un alt episod, totuși o adăogire nu este fără însemnătate. Pe scurt, tînărul ar trebui să adopte „o cerneală pentru articolul de ziar și pentru discursul public", desfășurate acestea după „moda langajieră a zilei"; cealaltă cerneală ar rămînea pentru operă, sustrasă clipei și adeseori chiar contrară acesteia. Cum însă „proba sloganului" și a adeziunii (e drept, pur formale) s-ar fi făcut, atunci ar rezulta că nimic nu împiedică pe autorul tînăr să publice opera (eliberată de presiunea ideologiei), căci, nu-i așa ?, dovezile de atașament ar fi izbitoare. Această „morală" care uită că adevărata adeziune nu este aceea a declarației pure și simple ci, hotărît, aceea a operei, nu pornea dintr-o inovație de moment. ea fusese, în citeva cazuri, experimentată pe viu, cu bibliografia unor insi care emiseseră declarații trîmbițătoare și apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat dezvoltaseră pe aiurea (unii chiar și la „Europa liberă") cu totul alte păreri. Cine ar examina atent contribuțiunile publicate în România de Ion Caraion, V. Nemoianu, N.C. Munteanu etc. ar rămîne uimit cît erau aceștia de „adaptați", vorba unuia, „la realitate". Un asemenea oportunism, teoretizat, mai apoi, de Ion Caraion care face (în „Insectele tovarășului Hitler") teoria demagogiei (susținînd că n-a fost al nimănui ci doar al lui și doar cu el) putea să devină, la momentul potrivit, o tactică activă, întemeiată pe pasivitatea teoriei birocratice a liniștii. Acesta era momentul „duplicității" (cînd, adică, disidența fățișă se dovedise inoperantă) și în urmarea acestei necesități s-a configurat și „teoria" pe măsură. Bineînțeles că duplicitatea nu este interpretată de diversiune într-un chip nediferențiat, ea are, cum s-ar spune, grade de operativitate și are în vedere o eficiență de la un moment la altul crescătoare. Mai întîi. ea ar fi totuna cu retragerea temporară, cu „tăcerea tactică" asemănătoare cu aceea a agenților adormiți pînă la un moment pozitiv cînd ar urma să se producă trezirea. „A clădi opera la adăpost de politică" (Monica Lovinescu, în 22 iunie 1984) era o soluție clasificabilă în cuprinderea ideii de „exil intern". Apoi, duplicitatea ar însemna o „participare pur fizică" (cum recomanda cineva, în 1 aprilie 1984), nu o respingere inabilă de teze pe care diversiunea nu le simpatizează. Însă numai cu atît nu se putea face mare lucru și, ca atare, diversiunea a înaintat în programul duplicității active.

În al treilea rînd, venea ideea participării elaborate și a înțelegerii doctrinei politice în vederea interpretării ei într-un chip pozitiv pentru diversiune. „Cei care nu iau în serios propaganda — observa Virgil Ierunca — fac jocul ei" (16 dec. 1984) și de aici ar rezulta că, spre a înainta, era nevoie de introdus, în conținutul doctrinar curent, exact acele corecții care să imobilizeze și chiar să abată tezele ideologice de la semnificația lor naturală. O asemenea rectificare s-a făcut nu o dată atunci cînd „imaginea lumii moderne", „înaintate", a fost confundată cu aceea reprodusă de o lirică ironistă și așa-zis citadină, cînd realismul epic a fost interpretat în chipul prozei clișeelor, a banalității. Pe tema aceasta, Monica Lovinescu a propus chiar și un curent literar, „le réalisme quotidien": „Soi de colaj hiperrealist, al cărui caracter coroziv se naște din platitudinea voită, din retranscripția naivă a normalității, din această aparență perfect anodină" („L'Alternative", 20/ian. 1983, pg. 73—74). „Ruinarea ironică a conținutului prin remarci personale", cum susținea cineva (20 ian. 1985) nu intră într-o altă categorie, adoptarea superficială a unui limbaj ideologic corectat prin ironie însemnînd mai degrabă „secreta fidelitate față de sine însuși decît expresia unei renegări" (20 ian. 1985).

În sfîrșit, venea la rînd **teoria calului troian,** aflată în legătură directă cu aceea a **adminis**trației de valori. Din moment ce doctrina momentului nu mai era, dintr-o asemenea perspectivă, repudiată ci adoptată spre a fi adaptată, rezulta de aici că nici măcar sub raportul prezenței fizice diversiunea nu mai recomanda o îndepărtare de autoritate. Acest tip de acțiune politică era denumită „traiectoria calului din jocul de șah" și consta în susținerea „sfătuitorului independent", „înaintînd mascat" în realitatea politică, așa cum făcuse odată dirijorul german Furtwängler (discuția pe această temă — în 20 ian. 1985), care „cu toată tactica lui abilă, se afla de partea cealaltă a baricadei". Această aparență de independență, care este în ultimă analiză duplicitatea pură, nu trebuie luată în serios căci, recunoștea cineva teoretizînd „înaintarea mascată", „voința de independență reflectă bineînțeles o poziție politică" (20 ian. 1985).

Acest elogiu al demagogiei, făcut din necesități de moment, nu putea să lase deoparte imaginea literaturii române postbelice, unde un asemenea program trebuia să se verifice spre a fi mai convingător. Pe scurt, întreaga literatură română postbelică ar fi o istorie a duplicității. Duplicitate era dogmatismul ai cărui reprezentanți (zice Monica Lovinescu) nu ar fi luat niciodată „cuvîntul ideologic drept un adevăr și nu l-au confundat cu o credință". Duplicitate ar fi literatura evazionismului care, „înainte de a deveni un mijloc de a denunța realul", ar reprezenta un mijloc de a surmonta „realismul impus de ideologie". Acestea și altele ar fi „les ruses des écrivains roumains" („L'Alternative", nr. 20/ian, 1983, de unde am citat). Cu toate acestea, duplicitatea nu e ultimul cuvînt al diversiunii, care a schițat, în urmarea reformulărilor recente, citeva scenarii de cabinet privitoare la asaltul ultim asupra culturii românești.

Artur Silvestri

mapamond

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

SEMNIFICAȚII

Un foarte recent și important document a reținut atenția agenților de presă a organizațiilor și organismelor naționale și internaționale, care sînt implicate în acțiuni pentru marcarea corespunzătoare a anului 1985 ca An Internațional al Tineretului. Este vorba despre raportul secretarului general al Națiunilor Unite asupra A.I.T., considerat a fi „pivotul unei strategii pe termen lung", desprinzîndu-se, cu deosebire, importanța dată problemei păcii, acțiunilor specifice și rolul A.I.T. în formarea unor atitudini și luări de poziție semnificative.

„Pacea — se spune în acest document — este o condiție prealabilă a vieții însăși. Dorința de pace este universală, iar responsabilitatea pentru realizarea ei revine tuturor. Tineretul trebuie să se alăture eforturilor pentru a se pune stavilă cursei înarmărilor, de a promova eforturile vizînd mărirea încrederii între state și să orienteze către scopuri pașnice, pe plan economic, social și cultural, multe din resursele consumate acum pentru achiziția de arme... Ar fi de dorit să existe o educație a tineretului în spiritul păcii. Eforturile în acest sens trebuie orientate în ideea unirii tineretului în promovarea și apărarea drepturilor egale ale tuturor ființelor umane și a tuturor națiunilor, de a lucra pentru progresul economic și social, pentru dezarmare, pace și securitate internațională".

Iată o idee dintre cele mai nobile, cu vaste implicații în sistemul educațional, o idee generoasă prin perspectivele sale într-o posibilă și necesară totodată schimbare de mentalitate. Căci, într-adevăr, nenumăratele studii făcute asupra tinerei generații pun în evidență, mai ales în ultimii ani, o apetență către imaginile violenței (literare, filmice, teatrale, etc.), rezultat al unui climat social, în multe zone ale lumii, generator el însuși de instabilitate și violență. Căci educația pentru pace, **este, trebuie să fie în primul rînd o educație împotriva violenței, la orice nivel și orice grad. De la cel individual, pînă la cel de grup, pînă la refuzul hotărît al raportului violent extrem care este războiul.**

Și este profund semnificativ faptul că, acum, peste tot în lume, apar, sub nobila deviză a A.I.T., numeroase și exemplare luări de poziție. Asupra acestei probleme, a păcii, considerată ca vitală pentru existența umană, a altor încă foarte multe aspecte privitoare la locul, rolul și perspectivele tinerei generații. Numeroase mari personalități ale vieții științifice, culturale și politice contribuie prin luări de atitudine, adevărate manifeste ale unei conștiințe politice și umane în acțiune, pe care, în cuprinsul acestei rubrici, le vom prezenta tocmai pentru valoarea lor într-o posibilă cum spuneam, construire de noi și generoase atitudini.

Iată, pentru a reveni la ideea semnificației educației pentru pace, recent am avut ocazia să parcurg un document cu adevărat senzațional : în numărul 3 al revistei „Disarmement", apărută la sfîrșitul anului trecut, sub egida Națiunilor Unite, se publică textul integral al depozițiilor unor mari savanți și oameni de litere și cultură asupra efectelor unui război nuclear. Cu permisiunea dumneavoastră, stimați cititori, voi reveni în cuprinsul altui articol asupra acestei dezbateri internaționale, pentru a nu mă opri astăzi decît asupra unuia dintre participanți. Se numește Carl Sagan, directorul Laboratorului pentru Studii Planetare de la Universitatea Cornell. Citindu-i depoziția, de excepțional interes, mi-am amintit de un text anterior semnat de el, un text de prezentare al unui studiu clasic despre înarmare și consecințele sale („World Military and Social Expenditures — 1982. Ed. Social Priorities — autor Ruth Leger Sivard). Este un text-simbol, considerat a fi deschizătorul de drum al unei campanii internaționale de reuniune a eforturilor oamenilor de știință și cultură în lupta pentru pace. Îl reproducem, în ideea valorii sale formative pentru sufletul tinerei generații de pretutindeni :

„Văzută din spațiul cosmic, Planeta Terra pare a fi perfectă și liniștită, purtată de steaua ei într-o călătorie care a început acum 4,5 miliarde ani. Dacă privim mai cu atenție lucrurile, descoperim că viața și lumea inteligentă au apărut și au evoluat din această lume și au umplut-o cu o abundentă frumusețe.

Specia cea mai avansată a reușit în numai cîteva secole să creeze minuni tehnologice și este pe deplin capabilă să își asigure necesarul pentru toți cei 4,4 miliarde de membri ai săi.

Dar, privind cu și mai multă atenție, descoperim că marea majoritate a indivizilor acestei specii își duc existența în mizerie și disperare, nereușind să se bucure de împlinirile intelectuale, fizice și spirituale de care ar putea fi capabili. În curînd, se va ajunge la cifra de un trilion de dolari pe an cheltuiți pentru activități militare, trecute, prezente sau viitoare. A fost stocat un arsenal de peste 17 000 unități arme strategice, cu care poate fi distrusă în mod global, toată această dezvoltare tehnologică și poate chiar specia însăși...

Ce ar înțelege din toate acestea un posibil observator extraterestru care nu este implicat sufletește în rezultatele evenimentelor terestre ? Izolați în interese egoiste, nu sîntem capabili de a vedea decît fragmente ale unei imagini totale. Dar dacă am lărgi perspectiva la o scară planetară, am căpăta o imagine extrem de clară cu implicații atît de periculoase încît orice individ capabil de gîndire s-ar simți silit să acționeze".

Iar în cazul Anului Internațional al Tineretului este dorită tocmai o asemenea imagine largă, la scară planetară. Cu toate semnificațiile sale.

Cristian Unteanu

Anul Internațional al Tineretului 1985

Două gări

El se prezintă „berger et médicine". Ea-l corectează zîmbind ușor : „presque médecin". Entuziast, el se hotărăște să declare adevărul : „Cent pour cent berger, cinquante pour cent médecin". Îi cunosc în București într-o vară fierbinte, pe vremea facultății, rătăcind între liniile de tren din Gara de Nord. Îi ajut să găsească, în ultima clipă, linia pentru Sibiu și pentru că nu avem timp să schimbăm nici cărți de vizită, nici telefoane, nici adrese hotărîm spontan să ne întîlnim peste o săptămînă : „la même heure, la même place". Peste exact o săptămînă — doar cînd ai 20 de ani poți crede că asemenea promisiuni se țin — năvălesc către mine Pasquale : 23 de ani, francez, student la medicină, mai precis la stomatologie în anul IV, un cap imens cîrlionțat à l'Afrique, vorbăreț, cu umor, cu un neastîmpăr evident. Gertrude : 20 de ani, desenatoare, proiectantă într-un atelier, fată ovală, desenată sever și suav în același timp, cu o singură linie, plete drepte, abia atingîndu-i umerii, înaltă, subțire, reticentă, nemțoaică. Sută la sută. Sînt soț și soție, elvețieni.

Mai tîrziu, la „Mărul de aur", îmi spun că vin pentru prima oară în România și pentru că mama lui Pasquale este, îmi explică el, desfăcînd spectaculos un arbore genealogic, un fel de nepoată a lui Slavici. Au văzut timp de o săptămînă Ardealul, patria dinspre mamă, căutînd și sperînd să găsească după adrese rămase cît de cît actuale, ceva din familia de odinioară. Pînă la urmă nu se înțelege bine ce au găsit, dar amîndoi, dar în special Pasquale îmi povestește entuziasmat despre Biserica Neagră, despre Arad și despre Maramureșul folcloric, unde-l trimiseseră documentația anterioară, și instinctul, și cine știe ce ghiduri turistice sau sentimentale.

Pasquale este interesant însă nu atît prin biografie, seamănă cu biografia multor colegi care fac, ca și el, medicină. Două semestre este student la stomatologie și apoi vara, ca să aibă de unde plăti taxele, cărțile, laboratorul și mica garsonieră mansardată, raiul fericit cu Gertrude. Pasquale este, vara, de patru ani de zile, „cioban" în frumoșii Alpi elvețieni. Are o vitalitate debordantă, o lipsă de complexe vizavi de muncă — munca lui din Alpi — care-mi spune multe despre calitatea lui, despre ambiție. Proiecte : vrea să fie un medic mare. În același timp scrie proză. Gertrude face muzică și pictură, el este mult mai pasionat în privința literaturii. Cunoaște literatură franceză și, cine știe prin ce filiații, spaniolă și destul de puțin literatură română. Ne promitem cărți și un timp chiar reușim să schimbăm cărți, discuri și mai ales rămîne această întîlnire pe care n-am mai putut-o repeta vreodată.

Am cunoscut, cum e firesc, mulți tineri scriitori sau publiciști din alte țări, în relații oficiale care s-au transformat în prietenești dar niciodată nu mi s-a părut mai semnificativă vreo întîlnire decît aceea întîmplătoare de pe peronul Gării de Nord. Atît de caldă, atît de impresionantă dorința extraordinară de cunoaștere și, nedisimulată, prietenia acestui tînăr francez și a acestei tinere nemțoaice cu pașaport elvețian. De ce mi-am amintit de ei tocmai în anul acesta, — **An Internațional al Tineretului** — cînd atîtea situații mult mai sintetice, mai semnificative prin densitate de fapte și idei puteau să-mi servească pentru această temă ? Cred că datorită faptului că spontan și neoficial poți să vezi la tineri de pretutindeni mai mult decît la alte virste o trăsătură comună, surprinsă excelent în deviza acestui an : **„Participare — Dezvoltare — Pace".** Nici uneia dintre virste nu-i este mai proprie tendința de participare. Nici unei virste nu-i este mai proprie dorința de dezvoltare. Nici unei virste, care este a dragostei, nu-i poate fi mai aproape dorința de pace. Istoria literaturii române conține o pledoarie a participării prin tinerețea creatoare. Capodoperele literaturii noastre naționale au fost scrise la această virstă : virsta Eminescu. O participare de idei, de talent, de forță, de prietenie, de umanism sînt datorii moștenite de tînăra generație de scriitori care sînt colegii de generație ai tuturor celor ce vor prietenie, pace, participare, dezvoltare, afirmare.

Despre pace se poate vorbi în felurite feluri. În felurite limbi dar am văzut o expresie a ei într-o modalitate care nu mai are nevoie de traduceri. Mă aflam pe peronul unei alte gări, la Sofia, și înainte de a ne spune toate cuvintele de bun rămas, un tren, care a oprit în stație, a lăsat ca prin ușile deschise să se prăvălească pe peron un eșalon de cîteva sute de băieți tineri, explozivi, vitali, care duceau într-o mînă o minusculă sau mai mare valiioară de lemn vopsit, cu lacăt la vedere, încercînd să se împrăștie în aceeași clipă nu în toată gara, ci parcă în toată Sofia. Erau veseli și în răstimpuri strigau sacadat același cuvînt slav pe care nu l-am înțeles. Ce strigă ?, am întrebat eu pe colegii mei de la ziarul de tineret din Sofia. **Liberarea,** au zîmbit ei cu nostalgie, făcuseră și ei armata și, ca și tinerii din Gara de Nord, au alergat și ei din tren strigînd **liberarea** cu același entuziasm, cu aceeași dorință de viață și pace ca băieții aceștia care știau că trebuie să servească și patria și pacea cu aceeași dragoste. O dragoste fără traducător.

Mariana Brăescu

Claudia Șerban : „Flori"

JORGE ONETTI

(Uruguay)

Cînd, în anul 1965, volumul de povestiri „CUALQUIERCOSARIO" a lui Jorge Onetti a obținut premiul pentru proză la concursul „Casa de las Americas" de la Havana, autorul său era literalmente necunoscut. Cîteva povestiri scurte îi mai apăruseră în 1958 la Buenos Aires, dar într-un volum colectiv. Astăzi, scriitorul uruguian ne oferă o literatură originală și modernă, cu o sensibilitate critică ascuțită și, în același timp, de o înțelegere perspicace a vieții și caracterelor umane care populează marile orașe situate pe țărmurile fluviului Rio de la Plata.

Cu mijloace stilistice abile, cu un umor prudent și cu o pătrundere sagace în resortul complicatei mașinării sociale, Jorge Onetti a construit una din cele mai promițătoare pagini ale generației tinere a Uruguayului, profesînd, în același timp, și o strălucită literatură militantă.

mușchii

Nu vreau să fiu un încrezut, dar cîteodată, cînd ne oprim cu echipa de parte de orice localitate, și este noapte, îmi place să mă opresc asupra unor probleme.

Îmi reamintesc de acele afișe colorate ce se găsesc atîrnate pe toate zidurile din stațiile de serviciu, din care nu înțeleg de fapt mare lucru, deoarece nu știu să citesc, și despre care se spune că sînt zugrăviri ale Patriei, adică hărți care arată ceva.

Amintirea aceasta îmi producea risete, pentru că mi se părea un lucru copilăresc, și ziceam : „vînd grădinarilor castraveți ?" Credeam că după atîția ani de colindare a drumurilor, parcurgînd adevărata hartă a țării, știam totul.

În nopțile din urmă mă gîndeam la toți oamenii cu obrazul subțire care văd în aceste zugrăveli numai frumusețea și găsesc totul la locul lui și care cred că a colinda țara nu este altceva decît o simplă plimbare. Și rideam din toată inima.

Dar, a gîndi este întotdeauna un lucru cu două tăișuri, și într-o noapte izbucni răsmerița în mine. Nu ne găseam departe de oraș, dar era imposibil de mers pe jos, deoarece ploua foarte mult. Eu doream să fiu alături de vreo femeie, și precum am spus, era imposibil fiindcă ploua mult chiar înăuntrul cortului. Afară, în schimb, era de-a dreptul potop.

Pe deasupra nici nu puteam dormi și atunci înșiruiam în gînd toate femeile pe care le cunoscusem cîndva și se făcea cum că le numeram în șir, ca pînă la urmă să adorm.

În acest timp, mașinile treceau pe șosea, lovind apa cu toată puterea lor. „La naiba — spusei — cu o mașină mă voi duce pînă la oraș și astfel va lua sfîrșit priveghiul". Noi cei din echipă nu avem mașini la dispoziție și autocamioanele care ne aduc pietrișul rămîn peste noapte lîngă depozitele fiecărei localități.

Mi-am pus o prelată pe mine și am urcat pînă la șosea cu intenția de-a merge în picioarele goale.

Trecu un autocamion-cisternă pentru lapte, împroșcînd în toate părțile. Mi-ar fi făcut plăcere să mă ia, însă nu a oprit. I-am trimis niște injurături, fără pic de răutate, și adevărul este că am avut noroc. Peste cîteva clipe mă luă o altă mașină.

Automobilul mirosea a tutun proaspăt și a parfum. M-am simțit foarte bine stînd în partea din față a mașinii. Tipul care conducea era foarte potrivit pentru a petrece cu el acest scurt timp. M-a servit cu țigări și cu o bună cantitate de rachiu din trestie de zahăr și cu whisky dintr-o sticluță turtită îmbrăcată în piele.

Omul avea chef de vorbă și căuta să mă provoace. Cînd a aflat că eu eram din aceia care astupă hîrtoapele, începu, mai în glumă, mai în serios, cu criticile. Mai exact, critica guvernul deoarece încasa impozite nepermis de mari. „Vezi d-ta — i-am spus — eu plătesc impozite numai pentru țigări și pentru băutură, și cu toate astea sînt la fel de nepricopsit".

Tipul o ținea întruna că, probabil, acoperim gropile cu bomboane, deoarece orice apă împrăștia ușor umplutura ; că ar fi fost mai ieftin dacă nivelarea era lăsată pe seama vînturilor, și că am putea cumpăra cu banii economisiți niște tancuri cisterne, și alte multe lucruri de felul acesta.

După aceea, începu să se plîngă de muște, de acele musculițe care loveau geamul din fața mașinii, atrase de lumină. În clipa asta tresar speriat, deoarece o persoană se ridică brusc de pe scaunul din spate, fără să fi știut de prezența ei acolo, și care la rîndul ei a fost surprinsă de prezența mea. Era o fată blondă, care dormise tot timpul.

Au vorbit între ei despre vremea rea și despre timpul care a mai rămas pînă la destinație. Tipul nu a mai spus apoi nimic, pînă-n clipa în care m-a lăsat în oraș.

Eu mă simțeam înțepenit și am intrat într-o bodegă și am cerut un rachiu. Am rămas nemișcat, ascultînd ca un idiot cum plouă afară, negîndindu-mă la nimic, privind mușchii cum dansau pe tabla de cositor. Ceva fierbea în creierul meu, în stomac și în picioare.

„Se coace ceva" — mi-am spus și am mai cerut un rachiu.

Un bătrîn, în fața mea, făcea diverse strîmbături în compania unei carafe de ceai maté neîndulcit. Mă apucă rîsul în clipa cînd mi-am dat seama că eu eram acela, reflectat într-o oglindă.

„Nu sînt bătrîn — am spus. Nu, sînt sigur de asta".

Totuși, acolo mă găseam, reflectat în oglindă, și acesta, era mai în virstă ca mine și am ajuns să gîndesc că, cu toate că „motorul" meu era în bună stare, totuși greutățile vieții mi-au încrustat multe cute pe obraz, mai multe decît mă așteptam.

Atunci mi-am zis : „Douăzeci de ani". Și asta spune totul, deoarece doream să zic douăzeci de ani astupînd gropile cu pietriș pentru Departamentul Drumurilor. Douăzeci de ani, și șoselele betonate nici gînd de a fi construite. La început a fost o chestie de zile, după aceea de luni, de ani și în sfîrșit de alegeri prezidențiale. Însă alegerile treceau și șoselele continuau să moară la puțini kilometri de capitală pentru a se transforma în „drumuri ameliorate".

Eu sînt unul din cei care ameliorează drumurile.

Cu toate că nu o doresc, sînt totuși un complice. Cunosc fiecare groapă și-mi amintesc de ea. Am recunoscut prin forma lor toate gropile pe care a trebuit să le astup pentru a doua sau a treia oară. Și mi-am zis : „Un om trebuie oare să aibă capul plin numai de gropi ?" Cînd stau de vorbă cu zidarii, îi invidiez, și gîndesc că ei pot să se laude : „Eu am construit casa asta". De asemenea și cei care lucrează la șoselele betonate pot să zică : „Această porțiune de drum am făcut-o eu".

În schimb cu ce mă pot lăuda eu ? Cum că această groapă în formă de scroafă culcată am astupat-o eu ? Nu, nu pot spune lucrul acesta.

Aș oferi un braț în schimbul posibilității de a face o șosea. Nu o șasea oarecare, pe unde să treacă tipi ca acela care m-a adus la oraș. Nu. O șosea ca tovarășii mei, ca mine. O șosea care să ducă în toate locurile unde este nevoie, care să se întretaie cu o mulțime de alte șosele asemănătoare și din care să se ajungă la o alta. Și, bineînțeles, drumuri bine construite.

Atunci m-aș putea stabili liniștit într-o localitate oarecare și m-as însura.

Cînd m-aș fi dus la oraș cu copiii, le-aș fi putut spune : „Acest drum l-am construit eu". De asemenea, le-aș fi putut răspunde cu plăcere la o sumedenie de întrebări pe care mi le-ar fi pus ei. În situația de acum pot să am copii ?

Și la construirea șoselei să nu vină inginerul și întendentul să-mi pretindă ca drumulețul să ajungă pînă la vila lor.

Ne-am ghida numai după culoare, după miros, după zgomot. Cînd aroma îndepărtată a strugurilor în pîrg va ajunge pînă la nasurile noastre, vom merge să vorbim cu țăranii pentru a deschide traseul. Atunci drumul va fi durat în inima fructelor și strugurii se vor rostogoli îndată pentru a face explozie în toate cîrciumile.

Și așa cu toate cele. Cu grîul și cu cartofii și cu cătunele pierdute printre stînci și noroaie.

Se spune că există o țară unde drumurile duc pe oameni acolo unde vor. Aici nu duc nicăieri. Sînt pustii.

Dacă noi toți, cei de la Departament, ne-am pune de acord, am putea obține ceva. Însă tovarășii sînt tineri, se cred nemuritori, și nu se gîndesc la aceste lucruri.

După douăzeci de ani, vor gîndi ca mine, însă pînă atunci eu voi fi pleznit de necaz, știind că aici nu se poate întîmpla nimic. Nimic, și nici drumurile nu pot duce nicăieri.

Luna trecută un tip, cu o motocicletă, și-a frînt gîtul. Neghiobul a dat peste o groapă prost astupată. Atunci toți au început să gîndească și să spună lucruri triste și chiar importante. Însă nimeni nu căuta să-l readucă la viață pe tipul ăla, nimeni nu căuta să-i gonească mușchii de pe ochi și intrau în nas.

Ce se poate întîmpla dacă facem grevă ? Nimic. S-ar interesa de noi după doi ani. Însă dacă — de exemplu — fac grevă șoferii de pe autocamioane, atunci este cu totul altceva. Ei au putere. Ei nu fac lucruri care rămîn, nu pot arăta nimic din ceea ce fac, însă, cu toate că drumurile nu se mișcă, șoferii parcurg șoselele și dau impresia de mișcare și din cauza asta sînt necesari.

Sînt la fel ca și vînătorii : cunosc ascunzișurile, peșterile, cărările ascunse și sînt șireți. Mînuiesc ceva ce există. Nu ca hîrtoapele, care nu sînt nimic.

Dar ocupația asta de a astupa gropile trebuie să ia sfîrșit. Cineva trebuie să vină și să spună: ajunge.

Atunci eu îi voi spune : „Să pornim !"

Cu toate că omul va cunoaște de mai înainte foarte bine răspunsul, mă va întreba cîntărindu-mă din ochi : „Unde și pentru ce ?"

Unde vom putea face altceva. Ceva care va putea fi arătat fiilor noștri, pentru ca ei să continue opera și să o arate și ei mai departe, cu mîndrie la o ceată de trei sute de nepoți.

Și pentru ce ? Pentru ca mușchii să nu ne scoale cu noaptea-n cap. Dacă nu le vom învinge, unindu-ne, se vor uni ele. Musculițele omului care m-a condus cu mașina și cele care stăteau pe nasul motociclistului și acelea care dansau pe tabla de cositor și beau picăturile de rachiu murmurind murdării în timp ce continua să plouă. Se vor uni pentru a ne prinde între pînzele și hîrtoapele din capetele noastre și vom naște viermii lor.

Toate acestea le gîndeam cînd oglinda din bodegă mi-a reflectat figura îmbătrînită și atunci am spus : „Ajunge !". Și am fugit prin ploaie.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● „Un film al lui Satyajit Ray a atras din nou atenția asupra marelui roman al lui Rabindranath Tagore, **Casa și lumea,** publicat pentru prima oară în 1915. Tradus din nou în limba franceză, el a fost editat de editura Payot, cunoscînd un amplu succes. Tematica romanului are în vedere vremurile tulburi ale unor radicale mutații în concepția indiană asupra istoriei și condiției umane. O prezentare publicată de Payot menționează următoarele : „Povestire pe trei voci care se întretaie și își răspunde ; o istorie de dragoste centrată asupra unui tulburător portret de femeie, această carte este încă surprinzător de modernă..." De fapt, „melodia" tristă a romanului lui Tagore refăce „explozia" unei familii tradiționale, sub impactul ideilor moderniste și al „zgomotelor" violente din agitațiile sociale, transformîndu-se într-o plîngere haotică a unui trecut imposibil de restaurat.

● Cartea lui Paul Hoffmann, **O, Vatican,** apărută anul trecut la Paris, continuă să solicite atenția presei de mare tiraj. Autorul este un corespondent al ziarului **New York Times** la Roma, unde a petrecut ani mulți de documentare asupra structurii și moravurilor din minusculul stat religios. O prezentare recentă a cărții evidențiază următoarele : „Autorul creionează portrete vii ale suveranilor pontifi, «monarhi absoluți» în fruntea statului Vatican, precum și ale membrilor guvernului acestui stat, ale cardinalilor din Curie. Nimic nu-i scapă (...) Observator abil și foarte bine documentat, Paul Hoffmann ne oferă în această lucrare «o viziune oarecum insolentă a Sfîntului Scaun»".

● Marele dramaturg spaniol, Arrabal, publică o carte stranie și incitantă în același timp, **Șah și mituri.** În general, literatura sa este plină de enigme și de o problematică ce frizează țesătura de determinări oculte ale lumii. Așa cum spunea despre el Jorge Luis Borges : „Regele fragil, Nebunul oblic, Regina încăpățînată, Turnul direct și Pionul răutăcios nu știu că mîna anume desemnată a jucătorului le guvernează destinul. Dar... jucătorul este el însuși prizonier, o forță mult mai mare îl face să se miște, iar acesta la rîndu-i mută piesa". Cartea la care ne referim pornește de la cronicile scriitorului, publicate în revista **Express,** prin care a încercat să-și convingă cititorii asupra virtuților neobișnuite ale jocului de șah, un „joc divin".

● O amplă lucrare dedicată lui Wilhelm de Orania publică Roger Avermaete în seria „Biografii" a marii „Biblioteci istorice" de la Payot. Autorul este profesor la Institutul superior de arte frumoase din Anvers, un cunoscut romancier și critic literar din Belgia. Studiul său se citește ca un roman de aventuri, evocînd lupta eroică pe care Wilhelm de Orania o angajează cu cel mai puternic suveran din Europa timpului său. Taciturnul Wilhelm, înconjurat numai de o mînă de adepți, a distrus pentru totdeauna marele imperiu spaniol, iar astăzi este figura istorică cea mai celebrată în Țările de Jos, un campion al luptei pentru libertatea neînfricatelor popoare din acea parte a Europei.

● Aflat, dacă nu ne înșelăm, la prima lui carte, Jacqui Chemouni publică în colecția „Science de l'homme" o monografie dedicată lui **Georg Groddeck, psihanalist al imaginarului.** O prezentare a cărții sugerează următoarele : „Personalitate excepțională, ridicat de Freud la rangul de discipol, prieten intim al lui Ferenczi, Groddeck ocupă în mișcarea psihanalistă un loc fără egal. El a creat o operă originală «pe» baza cuceririlor definitive ale teoriei, fără a micșora prin ceva sau a șterge ceea ce era esențial în descoperirile lui Freud. Din acest punct de vedere, se poate într-adevăr vorbi de «psihanaliză specifică groddeckiană». Pe lîngă relațiile cu Freud și cu unii dintre discipolii săi, pe lîngă originalitatea gîndirii sale (...), această carte încearcă, printr-o continuă confruntare cu opera lui Freud, să distingă semnificația metodei lui Groddeck și să-i precizeze bogăția".

● George Clare reprezintă de fapt o anglicizare a numelui lui Georg Klaar, un descendent al ilustrei familii vieneze, care, publică „saga" înaintașilor săi, cu titlul **Ultimul vals la Viena, Distrugerea unei familii, 1842—1942.** Tradusă din engleză de J.P. Grasset, lucrarea cunoaște un succes răsunător la Paris, datorită stilului de cronică romanescă și a problematicii sale pasionante. Autorul „povestește" cum a fost decimat un întreg mediu de cultură central-europeană : „El ne relatează cu un minunat simț al humorului și cu o rece clarviziune tot ceea ce a însemnat copilăria sa, înconjurată de părinți pe care îi descrie cu slăbiciunile și măreția lor, precum și de bunici, între care domină Julia, adevărată «matriarhă» a familiei, și de alte rude tandre. Este o poveste familială, dulce-amară, în care îl vedem pe Georg cum crește confruntat cu tensiunile adolescenței, iar în contrapunct avem cronica declinului și a degradării Europei austriece. Apoi, dezlănțuirea nazistă, încă mai violentă în Austria, decît în Germania. Georg și părinții săi reușesc să fugă. Dezmembrați în cele din urmă George Clare, tînărul se angajează în armata engleză și reușește să supraviețuiască alor săi, părinților arestați în Franța și deportați..." Un destin marcat de „ciuma brună" care invadase Europa acelor ani.

● O lucrare editată de un colectiv sub conducerea lui Christian Küchli, **Pădurile și omul,** reunește în sumarul său cîteva prestigioase nume ale științei silvice, F.H. Schwarzenbach, Charles, von Büren, Michael Bariska, Duri Konz și Christoph Vollenweider. Christian Küchli este el însuși inginer silvic și un cunoscut jurnalist de specialitate. Interesant este faptul că lucrarea se adresează unei largi categorii de cititori : „Este o prezentare completă a ecosistemului pădurii și a relațiilor sale cu omul. Cele șapte capitole, scrise sub formă de reportaje, țin cont de ultimele descoperiri ale științei și ale cercetării, abordînd probleme de actualitate (distrugerea pădurilor tropicale, ploile acide, vîntul, avalanșele, ciupercile, etc.), propunînd unele soluții. Această carte se adresează unui public larg, dar dincolo de persoanele care se interesează într-un mod general de soarta pădurii, fiecare capitol privește în special anumite categorii ale populației : muzicieni și factori de producere a instrumentelor muzicale, arhitecți și specialiști ai construcțiilor în lemn, biologi, vînători, școlari, ecologi responsabili de anumite amenajări în teritoriu, chiar și simpli amatori de ciuperci..." O carte excepțională !

SPORT

Pălărie de primăvară

Înaintea meciului cu turcii, care vin de pe Rîul Diavolului, cum i se mai spune Bosforului, am ținut să ne confruntăm, amical, cu polonezii. Și la seniori și la tineret. Pe mine mă interesează partida de la Sibiu, intrucît acolo, sub polițele de erini și șuvoaiele de lumină ce curg dinspre Kășinari, Mircea Lucescu și-a verificat teza, principiile, ascunzișurile și, inclusiv, dușmanii, prietenii și lingăii. Fără de ei nu se poate, zice-se. Și el, umblat prin lume, n-avea haz să aștepte laude din cer. Le plătește — și pe cele ce i se cuvin, dar mai ales pe cele care sînt pronunția de-andoaselea a adevărului. N-am fost la Sibiu (ah și ce dor mi-e uneori de Piața vinului, Piața armelor, restaurantul Bufnița, Mărginime și mere domnești în obrazul fetelor) ; n-am putut să merg ; știu ceea ce s-a întîmplat acolo doar din transmisia radio (sursă îndoielnică). Se striga la radio, și se scrie în ziarul „Sportul" (a doua sursă fără mari acoperiri) că această partidă a fost un test util, un fapt grăitor, o desfoliere a talentelor, o închidere a migrației răului în imperiul binelui, un steag afirnat la frontieră cu lăstunii, o neîncredere în așteptările prea lungi, și încă vreo sută de coți de mătase, taftă, satin alb, borangic, deceniul liliacului, eghileți, broderii aurite, aramă de trompetă, călcîi invulnerabil — totul înghesuit în margine de nărav balcanic, lene, covor scuturat nu de praf, ci de liniile de mărgăritar ale desenului, adunare pe os, pe tablaua cu susan, pe haimanalîc, pe bigi-bigi, pe „las' c-o să iasă", pe maidan fumat în tutun de bălegar, pe asta-i viața, ține, bine, nu, vom fura altă cloșcă de pe alte ouă de vrabie pestriță, important e să ne dăm mari din cînd în cînd și cumplit de loviți în aripă atunci cînd unii încearcă să ne scobească de gîlcile ascunzînd minciuni, irozi, dumicați de aur, vomă de argint, dispreț cristalin, frămături de prescură, guturai de popă tuns și altele cîte se mai pot ingrămădi într-un gîtlej ordonat să-și servească stomacul. Să fim cu mîna pe ramura mestecenilor din Dumbrava Sibiului : acest meci n-a fost un test util ; a fost o reeditare a unei dezamăgiri. Lucescu, indiferent că Ghițulescu, la radio, evoca mereu Lisabona și nici măcar o singură dată un orășel anonim din Bulgaria, în acest an a chemat în lotul național aproape vreo optzeci sau o sută de persoane și vreo numai cinspe-șaispe fotbaliști. Păi ce vrea de la noi ?! O să ne spună că el mizează în permanență pe un nucleu de 5—6 jucători de mare forță. E adevărat, dar e și trist. Pot să-i spun și eu că un grec imi zicea : ficiorile mele e nebune, vor la luna lu tomna pălărie de primăvară... În ajunul marilor furtuni, nu cantitatea naște calitate ! Trebuia s-o știe de mult. Și ca să afle că nu-i doresc răul, vreau să-i aduc la cunoștință un proverb canadian : cînd luna martie începe ca un miel sfîrșește ca un leu ; Lisabona e fagurele care ne trebuia și nu ne trebuia, Sibiul e junghiul de care n-aveam în nici-un caz nevoie. Nici măcar sub formă de glumă. Eu cunosc foarte bine jucătorul român : se scutură greu de ghiuleaua pe care singur și-a legat-o de picior. Miercuri, trag nădejde să fiu la Craiova. Să fiu acolo, să cîștigăm și să acopăr minia vorbelor de azi cu adumbrirea florilor de primăvară. Voi fi fericit să-l laud pe Lucescu. Dacă nici acum...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
14
(1 196)
Sîmbătă
6 aprilie
8 pagini
4 lei
1985

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUPREMA GARANȚIE

Într-o unanimă, fierbinte opțiune de inimă și conștiință, partidul, poporul și țara au trăit și trăiesc actul realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România, la cele mai înalte altitudini ale gîndurilor și simțirii lor, făcînd din acest moment un nou și amplu crez politic, revoluționar, o nouă și amplă mărturie în timp a devotiunii vii, tot mai puternice cu care patria s-a văzut și se vede pe deplin întruchipată de marele erou al contemporaneității și devenirii sale. Rămîne de aceea un act politic major acest eveniment al primăverii în care omagiul și recunoștința întregii națiuni se ridică sub arcul de boltă al celor două cele mai glorioase și mai fertile decenii, care alcătuiesc simbolic Epoca Nicolae Ceaușescu, rămîne ca un moment unic, de referință acest act prin evidența și temeinicia căruia putem cumpăni azi nu numai valoarea, dinamica și profunzimea unui trecut care face parte intim și solidar din prezentul și actualitatea noastră cea mai exactă, ci și un întreg și decisiv traiect istoric pe care îl consacră perspectiva. Se află aici, la permanenta confluență a prezentului și viitorului, un tonic sentiment al încrederii izvorît din realitatea trăită și asumată, se află un viu și indestructibil motiv de înaltă și puternică mîndrie patriotică, o neîncetată și indiscutabilă dovadă a faptei de gînd și voință prin care s-au configurat la noi dimensiuni economice și sociale nu numai geografia și istoria țării, nu numai relieful, nu numai starea și poziția sa în plan material și spiritual ci și o nouă edificare a condiției inseși umane, o construcție de conștiință fără precedent.

Se află la această confluență însăși istoria, pulsează din miezul ei de foc acele adevăruri și date ale noastre prin care ne sîntem contemporani și cu trecutul și cu viitorul. O operă de esență care este unitatea și care reprezintă una din criteriile de fond ale acestei epoci dobîndește astfel o amplă extensie morală și devine axă în timp. Realegîndu-și în fruntea sa eroul, țara are suprema garanție a înaintării și consolidării sale sub semnul libertății și al independenței, trăiește, gîndește și lucrează asupra propriului său destin, într-un consens care este propriu dezvoltării și se constituie într-o normă a progresului și civilizației inseși. „Obiectivul fundamental stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului nostru pentru cincinalul 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2010, declara secretarul general al partidului, îl constituie consolidarea măreților realizări obținute pînă acum și trecerea României într-o etapă superioară de dezvoltare economico-socială, astfel încît, la sfîrșitul acestui secol, patria noastră să devină o țară multilateral dezvoltată, atît din punct de vedere industrial, agricol, științific și cultural, cît și al ridicării bunăstării materiale și spirituale a poporului, creindu-se condițiile pentru trecerea la etapa afirmării cu putere în societatea noastră a principiilor de muncă și de viață ale societății comuniste". Un asemenea vast și cuprinzător tablou conține liniile de forță ale tuturor realizărilor de pînă acum și face viabilă imaginea unei hotărîtoare deveniri. El reafirmă și țelul suprem al unei întregi politici și dimensiunile de fond ale unor multiple și mobilizatoare programe. Se constituie astfel într-un suport concret, de ordinul și complexitatea celei mai cutezătoare realități, al acelei supreme garanții pe care o deținem și în numele căreia am reinvestit prezentul și viitorul țării cu strălucite dovezi ale gîndirii și acțiunii celui ce ne reprezintă și ne călăuzește pe un drum mereu ascendent.

Reinvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România rămîne ca o strălucită și densă ilustrare a unității de nezdruncinat a națiunii noastre. În semnificația acestui act vedem confirmarea unui drum glorios și eroic și vedem însăși puterea de destin pe care o deține și o consacră sufletul poporului român. Discursul solemn al președintelui ne îndreptățește în speranțe și ne convinge în hotărîrea unor eforturi prin care, așa cum spunea, „pornim la un nou drum de muncă și luptă revoluționară". Ne însoțește pe acest drum, ca un legămînt al propriei noastre conștiințe, Jurămîntul Președintelui în care vedem rostirea însăși a demnității și măreției patriei.

Luceafărul

Aurel Olteanu : „Victorie"

TELEGRAMĂ

Tovarășului Nicolae Ceaușescu,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Impreună cu toți ceilalți oameni ai muncii din țara noastră slujitorii condeiului Vă aduc un entuziast omagiu și Vă adresează cele mai calde felicitări cu prilejul reinvestirii Dumneavoastră în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Vedem în acest act de voință al întregii națiuni o nouă și puternică manifestare de prețuire a activității neobosite pe care o desfășurați pentru înălțarea patriei sub flamura socialismului, pentru ca numele și realizările ei să fie cunoscute și cinstite pe toate meridianele globului. Sîntem convinși că patosul revoluționar, luciditatea și cutezanța care Vă caracterizează constituie garanția sigură a realizării însuflețitoarelor obiective înscrise în documentele Congresului al XIII-lea, a împlinirii generoaselor idealuri ale partidului și poporului nostru.

Am fost profund onorați de aprecierile pe care le-ați formulat în Raportul prezentat la Congres cu privire la roadele eforturilor noastre de a contribui la făurirea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, la rolul literaturii și artei în ansamblul activității cultural-educative. Am reținut, totodată, înflăcăratul Dumneavoastră îndemn de a ne afla izvorul inspirației în realitatea zilelor noastre și ne vom strădui, cu și mai multă stăruință, să dăm cititorilor operele valoroase pe care le așteaptă, pătrunse de suflul nobil al umanismului revoluționar, de încrederea nestrămutată în destinul glorios al României socialiste. În acest ceas de înaltă bucurie, Vă mulțumim și pentru faptul că în discursul solemn pe care l-ați rostit în fața aleșilor poporului, ați reafirmat cu fervoare hotărîrea noastră, a tuturor, de a face tot ceea ce ne stă în putință pentru instaurarea pe Pămînt a unor relații întemeiate pe respectul independenței și suveranității naționale, pe colaborarea între statele cu orînduiri social-politice diferite, pentru eliberarea omenirii de cumplita amenințare a distrugerii civilizației și a vieții însăși.

Urîndu-Vă din adîncul inimii viață îndelungată, sănătate și putere de muncă, Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Președinte, că artiștii cuvîntului își vor îndeplini cu cinste îndatoririle ce le revin, ca truditori de nădejde la zidirea unei lumi noi pe străvechiul pămînt românesc.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Să scriem și să gîndim românește

Literatura română contemporană și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în contextul culturii noastre, ea fiind purtătoare și a spiritualității românești, alături de celelalte arte, dar și a bogăției închise în fermecătoarea limbă pe care o vorbim. Cred că ar trebui să se analizeze mai mult limba literaturii contemporane, pentru că ea este tezaurul pe care trebuie să-l îmbelșugăm, păstrîndu-i neatinsă frumusețea. Fiecare carte propune în paginile ei nu numai idei și sentimente, ci și un fel de a vorbi, al scriitorului, modul lui de comunicare cu semenii. Orice scriitor autentic își are limba lui, adică limba română pe care, însă, a învățat-o el și care a găsit în el o anumită cutie de rezonanță. Fie că este vorba despre literatura de imaginație istorică, fie că ne referim la literatura de inspirație contemporană, opera literară își găsește originalitatea și în limba în care este scrisă. În ultimele două decenii, literatura a evoluat, pe de o parte, desprinsă din chingile dogmatismului, iar, pe de altă parte, fiind liberă de a-și alege, după autor, stilul personal, specific, original. Astfel se explică diversitatea de stiluri ale scriitorilor, diversitatea ce dă literaturii noastre o mare complexitate și o face atrăgătoare milioanelor de cititori din țară, care o caută și o citesc cu nesaț. Este un merit al politicii culturale a statului nostru acela de a lăsa parte deschisă oricărui scriitor de talent pentru a se exprima în stilul care-i este propriu.

Prima poezie modernă românească ne-a lăsat ca testament „creșterea limbii românești", iar cel mai mare poet român se îndeamnă, din eternitatea lui, „să turnăm în formă nouă limba veche și-nțeleaptă". Scriitorii de azi, fiecare după puterile lui, urmează aceste testamente. Izvorul de spiritualitate, la care trebuie să mergem mereu pentru a prinde puteri, cum se accentua la Congresul al XIII-lea, este și izvorul limbii poporului, a acestui popor din care facem toți parte și care a știut să păstreze limba limpede și frumoasă și s-o treacă necorcită de la un veac la altul timp de două milenii. Sîntem moștenitorii nu numai ai pămîntului patriei, din Maramureș pînă la Dunăre și Mare, dar și ai limbii românești, dovada existenței noastre continue în spațiul carpato-dunărean. Avem datoria să scriem și să gîndim românește și să iubim fiecare cuvînt al limbii române, fiecare propoziție și conjuncție, dacă dorim ca edificiul spiritual ridicat vreme de două mii de ani să rămînă întreg și puternic.

Dan Tărchilă

Primele gînduri

Ceva din natură trece în om iar primăvara aceasta trece cu totul, prea mult, prea îndelung a fost așteptată, ne găsește cu sufletul înalt și deschis, umblă pe acolo pe ceruri nevăzute efluvii de aripi și flori. Ca o mărturisire lentă dar sigură și vertiginoasă ea se apropie totuși, vine din depărtări, de pretutindeni, ca și din amintiri și trece în memoria noastră ca într-un caleidoscop. Ca niște iubiri neconsolate zăpezile au plecat singure. Grija cea mare a soarelui de-acum și primăvara care ca niciodată, poate, ne conferă un tot mai cald sentiment al creației. Mă refer mai cu seamă la acel tonic reflex în materie de societate, la impactul, nostalgia, voința și puterea creației în sfera materială și socială a existenței, la acest unic mod al confluențelor prin care se înțeleg și se văd de departe înseși modurile și semnificațiile de fond ale creației, această viziune pe care o putem trăi și ne-o putem asuma ori de cîte ori în munca și viața noastră se întruchipează un eveniment care atinge toate resorturile ființei naționale și se instituie, prin atîtea și atîtea implicații, în suport de inimă și conștiință al propriei noastre biografii. Este acesta evenimentul reinvestirii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în funcția supremă de președinte al Republicii, act politic și istoric major prin care se exprimă de fapt însăși identitatea noastră națională și se continuă o operă esențială, de proporții, care face evidența și titlul de mîndrie al unei întregi epoci. Ne reamintim în acest sens cuvintele președintelui și trăim rostirea unui unic și solidar destin. Sentimentul creației este intrinsec iar emblema de spirit sub care se edifică acoperă spații și arii de timp în care conlucrează toate generațiile și se întîlnesc sub piscul de rază al aceleiași devotiuni. Primele gînduri, spunea, le-am îndreptat spre partid, le-am consacrat partidului, întăririi unității și forței sale. Și tot primele gînduri, spunea, le-am îndreptat și le îndrept spre poporul meu, spre poporul României socialiste, spre poporul român, adevăratul făuritor al istoriei noi, acela care, timp de două milenii, a știut să ducă mai departe făclia progresului, să asigure formarea națiunii noastre, triumful socialismului.

Ceea ce dăinuie vesnic este poporul, aceasta este ideea, aceasta este forța, rațiunea căreia nu i se poate substitui decît țara însăși și nimic altceva, aceasta este credința, aceasta este datoria. Și în acest sens mărturisirea primelor gînduri are ceva din trăinicia și solemnitatea însăși a istoriei, asistăm parcă la episoadele, la tensiunea și încadrarea nașterii ei, asistăm ca într-un act de mare și devotată inspirație la nașterea unui monumental eveniment. Aceste prime gînduri alcătuiesc de fapt axa mereu vie și trează a creației și în elogiul și substanța lor se cuprind toate hotărîrile istoriei, se cuprinde viața în necontenita și laborioasa ei ascensiune. O permanentă moștenire se întîlnește și crește de aici iar destinul creației se înalță ca o metaforă a primăverii înseși și se înconjoară de izvoarele cele mai limpezi.

A.I. Zăinescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Integrare în geografia lirică

Un itinerariu critic, fără prejudecata centristă, pe harta lirică a țării ar conduce, desigur, la descoperirea unui peisaj poetic mult mai bogat, tematic și stilistic, decît acela care apare atunci cînd răsfoiești unele reviste literare bucureștene. Luîndu-ne așadar libertatea de a considera lipsiți de astfel de prejudecăți (în afara celor necesare) revenim asupra creației a doi poeți din vestul țării, puțin comentați, și pe nedrept, în sud-estul ei. Primul dintre ei, alfabeticeșe, este Octavian Doclin, care debutează în 1979, la Editura Facla, cu placheta de versuri **Neliniștea purpurie.** La debut, poetul pare preocupat mai curînd de prozodie și, în consecință, scrie versuri ușor memorabile, în special pe tema erotică. Sensurile sînt transparente, ambiguitățile trucate sînt refuzate, senzualitatea versului vine din intensitatea declarată a sentimentului sau, alteori, din combinarea eticului eminescian cu poza romanțioasă minulesciană : „Și dac-ai vrea, așa cum doar aripi de fluturi / în-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

O poezie pentru eternitate

Cum să faci din cuvinte lumini în întunericul lumii, cum trebuie să scrii ca poeziile tale să ajungă pînă la oameni ? Zidarul își înalță zidurile din cărămizi, brutarul face pîine din făina măcinată din grîul acestui pămînt, dar tu, poetul trebuie să construiești din cuvinte, și ce este mai fragil ca un cuvînt, mai efemer, cum trebuie să scrii, cum să-ți treci sufletul în cuvinte, ca ele să ardă asemeni flăcărilor, ca ele să nu rămînă opace, să nu intre în grevă?

Greva cuvintelor. Refuzul lor de a intra în comunicare cu alți oameni.

În acest timp bolnav de grabă, în care atenția oamenilor e îndreptată mai mult spre tehnică, unde e locul poeziei? Trebuie să se retragă umilă, în vîrful picioarelor, în turnul de fildeș, sau trebuie să iasă pe străzi? Nici una din aceste soluții nu mi se pare a fi cea mai bună. O poezie de laborator, floare anemică, crescută în aerul rarefiat al bibliotecilor, pentru un grup restrîns de inițiați, nu mi se pare o poezie viabilă. O poezie bătîndu-se în piept, sunînd din vorbe goale, iarăși nu este de valoare.

Și atunci, care este poezia de valoare? Cum

Mara Nicoară

Continuare în pag. a 2-a

ALBUM DE FOTOGRAFII

de Mihnea Gheorghiu

În bibliotecă e bine : "Old books to read, old friends to keep" — recomandația lui Dickens. Un umanist modern declara (și poate că glumea zicînd asta) : „spune-mi ce cărți citești, ca să-ți spun cine ești !" Citim, ce-i drept și din plăcere, dar și ca să ne informăm ; formula lui cred că s-ar putea restrînge la marile preferințe. Biblioteca e tărîmul unde posibilul se poate întîlni cu imposibilul, în deplină libertate. În timp, prezența cărților evoluează valoric. Și tipurile morale la care am ținut, se modifică. Judecăm diferit. Participăm la o metamorfoză a zeilor, cum observa Malraux. Cu ani în urmă, la Paris, am vorbit cu dinsul și despre asta. Mi-a dăruit un exemplar din ediția originală a romanului său **L'Espoir** cu o dedicație în care-mi spune : „Se poate ca una din funcțiunile Artei să fie de a dezvălui oamenilor conștiința măreției din ei, pe care o ignoră".

A fost un scriitor și un om de acțiune dintre cei mai demni de admirație din cîți am cunoscut. Și am cunoscut cîțiva de care să-mi pot aduce aminte fără eforturi de memorie.

Autorul de literatură posedă o memorie pe care o fructifică după o judecată proprie fiecăruia, chiar (și poate mai ales) atunci cînd judecă viața și opera unui confrate intrat în istorie. De exemplu Balzac, despre care am putut sta de vorbă cu André Maurois, autorul monografiei celebre „Prometeu, sau viața lui Balzac". Dacă trăia, Maurois ar fi fost centenar anul acesta. Balzac a spus : „între Faust și Prometeu , eu îl prefer pe Prometeu". Maurois a pornit structura studiului său de la această judecată. Cartea lui nu este un eseu critic, ci mai curînd o repovestire afectuoasă a dramei mizerabile în care trebuie să se zbată omul demiurgic. Sînt douăzeci de ani de-atunci, de cînd mi-a repetat : „sînt prea bătrîn ca să mă mai aventurez în proiecte și cercetări cmbițioase ; am scris o duzină de biografii, aceasta e cea din urmă și sînt fericit că eroul ei a fost Balzac !".

Continuare în pag. a 7-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Estetica fericirii

Ne amintim de celebra teorie a lui Hugo Friedrich privind axarea liricii moderne pe „categoriile negative" și ne întrebăm dacă poezia are astăzi acces în conștiința cititorului mai mult prin stări negative decît prin cele pozitive. Întrebarea este bineînțeles retorică. Problema poate fi extrapolată la scara întregii arte actuale și în acest caz e greu de crezut că un „Concert pentru pian sfărîmat" de Stockhausen s-ar bucura de o apreciere (estetică !) mai mare decît „Oda bucuriei" de Beethoven. Revenind la poezie, e adevărat că lirica modernă, într-o bună parte a ei, cultivă disonanța, „dezgustul de real", confirmînd ceea ce Adorno numea „negativismul artei actuale". De relevat este însă faptul că teoreticienii occidentali, printre care și Ortega y Gasset au explicat fenomenul dezumanizării literaturii prin proliferarea infirmităților morale. Nu descoperirea valențelor estetice ale negativului e discutabilă ci excluderea normalității din cîmpul valorilor artistice. S-ar putea acredita ideea că originalitatea poetică se legitimează astăzi exclusiv prin morbiditatea viziunii, prin „șocul traumatic" produs asupra cititorului. S-ar putea crede, în mod eronat, că sensibilitatea modernă e impresionată estetic doar în contact cu : „dezorientarea, destrămarea celor obișnuite, ordinea pierdută, incoerența, fragmentarismul, poezia depoetizării, angoasa, fulgerările destructive, imaginile tăioase, brutalitatea, dislocarea, înstrăinarea" (lista acestor categorii negative îi aparține lui H. Friedrich). Că poetica modernă a descoperit funcția persuasivă a tensiunii disonante e adevărat, dar alunecarea pe panta nihilismului ostentativ e o autoanulare a actului liric. Marile viziuni tenebroase își merită respectul dar nu pot impune o dogmă. Plenitudinea iubirii și bucuria goetheeană au ca replică modernă poezia „infernală" a lui Lautréamont. Sau mai precis modernii și-l revendică pe Lautréamont iar nu pe Goethe. Este aceasta o realitate exclusivă ? Și-a pierdut lirica modernă vocația fericirii ? Demonstrația lui Friedrich este valabilă poate statistic dar nu valoric. Desensibilizarea acută e una din direcțiile poeziei moderne („Sentiment ? Sentiment nu am" — a mărturisit despre sine Gottfried Benn) dar ea e contrabalansată de **vizionarismul pozitiv** al unei serii de personalități poetice de prim rang. Să nu uităm că piatra de temelie a poeziei moderne americane a fost pusă de optimismul whitmanian, că umanismul cultiva la începutul secolului „exaltarea ființei permanent stăpînite de bucuria de a trăi", că meditația orfică a cucerit prin Rilke un prestigiu mondial. Și asta în plină vogă a poeziei (e)scatologice. Sensibilitatea modernă nu e condamnată la unidimensionalitate anxioasă.

Acest cîmp de forțe în lirica actuală, implică analogii cu fenomenul poetic românesc. Cu atît mai mult cu cît sensibilitatea noastră artistică se înscrie pe direcția spiritualității solare prin însăși tradiția ei **mioritică.** Spațiul arhetipal românesc al „gurii de rai" respinge exagerările

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 3-a

40 DE ANI DE LA ZDROBIREA GERMANIEI NAZISTE (II)

Început de epopee românească

23 August 1944, orele 16,58, în salonul galben din Casa Nouă — vila particulară a regelui, situată în spatele palatului din Calea Victoriei — răsună cuvintele : „Domnule maresal, din înalt ordin sînteți arestat !". Cu arestarea dictatorului se declanșează revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, al cărei inițiator, organizator și conducător a fost Partidul Comunist Român. Odată cu arestarea lui I. Antonescu, regimul său se prăbușește imediat ; de nicăieri din țară, nici un sprijin, nici un semn de adeziune, nici o expresie de simpatie, nici un regret. Doar în afară, în Reichul nazist, la Rastenburg, unde își

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ION BĂIEȘU: «Balanța» (II)

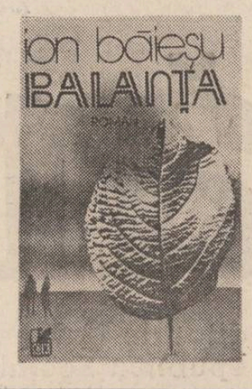

Balanța are o temă, aceea a vieții care este inepuizabilă în inventivitatea ei continuă. Ca orice roman **Balanța** are eroi principali și aceștia ca în orice roman sînt un bărbat și o femie : o tinără profesoară repartizată undeva în provincie și un medic aproape la fel de tînăr repartizat la un spital în provincie. Ea vine dintr-o familie dezorganizată și acceptă orice anomalie ca pe un lucru firesc. Nela teoretizează chiar predilecția ei pentru situațiile neobișnuite, ciudate, pentru figurile ieșite din comun. Iar viața îi oferă nenumărate asemenea situații. Moartea neașteptată a tatălui, furtul cadavrului de către familie care dorește o înmormîntare cu care Nela nu este de acord, disputa asupra ceremoniei de înmormîntare, deplasarea la noul ei post de profesoară provincială, încercarea de viol prin care trece, întîlnirea cu un salvator bizar care o introduce într-un alt șir de împrejurări aproape neverosimile. Acesta e doctorul Mitică, perechea romanescă a eroinei. Deși mai apare un bărbat Nedelcu acesta nu este decît o pistă falsă în viața Nelei, introdusă parcă de autor pentru a crea un suspans. Mitică, doctorul, cunoscut cititorilor încă din volumul **Sufereau împreună** este un original. Adică are tot timpul alte reacții și alte conduite decît cele așteptate. Mitică are o terapeutică proprie înainte de operații, stabilește relații prietenești cu pacienții, operează numai noaptea, face experiențe pe un ciine-cobai pregătind un doctorat inedit pentru un oraș de provincie, se poartă foarte neprotocolar în situațiile care cer un cît de cît protocol și devine victima unor împrejurări potrivnice pe care le tratează cu o detașare și o filozofie proprie, plină de inteligență și așa cum am spus de originalitate. Plăcerea prozatorului este de a desface faptele unele din altele într-un lanț continuu, dar care nu înseamnă mai ales o succesiune și nu o consecuție logică. Este firesc ca un bolnav ajuns la capătul rezistenței să moară, e vorba de tatăl Nelei, dar nu mai e deloc firesc ca în jurul decedatului să se încingă o dispută violentă. Este firesc ca profesoara Nela să se prezinte la post, dar nu era obligatoriu ca noua ei viață să înceapă cu un accident atît de traumatizant, că încercarea de viol. Este firesc ca o profesoară să încerce a-și realiza proiectele profesionale, așa cum Nela vrea să creeze o grupă experimentală de copii supradotați pentru testele psihologice, dar nu este obligatoriu să se producă reacțiile care se produc în urma acestei tentative. Înșiruirea de fapte și de urmări contradictorii poate fi foarte lungă, aici încăpînd practic întreaga carte. Fiecare împrejurare pare a ne spune autorul are un număr nefixat de împrejurări posibile. Realitatea nu ni le oferă aproape niciodată pe cele așteptate. Proza lui Ion Băieșu demonstrează modul contrariant de a fi al realității. Este programul ei și direcția în care autorul **Balanței** strălucește. Consecuția unui fapt are mai întotdeauna la el o înfățișare neașteptată, neverosimilă, fără a friza stridența. Aici intră în joc calitatea observației scriitorului, realismul său structural, predilecția pentru autenticitate. Oricît ar fi de neverosimile urmările întîmplărilor din cartea sa ele au un aer și un fond de autenticitate ieșit din comun. Prin **Balanța,** Ion Băieșu își propune să ilustreze inepuizabila inventivitate a vieții, care lasă în urmă orice invenție de laborator scriitoricesc.

Figura centrală a acestui tip de demonstrație întreprinsă de prozator este doctorul Mitică. Originalitatea acestuia nu este doar o etichetă aplicată de prozator. Ea reiese din întregul lui comportament, din toate replicile și inițiativele lui. Mitică este un tînăr care nu vrea să aibă iluzii și vrea să facă bine refuzînd convenientele, normele sociale, chiar legile atunci cînd acestea îl împiedică să-și realizeze scopul. Simplu spus, Mitică este un om cinstit care sfidează ipocrizia socială intrînd în conflict deschis cu ea. Apariția Nelei, faptul că o salvează din mîinile unei bande de agresori beți nu produce conflictul cărții, așa cum s-ar cuveni într-un roman de amor, ceea ce **Balanța** nu este. Totul pleacă de la faptul că sfidînd inerțiile, doctorul Mitică face o operație din care se trag toate necazurile lui. El îl operează pe Titi, un bolnav cronic, suferind de vreo șapte afecțiuni nevindecabile, încercînd la limită să-i mai ofere trei ani de existență. Titi moare. Operația este făcută fără acordul conducerii tematoare a spitalului. Ultragiată în autoritatea ei, această conducere întrupată într-un director cu picior de lemn, Butușină, montează rudele mortului să-l dea în judecată pentru operație fără acordul familiei și al pacientului. Rudele, cunturate sugestiv de prozator, consideră că este mai bine să-l șantajeze și decît să ajungă la judecăți să-i stoarcă o sută de mii medicului, Mitică care n-are decît 200 de lei îl ia la bătaie pe șantajist. Acesta, sfătuit probabil, vine cu procurorul. Doctorul nonconformist îl bate și pe procuror. Cazul ajunge în fața justiției cu procedură de urgență, este judecat în 24 de ore și doctorul Mitică este condamnat la un an și șase luni închisoare corecțională, refuzînd să facă orice recurs. Aici intervine ineficient Nela care încearcă să-l salveze pe recentul ei prieten, fără a reuși. Întîmplările năvălesc pe fereastră în proza lui Băieșu. Doctorul Mitică este scos din arest noaptea face o operație reușită a unui caz grav și este apoi eliberat : femeia operată era soția primului secretar, care se pare că judecă la fel de neconformist ca Mitică, nu admite ca un doctor bun să intre în închisoare datorită unui procuror escroc. Într-un roman fără simțul pulsației vieții ar fi urmat un happy-end: Mitică se vede față-n față cu Nela și ar urma o căsătorie. Dar lucrurile nu se opresc de loc aici ci, conform devizei viața este inepuizabilă și că atunci cînd este sufocat de rețete, scriitorul trebuie s-o urmeze, încep alte peripeții. Titi, mortul și prietenul doctorului n-a fost îngropat. Doctorul Mitică la asupră-și afacerea. Povestea este de aici încolo plină de un incontestabil pitoresc. Modul cum acest doctor sărac își procură banii, cosciugul hainele de mort, camionul și căruța cu care ajunge în satul lui Titi, îngropăciunea propriu-zisă sînt de o mare vioiciune realistică, pline de adevăr. Ruda refuză să-și îngroape mortul. Mitică trebuie să facă însuși operațiunea cu ajutorul unui primar și a unui popă local. Urmează un chef tipic de notabilități rurale cu discuții pe teme actuale, între care problema țărănească, după care ajungem la oraș.

La oraș, prozatorul complică firul Mitică-Nela, cu un altul Nela-Nedelcu, acesta din urmă anchetator deghizat al unei afaceri cu ramificații economico-politice în care Nedelcu ajunge la capătul firului căsătorindu-se cu o surdo-mută. Ion Băieșu este într-adevăr inepuizabil. Dar lectura nu suferă de abuz, faptele avind un aer de autenticitate. Tehnica este a înlănțuirii pe versante surpriză. Dintr-o discuție se ajunge de pildă la o alta. Cineva povestește o întîmplare de mirare și din tema ei centrală se desface o alta secundară, care devine centrală, pentru a face loc alteia. În **Balanța** se vorbește mult și se spun multe întîmplări neobișnuite. Romanul respectă și el aceeași curgere. El se poate întrerupe aparent oriunde și poate fi reluat de unde a fost lăsat. Dacă **Balanța** va avea o continuare, faptul n-ar trebui să ne mire.

Ce este interesant în această carte atît de abundentă în direcția anomaliei conduitei omenești și sociale este aerul ei vital și pur. Secretul vine din existența acestui personaj central, originalul Mitică, care este un justițiar, și care încearcă tot timpul să introducă o logică, o normă, o justiție în șuvoiul de aberații care-l înundă pe el și pe alții. Ion Băieșu a creat un personaj viabil și surprinzător într-o linie tradițională de inși nonconformiști și cinstiți. Mitică nu este însă numai un susținător oral al adevărului și al dreptății, ci și un om al faptei. Doctorul Mitică dă o coerență mareei iraționale, inepuizabile a existenței, ceea ce în mic face și Nela, ca pereche a lui. Iată de ce cartea, plină cum am zis, de întîmplări șocante, imunde, nu capătă un caracter mizerabilist programat, de film în negru, ci este o istorie despre viața surprizătoare, inepuizabilă, covîrșitoare chiar, dar plină de resurse, viață care cuprinde în ea și oameni care țin să-i dea un sens și o lumină chiar cu prețul sacrificiului personal. Viața este inepuizabilă pentru Ion Băieșu în toate direcțiile.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O INFUZIE DE LUMINĂ

Tu, Secole ! *), recenta carte a lui Valeriu Pantazi, pare continuarea peste ani a volumului de debut, **Estimp** (1972). Și anume : același tip de reflexivitate, aceeași încredere plină de tandrețe în „copilăria lumii", în culoarea și forța ingenuității, aceeași liniște („O, liniște, dulce prezență a lumii / dintr-o petală de trandafir") în care se aude fosnetul timpului, aceeași „odisee" de „fluturi fosforescenți" așezindu-se în formele încremenite și astfel vindecind și sublimînd (un ciclu al cărții se intitulează chiar **Despre sublim**), atmosfera mimînd fără ostentație „legenda, aura, mitul" (titlul altei secțiuni), transparența lumii găsită însă, paradoxal, nu prin imagine, ci prin concept și număr — și, deasupra tuturor, **timpul,** valoarea inestimabilă, cel care oferă deopotrivă posibilitatea dialogului (luciditatea lui) și certitudinea imaginației : „Avînd amintirea și viitorul iată că mi-au dăruit / viziunile simple."

Așa se prezintă această poezie : în aparență „drapată" în „viziuni simple", adică în rostiri directe, rareori sentențioase, folosind imaginea atît cît pentru a găsi pretextul de a se îndepărta de tirania formei. Trebuie observat că asemenea texte par a fi unduiri sensibile cu scopul aproape fățiș exprimat de a atinge consistența numai pentru a se refugia într-un **echilibru** declinînd melancolic, în „bucuria de a fi melancolic". Valeriu Pantazi este desigur un reflexiv, dar reflexivitatea lui e permanent însoțită și conștient dublată de mimarea ingenuității, ca modalitate de a conserva spiritul, de a umple „tăcerea și absența". Dintr-o astfel de tensiune se naște **realul poetic,** realitatea personală supusă investigației, gîndirii de sine, ale cărei principii sînt definite sugestiv într-un loc : „Să vă cereți iertare ca și cum ați avea / conștiința luminii, simbolul, emblema / în fiece fibră a pupilei / a mîinii, a tălpii ! // Călcați pe lumină, atingeți lumina !" Poetul este, în acest spirit, ființa în contact epidermic cu **lumina,** cel care o deslușește, o semnalează și o transformă în **aură** a tuturor înfăptuirilor, de la „perfecțiunea poliedrelor" la păsări și fluturi, de la spirala „trăirii încete", simbol și ea al timpului egal cu sine, la „experiența cîntecului". Poetul este ființa reflexivă retrasă într-o imaterialitate „strategică", de unde poate contempla în voie și mai ales de unde poate pronunța cuvinte-emblemă, rostire tulburătoare a condiției asumate orgolios : „Și calc pe lumină".

O infuzie de lumină se află în ultima carte a lui Valeriu Pantazi. O lumină purtînd încă mistere, formule alchimice, transportînd cugetul pînă în pragul de unde începe calmul absolut al ingenuității. E deci o lumină emblematică, sau, mai precis, o lumină-emblemă, în care se cuprinde simțul timpului, „muzica spațială", ca și înțelegerea panteistă a universului, trăsătură distinctivă în **Tu, Secole !** Totul cu o blîndețe remarcabilă a tonului, cu o moliciune a percepțiilor, ca o risipă de tandrețe. Există la Valeriu Pantazi o atracție magnetică între stări opuse, de la ironia necruțătoare, ascunsă în unele tăieturi de frază, la împăcarea blîndă, permițînd libertatea parțială a imaginației. Parțială, căci pretutindeni — aceeași veghe solară, aceeași luminozitate de „visare moale" prin care amurgul, „neantul demiurg" poate fi îmblînzit, ca în această superbă **Despre crepuscul,** o poezie antologică : „Lumini crepusculare zăceau peste amurg / se domolise totul într-o visare moale / substanța înserării, neantul demiurg / curgea încet pe raze ca-ntr-o vale. / Cuprinse de argintul din ceruri și fierbinți / mașini de fontă sacre încremeneau lucind / și osii curgătoare din roțile cu dinți / cădeau ușor în pulberi de argint. // Zburau prin aer limbi de orologii / asemeni unor aripi de spaimă și de pradă / țintind prin întuneric păsări ascunse-n logii / loveau direct în piept — fără să vadă / și se porni o ceață sufocantă / balaur lung cu șoldurile lente / urcînd pe ziduri, coborînd în pantă / golindu-se din lungi esapamente... // Curgea o lavă rece pe caldarîm, pe ziduri / într-o tăcere aspră — așa cum te răzbuni / îmbătrînise totul umplîndu-se de riduri / spre un rotund de noapte, în mări depresiuni / se prelungeau tăcute în noroios abis / fîntîni arteziene, statui și limuzine / fotolii, candelabre, mașinile de scris / se scufundau de-a valma / cu ciini / și manechine."

Costin Tuchilă

*) **Valeriu Pantazi : „Tu, Secole !". Editura „Cartea Românească", 1984.**

Integrare în geografia lirică

Urmare din pag. I

senînează disperarea în trandafirii cruzi / și dac-ai vrea ca mîna să mi-o aprinzi cu mîna-ți / și-apoi cum înfloresc de tine să auzi / / Și dac-ai vrea să te iubesc mai veșnic / să te iubesc, o, dac-ai vrea mai tandru / atunci aș fi o adiere calmă, / atunci aș fi eu floarea de leandru" **(Și dac-ai vrea, așa cum doar aripi).** În primul său volum, ca, de altfel, și în următoarele, poetul este un tradiționalist, cultivînd rostirea frumoasă, muzicalitatea versului, rima accesibilă. Tema dominantă rămîne erosul, diferențele de la o carte la alta ținînd de atitudinea și altitudinea eului liric. În **Ființa tainei** (1981), titlu amintind de rezonanțele blagiene, erosul a trecut în memorie, într-un trecut tainic, contururile ferme se șterg, amintirile sînt vagi, dar, în replică, intensitatea sentimentului crește. Încercarea de recuperare a timpului, de retrăire a virstelor, pentru refacerea echilibrului erotic, are ca efect versuri memorabile : „Sînt răstignit pe timpul iubirii tale iar, / Mă simt mai bun în toate, din răni îmi curge har, / Corbii melancoliei pe umeri se-odihnesc / și văd cum le cresc aripi, și simt cum te iubesc / / Deci da-îți-voi lumina din ființă spre păstrare / bogată ca grădina după o-nsămînțare / pînă cînd noaptea caldă cu cîntecul ei blînd / va coborî în suflet ca Firea pe pămînt / / Ascultă : ard în mine, ca într-un flux febril / a treia zi, iubito, voi fi din nou copil" **(Va cobori ca Firea). Muntele și iluzia** (1984), al treilea volum și cel mai valoros, aduce un plus de reflexivitate în poezia lui Octavian Doclin și, totodată, în planul imagisticii, propensiunea către concret. Acest impact, explicabil, în plan ideatic, prin faptul că reperele existențiale au devenit fluide, impunînd recursul, compensator, la concret, dă tensiune versurilor eliminînd astfel amenințarea decorativismului, sesizabilă în volumele anterioare, versul liber îi este de bun augur poetului : „În această dimineață cu înghețate candori / sînt hotărît să inventez o mașină / de fabricat liniștea. / Pentru puțină mișcare / deschid larg fereastra camerei de pe colț / și intră imaginea fluturelui orb / cu respirația tăiată / de lumina timplei stinsă / deodată cu ziua. / Doar spiritul florilor reci / și sîngele cuvintelor rămas pe masa obosită mai fac abstracție de cicatricile / din palmele mele bandajate / cu întuneric subțire. / Într-un tîrziu, / în aerul proaspăt al camerei de pe colț / ard palid imaginea imaginii fluturelui orb / bucurîndu-mă totuși / că în această dimineață cu înghețate candori / sînt hotărît să inventez o mașină / de fabricat liniștea". **(În această dimineață).**

Poezia lui Octavian Doclin, departe de a fi în declin, atestă un talent viguros, pe cale să-și dobîndească incontestabila originalitate.

★

De o factură deosebită este poezia lui Sabin Opreanu care, după un debut puțin semnificativ cu **Sunetul zăpezii** (1977), își găsește formula poetică adecvată în a doua sa carte, **O privire asupra riului** (1982). Riul este, deopotrivă, Cerna reală, evocată peisagistic, și ideea de curgere implacabilă, de eternă trecere, care dă naștere unor stări extreme, de la acceptarea senină, la anxietatea teribilă. Detaliile realului interferează cu imaginile trezite de acesta în conștiință, colaborînd astfel la instaurarea unei poetici a neliniștii : „o pată care să cucerească disperarea vocilor unui înalt / prelat vegetal peste mine paloarea riului / argintul chezășia și nebunia unei ramuri amputate / lasă-mă în răgazul vîntului acestui limbaj sîngeros / de pe colinele cuvintelor, o să trec dincolo / ridicol și gol urlînd din toate măruntaiele : nimbul acesta nu este al meu e umbra unui pin chircit prin culoarea obișnuinței îndreptățite // o pată care să cucerească disperarea / emfaza orgoliul / desuchează insomnie înmănunchează orbecăind, / utopia unei verticale vegheri, / respirația nisipului" **(Respirația nisipului).** Este aici arghezîana stare de „singur și pieziș", transcrisă însă în limbaj surrealist, minuit cu deosebită dezinvoltură. În volumul următor, **Amurg experimental** (1983), conținînd în titlu aceeași metaforă a stingerii, imaginea cheie a poeziei lui Sabin Opreanu, o notă de ironie sarcastică se adaugă viziunii poetice : „Să ne oblojim rănile. Să ne pansăm de melancolie (Încrezătorii duc sacii cu grîu în spinare) / / Să ne dăruim cîte un animal domestic. Uneori inteligența e mai prejos de util (Codrul e citeodată mai înțelept decît o celulă nervoasă) / / În spatele nostru se mormăie mereu. Sunt cițiva care / pun bețe în roate / (Să ne dea animalele domestice înapoi / Nici gînd să le merite strigă în cor încrezătorii) / / Să facem loc pe podium celui prea vrednic. Ceilalți / la galerie, cu bomboane de mentă și semințe în dar —" **(Un loc pe podium).**

Din retorica romantică poetul reține tema eu-lui neînțeles, tratată însă în aceeași manieră surrealistă, amintită mai devreme. Singurătatea este acum o stare acceptată cu superioară resemnare ironică și opusă canoanelor nivelatoare : „În mintea mea totul era limpede. Poezia se înfățișa exact / la dimensiunile corespunzătoare (Unii mi-o arătau / despuiată și frivolă. Alții încotoșmănată cu tot felul de petice și zorzoane scînteietoare) / în mintea mea totul era limpede. Nu știu de unde răsărise / într-o caleașcă de fum ruginit / aparența / / Îmi așezam constiincios scăunelul de piatră și așteptam" — **(Scăunelul de piatră).** Poezia lui Sabin Opreanu din Amurg experimental se aseamănă, prin la un punct, cu aceea a ironiștilor din ultimul val poetic. Îi lipsește — și e bine că este așa — ludismul excesiv, deviat adesea în anecdotă și ingenioizitate. La el, ironia disimulează gravitatea structurală a discursului liric, care vizează continuu precaritatea condiției umane : „Pot spune acum. Acesta e drumul și altul nu mai există. L-am ales / pînă la capăt. Fiece mișcare e o strălucitoare neodihnă / / E-atît de simplu (neștiut de nimeni) să te apropii de trupul / tău acoperit c-un cearceaf transparent și meditația să-ți / întindă un brat : „Pînă la capăt e cale lungă tin-te bine / și închide ochii". **(Finala strategie).**

ILARIE HINOVEANU: «Călăreț stingher»

Impunător nu atît prin statură, cît prin „embonpoint", Ilarie Hinoveanu nu pare a ilustra formula fizică a scriitorului oltean pe care parcă a consacrat-o pentru multă vreme Ilie Purcaru, adică scund, firav, energic prin iritabilitate, cu mimică fugoasă, interogativă. Cu toate acestea, el este un valah perfect, deosebit de alții numai prin dimensiunile aici în expansiune. Totul, de la vorbă și pînă la mentalități, includzînd în aceasta și un sînge fierbinte, cu pasiuni iuți și în continuă explozie, e al unui specimen de cîmpie, temperamentuos, un combatant ascuns într-o conformație care, privită de la distanță, pare a unui epicureu lenes.

Omul, constituit fiziceste masiv, cu un pîntec de felul unui butoi gigant folosit de podgoreni pentru conservarea vinurilor prețioase, este energia întruchipată, vitalitatea lui agresă nu lasă nici măcar liniile pantalonului și ale vestonului să se așeze disciplinat. Cu stofa vestimentației chinuită de mișcări imprevizibile, Ilarie Hinoveanu pare un uvrier fără pauză, înspăimîntat pînă și de o cravată legată de gît pe care, cu un gest grăbit, ar putea să o stringă prea tare. Acest simpatic pandur de Mehedinți, cu fața lată și ochii mari, aflați într-o continuă uluire, ca ai unui copil, cu părul atîrnînd peste urechi în neorînduială și cu o suviță rebelă căzătoare pe sprincene, ca un semn al nervozității, este o afară din comun imagine a vitalității poporane. El este un „român" de Oltenia, un moșnean, adică un individ liber să-și administreze pămîntul moștenit de la moși și, fiind slobozit de povara obligațiunilor economice, liber să cugete asupra tuturor celor ale lumii lui. În acest cuget de o izbitoare pasionalitate, propriu inșilor de cîmpie de unde s-au recrutat cei mai numeroși dintre haiduci, intră întîi și-ntîi ideea de statornicie, desfășurată în trepte, de la individ la popor. Individul, care nu gîndește altfel decît se poartă, a rămas în Oltenia lui originară și nu a plecat, ca alții, să facă literatură olteană „la București". Poporul, zice el și nu se înșeală, e statornic prin sentimentul istoriei și, în urmarea unei asemenea judecăți, a-l învăța istoria românească i se pare ideea culturală cea mai de preț. Cititor impenitent de istorie, de documente și de urice, Ilarie Hinoveanu face și el, ca și alții, tot ce se poate spre a întreține acest cult al istoriei.

O asemenea devoțiune, întrucîtva fantastă (cum este aceea a unei astfel de spețe muntenești) față de soarta colectivităților, l-a împiedicat poate să se exprime așa cum ar fi putut. Ln cincizeci de ani, cît are azi, omul a dat opera pe care o poate avea un pasionat de mulțimi. Însă operă de căzuzaș, căci, oltean prin origine și prin mentalitate, Ilarie Hinoveanu este și el unul din anonimii abstractei „Scoli Ardelene" de azi, în stare să poarte cărțile vechi în desagă, ca un luminător de vremi grele.

„Călăreț stingher" (Ed. „Cartea Românească", 1984) este semnul unei clarificări în direcția lirismului clasicist. Acum, Ilarie Hinoveanu e poetul obsedantei ritmici tradiționale și, mai mult, al unui tradiționalism teluric. Ceea ce face poezia lui să freamăte e un sentiment inanalizabil și obscur de comunicație cu strămoșii, ivit nu prin sînge ci prin obicei. Lirica lui invocă acum o sedimentație a memoriei, exaltă relicvele, este a unui hagiograf, el reconstituie o mitologie civilă de acolo de unde a rămas numai praful vremurilor. Utopia lui e o lume țărănească reconstituită și, ca un Goga pandur, poetul invocă un țărănism în destrămare, ca o planetă pulverizată în obscuritățile nepătrunse : „Cum calcă iară putrezita bîrnă / De troscot ferecat / în mucigai / Pe frunzele privirilor atîrnă / Atîta rouă strînsă de la plai / Îi arde-n riduri viața istovită / Dunăre împietrită dedesupt / La zorii trudei zilnice zorită / Era-n cîmpie mama, neîntrerupt". În aceste paradisuri îndepărtate de vremi, caii sînt zeitățile agrare, imaginea libertăților naturii, și de aceea mitul cavalin e foarte viu : „Făr-de șa, fără de friu / cu privirile-nainte, / Dezbrăcat pînă la briu / Pe spinarea lui fierbinte / Goale tălpile-nclestate / Mușchii roibului avînt / Cal și om în libertate / Duși de veșnic legămînt". Dacă prin cai liricul a fixat divinitățile zoomorfe, din umanitate el s-a oprit la haiduc. Lirica lui este de aceea, o „Regăsire", o beție cu spumă grea de coarnă, o haiducie de esența spiritului pandur : „O zi cum alta n-a mai fost / O ploaie rece bate-n hamuri / Vin prietenii călări la rost / Să pandurim sub-nalte ramuri /... / Aici sub viscol de stejar / Ne-mbată spumă grea de coarnă / viori pe arc de brațe tari, / adînc de vremi în noi răstoarnă". Ilarie Hinoveanu rămîne poetul impresiilor grele prin imagistica insolată nu prin senzorialitate, cu nopțile în care fulgeră cocoșii și în care caii, cu coamele înfocate, stau în hamuri, imobili ca într-o fotografie îngălbenită. Expresia acestei sensibilități haotice, ca natura, e un baladesc virtual, neconsumat decît în parte printr-o lirică rezultată din afectele tropotitoare. Rar poezia se înfățișează la Ilarie Hinoveanu, în chipul unei purificări unde senzațiile tari sînt absente : „Pe ce cărare / Să mai apuc / Stea cîntătoare / Licăr năuc ? / Pasăre mică / Pasăre stea / Ce te ridică / prin noaptea grea ? / Poate beția / De cer curat . Și veșnicia / de colindat".

În această compoziție lirică stă depus și un cult adînc pentru istoricism și a invoca „Portile Băniei", hrisoavele și pe Tudor, adică pandurul prototipistic nu e decît o adăugire în substanță acestui lirism care îl fac să se exprime, în datele lui, deplin : „În munți, la Pades, îmbrăcată / Cămașa morții arde pieptul / Despică flacăra deodată / Cătușa veacului de-a dreptul / Din tinda țării despuiate / Treci brațul fulger peste hoți. / Plesnesc caratele furate / în aurul atitor hoți. / În scaun pururea stăpîn / Așezi obștească adunare / Și gînd și limbă de român desferecate din zăvoare".

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **DESPRE „CALEA AURICULARĂ", „ABILITATE" ȘI ALTELE.** Un interviu acordat, cu cîteva săptămîni în urmă, „Cronicii" ieșene de Al. Paleologu cuprinde, în stilul pe care și l-a creat acest autor, cîteva expresii care merită să fie menționate. Reporterul îl întreabă, de pildă, ce ar fi „un om cult". Al. Paleologu răspunde : „Există și o cale auriculară a culturii care nu-i de disprețuit". Cum „auricula" este latinescul termen pentru „urechea", înseamnă că Al. Paleologu face elogiul culturii cîștigate în acest fel ? Misterul rămîne, totuși, absolut. Mai departe, el este întrebat despre clasicele zece cărți pe care le-ar lua cu el „pe o insulă pustie". „Știi însă, dragă Pruteanu — se simte Al. Paleologu obligat să precizeze — chestia asta cu cărțile, de luat într-un exil... Eh ! Știi ce cărți iei ? Le iei la întîmplare. În fața unei asemenea fatalități, de obicei nu poți delibera prea mult". În fine, intervievatul crede că e bine să se confeseze producînd chiar și gînduri aparținînd unui program intim : „De atunci încoace merg pe picioare proprii și poate că ceea ce fac azi, ceea ce spun sau scriu, nu răspunde tuturor dorințelor sau așteptărilor dintr-un loc sau altul — fapt e că pot face, spune, sau scrie. Cu oarecare stăruință, e drept, și cu oarecare efort de abilitate. Ceea ce nu e rău. Fac o distincție între oportunism, în sensul promovării persoanei, și simtul oportunității ; aceasta din urmă aduce o subtilitate, o finețe, o strategie a producției și a comunicării ei, dă și stilului o anume suplețe. Mi-amintesc mereu cu plăcere de pasajul din Don Quijote în care Cervantes atacă problema expulzării maurilor. Circumlocuțiuni, forme învăluite". Să reținem, așadar : abilitatea este egală cu „circumlocuțiune", cu, zice Al. Paleologu, „formele învăluite".

■ **JUPITER, GRECUL.** Într-o recenzie, apărută în suplimentul „Scînteii tineretului", cineva susține că Palas Atena ar fi ieșit din capul lui Jupiter. Dacă încurcăturile merg în aceeași direcție, mîine-poimîine vom citi că Arhiloh a fost un poet latin.

■ **„SEISMOGRAME".** O recenzie, publicată de D. Culcer („Vatra" nr. 2) la volumul „Orizontul lecturii" al lui A.D. Rachieru, recunoaște tînărului sociolog însușiri evidente și îl notează, pînă la urmă, cu o notă bună. Totuși, observații se fac, îndreptate mai ales asupra unui anumit tip de „polemică fără adresă". A.D. Rachieru — zice recenzentul său — descrie unele „fenomene de oarecare virulență negativă" însă „fără a face necesarele referiri la purătorii virușilor și mai ales la cauzele sociale profunde, de natură sistemică". (?!) Sistemică sau nu, recenzia lui D. Culcer prezintă, din păcate, aceleași defecțiuni întrucît comentatorul uită ori nu poate să numească fenomenele despre care vorbește. Să citățm ! A.D. Rachieru ar încerca „o împăcare a unor poziții [culturale] care dacă teoretic sînt reconciliabile, în practica vieții spirituale **se radicalizează divergent în opțiuni politice angajante"** (subl. n.) Despre ce „opțiuni politice angajante", „radicalizate divergent", este vorba — nu aflăm. Și încă : „o privire dincolo de aparență — notează D. Culcer — era necesară, credem și în chestiunea sintezei dintre atitudinile publicistice extremiste provocate de pseudo-conflictul dintre «sincroniști» și «protocroniști», reprezentînd de fapt **manifestări secundare ale unor variabile politice".** (subl. noastră). Dacă am înțeles bine, D. Culcer acordă polemicii dintre „sincroniști și protocroniști" semnificația unui „conflict" politic deghizat în acțiuni culturale. Dar ce semnificație politică are acest conflict, în optica acestui comentator, și despre ce variabile politice este vorba, nu aflăm, deocamdată, de la D. Culcer.

■ **„POEȚI DESPRE CRITICI".** Acesta e titlul rubricii (din „Ramuri" nr. 3) care conține un portret spectaculos făcut de Mircea Dinescu lui G. Dimisianu. Începutul acestei schițe în creion e aceasta : „Cu aerul său de funcționar la Interpol, mi-l închipui pe G. Dimisianu cercetînd cu o uriașă lupă edificiile prozei contemporane". Poetul își amintește, desfășurînd clipe memorabile, și o excursie la Brăila însoțit de critic. Ei au „poposit pe înserat la un local" portuar, unde „furați de boarea literaturii", trebuiră să asiste la o încăierare între „vaporeni", lichidată de vardiști. Ideile, împărtășite însă cu consecvență, nu-i tulburară pe autorii de literatură : „Îmi amintesc că am continuat, pitulat la umbra meselor în floare, discuția cu pricina, fascinați dar și liniștiți pînă cînd fluierele și țignalele ce pogoară ordinea și liniștea peste populație au tras cortina acelei seri de pomină"

■ **„EXACTA" ; DAR CÎT DE EXACTĂ ?** Consecvent opțiunilor proprii, acelea de a interpreta cît mai superficial și vulgarizator creațiile de care se apropie, Alex. Ștefănescu continuă (în „Tomis" nr. 3) serialul de articole intitulat pompos „Istoria exactă a literaturii române contemporane". Victima, căci despre o victimă este vorba, e, de data aceasta, Ion Gheorghe. Spre a-i face poetului un portret rebarbativ, comentatorul nu lasă deoparte nici o metodă, de la formula aparent elogioasă și pînă la formula cu totul suficientă. Creația lui I.G. ar fi, zice Alex. St., de o „măreție grosolană", poetul ar lupta contra „paiațeriilor existenței moderne", „retorica sa este rudimentară : se reduce la enumerare", „practic, nici un poem nu este scris bine (cum vine asta ? — n.n.) de la început pînă la sfîrșit" ; „poemele sale par mormane de cuvinte împinse cu buldozerul". Aceste vorbe ușuratice nu denotă decît inaptitudinea comentatorului de a face analiză literară. Însă el nu se rezumă la atît, el are și opinii privitoare la literatura de azi. Aceste opinii au fost comunicate (în „Convorbiri literare" nr. 11/1981) de Alex. Șt. și au stîrnit un val de proteste ; tînărul insistent nu ține seama de observații ci continuă să producă propoziții care seamănă cu ale altora, de prin alte părți, ca două picături de apă. Literatura de azi ar fi „o dispută interminabilă între tradiționaliști și moderniști" ; Asupra lui I. Gheorghe „criticii cei mai subțiri (cine sînt ? — n.n.) nu-și pot reține (sau se prefac că nu-și pot reține) un zîmbet cînd îi discută cărțile". În fine, nu putea lipsi tradiționalul atac la „protocroniști" despre care Alex. Șt. nu știe nimic însă crede că trebuie să-și dea cu părerea : „Acest fel al protocroniștilor care susțin o cauză nobilă, dar cu mijloace intelectuale discutabile, și care nu au credit în rîndul tinerei generații, nu reușește decît să izoleze tot mai mult poezia lui Ion Gheorghe". Să nu întrebăm pe Alex. Șt., ale cărui „mijloace intelectuale" sînt cele care se văd, întrucît „protocroniștii" ar fi niște inculți (cum susține începînd din 1981 pînă azi) : să nu-l întrebăm de unde știe cît este această direcție (protocronistă) „discreditată" de către tineri și pentru ce se simte obligat de fiecare dată să pună la punct această chestiune cu mijloacele aici cuvîntul e cel mai nimerit, cele „mai grosolane". Să ne întrebăm totuși pentru ce revista „Tomis" consideră că a publica în fiecare număr o pagină foind de asemenea „judecăți" este o necesitate în ordinea culturii.

A.S.

O poezie pentru eternitate

Urmare din pag. 1

să faci cuvintele, care sînt un bun comun, sînt ale tuturora, să cînte, să te exprime numai pe tine, să poarte spre cititor, asemeni corăbiilor pline cu grîu, preaplinul tău de simțire și de gînd?

Un poet prost compromite orice temă poetică, oricît de nobilă ar fi ea.

Un creator adevărat trebuie să construiască o poezie așa cum țăranul român își construiește o casă sau își sădește un pom : pentru eternitate. Poezia nu se scrie ca să dureze o zi. Poezia adevărată este poezia care ajunge la sufletul oamenilor, care le aduce aminte că sînt oameni, fiecare din ei o ființă unică și prețioasă în această lume.

Ne este necesară și poezia de dragoste, și poezia filozofică, și, mai ales, poezia patriotică. Valoarea ei educativă este imensă, deoarece modelează conștiințele, trasează exact marile idealuri ale națiunii, ține treaz sentimentul patriotic.

Cred în primul rînd în poezia optimistă, plină de încredere în oameni și în viitor. Întotdeauna poeții au fost primii pe baricadele cele mai înaintate ale gîndirii, au fost niște vizionari. „Suflet din sufletul neamului", poezia lor a fost adevărată în măsura în care a exprimat sufletul frumos, plin de gingășie și de bucurie de a trăi a poporului nostru.

Pentru că românii, de-a lungul vremurilor, nu s-au putut lipsi de doine și balade, de strigături și ghicitori, au dat mari poeți, care dovedesc mai mult decît orice faptul că noi existăm, că sîntem un popor demn, frumos.

Aici, pe pămîntul limbii române, în fiecare casă locuiește Eminescu. Numele lui este numele veșniciei limbii române.

Avem nevoie de poezie pentru ca să trăim frumos. Fără poezie, razele soarelui ar fi negre.

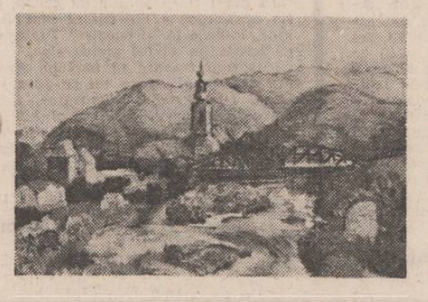

Adunare omagială Mateiu I. Caragiale

● **Miercuri, 10 aprilie a.c., orele 12, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală, Calea Victoriei, nr. 115, Adunarea omagială consacrată centenarului nașterii lui Mateiu I. Caragiale, organizată de Uniunea Scriitorilor.**

6 APRILIE 1985
L2

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

„UNDE CRESC CRINII?“

Seria de studenți a anului 1948 a fost, cred, ultima la care Călinescu a ținut un curs sistematic.

Destule semne veneau să probeze că această serie se afla sub auspiciile unor mari transformări între care și reforma învățământului, adoptată atunci. La facultatea de filologie a Universității din București fuseseră admiși peste 200 de studenți. Erau în majoritate covîrșitoare tineri din medii modeste, fii de țărani și destui de intelectuali de la sate, o lume oarecum compactă și omogenă, cu foarte puțini colegi proveniți din familii mai avute sau cu o anumită tradiție culturală.

Organizația U.T.C. venea să imprime „Anului I“ solidaritate și coeziune de corp. Disciplina învățămîntului luase forme organizatorice obligatorii, inclusiv prezența la cursuri, nu fără unele regrete după sistemul facultativ al frecvenței care lăsa (celor cu adevărat preocupați) spații mai largi pentru studiul, formarea și creația individuală. Cîțiva dintre colegi, ca Mircea Horia Simionescu, se angajaseră în redacțiile unor publicații; mai făceau unii și muncă de corector sau alte operații auxiliare la cîteva cotidiene.

Apăruseră și „greutăți“ de alt ordin. La vreo 2—3 colege — printre care Dina Burghele și Simona Giurescu — li se fixaseră taxe aproape prohibitive și atunci cînd responsabilii de an și U.T.C. au fost la decanat cu un fel de intervenție pentru rezolvarea situației, și-au dat seama că nu e atît de simplu.

Timpurile erau însă grele, marcate de urmările războiului, de totalitatea circumstanțelor vieții noastre sociale și economice. Prezența cartelelor, aspectul vestimentar trecînd uneori de granița modestiei spre lipsa directă, aglomerarea la cantina din Piața Buzești sau de la Căminul „Matei Voievod“ pentru o mîncare, suplimentată, citeodată, de marmeladă din banii de buzunar, condițiile de locuit în cămine cu aspect de internat, reunind uneori 10—12 inși într-o încăpere, sau în cămărușele ocazionale de închiriat, toate impuneau tineretului studențesc destule încercări.

Ca întotdeauna, tinerețea răzbătea însă deasupra lor și, dincolo de orice, eram încrezători și optimiști în forțele noastre. Ne îngăduiam să dorim și să așteptăm ceva de la viață, ca orice generație, chiar dacă conturul celor așteptate era încă vag, nedefinit, plutind undeva pe linia de tensiune dintre ideal și realitate.

În 1948, auditoriile cursurilor generale erau întotdeauna pline, chiar cu dificultăți în a adăposti o serie atît de mare; seminariile se desfășurau activ, cu inerentele ezitări de înscriere la cuvînt, deși foarte mulți ar fi vrut să intervină; în biblioteca facultății, la cabinetele catedrelor și la biblioteca universității se citea mult și cu pasiune.

Făceam, rînd pe rînd, cunoștință cu profesorii disciplinelor anului I: Al. Rosetti, Jacques Byck, Al. Graur și Lucia Wald, I. Coteanu, proaspăt venit la Universitate, N. Condeescu, Valentin Lipatti, I. Panaitescu, Despina Mladoveanu, Al. Balaci etc.

Audiam uneori profesori care aveau cursuri la alți ani: T. Vianu, M. Ralea, Andrei Oțetea.

Punctul magnetic de atracție era însă George Călinescu. Întîmplarea făcuse să mă examineze încă la admitere. Cum eram mulți candidați, la proba orală examinau mai multe comisii. Nu știu dacă el trecea pe la toate, asistînd succesiv, sau asculta permanent la o anumită comisie. Fapt este că așezîndu-mă pe scaun pentru examen, îl aveam în față. Și-a aruncat, cred, o privire fugară asupra mea și oarecum plictisit și întors spre sine l-am auzit: „Ce să te întreb... Spune-mi ceva despre Eminescu...“.

Am primit întrebarea ca pe o salvare, dar pe urmă am simțit capcana ei. „E un subiect atît de vast, am bîiguit eu, încît nici nu știu de unde să încep...“.

„Ce e mai important în opera lui Eminescu?“ a venit replica profesorului, neștiind că aveam în față pe marele exeget al poetului. Am răspuns oarecum automat: „Poezia de dragoste...“.

— Bine, știi cumva „Luceafărul“?

Îl știam aproape tot, și am răspuns afirmativ.

— Ce versuri ți se par mai semnificative?

Mă atrăsese pentru rezonanța ei adîncă și insolitul formei chaos strofa:

„Din chaos Doamne-am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos
Și din repaos m-am născut
Mi-e sete de repaos“.

Profesorul a schițat un zîmbet și a spus: „Bine, ajunge“. Am răsuflat ușurat și m-am văzut cu nota 8 pentru conversația care durase 1—2 minute.

În 1948—1949 Călinescu era probabil în plenitudinea strălucirii ființei sale.

Trăsături limpezi și proaspete pe fața măslinie, pasul sigur, avîntat, mișcări energice, vivace, părul stufos, cu aspect de coamă leonină și cu veșnica șuviță rebelă pe frunte și mai ales privirea fascinantă, țîșnind ca un fascicul pătrunzător de lumină din însăși ființa sa intelectuală. Era precipitat, abrupt, cu gestică rapidă și abundentă, cu acea modulație unică a vocii, pastișată pînă la suprasaturație, cu reacții insolite de un superb deliciu intelectual. O revărsare impetuoasă de energie și forță spirituală ca un torent năvalnic, purificator. Un Balzac românesc nu doar prin fizionomie, dar și prin putere de muncă, vastitatea cîmpului de interes intelectual și freamăt interior.

Nu știam pînă aci ce vrea să însemne ideea de profesor, dar pe dată ce a început cursul, am legat de nedespărțit această idee de persoana lui Călinescu. Făceam asta spontan, parcă de la sine. Acum cred că aveam dreptate numai într-un chip mai general, poate chiar filozofic, în sensul că o asemenea personalitate poate să cristalizeze suma eforturilor unui corp profesoral, să le proiecteze pe un orizont mai larg și să le dea un sens mai înalt.

Încolo, Călinescu nu poate fi socotit ceea ce am numi „profesorul model“. El a fost o întîmplare norocoasă, o mare șansă a învățămîntului nostru universitar, care, din păcate, nu s-a putut valorifica pe deplin. Profesori ca George Călinescu nu se pot, pur și simplu, crea. El era o personalitate cu scînteieri de geniu, cu performanțe dincolo de ceea ce își poate propune un universitar pe calea devenirii sale ca „model“.

S-a vorbit destul de elementul regizoral în desfășurarea cursului lui Călinescu, de o anume voluptate a sa de „a înscena“ conferințele prin atribute exterioare comunicării ideilor în stare pură. Poate că îi plăceau, în adevăr, „tablourile“, dar ceea ce este esențial și se cuvine subliniat este că el „umplea tabloul“ cu forța spiritului său, așa încît „masca“ era doar un accesoriu la un conținut nu numai strălucitor, dar și adînc.

E drept, Călinescu nu era pasionat doar de idee, urmărind-o în înlănțuirea și în desfășurarea ei logică și seacă; el „vedea“ ideea, o plasticiza, îi plăcea să-i dea o formă reliefată, de un colorit unic. Copleșea prin erudiție și memorie, probînd încă o dată, prin chiar statura personalității sale, că marea performanță intelectuală este sinteza unei puternice inteligențe înnăscute cu efortul intens de autodevenire. Farmecul cursurilor lui Călinescu constau în impresia de spontaneitate pe care o lăsau; personal, cred că își pregătea cursul cu acuratețea cuvenită, dar ceea ce atrăgea, mai ales, era mișcarea vie a spiritului său pus „să lucreze“ pe loc, așa încît expunerea părea o creație spontană, adresîndu-se în permanență gîndului și atenției auditoriului, incitîndu-l să participe, să se conecteze la gîndul maestrului.

De aceea, conferințele lui Călinescu puteau să capete foarte adesea traiectorii inedite; profesorul își punea întrebări, gesticula patetic în fața unor fapte periferice în raport cu fluxul principal al expunerii, se lăsa în voia unor meditații de o ordine mai generală decît fenomenul literar examinat, făcea întotdeauna bogate asocieri între manifestările creației literare de la noi și cele europene. Citatele erau în limba franceză, germană, engleză, adică a originalului invocat.

În fond, Călinescu nu se cruța, ținea ca întreg cursul său și fiecare prelegere să fie un act de creație, să poarte în ea simburele viu al travaliului prezent, nu numai al celui trecut. Un asemenea mod de a conferenția are avantajul că proiectează personalitatea conferențiarului într-o lumină crudă și dă satisfacția auditoriului de a i-o putea percepe în toate fibrele sale.

Vivacitatea spiritului lui Călinescu nu era menită să acopere lipsa de adîncime; scînteierea vorbirii sale era în primul rînd scînteierea ideii, dar nu sub forma unui șir de raționamente riguros înlănțuite, ci a curgerii unei ape puternice și repezi, care pe lîngă cursul ei principal mai revarsă peste maluri mici firișoare sau depune porțiuni răzlețe de aluviuni. Călinescu nu construia la curs un sistem critic; ne învăța să percepem datele unei opere și farmecul ei estetic.

Am amintit că felul lui Călinescu de a-și ține cursul îndemna la participare, la conectarea cu gîndul său. Aceasta nu înseamnă că era și ușor să-l urmărim și să-l înțelegem. Profesorul observa încordarea noastră și mimica de pe fețele cam descurajate care-i arătau că așa ceva nu prea ne stă la îndemînă.

Odată s-a oprit din expunere și a întrebat: „Înțelegeți bine cele ce vă spun? Vă văd cam contrariați și nesiguri... Nu e nimic, dacă înțeleg 5—6 dintre dumneavoastră, este de ajuns“. Remarca profesorului trebuie descifrată în termenii concepuți de el. Nu era vorba, desigur, ca studenții să rămînă fără însușirea cunoștințelor necesare cursului. Ideea profesorului era că doar 5—6, probabil, vor putea să pătrundă în labirintul spiritului său, să perceapă sensurile și rafinamentul gîndului său, să parvină deci la altitudinea viziunii sale.

Un episod insolit petrecut la curs, vine să probeze, dealtfel, preocuparea lui Călinescu pentru ceea ce o va putea numi corespundere în actul comunicării.

Ca de obicei, la o oră a lui Călinescu, amfiteatrul era arhiplin. În rîndurile din față și pe porțiunea care despărțea catedra de bănci, se înghesuiau persoane venite, mai ales, din afară pentru plăcerea de a-l asculta. Erau de toate vîrstele, — pasionați de literatură, admiratori ai verbului profesorului, sau pur și simplu, curioși. Dacă nu mă înșel, Călinescu prezenta trecerea de la clasicism la romantism, la noi. Am uitat, dealtfel, să amintesc că în anul I cursul său cuprindea literatura română de la începuturi pînă la romantism inclusiv (înglobînd și generația de scriitori ai anului 1848).

La un moment dat, un bătrînel venit din afară, a ridicat mîna, a întrerupt expunerea și a întrebat: „Domnule profesor, cum se scrie corect: fîntînei, cu **ei** sau fîntînii, cu **doi i**?“ Călinescu a stat, s-a uitat la el și a început să povestească următoarele:

„Aș vrea să vă spun ce mi s-a întîmplat acum două-trei zile. Mergeam pe stradă prin apropierea Universității cînd un tînăr s-a apropiat de mine și m-a întrebat: „domnule profesor, știți unde cresc crinii?“

Mai întîi am crezut că e nebun. Cum, unde cresc crinii? În pămînt, a fost prima reacție a gîndului meu. L-am examinat totuși pe interlocutor; părea un student onest, avea sub brat sfertul de pîine de pe cartelă. Era clar că el vrea un alt răspuns. Și i-am spus:

„În armonia sferelor cerești ale Paradisului lui Dante, acolo unde se află Beatrice Portinari“. (Călinescu a indicat partea și cîntul din opera lui Dante). „Tînărul a zîmbit cu fața luminată — a continuat profesorul. L-am întrebat atunci și eu: Dar dumneata știi unde zboară corbii?

A stat pe gînduri și a răspuns: «În tinuturile imaginare ale morții din poemele lui Edgar Allan Poe».

Era clar că ne aflăm în același plan al comunicării, în corespundere de idei“.

Și cu aceasta, profesorul și-a reluat prelegerea lăsîndu-l pe bătrînelul cu întrebarea să-și bată pînă astăzi capul cum se scrie corect cuvîntul „fîntînă“ la genitiv.

Era, desigur, o scenă închipuită de profesor prin care dorea să valorifice o idee.

Altădată, vorbind despre Bălcescu — îi reușea extraordinar tabloul anului 1848 — Călinescu a ținut să arate că gînditorul revoluționar, aflat în exil, scria despre unul dintre participanții la mișcare: „Nu face cît o ceapă degerată“. A dizertat, apoi, vreo 5—6 minute, căutînd să ne convingă că aci nu e vorba doar de o apreciere politică, ci și de o intenție estetică, ceapa avînd o formă sferică armonioasă, rezultat al suprapunerii numeroaselor ei foi. Degerarea duce, inevitabil, la degradarea cepei și a armoniei ei sferice.

În cursul expunerilor a făcut în cîteva rînduri mențiuni la Maiorescu. Ni se părea un act temerar, fiindcă ne dădeam seama că asupra lui Maiorescu plutește o interdicție de ordin politic-ideologic, singura dealtfel, posibilă, pentru că teoretic și filosofic vorbind, nu se pot constitui subiecte interzise. Orice subiect e tratabil; judecata lui e altceva; ea rezultă din analiza ghidată de criteriul adevărului.

Impresia care o făcea este că ține să avem conștiința valorii lui Maiorescu, dar nu cred că era cu adevărat un admirator al lui. Găsea pasibilă de replică asertiunea maioresciană că frumosul e manifestarea ideii în materie sensibilă, și cred că se străduia sincer, în opoziție cu această asertiune, să descifreze potențele valorice ale conceperii artei ca produs social. Să nu uităm că era începutul perioadei în cursul căreia Călinescu avea să scrie studiile sale cele mai marcate de critica sociologică: **Nicolae Filimon** și, parțial, **Grigore Alexandrescu**, studii care se salvează prin savoarea tablourilor istorice și arta compozițională a textului.

Ca și la admitere, tot întîmplarea a făcut ca la examenul de sfîrșit de an să-l am examinator, din nou, pe Călinescu. De data aceasta trebuia să tratez **Școala ardeleană**, de fapt activitatea și opera lui Petru Maior. Cum la cursul de socialism științific dezbătusem problema națiunii, ținîndu-ne strîns de cartea lui Stalin, **Marxismul și problema națională**, am încercat să schițez condiționarea istorică a afirmării Școlii ardelene și a activității ei străbătută de ideea națională. Profesorul s-a antrenat în dezbaterea problemei găsind că scenariul explicativ al afirmării națiunii în legătură cu afirmarea noului mod de producție este interesant. Deodată, și-a pus mai mult sieși întrebarea: „Bine, dar ce capitalism era atunci în Transilvania?“ Întrebarea mă exceda cu atît mai mult pe mine. „Oricum, emanciparea culturală — am încercat eu să spun ceva — premerge luptei naționale care se afirmă într-un context de mari transformări“.

La Petru Maior și **Istoria pentru începutul românilor în Dacia**, n-am mai ajuns...

În toamna lui '49, Călinescu nu și-a mai reluat cursul la Universitate. Încă din primăvara anului apăruseră, dealtfel, conferențiari pe anumite teme. Viziunea istorică a generației anului 1848, a prezentat-o, de pildă, așa cum putea acum 35 de ani, reputatul profesor de azi, Paul Cornea.

Călinescu a găsit alte surse de a păstra un contact viu cu mișcarea intelectuală a țării. Mai e cazul să notăm că a știut să facă astfel încît să poată fi un ferment puternic și activ al vieții noastre intelectuale?

Pentru **Alma mater** a fost însă un dar a cărui înterzicere semnifică mai mult decît obturizate sau rea pornire; e pur și simplu lipsă de cuget.

Printre studenții generațiilor următoare s-a format însă un adevărat **curent nostalgic Călinescu** cu fecunde urmări pentru dezvoltarea lor.

De-a lungul vieții am ascultat mulți profesori, savanți, oameni de mare altitudine culturală și intelectuală, Călinescu rămîne pentru mine inegalabil.

Damian Hurezeanu

COLABORATOR AL „VIEȚII LITERARE“

În jurul anului 1928, într-o după amiază, împins de curiozitate, am intrat în sala Fundației, unde tocmai conferția G. Călinescu,[1]) pe care-l știam numai din nume și din afișele revistei **Viața literară**.

Cînd am intrat în sală, care era pe trei sferturi goală, G. Călinescu tocmai vorbea, întovărășindu-și expunerea cu gesturile lui caracteristice.

Siguranța cu care vorbea, precum și cele ce spunea m-au interesat și m-au hotărît să stau pînă la sfîrșit — și așa fi rămas dacă, în sală, cîțiva inși nu i-ar fi strigat:

— Da' mai termină odată!

Strigătele, evident, l-au surprins și l-au determinat să se oprească. Dar și-a revenit iute și a adăugat aceste cuvinte:

— Ar mai fi fost multe de spus, dacă ignoranții din sală nu s-ar fi manifestat.

Apoi a părăsit imediat scena.

(O precizare: în loc de „ignoranți“ a folosit un alt termen, care cuprindea și accepțiunea de sălbatici, dar nu mi-l mai amintesc).

A doua oară am luat act de existența lui G. Călinescu dintr-o notă ironică din **Adevărul literar și artistic** — notă scrisă probabil de M. Sevastos, directorul revistei — în care vîitorul mare critic, istoric literar și romancier era prezentat, din punct de vedere al pregătirii intelectuale și al gustului literar, ca un personaj ilariant.

Spre marea mea surpriză însă, la cîteva luni după această notă nefavorabilă, G. Călinescu își făcea intrarea la **Adevărul literar** cu o foarte bună cronică literară. (Niciodată nu l-am întrebat pe M. Sevastos ce s-a întîmplat în timpul dintre nota lui ostilă și primirea lui G. Călinescu la **Adevărul literar**, unde a ținut nu numai cronica literară, ci și „Cronica pesimistului“, plus alte colaborări).

Deși acum amîndoi eram colaboratori ai **Adevărului literar** și ne întîlneam adeseori în redacție, mulți ani nu ne-am vorbit. Abia după apariția **Vieții lui Eminescu** — adică atunci cînd el încetase de a mai fi un colaborator oarecare — am început să ne salutăm. De altfel, nu știu cum s-a întîmplat, dar nimeni nu ne-a prezentat și nici noi n-am suplinit, din proprie inițiativă, această lipsă.

Viața lui Eminescu a produs un adevărat cutremur în redacție. Acel ins, aproape bebăgat în seamă de nimeni, cu hainele lui destul de obosite și rău croite și cu pălăria de fetru cu borurile veșnic lăsate în jos, purtată și în mijlocul verii, a devenit dintr-o dată un personaj important. Era privit cu alți ochi de toți ceilalți. Prestigiul lui a luat proporții și mai mari atunci cînd au început să apară în **Adevărul literar** și în **Viața românească** fragmentele eminesciene, cu totul necunoscute pînă atunci, și menite să facă dintr-un scriitor cu un volumaș de poezii, un scriitor cu multe volume substanțiale.

Evident, nu era sărbătoare atunci cînd el venea la **Adevărul literar**, dar acum era cineva — așa cum cineva erau Sadoveanu, Topîrceanu, D.D. Pătrășcanu, ș.a., care, e drept, veneau foarte rar pe la redacție. Sărbătoare era numai atunci cînd sosea vreo scrisoare de la Ibrăileanu — pentru care M. Sevastos avea un cult — care urmărea de aproape activitatea celor de la **Adevărul literar**, considerat pe vremea aceea o filială a **Vieții românești**.

Redacția **Adevărului literar** mai tot timpul a fost la etajul al doilea al clădirii, la capătul unu coridor lung, strîmt și întunecos, cu un linoleum hărtănit pe jos, în care te-ai fi împiedicat, dacă n-ai fi fost atent cum mergi. Era compusă din o cameră mare (redacția) și o cameră mai mică (direcțiunea), în care lucra M. Sevastos. În camera cea mare, la niște birouri desperecheate și vechi lucrau: Blazian, secretarul de redacție, Al. Philippide și Alexis Nour. După mutarea **Vieții românești** la București, s-a mai adăugat și Jacques Byck. (Abia în 1936, după venirea lui M. Sadoveanu la conducerea ziarelor **Adevărul** și **Dimineața** s-au dat două camere luminoase și spațioase, la stradă, **Adevărului literar**).

Toți ceilalți erau colaboratori externi, inclusiv Călinescu.

A fost o adevărată emoție în redacție atunci cînd s-a aflat că G. Călinescu s-a îmbolnăvit și toți se întrebau ce va aduce viitorul, gîndindu-se mai mult la opera lui Eminescu, decît la soarta celui ce începuse s-o aducă la suprafață. După cum mi-a mărturisit M. Sevastos, și editura **Adevărul** și el personal l-au ajutat pe Călinescu moral și cu bani — mai ales cu bani și diferite intervenții.

— Am mai multe scrisori de mulțumire de la el, mi-a spus, după mulți ani, M. Sevastos în biroul său din str. Aviator Iliescu 46.

La **Adevărul Literar** nu se țineau ședințe în care să se discute probleme de cultură sau de artă — și nici cu colaboratorii. Fiecare colaborator își preda manuscrisul lui M. Sevastos și-i spunea ce avea de spus sau, în lipsă, lui H. Blazian, care — după părerea mea — conducea efectiv săptămînalul. Bineînțeles că manuscrisele celor considerați „mari“ erau citite cu prioritate. Atîta tot... De altfel, nici nu cred că vreun scriitor „mare“ ar fi acceptat să se supună criticilor celor „mici“, pentru că ei aduceau destule lucrări slabe, sau „inedite“, care mai fuseseră publicate. S-au întîmplat și d-astea.

Îmi reamintesc perfect de bine totuși că, o dată, într-o după amiază, s-a iscat din senin o discuție între cei din redacție și G. Călinescu pe tema dacă cultura este de dreapta, sau de stînga. Asta a fost prin anii 1935. Concluzia susținerilor lui G. Călinescu a fost exprimată cu aceste cuvinte, la care m-am gîndit de multe ori:

— Toată cultura umană e de stînga.

Și a părăsit imediat redacția, punînd astfel capăt discuției.

Întîia oară am vorbit cu el în 1946.

Pînă atunci, deși ne știam, ne salutam numai. — în redacția **Adevărului literar**, pentru că, deși stăteam în același cartier, nu avusesem ocazia să ne întîlnim pe stradă.

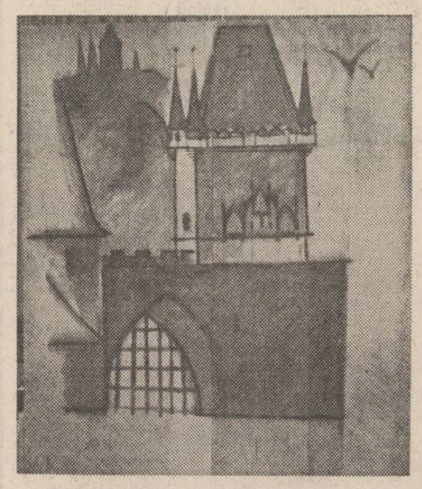

Desen de G. Călinescu

În același an, împreună cu H. Blazian, am hotărît să creăm o editură de prestigiu. Printre primele cărți pe care hotărîsem să le tipărim era și **Roșu și negru** de Stendhal. În acest scop m-am dus la Călinescu acasă, pentru a-mi scrie o prefață. Stătea pe str. Vlădescu, nr. 53, într-o casă modestă, compusă din două camere și o sală cu o marchiză în față. L-am găsit acasă și am avut cu el o convorbire de patru ore. Cu ocazia asta am aflat că el nu mă cunoștea ca nume și, ca o consecință, considerase că numele de Pelmuș este doar pseudonimul literar al elenistului Balmuș. Dar mi-a afirmat că citise tot ceea ce scrisesem și, după ce mi-a adus elogii pentru evocarea[2]) lui Eminescu din „Venere, marmură caldă...“, mi-a cerut să-i aduc lucrările mele, ca să le citească încă o dată, pentru că vrea să scrie despre ele.

Am evocat împreună anii de la **Adevărul literar** și ciudățenia faptului că, deși ne-am întîlnit de atîtea ori, nu ne-am vorbit niciodată acolo. Mi-a vorbit cu entuziasm de calitățile soției, pe care nu știa cum s-o laude mai mult pentru însușirile ei sportive. Cred că nu mă înșeală memoria dacă afirm că mi-a propus să ne întîlnim și cu soțiile de aci înainte.

Probabil că el era într-una din zilele lui bune, pentru că m-a surprins vioiciunea mișcărilor lui, graba cu care mi-a arătat diferite cărți de specialitate sau rare, precum și unele descoperiri ce făcuse fie în biblioteca Academiei, fie în biblioteci publice, sau particulare. (Mi-a propus să facem și o editură).

N-am uitat ce mi-a spus despre edițiile poeziilor lui Eminescu. Perpessicius a scris undeva că, vorbind odată cu I. Bianu despre ediția lui Constantin Botez, acesta a avut un singur cuvînt de judecată de valoare: „Rumegus“.

Întrebîndu-l ce crede despre ediția lui Perpessicius, mi-a răspuns fără să stea măcar o clipă pe gînduri:

— N-are absolut nici o valoare. Păcat de atîta muncă!

Nu cunosc ediția lui Călinescu, dar — dacă l-am înțeles bine, singura metodă de editare a lui Eminescu este să i se culeagă integral, absolut toate variantele, de la prima pînă la cea definitivă. (Eu am încercat să reconstitui variantele anterioare ale unei poezii de Eminescu, folosind metoda inversă a lui Perpessicius și am văzut că cere o muncă uriașă!)

Ne-am despărțit buni prieteni, cu obligația pentru mine de a-i aduce imediat schițele și nuvelele publicate de mine în **Adevărul literar**, pentru că vrea să scrie neapărat despre ele. Am neglijat să i le duc a doua sau a treia zi. Apoi, prins cu alte griji, am uitat de tot, cu toate că locuiam în același cartier și treceam zilnic prin fața casei lui cu tramvaiul.

Într-o zi bătea un vînt puternic. Trecînd prin fața casei lui, l-am văzut reparîndu-și gardul de la stradă, care-i fusese dărîmat. Am sărit din tramvai și m-am dus la Călinescu cu gîndul să-i dau o mînă de ajutor și cu această ocazie să fixez și o zi cînd să-i aduc lucrările mele. G. Călinescu, cu gulerul de la palton ridicat, așa cum probabil venise din oraș, cu pălăria înfundată pe cap, ca să nu i-o ia vîntul, și cu un ciocan în mînă, se lupta de zor cu gardul vechi și cu vîntul care nu-l lăsa să-l ridice de la pămînt. M-a primit aproape furios, ca și cum eu aș fi fost răspunzător de faptul că i-a căzut gardul.

Nu, n-avea nevoie de ajutorul meu. Și nici timp să-mi citească lucrările. Abia avea timp pentru lucrările lui.

Mi-am explicat bruschețea lui prin necazul că-l surprinsesem pe el, profesor universitar, reparîndu-și gardul — un gard de scînduri vechi, nedate la rîndea — ca orice gospodar nu prea instărit. Poate că am fost greșit în judecata mea, poate că era numai din cauza crizelor lui de furie care se repetau la intervale imprevizibile, dar de atunci am trecut unul pe lîngă altul fără să ne mai salutăm.

Și, ca o culme a ironiei, acum ne întîlneam și mai des.

Constantin Pelmuș

[1]) **Pe vremea aceea un tînăr zvelt și destul de simpatic.**

[2]) **Pe care o publicasem în „Gîndirea“, cu vreo doi ani mai înainte.**

Estetica fericirii

Urmare din pag. I

morbide, alienante, refuză expresionismul convulsiv în favoarea unei contemplații calme, echilibrate a existenței. Sensibilitatea românească e înclinată spre pacifism și armonie. Dovadă este și volumetria apolinică, ideală a sculpturilor lui Brâncuși, prin care ne-am afirmat în avangardismul artistic mondial. O astfel de dominantă estetică vine, bineînțeles, din mitologia folclorică unde frumosul este categoria supremă. Poezia românească a evitat excesele morbide în favoarea stărilor lirice reconfortante. Există o vocație a patriarhalului și a nostalgiei arcadiene în poezia noastră ceea ce a dus la estomparea stridențelor și revelarea aspectelor benefice. De la poezia bucolică și a veșnicului „tînăr și ferice“ Alecsandri pînă la echilibrul filozofic blagian, tihna pillatiană și sintaxa luminoasă a lui Ion Barbu lirica românească a cultivat cu predilecție **pozitivul ontologic** în forme dintre cele mai diverse. Chiar și în cazul special al lui Arghezi rezolvarea lirică e afirmativul existential. Celebra sa „estetică a urîtului“ are o semnificație transformațională: „din bube, mucegaiuri și noroi / iscat-am frumusețî și prețuri noi“ (s.n.). Negativul arghezian nu se limitează tautologic la sine, ci sugerează convertirea în valori pozitive. Un anume hedonism balcanic și o înțelepciune antonpannescă traversează pacifist istoria poeziei noastre echilibrîndu-i umorile și făcînd-o să emane un sentiment tonic, de bucurie a vieții. Mai mult, putem spune că există un „sentiment românesc al Ființei“ care dă statut ontologic sensibilității poporului nostru, sensibilitate axată pe reflexivitate și echilibru. Estetica românească, aproape deloc traversată de anxietățile gotice ale occidentului, cultivă categoriile pozitive. În această ordine de idei se cere a fi studiat modul în care au interpretat cărturarii români problema frumosului, de la Titu Maiorescu și Eugeniu Speranția la G. Călinescu și Tudor Vianu.

Lirica noastră actuală, de o extraordinară varietate stilistică și tematică, atinge performanțe revelatorii în plan estetic confirmînd totodată vocația sa în direcția spiritualității solare, opusă strigătului și violenței de sorginte expresionistă. O sensibilitate și o senzualitate sudică inundă multe din universurile poeților noștri. De la entuziasmul efervescent al lui Labiș, care nu se sfia să-și comunice exaltarea „primelor iubiri“ și pînă la poezii de ultimă oră întîlnim frecvent mesaje lirice în care plenitudinea și armonia ideo-afectivă dau sens moral existenței. Să amintim seninătatea imnică la Ioan Alexandru, fericirea arcadiană în mijlocul universului vegetal la Ana Blandiana și Adrian Popescu, farmecul balcanic la Gheorghe Tomozei și Dumitru M. Ion, rafinamentul luminos la Vasile Nicolescu și Ion Mircea, reverie senzuală la Grigore Hagiu, extazul revelationist la Daniel Turcea, iubirea ardentă la Carolina Ilica, sensibilitatea orfică la Dan Laurențiu, bucuria imaginației feerice la Leonid Dimov, hedonismul gospodăresc la Emil Brumaru, farmecul înțelepciunii livresc orientale la Grete Tartler, seninătatea bucolică la Ion Horea, suavitatea universului intim la Doina Uricariu și marea, extraordinara lecție de optimism vizionar a lui Nichita Stănescu.

Sînt aceste cîteva exemple dovezi ale unui fond generos al liricii românești? Cu siguranță că da. Vocația fericirii existențiale, așa cum apare ea transfigurată în multe din universurile poeților noștri, poate fi o replică la negativismul teoretizat de Friedrich. Neprelucrînd mecanic absurdul și alienarea din zone spirituale străine, poezia românească și-a construit modernitatea pe baza coordonatelor sale specifice, s-a dezvoltat organic în funcție de particularitățile sale tipologice, care îi conferă originalitate. Căci, așa cum afirmă criticul Mihai Ungheanu în „Lecturi și rocade“: „Etalcanele sincronizării ce sînt altceva decît niște rețete?“. Or, tocmai aceste rețete împiedică autenticitatea unei culturi. Poezia noastră demonstrează că modernitatea nu e înfeudată nihilismului dizolvant ci din contra, ea trebuie să aproximeze un absolut moral. Lirica românească este astăzi mesajul unei spiritualități care își trăiește „marea epifanie“.

corneliu vadim tudor

Tinerețe fără bătrînețe

Stăvilar al morții și chivot
tu cînd sufli-n trîmbițele mării,
va renaște universul tot
adăpat la apele iertării

Tu ești mitul stînelor din veac
și al șezătorilor de iarnă
mîngîierea omului sărac
poama brumărie din pevarnă

Crin al sihăstriei înflorit
fără urmă și incepătură
ce păstor nebun te-a ceruit
ca pe-un pergament din gură-n gură ?

Lăudate numele îți sînt
nor, și rug, și ușă a luminei
de la leagăn pînă la mormînt
mîntuirea tuturor în tine-i

Magică-i învățătura ta
risipită darnic peste fire
întronează tihna, te-am ruga
și-ntre oameni bună învoire

Prăvălește carul de război
înviază armele de pace
iar surparea vrajbei dintre noi
mugurii pe ram îi va desface

Într-un melc de purpură strivit
un războinic vede numai sînge
pune tu în pieptul lui cumplit
inima de mamă ce se frînge.

Fă-l să simtă tot ce simte ea
cînd ia mîna fiului ce piere
cînd descîntă rana lui cea grea
și-nconvoaie cerul de durere

Rai a fost — și astăzi e deșert
zeu era — acum e morții mire
mustul neputinței dă în fiert
și e multă jale-n omenire

Pacea întrupată în cuvînt
strălucind cu întreite fețe
dă-ne-o nouă astăzi pe pămînt
tinerețe fără bătrînețe !...

Trei ipostasuri ale vieții

Pace noului născut
să-l primim cu bucurie
ieslea unde-a apărut
pavăză de bronz să-i fie
El e solul vestitor
și dogoarea din rubine
pui de om biruitor
tot ce am ți se cuvine

Pace tînărului fiu
preaiubind întîia oară
cît va fi pămîntul viu
el e cîmp în primăvară
Necuprinsul său regat
scapără de in și soare
fie binecuvîntat
trupul lui de pom în floare

Pace omului bătrîn
plin de boli și de tragism e
anii care-i mai rămîn
și-i purifică-n harisme
Iar în ochii lui apoși
fala unui secol piere
fie-i larii generoși
și toiagul în putere

Iată vîrstele de foc
taina sfinxului e-ntreagă
încrustată în ghioc
numai moartea o dezleagă
Iar din toate cîte mor
înțelept e cel ce tace —
voie bună tuturor
și-un mileniu sfînt de pace !

La frîngerea luminii

Duceți-mă în nord, printre ghețari,
la frîngerea luminii peste roată
să mai petrec cu urșii mei polari,
în stele, să arunc cite-o săgeată ;
și amăgindu-mi pasul peregrin
cu o întoarcere-n cîmpiile barbare,
pădurilor, tîrziu să mă închin
cu-averea mea, de piatră și de sare.

george dumitru

Urmele

Petrecute de mister,
urmele se-arăt și pier,
lăsînd ochiului măsura
să desfacă-mpletitura.
Parcă vin, parcă se duc
la răspintii cu uluc
și așternpalei de oase
peste umbrele din case.

Cum v-aș mai lega de poartă,
urmelor brățări de soartă.

Pasărea ploii

Forma păsării de ploaie,
o-mpletesc cu fir din plaur
rotunjind amiezi de taur,
peste blindele șuvoaie.
Și-o alung din margini rune,
inspre oarbele hyade,
cum alungi peste lagune
golul tainicei arcade.

Portret

Contur nimbat, ca un veșmînt
de rană,
Dogoare coborîtă din icoană,
Arnici fuior pe coapsa caolină,
Descintece într-un cîntec de
regină
Și patimă și strigăt de durere,
Ambrozie-n amestecul de fiere,
Gracilul crin, prin ochiul tău
răzbate,
De dincolo de adevăr și moarte.

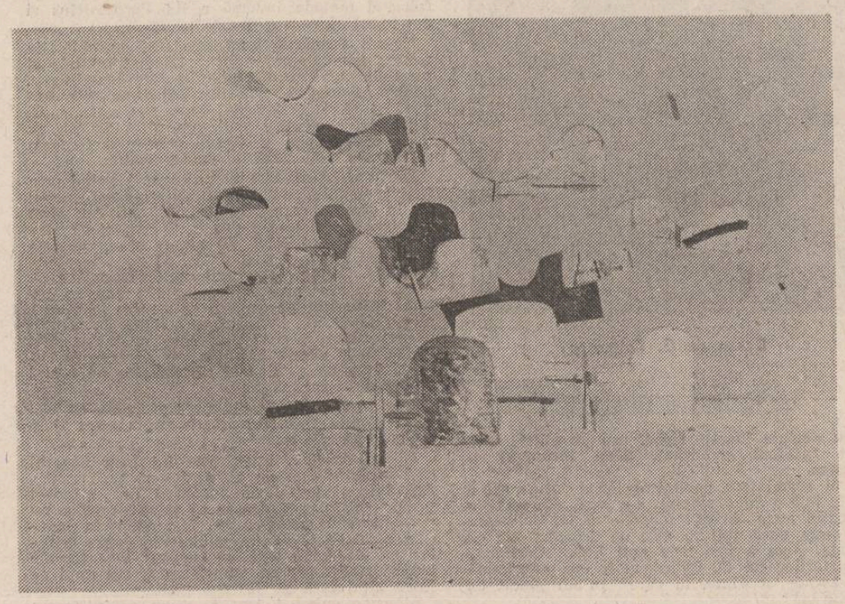

Șarpele de lemn se suie pe stîlpul casei. Steaua Aldebaran a apărut pe cer pentru că nu mai ninge, pentru că norii s-au spulberat, doar steaua Aldebaran vede cum șarpele iese de la sîn și alunecînd prin zăpada afînată se pierde-n pădure.

★

Toamna, stă Onica lui Siiu-n pridvor și se uită la frunzele galbene care plutesc în aer încet, încet, încet și se așează fiecare într-un loc anume și se umple pămîntul de aurul frunzelor care nu-i bun la nimic și se gîndește Onica că dacă ar fi bani, dacă frunzele astea ar fi bani cîte nu și-ar putea cumpăra, chiar acum, cînd nu-i așa de bătrînă și poate și-ar strînge cîteva lucruri, o zestre mai bună și s-ar putea mărita că nu-i urîtă și n-a fost urîtă niciodată, poate o să vină într-o zi un om și o să-i spună, Onică dragă tu mă cunoști pe mine cum sînt, n-ai vrea ca de azi înainte să ne luăm și să trăim împreună că viața trece și fiecare sîntem datori cu o moarte și poate om plăti mai ușor, privirea Onicăi trece dincolo de perdeaua frunzelor în plutire, undeva peste dealul Cheslerului și așează locurile din amintire în altă parte ca și cum nu aici s-ar fi petrecut ca și cum lumea de ieri ar fi așezată într-un loc tainic în care doar sufletul minții îți poate umbla și se vede vara, într-o zi de vară, într-o după-amiază de vară, în ziua de Sînziene, în curtea lui Văsălie și joacă feciorii și ridică prafu-n aer, își bate vioara Ciobi țiganul din Tătîrlaua și cîntă și cîntă și nu se mai oprește și lumea alunecă în fața Onicăi nemaiputînd să-i înțeleagă contururile, doar o dungă neagră jos, una albă la mijloc și una sus, subțire și învăpăiată și nu se opresc decît atunci cînd nu mai pot sufla și se duc la fîntînă și beau apă și-n aer plutește miros de praf și busuioc, iar calul alb din fruntea cetei de lătureni oprită-n fața curții, sfornăie și bate din picior. Onica întoarce capul și întîlnește cerul adunat în ochii feciorului cu părul galben pe care nu l-a mai văzut niciodată, hora începe și se învîrte mai tare ca-nainte și vioara lui Ciobi urlă de durere și bate Săcădău în tobă și pielea întinsă de viței răspunde ritmic bum-bum-bum, bum-bum-bum, ochii albaștri o tîntuiesc pe Onica și ea nu se mai uită peste umăr, ce-ar mai putea vedea cînd în fața ei stă chipul unui bărbat cum nu i-a mai fost dat să vadă niciodată și simte mîinile lui puternice mîngîindu-i umerii și atingînd în cuprindere mijlocul ei subțire, sprijinindu-se în coborîre pe șoldurile ei de fată frumoasă. Mîna o trage hotărît înainte și Onica simte cum o zgîrie crengile prunilor din fundul grădinii, ea se ferește întorcînd privirea înapoi, șura lui Văsălie a rămas departe, în albastrul înserării răzbat galbene lămpașele și acolo Ciobi cîntă mai departe un cîntec trist și frumos de parcă n-ar fi horă și n-ar fi nuntă și Onicăi inima îi sparge pieptul și lătureanul cel frumos ajuns dincolo de grădini, în hotar, se-ntoarce și o cuprinde, iar trupul singur își alungă iia, lăsînd liberi sînii rotunzi și tari, gură pe gură astupă țipătul de dragoste, iar cerul pune-n mișcare roata stelelor peste trupurile celor doi călcînd lucerna verde.

Noaptea, tîrziu, în capătul uliței dinspre biserică, Onica îl întreabă pe feciorul fără nume, ai să mai vii, iar el nu-i răspunde, privirea fetei coboară în pămînt și-ncearcă să oprească unduirea șarpelui subțire în colb, flăcăul doar întinde cisma și-i zdrobește capul, cuprinde chipul fetei în palme și dă răsplată sufletului ei aprins de văpaie, învăluirea ochilor albaștri. Nu spune nici o vorbă și cal și călăreț se pierd în noapte. Trece duminecă după duminecă și Onica degeaba așteaptă să apară la horă un lăturean cu părul galben și cu ochi albaștri, nimeni nu-l află și nici nu-l știu să fi fost, iar fetele rîd pe ascuns de Onica, ea nu le vede și nu le aude, pîntecul ei începe să crească, degeaba și-l strînge Onica și Siiu, tată-său, vede într-o zi și cît e el de prost nu-i prost, chiar dacă a rămas de tînăr fără muiere și-o întreabă pe Onica și ea tace. Cum tu copilă ai putut să-mi faci rușinea asta o întreabă și ea tace. Toamna a venit de mult, Siiu umblă tot beat și într-o seară o bate pe Onica și ea fuge de acasă, o apucă peste dealul Cheslerului, noaptea doarme prin șurile oamenilor și n-o latră cîinii și nu se oprește pîn la Sibiu ca să se bage slujnică la vreun sas dar cine să ia slujnică o așa fată și toate ușile stau închise. Cînd vine copilul pe lume ea de mult nu mai poate vorbi și aude pe moașă întrebînd-o ce nume să-i dea și-ar vrea să vorbească, dar vorbele i se opresc în gîtlej și-i sună în minte Lixandru, Lixandru aș vrea să-l cheme, degeaba însă, vorba nu-i răzbate dincolo de buze și moașa îi pune ea un nume, Vasile și Văsălică îi rămîne numele. Onica se face bine, copilul crește și cînd are cinci ani se-ntorc în sat în casa lui Siiu prăpădit de inimă rea și de beție dar înainte de a ajunge acasă trec pe la movila din coceniște unde bradul stă singur lîngă pădurea de fag de o sută de ani și se pun amîndoi în genunchi și spune Onica :

După mersu pomului
Va fi mersu fătului
Dacă pomu mere bine
Fătu crește și se ține
Dacă pomu nu mere
Fătu scade tot și piere.

Se scoală în picioare și apucă drumul satului, timpul dintr-odată nu mai vrea să curgă încet și într-o rotire nebună ca hora aceea din dumineca de Sînziene și Onica și acum femeie frumoasă se întoarce din lumea aflată dincolo de frunzele-n plutire trezită de plînsul copilului, de ce plîngi Văsălica mamii și copilul plînge și mai tare și se duce și se prinde de stîlpul surii și plînge și acolo un ceas încheiat, întoarce privirea către mamă-sa și-i spune, mi-or zis pe uliță că nu se mai joacă cu mine că n-am tată și sînt bitanc și m-or bătut. Onica strînge copilul la piept și-l liniștește, nu mai plînge mă Văsălică, mă copile nu mai plînge, doar atît îi poate spune și copilul nu mai plînge și se duce în grădiniță și se joacă cu mițul costeliv și sur dar din ziua aia nimeni nu-i mai spune Vasile ci Bitancu și Bitancu îi rămîne numele iar el se joacă toată ziua cît-i de lungă cu mițul sur.

★

Stă Bitancu lui Onica lui Siiu-n pridvor și se uită la frunzele galbene care plutesc în aer încet, încet și acoperă lumea cu aurul frunzelor, iar privirea lui trece dincolo de ploaia de frunze și gîndul lui se leagănă deasupra altei lumi de care el se apropie încet, încet, atinge cu talpa un pămînt uitat într-o vară fierbinte și o vede pe mamă-sa Onica plecînd pe ascuns de acasă, către seară și nu știe unde se duce și se ține după ea și-o vede în capu satului deasupra grădinilor lui Văsălie, în marginea lanului de lucernă așteptînd și cînd nu mai poate aștepta se întoarce acasă iar Bitancu o ia fuga înainte să nu-l vadă și să se prefacă că doarme. Onica se-nvîrte prin casă, se uită în oglindă, deschide lada, netezește cu mîna covoarele țesute în iernile fără număr — iernile de așteptare nu pot fi numărate niciodată, ele sînt întotdeauna fără număr — suflă în lampă și se culcă într-un tîrziu și Bitancu adoarme odată cu ea și nu-ntreabă.

De Sfîntă Mărie Mică vine popa Banea, că musai, trăbă să-l dai, că acum îi mare copilu și se duce Bitancu la școală pe a-ntîia și știe toate celea. Serile stă la lampă, după ce Onica a muls vaca, ho boală dute-n turbare că versi laptele, și-nvață, el știe la citire și geografie la computu îi prost rău, dar de frica la joardă învață socotelile. Cînd iese de la școală o apucă pe drumul viilor și pasărea căzută din cer cu aripa ruptă i se așază în palmă cuminte iar el o leagă și o oblojește și după cîteva zile cuibul în care a așezat-o rămîne gol. Doamne iartă și ferește tu, Ană ! Ba, Onică, tu așa să faci, pe seară te duci în casa din față după ce doarme Văsălică, da copilu nu doarme și Onica se dezbracă goală, înconjură casa de trei ori și se duce în fața oglinzii și se uită. Ană dragă, am văzut un copirșău, și plînge Onica. Tu, n-am să-l mai văd niciodată, și nu-l mai vede Onica pentru că ea moare într-o vară puțin după Sfîntu Ilie, cînd ploi reci vin să stingă zăpușeala zilei, sînt coapte merele mălăețe, bradul din coceniște crește pînă la cer și rămîne Bitancu singur pe lume.

Din ciobul de oglindă îl privește un chip străin lui, un bărbat cu capul mare, acoperit de păr blond și doi ochi albaștri, Bitancu nu se recunoaște și se sperie și pentru prima oară în viața lui se minie și ia ciobul și-l azvîrle ca pe o zburătură în iarba din grădiniță și ciobul se desface în alte zeci de cioburi și aleargă puii într-acolo crezînd că-s boabe, dar cum pot fi boabe bucățelele de oglindă în care abia începe seninul cerului ?

★

Bum-bududum-bududum-bududum-bum. Să dă de știre ! Tăăăt ooomuul s-aauză ! Minededimineață. Tăți ficiorii săă fiee lasfat ! Tăăăt ooomul s-aauză ! Bum-bududum-bududum-bududum-bum ! Și aude și acum cum bate Folea din dobă să se ducă că i-a chemat Drăguțu', dar tunetul se pierde și cad aceleași frunze în groapa de unde nu poate ieși el dar mai cu seamă omul de lîngă el cu rană mare la pîntec — îi pune pe rană pîinea pe care o mestecă întîi în gură și-l leagă cu o zdreanță — și nu-i mai curge sînge nici un pic și chipul i s-a albit și bolborosește întruna povestea cu o fată pe care a iubit-o el cînd era tînăr că el nu-i însurat, n-are cine să plîngă după el, poate copilul că el știe că s-ar putea să aibă un copil dar nu l-a văzut niciodată și tare ar vrea să-l vadă. Mă copile, spune el, dar oare ce-ar mai fi spus dacă ar fi apucat să spună, dacă n-ar fi murit așa, repede, ca și cum ar fi tăcut dintr-odată mirat, mirat ca și Bitancu care nu poate să înțeleagă pentru ce este groapa atît de adîncă, ca o fîntînă, și dreaptă ca un horn și e atîta liniște și el nu poate ieși și adoarme lîngă mort, șarpele pe care l-a prins, puiul de șarpe, doarme în bidonul de apă, doarme Bitancu cu bocancii în noroi pînă la gleznă și cu arma-ntre picioare, cît îi fi tu, să nu dai arma din mînă, să n-o lași, decît prins mai bine mort și Bitancu ține bine minte ce l-a învățat moșu lu Tinu la Săbău cînd a fost acasă de Paști și s-a băgat la Săbău în casă că doar casele lor is lipite și la cine să se fi dus că n-avea pe nimeni în sat. Mă ficior ! Și parcă se trezește dar nu se trezește, ci numai întoarce capul și-l vede pe omul ăla care a stat cu el în groapă patru zile și patru nopți și-l aude spunîndu-i : Dacă oi fi eu tatăl tău, dacă oi fi eu tatăl tatălui tău și rîde în hohote iar pe el îl apucă un fel de amețeală și cade cu fața în noroiul înghețat în timp ce convoiul de prizonieri se îndepărtează spre barăcile lagărului pierdute-n ceață și-n albul zăpezii. Are tifos, are tifos, are tifos, strigă cu glas pițigăiat un băiat pirpiriu cu privirea sticloasă, ascunsă după ochelarii mici și rotunzi. Mă ficior ! Mă ficior ! Uiu-iu ! Uiu-iu ! Bum-bum-bum ! Bum-bum-bum !

petru maier bianu

Ca aurul frunzelor

În paginile 4–5
Tablouri de Constantin Blendea
(Din expoziția deschisă la Sala „Dalles")

teatru

Carte despre Toma Caragiu

Cînd un om a intrat sub raza de lumină a legendei, viața sa se continuă dincolo de accidentul morții. Crește în loc să se disperseze în date calendaristice și precare rememorări. Se rotunjește, obișnuim să spunem folosind un cuvînt de clișeu duminical. Dar teatrul este o artă de toate zilele și în sărbătoarea lui actorul pare că trăiește doar în orizontul spectacolului. Ființa lui, credem adesea, nu lasă umbră ; legendă vie, ni se impune prin caracterul său exemplar care se manifestă însă, în fond, omenesc, prea omenesc.

Dacă paradoxul acesta este aparent, excepția este reală și se numește pentru totdeauna în teatrul românesc Toma Caragiu. Un actor care „a făcut epocă" într-o perioadă ea însăși fastă pentru scena noastră. Acum i se dedică o carte sub îngrijirea criticului și teatrologului Valentin Silvestru conținînd, pe lîngă un studiu introductiv documentat și evocator, mărturii ale celor care l-au cunoscut, i-au fost colegi, s-au bucurat de incandescenta sa proximitate. Imaginea ce se încheagă dincolo de subiectivitățile concurente dublează realitatea a ceea ce știm ori ni s-a încrustat adînc în fibra mémoriei. Este ceva romanesc în biografia și destinul acestui artist care-i amplifică statura umană, încît chiar și cine nu va fi avut șansa să-l admire la rampă poate surprinde forța vocației prin care a cucerit milioane de spectatori ; o continuă confruntare cu imposibilul-posibil al evenimentelor care-i agită existența și pe care le va reflecta ca nimeni altul în creațiile sale. Omul și „eroul" se confundă în intimitatea artei care-i califică. Proiectate abil de teatrologul narator, diversele perioade ale vieții intră în dialog cu imperativele timpului, amănuntele de ordin particular sau nu sînt conspectate cu acribie, tabloul se constituie din tuse viguroase, de contur net, definitorii pentru trăsăturile subiectului. Inserarea unor fragmente de interviuri, confesiuni — expresii ale unei conștiințe artistice unitare, accentuează impresia de cronică vie, modernă, prima secțiune a volumului punînd în evidență partea mai puțin cunoscută a personalității unui mare slujitor al scenei, ceea ce scapă de regulă interesului publicului larg. Fiindcă nu este vorba doar de o simplă perspectivă monografică. Autorul combină datele concrete în căutarea unei formule generice, aceea a Actorului, în ce are acesta inconfundabil, nepieritor. În măreția și generozitatea sa umană („în 12 ani de directorat — v. perioada de la Ploiești — Toma nu a semnat nici o singură decizie de eliminare din teatru a vreunui salariat", notează V. Silvestru), în disprețul față de birocrație și incompetență. Talentul, inteligența, bunul simț sînt coordonatele majore ale unui „comedian" care a condus multă vreme soarta unei importante instituții dramatice și care devenise deja unul dintre cei mai străluciți interpreți ai artei scenice românești. Creațiile sale, memorabile, nu sînt așadar întîmplătoare, cît fructul unei existențe deosebite care acum ne este dezvăluită în toată amploarea ei, al refuzului mînimei rezistențe și al complicităților de tot felul.

Într-o acidă polemică Tudor Arghezi își acuza oponentul „că i-ar conveni în literatură cărțăria ; poeții să bată pasul pe companii, cu palma pe „vipuscă și să-ntoarcă toți capul odată, pentru onor literar." În teatru Toma Caragiu a fost, nu doar dintr-un astfel de unghi de vedere, un aristocrat care și-a cucerit singur titlul de noblețe. Volumul de față ne oferă imaginea unui artist lucid și a unui om de aleasă factură morală, imagine girată de nume de prim ordin ale artei și culturii noastre. Oameni de teatru, scriitori, critici converg în a recunoaște valoarea singulară a Actorului despre care cu greu se poate vorbi la timpul trecut. În totul, „Cartea despre Toma Caragiu" se constituie ca o contribuție majoră la istoria teatrului românesc.

Valentin Dumitrescu

film

Sosesc păsările călătoare

Ceea ce i-a apropiat desigur pe Fănuș Neagu și Geo Saizescu îndemnîndu-i să colaboreze, este în primul rînd atracția pentru fabulos ; amîndoi portretiști, amîndoi povestitori, în căutare de cuvinte și imagini înflorite, animați de o statornică dragoste de viață — nici nu se putea găsi o colaborare mai fericită între un regizor și un scenarist. Ultimul film făcut împreună — **Sosesc păsările călătoare** —, este și cel mai bun din filmele lor de pînă acum ceea ce dovedește că în timp cei doi au ajuns să se cunoască mai bine, să-și înțeleagă mai bine partenerul, să găsească un limbaj comun care evită stridențele între scenariu și film ; și dacă Geo Saizescu s-ar lua mai mult în serios, dacă nu ar cădea uneori în bufonadă și în farsă prelungindu-și umorul cu propriile hohote de rîs, s-ar putea vorbi de o colaborare perfectă ; să luăm însă lucrurile așa cum sînt continuînd să așteptăm apariția acelui regizor capabil dacă nu să depășească, atunci măcar să egaleze în profunzime literatura de la care pornește.

Așa cum este, **Sosesc păsările călătoare** are toate calitățile unui film „de suflet", făcut cu dragoste și bucurie, cu o dăruire comună tuturor, începînd cu regizorul și terminînd cu figurația ; este pentru prima dată cînd un film despre oamenii Deltei, despre Deltă și culorile ei minunate, se apropie de lumea aceasta. Filmul este o panoramare îndelungă peste chipuri și caractere, peste situații și conflicte, de cele mai multe ori oprindu-se la aparențe, dar lumina blîndă, generoasă care îl învăluie, aura sensibilă, lirică, îl salvează de la superficialitate.

La Geo Saizescu **umorul** încearcă să reprime o angoasă, **frumosul** încearcă să stingă flăcările ironiei dizolvante ; mizantropia răzbate totuși de sub stratul gros de fard al clovneriilor ; pînă la urmă umorul său are în el ceva trist.

Cei doi, scenarist și regizor, ne povestesc mai curînd despre o lume decît o întîmplare ; există desigur și întîmplarea : două femei frumoase — Rodica Mureșan și Tora Vasilescu, una blondă și alta brună —, își disputâ un bărbat — Emil Hossu, unul din neobositii nostri juni-primi. Geo Saizescu face totul pentru a pune în valoare frumusețea celor două actrițe ; se adaugă frumoase peisaje ale Deltei filmate de Aurel Kostrakiewicz și muzica frumoasă, cantabilă, nostalgică a lui Temistocle Popa ; în întregul său filmul este ca o poveste spusă iarna, la gura unei sobe adevărate, despre exotice tărîmuri din cealaltă emisferă ; are farmec și savoare, parfum, este ca amintirea unui fruct.

Se reținchipuri, portrete de primplan sau scurte apariții — o lume vie, animată care se datorează atît regiei, cît și actorilor ; Sebastian Papaiani, Ștefan Mihăilescu-Brăila, Jean Constantin, Geo Saizescu însuși în rolul unui fotograf în căutarea șansei care să-l facă celebru la „Fotografia populară" din Tulcea și toți ceilalți, își „trăiesc" cu plăcere rolurile, se „aruncă" fără nici o reținere acolo unde li se cere adăugînd și acea cantitate de inițiativă proprie care dovedește credința în ceea ce fac. Oricît de rece și pretențios, spectatorul sfîrșește prin a se lăsa cîștigat de comedia care i se oferă cu atita generozitate.

Nicolae Mateescu

Mă ficior de la Bihor
Cu cuțitu la chicior !

și roata se-nvirte și joacă lumea la nunta lui Bitancu.

Bitancu-i om frumos și puternic, nevastă-sa Virica-i femeie frumoasă și-o dușmănesc feciorii pe trei sate că a luat un bitanc. În cite o zi cînd stau la masă îi spune, mă omule, ce tot umbli cu șerpele în cămașă mă, mă Văsălică, că așa îi spune ea, Văsălică, și știe că oamenii la holdă, cînd îl văd pe fereastră cum vine pe cale zic : Vine Bitancu după țigări ! Nu te ride mă, stai sirios că pune șerpele pe tine, dar Bitancu îi spune, Virică ce ai tu cu șerpele, că șerpele ăsta e omu meu, am stat cu el prizoner, ăsta-i prizoner de război, tu ! Ride și-l scoate din săculeț, șarpele îi alunecă pe mînă ușor spre masă și bea laptele călduț din blid, mincă mă șerpe, și cînd termină mincatul se ridică pe jumătate către Virica, sisiie și se întoarce iar la sin. Să știi tu că el e stăpînu casei, nici eu, nici tu. Femeia n-are ce-i face, așa-i omu meu, cu șerpe, îi e drag de Văsălică și-l iubește și-l aduce pe lume pe Lixandru. Alunecă anii, oamenii nu înțeleg și nici nu se gîndesc cum alunecă anii, ei doar trăiesc, doar spun citeodată, mă, cum alunecă anii, dar numai așa, seara, cînd nu mai au ce să-și spună. De Alexii se duc să pună parii la vie, Bitancu doarme la amiază la soare, e primăvară și afară e cald. Sapa îl taie în două. Virica îi pune piciorul pe cap și-l zdrobește, îl îngroapă-n țărina caldă, coada se zbate și o lovește peste picior, tulai Doamne ! Și Bitancu sare drept în sus și o vede cu sapa în mînă. Virică ! Atîta-i spune și din ziua aia nu mai vorbește cu ea niciodată, mănîncă tot singur la masă, lucră pămîntul singur pentru doi, iar Virica se-ntunecă tot mai mult și se face urîtă și se gheboșează iar Bitancu îi spune tot proasto și urito și cînd n-o mai poate suferi se pune pe tren și pleacă în lume.

★

Stă Bitancu lu Onica lu Siiu în ușa casei din făurîște, întors acasă după al doilea război ars de dor, și se uită cu ochi împăienjeniți de bătrînețe la frunzele galbene care se așează pe pămînt. Rămîne plopu fără frunze, zice Bitancu... Vine iară iarna și eu tot nu m-am dus la Sibiu... El știe de la oameni că are un nepot de la Lixandru, că Lixandru înainte de a pleca pe front a făcut un copil, că Lixandru după ce a ars casa lui Siiu s-o dus cu Virica la Sibiu și cînd a fost de însurat a luat o săsoaică din Mohu și pe copil îl cheamă Hanț iar pe tată-so nici nu-l știe, că Lixandru îi mort de atîta vreme la Cotu Donului și săsoaica a luat pe altu. Bitancule ! Uite, ți-am adus lapte și tărîțe, Bitancu își face piine numai din tărîțe, așa-i place lui... Da să vii acuma pe la noi, îi spune lelea Sofie, că o căzut Ion din prun și i s-o umflat picioru și Bitancu se duce cu lelea Sofie pe uliță, rîd copiii de el și pe la spate-i aruncă scaieți în laibărul gros. Ziua bună la domnu doctor, îi spune a lui Ioftin trecînd mîndru cu tractoru. Eu sînt Bitancu priceputu, cu mîna iau, departe arunc, nimic nu știu, nimic să fie, și-și trece ușor mîinile peste piciorul umflat, uns cu apă și săpun, și geme Ion. Se-ntoarce acasă și stă singur, el și șarpele, se tot învîrte toată ziua prin casă și spune, tot mă duc io la Hanț într-o zi, și vine iarna și dimineață se îmbracă și pleacă peste deal cu ochii la cărare... Cînd ridică privirea, afară e noapte, păcurarii pe care i-a văzut pe deal nu mai sînt, este doar el singur trecînd prin zăpada înaltă. Simte o căldură mare și cînd ajunge în vîrful dealului e obosit rău și cade în zăpadă și stă acolo. Mă copile ! Mă Hanț !... și vede în jurul lui lanul de iarbă înaltă plin de flori învăpăiate, se uită cu drag la ele și le-ntreabă, ce-au făcut miroasele ?, și iarba-i răspunde cu foșnet de vînt, cu sunet mingiletor de gîze și cu mireasma aspră de maci și stă așa, în inima verii, nemaisimțindu-și trupul, ușor ca un fulg, în inima verii... apoi într-un timp... Îs eu, moșu... mă Hanț !... eu... eu... Bitancu... îs... și moare înghețat.

★

Lămpașe galbene urcă dealul în noaptea de iarnă aducînd navetiștii de la fabrica de acid, care poartă în ranițe pîini, urmați de oaspeți tîrzii. Așta-i Bitancu ! Îi mort de mult mă, că-i țapăn rău! Vezi, are șerpele? Dar șarpele nu-i, îi văd doar urma. Hai mă să vedem unde s-o băgat șerpele ăsta, și se duc pe urma șarpelui adîncită în zăpada proaspătă și intră-n pădure și nu se uită decît înainte și Ionu lui Sofia rîdică lămpașul din cînd în cînd și chipul lui pilpîie în neștiutoare și tremurătoare ginduri și urma îi poartă printre fagi bătrîni, prin ripe și poieni, ceasuri întregi urma îi tot poartă și nu se oprește... Într-o vreme spune unu : Hai mă, ce dracu, parcă sîntem proști ! Hai să ne întoarnăm, că mîine merem la lucru ! Ducă-se în pustii de șerpe, hai acasă, îl chemăm pe Gheorghe de la post să vină să-l vadă pe Bitancu că-i mort și gata, ce tot umblăm noi după șerpele ăsta ? Și se întorc și nu mai caută, pentru că trebuie să fii prost să umbli iarna prin pădure, și noaptea, după șarpele Bitancului, și coboară în partea cealaltă, către sat, către căldură, către oameni.

★

Eu, reîntors pe acele meleaguri, rămas pe vîrful dealului ca să dau proba fricii dintr-o noapte uitată a copilăriei, am văzut cu ochii minții un balaur înaripat care putea fi un cal alb purtîndu-l în zbor pe Bitancu, pe deasupra bradului din Cocenișe, înălțat pînă la cer, spre lumea albastră a zorilor.

Într-un ceas tîrziu, într-un oraș împrejmuit cu turnuri și ziduri groase, deschideam o carte. Am aflat pe o metopă imaginea cavalerului trac plutind în înaintare spre adîncul pădurii de pini.

(Din volumul „Dincolo de pădurea de oțetari")

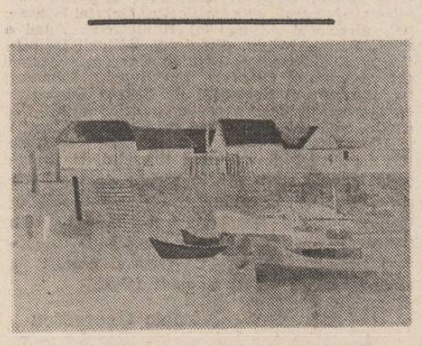

ion burnar

Codicele de la Ieud

La primul text în limba română – 1391

În spatele acestui pămînt
unde miazănoaptea zăpezi fără
virstă-ntilnește
viețuiesc cei care au în grijă limpezimea
izvoarelor
se zice că la-nceput au fost ei
munții că vîrfurile lor prima dată
au îmblînzit aerul cu aripi
zeul lor e zilnic oricine
știe să se bucure de tristețea de-a nu avea
timp niciodată
de cite-s de făcut numai săracii zic ei
au vreme să-și
numere degetele și să le numească istorie
azi m-am dus să întîlnesc iarba șerpi
fără casă
îmi cercetau tronul de fîn încrustat asta
pînă ce pasul învață ecoul să meargă
scrisul brazdei
să nu-mbătrînească nici coasa cea
statuie neomologată
de civilizația aurie a nisipului
pun bourii să tragă munții în staule
staulele să toarcă pentru bouri
cu cea și hăis încep prima scrisoare
în limba unui plug îndrăgostit.

Un regat pentru orice cuvînt

La Nichita

Să-nveți istoria la lumina graiului
și graiul
după ce istoria
ca printr-un fluier
cu toate găurile astupate
munții să-i auzi și pasul
cum se recunosc ei de departe
izvorul și, sinii fecioarelor
glasul mierlei și boarea mîinilor
aceeași familie de cuvinte
țări se pot lăți se pot scurta
numai cuvîntul nu-i cum bucuria
să-l ții-n brațe pe cel
ce-și strigă pruncii Panem și Sole
și-i mîngîie puțin
că sînt ai lui și-au dat în floare.

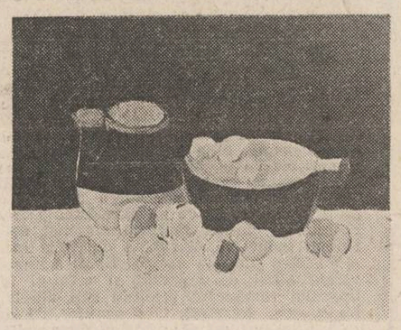

Horea Horii

N-am fost tras pe roată-acuma
Tras am fost întotdeauna
Ca să dau un Nume humii
Osie la roata lumii
Numai că de cînd o port
Placu-i regii de alt port
După mine pînă-n rai
Ori istoria ori Mihai
Oastea grîului prea mare
S-o îndeși în calendare
Duce-m-aș nu știu cătrău
Iancule pruncuțul meu
De-i veni iartă-mi minia
Dar mai doare veșnicia.

Zoriori de ziuă

La Avram Iancu

Un picior de plai și-acela tras pe roată
și-o gură de rai mai mult însingerată
iar nuntași cît frunza cum nici un împărat
pînă-n ziuă doamne mi i-ai spulberat
păsările mii numa-n colivii
stelele făclii da-n cîmpia turzii
mi-ai dat de toate răsplătit regește
doar o baie de aburi parcă-mi prisosește
dator îmi este cerul sau eu îi sînt dator
că nu-mi încape țara toată-n orbita ochilor
rotundă s-o găsească Durutul Nostru Os
cînd sara pe deal ar zice-o duios
aici să odihnești doamne că El e mai frumos.

tudor stancu

O creangă de corcoduș

Peste noapte vremea se încălzise brusc după o săptămînă întreagă de ploi și toată ziua fusese însorită. Masele de aer ce se mișcau prin atmosferă și care ajungaseră norii răzleți treceau acum cu blîndețe pe la mică înălțime aducînd cu ele mireasme de primăvară de pe cîmpurile unde încoltișe iarba, din livezile unde înfloriseră copacii și înmuguriseră tufele sălbatice.

La etajul opt al unui bloc nou, lung și verzui, cu coatele sprijinite de pervazul ferestrei, Carmen privea cu ochii întredeschiși orașul din fața ei, orașul cu clădirile sale, cu mașinile sale, cu mulți trecători grăbiți, cu tot ceea ce poate fi văzut într-un mare oraș de la etajul opt al unui bloc nou, lung și verzui, totul parcă acoperit de un fin praf auriu. Din cînd în cînd se uita la ceas și-și făcea repede socoteala în minte cîte minute i-au mai rămas de stat la fereastră, înainte de a pleca spre Florin. Cînd privirile îi reveneau la peisajul din față, își spunea, deși își mai spusese de nenumărate ori pînă atunci în acea zi : „Un gram de aur este de ajuns să acoperi un călăreț cu cal cu tot, oare de cîte grame ar fi nevoie ca să acoperi un oraș ?" Apoi se uita din nou la ceas, pe furiș, și inima pornea să-i bată cu putere, parcă făcîndu-i în ciudă, și se gîndea cu emoție la întîlnirea de peste puțin timp.

Era o întîlnire importantă, Trebuia să încerce să se obișnuiască din nou cu prezența lui, după atîta vreme în care nu se mai văzuseră. Știa că și el mai ține la ea și totuși nu mai voia să se gîndească deloc la el, nici la întîlnirea de peste puțin timp, să facă ce avea de făcut ca un robot insensibil și inconștient, nici măcar ca un animal pregătit pentru sacrificiu.

Carmen îl cunoștea de foarte multă vreme, știa multe lucruri despre el, poate mai multe decît s-ar fi cuvenit și totuși îi veneau în minte fără să vrea, încă le mai diseca, căutînd un punct de sprijin, ceva, în timp ce aerul călduț trecea peste chipul ei în valuri molatece pe care le simțea ca pe niște cearșafuri umede. La un moment dat, parcă împinsă de un imbold ascuns își aplecă nasul, tematoare, în direcția subțiorilor, dar nu simți nimic. Se dădu cu un pas înapoi și închise fereastra, se întoarse pe vîrfuri ca o balerină și păși ușor prin cameră spre baie, picioarele goale i se afundau în mocheta groasă, de culoarea lămîiei uscate și un fior scurt o scuturâ cînd tălpile i se lipiră de gresia rece din baie. Își scoase ceasul de la mînă, de data asta fără să mai se uite la el și îl puse pe marginea chiuvetei. Se spălă pe mîini, la subțiori, pe picioare și pe față, nu mai știa a cîta oară în ziua aceea. I se părea că e mereu transpirată, că toate hainele se lipesc cu nerușinare de ea, ca niște mîini de bătrîn libidinos, că pînă și praful acela care plutea acum vizibil prin văzduh intrase pe furiș în odaie și i se strecurase prin toți porii în trup, încercînd s-o încremenească într-o statuie cu totul și cu totul de aur... Se șterse cu un prosop curat, puțin aspru, ca scos de la curățătoria chimică, își dădu cu deodorant sub brațe, gîndindu-se în același timp că spray-ul îi irită pielea, o și ustura nițel, dar își dădu din abundență... Începu să se machieze în fața oglinzii, încercînd să-și stăpînească tremurul mîinilor, neștiind dacă tremură de frig sau de emoție, și trăgînd din cînd în cînd cu ochiul la ceasul așezat pe marginea chiuvetei. Se mirosi din nou la subțiori și apoi se parfumă după urechi cu dopul unei sticlițe burtoase aflate pe etajeră, lăsîndu-și două dîre umede pe pielea gîtului. Se mai privi o dată în oglindă, încercînd să se aprecieze cu ochii ei negri, rotunzi; foarte rotunzi pe care acum încercase să-i lungească la colțuri cu ajutorul creionului dermatograf. Cearcănele de sub ochi abia se mai întrezăreau sub fard. Își trecu degetele subțiratece la vîrfuri și cu unghiile tăiate scurt prin părul mătăsos, de culoarea castanei coapte, pîpăindu-l și mingîindu-l, o dată, de două ori, apoi îl dădu peste cap, scuturîndu-l, luă o perie și se pieptănă cu cărare la mijloc. Se întoarse în cameră, își trase ciorapii, se îmbrăcă iute, dar atentă să nu-și șifoneze fusta, bluza, își puse un pulover subțire, pantofii și trecu din nou în baie să se mai privească încă o dată în oglindă. Luă ceasul de pe marginea chiuvetei și îl prinse de încheietura mîinii stingi. Se făcuse tîrziu ! Carmen își aruncă o scurtă de fîș pe umeri, respiră o dată adînc, înainte de a ieși pe ușă, să simtă că are vlagă în ea, după care răsuci cheia de două ori. Culoarul era rece, întunecat, mirosea a șoareci, suna a gol cînd ea pășea grăbită, cu tocurile flecuite de curînd, zgribulindu-se, prin fața ușilor deasupra cărora erau atîrnate beculețe mici de lanternă.

Cînd ieși în stradă începuse să adie vîntul și, deși răbufnirile lui nu erau violente, fetei i se făcu frică de ele, i se păreau niște răsuflări calde de animal hămesit pe care le simțea în ceafă. Traversă atentă strada, ocolînd o băltoacă rămasă prin cine știe ce minune pe asfaltul care se zvîntase și se îndreptă spre stația de autobuz unde se strînsese ceva lume, semn că mașina întîrzia.

Cîteva clipe se uită la oamenii din stație, dîndu-și seama că și ei o urmăresc pe sub gene, cu coada ochiului, studiind-o pe furiș și încercînd să-i categorisească, să le găsească imediat cusururi, defecte care săreau în ochi sau, mai rar, să admire ceva la ei. Dar mașinile treceau zgomotoase pe strada lată, cîte una viu colorată îi fura privirile și atunci nu mai putea să-și ducă gîndurile pînă la capăt, avea alte senzații, stranii, idei noi îi invadau mintea pe care nu mai putea s-o controleze, gîndurile erau imposibil de ținut în frîu și i se părea că extremitățile încep să se alungească iar apoi din tot trupul cresc tentacule lungi, gelatinoase, care în contact cu aerul, se întăreau, deveneau casante, se fărîmițau, și parcă tot corpul ei se dispersa în eter...

Mersul ei era puțin săltăreț, poate din cauza tocurilor puțin prea înalte cu care nu se obișnuise încă de cînd crescuse mare și de cînd stătea în orașul acela care încerca să schimbe ceva în ea în fiecare zi. Poate că n-o să se obișnuiască niciodată cu tocurile înalte dar îi plăceau mult, oho, cît de mult îi plăcea ei să meargă pe tocuri... Lumea se întorcea după ea s-o privească, nu din cauza faptului că era frumoasă, ci poate pentru că emana un curent electric slab în jurul ei, împrăștia un miros neobișnuit sau numai din cauza mersului ei nesigur pe tocuri, ca de bolnav...

Se făcuse puțin frig. Carmen își strînse mai bine canadiana pe ea și încercă să se concentreze asupra trecătorilor. Îi atrase atenția un tînăr brunet, înalt. Avea părul creț, înfoiat, purta barbă și era îmbrăcat cu o pereche de blue-jeans ce păreau noi-nouți, o scurtă portocalie de fîș și pantofi albi de tenis în picioare. Mergea agale pe trotuar, aparent fără țintă și privea în jurul său fără vreun scop anume. Tînărul agita neglijent în mîna dreaptă o creangă înflorită de corcoduș, lungă de vreo douăzeci de centimetri. Se îndreptă direct spre ea, parcă fără să-și dea seama de asta, cu un zîmbet nefiresc pe buze, dar cu fața destinsă, se apropia de ea, fără s-o privească, fără s-o măsoare, simțind-o numai. Ajuns chiar în fața ei se opri o clipă, ducînd crenguța în dreptul nasului și mirosind-o. Carmen se încruntă.

„Primăvară", îi spuse el. „Florile astea miros a primăvară".

Carmen ridică din sprîncene, vru să se întoarcă într-o parte dar rămase nemișcată și-și cobori repede pleoapele pe jumătate, privindu-l ofensată pe sub genele lungi, încărcate cu rimel.

„Într-o zi așa frumoasă, florile astea frumoase se cuvin unei fete frumoase", continuă tînărul și-i întinse crenguța cu un gest ferm, lărgindu-și zîmbetul.

Fără să-și dea seama, fata ridică mîna ca împinsă de un resort și luă crenguța cu două degete, o mirosi la rîndul ei și răspunse plină de seriozitate : „Mulțumesc !"

Tînărul făcu o mică plecăciune, ca un actor mulțumit de sine și porni încet mai departe, plutind, de parcă tălpile sale n-ar fi atins trotuarul. Carmen se întoarse după el vrînd să-i mai spună ceva, nu știa ce anume, nici un cuvînt nu-i venea în minte, gura îi era încleștată, era îmbătată de mirosul florilor de corcoduș. Parcă ar mai fi spus ceva totuși, dar atunci autobuzul opri în stație, lumea se înghesui spre ușile lui și Carmen, răsucită pe loc de mulțime mai întoarse o dată capul, încercînd să-l zărească pe tînărul acela, dar el se amestecase printre trecători și ea se sui în mașină, cuvintele lui sunîndu-i în timpane : „Florile astea miros a primăvară...". Autobuzul porni, zgîlțîind-o și Carmen își trase mîna în care ținea crenguța spre piept, ferind-o ca nu cumva să i-o rupă cineva din greșeală.

★

La un stop, Carmen privi brusc pe fereastră și atunci se hotărî. O să coboare la prima stație, răsuflînd adînc și neregulat, ținînd cu grijă crenguța înflorită de corcoduș, florile acelea frumos și ciudat colorate, mirosind a primăvară îi vor ajunge, se va grăbi înapoi spre casă să le pună repede în apă, o să stea în camera ei să le privească și să nu se mai sature, să-și umple sufletul ascuns la etajul opt al unui bloc nou, lung și verzui ce nu se zărea încă prin aerul auriu.

domnița petri

Vișină coaptă toamna

Toată zmeură și înțelepciune
gura copilului pune foc în cușca alunei
sus de s-o prinzi cu un clește de os
jos de să-ți prinzi pletele zilele
steaua roșie gingurește asudă

așa te duci așa te duci
fără vîslă, istorie-a vișinei
coaptă

un cuțitaș un toiag înflorit
un cuib de prepeliță un curcubeu
și pantofiorii de lac roșu
așa se duc așa se tot duc

mamă strig mamă oh – mamă strig
nu o pereche
patru perechi de aripi aveam

glasul meu răgușit
lacrima nesărutată

An nou

După cum coaja bostanului crapă
de ploaie-n septembrie
și aerul întărit înalță în cicatrici
catedrală sonoră
ciine am fost la zidul cetății străjer
vierme-n gogoașă

a mea întinderea mătăsii pe carnea
mirelui tînăr
ai mei brebeneii pe coasta de munte
să îi culeagă ursoaica
al meu inelul uscat pe culmea fîntînii
arsă-ngropată

unde vă duceți
meșteri prudenți clăditori de orașe
pe străzile cărora nu m-am plimbat
în casele cărora
luminare pe masă arzînd nu am găsit
meșteri zugravi
unde mi-e pana lucioasă
pe urma ei cerul vînăt de toamnă
ca pielea harbuzului
grav în umezeală și moarte pocnească

plec în folos și izbîndă
măreață și vie
sănătoasă și tristă
deretic în hruba cu rațe de plută
cu ouă de ipsos
în hala pustie soarele
cu mireasa lui
sora mea luna
nuntește

plec din amintire ca un ciine bătrîn
din mirosul de om
stăpînul meu
să îi spun
stăpînul meu
nu mai pot

azi un litru
mîine un sfert de imperiu
poimîine doi ani
pînă cînd
singurătății îi va rămîne un singur dinte
în care să fluiere
în care să cînte

Lunecă cerul încet înapoi

Expatriată pe-un țărm la o mare secată
barbarii prietenoși te-ar fierbe-n cazanul
de-aramă
băștinașii pașnici ți-ar trimite panerul cu
struguri
și vipere
expatriată din carnea dulce a vișinei
din simburii de nucă ieși dezbrăcată și-amară
fără grabă lipești lungimea la talpă înălțimea
la inimă
fără-ntrebări te cobori în oțet fără de lacrimi
urci prin vina de aur în peșteră – luminăncordată

exilată la rădăcina trifoiului
aceeași dulce robie – aceeași victorie
pînă la tine urletul tatălui ajunge cintec
pînă la cintec viața ta a clocit ouă moi de
șopîrlă
iar acum degeaba-ți atirni la grumaz coliere
de ierburi
dimineața-n zadar chemi cinteza-n fereastră

ce ai numit cu neîncredere moarte
ce ai plins ca să plîngi ce-ai șoptit : nu pleca
a cita oară se întîmplă în aceeași secundă
ba chiar și coaja stejarului cicatricea-și
închide
pînă și găinușa de munte intră în ou iar oul
plesnește steaua în creastă lunecă cerul încet
înapoi

ce cu deznădejde invoci la malul arid
nu poate fi mistrețul nu lișița gisca sălbatică
nici luntrea îngustă în care (te rog) nu pași
pe așa mare fără de țărm cum ai să pleci

expatriată din galbenul corupt de purpuriul
coroanei
copilul omului ai fi te-ai ridica la steaua de
sus.

plastică

Aventura formei

Pentru **Silviu Oravițan Crețu** actul picturii nu-i decît materializarea unei reverii, al cărei unic obiect este, cum ar spune André Lhote, **presimțirea eternității.** Sala Dalles, care i-a găzduit cu generozitate ultima apariție bucureșteană (artistul trăiește și lucrează la Lugoj), a fost cadrul cel mai propice pentru desfășurarea unui asemenea „spectacol" plastic. Căci pictura lui Oravițan este în mare parte convertirea spectaculară a tumultului, a materiei magmare, eruptive, în semn plastic. Artistul are viziunea universurilor în formare și a ordinei primordiale. Ochiul său scrutează înlăuntrul acestor lumi cu răceala demiurgică a făuritorului de concepte. Artistul își nutrește această viziune din extraordinara tensiune spirituală care îi însoțește demersul creator. Tensiune ce se exteriorizează, în unele dintre pînzele sale, în tente explozive și intens vibrate cromatic. Firește, figurarea acestei realități interioare, spațiile centrate sau con-centrate evocînd evenimentul genetic, oferă puține sugestii privitorului deprins mai mult cu comoditatea perceperii unor detalii recognoscibile din imediatețea fotografică a realității. Calitatea picturii lui Oravițan nu depinde de un asemenea pretext real, de conturul unui subiect pe care își clădește imageria, ci de capacitatea de provocare, în conștiința privitorului potențial a aventurii plastice pure, ca joc al spiritului. Oravițan pare a percepe simultan ambele dimensiuni ale acestei nesfîrșite geneze — cea interioară, microcosmică și proiecția ei gigantescă, macrocosmică, punctul lor de convergență petrecîndu-se în răscrucea imaginară a evoluției spiritualității umane în aspra aventură a cunoașterii. Oravițan se postează în acest „centru" de putere al vizionarului, în care jocul sublimează în Absolut, artistul închipuindu-și că a devenit nu descoperitorul, ci însuși creatorul semnului integrator, al conceptului. El jubilează în preajma formelor pure, al „accidentului" plastic (o hîrtie albă mototolită, de exemplu, într-un cadru riguros conturat, de asemenea alb), în fața ogivei sau a cupolei aurite (sugestie ce dezvoltă premisele estetice ale picturii lui Paul Gherasim) sau în succesiunea esotericelor semne runice, fascinat de elocința plastică extraordinară și de distincția spirituală a acestor matrice arhetipale. Într-o estetică românească bine marcată de personalități artistice reprezentative, demersul conceptualist al lui Silviu Oravițan se înscrie drept unul dintre cele mai coerente și mai fertile contribuții.

Ion Cârjoi (sala „Eforie") vine în pictura românească actuală cu un aer de vetustețe a rostirii artistice, sursa fiind o sensibilă, pasionată chiar, descifrare a universului de forme și culori a satului românesc. Pictorul reține armonia interioară și desăvîrșirea formală a obiectelor ce populează acest mediu, fără să se rezume doar la o asimilare rece, exterioară a acestei recuzite, ci o dizolvă în fluidul inefabil al tălmăcirii, într-o viziune personală și modern articulată, a spiritualității lumii ce o cercetează. Dincolo de aceste atribute, ce-l definesc pe artist drept unul dintre cei mai rafinați exponenți ai realismului de atmosferă și extracție tradiționalistă, Ion Cârjoi abordează cu o remarcabilă rigoare a construcției, a desenului și a raporturilor cromatice genurile și subiectele perene ale picturii — natura statică (excelent în **Pasăre de fier II ; Săcunel cu floare ; Firidă I ; Masa mirilor din Pădureni ; Mere verzi**), peisajul **(Finar ; Șură în Apuseni ; Toamnă ; Densuș)** compoziția alegorică, portretul. Pictura lui Ion Cârjoi este exemplară, în sensul în care ea reușește să insufle sentimentul comuniunii deplîne, nevoia de armonie și puritate, crezul moral și estetic al unui timp și al unui spațiu pe care artistul tinde să-l reprezinte cu demnitate.

Corneliu Antim

muzică

Centenar Dimitrie Cuclin

La 24 martie se împlinesc o sută de ani de la nașterea lui Dimitrie Cuclin, prezență fundamentală a culturii românești. Iată cîteva referiri la propria creație : „Toată viața mea m-am străduit să scriu, poate bine uneori, alteori mai rău, pe lîngă altele, și muzică. Nu mă revolt împotriva mea, și chiar îmi place să vorbesc în felul acesta, eu singur despre mine, pentru că îmi dau seama că o fac nu cu rea-credință, nici perfid, ci sincer și în cunostință de cauză". (citate extrase din **O istorie polemică a muzicii).** Ceea ce face din Dimitrie Cuclin o personalitate de anvergură, cu o cuprindere culturală de tip renascentist, pare a fi, la o primă abordare, vastitatea, diversitatea operei. Este însă aceasta numai o „proiecție la suprafață" a unei gîndiri a cărei reală valoare — și perenitate — o constituie fundamentarea riguroasă, coerentă, organică, **sistemul estetico-filozofic.** Iată, pe scurt, axiomatica gîndirii cuclîniene : „Binele singur există. Răul se extinde pe o scară de deformații ale binelui. / Binele e absolut. Răul fiind un grad de deformare a binelui, e relativ. / Binele e diatonicul. Modalul fiind un grad de deformare a diatonicului, e răul. / Binele e existența esenții. Viața substanței, extinzîndu-se pe o scară de deformații ale esenții, este răul. / Viața omului este o luptă, de pe un grad al răului relativ, către absolutul bine". **Ars nova :** O luptă între rău și bine, între ideea primă și ideea derivată, între modal și diatonic. Deznodămînt : cucerirea de către primarul bine a răului derivat, rectificarea modalului în diatonic". Plecînd de aici, autorul construiește un vast edificiu teoretic; reperele principale le constituie **Tratatul de estetică muzicală** (nu înțeleg de ce nu se reține această singulară lucrare : experiența atîtor edituri arată că, atunci cînd un aparat de note, concis și bine fundamentat, se adaugă la text cu scopul de a lămuri anumite poziții subiective ale autorului, finalitatea demonstrației nu este cu nimic stîrbită, chiar dacă premisele pot fi extrem de vulnerabile ; în orice caz, avem aici un impozant **edificiu de gîndire muzicală** de certă actualitate, care se citează frecvent după ureche din pricina rarității bibliofile) și **Tratatul de știința muzicii** (care poate fi consultat, grație unei „fenomenologii" de tipul descris mai sus, numai în manuscris). Amprenta sistemului, în continuarea originală a școlii lui Vincent d'Indy, poartă amprenta personalității iar consecințele axiologice deduse riguros din axiomatică poartă amprenta sistemului. Că o mare parte din orientările contemporane sînt excluse astfel datorită unor primare incompatibilități la nivel ontologic și estetic, este mai puțin important ; important de urmărit este însă **modul** cum se face această respingere. Printr-o reinterpretare „mlădiată" a axiomelor, suprafețe întregi din istoria muzicii își pot reintra în drepturi iar, dacă observăm caracterul dihotomic și dialectic în același timp al gîndirii, renunțînd la localizări istoric-muzicale, o reactualizare se dovedește posibilă, oportună și necesară. Autorul însuși pare să accepte aceasta. Un sistem este un mod de înțelegere și situare în fața diversității și vastității universului, a „versatilității" fenomentului sonor. Nestrămutarea convingerilor reprezintă răspunsul specific în fața unei fenomenalități care se cere structurată, consecutiv unei axiomatici, pentru a putea fi gîndită : alternativa o reprezintă aici eclectismul, impersonalul (ca antonim al personalității). Larga capacitate de cuprindere a sistemului cuclian relevă, în cele din urmă, existența umană ca „esență" sensibilă, ca privilegiată condiție structurantă, ca replică amorfului banal sau lipsit de intenționalitate, de devenire.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb", sinteză a basmului românesc (11)

In raport cu cele două „micro-nuvele" anterioare, cea de a treia, și ultima, valorifică tehnica cumulativ - sintetizatoare proprie, cum s-a văzut, întregului basm la nivelul unor structuri narative și al unor iradiații fantastice de o complexitate și o măreție unice prin tensiunea lor existențială. Motivația ontologic-inițiatică înculcată scenariului epic, acum, impresionează prin sublima ei idealitate. Încercind a-i descifra tîlcul profund uman, străbătut de o tulburătoare acuitate individual-intimă a trăirilor, fabuloasa aventură prin care trece Harap-Alb în acțiunea consacrată „prinderii" fiicei împăratului Roșu, paradoxal, duce cu gîndul nu atît la cealaltă capodoperă a basmului cult românesc — **Făt-Frumos din lacrimă** —, ci, la **Luceafărul**, capodopera absolută a geniului poetic eminescian. Enunțul poate să pară de tot insolit ; în ce ne privește, însă, înclinăm să vedem în basmul crengist, cu deosebire în partea lui finală, o neașteptat de revelatoare „replică" **a-metafizică** la inegalabilul poem. Chestiunea incită la ample disocieri analitice, în măsură a stimula ideea unui eventual demers critic de sine stătător. În contextul de față ne mărginim doar la observația vizînd perfect plauzibila antinomie de esență moral-filozofică dintre cele două scrieri. Homerismul basmic din **Povestea lui Harap-Alb**, prin structura lui ingenuu-integratoare, cu alte cuvinte, **a-metafizică**, degajă de la sine acel tip de motivație umană conform căreia himera absolutei cunoașteri de sine a eroului — condiția unică a libertății sale morale — este nu numai intru-totul compatibilă cu propensiunea spre fericirea în planul existenței lumești, ci pur și simplu, complet determinată de acesta. La polul opus efectului de respingere desgustat dramatică a lumescului propus de tipologia hyperionică a eroului eminescian, modelul crengist face din această experiență însăși cheia de boltă la edificiul existenței lui în absolut fericită. Contemplativismului orgolios disjunctiv, generat de cosmica inaderență la mitologia realului, propriu, eroului demiurgic, i se opune „activismul" de o sublimă și „barbară", adică homerică, naturalețe, din unghiul căruia instinctul vital al lui Harap-Alb își exercită prerogativele. În ultimă analiză, platonicismul lui mitic trecut prin doctrina imanentist dichotomică a romantismului i se dă o asemenea replică de anvergură.

Enunțînd în asemenea termeni problema și revenind la textul „micro-nuvelei" finale a basmului, ajungem din nou la constatarea că, mai mult decît oricînd, Spînul se scufundă vertiginos în marea eroare de calcul în virtutea căruia acționează. Convingerea lui că, în sfîrșit, a sosit momentul cînd se va putea descotorosi de Harap-Alb, firește, este dublată de eventualitatea ca fiul craiului să izbîndească și acum, ieșind cu fața curată din greaua încercare ce i se pregătește. Într-o asemenea situație, după socoteala Spînului, profitul ar fi inestimabil și, de aceea, înțelege să acționeze în consecință, fără a realiza nici o clipă că de fapt își pregătește propriul sfîrșit. Paradoxal, dar tocmai calitatea sa de om „însemnat" de om-diavol, este aceea care îl împinge pe panta pierzaniei. Așa-zicînd, pragmatismul opac de care dă dovadă acum îi este fatal. Incapabil de a simți și a reacționa omenește, el nu se arată nici o clipă impresionat de strania apariție a fiicei împăratului Roșu, care, prefăcută în pasăre, își plînge, amenințător, jalea („— Mîncați, beți și vă veseliți, dar de fata împăratului Roș nici nu gîndiți!). Toți ceilalți meseni se arată adînc tulburați, cuprinși de o înfricoșătoare panică, pe care încearcă să și-o explice în fel și chip.

„Atunci, deodată, tuturor mesenilor pe loc li s-a stricat cheful și au început a vorbi care ce știa și cum îi ducea capul : unii spuneau că împăratul Roș, avînd inimă haină, nu se mai satură de a vărsa sînge omenesc ; alții spuneau că fata lui este o farmazoană cumplită, și că din pricina ei se fac atîtea jertfe ; alții întăreau spusele celorlalți, zicînd, că chiar ea ar fi venit în chip de pasăre de a bătut acum la fereastră, ca să nu lese și aici lumea în pace. Alții ziceau că, oricum ar fi, dar pasărea aceasta nu-i lucru curat ; și că trebuie să fie un trimis de undeva, numai pentru a iscodi casele oamenilor. Alții, mai fricoși, își stupeau în sîn, menind-o ca să se întoarcă pe capul aceluia care a trimis-o. În sfîrșit, unii spuneau într-un fel, alții în alt fel, și multe se ziceau pe seama fetei împăratului Roș, dar nu se știa care din toate acele vorbe este cea adevărată". În schimb, Spînul îi sfidează pe toți cu imperturbabilul lui complex de superioritate („— Rău e cînd ai a face tot cu oameni care se tem și de umbra lor! D-voastră, cinstiți oaspeți, se vede că păstești boboci, de nu vă pricepeți al cui fapt e acesta") și, punînd, pasămite, totul pe seama lui **Harap-Alb**, ia pe loc hotărîrea ce-i convine de minune („— Așa... slugă vicleană ce-mi ești ? Vra să zică tu ai știință și nu mi-ai spus. Acum degrabă să-mi aduci pe fata împăratului Roș, de unde și cum îi știi tu. Hai, pornește! Și nu cumva să faci de altfel, că te-ai dus de pe fața pămîntului !"). La rîndul lui, Harap-Alb își dă seama de marea primejdie ce-l așteaptă și gîndul îl duce la cealaltă parte a avertismentului cu valoare de povață pe care i-l adresase bătrînul crai la plecare. Este vorba acum de eventualitatea întîlnirii cu **omul roșu**, tot atît de primejdioasă ca și întîlnirea cu **omul spin**. Iată însă că, în situația de acum, cînd deja se află sub stăpînirea acestuia din urmă, sfatul părintesc se dovedește de prisos. Slăbiciunea de a nu fi putut urma povața evitării **omului spin** are o asemenea gravă consecință. Prin conținutul lui nuanțat analitic (așadar, din nou același fenomen de înnobilare „nuvelistică" a filonului epic impersonal și enunțativ specific prototipului folcloric), pasajul în care este cuprinsă lamentația eroului către calul său relevă teribila acuitate umană a suferinței prin care acesta trece. Departe de a trata faptele în spiritul naivei linearități reducționiste cultivate de basmul folcloric, Harap-Alb are conștiința situației limită în care se află. Adoptînd o atitudine prin definiție autointerogativă, caracteristică prin complexitatea stărilor sufletești ce o determină, eroul nu se crută pe el însuși în primul rînd : „Dragul meu tovarăș, la grea nevoie m-a băgat iar Spînul! Amu a scornit alta : cică să-i aduc pe fata împăratului Roș de unde-oiu ști. Asta-i curat vorba aceea : «Poftim pungă la masă, dacă ți-ai adus de-acasă». Se vede că mi s-a apropiet funia la par. Cine știe ce mi s-a mai întîmpla! Cu Spînul tot am dus-o cum am dus-o, cine-cinește, pînă acum. Dar cu omul roș nu știu, zău, la cît mi-a sta capul. Și-apoi, unde s-a fi găsind acel împărat Roș și fata lui care cică este o farmazoană cumplită, numai Cel-de-pe-comoară a fi știind! Parcă dracul vrăjește, de n-apuc bine a scăpa din una și dau peste alta. Se vede că m-a născut mama într-un ceas rău, sau nu știu cum să mai zic, ca să nu gresesc înaintea lui Dumnezeu. Mă pricep eu tare bine ce ar trebui să fac, ca să se curme odată toate aceste. Dar m-am deprins a tîri după mine o viață ticăloasă. Vorba aceea : «Să nu dea Dumnezeu omului cît poate el suferi»". Contrar așteptărilor, însă, tocmai acest fel de a fi „mărunt" omenesc îi conferă lui Harap-Alb identitatea de erou exemplar. De aici decurge, desigur, memorabila lui autenticitate umană.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

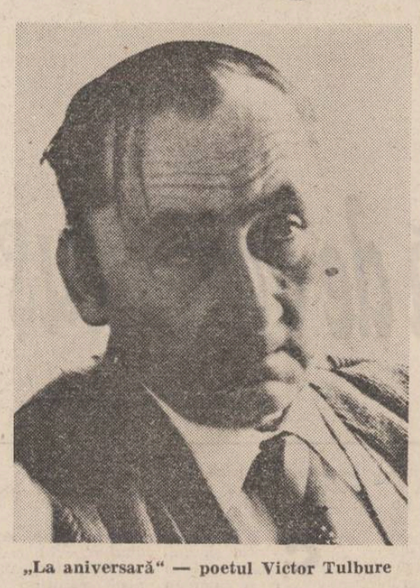

„La aniversară" — poetul Victor Tulbure

O imagine care face parte din albumul istoriei literare : D. R. Popescu și Al. Oprea

Dialog despre poezie : Geo Bogza și Ștefan Augustin Doinaș

Erudiția și rigoarea istoricului literar

Cartea profesorului Dan Simonescu, apărută la sfîrșitul anului trecut la Editura „Eminescu", adună cîteva studii ale autorului, unul dintre marii specialiști ai culturii și literaturii românești medievale, sărbătorit acum doi ani, cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani. Este vorba doar de o mică parte din numeroasele **contribuții** ale prestigiosului istoric literar, publicate de-a lungul a peste șase decenii prin reviste ori ca studii introductive la excelente ediții și, în genere, greu accesibile unui public mai larg, uneori chiar și specialiștilor. De aceea, ele se cer publicate în volum. Mă gîndesc, în primul rînd, la studii precum **Sibilele în literatura română, Tipar românesc pentru arabi în secolul al XVIII-lea, Un spaniol în Moldova secolului al XVII-lea, Antim Ivireanul, scriitorul, O latură necunoscută din activitatea lui Vasile Aaron, Cezar Bolliac, traducător din Ariosto,** mai multe studii despre Kogălniceanu, despre Ion Bianu, N. Cartojan ș.a., despre folclor și bibliologie, care ar alcătui alte cîteva bune volume. S-ar pune astfel la îndemîna cititorilor, în cadrul activității largi de valorificare a tradițiilor istoriografiei noastre literare, opera unui valoros cărturar, în ceea ce acesta are mai reprezentativ. Am în vedere și reeditarea operei monumentale, **Bibliografia românească veche**, începută de Ion Bianu și Nerva Hodoș, la a cărei elaborare prof. Dan Simonescu a contribuit în calitate de coautor (tom III, 1936), redactînd singur vol. IV, **Adăogiri și îndreptări** (1944) și, de asemenea, **Literatura românească de ceremonial** [...], 1939, carte de referință privind cercetarea comparată a literaturii române „vechi".

Contribuții cuprinde șase studii despre cultura și literatura română din secolele XVI—XVIII. Ele se întemeiază pe comentarii riguroase de text, pe o informație foarte întinsă privind deopotrivă cultura și literatura română și literatura din întreaga zonă sud-est europeană, cea bizantină și greacă îndeosebi. Studiul **Idei despre educație în literatura română veche**, de pildă, aduce concluzii noi privind concepția despre învățătură și educație, relevată de analiza păstrunzătoare și fină a cărților populare din secolele XVII și XVIII, precum și a literaturii parentice, aceasta văzută într-un context mai larg, de tradiție bizantină : „Astfel, s-a format primatul științei și al învățăturii", conclude Dan Simonescu. „s-a făcut deosebire între știința adevărată și pseudo-știință, s-au formulat principii sănătoase cu privire la educația caracterului, s-a dat portretul moral al profesorului ș.a". **Cronica lui Baltasar Walther** este un studiu amplu (aproape 70 de pagini) despre scrierea unui istoriograf german, care vizitase în 1597, Țara Românească și publicase, doi ani mai tîrzui, la Göslitz, în Silezia, o cronică în limba latină despre domnitorul român Mihai Viteazul. Dan Simonescu a republicat, în 1959, această cronică, împreună cu traducerea românească și cu un studiu introductiv, reprodus în volumul de față și care analizează amănuntit textul cronicii, lămurind împrejurările scrierii sale, izvoarele folosite, informațiile de ordin geografic și militar pe care le conține, în legătură cu orașe și cetăți românești, la sfîrșitul veacului al XVI-lea (București, Brăila, Craiova, Tîrgoviște, Giurgiu), concepția și metoda autorului. Foarte important este studiul **Contribuție la studiul versificației românești vechi. Cronicile rimate,** servind și el, inițial, ca introducere la o amplă ediție de cronici versificate, publicate, pentru prima dată, de Dan Simonescu, în 1967. Majoritatea anonime (din 22, cuprinse în ediția amintită, doar patru au nume de autor : Miron Costin, Dosoftei, pitarul Hristache și Zilot Românul), aceste cronici suscită interes prin faptele de viață evocate, în genere, legate de evenimente și personalități istorice, cît și, mai ales, prin caracterul lor de opere poetice, ele reprezentînd epoca de început a poeziei românești, creatorul speciei fiind Miron Costin cu **Istoria în versuri polone despre Țara Moldovei și Munteniei,** scrisă în 1684. Dan Simonescu plasează întreaga discuție într-un cadru larg comparatist, arătînd tradiția cronicii versificate în literaturile vecine — poloneză, rusă, maghiară, greacă, la germani și, în genere, la popoarele din Apus, operează o sistematizare a textelor românești, pe criterii tematice, distingînd nu mai puțin de șase tipuri, comentează modalitatea evocării în fiecare cronică și examinează minuțios calitatea și natura versurilor influențate aproape frecvent de poezia populară, precum și structura de ansamblu a textelor, în care remarcă un real „simț al compoziției".

Inceputurile oratoriei române se referă, cu multe informații inedite și precizări incitante, la arta discursului în epoca „veche". Este vorba, în esență, de oratii rostite de obicei la curtile domnești, dar nu numai acolo, cu prilejul sărbătorilor și la nunți. Studiul se sprijină pe **Condica lui Gheorgachi** (Iași, 1762), publicată și comentată pe larg, în 1939, de Dan Simonescu ; pe o altă **Condică**, aceasta inedită, a lui Ienăchiță Văcărescu, precum și pe numeroasele manuscrise inedite, cuprinzînd oratii vechi, prezentate acum întîia oară, cea mai importantă dintre ele, cu evidente virtuți poetice, fiind o oratie de Anul Nou 1741 a lui Ștefan Văcărescu, tatăl lui Ienăchiță. Oratia vădește, ni se arată (fragmentele citate sînt edificatoare) talent literar. Ea începe, observă comentatorul, „cu un tablou poetic al pămîntului scăldat în lumina soarelui, la venirea primăverii" [...], în stilul acesta figurat, bogat și armonios, continuă toată oratia. Sînt pasaje în Oratoria sa care dovedesc o îndeminare de stil retoric și un talent ce ne fac să considerăm pe Ștefan Văcărescu primul dintre poeții Văcărești. În orice caz, opera descoperită va arunca o nouă lumină asupra talentului moștenit de fiul său". Celelalte două studii despre Anonimul Cronicii lui Constantin Brâncoveanu și despre Pseudomiros, nu sînt mai puțin importante, cartea conturînd imaginea unui istoric literar prețuit deopotrivă, pentru erudiția, generozitatea și marea sa modestie.

Dim. Păcurariu

PRIVIREA LUI ORFEU

Lumina celor scufundați în somn

amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată, citezi tu cu voce blîndă, apoi interogativă din celălalt tărîm, dintr-un eon străin, inaccesibil mie și în care de atîta amar de vreme îți duci viața, încît nici eu, în acest ceas incert al amurgului, între cîine și lup, nu-i așa ? nu mai pot distinge diferența dintre benedictus fructus ventris tuis și benedictus fructus mentis tuae... Fructus ventris și Fructus mentis... Intuiție și concept... Dacă Intuiția este Mama Artei, atunci Conceptul este Tatăl Filosofiei, mai spui tu și, deodată, revelația, iluminarea, bucățica de madeleină în ceașca de ceai a lui Marcel Proust care a explodat ca o bombă revoluționînd romanul secolului XX, ca Einstein, adăugînd spațiului tridimensional, euclidian, cea de-a patra dimensiune, a Timpului, punînd sub semnul relativității universale un univers fix lăsat pradă unui soi de rigor mortis, imuabil și impenetrabil. Astfel că deodată apare această dinamită, acest primum movens, această prăjitură care declanșează o furtună nu într-un pahar cu ceai, dar un șoc în memoria involuntară cu alaiul ei de fantasme și himere mai reale decît realitatea, mai senzoriale decît impactul direct cu lucrurile și ființele, așa cum pot fi ele, îndrăgite sau urîte de tine, niciodată indiferente, căci vin sau din trecut, din memoria afectivă, sau din viitor, din imaginația reproductivă, pentru a locui un prezent definit ca receptacol vid, absență însetată, flămîndă a supra-eului impersonal, artistic, nu o dată intrînd în conflict cu eul anecdotic, biografic, superficial, derizoriu, trecător ca somnul de o noapte în comparație cu moartea de veci, din care nu se mai trezește nimeni niciodată, în aceeași formă și în aceeași lume ; în această absență a prezentului se creează și lumea sintetică, simplă, identică în toate părțile sale în ceea ce are ea esențial, ur-Welt, ur-Grund, ur-Land, pe baza întemeierii unei ontologii paralele, de această dată una avînd ca esență și expresiune, formă de manifestare limbajul, un corespondent al ur-Welt-ului în ur-Sprache, o nostalgie pe care și-o proiectează poetul fie în trecut, fie în viitor, dar menită să-i umple vasul Danaidelor, al clipelor prezente ca imagini ale deșertului. Ontologia limbajului sau întemeierea ca ontologie a oricărei gnoseologii formalizate în orice sistem de semne, de la Platon la Kant și de aici la curentele moderne fac ca structurile imaginarului (la Blaga — cenzura transcendentă) să se substituie cauzelor ultime ale lucrurilor, ca și finalității antropologice (Durand, Gueñon, Levy-Strauss etc.), astfel încît întreaga viață, reală și veritabilă, nu există decît în momentul cînd ia cunoștință de sine prin formalizarea într-un sistem de semne coerente și autonome — singura cale, unicul testimoniu al efortului vital supus demolării, corozîunii și întunecării sub coaja din ce în ce mai groasă a timpului. În sensul și în orizontul antropologic, moartea este somnul fără vise al realității convenționale pe care o trăim, nu o trăim, realitate superficială a unui eu robotizat și narcotizat de stereotipul dinamic, îndepărtîndu-ne din ce în ce mai mult de noi înșine, de ontologia limbajului proiectat ca paradis pierdut în timpuri imemoriale sau ca promisiune venind dintr-un viitor imprevizibil — vezi în toate epocile și culturile această paralelă constantă dintre ur-Sprache și ur-Welt, ur-Welt și ur-Sprache — nu are nici o importanță cronologia sau așezarea în pagină a acestora, categorii esențiale pentru ceea ce numim noi artă nu ca un mimesis (aristotelic) ci ca anamnesis (socratic, platonician), și care stă la baza doctrinei revoluționare a lui Proust definită ca scufundare, reconstituire a lumii pe dimensiunea timpului, organon al memoriei afective ; dar nu ca excepție, ci ca regulă a legăturii poate sporadice, intermitente și aleatorii (madeleina ? vîntul de primăvară aducînd zinele translucide din Valea Cerbului ? zgomotul castanelor căzînd toamna, tîrziu, ca niște prevestiri lugubre, înfundate printre straturile din ce în ce mai groase de frunze veștede pe caldarîmul din fața școlii unde mergeam atît de deznădăjduit în copilărie? crivățul vijiind la geamurile înghețate în lungile zile de iarnă — adevărate, veșnice amurguri și eu înfofolit sub pleduri, în pat, citind și visînd, visînd și citind la lumina lămpii cu o carte deschisă în mîinile reci, deschisă spre ce ? spre trecutul aproape inexistent? spre viitorul ascuns sub zăpezile uriașe mai reale decît cele imaginare ? spre drumul prin beznă într-o noapte de toamnă, cîmpie fără sfîrșit, fără nici un reper luminos, în sensul unei teleologii incognoscibile formulate de Gorgias : nu există nimic ; chiar dacă ar exista, nu am putea cunoaște ; chiar dacă am putea cunoaște, nu am putea exprima !) ; acea noapte impenetrabilă de la sfîrșitul adolescenței (sfîrșitul zici, ange ?) traversînd o cîmpie fără nici un reper, un con de întuneric, un con de întuneric din care nu ar fi putut scăpa, evada nici o ființă rațională (paranteza lui Husserl ?) grotescul actului unui om negru de a căuta o pălărie neagră într-o cameră neagră etc., etc. Și deodată un reper în acest pustiu după atîtea strigăte zadarnice, mute la urechile surde ale lucrurilor pe care eu însumi le-am născut și le-am uitat — vox clamantis în deserto — deodată în noaptea neagră bucățica de madeleină, ca un tunet și ca o revelație : Amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată ! Gnothi seauton ! Revoluția lui Proust și a lui Einstein — a se lua aminte că ambele descoperă și valorifică rolul și statutul ontologic al Timpului — determină obiectele reale să nu mai aibă nici un corespondent transcendent, precum nici transcendenta nu mai este silită să aibă un pandant în realitatea obiectivă, ambele discursuri, lecturi ale universului întemeindu-se doar pe ontologia unui limbaj fictiv, artificial, pe coerența și autonomia sa în raport cu toate celelalte limbaje, androginul lui Platon suficient siesi, reconstituit ca ur-Welt în ipoteza unei antedeluviene ur-Sprache, limbă unică, paradis pierdut din care nu încetează să ne urmărească, să ne ducă în ispită ca o șansă, o ușă încă deschisă spre viitorul necunoscut : Amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată...

Dan Laurențiu

CRONICA EDIȚIILOR

Cartea cărților

După mai bine de zece ani de căutări, „Bibliografia românească modernă", această Latonă a Bibliotecii Academiei Române, a găsit, în fine, liman fericit. Editurile se temeau, probabil, de un „monstru bibliografic" — dar a ieșit, iată, o minune de carte, cu literă limpede, cu o arhitectură suplă, bine strînsă în articulații — de o claritate cu adevărat apollinică. Ea va completa cum nu se poate mai potrivit „Bibliografia românească veche", opera titanilor bibliografiei noastre, și va da seamă, cînd fi-va încheiată, de întreg tezaurul național de carte. Primul volum al noii serii cuprinde începutul alfabetului (literele A, B și C) al acestei „adevărate oștiri de luptători și creatori în arta tiparului românesc" (vorbele sînt ale lui Dan Simonescu, Nestorul bibliografilor de azi) — ce legitimează cultura română între anii 1830—1918. Aproape un secol de slovă și literă, 18 lustri de măsura lui G. Călinescu (mergînd pe tradiția ovidiană; sau 22, dacă acordăm, precum Virgiliu, numai 4 ani pentru un lustru) — de topire fără istov a plumbului, de limpezire a lui în pagina tipărită pentru a mîngîia privirile și a ține aprinse speranțele Unirii, ale Independenței ori ale unității noastre naționale.

Șantierul lucrării a fost deschis încă din 1957, munca de strîngere a materialului urmînd în ritm susținut pînă prin anii '70. George Baiculescu, cel care a condus la început activitatea, făcea legătura între vechea gardă de bibliotecari (a fost colegul și colaboratorul lui Ioan Bianu) și generația care în anii lui era cea „nouă": astăzi acești oameni minunați, în majoritate pensionari, vin la Biblioteca Academiei numai din pasiune, din dorința fierbinte de a-și vedea împlinită munca — și pentru bucuria de a simți cum cei tineri o duc mai departe. După cîteva succese pe jumătate („Bibliografia Independenței" a rămas, după „pieptănări" succesive, o simplă broșură, „Bibliografia M. Eminescu" s-a oprit la jumătate și astăzi se reia de la capăt) — „Bibliografia românească modernă" este, în fine, un succes deplin, care răsplătește așteptările. Editura Științifică și Enciclopedică, alături de Societatea de Științe Filologice, își fac un titlu de glorie din faptul de a fi „mușit" această lucrare fundamentală — iar harnicul colectiv de bibliografi din Biblioteca Academiei își ia răspunderea continuării acestei colaborări fructuoase, decise de corectitudine și de importanța cărții.

Acest prim tom (vor urma încă trei, acoperind întregul alfabet pe întinderea acelorași ani) cuprinde 16 083 de poziții principale la care se adaugă numeroase completări precum și un impresionant corp secundar care trimite la traducerile din literatura universală în românește, o „Prefață" semnată de Gabriel Strempel și o „Introducere" care face istoricul actualei serii și dă lămuririle necesare pentru consultarea volumului. Autorii sînt înseriați în ordine strict alfabetică, iar operele lor, de asemenea: s-a preferat criteriul alfabetic, și nu cel cronologic, pentru opere, din dorința de a se strînge la un loc edițiile succesive. Pentru prima oară, într-un corpus de o asemenea întindere și importanță, se folosește un sistem unitar de descriere a cărților — ce se va impune, de bună seamă, în bibliografie. El ține seamă atît de normele editate de către Comisia de standardizare cît și de o anumită tradiție a realizării în colectiv a unor asemenea bibliografii o reprezintă unitatea sistemului de descriere și referințe.

Pe baza acestui corpus se poate, apoi, proceda la o bibliografie analitică a cărții românești sau se poate urmări în amănunțime ecoul pe care l-a avut cartea în presă. Sînt numai cîteva dintre multiplele investigații pe care le sugerează o asemenea lucrare — meritul ei fiind inestimabil. Trebuie să le mulțumim acestor minunați bibliografi care au trudit ani la rînd pentru a ne pune la dispoziție o carte ce ne ajută să ne legitimăm în istorie, cel mai important gest pentru recuperarea și păstrarea secolului al XIX-lea românesc, secolul de aur al neamului. Neonila Onofrei, cea care a vegheat ordonarea finală a fișelor (alături de Valeria Trifu), Lucreția Angheluță și Liana Miclescu, ajutoarele ei nemijlocite, Gabriel Strempel, directorul adjunct al Bibliotecii Academiei, Mircea Măciu, directorul Editurii Științifice și Enciclopedice, Niculae Gheran, redactorul responsabil de carte, Ion Hangiu, inimosul reprezentant al Societății de Științe Filologice care a vorbit despre carte cu orice prilej făcîndu-i o bună publicitate prin revista „Limbă și literatură" — precum și întreaga ostire de lucrători care, de-a lungul timpului, și-au înscris numele cu cinste în statele de plată ale serviciului de bibliografie din cadrul Bibliotecii Academiei Române — merită din plin mulțumirile și recunoștința noastră. O colaborare largă, o însumare de forțe și energii a cărei așteptare a fost cu mult folos.

Nicolae Georgescu

Început de epopee românească

Urmare din pag. I

are cartierul, Hitler, întrerupt de un telefon urgent de la băutul unui ceai, exclamă, la aflarea veștii că mareșalul a fost arestat: „De ce naiba nu m-a ascultat, știam că o să se întîmple asta !" și pregătește rapid un ordin, despre care crede că-i va restabili controlul asupra României. Față de unanimitatea de voință și acțiune a poporului român, care a refuzat să se identifice cu regimul de dictatură, instaurat în septembrie 1940 și, sub conducerea comuniștilor, a luptat pentru înlăturarea lui, era în logica lucrurilor ca unicul sprijin în favoarea dictatorului căzut să vină din afara țării pe care o adusese în pragul unei catastrofe fără precedent. Absența oricărui suport popular a fost viguros exprimată încă în noaptea de 23—24 august de generalul Erik Hansen, șeful misiunii militare germane în România ; la orele 4,06 el vorbește la telefon cu generalul Hans Friessner, comandantul grupului de armată german „Ucraina de sud" (denumire, evident, anacronică, pentru că el se afla pe teritoriul României) și îl avertizează : „Noul guvern român trebuie luat în serios. Nu trebuie să ne lăsăm pradă iluziei că ar fi vorba de o clică restrînsă de trădători. În spatele lui se află întregul popor român și, mai ales, întregul corp al generalilor". Formulare corectă, ce exprima o realitate profundă : actul revoluționar de la 23 August 1944, care a inaugurat participarea României la războiul antihitlerist, a fost înfăptuit prin efortul și lupta întregului popor român.

Exclamația lui Hitler, citată mai sus, dezvăluie teama statornică a führerului că Antonescu va avea soarta lui Mussolini, că regimul lui rezemat doar pe proprii umeri se va nărui — ca și în Italia în iulie 1943 — de îndată ce mareșalul va fi înlăturat. Sfatul dat frecvent lui Antonescu de a-și crea un partid, regretul exprimat de Hitler în anturajul său (consemnat în ale sale „Conversații de la masă", care au fost notate și conservate) vădesc convingerea dictatorului nazist că regimul antonescian se sprijinea pe un singur om : cel care îl conducea.

Lipsa oricărui sprijin în interior pentru dictatura lui I. Antonescu arată, în chipul cel mai limpede, că anii cît el a ființat au fost o parantează sumbră, tragică în istoria poporului român, care nu s-a recunoscut în regimul care pretindea că îl reprezintă. De n-ar fi fost contextul internațional, mai exact succesiunea de evenimente din august 1939 pînă în august 1940 care să ducă la totala izolare politică, diplomatică și militară a României, dictatura militaro-fascistă nu ar fi putut să se instaureze în țara noastră. Istorie contra-factuală ? acea întrebare tulburătoare, de atîtea ori pusă în legătură cu desfășurarea istoriei, „ce s-ar fi întîmplat dacă ?". Nu, ci o problemă ce trebuie discutată, cu atît mai mult cu cît în unele lucrări apărute peste hotare regimul de dictatură militaro-fascistă este înfățișat drept climax-ul unui pretins proces de fascizare a societății românești, căruia pe plan extern i-ar fi corespuns o apropiere progresivă de Germania hitleristă. Oricine analizează cu onestitate intelectuală sursele documentare constată cu ușurință lipsa de fundament a unei astfel de interpretări. Din momentul în care și-a văzut realizată în 1918 aspirația multiseculară de unitate națională, simbolizată de fapta de la 1600 a Viteazului, poporul român a luptat consecvent pentru a apăra libertatea și integritatea statului național unitar. Cum s-ar fi putut el alia cu regimurile fasciste, în primul rînd cu cel nazist, care proclamau deschis intenția lor de a revizui tratatele de pace din anii 1919—1920, care dăduseră recunoașterea internațională a Marii Uniri ? Alianța cu Reichul nazist era pentru România o alianță împotriva firii, după cum fascismul și dictatura militaro-fascistă erau o ideologie și, respectiv, o formulă politică străine de firea poporului român. Straiul național și încercarea de racordare la o tradiție au fost o simplă deghizare ce nu a putut să înșele.

România nu a avut în septembrie 1940 posibilitatea unei opțiuni ; Reichul nazist era atunci o forță împotriva căreia se mai afla în luptă doar o Anglie îndepărtată, aflată ea însăși în așteptarea unei temute invazii. „Ne consideram complet izolați — constata la 26 august 1940 secția operativă din Marele Stat Major — și lipsiți de sprijinul material și politic al oricărei puteri străine" (**23 August 1944. Documente**, vol. I, p. 94). Constatare teribilă, apăsătoare, cutremurătoare prin tragismul ei. O națiune rămasă singură, în fața unei mașini de război — Wehrmachtul — care îngenunchiase chiar și Franța, de care fuseseră legate atîtea speranțe ale României. „Pentru ca România să poată găsi drumul spre noi, a trebuit să ocupăm Parisul", i-a spus Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului, lui Ion Antonescu cu prilejul primei sale vizite la Berlin în noiembrie 1940. Șeful diplomației naziste — oricît de obtuz, în alte împrejurări — sesizase sensul real al acestor vizite, dar făcea o confuzie : nu România „găsise" drumul spre Berlin, ci dictatorul ei ; România, ea, avea să se regăsească, în august 1944, pe făgașul orientării ei tradiționale de luptă pentru independență și suveranitate națională, în lupta împotriva fascismului, dușmanul neîmpăcat al libertății omului și a națiunilor. Actul de la 23 August 1944 a deschis o nouă eră în istoria poporului român și a însemnat începutul epopeii războiului antihitlerist al României, un război care avea să aibă cele mai grave consecințe pentru Germania hitleristă, a cărei prăbușire a fost astfel precipitată.

ALBUM DE FOTOGRAFII

Urmare din pag. I

Maurois, care scrisese istoria Angliei și a Statelor Unite și după aceea s-a întors la istoria Franței, parcurgea astfel același drum, cu aceeași cunoaștere a lucrurilor și supremă toleranță față de cele omenești cunoscute.

Cărțile sînt i-mediate. Mijloacele noi de comunicare sînt mediate (și condiționate) de niște factori de decizie și de transmisie ce ne oferă un cîmp de alegere mai limitat. Filmul, de exemplu, chiar „un film de autor" – cum se mai spune încă – nu ne dezvăluie totdeauna ce a vrut de fapt autorul și nici cine este el de fapt, chiar dacă interpreții ar fi niște roboți făcuți anume pentru asta și n-ar aduce nimic în plus de la ei. Actorul-marionetă a lui Gordon Craig a rămas în cartoanele teoriei teatrului.

O nouă, altă informație – ca stil și mijloace –, ne invadează necontenit. Ce primești și ce refuzi, aceasta e întrebarea. Cît sîntem noi-înșine de condiționați în această opțiune? Jean-Paul Sartre spune că tragedia omului constă în libertatea alegerii. Această teorie existențialistă s-a relegat și ea în dosarul filosofiei postbelice, care a clasat-o și a trecut mai departe. Moartea ne învață că viața nu e o alegere, ci un consimțămînt.

Biblioteca rămîne poate regatul fiecăruia, – cum recită Prospero în „Furtuna" – unde nimeni nu te forțează să te decizi odată pentru totdeauna și unde te mai poți întoarce „au premiers amours"... Omul de la Stratford a descoperit că „lumea e o scenă" și ne-a spus-o, încercînd să ne convingă – cu talentul lui poetic și filosofic –, într-o operă dramatică ce se revitalizează și se contemporanizează mereu în chip miraculos. Majoritatea dramaturgilor nu cîștigă la lectură. Pe Shakespeare l-am studiat mult și cu plăcere și mereu descopăr că nu deajuns. I-am tradus cîteva din piesele mari și am stat de vorbă cu unii dintre marii lui interpreți. Cu Laurence Olivier, la Londra, despre „Hamlet" și cu Smoktunovski (alt Hamlet) la Moscova. Cu Paul Scofield am vorbit despre „Regele Lear", cînd l-a jucat la București, fiindcă la cască se citea în traducerea mea. Cu Orson Welles am discutat despre „Macbeth" și despre „Othello". Welles vine cu el însuși în toate aceste personaje-unicat; este inconfundabil. Colaborează psihic cu eroul, îl recompune. Ne-am întîlnit și în România; a fost invitatul cineaștilor noștri. Cred că anul acesta a împlinit șaptezeci de ani. I-am rămas dator o havană.

În film, regizorul e suveran. El își alege interpreții. Și sînt regizori care știu să decidă. Dar interpretul dintr-o ecranizare celebră e important fiindcă marchează definitiv memoria spectatorului despre eroul cunoscut dinainte. Am revăzut filmul „Pe aripile vîntului" după romanul Margaretei Mitchell, la premiera „re-make"-ului color. Personajul romanului care, la a doua lectură, mi-a stîrnit cel mai mult simpatia n-a mai fost Scarlett O'Hara, eroina principală, ci Melanie, cu slăbiciunea și înțelepciunea ei care erau de fapt masca politicoasă a demnității. Rolul a fost interpretat, cum știți, de celebra, pe atunci, Olivia de Havilland. Cu dînsa am avut o conversație, – la fel de politicoasă –, despre Melanie și m-am bucurat să descopăr că o judecaserăm la fel. Era membră în juriu la Cannes și eram vecini de masă. „Eroii cărților bune renasc adeseori, dar nu totdeauna sub același chip", parcă s-a scuzat ea, modestă.

„Paradoxul despre comedian" al lui Diderot a spus-o mai bine, cu peste două veacuri în urmă. În teatrul grecesc, cuvîntul „persoană" înseamnă „o mască". Omul de teatru cunoaște acest joc al dedublării, poate mai puțin dureros decît scriitorul, pentru că jocul face parte din meseria lui. Doi din cei mai cunoscuți oameni de teatru francezi ai jumătății de veac, Marcel Achard și Marcel Pagnol – cu care am fost coleg de două ori în juriul internațional al festivalurilor de televiziune de la Monte Carlo – mi-au confirmat această diferențiere subtilă dintre un autor dramatic și un prozator. Într-o fotografie ne zîmbim complice; dar ei doi nu mai sînt.

Am scris și eu vreo treizeci de cărți, – și poezie și proză și teatru și film –, și cîțiva ani am predat de la catedră teatrologia și filmologia. Mă preocupă de aceea evoluția audiovizualului și, în acest cadru, soarta cinematografului așa cum l-au ilustrat clasicii celei de-a „șaptea arte". La acest capitol particular, aș dori să evoc cîteva convorbiri cu singurul academician al artei filmului, cu regretatul René Clair, care m-a onorat cu pretenia lui. Referindu-se la acest destin al artelor spectacolului, el adresa, într-o scrisoare, un apel către ceilalți cineaști. Iată ce-mi scria atunci: „Într-o eră în care tehnicile, ideile și obiceiurile evoluează cu o rapiditate neasemuită, ar fi pueril să crezi că spectacolul și în special modul de exploatare al spectacolului filmat ar mai putea fi mîine ceea ce erau ieri. Orice părere am avea despre viitor, un lucru este sigur: ceea ce noi numim cinema nu se va întoarce niciodată la stadiul în care se afla înaintea erei televiziunii și a motorizării timpului liber. Dacă vrem să ne adaptăm epocii moderne, să nu ne ferim să recurgem la imaginație".

Elogiul imaginației ne reunește și ne împacă, în acest mare elan prometeic, salutat și de Balzac, dar să nu se uite că, mai cu seamă în teatru și film, operează enorm profesionalitatea, adică talentul ajutat de experiența tehnică și bineînțeles fără teama de fantezie. Am avut multe răgazuri de a aborda și această temă în tovărășia unor mari profesioniști.

Dintre cei cunoscuți cu diverse ocazii, – dar mai ales în cîteva din cele 16 jurii internaționale din patru continente în care am fost chemat –, m-aș opri fie și doar în trecere, la doi dintre ei, aparținînd amîndoi aceleiași generații de artiști și totuși atît de diferiți, ca formație și ca gen: Luchino Visconti și Jean Negulescu. Cu Visconti am fost coleg într-unul din juriile de la Cannes. Erau, atunci, odată cu noi, – mai tineri, sau mai virstnici –, cîteva nume cunoscute și nu numai în filmologie: literați și filosofi ca Robert Kanters și Glucksman, producători ca Sam Spiegel și alții, plus star-urile sine-qua-non. Păstrez cu nostalgie un instantaneu fotografic, cu Visconti și cu Marie Bell, secretara de la Comedia Franceză, coborînd împreună pe scările Palatului, după o premieră faimoasă. Gustul savant și sigur al lui Visconti s-a afirmat excelent în cîteva ecranizări celebre, de pildă „Moarte la Veneția" de Thomas Mann, dar mai ales aceea după „Ghepardul" lui Lampedusa. Aici a jucat un rol profund și decisiv însăși nobila lui stirpe, sensibilă la decăderea principelui sicilian.

Despre raportul dintre narațiunea epică și cea filmică, cu referire la preferințele lui Visconti, un filmolog român a scris deja o teză de doctorat, cred în curs de apariție. Lui i-am relatat mai multe detalii, să le zicem profesionale.

Colaborarea, apoi prietenia cu Jean Negulescu, a început la San Sebastian, în Spania, unde eram colegi în alt Juriu international. Era pe vremea lui Franco, cu care nu întrețineam relații diplomatice, de aceea propunerea ca eu să prezidez juriul a pus autoritățile într-o dilemă jenantă. Atunci eu am propus să alegem un regizor american. De acord! Și l-am ales în unanimitate pe Jean Negulescu. Trucul i-a amuzat pe toți cînd ne-au auzit discutînd între noi românește. Român și oltean de origine, Jean și-a început cariera (în belle-arte) la Paris și a intrat în lumea filmului, în anii dintre cele două războaie mondiale, în preajma super-vedetelor, monștrilor sacri ai filmului american, ca scenarist, scenograf și regizor. A lucrat cu mai toți cei mari, de la Bette Davis și Cary Grant, la Richard Burton, Fred Astaire și Marilyn Monroe. În cartea lui de Memorii („Lucruri pe care le-am făcut... și lucruri pe care cred că le-am făcut"), apărută anul trecut la New York, acest bărbat fermecător, de-o virstă cu veacul, povestește, cu emoție, amintiri despre rudele lui de la Craiova și cu umor altele, despre străinii printre care și-a trăit viața, la numele cărora cititorul se poate duce ca la cunoștințe mai vechi, fiindcă sînt Greta Garbo, sau Marlene Dietrich. Traducerea cărții sale, la o editură din București, ni-l va redescoperi pe compatriotul nostru mai bine decît orice și oricine.

M-aș întoarce o clipă la momentul întîlnirii cu Visconti, președinte la Cannes, fiindcă mă tentează să evoc seara distribuirii premiilor; un remarcabil documentar de artă românească a fost distins cu „Palme d'Or", suprema distincție în cinematografia europeană. Decizia neașteptată a juriului, luată în absența autorilor, m-a obligat să-i suplinesc pe estrada premianților. Și iată-mă fotografiat receptînd obiectul invidiat, din mîinile Claudiei Cardinale și ale lui Yves Montand, în aplauzele sălii arhipline. Și iată-mă, un ceas mai tîrziu, predîndu-l celor doi ziariști români aflați pe-acolo, ca să-l aducă acasă și să-l remită celor ce-l merită.

Prezența românilor în marile festivaluri internaționale a mai fost consemnată în presa cinematografică străină. Erau toți talentați, frumoși și încă tineri. Am avut și noi un festival internațional, cu autori, vedete și critici străini de faimă. Și marele istoric Georges Sadoul a venit atunci la Mamaia și alții, din alte țări și continente. Acum alții trec în față, să străbată cu noi succese drumul deschis și să deschidă căi noi pentru alți și alți artiști: **ars longa, vita brevis.**

Credința artistului întemeiată pe realități rezistă și izbîndește. Există miracole și în practicarea fanteziei pe materia oferită de textul pur al documentului istoric. Am avut o asemenea experiență, – poate rarisimă și de aceea exemplară –, cu scenariul meu despre Dimitrie Cantemir. Miza conflictului dramatic fusese, în imaginația mea, dispariția manuscrismului original al „Istoriei Imperiului Otoman" a marelui umanist român și descoperirea lui după o lungă serie de peripeții pe întregul continent. Nu știa nimeni ceva concret despre soarta reală a acelui manuscris, dat de mult dispărut de istorici. Și iată că, abia recent, anul trecut, manuscrisul a fost redescoperit de un istoric român, absolut întîmplător, într-o bibliotecă din America.

Cum a ajuns tocmai acolo, prin ce reale peripetii, necunoscute încă după un sfert de mileniu? Cine știe? Fantezia poetului, flerul istoricului, hazardul! Imposibilul devine posibil, în realitate ca și în poezie.

Ar mai fi încă atît de multe de spus și despre substratul filosofic și științific al teoriei artelor și mă refer la științele sociale, domeniu căruia i-am dedicat întreg acest deceniu din urmă. Aici sînt prea multe de povestit, fie chiar și în simplu evocare a unor întîlniri din care n-ar putea fi omiși mari oameni de știință și oameni politici pe care i-am cunoscut în ultimul sfert de veac. În creația intelectuală, științele au pătruns atît de profund încît nici teoria artelor nu mai seamănă cu ce a fost cu numai o jumătate de secol în urmă. De artele surori, teatrul și filmul, muzica și artele plastice – pe care azi artele spectacolului le alătură în chip inseparabil, sau le reconstituie în noi modele culturale –, nu pot să izolez literatura și pînă la urmă Cartea, cuvîntul, din care s-au născut toate celelalte. Ea a avut primul cuvînt; dar cine-l va avea pe cel din urmă?

RAZA NICHITA

Am în palmă o medalie. Pe o față a ei este încrustat autoportretul poetului — 1980. Pe cealaltă, simbolul înaripat al poeziei, Pegasul, înconjurat de o dedicație: „În memoria lui Nichita Stănescu. 1980. Din partea prietenilor numismați".

Privesc medalia și nu-mi vine să cred că este, deși înțeleg această ofrandă numismatică adusă celui care, risipitor generos cu banii noi de azi, îi aduna cu osîrdie pe cei vechi de ieri-alaltăieri. Era, cred, nu numai patima colecționarului, ci și o altă cale de a respira.

Pentru Nichita denarii, sesterții, drahmele și medaliile erau altfel de poezii, dar și poeziile cred că erau pentru Nichita bani vechi de argint ori de bronz care treceau vremile, legînd cu fir subțire viețile care au fost de viețile care sînt și vor fi.

Prima medalie care mi s-a pus în palmă a fost o medalie oarecare a lui Nichita. „Ține-o, bre", a zis poetul, gîndind perfid că astfel mă voi îmbolnăvi și eu de patima lui minunată, numai atingînd-o.

Am simțit atunci cum reînviază o lume care murise de mult, dar a cărei rază rotundă de stea abia astăzi îmi lumina privirile.

Am simțit oare ce simțea și Poetul? Nu știu și nici nu ar fi frumos să știu.

Tot ce știu acum este că Nichita nu va avea această medalie în colecția lui niciodată.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Despre cîntec. Cîntecul are acces în infern, el poate scoate o ființă iubită din lumea umbrelor redîndu-i consistența lumească (vezi Orfeu, a cărui ratare nu este absolută). E varianta fundamentală care vine „dinspre rațiune". Mai există încă o variantă, este cîntecul sirenelor care îzbește victima de stînci. Acest cîntec nu se adresează infernului, el vine dinspre infern, „dinspre irațional" și este la fel de irezistibil, presupune și el o armonie specifică. În mitologia românească are o corespondență în cîntecul Ielelor. Ambele cîntece: și cel orfic și acela al sirenelor (al Ielelor) conțin principiul ademenirii, deci nu numai beneficul ci și maleficul poate emite o muzică insinuîndu-și propria perfecțiune. De cîntecul celălalt fiecare lume se apără prin propriul ei cîntec.

II. Prizonierul grădinii. (Oameni și cuvinte). „Soacră-mea, zice el, a pus sub cloșcă și cîteva ouă de rață. Cînd au ieșit puii și bobocii, de cîte ori îi chema să le dea de mîncare, unul dintre boboci venea mai în urmă, ieșea din vrejurile grădinii abia legănîndu-se, parcă supărat că fusese întrerupt din nu știu ce subtilă meditațiune. Într-una din zile, către seară, la chemarea repetată a gospodinei („bocii, bocii, pui, pui, pui,") însul nu s-a mai arătat. Îngrijorată, femeia îl caută încoace și încolo, încolo și încoace și-l găsește într-un vrej de castraveți abia înfloriți. Bobocul nu mai putea să fugă: cît timp ciupise cu răbdare din frunze și flori, îndurîndu-se sau neîndurîndu-se de ele, pierdut cu totul în această aventură, pe unul din piciorușele lui se împletise un circel și-l făcuse prizonier".

III. Poemul ipoteză. S-a făcut un experiment bizar. Participanți la experiment au fost călătorii unui tren pe ruta Cutare. Li s-a recomandat călătorilor ca între kilometrul cutare și kilometrul cutare să privească cu toții pe fereastră și între kilometrul cutare și kilometrul cutare să privească cu toții numai înăuntrul trenului. S-a putut deduce, prin mijloace tehnice sofisticate că, deși în ambele cazuri trenul era programat să meargă cu aceeași viteză, atunci cînd călătorii au privit cu toții în afară, **frecîndu-se de peisaj privirile lor au frînat aproape imperceptibil trenul, modificîndu-i viteza.**

IV. Condiția polemicii. Libertatea polemicii mi se pare a fi cîștigul suprem al unei literaturi. Am încredere în literatura care poate să fie polemică și literatura română după 1965 a putut și poate să fie polemică. Scriitori importanți nu s-au folosit pe deplin de această șansă a polemicii, șansă existentă în ultimele două decenii. Una din cele mai promițătoare polemici din ultimii ani este aceea iscată de cartea lui Ilie Bădescu („Sincronism european și cultură critică românească", 1984) în jurul sociologiei lui Eminescu.

Dacă decalajul între talentele de polemiști ale preopinenților este prea vizibil, o polemică autentică poate fi ratată. Îmi aduc aminte că polemicile literare au avut un rost dialectic și că, dacă ceva le-a împiedicat să se pronunțe la un moment dat, ele și-au făcut loc, în timp, într-un mod imperativ, participînd la istorie. Cu atît mai mult polemica posibilă acum, merită să se actualizeze delimitîndu-se de cearta măruntă (polemică de dragul polemicii), scopul polemistului nefiind să-și „învingă" adversarul ci să nu-și discrediteze, prin slăbiciune intelectuală, ideile pe care le apără.

George Alboiu

Cu Nichita

Eram cu Nichita la Stockholm. Ne plimbam prin Gamnla Stan. Deodată, Nichita imi zise:

„Hai cu mine Poete, hai cu mine" și am intrat într-o sală imensă, unde treceau prin fața noastră o serie de oameni, cunoscuți mie dar care lui Nichita nu-i spuneau mai nimic. Nichita mă intreba din cînd în cînd: „Asta cine-i, bătrîne?!" Îi răspundeam și el cita din memorie ceva din opera respectivului în diferite limbi ale pămîntului, pe care, ciudat, le înțelegeam. Au trecut în viteză nebună prin fața noastră Artur Lundquist, Alf Lombard, Jan Ghelin, Bergman (regizorul), Ulf Löfgren, Törbjorn Törgren, Lars Gustafsson, Bosse Gustafsson, Per Olof Ekström, ș.a. Mai toți aveau pe spate cîte o tăbliță de aur, pe care erau gravate diferite texte însoțite de figuri simbolice. Textele sunau cam așa: „Kamp mot kultur birakratin". Ori „Mot censur for yttrande frihet" și „Staten bor betala sina skuld" și alte asemenea. Luau loc în fotolii și nu scoteau o vorbă.

La un moment s-au deschis două uși uriașe iar de-o parte și de alta a lor stăteau două personaje îmbrăcate comic. Noi ne holbam la ușile larg deschise și într-un tîrziu au început să apară unul cîte unul: Goethe, Eminescu, Hugo, Dostoievski, Thomas Maroly, Blaga, Tolstoi, Dante, Hașdeu, E.A. Poe, Iorga, Dumasfiul, Arghezi, pînă cînd sala se umplu.

Păseau demn, se așezau în fotolii și nu scoteau o vorbă.

Era o liniște atît de desăvîrșită încît șoaptele lui Nichita mi se păreau tunete: „Ehei... spirite bătrîne!".

Brusc apăru în scenă un personaj mai ciudat decît toți pe care-i văzusem pînă acum. Arăta ca un Patriarh îmbrăcat în niște odăjdii strălucitoare. În mînă avea un sul, ca un fel de papirus pe care-l desfăcu cu mișcări lente și citi un text într-o limbă pe care eu n-o mai înțelegeam. Mă uitai la Nichita și-l văzui că se-ntristează. Noi stăteam în picioare, după ultimul rînd de fotolii așa că puteam observa bine sala. Puteam să jur că știu cine stă pe fiecare fotoliu.

Cînd „personajul" termină de citit textul, sala scoase un murmur, din care am dedus că este vorba de un protest.

Primul care s-a ridicat, părăsind sala ca o vijelie, a fost Goethe, i-a urmat Eminescu și ceilalți au părăsit sala cum au venit: lent și fără să le tresară măcar o geană. Grupul de suedezi dispăruseră ca printr-o minune. Parcă se scurseseră din fotolii în adîncul pămîntului. Într-un tîrziu, Nichita își reveni din întristare și-mi zise: „Ce pisica Penelopei, bătrîne, ia mai dă-i încolo pe sclifosiții care nu știu să discearnă între cal și măgar! Ai văzut cum a reacționat sata? Și toți sunt Spirite... ehei...!" și rise homeric. Apoi zise: „Și mie mi-au suflat caimacul acum cîțiva ani. Auzi, Dom-le, să dai un premiu pe care în același timp să-l și retragi! Unde s-a mai pomenit una ca asta?" „Cine-i cel îmbrăcat în odăjdiile alea caraghioase și ce naiba a citit că n-am înțeles o iotă?" l-am întrebat brusc.

„Nu pot să-ți spun. Mi-e im-po-si-bil! Mai bine spune-mi tu de unde a știut Conul... că i se pregătește mizeria. El este susținut de cei ce i-ai văzut intrînd în sală și ai văzut doar cine sunt. Ehei Genii bătrîne!" și rise iar homeric. „Nu pot să-ți spun", i-am răspuns. „Mai bine, hai să scriem o scrisoare către tinerii poeți că eu știu multe și pe zi ce trece învăț și mai multe... Ce pisica Penelopei! Hai să le spunem cîteva adevăruri..." „Te rog, zic, înainte de asta recită-mi poezia cu „Vulpea Argintie". Și-mi recită molcom: „Mergeam prin zăpadă înfrigurat..."

Cînd m-am trezit, am dat buzna la fereastră, am deschis-o și am tras adînc aer în piept. M-am uitat în zare: turlele catedralei erau la locul lor, spitalul de asemeni. Deci sunt în Bremen, mi-am zis: Mă așez la birou și scriu să nu uit „Întîlnirea cu Nichita la Stockholm".

Dar scrisoarea, ce-i cu scrisoarea?

Bremen, martie, '84

BORDBUCH

Mulțumesc providenței pentru revelația acestor „pulsații" ce m-au condus la scrierea cărții de față. Poeții sunt în această lume (și în oricare alta ar fi fost și vor fi de aici înainte) un simbol al Umanității și al spiritului Uman, înțelegînd prin Uman cele mai profunde sentimente, ginduri, idealuri și simboluri puse în slujba Binelui, oriunde ar pîlpîi scînteia vieții. Spun asta deoarece „Geniile", poezia au stat la temelia vieții popoarelor, în cele mai vechi timpuri au fost păstori ai spiritului și conservării fiecărui popor, adevărați patriarhi ai metaforei și înțelepciunii. Ei au transmis un mesaj în universalitate peste timp și pentru timp celorlalte popoare fiind în atingere cu toate lumile și prin asta înțelegînd mai bine datoria lor față de poporul, limba, mitologia pe care le putem numi PĂTER — (Origine, matrice). MATER — fiind TERA — pămîntul, de a cărui istorie fiecare a fost atras pentru ca la timpul potrivit să-l poată apăra în fața Regilor, a Imperiilor și a celorlalte popoare ale lumii, nu prin violență, războaie ori tiranie ci prin „Cuvînt" — cheia înțelegerii adevărului și cel ce poate dăinui în vecii vecilor. În această stare „Poetul" n-a mai fost un muritor, cuvîntul a dăinuit prin el. Această introducere este necesară pentru mulți contemporani care au uitat rosturile „Artei poetice" și se pierd într-o viață limitată ori în egoism feroce. Gîndurile de față nu sunt îndreptate numai către ei ci mai ales către cei care vin și care trebuiesc inițiați în tainele labirintului care este Poezia. Poezia are atingere cu toate sferele cunoașterii tradiționale (matematici, medicină, politică, științe ale naturii, filozofie, diplomație ș.a.). Acestea abordînd un limbaj convențional ori științific uneori ritmat, punctînd timpul. Poezia nu este identică cu nici una din disciplinele citate și ar fi o nebunie să interpretezi în sfera pură a lor ori să privești dintr-un unghi exclusiv o poezie. Din păcate lucrul acesta s-a întîmplat și se mai întîmplă încă și nu este vina poeților...

Așa-zișii „Poeți" care abordează un limbaj exclusiv din sferele amintite ori mai precis fac acest lucru ostentativ, nu sunt nici matematicieni dar nici poeți, nici oameni politici, nici comercianți, nici diplomați ș.a.m.d. dar nici poeți.

Unii critici au trecut acest furt al căciulii poeziei la capitolul experiment, curent literar ori pur și simplu „noutate" dovedind din lipsă de pregătire, rea credință, poate, din cauza unei înțelegeri cu cei ce mînează fundamentul poeziei, al artei în genere, crezînd că semănînd confuzie, valorile vor fi răsturnate. Aș putea numi această stare de lucruri nu cu un termen poetic ci cu unul mai aproape de natura sa, de cauza determinantă. Desacralizare, anarhism, corupție, pervertire, dislocare ș.a.m.d. După cum bine înțelegeți termenii indică un rău, o boală ori un ferment al distrugerii. Nu poate fi negat faptul că aceste „exporturi" au existat dintotdeauna mai ales din partea unor sisteme „rafinate" de propagandă (a marilor Imperii) către popoarele mici și mijlocii, mai sănătoase spiritual, structural și hotărîte să-și apere ființa. S-a căutat întotdeauna să li se zdruncine încrederea în propriile valori. Scopul este de la sine înțeles. Această manevră s-a produs cel mai adesea prin presiuni asupra planului spiritual care, odată corupt, divizat ori anihilat, celelalte planuri sunt mai ușor de cucerit și subordonat unor interese de cele mai multe ori oculte și în majoritatea cazurilor străine de interesele poporului respectiv. De-a lungul istoriei s-au petrecut multe tentative ori procese de „pulverizare". În condițiile tehnicii și computerizării actuale acest „fenomen" devine o „artă" a specialiștilor. Mulți oameni în țările supuse unui asemenea „subtil tratament" nu pot înțelege ansamblul și gravitatea în timp a fenomenului necunoscînd cu adevărat limbajul poeziei și în genere al artei: în mod artificial crezînd că numai un grup de inițiați au acces la „Misterele Orfice", lucru de altfel inexact. Ei pot deosebi un om, înfricoșat, terorizat ulterior anulat (din care poți face orice) de un om fără frică și teamă de teroare, din care nu poți face orice. Dar să deosebești o poezie „bună!" (în realitate un fals) de o poezie cu adevărat bună este un lucru mai dificil mai ales cînd o parte a criticii seamănă confuzie în speranța amintită: că valorile vor fi răsturnate și vor fi impuse în conștiința publicului „falsurile". S-a uitat însă suma individualităților, a personalităților ce dau constiința unei epoci, crezîndu-se că dacă „ajungi să corupi o generație, a doua nu mai este nici o problemă". Lucrul poate fi valabil, dar nu în planul poeziei, al artei în genere. Aici este loc destul pentru valori ce nu pot fi anulate de nici un mecanism...", computerizat. În cel mai rău caz „Marile spirite" pot fi exterminate, fizic, încercerate în cuști pentru fiare, diabolic nedreptățite toată viața. Individualitatea „Geniului" nu moare niciodată. Să vedem de ce?

— Poezia (zice Pitagora) este „limbaj ritual la puterea a doua." Ea este forma cea mai înaltă prin care se exprimă ființa umană. „Limbajul poetic" iese din sfera limbajului uzual, științific, el este total deosebit, unic, irepetabil și intraductibil în planul limbajului științific, uzual.

Prin stilul personal al fiecărui poet „Limbajul liric" este cea mai înaltă facultate a omului destăinuind ritmuri și armonii sublime. Imaginea și măsura proporției însoțesc stilul personal, dîndu-i gravitate, prestanță, unicitate și măreție. Metafora este în fapt explozie a analogiei, cernută de mintea și sufletul poetului ce se dezvăluie lumii în cele mai neașteptate forme. Metafora mai poate fi surpriza unui vers ori iluminarea întregului prin explozii eliptice limitate de multe ori la un cuvînt.

Aristotel spune că metafora este „un semn de Geniu Original". La Shakespeare, V. Hugo, Eminescu, Blaga, Nichita și la mulți mari poeți ai lumii, Metafora este Rege iar ei Regi ai metaforei. Aceste cîteva aspecte nu pot fi neinteresante pentru anumiți „critici literari, cronicari etc.". Cum judecă unii poezia? Mulți cred că este un cal, pe care l-au găsit rătăcind pe cîmpii și pe care cred că l-au legat de gardul grădinii lor, lîngă curtea cu animale domestice. De aici multe rele și năravuri...

Dumitru Stancu

P.S. În felul acesta cred că m-am achitat de o promisiune de onoare (dacă nu, sacră.)

(Fragment din volumul „Stampe din Germania")

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

«Reprezentativitatea»

Una dintre curiozitățile, totuși nu inexplicabile, ale imaginii literaturii românești așa cum este ea înfățișată de către diversiune, este introducerea în chip de valori, pe poziții dintre cele mai proeminente, și a unora dintre scriitorii români, cu operă notorie, aflați în străinătate. Exilul creator pare a se confirma prin intermediul acestora; aceasta să fie totuși realitatea? Mai întîi că anexiunea „clasicilor contemporani" nu se produce așa cum ar trebui, adică la dimensiunile integrale presupuse de valoarea obiectivă. Operațiunile **secesioniste** funcționează și în acest domeniu și poate că mult mai învederat. Dacă în tabloul „Europei libere" au locul lor Mircea Eliade, E.M. Cioran, Vintilă Horia și Ștefan Baciu nu intră însă acolo George Uscătescu, Eugen Lozovan, Eugenio Coseriu, Ioan Guția, Luki Galaction, Paul Lahovary și nu numai ei. Unii par a fi simpatizați de către diversiune, alții — nu; **selecția interesată** de valori funcționează și în aceste situații după regulile care se cunosc.

Întrucît această anexiune, care e, observ numaidecît, doar aparentă, exprimă și o realitate intelectuală pe care diversiunea ar dori-o? Pe tema aceasta răspund: este nu mai mult decît o mașinărie cu funcțiune tactică, explicabilă propagandistic nu altfel decît prin... absența valorilor, pe care grupul verificat nu le are. A susține că un Paul Goma s-a alăturat ideologiei diversiunii nu însemnează mai nimic, căci autoritatea lui culturală (și nu doar atît) este, ca să zic, așa, lipsă. Nici adeziunea, veche, a Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca, a altora de asemeni, nu impresionează pe cineva; cine îi cunoaște? Însă a izbuti să alături, fie și aparent, unei cauze, pe cîte unul dintre autorii cu prestigiu, aceasta, da, este o izbîndă propagandistică și ea trebuie popularizată. Din nefericire pentru grupul verificat cazurile acestea sînt în realitate inexistente, nici unul dintre scriitorii români importanți aflați în străinătate nu a aderat la direcția anti-românească a „Europei libere". Această situație nu tocmai convenabilă însemna absența unui front de valori, invocat întotdeauna de diversiune însă cu neputință de împlinit, valorile adevărate nu au, cu grupul „Europei libere", legături de căuzași. Acestea fiind datele era de înțeles că tehnicile mistificației trebuiau puse în lucrare spre a demonstra... indemonstrabilul. În acest chip, eseistica diversionistă începu a comenta fără adîncime opera lui Mircea Eliade, se apucă să descrie ceea ce înțelegea din filosofia lui E.M. Cioran, introduse în circulație, e drept mai timid, literatura lui Vintilă Horia și așa mai departe. Cine ar urmări această silnică exegeză pioasă, fără idei, ar putea să-și imagineze că atît Mircea Eliade, Cioran și Vintilă Horia au în comun cu diversioniștii o cauză comună. Însă nimic mai neadevărat, distanțele sînt, de la aceștia și pînă la grupul „Europei libere", astronomice. Îndărătul acelei exegeze circumstanțiale stă, fără îndoială, ideea **transferului de autoritate,** întemeiat pe eroarea rezultată prin extensiunea asupra nulităților a unui respect public manifestat în chip obiectiv față de valori (acest procedeu propagandistic e descris de R.F. Cuneo — „Propaganda y sociedad", Mexico, 1961, pg. 150—151). Un anumit **exemplarism** pus în serviciul unei cauze negative ar fi putut desigur să fie luat în considerație însă pentru aceasta „modelele" ar fi trebuit să aibă și o contribuție diversionistă substanțială. Nu o au.

Un examen al operei unor scriitori aflați în poziție pe tabloul propagandistic spune mai degrabă chiar decît comentariile fără semnificație care îi canonizează în viață. Ei înaintează într-o direcție organicistă și, în ultimă analiză, tradițională, care este aceea a literaturii române în cadrele ei confirmate de istoria literară. O asemenea desfășurare de elemente trebuie făcută amănunțit și cu explicație de la caz la caz. Totuși, cîteva repezi observații nu sînt fără sens. Un studiu precum „De la Zalmoxis la Genghis Han", al lui Mircea Eliade, nu ar trebui să fie simpatizat nici în ruptul capului de diversiune care crede despre cultura românească numai prăpăstii: ea ar fi „recentă", „întîrziată" și fără o civilizație de substrat. Astfel de opinii, precum acelea ale lui Mircea Eliade, ar fi tracomane. Istoria generală a religiilor, croită pe un prototip care iese din euro-centrism nu ar avea nici ea vreun temei. Proza din nuvele și din „Noaptea de Sînziene", izvorîtă dintr-un fantastic adînc specific ar fi, în criteriologia diversionistă, un pur „localism". Cu „Dumnezeu s-a născut în exil", unde este vorba despre daci, Vintilă Horia ar trebui să intre în categoria odiosilor „protocroniști", pe care grupul „Europei libere" nu încetează de cîțiva ani a-i descalifica în chip de inculți. Prin eseistica lui, Ștefan Baciu, a cărui antologie de poezie sud-americană era considerată de Octavio Paz („Plural", nr. 35/august 1974) drept un răspuns „etnocentrismului european", ar intra direct în rîndul imposibililor antisincroniști pe care „Europa liberă" îi urmărește mai ceva ca Inchiziția. S-ar mai putea cita, fapt este că nimic nu leagă opera acestora de diversiune și oricîte eforturi ar întreprinde insistentii agenți ai grupului verificat adevărul acesta este. Orice s-ar zice, în materie de reprezentativitate diversiunea stă cum nu se poate mai rău.

Artur Silvestri

PROBABIL/POSIBIL

„Sapiens" — cenaclu al elevilor

Un laborator de creație, în care elevii Capitalei se întîlnesc pentru a dezbate datele înaintate ale științei, este și cenaclul „Sapiens".

Pe lîngă alcătuirea unei bibliografii de literatură și de știință, care să stea la baza încercărilor literare ale elevilor, cenaclul se preocupă să le inculce membrilor săi anumite „reflexe" de rigurozitate a scrisului, temei al formării unei gînduri conforme cu dezideratele formative ale contemporaneității.

Colaborînd cu elevi din diferite licee, am întocmit un plan tematic axat pe preocupări și domenii. De exemplu, elevii care au dorit să se documenteze în probleme de biologie au fost îndrumați de geneticianul Lucian Gavrilă, de la Facultatea de biologie. Elevii interesați de robotehnică și calculatoare au fost ajutați să obțină sugestiile unor ingineri din specialitățile respective. O reușită a cenaclului nostru a fost întîlnirea cu inventatorul Ion Olaru, inginer chimist care ne-a prezentat un angrenaj brevetat și expus la TIB — 1984.

Continuitatea muncii noastre o realizăm prin întîlniri lunare, cînd se predau lucrări pentru a fi citite și se poartă lungi dezbateri. Rezultatele muncii cenaclului „Sapiens" s-au materializat prin textele trimise la Concursul național de creație „Tinere condeie" — secția anticipație, faza pe municipiu.

Pentru acest concurs tinerii autori au predat lucrări din categoria anticipației pentru adulți, arătîndu-se preocupați de viața planetei, militînd pentru o lume eliberată de cosmarul distrugerii, pentru o natură pe care s-o ocrotim, imaginînd un univers al progresului și al păcii.

La concursul de creație „Tinere condeie", faza municipală, au fost premiate lucrări de anticipație aparținînd următorilor autori: **Adrian Constantinescu, Cătălin Logofătu, Oana Ghilezan, Mugur Tolea, Patriciu Popescu, Roxana Mihai, Silviu Anghel, Mircea Radu Popescu, Oana Darie, Anca Simionescu, Vladimir Leancu, Florin Filimon, Lorin Milescu, Ioana Belu.**

Angela Popescu

Un poet cetățean

Un poet care a cîntat și cîntă țara și plaiurile ei;
un poet care a cîntat și cîntă țara și istoria ei;
un poet care a cîntat dragostea de mamă, dragostea de iubita cu sprincenele de spic de grîu;
un poet care a tălmăcit mii de poezii din multe graiuri ale pămîntului — întinzînd mîna și primind mîna, într-o bună înțelegere a popoarelor;
un poet care ne încălzește cu iubirea lui frumoasă;
un poet român:
Victor Tulbure.
La mulți ani!

Gheorghe Suciu

„Singur Omul poate visa..."

Urmare din pag. a 8-a

fără nici o îndoială, cel mai mare genocid din istoria omenirii! Și toate acestea noi le-am iertat! Da, le-am iertat și am gîndit deja proiectul unui măreț monument al **Iertării negre**, care va fi înălțat pe promontoriul stîncos al Insulei Gorée, unde făceau escală majoritatea corăbiilor cu negri. Noi am iertat, fiindcă trebuia ca un continent, o rasă să se sacrifice pentru regenerarea lumii. Dar noi am făcut ceva mai mult, contribuind la regenerarea lumii prin pictura și sculptura noastră și, mai ales, prin poezia, cîntecul și dansul nostru. Prin **Arta neagră.**

Aceasta ar fi concluzia mea: estetica secolului XX este în bună măsură estetica Negritudinii, al cărei poem este realizarea într-o perfecțiune. Așa cum zic Peulii din Senegal: poemul este făcut din „cuvinte plăcute inimii și auzului". Rasa neagră s-a sacrificat pentru a bucura auzul și inima oamenilor de bună credință de pretutindeni.

Paris, octombrie, 1984

m a p a m o n d

«Singur Omul poate visa în opere care îi supraviețuiesc ...»

INTERVIU CU LEOPOLD SEDAR SENGHOR

— Domnule Președinte, mărturisesc de la început bucuria acestei reîntîlniri, sentiment care va fi împărtășit — sunt convins! — de admiratorii pe care îi aveți și în țara noastră. În lumina acestui sentiment, aș dori să continuăm — într-un fel — interviul din 1976 („România literară" — nr. 17 din 22 aprilie), cînd cititorii revistei luau cunoștință de o serie de idei și fapte foarte interesante — unele de excepție — privind viața și opera Excelenței Voastre, precum și cu referire la lupta de eliberare a țărilor africane, la noua stare de suveranitate a Senegalului, al cărui prim președinte ați fost. Așadar, după aproape nouă ani, timp în care multe s-au schimbat în lume — unele în bine, altele în rău! —să revenim la o idee foarte scumpă Domniei Voastre : **La Négritude.** Se știe că **La Negritude — acel ansamblu de valori ale civilizației popoarelor negre** — a constituit, la vremea respectivă, programul mișcării pentru independența națiunilor africane, pentru emanciparea lor socială și politică. Ea a fost, fără-ndoială, fermentul care a pus în mișcare conștiința de sine a popoarelor bătrînului continent, popoare care **fuseseră colonizate pînă în măduva oaselor,** cum, sugestiv, spune Frobenius. Acum, cînd majoritatea statelor africane sunt de sine stătătoare, ce rol considerați, Domnule Președinte, că joacă **La Négritude** în ceea ce Domnia Voastră numiți **decolonizare spirituală** și care sunt formele acestei revoluții pașnice?...

— Idealul mișcării **La Négritude** a animat popoarele africane în lupta lor pentru decolonizare, între 1945 și 1960 ; dar și după aceea a continuat să le inspire, nu numai în lupta pe plan economic, dar și în ceea ce privește lupta culturală. După 1960, s-a ajuns la **înfăptuirea unei noi arte negre, mai ales a unei noi literaturi** de limbă franceză, engleză și portugheză. Nu vă voi da aici decît două probe. Primul volum din „Dicționarul Literaturilor francofone", apărut în 1984, cuprinzînd numele unor mari scriitori francofoni aparținînd mișcării **La Négritude,** ca de exemplu Aimé Césaire și Léon Damas. De altă parte, a fost publicat, tot în 1984, un „Dicționar al Operelor Scriitorilor negro-africani de Limbă franceză". Că **La Négritude** își extinde în continuare influența și în domeniul politic, o probează foarte bine ideea, lansată de președintele Mobutu din Zair, care a propus înființarea „Ligii Statelor din Africa neagră". Această idee este îmbrățișată acum de un mare număr de state din această parte a lumii.

— Cînd am vizitat „Muzeul Artei Negre" din Dakar, am citit pe zidul de la intrare următoarele : **„Singur omul poate visa în opere care îi supraviețuiesc — iar în acest domeniu omul negru este rege. De aici valoarea exemplară a civilizației negro-africane și necesitatea de a o dezvălui, pentru ca pe ea să se fondeze un nou umanism".** Acest principiu, care vă aparține, a stat la baza întregii dezvoltări sociale, economice și a creației valorilor culturii negre tradiționale în cei douăzeci de ani cît ați condus destinele Senegalului liber. Sunteți, Excelență, așadar, inițiatorul și susținătorul **priorității culturale în transformarea și înnoirea societății.** Considerați această teorie valabilă pentru toate stadiile dezvoltării societății umane sau ea este aplicabilă doar țărilor **Lumii a treia** unde, tot după Dv., **paralel cu întronarea unei noi ordini economice este imperios necesară și înfăptuirea unei noi ordini culturale?...**

— Fără-ndoială, această teorie a priorității culturii este valabilă pentru toate etapele dezvoltării sociale. E ceea ce rezum prin formula : **„Omul, adică Cultura, este la începutul și la sfîrșitul dezvoltării, ca mijloc major și ca ultim scop".** Bineînțeles, această teorie este de la început valabilă pentru țările în curs de dezvoltare, pentru țările **Lumii a treia.** Fiindcă, așa cum se știe, un economist european, e o nebunie ca unele țări africane să dea din bugetul lor între 20% și 33% pentru armată și înarmare, cînd aceste sume ar putea fi repartizate pentru dezvoltare. Dar teoria este, tot la fel, valabilă și pentru țările europene, chiar și pentru cele mai dezvoltate. Dovada este că aceste țări consacră Educației, Formației și Culturii un procentaj egal celui dat pentru forțele lor armate. Din calculele mele rezultă că țările europene consacră Educației, Formației și Culturii nu mai puțin de 20%—25% din bugetele lor.

Se impune, desigur, ca țările în curs de dezvoltare să acorde acest avantaj Culturii, așa cum face Senegalul. Nu încape nici un dubiu că acest efort se va răsfrînge inevitabil, în mod benefic, asupra domeniilor economic și social. Țara mea este, în acest sens, cel mai bun exemplu. Astfel, după independență (1960), Senegalul a consacrat, an de an, în mijlociu, 33% din bugetul său Educației, Formației și Culturii. Rezultatul este că în 1980, anul în care m-am retras de la conducerea țării, Senegalul — cu toate că în 20 de ani își dublase populația — și-a triplat venitul pe cap de locuitor, ca și salariile angajaților din întreprinderi și instituții.

— Un principiu al emancipării de permanentă actualitate, pe care l-ați promovat și îl promovați, Domnule Președinte, este deschiderea țărilor africane către lumea întreagă. Una din aceste deschideri — așa cum observa Jean Rous în prefața la cartea Domniei Voastre de eseuri „Négritude, Arabité et Francité" (Beyrouth, 1969) — este **francofonia.** De altfel, încă din anul 1946 preconizați constituirea unui „Commonwealth à la française". Era vorba atunci de o astfel de strategie pentru a rezolva mai ușor conflictele coloniale. Acum, cînd independența politică a statelor africane este un fapt, în general, împlinit, Domnia Voastră ați relansat ideea acestui „Commonwealth francophon" ca un mijloc al cooperării internaționale, de data aceasta pe baze culturale ; cum vedeți, Excelență, acest foarte interesant demers ?...

— În concepția mea — și acest lucru nu l-am ascuns — **Francofonia trebuie să se integreze într-un proiect mai vast,** care să tindă la înfăptuirea unei **Asociații a Țărilor de limbă latină,** la care să fie invitată și Grecia. Am vorbit despre acest proiect tuturor celor interesați: francezilor, bineînțeles, dar la fel spaniolilor, italienilor, portughezilor, de asemeni, românilor — am numit în ordine alfabetică —, precum și grecilor. Este vorba, deci, de a cuprinde **Hispanofonia** și **Lusofonia,** asemenea **Francofoniei,** în această organizare culturală, mai vastă, care este în curs de elaborare. Hotărît lucru, acest proiect major îmi ia cea mai mare parte din timp și mai ales „Proiectul Archive".

Sunt, după cum știți, președintele „Asociației Prietenilor lui Miguel Angel Asturias", asociație care cuprinde scriitori latino-americani, africani și din Caraibe. Or, se știe că America Latină, Caraibele și Africa reprezintă aproape un miliard de oameni. În consecință, la Conferința UNESCO cu privire la **Politica problemelor culturale — Mundiacult** — am prezentat „Proiectul Archive", care a fost susținut de 4 țări latine, 17 țări africane și 22 țări latino-americane, fiind, apoi, adoptat în unanimitate.

Încă un fapt : am petrecut o parte a ultimei vacanțe efectuînd un periplu în America Latină.

Léopold Sédar Senghor într-o discuție amicală cu poetul Radu Cârneci (Dakar, 1976)

La Buenos Aires a avut loc — cu acest prilej — semnarea unui vorim proiect, parafat, astfel, de Argentina, Brazilia, Columbia, Mexic și patru țări latine : Franța, Italia, Portugalia și Spania. În acest proiect este vorba a se realiza o ediție modernă și critică a celor mai mari scriitori ai secolului XX. Ediția, cuprinzînd operele lui Asturias, va servi de model. Se va realiza, așadar, o adevărată **arhivă** a spiritualității secolului nostru, de unde și denumirea proiectului în cauză.

În sfîrșit, am organizat, în 1983, la Paris, primul colocviu pentru latino-americani. Avem intenția să organizăm un al doilea la Tunis, la inițiativa africanilor. Firește, nu-i vom uita nici pe cei din Caraïbe.

— Secolul XX a fost bîntuit de două războaie mondiale ; după primul, am asistat la constituirea și emanciparea statelor naționale din Europa ; după cel de al doilea s-a prăbușit, în cea mai mare parte, sistemul colonial, conducînd la independența a zeci și zeci de națiuni. În acest sens, mișcarea **La Négritude** a avut un rol hotărîtor. Acum aceste popoare participă și **trebuie** să participe la „marele symposium al culturii și civilizației lumii". Care au fost și care sînt în continuare, Domnule Președinte, șansele **Negritudinii** la întîlnirea cu umanismul secolului XX ?...

— Problema trebuie luată mai de departe. Aceasta, deoarece eu cred că, de fapt, cea mai mare revoluție a erei creștine, după **Renaștere** — pornită din Italia — este ceea ce eu numesc **Revoluția de la 1889,** n-am spus 1789! Într-adevăr, ar fi trebuit să plec nu de la Renaștere, ci de la înflorirea civilizației grecești din secolul al V-lea înaintea erei noastre. Dar să mă explic mai pe larg. **Primul Congres internațional de Paleontologie umană,** reunit în octombrie 1962 la Nisa, a confirmat că omul s-a ivit în **Africa,** în urmă cu aproximativ 2 500 000 ani, iar continentul negru a fost avanpostul civilizației pînă la apariția lui **Homo Sapiens,** acum 40 000 de ani. Ci eu spun că : **pînă la inventarea — de către egipteni — a primei scrieri.** Fiindcă așa cum Herodot, părintele istoriei, precizează în al doilea capitol al **Istoriilor** sale, egiptenii aveau **pielea neagră și părul creț.** La această civilizație egipteană au mers să învețe — din secolul al VII-lea pînă în secolul al III-lea — unii dintre marii filosofi, savanți și scriitori greci. Așadar, cu civilizația greacă și cu cea indiană, dealtfel, începe să se realizeze acest adevăr, susținut astăzi de cei mai mari biologi, și anume că **cele mai mari civilizații umane au fost civilizații de metisaj biologic și cultural.** Acest adevăr se verifică, din plin, cu Renașterea italiană, din care pornește cartezianismul francez.

Dar să revin la ideea cu Revoluția de la 1889. După cartezianism, după acel „cuget deci exist" a lui Descartes, Europa a dezvoltat, mai ales, acel **adevăr discursiv,** dîndu-i inițiative asupra **adevărului intuitiv.** Împotriva acestei priorități a adevărului discursiv s-a realizat acea **Revoluție de la 1889.** Este, într-adevăr, un an de răscruce, anul în care Bergson și-a publicat acel **Essai sur les Données immédiates de la Conscience.** Este, de asemenea, anul primei piese a lui Paul Claudel intitulată **Tête d'or,** avînd această indicație de început : „Pour tambour ou tam-tams". Aceste cuvinte dovedesc, fără doar și poate, că el se gîndise la **Negritudine.** În sfîrșit, Arthur Rimbaud, care a revoluționat poezia modernă, a publicat **Une Saison en Enfer,** unde el se prezintă spunînd : **Eu sunt un Negru.** Definea, în felul acesta, o nouă estetică poetică, fondată pe „ne-regulile de orice fel", adică pe asemănarea cu acea legătură interioară a unei multitudini de sensuri privitoare la imagine, melodie și ritm. Dar, după cum se știe, aceasta este chiar estetica Negritudinii, pe care noi am definit-o : „O imagine sau un ansamblu de imagini asemănătoare, melodioase și ritmice".

Datorat izbînzii acestej estetici, **Arta neagră,** în general, a triumfat și triumfă în acest secol XX, nu numai în Statele Unite, dar și în Europa. În acest sens, mă gîndesc la muzica de jazz, la cîntecele și dansurile negro-americanilor.

După cum se știe, pictura și, mai ales, sculptura neagră și-au imprimat marca — vreau să spun estetica — asupra **Școlii parisiene** ca și asupra **Expresionismului german.** Fără a mai discuta despre **Suprarealism.** În această idee, nu este întîmplător faptul că Jean Claude Blachère, un profesor francez de la Universitatea din Dakar, și-a intitulat teza cu privire la Suprarealismul francez : „Modelul negru". Iată cum Negritudinea și-a pus și continuă să-și imprime sigiliul său pe umanismul secolului XX...

— Domnule Președinte, **Primul Festival mondial al Artelor negre** (Dakar, 1964), pe care Domnia Voastră l-ați inițiat, a demonstrat puterea și unitatea în diversitate a spiritualității popoarelor negre de pretutindeni. De atunci, și pînă astăzi, timp de douăzeci de ani, literatura și artele negre au cunoscut o largă difuzare, bucurîndu-se de o audiență confortabilă în întreaga lume, dar mai ales în Europa. O suită impresionantă de congrese, conferințe, simpozioane etc., privitoare la spiritualitatea neagră, pe care le-ați prezidat sau coordonat subliniază în mod manifest marea pasiune și dăruire de care sînteți animat, punîndu-vă permanent în slujba cooperării și dezvoltării prin intermediul operelor scriitorilor și artiștilor — acești **diplomați ai spiritului.** Vă rog, Excelență, să dezvoltați, pentru cititorii noștri, această idee...

— **Primul Festival mondial al Artelor negre** n-a rămas unica manifestare de acest fel. Din acel moment, după cum se poate constata, în fiecare an artele negre sînt din ce în ce mai prezente în marile întîlniri culturale mondiale, mai ales în cele europene și americane. Amintiți-vă de festivalurile din Europa, în care cîntecul, muzica și dansurile negre au ocupat un loc important. Acest lucru se repetă cu strălucire cînd e vorba de artele plastice și, mai ales, de poezie.

Spre exemplificare, două manifestări din afara Europei : în 1980—1981, timp de un an și jumătate, o **Expoziție de Artă contemporană din Senegal** a făcut înconjurul Statelor Unite cu staționări în cele mai mari orașe, iar în octombrie 1984, am prezidat, la Marrakech, în Maroc, **al VII-lea Congres mondial al Poeților,** prilej cu care poezia africană a fost la loc de frunte.

— Așa cum excelent sublinia Edgar Faure, în răspunsul la discursul Excelenței Voastre de primire la Academia Franceză (Le Monde, 30 martie 1984), **„Domnia Voastră sunteți întruchiparea vieții Senegalului, dar aparțineți în aceeași măsură vieții Africii și vieții Lumii de azi. Sunteți căutat, sunteți consultat, vi se încredințează judecăți de timp, sunteți o speranță întru înțelepciune".** Alăturîndu-mă admirativ acestei elogioase caracterizări și ne-uitînd că ați luptat în maquis, că ați lucrat în preajma generalului De Gaulle, că ați fost secretar de stat în timpul cabinetului Faure, că între marii prieteni i-ați avut pe Malraux și frații Pompidou, acești iluștri intelectuali și patrioți francezi, vă rog, Domnule Președinte, să mărturisiți cititorilor revistei noastre despre cele două mari iubiri ale Domniei Voastre : **Africa** și **Franța,** prima născîndu-vă **Poet,** a doua încunurîndu-vă cu laurii celor aleși între **nemuritori...**

— În realitate, eu sunt numai — printre alții! — un exemplu de **metissage** cultural între **Latinitate** și **Negritudine,** aceste două civilizații care sunt, la începuturile lor, atît de îndepărtate una de alta. Latinitatea, cu înrădăcinarea-i în elenism, este cultura gîndirii — acel **ratio** —, mai mult chiar, a **logosului,** pe scurt, a rațiunii discursive, în timp ce Negritudinea este cultura sensibilității, a intuiției, încă o dată, a imaginii simbolice, melodioase și ritmate. Am avut prilejul să dezvolt această problemă într-o conferință, ținută la Paris, cu privire la „Inspirația poetică, izvoarele și limitele sale". Precizam, în această expunere, că inspirația îmi vine întotdeauna sub chipul „celor Trei Grații ale mele", trei poetese din satul natal, la școala cărora m-am supus cînd, la 30 de ani, mi-am ars toate poemele, prea influențate de poeții francezi, pentru a reveni la izvoarele Negritudinii. Dar, dacă eu simt „en nègre", gîndesc și, mai ales, scriu „en français", în această „limbă a gentileței și onestității", care a fost, din secolul al XII-lea pînă în secolul XX, Limba Universală, înainte ca Anglia — grație puterii economice, financiare și tehnice a Statelor Unite — să fi impus limba Albionului pe mapamond.

— Fără-ndoială, Excelență, sunteți una dintre personalitățile marcante ale secolului nostru. Chiar și după ce v-ați retras din funcția de Președinte al Senegalului, nu ați încetat a lupta pentru ideile care vă animă, în calitate de vicepreședinte al **Internaționalei socialiste.** Pentru a-l cita încă o dată pe Edgar Faure : **„Domnia Voastră sunteți o lege de umanism întruchipată între umani. Legea Domniei Voastre este cea a gravitației către Universal".** De altfel, chipul Excelenței Voastre căpătase o aură de legendă încă din timpul luptei pentru independența Senegalului. Acum, figura poetului și umanistului poartă amprenta glorioasă a omului politic de înalte idealuri. Folosindu-mă de acest plăcut prilej, v-aș ruga, Excelență, în încheierea acestei interesante convorbiri, să ne spuneți cîteva gînduri cu privire la destinul omului, la viitorul artei...

— Încă o dată : **Omul,** vreau să spun **Cultura,** este la începutul și la sfîrșitul dezvoltării sociale. Nimic nu probează mai bine acest adevăr decît tragedia popoarelor negre : a lumii negre.

După cum știți, din secolul XV pînă în secolul al XIX-lea, timp de peste 350 de ani, 20 milioane de negro-africani au fost deportați de către europeni spre Americi, din care cel puțin jumătate au murit în pîntecele acelor corăbii blestemate. Și specialiștii **Comerțului cu sclavi** precizează că, pentru un rob prins și deportat, 10 oameni fuseseră uciși în vînătoarea de negri. Ceea ce înseamnă că în această perioadă au fost dați morții cel puțin 200 milioane de negri. Este,

Radu Cârneci

Continuare în pag. a 7-a

REPERE

Romantism georgian

Poezia georgiană este bine cunoscută în lume, bucurîndu-se pretutindeni de o înțelegere și o receptivitate fără egal între toate literaturile caucaziene. Explicația nu se află atît în spiritualitatea oarecum similară cu cea europeană, cît mai ales în vocația unică a georgienilor pentru modernitate, făcîndu-i să pară întotdeauna în avans față de criteriile noastre etnocentriste. Primind toate influențele majore ale Orientului, cu o intelectualitate extrem de intensă în evul de mijloc, împletînd pasiunea ideilor cu o vocație expresivă aproape unică, georgienii păstrează pînă astăzi o noblețe de caracter ce transpare în fiecare dintre referințele culturale ce privesc poporul acesta din muntoasa Iverie. Din antichitate și pînă la noi, de la mitul „lînei de aur" și pînă la monumentele literare ale secolului nostru, faima georgienilor a impus un tip de umanitate mîndră și neînduplecată, cu valori morale incoruptibile, însă cu orientare „pozitivă", adică spre o formă de civilizație și progres. În general, valorile psihologice și structurile morale incoruptibile sînt atribute ale unei umanități cu orientare paseistă, popoarele vechi și oarecum încremenite tind să ofere singurele exemple de mare caracter. De obicei, aceste nobile trăsături par sfărîmate sub tăvălugul „progresului" nivelator. Așa se explică faptul că un ușor paseism bîntuie uneori viziunea literară a realităților istorice. Numai orientalii sînt cu adevărat capabili să îmbine aderența la valorile tradiționale cu o încredere genuină în progresul umanității. Paradoxul constituie starea lor firească, și așa se explică, de pildă, faptul că mișcarea romantică rusă pare într-o anume măsură o creație caucaziană, atît de mare era cultul lui Pușkin sau al lui Lermontov, și a celorlalți reprezentanți ai săi, pentru georgieni și pentru idealurile lor tradiționale. Paseismul romantic nu este în acest caz unul de natură mitică, cum se întîmpla cu medievalismul occidentalilor, cu admirația lor față de un trecut indeterminat și fără consistență istorică, ci se îndrepta spre o realitate verificabilă, cu trimiteri imediate. Pentru oriental, trecutul este viu, este în-actualitate, adică faptă la zi. De aici un romantism funciar, cu toate trăsăturile specifice : activism, orientare paseistă, dar cu speranță și în viitor, în capacitatea de ameliorare a omului (în spațiul european, supraomul este un concept esențialmente romantic, și este enunțat pentru prima oară în **Faust,** elaborat în contextul **Sturm und Drang-ului,** cu o stare de spirit pre-romantică), dispoziție revolutionară (decembrismul rus are o oarecare legătură și cu războaiele din Caucaz și cu puternica fascinație a georgienilor asupra unor cercuri intelectuale), ș.a.m.d. Într-un asemenea context, apariția unei antologii de **Poeți romantici georgieni,** tradusă și adnotată de Dumitru M. Ion și prefațată de Marcel Petrișor constituie un frumos prilej de a ne reaminti de unele motive artistice majore, cu atît mai mult cu cît impactul lor social a fost dintre cele mai mari. Romantismul aduce de fapt angajarea socială a artistului în centru conștiinței sale, iar poemul **Vai și-amar acestei lumi** al lui A. Ceavceavadze este edificator în acest sens : „Vai și-amar acestei lumi, / Celor ce o locuiesc — / Vase pline de minciuni / Care dau pe dinafară / Vor frăția dintre oameni / S-o înece în ocară. / Iar pe cei sărmani prin jafuri / Fără milă-i înrobesc. // Multe suflete mișele / Răului i-aduc mărire : / Făcătorilor de bine / Le arată pizmuire ; / Ei în bogății trăiesc, / Fraților, fără rușine / Și pre cei sărmani prin jafuri / Fără milă-i înrobesc..." În prefața sa atît de utilă și de bine informată, cu subtilități de interpretare adeseori remarcabile și cuceritoare, Marcel Petrișor propune chiar o îndrăzneață analogie cu **Împărat și proletar** a lui Eminescu. Mi-e teamă că cel care a tentat cel dintîi analogia a fost Dumitru M. Ion, atunci cînd a ales o anume modalitate de transpunere a poemului lui Ceavceavadze în românește. De altfel, vom nota aici că, Dumitru M. Ion, el însuși un poet de marcă în generația mai nouă a lirismului românesc, tentează o formă specifică de echivalare a operelor, pe care le traduce prin experiențe similare și prin limbajul deja creat în poezia noastră. El face apel, în general, la „cultura" domeniului, în sensul de forme expresive, de convenții, de tematică deja cunoscută și aflată la îndemîna cititorului român. Este o modalitate foarte profundă de a gîndi actul traducerii, incorporînd operele străine în structurile de sensibilitate firească a publicului de la noi. De aceea, traducerile lui Dumitru M. Ion sînt atît de „acasă" în spațiul nostru, pare uneori că poeții respectivi s-au exprimat în limba română. El folosește „tonul" încetățenit la noi de Nichita Stănescu pentru cutare poet macedonean sau sîrb (poate chiar influențat de autorul **Necuvintelor !),** făcîndu-l recognoscibil. În cazul lui Ceavceavadze, Dumitru M. Ion a calchiat imediat **Vai și-amar acestei lumi** pe tonul de revoltă din **Împărat și proletar,** dar analogia este valabilă strict în acest perimetru, al inteligibilității pentru cititorul român a formulei de protest. La Eminescu era însă un atribut, una din atitudinile acestei lumi, în care „...vis al morții eterne e viața lumii-ntregi". Romantismul său este depășit de o viziune totalizantă („Umgreifende" ar zice un filozof), cu reminiscențe extrem-orientale, pe cînd la Ceavceavadze revolta există în sine. Analogia este posibilă numai în traducerea lui Dumitru M. Ion, care împreună cu Marcel Petrișor, ne-a dat o carte plină de sugestii asupra cărora merită să revenim.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CARTEA LUI OTTO RANK, Arta și artistul** își păstrează întreaga actualitate, fiind aclamată de toți cei care au recenzat-o. Autorul este de altfel, o personalitate de prim rang, bine cunoscut pentru marile sale studii, **Don Juan și dubiul, Traumatismele de naștere, Voința și psihoterapie, Mitul nașterii eroului,** și altele. Despre **Arta și artistul** citim : „Acest studiu încearcă să reveleze pulsația creatoare a omului, în toată întinderea și geneza sa. Nevoia de a crea care se găsește în om este ceea ce produce întreaga cultură, iar operele de artă, într-o perioadă stilistică anume, trebuie privite ca una din formele sale de expresie. Ceea ce este însă caracteristic în tipologia unui artist apare ca o manieră specifică, în funcție de care el reacționează la fenomene individuale și sociale. Această lucrare devenită clasică este una dintre cele dintîi dedicate studiului relației dintre artă și artist".

● **O LUCRARE CE SE ADRESEAZĂ SPECIALIȘTILOR** și publicului larg, dar îndeosebi scriitorilor, pare să fie studiul lui S. Resnik, **La Mise en scene du reve.** Structura stărilor din vis este investigată de autor în profunzime, dintr-o perspectivă foarte atrăgătoare : „Visul nu este constituit numai dintr-o succesiune de simboluri și de imagini, el comportă în egală măsură și o punere în scenă analogă celei care se observă în domeniul teatrului, în care cel ce visează își inconștientul său sînt actorii și regizorii, într-o acțiune dramatică pe care psihanaliza trebuie s-o descifreze în cele trei dimensiuni ale sale ; activitatea psihică din timpul visului este un fel de alchimie a gîndirii, o transformare a materiei, transmutare de senzații și de experiențe, vehiculate de autori înveșmîntați în metafore, evoluînd într-un spațiu simbolic".

● **JACQUES TAMINIAUX** este profesor de filozofie la Universitatea din Ledvain și unul dintre cei mai mari specialiști din lume în filozofia lui Hegel. De curînd, Taminiaux a publicat **Nașterea filozofiei hegeliene a statului,** o lucrare ce cuprinde texte hegeliene traduse, precum și comentariile profesorului de la Louvain. De fapt, tema lucrării se referă mai ales la nașterea statului, menținîndu-se în cadrul meditațiilor hegeliene din anii 1805—1806, de la Iena, cunoscute sub titulatura de «Realphilosophie». Prezentarea cărții se încheie cu următoarele cuvinte : „Un text ce constituie una din sursele întregii reflexii contemporane asupra rolului statului și al dreptului". Punctul de plecare al textului lui Taminiaux este în recenta ediție critică, Hegel, **Gesammelte Werke,** cu adevărat o apariție monumentală.

● **O CARTE MULT APRECIATĂ DE CRITICĂ** se intitulează **Sydney, Un poem în proză,** și aparține Paulinei Newman-Gordon, cunoscută pînă acum în lumea academică drept autoare a unor comentarii asupra lui Proust. De altfel, profesoara de la Universitatea californiană din Santa Barbara este o autoritate în studii franceze, scriind cu egală dezinvoltură în engleză și în limba lui Baudelaire, așa cum probează alte cărți ale sale. Volumul **Sydney, Un poem în proză** a apărut la **Carlton Press** din New-York, evocind dragostea conjugală și figura plină de lumină a soțului său dispărut. Un critic nota că versurile Paulinei Newman-Gordon „din punct de vedere emoțional, ating o coardă universală. Din punct de vedere estetic, oferă un exemplu de poezie americană, care folosește un stil modern și major creat de autorii francezi, mișcîndu-se între proză și poem și demonstrînd că granița dintre aceste două nu mai există în mintea scriitorului."

SPORT

Trestia lunii mai și friguri născătoare de aur

Am așteptat meciul de la Craiova și luna aprilie ca pe fumul de borangicuri ridicîndu-se din trestiile de-acasă. Și-acum, cînd totul s-a stins, parcă-mi pare rău că n-am petrecut acele două ore de miercuri cu fața la perete. Știu, am bătuț cu 3—0, lucru extrem de important pentru moralul echipei, dar am arătat englezilor (căci de ei mă tem eu) că lucrăm cu genunchi de miel, care piriie întruna, amenințînd să se rupă, iar spre sfîrșit, mijlocașii și atacanții noștri întind gîturi de lebădă după o gură de aer. Oricît mi-ar spune Lucescu și cei din preajma lui că nici-un meci nu seamănă cu altul și că n-are decît să burnițeze în pronaos atîta vreme cît pe timpla bisericii se scutură salcia florilor, eu tot nu cred că echipa din partida cu Turcia poate să se bată de la egal cu englezii și să-i învingă pe finlandezi în deplasare. O victorie e un șomoiog de iarbă cu care poți înfunda beregata criticilor, cîți vor fi existînd, dar nu cred că folosește cuiva să ne apucăm, după ce i-am înfrînt pe turci, să ardem mirodenii în orice colț al casei și să ne îmbăiem în parfumuri volatile — busuiocul mai ales e plin de ele ! Trebuie să spunem clar că am cîștigat pe merit, dar foarte chinuit și că numai cîteva întîmplări fericite au făcut ca turcii să nu înscrie și ei două goluri, fapt care ne-ar fi strepezit toți dinții și ne-ar fi spintecat vorbele pe burtă. În repriza-ntîi am avut un sfert de oră de fotbal de clasă, pe urmă apărarea, în care Ștefănescu (tot respectul pentru cariera lui glorioasă) de mult nu mai face față unor adversari solizi și tehnici și mijlocașii (cu excepția lui Hagi și Irimescu) au îngălbenit fugind fără rost, fără nici-o idee ascuțită la minte și terorizați de spaima că timpul le seceră picioarele. A lipsit un conducător de joc experimentat, un distribuitor de mingi, un fermecat cu talentul de-a gîndi repede și frumos, un stăpîn al terenului. Coraș nu s-a înțeles decît cu Hagi, pe Lăcătuș nu l-a căutat nimeni cu pasa lungă, Balaci, odinioară logodit cu toate firele de iarbă din Bănie, a stat mai mult la umbra prunilor și a ratat și un penalti (din pricina emoției, nu trebuia impins să execute el lovitura de pedeapsă, dar la echipa națională lipsește un psiholog), Rednic a găsit numai gropi și praguri fără potcoave ale norocului. Singurul care-a galopat prin toate rănile adversarului a fost Cămătaru. Alături de el, foarte buni, Iorgulescu și Ungureanu.

Mircea Lucescu și secundul său trebuia să înțeleagă că cei mai mulți dintre zeii pe care ni i-a arătat în lumină la începuț de aprilie pot să culeagă pătrunjel, dar nu pot fărîma valurile ce se anunță dinspre Anglia. Totuși dintr-acolo vine și legenda pe care vrem s-o cucerim. Trestia lunii mai și frigurile născătoare de aur cresc sub fereastra dinspre Mare. O sparg cu pumnul și aflu un gînd : încurcînd rîndurile echipei, Mircea Lucescu a urmărit în primul rînd să-i încurce pe antrenorii străini (în special pe englezi) prezenți în tribună. E gîndul meu de dragoste care caută să-i facă și dreptate pe undeva.

Fănuș Neagu

P.S. Cornel Dinu a fost înlocuit de la conducerea echipei Dinamo-București. Nu știu mulți antrenori care să nu fi pățit așa ceva într-o viață. Ar fi aproape și imposibil să se întîmple altfel în fotbal, unde clocotesc patimile. Spunînd asta, atrag atenția că sentimentele mele pentru echipa Dinamo rămîn neschimbate, în sensul că-i doresc din suflet să cucerească și titlul de campioană și Cupa României. Dacă poate.

F.N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 70 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
15
(1 197)
Sîmbătă
13 aprilie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FĂURIREA VICTORIEI

Există o întreagă literatură, creații literare și artistice de primă însemnătate care ating relieful de virstă al tuturor generațiilor, pentru că în sfera lor, a acestor creații, intră însăși condiția umană față în față cu sfișierile, cu tragismul, cu ororile și urmările războiului, cu schilodirea fizică și morală a ideii de om și viață, intră lupta și sacrificiul eroic pentru salvgardarea acestei condiții și redobîndirea unor amintiri atroce. Victoria de la 9 Mai asupra celui mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor este tema unificatoare și în același timp de cea mai largă diversitate a tuturor acestor creații care aduc în prim plan istoria și raporturile omului cu aceasta, asumarea ei dintr-o perspectivă a refacerii umanității și implicarea sub pecetea unui nou destin.

Așa cum pe bună dreptate s-a spus, România întîmpină împlinirea a patruzeci de ani de la terminarea războiului cu sentimentul și conștiința datoriei împlinite. Fiind a patra forță militară a coaliției antifasciste, ea a dat nenumărate și supreme jertfe de sînge nu numai pentru dobîndirea propriei sale libertăți și a redobîndirii ființei sale naționale, ci și pentru eliberarea altor popoare — Ungaria, Cehoslovacia, Austria — pînă la victoria finală, în focul unor bătălii care au rămas pagini glorioase de vitejie și eroism în cronicile vremii. Aceste bătălii, participarea țării cu întregul său potențial material și uman la obținerea acestei victorii își au temeiul puternic în marile manifestații antifasciste care au culminat, tot într-o primăvară, cu grandioasa demonstrație de la 1 mai 1939, acțiune de larg răsunet național și internațional în organizarea și conducerea căreia un rol determinant l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu. Actul revoluționar de la 23 August 1944, act hotărîtor pentru destinele României a fost și unul din acele evenimente care a cumpănit mult asupra situației de atunci, grăbind efectiv sfîrșitul războiului. Presa internațională sublinia aceasta și încă în termeni categorici : „acțiunea insurecțională a României, intrarea ei în lupta împotriva Germaniei hitleriste au avut repercusiuni uriașe asupra desfășurării cursului războiului".

Pe sub arcul de triumf al revoluției declanșate la 24 august 1944 trece drumul de luptă și jertfă al poporului român care și-a dat măsura propriei sale vocații, a celor mai arzătoare aspirații ale sale de libertate și independență, contribuind din plin la configurația acelei victorii și la așezarea condiției umane sub soarele și nădejdile unui viitor mai bun. Literatura și arta nu numai că au însoțit acest eroic și tulburător traiect istoric, nu numai că au depus și depun mărturie despre epopeea participării noastre la făurirea victoriei finale ci, cu un același sentiment al răspunderii și aceeași conștiință a datoriei împlinite, a străbătut acești patruzeci de ani într-o continuă și deosebit de fertilă creștere a valorilor, situîndu-se în chiar miezul și învățămintele istoriei și făcînd din cauza umanismului și a propășirii condiției umane unul din mobilurile sale de fond, o temă de predilecție în care s-au ilustrat cei mai mulți dintre creatori. Unii au luptat cu arma în mînă și au întărit pe mai departe o tradiție, aceea a artistului cetățean, s-au reintors, odată cu victoria pe care o celebrăm la 9 mai, la uneltele scrisului și au făcut ca acesta să învingă, să lumineze bune părți ale istoriei și să le dea circuitului larg al oamenilor, alții s-au oprit cu deosebire asupra urmărilor și au înaintat, asemenea unui front, pe teritorii de conștiință politică și socială noi încercînd și pe această cale edificarea unei lumi care să se refuze distrugerii și să lupte din răsputeri pentru binele și fericirea semenilor, să facă totul pentru progresul și civilizația patriei, a poporului său, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate și dreptate.

În materie de creație generațiile se moștenesc prin opere, patrimoniul culturii și artei sporește neîncetat pe măsură ce această moștenire se constituie într-o tradiție, într-un criteriu al vocației și puterii înseși de a crea. Există și sub acest aspect același sentiment al datoriei, al unei datorii permanente și, din acest punct de vedere, se poate spune că istoria a mers și merge mînă în mînă cu creația, temele războiului și ale păcii fiind atît de strîns îmbrățișate încît aproape că nu există creator de artă care să nu-și fi exersat talentul și să nu-și așeze inspirația în serviciul nobilelor idei ale acestei ultime jumătăți de veac. Și dovezile vor continua, desigur, jubileul celor patruzeci de ani de la victoria istorică asupra războiului și a flagelului său cel mai crunt aduce și mai mult în atenție istoria care rămîne domeniul, unul din principalele domenii de reflecție și meditație prin care cultura, literatura și arta își amplifică rezonanța.

Luceafărul

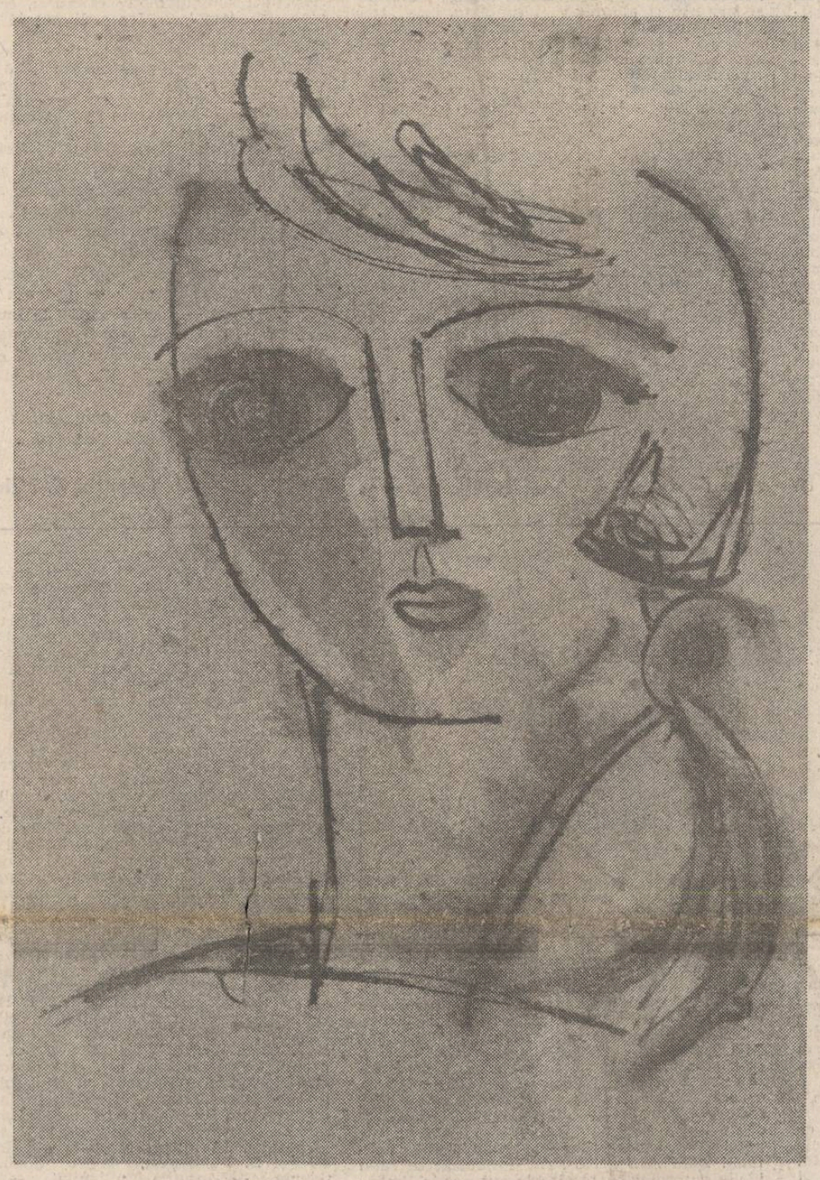

Desen de Raluca Grigorcea

ROMÂNIA

Noi n-am avut păcatele Sodomei
Nici a Gomorei, să ne mince focul
Și nici să știe nimeni unde-i locul –
Sîntem ce-am fost mereu urmașii Romei.

În inimă avem și sînge dac
Ce poate ne-a făcut să fim mai dirji
Și cîte-un val și de la agatîrși,
Aurifери și ei, pe-un plai sărac.

Dar sărăcia nu noi ne-am adus-o ;
Griu sămănat-am, galerii săpărăm,
Prădați de venetici nu ne lăsarăm
Și-adesea buruiana am răpus-o.

Sîntem bogați în munți, păduri și ape,
Și patrii n-am schimbat pe-acest pămînt,
Pe unde și străbunii-și au mormînt, –
Urmașii tot aici au să ne-ngroape.

Dar vai de cei ce cred că ei destramă
Pe cei ce-i țin Carpații ca un briu
Și Dunărea sub tălpi o au ca riu
Ori țara-ntreagă ce-o numesc ei Mamă.

Le place, nu le place cușma, iia
Ori graiul doinei mai gustos ca mierea,
În ele, toată, noi ne-am pus puterea,
Și vatra-acestei țări e România !

Mihai Beniuc

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Reperele unei luminoase gîndiri (II)

Că principiul diversității de stiluri rămîne unul dintre cele mai importante ale noii ctitorii a culturii noastre socialiste o dovedește, printre altele, și consecventa cu care secretarul general al partidului a apărat acest principiu, l-a dezvoltat continuu de-a lungul anilor, atît în latura practică a politicii culturale, cît și în cea teoretică, deschizătoare de vaste orizonturi în planul gîndirii. Să citîm, în acest ultim sens, un text revelator care ne arată că diversitatea de stiluri nu este o chestiune formală, a suprafețelor artistice și literare, ci a adîncimilor creatoare, legată direct de conștiința libertății și demnității popoarelor, a omului în general : „Sîntem pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și o artă diversificate din punct de vedere al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonismului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonismul, uniformizarea, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor în toate domeniile se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale".

Se știe ce rol imens are critica literară în realizarea climatului de cultură favorabil sau nefavorabil promovării valorilor. În perioada dogmatismului critica a jucat un rol nefast pe această linie, căutînd să dea rețete de creație, manifestîndu-se rigid în aprecierea fenomenului literar-artistic, condamnînd o seamă de mari valori ale trecutului nostru de cultură. Încă de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra faptului că, în ansamblul ei, „critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice". În numeroase alte expuneri și cuvîntări cu privire la literatură și artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit în pasaje speciale asupra problemelor criticii literare, subliniind necesitatea adecvării continue a acestui domeniu la sarcinile de actualitate și de perspectivă ale creației, în raporturile ei complexe cu viața societății în care trăim.

De o importanță covîrșitoare este, pe această linie, chemarea permanentă lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru ca arta și literatura noastră să-și lărgească și adîncească tot mai mult legăturile ei firești, necesare cu viața poporului, pentru a găsi în felul acesta căile de realizare a operelor valoroase și a le asigura un loc cît mai înalt în conștiința maselor. Constanța acestui principiu de orientare literară de-a lungul întregii perioade la care ne referim o regăsim și în documentele Congresului al XIII-lea al partidului : „Așa cum am precizat încă de la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii și artei — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la recentul Congres — sursa de inspirație a tuturor operelor, eroii romanelor, ai întregii creații trebuie să fie oamenii muncii. Sursa de inspirație să fie izvorul viu al muncii, al vieții poporului nostru, nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realitățile. A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viață constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul !"

Din această situare a unei relații cît mai profunde și multilaterale a creatorului de valori literar-artistice cu viața poporului rezultă o seamă de idei de o importanță deosebită pentru orientarea literaturii și la a căror elucidare, într-o nouă perspectivă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție esențială. Una dintre acestea privește înțelegerea adecvată a noțiunii de **realism** în condițiile specifice, actuale ale României socialiste : „Cînd vorbim de artă realistă — precizează în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu — ne gîndim la o artă care să redea realitățile din țara noastră, din

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 2-a

Inedit

Tudor Arghezi

* * *

Țara mea, bogată, darnică
și frumoasă
Te iubesc.

Unde-am umblat
În lung și-n lat
Prin țări
Pe mări
Din toate țările tu ești de omenie.

14 septembrie 1961, Geneva (Résidence)

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Comunități de tranziție

Obsesia elementarului, o umanitate frustă stăpînită de un inflexibil cod moral, o lume primară trăind în arhaicitate, sub semnul spațiului închis, eliberînd fertile sugestii mitice, suflul poematic — iată primele repere ale prozei pe care o practică Paul Eugen Banciu. Structural, el este un povestitor ; împrejurarea se cuvine comentată cîtă vreme devitalizarea povestirii a marcat anii din urmă ai experimentelor prozastice. El nu se aliniază prozei „artiste", excesiv calofilă, nici celei a documentului, dar e mai apropiat primei. A debutat matur, cu un roman remarcabil, **(Casa Ursei Mari**, 1978) urmat la scurtă vreme de **Reciful**, 1979), dovedind o remarcabilă mobilitate stilistică și tematică.

O cronică pitorească, o dezrădăcinare și o întemeiere în interferența timpului mitic cu cel real, mustind de concretitudine, este **Casa Ursei Mari**, roman-povestire cu un erou (femeia voluntară), în atmosfera baladescă care supradimensionează și metaforizează realitatea diurnă, banalul cotidian. **Reciful** păstrează forța poematică a scrisului lui Paul Eugen Banciu dar deconspiră o laborioasă strategie : tehnica compunerii învederează o construcție dificilă, prin montajul ingenios al unor fișe existențiale, creînd aparența romanului colectiv. Să mai observăm că alternanța planurilor narative conferă simultaneitate iar distanțarea ironică nu lipsește. Așa fiind, cele două cărți au ca nu-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Închinare limbii române

IX

Limba noastră, limba strămoșilor noștri, limba urmașilor noștri. Am un simțămînt de siguranță și permanență gîndindu-mă că fără nici o dificultate de fond m-aș putea înțelege cu un locuitor al Romaniilor populare de secol VIII, cu un vlah din Thessalia anului 1000, cu un grămătic al lui Matei Basarab sau cu un copil din secolul XXV, trăitor în marele port al Mării Negre, București. Indiferent de progresele și evoluția sa, limba română a rămas identică cu ea însăși și a putut asigura o comunicare nemijlocită între toate regiunile populate de români, ca și între toate epocile istorice. Există un geniu al limbii ? Înclin să cred că da, iar prezența sa se face simțită mai cu seamă în cazul graiurilor latine, longevive, bine conservate, de o mare originalitate și profunzime. Acum cîteva decenii se purtau discuții prin lume cu privire la dilema : are limba caracter de clasă sau nu ? Era ca și cum te-ai fi întrebat : Oceanul Atlantic, Alpii, descoperirea Troiei, Delta Dunării, muzica păsărilor, popoarele și alte minuni ale geografiei fizice și spirituale au ele caracter de clasă ? Adevărul este că, trecînd peste asemenea discuții sterile și atît de dogmatice, vom vedea că limba este a patra dimensiune a unui popor, îi dă relief și viață, ea asigură legătura organică, adică vie, între toate generațiile istorice, în raport cu ea toți fiind contemporani unii cu alții. Un mare iubitor de glăsuire națională, deși poliglot universal, l-am numit pe Timotei Cipariu, spunea în Blajul mijlocului de secol trecut : **„Limba română, căreia i se închinară părinții noștri ca unui idol viu și însuflețitor, singurul tezaur ce ne-a rămas de la ei, creditate neînstrăinată și necomună cu alții și care, ca un fir roșu, singură e în stare a ne conduce prin toate labirintele întunecate ale istoriei acestui popor antic...".**

Limba, spunea Fichte, este naționalitate — iar Eminescu împărtășea întrutotul această credință. Ridicîndu-ne ceva mai sus de nivelul esopic al înțelegerii sale, vom vedea că limba păstrează virtuțile cele mai de seamă ale unei națiuni : poate fi eroică, dar și duioasă, poate fi harnică, dar în același timp tandră, melancholică, energică. Noi am avut o limbă literară înfloritoare cu mult înaintea marilor creații ale literaturii culte și dacă ar fi să exemplificăm numai

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Rînduri de vieți

Pentru că și pămîntul poate fi scris, pentru că și el este o carte de istorie. Iar destinul nostru la urma urmei nu este altceva decît ceea ce înțelegem noi din această istorie și ceea ce-i adăugăm noi, o realitate care ne precede, ne acumulează și ne și desparte uneori, ne supune unor experiențe și fapte de necontestat. Îl semnăm fiecare cu virsta iar uneori cu viața, suferințele se moștenesc, durerile se trăiesc de unul singur, numai bucuriile se împart. Cu pămîntul e altceva, are scrisă pe el o umanitate de secole, numai semne și simboluri pe el viața aceasta a pămîntului țării poate fi citită și trăită ca lectură deopotrivă prin luptă și muncă, poate fi înțeleasă și asumată și prin bucurie și prin suferințe Bunăoară acest război, al doilea : el a fost purtat de părinți, ei i-au grăbit sfîrșitul și prin ei primăvara de acum patruzeci de ani revenea ca destin și pămîntului și oamenilor și cuteza să se instituie ca o garanție și ca o speranță. Acest război care a fost purtat de părinți dar care s-a extins și la extreme, a fost și al bătrînilor și al copiilor, a fost și al celor care au plecat și al celor care au rămas acasă. Spectrul său s-a întins peste multe rînduri de vieți, s-a întins și peste fiecare așezare și fiecare cămin. Ca toți ceilalți care eram copii atunci, eu așa îl cunosc, mă mai izbesc și azi în amintiri de acea apăsătoare și înnebunită tăcere a ulițelor satului sfîșiată cînd și cînd de cîte un bocet sau adulmecată, trăită bolnav pe la porți de cîte un bătrîn. Cea mai mare suferință era tăcerea aceea, podgoreanul și așa tace, asta am înțeles-o mai tîrziu, dar atunci plecaseră și cuvintele parcă, cei rămași — bătrînii și femeile mai ales — nu vorbeau probabil decît în gînd. Vorbeau doar cu cei de departe și foarte departe de ei, era un fel de a schimba lacrima și de-a o ascunde tăcînd. Pe bunicul meu dinspre tată ultimele valuri ale războiului așa l-au găsit, așa la lucru, în vie, tăcea și săpa. Peste porumbiști, mai încolo, se dădeau lupte, a văzut odată o scăpărare enormă pe cer și sufluI unor explozii i-a adus miros de praf de pușcă și miros de sînge ars. Nu știa, nu avea cum să știe, fiul

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

●În pagina a 3-a : ● Generația luptei cu inerția ● Poeme de ● Petre Ghelmez și ● Dumitru M. Ion

Cînd înfrîngerea Germaniei naziste nu era încă evidentă

„La 23 August 1944, cînd nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare" — prin aceste cuvinte caracteriza reprezentantul Uniunii Sovietice la Conferința de pace de la Paris (ședința din 13 august 1946) imprejurările în care s-a produs alăturarea României la coaliția antihitleristă. Ele se cuvin evocate pentru că — alături de alte mărturii — relevă însemnătatea efortului militar al țării noastre în cîștigarea victoriei asupra Germaniei hitleriste.

Ceea ce se cuvine subliniat cu vigoare este că în momentul intrării României în războiul antihitlerist, Reichul nazist și instrumentul său militar, Wehrmachtul, erau departe de a fi un adversar îngenuncheat, pe punctul de a se recunoaște înfrînt. Soldatul român nu a avut în față un inamic dezarmat și demoralizat, lesne de înfrînt, ci, dimpotrivă, așa cum se va vedea mai jos, o armată dispunînd de o tehnică de luptă de remarcabilă calitate și păstrîndu-și voința de luptă.

Este incontestabil că Germania hitleristă a pierdut războiul pe frontul de est : bătălia Moscovei a marcat falimentul Blitzkrieg-ului, bătălia de la Stalingrad a marcat cotitura în desfășurarea războiului, în beneficiul forțelor antihitleriste, bătălia de la Kursk a desăvîrșit această cotitură prin trecerea definitivă a inițiativei strategice de partea Armatei Roșii. Așadar, în momentul intrării României în războiul antihitlerist, Wehrmachtul pierduse capacitatea de a declanșa operațiuni ofensive de însemnătate strategică, ceea ce nu însemna însă că soarta războiului era decisă și că Germania nazistă nu mai dispunea de importante atu-uri și că nu mai putea să întreprindă acțiuni periculoase, în măsură să provoace mari pierderi forțelor antihitleriste și să prelungească astfel războiul cu ororile lui.

Cei care au citit binecunoscuta carte a lui Cornelius Ryan, **Un pod prea îndepărtat** își amintesc, desigur, de eșecul sîngeros de la Arnhem al operației aeropurtate întreprinsă de forțele aliate în septembrie 1944. Trei luni mai tîrziu, la 16 decembrie 1944, Wehrmachtul dezlănțuia — luînd prin surprindere comandamentul anglo-american — ofensiva din Ardeni, obținînd însemnate succese inițiale. Nu numai pe frontul de vest, ci și pe cel de est Wehrmachtul a continuat să întreprindă acțiuni ofensive. La 23 octombrie 1944, a început o ofensivă germană, în cursul căreia corpurile de armată 17 și 29 au izbutit să străpungă frontul. Deosebit de înverșunate au fost luptele de la Nyíregyháza, recucerită de trupele hitleriste. La 6 martie 1945, în zona lacurilor Balaton și Velencze a început ultima ofensivă germană din cursul celui de al doilea război mondial, asupra semnificației căreia vom reveni. La 8 martie s-a încheiat ofensiva germană de la Lubań (Lauban), în orașul recucerit Goebbles făcînd o vizită fanaticului nazist care era generalul F. Schörner (în curînd ridicat la gradul de feldmareșal, pentru măsurile sale necruțătoare împotriva oricărei manifestări de defetism sau chiar de șovăială).

Și sub aspectul înzestrării cu armament, Wehrmachtul era departe de a fi un adversar răpus, în momentul în care ostașul român l-a avut drept adversar. Desigur, toată lumea știe despre „armele secrete" de la care Hitler aștepta victoria (bomba zburătoare V-1 și racheta balistică V-2 sînt cele mai cunoscute), des amintite, pentru a mai fi evocate aici. Ce se știe însă mai puțin este că în ceea ce s-ar numi armamentul clasic, industria de război germană înregistrase importante realizări. Grație așanumitului „miracol Speer" (ansamblul de măsuri luate de ministrul armamentului, Albert Speer, arhitectul favorit al führerului), producția de război a celui de al treilea Reich a atins apogeul, în ansamblu, în iulie 1944, pentru ca după o scădere, nu foarte importantă, să cunoască o remarcabilă revenire în septembrie 1944. Să precizăm de îndată că nu era vorba numai de volumul producției, ci și de calitate. În dotarea infanteriei a fost introdusă o nouă armă — pușca automată de asalt MP 42 — considerată de experți drept cea mai bună armă de infanterie germană din cursul războiului. Performanțe asemănătoare au existat și în domeniul artileriei, blindatelor, aviației (în ceea ce privește această din urmă categorie de forțe militare, industria aeronautică a cunoscut rezultate spectaculoase, prin producerea celor dintîi avioane cu reacție, atît de vînătoare cît și de bombardament).

Toate aceste desfășurări militare și date privind producția de armament a Reichului hitlerist dau măsura forței adversarului cu care a trebuit să se măsoare armata română. De menționat că Hitler însuși nu a admis în public decît la 22 aprilie 1945 că războiul este pierdut.

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

LAURENȚIU ULICI: «Confort Procust»

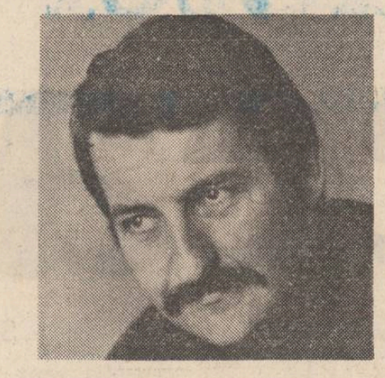

Cunoscut publicului larg datorită îndelungatei și devotatei sale activități de comentator al debuturilor, precum și datorită nu mai puțin neistovitei prezențe în juriile concursurilor literare de pe întreg cuprinsul țării, Laurențiu Ulici este, deopotrivă, un cronicar literar avizat, cu opinii adesea originale în interpretarea textelor și cu judecăți de valoare sigure, căci mereu argumentate. O selecție din această foiletonistică ni se oferă în volumul **Confort Procust**, apărut anul trecut, la Editura Eminescu. Citesc cartea cu întârziere, deoarece, vorba autorului, din spiritualul articol de deschidere al volumului : „M-am dedat unui calcul numeric relativ simplu ; iată-l : un critic poate citi între 4 și 8 ore pe zi (intervalul e. recunosc, optimist) ; într-o oră — dacă nu și-a însușit o metodă o lectură rapidă, dar ce sens ar avea o lectură rapidă în fața unei opere de artă ?! — citește până la 40 de pagini de proză (numai aparent cele de versuri se citesc mai ușor !) ceea ce înseamnă că într-o zi el citește aproximativ 200 de pagini din care 50 se cade să fie din literatura teoretică, 50 din beletristică universală și, de nu-și păstrează ceva pentru recitarea clasicilor, îi mai rămîn 100 de pagini de beletristică autohtonă contemporană (poezie, proză, teatru, critică, s.a.) : într-un an deci el citește — inclusiv duminicile, sărbătorile legale și chenzina de concediu, pe care oricum nu le respectă — 36 000 pagini. Socotind că numărul mediu de pagini al unei cărți este de 200 (puțin peste 300 la proză, puțin sub 100 la poezie), ar urma că el citește într-un an, din beletristică autohtonă, 180 de cărți. Din anuarele statistice aflăm că într-un an se editează în medie la noi 850 de titluri de literatură contemporană. Așadar puterea de lectură a criticului acoperă doar 20 la sută din producția editorială". Fiind de acord cu calculele lui Laurențiu Ulici și notînd că volumul său are 275 de pagini, rezultă că lectura „m-a costat" aproape două zile pline. Merită ? Să vedem.

Volumul este alcătuit din trei secțiuni : **Privire de pe pod, Privire pe fereastră** și **Addenda.** Încep cu **Addenda**, pentru că materia cuprinsă aici este diferită de aceea din primele două secțiuni. Sînt aici — cum să le spun — un soi de mici studii privind sectoare din creațiile lui Dostoftei, Miron Costin, George Cosbuc, și Alexandru Macedonski, scrise, are grijă să precizeze autorul, în 1972 și 1973. Cum celelalte texte din carte nu poartă dată publicării în periodice, înțeleg că Laurențiu Ulici, procedînd astfel, a avut în vedere ceva important. Încerc să-mi dau seama ce anume. Văd doar două posibilități : 1) autorul a ținut să marcheze astfel noutatea ideilor sale, la acea dată, în interpretarea clasicilor ; 2) autorul a ținut — dintr-un exces de sinceritate — să sublinieze, prin raportare la celelalte texte din carte, evoluția, în timp, a propriului stil critic. După opinia mea, prima ipoteză cade, căci ideile cuprinse sînt de tot banale. Rămîne în picioare cea de a doua și dacă criticul asta a ținut să demonstreze, a reușit. Stilul este uscat, didactic, fără personalitate. De aceea pagina critică este ternă, de o monotonă corectitudine. Altfel din acest punct de vedere, stau lucrurile în restul volumului. Scriind despre contemporani, implicîndu-se adică, în aproximarea reliefului valoric al literaturii actuale, Laurențiu Ulici este, cel mai adesea, inspirat, în vervă. Intuițiile se verifică în analiză, exprimarea, deși colocvială, îmbracă o argumentație strînsă, logică. Criticul știe ce vrea și nu se pierde în detalii fastidioase, merge direct la țintă și spune lucrurilor pe nume. El respectă astfel una dintre principalele rigori ale cronicii literare, obligată la concentrare de dimensiunile spațiului tipografic acordat. **Privire de pe pod** vrea să însemne, dacă înțeleg bine, o încercare de cuprindere și definire, de la o anumită înălțime (a podului), a întregii opere a autorilor avuți în vedere, sau a acelor cărți din care se poate extrage un profil convingător. Sînt cuprinși aici Marin Preda, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Radu Cosașu, Platon Pardău, Ion Lăncrănjan, Mircea Ciobanu, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu. Cu puține excepții, textele critice, rezultate din aditionarea cronicilor publicate în timp, reprezintă adeziunea criticului la operele analizate. Tonul nu este însă encomiastic, ci echilibrat, afirmațiile sînt urmate de demonstrații, logica este suverană. Criticul procedează metodic, în special cînd abordează proza, la poezie primind impresia, susținută apoi de citatul adecvat. Iată un exemplu elocvent pentru structura solidă a demonstrației, în studiul **Metoda bunului simț**, dedicat operei lui Marin Preda : „Trei teme dezvoltă Marin Preda în **Cel mai iubit dintre pămînteni** : cuplul (ca polarizator al vieții afective), „jocul ielelor" (ca mod al vieții intelectuale) și contractul social (ca pretext al examinării vieții social-politice). Unificate în biografia personajului narator, profesorul de filosofie Victor Petrini, ca de altfel și în biografiile altor personaje de prim plan (Matilda Micu) temele acestea au, totuși, o anumite autonomie narativă, ceea ce face ca desfășurarea fiecăruia să poată fi considerată în sine un roman. Deși nu pot fi decupate din spațiul romanesc global întrucît nu sînt dispuse continuu și succesiv ci alternativ și simultan, cele trei romane îngăduie, ba chiar pretind o analiză separată. Din cel puțin două motive : nu sînt egale ca relief estetic și importanță epică, iar semnificația întregului pe care-l compun se arată în toată limpezimea ei abia prin compararea tensiunilor proprii fiecărui corp tematic". Urmează analiza celor trei teme și concluzia conformă premiselor. Astfel procedează, de regulă, criticul, reușind să impună prin seriozitatea abordării. Cu unele excepții, spuneam. Rare, dar poate tocmai din această cauză, semnificative. Iată, de pildă, **Prefixele realismului (Ion Lăncrănjan)**, în care criticul își pierde brusc cumpătul (cumpănirea), renunță la demonstrație și se contrazice inexplicabil.

În cuprinsul analizei la **Suferința urmașilor**, mult prea severă, aflăm prin raportarea la ceilalți scriitori comentați, cît și față de valoarea intrinsecă a acestui roman, criticul notează : „O schimbare s-a produs și la nivelul stilistic al prozei : fraza epică, înainte zgrunțuroasă, primitivă, **neliterară și nesigură gramatical**, s-a mai purificat de greșeli, fără ca prin asta prozatorul **să devină ceea ce n-a fost și nici nu va putea fi vreodată, un stilist. Nu vom avea însă naivitatea să facem din absența stilului (lingvistic) al lui Ion Lăncrănjan un argument suprem pentru o judecată negativă a literaturii sale. Ispita e prea ușoară și consolidează o superstiție, pentru uzul inocenților culturali"** (s.n. V.F.M.). Mai multe lucruri sînt aici frapante și incorecte. În primul rînd, tonul apodictic al etichetărilor. Laurențiu Ulici aduce acuzații grave („fraza epică... neliterară și nesigură gramatical") fără să producă nici cea mai mică probă, ca și cum ne-am afla în spațiul evidențelor unanim acceptate. Criticul uzează aici, din rațiuni pe care nu le înțeleg, tocmai de credulitatea inocenților culturali, pe care o respinge, ca pe o superstiție, în continuarea citatului. Apoi, de ce ar fi obligatoriu, cum lasă să se înțeleagă Laurențiu Ulici, ca Ion Lăncrănjan să fie un stilist pur ? Rebreanu a fost un stilist ? Și dacă exemplul Rebreanu nu ajunge (nu știu dacă face parte dintre autorii pe gustul criticului) atunci Dostoevski ? Nimeni nu are dreptul să elibereze legitimații de intrare sau de excludere în și din literatură, doar potrivit gusturilor personale. Lui Laurențiu Ulici poate să-i placă sau nu literatura lui Ion Lăncrănjan, dar statutul moral al criticului obligă la efortul obiectivării și al argumentației. În finalul citatului, criticul dă impresia că ar fi de aceeași părere. De ce a fost atunci nevoie de falsele afirmații jignitoare din frazele de dinainte ? Apoi, în chip ciudat, peste cîteva pagini, Laurențiu Ulici se contrazice din nou, cade în ispita considerată mai devreme prea ușoară și transformă, aberant, superstiția pentru uzul inocenților culturali în judecată nu numai negativă ci și denigratoare : „Fiul secetei nu e doar un maidan stilistic ci și unul ideologic". Din nou etichetări grave, într-un limbaj deloc critic, „zgrunțuros și primitiv", ca să mă exprim eufemistic, și în absența oricărei argumentații. Literatura nu poate fi gîndită ca un maidan, nici stilistic și nici ideologic (ce va să zică, de fapt, „maidan ideologic" ? Vrea să-l clarifice ideologic Laurențiu Ulici pe Ion Lăncrănjan ?), măcar și pentru simplul motiv că astfel, criticul devine un... gunoier. Iar scriitorul și editorul ? Protestez ! Iar discuția poate fi mai lungă. Titlul celei de a doua secțiuni a cărții, **Privire pe fereastră**, semnifică o repede ochire asupra cîte unui singur volum. La cine privește Laurențiu Ulici pe fereastră ? La Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ioan Alexandru, Paul Georgescu, Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Paul Everac, Paul Anghel. Criticul are vederea bună și distinge esențialul în cele cîteva pagini de recenzie. Uneori, judecata de valoare lipsește, ca în cazul comentariului la **Arma secretă** de Eugen Jebeleanu. Tonul reținut al analizei o lasă să fie bănuită dar neexprimarea ei are, probabil, sens diplomatic, necesar — nu-i așa ? — unui critic. Alteori — cazul recenziei la **Imnele Moldovei** de Ioan Alexandru — judecata se extinde, neargumentat, asupra întregii creații. Să fie vorba tot de diplomație, de această dată cu semn schimbat ?

Două zile de lectură (am adunat și timpul necesar scrierii acestei cronici).... Merită ? Mda.

Valentin F. Mihăescu

---

față de antologia lui Sașa Pană din 1968, **Literatura română de avangardă**, volumul alcătuit de Marin Mincu **Avangarda literară românească** (Ed. Univers, 1983) este, ca să spun așa, o culegere pe verticală. Foarte bun cunoscător al epocii respective, editorul a selectionat un număr restrîns de autori, cu adevărat cei mai semnificativi, acordînd însă fiecăruia un spațiu destul de generos. Au fost incluși în sumar cu masive grupaje de versuri, proză sau texte cu caracter teoretic, Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Ilarie Voronca, B. Fundoianu, Stephan Roll, Mihai Cosma, Geo Bogza, Virgil Gheorghiu, Sașa Pană, Dan Faur, Miron Radu Paraschivescu, M. Blecher, Constantin Nisipeanu, Virgil Carianopol, Victor Valeriu Martinescu, Eugen Ionescu, Tașcu Gheorghiu (Suly), Gellu Naum, Gherasim Luca, Paul Păun, Trost, Virgil Teodorescu. În plus față de antologia lui Sașa Pană (concepută extensiv, mult prea laxă, extrapolînd limitele avangardei propriu-zise) apare, justificat cred eu, Eugen Ionescu, lipsind, în schimb, T. Arghezi, A. Baranga, Ion Barbu, M. Bonciu, Dan Botta, Barbu Brezianu, T. Brunea-Fox, Scarlat Callimachi, I. Călugăru, Filip Corsa, Jaques G. Costin, Grigore Cugler, Al. Dumitru-Păusești, V. Dobrian, Geo Dumitrescu, Barbu Florian, H. Gad, Mihnea Gheorghiu, Madda Holda, Tiberiu Iliescu, Raul Iulian, Marius Sotar, G. Magheru, Sesta Pals Tona Qvil, Mihail Sabini, Constant Tonegaru, Alexandru Tudor-Miu, Ionathan X. Uranus, Ion Vitner, A. Zaremba, A.I. Zisu.

După cum se poate lesne observa din compararea celor două sumare, Marin Mincu a lucrat în direcția reducerii și purificării și, as spune, a valorizării estetice oprindu-se la acei scriitori care, cel puțin într-o anumită perioadă, aparțin sută la sută, literaturii de avangardă. În realitate însă, cele două antologii nu se exclud, volumul lui Sașa Pană conturînd un orizont și o atmosferă avangardistă, deoarece Tudor Arghezi, Ion Barbu sau Geo Dumitrescu nu au fost în nici un caz autori de avangardă, dar nici nu au fost străini de ea și nu au refuzat-o, în timp ce Marin Mincu a selectionat un corpus reprezentativ pentru esența curentului sau curentelor de avangardă românești. Chiar și în această viziune atît de riguroasă și-ar mai fi putut face loc doi trei autori tipici pentru profilul acelei epoci, mai exact, pentru primele etape ale avangardei zise istorice, ca A. Zaremba, Scarlat Calimachi, sau Aurel Baranga indiferent de opțiunile estetice și politice ulterioare. Și introducerea lui Moldov cu bucata **Smil** ar fi fost instructivă, nu textul în colaborare cu Sașa Pană, pentru observarea epigonismului urmuzian. O problemă rămasă încă în suspensie este expresionismul, mai precis, apartenența sau subsumarea lui la remorca avangardismului. Mulți cercetători și istorici literari includ expresionismul în cadrul manifestărilor de avangardă, și în studiul său introductiv unul dintre cele mai competente în materie, deși nu este chiar tabula rasa în jurul său, așa cum lasă să se înțeleagă autorul — amintim contribuțiile lui Adrian Marino și eseul lui Valentin F. Mihăescu despre suprarealism din volumul **Timp și mod** — editorul aderă la clasificarea expresionismului drept curent de avangardă, însă în sumarul cărții nu figurează nici un poet expresionist, menționat ca atare. Faptul că întîlnim elemente expresioniste la unii dintre poeții antologați, ca la B. Fundoianu, este cu totul altceva, și oricum, ele nu sînt semnalate. Spuneam că prefața lui Marin Mincu este una dintre cele mai reușite pe această temă. Și nu numai atît, ea aduce o perspectivă nouă în considerarea și reconsiderarea scriitorilor avangardiști prin explorarea lor din unghiul teoriei semnului poetic și al practicii semnificante a textului. Dacă acțiunea oricărei avangarde a fost aceea de a pulveriza și arunca în aer, măcar în intenție, orice convenție și retorică literară, avînd pretenția și iluzia că ea nu va crea nici una, ceea ce istoricește s-a dovedit fals, poziția avangardei românești este puțin deosebită. Teoretic, și avangardiștii români au clamat moartea literaturii anterioare, ruperea de tradiție, în practică, totuși, nu s-au dezis de un anume filon poetic consacrat, pe care l-au trecut prin filtrele modernismului. Este și atitudinea lui Marin Mincu, solid argumentată, deși s-ar fi impus cîteva precizări în jurul noțiunii de modernism și a raporturilor cu avangarda cu care nu se suprapune decît parțial : „Manifestarea întîrziată a avangardei la noi a dus cum se cunoaște la o diferență de atitudine în ceea ce privește modalitatea de asimilare ; nu a fost vorba de revoluționarea formelor de expresie (sau, în orice caz, aceasta nu s-a întîmplat în mod brusc) ci de coabitarea pașnică a unor tendințe divergente. În acest sens ne interesează aici în primul rînd actiunea înnoitoare pe care avangardismul a promovat-o și a menținut-o permanent ca un filtru necesar al tradiției, fără a mai lua în serios atitudinile exterioare domeniului poetic. Avangarda impune definitiv o altă atitudine față de actul scriiturii, situație esențială ce se poate ușor identifica la oricare din reprezentanții omologați ai poeziei actuale". În ce constă această nouă viziune față de actul scriiturii ? O definește foarte exact într-unul din articolele sale Ilarie Voronca, cu un remarcabil simț conceptual, ce ne trimite cu gîndul la poetica structuralistilor și semioticienilor actuali. Dînd la o parte stilul inflamant se reține ideile autorului cu privire la autonomia limbajului poetic, la autoreferentialitatea lui la sensurile conotative ale cuvintelor și la selectia lor pe axa sintagmatică de pe cea paradigmatică : „Cuvîntul în literatură, ca și culoarea sau linia în pictură are un rol abstract, mai presus de înțelesul gramatical sau logic. Există o chimie a cuvintelor cu interesante rezultate ale acțiunilor dintre ele. Verbul, întrebuințat pur, asemeni materialelor din constructiile plastice, capătă o semnificație neînregistrată de dictionar. De altfel, e în adevăr penibilă necesitatea de a da fiecărui cuvînt un înteles imediat. Cuvîntul trăiește indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul rezidă dincolo înaintea formelor îmbrăcate în comert" **(Gramatică** — pg. 556). În multe privințe, contribuțiile teoretice ale scriitorilor cu avangarda sînt mai interesante decît producția poetică, fie că iau aspectul unor profesii de credință doctrinare, fie că sînt emanații ale textelor literare însesi, așa cum se întîmplă în cazul celui de-al treilea val al suprarealismului românesc. (a se vedea, nu în cadrul antologiei de față. **Un lup văzut printr-o lupă** de Gherasim Luca). Dar și aceste afirmații este firesc să le luăm cu o minimă prudență întrucît Ilarie Voronca, Mihail Cosma, Gheorghe Dinu, Tristan Tzara mai timpuriu, cărora editorul le atribuie, mai ales primului, priorități îndubitabile, nu erau singulari în epocă. Desigur, toți sînt teoreticieni redutabili și, foarte important, practicieni ai unei poezii, atenție !, în parte, numai în parte concordantă cu programele și manifestele enunțate. Dar la concluzii asemănătoare și în forme mai elaborate ajunseseră membrii **Cercului lingvistic de la Praga**, ai **Școlii formaliste ruse**, sau unii suprarealiști francezi, ca să nu mai vorbesc de faimosul tratat despre pictura abstractă al lui Kandinsky, la începutul secolului. As cita, spre exemplu din Pierre Reverdy : „Le lyrisme naît de deux mots pour la premiere fois et avec justesse accouples, il jaillit d'une image inouie, forte, inattendue, vraie, capable de placer une production nouvelle de l'esprit dans la realite". În schimb, serioase și originale prolegomene teoretice au emis reprezentantii celui de-al treilea val al suprarealismului românesc și ultimul european, recunoscut și salutat astfel, de André Breton, în special prin Gherasim Luca și D. Trost. Strict estetic vorbind, referindu-mă din nou la cadrul literaturii noastre, avangarda românească care nu a avut nume, cu excepția marelui precursor, european Urmuz, precum Apollinaire, Pierre Reverdy, Paul Eluard, André Breton, René Char sau Henri Michaux, și, iarăși, fără a neglija valorile intrinsece, I. Voronca, I. Vinea, B. Fundoianu, Ștefan Roll, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, C. Nisipeanu, Gherasim Luca etc. este importantă în primul rînd prin influenta si climatul pe care l-a exercitat asupra literaturii interbelice, creînd drum liber afirmării modernismului, fenomenul, aș zice, cel mai interesant al epocii respective. În ultima instanță, atît Ion Vinea cît și B. Fundoianu, la o analiză pertinentă — asupra ultimului — Mircea Martin face în acest sens o concludentă demonstratie în eseul său. **Introducere în opera lui B. Fundoianu**, pot fi atașați fără teama de a greși, modernismului românesc, concept specific literaturii noastre, si care ar merita o delimitare si o circumscriere mai exactă a lui, atît în raport cu traditionalismul cît si cu curentele de avangardă. Atîta timp însă cît nu vom beneficia de o cercetare aplicată si detaliată în context comparatist european, gradul de originalitate teoretică si poetică al avangardismului românesc rămîne încă de stabilit. Desigur nu sustin că acest lucru era posibil într-un simplu studiu introductiv care are ,fatal, limitele sale tipografice. În ce mă privește nu cred, odată cu Angelo Guglielmi că avangardismul a dus doar la schimbarea continuturilor, critic prizat de editor, ci a actionat violent în primul rînd, asupra limbajului. Cel care a revolutionat continuturile si a lucrat cu temperantă asupra retoricii poetice a fost modernismul. Antologia lui Marin Mincu se dovedeste în acest fel de două ori utilă, prin corpusul literar pe care îl contine si prin reflectiile pe care le provoacă asupra dialecticii fenomenului literar.

Paul Dugneanu

«Avangarda literară românească»

Reperele unei luminoase gîndiri (II)

Urmare din pag. I

epoca în care trăim, epoca marilor progrese revoluționare, socialiste".

Noțiunea de realism în literatura și arta românească de azi presupune cunoașterea și înțelegerea cît mai adîncă de către artist a problemelor vieții în dinamica lor revoluționară, în cadrul proceselor complexe care au loc în societatea noastră, inclusiv cele negative : : „Sîntem revoluționari — precizează în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu — și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii, nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru."

În acest ultim sens, se cuvin a fi subliniate în mod deosebit caldele îndemnuri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu adresate scriitorilor și artiștilor țării de a degaja cu precădere din tiparele realității noastre socialiste, eroii pozitivi, care să contribuie la conturarea unor **personaje artistice model**, care să influențeze în mod subtil, profund și pozitiv psihologia oamenilor, în special a tineretului, care resimte mai din plin nevoia unor asemenea modele : „Avem nevoie de o artă, de o cinematografie, de un teatru care să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim".

Noțiunea de realism și aceea de modelare umană prin intermediul operei literare și de artă se află în cuvintările tovarășului Nicolae Ceaușescu într-o strînsă legătură cu un alt concept mai cuprinzător, și anume acela de **specific național**. „Arta și literatura contemporană — precizează în acest sens secretarul general al partidului nostru — trebuie să păstreze și să dezvolte specificul național al culturii noastre, realizat de-a lungul anilor prin înțelepciunea și talentul creator al poporului".

Noțiunea de specific național o regăsim în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu într-o strînsă legătură și cu ideea promovării prin intermediul creației literar-artistice a unui profund **umanism**, bazat pe frăția și întrajutorarea între oameni și popoare. Dintre miile și miile de reprezentări care i se pot da omului prin intermediul operei de artă, prioritară rămîne aceea în care el apare ca ființă socială, a cărei putere, inteligență, bunătate se revarsă în albia colectivității din care face parte. Umanismul socialist, revoluționar către care năzuim „presupune — așa cum subliniază secretarul general al partidului nostru — o înțelegere mai complexă a omului în societate, luat nu ca individ izolat și exagerînd trăsăturile sale individuale, ci ca om social, aflat în strînsă interdependență cu semenii săi, cu interesele maselor largi populare. Umanismul socialist presupune a reda fericirea personală în contextul afirmării personalității întregului popor. Pornind de aici, arta pătrunsă de umanismul socialist trebuie să fie închinată maselor largi populare, în rîndul cărora personalitatea nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic".

Prin larga sa concepție despre umanism, care-i stă la temelie, literatura noastră contemporană participă tot mai din plin la realizarea unui dialog viu al valorilor umanității, ea se afirmă tot mai mult ca purtătoare a mesajului de pace al poporului nostru, de încredere în viață și în triumful ei, împotriva forțelor distructive care se manifestă astăzi în lume. Fără a putea intra în analiza altor multe aspecte ale ideilor fertile domeniului literaturii cuprinse în vastul tezaur al operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, putem spune pe drept cuvînt că nu există problemă majoră ce a frămîntat literatura și arta noastră, în cei 20 de ani care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea, care să nu-și găsească un răspuns adecvat, pătrunzător și precis în rapoartele, expunerile și cuvîntările secretarului general la congresele și conferințele naționale ale partidului, la numeroase plenare ale Comitetului Central, la congresele educației și culturii socialiste, la consfătuirile cu activul de partid din domeniul ideologiei, la conferințele uniunilor de creație, la multele sale întîlniri și discuții cu reprezentanți din domeniul artei și literaturii.

O activitate uriașă, neprecupețită pătrunsă de fiorul exemplar al dăruirii umane pentru ca literatura și arta noastră să-și poată găsi drumul cel mai larg, cel mai potrivit înaltelor sale misiuni ce li se acordă în cadrul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

Concursul literar «POESIS» Constanța

● A treia ediție a concursului interjudețean de creație literară organizat de cenaclul „Poesis" cu sprijinul Comitetului de cultură și educație socialistă, Consiliului sindicatelor, Inspectoratului școlar — ale județului Constanța, cît și cu sprijinul mai multor reviste din țară, este dedicată aniversării a patru decenii de la victoria asupra fascismului și Zilei independenței patriei, precum și Anului internațional al tineretului. Poeziile (în număr de 10—15, dactilografiate în minimum 5 exemplare, fiecare purtînd un motto, inscris și pe plicul în care se vor afla datele personale ale concursului), vor fi expediate între 14—28 aprilie pe adresa : Casa județeană a personalului didactic, str. Friedrich Engels nr. 14, Cod. 8700, Constanța, cu mențiunea „Pentru Concursul Poesis". Prin lărgirea dreptului de participare, pot trimite creații inedite autorii (care n-au debutat în volum) din județele moldovene, muntene, oltene, bănățene și dobrogene. Festivitatea de premiere va avea loc în ziua de 26 mai a.c. la Constanța.

Înfrîngerea Germaniei naziste

Urmare din pag. I

În martie el spera încă — cel puțin în declarațiile făcute colaboratorilor săi — să cîștige războiul : la 13 martie Hitler cerea secretarului de stat Otto Meissner să rămînă în funcție pînă la împlinirea vîrstei de 70 de ani, adică pînă în 1950 ! Iar la 15 martie, el îi declara feldmareșalului Albert Kesserling, numit comandant al frontului de vest, că așteptă să cîștige o „victorie defensivă" în fața armatelor sovietice, pentru a arunca apoi masa blindatelor germane pe frontul de vest (David Irving, **Hitler's War**, New York, 1977, p. 776).

Intrarea României în războiul antihitlerist s-a produs, așadar, într-un context strategico-politic caracterizat prin efortul înverșunat al Reichului nazist de a se sustrage pieirii, un efort care s-a tradus printr-o rezistență înverșunată însoțită de violente contralovituri. În fața acestui adversar hotărît să se bată pînă la capăt, soldatul român a făcut din nou dovada eminentelor sale calități. Stau mărturie ordinele de zi ale comandanților sovietici, aprecierile observatorilor și comentatorilor străini, cele 300 000 de distincții românești, sovietice ungare și cehoslovace, primite de militarii români. Sporind forțele coalitiei antihitleriste într-un moment cînd Germania hitleristă își încorda forțele într-o luptă sălbatică de supraviețuire, România a adus o contribuție de preț la nimicirea fascismului, a celei mai primejdioase întruchipări ale sale — Germania lui Hitler.

PRIVIREA LUI ORFEU

Ora dintre cîine și lup

Deși e o oră incertă (parcă-i amurgul ? zorile unei zile mohorîte de toamnă ?), tu știi prea bine că ești mai aproape de artă decît de filosofie, și cum am stabilit deja că intuiția este mama artei și conceptul tatăl filosofiei, cred că întrebarea pe care o pui nu-și mai află rostul în lume, nici în cea sensibilă, nici în cea inteligibilă, căci : slugă sau amantă, amantă sau slugă, nu-ți mai aduci aminte de faimosul principiu al lui Clausius căruia trebuie să-i urmeze în mod necesar, ca o reflectare în oglindă, imaginea ideală, esențială în finalitatea ei, a entropiei limbajului, imaginea himerică, desigur, a dispariției — prin suprapunere, prin coincidență a contrariilor, ca în viziunile profetice ale lui Heraclit Oximoronul (zic eu), sau Obscurul (cum îi ziceau contemporanii) ? Și nu e simptomatic pentru acest print hidropic — deci care a suferit și a murit în chinuri teribile cauzate de apă — că a văzut ca esență a universului un foc ce se stinge și se aprinde după măsură, o înfruntare, un conflict etern între iubire și ură, cald și rece etc., încît te întrebi cît din această concepție ține de pura speculație metafizică, adică este un fruct al minții (fructus mentis, nu ?) și cît o nevoie organică, o compensație cu sens taumaturgic, o terapie prin foc a trupului său bolnav de excesul de apă care-l inunda (fructus ventris, în acest caz) ? Cît privește măsura după care crește și descrește focul universal, se înțelege că ea reprezintă însuși sinonimul legii, al ordinii (pre) stabilite, cu statutul ei de repetabilitate, ca în senzațiile noastre dispărute și renăscute din trecut într-o noapte de toamnă unde, într-o cameră neagră, un om negru caută o pălărie neagră (adică sensul obscur depășind sfera acțiunii conștiente în proiectul unei utopii ? al unui scop delimitat de spațiul tridimensional euclidian, evident, clar și distinct ca o idee înăscută a lui Descartes) ? Cînd, iată, în memoria involuntară această explozie, revelație, iluminare, salvînd de la dezastrul uitării tot ceea ce a însemnat cîndva, cîntînd, răsunînd, hic et nunc, viața noastră autentică, eul nostru profund ascuns sub straturile din ce în ce mai groase ale frunzelor veștede de pe cărările toamnei, încît îți spui că dacă, de pildă, existențialismul nu ar sta cu un picior pe mormanul de gunoi al lui Iov aruncat la marginea orașului și cu celălalt pe butoiul lui Diogene Ciinele, deci fără aceste acte de noblețe, ale ilustrilor maeștri în ordinea spirituală a lumii, nu s-ar mai putea scuza de atîtea ori porcul din om care, nu-i așa ? se reclamă tot de la conceptele de autenticitate și mai ales de libertate, aceasta din urmă înțeleasă mai curînd ca liber arbitru, derivînd din concepția hobbes-istă și aristotelică cu privire la conștiința omului ca fiind, la origine, un soi de tabula rasa înfricoșătoare, vidă de orice moștenire ancestrală, plăcută de ceară apt să primească, să imprime cele mai contradictorii și ininteligibile hieroglife ale praxis-ului. Dar nu, căci iată, amanta intuiția mi-a fost și conceptul slugă devotată, începînd cu acea clipă de rătăcire prin bezna fără sfîrșit a nopții de toamnă, în cercul magic al uitării (tabula rasa ? ștergerea semnelor care fac din om singurul animal metafizic din pricina memoriei și, ipso facto, al imaginației, al previziunii celor ce sînt precum că sînt și a celor ce nu sînt precum că nu sînt ?) ; deci, începînd cu acea clipă cînd s-a produs revelația, iluminarea, cînd a fost deajuns ca o singură hieroglifă să-și dezlege semnificația enigmatică pentru ca întregul discurs al experiențelor, reale și ideale, ocultate într-un timp pierdut să se însufletească din nou, să facă din cenusa trupului trădător o flacără tinără, o inimă radioasă ca un trandafir căzut la picioarele lui Isus (ca să-l citezi din nou pe poet) : iar numele bombei care a explodat și a revoluționat arta romanului este faimoasa prăjitură, de unde se poate spune că literatura secolului XX s-a născut din Madeleina lui Proust, cum se spune despre literatura rusă că a ieșit din Mantaua lui Gogol : „Și curînd, în mod masinal, copleșit de ziua mohorîtă și perspectiva tristă a zilei de mîine, am dus la gură o lingurită de ceai în care înmuiasem o bucățică de madeleină. Dar chiar în clipa în care înghițitura amestecată cu firimiturile prăjiturii îmi atinseră cerul gurii, am tresărit, atent la lucrul extraordinar ce se petrecea în mine. (...) Las ceașca din mînă și mă îndrept spre mintea mea, care trebuia să găsească adevărul" (Fructus ventris sau fructus mentis ? sau și una și alta ?). „Cum însă ? Grea nesiguranță, ori de cîte ori mintea se simte depășită de ea însăși, cînd ea, care este cercetătorul, este în același timp și ținutul întunecat în care trebuie să scormonească" (trup sfînt și hrană sieși...) „și în care toată încărcătura (?) nu-i va fi de nici un folos. Să caute ? Nu numai atît : să creeze. E în fața unui lucru care nu există încă și pe care numai ea îl poate realiza, făcîndu-l apoi să pătrundă în lumina lui". Cu alte cuvinte, dacă arta este și „una cosa mentale" cum spunea trufas Leonardo da Vinci care, toată viața, sugînd la țîța stearpă a conceptului, trăgea cu ochiul mai ales la misteriosul, încărcatul de promisiuni suris al Giocondei, Proust simulează apologia aceluiași punct de vedere, o binecuvîntare a fructului minții sale ; și spun simulează fiindcă el era cel mai conștient dintre noi toți că arta nu este proiecția într-un sistem de semne a unui eu individual, biografic, ci a unuia impersonal, care-l transcende, deși pînă la acesta, extatic și eleat, nu se poate accede decît prin dialectica oximoronă a accidentalului heraclitean, de unde eșecul efortului mental de a suprinde elanul, fluxul vital intuit, dar imposibil de fixat într-un concept : „Și încep iarăși să mă întreb care ar putea fi acea stare necunoscută ce nu aducea nici dovada logică, ci evidența fericirii ei, a realității ei, în fața căreia celelalte dispar (...). Solicit minții mele o sforțare mai mult, anume să readucă încă o dată senzația care dispare. (...) Simțind însă că mintea îmi obosește, fără să izbîndească, o silesc, dimpotrivă, să-și îngăduie distracția pe care i-o refuzam"... etc., pînă cînd senzația unei fericiri uriașe, organice, urcă din nou la suprafața conștiinței, în starea ei dintîi, aurorală : „O plăcere fermecătoare mă cuprinsese, mă izolase, fără să am noțiunea a ceea ce o pricinuise făcînd în același timp ca vicisitudinile vieții să-mi devină indiferente, dezastrele ei inofensive, scurtimea ei iluzorie, în același chip în care operează dragostea, cînd te simți umplut cu o esență prețioasă : sau, mai degrabă, această esență nu era în mine, ea eram eu"... Spațiul literar tradițional, euclidian devine astfel un caz particular (o ocazie, cum ar spune Malebranche) a celui einsteinian care, adăugîndu-i a patra dimensiune, a timpului, a duratei creatoare bergsoniene, confirmă statutul ontologic al intuiției și conceptului din versurile apoftegmatice pe care mi le-ai citat la începutul acestor clipe incerte ale amurgului, cînd este atît de greu să-ți dai seama dacă animalul pe care-l contempli este un ciine sau un lup : Amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată...

Dan Laurențiu

„Cronica" — 1001

● Ecou firesc al momentului sărbătoresc prilejuit de apariția celor 1 000 de numere, sumarul acestui ultim număr al „Cronicii" se recomandă încă de toate prin caracterul lui, așa-zicînd, documentar-afectiv. Își dau întîlnire semnăturile veteranilor revistei ieșene cu semnăturile membrilor actualului colectiv redactional. Vioaia și nostalgica masă rotundă intitulată După 1 000 de săptămîni, o discuție cu și între noua redactori ai începutului „Cronicii" (, **intocmită" de George Pruteanu) îi are ca invitați pe C. Ciopraga, C. Ștefanache, N. Barbu, C. Sturzu, M.R. Iacoban, Al. Andriescu, St. Oprea, A. Leon și M. Drăgan. Echipa redactională actuală este reprezentată de Ion Țaranu, Ștefan Oprea, Paul Balahur, Vasile Constantinescu, Zaharia Sângeorzan Valeriu Stancu, Nicolae Turtureanu, A.I. Firdus. Interesantă ca enunț tematic, dezbaterea** Actualitate și perspectivă în orizontul literaturii **nu frapează deocamdată prin acuitatea opiniilor, în genere, se pornește prea de departe fără a se mai ajunge în miezul strictei actualități literare. Să așteptăm, viitoarele „luări de cuvînt".**

Generația luptei cu inerția

De la „germinații la „veacul de uraniu“

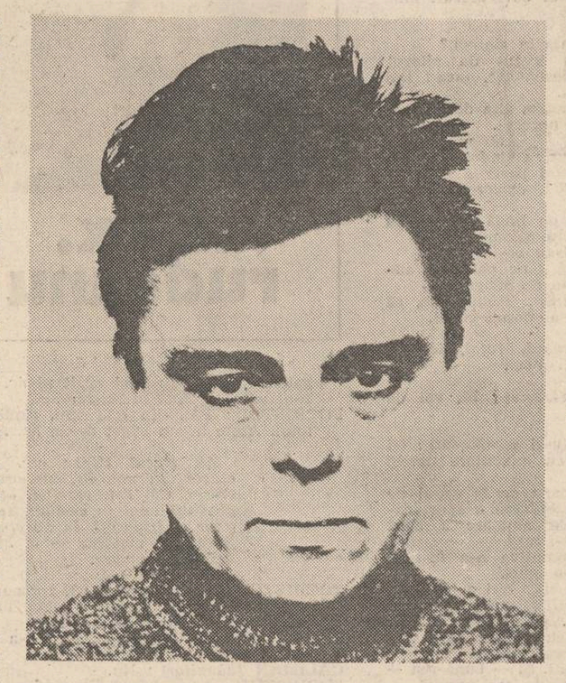

Încă din **Germinații** (1967) Petre Ghelmez înfățișa o structură dilematică, bintuită : căutarea unui punct de sprijin, contrariată sistematic de curgerea inexorabilă a lucrurilor și a lumii. O dureroasă descoperire a **devenirii**, asumată ca exercițiu al experienței pur personale : „Pedeapsă e. Mare. Să simți cum, / Sub auzul tău, sub pipăit, sub privire / Firul de iarbă, muntele-naltul, / Fiecare lucru se dezice de sine / Aruncîndu-se-ntr-altul“. Această mișcare incontrolabilă, destinată, parcă, acelui **organ fără de nume fiind** din **Elegia a zecea** a lui Nichita Stănescu, se traduce printr-o fertilă neliniște la Petre Ghelmez si ea va marca sensibil primele sale volume. E un reflex evident al liricii moderne, care găsește în poet o sensibilitate înclinată spre recursul — în alte părți liniștitor — la valorile vechi, tradiționale ; folosite însă aici doar ca punct de plecare : lumea din care el pornește e făcută, parcă, pentru **despărțire.** Un ochi mai puțin atent ar putea reține numai subtila undă de sorginte blagiană, care concentrează discursul liric în jurul ideii de **germinație** — constantă a întregii lui poezii (de altfel, dintr-o „uriașă sămînță“ a încolțit tot universul) ; dar ea este dublată de una nu mai puțin evidentă și substanțială, care afirmă în teritoriul poeziei un impas tulburător : „Umblu printre pietrele lumii. Încovoiat, / De parcă aș secera un riu nevăzut. / De dincolo de lucruri vocile bat. / Necunoscutele. Înviind floare, singerînd lut“. Încă o dată, apropierea de Nichita Stănescu mi se impune, irepresibil, și această serie de geneze paralele e simptomatică pentru o anume linie a liricii noastre contemporane.

Germinații și **Altare de iarbă** preludează, în această arie poetică de preocupări, volumul **Lynxul.** Pornind de la vechile credințe care spun că lynxul vede dincolo de lucrurile opace și își paralizează victima cu privirea sa fixă și tăioasă, Petre Ghelmez reușește să instituie aici un simbol ce va reveni cu obsesie în lirica sa. Lynxul care nu e doar cel ce **devorează,** unealtă oarbă a distrugerii, exponent al instinctului incontrolabil, ci chiar **principiu al lumii,** în curgerea ei neîntreruptă. El ajunge, finalmente, o conștiință a **concidenței opuselor** („Eu nici nu-s mai rău decît / o mamă care-și dăruie fiul la naștere / cu taina sfîrșitului“).

Ceea ce a urmat — **Sonetele** (Premiul Academiei) — constituie numai în aparență un moment de discursivitate în cadrul acestui demers poetic, extrem de unitar în profunzimea sa. **Forma fixă** a însemnat pentru Petre Ghelmez mult mai mult decît un simplu **pariu** al capacității de supunere la rigoare, căci sonetul cere nu doar respectarea strictă a unei forme, ci și un anume tip de **mentalitate creatoare.** Găsim în sonete un veritabil **compendiu** — o privire în urmă, dar și una aruncată înainte — al temelor esențiale de care poezia lui Petre Ghelmez e atașată. Liniile de continuitate **intru neliniște** sînt evidente ; ele se detectează cu ușurință și în volumul **Evenimente,** cu toată bruscarea discursului liric, parcă ieșită ca revelație a unor noi disponibilități, eliberate tocmai din experiența constrîngătoare a sonetelor. Starea conflictuală se axează acum pe impactul dureros între două teritorii ale ființei care își reclamă concomitent, **sincronic,** dreptul la existență : spiritul pozitivist, pragmatic, al orașului și civilizației moderne, alături de simburele străvechi, aburit în visuri din copilărie, care dă întreaga dimensiune a lumii satului, cu simplitatea și firescul scării lui de valori. Orașul apare ca un paradis artificial, strident, impropriu ; cu toate acestea, însă, **tipul uman** preconizat de poezia lui Petre Ghelmez nu este acela al refuzului vieții citadine în favoarea existenței rurale. Opțiunea lui se referă tocmai la luciditatea **stării de mijloc,** împărțite, care îi dă posibilitatea să-și ascută infinit sensibilitatea : emoțiile lui se desfășoară, astfel, concomitent, pe două registre. Lărgind cadrul de referință, ajungem la o vibrație și mai gravă : îndepărtarea de natură ca reflex al existenței moderne, hipertehnicizate. E aici o morală care îndeamnă la o reflecție mai adîncă asupra **veacului atomic, grăbit și nervos,** în care poezia însăși pare că nu și-ar mai găsi rostul. Volumul **Conversația** începe, de aceea, polemic — „Cine mai are nevoie de tine, Poezie ? — asumînd riscul retorismului în mod deliberat. Dezbaterea e susținută pe două planuri, ce se întrepătrund organic. Primul impinge investigația în însăși materia cuvîntului. Preocupat de o teorie a **facerii** versului, într-o lume care se mulțumește tot mai mult cu lucrurile fabricate, **de-a gata,** Petre Ghelmez pătrunde în substanța de adîncime a verbului poetic. Aici, între două cuvinte spațiul se dilată imens, iar sunetele, înzestrate cu viață organică, creează o **lume de semne,** cu nașteri și morți periodice. În această alcătuire, ca ființele vii, cuvintele se **imbolnăvesc,** iar boala lor are ca prim simptom **agresiunea.** Îmbolnăvirea corespunde însă, simbolic, unei întregi pervertiri a valorilor tutelare, în veacul pe care poetul îl trăiește. Și aici intervine al doilea plan de referință. Privită din acest unghi, poezia este, pentru Petre Ghelmez, „un țipăt peste lume“.

Dumitru Radu Popa

Redescoperirea specificului artistic

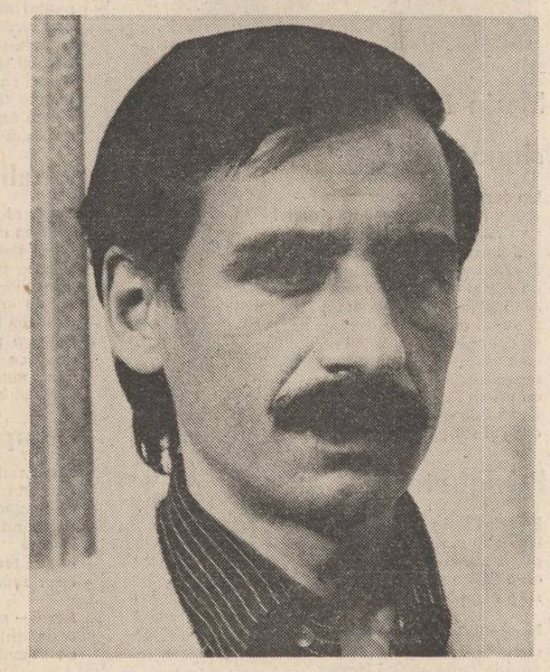

Poet, prozator, scriitor pentru copii, traducător, dramaturg, autor asumîndu-și scrisul ca o disciplină dură a muncii dintr-o meserie aspră de zi și noapte, Dumitru M. Ion este o prezență sobră și certă în capriciosul peisaj literar contemporan. Deși vîrsta l-ar apropia de drept de momentul citadin, tehnicist, livresc și ironic al tinerei poezii „hiperrealiste“, de fapt cea mai însemnată parte a creației sale îl înscrie în generația „redescoperirii specificului artistic“, în chiar momentul ei de deplină instaurare și rafinare a noului său limbaj și a viziunii spiritualizate și abstracte asupra lumii, căci poetul a debutat de timpuriu în reviste, la nici 16 ani, iar debutul în volum se produce în 1966, în aceeași perioadă cu Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu, Marius Robescu, Cezar Ivănescu. Poate și de aceea în evoluția lui Dumitru M. Ion se poate observa o permanentă oscilație între poezia ca aventură a intelectului și poezia ca aventură a sensibilității, cu treceri de la „arabesc“ la „figurativ“, de la complicatele realități simbolice la sentimentul frust al realului, de la asumarea unei experiențe atemporale la impactul brutal cu datele concrete ale acestui sfîrșit de secol XX ; esențial rămînînd mereu primul termen al dualității. Dincolo de încadrările posibile, poetul se singularizează însă prin conturarea în jurul unui „mit“ personal al vînătorii, a unui univers liric propriu, loc numai al său și semn de forță a gîndului, lucru rar și indiferent de mărimea construcției, nu la îndemîna oricui. Prin ceea ce are mai personal, poezia sa ocupă un spațiu alb în lirica de azi, orientată în genere spre experiențe apusene moderniste sau spre fondul mitic tradițional : asimilarea gîndirii poetice răsăritene și actualizarea viziunii bizantine, sofianică și hieratică, unde totul este simbol, lucrurile fiind pline de sensuri ascunse și inexprimabile. Gîndirea simbolică din care face parte și alegoria vînătorii dă o anume dificultate poeziei lui Dumitru M. Ion, versul purtînd o aură de „ermetism“ creată de funcționalitatea imaginilor care trimit dincolo de „realitatea“ poemului. Experiența poetică, suprapunîndu-se unei cunoașteri spirituale și „suprareale“ a lumii, nu poate fi comunicată direct, nici sub haina metaforelor comune : ea apelează la simbolism, care-i permite o relevare a necunoscutului în ceea ce e perceptibil și imaginabil. Obiectele și ființele, reale sau fantastice, sînt mereu semne pentru elementele unei lumi poetice proprii, populate uneori, ca în gîndirea gotică tîrzie și în baroc, de alegorii și personificări. Un loc central aici îl ocupă motivul poetic al vînătorii, a cărui tramă se consumă între patru „figuri“ esențiale : eul, poezia, dragostea și moartea — elemente majore ale oricărei meditații lirice de profunzime. Rareori sînt înfruntate însă fiare sălbatice : prada vînătorului e gingașă și frumoasă, sălbăticia e doar inocentă — miei, fecioarele-vulpi, fluturi, păsări — iar vînătoarea e ritual și ceremonie. Ea e și o imagine a iubirii, și ea un joc dulce și crud, primejdios și înșelător, simbolic jucat între vînător și vulpe. Sensul inițial al metaforei e cel al relației Poet-poezie, dar semnificațiile proliferează sugerînd complexitatea unei halucinante urmăriri a propriului destin unde vînătoarea se arată a fi damnare, iar prada nălucă ademenind vînătorii. Vesela sărbătoare se schimbă pe nesimțite într-un rit tragic al morții și devorării, prezidat de zeități indiferente, în timp ce printr-o stranie metamorfoză, mîndrul vînător devine el însuși jertfa ce pune capăt înfruntării. Figura terifiantă a morții pierde treptat rigiditatea alegoriei, devenind prezență difuză, irigînd rădăcinile ascunse ale versurilor cu tonalități elegiace de „ecleziast“ biblic și bocet popular. Însăși dragostea nu mai e decît o mai repede alunecare spre moarte. În spirit medieval semnele sfîrșitului sînt descifrate în teribila distrugere a trupului și a degradării frumuseții, iubite cu vinovată patimă.

O împăcare a spiritului și trupului se produce în poemele „balcane“ unde cerebralitatea este amăgită cu savoarea cărnii cuvintelor, iar luciditatea e prinsă în voluptatea senzațiilor, în arderea grea a ispitelor levantine. Sînt poeme pline de fantezie și melancolie, de un farmesc unic și pur în senzuala lor înflorire.

Poetica „realului“ nu-i e însă străină lui Dumitru M. Ion, versurile denunțînd prin agresiunea limbajului comun al cotidianului uritul care asediază existența poetică. Se păstrează însă întotdeauna o tensiune semantică între sfera simbolică și cea reală prin punerea lor în contact. Ea se rezolvă uneori în ironie și sarcasm, alteori în umor negru și viziune grotescă. Afirmîndu-se ca unul dintre „copiii minune“ ai poeziei noastre contemporane, Dumitru M. Ion este acum la maturitate autorul unei opere complexe, deschisă devenirii, căreia i-a trasat deja arcurile de boltă, lucrînd în prezent la consolidarea și mărirea teritoriului liric cucerit odinioară cu superbă îndrăzneală juvenilă.

Alexandru Condeescu

POEME DE PETRE GHELMEZ

Templul

Ce vezi în fața ta — un templu este.
Coloane lungi, de calcar,
Dăltuite de cel mai mare meșter,
Îl poartă ici și colo — o minune,
Ce locurilor le sporește frumusețea.
Și ce cupolă pe-ai săi umeri duce !
Albită e, de gînduri și de soare,
Mai nobil semn eu n-am văzut.

Doar tu-i mai ești de-o seamă-ntru iubire.
Atunci cînd ești,
Căci altfel, singur guvernează
Pe frumusețe și pe-nțelepciune.

Sub frunte doi luceferi — două faruri
Sondează lumea... Ce-or fi vrînd să afle?
Și pînă unde vede templul
Cu al său cap de piatră ?
Și cît de-adînc îl doare bucuria ?
Și-amarul, dacă-l simte,
Veninul crud cum îl preface-n miere ?
Cît cer mai poate prinde timpla lui fierbinte ?
Cîți nori și cîte păsări
S-au cuibărît în deasa lui cupolă ?

Măreț, cum este,
De măreția lui
Și veșnicia se lasă pentru-o clipă amăgită.
Cît nici o piatră-n zidul viu nu se clintește,
Cît — frize, bolți, arcade, grei pilaștri,
Statui de marmoră și alabastru
Nu gem sub greutatea lor
De suflet — templul cîntă.

Și aerul din jurul lui, și floarea, și albina...
Patimi grele, păcate ca de plumb
Dispar în temelii — ca și cînd n-ar fi fost.
Coroana fulgerelor
Poate să s-aprindă pe cupolă,
Să auie pot vînturile-n voie, să vuiască,
Să scheaune în jurul lui, ori să guițe,
Nici nu-i pasă.

Dar vremea vremuiește...
Sub ploaia ei, chiar templul se subție.
Atît de mult că — doar o adiere
Și cad coloanele prin ierburi, risipite,
Cu țipete de păsări săgetate.

De ce te-ai mai născut ? — ai vrea să strigi.
De ce — minunea, dacă totul piere ?

Dar cine să-ți răspundă ?
Printre ierburi, frînturi de marmore,
Spălate-n ploaie,
Răsfață în lumina lor strălucitoare
Șopîrlele ce se-ncălzesc la soare.

Și-un greier se zidește din tăcere.

Vin ploi nebănuite...

Vin ploi nebănuite cînd mai senin e cerul,
Cînd vîntul nu adie iar clopotu-i uscat,
Cînd nimeni nu mai crede în aprigul păcat
De-a asculta izvoare-n pămîntul dur ca fierul.
S-adaugă în aer mari aripi, care bat
De dincolo de soare, de unde-ncepe gerul,
De unde urcă-n zarea de singe colierul
Păunilor de apă cu gîtul colorat.
Din care mări s-arată luminile fluide ?
Din roua cărei rune lovesc impetuos
Cascadele de sunet flămînd, cînd se deschide
Prin noi cărare dreaptă, arzînd în sus și-n jos,
Cînd nici o bănuială nu se citea în cride,
Cînd n-aveam semnul ploii într-un inel de os !

Cu ochiul grav și încă...

Cu ochiul grav și încă dorind umila slavă
De-a ști ce e o floare, o piatră, un izvor,
Trec noaptea, precum luna, pe-un țărmure de nor,
Iar ziua-mbrac solara, preadureroasa lavă.
Și iată-mă, deodată, ieșind biruitor !
Și iată-mă, deodată, bînd cupa cu otravă !
Cu voce de sirenă, prelungă, rece, gravă,
O amintire-a ierbii mă strigă-n viitor.
Dar eu rămîn să tulbur cenușile aprinse
Prin cringurile-ntoarse de fluturi la pămînt,
Din ziua-aceea-n care sărutul îți atinse
Coroana frunții albe — păginul jurămînt.
Cînd focul se va stinge, dorințele-s invinse...
Mă veți privi, și încă, nu veți ști cine sînt.

Omul cu căciula albastră

De unde ai aflat atîtea lucruri,
Omule cu căciulă albastră ? De unde
Tainele, că nu mai poți să te bucuri !
Mai bine nu știai. Cît o coroană de munte,
Întrebările cresc din răspunsuri. Din
Copac alt copac răsare. Dintr-un pește
Alt pește. Nimic închis. Din senin
Se urnește furtună. Tu ești cel ce gîndește ?
De ce n-ai rămas doar pe-un țărm ?
Iată,
Ai ajuns la vreme fără vreme. La vînt
Fără vînt. La om fără om. Deodată,
Pe două țărmuri, aceeași piatră — nicicînd.

Fără întoarceri. Pasărea-n ou ei prim
Cum să mai intre ? Și cum s-ar preface
Riul bătrîn în izvor ? Mereu ne uimim
Cînd sîntem pe țărmul aprins de dincoace,
Din partea cealaltă, acumștiutorule,
Vezi întîmplările toate. Cată prin fum
Să pricepi ce-ai lăsat. Veșnic dorul ne
Așează privirea la o cumpănă mare de drum.

Solemn privindu-ți chipul...

Solemn, privindu-ți chipul trec puntea de lumină,
Înnegurînd în toamnă, eu, Domn fără de tron,
În seri de rai rugina din stele o răstorn
Pe arcul frunții tale de palidă regină.
Am aur mult, metale și stofe dulci la zvon,
Potop de diamante, pe fiece colină,
Și toate-s ale tale, cînd vii, și îți închină,
Din vîrfuri, plopii aprigi, alb soare polifon.
Lucrează pentru tine, în mari aurării,
Cei mai de vază meșteri pe care îi văzum !
Le-am dat-o eu porunca : tu Doamna lor să fii,
Ei — sclavi pe totdeauna, aici, în țara Sum...
Și totuși pleci, și totuși, la mine-ai să revii,
Regina mea, de brumă, regina mea de fum.

Străinul care umblă...

Străinul care umblă prin ceața din cîmpie,
Străinul ce mă cheamă, bătînd mereu în scut,
Urcînd aceeași zare, cu stele înnăscut,
A mai venit și-aseară... Am zis în mine, fie !
Purta durerea lumii în ochiul său tăcut,
O mină-i era moartă și alta-i era vie.
Zăcînd în neștiință, știa că prea mult știe,
Și-ar mai fi vrut o vorbă, un cîntec neștiut.
Am stat cu el o noapte sub umbra dureroasă.
Era tîrziu afară, dar eu voiam s-ascult.
El îmi vorbea întruna...
— Ei lasă, ziceam, lasă...
Și mă-neca de-a dreptul al lacrimii tumult.
Ce mi-o fi spus străinul ? Ce munte il apasă ?
Ce-i voi fi spus eu insumi, de-a plins așa de mult ?

Destrămare în zori

O, destrămarea care mă cuprinde
După iubirea de o noapte-ntreagă,
Și zorii ce-ți topesc încet făptura,
Cînd aerul, chiar el se descărnează,
De i se văd ciolanele sticlind ;
Cenușa grea, ce-mi stăruie pe limbă,
Și mierea preschimbată în venin...
Fantasmele ce pier, lăsîndu-mi
Chipul, ca după boală, din oglinzi
Să cadă ; rugina de cuvinte, zornăiala
Silabelor pleznînd ca niște cercuri... mă-
Runtul pește zmiorcăind în plasă ; și
Mîlul înclisînd năvodul fraged ;
Batjocura luminii din fereastră,
La vremea cînd albina se trezește.
Ucisa
Vlagă ce nu mai renaște. O, sila ce de tine
Mă desparte, dorindu-mi moartea
Care are-un sens... Din cearcăne
De gînd eu am doar scrumul, din
Flacără — doar limba de reptilă.

Maimuțărindu-mi gestul, trec copiii
Cu lecția făcută, către școală,
Ducînd în călimări și în ghiozdane
Răspunsuri clare, gușteri impăiați.
Vai,unde-i glasul ce-mi aprinse veghea,
Făpturile cu care noi dansarăm ?
Privirea
Pătimașă, de regină, în care, — atîtea,
stelele
Sclipiră ? Divina muzică lovind ideea,
Brocartul greu, de aur, cum se duse,
Puterea de-a-nvia celebrii morți ?

În palme-mi lasă ziua gălbenușul,
Tu mă sfidezi din parcuri — o străină.

POEME DE DUMITRU M. ION

Pelicanul

Armonioasă este ura
Miinii care aruncă
Pe fereastră
Gunoiul stelelor în stradă.

Doar tu, pelican al cetății,
Prețuiești saltul
Acestor broaște de aur,
Tremurul lor în noroi :

Fetița bijutierului
Vine în zori
Să se joace cu tine —
Ea, cea mai fragedă,

Nevinovata,
Își face palma căuș
Și-ți pune să bei
Apă regală.

Enorm, pliscul tău
Scoate un țipăt de tren.
Ai vrea să zbori și nu poți,
Frumusețe urită.

Delfin

O, laț al disperării, poesie !

Cum îl arunci din barcă înspre stilpul
Ce-așteaptă neclintit spre mal,
Faci o mișcare, unii spun greșită,
Și-n jurul tău se-aud căscîndu-și gura
Pești filozofi zișI micii canibali.
Și-acum povestea care spune totul :
Cînd ți-ai dat seama că și lațu-i putred,
Că vîntul te împinge în ispita
Curentului antropofag,
De spaimă ai strigat delfinul,
Dar el era de mult plătit s-alerge
Întru salvarea celorlalți.

Frica (1)

Un trăznet își face loc în pat lîngă mine,
Mi-aduce mireasma femeii
Și a cărării care mă poartă de viu
Spre Babilon,
Ierusalim,
Alexandria,
Bizanț.

Șoapte aud intrînd pe sub ușă —
Cosașii bat la fereastră, cer adăpost :
— Cu dragoste de adevăr te-ai zidit,
Deschide, deschide,
Ți-aducem în pumni
Urzeala unui izvor !

Frica mă sărută pe gură,
Limba zăvorului tace
Mușcată de-un spasm
De nouă luni ruginit,
Și trăznetul își face loc în pat lîngă mine
Și naște.

Singe văd intrînd pe sub ușă,
Copilul plînge în pat lîngă mine
Și țipătul lui de mărgean
Mă rănește, mă-mpinge mai la perete
Și-n zid se deschide cărarea
Care mă poartă de viu
Spre Babilon,
Ierusalim,
Alexandria,
Bizanț.

Agonie (1)

Cel care nu știe și doarme
Poate să fie trădat ;
Și cel ce nu doarme
Poate să fie trădat.
Cine ți-alege lanțul de aur
Sau lanțul de-argint
Ori lanțul de fier ?
Doar amintirea cînd moare
De foame iese la pradă :
Ea urlă un cîntec
Care nu poate să fie trădat.

Vînătorile părăsite

Nu există o cîntă a leului.
El strigă pînă rămîne viață-n pustiu
Și se-nmulțește ca-ntunericul.

Pe deal e coroana de aur a vidului
Pe care se-așează cuvintele,
Dar nu se așează în dreptul mijlocului
Acolo fiind o peșteră.

Nimeni nu pleacă la vînătoare,
Leul se așează pe deal,
Talgerul e mai aproape de viață,
De sare și de ochii păunului.

Somnul e desăvîrșirea vînătorului,
Moartea lui care nu se arată —
În peșteră veghează casa femeii :
Nimeni nu știe de ce n-ar sta înăuntru
Vînătorul.

O firidă a morții

Busuioc, zăpadă și lene în pat mic
Cu otrăvitoarea lui imbiere.
Mă furișam, gestul acela
Și-acum mă face să sufăr :
Aud picătura de smirnă cum moare
În vas de argint.

Cum să nu-mi placă, o, Doamne
Că-s tînăr
Și-un ghem de mîngîieri
Îmi fuge din mîini.

În pat mic amintirea-i o firidă a morții.

Hoarda de Aur

A venit Hoarda de Aur :
Toți au fugit. Eu am rămas.
Ar fi fost o mare rușine
Să nu găsească pe nimeni !
Auzi-o cum merge pe vîrfuri —
Ar vrea să nu-i sperie
Pe cei care, de frică,
Abia au murit.
Lingușitoarea Hoardă de Aur
Încearcă să trateze cu mine —

Îi trebuie măcar un învins.

Sub aureolă

Ei au dispărut sub aureolă.
Prefăcîndu-se că se ascund
Își acopereau gîtul cu știreanguri murdare,
Sărutate cu patimă.
Au sosit vînătorii în patru labe
Avizi să-i dezmierde :
— Hai, mergeți în fruntea noastră,
Plîngeți-vă că libertatea
Morții nu vă e pe plac
O zi, două, pînă-și alege fiecare
Un arbore, un acoperiș, o apă,
Un om trecător
În spinarea căruia să se poată fericit
Odihni.

Fructele biciului

M-a prins miezul nopții schimbînd
În odaie pielea zilei de azi
Cu pielea zilei de mîine.
Săvîrșisem în tihnă ceea ce alții
Fac numai în vis
Sub geamătul spaimei.
Atunci îngeri-militari
Mi-au șoptit la fereastră :
Privite prin ascuțișul spadei
Vinele tale sînt niște
Fructe ale biciului.
Prin geam vedeam amintirea
Punîndu-și mîinile pe ochii mei.

Hăitașul

Atîtea limbi știuse hăitașul !
Acum le uitase cu totul.
Știa doar să plîngă.

Pe vremea lui norii mergeau în pădure
Și femei se duceau în pădure —
Toți dormeau legănați, legănați.

Hăitașul se-nchide în cuib de pămînt :
Sufletul lui, hăituit,
Urcă pe dealuri.

Mîngîierea lupilor

Numai clinchetele saniei
Pe zăpadă,
Sania care înfierbîntă caii,
Caii care întunecă gerul,
Gerul ascuns precum ibovnicul
Sub haine
Și hainele pe care le arunci
Tu singur,
Gînd gol rămîi
Să mîngîi lupii.

Sărutul de moarte

Poate n-am să te cunosc, poate
Nu vreau să te văd ;
Nu înnopta pe la casa mea.
Doamna Vulpe suride ;
Încărcată de trandafiri
Îi e blana.
Dinții ei sunt spini
Cînd vine să te sărute de moarte.

Scara lui Climax

Auzi cum se rup treptele-n urmă ?
Nemernice cad cum dintr-un arbore
Fructele coapte ; mă opresc :
Dar ce vei mai face pe lume,
Dar ce vei mai face atît de singur
Pe lume, atît de singur și de urît
Pe lume,
Atît de singur și de urît de lume pe lume
Plîngeam tăind scara pe care urcase în rai
Preabunul nostru Ioan.

Vînătorile care nu se pot termina

Copilul a căzut ca simburele dintr-un măr.
Doamne, zice tatăl,
Cui lași vînătorile noastre
Acum cînd fructele șed bine-n fin,
Cînd crapă oul de corb
Și oamenii dorm ?
Mi-e frică să nu rămînă huma așa,
O caut și dau de femei,
De țarcurile lor —
Ce blăni de iepuri
Cad pe lume într-o noapte
Și doar păcatul le topește cînd
La gîtul nostru-atîrnă zdrențele !
Deasupra am rămas cei care ne-nmulțim,
Acolo unde ne gîndim
Numai pămîntul.
Că vine negîndită vînătoarea cînd
Oamenii țin lacomi ochi deschiși
Și preotul și-orașul
Se leapădă de ei.

marin lupşanu

Marin Preda sau aurul singurătăţii

Un cartuş tras – ziua de azi –
mîine tubul gol aruncat la gunoi
va străluci în mîna copiilor
iviţi pe maidan odată cu zorii.
Pînă atunci uite Luna ieşind din nouri
ca viţelul roşcat din vacă.
Am închis păsările în coteţ
şi nu-mi rămîne decît
să cobor în mine însumi
ca ocnaşul în mîna de sare
zăngănindu-mi tristeţea
ca pe-un lanţ de aur masiv.
Numai de n-aş stîrni
ciinii şi sufletele morţilor.

Privighetorile

Prin defileul pe care cîntecul lor
îl taie în moarte
poţi trece cu aripile întinse :
de-o parte tristeţile de cealaltă bucuriile
să-ţi menţii echilibrul în zbor.

În nopţile apretate ale verii
cîntul lor răzbate
pînă la îndepărtatul Homer.

Aprilie, nebunul

Aprilie trage arborii de urechi
dă palme grădinii ca femeii leşinate în autobuz ;
de la fereastră – iarna e o gheată veche
abandonată pe maidanul înverzit,
doar frigul îşi roade singur coada
sub caloriferul din bucătărie
şi cartofii rup lanţurile în adîncimea galerelor
şi urletul lor de bucurie urcă în stradă
unde acelaşi aprilie
sparge geamul simigeriei din colţ
zbughind-o printre blocuri.
O, anotimp al speranţelor pentru toţi
cînd se poate dormi în parcuri
cînd umbrele oraşului sînt mai ieftine,
pentru mine nu eşti decît liceanul cu
ciuf verde
trişindu-şi profesorii şi fumînd ;
de poţi să mă convingi
atunci să fie primăvară pînă la moarte
în care să ne prăbuşim doi cîte doi
mereu luminîndu-ne şi repetîndu-ne
ca două fulgere îmbrăţişate.

Vitraliu

Suflet al meu care stai ascuns în mine
aidoma negrilor în bantustane
de-ai putea evada măcar acum cînd e vară
şi Luna pare o fereastră aburită-n cer
prin care ne putem uita direct în moarte
tîmplă lîngă tîmplă şi cu răsuflarea tăiată
aşa cum în adolescenţă
priveam pe la geamul văduvelor tinere
după ce le adormeam ciinii cu descîntece
ştiute numai de noi
şi nucul bătrîn din mijlocul cimitirului.

Cumpănă

Ivirea zorilor
luminînd treptat interiorul
ca şi cum o femeie şi-ar trage leneş cămaşa
aprinzînd cu trupu-i gol încăperea
în care
ai stat toată noaptea la pîndă
doar doar va veni corbul.

Afară – primăvara
roşie albastră verde imensă
cît mantaua unui soldat cu picioarele retezate.

Rînduri de vieţi

Urmare din pag. I

său cel mai mic, sergent în divizia Tudor Vladimirescu, pierise acolo, mai avea doar o clipă pînă acasă. A fost înştiinţat bătrînul, s-a dus a doua zi şi i-a adunat rămăşiţele. I-a găsit în raniţă mănuşile şi fularul de lînă pe care i le împletise bunica. Un alt fiu, cel mai mare, se întorcea mai tîrziu, rănit şi degerat, din Tatra. Avea să vină apoi şi cel mijlociu, dar văzînd lumea numai cu un ochi, pentru că celălalt îl lăsase pe creste de frig şi de ceaţă. Şi astfel în primăvara aceea de acum patruzeci de ani s-au întîlnit, acasă, toţi : sau aproape toţi. Noi, cei care eram copii atunci, sîntem ultimii care am trăit pe viu această întoarcere a părinţilor şi mai ales acea tăcere pe care ne-o lăsaseră ei mai înainte, sîntem ultimii — şi bine-ar fi să fie pentru totdeauna aşa — cei care ştim ce a însemnat acea pustiire de foc a războiului şi cum s-a născut, cum a putut să se nască şi pacea apoi, cum s-a putut ridica ea şi întoarce la vetrele sale, acasă. Copiii noştri să ştie şi să trăiască aceasta numai din cărţile de istorie. Dar pentru că şi pămîntul poate fi scris, pentru că şi el este o carte, cînd şi cînd trebuie citit şi el.

NUMELE POETULUI Sorin Paliga (I)

La numai douăzeci şi opt de ani Sorin Paliga (absolvent al Facultăţii de limbi străine, secţia cehă şi engleză) este autorul unor cărţi în manuscris care îl recomandă drept unul dintre literaţii rari de mîine ; exercitîndu-şi vigurosul talent poetic într-o continuă aspectare a modelelor absolute (Ion Barbu, Borges, Gellu Naum) a scris pînă acum două cărţi de poeme, Serbarea *şi* După-amiaza Byzanţului, *a tradus un volum de poeme de Vladimir Holan* (Toscana, *marele poem al marelui ceh, amintindu-ne de virtuţile de traducător ale lui Ion Pillat), a încheiat şi depus la* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică *o lucrare,* Byzantion, *în care se ilustrează ca lingvist, şi pregăteşte un* Lexicon pre-indo-european ; *nici bine asimilata cultură clasică, nici erudiţia ca atare nu i-au atenuat gustul şi mai ales auzul pentru poezia modernă care, putem spune, s-a „clasicizat" şi ea în acest sfîrşit de eon în care pentru spiritele luminate Pindar şi Saint John-Perse sînt în fapt contemporani : m-am întrebat citindu-i manuscrisele lui Sorin Paliga dacă nu cumva o nouă generaţie Mircea Eliade aşteaptă forme ceva mai adecvate de manifestare... dacă nu cumva tinerii cu adevărat excepţionali sînt lăsaţi cam prea mult să îmbătrînească...*

Serbarea, *primul volum de poeme al lui Sorin Paliga este compus din trei secţiuni,* Serbarea, Manualul şi Amintirea cleştarului *la care se adaugă o* Postfaţă *scrisă de autor la sugestia poetului Dinu Flămînd, sugestie stîrnită, fireşte, de lecturarea volumului... Dacă spaţiul ne-ar îngădui, am reproduce-o în întregime deoarece rezumă şi explică simbologia cărţii şi oferă, oricum, cititorului un nivel al intenţionalităţii savuros în sine... Transcriem doar începutul, sfătuindu-l pe autor să nu renunţe la ea, cînd va fi să-şi publice cartea : „Există aici trei cicluri care vor să fie — şi, probabil, chiar sînt — trei moduri cît mai diferite de a aborda scriitura poetică în acest final de secol XX. Nu ştiu dacă a existat cîndva un plan coerent de triplare a personalităţii, în orice caz este plauzibil să fi existat undeva, în inconştient, o dorinţă, un impuls asemeni celui simţit de Pessoa la crearea heteronimelor sale, marele portughez fiind — atunci ca şi acum — una din mărturisitele şi nemărturisitele noastre veneraţii. Atunci, deoarece cele mai vechi pagini au fost scrise prin 1977, iar ultimele prin 1983, fiind aşezate într-o ordine aproximativ cronologică". Sensibilitatea barocă, crepusculară e evidentă în* Serbarea *în irepresibila disponibilitate stilistică, în ermetismul fără speranţă al unor versuri, ca şi în sincretismul simbolurilor vehiculate („Serbarea este căutarea unor imagini structurabile precis, o abordare a lumii printr-o poetică (uneori de delir) filtrată de raţiune. Este o reacţie de respingere instinctuală a manierei de scriere zis liberă, formulă care — la început de secol XX — a însemnat nevoie de libertate şi de metaforă pură, dar care a devenit rapid ignoranţă, comoditate şi lene."), preţiozitatea textului poetic, matitatea imaginilor, tonul oracular, ca şi epurarea limbajului (nu întîlnim „morcovi metafizici" ca la unii pretinşi poeţi intelectualişti) convingîndu-ne că poetul comunică perfect şi la nivelul expresivităţii. Iată poemul pe care Sorin Paliga şi-l consideră „poate cel mai reprezentativ şi mai realizat : „Apă-mă presărind imagini, / Iată amuţirea culorii / Şi dansul în lacrimi. / / Tip destrămarea din buze / Căci tu mă uiţi îndîrjită / Din mila privirii oprind / Alesul serbării. / / Adoră camera vocii şi locul / Atomului, cu egală putere / Să-asculţi. / / Strălucire aleasă, luna minte viclean / La timp de plîmbare — între pietre — / Irimais, Irimais, toate le ai, tu le vrei / Sub mină să simţi cum cerşesc mila / Palavrelor tale. / / Pe lac înalţă memoria / Candelabre de gînd, sorbind / Cubul literei, noaptea gazului / Profeţind. / / Atinsă te întorci în cuvînt. De-acum / Aştepţi tremurînd spelunca şi / Noaptea serbării."* (Întemeierea serbării lichide), *şi iată şi „exegeza" lui : „Întemeierea serbării lichide este primul dintr-o serie de poeme avînd ca fundal serbarea ! Apă-mă din primul vers este o abordare (totuşi rară în aceste pagini) de modificare a structurii gramaticale, uşurată de asemănarea — întîmplătoare — a terminaţiei verbale pers. a III-a sg., conj. I-a, cu forma de nominativ a substantivelor feminine. Nichita Stănescu, cred, a folosit ceva similar în versul „imi inimă sîngele", de care este posibil să fi avut cunoştinţă atunci cînd a fost scrisă poezia (prin 1978—1979). Strofele a treia şi a cincea conţin citeva aluzii la tradiţia neortodoxă a Zoharului, iar atmosfera generală este a unui timp indefinit, incert, antic şi viitor deopotrivă, cu evidente maniere clasice de versificare. Irimais este, bineînţeles, un nume inventat, de sonoritate orientală, simbolizînd un element feminin cosmic cu vulgarizări apropiate, evidente".*

Cezar Ivănescu

PERMISUL

alex. rudeanu

mircea filip

*Într-o noapte geroasă a anului 1943. Convoi militar german oprit în pustietăţile munţilor Bucovinei. Lumină slabă în marchiza locomotivei, al cărei pufăit se aude rar, obosit, în spaţiu. Voci din off : — Ruhe ! Warum bleiben wir stehen ? — Der Mechaniker ! Er stellt sich dumm. *) Stare de tensiune şi în agitaţia care i-a cuprins pe Căliman şi fochist.*

CĂLIMAN : Auzi-l ! E furios, nu glumă.
FOCHISTUL : Bădiţă, oare nu ne-am găsit beleaua cu neamţu' ?
CĂLIMAN : Taci molcom.
FOCHISTUL : Tac. Dar cînd ai un transport militar ca ăsta şi-l întîrzii, ori îţi apare o avarie, e de rău.
CĂLIMAN : E rău de nemţi. Necazurile-s ale lor, de-aia turbează. Noi am chibzuit bine totul.
FOCHISTUL : Da.
CĂLIMAN : Aprig ger. În cîte sîntem ?
FOCHISTUL : Acu, dac-a trecut de miezul nopţii, am intrat în decembrie. Ţaca ! Doi ani jumate de război...
CĂLIMAN : Sus acum. N-avem alta decît s-aşteptăm ; cum ne-a fi norocul.

Au urcat sus, amîndoi. Plecîndu-se în cealaltă parte a marchizei, FOCHISTUL chicoteşte încet.

FOCHISTUL : Foiesc toţi pe lîngă maşină ca dulăii pe ling-o căţea în călduri.
CĂLIMAN : Să foiască. N-au ce-i face.
FOCHISTUL : ...A sărit la ţanc pana. O auzeam bătînd încă înainte de Strigoaia.
CĂLIMAN *(aplecat în afară)* : Ţin'te bine, că iar vin... E şi unul de-ai noştri cu ei.

Paşi grei stîrnind, brutal, pietrişul terasamentului. Voci.

OFIŢERUL *(încă nu se zăreşte)* : Ei, voi de colo !
CĂLIMAN : Ce este ?
OFIŢERUL *(jos, descheindu-şi porthartul)* : Ni se cere să raportăm cu exactitate datele avariei.
CĂLIMAN : Păi, a sărit pana de la capul de cruce dreapta. Pistonul eliberat a spart capacele cilindrului, biela motoare a boţit capul de cruce şi... asta-i tot !
OFIŢERUL *(notînd)* : Locomotiva n-a fost în revizie ? Că aşa ni s-a spus.
CĂLIMAN *(coborînd lîngă el)* : Ieri a ieşit din revizie, dar e un hîrb. Uitaţi-vă şi dumneavoastră. Nici un om întreg la minte nu s-ar fi încumetat să plece cu ea la drum.
OFIŢERUL : De ce-aţi plecat, atunci ?
CĂLIMAN : Am fost obligaţi. Şi — bună-rea — porunca-i poruncă. Trebuie s-o ascultăm.
OFIŢERUL : N-aţi raportat exact starea maşinii ?
CĂLIMAN : Ba da. Am scris şi în „condica de evenimente", la depou, negru pe alb, că nu prezintă nici o siguranţă şi, ca atare, nu ne asumăm nici o răspundere *pentru absolut tot ce s-ar întîmpla.*
OFIŢERUL *(îşi încheie porthartul, oftînd, nehotărît)* : E dandana mare. Se mai poate face ceva ?
CĂLIMAN : Da' de unde ! Nimic. Aşa moare.
OFIŢERUL : ...O să vină, *peste vreo oră,* comisia. Inspectori de la tracţiune, de la mişcare şi de la întreţinere, de la Direcţia Regională de Căi Ferate, reprezentanţi ai Marelui Stat Major şi ai Jandarmeriei... încă cineva, de la...
CĂLIMAN : ...Procuratură ? Ori de la Siguranţă ? !
OFIŢERUL *(încet)* : ...dacă nu cumva de la Gestapo.
CĂLIMAN : Mare cinste pe capul nostru !
OFIŢERUL : Să n-aveţi vreun amestec cu comuniştii. Sper. Dacă *da,* ţineţi-vă bine ! *(Salută, se îndepărtează).*
FOCHISTUL *(sus)* : Credeam că ne felicită. Oare scăpăm basma curată ?
CĂLIMAN *(fumînd, pe gînduri)* : Orice-ar fi : locomotiva asta nu mai iese la drum vreo şase săptămîni. *(Scăzut)* : Şase săptămîni !
FOCHISTUL : Încă-i puţin.
CĂLIMAN : În vreme de război asta nu e puţin. Nici pentru noi şi nici pentru ei. Războiul se va purta cu o locomotivă lipsă. Socoate cîte convoaie ar fi putut duce, cîtă moarte ! Şi-apoi... aici una, mai încolo alta...
FOCHISTUL : Dacă mă gîndesc bine, e-un sabotaj în toată regula.
CĂLIMAN : E o acţiune şi poţi fi mîndru.
FOCHISTUL *(desfăcîndu-şi gustarea)* : Ai auzit, bădiţă ? Zicea că bine-ar fi să n-avem vreun amestec cu...
CĂLIMAN : Stii că n-avem.
FOCHISTUL *(dă pe git o gură de lapte, îi întinde sticla şi lui)* : Bădiţă, cum ar fi să intre careva în legătură cu ei ?
CĂLIMAN *(a băut, îi restituie sticla)* : Nu mă lua de departe.
FOCHISTUL : Ce vrei să spui ?
CĂLIMAN : Vă faceţi că nu ştiţi cum. Mai toţi.
FOCHISTUL : Ba că aşa e.
CĂLIMAN : ...Mă, să nu vă fac eu nişte bucurii...
FOCHISTUL : Dé ! Ce să-nţeleg ?
CĂLIMAN : Să-nţelegi că de-or afla de mine poate or să-şi dea seama singuri comuniştii c-aş merita să fiu căutat... *(Apasă)* : Să mă caute ei, dacă au nevoie de unul ca mine.
FOCHISTUL : Aşa să fie bădiţă. Dacă zici mata... Teamă nu ţi-e ?
CĂLIMAN : ...Ascultă. Eu toată viaţa mea n-am vrut decît un lucru : să las urme — frumoase şi limpezi, în trecerea mea prin lume. Iac-aşa ! Da' să leg totul de neamul meu, de locurile mele. Şi nu mi-e frică.
FOCHISTUL : Ce zici c-o să faci, a fi după război.
CĂLIMAN : Şi acum, şi după război.
FOCHISTUL : ...Bădiţă, spuneai deunăzi : „Lasă, trece el războiul şi punem noi mîna pe putere". Care *noi ? Noi doi ?*
CĂLIMAN : Noi... muncitorii.

*Tropote, voci aspre, din off : — Alles in Ordnung ! **)*

FOCHISTUL : Ce-or mai fi vrînd ?
CĂLIMAN *(s-a uitat în afară, revine)* : Ţipă la ai lui, neamţu' ! Ăla slab. Crede că sîntem gata... Şi-adică tu n-ai auzit nimic. Şi nici n-ai vrea să intri în *mişcare.*
FOCHISTUL : Păi, din cîte ştiu, sindicatul e totul. Acolo m-am băgat de-un an. Aşa că...

Au trecut cîteva ore. Lumina creşte din nou în interiorul marchizei. Cei doi, care au aţipit înghesuiţi unul în celălalt, se ridică, greoi, înfrigurati. În noapte — pufăitul tot mai rar — al locomotivei, care moare.

FOCHISTUL *(se uită la ceas)* : E-aproape patru.
CĂLIMAN *(care n-a dormit)* : ...Mă, tu de ce m-ai întrebat de comunişti ?
FOCHISTUL : De, bădiţă, cred că n-a fost cu supărare.
CĂLIMAN *(bănuitor)* : Nu.
FOCHISTUL : Am adus şi eu vorba. Oricum, noi nu-i iubim pe nemţi. D-apoi comuniştii... !
CĂLIMAN : La „Clopot", acasă în sat la mine, tata avea nişte pini care erau prinşi de vreo zece ani. Neamţu' de la gater, Mathias Schmidt, ar fi vrut să-i cumpere pe un preţ bun, să-i ducă, undeva, în Germania... Gaterul şi l-a dus de fapt. Ei, şi tata nu i-a dat pinii. Ba i-a convins şi pe alţii din sat să nu-i vîndă nici o creangă. Ai înţeles ceva din asta ?
FOCHISTUL : Să zicem. Dar...
CĂLIMAN : Auzi ? ...M-ai tot întrebat ce-o să fac după război. Am să-ţi zic. Istoria e lungă şi nu e vreme să ţi-o spun pe toată. E vorba de *un drum.* Tot de *un drum.* Drumul pe care l-am făcut cu tata, prima dată, cînd m-am dus la depou, să-mi încep ucenicia. Am să trec peste amănunte. De atunci mi-a rămas o priveliştе în minte, care nu se potrivea cu nimic din ce ştiam eu despre faţa lumii. Priveliştea dealurilor din jurul Sucevei. Cînd am văzut, în '35, atîta pămînt golaş, atita lut galben, sterp, nu mi-a venit să cred ochilor. Aşa ceva nu exista, nu putea să existe, dacă mă gîndeam la pădurile noastre, la piriul Ciutacului, la

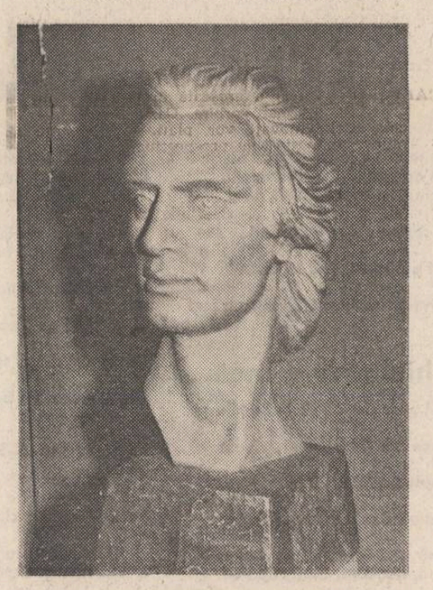

Valea Bistriţei şi toate locurile pe care le colindasem, demult, împreună cu tata... Între altele, mai mari şi mai grele, asta aş vrea să fac după război : să împăduresc dealurile acelea.
FOCHISTUL : E frumos, bădiţă, dar oare nu sînt necazuri mai mari acum ? Şi n-or fi şi după război ?
CĂLIMAN : Războiul are să se termine. Frontul o să se retragă. Ne aşteaptă necazurile — girlă, poate foametea, mizeria. Dar o s-o luăm încetişor, din aproape-n aproape. O să readucem fabricile, dezafectate, acasă, o să reconstruim ce s-a dărîmat, să aibă oamenii unde munci, să-şi cîştige pîinea, dar apoi ne-om apuca şi de înnoit lumea... Ai să vezi. Şi între atîtea, neapărat, aş vrea ca pădurea să se întoarcă iar, şi ea, acasă.
FOCHISTUL : Ehei, bădiţă, frumos ce spui, da' mult mai e pîn-atunci. Şi noi... o să ştim ce facem cu puterea ? Le-om putea face pe toate ?
CĂLIMAN *(înviorat)* : Sigur c-o să ştim. Şi-o să putem, că n-om fi singuri.
FOCHISTUL *(ezitînd)* : Bădiţă, ştii ce-am aflat ?
CĂLIMAN : Spune.
FOCHISTUL : Da' n-o să fie cu supărare.
CĂLIMAN : N-o să fie.
FOCHISTUL : Am auzit că, de Sfîntu Dumitru, a fost în puterea matale să arunci în aer podul din defileul Prisăcii Dornei. Lucrarea aia fainâ, ca la nimeni în Europa. Şi că n-ai avut inimă.
CĂLIMAN *(dur)* : Nu sufăr violenţa. Şi nu l-am aruncat în aer nu de frică sau pentru c-aş fi şovăit. Dar m-am gîndit la oamenii care veneau, în capul trenului, pe locomotivă. Erau, na !, şi duşmani pe locomotivă, soldaţi inamici, înarmaţi, gata să apese pe trăgaciul automatelor şi să ucidă. Dar tot acolo se aflau şi oamenii noştri — cărora eu nu le puteam curma viaţa...
FOCHISTUL : ...Între aceia eram şi eu, bădiţă !

. . . . . .

Au trecut mulţi ani. Într-o primăvară, la sediul judeţenei de partid. Biroul lui Căliman. Totul e simplu, aproape auster. Telefonul — un aparat vechi, de ebonită. Intră un bărbat sur, liniştit, uşor adus de spate, cu o şapcă de ceferist în mînă, vizibil veche şi uzată.

VORNICU : Ziua bună.
CĂLIMAN *(explodînd de surpriză)* : Vornice ! Nu pot să cred ! *(Îl îmbrăţişează).*
VORNICU *(scăpat teafăr)* : Da' ce, gîndeai că mi-a mirosit a brad ? Prea devreme, *bădiţă...* dacă-mi dai voie să-ţi mai zic ca altădată, cînd intram cu manevra 1 în tură.
CĂLIMAN : Sigur că-ţi dau. Şezi.
VORNICU : Nu m-au lăsat să intru. Ziceau că ai program de audienţe, să mă-nscriu. — Vreau să vorbesc personal cu dinsu', pentru că sîntem vechi prieteni ! le-am zis.
CĂLIMAN : Aşa.
VORNICU : „Prieteni ?" s-a mirat ăla, unu' slab, cu mustaţă. Şi pînă să se dumirească, l-am dat deoparte şi-am intrat. *(Ridică şapca)* : — O vezi ? m-am stropşit. Aista-i permisul meu de intrare aici.
CĂLIMAN *(amuzat)* : Bine le-ai zis-o.
VORNICU : Ei, şi uite-aşa. Mi-am făcut curaj să-ţi trec pragul. Dacă nu-i cu supărare.
CĂLIMAN : Nici gînd.
VORNICU :Să dea dumnezeu. Adică...
CĂLIMAN : Fumezi ?
VORNICU : Nu. Ducă-se pe pustii iarba dracului. Am zece ani de cînd am lăsat-o.
CĂLIMAN *(ride)* : Hai că mi-a plăcut treaba cu permisul de intrare.
VORNICU : Păi nu ziceai odată, pe timpuri, în noaptea ceea din munţi... Că o să punem noi mîna pe putere. Am pus ? Am pus.
CĂLIMAN : Va să zică, mai ţii minte. Şi-acuma ? Să nu-mi spui că n-ai un necaz. Că pe-aici nu vin ome' numai să dea bineţe.
VORNICU : Am, bădiţă. Am un necaz cît capra. Şi nu deodată m-am pornit eu să vin. Am cumpănit mult. Şi încă nu ştiu : să-ţi spun ori ba ? Am făcut şi-o hîrtie. Ce s-o mai lungesc : mi-e milă de băiat. Şi nu ştiu de partea cui o fi dreptatea. Na !
CĂLIMAN : Dă-ţi drumul odată !
VORNICU : Îmi dau, bădiţă, cum să nu-mi dau... Sabotaj ! Asta-i povestea.
CĂLIMAN : Vorbeşti de treburile alea... din război ?!
VORNICU : Nu. De una mai încurcată. Atunci era uşor. *Noi* şi *ei.* Dar acum, zău nu ştiu de partea cui o fi dreptatea.
CĂLIMAN : Ai zis : „mi-e milă de băiat". De care băiat ? Nu pricep.
VORNICU : Un nepot de-al meu, bădiţă. Lucrează la Combinat, la maşina de hîrtie. Abia s-a-ntors din armată şi-i arde de însurătoare. Dar n-are bani şi-a făcut-o de oaie cu viţeii. Sabotaj, cu bună ştiinţă.
CĂLIMAN : Tot nu-nţeleg.
VORNICU : Are douăzeci şi unu de ani.
CĂLIMAN : Mulţi înainte. Dar despre ce sabotaj e vorba ?
VORNICU : I-a dat prin cap să aranjeze un scurt circuit. A băgat un piron în spatele tabloului central. Şi asta e tot.
CĂLIMAN *(dumirindu-se)* : Vorbeşti de avaria de simbătă dimineaţa ?
VORNICU : Vezi că ştii ? Spune drept : păteşte ceva ?
CĂLIMAN : Deci nepotul tău era operatorul...
VORNICU : Da. Într-adins. I-a cerut maistrului o zi liberă, ba nu, juma' de simbătă, să predea viţeii de pe contract. Şi nu l-a învoit.

**) — Tăcere ! De ce ne-am oprit ? — Mecanicul ! O face pe prostul.*

***) — Totul e-n ordine !*

teatru

Luciditate şi speranţă

Obrazul lui **Mircea Diaconu** exprimă viaţa însăşi, cu cele două, absolut necesare, trăsături extreme ale ei : comicul şi tragicul. Priviţi sprînceana lui, abia vizibil încruntată, în timp ce gura schiţează un suris aproape zgîrcit şi totuşi un suris. Observaţi cele două cute ale obrazului, coborînd mult, ca-n măştile antice : obrazul Actorului. Fie numai şi atît şi veţi găsi pe acest chip, expresiv la culme, emblemele vieţii, esenţa vieţii, cuceritoarea dar năpraznica amprentă a vieţii. L-am privit de aproape, multă vreme, pe furiş, ca să aflu în focul privirii lui iscoditoare adevărul unui suflet ce arde pe altarul artei. I-am urmărit gestul banal, ba chiar şi gîndurile obişnuite despre viaţa de toate zilele ca să descopăr de unde vine puterea, imensa putere a artistului cu o aparenţă de băiat cumsecade şi blînd, vioi şi cuceritor. Şi i-am smuls, fără voia mea şi unda ostenită a glasului, şi privirea mea s-a oprit şi asupra obrazului tras, încercănat după arderea pînă la incandescenţă, după o seară sub luminile rampei.

Mircea Djaconu ascunde în fiinţa sa propriul său personaj. Căci de la Ottavio la Iordache, De la Brînzovenescu la Filip al II-lea, de la Palestrio la Pînzaru, artistul îşi reliefează puternica personalitate îmbrăcînd diferitele măşti cu o uşurinţă şi cu o spectaculozitate uluitoare.

Mircea Diaconu este în căutarea unei „forme de libertate corespunzătoare marilor noastre neliniştі". Sfidînd conceptele, legile fixe ale unei existenţe ce nu ar ţine cont de individualitatea fiecăruia, artistul nu va face niciodată caz de un rol sau altul. „Meseria e meserie" — o declară modest, simplu, ignorînd parcă harul, puterea, talentul de excepţie care-i călăuzeşte fiinţa de la scenă la ecran.

Reliefat puternic, de o pregnanţă acută în ochiul spectatorului, grotescul se îmbină adesea cu naturaleţea în jocul lui. De multe ori frapează inversarea valorilor prin aplombul cu care „scoate" surpriza dintr-un personaj ; modalitatea tragică se transformă la un moment dat într-o modalitate de exprimare de un comic irezistibil, prin toate felurile artistice abordate.

Formele de expresie, modalităţile de exprimare ale lui Mircea Diaconu nu sînt dintre cele mai comode. Firescul lui nu înseamnă clişeul, şarja, cu care unii actori de comedie şi-au învăţat publicul, ci lupta cu viaţa, îmbrăţişarea cu viaţa, nerenunţarea la bucuria de a fi actor adevărat prin ea şi numai prin ea. „Iubesc filmul. Iubesc momentul în care pot călca, descult, pe pămînt, pe iarbă, nu pe scîndura scenei". Între cele două iubiri, teatrul şi filmul, Mircea Diaconu a ales filmul : „E viaţa, viaţa, nu ritmul de birou în care zilnic faci acelaşi lucru". Adîncirea unui personaj nu se face prin repetarea lui la nesfîrşit. De aceea, faţă de scenă, filmul cu ineditul lui de situaţii a cîştigat partida.

Investigaţia tragică asupra lumii personajelor sale scapă de cele mai multe ori unui ochi neatent. Căutările şi neliniştile, frămîntările şi dorinţa confruntării cu viaţa însăşi, îmbinate cu puterea, cu harul adică, fac din Mircea Diaconu un mare actor.

Măsura şi inteligenţa, hazul şi modestia, lipsa de infatuare sînt calităţi rarisime sub care umbra tragicului şi a adevărului vieţii stă mereu la pîndă.

Filmele îndrăgite ? Da, întîi „Nunta de piatră", apoi Filip cel bun", „Actorul şi sălbaticii", „Mere roşii", „Vînătoarea de vulpi", „Secvenţe", „Sfîrşitul nopţii". Filmează în două noi producţii regizate, una de Elisabeta Bostan şi alta de Alexa Visarion.

Din nou obrazul lui tras sub ochii vioi, însemnaţi de sprînceana uşor încruntată. Mircea Diaconu trece prin lumea artelor (spun „artelor" fiindcă scrie şi este un bun scriitor) simplu, uşor purtîndu-şi harul cu o modestie şi cu un firesc pe care numai un actor dotat cu o excepţională inteligenţă artistică îl poate purta.

Ioana Diaconescu

televiziune tv

Aprilie în rol principal

Există în fiecare dintre noi un meteorolog de serviciu. Aceasta este, desigur, părerea unui profan în misterele ciclonilor şi anticiclonilor, dar nu e mai puţin adevărat că încă mai sîntem în stare să simţim starea vremii în fiecare dimineaţă, cînd posibilitatea de a ne înşela este minimă. A venit, deci, v-o spun pe deplin responsabil, primăvara, nimic nu mai poate întoarce în crengile pomilor mugurii lor ; lumina este, cum e obiceiul în aprilie, capricioasă, acum străluceşte, imediat scade, norii par să verse lacrimi în poalele sălciilor ce aleargă despletite pe malurile lacurilor. Este vremea de plîmbare singur sau cu prietenii ; este vremea în care a fi bun este nu numai o dorinţă, ci şi o plăcută datorie a fiecăruia dintre noi, întru atîta frumuseţe a naturii este, dacă nu arăţi rău din născare, imposibil să fii urît. Pînă şi ziua de marţi, într-un asemenea anotimp, pare o zi frumoasă. E adevărat, din acest colţ al paginii, seara de teatru t.v. ar putea fi mai frumoasă, mai ales că, păstrînd una din puţinele tradiţii ale micului ecran, este dedicată Thaliei. Seara de teatru t.v. este una din cele mai fericite emisiuni, datorită căreia, în această uriaşă „sală" a televiziunii, milioane de telespectatori de oriunde, din sate şi oraşe, au şansa de a deveni spectatori de teatru. Ţinta fiind atît de înaltă, se cuvine să ne întrebăm cum poate fi ea atinsă, mai ales că sînt atîţia care nu ajung la teatru nici chiar dacă stau în vecinătatea lui. Am mai încercat să răspundem la această întrebare şi nu cred că în faţa unui asemenea deziderat un singur răspuns este suficient. Nu mă îngrijorează atît valoarea scăzută a unor seri de teatru t.v., cît absenţa din repertoriul emisiunii a unor spectacole bune, cu mari actori în distribuţie, pe care mulţi dintre noi n-au cum să le vadă altcum decît la televizor. Nu am nimic împotriva unor reluări din „teatrul de aur" (unii îşi mai amintesc de lecţiile de istorie a teatrului românesc ale lui Ion Marin Sadoveanu, nu ?), reluări binevenite pentru tinerii de azi care doar au auzit de marii noştri actori dispăruţi. Nu am nimic împotriva înregistrărilor de spectacole de excepţie din Bucureşti şi din provincie, a unor piese din repertoriul nostru naţional cu adînci semnificaţii patriotice (dau un singur exemplu : „Despot Vodă", în montarea de la Teatrul Naţional). Nu am nimic împotrivă ca şi pe micul ecran să apară piese cel puţin similare celor difuzate la radio. Chiar aşa, ceea ce se poate auzi se poate şi vedea la fel de bine, în montări deloc fastuoase, dar inteligente, cu cele mai bune distribuţii! Cum vedeţi, eu nu am nimic împotrivă decît în ceea ce priveşte scenariile improvizate, care, sub aparenţa „tematicii", nu fac decît să strice educaţia de teatru a multora. Dramaturgia noastră clasică şi contemporană este bogată în valori, actorii noştri, regizorii sînt şi ei la înălţimea ei. Şi atunci ? Respectîndu-ne valorile ne respectăm pe noi înşine. Amintiţi-vă : „V-am dat teatru, vi-l păziţi..."

Iulian Neacşu

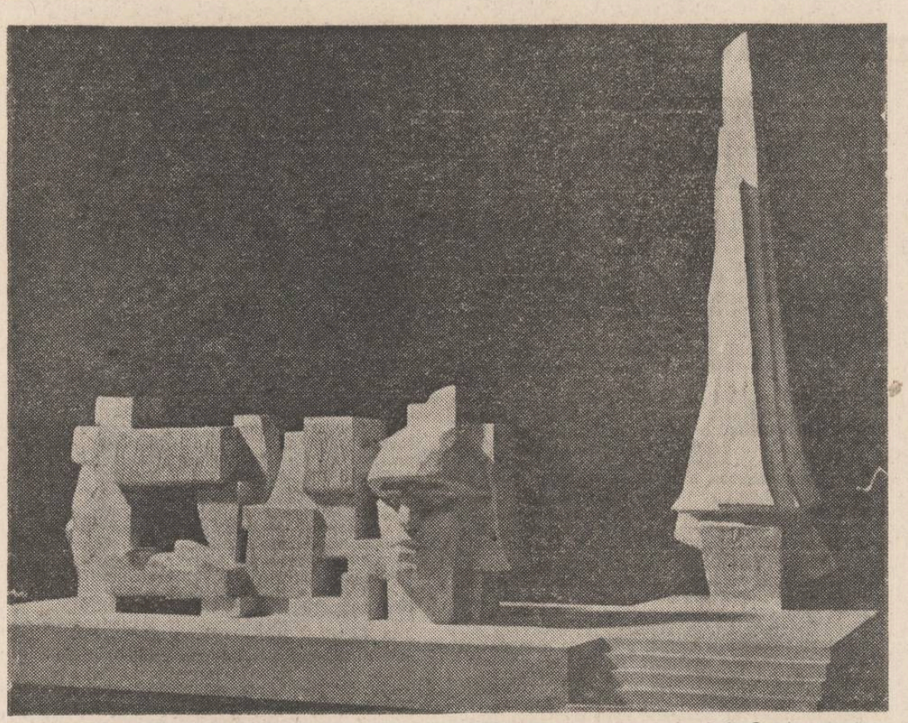

Monumentul ostașului român de la Carei – operă a sculptorului Vida Gheza

CĂLIMAN : Și-atunci a blocat mașina.
VORNICU : A băgat un piron în spatele tablou-lui central, cum am mai spus. Asta e tot.
CĂLIMAN *(un zîmbet îi fuge pe față)* : Să te-nchini și cu picioarele ! Nici lui Păcală nu i-ar fi trecut prin minte una ca asta.
VORNICU : Nu-i de ris, bădiță. Șefu' de la ziar nici n-a vrut s-audă.
CĂLIMAN *(încruntîndu-se)* : La ziar ? Ce treabă are ziarul cu asta ?
VORNICU : De und' să știu ? Poate dumneata, bădiță, să afli ceva. Eu nu spun alta decît ce știu de la nepurcelu' meu. De mințit nu m-a mințit, că știe că-i tai limba.
CĂLIMAN *(ridică receptorul)* : Dă-mi ziarul. *(După cîteva clipe)* : Hariton ? Ian ascultă ! Asta trebuie să fie pozna ta, sigur. Știi ceva mai multe despre istoria de simbătă ?... de la Combinat ? Ai și scris ? Trap, la mine.
VORNICU : Te-am supărat, bădiță. Da' n-aș fi cutezat să vin dacă...
CĂLIMAN : Ian mai taci că de-abia așa-i să mă superi. Și cum naiba de l-a răbdat inima să nu spună nimic atîtea ore... să-i lase pe inginerii străini să demonteze toată cosmelia...
VORNICU : Pînă la urmă tot inginerul șef l-a strîns cu ușa. I-a mărturisit tot și l-a învoit. Dar au dat cazul la ziar.
CĂLIMAN : Un piron, zici.
VORNICU : Un cui de douăzeci.
CĂLIMAN : Si ți-e frică de ziar.
VORNICU : Dacă se află, mă-nțelegi, îl bagă la răcoare pe prostul cela.
CĂLIMAN : Nici așa să n-o luăm. Doar n-o să-nchidem oamenii pentru toate prostiile pe care le fac. *(Pufnește)* : Auzi ! „Sabotaj în scopul îndeplinirii obligațiilor contractuale". Să juri că-i titlu de gazetă americană...! Țăranul nostru... A ajuns muncitor, dar nu și-a lepădat straiele de-acasă. Umblă pestriț, mă-nțelegi ? Aici e pur și simplu o treabă de conștiință și nimic mai mult.
HARITON *(năvălind)* : Am venit, bădiță. Uite materialul. Nea Socrate, șefu' meu, m-a auzit agitîndu-mă și s-a alarmat. E și el în anticameră. Să intre ?
CĂLIMAN : Să intre. Tu, pleacă ! *(Hariton iese, îi face loc lui Socrate).*
VORNICU *(se ridică jenat)* : Apoi eu...
CĂLIMAN *(aspru)* : Șezi.
SOCRATE *(intră, salută respectuos)* : Toată stima, tovarășe prim.
CĂLIMAN : Ce-i cu ancheta asta ?
SOCRATE : Pot să vorbesc... ăăă... *(privirile îi fixează pe Vornicu ; își suceste capul, vizibil sîcîit de nodul cravatei).*
CĂLIMAN : Poți.
SOCRATE : Nu știu cum să-ncep.
CĂLIMAN : De-a dreptul.
SOCRATE : Dacă ar fi să judecăm lucrurile partinic...
CĂLIMAN : *Dacă* ? E vreo îndoială ?
SOCRATE : Vedeți...
CĂLIMAN : Ce să mai văd, tovarășe Socrate ! De ani de zile tot văd și mă minunez de trăznăile dumitale.
SOCRATE *(pălind)* : Nu s-ar putea să-mi faceți observațiile astea într-un cadru mai...
CĂLIMAN : Nu. *(Se ridică).* Plutele mi le-ai distrus, mica industrie mi-ați dat-o peste cap, cu anchetele și „calculele" voastre economice, pe geologi era cît pe ce să-i faceți să-și ia lumea-n cap... În fond, de ce nu respecți dumneata frontispiciul gazetei ?...
SOCRATE : Adică titulatura ?
CĂLIMAN : Nu. Ce scrie sub ea ? Sub titlu... Sub numele ziarului !
SOCRATE *(prostit)* : Unde ? A... ! „Organ al Comitetului..."
CĂLIMAN : Atunci *al Comitetului* să fie, nu al dumitale ! *(Se apropie de el ; scăzut)* : Mi se pare că scrii poezii, nu-i așa ? *(Socrate ridică, prudent, o sprînceană).* Cîte volume ai publicat pînă acum ?
SOCRATE : Cinci.
CĂLIMAN : Cam puține. Și cîte-s bune ?
SOCRATE : Critica zice că două.
CĂLIMAN : Cam multe. Dar să știi o treabă. Ți-o spun cinstit : eu nu ți-am citit nici unul. Și-mi pare rău, dar nici n-am de gînd.
SOCRATE *(răcit)* : Multe din problemele care au condus la greșeli ni le-a creat fratele dumneavoastră. Nu e cazul să plătesc numai eu oalele sparte.
CĂLIMAN : Iată o noutate ! Al cui subaltern e Hariton ?
SOCRATE : Al meu, dar dumneavoastră l-ați influențat.
CĂLIMAN : Dacă e subalternul dumitale și a greșit, trebuia să-l arzi. Mai întîi e ziarist și abia apoi fratele meu. Obligația de a-l ține în frîu e a dumitale și nu a mea.. Să fim înțeleși. Iar de influențat, ține bine minte : eu nu influențez pe nimeni. Eu aplic, pe cît m-ajută puterile, o politică : aceea a partidului nostru în fața căruia toți sîntem egali, și doar vremelnic investiți cu funcții de răspundere.
SOCRATE : ...Și totuși : îl influențați.
CĂLIMAN : Pentru că i-am spus să-și retragă ancheta despre operatorul de la Combinat ?
SOCRATE : Vedeți ?
CĂLIMAN : Ia ascultă, nu ți se pare că băiețașul ăla trebuia dat pe mîna alor lui să-l scarmene și nu să se creeze *un caz* în presă ? Nu ți se pare că cei din comitetul sindicatului au prezentat povestea cam prea umflată ?...
SOCRATE : Noi, presa...
CĂLIMAN *(scurt)* : Voi propune în Birou cît mai curînd posibil o analiză temeinică și serioasă a ziarului. Oare nu vă mai vine mintea aia la cap odată ? Vremurile se schimbă, o lume nouă bate la ușă. N-o simțiți ?
SOCRATE *(vizibil iritat)* : Ideea analizei... S-o iau ca pe un avertisment ?
CĂLIMAN : Ia-o cum vrei. La revedere ! *(Socrate iese buimăcit).* Hm.
VORNICU : S-a supărat.
CĂLIMAN : Zău ? N-am observat.
VORNICU : D-apoi că l-ai și încolțit.

Bătăi în ușă. Căliman o deschide și se dă, plăcut suprins, îndărăt, făcînd loc să intre unui bărbat de o nedisimulată distincție.

CĂLIMAN : Domnul profesor ?
EMIL : Bună ziua.
CĂLIMAN : Iertați-mă că vă spun : cu totul altfel credeam că arătați, după anume descrieri...
EMIL : Adică ?
CĂLIMAN : N-are importanță. Oricum e o surpriză.
EMIL *(deschis)* : Îmi pare bine că v-am dezamăgit.
CĂLIMAN : El e un vechi ortac de-al meu. Vornicu îi zice.
VORNICU *(ridicîndu-se)* : Vornicu.
EMIL : Profesorul Emil.
CĂLIMAN *(după ce s-au așezat)* : Ei ?
EMIL : Am venit să vă mulțumesc, în numele meu și-al tuturor celorlalți, pentru...
CĂLIMAN : A fost o greșeală dintre cele mai urîte. Să nu mai vorbim. Cazul a fost închis. Cei vinovați vor plăti. Cum merge munca, cum stați cu prospecțiunile ? Sîntem curioși. *(Lui Vornicu)* : Profesorul e convins că munții de la noi ascund mari bogății.
EMIL : Neprețuite. Totul e să avem mijloace să le scoatem la lumină.
CĂLIMAN : Deci ?
EMIL : Am realizat prima serie de panouri de micromagnetism. V-am adus și un prim raport, sumar. Rezultatul măsurătorilor e neașteptat de interesant. Confirmă aproape total existența unei anomalii magnetice cu totul deosebite.
CĂLIMAN : Unde, mai ales ?
EMIL : În punctul Neagra. Din păcate înaintăm mult prea încet. N-avem tehnicieni...
CĂLIMAN *(a citit raportul)* : Domnule profesor, începînd din această clipă, din partea noastră, a organelor de partid, veți avea tot sprijinul. Eu îmi asum în totul această răspundere.
EMIL *(emoționat)* : Sincer vă mulțumesc. Din partea tuturor colaboratorilor. Și v-aș ruga, ar fi tare bine să veniți și dumneavoastră pe la noi. *(Ridicîndu-se)* : E drept, „sediul" meu e doar o baracă de lemn plină cu pietre, mostre de roci, cu hărți și hîrtii printre care chiar eu de-abia reușesc să mă strecor. Dar acolo argumentele noastre sînt cît se poate de materiale.
CĂLIMAN : O să vin. Negreșit. *(Emil dă mîna, iese).*
VORNICU : Bădiță, o să plec și eu. *(Se ridică).* Da' înainte de asta aș vrea să-ți spun c-am fost zilele astea pe dealul Cetății. Frumos au crescut pinii și molizii pe care-i visai dumneata.
CĂLIMAN : A fost o sarcină peste puterile omenești. Dar am reușit.
VORNICU : Văd că n-ai glumit atunci.
CĂLIMAN : Cînd *atunci* ?
VORNICU : În noaptea aceea, cînd spuneai c-o să punem noi mîna pe putere.
CĂLIMAN : Adică ?
VORNICU *(stringîndu-i mîna)* : Am știut ce-o să facem cu ea.
CĂLIMAN : *Știm* ce să facem cu ea.
VORNICU *(iese, revine amuzat)* : Mă iartă. Uitam „permisul"...

Cortina

gheorghe lupaşcu

Stare de iarnă

S-a închis timpul ca un semn
În care ne zbatem în rosturi de datină.
Albă cumpăna vieții ne culege
Ca un braț de himeră
Și umanizat copacul din stație
Vorbește cu singurătatea.
De n-ar fi acoperișul de tablă
De pe fruntea neonului
Aerul ar cînta liniștit în zăpadă
Rostogolindu-ne adînc în blana
Galaxiei
Să ne-nvețe să iubim
Viața.

Semn III

Sabie luminoasă mîna mea
Pieptul muntelui îl străpungea ;
O frunte-am găsit
Urmă de gînd
Dinaintea diluviilor.
Străin mi-a rămas graiul,
Dar marmora-n brațul meu
A crescut ca o rană
Chipul străvechi arătîndu-mi-l.

Dor de lumină

Lăsați-mă să dorm cu lumina
Să pot vedea în vis
Legile,
Călătoriile sîngelui către sînge
Cohortele popoarelor căutîndu-se
Semnele tăinuite în datină,
Lăsați-mă, lăsați-mă cu lumina,
Am găsit cercul meu de copil
Și pe osia lui s-a rînduit
Ca un șarpe de casă, soarele.

Rod

În muguri sîngele și gîndul
Nervurile fierbinți din steaua zilei
Revarsă sevele în fire.
Stă sufletul pe cumpăna fîntînii
Și brazda, fruntea mea de veacuri,
Plutește val în fluviul însorit
Și dus mi-i trupul cu zefirul
Răsad de haruri în Cîmpia Legii.

Cercuri

O stea îmi face semn dintr-un mit
O rază îmi face semn dintr-o stea
Un munte îmi face semn
De pe pămînt
Un cristal îmi vorbește dintr-o lespede
Un val spre mine aleargă
Un ocean mi s-a lipit de suflet
O pîine mai privește matern
Doar omul, prietenul
De ce a uitat să-mi răspundă ?

În paginile 4–5
Sculpturi în lemn de Grigore Pop-Arad

george chirilă

CÎNTECE DE DRAGOSTE

I (O, moartea nu există !)

De verde brad acoperindu-mi spațiul
de ziuă clipa rourîndu-mi gura
și eu te strig
să-mi fii reazem
singurătății
Unicul și atot
ce este-adevărat

cad stele multe peste hăuri
și stînci se prăbușesc din munte ;
o, moartea nu există !
ea-i slăbiciunea celor
ce n-ajung
pînă acolo unde-ncepe
Marea
(geneză sau cunoaștere de sine)

Te strig
și-mi este de ajuns...

II (Tu, frunza mea ferită de căderi)

Tu frunza mea ferită de căderi
tu ramul meu rămas peste înghеț
asemeni mie tot visezi și speri
un șir de cai cu palizi călăreți
trecînd prin somnul aburind un plaur
zburînd prin șoapta noastră deslegată
de lacrimile nopții și de aur
mă-nvălui tu, o încă neaflată

Veghindu-ți eu coșmarul insomnia
un deget mic încearcă să-ți desmierde
de lut mereu departe pribegia
tu muza mea de sub pleoape, verde...

VI (Între lacrimă și surîs)

Prin tine îmi măsor
mersul gîndirii stea luminînd
tu
între lacrimă și surîs

punte
între abis și deal
Hărăzitul de cuvinte is
la mijloc de zi
la geană de noapte
nenorocul meu
ești tu
împlinzitoare de fapte

Pentru că ninge ninge
ca într-un paradis
și eu nu te pot culege atinge
decît cu arcușul din vis
lasă-mă să te ador tăcînd
stea
luminînd

V (Țestoasa adulmecă Șarpele)

Acum știu Țestoasa
adulmecă Șarpele... Semnul meu ?
Crugul tău ? Iarba e galbenă
ca fruntea celui căzut
fără de voie
O fi bine ? O fi rău ?
Țestoasa adulmecă
Șarpele. În urmă nu se mai aude
nu se mai vede
nu se mai știe
Și nimeni ne crede
de o vecie
Doar iarba galbenă
și cel căzut
Mai putem găsi
veacul pierdut ?

VIII (Șoptește fiul meu Antim)

Șoptește fiului meu Antim
Noi nu nedumerim
cît încă o poveste
cu a fost o dată
ne este
de călcîi legată
cum riul
cum fumul
cum friul
cum drumul...
Mă întreb (și te întreb
doamnă Streină)

de ce am putea să încărunțim
cît inima asta blestemată
n-a încetat
nici o clipă să bată ?
Ce lucru sfînt
ca muzica, da, da, celestă,
gravura în cuvînt
tatuajul în carne vie
foamea de a mor și armonie
pe care o mai contestă
contesa unui vis surpat

În locul fiului
șoptesc șansa ce ni s-a dat
(ca în Eminescu, cel metafizic)
dau foc pustiului
și te îmbrățișez
cu simțurile toate

IX (O cale de inimă)

Îți cer să vii în cerul palmei stîngi
pe-o cale
ce de inimă inspică
s-alergi
să sapi în stîncă
și să plîngi
(fecioară despletită,
amantă nu, soție nici,
Ursită ?)

Eu să mă-ntorc
la apa ta adîncă
precum la Vavilon
un sol sunînd în corn
că Moartea nu ne paște încă
și-n satul meu de sub zăpezi
ies minji la ziuă, miei și iezi,
și ies colindători
la cîntători
Îți cer să vii...

XI (Eu fiul tău)

Zici Ești Fiul meu de-acum
și eu te apăr
umblu cu tine prin lumină
desmierd spinii

cer vîntului de toamnă
să nu doară
înconjur cu puterea mea firavă
zeii să te apere
de noapte
de boală și de căruntețe

De-acum ești Fiul meu
îmi zici
și – n-am să-ngădui nimănui
să te lovească
nici cu un ram

Asupra ta doar dreptu-acesta
numai eu îl am

Te uită
în vale înfloresc măslinii !...

plastică

Echilibre compoziționale

Pînă la actuala (parțial) retrospectivă de la sala Dalles, **Constantin Blendea** a mai avut o singură expoziție personală : în anul 1967 la galeriile „Orizont". A fost salutată cu căldură atunci pictura sa de acel ilustru maestru și prieten comun, criticul generos și cu verb sincer care a fost Petru Comarnescu. Relevînd virtuțile cromatice ale peisajelor lui Blendea, Comarnescu aprecia și „viziunile sale sintetice", metaforele poetice și grafismele înrudite cu stilizările din arta populară. În linii mari, aprecierile făcute acum 18 ani ar putea fi valabile și astăzi. Cu unele corective, firește. Comarnescu anticipa că pictura lui Blendea va avea de cîștigat de pe urma accentuării clarității construcției. Ceea ce s-a întîmplat.

Constantin Blendea cel de astăzi practică o pictură limpede, de expresie directă și simplă. L-a obligat probabil la o asemenea decantare lunga sa experiență de muralist, obișnuința tratării suprafețelor mari pentru a căror cuprindere privitorul trebuie să se plaseze la o distanță optimă. Pînzele de la Dalles ale lui Blendea ar putea fi foarte bine considerate picturi murale autonome sau aflate în stadiul de proiect. Conduce la această considerație refuzul detaliului, precizia liniei, tăierea clară a contururilor, departajarea planurilor, lipsa de apetit pentru tonalizare pe suprafețe mari, un simbolism al culorii legat de sublinierea contrastelor, tentativa de abstractizare a reprezentării, de reducere a ei la o esențializată sugestie declanșatoare de emoții. Este o pictură a certitudinii aceasta. Ea nu implică tragismul decît rareori și mai ales la acel nivel metaforic ce nu presupune șocul vizual, ba chiar îl exclude. Blendea preferă aproape mereu o simbolică echilibrată a formei cu culoarea. Temperamentul său artistic de altfel nu este avîntat. Nici-o explozie, nici-o jubilație în aceste pînze. Mai degrabă o receptare a realității filtrată de un fior meditativ ce estompează unele amănunte augmentînd dimensiunile altora pînă a le atribui caracter emblematic. O învălmășeală de nave într-un port pare o ciocnire între straturi de aer colorat ; cîmpia este la rîndul său o ordonare de planuri geometrice diferențiate cromatic. Dacă se poate vorbi de abstractizare la Blendea, ea este de pus în legătură cu o tendință de a reduce formele la imagini plane, caracterizabile geometric. Procedează așa și cu corpul uman care dobîndește aspectul de hieratică derivație prin pierderea volumului. Căci pictura lui Blendea este, oricum am vrea s-o vedem altfel, o pictură a suprafețelor și nu a volumelor. Sînt preferate soluțiile vizuale ce presupun ritmările planurilor. În funcție de acutizarea unghiurilor sau de frecvența ondulației se are mai mult sau mai puțin impresia de tensiune lăuntrică sau de degajare a compoziției. Blendea știe să nu-și violenteze spectatorul. Îi propune, dimpotrivă, o trăire complice în fața obiectului, o redescoperire a lui fără a-i dizolva caracteristicile în imagini reductive pînă la unilateralizare. Pictorul se apropie astfel de viziunile clasiciste în care de altfel este solid implantată întreaga sa tematică a lucrărilor sale. Atenția acordată de el mijloacelor este semnul respectului față de propria artă. Ireproșabilă pe plan tehnic, arta lui Blendea este definită de trăiri decantate cu atenție, de acea grijă lucidă de a face ca spectatorul să vibreze mai ales în fața spectacolului realității și mai puțin în fața spectacolului vibrației artistului.

Grigore Arbore

muzică

Tinere prezențe interpretative

Violistul Ștefan Gheorghiu este prezent în ultimele stagiuni cu periodice și foarte interesante recitaluri de muzică contemporană ; de altfel, calitățile dobîndite aici i-au fost recent recunoscute la ultima ediție a festivalului de la Darmstadt, unde i s-a decernat o binemeritată distincție pentru interpretarea creației contemporane. Interesante sînt de asemenea și opțiunile estetice ale lui Ștefan Gheorghiu. Într-un recent recital susținut în sala Studio a filarmonicii, am ascultat, în prima parte, o lucrare deosebită a unui foarte tînăr autor italian : **Canto sulla lontananza** de Aldo Brizzi. Este aceasta o partitură concisă, „brevilocventă", unde se observă limpede nu numai o remarcabilă știință a exploatării posibilităților timbrale ale violei ci și, în primul rînd, claritatea strategiei componistice, menținînd întreaga lucrare într-un perimetru sonor al irealului, al sonorităților difuze, transparente cu aproximație, suferind distorsiunile unei îndepărtări de sursa de producere a sunetului care poate fi acea „lontananza" din titlu. Efectele expresive ale piesei sînt remarcabile și ele se sprijină, în primul rînd cred, pe claritatea desenului componistic, exploatînd o **singură** expresie într-un **singur** mod (variat însă multiplu și infinitezimal în același timp). Alte lucrări ale primei părți au fost **Sonata per due** pentru violă și flaut (la flaut, Virgil Frincu) de Myriam Marbe, **Der Seele Erdengang** de Fernando Grillo, și **Din cîmpoiu** de Violeta Dinescu, primele două piese menționate distingîndu-se net printr-o interesantă punere în pagină. Partea a doua a cuprins trei lucrări interesante și una deosebită, după părerea mea. Menționînd așadar **Lamento, Scherzo ed Arioso** de Klaus K. Hübler, **Intonationes,** patru duo-uri pentru violă și cello de Ulf-Diether Soyka (la violoncel, Corneliu Faur ; piesele unde nu am menționat componența instrumentală se subînțelege că sînt destinate violei solo) și **Poem concertant** pentru violă și ansamblu de percuție de Radu Negreanu, vom insista asupra piesei **Varianti** pentru violă și pian de Zsolt Durko (la pian Octavian Rădoi). Muzica se integrează clar unei estetici post-seriale, una din principalele ei valențe fiind incontestabilul meșteșug componistic. La audiție, aceasta se traduce printr-o impresie de fermitate, de pre-determinare clară a fiecărui gest, a fiecărui amănunt : estetica post-serialismului se regăsește deci în una dintre întruchipările ei **eficiente,** conforme cu principiile inițiale ale curentului muzical în același timp. Calitatea interpretării (și a selecției repertoriale) este cea care a făcut cu putință acest deosebit act de cultură muzicală. Violistul Ștefan Gheorghiu face dovada unei ascensiuni interpretative continue, neîntrerupte, ale cărei „intersectări" cu stagiunea muzicală sînt, iată, memorabile.

Recitalul de sonate al foarte tinerei violoniste Mălina Dandara (clasa a IX-a) la Sala Dalles reconfirmă valoarea școlii noastre interpretative (din păcate, acompaniamentul pianistei Raluca Gander a fost cu mult sub posibilitățile recunoscute ale interpretei). Lucrările deosebit de pretențioase **(Sonata a V-a „A primăverii"** de Beethoven, **Sonata a II-a** de Grieg, **Sonata pentru vioară solo** de Adrian Rațiu, primă audiție și **Sonata I** de Brahms) și rezolvarea lor tehnică și expresivă fără probleme deosebite este dovada clară a unui deosebit de promițător început de carieră, unde argumentele sînt reprezentate de către tehnica ambelor mîini, bine pusă la punct, de culoarea frumoasă a sunetului, de corectitudinea frazării, de un deja detectabil simț al scenei. Începutul e deci excelent direcționat și, prin talent, putere de muncă și calitatea îndrumării, violonista Mălina Dandara promite o ascensiune rapidă, fertilă, temeinică.

Viorel Crețu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

În loja literaturii române contemporane: Șerban Cioculescu și Mihai Beniuc

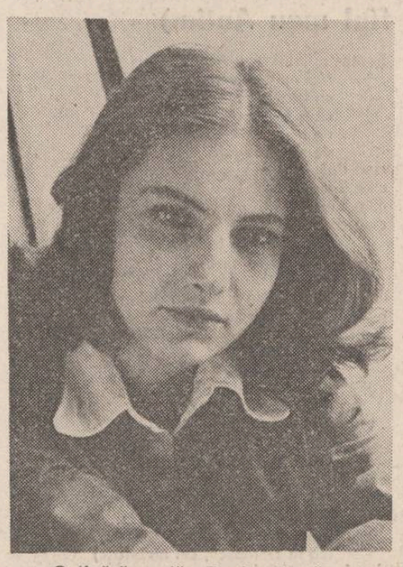

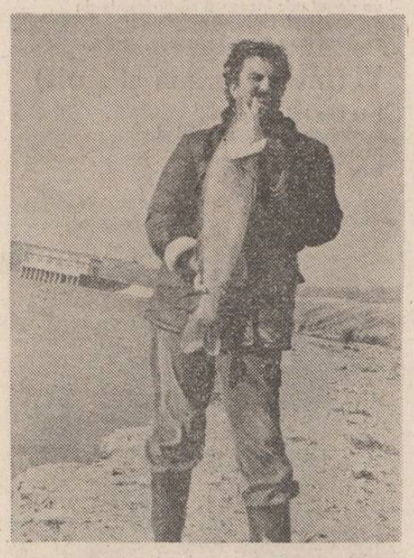

O tînără poetă: Denisa Comănescu... și un prozator tînăr, Radu Anton Roman, în postura unui erou de-al său din romanul recent apărut „Zile de pescuit"

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb" sinteză a basmului românesc (12)

Deși aparține tipologiei **voinicului din poveste**, căruia în viziunea mitic-folclorică îi este caracteristic atributul invincibilității necondiționate, asigurată de miraculoasa lui putere de luptă și, nu mai puțin, de neînfricatul lui curaj, totuși Harap-Alb este departe de a se conforma întocmai unui asemenea statut. Marele coeficient de umanitate palpabilă ce-i străbate ființa duce la „subminarea" eroismului infailibil, de o intangibilă puritate, invariabil întîlnit în cazul prototipului consacrat de basmul popular. Comparat chiar cu Făt-Frumos din basmul eminescian, Harap-Alb ne oferă surpriza de a fi uneori un ins slab în deciziile luate — cum se întîmplă în fatala împrejurare cînd acceptă tovărășia Spinului — sau, cum s-a văzut mai înainte, să se lase cuprins de frică. G. Călinescu observă că eroul lui Creangă nu e mai viteaz decît alții, adică decît frații săi, și, am spune noi generalizînd, nici decît alți oameni de-o seamă cu el. Dar, mai arată criticul, „Mezinul, în general, are o însușire morală cu care suplinește alte deficiențe. Singur n-ar izbindi nimic; prin bunătate, își face auxilii care îl scot din impas". Identificăm în această neașteptată substituire de trăsături cu finalitate compensatoare mecanismul creator fundamental în virtutea căruia se definește personalitatea eroului și se structurează viziunea fantastică a demersului narativ. **Supra-tema** basmului rezidind în trecerea eroului prin „vămile" inițiatic-ontice, de fiecare dată pilduitoare prin încărcătura lor de suferință umană purificatoare, acum, în contextul ultimei și decisivei încercări, beneficiază de o transpunere epic-fantastică pe măsură. Substituindu-i slăbiciunile firesc umane, bunătatea și mila conferă lui Harap-Alb calitatea de **arhisemn** al ideii de bine, în înțelesul de „lege" a existenței umane intim integrată în existența cosmică. Într-o asemenea ordine de idei, omul Harap-Alb nu numai că este asumat de legile existenței cosmice, ci, totodată, își asumă această existență. Simbolistica fantastică inculcată „auxiliilor" despre care vorbește G. Călinescu — Sfintei Duminici și calului năzdrăvan li se alătură măruntele viețuitoare ale pămîntului care sînt furnicile și albinele, apoi giganții fabuloși Gerilă, Flămînzilă, Setilă, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă — relevă monografia revelatorului fenomen. Dacă în privința modului în care este percepută identitatea „basmică" a furnicilor și albinelor (ca, de altfel, și în cazul Sfintei Duminici sau a calului năzdrăvan) povestitorul rămîne în esență fidel viziunii stereotip miraculoase proprie basmului folcloric, în schimb, cînd este vorba de noile apariții, distribuite pe cuprinsul „micronuvelei" finale, lucrurile se schimbă în bună măsură. Mai mult decît oricînd, naratorul se angajează în subtila operație de revificare a convenției alegoric-fabuloase, căreia, la nivelul figurației prin intermediul personajului, tinde și izbutește precum nimeni altul a-i „restitui" identitatea, implicit individualitatea realist-umană. Portretizarea prin apel constant la vocabula **om** constituie indiciul cel mai de seamă. Este elementul pivot care direcționează descripția fizionomică și care redefinește paradigma viziunii fantastice de fiecare dată: „Mai merge el cît mai merge și, cînd la poalele unui codru, numai iacă ce vede o **dihanie de om**, care se părpălea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stinjeni de lemne și tot atunci striga, cît îl lua gura, că moare de frig. Și-apoi, afară de acesta, **omul acela** era ceva de spăriet; avea niște urechi crăpate și niște buzoaie groase și dăbălăzate"; „Și mergînd ei o bucată înainte, Harap-Alb vede altă dihanie și mai mare: **o namilă de om** minca brazdele de pe urma a 24 de pluguri și tot atunci striga în gura mare că crapă de foame"; „Și mai mergînd ei o postată, numai iacă Harap-Alb vede altă minunăție și mai mare: **o arătare de om** băuse apa de la 24 de iazuri și o girlă pe care umblau numai 500 de mori și tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete"; „Și mai mergînd ei o bucată, numai iacă ce vede Harap-Alb o altă minunăție și mai minunată: **o schimonositură de om** avea în frunte numai un ochi, mare cît o sită și, cînd îl deschidea, nu vedea nimica, ba chiar da peste ce apuca. Iară cînd îl ținea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dinsul și în mărunțaiele pămîntului"; „Și mai mergînd ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă bizdiganie și iarăși **o pocitanie de om** umbla cu arcul după vînat paseri" (s.a.)

Se constată lesne că în cazul fiecărei schițe de portret punctul de sprijin, atît din unghiul psihologiei cît și din acela al fizionomiei, îl constituie trimiterea la ființa umană, la individualitatea ei fizio-biologică. Determinările substantival-adjectivale primite de noțiunea **om**, la rîndul lor, desemnează traiectul hiperbolizant al descripției, menit a conferi viziunii originar realiste dimensiunea fabulosului. **O dihanie de om, o namilă de om, o arătare de om, o schimonositură de om, o pocitanie de om**, sînt sintagme de uz curent pentru limbajul cotidian, privit în latura lui firesc hiperbolizantă. Cariera în plan fabulos a sintagmelor respective începe din momentul cînd, datorită unui anume simbol fantastic, sînt distribuite într-un cîmp imaginar receptiv la tentația miraculosului alegoric. Gerilă, Flămînzilă și Setilă, fiind expresia alegorică a unora din impulsurile biologice ancestrale aparținînd instinctului de apărare și conservare ale ființei umane își vădesc aptitudinea pentru portretul mai mult realistic-uman; după cum și isprăvile lor (răcirea odăii din fier înroșite de foc, devorarea celor douăsprezece harabale cu pîine și a celor douăsprezece ialovițe fripte, golirea celor douăsprezece buți „pline cu vin de cel hrănit") poartă același sigiliu. Se poate spune deci că în cazul acestor eroi diferența dintre ei și Oșlobanu rezidă doar în translația descripției enorme din sfera semnificației realist-fenomenale în aceea a semnificației realist-alegorice. În schimb, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă aderă preponderent la tipologia fabulos-mitică, cu toate că și „ființa" lor își are sorgintea în simțurile umane; numai că aceste simțuri se diferențiază de celelalte prin natura lor spirituală, circumscriindu-se „instinctului" de cunoaștere. Întrucît cîmpul de cuprindere în cazul acestui „instinct" este ilimitat, întruchipările lui, deși alegorice, sînt sensibil deosebite de celelalte. Aceasta explică gigantismul „monstruos" al lui Ochilă și cel cosmico-proteic al lui Păsări-Lăți-Lungilă, despre care Ovidiu Bârlea înclină să creadă că este o creație personală a lui Creangă. Cît despre atribuțiile și faptele celor doi eroi, apare limpede esența lor diferită. Personajele intră direct în competiție cu motivul fabulos de conținut ezoteric al „micro-nuvelei" legat de fiica lui Roș Împărat. Colaborînd, cei doi giganți o prind pe „farmazoană" care sub chip de pasăre se ascunde după astrul lunar.

Însă, ultimele două isprăvi inserate pe axul „micro-nuvelei", isprăvi care, totodată dezleagă simbolul fantastic al basmului, au ca protagonist personajul fabulos ce-l însoțește pe Harap-Alb încă de la începutul călătoriei. Este vorba de calul năzdrăvan care întrece în zbor turturica, aducînd mai întîi cele trei smicele de măr dulce și „apa vie și apa moartă de unde se bat munții în capete", cu ajutorul cărora eroul, ucis de Spin, este reînviat (ultima din cele „trei morți și învieri simbolice", cum zice Andrei Oișteanu în penetrantele sale „comentarii mitologice" consacrate basmului — vol. **Grădina de dincolo**, 1980) și care, în final, omoară pe Spin aruncîndu-l din înaltul cerului. Așadar, încheindu-se șirul încercărilor inițiatice cărora eroul este menit a le face față, acum calul năzdrăvan **are dreptul** de a interveni extirpînd definitiv răul întruchipat de **omul spin.** Prin aceasta, fabulozitatea fantastică a basmului pare a se constitui în pandant de asemenea **a-metafizic** la fabulozitatea baladesc-pastoral a eposului mioritic.

Nicolae Ciobanu

Sociologia eminesciană (IV)

VALOAREA RECURENTĂ A MODELULUI EMINESCIAN

Se plătește tribut unui alt „preconcept" atunci cînd se pune alături „descrierea drumului României moderne" făcută de Lovinescu și „doctrina" eminesciană. Sensul și natura celor două demersuri sînt cu totul diferite. Eminescu nu a intenționat, nici pe departe, să ajungă la o construcție teoretică, să formuleze o doctrină. El a încercat să răspundă la întrebări esențiale pe care istoria le ridica poporului din care făcea parte. Problema i se punea, fără îndoială, în chiar acești termeni. El s-a întors către știința și gîndirea europeană a timpului său nu pentru că nădăjduia să găsească la ele răspunsuri gata formulate, ci pentru că era „european" în sensul cel mai bun al cuvîntului, o personalitate formată la școala culturii europene și care asimilase organic această cultură și trăia în orizontul ei. Fiecare din volumele integralei scrierilor lui lărgește și mai mult aria uriașă în care trebuie să căutăm legătura sau sugestia îndepărtată a unui gînd sau a unui vers. (Eminescu rămîne, fără îndoială, unul din oamenii cei mai multilateral și temeinic informați ai vremii lui. O comparație cu adversarul său, „fratele" C. A. Rosetti, a cărui „modernitate" a găsit de curînd niște admiratori întîrziați, ar fi dezastruoasă, pentru cel din urmă). În acest vast orizont, demersul lui Eminescu rămîne preponderent pragmatic. „Doctrina" lui se constituie (se reconstituie) din opinii succesive (și contradicțiile sau neclaritățile nu sînt excluse, bineînțeles), care pot reface mai ales o formulă, o modalitate de a ataca problemele, sub unghiul anumit sub care ele își dezvăluie cu precădere implicațiile românești.

Eminescu nu este marxist, dar nu este întîmplător că opiniile lui se întîlnesc cu opinii ale lui Marx privind „capitalismul periferial" (și lista citatelor revelatoare s-ar putea lungi mult peste cele produse de mine aici). Explicația stă în faptul că el folosește sincron știința și gîndirea europeană a timpului, făcînd apel la un set comun de concepte și teorii (căci Marx era și el un gînditor condiționat de timpul în care trăia) cu aplicație la realități specifice care țineau de zona acestui tip de capitalism. În epoca sa, cînd circulația ideilor politice la noi vehicula cu precădere formule importate, această atitudine era într-adevăr novatoare și propunea formula modernă, realmente „sincronă", a gîndirii sociale românești. Acest model (prefigurat în generația anterioară de Bălcescu și Kogălniceanu), este contribuția primă și poate cea mai importantă a lui Eminescu la schițarea unei sociologii „specifice", care să revină în „universalitate", în circuit european, ca o variantă cu identitate. Unanimitatea **„întregii sociologii clasice românești"** în privința **„semnului"** negativ al **„doctrinei eminesciene"** este o ipoteză fabricată cu mijloace incorecte, printre altele cu scoaterea în afara discuției, cu pură și simplă omitere, a unor gînditori ca, de pildă, Rădulescu-Motru sau D. Gusti, a unui șir întreg de sociologi și istorici care stau neîndoielnic, implicit sau explicit, în linia, așa înțeleasă, a analizei eminesciene.

Tipul acesta de analiză se întîlnește într-o oarecare măsură cu demersul întreprins de Gherea care, la urma urmei, își propunea să facă același lucru, adică să cerceteze critic o realitate istorică și socială specifică, pornind de la premiza că marxismul îi oferă în acest scop setul de concepte cel mai adecvat obiectului. Meritul prim al lui Gherea (și cel care face întregul interes al lucrării) este tocmai acela că a căutat în opera lui Marx nu modelul „general valabil", în realitate modelul valabil pentru „blocul motor" al capitalismului, ci elementele disparate ale celuilalt model, valabil pentru capitalismul parazitar. În primul capitol al **Neoiobăgiei**, Gherea face neîndoielnic trimitere la unele observații ale lui Marx din **Capitalul** (fără a-l cita, din motive ușor de înțeles) trecute ușor cu vederea de teoreticienii marxiști din metropolă. (Ironia lucrurilor a făcut ca tocmai critica dogmatică, afișînd o rigoare marxistă abstractă, să-i reproșeze lipsa de fidelitate față de marxism, cu referire expresă la teza privind **„diviziunea mondială a muncii"**, formulată, așa cum am văzut, strict în aceiași termeni de către Marx).

Vorbind despre valoarea **„noilor instrumente de cunoaștere și investigare"** care sînt **„modelele"**, Braudel insista asupra caracterului **„spontan"** al elaborării lor în limitele **„raționamentului"** istoric clasic. **„În economia politică de astăzi**, scrie el, **lucrul esențial este neîndoielnic «modelizarea», fabricarea de «modele». Important este ca din prezentul prea complex să desprinzi liniile simple ale raporturilor destul de constante ale structurilor. La pornire, precauțiile sînt atît de numeroase încît, modelul, în ciuda simplificării, se cufundă în real, îi rezumă articulațiile, îi depășește — pe bună dreptate însă — contingențele... Din acel moment, nimic mai îngăduit decît să raționezi în cadrul modelului astfel construit și, în conformitate cu mijloacele calculului pur. Sub un nume nou, «modelul» nu este de altfel decît o formă tangibilă a mijloacelor celor mai clasice de raționament".** (F. Braudel, **Ecrits sur l'histoire, ed. 1984, p. 91).** O hartă este un model, analiza lui Barthes **(„mica lui lucrare exactă și perfidă despre Michelet")** operează cu un model, sociologia multiplă a lui Gurvitch este o **„îngrămădire"** de modele.

„Modelele nu sînt decît ipoteze, sisteme de explicații legate solid, urmînd forma ecuației sau funcției: acest element este egal cu celălalt sau determină pe celălalt. O anumită realitate nu apare fără ca ea să fie însoțită de către o alta anume; între una și alta se ivesc raporturi strînse și constante. Modelul stabilit cu grijă va îngădui, prin urmare, punerea în discuție, în afara mediului social observat — de la care pornind, el a fost, în definitiv, creat — a altor medii sociale de aceeași natură, de-a lungul timpului și spațiului. Aceasta este valoarea lui recurentă". (p. 64).

Este limpede că tipul de analiză „pragmatică", istorică și socială, practicată de Eminescu vehiculează „modele", că încercarea de a le „formaliza" ca atare este una perfect posibilă și cît se poate de îngăduită. Ba chiar necesară pentru o corectă lectură contemporană a lui.

Este tot atît de limpede că, în confruntarea cu datele analizei capitalismului periferial, făcută astăzi cu mijloacele metodologice ale economiei politice și sociologiei moderne, „modelele" evidențiate de analiza eminesciană se confirmă. Este adevărat însă că nu atît analiza făcută de Eminescu situației istorice de fapt (acuzată mai degrabă de „exagerări") a fost pusă în discuție în legătură cu „conservatorismul" lui.

M. Gafița își pune însă o întrebare care sugerează o altă perspectivă și în ceea ce privește „soluțiile", „programul" eminescian față cu situația istorică.

„Se poate spune..., scrie el, **că istoria nu l-a confirmat pe Eminescu, că poetul reprezenta o tendință împotriva felului cum s-a dezvoltat istoria. Acest lucru e clar azi, dar atunci nu era clar, căci dezvoltarea abia începea, ea putea să se petrecă și altfel decît o preconizau liberalii, și altfel decît o profețea Eminescu. Era inevitabilă atunci ieșirea din feudalism, din sistemul relațiilor iobăgiste; dar ÎN CE FORMĂ concretă trebuia să se petrecă această ieșire? Din punctul de vedere al celui ce semnează aceste rînduri, formula lui Kogălniceanu era MAI PROGRESISTĂ decît cea a lui Brătianu-Rosetti, pentru că pornea de la specificul economiei ÎN EPOCĂ, bazat pe producția agricolă, preconiza o nouă repartiție a PROPRIETĂȚII agricole, în primul rînd către cei ce realizau efectiv PRODUCȚIA agricolă; paralel urmau să înflorească meșteșugurile, intelectualitatea, schimbul comercial"** (pp. 267—268).

Într-adevăr, a vedea în „programul" eminescian, în plan practic, politic, o chemare la întoarcerea în trecut (o „restaurație", cum observa Șerban Cioculescu, la care Eminescu nu s-a gîndit niciodată, un nonsens evident în condițiile românești) este o aberație și, între oameni citiți, o dovadă de rea credință. O neconfirmare istorică (fie chiar „condamnarea" lui istorică în România) nu îi afectează nicidecum calitatea de **VARIANTĂ POSIBILĂ DE DEZVOLTARE.**

Privit ca „model" posibil de dezvoltare, „programul" lui Eminescu nu este utopic, așa cum deduce N. Manolescu și, în nici un caz, nu este „conservator".

Pornind de la realitatea stării înapoiate a economiei și a unor structuri sociale inadecvate, el preconizează de fapt o „etapizare" a dezvoltării care, sub protecția independenței și a unei suveranități reale, să valorifice optim potențialul material și uman al națiunii în folosul „claselor producătoare". Într-o oarecare măsură, acest program se definea prin negație, prin opoziție la politica liberală a „porților deschise", care promitea o dezvoltare accelerată (care, în treacăt fie spus, n-a avut loc), dar care făcînd apel la capitalul străin, mărea dependența economică față de țările înaintate, perpetuind exploatarea resurselor naturale și a muncii „naționale" pusă în situația de muncă „sub-dezvoltată" și „sub-plătită".

„Evoluția capitalismului românesc, scrie criticul citat, **s-a realizat în modul cunoscut** (ceea ce este cît nu se poate mai adevărat, **n.m.), exprimînd legități ineluctabile** (afirmație întemeiată pe formele cele mai simple ale „legităților" și dovedind o înțelegere nemarxistă a raportului dintre general și particular, unic, irepetabil, **n. m.). Putem constata acest mod, dar nu putem schimba o realitate de fapt"**, încheie el o „demonstrație" în domeniul pur oniric, căci nimeni nu-i propune să schimbe o situație de fapt, și mirîndu-se **„că un sociolog ca Ilie Bădescu nu înțelege un lucru atît de simplu".**

Evident, **„azi putem socoti**, scria M. Gafița, **că el** (Eminescu) **a fost un înfrînt în planul politic; însă la 1881 și 1882 el încă nu era un înfrînt, nici cauza lui nu era goală, himerică, el ținea un front întreg, gîndirea lui hrănea o direcție ideologică a epocii, aflată în luptă cu o alta, nici aceasta definitiv triumfătoare încă, deși deținînd poziții mai avantajoase" (p. 270).**

„Modelul" eminescian de dezvoltare are analogii multiple în modelele care schițează strategiile de dezvoltare ale țărilor „lumii a treia", confruntate (cu întîrziere) cu probleme de același tip ca cele pe care, **mutatis mutandis**, și le punea **GÎNDIREA** socială românească acum o sută de ani, de la strategiile „național-democrate" pînă la cele „socializante", opuse — și unele, și altele — programelor de tip neocolonialist promovate de burghezia compradoră.

Aceasta este „valoarea recurentă" a „modelului" eminescian și marea lui revanșă istorică. Nu se pune problema să refacem drumul (unic al) dezvoltării României și, desigur, nici să „exportăm" modelul. Dar trebuie să scoatem odată din conștiința noastră colectivă imaginea falsă, mincinoasă, a lui Eminescu „reacționar" și „conservator", rod al unei prelucrări interesate, elementul rezidual al unei mentalități subalterne marcată de evoluția (reală a) societății românești în aria capitalismului periferial, funcționînd străină sensului tot mai evident pe care l-a căpătat dinamica istoriei contemporane. Cine și-ar îngădui, în China sau în India, în Asia, Africa sau America Latină, să vorbească despre „conservatorismul", „reacționarismul" sau „xenofobia" opoziției față de modelul periferial al dezvoltării?

CUM ARATĂ O DESCRIERE EXACTĂ

Ceea ce criticul numește **„descrierea cu destulă exactitate a drumului României moderne"** făcută de E. Lovinescu, referindu-se fără îndoială la **Istoria civilizației române moderne,** reprezintă însă cu totul altceva. Lovinescu, așa cum ne spune chiar el, nu a intenționat să scrie, și nu a scris, o lucrare de istorie. Și, orice s-ar putea spune, nici una de sociologie, fie și de sociologie a culturii. Istoria lui este o scriere de doctrină, o carte-manifest, construită în respectul deplin al regulilor genului. Lovinescu nu pornește să investigheze datul istoric sau social în intenția de a verifica o premiză și nici măcar nu mimează o asemenea intenție. Chiar la începutul pseudo-istoriei sale, în titlul primului capitol, el scrie: **„Obiectul acestei lucrări: civilizația română modernă este creațiunea influențelor apusene".** Premiza nu anticipează concluzia, „premiza" se identifică cu „concluzia", într-atît încît își pot schimba locul. Schema dogmatică, teza, ne este dezvăluită abia în final, dar lucrul acesta nu poate înșela pe nimeni. Faptele care o preced nu o demonstrează, ci sînt silite să o ilustreze; ele nu vin la schemă, ci sînt aduse la schemă. Pentru a putea afirma că **„orice progres al culturii române e un produs al contactului cu Apusul"**, pînă și **„formația limbii noastre literare"** este **„datorită influenței apusene".** Datul istoric, cu condiționarea lui complexă, cu explicațiile și implicațiile lui multiple, este adus pînă la o limită la care simplificarea abia mai poate fi credibilă și folosit în manieră agitatorică.

Iată cum arată construcția dogmatică pusă de E. Lovinescu la temeiul **„descrierii destul de exacte"**: **„La baza mecanismului contemporaneității vieții noastre materiale și morale se află factorul unic al imitației în care unii sociologi ca Tarde au văzut principiul de formație al tuturor societăților" (p. 404): „Fără a intra în studiul unei teorii controversate și aprig combătute de alți sociologi, pentru care individul nu are realitate în afară de societate, punem, totuși, în imitație principiul formației instituțiilor..." (p. 405); „Pe cînd invenția poate porni de oriunde, imitația nu pornește decît din sus în jos, adică de la superior la inferior; iată primul aspect al legii imitației. Prestigiul superiorului trezește admirație sau iubire și face pe învinși să se mlădieze și să se configureze după învingători" (p. 409); „În procesul de imitație de jos în sus, aristocrația reprezintă un loc însemnat... Rolul nobilimii defuncte l-au luat astăzi marile aglomerații orășenești..." (p. 411—412); „Stratificarea socială a tuturor popoarelor poate fi privită, așadar, ca o fericire: la temelie o țărănime numeroasă, inertă, pasivă, păstrătoare a naționalității, și de-asupra clasele superioare, nobile odinioară, urbane astăzi, inteligente, receptive, prin care se introduc toate elementele civilizației universale și care, prin urmare, constituie adevăratul factor al progresului" (p. 415).**

Într-o asemenea optică, firește **„revoluționară"** este numai imitația; **„revoluțiile adevărate nu pot fi decît imitative". „Pe cale revoluționară"**, formele noi nu pot veni **„prin filtrul «spiritului critic», ci integral".** Orice asemenea filtrare este o formă **„reacționară"** de opoziție față de forțele **„revoluționare"** și ține de o linie foarte condamnabilă a **„spiritului evolutiv"**, a credinței greșite că formele sociale evoluează cu precădere drept urmare a acțiunii unor factori interni, factorii aceștia fiind prin definiție **„tradiționaliști"**, condamnabili și ei, firește. În zadar vom încerca să dovedim **„posibilitatea unei culturi naționale prin simplă elaborare organică a poporului român" (p. 323). „Și tradiționaliștii, și marxiștii pleacă tot de la principiul evoluției de la fond la formă" (p. 436),** ceea ce, pentru Lovinescu, este o gravă eroare: **„Scopul lucrării de față a fost tocmai de a învedera eroarea acestui punct de vedere: la multe popoare, în genere, și la toate popoarele de formație recentă îndeosebi, instituțiile fiind simple forme imitate, procesul e invers".** Literatura română este o **„expresie a sufletului colectiv în latura lui cea mai intimă și mai permanentă, și sub forma aceasta literatura nu putea reprezenta decît o forță reacționară" (p. 325). „Printre atîtea curente reacționare"** nu ne rămîne decît să înregistrăm **„inexistența unui curent literar de caracter revoluționar" (p. 325).** Eminescu **„urăște prezentul"**, este **„mistic național și țărănesc"**; Caragiale închipuie **„expresia cea mai violentă a reacțiunii" (pp. 329—330)**; limba lui Creangă și Coșbuc, care sînt expresia **„sufletului agrar al poporului român" (p. 344)**, reprezintă limba română **„limitată la fondul său rustic" (p. 346); „o limbă atît de înapoiată ca a noastră** (în 1926 și după Eminescu **(n.m.) nu se poate adapta noilor condiții de viață decît prin neologizare" (p. 347). „Întreaga ideologie a culturii române a căutat să-l stăvilească** (procesul de formație a sufletului **n.m.) și să-l fixeze sub forma lui primitivă, condiționată de o stare socială de mult depășită" (p. 349).**

Faptele citate, puțin cîte sînt amintite, stau strîmb sub presiunea deformantă a tezei. Se neagă, de pildă, orice antecedente naționale ale revoluției de la 1848 **(„revoluție integrală"**, deci o perfectă imitație): **„revoluția lui Tudor Vladimirescu și existența partidului național nu pot fi luate ca punct de plecare al revoluției sociale în veacul al XIX-lea" (p. 90).** Evident indiferent de spiritul pamfletar (să zicem) care determină o asemenea asertiune, este limpede că ea nu poate fi luată ca temei al unui demers științific serios (sociologic sau istoric, nu are importanță) și nu poate duce nicicum la o **„descriere destul de exactă a drumului României".** Mai interesantă pare o primă întîlnire a lui Lovinescu (pe care nu cred că și-a dorit-o) cu o anumită formă a pseudomarxismului conjunctural reprezentat la noi și promovat de rollerism. Pledoaria lovinesciană în favoarea imitației capătă cunoscute accente satelizante atunci cînd este vorba de Regulamentul organic. Kiselev, de pildă, vedea mai bine în calitatea lui de **„străin"**, nevoile poporului român. Regulamentul organic este o mare realizare **„revoluționară": „după cinci veacuri de există națională, el realizează prima constituție românească" (p. 102); „el reprezintă nu numai un progres, ci și un stîlp de foc" (p. 102).** Înțelegînd prin **„reacționarism"** și **„tradiționalism"**, exact ceea ce am văzut că înțelege, Lovinescu ajunge să creadă că, totuși, liberalul Kogălniceanu **„se înșela"** atunci cînd **„plecînd de la tradiționalism"** condamna **Regulamentul organic „ca pe o legiuire impusă" (p. 103).**

Pe seama cui poate fi pus faptul că după toate acestea un alt „neolovinescianist" poate vorbi (în 1985) despre „războiul de independență literară susținut și cîștigat de Lovinescu"?

Oricît de aspru ar fi termenul, numai despre o acțiune de mistificare, despre o exploatare a bunei sale credințe, se poate vorbi atunci cînd concepția agresiv anti-istorică a lui E. Lovinescu este prezentată cititorului drept o concepție materialist-istorică sau chiar numai compatibilă cu o viziune științifică, cît de cît corectă, asupra drumului dezvoltării României moderne. Postulatele dogmatice care constituie temeiul istoriei pamfletare scrise de E. Lovinescu se află într-atît de departe de orice înțelegere contemporană a proceselor istorice încît mimarea concilierii intră sub incidența legilor nescrise ale probității științifice.

Cum? Crede N. Manolescu, oricît de neștiutor ar fi în ale sociologiei sau istoriei (dacă asta poate constitui o scuză), că „motorul istoriei", cauza primă și fundamentală a dinamicii sociale, este imitația **„superiorului de către inferior?"** Crede el că reducerea orizontului istoric la o asemenea viziune cazonă, înlocuirea analizei „ierarhiilor" istorice și sociale reale (orice pondere ar avea-o ea în analiza proceselor globale) cu sancționarea mentalității subalterne, **„admiratoare"** și chiar **„iubitoare"** a **„prestigiului superiorului"**, cu exaltarea **„mlădierii"** și **„configurării după învingători"**, poate fi împăcată cu înțelegerea contemporană a proceselor de **„aculturație"**, de **„difuziune culturală"** etc.? Sau că procesele de difuziune a tehnicilor (fie ele și „tehnici culturale", „tehnici de cultură") pot să determine **SINGURE** configurarea ariilor culturale? Că toate acestea, împreună cu ideea că **„stratificarea socială a tuturor popoarelor"** este o **„fericire"**, reprezintă o poziție materialst-istorică? Socotește N. Manolescu drept materialist-istorică teza că dinamica socială este determinată exclusiv de factori externi și că factorii interni ai dezvoltării joacă exclusiv rolul de frînă? Crede el că rolul determinant în procesele revoluționare îl au **„clasele superioare"** ale societății și că celor **„inferioare"** le rămîne rolul **„reacționar"** de a se opune prin inerție oricărui progres?

Dacă răspunsul la toate aceste întrebări, și la multe altele de acest fel, este afirmativ, atunci, și numai atunci, N. Manolescu poate vorbi despre **„reacționarismul" („conservatorismul")** lui Eminescu și despre **„descrierea destul de corectă"** făcută de E. Lovinescu procesului dezvoltării istorice a României moderne. Dar chiar și în acest caz, el ar fi fost dator să-și prevină cititorii că, pentru el, din punctul lui de vedere, **„revoluționar"** înseamnă **„cel ce imită integral un model superior extern și încearcă să-l impună formației sociale inferioare din care face parte"**, iar **„reacționar", „cel ce nu împărtășește un asemenea punct de vedere"**, adică oarecum altceva, dacă nu chiar contrariul a ceea ce se înțelege curent prin cele două cuvinte. Este adevărat că, în acest caz, ar fi fost limpede cine și de ce operează „schimbările de semn".

Construcția lui Lovinescu transpune în planul vag a ceea ce numea el „sociologie" (o „sociologie a culturii" în felul ei) concepții cărora analiza falș marxistă a lui Zeletin le-a dat o expresie mai riguroasă.

UNDE-I DREAPTA ȘI UNDE-I STÎNGA?

Consecvent cu sine și ducînd pînă la capăt construcția lui doctrinară, St. Zeletin include, firește, și mișcarea muncitorească socialistă în rîndul „forțelor reacționare". Într-un P.S., N. Manolescu refuză să polemizeze **„în mod serios cu Ilie Bădescu pe probleme de sociologie culturală"** deoarece acesta, pe lîngă alte „schimbări de semn", folosește **„aberanta expresie «dreapta neoliberală de gen Zeletin și Lovinescu»".** El crede că, din nou, avem a face cu o **„manipulare de termeni"** (obsesie, ca toate obsesiile, foarte revelatoare) și că acest lucru **„n-a ținut niciodată loc de argumente științifice"** (**România literară** din 10 ianuarie 1985). Rog să se înțeleagă prin urmare că cele de mai jos avînd caracterul unor informații științifice, sînt lipsite de orice caracter polemic.

Iată ce credea Zeletin despre evoluția societății românești: **„Supremația marii finanțe este rezultatul întregii noastre evoluții economico-istorice... Supremația marilor financiari nu poate fi desființată prin nici o activitate politică".** Trecerea spre socialism se va face, după multe secole, sub conducerea oligarhiei. **„Misiunea istorică"** a oligarhiei impune un regim politic adecvat care nu poate fi decît **„dictatura centrală". „Vechea concepție liberalistă a libertății absolute este — în noile împrejurări sociale — un fapt reacționar, care turbură mersul lucrurilor..."** Pledînd în favoarea introducerii și în România a practicilor dictatoriale, care își făceau loc în multe țări, Zeletin scrie fără echivoc: **„Dar chiar în țările burgheze vechi, cu o evoluție întreagă de veacuri, instituțiile sociale se prefac mai repede decît sufletul masei; aceasta trebuie silită în urmă, prin mijloace violente, să se ureze sufletește la înălțimea cerințelor vremii" (Burghezia română. Originea și rolul ei istoric, p. 100).** Nu este greu să vedem legătura cu ceea ce s-a numit, nu tocmai potrivit, teza **„primatului ideologicului"** a lui Lovinescu și cu opiniile acestuia despre **„reacționarismul"** funciar al claselor **„inferioare".** Elitismul (ca să preiau și eu eufemismul consacrat) tezei lovinesciene cu privire la rolul determinant al **„claselor superioare"** are un corespondent practic exact în propunerea de **„a diferenția valoarea votului"** în funcție de „valoarea" votantului, făcută de Zeletin cu toată seriozitatea: valoarea unui votant analfabet ar fi urmat să fie de 1, valorile celorlalți votanți stabilindu-se în progresie aritmetică, în funcție de studii. Sistemul ar fi avut menirea să usureze **„misiunea istorică a oligarhiei"** scoțînd decizia politică **„de sub teroarea clientelei electorale"**, lăsînd oligarhilor **„libertatea de acțiune"** în adoptarea unor măsuri **„după interesul obștesc, nu după indicațiile masei fără răspundere".**

Oricît de neștiutor ar fi Manolescu în asemenea probleme, nu se poate să nu înțeleagă și el că asemenea teze politice (căci despre teze politice e vorba) se așează singure la dreapta și nu la stînga.

„Prin conținutul, sensul și concluziile trase, cercetările lui Zeletin, scrie Dumitru Mureșan, **se înscriu în cadrul curentului neoliberal de nuanță fățiș apologetică" (p. 206).** În raport de **„neoliberalismul social"** (I. N. Angelescu, V. Brătianu, N. G. Leon etc.), **„mai moderat, cu elemente democrat burgheze și reformist burgheze", „neoliberalismul economic, fățiș apologetic, antidemocratic"** (St. Zeletin, M. Manolescu), se situează neîndoielnic la dreapta. **(Prelegeri de doctrine economice contemporane,** Colectiv sub îndrumarea și coordonarea prof. univ. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu, **1974, pp. 656 și urm.).**

Iată, prin urmare, termenii științifici ai unei posibile discuții despre **„aberații", „manipulări de termeni"** și **„schimbări de semn"**, din care se vede, într-adevăr, și cine cu cine nu poate polemiza într-un mod cît de cît serios.

Adrian Riza

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

PAUL PETRESCU. Ziceți în scurta epistolie : „Motivele pentru care am optat pentru revista **Luceafărul** ar fi cam aceleași pentru care au optat și alții : aceasta fiind cea mai cunoscută și apreciată publicație de promovare a tinerelor condeie". Pînă aici bine ziceți, și peste cîteva versuri din **Duminica-n oraș :** „Pierdut cu barca pe asfalt / Orașul de nomazi pustiu / Bronzează trupul lui moliu / Sub magma soarelui înalt". De-ajuns pentru azi.

ION BURLAN BĂLEȘTEANU. Primiți răspunsul : Nu !

ADRIAN DAVIDOIU. Trei poezii : **Mă doare timpul :** „Mă doare timpul, tîmplele-mi apasă". Mă doare veșnicia ce-a trecut / Și ceasul de la mînă nu mă lasă / Viața să o iau de la-nceput / Mă doare timpul c-o durere sacră, / Un orologiu bate departe-n Univers, / Minutul se preschimbă-ncet în eră, / Atemporal devine al meu vers / Mă doare timpul, viața mi-o măsoară / Din viitor înspre trecutul meu, / E-o simplă transcendență milenară, / E un ecou al sufletului meu / Mă doare timpul" ; **Invocație :** „Acum cînd macerează flori de clopot / Și lutu-n sînge tainic mi se toarnă / cînd brazda de mesteceni se răstoarnă / Acum te chem pe-al fulgerelor tropot. / Te chem din extratimpul fără nume, / Din mine eu te chem ca dintr-o carte / O diligență de (consoane) moarte / Te caută de secole prin lume. / Un candelabru alb de rîndunele / Îți luminează calea către mine, / Te aștept la o răscruce de destine, / Să ne topim în noapte și în stele". Și aceasta : „Tăcere, vînt, suspine, veșnicie ; / Mă simt ca un imens dicționar / Pe-o filă de album sentimental / Funebre disonanțe de chitară / Îmi răscolesc fioruri ancestrale. / Demonic urlă crivățul afară / Reînviind menhire-arhetipale. / Mi-e sufletul un fir de crizantemă / Strivit de sărutări licențioase / M-apasă o obscură anatemă. / Și infinitu-mi susură în oase". Așteptăm să se aleagă apele. Și care-i lucrarea-n traforaj, care-i în metal. Apoi să vedem care metal, la ce preț ?

MIRON N. DRAGOMIR. Panteism : „Deși nu ești, am uneori momente / cînd te văd și-mi pare că ești viu, / asemănător acestor ființe indolente / Mișunînd pe pămînt, în aer, în pustiu. / Am uneori momente cînd te văd plop, / Sau crîngul unde se despletește seara / Sau te văd o licărire, un strop / În floarea ploilor vara. / Și deși nu ești cu-adevărat / nici în insecte, în arbori, în floare, / Eu continui să te văd / Cu ochiul pineal, albastru și mare. / Te văd în frunze, în roci, în cascade / În tot ce mișcă, moare, zboară, cade". **Aspirația spre absolut :** „Am pieptul scobit, lucrează-n el ftizia / / Și dorul de tine, trăgîndu-mă la margini / Am oasele albite de ploi și zăpezi / asemenea albelor pagini / Peste care mă aplec să te caut mereu. // Și negăsindu-te, mă trag la zei în mers ; cum în inima pămîntului se trage acest mereu / din care e făcut întregul univers. // Am pieptul solzos, am devenit reptilă / de lipsa ta (că nu mai treci prin veac) / Și mi-a crescut pe el un lan de silă / fără diagnostic și leac. / Sînt munte, codru, arbore, / cu mîinile întinse către tine" ; **Eu, ploaia :** „Zvîrluga ploii mătură cîmpia / (trîmbe lungi de pian mă înfășoară) / Și-mi vine în minte vremea cînd eram / cristalinul tău, odinioară. / Astăzi valuri de verde m-acoperă, / astăzi nici nu știu dacă te-am văzut / sau a fost numai o părere / bătînd dinspre viitor spre trecut / cad, ploaie, lent, și legic peste cîmpuri / ca apoi să urc în frunze, în flori / iar toamna ne cad din nou peste pămînturi / și te caut și nu mai cobori. / M-am transformat în ploaie crezînd / Că am să te-ntîlnesc din cînd în cînd". Deci : Adriane Davidoiule și Miroane Dragomire, citiți multă poezie ; știți ce, însă aflați și cum se.

CAMIL JARIȘTE. Aceste **Urme de poet :** „Cade amurgul / ni se topesc pe umeri flori de tei / cînd o privire urmărești / steaua, gîndul / ce semn de întrebare / învinovățește comorile de ieri ?" Însă urme slabe ; abia le văzum, că se șterseră.

ANDRONIC MIHAI. „Albul zăpezii fantastic joc / Lumini și umbre la un loc / Tărîm al tăcerii strălucitor și pur / Cu singurătate de jur împrejur. / Natură de basm, natură de gheață ; corbii-n văzduh pe glasul lor cîntă / Un cîntec de groază care-nspăimîntă. / Vîntul străbate întinsurile dalbe / Ridicînd fluturi albi din zăpezile albe / Răscolind grămezi de pulbere rece și fină / Zmulgînd arbuștii din rădăcină. / (...) / Troznește de ger gheața de la mal / Zările se-ntunecă cuprinse de un val / Ridicat din spuma albelor zăpezi / cînd iepurii tresar de frică prin livezi, / Albul zăpezii strălucitor veșmînt / Tăcut și singuratic la fel ca un mormînt". Citiți și scrieți. Mai trimiteți.

AL. FLORIN ȚENE. Ziceți, în bilețel : „Vă trimit aceste poezii cu speranța că vor vedea lumina tiparului". Răspundem : nu vor vedea nici o lumină că sînt fără vederi personale. Altele și la bună vedere !

EM. C. Nu, nu și nici numele nu ne e cunoscut, precum susțineți.

CAMELIA PRICOP. Curățind noi uscăturile, iată ce : **Dragule :** „Dragule / (...) / La picioarele mele / bîjbîind / iarba mă caută / să bem împreună / cîte o porție de văzduh. / (...) / Hai, vino cu mine / acolo unde se nasc secundele. / Să ascultăm trecerea (...) / Și să ne privim în tăcere". **Scrisoare :** „Ochii lui triști / mă pîndeau. / Nu-l cunoșteam. / (...) / Și eu rîdeam / și fugeam în mare. / În rest, / vîntul spulbera nisipul". **Trebuia :** „Trebuia să vină o zi / (...) în care păsările cerului, / toate, / să se așeze pe sufletul meu / și să fiu / jumătate om / jumătate zbor... / (...) / și-apoi să strig / Vino mai repede, iubire ! / Numai tu poți fi punte / trupului meu". **Cîndva :** „Cîndva / voi fi iarbă / goală voi sta pe pămînt / voi privi cerul în ochi / și voi asculta / glasul privighetorilor / și mîinile tale / îmi vor mîngîia trupul / și voi dori / să zbor / așa cum peste lume zboară vîntul / (...) / mă voi gîndi la tine / și voi plînge / cu lacrimi de rouă". În întregime **Curînd :** „Curînd voi pleca la acei / ce-au sîngerat / și s-au stins pentru mine / și-atunci / voi renaște / (În cuibul izvoarelor / în galbenul holdelor / în liniștea cerului / în cîntecele păsărilor, în jocul copiilor (!) / și-n zborul fluturilor) / curînd voi fi patrie". Am închis în paranteze versurile amorțite, epuizate ; de dragul versului final. Deci pe curînd și-n întregime.

HORIA ȚARU. Trei și astfel : **Semne ovale :** „Grele oseminte stau pe altar, / Pe calea fructului vii tu și strigi : / așteaptă-mă într-o apă strătătoare ! / spațiul întreg se răsfrînge în oglinda de argint, / prea devreme nu e niciodată, / se face vară și în inima mea. / Cerul ne mai leagă unul de celălalt / (...) / În turnul bisericii / clopotele sună numele tău". **Secunda din secol :** „Mă leapăd de semn / dar mai ales / de seara cu gutui, / abia mă pot furișa / în această cameră / cu covoare lichide / să respir / pururi fericit / uitînd totul. / Pietre tocite / în singuratice ceremonii, / sufletele obiectelor / sînt pline de cuvinte, / pe celălalt mal Tu." **Toamna ca un pretext ;** „Semnelor de întrebare le-am dat foc / lîngă zidul grădinii. Toamna se strecoară / prin clepsidră, încetul cu-ncetul / ca tăcerea unei stele. / (...) / Bărbații din tîrg au zîmbetele umezite / cu melancolie aerul se zbate / la marginea lumii și mă opresc / între cei patru pereți ai vîrstei mele, / să-i subțiez nepăsarea". Însă data viitoare, numai cu atîta nu vă mai trecem.

VICTOR BARBU. Ninge : „Ninge frumos / ca sufletul nostru / în sufletul nostru... / Nu depinde de noi / dacă vom rămîne sau nu / imaculați". **Dansuri populare :** „După ce le luau / Iataganele, steagurile și turbanele / (...) / Îi duceau cu lăutari pîn-la hotare / cîntîndu-le ca la urs, / Geamparalele, / Sîrba-n căruță / Călușul, / Îi învățau dansurile / De la Burebista și pînă la ei / De-ajungeau bieții turci la Vidin / Lac de apă. / Crucindu-se lumea creștină". Și această fără titlu : „Aceasta mi-e sărbătoarea / cu care-mi sporesc iubirea / Vino să-ți arăt rănile pricinuite de tine, / Îngroșate la rădăcina arborelui / Pe care tu îl visezi / Pe secure". Destul și vă aștept. Ia încercați și rimele.

CONSTANTIN MITRĂ. Și zeii se bucurau dar multe versuri aruncînd : „Era pe seară. Ningea / Și zeii se bucurau. / Stăteam așa... / ... / Mă pomenii deodat' / Că-mi trece pragul un înlăuntru sau o înserare. / Acum / eu **eram** în casă / ... / că doar ningea, spuneam, / ce timp curat și tînăr. / de ninsoare ! / Nu știu, de-atunci, / plutește-n casă o-nserare / ... / sau peste foc gîndirea mea / ... / Pot spune doar / ca-ntr-una se mistuie-n vatră Pragul / și tot nemistuit și netrecut rămîne, / dar focul sub ninsoare, / văzînd cu ochii săi noian de începuturi / împrăștie în casă peste tot doar înlăuntruri / în care, / ca o suavă înserare, / se lasă lin gîndirea mea". S-auzim de unele și de altele !

NICOLAE GABRIEL MUSCELEANU. Din **Nocturnă,** strofa : „Mă apăr ca nebunul / Mă apăr ca bolnavul / Ce mică e lumina / Și cît de coborîte / Cernut din stele-n ape, / podoabele de smoală...". Și întreg acest **Oracol :** „Cine a trecut pe aici și și-a pierdut / amprenta ? , Cine a crezut că nu-l vom vedea ? Și iată-l cu toate ridurile palmei / încastrate în colțul ierbii / smulse / de sub bucata de ceață". Mai veniți pe la noi !

SERGIU IANCU ALEXANDRU. Din cele peste douăzeci de pagini de tot felul de tehnici caligrafice și dactilo, aceste bunătăți din barbarul și netotul poem pe cinci coale : **Considerațiuni etice privind natura umană :** „Trage frigul vremii-ncete / Ața vieții spre sfîrșit / ... / Trec orașe în uitare / oamenii nasc orașe noi / ... / Legînd pașnic de lumină / întunericul din noi / Cărămida răbdurie / se topește de bătrînă / chiar oțelul cel mai aprig / de rugină e mîncat / ... / Tot așa cum prin rotire / Ziua se apleacă-n noapte / Este viu acel demult / ce vorbea timid cu munții / ... / Pe pămînt curgea lumina / se stingea ziua curînd / Iar apoi era nimica / sau eram închinăciune / ... / Ni s-au dus nimiciturii / mult spre ținta lor pierdută / ... / transformăm cămașa morții / Într-un cîmp primăvăratic / ... / Turla unui secol gol / dărîmată-i jumătate / Cerul se împacă iarăși / ... / Eu copil al unei inimi / mă mărturisesc din nou / ... / răcorită noaptea-n rouă / Dar în inima murită / cresc adînc și cresc erou". Data viitoare vă rupem piciorul, cel graf și caligraf.

ANTON CRISTESCU. Spre dimineață : „Zorii mă înconjoară / Strigîndu-mă din moarte / Bătrîn din pulberea cerului / Și fără răspuns ființez / Rîzînd și plîngînd a mă naște". **Peste timp:** „Secole prin tîmple îmi trec / Spre țara fără nume / Pe calea nopții pierdute alerg". Ce sfat să vă dăm ? Luați-vă unul : citirea.

BORIS MHER. Din treisprezece poeme, această coadă de **Lup :** „Cred totuși că la temelia unor case / e îngropat un lup fără de oase". Noi avem și dovezi ; dar să vă afumați cu doi peri de lup, nu-i cazul.

IULIA MUREȘANU. Din **Primăvara :** „Tu, timp uitat, ajuns în toamnă / cu mici dureri **articulare** / O, mîna ta ce mult te doare ! / la tratament sărat te-ndeamnă". Dar noi vă obligăm să mergeți la sare tratamentoasă, de mari dureri p-arti-culare.

DIDIN VIOREL. Acest blînd și generos **Dat cu pietre :** „M-am urcat pe Muntele Retezat. / Și de-acolo cu pietre în soare am dat / Nu m-am gîndit, că muntele-i prea jos / Și n-o să trag nici-un folos / Totuși am dat cu pietre / Căci mîinile îmi erau bete / Zburau de lîngă mine / Ca două văpăi nebune / Izbindu-se una de alta / Am înțeles că sînt Cavalerul de Malta / ce și-a pierdut memoria și trupul / În lupta cu văzduhul". Cu celelalte ați făcut scurtă la mînă și nici o gaură-n cer. Mai aruncați.

Constantin Alexandru

***

Toamna cu degetele rupte cîntă a baladă
sînt bolnav nici doctorii nu știu de ce
poate de înfrîngere, poate de răsfrîngere
pe străzi același trup mai poartă
salcîmii roșii se scutură pe gură
iubita mă lasă întinerit pe-o cruce
îmi trage pădurea pe ochi se duce
Constantin Alexandre Constantine
să-ți fie gura plină de ninsori
și trupul lemn de casă nouă.

***

Mă rod luminile tăcerii
sînt ca un cal în pragul serii
pendula lunecînd prin oră
cuvintele între ele se devoră;

iubito închide ușa
auzi cum îngerii vor să mă vîndă
ogarilor încremeniți în pîndă.

***

Murdărit de singurătatea vînătorului uitat
respins de masca-n care n-am intrat
nemaiavînd vești despre mine
am lovit din cer trei stele pline,

cu cearcăne pe gură mă întorc acasă
fără arc, fără săgeți în tolba roasă
să-ți povestesc despre oraș, despre copaci călători
să te întreb dacă nunțile se mai fac pe ninsori;

stinge lampa, ornicul e mut
ne spălăm de păcat într-un sărut,

***

Îi zvîrl vieții un ban de aramă
ca să plătesc trecerea la vamă,
corabia la țărm s-a frînt
în mine bate vertical un vînt
tu mă așteptai în mînă cu un crin
de banul acela
în tăcere să ne mai iubim puțin.

REMEMORĂRI

De Iancu mi-este dor acum (III)

1

La un învățător din Țara Zarandului am văzut bustul lui **Avram Iancu** sculptat de un artist necunoscut. Chipul său avea ceva din încremenirea tristă a unui zeu posomorît, trăsăturile feței exprimau un aer de încordare mocnită.

M-a fascinat linia mîinilor frumoase, subțiri și ușor alungite, pe care sculptorul i le împreunase pașnic pe piept a odihnă. Pe dosul palmelor, două scobituri destul de vizibile, mi-au trezit curiozitatea. L-am întrebat mirat ce e cu acele adîncituri ciudate a căror prezență contrastau cu armonia formelor.

Posesorul bustului mi-a explicat cu simplitate. „Acest bust a stat multă vreme în dreapta altarului unei bisericuțe din munți. Moții veneau cu miile și-i sărutau mîinile ca unui sfînt. Adînciturile pe care le vedeți sînt urmele buzelor care i-au atins mîinile încremenite în bronz"...

2

Și totuși, cum arăta **Avram Iancu** pe la 1860 pe vremea cînd în presa austriacă izbucneau împotrivă-i campanii de denigrare ?

„La masă între alți oaspeți distinși avui norocul să șed alături de **Iancu,** care și aici s-a prezentat în modul cel mai elegant al omului de salon. Figura lui frumoasă îți amintea de un cavaler din evul mediu.

Luptele avute nu lăsaseră mari urme în esteriorul său. Un sentiment straniu te cuprindea ; părea că se luptă în sufletul său două elemente : visul și realitatea".

Așa l-a văzut Iudita Secula la zece ani după sfîrșitul revoluției adăugind la amintirile de atunci o informație extrem de prețioasă : „Un tînăr profesor de la gimnaziul din Brad, Paul Truța, l-a pozat în ținută de salon, ceeace a primit cu bunăvoință **Iancu,** fiind mai de multe ori oaspetele acestui tînăr"...

Unde este oare acea **fotografie ?** Și dacă tînărul din Brad l-a primit ca oaspete **mai de multe ori,** o logică elementară mă îndeamnă să cred că există mai **multe fotografii.** Va trebui să-mi consacru o vară spre-a scormoni descendenții acestei familii din Brad...

3

Simbolică și edificatoare este informația furnizată de Ștefan Pascu în legătură cu felul în care oamenii din munți au reacționat la moartea marelui conducător. Se zice că la cîteva zile după înhumare, cînd clopotele micilor bisericuțe de lemn se mai tînguiau în amurgul serilor de toamnă, la prefectura micului tîrg Baia de Criș, s-au înfățișat doi moți tăcuți și întristați, au întrebat cît a costat înmormîntarea lui **Iancu,** au scos pungile cu galbeni, le-au aruncat pe masă și s-au mistuit spre munți fără a-și declina identitatea...

4

În 1865, prin august, Aron Densușianu petrece cîteva zile în compania eroului din munți. Mărturiile tînărului cărturar exacte și subtile ne ajută să reconstituim personalitatea și comportamentul lui **Avram Iancu** din perioada de mijloc a așa numitei sale **pribegii.** „Peste cîteva momente bate cineva la ușă, și intră un bărbat de o statură peste mijlocie, puțin plecat, roșu la față, mustațea lungă blondă, păr asemenea blond și retezat, în haine porumbii"... **Iancu** se adresează cumnatei lui Aron Densușianu care susținuse la Abrud un concert de vioară. Iată cuvintele sale : „— Felicitările mele, domnișoară, zise **Iancu,** pentru măiestria cu care știi **mînua** un instrument atît de greu cum este vioara".

Iancu acceptă să însoțească micul grup al intelectualilor într-o incursiune spre Detunata. Îndemnat de povestitorul amintirilor să-și aleagă un cal, aflăm : „**Iancu** surîzînd privi peste cai și-și alese un roib, care era în adevăr mai frumos dintre toți caii, îi puse mîna în coamă și se aruncă pe el, apucă înainte cel dintîi, își scoase fluierul și începu a zice marșul"...

Deci, Iancu alege cel mai frumos cal și se așează înainte **cel dintîi,** așa cum s-a așezat cu ani în urmă în fruntea cetelor de moți... Observator fin, Aron Densușianu sesizează un fel de însingurare, un aer de detașare neterestră, o abstragere din realitate pe care le manifestase în timpul acelei excursii **Craiul Munților.** Părea că privește imagini numai de el văzute. Și totuși, memoria lui funcționează perfect :

Aproape de satul Buciumani, în mijlocul unui grup de moți ce lucrau la un gard, o siluetă cunoscută : „— Uite, **zice Iancu,** acesta mi-a fost căpitan în 48 !".

Acel ins de statură mijlocie, bine legat, îmbrăcat în straie moțești, nu era altul decît preotul Vlăduțiu, unul dintre cei mai bătăioși căpitani ai oștilor moțești.

5

Versuri dintr-un caiet mai vechi : „De Iancu mi-este dor acum / pădurea-i pulbere și scrum / și fiecare frunză s-a / întors în veșnicia sa. / De Iancu mi-este dor acum / pădurea-i pulbere și fum / și de atîta dor de el / mă fac troiță și inel"...

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. La anume ore ale nopții, o ureche atentă aude și scîrțîitul Carului Mare.

II. Startul poeților, atleți ai spiritului, este deosebit de acela al sportivilor de performanță printr-un singur amănunt : pentru „alergători" se dă startul la începutul fugii, pentru poeți startul se dă după ce „au ajuns".

III. Pe urma unei idei călinesciene. Arta și industria au moduri de competiție diferite. La antipozi. Arta este competitivă cu cît este mai națională, industria este competitivă cu cît este mai internațională — în sensul definiției, nu în acela al apartenenței imediate. În acest raport toate artele sînt „conservatoare" iar toate industriile sînt „cosmopolite". A crea un poem sau un roman după patent italian sau chinez, sau un poem argentinian după patent românesc este o greșeală de neiertat în ordinea valorii specific artistice. Plierea pe metode străine, așa cum cîntă cîteva sirene, nu înseamnă altceva decît izbirea de stînci. **Literaturile comunică cu atît mai mult cu cît sînt mai deosebite (paradoxul artei).**

George Alboiu

Comunități de tranziție

Urmare din pag. 1

mitor comun forța narativă cu tincturări poematice, frenezie imagistică, disponibilitate inventivă. Totul se subordonează unei viziuni simbolice, creatoare de atmosferă, localizată cu instinct sigur unei geografii precise : **comunitățile umane de tranziție.** Aici Paul Eugen Banciu, cu inteligența vibratilă, palpînd cu antene psiho-sociologice metamorfozarea comunităților, este remarcabil, creionînd veridic, rezistent personaje și scene colective.

Ce aducea nou **Sărbătorile,** al treilea roman al său, apărut mai recent ? O rememorare a epicului e, desigur, inutilă. Romanul impune însă ideea de ciclu, fiind scris parcă în prelungirea **Recifului ;** ținutul Burnei devine, indiscutabil, proprietatea literară a lui Eugen Banciu. Autorul decupează un sat (Ciulpău) ai cărui oieri străbat lumea și sparg claustrarea unei umanități pătimașe, prinsă în chingile moralei austere. Privirea e însă din interior, parcă de pe un pridvor arhaic, asistînd la zbaterile istoriei, la senzaționalul povestirilor unor mari familii prinse în încrengătura neamurilor, acolo unde „pachetul ăsta de oameni a ajuns să fie un singur neam". Romanul confirmă știința autorului **de a manevra marile simboluri,** intrînd fără precauții, direct, în ritmul lent al lumii închise a muntelui. E de observat că această carte ce îmbogățește „literatura muntelui" este un calendar al sărbătorilor transhumanței, așa cum în literatura noastră nu sînt multe. Ea trădează și lecturi întinse, inițiatice în secretele arhaicului românesc și, de altfel, autorul (fără a-și etala, impudic, erudiția) dă „indicații de lectură" prin motto-urile așezate savant, decriptînd mesajele unor texte sacre. Pentru demersul romanesc important e de amintit că odată intrat în spațiul eresurilor muntelui, firescul se instalează pe această solidă fundație a sacrului și livrescului ; gestica și detaliile semnifică un fel de a fi și a simți ce se circumscriu „normalității personajelor", intrînd în ritualurile unui stil de viață ce maschează sacrul.

Prin **Ziggurat** (1982), Paul Eugen Banciu părăsește o formulă de roman pentru a se încerca în alta și drumul său este, să notăm, invers față de alți (mulți) romancieri. Un larg registru narativ, slujind **epicizarea atmosferei** și, în egală măsură, **vocația de constructor,** vădind virtuți regizorale — erau vizibile și pînă acum la Paul Eugen Banciu. Doar că **Ziggurat,** poate mai mult decît precedentele apariții ale scriitorului timișorean își evidențiază tehnica narativă (fiind un roman „terasat", părăsind structura polipieră), beneficiind chiar de un „plan" ; furat de schema compozițională și ambalînd mașinăria barocă, naratorul pare învins de constructor. Arborescența și încărcătura epică, alternanțele și discontinuitățile, preparativa acumulărilor asigură **Zigguratului** o compoziție sofisticată, de epică „circulară". Crescută în umbra mitică, parabola Zigguratului luminează **cucerirea realului ;** cartea e inițiatică, eroul ei — un tînăr gazetar, preluînd elemente autobiografice — descoperă lumea, în confruntarea frumoaselor și coloratelor teorii cu palpitul vieții. Ea pune în discuție problema mijloacelor, a responsabilității pe terenul cultului puterii și alpinismului social, lupta degradînd relațiile amicale. Înserturile levantine trimit la lecțiile istoriei, vădind zădărnicia „sentimentului creșterii".

Nu se poate spune că Paul Eugen Banciu se închină oportunităților tematice. Romanele sale traversează medii felurite dintr-un spațiu pe care scriitorul s-a fixat și care-i aparține, recognoscibil în ontologia imaginarului. **Reciful** era un roman al cetății : Burna, „mic centru al lumii" era eroul cărții, vorbind de autarhia burgului-recif, „copie nereușită a lumii". În același univers „așezat", pus sub stăpînirea legii morale, **Sărbătorile** — ca roman al grupului social —, trăind drama pierderii identității, circumscrie conflictul dintre datină și modernitate. Personajele au consistență arhetipală, dar romanul se scufundă în concret, nu trăiește sub faldurile unor idei care l-ar goli de viață. Ordinea cutumiară reprezentată de Mogu este violentată de modernismul agresiv, ispitit de putere, ipostaziat de Petru Urvan, zis și „Străinul". Romanul se consumă tot ca o parabolă a puterii, angajînd un timp defunct și personaje-relicvă, retrăind — în cadre mitice — un arhetip pierdut al ruralului românesc.

Închinare limbii române

Urmare din pag. 1

cu asemenea mărturii de ev mediu ne-ar trebui mai multe numere de revistă. Cîteva comornice s-ar cere, totuși, puse în pagină, mai cu seamă că limba, care poleiește atîtea abstracțiuni, are și ea dreptul să iasă din modestia proverbială și să spună, măcar o dată pe an : rămîi, că ești atîta de frumoasă !

Am întîlnit în Manuscriptul de la Ieud lucruri vechi și de tot frumoase, dar iată o revărsare solară care îl anticipează pe Blaga cu ale sale „Poeme ale luminii", în cea mai înaltă măsură. Priviți, pentru comparația stărilor, această sfîșiere liturgică a inimii lui Neagoe Basarab, care la dispariția fiului său reflecta asupra deșertăciunii lumii cam în genul în care avea să o facă, 350 de ani mai tîrziu, Eminescu în „O, mamă...", în cîteva elegii și sonete : **„O, fiul meu Petru, iată că-ți trimit surguciul și diademele pentru că tu-mi erai stîlparea mea cea înflorită, de care pururea se umbriau și se răcoriau ochii mei. Iar acum stîlparea mea s-a uscat și florile ei s-au veștejit și s-au scuturat și ochii mei au rămas arși și pîrliți de jalea înfloririi tale".** Simțirea națională a fost înaltă, în toate timpurile. Să ne gîndim la aurul de cugetare pe care l-a turnat în tipare latine un Niceta din Remesiana, sau la țăranul de la „rîpile Dunării", care i se plîngea lui Marc Aureliu de greutatea stăpînirii romane, atît de cutremurător încît pe acest „trandafir între spini" împăratul l-a făcut senator — iar în traducerea lui Nicolae Costin din „Ceasornicul domnilor", pasajul este de un tragism shakespearean ! Norocul latinei clasice a fost, dacă se poate spune așa, latina populară. Ceea ce era sortit să înghețe în acte oficiale de cancelarie și în texte literare și retorice greu accesibile unui neinițiat, iată că a fost salvat de flexibilitatea, puterea de absorbție și inteligența vie a poporului. Există indicii sigure că în limba română (poate cea mai legitimă și mai tenace moștenitoare a latinii populare) se scria încă din secolul XV, deși convingerea mea este că numai lipsa actuală a documentelor ne împiedică să împingem și mai departe în timp această frontieră. În arhivele din Lemberg, D. Dudik descoperea un document românesc emis de Mircea cel Bătrîn, probabil la 1410, cercetătorul considerînd că este vorba despre o „lingua franca". În arhiva regală din Cracovia se menționează un document prin care Mahomed al II-lea asigura liberă trecere negustorilor poloni prin posesiunile turcești. Actul era scris în limba română **(idiomate valachico scriptus),** la anul 1464 și trădează convingerea că temutul cuceritor al Constantinopolei considera româna drept o limbă comercială de circulație. Cu cîteva decenii înainte de Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung, la 1484, Ștefan cel Mare presta un jurămînt omagial, în stilul formal al epocii, în limbile latină și ruteană, dar mai întîi în română. Dovezile, firește, sînt mult mai numeroase. Ce vrem să demonstrăm cu toate acestea ? Nimic mai mult, dar nici mai puțin, decît adevărul că avem o limbă veche, cu puternice rădăcini latinești, o limbă exersată și șlefuită prin oralitate și scriere. Limba română este, după opinia mea, cea mai bogată rezervație arheologică a patriei, fiecare incursiune în straturile sale oferind vestigii și mărturii noi, luminătoare pentru epoci istorice în care alte documente lipsesc. Iar frumusețea documentelor emise de cancelariile unor domnitori atestă o îndelungată practică a scrierii în limba națională, chiar dacă documentele s-au pierdut, din nefericire.

Într-o asemenea limbă magnifică sîntem meniți noi, scriitorii de astăzi, să ne slujim poporul. Ea este temelia civilizației noastre, inima unică bătînd în sutele de milioane de piepturi ale atîtor generații de români, argumentul însuflețit al rostirii străvechi a demnității naționale. Limba noastră e patria care se scrie, se vorbește și se cîntă pe ea însăși. Despre ea, umanistul italian Antonio Bonfini afirma, la 1568, că **„românii s-au luptat pentru păstrarea limbii mai mult decît pentru apărarea vieții".** Este limba celor mai armonioase și mai poetice accente, variabile ca înseși stările spiritului, este limba a cîte patru-cinci echivalente pentru un singur cuvînt, este limba despre care Hasdeu spunea uluit că **„pentru singura onomastică topică a României n-ar ajunge 100 000 de cuvinte".** Românul are darul cuvîntului, al cuvîntului care a fost la început și al aceluia care va fi la sfîrșit, el are proprietatea limbii într-o măsură rar întîlnită, îngrijind-o ca pe un arbore lăudat, care uneori se cere altoit și primenit, dar rămîne tot atît de adînc în pămînt. Este limba marilor noștri scriitori, a folclorului nostru genial, este limba în care pascalia bizantină a putut să reînvie, cu duh de **Hieros Logos,** în alesături precum acest abis de Minei înflorat, închinat maternității și păcii : **„Rai al nemuririi de curînd înflorit și frumos cu adevărat te-ai arătat, purtînd în pîntece Pomul vieții (...). Turnule cu aur poleit, cetate cu douăsprezece ziduri de apărare, scaun picurător de lumină, jeț împărătesc !"**

PROBABIL / POSIBIL

Cenaclul „Solaris"

Înființat în anul 1969 și funcționînd la Casa de cultură a studenților din București, cu întîlniri de lucru în fiecare duminică în jurul orei 11, Cenaclul Solaris are o compoziție eterogenă : studenți, absolvenți ai diferitelor facultăți și institute de învățămînt superior, elevi din ultimele clase etc. Prin apartenența la aceeași generație, prin atracția spre fenomenul artistic SF, fie dintr-o platonică iubire, fie din speranța de a-și vedea realizate propriile predispoziții, înclinații sau talente literare, prin unele afinități de simțire și gîndire, ei formează un grup omogen.

Este cenaclul nostru o școală de scriitori SF ? Nicidecum. El este numai un cadru cultural. Prin citirea unor lucrări proprii sau traduceri, prin aprecierile ce se fac, înainte de toate, privind valoarea artistică a acestora, prin discuțiile declanșate de pretextul științific folosit, prin confruntarea liberă de idei și opinii, prin dezbaterea unor aspecte ale teoriei, criticii sau istoriei literare, legate de fenomenul SF, și nu numai atît, se încheagă acea atmosferă intelectuală, acel climat spiritual, acea emulație necesare oricărei întreprinderi de acest fel.

Controversatele întrebări „ce este literatura SF" și, mai ales, „prin ce criterii se poate judeca literatura SF", ce trădează o oarecare neîncredere, un oarecare complex, domină, de multe ori, întîlnirile cenaclului. După cum este firesc, dar într-o mică măsură, cei cu pregătire științifico-tehnică preferă aspectul științific, cei cu pregătire umanistă caută valoarea și satisfacția artistică.

Mai mulți „solarisieni" au debutat cu volume proprii la editura „Albatros" : Mihail Grămescu, **Aporisticon** (1981) ; Radu Pintea, **Aerostatul inocenților** (1981) ; Sorin Ștefănescu, **Zee (1982),** Gheorghe Păun, **Sfera paralelă** (1984) ; Alexandru Ungureanu, **Marele prag** (1984). Acești autori și alții au publicat și publică în antologii (spre exemplu în cea editată de „Scrisul românesc" din Craiova), în almanahuri (mai ales în **Anticipația,** editat de revista „Știință și tehnică"), în diverse reviste și fanzine.

Întîlnirile de lucru ale cenaclului nostru sînt dominate în anii din urmă de cîțiva autori : Cristian Lăzărescu (proză cu ecouri romantice, parabole), Cristian Popescu (real simț al limbii, prolificitate de bun augur, talent literar), Cristina Radulian (talent în conturarea unor psihologii), Dan Ungureanu (inventiv, scrie o proză aparent amuzantă, dar profundă în implicațiile sale), Marian Gogoașe (de remarcat concretețea imaginilor din textele sale, precum și asociațiile surprinzătoare, apărute datorită unui lexic suculent), Cătălin Ionescu (a predat la Editura Albatros un roman de construcție picarescă, o anti-utopie), Ruxandra Andrian (proză atestînd certe posibilități epice), Mihail Grămescu (posibilități de desfășurare pe largi spații literare, disponibilități eseistice, simț al limbii), Marina Nicolaev (poeziile sale aduc un aer proaspăt de sensibilitate și farmec).

Mircea Dumitrescu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

„Centralismul" diversiunii și poligeneza etnologiei

Cine observă, în necunoștință de cauză, insistența pe care grupul „Europei libere" o pune în comentariile asupra lui Mircea Eliade, ar putea să-și închipuie că asemenea referințe au o motivație adîncă, izvorîtă din adeziunea acestui admirabil autor la tezele diversiunii. Într-adevăr, despre Mircea Eliade este vorba, în intervențiile grupului verificat, cînd trebuie și mai ales cînd nu trebuie. Mircea Eliade ar ilustra, zice unul, ideea de exil (30 aprilie 1984) căci, asemeni lui Siniavski, scrie și azi în limba lui originară. Mircea Eliade ar fi o probă a culturii dezlegate de ideologie, izolată în acțiunea estetică pusă și în sinteza științifică lipsită de teze. Mircea Eliade ar fi, în fine, o „conștiință" care (urmînd ideile pe care diversiunea le are asupra „conștiinței") nu ar avea nimic altceva de făcut decît să combată cultura de azi, din România. S-ar putea cita, pe teme precum acestea, la tot pasul. Însă nimic din toate acestea nu este adevărat, ba, s-ar putea zice mai mult, opera lui Mircea Eliade contrazice în numeroase puncte ideologia „noii drepte" diversioniste a grupului verificat.

Un examen de amănunt ar fi, bineînțeles, cu mult prea dezvoltat întrucît ar presupune o desfășurare monografică și care nu își are locul aici ; totuși cîteva elemente merită punctate. Mai întîi, reprezentările lui Mircea Eliade despre cultură sînt ale unui istoric al vieții spirituale și ale unui etnolog care știe că ideea de poligeneză este întemeiată pe o coeziune de substrat, împiedicătoare a diferențierilor calitative între culturi. Această realitate nu era uitată de Șerban Cristovici care, într-un loc, rezuma o idee a lui Mircea Eliade privitoare la sfîrșitul euro-centrismului și la viitorul culturilor asiatice și africane. Diversiunea nu crede aceasta cu nici un chip imaginîndu-și încă o dată că proprie culturii ar fi numai Occidentului.

Să mai înaintăm cu un pas ! A face, precum Mircea Eliade, demonstrația vigorii arhaicului și a corespunderii acestuia în lumea modernă, nu înseamnă oare a extrage din simbolul etnic o ireductibilă care coagulează culturalicește un popor ? Așa s-ar înțelege, numai că diversiunea crede, cel puțin în ceea ce îi privește pe români, că arhaicul ar fi un semn de... înapoiere și de „particularism". E adevărat că o recenzie sau alta la „Noaptea de Sânziene" (romanul lui Mircea Eliade) a semnalat cîte ceva pe tema aceasta însă aceia care au făcut-o nu au fost susținătorii „Europei libere". Aceștia sînt, dimpotrivă, „lovinescieni" de carieră și adoră un tip vetust de sincronism mecanicist, pe care, din punctul de vedere modern al etnologiei, nu îl mai promovează nimeni. Nu e vorbă, ideea de „modernitate", rămasă la sincronism și la E. Lovinescu, nu e mai tîrzie decît... 1900.

Un interviu (luat de Jean Varenne, în „Question de...") al lui Mircea Eliade exprima, într-un rînd, ideea substratului etnologic comun, acela al culturii agricultorilor europeni și asiatici : există — zicea el — o unitate între cultura agricultorilor, din Portugalia pînă în China. „Țărănismul" e, pentru diversiune, o formă de viață „nemodernă", rudimentară, proprie unor barbari, unor sălbatici. S-ar mai putea exemplifica, fapt este că modernitatea studiilor lui Mircea Eliade nu are nimic a face, prin apelul la etnologie și la științele spiritului, cu opiniile diversiunii. Această depărtare netă nu se reduce numai la cercetările științifice, se observă și în creația propriu-zisă. Occidentalismul nediferențiat, promovat de grupul „Europei libere", (care nu știe, de altfel, din cultura occidentală decît „absurd", „umor negru" și „infidelitate") nu se împacă de fel cu ideea mai multor „Europe", care e, la ora aceasta, cea mai interesantă în materie de culturologie europeană. O recenzie la romanul „Pe strada Mântuleasa" (apărută la traducerea în germană), îl integrează pe autor în tradițiile Europei Centrale și face comparații, în urmarea acestei idei, cu Leo Perutz și cu Alexander Lernet Holenia (cf. François Bondy — „Die Zeit", 29 sept. 1972). Un comentariu asupra „Jurnalului", din „Figaro littéraire" (17 nov. 1973) și aparținînd lui Claude Mauriac, făcea din aceste note ale biografiei curente „o carte de înțelepciune și de cunoaștere". „Jurnalul", zicea criticul (într-un articol intitulat „Mircea Eliade et l'archaisme contemporaine") este interesant prin aceea că descoperă în viață și opere „arhetipuri, mituri și simboluri". Pe tema aceasta, diversiunea voiește literatură de „jurnal" însă întemeiată pe derizoriu și banalitate. Și fiindcă este în discuție „Jurnalul" lui Mircea Eliade (unde foiesc observațiile care stau departe de tezele diversiunii și adeseori se opun acestora) să citez un „fragment pe tema dacică : „Din timp în timp — declară savantul — «sînt prins» de o pasiune pentru Dacia și pentru Zalmoxis [...]. Timp de cîteva zile sînt ca posedat, nu fac decît să recitesc și să visez pe manuscrise. Scriu pagini și pagini, remarci, comentarii, planuri de studiu și de cercetări care sînt de făcut" (Fragments d'un Journal", Gallimard, 1973, pg. 217). Dacă ar fi să ne luăm după opiniile diversiunii privitoare la alții, aceste propozițiuni dezvăluie o pasiune tracomană deși, bineînțeles, nici nu poate să fie vorba de așa ceva.

S-ar putea proba cu numeroase exemple deosebirile de esență între optica diversiunii și realitatea operei lui Mircea Eliade. Cineva zicea, nu de mult, (în „Die Welt", 17 iulie 1982), despre acest admirabil savant următoarele : „unul dintre cei mai eminenți oameni de știință în domeniul științei religiilor din lume. El este un polihistor cum nu se mai găsesc alții în zilele noastre, un diagnostician clarvăzător al epocii, un interpret profund al lumilor intelectuale trecute și un transmițător creativ între religii și culturi. Adevărul e că nici unul dintre simpatizanții diversiunii nu a pronunțat asemenea vorbe. Pentru aceștia, Mircea Eliade nu este azi decît un stindard a cărui semnificație nu o înțeleg, adoptat din necesitățile clipei.

Artur Silvestri

UNIVERSUL LUI CINGHIZ AITMATOV

Sînt scriitori care vin în literatură însoțiți de o legendă. Apoi legenda se difuzează în cărțile lor, ca un pămînt luminat de raze necunoscute, rămînînd de neatins și sporind doar, sublim, frumusețea florii cuvîntului. Între ei, cred, se așează pe drept, Cinghiz Aitmatov, kirghizul născut la 12 decembrie 1928 în satul Seker din Valea Talas. În tinerețe, practică meseria de veterinar. Începe să scrie și, la 30 de ani, explodează în literatură cu „Geamilia", pe care Aragon o numește „cel mai frumos roman de dragoste al lumii". Cărțile care urmează îl fixează pe Aitmatov în plutonul de elită al prozatorilor contemporani. Traducerea recentă în limba română a ultimului său roman, „O zi mai lungă decît veacul" a fost pentru cititorii de la noi o sărbătoare a sufletului. O pledoarie pentru omul adevărat căruia nimeni și nimic nu trebuie să-i ia dreptul la iubire și la memorie, să-l transforme într-un „mankurt". I-am regăsit gîndurile într-un interviu realizat de Tatiana Sinițina pentru „Les Nouwelles de Moscou", interviu pe care l-am citit în avionul ce lega Moscova de New Delhi trecînd pe deasupra stepei kazahe, acolo unde au intrat în eternitate gîndurile lui Edighei :

— După apariția povestirii „Vaporul alb" în urmă cu 14 ani, foarte mulți erau cei ce credeau că acesta este punctul culminant al creației dv...

Cinghiz Aitmatov surîde și-și clatină capul :
— Personal, consider că cea mai bună carte a mea este încă în mine...

— „Vaporul alb" v-a adus o popularitate mondială. Filmul care s-a făcut după povestire și-a cîștigat de asemenea celebritatea. Cum judecați această lucrare acum ?

— Știți, eu am un defect : îmi pierd interesul pentru tot ce am scris. Înainte de a scrie simt ceva ce nu pot încă exprima, care-mi apasă inima. Odată ce reușesc să mă eliberez prin scris, este ca și cum aș scăpa de o durere și mă străduiesc s-o uit.

— Pentru a o schimba cu alta...

— E destinul scriitorului. E adevărat că am scris „Vaporul alb" repede și oarecum ușor. L-am scris pentru mine și pentru aceia pe care i-ar putea interesa lucruri atît de evidente precum conștiința și onestitatea al căror germen se manifestă din copilărie.

— În „Vaporul alb" personajul dumneavoastră moare la șapte ani. N-are forța de a suporta ceea ce-l faceți să îndure. Îl puneți să îndure suferința unui adult.

— Nu există suferințe pentru adulți și suferințe pentru copii, există numai suferințe omenești. Mulți cred că un copil este un viitor om cînd el este deja un om. Subliniez acest adevăr. Integritatea și valoarea individului depind de dezvoltarea unui puști, de condițiile care-i vor fi create. În „Vaporul alb", copilul respinge moartea pentru că inima sa de copil n-o poate accepta.

— Cum ați scris dumneavoastră însivă : „E imaginea fulgerului care a luminat odată și s-a stins. Ori, cerul este cel care provoacă fulgerul. Și cerul este etern". Probabil în această idee găsiți o consolare pentru dv. și pentru cititor ?

— Se poate. Sînteți de acord că, în ciuda finalului tragic, povestirea mea e plină de speranță ?

— Evident. Uneori cărțile dumneavoastră sînt melancolice. Pentru ce alegeți această tonalitate ?

— Sînt, probabil, eu însumi atins de melancolie, glumește Cinghiz Aitmatov. Dar, vorbind serios, sînt convins că acest caracter tragic constituie cu siguranță forța puternică ce obligă spiritul omului să mediteze la sensul vieții. Nu e întîmplător că el stă la baza literaturii antice.

— La ce concluzii ați ajuns reflectînd la esența vieții ?

În răspunsul său, Aitmatov rostește un lung monolog. Operele sale sînt într-o oarecare măsură meditații despre sensul vieții. În înțelegerea acestei probleme eterne, el pleacă de la faptul că adevărul, care este indisolubil Binelui și se opune Răului, primează întotdeauna. Pînă azi, estimează scriitorul, umanitatea n-a descoperit nimic mai universal valabil în stare să unească ființa umană, decît umanismul. De unde și destinația cea mai înaltă a literaturii : a cultiva umanismul slujind adevărul oamenilor, căci el este limbajul comun cu ajutorul căruia popoarele pot tinde spre salvarea lumii.

Mica stațiune balneară de pe lacul Issik-kul unde l-am întîlnit pe C.A. se numește Ciolpon-ata, ceea ce în kirghiză înseamnă „tatăl luceafărului de dimineață".

O frumoasă legendă a unit, în acest ținut, lacul și cerul. Se spune că albastrul Ciolpon (Venus) este o particulă din Issik-kul, care a părăsit țărmul și s-a înălțat pe cer. În acest sat își consumă C.A. truda sa de scriitor care l-a făcut cunoscut în lumea întreagă. Cărțile

sale pleacă de aici spre toate colțurile lumii. Cunoscînd interesul cu adevărat mondial care însoțește opera scriitorului e dificil să-ți închipui că, doar cu puțin peste șase decenii în urmă, kirghizii n-aveau scriere proprie și că tatăl lui Cinghiz a fost primul din familie care a ținut în mînă un abecedar.

Nimic din ceea ce ar putea să țină de poză în aspirația lui Aitmatov către singurătate : ca numeroși alți confrați, el consideră că actul creației e un lucru intim, care nu suportă martori. Nu vorbește nimănui despre ceea ce scrie, nu publică nici un capitol din romanele în lucru în marile reviste. Ceea ce scrie este secretul său. Soția sa, Maria, este primul său redactor și cititor. Ea vine din cînd în cînd la Ciolpon-ata cu fiica lor de șapte ani și fiul lor de cinci ani, dactilografiază paginile terminate, își spune părerea despre ele. Scriitorul are deplină încredere în judecata Mariei, ea însăși autoare de scenarii cinematografice. Aitmatov scrie fără grabă, îi place să refacă. Știe rusa la fel de bine ca și limba sa maternă. Pentru scris o alege pe una sau pe cealaltă și-și face singur traducerea. Consideră că, la fel cum din întîlnirea a două științe se poate naște o știință nouă, întîlnirea a două limbi poate oferi o imagine nouă a gîndirii scriitorului.

— Cum se naște ideea, subiectul unei viitoare cărți ?

— N-aș putea să definesc asta cu exactitate. De cîte ori mă aflu în fața unei foi albe încerc un sentiment de derută, am senzația că scriu pentru prima oară. E clipa cea mai grea. Dar înainte de a începe să scriu trebuie să știu care va fi finalul. Așa s-a întîmplat cu „Vaporul alb", așa s-a întîmplat cu ultimul meu roman „O zi mai lungă decît veacul".

— La fel ca milioane de cititori ai romanului la care v-ați referit, consider și eu că acesta este nu numai un fenomen literar dar și, în egală măsură, filosofic. El se află la același nivel cu zguduitoare opere ale literaturii mondiale cum ar fi : „Maestrul și Margareta" de Mihail Bulgakov, „Un veac de singurătate" de Gabriel Garcia Marquez...

— Pentru mine acesta este un mare compliment. Dar romanul meu a fost deopotrivă criticat, a provocat discuții vii. Mi s-au reproșat adesea linia fantastică, metaforele. Sînt recunoscător acestei judecăți severe dar consider că în secolul nostru metaforele au devenit indispensabile, redînd întreaga amploare a incursiunii în universul realizărilor științifice și tehnice. Sau, pur și simplu, pentru că lumea noastră a devenit un spațiu al fantasticului.

— În urmă cu 14 ani criticii s-au înșelat afirmînd că „Vaporul alb" este vîrful creației dv. Poate că azi și eu mă înșel considerînd că „O zi mai lungă decît veacul" este cea mai bună operă a dv. În postfața romanului scrieți că v-ați dăruit în această carte fără nici o rezervă : „Această carte este trupul meu, acest cuvînt este sufletul meu...".

— Am citit aceste cuvinte în „Cartea întristării" scrisă în secolul X de un călugăr armean, filosoful Grigore Narekați și am fost uluit de probele morale inumane la care acesta și-a supus conștiința.

— În romanul dumneavoastră se regăsește același spirit — cititorul e frapat de maximalismul cu care vă înfățișați personajele la judecata conștiinței.

— Maximalismul moral este condiția cu care începe marea literatură, asta mă obsedează.

În coliziunea moralului cu imoralul, a eternului cu efemerul, a vanității cu înălțarea, omul e important și adevărat în măsura în care este o individualitate, în măsura în care se manifestă spiritual. Convins de asta, mă străduiesc să plasez personajul principal al romanului meu, feroviarul Edighei, în centrul unui univers poetic, să-l încarc cu toate puterile genului uman. Edighei al meu este un adevărat truditor. El gîndește, filosofează, își pune întrebări și caută pînă la durere răspuns la aceste întrebări.

— De ce personajul dvs. trăiește în stepă, în timp ce acțiunea tuturor povestirilor anterioare, cu excepția celei intitulate „Ciine fugind pe malul mării", se petrece pe pămîntul kirghiz și, cel mai adesea, în satul dv. natal ?

— Străbat adesea imensele spații ale stepei kazahe călătorind de la Frunze la Moscova și de fiecare dată mă cutremură gările mici cu cîteva case în jur unde trenul nu oprește niciodată. Mă gîndesc că viața modestă a oamenilor din aceste localități minuscule care par izolate de restul lumii nu e lipsită de pasiuni fiind o parte firească a vieții din jur, așa cum o picătură de apă e o parte a mării. Și o a doua rațiune a plasării cărții în etapa kazahă este aceea că un loc important e consacrat cosmodormului, Universului.

— De ce ați ales metafora Cosmosului ?

— Am reflectat deseori la legătura omului cu Universul. Dezintegrînd nucleul atomic, noi ne-am implicat în secretele creației lumii. Or, asta permite eliberarea unei energii capabile să aneantizeze tot ce e viu. Alegoria, metafora, procedeele fantastice folosite în roman nu sînt un scop în sine, ci numai un mod de a gîndi, un procedeu de a cunoaște și interpreta realitatea. Deschiderea, să-i spunem cosmologică a romanului are rolul de a reprezenta într-o formă grotescă pericolele potențiale pentru umanitate care există astăzi și de a sublinia o dată mai mult că nu există țel mai important în lume decît lupta pentru pace, pentru salvarea civilizației.

— Ce probleme ale lumii de azi vă neliniștesc, ce reprezintă după părerea dvs. un rău deosebit ?

— Cinismul, îngustimea spiritului, meschinăria, dragostea pentru obiecte, carierismul. Curînd noi vom celebra a 40-a aniversare a Victoriei. În tot acest timp viața a cucerit noi calități și posibilități. Mulți s-au consolat, și-au pierdut memoria, au început să prefere valorile materiale celor spirituale. Nu din întîmplare se spune „Cu cît ești mai sătul, cu atît ești mai trufaș".

Or, nu încape îndoială, sănătatea culturală a omului este unul dintre factorii principali ai unei vieți demne ! Pentru a te consacra liniștit pasiunii cupidității, arivismului, ipocriziei trebuie să încetezi a fi om întreg.

Ceea ce a fost nu trebuie să fie uitat, nu trebuie să ne priveze de memorie, căci ea este conștiința noastră.

Și conștiința nu va permite niciodată omului să-și trădeze idealurile spirituale supreme...

★

Locul pe care Cinghiz Aitmanov și l-a ales pentru a-și scrie opera — mica stațiune de pe malul lacului Issik-kul are, la rîndul său, un destin extrem de interesant. Știința mondială a ales acest lac pentru o experiență de prim rang a istoriei și fizicii microcosmosului. Ea se va desfășura pe parcursul a zeci de ani și poartă indicativul BATISS rezultat din combinarea numelui orașului american Batavia și acela al lacului Issik-kul. Experiența constă în dirijarea unui fascicol de neutrino creat într-un accelerator din Batavia care să traverseze scoarța pămîntului pînă la lacul Issik-kul unde particulele vor fi înregistrate cu ajutorul unor instalații speciale. Cîteva aparate destinate realizării programului au fost deja coborîte în adîncimile lacului.

Dacă experiența va reuși, ea va oferi date certe despre deriva continentelor, despre structura nucleului solar, despre posibilitatea prevederii cutremurelor de pămînt, despre detectarea mineralelor utile. Și, în sfîrșit, vor proba existența undelor de gravitație, fenomen misterios al naturii de care se vorbește atît.

N-are oare dreptate Cinghiz Aitmatov afirmînd că lumea în care trăim stă sub semnul fantasticului ?

Prezentare și traducere de Nicolae Dan Fruntelată

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

Atitudini exemplare

„O are noi, cei care prin scrisul și creația noastră sîntem mărturia umanității și a vieții, vom rămîne cu brațele încrucișate ? Ne vom înfiora de spaimă, retrăgîndu-ne fiecare în cochilia noastră ? Nu. Puterea vieții este mai mare decît cea a morții. Să luptăm deci prin puterea scrisului nostru, prin puterea creației noastre, prin semnăturile noastre, prin marșurile pentru pace... salvînd astfel planeta noastră înainte ca ea să fie incendiată și distrusă". Am citat din acest apel recent adresat comunității mondiale de către Comitetul pentru pace al scriitorilor greci, deschizînd un articol ce se dorește o sumară consemnare a unor asemenea luări de poziție ale scriitorilor, creatorilor în genere, oamenilor de cultură și artă, în cadrul generos pe care îl pune la dispoziție, la scară planetară, Anul Internațional al Tineretului.

„Avem nevoie de luptători pentru pace acum, în acest moment al existenței noastre, iar locul scriitorului este în primele rînduri ale acestei lupte — afirma scriitorul vest-german Erwin Fischer. Avem conștiința acestei lupte și refuzăm să rămînem indiferenți față de cei care vor să transforme planeta în pulbere stelară". Este o luare de poziție profund semnificativă pentru ceea ce, acum, peste tot în lume, înseamnă largul front al acțiunii pentru pace, acțiune în care factorul cultural, formativ de conștiință și atitudine, este chemat să joace un rol de primă mărime. De altfel, acesta este unul dintre scopurile majore ale Anului Internațional al Tineretului, conceput a avea rezultate, finalități sociale și umane, dincolo de sfîrșitul său calendaristic. În rezoluțiile propuse de România, în programele propuse de către Comitetul Consultativ al Națiunilor Unite pentru A.I.T., revine această temă generoasă a educației pentru pace făcută prin mijlocirea actului de cultură, prin prezența omului de cultură ca purtător al unui mesaj al respectului marilor valori universale.

Într-adevăr, cunoașterea reciprocă a marilor valori naționale, a valorilor ce definesc un anume orizont spiritual este un pas extrem de important în respectul reciproc, în prețuire și stimă. Iar toate acestea, împreună, definesc o mentalitate opusă distrugerii, folosirii forței și amenințării cu forța, violenței.

Iată, printre aceste luări de atitudine exemplare, o redăm astăzi pe cea a prof. dr. Erhard Hexelschneider, directorul Institutului **Herder** din Leipzig, urmînd ca, pe parcursul unor viitoare numere ale revistei, să publicăm și alte asemeni manifeste de conștiință, rotunjind, la imaginea planetei, această înțelegere a unui moment în care figura scriitorului militant este chemată să ocupe un loc de prim-plan.

„Ce stă în puterea culturii ? Ce stă în puterea artelor și mai ales a literaturii ? Ce sferă de influență pot avea ? Care sînt limitele lor ? În ce mod poate oare cultura modernă să ajute într-un fel în a proteja, păstra și chiar aduce pacea în lume ?

Ce influență are artistul ? Acestea sînt întrebările pe care oamenii de cultură, artiștii și le pun cu din ce în ce mai multă putere în fața amenințării pericolului unui război atomic... Cultura îmbrățișează destinul general al omenirii și poate avea efecte pe termen lung. Ea este un element decisiv al educației pentru pace. Desigur, în sine, cultura nu poate fi generatoare de pace în lume. Dar însăși existența ei, circulația ei universală sînt mijloacele difuziunii universale a ideii de pace, ea poate ajuta la crearea și promovarea încrederii, a reducerii suspiciunii și să ducă la o mai bună înțelegere între toate popoarele lumii. În acest sens, cultura însoțește toate eforturile noastre de a crea un climat de încredere, cultura însăși devine un factor producător, generator de încredere, într-un timp al dezacordurilor pe scena politică mondială... Totul pare să depindă de conștiința pe care o are scriitorul, omul de cultură, asupra propriei sale meniri. Este de o importanță enormă faptul că el se consideră drept un „zoon politikon" în marea bătălie a păcii sau dacă, dimpotrivă, se alătură celor care consideră încă aplicabil dictonul roman „si vis pacem, para bellum"... pentru artist este de o importanță hotărîtoare (și nu numai pentru artist, ci poate pentru o întreagă cultură), de ce parte a baricadei se află în cadrul actualei lupte pentru pace, pentru ce scop anume lucrează, care este finalitatea pe care o dă creației sale.

Prin puterea cuvintelor, a imaginilor, a muzicii, adevăratul artist luptător pentru pace devine un om cu putere efectivă de intervenție. O asemenea pură „estetică a rezistenței" față de primejdia războiului trebuie să devină realitate. În același timp, datoria artistului este, în acest caz, să ofere informația exactă pentru cei care nu o posedă, pentru cei care nu știu încă să discernă adevăratele valori, pentru cei care nu știu să aleagă... aceasta este în puterea noastră, aceasta este datoria noastră, aceasta este misiunea noastră de artiști angajați pe frontul luptei pentru pace. Baza comună în care pot fi unite opinii politice, culturale, stiluri artistice dintre cele mai diferite este credința în continuitatea necesară a speciei umane".

Iată afirmată, cu claritate, misiunea nobilă ce revine scriitorului contemporan confruntat cu una dintre cele mai dramatice dileme ale acestui secol XX, chemat a fi promotorul ideii nobile a prieteniei și bunei înțelegeri între oameni într-un timp amenințat de spectrul distrugerii. Trăind însă, în același timp, în lumina Anului Internațional al Tineretului, sinonim, în acest sens, cu universala speranță a păcii.

Cristian Unteanu

JURNAL DE POET

Heidegger: șoapte

Filosofia este întrebare, poezia este răspuns.
Filosoful întreabă, poetul răspunde dar nu la întrebările filosofului ci la imperativele Ființei.
Filosoful se întreabă după fire, poetul se bucură de ea, firea fiind Logosul întrupat în istorie.
Această împletire dialog între întrebare și răspuns o pun în lumină aceste șoapte în versuri ale lui Heidegger.
Îți vine în minte cuvîntul lui Pascal : Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit deja.
Deja este găsită ființa cînd mai rămîne posibilă întrebarea după esența ei.
Saltul, der Sprung — saltul, izvorul ce saltă din prund, este acea stare de pîndă a cugetului ce se adună înainte de a izbucni într-o iluminare.
Cele trei întrebări fundamentale apar aici :
Wer ist der Mensch ? Cine este el, omul ?
Was ist das Sein ? Ce este firea ?
Wie ist ihr Bund ? Cum este între fire și om posibil Birit, legămîntul, testamentul ?
Cine ? Ce ? Cum ?
Aici este acea șoaptă heideggeriană ; Sunt atrași laolaltă ca în simbol cei doi nuclei ai existenței, pămîntul bunăoară și focul sfînt, spiritul, necurmata lor legătură stabilind-o rostirea prin cuvîntul roditor între amîndouă.

Saltul

Aruncă, tăinuie, primește
Să fii salt
Amintirea din înalt
Neîntemeierea o hotărnicește.

Scoate la iveală
Întrebarea fundamentală
Cine este omul ?

Spune fără încetare
Ce-ul cel mare
Ce este firea ?

Nu nesocoti nicidecum
Unicul cum :
Cum este-ntre ele legămînt ?

Omul, Adevărul, Firea
Din urcuș revelează
Esența ce-o înserează
Nedezvăluirea.

Pămîntul

Blîndă înflorirea
Nevătămatului
Pămînt

Fii ca devenirea
Necurmatului
Jar sfînt.

În românește de Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **AFIRMAREA** tot mai generoasă a tinerilor scriitori în China este reflectată și de numeroasele premii literare acordate acestora. Revista lunară **literatura tinerilor** a decernat de curînd mai multe premii unor colaboratori ai săi. Interesant este și modul de selecție a lucrărilor laureate. Deciziile s-au bazat pe alegerile unui juriu format din personalități prestigioase, precum și pe opțiunile a douăsprezece mii de cititori. În cele din urmă, lucrările preferate au inclus trei romane, șapte povestiri, un reportaj, două poeme și un eseu. Între semnatari se regăsesc nume deja cunoscute ale tinerei literaturi din China, Wei Jixin, Liu Jian, Shi Tiesheng, Hang Ying, și alții.

● **SIMPOZIOANELE** tematice constituie una din formele de lucru foarte obșinuite în China de azi, prilejuind schimbul de experiență, precum și confruntarea unor metode de investigație literară, punerea în circulație a datelor noi și în general marile posibilități de studiere a marilor opere ale trecutului și ale contemporaneității. De multe ori, aceste reuniuni iau forma unor adevărate congrese naționale. Un simpozion anual care se ține la Lanzhou reunește în jur de două sute de scriitori, cercetători, critici, editori și profesori, care se ocupă de literatura contemporană. La ultima întîlnire de acest gen au fost prezentate peste patruzeci de comunicări, după cum afirma revista **Chinese Literature.** Cel de al doilea simpozion dedicat lui Lao She la Quingdao, Shandong, a reunit o sută cincizeci de specialiști, între care Hu Jiequing, văduva scriitorului, și familia sa. Din Japonia a fost prezentă o delegație de istorici literari care s-au dedicat studiului acestui scriitor. Traducătorul său în limba japoneză, Tsuneo Kusaka, a prezentat o comunicare foarte apreciată.

● **REVISTA Plamăk,** organ al Uniunii scriitorilor din Bulgaria, apărînd sub conducerea lui Gheorghi Konstantinov, și-a început activitatea în acest an cu un număr substanțial și amplu. Lunarul de la Sofia închină numărul din ianuarie celei de a 90-a aniversări a lui Gheo Milev, ceea ce nu împiedică colectivul de redacție să se refere în același număr și la aniversări de mai mică importanță. Evidențiem de asemenea grupajele de versuri ale lui Ivan Davidkov și Liliana Stefanova, precum și amplele contribuții ale unor scriitori tineri, o povestire de Ivan Golev (n. 1950), purtînd un motto din **Beatles** : „Here comes the sun / And I say : / It's all right...", versurile semnate de Venko Evtimov (n. 1955) și Velizar Nikolov (n. 1949). O secțiune specială a revistei este dedicată celei de a patruzecea aniversări a victoriei împotriva fascismului. O traducere din lirica maghiară, precum și numeroase contribuții critice întregesc sumarul armonios al unui număr reușit.

● **UN STUDIU FUNDAMENTAL** pare a propune lucrarea semnată de V. Laraspata și A. Gigante, **Actorul în Franța celui de al XVII-lea secol.** Un articol al lui Vincent Rindone din **Nouvelle Europe** trece în revistă cele mai proeminente motive studiate de cei doi autori, între altele diversificarea repertoriului, prin nașterea marilor opere clasice, lărgirea publicului, prin interesul crescînd față de teatru al unor noi straturi sociale, transformarea actorului într-un „vector cultural de prim plan", precum și schimbarea de atitudine a unor cercuri clericale. Un splendid citat din capitolul al doilea al cărții fixează modificarea de statut a actorului : „În definitiv, se poate spune că actorul este o ființă atipică, în căutarea unor cadre sociale reale pentru participări ireale, un ins care-și bazează existența pe capacitatea de persuasiune asupra unor diverse grupuri sociale, pe baza unor figuri imaginare". Un capitol important și profund al cărții este considerat a fi cel dedicat publicului. Lucrarea se încheie cu o trecere în revistă a principalelor trupe de teatru francez din secolul al XVII-lea, trupa lui Molière, trupa din Marais, de la Hotelul Bourgogne și altele.

● **O EDITIE** bilingvă a cărții lui Gérard Mourgue, cu prefața lui Rawad Tarabay, **Nouvel amour de Beatrice,** prilejuiește interesante considerații. Interesante sînt și ilustrațiile lui Tremois, asupra cărora s-au oprit toți comentatorii. Iată ce scrie Rawad Tarabay : „Vorbăria este răul acestui secol. Pentru unii, din greșeală de fapt, este un mod de a juca un rol în viață, pentru alții devine însă un obstacol între obiectul artistic și creatorul său, și astfel devine mai degrabă un mijloc de ruptură decît unul de comunicare. Vorbăria poate fi de asemenea științifică și universitară. Este ceea ce fac universitarii în cercetările lor, cîștigînd anumite efecte exterioare, prin expunerea unor detalii referitoare la culoarea ochilor poetului, talia sa, greutatea, prietenii săi, alimentele care-i plac, etc., totul bazat pe dovezi irefutabile ! De aceea, din acest punct de vedere, biografia este ceea ce trebuie să ne intereseze cel mai puțin în cazul artiștilor". Poet, romancier și eseist, Gérard Mourgue are biografia cărților sale foarte numeroase, cu toate că personalitatea sa domină între marii animatori culturi ai Franței contemporane. Stilul cărții la care ne referim este definit în următorii termeni : „Rămîne forma literară despre care Mallarmé spunea că face toată poezia. Stilul lui Gérard Mourgue este bine cizelat și se mișcă între Racine și Valéry. El se află departe de acrobațiile de stil ale contemporanilor care ascund sub rugozitatea formelor un vid de fond, la fel cum se spunea despre părul lung că ascunde adesea numai ideile scurte. Acest clasicism al lui Mourgue este totuși, departe de obișnuit, de obișnuitul care se naște din lene intelectuală. Pentru că rimele sînt foarte variate și personale în același timp, ele evoluează în flux și reflux, respirînd simplitatea adîncului".

SPORT

Pe frunză de fag înverzind

Au înnebunit plopii, dacă-mi dați voie. Și de mină cu ei, magnoliile, vă rog frumos, brîndușele, proaste ca puii de cloșcă, s-au suit pe crengile ploii de aur ca să se sărute cu furtunile și cu fluturii de lemn ieșiți din ascunzișuri în nopțile astea cu bob de flacără bălaie. Sufletul îmbrățișează pomii și ierburile, iar inima, beată de trecerea cocorilor și-a gîștelor sălbatice, se desfață privind, miercurea și duminica, izvorul poveștilor, care sînt stadioanele. Jur cu mîna pe un pom înflorit că fotbal frumos nu mai vedem decît prin Ghencea și prin Regie. Dar noi știm cu toții că măsura lucrurilor, într-o primăvară, n-o dau numai două echipe. Prea mulți ciulini și prea multe zile cu ochii sparți în cîmpul unde ogarii lunii ar trebui să gonească după năluci. Din chiliile asfințitului de aprilie se vede că nu mai avem mulți nori de tămîioasă și că luna e o tufă de pelin lîngă care nu mai dau în frunză de aur alaiuri de băieți care cunosc calea pămîntului și drumul spre fericire. Ca-n vechi povești brăilene se rostogolesc cîrduri de ciulini pe potecile urcînd spre Mexic. Exceptîndu-le pe Steaua și Sportul studențesc, care se servesc cu porții duble pe la toate mesele, plătind ospățul cu bulgărași de clei de vișin, celelalte echipe riciie mingea în dorul lelii. Dac-aș putea să pătrund în zarea nevăzută a întîmplărilor, probabil că aș putea să găsesc mulți pumni de mătrăgună — buruiana care ne amețește nouă mințile și le înoadă jucătorilor picioarele. Doar Rapidul, ieșit din prejudecățile fricii călare pe-o știucă albastră, încearcă să ne învețe să mirosim iar a început de minune, ca pe vremuri și să bem lumină de pe frunze de fag înverzind. Rapidului (să rizi și să nu crezi) îi arde fruntea de atîtea coroane și coroniță, furate echipelor din Nord, de la Brașov și Baia-Mare. Dau un cal, un drum și-o fîntînă, dau o noapte din ierburile de la Dor Mărunt, un cuib de berze și o libelulă celui ce-mi va spune prin care miracol a izbutit Poli Timișoara să salte din vatra vișcolului de cenușă tocmai pe locul cinci al diviziei de elită. Bănuiesc că darul cel mare al Timișoarei se numește Dumitru. Cu ochi limpezi ca vioara, ochi limpeziți de noroc și cu yolă pe Bega, Dumitru s-a logodit cu iasomia și grîul Banatului, cu carnea de măr ce-și răspîndește sîngele și aromele la margini de țară... Dar ce momeală fără nici-un gust atîrnă în undițele Moldovei ?! Atît Iașul cît și Bacăul umblă prin lume cu stina jefuită, fluieră ciinii să se bată cu lupii și nu le răspund decît dihorii. Sub nori besmetici, jalea se tunde pe cap în cele două frumoase tîrguri. Păcat de speranțele atîtor zeci de mii de spectatori.

Derbiul Dinamo — Universitatea Craiova a făcut să învinețească de frig și magnoliile și tălăngile suporterilor. Sălbatică prostie, dă să scrie creionul, dar crede în cuplajul bucureștean de miine și nu poate să uite într-o singură clipă toate ninsorile din dragoste și bîrcile cu lotuși de odinioară.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
16
(1 198)
Sîmbătă
20 aprilie
1985
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CU SENTIMENTUL DATORIEI ÎMPLINITE

Se anunțase acum patruzeci de ani o primăvară a popoarelor, sfîrșitul războiului cu aceasta echivala, era victoria asupra fascismului, o victorie care insemna eliberarea omenirii de sub cel mai cumplit coșmar. Destinul României trecuse prin acel miez de foc al istoriei care era revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă pentru ca, revigorat și nou, să-și exercite o uriașă forță recuperatoare și să readucă în matca sa străveche un pămînt de atitea ori eroic și glorios. Și mai mult, țara să-și pună intregul său potențial material și uman în serviciul deplin al acestei victorii, al credinței nestrămutate într-o izbîndă care avea să se așeze între valorile cele mai puternice — și cu prețul celor mai incordate și mai dramatice lupte — ale umanismului acestui veac. Am semănat cu martiri și cu jertfe de foc eliberatoare pămîntul pînă dincolo de fruntarii, dintr-un spirit și o voință care-și aveau izvorul în același hotăritor act de la 23 August 1944 și încă mai înainte, în tot ceea ce a insemnat mișcarea antifascistă din România, unirea și ridicarea la luptă conștientă, hotărită, a celor mai înaintate forțe ale țării care își aflaseră în partidul comunist un organizator și un reprezentant fidel al intereselor și aspirațiilor supreme ale poporului, ale intregii națiuni.

Implinirea a patruzeci de ani de la această victorie care este și fondul umanității de azi și lecția de istorie vie a popoarelor constituie un jubileu pe care România îl trăiește cu legitimă mîndrie, cu sentimentul și conștiința datoriei implinite prin participarea sa cu toate forțele materiale și umane la uriașa bătălie purtată pentru înfrîngerea celui mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și progresului tuturor națiunilor. O astfel de apreciere are girul intreg al istoriei și vine din partea președintelui țării, a secretarului general al partidului. **Despre adevăratele sentimente ale poporului român,** spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, **despre contribuția sa la victoria finală vorbesc lupta plină de eroism și uriașele jertfe de singe date de ostașii români pe cîmpul de bătălie, alături de ostașii sovietici, pentru eliberarea deplină a României și apoi pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei — pînă la înfrîngerea totală a hitlerismului și încheierea victorioasă a războiului.**

Este semănat pămîntul cu martiri și jertfe de foc eliberatoare, s-au ridicat și se ridică pe trasee acestei lupte monumente ale recunoștinței, stă permanent vie mărturia unor fapte de vitejie și eroism. Încărcate sînt de uriașe dovezi de sacrificiu și dăruire paginile istoriei și numele tuturor eroilor este acum un elogiu care privește pacea și viața, numele tuturor eroilor este însăși această primăvară în care sărbătorim un jubileu glorios și în lumina căreia vedem tot ceea ce a putut și pot să insemne libertatea și pacea, adevăruri supreme ale existenței intregii umanități, ale condiției umane ajunse acum în raza unei maxime responsabilități. Acea luptă uriașă de acum patruzeci de ani avea rădăcini și temeiuri istorice în inima și conștiința poporului, un țel inalt și hotăritor căruia partidul, unind toate forțele înaintate ale țării, îi insufla vigoarea și nădejdea puternică a victoriei, credința fermă într-un destin liber și suveran. Pe acest temei realitatea lumii de azi poate și trebuie să-și găsească un permanent suport de sprijin, pe acest temei de îndreptățită lecție a istoriei România și președintele său acționează pentru edificarea dreptului suprem la viață al oamenilor, al popoarelor, la pacea care să le garanteze însăși existența și de la care să se ridice steagul unei noi umanități. Pînă nu este prea tîrziu, mai spune președintele nostru, să facem totul pentru a păstra planeta așa cum a creat-o natura și înțelegem că în istoria ultimilor patruzeci de ani s-au întîmplat multe, că și pămîntul și universul și conștiința umană trăiesc sfîșieri dramatice produse de uriașa și demențiala cursă a înarmărilor ca și spectrul unei catastrofe de neimaginat. Așa cum și-au făcut datoria pentru înfrîngerea, în urmă cu patruzeci de ani, a celui mai mare dușman al omenirii, popoarele trebuie să-și facă datoria azi pentru salvarea bunului lor cel mai de preț, pacea. Un pămînt al umanității și un cer al acesteia, un univers numit om și umanitate răzbat de aici în gravitația celei mai frumoase și mai inalte idei.

Luceafărul

40 DE ANI DE LA VICTORIA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

● **Arhiva literară :** ● **Ion Gh. Pană : «Proza de război e un elogiu al acestui mare anonim care luptă : poporul»** ● **«Ultima noapte de război, prima zi de pace»** ● **Anchetă printre veteranii războiului antihitlerist de Haralamb Zincă**

În paginile 4—5

Fotografie de M. Șerbănescu

Poem de primăvară

Un anotimp de belșug și pace
scos din pămînt de eroi...
un fel de aureolă fremătătoare
din care luăm lumină și noi.

Un anotimp de belșug și pace
înălțat, între hotare, de un gînd vertical
pînă în dreptul inimilor noastre
pînă în mijloc de ideal.

Valeria Deleanu

Armata — scutul viu al țării

Începută într-un moment în care, așa cum sublinia la Conferința de pace de la Paris, A. I. Vișinski, reprezentantul Uniunii Sovietice, „nu erau încă evidente perspectivele dezvoltării viitoare a evenimentelor și cînd soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară", participarea armatei române la lupta împotriva celui de-al treilea Reich a avut o serie de caracteristici ce i-au conferit un grad sporit de originalitate. Datorită ireproșabilei pregătiri politico-militare a Revoluției române din august 1944, acțiunea de întoarcere a armelor și de declanșare a luptelor împotriva trupelor germane a fost **imediată** și **integrală**, chiar din seara zilei de 23 august 1944, fără nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, fapt ce a fost apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală.

Alexandru D. Duțu

Continuare în pagina a 11-a

Model ideal

de Edgar Papu

Tudor Vianu va fi mereu prezent ca model ideal în cultura noastră. Aceasta fiindcă Omul Vianu s-a lăsat călăuzit de două calități esențiale. Este vorba mai intîi de o curiozitate uriașă în materie de cultură umanistă și apoi de o conștiinciozitate în aceleași proporții. Aceasta din urmă calitate i-a drenat și i-a ordonat nesfîrșita sete de a ști.

De aceea, Tudor Vianu devine exemplar nu numai prin ce spune, ci și prin cum spune, ceea ce a distilat în mintea sa. După acest scurt preambul este cazul să privim pe rînd modul de aplicare al celor două calități esențiale, care îl definesc în esență. Vom începe cu aria curiozității sale. În această privință cred că este unic în cultura noastră. Se pare că nu este nimeni la noi care să fi atins, să fi aprofundat și chiar să fi inițiat atîtea domenii ale cunoașterii ca autorul Esteticii din 1934—1936. Cu titlul acestei monumentale lucrări el s-a văzut identificat îndelungă vreme. De fapt, Tudor Vianu s-a dovedit a fi cu infinit mai mult decît atît. Omul nu se simte mulțumit numai cu multiplele și pertinentele sale studii teoretice de estetică. Se mai apleacă în mod deosebit și asupra atîtor arte speciale, în afară de poezie și, în genere, de literatură, asupra cărora vom mai reveni. Cine mai știe, însă, că el este la noi unul din primii teoreticieni ai cinematografului, că a scris o carte despre Arta actorului, că a publicat studii de artă plastică. În filozofie a conceput lucrări de filozofia culturii, de teoria valorilor, de istoria filozofiei, de antropologie, de „sociogonie", disciplină inițiată de el. În materie literară a ilustrat în scris literatura universală și comparată, istoria literaturii române, stilistica și teoria literaturii. Sub aspect beletristic, a publicat poezie originală, jurnal, imagini de călătorie despre Italia și despre India. Tudor Vianu s-a mai făcut cunoscut și ca editor, scoțînd în premieră operele complete ale lui Macedonski, însoțite de comentarii bogate și substanțiale.

Curiozitatea sa intelectuală s-a arătat aproape derutantă prin abundentele sale ramificații. Nimeni la noi n-a cuprins o curbă de variații atît de imensă, nici Hașdeu, nici Iorga. Tudor Vianu n-a atins nici culmile lor, dar nici erorile lor. Nu spun că ar fi fost infailibil, ceea ce ar trăda o inconștientă idolatrie. Desigur că a greșit și el uneori ceea ce, însă, pot spune cu certitudine este că mai mult decît atîtia din intelectualii noștri, chiar distinși, Tudor Vianu s-a străduit să evite greșelile de informație și de gîndire. A luptat cu inversunare nu numai împotriva erorilor, dar chiar și a celor mai mărunte afirmații a căror exactitate n-ar fi avut intreaga garanție a certitudinii. Mi-a mărturisit odată cum tresărea adesea noaptea în somn, împins de scrupulele sale intelectuale, coborîndu-se în bibliotecă să verifice încă o dată și încă o dată exactitatea unor date pe care avea să le folosească la curs sau în redactarea lucrărilor sale.

El n-a arborat nici faconda indrăzneață a lui Hasdeu sau a lui Iorga, nici verva lor inepuizabilă, nici risipa de culori verbale, nici riscul ipotezelor spectaculoase. Tudor Vianu era succint, concentrat, discret, sintetic. Subtilele și adînc nuanțatele sale descoperiri nu luau loc pe socluri inalte ; oferindu-se admirației, ci se aliniau modest în regularitatea străbătută de gust și finețe intelectuală a discursului său. El nu ținea atît de mult la asocierea bogată în surprize a noțiunilor, cît mai cu seamă la definirea lor conștiincioasă. Folosea o elocuție lentă, dar grijulie și solid închegată în osia sa.

Inseși gesturile i se racordau stilistic la factura propriei gîndiri. Mîinile se apropiau nuanțat una de alta în mișcări centripete de rotunjire, convergentă și închidere a concluziilor. Niciodată nu desfăcea retoric brațele parcă în fugărirea unor asociații infinit deschise, aseme-

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Coala de hîrtie

Am în față coala de hîrtie, dreptunghiul cel de toate nopțile, spațiul de trudă și, deopotrivă, același, de visare, spațiul nevindecat și nevindecabil, derutant (derutat ?) și, în cele din urmă, puternic...

Coala aceasta a slujit (și încă va mai sluji, după nopți înfrigurate) drept incintare fără margini multor impătimiți (și fără de orgolii), această fărîmă „vie", totuși, materială, pe care, la rîndul meu, o am în fața ochilor, de nemărturisite nopți, iat-o suportînd „să care în spinare" pe tot mai multe meridiane ale lumii cuvinte amenințătoare, cuvinte-dinamică, cuvinte-de-soare-apune, cuvinte despre încrîncenările veacului, despre mamele văduvite și copiii încărunțiți în leagăn, despre cite n-ar vrea ochiul nicicînd, niciodată să cuprindă...

Coala de hîrtie, totuși, suportă în acest veac, pe tot mai multe meridiane ale lumii, reclama-marionetă, pornografia temeinic ilustrată, da, în acest veac, ea suportă să facă reclamă efebilor, strălucitorilor jalnici, veleitarilor, cameleonilor, fariseilor... Ea încă mai tolerează, vai, pe propria ei răspundere în acest veac beteag, minciuna abil ticluită, spasmele minuțios descrise, delirul neguțătorilor de pariuri, escrocheriile, anunțurile dubioase, crimele odioase, da, pe tot mai multe meridiane ale lumii !

Coala de hîrtie încă mai suportă, în acest veac, senzațiile „tari", serbările ultimei moștenitoare a ultimelor pînze celebre, vînzările la negru. Ea suportă însă și cruzimea, foamea, mizeria umană de pe tot mai multe meridiane ale lumii, ea face public numărul celor morți de sete ori de cancer, ea circulă impăturită prin lume, ea leagă (ori dezleagă) prietenii, ea poate trimite oameni în fața plutonului de execuție — istoria e plină de astfel de priveliști —, dar tot ea crede în rîndurile înnegrite ale celor ce visează intru frumusețea suverană a versului, ea aduce lumina atît de tinjită și de necesară în sufletele celor fără prihană, ea, Măria sa Coala de hîrtie, pe care o avem în fața ochilor — în atîtea și atîtea forme și dimensiuni — nu credeți, totuși, că suferă și suportă prea multe în acest veac bandajat la moalele capului pe tot mai multe meridiane ale lumii, totuși, nepermis de multe împotriva firii ?...

Mai deunăzi, într-un mare combinat de hîrtie al României, am urmărit munca unor oameni adevărați. Ei își cheltuiau — și-o fac de lungi generații, și o fac magistral — fărîma lor de reverie făcînd să existe aceste coli pe care le avem în fața ochilor și a cuvintului... I-am urmărit : cum să nu te cutremuri cînd vezi cît suflet transpiră prin palmele lor ? Pentru o coală de hîrtie se muncește, se cheltuie energie, în fața colii de hîrtie gîndul ne trimite (și) la defrișările nemiloase, or, izvorul vegetal — pădurea — are nevoie de refacere care costă ani. Ani grei... Cu atît mai mult, apare cu neputință de uitat, respectul în fața cuvintului scris — pe care-l înregistrează (cu fidelitate ?) coala de hîrtie — și acesta se sprijină, nemijlocit, cel puțin pe respectul mai adînc față de munca poleită în această ramură „vie", totuși, materială, de neînlocuit...

L-am urmărit : mîngîia coala cea proaspătă abia ieșită în lume. Nu l-am întrebat nimic. Omul cărunt care mîngîia coala de hîrtie trăia ca și cum reveria ar fi fost trăirea lui. Cu ce drept, mi-am zis, să pătrund eu, cu violență, cu întrebările mele, în nostalgia lui de-o viață ?

Dar, pînă în cele din urmă, voi crede că m-ar fi îndemnat să nu dau crezare monstruozităților pe care le suportă coala de hîrtie pe tot mai multe meridiane ale lumii. Și, pentru că tot eram în orașul lui Bacovia, în acest sfîrșit de veac, poate, la ieșirea din schimb, mi-ar fi șoptit împăcat : „Nu ride... citește-nainte".

Viorel Sîmpetrean

Fondul principal al culturii române

«PLEDOARIE PENTRU UMANISM»
Tudor Vianu

În pagina a 3-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Elogiul tinereții

Una dintre cele mai fascinante legende este aceea a Tinereții fără bătrînețe. *Prezentă în mitologiile și textele vechi celtice, ebraice, asiatice, slave, ea condensează citeva milenii de înțelepciune și visare umană. Este uimitor cum de a reușit viziunea omului antic să exprime în alegorii de o mare frumusețe poetică o realitate pe care știința avea să o fundamenteze, teoretic, după citeva milenii de civilizație. Este limpede că miturile primordiale au rădăcini comune iar circulația lor poartă pecetea unui cod genetic universal, dar poate și a unor faze ciclice din evoluția umanității, care ne fac să reținem în răstimpuri experiențele înaintașilor. La români, mitul sună intrucitva mai arborescent și mai frumos* — Tinerețe fără bătrînețe *fiind completată de* Viață fără de moarte, *care s-ar putea să fie o ipostază a credinței ordinului Intemeietorilor daci în nemurirea sufletului. Iată o variantă a credinței, de o stranie frumusețe, prezentînd interes și pentru paleoastronautică :* „Trecuseră mii de ani de cînd zbura el ca gîndul din stea în stea și, cînd simți că-i vine dor de frați și de pămînt, se lăsă cu gîndul în adîncurile văzduhului și porni în zdrențele lui vechi spre palatul frățiorilor", *dar pe măsură ce se apropia* „băgă de seamă că pămîntul era copt și pîrjolit de arșița soarelui, că nu mai are pe el nici iarbă și nici viață. Toate pieriseră ! Nu mai erau nici oameni și nici ierburi. Numai palatele de marmură ale fraților mai străluceau în bătaia fierbinte a soarelui. Nu-și putea da seama nici cînd au murit, nici unde sînt îngropați !" *(din colecția populară Cristea Sandu-Timoc). Nu seamănă acesta cu peregrinările cronospațiale imaginate de Carl Sagan în serialul său „Călătorie în Univers"? Geniul popular a descoperit relativitatea spațiului și a timpului cu mult înaintea savanților lumii, dar toată această filozofie poate că nu s-ar fi păstrat și nu ar fi izbutit să ne emoționeze dacă n-ar fi fost și neasemuit de poetică, memorabilă prin priveliștile sale magice și adierile de vînt cosmic peste harfa trestiilor.*

Vorbim astăzi despre Tinerețe fără bătrînețe și Viață fără de moarte, *dezvelim izvoarele străvechi ale fantasmelor populare și ne bucurăm de inviorata lor șerpuire către inimile unei ori blazate ale contemporaneității, dar dacă privim cu atenție în istoria acestei țări vom vedea că realitățile au depășit citeodată condiția platonică a mitului, iar „vîrsta de bronz" a fost*

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pagina a 10-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Vigoarea lirică

În ce ne privește ne-am format o strategie, dobîndită din însăși practica vieții literare, care ni s-a impus ca o normă de conduită și de la care nu abdicăm : tratarea cu intransigență, cu severitate chiar, a autorilor consacrați, de la care avem pretenții mai mari, și susținerea cu generozitate **a debutanților de talent.** Nu avem dreptul să retezăm zborul liric, elanul creator al acestora, chiar dacă din interese meschine, unii o fac de multă vreme. Descoperirea unui talent de către criticul literar îi prilejuiește acestuia o bucurie cumulată cu satisfacția datoriei implinite, satisfacție care nu așteaptă nici-un fel recompense ci numai mulțumire sufletească.

Poezia lui Petre Ivancu este într-un fel o descoperire a noastră, dacă vreți. O spunem fără orgoliu și fără umilință, doar ca pe o simplă constatare. Lăsînd loc liber, deschis, tuturor interpretărilor. Așa cum se și cuvine de altfel. Din unghiul nostru de vedere, trebuie să mărturisim încă o dată (am mai făcut-o !), că de puține ori am avut revelația talentului autentic ca în cazul său, în această dificilă și obositoare meserie care este critica literară. Pe la jumătatea anilor '70 am fost invitat la o ședință de lucru a unui cenaclu. Fără îndoială aveam în fața mea, intîlnisem un talent robust, autentic, un poet **născut** și nu **făcut** cum sînt atîția azi. Petre Ivancu mai publicase citeva poezii, sporadic în „Scînteia tineretului" și în gazetele locale de mai mică circulație. Deoarece nu aveam atunci nici-o putere de decizie redacțională l-am îndrumat intuind unele posibile consonanțe temperamentale, către redactorul șef al revistei „Flacăra", Adrian Păunescu care l-a și publicat la scurt timp după aceea. Nu mică ne-a fost mirarea, apoi, cînd am observat că Petre Ivancu manifesta și un competent și dezvoltat nerv polemic și pamfletar, în intervențiile sale, pe care neavînd și un talent oratoric pe măsură le scria în prealabil pe niște foi mototolite de hîrtie. Erau întotdeauna însă, foarte colorate, pigmentate cu ironie și mult umor de factură moromețiană, stîrnind hazul auditoriului și aversiunea multora.

Petre Ivancu a cîștigat apoi mai multe premii literare ajungînd firesc, în pragul debutului editorial, nu înainte însă de a fi publicat de Ion Gheorghe în prestigioasa **Bibliotecă „Luceafărul"**, cu un grupaj masiv.

„Fereastra de muzeu" prima carte a lui Petre Ivancu, are un scurt **„argument pentru o carte"** al subsemnatului, în care scriam atunci : „Spre deosebire de alți debutanți, care bat cu timiditate la porțile literaturii, **Petre Ivancu** și-a descoperit **un stil al său inimitabil** și o un univers pe care și l-a luat cu decizie în stăpînire.

Intîia și cea mai stăruitoare impresie pe care o lasă lectura versurilor lui **Petre Ivancu** este

Ov. Ghidirmic

Continuare în pag. a 10-a

Nevoia de înălțime

Alături de toate retrospectivele artistice trecătoare ale Franței vernisajelor, atelierul lui Brâncuși, reconstituit pentru eternitate, la început în saloanele Muzeului Național de Artă Modernă din Paris, apoi la Centrul Pompidou, grupează aproape treizeci din lucrările esențiale ale „patriarhului" din Hobița : „Domnișoara Pogany", „Cocoș", „Pasăre", „Noul născut", „Minunea", „Plantă exotică", alte lucrări amintindu-ne aproape peste tot, în marile muzee ale lumii și în cunoscute colecții particulare, că prin dalta celei mai complexe personalități din virsta sculpturii moderne, România a dobîndit — asemenea lui Eminescu în poezie și George Enescu în muzică — dimensiunea durabilă a universalității.

Opera sa, ambițională de tendința continuă spre esențializarea formei, pornind adesea de la interpretarea elementelor simbolice și decorative ale artei populare, a așezat laurii recunoașterii fără graniță lîngă placa de marmură a încă unui mare nume românesc, certificînd generozitatea de spirit a acestei țări, cu elogii rostite în aproape toate limbile pămîntului.

Teofil Bălaj

Continuare în pag. a 11-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● **POMPILIU MARCEA — scriitorul și profesorul** ● **semnează :** ● **Ion Dodu Bălan** ● **Romulus Zaharia** ● **Al. Hanță** ● **Artur Silvestri** ● **Zaharia Sângeorzan** ● **Cenaclul „Numele poetului"** ● **Proză de** ● **Emanuel Valeriu și** ● **Sabina Drăgănel** ● **Rememorări de Mircea Micu** ● **„Vasile Voiculescu" de Nicolae Ciobanu** ● **„Vicșoreanu" de Ilie Purcaru** ● **Poșta redacției de Ion Gheorghe** ● **Pseudo cultura pe unde scurte** ● **Mapamond** ● **Sport de Fănuș Neagu**

CRONICA LITERARĂ

DUMITRU BĂLĂEȚ: «Radu Ionescu»

Direcția nouă a criticii lui Titu Maiorescu a reușit să ingroape în bună măsură direcția „veche" a culturii și literaturii române. Condamnarea globală pronunțată de critica maioriscană a scos din circulație numeroși scriitori interesanți, cu atît mai ușor cu cît aceștia fiind mai ales colaboratori de diverse periodice nu lăsau în urmă volume spectaculoase. Un scriitor cu opera împrăștiată prin reviste a fost și Eminescu, care nu făcea decît să se înscrie în stereotipul de epocă. Volumul de poezii pe care i-l scoate în 1883 Maiorescu este primul mare succes de librărie al literaturii române și deschide un capitol nou de sociologie literară în literatura română. I-a fost deci cu atît mai ușor lui Titu Maiorescu să conteste meritele predecesorilor, cu cît aceștia erau dezavantajați de o activitate risipită și discontinuă. Mai mult decît atît Titu Maiorescu și-a ajutat concluziile critice pe cale instituțională. El a folosit toate mijloacele de care dispunea pentru a clădi ignorînd deliberat contribuția anterioară. „Direcția nouă" a fost exprimată și susținută de un cenaclu, de o revistă, de o editură, de cursurile universitare, de politica de ministru al instrucțiunii dusă de Titu Maiorescu. Victoria direcției noi nu este doar reușita magică a cuvîntului rostit și tipărit, ci și a unei campanii instituționale multiple. Nu întîmplător Titu Maiorescu va fi tras la răspundere pentru bursele acordate studenților trimiși la studii peste hotare. Adversarii vizau tocmai instituționalizarea politicii culturale a maioriscianismului.

Între victimele devălmașe ale direcției noi se numără și Radu Ionescu, scriitor postpașoptist recuperat treptat și parțial de intervenții critice și istoriografice succesive, care se implinesc în monografia **Radu Ionescu, un fiu al fatansiei** pe care Dumitru Bălăeț i-a închinat-o, după întocmirea unei ediții de **Scrieri alese** în 1974 ale aceluiași. Radu Ionescu a fost descoperit mai întîi ca teoretician literar, apoi ca ligament poetic între Bolintineanu și Bacovia și, în rîndul al treilea, ca prozator cu o operă ignorată. Toate acestea îl îndreptățesc pe Dumitru Bălăeț să întreprindă o cercetare laborioasă a vieții și operei lui Radu Ionescu, din care extrage o biografie scriitoricească de epocă extrem de sugestivă. G. Călinescu se arătase interesat de figurile de plan secund ale literaturii române în faza modernă, cărora le-a acordat sporite reconstituiri în ediția a doua a istoriei sale literare. (Pantazi Ghica, Gr. H. Grandea, N. T. Orășanu). Originea lui Radu Ionescu este probabil suddunăreană, pretext pentru adversarii de presă să-l taxeze de venetic, socialmente vorbind el fiind un intelectual provenit din noua burghezie a timpului, negustorimea. Nici numele, Ivănescu, nici zona geografică nu probează originea bulgară, cu atît mai mult cu cît destinul lui este legat după toate aparențele de negustorii din companiile grecești ale începutului de secol în care erau mulți aromâni.

Cu banii unei asemenea „case" comerciale, sau ai unui asemenea „Hagi" negustor, Radu Ionescu își completează studiile, drept pentru care îl putem privi ca pe un rezultat firesc al ascensiunii sociale a unei clase noi cu vigoare politică, pe care de astfel poetul o va susține în articleria lui politică. Revoluția de la 1848 îi întrerupe studiile, care vor continua, cu subsidiul amintit, peste hotare în Franța. D. Bălăeț, care procedează detectivistic nu poate elucida nici durata studiilor, nici dacă ele au fost terminate cu diplomă. Ziarele adverse adeveresc că poetul a fost la studii peste hotare, dar contestă calitatea și finalizarea lor. Remarcăm însă că portretul pe care i-l fac adversarii de presă lui Radu Ionescu coincide cu tăiosul portret pe care Mihai Eminescu îl dedică tinerilor care merg la Paris să învețe „la git cravata cum se face nodul". Cu biografia lui Radu Ionescu intrăm în climatul de idei eminescian înaintea lui Eminescu. Că tînărul își insusise totusi cunoștințe solide se poate vedea din portretul de intelectual atoatestiutor insuportabil prin apodictism pe care i-l fac aceeași adversari. Radu Ionescu scrie versuri, colaborează la ziare și reviste, publică proză și face politică. E mai întîi aproape de D. Bolintineanu, dar se desparte de el pentru a se apropia de C.A. Rosetti, a cărui poziție o îmbrățișează și o reprezintă integral, încercînd să justifice „monstruoasa coaliție" față de C. Bolliac. O bună parte a contribuției lui literare este nesemnată sau semnată cu pseudonime ceea ce a făcut dificilă recuperarea ei ca gest cultural și artistic unitar. D. Bălăeț este un bun pledant în aceste cazuri al scriitorului dispărut, nedreptățit atît de contemporani cît și de urmași. Detectivistica prudentă a cercetătorului recompune un portret captivant acestui tînăr de condiție socială nearistocrată care vrea să facă justiție socială cu mijloacele culturii și ale presei, împletind literatura cu politica. Radu Ionescu nu a fost numai un autor de articole politice, ci și deputat, iar mai tîrziu agent diplomatic la Belgrad cu un rol dintre cele mai importante în relațiile externe ale României vremii. Diplomatul este însă demis în chip misterios, punct în care curiozitatea lui D. Bălăeț devine pasivă. Tînărul ziarist și om politic decade social și moare în mizerie și nebunie la nici 39 de ani. Felul cum „fratele" Radu Ionescu este exclus de pe eșichierul politic al vremii, apelurile lui fără răspuns, decăderea rapidă, moartea prematură presupune un etaj subteran al afacerii pe care D. Bălăeț nu-și propune să-l descifreze. Dar ceea ce ne interesează aici este figura acestui tînăr venit de jos, cu studii peste hotare, incerte și incomplete din punctul de vedere al diplomei, care dovedește însă inteligență, cultură și talent în literatură, în gazetărie, în politică, murind nebun după ce reușise să ajungă a-și susține ideile nu numai cu pana, ci și ca deputat sau ca reprezentant diplomatic al României peste hotare. Radu Ionescu nu este în această curbă descendentă și deprimantă un solitar. Primul său maestru literar și politic, D. Bolintineanu va sfîrși, după o carieră asemănătoare, la fel. Alt om al pașoptului, fără ambiții politice, Grigore Alexandrescu termină și el cu mințile înegurate. Aceeași este situația altui om al 1848-ului, transilvăneanul Alexandru Papiu Ilarian. În aceeași serie neagră intră și Avram Iancu. Deși dintr-o altă generație, Radu Ionescu le repetă în bună măsură destinul. Eforturile tuturor sînt extraordinare, dar mai ales planul vieții politice este cel care-i surpă. În generația imediat următoare, Mihai Eminescu, refăce o traiectorie similară, fără șansa de a mai apuca o carieră politică, pe care în generația anterioară Radu Ionescu o avusese, iar din generația lui Vasile Conta o atinsese. Fixate pe complexul ecran al epocii aceste personalități cîștigă în contur și în adîncime. De altfel, precedentul Radu Ionescu, studiat scrupulos de Dumitru Bălăeț, este interesant și dintr-un motiv strict literar. Literatura Junimii nu s-a născut din goluri cum a lăsat să se înțeleagă Titu Maiorescu. Ea are rădăcini în scrisul predecesorilor contestați. Toată mentalitatea, motivele și tipologia literaturii lui Caragiale se poate găsi în înaintași, minus geniul, desigur. După cum toate temele și ideile gazetăriei politice eminesciene sînt în circulație înaintea lui. Deși rosettist, adept al „monstruoasei coaliții", articolele lui Radu Ionescu cuprind vederi destul de asemănătoare celor eminesciene de mai tîrziu. Dubletul, ediție plus monografie, pe care ni-l oferă Dumitru Bălăeț ne facilitează accesul la înțelegerea unei epoci culturale și literare minimalizate. O concluzie care se impune după cercetarea acestei restituiri în doi timpi este că literatura politică eminesciană a fost mult mai solidară decît se spune cu întreaga gazetărie politică a epocii postpașoptiste și că ea poate fi înțeleasă și mai bine dacă este plasată în acest climat fecund și omogen de idei. În concluziile sale Dumitru Bălăeț pledează convingător pentru existența unei generații compacte, de trecere, de la generația pașoptului la aceea a **Junimii**, generație de tranziție care nu se reduce, deci, numai la N. Filimon, Alexandru Odobescu, B.P. Hasdeu ci și la alții, ca Radu Ionescu, a căror contribuție, din păcate eșuată, a lăsat urme importante în epocă și o producție literară de mină întîi. Cercetarea competentă a lui Dumitru Bălăeț nu luminează numai o personalitate necunoscută ci și o epocă.

M. Ungheanu

SEMN

„am inventat poezia și nu mai am inimă" (I)

Nu-mi amintesc ce întîmplare stupidă din primul an de studenție m-a îndepărtat de mofturosul, încă de pe atunci, Virgil Mazilescu ; mai tîrziu în **Poezie și generație** (Eminescu, 1975), l-am introdus grăbit dar exact la capitolul „Poezia de limbaj", respingînd principiul discursului său ca aparținînd unui „manierism ermetizant și steril". Trebuie să mă revizuiesc ; oarecare **manierism** există aici, dovadă că au putut fi depistate și analizate unele figuri ale motivului labirintic (vezi recent Costin Tuchilă), dar nu cred că accentul trebuie să cadă în primul rînd pe acest fapt. Mă văd obligat, astăzi, după o relectură integrală a operei, să valorizez ceea ce atunci negam: sînt nevoit să mă autocitez din nou : „Poezia nu mai comunică, ci **se comunică.** Astfel, teme, motive, sentimente dispar, **singura tentație fiind aceea a limbajului.** După ce a descoperit și a traversat toate posibilitățile de existență, poezia **se sinucide în aventura limbajului".** Într-adevăr, în 1968, cînd debutează cu **Versuri** (urmat, în 1970, de **Fragmente din regiunea de odinioară**), Virgil Mazilescu era mai avansat față de modul în care se gîndea (și se făcea) atunci poezia, ca și față de modul în care era receptată ; acum as adăuga pozitiv : poezia se „sinucide" pentru a se regăsi **alta,** după această experiență fundamentală, ce trebuie să atingă aspectul ei cel mai autonom, adică **limbajul.** Prin încercarea la care supune poezia, Virgil Mazilescu era atunci un deschizător de drumuri ; trebuie să spunem răspicat că el a anticipat cu zece ani apariția ultimului val de poeți, fiind un adevărat precursor al **direcției textualiste ;** sigur că după asaltul decisiv întreprins de acesta asupra limbajului, este mult mai lesne să cauți dincolo de limbaj și să descoperi altceva, ceea ce au făcut, în parte, textualiștii, și într-un fel, Nichita Stănescu care a beneficiat și el de experiența tragică a semnificantului asumată conștient de Mazilescu.

Orizontul de așteptare al cititorului nu a primit decît prin ricoșeu noutatea demersului propus de autorul acesta insurgent care nu mai respecta nici punctuație, nici sintaxă (poetică), nici criteriile tradiționale de poetizare ; abia fuseseră repuși în circulație Blaga, Barbu și efortul cel mai orgolios tenta o asimilare a lecției lor, nu tocmai ușoară. De avangardismul istoric nici vorbă ; faptul că Virgil Mazilescu asimilase temeinic pe suprarealiști nu a fost luat în serios, astfel că a fost mai simplu să se spună că e un „imitator" al acestora. (În această eroare a căzut și semnatarul acestor revizuiri.)

Șocul de receptare era produs mai des de transformarea radicală purtată la nivelul **sintaxei poetice ;** nu se mai respectă nimic din ceea ce buna tradiție instituționalizată la noi exclusivist ne indica drept modele sacrosancte, se ia în răspăr orice, se deturnează continutul „grav" (sau ceea ce se considera a fi „grav"), se produce o ruptură totală a acelei coerențe cerute de unitatea aristotelică a poemului și se abandonează procedeele simbolizante cunoscute. Toate acestea sînt firești din perspectiva postavangardistă. Un poem fără titlu începe astfel : „ca razele de dimineață ale soarelui este muzica", unde există atîtea inversiuni gramaticale, cîte sintagme sînt, iar altul începe cu o paranteză, conținînd asociații riscante (cel puțin pentru gustul comun) care continuă abrupt : „(copil fiind : șarpe cu pălăriuță) din gură cad mereu cărnuri". În general, versul pare să deruleze toate acele elemente securizante arhi-cunoscute ca apoi, dintr-odată, s-o ia razna, printr-o tăietură bruscă a tuturor punților, a tuturor elementelor de legătură, instaurînd **ruptura** la toate nivelele. Într-un poem se vorbește de „arta înaltă a descrierii" și aceasta cu mult înainte ca textualiștii să facă din „descriere" unicul criteriu poetic (cel puțin la modul „retoric"). Virgil Mazilescu nu „scrie" ci „descrie" ; un ton voit prozaic care să capteze cele mai banale detalii cotidiene, o aparentă negare a metaforelor, deși acestea nu dispar, abandonarea discursului coerent în favoarea incoerenței dată de sincoparea sintaxei : „din grămada de ochi înviază un ochi se ridică și ne vorbește, și tu totusi există dulce gleznă făcută din citeva vorbe mari căzute în desuetudine în viciu, de acum înainte doar rănile patului." În această „descriere" constă „lecția" poetului reductibilă la „o simplitate plină de respect" ; se poate susține, cu oarecare risc, că Virgil Mazilescu încerca să treacă dincolo de cuvinte, sau că simtise artificialitatea discursului poetic (bazat totdeauna pe o retorică asumată constient sau nu) și de aici revolta sa împotriva tuturor artelor poetizante. Ajuns în acest punct, el va spune „sînt singur am inventat poezia și nu mai am inimă" ; desigur, situarea în „singurătate" se referă, probabil, chiar la acest „brevet de invenție" ce și-a autoconferit, nu prea modest, căci pentru a „inventa" ceva, înseamnă, ori că acel lucru nu exista înainte, ori că se **avansează** printr-un salt firesc într-un domeniu cunoscut. Virgil Mazilescu „a inventat" poezia aceasta (pe care o scrie chiar acum cînd noi o lecturăm în actul auto-referential despre care vorbește fără nici un complex „de creație") și „nu mai are inimă". Aici se pot face două supoziții : (1.) poetul „nu mai are inimă" fiindcă aceasta a trecut toată în poezie prin actul scrierii, al „descrierii" sau al „invenției", golindu-se astfel definitiv de orice pulsiune afectivă și (2.) dimpotrivă, poetul nu mai are inimă fiindcă dorește să abolească orice impuls ce ar veni dinspre o poetică elementară, aceea **confesivă,** pe care au compromis-o unii poeți din promotia lui Labiș. Amîndouă supozițiile sînt afirmate în text și din această ambiguitate (voită ?) la naștere un discurs poetic profund care poate fi decelat la mai multe nivele.

Acest „cavalerist", situat în avangarda poeziei tinere, care este Virgil Mazilescu, își ascunde și își exteriorizează de la început un obsedant **semn heraldic,** acela al **morții textuale și existențiale** în același timp : acest semn lasă o **dâră** continuă în text, înfrigurîndu-ne ca ceva premonitoriu, de care ne temem și de care vrem să scăpăm prin tabuizare consensuală. E greu de admis, cu această perspectivă, că poetul s-ar fi lăsat tentat de „preumblarea labirintică" ; el nu se află în căutarea a ceva (a morții) căci aceasta nu este de căutat (nu este o simplă imagine retorică, cum se întîmplă la alții), ci se află chiar în **textul** acesteia, vorbind la trecut despre sinele său textualizat **(„ne-am uitat** cu subînțelesurile unii la alții / am deschis repede cartea cum ai deschide / fereastra dinspre grădină în zorii zilei / cîștiguri și pierderi **scria** acolo negru pe alb") ; el refuză „regiunea de odinioară", cu un iremediabil sentiment al abandonării definitive în text, de aici abundența mărcilor prin care ni se comunică liminaritatea **experienței** traversate „în lumina acelei **ultime** zile" („ultim" cu toate formele flexionare, este marca diferențiatoare a subiectului textual, pragul univoc de situare în raport cu textul vieții) : „dacă ai fi privit lumina acelei **ultime** zile, faima și singele se răspîndeau pe vechile locuri /.../ regiunea de odinioară își reciștigă faima și singele și poetul întîrzie în lumina întunecată coborînd printre aburii pe care nu-i mai poate împrăștia". „Vechile locuri" nu-l mai satisfac, nu-i mai aparțin ca punct de referință pentru discursul său ; stînd „viclean la pîndă pe urmele marilor îngeri cîntăreți de altădată" nu-l mai interesează „acele industrii dintre cuvinte", ceea ce **„fusese** în timpul vieții mele" (mai mult ca perfectul „fusese" este o marcă de situare **textuală).** Fiind cuprins de „oboseala asta roșie" în „echilibru pe o sîrmă-n singurătate", subiectul textual își exorcizează intrarea în text la modul stănescian (este evidentă aici influența lui Mazilescu asupra celui din urmă Nichita !) : „tu pe o masă albă / tu pe un elesteu atlantic / hei tu jumătate din corpul vițelului / hei tu // și astfel cu cîtă duioșie mi-ai spune : măcelar / regescule măcelarule ochi săpător / vino".

Marin Mincu

Model ideal

Urmare din pag. I

nea celor două personalități geniale de care l-am apropiat prin contrast.

În mod paradoxal, și în ciuda opiniilor care s-au format despre el, Tudor Vianu nu era un aderent al limitelor, ci un excesiv. Poate că tocmai această însușire a grăbit sfîrșitul unei naturi atît de robuste, cu perspectiva de a depăși opt decenii. Numai că excesele sale intelectuale erau opuse, ceea ce a contribuit la dublarea neobișnuitului său efort de creație. O prea istovitoare pasiune intelectuală, exprimată prin curiozitate s-a întîlnit cu o tot atît de istovitoare ținută etică, exprimată prin conștiinciozitate. Ambele excese s-au contopit într-o unică activitate creatoare, a cărei imensă varietate poartă invariabil una și aceeași amprentă.

Cei care l-am cunoscut știm că omul nu s-a cruțat niciodată, dăruindu-se integral culturii românești pe care a îmbogățit-o cu cele mai vaste și luminoase deschideri în desișul cunoașterii. **De aceea ne înclinăm adînc în fața memoriei sale, în fața aceluia care va fi mereu prezent, ca un model ideal, pentru toate generațiile viitoare.**

BREVIAR

□ **„ÎNTRE PASTIȘA ȘI PLAGIAT" :** O desfășurare de probe, divulgate recent de către Mircea Vaida, pune în discuție cîteva procedări utilizate în aparatul de note al ediției critice de „Opere" I, Ion Vinea (apărută în 1984, la Ed. Minerva). Polemistul, care de data aceasta mai mult s-a retras îndărătul argumentelor, cu totul convingătoare, așează pe două coloane propoziții ale editoarei, Elena Zaharia Filipaș, și ale altor doi editori (Gh. Sprinteroiu și Mircea Vaida) care îngrijiseră și adnotaseră, de data aceasta la Editura Dacia, o altă ediție „Vinea". Editorarea de acum pare că a „absorbit", uitînd să citeze, destule dintre observațiile făcute de editorii de mai demult ; în plus, și alți critici, citați în ediția de la „Dacia", sînt deposedați în ediția Minerva de opinia lor. Dovezile sînt, repetăm, convingătoare. Interesantă e, pe această temă, și o altă opinie asupra ediției de la „Minerva" (unde, s-a observat, pastișa merge către plagiat) : acea opinie aparține lui Z. Ornea (autor al unor cronici ale ediției sustinute mai ales asupra unor volume editate chiar de editura Minerva, unde Z. Ornea lucrează), și sună în acest fel : „[textul] e, am spune, curat mai ales în secțiunile care reiau materia din edițiile precedente". Mircea Vaida, care subliniază aci vocabula „curat", se miră, pe bună dreptate. Într-adevăr, curioasă idee despre „curățenia" unui text !

■ **UCENICI ȘI ECHINOXIȘTI.** Acest titlu, așezat de tînăra Ruxandra Cesereanu înaintea unui articol din „Tribuna" (nr. 14/1985) nu spune cine știe ce asupra intervenției pe care tînăra (poetesă ? eseistă ? jurnalistă ?) o face acum. Însă intervenția aceasta trebuie semnalată. Însă ce s-a petrecut? Încă o serie de „echinoxiști" se pregătește să termine facultatea : însă este, se vede treaba, o serie „echinoxistă" cu totul și cu totul curioasă. Ce au făcut, așadar, acești ucenici „neascultători" ? „Ei au riscat — zice Ruxandra Cesereanu — să se decamufleze și **si-au recunoscut riscul falsei lor supuneri".** (subl. n.) Apoi, au învățat de la Ucenicul neascultător din poveste tot ce se putea învăta respingînd realul și adoptînd ficțiunea. „Dar ucenicul — teoretizează nu prea savant și, în tot cazul, transparent autoarea — manifesta o amnezie față de real și voia să trăiască și să manipuleze irealitatea ca un Maestru. El se simțea ispitit să devină prin ireal". Să notăm și o încheiere pe măsură, de unde nu lipsesc nici ideea de „risc", nici invitația la „Echinox." „Foștii ucenici ai „Echinoxului" au devenit o promoție. Poate că unii au extirpat riscul, dar poate că alții îl mai savurează încă. **Oricum, dacă vor mai fi existînd ucenici neascultători, Echinoxul îi așteaptă."** (subl. n.) Curat program pentru o publicație cum este „Echinox" !

■ **DOUĂ INTERVIURI ?** — Între două convorbiri cu Val Gheorghiu (publicate în „Cronica" din 5 aprilie, sub semnătura lui P. George, și respectiv în „Flacăra" din 12 aprilie, sub semnătura lui George Pruteanu) există foarte mici diferențe între care cîteva interjecții ale pictorului intervievat, absente din versiunea flăcăristă a acestui interviu, cum să-i zicem ?, reprodus. Poate că ar fi bine ca insistentul reporter intervievator, eseist, comentator, portretist (și cite or mai fi !) G. Pruteanu să fie mai atent cu distribuția propriei producții publicitare.

■ **„IN MEMORIAM" ?** O notă publicată în „Astra" (nr. 3) de Ermil Rădulescu (autor care în general comentează spectacolele de teatru) la moartea lui Grigore Hagiu ne informează, cu o insistență demnă de un alt context, că un grupaj de poezii ale acestui publicist, înaintat lui Grigore Hagiu spre a apărea în „Luceafărul", nu au apărut niciodată. Iată o specie de amintiri...

A.S.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

O PAGINĂ DE EVOCARE

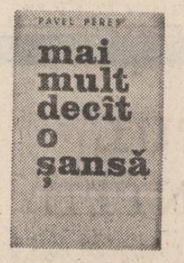

În ultimii ani s-au tipărit numeroase volume de proză cu subiect de evocare istorică, între care frecvent cărți dedicate memorabilului act de la 23 August 1944. Cunoscut pînă acum ca poet, Pavel Pereș consacră primul său roman *) ca un omagiu, „ostașilor din Regimentul 3 grăniceri", și comandantului său, „ale cărui fapte de eroism în zilele nemuritorului August 1944 sînt inscrise în filele glorioase ale istoriei neamului". Așadar un episod, nu numai de luptă, dar și de ilustrare a evenimentelor, stărilor de spirit, tensiunilor sociale. Acțiunea romanului are ca spațiu un sat de munte, în apropierea unei unități grănicerești. Cartea este construită din episoade de scurtă întindere, în care evoluează numeroase personaje : soldați români și germani, țărani, învățători, luptători comuniști. Alternanța și succesiunea scenelor și dialogurilor urmăresc să demostreze atmosfera momentului și atitudinile diferitelor categorii de oameni, în epoca premergătoare actului de la 23 August, reacțiile acestora în clipele difuzării comunicatului, apoi evenimentele ce au urmat, pînă la eliberarea Transilvaniei de nord. În primul plan al narațiunii se află doi tineri soldați Florea și Ștefan, care iau contact cu toate personajele episodice grupate pe tipologii (Traian Stoleru, Vasile Dragu, colonelul Vlad Rareș, învățătorul Mirza), țărani și soldați reuniți în mai multe scene de mișcare, colective. Autorul utilizează cu abilitate dialogul, asociat cu propriul său comentariu și cu scurte pasaje discriptive. El este implicat în narațiune și gîndurile personajelor sale îi aparțin : „Războiul, războiul, punînd în cumpănă însăși existența umanității, făcuse, făcea încă, să dispară milioane de oameni, cei care au reușit minunile lumii, cei care i-au zidit istoria. Mii și mii de ani lucraseră cu folos și acum, într-o pornire nebună, se acoperea totul de cenușă, părea însăși civilizația. Capacitatea omului de a restabili adevărul se topise ? Impulsurile se rezumau numai la ferocitate. Națiuni întregi erau batjocorite. România fusese ciopîrțită, o parte a Transilvaniei suferea din pricina hortiștilor. Pînă cînd puteau dura toate acestea ?" Acesta este registrul reflexiv, ce apare în momente inserate într-o acțiune cu multe evenimente spectaculoase, tragice, cu episoade de dragoste, cu infruntări între soldații germani din regiune și populația localnică. Intervențiile personajelor în dialoguri sau în adresări către mulțime explicitează sensul întregului demers narativ.

Autorul insistă asupra emoțiilor personajelor sale în momentul în care le parvine comunicatul de întoarcere a armelor, asupra reflecțiilor acestora în legătură cu momentul istoric și cu datoria militară, asupra sentimentului național și sentimentului datoriei. Toți protagoniștii au convingerea că asistă la „o nouă deschidere a vieții" și că întîia lor datorie este „o luptă cu arma în mînă împotriva dușmanului, pentru a recîștiga teritoriul patriei palmă de pămînt cu palmă de pămînt, pentru a recîștiga independența". Urmează noi episoade eroice, în care principalele personaje se acoperă de glorie. Finalul romanului în care Tudor Stefan și Radu Florea primesc „Virtutea Militară", afirmă nevoia de pace și viață care „este singura șansă, poate mai mult decît șansă a universului de a înflori continuu". Astfel, o interesantă pagină de istorie militară se răsfrînge în actualitate. Un roman de evocare istorică scris de un poet care se dovedește stăpîn pe mijloacele prozei.

Sultana Craia

*) **Pavel Peres, „Mai mult decît o șansă"i Editura Militară, 1985**

POEZIE

VISUL DE AUR

Structural elegiacă este poezia Doinei Sterescu ; pe fondul acesta se suprapune o melancolie luminoasă, avînd ca obiect „fagurii de rouă" ai copilăriei, o melancolie contrapunctată de resursele de discreție ale feminității, subtilizînd astfel zonele conflictuale. „Strigătul" devine „șoaptă", nu fără urme de patetism. Un patetism însă reținut de „spartana disciplină a discreției" (Valeriu Cristea), existînd doar în articulația interioară a textului. Suprafețele lui metaforice dovedesc un fel de „măruntă" magie, esențial feminină, prin care poeta convoacă visul „de aur", ceața imaginară a armoniei pierdute. Reveria se inscrie în acest perimetru de nuanțe mătăsoase, de sunete calde și plutiri, conștientă însă de posibila dezechilibrare, de atacul „realității", de exaltarea „inconștientă", căci, spune poeta, „de la reverie la extaz / nu e decît un pas / (Pasul Prislop, prin care rătăceam în ceață / exaltați și neștiutori), // cineva, în chiar incinta / clubului apărătorilor tăi, / m-a făcut să rid în sfîrșit (flăcăul de cioban) / și-am aruncat — extatic — mărul meu de aur, // dar acum, în chiar incinta / acestui club, / cineva strigă diabolic în șoaptă : / Înșfacă Reveria și... //

POEZIA CA ECOU AL VOCILOR INTERIOARE

În cel de-al treilea volum de versuri *), Traian Băloceanu își intregește universul poetic prin noi elemente de mit capabile de a circumscrie destinul uman în cel universal. Conștient de faptul că minunea intruchipării în imagine poetică devine posibilă numai dacă ți s-a dat „ca dar — nu mustul de ciorchină, / ci licărul stelar de ochi și grai", Traian Băloceanu aspiră spre transgresarea limitelor impuse limbajului prin acel primordial logos al necuvintelor cultivat și de către Nichita Stănescu, prin care devine posibilă inițierea în lumea dinlăntru, intuirea Totului : „Limba aceea / aș vrea s-o împrumut de la Tine" — se confesează poetul — „dar nu pentru strigarea / Departelui. / Și nici a păstrare aș vrea / s-o împrumut. Doar / pentru o singură șoaptă / A îngerului" **(De parcă mi-ai spune).** Vrerea este luciferic-hölderliniană, nu în sensul duratei (o oră să fi trăit ca zeii), ci al perenității logosului. Încercînd să afle o cale spre suprema înțelegere, are revelația incomunicabilității originare a unui demiurg închis în sine, somnolent-nietzschean : „motăie Demiurgul / Cu o moarte în brațe, după ce / Poarta a încuiat-o, / Lumina a stins-o / Și cîinilor le-a dat drumul" **(Unde sînt stelele).** Aceasta îi refuză harul : „Dar El e surd, cum prea bătrîn de slavă / Și nu-L iubești. Deși L-ai fi iubit. / Cu piatra-ntre ruini te-a nimerit / Din nefiirea îndurării Sale / Săpată-n plus de minus infinit" **(Oricît i-ai smulge iarba).** Potrivit mitului etiologic, dramatismul incomunicabilității transcedentale este urmarea tentației originare izvor de nesfîrșită moarte : „Gustul amar — și dulce / Și rar / Al simburelui a fost.. de mult. // În el mă simțeam semizeul pierdut, / O singură dată viscolul îndrăznit. // De atunci mor întruna, / Mor fără sfîrșit" **(A fost de mult).**

Taine ale devenirii solicită reflexia poetului, în contexte initiatic-erotice, cu aluzii decriptative la impietritul sărut brâncușian : „Trecem, iubito, surizători /... / Chiar fără să trecem, ne trecem. / Și impietrirea sărutului / Țipă atît de prelung / Pînă unde pustiul mai caută" **(Dar strigările).** Nu este exclus nici recursul la magie — cu aluzii la pictura lui Țuculescu (în : **Prin rămurișul de ochi).** Motivul este urmărit cu insistență și în alte contexte de sugerare a unei inefabile ambiguități : „Căreia pasăre ca unei păsări îi spun. / Știu că se cumpără fără s-o am de vînzare, / Chiar dacă jocul de-a învierea / M-a cărunțit cu fiecare nouă-ntrupare" **(Privitor la o carte).** Dramatismului absenței îi este conexat motivul drumului — întruchipare a unui destin maștер cu tragice închideri existențiale **(Doar drumul s-a întors înapoi).**

Abordînd mistere ale vieții, ale cunoașterii, Traian Băloceanu se remarcă prin îndrăzneli expresive — care stau la baza unei arte poetice neconformiste, de rupere a zăgazurilor, pentru realizarea unui consens între regnuri diferite : „Și pietrele / Mai rotund între chiote salte / Cînd armăsarii mei / Rup toate căpestrele" **(La poarta canicului),** țelul final în esență fiind ceea ce poetul numește **deschiderea porților,** spre un **drum pe cer** cu acces la edenul primordial, posibil prin învingerea inerției, atunci cînd eul poetic se ipostaziază, la persoana întîi plural, de caracter premonitoriu : „Iată zicem : e vremea. // Ușile, ferestrele / Și porțile toate deschidem, / Să vină efebii călări / Pe nechezul de soare" **(Și porțile toate deschidem).**

În ciuda unor ușor detectabile influențe (de la Arghezi, Blaga, V. Voiculescu — afini ai săi — pînă la Nichita Stănescu și chiar Marin Sorescu), Traian Băloceanu aduce în poezia sa, din care pînă acum trei volume **(Viscolul soarelui,** 1974 ; **Geometria visului,** 1984 și **De crepuscul matinal,** tot 1984), o imagine nouă a raporturilor omului cu misterele existenței, prin jertfirea lucid acceptată a orgoliului și ostentației (deși ele mai transpar hiperionic în poezia de cunoaștere) în contextul liric al unui continuu dialog al vocilor interioare, revigorate de elanul reintînderii graiului, țișnind precum măiastra, din „colbul mistuirii". Gestul său temerar de a scoate din străfunduri ale conștiinței plăsmuirile unei imaginații fertilizate de o bogată viață interioară indică pe linia confruntării omului cu universul un posibil **non omnis moriar** („tot voi rămîne puțin") : „Și n-am murit puțin cîte puțin. / Doar febrele-mi brumară preeria / Bărdaca mea — de mină c-un mezin / Pe und' mi-o fi lăsat copilăria ?" **(Și azi ascult).**

Simion Bărbulescu

*) **Traian Băloceanu : „De crepuscul matinal", Editura „Eminescu", 1984.**

PLEDOARIE PENTRU UMANISM

Magistrul oficiant

În lumea de lodene a anului 1957 profesorul Tudor Vianu era un personaj exotic și tulburător. Învesmîntat sever, cu melon, redingotă, și neclintite gulere de celuloid, exagera în sobrietate, părînd un notabil rătăcit din secolele trecute : protocolar, distant, auster.

Implacabil în negru, chiar și pe vipiile de atunci ale Bucureștilor care lichefiau asfaltul și zidurile clădirilor, — ivirea lui despica drumuri largi și respectuoase în masa intimidată a studenților veniți la studii superioare din toate județele României, în tenișI și în bocanci.

O mașină neagră, condusă de un șofer îmbrăcat tot în negru, își deschidea portierele sclipitoare pentru ca Profesorul să coboare, să pătrundă sub bolțile Universității și să-i străbată lungile coridoare într-o ținută atît de țeapănă și de marțială de parcă un tribunal al istoriei își aștepta în El — magistrul oficiant.

Am făcut parte din ultima sa serie de studenți. Ținea un curs facultativ de literaturi comparate, pe care n-am să știu niciodată de ce îl fixa totdeauna în ziua și totdeauna la ora cînd, doar cu un etaj mai jos, într-o altă aulă universitară, G. Călinescu monopoliza la cursul — facultativ și el — de literatura română, un auditoriu tumultos și gigantic, care anula orice acțiuni pedagogice paralele din lipsă de participanți.

Orgoliu ? O preselecție de discipoli pe care doar astfel, în condiții de concurență acerbă îi putea detecta ? Profesorul Vianu nu s-a demascat niciodată. Cu doar zece studenți în aula friguroasă și goală, ținea același curs perfect și complet de literaturi comparate, netulburat, aparent, de faptul că eruditele sale incursiuni în vaste arii geografice culturale stîrneau un ecou profund dar.. numerotat. — Zece, deci ! constata, necruțîndu-se vreodată, dar mereu senin, mereu impecabil, mereu în ținută de mare gală, distribuit ideal în rolul greu de MAGISTRU, pe care îl ilustra cu magnifiență într-o epocă dogmatică și confuză care avea, dealtfel, să-i închidă porțile Universității, cum avea, să i le închidă și lui G. Călinescu, — liderul acelor ani universitari.

Am optat pentru cursurile lui Tudor Vianu din pur snobism. Făcea parte din ultimele celebrități care mai ardeau pe frontispiciul Facultății de Filologie și imaginația mea îl înconjura de ovații și de cortegii fanatice de admiratori. Dar după ce l-am ascultat și pe G. Călinescu, opțiunea mea pentru cursurile lui Tudor Vianu a fost un gest profund și deliberat.

Adevărat : autorul interzisei pe atunci „Istorii a literaturii române de la origini pînă în prezent" era, în prelegerea sa despre „Sonurile veșmintelor în poezia lui Mihai Eminescu „uluitor, hipnotizîndu-și publicul nu doar prin bogata sa informație literară ci, mai ales, prin scăpărătorul său talent de actor și regizor, care îl ajuta să-și „joace" cursurile, să le urce pe scenă transformîndu-le, ca într-o veritabilă Commedia dell' Arte într-un spectacol căruia îi era, cu afișată încîntare de sine, și autor și comediant. Iată însă că publicul studențesc al acelor trepidante reprezentații trăia, prin determinare istorică, dramatic și diletant. Absolvenți a doar zece clase de școală medie generală, cu foarte mulți colegi copii de țărani, — prima generație încălțată (cum își spuneau), ne remarcam colectiv mai ales prin eroica rezistență la foame, — însușirile noastre spirituale fiind, ca în cele mai izbutite produse ale „science-fiction"-ului de domeniul absolut al imaginației și viitorului. Erau și excepții, firește. Dar grosul publicului asista la scînteietoarele divagațiuni literare ale lui G. Călinescu ca la un joc bengal.

Prin comparație, cursurile lui Tudor Vianu păreau cenușii. Nu era exploziv, nici patetic, metoda lui nu se îndepărta foarte mult de pedagogia școlară practicînd generos povestirea subiectelor și descrierea de eroi, dar sintezele — cînd se produceau, erau democratice și cooperatiste, beneficiind de structuri „în colaborare" care îți dădeau sentimentul viguros al participării, transformîndu-te într-un „societar" cultural.

Pentru o generație școlarizată restrictiv și sumar cu mari capitole de literatură retrase din circuitul național de valori cursurile profesorului Vianu au însemnat o restituire superioară și demnă pe care, cu o infinită delicatețe, a practicat-o mereu „surprins" de marile noastre disponibilități... Impecabil etern în pietrificata sa redingotă, tot mereu sever și protocolar, Tudor Vianu și-a disimulat sentimentele prin rigoare și dacă demersul său către noi n-a fost tandru, a fost însă clar și limpede ca izvorul și la fel de întremător.

Între a privi, ca la teatru, și a fi implicat într-un proces intelectual de inițiere ți se cerea, ca adolescent, un discernămînt mai presus de puterile tale dar intuiția, mai puternică pe atunci decît judecata, ne-a condus pe mulți dintre noi pe direcția potrivită îndemnîndu-ne să... votăm cu Vianu, cu metoda lui austeră. dar temeinică și profundă, care în acel tulbure anotimp a fost pentru noi și o soluție de viață : ori învățam, ori... Și la cursurile profesorului Vianu se învăța !

Nici un alt îndrumător al acelor ani de ucenicie n-a renunțat la orgoliul de a străluci ca să ne pună pe noi în lumină prielnică. Nimeni n-a știut să ne apropie cu atîta subtilitate de miracolul literaturii, deslușindu-ne marea ei însușire de a tezauriza valori mai durabile decît epocile istorice, generînd supraviețuiri. Eram chiar NOI o dovadă ! În pantofi de tenis dați în fiecare dimineață cu ținc-weis, adepți forțați ai unui regim yoghin de alimentație, nimic nu ne-a împiedicat vreodată să ne depășim handicapul pentru a-l urma pe profesorul Tudor Vianu în exercițiile sale de levitație către piscurile spiritului. Erau piscuri atunci ! Înălțarea în tenișI era, în vremurile acelea, cel puțin cît o cucerire a Everestului și ținuta de mare gală a profesorului Vianu un omagiu pe care, în infinita-i delicatețe... ni-l adresa.

Sânziana Pop

Estetica și „țesătura vieții"

În ansamblul operei lui Tudor Vianu, filozofia reprezintă un factor originar profund, din care își trag substanța variatele domenii în care s-a desfășurat activitatea sa creatoare ; sociolog, psiholog, moralist, logician, lingvist, stilist, teoretician și istoric al literaturii. Totuși, Tudor Vianu își subsumează întreaga operă vocației filozofice dominante ; dar o filozofie activă.

Din acest punct de vedere poate și trebuie privită **Estetica** sa ; apărută acum cincizeci de ani ca o necesitate a culturii românești, opera mărturisea chiar de la început dorința autorului de a oferi literaturii române ocazia umplerii unui gol existent pînă la acea dată : „desigur, **Estetica** nu se va da niciodată înapoi să recunoască ceea ce este în primul rînd : o încercare a literaturii românești de a prezenta un tratat în care oricare din întrebările mai însemnate ale științei noastre își găsește locul într-o unitate **organică** (subl. n.) hrănită din substanța cercetării mai vechi și mai noi" **(Estetica,** Editura pentru Literatură, 1968, p. 3).

Această atitudine îl înscria pe T. Vianu în lunga serie a cărturarilor români ce au dorit întotdeauna împlinirea cît mai deplină a culturii românești și asocierea ei la circuitul valorilor universale ale artei. Era o tendință ilustrată și de către „Școala Ardeleană" prin încercarea ei de a da operei care îi lipseau acesteia și de dorința lui Hașdeu, Titu Maiorescu și a **Junimii** de a alinia, ca problematică, literatura națională culturii europene.

Tudor Vianu — al cărui maiorescian nu mai are nevoie de demonstrație — își publica **Estetica** în momentul în care literatura română înregistra o abundență de scriitori de întîia mînă, nemaiîntîlnită pînă atunci la dimensiunile acesteia. Era, fără îndoială, o consecință în cultură a Unirii de la 1918. Dorința lui T. Vianu era ca, pe lîngă această explozie în planul creației propriu-zise, literatura română să poată beneficia și de un cadru teoretic pe măsură, necesitate nesatisfăcută încă de tentativele, declarate sau nu, ale înaintașilor. **Estetica** lui Simion Bărnuțiu sau problematica atinsă de către T. Maiorescu ori C. Dobrogeanu-Gherea erau încercări incomplete și nesistematice față de aspirația pe care T. Vianu o împlinea atunci. Beneficiind de operele unor scriitori ce întregeau orizontul literaturii române cu creații de valoare, **era acum necesară afirmarea unei poziții teoretice ferme și atotcuprinzătoare, a unei estetici care să fundamenteze un sistem de lucru și un mod de a privi și înțelege această creație literară în plină expansiune.** „Estetica" este, la el, și un factor regulator.

Pentru Tudor Vianu obiectul esteticii este constituit de frumosul artistic înțeles ca valoare estetică ; făcînd parte dintr-o serie alături cu valoarea economică și teoretică, politică, morală și religioasă, valoarea estetică este cea care determină așa-numita atitudine estetică în fața lumii și a vieții. Rezultat al unei activități creatoare ce produce la rîndul ei o serie de reacții subiective în sufletul celui care ia contact cu ea, opera de artă este un produs static, punctul final al unei evoluții, în vreme ce artistul este chiar cîmpul acestei evoluții, deci o realitate dinamică. Opera literară este produsul unui proces viu, activ, căruia scriitorul ca factor esențial îi imprimă dinamismul propriei sale personalități creatoare, aflate într-un permanent proces de transformare și sublimare a realității.

Observația își are importanța ei întrucît subliniază ideea că prin artistul creator — individ determinat de contextul social-istoric în care trăiește și creează — opera devine implicit reflectarea epocii care a produs-o. Procesul de sublimare și spiritualizare prin care materia brută devine frumos artistic se produce asupra unui material a cărui structură este vizibil determinată de contextul din care aceasta provine. „Forma pe care o ia o operă de artă spune Tudor Vianu — atîrnă de natura valorilor eteronome subordonate unității sale estetice. Materialele și datele sensibile pe care le prelucrează arta nu au un caracter brut. Ele sînt străbătute de o semnificație și raportate la anumite valori ale culturii, mai înainte ca artistul să le folosească în opera sa... Ele sînt încărcate oarecum cu o forță dinamică, în stare să determine forma viitoare a operei de artă" p. 117-.

Factorul conținutistic pe care T. Vianu îl evidențiază dezvăluie un mod implicat și activ de a înțelege procesul creației operei de artă și totodată pe cel al receptării acesteia. Emoția estetică ce însoțește apropierea de frumosul artistic este un complex de stări afective și intelectuale specifice ; receptarea operei de artă reprezintă deci nu doar o stare de afectivitate pură ci, mai mult decît atît, un sistem de factori ce compun o complicată rețea de fapte intelectuale. Se impune constatarea că procesul receptării operei nu este înțeles ca un singular răsunet emoțional, el fiind totodată un complex proces de reacții intelectual-afective, fapt ce evidențiază ideea potrivit căreia „emoția estetică se prezintă în strînse relații cu alte elemente comune și... arta se prinde prin numeroase fire de țesătura vieții obișnuite" (p. 301). Concluzia este firească și deloc singulară la cel care afirma în aceleași pagini ale **Esteticii** că „arta a manifestat totdeauna și funcțiunea de a sprijini sau crea curente sociale, mișcări de opinie ale sensibilității colective" (p. 181—182). Efectul pe care creația artistică îl are asupra societății căreia i se adresează, rămîne de necontestat, și caracterul său reprezentativ pentru un context social sau moment istoric este vizibil.

Rolul activ, dinamic, pe care Tudor Vianu îl conferă artei, provine așadar din mai multe laturi ale acesteia, înțelese toate ca aspecte distincte, specifice ale operei. Cadrul social-istoric în care trăiește și creează artistul, materia asupra căreia acesta își exercită activitatea transformatoare, efectul multiplu al receptării estetice, dovedesc o înțelegere modernă, dinamică, a complexului proces de ființare a operei de artă. Toate aceste date subliniază, de fapt, estetica activă promovată de către Tudor Vianu și, de asemenea, implicarea pe care factorul activ substanțial o conferă frumosului artistic. Atitudinea estetică este, așadar, o optică deschisă tuturor valorilor, o privire axiologică largă, liberă asupra vieții întregi, care alătură teoreticului diverse valori ale unei structuri multiple, devenind astfel un mod de înțelegere a realității.

Actualitatea acestei poziții a esteticianului român devine cu atît mai evidentă asociată fiind activismului cultural pe care Tudor Vianu îl promova în „Filozofia culturii". Fundament teoretic de o categorică importanță, acest tratat exprima în plan axiologic ceea ce **Estetica** discuta în plan artistic — ideea elementului activ, dinamic, ce însoțește prezența în lume a tuturor creațiilor, năzuința lor către specific: „problema specificității culturii românești este, prin urmare, o problemă de realizări culturale, o problemă de muncă națională, și acei care doresc solicitarea specificului nostru trebuie să ia inițiativa activității în toate domeniile, în virtutea convingerii că în opere se depun tendințele profunde și iese la iveală ceea ce poate să fie specific în sufletul național... Idealul cultural este un ideal activist, încît etapa dialectică la care ne oprim este o teorie a activismului cultural" **(Opere,** vol. 8, Editura Minerva, 1979, p. 310).

Tudor Vianu, care prin **Arta prozatorilor români** transpunea în fapt ceea ce în **Estetica** discuta în plan teoretic, dovedește prin modul său implicat de a vedea literatura și arta în general o permanentă contemporaneitate. Comparabilă cu lucrările similare date de către B. Croce, N. Hartmann, G. Lukács, **Estetica** lui T. Vianu oferă cea mai elocventă ilustrare a îndemnului său de a crea și evidența realizări specifice creativității românești demonstrînd, pe lîngă incontestabila valoare universală a operei sale, o reală și inconfundabilă conștiință națională.

Valentin Uban

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Ion Marin Sadoveanu, Tudor Vianu și Ion Barbu în 1924

Tudor Vianu

Viziune integratoare

Mărturisesc că prima lectură a **Esteticii** lui Tudor Vianu, în vremea studenției, nu a fost pentru mine o lectură marcantă. Interesul meu fiind îndreptat în primul rînd către înțelegerea literaturii, așteptam de la această carte o mai directă implicare în domeniul literar. Nu în sensul unei opțiuni preferențiale, desigur, de a acorda artei cuvîntului un statut prioritar între celelalte arte ; nici în sensul unei mai pronunțate reliefări a specificității literaturii. O estetică generală și filosofică urmărește doar în subsidiar investigarea empirică a sistemului artelor. Așteptam însă ca, din punctul înalt al cugetării privind globalitatea fenomenului artistic, să pot întrezări căi de coborîre lesnicioase către intimitatea artei particulare care mă interesa în primul rînd — adică exact ceea ce nu trebuie căutat în **Estetica** lui Tudor Vianu. Poate că inaderența tinerelor generații de formație umanistă la această scriere — inaderență constatată nu în absolut, ci în raport cu valoarea intrinsecă a scrierii, fiindcă altminteri **Estetica** lui Vianu continuă să fie citită cu interes — se datorește în primul rînd preferinței pentru lucrările de direcție care presupun o singularizare tranșantă a perspectivei teoretice adoptate de autor. Sînt îndrăgite cărțile a căror combustie se află în spectaculozitatea opiniei, cele care pun în circulație formule epitomice, ușor accesibile și cu largă reverberație (ca **Opera deschisă** a lui Umberto Eco) ; cele care vehiculează grile teoretice maniabile, ușor de extrapolat în varii domenii (ca **Anatomia criticii** de Northrop Frye) ; cele care își fundamentează perspectiva pe un nucleu dens de intuiții primare, cu un impact imediat asupra cititorului (ca scrierile bachelardiene). Așa se justifică, cred, și conul de umbră ce s-a așternut asupra esteticii în general — în orice caz, asupra formulei tradiționale de construcție a unor sisteme filosofice în direcția esteticului : cărți autotelice înălțînd cu gravitate esafodaje de concepte friabile pe temelii de nisipuri mișcătoare.

Dacă în fiecare estetică se poate discerne un elemente preformativ, o anume opțiune normativă de mare adîncime — fiindcă din ea decurg, treaptă cu treaptă, condiționările pe care esteticianul le descoperă artei — și de mare generalitate — fiindcă ea transcende multitudinea de fațete particularizante ale empiriei — care ar fi, atunci, această opțiune, această intuiție radicală ce precede esafodajul teoretic al **Esteticii** lui Tudor Vianu ?

Deși construită temeinic, „nemțește", cu o disciplină intelectuală proprie autorului în toate scrierile lui, precizînd de fiecare dată cu mare limpezime nivelurile investigației și ierarhizîndu-le într-un ansamblu solid organizat, **Estetica** lui Tudor Vianu se sprijină pe paradox. Constatarea poate întrucîtva să mire.

Fie și numai printr-o privire aruncată asupra **Tablei de materii** ne dăm seama că sistemul de gîndire adoptat în cazul **Esteticii** este unul de tip piramidal, pornind de la nivelul cel mai abstract și mai dens, al conceptelor supraordonate întregului domeniu al investigației, și coborînd către concretul fenomenal, potrivit axelor structurante ale obiectului de studiu. Și totuși, în interiorul construcției piramidale se insinuează un al doilea mod de gîndire, ce a jucat un rol important în autodefinirea științelor umaniste contemporane : cel binar, dihotomic. Este bine cunoscută răsturnarea metodologică operată de dihotomiile saussuriene. Modelul saussurian preconizează o tehnică de autonomizare a cercetării, de stabilire riguroasă a granițelor ei și, corelativ, a dimensiunilor obiectului care intră sub incidența observației. În **Estetica** lui Tudor Vianu întîlnim acest model — desigur, sub forma unei convergențe, nu a unei filiații — în delimitarea operată între elementele estetice și cele extraestetice ce compun, împreună, individualitatea obiectului investigat. Paradoxul constă în faptul că această delimitare nu servește la expulzarea elementelor considerate ca extraestetice din perimetrul cercetării. Din contră, ele dețin o pondere întrutotul semnificativă în scrierea esteticianului român.

Se pot da mai multe explicații acestui paradox. Cea dintîi vizează dorința autorului de a acomoda demersul deductiv, consfințit printr-o îndelungată practică filosofică europeană, unei intuiții inductiviste a pluralității de aspecte ale fenomenului artistic, complexitate structurală ce nu poate fi sacrificată de dragul rigidității sistemului conceptual. Geometria gîndirii decurgînd din ea însăși, asemeni modului de formare a cristalelor, se întîlnește în **Estetica** lui Vianu cu polimorfismul obiectului, ce își impune propriile trăsături ca forțe modelatoare în spațiul teoriei. Astfel apare necesara linie de demarcație între „estetic" și „extraestetic", odată cu necesitatea de a acorda interes amblor componente, urmărind corelațiile dintre ele, în ciuda aspectului „impur" al sistemului sub aspect strict teoretic.

Al doilea motiv, de data aceasta cu mult mai elocvent, mi se pare viziunea integratoare a autorului. Cuvîntul „umanism", atît de des asociat numelui lui Tudor Vianu, apare aici pe deplin îndreptățit. Dacă cercetătorul operează prin delimitări pentru a putea prinde imaginea obiectului în cadrul formal al disciplinei sale, valorile tind spre conglomerare, spre asimilare reciprocă, spre o solicitare plenară a conștiinței umane. Cartea lui Vianu, avînd drept opțiune fundamentală nostalgia marii sinteze, este, mai mult decît o estetică explicativă sau una normativă, o estetică axiologică. Nu poți să nu rămîi impresionat de persistența acestor ape freatice ale orientării axiologice în fiecare compartiment al cărții, de implicarea permanentă a axiologiei în descrierea de ordin structural a componentelor fenomenului artistic. Într-o vreme în care cercetarea teoretică, cel puțin în domeniul literaturii, e obsedată de ideea „literarității", a specificului strîns definit, exprimabil eventual într-o formulă concisă care să servească drept cheie universală a explicării unui fenomen atît de complex ; într-o vreme în care studiul a fost orientat de către teoriile structurale și generative preponderent imanentist, către obiectul izolat de nenumăratele lui conexiuni culturale, **Estetica** lui Vianu stă încă neclintită ca un memento al schimbării „de veac" umanist, păstrînd în sine semnele unei resurecții viitoare. Atenția de care s-a bucurat anul acesta **Estetica** lui Tudor Vianu depășește, cred, limitele unei conjuncturi comemorative. Se pare că această resurecție a început deja să se facă simțită.

Liviu Papadima

Structurile creatoare

Estetica, din exces de exuberanță, e predispusă la vanitate. Cînd pretențiile explicative și/sau normative suferă de naivitate, care e un fel de îngustime, sentința călinesciană apare ca justificată : **„știință care nu există", „disciplină ciudată care nu-și cunoaște obiectul".** Precaritățile efortului speculativ în fața imperiului artei sînt prinse într-o formulă fragilă și imbatabilă : **„orice estetică nu cuprinde mai mult decît întrebarea dacă putem sau nu găsi criteriul frumosului urmată de răspunsul negativ sau de prezumțiuni insuficiente".** Călinescu vedea aici resorturile compensatorii ale celor care au „frigiditate" afectivă în fața valorii. Sigur că intuiția își are trimiterile precise ; e de ajuns să amintim că teoria kantiană era, în mare parte, exemplificată cu ornamentica și versuri ale muzicii de fanfară. Același Călinescu, însă, optînd pentru o cale în care spiritul i se poate mișca nestingherit, trimite, în **Prefața** lucrării **Principii de estetică,** la volumele lui Tudor Vianu **„în scopul informației și al documentării asupra felului cum esteticienii științifici înțeleg chestiunea".** E, aici, dovada faptului că afirmațiile sale nu anulează posibilitatea esteticii, nu vestejesc virtuțile studiului teoretic al artei, ci doar frînează orgoliile. În **Cîteva observații la deschiderea unui curs,** Vianu însuși menționa că **„tipul esteticianului lipsit de gust artistic este o apariție destul de frecventă în dezvoltarea mai nouă a științei noastre".** Tainele fenomenului artistic nu pot fi epuizate în scheme și idei fixe : arta ca intuiție, eliberare, joc ș.a.m.d. Acesta e punctul în care Vianu și Călinescu se întîlnesc. Primul slujește mult mai inofensiva și sobra idee a esteticii ca „trădare necesară". „Trădare" — întrucît se poate vorbi de o ineficiență și o insuficiență axiologică a definițiilor artei : constructele înalt-explicative nu pot acoperi sensurile, fațetele și dimensiunile operei de artă, nici nu-i surprind convingător ireductibilitatea valorică. „Necesară" (deci **nu orice** „trădare" !) — întrucît numai expunerea sistematică face inteligibilă experiența estetică.

Meritele esteticii lui Tudor Vianu, actualitatea multora din originalele sale disocieri vin din faptul că investigarea artei se desfășoară în cadre de referință suficient de largi pentru a fi luminată din unghiuri multiple — concomitent sau succesiv, în paralel sau prin intersectare — dar, totodată, suficient de precizate pentru a se ajunge la dezvăluiri elocvente. Spirit meticulos, cu o vitalitate interpretativă discret ascunsă în ritmul lent și sobru al enunțurilor precise, nu întîmplător a scris **Tezele unei filozofii a operei :** aici e nucleul în jurul căruia gravitează toate preocupările de estetică, istorie și critică literară, filozofia culturii și valorilor. Cu această lucrare, inevitabilele întortocheri sau fragmentări dispar : toate drumurile duc la Roma. Chiar dacă pretextul e reconstituirea fenomenologică a operei de artă, efectele se propagă și în alt plan : cel al ontologiei umanului. Sînt surprinse structuri creatoare și tipuri de obiectivări valorice inerente statutului existențial al omului. Tocmai de aceea și disocierile referitoare la sfera artisticului capătă o relevanță aparte, atît în ce privește substanța cultural-istorică pe care acesta și-o încorporează, cît și impactul asupra sensibilității și sferei trebuințelor subiective. **„A trăi într-o civilizație înseamnă a fi solicitat de opere, înseamnă a simți cum sfera dorințelor personale se diferențiază și se amplifică."** Totodată, **„în măsura în care operele se înmulțesc în jurul omului, în măsura în care spațiul social devine mai dens, dorințele lui se îndrumează după obiective mult mai precise și, prin aceasta însăși, se limitează și se temperează".** Așadar, operele, prin semnificații valorice, deschid orizonturi și disciplinează viața colectivă.

Descripția de tip fenomenologic — eliberată le pretenții doctrinare și obsesii eidetice — oferă coduri ce permit un alt strat de lectură a **Esteticii.** De pildă, diferențierea produselor artistice de celelalte prin „originalitate imutabilă" și „simbolism ilimitat", precum și „subalternarea actelor de valorificare" sînt instrumente care deschid perspective fertile în analiza eteronomiei funciare a frumosului artistic, și a receptării acestuia. Astfel, în cazul artei **„valoarea se găsește topită în bun, valoarea și bunul fac una și aceeași ființă ; raportul dintre ele este de imanență".** Nu e nevoie de un racord la semnificații transcendente. Motivul (subiectul), transfigurat în conținut perceptiv, „mai mult **apare** decît **există".** Valoarea estetică este, dar, inerentă raportului de apariție : receptarea adecvată reînvie și ridică lumea reprezentată la rangul de lume exprimată, depășește, prin integrare, sensurile logice în sensuri afective. Această idealitate a artei nu se identifică cu irealitatea. „Idealitateta artei este **areală",** întrucît ea nu se opune realității ca o irealitate, ci ca o alternativă, ca posibilitate de a lectura semnificații neevidente ale realului înafara impulsurilor practice. Dar privită sub raport estetic, arta nu-și propune nici să cultive iluzia, nici s-o provoace, nici nu ademenește cu libertăți adormitoare și dulceag-evazioniste. Este, pur și simplu, **o altă** realitate. Prin elementele extraestetice pe care le cuprinde, cu sau fără voia artiștilor sau doctrinarilor, în măsura în care acestea nu sînt considerate sub aspectul expresivității și unității estetice, ci ca valori separate cu țintre precise, **„este evident că arta se poate întrețese cu viața practică și are în această calitate o incontestabilă realitate".** Așadar, în viziunea lui Tudor Vianu polii antinomici, care au prilejuit polemici în jurul purității sau impurității artei, pot fi puși de acord. Desigur, **„un obiect nu devine pentru noi estetic decît atunci cînd îl gîndesc în sfera valorii respective".** Dar subalternarea actelor valorificatoare permite receptarea unor bunuri — în acest caz, opere de artă — printr-o prismă valorică ce nu corespunde intenționalității valorice a bunurilor respective. Este o inadecvare fertilă. Dacă judec opera de artă exclusiv din punctul de vedere al mesajului educativ, moral etc. e vorba, desigur, de opacitate. Dar, dacă aceste lecturi sînt subordonate criteriului estetic, acesta va căpăta adîncime. Aceste valorizări „inadecvate" sînt posibile pentru că însuși obiectul valorizat se pretează, prin conținutul valoric pe care îl și prin care se structurează, la asemenea valorificări. În funcție de ponderea trebuințelor ce intervin în receptare, se poate vorbi de o adevărată stratificare a experienței estetice. În raport cu obiectul, intenționalitatea sa și măsura în care reușește să fie ceea ce-și propune a fi, deci din punctul de vedere al nivelului de exigență estetică, totdeauna cîmpul artistic este neomogen : conceptul de **gradualitate** a valorilor — din păcate, puțin valorificat chiar de Vianu însuși în teoria sa estetică — e promițător : sugerează existența unei ierarhii înăuntrul acelui tip de valori funcție de adîncimea gustului propus de opera însăși. În receptare, stratificarea înaintează de la un stadiu pre-estetic (cu gînduri de simplă delectare sau ilustrare a unor scopuri străine intenției estetice), la stabilirea unei distanțe între subiectivitate și operă (ceea ce Adorno numește „mișcare împotriva subiectului") și, în situația cea mai fericită, „supunerea" intelectiv-afectivă la universul expresiv al operei. Distanțarea cognitivă și unificarea afectivă cu valorile artistice remodelează sensibilitatea, fi inventează normele cristalizînd-o în atitudini care pot structura, cu o eficacitate proprie, oricare din valorile culturale, **„implinînd o icoană a lumii și vieții a cărei fecunditate a fost de multe ori dovedită în decursul istoriei".** E convingerea unui mare estetician și umanist.

Vasile Macoviciuc

40 DE ANI DE LA VICTORIA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

ARHIVA LITERARĂ

Ion Gh. Pană: „Proza de război e un elogiu al acestui mare anonim care luptă: poporul“

I. SCRIITORUL, CÎND ESTE O CONȘTIINȚĂ, ARE ȘI SUFLET DE EROU !

— Se poate spune fără greș că războiul al II-lea mondial a fost la români o experiență determinantă pentru o generație de scriitori. Dacă nu ar fi luptat pe front, unii nu ar fi devenit scriitori. Alții nu ar fi scris ce au scris de atunci încolo. Pentru dumneavoastră, ca scriitor, ce a însemnat războiul ? Războiul făcut, trăit !

— Pentru mine, războiul a constituit, într-adevăr, o experiență a unor situații-limită ale vieții omenești, cînd, nu de puține ori, mi se punea în față problema dispariției definitive. Dar în același timp trebuie să notez că, încă de la începutul luptelor de front am fost preocupat de ideea scrierii unei cărți sau a mai multor cărți referitoare la desfășurarea pe spații continentale a acestui fenomen istoric-social numit război. Dealtfel și în lucrarea mea „260 de zile în fața morții, apărută în 1970, am subliniat ideea că dorința mea arzătoare era aceea de a scrie un roman despre luptele purtate de armata noastră, despre cele ce am trăit pe viu. Nu am așteptat ca evenimentele să se consume, zilnic mi-am notat fie în carnetul de campanie, fie pe o serie de foi de caiet episoadele pe care le-am cunoscut. Chiar în cazul că n-aș fi fost pe front tot aș fi scris cărți referitoare la acest război ori cu subiecte dintre cele mai diferite ale timpului de pace. Cum să nu fi scris despre război în tot acel timp n-am făcut altceva decît pe lîngă însușirea cunoștințelor de cultură generală să mă pregătesc și să pregătesc și pe ostașii mei să lupte cu arma în mînă pentru apărarea țării, pentru nimicirea oricărui dușman ? Era un moment esențial la nivelul conservării ființei istorice a întregului popor ; nu puteai sta la o parte.

Nu pot afirma sigur că războiul a fost o condiție sine-qua-non și pentru ceilalți confrați ai mei de a deveni scriitori deși prin caracterul lui de experiență crucială așa ar fi trebuit să fie.

— Mi-ați spus că un ziarist polonez v-a întrebat unde sînteți dumneavoastră, cei care însuflețiți atîția eroi literari. Adevărat, asta se întîmplă și cu ceilalți scriitori „de război“. Ei există puțin în proza lor. Ca unul care cunoașteți bine faptele de luptă ale multor colegi de scris (sau oameni care se exprimă în alte arte) vă rog să povestiți cine sînt ei.

— Eu nu mă văd în cărțile mele memorialistice, nici în cele de povestiri și nuvele și nici în romane întrucît am simțit și am gîndit că dacă am mers prin luptă de la țărmul Mării Negre pînă în centrul Europei, numai în linia întîi, aceasta nu mi se datorește mie în primul rînd, ci mulțimilor de soldați, gradați, subofițeri și ofițeri, cu care m-am aflat cot la cot înfruntînd moartea, cei mai mulți dintre ei avîntîndu-se pînă la suprema jertfă. Ei, cei care au rămas de-a lungul Europei ca santinele ale unui mesaj uman al libertății popoarelor, cît și cei care supraviețuiesc și nu fac gălăgie despre sine, sînt, după părerea mea, adevărații eroi. Pe aceștia am căutat în primul rînd să-i zugrăvesc în paginile cărților mele. Proza mea, proza de război, în general, e un elogiu al acestui mare anonim care luptă: **Poporul.**

— Ați cunoscut pe toți scriitorii care au luptat pe front ?

— Nu cunosc pe toți confrații scriitori care au luptat pe front. Dar ei nu sînt puțini : Laurențiu Fulga, Radu Theodoru, Nicolae Tăutu, Ion Grecea, Ștefan Luca, Aurel Mihale, Mihai Gavril ș.a., sînt personalități proeminente literare dar de fapt combatanți. Dintre ei l-am cunoscut mai îndeaproape pe Aurel Mihale, care a venit pe front în luna martie '45. Și anume că la toate luptele duse de regiment la Ocova, Banska-Bystrica, Kremnika, Strany, Zlin, Dobromilice (în zona căruia se afla postul de radio „Donau“). Aurel Mihale s-a comportat acționînd în primele linii, ca un veritabil erou. A fost nedreptățit, neacordîndu-i-se ordinul „Mihai Viteazu“ în fioroasa încrîncenare din Carpații Albi cehoslovaci în zona Strany, cînd însuși ministrul nostru de război, generalul de armată Vasiliu Răscanu, urmărind de la observator ofensiva noastră, în care Mihale juca un rol de frunte, a ordonat să se acorde Ordinul „Mihai Viteazu“ celor mai viteji din fruntea acelui atac. Blestemata de birocrație (tabele și iarăși tabele etc.) l-a „scăpat“ și „pierdut“ pe Mihale printre dosare și printre „favoriții“ unor șefi. Cum vor fi acționat cei-lalți confrați amintiți de mine nu știu decît din cele auzite după război, fie de la dînșii, fie de la cei cu care au fost alături, ori din evocările pe care le-au publicat. **Fapt este că scriitorul, cînd este o conștiință, are suflet de erou.** Însă nu numai scriitorul.

— Ce puteți spune pe această temă ?

— Îmi pot aminti, ca martor ocular, despre alți artiști cu care am fost deseori în prima linie. Iată-l pe compozitorul Victor Mărcuș, sublocotenent în rezervă, originar din comuna Lechința de Mureș care se găsea în 1944 în partea Transilvaniei răpite prin odiosul dictat

de la Viena. Întrucît am scris și în „Luceafărul“ despre el, reamintesc că, începînd de la Constanța (23 August 1944) a luptat numai în primele linii de foc. Mai întîi pe litoral, apoi la nord de Capitală în regiunea Pădurii și satului Tunari, apoi în Ardeal la Cornești și Crăiești pe Tîrnave și, în continuare, pe Dealul Singeorgiului aria localităților Iernut, Cipău, Ogra, Oarba de Mureș, Lechința de Mureș. Compozitorul avînd de jur-împrejurul cămășii sale albe cusută o banderolă tricoloră mi-a jurat în portul Constanța că nu va schimba acea cămașă decît după ce își va elibera satul natal. În 27 septembrie 1944 la ultimul asalt de pe Dealul Singeorgiului, unde oastea noastră a avut în 4 zile 11 000 morți, Mărcuș, punînd cămașa cu banderola tricoloră în vîrful baionetei unei puști luate de la un soldat căzut eroic s-a năpustit la asalt strigînd : „Așa știe să moară un ofițer român !“ A fost urmat de toți militarii regimentului. A trecut pragul neființei secerat de un glonț chiar pe cota cea mai înaltă a Dealului Singeorgiului cu ochii deschiși, cu privirea împietrită spre satul lui natal — Lechința de Mureș.

— Mai sînt și alții ?

— Pictorul, sublocotenentul de rezervă, Stelian Pantu (după război profesor la Institutul Nicolae Grigorescu) a luptat pînă pe același deal tot în prima linie. A fost rănit la picior în momentul cînd Victor Mărcuș începea urcușul pe serpentina eternității. În mai toate luptele purtate pînă atunci era, ca și Mărcuș, „idolul“ soldaților ; toți îl iubeau, îl urmau fără șovăire. Iar mie (care îi eram comandant) îmi vorbea deseori de culorile acelea de neuitat, violete, mov, galben-roșietice, ce se întreteseau pe cîmpurile de luptă...

Cît privește pe vestitul grafician, Cik Damadian, vechiul meu prieten din Constanța, mi-l reamintesc așa cum era —, cu silueta înaltă, de acrobat de circ, trup suplu, părul vîlvoi, atîrnîndu-i pe piept un pistol-mitralieră, binoclul și aparatul de fotografiat în orice acțiune de luptă. A fost unul dintre cei mai curajoși, ingenioși și originali cercetași. Avea gradul de sergent tr. Iscodea mereu frontul dușman, se infiltra alături de mine printre liniile vrăjmașului, sărea la asalt, trăgea și apoi fotografia. Are și acum două mari albume cu fotografii de pe front.

Și cînd te gîndești că tot în divizia noastră a luptat eroic, dar în 1917, și marele nostru om de artă, artist al poporului, sculptorul Ion Jalea. Cînd am stat de vorbă cu dînsul în 1974, spre a-i reda amintirile de război în cartea mea „În coloana eroilor dobrogeni“ printre altele mi-a spus : „Dragul meu, sînt din comuna Casimcea, din Dobrogea. Cînd România a intrat în marele nostru război de reintregire a neamului în 1916, eram la Paris. Am lăsat acolo totul în voia soartei și am venit glonț în patrie. Luptînd cu suflet de român acolo pe frontul de la Mărășești o schijă mi-a retezat mîna așa... dar nu m-am lăsat bătut și am început lucrul cu cealaltă...“. Este sigur că artistul e, chiar în vremuri de restriște, o prezență.

— A rezultat, din aceste biografii eroice o literatură pe măsura actelor acestora extraordinare ?

— În general, mă încumet să afirm că în scrierile lor, confrații mei au oglindit sub multiple fațete participarea atît a poporului, cît și a oștirii noastre la luptele de pe frontul antihitlerist. Socot însă că nu au elaborat marile lor cărți privind grandiosul spectacol al participării României, pe plan mondial, la distrugerea fascismului. Rămîne mai ales de însuflețit, cu mijloacele artei, condiția adevărată a României, ca a patra putere participantă economic și numeric la războiul antifascist, contribuția ei la zdrobirea definitivă a hitlerismului. Iată o temă esențială pentru creație, caracterul european al participării României la război. În același timp noi scriitorii care am luptat pe liniile de foc avem totuși datoria de a păstra și în generația tînără de scriitori interesul pentru acest fapt insuflîndu-i dorința de a scrie și ei despre cele ce s-au petrecut atunci, dorința de a înțelege istoria noastră, a poporului român.

Tin să subliniez foarte apăsat că nu s-ar cuveni să tocim interesul creator pentru astfel de literatură tocmai acum în această epocă al cărui început a constituit, chiar și pentru Editura Militară, și pentru mine, (eu eram redactor principal acolo), încă din 1965, înfrîngerea unei optici greșite privitoare la scrierea atît a unor cărți de memorii publicisico-literare privitoare la participarea României la războiul antihitlerist, cît și a altor lucrări de mare amploare istorico-științifică privind grandiosul adevăr istorico-românesc. Se publicau mai mult traduceri de memorii de război. Eu am făcut o excepție, cînd în 1958 publicam prima carte de memorii din războiul nostru antihitlerist (publicistico-literare, carte recenzată în „Luceafărul“ de Cezar Baltag) și pe care am intitulat-o „260 de zile în linia întîi“. Începînd însă din 1965, Editurii Militare, și nu numai ei, i s-a deschis drum larg pentru literatura memorialistică românească cu tematică ostășească și patriotică prin cartea de peste 450 de pagini „Din august pînă în mai“ pe care am publicat-o în acel an la Editura Militară.

Avînd în vedere acestea socot că bariera ridicată atunci pentru libera trecere a acestei literaturi nu a trebuit să înceapă a se lăsa în semn că „ajunge, destul cu o astfel de literatură“. Drumul deschis trebuie lărgit mereu cu noi creații beletristice ale tinerei generații, creații ce-și pot sorbi seva de viață și din „memoria memoriilor“.

— Există în literatura de război o importantă secțiune dedicată documentelor neliterare dar a căror contribuție la restabilirea adevărului istoric este mare prin cantitatea de fapt autentic trăit. Care sînt colecțiile de documente mai importante și ce însemnătate au ele în revizuirea prozei de război ?

— În principal **jurnalele de operații ale marilor unități și unități de toate genurile de forțe armate românești** participante la actul de la 23 August și la războiul antihitlerist. În arhiva Ministerului Apărării Naționale se află, printre alte multe documente ale vremii, începînd de la cel mai înalt nivel — curtea regală, guvernele, conducerea armatei, serviciile de informații și contrainformații — și alte documente militare printre care cele arătate în continuare. Grăitoare documentare și totodată încărcate de o vibrație lirică sînt colecțiile de „ordine de zi“ care citează începînd de la macro și micro colectivități militare pînă la ultimul soldat erou pentru fapte de arme excepționale. Pline de notări lapidare dar concomitent și de relatări publicistico-literare, sînt așa-numitele „Istorice“ ale tuturor unităților începînd de la nașterea lor pînă la încheierea războiului antihitlerist. O altă sursă de cunoaștere a participării armatei noastre la războiul antifascist o constituie materialul foto și cel filmic aflate tot în arhivele M.A.N, și ale Muzeului Militar Central.

Emoționante, palpitante, cuprinzînd dramatismul „la cald“ al multor episoade ce oglindesc virtuțile eroice ale României sînt colecțiile de **Reportaje ale corespondenților de război de pe frontul antihitlerist.** De asemenea, colecțiile presei centrale și locale ale altor publicații ale vremii, precum și ale emisiunilor de radio române și străine din perioada respectivă.

Desigur, că mai sînt încă și alte surse neliterare care pot facilita întregirea fabuloasei lumi a arhivelor, dar să nu uităm că în cuprinderea faptului de viață intrinsec autentic cu toate culorile lui de la locul, ziua, ora, minutul, secunda și pînă la substanța mereu în clocot teribil de fierbinte a trăirilor complexe, a osmozei gîndurilor și sentimentelor într-un „ce“ specific cîmpurilor de bătaie ale războiului, un loc deosebit de important îl are „arhiva vie“ : relatările participanților direcți la război pe fronturile de foc. Aceste relatări pot îmbrăca și haina memoriilor scrise ori vorbite. O parte din memoriile de război privitoare la războiul antihitlerist socot că pot fi apreciate ca veritabile cărți publicistico-literare, iar unele dintre ele chiar ca lucrări literare de tipul povestirii, schiței, nuvelei, romanului. Printre lucrările memorialistice care au și o viguroasă respirație literară ar fi : „Batalionul de moți Avram Iancu“, de Ion Dulămiță, „Detașamentul Păuliș“ de Alexandru Petrescu, „Trei zile din istoria Bucureștiului eroic“ de Dan Ionescu, „Parașutiști în luptă“, de Ștefan Scoverth, „Fragment de epopee“ de Toma Zotter, „Pe pămîntul Băniei“ de Marin Manafu, „Zile și nopți“ de Costache Mîndru, „La porțile Timișoarei“ de Ion Dumitrescu, „Din jurnalul meu de front“ de Edgar Rădulescu, „Asaltul vînătorilor de munte“ de Leonard Mociulschi etc.

După părerea mea prozatorii zilelor noastre aplecîndu-se înarmați cu cunoștințe din ample lucrări de specialitate privitoare la războiul antihitlerist asupra documentelor neliterare amintite și situînd ca punct de legătură între adevărul istoric redat doar „cancelaristic“, de aceste colecții și autenticul vieții, al istoriei vii, reflectat în memoriile martorilor oculari aflați în miezul de foc al realităților menționate de documente, se vor putea situa, vorbind metaforic într-un limbaj mai mult sau mai puțin limitat, pe un dominant punct de observație care să le ofere posibilitatea reviziirii creatoare prin noi opere literare, a prozei noastre de război.

În timp ce „arhiva rece“, nevie, paradoxal, își are o viață lungă, arhiva vie, oameni în carne și oase, care încă nu s-au impregnat în memorii scrise, „se consumă“ mai repede ; oamenii trec pragul neființei de aceea prozatorii trebuie să-i caute pe aceștia cît nu este prea tîrziu și să-i convoace pe „acel“ „punct dominant“ în vederea elaborării cărților despre care s-a vorbit.

Monumentul eroilor de la Păuliș

II. ROMÂNIA, CA A PATRA PUTERE MILITARĂ A COALIȚIEI ANTIHITLERISTE, TREBUIE SĂ DEA ȘI O LITERATURĂ DE RĂZBOI PE MĂSURĂ

— Mai are deci generația care a dus războiul de scris despre război ?

— Da, are, și încă foarte mult, întrucît pînă acum au fost redate marelui public cam aceleași și aceleași aspecte, evenimente și episoade, e adevărat, eroice. Dar eroismul s-a manifestat pretutindeni în armata română, prin fiii întregului nostru popor, cu repercusiuni benefice pe întregul canavas al desfășurării celei de-a doua conflagrații mondiale.

— Cum scriu, cum trebuie să scrie generațiile postbelice ? Scriitori, chiar născuți, nu numai formați ca scriitori după război ?

— Părerea mea este aceea că generațiile tinere care mai au încă șansa de a sta de vorbă cu oameni, care au luptat la Mărăști, Mărășești, Oituz și mai ales care au participat de la început pînă la sfîrșit la războiul antihitlerist, trebuie neapărat să cunoască aceste „arhive vii“ și concomitent să peregrineze prin fabuloasa lume a documentelor de arhivă, a memoriilor privitoare la acest război prin studiile de amploare istorice, sociale și politice. În felul acesta au toate șansele ca să-și creeze propriile imagini artistice și bazele documentaristice ale scrierii unor cărți care într-adevăr pot aduce noutăți neașteptate pe fondul literaturii beletristice și chiar istorice.

— Avem cărți la înălțimea faptelor de arme românești ?

— Dacă m-aș rezuma la o mulțumire de sine aș spune că da. Totuși, la nivelul întregii literaturi și al potențelor ei adevărul este altul. Încă nu avem pe frontul literaturii beletristice acele citeva opere care să reflecte la dimensiuni planetare specificul și specificitatea substanțialei contribuții pe care a adus-o România și armata sa ca a patra putere militară a coaliției antihitleriste la înfrîngerea fascismului, rolul și aportul esențiale ale României atît în scurtarea cu circa 200 de zile al celui de-al doilea război mondial, cît și la zdrobirea mașinii de război germane prin cîștigarea victoriei asupra fascismului.

— Care considerați dumneavoastră că sînt cele mai importante romane românești dedicate războiului antifascist ?

— Există romane importante pe tema aceasta, voi enumera fără nici o pretenție de ierarhizare, succint, unele dintre aceste titluri: „Delirul“ de Marin Preda, „Steaua bunei speranțe“, „Alexandra și Infernul“, „Fascinația“ de Laurențiu Fulga, „Romanul unei zile mari“ de Corneliu Leu și „A fost ora H“ de Haralamb Zincă, „Oameni în alb“ de Ion Maxim, „La porțile Severinului“ de Ion Grecea, „În orașul încercuit“ de Petru Vintilă, „Șoseaua Nordului“ și „Incognito“ de Eugen Barbu.

— Din perspectiva romanului românesc contemporan cum considerați că va evolua proza românească dedicată luptei antifasciste ?

— Eu cred că proza românească dedicată luptei antifasciste, luptă care în România își are vechi și viguroase tradiții impregnate tocmai de specificitatea strămilenară a neamului nostru va evolua către marile romane nescrise încă ale reflectării multilaterale a ființei acestui popor, conștient mai mult decît oricînd atît de rolul și aportul său istoric de pînă acum în apărarea civilizației și culturii europene cît și de rolul cît și de contribuția sa specifică în viitor la apărarea și salvarea celor mai nobile idealuri ale omenirii, atît de amenințată de reînvierea în unele țări a fascismului sub forma neofascismului.

— Care poate fi morala literară a momentului acestui război îndreptat împotriva hitlerismului ?

— Literatura beletristică românească cu toate genurile și speciile ei beneficiind de harul, de talentul, de inteligența eroică prospectivă a scriitorilor trebuie să creeze acele opere nemuritoare în care marele public să ia contact cu o lume vie, dinamică, frumoasă, cu dragoste de țară și de viață, hotărîtă să facă totul ca „ciuma neagră“, fascismul, să nu mai reînvie, fără să se uite nici un moment a da slăvire eroilor noștri care și-au adus o contribuție de mărime continentală la zdrobirea fascismului.

— Romanul dumneavoastră care apare în acest an tratează despre evenimentele încununate la 9 Mai 1945 ? În avanpremieră spuneți-ne : cum ați ajuns să-l scrieți, ce cuprinde ?

— Romanul „Dincolo de necunoscut“ a fost predat în ianuarie 1982 la Editura Cartea Românească. Am ajuns la scrierea lui tocmai gîndindu-mă la a 40-a aniversare a Zilei victoriei asupra fascismului.

Abordînd unele modalități încă nefolosite pînă acum în scrierea unei cărți privitoare la războiul antihitlerist, volumul se referă în general la multitudinea de anonimi ai tuturor fronturilor denumiți cercetași.

Numărul acelora, pus la git, să zicem 104, este un Gheorghe, nu se știe de unde, dar cine-l va găsi din tabăra noastră pe front grav rănit ori mort — îl va descoperi în registrele rămase la unitate. De aici se deschide romanul, ca o fereastră spre istorie.

Istoria, așa cum o văd eu, este în primul rînd istoria vie, de toate zilele, istoria poporului, a marelui erou colectiv.

Mariana Brăescu

---

film

Vară scurtă

O inițiativă, se pare instituționalizată, promite candidaților la regia lungmetrajelor artistice debutul cu un film scurt. Care scurtmetraj, multiplicat de obicei cu patru, oferă spectatorilor un bun prilej de apreciere a capacității viitorilor cineaști de cursă lungă. Procedeul are și avantaje (administrative, în special), dar și riscuri (de ordin estetic) evidente. Nu este cazul, nici locul să le discutăm acum.

În ceea ce privește **Vară scurtă** produs de Casa de filme nr. 3 (director : **Dumitru Matală**) cîștigul este de partea spectatorilor, care au prilejul de a constata prospețimea unor chipuri inedite pe ecran, de a se reîntîlni cu ițiva actori consacrați și, mai ales, de a se bucura de succesul unei cineaste cu mare forță de convingere, pe deplin stăpînă pe instrumentele artei sale perfect subordonate unui autentic scenariu de film.

Să menționăm debuturile în ordinea prezentării lor. **Wilhelm Windhab**, beneficiarul unui scenariu semnat de **Francisc Munteanu**, fără exces de originalitate evocă o secvență din ultimul război mondial. Imaginea simbol din **O bucată de pîine** rămîne din păcate handicapată de locuri comune, efecte pirotehnice abuzive, de un gratuit suspans.

Întîrzierea de **Dan Stoica** este o încercare de surprindere a unui moment de criză, într-o familie din care dispare un copil. Teatralitatea decorului, imaginea insistentă pe detalii irelevante anulează adevărul vinovățiilor asumate succesiv de mamă, tatăl vitreg și tatăl bun.

Remarcabil este alături de **Tamara Crețulescu** și **Constantin Codrescu** actorul **Dan Bubulici** de la Teatrul din Galați, actor prea puțin folosit de regizorii noștri, care de la o vreme încoace uită aproape sistematic valorile interpretative certe pe care le avem la teatrele din afara Capitalei.

Înfruntarea în regia lui **Ovidiu Drăgănescu**, rămîne marcată în ciuda eforturilor interpreților **(Victor Rebengiuc și Vasile Muraru)** de un retorism fără substanță, deși, nu pe alocuri, dialogul evocat între doi muncitori este susținut de o imagine expresivă.

Vară scurtă este singura narațiune ce beneficiază de o modernă tehnică cinematografică bine integrată unui discurs de substanță, cu mare putere emoțională, sub aparența unei anchete de tip gazetăresc. Moralismul perspectivei asumat de regizoarea **Tereza Barta** nu are nimic de a face cu didacticismul desuet al unor pelicule similare, ce vor să transforme în fapt artistic simple fapte de viață.

În filmul **Terezei Barta** este vorba de responsabilitate și curaj, de prietenie și lașitate, de indiferență și violență. Incriminarea unei violențe ce duce la crimă, se face fără vorbe mari, într-un context din care este eliminată orice urmă a convenției, în imagini deloc căutate, tăiate cît și unde trebuie, ce înglobează observații de mare acuitate psihologică, relevante pentru tipurile umane și ambianța surprinsă. Nu este deloc exagerat faptul că în legătură cu acest film s-au făcut referiri la **Reconstituirea, 100 de lei** sau **Concurs.** Fără a datora acestor modele, filmul **Terezei Barta** (scenariul : **Andrei Zincă**), nervos și condus într-un ritm de invidiat pentru alți cineaști demult profesioniști, și-ar merita locul într-o confruntare internațională de scurtmetraje artistice. În orice caz, **Vară scurtă** impune un nume de urmărit cu maxim interes și pentru scurtmetrajele semnate la Studioul „Alexandru Sahia“, unde lucrează în prezent regizoarea. O ultimă remarcă este prezența unei excelente echipe de interpreți dintre care se detașează **Doru Bandol,** (tot debutant) **Rada Istrate** și **Valentin Uritescu.**

Călin Stănculescu

---

plastică

Meandrele limbajului

„Lecția de privire“ e definiția cea mai potrivită intențiilor estetice ilustrate astăzi de artista brașoveană *Aurelia Stoie Mărginean* în pictura și în desenele sale. Într-un fel, dincolo de unele formulări didacticiste (ca de diorama tactică), viziunea ce ne-o propune artista poate fi validată drept una de acută modernitate. Mai cu seamă prin insolitul perspectivei asupra realului. Peisajul Aureliei Stoie Mărginean introduce în pictura de șevalet de la noi dimensiuni cu care privitorul se obișnuise din imaginile cinematografiate de la înălțimea survolului unui helicopter. Ipostază ce, datorită arsenalului tehnic ce ne este de-acum accesibil, nu mai angajează puterile imaginației. În interiorul acestei noi abilități sau ipostazieri, lucrările artistei brașovene încearcă să treacă mai departe de spectacolul fotografic, exterior al pretextelor peisagistice. Există, în ceea ce face, versatilitatea unei notații corecte, deși meticulozitatea desenului — în tuș sau culoare — reface doar niște trasee posibile. Demersul artistei e stăpînit de fascinația imprevizibilei curgeri a formelor ; dantelării fabuloase de țărmuri și așezări, de munți și văi, pe care pictorița le reține ca elemente sublimate ale realului. În căutarea acestui efect de sublimare, în căutarea, deci, a formei pure și fluide, a liniei unind imense spații și varii regnuri, artista apelează la cuceririle cele mai recente ale tehnicii și opticii. O anumită lucrare din seria intitulată „Lecția de privire“, în care acumularea de secvențe mereu altfel, abordate, din alt unghi privite, în registre cromatice de o calmă complementaritate, mi-a sugerat, surprinzător tema unei naturi statice. Elementul peisager este notat acolo în convenții de diagramă axonometrică sau de machetă urbanistică. Jocul formelor (al volumelor) în suprafața pictată, raporturile de culoare, echilibrul în organizarea compoziției (mai puțin acel neizbutit racourci din centrul ei), mi-au indicat o asemenea posibilitate. O impresie similară mi-au produs și cele citeva notații calchiate după tehnicile foto ale fish-eyes-ului. Tendința în sine a unei înovări, a unei îmbogățiri, de fapt, a limbajului și a viziunilor plastice folosind cuceririle opticii moderne, este evidentă și meritorie. Se pune, însă, problema unei rafinate asimilări a lor în ordinea mijloacelor de expresie fatalmente tradiționale pe care încă ne bizuim. Altfel, totul se reduce la consistența unui experiment.

Mihai Sîrbulescu practică o pictură tipică pentru categoria așa-zisului artist-cercetător. Resuscitarea valorilor expresive ale materiei colorate, ale pastei prin acumulări sucesive ori prin accente de relief corectate numai de ușoare tente de susținere a intenției plastice, cu scopul de a constringe lumina la actul operei, pare a fi una dintre grijile estetice dominante ale tînărului artist. Sîrbulescu operează în interiorul unei viziuni simplificatoare și valorizatoare, în același timp, prin acumularea sintetică a drumurilor parcurse de alții. Faptul că gîndirea lui artistică încearcă să-și formuleze o sintaxă proprie prin declinarea modulară a realului nu impune neapărat categorisirea lui drept conceptualist. Mihai Sîrbulescu este, în opinia noastră, unul dintre artiștii cei mai inclinați pentru o redefinire în termeni moderni a unei estetici a formei. A formei ce gravitează în jurul obiectului și nu a ideii de obiect. Distincție lesne de recunoscut fie și la o analiză mai puțin stăruitoare a lucrărilor din expoziție.

Pictura tînărului artist are de pe acum densitatea cristalină a rostirilor apodictice. El extrage din masa amorfă a pastei, aplicată de regulă într-o singură culoare (sau în sumare valorații tonale), prin tehnici diverse și adecvate de aplicare, un desen ferm, de o materialitate și o precizie obstinante. Seria „Ceaunelor“ se distinge prin cercetarea gradată a datelor expresive ale formei, pînă la emiterea unei sinteze plastice concentrate, impersonale, generatoare ea însăși de noi serii de forme. Mihai Sîrbulescu are, în acest sens, suficiente argumente pentru a demonstra, și celor mai sceptici privitori, că truda sa se află pe un drum al exprimărilor autentice și substanțiale.

Corneliu Antim

40 DE ANI DE LA VICTORIA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE

VETERANI AI RĂZBOIULUI ANTIHITLERIST

RĂSPUND LA ÎNTREBĂRILE:

1. **Unde și în ce împrejurări v-a găsit ultima noapte de război, prima zi de pace ?**
2. **Cînd ați intrat în războiul antihitlerist ?**
3. **Care a fost momentul cel mai dramatic trăit pe front ?**
4. **Dar cel mai luminos ?**

(din volumul în curs de pregătire la Editura Militară)

anchetă de haralamb zincă

PETRE SCORNICI

Sînge pe omăt

1. La 9 mai 1945, eram scos din luptă de patru luni de zile. Fusesem rănit grav în Munții Jablonka, în timpul unui atac. Aveam 24 de ani, eram deci în floarea vîrstei. Am să revin ceva mai încolo asupra acestui amănunt. M-am născut într-un sat din județul Argeș. Meleaguri frumoase, scumpe mie. În 1942, terminînd liceul comercial, am fost trimis la Școala militară de ofițeri. În 1944, am primit gradul de sublocotenent și am fost repartizat la Regimentul 91 infanterie Alba—Iulia. M-am bucurat mult că nimerisem în această veche așezare românească și că unitatea era formată din români din Transilvania.

2. Evenimentele de la 23 August 1944 m-au găsit într-o permisie de cîteva zile în satul meu natal. Mi-am luat rămas bun de la ai mei, de la cei dragi și am plecat la drum. Numai că, din momentul declanșării războiului antihitlerist, n-a mai fost chiar atît de simplu să călătorești.

Cînd am ajuns, în sfîrșit, la țintă, regimentul intrase în comuna Ciunga în contact cu inamicul, pentru acoperirea noului front. Deci, am intrat în lupta pentru eliberarea nordului Transilvaniei. Eram tînăr, entuziast ca orice militar crescut în cîntecul ostășesc : Clujule măi, / Nu te da, băiatule ! / Că ai fost de-atîtea ori / Și-ai ajuns biruitor.

Hotărîți să asigure retragerea trupelor din Moldova, horthyștii și hitleriștii se țineau de poziții cu ghearele și cu dinții. Îmi aduc aminte și azi de încleștarea noastră cu dușmanii în localitatea Jucuri. Că fiarele se repezeau asupra noastră în contraatacuri, poate-poate vom ceda, dar n-am cedat nici o palmă de pămînt. Ba dimpotrivă, după două zile și două nopți, i-am izgonit pentru totdeauna din Jucuri. Au lăsat în urmă morți, răniți, prizonieri. Printre prizonieri, mulți fanatici. Unul din ei, fiind în coloana captivilor, s-a repezit la un român din escortă și a încercat să-i smulgă arma. Și-a găsit moartea pe loc. Poate că omu' asta și-a dorit. Au căzut mulți și din rîndurile noastre. Nu-l pot uita pe sergentul Cionea Gheorghe, un bihorean din satul Tinca. Ne tot povestea de fata ce-o iubea, de nunta ce avea de gînd s-o facă. Bineînțeles, noi nu lipseam de pe lista invitaților. O schiță l-a lovit în cap, omorîndu-l și omorîndu-i toate speranțele. Au mai fost îngropați, printre alții, în pămîntul străbun : sublocotenentul Fodoreanu, caporalii Sălăjean și Dîmbeanu, soldații Dumitru, Moldoveanu și mulți alții. Și ăsta n-a fost decît începutul.

Păcat că ancheta dumneavoastră se face cu o întîrziere atît de mare, multe întîmplări mi s-au șters din memorie, dar nu și cadrul general.

Am pornit în urmărirea inamicului. Nu cunoșteam odihnă. Se dezlănțuiseră și ploile reci de toamnă. Consider că tinerii de azi, ca și cei de mîine, trebuie să cunoască, de pildă, și acest adevăr. După eliberarea Clujului, s-a constituit un batalion de asalt format din contingente tinere — '43, '44 și chiar '45. Floarea țării... Comandat de colonelul Popa, batalionul a participat la toate luptele grele ce au urmat în Ungaria și Cehoslovacia.

Forțarea Tisei s-a executat cu mari pierderi, mulți tineri au murit înghițiți de apele riului. Am mers însă înainte, spre onoarea patriei și a armatei române.

3. Momentul cel mai dramatic ? Poate cel din Munții Javorina, în ziua de 10 ianuarie 1945. Ne-am lovit de o apărare pregătită de inamic din timp, dotată cu armament de toate tipurile. Misiunea noastră — din capul locului, una de sacrificiu — era ca, atacînd din jos în sus, să străpungem fortificațiile inamicului. Dacă reușeam, ne deschideam o poartă spre Cehoslovacia. Ne-am pregătit pentru acțiune timp de două zile. La 12 ianuarie 1945, ora 9,45, a început pregătirea de artilerie. Tunurile, mortierele, aruncătoarele încercau să ne ușureze atacul. În timpul ăsta, noi stăteam lipiți de brazii seculari — singura noastră apărare — și așteptam semnalul ca să pornim spre pozițiile inamicului. A fost dat către ora 12. Nu vreau să descriu lupta, ci doar să spun că munții erau înzăpeziți și sîngele nostru fierbinte se întindea pe albul omătului cu fiecare pas făcut. Mai întîi sîngele sublocotenentului Pop Flaviu : lovit de o schijă, el a mai înaintat vreo zece metri și s-a prăbușit. Apoi subofițerul Tudor, cu mărunțaiele abdomenului revărsate, a mai apucat să strige „Mă arde, maică !" și a căzut. Un alt subofițer, Bratu, lovit în inimă de un cartuș, n-a mai apucat să zică o vorbă. Au mai înroșit zăpada de pe Javorina, în aceeași zi, sergentul Dumitrescu, caporalul Tobias, soldatul Drăgan și mulți alții. După asta a venit și rîndul meu. Am călcat pe o mină și am căzut îngropat de zăpadă. Am încercat să mă ridic și am văzut sîngele roșu lătindu-se în jurul meu. Mina îmi smulsese din gleznă talpa piciorului. Doi ostași care veneau din urmă au făcut din armele lor o targă și m-au întins pe ea după ce mi-au legat bine piciorul cu o moletieră. Cu ambulanța de campanie. Îmi pare că mi-au amputat piciorul în Ungaria ; zace îngropat undeva pe acolo, într-o groapă comună. Iaolaltă cu alte brațe și picioare ale militarilor români. Cînd m-am trezit după operație, zăceam pe un pripi acoperit cu paie, împreună cu o mulțime de răniți : ofițeri, subofițeri, soldați.

4. Momentul cel mai înălțător ? În mod sigur cel trăit în ziua cînd am intrat victorioși în comuna Răscruci. Sătenii ne așteptau cu drapele și presărau flori în calea noastră. Un ostaș avea clarinetul cu el și cînta o doină de pe locurile acelea. Ochii ne erau înlăcrimați de emoție. Iar sătenii nu mai știau ce să ne întindă : pîine, lapte, fructe. O bătrînică mi-a întins un măr și, plîngînd, zicea întruna : „Tu-lai, Doamne, al meu unde-o fi ?"

Acest tablou îl păstrez cu grijă în adîncul inimii mele.

TĂSICĂ IONIȚĂ

Din bălțile Tisei pe crestele Munților Tatra

1. La 9 mai 1945, Ziua Victoriei, mă aflam încă într-un spital militar din Buzău : rănile nu mi se cicatrizaseră încă. Zăceam. Răniții, doctorii, infirmierele, sanitarii au fost cuprinși de o mare bucurie, greu de descris.

2—3. În războiul antihitlerist am luat contact cu inamicul. Pe Tisa — în localitatea Tiszalök. Am plecat spre vest cu un detașament constituit ad-hoc din trupele Regimentului 1 vînători Pitești. Ca să ajungem pe front, am mărșăluit aproximativ o lună pe traseul Pitești—Cîmpulung — Făgăraș — Sighișoara — Cluj — Dej — Carei — Nyirbátor — Nyiregyháza — Tiszalök. Era un octombrie cu un cer de toamnă mai tot timpul acoperit cu burniță, la care se mai adaugă pînza de apă freatică de la suprafață, caracteristică în Cîmpia Tisei. Începuse să cetățuie. Într-o noapte, am primit ordin să trecem Tisa cu bărcile pneumatice și să cucerim pe celălalt mal un cap de pod. Sub ploaia de gloanțe și de obuze, am ajuns cu bine pe malul drept al riului, de unde ne-am strecurat în cea mai mare taină pînă la rambleul căii ferate ce lega Tiszalök de Tokaj.

A doua zi după ce am studiat bine terenul, am părăsit calea ferată, înaintînd așa cum se putea. Am uitat să precizez că eram comandantul companiei 1 de pușcași, care forma avangarda Regimentului 1 vînători pe islazul localității Csobáj, pînă la șanțul ce-l separa de perimetrul arabil al satului, iar satul se zărea la o depărtare de aproximativ 400—500 metri. Deși inamicul ne-a observat, n-a reacționat în nici un fel. Abia în jurul orei 16 ne-a atacat cu blindate, creindu-ne o situație dramatică. Nu numai că nu apucasem să ne întărim pe poziții, dar nu aveam nici cu ce înfrunta tancurile hitleriste. Artileria noastră anticar nu reușise să treacă Tisa. Așa că, în cîmp deschis, devenisem o pradă ușoară. Am luptat noi cît am luptat, însă în fața presiunii tancurilor, nervii au cedat și ostașii au început să dea înapoi, spre rambleul căii ferate. A doua zi am reluat atacul și reușind să lărgim și să consolidăm capul de pod, l-am obligat pe inamic să se retragă vreo cîțiva kilometri spre Tokaj. Am pornit în urmărirea lui și seara am ajuns nu departe de conacul unui grof. Am rămas peste noapte prin preajmă, ascunși într-un nesfîrșit lan de porumb necules.

În zori, am fost contraatacați de inamic, tot cu blindate. Iar noi tot nu aveam cu ce le înfrunta, așa că nemților le-a fost ușor să ne învăluie pe flancuri, să ne izoleze, apoi să ne fărîmițeze. Unii ostași au reușit să se replieze, eu nu. Mă amenința primejdia prizonieratului. Împreună cu un alt ostaș, am izbutit să ne ascundem în stufuș și papura unei bălți, de unde nu ne-am mai putut clinti din pricina a două baterii vrăjmașe, care fiind amplasate pe lîngă baltă, ar fi sesizat orice mișcare a noastră. Asta e, uneori, soarta unei unități trimisă în avangardă : să suporte prima șocul contactului cu dușmanul. Spre seară, însă, ai noștri au atacat viguros și nemții au fost puși din nou pe fugă iar noi despresurați.

Un alt moment dramatic l-am trăit în bătăliile pentru cucerirea orașului Banská Bystrica din Cehoslovacia. Cu o lună mai înainte, fusesem transferat la Regimentul 4 dorobanți, în cadrul aceleiași Divizii, a 3-a. Această mare unitate a înregistrat pierderi grele și trebuia întărită. Am luptat sub comanda căpitanului Mihai Tacu, comandantul batalionului 1, un ofițer activ cu deosebite calități umane. Omul acesta m-a impresionat din capul locului prin curajul și priceperea cu care își dispunea unitățile în luptă, cu scopul de a avea cît mai puține pierderi, dar și cît mai multă eficiență. Comandanților din subordine, precum și ostașilor le insufla curaj, încredere, fiind mereu alături de ei în linia întîia, un exemplu permanent.

Aici, comanda companiei mi-a fost încredințată într-o conjunctură militară oarecum nouă. La 29 martie 1945, în jurul orelor 20, noi, cei trei comandanți de companie, am fost convocați la batalion, unde căpitanul Mihai Tacu ne-a adus la cunoștință că ne-am constituit un batalion de asalt, cu misiunea de a prelua din mișcare sarcina de pe linia întîi a întregului regiment, care de cîteva zile tot încerca fără succes și cu mari pierderi să cucerească poziția inamicului. În cadrul acestei noi misiuni, companiei comandată de mine i-a fost încredințată direcția de efort a atacului din ziua următoare. Spre înțelegerea cititorului de astăzi, civil sau militar, o să fiu ceva mai explicit. Compania mea numărînd 28 de luptători, urma, chiar în noaptea acelei zile, să preia poziția din linia întîi deținută de celelalte două batalioane ale regimentului. Desigur, ca întărire, așa cum stabilise căpitanul Tacu, mă dubla compania 2 comandată de un sublocotenent în rezervă, de fel din Brăila. Înainte de a ne pune în marș spre linia întîi, am cercetat topografia locului, precum și unele amănunte militare. Munții Tatra, în cea mai mare parte acoperiți de păduri și cu un teren accidentat, aveau o configurație ce-ți oferea surprize la fiecare pas, iar noi eram forțați să înaintăm într-o beznă deplină.

Pînă la un anume loc, am mărșăluit în corpore, după care companiile s-au despărțit, a 3-a rămînînd împreună cu grupul de comandă al batalionului, în frunte cu căpitanul Mihai Tacu, pentru a ocupa vîrful dominant din stînga unității mele. Ne despărțea o vale adîncă și împădurită. Am înaintat în formație prin flanc unul cîte unul, la distanță de doi metri. Pădure, întuneric, încordați să nu facem zgomot. Așa am mers pînă ce, în sfîrșit, am nimerit peste cîțiva soldați ai regimentului. I-am schimbat și, fără zarvă, ne-am pus pe treabă. Nu se puteau săpa gropi, căci aveam de-a face cu o stîncă dură. În schimb, am adunat bolovani și am început să ne „zidim" măști individuale ca să ne apere cît de cît de gloanțe și schije. Pe urmă, ostașii au mai prins două-trei ceasuri de odihnă, pînă ce s-a luminat de ziuă. Atacul fusese fixat pentru ora 9. Într-adevăr, la 9 fix, artileria noastră a bătut exact cinci minute poziția inamicului, după care compania trebuia să debușeze la atac. În ce mă privește, aveam anumite rezerve față de acțiunea inițiată. Pe de o parte, nu cunoșteam deloc apărarea inamicului, iar pe de altă parte, nu eram partizanul unui astfel de atac cu pregătire de artilerie. De fiecare dată constatam că pregătirea de artilerie dădea, de fapt, de știre inamicului că intenționăm să atacăm și, în consecință, se pregătea să ne întîmpine. Și încă o constatare : nu întotdeauna artileria avea observatori în linia întîia, care să dirijeze tirul. Îi mai înlocuiam noi, în măsura în care dispuneam de timp. Se producea deci o risipă de muniții, fără eficiență. Așa s-au petrecut lucrurile și în dimineața la care mă refer. După ce artileria noastră a încetat tragerile, numai ce-am auzit, de la mare distanță, un șuier de obuz urmat de o bubuitură puternică și mi-am dat imediat seama că inamicul ne răspunde cu o contratragere a artileriei grele. Mi-am mai dat seama că obuzul venea direct spre noi. Abia am mai avut timp să strig : „Toată lumea adăpostită". Nu mă înșelasem, bomba a făcut explozie în sectorul companiei, la vreo treizeci de metri de mine. Pentru un timp, suflul exploziei m-a năucit. Din vîrful muntelui, căpitanul Tacu striga către telefonistul meu să ies odată la atac, iar telefonistul tot îl lămurea că am fost șocat de explozie și mi-am pierdut auzul. Fiind într-un fel scos din luptă, atacul s-a aminat pentru după-amiază, la ora 16. Între timp, de la regiment mi s-a trimis un înlocuitor — ca și mine, ofițer de rezervă, dar fără nici o zi în linia întîia. Cum sarcina companiei și, în general, a batalionului de asalt era foarte grea, am refuzat să părăsesc poziția și l-am expediat înapoi pe cel trimis să-mi ia locul. După plecarea lui, am trecut de îndată să-mi pregătesc atacul. Un atac prin surprindere. La lumina zilei am cercetat linia inamicului și, culmea, n-am identificat nici un fel de cuib de rezistență. Totuși, cuiburile existau bine camuflate în configurația terenului. Nu mă puteam hazarda orbește într-un atac prin surprindere. Atunci, am recurs la o stratagemă : am avansat cu vreo 60 metri trei ostași cu o mitralieră, camuflați în spatele unui fag doborît de o bombă, și le-am cerut să tragă foc cu foc la un interval de un cartuș pe secundă, în direcția unui adăpost presupus a fi al nemților. Au început să tragă iar în timpul ăsta eu și cu alți doi ostași — pe unul îl chema Vieru Constantin și era originar din Birlad, pe celălalt nu mai țin minte cum îl chema — am făcut un salt pînă la o pîlnie scurmată de un obuz. De acolo se puteau arunca grenade în presupusul adăpost, cu scopul de a-l neutraliza. În toiul acțiunii s-a întîmplat ca schimbarea încărcătorului de la pușca-mitralieră să creeze o scurtă încetare a focului. În clipele acelea am obținut confirmarea că în calea noastră exista un adăpost puternic al inamicului. Nemții, speriați că ne apropiasem atît de mult de ei, au părăsit ascunzătoarea și s-au retras către o depresiune ce ducea într-un sat. Am profitat de deruta lor și i-am ordonat trompetistului să sune pornirea la atac, cerîndu-le ostașilor mei să tragă în aer cu armele, să strige cît mai tare „Ura !", să facă un zgomot care să sporească panica inamicului. Uralele și focurile de arme s-au întins și la compania 3 din vîrful muntelui, la căpitanul Tacu, și tot așa, prin releu, la toate unitățile din sectorul nostru, izgonindu-l în cele din urmă, pe inamic de pe poziții. În timp ce străbăteam depresiunea, inamicul a încercat, prin trageri de oprire cu branduri și cu artileria de toate calibrele, să ne bareze calea. Degeaba ! Am ajuns în sat și l-am ocupat fără pierderi. Nici un mort, nici un rănit. Fericit, am luat măsuri de consolidare a apărării satului și am așteptat aici regruparea celorlalte subunități pentru a primi noi ordine. Mi-am instalat postul de comandă al companiei într-o casă de la marginea satului. Apoi am ieșit în curte, unde ne ajunseseră ostași din alte unități și-și așteptau comandanții.

Ajutat de un soldat care îmi turna apă cu cana, m-am apucat să mă spăl, căci eram plin de noroi din cauza salturilor făcute pe un asemenea teren mustind de apă — se topeau zăpezile. Taman atunci, nu prea departe de mine, au căzut două proiectile de brand. Spălîndu-mă pe față, am văzut deodată cum mîinile mi se roșesc de sînge. Venit în grabă, sanitarul a constatat că o schijă, avînd probabil o traiectorie foarte înclinată, m-a lovit la cap și, ricoșînd, m-a zgîriat pînă la os. Am revenit în casă ca să fiu pansat, dar, deodată, am simțit că ceva fierbinte îmi ardea piciorul sting de sus în jos. M-am dezbrăcat în mare grabă și am descoperit o rană profundă în regiunea lombară stîngă. Am rămas pe loc, pansat, pînă ce a apărut căpitanul Tacu, comandantul de batalion. Cînd m-a văzut, i-au dat lacrimile.

CARTE POȘTALĂ

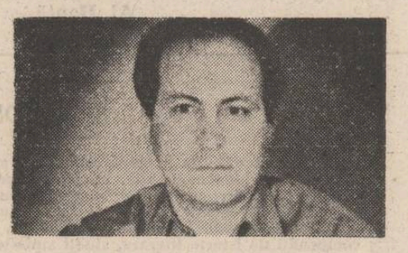

vasile preda

Cumplit februarie. Nemilos. Frigul îi găsea oriunde pe oameni, nu se puteau apăra de el cu nimic.

În spitalul de campanie soseau cu duiumul degerații. Sergentul Niculae Savu îi auzea urlînd toată noaptea, vocile lor amestecate de vînt veneau din alte lumi, poate chiar din iad. Voci neomenești, prelungi, strigăte ușor cîntate care îl făceau să se înfioare. Uneori auzea pe cîte unul înălțînd strigătul, ascuțindu-l, transformîndu-l în zbierete : se făceau amputări de membre.

Războiul oferea în toate soluții radicale. Oamenii erau curățați precum pomii de grădină de crengile uscate. Doar că nu mai lăstăreau cioturile lor. Niciodată. În nici o primăvară.

Niculae era spitalizat într-o casă mică, modestă. Trei camere, una după alta — ușile dintre ele fuseseră scoase din balamale — și toate trei la un loc deveniseră un vagon lung, un vagon-salon, gîtuit în două locuri de pereți. La mijloc stăteau sanitarii, tolăniți sau agitîndu-se în jurul godinului care nu se răcea zi și noapte și pe care se afla totdeauna un lighean mare, cu smalțul ciobit, plin cu zăpadă pusă la topit. În celelalte, înghesuiți pe lîngă pereți, răniții.

Lui Niculae îi fusese greu de cum sosise aici. În prima noapte mai ales, cînd simțea cum tot sîngele i se strînge în umărul tumefiat, că i se mutase inima acolo. Gemuse și el atunci, făcuse cor cu cîțiva pușcași, care veniseră în aceeași zi și care nu mai conteneau să se vaiete. Apoi își dădu seama că tot ce putea face era să aștepte, cam o lună, așa îi spusese doctorul, și o să fie „apt-combatant". Dar mai întîi vă dă permisie, dom' sergent, ascultați-mă pe mine, îi șoptise sanitarul din cameră la ureche, după vizită, așa, ca să audă și ceilalți răniți, nu crez să mai ajungeți vreodată pă front cum se face primăvară se vor preda. Acum stau ascunși pe sub nămeți nemții și nu le vine încă. Nu știu nici ei ce să mai facă...

Dar nu umărul îl durea cel mai tare, nu carnea sa. Mai tare îl durea moartea, cu cîteva zile în urmă, acolo, la marginea satului slovac, moartea prietenului său, a consăteanului său, a lui Dumitru. Prin fața ochilor săi, adesea închiși, nesomnul aducea mereu, nu pricepea de unde tot le scotea, mereu chipuri de morți, oameni sfîrtecați de explozii, înjunghiați de baionetă, trăzniți de gloanțe. Își dăduseră duhul sub ochii lui, pe unii îi îngropase chiar el și, de fiecare dată, după ce îi acoperea cu pămînt, ceva viu și nedeslușit se salva totuși, se adăpostea în el, care rămînea deasupra pămîntului. Însă abia acum se convingea că toate întîmplările acelea fuseseră reale, că putea să fie foarte bine în locul oricăruia dintre morți. Adică strîns și înghețat într-o bucată de pămînt. De altfel așa i se și întîmplase oarecum. Prin moartea lui Dumitru, murise jumătate din el.

În lumina luminării ce pîlpîia lipită de buza unei găleți de tablă plină cu apă, scrise, cu cazna, o carte poștală Paulinei : **„Sînt bine..."** începu el și zîmbi. Nu vroia să-i povestească nimic despre rănirea sa. Pe front, cînd ai scăpat de sub sabia pericolului de a-ți pierde viața în orice moment, de sub urîasa încordare, ce stă să se prăvălească peste tine, orbitor, asurzitor și definitiv, înseamnă că **„ești bine"**. Restul nu contează. Mîini tăiate, ochi scoși, guri sfărîmate : **este bine.** Adică trăiești și nu te mai pîndește nici un glonte.

Scrise puțin, deși avea timp, cuvintele se sinulgeau cu greutate, curgeau și se vărsau cu cazna pe hîrtie din vîrful creionului chimic. Nu mai avea ce să-i spună Paulinei, se sîntea stînjenit de propriile sale gînduri. Însăilă o frază și pentru Ana, sora ei și iubita lui Dumitru, nu-și dădea seama de ce o făcea, așa i se părea bine, o frază de încurajare, cu ai grijă de copil, tu, ce să-i faci, așa-i la război, se prăpădesc zilnic o grămadă, moartea nu alege, sînt unii cu cîte o droaie de copii acasă. Cu ajutorul lui Dumnezeu însă, totul o să fie bine. Bine ? Iarăși zîmbi amar. Adică vom trăi. Cu sufletele pline de răni, ca și trupurile, dar vom trăi ! Oare ce i-ar fi scris Dumitru, ce i-ar fi spus ?

Cuvintele se găseau greu, se împuținaseră, toate scrisorile soldaților semănau. Acest lucru i se părea înfiorător, deși se surprindea scriindu-și și el cărțile poștale la fel. Da, oamenii scriau doar ca să-și spună un singur cuvînt, **viu,** sînt încă **viu,** restul nu mai avea importanță. Viu ? Da. Ce cuvînt ! Viu, adică nu mort ca Dumitru. Își încheie scrisoarea totuși cu **„în curînd s-ar putea să vin acasă".**

Văzu pe rînd chipurile celor două surori, ochii cînd zglobii și veseli, cînd stinși de așteptare. Imaginile lor se schimbau de la sine în spatele frunții sale, aproape că nu le mai putea deosebi. Le confunda. De ce simțise nevoia să-i scrie și Anei un rînd ?... Ca s-o mîngîie, fără îndoială, era aproape cumnata lui...

Își caligrafie adresa în colțul din stînga al cărții poștale tip, cu migală, înghesuit. Puse hîrtia sub pernă. Afară viscolul cînta prin cotloane, prin hrube, urla ca un lup înfometat. În camera de la mijloc godinul duduia, o mică locomotivă, sanitarii jucau cărți și fumau. Nu i-ar strica și lui o partidă... Scoase din buzunarul vestonului cîteva bancnote mototolite și se sculă, strîmbîndu-se de durere, sprijinindu-se cu mîna dreaptă de marginea de fier a patului în mijlocul căruia se înălțau, boțite, o pătură maronie și mantaua.

Făcu cîțiva pași spre locul ușii despărțitoare, încet, să nu lovească pe careva, să nu calce lucrurile aruncate pe jos. La un moment dat se opri brusc. Ridică sprincenele mirat, ciuli urechile. **Cineva** îl strigase. Parcă de afară. Spusese cu siguranță, Nae, Nae, nu Savule, cum îi spuneau cei din salon sau sanitarii. Nae ! Auzise bine vocea, în spatele geamului înghețat și întunecat care-i despărțea de viscol. Nae ! Sigur, vocea lui Dumitru, nu se înșela. O voce moale și înfrigurată, de om care cere, roagă ceva.

Un fior îi despică creștetul și i se scurse cu durere pînă în tălpi, făcîndu-l să se scuture, să simtă iarăși, ascuțită, mușcătura aceluiași umăr pe care parcă ținea tot timpul un vultur nevăzut ale cărui ghiare i se înfipseseră în carne. Să fi fost o nălucire ? Dacă se mai repeta ?

Se întoarse la pat și se întinse, neliniștit. Asculta încă, ecoul acelui strigăt nu se stinsese în el. Plutea pe undeva, prin preajmă. Să fi fost vîntul ? Vreun cîine de-afară ?

Chiorul, caporalul cu ochiul scos de o schijă, care stătea în patul de lîngă el se răsuci gemînd.

— Nu poci să dormi, mă ? Nici tu nu poci ?

— Nu, îi răspunse Niculae în șoaptă, după cîteva clipe de tăcere.

Apoi se concentră din nou, își ascuți iarăși auzul, iscodind. Nimic, nimic. Filmul acela, jocul cu imagini și chipuri de oameni care se derulau pe ecranul din spatele frunții sale reîncepu. Un film mut, cu pelicula ruptă în multe locuri. Făcut din fragmentele multor mii de filme, imagini care îl apăsau privirea, care-l înconjurau, îi dădeau tîrcoale și, deodată, năvăleau în el. Imaginile acelea făceau din trupul său, din gîndul său, un fel de lume. Pierduse șansa de a mai putea fi singur vreodată. Nu **mai era lăsat singur.** De lumea aceea nu se mai putea nici despărți, nici ascunde. Sau poate că se înșela. Nu, nu, imaginile nu năvăleau în el, mai cîrînd ieșeau din el. Numai astfel putea înțelege și strigătul pe care-l auzise mai înainte. Nu venise de afară, nu. Venise dinlăuntrul său. El strigase, dar cu vocea lui Dumitru.

★

Chiorul se numea Ion Asandei și era de prin părțile Buzăului, de la munte. Niciunul dintre răniți nu-i zicea Chiorul. Nici sanitarii. El singur își zicea așa. Era puțin hîtru, făcea haz de necaz. Niculae îi spunea „Mocane". Iar Chiorul îi spunea sergentului „Tărane".

Schija îl lovise peste ochi — ridicase capul din groapă în momentul exploziei — ce dracu m-o fi apucat, povestea de fiecare dată cînd avea ocazia, parcă mi-a dat o palmă peste ochi, vedeam tot timpul o lumină mare de tot, aveam capul băgat în flăcări. Îi retezase o șrînceană și-i smulsese ochiul sting (...)

Ținea la Niculae, se împrieteniseră, deși nu lui îi spunea toate acestea, Le spunea tuturor, și mai ales sieși. Cînd sergentul pleca în camera de alături să joace cărți, el îi striga de pe pat : Tărane, vino și arată-mi și mie cărțile, ai cărți bune, bune, da, da. Umflă-le, gologanii, n-ai cum să pierzi, dacă-ncăpeau pe mîna mea îi lăsam în izmene, au noroc că-s așa.

Erau șase răniți în partea lor de salon, șase oameni care vorbeau cea mai mare parte a timpului. Sub fereastră ședea unul împușcat în plămîni, un moldovean blond, le plăcea tuturor. El a murit primul. A horcăit o noapte întreagă, s-a văitat, bolborosea cuvinte, nume necunoscute. La două zile după el a murit și Chiorul.

★

— Aproape gata, sergent ! îi spuse căpitanul medic. Oasele s-au sudat, trebuie doar să se mai întărească. Peste cîteva zile îți tăiem ghipsul, ai să pleci. O să-ți facem și formele. Deși, nu uita, nu ești complet vindecat. Refăcut. Va trebui să mai ai grijă o vreme.

După vizită sanitarul se-ntoarse repede și vesel, îi ceru o țigară :

— O să te-ntorci acasă, dom' sergent, am văzut hîrtia, ai scăpat ! Gata cu războiul ! Te mai prezinți la București la o comisie, și s-a terminat. Pînă atunci capitulează și nemții.

Era o zi urîtă. Iarna — încăpățînată, deși februarie se sfîrșea. Ger. Drumuri troienite, de front. Zăpadă tocată de roți și șenile. În mica gară, unde ajunse mai mult pe jos de la spital, a stat o zi întreagă. O gară ticsită de soldați și de patrule, în care se-auzea vorbind mai mult românește, Cehoslovacii vorbeau puțin și încet. Ca o gazdă care nu vrea să deranjeze. Ei își vedeau de treburi. Doar cei cîțiva negustori ambulanți, cu țigări, cu alimente, cu haine militare de tot felul, se mai auzeau vorbind în limba locului. În rest, vorbe românești, nume de români. Părea mai mult o gară ardelenească după clădiri, după vocile care o umpleau.

Cele mai multe trenuri treceau tot spre front. În gara străină, aproape o sută de militari români foiau de colo-colo fără treabă, în marea lor majoritate răniți, care așteptau să se întoarcă în patrie. Unii șonticăiau, sprijinindu-se în cîrje improvizate, alții fluturau mîneci goale la mantale, alții erau plini de pansamente. Pe mîini, pe fețe. Gara era un fel de spital cu bolnavii în picioare, chinuiți mai ales de dorința de a pleca de acolo cît mai repede, cît mai departe de front. Acasă. În țară. Toți mergeau **în țară.**

Însă, trenul militar se lăsa așteptat. Linia ferată era pustie, înzăpezită în cîteva locuri, viscolită în lungul gării. Pe la prînz trecu un tren cu trupe sovietice către răsărit. Un tren ticsit, care nici măcar nu oprise. Apoi altul, românesc, către front. Materiale și muniții. Al lor însă întîrzia. Plutonierul român al gării nici nu mai îndrăznea să iasă din biroul său plin de fum și miros de țigară, în care un telefon de ebonită suna întruna, fără să anunțe însă sosirea trenului mult așteptat.

Veni seara. Un avion bizii în înaltul cerului și se pierdu în direcția frontului. Nu se mai temeau. Nici nu mai luau în seamă așa ceva. Probabil că toți cei de acolo și începuseră să uite războiul. Adică ce poate fi uitat din el... Înainte de a se întuneca însă, plutonierul gării ieși deodată din birou cu un felinar agățat de brațul ce părea a fi fost rănit. Sosea trenul ! Îl recunoscură după locomotiva „Malaxa" care șuieră înspăimîntător de cum intră în gară. Au înțeles-o imediat, parcă vorbea românește. S-au repezit cu toții la tren. Grăbiți, înfrigurați, lovindu-se unii de alții cu valizele soldățești, cu rănile pe care le agitau în toate părțile. Fiecare își căuta loc, un loc cît mai bun, mai cald, dacă se putea spera așa ceva, adică mai ferit de frig, de vîntul ce pătrundea peste tot cu vîrful său de ac, un loc pentru drum lung, pînă în țară. Aveau mult de mers. Se mutau în tren ca într-o casă. Se grăbeau, strigau, înjurau, se chemau pe nume unii pe alții. Șeful de tren coborîse și încerca să facă ordine. Striga la soldați, îi împingea în vagoane. Ca și cînd s-ar fi grăbit și el. Era un maior de artilerie și-și administra trenul ca pe un batalion. Ostașii puneau întrebări fără rost, parcă s-ar fi temut ca vagoanele acelea să nu-i ducă în vreo direcție neașteptată. Trenul stătu două ore și jumătate.

Se înnoptase bine. Cînd locomotiva porni în sfîrșit, călătorii deja picoteau prin vagoane. Nu mai erau pe pămînt străin. Scîndurile vagoanelor miroseau a țară.

În vagonul de marfă, în care-și găsise loc și Niculae, era întuneric. Dar oamenii, neveăuți, se ghiceau peste tot, unul lîngă altul, înghesuiți. O nouă lume, care trebuia descoperită. Sau trebuia lăsată în pace. Într-un colț, un soldat începu să murmure un cîntec, din ce în ce mai tare : **„Frunză verde măr rotat, / Sentorc tinerii din sat. / Eu pe toți i-am întrebat : / Pe-al meu unde l-ai lăsat ? / Ei mi-au spus că l-au lăsat / În Munții Tatra-ngropat. / Cu carabina la cap. / Copilul cel mititel. Cui va spune tată el ? / — Unde este-al meu tătic ? / — Nici eu nu știu, copil mic ! / Pe toți cîți i-am întrebat / Ei mi-au spus că l-au lăsat / În Munții Tatra-nsurat !"**

Trenul țăcănea ritmic în șinele înghețate. Printre scîndurile de brad ale vagonului frigul dădea buzna cu șuier subțire. Se făcuse puțină liniște. O aripă de somn plutea peste capetele tuturor. Dar oamenii nu dormeau. Nu vroiau cu nici un chip să adoarmă. Simțeau că încep o altă viață și doreau să fie treji la primele ei zvicniri.

(Fragment din romanul „Gloria fără întoarcere", în curs de apariție la Editura Militară)

Pompiliu Marcea – SCRIITORUL ŞI PROFESORUL

Ca o torţă

Lovită ca de un trăsnet al destinului, viaţa bunului nostru prieten şi coleg, eminentul profesor, critic şi istoric literar, Pompiliu Marcea, a împietrit fulgerător, într-o clipă absurdă şi neaşteptată.

A împietrit pe drumul pe care a mers drept, vreme de 56 de ani cu omenie şi demnitate, de cînd a păşit pe ulicele satului natal, Ştefăneştii Gorjului, şi pînă tîrziu, cînd a străbătut anevoioasele cărări ale culturii sau marile bulevarde ale Bucureştiului, Parisului, Kölnului şi Bonnului, metropole în ale căror universităţi şi-a îmbogăţit cultura şi a dus farmecul limbii şi literaturii române. În drumul său, cel prea lung, de la pragul casei părinteşti pînă la impunătoarea Alma Mater în care luminează atîta raţiune şi luciditate s-a izbit de nenumărate piedici şi privaţiuni pe care le-ai învins cu o exemplară tenacitate ţărănească. O singură clipă n-a putut-o învinge.

Cu stingerea lui Pompiliu Marcea, cultura română pierde dintr-odată mai mulţi slujitori ai ei : pierde un educator şi un profesor de vocaţie stimat de generaţiile tinere care au ştiut să vadă în el un model de seriozitate şi dăruire profesională ; pierde un critic talentat şi cinstit, un istoric literar erudit care a muncit fără cruţare de sine pentru a înălţa un monument durabil gîndirii şi sensibilităţii noastre naţionale ; pierde un publicist inspirat, îndrăzneţ şi militant pentru idealurile etice şi estetice ale poporului din rîndurile căruia s-a ivit.

Viaţa şi lupta fiului de ţăran Pompiliu Marcea sînt simbolice şi reprezentative pentru o întreagă generaţie care şi-a lăsat tinereţea, talentul şi vigoarea spirituală în temeliile templului culturii naţionale, precum Ana lui Manole, viaţa, în zidurile Mănăstirii de la Argeş.

Sînt 35 de ani de cînd l-am cunoscut la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti : un tînăr vioi, muncitor şi inteligent, capabil de mari avînturi sufleteşti :

Sînt 35 de ani, de cînd scandam cu toţii, fără a crede în adevărul lor cutremurător, versurile bătrînului Horaţiu :

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni...

De vreun an şi ceva încoace, el, Pompiliu Marcea, a simţit mult prea devreme, ca pe o insuportabilă povară, amarul lor adevăr. Anii au fugit peste el şi i-au cioplit în marmora timpului o impunătoare figură de intelectual patriot, cu strălucite contribuţii la înflorirea culturii noastre naţionale prin articole, studii şi eseuri, prin exegeze critice şi monografii impunătoare, închinate lui Al. Sahia, Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, renumitei reviste „Convorbiri literare" sau unor iluştri scriitori contemporani. Creator-cetăţean, Pompiliu Marcea a avut permanent un ferm şi înalt ideal estetic pe care l-a respectat cu veneraţie netîrguindu-şi în nici o împrejurare gusturile literare şi convingerile ideologice. A fost un om de omenie, un intelectual militant, curajos, consecvent cu sine însuşi şi cu interesele majore ale culturii noastre naţionale. A iubit pătimaş literatura actuală în care vedea o formă de eternizare a sufletului românesc. I-a apărat şi i-a susţinut valorile, nepărăsind nicicînd cîmpul de luptă pe care nu o dată sufletul său delicat a fost pe nedrept rănit, a ars ca o torţă, luminînd departe prin vreme... în trecut şi în viitor...

Ion Dodu Bălan

A fi luceferist

Opera lui Pompiliu Marcea, intrată de acum, într-un chip tragic, sub incidenţa istoriei literaturii, unde biografiile nu mai au nici o însemnătate, nu va putea fi înţeleasă la dimensiunile ei adevărate făcînd abstracţie de înţelegerea omului. Sînt unii a căror creaţie se dezleagă uşor de biografie, îndepărtată, aceasta, de imaginea sufletului proiectat fără virstă în absolutul vremilor mute ; viaţa lor nu e pentru operă decît desfăşurarea terestră care ajută spiritul să capete forme. Ecou aerian şi consubstanţial cu cele veşnice, opera se desface la aceştia, ca un abur, de viaţă, şi se lasă orînduită în istoria fără gînd unde se adună de pe urma omului numai ceea ce-l face pe acesta să fie o fiinţă ştiutoare de vremelnicia vieţii lui : ideea biruinţei prin creaţie asupra pieirii.

Alţii nu au, dăruite de la legile firesti, astfel de eliberări pentru zilele de apoi : viaţa lor se confundă cu lucrarea etică, opera trece mult şi în viaţă şi omul sfîrşeşte prin a întruchipa, împreună cu ceea ce lasă prin sforţările spiritului, o idee morală care explică, precum o cheie secretă, totul. Viaţa istorică a unei comunităţi înaintează mai degrabă prin astfel de singuratici care întruchipează, adeseori fără a voi, întîlnirea voinţei colective cu necesitatea aflătoare în afara oamenilor, asemeni cu destinul. Cînd vremile cer omului să facă prin el însuşi ceea ce ar trebui ele însele să facă, atunci apar, din celula încercată istoriceşte a unui popor, conştiinţe care înţeleg că viaţa lor nu poate fi altfel decît o morală demnă de pateric.

Pompiliu Marcea era unul dintre aceşti solitari. Acest bărbat cu privirea prea devreme încercănată, cu ochii cercetători şi uneori trişti, cu vorba pripită de la natură însă măsurată de raţiune şi de instinctul unei misiuni care l-a ales, nu avea, cu toate acestea, mai nimic din compoziţia marilor luptători. El se născuse sub semnul Balanţei, într-o vreme a lui octombrie, cînd zodia se precipita către Scorpion, şi totul părea să-l alăture spiritului prudent, erudiţiei line, îndepărtate de vuiet. Pompiliu Marcea dădea semne că nu voieşte a fi mai mult decît un profesor, admirabil fără îndoială, însă un profesor de literatură românească într-o vreme cînd însuşi exerciţiul catedratic obligă spiritele lucide să transforme lucrarea etică într-o magistratură. Profesoratul lui devenise, prin conjuncţia istoriei, o magistratură, catedra unde oficia, cu vocea lui obligată la fermitate, era o tribună civilă a dorinţei unei culturi de a cîştiga libertatea pe deasupra determinaţiilor care sînt nu o dată mai puternice. Aceste obligaţii care aparţin vieţii publice adevărate şi înţelegerii ei, i-au dat un simţ al echilibrului însă care nu avea nimic a face cu imparţialitatea rece, cu prudenţele unui spirit calculat care să pună deasupra tuturor valorile vieţii. Se pornea, cum se zice, greu, însă de fiecare dată necruţător. Pompiliu Marcea era o imagine a echilibrului, însă a echilibrului unui spirit parţial, care ţinea adică partea alor lui, care ţinea partea literaturii române şi dreptului ca ea să respire. Acest om, care dădea impresia unei mari candori era însă dintre aceia care ştiu bine ce fac şi nimic din ceea ce-a făcut nu a izvorît din hazard. El nu era dintre aceia surprinşi de înfruntări pe cîmpul de luptă, era dintre voluntarii care se aşează sub arme ştiind că o altă viaţă este pentru ei cu neputinţă de închipuit. Ca şi ţăranii lui gorjeni, veniţi la Bucureşti împreună cu Tudor, un asemenea om ştia că pornit de acolo de unde pornea şi ajuns acolo unde ajunsese, îmbrăca şi el o cămaşă simbolică a morţii.

Pompiliu Marcea ştia mai bine decît alţii ceea ce intelectualul român adeseori ignoră ori, dacă nu, disprefuieşte. El înţelesese, cu multe clipe înaintea altora, că literaturile nu pot înainta în afara reprezentării poporului care le creează. Ele se bizuie, spre a-şi exprima idealitatea, mai întîi pe valori ; orice temei străin de valoarea verificată naţional nu poate să constituie argument. Acest punct de vedere îl făcea pe Pompiliu Marcea să recurgă la istoria literaturii şi să extragă de acolo creaţia invulnerabilă la asaltul vremilor care năruiesc edificii fragile. El credea ca şi Al. Oprea, în Eminescu, credea în Sadoveanu, avea faţă de G. Călinescu imaginea pe care orişice critic român ar trebui să o aibă. A înţelege literatura cu fidelitate era pentru Marcea sensul vieţii intelectuale. Fidelitate : el punea în această noţiune semnificaţia nu doar a unei apropieri nepărtinitoare faţă de operă ci şi pe aceea a unei înţelegeri care s-o aşeze, prin estetică, dincolo de esteticul pur. A scris despre Sahia spunînd tot ce se putea spune ; a desfăşurat, în jurul operei lui Slavici, largi ocoluri cuprinzătoare ; însă mai mult decît atît Pompiliu Marcea era un sadovenist. Într-o vreme cînd Sadoveanu putea să genereze o întreagă vegetaţie critică, printr-o resuscitare a operei determinată de absolutismul feluritelor aplicaţii pe o materie ideală, el revela din Sadoveanu o impunătoare umanitate sadoveniană. Omul scobora prin Sadoveanu, la esenţele unei lumi ireductibile, într-o vechime a cărei cuprindere se întindea peste timpuri. În Moldova acelei opere ajunse la prototip, Pompiliu Marcea vedea, prin rostogolirea celulei lui ţărăneşti, o populaţie românească cu probe heraldice de vechime, de dinainte de orînduielile cetăţuiului ev de mijloc.

Era un om natural, venit adică din natură, şi din această perspectivă „a înţelege" nu putea să aibă înainte rezistenţa unei negaţii. El înţelegea repede şi esenţial, căci înţelegea prin intermediul unui simţ al măsurilor neschimbătoare, pe care o întreagă istorie le aşezase stabil în spiritul alor lui. Intelectualul român în a cărui compoziţie sufletească morala este totul vine adeseori de la ţară şi această observaţie nu are nimic de-a face cu incruntările definitivilor retardatare. A fi ţăran prin extracţie înseamnă a fi om al ţării, adică al pămîntului, şi a cunoaşte cu epiderma mişcările zilelor şi ale nopţilor. Lumea aceea, de secolari desculţi care se rînduiau pe scaune scunde, în jurul mesei cu mămăliga aburindă, trăind în case de lemn acoperite cu şuri de paie, semănînd la cîntatul cucului şi împărţind vremea după parimiile de preste an, gonind seceta cu caloianul şi cu paparudele ori ascultînd primăvara cum învie şi iernile cum nădăjduiesc, înfruntînd gerul Bobotezei, această lume nu putea să dea, cînd dă, altfel de spirite decît acelea ştiutoare de veşnicie. Ca şi mulţi alţii, în această cultură, Pompiliu Marcea era un om al pămîntului, neiertător ca şi haiducii cînd presimţea că orînduielile lui pot fi uzurpate.

Venise din Gorjul oltenesc, unde baladele intonate cu voce joasă, înăbuşită, îl invocau pe Tudor, acel Horea al oltenilor, ajunsese profesor şi devenise mai apoi luceferist. Însă ce este, într-o cultură cum este aceea românească, a fi luceferist ? Înseamnă a face, ca şi întîiul „Luceafăr" transilvănean, literatură în urmarea unei ireductibile care aparţine poporului, a se pune pavăză în apărarea valorilor, a înţelege că biografia nu poate fi decît o justificare morală în vederea înaintării unei comunităţi. El credea, ca şi toate spiritele lucide, că „fiecare popor reprezintă o unică posibilitate spirituală", veştejea „spiritul retardatar" care există pretutindeni, ştia că „înversunarea" este inteligibilă, cînd porneşte din cultul pentru adevăr. Adevăr !

FRAGMENTARIUM

«Fapt ce ţine de psihologia elementară, ni se pare că ceea ce este al nostru, în apropierea noastră imediată este în acelaşi timp şi bine cunoscut şi nu întreprindem nici un fel de eforturi speciale în vederea adîncirii cunoaşterii, a deprinderii adevărurilor esenţiale şi a demonstraţiei lor riguroase. /.../ Consider, de aceea, că trebuie să capete o nouă amploare studiul comparatist al autorilor români, demonstraţiei valorii lor, firească acolo unde este cazul, adică la autorii fundamentali, nu numai în contextul culturii noastre ci pe planul absolut al culturii.»

«Căci se întîmplă uneori, mai ales între tineri, ca în graba informării şi în ambiţia şi orgoliul de a fi sincronici, să ne diminuăm ambiţia şi orgoliul cunoaşterii proprii. Foarte mulţi tineri critici s-au repezit cu voluptate să înveţe noua critică trecînd însă prea uşor peste maeştrii criticii româneşti care trebuie nu numai cunoscuţi ci asimilaţi temeinic. Mi se pare că Gherea, Ibrăileanu, Călinescu, Vianu, Streinu, Cioculescu, sînt aproape ignoraţi de contingentul criticii noi, ceea ce, este sigur, va diminua mai devreme sau mai tîrziu rolul şi eficienţa acesteia. /.../ Iată de ce e nevoie să ne întoarcem mereu asupra noastră : /.../ să intrăm în universalitate „pe poarta naţională", cum spunea Octavian Goga.»
(Pompiliu Marcea)

(din dezbaterea **„Sincronism şi protocronism"**, Luceafărul, 1977—1978)

Pompiliu Marcea era dintre aceia care nu puteau să-şi imagineze că adevărul este de neatins ; el ajunsese la un număr de adevăruri inatacabile, la un corp de soluţii culturale potrivite pentru români şi pe care oricine le putea verifica prin invocarea istoriei literaturii naţionale. Istoria literară nu era pentru el doar o disciplină catedratică, ea căpătase sensul unui organism doveditor.

Era în opera acestui bărbat, cu o prezenţă înflăcărată numai de un ideal, şi o înţelegere a culturilor pe care o cîştigase văzînd lumea şi definindu-se, printr-un lung proces intelectual, în raport cu ea. Pompiliu Marcea era un european însă, înainte de aceasta, un european de la Dunăre. El admitea comparatismul însă pornind de la condiţia literaturii române ; ştia că în culturile unei lumi care n-a cîştigat încă legea dreptului natural sînt numeroase tiranizări neîntemeiate ; nu confunda, în fine, cultura cu aculturaţia.

Poate că în viaţa pe care a trăit-o, sufletul lui a tremurat adeseori ca o salcie, însă, ca şi aceea, nu s-a rupt, desprinzîndu-se, ca în litanii, cu greu de trupul trecător, aproape năruit, şi fără de care dintr-un ideal nu mai rămîne, la sfîrşitul sfîrşitului, decît efigia. Ar fi voit poate să fie dintre anonimii care, înşiruindu-se peste vremi, aşează piatră peste piatră la înălţarea unui monument pe care numai încheierile, de lumi îl aruncă în haos. Acest om, care ar fi vrut să rămînă fără nume, şi să lase în urmă-i numai lucrarea unei vieţi, este însă Pompiliu Marcea, contemporanul nostru.

Artur Silvestri

Pompiliu Marcea este fiu de ţărani săraci din Ştefăneşti-Gorj, unde s-a născut la 20 octombrie 1928. A făcut şcoala primară în timpul războiului după care a trecut la şcoala normală pe care a absolvit-o în 1950 şi de aici la Facultatea de filologie pe care a terminat-o în 1954, cînd rămîne preparator la Facultatea de filologie Bucureşti, apoi asistent, în care calitate lucrează cu Tudor Vianu, pînă în 1960 cînd devine lector. În 1961 îi apare monografia despre Alexandru Sahia **(E.S.P.L.A.). Din 1962 pînă în 1964 Pompiliu Marcea va conduce în paralel cu munca de catedră, ca director, Editura „Univers". În 1963 Pompiliu Marcea a reprezentat Universitatea din Bucureşti ca lector de română la Universitatea Sorbona din Paris. Din 1964 devine şef de sector al C.C. al P.C.R. pentru edituri. În 1965 îi apare monografia Ioan Slavici (E.P.L.), urmată de o versiune în limba franceză în 1968, cînd renunţînd la celelalte munci devine numai conferenţiar, timp în care îi apar volumele** Convorbiri literare şi spiritul critic, **1972, Ed. Minerva),** Naţional-universal **(antologie, 1975, Ed. Eminescu),** Lumea operei lui Sadoveanu **(1976, Ed. Eminescu),** Umanitatea sadoveniană de la A la Z **(1977, Ed. Eminescu). În 1979 Pompiliu Marcea devine profesor de istoria literaturii române la catedra de literatură română a Universităţii din Bucureşti. Între 1970—1973 a predat limba şi literatura română la Universităţile din Köln, Bonn, Aachen şi Dusseldorf. Între 1968 şi 1970 a fost secretarul Comitetului de partid al Universităţii Bucureşti. Din 1980 înainte Pompiliu Marcea a tipărit următoarele lucrări de critică şi istorie literară :** Lecturi fidele **(1980, Cartea românească),** Varietăţi literare, **(1982, Scrisul românesc),** Concordanţe şi controverse, **(1983, Ed. Eminescu),** Mihail Sadoveanu **(sinteză pentru străinătate, 1983, Cartea românească). Pompiliu Marcea a lăsat sub tipar o carte de critică literară la** Cartea românească, **intitulată** ATITUDINI CRITICE, **şi, în manuscris, un roman.**

Un profesor integru

Mărturisesc că îmi este deosebit de greu să vorbesc despre Pompiliu Marcea la timpul trecut. Omul de cultură a rămas o prezenţă activă şi multilaterală, interesată de realităţile vieţii noastre universitare şi literar-artistice pînă în ultimele clipe ale existenţei sale. În preziua morţii sale, a participat la o dezbatere privitoare la raporturile dintre istoria şi critica literară, dezbatere organizată de Catedra de Literatură a Universităţii — din care făcea parte în calitate de profesor —, problemă discutată răspunzînd unora dintre preocupările sale constante referitoare la posibilitatea valorificării noilor achiziţii ale criticii moderne în cercetarea istorică şi evolutivă a fenomenului literar naţional şi universal.

Înzestrat cu o solidă pregătire filologică (a absolvit facultatea ca şef de promoţie şi a obţinut într-un mod remarcabil titlul de doctor), a parcurs toate treptele ierarhiei universitare-preparator, asistent, lector, conferenţiar, profesor —, în toate aceste etape ale formării personalităţii sale impresionînd prin marea sa capacitate de muncă, fermitatea convingerilor, echilibrul atitudinilor, spiritul iscoditor-analitic, respectul pentru marile reuşite ale scrisului nostru. Avea o profundă admiraţie pentru T. Maiorescu, N. Iorga, G. Călinescu şi Tudor Vianu şi, în lumina exemplului lor, încerca să contribuie la promovarea unor puncte de vedere noi, personale, în interpretarea moşteniriii noastre clasice şi a operelor literare contemporane. Era atraş mai ales de realizările care exprimă caracterul militant-patriotic al spiritualităţii noastre, mişcarea ideilor şi eforturile de inscriere în circuitul universal al culturii române. Conducînd ani de zile seminare de analiză de texte literare, meditînd îndelung asupra valorilor noastre reprezentative, ştia că marile sinteze nu pot fi clădite decît pe temelia unei profunde şi probe investigări a amănuntelor. Dispreţuia veleitarismul, improvizaţia agresivă, snobismul modelor, istoricul şi criticul literar justificîndu-şi concluziile şi întemeindu-şi opţiunile pe baza observării atente a evoluţiei organice, originale, a literaturii noastre şi a desprinderii sensurilor estetice şi etice pe care aceasta le evidenţiază. Ideea gratuităţii actului literar i se părea absurdă, total inadecvată specificului literaturii române, o abatere de la mersul ei firesc şi o abandonare a nobilelor îndemnuri mobilizatoare pe care le exprimă opera paşoptiştilor, a lui Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Slavici, Macedonski, Pompiliu Eliade, Iorga, Arghezi, Sadoveanu, Zaharia Stancu ş.a., asupra cărora Pompiliu Marcea s-a aplecat cu pietate, dar şi cu un remarcabil simţ al selecţiei. Suferea enorm şi reacţiona violent în faţa reproducerii trunchiate a textelor clasice, respingînd tot ceea ce impieta asupra reconstituirii armonioase şi reale a trecutului nostru cultural-literar.

Activitatea universitară i-a dat posibilitatea să deprindă rigoarea documentării şi exigenţa faţă de sine şi de alţii, modalităţile comparatiste, studierea direcţiilor şi a temelor, a mijloacelor de realizare artistică, şi în acelaşi timp, i-a trezit interesul pentru cercetarea monografică, exhaustivă, pentru critica criticii şi examenul aprofundat al surselor. Sintagma „lecturi fidele", utilizată ca titlu al unui dintre volumele sale, exprimă, prin implicaţiile sale polemice, primordialitatea pe care o acordă Pompiliu Marcea textului, credinţa că actul critic trebuie să fie subordonat descifrării adevărurilor estetice şi etice ale operelor. Criticul şi istoricul literar observă că, în raport cu evoluţia gîndirii şi sensibilităţii, operele degajă în momente istorice diferite concluzii diferite, noile metodologii de „lectură" şi de „refacere" a universului lor de sentimente, ginduri şi atitudini, justificîndu-se numai în măsura în care pornesc de la text şi valorifică pluralitatea înţelesurilor general-umane ale acestuia. Acest respect faţă de contribuţiile înaintaşilor şi ale contemporanilor caracterizează, atît studiile de mari dimensiuni ale lui Pompiliu Marcea (Alexandru Sahia, 1961; Ioan Slavici, 1965; „Convorbiri literare" şi spiritul critic, 1972; Lumea operei lui Sadoveanu, 1976), cît şi culegerile de studii şi articole (Lecturi fidele, 1979; Varietăţi literare, 1982; Concordanţe şi controverse, 1983) sau dicţionarul de personaje, Umanitatea sadoveniană de la A la Z (1977), primul de acest fel din cultura noastră.

Credea statornic în rolul social şi politic al scriitorului, în forţa educativ-morală a literaturii, era atras de momentele „eroice" ale scrisului românesc (1848, Unirea şi Independenţa, 1907, lupta împotriva fascismului), admira opera lui Eminescu, Caragiale, T. Arghezi, Călinescu, Panait Istrati, Sadoveanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, şi se entuziasma în faţa creaţiilor lui Marin Sorescu, D.R. Popescu, Adrian Păunescu, Eugen Barbu, Paul Anghel, Fănuş Neagu, Ion Băieşu, Nicolae Dragoş, G. Bălăiţă, Dinu Săraru etc. Dintre confraţi preţuia pe Şerban Cioculescu, Al. Piru, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, E. Simion, Dan Grigorescu, M. Ungheanu, Valeriu Răpeanu, I.D. Bălan. Detesta bîrfa literară şi avea o repulsie viscerală faţă de detractorii valorilor literaturii contemporane, de cei care, mînaţi de interese meschine, încurajează falsa literatură, evazionismul, formalismul lipsa de idealuri patriotice, constructive.

În ultima vreme era preocupat de întocmirea unor expuneri monografice dedicate lui N. Iorga şi Şerban Cioculescu, după ce, vreme de mai mulţi ani, lucrase la un roman pe care şi-l dorea cît mai curînd tipărit.

Cursurile sale se bucurau de o mare audienţă din partea studenţilor fiind apreciate pentru sobrietatea expunerii, densitatea informaţiei, calitatea caracterizărilor, diversitatea modalităţilor de prezentare, caracterul lor formativ. Toţi cei care i-au fost studenţi păstrează amintirea unui profesor integru, îndrăgostit de disciplina pe care o profesa, apropiat sufleteşte de elevii săi, sprijinindu-i şi încurajîndu-i în realizarea preocupărilor lor literare.

A fost un om generos şi un excepţional prieten. Un intelectual patriot, animat de un exemplar simţ al datoriei şi căruia descendenţa ţărănească, din vechii pandurî ai Gorjului oltean, îi transmisese o atitudine ostilă faţă de nedreptate, de compromisuri. A fost un raţionalist, dublat de un visător, un om al faptelor, dar şi al unei naivităţi dezarmante. A crezut în virtuţile creatoare ale poporului său pînă în ultimele clipe şi a contribuit cu modestie, dar semnificativ, la sporirea zestrei lui de înţelepciune şi sete de lumină.

Al. Hanţă

Fiul ţăranilor gorjeni

Cu patruzeci de ani în urmă, la singurul liceu din Petroşanii de pe Valea Jiului, elev fiind, am cunoscut zeci de copii şi tineri din Gorj, şcolari desigur. Am fost colegul lor de clasă sau de internat. Veneau cu carele, călătorind toată noaptea, tăind drumul pe la Bumbeşti, urcînd apoi prin defileul îngust al apei lor atît de îndrăgite, defileu care pe atunci era doar un drum de ţară. Veneau copiii Gorjului să înveţe la şcolile Transilvaniei, veneau copii cu desagi plini de merinde. Şi se aşezau în curtea internatului într-o aşteptare lungă şi respectuoasă. Şcoala, şi chiar şi anexele ei, erau pentru aceşti copii de peste munţi, un sanctuar. Şi învăţau gorjenii, erau iuţi la minte, neasemuit de sprinteni la ale matematicii, şi cu nimic mai prejos la studiile filologice. Talente din cele mai diferite aveau, şi asta nu pentru că l-ar fi dat pe Brâncuşi sau pe Arghezi, dar aşa erau ei; stăruitori, deosebit de muncitori, cu mintea ageră, vie, proaspătă, mereu în nevoie de a şti. Dintr-o asemenea stirpe cred că se trăgea şi fiul de ţărani gorjeni Pompiliu Marcea.

Normalistul de odinioară a păstrat pentru sine şi a dăruit şi altora toate cutumele ce le putuse înţeleni o veche şcoală de învăţători : iubirea pentru cei ce trec pragul şcolii, înţelege ea pentru cele cite sînt pe pămînt din ale oamenilor. Spiritul normalist îi era sfînt şi se purta niţel, ca să zic aşa, ca un normalist. Şi ce frumos ar fi, zic, ce bine le-ar sta, repet, şi profesorilor de azi cîte ceva din marea şcoală românească de învăţători care se numea „Normala" !

Pompiliu Marcea a fost înainte de toate un dascăl.

Nu un dascăl de epocă. Nu briant. Ci temeinic, aşezat, muncitor, şi, din nou o spun, stăruitor în ceea ce făcea.

Au trecut, de la anii aceia de liceu, cum am arătat mai sus cu citeva rînduri, patru decenii. Şi de cîte ori am văzut, de-alungul anilor, chipul profesorului Marcea, chiar şi al universitarului, îmi aduceam aminte de adolescenţa aceea petrecută în internate, de copiii tunşi chilug, şi de ochii scăpărători de inteligenţă ai acestor fii de ţărani, veniţi de peste munte, din Gorj, patrie exotică, de pe celălalt versant al Paringului, la Liceul de Stat din Petroşani. I-am şi spus-o cîndva, odată, sau chiar de două ori, şi profesorul a rîs, mai exact a schiţat zîmbetul acela al lui din colţul buzelor.

Cu discernămîntul infailibil pe care îl dă instinctul, studenţii îşi clasează profesorii după înrîurirea pe care o simt că o au asupra sufletului lor. Pompiliu Marcea s-a impus prin seriozitate, temeinicie, scrupul. Orele lui nu vuiau. Nu se auzeau trosnete şi nici calambururi. Cuvîntul îi ieşea simplu, legat, puţin distant, şi parcă atîns de o anume paloare. Profesorul era prietenul studenţilor fără a fi asemenea celor ce duc după ei o lungă trenă plină de strălucitoare stele. Se interesa însă de aceia care se distingeau prin vreo idee, un gînd altfel spus, tocmai el, care se voia a fi monoton, sobru pînă la linearitate.

Dar marea, tăcuta, neimplinita pentru el dăruire a fost zidirea unei lumi mai bune. A gîndit şi a acţionat la chipul şi la construcţia ei. Nu şi-a putut duce lupta pînă la capăt. L-au părăsit puterile. Şi a căzut. Unii nu mai ajung să vadă chipul pe care îl zidesc. Cercul activităţii lui se lărgise an după an. Lectorul de limba română de la Paris îşi consolidase mărturia ca şi metoda sa de a face cunoscute limba şi literatura română la vestite universităţi cum sînt cele din Köln, Bonn, Aachen. Düsseldorf. A rămas în amintirea studenţilor de atunci, profesori şi oameni de cultură azi pe acele depărtate meleaguri. Pe plan literar nu credea în adăpostul programelor de grup. Simpatiile şi antipatiile sale se răsuceau, că să spun aşa, cu scopul de a uni forţele, şi mai ales de a da un spirit practic şi pozitiv luptei de idei, eposului creator. A îmbus în notorietate publică articole de atitudine civică şi de profunde credinţe în destinul culturii româneşti. Pleda pentru autoritate în selecţie dar şi pentru ne-uitare. Graba unora de a îmbrăţişa alte înţelesuri decît cele pe care le impunea textul şi care deveniseră firesti, pentru noi s-a izbit de argumentele lui Marcea. Tirania strîmtă a mărunţilor esteţi a găsit la Marcea asiduitatea neobosită de a pune totul în parametri cît mai riguroşi, ştiinţifici.

L-am văzut în iarna aceasta atît de chinuitoare, în tramvaiul trei. Mergea spre casă. Părea ostenit. A avut însă puterea să spună o glumă. Una obişnuită, comună. Marcea era egal, mereu egal şi atunci cînd spunea glume. Ce glumă a spus ? Ei, ar trebui să-mi amintesc ! Mi s-a părut atunci că îl caracterizează. A, da. A spus că sînt unii oameni care au creat ideile şi alţii care le monopolizează. N-a fost o glumă. Ci altceva.

Acesta a fost Marcea. Un suflet de ţăran pururi ridicat de-asupra acestei culturi ca o flamură. Ca să-i fie văzută limpezimea tragică, trebuie să o privim de departe. Tocmai din Gorj. De acolo de unde au pornit atît de mulţi şi de mari oameni ai culturii noastre.

Romulus Zaharia

O CONFESIUNE

«Cred că discuţia noastră este cazul să sugereze anumite soluţii în cultură, menite să facă mai bine cunoscute, în afară (dar şi pentru noi, repet) valorile noastre reprezentative. Ar trebui, după opinia mea, un plan centralizat de măsuri, a cărui realizare să fie riguros urmărită şi care să conţină cei puţin instrumentele esenţiale necesare, cum ar fi de pildă Dicţionarele de autori, de opere, de personaje, în maniera Bompiani, compendii de istorie literară, studii sintetice despre epoci şi curente. Cînd eram la Paris am făcut o vizită editurii „Larousse" pe al cărei redactor-şef îl cunoşteam bine. M-am plîns de modul în care literatura română apare în prestigioasa casă de editură dar redactorul ei şef mi s-a plîns, la rîndu-i, că nu i s-a trimis niciodată un dicţionar de autori sau de opere din România şi mărturisesc că nu m-am simţit în largul meu. Ideea Dicţionarului de personaje sadoveniene **nu e, desigur fără legătură cu această întîmplare.»** (Pompiliu Marcea, 1977)

Universul de referinţă

Fascinaţia pe care opera lui Mihail Sadoveanu a produs-o asupra criticii actuale a fost enormă. Nici Pompiliu Marcea nu a rămas străin de acest fenomen, ci i-a răspuns cu o mare şi sinceră voinţă critică : de a redescoperi opera povestitorului ca pe o lume, ca pe un univers moral şi social de o extraordinară coerenţă, viaţă, ca pe un destin reprezentînd, în esenţă, o dimensiune a sufletului românesc. Sintezele critice ale lui Pompiliu Marcea au schimbat în mod radical viziunea asupra operei lui M. Sadoveanu. Mai întîi, au definit, din perspectiva istoricului literar, lumea valorilor etice, lumea operei ca un univers de mare deschidere spre mit, vechime, înţelepciune, filozofie. O lume pusă să vorbească de rădăcinile fiinţei neamului, de virstele istoriei, de arta magistrală a Povestitorului. Totul definit cu rigoare, cu conştiinţa că M. Sadoveanu este un clasic viu, modern, că scriitorul eternizează fenomenul românesc în ceea ce are el durabil, unic. Pompiliu Marcea a reconstituit lumea sadoveniană, valorile ei, că pe o dimensiune fundamentală a specificului naţional. Interogaţiile sale critice au polarizat ideea de specific naţional. Şi opera lui M. Sadoveanu i-a oferit un spaţiu de existenţă românească cu totul pe măsura conceptului. Criticul a pus-o în ecuaţie, i-a dat o nouă interpretare, dovedind o penetrantă judecată critică în procesul de sincronizare al modelului sadovenian în lumea românească. Model ce ne reprezintă ca neam, ca spiritualitate, ca filozofie, morală. Esenţial e în viziunea critică a lui Pompiliu Marcea cînd e vorba de M. Sadoveanu, de opera sa, descoperirea, definirea modelului românesc de umanitate, de existenţă specifică. Lumea românească din opera lui M. Sadoveanu primeşte un nou chip, un alt înţeles, devine, prin sintezele criticului, actuală, ne dă o nouă lege morală, dar mai ales propune un model, un stil de viaţă, o istorie etern vibrînd de miturile naţionale, de caracterul ei tragic. Actualizînd o operă, Pompiliu Marcea nu i-a uitat grandoarea, ritmurile existenţiale. Le-a ascultat, le-a rememorat şi a avut revelaţia ei prin eroii sadovenieni. Cu artă şi cu dragoste le-a pus în faţă o oglindă în care şi-au revăzut chipurile. Lumea şi eroii sadovenieni şi-au descoperit în Pompiliu Marcea pe criticul care le-a prelungit viaţa din Cartea magică a lui M. Sadoveanu în cărţile lui — ferestre ce vor rămîne veşnic deschise spre lumina vie a „Baltagului", „Nopţilor de sînziene", „Fraţii Jderi", „Ţara de dincolo de negură"...

Zaharia Sângeorzan

CENACLUL «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XXXVIII-A

În prima parte a lucrărilor cenaclului, vineri 15 februarie a.c., adunarea se reculege într-un gînd pios pentru poetul și omul care a fost GRIGORE HAGIU. *Iulian Neacșu dă glas unei simțiri proprii și autentice vizavi de marele dispărut, iar sentimentul general care ne încearcă e că de tot nătînga moartea iar s-a inceput.*

După o scurtă pauză, asistăm apoi la audierea volumului „Serbarea" propus de poetul Sorin Paliga, *volum care — spune autorul — reprezintă o experiență poetică începută în 1977 și terminată în 1982 și al cărei temei este propoziția : cuvîntul poate fi o cale de înțelegere a vieții. La sfîrșitul lecturii, poetul dă citire și unei postfețe în care se explică.*

De asemenea, sosiți de la Iași, poeții Aurel Ștefanachi și Nicolae Panaite au lecturat volumul „Asupra luminii" al elevei în clasa a X-a (Iași) Manuela Horopciuc. *Hors-concours, ca o prefigurare de viitor,* Andreea Toth *(elevă în clasa a X-a, București) a dat citire cu mare emoție unor poeme proprii.*

Despre lecturile propuse în cenaclu s-au pronunțat următorii :

Maria Cerchez : *Sorin Paliga face o poezie inițiatică pe care alții numai o afișează, demersul intelectual bine fundamentat într-o zodie contemporană atestînd o etapă în scriitura sa, etapă din care el poate evolua în orice sens; Manuela Horopciuc este o tînără a cărei gîndire poetică se ivește cu multă generozitate, trăirea poetică este vibrantă, atenție însă la unele scăpări de formă ; Andreea Toth reprezintă o ivire de mare sinceritate poetică, de mare puritate, avînd o disponibilitate de a se exprima din nimic (și nu din neant) — o prezență !*

George Mina : *Postfața citită de Sorin Paliga reprezintă deopotrivă un act de cultură și un act de mare curaj pentru un poet în a-și explica dedesubturile poeziei sale. Sorin Paliga este cu adevărat un intelectual cu un anume program, pus în valoare de un limbaj modular ; Manuela Horopciuc reprezintă obsesia albului purificator, corolar al purității, în care descoperirile, autodescoperirile sale sînt structurate într-o ordine inversată, o candoare nemimată care o situează pe o platformă de la care să poată reprezenta pe mai departe o evoluție frumoasă.*

În încheiere, conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu *apreciază poezia propusă de Sorin Paliga ca o poezie modernă, intelectualistă, spre deosebire de cei care numai o mimează, rămasă la nervuri cu un acoperămînt ideoafectiv autentic ; de asemenea, Manuela Horopciuc scrie, în cea mai bună tradiție moldovenească, cu mult curaj, expresiv, avînd fluență și talent ; Andreea Toth e o prezență poetică fragilă și încîntătoare.*

ȘEDINȚA A XXXIX-A

În prima parte a cenaclului de vineri, 1 martie, Dinu Alexandru *și* Dan Oprina, *fiecare cu cîte o ghitară în mînă, au rupt porțile realului, transfigurînd „cîntece de taină, învăluitoare cîntece de noapte și de cameră". „Bossa de unul singur", „Căderea serii", „Limite", „Nocturnă" (autor : Dinu Alexandru), „Uite ochiul meu" (autor : Gabi Georgescu), băiatul care — așa cum spunea Dan Oprina — înainte de a împlini 19 ani a plecat să lucreze sub cea mai ușoară tărînă, a stelelor) — toate s-au contopit într-un mirific spectacol de poezie și muzică, de înaltă virtuozitate. Le mulțumim !*

În a doua parte, Viorica Ana Cozan *face o scurtă prezentare a bogatei activități desfășurate de cenaclul „Numele poetului" de la Politehnica din Iași, a cărui secretară este, activitate ce a cuprins seri de poezie, omagieri ale actelor politice contemporane pe care le trăiește pe viu România socialistă, întîlniri cu oameni de cultură ieșeni — apoi prezintă pe cei doi poeți propuși să citească în seara aceasta :* Costel Dron Stejari *(economist la Politehnica din Iași) și* Ion Adam *(student la seral, Facultatea de chimie-fizică, muncitor tipograf).*

În pauză, poetul Marius Dumitrescu *a oferit fetelor mărțișoare, iar la reînceperea cenaclului ne-a delectat cu trei poeme proprii foarte frumos recitate și bine scrise.*

Discuții :

George Mina : *Spectacolul propus de Dinu Alexandru și Dan Oprina a fost extraordinar și bine structurat, la o înaltă temperatură poetică ; despre Costel Dron Stejari afirmă că este un poet bine ancorat într-un limbaj poetic modern, în anumite zone ale sale existînd o încărcătură sentimentală, specific moldovenească, poezii care merg mai mult la suflet decît la intelect, o sensibilitate specifică tinzînd spre valențe morale, un poet format ; despre Ion Adam afirmă același lucru punîndu-l totodată sub zodia poetului Grigore Vieru (R.S.S. Moldovenească), cu care are afinități, și recomandîndu-i mai multă măreție în abordarea lucrurilor simple.*

Alex. Horia *nu simte deloc „aburul moldovenesc" la cei doi poeți, despre Costel Dron Stejari afirmînd că este uneori greoi și explicativ, declamator-declamativ, neavînd disponibilitatea transfigurării lirice, iar despre Ion Adam că nu reușește în întreprinderea de a scrie o poezie bazată pe paradox așa cum ar vrea.*

Sandu Stelian *il consideră pe Costel Dron Stejari deosebit de talentat, o surpriză realmente șocantă prin fiorul liric românesc, prin acel inefabil care ne aparține nouă românilor de două mii de ani, greu de definit, dar prezent în opera oricărui autor român.*

Gabriela Crețan *se referă în cuvîntul ei doar la proza lui Dan Oprina afirmînd că este o proză de excepție și care-i amintește un nume : Ernesto Sabato.*

În încheierea lucrărilor, poetul Cezar Ivănescu *consideră spectacolul prezentat de Dinu Alexandru și Dan Oprina foarte bun și subțire realizat muzical, poetului Ion Adam îi recomandă să scrie relativ mai dur, folosind un limbaj poetic mai puțin uzat, iar despre poetul Costel Dron Stejari afirmă că este un poet talentat, stăpîn pe mijloacele sale, dar cu multe inerții de limbaj ce se cer corectate.*

ȘEDINȚA A XL-A

Dedicată traducerilor din literatura universală, ședința din 15 martie 1985 debutează cu poetul Ilie Bădicuț, *care propune spre audiere cîteva traduceri inedite din FEODOR TIUTCEV (1803—1873), (un opuscul în traducerea lui T. Pică a apărut la Editura Univers). Din scurta dar pertinenta prezentare pe care i-o face marelui poet rus aflăm că — în opinia traducătorului — F. Tiutcev alături de Pușkin și Lermontov formează marea triadă a poeziei ruse, că opera sa poetică (a debutat în volum la 51 de ani) s-a bucurat de prețuirea între alții a lui Turgheniev și Tolstoi. Suavele poezii de dragoste închinate Elenei Deniseva sînt în traducerea (citește „retrăirea") lui Ilie Bădicuț tot atîtea momente în care două limbi — româna și rusa — sînt puse să dialogheze fericit de un traducător excelent a cărui acuratețe științifică se îmbină cu o sensibilitate poetică remarcabilă.*

A urmat Sorin Paliga *cu traducerea poemului de largă respirație — „Toscana" — aparținînd poetului ceh VLADIMIR HOLAN, poem care deși publicat încă din 1963 este mai puțin cunoscut, preferința generală îndreptîndu-se în special spre „Noapte cu Hamlet", care i-a adus și premiul Etna Taormina și care a fost jucat pe scenă la Praga. Pe măsură ce-l audiem înțelegem de ce traducătorul s-a oprit în alegerea sa asupra poemului „Toscana", care în adevăr, dîncolo de cuvîntul uneori dur, alteori gingaș, lasă să se simtă delirul existențial al unui mare poet.*

După cîteva cuvinte de apreciere a întreprinderii reușite de către cei doi traducători, în încheierea ședinței, poetul Cezar Ivănescu *face și un scurt bilanț al celor întîmplate în cursul celor doi ani de cînd ființează Cenaclul, perioadă în care și-au lecturat volumele proprii de versuri peste o sută de poeți din diferite părți ale țării (din aceștia, în răstimp, reușind să debuteze editorial o cincime), perioadă în care în cuprinsul activității cenaclului nostru au intrat și întîlniri cu reprezentanți de seamă ai fenomenului cultural românesc contemporan, perioadă în care membrii cenaclului în pe cît de firescul pe atît de înaltul lor patriotism au căutat în expresia lor cinstirea limbii și a patriei române, sublim omagiu al aparținerii lor prezente și viitoare la acest spațiu unic în efervescența sa — ROMÂNIA.*

Hero

Un Olimp inventat sau Schiță pentru o falsă exegeză

Cineva spunea că poezia lui Virgil Teodorescu este un „vehicol de explozii ale subconștientului". Noi înclinăm să credem — fideli mărturisirilor poetului ! — că ea este, de fapt, **„prietena veche a termitelor"...** Într-adevăr, iată : „Colțuroasa ciocnire dintre somn și metal / Dintre hohot și întuneric / Dintre curentul cald al golfului și dintre / Oul carbonizat al aventurii / Dintre strămoșii liliecilor și uriașele valuri de frig / Dintre florile funerare și cadavrele calde / Dintre fulminantele aripi de purpură care bătеau aerul medieval / Și linșajul femeilor prigonite / Dintre liniile curbe și principiile lui Euclid / Dintre marea bătută cu bice de sclavi / Și bulele de ceară umede de salivă / Dintre coamele cailor după o cavalcadă / Dintre reflux și păsări / Dintre iederi și blănuri / Îngrozitoarea ciocnire dintre hărți și busole / E prietena veche a termitelor." Pornind de la această veritabilă **ars poetica,** Virgil Teodorescu și-a construit o operă spectaculoasă și (am îndrăzni să afirmăm noi) de-a dreptul halucinantă prin forța, perfect controlată stilistic, cu care pulverizează convenția domestică a realului. „Din ce pot să mărturisesc în mod public / E și ora solemnă cînd alerg pe cîmp aproape la / Nivelul mării" — recunoaște poetul. Această **alergare la nivelul mării** este, în fond, gradul zero al poeziei, de la care începe marea aventură : „Obiectele vor căpăta pierduta lor semnificație / Agresiva, revoluționara patină / Pe care o au în ele ca o trapă ascunsă / Inegalabilul lor salt mortal / Va rupe în fișii aerul care le înconjoară". Deci, **realul concret** este o imagine insuficientă, o reflectare incompletă a lumii, tocmai de aceea, în poetica virgilteodoresciană „oglinzile vor cere să cadă la pămînt ca niște / fiare obosite de fugă". Înarmat cu arsenalul acestor riguroase utopii, autorul își inventează un adevărat Olimp, un scenariu poetic paradoxal al cărui efort de instaurare îi va consuma întreaga operă. Este suficient a cita un singur vers, pentru a înțelege care este paradigma lirică a acestui univers ritmat de viziuni onirice fastuoase : „Și umbra e un cerb acoperit de răni, acoperit de un sicriu pe care strălucește un enorm diamant".

În a doua parte a vieții, Virgil Teodorescu a făcut un efort de clasicizare vădit, încercînd să reconcilieze libertatea absolută de expresie a suprarealismului cu ideile avangardismului social. Rezultatul unei asemenea tentative a dus la o „jumătate de compromis" (ca să-l cităm încă o dată pe autor !), deși ar fi putut să-l coste restul operei. În epoca proletcultistă, poetul semna astfel de versuri : „Pe-o biată oală / zării o semnătură sepulcrală / (...) / și mai aveam, în plus, și-ncurcături. / Păi ce crezi că-i ușor, / să faci rost de mîncare pentru vreo șapte guri?"... (sic). Așadar, tonusul poetic al autorului nu poate fi, în mod categoric, temperat de nici un program, decît cu riscul calamburului, căci — așa cum singur o spune — „Ca într-un vis în pagini e totul spus altfel / deși-ntre om și literele scrise / nu-i nici măcar grosimea unui mugur". Această **aventură „intermediară",** departe de-a deveni blamabilă, a determinat întoarcerea poetului la uneltele sale, cu un substanțial spor de expresivitate. Astfel că, după 60 de ani de poezie, experiențele consumate l-au umplut pe autor de sentimentul dulce al unui orgoliu ușor dezabuzat (vorba sa : „nu-i nici vesel și nici trist, / ca un brav avangardist"...), singurul său trofeu rămînînd poemul : „și totuși este stăpînul umbritului poem / ce zdrențuit se-ntoarce în priviri, / cu oasele zdrobite de ciocniri / și-articulațiile strînse ghem !".

Acum, iată, nimic nu mai poate împiedica întreaga bucurie a aventuroasei escaladări spre vîrfurile unui Olimp inventat, doar melancolia contemplării punctului din care a început aventura ar putea fi epitaful acestui efort : „Eu am moștenit pietrele și am moștenit valurile / printr-un noroc am moștenit o dungă subțire la marginea zării"...

Virgil Teodorescu este singurul erou al propriului său Olimp !

Marius Petrescu

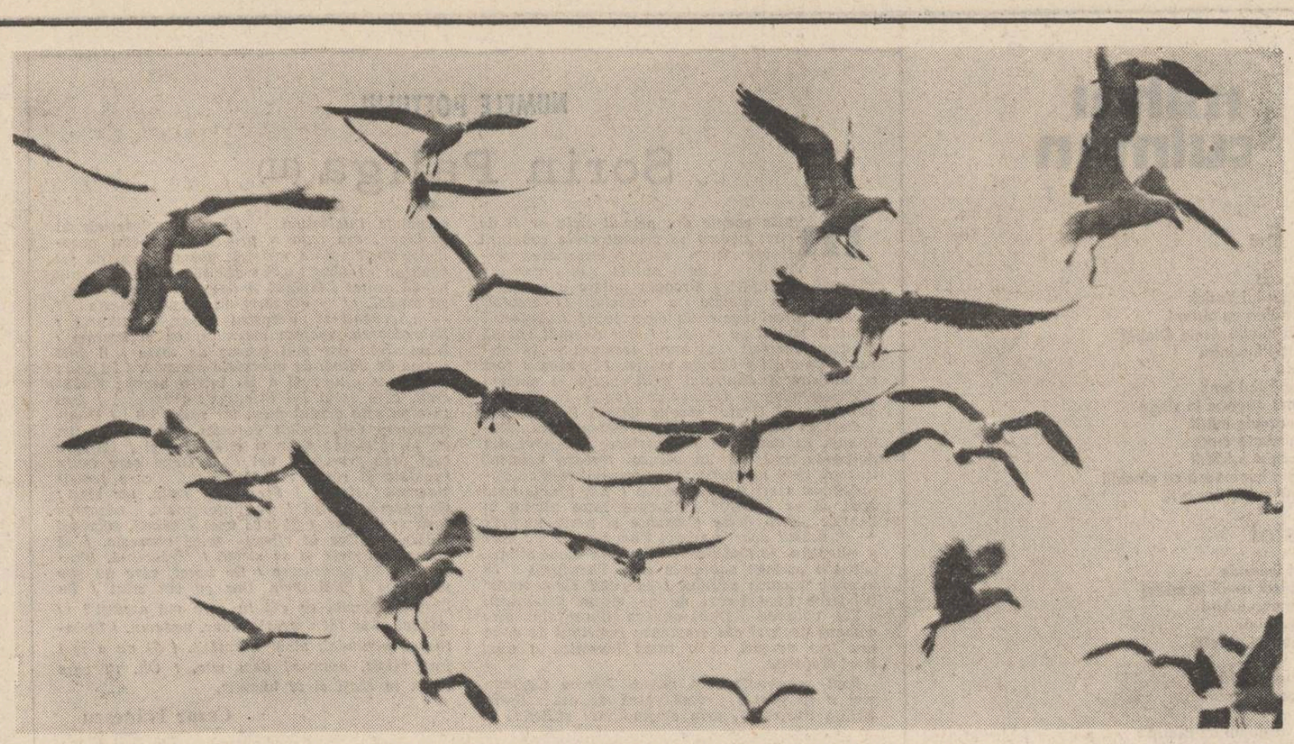

Fotografie de M. Șerbănescu

sandu stelian

Sonata primăverii timpurii

Pupilele ne ard ; în ele coboară minunile
am surîde cu tablourile copilăriei în rînd
dinți de mărgăritar să sfîșie dorurile,
mătăsoase poleiuri ce ustură în gînd.

Căprioriii știștuie buze de argint și împing
temple noi, ce prin ierburi lacrimile țes ;
de grele rugi, pleoapele curcubeie sărate
preling
și-n greieri harfe crude își întind, ars eres.

Iar din ce limbi de foc șoimul tînăr ne moare
încît cu spori roșii, nimb ne-a dăruit zimbetele?
o, stingă-se simbăta de unde am luat spinul
care
ne străbate din nadir pupilele, copilele !

Rostogoliți de spume

Prin ceața clipei ne-ntoarcem spre nisip,
obosit lopătarul în trup se apleacă,
suave neliniști ne leagă marame pe chip,
puii de ciută ne pling pe rană și pleacă.

Rostogoliți de spume alunecăm spre lebede,
genunchii zăpezi mustesc de ieri și urlă,
copilo, ca doi solzi de ceară limpede :
„– Vezi acum se impușcă pelicanul în lună."

Ochi de iunie

O, Ardoare, cînd merg pe lîngă socul nins
de atîta copilărie cărată în ramuri
parcă sînt o muzică încrustată pe lanuri
și de văzduh tăcut îmi arde clipa a vis.

Dar vulturoaica ponoarelor, albă de
întoarcere
cu ghiarele-mi frămîntă inima prin zăbrele
de os :
„– Vai, cine ești chip lunar nechemat la
petrecere ?"
„– O, printre rugi nu sînt decît plînsul
frumos."

Suav vînător

Prin oasele mele vinează de aseară tînărul
păsări de lună dansînd spre armindeni
din arc subțire din fibră mlădie ca mărul
și genunchii-mi tresar de vipla albaștrilor reni.

O neobosită alergare în pieptu-mi de stele
captive
serpentină înaltă ridică ideii adolescentine
cînd suptă de șapte pui lupoaica rupe zări
diamantine
să ne rămînă vultur crud pe valea vestalelor
dive.

Iar din strămoșii-mi blînzi, împărătesc vinat
ce neaua-i trezește pe trunchiu-mi de zale
înșirstat
parcă înapoi în hățișurile inimii zălude luminii
venii eu vînător suav în roditoarele zăpezi
ale vinii.

Blînda lumină a poeziei

Cîtind poezia lui Grigore Hagiu rămîi în echilibrul meditației, glasul lui e calm ca o rază de soare ce se odihnește pe masă la ora amiezii. O privire retrospectivă sesizează evoluția treptată a poetului spre formula reflexivității discrete, epurată de asperități existențiale. Volumul „Alte sonete" reprezintă faza ultimei decantări lirice, în care naturismul din totdeauna al poetului devine locul geometric al unei blînde înțelepciuni. Se poate spune că în acest volum Grigore Hagiu și-a găsit tonul său cel mai autentic, un fel de resemnare senină „ataraxică pace". Sonetele, de fapt elegii purtînd conturul vag al sonetului, tulburâ prin naturalețea rostirii monodice care „alunecă pe neștiute" în sufletul cititorului producînd un catharsis lent. Poetul estompează zgomotele lumești prin seninătatea tranchilizantă a retoricii sale simple și fluide. Misterul vegetal e suavizat, poemele au imponderabilitatea duhului desprins de materie „inimă a verii / care s-a dus / ușoară / materie vegetală / rugindu-mă să o fac / să nu moară". Melancolia menține universul poeziei în levitație, scenariul liric e o „lume fără de umbre / fără crispare și greutate / razele lunii ce simple / bat numai dinspre eternitate". Pacea universală este surprinsă extatic, un fel de absență se insinuează printre cuvinte sugerînd oprirea eleată a metabolismului existențial. Doar poetul se aude „singur citind cu voce înăbușită", voalîndu-și sentimentul agoniei cu o seninătate apolinică. Peste sonete plutește blînda lumină a resemnării, arareori sfîșiată de străfulgerările negre ale anxietății „nu te întoarce / cu fața la mine / umbră adîncă / nu vreau desfigurato / să te văd încă". Iluzia de care dispune poetul este tocmai nemăsurata sa bunătate ca un „văl al Mayei" acoperind lumea. Obsesia morții se convertește în armonia contemplației, versurile se derulează cu incetinitorul „în seară / în lumina uitucă / la flacăra mică", melancolia pătrunde ca un anestezic în interiorul poemului „dintr-o vîrstă imaginară scad / anii ce-i mai am de trăit / să mă bucur de moarte // învăț să stau nemișcat / în fața amurgului / în mîini cu o carte". Expresie a unui amurg continuu, lirica din această ultimă fază a poetului nu glisează însă niciodată spre întunericul nopții ci comunică tandra împăcare cu legile firii. Poezia lui Grigore Hagiu e un murmur neîntrerupt, exorcism pe o singură coardă lirică, asceză formală de o remarcabilă persuasiune. Discreția tonului, caracteristică acestui autor, pare a se confunda cu tăcerea vegetală, cuvintele devin silențioase ca unduirile apei „mai bine existarea / mai bine lentoarea / mai bine tăcerea" spune poetul avînd nostalgia uitării de sine. Frazarea „naivă" e o retragere în cîntecul simplu și anonim al firii „pămîntule blîndule / mărule rotundule" sau „tot mai urci / în florile dulci", legănări de sunete cu virtuți „adormitoare" șoptite parcă la urechea unui copil. Delicatețea japoneză a imageriei („cu funii subțiri / mi-am legat și eu casa, de un stol de cocori") conturează siluete de fum într-o plutire paradisiacă. Emoții redate cu peniță subțire dau fiori delicați „și-un bob de tristețe / cît ia-n vîrf acul". Versurile răsar în pagină fragile ca firele de iarbă, sintaxă vaporoasă din vocabule murmurate. La acest poet, de o nobilă modestie, stilul aproximează parcă sunetul înfiorat și pur al frunzișului străbătut de o pală de vînt. Poemele tind să se resoarbă în liniștea primordială unde nu mai e „nici drum, nici seară, nici poveste". Simplitatea expresiei emană blîndețe sentimentală și puritate a privirii limpezi. Scenariul liric, cel mai adesea, se desfășoară la scara universului plăpînd unde capătă preț „cel mai umil / mai neobservat / pentru toți și toate / aerul de respirat". Sensibilitatea elegiacă a poetului se refugiază în enclavele singurătății distilînd realitatea pînă la inefabil. Armonia ființei dă poemelor candoarea unei fericiri franciscane, gîndul alunecă în uitare narcotică și doar cîteva amintiri domoale mai clatină apele memoriei. Este sentimentul venit din „dulcea origine de dealvale" cum spune poetul într-unul din sonete. Chiar dacă fulgurante exaltări sfîșie reveria („te-aș fi iubit mai frumos / cristal de-aș fi fost / mereu în lumină / și luminos") acestea nu sînt decît note contrapunctice în armonia firii. Poet al reflexivității tandre, Grigore Hagiu apelează arareori la percuție, preferînd cîntecul surdinizat al sufletului „nevorbitor". Discreția sa afectivă pare o topire înțeleaptă în materie „un fel de rouă sînt / un fel de grăunțe pe o cărare de munte / pentru ochiul vostru nemișcînd". Asistăm la un tandru ritual al retragerii în anonimatul cosmic și la un dolorism nostalgic de sorginte, bineînțeles, romantică. Puritatea vegetală a sensibilității generează o rostire ingenuă, armonia profundă vine din marea blîndețe spirituală a autorului care a ocolit consecvent experimentele stridente în favoarea unei poetici a firescului. Creația lui Grigore Hagiu s-a dezvoltat în timp nu prin „adăugire" ci prin simplificare. Departe de a fi o scădere a vitalității, această ultimă fază a poetului recucerește „arcadia" sufletului printr-o predispoziție orfică tulburătoare în simplitatea ei. Volumul „Alte sonete" e construit pe un instrumental lingvistic minim, dar seninătatea frazării, verbul sfios și pur eliberează sugestiile marii poezii : „a venit la mine / și nu s-a mai dus / voi locui la tine / mi-a spus // iți las cheia / hei mă auzi / prin iarba crudă / prin pomii uzi // mi-a făcut semn / înțelegător / din mînă / arătînd mai mult / în cîmp departe / la o cumpănă de fîntînă".

Alexandru Horia

Desen de Raoul Nicoară

Întrebări fecunde

Continuăm să învățăm că timp de milenii creatura cea mai neajutorată a acestei planete a apărut dintre crînguri, scuturînd copacii de fructele comestibile și vinind fără frică animalele sălbatice. Și numai acum vreo 6 000 de ani omul a luat drumul agriculturii și a creșterii vitelor, datorită cărora a descoperit societatea și tehnologia. Pași mari au fost făcuți în dezvoltarea culturii ca urmare a schimburilor de idei deschise de comunicații. Continuăm să învățăm așa pentru că din aceste vremuri ne-au parvenit cele mai multe mărturii. Dar ce facem cu cele care ajung pînă la noi după o călătorie în timp de zeci și sute de milioane de ani ?

Ludvik Souček *) intenționează, după cum mărturisește, să ne ofere „cîteva incursiuni esențiale în trecut, nu pe baza unor fantezii sterile sau a unor ipoteze izvorînd din motivații de suprafață, din fapte insuficient verificate sau din speculații influențate de cauze care ies din sfera raționalului, ci ca urmare a structurii informațiilor pe care știința le oferă în acest domeniu."

Străduința autorului de a stivui informațiile, diferențiind cu orice preț ipotezele subiective de faptele verificate la nivelul cunoștințelor actuale și acceptate ca atare, a reușit în cea mai mare parte. Aceasta, pentru că, deși autorul a dorit să rămînă consecvent, fabricindu-se în acest fel, nu a izbutit să ardă ca o unitate dialectică.

Este foarte greu să abordezi beletristic informația și s-o prezinți cititorilor în volume care pot sta alături de cele ale lui Hemingway sau Dos Passos. Ludvik Souček, după ce a scris despre scriere și tipar, despre războaie, soldați și fotografii a fost tentat de un subiect căruia nu i-a rezistat nici semnatarul acestor rînduri, încheind manuscrisul cu nostalgia reintoarcerii. Se simte că i-a citit profund pe Berlitz, Däniken, Eliade, Hoffmann, Pouwells, Toffler, Toynbee și alții, printre care îi bănuiesc și pe Hobana și Kernbach.

Bănuiala unei umbre înseamnă, de fapt, persistența unor îndoieli, dar tot atît de bine poate însemna bănuiala existenței unor mari civilizații dispărute care au binecuvîntat Terra într-un timp în care Lucy nici nu ieșise la plimbare, și în al căror con de umbră împărțim timpul actual, încercînd să aprindem reflectoarele adevărului.

Souček afirmă la tot pasul că se dezice de speculațiile senzaționalului văzut de departe. În principal îl vizează pe Däniken, însă el uită că noi ne mirăm cu atît mai mult cu cît obiectul mirării se înnoiește foarte repede. Parcă așa ceva afirmă René Berger. Gata să ne mirăm pretindem noi și noi miracole.

Scriitorul ceh are multe intervenții originale, fapte care conferă cărții apartenența unui cercetător dornic să aprofundeze cărările regăsite. Consideră că piramidele „au fost construite ca adăposturi care trebuiau — în caz de primejdie — să salveze viața faraonului și a favoriților săi, aparîndu-i de un pericol...". Putem, prin urmare, spune că motivele construirii piramidelor ar fi fost teama de un pericol iminent. Ipoteva captează, dar nu convinge.

Interesantă este și ipoteza distrugerii unor civilizații înfloritoare, dominate de culturi avansate, prin erupții vulcanice, posibilitate ignorată nejustificat. De altfel, cel mai original capitol este cel intitulat „Civilizația delfinilor", deoarece aduce în față bănuiala certitudinii marii rezerve a creierului nostru, ori poate insuficienta excitare a unor centri nervoși, coordonatori ai unor alte posibilități de comunicare și mișcare. Abordează decent fenomenele de percepție extrasenzorială și telecinetică. Subliniază argumentele care sprijină ipoteza că vechile civilizații posedau mari capacități de folosire a tuturor formelor de psihotronică. Inteligent postulează imposibilitatea excluderii din trecutul îndepărtat al omenirii a civilizațiilor care nu au lăsat prea multe urme fiindcă evoluția lor nu a urmat filonul tehnologic. „Dacă am renunța la carele, veșmintele, uneltele, instrumentele, armele și toate dotările noastre, confecționate și fabricate de noi, dacă toate acestea ar dispărea dintr-odată, nici civilizația noastră n-ar lăsa prea multe urme." Remarc acest capitol fiindcă este singurul în care nu se insistă pe coincidența să fi existat în trecutul foarte îndepărtat facilități tehnologice actuale, ci pe posibilitățile netehnologice bănuite să fi fost la îndemîna predecesorilor noștri. Am zis predecesori și nu strămoși. Australopithecul poate să ne fi fost strămoș, dar cei care călcau cu sandalele lor trilobiții acum 200 000 000 de ani, în mod sigur, nu !

Fiind vorba de o privire critică aruncată cărții, trebuie să vorbesc și de cîteva scăderi. În prezentarea capitolului „Indicii", Souček, furat poate de perspectiva cu care aborda întreaga imagine, își contrazice intențiile de la-nceput, și acest lucru îl face întîrziind să „denigreze" inteligența primitivă a matematicienilor maya. Deși contrazice efectuarea unor calcule exacte de către maiași, le atribuie calități de fini observatori ai fenomenelor cerești. Acoperind și subiectul senzaționalelor contururi de la Nazca, dar cu argumente deja învechite, nu prezintă, cum ar fi fost de așteptat — dat fiind anul de apariție al cărții : 1974 — suportul tehnologic ieșit din comun chiar față de stadiul actual. Cu toate că menționează orientarea „tridentului" de pe coasta peruană înspre Valle del Palpa, nu semnalează ceea ce este mai interesant și anume : faptul că este „înfierat" pe nisipuri mișcătoare !

O ultimă observație : dacă tot a vorbit Souček despre telecinetică, de ce s-a ferit să facă o legătură cu deplasarea neortodoxă a giganticelor statui din Insula Paștelui ?! Că doar recunoaște singur : „Poate într-adevăr s-au mișcat singure !"

Profunzimea analizei „închise" este remarcabilă, aducînd în mulțime și ideea mitului fascinant, precum și faptul că nu creionează cu tușeuri senzaționale, elevate de emoția culturală.

Ceea ce nu îi sunt proprii acestei cărți sunt scăderile pricinuite de incoerența prezentării în traducere a scrierii numelor proprii, ținînd cont că noblețea limbii române îi permite acesteia să preia ortografia originală. Cititorul, dornic să fie îndrumat și educat, nu-și poate reține scrierea corectă a celebrei localități Mohenjo Daro, din cauza multiplelor siluete imagistice : Mohenjodaro, Mohenjo-daro, etc. Cu atît mai mult cu cît lectorul acestei traduceri, pasionat de enigme în ultimii ani, putea, și avea datoria, să vegheze la obligativitatea corectitudinii documentare și, dacă era cazul, să apeleze la specialiști. Nu învățăm în limba română de munții Antilibanon și nici că Werner Heisenberg s-a născut și a murit sau numai s-a născut.

Salutînd încă o dată publicarea acestei cărți de către Editura Albatros, ca o adendă prețioasă în îmbogățirea cunoștințelor, aș sublinia că Ludvik Souček depilează de neseriozitate cîteva probe certe care induc posibilitatea existenței în neantul nostru a unor civilizații avansate. În sensul aceleiași idei, dacă acceptăm că o civilizație ca a noastră e capabilă să se autodistrugă, ce ar mai fi de recunoscut peste o sută de milioane de ani ?

Eduard Gugui

*) *Ludwik Souček : „Bănuiala unei umbre", Editura „Albatros", 1984.*

NUMELE POETULUI

Sorin Paliga (II)

multe poeme din primul ciclu ar fi de citat pentru surprinzătoarele conotații sintagmatice, alegem Descrierea gestului : *„Pe atunci în coroana plăcerii, destramă / Dreapta putere a spadei / / În mîna uscată a ducelui. // Rugina începe dansul nemernic de-a jupui / Aspectul luminii jucînd pe metal ; / Dar domnul chemă sfințirea amiezii / Și aerul tremură — în mirarea de-a ști / Fabula morții. // Pacea a fost o mocnire a amorului / Străveziu și curteni plictisiți aleg / Încingerea faptei în Cîmpia atomului. // Gestul începe istoria lumii."*

Deși în intenție cel de-al doilea ciclu, Manuaiul, *se opune prin „libertate" manierei din* Serbarea, *poemele au aceeași rigoare extatică tinzînd spre lapidaritate și transparență : „Fărădelegea trestiei că tremură / Ah, fărădelegea apei că se bucură"* (Spațiul între plantă și lichid), *„Zero peste elemente și peste numere — // Există doar o carte, Theodoros / Pe care o așteptăm iertîndu-ne",* (Veniens elementum), *„Mi-am amintit cuvintele tale, Theodoros / ce interzic bucuria văzului / ca fiind elementară"* (Vederea unei femei de pe terasa palatului).

Tot volumul După-amiaza Byzanțului *este compus dealtfel din asemenea inscripții de două sau trei versuri ca o ramă hieratică a unei stări inefabile.*

Poet „abstract" cum numai Mircea Ciobanu mai e în poezia românească de azi, Sorin Paliga ilustrează, prin originalitate stilistică și adîncime intelectuală, adevărata descendență barbiană, așa cum o probează și acest antologic, după opinia noastră, poem Dispariția lui Hadrian ca abur : *„Vin din locuri străine care mi-au arătat / Gîndul și despre ele mi-am irosit lauda... // — Vorbește-mi despre aceasta... // — ...Secvențele timpului mi-au tremurat / Splendoarea, spaima eternului că și spaima / Nimicului ; dar mai presus de toate / A fost teama de vorbă, de cuvintele ascunse. / Îți spun acum exemplul ; el a zis într-o seară : / Mașrah, care sorei lui însemna : frumoasă / Ești tu cum este gîndul meu, iar soției lui : / Prea-frumoasă ești, îndoit dorinței mele. / Iar țiz, ca să înțelegi : licăr și strălucire și / Mișcare căci prea frumoasă vei fi. / După care muta sunetele și rostea : / Mușarami, care femeii însemna : steaua / Strălucirii mele, iar sieși : O, noapte, licărul / Credinței mele, mișcarea luminii din cer. / Și încă apoi Mošemi, stăpînul îndoirii. / Dar la sfîrșit totul obosește. / Și vorbele obosesc și se strigă / M-š-r-k-ă, blestem limbii neîntoarse / De bocet, care nu știe și plînge / Neînțeles. Dar ce am știut / Eu despre aceasta, ce știi tu care mă asculți ? // Atunci el se făcu strigăt, abur, nedemn, / Strînsoarea secundei, visul dreptății. / Și nu a mai fost nimic, asemeni deci mie, / Oh, tu care acum te zbați și te bucuri".*

Cezar Ivănescu

mihai culman

To be

Alter ego
și capul lui Yorick
în grădina cu bufoni
salcia plînge visele Ofeliei
aprinde luminări
năluca
la căpătîiul lunii
Hamlet doarme în sînge
pe coarnele mării
mărgăritare cresc
din ochiul lui Will
soarele luminează cu ciocîrlii
cîntînd a fi și iar a fi.

Pastel

Cerul limpede
și-a lăsat aerul în melizi
Pe poteca iubirii
bat timplele
în zbor de egrete.

Steaua polară
dă foc la neguri

Prin văzduhul de piatră
trec barbare săgețile lunii.

Degetele calde
ale nopții
scot diamante
din roua pădurii.

Scriu poeme

Teii îngălbenesc
însingerați de soare.
Scriu poeme
cu frunzele lor
peste care trec pașii mei
ca o rană
ce se desfoaie fără glas

Trec clipele
tam-tam-uri de timple
cu aurul lacrimii
uscat în pulberi.

Amurg

Din ramuri rănite iese somnul în păduri
vestind noile soroace
Fatum aleargă prin frunzături
și umblă după harace.

Tremură inima lemnului în arțari...
din poiana tăcută
se aud fluierînd crengi de stejari...
noaptea pe ochi e căzută.

Oglinzi desuete

Riul cîntă la clavecin
mîinile sălciilor se pleacă ușor
pe harpe de vînt rotind ape lin
amintirea se umple de dor.

Trestiile se ondulează în menuete
s-aprind stele de mătasă
cerul tremură în oglinzi desuete
în noaptea ieșită la coasă.

Fuge iubirea-n rădvane
timpul devine fecund
iarba culege castane
pentru cerul prea scund.

thalita lores

Calul de iarbă

Lui Grigore Hagiu

De la un timp
scot din cuptor
metafore gata
rumenite

Din cojile aruncate
pe jăratic
mi-a crescut la geam
un cal roib
cît un pepene
nechezînd cu toți dinții
înșirați la soare

Călare pe friu
sub cornul lunei
las liber calul
să pască iarbă
pe cărarea cositâ
dintre cuvinte
suav amirosind
a non ti scordar

Profitabil

Este profitabil să existi
în cercul soarelui
marea cu purpură așternîndu-se
întru trecerea ta
triumfală

Este profitabil să visezi
sub cornul lunei
cerul cu sori împodobindu-se
întru gloria ta
trecătoare

Les comptes sont faits

Palide frunze în zbor –
mîinile
ușor risipind aerul
din jurul gurii

Ca două clopote de aramă
verzi
ochii stoluri de stele fulgerînd
în oglinzi – de unde lumina
a fugit
întunecîndu-se

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 26 aprilie a.c., la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

george geacăr

Grandilocvența patetică

întotdeauna iarba nu ajungea pînă toamna
ardea cu flacără verde
în septembrie malul piriului pilpîia sub cenușă
vîntul sau altceva încrețea apa
încît părea că stă să-nceapă să plîngă
e sigur că-n afara ta
nu mai există după-amiaza aceea, ascultă :
tinerii vecini de deasupra
fac dragoste, o tristețe dumnezeiască
te bate pe umeri

Grandilocvența patetică

o imagine veche
din ce în ce mai de neînțeles
fața ta drapată
(seriozitatea atentă, tristă inteligență)
strălucind dintr-odată
parcă ochii tăi puneau brusc în mișcare
cortina
cînd mă recunoșteau
în orașul acela pe care octombrie
îl ridica la cer

Napoleon

bătaia în ușa unui apartament
locuit de inima ta
„ce de acțiuni mari și frumoase
va avea de amintit istoria !
ea va povesti
cum acei îndrăzneți cuirasieri pătrunseră
în poziții
și tăiară cu săbiile
pe tunari la piesele lor"
închizi cartea. bieții tunari.
tu ești micul învingător
al acestei secunde
în care deschizi

Grandilocvența patetică

am stat acolo, în holul
hotelului „Dîmbovița"
așteptam să se oprească ploaia
nervos, cu ochii pe ceas
priveai arborii negri și uzi care curgeau
în asfalt
mi-ai spus : cine știe, poate-ți vei aduce
aminte
și seara aceasta
așa ai spus
și-am tresărît deșteptînd
în memorie
un copil copleșit de o după-amiază de vară
care nu mai trece odată
și de timpul în genere care nu mai
trece odată

corin bianu

Geografie maternă

Lăsată pleoapa serii peste dealuri,
Cu cerul plin de stele,
O graniță-anulează

E clipa, dragă mamă,
Cînd îmi disting în palmă
Incandescente rîuri curgînd înspre azur

Sînt rîurile vieții,
În tine-și au izvorul,
Eu sînt numai luntrașul
Vislind din val în val

Simțămînt dinspre Turda

Drumul acaparează coline mereu
De parcă în partea aceasta de lume
Nenumărate fecioare s-ar zvîrcoli
În năvodul încăpător al somnului

Mină lacomă răscolind prin năvod
Este trupul meu

florentina vișan

Fluturele Zhuangzi

„Odată Zhuangzhou visă că era un fluture în zbor, mulțumit de soarta sa și fără să aibă habar că ar fi însuși Zhou. Brusc se trezi și-și dădu seama mirat că era Zhou. Și nu mai știu dacă el era Zhou care visase că era fluture sau dacă el era fluturele care visa că este Zhou".

Zhuangzi

El călărea pe o coamă de vînt
ochiul din palmă
viu se zbătea scînteind
globuloasă lacrimă
întoarsă substanță
din puterea celor șase sufluri
incorporată
chemînd înspre sine vinele de apă
ale pămîntului
țîșneau gheizere cu înspumate spirale
întru vindecarea celor infestați
de lepra Tainei
(„Omul sfînt e fără NUME")
cei ce încercaseră să citească semnul
din carapacea broaștei țestoase
(„de cinci mii de ani neschimbată la
înfățișare")
înlăturînd corpul cărnos
înlăuntrul de dinafară net distingînd
Senin zîmbitor fluturele Zhuangzi
visa în zbor pe o coamă de vînt

Interior

îngust din lemn de cireș
patul ca de fachir lascivului dans
suport jongleriei cu vise solzoase
piei de șarpe fragile
sarcofag îmbălsămat de esențele
amintirilor mai dulci ca otrava
mai lente
comprimată panorama iluminată frunte cîmpia
obstaculara colină de cărți
zdrențuite ofrande
complicata strategie a evadării
o minusculă plută pagina goală
și pe malul atît de aproape rămas
suprapus ochiul încețoșat
oglindă de Veneția cu ape înșelătoare
unde chipul morții se încheagă pal
uimit ca în fața unei vedenii

Aventura

Poetului Bai Juyi

Mai întîi abolit infimul fragment impur de
neant-punct
în nebuloasă rotire pînă ce se deșteaptă
sămînța
dinlăuntru în umedă hibernare lucid asumată
incolțirea-mișcarea cea mai neauzită cu brațe
subțiri lujere rănind carnea aglutinată a
vidului
gura și urechea-muguri în ecloziune roditor
îmbrățișînd tăcerea-fruct de nemistuit
în desenul continuu întregit fără a mărturisi
cicatrice superbă propensiune-hibiscus în
floare

Nevăzutul alergător

Pe inserat ca o lovitură în coșul pieptului
ca și cum un jucător de rugby mă placase
în plimbarea însingurată pe stadionul pustiu
unde alunecasem printr-o invizibilă falie
Eu eram totuși acasă în culoarul înăbușitor
și strîmt dintre pereții de cărți
și-n cădere rivnite lespezi s-au stivuit
deasupră-mi
Eu eram totuși într-o încăpere etanșă
doar igrasia dorințelor vechi mai răzbătea
pe la colțuri în mărturii mucede
Dinsul nevăzutul alergător bărbatul meu cel
de pe urmă
cu trup atletic perfect și chipul simetric
fără limuzină sosise egal cu sine în goana de
veacuri
izbindu-mă puternic cu mingea ascuțită

marius-daniel tevanian

Album

O cameră galbenă.
Amprente de pași
pe o inimă.

Profanare

O epistolă ruptă.
Nimic nu mă doare mai mult
decît lătratul ciinilor în zăpadă.

Ireversibil

Absolutul ! Noi sîntem el !
Căutăm în noi vastul !
Curge și nu se-ntoarce.

Ars poetica

Limba modelează omul.
O carte-ntreagă, smulsă
din cămașa luptei.

DOI POEȚI PREZENTAȚI DE ARTUR SILVESTRI

„Bărăganul îndepărtat" pe care sumbrul Radu Cange, un bacovian concentrat pînă ieri într-o enigmatică durere, îl evocă acum, nu are mai nimic din euforia școlii poetice muntenești care a pătruns, prin Marin Lupșanu, Marius Stănilă și Marin Constantin, cu o considerabilă violență în lirismul juvenil. El nu cîntă, precum acela, Bărăganul solar, vitalist, unde germinează nebunește un potop de plante civilizate și sălbatice, poetul nu chiuie apucat, ca haiducii, de coama unui cal în spume cu zăbala scăpată. El e, cu toate acestea, un poet al Bărăganului, însă al unei altfel de cîmpii decît aceea a tropicalilor lui coetanei. Există, pe lîngă cîmpul diurn, și un altul, un Bărăgan nocturn, ca o Sahară neliniștitoare, un cîmp întins ca în palmă și pustiu, un hău orizontal de întuneric, cum nu se poate mai nimerit pentru acest poet al tristeților imotivabile. El e, am impresia, liricul acestui Bărăgan secret ca o planetă neagră a înfiorării, și comunicînd această emoție anxioasă Radu Cange a izbutit ceea ce părea aproape cu neputință de făcut : a muta lumea ploioasă bacoviană, moldavă, într-o Valahie sufletească și nocturnă care a pierdut soarele geografic.

alexandru andrieș

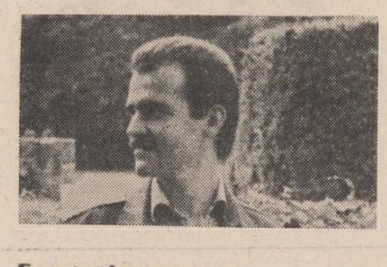

Ea strălucea

În București să nu vii să mă vezi,
Să ne-ntîlnim, aiurea, în cîmpie ;
Copita caldă-n reavănul pămînt
Se-nfige-adînc într-o copilărie.

Mirosul de pămînt m-a părăsit
Iar părul greu nu-mi mai miroase-a grîu.
Și totul într-un vis a împietrit ;
Doar îmi aduc aminte de un rîu.

Ea strălucea – eternă-nfățișare,
Prințesă, – talamița în cîmpie,
Imensă, albă, luminoasă floare,
Brățară de argint și iasomie.

Să-l port ca pe-o comoară

Ce face Bărăganul fără mine ?
Tot alb și aplecat ca un bătrîn
Păzește vremea-n plîngerile-i line
Sub vechiul și uitatul meu salcîm ?

Dar dealurile mele înstelate
De floarea soarelui, de grîu, de ulmi ?
Parcă-s înalte, mîndrele palate
Ce străjuiesc acolo, sus, pe culmi.

Dar drumurile-acelea adîncite
De grijile țăranilor, de dor ?...
Și armăsarii ? Parcă în copite
Mi-aduc pămînt, din Bărăgan, în zbor,

Să-l pun în sîn, să-l port ca pe-o comoară
Și-un Bărăgan în piept să îmi răsară.

A cîta oară ?...

Pe Bărăganul nostru iar plouă cu obsesii,
Simt, se toceste timpul cum gresia pe gresii.

Stă crucea pe izlazuri ca o credință strîmbă,
Mă roade amintirea duioasă și scălîmbă.

Cîmpia-i inundată de sarbede corăbii
Și retezați sînt anii de ruginite săbii,

Iar satul își tîrăște imensele caiele ;
Așa, la miezul nopții, sînt vizitat de iele.

Sînt goale puști, joacă, dansează
pe mutește ;
A cîta oară hora în juru-mi se rotește ?...

Tablou nocturn

Tîrziu, cînd totul moare, se sfîrșește,
Apare luna-n candelabrul nopții.
Simți moartea-n Bărăgan cum lin păsește,
Cum urletul din lup și-arată colții.

Stafiile apar străfulgerate
Și-s negre, parcă-n smoală înmuiate.

Și aurul se-ascunde în comori ;
Sătenii l-au visat de-atîtea ori...

Între patimi

Tinerețea mea toată am dat-o fumului,
Tinerețea mea nu-i un cîntec duios,
Tinerețea mea e un cîntec mănos
Aruncat în marginea drumului.

Trupul meu – trup frumos de atlet din Atena,
Îl rîvnește femeia focoasă, în draci ;
Trupul meu nesecat și iubit de sirena
Rătăcită-n cîmpie, între ierburi și maci.

Părul meu negru, greu de patimă rară,
Prea muncit, nemuncit de voracele iele,
Trupul meu – vietate primară,
Ca un cîntec ascuns între vise rebele.

Viața mea netrăită și trăită-ndeajuns
E nebună – nebunul își caută cale –,
Nici acum nu-și găsește răspuns
Între patimi și visuri gregare.

Alexandru Andrieș, una dintre vedetele muzicii noi românești, este și un poet admirabil, un liric adevărat, ilustrînd o tipologie care la noi nu și-a găsit deocamdată mai numeroase exemple ilustre. Alții au pe șansonetiști, de felul lui Brassens, al lui Aznavour, pe Bob Dylan, pe Joan Baez : în muzica aceea stă ascunsă și vie, ca un sînge secret, poezia. Mai nimic, la noi, din acest lirism muzical ori din această muzică poetică deși baladescul folcloric ar fi putut să dea o categorie de aezi care să-și cînte poeziile, viersuind. În afara lui Cezar Ivănescu, care își intonează tragicele „doine" pe o muzică gîituită, înspăimîntată de ideia pieirii, în rest poetul român de azi este adeseori muzical prin tehnicile poetice și nu prin adopțiunea muzicii propriu-zise.

Alexandru Andrieș a izbutit această inedită asociație a muzicii și a poeziei și cine ascultă melodiile lui ingenioase, fosnitoare prin sentiment (de unde lipsește stricătorul „zahăr" excesiv) descoperă cu greu de unde provine emoția, dacă din sonorități ori din cuvinte. Poezia are o muzică sufletească misterioasă și muzica — un lirism întărît prin ritm. Este la el o lume a miracolelor vieții curente, o sensibilitate întemeiată pe miniaturalul de găsit, în poezia românească, arareori. Universul acesta, unde iubita e ascunsă într-un buzunar catifelat, unde ideile stau închise sub chei suave, unde întîrîtoarele sînt mușcețelul candid și lămîia solară, unde noaptea e un sertar plin cu catifea — dă una dintre cele mai emoționate imagini ale lumii din poezia tînără de azi. Alexandru Andrieș este un Vinicius de Moraes al nostru, peste a cărui poezie s-a scoborît un abur aurit, făcînd să răzbată, dintre obiectele lumii comune, fiorul inanalizabil al poeziei.

radu cange

Cîntec să nu-ți faci griji

Anii trec mai ușor decît ne închipuim
Îi căutăm în sertar și brusc nu-i mai găsim
Nimeni nu știe precis unde se duc anii ăștia
așa
Eu cred că probabil se adună
Și stau împreună
Undeva
Însă tu nu-ți fă griji
Zău tu nu-ți fă griji draga mea
N-ai de ce să-ți faci griji
Toată lumea pățește așa
Aș vrea să te păstrez lîngă mine aproape
de tot
De-aia am conceput un buzunar special la
capot
În el încapi doar tu și nimeni altcineva
Se-nchide cu fermoar
Și-năuntru doar
Argint și catifea
Așa că nu-ți fă griji
Zău tu nu-ți fă griji draga mea
N-ai de ce să-ți faci griji
Fiindcă nimeni nu va afla
Tu poți să vii oricînd
Și să stai aici
Cît dorești
Și cînd e ziua ta
Am să-ți cînt și-am să-ți spun povești
Ce zici ce idee ?
Ține-o sub cheie
Ai grijă de ea.

Restanță

Noaptea e un sertar plin cu catifea
În care n-are voie să umble decît ea
Dacă cumva-l deschide altcineva
S-ar putea strica

Cerul e un ocean fără corăbier
Fiindcă nimeni nu poate să plutească pe cer
De cîte ori l-am tăiat eu felii
Ea nici nu va ști

Am plecat noaptea cînd ea dormea
Afară beznă – pe cer nici o stea
M-am rătăcit și-am venit tîrziu
Pasul mi-era hotesc
Să nu cumva s-o trezesc
Marea e perna ei și nisipul pat
Valuri o învelesc pînă sub bărbie
Ea nici nu știe
Cum am aflat și de unde știu eu
E secretul meu

(Fără titlu)

Aripi se vor frînge peste dalii
Ca o frunză timpul va pluti
Din fereastră o lumină blîndă
Va cădea atunci cînd vei muri

Prea puțini ar reuși s-audă
Muzica din crengile de pin
Ar fi o secundă de tăcere
Ca sclipirea dintr-un strop de vin

Cu un gest ușor ca o petală
Lîngă lume te vei odihni
Cît de repede se face întuneric
Ai mai sta și înc-ai mai privi

Unde fug cocorii să se-ascundă
Vei găsi și tu loc să te-oprești
Vor fi perne moi și pături calde
Și vor fi culori ca în povești

Liniștea va fi atunci deplină
Flori de gheață-n geam vor înflori
Aripi se vor frînge peste dalii
Ca o frunză albă vei pluti

Toate poveştile sînt adevărate

emanuel valeriu

Cum trebuie să înceapă o povestire pentru a avea şansa de a fi crezută? „Cît mai direct cu putinţă", pare un răspuns de nota 10. Adică : fără ocolişuri, fără literaturizare, fără colaborarea celui care o (tran)scrie, ceva de genul : cutare a făcut asta şi asta şi i s-a intîmplat asta şi asta. Iar ca încheiere : basta ! Un Proces verbal, care — strecurat în curtea literaturii — ar putea deveni ţinta multor ironii... „Pe ocolite", ar putea fi un alt răspuns ce şi-ar merita o notă bună, dacă s-ar avea în vedere antecedentele unuia ca Somerset Maugham, ca să nu lungesc lista şi să nu citez nume de autori autohtoni... „La persoana întîia", spre a da autenticitate faptelor şi a-l convinge pe cititor că între ceea ce citeşte şi ceea ce s-a petrecut aevea nu există nici o fisură. Ar fi moral un asemenea procedeu ? Cum, adică ? Tudor Octavian să fi fost în cauză, el să-mi fi relatat evenimentul iar eu să-l trec în autobiografie ? „La persoana a treia", iată o variantă cu avantaje şi... neajunsuri. Într-un asemenea caz, autorul se distanţează, devine un domn serios, care le ştie pe toate, le controlează, sortează etc., şi le prezintă sub o formă a obiectivităţii inatacabile. Ar mai fi o soluţie : povestirea la persoana a doua ! În cazul acesta orice dedesubturi ale subconştientului (el însuşi un... dedesubt) s-ar anihila de la sine, cititorul crezîndu-se şi povestitor şi erou al întîmplărilor, alianţă care l-ar proiecta pe semnatar în fruntea gustului public ! Fiecare cititor s-ar simţi implicat, ar crede că despre el este vorba, ar aştepta ca toţi ceilalţi să-l recunoască (chiar şi pe stradă) şi să-l respecte, să-i ceară amănunte „care nu se puteau scrie" şi omul ar deveni, peste noapte (ori peste zi, depinde cînd îi va fi citită povestirea) cunoscut, iubit, invidiat, admirat, detestat (aceste două noţiuni se cam concurează uneori). Iată, aşadar, soluţia ce pare ideală. Pare, deoarece aici fiind vorba despre o poveste cu un automobil, nu toţi cei care scriu au (deocamdată) un mijloc propriu de deplasare, unii apelind la transportul în comun, alţii la vestitul Pegas iar alţii (cei mai puţini) la prieteni. Dintr-odată, numărul celor care s-ar simţi implicaţi ar scădea simţitor, ceea ce ar produce, fără nici o îndoială, nemulţumirea autorului de fapt, care-şi doreşte un public cît mai larg cu putinţă, cît mai fidel şi mai... credul. Ei bine, toate aceste complicaţii conjuncturale au amînat aşternerea pe hîrtie a povestirii ce va urma şi care, în ciuda oricăror considerente posibile (şi imposibile) s-a petrecut ca atare. Ea se adresează oricărui posesor de autoturism, indiferent de numărul de înmatriculare, deoarece evenimentul s-a petrecut într-o oarecare zi a unei oarecari săptămîni...

Cetăţeanul în cauză avea motivele sale (particulare) să treacă neobservat în acest voiaj, nu prea uşor dat fiind starea vremii şi, implicit, cea a drumului : ceaţă, mizgă, pante de urcat şi de coborît, viraje mai largi ori mai strînse, în fine, ca între Bucureşti şi Rîmnicul Vîlcea (să zicem...).

Asta pe de o parte. Pe de alta, într-un sezon incert, agăţat între o toamnă tîrzie şi o iarnă prematură, singurătatea devenea o dificultate în plus. Concentrarea, departe de a fi un aliat, se transformă într-un duşman şi şoferul simte nevoia unui partener, a unui tovarăş de drum cu care să mai schimbe o vorbă, să împartă impresii şi să ucidă, ori să diminueze măcar, senzaţia de izolare, de plictiseală adormitoare. Desigur, problema unui mişteriu oferit de soartă comportă numeroase capcane. El poate fi un pisălog, un taciturn, un chilipirgiu pur şi simplu, un nespălat, un infractor... oricine. „Să-l iau, să nu-l iau ?". Decizia, în astfel de cazuri, ţine de hazard. Un şofer amator (ca în cazul nostru) o ştie prea bine. Profesioniştii miros de la prima ochire dacă este cazul să oprească ori nu. „Chiorii", cum li se spune în lumea bună a şoferilor cu categoria „C", sînt depistaţi instantaneu de muşchetarii benzilor de asfalt şi aceştia nu se înşeală decît arareori. Că poartă şubă ciobănească sau costum nemţesc, că au copil mic în braţe ori sacul cu porumb ascuns în şanţ, tot una-i pentru omul de la volan, care-l cataloghează drept „chior" ori ba. Dacă plăteşte sau nu, în traducere liberă. În plus, tot în avantajul profesionistului, acesta nu suferă de superstiţii, decît în mod cu totul excepţional. Pe cînd amatorul... ei bine amatorul, mai puţin versat cu drumurile lungi ori pe timp de noapte, se înclină uneori în faţa necunoscutului. „Să-l iau ? Să nu-l iau ?". Se întreabă, de fiecare dată. „Dacă-l las în drum, mă blesteamă şi-o să-mi meargă rău. Dar dacă-l iau şi mă deturnează ori cine ştie ce-mi face ? Dacă nu-l iau şi el şi-a notat numărul maşinii şi-mi înţeapă cauciucurile ori îmi toarnă nisip în rezervor la prima ocazie ?"

★

Cam acestea erau explicaţiile pe care amicul meu, şoferul amator, mi le dădea, mai înainte de a-mi povesti ceea ce-şi propusese. Să nu credeţi că este un tip înapoiat, cu reminiscenţe mic burgheze ori vreun mistic nedepistat încă. Nici vorbă ! Prietenul meu se prezintă ca un tip modern în toate sensurile noţiunii. Şi vesel, şi serviabil, şi cochet îmbrăcat, şi cu umor. Caracterul său plăcut putea fi uşor descifrat după felul în care-şi pavoazase Dacia 1 100, făcînd-o să semene cu o maşină de raliu, capabilă să alarmeze şi cel mai organizat şi sobru stol de gişte. Pe scurt, a frînat de la primul semn al necunoscutului şi fără o evaluare prea riguroasă a statutului său social şi material, i-a deschis portiera lăsîndu-l să intre în maşină.

Coincidenţă ? Probabil. Omul mergea chiar pînă la Rîmnicu Vîlcea (să zicem). Conversaţia se lega destul de greu. Pasagerul, rebegit de frig, ducea cu el o bocceluţă, de genul celor cu care este echipată în basmele tradiţionale Scufiţa Roşie, bocceluţă pe care o lăsase discret să alunece pe podea. După tăcerile inevitabile, urmară frînturile de conversaţie, de asemenea, inevitabile, despre starea vremii, şansele recoltelor viitoare, umiditatea solului, secetă, diverse variante. Pasagerul părea frămîntat de o mare nesiguranţă ca şi cum nu-i venea să creadă că se află la adăpost de frig, ploaie şi vînt. Ceva îi apăsa, evident, sufletul. Totul trăda o reţinere, o stingherează. Oare de ce? Misterul nu a durat prea mult; cale de 60 de km. după care bietul de el îşi spuse păsul : venea direct din penitenciar ! Oricine va recunoaşte că o astfel de mărturisire, la un drum lung şi care s-ar fi putut sfîrşi în noapte, în cazul unei defecţiuni tehnice, vecinătatea unui deţinut (fie el şi cu pedeapsa ispăşită), poate incomoda chiar şi pe un profesionist al volanului... De-acum încolo tăcerile deveniseră cît se poate de justificate. Fiecare dintre cei doi îşi rumega în linişte regretul : pasagerul pentru mărturisirea făcută, şoferul pentru proasta inspiraţie de a fi oprit. Sigur, unul mai curios decît amicul meu s-ar fi putut iniţia într-un domeniu mai puţin obişnuit şi în care experienţa altuia este oricînd de preferat. Dar dacă cel abia eliberat nu era decît un începător lipsit de experienţă ori poate o victimă a propriei sale naivităţi sau a unei erori judiciare ? Adică cineva care n-ar fi fost capabil să explice nici măcar cum a ajuns dincolo de gratii... Tot aşa de bine însă, el putea fi un înrăit, un client al beciurilor poliţieneşti, poate chiar un criminal fioros...

Şi timpul trecea, în aceeaşi tăcere ca şi cum cei doi oameni nu s-ar fi aflat împreună ci singuri, singuri de tot. Pînă cînd ceva avea să se petreacă. Ceva banal, în fond, însă deosebit de important în împrejurarea respectivă : la un virf de pantă, cum sînt atîtea spre Rîmnicu Vîlcea (să zicem), un miliţian apăru pe neaşteptate în mijlocul şoselei făcînd obişnuitul semn de oprire.

★

Să nu fi respectat amicul meu vreo prevedere a labirintului regulamentului de circulaţie ? Şi care anume ? Şi cînd ? Drumul nu fusese aglomerat, depăşiri de viteză, mă rog, nu chiar exagerate, ori... pasagerul era un evadat ?! În acest caz, controlul nu-i privea direct. Oricum, ar fi avut de dat explicaţii ce puteau fi luate drept bune sau nu. Deveneau necesare cîteva verificări şi, chiar sumare, asta însemna un telefon la domiciliul lui, altul la serviciu, prin urmare desconspirarea unui drum pe care el avea motive (personale) să-l ţină la adăpostul curiozităţii altora. Cu coada ochiului, cei doi se studiau. Ce ginduri le puteau trece prin minte ? Prietenul meu nu mai era sigur ce ar fi preferat să se fi întîmplat : o abatere de la regulamentul de circulaţie sau implicarea într-un posibil proces public... „Clientul" părea împăcat cu soarta sa. Va trebui, în cel mai rău caz, să se întoarcă de unde tocmai plecase. Mîna i se crispase pe minerul uşii din dreapta şi nu ar fi fost de mirare s-o deschidă brusc şi să încerce să fugă. Şi respiraţia-i devenise şuierătoare... Aşa i se părea amicului meu a cărui atenţie se divizase rapid între manevrele unei cît mai reglementare opriri (în afara carosabilului), fizionomia agentului de circulaţie (simpatic ?), încuiat ?), şi comportarea pasagerului. „În fond, îşi zicea el, nu făcusem nici o greşeală. Oricui i se poate înmuia inima ştiindu-se la adăpost şi căldurică în maşinuţă, cînd cineva, rebegit pe marginea şoselii, îi face semn să oprească şi să-l ia o bucată de drum... De unde să bănuiască ce şi cum ? Un om în stradă e un om liber ! Cine ştie de cîte ori (sau de cîte ore) se amăgise amărîtul aşteptînd un gest de omenie ! Iar dacă evadase, ei bine, atunci să se întoarcă acolo unde-i era locul iar miliţianul să zică mersi că i l-a adus plocon". Odată cu aceste ginduri calme, amicul meu coborînd afişa acel zimbet atît de comun oricărui conducător auto cînd este oprit de un agent de circulaţie, gata să răspundă politicosului (poate chiar prea politicosului) salut al subofiţerului. Evident, îi întinse actele solicitate. Desigur, nu pasagerul clandestin (care, la rîndul său, deschisese geamul uşii sale, părînd că se joacă) era în cauză, ori omul legii juca tare, făcîndu-se că nici nu l-a observat.

— În localitatea pe care aţi parcurs-o nu aţi redus viteza pe trecerea de pietoni deşi 3 oameni se pregăteau să traverseze şoseaua. De aici, de sus, se vede bine locul. Vă rog să vă convingeţi, încheie omul ordinei, strecurîndu-şi în buzunarul mantalei permisul de conducere al celui vinovat. Ocolind, prin partea din faţă maşina, spre a nu fi surprinşi de un alt vehicol, cei doi ajunseră în dreptul uşii pasagerului, pe marginea acostamentului. Explicaţiile amicului meu, însoţite de gesturi elocvente (de artist italian), nu foloseau la nimic. Agentul l-a invitat a doua zi de dimineaţă la sediul miliţiei din Rîmnicu Vîlcea (să zicem), pentru lămurirea cazului.

Oraşul nu era departe. La numai cîţiva kilometri. „Mare ghinion", gîndea prietenul meu, dar singur fusese de vină că-şi călcase legămîntul de a mai lua pasageri necunoscuţi la drum. „Şi totuşi, avea el să-mi mărturisească, începusem să simt o solidaritate faţă de omul necunoscut. Acum, eram amîndoi vinovaţi ; cu o deosebire : el ispăşise, eu de-abia urmam să o fac. Şi cine ştie pentru cît timp ? Noroc că apucasem să-mi petrec concediul şi nu mai eram obligat să-i dau explicaţii soţiei, foarte agitată orideciteori nu poate beneficia de maşină".

Convocarea la miliţie îi dădea, totuşi, oarecari speranţe. Mîine dimineaţă, ba de ce mîine?, chiar în această seară, îşi va mobiliza amicii din oraş. Nu se poate ca măcar unul dintre ei să nu-l cunoască pe... şi pe... ori poate chiar pe... şi cine ştie de unde sare iepurele ?

Cu acest gînd liniştitor, s-a salutat, la fel de respectuos, cu agentul şi a pornit din nou motorul reintrînd, cu mare băgare de seamă, în carosabil ca şi cum era la un examen de conducere.

În sfîrşit, în Rîmnicu Vîlcea (să zicem)! Opreşte chiar în marginea oraşului şi aplecîndu-se peste bustul pasagerului îi deschide uşa, fără un cuvînt. „Nu ştiu de ce, avea el să-mi explice, mă apucase acum o furie împotriva lui. De unde mai înainte îl simţeam ca pe un frate, acum parcă-mi devenise duşman. Numai el fusese vinovat de cele întîmplate !". Îi făcu un semn scurt cu capul, care însemna : „Hai, cară-te cît mai repede". Desigur, nu dorea să fie văzut într-o astfel de companie... Dar omul se codea... Vroia să spună ceva şi nu îndrăznea. Se scormonea în buzunar, cu un gest neechivoc...

— Lasă dom'le, nu te mai deranja. Nu pentru bani te-am luat. Mi-a fost milă... Hai, coboară şi drum bun !

— Nu vă supăraţi... bani nici n-am... v-am zis doar că... de unde vin... însă aţi fost aşa de bun cu mine că ceva, ceva tot trebuie să primiţi... „Ce tupeu" gîndi amicul meu. „Tipic pentru un puşcăriaş, se mai înfurie el cu bună ştiinţă. Hotărît, nu trebuia să-l iau".

Punînd un picior pe asfaltul drumului, pasagerul aşează pe bordul Daciei 1 100 un permis de circulaţie.

— Mai mult n-am putut să fac pentru dumneavoastră... .

Şi coborî, în vreme ce prietenul meu, grăbit să vadă dacă minunea este... reală, deschidea carnetul privindu-şi fotografia şi uitînd să-i mulţumească necunoscutului, care se şi îndepărtase cu bocceluţa lui de Scufiţă Roşie...

Portret de bărbat

sabina drăgănel

„Sau poate apăruse peste noapte pictura aceea ? Cert este că deşi nu distona prin nimic (aer de epocă, haine ale unui timp specific), totuşi contraria. De departe chiar. M-am apropiat magnetizată : reprezenta un portret de bărbat. Trăsăturile cizelate, şlefuite de generaţii parcă, alcătuiseră — ciudat — perfecţiunea. Pentru că nu Frumuseţea fusese intenţia pictorului — chipul zugrăvit îmbina uluitor proporţiile, avînd bărbăţie şi delicateţe, forţă şi graţie. Părea tăiat într-un diamant — albeaţa neobişnuită — mată însă, nu spre verde — sublinia puritatea feţei. Modulaţiile învelişului carnal sînt semnele vizibile ale dezbaterilor personajului cu el însuşi — nu oricine poate citi semnele inscrise pe chip — fapte, împrejurări nu au avut putere asupra lui ; gîndul a fulgerat albastru, împingîndu-mă mai aproape. Cînd am izbutit să mă rup din vraja figurii, tîrziu, lumina din jur trecuse în violet — am deslusit într-un plan depărtat o carte al cărui titlu nu era lizibil şi un ceas, de fapt numai cadranul. Ce rost aveau, artistului i se păruse gol tabloul — decor sau însemnau anume o potriveală chipului ?

Dar trebuia să plec, în jur creştea pustiul — sala întunecată — se conturau cărări fosforescente dinspre portret...

★

De abia îmi puteam ţine orele — vorbeam mecanic, parcă în transă, cursurile erau incoerente, adolescenţii nu reuşeau să mă urmărească ; răbdarea îşi strînsese aripile şi zburase departe. Voiam doar să treacă vremea ca să mă întorc în galerie, în faţa portretului. Petreceam acolo tot răgazul de care dispuneam — paznicii mă cunoşteau, cred că-şi închipuiau că sînt o maniacă. Dar nu, eram perfect normală. Numai o febră necunoscută îmi stăpînea spiritul... Ades, după o contemplare întensă mi se părea că şi necunoscutul se străduieşte, de acolo, din lumea lui, să mă descifreze. Expresia concentrării îi asprea puţin formatul delicat al feţei. Ochii aprinşi de curiozitate sclipeau oarecum maliţios. Parcă priveam în oglindă — îmi citeam pe chipul lui sufletul. Scormonea în mine din ce în ce mai adînc — depăşise stratul indiferenţei, al iritării, al vagului interes... Se apropia neabătut de ceva preţios, adăpostit în străfunduri şi pe care nu-l voiam tulburat. Nici mie nu-mi era clar — ceva-ul ăsta se presimţea o forţă, o patimă ce nu trebuia stîrnită... Încercam senzaţia că mai trăisem întîmplarea asta, ştiam că va urma o minune sau un sinistru, voiam să-mi amintesc...

...Frînturi din vieţile anterioare răsăreau din abis, eram o frunză legată de-un ram, eram o piatră prinsă-n nebruite rădăcini de pămîntul secetos, eram un fruct crescut dintr-o sămînţă adusă de-un vînt trudit...

«O iubire fără hotar, fără scăpare...» — se auzit întîia oară vorbind — «Să mă aştepţi memistuiau, irizări inviaseră miezul cafeniu al privirii, întărînd blestemul.

★

Înainte de revărsarea luminii apatice de iarnă eram în picioare — cafeaua, de obicei ritualic preparată, acum mă exaspera : fierbea prea încet sau prea repede, dădea în foc, te lesina de dulce ori n-avea zahăr de loc. O zvîrleam pe gît, opărîndu-mă ; între timp, scoteam din şifonier lucrurile cu care voiam să mă îmbrac. Le netezeam cu fierul dacă era nevoie şi, după ce ieşeam de sub duş, le îngrămădeam la loc, alegînd altele. Rochia asta azurie îmi dă un aer cadaveric, jerseul alb mă arată prea naivă, negrul subliniază cearcănele... Pînă la urmă culegeam la întîmplare eternii blue-jeanşi şi vreo bluză ponosită. Oricum, de fard nu era nevoie — înfăţişarea mea era aceea a unei fiinţe cutreierate de înfrigurare : ochii ardeau, completînd purpura din obraji, şi mişcările căpătau o agilitate ca a sălbăticiunii hăituite. Starea de aşteptare, de grabă către ceva nu era lineară şi progresivă : întîi venea o neliniştе care mă scula din pat ori de pe scaun, indiferent unde m-aş fi aflat — urma agitaţia, căutarea fără rost — a ce şi pentru ce ? apoi paroxismul lăsa loc, treptat, unei hotăriri de neclintit : trebuie să mă duc ACOLO. Ştiam că mă aşteaptă, că are nevoie de mine, că rostul meu pe lume e să-i stau în preajmă.

Sala în care se găsea tabloul comunica cu universul printr-un geamlîc rotund, ca un hublou ; sticla avea — prin cine ştie ce eroare chimică — zone de opacitate perlei. Chiar mă mirasem păşind aici prima oară că într-o expoziţie există asemenea cotloane difuz luminate. Portretul însă nu avea nevoie de-un loc avantajos. Totul venea din el, lumea sa îşi era sieşi suficientă. Un chip bărbătesc veşnic — adică indiferent de moda care ar fi guvernat lungimea părului şi forma tunsorii sau veşmintele — el rămînea acelaşi : neschimbată expresie de concentrare a ochilor întunecaţi — nu spre focos, ci mai curînd spre rece observare, neschimbată uşor amara neîncredere întipărită în conturul voluptuos al gurii, stranie înălţarea circumflexă a sprîncenelor. Cînd am vizitat întîi galeria m-a nelămurit. Un soi de săciială confuză îmi stăpînea deodată fiinţa şi nu reuşeam să-mi explic nici de ce, nici în ce moment apăruse. Uitasem oare vreo îndatorire cotidiană ? Era... da, dimineaţă. Pînă seara m-am tot frămîntat să-mi aduc aminte ce bizia supărător înăuntrul meu. O obligaţie se străduia să se exprime, să iasă la suprafaţă — apoi, deodată, o poruncă : trebuia să revăd tabloul. ACEL TABLOU. Şi pe ecranul nopţii mi-a apărut cu o uluitoare precizie imaginea bărbatului. De parcă l-aş fi văzut întreg. Era înalt, subţire, cu mîini prelungi, fierbinţi. Purta o cămaşă albă, largă, de in. Existase şi-l ştiam dintotdeauna. Zbuciumul care-mi zgîlţîia fiinţa avea ceva nebunesc. Dacă expoziţia n-ar fi fost închisă (mi-a trebuit mult timp să-mi explic mie însămi că e trecut de miezul nopţii), m-aş fi repezit acolo. EL mă chema. Nu în fiecare clipă cu aceeaşi intensitate ; parcă se juca, parcă minuia un aparat ale cărui unde le receptam mai slabe ori mai tari. Am citit cîteva pagini, am ascultat muzică, ba chiar am vorbit la telefon cu o prietenă. Încercam din toate puterile să mă liniştesc, să-mi distrag atenţia, să mă eliberez de această inexplicabilă obsesie. Cine, ce voia de la mine ? Şi cu fiecare argument raţional şoptit de partea echilibrată din mine (e o astenie de primăvară!) — altcineva, dar tot dinăuntru, vorbea rar, răspicat, mă chema... Şi-mi dădeam seama că nimeni altul în lume decît el nu m-ar fi înţeles. Lui trebuia să-i spun ce se petrecea cu mine.

★

Apropierea nopţii mă îngrozea — după tensiunea care mă sfîşia ziua aş fi vrut acum, după apusul soarelui, să evadez. Dar nu era posibil. Venea vremea dorului. Şi disperarea că urmau să treacă atîtea ore pînă să-l revăd. Nu ore — ani. Goi, searbezi, viscoşi. Puţina vlagă pe care-o mai storceam prin imense eforturi de voinţă mă împingea prin apartament, dintr-o încăpere în alta, nălucă bezmetică. Deznădejdea strecoară şi-un fir de resemnare. Care sporeşte şi vindecă pînă la urmă Eu însă aşteptam ceva. Nu mi-era teamă. Mă rodea doar nerăbdarea. Pentru că nu era o aşteptare lină a ceva prevăzut. O presimţire dădea tircoale. Ceva se va schimba în viaţa mea : o boală, un accident, un eşec profesional ?

Altceva, de dincolo de lume...

Totuşi trebuie să dorm.! Pe neaşteptate, rostind aceste cuvinte, am simţit cum mi se închid ochii. Iată, îmi spusei, ce-nseamnă să vrei să ieşi dintr-o stare morbidă — am reuşit ! Fuga în pat şi mîine dimineaţă, odihnită, voi putea mătura cioburile amintirii perioadei astenice...

...Cînd s-a deschis uşa ? Curios, n-am auzit nici un zgomot — de obicei scîrţîie, chiar mă indispunea horcăitul ei de bun venit...

Stătea în prag şi cred că ne priveam de multă vreme. Culcată, între mine şi el era o distanţă pe care nu se hotăra s-o străbată. Ne devoram cu ochii, mă sorbea parcă într-un dulce hău, mă înălţam într-un tărîm fără o geografie precisă...

Venea spre mine şi înţelegeam că nu era vis — mersul lui ciudat nu izbutea să ne apropie. Vedeam mişcarea, sforţarea lungă a muşchilor, înregistram pasul, dar distanţa rămînea aceeaşi. Faţa albă-albă se crispa, privirea se dilata, se smulgea din ceva, de undeva şi expresia era a unei dureri atroce. Sudoarea în boabe rotunde îi apăru pe tîmple, braţele se întinseră... Atunci am ştiut că eu sînt cea care trebuie să ajungă... Îmbrăţişarea venea din aer şi odată cu dumnezeiasca simţire o suferinţă neînchipuită mi-a sfîrîmat sufletul — convingerea că aceasta e doar o clipă, că niciodată nu se va mai repeta sau că nimic n-o poate prelungi... Un miracol ; momentul dura cît o viaţă, cît o bătaie de inimă...

Ochii lui îmi mîngîiară fiecare trăsătură a chipului, apoi mîinile mă purtară în aer sau... Zăpada fierbinte, fulgi de înger înfăşurau trupul, biciuindu-l, dezmierdîndu-l. Era ceva nemaiîntîlnit şi totuşi ştiut dintotdeauna...

Două lumi se pătrundeau, două infinituri se odihneau într-un punct... Era în mine, îmi înfigeam unghiile în el... oare nu gîndul meu îl zămislea cu fiecare îmbrăţişare ? Nu cumva din iubirea mea fără seamăn izvodisem o nălucă ? Nu, iată-l, e viu, e fierbinte, ne pierdem unul în cîmpia nemărginită a celuilalt...

Şi iar şi iar se-ntoarce întru adîncul meu, un spasm ca ruperea bobocului în floarea ne acoperă. Încet, încet parcă l-ar ninge. Faţa-i — fulg uriaş — trece spre scmn cu umbre albăstrii sub ochi şi-o mică venă pulsează liniştitor pe tîmplă. Încătuşată în braţele fierbinţi, supusă ca o umbră îi însoţesc în vis...

O durere îngrozitoare mă cutremură — nedezmeticită, am sărit în mijlocul camerei... Ceva rău tocmai mi se-ntîmplase... Eram iar singură. Cînd şi unde mă părăsise ? De unde reveneam ? S-a petrecut aievea ? Fidel iubirii ce-l învolburase, trupul păstra dovezi. Puteam oare să cred în ele ? Durerea pierderii şi îndoiala se alergau nebune prin vraiştea din mine, alungaseră nefireasca bucurie.

★

Întîi ne cunoşteam, ne regăseam, ne lipeam trupurile într-o rotire lină, ameţitoare — era dorinţa de totală contopire... Frigea insuportabil, dar numai în el aflam răcoarea, de încercam să mă desprind o clipă alunecam în rău... Şi iar ne-mbrăţişam, strigînd într-un grai pe care nu-l ştiusem...

Cînd, tîrziu, s-a rupt din mine, am sîngerat — parcă îmi pierdeam sufletul. Şi-atunci l-am auzit întîia oară vorbind — «Să mă aştepţi mereu. Asta îţi e menirea»... Şi-a îmbrăcat apoi cămaşa şi a plecat. De la inelul meu avea pe frunte o mică zgîrietură.

★

Soarele mă înţepa cu ace lungi de aur. Era tîrziu, dar dacă mă dichiseam mai puţin sau chiar deloc, nu-mi lăsam elevii să aştepte. Oricum, directoarea va avea satisfacţia că iar activitatea mea lăsase de dorit : în loc să ajung cu cîteva minute mai devreme şi să particip la gimnastica de-nviorare, soseam cu limba scoasă după ce sunase de intrare.

La prima mişcare biciul de foc care-mi înfăşurase corpul cu ţfichiul aspru, nemilos, îşi arătă puterea : mi se părea că mă desfăceam fărîme, că nu eram decît un gol, o nesfîrşită sfîşiere... Eram jumătate din rima pe care, dacă o tai, nu se linişteşte pînă nu se reface din secţiuni. Nu, nu puteam să nu îl caut.

...Expresia portretului din galerie nu se schimbase : eram nebună, ce căutam într-un tablou, cînd nici pe mine nu izbuteam să mă stăpînesc ? !

Zbuciumul mi se topi deodată — nu delirasem, nici vis n-a fost — pe tîmpla stîngă se zărea, stea purpurie, cicatricea primei nopţi...

Am înţeles atunci, în liniştea care mi-a vătuit fiinţa că trebuie s-aştept. C-aşa-mi fusese scris. Să vină el...

★

Am rămas pe trepte pînă la ora deschiderii. Tot personalul în frunte cu directorul s-a străduit să mă convingă că tabloul din firidă n-a fost niciodată portret, ci «natură moartă: ceas cu carte»".

Fotografie de M. Şerbănescu

Premiile «Luceafărul» la concursul «Poesis» — Constanţa

Împrejurare guvernată de o emoţie critică aparte, de data aceasta zarurile au decis ca premianţi ai revistei noastre să fie doi foarte tineri aspiranţi la himera frumosului dobîndită prin poezie. Este vorba despre Mona Mirela Momescu, elevă la Liceul „M. Eminescu" din Constanţa, şi de Silviu Grama, elev la Liceul nr. 4 din Piatra Neamţ. Cît de riscantă ar părea afirmaţia, vom spune totuşi că poemele celor doi foarte tineri stihuitori ni se par de o cuceritoare maturitate... adolescentină. Drept care, în calitate de norocos membru în juriile celor două concursuri literare, ne face o sinceră plăcere recomandîndu-i atenţiei cititorilor.

Nicolae Ciobanu

SILVIU GRAMA

Patria

Patria e pomul altoi
Ce sevă găseşte-n istorii,
Rodind veşnicia prin noi,
Mereu şi ai frunzei şi-ai florii.

Patria-i sărutul zglobiu
Al lutului pur cu inaltul,
Al braţelor aspre ce ştiu
Să treacă dintr-unul într-altul.

Patria-i un plai legendar
Cu vis de copil — amintire,
Cu patimi ce spun prin cuvînt
Că-i cea mai curată iubire.

Patria-i un plai legendar
Trei turme de miei, trei cavale,
Un loc unde stele răsar
Şi unele scapără-n cale...

MONA MIRELA MOMESCU

Posibilităţi

Am vrut să fiu Arhimede
Nu pentru a experimenta
Presiunea gloriei
Ci pentru a putea striga
„Nu atingeţi" !
(nu cercurile ci gîndurile mele)
Se vor sparge fără nici o axiomă
Am vrut să fiu Thales
Pentru a observa cu durere
Că o paralelă dusă la o latură
Sfîşie sufletul celorlalte două
Raportul obţinut îngheaţă
Orice intenţie anti-teoremă
Am vrut să fiu Saint-Simon
Pentru a-mi imagina fericirea :
Utopie plictisitoare !
Am vrut să fiu.....
Dar am rămas aripă
Căutînd nervurile zborului.

Anti-Pegas

La ceasul cînd coboară
Îngheţate colonii de albastru
Alunecă scoica,
Translaţie metalică
Spre ploile nocturne.

Imposibila dragoste

Tu, fată dragă, află că printre revelaţii
Te-am căutat aievea ,te-am căutat în vis,
Ţi-am reclădit fiinţa din minte, nu din spaţii,
Era chiar imposibil pe spaţiul interzis...

E-atît de plin paharul, mă mir că mai
rezistă
Şi nu se-aruncă-n flăcări de sînge şi venin,
Sau nu se sparge-n cioburi ca o iubire tristă
Care trăia o farsă a ultimului chin.

O lacrimă îmi cade, ca un cuţit pe rană,
Iar timpul pentru mine rămîne la trecut,
Că nu mai mingîi piatra cu forme de coloană,
Nu-mi mai ciuntesc iubirea de fierul
unui scut.

Şi peste vreme, poate, aducerile-aminte
Mă vor lega din versuri, voi fi, aşa cum sînt
Un egoist prea sincer cu lucrurile sfinte,
Avîndu-se pe sine drept lucrul cel mai sfînt.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (1)

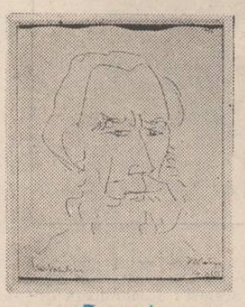

Desen de Dragoș Morărescu

Simplu spus — la aceasta ne obligă însăși simplitatea esențial originară a textului narativ —, impulsul constant de a „mitologiza" povestirea din unghiul pe cît de naturalei tot pe atît de subtilei „pastișări" a eposului folcloric dominat de spirit magic-fabulos (element care, la rîndu-i, pare ridicat la rang de concept sui-generis, menit a releva rațiunea ultimă a misterelor existenței în ordinea destinului uman) se constituie în resort fundamental propriu viziunii fantastice din nuvelistica lui Vasile Voiculescu. Tulbură în cel mai înalt grad harul divinatoriu al prozatorului-poet de rămînere în modelul (presupus) originar, în sensul absolutei fidelități arătate structurilor mitice arhetipale. Comparabil în această privință cu Creangă, firește că, precum marele înaintaș, Vasile Voiculescu nu este doar un folclorizant, fie el și foarte abil și oricît de inspirat. Traversînd, parcă, în perfectă cunoștință de cauză fascinanta și bogata „povară" în materie de complexă și, cel mai adesea, super-complicată rescriere și reinterpretare actual-modernă a fondului mitic ancestral, scriitorul conferă „naivității" folclorice a prototipurilor o extraordinară „linearitate" epică ; ceea ce amintește de marile romane-poveste ale lui Herman Melville și Ernest Hemingway, cu fabulozitatea lor primordială și tragică. Voiculescu manifestă o adevărată (dar cît de discretă !) voluptate în a-și „canoniza" invenția epică de așa manieră încît totul să fie limpede și esențial, evitînd complicațiile (și complicitățile) de orice natură, inclusiv (și mai ales !) capcana ezoterizărilor mental-abstracte, cu inevitabilul lor corolar : sofisticarea cvasiimpenetrabilă a epicului. De asemenea, mai trebuie să precizăm că „artificiul" de creație voiculescian vizează obținerea efectelor „tari" în ordinea senzaționalului de înfățișare epică direct spectaculoasă pe căi cu totul diferite decît ale epicității neapărat dure, bogată în peripeții și încleștări șocante, proiectate în convenția imaginară insolită. „Linearitatea" de tip homeric, adică de tip „vechi" a povestirii (întîlnită și în basmele lui Creangă sau în narațiunea sadoveniană) face impact cu fabulosul mitic ale cărui latențe înculcate realului surprins în datele lui fenomenal-biografice sînt puse în valoare cu o naturalețe deconcertantă. Ne aflăm în prezența unui univers narativ a cărui fabulozitate congenitală eludează cu superbă dezinvoltură ideea oarecum premeditată de a „provoca" realul din perspectiva unei asemenea incidențe spre a-l proiecta în supra-realitatea fantastică. Este vorba, în ultimă analiză, de acea ingenuu-viguroasă substituire, a timpului „fizic", necruțător prin efemeritatea lui măsurabilă, de către timpul mitic, caracteristic prin anticromologismul lui, și, drept urmare, revelator prin impulsul de a așeza dimensiunea trecutului imemorial într-un prezent perpetuu. Faptul are consecințe hotărîtoare, binecunoscutul mit al **veșnicei întoarceri**, în deosebire de alte universuri narative similare, precumi de pildă, cel plăzmuit de Eminescu ori cel plăzmuit de Mircea Eliade, la Voiculescu nu echivalează cu instinctul evaziunii din timpul prezent grație apelului deliberat la serviciile anumitor agenți magico-ezoterici, cu bună știință aleși din bogatul lor arsenal. Străin de un atare „program", pentru eroul voiculescian nostalgia paradisiacă se constituie în resort unic al elanului său vital, ceea ce-i determină întreg comportamentul real, făcînd din el exponentul unui destin tragic datorită nu atît suferinței moral-ontice contemplată în abstractismul ei intangibil, ci mai ales (poate chiar în exclusivitate) datorită neistovitei sale aspirații de a-și trăi avatarul biografiei prezente la dimensiunea absolută a biografiei mitice, localizată, aceasta, în timpul imemorial sau, cum zice Mircea Eliade **(Le Mithe de l'Eternel Retour) în** „Marele Timp".

A vorbi de „structurile antropologice ale imaginarului" la Voiculescu (urmînd fertilele sugestii din cunoscutul studiu al lui Gilbert Durand) echivalează în bună măsură cu efortul de a identifica „figurile" fantasticului propus de instinctul „actualizării", la treapta unui „prezent etern" a ceea ce numim ipostaza existențială percepută în și prin materia cosmică a omului originar. Unele dintre cele mai tulburătoare înfățișări narative ale „supra-temei" în cauză ni le oferă, desigur, capodopera nuvelistică **Pescarul Amin.** Preluînd expresia lui Gilbert Durand, leit-motivul arhetipal este acela al **izomorfismului ihtiologic,** prin luarea în considerare a simbolismului abisal, în sens bachelardean, inculcat „ființei" pașteului, căruia, din unghiul psihanalizei antropologice, i se conferă „aproape întotdeauna semnificația unei reabilitări a instinctelor primordiale". Strania aventură fantastică a eroului central din **Pescarul Amin** pune în valoare un astfel de proces mitico-psihologic. Leit-motivul în discuție se circumscrie complexului cosmogonic al aparținenței ființei umane la **marele tot,** complex orientat în direcția explorării a ceea ce constituie obsesia subconștientă a originii bio-antropologice. Dar, spre a preîntîmpina orice suspiciune vizînd alunecarea în tezismul prezumțios, să încercăm a urmări din apropape modul în care filonul ideatic subiacent se insinuiază în structura narativă a scrierii. Înainte de orice, **Pescarul Amin** e o **poveste** ruptă din viață, nemijlocit raportabilă la un topos prin definiție realist, refractar fie și la cea mai disimulată formă de întruziune a imaginarului convenționalizat. Ca într-o veritabilă povestire despre „baltă", pescari și pescuit, încă din primele rînduri, prozatorul pare a-și face un adevărat scrupul din a da seama cu exactitate asupra condițiilor de loc și de timp în care urmează a se desfășura acțiunea. Imaginea Dunării revărsate, pe timp de primăvară timpurie, cu ploi și zăpoare neîntrerupte, cu apele ei neostoite în năvala puhoaielor gigantice care invadează bălțile și chiar porțiuni din cîmpia alăturată, iată, deci, tot atîtea notații a căror concreteță dă substanță palpabilă descripției. Trecîndu-se la dimensiunea faunistică a locurilor, se fac uz de aceeași minuțiozitate realistică ; se întocmesc adevărate „liste" cu denumirile peștilor („de la somnii și crapii cît viețiii", la „fițișoarele cît gingăniile), prinși în dinamica stihinică a apelor („Izbiți de sloiuri, buimăciți de mîl, tîriți de iuțeala vijelioasă a șihoaielor, tăvăliți de valuri, peștii căutau scăpare la maluri și curgeau de-a valma cu inundația, în bălțile, lacurile, ghiolurile, gîrlele și prevalurile dinlături"), pentru ca, la rîndu-le, păsările să nu fie cu nimic mai prejos în atenția ce li se acordă : „cîrduri piuitoare de pescăruși", „roiuri de rațe făr de rost", „vîrtejuri de gîște deznădăjduite", „bîtlani amăriți", „cormorani bosumflați" etc. Însă, în pofida opulenței sale deluviene, descrierea nu are nicidecum un scop în sine. Intenția este de a desena un cadru relevant prin substanțialitatea lui genezică, în măsură să motiveze, prin asumare, treptata și insesizabila cufundare a timpului prezent în apele propriei memorii mitice. Exponentul privilegiat al fenomenului, în ordinea umanului, este pescarul Amin. El este **cel ales** și antiteza, din capul locului enunțată, dintre Amin și ceilalți pescari, cu deosebire dintre Amin și șeful de brigadă, are tocmai un astfel de înțeles, acesta din urmă fiind definitiv înstrăinat de „vocea" memoriei mitice („un ăla butucănos, negru și buzat, făcut din proaspăt șef", „prost pe toate părțile și în toate felurile").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Al. Rosetti împreună cu Laurențiu Fulga, Vlaicu Bârna, Emil Giurgiuca și Constantin Țoiu

Poeții Ion Gheorghe și Mircea Micu

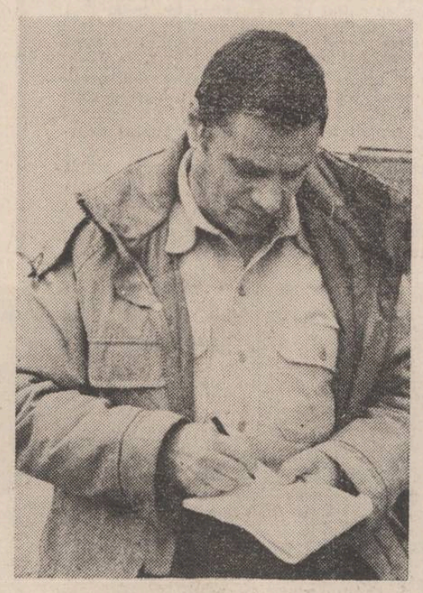

George Bălăiță face schița unui nou plan editorial

Elogiul tinereții

Urmare din pag. 1

un ideal concret, palpabil, tulburător. Toți marii eroi ai patriei, în frunte cu Eroul Necunoscut, au fost tineri și multe dintre biruințele lor au prins contur în prima perioadă a vieții. Pînă la vîrsta de 30 de ani — ca să alegem o frontieră biologică a tinereții, deși, după cum s-a mai spus, aceasta este mai mult o stare a spiritului — cele mai multe dintre figuri au prins contur în prima perioadă a vieții. Pînă la vîrsta de 30 de ani — ca să alegem o frontieră biologică a tinereții, deși, după cum s-a mai spus, aceasta este mai mult o stare a spiritului — cele mai multe dintre figurile ilustre ale letopisețelor neamului săvîrșiseră fapte de anvergură națională și chiar mondială. Astfel, dintre domnitori și revoluționari, mă gîndesc, în primul rînd, la Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Nicolae Bălcescu, Al. I. Cuza, iar dintre marii creatori și savanți la Dimitrie Cantemir, B.P. Hașdeu, Mihai Eminescu, N. Iorga, Vasile Pîrvan, George Enescu, Constantin Brâncuși, H. Coandă, Aurel Vlaicu, G. Călinescu ș.a. Enumerarea e incompletă, firește, dar nu ea contează aici, ci tocmai acel fluid de energie vitală care a smuls dintre rîndurile unui popor atît de înzestrat niște exponenți, de foarte devreme, și i-au profilat pe cerul patriei și al umanității. S-ar putea ca una dintre explicații, în afara geniului nativ al fiecăruia, să fie faptul că, silit de o istorie tumultoasă, românul se maturizează mai curînd decît alții, e forțat de împrejurări să devină cap de familie, să producă, să învețe mersul aștrilor pe cer și rostul turmelor de transhumanță, să rînduiască straja hotarelor și să-și fie propriul stăpîn. În limbaj vegetal, asta ar însemna un fel de plantă timpurie, care rezistă înghețurilor și arșițelor, ridicînd în calea furtunilor făptura sa ca un tratat veritabil despre eroism și diplomație.

Mă gîndesc la toate acestea, și la multe altele, acum, cînd ne mai despart puține zile de 2 Mai : Ziua tineretului din România.

Știu că sîntem una dintre puținele țări ale lumii care consacră o zi dintr-un asemenea an acestui mare detașament al celor mai tineri cetățeni. Este, acesta, un semn de grijă și prețuire față de destinul lor, dar nu e singurul. S-ar putea scrie despre autentica politică de stat promovată în domeniul juventuții de către partidul nostru, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Însuși conducătorul patriei și partidului a fost, de tînăr, un revoluționar încercat, și tinerețea sa în gîndire și simțăminte este perpetuă. El cunoaște ca nimeni altul problemele reale ale tineretului iar antrenarea masivă a milioanelor de exponenți ai „vîrstei de bronz în tumultul înnoitor al patriei, în viața social-politică și cultural-științifică a țării, este un indiciu convingător că programul nu e numai teoretic, ci devine un real fenomen de masă. Practic, nu există edificiu important al civilizației noastre materiale și spirituale, mai cu seamă în cei 20 de ani trecuți de la Congresul al IX-lea al partidului, pe care să nu-și fi pus ișcălitura și tinerii patriei. Știm, cu toții, ce admirabil s-au comportat sau se comportă în continuare la Canalul Dunăre-Marea Neagră, la realizarea Transfăgărășanului, a Metroului bucureștean, a altor redute ale socialismului românesc — infuzia lor de forță și romantism revoluționar este o dimensiune a acestui timp, iar tinerețea patriei își ia putere din tinerețea lor. Ei sînt junii cei buni din orațiile și colindele noastre de demult, într-o variantă modernă, ei sînt făclierii muncii, ei arpegiile întîiului de Mai, ei sînt schimbul de mîine al poporului român și purtătorii, pe mai departe, ai idealurilor noastre de Independență și Unitate, de Propășire și Pace. Mai cu seamă în acest an pe care l-aș numi istoric, cînd celebrăm cîteva dintre cele mai de seamă evenimente ale existenței noastre : 20 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului, 40 de ani de la Ziua Victoriei, la care se adaugă și sărbătorirea, în consens cu forțele progresiste ale Planetei, a *Anului Internațional al Tineretului. În privința acestei ultime manifestări, noi, românii, avem motive speciale de bucurie, întrucît președintele Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. este un compatriot de-al nostru,* tovarășul Nicu Ceaușescu, *ministrul român pentru problemele tineretului. Iar deviza* „Participare-Dezvoltare-Pace", *sub care are loc acest urias colocviu al tineretului lumii, este o triadă eroică pentru care de sute și sute de ani, au luptat generații întregi de tineri ai României.*

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Vicșoreanu

Victor Vicșoreanu, celebrul meșter olar din Horezu, unul din cei mai mari artiști ai acestei țări, e un om bolnav. L-a îmbolnăvit, zic doctorii, lutul ud. În care stă de-o viață cu mîinile, și acum trebuie (ar trebui neapărat !, zic ei) să se descleștеze din el. Dar noi nu putem crede că Victor Vicșoreanu e un om bolnav. Nu putem crede că mîinile lui, adevărate labe de urs, care te fascinează cînd le privești (care sînt, într-adevăr, fascinante, care au o viață a lor, o putere a lor, care sînt, într-adevăr, labe de urs, uriașe labe de urs, prinse de un om puțintel la trup), vor înceta să frîngă și să ferice lutul, în acea aprigă întîlnire de care sînt în stare numai lutul, adică Geologia, și marii artiști, adică Uriașii.

Nu putem crede că Victor Vicșoreanu va rămîne în albumele de artă și în muzeele României doar cu ceea ce a dat pînă acum.

Cu siguranță, el nu poate fi un om bolnav. El a reușit de mult să-i fure nemuririi cîteva semne. „Taierele", strâchinile, oalele, ulcioarele lui, deși de materie efemeră, îți dau un acut sentiment al duratei. Ele au o forță ce ține de harul acestui pămînt românesc de a impune, fără vuiet tectonic, forme alese, culori rafinate, linii pure. Sub un perete sau un raft cu farfurii de Vicșoreanu îți vine să te așezi, să te odihnești, să dormi, cu acea liniște pe care o au numai țăranii cînd își încredințează somnul umbrei mărețe și calme a stejarului împodobit cu păsări. Stejarii veghează cerul, arta de lut a lui Vicșoreanu e o artă a cerului. Smalțurile curate, irizate, solare, incredibile în prospețimea lor, ies din labele lui de urs ca și cum s-ar decanta din văzduh, nu din tumultul teluric al lutului.

Orice întîlnire cu arta lui provoacă surpriza. Provoacă, mai exact spus, și încîntarea, dar și deruta. Fiindcă Victor Vicșoreanu e un inovator. Fiindcă ceea ce face el nu face nimeni, nici în Horezu și nici aiurea. Dar cu o precizare : el nu inovează peste canonul tradițional, el nu se depărtează „încetul cu încetul" de tradiție, ci, ca orice mare artist, are ambiția să pătrundă în infrarealitatea acesteia, la esențe. El ornează strâchini și „taiere" cu „Pomul Vieții", un motiv vechi de veacuri, dar tratat într-o manieră care-i a lui, rafinată, modernă, originală. La fel procedează cu „Melcul", cu „Soarele", cu „Cocoșul" și cu „Păunul", cu „Steaua" și cu „Virtejul", cu „Păianjenul" sau cu „Peștii", prin ceea ce am putea numi un „dublu proces" de transfigurare artistică : primul, de eliberare a motivului încrustat în lut înapoi, spre natura din care țîșnește, cel de-al doilea de sintetizare a naturii în canoanele de geometrie ale motivului, corectate într-un mod personal. El, altfel spus, nu îngînă folclorul, ci se confruntă cu el. El are față de canonul clasic nu doar o atitudine sentimentală, ci și una suprem culturală, meditativă. El, prin aceasta, nu falsifică, ci lucrează în duh, corijînd efecte, cristalizînd străluciri, confirmîndu-și sieși o matrice stilistică pe care o adîncește mereu, revelîndu-i inedite dimensiuni. El e un „autentic" prin spirit, și nu prin literă. El este, la ceasul de față, cel mai original căutător în cîmpul ceramicii populare, iar prin rezultate un singular. Drept care el, ca atîția artiști de excepție, rămîne un caz, și nu o școală.

În evoluția artei ceramicii la români, Victor Vicșoreanu pune astfel o cenzură proprie, printr-un gest care, de mai mulți ani, provoacă fascinația emulilor din Horezu, determinînd un adevărat frison mimetic. Dar fără succes. Fiindcă experiența, patentul artistic al meșterului nu se pot fructifica. Prin ușa deschisă a cuptorului de copt lutul al lui Vicșoreanu, urmărind labirintul fascinant al formelor, desenelor și culorilor lui, novicele sau imitatorul nu nimerese într-o perspectivă revelatorie, singura care poate fonda o școală, ci strict în laboratorul artistului, între ieroglifele gîndirii lui plastice. Acestea nu-l pot servi decît pe el, ele nu se pot împrumuta, ele sînt inutile ca niște măsuri vestimentare prea largi sau prea strîmte pentru o serie.

Contestat de unii, deși încoronat cu laurii unor recunoașteri înalte (Premiul U.A.P., Premiul I pe țară, unicul Premiu I pe țară pentru ceramică, la prima ediție a „Cîntării României"), Victor Vicșoreanu, acest artist modest, care trăiește stingher în Horezul lui, care nici prin țări străine n-a prea fost trimis, căruia Muzeul satului, din motive ce ne rămîn obscure, nu-i mai achiziționează de vreo șapte-opt ani nimic (în timp ce cumpără de la olari de pretutindeni !), continuă să ne ofere, deși bolnav, bucuriile artei lui.

Ce putem face pentru Victor Vicșoreanu ?

Deocamdată, să-i stringem mîna.

Cînd i-am strîns-o ultima oară, acum cîteva săptămîni, ni s-a zbătut în palmă ca o pasăre, înainte de a zbura spre stejarii din fața casei.

Pasărea asta era vie, era fierbinte, era fără moarte.

Ilie Purcaru

CONFABULE

***

Să fii răstignit pe un fluture
alb
și să privești astfel
viața în doi
să poți să îți tragi puțin sufletul
pe o floare de cireș
să visleși prin aer
rar și înalt
admirînd peisajul de dedesubt
cită plăcere
să fii răstignit pe un fluture alb

Iulian Neacșu

Luni 15 aprilie a.c. orele 12, a avut loc la Muzeul Literaturii Române vernisajul expoziției

„ION VINEA — TIMP ȘI CREAȚIE"

Bogata arhivă aflată în colecțiile muzeului, etalată în cadrul expoziției, propune o retrospectivă a prezenței poetului în viața literară a timpului său.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de poetul Vlaicu Bârna. Actrița Silvia Popovici de la Teatrul Național a citit din versurile lui Ion Vinea.

Nichita

Leoaică tînără, iubirea
Își pierde ochii-n necuvinte,
În clar de inimă nocturnă
Născînd poeme sub morminte

Nichita stă lungit pe raze
Să-l pască noaptea meteori
Lipit cu gura de iubire,
Înconjurat de negri nori.

Nichita naște elegia
Cea închinată lui Dedal
Într-o caleașcă pentru fluturi
Plutind pe coama unui cal

El n-are viață personală
El e poetul visător
Ca păsările nemuririi
Crucificate-n vîrf de dor

Nichita e un cal de mare
Vorbind cu bunul Dumnezeu
E pîinea noastră de mîncare
Ce-o mestecăm în gînd mereu

Nichita este o suire
Pe-o piramidă de cuvinte
E o măiastră pururi vie
Născînd poeme sub morminte

Adriana Sitaru

REMEMORĂRI

Semne de primăvară și alte fantezii

1.

Amurg duminical în Herăstrăul năpădit de alb marital. Sălcii bătrîne aplecate spre unda lacului, colorindu-l cu verdele lor indescriptibil, o barcă abandonată în voia curentului și doi pescărași rătăciți parcă, planînd cu țipete pătrunzătoare...

Sub un stejar uriaș, posomorit și încă neînfrunzit, un grup de oameni stau neclintiți cu fețele întoarse spre cer, cu ochii căutînd lacomi printre crengile de un cenușiu metalic. Trebuie să fie undeva cîntăreața care slăvește amurgul de aprilie căzînd iute cu lungi trene portocalii. Majoritatea ascultătorilor sînt convinși că undeva, sus în coroana rotundă, stă ascunsă **privighetoarea.** Mă opresc și cercetez atent creangă cu creangă și iar ascult trilurile uluitoare săgetînd aerul ca niște stropi muzicali.

După un timp descopăr în imediata vecinătate a stejarului, pe la jumătatea unui brad argintiu, silueta de fum a unei mierle cu cioc galben ca puful de păpădie. Cîntă cu năduf, înfoindu-și penele, cu ciocul ei galben ca mierea întors spre cer. N-a observat-o nimeni dintre cei prezenți și toți se întreabă : „unde-o fi domnule ascunsă privighetoarea ?"

Și peste amurgul de aprilie portocaliu și parfumat cîntecul sună subțire, melodios și fermecător ca un fir de argint legînd cerul de pămînt...

2.

Se zice că soția lui Caligula, Cesonia iubea nespus de mult fluturii. A cerut să i se execute o broșă închipuind un fluture de aur punctat cu mici lacrimi de pietre scumpe. Ochii ii avea de ametist și antenele firave din argint de Persia. Era atît de ușor încît aruncîndu-l în aer plana cîteva clipe. La moartea ei, broșa i-a fost fixată pe veșmîntul funerar. Spre zorii zilei, femeile care-o vegheau au putut privi cu uimire cum fluturele de aur se desprinde din faldurile groase ridicîndu-se în văzduh și mistuindu-se în grădină pe fereastra deschisă.

3.

Va trebui să verific afirmația bătrînului țăran care susținea cu tărie : „Cucul începe să cînte totdeauna la 23 aprilie, fix la 23 aprilie și amuțește la Sînpetru"...

4.

Îmi scrie mama cu grafia ei tremurată : „Am săpat grădina și-am pus verdețurile. Sub strașina cotețului, lîngă tufa de bujori mița galbenă a puiat patru mîți negri ca smoala. N-am deranjat-o că nu-i bine. I-am pus o ladă s-o apere de vînt. Îs frumușei puii da' ce m-oi face cu ei ? Nu vreți să vă trimit unul ?" Din motive pe care le bănuiți n-am arătat fiicei mele scrisoarea...

5.

Nu mai știu cine mi-a povestit chestia cu „omul care aude muzică". Oricum, povestea a debutat într-o dimineață în care, cetățeanul cu pricina, stînd în pat, a început să distingă cu deosebită claritate începutul nu știu cărei simfonii. S-a ridicat în capul oaselor, a privit în jur, a deschis geamul crezînd că de afară vine melodia. A verificat aparatul de radio, dar degeaba. Se duce la baie și în timp ce-și făcea dușul, concertul continua cu aceeași intensitate. În timp ce se bărbierea, așișderea.

După aproximativ un sfert de oră, în drum spre serviciu, o altă melodie, de data aceasta un concert de pian.

Apoi, zilnic, uneori și noaptea, cetățeanul cu pricina auzea cele mai surprinzătoare melodii.

Intră la idee și se duce la un **orelist** care-l examinează minuțos fără nici un rezultat. Își declină competența și-l sfătuiește să se adreseze unui psihiatru. Îl cercetează și psihiatrul și-l

Desen de Raoul Nicoară

pune să fredoneze ce aude. Omul se execută întocmai. Nu avea o educație muzicală specială, și, totuși, era capabil să fredoneze și un concert de Paganini.

O lună s-a chinuit un conclav de doctori încercînd să descopere taina „omului care aude muzică".

Pînă la urmă misterul s-a dezlegat. Omul în cauză avea un dinte recent îmbrăcat într-un metal semi-prețios. Prin ce inexplicabil (cel puțin pentru mine), fenomen de fizică acustică dintele se transformase într-un mic receptor fixat pe un singur post și acela profilat pe muzică simfonică. I-au extras dintele. Odată cu el au dispărut și misterioasele melodii. După o vreme, cuprins de cine știe ce nostalgii, „omul muzical" s-a prezentat la dentistul său cerînd insistent să-i refacă dintele captator de melodii. Dentistul însă, neputincios, n-a mai putut reedita involuntara sa performanță...

Mircea Micu

REVISTA REVISTELOR

„Ateneu" nr. 3 a.c.

■ Și de data aceasta revista băcăuană se impune atenției mai ales prin densitatea și diversitatea paginilor de exegeză critică și istorico-literară. Indiciu al unui profesionism de substanță, articolele, eseurile, cronicile și comentariile circumscrise domeniului în cauză poartă mai peste tot girul acuității problematice și al obiectivității interpretative. Rubrica **Portrete și reflecții** susținută de Constantin Călin oferă un compact și instructiv portret critic dedicat lui Constantin Ciopraga ; **lecturile** lui Cristian Livescu, aplicate și subtile în structura lor analitică, au în atenție cărțile recente a doi poeți ieșeni : Nicolae Turtureanu și Paul Balahur ; la **Subiecte teatrale** George Genoiu realizează o semnificativă incursiune în universul operei Alicei Voinescu ; **Mitul tînărului scriitor** se intitulează semnificativa tabletă dedicată lui Nicolae Labiș de Daniel Dimitriu. Paradoxal, dar tocmai rubrica de la care se așteaptă mai mult nerv publicistic — **Colocvii, interviuri, opinii** — dezamăgește prin monotonie și banalitate. Spre exemplu, iată ce noutăți nemaipomenite ține să ne comunice Radu Negru în textul doctoral intitulat **Estetica și viața socială :** „O estetică superioară nu poate să propage o artă inferioară, pentru că o societate superioară are nevoie de o artă superioară, înalt reprezentativă, pe măsura ei, o adevărată carte de vizită". Ca să vezi : cine s-ar fi gîndit că lucrurile stau altfel ? O mențiune specială pentru noul grupaj de **Reflecții și aforisme** de E.M. Cioran în traducerea și prezentarea lui Ionel Brandabur și pentru textul lui Jorge Luis Borges intitulat **Timpul circular,** tradus de Sorin Antohi.

Cronicar

Vigoarea lirică

Urmare din pag. 1

de vigoare și putere de persuasiune... **Petre Ivancu** scrie o poezie a freneziei senzoriale și a elanurilor vitaliste, nescutită de dramatice și patetice interogații existențiale, cu metafore șocante, ce atrag numaidecît luarea aminte a cititorului". Unora nu le-a convenit ce am scris atunci, după cum nu o să le convină nici ce scriu acum. Poezia lui **Petre Ivancu** avea candoarea și prospețimea începutului : **„Și iată frații mei trăsura / Eu sînt un vizitiu năuc / Vă plimb pe hohotul amiezii, vă plimb pe rana unui cuc / vă plimb pe podurile cețîi și prin icoane de lăstar / vă plimb pe tărmurile nopții / vă duc cu caii mei de var / luați geamantanele cu sentimente din crinii șefului de gară / mai flutură nădejdea albă, seninul este o povară / eu văd pe limbile de ceas, noroase trenuri cum se duc / vă plimb pe hohotul amiezii, vă plimb pe rana unui cuc".** (Norocoase trenuri). Sau în această **Ars Poetica : „Plutesc pe o scîndură de rai / nici nu mai știu de cînd mă trec / și numai raza unui cîntec / îmi scapă sufletul de-nec, vîslesc pe fluvii somnambule / pe gură-mi obosesc cuvinte / doar duhul alb al veșniciei / îmi trage scîndura-nainte / ci parcă îngeri trec pe riu / buimaci de toamnă alunecînd / cînd în grădina Ghetsimani / arde lumina însingurînd". Fotografii imaginare,** cel de-al doilea volum al lui Petre Ivancu, apărut în 1983 — cu o recomandare a lui Cezar Ivănescu pe copertă, s-a constituit într-o matură realizare artistică.

Poezia lui Petre Ivancu, văzută prin prisma unor solide lecturi ale autorului, nu este o poezie tradiționalistă așa cum greșit poate apărea azi, unora, la prima vedere. Formula lirică pe care el o adoptă acum este aceea a unui **expresionism baroc, existențialist, modern.**

În **Fotografii imaginare,** poetul, ca un Ulise modern, navighează către o altă Ithaca, reinterpretînd mitul în sens parabolic, mit care de-altfel constituie pretextul liric al volumului. **Bocetul lui Ulise,** este o elegie existențială incitînd la meditație acum la amurg de secol XX.

În ceea ce privește receptarea critică bună a poeziei lui **Petre Ivancu,** poetul fiind departe de grupuri și grupulețe literare, mai mult sau mai puțin dirijate, nu există decît un singur argument : **argumentul talentului.**

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

IANCU GRAMA

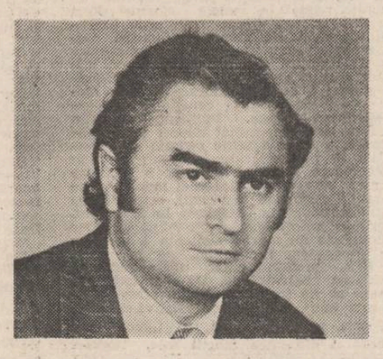

Lui Iancu Grama bun venit și mult rămas. Așa se numește omul, și-i născut la 8 noiembrie 1933, în satul Vizureni, Tutova, Vaslui. Bătrînul dinspre mamă îi era Iordache Mocanu întrucit cobora din oieri trecuți prin ținutul Vrancei ; bunica Smaranda, dintr-o Casă țărănească din apropierea unei ctitorii a marelui voievod cel Mare, și dintre vreo paisprezece frați. Dinspre Ion și Frăsina Grama, tot de neam numeros : doisprezece, țărani săraci coborînd pînă-n Constantin și Eugenia. Trei fii au aceștia ; un avocat și doi profesori, dintre care Iancu, într-un sat din Girleni, „vorbește despre țări și mări", cum singur se descrie.

De la începuturile acestei rubrici pînă azi, am primit vreo opt plicuri grele ; poeme de substanță și meditație, de-un oftat bărbătesc, de-un obsedant foșnet de arbore care strigă din toate frunzele-i, din primăvară pînă toamna, cînd, transfigurat de toate culorile, se supără și-aruncă-n lumea cea de iarnă valuri de bocet : dintru idee, *de la idei, ca situație a omului pe lumea lui și ne a lui.*

N-a venit lună de Poștă, fără cite-o carte-n plic, de unul Glaucus pe care l-am somat să ne-arate buletinul de identitate, de l-am aflat de Iancu Grama, pînă în vrînceni și prin țărîncile de multă țărănime născătoare. Ce mai poate fi un am în poezie, dîndu-se de tipar abia după cincizeci de ani, noi nu putem să știm, întrucit un nou poet este o nouă și irepetabilă situație a Logosului, care singur și le cunoaște pe-ale sale și răzbate printr-ai săi, cînd și cum dorește El. Dar un bun venit și-un mult rămas lui Iancu Grama îi datorăm.

lovește-n călcii punctul vulnerabil

sînt într-o clipă și-am ferme convingeri despre
stărea care urma-va

bunăoară ea-mi desenează creștetul dar nu-i al meu
îmi aplică pastă colorată-n negru și-mi articulează mersul
și-mi apropie uneltirea cu care n-am avut vreo contingență

sînt un motor cu combustie vegetală
uneori consum numai nectar de-aceea se-mbulzesc albinele
iar căderea mea într-o șoaptă să nu vă-nspăiminte

sînt cu-ntotdeauna cu neterminarea
tăcerea-mi bate ușa-n cuie
iar dacă arunc pe geam verbe la modul infinitiv
să credeți

nopți...

o noapte s-apropie de-o altă noapte și-i spune din tinerețea ei
îi arată nisip amestecat cu prund, ape care n-au intrat în circuit,
lespezi, vase de cult, cărămizi...
și tocmai la urmă-i arată dezolarea

o noapte de trudă în vizită la o altă noapte de trudă / sorb ceaiul
și-și povestesc clipe de neuitat

prima noapte de trudă i-arată celeilalte nopți de trudă
cicatricea dintr-un călcîi și-și amintește de prima ei întîlnire cu zorii ;

„nemaipomenit, au fost superbi !
mi-au propus să facem o croazieră mi-au arătat din frumusețile lor nebănuite

dar ceea ce-am observat (fără să-și dea ei seama) era îngemănarea —
imposibilitatea de-a se despărți
și cealaltă noapte de trudă i-a povestit celeilalte nopți de trudă
cum a întîlnit întîia oară amurgul :

„fante galant, m-a dus pe oriunde
am fost singapore în insulele malvine și chiar pe sloiurile
antarctidei unde-am făcut atîtea proiecte
eh, așa a fost să fie..."

o noapte albă lîngă-o noapte albă ling-o altă noapte albă...

locul înaltului e greșit

lovește, i-am strigat, lovește
apa și așa se-mprăștie și cutiile rămase de la ospăț sună
bate un vînt abia născut și-mi amintesc
coronița beteala și trena pe care-o purtau
viitorii mei salvatori

împinge, i-am rostit, împinge fiindcă locul înaltului e gre
fiindcă micile substituiri sînt mu
și iată propozițiile ei scurte și tăioase :
„am fost"

„am închiriat" „am declamat" „am plîns"...
și tristul ceremonial a fost uitat

destui au săpat în jurul pomului oprit
au prinzit au vorbit mult prea mult și-au dănțuit
și patimile-au crescut înalte
dar crezul meu a fost întruna-n preajmă și arcadele acelei cetăți există

trupuri vlăguite sînt carpenii din deal

te apleci să culegi foaie verde lăcrămioară
faci ocoluri mici mici și furnicarul îți arată punctul cardinal Sud
mîinile tale deodată devin neîncrezătoare și lumina soarbe soarbe
din apa atît de sărată
atît de încet trece-un bătrîn puntea

și cîteva clipe se face frig
îau uimirea și-o string la piept
învăț a nu ști cîta oară patru cuvinte le rostesc în gînd
și ceața dispare

o, de-ai ști cum nevăzutul s-apropie cum leul de-argint se mișcă

astăzi 18 iulie aerul e mai viscos și plouă
să mă anunți din timp dacă simburii pe care-i semănă teama
sînt ai morții sau ai unei senine duminici
și rotunjește cît mai poți dă-i o formă mai tinerească plăcerii
trupuri vlăguite sînt carpenii din deal...

e stindard aprins ziua de joi

dă-mă jos mamă din strigătul vinovăției
lasă-mi brațele libere și ucide-mi pătimașa privire

e aproape trupul muntelui e de sus în jos cum atîrnă leagănul de-o ramură
și nordul își ascute cuțitele

dă-mă jos mamă din cele trei unghiuri și lasă-mi pașii să numere
și lasă-mi amăgirea c-un stînjen mai mare
e începutul care despică urzirea...

dă-mă jos mamă din brațele durerii și spune-mi
ce-ai mai visat astă-noapte

e stindard aprins ziua de joi

cel care-a legat apele...

un arbore care-mi amintește ora exactă și fapta
luam în pumn strigătul și-l vărsam într-un piriu al cărui nume-a rămas necunoscut
atîtea călătoare veneau și plecau iar noi am privit nedumeriți
tăcerea și-nduioșarea și-am rămas am rămas s-aflăm ce se va-ntîmpla
într-un alt veac păstorii preamăreau tainele și degetele lor
alunecau pe zbuciumate trupuri de doine

și-am rămas am rămas să sprijinim cerul și-am urmărit
drumul robilor iar cel care-a legat apele s-a prefăcut în spin
apoi am visat cum ne jefuiesc descoperirile, invențiile...
și gloate de răutăți au poposit spre ziuă

Armata — scutul viu al țării

Urmare din pag. I

Toate încercările comandamentului german de a provoca cel puțin o sciziune în rîndurile corpului de cadre al armatei române au eșuat. Consemnînd această realitate, generalul Hansen comunica din București, în noaptea de 23 spre 24 august 1944, generalului Hans Friessner, comandantul Grupului german de armate „Ucraina de sud", aflat pe frontul din Moldova, următoarele : **„Noul guvern român trebuie să fie luat în serios... El are în spate întregul popor și, în special, întregul corp de generali".** Referindu-se la același lucru, jurnalul de operații al grupului de armate menționat scotea în evidență faptul că **„Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei".**

Semnificativ în acest sens a fost refuzul categoric al generalilor, care comandau cele două armate române aflate la aripa de sud a frontului sovieto-german, de a continua colaborarea sub diferite forme cu trupele germane. Mai mult chiar, imediat după declanșarea revoluției, ei au luat măsurile necesare pentru desprinderea diviziilor române din dispozitivul de luptă german și anihilarea contramăsurilor germane. Referindu-se la acest lucru, colonelul Nicolae Ivănescu, șeful Detașamentului de legătură al Armatei 3 române pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de sud", menționa următoarele, într-un raport întocmit la 27 august 1944 : **„În noaptea de 23 august 1944, către orele 23, am fost rugat să mă prezint domnului general Friessner... care m-a rugat să fac succesiv legătura cu domnul general Dumitrescu și cu domnul general Șteflea, comandanții armatelor 3 și 4 române, care au fost întrebați, dacă vor da ascultare noului regim din România. Ambii au răspuns categoric și net că vor da tot concursul... țării și guvernului".**

Relatarea este confirmată de cei doi generali. Ilie Șteflea, comandantul Armatei 4 române, de exemplu, consemnează următoarele într-un memoriu întocmit la începutul anului 1945 : **„În noaptea de 23 spre 24 august, înainte de a primi ordin de încetarea ostilităților de la noua conducere a statului, postul de comandă al Armatei 4 de la Bacău a fost înconjurat de care de luptă germane... Sub amenințarea carelor de luptă, generalul Friessner, prin intermediul colonelului Ivănescu, ofițer de legătură m-a întrebat prin telefon : Cu cine veți merge... ? Am răspuns : „Voi merge cu țara"... Tot în noaptea de 23/24 august, înconjurat fiind și amenințat de carele de luptă germane, am dat ordin telefonic celor cinci comandanți de corpuri de armate (corpurile 1, 4, 5, 6 și 7) să înceteze ostilitățile și să înceapă retragerea".** Aproape concomitent, generalul Petre Dumitrescu, comandantul Armatei 3 române a ordonat să înceteze orice subordonare a comandamentelor și unităților române față de comandamentele germane, precum și **„lupta și orice act de agresiune contra forțelor sovietice".** În aceeași noapte, tot pe frontul din Moldova, colonelul Nistor Teodorescu, înainte de a primi ordine scrise de la Marele Stat Major, s-a adresat astfel comandanților de subunități din subordine : **„Luați măsuri pentru a dezarma elementele germane aflate în sectorul dumneavoastră. În cazul că nu se vor supune se va face uz de arme".** Dispoziții asemănătoare, care vizau lichidarea rezistențelor hitleriste și anihilarea oricăror acțiuni agresive ale inamicului au fost transmise pe întregul teritoriu național.

Profund devotată cauzei apărării libertății, independenței și integrității țării, întreaga armată română, purtătoare a unor glorioase virtuți ostășești, cu un efectiv de peste 1 100 000 de oameni mobilizați, sprijinită de întregul popor român, a participat activ și imediat din după-amiaza zilei de 23 august 1944 la lupta pentru eliberarea patriei, pentru asigurarea independenței și suveranității ei. Acționînd, în zilele fierbinți ale revoluției din august 1944 organizată și condusă de gloriosul nostru partid comunist, într-o deplină unitate cu poporul, armata română a lichidat, în numai opt zile, cu pierderi minime, rezistența forțelor hitleriste din zonele centrale, sudice și vestice ale țării, angajînd apoi, în cooperare cu trupele sovietice, alte aprige bătălii pentru eliberarea deplină a teritoriului românesc de sub ocupația horthysto-hitleristă, precum și pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei pînă la victoria finală de la 9 Mai 1945 asupra celui de-al treilea Reich.

Nevoia de înălțime

Urmare din pag. I

DE LA CAMBRIDGE LA MINESSOTA

În Anglia, la Cambridge, aceste elogii sînt meritate de un bronz polisat : „Pește" (1927), în Brazilia, la Sao Paolo, colecția Y.P. Matarazzo găzduiește marmura „Cap de copil" (1906), în Elveția, la Zürich, colecția Corolei Giedion-Welker este onorată de un desen în creion albastru („Nud", 1920—1922), în India sînt cunoscute mai ales „Păsările" (o marmură neagră din perioada 1933—1937 constituie piesa principală a colecției din Indore), ca și în Italia, de altfel, Collezione Peggy Guggenheim din Veneția găzduind o „Pasăre măiastră" în bronz (1912) și alta în bronz polisat (1940), itinerariile prețuirii continuînd în Statele Unite ale Americii unde numărul muzeelor și colecțiilor particulare, avînd în catalogul lor opere de Brâncuși, este cu adevărat impresionant : Albright Art Gallery din Bufalo, statul New York, The Art Institut și Collection M. Labrot în Chicago, Collection H.L. Winston Brîminghan la Michigan, Collection Lee A. Ault la New-Canaan, Muzeul Guggenheim și alte zece colecții de prestigiu din New York, importante galerii din Peullyn — Pensylvania, Philadelphia, Portland, Minessota, Yale și altele.

Alături de lucrările de la Centrul Pompidou din Paris, Franța mai păstrează opera lui Brâncuși și în prestigioasa colecție de la Saint-Paul-de-Vence.

Directorul acestei fundații, cunoscutul colecționar Aimé Maeght, își amintea :

— L-am întîlnit pentru prima oară pe Brâncuși la cîțiva ani după eliberarea Franței. Scriitorul Henri Pierre Roche, vechi prieten al sculptorului, m-a condus în atelierul din Impasse Ronsin, în spatele Montparnassului. Brâncuși arăta ca un patriarh al acestui cartier de artiști, care și-a păstrat mai multe decenii pitorescul său legendar. Atelierul sculptorului era el însuși o adevărată operă de artă. Opera lui Brâncuși. Reconstituirea care poate fi văzută acum nu oferă decît o palidă imagine a acelui atelier fabulos, uimitor, în care toate mobilele și toate obiectele purtau pecetea dominantei personalități a sculptorului.

PĂSĂRILE

Drumurile către frumusețe ale românilor — chiar atunci cînd această frumusețe s-a împlinit în altă parte decît între hotarele țării — au pornit, întotdeauna, fără nici o excepție, de pe pămîntul acesta avîntat spre înălțimi prin însăși structura sa geologică, neostenită în suiș de la malurile mării pînă la culmile Moldoveanului și Negoiului și Paringului.

Păsările măiestre ale lui Brâncuși s-au desprins din piatra acestui pămînt, și au urcat dincolo de ea, dincolo de celelalte pietre ale Europei, devenind simbolul nevoii continue de înălțime a oamenilor de pretutindeni.

Păsările savantului H. Coandă, altfel de păsări, dar la fel de cunoscute în lume ca și păsările lui Brâncuși, au colindat și ele lumea în lung și-n lat, întîlnindu-se, — și nu numai în inima noastră — cu celelalte păsări : ale lui Aurel Vlaicu sau Traian Vuia.

23 AUGUST LA PARIS

Traian Vuia a fost președintele Comitetului provizoriu al Frontului național român din Paris, care grupa la eliberarea Franței aproximativ 1 400 de membri. În mesajul adresat guvernului român de la București a doua zi după 23 August 1944, savantul patriot arăta că **„...această mișcare patriotică românească grupează pe toți compatrioții antifasciști din Franța"**, subliniind că pînă la acea dată **„...șaizeci de eroi români au căzut pe cîmpul de onoare al maquis-ului francez"** și că **„...asociația își propune să continue lupta, alături de aliați, de Franța și astăzi alături de armata română, pentru o soartă mai bună a poporului român".**

Membrii acestui Front național român din Franța erau, în conștiința lor și în fapte, continuatorii unei tradiții de internaționalism în care se înscriau activitatea pașoptiștilor din generația lui Nicolae Bălcescu, a emigranților politici din Moldova și Valahia care, în 1850, difuzau la Paris ziarul „România viitoare" și apoi, revista „Junimea română", militînd pentru Unire, a comunarzilor români în frunte cu doctorul Cernătescu, șeful serviciului sanitar al Comunei din Paris și comandant adjunct al flotilei de pe Sena în 1871. Ei duceau mai departe activitatea celor peste 500 de combatanți antifasciști români din Spania și a asociației muncitorești „Înfrățirea" din Paris. Erau alături, așadar, și de soldații cu sau fără uniformă care, acasă, la București, înfăptuiau în acele zile marele moment al demnității noastre naționale de la 23 August 1944.

DRUMUL SPRE AUGUST

Frontul condus de savantul Traian Vuia grupase încă din 1943 mai multe organizații ale românilor din rezistența franceză, printre care „Societatea studenților români", alcătuită la această dată din studenți care activaseră în Frontul Democratic studențesc de la Iași, București și Cluj. Această Societate se mîndrea pe drept cuvînt cu activitatea tinerilor studenți din generațiile anterioare care nu și-au dezmințit nici o clipă legămîntul de a contribui la afirmarea idealurilor poporului român, de înfăptuire a unirii principatelor, de cucerire a independenței de stat a României și de propășire a culturii noastre naționale. Alături de Nicolae Titulescu, Dr. I. Cantacuzino, George Enescu, I. Levaditti, Traian Vuia, Constantin Parhon și Mihai Ralea în această societate a studenților români a activat și Constantin Brâncuși.

În zilele premergătoare lui august 1944 în care cei șaizeci de militanți români — despre care scrie guvernului de la București Traian Vuia — căzeau în lupta poporului francez, a poporului român și a tuturor forțelor progresiste din lume împotriva fascismului, Constantin Brâncuși avea aproape 70 de ani.

Zborul lui spre înălțimi nu se oprise încă.

În semn de protest împotriva ocupației naziste, el a refuzat să părăsească în acești ani atelierul său din Impasse Ronsin, numărul 11, în care vorbea puțin, lucra mult și în care transportase gloria Montparnassului artistic cu citeva străzi mai departe de locul în care a trăit fostul său maestru, Rodin. În anii ocupației Constantin Brâncuși nu a participat la nici o expoziție organizată în Franța. Mai mult, în toată această perioadă el n-a încetat să ia poziție — de cite ori s-a ivit prilejul — împotriva trupelor cotropitoare, fasciste.

La fel ca și el s-au manifestat cunoscuta scriitoare Elena Văcărescu, marea actriță Maria Ventura, societară a Comediei Franceze — care a refuzat să apară în toată această perioadă pe scena teatrelor franceze care o consacraseră —, actorul Jean Yonnel, societar și el al Comediei Franceze, dirijorul Stan Golestan, virtuosul Dinu Lipatti și nu numai ei.

NEVOIA DE ÎNĂLȚIME

Colegi de ucenicie în atelierul lui Rodin, — dintre toți prietenii români ai zborurilor înalte —, au fost numai C. Brâncuși și H. Coandă.

Nevoia de înălțime, în primul rînd morală, nu a ocolit însă nici unul din spiritele luminate pe care România le-a dăruit culturii universale.

De aceea spuneam, la începutul acestor rînduri, că drumurile către frumusețe ale românilor — chiar atunci cînd această frumusețe s-a împlinit în altă parte decît între hotarele țării — au pornit, întotdeauna, fără nici o excepție, de pe pămîntul acesta avîntat spre înălțimi prin însăși structura sa geologică.

CUMPĂNĂ

1950

În loc să se scalde în Dunăre dar
deasupra tuturor vremurilor
se strînseseră curioși în jurul
papucilor lui vinovați
rămași pe mal alături, cuminți și orbi și
rupți de toate tălpile
într-o singură dimineață.
I se dărîmase casa
peste noapte. Sau îi pierise. Sau
o pierduse
la zarurile vremii.
Doar papucii și-a luat
și-a ajuns la malul gîrlii.
Mai știu că lîngă papuci a fost găsit și
un halat mort,
poate jegos ca ziua aceea în care
un singur înecat se umfla de
acoperea toată seara.

George Alboiu

PROBABIL/POSIBIL

Strategia minimei rezistențe?

Am rămas surprins citind, în „Luceafărul" din 9 martie 1985, intervenția lui Mihail Grămescu, intitulată „Volume individuale", o replică la un articol al lui Voicu Bugariu de pe antologiile SF. Nedumerește în primul rînd modul în care este înțeleasă literatura științifico-fantastică, în al doilea rînd rolul rezervat scriitorului de profil, așa cum rezultă el indirect din textul amintit, iar în al treilea rînd, faptul că se repun inutil în discuție lucruri care, la un moment dat, păruseră clarificate pentru toată lumea. Nu este de mirare că, în felul acesta, teoria genului cam bate pasul pe loc.

Performanța, aproape inedită, realizată de M.G., constă în încercarea de a aduce în favoarea literaturii SF acele probe pe care alții le-au folosit împotriva ei ! Venind din partea unui autor de proză SF, deci, se presupune, a unui cunoscător, opiniile sale riscă să capete o autoritate cu totul neintemeiată și să arunce o lumină falsă asupra domeniului.

Pentru M.G., literatura SF nu pare a fi literatură, ci altceva : oscilînd între criteriile estetice (pe care le numește „pretenții estetice" !) și cele ale anticipației tehnico-științifice în „abordarea" genului, dă cîștig de cauză celor din urmă. Care sînt aceste criterii și în ce constau ele nu ni se spune dar opunerea lor celor estetice mi se pare semnificativă.

Nu se întîmplă pentru prima dată că literatura SF să fie taxată drept ruda romanțioasă a literaturii de popularizare științifică și (ori) a viitorologiei. Unei asemenea poziții i s-au opus numeroase argumente, nu are rost să le reamintim deoarece cred că lucrurile sînt, totuși, limpezi : literatura SF este înainte de toate literatură, adică artă. Nici un fel de alte criterii nu le pot înlocui pe cele artistice. Lucian din Samosata, Cyrano de Bergerac ori Jules Verne se citesc nu pentru invenția tehnico-științifică, ci pentru invenția literară. Cele de mai sus nu presupun negarea specificului literaturii SF, dar aceasta este o altă problemă.

Ce reprezintă literatura științifico-fantastică pentru M.G. ? Ne-o spune, de data asta, fără urmă de echivoc : „Anticipația este o literatură de divertisment", „SF-ul este un «gen minor»". Oare, chiar așa să fie ?

După opinia noastră, SF-ul este o modalitate literară, iar o modalitate literară în sine nu este nici majoră, nici minoră. Majore sau minore sînt doar operele scriitorilor.

O modalitate literară, în cazul nostru SF-ul, nu poate constitui în sine un divertisment, ea poate primi sau nu o asemenea dimensiune doar sub pana scriitorului. De unde și pînă unde conchide apodictic M.G. că literatura SF este condamnată doar la amuzament facil, doar la rolul nesemnificativ al unui mijloc de deconectare ? Pe ce argumente se întemeiază credința sa că literatura aceasta nu este capabilă să cuprindă în trupul ei reflectarea marilor probleme ale omului și îi neagă, **ab initio**, accesul la sensuri profunde ?

Dacă M.G. dorește să scrie proze minore și de divertisment, de „relaxare isteață", după cum singur și le definește, nimeni nu-l împiedică. În fond, fiecare scrie după cum îl taie capul. Am de făcut doar o singură obiecție, să nu confunde opțiunile sale personale cu opțiunile altora și să nu generalizeze foarte modestul său crez literar !

Ce așteaptă „publicul larg" de la literatura SF ? Idei „expuse incitant și accesibil vizavi de problematica majoră de actualitate", dar, imediat, M. G. adaugă contradictoriu că, de **fapt,** cititorul dorește „să se deconecteze cu un vis, cu lumea mirifică a unei povești cu astronauți, martieni și oameni din viitor, care să-i pună mintea la contribuție, fără să-l angajeze prea tare, să-l amuze cîteva ceasuri", „un vis frumos, o perspectivă viitoare promițătoare" etc. Oare, nu ar fi cazul să se renunțe tocmai la un asemenea mod de înțelegere a literaturii SF, drept mijloc facil de evaziune, de eludare a problemelor importante ? Există, fără îndoială, și o asemenea categorie de lectori, dar de ce să aservim un întreg gen pretențiilor lor destul de limitate ? Nu este vorba de a nu lua în seamă publicul și de a scrie doar pentru un

Desen de Raoul Niceară

cerc restrîns, doar pentru o elită, ci de a hotărî cărei părți din public i te adresezi. M.G. spune că „publicul literaturii de anticipație face generoase concesii", în realitate, literatura este cea care le-a făcut. Să nu uităm de misiunea educativă a artei și a scriitorului, care nu constă în nici un caz în a-i furniza cititorului „cîte o informație demnă de reținut dintr-un domeniu de cunoaștere străin de activitățile lui uzuale", ci în mult, mult mai mult.

Pentru mine este de neînțeles cum poate M.G., autor talentat și apreciat de altfel, făcînd parte dintre tinerii scriitori de literatură științifico-fantastică, să pledeze pentru calea minimei rezistențe !

Lucian Ionică

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Eurocentrism sau democrația culturilor ?

Colaborarea lui Ștefan Baciu cu grupul „Europei libere" este și sporadică și fără substanță : cîteva poezii risipite prin „Limite", o intervenție pur științifică pe tema unei traduceri infidele nu însemnează mai nimic. Adeziuni mai pronunțate nu s-au produs. Realitatea operei indică, pe tema aceasta, diferențieri și mai mari, accentuate prin exegeza care s-a făcut. Nici una dintre contribuțiile lui Ștefan Baciu nu a dezvoltat tezele diversiunii rezumîndu-se, dimpotrivă, la o inițiativă literară aflată la distanță de monopolul antiromânesc. O desfășurare, fie și sumară, a comentariilor dedicate acestei creații e cum nu se poate mai grăitoare. Mai întîi, înfățișarea operei. Ea este impunătoare cantitativ, numărînd peste patruzeci de titluri, unde intră mai ales poezie, eseistică, traduceri și memorii. Poetul scrie în românește, în spaniolă, în portugheză, în engleză, în germană și chiar dacă e plurilingv rămîne la cadrul categorial românesc : el concepe în alte idiomuri însă gîndește pretutindeni românește. Chiar și două sinteze, memorabile, dedicate poeziei hispano-americane, înfățișate sub forma unor antologii („Antologia de la poesia latinoamericană", tom 1—2, Albany, New York, 1974, și „Antologia de la poesia surrealista latinoamericana", Joaquin Mortiz, Mexico, 1974) se întemeiază pe o ideologie a culturii care nu e străină de condiția literaturii românești. Asemenea monumente nu au scăpat unei exegeze care le-a considerat, pe bună dreptate, reprezentative. Ideea prioritățlor nu lipsea de acolo și o semnala Tristan Marof („Ultima Hora", 17 iulie 1974, pg. 7, La Paz) : antologia lui „rinde homenaje (...) a los precursores en tierra americana". În alt loc, (în „Jornal do Brasil", 15 martie 1975, pg. 5), Carlos Drummond de Andrade (unul dintre cei mai însemnați scriitori brazilieni de azi), elogia antologiile lui Ștefan Baciu care ar fi dat „o imagine definitorie a fizionomiei poetice naționale". „Se poate zice — observa el — că [Ștefan Baciu] e azi cel mai complet cunoscător de literatură modernă latino-americană". O recenzie cum era aceasta se întemeia pe ideea respingerii centralismelor în cultură, pe care antologiile lui Ștefan Baciu o documentau, și asemenea inițiative, dedicate democrației culturilor universale, sprijinite pe teoria specificului, nu plăceau, bineînțeles, diversiunii. Întrebarea lui Carlos Drummond de Andrade (prilejuită de cărțile lui Ștefan Baciu) nu se leagă de monopolismul eurocentrist al „Europei libere", însă îl combate implicit : „Atît de necunoscută de către ea însăși, cum ar putea America Latină (și, ca și ea, Africa nouă și India) să fie cunoscută, înțeleasă, acceptată (ca să nu zic stimată) de ferocii dominatori ai Terrei ?" Adevărul e că, dimpotrivă, diversiunea promovează tocmai mentalitatea acestor „feroci dominatori".

Însă elogiile exegezei nu se terminau nicidecum cu acestea. Ideea specificului, determinată de poligeneză, reieșea neindoios dintr-un comentariu al lui Francisco Amighetti (în „La Nacion", 1969, San Jose, Costa Rica) : Ștefan Baciu" a descoperit că în aceste țări convulsionate de revoluții pulsează o viață nouă și se naște o artă care aspiră la universal **fără să renunțe la propria definiție"** (subl. n.). Am citat mai demult, observația lui Octavio Paz („Plural" nr. 35/august 1974), privitoare la una dintre antologiile lui Ștefan Baciu : ea ar fi un răspuns „etnocentrismului european" care a generat ignorări în materie de precursorat sud-american și marginalizarea unor autori însemnați, precum chilianul Huidobro. Operațiunile de eliminare a valorilor specifice, întreprinsă de grupul „Europei libere" față de literatura română, nu se întîlnește, desigur, cu aceste idei. În fine, o lungă recenzie (din „Helikon" 4, nr. 1—2), a lui Adrian Marino, saluta cîteva din inițiativele lui Ștefan Baciu conținute în „Antologia de la poesia surrealista latinoamericana". El ar face o distincție între poeții „surrealizantes" și „surrealistas" („Antologia", Mexico, 1974, pg. 29—30), fixează caracteristicile sud-americanismului și semnalează „orientarea antiimperialistă" (pg. 68), „refuzul deliberat al universalității", rezultată prin sincronism mecanic (pg. 106), extrage caracteristicile poeziei sud-americane în baza mitului și a ritualului magic, întemeiate, așadar, pe o „vocație indigenistă" și pe reintoarcerea la origini (pg. 336) Acest „indigenism", această întoarcere la origini, nu puteau să fie simpatizate de către diversiune, în optica acesteia ele ar fi nu mai mult decît un „particularism" și, raportate la români, un „pitoresc dunărean".

Să mai notez încă un element care se sustrage inițiativelor „Europei libere" care se sforța să teoretizeze chiar și diferențele dintre limbi, salutînd pe cele cîteva, puține, care ar avea „universalitate". În această perspectivă, cine ar scrie în alte idiomuri decît acelea europene și occidentale nu ar avea acces la universal. O revistă de poezie, editată cu eforturi de Ștefan Baciu (în Honolulu) și intitulată „Mele" (numele hawaiian al poeziei), nu avea, cu aceste păreri, nici o legătură. Ea promova toate limbile lumii : „într-un număr recent, de exemplu, — zice un comentator — revista, conține lucrări în hawaiană, tagalog, chineză, arabă, română, portugheză și samoană" pe lîngă franceză, spaniolă, germană și engleză, care ar fi „uzuale" (Leonard Lueras — „Honolulu Advertiser", 16 nov. 1974). Un poet, Jean Charlot, a publicat, în „Mele", chiar și un poem în nahuatl, limba indienilor mexicani. Cît privește lirica lui Ștefan Baciu, ea amănunțește un acut sentiment al dorului și, cum zicea Vintilă Horia, conține poeme „unde trăiește această coliziune între singurătatea dezesperată a exilului și amintirea paradisului pierdut". Esența ireductibilă a acestei poezii ar fi „peisajul originar, care confundă în același concept țară și tinerete". Minulesciană și afectivă, exprimînd un cult al poetilor în linia lor candidă, a boemei ingenue, poezia lui Ștefan Baciu pornește dintr-un cotidian magic, unde miracolul paradisiac răsare ca un abur argintat : „Turla bisericii sfîntului Nicolae din Schei / ecoul trenului lovindu-se noaptea de Timpa / „Kefir Lukianoff" în Cismigiu / „Tempo, Facla și Credinta" / „fierbinte, porumbielu', fierbinte" / domnu'Misu de la „Cartea Românească" / fularul ca un curcubeu al lui Emil Botta / Maria Tănase cîntînd la „Neptun" / în Piața Buzești / Tata comentînd Războiul și pace / sau o pagină de poezie de Nietzsche / (răsfoia cartea cu degetul arătător) / un caputiner la „Coroană", și bancnota aceasta de 500 lei / aflată într-un fund de plic îngălbenit / adus nici eu nu știu cum / din Brașov în Brazilia / și apoi în Honolulu-Hawaii / insula Oahu / Arhipelagul Sandwich".

Este limpede că o astfel de operă, solidă, cultivînd o poezie bizuită pe sentiment și nu pe disoluție, nu are nimic a face cu diversiunea grupului „Europei libere".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

BRUCE HUTCHINSON

(Canada)

„Ţara neştiută“: O GEOGRAFIE POETICĂ

Nume mai puţin familiar, probabil, publicului românesc, scriitorul şi publicistul Bruce Hutchinson este una dintre prezenţele marcante în peisajul literaturii canadiene contemporane. Născut odată cu începutul veacului, în Ontario, provincie învecinată cu golful Hudson, şi-a făcut studiile în Columbia britanică, regiune mult mai îndepărtată, situată de-a lungul Pacificului. În calitate de gazetar a străbătut în lung şi-n lat întreaag Canadă, peregrinări din care s-a născut o carte unică în felul ei, The Unknown Country („Ţara neştiută“), **un adevărat poem în proză despre frumuseţile tainice ale acestei uriaşe ţări, a doua ca mărime din lume (dar cu o populaţie extrem de redusă), prea puţin cunoscute chiar propriilor ei locuitori, stabiliţi mai mult în zonele de coastă. Hutchinson are, astfel, aşa cum s-a spus, meritul de a-i fi ajutat pe canadieni să-şi descopere propria ţară. Vibraţia sentimentelor, retorismul, grandoarea, viziunii, tonul pe alocuri profetic, il apropie, într-un fel, de Russo, cu a sa „Cintare a României“ : cititorul român se poate convinge din fragmentele reproduse mai jos. Comparaţiile care s-ar putea face, printr-o studiere mai aprofundată, în paralel, a celor două texte, despărţite în timp de circa un secol şi referindu-se la spaţii geografice atit de îndepărtate unul de altul, nu ar fi, desigur, lipsite de interes.**

Bruce Hutchinson mai este şi autorul unui roman cu tentă politică „The Hallow Men“ („Fiinţe găunoase“), **rod tot al experienţei sale gazetăreşti, în afara unor lucrări cu caracter nebeletristic, intre care** „Mr. Prime Minister 1867—1964“, **evocare a personalităţii celor care au deţinut funcţia de prim-ministru in Canada intre anii amintiţi.**

Minunat şi dulce la auz este numele ţării noastre, Canada ! Parcă ar fi strigătul de bucurie al unui copil la sosirea primăverii, ori larma gîştelor cînd se îndreaptă spre miazănoapte, mugetul riurilor cînd se topesc gheţurile, şoapta viturilor timpurii.

Nu auziţi zvonul Canadei ? Nu-l auziţi în foşnetul pe care îl fac în octombrie frunzele arămii ale plopilor, în tăcerea lacurilor, brusc întreruptă de zvicnetul argintiu al somonilor, în zumzetul ferăstraielor din adîncul pădurilor, în dangătul clopotelor bisericuţelor înşirate de-a lungul apelor, în şuieratul trenurilor care se strecoară prin trecătorile înguste ale munţilor, în gîlgîitul apei care se scurge prin şanţurile de irigaţie în toiul nopţilor zăpuşitoare, în freamătul spicelor coapte în bătaia vîntului, în scrîşnetul tălpicilor de oţel ale sănilor care îşi croiesc drum prin zăpadă ?

Nu i-aţi simţit pielea catifelată şi vie ? Nu i-aţi simţit-o în covorul umed şi moale de la picioarele copacilor, în firele de iarbă care v-au mingiiat faţa, în stropii săraţi ai oceanelor, în soarele dogoritor al preeriilor, în rafala viscolelor cumplite, în nestăpînita explozie vegetală a miezului de vară ?

Şi culorile, i-aţi văzut şi culorile. În întinderile de zăpadă aşternute peste preerie, în vibraţia razelor de soare sau a luminilor amurgului pe boabele grele de grîu, în livezile merilor cu floarea revărsată ca o spumă şi în pădurile ruginii de arţari şi în tufişurile de sumac roşii ca sîngele de-a lungul drumeagurilor şi în pînzele albe ale goeletelor şi în chipul munţilor brăzdat de încreţituri albastre. Şi i-aţi simţit mirosul reavăn, bărbătesc, în pădurile de pin şi în luminişurile create de mîna omului pentru a-şi face loc de casă şi în lacurile leşioase şi în mirîştile toamnei şi în rumeguşul proaspăt şi în pietrele vechi de cînd lumea.

Da, dar încă nu i-am aflat, pe de-a-ntregul înţelesul, nu i-am cuprins cu privirile întinderile, nici contururile. Nu i-am simţit încă pe de-a-ntregul pulsaţiile inimii, tăria muşchilor, tiparul minţii. Pentru că sîntem tinerii, fraţii mei, şi pradă îndoielilor şi robi ai sfielii. Dar, acum a sosit şi timpul nostru şi iată, sîntem gata.

. . . . . .

Stranii şi misterioase sînt numele pe care le poartă locurile Canadei, şi ele te urmăresc ca o obsesie. Nume pline de nobleţe, ca un sunet de orgă : Saguenay, Miramichi, Okanagan, Lachine, Anse-à-Valleau, Forillon. Cînd spui Fundy, parcă auzi fluxul şi refluxul apelor, ori zgomotul apelor care se izbesc de stînci, Blomidon îţi trezeşte în minte imaginea unei faleze abrupte. Trois Rivières, Grand şi Petit Chloydorme, Verchères sună ca un cîntec plin de dulceaţă, pentru îndrăgostiţi, iar Cap-des-Rosiers este încărcat, parcă, de mireasma florilor de primăvară.

Similkameen, Chaudière, Wallasheen — cine nu aude cînd sînt rostite aceste nume sunetul limpede al clopotelor în fapt de seară ? Nipigon este ca un răpăit de tobă. Yoho, chemarea unei trompete, al cărei ecou răsună peste dealuri, iar cînd buzele rostesc Rainy River parcă vine din depărtare zvon molcom de fluier.

Poţi întîlni şi nume aspre, bărbăteşti — Shickshocks, Gatineau, Jasper, Rimouski şi Chippewa (parcă auzi cum bate vîntul). Şi nume englezeşti prea binecunoscute, aduse cu ei peste ocean de imigranţii cu dor de ţară — Halifax, Edmonton, Stratford, Grimsby, Guildford, Windsor, Victoria, Lytton, şi cel mai încîntător dintre toate numele Windermere şi Scottish Glengarry. Fiecare cu povestea sa într-o altă ţară, în ţara de dincolo de ape.

Şi Illecillewaet nu vă aduce în urechi rostogolirea vijelioasă a unui riu de munte ? Ori Kootenay şi Cariboo, trăznetul care se sparge între două creste muntoase, iar Ottawa clocotul unei viltori ? Cine nu poate percepe un strigăt de bucurie şi încîntare în sonurile cuvîntului Montreal ? Sau spaima pe care o degajă Rivière du Loup, Riul lupului ? Sau rafala de vînt pe care o sugerează numele riului Assiniboine. Nu degeaba a fost fascinat Whittier*) de sunetul acestui cuvînt deşi niciodată nu a văzut riul cu proprii-i ochi şi versul lui atît de cunoscut „Fumul care se ridică agale deasupra taberelor de vînătoare pe malurile sălbaticului Assiniboine“ a întipărit pentru totdeauna în mintea noastră, încă din anii atît de îndepărtaţi ai copilăriei, chipul indienilor în căutare de vînat.

Sau Huron, Nipissing, Temiskaming — a fost dată uitării obîrşia indiană a acestor cuvinte, s-a pierdut amintirea masacrelor petrecute odinioară aci ? Dar sînt şi nume indiene suave, plăcute la auz, ca un oftat de mulţumire. Unul după altul se înşiruiesc Saanich, Cowichan, Squamish, Nanoose, Koksilah pentru ca, deodată, să auzi zgomotul apelor spumeginde izbindu-se de ţărmurile Pacificului : sînt Uchucklesit şi Qualicum.

Există nume stranii, neplăcute, cum sînt Spuzzum, Saskatoon, Sarnia, Schreiber, Scugog şi Scubenacadie ; nume pierdute, nume exilate, aşa cum este, pe întinderea de necuprins a preeriilor, Dauphin, ales de exploratorii francezi în cinstea unui prinţişor aflat în palatul de la Versailles ; şi un nume curios Medicine Hat (Pălăria vrăjitorului), cum este cunoscut şi astăzi locul unde vrăjitorul („medicine man“) tribului Cree şi-a pierdut tradiţionalul coif de pene, însemnul indeletnicirii sale, într-o luptă cu un indian din tribul Picioarelor negre.

Însăşi numele Canadei este straniu, aidoma tipătului unei păsări a mării. Unii spun că îsi are originea într-un cuvînt din limba indienilor Iroquois, **kanata**, ceea ce înseamnă colibă ori cabană, alţii că ar proveni dintr-un cuvînt din limba indienilor Algonquin, **odanah**, aşezare. Si să nu uităm legenda despre mateloţii spanioli, care, neizbutind să dea peste mult doritele mine de aur, strigau : **„Aca nada !“** — aici nu-i nimic.

Nume încărcate de istorie, de izbînzile şi înfrîngerile noastre, de amintirile noastre, de visurile pierdute ale tinereţii noastre, de minunatele speranţe ale viitorului nostru.

Prezentare şi traducere de R. Căplescu

*) **John Greenleal Whittier (1807—1892), poet american contemporan cu Whitman.**

DIN LIRICA MAGHIARĂ CONTEMPORANĂ

GARAI GÁBOR

Invocaţie

Ajută-mă să te evoc în cuvinte
pentru ca trecerea ta să nu fie deplină !
Ajută-mă căci chinul şi durerea ta
m-au blestemat să amuţesc

pentru că am privit neputincios
cum te scufunzi în tăcere
înecîndu-te în desişul
de sînge şi nămol al morţii.

Şi nu ţi-am putut spune : renunţă,
căci, oricum, totul e-n zadar !
În ochii mei, a împietrit
îndemnul fără vlagă

Hărăzeşte-mi mie speranţa ta puternică,
ajută-mă să te evoc în cuvinte,
să depun mărturie despre cine-ai fost,
atoatedăruitoareo !

Risipitoare de iubire,
veşnic resemnată în sărăcia ta,
cînd nu adia vintul erai o firavă floare,
iar în furtună plop neîncovoiat.

Blajină şi cutezătoare,
ultimul meu refugiu,
dezleagă-mă din amuţire
ca să nu pieri fără urmă !

BIHARI SÁNDOR

Locul

Locul unde stau rodeşte, precum un copac,
miazănoaptea, miazăziua, apusul, răsăritul ;
şi, totuşi, acest loc rămîne mereu acelaşi.
Aici vara întotdeauna îmi arde degetele
precum cele douăzeci de ţigări pe care le
fumez zilnic.

Descărnare

Se descărnează realitatea lipită de os,
alunecă şi se strecoară-n haos.
De nimic nu e nevoie,
nici măcar de această gramatică,
nici măcar de acest animal superb,
ci doar de carnea sa.
Sînt amarele gînduri ale oaselor mele...
Şi stau ca o relicvă şi simt
că nu mai fiinţez în timp,
precum lucrurile se desprind din fire,
precum dispare ultimul tilc al cuvintelor.

În româneşte de Veronica
şi Victor Birlădeanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN STUDIU** incitant publică Michel Lemy, sub titlul **Jules Verne, iniţiat şi iniţiator,** propunînd o lectură cu „cheie“ a citorva dintre celebrele romane ale scriitorului. Punctul de plecare al cercetătorului constă în pătrunderea „codului“ pe care l-ar fi folosit Jules Verne atunci cînd şi-a scris romanele, ascunzînd sub neraţiunea cunoscută un mesaj pentru cei care aveau mijloace să-i înţeleagă. Subtitlul cărţii este şi el semnificativ : Cheia secretului de la Rennes-le-Chateau şi Comoara regilor Franţei. În fond, studiul lui Michel Lemy este o foarte atentă radiografie a mediului literar francez al epocii, precum şi a unor laturi mai puţin cunoscute din literatura contemporană. În paralel, se întreprinde o profundă investigaţie a originilor instituţiei monarhice în Franta şi a implicaţiilor de istorie europeană din **Clovis Dardentor.**

● **UN REPORTAJ** fabulos, publicat pentru întîia dată în 1937, a fost reluat recent de editura Payot de la Paris, în colecţia „Biblioteca istorică“. Este vorba de cartea Ellei Maillart, **Oaze interzise. O femeie traversează Asia Centrală în 1935,** evocînd călătoria făcută de autoare împreună cu ziaristul Peter Fleming printr-un continent în plină fierbere, antrenat în războaie şi tulburări sociale. Experienţa autoarei este în primul rînd una de natură intelectuală şi spirituală, evocînd întîlniri cu semnificaţie culturală, prin confruntarea unor perspective deosebite. Pătrunzînd în teritoriile interzise pînă atunci europenilor, închise într-un paseism absolut, cu rigori ce aveau să cadă numai prin presiunea unor evenimente dramatice, autoarea propune cititorului o imagine dintre cele mai interesante a unor regiuni din Himalaya şi din India, de unde avea să se întoarcă în Europa. Această carte îşi păstrează „încă toată prospeţimea şi modernitatea observaţiilor sale“, cum scrie un comentator.

● **REGIS BOYER** este un cunoscut specialist în culturi scandinave, făcînd cunoscute în Europa o serie de opere capitale ale nordului. De curînd, el a tradus în limba franceză o serie de texte adunate de Snorri Sturluson în **Heimskringla,** publicîndu-le sub titlul **Saga lui Olafr.** Olafr Haraldsson a fost primul rege mare, unificatorul şi legiuitorul cel mai important al Islandei medievale. El a murit la 1030 şi a fost canonizat imediat, atît pentru faptul că răspîndise creştinismul în Norvegia, cît şi pentru marea popularitate a figurii sale în rîndul poeţilor medievali, a scalzilor care i-au proslăvit memoria, punîndu-i în seamă o mulţime de miracole. Versiunea lui Regis Boyer se bucură de girul unei personalităţi excepţionale în domeniu, propunînd un Sf. Olafr foarte convingător din punct de vedere literar.

● **ISTORICUL MICHEL OSTENC** este specializat în studiul fenomenului de descompunere socială pe care l-a reprezentat fascismul italian. Recenta sa carte, **Intelectualii italieni şi fascismul (1915—1929)** este semnificativă prin stilul de monografie a unei probleme, pe care îl ilustrează. Fără a încerca nici un fel de complezenţă în legătură cu acele figuri care au trădat demnitatea intelectuală şi s-au aliat cu brutele, şi fără a ocoli grava răspundere a unor atitudini ce au favorizat venirea fascismului la putere, M. Ostenc arată că niciodată intelectualii nu au fost cu adevărat adepţii vreunui regim de tip fascist. Există o incompatibilitate de substanţă între conceptele actiunii culturale şi cele ale politicii extremiste. Cum afirmă un recenzent al cărţii, cultura „a rămas străină regimului lui Mussolini, care nu a ajuns să depăşească stadiul unui comportament, pentru a elabora o ideologie fascistă autentică“. Nici nu se putea, brutalitatea şi stupiditatea fascismului fiind străine de orice trăire culturală.

● **SIMBOLISTICA** marilor teme de psihologie colectivă fascinează pe cercetătorii de azi. De curînd, seria „Biblioteca ştiinţifică “de la Payot a publicat un amplu studiu, **Masca sau tatăl ambiguu,** de Jacques Brill, profesor la Universităţile din Paris şi din Tours, cunoscut specialist în probleme de antropologie culturală. Este o trecere în revistă, istorică şi tematică, a problemelor ridicate de obsesia măştii, atît în diferite formulări artistice, cît şi în manifestările subconştientului colectiv. Citäm dintr-o prezentare a cărţii : „Autorul volumului **Lilith** (apărut în aceeaşi colecţie) consacră o carte temei măştii în istoria civilizaţiilor. Dacă omul societăţii industriale a încetat să mai poarte o mască, el este încă sedus de ea. Aceasta pentru că măştile poartă în ele gravitatea esenţială care vine din faptul că se referă fără încetare la Tată, la Strămoşi, la Putere. Etnologia, istoria şi psihanaliza se întîlnesc pentru a ajuta la descifrarea succedaneelor moderne ale imaginii paternaliste şi ale eroului cultural, ajungînd pînă la mijloacele audio-vizuale“.

● **RUTH PRAWER JHABVALA** este o romancieră celebră, îndeosebi datorită adaptărilor cinematografice ale romanelor sale, realizate de cineastul James Ivory. Sînt impresionante şi acum marile ariticole care au omagiat succesul filmului **Căldură şi praf.** Autoarea este de fapt o europeană care s-a căsătorit cu un arhitect indian şi a trăit peste douăzeci de ani în subcontinent, cunoscînd în profunzime viaţa socială, moravurile şi cultura tradiţională. De curînd a apărut la editura Balland un nou roman al său. **Această luptă nesigură,** evocînd viaţa unei familii de bogătaşi din New Delhi. Un stil viu şi plin de umor şi maliţie o ajută pe autoare să susţină o povestire savuroasă, cu talent de a construi scenele „tari“, cu subtilă pictură de moravuri, care a încîntat pe criticii occidentali ce păreau atît de obosiţi de acest tip de literatură. Ruth Praver Jhabvala propune o literatură autentică, ce nu se supune modei, cucerindu-şi publicul printr-un talent de o mare forţă. O scriitoare al cărui nume trebuie reţinut.

● **JAROSLAW IWASZKIEWICZ** a fost una dintre personalităţile dominante ale literaturii poloneze contemporane. Cu prilejul împlinirii a cinci ani de la moartea sa, presa literară din Polonia omagiază bogata sa activitate literară, precum si contributia activistului obştesc şi figura omului stimat de colegi şi de cititori, pentru calităţi morale inegalabile. Un articol difuzat de „Interpress“ menţionează următoarele : „Problemele universale, filozofice, şi morale, de care se loveşte omul în orice colţ al lumii sînt prezente în întreaga creaţie a lui Iwaszkiewicz începînd cu primele încercări literare. Au fost prezente în culegerea **Octoversuri,** în lucrările de proză literară de mai tirziu, aşa cum ar fi **Domnişoarele din Wilk, Brzezina, Moara de pe Lutyn, Îndrăgostiţii din Marona** şi în multe altele, considerate capodopere ale literaturii europene şi traduse în zeci de limbi. Aceste probleme s-au reflectat şi în dramele publicate. Un loc deosebit în creaţia scriitorului îl ocupă romanul scris între 56—62, **Slavă şi glorie,** în care se întîlnesc aceleaşi probleme majore. Ultimii ani din viata scriitorului, completati de experienţă, plini de pasiuni creatoare, înţelepciune înţelegătoare şi liniste interioară, au oferit cititorilor **Hartă de călătorie, Peregrinări în Italia,** şi **Călătorii în Polonia.** Emoţiona prin lirismul adînc, uimea cu iscusinţa de a stabili un contact cu cititorii. Arta sa scriitoricească, deseori rafinată din punct de vedere artistic, nu întotdeauna uşor receptabilă, mişca inimile şi spiritele oamenilor“.

● **O CARTE** care se bucură de mare succes în presa pariziană este dedicată de Henri Troyat lui Cehov. Autor a numeroase romane, dintre care a fost remarcat în ultimii ani îndeosebi **Maria Karpovna,** Henri Troyat este membru al Academiei franceze şi se bucură de un imens prestigiu ca prozator şi popularizator al literaturii ruse. În legătură cu lucrarea dedicată lui Cehov, citim următoarele, într-o publicaţie a unui grup de edituri pariziene : „Ceea ce ne propune aici scriitorul este mai întîi un voiaj vertiginos în trecutul apropiat al Rusiei. În acelaşi timp, cu marele său dar de comunicare omenească, el ne face să pătrundem în tainitele unei fiinţe surprinzătoare, înzestrată cu un ochi viu şi cu o minte rece, maliţios şi trist, amabil şi distant, egoist şi deschis la nefericirea celorlalti, înconjurat de femei, dar speriat de ataşamente prea profunde cu vreuna dintre ele, pînă în ziua căsătoriei lui stranii şi tîrzii, împărţindu-şi timpul între medicină, care-i permite să dea curs setei sale de devotament uman, şi literatură, în care se impune prin independenţă artistică....“

● **CARTEA** lui Placido Domingo, **Primii mei patruzeci de ani,** constituie una dintre marile surprize ale pieţii editoriale din Occident. Unul dintre cei mai mari tenori dramatici ai lumii, Placido Domingo şi-a petrecut anii evocaţi în această carte de memorii pe marile scene ale lumii. Născut într-o familie de cîntăreţi profesionişti, el a cunoscut scena încă din copilărie, crescînd în culisele micilor teatre din provincie, unde se desfăşurau turneele părinţilor săi. Cartea de memorii, începută încă în 1981, evocă anii de învăţătură, care nu s-au petrecut în conservatoare şi şcoli de artă dramatică, ci în mijlocul corurilor şi al profesioniştilor din apropierea familiei sale. La 18 ani a debutat pe scena operei, iar la 20 de ani a interpretat un rol principal. La 30 de ani era cunoscut şi admirat ca unul dintre cei mai mari cîntăreţi ai lumii. Cartea este plină de anecdote savuroase şi amintiri în legătură cu activitatea sa şi cu marile personalităţi artistice pe care le-a cunoscut, iar portretele pe care le dedică unor dirijori şi cîntăreţi pe care i-a cunoscut sînt de o mare pregnanţă.

REPERE

Morometii în italieneşte

Am mai avut prilejul să ne referim în aceste pagini la unele eforturi de a traduce cîteva dintre cele mai prestigioase cărţi ale literaturii noastre actuale în idiomuri străine. Am formulat de asemenea sugestii în legătură cu această frumoasă iniţiativă a unor edituri de la noi şi de aiurea, considerînd că numai o bună colaborare a unor factori diverşi poate conduce la reuşita unor asemenea întreprinderi riscate. Publicul din alte zone de cultură este determinat uneori de impulsuri paradoxale, a căror intuiţie trebuie să orienteze pe editor şi pe traducător, într-un moment sau altul. Frumoasa audienţă pe care o cîştigase Rebreanu între cele două războaie mondiale se datora climatului european al vremii, care ajutase şi cariera internaţională a literaturii lui Reymont, iar începutul de notorietate a filozofiei blagiene a culturii beneficia de marea audienţă a teoriilor morfologice (Spengler, Frobenius), de la care plecase de fapt, preluînd chiar unele elemente pentru „matricea stilistică“. Nu întîmplător, Blaga începuse să fie tradus în Italia, aproape simultan cu mai buna cunoaştere (relativă !) a lui Spengler. Poezia sa începuse să se „audă“ mai mult în deceniul dinaintea morţii sale, tocmai pentru că părea să reprezinte o voce autentică din Est, iar căutările jurului Nobel se îndreptau spre această zonă ce trăia o viaţă istorică prea puţin cunoscută din punct de vedere literar. Alegerea unui alt candidat din această parte a lumii, după un an sau doi, dacă nu ne înşelăm, a fost o manifestare o conştinţei vinovate din Academia suedeză, după cum formularea refuzului de către Sartre, peste un deceniu, avea să confere laurii unui prozator controversat. Aceste varii manifestări de dezorientare vin să întărească impresia că este nevoie de o preocupare mai sistematică şi de bunăvoinţă din partea unor factori responsabili. Cu puţină înţelegere, în anii 1955—56, într-un moment de „destindere“, chiar din punct de vedere politic (se ştie ce frumoase speranţe se legaseră de „Întîlnirea“ de la Geneva !), literatura noastră s-ar fi putut mîndri cu un „Nobel“ care ar fi oferit alte şanse traducerilor ulterioare. Fără îndoială, orice apariţie în limbi străine trebuie situată sub auspicii favorabile, atunci cînd factorii ce au prezidat la realizarea ei sînt cîntăriţi cu grijă, iar scopurile culturale ale publicării sînt atît de evidente. Aşa se întîmplă şi cu o excelentă versiune a **Morometilor** (vol. I) în italiană. Este o traducere admirabilă, o propunere de lectură care poate să convingă publicul italian, şi nu putem decît să sperăm că editura „Minerva“, care a patronat-o, va găsi posibilitatea de a o difuza acolo unde trebuie. Merită efortul şi şi poate chiar o investiţie în acest sens. Este un text cu o mare fluenţă, păstrînd anumite particularităţi de limbă română, expresii şi cuvinte specifice, cu un parfum deosebit pentru cititorul străin, excluzînd însă echivalenţele dialectale, uşoar de găsit în italiană, dar greoaie pentru cititorul cultivat din peninsulă. Pare că limba acestei traduceri aduce în memorie frînturi de frază din literatura clasică italiană, făcînd ca textul să apară familiar şi dîndu-i pe alocuri chiar monumentalitate, aşa cum se cuvine unei cărţi reprezentative. Iată începutul traducerii semnate de Dana Grasso Niculescu şi Florina Nicolae : „Nella pianura del Danubio, qualche anno prima della seconda guerra mondiale, sembrava che il tempo avesse avuto con la gente un'infinita pazienza“ ; la vita scorreva senza grandi conflitti...“ Am citat în mod intenţionat acest pasaj, aproape banalizat de repetiţia pînă la saţietate din textele critice de la noi. Ce frumos sună ei în italieneşte, şi ce pendant face ca ultima propoziţie a cărţii : „Il tempo non pazientave più“, demonstrînd că aici se încheie cartea şi că aşa zisul volum II este un cu totul alt roman ! Cele două traducătoare au limpezit uneori expresia, pentru a o face inteligibilă lectorului italian, fără a strica însă nimic din poezia puţinelor pasaje de atmosferă cu adevărat rurală. O exclamaţie ce pare autohtonă, în simplitatea ei, perfect italienească : „Come sei bella, zietta Polina !“. Oricum şi „ţaţă Polino“ poate fi o „traducere“ a lui „zietta Polina“ ! Romanul are un profund caracter reprezentativ, şi trebuie tradus şi cunoscut, la fel ca şi cărţile altor autori români. Notele puteau fi mai ample, insistînd asupra unor formulări, şi mai ales, asupra numelor personajelor.

Versiunea italienească este însoţită şi de o prefaţă cu semnătură prestigioasă. Erau probabil mai necesare unele referinţe la literatura cunoscută de către cititorul căruia se adresează traducerea, pentru a-l ajuta să situeze mai bine cartea. Oricum, Dana Grasso Niculescu şi Florina Nicolae merită toate felicitările.

Aurel-Dragoş Munteanu

Subiectivităţile unui obiectiv

Memorialul de călătorie, bine gîndit şi scris, conţine, în chip fatal, discuţia raţiunii din care se fac memorialele de călătorie. Scriitorul de jurnale se întreabă ce-l îndeamnă să treacă la lucru şi încearcă o lămurire a motivelor pe care le are cititorul de a purcede la citit. Şi unul, şi celălalt conchid asupra schimbării pricinilor. Povestitorul cunoaşte o seamă de treburi, fiindcă a umblat prin lume, cititorul le ştie aproape la fel de sigur, deşi a rămas pe loc. Multe din cele pe care, pînă nu demult, ni le spuneau însemnările de drum, ni le zic şi ni le arată cărţile turistice, filmele documentare, televiziunea, gazetele şi revistele. Totul se schimbă, cu excepţia nevoii călătorului de a povesti aventura ieşirii sale în lume. Radu Budeanu *), într-una din multele pagini ale cărţii sale „Călătorii subiective“, unde discută chestiunea „subiectivităţii“ observatorului, se dezvăluie : „El (adică jurnalul) este o carte care cuprinde date personale, ce încearcă să devină publice şi nu date publice, care vor să treacă drept personale“. Şi, mai încolo : „Această carte s-a scris singură, nu vrea să „demonstreze“ nimic şi nu vrea să umple nici un gol. Dacă o vei citi pînă la capăt, stimate cititor, nu vei putea ţine apoi nici o prelegere despre priveliştea planetei. Vei fi însă tentat să crezi că totul începe cînd pleci şi începe, din nou, cînd te întorci. Pînă la urmă, trăim între escale, chiar dacă nu călătorim niciodată...“ Observaţie pătrunsă de amar şi melancolie. Fiul risipitor se întoarce la părinţi cu dorul încins al unui timp al inocenţei. Spre deosebire de semenii săi, care cunosc aproape totul, fără să se fi mişcat prea mult din casă, el e sortit să pună mîna pe rană şi să strige : este !

Da, călătoriile te îmbogăţesc, dar cel mai adesea cu o subtilă suferinţă. Cu conştiinţa faptului că trăieşti între plecări şi veniri şi că obiectul de cunoscut n-are început şi nici sfîrşit. O foame fără saţ. Radu Budeanu cunoaşte enorm de multe aeroporturi, hoteluri, şosele şi birouri ocupate de oameni importanţi. Aceasta îi este profesia : să cunoască repede şi să nu adaste, să sosească pentru a o porni rapid la drum, să aprecieze grăbit calitatea cadrului şi să fie atît de atent informat, în ce priveşte ţara şi urbea, pe care trebuie să le traverseze, încît să nu pătească nici o uimire. Pentru un jurnalist al înaltelor protocoale, singura deschidere către adevăr e subiectivitatea. Astfel că Radu Budeanu izbuteşte un volum de portrete realizate de la distanţa de unde e limpede că nu poţi scăpa de tine însuţi. „Iată, aşadar, New York-ul !“. De la fereastra unei camere situate la etajul 39, călătorul ajuns la unul din capetele atît de intens imaginate ale lumii, un capăt la care nu poţi să mai visezi, fiindcă în contul tău l-au văzut, l-au evaluat şi l-au trăit o mulţime de autorizaţi, are prilejul să vadă... etajul 39 al hotelului de vizavi ! Lumea e mică, socoteşte peregrinul : alergi şi alergi ca să te ajungi din urmă şi singura bucurie întreagă rămîne gîndul că, după atîta precipitare a realităţii, te întorci acasă şi realitatea reintră în normal.

Radu Budeanu este un admirabil pictor de idei. Emancipat de prejudecata reportajului literar, el scrie pentru un cititor asemeni sieşi : un om cu dorinţi şi simţăminte la scară umană. Am citit cîteva splendide „jurnale americane“ („Marile canioane“ de Dan Grigorescu, „America ogarului cenuşiu“ de Romulus Rusan), cărţi ale cunoaşterii cinstite, temeinice şi mărturisesc că jumătatea „americană“ a tomului lui Radu Budeanu le concurează. Are ceea ce se cheamă viaţă. Pagina „Călătoriilor subiective“ e deasă de paradox şi aforism. La New Orleans, pe stradă, „din cinci pietoni, şapte beau cite ceva. Punga e o instituţie. Consumarea băuturilor alcoolice pe stradă e prohibită. Din pungă însă ai voie să bei orice. Orchestrele, dar şi cîntăreţii solitari ai străzii au statutul vacii sacre indiene“.

Un jurnal de călătorie scris cu aplombul unui roman poiţist — un avantaj al subiectivităţii, al unei „ingeniozităţi bine temperate“. Dacă Radu Budeanu ar compune cărţi poliţiste cu aplombul jurnalului, problema, fiindcă o problemă există, ar fi în totul rezolvată.

Tudor Octavian

*) **Radu Budeanu : „Călătorii subiective“, Editura Sport-turism, 1984.**

SPORT

Aşteptare severă

Înconjurînd cu optuşpe canafi casa duminicii trecute vom constata că aproape toate minunile sînt previzibile şi că ele se petrec jur împrejurul grădinii umbrite de cireşi japonezi. Steaua umblă prin trei curcubeie, Chimia Rm. Vîlcea cu ariciul în ceafă, Rapidul a intrat în juguri de lemn, Jiul, sub mîna care nu tremură a lui Viorel Mateianu, a instituit bariera Parîngului, Olandezul zburător şi-a găsit un golf pe Bega, Craiova toarnă nisip de Dăbuleni în plămînii Buzăului, Argeşul mănîncă mere în blînda poezie a muscelelor, iar Bacăul şi Iaşii s-au cufundat în dulcea toropeală a vînătorilor întorşi (la cîrciumă) din viscol şi cîmpii cu tolba goală. Mîine vom mai sări o dată cu picioarele goale în cioburile şotronului şi pe urmă, cred, vom aprinde focul în bivuacuri, aşteptînd bătălia dintre Mircea Lucescu şi Bobby Robson, de departe cea mai grea din anul acesta. Robson are la dispoziţie jucători într-o formă excepţională — şi cei de-acasă şi cei ce acţionează peste hotare. De partea lui, gîrbaciul tradiţiei, marile echipe Everton şi Liverpool şi setea de răzbunare pentru eliminarea din turneul final al Cupei Europei. De partea lui Lucescu, terenul, publicul, cronicarii sportivi şi vreo cinci-şase jucători capabili să-i înfrunte de la egal la egal pe englezi. Dorinţa de victorie, pe care se bate atîta monedă, n-o pun la socoteală : ambele tabere sînt pline de ea pînă în vîrful unghiilor, nu ştiu de ce-o aducem noi mereu în discuţie ca pe o dominantă specifică doar sufletului românesc.

La ora cînd apar aceste rînduri, zarurile umblă desculţe prin pălăliile cutiei cu vrăji. Şi fiindcă nu ştiu cine le menişte, frica sau puterea ursului, nu mă încumet să-i dau vreun sfat lui Lucescu. De altminteri n-are Manda fire deşirate la ciorap cîte sfaturi i se dau şi cîte găuri în cap i se fac. I-aş înmîna, dac-aş putea, un singur dar : nervii mei din tinereţe care se răcoreau chiar şi cînd întîlneau prostia dansînd în marele pavoaz.

Întorcîndu-mă în praful de pe uliţa noastră, vă zic : n-am să uit niciodată că Munteanu II e cel ce-a făcut din Steaua campioana din acest an (şutul lui năprasnic, nimerind boziile, ci nu poarta) şi că Ştefan Popa (ticăloşi mingiilor trimise înapoi) a împins Giuleştiul la doi paşi de prăpastie.

Asta, Ştefan Popa, dacă tot face prostii, să le facă măcar în favoarea săracilor.

În încheiere îi aduc la cunoştinţă lui Mircea Lucescu ceea ce foarte puţini oameni ştiu : leii nu mănîncă niciodată oase, numai carne macră. Perfidul Albion a ştiut ce brodează pe steag.

Mult noroc băieţilor noştri.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
17
(1 199)
Simbătă
27 aprilie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN SĂRBĂTORESCUL FLORAR

În sărbătorescul florar, acest Întîi de Mai, un simbol precumpănitor al muncii și vieții, durată a creșterii și a renașterii perpetuate deopotrivă în natură și om, un elogiu în care se cuprinde de fapt însuși spiritul creator și se înmănunchează viu, pe cele mai largi și mai hotărîtoare spații ale existenței, întreaga paletă de gînduri și sentimente ale solidarității celor care cu brațele și mintea lor au lucrat și lucrează în centrul umanității înseși, făurind comorile și bogățiile planetei. Țări și popoare trec prin dreptul acestei zile ca prin fața unui soare al lor, dinlăuntru, omagiind de fapt victoriile unei lupte, emanciparea prin muncă și dreptul la muncă, prin eliberarea acesteia de opresiuni. Pentru că nimic, în planul moral și social al existenței, nu merge poate atît de aproape, pînă la suprapunere, ca libertatea și munca, nimic nu se exprimă mai exact cu această sintagmă pe care o alcătuiesc acești doi poli ai umanității între care converg și se accelerează în fond toate datele esențiale ale lumii.

O țară a muncii fiind, o țară a muncii și a creației, România își poartă blazonul identității și emancipării sale pe sub arcul de boltă în care acest Întîi de Mai semnifică nu numai o viguroasă și esențială tradiție, cu volute și altitudini care înscriu muncitorimea română printre cele mai active contingente ale mișcării muncitorești internaționale, ci și o imensă desfășurare de forțe și energii, o unitate indisolubilă a acestora și un devotament prin care și-au găsit și își găsesc în permanență locul și puterea de exprimare toate înfăptuirile și victoriile de azi. Este arcul de boltă al celor două cele mai glorioase decenii din întreaga noastră istorie, arcul de boltă al **Epocii Nicolae Ceaușescu,** ctitoria cea mai de preț a contemporaneității noastre economice, moral-politice și sociale prin care munca, ziua și zilele muncii au primit și primesc neîncetat investitura unei uriașe profesiuni de credință și girul complet al unei permanente și laborioase împliniri. Congresul al XIII-lea al partidului, cel de-al cincilea mare forum comunist al epocii care poartă numele inspiratorului și ctitorului ei, plasează, economia, știința și cultura, viața politică și socială a țării pe coordonate noi de progres și dezvoltare, în continuitatea unei opere la capătul căreia România se va distinge pe înalte trepte de civilizație socialistă. Mari proiecte ale muncii și creației alcătuiesc de pe acum imaginea de ansamblu a anului două mii și e cert că pe tot acest traiect ființează un puternic sentiment al datoriei și al dăruirii față de țară, acea solidaritate căreia partidul, centrul vital al întregii noastre națiuni, i-a conferit, prin gîndirea și acțiunea secretarului său general, un temei de o nouă și hotărîtoare viabilitate. Se află aici, în acest demers, însăși prețuirea muncii și a vocației acesteia, se află puterea de exercitare a drepturilor și libertăților noastre fundamentale ca și spiritul întreg al libertății și independenței, forța mereu novatoare și mereu mai înaltă a idealurilor și aspirațiilor care dobîndesc relieful practic al împlinirii și unesc, ca într-un singur șuvoi, țara și oamenii săi. Dintr-o aspirație, un drept și o datorie, munca — sub simbolica ei zi de Întîi Mai și prin arcul de boltă, jubiliar, al celor două decenii de cînd ctitoriile ei au dobîndit cel mai înalt grad și reflex de personalitate — se manifestă ca un act implicit al responsabilității și dăruirii patriotice și sociale, iar țara, de la un capăt la altul, trăiește astfel un permanent și binemeritat elogiu al ei.

Este aceasta o cuprindere a propriei istorii, este o realitate cu putere de simbol ca și o mărturisire a propriei vocații. Sărbătorescul florar, ziua de armindeni se înalță în înflorirea de suflet și conștiință a întregii națiuni.

Într-o alăturare care e a primăverii, dar și a anotimpului de virstă cel mai febril — tinerețea, starea de tinerețe și crezul ei viu, — lîngă ziua muncii așezăm în calendarul sărbătorilor noastre Ziua Tineretului. Ca o festivitate a ideii de a fi tînăr, ca un elogiu al realității și farmecului acestei virste, ca un elogiu al patosului și abnegației ei, al devotamentului său tonifiant. Nu există domeniu de activitate, în economie, în știință, învățămînt și cultură, în viața politică și socială, în gîndire și creație în care contribuția tinerei generații să nu fie organic încorporată și să nu cunoască satisfacțiile ca și mîndria unor necontenite și exemplare împliniri. Văzută și apreciată ca importantă forță a progresului, ca viitorul însuși al națiunii, tînăra generație își afirmă neîngrădit vocația, a crescut și crește laolaltă cu țara, și-a depus și își depune semnătura pe marile magistrale ale progresului și civilizației socialiste, participînd activ la formarea și afirmarea propriei sale personalități, a destinului său inseparabil de acela al poporului și în indisolubilă unitate cu el, cu partidul în politica și programul căreia vede condiția permanentei sale deveniri. Și garanția supremă a unei existențe de fond, plenare, responsabile în cel mai înalt grad. Beneficiind de tot ceea ce s-a făurit, prin efortul tuturor generațiilor cărora le urmează și adăugînd ea însăși zestrea efortului, a gîndirii și creației sale, după potriva propriului său chip. Rezultă din acesta sensul unei permanente mosteniri și în această lumină tineretul patriei este o prezență de neînlocuit, el este și nădejdea și argumentul unui viitor întotdeauna apropiat. El este nu mai puțin prezent în literatură și artă, în creație, chipul său reflectă dinamica unei întregi epoci, este parte integrantă a epopeii anilor construcției socialiste și faptele sale și-au pus pecetea unor adevărate și fermecătoare legende asupra muncii și vieții întregii țări. Este creator el însuși, talentul și vocația sa se manifestă în toate sferele creației materiale și spirituale.

Sărbătoarea sa din acest an comportă o semnificație aparte, este Anul Internațional al Tineretului, o inițiativă care, ca atîtea altele, poartă semnătura României și are, în condițiile actuale, o deosebită importanță. Însăși deviza acestui an : **participare, dezvoltare, pace,** spune mult asupra scopurilor care stau la baza unei astfel de acțiuni și a rolului pe care tineretul este chemat să-l joace în lumea contemporană, de el legîndu-se cele mai multe speranțe. De acest tineret de azi care este viitorul de mîine al planetei și care poate contribui mult la edificarea unei lumi a înțelegerii și păcii. Ilustrînd în chip practic deviza asumată și, după expresia președintelui Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru A. I. T., tovarășul Nicu Ceaușescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, făcînd ca acest an al tineretului să fie și un an pentru tineret. Ceea ce, evident, înseamnă o operă politică și socială de largă implicare, o poziție activă și în mod consecvent constructivă față de soarta și condiția tinerei generații, față de viitorul de fapt al omenirii. Prin responsabilitățile sale față de acest eveniment care este Anul Internațional al Tineretului, România își aduce o reală și pilduitoare contribuție iar experiența sa în materie de atenție și solicitudine față de tînăra generație, se constituie într-o parte inseparabilă a umanismului în care se construiește și se legitimează sub cea mai deplină și mai înaltă identitate a sa.

Unul din momentele importante pe firul istoriei, definitoriu pentru tot ce înseamnă tradiția și lupta muncitorimii române pentru afirmarea nu numai a drepturilor și libertăților sale democratice, ci a emancipării întregii țări, a tuturor celor ce alcătuiesc poporul și națiunea română, îi reprezintă marea manifestație din ziua de 1 Mai 1939 din Capitală, o acțiune de amplu răsunet

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Desen de Ilie Florin

PATRIA SUB SEMNUL LUI MAI

În pagina a 3-a

FĂURARII

Zi de veghe tandră și de explozie a culorilor sub cerul galeș de armindeni — 1 MAI adăpostește totdeauna simțirile cele mai omenoase. Făurarii oricărui meridian și din orice breaslă au prilejul unei proaspete, unei mereu noi și proaspete înfrățiri. Sub semnele păsnice ale oricărei primăveri se alcătuiesc pretutindeni jerbe de expansiune lucidă, suind spre nalturi baloane policrome, surisuri, porumbei și pancarte; prin acestea, făurarii adulți predau izvodul muncii, ștafeta vieților ostenite întru propășire, celor care-i urmează, timonierilor adolescenți. 1 MAI este ziua care adăpostește, de asemenea, un subînțeles al muncii, indiferent că motivația ei ar fi mintea, brațele sau sufletul (în fond, nici nu există efort întru ideal fără să participe, cooperativ, mintea, brațul și sufletul!) — și din acest motiv manifestațiile exuberante privesc deopotrivă tihna, răgazul petrecerilor cîmpenești, cît și preocuparea vie, asiduă spre mai binele tuturor. Idealul, promisul și realul se îngemănează, acum, și curg în limpedea matcă a realizărilor optime. Poate în nici o zi de bilanț din răbojul făurarilor, superlativele nu-și află mai nimerit firescul precum în orele douăzeci-și-patru ale lui 1 MAI... Iubirile înseși își permit secunde (lungi, firește!) de acuratețe și sărbătoare lipsite de contradicțiile nervoase ale talazurilor juvenile. Chiar și inamiciții, cîte și acolo unde se mai nimeresc, se resorb — stinjenite — scoase într-această zi din uz de ceremonia deplină, tinerească și curată a lumii care se gîndește ca lume în vederea ameliorării, an de an, a destinului tuturor prin destinul fiecăruia.

Pentru făurarul român, 1 MAI adăpostește și sacrificiul constructorului baladesc, Manole numit, dar și primăvara nicicînd sfîrșită, a lui Făt-Frumos, ajuns pe tărîmul zînelor. Făurarul român n-a iscusit numai albastrul de Voronet, dar și azurul de armindeni. Făurarul român a ridicat prin bărbăție, curaj și înțelepciune o istorie epopeică, zguduită de numeroase seisme, din fiecare ieșind mai bărbat, mai decis să-și păstreze prezentul continuu. Adică viitorul.

Este, poate, momentul să-mi amintesc — și împreună cu mine, atîția alții —, că făurarul nu s-a bucurat dintru început de firescul rod al muncii sale, nici la 1 MAI, precum nici în restul anului... Adolescenții de azi, tehnologii de mîine (cum să-i numesc, altfel?), — și totuși, revin: tehnologii și artiștii de mîine! — să-și rezerve în memoria sufletului un colț de legendă, un reper pentru prinosul de cinstire. Prinosul făurarului, evident. O cinstire și o admirație dăruite tuturor celor care, propun, în acest MAI, întîi, unamienouăsuteoptzecișicinci, tocmai acum nouă decenii-și-ceva, își primeneau cugetul și simțămintele, neomenos încartiruite de potențați, ascultînd și învățînd și muncind în cu totul alte condiții, și ele puțin omenoase. Cinstire și admirație dăruite celor care, acum mai bine de nouă decenii, sub țepușele văzute și nevăzute ale baionetelor, se adunau în marile parcuri ale Bucureștilor, sub cerul coaptei primăveri, rînduiți pe bresle, toate cu fanioanele lor distinctive, și se încolonau apoi, urmînd drumul bulevardului abia înfiripat și treceau de Alcalay și de Socec și coteau spre dealul Filaretului, sub talpa căruia adăstau peste zi, o oră destinși, o oră mai frați, mai hotărîți să-și făurească viitorul cel limpede, viitorul de astăzi.

...Ei, strămoșii eforturilor noastre, știau și învățau să știe că izvodesc azurul de armindeni. Noi, acum, știm și învățăm să știm a construi Republica făurarilor români sub pecetea și sub bolțile azurului de 1 MAI...

Mircea Constantinescu

CENACLUL «DACIA FENIKS»

În pagina a 5-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Cultură și umanism

Așa cum istoria a dovedit, conceptul de umanism este un concept deschis, cu interpretări multiple. În decursul istoriei s-a particularizat în diverse modalități de întruchipare filosofică și cultural-artistică în epoci diferite, în țări diferite, în culturi și în moduri de spiritualitate distincte. Se vorbește în mod frecvent despre un umanism al epocilor antice, un umanism foarte afirmat al renașterii, un umanism al secolelor anterioare și îndeosebi un umanism al epocii noastre, umanismul socialist, revoluționar. În ce privește acest concept de umanism, el a însemnat un deziderat, un ideal al activităților practice. A însemnat întotdeauna o orientare fermă spre realitate ca și spre dezbaterea pe plan filozofic abstract a acestor noțiuni, a acestei largi și cuprinzătoare noțiuni — de diverse interpretări și diverse orientări. Aș vrea să menționez că și pentru cultura noastră, umanismul este o trăsătură permanentă, dominantă, afirmată de la începuturile ei, cunoscînd în fiecare epocă alte implicații, alte zone de extindere și alte sfere de cuprindere. De altfel, pentru a circumscrie oarecum discuția noastră, cred că ar fi bine să ne referim la umanismul artei, al culturii noastre și cred că în mod deosebit la umanismul literaturii din țara noastră. Este pe deplin întemeiată afirmația că literatura noastră, arta noastră, a fost întotdeauna umanistă, dar că în revoluția umanismului se pot distinge etape cu un accent deosebit și, mai ales, etapa pe care noi o parcurgem, etapa de după 23 August 1944, marchează o formă distinctă a umanismului, umanismul pe care l-am numit socialist, revoluționar. Acest umanism înseamnă un mod nou de legitimare a naturii umane, un mod axat pe alte coordonate filozofice și pe un alt cadru social în care valorile umaniste capătă deplina lor extindere atît în planul activităților practice, cît și al spiritualității poporului nostru. De altfel, Marx spunea că comunismul coincide cu umanismul. Acest lucru înseamnă că societatea pe care o edificăm, societatea socialistă, este o societate umană și, cum spunea secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, comunismul trebuie să triumfe la noi sub forma sa superioară, în forma sa cea mai umană. Acest lucru înseamnă că umanismul socialist devine un **umanism total,** un umanism atotcuprinzător, un umanism care duce la forma deplină, unitatea dintre vorbă și fapte, dintre principii și practici, un umanism în care fuziunea între omul înțeles ca individualitate și omul-colectivitate, omul social, este o fuziune deplină, o osmoză organică — umanismul socialist fiind un umanism dinamic, deschis înnoirilor, un umanism care așa cum a fost definit în documentele noastre de partid are un caracter revoluționar, accentuat, este cu adevărat umanism revoluționar. Cred că acest specific al umanismului, care în plan filozofic și social s-a afirmat, putem să-l regăsim și în creația literar-artistică. Și arta noastră care a fost întotdeauna sincronă cu marile evenimente sociale și-a făcut cu prisosință datoria militînd pentru om, pentru funcția sa demiurgică, pentru funcția sa de creator, de constructor, al unui om nou și al unei societăți noi.

Literatura cred că prezintă și aici cea mai elocventă măturie a acestei accentuări a umanismului într-o nouă formă, într-o nouă etapă a dezvoltării sale, cea mai deplină pe care a cunoscut-o omenirea pînă acum.

Gheorghe Stroia

● ÎN ACEST NUMĂR : ● File de istorie, file de epopee ● 40 de ani de la victoria împotriva fascismului ● Reportaje de ● Ion Zubașcu ● Petre Ivancu ● Pavel Perfil ● „Geografia literaturii : Tîrzia arheologie a inocenței" de Mircea Braga ● „Vasile Voiculescu" de Nicolae Ciobanu ● Rememorări de Mircea Micu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Probabil / posibil de Voicu Bugariu ● Cumpănă de George Alboiu ● Semn de Marin Mincu ● „Viziune și picturalitate în poezia lui Tudor George" de Marin Celtandru ● Civilități la post-restant de Ilie Purcaru ● „Mitul personal" al poetului de E. Dorcescu ● Mapamond ●

În inima uriașă a patriei

Să te afli mereu în inima uriașă
a Patriei, să te naști zi de zi
să poți așeza stelele în fereastră
ca știindu-le să ai drept de a fi
toate de-ar sta în puterea minunii
să decizi preschimbarea vieții în vers
nimic nu s-ar întîmpla fără tine
Opera ta păstrătoare de univers
graiul să-ți fie de inimă, purpură vie,
vorbele bune s-alegi din viețile ce
se-ntîmplară
Oaste cu oaste de grîu, curcubee de
suflet,
să le poți înflori mult mai des în afară
și-n brazi de colinde-lumini de Carpați
păstra-vor dar cum se cuvine
fără să uităm nici un semn al limbii
române,
inima uriașă, verbul care ne aparține.

Pavel Pereș

TÎNĂR ÎN AGORA

Grîul era verde

Grîul era verde. Trenul oprise și tînărul ostaș a coborît să-l privească mai de aproape. Grîu și soldat, păzind o țară. Văzîndu-l, femeia de pe bancheta din fața mea a spus că fratele ei avusese, probabil, aceeași virstă. Mergea să-l comemoreze la mormîntul lui de la Illeni, unde căzuse luptînd împotriva fasciștilor. „A fost cu sublocotenentul Turturică, a mai adăugat. Eroul despre care am auzit că scrie și în cărți. Au căzut mulți de ai noștri atunci."

Așa am ajuns să cunosc mai bine istoria acelor lupte din apropiere de Sfîntu Gheorghe, al cărui reportaj l-am găsit, apoi, într-un jurnal al vremii. Din fiecare faptă descrisă tisneste iubirea lor de țară, exprimată în bărbătescul limbaj al luptei înversunate. Constantin Dumitraș, sublocotenentul poet — cum bine stă precizat în ziar — o făcea și altfel. Între o ploaie și alta de gloanțe găsea, în transee, răgazul să scrie versuri vizionare : „Pămîntul nostru negru de lacrimi și suspine / ce ne cîleste pentru / frumoasa zi ce vine / a lumii, drag prieten, a celor mulți..." și continua, îmbărbătîndu-și tovarășii de arme din plutonul pe care îl comanda : „...și iată / de fier sunt azi pandurii / și-s toți dintr-o bucată."

Dintr-o bucată, într-adevăr, dintr-o ghie și dintr-un neam. Mulți chiar rude de sînge. „Nedespărțiți unul de altul — nota reporterul de război — tinerii frați Gheorghe și Constantin Grigoraș luptă cu neînduplecare. Amîndoi un trup și un suflet, și-au păstrat poziția cu dintîi." Și mai departe : „La altă pușcă, verii Pandele Cristache și Grigore cad îmbrățișați amîndoi peste aceeași armă."

Ca ei, alte zeci de mii, pînă la eliberarea ultimei bucăți de pămînt românesc, pămînt al fraților, părinților și urmașilor lor, Sublocotenentul Victor Neghină, comandant de companie, om în primăvara vieții, a căzut la Carei. În ziua de 25 octombrie. Apoi ostașii români au murit pe alte meleaguri. Curățindu-le cu aceeași neprecupețire a sîngelui de ciuma brună. Crescînd apoi în iarbă, prin jertfa lor, dar și în conștiințele altor nații. Au murit eroic din toamnă pînă în pragul verii.

Mulți au pierit cu puțin înainte de sfîrșitul măcelului, în luna mai a anului '45. Și-n luna mai a vieții lor. Căci mai toți erau tineri. Iar între ei uteciștii, voluntarii.. Ca Moise Bunica, un băiat din Feldioara care, la 18 ani cînd a căzut, avea o bogată activitate revoluționară. Ca Petre Vișcu din Gura Ocniței, care a ascuns că e minor numai să fie luat pe frontul antihitlerist. Ca Ion Grădinaru, fecior chipeș din Turda, mort și el la 19 ani. Ca atîția alții...

Vasile Băcilă era un căpitan tînăr. Așa erau mai toți ofițerii, fiindcă necruțătoarea mașină a morții lucra din plin, chircind și scurtind viața omului. Așa erau și datorită vitejiei lor ce făcea să le curgă pe umeri și piepturi șuvoaie de grade și decorații. Vasile Băcilă a intrat în luptă comandînd o companie de tunuri antitanc. Rănit în Ungaria, a cerut să rămînă pe front și i s-a dat de data aceasta un batalion. La 8 mai, cu o zi înainte să fie difuzată inexorabila știre a păcii, un glonț avea să-l găsească la postul său de luptă. Înainte de a-i intra în piept, glontul i-a perforat un carnet de însemnări zilnice. Emoționantul document se găsește azi într-un muzeu, cum se găsește, dealtfel, și fotografia lui alături de ale altor eroi. Spre a păstra peste ani, în memoria noastră, mereu proaspete chipurile lor. Ca niște flori cu apa zilnic schimbată.

Voluntarul Haralambie Pănoiu din Budienii Gorjului a căzut și el în primăvara anului 1945 și-n cea a vieții sale. De numai 17 ani, era și el unul din prea tinerii luptători ce au tinut să nu-și decline adevărata virstă. Subunitatea din care făcea parte apăra, satele Jublonovce și Badan. Locuri chinuite de flagelul războiului în care el întîlnea aceeași lume necăjită ca de la Budieni ; oameni neajutorați, mai mult femei și copii. Iar copiii scincesc pretutindeni în aceeași limbă. Haralambie trebuia să-i apere ca un frate mai mare. A ieșit primul la atac, doborînd cîțiva inamici. Pistruiatul cu ochi albaștri a mai apucat doar să fie decorat pe un pat al spitalului de campanie.

În luna mai, satele în care luptau erau înconjurate de cîmpuri cu grîu încă verde. Alergînd cu pușca în mînă ei căderau secerați înainte de vreme ca și lanul încă necopt. Dar nu în zadar. Să ne amintim : „pentru frumoasa zi ce vine / a lumii, drag prieten".

Iar firele de grîu se apleacau peste încremenirea acelor tinere chipuri, dulos mîngîindu-le, precum părul iubitei.

Ion Marin

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Rîndul al doilea

Proza feminină — clișeu acceptat din comod conformism — își revendică, se pare, în ultimul timp, o mai acută conștientizare a actului scriitoricesc prin etalarea unui ostentativ bovarism auctorial. Gest de autoironizare, sarjă amară sau delațiune cochetă, dar, dincolo de acestea, sarcasmul unei polemici subtextuale în care sînt antrenate avatarurile condiției feminine.

Nimic belicos în asumarea acestor avataruri, nimic din ostentația feministă a ultimelor două decenii literare nu este reperabil în cea de a doua carte a Adrianei Bittel, **Somnul după naștere** (Cartea Românească, 1984). Autoarea **deconspiră** cu dezinvoltură ironic-tandră, **denudează** nu procedeul retoric ci mecanismul demersului auctorial ; travaliul (dar și bovarismul inițiativei) este analizat cu minuție „chirurgicală" : „Era ca durerea unui chirurg ce se operează singur, mulțumit de precizia mîinii sale. Adesea, anticipam aceste scene, le făceam și refăceam pînă în cele mai mici detalii, apoi le provocam să intre în tiparul dinainte stabilit ; întîmplarea le dădea un curs aberant, emoția reală mă făcea să amestec replicile sau un detaliu neprevăzut le schimba ponderea cuvintelor sfîrsind lamentabil ceea ce **voiesem să fie sublim.**" (s.n.).

Reflexivitatea încordată, „scenarizarea" atitudinilor este denunțată cu subtilă autoironie, opțiunea însăși e privită cu sarcasm bonom : „De cînd aveam dorința de a scrie tot ce considerasem înainte de a fi «realizarea» mea devenise o corvoadă. Îmi îndeplineam obligațiile conștiincios, dar fără satisfacție, «Căldura căminului», lucrurile astea de care fusesem mîndră, perdelute, crăticioare, zacuști...".

Sub lupa acestui control minuțios exercitat

Smaranda Cosmin

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

PETRE ANGHEL «Oaspeții bătrînului Catul»

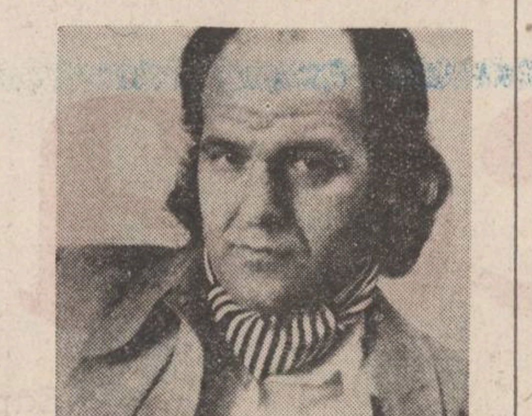

Ultimul roman al lui Petre Anghel (**Oaspeții bătrinului Catul**, Editura Cartea Românească, 1984), deși este perfect autonom și coerent in sine, poate fi înțeles mai bine corelindu-l cu o serie din romanele sale anterioare din care fac parte **Lupii la stînă, Sita lui Mamona** și **Întoarcerea fiilor risipitori**, toate compunind o frescă social-politică și moral psihologică, a unei perioade ce incepe in anii premergători celui de al doilea război mondial și se încheie (deocamdată !) in anii '70, fără a fi vorba de o datare strictă. Nu știu dacă termenii de „serie" și „frescă" exprimă cel mai corect proiectul autorului și ideea mea, deoarece nu avem in față un ciclu linear, o poveste (story) de familie și generații sau o istorie social-politică, foarte precis indicat cronologic, cu toate că acestea există, și încă din abundență, cite o structură mozaicată din care unele plăci lipsesc, altele se repetă sau sint distribuite aparent aleatoriu, dar, care împreună, lasă să se întrevadă anvergura unui plan ambițios, ce umple treptat, după o logică proprie, internă, spațiile albe. Sau, dacă acceptăm prima formulare, o frescă ce se dezvăluie pe porțiuni, brusc, fragmentar, prin metoda eclerajului și nu a „oglinzii" purtată sthendalian deasupra drumului. Petre Anghel este in acest mod și adeptul retoricii tradiționale și a celei moderne. Tradiționalist prin grija față de amănuntul realist, revelator, al fiecărui episod, printr-un anumit fel de a concepe și construi personajul, și modern prin decupajul executat in realitate, prin luminarea vie, crudă, puternică a unor „suprafețe" de existență și lăsarea in umbră a altora. Este tehnica întregului ansamblu romanesc dar și a fiecărei cărți, in parte, respectată și aplicată, aș spune, pînă la evidență, in **Oaspeții bătrinului Catul.**

Prima secvență „luminată" de prozator se petrece la inceputul anilor '50 și descrie cu indiferența și „răceala" unui ochi filmic, scoaterea din propria casă a tinărului, pe atunci, învățător Catul Oteșanu împreună cu soția, și instalarea lor intr-un garaj pentru a face loc maiorului de miliție (și familiei sale) Haralambie Fuiorea, reprezentant al noilor autorități.

În cadrul aceluiași „episod" sint schițate in linii energice, cu un remarcabil dar al conciziei narative, citeva secvențe din viața celor două familii, pe care destinul le va intersecta dramatic. Haralambie Fuiorea este trimis să urmeze o școală de partid la Craiova, apoi la facultate, trece prin diferite posturi, șef de cadre la Uzina metalurgică din Craiova, director adjunct la Uzinele „Drum nou", director la o întreprindere forestieră, timp in care, deși căsătorit și cu copil, ce-i drept nu prea dotat, in pofida reușitei sociale a ajuns in viața particulară un caz tipic de frustrat — își reprimase in anii facultății din teamă, atracția pentru o anume Claudia — frustare mai tirziu degenerată in forme agresive. După ce devenise tatăl a două gemene, Crina și Narcisa, învățătorul, consecință a unor denunțuri false, este arestat și închis, nevinovat, și eliberat după opt ani de zile „in iarna lui '61". Întors acasă, ajuns administrator, Catul Oteșanu cumpără un mic teren in Văleni și își construiește o casă modestă, simbol al dorinței sale de liniște și izolare, de abstragere din fața unei Istorii turmentate, bulversate, dorință semnificativă și de replica invariabilă la orice întrebare, privind trecutul său prezentul său : „E bine, de ce să nu fie bine ?!" În acest răstimp fetele au terminat liceul și au intrat in facultate.

Următorul decupaj este făcut in existența surorilor Crina și Narcisa, prima profesoară la liceul din Văleni, iar cea de-a doua ingineră la noua fabrică din orășel. Planul din față este ocupat de viața conjugală și extraconjugală a Crinei, care, nemulțumită inr-un mariaj de rutină, cu un soț din ce in ce mai puțin interesat de ea, încearcă o ieșire prin dragostea pentru Dan, redactor la un ziar din Craiova : Este un bun prilej pentru prozator de a-și muta reflectorul asupra acestui personaj „tăind" secvențe din existența acestuia : dragostea fulgurantă cu Ludmila, o frumusețe inaccesibilă și misterioasă, studenția marcată, apoi, de indiferența colegei sale, și o căsătorie ratată in plictis și meschinărie. Dragostea dintre cei doi constituie un moment de puritate și frumusețe, curmat însă de reapariția Ludmilei, căsătorită in străinătate și care, îndrăgostită de Dan, ii propune și il convinge pe acesta să plece cu ea. Plecarea lui Dan, transferă toată dragostea Crinei asupra copilului ce-l va avea de la el, și, paradoxal, asupra soțului, Traian Pop, care înstrăinat, acaparat de serviciu (este inginer la aceeași fabrică din localitate), el insuși in pragul unei aventuri amoroase, aminate din indiferentism pînă ce tinăra Marilena va lua ea inițiativa, se arată prea puțin sensibil la toate aceste dramatice tulburări și schimbări in comportamentul și psihologia soției : atit la deteriorarea relațiilor dintre ei, cit și la încercările de reconciliere ale Crinei, dealtfel, personajul cel mai complex al cărții, și una dintre siluetele feminine cele mai proeminente ale romanului nostru actual, prin inteligență și farmec, prin frumusețea distinsă și vie in același timp, prin sensibilitate și profunzime, prin amestecul de inocență și păcat, de gingășie maternă și feminitate rasată. Într-un fel, Narcisa ii seamănă dar prezența ei este mult mai palidă, fiind mai degrabă o rezonatoare a surorii sale. Episodul, pe care eu l-am rezumat unitar, este insă in roman „impănat" cu numeroase alte secvențe din viața socială a Vălenilor, ca și de traiectoriile celorlalte personaje, unele dintre ele avind propriile lor istorii și narațiuni, așa incit romanul capătă din aceste interferări și suprapuneri perspectivă și adincime. Așa este chiar Traian Pop, soțul Crinei, și el un personaj demn de atenție, inginer capabil și promițător in anii studenției, cuprins însă treptat de indiferentism și rutină, interesant prin chiar starea lui abulică, nu lipsită de frămîntări interne, ce pune un zid intre el și soție, și care il face să o îndepărteze pentru moment și pe Marilena, proaspătă absolventă de liceu, îndrăgostită de el, și care, respinsă, se va căsători cu Cimpeanu, mult mai virstnic ca ea, dar un ins din cei mai influenți in fabrica din Văleni. Iată-l și pe acest Cimpeanu, cu biografia lui, fost profesor la Universitatea din Craiova, director intr-un minister, și retrogradat la Văleni unde așteaptă din umbră un prilej favorabil pentru o nouă ascensiune. Romancierul are grijă să insereze biografiile individuale și, cum să le spunem, scenele de „viață particulară" in viața social-economică a Vălenilor („stop-cadre" din activitatea fabricii, a liceului, relațiile și raporturile dintre personaje etc.) și chiar pe un fundal politic mai larg, ale cărui evenimente și transformări sint resimțite in orășel, amortizat, ca reacții cu efect intirziat. Una dintre ele va fi, vom vedea, revenirea lui Haralambie Fuiorea. Dar scenele cele mai semnificative mi se par intilnirile unui grup de personaje, in „Magazie", un fel de club ad-hoc, aranjat intr-un spațiu din fosta casă a lui Catul Oteșanu, unde se adunau pentru a discuta Cimpeanu, Traian Pop, Mircea Apetroaiei (soțul Narcisei) hitrul Anton Boțilă, Danciu Helea, Marachinschi și bătrinul învățător a cărui participare se limita la replica binecunoscută : „E bine, de ce să nu fie bine". Conversațiile despre viața din uzină, știință, istorie și politică, cind mai aprinse, cind ironice și acide, au aceeași gratuitate și ineficiență ca cele purtate de Mache și Lache intr-o **Lacună** a lui I.L. Caragiale. Cu deosebirea că acum el reflectă un fenomen mai grav, simptomatic, pentru toate personajele cărții, înstrăinarea. Nimeni nu reușește să comunice cu nimeni. Cimpeanu, Traian Pop, Mircea, Anton Boțilă nu pot să se pună de acord niciodată in problemele uzinei chiar atunci cind situația va deveni mai serioasă și impunea măsuri energice. Crina nu comunică cu Traian, iar acesta cu Marilena, Narcisa cu Mircea iar Catul Oteșanu cu nimeni, singura legătură autentică dintre Dana și Crina eșuind și ea. Și nu pentru că eroii nu ar avea ce spune sau ar fi victimele unui vid sufletesc, dar din motive diferite, teamă, timiditate, apatie, momentul prost ales etc. nu reușesc să-și transmită „mesajul", să-și sensibilizeze interlocutorul. Din această cauză, izolarea și însingurarea personajelor, dar la unele dintre ele (Crina, Traian Pop, Marilena, Catul) și o anume interiorizare și aprofundare a senzațiilor, trăirilor și gindurilor lor, și chiar o nuanță de mister. Cazul cel mai elocvent este al bătrinului Catul care se ascunde in spatele unei expresii șablon, păstrind pentru el sentimentele și gindurile despre experiențele nefericite și nedreptățile revoltătoare la care a fost supus. La fel și Crina, in finalul romanului, duce cu ea in moarte secretul dramei sale.

Ultima mare secvență a cărții s-ar putea intitula **Întoarcerea lui Fuiorea**. În postul de director al întreprinderii din Văleni este numit Haralambie Fuiorea, care, revenit in localitate, marcat de acel „complex de frustrare" de care am amintit, dezlănțuie o teroare la inceput mascată apoi fățișă, împotriva tuturor acelora pe care ii bănuia drept rivali potențiali sau ii invidia dintr-un motiv sau altul. Se instalează din nou in fosta casă a lui Catul Oteșanu, desființează „Magazia", amenință cu restructurări și concedieri, mai ales pe Traian și Mircea, soții celor două surori gemene, făcindu-și un acolit din Danciu Helea unul din foștii frecventători ai clubului. Cum toți privesc cu pasivitate abuzurile sale, chiar după încercarea de violare a Narcisei, Fuiorea, care își reprimase in tinerețe sentimentele față de Claudia pentru a nu-și periclita cariera socială, face o fixație pentru Crina, alimentată și de mai vechea ură a parvenitului față de Catul Oteșanu, pe care intr-un moment cind soțul nu era acasă și cu complicitatea lui Helea, o violează. Cind tatăl realizează ceea ce i s-a intimplat Crinei, romancierul lasă să se înțeleagă că ea se va sinucide, blindul și pasivul Catul Oteșanu se va răzbuna teribil ; o răzbunare cu valoare de simbol. În timp cu Fuiorea și Danciu „sărbătoreau" in fosta casă a învățătorului mirșăvia comisă, bătrinul tată încuie ușa pe dinafară dind foc casei cu benzină. Cei doi sint lăsați să ardă de vii fără ca nimeni să intervină. Petre Anghel a scris un roman tulburător, pe a locuri prea concis și rapid in motivarea unor scene din acțiuni ale personajelor, profund, de un autentic fior tragic care alături de **Sita lui Mamona** și **Întoarcerea fiilor risipitori** il propulsează in rindul celor mai buni prozatori ai generației de mijloc.

Paul Dugneanu

LIVIU IOAN STOICIU: «Cînd memoria va reveni»

Cele mai multe poeme din al treilea volum de versuri al lui Liviu Ioan Stoiciu, intitulat, atit de promițător, **Cind memoria va reveni**, Editura Cartea Românească, 1985, sint grupate in ciclul „Glasuri din labirint". De altfel, celelalte 24 de poezii cu care se deschide volumul nu diferă ca ton și substanță de ciclul amintit. Aici, însă, poetul introduce o aparentă rigoare in discursul liric, atit de greu de urmărit datorită prolixității. Fiecare poem este alcătuit dintr-o primă secvență, intitulată **Descrierea labirintului** (cu subtitluri diferite, marcind înaintarea in cunoașterea labirintică), urmată după modelul tragediilor antice de triada strofă-antistrofă-epodă, pentru ca secvența finală să fie „un glas mai ridicat" numerotat de la 1 la 12. Această voință de rigoare rămine însă exterioară materiei poetice, căci, in fond, avem a face cu una și aceeași viziune, reluată la nesfirșit, cu alte cuvinte, dar din același unghi. Poemele mărturisesc starea de disoluție a eu-lui liric, rătăcit in labirintul interior, captiv in infernul existenței, căutind in zadar firul Ariadnei ; iremediabil însingurat : „Sprijinit de creanga de brad, curățată, in formă de cirjă, înfășurată / in cilți și unsă cu smoală, torță / in mijlocul crinilor de pădure : «lăsați orice / gind, voi ce intrați»... Defunctul, vorbind in semne la / o ureche din paradis : «nimic / nu mai este cum a fost, numai dragostea noastră a rămas ca la inceput». Și / balada / soldatului, zgomotoasă : la zid, după / film unde pinza berbeculul e / udată permanent, de după un rind de scaune... Care / face legătura cu ziua de ieri. Ziua de ieri / împrejmuită de animale ca figuri / vesele, sfădită : cu haine carghioase pe ea / in lumina slabă a sfirșitului de veac... Îi / auziți mumurul ? Valuri neliniștite ale mării... Marea ! vieții veșnice".

Discursul poetic, gifiit, este alcătuit, cum se poate observa și din citatul de mai devreme, din fragmente ale unui dialog cu un alter-ego, un dublu, alteori cu o parteneră (iubita ?) din notații brusc inserate, extrase din memoria afectivă sau dintr-o realitate derizorie, din interogații cu pretenții filosofice. Acest tip de montaj își are originea, evident, in manifestele surrealiste și, prin urmare, nu pot avea pretenția, mai cu seamă că este vorba de „labirint", unei vizibile coerențe. Dar solidaritatea, fie ea și subterană, a imaginilor poetice, in vederea comunicării unui sens, sau a sensului absenței sensurilor se impune. Or, versurile se adună aici fără a se constitui in poezie. Rareori o imagine frumoasă sau urit-frumoasă se conturează timid, in acest soi de delir verbal, in absența poeziei. Acea descindere in labirint, despre care aminteam mai devreme, este in plan poetic, doar un proiect, eșuat in prolixitate. O anumită tensiune se lasă conținută in acest gen de discurs, dar ea nu este de natură poetică, ci de una, cum să-i spun, psihanalitică. Poetul pare că vrea cu orice preț să se elibereze de cuvinte. Dar prețul plătit este chiar poezia. Încă o mostră de amestec bizar de biografie reală și viziune onirică, greu de acceptat intre granițele poeziei : „Robiți amindoi, in meditație. Baltagul simbol al tunetului, montat pe o prăjină spre răsărit și / apus, la cap : in sala de arme... / Mirosul : stătut. Sculat / pe o rină, cu ochii înroșiți, bijbiind : dă / să deschidă geamul de deasupra. Nu, te rog, intră / țînțarii... Aprinde becul. Pentru o / clipă are impresia că un braț al caracatiței, / pictate, il... Închide ochii, o / sudoare rece, euforie apoi, agitație și totală confuzie / nocturnă / tremurături / involutare ale membrelor : stupoare... Cu alt / glas, ridicat : am mai zis o dată să arunci / porcăria : Ea, in prefacere : vremea / nu e decit lumea, pe/ pereții aburiți. Maimuțele, Albastre, ca și cum nu ii / era de ajuns : rup șofran, sunt roase / la git de curelușele roșii... o icoană e întoarsă cu / spatele. Ce lucru mai prejos decit să ii / fie frică : amintirea unui frate geamăn / nenăscut, sau că din pricina mersului neîntrerupt la / întoarcere, prin mlaștină, caii / își pierduseră copitele... Ah, să răsune / prin trimbița sa vechiul / cintec... Praful, prin care pășește / ea, face o aureolă organismului : dar / cine e ea ? Ea care șovăie... Toamna, toamna, pilpiind / in golul ușii. Pină nu mai deosebește visul de realitate". Dacă poetul a intenționat să surprindă aici starea de confuzie intre realitate și vis, a reușit, Cum reușește, dealtfel, pe cuprinsul întregului volum, căci este vorba de o obsesie. Bine, și ? Mai departe ? Mai departe, nimic. Ci iar și iar, vorbe, vorbe... Poetul reușește dereglarea simțurilor, chiar a tuturor simțurilor, dar realitatea, inclusiv cea interioară, percepută astfel este neinteresantă și nesemnificativă : nu comunică și nu se comunică. Ceea ce sesizam doar ca tendință stinjenitoare in volumul anterior, **Inima de raze**, devine acum dominantă. Poetul prozaizează exasperant ,in dorința, probabil de surprindere simultană a concretului și imaginarului, „Glasurile din labirint" nu se armonizează intr-o polifonie și, de aceea, cartea pare lungită fără motiv cu substanța poetică rarefiată. **Cind memoria va reveni** ne arată poezia lui Liviu Ioan Stoiciu in declin. Păcat ! Il aștept pe poet să revină, dar altfel. Altfel...

Valentin F. Mihăescu

Geografia literaturii:

Tîrzia arheologie a inocenței

Cu al patrulea volum al său romanul **Uitarea și neuitarea inocenților** (1983), Corneliu Rădulescu se afirmă ca un prozator acum întru totul sigur pe uneltele sale, ceea ce vrea să însemne nu doar o anume certitudine, să zicem : stilistică, dar o evidentă capacitate de organizare a nivelelor creației epice, de ritmare a substructurilor romanești. Dacă, pentru un anume sector al prozei moderne, această din urmă menționată „abilitate" nu reprezintă prea mult, pe unele gradiente epice fiind chiar elementul împotriva căruia se constituie textul, pentru spațiul in care ființează romanul lui Corneliu Rădulescu lucrul se vădește esențial. Fiindcă narațiunea de față, alunecind intre rigorile bildungsromanului și ale relatării cu caracter istoric-evocator (chiar dacă momentul intimplărilor aparține unei istorii relativ recente), dezvoltă in cele din urmă rețeaua, poate cea mai dificilă din literatura realistă, a romanului „tezist", „dogmatic" ; organizat in jurul unei demonstrații pe o teză limpede formulată, textul forțează barierele literarului, „depășindu-se" sub semnele și semnificațiile exclusive ale universului epic suficient sieși. E o „evoluție" ? E o „trădare" ? E mai degrabă starea de maximă eficiență a unei „formule" care, la o cercetare mai atentă, cel puțin nouă ni se dezvăluie cunoscută : o cauză etică (ceea ce ne trimite la școala prozei ardelene, prin convocarea inițială a „statutului" moral ; o cale pe care autorul cărții aici in discuție nu a părăsit-o pînă acum) e acoperită, dar și alimentată, de pronunțate ritmuri sociale, in care sint cuprinse personaje coborite de pe o scală întinsă, e mișcată de intimplări diverse, cu adesea neașteptate rezonanțe, și se dizolvă intr-o „soluție" finală abil mascată ; dar desfășurarea propriu-zis epică vizează atit suprafețele, cit și adincimile.

„Inocenții" sint o parte a celor care, **„prin o mie nouă sute cincizeci și ceva"**, terminind liceul, încearcă a-și făuri, pe cont propriu, un drum al lor, pe cit posibil conform unor aspirații ridicate pe timide, totuși in mare măsură „explicite", idealuri. Dar intr-un anume climat, „inocența" de a crede că totul se rezumă la a te adapta propriilor idealuri, la a te lăsa modelat de ele (cind „starea" lor e de flagrantă opoziție cu a celor din jurul tău) apare ca un act de neconformism. Suprimarea lui e un gest de profilaxie, împiedicind contaminarea, cu atit mai periculoasă cu cit erupe din interior. La Sătișoara de Sus, eroul cărții, Teofil Oprișan, va funcționa in învățămînt ca „suplinitor", ceea ce semnifică nu doar apartenența — pasageră — la stratul unei anume activități, ci contactul cu o mentalitate, cu o ordine etică și, oarecum, chiar socială. E un mediu căruia, pentru a putea „exista", trebuie să i te adaptezi. Drept care condiția personajelor se mulează pe o „ideologie" sau, mai exact spus, se justifică printr-o „ideologie" al cărei eșafodaj grotesc acoperă suprafețe dramatice, „Adaptarea la mediu" presupune instalarea pe acest eșafodaj : **„Suplinitor poate fi sinonim cu înlocuitor și loețiitor. Dar poate fi și mai rău — surogat. [...] Dacă nu ai sapă ori plug, poți scormoni pămintul și cu un băț ; dacă nu ai ciocan, poți bate cuie și cu o piatră. Rezultatul nu va fi el prea grozav, dar ceva, ceva tot se cheamă că ai făcut, te-ai descurcat, adică. A te descurca e verbul — și idealul ! — de bază al suplinitorilor"**. E o precaritate moral-profesională cu efecte apăsat negative pe termen lung : **„În zona înaltă a adevărurilor, a relațiilor și opțiunilor umane, acțiunea [...] primitivă poate produce dereglări pentru mai multe decenii. [...] Puțini dintre noi** (dintre „suplinitori" — n.n.) **vor intra in rindurile «titularilor»... «Titularii» adevărați, marea lor majoritate, umblă la ora asta in pantaloni scurți. Noi îngrășăm pămintul pe care vor crește ei. Și mă gindesc cu teamă : dacă, din cauza noastră, nu vor crește așa cum trebuie ?"**

Așa cum ni-l prezintă romanul lui Corneliu Rădulescu, acest teritoriu al „suplinitorilor", departe de a fi unul „închis", inaccesibil, este acaparator, expansionar ; e un mare consumator de existențe ; am zice că proliferarea ii asigură stabilitate și durabilitate. „Sancțiunile premiale" pe care le oferă (fiindcă le oferă) decurg firești din intensitatea efortului (a sincerității) de adaptare al celui aspirat, al celui care acceptă „cooptarea". Joncțiunea, însă, nu poate avea loc decit pe o bază unică, insolubilă, „intransigentă" ; ansamblul e guvernat de principiul rigid al suprimării oricăror tensiuni „nespecifice" și, prin aceasta, ostile. Legea rezidă in a căuta o cit mai mare adecvare la un „model" a cărui autoritate se ridică exclusiv pe agresivitatea sa, pe inflexibilitatea cu care sancționează cea mai mică „erezie". Presiunea sa „modelatoare" se exercită in etape, simplului avertisment urmîndu-i o primă și ușoară „corecție", apoi o a doua, de un grad superior, ș.a.m.d., pînă la suprimarea efectivă a celui ce poartă mesajul de „opoziție". Fiindcă „suplinitorii" sint aserviți unei „elite", unei „ierarhii" care se menține astfel numai prin manipularea conștiințelor, prin delațiune, lipsă de scrupule, demagogie, fals, etc., dar mai ales prin constringere (pe toate planurile), mascind de fapt incompetența și îndeosebi politica strictă a interesului personal. Cinismul îmbracă haina barocă a pozei umanitare, orice argument fiind convocat printr-o morală mimată. A te supune înseamnă a fi acceptat și, ca atare, a dobindi o oarecare siguranță (morală și materială) : evident, cu prețul compromisului, în cele din urmă al unei triste „automodelări" („subtilitatea" demersului constă in faptul că „modelarea" de către mediu înseamnă ciștigarea deprinderii de „automodelare" intr-un anume sens). E ceea ce Teofil Oprișan nu înțelege să facă, nu poate să facă ; dar va fi alungat din Sătișoara de Sus, apoi molestat, terorizat, anchetat și închis, timp in care fata pe care o iubește dispare. „Organismul" a anihilat și a expulzat elementele perturbatoare.

Este Teofil Oprișan un „infrînt" ? Autorul nu oprește biografia personajului intr-un atare punct sau, mai exact, o „deschide" prin datele cuprinse ori deduse din „rama" narațiunii : Teofil Oprișan nu a cedat, nu s-a abandonat compromisului. În condiții social-politice calitativ superioare, prin consecvență și, e de presupus, prin eforturi și prin pricepere, se smulge din condiția de „suplinitor". Dar este „titularul" Teofil Oprișan un invingător ? Răspunsul nu e simplu. În centrul biografiei sale, de fapt, pe durata maturizării sale, se află episodul unei alterări de substanță și de structură. O alterare așadar esențială, chiar dacă nu de natură a-i conferi o altă individualitate : **„...nu întotdeauna un inocent lovit e transformat intr-un bandit, adică dușman, adeseori va fi doar un om care va trăi toată viața pe ruinele unei credințe"**. Sînt ruinele convingerilor „pure" ale trecerii dinspre copilărie și adolescență in maturitate, profilindu-se așadar o maturitate a cărei infirmitate e dată de lipsa premiselor „firești", „naturale". Așa se explică de ce romanul ne oferă exclusiv semnele respectivei infirmități : obsesia trecutului, apatia in prezent, lipsa de interes pentru viitor. Protagonistul cărții nu doar că e „interesant" numai prin rememorările sale, dar nici nu există altfel decit in funcție de planul amintirilor, al reconstituirilor. Pe acesta se desfășoară „lumea" romanului (care il cuprinde), cu înfruntări de natura celor aici schițate, dar și cu popasuri in efemere secvențe ale unei „realități oprite". Acesteia din urmă ii aparțin, bunăoară, dragostea dintre Teofil și Sănduca sau „visul arheologic" al personajului („semnal" al identității reprimate).

O „arheologie" tirzie e, de fapt, și reconstituirea prin memorie pe care o efectuează Teofil Oprișan, cel care își trăiește și mai ales retrăiește viața pe ruinele unei credințe, fiindcă le poartă tot timpul cu sine și pentru sine. E o viață a ruinelor : și e de bănuit că înlăturarea acestora e echivalentă cu încheierea scenariului epic, ceea ce se și petrece. Retrăind totul și, apoi, revăzind locurile intimplărilor de odinioară, personajul își „devine inutil" și, prin chiar aceasta, „ineficient" epic. Romanul se încheie aici, fapt care poartă o conotație îndeajuns de limpede : „inocentul" este, in ultimă instanță, un „infrînt" prin sine. În romanul lui Corneliu Rădulescu, nu „uitarea inocenților", ci „neuitarea" lor e esențială : altfel nici „morala" cărții nu ar fi posibilă...

Mircea Braga

Desen de George Buțu

EXPUNERE

● **Pentru aniversarea a 40 de ani de la victoria împotriva fascismului, la Agenția Română de Presă „AGERPRES" s-a organizat o intilnire cu general lt. (r) dr. Gh. Zaharia, director adjunct la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lingă Comitetul Central al Partidului Comunist Român care a făcut o expunere privind „Învățămintele celui de al doilea război mondial".**

Întilnirea a avut loc in ziua de 25 aprilie a.c.

Cu acest prilej s-a făcut și prezentarea cărții apărute recent in Editura Politică „Participarea României la înfrîngerea Germaniei naziste" al cărei coautor este general lt. (r) dr. Gh. Zaharia.

Discuțiile au suscitat un interes deosebit prin abordarea unor probleme actuale asupra evenimentelor de acum 40 ani și în special concluziile care trebuie să fie trase in lupta popoarelor pentru pace și preintimpinarea unui nou război.

Rîndul al doilea

Urmare din pag. 1

asupra scrisului, control dublat de conștiința limitei, limită resimțită nu ca handicap și **restringere** inteligentă, refugiu intr-un univers tematic și perceptiv lipsit de inutile și sofisticate problematizări, proza Adrianei Bittel oferă imaginea reconfortantă a bunului povestitor **fără complexe**, deloc ispitit să cocheteze cu ultimele tipuri de sintaxă narativă. Desigur, nici tradițională nu poate fi numită această proză in care se înlănțuie, secvențial, jocuri de sunet și lumină, drame umile, dramolete, mistificări bovarice, bizarerii crepusculare — toate receptate pe flautul unei sensibilități feminine bine temperate, adesea amplificată cu tact de virilități timbrale.

Există, in majoritatea textelor din acest volum, ca semn al certei investituri, o **stare luminiscentă**, o grație a imaginilor și discursului narativ aptă să confere imponderabilitate halucinant-cinematografică : „Ceața opacizează ferestrele, [...] Ceața — o vrăjitorie înfăptuită anume pentru a estompa realitatea, conturele ei prea tranșante, pentru a echilibra vagul dinlăuntru.... Și iată ceața pulverizind autonomia și soliditatea volumelor, dind lumii inconsistența Convalescentului. După mult timp simte dorința de a-și părăsi camera. Orașul — «O difuziune instabilă de atomi pilpiitori» — sufletul. Nici nu poți recunoaște locurile. Ești nicăieri. Respiri acest nicăieri, il sporești prin aburul răsuflării tale."

Acuitate a privirii, rafinat exercițiu al observației ; această observație se pulverizează in suris, in naivitatea perceptivă. Imaginile se combină caleidoscopic, intr-un bric à brac coloristic și olfactiv, înfăptuind o atmosferă și priveliști revolute. Imaginea, mișcarea halucinantă, **au ralenti**, cu lumini și stranietăți, tarkovskiene parcă, acaparează și universul interior al personajelor. În citeva texte (**Tulpină fragedă, iată securea, Vineri, cind vine Frusina, Natură moartă cu narcisă, covrig și cupă**) eroii se impregnează cu această straneitate vetustă, devin ele însele elemente ale unui decor aproape fosilizat, digerat de un morb latent.

Alături de acest rafinat exercițiu al privirii, al evocării unui interior și unor tipologii crepusculare, agresate de respirația proaspătă, indiscreția adesea **evlavioasă** a autoarei, cealaltă izbîndă a prozei semnată de Adriana Bittel o constituie exploatarea procedeului numit de Șklovski **insolitare. O zi de vacanță in '55, Somnul după naștere, Alice in Bariera Vergului** refac, prin mimarea perfectă a ingenuității infantile, actul de luare in posesie a lumii, pătrunderea fabulos-indiscretă in universul celor mari ori pur și simplu relatarea unor adorabile peripeții, decojite de stratul dulce-crocant al idilizării.

Alice in Bariera Vergului este à rebours, parodia celebrei povești mutată in decor autohton, in perioada anilor cincizeci. Feeria, escapada inițiatică, pigmentate de accente sarcastice la adresa unei epoci de penibil compromis, se consumă in promiscuitatea unei mahalale, fascinația resimțită de copil e aceea a pitorescului sordid :

„Alice privea fascinată viermuiala aceea, soarele dispăruse sub un nor alb adus de dansul paparudelor, dar pămintul și zidurile de chirpici dogoreau iradiind o lumină orbitoare, vînturată, fulgerată, vibrată de sunetele sincopate ale acordeonului, sticlăriei sparte, de mișcările și duhorile iuți. Fetița încremenise intr-un fel de extaz in fața lumii necunoscute care-i transmitea frenezia ei, ca o năvală de energie dinspre tălpi spre ochii încă plini de lacrimi, deschiși larg să absoarbă. Picioarele începuseră să-i joace pe loc in ritmul inimii, accelerat de tamtamul pe o cutie de carton al unui băiat lățos."

Suculența ori, dimpotrivă, hieratismul imaginilor sint transmise printr-un limbaj a cărui exactitate stilistică atinge, cu siguranță, performanța artisticității.

Somnul după naștere este un volum modest doar din punct de vedere cantitativ, pe alocuri poate inegal, inegalitatea compensată însă de siguranța unei inteligențe artistice revendicindu-și (deocamdată ?) rindul al doilea al bibliotecii. Adriana Bittel — o autoare surizătoare conștientă că în puterea ei stau, deopotrivă, izbinda sau ratarea unei Cărți.

BREVIAR

■ **A FI LA OBIECT.** În textul lui Alexandru Mușina inserat la joviala rubrică **Sinapse** din revista Astra nr. 4 a.c., la un moment dat, citim următoarele : „«Psalmii» lui Dosoftei fac sau nu fac parte din literatura română ? Aceleași persoane serioase care m-au învățat că «traducțiunile nu fac o literatură», m-am convins, in naiva mea adolescență, că «Psalmii» lui Dosoftei marchează **un moment** in istoria literaturii noastre. Dar «Psalmii» nu sint, totuși, ai lui Dosoftei, ci ai lui David ! (Multă vreme am trăit cu impresia că, de fapt, Dosoftei a scris alți Psalmi : pornind desigur, de la modelul biblic, ceva in genul **Sonetelor** lui Voiculescu"). Regretind sincer faptul că in „naivitatea" sa adolescentină Alexandru Mușina a putut trăi o asemenea eronată impresie, vis-à-vis de paternitatea **Psalmilor**, și încercăm a-l ajuta să iasă din teribila dilemă propunindu-i, pur și simplu, să apeleze, fie și pentru o clipă, la criteriul istorico-literar. E unica soluție in măsură a convinge pe orice licean conștiincios că „fericita formulă din programul «Daciei literare»", departe de a fi „cel puțin excesivă și restrictivă", se referă la cu totul altceva, in așa fel incit nu are absolut nimic a face cu tălmăcirea psalmilor de către mitropolitul Dosoftei cu citeva bune veacuri in urmă. De unde concluzia potrivit căreia superficialitatea intelectuală bintuită de aplomb poate genera „silogisme" de un amuzant și întristător diletantism.

■ **SIMPLU ȘI PE ÎNȚELESUL TUTUROR** se exprimă, fără îndoială, Miruna Runcan (in același număr al revistei brașovene) cind scrie : „Cea de-a treia secțiune, **Întoarcerea** (este vorba de romanul **Ulise** al lui James Joyce n.n.) ii joncționează pe cei doi eroi ce s-au intersectat de mai multe ori de-a lungul zilei, ii intercomunică, ii desparte și în recontopește in monologul final al Penelopei — Molly. Figurind coaxial un triunghi al raționamentului, Joyce urzește de fapt prin mijlocirea capitolului central, un amplu tetraedru alchimic, replică cristalizată de la inform la forma generatoare, a principiului vital". Lăsind gluma la o parte, întrebarea este simplă : cum și prin ce fraze de tipul celor de mai inainte ne **joncționează** cit de cit și pe noi, bieții cititori ?

■ **MEMORIA SUPRAVIEȚUITORILOR** se intitulează pagina din revista „Vatra" (nr. 3 a.c.) in care sint inserate mărturiile de o autenticitate tulburătoare cu privire la campania antihitleristă a armatei române. Paginile evocatoare semnate de colonel (r) Pricopi Zaharagiu, locotenent (r) Ovidiu Enăcică și locotenent colonel (r) Gheorghe Balint, intr-o viziune minuțios documentată, propun o revelatoare lecție de inimă și conștiință umanist-patriotică.

■ **MARIN PREDA : „PĂRINȚI CARE CER GARANȚII".** Astfel se intitulează textul publicistic cel mai recent, republicat in Suplimentul literar artistic al Scinteii tineretului și pe care cu mai mult de două decenii in urmă autorul **Moromeților** il tipărea in ziarul Scinteia tineretului. Asemenea celor ce l-au precedat și acest text constituie un document de mare valoare cu privire la ceea ce s-ar putea numi baza realist-fenomenală a marii creații epice de inspirație rurală a lui Marin Preda. Iată, deci, cum, fără să se fi gindit, probabil, nici măcar autorul lor la o asemenea șansă, publicistica la zi a unui mare scriitor devine document de istorie literară inestimabil.

■ **DE O TANDREȚE SOBRĂ** ni se pare a fi tonul adoptat la Florin Costinescu in cadrul săptăminalului său **Dialog cu cititorii** din revista Contemporanul. Prevenitor și bonom, prețuitul „poștaș" nu ezită totuși a spune lucrurilor pe nume, chiar atunci cind acestea nu sint dintre cele mai plăcute : „În poezia **Ploile** este prea multă apă. Picurii care bat in geam prea au o carieră îndelungată ca să mai credem că ar putea fi... lacrimile cuiva. Înmuiați-vă pana intr-o lacrimă adevărată. Așteptați-o ca pe un moment suprem de inspirație". Frumos și sincer spus ! În același număr al Contemporanului (din 19 aprilie a.c.) citim două foarte frumoase poeme de Al. Andrițoiu (**Vitraliu, Viziune**).

■ **RECTIFICARE :** Silviu Grama, autorul poemelor **Patria** și **Imposibila dragoste**, publicate in numărul trecut al revistei noastre, este laureat al premiului „Luceafărul" in cadrul **Concursului literar județean Ion Creangă** — Tirgu Neamț și nu in cadrul concursului literar interjudețean **Poesis**, Constanța.

Cronicar

PATRIA SUB SEMNUL LUI MAI

TRIPTIC DE ARMINDENI

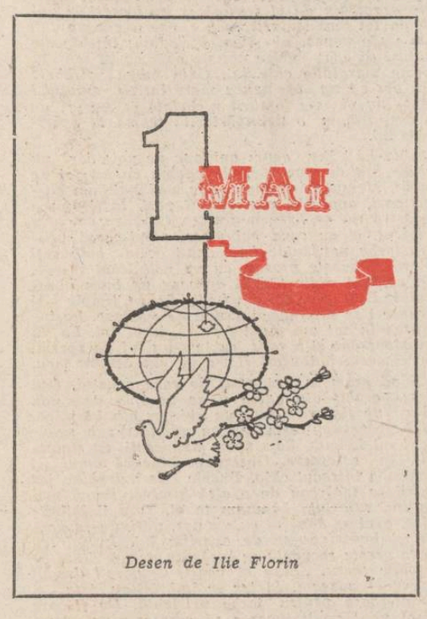

Desen de Ilie Florin

1 MAI 1890. Celebrăm in această primăvară 95 de ani de cînd a fost sărbătorită, pentru prima oară în România, Ziua de 1 Mai. Extrem de interesant mi se pare faptul că intiia zi a lunii lui florar a fost pentru noi, românii, cu sute de ani inaintea acestei manifestări, o zi eminamente populară. Nu știu cum o fi fost la alte popoare, dar la noi, prin tradiția instăpinită de atitea generații, Armindeni a constituit dintotdeauna un prilej fericit de serbări cimpenești, de însuflețiri ale breslelor, de bucurii și daruri pe care și le făceau truditorii. Astfel incit atunci cind, în lumina celor hotărîte la Congresul de constituire a Internaționalei a II-a, în România au fost organizate pentru intiia dată demonstrații consacrate zilei de 1 Mai, terenul era prielnic, mentalitatea populară avea rădăcini adinci iar conștiința mulțimilor pășea pe o nouă treaptă a evoluției sale. La demonstrația desfășurată în Bucureștii acelui an au luat parte peste 5 000 de oameni ai muncii, arborind drapele roșii și tricolore, devizele lor fiind : „8 ore de muncă", „Vrem vot universal", „Drepturi pentru femei" etc. N-ar fi lipsit de interes să amintesc că, în linii mari, aceleași idealuri au fost formulate chiar în urmă cu 150 de ani, de către Theodor Diamant, care într-o seamă de articole și scrisori lămuritoare în privința Falansterului său milita pentru ele. Astfel, prin aceste tradiții, dar și prin altele, cererile muncitorimii române aveau legitimitate și consistență. La 1 Mai 1890 s-a demonstrat nu numai în Capitală, ci și în numeroase alte orașe ale țării, o mențione specială cuvenindu-se manifestațiilor din Ardealul subjugat – Timișoara, Reșița, Oradea, Oravița, Arad, Cluj, Dognecea, Brașov –, în zone cu puternice și vechi nuclee muncitorești, unde revendicările au fost atit de ordin social, cit și național. Cu puține zile înaintea serbării propriu-zise, **Constantin Mille** semna (cu inițiale), în „Munca" din 22 aprilie poema intitulată „1 Mai", din care fie-mi ingăduit să desprind cîteva versuri emoționante prin simplitatea lor, veritabile documente ale stării de spirit de atunci : **„E sărbătoarea muncii / Pe care-o prăznuiesc / De-a valma muncitorii / Pe globul pămintesc / E sărbătoarea Muncii / Și-al Muncii strașnic grai / Deci ție salutare / Intiiule de Mai !"** Era epoca faimosului cintec **„Steagul roșu"**, care avea să electrizeze generații intregi de muncitori în lupta lor pentru o viață umană, era epoca poeziilor naive dar atit de curate și avintate ale unor **Traian Demetrescu, Ion Păun-Pincio, Panait Mușoiu, C. Z. Buzdugan, D. Th. Neculuță,** era epoca acelor acumulări și limpeziri care aveau să ducă, în 1893, la făurirea primului partid politic al clasei noastre muncitoare. Pentru culoarea narațiunii, dar și pentru o mai bună fixare pe retina unei cronologii politice românești, cred că este util să reproduc o însemnare pe care am intilnit-o nu demult în „Calendarul pentru toți românii", consacrat anului 1894 : **„Are loc in București serbarea muncitorilor și socialiștilor cu ocazia zilei de 1 Mai. O procesiune de peste 3 000 muncitori, în majoritate socialiști, și oaspeți străini, pleacă la 10 ore dimineața din grădina Cișmigiu cu steaguri roșii și devize socialiste, traversează bulevardul Universității și merg pe strade laterale la grădina Puțu cu apă rece, nesupărați de poliție, unde petrec pină seara. D-nii Gherea, V. G. Morțun, C. Mille, Anton Bacalbașa iau parte la procesiune și la petrecere. In restul Europei se petrece asemeni in liniște serbarea muncitorilor".** Idealismul cristalin al primilor socialiști, farmecul reuniunilor cimpenești și înflăcărarea cuvintărilor, cămășile scrobite de sărbătoare și sentimentul repaosului duminical după galere, sirenele fabricilor care chemau nu numai la o muncă aspră sau la revoltă, ci și la prinzurile comune ale marii familii proletare – toate acestea s-au topit ca fumul de aloes, dar a rămas pilda eroică a demnității înaintașilor, care au predat ștafeta cu fruntea sus.

1 MAI 1939. In cuprinsul acestui arc de timp, în jumătatea de veac ce trecuse au avut loc două evenimente epocale : Unirea cea Mare și Veșnică a tuturor românilor la 1 Decembrie 1918 prin hotărirea energică a poporului, precum și făurirea, la 8 mai 1921, a Partidului Comunist Român. Dar cit de departe sintem acum de izvoare, de bucuriile primordiale ale muncii, de seninul cuceritor al sfirșitului de secol XIX ! Aidoma „Pastoralei" beethoveniene, după scena Serbării rurale și cea a Piriului se apropie, amenințători, norii furtunii... Pe cerul din ce în ce mai întunecat al patriei și al lumii întregi, ziua de 1 Mai a adus o infuzie proaspătă de lumină și curaj, de speranță și incredere în triumful umanității. Cu mai bine de jumătate de an înainte, așa-numitul „Acord de la München" marcase începutul dezmembrării Cehoslovaciei, adică intiia sfișiere a Tratatului de pace de la Versailles, prin urmare primul pas cu adevărat grav către un nou război. Acum se săpau în taină tranșeele și se ridicau fortificații, acum se presărau baraje minate în apele mărilor iar industriile naționale se pregăteau de front, acum proletariatul era silit să muncească nu pentru viață, ci pentru moarte. Un amănunt, aparent minor, dar sugestiv : **Teatrul de muncă și lumină** inființat de Victor Ion Popa la București avea să-și schimbe numele, după numai două săptămini, în **Teatrul de luptă și lumină**, ceea ce nu semnifica doar o simplă modificare de titulatură, ci o mentalitate, o deplasare conștientă de accent, în condițiile politice nou create. La 29 decembrie 1938, cu o luciditate pe care nu mă sfiesc să o numesc mai degrabă profetică decit cerebrală, marele savant **Nicolae Iorga** trăgea un semnal de alarmă în revista sa „Neamul românesc" : **„Umanitatea n-a trăit, nici chiar in momentul năvălirilor barbare, care se făceau incet și care nu amenințau cu o catastrofă generală civilizația care izbutise să se dezvolte, un astfel de amestec al tuturor națiunilor, a astfel de incilcare a tuturor ambițiilor, o astfel de stridență a tuturor urletelor de minie, cum a fost in cursul acestui nenorocit an 1938. Tratatele, bune, rele, care se răzimau, totuși, pe o cercetare a condițiilor naționale și a drepturilor deosebitelor popoare, au fost călcate in picioare, schimbări s-au produs, nu prin acele negociații dintre diplomați care cruță toate susceptibilitățile și pregătesc toate legăturile viitorului, ci prin bătăi de picior și cu pumnul pe masă. Națiuni au fost prăvălite, de la culmea la care se credeau ajunse definitiv, intr-o situație de umilință și nesiguranță, pe care, deși se fac a o accepta, numai Dumnezeu știe ce se găsește in fundul sufletelor rănite. (...) In afară, însă, de toate aceste realizări brutale, de aceste amenințări, care ar putea duce la cufundarea intregii umanități intr-un haos fără ieșire, ceea ce este incă mai dureros pentru fiecare suflet omenesc este pierderea increderii in factorul moral."** Fantastică viziune, care avea să se împlinească aproape în totalitate, însuși profetul căzind pradă intoleranței criminale a protagoniștilor ei ! Și, gindiți-vă, în decembrie 1938 situația internațională era incă bună față de ceea ce avea să se intimple ! Pe atunci nu se produseseră actele de forță care ne-au sfirtecat granițele, nu aveam nici trupe străine în țară. Europa era incă departe de război. Dar intuiția politică a profesorului a funcționat ireproșabil, ceea ce conferă calități cu atît mai viabile întregii sale opere de istoric, care nu era un edificiu glacial al unui spirit enciclopedic, ci rod al unei conștiințe profunde, pătrunzătoare, ce putea descifra în chip miraculos traiectoria evenimentelor planetare. Firește, savantul n-a fost singurul om din România care a dat alarma, el era exponențial pentru întregul popor român, al cărui geniu colectiv l-a întruchipat cu strălucire.

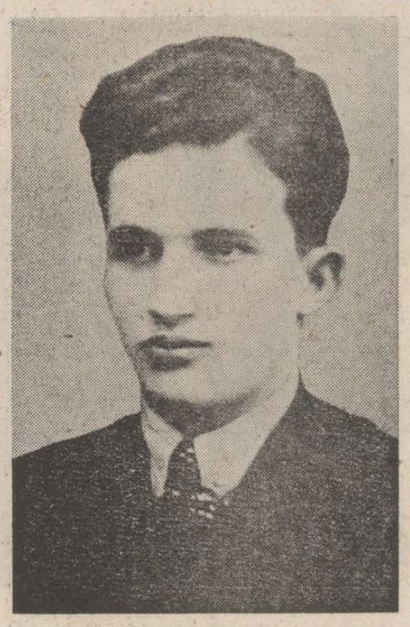

Aspect de la manifestația de 1 mai 1939

Expresia supremă a convingerii generale că omenirea se indreaptă către dezastru și că se impun măsuri grabnice pentru a se spune un „Nu !" hotărît războiului, a fost **Marea demonstrație a muncitorimii bucureștene din 1 Mai 1939.** Pe măsură ce ne indepărtăm în timp de această zi, de la an la an, de la deceniu la deceniu, importanța ei capătă dimensiuni noi, ea profilindu-se ca o piatră de hotar, putînd figura cu cinste alături de cele mai de seamă momente ale istoriei naționale. Iată că ceea ce nu înțelesese ră un Daladier, un Chamberlain și alți lideri politici europeni, care suportă astăzi pe bună dreptate oprobriul istoriei pentru pasivitatea condamnabilă cu care au asistat la ascensiunea Germaniei naziste, sprijinind-o chiar în unele tentative ale sale, ceea ce nu pricepuseră unele cancelarii ale continentului și spirite ilustre – a realizat însă, cu mintea și cugetul său de om simplu, muncitorul român. După cum se știe, în urma întrunirii de la sala „Tomis", pe străzile Capitalei noastre a avut loc o uriașă manifestație desfășurată sub lozincile : **„Jos fascismul !", „Jos agresorul hitlerist !", „Vrem România liberă și independentă !".** Inițiată și organizată de **Partidul Comunist Român,** această electrizantă luare de poziție a fost unul dintre cele mai de seamă avertismente lansate la ora aceea, pe intreaga Planetă, împotriva fascismului, a pericolului unui nou război. Este meritul istoric al partidului nostru, al eroicei noastre clase muncitoare, de a fi văzut limpede prin întunericul din ce în ce mai apăsător al epocii, scriind una dintre cele mai glorioase pagini din întreaga istorie mondială a rezistenței antifasciste.

In primele rinduri ale demonstranților se aflau tinerii revoluționari **Nicolae Ceaușescu** și **Elena Petrescu-Ceaușescu.** Astfel, cel care avea să conducă destinul României și-a inscris în biografia de luptător un capitol de un dramatism extraordinar, experiența căpătată pe acea înaltă redută a veacului fiind una fundamentală. Avea, pe atunci, numai 21 de ani. Virstă care, pentru tînărul luptător comunist a însemnat pragul maturității plenare, al sarcinilor tot mai dificile incredințate de partid, al răspunderilor timpurii în fața mulțimilor. Nu intîmplător, într-una dintre primele cuvîntări pe care le-a rostit după Congresul al IX-lea al Partidului, secretarul general se referă pe larg și în cea mai deplină cunoștință de cauză, la acel moment crucial din istoria țării : **„Creșterea avintului mișcării antifasciste din România se oglindește in valul acțiunilor de luptă care au loc in această perioadă, in marile demonstrații antifasciste organizate la 1 Mai 1939 sub semnul impotrivirii poporului nostru Germaniei fasciste, pentru libertăți democratice, pentru apărarea independenței țării. In București, peste douăzeci de mii de cetățeni au manifestat in stradă impotriva Germaniei hitleriste și, ca un simbol al hotăririi de luptă pentru apărarea patriei, au depus coroane de flori la mormintul Eroului necunoscut. Manifestări asemănătoare au avut loc la Cluj și Iași."** (Nicolae Ceaușescu, Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, 7 mai 1966). Dealtfel, combativitatea manifestanților români, ca și caracterul întregului val de proteste românești față de imperialismul de mare putere și primejdia războiului, au fost elogiate și la **Conferința mondială pentru apărarea păcii și democrației ținută la Paris in 13–14 mai 1939,** în cadrul căreia demonstrațiile de la București erau apreciate ca **„o dovadă că poporul român se raliază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta, in mod real, impotriva agresorului și fascismului."**

1 MAI 1985. In tripticul nostru, această dată se impune cu necesitate. Ea nu este numai reperul unui timp cosmic și social, pragul ultim la care am ajuns pînă acum, ea reprezintă ceva mai mult, primind și dînd lumină, la rîndul său, altor evenimente. Sărbătorim acum ziua de 1 Mai în condițiile în care munca a devenit, prin grija partidului, a secretarului nostru general, legea și măsura supremă a civilizației socialiste românești. Am împlinit definitiv, pe temeiuri constituționale, ceea ce scria **Mihai Eminescu** în monumentala sa operă politică : **„Nu există nici libertate, nici cultură, fără muncă și cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a inlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se prenumără, fără s-o știe intre parazitii societății omenești, intre aceia care trăiesc pe pămint spre blestemul, ruina și demoralizarea poporului lor."** Atit vremurile cit și oamenii s-au schimbat, iar ceea ce altădată avea conturul unui program de revendicări, astăzi e sărbătoarea în stare pură, elanul descătușării din opresiune, simțămîntul proaspăt și vital că sintem stăpini și pe munca și pe țara noastră. Am fost, de cînd ne știm, un neam de oameni muncitori, niciodată nu ne-am speriat de muncă și tot ce am făptuit mai de seamă poartă o pecete de sudoare, mai durabilă decît chinovarul și ceara tuturor pravilelor și actelor oficiale.

Iată de ce astăzi, cînd roadele muncii sînt în patrimoniul nației, imboldul cu care sărbătorim Intîi de Mai capătă zvon de albine harnice și reflexe de rouă picurată pe Masa Tăcerii. Să ne gîndim, de acest Armindeni mai frumos parcă decît oricînd, la marile edificii ridicate cu inteligența și cu palmele noastre, de la un capăt la altul al țării, și vom vedea că Imnul muncii e fără sfîrșit iar legenda creațiunii poate avea și o variantă românească.

Insemnătatea acestei zile este sporită, în acest 1985, de cîteva evenimente care, în dialectica vieții noastre istorice, sînt îngemănate și au contribuit din plin la soarta nouă a țării : **20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului,** precum și **40 de ani de la Ziua Victoriei și sfîrșitul celui de-al II-lea război mondial.** Le trăim și le celebrăm pe toate, sub semnul de Independență și Muncă al **Epocii Ceaușescu,** întîmpinînd Ziua de 1 Mai cu o revărsare de grîu în brazdă, jubilînd că, în sfîrșit, **„ride iară primăvara, peste cîmpuri, peste plai !..."**

Corneliu Vadim Tudor

Poeme de Mihai Beniuc

Da, noi sîntem...

Pe-acoperiș morișcă nu mă țin
Ce cum vrea vintul vine și o bate;
Din generații sînt ce merg și vin
Ori vin și pleacă pe neanunțate.

Dar de milenii sînt în vatra țării,
Că talpa țării-s ei, nu din păcate
Și nu au lăcomia depărtării,
Iar aste locuri de moștean ni-s date.

De-aceea peste, codri, văi sau Șes
Ori cît ne-ar pune borne, granițe, stavili,
Cuvîntul pentru noi este-nțeles
Și limba să ne-o schimbe nu sînt pravili.

Rătăcitori n-am fost umblînd cu cortul
La rapt de bunuri, de cirezi, de turme,
Și-asemănător ni-i pretutindeni portul
Și baștina ne-am tipărit-o-n urme.

Dar urmele se șterg, sunetul piere,
De stăm și ne mirăm de toate toți,
Latina n-o mai știm precum se cere,
Nici urma de-i de goți ori de alți hoți.

Norocul ni-i în cotul carpatin
Și apele ce-mbrățișează țara
Ce după umeri pe români îi țin,
Cocorii să-i cunoască primăvara.

Da, noi sîntem, noi dacii și romanii
În aliaj ce nu se rugînește
Și-i tot mai lucitor cu cît trec anii
Și nu-i oțel ca el ce se-ntărește!

Văi natale

Mă voi lăsa pe lut ca frunza toamna
În drum către Moneasa lingă Ramna
Și făr-a spune vieții bun rămas
N-oi face mai departe nici un pas.

Ori nici nu merg în văile natale
Mai mult, pe unde cu picioare goale
Umblam pe unde-i drumul lui Traian;
Prin Răschirata hoinărind golan.

Nici drumul prin păduri n-am să-l apuc,
S-ajung pin' la fintina lui Izbuc,
Cînd goală și afundă ca o groapă,
Umflindu-se apoi grăbit de apă.

Păduri și păsări n-am să mai ascult
Nici să mai văd, iubind așa de mult
Acele locuri de-amintiri străbune
De care glia scormonită spune.

Nici să revăd n-am vechile morminte
Ce-n litere grecești și-aduc aminte
Ce oameni pe la Sebiș au trăit
Și cît de mulți în lupte s-au stirpit.

Dar trenu-ntre Arad și între Brad
Cu ascuțitu-i aspru fluierat
N-am să-l aud trecînd pe lingă Criș
Cînd soarele coboară lin pieziș.

În liniște din lunca solitară
O să răsune clopotul de seară.

Fără litanii

Nu eu l-am început și nici nu-l termen
Și nimeni nu și-a-nchipuit ce sînt din germen
Nici nu s-ar fi putut sili să fiu ce nu-s,
De pildă nasul să mi-l țin pe sus,
Să fiu fălos că ce sămință etnic,
Să fac ceva de ce nu mă simt vrednic
Ori să privesc cu calm și sînge rece
Cînd altul e pe punctul să se-nece
Ori rău să-mi pară că eu nu-s în frunte
Și că-ntre mușuroaie nu-s un munte.
Da, ne-ndoielnic cuget ce-am să fac
Și dacă lupt, e pentru cel sărac
Cu armele ce mi-s permise mie,
În primul rînd spre binele-i a scrie.
Și nu m-am plins nici cînd am fost închis
Ori alții-au vrut să fiu un compromis:
M-am apărat cu urmele răbdării
Și scutul nepătruns al așteptării.
Cu ce-am înfăptuit n-am să mă laud,
Și-așa dușmani am fără să-i caut.
Și capul de nu l-am izbit de zid
E c-am crezut de vreme în partid
Fără să șerpui ca țiparu-n lac,
Dar îndrăznind să fac ce-am vrut să fac,
Și n-am cerut nici cînd cuiva răsplată
În lunga mea viață niciodată.
Iar dacă mi se gată-odată anii,
Să fiu depus sub lut fără litanii.

Acasă, în reportaj

După zece minute de la plecarea din autogară, la ieșirea din oraș, un mustăcios cu pălăria trasă pe ochi îl întreabă pe vecinul lui de scaun : „Ce ziceai că se face aici ?" „Păi, îi răspunde acesta punindu-și mina streașină la ochi că-l supăra soarele strecurat prin scheletele de fier forjat, cică o termocentrală, asta o să meargă cu cărbunele din mina care s-a deschis la Huznicioara...) „A-a, așa, se dumirește mustăciosul, păi îi limpede, **totu-i calculat,** mină colea, termocentrala colea..." Apoi, peste alte zece minute, vecinul mustăciosului, tot „proletar agricol" și el sau „țăran proletarizat", că nici după vorbă, nici după port nu-ți poți da seama ce e, îi arată, în treacăt, pe aceeași parte a șoselei un șantier mai întins și-i spune înainte de-a fi întrebat : „Iar aici un combinat chimic..."

Și lăsînd în urma autobuzului sat după sat, urcînd dealul Colibașilor, înaintînd spre nord, intrînd deja în podișul Mehedinți, îmi trece prin gînd c-aș putea scrie despre satul meu. Și gîndul mă face mai pe urmă să mă simt vinovat — după ce că în cincisprezece ani n-am revenit în sat decît de vreo trei-patru ori (părinții mutîndu-se și ei la oraș, devenind și ei... clasă muncitoare), mai apar acum și... în documentare. Apoi, a scrie despre satul natal mi se pare a fi la fel de stînjenitor cu a scrie despre tine însuți, ți-e teamă ba că vei fi subiectiv, sentimental, ba că locul tău de baștină reprezintă o lume plină de lucruri specifice care nu pot fi dezvăluite din considerente de... pudoare, dintr-un tabu nedeclarat, sau, de ce n-aș recunoaște, mă cam tem și că voi găsi un sat în paragină, un sat care nu va mai fi nevoie să apară pe hîrtie pentru a nu părea o copie după cătunele rusești de la începutul secolului din povestirile lui Bunin. Intrînd deci în sat, încerc să-mi alung gîndul de a scrie despre el, încerc să mă autoconving că am revenit pur și simplu pentru trei zile **acasă.** Că, în definitiv, îmi zic, ce s-a putut petrece nou în Șovarna — ultimul sat cooperativizat, cum mergi dinspre Drobeta Turnu-Severin spre nord —, ce s-a putut mișca în anii în care n-am fost aici ?...

Cînd cobor din autobuz mă întîmpină un aer răcoros — soarele a asfințit între timp, și-apoi aici e mai sus, e plin podiș, de-aici se vede Paringul —, și prima senzație e aceea că totul e mai mic, totul e în miniatură : casele, drumul, grădinile, dealurile împădurite. Numai stîlpii de înaltă tensiune sînt uriași, neverosimili, absolut ne-la-locul lor ; în copilăria mea nu era curent electric în sat, m-am alfabetizat numai la lumina soarelui și a lămpii de petrol.

Deși n-am cu mine magnetofon, deși nu-mi scot carnetul să-mi notez nimic, și nici nu prea pun întrebări nimănui, mărturisesc că peste tot mă simt ca în documentare, mărturisesc asta, repet, cu vinovăție. Deși n-am nevoie să-mi notez în carnet că bunica e tot mai arcuită, că bunicul șade pe-un scaun ca pe ghimpi că-l doare tare un picior și-i zice bunicii : „Auzi babo, ia adu tu o cană cu vin, știi tu de care, de ăla de care bea împăratu'" (așa zice de cînd îl știu, deși n-are decît o calitate de vin), n-am nevoie să-mi notez destăinuirile bunicii că fetele tot o boscorodesc să stea naibii acasă, să nu mai ia mereu cîte o tarla de porumbi la acord global, că au pensie amîndoi și nu le mor copiii de foame, „dar cum să stau, se justifică ea, o să mă odihnesc destul cînd oi muri, nu mă simt eu bine să-i văd pe alții venind să muncească aci, la o palmă de casa mea", ce să-mi notez eu cînd acest conflict ține de cincisprezece ani ? Dar mă simt totuși vinovat față de bunica, mă roade gîndul că eu îmi imaginez totuși cîteva pagini dactilo cînd ea îmi arată rezultatele muncii de-un an fără nici un gînd ascuns, ci firesc, cum ți-ar arăta un prieten apartamentul nou sau un pictor atelierul. N-a fost un an rău, a cam fost secetă în primăvară, da' s-a dres pe urmă... Și cum vezi, noi sîntem aproape de apă, am avut și solar, o căruță de varză am scos din el..." Nu-mi trebuie carnet și pix pentru că bunica nu-mi înșiră cifre, ea doar îmi arată grămada de cartofi, lăzile cu fasole („asta-i nemțească, îi dulce și fierbe repede... asta-i albă, anul ăsta am făcut mai puțină decît în alți ani..."), îmi arată nucile înșirate într-un colț al podului și știuleții de porumb în alt colț. Iar apoi, întorcînd noi în casă, după ce-am fost și-n pivniță să-mi arate cît vin a ieșit și după ce-am trecut să-mi arate și caprele, măgarii și porcul, îmi explică ea pe îndelete, așa cum înțelege, ce-i acela acord global la C.A.P., fără a se gîndi o clipă că aș putea ști și eu,

Dumitru Augustin Doman

Continuare în pag. a 7-a

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

Mumele

„nici o moarte nu-i amară / Ca moartea de primăvară" — spune cintecul popular. Dar cei 31 de țărani au fost uciși la Moisei toamna iar acum cînd citesc și scriu e primăvară și e ca și cînd tot ceea ce citesc în cartea lui Gheorghe I. Bodea și Vasile T. Suciu s-ar intîmpla primăvara într-atît retrăiesc realitatea sfîrșitului de război în avertismentul clipei prezente.

M-am întors în Maramureș, la Moisei și la Borșa și pe Valea Izei. Mi-am văzut copiii, soția și mama : e nespus de greu să fii atît de înfundat cu trupul și sufletul tău în viață, în avalanșa vitală a lumii și în același timp să încerci să scrii despre război și moarte.

Am căutat-o pe văduva comunistului în ilegalitate Timiș Lupu Șubruc din Borșa și am găsit-o într-o căsuță bătrînească de birne de brad cu șatră și acoperiș de șindrilă, asemănătoare tuturor caselor țărănești din Maramureș, inclusiv celor două case din Moisei în care au fost uciși „martirii suferinței românești". În curtea casei bătrînești se ridică temelia altei construcții care umilea prin masivitatea proiectului ei trecutul de lemn al bătrînei : un nepot, depanator TV (soția specializată în electronică) își făcea casă nouă. Nu era ridicată decît temelia dar numai garajul și pivnița întreceau deja în înălțime casa bătrînească.

Cînd am intrat în curte (în **trare**, cum se spune pe aici), m-a întîmpinat o femeie trecută de 80 de ani, supărată pe neastîmpărul strănepoților, pe vîrsta ei care nu mai putea alerga după vîrsta lor. Ne-am așezat pe o laiță de lemn din trare, între șatra casei vechi și temelia înaltă de beton a noii construcții ca între două repere simbolice : și noi povestind și încercînd să legăm firele timpurilor, prezentul rostirii de cel al memoriei și al mărturisirii.

Cei doi strănepoți ai bătrînei alergau prin curte și mie-mi venea să dialoghez mai mult cu ei decît cu străbuna, cuvintele ei veneau de departe și sunau nefirești între atîtea solicitări ale vieții prezente. Foarte greu am putut să fac abstracție de pomii care înverzeau, de iarba care crește aproape țîșnind după o lungă iarnă, de păsări și de copii, să mă concentrez și să cobor în planul rememorării. Iar acum, după ce am stat de vorbă cu una din mumele străbune ale Maramureșului și citesc carte-document numită „Moisei" mi se pare că tot ce scrie în carte știu demult, din copilărie, din propria mea amintire, într-atît de mult cuvintele bătrînei mi-au impregnat propriul destin infuzîndu-se în celulele biografiei mele. Dar poate că tocmai acesta e rostul paginii scrise : să potențeze prin retrăire actualitatea istoriei. Să nu se uite. Să nu se mai repete niciodată.

Soțul meu, Timiș Lupu a fost cu Partidul Comunist, spune bătrîna de 81 de ani — și mult s-a mai luptat pentru partid în tinerețele lui, dar n-a avut noroc, a murit tocmai cînd a ajuns la putere partidul. Dacă trăia, era acum cineva. De multe ori era să-l omoare dar el nu s-a lăsat de partid numai mort. Atunci era Ștrifunda primar în Borșa, 18 ani a fost primar, pînă la eliberare. Primarul era cu liberalii. Mi-era cumnat, ținea pe o soră a mea. Liberalii erau bogați. Aveau peminte, avere. La alegeri dădeau oamenilor de băut, îi îmbătau și oamenii mai slabi țineau cu cei ce le dădeau de băut.

Odată s-a dus omul meu la alegeri, au venit tovarășii lui acasă la noi, l-au luat într-o mașină și s-au dus la Gura Fîntînii, să lămurească oamenii. Avea bărbatul meu prieten un domn tare de treabă, Gheorghe Vornicu, de prin Sighet, comunist și el. Venea la ședință în casă la noi. Se strîngeau oamenii ca în șezătoare, noaptea, pe ascuns. Eu eram minioasă citeodată, aveam copil mic, venea toamnă, nu era gata finul și lui îi sta capul numai la politică, doamne, ce-o mai ținut la partid, gîndeai că de-acolo o supt țîță. Avea mare nădejde că de-a veni partidul or fi și ei cineva. Dacă trăia, era om mare acum. Da nu știu ce boală o căpătat. S-o betejit tocmai la evacuare. Cînd o venit ordin de evacuare forțată în Ieud, pe Valea Izei. Toți borșenii și-o părăsit casele, o încărcat ce-o putut în care și-o luat-o spre Ieud. Da noi n-am ajuns decît pînă-n Săcel la un prieten de-al lui. L-am pus în car, aveam și-o fată beteagă, unul era cu capul încolo, altul cu capul încoace. Fetei i-o trecut mai tîrziu. I-am pus slatină pe picioare și, auzi dumata ca aceea, s-o vindecat.

Trei săptămîni am fost evacuați în Săcel. Aveam două vaci. Le-am prins la car să tragă. Omul meu pe cergă, în car, bolnav, cu o fată. Și eu înaintea vacilor, o biată femeie, trăgînd de ruda carului pînă în Săcel cînd s-o rupt fruntu... Patru ani de zile cît o ținut războiul la noi acasă o fost șantier. Era plină trarea de soldați și de cai. Cînd o venit armata română, omul meu o zis „tu, femeie, noi ne-om culca pe jos, să lăsăm pe bieții soldați să doarmă în pat că ei vin de departe și merg după nemți să-i scoată din țară". Soldații erau obosiți și cu hainele rupte, cu încălțările sparte. Soțul meu o umblat pe la oameni, din casă în casă, pînă sub Pietrosu, și-o adunat de la fiecare ce-o putut și i-o încălțat pe soldați.

Cînd o plecat trupele române, o mai rămas 21 de soldați. Le-am dat mai demult acoperișul de draniță de pe colejnă să-l pună pe camionul lor, cît o stat în Borșa, să nu-i ploaie și acum, la plecare, n-o mai putut să-mi aducă acoperișul înapoi. N-o mai putut să-l ridice de slabi ce erau. „Cum așa, voi douăzeci de bărbați nu sînteți în stare să-l aduceți pe umeri cînd eu, o biată femeie, aproape îl trag după mine ?" Nu știam că ei n-o pus nimic în gură de două zile. „De ce nu mi-ați spus ?" „D-apoi ce-i face cu noi, cu atîția ?" „Oi fa' ce-oi putea" — le-am răspuns. Și-am făcut toată ziua mincare. Mese întinse în trare, ca la nuntă. Am făcut zamă galuște. Unul din ei o venit mai tîrziu și nu i-o ajuns mămăligă, țin minte ca acum. O mincat totul, n-o rămas nici o fărîmă din bucate. Și cum n-o mai fost mincat de mult atîta cît le-am dat eu, le-o fost rău la toți. „Vai, om muri. Da bine că n-om muri flămînzi...". N-o avut nimic. Le-o trecut. O plecat mai departe. Pe toți i-am ajutat cum am putut. Că toți o fost oameni. Greu ne-o mai fost la oamenii ăștia din sat. La cei de pe munte le-o fost mai ușor. Cimpenii (cei de pe dealuri, n.n.) nici n-o știut că-i război. Nici n-o fost evacuați. O rămas prin păduri, pe sub munte.

Cît o ținut frontu pe-aici, ne-o scos pe toți la muncă forțată. la Prislop. Era în iarna lui 44. Lucram la drum la Prislop, aruncam omătu să poată trece armata. Și era atîta de mare omătu pe munte că nu ne vedeam unii pe alții. Trei ierni o ținut războiul la noi. Și **cel dintîiu** încă o ajuns pînă aici, la Prislop. Este cimitir mare. Săracii de ei care-și dorm somnul de veci aici. Cine știe de pe unde sînt, din ce neamuri și dacă mai știe cineva din neamul lor prin ce munți și ce locuri le-au rămas oasele.

Vedeam **prisonerii** închiși după gratii, în trenuri, pe-aici a fost **lenie** pînă la Cîrlibaba, peste munte, în Moldova. Ne era milă de ei, ori de ce neam erau. Aduceam barboi de acasă și le dam. Luau cartofii verzi și așa îi mincau. Și ei erau oameni, săracii. Și-apoi nu trăiești numai așa pentru tine. Cît trăiești trebuie să mai faci cite-un bine, cît poți. Toți sîntem oameni, ce să ne facem ?

Spitalul era în centrul satului. Plin de răniți. Duceam lapte cu ulcelele la răniți. Noi am fost șapte frați la părinți. Mai am o soră în Beclean, de 83 de ani, un frate între Vaduri, de 87 de ani, și unu-n Prisăci, de 70 de ani. Nu ne-am mai adunat toți laolaltă de cînd a murit mama, săraca, de vreo 30 de ani. Cum trec anii.. Cresc coconii, săracii... No, ce să facem și noi ?...

Războiul s-a terminat în 1945, după cum se știe, la celălalt capăt al Maramureșului unde sculptorul Vida Gheza a pus reperul definitiv al unui monument artistic în orașul Carei, ultimul oraș al țării eliberat, așa cum același sculptor a așezat coloanele aducerii aminte și la Moisei. Majoritatea reportajelor despre război și victoria finală consemnează fapte eroice intrate deja în istorie sau în legendele locurilor. Dar eu cred că despre război pot vorbi mai exact femeile, soțiile celor uciși și mamele celor orfani, ele, cele rămase acasă să are și să semene, cu o mînă de plug iar cu cealaltă sub oscioarele fragile ale copilului de la sîn. Ani de zile bărbații lor au plecat pe front să facă istoria, să apere o idee sau un ideal, dar ele, cele rămase acasă în spatele istoriei, ținînd istoria cu soatele lor incovoiat peste leagăn, ele au rămas acasă să facă viața, să vegheze ca flacăra ei să pilpîie sub obroc și să nu se pustiască sămînța focului viu al neamului.

Despre război și victorii să vorbească mumele ! Soțiile, fiicele, mamele celor plecați pe front. Cum arau ele singure fără bărbați, cum secerau și coseau finul pe dealuri și munți, cum făceau clăile, aduceau finul și tăiau lemnele din pădure, cum torceau și țeseau pentru veșminte și în același timp hrăneau cinci, șase guri flămînde de prunci și mai trimiteau și pachete bărbaților de pe front și din lagărele de muncă forțată, „dragă Floare și dragi toți, copii ai mei, aflați despre mine..." și în același timp erau scoase și ele la muncă forțată, la săpat de tranșei și de drumuri unde vedeau răniții și prizonierii, de orice neam erau ei, și mai aveau suflet să le fie milă și de aceștia și pe risc propriu își împărțeau hrana săracă și puțină cu ei iar seara, acasă, în curtea plină de soldați și răniți trebuia să le facă loc și acestora lîngă focul vetrei !

Să fie evacuate, satele arse uneori din temelii, cum s-a întîmplat cu Moiseiul, bărbații uciși, copiii morți, să răzbați printre toate acestea și să mai ai puterea să iei lumea de la început, să trăiești asemenea bătrînei Timiș din Borșa, să ajungi vîrsta de 81 de ani, să-ți vezi mari strănepoții, e o poveste numită viață care are cel puțin tot atîta eroism cît orice faptă eroică rămasă mai presus de moarte. Despre război să povestească bărbații dar despre victorii să vorbească Mumele !.

Ion Zubașcu

40 DE ANI DE LA VICTORIA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

Eroul de la Javorina

Ioan Grama era unul din cei 4 copii ai lui Constantin Grama din Goicea Mare — Dolj. Țăran cu 4 pogoane de pămînt, cu cinci clase îi mersese vorba de oltean descurcăreț. Clopotul istoriei a bătut stîrmb și pentru el ca și pentru întreg poporul român. A lăsat nevasta cu un copil mic acasă, și a luat o traistă cu mincare, cum în altă parte sergentul Stănilă Șt. Alexandru, și a plecat la mobilizare. El, țăranul sărac din Goicea, a înțeles că a lupta împotriva nemților, a fasciștilor însemna a lupta pentru binele suprem al țării. Nu-și făcea decît datoria de român și de soldat. Cînd au forțat Tisa nemții și horthiștii opuneau o rezistență îndîrjită. Tunuri, branduri, mitraliere toate trăgeau de o parte și de alta, de parcă ar fi venit sfîrșitul lumii. Ocupaseră un cap de pod pe care primiseră ordinul să-l mențină cu orice preț. Adică, chiar cu prețul vieții lor tinere. Nemții susținuți de horthiști era cît pe aci să-l arunce înapoi în Tisa. Se apropiau în lanțuri de trăgători susținînd un puternic baraj de artilerie. Ioan Grama a înțeles că pretutindeni Țara era cu ei și nu puteau să o facă de rușine. A terminat încărcătorul pistolului automat și s-a repezit la o mitralieră, al cărui servant era mort. Benzile erau intacte. A început să tragă cuprins de o furie oarbă. Primul lanț de 7 hitleriști care începuseră să arunce grenade a căzut secerat de focul mitralierei lui Ioan Grama. Speriați de rezistența întîlnită, primiți cu foc viu nemții s-au retras. Capul de pod a fost păstrat ușurînd înaintarea armatei române. Au urmat apoi luptele cumplite de pe străzile Budapestei. Nemții și horthiștii se agățau cu disperare de fiecare casă, de fiecare stradă. Luptele erau aprige. Sergentul Ioan Grama cu grupa sa de mitraliere primise ordin să păstreze cu orice preț poziția de luptă cucerită în spatele Băncii Naționale maghiare în apropierea podului de peste Dunăre. Rezistau atacurilor de infanterie dar pe neașteptate în dispozitivul german s-a infiltrat o coloană de blindate. A trecut el la mitralieră și a ordonat soldaților să pregătească grenadele. Aveau un faust patron în dotare. Au tras și au luptat cu credința că victoria nu trebuie să le scape. Și acest atac a fost respins de sergentul Ioan Grama și oamenii săi. A fost citat prin ordin de zi pe divizie.

Acum, aici, în Javorina, primise ordin să susțină cu foc de mitralieră compania I, căreia așa cum am arătat îi revenise sarcina de a ocupa periculoasa cotă 699 deținută de germani. Atacul asupra cotei menționate a început în zori cu o puternică pregătire de artilerie. Era o canonadă asurzitoare. Copaci întregi erau sfîrtecați sau aruncați în aer de suflul exploziilor. Zăpada se înroșea repede de sîngele curs. Camuflați, soldații români se apropiau tot mai periculos de cotă. Focul german încetase subit.

— Dom' sergent ,dom' sergent îi luăm ca din oală, rosti Mucalit, un recrut din Poiana Mare. E dracul pe ei, nu mai scapă frîții acum. Grama îi răspunse încet :

— Nu știu Dumitre, treci la mitralieră și lasă vorba. Vedem noi după aia, și arătă cu privirea către cotă, care acum părea pustie. Românii se apropiau prudenți. Deodată izbucni necruțător focul pistolarilor și mitralierilor nemți. Erau trupe alpine de elită care aveau experiența luptelor în munți în orice condiții meteo. Hitler nu cruțase nimic pentru a-și instrui oamenii și a-și perfecționa uzina umană a morții. Sesizînd pericolul și situația grea în care se aflau soldații români, sergentul Ioan Grama luă singura decizie care se impunea. Împreună cu oamenii săi și cu două mitraliere urcă în sprijinul companiei. Focul cumplit al nemților îi obliga să meargă una cu pămîntul. Trecură mult în fața trupelor române cu cele două mitraliere. Căpitanul, comandantul companiei nu scoteau o vorbă. Toți se uitau cu mirare la ei. Cînd grupa de mitraliere a sergentului Ioan Grama ajunse la 50 m de adăposturile germane de tragere, deschide un foc cumplit. Ioan Grama a tras pînă i s-a roșit țeava automatului. Focul nemților slăbi. Trupele române profitînd de surpriză și de deruta adversarului trecură în iureș la atac. Au ocupat cota cu minimum de pierderi. Nimeni n-a dat atenție copilandrului acela blond cu ochelari, licean din Bavaria sau Prusia sau mama dracului mai știe de unde, care zăcea în zăpadă. Sergentul Ioan Grama și-a scos căciula din cap a aruncat automatul în zăpadă și a început să se frece pe față ca după o treabă bine făcută. Așa cam cum făcea el la arat acasă la Goicea. Nimeni n-a văzut cum de la nici 2 m neamțul acela copilandru a tras ultima rafală din viața lui. Ecoul ei s-a prelungit nepermis peste Javorina. Pentru sergent totul a prins a se învîrti în jur. Era un vîrtej de foc amețitor. Muntele se învîrtea ca într-un carusel ireal, apoi totul s-a liniștit. Ioan Grama a căzut secerat cu casca în zăpadă și liniștea s-a așternut peste Javorina. Dumitru a luat o carabină și a tras trei focuri în copilandrul acela fanatic care nici măcar rănit nu fusese, se culcase în zăpadă de frică și trăsese în sergentul Ioan Grama ultima rafală din viața lui.

Munții Cehoslovaciei lăcrimau de ger, zăpada era de un alb nefiresc înroșită ici și colo de sînge românesc și între atîția alții încă un erou căzut pe Javorina.

Petre Ivancu

P.S. Sergentul erou Ioan Grama a fost îngropat într-un cimitir al eroilor români din Cehoslovacia. A fost decorat postmortem cu virtutea militară. Propunerea pentru decorare înaintată de comandantul Regimentului 26 infanterie, suna lapidar : „Nr. 1 475 (2 Mai 1945) Regimentul 26 Dorobanți T.O. Către Brigada 2 infanterie. În conformitate cu Ordinul Diviziei a 2-a Inf. Nr. 4 175/1945 ; Am onoarea a înainta alăturat propunerea la decorare cu virtutea militară de război clasa II postmortem a Sergentului GRAMA D. IOAN contingent 1939 pentru curajul și spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă pentru cucerirea Masivului Javorina.

(Pentru documentarea prezentului reportaj s-au folosit date din : Arhiva M.A.N.-M.St.M. dosarul nr. 289/66, dosarul nr. 482/2 ; Arhiva M.A.N. fondul decorații, dosarul nr. 241 ; Arhiva M.M.C. dosarul nr. 10 și dosarul nr. 61 vol. I. fila 120.)

Omul-coasă pentru iarba nevăzută

Drum colbuit și urma pașilor — o dîră subțire de fum gălbui. Înaintam spre acea funie a orizontului din care apărea el, cel ce striga așa de tare. Și așa de tare striga, încît întregul sat (scîncet calm într-o văgăună nisipoasă) prindea o viață aparte, repetată, așa cum știam de la tata, o dată sau de două ori pe an, Uuu-hă ! Uuu-hă ! auzeam mereu, din ce în ce mai puternic. Cel văzut venea spre noi. Și noi veneam spre el, dintr-o presimțire a unor noi taine ce ni se vor dezlega.

Strigătul lui era demult cunoscut în acea parte a ținutului. Ca și tîrșîitul pașilor săi. Piciorul stîng îi fusese sfîrtecat cîndva de schije. De acea, călcînd, el nu călca pămîntul, ci părea o coasă care culcă la rădăcină o iarbă nevăzută. Ne apropiam de el curioși și înfricoșați și vedeam tot mai lămurit acea cosire a văzduhului. De unde venea, nu știam niciodată; înțelegeam totuși că acea venire era un chin ce se revărsa peste marginile chinului. Cum putea străbate un om cu un asemenea mers întreg ținutul ? Asta nu ni s-a lămurit niciodată și, poate de aceea, trăiam o neîmpărtășită teamă la apariția lui.

Uuu-hă ! Era acum aproape de noi; dar nu chiar atît de aproape. Ne chema cu un fel de sîsîit. Mersul nu se muia, dar mai înaintam cîțiva pași, apoi alți pași și alți pași. Înfricoșarea noastră nu se hrănea dintr-o întîlnire cu ceva violent, ci cu ceva nelumesc, omul-coasă pentru iarba nevăzută. Apoi ochii aceia bulbucați și roșii, buzele groase, cu un colț lăsat în jos, cu celălalt, ridicat pînă aproape pe buca obrazului. Din smocurile umede de pe tîmple și frunte i se prelingeau șuvițe de sudoare. La intrarea în sat am făcut cerc în jurul lui. La un moment dat și-a rotit, ca într-un fel de spasm, ochii aceia bulbucați și i-a pironit asupra mea.

Cînd eram la trei porți de casa noastră, tata ieșea grăbit din curte și se apropia de noi. Avea de fiecare dată un ștergar alb în mînă. Noi spărgeam cercul și ne adunam sub salcîmul lui Leonte. Rămîneam nemișcați, cu simțurile în așteptare. Observam bine că omul își schimba întregul chip. Buzele i se îndreptau iar ochii se încărcau de o altă lumină. Parcă mai puțină suferință bănuiam în ei. Tata îl îmbrățișa, apoi se depărta cu un pas, mirîndu-se parcă și bucurîndu-se de apariția lui. În mintea mea aceste secvențe se încărcau de un ritual aproape sacru. „Bine ai venit, Grigore ! dragul meu" — auzeam. Și iar se îmbrățișau, tata și omul-coasă pentru iarba nevăzută. De fiecare dată noul venit încerca să sărute mîna tatii, dar tata o retragăea din fața lui și, cu aceeași mînă, îl mîngîia pe spate, cu un gest de nelămurită, pentru noi, adorare. Îl lua apoi de brat și îl conducea în curte. Noi rîsuflam parcă ușurați și ieșeam de sub salcîm. Ne apropiam de gard și încercam să deslușim o lume la fel de fantastică, destrămată în felii subțiri de scîndurile vechi de plop.

În mijlocul curții tata ridicase un patrulater din rogojini. Acolo ne îmbăiam noi, verile. În preajmă erau cîteva găleți cu apă, care se încălzeau la soare. Tata le ducea în baia de vară, apoi îl chema și pe noul venit. Mama ne aducea atunci în casă și ne da să mîncăm, apoi ne trimitea repede la joacă. Dar cine se mai putea dezlipi atunci de spărturile gardului? Peste masa de sub salcîm era întinsă o pînză albă, ca de sărbători. Vesela cea bună era așezată cu grijă și multe bucate își găseau locul pe acea masă pentru ospețiile alese. Omul-coasă pentru iarba nevăzută era așezat în capul ei, nu înainte ca mama să-i fi adus din cufăr haine curate, de schimb.

A treia zi, dimineața, nu-l mai găseam la noi. De la mama aflam că omul-coasă pentru iarba nevăzută a plecat să bată îndărăt ținutul. Ieșeam în stradă, în colbul umezit de rouă. Departe, pe muchea dealului care mărginea căldarea satului nostru, se zărea o mogîldeață cu mers șasiu. În scurt timp el devenea un punct, apoi nimic, o stranie amintire.

A mai trecut de cîteva ori pe la noi. A fost în același fel primit. Și tot la fel pleca de la noi : în veșmintele curate date de mama, cu două medalii de război atîrnate sub reverul hainei. Erau medalii primite în luptele din Tatra, pe care omul le purta cu el, într-unul din buzunarele pantalonului ponosit. Cînd pleca de la noi, curat și mulțumit, tata i le scotea de acolo și i le atîrna la piept, împovărînd-l cu o clipă de mare mulțumire.

Într-o vară, după mari bolboroșiri de ape ne-am mutat la oraș. Mai des ca pînă atunci tata părea abătut. După o asemenea oră de negură mama l-a îmboldit să ne spună cine a fost omul-coasă pentru iarba nevăzută.

„Ce știți voi ce e războiul ? Eram trei prieteni în aceeași tranșee : Grigore, Celălalt și Eu. O schijă ușoară m-a atins la picior. Pe Grigore, una mai grea. Ne-a dus la ambulanță Celălalt. După o lună ne-am strîns din nou. Grigore, mai grav rănit decît mine, a zis că trebuie să ne întoarcem în Tatra. Ce se face Celălalt fără noi? Într-un atac al nemților un glonte l-a lovit din plin tocmai pe el, cel din mijloc. Eu am înțeles mai tîrziu că nimic nu mai putea fi reparat. Am înțeles după ce Grigore a ieșit din șanț și a început să fugă în zig-zag și să arunce în văzduh sunete neomenești. Apoi s-a întors și s-a tăvălit în noroiul tranșeii. Am înțeles că nici el nu mai era om, bietul Grigore. Pe unde o mai fi sărmanul, dragul de el ? Pe noi ne-a adus o apă mare în marginea orașului, dar pe el ce ape l-or purta ?"

Mersul tău șasiu... și medaliile... omule-coasă pentru iarba nevăzută...

Pavel Perfil

teatru

Un spectacol antifascist

Te bucuri cu adevărat cînd afli că o piesă montată cu prilejul sărbătoririi unui eveniment major din viața țării noastre — a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August, continuă să dețină cu succes afișul unui teatru.

Este vorba de piesa unui dramaturg mai puțin cunoscut de pe scenă (a fost montat doar la Constanța cu piesele într-un act „Scrisoare către meșterul Manole" și „Fata, omul, bătrînul și ceața") dar destul de prezent, cred, în memoria iubitorilor acestei arte, prin prolifica sa programare la Teatrul radiofonic, constănțeanul Hristu Limona, reprezentat cum spuneam în anul trecut, de Teatrul dramatic din Galați, cu piesa „Un condamnat la moarte vrea să evadeze".

Inspirat din dramatica perioadă a antrenării țării noastre în cel de-al doilea război mondial de partea fascismului, piesa scoate în evidență rolul activ de împotrivire al comuniștilor și al mișcării populare antifasciste, demonstrîndu-le curajul și forța. Mi se pare nobilă și inedită, modalitatea și locul în care autorul își desfășoară o acțiune adeseori întîlnită și în dramaturgie : eliberarea unui important membru al Partidului Comunist Român, arestat și condamnat la moarte, căruia i s-a aprobat ultima dorință de a vedea un spectacol de teatru înaintea unei execuții. Așadar, ne aflăm într-o sală de spectacole, cu spectatori puțini, unde trebuie să se reprezinte Hamlet. Bineînțeles că spectacolul nu va avea loc și că întreaga piesă se derulează pe relațiile dintre condamnat și cei doi inspectori ce-l însoțesc, pe de-o parte, dintre aceștia și puținii spectatori aflați în sală, pe de altă parte. Planul de salvare din clădirea complet încercuită de armată este construit cu destulă abilitate, devine cunoscut abia spre sfîrșit și textul cu replici percutante și stări palpitante capătă și calitatea unui interes cvasipolițist cu care este urmărit de la un capăt la celălalt. Fără îndoială, avem de a face cu unul dintre puținele texte recente de interes, ce au marcat evenimentul anului trecut și care onorează instituția ce i-a dat viață.

Cu prilejul unui micro-turneu ce a avut loc în întîmpinarea zilei de 23 August, am avut posibilitatea să văd spectacolul și la Constanța. În fața unei săli care a reacționat cu mult interes, el a ținut atenția încordată și a fost răsplătit cu repetate aplauze.

Înscenarea s-a datorat unui actor talentat, Lucian Temelie, care a fost și interpretul unui personaj mut. Revelația spectacolului a fost însă tripla ipostază (Ciungul, ofițerul neamț Hans și Cameleonul) în care a evoluat actorul Mihai Mihail, în compoziție de foarte bună calitate. Au jucat în roluri de mai mare sau mai mică întindere, unii cu posibilități mai modeste : Leonard Calea în personajul Condamnatului la moarte, Sanda Maria Ulmeni și Alexandru Năstase într-o pereche de virstnici, Liliana Hodorogea și Sorin Muja într-o pereche de tineri, Dan Andrei Bubulici și Șerban Bogdan în cei doi inspectori de poliție, Septimiu Pop și Eugenia Bogdan.

Scenografia cam naturalistă, a fost semnată de George Niculescu. S-ar fi putut o distribuție mai bună, un ritm mai tensionant al regiei, o adîncire a dramatismului situațiilor, dar față de ce și-a propus Teatrul din Galați promovînd la momentul oportun piesa unui dramaturg frămîntat și care se bucură cel puțin de intenția genului, este meritoriu.

Romeo Profit

film

Zilele filmului din R. P. Ungară

Chiar dacă micul eșantion de filme artistice prezente în cadrul Zilelor filmului din țara prietenă nu erau cele mai reprezentative pentru momentul actual al unei școli cinematografice cu multiple resurse și o gamă bogată de personalități, **Sărmanii flăcăi** și **Concertul** au rămas ambasadori de prestigiu în două genuri diferite.

Miklos Jancso, un nume important pentru cinematografia ungară, mai puțin cunoscut cu ultimele producții, plasează în prim planul filmului **Sărmanii flăcăi** raporturile dintre individ și istorie, privite nu numai prin perspectiva generalizatoare de natură filosofică, dar și mai concret surprinzîndu-le în focarul aspectelor sociale. Modificările tragice aduse relațiilor umane sub presiunea unui sistem ce promovează manipularea neconditionată determinînd trădări, renunțări într-un context istoric destul de confuz sînt explorate cu minuția unui fin psiholog și cu armele unei tehnici cinematografice a cărei sintaxă este bazată primordial pe componentele imaginii. Hăituiala și represiunea, spaima și umilința sînt evocate în **Sărmanii flăcăi** în ample spații ce subliniază parcă și adversitatea naturii în simetrii de mare frumusețe grafică.

Stilist recunoscut **Miklos Jancso** realiza cu **Sărmanii flăcăi** în o operă ce deschidea fără îndoială căi noi în filmul de evocare istorică, subordonat excesiv pînă în acel moment fastului decorurilor, narațiunii edulcorate, fără substanță, artificiozității extreme în celelalte compartimente.

Miklos Jancso a demonstrat valoarea comentariului ideatic-simbolic prin mișcare, prin armoniile și simetriile desenului coregrafic, prin renunțarea la cuvîntul-pleonasm al imaginii, construind o nouă și personală retorică filmică.

Astăzi film de arhivă, **Sărmanii flăcăi** impune ca orice operă clasică cu valorile proprii de rafinament liric și plastic nealterate de trecerea timpului.

Concertul lui **Gabor Koltay** trasează într-o manieră originală evoluția și locul unei celebre formații de la începutul deceniului șapte, formația **Illès**. Refuzul spectaculosului în sine foarte tentant cînd este vorba de jazz-rockul, nu semnifica mai puțin dorința de a schița portretul unei generații, al unei epoci. Formația maghiară cu un repertoriu original, nu numai pe plan național, dar și pe scena mondială a muzicii tinere a anilor '60, este surprinsă prin prisma individualităților ce o compun, cît și prin consecințele propagării culturale a muzicii, prin valorile psihologice și poetice ale melosului propulsat în generațiile tinere din urmă cu două decenii. O inteligentă concertare a interviurilor cu membrii formației dizolvate și reunite pentru un concert omagial după două decenii, cu o serie de tineri ce-și mărturisesc cu sinceritate nevoia de suport psihologic aflată în muzica tinerilor, care avansau nu numai ritmuri iconoclaste, dar și poezie de bună calitate, într-o originală terapeutică psihică. Evocare lirică, dar nu lipsită de un gust amar, filmul lui **Gabor Koltai** trădează personalitatea unui autor total, pe deplin stăpîn pe mijloacele artei sale, în perfect acord cu procedee mai puțin uzitate (ecran casetat, schimbări din negativ în pozitiv, ralanti, stop-cadru, imagini contratipate într-un ametitor caleidoscop), care singure ar asigura un incontestabil succes de casă. Dincolo de acesta, dincolo de montajul frenetic de imagini surprinse pe stradă, în concert, la Budapesta, la Londra etc. rămîne ideea portretului colectiv al unei generații cu datele ei specifice de sensibilitate.

Filme polemice, cele două pelicule artistice prezente în **Zilele filmului din R.P. Ungară** ne-au lăsat doar nostalgia contactului cu realizări mai recente din țara prietenă.

Călin Stănculescu

CENACLUL «DACIA FĒNIKS»

A XV-A ÎNTÎLNIRE

Și iată că la „Dacia Feniks" au citit și poeți de la Deva, confirmîndu-se, ce ziceam într-un număr anterior, că am apropiat cenaclul nostru, mai ales creatori din orașe lipsite de reviste și de edituri, dar și de fermenți spirituali. La Deva un necesar catalizator al vieții literare a devenit Valeriu Bârgău, cel ce a prezentat cîțiva prieteni în cenaclul nostru, spre a ne oferi multe versuri, dar și destulă poezie, datorată mai cu seamă poeților Miron Țic și Dorina Brîndușa. La rîndul lor, Luiza Landt, Traian Dinorel Stănciulescu, Constantin Dehelean și Ioan Vasiu au plăcut, prin ceea ce scriu, multora din cei prezenți.

Cei care au vorbit despre poemele lui **Miron Țic** (Daniela Simionescu, Elena Creangă, Traian Chiricuță, Ștefan Bratosin) au sesizat conotațiile simbolurilor mai frecvente, prin care izbîndește o „circumscriere exactă" a sentimentelor. Poate de aceea, reușitele evidente se află între poemele mai scurte, al căror farmec emană din această smulgere a aforisticului din cotidianul descojit de banalitate. Despre poezia **Dorinei Brîndușa** s-a vorbit cel mai mult și, uneori, cum știm, cantitatea anunță calitatea. Un sunet de violoncel vechi a auzit Tr. Chiricuță în monodia confesivă, trubadurească (după Alina Rotaru), liberă, degajată (cum s-a exprimat Ion Machidon). Singurul de-a dreptul oripilat de maniera poetei („o confuzie de exprimare") s-a arătat a fi Ion Marcel Fandarac, de unde și un schimb de replici spre edificare cu mai vechiul său „admirator", Valeriu Bârgău.

Deși nu s-a vorbit mai puțin, despre ceilalți poeți s-au întrezărit concluzii mai alunecoase, mai neconturate. **Constantin Dehelean,** s-a spus, excelează printr-o anume eleganță a discursului, nestrăină de cizelări livrești, dar nici lipsită de accente și pasaje de-a dreptul enunțiative. **Luiza Landt,** dimpotrivă s-ar zice că fuge de tușarea prea viguroasă a ideii, că are o anume propensie spre ireal, ceea ce ar fi cît se poate de bine dacă și scriitura ar fi la fel de rafinată. Pe **Traian Dinorel Stănciulescu** îl deservește o anume afectare exterioară (a versului, nu a clamării) o insuficientă „poetizare" a motivelor filosofiee care mișună în versurile sale. Poeme nu lipsite de admiratori (reprezentați la cenaclul nostru de Ștefan Dincă) a citit **Ioan Vasiu.** Ioan Vasiu este un autor destul de cunoscut cu reușite și în reportaj, dar cronicele sale ritmate au fost apreciate ca atare, deci mai puțin ca poezie.

Adevărată poezie a făcut **Ion Gheorghe** din cîteva poeme (citite în lunga ședință de cenaclu de cei șase poeți hunedoreni) ce riscau să fie sufocate de balast, prin „simpla" îndepărtare a non-poeticului ; demonstrînd astfel că mulți tineri poeți nu știu ce să selecteze și la ce să renunțe.

Ion Marin

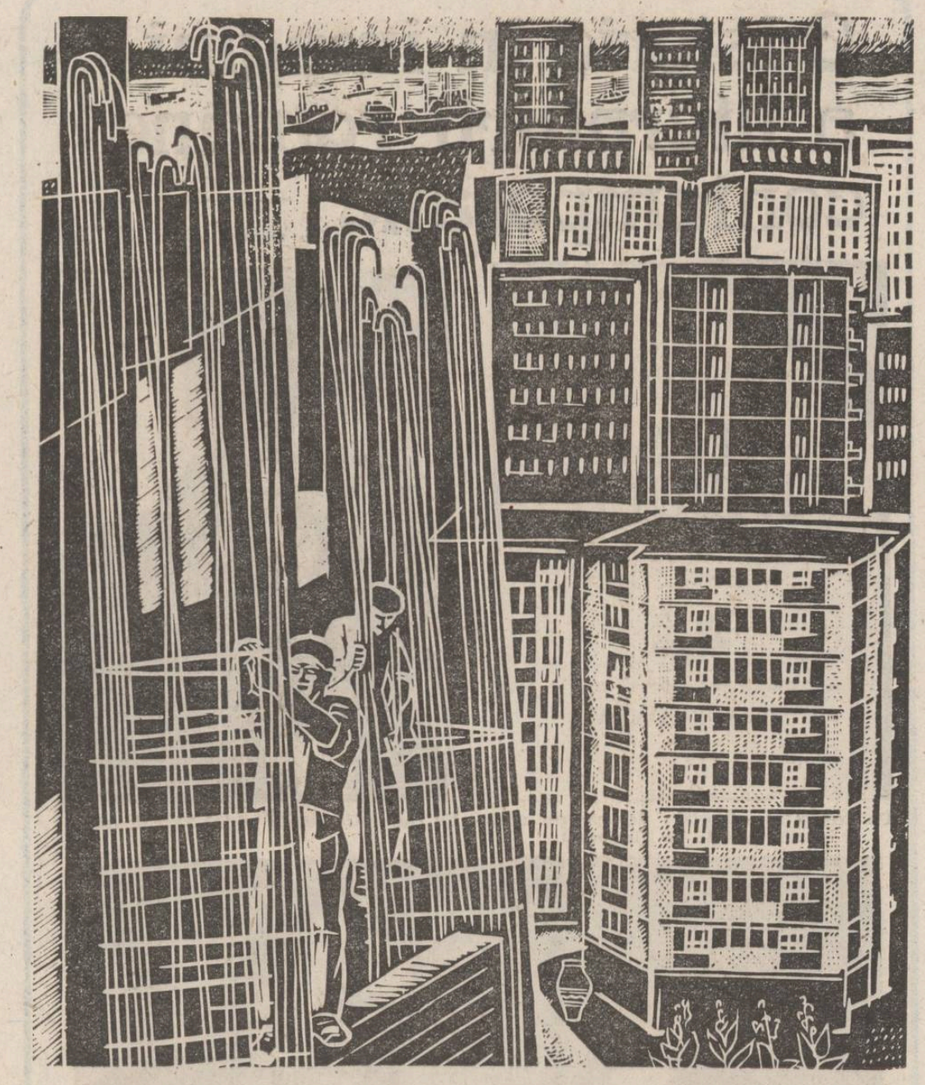

E. Dumitrescu : „Constructori"

gabriel cheroiu

Urma paserii

În calcarele fiecărei peșteri
se află o fărîmă de văzduh
topit în apa veșnic curgătoare
și răspîndit în abur ca un duh.

În semn de-aripă iese prin perete
și duce-afară veste de Cuvînt
asemeni unei timple-nrourate
cu flacăra rostirii luminînd.

Așa trudește Patria prin noi
în chip de întrupare pămîntească,
căci ea e urma paserii pe cer
și gura nu-i destulă s-o numească.

Patria

Clopote topite lunecă prin meri
și în loc de poame crengilor se-anină,
glasul lor cuprinde ochiul de lumină
cum prin munți auzul vechilor oieri.

Grele de semințe-n carnea străvezie,
ele pururi leagă cerul de pămînt,
cînd în țintirimuri se aud bătînd
e un semn ce vine dinspre veșnicie.

Vine mari de arbori le stîrnesc din lut
și-n bătaia clipei pleopa lor coboară
peste tot cuprinsul, răsturnînd afară
arborii din cuibul mărului căzut.

Pămîntul nemuritorilor

De dinainte Patriei sortit
se află trupul care o cuvîntă,
ca o fîntînă răsfrîngînd pe cer
lumina lunii — pasere cîntîndă.

Curmații arbori nu s-au spulberat
în vîntul amăgirilor pe lume,
ci s-au rostogolit din sihăstrii
punînd în cale locurilor nume.

Printr-înșii-n volnicie s-au țesut
păduri de rădăcini printre izvoare,
așa se face că pe-acest pămînt
nicicînd, nimic și nimenea nu moare.

Nufăr veghetor

Patria văzută din pămînt
e-un rădăcinîș de vițe dese,
nu poți rupe-o frunză de pe ram
fără ca pădurii să nu-i pese.

De sub pînza vreunui izvor,
Patria e-o apă nesfîrșită,
soarele iscîndu-se-n înalt
în bătaia peștilor palpită.

De din nori văzută dedesubt,
sub aripe albe de cocoare,
Patria e-un nufăr veghetor
între munții ridicați din Mare.

Sămînță trează

E Patria mai mult decît o țară
prin duhul său menită-a dăinui,
căci numai rugul dătător de zi
stîrnește umbra trupului afară

precum din roua cîmpului cosit
de aripa albinelor, subțire,
e-mpînsă-afară orice prihănire
și răul răsturnat și primenit.

Așa lumina curge mai departe
din inimă în inimă, pe rînd,
ca o sămînță trează sub pămînt,
trecînd cu luntrea frunzei peste moarte.

Dropia

...Cum se așează stolul de semințe
cu aripile sale foșnitoare
iș fiecare pasere se scaldă
pînă ce simte-un greier sub picioare,

cum se trezește pe ogor țăranul
de pliscuri verzi aridicat întruna,
văzînd cum scade țarina în urmă
și se apleacă între dînșii luna.

cum nu se mai zărește el cînd suie
prin praful depărtărilor de parcă
s-ar mistui o dropie în ape
gonită de lumina de pe arcă...

mihai cuciuran

Rădăcinile pădurii

mă urmăresc pe sub drumuri,
păstrăv cenușiu
pornit spre izvoarele zilei ;
ora
răstoarnă în arbori
sevele somnului ;
e tîrziu,
poemul acesta nu vreau să fie
sul de hîrtie creponată
din care să se taie
fișii lungi pentru împodobirea sălilor de bal ;
e tîrziu,
pe țărm valurile au aruncat meduza orei

Vînjos

I-ai vedea cît de colo, spătos cum rar
se pomenește
de parcă zile și nopți de-a rîndul
saci cu ciment ar fi descărcat la rampa
din marginea orașului
omul nostru cumpănea unde-o să fie una,
unde alta ;
casa o vedea ridicată deja,
împrejmuită cu un gard de răchită,
Își scotea șapca, o lăsa între ierburi
și lumina se aduna verzuie
ca lăcustele amorțite de liniște.
La cîțiva pași mai încolo găsea o piatră
de riu ;
în jurul ei
păstrăvi nu rămîneau să-și adune puterile ;
doar cîmpia curgea molcomă
pînă-n marginea drumului județean,
își croia cale pe dedesubt
și trecea dincolo
unde erau doar bulgări de pămînt

Ar fi venit desculț

teneșii să-i atîrne de-a umărul,
unul să-i vină albit cu cretă înspre spate
ca un început de năvod,
celălalt — înspre piept (apăsătoare
decorație nelăsîndu-l în voie să respire) ;
desculț ar fi venit,
cu ierburi între degete,
oprîndu-se pentru a le — în ceasul
al doisprezecelea — elibera
însă ele să nu pornească spre adîncul
cîmpiei
speriate ca puiul de prepeliță

marian zamfira

Priviți cum patria

Priviți cum Patria mea
își alcătuiește cuvintele blînde
printre ele nu mișună ape ruginite
pe treptele ei veghează fulgerul
litera colinei virgula mării.

Patrie în fiecare dimineață
lacrima mea te sărbătorește
focul meu îți scrie virtutea
uită și pier în lanuri,
Tristețea și fervoarea ca un arbore
îndoit de cer
niciodată sătul de tine
de alintul și de zbuciumul tău.

Cînt
Patria nu-i lucrarea norilor
ea știe să-și numere morții adevărații
ea știe unde visează trandafirii
ea știe că viii îi numără treptele.

marcel ion fandarac

Privire

Patria
nu trebuie confundată
cu o muză gîndeam,
pe cînd coboram din ecluză spre mare,
în timp ce fecioare, umbrioare, surioare,
se nășteau dintr-o ancoră, dintr-o amforă
pe cîmpuri de sînge, de metaforă.

Tu începeai a plînge,
și eu asemeni ca un mausoleu înconjurat
de flori.
Patria
nu trebuie confundată cu un mausoleu, cu
o tristețe / cu mai multe vocale / cu mai
mulți sori ;

Atît ai plîns a jale hiperyoană,
încît eram să spun :

Ochiul este patria unui plîns !

Luna

Pluteam
cu barca pe un lac. Nenăscutul
mă ilumina cu vrăbii și nufărul
mă întreba savant
cum de sînt al nemuririi amant ?!

Și-i zîmbeam. Risul
ca o elice îl sfîrteca ; lacul
roșu se făcea. Singur
singeram, singeram...
Luna se oprise-ntr-un ram repetîndu-mi :
Tristețea s-a sfîrșit.
Dar eu, pluteam, pluteam...

Fotografie sub tei

Dă-mi repede pușca, metafora,
strigam femeii tolănită sub tei,
dă-mi-o, din orizont,
din abdomenul unui crocodil coboară
magul ținînd în mîini moarta
natură, Ora
de iubire !

Castel

Numele meu înota
ca un crap în eleșteu, cînd eu
te țineam de mînă lîngă vechiul castel,
rostindu-ți versuri îndepărtato
depărtată stea ce nu te vei naște ;

solitudinea ta lovind arar, rar malurile...

În lumina mată...

Zîmbește-mi, oriunde ai fi !

În dormitorul vecinului, oglinda venețiană
se dezbrăca,
mimînd o dulce iubire...

Zîmbește-mi,
oriunde ai fi, și
uită-mă pe mine încă un secol ;

...contemplu zburătorul,
cîrdul de gîște, de metafore
din lumina mată a veiozei !

valeria deleanu

Pastel

Totdeauna petreci drumul de primăvară.
Ți-e drag să vezi cum se luminează :
un copac, un glas, o dreptate.

Niciodată nu adormi cînd cîntă
privighetoarea...
Sîngele descîntă umbrele din toate.
Un mac păzește inima unui fecior,
îți rămîne un vîs într-un somn de petale...
Totdeauna petreci drumul de primăvară,
e greu să uiți cînd ți s-a deschis o cale.
S-a păstrat o frescă dintr-o zi de Florar :
oamenii au putere, destin,
viața le este încredințată, nemărginit,
soarele e ochiul ei de rubin.

vladimir ștefan petrescu

...contemplînd ecoul în mărime naturală...

O pasăre incremenită-n aer,
materia veghează.

De-acum pot să apară martorii,
începă ospățul, toate faptele au fost plătite
prin defrișarea acelor zone lipsite
de cauzalitate,
dincolo de zid stă un bărbat,
dincoace altul,
lucrurile păstrează amprenta sărutului dat
dragostei
de o fată jumătate mamă,
jumătate pleoapă,
curge vederea peste umbra lumii
ce ar putea să fie un simplu gest,
o vorbă de salut...
din toate părțile vin păduri
gata preschimbate în rădvane
să plecăm prin cîmpie,
să ne-așezăm în vitraliu.

Tace pămîntul,
tunelul pînă la mine l-a umplut dinamita
tăcerii,
deschid gura și-ncremenesc
ca un cosmos ce stă de pază
libertății de-a fi o simplă poezie.

să dormi cu picioarele vîrîte în zăpadă...

A trecut apa și-o noapte cît o piine
ne caută ochii să ni-i scoată,
să ne răstoarne-n iarbă, să ne fure cizmele
confecționate din pielea ultimului elefant
blond
pentru a păși desculți printre fructe legate
cu funii trainice de caldarîm...
a trecut înspre pasăre piatra lovită
de imaginea altei pietre,
năpustesc prin lume dureri ca niște nunți,
fete aplecate deasupra unor mari domni
precum podul peste prăpastie,
se cutremură, tremură balustrada,
tragem adînc aerul manuscriselor în piept...
trec zile de toamnă
minînd din urmă cirezi și turme
o noapte eliberată de sentimente adastă
pe malul strămoșului strugure,
ce de mai poeți umblă pe brinci prin
carnea fericirii
cu gura plină de iarbă,
au de vînzare saci cu greieri de-acasă
și glasul părinților imprimat pe banda
de magnetofon...
mai trece iarăși apa prin poezia
de dragoste a lumii,
ca într-o mare nedumerire
îmi strig prietenii pe numele mic.

E ceață-n părul tău măicuță,
o naștere continuă de mine
îți lasă buzele fierbinți,
taci și-mi mai dai niște bani
pînă la următoarea carte.

...e-o diferență între dorință și rană...

A patra dimensiune era tristă,
fără mine evenimentele n-ar fi avut loc,
cum și refrenul acela superb
tra-la-la-param-pam-pam,
ecoul mai continua să agonizeze
între mine și obiectele unui ritual telefonic
pe care le apropiam de obraz încercîndu-le
cu vîrful umbrelei coaja
ca un ciorap bine întins pe piciorul unui
drum de țară,
un vers despre o dimineață petrecută
într-o librărie de la periferia orașului plin de
zgomote zgîriate direct pe pielea
imaginarelor femei căsătorite cu poeți
mă făcea să mă plimb stingherit printre
obiectele ca niște mici stropi de sînge
pe cămașa de gală a eroului pozitiv,
ele erau aproape mari, inspăiminătoare,
desăvîrșite,
le ofeream în loc de flori
celei de-mi suportă foamea de somn doar
de dragul somnului,
dacă mă lăsați să vă spun totul,
ultima dimensiune nici nu exista,
ea doar mă săruta peste pleoapele
locuite de vuiet,
ea doar mă inventa...

Chiar acolo, lîngă tristețe,
fără mine dragostea n-ar fi avut rost,
dă-mi voie prietene
să treacă timpul.

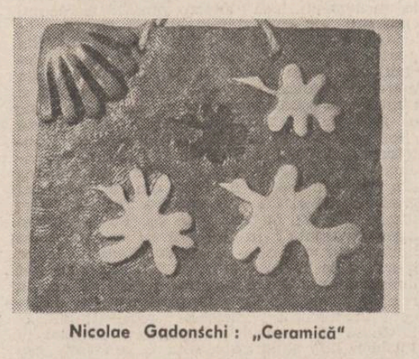

Nicolae Gadonschi : „Ceramică"

Un decovil străbătea pădurea

Sunetul sirenei taie rece tăcerea dimineții. Sună o dată și, după un timp, sună iară. Mai întîi la 6, apoi la și jumătate. Peste alte 30 de minute începe lucrul. De cînd se știe fabrica, ritualul acesta, nu a suferit decît modificări neesențiale. Oamenii par aceiași dintotdeauna. Virstnici și mai puțin virstnici, uneori copiii au trăit ani și ani mulțumirea că au unde munci. Cei care rezistau, puteau ieși chiar la pensie. „La bușteni", „la țandără" au fost meserii despre care unii își mai aduc doar aminte. În vocabular cuvintele s-au mai păstrat peste timp doar ca o amenințare pentru odraslele ce nu trăgeau spre învățătură. Asta a fost fabrica de la Nehoiu, deși tehnica fierăstraielor cu abur o situa la începutul veacului printre puținele „industrii" de acest fel din Europa. Un renume pe care cei ce mai trăiesc, dintre gateriștii de-atunci, îl refuză. Numai aducîndu-și aminte de subsolul halei, un iad căruia i-au plătit tribut în sănătate și ani de viață cîteva generații.

În afara gaterelor, fabrica era un imens depozit : scîndura, aur curat pregătit pentru un beneficiar pe care muncitorii nu l-au cunoscut niciodată.

...Sirena puncta în același fel cuprinsul zilei pentru întreaga suflare a zonei. Doar că la pădure se pleca după primul apel. Cîteva decovile adăugau într-un limbaj propriu semnale scurte sau prelungite, stringînd pînă departe în susul văii, puterea de muncă a întreprinderii. Lunea, îndeosebi, animația era nuanțată de coloritul plecării pentru o săptămînă, de nelipsitele rucsace și topoare, tovarăși de drum pentru o lume mohorîtă, scoasă din apele ei doar de fluierele stridente ale frinarilor. O platformă deschisă și cîteva locuri pentru „privilegiați", într-o clăsuță unu pe doi erau aglomerate la fiecare cursă. Un decor ce părea dat pentru totdeauna întreținea sentimentul că timpul stă pe loc și că nimic nu se schimbă. Fatalitatea a fost însă o pasăre rară și la fabrică și la pădure. Oricît ar fi fost piinea de neagră, oricît de vlăguiți s-ar fi resimțit simbetele, oamenii aceștia și-au păstrat convingerea că odată și odată ei și copiii lor vor aștepta și vor începe altfel ziua de lucru.

A sunat o dată, după un timp sună iară. Întîi la șase, apoi la și jumătate. În același fel de zeci de ani și parcă mereu altfel. Doar fundalul e altul. Tabloul vechii așezări forestiere mai păstrează puțin din ce a fost. Patru cincinale trăite la cea mai înaltă tensiune au operat schimbări esențiale. Reîntorcîndu-te de la an la an, ai senzația că nu mai recunoști locurile, că tot mai multă lume ți-e necunoscută. E agitație, centrul se aglomerează urban și traficul e considerabil nu numai la ieșirea din schimb. Fabrica adună neoficial sub numele ei tot ce ține de prelucrarea lemnului. Oamenii și-au redescoperit dragostea lor mai veche pentru această comoară a locului și-au devenit adevărați bijutieri. Lemnul intră acum în casa lor înnobilată de mîini cu adevărat măiestre. Țapina, joagărul și securea le-au rămas dragi doar ca prieteni de-o viață și nimeni nu le ține încă de obiecte de muzeu Aici, unde e „mobila", dincolo unde se realizează PAL-ul, pe locul uriașei, dar confortabilei hale de gatere, se lucrează la sortat și așezat cherestea. Sistematizată, echipată după cele mai moderne tehnologii, suprafața aceasta de industrializare, numită și acum „fabrică", reprezintă și va reprezenta pentru multă vreme centrul de greutate al zonei.

Și sînt mulți tineri. Niște puștani cărora abia le-a mijit mustața. Tinerețea lor e și ea simbol pentru noul anotimp. Au crescut altfel și pentru altceva. Își cunosc bine drumul pe care merg. Pentru ei schimbările fac parte dintr-o poveste trăită acut, cu sufletul la gură. Ei nu pot și nici nu au motive să aștepte. Timpul pentru ei trece altfel, împovărat de fapte. Și nu e loc de reproș că nu găsesc vreme destulă pentru a scruta înapoi, pentru a se pătrunde de ce-a fost locul acesta de lume, Nehoiul, cu puțin, foarte puțin timp în urmă.

★

...Sună o dată și încă o dată, înainte de ora primului schimb. Un gînd ales înrourează tabloul dimineții. Și cît ține în jur, pe apele Bîstelor, Buzăului, Nehoiului și Nehoiașului, fiecare casă primește semnalul ca pe o confirmare că totul e în ordine. Lemnul își urmează generos drumul lor înspre oameni. Și doar cei cu timplele albite mai păstrează în „arhivele lor sentimentale" pădurea și depozitul de bușteni cu ecoul unui hei-rup intrat în sînge ; chipurile îmbătrînite înainte de vreme din vechea hală de gatere, „desfacerea" cu sutele de mii de vagoane încărcate cu efort și sudoare...

Cercuri noi s-au adăugat la arborele marelui timp, schimbîndu-i esența. Forestierii au devenit, după o nouă ordine a lucrurilor, bogăția cea mai de preț a pădurii.

Ștefan Iovan

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (2)

Lui Amin i se arată, așadar, **semnele,** în timp ce „șeful", în platitudinea sa empirică, se agită inutil și ridicol : „— Hm ! Apele trag grozav la baltă. După tigve nici într-o săptămînă nu se întoarce cumpăna. Tu ce zici, Amine ?

— Ia fugi încolo, dom'le cu copilăriile dumitale ! Ce știu capetele alea seci ? Nu te uita la față : apele își mută umbletele de la fund. Acolo se petrece întîi schimbarea. Dedesubt stau puterile".

Drept urmare, pescarul face dovada practică a susținerilor sale scufundîndu-se în adîncul apelor și cercetînd mișcările de aici. Atent scrutată, abia a treia încercare pare că dezvăluie cite ceva din **cealaltă identitate** a eroului. Exactitatea strict logică a textului nu trebuie să ne facă insensibili la foarte fina lui iradiație abuzivă : „Pieptul, mîinile, picioarele îi zbîrniiau în chipuri deosebite, după deosebitele niveluri la care sedeau în gîrlă, și pipăiau ca niște antene iuțelile curenților, duritățile ca de corp tare ale izbirii apelor în toate colțurile trupului și trăgeau încheieri. Tălpile, mai ales, prubuluiau și măsurau, luau înștiințări despre gîndurile apelor la fundul unde aleargă peștii. Se afundă, tot, de cîteva ori ; zăbovi în adînc și ieși, hotărît." La fel, ni se pare îndeajuns de greu a crede că Amin urmărește doar să scape de sîciiala brigadierului dînd acest răspuns în doi peri la întrebarea acestuia vizînd mișcarea peștilor :

„— Atunci ce fac ?

Amin zîmbi...

— Stau în baltă, gata, strînși ca oștile, și așteaptă poruncă de la împăratul lor, vreun somn înțelept, să ne treacă pe sub nas cît stăm de vorbă și nu ne apucăm de treabă... Hai, băieți !"

Am putea spune că „vocea" eului mitic-arhetipal a eroului, stimulată de aceea a eului său magic, subconștient încă, începe de pe acum a-și exercita prerogativele. Oricum, în disputa cu brigadierul, cîștigul de cauză îl are Amin ; în pofida poziției sale subalterne sub raport social, eroul beneficiază de un asemenea succes datorită, în exclusivitate, ascendentului său de **om al apelor.** „Învins" de argumentele lui Amin, brigadierul cedează inițiativa acestuia, pentru ca după încheierea lucrărilor de instalare a prizătorii peștilor, să-l lase singur tot pe el, spre a urmări desfășurarea faptelor în continuare și spre a lua hotărîrile pe care le va crede de cuviință. Totul se petrece în virtutea unui privilegiu de la sine înțeles și e de presupus că dincolo de unanima recunoaștere a iscusinței sale, ceilalți pescari, inclusiv brigadierul, simt că lui Amin i se cuvine o atare deplină încredere întrucît el este **alesul lor** și din motive la care nu pot nici cel puțin să se gîndească.

Fără a se putea vorbi neapărat de o bruscă îndepărtare de eul fenomenal, totuși, din momentul în care rămîne singur să vegheze apele, Amin intră vizibil în stăpînirea eului mitic, în așa fel încît fantasticul de incomparabilă tensiune existențial-magică își relevă tot mai puternic prezența. Leit-motivul arhetipal intră în drepturile lui depline. Însă nici în această fază a demersului nuvelistic nu e cazul să scontăm pe saltul, atît de tentant pentru alți naratori, în imaginarul fabulos, caracteristic prin etanșeitatea sa premeditată, gîndită ca atare. Firesc este să spunem că, treptat, realul își redobîndește condiția originară ; în cazul lui Amin, aceea de **ființă a apelor.** Însemnele tulburătorului fenomen sînt divulgate mai întîi de comportarea și înfățișarea pescarului : „Amin are în toată făptura lui ceva de mare amfibie. Înalt, șui, cu pieptul mare, ieșit înainte și umflat pe lături, un piept larg cuprinzător, cu albia pinteculuI cînd suptă, cînd imbortoșată cu aer, cu brațe lungi și palme late ca niște lopecioare, cu coapse asijderi desirate, el se scurtează și se lungește în apă, zvîcnind ca broasca din arcul încheieturilor de la toate mădularele. Pielea pe el, lunecoasă, nu are fir de păr, moștenire din moși-strămoși a Aminilor, care se zice că s-ar fi trăgînd din pești. Cînd iese din gîrlă el nu rămîne leoarcă : se zvîntă într-o clipă. Tăbăcit de vînt și soare, e încrustat cu niște solzișori : locurile porilor is astupate de mîl și de mizga peștilor, cu care necontenit se freacă în bulboană. Se poartă tuns scurt și-și rade barba, ca atunci cînd se ridică din străfunduri să poată căsca ochii mari. Să nu-l orbească siroaiele din părul căzut". Precum în cazul trimiterii la „împăratul" peștilor, la acel „somn înțelept", și indicarea originii eroului, strămoșilor săi se anunță în chip disimulat-dubitativ („care se zice că s-ar fi trăgînd din pești"), tocmai pentru a se preîntîmpina orice suspiciune în direcția saltului ad-hoc în suprarealitate fantastică. Mai mult decît Herman Melville în al său **Moby Dick,** V. Voiculescu nu se arată interesat de narativitatea autonom fantastică a povestirii, ci de chipul în care aceasta răspunde la necesitatea de a-și asuma, în epicitatea ei realist-fabuloasă, leit-motivul mitico-antropologic. După „nada" pe care ne-o aruncă din nou referitor la faptul că neamul Aminilor s-ar trage din pești, naratorul ne „blochează", încă o dată, revenind la „orizontalitatea" fabulatorie a narațiunii. Întreaga suită de momente în care Amin se luptă spre a-l prinde de unul singur pe „somnul uriaș", nu pare a avea alt scop decît de a reflecta și analiza starea de orgoliu fanatizant sub imperiul căreia se află eroul. În disputa cu **cealaltă biografie,** adică cea mitică, biografia fenomenală, de pescar iscusit și ambițios, a lui Amin, se obstinează în acțiunea ei recuperatoare. Pînă la un moment, însă ; anume, pînă în momentul cînd are loc constatarea absolut stranie că uriașul pește ivit în apele băltii pregătită pentru pescuit nu este somn ci morun („Morunii nu stau niciodată în bălți. Intră din mare în Dunăre, se plimbă, își lasă icrele și numaidecît coboară înapoi. Cu cel de aici este o întîmplare nemaipomenită"). În această clipă mai înainte numita „orizontalitate" fabulatorie a nuvelei este serios și definitiv zdruncinată în echilibrul ei : „Lui Amin schimbarea din somn în morun îi atîrnă din ce în ce mai greu pe suflet. Ca o nenorocire. Dar nu spuse nimic. Nici el nu știa de ce. Poate dintr-o amintire uitată ? În legătură cu ce-i povestea bunică-sa ? Nu căta să se dumirească. La ce bun ? Și se întoarse la paza lui..." Într-adevăr, amintirea uitată (interpretată nu ca simplu recipient conținînd o întîmplare anume, petrecută în trecutul „fizicește" reconstituibil, ci înțeleasă în sensul platonician, postulat în **Phaidon** de amintire a ceea ce am fost sau am putut fi în alte ființe, pe cuprinsul altui timp, al **timpului a-temporal)** este aceea care, de aici încolo, nu-l va mai lăsa pe Amin din strînsoarea ei. **Izomorfismul ichtiologic** fuzionează cu celălalt leit-motiv arhetipal al nuvelei, cu acela al atracției pentru adîncul acvatic, care, tot cum zice Gilbert Durand, în calitate de „primordială și supremă înghițitoare", se constituie în „acel abyssus feminizat și matern care pentru numeroase culturi e arhetipul coborîrii și al întoarcerii la izvoarele originare ale fericirii". Impactul cu eposul cosmico-fantastic eminescian **(Cezara, Avatarii faraonului Tlà)** este în toate privințele revelator : „În lumina de matostat bătut cu stele, fundul bulboanei era un adînc paradis regăsit... în care el intra, lăsînd afară timpul, ca pe o slugă, să-l aștepte. Are să aștepte zadarnic : el trece în veșnicie". Iar revelația halucinantă a faptului că în acest „adînc paradis regăsit" își identifică strămoșul, cutremurîndu-se de fericire pe erou : „Nu. Acum știe : nu e morun. Este **răs-străMoșul** (s.n.) său, legendarul, de care i se povestise. Urcase din alte lumini de ape, de departe, se altoise cu băștinașii și întemeiase între brațele fluviului neamul cel tare al Aminilor. Le dase lege : să nu se atingă de moruni".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

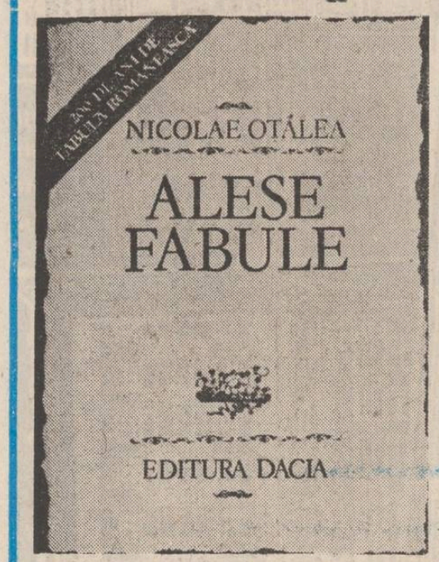

Un eveniment editorial : descoperirea unui fabulist înainte de Țichindeal

Un clujean în iarnă : poetul Negoiță Irimie

Un zîmbet în doi : Vasile Băran și Anghel Dumbrăveanu

Viziune și picturalitate în poezia lui Tudor George

Personaj de legendă în lumea literară, el însuși creator de legende, Tudor George se prezintă azi, după îndelungate și dramatice „avataruri", ca un autor la care opera și omul se suprapun pînă la confundare. Omul a frecventat circiuma (topos unic realizat de poet în cadrul liricii românești dintotdeauna) poreclită „Singapore" și rezultatul a fost, cum spune poetul, un „panegiric / leatului meu liric" sau „o frescă / quasi-villonescă a unui / pseudo-ev-mediu / contaminat / fără remediu". Cît datorează Tudor George „singaporenei generații" (în cadrul căreia amintim pe Tonegaru, Stelaru, Leonid Dimov, Radu Stanca și alții) rămîne să analizeze viitorul exeget cerut de opera acestui important poet. Deocamdată reținem din volumul „Baladele singaporene" (1970) aceste portrete lirice care vin în sprijinul istoricului literar preocupat de poezia română de după război. Dar acest volum constituie și prima cotitură din evoluția poetică a lui Tudor George. Începînd cu acest volum, poetul nu mai atinge nivelul și mai ales amploarea „baladelor" scrise înainte de anul 1970. Ceea ce a însemnat pentru Nichita Stănescu scrierea celor „11 elegii", înseamnă pentru Tudor George baladele: „Legenda cerbului", „Neptun petrece" sau „Sfinxul Micromacro". Nu dorim să micșorăm, prin această delimitare, valoarea cărților ulterioare: „Bazarul cu măști" (1973), „Parfumul timpului" (1975), „Catehismul iubirii" (1977) sau „Inventar celest" (1982).

Ideea prin care susținem schimbarea de optică a poeziei lui Tudor George este trecerea de la o poezie de viziune arhitectural construită la o poezie picturală de sorginte barocă. Poetul va relua formula poetică adoptată după anul 1970. Niciodată însă nu va face apel la creațiile din tinerețe. Ceea ce ne face să credem că volumul „Balade" (1968 sau 1969) rămîne un continent sfînt poetului și pînă în prezent pierdut.

Liantul celor două etape formulate aici este barocul, definit de Edgar Papu „ca tip de existență", în cartea apărută cu acest titlu în 1977, anul apariției volumului de sonete al lui Tudor George „Catehismul iubirii".

În afară de Vasile Voiculescu din „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară" (1964) nici un alt poet român nu a mai îmbrățișat cu atîta patimă formula poeziei baroce ca Tudor George.

Deosebirea dintre cele două etape ale creației lui Tudor George constă în faptul că în prima etapă întîlnim un baroc spontan, implicit, pe cînd în a doua etapă, programul baroc este explicit, recunoscut cu voce tare. Dar dincolo de crusta cozeristă (de boem incurabil), de spectacolul lingvistic cu accente uneori manieriste, (G. R. Hocke denumește acest lucru „perspectiva iluzorie a limbajului" în cartea „Manierismul în literatură" apărută în 1977) regăsim în poezia lui Tudor George acea „stare emoțională" tragică, dramatică, născută din sintagma specifică barocului numită „discordia concors".

În poemul „Dialogul cu frumoasa" întîlnim mărturisirea : „Continuu am un dialog cu moartea: / Eu partea ei o țin, ea mie partea!" Urmează o suită de imagini sublim-paradisiace aflate în opoziție cu grotescul morții. Finalul poemului constituie, în ciuda tonului său arghezian, un principiu al poetului de înțelegere a ontosului cu tot ce cuprinde, cu tot ce are contradictoriu. Citîm întregul final de poem: „Astfel cu moartea, eu, din loc în loc / Dialoghez și într-astfel mă joc. / Ca orbul cu ologul, strîns legați, / Unul într-altul, veneții și frați. / Adverși părtași la searbădul frămînt. / Tîrșindu-ne de-a surda pe pămînt. / De-a surda, fiecare-n doaga lui, / Ca tot ce-n lumea asta / e / și nu-i!"

Constituie aceste versuri simple declaratii poetice? Nicidecum. De aici desprindem teme constante barocului în general și poeziei lui Tudor George în special. Astfel remarcăm dialogul, jocul (uneori sub formă de pantomimă) discordia concors (cît de original sună versul: „Adverși părtași la searbădul frămînt"), viața ca vis (prin ultimul vers).

Baladele „Sfinxul Micromacro" și „Neptun petrece — Balada celor două valuri" ating acel nivel de viziune arhitectural construită prin utilizarea unor proteice treceri dintr-o lume în alta, dintr-un regn în altul etc. Edgar Papu susține în cartea amintită mai sus că barocului îi sînt specifice următoarele coordonate de bază: dimensiunea tragică, structura defensivă, spectacolul, perla, dominanta originalității, umbra. Toate aceste coordonate sînt susținute însă de trei caracteristici scumpe barocului și anume: originalitatea, strălucirea și proliferarea lumii în alte lumi. Ceea ce asigură vizionarism barocului este acest proteic efort de a călători prin spații așa cum Tudor George notează în poemul „Cortul avatar": „Călător prin spații, ros de nostalgii / Prins pe-un vîrf de munte or la țărmul mării, / Cortului acesta îi împărtășii / Dubiile mele, pulsul disperării".

Revenind la balada „Neptun petrece" sîntem surprinși de forța și vitalitatea cu care cele două valuri se luptă, fiind transformate pe rînd în: vulturi, pirați, tauri, armăsari, tigri și, în sfîrșit, flăcări. Memorabilă ca o capodoperă rămîne „Legenda cerbului" unde regăsim pe lîngă nota barocă a baladei și accente expresioniste și chiar romantic-eminesciene.

După această baladă Tudor George evoluează tot mai mult spre picturalitate, fiind preocupat de strălucirea imaginilor și nu de închegarea lor în viziuni desfășurate pe spații ample. Exemplificăm această idee printr-un poem inedit publicat în volumul „Balade" (1969), intitulat „Cuceritor de liniști". Iată finalul poemului: „Prelins pe-această dîră a viziunii mele / Către Cetatea-Moartă / asemeni am s-apun / Și-n coada lui superbă un Argus beat de stele / O să-și foiască-n urmă / Fantasticul Păun!".

În volumul „Bazarul cu măști" (1973), Tudor George adoptă un ton elegiac deși mecanismele poetice puse în funcțiune sînt tot de natură pictural-barocă. Natura devine cadrul în care se desfășoară spectacolul baroc al elementelor decorative. Raportul dintre natură și artifex înclină spre cel de-al doilea termen. Întîlnim și aici viziune poetică? Desigur. Numai că această viziune este de ordin pur pictural. Citîm spre exemplificare: „Decade Toamna-n sălbile ei arse / Cu zornăit de gulzi și-orfevruri sure — / Brățări și coliere, / reintoarse / în mausoliul vested din pădure!".

Aceeași manieră o întîlnim și în volumul „Parfumul timpului" (1975) în care toamna capătă aspect de muzeu: „Bronz parfumat! / Aromă-aromitoare! / Aur carnal!: / Balsamică sculptură! / Sublimă expoziție / — Natură! — / De fructe cilibii, forjate-n soare!". Natura este trecută în tablou. Poetul-pictor contemplă, descrie, sugerează amintindu-ne parcă de „Coșul cu fructe", acea capodoperă a tinereții lui Caravaggio, considerată a fi prima importantă „natură statică" din pictura italiană, cum afirmă Edgar Papu în cartea citată mai sus. În același registru baroc, poezia lui Tudor George cuprinde plenitudine și declin, strălucire și tristețe. „Asianismul" său pictural atinge o abundență de culori încît poetul însuși exclamă: „Dejecții de policromii! / Mi-ajunge!". Nu tot astfel procedăm noi, citind, încă, dintr-un poem intitulat „Amurgul samurailului": „O, ce luceferi mov, / ce sumbre steme / Sori galbeni-stacojii, / flori de rugină, / cocleli părăginite prin grădină, — / Deschise răni în bătălii supreme!".

În fața naturii și a artei, poetul cunoaște medieri de ordinul mitologicului sau iradierile venite de la Shakespeare, care pentru Tudor George înseamnă „sublimul panaceu". Devenind tot mai interogativ (semnul întrebării, ca și valul, simbolizează voluta barocă) poetul se angajează într-o muncă trudnică (vezi: „Catehismul iubirii" și „Inventar celest") și atinge un echilibru mai mult de ordin etic decît din punctul de vedere al raportului viziune-picturalitate, raport în cadrul căruia cele două concepte urmărite de noi, evoluează dinspre primul spre al doilea, dar se și conjugă, diferența dintre ele, în cadrul celor două etape ale poeziei lui Tudor George, fiind de grad și de cele mai multe ori de structură.

Marin Celtandru

Regăsirea duratei

Romanul criticului Mircea Tomuș, **Întoarcerea** este o scriere de o factură singulară, amestec de eseu și memorial, carte fără evenimente și aproape fără personaje. Primele pagini trezesc neîncredere și strecoară bănuiala unei cărți sofisticate și prețioase, a unei artificialități întreținute de snobism.

Farmecul cărții nu este imediat accesibil dar odată învinsă contrarietatea, proza lui Mircea Tomuș își relevă treptat originalitatea și captează. Starea confuză, interferența lentă a imaginilor, a amintirilor nelămurite, a senzațiilor, mișcarea figurației, țesătura de sunete, totul se organizează în fluxul scrisului pentru a căpăta un sens durabil, dincolo de ceea ce părea la început simplu capriciu intelectual. **Întoarcerea** este o revenire cu experiența culturii și a altor orizonturi, la valorile universului familiar, aproape uitat, dar refăcut din fragmente, imagini, senzații și sentimente în așa fel încît „fantasma vieții" devine „mai vie acum decît viața vie și adevărată".

Încercarea scriitorului de a prinde și de a reține concretul se realizează într-o modalitate cu totul particulară, nu prin notația exactă și lucidă, ci printr-o subiectivitate exacerbată care îl face „conștient la nivelul inconștientului" printr-o dublă întoarcere : la spațiul care, înainte de cultură, a modelat ființa și la izvoarele ființei înseși. Locuri reale capătă astfel o existență la limita dintre memorie și ficțiune, dintre senzație și reverie, printr-un procedeu descriptiv de o aparentă monotonie, dar mereu nuanțat, subtil, muzical. Predomină o bogată determinare adjectivală, dar imaginea ce rezultă nu are claritate ci o poezie a incertului, a distanței, a uitării.

Întoarcerea, în sine și la sine, reactivează sedimente aproape uitate ale existenței, reminiscențe de senzații, amintiri și poate închipuiri, suprapuse, contaminate. Contururile sînt tulburate de distanță, de timp, de emoție, dar imprecizia are un farmec stăruitor. Totul pare a pluti într-un acvariu, a fi privit printr-un geam aburit, cu o nostalgie din ce în ce mai accentuată pe măsură ce drumul întoarcerii se apropie de acel sat transilvan care este centrul universului subiectiv.

Criticul și istoricul literar se dovedește a fi și un poet al ipostazelor materiei, cînd tulbure, cînd diafană, al peisajului, luminos și pur, sau obosit și murdar, al luminii, al umbrelor. Un lan înflorit de cartofi, niște munți, o gară, o turmă de vite sub ploaia torențială, grupuri colorate de țigani, totul se oferă și se sustrage simțurilor simultan dar „ca o solicitare a muzicii interioare a ființei". Fiecare senzație răspunde în amintire și fiecare fragment al existenței se integrează curgerii neîntrerupte. Spațiul transilvan este singurul și adevăratul personaj al cărții, prezență tutelară, dincolo de pînza de imagini și emotii fulgurante. Stîna, munții, cîmpul, pădurea, succesiunea generațiilor se redescoperă privirii nostalgice.

Anotimpuri, priveliști aburite, prezențe încețoșate ce traversează ecranul amintirii, resturile în scurta lor trecere „înțelesul mare, dar și suma de înțelesuri mărunte ale celor vechi".

Toate aceste înțelesuri, amintiri, imagini refac viața transilvăneană, cu poezia ei, cu luminile, cu umbrele, cu durata ei, cu tradițiile civilizației de obște, cu peisajul și anotimpurile sale. Grupuri de țărani, „scene de gen", ninsori, ploi, animale, locuințe, păduri se succed în memoria celui care se întoarce. Este un elogiu discret și profund al unor străvechi rînduieli de existență și a unui spațiu a cărui inefabilă particularitate se conturează progresiv.

Cărturarul se întoarce la esențe și perspectiva culturii îi adîncește înțelegerea pentru universul tradițional țărănesc, cu farmecul și asprimile lui. Convocarea umbrelor reînvie figurile familiare, ambianța domestică, universul moral imaginar și afectiv al unor oameni dispăruți. Așa cum foarte frumoase pagini se dedică naturii în ipostaze sărbătorești sau sumbre, poetizate de dispoziția subiectivă, alte pasaje, scrise cu tandră înțelegere, se dedică psihologiei bătrînești, estompării ființelor, morții lucrurilor. Mările și micile înțelesuri se împletesc, în descrieri nostalgice, în care sentimentul este ponderat de calitatea unei înțelegeri care nu idilizează, dar care nici nu pierde simțul frumosului.

Universul regăsit prin întoarcere este o lume cu tradiții vechi, cu o unitate conservată îndelung, care solidarizează peisajul, așezarea umană, comportamentul. O lume cu „ceva luminos și greoi", ce trăiește cu seriozitate, de o simplitate frustă care uneori ia forme de rafinament, o lume peste imaginile căreia nostalgia și sentimentul amurgului așternă o pînză de poezie.

Foarte frumoase pagini de meditație concentrează sensul cărții către finalul ei, ca elogiu al familiei, al casei, al resturilor fundamentale, rostit fără emfază, cu un control lucid al pornirii „spre teoretizare sau lirism". Și mai ales, foarte frumoase reflecții se dedică destinului universului rustic tradițional, în zgomotul și furia istoriei, care încheie o epocă și face să se piardă sensuri altădată prețioase, farmecul și dimensiunile unei existențe echilibrate și armonizate cu propriul ei spațiu. Singura atitudine posibilă este răbdarea tenace, așteptarea lîngă rosturile simple și speranța că ele vor supraviețui.

Odată intrat în durata cărții, cititorul disous să-și acorde timp descoperă calitățile ei poetice și de reflecție și o admirabilă sensibilitate pentru natură, aproape pierdută de prozatorii contemporani.

Întoarcerea cere răbdare, dar o răbdare pe deplin răsplătită de vraja unui scris învăluitor, de o monotonie subtil acordată cu ritmul lent al căutării, al adîncurilor memoriei și al semnificației spațiului tutelar.

Sultana Craia

CENTENAR MATEIN

Trei scurte precizări

1) În cuprinsul textului de **Glose mateine** (autor: Radu Albala) recent publicat de revista **Luceafărul** (numărul din 2 martie) se menționează, printre altele, o așa-zisă eroare în partea a doua a **Crailor.** Cînd naratorul pleacă de la Pantazi (pag. 96 a ediției „Cartea Românească", 1929), el specifică: „Am plecat din strada Modei cînd se aprindeau felinarele."

În loc de „se aprindeau", Radu Albala propune să se citească: „se stingeau".

Remarca îmi pare nemeîntemeiată și îndreptarea textului matein inutilă; textul matein este corect și coerent. Căci cei doi prieteni s-au suit la Pantazi „cînd zorile erau departe", însă nu s-au despărțit după 2—3 ore, adică în zori (și firesc ar fi fost să se stingă felinarele), ci tocmai seara (și firesc era să se aprindă felinarele), adică în seara care a urmat zorilor. Ei nu au stat de vorbă 2—3 ore, ci o zi întreagă. Povestirea-mărturisire a lui Pantazi (plus taclalele plus ce vor fi mîncat și băut plus negraba proprie epocii și romanului) nu se putea mîntui în interval de cîteva puține ore. Specificarea făcută de narator are drept scop tocmai darea în vileag a timpului osebit de lung petrecut în tovărășia unui iscusit și fermecător penitent laic. Dacă pleca la revărsatul zorilor amănuntul cu felinarele nu și-ar fi avut rostul, căci prea firesc era să fi zăbovit măcar două, trei sau patru ore. (Există și o analogie cu partea finală a primului aliniat al cărții: „tocmai atunci mă întorsesem mai tîrziu: a doua zi spre amiază".)

2) În ediția originală a **Crailor** („Cartea Românească", 1929) rîndurile „Îl scrutai pe furiș. Închis și rece, el rămînea..." (v. pag. 103) dau verbul din urmă la trecut. Nu mai este așadar nevoie a modifica textul, lectura „rămîne", de care pomenește Radu Albala și a cărei înlocuire o propune, fiind o simplă eroare de tipar sau de ediție.

3) Polița cu maimuță: explicația, cred, o găsim raportînd textul la expresia franțuzească „payer en monnaie de singe": a plăti nu cu bani pești, cum se cuvine, ci cu vorbe frumoase, făgăduințe etc. Nu gîndesc să fie necesar a introduce un girant. Pîrgu, beneficiar al unei polițe (el ori un amic al său) se ducea să încerce a încasa bani de la un emitent care voia să-și onoreze biletul cu vorbe, să-și plătească datoria cu „monetă de maimuță". Verbul folosit, a moși, arată și el că e vorba de a scoate ceva, de a obține un rezultat, un produs; rău platnicul „naște" greu și-i trebuință de o moașă.

Precizările acestea ale mele își află justificarea în invitația adresată de Radu Albala celor care ar dori să completeze ori să comenteze interesantele și eruditele sale glose.

N. Steinhardt

SEMN

„am inventat poezia și nu mai am inimă" (II)

Expierea în text este o constantă tragică a acestui discurs fragmentar ce se reiterează mereu și mereu pe același motiv obsedant : tensiunea tragică atît de intensă dă peste marginile versurilor, umplîndu-le de prea multă „inimă", care prin exces devine o „absență" precum la Nichita astfel că fragmentarismul este singura cale de rostire ; nu mai este o comună „rostire poetică", ci o mărturisire înfiorată despre moartea textuală („vei auzi din nou : fii inima mea / simplu : deschizi doar niște canale / care din obișnuință nu mai duceau nicăieri (apoi îți arzi hainele / o piele febril descleiată /. încă om /. mîine poimîine doar mărturia lui poate amintirea / cu haosul ei frățesc : și mai mic urias inimă și / așadar așadar devii a doua mea inimă / apropie-te // la toate acestea ce vei răspunde ? fără un cuvînt / vei părăsi la noapte orașul / și absența ta : o cicatrice pe un perete de aer ? micșorîndu-se din ce în ce din ce în ce") ; cel care s-a mutat în text, încă fiind viu, se auto-definește ca subiect textual („eu care privii lumea prin șira spinării tale / ducă-se acum ochii mei pe trei sănii înapoi la vavilon") implorînd operația textualizantă („și sucește-ne nouă viață giturile noastre", ca să denunțe pînă la urmă, prin cruzimea oximoronului („te-am sărutat eu **mortul"** — s.n.), statutul textual pe care și l-a asumat în mod conștient și pe care l-a și ilustrat prin retezarea bruscă a propriei existențe. Cu cît recitim acum, poezia lui Virgil Mazilescu, ne apare tot mai obsedantă moartea din text, scoasă în evidență permanent prin toate semnalele textuale : se constată o treptată auto-suprimare a subiectului, o alunecare lentă și încăpățînată dinspre textul vieții către existența textuală. Poetul este conștient de destinul său tragic încă de la primul volum : așa-zisa „sterilitate" este programată (sau devine „programată" din perspectiva postumității operei) ilustrînd substituirea subtilă a subiectului enunțător de către ipostaza sa textuală, ca și în cazul lui Urmuz, care și-a asumat și el același mod „existențial". Și Virgil Mazilescu se „sinucide" de nenumărate ori în text sub ochii lectorului și este de mirare că nu vedem acest lucru decît acum, cînd guillaume vorbește din „groapa" textului : „trec în goană un pîlc de călăreți copitele cailor lor fumurii / povestesc despre tine și despre mine zice guillaume dus pe gînduri / cînd mă trezesc dimineața mai arunc afară două trei lopeți / de pămînt reavăn dar tu cum îți începi activitatea prietene". El vorbește la figurat și la propriu din „groapă", spațiul textual cel mai familiar ; dar ne aflăm în anul de grație 1983 **(guillaume poetul și administratorul),** după ce timp de 13 ani, poetul influențase pe emulii săi autohtoni tăcînd. Nu sînt foarte sigur că critica a înregistrat cum ar fi fost deziderabil această ultimă voce tragică a poetului și, dacă nu mă înșel, s-a crosetat cu aceeași ușurătate despre așa-zisul „melancolism" mazilescian. Guillaume poetul, însă, a „prevăzut totul", fiind totdeauna la fel de sarcastic, fără nici o „eschivă" stilistică : „odihnească-se în pace dumnezeu să-l odihnească în pace / **poate vom avea și noi de pe urma lui ceva de cîștigat".** Acum discursul nu mai este atît de ambiguu („inima" nu se mai vede deloc, pulsiunile ei au fost anihilate definitiv) ; metaforele au fost abolite ca orice literaritate bombastică și neavenită în această împrejurare cînd „de frig de foame și chiar de glonț nu se mai poate muri" : nu se poate muri decît de **poezie,** adică de text. Clarificat acum, poetul vrea să realizeze discursul maxim tinzînd spre o literalitate cît mai pură („pe dracu administratorului eu sînt realitatea bă realitatea palpabilă") și să înlăture, prin aceasta, orice urmă de transcendență a instanței enunțătoare. Aici nu mai este admisă „nici un fel de retorică, zidurile cad singure, mor și cei vii înviază și morții" ; ne aflăm în imperiul textului unde limbajul convențional nu mai are funcționalitate : „dar eu l-am văzut, limbajul învechit : ca o pecingine pe buzele mele. semnele ascetice : ca niște păienjeni care m-ar fi mușcat într-o altă viață. ferestrele : sparte. și bărcile dizolvîndu-se în lumina lunii." Problema limitelor limbajului poetic care, datorită intermedierii retoricii, nu poate realiza niciodată o comunicare completă, l-a torturat pe poet aproape în aceeași măsură ca și pe Nichita Stănescu. Din acest travaliu sisific, din încercarea tragică de a trece dincolo de pragul limbajului, s-a construit **opera** lui Virgil Mazilescu, nu prea întinsă ca suprafață tipografică dar mai cuprinzătoare decît „tomurile" celor mai mulți dintre contemporanii poetului ; este opera unui mare poet asupra căruia istoria poeziei actuale va trebui să stăruie cu atenție și rigoare.

Marin Mincu

Pictură de Adalia Meiu
(Din expoziția deschisă la Casa de cultură „Schiller"

In sărbătorescul florar

Urmare din pag. 1

și de vie, prodigioasă memorie în conștiința vremii, în organizarea și conducerea căreia un rol determinant l-a avut, după cum bine se știe, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Era atunci ridicarea la scară internațională și la conștiință de sine puternică în fața contemporaneității a uneia dintre cele mai puternice voci împotriva pericolului fascist și a războiului, fapt care a îngemănat strins lupta eroică a clasei muncitoare și a făcut de nedespărțit, într-o legitimitate a însăși condiției umane, afirmarea deopotrivă a spiritului de dreptate socială și națională cu acela pentru salvgardarea țării și a lumii din fața amenințătorului uragan fascist. Istoria a confirmat și puterea de previziune și maturitatea și curajul și eroismul muncitorimii române și a înscris în efigia vremii un chip de tînăr erou revoluționar al cărui destin avea să se cuprindă de toate zbaterile, de toate nădejdile și așteptările patriei, într-o luptă care l-a unit definitiv cu sufletul și conștiința maselor, făcînd ca de atunci și pînă acum chipul și numele său să apară într-o unanimă și caldă rostire și să ne semnifice pe deplin în durata celei mai întinse și mai înălțătoare construcții — țara în toată dinamica și ascensiunea sa de azi.

Sărbătorescul întîi de Mai românesc are așadar un ecou și o semnificație aparte, el consacră deopotrivă munca și libertatea, consfințește o realitate de neconfundat și în același timp se îngemănează pe firul tradiției cu năzuința de pace, cu lupta împotriva războiului, pentru apărarea independenței și suveranității tuturor țărilor și popoarelor. Ne amintim, e locul să ne amintim în acest sens de neobositele demersuri ale președintelui țării, de necontenita și ampla sa activitate pentru așezarea lumii de azi sub soarele înțelegerii și cooperării, pentru triumful ideii de pace și salvgardarea planetei, a tuturor națiunilor, de la distrugerea nucleară. Se împlinesc în curînd patruzeci de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial, de la victoria asupra celui mai monstruos dușman al popoarelor, fascismul, și ridicarea de atunci, din acea zi de 1 Mai, a muncitorimii române dobîndește o semnificație și mai înaltă. Purtător de făclie a muncii și a vieții, destinul celui ce îi inspira credința în victorie și îi mobiliza energiile veghează azi la cîrmele națiunii și vedem în toate demersurile sale sensul și constanța unui deplin și profund umanism. Celebrarea zilei muncii consfințește la dimensiuni istorice aceasta și în toată amploarea unui destin exponențial.

«AGENDA LITERARĂ» 1985

● Un interesant almanah, viu, bogat în idei și cu colaborări reprezentative, este acela editat recent de Uniunea Scriitorilor și intitulat „Agenda literară 1985". Ca și în alte cărți, redactorul acestei tipărituri, spectaculoase sub aspectul înfățișării și consistente în conținut, este Mircea Micu : talentul acestuia de a înfăptui colecții literare, almanahuri și, iată, „agende", este indiscutabil. „Agenda literară 1985" desfășoară teme ale istoriei literare, ale actualității, pătrunde în laboratorul de creație al feluriților autori, prezintă poeme, proză și eseistică inedite : totul se citește pe nerăsuflate, semn că alegerea colaboratorilor nu s-a făcut la întîmplare. Ei sînt între aceia a căror creație, valabilă sub raport estetic, are și o dimensiune „populară" în sensul cel mai bun al acestui cuvînt. Colaborează, astfel, la această „Agendă literară 1985" autori din toate generațiile, ilustrînd toate genurile literare și toate tendințele literaturii române de azi. Un documentar dedicat de Mihai Stoian lui Mihai Viteazul, niște interesante amintiri și impresii, care fac parte dintr-o scriere memorialistică a lui Ion I. C. Brătianu, o prezentare a Muzeului Literaturii Române (făcută de Fănuș Băileșteanu), mai multe „Întîmplări aiurite din călătorii oranj", de Fănuș Neagu, în stilul care l-a făcut celebru pe acest însemnat prozator, „Bucureștii lui Coco" (un alt documentar, de viață cotidiană bucureșteană de la începutul secolului XX), sub semnătura lui Mircea Constantinescu, niște „testamente literare", comentate de Petru Vintilă — toate acestea fac parte din categoria literaturii de popularizare, pasionantă pentru public, și, cu toate acestea, documentată adeseori solid științificește. Bineînțeles că și literatura propriu-zisă nu lipsește : o secțiune a almanahului este, astfel, dedicată lui Nichita Stănescu, evocat prin emoționante tablete și poeme de către Iulian Neacșu, Ștefan Tcaciuc, Ion Drăgănoiu, Al. Andrițoiu, M. Ungheanu, E. Simion, N. Ciobanu, Ion Mircea, Gh. Pituț etc. Almanahul mai cuprinde pagini inedite din jurnalul lui Octavian Goga, prezentări ale călătoriilor lui D. Bolintineanu (de T. Vîrgolici", proză de Titus Popovici și Vasile Rebreanu, (din volume aflate probabil într-o fază înaintată de redactare), un „documentar Lev Tolstoi" și numeroase alte interesante contribuții semnate de Mircea Micu, Nicolae Frînculescu, Ion Băleșu, Traian Iancu, etc. Almanahul conține, de asemenea, o interesantă reconstituire, cu titlul „Controversa Panait Istrati" precum și un text, probabil inedit, al lui Alexandru Oprea dedicat lui Mateiu I. Caragiale. „Agenda literară 1985" — o lectură de vacanță dar și o antologie literară reprezentativă.

Catagraf

Acasă, în reportaj

Urmare din pag. a 3-a

pentru ea eu sînt tot copilul care nu are de unde să afle, de pildă, ce-i cu globalul ăsta. „Da' cel mai bine am ieșit cu finul anul ăsta, își aduce ea aminte și se întoarce din bucătărie să-mi spună, au ieșit bine și la C.A.P., că astă-iarnă nu le-a ajuns și-au cumpărat de la Balta". Stau și beau vin cu bunicul și respir mirosul ameițitor de gutui, pe pervazul ferestrelor sînt șiruri de gutui și asta-mi aduce aminte de copilărie, desigur, „îți dăm niște gutui cînd pleci", zice bunicul ghicind că de la ele mi se trage melancolia.

Nu intenționez desigur să-mi notez nimic, dar toată lumea cu care stau de vorbă îmi pare că știe că eu sînt... în documentare, așa ține să-mi vorbească despre atitea și să-mi arate atitea. Un cumnat îmi arată, de pildă, cojoacele pe care le-a făcut pe comandă pentru el și nevastă, apoi căciula de astrahan, mi le arată cu aceeași candoare cu care în copilărie îmi arăta ce șapcă i-a cumpărat tacă-său de paști. Apoi, la un pahar de vin, îmi spune pe îndelete cum mai e la Motru la mină unde face naveta de vreo doisprezece ani, cum mai merge treaba, cine mai lucrează acolo. „Auzi, dar nu-i greu, pun și eu o întrebare, cu naveta, cu lucrul în mină, cu schimbul trei ?" „Ei, nu-i greu ? Cine zice că nu-i greu ? Nu mai plec eu de-acum, ăla nu-i salariu de aruncat, și-apoi tot îmi mai rămîne o oră-două să mai fac cite ceva și pe lîngă casă". Și se aprinde și-mi spune că nu-i vine lui să plece din sat, să-nchidă casa, „ca ai tăi, ca Dănilă, ca Sebastian, ca Nicu lui Patruțoniu", și-mi arată vag cu mîna în josul satului unde într-adevăr sînt vreo șapte case la rînd lăsate singure.

La plecare nu pot scăpa de bunica fără vreo douăzeci de ouă și citeva căpățini de usturoi, fără ceapă, verdeață, citeva bucăți de brînză, două sticle de vin și gutui, desigur, „la și taci, că la oraș le luați pe toate cu bani", mă urc în autobuz cu plasele nu prea arătoase, ba pe ici, pe colea pline cu stropi de noroi, ceea ce mă face să mă cam rușinez față de cei ce merg la oraș, dar asta doar pe moment, „aici am mostre, răspund eu în gînd eventualelor priviri disprețuitoare, am mostre de bunuri de consum natural, o dovadă că și toamna asta... fu cea mai frumoasă".

Singurul lucru de care mă rușinez, pînă la urmă, rămîne faptul că m-am apucat să scriu rîndurile acestea.

„Mitul personal" al poetului

Racordată la experiențele lirice și teoretice moderne, poezia lui Slavco Almăjan, autor de limbă română din Iugoslavia, **(Bărbatul în stare lichidă,** 1978 ; **Casa deșertului,** 1971 ; **Vara cailor,** 1974; **Liman trei,** 1978 ; **Labirintul rotativ,** 1983) izvorăște dintr-o stăruitoare meditație asupra limbajului, din explorarea a ceea ce s-ar putea numi **situația de comunicare.** Tema întregului său discurs este, în fond, **semioza artistică :** „Cum să traducem tăcerea peștelui / Cum să traducem încolțirea grîului / Să întrebăm apa și să-ntrebăm pămîntul / Ei sînt traducătorii peștelui și ai grîului // Cum să traducem odihna imposibilă a pietrelor / Cum să traducem interspațiul de pe linia vieții / Să întrebăm pietrele / Să întrebăm pulsul auster" **(Labirintul rotativ,** 33).

Avem a face, însă, cu o semioză incertă, neliniștită. Ea se constituie, e drept, dar, în egală măsură, se contemplă constituindu-se și se îndoiește de sine. **Situația de comunicare** nu este cîtuși de puțin euforică (nici măcar indiferentă), ci problematică, disforică, profund tensionată. Căutîndu-și cuvîntul, căutînd referentul și, deopotrivă, căutîndu-se, eroul rătăcește într-un **labirint rotativ,** într-o stranie și complicată imensitate : „El este tiparul valului și tiparul pustiului / Proiectul sălbatic și scribul uitării și al memoriei / Răbdarea cosmică cu fonetica ei abordînd schimbări de măști / Și se poate comunica cu el și nu se poate comunica / Permite limbajului să-și jupoaie berbecul // Este tipografia și metamorfoza / Și ființa înspăimîntată și preliterată / Ambiția și necesitatea de a fi și a exista..." **(Deplasarea labirintului,** în **Labirintul rotativ,** 49).

Textul angajează, așadar, ca personaje latente, entitățile consacrate : **subiectul, obiectul, cuvîntul.** Raporturile lor multiple, încrucișate, se subordonează ideii de **transformare** (exprimată ca atare — **Labirintul rotativ,** 34 — sau printr-o impresionantă serie de sinonime contextuale : **metamorfoză, mutație, preschimbare, schimbare, transmutare** etc.). **Mediu** și **ins se transformă,** se modifică prin contact (la **punctele de contact, Labirintul rotativ,** 59), tind spre **acomodarea (ibidem,** 57) necesară sintezei psiho-fizice a limbajului. Trecerea de la materie la formă, de la lucru la rostire, de la pretext la vers, de la ontologic la axiologic este surprinsă, adesea, cu memorabilă acuitate. Iată, de pildă, halucinanta naștere a expresiei (prelungirea mîinii, a gestului, în cuvînt) : „Eram aproape de prăpastie / Ne-am spus prea multe / Ne-am arătat sudoarea / N-am mai întins mîna de cînepă // Am rămas cu praful cărților / În mine s-au încuiat toate / Amintirea / Călătoria / Furia / Nu mai există liniște / Afară clepsidra a înghețat / Întru în baia vocalelor. Ea așteaptă miracolul / Apa caldă pune în mișcare niște lucrări anatomice // Îmi propune să călătorim spre altădată / Îmi propune să scriu într-o altă limbă / Ușa apei e deschisă zic / Ieși din ușa apei zice / Îmi sugerează / Mă încadrează în actualitate // Cuvintele au fost spuse / Nimeni nu le mai poate dilata / Ea întinde mîna ținînd în palmă balanța lirică / Mîna e primul cuvînt / Primul cuvînt e neobosit și îmbălsămat" **(Liman trei,** 33).

Drama decurge din aceea că **transformarea** se dovedește, în mod fatal, parțială și instabilă. **Acomodarea** nu e totuna cu **adevărul** (concordanța deplină dintre sens și esența obiectului). Între parametrii incluși în acest proces, nu există continuitate substanțială, nici similitudine, ci numai o contiguitate temporară, conjuncturală. **Individ, mediu, poezie, limbaj)** sînt aidoma unor monade, unor **oglinzi (ne)paralele,** unor texte care încearcă mereu să se armonizeze **(Casa deșertului,** 122). Individul este **o odaie închisă,** zovărită, o entitate **narcisoidă,** ascunzînd în sine abisurile **imaginației,** ale **gîndului,** ale **visului (Labirintul rotativ,** 41, 47 ; **Casa deșertului,** 11—18 etc.). El recepționează și emite mesaje **(răspunsuri** și **întrebări),** aude interpelările vocilor din jur, dar **natura,** alteritatea îi rămîn străine : „Mă duse un gînd spre risipitoare treceri / Simții nevoia de-a cobori în fîntînile de nisip / Cînd colo nu mai există fîntini // Am strigat spre pragurile de lut / Ecoul nu mai era în cutia sa // Trebuia să fac ceva pentru a motiva ieșirea în natură / Lovii într-o piatră cu arătătorul făcut cîrlig / Încuiat zise o voce de nicăieri" **(Labirintul rotativ,** 37). De altfel, ambianța însăși e un limbaj, o țesătură de **hipersemne (ibidem,** 50) care trebuie interpretate, transformate, traduse. Pe de altă parte, limbajul ca atare (inclusiv cel artistic) inundă, traversează și ține și mediu, ca o stihie.

Se simte în aceste pasaje o oarecare influență a viziunii **antropolexicale** a lui J.L. Borges (lume — dicționar — labirint). Limbajul este prezent, mai întîi, în friabilitatea devoratoare a nisipului **(Casa deșertului,** 25), apoi în marile depuneri de ceață ce-i maschează începuturile **(Labirintul rotativ,** 16 etc.). **Casa plasată între nisipuri** pare a fi definiția metaforică cea mai corectă pentru omul destinat să scruteze necontenit dinamica limbajului.

Acesta este „mitul personal" al lui Slavco Almăjan. Prin el se exprimă, indirect, productivitatea nelimitată (sub aspect estetic) a întîlnirii subiectului cu mediul și cu singurul instrument ce-i stă la îndemînă : cuvîntul. Neliniștea, spaima, simțămîntul neîmplinirii sînt, și ele, fertile. Potrivirea perfectă ar stopa într-o clipă înaintarea, existența, creația. Or, **transformarea** continuă e o necesitate : **pulsul auster** al vieții este cel care o dirijează și o determină **(Labirintul rotativ,** 33).

Există în toată această dezbatere o incontestabilă emoție a ideilor, o evidentă forță imaginativă — augmentate de ritmul alert, precipitat, de energia și acuratețea frazării. Dar și o anumită răceală care începe, parcă, să se hrănească, tot mai îndrăznet, din propriile-i resurse.

Eugen Dorcescu

CONFABULE

***

Aș fi vrut să te chem cînd
de-asupra noastră s-ar fi luminat
un salcîm
— împlinea o vîrstă și ne invitase
sub el —
ne-am fi simțit atunci bine împreună
ne-am fi privit și ne-am fi aprins
fiecare în ochii celuilalt

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Candoare și mesteceni

1.

În fața mea prin aerul de iarnă tăiat de aburul răsuflărilor înaintează cu ghiozdanele la spinare doi școlari. Poartă fulare și căciulițe colorate și au o veselie matinală de invidiat. Unul poate avea în jur de zece ani și-l ține ocrotitor de braț pe prietenul său mai mic cu un cap.

Sînt obligat să calc în urma lor urmînd poteca de zăpadă proaspăt tăiată și, fără să vreau, ascult următoarea declarație făcută pe un ton mai mult decît serios de către cel mai înalt :

— Eu de cînd am văzut-o pe Viorica nu m-am putut lăsa de ea...

2.

De un an de zile mă agasează un individ tomnatec cu obrazul mascat de ochelari negri. Intră în birou cu un aer de nesfîrșită blazare și-mi lasă săptămînal o **porție** de poezii... meditabunde. S-au adunat cam trei sute de bucăți, bătute la mașină, la două rînduri și cu titlu de altă culoare. Nu pot alege nimic din această producție nestăvilită și insul, precipitat și misterios, nu așteaptă să-i spun dacă mai e cazul să continue sau nu.

Acum o săptămînă a intrat cu un aer mai hotărît dar, spre surprinderea mea, fără obișnuitul plic în mînă. Mă privește direct și mă întreabă dacă am ales ceva din **producția** oferită. I-am răspuns că nu și m-a întrebat de ce. Atunci i-am arătat propoziția scrisă de mîna lui la sfîrșitul fiecărei file : „Reproducerea acestor poezii este strict interzisă". A surîs nedumerit și a ripostat cu aer buimac : „Da, aveți dreptate. Să mă mai gîndesc...".

3.

Seara aceea de acum douăzeci de ani cînd, întors în satul copilăriei, m-am dus la fîntîna arteziană în piață să umplu ulcioarele.

Era toamnă tîrzie, gutuile străluceau ca niște bile de aur, fumegau grădini ca niște altare străvechi și geamurile caselor păreau ochi de copii.

În dreptul fîntînii susurînd monoton am întîlnit-o pe Ea, prima mea dragoste și recunoscînd-o m-am apropiat vrînd să-i vorbesc. M-a văzut și-a lăsat iute ulcioarele pe ghizdul de piatră și-a ascuns mîinile sub șorțul țărănesc și a rămas mută și încremenită privindu-mă ca pe un străin. Era la fel de frumoasă și părul îl avea împletit în aceleași cozi lungi și mătăsoase. Stătea neclintită și ușor speriată și numai mîinile ei se zbăteau neliniștite sub șorțul țărănesc ca două rîndunici speriate. Și-n amurgul tîrziu a trecut pe deasupra un stol risipit de cocori, singurateci și-ai nimănui și cîntecul lor depărtat m-a despicat ca un brici nemilos.

4.

Meșteacănul subțire și melancolic răsărit grațios între blocuri pe trunchiul căruia cineva a legat o bucată de carton caligrafiat școlărește : „Arbore ocrotit"...

5.

Moara aceea de apă, dantelăria fină a roților dințate din lemn, mirosul cald și unic al făinii proaspete, oftatul prelung al roții bătrîne, n-am să le uit niciodată. Și mai ales morărița stînd neclintită în pragul morii, cercetînd singurătăți, ascultînd lacomă depărtările, albă, frumoasă și nemișcată ca o statuie de piatră.

Mircea Micu

Nicolae Gadonschi : „Ceramică"

CUMPĂNA

Aşchii

I. Prozatorul. În timpul în care nu scriu sînt unul dintre personaje, cînd scriu sînt autorul lor.

II. Cel mai mare rău pe care-l poți face unor confrați (prozatori) este să și publici repede ce le-ai povestit.

III. Preiau din recenzia lui Radu G. Țeposu la ultima carte de poezie semnată de M. Mincu (recenzia a apărut în Flacăra din 19 aprilie) : „Marin Mincu a spart unitatea primelor poeme, presărînd printre ele producții de ultimă oră, evident cu intenția de a imprima omogenitate cărții și de a șterge cu buretele diferențele de manieră care l-au purtat pe autor dintr-o extremă într-alta. Nu ne putem face așadar o imagine despre evoluția acestei lirici parcurgînd doar antologia de față, căci poetul a procedat oarecum în sensul acelora care-și ucid trecutul, mai mult din vanități metodologice decît din complexe". Merită a fi remarcată aici luciditatea criticului Radu G. Țeposu.

IV. Spațiile deschise au un ritm lărg și lent, insesizabil. Spațiile închise au un ritm mărunt și rapid, alci timpul este presant și trebuie să se consume mai repede. Muzica timpurilor moderne este a spațiilor închise : cînd această muzică izbucnește în natură este șocantă.

V. Aparținem în egală măsură acelor materii cu care ne hrănim.

VI. La cursa de o sută de metri, primii trei alergători, aproape simultan, cu doi-trei metri înainte de linia de sosire, își apleacă înainte capetele, străduindu-se să-și lungească giturile cu o palmă, cu un deget măcar, acel centimetru al campionului. Cît de mîndri au alergat pînă atunci, cită kalokagathia triumfală, cită perfecțiune în inlănțuirea trepidantă a conceptelor reprezentate de gleznele, genunchii și piepturile lor ! Și, deodată, la finiș, un sofism al gîtului aliat al nobilei frunți, pentru a depăși cu o fracțiune de secundă pieptul adversarului.

VII. Literarul și extraliterarul nu sînt două corpuri diferite ci un singur corp scufundat în două medii diferite în același timp.

VIII. Critica rămîne în urmă cînd crede că dispune de toate normele pentru a cîntări un text, ori fiecare nouă creație utilizează normele cunoscute și mai creează încă una pe care nici ea nici critica ei nu o cunoșteau mai înainte.

George Alboiu

In memoriam

D. I. Suchianu

Ne-a părăsit în acest aprilie capricios decanul criticii de film, întemeietorul educației estetice a spectatorilor celei mai populare dintre arte, profesorul, teoreticianul, scriitorul, omul plin de farmec cu idei iconoclaste, cu verbul scăpărător ce respira o răbdătoare și neostenită bunăvoință și înțelegere pentru munca celor ce și-au făcut din cinema credința (după puteri) statornică sau nu într-o artă plină de riscuri.

A fost întemeietorul cronicii de film, director de revistă de film, unul din membrii fondatori ai Asociației Cineaștilor, a imaginat teoria „unităților de frumusețe", a fost promotorul a nenumărate alte idei de natură să ofere practicii și înțelegerii cinematografului suportul filozofic al perenității.

Ne întîlneam uneori în săli aproape goale de cinematograf, cu spectatori alungați de titluri neinspirate, el căutînd neobosit caratele unităților de frumusețe în realizări de serviciu, eu admirîndu-i tinerețea care la peste opt decenii de viață îl ducea nu numai la ski sau la tenis, ci în întîmpinarea bunelor intenții ale regizorilor, interpreților, scenariștilor, decoratorilor, descoperindu-le latente valențe creatoare, valorile ascunse de stîngăcii iremediabile.

Personalitate strălucită a culturii românești **D. I. Suchianu** lasă o bogată moștenire urmașilor. Volumele de teorie și critică cinematografică, unele cu idei prioritare de talie europeană, monografiile unor mari regizori și interpreți, studiile închinate vedetelor de film, ecranizărilor, transpunerii lui Shakespeare pe ecran, funcțiilor cuvîntului în film vor rămîne opere de referință pentru generații. Continua ardere intelectuală revărsată cu generozitate în discursuri sclipitoare, în dialoguri de înaltă vibrație, cu asociații neobișnuite și concluzii absolut nebănuite, operau ca un permanent focar de emulație spirituală, de elevată educație întru descifrarea tainelor frumuseților peliculei.

Cu o generozitate caracteristică autenticilor oameni de cultură, **D. I. Suchianu** și-a dedicat o mare parte a activității sale tineretului, studenților, celor ce încearcă să surprindă din defilarea imaginilor pe ecran complexele contribuții ale creatorilor de film. El a insuflat zecilor generații de cinefili dragostea adevărată pentru poetica imaginilor, pentru demnitatea culturii unei arte, uneori privită și astăzi cu condescendență.

Patetismul pledoariilor sale pentru descoperirea sensurilor valorilor circumscrise operelor adevărate, erudiția sa atașantă dublată de o arzătoare pasiune pentru comunicare i-a stabilit un loc incontestabil în formarea și educarea a zeci de generații de cineaști și cinefili.

Cred că nu este cel mai potrivit lucru spunînd că ne-a părăsit decanul breslei celor ce încearcă să construiască un veritabil dialog între creator și spectator. Ne-a părăsit unul dintre cei mai tineri dintre noi, un om cu stările sufletești ale juventuții inscrise miraculos pînă la ultima cronică, pînă la ultima suflare în acțiune, în inimă, în cuvînt.

Călin Stănculescu

PROBABIL/POSIBIL

Două „dicționare de idei S.F."

Din abundenta literatură de popularizare științifică apărută la noi în ultima vreme aleg spre recenzare două cărți de convorbiri datorate lui Ion Văduva-Poenaru **(La poarta necunoscutului** și **Omul în fața științei,** Editura Politică, 1983 și respectiv 1985). Alegerea este motivată de marea varietate de idei cuprinsă în cele două culegeri de interviuri, dar și de „rudenia" pe care multe dintre texte o mărturisesc față de domeniul literaturii de anticipație. De altfel, această literatură este amintită în repetate rînduri.

Autorul a intenționat și, în bună măsură, a reușit să ofere cititorilor săi o prezentare a gîndirii științifice românești contemporane, tintind spre completitudine din punctul de vedere al participării și mai ales al problematicii. Ion Văduva-Poenaru a coordonat brigada științifică „Magazin" și apoi pe aceea din cadrul ziarului „Munca". Prelucrate și adecvate scopului amintit mai sus intervențiile diferiților oameni de știință și specialiști s-au materializat în cele două volume. Esența intervențiilor o constituie intenția tenace de familiarizare a marelui public (în special a tinerilor) cu marile probleme legate de știință ale contemporaneității, dar și cu înfăptuirile românești recente.

Împărțirea intervențiilor pe capitole confirmă caracterul sistematic al muncii autorului. Astfel, în primul volum sînt abordate probleme ale situării Pămîntului în Cosmos („Geneza și viitorul Universului", „Pămîntul și sistemul solar", „Colonizarea Cosmosului"), ale relației dintre materie și viață („Drumul materiei spre viață", „În culisele biosferei", „Ofensiva creierului"), precum și unele aspecte importante ale condiției umane privită din punctul de vedere al cercetării medicale contemporane („O minte sănătoasă într-un corp sănătos"). Cel de al doilea volum reia unele probleme ale Universului, aprofundîndu-le („Universul — infinit în timp și spațiu") precum și cele legate de evoluția vieții pe Terra („Viața — forma biologică de mișcare a materiei"). Tot în „Omul în fața științei" sînt reluate și privite din unghiuri noi probleme legate de unele particularități ale relațiilor actuale dintre om și mediul său ambiant, fiind incluse și discuții referitoare la psihicul uman și problemele adaptării sale la solicitările mediului („Călătorie prin sufletul uman", „Bătrînețea — un fenomen natural", „Omul și mediul său ambiant"). Capitolul de încheiere cuprinde discuții în mod special incitante în legătură cu unele preocupări de viitorologie aplicate la diferite domenii ale gîndirii și cercetării științifice. El este intitulat „Știința în anul 2000" și cuprinde convorbiri cu dr. Vladimir Esanu, acad. Eugen Macovschi, dr. Constantin Rișcuția, dr. Constantin Maximilian, dr. Virgil Angheluță și dr. Ioan Mogoș, prof. univ. dr. Eugeniu Niculescu-Mizil, dr. Viorel Florescu, acad. Elie Carafoli, conf. univ. dr. Eugen Zăgănescu, dr. Cornelia Cristescu, prof. univ. dr. Ionel Purica și cu cercetătorul științific Alexandru Forje. Pentru cititorul și autorul de literatură SF acest capitol (dar și altele) conține suficiente sugestii pentru cîteva volume de povestiri... Un singur exemplu, relativ dificil de priceput pentru un nespecialist, dar capabil să producă o ebuliție mentală favorabilă. Respectiva convorbire este intitulată „Conservarea, simularea și reproducerea viitorului", interlocutor al lui Ion Văduva-Poenaru fiind cercetătorul științific Alexandru Forje. La întrebarea „Cum apare viitorul în noua accepțiune?" urmează răspunsul :„El nu mai apare pe coordonata timp doar ca un sens de desfășurare pozitivă, în contrast cu sensul de desfășurare negativă a trecutului. O imagine mai completă ar fi de simetrie și oglindire deformată a viitorului în trecut, după un anumit cod. O relație matematică de decodificare n-ar putea avea altă semnificație decît aceea de ecuație de conservare a timpului și, mai ales, a componentei sale principale — viitorul!" După cum se vede, vechiul adagiu al înțelegii prezentului prin prisma trecutului este extins într-un fel incitant, la speculație intelectuală.

Voicu Bugariu

CIVILITĂȚI LA POST-RESTANT

Magdalena

Marea pictoriță s-a născut la Rm. Vilcea. Cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o în Franța, la Nisa.

În cîțiva din ultimii ei ani, vacanțele i-au fost românești. Soția lui Campigli și prietena de artă a lui Giacometti, Zatkin și Fernard Leger a avut mulți prieteni la noi. Oameni de artă în primul rînd, pictori, sculptori, muzicieni, scriitori, actori, dar și oameni de toată ziua, toți întreținînd, după puteri, dialogul artistei cu o lume de care ea, în fapt, nu s-a despărțit niciodată.

„Pictura ei este în întregime națională. Ea este, prin aceasta chiar, excepțională". Aceste cuvinte ale publicistului și criticului de artă Fréderic Pollesches, din „Tribune de Nations", 30 aprilie 1936, reproduse după un deceniu de Petru Comarnescu în studiul său dedicat Magdalenei Rădulescu (Ed. Forum, București, 1946), reprezintă mai mult decît caligrafia amabilă a unei cronici de circumstanță, reprezintă documentul unei existente surprinsă în chiar esența ei. Esența existenței unei artiste care, cum spune același Petru Comarnescu, „exprimă folclorul și atmosfera specifică lumii de la noi în întreaga ei artă, nu numai acolo unde temele și procedeele sînt de-a dreptul românești". O artistă integrată glorioasei serii de artiști care, pornind de la folclorul de atmosfera lumii noastre, de la miturile și basmele, de la legendele și cutoriile acestui pămînt, și-au asumat povara creării în plastică a unei mitologii a românilor, reinterpretînd simboluri, motive ori producînd altele noi. Și oferindu-le lumi, ca să se întoarcă la noi încărcate cu un spor de reverberații.

Una din ultimele mari expoziții bucureștene ale Magdalenei Rădulescu, deschisă la București, în sala Institutului român pentru relații culturale cu străinătatea, a fost o revelație.

Ne-am întîlnit aici cu o întreagă suită de pînze și de desene definitorii pentru harul artistei. Ne-au orbit, ca totdeauna, **horele,** explozia lor de flăcări și șuiere ritmate de nevăzute vînturi, reținute cu greu între baghetele unor rame terestre ca și privirile noastre. Ne-am oprit clipe lungi în fața unui tablou intitulat **Omenire** (noi i-am zis **Omenie),** uriaș copac cu frunze fierbinți de pupile, frunze-ochi tintind lumea din arcadele unei milenare înțelepciuni a pămîntului. Ne-au sedus din nou, ca totdeauna, **caii,** celebrii ei **cai, fluturi tîrzii,** grei de carne și de culoare, suind pe cerul unui veac ce-i refuză, dar suind, suind mereu, smulgîndu-se gravitației pînă ce, undeva, sus, devin imponderabili, scame de fulgi ai neantului într-o stratosferă senină și rară. Cai ca și calul lui Făt-Frumos din basmul lui Eminescu, plutind între ființă și neființă înainte de a se mistui în legendă, totuși vii, foarte vii, cu carne de ceramică și ochi arzători și mîndri, zvîrlind colbul astral de sub copite în obrajii fanați ai unei lumi care nu-i mai iubește și nu-i mai pricepe. O pictură de o francă senzualitate, dar cenzurată prin delicatețea tonurilor, perdeluită de metafore, developare a unei structuri sudice, ținînd de valența noastră mediteraneană. Se construia, pînză cu pînză, ceea ce numeam mai sus o mitologie românească, sau, mai curînd, o filtrare a cîntecului și basmului nostru, un transfer al lor în culorile pînzei. La o privire mai atentă recunoșteai, în felurite detalii, tot ce-i al nostru, motivele de pe covoare și scoarțe, de pe țesături, de pe oale de lut, din iconografia noastră pe sticlă, din frescele noastre lucrate în tempera bizantină. Magdalena Rădulescu vine dintr-o cultură pe care o recunoaștem a fi a noastră. Ea nu e produsul unei instrucții academice autohtone (studiile și le-a făcut la Paris, în atelierele unor maeștri), dar, descoperind marea artă, o descoperă la fel ca și înaintașii de pe Dîmbovița, cu aceeași stare de spirit și cu aceleași procedee. Ea este a noastră mai ales prin cromatică, unde o specificitate seculară a transformat într-un decalog prospețimea, delicatețea, dar și vitalitatea, temperamentul fierbinte, tumultul interior exploziv, dar și supravegheat, armonia dusă pînă la suprem rafinament. Peste toate, un polen francez, o subtilă cenzură a meditației, temperînd vegetația unui lirism prea incandescent, ordonînd totul sub cotele albe ale ideii.

Iar apoi — izbindu-ne retina ca un șoc — desenele.

Nu i le știam. Sau nu i le știam astfel.

Erau ieșite din tablouri, erau aceeași lume, și totuși alta. Din tablourile ei, de-acum clasice, ajunse la maxima cristalizare și plenitudine a expresiei, se spărgeau așchii de linii și pulberi de culoare, descusute parcă din orice stringență. Echilibrul obținut de artistă în decenii de trudă se răsturna, se spărgea, dizolvîndu-se în halucinante jocuri cromatice, aparent în afara oricărei constringeri estetice sau de idee. Jocuri de pur efect decorativ, deși, citite în suită pe peretele expoziției, ele ni s-au părut a transcrie un fel de neliniște, de geamăt surd, ca un efect serial de muzică. Sau, poate, ca nevoia unei eliberări. A unei eliberări de tirania metodei (a metodei care îi adusese consacrarea și gloria) în folosul a ceea ce tot ea, Magdalena, numea cîndva „sublima aventură a căutătorilor".

Un joc, dar un joc al absurdului. O inteligență artistică superioară, mitraliind obiectele dar detestînd caricatura lor, dintr-un inalterabil instinct al frumosului înțeles în esență, ne-o dezvăluia și în aceste desene pe creatoarea de mare clasă, apropiată de artistul popular fabricant de capodopere, izvoditor al acelor manuscrise cu ieroglife ciudate, numite ii, și al acelor fantastice geografii de misterioase simboluri și semne, numite covoare sau scoarțe.

Prin aceasta, Magdalena Rădulescu era, din nou, printre noi, era, din nou, artista care „exprimă folclorul și atmosfera specifică lumii de la noi", neostenind să le caute echivalentele în imagini plastice de o tulburătoare frumusețe.

Marea artistă a murit anul trecut, la Nisa, într-o cameră de hotel impodobită cu picturi românești.

Cenușa ei — conform voinței testamentare — a fost adusă în țară.

Ilie Purcaru

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA SEDIUL** Societății naționale Dante Alighieri, la Palatul Florența din Roma, a fost organizat un colocviu pe tema „convergențe istorice și culturale româno-italiene".

În cuvîntul de deschidere, președintele Societății Dante Alighieri, Giovanni di Giura, s-a referit la originea latină comună a popoarelor român și italian, la afinitățile de limbă și cultură care au facilitat de-a lungul secolelor dezvoltarea raporturilor dintre cele două țări.

În continuare, deputatul Oddo Biasini, vicepreședinte al Camerei Deputaților, a făcut o amplă expunere asupra evoluției raporturilor româno-italiene din cele mai vechi timpuri și pînă azi, punînd în evidență principalele momente ale istoriei celor două popoare, multiplele contacte politice și culturale existente între România și Italia. În acest context, vorbitorul a remarcat permanența ideii originii latine a poporului nostru afirmată cu consecvență atît de istoricii și oamenii de cultură români, cît și de cei italieni, a ideii de unitate și continuitate a poporului român, sprijinul pe care Italia l-a dat aspirațiilor sale de unitate și independență.

Cu același prilej, în sălile prestigioasei instituții italiene, a fost organizată o expoziție de carte cuprinzînd scrieri ale președintelui Nicolae Ceaușescu apărute în limba italiană și în alte limbi de circulație internațională, lucrările științifice ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

● **LA BIBLIOTECA** română din Roma a fost organizată o manifestare culturală cu prilejul marcării a trei decenii de la moartea lui George Enescu.

Despre personalitatea muzicianului român, locul său în cultura română și universală, legăturile sale cu Italia, a vorbit Vasile Tomescu, redactor-șef al revistei „Muzica", secretar al Uniunii compozitorilor și muzicologilor. Elevii liceului de artă „George Enescu" din București, laureați ai Festivalului internațional de pian și vioară din localitatea Stresa, desfășurat recent, au susținut un concert de muzică de cameră, subliniat cu numeroase aplauze.

În sălile Bibliotecii române a fost organizată, cu aceeași ocazie, o expoziție cuprinzînd imagini și documente referitoare la viața și activitatea lui George Enescu.

Manifestarea, la care au participat șefi ai unor instituții culturale italiene, muzicieni, ziariști italieni, un numeros public, s-a bucurat de un deosebit succes.

Lirică din R. S. Cehoslovacă

VLADIMIR HOLAN

Orice noapte și mai ales înaintea răsăritului

Ciți oameni nu pot dormi !
Cit se grăbește de la sine
ca un cal care se învirtește în jurul înfringerii !
Și cît tremură de spaimă !
Mersul tuturor oaselor indeamnă fosnitor la fugă,
senzualitatea îndepărtează tăcut sufletul fugar
iar reprosurile se volatilizează în nevăzut.

Numai că tocmai acolo sînt oglinzile...

Ea, căci și soarele se divide uneori și arată într-acolo unde el nu este

pentru Libuse Widermann

Este mereu ea, mereu prezentă !
Dar și calul, hrănit cu orz
și întins peste țiglele piramidelor,
este încă la orizont, mereu același,
dar mereu fără călăreț...

O văd întreagă retrăgîndu-se spre verdele tragediei,
pe cînd ramura ofilită se scarpină după ureche vîntului
și pe cînd o pasăre de apă
zîmbește la lacrimile ei...

Amintire

Soarele a dispărut căzînd peste gunoi
ca o lampă de birou
care, înainte de stingere, încă luminează
un salcîm prăpădit jos în stradă...
Lîngă fîntîna orașului stătea o fată.
Frumoasă. Și am stat de vorbă.
Parcă era recunoscătoare, fiecare vorbă a mea
o emoționa, ca să nu fie doar de pe acest pămînt,
nu știa nimic, că și goliciunea
poate fi astfel îmbrăcată,
încît o despoaie doar vesmintele,
rîdea, jucîndu-se cu inelul și tușea ușor.
Iar banalul fiind așa de secret încît nu îi era,
trebuia sărutată, pentru a fi încă și mai secret.
Dar cînd apoi am întrebat-o
de drumul spre cel mai apropiat sat,
mi-a arătat unul fals...

Într-adevăr: prețenția nu este timpul prezent !

Toamnă I

Vînătorii ce ar năvăli acum asupra îndrăgostiților
ar orbi de prea marea apropiere.
Tot așa este un păcat să ucizi un șarpe,
căci nu se zărește femeia moartă.
Deși aerul de pe deal bate în culori,
cel mai puțin galben e galbenul însuși..

Claritate intimă. Uitare crenelată.
Cubul plin de amintirea sferei.
Cui nu-i e dor de ruine ?

Adînc în noapte

Lui Jaroslav Seifert

„Cum să nu fii !" te întrebi și pînă la urmă rostești...
Acestea sînt ascunse de copac ori de piatră,
fiind doar vorbe, deci mute,
așa cum cuvîntul e îngrozit de ce s-a întîmplat cu el...

Și deja au nume : pin.
artar, plop... Nume: viețuitoare,
bazalt, fonolit, iubire... Nume frumoase,
dar îngrozite de ce s-a petrecut cu ele...

Amintire

Lui František Tichý

Cînd după atîtea ore în lung și în lat
căutam zadarnic un sprijin, am ieșit din pădurice
și în amiază ne-am oprit în cîmpia stearpă,
Aerul era uscat ca o tinichea. Am privit
la celălalt povîrniș, năpădit
de arbuști și copaci. Erau amorțiți ca noi.
Am vrut tocmai să întreb ceva,
cînd în această magică adunare nemișcată
un singur copac într-un singur loc
a început să tremure
precum o muzicuță, numai că fără sunet.
Ai zice că este bucurie din ușurătatea inimii,
și deci pură aventură.
Dar copacul a început apoi să fosnească,
precum fosnește argintul care se înnegrește,
Dar copacul a început apoi să tremure
precum tremură fusta femeii atingînd
hainele bărbatului citind o carte în azil.
Dar copacul a început apoi să se clatine și să se zbuciume,
ca și cum ar fi fost clătinat și zbuciumat de cineva
care privește la ziua cu ochi negri a iubirii —
iar eu simțeam că tocmai trebuie să mor...
„Nu te teme, spuse tata, e o salcie !"
Dar pînă azi îmi amintesc cum a pălit
cînd am ajuns acolo mai tîrziu
și am zărit sub ea un scaun gol...

În românește de
Sorin Paliga

REPERE

Traducere și cunoaștere

Problema traducerilor artistice, la acest sfîrșit de mileniu, ridică numeroase probleme. Am mai spus-o și altă dată, este imposibil să cunoști cu adevărat o operă literară altfel decît în limba originalului. Orice intelectual adevărat minuiește astăzi mai multe idiomuri străine, chiar dacă s-a născut într-o limbă cu arie mare de răspîndire, cum ar fi engleza, de pildă. Se știe că o situație similară exista și mai demult, în Evul Mediu, cînd latina era obligatorie pentru orice om cultivat, sau chiar numai pentru un om ce aspira către poziții sociale de vază, deoarece nu puteai cunoaște actele de cancelarie în majoritatea țărilor europene, fără a citi în limba lui Tacitus. Ca să nu vorbim de perioadele mai vechi ale istoriei, cînd fenomenele de bilingvism sînt foarte curente, aproape obligatorii în ceea ce privește clasa cultivată a cetăților. În prima jumătate a mileniului I, e.n., **Talmudul** afirmă că ești de atîtea ori om, cîte limbi cunoști. Ignoranța noastră pretinde că oamenii dinaintea noastră erau fruști și ignoranți, ceea ce seamănă a neghiobie, fiindcă există țări ale lumii în care învățămîntul era obligatoriu încă din secolul I. Munca sistematică de însușire a limbilor dezvoltă anumite facultăți indispensabile educației unor calități omenești indiscutabile, între care și vocația artistică. Traducerile pun la îndemîna unui public mai larg anumite opere, dar din punct de vedere strict literar au rolul de a mlădia limba și a o face aptă să exprime adevărurile altor moduri de a înțelege lumea. Ele ridică de multe ori aceleași probleme pentru conștiința literară ca și operele originale. A transpune în românește **Ulysses**, romanul lui Joyce, înseamnă pur și simplu a crea un limbaj, ceea ce este sinonim cu o aventură intelectuală pe cont propriu, doar că eșecul se poate proba mai ușor. Exagerînd puțin, se poate spune că nici nu merită să citești o traducere, decît dacă ai făcut mai înainte o bună lectură a originalului În orice caz, nimic nu te dispensează de învățarea solidă a cîtorva limbi străine și de lectura repetată a marilor opere în grai lor. Cu atît mai mult este recomandabilă cunoașterea limbilor clasice, în care au fost gîndite bazele morale și spirituale ale omenirii. Ele trebuie studiate devreme, dacă se poate în adolescență, iar învățămîntul mediu trebuie să acorde atenția cuvenită formării armonioase a viitorilor membri ai societății. În ultimul timp, semne îmbucurătoare au venit tocmai din partea statelor dezvoltate ale lumii, care orientează tot mai mult învățămîntul mediu către aprofundarea clasicității greco-latine. Viitorul inginer sau tehnician de înaltă clasă are nevoie mai ales de acele facultăți omenești ce permit expansiunea nestînjenită a energiilor sale intelectuale și morale.

Fără traduceri de asemenea este imposibil de închipuit o cultură majoră. Rolul lor pare să fie mai degrabă informativ pentru marele public, de aceea este nevoie întotdeauna de traducerea cărților ce pun la îndemîna cititorilor modurile actuale de a intra în relație cu lumea. O analiză a ziarelor și revistelor lui Heliade va demonstra că el a tradus uriaș de mult, dar din puzderia de nume străine aproape nici unul nu spune ceva cititorului de azi. Ei erau mai „actuali" pe atunci decît marii scriitori, așa se întîmplă întotdeauna, mediocritatea umflată („privighetoarea însărcinată") este uneori mai „bine" aplicată la realitățile momentului decît vocația adîncă și adevărată. Dar, fără ei, poate că nici nu ar fi apărut Stendhal și Balzac, cine cunoaște solul, „îngrășămîntul" din care se naște geniul ? Nu numai atît, pentru a înțelege schimbarea perspectivei intelectuale și morale de la începutul secolului trecut, sînt absolut indispensabili. Exact ca în literatura noastră ! Rebreanu propune un eșantion de umanitate absolută, Ion poate fi „Jean le Roumain", cum i-au spus francezii, dar numai într-un sens foarte larg. Pentru acei ani, mai „reprezentativ" apare uneori superficialul Cezar Petrescu, aproape uitat în zilele noastre, dar care trebuia desigur tradus peste hotare, în anii '30, și chiar a fost ! Marii scriitori au nevoie de timp pentru a-și arăta măreția, ceea ce nu trebuie să ne împiedice a traduce din operele de succes ale zilei, pentru că numai așa vom ține pas cu timpul, chiar cu riscul inevitabil de a ne supune mai mult sau mai puțin unor mode. Spiritul critic nu se ascute la urma-urmei decît prin exercițiu, el trebuie confruntat în primul rînd cu produsele zilei pentru a-i verifica perspicacitatea.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **TRICENTENARUL LUI JOHANN SEBASTIAN BACH** a prilejuit un fluviu de articole și comentarii în presa de limbă germană. Trecînd în revistă principalele momente ale carierei unice a marelui compozitor, textul lui Jurgen Schlader definește o serie de trăsături psihologice care au constituit terenul afirmării unei creații excepționale : „Bach s-a servit de forme vechi și noi, de genuri muzicale apropie uitate și foarte moderne pentru a crea o operă ambițioasă, cu o bogăție incomparabilă, la care accesul nu este deloc ușor și care a prilejuit tot timpul controverse și studii aprofundate. Bach a fost de două ori căsătorit (era tatăl a 20 de copii, dintre care 10 au murit foarte tineri). El și-a apărat cu ardoare și cu siguranță drepturile sale de cantor în fața Consiliului municipal. Era un om care fuma pipă cu plăcere și consuma un pahar cu prietenii săi, care era deschis la toate noutățile, manifestînd la adresa vizitatorilor și a străinilor o atitudine binevoitoare. Pe scurt, acest muzician care părea să fie un om tipic al timpului său este, de fapt, autorul unei muzici ale cărei elemente se acordă greu cu gustul acelei vremi. Dar chiar această trăsătură acordă o valoare dincolo de timp întregii sale arte. Este ceea ce justifică în ochii apărătorilor unui mit al lui Bach necesitatea și chiar datoria de a întreține cu grijă această imagine ușor falsificată a marelui muzician.

● **ATENȚIA MARE** acordată în ultimele decenii culturilor africane este evidentă și în ultima carte a profesorului Louis-Vincent Thomas consacrată ideilor despre moarte pe continentul negru. Membru fondator al Societății de thanătologie, adică al unei organizații academice care se ocupă de studiul problemelor morale și sociale, precum și de ideile și istoria reprezentărilor în legătură cu moartea, profesorul Thomas de la Universitatea din Paris este de asemenea autorul unei lucrări fundamentale, **Antropologia morții.** În **Moartea africană** se analizează forța cu care colectivitățile se rup tocmai prin ritualuri de obsesia sfîrșitului, afirmîndu-și coeziunea și vitalitatea menită să perpetueze existența supraviețuitorilor : „Puțin cîte puțin, atenția se deturnează de la moartea reală, inacceptabilă în dimensiunea ei individuală și afectivă, pentru a se ridica în plan simbolic, acolo unde moartea este un gaj al surplusului de viață".

● **MARC ANGENOT** publică o lucrare, **Verbul pamfletar. Contribuie la tipologia discursului modern,** în colecția „Langages et Societes" a editurii Payot. Născut în 1941, profesorul Angenot lucrează în prezent la Universitatea din Montreal, aplicîndu-se îndeosebi formelor de expresie ale modernității. Iată ce aflăm dintr-un comentariu despre ultima sa lucrare : „Zone întinse ale discursului social modern scapă încă analizei. Avem de-a face aici cu o descriere teoretică a ceea ce se numește de obicei „literatură de luptă". Autorul se bazează pe un corpus de texte polemice, pamflete și satire apărute în Franța și în țări de limbă franceză în epoca modernă, din primăvara lui 1868, cînd Rochefort lansează împotriva celui de-al doilea imperiu arzătorul său **Felinar,** și pînă în primăvara lui 1869, cînd evenimentele de atunci au marcat, de asemenea, cu toate că într-o formă ambiguă, sfîrșitul unei epoci. Sînt trecuți în revistă Ravel, Leon Bloy, Clavel, Péguy, Bernanos, Céline, Sartre... Analiza tipologică a acestor discursuri și analiza retorică îl conduc pe autor să facă sinteza funcțiunilor sociale ale pamfletului, ca formă specifică de intervenție ideologică, informîndu-ne și asupra unor practici de politică și cultură".

● **MARELE POET GERMAN** Karl Krolow fost omagiat recent printr-un articol al lui Michael Zeller din **Kölner-Stadt Anzeiger** cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani. Articolul este, de fapt, o mică analiză a operei acestui mare artist al timpului nostru, pus sub deviza enunțată de Krolow: „Poemele mi se supun". Așa cum scrie Zeller : „O remarcă surprinzătoare, cel puțin așa ar putea să pară la prima vedere, deși avem de-a face cu un comentariu al carierei sale literare într-adevăr impresionante : Nici un poet germanofon n-a publicat culegeri de versuri de o manieră apropie neîntreruptă la fel ca el. (...) Ceea ce se ascunde în spatele acestei „cronici germane", o cronică a asumării spirituale a suferinței, prin voința de transformare interioară, de asemenea de tenacitate, mai ales dacă luăm în considerare mentalitatea de a «arunca după folosire» practicată de piața literară, nu ne poate minuna îndeajuns. Iar atunci cînd îl vezi pe Karl Krolow, zvelt, aproape fragil, cu părul său alb și pieptănat cu îngrijire, îmbrăcat cu o eleganță discretă, care mărturisește pe un originar din Germania de nord, adică un burghez tipic, în sens moral și intelectual, nu te mai îndoiești de nimic : „Costumul se ține bățos pentru floarea frumoasă de la butonieră".

● **RAPORTURILE CULTURALE** cu lumea arabă au fost evocate pe larg cu prilejul unei Reuniuni a traducătorilor germani și arabi, care a avut loc la Berlin. Un comentator al lui Stephan, Wackwitz trece în revistă principalele probleme ridicate în cursul acestui adevărat seminar pe specialiști, conchizînd următoarele : „O privire fugitivă ne arată că literatura arabă se apleacă mai ales asupra elementelor de progres, care în aceste țări se lovește uneori de structuri feudale și constituie uneori un contrast puternic cu formele tradiționale ale vieții și ale sensibilității. Campania modernistă a idealurilor de consum și a industrializării, care este îndoielnică și în alte părți, și-a arătat cu atît mai mult trăsăturile sale hidoase și destructoare la zona de contact dintre Europa și lumea a treia. Ea apare nu numai ca un factor de civilizație străin, dar și ca un reflex pur în îmbucurător al propriei civilizații".

● **SUB TITLUL,** Conștiința poetică în marș sau contestația unei lumi nebune pe care trebuie să reînveți a o iubi, M. Kapetanovic studiază opera poetică a unui important poet european, luxemburghezul Henri Blaise, constatînd că acesta prezintă : „O deschidere remarcabilă a spiritului în fața panoramei unei lumi care suferă din pricina inegalităților sale, în fața unui univers care nu dezalterează setea noastră de participare și descurajează adeseori ambiția noastră, voința noastră de construcție și de perfecțiune". Opera lui Henri Blaise prezintă un fenomen actual de angajament poetic, după ce multe iluzii scientiste și pseudo-revoluționare s-au destrămat în conștiința omului de azi din Occident, rămînînd mai ales speranța în rezistența culturii și a sentimentelor noastre în fața invaziei pozitivismului limitativ. Henri Blaise este unul din numele cele mai semnificative ale conștiinței artistice a acestui sfîrșit de mileniu.

● **CEL DE-AL DOILEA ROMAN AL VIRGINIEI WOOLF,** tradus în limba franceză cu titlul : „Nuit et Jour", a fost reeditat de curînd la **Flammarion.** Critica a remarcat acest eveniment, cu atît mai mult cu cît este vorba de o carte mai puțin discutată, din seria care a făcut-o celebră pe romanciera engleză. Iată ce subliniază un comentator : „Nuit et jour" este cel de-al doilea roman al Virgiei Woolf, inaccesibil de mai multă vreme în limba franceză. A fost publicat în 1919, la 37 de ani după căsătoria cu Leonard Woolf și după **Traversarea aparențelor** și începerea jurnalului său intim. Așa cum ne lasă să vedem titlul său, **Nuit et Jour** arată cît de mult se pot desfășura personajele între două aspecte ale aceluiași evenîment. (...) Așa cum spune însăși autoarea în jurnalul său : „Ceea ce interesează este să te poți elibera pe tine însăți, să-ți descoperi propriile dimensiuni și să refuzi piedicile".

● **BARBARA CARTLAND** este celebră în întreaga lume prin cele trei sute de romane ale sale, traduse în peste 20 de limbi. Se poate spune, într-adevăr, că romanciera engleză este „cea mai citită scriitoare din lume". De curînd, cartea sa, **Idilă la Calcutta,** s-a bucurat de o primire foarte caldă, deși oarecum condescendentă din partea presei literare. Un comentator afirmă : „Secretul său : se adresează inimii fiecăruia, face să trăiască visul prin romane bine scrise și chiar pasionante". De data aceasta, avem de-a face cu o carte inspirată din mediul exotic pe care-l sugerează titlul, cu o notă lacrimogenă pînă la imposibil.

● **FRÉDÉRIQUE HEBRARD** este cunoscută îndeosebi prin cărțile sale mai vechi, „Un sot este un sot", „Domnișoarele din Avignon", „Viața va reîncepe la primăvară", și „Camera lui Goethe". La începutul acestui an, Frédérique Hebrard a publicat romanul „Cetățeanca", inspirat de asemenea din experiența personală a autoarei, ca și „Camera lui Goethe, pe care de fapt îl continuă. Experiența autoarei este de natură socială și istorică, așa cum mărturisește de altfel într-unul din pasajele cărții : „Sînt un copil din mediul roșilor, a celor dezavantajați social al lucrătorilor". Mișcarea sufletească a personajului care vorbește în carte este spre independență personală, încercînd să scape de determinări, pentru a afirma o identitate proprie : „Doresc să fiu eu însămi, să gîndesc ca mine însămi. În loc de a mă sufoca printr-un fular căruia nu i-am ales nici lîna și nici culoarea, lăsați-mă să respir cu nasul meu". Romanul Frédériquei Hebrard se citește „ca un roman de aventuri", după cum spune un critic, pentru stilul său alert, pentru tonul convingător al experiențelor prin care eroina participă la viața agitată a celei de a doua jumătăți a secolului nostru.

Genji strălucitorul

În urmă cu 980 de ani apărea în Japonia **Genji monogatari** (Povestea lui Genji), capodoperă supremă a literaturii nipone. Autoarea, Murasaki Shikibu, doamnă de onoare la curtea împăratului Ichijo, poetă și prozatoare, aparținea celebrului clan Fujiwara, atotputernic pe plan politic și economic, dar și mare furnizor de personalități literare. Într-o epocă (perioada **Heian)** în care viața literară era dominată de femei, atmosfera evocată în romanul doamnei Murasaki oglindea fidel și sensibil viața aristocrației japoneze.

Romanul este alcătuit din 54 de capitole, dintre care primele 44 descriu viața plină de evenimente a prințului Genji Strălucitorul, de la naștere și pînă la moarte. Următoarele 10 capitole redau întîmplările de după dispariția lui Genji, personajul central devenind prințul Kaoru, falsul fiu al lui Genji. Deși s-a presupus că **Genji monogatari** ar fi un roman cu cheie, personajul Genji este imaginar, iar aventurile sale născocite, desigur după modelul întîmplărilor reale de la curte.

Acțiunea este amplă, stufoasă, arborescentă, se întinde pe 2000 de pagini și derulează faptele a trei generații, dar arhitectura cărții nu suferă din această pricină, dimpotrivă, întregul lasă impresia de echilibru, de rotunjime și deplină articulare a episoadelor, după o logică narativă magistrală.

Importanța cărții e departe de a fi legată de trama ei narativă. Cei care au încercat să deslușească semnificații speciale, căutînd chei ale romanului, au eșuat. Majoritatea personajelor nu poartă un nume, ele sînt desemnate eufemistic sau după titulatura oficială de la curte, cum ar fi, de pildă, Prințul celui de al șaselea Bulevard, Consilierul, Doamna Grădinii de prunI, Generalul, Directorul Ritualurilor, Ministrul de interior...

Romanul este valoros pentru că face o descriere vie, o excepțională zugrăvire psihologică a lumii de la curtea imperială. Sînt schițate mentalitățile, slăbiciunile, gusturile aristocrației, etc. Treptat, se clădește o atmosferă spirituală în care catalizatorul se dovedește a fi acest personaj cu totul deosebit, prințul Genji, un bărbat tînăr și distins, elegant în maniere, politicos, seducător, tandru. Contrapunctic, Murasaki-ue, un **alter ego** al autoarei, ca ideal de perfecțiune feminină, este virtuoasă, înțeleaptă, frumoasă. De fapt, chiar descrierea vieții ușoare de la curte, făcută de o femeie, cu preocupări exclusiv pentru trăirea momentului, contaminată de erotism, de dulcegării și melancolie, dezvăluie o societate efeminată în care nota estetismului delicat o dau, desigur, femeile. Viitorul nu-i interesează pe curteni, trecutul nu le spune nimic pentru că îl disprețuiesc. Singurul element fascinant, și pentru a-l percepe este nevoie de o sensibilitate aparte, ar fi frumusețea intimă, intrinsecă a lucrurilor. Percepția călăuzită de melancolie și de incintarea în fața lucrurilor înconjurătoare răspunde acelui cunoscut concept estetic japonez numit **mono no aware.**

Personajele sînt multe, chiar sute, dar au roluri episodice. Ele ne dau posibilitatea să pătrundem în diferite medii, pentru că în paginile romanului se perindă atît membri ai familiei imperiale, oameni de stat și funcționari de felurite ranguri, simbolizînd societatea din Kyoto, capitala împăratului Ichijo în preajma veacului al XI-lea, cît și preoți shinto, călugări budiști, femei, artiști, etc. Personajul Genji e înfățișat cel mai complet. I se descrie cu minuțiozitate pînă și mantia albă din țesătură chinezească, dublată cu căptușeală galbenă, haina roșie cu trenă lungă, precum și trăsăturile chipului sau ale sufletului. I se dezvăluie lui Genji și slăbiciunile, superstițiile care îl stăpînesc, credința lui în spirite, în demoni malefici, în fantome, ca și în puterea divinatorie a unui coreean rătăcitor. Nu întîmplător Genji își alege iubitele după modelul fizic al mamei sale, expresie a unui narcisism de care nu poate scăpa. Cu toate acțiunile sale ferme, decise, Genji este un erou reflexiv, chiar melancolic, preocupat de urmările faptelor.

În carte, mediul înconjurător este notat cu cuprinzătoare înțelegere a armoniei naturii. Cromatica și „mișcarea" desenului unei flori, luminile ce se strecoară printre crengile pinilor loviți de vînt, murmurul apelor, parfumurile care alunecă spre a desăvîrși trăirea senzorială a eroilor, în concordanță cu starea lor de spirit, toate acestea le întîlnim la tot pasul.

Limbajul folosit în roman este acela colocvial, contemporan autoarei, dar modelat după sensibilitatea ei, pentru a putea să exprime cele mai delicate nuanțe, ceea ce îl izbutește lesne. În text sînt presărate și numeroase poeme **tanka.** Doamna Murasaki a îmbogățit astfel șansele limbii japoneze clasice de a se exprima literar. Cu toate acestea, fraza ei stufoasă e alcătuită după o sintaxă greu de urmărit. Sensul frazei nu se dezvăluie prea lesne întrucît lipsesc subiectele, sau ele trec imperceptibil de la o propoziție la alta. Uneori, singurul punct de reper legat de subiect rămîne doar gradul de politețe al verbului (predicatului), tot el indicînd și sexul vorbitorului. Aceste carențe ca și faptul că în timp s-a creat o distanță tot mai mare între limba vorbită și cea scrisă, au făcut ca textul inițial să devină astăzi ininteligibil. Succesul uriaș de odinioară al romanului nu s-a mai reeditat decît după ce au început să apară comentarii ale textului, studii laborioase și chiar transcrieri în limba japoneză modernă. Încă din perioada **Kamakura,** dar mai ales în timpul perioadei **Tokugawa,** mari filologi s-au aplecat asupra textului. Autori ca Keichu, Kamo no Mabuchi și Motoori Norinaga au publicat studii și interpretări prețioase asupra operei. Motoori Norinaga a rămas, de departe, cel mai avizat comentator al lui Genji prin lucrarea sa în 9 volume intitulată **Tama no oguchi.** Pînă și pictorul Ishikawa Toyonobu, pasionat de japoneza clasică, a lăsat un comentariu în 12 volume (!). **Genji monogatari** a fost studiat și sub aspectul influenței budismului (mai ales a celui amidist) asupra autoarei, așa cum este vorba în **Genji monogatari to Bukkyo shiso** (Romanul lui Genji și gîndirea budistă) a lui Houn Iwase. Mai pot fi amintite lucrările **Genji monogatari jiten** (Enciclopedia romanului lui Genji) de Kikan Ikeda, **Kacho yojo** de Ichijo Kanera și mai ales **Kogetsusho** (Sinteză a vechilor comentarii despre Genji) din 1673 a lui Kitamura Kigin. În 1950, marele romancier Tanizaki Junichiro a transpus cartea în limba japoneză contemporană, făcînd-o accesibilă noilor generații de cititori, și a obținut un succes fulminant.

Romanul a inspirat numeroși artiști plastici japonezi. Cea mai reprezentativă operă pentru perioada picturii de curte, în rulouri narative, este un **emaki,** probabil rod al colaborării și străduințiilor unui pictor, Fujiwara no Takayoshi și a unui caligraf, Fujiwara no Korefusa. Rulou a fost creat în prima jumătate a secolului XII. Din el se păstrează azi doar fragmente aflate la muzeul Goto, fixate pe un panou. Episodul ilustrat acolo este cel din capitolul Yugiri, în care se poate vedea interiorul unei case. Locuința apare fără acoperiș **(fukinuki-yatai),** ceea ce permite privitorului să-i iscodească fiecare cotlon. Stilul de pictură este cel tradițional, apropiat de **yamato-e.** Pictura se armonizează splendid cu textul (scrisul), caligrafiat curgător, cu grație, în caractere **kana.**

Romanul este cunoscut în țara noastră prin traducerea fragmentară (doar prima parte a cărții) intitulată **Doamna Murasaki-Genji** (Ed. pentru Literatura Universală, 1969), tălmăcire preluată după versiunea engleză în 6 volume a lui Arthur Waley din 1925—1933.

Octavian Simu

Balcanice

GEMALUDIN ALICI

Cina

Moarte, hai, cinează cu mine
E tîrziu pentru testament
Chiar dacă pentru o vreme nu vom ști unde sîntem
Iar inima va tremura mai puternic

În față-ne vinul
Și un pic de amară știință
Rămasă de la cei mai bătrîni
Care-au murit atît de dibaci

Moarte, nu dispera, păienjenii, uite, se plimbă
Prin proprille lațuri
De parcă ar fi căzut chiar în ele,
Fă la un fel, pune-te pe treabă,
Odihnește-ți vrednicele mîini
Cu care ai sugrumat
Toate iubirile mele
E ceasul odihnei, moarte,
Viața atît de fără de rost ni se duce

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

FIESTA

duminică dimineața, din cauză de sîmbătă seara, mi s-a făcut din nou dor de cîntece de lume. Îi se mai spune și de petrecere. După mine, totul aiurea. Și dacă mi s-a făcut dor de-a trăi după pofta sufletului m-am dus la biserica Lucaci la mormîntul lui Anton Pann și m-am închinat. În coapsa bisericii ardeau focuri de liliac. Patru băieți cu chitara, mai puțin pletoși decît ne-ar conveni să credem, murmurau un cîntec din alt veac lîngă statuia marelui poet. În curtea secției de miliție de peste drum înflorea glicina, pe cînd în fișetele bine sigilate plîngeau după stăpînii lor zeci și sute de carnete de șofer. Ca pieton notoriu le-am zîmbit cu mîna la chipiu. Am cumpărat de la o bătrînă din curtea bisericii unșpe lalele și un snop de usturoi și, mituind un prieten cu două kilograme de vin(profesor de meserie dar se minjește), am apucat drumul Ploieștiului, la curse de cai. De la Ploiești, în copilăria mea exploatată de chiaburi, moșieri și circiumari (pe prințul Șuțu nu-l mai trec la socoteală întrucît la sfîrșitul lui august patrujpatru i-am furat un șfert de bibliotecă și-un viței) ne venea gazul lampant, pe care-l cumpăram pe bani pești. Și cum tot din vremea întunecatei copilării știu că viața primăverii e un cal, iar calul ca să trăiască trebuie să mănînce ovăz, am jucat și am pierdut. Nu mă supăr. Drum mai ametit de flori ca șoseaua București-Ploiești n-am văzut nicăieri în lume. Străbătîndu-l visezi numai zile frumoase și pierzi orice urmă de dușmănie. Vînt, riuri, cîmpie, lacuri și norii ca niște sigilii împărătești vindecă rănile, aduc gîndul în țipar de caprifoi și zarea toată la marginea surîsului. Toți caii de curse sînt frumoși și buni de furat. Dacă-aș avea bani și grajduri aș pune trăsuri pe piață — de cai mi-ar face rost oricare bărbat din ținutul Brăilei. Pe noi, cei de pe Buzău, Siret și Dunăre, caii ne-au făcut oameni și tot ei ne-au băgat în oftică sau la pușcărie. Avînd mereu cai, nimeni din neamul meu n-a murit înecat decît în pămînt. La noi, calul era (nu mai este) și va fi soarele și luna. Știu ce spun și spun ceea ce cred. Asta, fiindcă fac parte din zona unde în ziua de sfîntul Gheorghe, codrul e încheiat și cucul începe să cînte în fereastra plopilor.

Pe hipodromul din Ploiești (tribună nouă, dar complet anapoda construită, un fel de mauzoleu al tuturor războaielor pierdute) vine lume puțină, jocul e sărac, meschin, pista — cel puțin în dreptul tribunei — e gituită de nu încap trei cai pe ea —, turnul comisarilor e lipsit pînă și de tradiționalul aparat de fotografiat al sosirilor strînse, iar pe izlazul din interiorul pistei, pîlcuri, pîlcuri de găzari tuciurii adună tărbă pentru porci în timp ce nevestele lor vînd bomboane agricole pariorilor. Calul, pușca și nevasta, ar fi oftat Anton Pann. Peisaj minios și vînat, lume cumplit de pestriță.

După cum v-am spus, am jucat și am pierdut. Am jucat pe partea inimii, nu din calcul, în Premiul Alești, ordinea triplă : Nuveleta, Fănela, Fraza — produșii lui Fănișor și Nuvela, Fănișor și Struna, Siri și Fiesta. Dacă ții un condei în mînă ești obligat de destin să joci pe ei și să-ți pierzi și capul...

Miercuri, de Arminden, vom tăia mielul cel gras și-l vom frige pe rugii aduși de Lucescu de la Năsăud. Mă gîndesc că el a cărat echipa în Pasul Prislop ca s-o molipsească pentru totdeauna de puterea ursîlor care, toamna, scutură merii în pogoanele lui Coșbuc și Rebreanu, de se-mpînzește-o țară cu miresme și altoiuri de vin aspru.

Ca unul care iubesc baladele marelui Coșbuc îl sfătuiesc pe Lucescu să recitească „Lordul John". Și să procedeze precum săteanul provocat de țîfnosul lord. Iar după cele 90 de minute de joc să-i spună lui Bobby Robson la ureche ultima strofă din „Lordul John" :

— „O să stau acum cu tine
Să mă lupt.. Mai vrei ceva ?
Auzi tu, cu ce gînd vine !"
Lordul John privind cu jale
Și ținîndu-se de șale :
— „Să-mi azvîrli, te rog, creștine,
Și cel cal, să pot pleca !"

Deci, Lucescu și băieții lui să-și vadă de datoria lor, noi, brăilenii oferim caii. Ne privește de unde-i luăm.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Șuciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
18
(1 700)
Sîmbătă
4 mai
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRIUMFUL IDEALURILOR UMANITĂȚII

Cu definitoriu pentru primăvara de acum patruzeci de ani, 9 Mai: cea mai vastă concentrare de forțe, o încordare planetară, un triumf fără precedent al solidarității umane au fixat pentru totdeauna în istorie o dată simbol, sinonimă cu însăși nașterea și renașterea libertății popoarelor, a națiunilor. Se repurta marea și glorioasa victorie asupra celui mai dement și mai pustiitor dușman al omenirii, fascismul, această tenebră care răscolise și schilodise ființa însăși a umanității, viața care se vedea aruncată spre distrugere. Era atunci, la 9 Mai, acea uriașă scînteie a primăverii care regenera în suflete și conștiințe, era finalul celei mai mari și mai dramatice bătălii care repunea în drept rațiunea și expulza de pe scena istoriei oroarea, barbaria și demența, era atunci, la 9 Mai, ridicarea din ruine și din cenușă a spiritului uman, constructiv, și punerea în afara posibilității de a se mai manifesta a crimei și abjecției politice și sociale, a moralei uciderii și supremației, a neantului moral. Era această victorie semnalul unui drum nou în istorie și rămîne un titlu de glorie și de mîndrie faptul că România s-a înscris cu întregul său potențial militar, material și uman în rîndul forțelor coaliției antihitleriste pentru obținerea victoriei, pentru a grăbi acest drum nou și a reașeza umanitatea în drepturile ei sacre. Actul revoluționar de la 23 August 1944 a deschis în mod decisiv calea acestei participări care consfințea de fapt năzuințele întregului popor. Uriașele energii declanșate atunci în focul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, sub călăuza și în organizarea partidului comunist, cea mai înaintată forță, conștiința cea mai avansată a națiunii, au urmat, sub același îndemn și pentru aceeași cauză, calea de jertfă și eroism a eliberării hotarelor strămoșești și trecerii mai departe, peste fruntarii, pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, înscriindu-și astfel numele pentru totdeauna în cartea de istorie a marii victorii. „Acțiunea insurecțională a României, intrarea ei în lupta împotriva Germaniei hitleriste au avut repercusiuni uriașe asupra desfășurării cursului războiului" remarca, pe bună dreptate, presa internațională. Acest act revoluționar a marcat mult situația de atunci și a înclinat cu mult mai repede sorții victoriei de partea forțelor aliate. „Prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul potențial, alături de Uniunea Sovietică și aliați în războiul antifascist, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front din sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei".

În obținerea acestei victorii care este a popoarelor în esență iubirii lor de libertate și pace, poporul român și-a ilustrat însăși vocația și puterea spiritului său umanist, și-a dat întreaga măsură a devotiunii sale pentru ideile și idealurile libertății, ale dreptății sociale și naționale, ale demnității umane. Ceea ce a făurit mai scump în inima și mintea sa în secole de luptă și zbatere necurmată pentru afirmarea și păstrarea ființei sale, poporul își aducea acum ca măsură și contribuție a sa la cauza unei victorii ce interesa întreaga planetă. Ziua de 9 Mai în dubla sa semnificație, leagă astfel două tărîmuri de istorie, cel al dobîndirii independenței de stat și cel al libertății făurite prin actul revoluționar de la 23 August 1944 și grație căruia între însemnele victoriei de acum patruzeci de ani stau la loc de cinste și însemnele românești. Identitatea națională dobîndea astfel temeiuri noi, istorice, iar timpul care a urmat a confirmat aceasta în toate planurile vieții materiale și spirituale. A fost o bătălie lungă și dreaptă în care au biruit dreptatea și credința în binele și fericirea oamenilor, un front într-atît de larg și atît de încordat încît a cuprins nu mai puțin și arma cuvîntului, gîndul puternic și treaz înrolat în slujba acestei mari victorii, creația care si-a dat proba sa de fidelitate față de ridicarea lumii și a condiției ei peste prăpastia care o amenințase, creația care a glorificat eroismul și temeritatea acestei lupte și care cu toată forța s-a așezat apoi în slujba refacerii sufletului omenesc și a făuririi unei conștiințe noi, a responsabilității, pregătind-o pentru un viitor mai bun.

Edificiul păcii la care se lucrează astăzi și în fibra căruia o rezonanță vie, distinctă, o are contribuția românească prin demersurile reale și stăruitoare ale președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marea problemă a omenirii pe care o reprezintă astăzi pacea și indeosebi făurirea și garantarea ei, cunosc prin jubiliara expresie a sărbătoririi victoriei de la 9 Mai și puterea de lecție a istoriei și mai ales a unirii popoarelor, a forțelor înaintate, progresiste de pe întreaga planetă pentru a face totul ca dezastrul să nu se mai repete. Stă capăt de serie în istoria noii umanități acest 9 Mai și depinde de lumea noastră de azi ca el să rămînă simbolic flacăra unei viitorimi de pace.

Luceafărul

Ilustrație de Ilie Florin

CHIPUL VICTORIEI

Cu conștiința datoriei îndeplinite ! — aceasta este după patruzeci de ani de la înfrîngerea celui mai mare dușman al libertății și vieții popoarelor, fascismul, sentimentul profund pe care îl trăiește România, acesta este sentimentul că și realitatea din care izvorăște și pe care o înalță în inima și conștiința întregului popor, în chip de omagiu și recunoștință față de toți cei ce s-au jertfit cu arma în mînă, cu fapta precum și cu gîndul, într-o luptă eroică, necurmată, pentru salvarea ființei însăși a țării ca și a libertății altor popoare, făcînd din sacrificiul și dăruirea lor un monument viu în eternitate și unul dintre cele mai dramatice capitole din istorie. Poporul, țara întreagă au luptat pînă la capăt, întreaga putere economică și militară a României a fost îndrep-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

PARTIDUL COMUNIST — stegarul destinului istoric al poporului român

Viguroasa ascensiune a poporului român pe drumul progresului și civilizației, marele său potențial de scrutare și abordare novatoare a timpului, de plămădire și prospectare a viitorului își sintetizează supremele virtuți în ființa partidului clasei muncitoare, rodul cel mai de preț al tuturor valorilor și tradițiilor progresiste născute pe meleagurile românești. Prin partidul comuniștilor, poporul român și-a încununat secole de neîntrerupte jertfe și victorii purtate de generații și generații de înaintași, și-a înfăptuit acea legătură dialectică, din străfunduri – trecut-prezent-viitor – ca temelie și resort de propulsare a țării pe cele mai impunătoare culmi ale viitorului.

Generat de realitățile și imperativele solului național, ancorat în realitățile țării, partidul comuniștilor români este, prin cugetul și acțiunea sa, purtătorul și promotorul celei mai dinamice perioade din istoria României, în el întruchipîndu-se forța și capacitatea de creație a întregului popor român, sensul cel mai revoluționar al înaintării noastre pe treptele timpului. Întreaga sa istorie este proba vie a faptului că Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor ; el își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă, a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist.

La scara istoriei noastre multimilenare, 64 de ani de viață și luptă ai Partidului Comunist Român nu reprezintă o perioadă prea îndelungată. Dar prin drumul parcurs de popor sub conducerea sa, prin transformările sociale al căror inițiator și conducător a fost, prin uriașa influență pe care a cîștigat-o în societatea noastră, acești ani se înscriu ca o adevărată epocă istorică. „Niciodată în România – arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român – n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată și glorioasă, care să fi luptat cu abnegație și să fi realizat atît pentru fericirea poporului român, pentru măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut și a crescut odată cu proletariatul, destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor român".

Rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești din patria noastră, a partidului clasei muncitoare făurit în urmă cu peste nouă decenii, Partidul Comunist Român, tocmai pe temeiul unor asemenea rădăcini istorice adînci, și a unei bogate experiențe de luptă a putut să ridice pe o treaptă superioară activitatea clasei muncitoare, a celorlalte forțe democratice și patriotice progresiste ale societății, pentru o

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 3-a

Îndemn la creație

Refuzul inerției de gîndire este deviza cărții **Îndemn la creație** semnată de Ion Popescu Puțuri, carte în care ni se propune o dezbatere pătrunzătoare asupra unor fapte și teorii sociale și politice din secolul trecut și din secolul nostru. Cartea abordează mai multe evenimente europene, care interesează îndeaproape și istoria românilor și a statului lor, ridicînd problema atitudinii față de fapte, a metodei de interpretare și, mai ales, a raportului dintre teorie și realități. Titlul cărții exprimă necesitatea elaborării active și independente a unui punct de vedere constructiv asupra problemelor și evenimentelor care interesează țările socialiste și țările întregii lumi de astăzi. **Îndemn la creație** este o carte despre relațiile dintre popoare și state, atît din punctul de vedere al teoriilor, cît și al practicii sociale și politice, o carte despre evenimente din secolul al XIX-lea și din secolul XX, despre cum au fost ele înțelese și cît de rezistentă rămîne optica după care au fost interpretate. Deși nu-și propune în mod expres, **Îndemn la creație** se ocupă de istoricul nașterii și evoluției unor idei și teorii ale socialismului și ale revoluției, legate amîndouă de existența statelor naționale. Problema este cu atît mai interesantă și mai actuală, cu cît știm că nu toate statele națio-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

EPOCA CEAUȘESCU

Să ții pe umeri un destin de țară,
să urci în truda neamului, albind,
în timp ce porumbei din palme-ți zboară
purtînd spre zări, mesajul tău de jind ;

s-auzi și-n somn iubirea de moșie
cum ne-ncetat te strigă din străbuni,
iar tu să te ridici cu bărbăție
și-n marele tău gînd să ne aduni ;

să schimbi din temelii, înfățișarea
acestei țări – mai mîndră, an de an –
făcînd-o să cunoască afirmarea
nu stă-n puteri de om, ci de titan.

Simbol al înfrățirii-ntre popoare,
simbol al demnității prins în scut,
tu, faima țării-ai dus peste hotare
să-ți fie neamu-n lume cunoscut.

Două decenii, cît o-ntreagă Eră,
columnă de lumină, far înalt ;
pe drept cuvînt, poporul le conferă
numele tău, cu slove de bazalt.

O Epocă ce nu-ncape-n cuvinte,
precum eroii nu-ncap în statui
poartă destinul țării, înainte,
în năzuința Patriei și-a lui.

Nicolae Nicolae

Invocație în mai

Îmi zîmbeau toți, luminîndu-mi sufletul cu magica frumusețe a chipului lor de adolescenți. Nici uniforma geometrică, nici tunsoarea severă nu izbuteau să le corecteze copilăria și mi-am înfrînt greu dorința nesăbuită de a întinde mîna către fotografiile din perete ca să-i mîngîi o clipă, să-i ating ușor pe creștetul lor de soldați-eroi.

Căzuseră în aceeași zi la Oarba de Mureș. Fotografiile le fuseseră așezate alături și în zona aceea încăperea muzeului iradia de scînteietoarea lor tinerețe, imortalizată pe pelicula fotografică doar un ceas înainte ca pămîntul Transilvaniei să fi strigat de durere, îmbrățișîndu-le pentru totdeauna trupurile puternice și fierbinți.

Nu puteam să plec. Nu puteam să-mi desprind privirea de privirea lor vie și încrezătoare, de zîmbetul lor drag și strălucitor, nu puteam să-i părăsesc în adolescența lor jefuită fără să le dăruiesc iubirile de care frontul îi despărțise cu atîta brutalitate, și-am scris, pentru fiecare, cu gîndul, un alt sfîrșit de poveste, așternîndu-le iarba înmiresmată a Transilvaniei pentru îmbrățișări.

Tot în mai. În mai Transilvania înflorește și curge din munți ca riurile către cîmpie, în mai lumea ei se umple de sunete, și de mîresme și în miracolul naturii reintregite oamenii își amintesc că sînt oameni și își cîntă, și ei, rostul lor muncitor. În mai. Doar în mai cînd „albinele se pornesc și cerul e ca oglinda" munca noastră de toate zilele își dezvăluie, și ea, tainica dependență de fire și ne bucurăm că măreț rost al lumii ne mai încape și că doar muncind învățăm a nu muri vreodată, dăruindu-ne cu credință și bucurie destinul omenesc.

Doar în mai ! Cînd tinerețea înflorește și ea printre pajiștile înflorite, cînd încarcă lumea cu larma ei de bine și fericire, și ne rugăm atît de înalt ca pacea să-i apere zîmbetul și făptura, iar țara să-i așternă latifundiile ei de flori și de ierburi doar pentru leagăne de iubiri.

Sânziana Pop

● În acest număr : ● Proza inspirată de războiul antifascist : ● Semnificație și actualitate ● „Marșul victoriei" – fragmente de roman de Aurel Mihale ● File de istorie, file de epopee ● Literatura de război și recuperarea istoriei ● Mapamond

Arta de a fi tînăr

Nu ne învață nimeni să fim tineri. Este un anotimp în care intrăm cu cont deschis și în care ne gîndim că ne-ar place să biruim. Poate chiar ne neliniștește acest anotimp, pentru că este cel mai fierbinte dintre anotimpurile noastre. Arta de a fi tînăr este arta de-a fi drept, de a-ți clădi un loc fără reproșuri. Arta de a fi tînăr mai înseamnă un șir de antrenamente zilnice cu o înaltă conștiință de tineri ai acestui timp. O campanie întreagă de a-ți valorifica energiile în cele mai diverse domenii. O vîrstă poate existentă pe harta fiecăruia dintre noi peste care nu se poate trece și în care ai vrea, ai tot vrea să întîrzii. Meseria de-a fi tînăr presupune și risc, și inteligență, și luptă, și curajul de-a nu trișa, de a nu-ți trișa propria-ți vîrstă. Uneori tensiunea este insuportabilă. Alteori ea poate da peste matcă nemaiputînd să rămînă pasivă între malurile sale. Unii sînt dispuși să vadă în tinerețe prudență, înțelepciune, cuminție. Dar nu putem fi nici atît de prudenți, nici atît de înțelepți, și nici atît de cuminți. O imaginație dezlănțuită poate lua locul acestei vîrste organizată după legi inedite. Pe acest teritoriu al exuberanței, tinerii vin cu drepturi egale, propunîndu-și o călătorie a frumosului, a cunoașterii de sine și de alții, a respectării mesajelor cele mai diverse. Ei vin, batalioane de tineri, să sporească a lumii taină și nimic nu-i va împiedica s-o facă pentru că taine sînt și vor fi, vor mai fi. Există, mai există poate și

Areta Șandru

Continuare în pag. a 7-a

INDEPENDENȚA — bunul nostru cel mai de preț

Istoria noastră își are coincidențele ei fericite și pline de adînci semnificații : celebrăm la 9 mai ziua independenței României și ziua victoriei asupra fascismului, după cum 23 August asociază începutul unei ere noi în istoria poporului român cu amintirea marii biruințe de la Călugăreni a lui Mihai Viteazul (13/23 august 1595).

Pentru români, aniversarea în aceeași zi a proclamării independenței de stat a României și a capitulării Germaniei hitleriste, la al cărui sfîrșit — grăbit prin revoluția noastră din august 1944 cu 200 de zile — România și armata ei au adus o contribuție de preț, oferă excelentul prilej al relevării caracterului de permanență a istoriei naționale pe care îl are lupta pentru neatîrnare. Și în 1877—1878, și în 1944—1945, poporul român și-a trimis fiii pe cîmpul de luptă pentru ca patria să fie liberă și suverană, la adăpost de orice dominație sau ingerință străină. Apărarea neatîrnării însoțește întreaga noastră istorie de la strămoșii getodaci, care, singurii între traci, s-au împotrivit împăratului Darius I pentru că prețuiau, înainte de orice, libertatea și pînă astăzi, cînd politica externă a României socialiste se identifică deplin cu proclamarea viguroasă a principiului independenței. În ampla istorie a relațiilor internaționale din ultimul sfert de veac **(Un seul lit pour deux rêves,** Paris, 1932), un comentator atît de avizat ca André Fontaine scrie despre „o «cale românească», altfel spus independentă", iar o specialistă de renume, ca Hélène Carrère d'Encausse, nu ezită să califice performanțele țării noastre în promovarea politicii de independență drept un „tur de forță".

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

DE PACE

În ograda copilăriei mele, era o cască metalică, ostășească, îngropată între două pietroaie. O umplea mama cu apă pentru orătănii. Veneau găinile și, între două înghițituri, făceau schimb de cîrîituri. Cocoșul, cufundat în meditații bombate, le supraveghea de la o distanță neutră. Vrăbiile se agitau cîțiva pași mai încolo. În clipe de însetat curaj, cîte una se avînta pe buza oțelită și, printre ciocurile gravelor ouătoare, fura un strop de apă. Topăia apoi încintată, scormonind în praful ogrăzii, chemată de presimțirea vreunui vierme. Sau a unui șimbure de troscot.

În poiata sa, vecinul de peste drum avea o ghiulea. Așa îi spunea el. Era, de fapt, un tub de obuz ruginit, înfipt într-un țăruș. Vecinul bătea sapa pe ghiulea, cînd era vremea de prășit. Sau coasa, cînd venea cositul. Sau îndrepta vreun cui, cînd își dregea gardul. De-atîta bătut în capul ei, ghiuleaua crăpase și vecinul o oblojise cu trei legături de sîrmă.

O mătușă din partea tatălui avea o cutie lunguiață, din tablă. Cutie cilindrică de tinichea încreștită. Fusese pentru o mască de gaze. Mă trimetea, citeodată, mătușa să umplu cutia cu sare, la prăvălia din sat.

Un alt vecin avea un gard făcut din fișii metalice. Dantele zornăitoare. Spunea că fuseseră benzi de mitralieră.

Învățătorul nostru avea în livadă, sub un cireș, un scăunel dintr-o bombă. O găsise înfiptă chiar acolo, sub cireș. Îi scosese partea rea din ea și-n vîrful bombei potrivise cu un cui gros o scîndură. Stătea pe acest scăunel învățătorul nostru și noi, în iarba deasă, în jurul lui, îi ascultam poveștile despre bărbați ce plecaseră să apere, cu viețile lor, țara. Și cireșile zîmbeau chemătoare deasupra noastră.

Unui om i se spunea Surdul, deși el era și mut. Rămăsese astfel după ce o bombă explodase lîngă tranșeea lui. Încerca uneori să povestească cum e cînd zaci îngropat de viu, dar

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 6-a

PROZA INSPIRATĂ DE RĂZBOIUL ANTIFASCIST

Semnificație și actualitate

Literatura română postbelică și-a precizat profilul distinct și printr-o tematică nouă, apărută firesc din marile evenimente prin care a trecut poporul român. România a participat din plin la ultimul război mondial, contribuția ei pe frontul antifascist fiind o contribuție decisivă pentru soarta acestui război. Experiența ostașilor români care au făcut războiul, complexă, contradictorie, a preocupat desigur pe scriitorii români. Proza românească a reflectat, într-o primă etapă, foarte apropiată de evenimente, prezența românilor în ultimul război mondial prin cîteva cărți care s-au citit cu un interes firesc. Aceste cărți au apărut cînd războiul era încă o chestiune de actualitate. Cu trecerea vremii ultimul război mondial devine istorie. Distanța față de el creează o altă perspectivă asupra evenimentelor. Proza își modifică și ea optica. În noua etapă apar cărți ca Delirul, **ca** Icongnito, **reapar într-o serie nouă cronicile de război ale lui Aurel Mihale,** Focurile. **Evoluția perspectivei este firească. Timpul sedimentează faptele, adîncește perspectiva. Studiile privitoare la istoria acestui război sînt și ele mai multe, mai bogate în fapte și în interpretări noi. În anul 1984 au apărut două volume de documente de excepțională valoare informativă care conferă o înțelegere mai aplicată, mai avizată a lucrurilor. Importanța contribuției românești la războiul antifascist este scoasă în evidență cu multă tărie de aceste documente, în care faptele vorbesc de la sine. Odată cu sporul documentar și interpretativ este firesc ca și literatura să intre într-o etapă nouă. Aceasta cu atît mai mult cu cît pe plan european proza de război cunoaște un nou impuls, un nou interes, o altă înțelegere a desfășurării lucrurilor. Esențialmente liniile mari sînt aceleași, dar importante corecturi de detaliu au apărut, unele din ele prezente și în aceste volume de documente. Masivitatea temei războiului, caracterul ei incitant, reevaluarea contribuției românești la acest ultim război mondial reprezintă un interes real și pentru prozatorii români. Cele cîteva întrebări de mai jos au menirea de a deschide o discuție asupra însemnatei teme a prozei de război în literatura română postbelică.**

1. CARE SÎNT CĂRȚILE ROMÂNEȘTI DE REFERINȚĂ (PROZĂ, TEATRU, ISTORIE) ÎNCHINATE PARTICIPĂRII ROMÂNIEI LA ÎNFRÎNGEREA FASCISMULUI ?

2. REFLECTĂ ACESTE CĂRȚI ÎNFĂȚIȘAREA ADEVĂRATĂ A CONTRIBUȚIEI MILITARE ANTIFASCISTE ROMÂNEȘTI AȘA CUM O ÎNȚELEGEM ASTĂZI ?

3. CONSIDERAȚI CĂ PROZATORII ROMÂNI AU RĂSPUNS PE DEPLIN FAȚĂ DE ACEASTĂ SOLICITANTĂ TEMĂ ȘI FAȚĂ DE GRAVITATEA ȘI SEMNIFICAȚIA UNUI EVENIMENT ATÎT DE IMPORTANT PENTRU ROMÂNIA CA PARTICIPAREA EI LA RĂZBOI ?

4. CE ECOU ARE ÎN CĂRȚILE ȘI ÎN MENTALITATEA TINEREI GENERAȚII ACEST EVENIMENT ISTORIC ?

NICOLAE CIOBANU

A retrăi dramatismul istoriei

1. Fără a se putea crede că eludăm în vreun fel criteriul valorii artistice intrinseci — dimpotrivă, luîndu-l în considerare cu lucidă gravitate —, avem temeiuri îndeajuns de solide spre a afirma că, nu numai cantitativ, ci și calitativ, literatura română contemporană își afirmă conștiința de sine în ordinea moral-politică și umanist-istorică, animată de o autentic dramatică responsabilitate, dialogînd continuu cu obsedanta temă a războiului ultim mondial. Intră în competiție, așa-zicînd, nu numai iminenta implicare a creatorului într-o arie problematico-tematică de anvergură tragică, în al cărei halucinant vertij și poporul român a fost atras la modul seismic, ci, totodată, intervine la fel de imințul impuls de înscriere pe firul tradiției literare autohtone. Luînd seama la acest din urmă element, se cuvine deci să arătăm că „lecția" tradiției se constituie în criteriu revelator ; aici identificăm sigiliul diferențierii specifice, cu alte cuvinte, modul artistic românesc sub semnul căruia universala temă își afirmă permanențele existențial-ontologice la scara destinului istoric al umanității. Prematur, poate, a face comparații strict valorice cu moștenirea tradiției în ceea ce privește tema războiului de apărare a ființei naționale oglindite în literatura română de-a lungul existenței ei, trebuie totuși spus că cele patru decenii de istorie literară românească contemporană îndreptățesc afirmația că și de data aceasta, într-un atare context, șirul operelor de excepție constituie o realitate neîndoielnică. În categoria așa-zișelor cărți de referință (avem în vedere totalitatea genurilor literare) intră cu absolută îndreptățire nu puține din poemele memorabile semnate de Arghezi, Beniuc, Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, M. R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Maria Banuș, Radu Boureanu, Nichita Stănescu, A.E. Baconsky, Grigore Hagiu, Nicolae Labiș, mari romane precum **Scrinul negru** de G. Călinescu, **Rădăcinile sînt amare** de Zaharia Stancu, **Delirul** de Marin Preda, **Alexandra și infernul** de Laurențiu Fulga, **Străinul** de Titus Popovici, **Apa** de Al. Ivasiuc, capodopere nuvelistice datorate lui Ștefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu, Sorin Titel, Fănuș Neagu, Eusebiu Camilar, D.R. Popescu, Vasile Rebreanu, Nicolae Velea, opere dramatice de certă soliditate artistică precum **Citadela sfărîmată** de Horia Lovinescu, **Trei generații** de Lucia Demetrius și **Pasacaglia** de Titus Popovici ; ca să nu mai vorbim de categoria literaturii-document (memorii, amintiri, investigații reportericești și de arhivă etc.) între care extraordinarele poeme-reportaj aparținînd lui Geo Bogza dețin o poziție absolut privilegiată.

2.3. Sigur, dată fiind atît complexitatea tragică din unghiul căreia, ca realitate fenomenală în sine, cel din urmă război mondial atrage în albia sa existența poporului nostru și, totodată, date fiind la fel de complexele semnificații social-politice pe care traumatizantul eveniment le-a avut și le are pentru destinul nostru național, este cu totul legitim a ne întreba dacă, într-adevăr, imaginea artistică oferită de totalitatea scrierilor amintite (cărora, firește, li se alătură numeroase altele de un remarcabil nivel valoric) este pe măsura realității originare oglindite. Adevărul este că ne aflăm în prezența întrebării cheie, sublimată în tulburătoarea (prin dramatismul ei conștientizant) interogație etico-estetică ce asaltează permanent conștiința literară românească de azi. Și nu încape îndoială că nu puține din răspunsurile implicite propuse de operele consacrate temei în discuție tind și izbutesc realmente a fi răspunsuri edificatoare teribilei, de-a dreptul paralizantei întrebări. În esență, însă, întrebarea rămîne deschisă, cum deschise rămîn, de altfel, toate întrebările fundamentale puse de evenimentele similare ce-au marcat zbuciumata și tragica noastră istorie națională. Istoria patriei, cum bine știm cu toții, este o carte mereu vie și de aceea mereu deschisă, pe care o citim, și o înțelegem fiecare prin prisma trăirilor irepetabile, circumscrise destinului fiecărei generații

4. Că astfel și nu într-alt chip se prezintă lucrurile, nu mai departe, o confirmă și imprejurarea că și pe scriitorii cei mai tineri de azi, tema războiului îi „presează" la fel de obsedant ca și pe confrații lor din generațiile celelalte. Chiar dacă atributul de martor ocular, prin forța imprejurărilor biografice, le lipsește, moralicește, implicit, esteticește, pentru ei trăirea temei războiului nu e mai puțin acută și mai puțin dramatică. Iată de ce nu ne vom mira deloc constatînd că în scrisul tinerei generații tema războiului revine asemenea unui leit-motiv de prim ordin, inscriindu-se în categoria reperelor evenimențiale cruciale, capabile a declanșa meditația cea mai profundă cu privire la sensurile existenței umane percepute și trăite inalienabil în și prin categoria timpului istoric, individualizat de mitologia sui-generis a propriilor fapte.

Mitraliori români pe frontul antihitlerist în Transilvania, 1944

NICOLAE VELEA

Războiul și literatura

1. Nu m-am gîndit să răspund la o anchetă dedicată, cum spuneți dumneavoastră, prozei românești de război. Pentru mine, ca și pentru destul de mulți de leatul meu, proza de război a fost mai mult o necesitate, da, o necesitate. Am trăit războiul la o vîrstă cînd fricile sînt puternice și apar traumele ; războiul ne-a traumatizat și am scris despre război ca să scăpăm de traumă. Și eu, dacă doriți, am scris cîteva pagini despre al doilea război mondial, și Fănuș Neagu, al cărui **„Înger a strigat"** tratează și despre perioada aceea, și D.R. Popescu. Marin Preda, care era mai vîrstnic ca noi, apucase să trăiască războiul ca adolescent, chiar ca tînăr ; era gazetar, pare-mi-se debutase și ca prozator. Ei !, lui, adică lui Marin Preda îi datorăm un roman care chiar dacă nu este despre război, adică nu descrie lupte, este unul dintre cele mai semnificative despre, cum spuneți, participarea românească la al doilea război mondial. Să nu-l uităm nici pe Eugen Barbu. „Șoseaua Nordului" și „Incognito" sînt proze ale războiului, chit că Eugen Barbu știe să treacă mereu peste temă, cum spune critica literară. Ar mai fi romanele lui Laurențiu Fulga. Laurențiu Fulga era ofițer, noi scriitorii, îi ziceam în anii din urmă „dom' general" ; nu știu dacă ajunsese general în armată dar ofițer în război fusese. El a scris romanele știind bine despre ce scrie ; și „Eroica" și „Alexandra și Infernul". Mai are și o nuvelă mai lungă, cam cît un roman, „Doamna străină", este tot despre război. Avea Laurențiu Fulga o inclinație către neobișnuit foarte bună în proza de acest fel. El a privit războiul dinăuntru, „pe trăite". „Pe trăite" este și proza lui Mihale, a lui Radu Theodoru, care a fost aviator în război, a lui Pană Gh. Ion — așa se recomandă cînd vorbești cu el — care a mers cu armatele române pînă în Cehoslovacia.

Cît despre mine, „În război, un pogon de flori" e o metaforă, o parabolă, cum zice critica literară ; fiind un om pașnic m-am gîndit la oamenii nenorociți de războaie și am scris ca să nu se mai gîndească nimeni să mai fie război.

2—3. Întrebați dacă scriitorul român și-a făcut datoria față de importanța participării României la război : eu zic că și-au făcut-o în primul rînd cei care au fost pe front și mai pe urmă au povestit. Mărturisirile lor sînt un fel de literatură căci sînt trăite și au în ele toate sentimentele pe care le trăiește omul cînd dă fața cu moartea.

Altfel spus, eu nu sînt critic literar ca să spun cu precizie ce s-ar mai putea face în proza românească, așa-zisă de război. Dar cred că se mai poate face mult. Și se mai poate pornind de la firea pașnică a omului care se trezește, fără voia lui, într-o nenorocire căreia nu îi poate ține piept.

4. Nu prea cred, sau poate nu cunosc, ca prozatorii mai tineri să scrie despre război. Am auzit că a scris un roman Mircea Nedelciu și că și Constantin Stan ar avea, într-un roman, ceva care se leagă de război. Cînd s-a terminat războiul tinerii scriitori de azi nu existau pe lume ; sînt patruzeci de ani de atunci. Ce-ar putea să cunoască ei, pe viu, din război ? Pot să cunoască din povestirile bătrînilor, care au trăit războiul, și e bine dacă îi interesează. Poate că ei, care nu au fost inspăimîntați de moarte, să poată să scrie la rece despre asta. Cînd auzeai avioanele huruind noaptea înspre Ploiești și cînd nu știai, soldat fiind, dacă mai scapi cu viață din toată povestea asta, nu poți să scrii la rece despre război. Ei, care sînt mai tineri, pot s-o facă. E, poate, un avantaj.

Depinde desigur și de talent. Eu cunosc prozatori tineri care ar putea să scrie lucruri foarte convingătoare despre asta. Și Ion Lică-Vulpești, și Stelian Zamora, și Lică Ruginâ. Temele lor nu sînt la modă ; de ce să nu scrie și despre războiul văzut de ei, după patruzeci de ani ? Să așteptăm, să nu ne neliniștim : toate la timpul lor.

NICOLAE GEORGESCU

Soldați români pe cărările Europei

1—4. Primul paradox pe care-l observ în legătură cu ultimul război mondial și cu participarea țării noastre la înfrîngerea Germaniei naziste este că evenimentele au trăit mult timp mai vii în amintirea combatanților decît în cărți. Despre Oarba de Mureș am aflat tîrziu, de la bărbații satului (tata nu mi-a povestit niciodată cum a fost în război — și, în mod ciudat, știu de la prieteni că nici lor nu le povesteau părinții acele grozăvii, ci mai totdeauna altcineva), despre participarea țării noastre pe frostul de vest ca a patra putere beligerantă am aflat și mai tîrziu. Un adevărat șoc psihologic am trăit pe la șaptesprezece ani cînd mi s-a explicat că România a fost considerată țară învinsă de război. Drept pentru care, m-am hotărît să studiez antichitatea pentru a cunoaște exact istoria Europei de la începuturi ; am rămas, desigur, la sensurile antichității — dar aceasta este o altă problemă (față de limba latină, pe care o știam bine și prin care speram să ajung rapid la Evul Mediu pentru ca apoi să fac un salt simplu în istoria modernă — m-a atras mai mult greaca, pe care n-o știam dar prin care am ajuns mult mai simplu „acasă" ; mai întîi la literatura noastră populară și apoi la „umanioarele" române). Vreau să spun că generația mea s-a hrănit din revelații și a ajuns să-și iubească mai mult bunicii decît părinții : cunoșteam mai de tineri Primul război mondial — ori Războiul balcanic — decît ultima conflagrație.

Romanul despre ultimul război mondial are, în literatura noastră, mai multe vîrste care, în mod paradoxal (este cel de-al doilea paradox !) în loc să-l îmbătrînească îl întinerește. La prima vedere, el pare o naștere nenaturală : după conflagrație autorii s-au ancorat alături de albia evenimentelor, impunînd modele stilistice sau ideologice din alte literaturi — această temă a reprezentat coloana vertebrală a sincronizării literaturii noastre cu cele mai importante literaturi din țările socialiste — pentru ca, mai apoi, treptat, acest roman să-și caute rădăcini tot mai aproape de numita albie. Foarte productivă, prima lui vîrstă s-a consumat relativ repede prinzînd în combustie scriitori de vîrste și formații diverse și lăsînd o puzderie de opere dintre care puține se mai citează astăzi. De acestea, puține, nu se poate, însă, face abstracție — și aș aminti „Străinul" de Titus Popovici, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, ori nuvelistica lui Marin Preda („O oră din August", „Soldatul cel mititel", etc.). A urmat un repaus — determinat și de suprasolicitarea temei și de impasul în care s-a ajuns prin rodarea mai tuturor formulelor stilistice — în care a pătruns în librării și literatură de război din alte zone geografice. Apoi, cea de-a doua vîrstă, pe care aș pune-o sub semnul „Delirului". Romanul a avut un succes enorm, cele două ediții ale lui din același an (1975) fiind absorbite rapid de către marele public : acesta, marele public, se pare că a determinat soarta ulterioară a romanului de război cerînd insistent ca stacheta să nu mai coboare sub „Delirul". Cartea a creat o breșă, istovind literatura de acest fel a timpului și punînd întrebarea unei epopei românești despre ultimul război. Din păcate, Marin Preda n-a mai revenit asupra temei : promisul volum al doilea nu există, și, dacă unele personaje sau întîmplări revin în scrisul său, nu putem considera „Viața ca o pradă" ori „Cel mai iubit dintre pămînteni" (mai ales) proiecte ieșite din retopirea unei continuări a „Delirului". Deschizînd a doua vîrstă a romanului despre Cel de-al doilea război mondial, Marin Preda determină chiar un salt mai departe, spre etapa care se desfășoară și astăzi. După „Delirul", tema își caută cu febrilitate locurile comune : rînd pe rînd își găsesc locul în cadrul romanului de război problemele istorice fundamentale.

Observ că, spre deosebire de alte teme ale romanului — cum ar fi cea a obsedantului deceniu, de exemplu — care au atras autorii într-o amplă concurență cu documentul devansîndu-l de cele mai multe ori, tema ultimului război așteaptă docilă eliberarea documentelor din cancelarii. Ampla acțiune pe care o întreprinde în momentul de față Editura Militară, prin publicarea seriilor de documente privind participarea României la război se va vădi, de bună seamă, determinantă pentru împlinirea definitivă a acestei a treia vîrste a romanului de război pe care o trăim. Dintre romanele pe care le cunosc, numai „Focurile" de Aurel Mihale și „Biografie de război" de Radu Theodoru abordează deschis participarea țării noastre la război ca a patra forță beligerantă. Primul urcă, chiar, stacheta mai sus de „Delirul" fiind o cronică foarte amănunțită a întregului război și instaurînd o viziune istorică tradițională — și, prin aceasta, apropiată de opinia comună a combatanților, rezonînd, deci, cu amintirile lor încă vii — asupra frontului și ducerii ostilităților. Cel de-al doilea analizează un compartiment mai puțin luat în considerație în cadrul temei, acela al aviației, armă de elită, continuatoare a cavaleriei din războaiele anterioare — și pune premizele unei abordări realiste a situației frontului în zone unde românii au fost ajutați de naționalitățile conlocuitoare. „Labirintul" de Francisc Păcurariu înfățișează această ultimă problemă cu mare aplicație (dar ecouri ale ei se găsesc și în alte romane — de pildă în „Suferința urmașilor" de I. Lăncrănjan). Tema ultimului război mondial ar trebui considerată una a „părinților", a scriitorilor care au trăit evenimentele sau primele lor ecouri. Ne trebuiesc încă amintirile lor, „memoriile", sintezele. Mă aliez, aici, cu tînărul prozator Constantin Stan care, în „Nopți de trecere", ajunge la concluzia că generația tînără n-a ridicat încă monumentul eroilor căzuți pe cîmpul de luptă acum 40—45 de ani. Reține un fragment emoționant, publicat în revista „Luceafărul", din volumul al doilea al romanului lui Gheorghe Suciu, „Război și dragoste" : tatăl vine acasă de pe front, prăfuit, însetat, intră în curte călare și rămîne ca un monument turnat în bronz cu privirile spre cerul Patriei. De ce întîrzie autorul acest roman pe care ni l-a promis ? El deschide o cale tinerei generații, îi arată datoria de a ridica, în cunoștință de cauză monumentul părinților. Este, oare, neapărat necesar ca aceștia să devină bunici, să ajungă în generația a treia, pentru a ni-i apropia ? Mihai Pelin ne dovedește, într-o documentată trecere prin arhive, că faptele devenite document sînt impresionante, mult mai omenești — și mai înălțătoare, prin aceasta — decît cărțile de acum 10—15 ani despre război. Tema trebuie să-și cîștige locurile comune sau să le descopere ; din aceste articulații va crește, fără îndoială, sinteza pe care o așteptăm. Ne trebuie monumentul deplin, în limite exacte, cu toate amănuntele, al soldatului român care a bătătorit drumurile unei jumătăți din Europa pentru a aduce pacea în locul războiului ; lumea trebuie să știe că pieptul lui a stat în pătratul de forțe ce au anihilat nazismul hitlerist.

CONSTANTIN STAN

«Proba de foc»

1. Destul de puține, dar numărul contează mai puțin. Înțeleg că întrebarea își află în ea răspunsul și, bănuiesc, nu își are ultim scop liste sau clasamente. Deci, plecînd de la o realitate, se pare tacit acceptată, — că sînt destul de puține cărți **de referință** (subl. C.S.) — să încercăm mai degrabă a depista cauzele, resorturile unei atari neimbucurătoare realități. Să nu fi fost scriitorul român atras de o temă atît de dramatică ? Să fi fost tăcerea semnul unei profunde constrînțe istorice pentru că te poți juca și poți greși cu multe lucruri pe lumea asta dar nu cu istoria poporului tău ? Să fi fost reacția psihologică a încercării de a cicatriza rănile mari ale războiului prin nerostire ? Sau, pur și simplu, războiul a fost o temă tabu ? Răspunsurile presupun ample investigații istorice, politologice, sociologice și în ultimul rînd, literare. A schița însă cîteva linii — fatalmente restrînse — pentru ele este însă posibil. România a fost greu încercată în acest al doilea război mondial. Greu încercată și înaintea izbucnirii lui. Activitatea politico-diplomatică — încercarea de realizare a unor acorduri, tratate etc. — în favoarea păcii, securității și independenței s-a lovit de neînțelegere, obtuzitate și, cel mai adesea, de interesele marilor puteri ce-au sacrificat — poate inconștient, poate deliberat — iată o altă temă ce ține de războiul al doilea mondial ! — țările mici ale Europei. România răspunde în 1939, prin Armand Călinescu — în primăvara anului în care avea să izbucnească războiul — că ea nu vrea să participe la nici o împărțire teritorială : „România, zicea Armand Călinescu, nu putea fi de acord cu o atingere adusă unui stat amic și aliat. (...). Am înțeles să dăm acestei atitudini a guvernului român o semnificație morală, nu numai pentru acel caz, dar pentru a caracteriza întreaga concepție despre relațiile internaționale." Dar, România nu va avea parte de un tratament asemănător în anii ce-au urmat. Țara a rămas din ce în ce mai mică și din ce în ce mai singură ! Fără înțelegerea acestor lucruri este greu să scrii despre ultimul război mondial și despre participarea noastră la el.

Mai sînt multe lucruri de lămurit cu acest al doilea război mondial. Legi diferite privind despuierea arhivelor, accesul diferențiat la documente au oprit mult timp cercetătorii în pragul unor adevăruri. Istoria lui se cerea scrisă și se cere încă. A fost o preocupare permanentă această **scriere** a istoriei celui de-al doilea război mondial.

2. Mai în glumă, mai în serios am putea răspunde că imaginea cărților nu se deosebește prea mult de imaginea pe care istoriografia noastră privind al doilea război mondial a impus-o. Cele două etape ale cercetării istorice și ale unor adevăruri coincid, straniu și firesc în același timp, cu etapele, scindate, ale literaturii noastre din ultimii patruzeci de ani.

3. Cu cîteva excepții, excepții provenite de la scriitorii-conștiință ai acestei perioade, se poate răspunde negativ. Literatura nu trebuie să aștepte, în astfel de cazuri, raportul istoricilor, ba s-ar fi cerut să-l preîntîmpine, să-i netezească drumul. Lăsînd deoparte în multe cazuri o istorie fondată numai pe documente scrise sau arheologice, un cercetător, F. Braudel, realizează o carte excepțională — „Structurile cotidianului" — în care răstoarnă multe prejudecăți ale istoricilor, ocupîndu-se de viața de zi cu zi a oamenilor (de la locuințele, hrana, portul lor pînă la unelte, prețuri etc.). Prozatorii s-ar fi putut ocupa mai îndeaproape de viața zilnică a soldatului român întors de pe front (sau pe front), de felul în care a recepționat el absurditatea lumii în acele momente. Adevărurile se impun așa cum se construiește o piramidă (cărcia nu-i faci întîi vîrful și apoi îi consolidezi baza).

4. Trăim un moment în care asumarea temei războiului al doilea mondial tinde să devină o probă de foc. Din mai multe motive. Primul și cel mai important este, se pare, faptul că sub ochii noștri — de prozatori sau de oameni ai acestui timp — dispare acea generație a războiului, o generație care, ne dăm seama cu uimire și dramatism, că este chiar generația părinților noștri, că ei sînt chiar părinții noștri. Este momentul de trecere, pe umerii, gîndurile, viața noastră, a responsabilităților. Este normal să ne raportăm la ei, este normal să ne întrebăm ce-a fost cu viața lor, cu tăcerile și cu moartea lor ? Din 1960, cînd ei mai erau încă tineri și noi abia copii ce nu pricepeam prea multe, pînă acum populația tînără a globului pămîntesc a crescut cu 70 la sută. Așezarea problemelor tinerei generații în context istoric este obligatorie pentru cel ce dorește să fie o conștiință. Din proprie experiență — pe experienta romanului „Nopți de trecere" ca și pe experiența celui ce trebuie să apară la Editura Militară, „Vară tîrzie. Despre iubiri în vremuri de pace și război" — spun că literatura despre război sau despre combatanții celui de-al doilea război mondial a căpătat o largă audiență mai ales în rîndul tinerilor. Asta înseamnă la luciditate și responsabilitate. Pentru că, revin, nu te poți juca cu istoria poporului tău.

MIHAI IORDACHE

Confruntarea cu alte literaturi

1, 2. Mi se pare ținînd de domeniul evidenței că literatura noastră nu posedă încă marea carte despre participarea românilor la ultimul război mondial. Nu mă gîndesc, neapărat, la un roman de factură larg narativă, în măsură să absoarbă, în datele lui esențiale, un eveniment de anvergura acestuia. Astfel de încercări, din păcate ratate total sau parțial s-au făcut. Cazul tipic este al „Negurii" lui Eusebiu Camilar, carte de-acum uitată, definitiv intrată în pasivul literaturii. Acestui roman (ca și altora) i-a lipsit nu atît forța evocatoare, autorul nu era un novice și nici nu-i lipsea nervul epic, cît aderența sau accesul la adevărurile fundamentale ale istoriei.

O serie de cauze, marea majoritate conjuncturale, neținînd deci de potențialul real al scriitorului român, au împiedicat, se pare, apariția unor cărți reprezentative. Pe suprafețe mici și, mai ales vizînd prima parte a războiului, s-au scris numeroase pagini bune sau chiar foarte bune. Poate fi invocat Marin Preda, însă mai mult ca promisiune, din nefericire, neîmplinită — în primul și singurul volum din „Delirul". De asemenea, Eugen Barbu, cînd se ocupă de mecanismul politic, nu de nivelul evenimențial al războiului. Mai pot fi numiți Laurențiu Fulga, Aurel Mihale, Dragoș Vicol și alții. Aceste contribuții vin de la scriitori care în anii războiului se aflau la vîrsta maturității sau a tinereții, deci care au calitatea de martori, dacă nu de participanți. Dar timpul a trecut. S-au scurs patruzeci de ani. Se pare că este definitiv pierdută cauza unei astfel de mărturii literare. Să nu uităm că romanele primului război mondial ne vin de la scriitori direct implicați : Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu.

Următoarea generație a receptat războiul aflîndu-se la vîrsta copilăriei. Firește, a rezultat, în plan literar, cu totul altceva. Contribuția celor în cauză este memorialistică, pigmentată de lirism sau proiectată în simbol și, în mod fatal, fragmentară. Se desprinde din serie, în povestiri și nuvele, D.R. Popescu ; prin ele, literatura acestei teme cîștigă în orizontul reflecției ontologice, ca perspectivă general-umană, dar nu și în suprafață. Debutul celui de al doilea ciclu romanesc al său, „Viața și opera lui Tiron B" (e vorba de primul volum — „Iepurele șchiop") ne oferă o nouă promisiune.

În tot cazul, posibilitatea ca această generație să scrie cartea (sau cărțile războiului) este apreciabilă. De partea ei este memoria, această arteră esențială a literaturii. Cine a trăit războiul, fie și la vîrsta copilăriei, este aproape imposibil să nu simtă nevoia de a-l proiecta în planul ficțiunii literare.

3. Nu atît una de ordin estetic. O temă literară, rămîne o temă, și atît. A vorbi despre consecințele exploatării ei sau absenței ei în literatură înseamnă, iarăși, a te situa în domeniul ipoteticului. Se poate însă prevedea una de ordin mai general, cu consecințe benefice și în planul artei. Restituirea unui adevăr istoric deloc neglijabil dar insuficient asimilat, reverberează în conștiința de sine a națiunii. Cu atît mai mult cu cît, nu mai e nevoie de demonstrație, la un nivel de adîncime.

Pe de altă parte, prin atacarea acestei teme, nu intră în dialog cu extraordinar de bogata literatură a lumii despre contribuția popoarelor la prăbușirea fascismului. Ar fi, în fond, un mare prilej pentru literatura noastră de a ieși în agora umanității.

4. Sînt riscate, în acest moment, afirmațiile tranșante. Tema în discuție mi se pare abordabilă numai la vîrsta experienței definitiv constituite. În tot cazul, nu dintr-o perspectivă ironică. Este însă limpede că, lipsindu-i implicarea directă, tinerii prozatori o atacă din altă perspectivă, am putea spune a consecințelor imediate sau a efectelor de ricoșeu. Astfel, ceea ce rezultă este mai „de ficțiune", deci mai atașat sensurilor dominante. Ei au cîteva avantaje esențiale : distanțarea, neimplicarea afectivă directă, posibilitatea de a folosi fără restricții și complexe uriașe zăcăminte documentare. Că tema nu e una din „obsesiile" prozei tinere, este, iarăși, adevărat. Va scrie această generație marea sau marile cărți ale participării românilor la al doilea război mondial ? Dacă pornim de la premisa că alte evenimente cruciale pentru destinul națiunii noastre, cu mai mare vechime, nu au ieșit din atenția literaturii, ne putem aștepta la aceasta. Semne există.

Victoria

...A fost, atunci, o lume-nmărmurită
De smogul verde ce tira-n cenușă
– Cu alura lui falsă, poleită –
Popoarele, cătușă de cătușă.

Românii, însetați de libertate,
De cer albastru, au gonit stihia.
Puterea lor, în clipe măsurate,
A reclădit, eternă, România.

Radu Cange

Victorii de lumină

Victorii de lumină, victorii de speranță,
Un alfabet al luptei, al faptei și-al visării,
Purtind poporul nostru spre zări
de cutezanță,
Spre culmea însorită și-albastră-a înălțării,

Victorii ce prin secole de singe
Au stins năvala și-au oprit tăcerea,
Cum în Carpați pădurea doar se stringe –
Din tineri brazi – șoptindu-ne azi vrerea,

Victorii ca brățara pe o mină,
Urcînd pulsarea sîngelui din noi,
Ca nepătat el pururi să rămînă,
Pe fruntea țării – mîndră – de eroi !

Victorii reunite cum spre mare
Izvorul curge de pe vîrf de stîncă
Și se adună-n văi cu noi izvoare
Spre Dunărea cu unda sa adîncă,

Victoria poporului român
Care supune timpul sub năframă
Al celor ce de-a pururea rămîn
În patria ce ne e bună mamă,

Victoriile ce le-am dorit mereu :
În muncă în construcție și pace,
Precum culorile-nfrățite-n curcubeu
Din verbele a vrea, a ști și-a face !

Erou între eroi ne e partidul
Spre steaua comunistă de victorii,
În jurul lui uniți sîntem ca zidul,
Cu fruntea încununată doar de glorii !

Douăzeci de trepte

Sînt douăzeci de trepte de lumină
De la Congresul nouă, al biruinței,
Cînd patria, frumoasa mea grădină,
Reintineri iar din adîncul ființei !

În fruntea ei aleș e cel mai bun
Să-i fie călăuză și erou,
Simbolul păcii unui vis străbun
Înmugurind în sufletu-i din nou !

De-atuncea țara urcă spre victorii,
Mereu biruitoare spre implinire,
Ca să-nfloreasă pururea cu zorii
Sub aripi largi de-aleasă fericire !

Ion C. Ștefan

9 MAI SIMBOL AL INDEPENDENȚEI, SIMBOL AL VICTORIEI

Arc de triumf în Mai
(1877, 1945, 1985)

I

La 9 Mai poporul și-a afirmat un vis
Independența țării – cea mai de preț comoară
dar de la vis la faptă românii au inscris
pe cîmpul de bătaie o filă legendară

Trompetele răsună la Plevna și Smîrdan
sînt dorobanții nostri cu pieptul de aramă
în epopeea țării se-nalță acel an
ca un hotar statornic și un triumf de seamă

Independența noastră e stea fără de moarte
de mii de ani străbunii luptară pentru ea
prin jertfe mari de singe, în șaptezeci și șapte
am cucerit-o veșnic și o vom apăra

Independență – scrie pe-al cerului senin
Independență – cîntă pădurea și cîmpia
atîtea generații care se trec și vin
zidesc Independență, prin veacuri, România

Iar de atunci poporul a făptuit minuni
de luptă și unire într-o aceeași țară
iar mai apoi, în vremuri brăzdate de furtuni
în frunte, comuniștii, la postul lor vegheară

Și-a venit năvalnic un August din tării
ce-a dat temei de slavă Independenței țării
și tot în zi senină, de 9 mai, porni
un porumbel al Păcii să zboare-n largul zării

Noi am luptat și după ce ne-ntregirăm vatra
pe unde-au fost românii au răsărit statui
iar dacă azi e soare în Debrețin și Tatra
am pus și noi un umăr la înălțarea lui

Victorie și Pace ! Victorie și Flori !
armata României s-a-mpodobit de glorii
și de atunci e soare mai mult în Tricolor
și dăm eroic viață acestei noi istorii !

II

Istoria e cartea cea dintîi
a unui neam ce vrea să dăinuiască
noi am avut Carpații căpătîi
și Dunărea, și Limba strămoșească

Și de la primul dac ce s-a ivit
în zarea începutului de țară
o lance și un arc au strălucit
zăgăzuind năvala dinafară

În fresca încleștărilor din veac
pe oase albe se înalță țara
e fiul cel mai nobil și sărac
ce poartă demn, de mii de ani, povara

Erou Necunoscut al țării mele
tu te-ai jertfit și-ai înviat mereu
îți dăruim cununi de grîu și stele
tu ești al oastei noastre semizeu

Tu ți-ai lăsat și maica, și iubita
și tot ce-aveai mai scump pe-acest pămînt
Și ți-ai urmat neabătut ursita
făcînd cu țara trainic legămînt

La rădăcina holdelor de grîne
în macii roșii, în argint de stea
și-n rostul nou al patriei române
tu ai topit întreagă viața ta.

Iar jertfa ți s-a scris în calendare
în zi de August douăzeci și trei
și poate nicăieri n-ai fost mai tare
decît la Oarba, Păuliș, Carei

Atunci puterea ta nebiruită
a izvorît legende noi și legi
și cea din urmă brazdă cotropită
tu ai redat-o patriei întregi

III

Eu nu cunosc în limba din bătrîni
o vorbă mai frumoasă decît țara
ce bine e să fim la noi stăpîni
și-n arbori să detune primăvara

Neprețuit e gustul de-a trăi
în legea și în datinile tale
cînd se-nfiripă zorile de zi
și mugurii înalță osanale

Și cît cuprinzi cu ochii din înalt
să vezi o țară liberă sub soare
iar dintr-un răsărit în celălalt
un singur grai, și-o singură suflare

Întreagă-ți este piatra de hotar
tu nu îngădui nimănui ocara
pămîntul tău e antic sanctuar
și nu-i nimic mai nobil decît țara

În nici un loc, din toate cîte sînt
nu îți va fi mai bine ca acasă
căci fiecare palmă de pămînt
îți dă puterea ei miraculoasă

E patria de mîine și de ieri
sfințită tot cu singe și sudoare
n-o vom trăda nicicînd și nicăieri
ne vom întoarce veșnic la izvoare

Independența – ideal suprem
este visarea noastră milenară
dar pentru prima oară azi sîntem
stăpîni deplin și suverani în țară

Iar tot ce-a fost mai rodnic în trecut
renaște într-o slavă românească
această libertate s-a născut
în Era demnității și-a mîndriei

Trăiască dreptul țării la cuvînt
și forța ei de-a merge înainte !
Trăiască România pe pămînt,
Partidul și Poporul nostru sfînt !
Trăiască primul țării Președinte !

Corneliu Vadim Tudor

Trecerea triumfală pe sub Arcul de Triumf a trupelor române reintoarse victorioase de pe frontul antihitlerist cu prilejul paradii de la 23 August 1945

Lăsați pacea

Lăsați lumina
Să ne învelească sufletele, trupurile,
Lăsați copiii să-și joace jocul lor curat
și liber cu toată puterea concentrată în vreme.
Lăsați păsările cerului să-și cînte cîntul de Mai
cel din toate timpurile,
Lăsați cîmpiile să-și rodească rodul
în marea pîine caldă a omenirii,
dulce și neotrăvită,
Lăsați poezia să ne încinte viețile,
adîncite în fericitele timpuri ce sînt și vor veni
și-atunci, cînd voi oamenii veți pune stăpînire
pentru totdeauna pe liniștea lumii.
Lăsați, deci, pacea să-și sloboadă
binefăcătoarele-i adieri
pentru respirația noastră liberă,
pentru traiul trainic,
pentru fericirea omului
pe acest loc de statornicie sub soare !

Horvath Dezideriu

grivița

oștirea trece pe sub raze de lună
se-așează-n bătaie de pușcă
timpul cu o garoafă în gură
spune un cîntec dus spre Dunăre
în gușa privighetorilor
oștirea trece pe sub raze de lună
ca marea pe sub fulgere albe
mîine în soare e viața
privighetorile ard în propriul cîntec
ca-n valuri un fluviu...

adevăr

știu că exist
atîta timp cît te visez
că n-am să mor
atîta timp cît tîmpla Ta
îmi mîngîie orele
Patrie-Patimă
frumoasă
suverană
ai pus la rădăcina munților Tăi
porumbei albi
ninsori albe
i-ai dat drept deplin liliacului
la vis – poeziei la poezie
Patrie de adevăr
exiști
în boabele de grîu și de lumină
în firea Ta în firea mea
Patrie-Patimă
Patrie !

istorie

și plumbii totdeauna dulci
în pieptul țării-au dat garoafe
ne spală rănile Carpații
și Dunărea cu celelalte ape
eroii noștri sînt legende
pe dor din vechile calende
și trec prin soare de istorii
rana luminilor din glorii
ei trec frumos prin amintire
ori stau ca sfinții-n vreo zidire
nu-i tulburați pot să răsară
Ei ne sînt dragostea de Țară !

Gheorghe Daragiu

Inscripție pe patul armei

În zilele acelei eroice campanii
cînd eram tineri încă, romantici visători
ne socoteam atunci contemporanii
cu toate galaxiile de sori
cu încrederea că noi n-o să apunem
ci vom trăi cu frunțile-n zenit
pecetea vie-a inimii s-o punem
pe un sărut, pe mărul rumenit...

De tot ce-a fost și azi mi-aduc aminte
privind în goană caii fără șei
că mai scoteam din sacul de merinde
o pasăre, s-o văd peste tranșei
strălucitoare, prin oglinzi opace
tăindu-și calea, o, îmi amintesc
triumfătoarea pasăre de pace
zburînd de pe pămîntul românesc.

Pasărea păcii, albă, din cenușă
lăsînd ca o renaștere de sori
deschisă-n noi a sufletului ușă
fosforescenți, să intre-ai zilei zori
O pasăre de aur care poartă
același dor și-același legămînt
o amforă pe care-o ia de toartă
să stingă setea-ntregului pămînt !

9 Mai

Vor trece anii încă și secole vor trece
și soclul păcii-n lume va fi din stei durat
se vă supune noaptea sub spada lunii rece
vor trece anii încă și secole vor trece
dar 9 Mai rămîne în noi netulburat !

Mileniul III și-o pune sigiliul de putere
pe Charta libertății ce încă nu s-a scris
se va-mbrăca pămîntul în muzică de sfere
mileniul III și-a pune sigiliul de putere
dar 9 Mai rămîne împlinirea unui vis !

Nu vor uita urmașii că noi le-am fost părinții
și că le-am pus în deget al dragostei inel
și i-am scăldat în baia de aur a credinței
nu vor uita urmașii că noi le-am fost părinții
dar 9 Mai rămîne un emblematic țel !

Coloanele-n amiază cu nimb de sărbătoare
înainta-vor, prinse-n mirificul lor mars
vor fi restaurate adîncile hotare
coloanele-n amiază cu nimb de sărbătoare
dar 9 Mai rămîne un rug de aștri arși !

Acolo unde-s astăzi lagune de nisipuri
și-n caruselul vremii îmbătrînesc ai mei
va înflori belșugul statornic alte chipuri
acolo unde-s astăzi lagune de nisipuri
dar 9 Mai rămîne al patriei temei !

Doar 9 Mai e ziua din crugul dimineții
de-a fi în lume-o țară stăpînă pe destin
și de-a chema să vină în agora cetății
să se cinstească pacea la marele festin
cu vin de viață lungă în cupe și cu pîine
să se înalțe glasul de pace-n viitor
că pacea-i un luceafăr care la căpătîi ne
pune-o steblă vie de cîntec și de dor !

Vor trece anii încă și secole vor trece
gonind pe cai de soare cu coama-n vînt vîlvoi
alaiurile păcii spre culmi ne vor petrece
vor trece anii încă și secole vor trece
dar 9 Mai rămîne o vatră de eroi !

Cunună pentru țară

Ne-am angajat prin fapte, ne-am angajat prin dor
de-ai fi acestei epoci cu suflet de lumină
o aripă spre culmea senină pentru zbor
sub arcul faptei noastre să fie mai senină
căci tineri suntem încă, un codru viu de brazi
prin care adevărul acestor vremuri suie
cu toată claritatea izbînzilor de azi
un soclu pentru-a țării magnifică statuie !

E tinerețea noastră ca unda unui riu
ce și-a tăiat prin munte străbătătoarea cale
corabie încărcată cu auriul grîu
călătorind pe marea din vis fără escale
spre țărmurile unde vom ancora, lăsînd
o punte de lumină să dăinuiască-n vreme
în ceara faptei noastre pecetea apăsînd
a dragostei de țară și-a jertfelor supreme !

Ne-am așezat prin fapta pe care o-mplinim
statornic, în temeiul ce din granit se taie
și-i cizelăm conturul în imnul unanim
cunună pentru țară cu-a inimii bătaie
Și-acum, de sărbătoarea lui 9 Mai, se-așternă
chilimurile țării țesute alb din soare
căci 9 Mai se-nscrie ca un simbol etern
e Dunărea ce stringe la piept adînci izvoare

Ion Potopin

Coloana Independenței

Vuietul tricolorului
– 1877 –

Pedeapsa vine din tumult, din cine rabdă
Și-i trezit de-odată.
În cumpăna luminii, –
Cine-și cunoaște pietrele și vlaga
Fruncii și vulturii cînd ciugulesc pe munți
Obrazul lunii
Dormind în visul grîului.

Pe cerurile Țării trece tricolorul
Ca zeii de demult,
I-s umerii zdreliți
Dar dau în floare ca arborii deschiși în plai
Cînd toți bărbații răstoarnă
Cîmpurile-n munci de primăvară.

Vuiește ca vulcanul, se-aude tot norodul
Suind în trepte, suind în lănci și arcuri,
Trece pe fruntea țării tricolorul, un fier
nesfîrșit ce arde pare, numai Traian
Sau Cuza mai ardeau așa ; numai
Cohortele de struguri înnecînd armatele
De ieniceri frînți sub tălpile țăranilor ;
Îi aruncau pe foc, rapid cum dai
Mai multe buturi, arbori
Zdrobiți de foame și de secetă. În țeasta
Soarelui, înfipt la răsărit de-o mină
Care-l apucase de gură, tricolorul vuiește
Ca un fluviu, se smulte din victorii și le
Împinge cu flăcări și cu brațe spre alt mileniu ; Nu
țara se freacă de Carpați și Negru Vodă tace.
La noapte frigul va trece prin păduri
Ca un strigoi ; pe ceruri tricolorul
Se va vedea arzînd în nesfîrșire
Ca un suflet nesfîrșit de viață.
El ni-i și singe și aripă și casă.
Mă-mbrac în soarta lui
Și-s om.

Din rănile acestui zeu îmi iau lumina
Și-mi vindec toate suferințele
Venite prin mii de ani din urmă.
Iar El, de sus, din România cosmică, se-aude
Vuind și viscolind
Cascade, lumi și cumpene tricolore.

Cum arde sus pe cosmosul de Țară
El e pedeapsă cînd se cere,
Pace-i și lume din vis,
Fluviu și munți,
Unealtă care ară !

Partidului

Dacă măsura anotimpului sănătos
e floarea, ca o izbîndă, pînă la capăt,
dacă timpla întrece lumina
ajungînd fie în lucruri,
fie în dreapta de sus a luptei ;
Dacă măsura luptei adevărate
e felul în care mîna și tîmpla
se știu face libere ;
Dacă tipătul nu poate fi decît
semnul nașterii
cum izvorul e semnul sănătății pămîntului
Și mai adaug :
Dacă dragostea
Este punctul de foc al drumurilor
cum punctul de frig al morții
nu-i decît despărțirea ;
Și dacă nimic nu se poate face
decît cu singele inimii și cu fruntea,
și dacă limpezimea nu poate fi învățată
decît de la felul în care se limpezește pe ea însăși, apa,
Și mai adaug :
Dacă purificarea nu-i dată
decît de focul cel alb
atunci, după atîta timp de suferință și bucurie,
după atîta timp de aflare,
de speranță,
de încoltire și afirmație necontestată
după atîta timp de foc și frig și încoltire,
prin eliberarea mîinii și-a frunții,
prin ocrotirea țipătului
și eliberarea piinii,
El devine continuu
El trăiește în tot ce se gîndește
și este viața noastră de fiecare ziuă și noapte
și tot ce urmează...
E felul lui omenesc de-a gîndi !

Ion Cringuleanu

Partidul comunist — stegarul destinului istoric al poporului român

Urmare din pag. 1

viață mai bună, pentru drepturi și libertăți sociale, pentru progres și prosperitate. Prin făurirea Partidului Comunist Român, la 8 Mai 1921 și sub conducerea acestui partid, clasa muncitoare a fost prezentă și și-a spus cuvîntul în problemele fundamentale care frămîntau societatea românească, în toate evenimentele importante ale țării. În 1921 s-a creat un partid puternic la nivelul României întregite, fundamental deosebit de celelalte partide politice din România acelei etape istorice. Partidul Comunist Român intra în viața politică a țării pe marea poartă a istoriei, abordînd și luptînd pentru rezolvarea problemelor majore ale poporului român, vitale pentru soarta dezvoltării viitoare a națiunii române. Idealurile sociale și naționale ale clasei noastre muncitoare, expresie organică a intereselor întregului popor, a imperativelor dezvoltării societății românești, au fost consecvent promovate prin bătălii eroice, al căror fundal l-a format spiritul de solidaritate și unitate a forțelor muncitorești, progresiste și democratice.

În cursul eroicelor bătălii de clasă, desfășurate cu abnegație și spirit de sacrificiu în condiții dintre cele mai complexe și grele, Partidul Comunist Român – deși din 1924 pînă în 1944 a activat în ilegalitate – s-a dovedit la înălțimea misiunii sale istorice, călăuzind proletariatul, masele muncitoare la victoria în lupta asupra claselor exploatatoare, pentru făurirea orînduirii noi, socialiste.

Animați de un fierbinte patriotism, comuniștii, antrenînd forțele sociale mereu mai largi, s-au aflat în primele rînduri ale luptei aprige împotriva politicii claselor dominante de înfeudare a țării față de puterile imperialiste, împotriva fascizării țării și atragerii ei în orbita Germaniei hitleriste și a celorlalte state fasciste, revizioniste, militariste. Stau mărturie nepieritoare marile bătălii de clasă din deceniul al patrulea al secolului nostru, largile acțiuni și manifestații patriotice, antifasciste pentru apărarea integrității și suveranității României, împotriva pericolului fascist și revizionist. Este o mare mîndrie pentru noi să știm că tînărul comunist care își afirmase încă din acei ani o gîndire cutezătoare, revoluționară, privind dezvoltarea viitoare a patriei, a fost în fruntea acestor acțiuni, iar astăzi conduce de aproape două decenii, cu abnegație și clarviziune politică, destinele istorice ale poporului român, drumul patriei spre progres și civilizație.

Intre numeroasele momente care pun în lumină marile calități de organizator și conducător politic, spiritul de profund patriotism revoluționar, ale celui ce conduce azi destinele partidului și ale țării, s-a impus, pentru memoria istoriei, rolul determinant al tovarășului Nicolae Ceaușescu la pregătirea și organizarea marii demonstrații antifasciste și patriotice de la 1 Mai 1939, continuare firească a luptelor muncitorești, afirmare puternică a combativității clasei muncitoare, a hotăririi poporului român de a se opune fascismului și politicii sale războinice.

Idealurile promovate de partidul comuniștilor români, lupta sa eroică și plină de jertfe au fost liantul și cheia marii biruințe din august 1944, înscrisă sub semnul preluării în mîinile proprii de către popor a destinului său. Moment crucial, deschizător de epocă nouă în istoria României, victoria insurecției naționale armate, antifasciste și antiimperialiste a deschis calea unor însemnate prefaceri în viața țării, a poporului român, marcînd trecerea la edificarea socialismului, ideal îmbrățișat și promovat de cei mai luminoși vizionari ai poporului nostru încă în urmă cu peste un veac și jumătate.

Succesele construcției socialiste obținute mai ales după Congresul al IX-lea, de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrează justețea activității teoretice și practice a partidului nostru, care aplică creator legile obiective ale dezvoltării economico-sociale, principiile generale ale socialismului științific, concepția materialist-dialectică și istorică la condițiile concrete ale României, îmbogățind teoria cu privire la edificarea societății cu concepte și teze noi. Ele situează patria noastră printre puținele țări din lume a căror dezvoltare economică înregistrează o linie continuu ascendentă, dinamică și echilibrată. Marile realizări obținute în anii socialismului în dezvoltarea forței economice a țării sînt rodul activității neobosite, pline de abnegație, a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a întregului nostru popor, fără deosebire de naționalitate în jurul încercatei forțe politice – Partidul Comunist Român.

Marile înfăptuiri în toate domeniile obținute pe parcursul unei perioade de aproape patru decenii de muncă avîntată – perioadă în cadrul căreia se profilează distinct cele aproape două decenii de la Congresul al IX-lea, de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu – ilustrează elocvent capacitatea creatoare, patriotismul fierbinte ale partidului nostru comunist, forța politică conducătoare, centrul vital al națiunii noastre care acționează cu consecvență pentru edificarea pe pămîntul României a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Este, în același timp, un adevăr incontestabil că, în perioada de cînd la cîrma partidului și statului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, întreaga activitate internațională a P.C.R. s-a ridicat pe o nouă treaptă, calitativ superioară, a cunoscut o intensificare remarcabilă, un dinamism fără egal în întreaga sa istorie. Modul riguros științific și profund revoluționar cu care sînt abordate și tratate conținutul epocii contemporane, tendințele care se confruntă pe arena mondială, gravele pericole pe care le antrenează lupta pentru sfere de influență, concluziile privind direcțiile în care trebuie acționat pentru salvgardarea păcii găsesc un profund ecou în rîndul forțelor înaintate de pretutindeni, evidențiază că partidul și statul nostru se angajează pe deplin în lupta pentru rezolvarea acestora în concordanță cu năzuințele vitale de pace și progres ale popoarelor.

Unitatea de nezdruncinat a poporului în jurul partidului, încrederea neștirbită și adeziunea întregii națiuni față de politica sa internă și externă reprezintă chezășia înfăptuirii cu succes a programului făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate trasat de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român.

aurel mihale

MARȘUL VICTORIEI

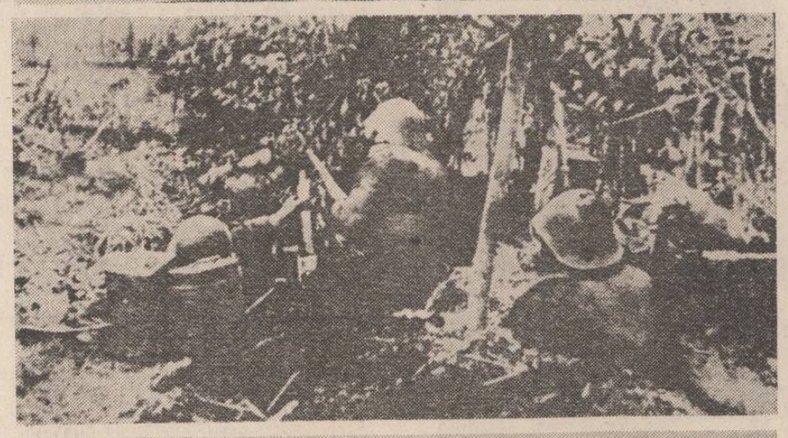

Tanchiști români înaintind spre o nouă poziție de luptă pe frontul din Austria, 1945 ● Grup de aruncătoare pe frontul antihitlerist din Ungaria, 1944 ● Infanteriști români în luptele din Cehoslovacia, 1945

...atunci în 1945, venise încă din iunie în țară, să grăbească întoarcerea trupelor de pe front, acasă. Unitățile îi erau împuținate de-atîția morți și răniți, soldații epuizați, unii de-aproape patru ani în război, flămînzi și hărțăniți, încă în uniformele de postav gros cu care străbătuseră toată iarna Munții Tatra, cu caii, care mai scăpaseră de foame și schije, ologiți și scheletici, abia trăgînd tunurile decalibrate și căruțele cu coviltir de rogojină ale trenurilor regimentare, cu depozitele serviciilor de aprovizionare din lungul șir al etapelor aproape goale, iar el încolțit și de teamă că ar putea fi încă reținute acolo, aproape de Praga și Viena, pînă unde ajunseseră în ziua Victoriei, ca trupe de ocupație. Dar și Marele stat major și guvernul păreau depășite nu doar de situația internațională, intrată într-o nouă tensiune, cea a pregătirii păcii, ci și de cea internă, a țării secătuite de război și cuprinsă de furtuna marilor mișcări politico-sociale, al cărui ultim val din februarie-martie 1945 abia se potolise. Îi trebuise însă timp, pînă să-și dea seama că nu atît această situație precară a țării constituia întîia cauză a întîrzierii întoarcerii armatei acasă, lucru absolut necesar, armata fiind pavăza principală a apărării independenței naționale, atît de greu cîștigată, cît parcă un soi de nedeslușită teamă de armata care se întorcea victorioasă de pe front, cît parcă un soi de cinică neîncredere în soldații care veneau cu alte gînduri acasă. Căci, oricum, erau alții decît cei care intraseră în foc în clipa insurecției, întorcînd armele într-o singură noapte împotriva dictaturii militaro-fasciste și cotropitorilor hitleriști, care eliberaseră întreaga Transilvanie și îmbibaseră cu sîngele lor zidurile de piatră ale Budapestei și stîncile Munților Tatra, cu gîndul la țară, la pămînt și la o altă viață pentru ei și cei de acasă. Nu făcuse niciodată politică și nu avea deprinderea să pătrundă în culisele acesteia, așa că nu încercase să înțeleagă tot, ci doar ceruse ca Armata comandată de el să se întoarcă imediat în țară, amenințînd că altfel va da curs cerinței nestăvilite a soldaților de a se întoarce singuri, în marș forțat și cu tunurile în față. În situația de atunci, cu armata sovietică pe Elba și la Viena, era o idee utopică, desigur, dar ea avusese efectul scontat. La începutul lunii iulie 1945, unitățile de pe front, cantonate pînă atunci în negrele păduri ale Moraviei și Boemiei, se regrupaseră rapid și începuseră marșul spre țară. Dar iarăși intervenise ceva care îl înfuriase amarnic, scoțîndu-l din sărite, și bătînd cu pumnul în fața noii conduceri a armatei, potolit cu greu doar de Grigore Boteanu, pe atunci încă subșef al Marelui stat major. Țara care atunci cînd îi trimisese pe front găsise pentru atîtea sute de mii de soldați garnituri întregi de trenuri, trecîndu-i granița fără oprire, într-o singură noapte, acum nu mai avea pentru cei care mai rămăseseră dintre ei și apucaseră ziua păcii, nici măcar un singur vagon. Bogatul ei parc de locomotive și vagoane de altădată se pustiise și mai mult, tocmai cînd fusese vorba de întoarcerea victorioasei sale armate de pe front. Așa începuse cel mai greu și chiar rușinos marș pe jos a sute de mii de soldați, pe șoselele de asfalt, din centrul Europei spre București, în toiul verii, în uniformele de postav și cu bocancii spați, cu sacii de merinde aproape goi și doar cu bidoanele umplute cu apă dată din belșug de populația pe care o eliberaseră și care le ieșea înainte, recunoscătoare, cu flori. Era clar că numai dorul de țară, de cei de acasă și de pămînt, sila de război și speranța într-o altă viață, mai bună, îi țineau mai mult de o lună pe picioare... „Lăsați, îl convinsese pînă la urmă Grigore Boteanu, mai implicat în țesătura lucrurilor de atunci din țară... chiar și așa, dar numai să-i vedem odată acasă ! Să ne știm armata, din nou întreagă, în țară !"

Pînă la urmă, marșul acesta pe jos, de la Curtici încoace, căpătase o semnificație revelatoare, nebănuită de cei care rînduiseră lucrurile astfel. El însuși alergase la graniță, de întîmpinase primele unități, primindu-le defilarea sub un imens arc de triumf, — ridicat peste noapte din cetină de brad și flori — în pasul lor înviorat, căci băteau acum pe deplin stăpîni pămîntul reîntregit al țării. În fața lui adunase fanfarele citorva garnizoane, iar în jur toate autoritățile militare și civile din regiune, cu mii de poporeni, mai ales țărani din partea aceea de țară... „Ni se-ntorc soldații de pe front !" străbătuse apoi vestea această toate drumurile țării, înaintea unităților care apucaseră spre garnizoanele lor. Și țara le ieșise peste tot în întîmpinare, — ca o mamă cu un obraz înnegurat, iar cu celălalt în lumină ; cu un ochi de lacrimă și sînge, iar cu celălalt întrezărind nu doar miile de soldați care se întorceau victorioși la sînul ei, dar și umbrele celorlalți, alte mii, rămași sub brazdele și pietrele pămînturilor eliberate și care nu se vor mai întoarce niciodată. Fiecare sat și oraș le ieșiseră înainte cu steaguri tricolore și roșii, cu piine și vin, cu cîntece și flori, și mai ales cu multe lacrimi, de bucurie și nouă nădejde, amestecate, cu fetele și femeile tinere repezindu-se și îmbrățișînd gîtul soldaților, agățîndu-se de picioarele ofițerilor, gata să-i dea jos de pe cai, bătînd coloanele obosite cu flori, dintre care soldații înfigeau cîte un fir în țevile armelor ce încă miroseau a praf de pușcă sau încoronau țevile groase ale tunurilor, mute acum parcă pentru veșnicie, — dar și cu jalea și plînsul desperat al mamelor, și nevestelor, și fetelor cernite, cu scîncetul nepotolit al miilor de orfani, ai tuturor celor care nu găseau în rîndurile soldaților pe nici unul de-ai lor. Oricum, dar — revăzînd cu ochii ei armata — țara își regăsise puterea și nădejdea, armata fiind trup din trupul ei ; iar armata reintrase treptat în ritmul noii vieți ce abia mijea, cimentînd și mai trainic legătura dintre ea și popor, lucru de care poate tocmai se temuseră unii din țară și care, recunoscuse el, nu s-ar fi putut realiza atît de repede și de trainic, aducînd soldații închiși în vagoane, descărcîndu-i noptile în gările de triaj și minindu-i apoi pe întuneric în cazărmi. Cînd înțelesese pe deplin acest lucru, desprinsese cîte un regiment din fiecare dintre diviziile sale și îl îndreptase spre București, pentru marea paradă a Victoriei cu care Capitala țării urma să-și primească armata biruitoare în chiar ziua de 23 August, ziua Eliberării. Înghesuise astfel regimentele în suburbiile și satele din nordul Capitalei, — Băneasa, Otopeni, Tunari, Străulești, Militari, Bucureștii Noi, Chitila și Săftica, — exact pe vatra de foc a bătăliei dată de unele din aceste regimente în zilele insurecției din august 1944, cu detașamentul generalului Gerstenberg, căruia Hitler îi ordonase să înăbușe în sînge „puciul militar" și să treacă prin foc și sabie Bucureștiul insurecțional. Și astfel, cam cu o săptămînă înainte de această mult așteptată zi, unitățile intraseră în refacere, la odihnă și reechipare, la curățatul și lustruitul armamentului, la baie și etuvă, la tuns și bărbierit, ca nația să-și vadă fiii într-adevăr ca pe niște învingători. El însuși se trăsese aici, la vilă, în mijlocul lor, spre a supraveghea toate pregătirile și a se pregăti și el de această mare sărbătoare.

numai că, lucrurile se petrecuseră altfel de cum își închipuise el și cum ar fi trebuit să se petrecă. Ultima noapte, ațipise abia spre ziuă, ținut pînă atunci treaz de gîndul că exact cu un an în urmă, în această noapte, după ultima înfruntare crîncenă cu Antonescu și comandamentul lui von Friessner, iscălise, cu asentimentul Marelui stat major și prevenind Palatul regal, ordinul de rupere a bătăliei din Moldova cu Armata Roșie ce-l coplesea din față și de întoarcere a armelor împotriva ocupanților hitleriști. O cutezanță „de nebun", pregătită metodic de Grigore Boteanu, pe atunci șeful statului major al Armatei, dar cutezase odată cu țara, cu întreaga armată, biruind apoi în insurecție și asigurînd supraviețuirea nației. Apoi aceeași armată eliberase Transilvania de nord, spulberînd odiosul dictat de la Viena, și continuase războiul pe meleagurile străine, pînă la înfrîngerea Germaniei naziste, asigurînd țării un loc de cinste, demn la viitoarea masă a păcii. Nici o minte omenească nu și-ar fi închipuit în noaptea de atunci cîte implicații grave, istorice, salutare pentru destinul țării ascundea în sine actul cutezător al insurecției !... Peste un an, în noaptea de veghe ce precedase parada victoriei din august 1945, retrăise satisfăcut faptul că, în ciuda situației cumplite în care se aflase țara, insurecția avusese totuși loc, dar fusese și chinuit de gîndul la cele ce s-ar fi putut întîmpla cu țara, dacă ea n-ar fi fost dezlănțuită în clipa aceea, impusă de comuniști. Ațipise astfel liniștit, dar încă nu se luminase cînd fusese trezit de motorul unei mașini care oprise în poartă, după care urmaseră niște pași în fugă pe aleea cu pietriș de prund și apoi cîteva bătăi puternice în ușă... Nu, nu puteau fi nici Năstase, nici Constandin ! Ei îi pregătiseră uniforma de cu seară, iar pentru tesălătul și busumatul calului alb, descoperit la comandamentul diviziei de cavalerie din Capitală și pe care el trebuia să deschidă parada în pelerina albă a ultimului Ordin „Mihai Viteazu", aveau destul timp pînă dimineața. Sărise la fereastra deschisă, intrigat, și trăsese perdeaua. În față îi apăruse grăbit, aproape speriat, aghiotantul, locotenentul Alexandru Marina, trimis desigur de generalul Dragnea, șeful statului major al Armatei, singurul care îl putea deranja la ora aceea...

— Ce e ? îl întrebase încă liniștit.

— Iertați-mă, domnule general, dar trebuie să vă raportez ceva urgent... strict confidențial !

— Spune-mi aici, îl silise... nu ne aude nimeni.

— ...acum un ceas, exact la orele patru, raportase Marina dintr-o răsuflare, toate regimentele noastre, trezite de-a dreptul din somn, au început să depună toată muniția, spre conservare, pînă la ultima grenadă și ultimul cartuș !

— Din ordinul cui ?

— ...al Comisiei militare aliate de control ! Ofițerii au refuzat să se supună, fără ordinul dumneavoastră. Unii, mai impulsivi, chiar și-au ieșit din fire. Și așteaptă...

— Adică, sîntem ca și dezarmați, acasă, în propria țară, și chiar în ziua parăzii militare a victoriei ? !... Frumos, foarte frumos ! scrîșnise el, cu ochii încrementi, de piatră, și pumnii uscați încleștați pe vergelele de fier ale ferestrei.

— Domnul general Dragnea așteaptă ordinul dumneavoastră... il grăbise Marina.

— Da, da ! mormăise lung. Păi, tot așa de simplu : dacă pînă, să zicem, orele șase nu primim muniția înapoi, regimentele reprezentative ale Armatei rămîn consemnate în cantonamentele existente și nu mai participăm la parada victoriei !... Clar ?

— Am înțeles, domnule general ! zvicnise Marina, satisfăcut. Permiteți-mi, să plec... trebuie să ajung înapoi la comandament în cel mai scurt timp !

„Ei, Rex ! strigase la cîinele care tot mîriia, cu labele dinainte pe taraba ferestrei și capul mare și ciolănos, negru, proptit în perdea... Poftim, coborîse din pat și ieșise desculț în salon, tocmai cînd pendula bătea orele trei, de-i deschisese ușa... Îți dau drumul, dar să mă lași în pace !".

Cîinele se furișase pe burtă, repede, pînă lîngă pat, unde săltase apoi capul pînă ce-i simțise palma uscată pe creștet și se liniștise. Lui însă îi mai trebuise un timp pînă regăsise firul gîndurilor întrerupt...

...Înainte de ora șase însă, cînd el ieșise la masa de pe verandă doar în pijama, fără gînd să se mai îmbrace, — deși Constandin se ivise de două ori de după colțul casei, așteptînd să-i toarne să se spele și să-i dea uniforma și pelerina, gata pregătite, iar Năstase plimba calul alb cu părul lucind ca oglinda, tot mai aproape, numai să pună șaua pe el —, se trezise cu Grigore Boteanu, cu o mașină a Marelui stat major, cu permisul de „liberă trecere" pe parbriz, oprită cu botul în poartă. Boteanu era tot o apă, cu toată răcoarea zorilor, și arăta încrîncenat și întunecat, cu fața ca de pămînt negru, crăpat, căci tăieturile obrajilor i se adînciseră de încordare, iar ochii ca de cărbune poros, lipsiți de obișnuita lor strălucire de păcură. După ce salutase și se așezase la masă, silit de el, își scosese șapca și o lăsase răsturnată pe masă, să i se mai usuce căptușeala, iar el să-și răcorească fruntea asudată...

— Voi ați fost de acord ? îl întrebase, scurt, parcă somînd Marele stat major.

— De unde ? ! N-am vrut nici măcar să discutăm !

— Atunci, cine ? Ministerul !

— Nici el !... Guvernul, zice că i s-a impus măsura asta, datorită situației confuze, de ultimă clipă, din țară... Și că nu e bine să ne luăm noi răspunderea de ceea ce s-ar putea întîmpla într-o asemenea zi...

— Ce situație ? Și ce s-ar putea întîmpla ?

— Adevărul este că țara se găsește într-o surdă tensiune politică, ce-ar putea răbufni mai ales azi... poate chiar public, în mulțimea venită să întîmpine armata... Există grave neînțelegeri în guvern, între reprezentanții diverselor partide din el... apoi între guvern și „partidele istorice", retrase de fapt într-o înverșunată opoziție... și mai ales între guvern și rege, care de la un timp refuză să mai iscălească vreun decret...

— Bine, dar astea sînt chestiuni politice ! Ce-avem noi, armata, cu ele ! Și ce au ei cu treburile noastre ?

— Simplu : se tem de începutul unor noi dezordini în țară.

— Dar de cele din primăvară, care au întors toată țara pe dos și în care, într-un fel, și noi ne-am amestecat, de ce nu s-au temut atît ?

— Atunci a fost cu totul altceva... era vorba de instalarea noului guvern !

— Bine, dar acest nou guvern, care acceptă o măsură ca asta, pe ce se sprijină el ?... Nu pe propria-i armată ?

— Domnule general ! se zbuciumase Boteanu, peste a cărui judecată lucidă, el, Prodan, nu trecuse niciodată, cît timp fusese șeful statului-major al Armatei sale. Dimpotrivă, i-o încărcase totdeauna cu rezolvarea celor mai grele probleme... Deocamdată, asta e situația și, din păcate, n-avem acum nici timp și nici putere să o schimbăm ! O să vedem mai tîrziu !

— Va să zică, se supărase el, îmi ceri să fiu și eu de acord ?

— Nu, ci doar să înțelegeți că, fiind puși în fața faptului împlinit, deocamdată, n-avem ce face...

— Spune-mi, atunci, la ce se gîndește cu adevărat Marele stat major !

— ...c-ar putea avea loc o provocare, și dintr-o parte și din alta ! Și că, luîndu-și răspunderea situației, va trebui să intervină imediat, militărește... ceea ce ar putea însemna, tocmai într-o astfel de zi, din nou sînge pe străzile Capitalei !... Așa că, acceptăm lucrul acesta așa cum ne este prezentat, ca o măsură de siguranță, dar n-o să-l uităm... mai facem un nod la batistă !

El însă rămăsese mai departe neînduplecat, cu capul mic și osos proptit în pumni și gîndurile împietrite, pînă cînd Boteanu îi pusese în față, pe masă, un pietroi pe care nu-l mai putuse răsturna...

— Domnule general, îi tremurase glasul obosit și înecat... gîndiți-vă la armată, la soldații cu care v-ați întors biruitor din război, și cu care dacă nu veți trece astăzi cu ei pe sub Arcul de triumf din Capitala țării, cum ați trecut și cu cei din celălalt război, nu veți mai trece niciodată !... Or, faptul acesta ar încununa participarea noastră la acest război, ar răscumpăra într-un fel jertfele de sînge ale celor cu care nu v-ați mai întors și ar da posibilitate țării, poporului, să-și omagieze armata, să se mîndrească, în deplină demnitate națională cu ea, iar celorlalți prilejul să vadă că încă există-m, că chiar și așa nu ne va putea smulge nimeni din mîini libertatea și independența, cîștigate cu atîta sînge ! Doar de la dumneavoastră am învățat, că trebuie să ne facem în orice condiții datoria, așa că armata și țara trebuie să rămînă mereu unite, neclintite în veci !

— Oh ! răsuflase el lung și fierbinte, cu capul lăsat pe spate și mîinile încleștate ca niște cîngi de marginea mesei... Fie ! Dumneata ai avut, pînă la urmă, totdeauna dreptate !

— Vă mulțumesc ! se ridicase Grigore Boteanu, de fapt și mai împovărat de cum venise, pentru că își luase singur, în numele Marelui stat major, răspunderea față de situația de fapt care se crease fără știrea și fără acordul acestuia. Vă așteptăm să primim împreună defilarea trupelor din tribuna oficială, în fața Palatului regal...

— A, nu ! clătinase el capul, hotărît.

— Atunci, după ce veți trece cu grupul de cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazu", care va deschide ca de obicei parada, cobor eu și vă iau...

— Nici așa ! Cum așa ? Păi dacă e vorba de soldați, voi defila în fruntea lor ! Le-am cerut de-atîtea ori să moară pentru țară ! Trebuie să-i conduc și în această sfîntă zi a recunoștinței naționale... Constandine, Năstase ! se ridicase apoi, grăbit. Ce faceți ? Uniforma, cizmele, pelerina și calul !

„Stai liniștit, Rex ! mîngîiase creștetul cîinelui care tresărise sub palma lui, la ultima bătaie a pendulei din salon. Ceva și mai revoltător, de necrezut, avea să mă aștepte !".

...Plecase de acasă cu un ceas mai devreme, sălțînd voinicește în șa, el însuși uimit cît de repede își regăsise deprinderea de a călări. Pînă la șoseaua de asfalt ce tăia pădurea Băneasă, spre București și Ploiești, fusese flancat de locotenentul Marina, care venise să-l ia, călărind pe un cal roib. Aici intrase între el generalul Dragnea, pe un cal ca pana corbului de negru, și apucaseră toți trei șoseaua la dreapta, spre Ploiești, în trap întins pe lîngă coloanele înlănțuite ale soldaților, pînă dincolo de Otopeni, la pod, unde se termina șirul regimentelor sale. Surprinși de apariția lui fugară, cu pelerina-i albă fluturînd de pe umerii săi pe crupele subțiri ale calului, ofițerii și soldații nu avuseseră timp să se mai alinieze, ci doar să strige înainte, într-un zvon ce-i însuflețea, același pe care îl mai auzise de atîtea ori pe front : „Generalul ! Generalul ! Generalul !".

Aici fusese întîmpinat de generalul Corbea, care încheia cu unul din regimentele sale coloana Armatei, și comandantul acestui regiment, și ei călări, unde, după ce le primise raportul, începuse trecerea în revistă a fiecărei unități. Era exact locul în care, în zilele insurecției din august 1944, doar cu un an în urmă, fusese închis cercul de fier al armatei române în jurul Grupării germane a generalului Gerstenberg, hotărît să spulbere Bucureștiul. Aliniați, soldații făcuseră front la stînga, colonelul comandase lung și înalt și ei îi prezenaseră armele, pentru cel din urmă „onor". Trecuse prin fața lor în pasul abia stăpînit al calului, urmat de Corbea și Dragnea, cu mîna stîngă pe frîu, sub crucea albastră a ordinului „Mihai Viteazu", cu dreapta la cozorocul șepcii, încărcat cu frunzele de aur, și ochii de piatră sinilie, arzînd. Cam la mijlocul coloanei oprise calul, întors către soldați, îi felicitase scurt, cu prilejul paradei victoriei, și incremenise cu mîna la șapcă, timp de aproape un minut, cît uralele lor, dezlănțuite, ajunseseră la apogeu. Apoi întorsese calul și o luase de pe loc la trap, pînă la regimentul următor, unde fusese întîmpinat de alt general și alt colonel, care comandase de departe „onorul". Și tot așa, din regiment în regiment, de-a lungul comunei Otopeni, apoi de-a lungul pădurii Băneasa, unde își avusese Gerstenberg comandamentul și baza de atac asupra Capitalei, apoi pe lîngă aeroport și prin tot satul Băneasa, pînă la pod, în capul coloanei, unde fusese întîmpinat de generalul Stancu, și comandantul primului său regiment, cel mai viteaz, care urma să deschidă parada. După ce primise și raportul acestuia, trecuse în fruntea grupului de ofițeri din comandamentul și statul major al Armatei, toți călări, înghesuiți pe pod, adică exact pe locul unde în august 1944, armata și forțele insurecționale îi opriseră pe nemți, șase nopți și șase zile, să intre în București. În față era plutonul de gardă, format din soldați aleși, înalți și bine legați, cu drapelul în frunte, iar dincolo de acesta, sub podul de cale ferată, fanfara, din cîteva sute de muzicanți, cu tobosarii, niște copii de trupă, și trompeții în primele rînduri. Nu mai avuseseră timp decît să fumeze cîte o țigară, pînă cînd generalul Dragnea dăduse semnalul de pornire, grăbit, căci pînă în Piața Palatului, unde avea loc parada și capul coloanei trebuia să ajungă exact la orele opt, urmau să străbată jumătate din București.

Așa intraseră în acel neuitat marș triumfal, la care nimeni nu visase mai mult ca el, în tot timpul războiului, domolindu-și calul care tot voia să zvicnească la trap, pentru ca, păstrînd coloana într-o cadență ușoară, soldații să aibă încă putere să bată, pe sub Arcul de Triumf și apoi în Piața Palatului, cel din urmă pas de defilare, apăsat, dacă s-ar fi putut să apăsăm pămîntul. Și chiar din dreptul fîntînei „Miorița", al vilei Minovici și al Școlii de horticultură din dreapta, fuseseră întîmpinați de uralele unei mulțimi pestrițe de prin cartierele mărginașe a acestei părți a Capitalei și de prin satele din jur, mulțime care, de-a lungul șoselei Kiseleff năpădise cele două străzi laterale, lăsînd coloanei doar magistrala de pe mijloc, strigînd și cîntînd de bucurie, bătînd rîndurile neclintite ale soldaților cu flori. În Piața Arcului de Triumf, înțesată toată de-o mulțime multicoloră, frenetică, vuind de urale nesfîrșite și care lăsase soldaților doar un coridor pe sub bolta Arcului, fuseseră întîmpinați de departe, de-o imensă fanfară, a garnizoanei Capitalei, aliniată pe un podium în trepte, cu un marș triumfal, și de un prim grup al unor oficialități ce reprezentau guvernul, conducerea armatei și comandamentul militar al Capitalei. El, Prodan, trecuse pe sub Arcul din piatră gălbuie de calcar, purtat parcă nu de cal, ci de uralele mulțimii, cu ochii mai întîi înainte, la drapelul înălțat cu semeție de garda din fața sa, și apoi înapoi, la coloana primului regiment care trecea pe sub imensa boltă de piatră, cu pușile pe umeri perfect aliniate și bătînd pasul pe caldarîm într-o cadență ce ațîța încă uralele mulțimii. Și tot așa, pe toată Șoseaua Kiseleff, pînă în Piața Victoriei, unde fuseseră întîmpinați de-o altă fanfară și un potop de mulțime, adevărata mulțime frenetică a Bucureștiului, cuprinsă ca de-un delir și parcă pornită, toată, nu doar să vadă și să bată soldații cu flori, ci parcă și să-i pipăie cu miile ei de mîini, să se încredințeze că își vedea, în sfîrșit, armata acasă... Da, Grigore Boteanu avusese dreptate ! Ar fi făcut o neiertată greșeală dacă ar fi nesocotit bucuria și speranța de acum, ale soldaților și ale poporului, prilejuite de această sublimă clipă a reîntîlnirii lor, victorioase, după un cumplit război și o pace atît de greu cîștigată !... Numai că, tocmai acum, cînd se pregăteau să intre pe coridorul Căii Victoriei, cu trotuarele și mai ticsite de mulțime, după grupul cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazu" din toată armata și toată țara, care, ca un permanent simbol al vitejiei românești și potrivit tradiției, trebuia să deschidă parada, doar cu un rînd de tobosari și altul de trompetiști în față, se pomeni alături cu un colonel de stat major, călare, care venise la trap din față, dinspre Piața Palatului...

— Domnule general, am ordin din partea domnului general Boteanu să vă comunic ceva strict confidențial, numai pentru dumneavoastră...

— Vă rog ! îi făcuse el semn să continue, înveselit în sfîrșit de bucuria mulțimii.

— ...Majestatea sa regele n-a apărut încă la tribună și s-ar putea să nu mai vină !

— Și parada ? îi înghețaseră dintr-o dată ochii.

— Se va desfășura mai departe... chiar fără prezența Majestății sale !

— Mucosul ! izbucnise el tare, mai înfuriat ca niciodată, și oprise calul, să bată pasul mai mult pe loc.

— ...domnul general Boteanu, sfîrșise colonelul, și el cu fața ca de pămînt, mi-a ordonat să vă comunic că sînteți neapărat așteptat la tribuna oficială !

O clipă uitase și de colonel, care-și întorsese capul, și de plutonul din gardă care se îndepărtase, purtînd mai departe drapelul, și de vuietul mulțimii de pe trotuare, și de coloana soldaților care tot venea din urmă, împingînd grupul ofițerilor călări pînă în spatele lui... „Doamne, ce fel de comandant suprem al armatei poate fi un rege, cu casul încă la gură, care refuză să-și primească armata întoarsă victorioasă din război, armata care în august 1944 salvase țara de la pieire și odată cu asta și tronul lui, care eliberase țara de nemți și umpluse jumătate din pămîntul Europei cu osemintele eroilor săi ? ! Uite, soldații ar fi avut acum dreptate : trebuia să ne întoarcem cu tunurile în față, să distrugem tot ce ne mai sta în cale, lucru ce-l puteam începe cu Palatul regal !... Doamne, revenise ca gîituit, cum a putut uita că mai presus de el și tron, de noi toți, stă nația și țara, și că astăzi puterea și permanența lor, demnitatea și mîndria lor națională sînt reprezentate de această armată întoarsă totuși biruitoare ? !".

Se trezise din gînduri în delirul înviorat al mulțimii, care crezuse că el ținuse anume calul din friu, să joace pe loc, și în cadența soldaților, răsunătoare în tunelul străzii cu clădiri înalte, ajunși pînă în spatele său...

— Domnule general... murmurase Dragnea, nedumerit.

— Marina ! strigase după aghiotant, căruia îi întinsese apoi friul calului. Comunică tuturor domnilor generali și comandanți de regiment, rugămintea mea, ca de aici, pe toată Calea Victoriei, pînă în fața tribunei din Piața Palatului, să mergem și noi pe jos, în pas cu soldații...

Așa apăruse imediat, singur în față, pe mijlocul străzii, care vuia de uralele mulțimii, cu pelerina-i albă împlinindu-i trupul osos și împunînat și călcînd în pas ostășesc peste covorul de flori ce i se tot arunca înainte, dar cu fața ca de pămînt, cu ochii de piatră și mîna înțepenită clipe în șir la șapcă. Străbătuse toată Calea Victoriei cu gîndurile parcă blocate, nemaiputîndu-le lega de supărare, și cu inima parcă atinsă de pelin. La marginea Pieții Palatului însă, fu trezit din nou de uralele unei mulțimi imense, ce izbucnise într-un freamăt ca de furtună iscată din pămînt, auzise marșul triumfal al unei alte fanfare, cu alămurile lucind pe un podium din fața statuii bătrînului rege Carol și întrezărise tribuna din fața Palatului regal, ticsită de uniforme militare, unele străine, de haine negre, de rochii de voal, mai toate albe, și cu locul central, de pe treapta din față, rezervat desigur tînărului rege, încă gol. Privise o clipă în urmă, parcă temîndu-se că grupul ofițerilor și lunga coloană a soldaților nu mai erau după el, și, simțind iar în spate uriașa lor putere, ridică mîna la șapcă și începu să bată pasul ca un adevărat soldat. Acum izbucnise și tribuna, în aceleași urale ca ale mulțimii din jur, și toți cei de pe treptele ei dădură într-un ropot de aplauze, așa cum dorise el din răsputeri s-o trezească nu pentru sine, ci pentru miile de soldați ce veneau din urmă. Și tot pentru ei, după ce trecuse de tribună, se întorsese pe prima treaptă a acesteia, în colțul de unde venea coloana, și înțepenise drapat în pelerina-i albă și cu dreapta la șapcă, să-l vadă cît mai de departe soldații, cei pe care îi condusese nu doar pe front, ci și la cîștigarea acestei prime clipe a păcii, a luptei pentru recunoașterea vitejiei și jertfei lor, a poporului.

Cînd însă, după grupul generalilor și al ofițerilor din comandamentul și statul major al Armatei și drapelul de luptă al primului regiment din divizia generalului Stancu, începuseră să curgă soldații, cu pădurea neclintită a puștilor purtată pe umeri, cu căștile de oțel lucind în soarele dimineții, ca niște tinere rînduri de brazi, umblătoare, și bătînd pașii cu mîndrie și putere, în deplinătatea conștiinței că ei erau nu doar învingătorii de pe front, ci și apărătorii acelei memorabile clipe a noii demnități naționale, întocmai cum dorise el, își simțise pieptul năpădit de-o nădușeală fierbinte, inima înecată de sînge și ochii umeziți, transfigurat afund, cum nimeni din jur nu și-i închipuise. Prin mulțimea aceea din piață și chiar de cei din tribune, întreaga suflare a țării era prezentă și-și întîmpina armata în urale de bucurie, tot mai atîtate de marșul cîntat atunci de fanfară. El mai auzise acest marș, la parada victoriei de după primul război mondial, și apoi în toți anii dintre cele două războaie, cînd de „ziua eroilor", mergînd la vreun cimitir al acestora sau la vreun monument închinat vitejiei românești din războiul de independență sau cel al reîntregirii neamului și țării, era cîntat de valuri de copii, cu glasuri cristaline și purtînd flori de cîmp, albăstrele și maci, în mîinile lor tinere... Și cum nimeni nu cînta, începuse să îngîne cîntecul singur, în gînd, cu ochii la soldații care intrau pachet-pachet în piață... **„Se-ntorc vitejii din război / Urmașii vechilor eroi / Ei tricolorul zdrențuit ! A treia oară l-au sfîntit... // Veniți cu cîntece și flori / Să răsplătim pe-nvingători ! / La glasul dulcei Românii / Latina gintă reînvie ! / Având eroii ca solie / Ea va războate-n veșnicie...".**

...Sfîrșise cu inima ușoară, parcă spălată de rouă, în auz din nou cu vuietul mulțimii și cu cadența neîntreruptă a soldaților, ca de un ornic al istoriei care marca trecerea acestor înălțătoare clipe... Numai că, întorcîndu-și ochii spre tribuna din spatele lui, văzuse locul tînărului rege iarăși gol și gîndurile îi fuseseră cuprinse iarăși de turbare... „Mucosul ! Ce știe el, ce-nseamnă un război ? ! Ce știe el, cum au bătut acești soldați, cu piepturile, pe coate și pe genunchi, întreg pămîntul țării, și-atîtea alte pămînturi de dincolo de el, înfruntînd focul năpraznic al mitralierelor și străbătînd valurile de explozii ale atîtor bombardamente, și cîți dintre ei au înroșit cu sîngele lor Mureșul și Arieșul, Crișurile și Tisa, sau și-au lăsat oasele în pămînt și sub pietre, zălog, pentru supraviețuirea nației și libertatea țării ? !".

Se smulse cu greu acestor gînduri și-n privirile limpezite îi apăruse iarăși mîndra coloană a soldaților. Treptat însă, vederea îi fusese cuprinsă de-o viziune fantastică. Și revărsarea, și vuietul mulțimii îi dispăruseră, și din privire, și din auz. În piață și de-a lungul Căii Victoriei, nu mai deslușea decît coloana soldaților. Acum însă vedea aievea nu doar rîndurile celor vii, — care băteau mai departe caldarîmul, cu putere, de-i bubuiau urechile, ci și fantomele celor căzuți, care intrau și ele în piață în același pas hotărît, întocmai cum împliniseră odată rîndurile regimentelor sale. Era un vis, desigur ; dar un vis în trezie, al apariției în piață, aievea, și a celor care nu se vor mai întoarce niciodată ! Printre chipurile de sînge ale celor vii, el văzuse într-adevăr și chipurile de ceară, sute și mii, ale morților, întrupate din fumul și pulberea tranșeelor, umplînd, cot la cot cu ceilalți cenușiul pustiu al asfaltului. Privelîștea asta se întindea mult înapoi, de-a lungul întregii coloane, pe toată Calea Victoriei, iar în mintea sa strălucind, pînă dincolo de porțile Capitalei, pe tot drumul de luptă al armatei române, de dincolo de munți, în Transilvania, și de acolo mai departe, pînă la Budapesta, și aproape de Praga... Încercase să-i privească de la tribună pe toți, și pe aceștia, drept în ochi, dar ochii lor erau ca stinși în plutirea aceea de pulbere și fum în care curgea încă aievea coloana... „Doamne, cîți nu s-au mai întors ! fusese cutremurat de un ultim gînd. Zeci și sute de mii ! Și-atîta vreme cît țara va fi lipsită de-atîția bărbați, va trebui să creștem alții, neapărat, în locul loc ! Pentru ca zestrea ei de aur și sînge, sporită cu atîtea jertfe, ce-i va sta la noua temelie, să poată fi apărată mai departe, în veci... Cînd deslușise iarăși mulțimea din piață, precum și coloana vie a soldaților, privisă întunecat spre tribună, și-atunci înțelesese cît de multe lucruri îl despărțeau de ea și iar încremeni, cu fața spre soldați și dreapta întinsă la șapcă. În gînd însă, marea lui hotărîre era deja luată...

A doua zi dimineață, cînd locotenentul Marina venise să-l ia de acasă, cu o nouă mașină, civilă, dăruită lui de guvern, îi întinsese acestuia un plic sigilat către Marele stat major, cu raportul prin care — socotind misiunea sa de pe front încheiată — își anunța demisia din funcția de comandant al Armatei și hotărîrea de a se întoarce la Școala superioară de război, la catedra de tactică și strategie militară, al cărei șef era dinainte de război...

„Rex, doar ți-am spus să stai liniștit ! apasă capul cîinelui, iar, cu palma înspre podea. Cum o să dorm, după ce astăzi am văzut armata de acum, după douăzeci și doi de ani, la o nouă aniversare a Eliberării ? !".

*) **Fragmente de roman**

Drumul eroilor

S-au prăbușit cîndva pe-un steag eroii
Și nimeni n-a văzut cum au murit,
Doar primăvara din cămăși de sînge
S-a scuturat pămîntul înflorit...

De-atunci, ca o eșarfă uriașă
Cînd se ridică zdrențuită-n vînt,
Suspină-adînc țărîna care-i poartă
Spre țara lor, în lacrimi și în cînt.

Iar cerul se rotește ca o apă
Cu păsări care trec și nu mai cad ;
Numai sub ierburi parcă umblă-anume
Un plug de os cu coarnele de brad.

Și ei tot vin pe drumuri nevăzute
Cu pasul lor mereu neobosit,
Lumina frunții le-o simțim pe frunte
Și nu mai știm dacă vor fi murit...

Anghel Gâdea

Semnul primăverii

Sub flamuri țara demnă respiră
Cu umerii rotunzi ca de măr
În care și-a scris cald adevăr
Tinerețea-i, statornică lră.

Din fîntîni suie o sete de-azur
Din munți un ecou multicolor
Și-n haine de lucru acest popor
Își mărturisește sufletul pur

Din două decenii de zbor se deschid
Ochii dimineții de primăvară
Un poem infinit în piepturi ne ară
Cînd ne cîntăm alesul și eternul partid.

Cristian Petre Argeș

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

DESTINE ÎN MAREA LUPTĂ

DECORAȚIE PENTRU O ZI DE DUMINICĂ

Înroșite de focul artileriei, se iveau zorile celei de-a patra zi de luptă a Detașamentului Păuliș.

Era duminică, 17 septembrie 1944, și avea să fie cea mai grea zi pentru subunitatea pe care o comandam. După o noapte brăzdată de proiectilele trasoare de diferite culori, se destrăma ce-a de-a treia încercare nereușită de pătrundere a inamicului. După pierderile grele suferite în sectorul companiei a 6-a Păuliș în cursul zilei de ieri, inamicul și-a schimbat direcția de efort pe artera Ghioroc-Miniș și se înverșuna să pătrundă prin atacuri repetate ce nu ne dădeau nici un pic de răgaz. Din plutonul 1 a companiei 1-a elevi pe care îl comandam rindurile se subțiaseră : elevii sergenți Lungulescu și Stămătoiu morți, 7 elevi răniți și 4 capturați în două acțiuni nereușite de cercetare — mai rău decît morți pentru că știam cum se purtau horthiștii cu prizonierii.

De la vecinii noștri vești proaste : sublocotenentul Cismaru Gh. mort în prima zi de luptă; i-a urmat la scurt timp căpitanul Ion Fătu, iar de pe deal fusese evacuat rănit sublocotenentul Popovici Mircea ; numele elevilor ca Iecovescu, Băbălău, Motreanu, Bobei și alții trecuseră în rindul eroilor.

Către ora 10 se proiectează un contraatac de-al nostru pentru recucerirea localității Ghioroc dar care se contramandează pentru că pe dealuri se contura o manevră de învăluire din partea dreaptă a sectorului meu. Schimburile de focuri înverșunate de la cota 471 se auzeau clar pînă la noi.

Îl văd în fugă pe prietenul meu Băncioiu care îmi spune că pe la ei s-au mai potolit lucrurile și să rămînem mai departe pe locurile noastre.

Și tot liniște și neliniște. Spre prînz — cel astronomic, căci despre celălalt nu mai era vorba — primesc ordin de la comandantul companiei să-mi mut dispozitivul plutonului spre dreapta, pe dealurile de lîngă biserica din Miniș, călare pe șosea, iar în locul meu să vină plutonul subl. Popescu Darius, care fusese greu încercat în noaptea trecută și care va face legătura între mine și plutonul subl. Dărăban Teodor din compania a 2-a. Abia termin instalarea în noul dispozitiv, fac „legătura de vedere" cu flancul sting al Batalionului I din Regimentul 96 infanterie și jos, unde aveam punctul central de rezistență, începe sarabanda exploziilor care, chiar mă miram de ce întîrzie atîta !

Plec grăbit într-acolo și pe drum întîlnesc un agent care îmi raportează scurt că din ordinul comandantului trebuie să preiau comanda companiei 1-a elevi, pentru că Drăghici Nicolae, căpitanul ei, a fost grav rănit. Încă unul, îmi zic, și dintre cei mai buni ! Cînd am ajuns la postul de comandă al plutonului lupta începuse. Un bombardament năprasnic combinat cu artilerie, aruncătoare de mine și „nebelwerfer" s-a abătut asupra noastră pe toată lungimea și adîncimea liniilor.

Se lăsa amurgul. Ascunși în gropi cu grenadele pregătite și cu mina pe arme, elevii așteptau calmi. Ne lămurisem ! Inamicul așteptă întunericul deși noaptea trecută cu tot întunericul ei, nu le priise deloc. Schimb cu subl. Popescu Darius cîteva cuvinte, ne sfătuim, ne punem de acord cu noile misiuni și plec la plutonul meu urmărit de temerile lui : fii atent, ai grijă de dreapta ! Raportez telefonic comandamentului realizarea noului dispozitiv și începerea luptei și trec la pușca mitralieră a grupei a 2-a. La adăpostul ceței artificiale și a întunericului iată-i apropiindu-se pe lîngă ziduri, garduri, șanțuri. Din sectorul companiei a 2-a încep să tragă mitralierele lui Băncioiu. Așteptare încordată. Nu vom deschide focul pînă nu vor intra bine în grădina din fața noastră ca să-i distrugem prin surprindere căci altfel ne scapă și vin iar. Cînd au ajuns la cireșul rotat toate gurile de foc au intrat în acțiune și toate grenadele, sufletul luptei apropiate, pe care le aveam datorită mecanicului Pavica de la stația C.F.R. Dădna.

Valurile dușmane cădeau dar altele le luau locul. Tăceau și arme de-ale noastre : Atanasiu, Lungulescu, Siriteanu, Păun. Pătrunde inamicul în stînga mea în sectorul lui Darius, trece peste șanț și intră în curtile apropiate. Contraatac scurt dar fără rezultat și rămînem pe loc cu flancul sting repliat. De pe deal alte formații inamice pătrund pe șosea în dreapta și iată-ne într-o „insulă" cu diametrul de circa 200—300 metri pătrați, încleștați cu inamicul care dă semne de oboseală dar nu cedează.

Ne instalăm în cinci case și formăm un cerc, cinci puncte de rezistență și rezistăm. Noaptea nu se mai sfîrșește și prin toate ungherele ei stă moartea la pîndă. Compania 1-a elevi mai număra 32 de elevi și lupta încă nu se terminase. Se aud strigăte de uraaa ! Ne-am dus pe vechea poziție unde am făcut legătura cu compania a 3-a care ne ajutase să ieșim din încercuire. De-a lungul șanțului de tragere trupuri tinere de elevi în odihnă veșnică. La cotul șanțului fostul meu coleg de cameră, subl. Popescu Darius, cu trupul sfîrtecat de schije. Murise cu mina încleștată pe pistolul mitralieră. Parcă-l aud : Aurică, fii atent și ai grijă de dreapta !... **(Aurel Virlan).**

★

Era în ziua de 18 septembrie, la Păuliș. După-amiaza. Atmosfera era însorită, chiar călduroasă dar numai undeva mai sus de oameni ; pentru că jos abia puteai respira de fum, ceață artificială, mirosuri tari. Inamicul, forțat de noi, se retrăgea spre Simbăteni, Miniș, Ghioroc, pe dealurile Cladovei. Compania noastră primise ordin de regrupare. Comandantul batalionului II elevi, maiorul Pîrcălabu Emil, dădea ordine comandantului nostru de companie, căpitanul Popescu Aurel. Noi veniserăm din stînga șoselei Păuliș-Simbăteni, de pe rambleul căii ferate, și acum treceam în dreapta, în afara satului Păuliș, prin porumbiște. Mișcările noastre fuseseră observate de către inamicul de pe dealuri și artileria lor bătea atît poziția, marginea satului pe unde ne tiram noi cît și satul unde observaseră mișcări ale coloanelor noastre și a primelor tancuri sovietice care se apropiau, eu am văzut doar unul.

Învățasem și știam la perfecție unde vor cădea proiectilele dușmane, unde vor cădea cu precizie, după sunetele lor din aer : care mai vîjîiau sau fluierau încă însemna că vor cădea departe ; cele care însă filfîiau eram siguri că vor cădea peste noi. Acum eram numai ochi și urechi și ca șerpii ne lipeam de pămînt sau de vreo movilită. Băteau ungurii cu un tun german cu patru lovituri deodată și proiectilele lor nu intrau în pămînt ci se spărgeau la suprafață și suflul lor te arunca la cîțiva metri. Partea proastă era că artileria noastră grea nu mai bătea pentru că nu mai avea muniție ceea ce ne făcea să ne aflăm într-o situație disperată și să luptăm cu gînd sigur de jertfă pentru că alte ajutoare nu aveam. Acum eram într-o situație cînd trebuia să exploatăm un succes obținut. Adică să nu-l lăsăm pe inamic să se regrupeze. Am ajuns, tîrîndu-ne, într-o lizieră de salcîmi în marginea Păulișului avînd în dreapta calea ferată electrică spre Cuvin. Ne-am oprit și ne-am pregătit pentru debușeu. Eu, ca și toți ceilalți ai noștri, ne încheiasem socotelile cu viața, urma plata supremă. Pe deasupra noastră au apărut avioane. Am crezut că sînt dușmane. Aveau însă sunetul nostru și tricolorul nostru pe ele. Erau IAR-uri românești și ce treabă bună au făcut în poziția dușmană și ce moarte au semănat printre horthiști! Plus că ne-au ridicat „datoriile" față de moarte ! După avioane a început și artileria noastră să bată.

La ora 17 s-a lansat racheta semnal și am pornit la contraatac în direcția Minișului. Țin minte că în stînga mea era căpitanul Popescu Aurel, comandantul nostru de companie, cu un pistol mitralieră în mîini, iar mai încolo era subl. Munteanu Eftimie. Cu alți cîțiva elevi îi făcusem o gardă comandantului, tacit și voluntar. Mai pierdusem un comandant, pe căpitanul Fătu, nu ne mai puteam permite acest lucru !

Cum am făcut debușeul cum ne-au luat în primire armele dușmane : automatele și brandurile. La început mă culcam cînd venea spre mine cîte o rafală, dar mi-am dat seama că pierd timpul iar gloanțele mușcau mai mult pămîntul. Nu m-am mai culcat. Gloanțele dușmane îmi loveau picioarele, zburau pe de lături, mi-au găurit moletierele, dar n-au intrat în mine. Parcă eram vrăjit. Eram într-un cîmp mare, deschis, însă avînd instrucție bună și reflexe căpătate pentru orice împrejurare, ne răsfiram și ne mișcam fulgerător. Am înțeles că ungurilor le era foarte frică de noi, cadeții cum ne spuneau ei. Acum ripostau fără convingere de reușită, îi simțeam eu ! Și se retrăgeau în dezordine lăsîndu-ne vreo 30—40 de arme automate și muniție și prizonieri. Cred că simțiseră că nu mai avem muniție și ne ajutau să-i fugărim.

În stînga companiei noastre era un tanc sovietic care trăgea din mers. Am ajuns la liziera satului Miniș. Ne-am oprit. S-a oprit și tancul sovietic. Comandantul batalionului nostru, maiorul Pîrcălabu Emil, insista să mergem mai departe dar tancul sovietic n-a mai vrut. Mi se pare că era o femeie locotenent pe tanc. Știu că a spus că este seară, că nu mai are muniție și așteaptă și alte tancuri să mai vină. În timpul acestor tratative, noi am întărit poziția cucerită și ne-am instalat în grupi individuale săpîndu-le în timp record. Eu aveam în stînga pe Ventura Silviu. El nimerise un loc care în adîncime se săpa ușor. Către fund groapa lui individuală era foarte largă iar mai sus își făcuse niște firide pentru muniție pentru că era pe post de încărcător la pușca mitralieră. S-a făcut întîi seară, apoi s-a înnoptat. **(Aurel Cărare).**

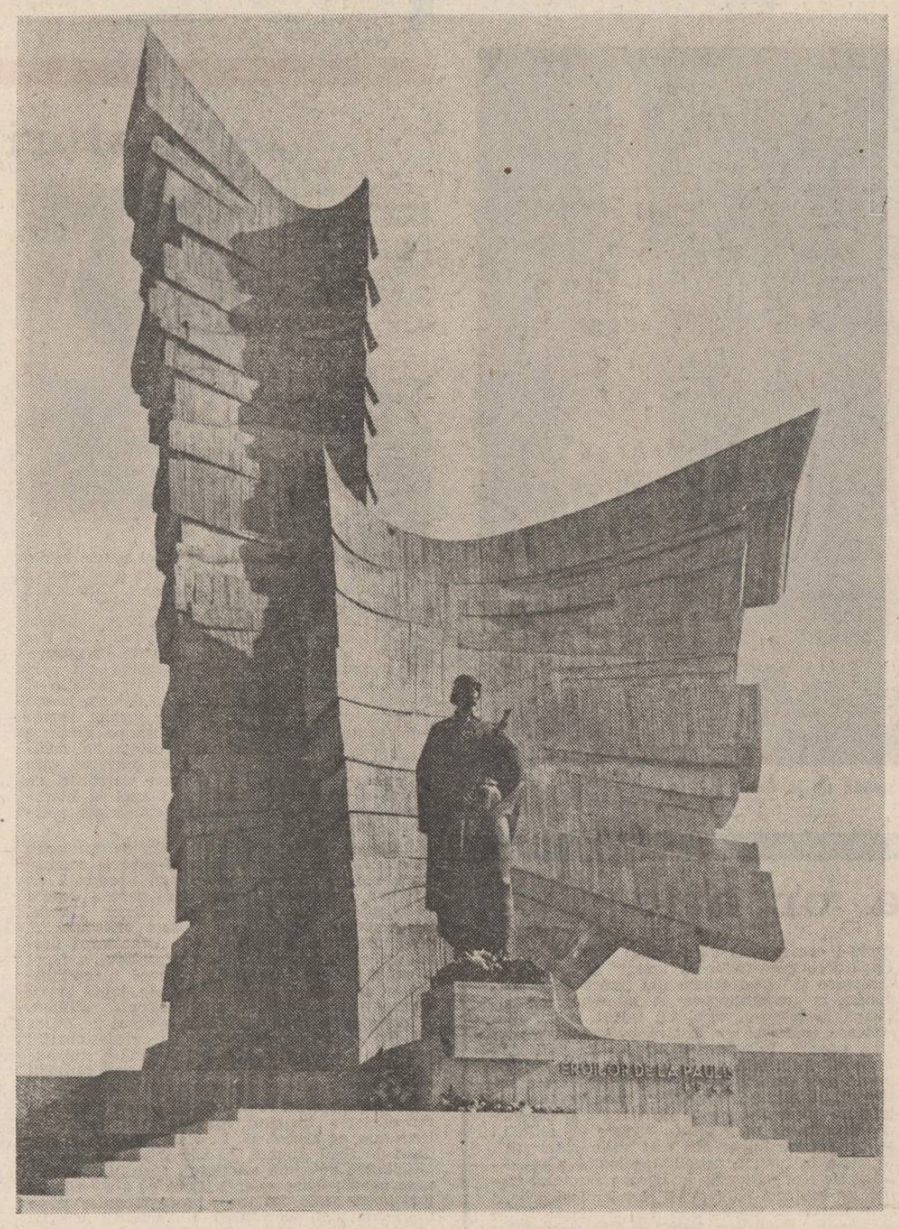

Monumentul eroilor de la Păuliș

CAPITOL LA OARBA DE MUREȘ

Corpul motomecanizat urma să forțeze rîul Mureș în zona Cipău-Iernut, să realizeze cap de pod, pe care să-l adîncească ulterior prin cucerirea dealului Singeorgiu pentru a putea fi trecute toate forțele peste rîu. În vederea forțării, ambarcațiile necesare au fost concentrate la Cucerdea.

Detașamentul blindat trebuia să forțeze Mureșul în sectorul celor două bucle ale rîului dintre Iernut și Cipău. În ordinul primit se arăta că detașamentul „va căuta să cucerească și să stăpînească dealul Singeorgiu cota 495... Va fi sprijinit de artileria proprie și de artileria corpului instalată în raionul Șeulia la cerere !".

În cursul nopții de 16 spre 17 septembrie 1944, Detașamentul blindat a început forțarea Mureșului în sectorul Iernut-Cipău. Prin acțiunile viguroase infanteria moto din compunerea detașamentului a realizat un important cap de pod reușind să cucerească pantele de sud ale dealului Singeorgiu. Tancurile și autotunurile desfășurîndu-se pe malul de sud al rîului au sprijinit cu focul lor acțiunile de forțare și cele duse pentru lărgirea capului de pod. **(Gh. Tudor, A. T.).**

La 24 septembrie 1944, Regimentul 34 infanterie a trecut Mureșul în capul de pod realizat de celelalte unități ale noastre și a început lupta cu trupele hortiste care apărau puternic înălțimile 409, 463, 495 de pe Dealul Singeorgiu. Atacurile efectuate pînă la acea dată, timp de aproape o săptămînă, reluate chiar de mai multe ori într-o zi, n-au reușit să zdrobească apărarea inamicului. Compania 13, din care făcea parte și plutonul pe care-l comandam, a primit în ziua de 25 septembrie ordinul să atace pe direcția cotei 495, Dealul Singeorgiu, pentru a o cuceri.

Pe înălțimea respectivă ca și pe cea învecinată, cu cota 463, inamicul plantase cîmpuri de mine, le organizase bine genistic și avea un sistem de foc bine organizat și greu de descoperit. La toate astea s-a mai adăugat și timpul ploios, care a făcut ca terenul să devină aproape impracticabil. Apa mustea peste tot, iar prin viroage se scurgeau adevărate torente. De aceea, repetatele atacuri date zile și nopți la rînd către cotele 495 și 463 n-au dat rezultatul așteptat.

Seara zilei de 25 septembrie era mohorîtă și cețoasă.

În gropi, în tranșee, la adăpostul cutelor de teren — soldați cu fețele trase de încordarea ultimelor zile. În sufletele lor, amărăciunea pentru pierderile suferite se împletea cu ura arzătoare împotriva tunurilor și tancurilor hitleriste, care le stăviliseră din nou încercarea de a ajunge la cota 495.

Mă adăpostisem într-o groapă de obuz și mă străduiam să găsesc cea mai bună cale pentru a pune stăpînire pe cotă. Pînă atunci, alte plutoane și companii atacaseră cota și de fiecare dată fuseseră respinse. Cerusem și eu această misiune dar de fiecare dată ea fusese dată altei subunități. Firul gîndurilor mi-a fost întrerupt de agentul de transmisiuni de la compania comandată de locotenentul în rezervă Al. Simionescu, care mi-a comunicat ordinul de a mă prezenta la comandant. Întrebîndu-l despre ce era vorba, ostașul mi-a spus că, după cît înțelesese, a doua zi avea să fie reluat atacul. (...) A doua zi la amiază, cînd ne așteptam mai puțin, am fost anunțați că începe pregătirea de foc a atacului. O ploaie de proiectile a început să cadă pe toată creasta din fața noastră. Pe mamelonul cu cota 495 pămîntul părea că fierbe. Loviturile artileriei noastre se succedau atît de des, încît păreau un șirag nesfîrșit de mărgele legate între ele. Dealul Singeorgiului, dar mai ales creasta lui dintre cotele 495 și 463 au fost învăluite de un nor gros de fum, care se proiecta pe înălțimi. Tot dealul clocotea, ca smoala într-un cazan.

Și proiectilele artileriei noastre continuau să cadă asupra cotei 495 cu o intensitate din ce în ce mai mare, împroșcînd schije în toate părțile. Aerul mirosea a fum și pucioasă, era inecăcios. Toți militarii plutonului știau că semnalul de începere a atacului nu era prea departe. În linia infanteriei se făceau ultimele pregătiri. Au apărut în apropiere și tunurile antitanc și aruncătoarele de companie, de care simțem mare nevoie pentru însoțirea atacului. Strigătele comandanților de grupe se auzeau simultan : „Toată grupa ! Verificați echipamentul și armamentul ! Verificați muniția !"

Dar strigătele erau de prisos. Toți așteptau semnalul de atac : trei cu șase stele roșii fiecare. Deodată o voce gîfuită a strigat ' Rachete cu stele roșii în colțul viei !

Se dăduse semnalul !

Ca un ceasornic bine pus la punct, toți militarii au pornit impetuos la atac. Terenul alunecos ne îngreuia înaintarea, dar nu mai putea opri iureșul nostru. Înaintasem aproape 300 de metri. Schijele proiectilelor noastre zumzăiau prin aer. Citeva schije ne-au vijiit pe la urechi mie și subl. Costea, care se deplasa odată cu noi. Acesta s-a oprit pe loc, a luat legătura cu bateria și a cerut transportul focului în adîncime. Scăpat de sub acest ciocan, inamicul a părut că se desmeticește, începînd din nou să tragă prin crenelurile cazematelor rămase intacte, precum și din tancurile îngropate. Se părea că și de data asta atacul va fi oprit. Dar nu s-a întîmplat așa ! (...) La terminarea acțiunilor de luptă, cînd tricolorul subl. Mărcuș flutura deasupra cotei 495 a Dealului Singeorgiu, comandantul Diviziei 9 infanterie a dat ordinul de zi cu nr. 11 datat 1 octombrie 1944 :

„Atacurile date la 21 septembrie 1944 și apoi la 26 septembrie 1944, ca și toate atacurile și contraatacurile din celelalte zile, dincolo de Mureș, pe Dealul Singeorgiu, vor trece în legendă !

Avîntul cu care voi ați înfruntat moartea ce pîndea de pe aceste înălțimi și de pe vîrfurile cu cotele 495 și 463 și apoi 409 și 435 întrece orice închipuire și orice așteptare."

Cornel Brahaș

Trupe române pe teritoriul Ungariei trec podul de la Tiszalök întins de pontonierii români, 1944

PRIMĂVARA E ÎN PACE

Plouă la Suceava. În muzeul de istorie — liniștea și penumbra dinaintea orei închiderii. Cineva ne aprinde lumina. „Vedeți, aici e Valea Suhei. Aici e comuna Mălini, știți... Labiș..., pe aici se merge spre Sabasa, pe aici spre Borca... (e drumul Vitoriei Lipan, mă trezesc gîndind cu voce tare), aici e mănăstirea Slatina, unde se instalase comandamentul german, dincoace Voronețul greu încercat de prădăciunile hitleriștilor. Aici e casa din Mălini unde își avea sediul comandamentul Regimentului 3 grăniceri, condus de colonelul Nistor Teodorescu, dincoace puteți vedea obeliscul de la Poiana Mărului, ridicat în amintirea eroilor care și-au dat aici viața pentru patrie..." Directorul muzeului, Octav Monoran, vorbește simplu, reținut. Îmi arată pe hartă pozițiile ocupate de grănicerii români în preajma zilei de 23 August 1944. Liniile acestea subțiri, colorate, delimitează de fapt spațiul eroic, zguduitor, al liniei întîi de bătaie. În spate artileria grea, pe cai, a unei unități speciale de vînători bavarezi, izolînd ca un zid impenetrabil batalioanele de grăniceri de restul armatei române. Aici, pe malul drept al Moldovei, grănicerii aflați în dispozitivul de pază, asistau cu revoltă mocnindă la orgiile puse la cale de fasciști. Satul Poiana Micului fusese făcut una cu pămîntul, fabrica de zahăr de la Itcani fusese jefuită și incendiată, trupele române care se retrăgeau erau mitraliate din spate, ostașii erau striviți sub șenilele tancurilor. De acasă, veneau scrisori de jale și durere : „murim de foame", „sîntem în zdrențe", „nu mai putem răbda" în timp ce ofițerii fasciști trimiteau în Germania pachete după pachete, încărcate cu ceea ce prădaseră pe unde treceau. Grănicerii români începură să confiște din pachetele nemților. Aveau loc tot mai des incidente. În martie 1944, colonelul Nistor Teodorescu este chemat la comandantul Corpului 17 al armatei germane și i se cere să intre sub ordinele sale. Colonelul Teodorescu refuză categoric. Între timp, hitleriștii evacuează și jefuiesc satele Piraie, Valea Seacă, Drăceni, Capu Cîmpului. Se organizează patrule românești pentru apărarea satelor de pe Valea Suhei. Situația devine din ce în ce mai greu de suportat. În timp ce românii sînt puși să sape tranșee, nemții fac plajă, organizează partide de vînătoare, chefuri și devastări.

În ziua de 23 August 1944 soarele ardea dogoritor și era liniște. Aerul încărcat, fierbinte, acalmia ciudată prevesteau furtuna. Iată ce scrie colonelul Nistor Teodorescu în jurnalul său de război: „De fiecare dată cînd retrăiesc acele clipe de mari răspunderi, în fața mea îmi apare odaia popotei, aflată peste drum de punctul de comandă al Regimentului 3 grăniceri, măsuța la care îmi luam în fiecare seară ceaiul. Aparatul de radio (aveam un aparat cu baterii) ne făcea legătura cu lumea înconjurătoare. De regulă, la audierea buletinului de știri care se transmitea seara, participau toți ofițerii punctului de comandă al regimentului, precum și comandanții subunităților aflate în apropiere. Fiecare emisiune era urmată de discuții și comentarii aprinse. Încercările propagandei antonesciene și hitleriste de a denatura adevărul și a prezenta situația militară în culori trandafirii erau ridiculizate și calificate ca atare. Contrar dispoziției de a nu se comenta negativ evenimentele militare, ofițerii își exprimau cu curaj și pe față sentimentele potrivnice continuării războiului hitlerist. Înainte de a începe transmiterea buletinului de știri, emisiunea s-a întrerupt și a răsunat vocea crainicului: „Atențiune! Vom transmite un comunicat important pentru țară !" Imediat am dat ordin ca nimeni să nu plece din sala popotei pînă nu vom asculta comunicatul anunțat. Era aproximativ ora 22 cînd a început transmiterea comunicatului. În liniștea odăii au răsunat cuvintele: „Dictatura a luat sfîrșit și cu ea încetează toate asupririle..." La auzul lor, pe fețele posomorite ale ofițerilor a apărut un zîmbet de bucurie, poate primul zîmbet adevărat din acei ani de suferință". La orele 22,30, comandantul Teodorescu dă, din proprie inițiativă, ordinul de luptă, sfidînd cercul de foc care înconjura poziția grănicerilor, tunurile, tancurile și mitralierele germane ce stăteau la pîndă. Patrulele au tăiat legăturile telefonice dintre unitățile hitleriste. În liniște și ordine, subunitățile române s-au pus în stare de alarmă. Prin acțiuni fulgerătoare, de mare curaj, au fost dezarmate cele două baterii de tunuri germane aflate în apropiere și lichidat punctul de comandă al divizionarului 3 munte german, comandat de maiorul Pabst.

Grănicerii români erau sprijiniți de populația din Drăceni și Suha ridicată ca un singur om împotriva cotropitorilor fasciști. Mai tîrziu, către ora 2, cerul s-a înnorat și a început să cadă o ploaie măruntă. Iată că și de data aceasta ca de atîtea ori în istoria frămîntată a neamului, natura era alături de oastea română în lupta sa pentru eliberare, pentru păstrarea neîntinată a ființei naționale.

Negura deasă era cel mai bun camuflaj pentru fierberea care luase în stăpînire malul drept al Moldovei. În aceeași noapte este dezarmată și obligată să capituleze și subunitatea germană de la Valea Seacă. Se trece apoi la încercuirea punctului de comandă hitlerist de la mănăstirea Slatina, de unde transmitea postul de radio „Lise". Și această acțiune este încununată cu succes. Pînă în zorii zilei de 24 august, numai compania căpitanului Nicoroiu dezarmează 170 de soldați, 20 subofițeri și 4 ofițeri nemți.

În dimineața care urmează, hitleriștii, dezmeticiți din șocul atacurilor neașteptate își concentrează forțele (mult superioare) pentru a înăbuși în sînge actul de mare curaj și patriotism al grănicerilor români. Au loc schimburi violente de focuri. Bătălia se dă pe viață și pe moarte. Cu sufletul pe suflet doar se poate scrie despre ostașii români care au devenit atunci, acolo, una cu veșnicia pămîntului patriei. Cuvintele nu au putere. Privesc pe panou, în muzeu, o fotografie înfățișînd un bărbat tînăr. Îmi pare neverosimil de frumos. Poate pentru că are aceiași ochi negri, strălucitori, curați ca și fiul meu. „Este căpitanul Vasile Teodoreanu, comandantul companiei a 11-a din Regimentul 6 grăniceri. Oamenii lui au fost înconjurați de nemți și somați să se predea. Au răspuns cu o grindină de gloanțe. Și-au apărat poziția pînă la ultima suflare. Căpitanul a fost prins și torturat cu sălbăticie de hitleriști. A fost spînzurat de picioare și ciuruit de gloanțe". Îl ascult pe directorul muzeului și mi se face iarnă în suflet. Și iarna se transformă într-un ocean de flori albe și nici ele nu pot să spună totul. Plec de la muzeu cu ochii în pămînt. La Suceava plouă. Nici nu simt apa care îmi șiroiește prin păr și se strecoară prin taiorul subțire. Mă gîndesc la istorie. Istoria ar trebui să fie o cronică a marilor fapte de cultură și de iubire de oameni. Suha, Sabasa, Mălini, Crucea Talienilor, Borca, Voronet ar trebui să însemne Sadoveanu, Victoria Lipan, Labiș, geniul popular nemurit în albastru de lapislazuli. Au existat însă întotdeauna mari puteri care ne-au cerut tributul de sînge în schimbul libertății și al dreptății. Au existat întotdeauna ghiftuiți dar mereu nesătui care voiau și puținul nostru, împingînd la luptă un popor prin vocație pașnic.

A doua zi plec la Liteni împreună cu domnu' Vasile care conduce un ARO sprinten, singurul vehicul în stare să ajungă acolo unde locuiește Ioan C. Pintilie, veteran de război, participant la luptele de la Mălini. Domnu' Vasile are 33 de ani. Sîntem de-o vîrstă. Nici unul din noi n-a cunoscut coșmarul războiului. Îmi povestește că știe de la părinți de bătălia grea care s-a dat pe aici. Își imaginează anevoie cum stăteau bătrînii satului neclintiți pe vatra străbună în timp ce obuzele le zburau pe deasupra capetelor. Ajungem la Liteni, o comună frumoasă, cu două școli de 10 clase, cu case frumoase, bine gospodărite. Mai avem de făcut cîțiva kilometri pînă în satul Corni. Mașina urcă din greu drumul de țară firav, desfundat de ploaie, în pantă neprietenoasă. Se uită cu coada ochiului la ghetele mele albe și zîmbește. „Știu la ce vă gîndiți. Fără dumneavoastră nu ajungeam eu în veci aici". Undeva sus, în coasta dealului, un stejar uriaș, de 130 de ani semnalează ca un catarg că acolo, chiar la umbra lui, stă căsuța modestă a lui Ioan Pintilie. Îl și vedem purtîndu-și căciula țuguiată prin ogradă. Cînd află pentru ce am venit, se bucură sincer. „Cum să nu, cum să nu, vă povestesc, vă spun eu tot, așa cum a fost, dar poftiți în casă". Intrăm în vîrful picioarelor în odaia cea bună, învelită frumos în scoarțe bucovinene. Ne așezăm cît mai aproape de ușă ca să le ferim de noroiul adunat pe încălțări. Moș Ioan se așează pe un scaun și începe prin a-mi comunica un lucru care îmi taie răsuflarea: „Dar să știți că în evidențe e o greșeală. Eu n-am făcut parte din Regimentul 3, ci din Regimentul 6, compania a 11-a comandat de căpitanul..." „...Teodoreanu !" — izbucnesc. „Chiar așa, de unde știți ?" „Nu se poate, nu se poate să am tocmai eu norocul de a găsi un supraviețuitor al acelei companii, îmi repet și nu mai știu ce să fac de emoție. Noroc că moș Ioan n-are nevoie de întrebări, povestește : „Păi, tovarășă, eu eram chiar omul de încredere al căpitanului. Mă ținea mereu pe lîngă dînsul. Era un om înalt, tare frumos și plăcut, de prin părțile Albei Iulia. Din luna mai ne-am aflat pe Stănișoara și la Crucea Talienilor, cu linia a II-a, apoi la Slatina unde era divizia. Eram șef de gardă. Cînd am trecut pe front la linia I-a (Mălini) deja ai noștri erau sătui de nemți. Prin iunie s-a format o patrulă de incursiune din 5 români și 4 nemți. Șef de patrulă era un subofițer neamț. Misiunea era de a ataca o mitralieră sovietică instalată la o gireadă de paie, dincolo de apa Moldovei. Nu știu de unde, subofițerul neamț a fost împușcat în picioru sting. Misiunea a căzut. Doctorul a constatat că neamțul fusese împușcat pe la spate cu un cartuș dum-dum (din acela care la ieșire face gaură mare). Nemții ne-au controlat om cu om la cartușe și la muniții dar n-au reușit să găsească pe cel care a tras. Dacă se găsea ceva, era vai de întreaga companie.

În seara de 23 August orele 23,30 am primit telefon de la divizia ce era comandată de colonel Teodorescu. Ordinul spunea că nu se mai trage nici un foc contra sovieticilor. Întoarcem armele contra nemților. Căpitanul nu-l cunoscuse încă pe colonelul Teodorescu, fiind înconjurați din toate părțile de nemți. Atunci a chemat pe adjutantul Popa și pe mine de am recunoscut la telefon vocea lui domnul colonel. Ofițerii nemți au fugit, au spus că-i vînzare. Subofițerii și ostașii au părăsit poziția. Căpitanul Teodoreanu a dat ordin: „Acționați prin surprindere. Nici un neamț să nu vă scape". Am luat prizonieri imediat vreo 50 de nemți și i-am închis în bordeie păzite. Locotenentul neamț era sub arest, în bordei. Și numai odată l-am văzut cum își smulge din cap un smoc de păr blond strigînd că e trădare. Nu a trecut mult, poate două ore și nemții au început a ne bate dinspre Poiana Mărului cu branduri de 50. La un moment dat, ne-au răpus nemții. Nu mai aveam muniții și eram singuri, fără nici un ajutor. Eu m-am refugiat într-o firidă săpată în malul piriului Suha. Am văzut cum dădeau nemții foc. După aceea am auzit bocănit de cizme. Îl duceau pe căpitan la execuție. Parcă m-ar fi văzut că eram aproape, a rostit: „Pintilie, anunță familia mea". A fost ultima dată cînd i-am mai auzit vocea. Apoi m-a luat și pe mine prizonier și m-au dus în curtea școlii unde erau adunați ca trădători: civili, bătrîni, femei, copii, jandarmi. Cînd s-a făcut ziuă bine, m-a chemat locotenentul neamț care mă cunoștea și mi-a spus: „Ioane, te duci la compania Piraie și comunici ordinul ca pînă la ora 7—7,30, 24 august, să la legătura cu noi". Am fost însoțit de doi ostași nemți. Eu mergeam pe mijlocul șoselei, ei de cele două părți, să fiu păzit. La ieșirea din Mălini, m-au lăsat singur. Am ieșit pe deal. Tocmai un sergent cu patru ostași din regimentul 3 grăniceri căutau să folosească un loc de tragere pentru o mitralieră din cele rusești. Cum m-au văzut, cu capul gol, cu cravată și cu un ștergar în mînă, coșcogea sergentul, m-au luat în deridere. M-am întîlnit cu căpitanul companiei de la Piraie, i-am raportat ordinul de la nemți. A rîs și el. „Și tu acu' ce vrei să faci, m-a întrebat — te duci înapoi sau rămîi ?" Rămîn, am spus. El m-a îndrumat apoi pe o ulîță la dreapta, la comandament să mi se dea echipament și armă pînă vine el. Dar n-am apucat să mai primesc arma că nemții iar ne-au înconjurat punînd brandurile pe noi. Am luat-o tiriș prin iarba mare. Cînd mi s-a părut că am ajuns la apa Moldovei, m-am ridicat în picioare și imediat s-a abătut asupra mea o rafală de pistol. Atunci m-am culcat și strigam : „Sînt român!" Strigam tare. Atunci am auzit o voce de român: „Ridică-te în picioare că nu te împușcă nimenea".

Atunci m-am ridicat. Dincolo de apa care huia, românul și un sergent rus îmi făceau cu mîna să trec la ei. Cînd mai aveam 2 metri pînă la mal, bolovanii mă loveau peste picioare, apa era repede, eram gata să mă înec. Atunci dacă au văzut că nu mai pot, sergentul sovietic a luat o nuia din parapetul tranșeului: a întins-o la mine și au tras amîndoi pînă m-au scos afară din apă. Așa am scăpat cu viață și din foc și din apă și am apucat să fiu decorat la sfîrșitul războiului. Din compania mea nu mai știu pe nimeni să fi scăpat. Camarazii mei se odihnesc în cimitirul de la Poiana Mărului. Am auzit că s-a ridicat acolo un monument. Dacă mă ajută sănătatea merg și eu să-l văd. Tare mă bucur că oamenii știu să-i respecte pe cei care au căzut atunci. Numai noi, cei care am trecut prin război știm cît de greu a fost. E bine să știe și tinerii de astăzi. Eu, de aceea, merg oricînd și oriunde ca să le spun. Numai să mă cheme. Și v-aș ruga, dacă nu vă bănuiți, de se întîmplă oarecum să mai găsiți oameni care au luptat la Mălini, spuneți-le să mă caute aici, la Corni, comuna Liteni, m-or găsi ușor că mă cunosc și copiii".

La poarta lui Ioan Pintilie stejarul a înverzit pînă la cer. Moș Ioan ne mai face un semn de drum bun, apoi își poartă căciula țuguiată, înapoi în casă. Trage să plouă. Tace și domnu' Vasile, tac și eu. Apoi, mult mai tîrziu, aproape de Suceava, îmi spune: „V-am purtat noroc !" „Mi-ați purtat". La radio se dă muzică ușoară. Țara e-n primăvară. Primăvara e-n pace.

Gabriela Hurezean

Literatura de azi și recuperarea istoriei

Document și ficțiune

Volumul **Ieșirea din ceață** (Editura Militară, 1985) consemnează, într-o formulă și o alcătuire originală, ecourile unui trăseu încărcat de răscolitoare istorie, pe care un grup de scriitori l-a urmat în 1984. Este vorba de refacerea și parcurgerea, în principal, a drumului eroicei armate române pentru eliberarea nord-vestului transilvan, de sub ocupația trupelor hitleriste și horthyste. Cartea are o compoziție mixtă incluzînd, pe de o parte, mărturiile și evocările unor scriitori ce au participat la operațiuni în calitate de combatanți sau corespondenți de război, iar pe de alta reportaje și documente artistice elaborate, ale unor autori mai vîrstnici sau tineri, și texte de ficțiune (povestiri, teatru, poezie) ; toate vibrînd de o autentică emoție patriotică.

Prima parte, intitulată **Călătorie printre amintiri,** include contribuțiile unor participanți direcți și martori oculari ai evenimentelor : Petre Bucșa, „La ocolis în Făgădău", „Meditație la Oarba de Mureș", Nicolae Crișan, „Pe Dealul Feleacului", Teohar Mihadaș „Constelația jertfelor", Vasile Nicorovici, „Toată suflarea țării", Ion Larian Postolache, „Secvențe luminoase dintr-un film însingerat", Ion Potopin „Cu prețul vieții. Jurnal de campanie. Eroica din August" și Radu Teodoru „Jurnal de război". Toate aceste texte și consemnări avînd girul veracității depun mărturii despre vitejia și eroismul ostașilor români, despre dragostea lor de țară, despre jertfele lor de sînge care au dus la reintregirea patriei. Dincolo de datele strict istorice, întîlnim și cîteva lucruri ce țin de literatură și care fac cu atît mai umane și emoționante faptele evocate. Citim, de exemplu, în evocarea lui Teohar Mihadaș, **Constelația eroilor,** că printre cei căzuți la datorie pentru eliberarea pămîntului transilvan s-a aflat și căpitan de rezervă Gheorghe Păunoiu, logodnicul Ecaterinei Teodoroiu. Ce tragică și stranie coincidență i-a unit peste ani în moarte. Tot în aceste crîncene lupte, într-o nenumărați alți eroi, și-au pierdut viața sublocotenentul Paul Sadoveanu, fiul marelui scriitor și soldatul fruntaș Ion Pricâ, în buzunarul căruia s-a găsit o scrisoare-poezie către mama sa : „Crezînd că poate-ntîmplător / Afla-vei de-a mea soartă, / Tu pasul ți-l îndrepți ușor / De-atîtea ori spre poartă ; / Dar n-așteptа de mine veste, / Că viața nu mă lasă : / La datorie simt că sînt / Cît zece de acasă..". Sau figura dîrzului căpitan Andrei Grigore, comandantul companiei a doua a școlii de ofițeri de rezervă din Bacău, ce amintește de unul dintre personajele romanului lui Camil Petrescu, **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război,** căpitanul „de fier" Corabu. Numai că viața o ia mult înaintea literaturii. Înainte de a muri, după ce dă ordin ca nimeni să nu părăsească locul de luptă („Crăpați pe poziție"), mai are timp să-i spună elevului-ofițer : „Încheie-ți nasturele la veston, elev !" Aș adăuga în acest sens și imaginea armatei române, scoasă parcă dintr-o mare dramă, ce se retrăgea pe „Dealul Feleacului", după odiosul Dictat de la Viena, din textul lui Nicolae Crișan : „Ceva mai absurd nu se putea auzi, după cum ceva mai absurd și mai dureros nu se putea vedea decît mulțimile de tineri civili în putere urcînd șerpuit Feleacul, umăr la umăr cu tineri ofițeri sau militari în termen, coloane de ostași înarmați cu căștile de oțel pe cap, cu pușile duse, ca la mort, cu țevile în jos, cu tunuri trase de cai voinici sau de mașini cu boturi monstruoase, lungi... [...] De sus din vîrful Feleacului, umbrele soldaților ce se retrăgeau cu rușinea și disperarea celor ce-ar fi putut, ar fi voit și ar fi trebuit să lupte, dar n-au fost lăsați să lupte, se așterneau lungi pe asfalt, mai lungi se-așterneau umbrele clădirilor orașului în iarba și pometul devenite albastre, ca și umbrele căruțelor militare sau ale mocanilor ce închideau coloana dezastrului, cel mai greu și mai dur al unui popor încercat în lungul istoriei sale de necazurile ce au nimicit destule alte neamuri mai mari decît al nostru..." Și apoi dureroasa dar glorioasa epopee a reîntoarcerii armatei române, a victoriilor ei asupra hoardelor horthysto-hitleriste, și privirea de pe Feleac asupra pămîntului revenit la țara-mamă. Astfel de episoade, vii, tragice sau pline de bucuria victoriei, întîlnim și în fragmentele de jurnal ale lui Ion Larian Postolache sau Radu Theodoru ca și în testimoniile celorlalți autori combatanți sau doar martori ai evenimentelor.

A doua mare secțiune a cărții se intitulează, **După patruzeci de ani. Dialog cu timpul.** Ea cuprinde texte de factură diversă (reportaj, eseu, proză, poezie, teatru) ale unor scriitori mai mult sau mai puțin tineri, ce, firesc, nu au putut fi participanți direcți, din cauza vîrstei, dar care reconstituie cu o emoție, puternică, nedisimulată pagini de eroism din cartea de sînge și aur a Eliberării. Documentare „artistice" așa cum spuneam mai înainte, în care înregistrarea spuselor unor veterani de război de pe traseul parcurs de la primele sate românești eliberate lîngă Brașov pînă la ultimul oraș recucerit, Careiul, în acea toamnă de foc a lui 1944, se împletește cu reflecțiile și meditațiile scriitorului, semnează Ion Arieșanu, Vasile Băran, Hajdu Győző, Corneliu Leu, Damian Necula, Titus Vijeu și colonelul Constantin Zamfir.

Petre Sălcudeanu **(Pentru o idee. Soldatul necunoscut. Obsesie),** Mircea Nedelciu **(Despre mase în război)** și Vasile Sălăjan **(Omul sub acoperiș)** scriu tablete sau evocări eseistice în care preponderente sînt sentimentele trezite de evenimentul circumscris și reflexia asupra sensurilor lui. Toma George Maiorescu **(Zile de cumpănă)** și Nicolae Nasta **(Drum de sînge)** au apelat la mijloacele prozei și ale colajului pentru a relata nu numai un adevăr istoric în parametrii lui reali dar și pentru a surprinde ceva din atmosfera psihologică a momentului. În **Oul orb,** piesă scurtă de D.R. Popescu, utilizează așa cum ne-a obișnuit literatura sa, realul și parabolicul pentru a cuprinde cît mai mult din sensurile și semnificațiile episodului evocat : punerea unei borne pe vechea graniță a Transilvaniei libere. Traian T. Coșovei **(Oarba de Mureș cota 495)** și Romulus Vulpescu **(Armura noastră, cartea. Țăria istoriei române)** aduc o ofrandă lirică celor ce s-au jertfit pentru gloria neamului, pentru cucerirea independenței țării.

În întregime, **Ieșirea din ceață** este, ea însăși, un omagiu sincer, vibrant, patriotic adus de conștiința scriitoricească celor ce au „scris" cu sîngele lor, pentru totdeauna, epopeea reîntregirii patriei.

Paul Dugneanu

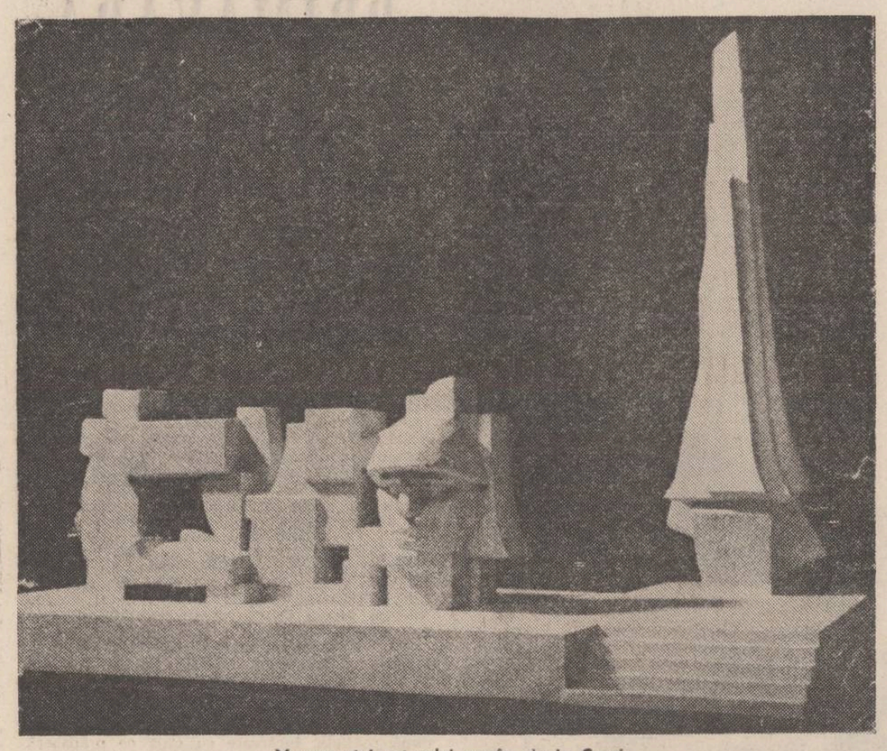

Monumentul ostașului român de la Carei

Îndemn la creație

Urmare din pag I

nale s-au născut dintr-odată și nici toate revoluțiile nu s-au declanșat simultan. Aceste decalaje de evoluție și dezvoltare au ridicat probleme de înțelegere și de interpretare istoricilor, ca și teoreticienilor socialismului. Perspectiva istorică asupra modului cum s-au reflectat aceste chestiuni în mintea istoricilor, a gînditorilor întemeiați pe viziunea materialist dialectică, este instructivă în sine și acest lucru îl evidențiază din plin cartea scrisă de Ion Popescu Puțuri. Prezentarea analitică și cronologică pe care o face cercetătorul evidențiază succesiunea punctelor de vedere și progresul capacității analitice și de viziune. Dacă inițial revoluția socialistă era considerată posibilă în țările capitaliste cele mai dezvoltate, ulterior, conform evoluției sociale, economice, politice ca și analizelor care le-au urmat, revolutia își vădea posibilitatea în „veriga slabă" a statelor capitaliste. Din simpla confruntare a teoriilor în succesiunea lor, comparate mereu cu faptele, comparare pe care autorul nu uită niciodată s-o facă, rezultă necesitatea unei gîndiri lucide, capabile să examineze neobosit realitatea și să formuleze teoriile pentru modificarea ei, un îndemn la creație. Acest salutar îndemn la creație își găsește punctul de sprijin în documentele P.C.R. unde îndemnul de a acționa cu toată hotărîrea pentru a înlătura ceea ce este vechi și perimat, necorespunzător noii etape de dezvoltare a socialismului este o coordonată vie a gîndirii politice a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Promovarea noului, corespunzător noii etape de dezvoltare, este mobilul acestei creații, ideologice și politice despre care vorbește lucrarea lui Ion Popescu Puțuri. **Îndemn la creație** este o carte despre creația în linia teoretică a gîndirii noastre politice, o gîndire care să plece mereu de la teorii confruntate cu realitatea și de la realități confruntate cu teoria.

Temele dezbaterii concrete din lucrarea **Îndemn la creație** sînt mai multe, toate legate în cele din urmă între ele, firul roșu fiind preocuparea de a clarifica raporturile dintre state și popoare astăzi, potrivit unor principii superioare ale conviețuirii, dar și conform dezvoltării istorice și unei interpretări materialist-istorice a realităților. Din acest punct de vedere modul cum clasicii marxism-leninismului au văzut la mijlocul secolului trecut unele probleme ale mișcărilor revoluționare din Europa, absolutizînd și singularizînd calitățile revoluționare ale unor popoare și state, s-a dovedit a fi infirmat de istorie și de practica revoluționară. Categorisirea popoarelor din Balcani drept incapabile de a-și alcătui statele naționale și de a ajunge la o revoluție socială proprie a fost și ea la rîndu-i confruntată cu realități istorice opuse. Împărțirea popoarelor în „mari" și „mici", în creatoare și necreatoare din punct de vedere politic, în „revoluționare" și „nerevoluționare", făcută la mijlocul secolului trecut, a suportat serioase corecturi din partea evoluției faptelor și a istoriei. Îndemnul la creație pe care Ion Popescu Puțuri îl preia din documentele de partid este îndemnul către elaborarea unei optici și metode interpretative realiste care să înlăture asemenea lacune de viziune și prognoză. Fetișizarea unor teorii, caduce de altfel, i se pare autorului cu atît mai puțin binevenită. El pune în lumină necesitatea legică a constituirii statelor naționale în Europa secolului trecut, nu conform unor teorii ci unor legi proprii și profunde de dezvoltare. Teoria înglobărilor statale, a popoarelor „mici", teoria formațiilor suprastatale este privită din acest punct de vedere al confruntării teoriei cu faptele și a teoriei cu ea însăși în curgerea ei procesorală. Extrem de instructivă revine din acest punct de vedere discuția leninistă despre stat și națiune, dusă între Lenin și Stalin în anii 1922—1923 în care primul susținea necesitatea autodeterminării și a dreptului națiunilor și popoarelor de a-și hotărî singure soarta și formula de existență. Împotriva unor excese, pe care le combătea, Lenin scria între altele : **„este cu totul neindicat a pune în mod abstract problema naționalismului în general. Trebuie să facem distincție între naționalismul unei națiuni asupritoare și acela al unei națiuni asuprite, între naționalismul unei națiuni mari și acela al unei națiuni mici".**

Îndemn la creație se constituie într-un îndemn la luciditate, la examenul fără prejudecăți al faptelor și teoriilor, refuzînd fetișizarea lor în egală măsură. Este interesant că din această lucrare cu un larg orizont informativ și teoretic se desprinde o critică indirectă și directă a opticii după care Europa se confundă cu vestul continentului european. Ion Popescu Puțuri integrează și contribuția gîndirii politice a socialiștilor români în chestiunea statului, a păcii și a războiului, cartea **Îndemn la creație** fiind, din multe puncte de vedere, pilduitoare nu numai prin tezele și îndemnul susținut, ci chiar prin exemplul propriu. Necesitatea orientării după fapte riguros și consecvent analizate din unghiul de vedere al materialismului dialectic și al năzuințelor umaniste ale socialismului este consecvent afirmată în **Îndemn la creație.** Cartea care afirmă rolul creator din punctul de vedere al gîndirii politice al Congresului al IX-lea, răspunzînd și ideii de a realiza o istorie unică, necompartimentată tematic, este și o contribuție, științifică însemnată care probează, de la sine, existența capacității de elaborare românești.

„Aligatorii de oțel"

Cu romanele mai recente ale lui Nicolae Frânculescu, dedicate în principal momentului românesc de la 1940 și de după aceea, imaginea literară asupra războiului pare să se fi corectat cel puțin pe latura pur senzațională și documentară. Nu e vorbă, contribuții pe tema aceasta aduseseră și Aurel Mihale (cu trilogia „Focurile") și Radu Theodoru (cu „Biografie de război") : imaginea pe care ei o dăduseră porne mai cu seamă din biografie și consta într-o elaborație intelectuală izvorîtă din evenimentul trăit. Ideea reconstituirii istorice, întemeiată pe documente și nu doar pe impresii, este la aceștia foarte vie, forțînd, în ultimă analiză, stereotipiile pe care tema le consolidase. Pas cu pas, proza românească aplicată conflagrației încheiate în 1945, s-a specificat atît prin optică și prin substanță cît și prin condiția ei estetică propriu-zisă. Ea tinde să devină, la ora aceasta, efectul unui punct de vedere românesc asupra războiului înaintînd pe linia pe care înaintează laolaltă cu istoriografia dedicată acestui moment. Acest efort conjugat, care este în principiu rezultatul unei clarificări de optică a istoricilor și abia mai apoi al literaturii, poate avea, cu vremea, consecințe pozitive imprevizibile.

Adeseori, atunci cînd este vorba de asemenea modificări (nu conjuncturale ci proprii cunoașterii istorice, din ce în ce mai apropiată de adevăr) o mențiune românească pare a deveni obsedantă : este „Delirul", de Marin Preda. Însemnătatea acestui roman este indiscutabilă, cel puțin în ceea ce privește umanizarea literaturii pe tema războiului ; prozatorul a făcut o scoborîre în biografiile curente îndepărtîndu-se de litografiile cîmpului de luptă și de comentariul hărților de operațiuni militare. Războiul, schițat în „Delirul", e văzut pe latura lui civilă, nici senzațională, nici „profesională" ; conflagrația a căpătat o dimensiune a umanului absent de la confruntări, înfățișînd războiul ca pe un eveniment produs pe altă planetă.

Totuși, nu acest roman e acela care a generat radicalizarea imaginii românești privitoare la literatura de război, ci, fără îndoială, ciclul dedicat de Paul Anghel, în cele șapte volume ale „Zăpezilor de-acum un veac", războiului românesc pentru independență. Ceea ce s-a observat mai puțin acolo (pe lîngă proza mediilor și pe lîngă romanul burgheziei) e răspunsul specific al spiritului la ideea de conflagrație, cu alte vorbe coagularea unui concept de artă militară la români. Critica se grăbește, de obicei, examinînd „Zăpezile de-acum un veac", să noteze că este vorba de epopeea unui război uitînd analiza dimensiunii pur militare pe care o asemenea întreprindere o presupune. Un studiu amănunțit dedicat acestei teme ar aduce clarificări asupra ideii de război în optica românească și asupra motivațiilor care provoacă, în regiunile locuite de români, astfel de confruntări militare. Pentru romanul românesc de război, tratînd adică despre orice fel de război pe care l-au purtat românii, „Zăpezile de-acum un veac" rămîne, deocamdată, referința obligatorie.

Mai puțin izbitoare în „Văduvele negre" (1981), această procedare era totuși prezentă și acolo. „Văduvele negre" sînt „black widows", bombardierele engleze de culoare neagră care au terorizat Bucureștii în august 1944. Atunci fixează, de altfel, prozatorul momentul lui românesc, stabilindu-se mai ales într-o unitate militară românească de artilerie antiaeriană. Mediul militar e numai o latură a lumii prozastice de acolo, romancierul este curios și pasionat nu doar de arme ci și de intrigi, de amoruri, de politică în sfîrșit. Adam Mălureanu, un sergent, și Cristache, un ofițer, curtează pe o Silvia, care este indecisă între cei doi militari, coabitînd cu amîndoi. Sora acesteia, Iulia, e simpatizată de nemți și chiar se amorezează de unul dintre ei, Klaus Dittmar. Un alt german, Rudolf, dintr-o familie bună, pleacă pe front și ignoră că taică-său a murit într-o înscenare pusă la cale de naziști (era dintre ofițerii care se împotriveau lui Hitler). Mama acestuia fuge din Germania în Elveția ; în acest timp, România iese din Axă și îndreaptă armele împotriva nemților. Cu aceste precizări, romanul se încheie lăsînd fără epilog o sumedenie de evenimente care nu puteau să se consume altfel decît sub regimul timpului.

Așa se și prezintă „Aligatorii de oțel", (Ed. Cartea Românească, 1985), care continuă cu o anumită precizie de documentarist datele care, abia acum se observă, fuseseră doar schițate în „Văduvele negre". Este sigur că prozatorul a croit un roman mult mai dezvoltat pe care îl va înfățișa episodic, sub forma unor volume separate, așezate sub o idee pe care de-abia epilogul o va clarifica. De altfel, idealul naturalist de roman, care era vizibil în proza lui Nicolae Frânculescu de la nuvelele mai vechi („Dudul rubiniu", „Soldatul habsburgic") se configurează încă o dată hotărît, sub forma ciclului romanesc cu personaje care evoluează în chip senzațional. Așa se petrec, în ultimă analiză, complicațiile de biografii de aici (căci în proza lui Nicolae Frânculescu toate viețile stau sub semnul unei aparent iremediabile încurcături). Rudolf von Ebenberg cade prizonier, în condițiuni absurde, nu la aliați ci la... nemți. Klaus Dittmar, iubitul Iuliei de la București, e luat de sovietici. Cristache e rănit pe front, unde îl avea în subordine pe concurentul său erotic, Adam, și după ce iese din spital o curtează pe Silvia, cu deplin succes, căci rămăsese fără contracandidat. Adam nu este nici el cuminte, îndrăgostindu-se de o unguroaică, Ursula, după care, despărțindu-se fatalmente de ea (căci războiul înaintează) e luat prizonier la nemți, intrînd într-un lagăr unde îl cunoaște pe Rudolf. Acum înțelegem de ce prozatorul o luase pe ocolite în volumul întîi și înfățișase amănunte din viața lui Rudolf. În acest timp, Iulia și Silvia sînt agresionate erotic de Viorescu, directorul întreprinderii unde s-au angajat ca funcționare ; Eva-Luisa, mama lui Rudolf, pleacă din Elveția și ajunge la Paris unde fiica ei, Charlotte, provoacă unui american, militar și el, o pasiune nebună. Conferința de la Ialta prilejuiește prozatorului cîteva pagini izbutite de exercițiu epic în marginea documentelor. Practic, Germania este învinsă și războiul european se încheie; pacea e descrisă de Nicolae Frânculescu mai ales din perspectiva prizonierilor (cei mai mulți dintre eroii lui căzuseră, am observat, prizonieri) și din optica ziarelor, care universalizează, într-adevăr, sentimentul conflagrației terminate însă și pe acela al frontului asiatic. Între timp, Rudolf și Adam evadaseră, împreună cu mai mulți, de la nemți și ajunseseră la americani ; sînt triați și, în fine, românii ajung în țară. Este momentul unui rezumat pe care îl face repede și Nicolae Frânculescu înfățișînd, în niște false epiloguri, legăturile noi căpătate acum de combatanți, în vreme de pace. Acestea complică însă și mai mult ceea ce știam, de unde rezultă că „Aligatorii de oțel" nu este nicidecum ultimul volum al acestui ciclu: el va continua, fără îndoială, prezentînd soarta postbelică a indivizilor care au trecut prin război. Nu e vorbă, prozatorul are o materie excepțională pe care a pregătit-o încă de pe acum: Cristache, fost simpatizant fascist, „s-a înfipt", cum se zice, repede, și a fost înaintat în grad de stăpînire, Viorescu, patronul abuziv, este și el bine situat în lumea nouă, Klaus se întoarce din prizonierat și e respins de Iulia însă nu disperă și e probabil că va insista (pasiunile sînt, la Nicolae Frânculescu, iuți și definitive), Adam a isprăvit o facultate, devenind specialist în matematici, s-a căsătorit cu Silvia și află, printr-un telefon, că Ursula este în România și că i-a făcut un copil. Cu această veste, care ar fi ea singură de-ajuns pentru o dezvoltare romanescă trepidantă, romanul se încheie. El are toate însușirile unei proze foiletonistice de cea mai bună calitate, este pasionant, conține teribile răsturnări de situație, cultivă senzaționalul fără a scoate efect în exclusivitate din acesta. În plus, este documentat solid (paginile privitoare la Ialta, la acțiunea „Enola Gay" se rețin prin exactitate) și acolo unde fabulează prozatorul nu iese din marginile adevărului acelui moment.

„Aligatorii de oțel", o izbutită contribuție de felul epicii senzaționale, și al prozei de medii, conduitistă, fără inutile excese analitice care nu aveau aci, într-adevăr, ce să caute, este însă și un remarcabil roman pur militar (și este de mirare că nu a apărut acolo unde trebuia, adică la Editura Militară). Prozatorul este inițiat în privința nu doar a limbajului militar ci și a vieții de campanie, el cunoaște, fără a fi un martor ocular, numeroase elemente ale operațiunilor de front, știe strategie, tactică, s-a informat bine și a înfățișat corect momentul românesc în această conflagrație pustiitoare. Dacă proza lui Radu Theodoru era un elogiu al aviației, Nicolae Frânculescu face o apologie a blindatelor (tancul este de altfel „aligatorul de oțel") ; pe tema aceasta, el știe, ca romancier, aproape atîta cît ar trebui să știe un militar adevărat. Meritul indiscutabil al romanelor lui, intrate acum în bibliografia obligatorie a prozei românești de război, rămîne totuși acela de a fi schițat contribuția militară românească pe pînza determinațiilor de tot felul pe care un război mondial nu putea să nu le presupună.

Artur Silvestri

„Povestea unui comandant de tun"

— În documentare cu Marin Preda —

Era în primăvara lui 1969. Fusesem invitat, într-o seară, acasă la Marin Preda.

— Să nu uiți să-ți aduci și chitara, mi-a spus el în încheierea conversației noastre telefonice.

— Bine, am s-o aduc, i-am promis eu, știind că îi plăcea să asculte muzică.

Marin Preda locuia pe atunci în centrul Capitalei, într-un bloc vechi. Apartamentul era mobilat cu gust, peste tot erau risipite cărți și reviste, iar în cîteva locuri din sufragerie se aflau teancuri de discuri, cele mai multe lucrări de muzică clasică. Amfitrionul era bine dispus. Am stat la povești, ascultînd în același timp și muzică. Îi plăceau preclasicii, mai ales Vivaldi și Pergolesi. După un timp, cînd tocmai se terminase un disc, Marin Preda s-a ridicat din fotoliu, zîmbind :

— Monșer, hai să gustăm ceva. Numai cu hrană spirituală nu te saturi.

Discuțiile noastre se învîrteau, bineînțeles, în jurul literaturii. Încercam să țin pasul. Din vorbă în vorbă, am amintit despre marile teme pe care le oferă investigarea unor fapte și evenimente din războiul antihitlerist. I-am și povestit cîteva din actele de eroism ale ostașilor români, pe care le cunoșteam, din relatările unor participanți la bătăliile pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Marin Preda mă asculta atent și era vădit că subiectul discuției îl interesează în cel mai înalt grad. Nu scotea nici un cuvînt.

După ce am terminat de povestit, s-a sculat din fotoliu, s-a plimbat îngîndurat, cîtva timp, prin încăpere, și mi-a spus entuziasmat :

— A fost foarte interesant tot ce mi-ai povestit. Întîmplător nu cunoșteam episodele acelea. Să știi că îmi surîde monșer, ideea să fac o documentare în arhivele armatei noastre. Ce zici ? Ai putea să-mi faci intrarea, fără ca să pierd prea mult timp cu formalitățile ?

I-am răspuns bucuros că, desigur, se face, și că-i stau oricînd la dispoziție. Pe fața lui s-a așternut parcă un zîmbet de mulțumire, lucru destul de rar, din păcate, și apoi m-a rugat să-i cînt ceva la chitară. Firește, nu m-am lăsat rugat prea mult. Au urmat niște clipe pe care n-am să le uit niciodată. Amfitrionul meu era pentru mine un auditor de excepție. După mîna lui expresivă și ochii care parcă surîdeau înțelegeam că-i făcuseră plăcere cele cîteva melodii cîntate.

Am plecat tîrziu, după o seară minunată.

Credeam că Marin Preda uitase de rugămintea ce mi-o adresase. Peste cîteva zile, m-am trezit cu un telefon :

— Ei, monșer, cînd putem începe documentarea despre care am vorbit ?

— Cît de curînd, am răspuns eu, și imediat am făcut demersurile necesare.

Puțin după aceea, îl însoțeam pe marele scriitor într-o instituție a armatei noastre, unde i s-au pus la dispoziție documente de arhivă din epoca războiului antifascist. Marin Preda s-a arătat a fi un cercetător foarte răbdător și tenace. Trecea cu ochii peste foile aflate în fața sa și se oprea uneori la niște documente care îl atrăgeau în mod deosebit, notînd cîte ceva într-un carnețel destul de uzat. Din cînd în cînd exclama :

— Fascinant ! Ia te uită, ce subiect de povestire...

Cînd și-a încheiat documentarea, pe drum mi-a vorbit entuziast despre proiectele sale rezultate din actele de arhivă, în orice caz, spunea el, va scrie ceva despre eroismul ostașilor români pe frontul antihitlerist, niște povestiri, o nuvelă, o să vadă el ce. Și s-a ținut de cuvînt. Într-o zi, mi-a dat să citesc o povestire intitulată „Povestea unui comandant de tun", care a fost apoi publicată în revista „Pentru patrie", nr. 8, din 1969.

Pe urmă, am discutat și despre proiectul unui scenariu de film, pe care l-a și scris ulterior, și după care s-a turnat filmul „Porțile albastre ale orașului".

Tema eroismului ostașilor români l-a preocupat permanent. Păcat că soarta a fost atît de crudă cu marele scriitor, și cu noi toți, deoarece sînt sigur că ar fi scris, dacă ar mai fi avut răgaz, și un roman închinat vitejiei armatei române în războiul antifascist.

Radu Vaida

Chipul victoriei

Urmare din pag. 1

tată spre acest țel suprem care era eliberarea ființei noastre naționale și participarea la înfrîngerea mașinii de război fasciste, la grăbirea sfîrșitului războiului. Chipul victoriei coaliției antihitleriste poartă și însemnele și pecetea eroismului românesc. El se măsoară în sute și sute de mii de soldați căzuți pe cîmpul de luptă, se măsoară în sute și sute de mii de alți soldați ai datoriei și muncii pentru front, pentru victoria finală, în sute și sute de mii de alți soldați ai credinței în izbîndă, în milioane și milioane de nădejdi și așteptări, în milioane de speranțe care hrăneau sufletul țării de atunci și îi purtau pașii printre ruine spre acea zi de 9 Mai, o emblemă cu adîncă memorie, cu adîncă și tulburătoare conștiință în viața noastră, pentru că în titulatura ei cuvîntul independență stă scris cu mult mai demult și atunci venea să se pătrundă și de cuvîntul libertate, venea să se ridice și către el. Toți soldații acestui neam s-au putut ridica astfel și din movilele de la Plevna, de la Smîrdan și de mai departe, au trecut pe la Mărăști, Mărășești și Oituz, confundînd secolele și deceniile parcă, dar pe ei niciodată, nu ; și de dincolo de moartea și de amintirea lor, a tuturora, s-au întîlnit cu cei de la Păuliș și, din tot podișul molcom și însingerat al Transilvaniei, s-au întîlnit și dincolo de fruntarii cu cei din pusta ungară și din munții Tatra, pînă în Austria, ca într-o strălucire de arc pe care mă întreb, citeodată, dacă nu și curcubeiele-o presimt sau dacă nu și ele — nu e așa ? — răsar tot de pe aici, de pe undeva, și tot cu cîte o dungă de sînge de om, din pămînt. Trebuie să spun, însă : că tot ceea ce istoria scoate la iveală acum, că tot ceea ce eu bunăoară cunosc și trăiesc ca amintire a unei copilării aproape exhumate, vremea aceea de atunci nu putea povesti decît prin salve de tun. Care patrie însă, atunci cînd își presimte dreptatea, nu-și cheamă la datorie și amintirile ? Pe cei vii îi are înainte, de chipul acelora duși suferă ea, poate, și îndemnul este de a nu se opri. Și-a făcut România o patrie din ideea de libertate și trăiește azi cu conștiința datoriei îndeplinite. Toate momentele mari, cruciale ale istoriei au găsit-o la timp și la loc pe deplin potrivit, pregătită să-și aducă jertfa de sînge nu numai pentru sine ci și pentru alții. O hartă a sufletului românesc cuprinde și cîmpie și dealuri și munți, cuprinde și tresărire de ape și foșnet de păduri dar mai cuprinde și acel bocet și țipăt de mamă după înnegurări de lumină și ochi de martiri. Chipul victoriei nu este niciodată vesel iar timpul își așează patina sa rece, și îl face un fel de memento al tuturor lucrurilor.

DE PACE

Urmare din pag. 1

nu putea. Se enerva repede și tot amenința cu pumnul.

Erau mai mulți ciungi, ologi în sat. Nu-i cunoșteam pe toți. Se-adunau cîteodată în seri de vară pe băncile din fața Monumentului. Mai toți rămăseseră schilozi din al doilea. Erau cîțiva bătrîni care-și lăsaseră ba o mînă, ba un picior și mai de demult, în primul război mondial.

Odată, în pădure, culegînd flori cu detașamentul de pionieri al clasei noastre pentru coroanele ce-aveam să le depunem în cimitirul eroilor, am găsit cîteva tuburi de cartușe. Sclipeau printre pietre, în gura unui izvor. Am scormonit în culcușul apei și am scos o zdreanță de cartușieră. Pădurarul a săpat apoi și a găsit și oasele ostașului mort la izvor. Un izvor din care se-adăpaseră, ani în șir, căprioarele.

De războiul al doilea se leagă și dragostea dintre mama și tata. S-au cunoscut într-un spital de front. Mama venise să-și privegheze fratele. Tata se afla acolo spre a-și petrece camaradul de arme pe ultimul drum. A rămas îngropat departe bărbatul tînăr căruia eu ar fi trebuit să-i spun unchi. Apoi tata s-a dus mai departe cu frontul spre Apus. Mama a rămas să-l aștepte. La cîțiva ani după ce războiul se isprăvise, m-am născut eu.

Astfel erau, în copilăria mea, amintirile războiului. Prezente în fiecare casă. Prezente mai în toate întîmplările copilăriei noastre. Pînă și jocurile noastre păstrau amintirea tragicului timp. Vroiam toți să fim apărătorii patriei și eram înciudați, scîrbiți, de nesansa care făcea, uneori, în alesul jocului, să nimerim dincolo, la dușman.

Mai tîrziu, am înțeles și cele nestiute atunci, în copilărie, despre război. Prețul păcii mai ales. Pace care ne-a ocrotit copilăria, adolescența și care luminează vîrsta noastră de acum. Pace rîvnită de miliardele pămîntului. Pace necesară. Pace atît de amenințată astăzi de cei cu îndobitocite doruri de cataclism mondial.

Începusem aceste însemnări cu o imagine bucolică : găini adăpîndu-se într-o cască. Nu pot continua cu speranța că vor fi, după al treilea război mondial, găini care să se mai adape undeva. Nici că va mai fi cineva să-și bată coasa pe carcasa unei rachete nucleare. Nici invalizi să-și poarte protezele scîrțiitoare prin liniștea așezărilor, nelăsînd uitarea să se așternă. Nici iubiri care să ducă viața mai departe.

Nu vor mai fi. Nici măcar tăcere nu va mai fi, căci nu va mai fi cine s-o asculte.

4 MAI 1985

L6

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

BELINDA (BIANCA MARCOVICI) : Ziceți în P.S. : „Am deja publicate 23 de poeme, dar e mai palpitant să o iei mereu de la început". Răspundem : nu cunoaștem palpitantele de care vorbiți, dar reținem **Privire :** „Nu te uita așa la mine / eu nu rezist / cînd fosforul din ochii tăi / mă aprinde / eu nu mai răspund de mine".

MIO. : Ne rugați să vă răspundem la întrebarea : „Este într-adevăr Poezie ceea ce scriu, sau o zbuciumare spontană a sufletului ?" Numai zbuciumare ; nici spontană, nici poezie.

VASILE NEAGU : În snopul de grîu, neghină, soi rău, cu atît mai ciudată măzărichea din bilet : „Poate vom avea norocul să ne întîlnim vreodată nu numai în **Antologia Luceafărului** ci și în alte antologii." Noroc și sănătate și la vară bucate !

BĂLEANU CONSTANTIN : În casa veche cu cerdac ajustată astfel : „În casa veche, cu cerdac / stau retras (...) / zăpada cade peste lac (..) / sînt singur acum cu tine / și trist e cerul de afară / o, de-ar cădea zăpada peste mine / cum cade bomba peste gară ! / Fotoliul vechi ce scîrțiie vaietător / îl legeni cu privirea întristată (...) / și tu și eu și vremea de afară / te rog, iubito, cîntă-mi / un cîntec trist / c-un om și-o gară / (...) / Cînd întunericul ne cucerește / și se așează printre noi / cînd noaptea tristă ne unește, / Bacovia să recităm în doi." Părerea noastră este să-l cităti de unul singur.

CARMEN DONU : Nunta porumbelului : „La nunta porumbelului din cring / Mi-am pus rochia cea neagră / Mi-am acoperit părul / Cu voalul frunzelor ruginii / I-am adus dar de nuntă / Inima-mi singerindă plutind / Într-o cupă de lacrimi / Și i-am cîntat bocetul dureros / Izvorînd dintr-un bucium bătrîn". Mai trimiteți.

IOAN MANOLE MUSCELEANU : Vă mulțumim pentru aprecierile ce le formulați asupra muncii noastre. De data aceasta **Cetatea din noi :** „Dacă da / hai, vino ! / Vino să întemeiem o cetate / cu înfățișarea chipurilor noastre / (...) / Închipuiește-ți / n-am fost niciodată / așa aproape amîndoi. / Încearcă să privești florile — / sute de lucruri ne așteaptă / pe noi / întemeietorii, / Dincolo de ziduri / se nasc copii / cu chipul frumos / al cetății din noi." **Dor :** „Ierburi, ierburi mătăsoase / roua cînd v-au scuturat / pașii fetei prea frumoase / oare nu v-au sărutat ? ! / N-ați simțit trecînd ușoară / adierea ei prin cring ? / Mîădieri de căprioară / dorul meu pe zare-l fring." **Catren :** „Aceeași cărare-nfirip / Cînd vîntul fosnește în zare / Și toamna îmi prinde pe chip / Aroma din ultima floare."

GEORGE BĂICOIANU : Această misterioasă posibilitate de lume : **Pașii șchiopi :** „Noi nu ne naștem ca să suferim / Și nici nu plîngem cînd murim vreodată / Plecăm spre stele doar ca să iubim / Privirea salciei spre lacuri aplecată. / Prin grote și prăpăstii trece zborul / Ce nu mai are cale înapoi / Și răstigniți cu dragostea și dorul / Zburăm cu iarna printre pomii goi. / Ce lege poate să ne schimbe pașii / Rătăcitori prin mlaștini și prin flori ? / Nu, nu există legi ci doar cosașii / Și finul sărutat în noapte de viori." Citiți însă poezie multă și luați seama rimelor.

DOREL ADRIAN CHIRA : Două versuri : „Sînt un templu în liberă trecere / Din mine se va alege iubire". Și o strofă : „Înaintăm cu pași de-o nostimă măsură / peste roze de vis curenți fără de voie. / E-n toate cele aceeași aliură / ce ne-a făcut vrăjiți ca să strigăm : Ahoe !" Mai strigați.

MARIUS SĂRBU : Nevroză provizorie : „Cobor în tăcere / ca-ntr-o catedrală de lacrimi / imi tulbură trecutul mari păsări / de pradă / între rugăciuni ciudate putrezesc / alese mîntuiri / înrosind cenușa supraviețuirii." **Fără întoarcere :** „Cerul decolorat de liniști anonime / nimeni nu e vinovat / dacă răsăritul umple cu flori de cireș / o singurătate." Atît pe astăzi.

GH. APOSTOL : Răspundem : nici una, nicicum.

IONEL BOTA : Mulțumim pentru cartea de vizită, dar așteptăm o carte de poezii. Pînă atunci : **Tablou vechi :** „A trecut peste filele cărții vîntul / ploaie scrie pe ziduri poeme vetuste / peste sat coboară tăcută seara și sfîntul / troiței privește de-a lungul cărării înguste / în curtea școlii generale, de trei decenii castanul visează / acum pare un debusolat uriaș / la primărie se aprind lumini, ședința mai durează / numai în poartă misterios tușește automobilul de la oraș." **Și Poem de vară :** „Voi purta macul purpuriu la rever / o, zei defuncți, pace vouă și singurătății / în Țara provincialia aștept fecioarele dimineții și pictorul / naiv să mă descrie precum aș fi / de cîte ori tresare apa / să scrie vara un poem / cînd eu voi purta / macul purpuriu la rever."

IOAN CRIȘAN : După ce ne anunțați ce virstă aveți, unde ați publicat, ce meserie aveți etc., spuneți : „Momentan pilot de aparate gipsate, rodindu-mă în purgatoriul durerii unui picior fracturat de un elev al meu cu știința rugbyștilor în ale durității, încercată pe mădularul magistrului la un meci..." Vă întrebăm : cînd ați scris poezia, înaintea accidentului sau după ?

IZVOREAN MIRESCU : Cam apoase, chiar și aceasta fără titlu : „Într-un ciob de oglindă / am să arăt / rana bolnavă a veacului / într-un sfîrșit de tîrziu / umbra îmi acoperă / o parte din gură / și nu mai pot chema / șerpii casei la cină / într-un adînc adîncit / zbaterea-i / spațiu finit." Pînă la rubrica din dreapta Poștei, distanță de nouă poștii.

V. PETRESCU-MĂRGEAN : Peisaj cu liniște : „Copacii se întrec / pentru o pasăre imaginară / ziua lucrurilor / ne curge peste trup / flacăra din piept / se ascunde în garoafe / în semințe, lumea / se întoarce în viitor. / E liniște, ca într-un cuvînt / vindecat de propria lui lumină / prin copilăria mea / se-aud zeii rostogolind luna." Fără titlu : „Iubirea e felul în care vin / peste casa mea comete și vifore / defileul copilăriei / prin care se aude cum iarna / drămuiește frigul. / Iubirea e felul cum rupi o caisă / e colina pe care zăpada înnebunește / liniștea ce a împrumutat forma păsării / să poată zbura peste chipul meu." Trimiteți.

PAUL IOAN : Simbioza : „Străbat perdeaua de stropi / A acestei ploi vinovate / De zecile de cusături ale umbrelei mele / Ca și de imaginea omului șopron / Ce țipă alb după ajutor / (...) / În paralelipipedul de beton / Unde îl așteaptă o compunere neterminată / Arată cu un deget murdar / Ceva deasupra adăpostului meu pluvial : / Privesc și eu printr-un petec rupt / La porumbelul zgribulit / Ce m-a confundat probabil / Cu o sperietoare citadină. / Îmi continui amuzat / Plimbarea de după-amiază / Căutînd (insistent) prin buzunare / Citeva fărîmituri de pîine / Pentru pasagerul meu clandestin." Mai trimiteți, stați pe aproape.

ZAMFIROIU LILIANA : Ziceți în scrisoarea însoțitoare : „Citesc zilnic ziarul dumneavoastră „Luceafărul". Am observat lucruri interesante și chiar foarte interesante." Răspundem : dacă ne citiți zilnic aflați că apărem săptămînal. Cît despre poezii, la dv., nimic interesant, darmite foarte interesant.

IOAN LUCICI

* * *

stare cînd
imaginea se desprinde de figură
legenda de adevăr
inventîndu-și fiecare o nouă identitate
cînd orașul se lasă otrăvit de plecarea
rîndunelelor
peste marea pe care o destram ca pe un
pulovăr uzat :
riuri riuri
piriuri
pînă la nelinistitul atom
de hidrogen
pînă cînd singurătatea întregii materii
dă roată
ca un animal frumos și ceresc
ierbii
ce odată și-odată o să se-nalțe din cadavrul
meu
populație inutilă de mîini ridicate
spre cer
pînă cînd răcoarea izvorului se unduie
ca o cadină în setea
beduinului cu buzele sculptate într-o
roșie mare
și cuvîntul cel mai frumos va inventa
nerostirea

animal infinit

ascultă cum țipă copilul singelui de spaima
întunericului propriei
sale culori
și cum țipătul lui se risipește peste pontul
euxin frămîntat
de simfonii violente
și cum se întoarce ecoul nemaigăsind nimic
din ce-a fost
(ecou răsfrînt de propria ființă într-un
simulacru al rostirii)
privește cum rotunjește risul astrii de durere
și cum stelele furioase reneagă sclipirea
ta trecătoare
și peste deșert aerul a început să miroasă
ca respirația unui inger bolnav
și de aici din ușa bodegii marea
se-ncăpățînează să rămînă mare
împotriva noastră
iar inima tatuată pe brațul copacului
crește
crește peste oraș
peste plajă
peste mare
materie macră încă pulsînd
ruptă de ființa infinită căreia-i aparține

stampă

parcă plouă cu atîta iubire în mine
(stare ce nu se lasă exprimată decît
pe mutește
prin semne ce le fac cu fiecare organ
ce dor printr-o repetată modificare
de anatomie
transformîndu-mă mereu în altcineva
păstrînd neschimbat numai aerul ce pe
vremuri te atinse
aerul ce mai vibrează ca un ciine polițist
cu nările dilatate
adulmecind tot ce-a mai rămas din tine
și reconstituindu-te
ca un arheolog
moleculă cu
moleculă)

IOAN LUCICI : V-am acreditat pentru Antologia Poștei redacției cu trei poeme. Să fiți sănătos ! În ceea ce privește prietenii dumneavoastră, urmăriți mai jos.

PETRICĂ IONUȚ : Două fără tilu : „Bidoane de ceață / în odaia părăsită / un murmur de prastie / îmi sărută ochii / și cineva îmi umblă / în pădurea de vise / mă plimb în barca / unui cîntec / și liziera parcului / obosită de păsări / liniște și lacrimă." Și : „M-am ruginit ca o toamnă / și-s singur / odăi nemărginite / speranță numai plumb / la oră fixă / oră de noapte tîrzie / mă ridic în echilibrul / vreunui necunoscut / și pipăi cu mîinile neobosite / acvariile toamnei / închipuita penelopă / își toarce firul vieții fără somn / țesîndu-mi creierii / țesîndu-mi creierii."

Copilul între noi

„nu sînt altceva călătoriile decît o fugă de sine, o formă a slăbiciunii și alienării. Atunci cînd simți că nu te mai suporti și ai senzația că altundeva situația se va schimba, vindecat fiind (viit) de către cei din jur. Eternă greșeală : nimeni nu poate da socoteală de sinea ta; doar tu însuți ești capabil să o faci, cunoscînd-o și așezîndu-ți apoi viața în perfectă armonie cu ea".

Cuvintele acestea nu aparțin unui filosof. Parfumul arhaic, luminat de o blîndă seninătate clasică, ce inundă în adîncime textul cărții din care am citat, pare a fi una din trăsăturile caracteristice formei de meditație proiectate de autor în cuvinte. Nu atît plăcerea de a insista pe un citat de Socrate, de a popula textul cu fraze condensate din Epicur sau din Seneca creează impresia acestei situări spirituale. Forma însăși pare întruchipată din mireasma unui limbaj cuprins de duhul vechimii. Autorul înclină spre orizonturile cugetării străvechi, în care întrebările despre ființă, despre sansa și destinul ei individual, planetar și cosmic ocupă un loc privilegiat. Asemenea întoarceri la izvoarele umanismului au un rost nepretuit în contextul filosofiei europene contemporane, unde accentele s-au mutat sensibil pe existență, de parcă omul n-ar mai fi propriul său soare.

Daniel T. Suciu, a cărui carte tulburătoare despre sine se află între noi ca o dureroasă întrebare finală, nu ne mai poate contrazice. El însuși, cu blîndetea stilului său meditativ, pare situat la intersecția contradicțiilor, deoarece călătoriile sale spirituale, departe de a semnifica fuga de sine, par a conține tocmai actul unei supreme constiințe regăsite necontenit, asemenea unei tinte puse în toate răscrucile posibilelor noastre călătorii. Proiectele sale sub orizontul cunoașterii au într-adevăr ceva din proiectele eminesciene. Tind să-și asume istoria (cu Pârvan, cu Școala Ardeleană), dar nu ca pe o sumă de acte izolate și consecutive, ci ca pe o materie posibilă pentru obiectivarea spiritului cugetător, în care efortul de zidire a Patriei, cum se exprimă el, urmează să poarte un înțeles central. La 20 de ani, Daniel T. Suciu își ca sine în vederea unei aprofundări sistematice, **Istoria esteticii** (Gilbert și Kuhn), **Istoria logicii** (Anton Dumitriu), o psihologie și o sociologie generală (Petre Andrei), cîteva cărți în limba franceză (Racine, Corneille, Voltaire, Rousseau, Lamartine, Hugo, Flaubert, Pascal, Malraux), între ele se **află și Le Parnasse et les écoles postérieures au Parnasse** (1866—1914) : dar se plînge că nu cunoaste bine decît trei-patru autori francezi (Rimbaud, Baudelaire, Camus, Apollinaire). Își doreste o istorie a filosofiei (....n-o am decît pe cea oficială, în patru volume, ale cărei interpretări nu pot interesa") si suferă că-i lipseste **Istoria religiilor** („Nu o găsesc — și nu-mi amintesc să o fi împrumutat"), deoarece ea face parte dintr-un program de studiu privind mitologia (..în sensul interpretării lui Eliade").

Îl interesează „fundamentarea unei terminologii unice pentru cîteva din științele moderne (semantică-semasiologie ; semiotică-semiologie etc.)", dar și „necesitatea ființială a confesiunii", în care scop tinde să întreprindă „o cercetare a acestei realități umane în ipostazele ei literare : Sf. Augustin, Rousseau, jurnale și alte lucrări care-o mărturisesc drept o stare necesară și imperioasă a omului". Este convins că expediția pentru cucerirea culturii nu are nici un sens fără o disciplină interioară severă, de aceea își întocmește un program de patru ani, de care ține să nu se abată.

„1 — limbile moderne (germană, franceză, italiană, engleză)
2 — latina (respect pentru cei din care am izvorît și necesar exercițiu spiritual înaintea abordării sanscritei)
3 — asimilarea culturii române : adică a limbii și gîndurilor ei
4 — familiarizarea cu civilizația și cultura indiană (în cărți despre și în limbile însușite pe parcurs ; ca prim stadiu e o bucurie că în românește se găsesc totuși cîteva lucrări de referință)
5 — limba greacă pentru a pricepe cîte ceva din europeni (am impresia că timpul e foarte scurt ; voi acorda toleranță pînă la un an și jumătate). Oricum, cu limba greacă încep în anul trei, cînd lucrările de specialitate imi vor fi accesibile în franceză, italiană, engleză, parțial germană, și voi merge probabil o vreme paralel cu inițierea sanscrită.
6 — la 26 de ani voi intra în cultura indiană, pregătit fiind să înțeleg și să pot înțelege întîi limba".

Trece la organizarea riguroasă, pe ore (de la 5,30 la 21,45), zile și săptămîni, convins fiind, cum spune el însuși, citindu-l pe Seneca, **(Scrisoarea I)** că „dacă vei fi stăpîn pe ziua de azi, vei depinde mai puțin de ziua de mîine". În principal, cugetarea lui se orientează animată de motivații energice. „Cred că m-am decis, scrie el. Infuz încă și nejustificat mă bate gîndul că la indieni voi găsi ceva mai multe răspunsuri. Cultura și civilizația europeană — cu varianta americană — mi se par a fi într-un profund impas, în ciuda declarațiilor de principii și zîmbetelor atotștiutoare. În cîțiva ani, doi specialiști în același șurub nu vor putea spune nimic unul altuia despre meseria pe care cu onor o reprezintă. De remarcat că indienii nu sînt prinși în goana tehnicistă a secolului. Marea tradiție a fost mai profundă decît măsura grecească." Într-un loc îl bate gîndul să justifice o metodă de antrenare a spiritului critic, ca să învingă polisemia cumplită de pe faleze receptării : „Experiment : să încerc, mai încolo, o dedublare critică (ceva în genul lui F.P.). Să deschid o polemică eu cu mine asupra unei cărți (teme literare sau altceva). Actul de receptare a valorii este plurisemantic (...) Merită încercat." În alt loc pare să fi ajuns la știința îmblînzirii trupului („Desigur, dai astfel trupului ceea ce îi este necesar și nu-l lași să-și cotropească timpul cuvenit întrebărilor despre suflet"), la înfrîngerea simțurilor guralive și la o clară vedere de sine, citeodată tradusă într-un limbaj poetic de o densitate unică : „Singurul animal pe care Lee / îl suportă în casă / era el / și uneori se da afară / pentru mai multă liniște". Are pasiunea întrebărilor despre echilibrul ființei : „Asemenea oricărui corp (în fizică), al cărui punct de greutate cade în afara lui ; se răstoarnă imediat. La fel, omul : încercînd să se împlinească prin ceva în afara lui (persoană, studiu al unui obiect cu care nu are filiații, meserie în afara înclinațiilor sale etc.)" ; „În fața vieții și încercărilor ei, trebuie să vii cu mina plină, cu un echilibru interior cît de cît statornic, ca o ființă care se caută, și nu așteptînd să ți se spună că ești și să ți se găsească un rost". Se întreabă, în felul lui, asupra dragostei („....o dragoste trebuie să se consume discret, în ascuns, într-o zonă aparte. Nu trebuie să o transpui în afară, între cellalți. Ceva care să semene cu un apus de soare") și asupra alcătuirii exterioare a femeii („Anatomia exterioară a unei femei : nu poate fi cunoscută integral, dezvăluită simțurilor dintr-odată. La fel cum există sentimentul de poezie, mare, nedefinibil și inepuizabil. Dar în același timp, într-un poem se poate reține o imagine, care frapează prin pregnanța cu care se dezvăluie. La fel persistă detaliile în memorie cînd este vorba de o femeie. Am putea zice că alcătuirea acesteia se compune mai ales din detalii ale căror infinite nuanțe duc doar la bănuirea întregului"). Însă cele mai dureroase întrebări privesc statutul cuvintului, ființa lui bănuită la rădăcinile existentului și facultatea sa apotropică, de sublimare. Spune că „tranzitivitatea cuvintului este invers proporțională cu sfera lui semantică", constată cuvinte „cu un cîmp semantic mult mai bogat, dar parcă dezorientate în limbă", crede că poezia este „armonie ce se adună în cuvînt", deși, spune, „conventus înseamnă adunare de oameni (Noica, 1970). Undeva aci stă noima poeziei : de a fi comunicare și mai mult apoi, cuminecare. Să treacă acest prag. Să ne facă să cuminecăm în zarea ei". Asemeni sămînței puse în pămînt roditor, cuvîntul se împlinește în sufletul plin de vrednicie. Resimte „chinul fantastic" al punerii cuvintelor în scriere și nu-și poate opri, după ce a cunoscut „forma pe care o poate lua lumina interioară", strigătul acela sfîșietor : „Tată, / au început / să mă doară cuvintele."

La sfîrșitul acestei cărți tulburătoare, scrise într-un limbaj senin și fluent, ne rămîne întrebarea cea grea. Am văzut cum se încheagă un orizont intelectual, cum se pun bazele unei culturi, începînd cu formarea deprinderii de a te îndoi și de a căuta un răspuns. Cît este cu întrebările copilului între noi — „trandafirul cuprins de o superbă desfoliere a sinelui" — Daniel T. Suciu ne face pe noi însine întrebători și copii. Ceea ce descoperisem și în aforismele lui Brâncuși „Cînd nu mai sîntem copii, am murit de mult."

Ion Itu

Har și conștiință artistică

Pe **Rodica Negrea** am „cunoscut-o" întîi în adaptarea pentru televiziune a piesei „Lecția de engleză" de Natașa Tanska. Știu că m-a uimit atunci nu atît firescul acoperind subțire dramatismul jocului actriței, cît impresia uluitoare că am în fața ochilor o elevă de liceu stingace și timidă în a-și rosti replicile unui rol copleșitor pentru ființa ei puțină. Pe parcursul piesei personajul creat se contura, căpăta expresivitate tocmai în acest sens, intuit de actrița aflată pe atunci abia la primele experiențe scenice ; stîngăciile nu erau căutate, ci dovedeau o bună cunoaștere a meseriei actoricești. Ele intrau în componența personajului pe care Rodica Negrea ni-l dezvăluia cu har și competență.

M-au urmărit, apoi, multă vreme, prim-planurile de început ale filmului „Mult mai de preț e iubirea", acele prim planuri apropiind de spectatori ochii actriței ce povesteau și prevesteau tot ceea ce i se va întîmpla, în film, eroinei noastre. Ochii Rodicăi Negrea, în mod ciudat alcătuiți, cu irisul înundînd cu blîndă violență albul ochilor, ochii ei arcuiți în jos, dramatic, într-o existență artistică mai mult decît extenuantă.

În jocul Rodicăi Negrea se citește viața cu toate ale ei. Personajul poartă chinul, greul scenei (care este în firea meseriei) fără ca acesta să se vadă. Cine a văzut-o în „Efectul razelor gamma asupra anemonelor" își va fi dat seama de acest lucru. Era debutul ei adevărat, era începutul modului propriu-zis de a face meserie, era prima dată cînd Rodica Negrea conștientiza profesionalismul în artă. Și cum ? Cu o extraordinară, cu o formidabilă claritate și, parcă și cu o mare exactitate, cu o putere neobișnuită de a cîntări exact totul de la cuvînt la situație. Toate aceste trăsături se întrevăd și în „Ivona, principesa Burgundiei", unde interpretează extrem de dificilul rol al prințesei mute. Fără acea măsură și echilibru, fără acea luciditate construită pe o stare de a duce greul rolului, personajul aproape că n-ar fi putut fi interpretat de ființa puțină a Rodicăi Negrea. Din fericire, însă, pentru tînăra actriță, „actoria continuă viața mea". Pentru că faptul natural de viață se îmbină cu scena, într-o perfectă armonie. Încă din copilărie se închipuia în felurite ipostaze, așa că se poate spune că este actriță din naștere.

Iubind cu precădere scena teatrului, Rodica Negrea anunță cu multă seriozitate o profesiune de credință ; pe scenă totul i se pare mai valoros, mai serios. Dar să nu uităm că în materie de film încă nu are experiență, interpretînd un singur rol principal. Și totuși avem de a face cu o actriță de vocație. Desigur, este foarte importantă experiența în orice meserie, dar în artă vocația înseamnă mult. Actorul de vocație este **artist.** Și după toate datele, Rodica Negrea este o mare artistă în devenire. Să nu uităm că încă din anul II de studenție ea era aleasă de Cătălina Buzoianu pentru a interpreta rolul principal feminin în „Till Eulenspiegel".

Întîlnirea cu regizoarea Cătălina Buzoianu a fost hotăritoare pentru destinul Rodicăi Negrea. Lupta a fost grea, au fost extenuante acomodarea și colaborarea actriței cu excelenta regizoare. Se întîlneau două caractere puternice, două forțe artistice deosebit de vii, două individualități concrete față în față. Și totuși, pînă la urmă, izbînda a fost de partea binelui.

De la „Mîriiala" la „Efectul gamma...", de la „Ca frunza dudului" la „Ivona, principesa Burgundiei", de la „Till Eulenspiegel" la „Profesoara", Rodica Negrea duce greul, deocamdată puținele presonaje create cu har și conștiință artistică. O așteptăm pe ecrane, fiind convinși de marea ei putere de echilibru, discernămînt, luciditate. Convinși de harul pe care-l poartă cu o modestie și o candoare demne de toată lauda.

Ioana Diaconescu

REMEMORĂRI În gară

Mai dăunăzi în Gara de Nord stăteam în așteptarea unor rude din provincie. Priveam foiala din jur și ascultam enunțurile repetate la microfon cu voce metalică despre ce e voie și mai ales ce nu e voie să facă „stimații călători". Era un vacarm plin de pitoresc balcanic. Grupuri de copii gălăgioși și expansivi migrînd undeva spre munte, o ceată de suporteri ai nu știu cărei echipe de fotbal din provincie înzestrați cu steaguri, tălăngi și pancarte, călători neutri împingînd cărucioarele cu zel spre capetele peroanelor.

Deodată s-a apropiat de mine o bătrînică scundă și firavă îmbrobodită cu un splendid șal de cașmir negru cu franjuri lungi și mătăsoși. Avea o șfială de copil intimidat și glasul vibra subțire și șovăitor. S-a apropiat mult privindu-mă prin sticla ochelarilor cu lentile groase, ochelari de sîrmă, demodați, cu o ureche ruptă.

— Unde-i trenul de Păulești, maică ?...

— De Păulești ? am întrebat mirat. În ce direcție ar veni ?

— Păulești, maică, a repetat bătrînica uimită că n-am auzit de localitatea asta.

— Păi, încotro merge ? Spre Brașov, spre Timișoara ? Spre Arad ?

— Nu, maică, spre Păulești, a repetat bătrînica, ferm, dar ușor contrariată.

Mi-am zis s-o iau metodic și cu răbdare.

— Ce oraș e mai aproape de comuna dumitale ?

— Păulești, a repetat bătrînica încrezătoare.

— Bine, dar dumneata din ce comună ești ?

— Din Păulești...

O priveam încercînd să-mi reprim zîmbetul.

— Ești singură ?

— Nu, sînt cu un nepot al meu. S-a dus să ia bilet.

— Nepotul de unde-i ?

— Păi tot din Păulești...

— Și ce faceți în București ?

— Am venit la fata mea.

— Și ai mai fost vreodată în Capitală ?

— Poftim ?

— În Capitală ai mai fost vreodată ?

— Nuuu !... zice ea lung.

— Cîți ani ai, maică ?

— Apoi aproape 78...

— Și cum îți place orașul ?

— Nu-mi place că nu cîntă păsările...

Tace și mă privește zîmbind. Are în mînă două coșuri de papură garnisite. Între timp vine și nepotul. Un tînăr la fel de sfios ca și bătrînica.

— Unde vine domnule localitatea asta ?

— Lîngă Bacău, mă lămurește nepotul.

— Vezi ! maică, zise bătrînica. Vezi că la Păulești mergem ?

Îi duc la peron și bătrînica nu mai contenește să-mi mulțumească zîmbind curat și înclinîndu-se ca un școlar. Multă vreme apoi mi-a făcut semn cu mîna ca și cum s-ar fi despărțit de o rudă apropiată.

Și multă vreme am păstrat pe retină imaginea ei firavă și chipul curat de copil care a venit în Capitală pentru prima oară la 78 de ani...

Mircea Micu

INDEPENDENȚA

Urmare din pag. 1

Această performanță este rodul politicii externe elaborată de Partidul Comunist Român, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Succesul său se datorește eminentelor calități ale făuritorului și promotorului ei ca și integrării acestei politici unei orientări, a cărei vechime i-a conferit caracterul de tradiție. În gîndirea politică românească, neatîrnarea a fost obiectivul principal, în funcție de care s-au ordonat toate celelalte țeluri și demersuri.

Cu acea pătrundere, venită dintr-o profundă cunoastere a istoriei și cu patosul marii iubiri pentru neamul său, Nicolae Iorga a explicat sensul atașamentului nostru statornic la independență, atașamentul care a găsit, potrivit împrejurărilor, variate forme de manifestare : „Hotărîrea noastră— spunea marele istoric în 1932 — de a păstra cu orice preț această independență întreagă și definitivă, chiar dacă pentru aceasta, pe lîngă hotărîrea oștirii, înconjurată de sprijinul unei țări întregi, de a intra în foc oricînd [...], ar trebui aceea de a suferi orice îngustare în viața noastră de toate zilele, în scăderea veniturilor noastre, în micșorarea felului nostru de a trăi, numai să rămînem ai noștri pentru noi, cu ajutorul oricui ne înțelege că nu putem fi altfel, săraci din veac în veac, prădați pînă ieri din generație în generație, ridicînd casă nouă pe ruinele celei distruse de dușmani, îndărătnici în a ne reîntoarce și a ne reface ca iarba cu adînci rădăcini în țărîna românească, nestrămutat decîși, azi ca și la 1396, la 1475, la 1595, să ne apărăm «sărăcia și nevoile și neamul»". Și mai departe, Nicolae Iorga definea astfel comandamentul zilei : „a suferi orice, cum mult mai rău au suferit înaintașii noștri prin foc și robie dușmană numai să se păstreze această comoară neprețuită, această floare sfîntă ieșită din sîngele mortilor căzuți pentru patrie, care e România unită și liberă ; [...] ce da puterii legiuite tot ceea ce-i trebuie, pentru ca, solidă înăuntru, să poată reprezenta în afară interesele intangibile ale societății românești" **(Sfaturi pe întuneric**, București, 1936, p. 49—50).

În istoria poporului român se observă lesne — iarăși ca o adevărată permanență — că ori de cîte ori independența a fost în primejdie s-a manifestat o solidaritate a tuturor fortelor social-politice ale societății românești, care au acționat unit sub steagul luptei pentru apărarea neatîrnării. Dacă, spre pildă, în îndelungatul conflict cu Imperiul otoman — care, în tipologia contemporană a războiului, apare, prin disproportia forțelor celor doi combatanți, drept un conflict asimetric — victoria a rămas, în cele din urmă, de partea noastră, aceasta s-a datorat frontului unit al societății românești, care a îmbrăcat forma războiului întregului popor pentru apărarea patriei.

Aceeași solidaritate în august 1944, cînd toate partidele și grupările politice s-au unit, din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru a răsturna regimul de dictatură, a smulge România din orbita Reichului nazist și a reda patriei suveranitatea.

Independența aparține acelor bunuri care, odată dobîndite, trebuie apărate în fiecare zi, în fiecare ceas, în fiecare clipă. În ultimă instanță, independența este expresia unui raport de putere, ce nu vine întotdeauna sau numai din numărul diviziilor. Forța României este, în primul rînd, unitatea noastră, hotărîrea noastră de a ne apăra oricînd și față de oricine libertatea.

Neatîrnare înseamnă nu numai independența politică, ci și independența financiară, independența energetică, independența culturală. Neatîrnarea cere efortul tuturor și sacrificiul fiecăruia. Cîndva s-a pus întrebarea : „Ce va da omul în schimb pentru sufletul său ?". Astăzi ne putem întreba dacă există un bun mai de preț al unei națiuni decît neatîrnarea. Întrebarea aduce îndată răspunsul : mai presus de independență nu există nimic și de aceea nici un sacrificiu nu este prea mare pentru a o apăra.

Arta de a fi tînăr

Urmare din pag. 1

voința de a fi tînăr, printr-o stare de tinerețe care se prelungește dincolo de vîrsta biologică. Există poate și consecvența de a fi tînăr. Cu modestie, iscusință, cu rîvnă de-a o păstra și-a o îmbogăți continuu. Stă în puterea fiecăruia dintre noi să rămînem tineri. Iar cei care se bucură încă de superlativul „foarte tineri" vor ști că ușa aceasta spre tinerețe se deschide cu grijă și chiar cu trudă, avînd curiozitatea de a-i cunoaște cu un ceas mai devreme rosturile, dacă vrei să prindă viață aurul acestei vîrste, marele ei orgoliu.

Rămîne să fim tineri acum, nu pe altă dată. Rămîne să fim tineri azi, nu să lăsăm pe mîine. Tinerețea nu este o ciocolată cu alune, ci o cetate care se cucerește asemenea oricărei cetăți ; ea nu opune rezistență dar se vrea cucerită. Este paradoxul cel mai frumos de a fi al nostru, vîrsta și străvîrsta fiecăruia dintre noi, așezată lîngă o fereastră deschisă, spre toate tainele universului. Stăpînii propriului nostru mod de-a fi și a ne raporta la noi.

CUMPĂNĂ

Poemul păpușii

Noapte, ziuă, seară, dimineață —
cunosc țipătul acestor păsări.
Orașul de automobile ascuțit
înfipt pînă-n prăsele în carnea cîmpiei.
Urechea ta cît o șoaptă de mică.
Noapte, ziuă, seară, dimineață —
patru pescărușî departe de mare
rotindu-se deasupra blocului vecin,
cunosc țipătul acestor păsări.
Urechea ta cît o șoaptă de mică
și păpușa albă-albă încremenind deodată
în mijlocul grădinii.

George Alboiu

CENACLUL «NUMELE POETULUI»

Vineri, 10 mai a.c., orele 19.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLIV-a ședință a Cenaclului „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Unul dintre noi / zise al bătrîn / într-o duminică dimineața / afară în curte / sub vișin o măsuță de lemn negeluit / cu o cană de vin roșu și un nepot pe genunchi / în fața bătrînului stătea ginere-său / venit de simbătă cu nevastă-sa / fata mijlocie / de la oraș / deci unul dintre noi / atunci / pe front / avea el o ciudățenie / purta în raniță o cutie cu pămînt în ea / mă / îi spuneam noi / ce tot cari tu pămîntul ăla după tine / n-ai ce căra / și ăla nu ne răspundea nimic / numai într-o bună zi / cînd abia ne trăgeam răsuflarea după un marș mai lung / îl auzirăm strigînd / ia uitați-vă fraților / striga el — cu cutia aia a lui în mînă / deasupra capului / ia uitați-vă / și ne-am uitat / eram morți de curiozitate de ce o fi cu cutia aia / și am văzut griul / griul abia încolțit de primăvară.

Iulian Neacșu

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT ÎN POEZIE AL EDITURII FACLA

● Juriul concursului de debut în poezie al Editurii Facla, alcătuit din: Ion Marin Almăjan — președinte; Alexandru Jebeleanu, Ion Anghel, Eugen Dorcescu și Cornel Ungureanu — **membri, a hotărît premierea următorilor concurenți:** Nicolae Aniții **(Curtici — județul Arad),** Gheorghe Bas **(Ianoșda — județul Bihor),** Ion Chichere **(Reșița),** Ioan Dragoș **(Lucăcești — județul Maramureș),** Gheorghe Mocuța **(Sînmartin — județul Arad),** Nicolae Roșianu **(Timișoara),** Marcel Tolcea **(Timișoara). Autorii premiați vor apărea, într-un volum colectiv, în anul 1986.**

Textele pentru viitorul concurs de debut în poezie al Editurii Facla vor fi trimise, pînă la data de 1 aprilie 1986, pe adresa: Timișoara, Str. Pestalozzi 14. Manuscrisele vor fi expediate într-un plic închis, purtînd UN MOTTO. Același motto va fi reprodus pe un alt plic ce va conține o fișă cu numele, adresa, locul de muncă și cîteva date biografice ale autorului.

Ecoul internaţional al participării României la războiul antifascist

Nenumărate volume, studii şi articole publicate în revistele de specialitate din ţară şi din străinătate au evidenţiat contribuţia remarcabilă pe care România a avut-o alături de Naţiunile Unite în războiul antihitlerist. Imediat după realizarea revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din August 1944 şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, presa şi radioul din întreaga lume, personalităţi politice şi şefi ai unor unităţi militare şi-au exprimat părerea asupra acestui eveniment, considerat ca unul din cele cruciale intervenite în soarta celui de al doilea război mondial. Este cunoscut faptul că însuşi Hitler, în septembrie 1944, a apreciat evenimentele din România ca una din cele trei catastrofe suferite de Wehrmacht în Europa.

La 24 de ore după înfăptuirea revoluţiei române, postul radio Londra anunţa : „Parisul a căzut, România a ieşit din război. Germanii sînt în faţa distrugerii totale. Pentru germani, efectele militare ale ieşirii României din război sînt incalculabile". Concluzionînd asupra situaţiei create, comentatorul englez afirma : „După gestul României, retragerea Bulgariei din război este numai o chestiune de timp. Dar România înseamnă mai mult, căci armatele române, care activau pe frontul de răsărit împreună cu germanii, vor luptă acum împotriva lor. Prin intrarea României în luptă alături de aliaţi, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianţei cu Germania înseamnă apoi ameninţarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sînt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel întreg Balcanul se va prăbuşi".

Întoarcerea armelor de către România la 24 august 1944 a modificat substanţial raportul de forţe dintre Germania şi Naţiunile Unite pe teatrul de operaţiuni din sud-est. În acest fel, Germania pierdea sprijinul a 40 de divizii române din care 23 divizii şi 5 comandamente de valoarea a 5 brigăzi se aflau pe front. În acelaşi timp 24 de divizii germane, angajate pe frontul român, sub presiunea forţelor sovietice şi cu liniile de retragere tăiate de români, au fost rapid scoase din luptă. Mai mult, efectivele germane capturate sau distruse de către forţele române în primele 8 zile ce au urmat actului de la 23 August s-au cifrat la 56.455 prizonieri şi 5.048 morţi, echivalentul a 6 divizii. Conform datelor furnizate de Marele Stat Major român, România, prin acţiunea sa militară, a făcut ca raportul general de forţe dintre Germania şi Naţiunile Unite să fie modificat cu valoarea a 85 divizii în profitul ultimei tabere. Răsturnarea aceasta de forţe a fost determinată în scurtarea rezistenţei germane, încît marşul strategic al armatei sovietice s-a executat nestingherit de nimeni pe distanţa a 620 km de la Bîrlad pînă la trecerea Dunării la Turnu Severin.

Datorită aşezării sale geografice, prin resursele subsolului, cu deosebire petrolul ei, a comunicaţiilor, România constituia o poziţie cheie a edificiului defensiv german atît pentru stăpînirea Balcanilor cît şi a frontului de Est şi în general pentru războiul contra Naţiunilor Unite. România se afla în spaţiul ce excludea posibilitatea de învăluire a lanţului carpatic, barieră uşor de apărat şi greu de trecut, teren unde germanii sperau într-o rezistenţă fără limită. Stăpînirea Peninsulei Balcanice era condiţionată de stăpînirea României, lucru demonstrat de evoluţia ulterioară zilei de 23 August 1944, a evenimentelor, cînd a avut loc prăbuşirea rezistenţei germane din Balcani şi împingerea aripei de sud a frontului de est în Cîmpia Ungară, într-un număr de zile record. La 18 septembrie 1944, comentatorul postului de radio New York făcînd o analiză a desfăşurării ostilităţilor militare şi a contribuţiei pe care România o avea la grăbirea sfîrşitului războiului, afirma următoarele : „Germania este grav ameninţată din sud-est. Bătălia Balcanilor poate fi considerată pe deplin cîştigată şi o ofensivă puternică din această direcţie, spre Budapesta, Praga şi Viena este iminentă. Coloana de bază germană din sud-est a fost cea din România, de sub comanda mareşalului von Kleist. Dezastrul german din România a pecetluit soarta armatelor Reichului din Balcani. Prin trecerea României de partea aliaţilor, Germania este ameninţată din sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbuşirii. Drumul din sud-este care duce la Budapesta, Praga şi Viena este deschis, căci germanii nu mai au în aceste direcţii nici o apărare şi nu mai pot concentra noi trupe. Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de faţă un sentiment de satisfacţie, căci România are o contribuţie însemnată la grăbirea sfîrşitului. Este o contribuţie de care poporul român poate să se felicite".

Participînd cu peste o jumătate de milion de oameni la războiul împotriva Germaniei lui Hitler, România a devenit a patra mare putere din coaliţia antihitleristă. Sacrificiul făcut de ţara noastră este cu atît mai mare cu cît efortul poporului român a fost total, fără rezerve, cu toate pierderile anterioare şi suportînd consecinţele Dictatului de la Viena. Iar felul în care angajamentul României s-a materializat pe cîmpul de luptă este edificator dacă vom aminti că obligaţia ţării noastre prin Convenţia de armistiţiu era de a participa cu 12 divizii, efectivele totale ale armatei române fiind în fapt de 37 de divizii. Această contribuţie a fost imediată şi continuu susţinută prin sacrificiul întregului popor sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie". „Înfrîngerile suferite de nemţi pe flancul de sud şi trecerea României de partea aliaţilor sînt evenimente de o mare importanţă pentru tot mersul războiului — scria, la 1 septembrie 1944, revista sovietică „Voina i rabocii klass". — **Lovitura românească** nu va întîrzia să aibă o rezonanţă politică în celelalte ţări satelite ale Germaniei". Aproximativ în aceiaşi termeni, comentatorul ziarului francez „Le Figaro", din 25 august 1944, afirma următoarele : „Este prea devreme să se estimeze toate consecinţele răsturnării pe care a efectuat-o România. Este în orice caz un eveniment de o însemnătate considerabilă şi care a dat o lovitură din cele mai grele celui de al III-lea Reich. Întregul bastion german din Balcani este dezorganizat: România, scăpînd de sub dominaţia germană, calea spre Iugoslavia şi Grecia se deschide larg armatelor sovietice".

După ce a facilitat joncţiunea armatelor sovietice cu forţele mareşalului Tito, interceptînd astfel toate liniile de retragere ale forţelor germane din Grecia şi Bulgaria, armata română a avut o contribuţie majoră la sprijinirea pătrunderii armatelor aliate în Europa Centrală. După ce au curăţit teritoriul naţional de armatele

Monumentul Victoriei de la Constanţa

străine, armata română a participat, în continuare, efectiv la marea ofensivă sovietică executată de Fronturile 2 şi 3 ucrainene pentru pătrunderea în Europa Centrală, ofensivă care a avut ca rezultat întîngerea Ungariei, eliberarea Cehoslovaciei şi a Austriei. Referindu-se la poziţia României după ruperea legăturilor cu Germania, ziarul sovietic „Pravda", din 15 septembrie 1944, scria: „Faptul că România nu numai că a rupt relaţiile cu Germania, dar a îndreptat armele împotriva ei, este o dovadă incontestabilă în plus că situaţia militară şi internaţională a Germaniei s-a agravat în mod catastrofal... România lupta pentru restabilirea independenţei şi suveranităţii ei".

Operaţiunile duse de către forţele române după ieşirea din teritoriul României, în cooperare cu forţele sovietice, s-au dovedit deosebit de grele, atît prin natura misiunilor, care au presupus atacuri şi eforturi permanent susţinute, pentru a angaja permanent pe inamic şi a-i smulge mereu posesia unor importante puncte strategice aflate pe masivi muntoşi, cît şi datorită anotimpului, comunicaţiilor precare, lipsei echipamentului de munte şi slabei dotări în mijloace de transport a trupelor noastre. Cu toate acestea ostaşii români şi-au făcut exemplar datoria. „În timpul trecerii rîului Tisa — se spune în jurnalul de operaţiuni al Diviziei 243 infanterie sovietică — care s-a făcut în condiţii foarte grele, toţi ofiţerii, subofiţerii şi ostaşii români au arătat că posedă un curaj supraomenesc. Cu toţii dau dovadă de o disciplină şi o tactică militară exemplare. Merită atenţie deosebită curajul şi tactica militară deosebită a ofiţerilor din Divizia 19 infanterie care, dispreţuind moartea, au arătat soldaţilor, prin exemplul lor personal, cum trebuie înfrînt inamicul".

Acţiunea militară a României de după 23 August s-a produs într-un moment în care nu se precizase încă înfrîngerea Germaniei şi a produs o influenţă politico-militară, determinantă în favoarea naţiunilor unite. Astfel, la puţin timp după ce curăţirea teritoriului românesc de armate germane fusese cu succes realizată, Bulgaria rupe relaţiile cu Germania la începutul lui septembrie, iar Finlanda încetează ostilităţile împotriva Uniunii Sovietice.

La conferinţa de pace de la Paris, din 13 august 1946, delegatul Uniunii Sovietice A.I. Vişinschi, subliniind efortul pe care poporul român l-a făcut în războiul antihitlerist arăta că: „la 23 August 1944, cînd nu erau încă evidente perspectivele desfăşurării viitoare a evenimentelor militare şi cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare. România a încetat complet operaţiile militare împotriva Uniunii Sovietice pe toate teatrele de război, a ieşit din războiul împotriva Naţiunilor Unite, a rupt legăturile cu Germania şi satelitii ei, a intrat în război de partea Naţiunilor Unite, împotriva Germaniei şi Ungariei. Prin aceasta România a acordat ajutor Naţiunilor Unite, şi în primul rînd Uniunii Sovietice".

Apreciind rolul armatei române în desfăşurarea evenimentelor de pînă la 9 mai 1945 — tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia: „Paralel cu participarea activă pe front, în luptele duse cot la cot cu armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al ţării şi apoi pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste, armata română a îndeplinit o importantă misiune patriotică, revoluţionară, acţionînd alături de popor, de masele muncitoare, de forţele democratice ale societăţii, pentru înfrîngerea împotrivirii reacţiunii şi cucerirea puterii politice de către proletariat în alianţă cu ţărănimea muncitoare, cu toate categoriile de oameni ai muncii".

D. Ivănescu

Balcanice

SLAVKO MIHALICI

Pîine pe masă

Tot ceea ce vrei să-mi spui,
Spune-mi în faţa ei,
A pîinii negre de pe masă
În juru-i ziduri şi stele
Şi toate cercurile care
Îmi string inima.

În faţa pîinii
Care e mai tăcută decît toate flamurile,
Spune-mi, dacă nu cumva îţi e teamă,
sentinţa —
Ea o va şti şi temerile toate
Le va preface în mărunţişuri bune
de rîs.

În faţa ei, a pîinii de pe masă
Care neîntrerupt se-nnoieşte-n speranţă,
Poţi viaţa să mai o preschimbi,
cu moartea.
Cu ea vesel mă ospătez.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REPERE

O zi pentru nemurire

Într-una din paginile de încheiere ale cărţii sale, Mihai Stoian numeşte **O zi pentru nemurire** „un roman-colaj", al cărui personaj central este „Istoria". Desfăşurarea evenimentelor este urmărită încă de la izbucnirea celui de al doilea război mondial şi se desfăşoară pînă la încheierea lui, cu prelungiri în ceea ce priveşte consecinţele şi cu ecouri pînă în zilele noastre. În acest fel, „ziua" cea mare de la „23 August" se integrează firesc în desfăşurarea evenimentelor fiind înţeleasă mai adînc. Colajul ne ajută în primul rînd să înţelegem starea de spirit din epocă, atît din punctul de vedere al perspectivei unor „actori" ai marii drame europene, cît şi al omului simplu şi chiar al copilului şi adolescentului. Autorul se integrează pe sine în ţesătura aceasta, aducînd o mărturie directă, alături de altele asemănătoare. Interesante mi s-au părut îndeosebi imaginile pe care le evocă, fotografiile „de epocă", figurile demnitarilor germani de la Bucureşti, văzuţi cu ochiul mărit de atunci cu detalii ce se reţin, chiar atunci cînd intervine sarja şi distanţarea firească. În fond, cartea este o istorie adevărată a războiului, resimţit din punct de vedere românesc, cu toate durerile şi problemele adesea chinuitoare ale poporului nostru. Mutilarea teritoriului naţional, suferinţele populaţiei, antinomiile conştiinţelor torturate de responsabilitatea naţională, totul este evocat cu pregnanţă, adus în prim-plan, prelungit pînă astăzi. De asemenea, Mihai Stoian nu lasă în suspensie nici vinovăţiile izvorîte din desfăşurarea evenimentelor. Tulburătoare sînt extraordinarele pagini în legătură cu Diktatul de la Viena, citatele din epocă şi de astăzi, care se referă la tragicul eveniment. N. Iorga spunea : „Acest dictat reprezintă biruinţa unei caste stăpînitoare în Ungaria, e biruinţa grofilor, care au cerut regiunea Clujului, unde aveau moşii şi averi mari : avem a face cu o clasă socială bogată, dibace, care a ştiut întrebuinţa o contigenţă europeană trecătoare. Formularea pentru mine este aceasta : o clasă socială aparţinînd trecutului, care n-are nici un viitor ,a putut să cîştige, întrebuinţînd un moment, care este supus la toate întîmplările viitoare, a vrut să ne despoaie de o parte din ţară" (apud Mihai Sotian, op. cit., pg. 170). Este o poziţie extrem de lucidă, care nu a confundat niciodată interesele naţionalist-şovine ale unei caste amurgite, cu întregul popor maghiar. Făcîndu-se ecoul uriaşului protest popular împotriva dictatului, poziţia celor mai reprezentativi români din epocă nu a îmbrăţişat nici o clipă atitudinea extremistă şi calea deschiderii vreunui conflict perpetuu cu poporul maghiar, aşa cum cercurile naţionale româneşti nu o făcuseră nici mai înainte, la 1918, cînd Declaraţia Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia fusese unul dintre cele mai luminoase documente ale epocii, formulînd o politică înaintată, ale cărei principii pot fi înscrise într-o chartă a toleranţei şi respectului tuturor etniilor. Războiul şi condiţiile particulare în care se desfăşura au îngăduit din parte altora vrăjmăşiile şi ticăloşiile acelei epoci cumplite. Europa lui Hitler reprezenta o realitate opusă tuturor intereselor naturale ale poporului nostru, încît prezenţa României rîntre aliaţii coaliţiei antihitleriste nu poate să mire pe nici un om de bun simţ. Calea pe care a ales-o România a ţinut, desigur, cont de circumstanţele istorice, fiind în cele din urmă o manifestare de responsabilitate naţională, dar nimic mai firesc nu apare din documentele lui Mihai Stoian decît faptul că întregul popor român nutrea sentimente antinaziste. Indiscutabil că înşişi nemţii erau conştienţi de această realitate, ceea ce de asemenea este evident în materialele acestui roman-colaj. Dificultăţile unei naţiuni mici într-un asemenea conflict mondial sînt înfăţişate de un text din publicistica de atunci a lui Lucian Blaga : „Nici un popor nu a îndurat mai îngrozitor de multe lovituri ca românii. Trecutul nostru e un lanţ de jertfe fără seamăn. Momentele de bucurie şi înălţare au fost atît de puţine ! Nici un uragan istoric nu ne-a ocolit şi nici un prăpăd. Durerea a devenit tovarăşă de viaţă a neamului, iar duhul ei a zămislit resemnarea sub loviturile soartei, precum din duhul jertfei s-a întărit credinţa mereu vie în venirea dreptăţii. Aşa am rezistat în trecut, aşa rezistăm şi azi şi peste veacuri. Singerăm şi credem. (...) Judecata lui Solomon se poate repeta veşnic cu acelaşi rezultat : mama adevărată nu se va mînglia niciodată cu ciopîrţirea copilului, pe cînd cea falsă... Pentru noi, Transilvania nu poate exista decît întreagă, trup din trupul nostru".

Dreptatea a venit ! Sfîrşitul războiului a însemnat prăbuşirea completă a fascismului european. Zgura sa încearcă să prindă însă consistenţă pe ici-colo, iar Mihai Stoian nu ezită să ia poziţie, aşa cum se cuvine unui intelectual responsabil (v. pagina 175). În întregul ei, cartea aceasta, care face parte, dacă nu ne înşelăm, dintr-un ciclu mai amplu dedicat evenimentelor de acum patruzeci de ani, propune o lectură vie şi incitantă, cu probleme mereu actuale. Din cînd în cînd, anumite scăderi de ton pot fi semnalate, cum este cea de la paginile 373 şi 380, unde este dorită o polemică cu orice preţ cu o anumită imagine a suferinţei omeneşti. Atunci cînd se judecă în numele justiţiei legată la ochi este semnificant, de pildă, tocmai principiul imparţialităţii, iar nu faptul că nu se face dreptate şi că zeiţa ar fi împiedicată să vadă răul care trebuie condamnat. Tot aşa, imaginea generică a chinurilor extreme, aşa cum au apărut conştiinţei omeneşti, nu sugerează de loc faptul că cei condamnaţi ar fi în această postură, ci tocmai că ei au fost judecaţi şi găsiţi vinovaţi în numele suferinţei absolute a neamului omenesc şi a unui popor prigonit şi răstignit în istorie. Sînt nuanţe care nu umbresc însă o carte plină de miez.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **BALETUL POLONEZ** sărbătoreşte în acest an bicentenarul său oficial. În 1785, la curtea regelui Stanislav August Poniatowski, după cum aflăm dintr-un articol difuzat de **Interpress** a luat fiinţă echipa de Dansatori Naţionali, prima trupă cu caracter permanent de la Varşovia. Cu excepţia unor întreruperi temporare, datorate războaielor lui Napoleon, iar în secolul nostru, celui de-al doilea război mondial, acest venerabil ansamblu de balet şi-a continuat activitatea, funcţionînd azi la Teatrul mare din Varşovia. De-a lungul timpului, un mare număr de dansatori de primă mărime şi de coregrafi renumiţi au strălucit pe firmamentul baletului polonez. Numele cele mai sonore sînt Nina Novak, marea balerină de la Ballet Russe din Monte Carlo, Woytek Lowski, care a strălucit şi în trupa Baletului secolului XX a lui Béjart precum şi la Boston, Gerard Wilk şi Andrzej Ziemski, precum şi Ewa Glawacka, steaua de azi a Teatrului Mare. În zilele noastre, baletul polonez cunoaşte o amplă dezvoltare, ilustrată şi prin trupele din alte oraşe. Aniversarea bicentenarului va constitui un prilej de spectacole, precum şi de turnee ale unor trupe străine. **Interpress** scrie : „Va fi nu numai o ocazie de a admira ceea ce este de seamă, dar va fi şi o confruntare a realizărilor baletului polonez pe fondul succeselor altor ansamburi de balet din lume".

● **WALTER BENJAMIN** este considerat a fi unul dintre cei mai proeminenţi filozofi şi scriitori din preajma celebrei Şcoli de la Frankfurt. Autor al unor eseuri strălucite, consacrate unor probleme fundamentale ale gîndirii critice şi estetice de azi, el a consacrat lui Baudelaire o cercetare monografică, compusă din trei studii, publicate în anii 1938—1939. Reeditarea recentă a cărţii a constituit un adevărat eveniment editorial : „O lectură foarte incitantă propune W. Benjamin, care se situează atît în afara criticii literare, cît şi a analizei sociologice. Vreau să arăt cum Baudelaire este încastrat în mod riguros în secolul al XIX-lea, scria Benjamin lui Scholem. Adică, pentru el, nu se punea problema de a decripta în temele baudelairiene transformări economice şi sociale, ci de a lumina, de a le explicita unele prin celelalte. Dezvoltarea societăţii industriale de masă, apariţia proletariatului, experienţa mulţimilor în marile oraşe, cea a şocului, a mărfii, a pierderii prestigiului de care se bucura poetul, iată cîteva situaţii exemplare, de la care se poate pleca în studiul lui Baudelaire, ginditorul care a văzut cel dintîi forţa productivă a omului reificat, apropîndu-se în acest fel de Blanqui şi Nietzsche, inventator, după Benjamin, a unei forme de eroism modern." Subtitlul cărţii lui Benjamin este următorul : „Un poet liric la apogeul capitalismului".

● **MUNCA ŞI VIRTUTEA. Femeia în gospodărie : o mistificare a revoluţiei industriale** este titlul pe care l-a dat Katherine Blunden, o cunoscută cercetătoare din Statele Unite, studiului său asupra condiţiei femeii în societatea capitalistă. Pornind de la o perspectivă istorică şi trecînd în revistă principalele momente ale dezvoltării capitalismului modern de la sfîrşitul secolului XVIII pînă azi, cercetarea lui Katherine Blunden analizează aspecte subtile ale problematicii ridicate de locul de muncă al femeii în lumea capitalistă : „Transformate în factori inactivi, neproductivi, prin instaurarea capitalismului, femeile din clasa de mijloc engleză vor deveni o fortăreaţă a unei ideologii făcute pentru a proteja şi a promova „gulerele scobite" (soţii lor), indispensabile pentru nolle necesităţi ale tehnicităţii. Izolate în casele lor ca în vitrine comerciale, în locuinţe transformate în şcoli sau în altele transformate în uzine care nu produc nimic, ele deformează imaginea femeilor care muncesc, iar în numele faimoasei „familii blinde" pun înseşi bazele îndepărtării lor din societate." Fără a constitui un manifest feminist, această lucrare contribuie la atitudinea insurecţională a unei categorii sociale profund alienate în lumea de azi.

SPORT

Lordul John nu şi-a găsit naşul

De 1 Mai, cînd pîntecele amforelor rodesc zei şi pelin (pelinul mai expresiv decît izbînda boabelor de rouă pe boabe de mărgăritar), ne-am înfruntat cu englezii pentru un capăt de cărare spre platourile mexicane, dar n-am cîştigat armonia pomilor fructiferi, singura capabilă să asigure spaţiului lărgime şi orizont. De vină e veşnica noastră frică de marile echipe, niciodată atît de mari cît ni le închipuim. Crescuţi în dogoarea spaimelor şi de Dumnezeu şi de diavol şi mai cu seamă a superstiţiilor ce-l înfăţişează pe unul latin şi pe celălalt anglo-saxon, am ajuns să dăm consistenţă de furtună sau de uragan închipuirilor în dauna realităţii. Dar eu am crezut că un antrenor tînăr cum e Mircea Lucescu va ieşi din colivia aurită a fricii şi va tăia după alte ritualuri viţelul cel gras. M-am înşelat măcar pe jumătate (echivalentul punctului pierdut în favoarea englezilor), pentru că şi Lucescu, asemeni vechilor conducători ai echipei naţionale, a căzut pradă incapăţînării de-a vedea strălucind talentul acolo unde nu domneşte decît rutina şi de-a păstra în formaţie, la nesfîrşit, jucători din picioarele cărora mingea o ia la goană ca un cotei desfrînat numai spre picioarele adversarilor. Dar să judecăm lucrurile la rece, mai cu seamă că afară plouă mărunt şi rafinat, broboane de cer albastru şi de cîntec de pasăre cu care poţi umple, într-un ceas, un degetar de cristal. Prin urmare, de ce nu i-am învins pe englezi, cînd i-am avut înşiraţi pe talerul nostru ? Fiindcă nu ne putem lepăda de obiceiul de-a vina bizonii cu udiţă şi scrumbiile cu barda. O partidă c-un adversar de mare talie (trebuie să-l învăţ eu pe Lucescu ?!) se decide la mijlocul terenului. Acolo unde noi, datorită stupidităţii lui Lucescu, continuăm să ne fringem oasele pe roată. Mijlocaşii noştri, în meciul cu englezii, s-au umplut de vax albina. Rednic şi Klein, unul mai peltic decît altul, Bölöni (cel mai slab de pe teren, a trimis adversarului pe puţin douzeci de pase) şi Hagi cel pletos în declaraţii şi zgîrcit în exprimarea pe teren pînă aproape de pragul muteniei, iată oamenii care le-au adus trăsura la scară englezilor. E adevărat că Hagi a şutat de două ori periculos la poartă, fapt care ne sileşte să-i iertăm multe păcate, dar ceilalţi trei, prezenţi mereu în naţională pentru că aşa au chef Lucescu şi sfetnicii lui, orbecăie pe sub soarele primăverii ăstela cu pleoapa ţesută pe pleoapă. Iar eu ştiu din cîmpie că de crucea cu un braţ de sticlă crăpată şi altul de tinichea ciuruită nu se sparge vîntul, ci ecoul lui rebegit. Mi-au plăcut jucătorii Universităţii Craiova, în frunte cu Ştefănescu şi Cămătaru şi de aceea n-am să înţeleg nici măcar cu genunchii de ce l-au introdus antrenorii în locul lui Coraş pe Lăcătuş şi nu pe Cîrţu sau Irimescu. Ei îl văd pe tînărul internaţional de la Steaua capabil de toate floricelele de stil din lume, dar bietul băiat nu poate să facă decît floricele pe plită în compania unor jucători englezi hrăniţi numai cu muşchi de berbec, care nu cunosc, în teren, clipe de odihnă, paseză nervos şi sigur, agaţă, rup şi taie cu foarfecă de oţel toate ideile vechi — cea mai zbîrcită dintre ele fiind aia că o extremă care fuge ca un iepure sau un ogar pe marginea terenului din Ghencea îţi aduce un dram de noroc în colivia fricii.

Acum, ca să ajungem în Mexic, trebuie să cîştigăm acasă meciurile cu Irlanda de Nord şi Finlanda, şi apoi să aducem trei puncte din deplasare. Păi îmi spunea mie un fluture sprijinit cu aripile purpurii pe o buturugă din dotarea restaurantului Băneasa că, la Londra, Helsinki şi Istambul, anul ăsta e la modă, cel puţin în materie de fotbal, religia aruncării pumnului de nisip în ochii bulbucaţi de himere. Cu Bölöni, Rednic şi Klein pe ghidonul bicicletei şi înginînd un triolet scris de Lucescu şi sfetnicii săi nu văd cum ne-am încălzi sufletul cu puţină tequila mexicană.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 98
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

9

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
19
Sîmbătă
(1 201)
11 mai
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN NUMELE TINEREȚII, ÎN NUMELE VIITORULUI

Săptămîna care a trecut a fost marcată de marile evenimente ce aparțin istoriei noastre : cea de a 40-a aniversare a victoriei asupra fascismului și „Ziua independenței de stat a României". Marea adunare festivă desfășurată în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, cîrmuitorul măreței epoci de înflorire a României socialiste, a pus în lumină cu deosebită pregnanță semnificația evenimentelor celebrate, constituindu-se într-un înălțător omagiu adus eroilor neamului românesc, celor ce s-au jertfit pentru libertatea și independența patriei. A fost relevată contribuția României la victoria asupra fascismului, angajarea țării noastre cu întregul potențial material și uman în luptele împotriva Germaniei hitleriste.

File de istorie, file de epopee înscrise sub semnul eroismului unui popor ce și-a făcut din dăruirea pentru patrie și pentru idealurile ei un stindard al demnității și al permanenței. Cu adînci reverberații în clipa prezentă care, iată, poartă ca pe o desăvîrșire de sens plenar, împlinirea a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului, prag al unei epoci numite cu îndreptățită mîndrie „Epoca Nicolae Ceaușescu", timp de înflorire multilaterală a patriei, de afirmare strălucită a sa în lumea contemporană, ca o patrie a muncii, a păcii și a omeniei.

Prin glasul președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român își face cunoscută lumii voința sa de pace, visul său cutezător de construcție a unui viitor demn și prosper, ferit de pericolul unor conflagrații nimicitoare.

Acum, la aniversarea a patru decenii de la încheierea unui război care a însingerat planeta, acum, cînd atmosfera de încordare internațională generată de continuarea înumanei curse a înarmărilor conține germenii unor posibile războaie, România socialistă a lansat un apel vibrant la unirea tuturor forțelor și energiilor planetei pentru apărarea dreptului suprem al omenirii la viață, la o existență liberă, la colaborare și pace între popoare.

Istoria aduce spre clipa de azi mărturiile sale zguduitoare, avertismentul său grav. Ele se adresează, poate în primul rînd, generațiilor tinere, celor care vor și au dreptul să trăiască pe un Pămînt eliberat de teamă și de injustiții.

În consens deplin cu această aspirație a tinerilor planetei, tînăra generație a României socialiste își îndreaptă în aceste zile gîndul spre marele forum care va da expresie angajării sale, sub conducerea comuniștilor, în marele și unanimul front al edificării viitorului patriei.

Congresul al XII-lea al U.T.C., Conferința U.A.S.C.R. și Conferința națională a organizației pionierilor reunite în Forumul Tineretului ce se va desfășura în săptămîna care urmează constituie deopotrivă o sărbătoare a tinereții cît și momentul unui bilanț lucid al participării membrilor organizației revoluționare a tineretului la tot ceea ce s-a înfăptuit în acești ani sau, după expresia consacrată de un mare poet „la tot ce devine în Patrie". Semnînd în cartea muncii pentru țară pe șantierele naționale ale tineretului, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, la Motru, la Porțile de Fier, în agricultură, în mari întreprinderi, învățînd în școli și facultăți, perfecționîndu-se necontenit sub semnul spiritului revoluționar, tinerii României răspund cu dăruire și încredere minunatelor condiții de viață, muncă și învățătură ce le-au fost create prin grija partidului, a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arhitectul unei politici de esență profund patriotică și umanistă, cel care a definit și definește tineretul drept „viitorul însuși al națiunii noastre socialiste".

Anii noștri, anii Epocii Nicolae Ceaușescu, au consacrat și în planul culturii realizări de excepție prilejuind în acest context afirmarea unui mare număr de autori tineri. Putem afirma că există, că este în curs de impunere definitivă — prin mesaj și valoare artistică — o literatură a tinerilor care abordează cu talent teme ale vieții, ale prezentului. Romane ale șantierului, cărți de reportaj ori de versuri purtînd semnătura unor scriitori tineri devin argumente concrete în sprijinul acestei afirmații.

Forumul tineretului are și în ceea ce privește angajarea tinerei generații românești în problemele majore ale lumii de azi o semnificație deosebită, desfășurîndu-se în anul consacrat — ca urmare a unei inițiative românești — drept An Internațional al Tineretului. „Participare-dezvoltare-pace" este deviza care exprimă și idealurile unei vîrste, voința sa de implicare responsabilă în construcția viitorului.

Deschiderea spre evenimentul major din viața tinerei generații a patriei care are loc în aceste zile de primăvară este, așadar, o deschidere de conștiință sub cupola de sens a edificării lumii de mîine, ca o lume a păcii, prieteniei, progresului multilateral.

Luceafărul

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — EPOCA DE PUTERNICĂ ÎNFLORIRE A LITERATURII ȘI ARTEI

Mărturie de conștiință

Întîlnite mai întîi în paginile unor reviste și ziare, o seamă de articole scrise de Dan Zamfirescu de-a lungul anilor vin acum să se întregească în imaginea unei publicistici de o rară ardență politică militantă. Ea are în primul rînd meritul de a depune însemnele inconfundabile ale unei mărturii de conștiință. E cu atît mai valoroasă cu cît vine din partea unui cărturar pe care îl știm aplicat în studii de literatură veche, de istorie, bizantinologie, slavistică, balcanistică. În anii din urmă, Dan Zamfirescu putea fi văzut cu figura lui masivă, leoniană, cufundat printre maldărele de manuscrise de la Biblioteca Academiei Române. În pustiul sălii de lectură era de intrigat pasiunea lui scormonitoare într-ale vechimii. Nu o știam însă tot atît de puternică și într-ale realităților în care trăim.

Noua lui carte, **(Un Om pentru istorie**, de Dan Zamfirescu, Editura Eminescu, 1985), pe care — mi-a mărturisit — o aștepta cu emoție, vine să confirme această din urmă ipostază. Cărturarul se arată dublat prin aceasta de un om al cetății, de o vibrantă prezență. Mărturia lui de conștiință la însemnele epocii pe care o trăim e concretă, aplicată, în cunoștință de cauză, totală. Ea are în centrul ei iradiant marea personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a cărei evoluție în planul evenimentelor istorice e îmbrățișată cu fervoare și dăruire exemplare. Autorul procedează cu aceeași pasiune cu care dintre filele de vechi manuscrise extrăgea amprentele voievodale ale lui Neagoe Basarab, pentru a le restitui întregi culturii noastre contemporane. Cartea de față are chiar o arhitectură în acest sens. Construită pe două planuri paralele — unul al evenimentului politic, celălalt al semnificațiilor culturale — ea urmărește configurarea de ansamblu a noii viziuni revoluționare pe care a imprimat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu realităților în care trăim, pe parcursul celor douăzeci de ani de cînd a preluat în mîinile sale viguroase conducerea partidului și a statului nostru.

Structura evenimențială a publicisticii lui Dan Zamfirescu din această carte îi asigură autorului acumularea treptată a unor semnificații de ample rezonanțe istorice. El comentează cu pasiune și dăruire idei extrase din rapoartele tovarășului Nicolae Ceaușescu la congresele partidului, — de la cel de-al IX-lea, denumit pe drept cuvînt „al Renașterii noastre", la cel de-al XII-lea —, din expuneri la conferințele naționale sau la plenare ale C.C., din mesaje sau vizite în străinătate, din volume de opere ale secretarului general al partidului apărute în țară sau peste hotare. Datarea articolelor, desfășurarea lor în ordinea în care au apărut în presă, permit infiltrarea în optica aceluia ce le citește a unei atitudini cronicărești, rafinament pe care numai un publicist obișnuit cu stilul vechilor letopisețe putea să-l imprime activității sale. De aici și posibilitatea de a urmări ideile lansate de autor, amploarea și vibrația lor în timp. Căci Dan Zamfirescu rămîne, orice s-ar spune, **un veritabil publicist de idei.** Impresionează la el cu adevărat larga perspectivă istorică pe care o deschide asupra epocii pe care o trăim. Personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu este pusă în raport cu întreaga dezvoltare a poporului nostru de-a lungul timpului, cu toți marii cărturari care au ilustrat această dezvoltare, de la Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, la Alexandru Ioan Cuza. Deosebirea esențială față de tot ce s-a realizat înainte constă în afirmarea în universalitate a geniului creator al poporului român. Această afirmare îmbrățișează o multitudine de aspecte, de la cele de ordin politic, la cele de ordin moral și cultural.

Prin personalitatea secretarului general al partidului nostru, prin uriașa sa activitate desfășurată pe plan intern și internațional, România a devenit un simbol și un model al luptei pentru independență, pentru progres economic și social, pentru pace și solidaritate între popoare, împotriva pericolului războiului atomic, al distrugerii vieții pe Pămînt. Urmată de tot mai multe popoare, constituind temelia unei umanități înnoite, regenerate prin încredere în sine, în puterea rațiunii și a voinței de a înfrunta răul și a combate necontenit, această linie politică i-a adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, acela ce o promovează cu atîta consecvență și o energie inepuizabilă, un imens și binemeritat prestigiu internațional, fiind recunoscut drept unul din „liderii mondiali" ai lumii contemporane. Expresia aceasta nu aparține lui Dan Zamfirescu ci, culeasă din presa internațională și adîncită de el cu grijă în orizonturile meditative ale unei conștiințe de cultură. „Bătălia timpului nostru — ne spune el — este, în definitiv, bătălia între două moduri de conștiință : între aceea care se poate ridica pînă la cuprinderea globală a problemelor universale, privindu-le din punctul de vedere al interesului solidar al speciei umane întregi (expresia ei și simbolul universal fiindu-i omul politic ce se numește Nicolae Ceaușescu) și aceea aservită de demonii tuturor egoismelor și „realismelor" lașe, cu scadențe catastrofice și manifestări umilitoare... O minte românească, așa cum o concepe folclorul nostru și filosofia noastră, se încordează cu toată ființa omului în care arde și a neamului din care s-a zămislit și care-l susține pînă la sacrificiu, pentru a înălța un steag pe meterezele vieții politice și morale a lumii : steagul conștiinței universale despre solidaritatea omenirii întru destinul ei".

În legătură cu acest efort și la flacăra conducătorului său încercat, are loc, după cum afirmă Dan Zamfirescu, și o „redimensionare a conștiinței de sine a poporului român" și a „culturii" sale, sub semnul unui „destin mondial". „Un om a așezat România pe un loc de unde poate fi văzută de pe ambele emisfere și de pe toate meridianele. Acest om ne învață să gîndim și să vedem planetar". Trăim astăzi, ca niciodată în viața poporului român, „un moment de istorie românească devenit parte indisolubilă a istoriei universale". Sau într-un stil și mai pătruns de lirism : „Ceasul acesta este de supremă slavă și supremă slujire a umanității, cînd toate sevele pămîntului nostru se încordează într-o sforțare cum n-a mai fost, spre a da, într-un ceas de cumpănă, un răspuns românesc la întrebările care frămîntă lumea". Este motivul pentru care, după opinia lui Dan Zamfirescu, „cărturarul român a dobîndit o altă conformație spirituală, care-l alătură de oamenii ce au avut privilegiul să deschidă drumuri noi umanității. Este darul cel mai prețios ce ni l-a făcut istoria. Iar libertatea de a gîndi, vorbi și scrie în acord cu propria noastră conștiință este unul din cele mai prețioase roade ale politicii inaugurate de Congresul al IX-lea".

Încă din 1971, pe baza unei viziuni cuprinzătoare asupra istoriei noastre, Dan Zamfirescu lansa, printre primii publiciști, ideea unei „epoci Nicolae Ceaușescu" în dezvoltarea României și a culturii sale, idee reluată de autor în numeroase intervenții ale sale și confirmată apoi într-un mod strălucit. „Există o **Epocă Ceaușescu** în istoria națională a românilor și a pămîntului românesc — și noi începem să înțelegem tot mai limpede că această epocă înseamnă și pentru cultura română un început de eră nouă, cu orizonturi largi spre viitor, bătînd dincolo de pragul veacului nostru, spre mileniul care vine".

Scrisă ardent, pătrunsă de elan vizionar, cartea lui Dan Zamfirescu, **Un Om pentru istorie**, se constituie nu numai într-un omagiu, — unul dintre cele mai patetice și mai frumoase aduse pînă acum marii personalități a tovarășului Nicolae Ceaușescu —, ci și într-un buchet de idei și semnificații majore pe care cultura noastră în ansamblul ei ar trebui să le adîncească mai mult în vederea unei mai bune și mai ambițioase dimensionări a ei în lumina șansei universale care-i stă în față.

Dumitru Bălaeț

Tineri vom fi

Tineri vom fi asemenea celor ce acum
Privesc patria printr-un bob de rouă
Ca printr-o lentilă ce aduce aproape
Întreg pămîntul cuprins cu palmele
amîndouă.

Tineri vom fi asemenea vremii în care
Totul e trudă, totul e mișcare
Și pașnică putere de a spune
Despre un veac de har și-nțelepciune.

Carmen Focșa

Tinerețe și demnitate

Faptul de a fi tînăr poate fi considerat de unii drept o banalitate, un simplu stadiu biologic prin care trece în mod necesar fiecare ființă omenească. În realitate, a fi tînăr înseamnă cu mult mai mult și înseamnă altceva de la o etapă istorică la alta, de la un anumit tip de societate la altul. Tinerețea aspiră, tinerețea făurește idealuri, tinerețea se asociază cu nevoia de libertate creatoare și de demnitate. Istoria, inclusiv cea contemporană, inclusiv secvența ei cea mai recentă, ziua prezentă, ne spune însă că rareori și în puține locuri tinerețea a fost sau este lăsată să-și materializeze aceste proiecții ale interiorității sale exercitate asupra lumii în care a ființat sau ființează prin oameni cît se poate de concreți. Această evidență mă face să mă gîndesc cu toată profunzimea și luciditatea necesare la destinul de excepție al generației mele, al tuturor tinerilor din România de azi. Am spus cu toată profunzimea și cu toată luciditatea pentru că, vorbind despre tinerețe, metafora te poate face ușor să înfrumusețezi realitatea cu nuanțe sau chiar sensuri ce nu-i aparțin. Or, în cazul de față nu este nevoie de nici un „retuș", de nici un exces de elan subiectiv pentru a recunoaște adevărul în lumina căruia stăm zi de zi, clipă de clipă. Poate că niciodată tinerețea nu a fost îndemnată mai mult, ca în România de azi, să viseze, să-și înalțe cutezanța, în aerul lipsit de orice primejdii al certitudinii, cu toată energia proaspătă ce o definește. Am cunoscut de-a lungul anilor nenumărați oameni tineri. Unii dintre ei mi s-au părut chiar mie, cel care scriu acum aceste rînduri, de un entuziasm împins dincolo de limitele pînă la care reușita are credibilitate. Am revenit asupra unora dintre acestia din urmă, asupra proiectelor lor ce îmi apăreau cîndva utopice și am fost constrins să recunosc că, chiar dacă realitatea nu depășește întotdeauna imaginația, în orice caz realitatea noastră de astăzi oferă un teren fertil pentru „coborîrea" în fapt concret și palpabil a oricărei idei cutezătoare.

Firește, există o explicație obiectivă a acestei stări de lucruri, o explicație ce-și află mii și mii de argumente în sistemul de valori și principii ale civilizației socialiste, ale societății în care trăim. Numai o epocă de mari deschideri umaniste și de uriaș efort creator cum este epoca inaugurată în țara noastră de Congresul al IX-lea al partidului poate genera această concurență neîntreruptă între cei care cutează (și sînt nenumărați aceștia, milioane și milioane, tineri și mai puțin tineri, dar toți puternici și demni), ridicînd tot mai sus nivelul aspirațiilor de devenire umană.

Dezvoltarea fără precedent a patriei noastre în anii construcției socialiste, cu precădere în ultimele două decenii, reprezintă un proces istoric care s-a desfășurat și a atins dimensiunile de astăzi prin oameni, avînd drept scop și justificare în fața timpului numai și numai oamenii. În miezul a tot ceea ce s-a făcut, a tot ce urmează să se facă a stat și stă cu consecvență omul, un nou tip de om care, alături de faptul că și-a dăruit fără rezerve întreaga sa capacitate creatoare progresului multilateral al societății, a învățat să fie stăpîn deplin pe destinele sale, să fie demn și liber, să-și redimensioneze în permanență personalitatea, să-și înțeleagă în adîncime și să-și prețuiască propria esență. Putem spune, pornind de la toate acestea, că opera fundamentală a acestui timp eroic în care sîntem în întregime implicați este, pînă la urmă, **omul**, și această constatare ne luminează viitorul nu doar cu marile constelații ale speranței ci, înainte de toate, cu cele ale certitudinii și încrederii. Iar, mai mult decît toți, tinerii se văd astăzi îndreptățiți și îndemnați totodată să fructifice cu entuziasm și responsabilitate această mare șansă istorică.

Corneliu Ostahie

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Impetuoasa pulsație

Primăvara este o înfățișare a visului și a certitudinii. Explozia atît de pașnică a culorii — nu numai în afara, dar și în interiorul omului —, atît de tonifiantă pentru spirit, explozia de sunete — susurul apelor, atingerea tainică a florilor — toate te aruncă foarte aproape de steaua fosforescentă a visului — a acelui vis spre care ai plecat de mult, încă din copilărie și pe care îl vei ajunge, cîndva, cu siguranță, tot într-o primăvară. Nu este mai puțin adevărat că primăvara înseamnă și o apropiere de o certitudine, ea fiind întîlnirea cu noua vîrstă a lucrurilor neretrasă încă în esență.

A intra în primăvară este sinonim cu a te apropia de tine însuți, spre a te cunoaște mai bine, cu a te apropia de semenul tău, lîngă al cărui umăr se află propriul tău umăr. Dar a intra în primăvară, înseamnă, înainte de toate a-ți privi țara cu ochii tineri — a privi ca pe o veșnică și armonioasă mișcare, înseamnă a-i desena, încă o dată, în suflet munții, apele și cîmpiile, a găsi pentru fiecare culorile care nu se supun vremelniciei.

Acest ritual al reîntîlnirii cu anotimpul de după iarnă se petrece mai ales în taină, în intimitatea sentimentelor umane ; el declanșează întrebări felurite, aduce cu sine răspunsuri de mult așteptate. Într-un sens, primăvara este o edificare asupra condiției umane în măsura în care implică, atît în întrebări, cît și în răspunsuri timpul.

Nu întîmplător oamenii au așezat sărbătoarea muncii în chiar prima zi a primăverii, munca fiind aceea care edifică, în modul cel mai sublim, personalitatea umană. Interdependența dintre om și muncă se confundă cu însăși axa istoriei. Iată-ne astăzi într-un punct înalt al istoriei noastre naționale. Este punctul care ne permite să privim și să vedem — întruparea energică a ideilor de independență, de libertate națională și progres. Fiecare dintre aceste idei a însemnat eroism, putere de dăruire, vis, speranță, certitudine. În luna lui Mai, atît de exuberantă, atît de fremătătoare și pură auzim, odată cu foșnetul frunzei tinere, glasul lui Ko-

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 6-a

Blaga, poetul

Vă aduceți aminte, iubiți prieteni transilvani, liceeni, cu un sfert de veac în urmă, ieșiserăm pe dealul Feleacului într-o livadă acum în luna înfloririlor și ne așezarăm în iarba sfielnică și fecioralnică cum eram cu toții ajunși de la țară la învățătură.

Și unul dintre noi deschise cartea de poezie a lui Lucian Blaga și transfigurat citea cu glas înalt ca din ceaslov acele poeme în fața cărora fără să băgăm de seamă ne descoperirăm cu toții ca în sanctuar.

Începuseră greierii să cutreiere-n cintec pămîntul și zguduiau văzduhul ciocîrliile, înflorise liliacul și-n frunze albinele cerneau lumina soarelui ce ne învăluia paradisiac ascultînd și murmurînd în taină corola de minuni a lumii. Toți eram blagieni atunci, marele poet își retrăia într-o nouă generație o renaștere irezistibilă ce ne-a atins adînc sufletele pornite în lume revărsîndu-se cu harul lor de pe satele Transilvaniei către inima României și a lumii. Blaga ne era călăuza de taină, îl iubeam, cum o știu asta adolescenții neprihăniți încă, iubirea de la fiu la părinte, de la ucenic la maestru, îi iubeam și sorbeam poezia ce ne ținea loc de casă părintească, de căldura Patriei și a familiei, de hrană spirituală la vîrsta celor mai înalte avînturi și nădăjduiri.

Ne sfișiam cu Ioan al său în pustie în „Marea trecere" și „Lauda somnului", iar „curtile dorului" în mireasma bunelor vestiri ale florilor mărului. Transilvania noastră, văzută prin versurile poetului, era pămînt al făgăduinței, știindu-ne acasă, aici ajunși de toate binecuvîntările.

Ar fi împlinit acum, în mai, nouăzeci de primăveri, dacă nu trebuia să treacă, tot în mai, la numai șaizeci și șase, dincolo.

Dar și-a lăsat nu numai trupul la Lancrăm, ci și sufletul în graiul nostru și al lumii, unul al ei, dintre cei nepieritori dimpreună cu tărîmul din care s-a smuls ca pasărea de foc între binecuvîntările Orionului.

Ioan Alexandru

CRONICA LITERARĂ

D. R. POPESCU: «Galaxia Grama»

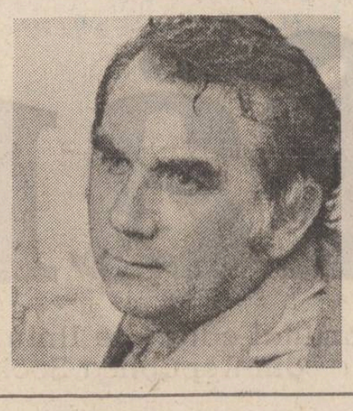

Galaxia Grama, volumul de însemnări și articole tipărit recent de prozatorul D.R. Popescu, face parte din gesturile de vacanță ale scriitorului. **Galaxia Grama** este o carte despre predilecțiile scriitorului, o întrezărire a laboratorului său de idei, un „jurnal de creație", dacă vrem să-i spunem așa, fără rigoarea calendaristică a jurnalului de creație scris de Mihail Sebastian. În asemenea ziare de creație asistăm, în măsura în care scriitorul o dorește, la felul în care se naște o operă. D.R. Popescu este mai avar. El nu descoperă modul în care opera se creează treptat ci fascinația pe care i-o trezește materia viitoarei opere, personajele ei. **Arca lui Noe sau Triunghiul Bermudelor, (jurnal)** descrie dificultatea de a face o piesă după datele seducătoare ale dramei reale: **„Atunci cînd pleci de la o istorie adevărată (pe care vrei s-o și păstrezi în structura ei fundamentală) ca să așterni pe hîrtie o piesă de teatru (m-am convins din nou !) este aproape o aberație !...".** Acea „istorie adevărată" este istoria cu trei presonaje, numite Iosif, Natalia, Anghel, pe care în piesă D.R. Popescu le reia cu numele Steo, Mitif, Helianta, provenite din literatura care a înconjurat celebrul triunghi erotic al literaturii române de după 1900. Ce va păstra scriitorul din ispititoarea grămadă de documente, de informații, de legende ? Dificultatea o constituie alegerea, pentru că autorul nu vrea să scrie drama unui triunghi etern, ci a acestuia precis desemnat în timp și în spațiu. Pentru un prozator care și-a făcut din digresiune și arborescență o regulă, dificultatea selecției, a eliminării rămîne definitorie. El nu poate renunța decît la puțin : la evaluarea literară a operei celor implicați, treabă de istorie și critică literară. Dar restul, tot restul, poate deveni „operă".Scrisorile, amintirile, mărturisirile, etc., tot acest bagaj romanesc, atît de incitant, va intra în **Arca lui Noe.**

Scrisul își are la D.R. Popescu explicație în fascinația materiei preliterare. Atracția este mai puternică decît selecția. Dintr-un anume unghi, **Galaxia Grama** este o carte de teme, de subiecte tatonate, rescrise, retăite. Pagini de jurnal scriitoricesc, care depășesc deci notele de lectură, sint suita de **Cupluri,** care începe cu Dobcinski și Bobcinski. D.R. Popescu are în vedere prezența esențială în mai multe scrieri a cuplurilor și meditează asupra lor. La un moment dat maniera divagantă a acestor note de atelier aduce sub stiloul autorului basmul **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.** E vorba de Făt-Frumos și de cal, un cuplu, e vorba, dar, și de Făt-Frumos și de Moarte, alt cuplu. **„Ce piesă grozavă s-ar putea scrie, pornind de la Tinerețe. Moartea așteptîndu-l pe Erou, uscîndu-se, făcîndu-se cîrlig în chichiță ! Și mereu spunînd ce simte : că dacă el mai întîrzie, ea o să se prăpădească !...".** Dacă în cazul triunghiului fatal Steo, Helianta, Mitif, avem o dramă concretă, trecută totuși în pagina tipărită a documentarelor, aici e vorba despre fascinația unei opere și a sugestiilor ei. **Galaxia Grama** rescrie practic fragmente din **Demonii,** din **Don Quijote,** din **Revizorul,** din **Tinerețe fără bătrînețe** și mai ales din **Hamlet,** în viziunea autorului. D.R. Popescu se simte foarte bine în pielea altor scriitori, a căror operă și spirit îi atrage, îi subjugă chiar. Prozatorul glosează la nesfîrșit cu o vizibilă plăcere de a se uita în modelul artistic și spiritual pe care-l alege ca gazdă. E un fel de transă artistică pe care și-o propune și pe care o reia oridecîte ori se simte chemat s-o facă. Cititorul, care sedus de spectacolul operei va veni către un asemenea „jurnal de vacanță", deci mai intim, mai apropiat,nemediat în aparență, va da tot peste un spectacol. Dar acest spectacol al predilecțiilor este totuși o fizionomie a scriitorului făcută de el însuși, o mărturisire, o confesiune. Proza lui D.R. Popescu devine mai explicită pentru amătorii de analize, de „culise" artistice, în urma unei cărți precum **Galaxia Grama.** Divulgîndu-și predilecțiile, marile iubiri literare, fatalmente, scriitorul se dezvăluie pe sine. Frecvența cea mai mare o are în aceste pagini de glose libere dramaturgia lui Shakespeare și dintre piesele acestuia **Hamlet.** Nimic mai definitor pentru un romancier al ciclului F, decît această pasiune. Din orice parte a cărții **Galaxia Grama** vom porni ajungem la regele Claudius, la Polonius, la Gertruda, la Ofelia, la Hamlet, la Horațiu. D.R. Popescu știe această piesă așa cum știe un geograf perimetrul unei insule pe care a explorat-o și a cartografiat-o de nenumărate ori. Îi cunoaște suprafața, populația, temperaturile schimbătoare, evenimentele. Micile detalii sînt exhibate și ținute insistent sub lupă. Fantoma din Hamlet vine înarmată ; prilej pentru comentator să gloseze. D.R. Popescu nu este în aceste cazuri, ca și în tot ce scrie un geometru. Paginile **„Galaxiei"** nu sînt analize severe, conduse cu precizie de la un enunț către o concluzie. Prevalează spiritul de finețe, descoperirea, expunerea ei, cozeria, finețe unor disocieri, asocierile cele mai neașteptate. Frazele curg șerpuitor și imprevizibil ;a și mîna și mintea care le conduce : o specie de libertate programatică și un mod de a fi expresiv. Predilecția pentru **Hamlet** a scriitorului, fascinația pe care o exercită asupra sa tot ce scrie Shakespeare este cu totul explicabilă, dacă recapitulăm aspectele baroce ale romanelor sale, episoadele de „roman gotic" pe care ele le inserează. Scriind despre Shakespeare cu devotament, cu dragoste, scriitorul se descrie și pe sine cel puțin printr-o linie din multele întrebuințate pentru tabloul dramaturgiei shakespeariene. **Galaxia Grama** mai oferă și aceste rînduri care spun mult despre prozator și itinerarul lui scriitoricesc : **„Un autor nu trebuie să-și refuze nici o experiență literară, în marea cursă de a se găsi pre sine : altfel condeiul ruginește cantonat în același drum și-n același perimetru, autorăstignit de bună voie și din lene într-un pat care nici măcar nu-i al său, ci este al domnului Procust".** Dacă așezăm ca formulă deschizătoare aceste rînduri deasupra trudei la piesa **Arca lui Noe,** deasupra ispitei de a rescrie **Tinerețe fără bătrînețe,** deasupra numeroaselor pagini despre Shakespeare, totul, laolaltă, devine explicit. Pentru scriitor importantă rămîne ispita, care nu trebuie refuzată, și energia însoțitoare, căi pentru formarea și găsirea personalității. A te căuta în viață și în literatură și a rescrie din nou toate ipostazele care te atrag, indiferent de originea lor, iată cuvîntul de ordine al acestui scriitor, cu o impozantă serie de opere la activ prezidate de această deviză. Optica nu e singulară, ea a constituit secretul energiei literare și la Nichita Stănescu, și mai poate fi găsită la alți cîțiva colegi de generație, mai puțini energici însă în definirea programului și în punerea lui în practică.

Galaxia Grama este evident un titlu compus după **Galaxia Gutemberg,** dar această primă „galaxie" decupează doar o parte din marea galaxie a literei tipărite. Numele ei vine de la nemulțumit că poezia lui Eminescu strică tinecelebrul canonic din Blaj, Alexandru Grama, rîmea și credința. „Galaxia Grama" este galaxia negărilor rigide de valori. În **Galaxia Grama sau Jugul lui Eminescu,** D.R. Popescu parodiază și divulgă textul severului călugăr care a văzut în Eminescu numai iadul, denunțîndu-l inchizitorial și public. Împotriva diverselor „juguri" literare, D.R. Popescu scrie frumoase și colegiale portrete scriitoricești, care alcătuiesc în carte o **Contragalaxie Grama.** „Tînăra cămilă", o cămilă încărcată de manuscrise, este Ioan Alexandru din vremea tinereței clujene. **Pescarul lui Sorescu** înseamnă elogiul adus teatrului lui Marin Sorescu. **Splendoare tragică** conține rînduri înflorate despre boala și moartea lui Horia Lovinescu. Cărțile lui Romulus Guga sînt prezentate confratern. Un generos portret face D.R. Popescu lui Petre Sălcudeanu în **Portretul scriitorului la maturitate** cu prilejul **Bibliotecii din Alexandria.** Fănuș Neagu devine datorită unei piese de teatru **„Scoica de lemn"** „împăratul fluturilor". Titus Popovici este prezent și el în această ghirlandă a contragalaxiei. Despre „urechelile" primite de Radu Cosașu și despre felul cum „istoria lumii devine încet-încet istoria prozatorului", altă formulare pentru propriul său program, scrie în **Foarfeca de argint. „Meseria lui Adam"** este meseria lui Marin Preda, în paginile de panegiric scrise la moartea acestuia. O descifrare a „fenomenului Păunescu" își are și ea locul aici. Nu sînt uitați tinerii sau foștii tineri scriitori stutelați de prozator. D.R. Popescu, fără a scrie în întregime o „carte cu prieteni" ca Fănuș Neagu, ne propune o **Contragalaxie Grama.**

Dar cele mai frumoase pagini ale acestei „Contragalaxii" a negării din păcate prea puține sînt cele despre Ion Agîrbiceanu, despre Lucian Blaga, despre A.E. Baconsky, repere vii, din generații atît de diferite, ale unui Cluj literar de referință. D.R. Popescu se întoarce după imaginile lui Agîrbiceanu și Blaga, ca floarea soarelui după soare. Scurtul, nostalgicul și înfioratul heliotropism al **Galaxiei Grama,** privitor la cele două cazuri transilvănene echivalente celor întruchipate la București de Arghezi și Călinescu, ne face să regretăm cu atît mai mult lacuna unei memorialistici justițiare privitoare la cele două mari simboluri ale literaturii postbelice. **Galaxia Grama** este și o propunere în acest sens.

M. Ungheanu

CLEOPATRA LORINȚIU: «Terasa cu oleandri»

De la un volum la altul, tot mai „feminină" poezia Cleopatrei Lorințiu. Cînd afirm aceasta, mă gîndesc, în primul rînd, la obsesiile tematice care circumscriu spațiul poetic și apoi la atitudinea autoarei față de limbaj. În „Terasa cu Oleandri" (Editura Dacia, 1985), esențială rămîne tema singurătății decupată dintr-un peisaj sentimental devastat de amintirea unui eros frustrant. Reflecția (încercarea, adică, de a recupera un echilibru pierdut, prin analiză rece) nu reușește să cîștige teren, căci memoria afectivă contaminează obiectele, născînd asociații dureroase, abia domolite de tandrețea melancoliei. „În ibric firele de ceai dansează nebunește / Aburul se ridică în camera rece, Ceaiul cel / singuratic nu alină nimic din nespusa tristețe / și totul se depărtează încet. Fiecare clipă / se naște cu greutate. Următoarea o devoră în invidie / tainică. Nu rămîne nimic. Nu mai rămîne nimic. // În ibric firele pentru o singură ceașcă de ceai / călătoresc pe traiectorii îndrăznețe. Nimic / din ce-mi spui să mă mai bucure nu mai poate. / Este golul acesta întrebător ? Viața / e făcută din viață, dă-mi viață, dăruiește-ți fericirea / mea, dar e neînțelesul acolo, sub arcadele albe, e neatinsul / și nu poți zbura pe clipa prezentă / ca pe un covor fermecat. / Păsările plutesc în cerc, / se rotesc pînă la sinucidere. Mă rotesc. Mă rotesc / în fantomatica ceață. Voi ajunge acolo ? / Acolo, sub semnul insulei San Brandan ? Acolo / de unde începe riul iertării uitării... // În ibric firele au îngălbenit apa / focul s-a stins, nici un semn / nu îmi tulbură liniștea. / Lasă-mă să te chem totuși, nu fugi / acum, cînd cioburile pe jos / amintesc timpul dus" **(Păsările plutesc în cerc).** Poemul nu este dintre cele mai izbutite, căci textul este parazitat de propoziții explicative, care dau impresia unui comentariu adăugat din neîncredere (nemotivată) în capacitatea cititorului de a izola semnificațiile. L-am citat, totuși, pentru că probează, în poezia Cleopatrei Lorințiu, un spor de rigoare în construcție, constînd în solidaritatea imaginilor în jurul temei abordate. Aria singurătății este reluată obsesiv, pe diferite tonuri, de la cel blînd, al reproșului intim, la cel violent, al acuzei nedisimulate. Memoria devine argument amenințător, înlăturînd melancolia, cu o lipsă de precauție tipic feminină : „vremea aceea a și venit, exercîții / de disperare nu-i nevoie să faci. / Cuvintele împlinite și numai durere în urmă-le. / florilor roze le-am și simțit / grabnica ofilire s-au dus, timp / secerat de călduri vaste. // trebuia să te-aștepți ! o lingoare, otrăvită / chemare, mici acțiuni compromise, creierul / emite pulsații, ritmuri theta și rezonanța-i de vină. / invoci transgresiuni vegetale / izbăvire amnetică dar trupu-i aici, el, / trupul, își aduce aminte, salvatorul, / distrugătorul, / paradoxala încrîncenare. // și de atunci o singură clipă de suspendare. / Cum filfîie o perdea albă sub vîntul sărat. / nimic nu se poate uita din acest însingerat abandon. / nimic n-am iertat" **(Neiertările).** Reproșez acestui poem, altfel frumos, o anumită prețiozitate în lexic, care distonează cu francheța de ansamblu a confesiunii de aici și din întregul volum. Căci poeta are deplină încredere în limbaj, nu suspectează cuvintele de inautenticitate și, de aceea, nu ezită să-și afișeze diagrama sentimentală („un fel de viziune electromagnetică a sentimentelor"), în disprețul sofisticatelor sau doar afectatelor disimulări ironice, de care suferă o bună parte din poezia pe care o scriu azi tinerii poeți. Nu vreau să spun, prin asta, că limbajul poeziei Cleopatrei Lorințiu este unul frust. Dimpotrivă, imaginea este fin lucrată, asperitățile sînt de regulă polisate cu minuție, notațiile directe, de tipul enumerărilor, tind să configureze, în linii mari, peisajul (interior) pentru ca apoi o metaforă sintetică să-l semnifice emblematic. Mă refeream doar la intensitatea sentimentală a rostirii poetice, asumată ca un titlu de nobleță lirică. Să revin, însă, la tema suverană a volumului care îl omogenizează și stilistic. În fața singurătății, eul liric încearcă soluții compensatorii. Una dintre ele este resuscitarea unui timp privilegiat, acela al copilăriei protectoare, evocate în vis (sau reverie). Mai exact spus, o chemare a visului, o încercare de a crea în cuvinte un spațiu securizant, însă sortită eșecului, căci presiunea prezentului pulverizează adăpostul imaginat o clipă : „insecta s-a strecurat undeva în alcătuirea serii. / va dormi pînă miine, în zori // voi visa terasa cu oleandri, grădina / impodobită cu viță roșie mama / aprinde lampa ca gîndul aiurea (și tu, rapsodie a verii) arde un foc / undeva, semnal întîmplător, anonim insecta / (seamănă oarecum cu mica-teamă — cafenie ?) / s-a ascuns undeva, în albumul de cununie, / în cutiile cu sacîz. / un rău vag prelungit către seară o ușoară criză de ideal și miine / insecta va ieși din ascunzătoare, voi scrie / ceva despre esențializarea stărilor / octavele de la capăt și acele flageolete / cît mai măiestre și acele pizzicate cît mai distins. / terasele cu oleandri nici măcar nu există / lampa aprinsă de mama s-a stins" **(Oleandri).**

O altă soluție încercată și sortită aceluiași eșec este dedublarea. Ființa de acum și ființa de atunci tentează un dialog imposibil, căci experiența a ridicat bariere insurmontabile : „armonii,... aerul amărui al despărțirii de toamnă / povestește în ritm nostalgic / o întîmplare din Turkestan, sufletul, / nesățioasa de tinerețe, din ce în ce mai limpede / senzația unei desprinderi / prea strălucitoare / pentru mine. / în cafeaua de dimineață o boabă întreagă / șoricelul străbate emoționat podul / ah, criza de ideal ! la un moment dat / viața, tremură ca o stăncuță în laț durerea / nici n-are asemănare răscolești cuvinte / și în zadar (seamănă mult cu ce trăiești, nu ?) / departe de mine, chiar un alt personaj, / într-o cu totul altă imagine, Oleandrul, / rododendronul, hisperia, / iluzii pentru nimic, atît de densă / senzația neapărării. cineva / mă împinge ușor / cu piciorul și la fel / ca-ntr-un cadru de seară / sub arcadă, două siluete se suprapun. / Cum mă împinge, cum ne împinge / Cum încordarea, decojite — sînt toate-mprejur / semințele otrăvite. acum / te poate minca pînă și umbra pisicii" **(Prea strălucitor pentru mine).** Nu întîmplător (căci este vorba de o carte atent construită, cu poemele dispuse astfel încît să sugereze, prin alternarea intensității, diagrama sentimentală), după acest eșecuri ale recuperării, la sfîrșitul volumului este așezat un poem pe tema ireversibilității temporale, anunțînd parcă depășirea tipului de poezie din **Terasa cu oleandri,** frumoasă, dar prea intimă pentru a nu fi minoră : „Anii scurți, iată, au și venit. / Înșirate, doar pentru ele, vechile înțelesuri // Cită tărie în van / Sensul pe care-l pierdusem / sensul fals, rătăcit / sufletul vlăguit / realitatea, ce stranie / frigul compact / și memoria, fișii, fișii / pene zboară dintr-o pernă-nvechită // faci un pas și te izbești / de zidul cel nevăzut / întinzi mina și o retragi însingerată" **(Ani scurți).**

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

□ **„UMBRE PE PÎNZA VREMII",** recentul volum al lui Pericle Martinescu, apărut la Editura Cartea Românească, propune o lectură pe cît de pasionantă tot pe atît de instructivă. Aparținînd el însuși, cum o afirmă în **argument,** „generației de scriitori ce porneau să se afirme în anii din preajma ultimei conflagrații mondiale", autorul scrie o carte de conținut memorialistic, al cărei cel mai de seamă atribut îl constituie ideea de a da curs unor **mărturii,** capabile să sugereze un punct de vedere personal în legătură cu „evenimente și reacții", „mișcări sufletești și intelectuale", caracteristice „eroilor" săi : Emil Botta, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Bacovia, Iorga, Enescu, Panait Istrati și Nikos Kazantzakis, Neagu Rădulescu, Simion Stolnicu, Matei Alexandru și alții. Observator fin și profund, Pericle Martinescu, aduce, într-adevăr, mărturii de reală însemnătate, a căror materie vie, purtînd însă sigiliul unei obiectivități lucide, se cuvine a fi valorificată cu maximă încredere de istoria literară. Fraza ce urmează, desprinsă din **argument,** definește cu exactitate tonul intim propriu cărții lui Pericle Martinescu : „Dacă termenul n-ar fi fost consacrat pe piața mondială a literaturii, mi-ar fi plăcut să numesc aceste pagini **Antimemorii** în sensul unor confesiuni indirecte, în cuprinsul cărora, vorbind despre alții, să încerc a mă descrie și pe mine, fără ca prin aceasta să doresc a mă ascunde sub masca falsei modestii mai mult decît anumite convenții literare ar putea s-o îngăduiască".

□ **„FIGURA" CRITICULUI „ÎN RĂSPĂR".** Citim cu irepresibilă emoție intelectuală propoziții precum cele ce urmează, gîndite, scrise și publicate de Victor Atanasiu în Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului din 28 aprilie a.c. : «Figura» esențială a criticii practicate de Al. Dobrescu ar fi, schematic spus, aceea a atitudinii «în răspăr». Una însă diametral opusă în manifestările ei aceleia a eroului din **În răspăr (À rebours)** a lui Huysmans. E drept, ca și lui Des Esseints lui Al. Dobrescu nu-i prea plac multe din ceea ce îi înconjoară în materie de literatură. Critic fiind „ambianța" din preajmă-i vor fi scrierile literare. Îngrețoșarea progresivă de toate elementele cu care intră în contact, (virgula îi aparține lui V.A., n.n.) duce la Des Esseints la o anemiere progresivă. Nemaifiindu-i nimic pe gust, protagonistul lui Huysmans e la un pas de a se stinge. Dimpotrivă, lui Al. Dobrescu, cu cît lipsa de prețuire față de scrieri e mai mare, cu atît crește buna dispoziție". În ce privește, proza critică a lui Victor Atanasiu ne-a dat gata, pur și simplu. Cît despre Al. Dobrescu, ferice de el, dacă buna dispoziție îi crește în condițiile relevate de redutabilul său portretist.

□ **REFLECȚII DESPRE MORALITATEA CRITICULUI.** Absolut pilduitoare pentru profilul moral-intelectual al lui Pompiliu Marcea sînt fără îndoială extrasele din textele regretatului critic pe care suplimentul literar-artistic **Pagini bucovinene** le publică în numărul său pe luna aprilie a.c. Pentru acuta lor viabilitate, iată doar cîteva din reflecțiile în cauză : „Un critic adevărat trebuie să fie un om foarte învățat. Altfel cade în culpa **ignoranței ;** Un critic adevărat trebuie să fie un om, pe cît se poate omenește obiectiv. Altfel păcătuiește prin **partizanat ;** Un critic adevărat se cuvine să admită că și adversarii săi pot scrie cărți foarte bune. Altfel cade în păcatul **defăimării ;** Un critic adevărat este un interpret al cărților de care se ocupă și nu un «creator». Altfel cade în **narcisism.** Sîntem critici nu pentru că «facem critică literară», ci pentru că rostim adevărurile în care credem, privitoare la cărțile ce le comentăm. Să nu evităm, la nevoie, riscul pentru ceea ce susținem. Un adevăr pentru care nu riscăm este **împrumutat".**

În același timp, sincere cuvinte de laudă pentru remarcabila ținută a „foii" bucovinene.

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ÎNTRE LUCIDITATE ȘI REVERIE

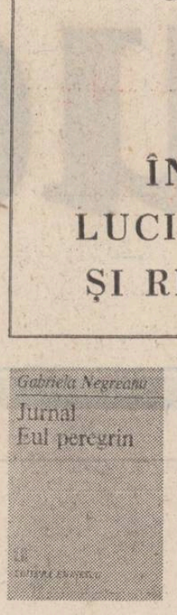

Idealul și, în același timp, încrederea absolută în „poezia pură" răzbat în versurile Gabrielei Negreanu, autoare a unui bun eseu despre **Paul Valéry și modelul Leonardo** (1978). Mai puțin în volumul de debut, **Decorul și Prezența** (1979) sau în **Elegii pentru sufletul înflorit** (1981), în chip evident, și programatic, în recenta apariție*). **Jurnal...** se deschide cu un motto ilustrativ din autorul **Cimitirului marin:** „...la orizont, mereu, poezia pură... Acolo pericolul ; și acolo chiar, capătul. [...] Nimic atît de pur nu poate coexista cu condiția vieții. Noi doar traversăm ideea de perfecțiune, așa cum mina taie nepedepsită flacăra ; dar flacăra este de nelocuit, și lăcașurile celei mai înalte serenități sînt cu necesitate deșarte". Perfecțiunea — ca și puritatea sînt „de nelocuit" ; a te apropia de ele, a încerca orgolioasa aventură înseamnă a depăși „o tușă de lucruri stabile". A căuta dincolo de formă parcurgînd-o. Ceea ce poate fi, simultan, o **lunecare** și o **înălțare.**

Invariabil, cele trei cicluri ale noului volum semnat de Gabriela Negreanu se numesc **Poeme și cerul înstelat.** Intenția e, desigur, de a preciza propensiunea spre serenitatea ideii, într-o poezie care ar îmbrățișa aparent formula liricii de notație. Aparent, căci fiecare gest, fiecare imagine, fiecare culoare, fiecare frază caută să prindă și să fixeze „desrămarea" esențială, starea de impersonalitate a eului care atinge „capătul", **limita,** „traversînd ideea de perfecțiune": „fugind și / schițîndu-mă-n goană / contur volatil de care mă apropii / ca o desrămare." **Cerul înstelat** ar fi o parabolă a perfecțiunii morale a ideii poetice și, deopotrivă, a frumuseții ei de nerostit. Este, aceasta, neîndoielnic, forma de libertate spirituală pe care tensiunile „deșarte" ale urmăririi spațiului „de nelocuit" le creează. De aceea, poate, „prima mișcare a poeziei / e să fixeze norul". Să sugereze, adică, și să amplifice imaterialitatea funciară a propriei întreprinderi. Poezia în care apar aceste versuri se intitulează **Ut pictura poesis.** „Poezia pură" e o „pictură" în care, odată atinse de lumină, odată cunoscute, culorile se destramă.

În apropierea acestei limite gravitează toate versurile Gabrielei Negreanu, ca un **jurnal** care, notînd selectiv „întîmplări" și sensuri, își propune să alcătuiască finalmente o muzicală narcoză. Contraponderea acestei atitudini, motivul contrapunctat, ar fi exact — și delimitabil — cel al **eului peregrin.** Al stărilor de conștiință care supraveghează lucid incertitudinile. „Mitologia mea / sînt stările de conștiință / te arunci în lumi ca-n abis / există un spectru de verde și dispariție / de indoieli și neant / de amorțire și vis". „Eul peregrin" poate fi, aici, cenzura paradoxală a veritabilei narcoze declanșate de căutarea înfrigurată a spațiilor pure. „Mai construiesc spiritul / atît cît mă lasă cernerea / lentă a lucrurilor, / rosătura luminii". Frumos spus : „rosătura luminii" — degradarea, și ea posibilă, a idealului, ori numai zădărnicia „traversării ideii de perfecțiune."

Extrăgîndu-și tensiunile problematice dintr-o tradiție pe care nu se sfiește să o arate, poezia Gabrielei Negreanu va oscila permanent între luciditate și reverie. Între notația seacă și imaginea dorită inocentă, aceasta din urmă ca o amorțire plăcută în sfera proteică a cuvintelor : „lăsîndu-mă lin către centru / cum privirile-n colb trandafirii / sub aparenta liniște, mută, / neterminare de vînt ; // nu-s, în lăptoase străfunduri / nici consemnări și nici vine / acolo, în punctul de incidență / dintre cel ce se moare, și **sînt"** .Poezia poartă un titlu semnificativ în context : **Orizont. E punctul de incidență** spre care tinde aventura poetică —„la orizont, mereu, poezia pură." Dorita impersonalizare din ultimul vers, cea care permite afirmarea deplină a condiției ontologice ca întemeiere în spațiul ideii, suferă însă de o exprimare forțată, dăunătoare efectului („cel ce se moare"). La fel, în altă parte : „...hotar delurit pînînd ceață / între mine și ale mele vaguri eterne"; sau o imagine nereușită : „...fi-vei păscut / cu egală îndreptățire de oile / luminii". Depășindu-le, versul Gabrielei Negreanu va dobîndi un plus de siguranță în tăietura „rece" a frazei, atît de convenabilă tipului de poezie practicat.

Costin Tuchilă

*) Gabriela Negreanu, **Jurnal / Eul peregrin,** Editura Eminescu, 1984.

PROZA

PROZA EVENIMENȚIALĂ

Cel de-al patrulea volum al lui Daniel Drăgan*) nu mai este — așa cum ne-am aștepta — un roman, ci un volum de povestiri datînd dintr-o perioadă de mai bine de două decenii și jumătate de activitate literară, dispuse în ordinea cronologică a perfectării lor (din 1956, pînă în 1963), cu scopul nemărturisit de a oferi cititorului posibilitatea de a-i urmări atît preocupările tematice, cît și evoluția mijloacelor narative... În această privință se constată consecvența prozatorului în a reține în obiectiv acele aspecte de viață din care se poate desprinde dinamica socială a faptelor și evenimentelor, respectiv a realului în plină desfășurare — a transformărilor revoluționare determinate de acumulări cantitative avînd drept finalitate trecerea la o nouă calitate — cum și a mutațiilor survenite în conștiința oamenilor, în modul lor de a interpreta lumea și viața...

Primele două povestiri **(Trei și În gară,** datînd din 1956) reflectă procesul de migrație a țăranilor spre marile orașe, ca urmare a dezvoltării rapide a industrializării. Imaginile construite de autor lasă să se degaje ideea că dislocările umane nu alterează fondul sufletesc originar al acestor oameni,rupți dintr-un mediu tradițional-rural și proiectați pe orbita unei alte deveniri, pline de neprevăzut. Într-o altă povestire, **(La căprioare)** scriitorul evocă procesul integrării lente, dar dramatice al acestei umanități eterogene, venită într-o uzină brașoveană de pe toate meleagurile țării... Scriitorul se apleacă de asemenea asupra tinerilor și a reacțiilor acestora — de multe ori nepreväzute — în contact cu o realitate dură, care ignoră adesea problemele vieții sufletești intime... Neacomodîndu-se cu procedeele birocratice, unii tineri părăsesc uzina, căutîndu-și împlinirea pe alte planuri, dar eșuînd tragic din cauza neacomodării, a respingerii oricărui fel de manipulare, așa cum se întîmplă cu Dora-Dorina, din povestirea titulară **Mărgele roșii.** Un alt tînăr, Mihăiță — din povestirea cu același titlu — reușește a se adapta, nu fără eșecuri și poticniri, noii lumi uzinale pentru care a optat. Pe linia explicitării unor mari eșecuri (din romanele **Doi ori doi** și **Oceanul)** se înscrie povestirea mai lungă (de fapt un epilog la cele două romane) **Ultima tinerețe a Mariei Suru.** Pentru cititorul care n-a citit romanele, amintim că Maria Suru este un ilustru personaj de epocă supus unei nesfîrșite metamorfozări a timpului, tipic pentru un anume proces de radicalizare care are ca revers dezumanizarea : „Pentru Maria Suru — comentează naratorul — viața nu putea fi altfel decît ca un angrenaj perfect căruia îi pretindea să funcționeze fără nici o picătură de lubrefiant, fără urmă de îngăduință, fără o lacrimă de umor" (p. 90).

O evadare din contextul tradițional o constituie povestirea finală **Drum spre Arania,** prevestind o posibilă orientare spre modalitatea magic-simbolică, în genul lui Mircea Eliade. **Arania** este denumirea simbolică a unui tărîm fantastic-ideal, interpretat drept „loc teribil și dragoste a noastră unică"... „gură de rai devorator" în care se consumă „o experiență subită și năucitoare", plină de ciudățenii și stranietate, evocată prin interferarea realului cu fantasticul și care sugerează prin evocarea întîmplărilor personajului principal drumul unei întregi generații de tineri obsedați de culmile plenitudinii și confruntați cu o realitate concepută prin prisma idealului...

În toate aceste povestiri — ca și în romanele anterioare Daniel Drăgan ne prezintă fapte „vii", dintr-o lume eterogenă, provenită din medii diferite, surprinsă într-un timp critic — cel al trecerii spre o nouă calitate a vieții, a devenirii sociale... Atras în permanență de latura etică, prozatorul stigmatizează vechiul din conștiința oamenilor, în contexte epice dinamice de împletire a evocării consemnative cu dialogul, fără a-i rămîne străine nici mijloacele satirice — toate acestea de pe poziții estetice anticalofile și antidogmatice, vizînd influențarea din mers a tot ce constituie o frînă în calea devenirii umane și sociale.

Povestirile din volumul **Mărgele roșii** atestă o dată în plus adeziunea prozatorului la modalitățile prozastice evenimențiale, bazate pe o scriitură orientată spre problemele social-morale și politice ale actualității...

Simion Bărbulescu

*) Daniel Drăgan : **Mărgele roșii,** povestiri, Editura Cartea Românească, 1984.

«CÎMPIILE VERZI»

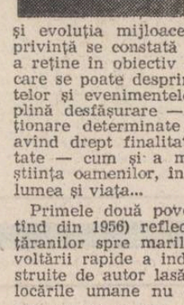

Sadovenian, cu o artă dintr-un început matură, autorul își definește temele de predilecție din cele șapte povestiri (drama celor **„doi bătrîni"** uitați de vreme, în așteptarea fiului dispărut în război, moartea spre care trenul îi duce pe oameni prin **„Cîmpiile verzi",** lupta cu apele pentru **„întoarcerea pămînturilor din adîncuri"** unde au dispărut demult, demult, cu oameni și animale cu tot, nașterea Mariei în **„zodie bună", „desprinderea de țărm"** și zborul femeii în viață etc., etc.) grupate în trei capitole : **„Focul", „Pămînt și ape"** și **„Nașterea".** „Cîmpiile verzi" ale lui Irimia Gotu sînt cîmpiile de la Dunăre, cu bălțile Băilești lor, cu rosturile lor, de „dincolo de fereastră și cuvinte unde începeau mlaștinile, în care „Pămîntul cît o fi fost pe mii de hectare se noroise în ele", „pămîntul care se surpa în maluri, alunecînd în adîncuri cu țipăt sătut" iar „stufișurile intrau într-un fel de voroavă ca o încleștare de săbii".

În aceste locuri blestemate „cel care ajungea să bea apă cu gust de azimă coaptă se-nvrednicea apoi să facă ceață și dădea iama-n acareturi și-n herghelii și-mpărțea la sărmani strînsură de aur".

„Cîmpiile verzi" sînt o monografie a sufletului țărănesc din satele care se-ntindeau dincolo de smîrcuri, acolo unde se-ntîlneau două lumi : „Una pe cale să se nască și a mea, țărănească, încărcată de înțelepciune".

Mălurenii lui Irimia Gotu, țărani cu o veșnică taină pe care nu știu s-o exprime, și chiar dacă ar ști se feresc s-o transmită, pentru a nu supăra duhurile rele din baltă, oameni cu nevoi costelive, încep să creadă că „răfuiala moștenită și așteptată îndelung de generații" va deveni realitate odată cu apariția șantieriștilor, odată cu pătrunderea luminii și radioului în casă. („Pentru că tovarăși, lupta de clasă e bălțile").

Acest teritoriu specific, dunărean, din sudul Olteniei, cu o lume veche și poetică risipită în așezări uitate de vreme și supusă spectaculos revărsărilor de ape și nisipuri, „o lume aparte, ieșită din stufărișul des al bălților în care mișunau lichioanele pămîntului" iar „miasmele din mîlul stătut urcau aburind, parcă s-ar fi cățărat într-una pe o scară nevăzută în cerul spuzit de stele" este o zonă cu o personalitate distinctă care intră în literatura română prin „Cîmpiile verzi".

Îmbinînd judicios observația cu evocarea prozele lui Irimia Gotu reiau episoade din anii de după război, ai foametei, ai începuturilor de colectivizare, cu primii directori comuniști cu primele gospodării de stat, „prima formă a puterii noastre socialiste în agricultură", cu bătălia pentru reintrarea în circuitul agricol a mii de hectare de nisipuri etc., dovedind, prin capacitatea lui de a surprinde inefabilul și a crea o atmosferă romanesc autentică, un real talent.

Cu nuanțe diferite de tratare și exprimare, „Cîmpiile verzi" ale lui Irimia Gotu aduc, în definitiv, în literatura noastră un spațiu dunărean asemănător celorlalte „cîmpii... albastre" de la gurile Dunării ale nu mai puțin talentatului prozator brăilean Vasile Rusescu din „Moartea fîntînii".

Dorel Filipescu

*) Irimia Gotu : **Cîmpiile verzi,** Editura Albatros, 1985.

9 MAI 1945 — 9 MAI 1985

40 DE ANI DE LA VICTORIA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

Frontul Transilvaniei, frontul independenței

REPORTAJ PE HARTA MEMORIEI

DEȘI DINTOTDEAUNA S-A DOVEDIT A FI UN POPOR AL SOLIEI DE PACE, POPORULUI ROMÂN I-A FOST HĂRĂZIT SĂ-ȘI ÎMPLINEASCĂ ȘI SĂ-ȘI APERE FIINȚA, CU PREȚUL MULTOR RĂZBOAIE. PRIN ARCUL, MEREU ÎNCORDAT, AL CARPAȚILOR, ZEUL MARTE ȘI-A PURTAT DE NENUMĂRATE ORI SĂGEȚILE SALE, NEDREPTE. CHIAR DE AU TRAS CU PUTERE ÎN EL, MÎINILE PREA CRUDULUI ZEU, N-AU REUȘIT SĂ-L ÎNDOAIE NICIODATĂ MAI MULT. EL A RĂMAS ÎN ACEA STATORNICĂ ÎNCORDARE DE SINE, DIN CARE DOAR FLĂCĂRILE NEATÎRNĂRII AU TÎȘNIT, DREPT, ÎN CALEA NĂVĂLITORILOR. A RĂMAS, PURUREA, VIU ȘI FĂRĂ CLINTIRE.

ÎN ANII CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL, MÎNIOSUL ZEU A ÎNCERCAT DIN NOU CURBURA VOLTAICĂ A MUNȚILOR NOȘTRI. SUB NEMILOASA PORNIRE, ZECI DE MII DE OSTAȘI ROMÂNI AU CĂZUT PE DRUMURILE TRECĂTORILOR, TĂMĂDUITE APOI CU LUMINĂ.

DUPĂ DECLANȘAREA, LA 23 AUGUST 1944, A REVOLUȚIEI DE ELIBERARE NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ, ARMATA ROMÂNĂ ÎN ALIANȚĂ CU FORȚELE SOVIETICE, A REUȘIT SĂ ELIBEREZE, PÎNĂ LA 25 OCTOMBRIE, PĂMÎNTUL PATRIEI, NEDREPT ÎMPĂRȚIT PRIN DIKTATUL DE LA VIENA, LA 30 AUGUST 1940. DUPĂ MAI BINE DE PATRU ANI DE SILNICĂ ROBIRE, ÎMPLINÎNDU-SE VOINȚA ȘI DREPTATEA NAȚIUNII, PLAIURILE ȘI ORAȘELE TRANSILVANIEI PURTAU VICTORIOASE, OȘTIRILE SLOBOZENIEI.

SPĂLAT ÎN JERTFE GRELE DE SÎNGE, FRONTUL TRANSILVANIEI A FOST UN FRONT ÎNCUNUNAT CU SOARE...

O DIMINEAȚĂ DE SEPTEMBRIE

Început de toamnă. Sub sulițele cu care soarele asaltează pașnic pămîntul, dealurile prind a se înroși. Pe șesurile mănoase ale Țării Bîrsei, dincolo și dincoace de albia Oltului — aur de strîns legat de ființa neamului românesc — știuleții de porumb neculeși au rămas înfipți în tulpinele înalte și îngălbenite. Par niște felinare. Anume lăsate să ardă, zi și noapte. Sînt sfeșnicele prin care pămîntul, muncit și apărat cu atîta osîrdie, iluminează din adîncuri.

El, pămîntul, cel sfînt, și întreg, și românesc — răspunde jertfei. Cum altfel, decît dăruindu-i curat, rodul său ?

Martor ești Tu, Oltule, dreptății care se săvîrșește sub înseninate privirile tale ! Fie-ți undele, nu lacrimi de jale, ci cîntece de biruință !

★

„În limpezimea dimineții de 7 septembrie 1944, nimic nu prevestește marea bătălie ce va avea loc. Ne găsim în repaosul de tăcere deplină, caracteristică oricărei pregătiri de atac. De la inamic, nici un semn. Doar fîșnetul porumbilor și sborul rătăcit al unui cărd de berze, dau viață sectorului cuprins între aceste șiruri de dealuri ce duc spre Sf. Gheorghe (...).

Urmează acele clipe de istovitoare febră, cînd toate puterile se încleștează și hotărîrea devine mai dîrză. Ochii sfredelesc zarea înainte. Mîna strînge cu tărie arma. Este ora C. Și deodată, din sute de guri de foc pornește vijelia pregătirii de artilerie. Proiectilele sfîșie văzduhul, iar cînd explodează, pămîntul, se înalță în valuri negre de fum. (...) Încă nu s-au sfîrșit toate exploziile și încep de astă dată bazele de foc ale infanteriei și artileriei regimentare.

Pe tot cîmpul întins între comuna Ilieni pînă la biserica din Sîncrai — se buciumă pămîntul sub forța focului nostru. Prin lunetă se văd cu claritate sbuciumările îngrozite ale hitleriștilor și ezitările lor între a rămîne și a fugi. (...).

La ora C., un „ura“ clocotitor izbucnește pe toată poziția. ÎNCEPE ATACUL. Cineva strigă: **„Tăiască Ardealul nostru scump !“ (....).“**

Despre marea încleștare care a avut loc în zilele de 7 și 8 septembrie 1944, în apropierea orașului Sfîntu Gheorghe, pentru dezrobirea primelor brazde din străvechiul pămînt românesc, ocupat de horthyști, s-au scris multe pagini. Vibrante mărturii, ale vitejiei și faptelor de nepieritoare glorie săvîrșite de ostașii Diviziei „Tudor Vladimirescu“ și ai Corpului de munte român, care au acționat pe această zonă a frontului. Fragmentul citat — o adevărată secvență cinematografică dintr-un film trăit pe viu — face parte dintr-o **scrisoare de pe front.** Semnată : **locotenent Laurențiu Fulga,** Divizia de Voluntari Români, în numărul din 17 octombrie 1944 al ziarului „Scînteia“.

Atacul a început la ora 10 dimineața, după o pregătire de artilerie. Depășind liziera satului Ilieni, pandurii se strecoară printre ploaia de proiectile. Se iau cu asalt pozițiile inamicului. În inima fortificațiilor hitleriste, cade în fruntea ostașilor din primele rînduri, tînărul locotenent Costea, secerat de o rafală automată dintr-o cazemată. Puțin mai departe, sergentul Grecu Vasile se prăbușește, făcînd semn cu mîna camarazilor săi să înainteze.

Pas cu pas, printre barajele de foc, primele companii ajung pe malul Oltului. Se caută un vad de trecere.

Inamicul contraatacă. Liniile telefonice s-au rupt. Muniția e pe sfîrșite. De după dealuri își fac apariția grupuri de tancuri. Tunurilor noastre anticar, le-a fost imposibil să treacă vîlceaua. Clipe de-a dreptul dramatice. În asemenea situații, din cele mai grele pe cîmpul de luptă, singurele arme rămîn : pușca, grenada și lopata.

De acum încolo, lupta se dă pe viață și pe moarte. Șapte tancuri inamice pătrund în dispozitivul infanteriei, trăgînd intens cu mitralierele și tunurile. Lovite, ca de trăsnet, două dintre ele se opresc. Dintr-un salt, sublocotenentul Turturică taie drumul celei mai apropiate dintre namile. Două grenade explodează. Pentru o clipă, namila de fier se oprește. Horcăie înfundat. Apoi pornește iar. Acum, om și tanc sînt față în față. Încă un salt, și omul se află în spinarea mașinii blindate. Amorsează înfrigurat. E ultima grenadă și namila de fier nu trebuie să mai înainteze ! În aceeași clipă, se înalță spre cer flăcări învolburate. Dar și omul a dispărut, pulverizat în explozia puternică...

Acum, toate unitățile noastre se găsesc pe malul Oltului și cei dintîi trec victorioși peste fostul hotar... În fruntea plutonului său, poetul sublocotenent Dumitraș Constantin cade rănit. La un contraatac inamic, rămîne între linii. Doi ostași sar în ajutorul lui ; cad și ei răniți. Cu ultimele puteri, trage asupra hitleriștilor care, coborînd din mașina blindată, vor să-l ia prizonier. Lovit a doua oară, viteazul sublocotenent nu mai poate mișca. Cu pieptul străpuns de baionete, își dă sfîrșitul, ca în viziunea dintr-un poem al său : „Tot ce-i frunză veștejită ,vîntu-o ia și-o duce, zboară, / Codrul va rămîne codru, ca în plină primăvară...“.

În dimineața zilei de 8 septembrie 1944, sub comanda locotenent-colonelului Ion Buzoianu, (eroul luptelor de la Oradea, trei săptămîni mai tîrziu), ostașii regimentului 2 infanterie intrau în orașul Sfîntu Gheorghe, primul oraș din Ardealul răpit, eliberat de armata română. La ora 11,45, pe frontispiciul primăriei, tricolorul românesc, așezat acolo de caporalul Arambașa Gheorghe, flutura vestea victoriei.

Prin aceste gări și tîrguri trec oameni cu desage grele pe umeri. Amintesc de ranița soldătească, roasă de-atîta drum, în care se mai găseau o bucată de pîine și o conservă, pentru copilul înfometat, întîlnit în cale.

Satele de pe marginea șoselei pe care urc acum, adăpostesc cimitirele eroilor. Zecile de cruci de piatră poartă numele celor așezați aici, în pămîntul atît de încăpător. La Eremitu și Nadășa, la Chiheru de Sus și Chiheru de Jos. Lîngă o frumoasă biserică de lemn, după ce trec dealul între două sate, seara mă prinde lîngă un cimitir ostășesc...

★

Nesterse pagini de eroism au înscris în cartea locurilor ostașii Diviziei 103 munte, sub comanda generalului Ilie Crețulescu. Marea unitate a străbătut Carpații, prin Valea Trotușului, și după o săptămînă de marșuri prin munți, a luat contact, la 19 septembrie 1944, cu puternice rezistențe inamice, către originea Văii Nirajului. Luptele cele mai grele s-au dat în satul Nadășa.

În ziua de 17 septembrie, Regimentul 8 grăniceri ocupa o bază de plecare în satul Chiheru de Sus. Sub focul aruncătoarelor inamice, atacul se dă la 18 septembrie, manevrînd pe la nord înălțimile satului, care este cucerit pînă în seara zilei.

În ziua de 19 septembrie se continuă atacul, pentru cucerirea satului Nadășa. Un contraatac german, însoțit de care de luptă, pătrunde pe flancul de nord al regimentului pînă înapoia punctului de comandă. Este oprit de o companie de pionieri. Regimentul suferă pierderi mari, sute de morți și răniți. În dimineața zilei de 20 septembrie, inamicul este contraatacat și respins. În cursul nopții de 21 spre 22, se trimit patrule care verifică pozițiile. Întreaga divizie pornește la atac la ora 9,20, pentru a se cuceri înălțimile impădurite, ulterior satul Nadășa. Atacul înaintează încet, pierderile sînt mari. Dispozitivul se îngroapă în teren, păstrînd poziția ocupată, de unde respinge toate atacurile germane din zilele de 23 și 24 septembrie. La 25 septembrie, Regimentul 8 grăniceri atacă din nou. O ploaie abundentă, amînă operațiunile pînă în 28 septembrie, cînd trupele germane sînt silite să se retragă de pe toată valea.

★

Vizitînd teatrul de operațiuni, în dimineața zilei de 25 septembrie 1944, în calitate de reporter al „Universului“, Vasile Netea nota : „Deși bubuitul tunului se auzea așa de aproape, țăranii își adunau totuși grînele și cartofii de pe cîmp, purtînd în ochi pacea și resemnarea de totdeauna. Ară și seamănă și astăzi cu aceeași dragoste și cu aceeași credință, ca și în zilele de fericită pace. Doi semănători se înfilnesc pe acest cîmp de luptă : Zeul Marte, care seamănă bombe și obuze, și, alături de dînsul, țăranul, ce aruncă în brazda proaspătă bobul de aur al grîului. Un semănător de moarte, cel dintîi, un semănător și un profet al vieții, cel de-al doilea ! (...).

După mai bine de patruzeci de ani descifrăm, cu emoție, numele eroilor luptelor de la Nadășa, Chiher și de pe dealul Urișiului. Țăranii i-au acoperit atunci cu flori și năframe albe : căpitanul Dragu, sublocotenentul Murzin, soldatul Pandoriță, sergentul Serafim...

În înaltul cerului primăvăratec, doi molizi își împreună ramurile peste mormîntul soldatului Hărșan Ioan, pe care zeița Fortuna l-a lăsat să moară acasă, în satul lui natal din Transilvania... Pe dealuri încă se mai cunosc urmele fostelor cazemate. Iar martorii evenimentelor, povestesc că era atît de mare canonada de lovituri încît răsunau aceste dealuri pînă peste Gurghiu.

În jurul lui Alexandru Botoș, lîngă un cazan în care se fierbe „jinarț“, tinerii care s-au adunat ascultă, (a cîta oară ?), împreună cu noi, povestea cu lipideele țesute în vriste cu tricolor, pe care, copii, le-au fluturat în calea dezrobitorilor.

Cea mai emoționantă mărturie se deapănă pe o bancă de lemn, în vecinătatea cimitirului din marginea satului. Fira Costea, sora eroului Hărșan așează în fața noastră, cu mîinile tremurînde de emoție, o fotografie îngălbenită de vreme. Din imagine ne privește, lîngă frumoasa lui mireasă, un mîndru și chipeș flăcău, îmbrăcat în cămașă cu flori, sub un ilic negru. Evocarea fratelui căzut, „chiar aci, sub poala nucului“ este copleșitoare. „Ionic-al nost', băiet tare bun și inimos era... Cînd o vin't războiu' și tancurile, chiar în nuc o explodat un obuz și l-o lovit. I-or făcut soldații groapă, aci-n sat și l-or pus alături de tăți rumânii căzuți. 'Că mult necaz o mai fost pe noi, fiind'că Ardealu' era ăl mai bogat și mai bun pămînt !...“

Aplecîndu-se peste ridicătura de pămînt care acoperă, matern, osemintele fratelui său, femeia izbucnește în plîns : „Cum ți-o fost scris, ca să mori soldat, chiar în bătătura casei, bătu-i-ar Dumnezeu să-i bată pe-ăi de-or scornit războiu'“. Ștergîndu-și lacrimile, doi obraji curați de bătrînă s-au întors către noi : „S-o-ndurat cerul de i-o dus și soața lîngă el. O murit, săraca femeie, citeva săptămini mai tîrziu, într-un cîmp de explozii de-alea, cum le-or zice...“.

Seara ne învăluie în liniște. Un fior trece prin ramurile dese de molid. Sufletul celor căzuți pare că respiră printre cetini. Dintr-o fotografie, ușor pătată de vreme, ochii unui flăcău chipeș, alături de mîndra lui mireasă, ne privesc, fără să ne vadă...

«ȘI JALE DUCE MURĂȘUL...»

Plouă mărunt în dimineața zilei de duminică, 7 aprilie 1985. Cimitirul ostășesc de la Tîrgu Mureș este așezat pe deal, la intrarea în oraș, cum vii de la Reghin. Să ajungi sus, urci zeci și zeci de trepte prin serpentinele străjuite de coșuri cu flori. Un adevărat drum de triumf, refăcut simbolic, printre aceste „cote“ ale aducerii aminte.

Pe dealul de cruci, ridicat ca o frunte a biruinței, noaptea se aprind mari sfeșnice electrice, iluminînd drumurile bătătorite de slavă. Pe sutele de morminte, sub semnele de căpătîi (drapelul liberator, casca ostășească, și laurii gloriei) ard panseluțe galbene și albastre. Împreună cu lalele de purpură formează un tricolor floral.

În inscripții, nume simple, de ostași care s-au jertfit pentru eliberarea pămîntului strămoșesc. Apelul lor, ca în front, parcă nu se mai termină... Stau strînse de-a stînga și de-a dreapta inscripției ce poartă numele locotenent-colonelului erou Popescu Mihai. Ca în așteptarea ordinului de bătaie. De pe colină, ramurile brazilor uriași își apleacă umbrele cu pietate. De undeva dintre șirurile de nori, un soare cald izbucnește o clipă îmbrăcînd locurile în raze de lumină.

Jos, nu contenește freamătul străzilor orașului. Din ruinele lăsate de trupele hitleriste și horthyste nu se mai vede nici măcar o urmă. Ostașul uriaș de pe soclul Monumentului Eroilor Români poartă în brațul său steagul eliberator. Urmează îndeaproape, drumul lui Avram Iancu în ființa Ardealului. De pe deal monumentele de piatră, de forma unor aripi deschise, par că îl urmează pe Craiul Munților, într-un zbor lin.

★

Din Tîrgu Mureș la Iernut trenul ajunge în mai puțin de 45 de minute. Port, de mai multe zile, drumul străbătut de armata română pentru dezrobirea Ardealului. Locurile prin care trec îmi par cunoscute dintotdeauna. În „ranița“ mea, hărțile și celelalte materiale documentare m-au obișnuit într-atît cu întinsa Vale a Mureșului. Gările pe care le las în urmă poartă nume întrate în operațiunile antifasciste ale armatei române : Vidrașău, Chirileu, Sînpaul, Cipău... În gara Iernut, nu mă surprinde familiaritatea țăranului care, poftindu-mă în căruța sa, îi explică muierii : „Dinsu-i poiet și vrea să meargă la monoment !“. Pe drumul făcut împreună ne-am vorbit ca între doi oameni care se știu de multă vreme.

În stînga noastră, o șosea o ia spre Band și Lechința. Locurile unde au fost cuiburile nemțești de artilerie. La ieșirea din Iernut, pe drumul care coteșe spre Oarba, tunurile din curtea muzeului militar au rămas cu gurile deschise spre cer. Încremenite așa, pentru totdeauna. Privite din barca ce mă trece Mureșul, par totuși că se mișcă pe cîmpul de luptă.

Povestea pe care o aflu de la alt tovarăș de drum, despre ciobanii impușcați de nemți la Lechința îmi întărește și mai mult acest sentiment. Fie că erau în straie ciobănești, fie că purtau straie vremelnice, ostășești, păstorii acestor locuri și-au apărat, după dreptate, pămîntul și avutul lor, chiar cu prețul vieții. Mi se spune că l-au împușcat mai întîi pe ciobanul bătrîn și pe fiica sa. Apoi oile s-au împrăștiat, speriate de bătaia tunurilor. Povestea este o altă Mioriță. Născută din durere, din dragostea și din nădejdea acestui pămînt.

Străjuit de un pîlc des de pini, din care flacăra de piatră a unui obelisc țîșnește spre cer ca măiastra lui Brâncuși, Monumentul de la Oarba de Mureș e cuprins de o tăcere deplină. De n-ar fi vîntul, care leagănă cetinile mirosind a rășină, ca într-o tămîiere a naturii, și cîntecul turturelelor ca un bocet abia auzit, ai avea impresia că aici este locul cel mai liniștit de pe lume. E o liniște care răzbună zgomotul infernal de acum 40 de ani.

Aliniate în careu, pietrele funerare poartă pe frontispiciu zeci de nume simple: Ion, Ștefan, Vasile, Gheorghe, Petre... Și iarăși Ion. Soldați, sergenți, caporali, ofițeri, și iarăși soldați, uneori așezați cu sutele în gropile încăpătoare. Pe mese de piatră se așternu umbre. Sub tăcerea lor, lacrimile toporașilor au izbucnit în geana ierbii...

LA CAREI A IZBUCNIT O HORĂ

Din „cărțile“ frumos legate în purpură, prin strădania de mai mulți ani a soților Mihai și Veturia Cădar, din localitatea Tiream, județul Satu-Mare, albume pe care le răsfoiesc de cîteva ceasuri, în lumina cu care după amiaza îmbracă cerdacul în care stăm, mă privesc, surizătoare, chipuri de eroi care au căzut în luptele pentru Carei și pentru „întreg Ardealul scump“. Așa scrie, cu litere aurii, pe copertă. Bărbați mai tineri sau mai bătrîni, trăiesc încă între aceste foi, ca și în amintirea vie a celor care i-au cunoscut.

Printre luminoasele imagini, pe lîngă bogata corespondență (circa trei mii de scrisori), purtată de Mihai Cădar (acest om care se recomandă : contabil), cu rudele și cu cei care i-au cunoscut pe „șoimii“ eliberării patriei, un număr impresionant de cărți poștale și scrisori de pe front, purtînd pe ștampile date calendaristice

Ion Mânzală

Continuare în pag. a 6-a

Frunzele dorului

În grădini cu chilim
cîntece țesute de baladă
pentru zilele victoriei

Hore aurore
pe vîrfurile țării

Zile prour
din frunzele dorului
pe fruntea Eroului

Colorate de vitralii
bat inimile
în temelii

Mihai Culman

Eroii țării

Ca tine-i adevărul, sacră țară,
Străbunii noștri-n piept îl înălțară.

În scuturi și în săbii nesfărmate
Pentru un drum de albă libertate.

În chiot dacă se duceau la moarte,
Ei au rămas un nume pe o carte,

Da, sînt eroii țării noastre sfinte,
Îngenunchiați, vă rog, lîngă morminte.

Radu Cange

Ziua victoriei

Și fost-a războiul
o iarnă grea de tot.
Frunză lîngă frunză
îi desenez inimii harta ;
O țară de munți și de frunze ! ...
Apele călătorindu-i prin trup
Cu toate luminile aprinse
Și cu toate steagurile fluturînd
a sărbătoare !

★

Și fost-a războiul
o iarnă grea de tot.
Într-un colț de cer,
Ca-ntr-un surghiun al dorului,
Bocancii lumii cazoni
sînt plini cu pietre —
Niște stele de-altădată...
Cine nu-și închipuie
cît de luminoasă-i o stea,
Nu poate ocroti o frunză !

★

Și fost-a războiul
o iarnă grea de tot.
Pe streașinile soarelui
mai sînt zăpezi,
Dar frunzele stau drepte în lumină !
Crucea lor de carne a înmugurit,
Mirosind a rășină și a flori de cireși ;
Pentru Victorie ! Bună seamă,
Dacă inima mea bate !

★

Și fost-a războiul
o iarnă grea de tot.
Dintre toate rănile,
Patria și iubita sînt cele mai adevărate.
Conturul,
Conturul lor să nu mi-l atingă nimeni !
Iubita precum Patria are doruri adînci ! ...

Trăiască Victoria, — strig —
Să nu-mi pierd fiorul și bătăile inimii !

Nicolae Sinești

Sub flori de vis

Să ne-amintim de cei care-au căzut
Și dorm sub flori de vis cu arma-n mînă !
Ei au rămas un glorios trecut
În fiecare inimă română.

Noi cei care ne bucurăm acum
De fericirea libertății noastre
Sîntem chiar visul lor pornit la drum
Spre cele mai înalte culmi de astre.

Și de trăim sub liber cer florar
Cu inimile toate suverane
Mereu să-i preamărim în vers stelar,
Din flori de mai să le-mpletim coroane.

Constantin Atomii

În bobul de grîu

Am adunat în bobul de grîu
părinții și riurile și munții
și m-am ridicat din țărînă și cer
într-o stemă de țară.

Acum mă desprind din legende
și trec din memoria pietrei
în împărăția fără de moarte
a istoriei.

Mircea Cristea

Amintirea eroilor

Pașii mei sînt timp în istorie
Alunecînd din ieri spre azi,
Umbra mea e statuie de viteaz
Dăltuită cu însemne de victorie
În amintirea eroilor de la Oarba și Carei...

Pașii mei calcă încet peste pașii nopții
Plutind ușor peste orașul adormit,
Umbra mea lunecă pe sub acadele porții
Acestei vechi cetăți cu crenel străjuit
De amintirea eroilor de pe Tatra și Hron...

Pașii mei se așternu încet peste pașii nopții
Amintirea eroilor-strajă sub arcadele porții...

Radu Vaida

Poema victoriei

se închină Eroului Necunoscut, căzut întru Victoria Neamului

1. PORTRET POSIBIL

...pe El
nu-l pot ști
decît ierburile
primăverii
decît lumina argintiu
de calmă
a lunii Mai
decît sunetul
retezat
în cădere
la picioarele iernii
decît plînsul iubitei
Lui
El are adresa
în Carta Iubirii de
Neam
El încă mai poartă-n
privire
coloana infinitului —
jertfire la masa
tăcerii
Jelitu-l-am și
cîntatu-l-am
și-n tunetul vocii
i-am redat
față pămînteană
grai omenesc
și vai
sărmanul
doar o singură inimă
avea
ca o singură viață
pe care
și pe aceea
a dat-o :
„Luați-o, altceva nu
am !“
Și s-a dus !
Unde ?
Ce a devenit ?
Cumva litera A ?
El ? Eroul
e zborul însuși
al paserii-n cuib
e mersul
e risul
e visul
E...

2. CÎND CERNE BLÎND LUMINA

...cînd cerne blînd
lumina
peste floare
mi se arată-n zi de
9 Mai —
cumpănă, fiecărui an
El
neostoit alfabet
anonime vocabule
ale păcii
luminînd Istoria
de la un mal la
celălalt
și mîndră
biata mea inimă
prinde-a ginguri pe
tăcute
odată cu albinele
odată cu paserile
călătoare
odată cu mierea
cuvîntului Dor
silabisind :
„află și bagă de
seamă
că Eroul Necunoscut
nu a murit !
El încă se naște
El încă ne viețuie
taina
în taină
El trăiește
întocmai aerului
întocmai iubirii
întocmai cuvîntului
întocmai“...
Și nu-și este nici
sieși
jertfelnic popas
cînd cerne blînd
lumina
în oraș...

3. DESPRE CREDINȚĂ ȘI IZBÎNDĂ

...striga cîntînd
pe cîmpul de bătaie
Eroul Necunoscut:
„hai
să ne apărăm
luna și soarele
patriei noastre
hai
să apărăm și să
iubim
deopotrivă
și luna și soarele
vecinului“...
Vezi ?
Pentru că de-aceeași
credință
noi suntem
pentru că cel ce nu
o are
morții predat e
pentru că vii fiindu-ne
o prețuim
cu strigarea
Victorie
victorie
victorie
fă-mă tu să ard
pînă la măduva
zborului
neîngenuncheat
netrădat
neaflat
El
cel căzut aiurea
undeva
îmi șoptește
deopotrivă
fii
cu credința patriei
tale
și nu uita
o silabă zburată
e-n somn
înflorirea
Și-odată cu ea
izbîndirea...

4. ZBOR DE-ASUPRA UNUI ȚINTIRIM

...doar eu știam
că El este Acolo
Numai cine a privit
moartea în ochi
numai cine a mirosit
praful de pușcă
știind că e praf de
pușcă
numai cine s-a
odihnit
pe patul armei
va aduce alb liliac
în țintirimul celest
în care ne aflăm
chiar Acum
în cele din urmă
va sosi
noul mileniu
trei
și-mi veți spune
un zbor de-asupra
unui țintirim
de eroi
e aidoma
nașterii
fiilor, fiicelor noastre
Ei
fiindu-ne-n fond
viața
te salut
din zborul zborului
Viață ! ...

5. DISTIH DE SPUS PE ȘOPTITE

...și cînd durut veți
înțelege visul
să sărutați în somn,
etern, caisul...

Theodor Răpan

DIN FOTOGRAFIE OCHII UNUI FLĂCĂU PRIVESC FĂRĂ SĂ NE VADĂ

Las în urmă cîmpurile începînd să înverzească. De la fereastra compartimentului, se văd piraiele rostogolindu-se cu vigoare în albia Mureșului. În gara Deda, unde schimb trenul spre Reghin, un grup de copii se joacă de-a soldații. Mai departe, pe cîmpuri, zburdă turmele de miei. Nimic din tot acest decor de liniște și pace nu pare să amintească de marile bătălii care s-au purtat pentru dezrobirea locurilor. Nici măcar „asalturile“ pe care copiii le dau asupra unei grămezi de cărămizi, în vecinătatea gării.

FORUMUL TINERETULUI — FORUMUL

Poem

Adolescența noastră a stat sub semnul
care
Făcea să înflorească văzduhu-n verde pur
Și clipa era însăși o fragedă aflare
A gestului ce-nscrie în noi un timp matur.

Și cite anotimpuri de-atunci se înfășoară
În rotunjimea vremii. Și anii douăzeci
Deschid spre împlinire mereu alte poteci,
Dau alte chipuri celei ce-o numim
simplu : țară.

Noi vom păstra această primăvară

Noi vom păstra această primăvară
În suflete, ca pe-o mărturisire
Rostită rar, pe cînd întreaga fire
Prinde să înflorească și să doară.

Tineri vom fi mereu și o vom spune
Cît mările vor săruta nisipul
Și-n virstă ne vom recunoaște chipul
Din har alcătuit și-nțelepciune

Noi vom păstra această primăvară
Ca pe un semn ce duce mai departe
Cuvîntul care pentru-ntîia oară
Începe-acum o necuprinsă carte.

A fi tînăr

A fi tînăr nu e nicicînd prea tîrziu,
Totul e să poți auzi ca o respirare
A timpului prefăcut în nisipuri, în pești
și în sare...

...La lumina macilor scriu...
A fi tînăr nu e nicicînd de prisos
Totul e să poți privi
Un fluture înflorit pe un fluier de os...

A fi tînăr — această rîvnită povară
Pentru pămînt. Pentru țară.

Carmen Focșa

Ne sărbătorim Patria

Libertate — lumină
impodobind inimi în cîmpii
străluminate...

Orizont — terasă de cîntec,
unde păsări măiastre
zboară deplin ;

unde sirene mișcă trupuri,
unde caii zburdă grațios ;

Fii ai demnității,
Ne sărbătorim Patria
cu toasturi din bătrîni ;
ne sărbătorim Patria
într-o horă a unirii, aici
unde Visul de eroi,
l-a întrupat Partidul —
ram de primăvară-aici unde
sărutările coc grădini cu flori,
unde păcea e la ea, acasă,
Fiincă aici împlinim — trecerea culorii
prin anotimpurile Țării.

George Corobea

Legămîntul tînărului comunist

Mă leg pe slova crezului de fier
al Omului Întîi între români
să port cinstit mîndria de stăpîn
în țara mea — civil sau grănicer.

Mă leg, prin El, nicicînd să nu amîn
răspunsul da problemelor ce-mi cer
să fac un astăzi nou din vechiul ieri,
spre binele acelor ce rămîn.

Mă leg pe brazda lutului strămbun
să țin cuvîntul Lui pe-al vieții cer,
alături de ai mei să lupt, să sper
al păcii răsărit etern și bun.

Eroului de azi îi mulțumesc
în graiul comunist și tineresc !

Sandu Ștefănescu

Cîntec de țară

Pămîntul uită tainele în ponoare
Și-n apele luminii le văd strălucitoare ;
Păduri de brazi împodobesc Carpații
Și spice pîrguite în holdă stau ca frații
Într-un apus de taină... Și sondele cu cîntec
Scot din întunecime pîriu de vis, descîntec...
Ca-n vechea Mioriță curg doinele agale
Și buciume răsună în clopot cînd se pornesc
la vale...
Se duce-n zări privirea... Ca vîntul serii zboară
Și mi-e vrăjit cuvîntul de chipul tău, o țară !

Mihail I. Vlad

Luminoasa epocă

Din epoca măreață îmi trăinicesc lumina
Ce strălucește viu de douăzeci de ani
Prin roșul său în galaxia suflet
Dînd vremii albul florii de castani.

Culorile au pururi aceeași rădăcină ?
Lumină-ngenunchiată de noapte nu există
Cît timp va fi viață și dragoste și zîmbet
În pieptul meu dura-va credința comunistă !

Dăltuind statuia păcii

Fraternă este mîna ce modelează...
ochi ageri, tăiați ca o lunetă,
gigantic zbor vibrînd spre un liman,
încununat cu oameni, gîndit ca o planetă.

Și gestul, gestul decorat
cu vechi medalii ce stau să strălucească
spre alte vremuri, spre alte inimi,
bate din aripi din roca atît de-albastră.

Și, iată, omul înalță-nseninarea
din zile adunate (ce-n lacrimi se pot pierde)
și cîntec izvorăște și duce-n glasuri zarea,
întrată prin priviri în anotimpul verde.

Viorel Varga

Tineri scriitori despre: LITERATURA ȘANTIERULUI, LITERATURA VIEȚII

DE LA LITERATURĂ CĂTRE ȘANTIER

Lumea șantierului este o materie fascinantă pentru un creator dispus să-i acorde talentul, înțelegerea și, mai ales, o bună parte din timpul său de lucru. Fiindcă ea nu ți se dezvăluie decît treptat. Deprinsă cu vizite de documentare, ea, această lume știe ce față să-ți întoarcă astfel ca ambele părți să iasă în „cîștig". Mă număr printre cei îndrumați de **literatură** spre șantier și această afirmație necesită cîteva nuanțări. Hotărîrea mea de a lucra ani în șir pe șantier a fost luată din diverse motive : sociale, profesionale, etice iar literatura, bună, rea, cum s-a scris, a susținut interesul meu de a cerceta pe cont propriu. Apoi, m-am simțit în stare să accept rigorile și să îmi asum bucuriile pe care ți le poate oferi această viață, aparte, totuși.

Condițiile de lucru și viață atît de deosebite, anonimatul, „secretul" operațiilor, dinamismul, insolitul, uneori motivele subterane ale plecării sau menținerii pe șantier, au condus la concluzia că simpla descriere a faptelor și mediului este literatură. Faptul că multe lucruri țin aici de domeniul ficțiunii a întărit această atitudine, reieșind de aici cîteva cărți sau numai pagini, multe pagini, mai ales, de literaturizare (ne)voită.

Capcana în care poți cădea este bine mascată mai apoi de epicul abundent, se întîmplă atîtea pe spațiu mic și număr redus de personaje. Timpul în care dispare un sat și se clădește altul, mutarea unui întreg oraș mai la deal sau mai la dreapta pentru a face loc unui lac de acumulare sau unei exploatări carbonifere durează cîțiva ani și ele pot fi privite cu ochiul liber, ca la filmul creșterii unui fir de iarbă în cercetarea științifică. Lucruri care se întîmplă de-a lungul multor generații, șantierul le rezolvă repede. Comoditatea este evidentă pentru orice creator dibaci: nu trebuie documentări de arhivă, nu e de căutat prin poduri după scrisori vechi și jurnale parfumate. Nu cauți vorba unor bătrîni care-și vor rezolva pe această cale și vechile dispute cu defuncții rivali și-ți vor oferi cu toată generozitatea date ce se bat în cap („iți spui io, așa a fost !"). Și atunci, faptul că ai văzut satul înainte și scrii acum despre el, după potop, că te-ai salutat cu cîțiva localnici, toate astea te instalează în senzația confortabilă dar alunecoasă, că ai în mînă un subiect gata scris.

Iată un fapt : pe la începutul anilor șaizeci comuna Hangu de pe malul Bistriței se mută la deal. Mulți dintre localnici și-au făcut-o cu mîna lor, lucraseră adică la construcția barajului de la Bicaz. Și-au construit case bune pe noile locuri, a fost emoționantă încăpătînarea cu care au solicitat, și au obținut, și mutarea cimitirelor. Deși deveniseră șantieriști acolo, proveniseră din meseriași specifici locului (tăietori de lemne, negustori, achizitori, gateriști etc.) mulți dintre ei nu și-au locuit casele cele noi, în douăzeci și cinci de ani care au trecut, cîteva luni, adunate din zile de concedii sau petrecere a celor lumești : o nuntă a unui frate, o înmormîntare a unei rude. Iată un motiv literar : descifrarea resorturilor care i-au făcut nomazi pe acești oameni statornici. Familii întregi de Ciucani sau Pasnici tin „în spate" puncte de lucru grele, cei din Hangu sînt constructori cunoscuți și buni. Miza aparentă a fost recuperată, „s-au îmbolnăvit de patima șantierului cu bani buni și viață liberă și dusi au fost !". Dar, nu poate fi vorba și de o înstrăinare, de neacceptare a locului nou? Cercetarea sociologică pură, veți zice, dar intersectarea cu zona unei mari literaturi este foarte posibilă.

De patruzeci de ani în țara noastră se construiește enorm, perspectivele sînt stabilite prin legi, se va mai construi încă. Lumea șantierului e prezentată ca una cuprinsă de febrilitate, grabă mare, recorduri, iar ea nu este tocmai așa. Există un ritm autoreglat la suportabil, la omenesc, **tocmai** datorită constientizării, devenirii sociale a actului de a construi. Iar literatura a jucat un rol important în acest proces dificil de cristalizare a unei lumi fundamental aparte în peisajul românesc contemporan. Chiar și atunci cînd ea a fost superficială și a oferit modele posibile a fost căutată, citită, a creat probleme de conștiință. A născut, implicit, întrebări și ele nu au rămas fără răspuns.

Pagini excelente despre oamenii șantierului au scris George Călinescu, Marin Preda ori Alexandru Ivasiuc și aducerea în ajutor a acestor nume lămurește o problemă : reușita nu ține neapărat de lungimea în timp a documentării ci numai de talent și profunzimea interpretării. La fel, pentru scrierea unui roman bun, „Ceața", prozatorul Titus Suciu nu cred că și-a părăsit catedra de matematică unde predă pentru a lucra măcar doi ani pe șantierul descris atît de exact în cartea sa. Exemple din celălalt tip sînt, desigur, o documentare pe propria piele făcînd C. Turturică. Propusă ca atare, experiența directă a dat bune rezultate, mai ales, în romanul „Filozof de închiriat". Un roman cu certe aspecte autobiografice, deși nu știu istoria scrierii lui, este „Crisalide" a lui Marius Tupan. S-a întîmplat ca printre personaje să recunosc pe cîțiva dintre colegii mei de muncă, la canal. Le-am dat cartea la lectură și de fiecare dată o primeam repede înapoi. „N-a fost așa uite cum..." mi se spunea invariabil. Experimentul îmi reușise. Din cîteva amănunte, situații, întîmplări, autorul reușise să creeze o altă lume credibilă, un alt șantier. Cei care credeau că nu a fost așa erau puțini. Cei care credeau în lumea nou creată, cititorii, erau mult mai mulți. Întîmplarea, deși era o confirmare a unor chestiuni cunoscute mie, mi s-a părut plină de tîlcul ei.

Conștientizat de fenomenul literar, uneori (de)format de el, șantierul reacționează, într-o dispută deocamdată de suprafață, „victimă" și „agresor". Posesor și posedat în același timp el își așteaptă, provoacă prin straturile sale succesive de realități și aspecte umane, sonda marii literaturi.

Petre Domșa

ÎNTEMEIERI

Am descoperit lumea șantierelor într-o vacanță studențească, simplu și destul de întîmplător, cu ajutorul unui bilet C.F.R. circuit, adică un bilet ce-ți oferea șansa să te urci într-un tren, să cobori unde ai chef, să faci acolo o întrerupere de douăzecișipatru de ore și apoi s-o iei din loc. Călătoria mea nu a fost chiar un circuit de-o țară, m-am oprit ca tot omul la jumătatea drumului, adică pe la Cluj și am urcat pe valea Someșului de la Tarnița spre Măguri, atras fără îndoială de scrisorile unui inginer entuziasmat de ceea ce vedea și făcea el acolo. N-am fost atît de entuziasmat de grandoarea construcției, niște galerii de captări (secundare ! !), dar am luat aminte la tocmirea lumii : acolo, în munți, numai și numai pentru șantieriști apăruse o localitate, cu nume, cu cod poștal, cu familii, cu gospodării și, evident, necazuri familiale, o localitate de azi, prin plecarea lor, desigur că nu mai există. Acest fapt, precum și imaginea unui bătrîn, zărit prin parbrizul unei Tatre (sau parcă „SR" ?), proptit în ciomagul său ciobănesc, departe, undeva dincolo de halda șantierului mi s-au legat în minte, le-am purtat cu mine vreun an-doi și-au devenit elemente-cheie (zic eu) pentru nuvela „Arta de a fi iubit" — nuvela apărută, în avanpremiera volumului, mereu aminat, de povestiri, în antologia „Desant". Ani de zile m-am tot purtat pe șantiere, ani de zile am cunoscut oameni, transformări, tocmiri de lume și de lumi, ani de zile am scris despre ei, mari anonimi învingători, mari eroi ai clipei, singurii care nu plîng sentimental pe firul amintirilor. Și, totuși, nu am prins toate acestea între coperțile unei cărți — nici de reportaj, nici de proză. Am aminat, sfîntа prudență ascunsă în faldurile moralei autoexigente scrierea aceasta pentru că nu am — încă, spun eu optimist — **cheia** lumii acesteia. Nu știu, adică, anume ce resorturi fac dintr-un adolescent timid și neplecat de-acasă decît pentru un film sau o plimbare în oraș un șantierist, dintr-un șofer recalcitrant și dur în aglomerația benzilor și semnelor de interzis stînga-dreapta-înainte-înapoi, un as al curbelor pe un drum tehnologic manevrînd 50-60-70-100 tone (încărcătură !), dintr-un om pașnic care visează să crească porumbei și să-ngrijească zorele și tufănele, un împătimit al locurilor mereu în schimbare, dintr-o parte în alta a țării. Vreau să spun că știu toate acestea, că am văzut orașe cu blocuri, cu magazine, dar fără nici un nume de stradă, că am văzut în padina unui munte ridicîndu-se o termocentrală, am văzut cum se spală cu Dero și Perlan și peria fiecare lamelă de beton de pe un baraj înaintea turnării unui alt strat, am văzut cum a apărut o nouă formă de relief în Dobrogea, cum curge apa, discret și limpede pe locurile unde mișunau utilaje ca niște mastodonți. Le știu, le-am trăit și, totuși, nu pot să descifrez tainicele resorturi ale așezării lumii, mereu și mereu, în țipare, așa cum cred că s-a întîmplat și la începutul omenirii (care nu a privit atunci în urmă ci numai și numai înainte). Pătrunderea în fascinanta lume a șantierelor ține de inițiere, ține de chiar existență : fără s-o trăiești nu poți spune decît banalități, lucruri deja știute, truisme. De patruzeci de ani, țara e-un vast șantier. Ziarele au ținut pasul publicînd fotografii, reportaje, note, însemnări. Răsfoind colecțiile, această imagine — a omului cu casketă și a înălțării din schele metalice a unei noi construcții — devine leit-motivul drumului parcurs. Nu cred să existe, cu mai multă pregnanță și acuitate, un alt simbol, o altă metaforă decît aceasta a întemeierii. Ar trebui „un cîntec încăpător" cît o întreagă lume, pentru a o scrie, pentru a o face viabilă, rezistentă. Sînt convins că va fi cineva atît de inspirat încît să poată găsi tonul, cuvintele și cheia pentru această lume. Și, de ce n-aș spune-o ?, aș fi fericit să le găsesc eu înaintea acelui cineva sau, măcar, odată cu el.

Pentru că aceste două lumi, deopotrivă spectaculoase și rezistente în structurile lor interne ca niște monade, a tinereții și șantierului reprezintă viața în mișcare, chiar viața de lîngă noi căreia trebuie să-i inventezi nu numai un trecut, ci și să-i prognozezi un viitor. Eroul tînăr, eroul șantierului tinde să capete, literar vorbind, un statut cel puțin la fel de bine definit ca și cel pe care-l are în societatea noastră. Mobilitatea, puterea de adaptare la locuri diferite, la ceea ce reclamă fiecare nouă construcție, disponibilitatea sufletească — să o iei, mereu de la capăt, în alt colectiv, cu alți oameni, cu alte obiceiuri, modelîndu-te după exigențele și, de ce nu ? tradițiile locurilor unde muncești —, și să îți pasul cu ceea ce se întîmplă în jurul tău înseamnă a fi un altfel de om, cu o altă structură psihică, anuntind, poate, modificări esențiale în modul de a gîndi și acționa al omului de mîine. Receptarea acestor schimbări cere desigur o bună cunoaștere a multor și multor șantiere, a multor și multor oameni în situații firești și extraordinare, cunoașterea destinului individual dar și a colectivului. Și mai cere un lucru: a privi și a înțelege toate acestea fără prejudecăți fără a pune în paralel sau în comparație viața citadină sau viața unei uzine. Sub faldurile unei existențe dominate de clină, de prezent se află însă personalități puternice, exacte și realiste, nededate nici un moment compromisului. Toate acestea sînt argumente ale unei tinereți întemeietoare de valori materiale și spirituale, ale unei tinereți spre care gîndurile și speranțele noastre se îndreaptă în aceste zile de mai, cu semnificațiile lor: istoria își închide un arc de cerc pentru a deschide un altul. Atenția, grija cu care problemele tineretului sînt urmărite vin să spună tocmai despre mutațiile ce se simt în lume. Să ne bucurăm, așadar, că tineretul român vrea să-și construiască o lume prin care să fie, să reziste.

Constantin Stan

film

«Ciuleandra»

Între romanele lui Liviu Rebreanu, **Ciuleandra** pare să aibă cele mai multe virtuți cinematografice ; nu întîmplător o primă ecranizare s-a făcut încă în timpul vieții lui Rebreanu, dar ea a fost un eșec deși autorul însuși a scris scenariul, a controlat distribuția și filmările ; și iată că s-au făcut filme importante după celelalte romane ale lui Rebreanu — mai ales **Pădurea spînzuraților** — dar nu aveam încă, un film reprezentativ după **Ciuleandra.** Acum, după o nouă ecranizare datorată lui Sergiu Nicolaescu și scenaristului A. Salamanian, întrebarea care se pune firesc este dacă **Ciuleandra** și-a găsit în sfîrșit și o interpretare cinematografică, sau rămîne pe mai departe doar o promisiune neonorată.

O primă constatare : **Ciuleandra** în versiunea Sergiu Nicolaescu și A. Salamanian este doar o parte din romanul lui Rebreanu ; în datele sale exterioare povestea este aceeași ; lipsește însă conflictul fundamental în detaliile sale ; alienarea treptată a lui Puiu Faranga pare să fie doar urmarea propriilor mustrări de conștiință pe fondul unei excesive sensibilități ; ceea ce era înfruntarea a două voințe puternice, a două categorii sociale în conflict, este estompat pînă la dispariție ; în locul confruntării se strecoară ideea unei rezistențe pasive la agresiune, a suferinței mute, melodramatice ; întrebarea care se pune este dacă cei doi realizatori au ales această cale în cunoștință de cauză, sau este vorba pur și simplu de o neînțelegere mai profundă a romanului și tezei sale fundamentale. Oricare ar fi răspunsul, concluzia este aceeași : neîncrederea, complexul de superioritate al regizorilor față de literatura de la care pornesc, sprijinit pe argumentul că filmul e una și literatura e alta... Și, am mai spus-o, n-ar fi un păcat chiar atît de mare dacă, măcar din cînd în cînd, filmul s-ar impune ca o existență separată, de sine stătătoare, convingătoare prin sine însuși, măcar de valoarea operei de la care a plecat; simplificările, interpretările parțiale, denaturările chiar, nu fac decît să reducă din anvergura ideilor modelului literar ; de ce trebuie să fie cinematografia un pat al lui Procust n-am înțeles-o niciodată și nu cred că argumentele despre specificul unei arte sînt suficiente pentru a explica fenomenul.

Așa cum este, **Ciuleandra** lui Sergiu Nicolaescu și A. Salamanian pare să fie doar repovestirea, la mulți ani după lectură, a romanului ; nu trebuie să se înțeleagă însă că filmul este lipsit de calități ; de mult Sergiu Nicolaescu este, pentru cinematografia noastră, un profesionist de primă mărime, un bun cunoscător al psihologiei publicului și al celor mai sigure căi de acces spre succes ; dacă uiți că filmul pleacă de la un roman — și nu de la unul oarecare — dacă te mulțumești să iei faptele doar în latura lor spectaculară, ca un reportaj al unui fapt divers de la rubrica de scandal, încă un argument despre alienarea unei aristocrații roase pe dinăuntru de corupție și cinism, poți să găsești multe motive de satisfacție ; este vorba în primul rînd de distribuție, începînd cu Gheorghe Cozorici și Ștefan Iordache și continuînd cu Ion Rițiu, Anca Nicola, Cornel Girbea și ceilalți ; acuratețea imaginii lui Nicolae Girardi, montajul, decorurile și costumele sînt și ele tot atîtea argumente care pledează pentru profesionalismul filmului, al lui Sergiu Nicolaescu în principal. Dar căile bătute, rețetele consacrate, știința de a face film nu sînt calități suficiente pentru a consacra un eveniment — așa cum ar fi trebuit să fie **Ciuleandra.**

Nicolae Mateescu

teatru

«Pădurea»

Piesa lui Ostrovski „Pădurea" este descifrată, în recenta variantă scenică semnată de Costin Marinescu la Teatrul Nottara, în registru tragicomic. Întreaga istorie despre rostul și condiția artistului în Rusia sfîrșitului de secol nouăsprezece, despre rapacitatea și corupția unor categorii sociale din epocă, capătă astfel radiografiată, un răscolitor dramatism. Evident, spectacolul are deschidere și sensul lui adînc se dilată, dar direcțiile reprezentației sînt ordonate de raporturile celor doi actori, Nesciastlivțev și Sciastlivțev, cu societatea spiritual pauperă care-i repudiază și pe care ei la rîndul lor nu o acceptă, refugiindu-se în autenticitatea creației artistice.

Impactul celor doi actori cu ea generează un lanț de întîmplări care capacitează dezvăluirile majore ale spectacolului. Regizorul urmărește atent succesiunea acestor evenimente, nuanțînd relațiile dintre indivizi, fără să alunece în registru comic mai mult decît era necesar să potențeze amarul din povestire. În această ordine de idei, cei doi interpreți Mircea Diaconu și Ștefan Sileanu sînt exemplari. Cuplul lor este momentul cel mai reușit al spectacolului. Stăpîn pe sine și pe universul personajului său pe toată durata evoluției, fără să scape vreun amănunt de sub control, dozîndu-și gesturile și nuanțînd inepuizabil și imprevizibil zîmbetul, expresia facială și corporală, ticurile chiar apăsînd sau sugerînd trăsături de caracter, Mircea Diaconu reușește să-și facă simțită forța copleșitoare a jocului său, joc de spirit mai ales, capabil să conducă și să determine reacțiile partenerului, lăsînd aparența unei scînteietoare improvizații. Ștefan Sileanu în rolul lui Nesciastlivțev, joacă studiat și grav bine pozat, zîmbetul său ironic făcînd ușor trecerea către ipostaza Sciastlivțev, alături de alte mărunte trimiteri, sugestii verbale sau gestuale, care sudează cuplul într-o relație fără cusur. Gilda Marinescu își construiește în Raisa Pavlovna Gurmijskaia un personaj fățarnic și dezgustător cu bine mascată agresivitate și cu aparența unei femei modeste.

Cele două fațete ale eroinei sale sînt realizate cu o eleganță care le salvează de vulgaritate, dar și cu o lipsă de relief care deconcertează oarecum spectatorul și duce uneori la superficiala rezolvare a unor momente. Situația este valabilă mai ales în contact cu personajele secundare ale piesei, interpretate de Ion Punea, George Buznea, Rodica Sanda Țuțuianu, Radu Dunăreanu.

În replică cu ceilalți se accentuează mult relieful personajului, desigur și prin capacitatea acestora de distanțare și de edificare a unui univers propriu atît de individualizat încît se luminează și zonele din afara lui. Adrian Pintea însă reușește în ambele ipostaze. Starea materială a individului condiționează atît de strict evoluția lui, încît în prima parte ai senzația că ființa-i hăituită se gîrbovește în straiele sărăcăcioase, iar spaima îi crispează privirea și trupul. În partea a doua zîmbetul ciinesc de slugă parvenită are suficientă forță pentru a da contur individului ce-l poartă. Anca Bățenaru este și de data aceasta o prezență cuceritoare prin inefabilul și fragilitatea ființei sale, a suplеții gestului, a nervozității jocului, a gravității expresiei, toate la un loc reușind să facă din Axiușa un personaj bine integrat grupului de actori.

Rămîn în memorie și portretele schițate de Constantin Gurită și Valentin Teodosiu. Sînt puține personajele lipsite de firesc. În general actorii care nu-și clarifică universul personajelor lor, nu reușesc să facă un rol veridic. Spectacolul este unitar și prin decorul semnat de Mihai Mădescu, care se dezvăluie treptat pînă la finalul piesei, cînd, luminat în toate ungherele sale prăfuite, înțărcuiește sufocant un spațiu îmbîcsit, apăsînd greu peste oameni, hărtuindu-i și mai mult. Nu este o operă de excelență această reprezentație, dar este un lucru bine gîndit și cu inteligență argumentat.

Liana Cojocaru

11 MAI 1985

L4

VIITORULUI PATRIEI

A. I. T., O INIȚIATIVĂ ROMÂNEASCĂ MAJORĂ PRIVIND

Lumea de mîine

Se știe, de totdeauna, că tineretul de astăzi este omenirea de mîine. Adevăr care, în epoca noastră, cînd ne preocupăm mai mult ca oricînd de viitorul societății omenești, de pregătirea acestui viitor, este la rîndul său mai mult ca oricînd luat în considerație. Responsabilitatea generațiilor de astăzi ale planetei față de viitor echivalează așadar cu responsabilitatea lor față de tineretul de astăzi al lumii.

Este meritul istoric al României, al președintelui Nicolae Ceaușescu de a fi adus în atenția generală a omenirii problematica tineretului, înfățișată sub multiplele sale aspecte, printr-o suită de inițiative de mare audiență lansate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, care sînt încununate de proclamarea anului 1985 drept An Internațional al Tineretului.

Și este cît se poate de firesc, cît se poate de semnificativ, faptul că acest demers cuprinzător privind tineretul, întreprins pentru prima dată la scară planetară, este o acțiune românească. Ea este emanație a concepției profund umaniste a președintelui României privind locul și rolul tineretului în lumea contemporană. În temeiul acestei concepții, tînăra generație constituie o uriașă forță a progresului, a luptei pentru prefaceri înnoitoare în societate. Prin definiție, tineretul este mai puțin legat de stările de fapt vetuste, este mai dornic de înlăturarea vestigiilor unui trecut depășit, este mai receptiv la nou, este direct interesat în prefigurarea viitorului societății.

„Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare", adoptată de către Adunarea Generală a O.N.U. în 1965, ca urmare a unei inițiative românești, este și primul document internațional care consacră obiectivul intensificării conlucrării între state pentru educarea tinerei generații în vederea clădirii unei lumi a păcii, înțelegerii și cooperării. Un document care a inaugurat o suită, mereu mai bogată de-a lungul anilor, de programe și manifestări privind educarea tineretului în consens cu marile valori umaniste, în cadrul O.N.U. și al instituțiilor sale specializate. Proclamarea Anului Internațional al Tineretului este continuarea firească dar în același timp și punctul culminant al acestor preocupări, devenite constante, privind implicarea tineretului în activitatea economică și socială, formarea sa pentru muncă și viață, participarea sa la soluționarea problemelor complexe, de ordin general și de ordin specific, ce-i stau în față.

★

Populația planetei noastre are astăzi cel mai puternic potențial de tinerețe din cîte a avut vreodată. Aproape un miliard din cele aproximativ cinci miliarde de contemporani ai noștri sînt în vîrstă de 15—24 de ani. Cînd fiecare al cincilea locuitor al planetei este tînăr, problemele tineretului nu pot și nu ar putea fi ignorate. Iar Anul Internațional al Tineretului oferă tocmai prilejul unei abordări frontale și cuprinzătoare, într-o viziune unitară, a problematicii tinerei generații de pretutindeni, la nivel național, regional, continental și internațional, în conformitate cu aspirațiile comune tuturor popoarelor de a trăi într-o lume mai bună și mai dreaptă.

Deviza generoasă sub care se desfășoară multiplele și variatele manifestări prevăzute în cadrul A.I.T., „Participare-Dezvoltare-Pace", are darul de a circumscrie ansamblul preocupărilor majore ale tineretului lumii și întreaga arie tematică a politicilor privitoare la tineret.

Participarea presupune prezența activă, conștientă și responsabilă a tineretului la dezvoltarea fiecărei țări, la lărgirea cooperării internaționale, la dezbaterea și rezolvarea marilor probleme ale lumii. Tînăra generație de astăzi a omenirii se dorește cît mai implicată în transformarea societății în care trăiește și rolul său activ în probleme din cele mai arzătoare care confruntă omenirea se invederează în chipul cel mai evident.

Dezvoltarea este o condiție sine qua non pentru asigurarea cadrului corespunzător de afirmare a marilor valori și potențe ale tinerei generații. Subdezvoltarea, analfabetismul, maladiile sînt tot atîtea frîne în calea împlinirii personalității tineretului din numeroase țări ale lumii și eradicarea acestor flageluri prin accelerarea procesului de dezvoltare, reprezintă un obiectiv major al tinerei generații și al omenirii în general.

Pacea, în zilele noastre, este sinonimă cu asigurarea viitorului Planetei. Iar viitorul Planetei este populația sa tînără. Războaiele care au însîngerat, de-a lungul secolelor, omenirea și-au luat jertfele în primul rînd și în măsură covîrșitoare din rîndurile tinerelor generații, secerate înainte de a-și fi putut da adevărata măsură a vitalității și creativității lor. Aspirație vitală a omenirii, pacea, este și unul din principalele obiective de luptă care animă tineretul lumii.

Aceste obiective mari și generoase, dar în același timp atît de stringente și de concrete, înscrise pe frontispiciul Anului Internațional al Tineretului, nu ar putea fi desigur atinse de-a lungul acestor 365 de zile consacrate, sub egida ONU, tinerei generații a lumii. Iată de ce România apreciază că A.I.T. nu este numai un moment de încununare a unor preocupări mereu mai susținute privind tineretul, dar și un început de drum în procesul de soluționare a problemelor de ordin economic, social, educațional, cultural, cu care se confruntă tineretul. Aceste probleme vor trebui urmărite în continuare în mod constant, pentru a li se găsi mereu soluțiile corespunzătoare.

Inițiatoare a Anului Internațional al Tineretului, sub egida O.N.U., România se distinge printr-o contribuție prestigioasă la marcarea acestui eveniment major al vieții internaționale, care este cea mai importantă manifestare consacrată vreodată pe plan mondial tinerei generații. Ca semn de recunoaștere a virtuților politicii țării noastre în domeniul tineretului și în același timp ca o expresie a prețuirii de care se bucură în lume politica României socialiste, președinte al Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. este tovarășul Nicu Ceaușescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului. În cadrul activităților Comitetului, ca și la sesiunile anuale ale Adunării Generale a O.N.U., numeroase state au ținut să releve valoarea aportului românesc la pregătirea și marcarea Anului Internațional al Tineretului. România a găzduit în ultimii ani numeroase reuniuni internaționale de tineret și urmează să organizeze, în perioada 3—6 septembrie 1985, o Conferință mondială a comitetelor naționale pentru Anul Internațional al Tineretului, cu tema „Tineretul Anului 2 000— Participare, Dezvoltare, Pace". Pe plan național, sub egida Comitetului Național Român, au fost și vor fi în continuare organizate numeroase acțiuni politice, cultural-artistice, sportive, turistice, recreative pentru tineret.

Marcarea, la inițiativa țării noastre, a Anului Internațional al Tineretului, în acest an jubiliar al împlinirii a două decenii de la inaugurarea Epocii Ceaușescu reprezintă o nouă mărturie a prestigiului de care se bucură astăzi în lume România socialistă, președintele țării, în această perioadă de istorie românească, cea mai rodnică în împliniri și cea mai remarcabilă sub raportul afirmării țării în lume.

Corneliu Vlad

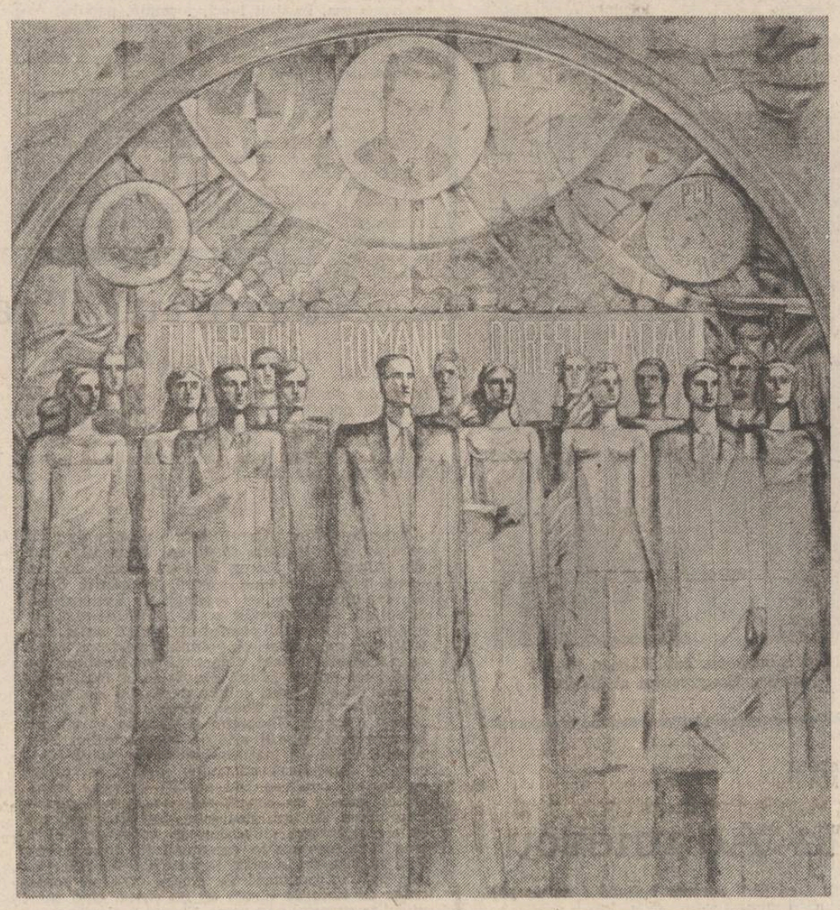

Geta Mermeze : «Marșul tineretului român pentru pace»

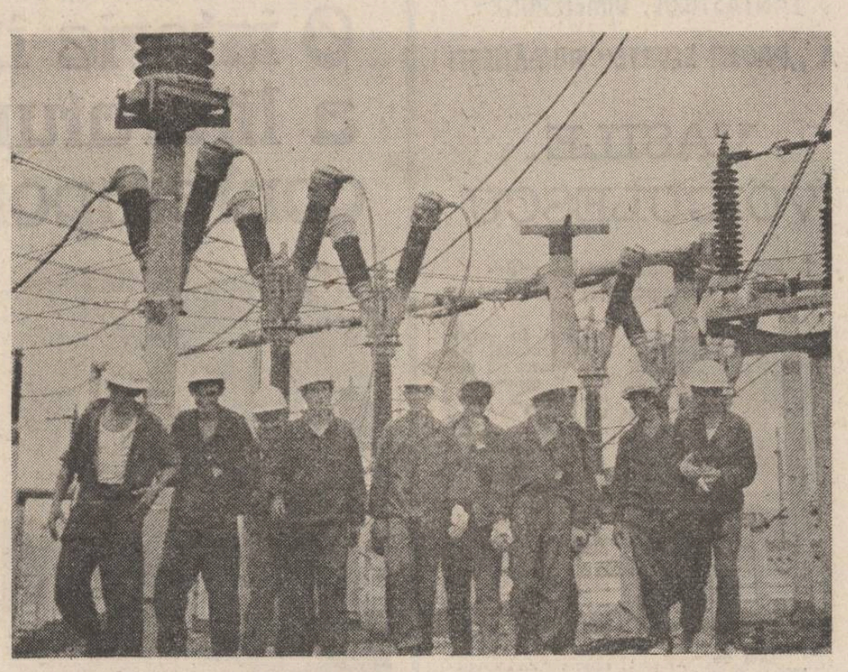

PORTRET COLECTIV

În compartimentul acela de clasa a doua erau mai ales tineri, băieți și fete — elevi — am înțeles din discuțiile pe care le purtau, puțin gălăgioși, veseli, foarte siguri de ei, ironici — nici că s-ar putea altcum, mergeau într-o excursie la munte. Unii scoteau din rucsac o sticlă de pepsi, apă minerală sau o carte, o chitară și nelipsit ziarul conținînd ultimile noutăți din sport. Îi admiram pentru felul degajat de a fi — și nu în ultimul rînd pentru sentimentul de colegialitate ce am simțit că-i animă. Din tot acel plin de culoare și farmec grup o singură fată, subțire, blondă cu niște ochi mari scăpărînd între azur și verde, făcea, cum se spune, figură aparte. Nu lua seama la dialogurile colegilor ei, nu o interesa nici sunetul smuls citorva strune de un băiat cu mustăcioară și pălărie cu boruri largi amintind alura unui actor de cinema ; fata stătea în banca ei și visa. Nu-i mai puțin adevărat că nici ceilalți nu și-au dat mare osteneală s-o smulgă din acea reverie blîndă. Și totuși cineva din grup a încercat o glumă spunînd : „Vă rog n-o treziți pe bunica noastră Simina". Așadar, fata aceea visătoare, cu ochii mari, melancolizînd peste clipe, era socotită „bătrînă". Deodată memoria mi-a readus un vers din Cezar Baltag în care era vorba chiar despre „tinerii noștri bunici" și apoi un altul dinspre Ana Blandiana îmi glăsuia că „ar trebui să ne năstem bătrîni", adică înțelepți, cuprinși de întrebările lumii, dar și copleșiți de neliniștea că n-am găsit încă pe potrivă răspunsurile jinduite. Discutînd peste puțină vreme cu acea tînără, am fost mișcat de lecturile ei întinse, de cultul pentru fluturi și flori, de modul cum înțelege să-și organizeze viața și timpul, de aprecierile nuanțate și fine — nu lipsite însă de spirit critic — asupra unor autori, cărți și personaje. Nu, interlocutoarea noastră nu e deloc așa cum a încercat să insinueze malițiosul și preagrăbitul ei coleg!

Să fii necontenit însetat de spusa nerostită, să-ți alcătuiești ființa lăuntrică în consens cu universul de care aparții, să te sprijini pe propriul tău gînd rotunjit cu migală și scăpărare în miez — să vezi, să auzi, să înțelegi și discerni — dincolo de zgomotul străzii — acestea îmi apar ca atribute inalienabile ale vîrstei tinere. Să spui **nu** monotonului gest care-ți reține o secundă în penumbră fizionomia, să te cunoști pe tine însuți, raportîndu-te permanent la ceilalți — sînt semne ale personalității autentice. Să nu-ți refuzi niciînd o făgăduință adîncă, o bucurie integră, o neliniște, o nemulțumire de

tine, o vrere lucidă și trainică. Pe cei mai mulți dintre tineri îi caracterizează dorința perpetuă de autodepășire, crezul statornic într-un ideal asumat cu totală dăruire și ardere interioară. I-am întîlnit în marile amfiteatre ale sudorii, în spațioasele și modernele laboratoare ale cibernetică și electronicii industriale, în liniștea bibliotecilor cu incunabule și dicționare de toate ramurile. Revenind la colegii care se pătrund de tainele artelor, la cei mai tineri, firește, ne surprinde plăcut seriozitatea cu care ei intră în arenă, apetitul pentru cultură, starea aceea de veghe semn că nimic din ce se petrece în preajmă nu le este străin. Dovadă în acest sens sînt cărțile semnate de ei, scriitorii tineri : Corneliu Ostahie, Traian T. Coșovei, Mircea Nedelciu, Nichita Danilov, Magdalena Ghica, Mariana Bojan, Ștefan Agopian ș.a. — cărți purtînd pecetea unei insulare originalități. Citindu-i pe ai noștri tineri colegi rememorăm spusele autorului „Jocului ielelor" în legătură cu virtuțile acestei deloc lejere îndeletniciri : „Arta presupune sete de mai bine, umanitate, suferință, nostalgie, o neobișnuită curiozitate, nelecuită fantezie, entuziasm clocotitor (...) atenție pentru nou (...), zbucium sterp, zîmbet și lumină, sarcasm și autoironie melancolică, dragoste pentru cei mici, o universală simpatie pentru inteligență și frăgezime sufletească".

Cei care mîine vor acoperi cu opere remarcabile spațiul Mileniului Trei sînt tinerii de azi, generație crescută în frontul cel viu al revoluției noastre refuzînd de la început rutina și somnolența, impunîndu-și cu autoritate dorința de perfectare continuă a propriei personalități, la confruntarea cu lumea de azi, optînd pentru valorile perene ale culturii și civilizației contemporane. Ei nu-și fac — și e bine așa — nici un fel de concesii, maturitatea lor de gîndire și acțiune se cuvine înțeleasă ca act politic responsabil subsumat idealurilor patriei noastre.

„Anul Internațional al Tineretului" ca și apropiatul forum al uteciștilor români vor marca, sîntem încredințați, momente revelatoare ale unor noi și fertile fapte de conștiință și trudă. Astfel, tinerețea ni se dezvăluie ca un atribut sensibil și admirabil al însăși lumii de care aparținem, spre care tindem mereu sub semnul armoniei și bunului gust.

George Chirilă

Pilde despre Patria mea veșnică

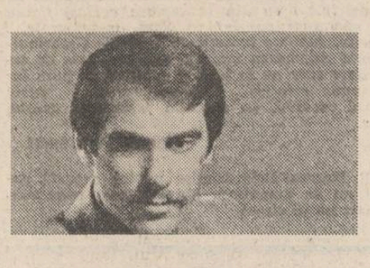

ștefan bratosin

I

E timpul să vă vorbesc despre veșnicia
Patriei mele
nu ca un orologiu desigur
și nici asemenea unei picături de țărînă
nu în felul în care o fată așteaptă nunta
și cu atît mai puțin așa cum se pregătesc
bătrînii de călătorie
dar nici ca un calendar de perete
sau în chip de sîmbure ascuns
într-o fructă cărnoasă
ci asemenea unui sfînt trăind în Cuvîntul
Patriei

II

bătrînii mei pot vorbi :
mama are în genunchi oboseală și lacrimi
mie îmi dă în ușă murirea cu bulgări
dar trebuie să știți că
Patria mea veșnică este mai sus decît zborul
acestei păsări închisă într-o colivie de carne
și oase

III

cum în piatră Cuvîntul înfipt
Patria mea veșnică nu e o închipuire
glasul meu este ea
la lumina ei stă ulciorul în piept să se umple
cînd mă aplec pentru odihnă
mîinile necontenit i le simt peste mine
pace să am
și cînd toate mădularele mele sînt corăbii
împrăștiate de valuri
drum îmi pune sub tălpi
așa că patria mea veșnică nu e o închipuire

IV

eu sînt încredințat
și nimeni nu îmi poate smulge rădăcinile
nici frunzele nici cuiburile nici roadele
și cu atît mai puțin umbra —
că veșnică Patria mea este

V

dar cine nu a fost strivit de Cuvînt
nu poate rămîne cît veșnicia Patriei mele
orizontul îi stringe gîtul ca un laț
și nu îi sună nostalgic ploaia pe casă
e singur pe stradă
și se trezește bătut pe umăr de o frunză
iarba îi trece prin talpă și îl oprește țărînă
fără candelă în pămînt inima îi va sta
și va privi cum înfloresc sălciile și curge riul
tăcut printre pietrele de pe mal
dar cine n-ar putea fi strivit de Cuvînt ?

VI

toate drumurile ființei în care stau
sînt răstignite cu fața spre cer
în veșnicia Patriei mele

plastică

Retorica monumentalului

Tematica de inspirație eroică a constituit dintotdeauna o sursă generoasă pentru creația artistică. Capitole întregi ale artei universale stau sub semnul evenimentului istoric exemplar. Dincolo de valoarea documentară, aura simbolică pe care asemenea opere de artă o conțin modelează conștiința contemporană prin densul lor mesaj.

Un prilej aniversar de amploarea celui ce-l sărbătorim astăzi — 40 de ani de la victoria asupra fascismului și 108 ani de la dobîndirea independenței de stat a României, evenimente ce printr-o fastă coincidență calendaristică sensibilizează puternic ființa întregii suflări românești — nu putea să nu deschidă emoționantele pagini, încă atît de vii, ale acestei galerii imaginare ce înnobilează azi conștiința de sine a unui popor, destinul său istoric și național, vocația universalistă a rostirilor sale artistice. Sala Dalles înmănunchiază într-un corpus reprezentativ opere ale artiștilor noștri din ultimul secol, o bogată serie de studii, desene și uleiuri din opera grigoresciană, unele puțin cunoscute publicului larg („Spionul", de exemplu), ca de altfel și studiile în ulei ale lui Oscar Obedenaru, un contemporan al lui Grigorescu, sau proiectul de monument aparținînd lui Oscar Späthe-fiul și surprinzătoarea pînză „Soldați atacînd" de Șt. Luchian, cred, pentru prima oară expuse laolaltă într-o incintă publică. Acestora li s-ar fi putut adăuga, desigur, și carnetele lui Sava Henția, unul dintre primii noștri artiști — „documentariști", sau alegoria antirăzboinică din seria „Himerelor" imaginată monumental de marele sculptor Dim. Paciurea, ca să ne limităm la omisiunile cele mai importante.

Ceea ce se reliefează cu pregnanță din întreg parcursul acestei expoziții, depășind în semnificații caracterul omagial al ilustrărilor, este **continuitatea spiritului militant** al artiștilor noștri. Un militantism închinat marilor idealuri umaniste : pacea, libertatea, demnitatea morală, civismul și patriotismul ardent. Modalitățile de expresie în redarea acestor ipostaze ale spiritualității sînt diferite, însă, cel mai adesea, ele sînt dominate de realismul viziunii plastice. Sigur, sublimările alegorice sau apelul la simbolistica ori juxtapunerile de factură poematică în compoziții de largă evocare sînt tentative justificate de însăși substanța tematică într-un asemenea demers creator. Ele sînt mai vădite în operele sculptorilor — Ion Irimescu, Peter Balogh, Ov. Maitec, I. Kassargian, Ef. Bîrleanu, Lugoszy Laszlo, T. Zamfirescu, Demeter Wilhelm — dar și în lucrările unor pictori de talia unor Ciucurencu, Cilievici, Baba, Oct. Grigorescu, Almășanu, Bălașa, Mărginean, Bițan, El. Greculesi. O altă categorie de lucrări impune prin dramatismul evocărilor și prin puternicul lor caracter educativ .Căutările artistice de acest gen concentrează o maximă obiectivare ce se împlinește în planul expresiei plastice într-o patetică retorică a monumentalului. Asistăm la derularea unui fel de scenariu plastic, dacă se poate spune astfel, a cărui finalitate este degajarea unei **morale a eroicului.** În expoziție, această linie estetică este bine reprezentată, de la cunoscutele opere parietale ale unor Szönyi, Paul Atanasiu, Chintilă, Brădean, Șaru, Eug. Popa, Gh. Labin la compozițiile mai noi și solid elaborate ale lui Doru Rotaru, I. Țarălungă, M. Rusu, Cornelia Ionescu (în tapiserie), I. Pandele și mulți alții. Expresiv și limpede în transmiterea mesajului se prezintă ansamblul selecției de grafică ce poartă semnăturile unor prestigioși artiști din trecut și de azi, de la Grigorescu, Jiquidi, B'Arg la Ivancenco, Dobrian, Cerbu, Chirnoagă, Ad. Dumitrache, Bulacu, Feszt, Nicorescu și alții. Valoroasă prin consistența materialului expus, ca și prin temeinicia idealului artistic asumat, expoziția de la Dalles ilustrează convingător calitatea de martor lucid și angajat al istoriei, pe care arta o exercită de la înălțimea unor consecvente comandamente etice și estetice.

Corneliu Antim

televiziune

tv

Balerina de hîrtie

Ne luminează viața, în sfîrșit, și lăcrămioarele, flori gingașe și parfumate privite în coada ochiului, ne încălzește soarele cînd poate, cerul se înseninează încetul cu încetul, ne înveselesc diminețile și ne îmblînzesc serile amintirile celor care au fost și care nu mai sunt. Pe de altă parte am auzit că în Piața Matache există un cîntar frumos împodobit cu sălcii pe care scrie : „Cîntăritul des aduce succes". Un asemenea cîntar n-am auzit să existe și în Piața Dorobanți, altfel sigur m-aș fi cîntărit și eu împreună cu televizorul. Ar mai fi de spus că după dispariția atît de tragică a lui Alexandru Bocănet, singurul realizator de „divertismente" de maximă originalitate este Titus Munteanu. Cîntărești și cîntărește care în alte emisiuni par făcuți din asfalt devin sub mîna maestrului trestii gînditoare, ceea ce este, să recunoastem, extraordinar, aproape o minune. Nume necunoscute au devenit cunoscute numai și numai pentru că au apărut alături de el, spre deosebire de cele cunoscute care au devenit necunoscute cînd au apărut alături de alții. Nu este, desigur cazul celor din acel „trio formidabil" și cu Marius Țeicu zece. Corina Chiriac, Radu Gheorghe, Alex. Arșinel și aceiași Marius Țeicu sunt profesioniști de primă mînă. Corina Chiriac, după Anda Călugăreanu, este singura actriță-cîntăreață care ar putea ea singură să susțină un show de mare succes pe oricare scenă din țară și din străinătate. Ea este nu numai talentată, dar și inteligentă, și aceasta i se citește în ochi, acolo unde recuziterii și macheurii nu pot face altora nimic. Marius Țeicu e un compozitor cu priză de cîntăreț, el ar putea foarte bine să joace și la operetă, dar mai ales la revistă. Este un „fermecător), ca și Mihai Constantinescu, vrea să aibă succes și-l are. Alex. Arșinel e, la ora actuală, cel mai simpatic actor de revistă, nici frumos, nici urît, nici gras, dar nici, doamne ferește, slab, cîntă plăcut, dansează caraghios, se copilărește. Farmecul lui Radu Gheorghe vine din uriența sa, doamne, el este un copil atît de urît, încît îți vine să-l iei acasă și să-l faci din nou. În același timp are în ochi lacrimile ascunse ale clovnului mereu îndrăgostit de o balerină de hîrtie. Un „trio" formidabil într-adevăr, o sărbătoare...

● Se întîmplă uneori să-ți aduci aminte de judecata cadiului în care nu numai că amîndouă părțile au dreptate, dar chiar și cel care se miră de asta are și el dreptate. Deci, iată ce se poate întîmpla într-un foarte scurt interval pe micul ecran. Între majoritatea emisiunilor dedicate sărbătoririi zilei de 9 mai, bine documentate istoric, sobre, într-un deplin respect al adevărului (mai ales cele realizate de Alexandru Stark și Vartan Arachelian), iată că duminică a fost reprogramat un film — „Ultima frontieră" (regizor : Virgil Calotescu) în care fapte larg cunoscute sînt relatate (cît de cinematografic, nu mai vorbim) total denaturat. Filmul ar putea părea ignoranților o rememorare a tragediei de la Moisei, însă nu este decît o falsificare incalificabilă a adevărului istoric. Uciderea celor 33 de țărani români din Moisei la 14 octombrie 1944 de către fasciștii horthiști este pusă în seama hitleriștilor, iar Monumentul Țăranilor Martiri din aceeași localitate a lui Vida Geza este atribuit unui creator popular fantasmagoric. Dacă am lua acest film ca ficțiune atunci el ar fi trebuit să se petreacă oriunde, dar nu la Moisei, unde actul tragic al execuției a îndoliat atîtea inimi și suflete românești. Este ca și cum ai pretinde că la Călugăreni austriecii l-au învins pe Mihai Viteazu ! Cred că nu mai e nevoie să insist asupra acestui film „insolit", care încearcă să transforme un simbol jertfei pe altarul conștiinței naționale (căruia i s-au dedicat cărți, opere, lucrări de artă plastică, monumente) într-o joacă de-a războiul a unui maior neamț paranoic. Ceea ce mă nedumerește este însă cum a apărut el, între mărturia unui supraviețuitor și balada celor uciși la Moisei. Cum ? !

Iulian Neacșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

1. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (3)

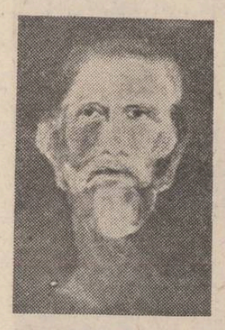

Ulei de Mircea Barzuca

Prinși în arcanele tentației de aproximare a nucleului conceptual-simbolic în virtutea căruia se constituie, subiacent, tema fantastică a nuvelei, e recomandabil totuși să fim cît se poate de circumspecți cu formularea postulatelor de acest gen. Spre a evita riscul aproape iminent de a ne îndepărta mai mult decît se cuvine de substanța realist-mitică a cîmpului epic căruia „povestea" pescarului Amin îi aparține integral, este necesar să urmărim îndeaproape chipul în care acesta trăiește la nivelul eului fenomenal irepresibil-subconștienta dramă declanșată de „amintirea" identității eului arhetipal. Extraordinara autenticitate a modalității fantastice voiculesciene își are originea în inflexibila putere a biograficului realist de a nu-și fi lui însuși suficient și, astfel, de a-și proiecta preaplinul trăirilor moral-afective într-un spațiu al libertății absolute care nu este și nu poate fi altul decît acela al **amintirii** eului arhetipal. De aceea, translația în supra-realitatea fantastică nu are semnificația evadării din real a eroului ; pur și simplu, acesta își asumă riscul trăirii incidentului de viață concret biografică la treapta dramatismului absolut, adică despovărat de tot ce reprezintă spirit de conservare individualistă, cu inevitabilul ei corolar : frica de vicisitudinile vieții, în general, și de teribila amenințare a morții, în special. Intrînd într-un sistem de comunicare ce-i aparține în exclusivitate cu semnele existenței lui a-temporale identificate în ființa uriașului morun, Amin începe a se confrunta cu realul înarmat cu alte criterii de valoare decît ale celor din jurul lui. Întîia **chemare** a eului mitic-arhetipal are drept efect strania sa crispare sufletească pricinuită de antropopatismul unghiului din care Amin recepteaza neașteptata realitate potrivit căreia giganticul pește este morun și nu somn, deși continuă încă a se prevala de codul moral propriu meseriei de pescar : „Cu somnul, da, avea pricini și răfuieli, cum avea cu vecinii din sat, megieși de ogrăzi. Somnul îi înhăța regulat rațele și gîștele de pe baltă. I-a apucat într-un rînd mielul din cîrdul de oi adus de copii la adăpat. Înșfăcase botul vițelului care bea apă. Retezase piciorul unui copilaș la scăldat. Avea de ce să-l prigonească, să-l prindă și să-l judece. Dar morunului ? Se știe, ăsta nu se repede, nu sfîșie. Se mulțumește cu pești mărunți, pe care-i apucă numai cînd vin ca niște nerozi să-l gîdile pe la mustăți".

Treptat, însă, simțul realității impus de avatarul existenței fenomenale începe a-l părăsi pe Amin. Îngrijorarea pricinuită de pericolul aproape iminent ca ființa purtătoare a eului său arhetipal — morunul — să piară, capătă forma celei mai intim-umane neliniști metafizice, tulburătoare prin **„a-conceptualismul** ei originar („Începu să-l apese o neagră grijă necunoscută, să-l gîrbovească povara unei spăimîntătoare răspunderi"), capabilă să atragă după sine dereglarea funcțiilor fiziologice („Mi s-a vărsat fierea în sînge, gîndi, dîndu-și seama ce i se întîmplă") și, drept urmare, capabilă să determine un tip de relație de-a dreptul „bolnav" cu mediul înconjurător („Privi apa, pămîntul, zările, ochii lui puneau pete galbene peste tot unde i se așezau privirile. Plecat peste unda lucie, își căută chipul : i se arătă asișderi verde-galben. Răsfringerea frunzișurilor? Se ridică, icni de cîteva ori niște bale verzi, în gustul pelinului").

Ne așteptăm ca, după o atare atroce suferință morală și fizică, eroul să cadă în somnul eliberator. Ceea ce, de fapt, se și întîmplă: „Obosit, sleit, se urcă și se lungi, împotriva oricărui obicei, pe birna punții din față, o încolăci cu brațele... Sub el apele curgeau cu vuiet din ce în ce mai legănător. Și, ca niciodată, **se cufundă într-o beznă de somn ca un prune"** (s.n.). Așadar, potrivit precizării din urmă, istovitoarea suferință a lui Amin, în acest punct, nu are alt efect decît **un somn fără vise,** adică un somn care își refuză virtutile eliberatoare de sub presiunea realului obsesiv. Nici măcar acum presupusul eu oniric al eroului nu-și vădește prezența benefică, așa cum, de pildă, se întîmplă cu eroii lui Eminescu sau Eliade. Mai mult decît atît, pentru Amin somnul reprezintă un mijloc de binevenită odihnă, menită a-i revigora capacitatea de trăire în real sublim tragică chemare. Imperceptibil, **cealaltă identitate** își exercită funcțiile tocmai în asemenea condiții : „Se dezmetici. Scoase capul în afara grinzii și privi adîncul bulboanei... ciudat : așa, dintr-odată, acum o străvedea ușor pînă la fund". Cu toate acestea, fabulosul **răs-strămoș** întîrzie încă să se arate și, pentru moment, „copilărindu-se", Amin speră a-i provoca apariția recurgînd la practicile din lumea basmului : „Căută morunul îndelung. Nu-l află. Se ascunsese ? Și se-nciudă. Își aminti de basm : cineva dinlăuntrul lui îl învăță să se dea de trei ori peste cap ca voinicul năzdrăvan, și are să se prefacă în gînd... Gîndul pătrunde pretutindeni..." Acuitatea realistă a **chemării,** însă, îl determină pe loc să-și dea seama de naivitatea soluției. Adevăratul ei înțeles stă în asumarea „scenariului" propus la treapta trăirii **lăuntrice** a sugestiei magice :

„— Nu așa... ci în suflet, îi șopti lăuntrul.

Aha... să-și întoarcă de trei ori peste cap sufletul ?

Așa se poate.

Se auzea și se asculta vorbindu-și și răspunzîndu-și singur. Să cerce. Și se încordă... Odată, și intră ca în fundul morții. A doua oară : și ieși ca dintr-un inec. A treia oară : se opri într-un luminiș adînc. Și iată, se făcuse gînd. De ce nu știuse asta mai înainte ? Trebuie să vie ananghia să-l învețe ?"

Ceea ce uimește în cel mai înalt grad este desăvîrșita absența a senzației de artificiu livresc, oricît de tulburător ar fi acesta prin intangibilitatea lui conceptual-metafizică. Concretețea uman-spirituală a trăirii practicilor inițiatice se delimitează net de solemnitatea abstractizantă, inefabil convenționalizantă, proprie retrașării nirvanice consacrată de prototipul narativ eminescian. Din aceeași spiță cu „bolnavul" rege Tlă, eroul voiculescian percepe chemarea „archaeului" cufundat în „cerul" acvatico-neptunic nu pe calea trăirii halucinatorie a conceptului de eternitate, ci prin **re-inființarea,** așa zicînd, palpabil arhetipală a acestuia :

„Un mare, solemn fior îl străbătu, din creier, prin măduvă, pînă în vîrful tuturor mădularelor. Ca țipătul de atac al trîmbiței. Apoi altul și altul, tot mai iute, tot mai dese. Tremura gol, prins ca de un ger năprasnic. Dinții îi clănțăneau ca o meliță nebună. Îl întorseseră frigurile copilăriei ? Apoi zgîlțîiturile încetară și simți că începe să ardă. Arsură lăuntrică, dulce și bună, ca o mîngîiere de sobă cînd intri iarna în casă. Se potolea... Îi era bine. Acum se putea uita fără să cadă în cerul de dedesubt.

Se scrută singur : simțea că trece într-o altă adîncă prefacere. Nu mai avea nimic de-a face cu fapta, cu lucrarea... de acum se închina cugetelor, odihnei în gînduri..."

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

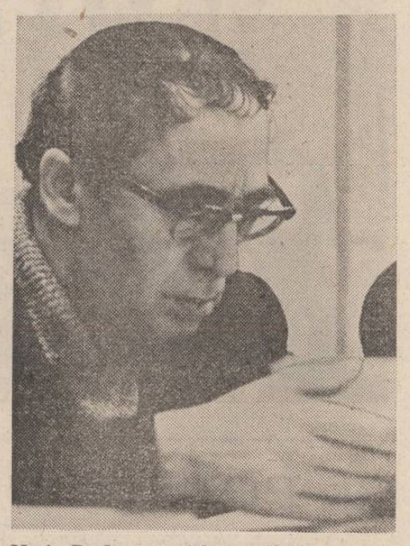

Marin Preda prezent la o ședință a cenaclului „Luceafărului" (1975)

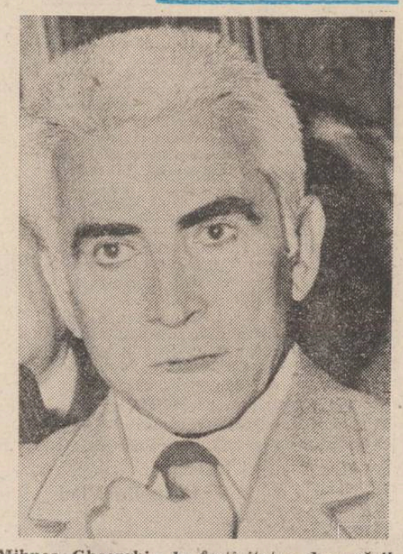

Mihnea Gheorghiu la festivitatea decernării Ordinului Meritul cultural, clasa I, revistei „Luceafărul", al cărui președinte de Consiliu este

Acum 20 de ani așa arătau Adrian Păunescu, Ștefan Bănulescu, Ion Băieșu, Marin Sorescu, nume de primă mărime ale generației literare a Congresului al IX-lea

NUMELE POETULUI

Cezarina — Victoria Adamescu

Gălățeanca Cezarina-Victoria Adamescu a publicat sporadic prin revistele noastre literare deși a scris pînă acum, după propria-i mărturisire, vreo șapte volume de poeme...

Dioptrii pentru suflet — *crochiuri onirice —, volumul pe care ni l-a încredințat (și din care a și citit într-o ședință de cenaclu), structurat ca un mare poem, atestă o vocație certă, temele, motivele literare ca atare fiind supuse unei irepresibile voluptăți verbale... Un flux continuu al memoriei afective străbate versurile Cezarinei-Victoria Adamescu tentată uneori să siluiască delicat limba, dar mai ales obsedată să obțină o tensiune și un stil al „sfîșierii" („cumperi pe nimic / un prigor / pe care ți-l alegi într-o zi / stăpîn absolut, / apoi cățărat pe o aldină / admiri culorile semantice ale trilului, / semnale apriorice / escaladînd universul. / Stergi praful / pe necunoscute / STAMPE NIPONE / Distanța dintre tine și tine / se micșorează sensibil. / Deschizi colivia etalon / și constați / că fără această oglindă / nu te poți îndeajuns recunoaște.")*

Remarcabile aproape totdeauna, fluente și grațioase („călciiul / furnicat / de o posibilă plecare fosforescent — scheletul din oase de greieri / al unei sinuoase duminici / un-doi-trei și / numărătoarea inversă ... / Aproape neinduplecați să evadăm / din spațiul infidel al giruetei / subit văruiți de ninosiri / căutîndu-ne loc potrivit / ca din întîmplare același / una cîte una sugrumînd / ca Saul, vrăjitoarele, / mărunte, sublime tentații...") poemele Cezarinei-Victoria Adamescu mai au încă un dram de terestritate care nu le lasă să leviteze în pura lor autonomie estetică... Credem, trecînd peste această rezervă, în evoluția fericită a acestei poete.

Cezar Ivănescu

N.R. **Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.**

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XLI-A

În prima parte a lucrărilor cenaclului de vineri 29 martie 1985, criticul V.F. Mihăescu face o prezentare a personalității literare a invitatului serii, poetul, eseistul și prozatorul **Marin Mincu.** Aflăm astfel că în ceea ce scrie Marin Mincu este incitant, adesea provocator, uneori chiar sfidător, un tip de scriere care nu lasă indiferente decît spiritele blazate, de altfel domeniile scrisului său în care se exersează cu egală înzestrare, după cum știm, acoperă o arie vastă : de la poezie (o poezie a teluricului, atent construită, spontan imagistică, poetul fiind un geometru al imaginii), trecînd prin critică (un critic — printre puținii critici de idei —, între altele ideea de a învălui cultura română într-o privire de ansamblu oricînd raportabilă la alte culturi europene) și ajungînd la roman (vezi „Intermezzo" care este o carte ce cuprinde un jurnal polifonic, o încercare de recuperare prin memorie a unui timp, realitatea nepierzîndu-și cinetismul, dinamismul ei).

După succinta dar pertinenta prezentare făcută de criticul V.F. Mihăescu, urmează un dialog între Marin Mincu și membrii cenaclului, dialog a cărui arie este foarte largă : de la avangarda românească la „I Novissimi", de la textualizare poetică la Ion Barbu ș.a.m.d., dialog ce captează pe invitat și pe cenaclîști și din care desprindem : „trebuie să încercăm să intrăm în competiția culturală prin produsele noastre de astăzi" ; „cît timp nu avem acces la surse, atîta timp nu putem participa la concurența artistică europeană" ; „sinceritatea reală a artistului este posibilitatea lui de invenție" ; „literatura trebuie să producă sens, a se citi impact", și pentru aceasta „trebuie s-o publicăm", iar nu s-o dosim funcționărește, am adăuga noi.

În partea a doua a lucrărilor cenaclului, lansare de carte: poeta **Smaranda Cosmin** dă autografe pe cea de-a doua carte apărută la Editura Cartea Românească și intitulată „Sărbătoarea lui Alexandru", după care citește cîteva dintre cele mai frumoase poeme din volum (în acest sens ar fi putut să-l citească în întregime — n.n.).

Seara, fiind umplută pînă la refuz cu Marin Mincu și Smaranda Cosmin, lectura poemelor supuse discuțiilor cenaclului a fost amînată pentru data viitoare.

Hero

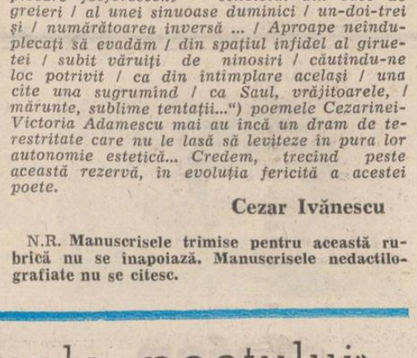

Bogdan Stihi : „Aproape de mal"

Impetuoasa pulsație

Urmare din pag. I

gălniceanu, anunțînd independența românilor, auzim, de asemenea, glasurile ostașilor români întorși de pe frontul antihitlerist, auzim propriul nostru glas, al bucuriei și al încrederii, traversînd toate lunile Mai libere ale patriei.

Despre anii cei noi, în care lunile Mai au vibrat de adînci simboluri, Lucian Blaga scria : „Rare sînt timpurile în istoria noastră care să se contureze cu aceeași pregnanță, cum se întîmplă cu acești ani, la a cărui impetuoasă pulsație am luat parte nu o dată uimiți, totdeauna sincer interesați, cuprinși de curiozitate și de pasiunea pentru mai bine inerentă firii noastre".

„Impetuoasa pulsație" despre care vorbea autorul „Mirabilei semințe" a continuat devenind dinamismul de azi, cu multiplele sale ipostaze care înseamnă tot atîtea înfăptuiri în toate punctele cardinale ale țării. Pe pămînt românesc primăvara pare mereu că vine spre a se mira și bucura : ea vede mereu lucruri noi izvodite de oameni harnici, iar lumina ce-o aduce cu sine aureolează înfăptuiri care vorbesc — prin semnificația lor — de continuitatea unei istorii neasemănătoare cu alta.

Din nou despre epoca și locul de formare al poporului român

Interesul recentei lucrări, apărute postum, din opera lui Tache Papahagi *) este evident din titlul ei. Într-adevăr — cînd s-a format limba română, în ce epocă și pe ce arie geografică anume, sînt întrebări puse mereu, de peste un secol și jumătate. Și-au pus, își pun aceste întrebări filologi, istorici, deci oameni de știință, dar ele interesează și omul de cultură în general, ba chiar publicul mai larg, din cînd în cînd. Fiindcă problema a căpătat adesea și o coloratură pasional-politică, ieșind, în asemenea situații, din sfera rigorii științifice.

După părerea lui Tache Papahagi — care ar fi fost în stare să treacă peste orice considerente de ordinul intereselor naționale și de stat, de dragul respectării adevărului științific — procesul de formare a limbii române și implicit, a poporului nostru, se situează spre sfîrșitul secolului al VII-lea, e.n., pe un teritoriu vast, de la nordul, ca și de la sudul Dunării, pînă spre țărmurile Adriaticei și ale Mării Egee.

Supoziție logică, pe care dealtfel au avansat-o și alți învățați, atît români, cît și străini. Logică, deoarece imperiul roman, în expansiunea lui în Peninsula Balcanică, a transformat în regiuni proprii, rînd pe rînd, sudul ca și nordul acestei peninsule, trecînd apoi și în Dacia. Proces început în secolul al II-lea i.e.n. și încheiat, cum se știe, în prima decadă a celui de al II-lea secol, e.n.

Cum se explică unitatea limbii române — pe spații atît de largi, evidentă și azi ? Evidentă și azi, deși din secolul al VIII-lea, românii din nord și cei din sud au fost despărțiți de slavii așezați sub Dunăre.

Explicația nu poate fi decît una singură : la acea dată — în secolul al VIII-lea — limba noastră era, în linii mari, formată, poporul român deja exista, ca entitate distinctă. De altminteri, din secolul al X-lea apăreau cele dintîi alcătuiri statale românești în Tesalia, cunoscutele **Vlahii.**

Diferențierile lingvistice, cîte sînt, au început după secolul al VIII-lea. Româna din nord, din Dacia, ocrotită de formațiuni statale românești, continue, odată cu secolele al XI-lea — al XII-lea, consolidate după aceea, a evoluat, îmbogățindu-se, perfecționîndu-se în timp. În vreme ce limba română vorbită în sud, neavînd o asemenea șansă, nu a putut evolua constructiv, formațiunile statale ale românilor de aici, deși mai timpurii, fiind dominate cultural și ca structuri statale de populația de origine greacă și slavă, mult mai numeroasă în Peninsulă, luată împreună. Așa se face că aromâna, de pildă, pare, față de limba română actuală „ca o fotografie a ei anterioară secolului al XV-lea", cum scrie Tache Papahagi în lucrarea sa. Lucrările chiar așa și stau, reputatul filolog mai atrăgînd atenția că dialectul aromân de astăzi este apropiat, ca expresie lingvistică, de limba cronicarilor de la noi, ca și de cea a textelor bisericești din secolul al XVI-lea.

Unitatea limbii române nord și sud-dunărene mai explicîndu-se, după Tache Papahagi, și prin participarea substratului autohton comun (graiurile traco-geto-dacice) la formarea ei.

Desigur, argumentele filologului în susținerea tezelor sale sînt și de ordin gramatical-lexical. El analizează în lucrare — ilustrînd copios din atare perspectivă — identitatea diferitelor categorii gramaticale din grăirile românești : substantiv, articol, numeral, verb. Întărind astfel afirmația sa că, la data despărțirii românilor sudici și nordici, prin așezarea slavilor în regiune, limba română era de acum formată. Avînd același fond principal de cuvinte și aceeași gramatică, moștenite din latină, ca și același substrat lexical autohton, modificările ulterioare, diferite în nord și în sud, nu-i puteau afecta configurația într-atît încît să se poată vorbi azi de limbi deosebite, ci doar de dialecte ale unei și aceleiași limbi unitare, pe tot spațiul proto-românei de odinioară : în fosta Dacie, ca și în insulele lingvistice românești ce se mai păstrează încă, la sud de Dunăre, în Grecia, Albania, Iugoslavia și, mai puțin, în Bulgaria.

Argumentele regretatului filolog nu sînt cu totul inedite, cum spuneam mai sus. Ele au fost susținute în nuanțe diferite și de alți cunoscuți învățați cercetători, de-a lungul timpului. Meritul lui Tache Papahagi este însă, în lucrarea de față, acela de a fi sintetizat și precizat datele unei probleme atît de disputate.

Lucrarea este prefațată și ingrijită de Ecaterina Nadu.

Hristu Cândroveanu

*) **Tache Papahagi : „Din epoca de formațiune a limbii române", Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.**

Frontul Transilvaniei

Urmare din pag. a 3-a

și nume de localități, intrate de-acum în istorie. Ne poartă iarăși gîndul, acolo, lîngă linii, unde în scurtul repaos a fost scrisă, la repezeală, o epistolă, care, apoi, cine știe de unde, după ce a fost purtată mai multe zile în buzunar, a fost expediată...

★

Ianculești (lîngă Carei) este o așezare de moți care au coborît acum 60 de ani Apusenii, chiar din Albacul lui Horea și s-au așezat aci, în urma primei reforme agrare, înfăptuită după Marea Unire. Urmași vrednici ai Împăratului Dreptății s-au dovedit a fi moții de-aici, în apărarea întregului pămînt al Transilvaniei. Infanteriști sau artileriști, voluntari pe front, după ce Ardealul de nord, împreună cu pămîntul pe care l-au primit „după dreptate", a fost răpit.

Este de-a dreptul minunat să stai de vorbă cu Toader Ion, cu Todea Nicolae sau cu frații „Jurj" (Giurgiu, Gheorghe și Giurgiu Ispas), de la care poți să afli atît de multe, trăite. Poți să afli, de la cel mai vîrstnic dintre frații Jurj, cum se incendiază un avion inamic, cu tunul antiaerian, după ce l-ai păcălit cu niște trunchiuri netede de copac, ridicate în sus, simulînd țeava de tun. Sau cum poți distruge, tot cu antiaeriana, cuiburile de mitraliere, care trag fără încetare în camarazii tăi infanteriști. Poți să afli, de la celălalt frate (și el artilerist, dar într-un regiment de cîmp), cum se poate trage cu tunurile direct de pe șosea, cînd inamicul te surprinde în marș. Și mai poți afla cum cad, secerate și ele, lanurile de floarea soarelui, în care te-ai adăpostit și în care inamicul aruncă cu brandurile. Și că, de fapt, nu-ți mai este frică de moarte, mai ales cînd părinții tăi au sfîrșit în bătăi groaznice, într-o zi fierbinte de august, la Alba Iulia...

Toate acestea, nu le mai uită omul, în veci ! El își dezvelește puțin pieptul, să-ți arate unde a fost rănit, și de sub cămașa lui, albă, vezi că răsare o cicatrice mare cît o floare de margaretă. Apoi, tot el, omul, care acum te privește din înălțimea căruntă a anilor săi, pe care i-a trăit, mai mult în nevoi decît în bucurii, trage un sertar, în care ține o fotografie de pe front și constați că din imagine privește un bărbat mult mai tînăr, desigur altul decît cel care stă acum în fața ta. Iar dacă te uiți mai bine, vezi : ochii au rămas aceiași. Ard. Lumini nestinse...

★

Comunicatul special al Marelui Stat Major al Armatei, din ziua de 25 octombrie 1944, anunță această mare bucurie poporului român : **„După ce trupele române, în colaborare cu cele sovietice, au eliberat orașele Carei și Satu-Mare, au depășit frontiera româno-maghiară, desrobind astfel întreaga Transilvanie".**

După lupte de circa șase săptămîni, Ardealul a fost eliberat. Eliberarea lui a însemnat eliberarea întregii Românii.

În ziua de 25 octombrie 1944, la ora 9,45, pe soclul unei statui a fost arborat, la Carei, de sergentul Ioan Ciurea (cel care avea să cadă eroic în munții Tatra), tricolorul românesc.

Sub un soare blînd, care a însoțit marile victorii pe tot frontul, în decorul arămiu de toamnă, pe sub ferestre împodobite cu flori, s-a încins o horă.

„Hora de la Carei" era hora bucuriei întregului Ardeal. Era hora înfrățirii și libertății pămîntului românesc.

O contribuție majoră

S-au scurs 14 ani de cînd prof. Gheorghe Mușu a publicat un prim volum dintr-o întreagă serie dedicată evaluării și re-evaluării relictelor culturale de pe teritoriul balcanic, un loc esențial ocupîndu-l lumea tracă, alături de cea greacă, în context vechi european. Cîteva din datele prezentate și analizate (cele mai multe) sînt remarcabile, cu totul noi, cîteva premiere mondiale, de o importanță capitală în înțelegerea unor fenomene de cultură și civilizație într-o care azi doar foarte puțini mai au gust și aplecare. În mod cu totul inexplicabil, lucrările prof. Gh. Mușu au rămas neobservate de specialiști, deși unele fapte ne apar de o evidență absolută. Cel puțin două studii de amploare trebuie să rețină atenția noastră, deoarece ele privesc esența, fundamentele civilizațiilor succedate pe aceste locuri : **Zamolxis** (în volumul **Zei, eroi, personaje**) și **Crăciunul** (în volumul **Din istoria formelor de cultură arhaică**). În primul din aceste studii, dedicat zeității supreme la tracii de nord (geții), autorul ne oferă o prezentare completă și, în același timp, concentrată, a unui subiect de maximă dificultate în literatura de specialitate. Credem (fără a subestima contribuția altor eruditi ce au abordat acest subiect) că avem aici poate cel mai bun studiu dedicat zeului Zamolxis. Într-un text dens și, este drept, nu totdeauna accesibil integral la o primă lectură, cititorul este introdus în atmosfera unor tipuri de cultură de mult apuse. Ni se dezvăluie aici un procedeu frecvent folosit de autor : analizarea unor documente antice și interpretarea lor prin prisma lumii noastre dar încercîndu-se o „identificare" cît mai completă cu acele timpuri. Multe din datele prezentate în acest studiu ne apar clare, definitive, — cum ar fi — de exemplu — explicarea pasajului din Herodot în care geții trag în sus, spre cer, trag cu arcul **chiar** în zeul lor, ori — legat de aceasta — ne apare definitivă ideea caracterului chtonian/solar al lui Zamolxis. În sfîrșit, apelîndu-se la folclor, ni se relevă urme păstrate pînă azi dintr-un sistem mitologic de mult apus, dar fascinant și uimitor atît pentru grecul Herodot cît mai ales, pentru noi, oamenii sec. XX.

În studiul **Crăciunul** prof. Mușu urmează un drum invers, dar nu mai puțin emoționant : apelează la folclor și la credințele populare românești, pe unele datele gramaticii comparate, pentru a reconstitui o sărbătoare tracă de tip solar, ținută în jurul solstițiului de iarnă. Această sărbătoare „a arderii buturugii", Crăciunul (care dialectal are și sens de „butuc, bucată de lemn", precum la albanezi **kërcü**) în mod clar precreștină (cum a arătat de mult Frazer în **Creanga de aur**) a fost preluată de români ca atare în numire și cu ritual îmbrăcat în noile forme cultice. Din păcate, rezultatele clare, definitive din aceste studii au fost și sînt total ignorate de cercetători, cum tot ignorată a rămas și o lucrare dedicată integral credințelor trace : **Din mitologia tracilor,** prima și deocamdată singura de acest fel în literatura mondială !

Prof. Gh. Mușu nu a abordat însă numai problemele legate strict de traci și de cultura lor, ci le-a privit într-un larg context carpato-egeean dintr-o perspectivă pre-indo-europeană sau, cu un termen aparținînd prof Marija Gimbutas, o admirabilă cunoscătoare a pre-istoriei sud-est europene, din perspectiva Vechii Civilizații Europene (Old European Civilization) care — potrivit aceleiași cercetătoare — și-a avut centrul („heartland") pe teritoriul României. Ni se pare nimerit a lega acum concluziile prof. Mușu (venind dinspre datele lingvistice) de cele ale profesoarei-arheolog Marija Gimbutas, deoarece ele converg și se completează reciproc, constituind un solid punct de plecare pentru viitoare cercetări. Ne gîndim, în primul rînd, la concluziile lucrării **Lumini din depărtări,** în care, pentru prima oară pe plan mondial, resturile pre-hellenice sînt analizate dintr-o perspectivă (a) geometrică (a „simfoniei adîncurilor") și alta (b) cromatică (a „simfoniei culorilor"). Cititorul este purtat într-o lume fascinantă, de mult apusă, dar care stă la baza civilizației europene de mai tîrziu. Prof. Mușu propune aici un drum cert spre descifrarea enigmaticului Linear A din Creta. Spre netă deosebire de erudiții apuseni, care au încercat să apropie silabogramele cretane de diverse numiri răspîndite în tot spațiul mediteraneean (pornind adesea de la premisa greșită că acest linear ar nota un idiom indo-european, eventual semitic), prof. Mușu pornește analiza de la izolarea și descifrarea elementelor pre-hellenice din chiar echivalențele găsite în limba greacă. Punctul de plecare în acest teribil periplu (în sensul cel mai bun de „încercuire a adevărului") îl constituie paginile dedicate zeiței Athena, ce va fi însemnat „bortă, scobitură" (= „zeița scobiturii"). — și tot astfel — ni se dezvăluie sensurile altor termeni fundamentali ai lumii grecești și, prin aceștia, ai culturii europene moderne : **Orión,** ce înseamnă „uriașul" ori **Olytteús/Olysseus,** devenit ulterior **Odysseus,** printr-o deformare de pronunție frecventă în elementele pre-hellenice, ce va fi însemnat „adîncul, ascunsul".

Credem că lucrarea **Lumini din depărtări** este o carte de referință pentru orice studiu care se va îndrepta spre descifrarea relictelor Vechii Civilizații Europene. Am regretat aici lipsa unui indice care să rezume numeroasele forme analizate și, mai ales, am regretat lipsa unei prezentări mai ample (nu de numai o pagină) într-o limbă de circulație, care ar fi usurat mult accesul cercetătorilor străini, acces oricum îngrădit de tăcerea (ostentativă ? !) care a înconjurat această lucrare de înalt nivel științific.

Firește, spațiul disponibil nu ne permite să analizăm în detaliu rezultatele obținute de prof. Mușu, și să extindem aceste rezultate la alte spații geografice : Albania, Italia, Provence, Elveția și firește, România (am făcut-o în lucrarea noastră **Byzantion** și o vom amplifica în **Lexiconul pre-indo-european** pe care sperăm să-l ducem la bun sfîrșit). De altfel, multe din rezultatele la care a ajuns prof. Mușu ne sînt necunoscute, deoarece circumstanțe ingrate au făcut ca cel puțin două lucrări ale sale să rămînă în manuscris. În orice caz, există cel puțin două direcții mari de cercetare abordate : a) analizarea fondului pre-hellenic și crearea unui drum sigur spre descifrarea Linearului A și b) analizarea civilizației trace în dubla sa perspectivă pre-indo-europeană și indo-europeană în strînsă legătură cu celelalte zone etno-culturale ale Europei. Sînt direcții de cercetare care ne vor duce, poate chiar înainte de finalul acestui mileniu, la reconstituirea celor mai vechi idiomuri vorbite în Europa, în primul rînd la citirea Linearului A din insula Creta.

Sorin Paliga

Principalele lucrări ale prof. Gheorghe Mușu : **Zei, eroi, personaje,** București, 1971 ; **Din istoria formelor de cultură arhaică,** București, 1973 ; **Lumini din depărtări,** București, 1981 ; **Din mitologia tracilor,** București 1982. **Kronos sau creația,** manuscris ; **Cuvinte trace și pre-trace,** manuscris ; **Din lirica elină,** manuscris.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XI)

Recviem pentru Nichita

Inițiatul Pytagora era convins că sufletele poeților treceau, după moarte, în trupurile lebedelor. Și tot el afirma că melodia de pe urmă a păsării lui Apollo nu era altceva decît un cîntec de bucurie, exprimînd fericirea de a trece în viața de dincolo. Așa s-a născut și sintagma referitoare la operele din urmă ale artiștilor, iar dacă ne gîndim că poeții și lebedele sînt aidoma, jalea e cu atît mai mare. Dacă sufletul prietenului nostru, poetul Nichita Stănescu, a trecut într-o lebădă, atunci preț de cîțiva ani buni îl mai avem printre noi și îl putem desluși mlădiindu-se pe lacuri, risipind cu dărnicie armonii și umbre de zăpadă, scuturînd pagodele înflorite ale cireșilor... Așa maiestuos trece el printre nodurile și semnele presărate spre aducere aminte, primind onorul satelor de pescari și al elfilor din nuferi, sfidînd desertăciunea lumii cu o suviță rebelă de păr inspirat. Am tot aminat să-mi scriu amintirile despre Nichita Stănescu, poate că le-am lăsat inadins să se dospească și să văd care sînt mai durabile, între timp a apărut și un soi ciudat de copilandri care parcă ar dori să-i monopolizeze memoria, dar să-i înțelegem și pe ei, pentru că a fost idolul lor. Primul semn frumos pe care mi l-a trimis poetul a fost exact acum 10 ani, pe cînd citeam la cenaclul de dramaturgie al Uniunii o farsă politică intitulată „Viața pe scaun". Părerile erau împărțite : aprecieri de la Iosif Naghiu, Dina Cocea, Ion Băieșu, critici violente de la Radu F. Alexandru. L-am văzut pe Dorel Dorian dispărînd pentru o jumătate de oră, după care a apărut cu un petic de hîrtie, solicitînd îngăduința să-l citească. Era o poezie de la Nichita, care cîna cu un etaj mai jos, o adeziune totală la ideea piesei (povestită de Dorel Dorian) și la tinerețea mea care trebuia sprijinită. Gestul lui m-a înduioșat și, ca să fiu sincer, m-a făcut să mă simt foarte mîndru. Ani de zile ne-am adus aminte de acel episod, iar Poetul, ca un adevărat luptător, mi-a explicat că nu-i place să vadă tineri încoltiți și că, de fapt, este loc pentru toată lumea în literatură. O dată mi-a dedicat chiar un catren, cuceritor prin simplitatea și marele adevăr pe care îl conținea : „Vadime, Vadime / Eu am loc de tine / Tu ai loc de mine / Vadime, Vadime !" Un al doilea gest surprinzător, care m-a uluit atît prin rapiditatea cu care s-a produs, cît și datorită gratuității sale nobile, a fost o caldă prezentare pe care a făcut-o la radio volumului meu de debut, în 1977, cronică publicată ulterior și de „Scînteia". Eu nu îi cerusem practic nimic, niciodată, dar el s-a simțit dator să mă ajute, pentru că era din cale-afară de generos, cu absolut toți tinerii cu care soarta făcuse să i se întretaie pașii. Nu m-am priceput vreodată să-i întorc darurile, el avea oricum atîtea daruri de la natură, dar în inima mea, Poetul s-a instaurat treptat, cu îndreptățirea pe care i-o dădea nu numai harul său excepțional, ci și curătenia morală nemaivăzută la alții.

Nichita era un patriot, la modul cel mai frumos și pașnic al cuvîntului. Era în stare să demonstreze, ore în șir, că Bacovia, de pildă, e mai mare poet decît toate celebritățile altor culturi europene, dar lipsa de circulație universală a limbii române l-a împiedicat să obțină laurii meritați. Avea un cult pentru Eminescu, în ipostaza căruia s-a complăcut cîndva cu veselie. Se afla în vizită printr-unul din satele nord-estului Moldovei, acolo pe unde bădia Mihai încă nu a murit, fiind încă o legendă vie precum mestecenii și fagii. Un țăran român, care îl găzduia la prînz, știa că-i vine în ospeție cel mai mare poet român, și cum pentru simplitatea lui genială acesta nu putea fi decît Eminescu, așa i s-a adresat și el, tot timpul, aceluia care îi călcase pragul. Nichita îmi povestea scena cu mult umor : „Domnule Eminescu în sus, domnule Eminescu în jos, tot așa m-a ținut, dragul de el. Iar eu nu l-am contrazis. Puteam eu să-i stric plăcerea ? Tîn minte că umbla descult în jurul meu și că îl chema Pistol. Era un dialog dat în paște între poetul Eminescu și țăranul Pistol !" Desigur, unii pot zice că Nichita mai și fabula, tot ce se poate, dar o făcea atît de frumos încît trecea pe nesimțite în teritoriul poeziei, ori asta nu era un păcat, ci un mare cîștig. Din noianul de amintiri comune, atît de răzlețe din păcate și deloc fundamentale pentru biografia sa, aș mai alege cîteva. În seara de Crăciun a anului 1981, pare-mi-se, luam masa cu Eugen Barbu pe undeva, prin Piața Amzei. La un moment dat, ne pomenim cu Nichita, viscolit din cap pînă în picioare. Venise să mai facă ceva cumpărături pentru casă, de sărbători. A fost o bucurie imensă, pentru toți trei, și țin minte că a insistat foarte mult să petrecem Crăciunul la el, fiindcă stătea aproape și era păcat „ca să se lepede / clipa cea repede" a unei nopți atît de frumoase. Am acceptat cu plăcere și am stat împreună cu mult după miezul nopții. Poetul era în vervă, ne-a dedicat versuri și a fost o gazdă fermecătoare. Marea lui plăcere era să-și exhibe colecția de monede antice, și avea, într-adevăr, ce să arate ! Atunci mi-am dat seama, de fapt mi-am întărit convingerea, că Nichita era un om de carte și un pasionat de istorie cum puțini scriitori se mai află. Preț de vreun ceas, ne-a purtat într-o călătorie fantastică, populată de republicani și imperiali, de macedoneni și vizigoți, sesterții și staterii însuflețindu-se sub respirarea sa și strălucind ca flăcările pe comori. Aceasta era lumea sa de taină, exodul său plin de făgăduințî. Și dacă mă gîndesc că Pomul de iarnă scînteia într-un colț al camerei, ca un minei pe decembrie, că era pace și belșug și că Poetul trăia — atunci seara aceea îmi apare ca un colț de rai pe pămînt și cred că este una dintre cele mai frumoase amintiri ale mele. Am auzit voci care l-au criticat pe Eugen Barbu pentru unele judecăți mai aspre din serialul său „Ariel spre toamnă" cu care și-a început „La judecata de apoi a poeților". Adevărul este că maestrul l-a iubit foarte mult pe Nichita, considerîndu-l (hai s-o spun pînă la capăt) cel mai mare talent nativ pe care l-a avut vreodată poezia română. Aprecierea aceasta, extrem de gravă și de responsabilă, a făcut-o în repetate rînduri, și nu din curtoazie, pentru că nu e felul său. Iar atunci cînd a fost mai asoțu a fost tot din dragoste, din dorința de a-l determina pe Poet să nu dea la tipar chiar tot ce scria sau improviza, întrucît blocul lui de marmură era prea măreț pentru a-l mai orna cu artificii sau witzuri perisabile. La vremea aceea, însuși Nichita nu s-a supărat, așa că nu văd de ce s-ar supăra acum unii dintre epigonii lui care nu în acest mod îi vor glorifica memoria.

N-aș vrea să mă pronunț acum asupra creației poetice a lui Nichita Stănescu — ea este prea complexă și novatoare ca să poată fi tratată de un singur om, pe spații restrînse de gazetă. Tot ce visez, deocamdată, este o selecție riguroasă din cele mai bune antume și postume ale acestui elegiac-unicat, pentru că marele public are o sete continuă de poezie nichitiană. Din păcate, dacă Eminescu l-a avut pe Maiorescu, Nichita nu și-a găsit încă un critic și editor pe măsura operei sale.

Iată că trecem și prin această primăvară, din nou fără Nichita Stănescu, mai tragici și mai săraci decît înainte, mîngîindu-ne numai la gîndul că acest popor a mai putut să dea la iveală o minune de om care din risipirile grăiului a avut darul dumnezeiesc de a împleti o cunună de grîu și nestemate. El emitea continuu poezie, aceasta era starea lui naturală, iar unui om care n-a știut în viață decît să facă bine, numai bine, cultura română cuvine-se a-i aduce mereu la mormînt lalele galbene, stînjenei și roze de mai. Un astfel de om a fost, este și va fi mereu Nichita Stănescu, întrupat în lebădă cîntătoare care plutește pe sub clarul de inimă al umanității, cuibărîndu-se pe veci între trestiile limbii române.

Corneliu Vadim Tudor

alexandru ivănescu

Poem

I

Sînt cheia orphycă
a tuturor timpurilor existenței mele –
unice, nesfîrșite, și care se repetă mereu.
Iată-mă, orice aș face
sînt complicele meu nedorit
(uneori chiar propriu-mi Herostrat).
Și umblu prin mine ca Diogene
cu lampa aprinsă în plină zi...
Desenez pe nisip teoremele lumii
în timp ce soldatul străin îmi ia viața.
Dar nemurirea mea nu vine de-acolo,
ci din cucuta pe care singur mi-o fierb
ca un zeu pedepsit să parcurgă
drumul lui Tantal la nesfîrșit...

II

Zeii dorm și nu se gîndesc la nimic.
Mîine vor avea din nou sobor –
se vor certa și plini de patimi
vor hotărî destinul muritorilor pentru
a doua zi...
Pe mine mă vor condamna să scriu poeme
și poate chiar să iubesc.
Apoi, retrași în necuprinsele lor incăperi,
vor rîde-n hohote

III

Și iată, am încercat să forțez
mîna destinului meu poetic.
Muzele mă ceartă din cînd în cînd
și foarte rar mă alintă.
Delfinii doar mă salvează
aruncîndu-mă la mal...
Oamenii nici nu mă iau în seamă,
în cazul cel mai bun mă acoperă cu
prundiș.
Iar eu îmi fac locuința de piatră
și ascult de-acolo, din hrubă, clocotul
mării
și cîntul sirenei care azi vrăjește rotundul
soare și știrbita lună.
Apoi îi leagă
și mi-i aduce în pragul casei.
Eu mă bucur și fac din ei femeia.

IV

Patul meu, în care-ai fost asnoapte,
fu cea mai frumoasă grădină din lume...
Luna, printre crengi, se îmbătase și ea –
cînta ca o ulcică
și dansa ca o negresă
sfîrșitul și începutul,
sfîrșitul și începutul iar...

V

Acum e o simplă barcă
ce lunecă din loc în loc...
– Aș fi putut să te înec – îmi spune,
și rîde legănată de talaz.

Iar pe mine mă cuprinde din nou răul de
mare
și mă doare capul cumplit
precum pe Zeus cîndva...

PROBABIL/POSIBIL

O carte despre H. G. Wells

Deși părea la un moment dat că va deveni unul dintre puținii noștri prozatori specializați în literatură SF (poate chiar singurul dintre autorii consacrați), Mircea Opriță a oferit în ultima vreme probe ale faptului că intențiile sale literare sînt mult mai complexe. Astfel, el s-a dovedit a fi un autor avizat de antologii SF, dar și un bun prozator orientat către observația socială (romanul ironic **Cina cea mai lungă**, 1983, nu are nici o legătură cu anticipația). În fine, monografia **H. G. Wells. Utopia modernă** (Editura Albatros, 1983) arată în chip convingător că Mircea Opriță posedă energia și mijloacele pentru a se ilustra în istoria literară ; această carte a obținut două premii : al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca și al revistei „Știință și tehnică".

Metoda critică folosită în **H. G. Wells. Utopia modernă** este cea tradițională (să convenim a denumi astfel un mod critic dominat de „analiza cugetată" a lui Lanson), dar sînt urmate și unele sugestii metodologice mai recente, cele mai vizibile fiind derivate din structuralism. Teza fundamentală, părînd a fi de proveniență croceană, constă într-o disociere între retorică și poezie. Mai întîi, renunțînd la criteriul prezentării cronologice, autorul trece în revistă partea cea mai perisabilă a operei literare și jurnalistice a lui Wells, anume cea legată de dorința argumentării teziste a unei osaturi ideologice. Analizînd cu meticulozitate ideile teoretice ale „utopistului modern", monografistul le descoperă neajunsurile, dar și calitățile (acestea din urmă aflîndu-se într-o netă inferioritate, de natură să favorizeze o tot mai accentuată alunecare în uitare a respectivelor texte). La concluzii asemănătoare ajunge Mircea Opriță și atunci cînd analizează utopiile, adică acele romane și proze scurte unde Wells prezintă un viitor „ameliorat" conform convingerilor sale socio-politice.

Punctul forte al operei lui Wells, conchide criticul, sînt ucronițiile (utopii unde viitorului i se trasează o configurație străine de tezismul optimist) scrise în prima parte a carierei. Cum este firesc, analizîndu-le, discursul critic se înviorează în chip vizibil. Mircea Opriță găsind din ce în ce mai multe formulări memorabile. Un exemplu de analiză remarcabilă, cuprinzînd cîteva note de originalitate, este interpretarea capodoperei lui H. G. Wells, **Mașina timpului**, unde se lasă întrevăzută o certă energie eseistică : „Ce este, așadar, **Mașina timpului** dacă nu un poem filozofic ale cărui episoade principale alcătuiesc cîntarele ultime într-un **De rerum natura** care și-ar prelungi aria de cuprindere tematică de la un capăt la celălalt al existenței universului ?". Apreciind că celebrul roman wellsian este un „poem al efemerității și solitudinii cosmice a spiritului uman" și reușind să argumenteze în mod convingător această afirmație, Mircea Opriță reușește să ridice discursul său dincolo de cotele la care obișnuitele prejudecăți critice referitoare la genul anticipației plasează opera scriitorului englez. Analize reușite sînt dedicate și celorlalte cărți din seria distopiilor de tinerețe : **Insula doctorului Moreau, Omul invizibil, Războiul lumilor, Primii oameni în Lună.**

Scriind despre Wells, Mircea Opriță scrie însă și despre genul SF. Alături de remarcabilele analize și generalizări legate în mod direct de opera avută în vedere, referirile la unele dintre marile probleme ale genului anticipației constituie a doua reușită a cărții sale. În mod semnificativ, termenul de science-fiction apare pentru prima oară în carte la pagina 286, pînă atunci fiind preferați termenii legați de noțiunea de utopie. Atunci cînd vorbește despre prejudecățile care l-au nedreptățit pe Wells, autorul (el însuși, ca oricare dintre bunii autori de proză SF, parțial „beneficiar" al unor prejudecăți întrucîtva analoge) găsește formulări exacte : „Poate cea mai periculoasă prejudecată gravitînd în jurul utopistului modern — periculoasă pentru că îi trivializează opera, o aruncă din virful condeiului dincolo de frontierele literaturii, prin refuzul oricărui nivel de profunzime și al oricărei sugestii estetice — este cea care declară romanele tinereții lui Wells literatură «populară» în accepția peiorativă a termenului. Cînd se însoțește snob de grimasa caracteristică disprețului, opinia aceasta emană de la rafinații insultați de imperfecțiunile stilului (reale unele, inventate altele) și de «vulgaritatea» unei formule înșelătoare (romanul de aventuri), căreia îi refuză aprioric șansa sublimului".

Voicu Bugariu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. O carte apărută recent (Al doilea război mondial. Acțiuni militare, politice și diplomatice. Cronologie. **Ed. Politică**) semnată de **Leonida Loghin** ne face să fim, după aproape o jumătate de secol, martori stupefiați la împărțirea lumii ca pe un tort de către marile și micile puteri imperialiste. Strădaniile de a păstra Balcanii și partea noastră carpatică în afara focului marii conflagrații sînt sortite eșecului. Pentru a avea acces la cîmpurile petrolifere românești, Hitler sprijină acțiunile criminale de împuținare a teritoriului României. Războiul cuprinde rîuri, mări, oceane, continente, marile puteri își vînd și își împrumută arme în schimbul unor insule și al unor peninsule. Viețile omenești nu mai sînt decît niște cifre din care bătăliile mușcă întruna. Hărțile se schimbă peste noapte într-un iureș incredibil fără să fie întrebați istoricii și geografii. Destul dictatorial își arogă forțe geologice pentru a șterge de pe fața pămîntului granițe, reliefuri, orașe, destine.

Întoarcerea armelor a însemnat pentru români lucrul cel mai firesc : declanșarea revoluției de eliberare socială și națională. Copiii, nepoții, strănepoții noștri trebuie să existe, trebuie să se joace, trebuie să zîmbească, trebuie să aibă zilele acestei lumi de partea lor.

II. Silvicultură. În medie, pomii fructiferi trălesc mai puțin decît cei neroditori.

III. Jocul stilistic nu exclude gravitatea — doar o amină ; să nu o amine la nesfîrșit.

IV. Ferește-te de discipoli : ei sînt viitorii tăi adversari.

V. Dau o carte pentru un titlu (de carte !).

VI. Riscul de a nu te mai putea referi la altceva decît la lucrul la care te referi.

VII. Muzica anonimă spune cît pierde sau cît cîștigă un popor.

VIII. Războaiele au existat înainte de nașterea acestui copil. După ani de zile, pe nesimțite, se va gîndi la ele ca la propria lui istorie. Biologii spun (și nu vreau să-i cred pînă la capăt) că ontogeneza repetă filogeneza, că transformările unei ființe vii de la stadiul de embrion pînă la sfîrșitul vieții, oglindesc procesul evoluției formelor organice de cînd există viață pe pămînt.

IX. Ehei, de cîtă vreme și-au dat seama oamenii, după rotunjimile femeii, că pămîntul este rotund, dar faptul că pămîntul „era" rotund rămînea o chestiune intimă.

X. În copilărie, aveam vreo zece oi pe care părinții le țineau la iernat în curtea noastră. Într-o primăvară, dădeam drumul unui berbecuț, mă așezam în fața lui frunte la frunte și-l învățam să împungă. Tată nu mă lăsa („Nu-l învăța, mă, să împungă că te-mpunge pe tine !") dar cum îl prindeam că nu e acasă deschideam ușița berbecuțului. Cînd l-am adus din nou la începutul iernii, crescuse, era ditamai cîrlanul și cum m-a văzut și-a încordat grumazul. L-am lăsat închis în țarcul lui.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Două ceaiuri

Am organizat nu de mult un **ceai** pentru fiica mea fiindcă toți colegii ei au dat **ceaiuri** și evident că nici ea nu putea face o excepție. E inutil să descriu cîtă alergătură m-a costat chestia asta în aparență simplă.

Cînd am găsit pepsi, (băutură absolut scîrboasă cu gust de iod), n-am avut sticle și pînă m-am dus după sticle nu mai era pepsi. Apoi a urmat problema casetofonului. Trebuie musai să împrumut o **sculă** ultimul răcnet cu boxe puternice dărîmătoare de geamuri și casete cu muzică disco care-ți fulgeră șira spinării. Și a mai trebuit să mut mobila din camera de zi să aibe loc pentru zbenguială. Am făcut sul covoarele și mi-am luat adio de la parchetul dat cu paluxși obosit ca un maratonist începui să aștept invitații ce-și anunțaseră sosirea în jurul orei opt seara.

Desen de George Buțu

După ce am dat un tur diplomatic la etajele inferioare și superioare pentru a anunța vecinii asupra plăcerii pe care trebuiau vrînd nevrînd s-o accepte, am aruncat un ultim ochi de control peste masa așezată într-un colț al camerei, (singurul mobilier de altfel), pe care se lăfăiau tot felul de minuturi apetisante. Sfătuit să rămîn în bucătărie spre a nu intimida invitații m-am supus și am început să gîndesc cu melancolie la primul și ultimul **ceai** al adolescenței mele.

Eram în ultimul an de liceu și un prieten mai mare care făcea figurație la teatru a organizat la domiciliul său de burlac un asemenea **ceai.**

Am făcut rost de cinci lei primiți de la bunica din pensia ei de văduvă de război, mi-am periat cu sîrg costumul de haine și, fiindcă stăteam într-un cartier al orașului, am împrumutat unui vecin bicicleta lui veche dar bine unsă. Cu banii mei și ai celorlalți băieți invitați a fost cumpărată o sticlă de rom Jamaica. **Actorul** avea o cameră în centru cu o mică debara ce slujea ca bucătărie. În această debara dăduse foc de cu seară lămpii de petrol deasupra căreia așezase o oală în care apa începuse să clocotească. Restul dependințelor sanitare erau în fundul curții.

Și mai avea actorul un patefon cu arc împrumutat din recuzita teatrului și patru plăci mari și late cu tangouri languroase. Și într-un colț al camerei pe un fel de ladă acoperită cu ziare așezase șase pahare desperechiate și un morman de biscuiți de culoare incertă. Noi am fost patru perechi, opt persoane adică și cînd a venit rîndul să sorbim ceaiul îmbunătățit cu picături de rom subsemnatul și gazda am folosit două căni de tablă cu zmaltul sărit. Nu ne cunoșteam partenerele care erau muncitoare tricoteze la o filatură din oraș și înainte de-a începe dansul, din lipsă de conversație, sorbeam preocupați lichidul dulce aromat. Am băut în neștire zece căni cu ceai, partea mea, și am dansat de o sută de ori tangoul care ne sfîșia tuturor inimile și se numea: „O Mariana, o, mică dulce Mariana..." Eram încălțat în bocanci cumpărați pe puncte, din lipsă de alte încălțări mai comode, și în cel sting aveam un afurisit de cui care-mi dădea dureri năpraznice. Spre zorii zilei am condus-o pe partenera de dans pînă în cartierul ei, pe ghidonul bicicletei, și mi-a fost rușine s-o întreb cum o cheamă. Pe drum un afurisit de milițian m-a oprit și mi-a cerut permisul și actele vehiculului și, neavîndu-le, m-a dus la circă, mi-a ars un proces verbal și mi-a confiscat bicicleta cerînd să-i vin a doua zi cu cele doveditoare. Și am ajuns acasă în cartierul meu de pe malul Mureșului cam pe la orele zece dimineața, și mama și bunica și încă vreo zece vecini mă așteaptau în fața porții crezînd că fugisem în lume cu bicicluțu cu tot. Și cînd m-au văzut venind pe pedes au scos un : tolvai ! jalnic și vecinul de la care împrumutasem mașinăria a început să țipe isterizat : „Mi-o pierdut bicicla, mă omoară Saveta!" (Saveta era nevastă-sa și ajuta la săpatul gropilor în cimitir).

Am simțit că mă ia amețeala și m-am apropiat mai mult țiriș de grupul din fața casei. Bunica s-a uitat la mine crîncen, trebuia că arătam groaznic după atîta ceai și dans și șchiopătam datorită afurisitului de cui din bocanc. Și nu aveam decît o singură dorință. Să mă întind imediat în pat și să adorm sau să mor. Am intrat în curte săgetat de priviri necruțătoare și curioase.

Bunica m-a întrebat cu glas sever : „Unde-ai fost vandrocule ?" și eu am zis cu glas pierit **la ceai** și ea a holbat ochii neînțelegînd nimic. Apoi m-a întrebat unde-i bicicleta și unde sînt cei cinci lei dacă tot am fost la **ceai.** Și am explicat totul și ea a făcut o socoteală rapidă adăugînd și cei douăzeci și cinci de lei din procesul verbal reprezentînd amenda. Și după ce a tras linia și a adunat a zis sentențios : „Bată-te puterea lui Dumnezeu de vandroc. Mai bine stăteai acasă și cumpăram ceai de treizeci de lei, două kile de ceai cumpăram și ne-ar fi ajuns pînă la moartea mea..."

La toate acestea m-am gîndit stînd sechestrat în bucătărie ca un călugăr pus la postul de patruzeci de zile în timp ce **dincolo** casetofonul împrumutat de la un prozator cu pipă urla demențial datorită celor două boxe. Vecinii exasperați începură să bată metodic în țevi uitînd înțelegerea, iar invitații plecară acasă, comandînd taxiuri, înveșmîntați în blugi și șalvari, rînd pe rînd, abandonînd sticle de pepsi și alte cele și fără să-și manifeste dorința de-a mă cunoaște și-a rosti un „la revedere" convențional și, mai ales, fără să consume o picătură de ceai...

Mircea Micu

ION BĂDUCU

De puțin

mi-a zis înțeleptul :
dionisos n-a plîns niciodată
dionisos trăiește în orice făptură
neatinsă încă de mîna
care cunoaște lanțul și lațul
dionisos nu poate fi prins
... și-am scos șarpele din sîn
și l-am așezat pe iarbă :
era mort de puțin
„dionisos n-a plîns niciodată
dionisos nu poate fi prins"
în absența-mi regăsită
bănuiam labirintul

Rescrierea

cînd marea pe obraz
și vîntul în plopi
întoarce fața altcuiva spre tine
nu închide ochii :
poate vrea să rămînă liber

cînd se-aprind făclii
în ceruri și-n ape
stringe piatra în palmă
și sloboade vorbele :
în tine dorm atîția

cînd cîmpul e alb
și-n cuget cer senin
nu uita : marea și vîntul
sînt părinții tuturor viselor
rescrierea numai învinșii o pot tălmăci

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica «echilibrului» (I)

Pe la începutul anilor șaizeci, cînd literatura română dădea semne izbitoare că se orînduia în seriile verificate ale tradiției, grupul diversionist al „Europei libere" începu și el să dea semne, nu mai puțin izbitoare, de... inconsecvență. Nu e vorbă, pînă la acea dată ocaziile acestea nu fuseseră multe și mișcările de giruetă întreprinse de aceia pot fi revelate mai ales prin examinarea programelor din ultimele două decenii : douăzeci de ani grei pentru diversiune.

Cine ar fi studiat tabloul tezelor „Europei libere" de prin 1960 și chiar de mai înainte și-ar fi putut închipui, călăuzit poate de naivitate, că odată ce „epoca modelului unic" s-ar fi sfîrșit, nimic nu ar împiedica diversiunea să semnaleze în pozitiv această reformulare, din toate punctele de vedere pozitivă „Tradiționalistă", chiar „protocronistă" (precum s-a observat), certînd pe români că nu apelează, așa cum ar trebui, la „clasici" și îi lasă numai în bibliotecile pecetluite, „Europa liberă" trecu, (îndată ce aceste idei deveniră și ale literaturii promovate în România), pe cu totul alte poziții, exhibind un soi curios de amnezie care se explică poate prin sentimentul că vorbele zboară și documentul lipsește. Documentele însă, cel puțin unele, s-au păstrat, nici Virgil Ierunca și nici Monica Lovinescu (care se numără printre veteranii diversiunii) nu au avut prevederea să nu publice, negru pe alb, ceea ce spuseseră acum treizeci și ceva de ani, poate chiar douăzeci. O **filosofie a revizuirii** (care se știe de unde vine) se puse în lucrare nu doar la aplicația asupra cîte unui autor, ea ajunse chiar și pînă la modificarea principiilor.

Această **corecție a opticilor** începu îndată după 1965 și înaintă treptat pînă după 1971, înfățișîndu-se mai apoi ca un proces în continuă adaptare, întotdeauna aplicat împotriva doctrinei literare românești celei mai întemeiate. Așadar, înainte de 1970, grupul diversionist abandonase „tradiția" și pe „clasici" (deși nicio dată nu îi simpatizase, precum s-a văzut, pe Sadoveanu, G. Călinescu și Arghezi iar pe Eminescu îl izgonise din universalitate); ea propunea acum românilor nu pe clasicii români și nu o direcție literară românească ci un număr de formule de aspect „modern", cultivînd parabola, fantasticul, făcînd, cum se zice, toate sforțările spre a evita realitatea. Acest **evazionism** era bun atîta vreme cît se așeza în urmarea unei inițiative a diversiunii și avea să fie abandonat îndată ce el s-a prefăcut într-o mișcare literară cu autonomie. Iritată de acest insucces, Monica Lovinescu va nota după mai bine de cincisprezece ani, în 1983 ; acea literatură nu era totuși bună, ea vehicula un fel de Alain Robbe-Grillet de colhoz (? !). Așadar, „evazionismul", cu toate formele lui (între care „oniricii" au și ei o funcțiune, cel puțin dacă ne conducem după biografia de mai tîrziu a lui Virgil Tănase, D. Țepeneag, Vintilă Ivănceanu, Andrei Oișteanu, **S. Reichmann**, Florin Gabrea etc.) avu o clipă pozitivă în tactica „Europei libere" și trebui să fie, mai apoi, lăsat deoparte ; nu definitiv, o resurecție a procedărilor teoretice pare a surveni, în tacticile diversiunii, în chip periodic și s-ar putea întocmi chiar și o de tot semnificativă analiză a campaniilor care se consumă acolo și după o vreme se întorc, determinate de moment. Sigur este că evazionismul era, în 1970, corespunzător, și apărarea lui, întreprinsă de Monica Lovinescu cu o insistență care ar fi putut să spună cîte ceva (știindu-se că encomiastica diversiunii nu se face la întîmplare) se potrivea cum nu se poate mai... rău cu ideea „românească" pe care, înainte de 1965, „Europa liberă" părea că o îmbrățișase, bineînțeles pentru rațiuni de strategie. O intervenție a lui Paul Anghel, îndreptată împotriva literaturii lipsite de adevăr, dădea grupului anti-românesc putința unei campanii susținute, aprobatoare pentru evaziune, produsă la o temperatură înaltă. Ieșirea din dogmatism nu fortificase totuși direcția pe care epoca anterioară o eliminase ori încercase fără succes s-o elimine (adică aceea a „specificului național") ; în loc să se așeze în cadrele ei sigure, literatura română era împinsă (și la aceasta diversiunea nu protestă, ba dimpotrivă) către o sincronizare cu totul inconformă cu necesitățile ei de constituție spirituală. Acest mic curent pseudo-lovinescian se potrivea în efecte cu antilovinescianismul programatic, însă de natură sincronistă, al epocii proletcultiste (exclus din doctrină, E. Lovinescu era, cu toate acestea, întrebuințat de către dogmatici, numai că printr-o confuzie de puncte cardinale). Pe acest canal ideologic, anti-național prin teza sincronizării forțate indiferente la obiect, era cu putință să se producă joncțiunea celor două forme de dogmatism, determinate istoricește, acela imediat postbelic și acela, ca să zicem așa, contemporan. Acest moment se produse fără piedici numeroase și unii dintre vechii apologeți ai dogmatismului ajunseră la „Europa liberă" și în grupul ei (cazul Popper este cel mai semnificativ, deși nu e singur). Odată cu această coaliție, precauțiunea încetă și în mediile diversiunii începură să apară cele mai stranii reconsiderări de poziții, multe din ele à propos de autori, cunoscuți pînă atunci în exclusivitate pentru un soi de operă hagiografică și treziți, prin cine știe ce minune ?, la realitatea... diversionistă. Imaginea ultimilor douăzeci de ani ai grupului diversionist e, de aceea, o continuă alăturare de contradicții.

Însă și de eșecuri : îndată după 1965, tendințele „Europei libere" mergeau către prospecția forțelor noi, către o abstractă „generație tînără" care (am citat acestea) era convocată „să se trezească". Aceste apeluri nu ajunseseră decît arareori unde trebuia și, la un moment dat, Virgil Ierunca simți că trebuie să renunțe la o campanie de „lămurire" care nu avea nici un efect (ea va reveni, o spune Virgil Ierunca, abia în 1977) : apărea, s-ar zice, o „nouă gardă a compromisului". „Compromis", și încă de înalt nivel estetic, era și acela practicat de Eugen Barbu (simpatizat o clipă de diversioniști, pe cînd prozatorul vizita, în 1966, Parisul, și pus, mai apoi, la stîlpul infamiei, cînd omul începu să polemizeze cu ei) ; „Luceafărul" nu dădea semne că ar putea să ilustreze în vreun fel tezele evaziunii și ale unei direcții anti-românești. Evazionismul însuși, considerat o vreme regula esteticii eliberate de dogme, întîmpină o rezistență conjugată și un adversar redutabil precum Paul Anghel. Nimic nu părea să încurajeze operațiunile diversiunii : la începutul anilor șaptezeci ea simțea că este momentul să creeze un șoc.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

Raportul valorilor

„Vreau să trăiesc într-o lume în care să nu mai existe excomunicați. Vreau să trăiesc într-o lume în care ființele umane să fie pur și simplu oameni, fără alt titlu decît doar acesta, OM, fără să fie obsedați de o regulă, de un cuvînt, de o etichetă... vreau ca imensa majoritate, singura majoritate : lumea întreagă, să poată vorbi, să poată citi, să poată asculta, să se poată împlini în pace...". Mi-am amintit de aceste cuvinte scrise de Pablo Neruda în cartea sa autobiografică — manifest de conștiință totodată și testament literar posterității — **„J'avoue que j'ai vécu"**, citind o recentă luare de poziție a unei cunoscute scriitoare boliviene, Silvia M. Avila, vicepreședinta Uniunii boliviene a lucrătorilor pe tărîmul culturii. Este o luare de poziție semnificativă nu numai pentru modul în care scriitorii, creatorii, oamenii de cultură din întreaga lume înțeleg să-și prezideze locul în lupta generală pentru o lume a păcii, dar este, în același timp, o invitație spre discuția unuia dintre cele mai importante aspecte pe care le ridică, la nivel planetar, Anul Internațional al Tineretului : rolul operei de artă în formarea conștiinței tinerei generații, acțiunea ei în amplul proces pe care îl definim ca „educația pentru pace".

„Lupta pentru dezarmare și pace în lume extrem de importantă și urgentă care nu poate fi nicidecum disociată de procesul dezvoltării sociale și de bunăstarea întregii umanități. Ideea culturii înțeleasă ca expresie a umanității în gîndire și acțiune nu poate fi separată de cea a conștiinței sociale. În acest sens, putem spune că arta se dezvoltă ca un produs cultural, teoretic și ideologic în interiorul acestei conștiințe sociale ca un mijloc de comunicație cu propriile sale trăsături caracteristice. Fără îndoială, există și un fel de pseudo-artă, o artă cu adevărat inumană, exemplificată prin incursiunile în lumea drogurilor și morbidității, prin glorificarea violenței și a războiului, a cărei existență este posibilă prin folosirea și speculareа prostului gust, promovind cele mai diverse forme ale alienării prin intermediul filmului, literaturii, muzicii și a altor forme ale artei.

În contraponderea acestei pseudo-arte există arta umanistă, cea care susține idealurile și speranțele mișcărilor de eliberare națională, ideea luptei pentru viață, pace și progres pentru întreaga omenire. Creatorii și exponenții acestei arte militează zi de zi, într-o activitate fără răgaz la dimensiunea întregii planete, prin mijloacele specifice poeziei, desenului, picturii, fotografiei, muzicii, filmului, teatrului, expunîndu-și convingerile în această universală luptă pentru pace. În acest fel, cultura și lupta pentru dezarmare sînt două entități strîns legate într-o indestructibilă unitate, opunînd brutalei și necruțătoarei curse a înarmărilor, distrugerii posibile a vieții pe pămînt, brațul puternic și salvator al civilizației...".

Iată, exprimat cu claritate, un raport al valorilor semnificativ pentru ce poate să însemne, ce trebuie să însemne rolul creatorului, al omului de cultură, nu numai în crearea valorii culturale propriu-zise, dar și în propagarea și apărarea acelor valori și bunuri culturale definitorii pentru patrimoniul civilizației universale. Răspunzînd, firesc, idealurilor umaniste ale păcii și bunei înțelegeri între oameni. Este un principiu statuat, prin intervenția României, în documentele ce au devenit principii și modalități de acțiune unanim recunoscute și aplicate în cadrul Anului Internațional al Tineretului, ca parte integrantă a efortului formativ al tinerei generații de pretutindeni.

Iată, amintesc aici, cîteva puncte din „Programul regional de la Costinești", adoptat în urma **Reuniunii regionale pentru Europa** care a avut loc la Costinești în toamna anului 1983. Se cerea, în acest document, tuturor guvernelor, „să propage în rîndul tinerilor idealurile de pace, înțelegere reciprocă și cooperare... invitînd tinerii la înțelegerea faptului că, pentru a promova pacea, înțelegerea reciprocă și cooperarea, trebuie să înțeleagă cît mai bine sursele de neînțelegere și conflicte, consecințele acestora, precum și necesitatea de a se pune capăt cursei înarmărilor, aceasta într-un mod în care tinerii să fie incitați să cunoască și să studieze modul în care se poate ajunge la pace în lume și la dezarmare...".

Un program generos de acțiune, o amplă deschidere în care creatorul contemporan poate propune o largă paletă de valori și mijloace de expresie vizînd stabilirea unui astfel de climat. Excluzînd deci — dar și luînd o poziție activă în discutarea și condamnarea lor — acele producții, în număr din ce în ce mai mare în ultimii ani, glorificînd brutalitatea, violența, paradisurile artificiale ale drogurilor, pornografia. Înțelegînd astfel că „educația pentru pace" pe care o propune Anul Internațional al Tineretului este nimic altceva decît o firească — și adaptată condițiilor acestui timp pe care-l trăim — continuare a marelui principiu al educației umaniste a tuturor timpurilor, cel al respectului pentru om și pentru valorile create de civilizația sa multimilenară.

Cristian Unteanu

LIRICA BULGARĂ

KLIMENT ȚACEV

Vechiul prieten

Ai venit ?... Cerul fără nici-un nor
tot mai adînc, mai albastru se face.
Și nu vorbim... Și timpul trece-n zbor...
Se stinge ziua sub raze buimace...

Și toate cîte mă dureau mai ieri,
le-am și uitat, nimic nu mă mai doare.
Neliniștile mele-au fost păreri.
Și ai avut dreptate nu arare !

Îți simt fierbinte mîna-n palma mea.
Nu ți-am văzut-o eu atunci întinsă...
Și am plecat... În riul ce veghea,
cădea grăbită noaptea, ca prelinsă...

Acum stau singur, amețit. Și mut...
Sub mine-nfiorat adoarme lutul.
Am stat un timp... Din suflet am tăcut...
Și-n locul nostru a vorbit trecutul.

Ca și la noi

Carpaticele plaiuri mi-amintesc
de plaiul meu balcanic bulgăresc.

În ceața dimineții argintoase
aripa ciocîrliei iute bate,
iar cîntecul cărăușilor frumoase
din somn trezește adormite sate.

De cîte ori nu am văzut în zori
la noi cum ies țăranii în cîmpie
împărtășindu-mi de atîtea ori
înalta lor stăpînă bucurie.

Și-această mînă aspră de țăran
ce-mi strînge mie mîna cum e crîța
și fața zîmbitoare-am întîlnit-o
pe undeva la mine pe Marița...

Trezit e-orașu-n vuiet de tramvai,
pe străzi pornește lumea-n lung șirag,
privesc din geamul meu și-aud un grai
străin, necunoscut și totuși drag.

Și înțeleg aproape tot ce zic,
căci zorii-aici ca și la noi sosesc :
cu griji pentru copilul cel mai mic
și cu dispute-n ton prietenesc

sau cu discuții grave duse-n șoapte
ce gîndurile toate-ți răscolesc
ori te trezesc din somn și peste noapte
căci ele și în somn te urmăresc.

Prieteni dragi, pămîntul românesc
cu-al țării mele îl asemuiesc

și cînd de voi, de țară-mi amintesc,
un dor începe să mă răscolească,
Balcanul meu cu glasu-i haiducesc
mă cheamă-atunci la vatra părintească.

Dar cum pornesc cu oamenii la drum
și-aud sunînd sirenele înalt,
eu simt cum merg cu mine-n rînd și cum
prieteni, frați mă însoțesc pe-asfalt

și parcă sînt printre ai mei, în țară,
în fabrică, în mină, pe cîmpie...
văd schelele și-un ulm ce se-nfioară
și steagul fluturînd pe primărie...

Aicea-s toate ca la noi și-mi amintesc
de plaiul meu, de tot ce-i bulgăresc.

Ploaia

Și astăzi ploaia s-a surpat din nouri.
De zile toarnă parcă spart e cerul
și apa se strecoară prin panouri,
piraiele brăzdează șantierul.

E seară-acum. De oboseală frînt,
îți zboară gîndul către cei de-acasă.
Nici-un băiat nu scoate vreun cuvînt,
culcați, ei pradă visului se lasă.

A mai trecut o zi. O zi de plumb
și nici mîncarea n-a fost prea gustoasă.
În timp ce vîntul trece prin porumb,
baraca noastră noaptea o apasă.

Se-aude-afară-al stropilor semnal,
cîte-o țigară licărește iarăși,
cînd cineva țîșnește vertical :
– m-am săturat de-atîta somn, tovarăși !

În românește de
Valentin Deșliu

Bogdan Stihi : „În port"

Balcanice

LILIANA DIRIAN

Partea nordică

Cînd golul adevăr nu poate
Ore în șir
Să se strămute în trunchiurile vii prin care
Aerul va curge aidoma cuvintelor
Într-o frază
Iar ecoul chemărilor se aude încă de la poalele muntelui
— Întoarce-te, încă e ziuă !
Ia-o pe marginea nordică precum mușchiul
Care-și așterne pielea pe piatră
Bagă de seamă
Cum schimbi direcția
Fiindcă omul poate într-o după amiază
Stînd singur într-o odaie să-și spună
— Am pierdut calea.

Ciinii lui Esop

Descoperiră-ntr-o zi un trup care plutea
Pe mare. L-au privit de pe mal.
Se gîndiră
Ce se gîndiră și hotărîră : vor sorbi apa,
Vor micșora întinderea, se vor apropia de el
Pe drum de uscat.

Se înecară.
La fel și tu te apropii cu setea și vorba-ți
Sorbind calea, apa, direcția...
Marea se-neacă în mine. I-am scuipat
În afară pe cei înghițiți.

Identificare

Iată, ca în fața unei revelații : Zis-am
Și mi-am salvat sufletul.
Pînă atunci : Robinson își va mări insula.

În românește de
Dumitru M. Ion

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA BARBICAN** Centre din Londra, de pildă, a fost organizată o seară de poezie românească, prilejuită de lansarea a două volume de traduceri din opera scriitorului Marin Sorescu, expus în cadrul Tîrgului de carte, deschis aici. Manifestarea a inclus un recital de poezie și dramaturgie, la care și-au dat concursul Alan Browngohn, președintele Societății poeților din Marea Britanie, poetul John Silkin, actorul Barry Foster și traducătoarea Brenda Walker.

● **CU OCAZIA** inaugurării sezonului turistic 1985, la Ambasada română din Berna a avut loc o întîlnire cu reprezentanții mijloacelor de informare în masă din Elveția. A fost organizată o expoziție documentară și de carte ilustrînd frumusețile țării noastre. În expunerea privind posibilitățile largi pe care le oferă România turiștilor, s-a pus accentul pe diversificarea traseelor și obiectivelor vizitate, pe cunoașterea mai aprofundată a valorilor culturale și spirituale ale poporului român și istoriei milenare a țării noastre. Au participat redactori șefi și șefi de secție de la principalele studiouri de radio și televiziune elvețiene de la marile cotidiene, șefii unor întreprinderi și agenții de voiaj din Elveția și ai firmelor particulare care organizează călătorii turistice în țara noastră.

● **LA INSTITUTUL** de studii române din Roma a avut loc o masă rotundă asupra unor aspecte ale culturii și civilizației daco-romane în țara noastră, cu participarea unor muzeografi români și italieni. Au fost prezentate diapozitive înfățișînd mărturii istorice și arheologice pe această temă din Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România și Muzeul „Porțile de Fier" din Turnu Severin.

● **LA SEDIUL** Bibliotecii române din Roma a avut loc vernisajul expoziției de pictură a artistei Gabriela Pătulea-Drăguț. Manifestarea, la care au participat oameni de cultură și artă, s-a bucurat de succes.

„Un parfum de România"

Originalitatea Universității Lyon III — Jean Moulin constă în locul cu totul privilegiat acordat limbii române : ea a fost introdusă ca materie obligatorie în programul studiilor de romanistică. Din acest punct de vedere Universitatea Lyon III constituie un caz unic, nu numai în Franța dar și în Europa. După cum îmi mărturisea domnul Jean-Louis Courriol, profesor, Facultatea de limbi, Universitatea Lyon III, care a vizitat Craiova în vara anului 1984, studenții de italiană, mai ales, studiază obligatoriu, timp de 2 ani, limba și literatura română. În al treilea an, aceiași studenți au posibilitatea să-și prelungească inițierea, ceea ce și fac în majoritatea cazurilor. Astfel, se asigură un număr însemnat (în jur de 50) de adevărați româniști.

Acest privilegiu se datorește voinței dîrze a actualului Președinte al Universității Lyon III — Jean Moulin, domnul Jacques Goudet, românist pasionat, responsabil național al studiilor de română pe lîngă Ministerul Educației, cu publicații cunoscute despre locul esențial al limbii române în domeniul cercetărilor de lingvistică romanică. Tot domnealui îi revine proiectul — realizat în 1980 — al înființării unui post de profesor titular francez, de limba română, pe care îl ocupă alt românist convins, Jean Louis Courriol.

În acest cadru extrem de favorabil, la care trebuie adăugată constituirea unui lectorat și a unei biblioteci bogate, se propune studenților francezi și tuturor persoanelor interesate o adevărată inițiere în cultura română. Încercînd a-i pune pe studenți în contact cu realitățile vii ale culturii românești s-a organizat anual o săptămînă culturală românească. Astfel, în 1982, a fost invitat Tudor Gheorghe care a avut un mare succes de public, studenții și publicul lyonez îndrăgind numaidecît acest excepțional „ambasador" al României. Anul universitar 1982—1983 a cuprins și participarea profesorului Al. Niculescu, professeur associé la Sorbona, ce a conferențiat despre „latinitatea limbii române".

În perioada noiembrie-decembrie 1984 s-a repetat „experiența" cu participarea lui Dumitru Fărcaș alături de Tudor Gheorghe.

„Un parfum de Românie cu Tudor Gheorghe și Dumitru Fărcaș...", era de pildă, un titlu din presa franceză despre spectacolele susținute de cei doi artiști români de valoare.

— „Spectacolele lui Tudor Gheorghe, aplaudate îndelung și lăudate fără rezerve de presa franceză au constituit o neprețuită inițiere a unui public străin în valorile spiritualității românești", scria profesorul Jean-Louis Courriol despre drumul spiritual al dumneavoastră de acum doi ani, stimate Tudor Gheorghe. Cum a fost acum ?

— A fost un... coup de foudre ! Cred că lectura articolelor din presa acelor zile, dă măsura ecoului produs de prezența noastră. Am împărțit împreună cu Dumitru Fărcaș, acest mare artist din Transilvania, bucuriile unui real succes la Lyon și în Franța, Dumitru Fărcaș făcînd parte din categoria acelor mari artiști de suflet ai românilor care cuprind prin sensibilitatea lor nu numai zone limitate, ci întreaga suprafață a țării... Tachinîndu-l, la un moment dat i-am spus lui Fărcaș că a devenit extraordinar, în seara unui spectacol, abia cînd a trecut să interpreteze cîntece din Oltenia ! Spectacolele de muzică și poezie pe care le-am avut la Lyon s-au desfășurat pe scena unui teatru celebru, „Théâtre du Huitième", al cărui director nu este altul decît Jacques Weber, artistul, regizorul cu reputație bine stabilită. După spectacolele și întîlnirile cu studenții și elevii din Lyon, ne-am deplasat în provincie, unde, într-un colegiu, am avut alte întîlniri interesante cu elevii. Mare mi-a fost bucuria să văd elevi din clasele mari reacționînd cu mare plăcere la cîntecele interpretate de noi.

Apoi am fost într-un sat... Și țăranii francezi „gustau" cîntecele noastre.

Am avut marea bucurie să „calc" pe urmele unui „consătean" de-al nostru, numit Marin Sorescu, căruia îi apăruse la Paris într-o colecție de opere reprezentative ale lumii, o carte foarte frumoasă, „La Ceramique". Și Sorescu, ca și mine, participase la întîlniri cu studenții vorbitori de limba română de la Universitatea din Lyon. Cartea amintită (apărută sub egida UNESCO) s-a bucurat, după cîte mi-am putut da seama de un real succes. Studenții mi-au vorbit foarte mult de Marin Sorescu, entuziasmați că le-a fost dat să cunoască un om atît de spiritual, atît de fermecător, și atît de volubil. Pe mine m-a pufnit rîsul, eu știindu-l pe Marin cît de circumspect e..., adică nu circumspect, ci ponderat e în a-și exprima părerile... În acest ultim periplu artistic al meu în Franța, am „spus" mult din Sorescu, în traducerea excelentă a lui Jean-Louis Courriol.

— Are dreptate cel ce spune că într-o călătorie descoperim numai ceea ce ducem cu noi ?

— Da... dar la alt nivel, la alt grad, la altă dimensiune...

— Deci rămîne destul loc și pentru multe revelații ! Cum ați caracteriza (re)întîlnirea cu publicul francez ?

— Un pas în plus spre cunoașterea, din partea lor a valorilor fundamentale ale cîntecului și poeziei românești, și un pas în evoluția mea interioară.

— Mărturisiați spectatorilor craioveni, că i-ați „speriat" pe francezi cu literatură autohtonă și poezie românească ? !

— I-am impresionat... Iar în discuțiile interesante pe care le-am avut după spectacolele de muzică și poezie, tinerii francezi erau realmente uimiți de frumusețea poeziei române în tălmăciri diverse — de la rafinatul Romulus Vulpescu pînă la autotraducerile lui Macedonski. Bunăoară ei se mirau de „Valțul rozelor" al lui Macedonski cîntat de mine în franceză. N-au știut de pildă, că Tristan Tzara era pornit de pe meleagurile noastre ! Atunci le-am cîntat acel cîntec dadaist. I-a amuzat ! „...Nu știau nici că Mihail Steriade este tot originar din România și că scrisese acel superb cîntec de leagăn pe care l-am „combinat" frumos cu poezia lui George Tărnea. Am mai intercalat apoi poezii de Verlaine în poezia noastră populară... A fost, zic eu, o inspirată și reușită îmbinare. Am arătat astfel publicului francez că noi românii sîntem preocupați în continuare de cultura franceză, dar că avem și noi o forță și care ar trebui cunoscut...

— Privite de la Lyon, lucrurile cu adevărat importante ce le aveți de făcut aici, la Craiova, își pierd cumva dimensiunile și contururile reale ?

— Nu, dimpotrivă... De fapt, acolo, printre străini, într-o liniște cu totul specială, gîndurile te frămîntă în continuare și te gîndești la ce ai de făcut acasă. Adică, cel puțin, așa am făcut eu... Și am enorm de multe de făcut aici, Acasă.

Convorbire realizată
de Ion Jianu

REVISTA STRĂINĂ

● **O INCITANTĂ LUCRARE** este semnată de Christine Jager, **Artizanatul și capitalismul. Împotriva mișcării firești a roții istoriei.** Tînăra cercetătoare lucrează la Reims, fiind asistentă de științe economice la Universitate. Cartea sa constată faptul că practicile artizanale au supraviețuit tăvălugului capitalist și că răspund unei vocații firești a naturii umane. Un comentariu definește în felul următor acest studiu insolit : „Cu toate discursurile asupra marginalității și caracterului său arhaic, artizanatul contemporan se prezintă ca un sector viu, în plină mișcare, care nu încetează să dea dovadă de adaptabilitate, cu atît mai mult în această perioadă de criză. Se supune el oare acelorași legi ca întreg ansamblul sistemului economic ? Sau poate că această independență la care artizanii sînt atît de atașați, chiar dacă este plătită scump, chiar dacă se traduce în fapt printr-o mare nesiguranță, este ea aparentă sau reală ? Provizorie sau durabilă ? Este ceea ce trebuie să elucideze examenul științific al locului și evoluției artizanatului în societatea modernă.

● **POEZIA POPULARĂ** a negrilor americani constituie tema centrală a cărții lui Guy-Claude Balmir, sub titlul : „De la cîntec la poem". Autorul este profesor de literatură franceză și engleză, specialist în culturile neoafricane, cum au fost numite unele forme de expresie ale negrilor din Statele Unite. Cartea sa este unică în genul ei, presupunînd integrarea unor tematici diverse și radiografierea unor mijloace diferite de expresie, urmărind metamorfozele intelectuale care conduc de la expresia cvasi-naturală și spontană a cîntecului și ritmurilor corporale la poematica subtilă și transfigurată a speciilor moderne de poezie. La confluența dintre critica literară și eseistica tipologică, propunînd o gamă largă de probleme de filozofie a culturii, cercetarea lui Guy-Claude Balmir este o strălucită afirmare a vitalității uneia dintre cele mai atrăgătoare zone de cultură actuală.

● **UN INTERES** crescînd pare să stîrnească opera lui Pirandello, căruia Georges Piroue i-a dedicat mai demult o monografie la Denoël, în timp ce Grasset a publicat traducerea volumului incitant al lui Leonardo Sciascia, **Pirandello și Sicilia,** după ce tot teatrul și proza marelui scriitor apăruseră în deceniul trecut la Gallimard și Gonthier-Denoël. Un studiu semnat de Marie-Anne Lescourret în revista **Critique** (nov. 1984) face un bilanț al acestor preocupări : „Din cauza utilizării curente în scrierile lui Pirandello a unor filozofeme ca „identitate" și „adevăr", unii, mai ales Benedetto Croce, au vrut să vadă în Pirandello un filozof. Dramaturgul protestează însă, afirmînd că nu s-a recunoscut niciodată în interpretările care s-au dat operei sale. El contestă lectura textelor sale, care n-ar reține decît ideile cele mai generale și abstracte. N-am vrut niciodată să rezolv problemele filozofice prin arta mea. Voi spune chiar mai mult : n-am căutat niciodată să exprim aceste idei care mi se atribuie. Preocuparea mea esențială și unică a fost de a culege aspecte de viață, comportamente ale oamenilor, pentru un scop unic : arta". Iar arta sa, Pirandello a definit-o în felul următor : „Arta mea nu e niciodată un concept care se exprimă cu ajutorul imaginilor. Chiar, dimpotrivă, este o imagine, adeseori chiar foarte vie, o imagine a vieții, care se hrănește din frămîntările spiritului meu, asumîndu-și ea însăși, prin legitima și unica coerență a artei, o valoare universală".

● **S-A SPUS** de multe ori că celebrul Jacques Vaché ar fi fost o „invenție" a lui Breton, cel care i-a purtat o admirație neștirbită, neumbrită vreodată de cea mai mică îndoială asupra genialității unui artist care a murit înainte de a-și compune o operă. Tot ceea ce ne-a lăsat Vaché fusese publicat de Breton în **Scrisori de război,** la Sans Pareil, în 1919, iar legenda sinuciderii și a genialității sale a înfierbîntat mințile tuturor „ucenicilor vrăjitori" ai suprarealismului. Chiar și în România, un devotat admirator i-a fost Tascu Gheorghiu. Materiale de istorie literară, scoase la iveală de curînd, precum și cîteva monografii și filme documentare au pus din nou în discuție cazul Vaché, aruncînd o nouă lumină asupra destinului său, așa cum aflăm și din articolul **Noutăți asupra lui Jacques Vaché,** semnat de Jean-Pierre Barou în **Critique.** Se subliniază rolul fundamental al lui Vaché în trezirea conștiințelor artistice ale lui Breton și Aragon, faptul că genialul adolescent din preajma primului război mondial a inventat dadaismul, împreună cu cercul său de liceeni de la Nantes, înaintea grupului de la cabaretul Voltaire din Zürich. Comentînd filmul documentar **Jack din Nantes** al Mariannei Gosset, precum și volumul lui **J. Sarment, Cavalcadour,** Jean-Pierre Barou lămurește și sensul inițialelor cu care Vaché își semna scrisorile : JTH, adică Jacques Tristan Hilar. Așa se semna și pe desenele sale, considerate astăzi a exprima un geniu.

● **FONDATORUL** celebrei edituri Gallimard se bucură de o amplă monografie, sub semnătura lui Pierre Assouline. Un recenzent sever, Bernard Alliot, discută cartea pe larg, în ziarul **Le Monde.** evocînd personalitatea cuceritoare a lui Gaston Gallimard, supranumit Gaston I-ul, tocmai pentru a sublinia caracterul dinastic al conducerii celebrei edituri. Lucrarea lui Pierre Assouline este o bogată colecție de documente și mărturii în legătură cu omul care a inițiat o aventură intelectuală de mare prestigiu, susținută cu un gust sigur și cu o preocupare continuă pentru demnitatea autorilor. „Gallimard" a devenit cu timpul o emblemă de intelectualitate și finețe a spiritului. Bernard Alliot scrie : „Cea mai mare parte din scriitorii de renume figurează în catalogul său. Printre ei, Pierre Assouline menționează : optsprezece premii Nobel, (între care 6 francezi) două zeci și șapte de premii Goncourt, optsprezece Mari premii pentru roman decernate de Academia franceză, douăsprezece premii Interallié, zece Renaudot și șaptesprezece premii Femina. Jos pălăria, Gaston !"

SPORT

Sub plopii de la Tismana

Altăieri umblam cu pictorul Constantin Piliuță pe sub niște paltini, în căutare de arțari și frasini sau alți arbori buni de îmbrățișat. Ne bucuram că, după o secetă nenorocită, care-a uscat cîmpia română, plouase cu bulbuci, toată noaptea, tunase și trăsnise. Pil insista să sărbătorim evenimentul sub plopii de la Tismana (bodegă), eu mă dădeam îndărătnic și pieziș — rol fructifer într-o piesă bintuită de intenții frumoase. Tocmai cînd ne hotărîsem să dăm cu banul (cap de viței rasol, fetească regală) ne-a tăiat calea un copil jucîndu-se c-o minge.

— Mă, tu cu cine ești, l-a întrebat Pil, cu Steaua sau cu Dinamo ?

— Eu sînt cu mama, nene, a răspuns ăla micu' — și la vorbele astea, sunînd a cîntec și a poruncă, am apucat pe hotarul unde se beau vedre de iluzii cu trestie spintecată. Și, de la arță, sărind peste un foc purpuriu și neveste trădătoare, am căzut în lumea fotbalului. Adică în seara nunții în care toată lumea se pricepe la de toate numai mireasa la nimic. La ora actuală, fapt care s-a văzut și-n meciul cu Anglia, fotbalul nostru e o moară de vînt, clădită pe icoane de sticlă. O pală de venin din Crivăț, sau o adiere de iasomie de la Sud îl crapă și-l despică pînă-n simburele amar. Steaua, care și-a luat cap compas titlul de campioană, trece în marș triumfal pe deasupra tuturor fortificațiilor (în ultima săptămînă a jucat trei meciuri în Elveția și pe toate le-a cîștigat) și nimeni nu-i mai poate stăvili furia. Mă bucur mult pentru antrenorii Jenei și Iordănescu și pentru toți băieții de sub poruncа lor — minus Lăcătuș, din pricina scăderilor temperamentale și de caracter. Steaua dovedește că tinerețea e cutezătoare chiar și în desnădejde. Nu-mi place să merg pe stadionul din Ghencea, așa cum nu-mi place să trec prin orașul cel mai plin de mărăcini din România (știți cu toții care e ăla), însă beau cu plăcere picăturile de lumină pe care echipa militară le seamănă de-a lungul unui drum înalt. Dinamo e umbra unui leu jerpelit, nu mai rupe gîtul antilopelor, își linge rănile și zgîrieturile, se aranjează cu Buzăul fără nici un pic de jenă și trage nădejde, ca ursul de coadă, că va mai fi odată echipa care învinge Hamburgul. N-are rost să stric vorbe pîrguite pe cine nu le merită; e ca și cum ai aprinde lumînări într-o catedrală făcută din bețe de chibrit.

Sportul studențesc a luat bătaie la Oradea. Salutări peste munți lui Horia Cosma și revistei Familia și nimănui altcuiva.

Toți prietenii noștri fac parte din desfătarea duminicii. E cazul, prin urmare, să vă spun că mi-e dor să văd Rapidul ajuns în pogoane cu iarbă grasă și vinuri lirice.

— Ce zici, Pil, de Rapid ? întreb eu peste buza paharului.

Și Pil graseiază :

— E bine să ai școala cuvîntului, chiar cînd n-ai noroc.

Mă uit lung la Pil și-mi dau seama că n-am știut niciodată care-i temelia mărgăritarului : culoarea sau simbolul ? De cele mai multe ori eu le visez ascunse în aceeași temniță, dar fiecare pilind altă gratie.

— Și nu mai întreba, te rog, prostii brăilene, noi am intrat aici să ciufulim două sute de lei, n-are rost să ne certăm pe picioarele altora !

Plopii se uită la noi și le curg balele. Vîntul ăsta, nemernic de fericit, și pelinul de mai... Ehe, falnică dumbravă !...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
20
(1 202)
Simbătă
18 mai
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORUMUL TINERETULUI
VIBRANTĂ CHEMARE LA ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI MUNCĂ

ENTUZIASMUL LUCRURILOR MARI

Capitala a cunoscut în aceste zile explozia de tinerețe și entuziasm prilejuită de lucrările Forumului Național al celei mai noi generații de constructori ai socialismului. Trăsătura cea mai pregnantă a discuțiilor și amplei participări la activitățile multiple care au avut loc în cadrul Congresului al XII-lea al Uniunii Tineretului Comunist, a conferințelor Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști și Organizației Pionierilor și Șoimilor Patriei a fost devotamentul, hotărîrea de a contribui la îndeplinirea directivelor celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare a societății românești. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la deschiderea Forumului Tineretului a evidențiat elementul de mare emulație națională pe care-l cunoaște poporul nostru în efortul său de a depăși situațiile dificile și rămînerea în urmă în anumite domenii, pentru ridicarea țării pe culmi înalte de civilizație și progres. Îndemnurile secretarului general al partidului, exemplul marilor înaintași pe care i-a evocat în cuvintele adresate tinerilor sînt pilduitoare pentru grija partidului și a întregului nostru popor față de viitorul patriei : „Tineretul patriei noastre, toate generațiile viitoare, trebuie să prețuiască și să glorifice trecutul de luptă, asigurînd înfăptuirea — în condițiile noi, de astăzi — a transformărilor revoluționare, întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității sale !" Ce poate fi mai de preț pentru un tînăr decît continua propășire a țării sale, devenirea în patrie, cum o numea Lucian Blaga ?

Istoria națională constituie mediul cel mai stimulativ pentru tinerele generații. Nimic nu atrage mai mult tinerii spre fapta monumentală decît exemplul marilor bărbați dinaintea noastră, care au considerat responsabilitatea colectivă a fi însuși scopul existenței lor. Un gînditor român vorbea de personalitatea comunitară a neamului nostru, iar G. Călinescu în marele său eseu despre spiritul național, de la finele Istoriei sale literare, se referă la vocația colectivistă a românilor, la aspirația reprezentativă a oricărui bărbat ce ajunge să însemne ceva în acest spațiu. Românul se definește în primul rînd prin nația sa, iar vocația pe care o afirmă în istorie este una creatoare de țară. Potențialul revoluționar al tinerei generații a constituit întotdeauna în istorie o preocupare încărcată de temeri a celor ce se temeau de progres și un factor de speranță pentru cei care nădăjduiesc în mersul natural și în capacitatea de ameliorare a omului prin istorie. Se poate spune că tînăra generație de astăzi din România este înzestrată cu energia istorică pe care poporul nostru a afirmat-o întotdeauna, prin tinerii săi reprezentanți, în momente cruciale ale destinului său. Ce minunate sînt generațiile istorice ale înaintașilor, cele care au prezidat la nașterea României moderne, generația de la 1848, tînăra generație a Unirii, cea de la 1918, creatoare a statului național unitar român, abia ieșită din tranșeele primului război mondial, ce tinerețe înfățișau lumii unele personalități aflate în funcții de mare răspundere națională la 23 August 1944, cîtă încredere inspiră tinerii de azi, care-și afirmă prin fapte maturitatea și capacitatea de angajare în destinul național !

Tineretul reprezintă, de asemenea, un factor de coeziune umană care transcende prejudecăți moștenite de veacuri. Vocația sa universalistă poate contribui la depășirea unor conflicte ce păreau deschise pentru totdeauna. Nimic nu este mai prețios decît pacea lumii, nici un efort nu este prea mare atunci cînd este vorba de apărarea liniștii popoarelor. Secretarul general al partidului a exprimat aceste adevăruri în cuvinte convingătoare : „Parafrazînd versurile lui Eminescu din poezia «Împărat și proletar», s-ar putea spune : «Să nu uităm că-n noi e număr și putere», că în noi, popoarele din Europa și din întreaga lume stau forța și capacitatea de a schimba înfățișarea lumii ; cînd vrem — așa cum spunea Eminescu — putem prea bine pămîntul să-l schimbăm, să-l facem să fie al oamenilor liberi, stăpîni pe destinele lor, egali în drepturi, în toate domeniile !" Tineretul român știe că libertatea este lucrul cel mai de preț și că nimic nu este mai important decît efortul conștient și responsabil de a cuceri și păstra libertatea sa. Afirmarea libertății se face în primul rînd prin muncă, prin întărirea conștiinței naționale românești și prin recunoașterea viguroasă a legitimității noastre în istorie. S-a spus mai demult că legitimitatea se afirmă nu numai în ascendența națională, cît în descendență. Forumul Național al Tineretului afirmă viitorul românesc al țării noastre, caracterul inalienabil al suveranității României și motivele de încredere în anii care vin.

Luceafărul

TINERETUL PATRIEI NOASTRE, TOATE GENERAȚIILE VIITOARE TREBUIE SĂ PREȚUIASCĂ ȘI SĂ GLORIFICE TRECUTUL DE LUPTĂ, ASIGURÎND ÎNFĂPTUIREA – ÎN CONDIȚIILE NOI, DE ASTĂZI – A TRANSFORMĂRILOR REVOLUȚIONARE, ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A PATRIEI, A INDEPENDENȚEI ȘI SUVERANITĂȚII SALE!

NICOLAE CEAUȘESCU

FIȚI MÎNDRI, TINERI!

**Fiți mîndri, tineri, a vorbit în Forum,
Azi, omul cel mai bun și cel mai drag
Din cîți bărbați de seamă se născură
Pe milenarul patriei meleag :**

**Să poarte tineretul mai departe
Făclia luptei duse de străbuni
Să-nvețe, să muncească, să creeze
Veghind progresul, pacea-ntregii lumi.**

**S-aducem, tineri, flori înmiresmate
În cale-i să le-aștemem drept covor
Pe care să pășească spre victorii
Sub falduri fluturînd de tricolor.**

**Să-i fie viața veșnică lumină
Căci luminoasă ne e viața azi
În eră nouă ce-i pe drept numită
Cu numele Eroului Viteaz !**

Claudiu Istrate

Tinerețea care muncește

Dacă ești bărbat cu adevărat, munca fizică, grea, poate fi nu numai o obligație sau o utilitate, ci și o mare plăcere. De la un anumit prag al oboselii, efortul îți înfioară trupul așa cum trece vîntul prin harfa unui tei înflorit, sudoarea îți dă o luciditate care seamănă a iluminare, te simți încordat ca un arc rămas pe cîmpie după visul turnirelor. Aceasta este, într-adevăr, înnobilarea prin muncă și cine n-a gustat fructele ei de miere și sare marină înseamnă că a trăit degeaba. Trezirea în zori, cînd descalecă ziua de pe șaua nopții, aerul proaspăt al dimineților în bătaia căruia iarba pare violacee, cerul fulgerat de sînziene care își caută în grabă ascunzișul în flori, uneltele strălucind ca aurul, precum lancea în mîna lui Ahile, imnul clocotitor al muncii izvorît din crîmpeie de sirenă, saluturile rostite pe jumătate în somn și detunările îndepărtate — toate acestea ce sînt altceva decît trezirea la viață a omului ca om, bucuria de a nu te fi născut de prisos ?

Am trăit și eu, de multe ori, acest sentiment întemeietor, dar cele mai durabile amintiri le am de la Dunărea revărsată, din vara anului 1975. Împreună cu alți confrați — pictori, zia-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● „Generația luptei cu inerția" 1965–1985 ● Grigore Arbore : „A fost un mare eveniment ruperea gheții și reapariția marilor noștri înaintași" ● Noua geografie a literaturii române contemporane în viziunea tinerilor critici ● Semnează : Ovidiu Ghidirmic ● Constantin M. Popa ● Alexandru Ruja ● Z. Cârlugea ● Mihail Iordache

A înțelege viața

În orice literatură partea cea mai întinsă este ocupată de interesul scriitorului pentru realitatea epocii sale și chiar structurile imaginarului sînt în mod indirect îndatorate aceluiași real. Sînt, într-adevăr, momente psihologice în care arta se îndreaptă în mai mare măsură către ficțiune, dar realul nu este niciodată eclipsat de imaginar. Aceste două ipostaze complementare ale creativității umane se regăsesc în fiecare perioadă culturală și la fiecare generație artistică. Dar fiecare generație își trăiește realitatea sa, cu experiența sa, cu sensibilitatea proprie și cu limbajul pe care îl moștenește și caută să-l înnoiască. Realul capătă astfel tot atîtea chipuri cîte feluri de înțelegere și transfigurare se dovedesc în stare a se afirma în conștiința contemporanilor și tot acestea vor fi mărturiile epocii atunci cînd actualitatea va deveni istorie literară.

În fiecare moment literar este activ un eșalon de scriitori la care „realismul" precumpănește și este firesc pentru scriitorii tineri să fie atrași în primul rînd de înțelegerea lumii în care trăiesc și abia apoi de construirea unor universuri imaginare care nu pot fi realizate din nimic. Dar contează la fiecare generație ce anume din realitate reține mai mult atenția, ce anume obsedează, preocupă, și **cum** anume se recompune realul în opera literară, ce atitudine intelectuală determină, ce opțiuni, ce viziune alimentează. În epoca interbelică tineretul artist opta fie pentru un tradiționalism (de altfel foarte modern prin sensibilitate și limbaj, nuanțat și cu variate ipostaze), fie pentru diversele **isme** ale avangardei, atunci cînd aspira la o modernitate absolută și la înnoiri rapide, cînd credea cu fervoare în experiment și în capacitatea sa exclusivă de a reîncepe literatura de la zero. După război a urmat o altă perioadă revoluționară, care afirma alte valori — în primul rînd ale realității imediate, și altfel decît în căutările avangardei. Realul era asumat cu entuziasm, descris sărbătorește, înzestrat cu energii noi, descris în alb-negru, cu insistența pe strălucire. Scriitorii care debutau atunci preluau, cu toate acestea, mai ales în proză, tradițiile literaturii interbelice, realistă și cu foarte mari cîștiguri în domeniul analizei psihologice. Acest realism, contaminat de lirism la Zaharia Stancu, lucid și foarte nuanțat la Marin Preda, va evolua către formule diferite la prozatorii importanți care debutează după 1955. Realul apare în viziuni marcate de sensurile parabolei, de imaginarul frenetic, de adîncirea perspectivei analitice către universul moral. Principala experiență a literaturii tinere de acum trei decenii este înțelegerea puterii cu tot ce implică aceasta, și prin aceasta deschiderea către social și mai ales către politic.

O bună parte din prozatorii deceniilor șapte și opt continuă reflecțiile asupra acestor descoperiri. Realul arată acum foarte complicat, cu foarte multe planuri, multiplicate însă în imaginea sa subiectivă. Modelul unei realități simple, ușor de transformat, construite pe contradicții ce urmau să dispară, a fost efemer. Marea literatură a relevat, dimpotrivă, complexitatea realității, chipurile ei greu de conciliat, tensiunile, raporturile complicate dintre fenomene.

Literatura scriitorilor încă și mai tineri, debutați după 1970, și după 1980, are deja această experiență. Formulele unor prozatori ca Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Marius Tupan, Cornel Nistorescu, Tudor Octavian, Radu Anton Roman, Daniel Drăgan, Ion Lăcustă, Areta Șandru, Adriana Bittel, Herta Muller, Constantin Teodorescu, Tudor Vlad, George Cușnarencu nu sînt reductibile la o tipologie comună. Romanul, povestirea, reportajul răsfrîng un cotidian în care se amestecă banalul cu insolitul, luciditatea cu sentimentul, comicul și tragicul, în modalități care continuă narațiunea tradiționa-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

Creația vîrstei juvenile

Poezia este și va rămîne un produs al tinereții spirituale. Forța ei, capacitatea de a emoționa, de a ne proiecta într-un univers nou, cel al „realității" poetice, își au sursa tocmai în această vitalitate și tinerețe a spiritului, capabil să extragă din materia vie a limbajului semnificații inedite, remarcabile prin intensitatea sugestiilor. Creația poetică nu ar fi posibilă, de fapt, fără această tinerețe a simțirii. „Starea poetică", „inspirația", noțiuni prin care încercăm să desemnăm momentele de autentică creativitate, nu pot fi altceva decît ipostaze ale spiritului, manifestări ale deplinei sale libertăți și cutezanțe, ale puternicei sale străluciri, într-o lume de cuvinte, pe care știe să le ordoneze, într-o logică insolită, care rămîne totuși logica realității.

Fiind o creație a spiritului, a perpetuei lui tinereți, poezia este, cu preponderență, o dimensiune a vîrstei tinere. E o afirmație care ține de sociologia literară dar și de științele care se ocupă de studiul creativității, fiind ușor de demonstrat că tinerețea rămîne, cel puțin pentru poezie, vîrsta cea mai activă și mai „inspirată". N-am la îndemînă o statistică, dar este clar, din exemplele pe care mi le amintesc, că multe, foarte multe din marile opere ale poeziei sînt realizări ale tinereții. Nu ni-l imaginăm altfel pe Poet decît „pururi tînăr". Marea operă a lui Eminescu este integral un monument al geniului tînăr. Proiectat în lumina nepieritoare a mitului, marele nostru poet național este însăși ideea de tinerețe a sufletului românesc, acel reper tutelar și sursă vie pentru generațiile poetice care i-au urmat.

La numai 24 de ani Blaga debuta editorial cu „Poemele luminii" pentru a continua, tot sub zodia tinereții, cu „Pașii profetului" și „În marea trecere". Ce altceva dacă nu o flacără tînără a fost Labiș a cărui existență se încheia la numai 21 de ani ; ardere scurtă dar deosebit de puternică, în lumina căreia au fost scrise „Primele iubiri" dar și tulburătoarele reflecții din „Lupta cu inerția". Cele „11 elegii" ale lui Nichita Stănescu sînt o operă de tinerețe ; poetul avea 33 de ani și publicase deja „Sensul iubirii", „O viziune a sentimentelor" și „Dreptul la timp".

Aceasta e deci tinerețea poeziei, prin cîteva din numele sale ilustre. Natura atît de puternică și de generoasă a vîrstei tinere, înscrierea ei în registrul cel mai de sus al creativității reprezintă și trebuie să reprezinte pentru poetul tînăr un stimul profund și o permanentă linie de referință. Prezența exemplară a tinereții marilor valori poetice, „presiunea" fertilă și sensibilă a limitelor tinereții biologice — care se prelungește, desigur, printr-o lungă tinerețe spirituală, sînt tot atîtea argumente în favoarea unui intens travaliu literar, singurul în măsură să convertească în valori durabile talentul poetic. Sînt, cred, gînduri care anima și tînăra generație poetică de astăzi, semnificativ afirmată în spațiul generos al societății românești, permanent deschisă valorilor culturii, considerată a fi unul din factorii cei mai importanți ai devenirii noastre.

Mircea Florin Șandru

Inepuizabila trudă

Oricine — de bună credință fiind — încearcă să pătrundă (cu intenția mărturisită ori nu, a întemeierii unei/unor cărți) înțelesul mai adînc al sensurilor intime ce călăuzesc mersul și devenirea istoriei aparținătoare anilor deplini ai deplinei noastre libertăți, nu poate decît să ajungă la un adevăr — dintre atîtea altele — cu neputință de tăgăduit, acela potrivit căruia forța poporului nostru își demonstrează plenitudinea (și) prin vigoarea, altitudinea moral-patriotică și crezul tinerelor generații.

Depășind sumara și, în definitiv, lejera perspectivă, aceea a aprecierii terne a evidențelor, va simți nevoia să apeleze (după ce va fi trecut prin memoria arhivelor) la cunoașterea directă, calea imbatabilă ce poate conduce la o înțelegere justă, complexă, deci, la sursele inepuizabile ale realității. Altfel spus, va înregistra pulsația ritmică a sevelor în armonia din spațiul muncii și creației, acolo unde prejudecățile nu au avut și nu au ce căuta, spulberate fiind de certitudinea și încrederea ce pun în valoare aerul curat al pasiunii.

Este de la sine înțeles că o atare modalitate va fi din capul locului „compromisă" atunci cînd investigația se va mărgini la învelișul primar al exclamației retorice. Fapt dovedit cu prisosință de reportajele (sau așa-zisele) „totale" care, după ce te „îngenunchează" cu o documentație „colosală" nu fac altceva decît să pună în evidență „eul" celui ce semnează, ignorînd — cu efecte estetice incalculabile — firul curat al vieții adevărate... Și atunci, vrînd-nevrînd, trebuie să recunoști : cîtă viață, atît... adevăr (așadar, miza pe cunoașterea proaspătă, netulburată de lucrurile deja-văzute-deja-cunoscute).

Pe de altă parte, ele, sensurile — devenite virtuți — ce au călăuzit și călăuzesc constelația formidabilă a devenirii generațiilor nu pot fi cu de-a sila forțate să încapă în tipare care nu le sînt nici pe măsură, necum fidele spiritului epocii. Falsa „epicizare" (ori poetizare) a unor fapte care trăiesc prin simplitatea lor tulburătoare și vindecătoare, la rîndul ei, nu va reuși — cum de altfel nici nu a reușit vreodată — decît să stîrnească în sensibilitatea cultivată a cititorilor priviri nedumerite, consolatoare.

Binefăcătoarea cale — aș numi-o cea a contemplării active — îmi pare nu numai o sursă necesară înțelegerii, ci și o posibilă fereastră prin care, mai apoi, poți privi nestingherit atît cît (cum) îți dă dreptul cuvîntul tipărit. Intră în discuție personalitatea celui ce vrea (poate) să cunoască pentru ca apoi, înțelegînd, să scrie : despre „zgîrcenia" unor replici ale unora care nu au timp de vorbă, zîmbetul crispat (da, emoționant !) al tînărului încordat pe schelă sau pe volanul unei mașini („minuscule" în comparație cu imensul cadru natural), frăgezimea subțire a ecoului la confluența dealului/cîmpiei în bătaia razelor, mișcarea automatizată și concentrată și ritmică din hale, dansul pe jăratic al frunzelor înspre toamnă, liniștea autoritară de pe chipul bărbaților ce scormonesc în mădularele munților pentru ca lumina să existe neîntinată, despre torentul verbal al unora ce nu prea se sinchisesc să-și atribuie fapte pe care nu le-au visat, despre poetica de-o extraor-

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

La un colocviu umanist

Am celebrat cea de-a patruzecea aniversare a victoriei națiunilor împotriva fascismului, a întunericului și războiului, într-un grup de scriitori a căror artă și gîndire se află integrate în realitatea și aspirația universală a Păcii.

Ne-am aflat în zilele unei primăveri absolute, în orașele copleșite de istorie și artă ale Iașului și Sucevei, în zona edenică a Bucovinei și a albelor sale monumente, la a căror nemurire vor visa totdeauna sufletele și mințile creatorilor de valori spirituale din grupul care reprezenta elevația conștiinței popoarelor din a căror memorie nu se va șterge niciodată evenimentul cardinal al victoriei în lupta pentru libertate.

Acest grup de personalități, unice în configurația variată a spiritualității lor, s-au aflat însă în concordanță și omogenitate, într-un dialog continuu, lucid și patetic, încărcat de voința etică și estetică de a transmite adevărul, răsfrînt în prisma de cristal a unei infinite sensibilități și a harului inconfundabil.

Grupul acesta de scriitori reprezentînd cultura originală a mai multor popoare, a exprimat, în fața unui public care vibra de emoție și participare, încrederea în forța tutelară a rațiunii umane. Considerînd pe om drept centru al universului fericirii, scriitorii își acordau spiritului lor libertatea de a investiga, din-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 8-a

● În pagina a 8-a : ● Colocviul «Literatura și războiul antifascist» ● Niciodată pacea nu fu mai frumoasă ● Pacea ! — Un experiment cosmic al iubirii

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE MATEESCU: «Puterea unui sat în fața lumii»

Cartea lui Nicolae Mateescu, **Puterea unui sat în fața lumii**, se încheie cu o povestire cu tîlc. La școala din Rușețu unde se află în documentare, copiii locului îl întreabă pe autorul **Războiului piinii** dacă va scrie despre satul lor „tot adevărul", așa cum făcuse și în cartea precedentă. Prozatorul le povestește o mică întîmplare. Cică s-ar fi dus la un țăran din Ardeal și ar fi încercat să stea de vorbă cu el. Despre ce, a întrebat acesta? Despre orice, dar adevărul. Urmează o lecție despre adevăr pe care Nicolae Mateescu o notează și pe care noi o reproducem aici:

„Păi să-mi spui ce vrei dumneata, nu ce vreau eu... Adevărul! am zis.

— No a făcut bătrînul, asta nu se poate!

— De ce?

— Pentru că nu se poate!

— Nu?

— Nu!... Ori, ce înțelegi dumneata cu adevărul ăsta?

— Adevărul adevărat... Asta-nțeleg!

— Dragă domnule, nu știu ce gîndești dumneata, dar adevărul... trebuie să umbli cu el cu grijă, ca c-un pahar... Adevărul e... ca hierea peștelui, așa să știi! Cînd tai peștele pe burtă, marea grijă trebă să ai să nu spargi hierea lui că atunci să amărăște tot și nu mai e bun de nimica, înțelegi?... Da'nici fără hiere nu se poate... Că fără hierea lui, peștele moare dacă nu mai poate ca să mistuie... Și acuma, dacă-nțelegi cum e adevărul, întreabă-mă dumneata ce vrei și eu am să-ți răspund..." Țăranul procedează logic și riguros: el stabilește termenii în discuție, abia, după aceea dialogul poate să înceapă.

Prozatorul care folosește uneltele reporterului nu relatează întîmplător această discuție despre adevăr și nu degeaba o așează la sfîrșitul unei cărți de reportaj. Adevărul cere măsura lui potrivită, refuzînd abordările piezișe, cine nu știe umbla cu adevărul produce intoxicații. Cu alte cuvinte nu orice exactitate este adevăr, nu orice realism servește adevărul și așa mai departe. Modul dubitativ al țăranului a fost preluat de interlocutor. Nici măcar nu știm dacă întîmplarea s-a petrecut aievea și nici nu interesează. Esența ei este cea care rămîne și formularea, iar ele aparțin neîndoielnic prozatorului Nicolae Mateescu.

Nicolae Mateescu a scris în urmă cu circa zece ani o carte despre țăranii de la Rușețu: **Războiul piinii**. Adică a carte despre un război lung, care se termină vara și abia terminat cu treierișul că începe peste puțină vreme din nou. Documentarea a cerut timp prozatorului și acesta a rămas printre țăranii Rușețului multă vreme, cîtă vreme i-a trebuie să facă această carte. **Războiul piinii** a fost o reușită, nu numai ca document despre oamenii Bărăganului angajați în bătălia recoltelor, dar și ca literatură. Nicolae Mateescu nu este un reporter propriu zis, de jurnal, dar a dovedit că știe să minuiască uneltele reporterului. Mai mult decît atît a știut să evite ticurile reportajului curent. L-au interesat desigur în cercetările făcute parametrii tehnici ai problemei, dar mai ales oamenii. Interesul cărții **Războiul piinii** stă în dezvăluirea unui univers ignorat. Prozatorul n-a ales o așezare model. A tins chiar să meargă în direcția opusă. L-a ispitit mai ales anonimatul ca garanție a autenticității. Nici locurile nici oamenii nu l-au dezamăgit pe Nicolae Mateescu și, dacă ne luăm după reacțiile lor din **Puterea unui sat în fața lumii**, nici scriitorul pe țăranii cărora le-a închinat o carte.

Puterea unui sat în fața lumii înseamnă revenirea reporterului pe drumurile și între oamenii pe care i-a cercetat acum zece ani în **Războiul piinii**. Ideea de monografie îi displace. Reporterul nu procedează didactic, nu epuizează sistematic teme și probleme sătești, ci se conduce după evenimentele și oamenii locului. Cartea lui este o colecție de portrete și de întîmplări, portrete fixate acum zece ani și verificate astăzi, întîmplări vechi și noi care vorbesc despre fizionomia satului. În deschiderea cărții apare făcătorul de fîntîni Pătulea. Vinde o vițea și restul cît îi mai trebuie pune de la el să facă o fîntînă. Pătulea a făcut multe fîntîni, răspîndite pe o mare suprafață și ori de cîte ori are timp de duce să vadă ce mai e cu ele. Le schimbă ciutura, le repară cumpăna. Istoria „fîntînii vii" este desigur sugestivă: drept sprijin al cumpenii a pus un salcîm tînăr. Dar acesta n-a murit ci a prins rădăcini și în fiecare an creștea și îndepărta cumpăna și găleata de ghizdurile fîntînii. În fiecare an Pătulea trebuia să se ducă să mai prelungească lanțul cumpenei... Cînd s-a dus de tot Pătulea a lăsat moștenire copiilor fîntînile sale, fiecăruia cîteva, să aibă grijă de ele. Urmașii îngrijesc fîntînile, dar o fac cu îndoială: țăranii stau acum la bloc și apa vine de la robinet: mai sînt bune aceste fîntîni par a se întreba ei? Dar cum testamentul tatălui le impune ei se duc să vadă și de soarta moștenirii părintești: fîntînile din jurul Rușețului. Învățătoarea îl duce prin comună și nea Nicolae Turculeț își amintește cu șart și vervă de alte vremuri. Învățătoarea vrea proba vie a progresului și o demonstrează cu povestirile lui nea Nicolae. Aceste „înregistrări" ale vorbirii populare, povestirile intercalate în volum sînt în mare parte piesele lui de rezistență. Desigur, nu vorbește autorul, dar e sigur că tăietura îi aparține și că s-a oprit mereu la esențial. Autenticitatea urmărită este obținută cu o pricepere care stă în reala vocație de prozator a lui Nicolae Mateescu. Urmează povestea Mariei Șeitan care a fost președinta „ceapeului" și deputată în Marea Adunare Națională, simplă, esențială, dramatică O fizionomie memorabilă este și cea a lui Niță Snae, „rapsodul popular". Îl chema Snae pentru că taică-su fusese tîlmaci la ruși și tot spunea: snae, snae, adică znaiu, znaiu, de aici numele. Fusese jandarm în Dobrogea. El cînd prindea delincvenții și-i ducea la post în loc de anchetă îi punea să cînte: Niță Snae era colecționar de folclor vechi din instinct. A ajuns și la televiziune, dar nu l-au lăsat să cînte decît o strofă și nu din **Chira Chiralina**, care era de-a locului, ci din **Iancu Jianu**, care era oltenesc, lucru care l-a nemulțumit. Niță Snae era foarte intesesant: el „forma" poezii și le discuta, dacă e ceva „greșit" în ele sau nu. Un loc important în carte îl au cei ce lucrează direct pămîntul, cei ce lucrează la vite, diversele îndeletniciri ale rușețenilor. Nicolae Mateescu nu și-a propus o monografie, dar cartea lui prezintă interes documentar pentru sociologi deoarece reține amănunte extrem de semnificative ale transformării satului și mentalității lui. Cartea nu este de loc idilică ci preocupată de autenticitate, ceea ce-i conferă un interes special. Nicolae Mateescu e convins că țăranii nu mai există. Dar el oferă singur proba contrarie: „În sate n-ai voie să greșești... Aici te știe toată lumea și te judecă și te arată cu degetul dacă greșești. Și nici o apă nu te mai spală". Atît timp cît această mentalitate există, satul nu moare. Cel mult se transformă la suprafață.

Slujită de harul observației prozatorului și de concizia lui, **Puterea unui sat în fața lumii** constituie o mărturie adevărată asupra umanității dintr-un colț de Bărăgan contemporan. Lecția despre adevăr primită de la țăranul transilvănean funcționează din plin aici. Chiar cînd este neplăcut adevărul lui Nicolae Mateescu nu intoxică și prin această atitudine el se delimitează net de o parte a prozei contemporane. Nicolae Mateescu e dintre „beniaminii" aduși pe lume de colecția **Luceafărul** acum circa 20 de ani, iar traiectoria lui nu se deosebește de a multor colegi de debut. După prima carte a dispărut refugiindu-se în reportaj, a revenit la proză, s-a întors la reportaj. O sinuozitate similară poate fi regăsită la alți debutanți din colecția **Luceafărul** de acum două decenii: Mihai Pelin, Horia Pătrașcu, Sânziana Pop, Iulian Neacșu, etc. Exercițiul stilistic al debutului a impus tuturor după aceea o baie de concret, de reportaj? Chestiunea ține de sociologia literaturii. Sigur este că Nicolae Mateescu își respectă vocația de prozator în ambele sale posturi. **Puterea unui sat în fața lumii** este cartea densă a unui prozator care știe să vadă și a învățat, se pare, ce e adevărul.

M. Ungheanu

RADU ANTON ROMAN: «Zile de pescuit»

Un remarcabil prozator, unul dintre cei mai interesanți pe care îi avem la ora de față în literatura românească tînără, este Radu Anton Roman, autor al unui roman, „Zile de pescuit" (Ed. Cartea Românească, 1985), care este și o investigație de mediu „exotic" cum puțini au făcut între cei din generație cu el. Este, de altfel, și cea mai însemnată contribuție a lui: poezia, simțitoare a unei vitalități elementare, era a unui spirit cultivat și mai puțin a unui liric dezlănțuit; reportajele, de factură monografică, nu treceau de marginile obișnuite; un roman, „Vara nimănui", cuprindea ceva dintr-o compoziție de felul melodramei. Omul avea, cum s-ar zice, o bibliografie însă nu operă: „Zile de pescuit" este o indicație indiscutabilă că o poate avea.

Însușirile lui sînt aici mai izbitoare decît defectele și un examen aplicat se poate face acum lăsînd deoparte toleranța pe care creația de început o presupune de obicei. Prozatorul este, din toate punctele de vedere, consolidat

Întîia notă pozitivă pe care o dovedește „Zile de pescuit" este explorația în medii pe unde prozatorul român de cele mai multe ori nu calcă. Ca și Anatolie Panis, cu silvicultorii lui, ca și Titus Suciu, cu tapinarii, Radu Anton Roman s-a stabilit într-o lume ex-orbitantă, aceea a pescarilor Deltei, făcînd o investigație unde a intrat mult și din iscusința lui reportericească. Cu toate acestea, romanul nu are nimic reportericesc, deși a pornit fără îndoială de la o cercetare pe teren făcută în amănunt, ca a unui reporter. Asemenea lumi îndeajuns de puțin cunoscute sînt, în general, materia altui soi de creații decît este aceasta. Umanitatea Deltei Dunării putea să dea aci etnografie, natura era un bun vehicul pentru un pitoresc geografic și sociologic; prozatorul putea să cadă într-o emoție de peisagist încîntat de natură și neînțelegător de oameni. În fine, fiind un roman cu pescari, „Zile de pescuit" putea să fie o pură monografie a unei profesiuni ori un șir de narațiuni pleziriste, rezultate dintr-o cunoaștere sărbătorească a lumii pe care ar fi trebuit s-o descrie. Afară de sociologie, care e prezentă într-o proporție considerabilă și dă acea brutalitate de proză neo-realistă indiferentă de înclinația prozatorului (căci mediul e acela care o presupune), mai nimic din toate acestea aci. Însă sînt și multe care nu intră într-o asemenea schiță pur principială. Prozatorul a închipuit un roman de o formulă indiscutabil modernă, punînd alături șapte nuvele, care desfășoară felurite momente, și le-a unificat printr-o umanitate care e prezentă într-un loc și în altul, cîteodată în chip episodic. Legăturile acestor narațiuni, care se deosebesc mult nu doar prin evenimente, ci și prin elementele estetice propriu-zise, sînt fixate prin cîte o scurtă fulgurație, probabil de esență simbolică, și care nu aduce cine știe ce emoție în plus. Adîncimea acestei literaturi nu stă în procedările de înfățișare modernă, ci într-un ireductibil de natură constitutivă, care e al îndeletnicirii pescărești. Pe scurt, ideea de a moderniza materia nu pare să aducă semnificația inedită, prezentă totuși acolo unde prozatorul știe sigur că este (adică în mediul insolit); tehnica e adeseori un factor impiedicător, mai ales cînd este excesivă. De altfel, o analiză repede a acestor narațiuni nu dă alte rezultate. „Iarna pe punte" (care este și cea mai interesantă dintre toate) conține istoria unei zile de pescuit și de vînătoare pe un canal îndepărtat al Deltei. Patru bărbați, între care un orășean, Sile, prezent și în alte povești de acest fel, înfruntă iarna grea, viscolul și gerul, scăpînd cu barcazul din felurite momente dintre cele mai dificile. Cu toate acestea, ei scapă de catastrofă și ajung noaptea tîrziu la cherhana. Nevasta unuia dintre ei se îmbolnăvise de meningită și e transportată de urgență, de o doctoriță curajoasă, pînă la un spital îndepărtat. Pescarii se liniștesc după mai multe aventuri, care acestea fac proza palpitantă. „Invitație la dans" este istoria unei tragedii, produse pe un ghiol, din pricina unui ins care voiește să facă, cu barca cu motor, o demonstrație de abilitate în știința pilotajului. Din trei pescari, doi se îneacă și o pagină memorabilă este aceea a sforțărilor pe care oamenii le fac spre a se salva. „Controlorii de bilete" conține multă materie sociologică, desfășurind o călătorie, cu o navă de pasageri, către Deltă, pe un frig cumplit. Aci, accentul neo-realist, obligatoriu dacă ne așezăm în mijlocul evenimentului, este indiscutabil însă el nu pare a fi, pentru Radu Anton Roman, cel mai nimerit. „Vînătoare pentru Sile" seamănă cu „Iarna pe punte". „Pești pe albul nisip" conține o scurtă poveste de amor, brutală și definitivă, încheiată de prozator cu oarecare indecizie: un bărbat, Petre, o face pe Maria, o fostă canotoare, să-și rememoreze însușirile femeiești și mai apoi dispare în ape, „înotînd cîinește". „Oaspetele" e, ca și altele, o poveste brutală, cu pescari amenințați de moartea albă, aceea produsă de ierniile scitice. În fine, „Privind pe fereastra hotelului" aduce, față de sociologia din „Controlorii de bilete", o adăugire de natura psihologiei locale.

Toate sînt croite în urmarea unei idei de senzațional însă nu senzaționalul dă acestei proze interesul ei indiscutabil, el vine din cu totul alte elemente care acelea merită să fie valorificate de prozator. Lumea e aceea brutală, cu viața aflată întotdeauna sub amenințarea unui dezastru; însă ce este pe deplin brutal în om? Radu Anton Roman nu crede că poate exista așa ceva și, ca atare, ar dori să extragă esența sentimentală din această populație pescărească. Această umanizare nu e înțeleasă întotdeauna de prozator așa cum ar trebui, adică prin psihologie (deși oamenii nu sînt decît rareori aici inși cu o simțire sumară), ci într-un chip inedit, valorificat mai ales stilistic. El înfățișează omul cu o simpatie care s-a depus și în felul în care îl descrie.

E în această proză a unei lumi brutale o imagistică opulentă cum arareori s-a putut vedea la noi și, în tot cazul, de tot curioasă prin raport la obiect. Acest sadovenism al senzațiilor elaborate (pe care îl cultiva foarte inteligent și Sorin Titel, mai cu seamă de la „Țară îndepărtată" încoace) e deocamdată nota care îl deosebește pe Radu Anton Roman de cei mai mulți prozatori tineri și dovedește că simțul estetic e la el foarte viu. Imaginile se rostogolesc aci cu o abundență extraordinară. Ingeniul stilistic trece adeseori pe deasupra realității și în cîteva puncte ajunge la o poezie cu emoția desprinsă de verificabil. Există aci o înclinație către un baroc al amănuntelor, către vocabula rară, către asociațiile care înconjoară obiectul în așa chip încît ajunge în cele din urmă la o elaborație pură, precum aci: „Urletul lui zboară, o rață cenușie, alicită neașteptat într-o aripă, care se rostogolește prin aer înghețat, depărtat de împușcătură, refuzînd și totodată primind moartea în cea mai îngrozitoare dintre uimiri." (pg. 98). Această senzorialitate e, orice s-ar spune, paradoxală și esteticește înseamnă mult. Lumea este, la Radu Anton Roman, mai degrabă un univers de senzații, de sunete, de fulgurații, ea este de o concretețe extraordinară, însă de o concretețe elaborată. Pretutindeni, prozatorul ar voi să înalțe realitatea la o altitudine care este a simbolului, cîteodată și a mitologiei. El scrie sentimental și caligrafic, în spirit latin, despre o lume de Far West.

Această incertitudine irezolvabilă aci (căci simțul naturii brutale îl face pe prozator să fie atît de baroc) are un merit, ea aduce omul într-o mitologie avînd destul și din realitate și din abstracție. Această omenire care se îndeletnicește, ca și primitivii, cu vînătoarea și pescuitul, pare a trăi ca în vremi imemoriale, călăuzită de ritmuri care se sustrag vremii; prozatorul le-a presimțit nu o dată și din acest punct de vedere realismul lui e, cel puțin sub raport virtual, un realism mitic (de felul lui Apostol Gurău, al lui Ioan Dan Nicolescu, cu diferențe însă esențiale și în teme și în stil). Un pescar, de pildă, se trezește ca și cum ar îndeplini un lung ritual, cu o semnificație secretă, altul comunică prin mijloace stranii care fac însă evenimentul memorabil. Scoaterea barcazului de pe mal e un rit, pescuitul are la Radu Anton Roman caracteristicile unei epopei. În cele mai obișnuite dintre datele vieții, adeseori brutale, prozatorul vede o mitologie a omului fără vîrstă. Această înțelegere a sensurilor care depășesc clipa (mai rară la prozatorul tînăr, captiv într-o lume de senzații și înclinat spre un naturalism fără uman) face din Radu Anton Roman un romancier cu totul remarcabil, a cărui evoluție merită s-o urmărim.

Artur Silvestri

SMARANDA COSMIN: «Sărbătoarea lui Alexandru»

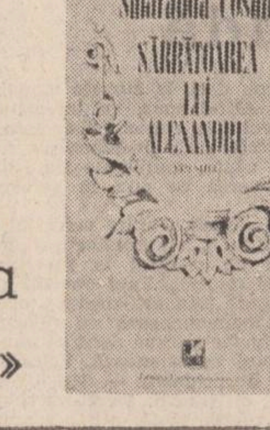

Aflată la al doilea volum („Sărbătoarea lui Alexandru", Ed. Cartea Românească, 1985), Smaranda Cosmin își definitivează un spațiu liric distinct, cu vădite accente personale. Nota cea mai pertinentă a demersului său poetic mi se pare un entuziasm reprimat, o explozivitate comprimată care țîșnește din cînd în cînd așa cum un vulcan aruncă nori de cenușă și coloane de flăcări anunțînd marea erupție de mai tîrziu: „Decolteuri, frou-frou-uri / Înmiresmate eșarfe, milenii de femei / Călărind orizontul / Despicătura de-o clipă / Tăișul alb al cărnii fierbinți / Drama de a nu mai vedea bărbații / Ci doar o plictiseală violacee / O perlă captivă-ntre sîni / Și gleznele care-ncep să urce / Oh, anticamera miracolului / Și atîtea spaghetti de neon / Și-oglinda turbată-n care explodează / Carnea ta de femeie / E tîrziu, uiți sensul cast al / Singurătății atenție uiți / Sensul cast / Explozie singurătate atenție / Și sîngele fără știrea ta / Demarează". **(Sunset boulevard)**. Elanurile și înflorirea senzațiilor sînt atent supravegheate de o luciditate tăioasă, crudă aproape, care face și din timpul copilăriei o rană, o rană deschisă a amintirii: „Mi-e frig și clar. Cu limpezime văd / Și limpezimea lacrimă se cheamă". Claritatea și limpezimea privirii care disecă nemilos orice situație, imagine sau atitudine provoacă un fel de beatitudine rece a suferinței: „Alexandru priveliște veche a inocenței / După care n-am bocit niciodată, / Tu, primul semn viril din viața mea și prima / Mărturie vinovată / Virginitatea nu mi-am plîns-o peste / Dantelele abandonate ci noduros, alene / Am crescut răstălmăcind sudalma-n poezie, / Tînjind la împlinirea unei răni / O, ce departe este vremea mea / De mine / Și ce menit a fost să-mi fie / Leacul... / Boabe de rouă pe un crucifix reverberează / Ora-ngenuncheată...) / (...) / Tu ești doar nor, pierdutule-Alexandru / Și aer vechi și sînge-ncrezător / Și-atîtea hecatombe de năvală... / Putere încă ai să mă lumini / Eu, nebunia să te strig în noapte..." **(Frig și clar)**. Dacă pentru foarte mulți autori vîrsta copilăriei sau a adolescenței se confundă cu un fel de paradis, al memoriei, cu un spațiu compensator sau proteguitor, la Smaranda Cosmin sînt evocate, aș spune, expresionist, proiectate pe un fundal imaginar cu dimensiuni simbolic-mitice: „Și-acum încerc să mi-l închipui / (Lina nedumeririi-fumurie...) Parcă așa: / O frunte moale, cartilaginoasă / Și un obstacol, totdeauna umed · Perete cancerat de igrasie ori gușa / Albă, pururi fremătînd a galeșei broscuțe / În amurg. / Descălecase vara, alergam prin bălării / Cu ciucuri. / Biserica acelei lumi avea miros de tainică / Spălătorie; sfinții bărboși vîsleau printre / Clăbuci, o, viziune-a spumelor celeste! / Cu încîntare dibuiam semințe, / Somnul fetal dintr-un pistil grena, / Impudice falange de copil... / Nu-mi era dor de nimeni / Deprindeam folositoare graiuri ale curții / Și de pe streșini strîmbe îmi răspundeau / Motanii... Puii de puf îi oploșeam maternă / În sîn, pe sub rochițe. Dar ce sîn / Claviatura unui suflet — faun / Sub coaste-atente se-ncrunta, sărind / Și coarda împletită-n opt prin praf / Privea cu ochii de ștreang neprevăzut... / O, și pițigăiam cu glas de zahăr: / Bir oiță la poiană, / Bir-oiță-bir..." **(Agnus Dei)**. Poeta dă impresia că poartă, ca o „Crăiasă a zăpezilor", ace de gheață în suflet, dar, în același timp o tandrețe șovăitoare sau alteori fiori subterani dionisiaci comunică un plin sufletesc de care, pur și simplu, îi este teamă. Un astfel de splendid poem cu o imagistică, paradoxal deopotrivă simplă, elegantă, dar și de o forță barocă este „Numele Alexandru": „Se știe: cel care apără oamenii. / E cel mai singur dar. Și mai aproape / De cerul vulnerabil și tăcut. / Așa e Alexandru. Se spunea / O întîmplare veche despre flamuri / Și holde-nsîngerate; nu-i tîrziu / S-asculți și tu zburdălnicia minții / Ori cuminția-i moale, pe-ndelete / ...Uite-l acum; încălecat pe-o șea, / În chiot lung insămînțînd povestea / (Aș spune: nu-i tîrziu să te îmbuni / De-atîta vis și să-ți aduci aminte / De țărmuri dezmierdate, ca de pildă / Somnul bătrînului tău dascăl Aristot, / Pe sub platanii sceptici: vine toamna / În Hellespont: cum vine? / c-un fel de bură ori c-un nou război... / El, Alexandru, a trăit cîndva / Și-atunci de tot aproape l-am simțit / De gust și vară ca pe-o pîine nouă. / Se jupuiau berbeci și se cînta / Ceva sălbatic și înfricoșător / despre pămînt și zei: era devreme. / Era devreme: numele Alexandru / De-abia-ncolțea viril în zorii faptei. / Iar fapta, poate numai sens ermetic / Ori poate lance-nfiptă-n ținta ei...) / Mă apără și-acum, căci altfel cum / O ditai rană vindecată-n pripă? Iar faima lui, inveșmîntată-n falduri / Crește spre Nord și-mi intețește / Umbra". În pofida tonului detașat-malițios, pe alocuri chiar „viril" și a unei poze sfidătoare, versurile sale deconspiră o sensibilitate vulnerabilă, oscilînd între expansiune și reticență sau dezamăgire. Cred chiar că una din temele, în sens richardian, cele mai importante ale cărții, dacă nu chiar cea esențială, este vulnerabilitatea retractil-temătoare. Armura poetei, deși zornăitoare, este una de cristal ce lasă să se întrevadă anatomia fragilă a unei sensibilități prea devreme contrariată și bruscată de existență, găsindu-și compensația într-o imaginație — iarăși o contradicție în termeni — tăios melancolică: „Mi-o imaginez acum: o locuință lacustră / Vin lebede să-și ia adio de la Alexandru /, Nu-i toamnă. / E numai un gust de frunze rămase. / Alexandru adolescent poartă un glob / De ivoriu. / Alexandru e chiar acesta: purtătorul / Globului de ivoriu care-ndulcește ultima noapte / Cu Alexandru. ...Asta a fost demult. / Și cam tot / Restul îl pot la nesfîrșit inventa / Oho, îl pot la nesfîrșit / In-ven-ta... **(Ultima noapte cu Alexandru)**. Alteori acest scepticism melancolic în fond tonic și curajos ia o formă „antichizantă" ca în acele „Cinci epistole apocrife" („Despre ascensiune", „Despre suflet și vise", „Despre petrecerea zilei în Lesbos", „Despre melancolie și formele-i acute", „Despre Vir Dolorum") comunicînd însă, sub faldurile versului fals-sentențios și gnomic, o acută trăire existențială, o încercare de cuprindere a vieții și a experiențelor ei psihoerotice sau psihothanatice.

Gabriela Pătulea Drăguț: „Sărbătoarea"

Smaranda Cosmin, spre deosebire de alți confrați de generație, nu glosează pe marginea limbajului poetic, nu textualizează și nu intertextualizează, nu bricolează arte poetice ale incapacității cuvîntului de a semnifica și exprima, ci are deplină încredere în virtuțile poeziei, în forța ei de iradiație și impact, fie și numai ca strigăt dureros al propriului eu, al unei memorii afective și afectate însetată încă de un prea plin existențial: „Pentru că tu reprezinți memoria / Singelui fiindcă eu doamnei Mnemosina / Mă-nchin fiindcă tu ești flamura mea / Secretă, împărăția diminutivelor / Mi-am imaginat o zi cu funte albastre. / O chermeză galantă cu pisoi și brotaci, / Cu melci guralivi și egrete peltice. // Va fi octombrie, alteța mea știrbă: / Merele se vor sinucide rîzînd. / Ultimii fluturi aplauda-vor văzduhul / Va fi purpură, va fi mjere / Fiarele vor roși de-atîta iubire" **(Infanta)**. Deși prea crispată uneori (în poezie, mă refer) Smaranda Cosmin este unul dintre cele mai puternice talente ale noii generații de poeți.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

IMAGINI ALE ORIENTĂRILOR CONTRADICTORII

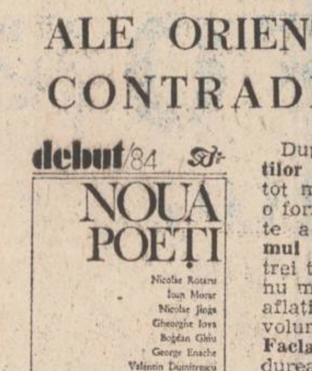

După **Caietul debutanților** editurile ne propun tot mai insistent se pare o formulă insolită de carte a debuturilor: **volumul colectiv**. Iată astfel trei tomuri datate 1984 cu nu mai puțin de 15 autori aflați la prima carte: un volum de proză apărut la **Facla** (Ioan Viorel Boldureanu, Florian Copcea, Dan Florița-Seracin), un altul de poezie la **Cartea românească** (Nicolae Rotaru, Ioan Morar, Nicolae Jinga, Gheorghe Iova, Bogdan Ghiu, George Enache, Valentin Dumitrescu, Mircea Damaschin, Romulus Brâncoveanu) și altul tot de proză scos de **Albatros** (Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu). Desigur, volume colective chiar și de debut, au mai apărut, unite însă, printr-o direcție comună autorilor, pe cînd acum originalitatea editorială stă totuși în lipsa oricărui criteriu tematic în afara hazardului concursurilor de debut. Se obține în schimb o imagine fidelă a diversității tendințelor și orientărilor literaturii tinerilor — o „felie" autentică de scris contemporan. În acest sens ne gîndim ca generoasa idee să fie extinsă și la operele scriitorilor consacrați: cunoscîndu-și planul, fiecare editură ar putea scoate anual numai cîte un singur volum de poezie cu vreo 50 de autori, un altul de proză, altul asemănător de traduceri ș.a.m.d., eventual cu cotoarele colorate în benzi verticale deosebite, după numele autorilor, spre a crea o bună impresie în bibliotecă. Să lăsăm totuși formatul cărților și să ne ocupăm de conținutul lor, căci editorii sînt oameni serioși care nu știu de glumă și pe loc ar putea edita vreun volum de poezie, proză, ori critică de 70—80 cm grosime, conform numărului autorilor planificați... Dînd poeziei ce-i al poeziei, începem cu poeții volumului **Cărții românești**, *) loc de întîlnire al celor mai contradictorii orientări, de la tradiționalismul desuet la modernismul teribilist (citește textualist).

STATUI DE HUMĂ ARSĂ. Nicolae Rotaru e un versificator laborios utilizînd o recuzită poetică bătrînicioasă nu atît prin forma fixă, cît prin lexicul și procedeele prozodice predilecte. Există însă și aici o gradație: dacă poezia „naturii" („Tot se-nfașă și desfașă / Florile-n grădina udă / Dealul sur ca o cocoașă / Își bronzează coasta nudă") și cea ocazional-festivistă („Azi, sălaș al doinei, Țară, ești al muncii meșteșug. / Zori de ziuă ești și tihnă și putere tutelară; / Îți vin fiii din uzine, vin din școli sau de la plug / Să te cînte, Românie și să-ți mulțumească, Țară.") e de tip Alecsandri — cînd este —, cea de meditație e de sorginte simbolist-interbelică. („Așa că de-acum mă devoră. / Cu limbile lor poliglote, / Rozînd în tic-tacuri bigote / Din mine și ultima oră... // Ceasornicu-mi bate-n perete / Ca valul vaporul la proră."). De altfel, onest, poetul își dedică versurile acolo unde crede a urma un model mai recent: **Lui Bacovia, Lui Nichita Stănescu, Poetului Gh. Tomozei.** Un ciclu de oarecare vibrație sufletească este cel dedicat țăranilor, unde, în cîteva poeme, Nicolae Rotaru reușește versuri mai convingătoare, definiții lirice ale unui „mit personal" și ale unei emoții reale: „Țăranii-ntorc din cale timpul și-l descojesc de învelișuri. / Sculptîndu-se în humă vie cu trup și suflet și visare / Ei sînt vîslași în apa vieții, drumeți pe asprele suișuri / Și-n cîntorii de rod din cîmpuri, țăranii-s fresce mișcătoare. // Țăranii trec în nemurire, adorm la sîn de flori și ierburi. / Devin statui de humă arsă, zălog al trecerii în roade / Și nu mai au nici trup să moară, crucificați cum sînt în treburi / S-atunci devin lumina caldă, prelinsă-ncet din vechi izvoade."

DECORUL SAU URMAREA. Cu Ioan Morar intrăm în domeniul textualismului, cu întîmplări care se povestesc singure, poezii lucide și savante despre facerea poeziei, poeme desconspirînd „trucurile" poetului (fără a le înlocui cu altceva, ci doar cu altele), vorbind cu „sinceritate" despre „minciuna" poemului de a mima starea poetică spre a comunica etc. Ioan Morar este un autor sensibil, inteligent și cultivat, practicînd, în genere, fără ostentație motivele de ultimă oră, asumîndu-și-le cu discreție, învăluindu-le abstracțiunile într-un ton elegiac de bună factură lirică: „Chiar tu în această închipuire nu ești decît / un cerc pe care îl face spaima într-o apă îndepărtată, a amintirii / scrii despre aceasta dar nu faci decît să adaugi un cerc / pe suprafața încrețită de vînt a apei în care trecutul tău își spală rănile". Ciclul „netextualist" al **vînătorii** e însă comun, „distribuția" motivelor trimițînd evident la Dumitru M. Ion, în vreme ce seria textualistă e pîndită de primejdia explicării prozaice, tipcă acestui curent ce nu cunoaște sugestia lirică. Neliniștea, singurătatea, melancolia sînt în poemele volumului prezente difuze, netrucate, făcînd din Ioan Morar un poet minor dar un poet, spre deosebire de majoritatea fabricanților ce au dat buzna în literatură o dată cu textualismul. Cerebralitatea poetului suplinește adesea viziunea poetică pregnantă prin imagini ingenioase, plăcute lucidității: „Te apleci deasupra hîrtiei, / la lumina neliniștii, / scrii despre această stare / și ea te strigă pe nume"; „Închipuirea ta / e o junglă întinsă plină de constatări prin care / memoria se plimbă cu mîinile goale."; „Între două oglinzi îndepărtate în timp / Bătrînețea îți învață pe de rost biografia / Vezi, toate adevărurile lumii nu pot / născoci un fir de iarbă".

Alexandru Condeescu

*) „Nouă peți", Debut '84, Editura „Cartea Românească".

BREVIAR

☐ **CINE DESPRE CINE SCRIE.** Un eseu, mai recent, al Irinei Petraș, cu titlul, cam bombastic, „Orgoliul geometriei în romanul «Scrinul negru»", cuprinde felurite referințe critice sub forma unor citate din articole aplicate asupra operei călinesciene. Irina Petraș citează cu încredere, și un fel de eseu, asupra lui G. Călinescu, semnat de Maria-Luiza Cristescu. Iată o referință critică...

☐ **CE ÎNȚELEG TINERII CRITICI?** Să cităm, dintr-o recentă cronică a lui Ioan Holban, dedicată unui roman de Tudor Vlad, intitulat „Ascensiune nocturnă": „Într-o altă ordine, relația aceasta este proiectată într-un plan simbolic pe care îl structurează modelul acelei istorii a lui Procopius din Cezareea între literatură și existență, ficțiune și realitate se interpune un ecou pe care strălucește un decor de ilustrată, a cărui lumină artificială, foarte intensă, agresivă chiar, ia ochii privitorului: realitate de album".

☐ **CARE E, TOTUȘI, TRADIȚIA ORGANICĂ?** Fidel sforțărilor pe care le face de cîtava vreme (prin intermediul „României literare") în a opune tradiției cunoscute a poeziei românești un avangardism mai puțin cunoscut care ar fi exprimat numai valori, Ov. S. Crohmălniceanu îl mustră (în aproape jumătate din recenzia pe care o face unui volum despre Fundoianu) pe Mircea Martin, care nu crede în valorile avangardismului, și nici nu discută, în cuprinsul literaturii române, opera lui Benjamin Fandone scrisă în... franțuzește. Deunăzi, scriind despre **Modernismul românesc** de D. Micu, același critic echivala **Poemul invectivei** cu poemele lui Blaga. O dezbatere asupra tradiției literaturii române ar putea, oare, să pornească de la propunerile mai noi pe care le face Ov. S. Crohmălniceanu? Iată o întrebare care merită un răspuns.

☐ **SIMPATII OBSEDANTE.** Ce simpatie pentru contemporanul „lovinescianism" îl împinge pe Val Condurache (autor de „fantezii critice", unde își imaginează cum ar scrie alții despre autori) să citeze la nesfîrșit numele lui Lovinescu într-o recenzie la o carte despre dramaturgii de azi, a lui Mircea Ghițulescu? Peste tot, Val Condurache îl vede pe... Lovinescu. Începutul recenziei conține o lungă discuție privitoare la Lovinescu, încheierea e tot în spirit... lovinescian. Dacă „judecățile" lui M. Ghițulescu sînt „sintetice" atunci ele sînt, desigur, „lovinesciene", sinteticul e repetat, mereu ca fiind „lovinesciene", sinteticul e repetat mereu ca cenzent care scrie „fantezii critice", să aflăm dacă și în aceste comentarii operează serios sau „fantezist".

A.S.

LA MARELE FORUM DEMOCRATIC NAȚIONAL AL TINEREI GENERAȚII, DORESC SĂ EXPRIM, DE ASEMENEA, CONVINGEREA CĂ ÎNTREGUL TINERET VA RĂSPUNDE CU ÎNFLĂCĂRARE ȘI ENTUZIASM CHEMĂRILOR PARTIDULUI ȘI VA FI, CA ȘI PÎNĂ ACUM, PREZENT ÎN FABRICI ȘI PE OGOARE, ÎN ȘCOLI ȘI UNIVERSITĂȚI, ÎN CERCETARE ȘI CULTURĂ, ÎN TOATE SECTOARELE DE ACTIVITATE, PENTRU A CONTRIBUI LA ÎNFĂPTUIREA ACESTOR MINUNATE OBIECTIVE DE DEZVOLTARE A PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE.

NICOLAE CEAUȘESCU

FORUMUL TINERETULUI

entuziastă și activă participare la viața patriei

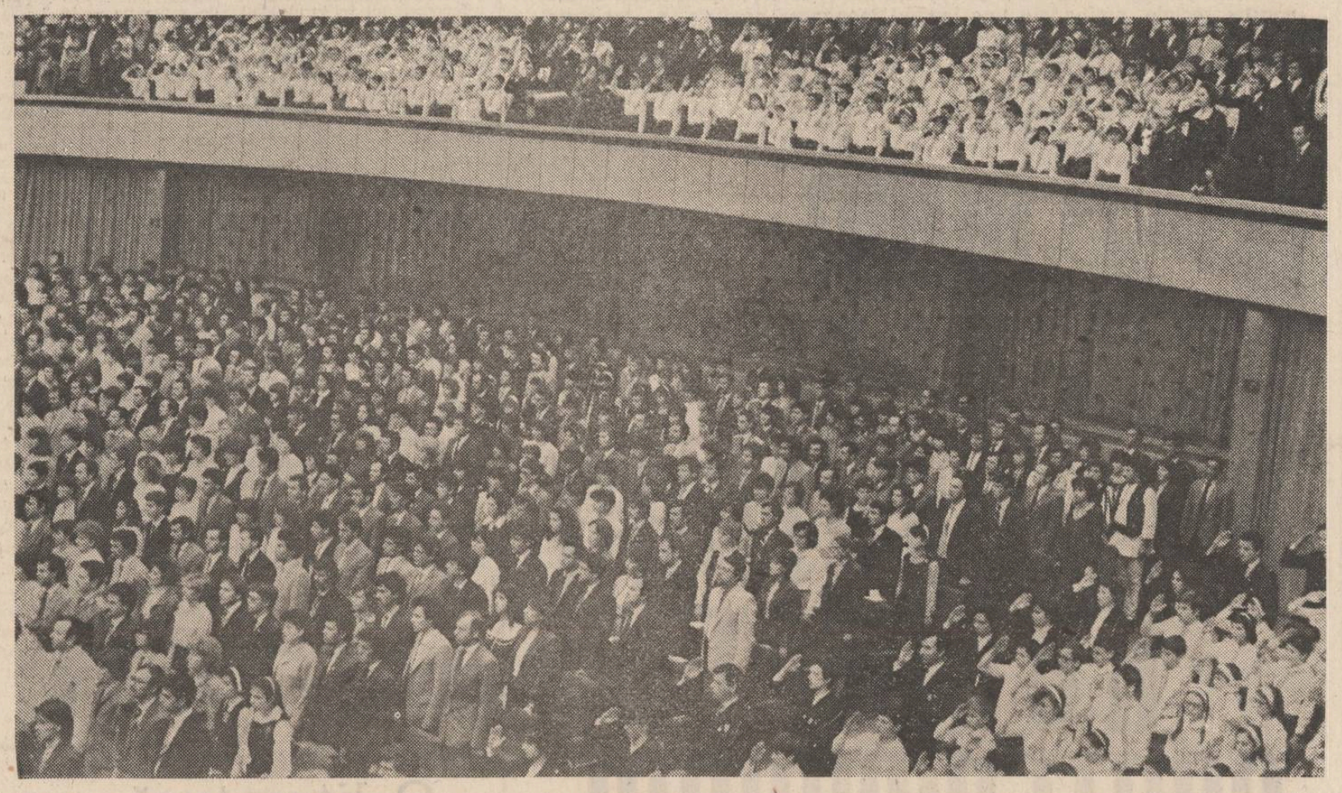

Omul frumos

Mergeți într-o sală de sport. Sau mai bine vara, cînd e timp de plajă, încercați la Costinești. Experiența e revelatoare. Vă veți convinge că omul tînăr e cel mai frumos om de pe fața pămîntului, că omul tînăr, oricare om tînăr poate fi luat ca simbol al împlinirii. Cît confort psihic oferă asemenea imagine, cită încredere că sîntem vecini buni cu permanența. Dar dincolo, dincolo de ființa aceea tînără, în adîncurile ei ce se-ntîmplă ? E aceeași trăinicie ? O întrebare mult mai grea, căreia ochiul nu-i poate da răspuns, căreia ochiul singur nu-i poate valida răspunsul. Omul, e dovedit de mult acest lucru, nu vine pe lume nici tăbliță de gresie pe care se poate scrie, ori de cîte ori e cazul (și tot de atîtea ori se poate șterge totul), dar nici o bibliotecă de cunoștințe, deprinderi, sentimente. La contactul cu lumea, la prima întîlnire cu lumina lumii, omul e doar o potențialitate. Îndreptată spre viitor. Intrînd definitiv în societate. Și care într-un șir de ani va lua amprentele acestei societăți. Fiecare om, fiecare tînăr este un eșantion al societății sale. Începînd cu cele mai banale comportamente și terminînd cu ideile pe care le profesează, omul e determinat (în linii mari) de societatea căreia îi aparține. Simplu determinism, cu principalul său agent de cînd lumea și societatea : educația. Cu tăișurile lui. Cu spărturile ce pot apărea la o anumită vîrstă cînd, se pare, conștiința este mai fragilă ca oricînd, în adolescență. În febrele și tulburările adolescenței, cînd fiecare pas e o răscruce. Cînd are loc fenomenul de neexplicat al vulnerabilității conștiinței. Cînd naivitatea face casă bună cu cel mai generos romantism, cînd adevărul poate lua chip de minciună sfruntată, iar minciuna poate deveni adevăr cu poleială. În adolescență, în cea mai crudă tinerețe, ecranul se poate lumina prea puternic sau se poate întuneca brusc. Tinerețea poate fi în flăcări sau în cărbuni aproape stinși. Cînd tot ce zboară pare a fi bun de mîncare. Cînd încep marile experiențe, cînd de dimineață și pînă seara se pot întîmpla în suflet toate cele patru anotimpuri plus un al cincilea, personal. Cînd un munte poate fi mutat din loc de entuziasm sau de furie. E adevărat, adolescența nu minte, e scormonitoare, e uneori aspră, dar îi lipsesc deseori luciditatea, moderația înțeleasă ca acord cu ceilalți. Și seamănă cu o plantă exotică. Cu luna de pe cer. Cu acoperișul lumii și e chiar acoperișul lumii. Cu o expediție geologică. Sau cu una cosmică. Cu o aventură în electronică. Cu merii sau cireșii înfloriți. Cu șoimul. Cu riul de munte. Și iar cu șoimul. Care-și poate frînge o aripă. Cu riul de munte care se poate pierde într-o peșteră. Cu pomii înfloriți bătuți de brumă. Cu o ratare de necrezut. Cu luna prăbușită în iaz. Cu multe altele. Cu frumosul ce poate fi uritul cel mai urît în lipsă de supraveghere (sau veghere). Cu adevărul ce se poate prăbuși ca o statuie goală. Deci, să nu uităm că adolescența e colorată, e frumoasă, e vîrstă de bronz, e temelie de viață. Că ei i se pot întîmpla cele mai multe evenimente, că ea trebuie ocrotită, că ea nu trebuie să fie întinată, că în ceea ce o privește ea e singura vîrstă care acceptă, a priori, atributele candorii ale sincerității, ale onestității.

Referindu-se tocmai la climatul moral care trebuie creat pentru ca tineretul patriei noastre să se dezvolte în condiții optime, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea, cu atîta căldură și îndreptățire în cuvîntarea rostită la deschiderea Forumului Tineretului : „Toate organele și organismele de stat, îndeosebi — repet — cele din domeniul învățămîntului, al culturii, uniunile de creație, presa, radioul și televiziunea trebuie să acționeze cu toată răspunderea pentru a-și îndeplini rolul important pe care îl au în formarea și educarea tinerelor generații în spiritul dragostei de patrie, al hotărîrii de a fi demni continuatori ai înaintașilor, de a asigura permanent un loc demn poporului român în rîndul națiunilor lumii".

Eugen Mihăescu

Un poem pentru fiecare strop de sudoare

Ați remarcat cu cită seriozitate, atenție și bucurie răsfoiesc concetățenii noștri o carte ? Îi vedeți zilnic la standurile de cărți. Oare de cîte ori se regăsesc printre eroi, cu biografia lor simplă dar atît de bogată ? De multe ori. S-ar cuveni însă ca-n fiecare clipă să li se dedice o odă, o odă pentru fiecare anonim care își împarte ziua în perioadele muncii, ale odihnei, ale culturii. Îi întîlnim înveșmîntați în hlamida anonimatului pe care o poartă cu măreție, îi întîlnim în fiecare clipă, dar ne simțim atrași mai ales de excepții. Și totuși, cită excepție este în gestul acestor oameni simpli care întîmpină răsăritul pe ogor sau în drum spre uzină, cită excepție este în privirea lor de multe ori prea îngăduitoare cu indiferența noastră. Eroul-pozitiv, modelul, nu-ți bagă degetele în ochi, nu te trage de mînecă. El trăiește frumos, curat și responsabil, el își face datoria chiar și cînd datoria nu face parte din norma lui de lucru. El știe să iubească, să creadă, să îndrepte, să se îndrepte, să se modeleze armonios cu timpul în care trăiește.

Mai ales tinerii, adolescenții au nevoie de modele. Și le caută, de cele mai multe ori — oare numai din necunoaștere, oare din comoditate ? — în privirea scriitorului, a regizorului, a pictorului. Tocmai de aceea, știind acest lucru, creatorii au obligația să vadă, să cunoască și să aducă în prim plan eroul pozitiv, adevăratul erou. Și eroul din trecut dar, mai ales, eroul contemporan cu noi, cel căruia îi simțim răsuflarea fierbinte în aglomerația de pe stradă. Cu acești însă trebuie să ai răbdare ; să-i asculți, să le asculți vorbele, gesturile și faptele și de cele mai multe ori să nu-i întrebi de ce, să faci efortul de a-ți răspunde singur de ce. Să nu filozofăm viața cu orice preț. Să nu iscodim tenebre psihologice acolo unde ele nu există. Dar să facem un poem pentru fiecare strop de sudoare care-i încoronează fruntea, din fiecare cută de oboseală care-i înnobilează chipul. Viața acestui erou e plină de conflicte. Evident, nu spectaculoase, dar profunde, dar adevărate.

Uneori, privirea le e blîndă, alteori tăioasă, dar de fiecare dată dreaptă. Eroul pozitiv știe să te privească drept în față. Știe să recunoască ce a greșit, știe să asculte povața, știe să se bucure de bucuria lui și de bucuria celorlalți. Lui nu-i plac ocolișurile, nu-i plac drumurile întunecate, nu-i plac umbrele, chiar dacă, uneori, și viața lui are umbre. Eroul pozitiv devine. Și lui îi sînt proprii paradoxurile. Nici nu este un dat. De fapt, eroul pozitiv, este un om viu, care trăiește, muncește, se mișcă, iubește.

Așa am înțeles din Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cuvinte ale unui erou referindu-se la eroi, la milioanele de eroi din țara noastră. Este în aceste cuvinte și grija manifestă pentru formarea tinerei generații, pentru devenirea ei tot în spiritul acestor eroi pozitivi: „Tineretul, cu entuziasmul și energia sa caracteristică trebuie să se afle — așa cum s-a întîmplat întotdeauna — în cele mai grele locuri și să acționeze cu întreaga hotărîre pentru întreaga îndeplinire în cele mai bune condițiuni a îndatoririlor ce-i revin !" Eroul pozitiv ești dumneata, cititorule, dumneata, omule de omenie care știi lecția romantismului revoluționar, care o știi într-atît încît ți-ai făcut-o normă internă de viață. Literatura, ni se spune, trebuie să ofere modele, cu alte cuvinte, trebuie să ofere viață. Viața așa cum este ea. Și dacă este nevoie, dacă simțim nevoia putem să o înfrumusețăm, dar acest lucru nu înseamnă că trebuie să ne punem neapărat lentile roz, că trebuie să ignorăm accidentele care există, inevitabil, în viața fiecăruia. Pentru că și eroul pozitiv poate să aibă necazuri, și el poate să greșească, dar, normal, nu acestea îl caracterizează. Pe el îl reprezintă drumul drept, fapta activă, privirea scrutătoare, sentimentele certe iar nu confuze. Pe el. Tînărul constructor al socialismului, tînărul constructor al fericirii, căruia secretarul general al partiduui i-a adresat un atît de înălțător îndemn : „Adresez, de la această tribună, chemarea organizațiilor revoluționare ale tineretului, întregului tineret al patriei noastre, de a învăța, munci, învăța, munci și iar învăța !".

Mioara Vergu

Răsăritul

Aud codrii seculari
Legănind bolta patriei
Și irișii mari limpeziți
Peste tropotul cerbilor.

Laud aurăriile grînelor
Rotunjite din sudoarea palmei
Aromind jarul din ciocîrlii.

Laud euforia albinelor
Fericite purtînd spre copii
Polenul din gene de flori.

Văd umerii Carpaților
Cum sprijină Dunărea dăruită
Pe ultima treaptă — tezaurul mării.

Aud răsăritul
Întinerind trupul patriei —
Și sărut cu-o odă Partidul libertății.

Cristian Petre-Argeș

Frumoși și gravi și puri... adolescenții

În ce măsură se verifică științificește nu mă pot pronunța. Nu știu prea bine nici în ce — altă măsură — sîntem tributarii ei. Dar ideea mă fascinează. Ea este una dintre cele mai tulburătoare ipoteze privind omul, ființa vie care nu mai este dependentă de timp, ci el, timpul, este un produs al ființei. Dacă se va verifica și dacă, adevărată fiind, se vor afla și efectele și resorturile ascunse sute, mii, zeci de mii de ani atunci, fără îndoială, omul va scăpa de multe complexe, stăpînind și ceea ce se părea că plutește ca o fatalitate asupra lui, propriu-i timp, de ființare. Vom putea spune atunci, nu numai ca o metaforă frumoasă și plină de sensuri, că omul are deplina putere de reglare a ritmurilor biologice, că niciodată nu este prea tînăr pentru starea de performanță, desciframd cu exactitate cuvintele lui Constantin Noica spuse, citate mie de un coleg : dintre toate roadele pămîntului omul este singurul care nu se coace niciodată.

Ca un pandant al teoriei privind producerea de către ființa vie a propriului timp biologic se află înscrisă și ipoteza că, în afara accidentelor, nimic pe lumea asta nu sfîrșește înaintea epuizării quasicomplete a experienței, a ciclului de viață. Mi s-a povestit, și eu la rîndul meu am povestit lucrul acesta într-o carte, că un om, care nu apucase să-și trăiască adolescența și tinerețea la timpul cuvenit lor, a întinerit, brusc, spre uimirea celor din jur, s-a îndrăgostit ca un adolescent de o adolescentă, s-a purtat ca un adolescent, a făcut, mai simplu spus, o întoarcere în timp atît de firesc încît celor din jurul lui li s-a părut un miracol. Nu era nici un miracol, erau puterea și necesitatea ființei de a parcurge total viața chiar dacă nu în ordinea ei prestabilită. De ani mulți această generație tînără participă la lucrări formidabile — Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Metroul —, lucrări de nivel mondial — prin parametrii tehnici, prin ritmurile în care s-au desăvîrșit. Ne întrebăm de unde au căpătat ei experiența necesară, de unde este atîta putere în ei ? Este ușor să credem și să spunem cu vorbe frumoase despre responsabilitate (și ea, da, există), despre conștiință și iarăși da, da, s-a format), despre capacitatea de a fi romantici atunci cînd și cum trebuie (și, da, da, da, tinerețea nu poate fi despărțită de înfruntarea romantică), dar de ce să nu ne gîndim că toate acestea sînt atribute ale unei vîrste ceva mai așezate, de ce să nu ne închipuim (dacă am uitat !) că din cînd în cînd ei mai au izbucniri de copii și adolescenți, că vîrstele astea își cer drepturile și pasiunile și naivitățile și chiar greșelile lor. Și că acolo unde sînt ei prelungirea copilăriei pare și poate fi o culpă, pentru că nu te poți juca pe un șantier așa cum o faci în perimetrul străzii natale.

Frumoși și gravi și puri adolescenți ! Abia cînd lumea va respira în liniștea — ah, atît de dorită ! — unei omeniri aplecate numai și numai asupra omului și aspirațiilor și visurilor sale se va dovedi cît de ziditi în întemeiere sînteți voi înșivă. Se va înțelege atunci ceea ce acum vedem : că omul va dăinui și va învinge !

Constantin Stan

Tendințe în poezia tinerilor

Unul dintre fenomenele cele mai interesante din peisajul complex al literaturii române contemporane este acela al apariției unei noi generații de poeți. Procesul, cum se știe, s-a declanșat în jurul anului 1980, cînd încep să apară volumele tinerilor creatori, și se află în plină desfășurare. O primă caracteristică a poeziei scrise de acești tineri este **marea diversitate stilistică și tematică**, ceea ce face dificilă o încercare de definire sintetică a profilului ei. Cu toate acestea, prezența cîtorva trăsături unificatoare permite totuși extragerea unei imagini de ansamblu, relevantă cel puțin pentru această etapă a constituirii personalității generației. Cum arată asadar tînărul poet, văzut în oglinda creației sale ? El este un om instruit, implicat efectiv, prin profesia sa, în dinamica social-economică a țării. Muncitor, țăran sau intelectual, într-o așezare din nord sau într-un sat din Cîmpia Dunării, tînărul poet refuză boema ori „turnul de fildeș", integrîndu-se ritmurilor unei colectivități care depune eforturi substantiale de propășire. De aici rezultă **militantismul creației tinerilor**, înțeles nu ca dimensiune exterioară, confecționată din rațiuni conjuncturale, ci ca efect firesc al atitudinii sale generale față de existență. **Independența gîndirii poetice** reprezintă o altă trăsătură a noii generații, care-și pune pecetea asupra creației. Faptul este evident în raporturile pe care tînărul poet le întreține cu tradiția culturală autohtonă. **Respectul față de valorile tradiției** nu se transformă nici o clipă în epigonism, în imitație servilă a marilor modele. Influența acestora, firească și, în fond, necesară, poate fi detectată în structurile versului, dar este vorba de o experiență asimilată, ca bază de construire a unei noi personalități. Apoi, tînărul poet este un om al timpurilor sale, un ins cultivat și cu discernămînt, care trece prin filtrul propriei sensibilități cantitatea mereu sporită de informație din toate domeniile și de pe toate meridianele. Ca urmare, lexicul poetic se îmbogățește cu termeni noi, veniți cu precădere din direcția științei și tehnicii. La o primă vedere, această relativă tehnicizare a limbajului poetic pare a produce distorsiuni în receptarea lirismului. Dar, treptat, cititorul — în special tînărul cititor — prezent nu doar în biblioteci, ci și în laboratoare de cercetare moderne, sau în discoteci sofisticate, intră în rezonanță cu această expresivitate incitantă, o chestionează și o aprobă.

Sincronizată în spirit cu contemporaneitatea, poezia tinerilor din România face și dovada cunoașterii metamorfozelor liricii de pretutindeni. Căci tînărul poet, cunoscător al tradiției literare autohtone, se arată permeabil față de rezultatele experiențelor și experimentelor poetice de pe alte meridiane. El este un cititor fervent — în traducere și, adeseori, la sursă — al poeziei lumii, și, în funcție de sensibilitate și disponibilitate, își va apropia o modalitate sau alta, adecvată talentului său. Cantitatea apreciabilă de traduceri din lirica universală, ca și deprinderea de a citi în una sau mai multe limbi străine imprumută poeziei tinerilor **o anume doză de livresc**. Lucrurile se cuvin explicate, pentru ca afirmației să nu i se acorde sens pejorativ. Livrescul nu mai semnifică astăzi o deficiență de originalitate sau o încărcătură păgubitoare de prețiozitate și emfază. Prezența lui în poezie traduce imposibilitatea de a mai scrie exclusiv din talent. Talentul rămîne, bineînțeles, o condiție indispensabilă și, probabil cea mai importantă a creației. Dar, în absența unei culturi solide, el se rarefiază pînă la dispariție. Imaginea romantică a poetului inspirat în chip misterios este departe de aceea a tînărului scriitor de azi. Poezia sa este plină de aluzii livrești și trimiteri culturale, fără să denote însă exhibiționism intelectualist. Și asta pentru că, deopotrivă, **„priza" la aspectele concrete ale realului** — am numit astfel o altă caracteristică — moderează gradul de ermetizare al acestei poezii, făcînd-o accesibilă cititorului contemporan. Așa cum **ironia și autoironia, ca forme de relativizare**, o apropie încă o dată de sensibilitatea acestuia. Adevărurile prefabricate, învăluite în aura artificială a imuabilității, nu mai conving pe nimeni. Ironia, fără să mineze sentimentele, ci doar sentimentalismul, fără să excludă dramaticul, ci doar melodramaticul, fără să distrugă gravitatea, ci doar afectarea, creează un spațiu de joc, în care imaginația devine suverană, pentru a verifica pe cont propriu adevărul. Și pentru că am vorbit despre ironie, cîteva precizări se impun. Ea nu este, desigur, o condiție **sine qua non** a poeziei. Cum la fel de adevărat este și faptul că prezența ei în granițele poeticului nu constituie un păcat capital, de pedepsit cu asprime sau cu... ironie.

În evaluarea critică a acestui tip de poezie trebuie pornit de la realitatea de fapt. O parte a poeziei tinerilor, poate nu cea mai reprezentativă, stă sub semnul ironismului. E bine, e rău ? Este așa cum este. Lucrurile trebuie privite fără aprehensiuni, ci, dimpotrivă, comprehensiv. Excesele se cuvin, ca în orice, corijate. Dar condamnările în bloc, „execuțiile singeroase" nu ajută nimănui. Mai cu seamă că este vorba de autori în formare aflați la puțin timp după debut. Este adevărat că afirmațiile lor teoretice sînt uneori șocante, sau chiar suparătoare pentru spiritele clasice. Dar, cînd eram mai tineri... **Cum grano salis**, aș latiniza eu. Pericolul se află în altă parte și anume în efortul, demn de cauze mai bune, al unor critici de a sărăci peisajul oferit de poezia tinerilor. Proclamînd ca unică dimensiune valabilă ironismul și susținînd în cronica literară doar poezia aferentă proclamației, se comite „delictul" de exclusivism. Iar exclusivismul este nepotul de soră al dogmatismului. Iar dogmatismul...

Scrisă de oameni tineri, poezia tinerilor nu este mai puțin poezie. Ea va aborda, deci, temele eterne ale acesteia : **iubirea, sensul existenței** (istoric, etic, estetic), **moartea.** Dar și pe acelea legate de destinul actual al planetei" **hipercivilizația**, poluarea (naturală și morală), **nevoia de pace, refuzul războiului, inechitățile de tot soiul.** Racordată la tensiunile înalte ale epocii, poezia tinerilor nu încetează să fie o **expresie fidelă a spiritualității românești și a spațiului românesc.** Imaginea României contemporane, sintetizînd istoria și prezentul, se regăsește în versiunile tinerilor poeți, indiferent de formula lirică aleasă, ca o structură de adîncime pe care se înalță „cetățile" eterne ale poeziei. Expresie a unui climat cultural distinct, poezia tinerilor este o realitate incontestabilă, care îmbogățește peisajul literar contemporan. Cît și cum, vom vedea cu o altă ocazie.

Valentin F. Mihăescu

A.I.T. '85 ● PARTICIPARE, DEZVOLTARE, PACE

Dialogul responsabilității

Este un fapt cu profunde semnificații recunoscut și omagiat astăzi peste tot în lume — că România a adus, începînd cu însăși propunerea organizării acestui An Internațional al Tineretului, apoi în toate stadiile de minuțioasă și fructuoasă pregătire, o contribuție decisivă. Țara noastră este, astfel, inițiatoarea cunoscutei rezoluții 34/151 prin care Adunarea Generală a O.N.U. proclama, la 17 decembrie 1979, Anul Internațional al Tineretului, fiind, din acel moment, una dintre cele mai active participante la elaborarea programelor de acțiune — regionale și internaționale — care să permită ca A.I.T. să se constituie, într-adevăr, ca o analiză pe plan mondial — sub semnul responsabilității — a locului și rolului ce revine tinerei generații.

În acest sens, trebuie subliniată activitatea deosebit de importantă și constructivă desfășurată de Comitetul Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T., organism interguvernamental alcătuit din 24 de state membre, a cărui președinție este asigurată de tovarășul Nicu Ceaușescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului ; Comitetul, din momentul înființării sale, în 1981, a fost un organism de concepție care a promovat o serie de inițiative de maximă importanță, orientări teoretice și practice constituite ca programe de acțiune pe scară internațională. Recent, adoptarea, de către Comitetul Consultativ, a „Liniilor directoare privind programele de viitor în domeniul tineretului și urmărirea punerii lor în aplicare" a fost tocmai sublinierea uneia dintre ideile de mare importanță în cadrul A.I.T., idee promovată și susținută de România, anume că A.I.T. nu poate și nu trebuie să se rezume la spațiul calendaristic al unui an, ci, printr-o necesară vocație prospectivă, vizează, pe termen îndelungat, dezvoltarea și împlinirea tinerei generații a lumii actuale.

Pe plan național, mari manifestări organizate de țara noastră, au fost tot atîtea ocazii de întîlnire, discuție, dezbatere și analiză a marilor probleme ce stau în fața tineretului din întreaga lume, prilejuind totodată o excelentă cunoaștere și prețuire reciprocă, deschidere spirituală spre noi orizonturi, în spiritul bunei înțelegeri și cooperări între toate popoarele lumii. Citățm dintre acestea, masa rotundă „Tineretul anilor '80" (1982), Seminarul internațional ATSRNU—ISMUN „Tineretul și studenții — solidaritate pentru pace, dreptate socială, o nouă ordine economică internațională" (1983), Reuniunea regională pentru Europa (1983). În 1984 s-a desfășurat seminarul „Tineretul și dezvoltarea", reuniunea de experți pe problemele cercetării științifice a tineretului ; întîlnirea de la București a tineretului și studenților din Balcani, Conferința europeană a Crucii Roșii pentru tineret de la Costinești, vizita de documentare a ziariștilor de la presa de tineret de la Costinești, vizita de documentare a ziariștilor de la presa de tineret și studenții precum și multe altele. Planul național de măsuri și acțiuni în perspectiva A.I.T. preconizează desfășurarea, în perioada marcării propriu-zise a Anului Internațional al Tineretului, a unei multitudini de acțiuni internaționale ce vor avea loc în țara noastră. Între acestea este prevăzută organizarea a numeroase manifestări, seminarii, reuniuni, conferințe privind participarea tinerei generații la soluționarea marilor probleme contemporane, la lupta pentru promovarea intereselor și aspirațiilor sale specifice, la modelarea viitorului umanității.

În chip firesc, manifestarea de referință pentru ansamblul activităților de marcare a A.I.T., o va constitui Conferința Mondială a Națiunilor Unite pentru A.I.T., ce urmează să se desfășoare în toamna acestui an, la sediul O.N.U., cu prilejul celei de-a 40-a sesiuni a Adunării generale, prilej cu care, dată cu analiza activităților și rezultatelor de pînă acum, se vor adopta programe de viitor, cadru adecvat pentru asigurarea continuității preocupărilor privind tînăra generație.

Iată, sînt toate acestea, acțiuni exemplare desfășurate sub semnul unui mondial dialog al responsabilității — cea a întregii omeniri față de propriul său destin, față de propriul său viitor — tînăra generație. Un dialog al responsabilității menit, înainte de toate, să deschidă drumul de lumină al păcii, singura cale de afirmare a valențelor, visurilor și aspirațiilor cele mai nobile ale tinerilor de pretutindeni, un dialog al înțelegerii și respectului reciproc al marilor și semnificativelor valori. Un dialog al responsabilității care este, în esență sa, o opțiune pentru un viitor pus sub semnul construcției și cooperării.

Cristian Unteanu

Poezia și investigarea realului

Dacă ar trebui să o facem, o parte considerabilă a poeziei actuale (ne referim la cea scrisă de autori tineri, impuși în ultimii ani) s-ar putea defini prin două aspecte aflate în strînsă legătură : atitudinea față de realitatea „cotidiană", în care se includ deopotrivă meditația existențială și supralicitarea ironiei ca mod de reorganizare personală a lumii — și aventura limbajului. Greu, totuși, de găsit acestui fenomen o „cronologie" interioară. Cotidianul, „cenușiul" existențial, sansa lui metafizică sau, dimpotrivă, demontarea lui prin ironie, sarcasm ori numai luciditate sînt formule poetice (formule **individuale**, vrem să spunem) de întîlnit aproximativ de la sfîrșitul deceniului al șaptelea. Ar fi suficient să amintim aici de poezia lui Constantin Abăluță, Vasile Vlad, Virgil Mazilescu ori, în altă ordine, de Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu din ultimele volume, de fabulosul „de interior" pornind de la un „umil" inventar, din cărțile lui Emil Brumaru. Ultimii ani au adus, poate, o mai radicală interpelare cu mijloace lirice a faptului comun. „Banalitatea" semnificativă, inspirația coborînd în zgomotul pestriț al străzii, scormonind unghere, afișînd cu cinism însuși mecanismul zadarnic al iluziei, deziluzionîndu-se cu „brutalitate" sau hohotind ludic, pe registrul larg care începe cu ironia „subțire" și sfîrșește cu grotescul. Direcția aceasta, vizibilă, e însă și locul celor mai spectaculoase „rateuri". Tocmai pentru că, uneori, face loc teribilismului, sufocîndu-se în gratuitate ironică, în „joc" neconcludent, în autopastișă, în manierism. Cultura poetică, în asemenea situații, are cuvîntul cel mai greu de spus. Talentul, chiar de excepție, nu-i poate suplini lipsa. El va forța, astfel, cu ingenuitate, uși deschise sau va rămîne la nivelul experimentului fără acoperire estetică, mort înainte de a se naște.

Ochiul deschis asupra **spațiului real** poartă adesea cu sine amintirea — retină utopică — a **faptului**, așa-zis, **livresc.** Termenul nu e prea convenabil ; asigură însă, prin convenția lui, necesara circumstanțializare. Din concilierea „alchimică" a acestor două posibile „surse" provin experiențele cele mai interesante, limbajele

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

1965 — 1985

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

„Creația literară a cunoscut un puternic avînt ; în acești ani au apărut mii de lucrări beletristice realizate de scriitorii români și de cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, dintre care multe de reală valoare artistică. Se poate spune că a avut loc o adevărată explozie a creației literar-artistice, o manifestare deosebit de vie, de fecundă în sfera beletristicii, atît a scriitorilor consacrați, cît și a generațiilor noi care s-au dedicat scrisului. În acest avînt al creației literare se reflectă însăși evoluția tumultoasă a vieții noastre sociale, profundele transformări înnoitoare produse în societate, dinamismul cu care masele populare edifică orînduirea socialistă".

NICOLAE CEAUȘESCU

NOUA GEOGRAFIE A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

IN VIZIUNEA TINERILOR CRITICI

Ideea „geografiei literaturii", emisă printr-o inițiativă luceferistă de la începutul lui 1985, s-a dovedit a porni nu doar dintr-o necesitate a realității culturale de pe teren ci și dintr-o tradiție a culturii românești, care trebuie reformulată la dimensiunile vieții de azi. Ea are legături și în alte literaturi, fiind valorificată mai ales de sociologia franceză ; nu numai de ea. Un examen al resurecțiilor regionale în literatura americană, de exemplu, ar aduce mai multe argumente decît se crede de obicei asupra fundamentelor valabile ale acestei idei. Franța, apoi, care a părut multă vreme că ilustrează o singură formulă literară, e, în realitate o însumare de materie spirituală venită din regiuni. În Brazilia, literatura e descifrată mai ales în perspectiva zăcămintelor sufletești localiste. China exemplifică această diferențiere a feluritelor spații care, adunate la un loc, colorează spectaculos imaginea literaturii naționale. Pe scurt, „geografia literaturii" e, din punctul de vedere al valorizării sedimentelor integrale ale unei spiritualități, o idee de însemnătate considerabilă, care depășește în chip izbitor teritoriile singure culturi.

Însă geografia literară este, cum sugera acum douăzeci de ani și Paul Anghel, o formă a unei „geografii spirituale" a unui popor, înțelegînd prin aceasta nu doar revigorarea tradițiilor verificate în actualitatea imediată ci și proba valorilor literaturii în curs, aceea care se adaugă direcției organice a unei comunități. Această strategie a valorii, programatică în ideea de geografie literară, aplicată asupra unei realități cu altitudinile în mișcare este esențială în literatura românească de azi. În inima ei stă imaginea integrală a creativității naționale ajunsă, între Congresul al IX-lea al P.C.R. și Congresul al XIII-lea, la o altitudine extraordinară, exemplificată prin apropierea de formele imperisabile ale unei tradiții.

Inițiată prin mai multe contribuții, dezbaterea continuă, prin intervenții ale unor critici tineri, a căror lucrare se produce „în regiuni". Atît Mihail Iordache (de la Suceava) cît și craiovenii Ov. Ghidirmic și Constantin M. Popa, Al. Ruja (din Banat), care au scris cărți interesante unde valorizează scriitori valoroși (puțin comentați de o parte a criticii) sînt cunoscători fără prejudecăți ai fenomenului. Alături de ei, Zenovie Cârlugea, de la Tg. Jiu, e un nume în plină afirmare. Aceste contribuții aduc, în privința ideii de „geografie literară", noi lumini. Nu sînt, bineînțeles, cele de pe urmă, ideea aceasta, rezultată din substanța democrației contemporane a culturii, va avea o viață lungă.

Artur Silvestri

Orizont spațial și orizont critic

Ideea unei geografii a literaturii este la fel de prețioasă și de importantă ca și aceea a unei istorii a literaturii. Dacă prima se întemeiază pe noțiunea de „spațiu", cea de a doua se clădește pe noțiunea de „timp". O existență în afara spațiului este la fel de imposibil de conceput și de imaginat, ca și o existență în afara timpului. Omul se raportează permanent la aceste două coordonate esențiale. Parafrazindu-l pe un mare filozof contemporan, putem vorbi nu numai despre Ființă și timp, dar și — cu aceeași îndreptățire — despre Ființă și spațiu. Prin urmare, componenta spațială nu poate lipsi din nici o cultură și din nici un demers critic sau filozofic asupra culturii. În istoria și morfologia culturii s-a discutat despre „sentimentul spațiului ca despre unul dintre factorii dominanți, care își pun pecetea asupra stilului unei culturi. Unii filozofi și morfologi ai culturii, printre care i-am amintit pe Frobenius și Spengler, sînt chiar dispuși să-i acorde acestui factor întîietatea, așezind, în centrul cadrului generator al unei culturi, sentimentul spațial.

La noi, Lucian Blaga, pe urmele lui Frobenius și Spengler, s-a ocupat insistent de aceste aspecte, în „Trilogia culturii". Dacă în „Orizont și stil", filozoful stabilea factorii determinanți care intră în constituirea materiei stilistice (orizont spațial, orizont temporal, accentul axiologic, atitudinea anabasică și catabasică, năzuința formativă), în „Spațiul mioritic" — operă de un intens și profund patriotism cultural — Blaga desemnează drept „spațiu-matrice" al spiritualității românești, „spațiul mioritic", spațiul infinit ondulat, plaiul, alcătuit din alternanța dealvale.

Tentativa lui Blaga de a defini o spiritualitate pornind de la orizontul spațial nu este singulară. Pe alte meridiane, Borges proceda într-un mod asemănător, cînd încerca să definească spiritualitatea argentiniană în funcție de orizontul spațial al „pampei", văzînd în „gaucho" un cifru al Sudului („Cartea de nisip", eseul „Evaristo Carriego").

A neglija componenta spațială înseamnă a submina ideea de „specific național" pe care unii cercetători, din snobism, rea-credință sau confuzie de idei, o consideră desuetă, anacronică, identificînd-o, în mod greșit, cu „provincialismul", în numele unui „universalism" rău înțeles, susținînd teza îndoielnică a universalului generic, ignorînd (sau nesesizînd pur și simplu) dialectica raportului național-universal, problemă, de altfel, de mult timp elucidată. Se vorbește uneori, pe un ton de superioritate, despre „Miorița" — testamentul spiritual al poporului nostru — despre care au scris lucruri fundamentale mari personalități ale culturii românești : Ovid Densușianu, Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Mircea Eliade. În schimb, cînd apare o carte care face din „mioritism" un concept central al culturii românești și o „Via Magna" a poeziei naționale (Dumitru Bălaeț, „Eterna regăsire") ea este trecută sub tăcere. O viziune spațială asupra literaturii implică, de la sine, și elementele regionale. Declarațiile și confesiunile, operele marilor scriitori atestă legătura organică a creatorilor cu regiunile din care provin. Exemplele pot fi numeroase și la alții. Universul operei lui Steinbeck poartă amprenta Californiei. Timbrul specific al operei lui Faulkner este dat de descoperirea Sudului, reprezentat fictiv prin ținutul „Yoknapatawpha", a cărui hartă, alcătuită de scriitor, corespunde realității geografice. Lumea Sudului își dezvăluie, la Borges, în paginile acestui scriitor fantast și erudit, mirifica ei frumusețe. Criteriul orizontului spațial — al unei geografii a literaturii — devine un criteriu operant în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent" a lui G. Călinescu, în care, în viziunea criticului, fiecare provincie românească își aduce contribuția ei aparte cu notele ei particulare la întregirea și configurarea spiritualității naționale. Repartizarea scriitorilor pe regiuni este tot timpul avută în vedere de marele critic. Același lucru îl putem face și noi azi, cu scriitorii contemporani. Spiritul picaresc al prozei lui Zaharia Stancu se explică prin meridionalismul scriitorului. Ilie Moromete reprezintă, desigur, tipul țăranului român în istorie, dar datele temperamentale ale personajului (ca și ale scriitorului, de altfel) ne trimit spre o anume regiune a țării. Fănuș Neagu, ca și Panait Istrati, nu poate fi imaginat în afara Brăilei, această Sevilla a României. Pentru Cimpia Diacomesiei a lui Ștefan Bănulescu din „Cartea milionarului", poate fi alcătuită chiar o hartă, în genul aceleia a lui Faulkner, pentru Yoknapatawpha.

Contribuția provinciilor la dezvoltarea literaturii naționale nu trebuie confundată cu „provincialismul", cu lipsa, cu îngustimea de orizont care este o chestiune de atitudine și trădează o anumită mentalitate reprobabilă, ce poate fi întîlnită oriunde, chiar și în metropole.

Dacă facem o elementară socoteală putem constata că marii scriitori ai literaturii române i-a dat Provincia, și nu Capitala. A existat întotdeauna, la noi, o forță a provinciei și o relevanță a „Provinciei". Toate aceste succinte considerații merg spre concluzia că politica de descentralizare și demetropolizare a culturii, promovată după istoricul Congres al IX-lea al partidului și susținută printr-o diversitate instituțională și prin policentrism, prin crearea de noi centre culturale pe harta țării, își găsește o deplină și profundă justificare teoretică. Putem vorbi, astfel, cu o temeinică îndreptățire, despre o „Nouă geografie a literaturii române contemporane", idee a „Luceafărului", în care ierarhiile sînt mobile, în care clasamentele nu mai pot apărea ca definitive, imuabile, întocmite o dată pentru totdeauna. Au apărut între timp generații noi de scriitori, pe care critica este datoare să le susțină — pe baza criteriului axiologic — în paralel cu revizuirea și reconsiderarea vechilor ierarhii. Spațiul literaturii noastre actuale este un spațiu dinamic, aflat în continuă mișcare și efervescență.

Ovidiu Ghidirmic

Dialectica noului

Discuția despre reala geografie a literaturii române actuale, deschisă în paginile „Luceafărului", (revistă ale cărei inițiative „tematice" se dovedesc nu numai fertile în planul ideilor, ci și justițiare), depășește cadrul unei dezbateri de circumstanță. Este vorba, de fapt, de valorizarea lucidă a unei epoci extrem de complexe, asumare responsabilă a unei înalte datorii profesionale și morale, statuate ca program.

A sosit, se pare, momentul captării timbrului particular, cu toate reverberațiile sale, al unei literaturi dinamice, permanent solicitată de întrebările neliniștitoare ale existenței, de aventura distrugerii polemice a vechilor structuri, concomitent cu jertfa reînnoită a re-facerii („recuceririi") tradiției.

Simultaneitatea devenirii refuză polarizarea fenomenului în jurul „ideii de generație — în sens temporal — impunînd mai degrabă noțiunea deja vehiculată de „grupare" sau „școală stilistică". Chestiunea nu este de terminologie, ci de organizare, după criterii estetice, a unui conținut viu, palpabil, multiform. În această ordine de idei, la „școala lirică a cimpiei" aș adăuga, pentru sudul geografic, proza „atracției și respingerii centrului", ilustrată de Dan Ion Vlad, Nicolae Pârvulescu, Marian Barbu, Florin Logrești, Mihai Dușescu, Romulus Diaconescu ș.a.

Erupția literaturii „policentriste" marchează peisajul literaturii contemporane, fenomenul aparînd în consens cu dezvoltarea impetuoasă, cu transformările de substanță ale întregii vieți sociale de la noi. Recunoaștem aici **efectul unui mecanism dialectic prin care se valorifică, în termenii actualității imediate, experiența tradiției.** Trecerea examenului la competență estetică pentru scriitorii marginalizați depinde însă de existența conștiinței receptoare, dispusă să-și adecveze antenele la lungimile de undă ale unor zone specifice.

Arta ca spectacol „nonstop" al omenescului reclamă instrumente de receptare de mare finețe, dar, mai ales, o viziune integratoare de pe pozițiile bunei-credințe. Emanciparea de tirania unor modele și prejudecăți, diagnoza cumpănită însoțită de reprimarea extravaganțelor vor conduce, cu siguranță, la ordonarea acumulărilor impresionante de date, la degajrea constantelor literaturii actuale, oferindu-se astfel imaginea sedimentată a valorilor contemporane. Numai cunoscindu-ne valorile vom dobîndi cu adevărat conștiința istorică, acea componentă dominantă a spiritului nou. Operația nu este ușoară, ea presupune modificări de optică, schimbarea raportului de forțe acceptat, lezarea unor critici exclusiviști care, între negații vehemente și entuziasme neacoperite, s-au autoinvestit drept arbitri ai gustului estetic și, sedusi de mirajul integrării în ritmurile planetare au lăsat în conul umbrei păgubitoare teritorii fecunde ale spiritualității noastre. Lacunele receptării, „petele albe" de pe harta literaturii contemporane afectează în primul rînd provincia (dar nu numai !), topos propulsor al eticului și etnicului, al logosului ce se adresează, în stările benefice, destinului. **Provincia semnifică prezența semnelor fundamentale, a arhitecturii istoriei.**

Din acest motiv, și ca o reacție împotriva „titlurilor" canonizate, scriam în 1978, despre necesitatea „reluării" unor secvențe critice, act indispensabil reliefării cît mai exacte a spațiului literar contemporan. Izolînd, prin „replay", fapte care în mod obișnuit se sustrag rigorilor interpretative, cercetătorul revine asupra lecturilor epuizate, restituind realizări demne de tot interesul, care altfel ar rămîne „eclipsate". Așa am focalizat demersul analitic asupra unor autori mai puțin luați în seamă în deceniul VIII : Eugen Uricaru care găsise cheia echilibrului dintre necesitățile epicului și intransigența adevărului istoric. Mircea Opriță care, după o îndelungată prezență în teritoriul literaturii S.F., trecuse cu ușurință la romanul istorico-social, în spiritul solidei tradiții a prozei ardelene, dar cu mijloacele celei mai moderne formule, Tudor Octavian, apropiat de Jack Kerouak, din „On the Road", prin atitudinea ironică, Petre Anghel, Titus Vijeu, Profira Mihăilescu, Constantin Novac. Maia Belciu ș.a. Am mai susținut aceste nume și în „Ramuri" și în volumul „Replay", 1980.

Acuratețea privirii, negarea dogmatismului, sondarea spațiului interior al creației nu sînt suficiente pentru dezamorsarea verdictelor, a pozițiilor anchilozate. Cărțile lui Ion Lăncrănjan sau ale lui Teodor Mazilu, spre a da doar două exemple, (devorate de public), rămîn încă să fie redescoperite, cum se cade, de critică. De unde se vede că scrutarea obiectivă a raportului dintre realitatea literară contemporană și oficiul critic trebuie să se facă nu numai pe orizontală.

Pluralismul creator, afluența numelor noi, însoțită de uzura altora, necesită re-echilibrarea unei ierarhii care să redea realității sensurile ei valorice adevărate. Din acest punct de vedere, ideea „geografiei literaturii", promovată de „Luceafărul", merită dezvoltată prin acțiuni consecvente : este una dintre cele mai valoroase idei literare ale acestor ani.

Constantin M. Popa

O literatură a șanselor egale

Una dintre cele mai interesante dezbateri ale anilor din urmă este cea deschisă de revista **„Luceafărul"** în numerele 5 și 6, 1985, referitoare la **„Noua geografie a literaturii române contemporane". Pornind din realitate** ea **acoperă,** de fapt, **o realitate** — a literaturii contemporane într-un fel sau altul insuficient recunoscută și apreciată. Această imagine a literaturii române contemporane se dovedește, în fond, mult mai complexă, mai variată și flexibilă, decît apare în unele ierarhii șablonizate, obstinate în a cuprinde aceleași însușiri de nume sau a comenta cărțile acelorași autori. Literatura, în deceniile postbelice, s-a diversificat și s-a îmbogățit mult. O hartă exactă a literaturii contemporane trebuie să țină cont de această diversitate de stiluri și să le urmărească în creație. Am mai afirmat că, poate, marele ciștig al liricii actuale îl constituie revenirea la conștiința de sine, la aflarea dimensiunilor proprii pe drumul valorilor reale, nu imaginare. După o perioadă în care se confundase specificul poeziei, confuzia generînd chiar inversiuni de valori, s-a ajuns la o reconsiderare fundamentală a restului și condiției poeziei.

Noua geografie a literaturii române contemporane reprezintă o realitate a acestor ani de efervescență creatoare,un reflex, de altfel, social, imposibil de realizat în alte condiții, cînd monopolul metropolei ar fi fost imuabil și strivitor. S-a observat, exact, că au apărut mai multe centre culturale, că există o altă dispunere a revistelor literare, a edituriilor. Demetropolizarea culturii a devenit o evidență. Astfel apare mai concludentă posibilitatea afirmării, deschiderea largă a unghiului de receptare. Deși e un anacronism, se mai valorizează, însă, după domiciliu. Pe cuprinsul țării se întîlnesc, mereu, autori care, cu siguranță, merită atenția criticii. O parte a criticii este inertă la o asemenea receptare.

Dar geografia literaturii române apare diversă și policromă. Pentru ca s-o surprinzi cît mai exact (într-o hartă cît mai fidelă) se cere să-i vezi toate piscurile (nu doar unele), să-i distingi toate formele, nu doar cele care-ți convin pentru o anumită direcție. Evident, că și în această dificilă întreprindere, critica literară are un rol imens. O privire critică îngustă, care refuză viziunea divergentă în depistare pentru a se întoarce, apoi, spre convergența valorilor în literatură, nu va putea niciodată stabili exact (sau cît mai exact) relieful literaturii române contemporane. Numai această viziune largă asigură posibilitatea construirii unei imagini corecte. În condițiile policentrismului cultural, creator (despre care au vorbit, în dezbaterea amintită, Artur Silvestri și Adrian Dinu Rachieru) provincia literară (vorbim de provincie literară în sens de zonă a țării unde trăiesc și creează scriitorii, fără nimic peiorativ, își trăiește o nouă viață. Oricare zonă a patriei are șanse egale să intre în circuitul de valori al literaturii naționale. Aceasta teoretic ! Este nevoie, pe de o parte, să existe forțe creatoare care să facă literatura de aici competitivă pe plan național, apoi, aceasta să fie receptată la adevărata ei valoare, fără păreri sau idei preconcepute. Complexul provinciei ca și supraestimarea centrului nu au ce căuta într-o literatură a șanselor egale. De fapt, în atare situație, Capitala a devenit, în mod normal, una din provinciile culturale ale țării. Oricînd literatura a avut o anumită stratificare, dar ea se cuvine să fie apreciată și comentată ca atare, prin efortul de a-i pătrunde cît mai adînc sensurile, de a-i stabili dimensiunile, de a-i valoriza componentele. Valorile pot să fie mai puternice sau nu, dar esențial rămîne adevărul lor. În consens cu acest adevăr, la constituirea unei imagini mai clare a geografiei literaturii române contemporane ar fi reținerea pe harta literară a scriitorilor **Ion Marin Almăjan, Paul Balahur, Florin Bănescu, Dan Damaschin, Vasile Dan, Apostol Gurău, N.D. Petniceanu, I. J. Rovina, Gh. Schwartz, Aurel Turcuș, Paul Tutungiu.** Sigur, nu se poate vorbi în acest spațiu despre toți, selecția fiind iminentă. Ion Marin Almăjan — de la **Sînt dator cu o durere** la **Întoarcerea spre asfințituri** — este un prozator capabil să scrie cu dezinvoltură despre sat, sau să avanseze dezbateri, urmărind destine umane în alte medii, nu mai puțin interesante, atrăgătoare și împlinite artistic. Prin **Tornada** a dat un remarcabil roman al orașului și a unei perioade zbuciumate, insuficient reținută, încă, de proza contemporană. Poezii cantabile, melodioase, de sonorități pure, ce dezvăluie în Paul Balahur un suflet sensibil, care este în stare de filtrări afective în zona liricii de valoare, se întîlnesc în creația sa de la **Anotimpul corăbiilor** la **Ce oră bate în univers ?**. Proza lui Florin Bănescu a fixat un spațiu și o colectivitate. **Ierni peste tei, Călendar pe o sută de ani, Moară de apă** statuează literar un ținut, valorifică intens o modalitate literară — povestirea. Un poet bine structurat, cu un univers constituit s-a dovedit Vasile Dan încă de la debut — **Priveliștile.** Următoarele volume mențin nivelul unei poezii aflată la confluența fericită a momentului de inspirație cu o mai vastă și îndelungată aplecare la izvoarele culturii. După **Noua promisiune,** în care interpreta, într-un fel, mitul întemeierii, Ion Jurca-Rovina, prin **Scoica de aur,** realizează un foarte interesant roman, proiectat pe drama individului care-și regăsește trecutul (de fapt, tinerețea) încercînd să-l pătrundă din perspectiva viziunii vîrstei de mijloc. Gheorghe Schwartz a dat prin **Pietrele, A treia zi** și **Spitalul** unul din cele mai complexe cicluri romanești, dovedindu-se preocupat de construcția epică vastă, dar și de ironia fină, parabolă și parodie. Aurel Turcuș înoune (în **Umbra riului, Păziforul stelelor, Urme arse)** printr-o poezie viguroasă în tangență cu arhetipurile, apropiată de straturile profunde ale folclorului, izvorîtă din locuri ale perenității, din satul unde dăinuie legenda și eresurile, obiceiurile arhaice. Puțini poeți au cultura folclorică a lui Aurel Turcuș, dobîndită prin îndelungi studii și cercetări asupra creației populare. Poezia lui Paul Tutungiu, de la **Imperiul neodihnei** la **Tărîmuri pentru Făt-Frumos** indică o imensă voință și dorință de a construi organic. Poezia sa dă sentimentul creației durabile, croită și construită după imaginea elementelor autohtone de permanență. Coborînd în arhaic, în mitologic, poetul preia simboluri fundamentale ale mitului, prin care își întemeiază în poezie o lume particulară.

Alexandru Ruja

Convergențe românești și europene

Ideea **geografiei literare,** de dată recentă, apărută printr-o dezbatere a „Luceafărului", cunoaște, totuși, o circulație europeană (A. Dupouy, **Géographie des lettres française,** Paris, 1942 A. Ferré, **Géographie littéraire,** Paris, 1946). Ea a făcut apoi obiectul unor preocupări de **sociologie literară** și de **teoria comunicării** care s-au dovedit interesante. Avem în vedere și antologia din Robert Escarpit, **De la Sociologia literaturii la Teoria comunicării,** unde dăm, pe urmele psihologului britanic Havelock Ellis, peste incitante eseuri de sociologie literară. Un asemenea studiu, bazat pe metoda statisticii, pune în lumină cîteva hărți ce arată contribuția variabilă, pe perioade de timp, a provinciilor la marea literatură franceză și, evident, pasionantă problemă a echilibrului centru-provincie.

O reexaminare a fenomenului literar de la noi, petrecut în provincie, ar duce la o interesantă hartă, nu neapărat Escarpit, de vreme ce fenomenul cunoaște o veche tradiție în cultura noastră (cultura unui popor este un complex fenomen de ansamblu). Ideea apare în conștiința românească imediat după perioada unionistă și mai ales după marea înfăptuire a statului unitar român, cînd putem vorbi cu adevărat atît de o literatură națională cît și de un specific național, valorificat teoretic.

Cînd Ibrăileanu afirma că „orice spirit critic de aiurea a trebuit să se alipească la marele critic moldovenesc" **(Spiritul critic în cultura românească,** XI), el nu făcea decît să afirme, în termeni de frumoasă mîndrie regională și nu lipsit de argumente, întîietatea Moldovei („factor stabilizator prin spirit critic") față de Muntenia („factor germinator prin imitarea străinătății"), mai sensibilă la spiritul politic. În Moldova (și Transilvania), susține criticul, pot fi întîlniți ma mulți scriitori specifici decît în Muntenia. Mihail Sebastian, dimpotrivă, susține preeminența Munteniei. Lovinescu vedea în literatura română nu „o suprapunere de individualități, ci o sumă, ca o totalitate organică și armonioasă de însușiri etnice virtuale" : „Eminescu, Coșbuc, Creangă, și Caragiale nu sînt numai scriitori de talent, ci și puncte pe frontiera hărții noastre psihice" („Caracterele esențiale ale literaturii române, în **Critice,** I, Ed. Minerva, 1982). G. Călinescu va descoperi în cultura română perspectiva unei geografii spirituale, relevîndu-i cîteva note definitorii : „În jurul unui factor etnic stabil, legat de centrul geografic, se desfășoară în cercuri degradante cîteva zone de specificitate (...) Asta e un fel de a spune că există o specificitate totală și alta parțială, și că un alogen chiar poate să ne îmbogățească sufletul, deplasînd puțin punctul de echilibru (dar nu în sensul cosmopolit, ci numai al adiacențelor geografice) (...) Eminescu, Titu Maiorescu, Creangă, Coșbuc, Goga, Rebreanu, Sadoveanu, Blaga etc., ca români puri fără discuție (ardelenii mai cu seamă și subcarpatinii au această calitate) sînt consultabili pentru nota specifică primordială. Alecsandri, Odobescu, alții în felul lor, cu tentură mai mult ori mai puțin grecească, sînt reprezentativi pentru ramura noastră meridională (analogie cu francezii din Midi sau italienii din Sicilia). Bolintineanu, Caragiale, Macedonski etc. sînt „traci". Prin ei, lumea geto-carpatină face legătura cu familia obștească traco-getică și-și reamintește de structura ei antic balcanică." **(Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** ed. II, București, 1982). O strălucită literatură, afirmă criticul în **Prefața** aceleiași opere, se produce pe teritoriul României Mari, „una și indivizibilă, slujind drept cea mai clară hartă a poporului român. Eminescu în Bucovina, Hașdeu în Basarabia, Bolintineanu în Macedonia, Slavici la granița de vest, Coșbuc și Rebreanu în preajma Năsăudului, Maiorescu și Goga pe lîngă Oltul ardelean sînt eternii noștri păzitori ai solului veșnic..."

Meritã apoi amintite cu toată considerațiunea opiniile valorosului cărturar clujean, istoric și critic literar al literaturii transilvane, Ion Breazu, privind **metoda cercetării regionale :** „Metoda cercetării regionale în istoria literară a unui popor s-a dovedit deosebit de rodnică în anii din urmă." Dacă va fi aplicată literaturii române „cu perspicacitate și obiectivitate", ea „va contribui la determinarea și înțelegerea originalității ei" : „Criticii și istoricii noștri literari au încercat de altfel adeseori să desprindă notele caracteristice ale literaturii românești din principalele noastre provincii. S-a simțit de mult că ele sînt realități de care trebuie să țină seama în explicarea fenomenului literar românesc." Cercetările „trebuiesc continuate pentru toate regiunile românești cu un aparat mai vast și cu metodele pe care le pune la dispoziție știința modernă", cu ferma convingere că nu e departe ziua cînd „va apare scriitorul, care — așa cum a făcut Michelet în al său **Tableau de la France** — ne va da acel peisaj spiritual al României, în care fiecare regiune ar intra în substanța sa adevărată. Avem convingerea că în acest peisaj Transilvania va ocupa un loc central, cu bogate perspective, asupra întregului suflet românesc." **(Studii de literatură română și comparată,** vol. I, Ed. „Dacia", 1970).

Mai aproape de noi, Al. Dima, teoreticianul comparatismului literar, evocă în cadrele mai largi ale „specificului național" și unul „regional" : „Dar trebuie observat, de îndată, că analogia e aci numai aparentă, fiindcă pe măsură ce coborîm treptele de la general la particular, de la întreaga națiune la fragmentele ei constitutive, la provincii, la „țări" sau județe, simțim tot mai palpabil afirmarea concretului, a unei trăsături carcteristice tot mai reale (...). De aceea am propus de mult, și formula pare să fie confirmată și astăzi, accentuarea și evoluția spre „localismul creator", care exclude orice regionalism și se referă la contactele organice, continue cu arii geografice precise." („Despre specific în genere și despre cel local în special", în **Dezbateri critice,** 1977.

Astfel de „regiuni", de „fragmente constitutive", de „arii geografice precise" există : Cimpia Română, Banatul, Oltenia („lui Pandrea" !), Transilvania și Moldova (acestea din urmă cu mai multe centre de cultură „regionale").

Z. Cârlugea

Perspective și nume noi

Salutară inițiativa **Luceafărului** de a lansa dezbaterea în jurul a ceea ce inițiatorii și cei care au participat la ea au numit **noua geografie a literaturii române.** Nu este prima dată cînd revista pune în discuție chestiuni de actualitate stringentă, dacă nu chiar acute, ale mișcării noastre literare. Din acest punct de vedere **Luceafărul** este publicația cea mai deschis angajată în destinul actual al literelor românești.

Cea mai recentă dintre ele se remarcă, în primul rînd, prin faptul că, pe lîngă sesizarea cîtorva dominante ale stării actuale a literaturii noastre, intuiește linii de forță care vor acționa în continuare în interiorul ei. A situa momentul actual în context istoric mai larg, a căuta să întrevezi perspectivele, iată un punct esențial din programul criticii de direcție, atît de puțin practicată astăzi.

Modelul pe care se edifică dezbaterea — o analogie cu geografia — este bine ales : are suplețe și amplitudine. Unul dintre preopinenți s-a și referit, de altfel, la principalele sensuri vizate : relieful, întinderea și adîncimea fenomenului literar contemporan ; firește, virtualitățile nu au fost epuizate. Cel puțin una trebuie, neapărat, să o avem permanent în vedere : climatul. Căci, ceea ce a revoluționat Congresul al IX-lea al partidului, făcînd posibile marile mutații care au avut loc la toate nivelele, începînd cu cel instituțional și pînă la cel al cîmpului de afirmare a personalității creatoare, este, în primul rînd, **climatul ideologic și estetic.** Literatura posedă o incontestabilă autonomie interioară, cu precădere în plan estetic, dar, în același timp, se subsumează modificărilor de adîncime ale fenomenului cultural național.

La o examinare obiectivă apare limpede că, în ultimii douăzeci de ani, cultura noastră, deci și literatura, traversează o perioadă de expansiune. Ritmul, firește, nu a fost mereu același, dar ar fi o probă de obtuzitate să acuzăm că nu s-a derulat în mod constant. Asemenea procese socio-culturale nu se pot caracteriza prin uniformitate. Angajînd cel puțin doi factori, creatorul și consumatorul de cultură, ele se supun unor determinări complexe care, împreună, desemnează imaginea globală a unei civilizații naționale aflate pe o anumită treaptă de dezvoltare.

Se poate vorbi, cu egală justificare, de apariția unor presiuni faste ale mediului cultural-artistic. Există azi suficiente dovezi că provincialismul este un non-sens sau un fals argument, folosit atît de cei care vor să minimalizeze valorile neînscrise în marile aglomerări culturale, cît și de cei care, situați excentric, își justifică lipsa de talent prin izolarea de ele. Dacă nu altceva, măcar producția editorială din ultimii ani dovedește contrariul. Una dintre cele mai interesante cărți despre Eminescu aparține în ultimul timp **(Eminescu — dialectica stilului)** aparține unui tînăr exeget din Huși — Theodor Codreanu. La Focșani scrie un poet remarcabil din ultima generație — Liviu Ioan Stoiciu. În miezul umanității din care-și trage seva, la Cîmpulung Moldovenesc, lucrează un etnolog și prozator incitant — Ion Filipciuc, iar la Vatra Dornei, Cornelia Maria Savu, poetă care este deja o certitudine a liricii noastre feminine. Firește, sînt numai cîteva nume din multele ; rostul unei intervenții ca aceasta nu este să facă liste.

Important rămîne că subdiviziuni ale spațiului spiritual românesc cu personalitate distinctă (Bucovina, Nordul extrem al Transilvaniei ș.a.) își manifestă, mai mult sau mai puțin răspicat, posibilitățile de afirmare. Încurajarea lor este, la urma urmei, și o chestiune de politică culturală.

Dar componenta cea mai de seamă a acestei presiuni benefice este cititorul, fie și pentru simplul motiv că nu poate fi dislocat. Evoluțiile de nivel cultural ale ultimelor două decenii l-au supus unor modificări substanțiale, cantitative și calitative. Categoric, se poate vorbi azi de o nouă geografie a lecturii. Nu numai că se citește mult mai mult și cărți mai bune, dar se simte o diversificare, mai exact, o specializare a cererii de literatură. Noua geografie a literaturii române trebuie văzută și din această perspectivă. Dacă pînă nu demult se stipula obligativitatea contactului scriitorului cu publicul, acum este tot mai evidentă nevoia cititorului de a comunica nemijlocit cu scriitorii. Nu e loc pentru exemple în aceste însemnări, dar se poate vorbi chiar de o solidarizare a cititorului cu scriitorii selectați (spunem asta fără a pierde din vedere lipsa lui de omogenitate). Ca fenomen general, valabilitatea ei interesează poate mai puțin, însă geografia literaturii române actuale, „geografia cititorului" adică, așa cum este văzută de el, se deosebește în multe puncte de cea consfințită de critică.

Dezbaterea inițiată de **Luceafărul** permite o ipoteză : literatura română contemporană se află în pragul unei noi etape. Ca totdeauna în asemenea momente, se cer dislocate inerții și depășite prejudecăți inerente oricărei mișcări literare. Restul pentru o literatură ca a noastră, este o chestiune de timp.

Mihail Iordache

GRIGORE ARBORE:

„A fost un mare eveniment ruperea gheții și reapariția marilor noștri înaintași"

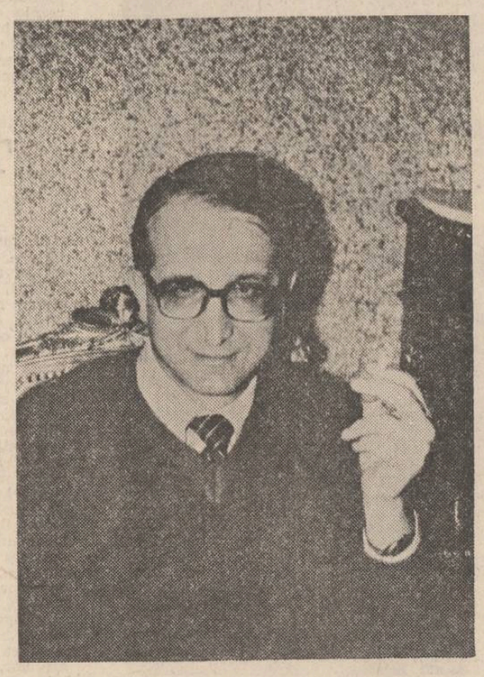

— De la debutul lui Grigore Arbore în revista „Luceafărul" cu prezentarea lui Mihu Dragomir (1963) au trecut peste douăzeci de ani. Douăzeci de ani de literatură trăită. Sub ce semn ai așeza acești douăzeci de ani de literatură din punctul de vedere al propriei evoluții ?

Ce însemna pe atunci prezentarea unui debutant de un scriitor consacrat și în mod deosebit a lui Mihu Dragomir ? L-ai cunoscut ?

— În intervalul despre care vorbești s-au întîmplat multe lucruri, cu fiecare din noi în particular și cu colectivitatea noastră umană în general. Într-o viziune optimistă asupra a ceea ce am scris în anii aceștia ar trebui să răspund că poezia mea a evoluat. A evoluat nu în sensul acordat de prea mulți critici conceptului de evoluție, asimilat eronat cu acela de progres artistic. Din nefericire sîntem încă tributari unor concepte elaborate cu cinci secole în urmă și a căror încărcătură semantică s-a pierdut pe drum. Progresul pe atunci în artă, ceea ce unii numesc evoluție, era raportat la așa-zisa decădere a artelor ce urmase antichității. Mulți critici cînd vorbesc de „evoluția artistului", înțeleg de fapt prin ea progresul față de sine. Eu, probabil ca și tine, prin evoluție artistică înțeleg anumite ipostazieri ale talentului, deși chiar acest termen are pentru mine un caracter vag.

Admițînd faptul că posed această calitate trebuie să admit și faptul că m-am îndoit de existența ei. Nu am avut mitul poeziei ca atare ; mă atrage doar ceea ce se poate spune prin intermediul ei. Am fost conștient de acest lucru de la bun început și evident i-am rămas în sinea mea recunoscător lui Mihu Dragomir — și ca să fiu corect în egală măsură lui Niculae Stoian, care m-a recomandat lui — pentru că mi-a oferit șansa să mă exprim. Debutul a fost pentru mine un mare eveniment : aveam senzația că sînt ascultat și urmărit cu interes de multă lume. De altfel, în anii '60—'65 nu ploua cu debutanți ca astăzi. La timpul respectiv se căutau voci distincte nu voci pentru coruri. Astfel se face că un debutant era urmărit uneori ca o plantă : i se studiau cu atenție heliotropismele. Mihu Dragomir știa să discearnă. Era un „cultivator" de excepție și a făcut să intre în poezia noastră multe nume. Unele s-au impus, altele nu.

— Cum arăta poezia românească la începutul deceniului 7, cînd ai început să publici, ce mize avea ea pe atunci ? Cum arătau pe atunci poeții ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Grigore Hagiu și alții din aceeași familie ?

— Mizele de la începutul deceniului 7 se leagă mai puțin de persoane și mai mult de probleme. Principala problemă era eliminarea imposturii ridicată la rangul de autoritate estetică (nu mai vorbesc de etică) în timpul „obsedantului deceniu". Era nevoie de o relegare de marele filon al culturii noastre maltratată de dogmatism. Ulterior unele persoane inteligente și versatile ce demolaseră cu voioșie mari valori s-au declarat victime peste noapte și s-au plasat cu aceeași voioșie pe poziția contrară. Era nevoie oricum, la începutul deceniului 7, să nu-i mai citim pe Blaga, Barbu, Voiculescu, Pillat și atîția alții completînd în biblioteci șapte fișe pentru derutarea bietului bibliotecar care la învălmășeală uita să verifice din ce fond face parte exact singura carte ce te interesa. Pe fundalul acesta s-au afirmat Nichita Stănescu, Cezar Baltag iar Ion Gheorghe a „virat-o" și el cam în aceeași perioadă spre o poezie de mare încărcătură emoțională, de o exprimare reavănă, aparent greoaie. Grigore Hagiu scria și el versuri elegante, cu un stil tăios și lucid. Poezia tuturor era o poezie a speranței. În pînzele istoriei bătea alt vînt, ceva mai călduț. Cu toții eram convinși că se iese dintr-o perioadă dificilă și acest lucru dădea aripi poeziei.

— O întrebare inevitabilă : Labiș mai era în anii debutului lui Grigore Arbore un reper viu, o legendă activă ? Ce rol avea amintirea lui Labiș ? Era o amintire întreținută de colegi ?

— Nu sînt persoana cea mai potrivită pentru a vorbi despre modul cum a fost receptat Labiș la începutul deceniului 7. Practic eu nu m-am raportat la poezia sa. Ea era însă bine cunoscută tuturor celor ce debutaseră sau erau pe cale să debuteze. Era propusă chiar de redactorii publicațiilor literare ca model de poezie angajată. Desigur, moartea tragică a lui Labiș a contribuit și ea la cultul post-mortem al poeziei sale. Deși era foarte tînăr cînd a dispărut, Labiș era foarte cunoscut și discutat în lumea scriitoricească și nu doar în ea. Faptul că pentru mulți funcționari din zona ideologiei și culturii versurile sale, ca și modul său de a fi, păreau incomode, l-a făcut și mai simpatic colegilor și indirect, prin ei, publicului. Sper să nu greșesc afirmînd că întreținerea amintirii lui Labiș era o modalitate de a cultiva acel stil incomod al poeziei și comportării. La începutul anilor '60 se spera în îmbinarea armonioasă, în literatură, a politicului cu esteticul. Exaltările glorificatoare ce au încercat a se propune drept singurele ipostazieri viabile ale politicului în literatura anilor '50 nu mai interesau pe nimeni. Prin poezie politică, după Labiș, s-a înțeles participare la social de pe platforma „luptei cu inerția". Această formulare a fost acceptată de toată literatura noastră în sensul cel mai larg. Ea apărea drept singura alternativă purificatoare.

— Precedentul Labiș a influențat dezvoltarea ulterioară a poeziei românești. Poezia lui Nichita Stănescu, a lui Ion Gheorghe, își au un punct de plecare în cea a lui Labiș. Nu ignor că ea a fost reconsiderată valoric în chip excesiv. Aș vrea să mă refer la celălalt precedent al poeziei lui, la tema „luptei cu inerția", care fiind a ultimei cărți a căpătat valoare de testament moral. A fost această temă a „luptei cu inerția" un legat al poeziei care s-a scris după moartea lui Labiș ?

— Eu nu sînt foarte convins de faptul că poezia lui Nichita Stănescu sau Ion Gheorghe își are punctul de plecare în poezia lui Labiș. La mijlocul anilor '50 se închega o mentalitate culturală care era substanțial diferită de cea propulsată prin toate căile disponibile în primii ani ai dictaturii proletariatului. Această mentalitate culturală avea, ca temei nesigur, un trecut imediat plin de excesele inerente oricărei revoluții și, ca temei sigur, un trecut situat ceva mai în trecut : acesta constituia declarat sau nedeclarat, conștient sau mai puțin conștient, singura sa bază formativă. În mod paradoxal recuperarea ideii de continuitate culturală s-a produs printr-o fugă înainte, spre viitor. Fuga aceasta o numim convențional „lupta cu inerția". Dacă ne străduim puțin îi vom putea da acestei formule chiar un conținut mai amplu decît cel presupus de aplicarea strict la sfera poeziei. S-ar putea ca ea să intereseze chiar istoria culturii române din ultimele trei decenii.

Labiș a fost exponentul unei situații, al unei mentalități culturale rezumabile expresiv în formula „luptei cu inerția". Pe plan stilistic poezia lui și aceea a lui Nichita, Ion Gheorghe, Baltag, Hagiu nu puteau să nu aibă puncte de contact oferite de frecventarea unor surse comune, prioritare în circuitul de lecturi al timpului și pe care niște tineri în formare nu le puteau evita. Putem însă socoti liniștiți „lupta cu inerția" ca un legat moral al întregii poezii scrise de cei ce s-au recunoscut în mentalitatea culturală ce a generat respectiva temă.

— Ești unul dintre scriitorii care au o solidă școală a presei prin trecerea prin cîteva redacții importante : „Scînteia", „Luceafărul", „Scînteia tineretului". Este presa o îndeletnicire care se poate face de către oricine sau este o vocație și o profesie ?

— Ideal ar fi ca în fiecare situație individuală vocația pentru o profesie să se poată materializa chiar prin practicarea profesiei. Nu totdeauna se întîmplă așa. Iată, de pildă, doctorul Daniel, nici nu știi ce profesie are, medic sau orientalist. Este excelent în amîndouă. Are deci dublă vocație. Dublă vocație, de poet și ziarist are și Păunescu. Eu nu știu cîtă vocație

Virgil David : „Lectură"

am ca ziarist, dar știu sigur că am un anume grad de profesionalitate. Am chiar și un carnet de ziarist.

— Cum arăta „Luceafărul" la care ai lucrat, ca redacție și ca publicație, desigur prin prisma a ceea ce rămîne, a ceea ce timpul a selectat și sedimentat ?

— „Luceafărul" anilor '66—'68 a fost o revistă ce a stîrnit multe discuții. Temperamentul impetuos al lui Eugen Barbu i-a făcut pe mulți scriitori, în acei ani, să-și cam iasă din fire. Chiar și pe cei din redacție transanța lui literară cred că îi călca deseori pe nervi. Rapiditatea și plăcerea cu care Barbu se angaja în polemici angajînd și revista a creat destule situații neplăcute. Reține ca pe o mare pierdere pentru literatură faptul că între el și Marin Preda a fost o veșnică tensiune. Desigur, multe lucruri le judec acum altfel. Cînd lucram la „Luceafărul" — versiunea Eugen Barbu — eram foarte tînăr. În orice caz eram la fel de impăciuitorist ca și acum, calitate pe care mi-o detest cordial chiar eu deoarece este evident că ideea de a împăca și capra și varza nu funcționează în cultură cum nu poate funcționa nici în viața de toate zilele. „Luceafărul" era hulită dar stimată și toți cei ce-i contestau orientarea doreau în fapt să controleze o publicație neortodoxă. Prin ea s-au demolat multe tronuri de carton ale unor corifei ai artelor și literaturii care cam intoxicaseră atmosfera cu teorii de tristă amintire în timp ce acasă, sub plapumă, îl recitau cu entuziasm pe André Breton. Tot „Luceafărul" a repropus energic recuperarea marilor valori. Cînd s-a pus problema reconsiderării lui Brâncuși a fost în frunte, ca și în atitea cazuri. Există un număr istoric al „Luceafărului" din acea perioadă cînd am putut apare cu tricolorul pe prima pagină. Era după o perioadă cînd se cam făcuse economie de tricolor.

— Se leagă sau nu destinul unei întregi generații de poeți de destinul „Luceafărului ?"

— Eu aș spune că de destinul „Luceafărului" se leagă destinul unei generații literare. Nu vreau să diminuez cu nimic rolul altor reviste în afirmarea tinerelor talente : „Steaua" sau „Tribuna", de pildă. Numai că „Luceafărul" făcea acest lucru pe plan central și programatic. A reușit revista să creeze vîlvă în jurul multor scriitori tineri. Cei mai avantajați au fost, paradoxal, cei contestați. Lipsa de simpatie arătată de „Luceafărul" a adus unor scriitori tineri atunci, un mare număr de cititori, interesați să cunoască motivele polemicii. A creat în același timp, prin contrast, și reacții critice favorabile. Cum s-a întîmplat de pildă în cazul lui Breban pe care, în ciuda oricărei opinii contrarii, îl consider un prozator de forță. Cînd nu a afirmat direct scriitori, „Luceafărul" a creat deci cazuri literare din care unii au ieșit mai puțin mototoliți decît se părea la declanșarea operației. Popularitatea lui D. R. Popescu a crescut, socot, enorm în urma cazului „Leul albastru", nuvelă publicată și discutată în „Luceafărul" pe toate fețele, cu voturi pro și contra. Este indiscutabil însă faptul că latura forte a revistei a constituit-o afirmarea unui număr de poeți care sînt astăzi în zonele centrale ale literaturii și nu la periferia ei.

— Ai tipărit pînă acum volumele Exodul **(1967)**, Cenușa **(1969)**, Auguralia **(1972)**, Poeme **(1974)**, Averse **(1976)**, Stolul de argint **(1979)**, **antologia** Retrageri **în colecția Hyperion (1982) și recent volumul** Din toate părțile **(1984). Alți confrați pun accent pe cantitate. Un poet, un scriitor în genere, trebuie să scrie mult sau puțin ?**

— Scrie fiecare cît poate. Pînă acum nu am scris mai mult decît am de spus. Mult mai puțin, aș zice. Mă sfiesc a spune altora cît să scrie deoarece mi s-ar putea reproșa imediat că fac elogiul lipsei mele de „productivitate" poetică. Sînt oricum obligat să constat că nu sînt puține cazurile cînd un autor scrie mult mai mult decît are de spus. Unii scriu chiar mai mult decît citesc. Sînt poeți care te inundă literalmente cu producțiile. Unele conducte ale lor duc spre edituri, altele spre reviste, prea puține spre stații proprii de filtrare. Nichita Stănescu scria și el destul de mult — în ultima vreme se pare că dicta — dar avea „rebuturi" puține. Cazuri ca al său constituie excepții. Tendința unora de a publica volume de versuri cît mai groase mă pune pe gînduri. Să ne gîndim cam cîte poeme publica Blaga într-un volum ! Dar Anghezi ? Dar Bacovia ? Și cîte poezii sînt în „Joc secund".

Să mă ierte distinșii mei confrați dar cred că la o eventuală întrebare de tipul „de ce sînt unele volume" atît de groase, interlocutorul cel mai competent ar fi Traian Iancu.

Convingerea mea este că un poet nu poate și nu trebuie să trăiască din poezie, în afara cazului cînd se numește Dante sau Petrarca sau ceva pe aproape. Spre deosebire de ziaristică, poezia nu este o profesie, ci o vocație.

— Evantaiul bogat al liricii românești postbelice este indiscutabil, caracterul exploziv al afirmării ei în ultimii 20 de ani la fel. Cum a făcut față receptorul specializat, critica literară acestui fenomen ?

— Aș dori să te întreb care critică literară ? Există, am impresia, o critică literară de serviciu : există una propriu-zisă, cu obiective și metode ; mai există și una care se intitulează ca atare și care, așa cum este utilizată, este un simplu instrument pus în slujba unor mici idealuri de parvenire socială. Cum nu ai făcut precizarea încerc să fiu cît se poate de rezumativ. Critica literară de serviciu a înregistrat aparițiile remarcabile fără să-i prea pese dacă le tratează așa cum sînt tratate de obicei lucrurile notabile ; critica literară propriu-zisă și-a făcut datoria fără să exceleze. În fine, critica interesată a fost cît se poate de activă și a afirmat de-a valma și lucrurile bune și lucrurile proaste, în funcție de conjunctură. Există indiscutabil condeie critice de anvergură. Întristător este faptul că de multe ori există o labilitate a criteriilor chiar la persoane ce fac teoria rectitudinii. Aș vrea să subliniez faptul că peisajul divers al liricii postbelice nu a fost determinat de critică ci doar eventual, consemnat de aceasta. Cine crede contrariul, își face iluzii. Este adevărat că unii critici au semnalat la momentul oportun talentul și prin intermediul cenaclurilor și revistelor l-au confruntat cu opinia publicului.

— Venind mai aproape de poezia pe care o scrii, care crezi că este formula critică cea mai pertinentă emisă în legătură cu poezia pe care o scrii ? Personal cred că titlurile volumelor sînt extrem de expresive pentru poezia de finețe emotivă și intelectuală pe care o scrii : Exod, Cenușa, Auguralia, Stolul de argint, **mai ales,** Retrageri.

— Sînt multe cazuri în istoria poeziei cînd autorul își fabrică o ipostază. Intră la o adică într-o poză și sfîrșește prin a se contopi cu ea. Pînă la urmă se autoconvinge că aceasta e adevărata lui natură, deși pentru orice observator lucid este evident contrariul. Mie îmi plac ipostazele conforme cu natura adevărată a omului și nu cu una contrafăcută. Fiind un tip fără prea multă fantezie, nici chiar în închipuirea mea nu mi-am propus să revoluționez nimic în poezie, ci doar să continui un dialog cu mine însumi. Dialog care în expresia lui lirică este un monolog interior. Monoton, cum spune un critic. De altfel sînt de acord cu tot ce se spune despre mine : și de bine și de rău.

Opinia cea mai pertinentă despre poezia mea a avut-o într-un articol din revista „Magazin", scriitorul Eugen Barbu. Nici el nu merge însă mereu la sigur. Îl fură verva.

— Alți poeți care au scris abundent și au lăsat în urmă o traiectorie punctată de multe titluri au avut parte și de experiența unui tratament critic evolutiv. S-ar putea zice că de la aplauze s-a trecut la receptări cu o temperatură mai scăzută și chiar la frigiditați. În această confruntare are dreptate poezia sau critica ?

— Faptul că nu am avut ambiția de a fi premiantul clasei și-a pus se pare amprenta atît asupra scrisului meu cît și asupra modului cum a fost recepționat. Sînt uluit de gelozia cu care distinși confrați urmăresc cronicile dedicate cărților altora și savurează „execuțiile". În linii mari n-am nici un motiv să fiu nemulțumit de tratamentul criticii. Sînt critici a căror opinie multi o așteaptă cu sufletul la gură. Pentru unii colegi faptul că nu a scris despre ei Nicolae Manolescu, să zicem, echivalează cu un eșec personal. Sînt de părere că oricum critica îi face un serviciu autorului ; fie lăudîndu-l, fie contestîndu-l. Propune, în ambele situații, o abordare pe care o va valida sau nu acea istorie literară căreia îi furnizează date și opinii. Nu aș dori să simplific lucrurile dar frigiditatea unei anume părți a criticii față de un autor cît de cît luat în seamă poate fi motivată și de o lipsă de aderență la orizontul cultural al acestuia, la maniera lui de a concepe raportul între viața civică și creație etc.

— Cum ți se pare poezia noilor veniți cu accentul ei pe tehnică, pe intelectualitate, livresc, pe controlarea excesivă a fiorului emotiv ? Seamănă această fază poetică sau succesiunea de faze poetice cu altele din istoria poeziei românești ? Pun probleme de tipologie și de atitudine față de poezie ?

— Departe de mine intenția de a diminua meritele incontestabile ale poeților afirmați în ultimii ani. Au adus un alt suflu. În mijlocul lor există un grup de tineri inteligenți și cultivați ce practică o poezie a concretului, de derivație livrească, așa cum spui. Din păcate, ceea ce unora le pare a fi o mare noutate, în altă parte s-a consumat demult. În Italia, **I novissimi** au traversat de acum două decenii experiența luată în brațe de dragii noștri colegi mai tineri, cunoscători buni ai poeziei americane a ultimelor decenii care a urmat și ea îndeaproape cursa după noutate tipică societății de consum. Pe de altă parte, unele experiențe ale tinerilor se leagă peste timp de poezia interbelică, de un Voronca, spre exemplu, sau de poezia imediat postbelică, tip Tonegaru. Ce va ieși din această stare a poeziei tinere, vom vedea foarte curînd, cînd se vor preciza pozițiile individuale, actualmente greu de decelat. Ce este ușor îngrijorător este lipsa de smerenie în fața cuvîntului. Lozinca „scrieți băieți, numai scrieți" a fost luată în serios, ad litteram. Se detașează deja un filon mai exigent reflexiv. Traian T. Coșovei este unul dintre exponenți.

— Grigore Arbore reprezintă cazul unui poet dublat de un cărturar, nu singurul în generația lui, cu studii încununate cu doctorate, într-o literatură unde adesea marii ei scriitori n-au avut întotdeauna studiile terminate. Ai făcut istoria, completînd-o cu studii de istoria artei plastice, urmate de un doctorat în istoria artei peste hotare (la cunoscuta Scuola Normale Superiore din Pisa) și într-unul în filologie al Universității din București. Este vorba de o pasiune pentru studiu sau de un orizont intelectual programatic ?

— Ți-am mai spus cîndva că pentru mine noțiunea de poet nu indică și o profesie. Fac deosebirea între profesie și ocupație. Noțiunea de scriitor indică o ocupație în care anumite persoane, de regulă unii prozatori și puțini critici, se pot profesionaliza, își pot cîștiga la o adică existența din exercitarea competenței. Eu am nevoie de la bun început de un orizont cultural autonom și ca atare opțiunea mea pentru istorie, mai exact pentru arheologie, a fost programatică. Acel orizont cultural imi îngăduia să mă mențin în zarea unei profesii intelectuale. La un moment dat mi-am dat seama că nici această meserie nu o pot exercita la nivelul aspirațiilor și m-am îndreptat spre istoria artei, menținîndu-mă în rîndurile ziariștilor profesioniști. Dacă nu aș fi lucrat în presă sînt convins că nu aș fi ajuns niciodată să studiez în străinătate exact lucrurile ce mă interesau. Printr-un complex fericit de împrejurări am putut să realizez exact ceea ce mă interesa. Din păcate această scindare a preocupărilor presupune și o scindare, nu tocmai convenabilă, a personalității.

— Ce rol au avut în formarea ta intelectuală școala, universitatea ? Față de care profesori te-ai simțit mai atras ? Ce ai apreciat mai mult la ei : opera scrisă sau capacitatea de comunicare ?

— Am avut șansa de a urma cursurile unui liceu de excepție : Ienăchiță Văcărescu din Tîrgoviște. Domnea acolo o disciplină severă. Cadrele didactice erau cultivate și austere. Mulți profesori proveneau de la catedrele Liceului militar de la Mînăstirea Dealului.

La Facultatea de istorie din Cluj, unde am studiat doi ani i-am avut ca profesori pe Constantin Daicoviciu, Kurt Horedt, I. I. Rusu, Hadrian Daicoviciu, strălucitor om de carte, invidiat și urît de mulți doar pentru că era fiul tatălui său. Țineau cursuri Dan Prodan, față de care istoria noastră are datorii uriașe, D. D. Roșca pe care un semestru l-am ascultat vorbind despre presocratici. Istoria U.R.S.S. o preda un om de o mare competență : Mihail Dan care vorbea toate limbile slave și principalele limbi occidentale. Rectorul Constantin Daicoviciu era idolul studenților. Îi dojenea aspru dar îi răsplătea generos. Voi ține minte toată viața o frază, intrată ulterior și într-un interviu al lui Păunescu : „A nu fi știut latină în antichitate însemna să fii orb de la Eufrat pînă la Gibraltar".

La Cluj eram cotat drept un student excelent. Transferat la București am devenit mediocru. Nu mă interesau decît cursurile profesorilor Pippidi, Nestor, Berciu. Foarte atașat am rămas, ca și alți colegi, de fermecătorul Emil Condurachi. Oameni ca ei nu erau la toate catedrele. Era un profesor — iertată-i fie memoria ! — ce neputînd să pronunțe Hohenzollern, glumea în manieră grosieră zicînd Hopîn-țol. Am făcut un oarecare efort să mă duc la examen. Două etaje mai jos, la filologie, erau cursurile lui Călinescu și Vianu. Călinescu era atît de spectaculos, atît de actor, atît de extraordinar, încît nu se putea învăța nimic de la el. Eu am apreciat la toți acești mari cărturari în primul rînd forța de comunicare, o anume umanitate a spiritului dacă vrei. Apoi am apreciat disciplina mentală și devotamentul pentru profesie.

— Vorbeai mai înainte de scindarea personalității. Ce efect a avut ea asupra literaturii pe care o scrii ?

— Știi foarte bine că poezia mea are un anume specific, legat chiar de formația mea. Unul din efectele „scindării" este că pentru „a pune în priză" acea rezervă de gînduri și idei deconectate temporar trebuie să fac un efort de readaptare. Uneori durează ore, alteori zile, alteori săptămîni. Pentru a avea o minimă originalitate în ce scrii consider că este necesar să ai un orizont de cultură bine definit. Să ne imaginăm că s-ar rezuma cultura generală a poeților la lecturi poetice. Ar fi un dezastru. Uneori se încearcă a se face poezie exclusiv din poezie. Așa ceva nu este posibil sau duce la rezultate nefericite.

— Cam ce loc socoți că ocupă istoria în orizontul de preocupări al scriitorilor de azi ?

— Teoretic, istoria este o restituire obiectivă a adevărului. Scriitorul se ocupă de restituiri subiectivate, atunci cînd obiectul demersului său este istoria. Există la noi un interes enorm pentru istorie. El este reflexul interesului pentru înțelegerea momentului politic actual. Barbu și Preda au dat două romane — **Principele** și **Cel mai iubit dintre pămînteni** — extrem de diferite ca formulă. Ambele reflectă obsesia elucidării direcției desfășurărilor istorice. Romane de acest tip încorporează istoria și atribuie trecutului capacitatea de a deveni o proiecție simbolică a unei realități în mișcare. Romane de asemenea ținută sînt în oricare literatură puține. Interesul pentru istorie este mult mai evidențiat de masa de romane ce se pliază pe faptul istoric, existent sau posibil. Literatura noastră a oferit prestații interesante, mai ales cînd romancierii se pliau pe situații plasabile în afara secolului al XX-lea. Aș dori să fac afirmația, paradoxală, că într-un anume sens orice roman de actualitate aspiră să devină un roman istoric. Nu mă refer desigur la romanele sentimentale și la invențiile tip Alain Robbe-Grillet. În ce măsură au reușit să se înscrie în istorie romancierii de azi vom vedea peste două-trei decenii cînd unele situații românești vor căpăta — altele nu — dimensiuni simbolice prin reproiectarea în realitatea generatoare. Sper să apuc acest moment și să îmi verific părerile de acum. Oricum, un scriitor care nu înțelege istoria se poate lăsa de scris. O face degeaba.

— Prin ce ar putea interesa literatura și cultura română orizontul literar și artistic al Italiei contemporane ?

— Italia actuală este cu totul alta decît aceea din filmele neorealiste sau cele asupra Mafiei și crimei organizate. Trebuie cunoscută bine nu numai deoarece cultura ei stă la temelia culturii europene actuale și pentru că popoarele noastre au o origine comună ci mai ales pentru că în viața ei socială, în artă, în știință, au loc fenomene noi și interesante în condițiile afirmării unei noi conștiințe politice a păturilor productive ale populației. Cultura noastră, dat fiind poziția României în sistemul politic al Europei, a fost orientată în trecut cu precădere spre Franța. Cultura italiană, cu care avem profunde afinități, a fost mai puțin studiată și mai puțin considerată, în ciuda valorii sale.

— Ce semnifică între preocupările poetului Grigore Arbore tema „Cetății ideale", despre care ai scris o carte, dincolo de studiul doct ? Care este relația dintre imaginea „cetății ideale" și poezia lui Grigore Arbore ?

— Critica a sesizat prezența unei perspective simbolice, arheologizante în poezia mea. N-am nici un motiv s-o contrazic. Tema **Cetății ideale,**

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

sanda ghinea

Drumurile țării

Drumurile țării par ștergare
înălbite iarna pe zăpezi,
casele cu boturile-n soare,
parcă se adapă lungi cirezi.

Drumul țării — **a răzbi o cale**
într-un timp de vrajbă desfundat,
roțile le-am nituit în zale,
sufletu-n credința de soldat.

Unde se-nalță un stup uriaș

Se aurește
pe dinlăuntru
un stup uriaș.
La temelia lui,
trecută prin foc,
e înrădăcinată
inima casei.

Ascult zumzetul,
îl cunosc ;
aici, albinele
fac parte
din compoziția aerului.

Aerul țării e viu,
luptătorul cel nevăzut
alături de noi.

Dorius l-a simțit
ca un știreang pe grumaz.

Apărindu-te țară
respirămu-te țară, putere.

Piatră din cer

O piatră
zvîrlită de oameni
din cer,
prefăcînd casa în torță.

Stupii considerați
cazemate
împroșcați cu benzină
pentru blindate,

Albinele
petarde
cu aripi.

Printre coastele
carbonizate
am văzut
inima casei
întrînd în pămînt.

Mierea și ceara
copilăriei
întinsă
pe șenile.

Cocorii fetiței din Hiroșima

În fiecare zi
din palmele ei străvezii
se naștea un cocor
cu penaj de mătase,
un cocor trimis în lumea îndepărtată
a cocorilor
să-l aducă-napoi
zimbetul florii de prun,
unghiile ca solzii de pește
și părul lucios
ca cel al minzului —
pe spinarea căruia
voia să ajungă
sărind de pe-o insulă
pe cealaltă
în țara cocorilor veșnici.

În fiecare zi
fetița înălța cocori albi
din globulele ei albe,
colora cocorii în roz
cu globulele ei roșii
supte de pămîntul otrăvit

Dar priviți cocorii
fetiței din Hiroșima cum înconjoară pămîntul.

ion machidon

Acasă

Frumos e să fii acasă
cînd anul își deschide petalele
frumoși ca niciodată
la masa de scris rostind poeme
celui de o vîrstă cu țara
de la faptele lui pleacă
zborul porumbeilor pe culmi
și devin albe
inima bărbatului cinstind

La temelia țării

Privind în istorie ne găsim
pietrele și riurile
codrii și cîntecele
la temelia țării
țișnind stejari pe culmi
osemintele strămbunilor
și ne găsim pe noi aici
gură de rai
a fagurilor de miere
în sărbătoarea aceasta de
calendar comunist

Portret

Stejar de Carpați
cu vîrful de istorie
fiul patriei
viitorul
există aici
prin el
izvor
cîmpie
altar de lumină
voință
cuvîntul lui
pîine țărănească
inima
coroană de măr în floare.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (4)

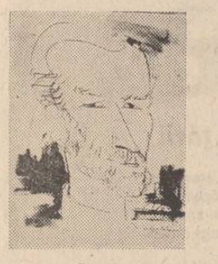

Desen de Dragoș Morărescu

Linearitatea esențial basmică a axului narativ, în partea finală a nuvelei, își relevă virtuțile sintetizatoare plonjindu-se, fără ostentativele preparative cultivate de proza romantică, în epicitatea imaginar-poetică de o măreție cosmică. De-convenționalizarea formulei are drept resort „(re)trăirea" ei intim concretă de către erou. Amin este protagonistul sublimei dar și tragicei aventuri întrucît condiția sa de **om al apelor** îl obligă să simtă și să gîndească în felul său strict individual raporturile prin excelență dichotomice dintre viața lui de acum, de pescar simbriaș, și idealitatea mitizantă a indeletnicirii ancestrale pe care o practică. Atributul de pescar al eroului este determinant pentru tema fantastică a nuvelei atît în ordinea conținutului de viață reală cît și în ceea ce privește izvoarele ontice. Scindarea mitic-platoniciană a ființei lui umane coincide cu revelația faptului că el, Amin, ca **om al apelor**, este frustrat de dreptul natural de a-și trăi biografia reală în intimă și indisolubilă contopire cu ipostaza existenței cosmice primordiale, de la care purcede și căreia îi aparține. Însă, cît timp este capabil să-și „întoarcă de trei ori peste cap sufletul", fiind astfel, străluminat de „vocea" **lăuntrului** său, Amin mai crede în posibilitatea de a nu pierde acest unic privilegiu. Înainte de toate, puterea de a se opune spectrului instrăinării de sine îi vine de la amintirea modului **a-temporal**, de o vitalitate extatică, în care bunicul său și-a trăit bătrînețea („Bătrînețe grea de har și de puteri, dezbărată de carne, strînse, încordate în ele însele ca pentru o înălțare"), transmițîndu-i ștafeta trăirii în veșnicie a clipei chiar cînd își dă sfîrșitul : „Clipa cînd, într-o noapte, aplecat pe gura bunicului să-i audă șoaptele, acesta, cu un oftat ce a încremenit vremile, și-a dat sufletul chiar în sufletul lui". Iradiația din unghi mitic imemorial a motivului faustic (atît de tulburător poetic exprimată : „Viețîi adevărate îi este de ajuns clipa, clipa plină în care destinul tescuiește timpul într-o lacrimă, ca de spirit"), în acest moment de tragică nostalgie paradisiacă, pune în mișcare „vocea" eului arhetipal al lui Amin. Eroului i se deschide calea de acces în spațiul **visului treaz**, mediul ideal unde imaginația, halucinant de productivă, începe a-și exercita funcții acaparante, asumîndu-și realul și restituindu-l altei structuri, pe care ochiul minții o percepe și o manevrează după bunu-i plac. Dezmărginirea puterii de înțelegere, acum, îl smulge din imperiul singurătății ucigătoare, căci închipuirea „îi umplu dintr-o dată pustiile singurătății și ale dezolării cu vedenii, îi croi lumi, îl gătì pentru îndrăzneli nemaiîncercate și îl ajută să ajungă neajunsul".

Născătoare de **vedenii**, închipuirea lui Amin operează cu o asemenea progresivă tenacitate halucinatorie încît realitatea palpabilă este supusă unui întreg lanț de „contrafaceri" cosmicizante. Etapele straniului fenomen închid în ele fazele ce marchează agravarea „bolii" metafizice a eroului. S-ar putea, astfel, spune că „provocările" eului arhetipal se manifestă mai întîi în cîmpul vedeniilor mental ieșate și stăpînite ca atare. În această fază tirania realului este încă puternică, încît clintirea acestuia din „fizicalismul" său imanent se produce doar la nivelul vizualității, așazicînd, afective, din plin stimulată de forța motrice a gîndului iluminat : „Închise ochii și străpunse, acum lăuntric, unul după altul, cleștarele cerului de ape, deschis sub el, boltă cu boltă. Cum scînteiază acolo misterioasele zodii de ape, ținîndu-se de mîini într-o fantastică horă ce înconjoară universul ! Printre ele mișună peștii uriași din care i se trage neamul, leviatani strămoși ai legendelor, care cîrmuiau sorțile pescuitului, chiții nemăsurați, morunii balaurești veghind peste adîncimi, biruitori ai tuturor potoapelor, din care ieșeau pe tărmuri să nască oameni din pîntecul lor rodnic și să întemeieze neamuri tari pe meleagurile pustiite".

Paroxistica tensiune a **visului treaz**, însă, nu poate dura la nesfîrșit. Nemaiputîndu-și fi sieși suficient, visul cată a se elibera din strînsoarea gîndului („Unul după altul, gîndurile explodau cu zvîcniri de cartușe de dinamită, rînduite de-a lungul creierilor. Pînă la urmă i le spărseseră"), făcînd ca închipuirea să înceapă a ființa de-a dreptul, integrîndu-l pe Amin în lumea „palpabilă" a imaginarului („Capacele cele mai tari și ascunse sărîră, fundurile se arătară : nu erau ale lui... Pătrunsese în cotloanele zămislirilor dintîi, trecea prin toate întortocherile desfășurărilor de la începutul începuturilor, vedea tot, cunoștea tot, simțea și înțelegea tot... Nu-l mai mărginea peretii lui strîmți"). Din acest moment, ontologia fantastică a visului delirant își manifestă preeminența. Eul arhetipal al lui Amin direcționează întru-totul închipuirea prinsă în caruselul prodigiozității delirante.

Ceea ce uimește în finalul nuvelei, conferindu-i unicitate sub raportul rezolvării temei fantastice, stă în modul absolut măestru în care perfect rigorosul diagnostic clinic subiacent enunțat, sub incidența căruia se află **cazul** pescarului Amin, se constituie în coloană de susținere a demersului imaginar, cu fascinantele lui deschideri mitice. În acest sens, formulările lui Vladimir Streinu vizînd modernitatea eminesciană a nuvelei („soluții existențiale (ce) par concepute și scrise de un Eminescu modern, care ar fi stăruit în proza lui de tinerețe") se cuvine a fi înțelese în chip cît se poate de nuanțat. Dată fiind baza de susținere realist-clinică a chemării lansate de eul său magic, în cazul lui Amin, plonjonul în fantastic nu reprezintă actul desprinderii deliberate de real și cufundarea într-o suprarealitate etanșă, închisă în imaterialitatea ei metafizică. Eroul voiculescian aparține și acum, mai mult decît oricînd chiar, materiei vii, în sensul cosmico-biologic al cuvîntului. Pentru el chemarea morții nu exprimă altceva decît desprinderea de efemeritatea vieții materiei și integrarea totală (adică nu numai cu gîndul ci și cu fapta) în viața veșnică a acesteia. De aici decurge, fără îndoială, frenezia supraumană de lucidă în spiritul căreia Amin răspunde la „comenzile" delirantei sale „boli" și, implicit, la chemările adresate de amintirea eului său arhetipal : „Dete ocol de cîteva ori capcanei. Se urcă și stete îndelung întins pe bîrna din spate. Prubului, socoti, se cobori, își umplu pieptul cu tot văzduhul nopții și se aruncă. Zodiile speriate se stinseră. Rămaseră numai peștii. Se cufundă gînț la piciorul stîlpului din mijloc și se puse cu nădejde să dea la o parte bolovanii, sacii cu pietriș, maldărele de stuf. Cele dintîi, apele simțiră și se grămădiră pe el. În jur mișuna Peștilor îl privea holbată.

Se înăbușea. Ieși, luă o unealtă, își umplu din nou băsicele plăminilor și ale pîntecului și se adună în același loc. Dărîmă, sparse, rupse și făcu o gaură în gardul bătut de toată greutatea girlei. Și o dată cu povara apelor care năvăli pe spărtură și-i smulse mîinile, îl covirși șuvoiul de pești zbuciți peste el. Amin nu putu, sau mai vru să aibă timp ? Morunul se ivise amețitor. Cînd se înfipse în gaura neîncăpătoare și se opinti, luă cu el în piept pe Amin, cu care porni vijelios peste gardul care se prăvăli.

Și alaiul fabulos al peștilor se desfășura triumfal, la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele genunilor, ducînd la piept pe strănepotul său, pescarul Amin, într-o uriașă apoteoză către nepieritoarea legendă cosmică de unde a purces, dintotdeauna, omul".

Mult mai aproape de adevăr se află, credem, Vladimir Streinu cînd observă că nuvela **Pescarul Amin** pare scrisă de „un Sadoveanu mai speculativ".

Nicolae Ciobanu

Mihai Rusu : „Tineri muncitori"

CRONICA EDIȚIILOR

Un scriitor regăsit: Iuliu Cezar Săvescu

În jurul scriitorului brăilean Iuliu Cezar Săvescu (1866—1903) a stăruit insistent impresia talentului uitat. Majoritatea celor care au scris despre el, prieteni care au vrut să-i țină trează amintirea ori istorici literari care caută rădăcinile simbolismului — au produs articole de prezentare ; puțini dintre contemporani i-au dedicat studii speciale — printre ei fiind și Ilarie Chendi care, însă, l-a tras în gaura neagră a destinului său, ca pe mai toți bărbații despre care a scris : uitat fiind, și cei pe care a vrut să-i smulgă uitării l-au urmat. Poetul a pătruns de timpuriu în conștiința publică drept un boem, deceptionat în dragoste, alcoolic, mort de ftizie după o viață cu multe incursături ; un fel de portret robot în prelungirea acelei imagini false, tendențioase, fabricate în pripă la sfîrșitul secolului trecut despre Eminescu însuși, mai puțin pentru gustul unei societăți decadente cît spre justificarea unei pături superpuse vinovate, în fond, de lipsă de cultură și simț al valorilor. Șabloanele biografice au astupat canalele — puține, de altfel — care ne puteau comunica mai multe date despre viața lui Iuliu Cezar Săvescu, astfel că, în 1936, N. Iorga putea spune : „Un scriitor brăilean necunoscut", sintagmă pe care, cu schimbarea termenilor de mijloc, o preia editorul de azi : „Un poet aproape necunoscut", îndepărtînd tenta locală dar reducîndu-i activitatea numai la poezie, ceea ce istoria literară actuală nu este dispusă să accepte : proza lui este, pentru Mihai Zamfir, de exemplu, mai importantă decît poezia. În anul 1981, Lucian Chișu, un tînăr critic brăilean pasionat de sistemele estetice românești de la începutul secolului, a descoperit la Biblioteca Academiei Române volumul de versuri din 1901 al poetului, achiziționat recent, despre care se credea că n-ar fi fost tipărit. Întreg deceniul al șaptelea al secolului nostru, în care Iuliu Cezar Săvescu a pătruns în antologii tematice, fiind readus în actualitate prin studii erudite, făcuse abstracție de prezența acestui volumaș de 64 de pagini, cuprinzînd 50 de poezii, fără tablă de materii — și, deci, neîncheiat — care atestă, totuși, trecerea antumă a numelui poetului prin teascurile tipografice. Reconsiderarea lui se impunea și venea în întîmpinarea interesului ce i-l acordase critica și istoria literară în ultimul timp. Colaborarea dintre Ion Popescu-Sireteanu și Lucian Chișu se dovedește astăzi fructuoasă : avem, în 221 de pagini de text, opera aproape întreagă a lui Iuliu Cezar Săvescu. Desigur, despre o mare surpriză în sensul bulversării ierarhiei valorice nu este vorba : autorul rămîne, așa cum l-a fixat Mihail Dragomirescu, un „poeta minor" din anturajul lui Al. Macedonski. El se supune acelui destin al scriitorilor minori ce sînt mai importanți prin epoca și curentul pe care-l reprezintă decît prin ei înșiși ; reduși în actualitate, ei antrenează ritual discuții și confruntări în urma cărora se conturează mai clar originile unui curent de idei sau imaginea unei perioade culturale. În orice literatură scriitorii minori au importanța lor de oficianți — cu sau fără voie — în jurul marilor stele, de sateliți ce întăresc convingerea în sistem dezvăluindu-i o structură mai amplă, mai complicată, mai apropiată de viul organic. Adunarea într-un volum a scrierilor lui Iuliu Cezar Săvescu înlesnește studiul și, prin natura însăși a acestui tip de ediție, strînge la un loc bibliografia ce i s-a dedicat. Cartea ne oferă, însă, și o surpriză : ea ne dezvăluie un poet preocupat constant de unitatea creației. Risipindu-și lucrările prin reviste de mai mică importanță — unele chiar marginale, cum ar fi „Voința Tulcei" — autorul nu este, totuși, un poet ocazional, nu scrie de toate despre orice : dimpotrivă, el are o temă centrală : definirea artei poetice în care crede. Poezia este, pentru Iuliu Cezar Săvescu, claritate și ritm, „dor de nemurire" și „mister", îmbinare a ideii clasiciste despre artă cu dezideratele simboliste și parnasiene : „Arta versurilor clare, / Fiica sacrului eter, / S-a născut mai sus de cer, / Dintr-un dor de nemurire, / Dintr-o veșnică pornire / Spre albastru și mister. // Ea se simte, nu se vede / Calcă ritmic și ușor, / Ca un mers legănător, / Cine-o-ascultă-n depărtare, / Că aude i se pare / Al arhanghelilor zbor. // Arta versurilor clare, / Cînd a fost la început, /Dintr-o rază s-a născut, / Rază veșnic călătoare / Și pe lună și pe soare / Spre un țărm necunoscut. // Timpul, spațiul și locul / Pentru dînsa una sînt ; / Ieri în cer, azi pe pămînt / Ea se-mpacă cu oricine / Cînd pricepe-a ei cîntare / Și ascultă de cuvînt" („Arta versurilor clare"). Nemurire și mister, ritm și depărtare, rază și necunoscut (poetul este obsedat de „La steaua" eminesciană asupra căreia revine de mai multe ori, odată cu o replică interesantă) : cupluri dialectice care se resorb în mod neașteptat în triada finală : „timpul, spațiul și locul". Poezia este cîntare care împacă prin cuvînt ; ea are un statut ontologic înalt ce descinde în sufletе pe același drum prin care religia urcă sufletul întinat spre cer. Iuliu Cezar Săvescu este trecut printre precursorii modernismului românesc, între simboliști ori între parnasieni : arta lui poetică este, însă, originală în multe privințe, abătîndu-se de la dogma curentelor literare ; el este un „eclectic" — după cum însuși declară, mai apropiat sufletește de parnasieni dar obligat, pentru a fi în ton cu mediul, să cultive motivele simboliștilor. Descifrăm mai clar sensul artei sale poetice în „Cîntarea lui Valmiki", poem în șase părți, creatia sa de vîrf, meditație despre condiția omului atins de harul divin în societate. Ridicat prin simțire și cugetare la absolutul zeesc, Valmiki (ca personaj, el este presupusul autor al „Ramayanei") cere tumultuos de la zei moartea care i se pare cea mai nimerită răsplată, ca trecere în etern. Krișna însuși coboară la invocația poetului și aruncă în undele lacului din apropiere o floare de lotus din care se naște, sub ochii lui Valmiki, o zînă. Cereasca întrupare refuză, însă, a sta cu poetul în viață pămînteană sub cuvînt că sufletul lui este prea tumultuos, plin de furtuni și întuneric, tulburat de pasiuni și energii vulcanice. Krișna îi cere zînei să-l atingă pe poet și să-l potolească : „Tu, floare, fii lumina lui / Zîmbește-i tu, și-n zîmbet pune căldura dragostei eterne, / Atinge brațul tău grumazul, de vrei durerea să-i răpui". Astfel, inima zdrobită a lui Valmiki „de foc divin s-a luminat", întreaga natură se umple, concentric, de liniște și pace, poetul „îngînă cîntecul vieții cu mîna dreaptă-ntinsă-n sus". Poezia este, în egală măsură, și un „cîntec al vieții", arta poetică este și o artă de a trăi, un „katarsis" pentru creator. Valmiki, în fond, este dacul lui Eminescu — dar dorul lui de moarte se îndulcește, altfel, prin acel ritual din „Odă în metru antic", unde trebuie „să înveți a muri" — id est : să înveți a trăi, a te suporta printre oamenii de jos cu arderile cerești din tine înșuți. „Cîntarea lui Valmiki" ne arată și o bună cunoastere a culturii indiene de către Iuliu Cezar Săvescu — și nu ne-am grăbi a spune, odată cu Ion Popescu-Sireteanu și Lucian Chișu, că este vorba neapărat de influențe eminesciene : în ultimul deceniu al secolului trecut se înregistrează, la noi, un interes mai larg pentru cultura indiană (vezi, de pildă, studiile lui Teohari Antonescu din „Convorbiri literare").

Proza lui Iuliu Cezar Săvescu ne dezvăluie un fantastic original, potolit, din păcate, în convențiile stilistice ale epocii (cu multă descriere, cu alegerea amănuntelor de tot felul pentru redarea unei atmosfere cît mai reale), prea puțin contaminat de Poe (din care traduce, însă, „Corbul"), cu accente, mai degrabă, din „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu. În privința bibliografiei, ar fi fost mai ușor de consultat dacă titlurile lucrărilor erau orînduite alfabetic, nu cronologic ; dimpotrivă, referințele (care sînt mai puține) puteau fi aranjate cronologic, redînd o imagine mai clară a ecourilor poetului în timp. Aș mai adăuga, la aceste referințe, pe lîngă Mihail Dragomirescu, pe care l-am citat (din „Viitorul", 8 iunie 1923), pe Emil Girleanu, care în „Cuvintele spuse / de către el / cu prilejul inaugurării localului „Societății scriitorilor români" în ziua de vineri, 5 februarie c., ora 6 seara" (în „Falanga", 7 feb. 1910) îl amintește și pe Iuliu Cezar Săvescu alături de Ștefan Petică, M. Eminescu, etc. De asemenea, poezia „Piața rea" a mai apărut și în „Familia", 1897, p. 103—104. „Poezie anaontică" (p. 73) sedea mai bine la secțiunea de traduceri, fiind foarte apropiată de original (de altfel, traducerile lui Iuliu Cezar Săvescu sînt, în mare parte, prelucrări).

Nicolae Georgescu

Grafică de Adrian Dumitrache

*) **Iuliu Cezar Săvescu : „Scrieri". Ediție îngrijită și bibliografie de Ion Popescu-Sireteanu. Prefață de Ion Popescu-Sireteanu și Lucian Chișu. Editura „Minerva", 1984.**

Inepuizabila trudă

Urmare din pag. I

dinară robustețe și înțelepciune a pescarilor în asfințit, ori incandescența suverană a mugurilor pleznind de orgoliu în plin îngheț, despre miracolul lanului de grîu ori despre neîngrădita(încă) priveliște a stelelor, ori despre razele ce dau buzna din privirile tinerilor, acum, în primăvară...

Marca de noblețe a talentului tînărului creator înseamnă, evident, recunoaștere — deci, adîncime estetică validată de beneficiarii faptului de creație — iar aceasta, deopotrivă, nu își poate aroga dreptul unei comode priviri... Competiția presupune reciprocitate. Faptul viabil, transpus în dialectica suverană a cuvîntului clar devine purtător de sens în măsura în care se recunoaște în fondul durabil al aspirației colective și se afirmă în numele acesteia. Cu sentimentul necesar, al respectului pentru valorile trecutului, sub impulsul solar al sevelor ce pulsează în patria pe care-o construim, în imaginea acesteia pe care, cu o nedisimulată prospețime, tinerii o prefigurează.

Tinereţea care munceşte

Urmare din pag. I

riști, muzicieni, profesori de limbi străine, actori — cu toții elevi ai unei școli militare de ofițeri de rezervă, am ridicat, timp de peste o lună, digul de la Mostiștea. Cei mai mulți dintre noi aveau degetele prelungi și translucide, obișnuite să minuiască penelul, arcușul viorii ori alte minunății fragile. Și, cu toate acestea, cu toată constituția oarecum mai delicată a unora, s-a muncit extraordinar, cu sentimentul că este nevoie acolo de noi, că patria ne privește și pe noi cu ochi rugători. Așa cum se mai întîmplă uneori, după revărsările de ape a venit fantasma secetei. Au fost momente deosebit de grele, cînd vedeam cum se scrumește iarba și se face tomnatică, se uscau melcii de sete, priveliștile erau halucinante iar amiaza cădea ca o gigantică prelată de aburi peste răutatea zilei. Ne scoteam bluzele militare, deși împotriva regulamentului, le înmuiam în canalul Mostiștei și de-abia le puneam pe noi, pentru a ne răcori, că fierbeau din nou. Un orizont de Fata morgana tremura amețitor, aerul avea ceva limfatic, de țesuturi bolnave, cît priveai cu ochii vedeai numai ape și cîmpii, cîmpii și ape. Cred că am făcut atunci bătături pentru întreaga viață, maiul era greu ca o piatră de moară atîrnată la gîtul berzelor, tăiam șerpii de apă cu lopata sau baioneta, așteptam pauza de masă ca pe un armistițiu în războiul de o sută de ani... Și, cu toate acestea, a fost frumos, acolo e o parte a tinereții noastre și cred că cei mai mulți dintre noi, dacă ar avea puterea de a da ceasul înapoi, s-ar duce din nou, fără discuții. Nu știu cît am reușit noi să stăvilim umflarea Dunării, dar știu că ne-am făcut datoria și acea aspră școală a caracterelor a dat roade.

Am mai văzut tineri la lucru, tot în condiții dramatice, după numai cîțiva ani, într-unul dintre primele puncte ale Șantierului Național al Tineretului Canal Dunăre—Marea Neagră. Era iarnă, de data aceasta, o iarnă de Pont Euxin mînios, care îl îngrozise și pe solarul Ovidiu. Cred că nu e suficient să întorc pe dos metaforele precedente, ale secetei, pentru a descrie convingător dramatismul muncii pe timp de iarnă. Dacă voi spune numai că îmi înghețase pasta în pix și că era o fulguire de curenți cum poate numai în Tunelul Timpului se mai poate vedea — cred că ar fi destul. I-am admirat și atunci pe tineri, ce-i drept, schimbasem uneltele, eu venisem să scriu despre munca lor, dar cîtă forță îți trebuie pentru a comprima fresca uriașă a zecilor de mii de tineri truditori, pentru a nu nedreptăți pe nimeni și a desprinde acea esență a muncii, măruntă și îmbătătoare ca inima vinului în gelatina amforei vechi ? ! La fel i-am văzut pe colegii mei de generație, pe timp de iarnă, în forfota șantierelor de la Oltenița și Turgoviște, Blaj și Brașov, Suceava și Rovinari. M-am convins, o dată mai mult, că natura umană nu are limite și că metalul, bunăoară, poate fi îndoit și modelat, cu mîinile goale, la minus 30 de grade — ceea ce, pentru un om obișnuit, ar fi o imposibilitate.

Impunătoare e tinerețea care muncește, fie sub vipia verii, fie în roiul ninsorilor de gheață ale iernii ! Mînat de îndatoririle de reporter, cred că am străbătut țara în cele mai fierbinți zone ale ei, am filmat chipuri și mîini de tineri, am scris despre viața lor de privațiuni reale, am coborît la 1 000 metri sub pămînt, la Anina, și am urcat la gaterele tăierilor de păduri, dar mă simt încă dator vîndut milioanelor de confrați care așteaptă de la scriitori imnuri mai frumoase și mai înălțătoare, pe măsura imensei lor curățenii morale, a durității muncii pe care o trăiesc zi și noapte. Desigur, n-aș vrea să se creadă că elogiez munca fizică în detrimentul celei intelectuale, care își are și ea galerele sale, contribuind, în egală măsură, la edificarea civilizației românești. Limbajul muncii nu e o metaforă, sau o abstracțiune frumoasă — realitatea sa o probează, pe viu, milioane de tineri și tinere care nu se prea pricep la vorbe meșteșugite, dar nici nu-i nevoie de așa ceva, de vreme ce pentru ei vorbesc taluzurile Canalului Dunăre—Marea Neagră, kilometrii de asfalt ai Transfăgărășanului, coridoarele Metroului bucureștean, șantierele de irigații, cupolele atît de moderne ale lăcașurilor de învățămînt, știință și cultură, marile edificii urbane, terenurile și sălile de sport, toate celelalte valori senzaționale ale epocii noastre. Pretutindeni au muncit și tineri, prin urmare oameni născuți după război, în vreme de Pace. Pentru că numai Pacea poate naște o asemenea stare de spirit. Acesta este modestul imn pe care îl închin sărbătorilor tineretului român din primăvara de față, întrucît, elogiind munca, elogiez de fapt gloria supremă a „virstei de bronz".

Poezia şi investigarea realului

Urmare din pag. a 3-a

personale cele mai bine articulate. Un remarcabil exemplu în acest sens este poezia Gretei Tartler. Departe de lume, abstrasă într-o irealitate populată din cînd în cînd cu sugestii oculte, în care răzbate paleta orientală și bagheta imaginației muzicale — și totuși atît de aproape, sufocant de aproape de întîmplările cotidiene, de viața ca descifrare a banalității, ca „lustruire" a faptului comun. Poezia e re-producerea — imprimarea **semnificației**, încrustarea ei în fluidul egal al trăirii desarte, și astfel un mod de **acreditare**, de asigurare lăuntrică de faptul că „atît de grele și translucide", întîmplările zilei se pot concentra „în două-trei note", se pot așterne pe-un timbru sau pe-o unghie. Că pot concura însesizabil, cu zădărnicia speranței fără limită, eternitatea. Săpate în carnea abstractă a imaginii, versurile Gretei Tartler combină gustul pentru liniile solemne, geometrice, de coral intonat deasupra liniștii definitive, cu lacoma asimilare, cu foamea de trăire autentică, reprezentată de „minunile" săvîrșite în timp și spațiu, de organul dinamic al acestei poezii, unde „scena din stradă" e prețuită pentru eventuala ei spiritualizare. De la Bagdad la pădurea Ciorneleasa, de la verdețurile din piață învelite în foi din **Istoria literaturii** la hieroglifa egipteană, de la versul din Rudaki la cantiniera care „despică peștele", același ritm al mărturisirii ușor umite, în care volutele ideale ale mișcării sînt scufundate în geometria infailibilă a recunoașterii. „Torța din mîna mea dreaptă e chiar mîna mea dreaptă", spune poeta rezumînd parcă întreaga dorință de — esențială — autenticitate.

O poezie cultivată, plină de surprize metaforice, dar încă destul de lucidă, „rece", scrie Sabin Opreanu. Coincidența și convietuirea dintre registre antinomice — tratamentul ironic și vocația căutării de sine — anunță aici aceasi plăcere pentru constatarea și impunerea realității. Prin dispoziția introspectivă poetul nu ajunge de fapt la scufundarea în adîncul constiintei, pe urme simboliste, ci la înregistrarea „realistă" a mărunte lumi înconjurătoare, a „provinciei" himerice și diafane. Un univers necomun, deși pare făcut într-o totul din lucruri comune apare în cartea de debut a lui Ioan Morar. Realitatea incandescentă naște urma misterioasă, prelungirea „mitologică" a **visului**. Universul nu trebuie judecat prin analogie cu ființa umană ; tendința de antropomorfizare anulează substanța esențială : natura umană nu trebuie confundată cu natura lucrurilor, cum ar spune Francis Bacon. Cunoașterea este, pentru această poezie, scriitura singerînd de amintirile străvechi, de obsesia aneantizării prin „conturul acceptat". Un astfel de act presupune fără îndoială o polemică : imaginea proprie despre univers este compusă din lucruri comune. Diferă însă **aranjamentul** lor. Iar acesta este o slăbiciune provenită din exercitarea imaginației. Universul întreg se cuprinde, ca o anestezie, în scriitură.

Formele de a „cerceta" realitatea, de a conferi autenticității trăirii un suport referential recognoscibil, de a face din spațiul imediat privilegiu imaginar și motiv de meditație nu ocolesc, în poezia de azi, constiința civică, raportul social. Cu atît mai interesantă pare în acest context metamorfoza lui Dan Verona, din ultima carte, **Viața la treizeci și trei de ani.** Cîntărețul „feminin" al albinelor, al turmelor urcînd pe crestele inefabilului, lira aceasta cuprinsă de focuri de mirodenii și nostalgia somnului paradisiac „la umbra unui strugure", flautul delicat al plăpîndei melancolii s-au transformat într-o asurzitoare orchestră de alămuri. Acest volum cu titlu constatativ e cartea unei stări de constiință interogative. Sub zodia invocațiilor, devenite „turbulente", Dan Verona ne vorbește despre uriașele tragedii sociale care asaltează iesirea în lume a „virtuților inefabile". Căci secolul atinge cu boală, cu cinism, cu „barbarie" modernă, cu pericol nuclear, cu umilință și trufie într-un amestec primejdios, cu vanități goale și stupiditate insurgentă, cu cruzime și nu în ultimul rînd cu violență figura desuet-sceptică a poetului. Filtrarea realității impune aici un efort de angajare. Poezia răspunde și „vorbește" în numele colectivității presupuse de aparatori ai inefabilului. Poetul e vocea unui **eu social.** Sînt acei „noi totdeauna pe jos" dintr-un splendid poem, de fapt metamorfozele actuale ale virtuților inefabile, a căror șansă unică de salvare este „materna revanșă în fața nimiciriei". Parabola **îngerilor chilugi,** reluată într-un roman, este o astfel de rostire retorică a luptei pe viață și pe moarte dintre valoare și derizoriu, sinceritate și înșelăciune, esență și aparență, paradisiac și infernal. Dezastrul posibil, asediul din jur trezesc constiința măsurilor urgente de salvare a sensibilității, de apărare a spiritului, de construire de sine și edificare ontologică. În moduri, fireste, diferite, despre aceste lucruri vorbesc, cu înversunare sau, din contră, cu aparentă detașare, cărțile Smarandei Cosmin, ale lui Daniel Corbu, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu, Eugen Suciu sau Vasile Mihăescu, Gabriel Chifu, Corneliu Ostahie, Cornel Brahaș, Dan Ciachir, Domnița Petri, Ion Muresan, Aurel Dumitrașcu.

A înţelege viaţa

Urmare din pag. 1

lă și cultivă pe de altă parte diferite alte tehnici mai noi, de obicei asociate. Realul nu apare nici în viziunile superficial festiviste ale deceniului șase, nici în ipostazele sale răsturnate pe care le-a produs reacția la acestea. Tinerii prozatori au asimilat mijloacele predecesorilor și s-au împăcat cu dilemele acestora. Ei încearcă să **înțeleagă** realul mai mult decît să-l descrie. Avertismentele lor morale, discrete, de altfel, nu sînt profetice. În scrisul lor se amestecă dezinvoltura și gravitatea, interesul pentru fenomenele generale și pentru semnificația „cazurilor", pentru fețele interioare și exterioare ale realului. Scriitorii care au debutat în ultimul deceniu au o anume maturitate, care nu le răpește tinerețea scrisului, dar care le dă un anume simț al măsurii. În vreme ce poeții tineri au, într-o oarecare măsură, o psihologie a „avangardei", cu unele afinități involuntare în fenomenele similare din deceniile trei-patru, prozatorii, multi dintre ei încă atașați tradiției realismului antebelic, încearcă înțelegerea realului, cu mijloacele și sensibilitatea lor, cu maturitatea lor precoce, dobîndită prin experiența generației anterioare și reușesc să parvină la aceasta prin descifrarea raporturilor dintre social și individual, dintre putere și responsabilitate. Profilul epocii se va răsfrînge cîndva, privit retrospectiv, în scrisul lor în care încap lumea rurală și orașul, în care trăiesc tipuri umane distincte, în care este imprimat **tot** ce definește acest moment. Căci, este un fapt inevitabil, istoria literară este și ea una din fețele istoriei și încă dintre cele mai expresive.

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XLII-A

Vineri, 12 aprilie 1985, în deschidere, conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, **o prezintă pe poeta** Daniela Firănescu, **care în seara aceasta va citi ultimul său volum intitulat „Lecțiile" (format din patru mari cicluri) și, de asemenea, pe** Gheorghe Bogorodea, **poet al cenaclului nostru care a debutat recent la Editura „Scrisul românesc" cu o carte de proză intitulată „Cocoșul".**

În cuvintele care s-au purtat, după o scurtă pauză, asupra volumului de poezie propus spre audiere și criticare de către poeta Daniela Firănescu au vorbit între alții :

Gabriel Popescu : **poezia Danielei Firănescu este o poezie absolut remarcabilă, decelînd mecanismul gîndirii, o vorbire poetică, o experiență acut confesivă, o fervoare a intimității, o discretă laudă a lucrurilor cu repere la Lucian Blaga sau în contemporani la Adrian Popescu.**

Alex Horia : **un volum frumos, omogen, pe linia stilului intelectualist (vezi Grete Tartler), o carte inițiatică, dar fără stranietăți, nefiind ostentativă.**

Florentina Vișan : **o poezie profundă, volumul impresionează prin construcția geometrică, „Lecțiile" nu sînt altceva decît niște deslușiri, o poezie sensibilă, o experiență din interior.**

Ilie Bădicuț : **o poezie care respiră solaritate și luminozități de tip latin, pur mediteraneană.**

Mircea Șoncuteanu : **Daniela Firănescu scrie poezie despre sine în cîștigare de sine, cu acel superb aplomb al poetului (citește creatorului) insuflînd lumină ; poemele Danielei Firănescu sînt lumină în lucruri, în existență.**

În încheierea lucrărilor, poetul Cezar Ivănescu **concluzionează că dintre poetele prezente în cenaclul nostru Daniela Firănescu (ca și Florentina Vișan sau Iuliana Paloda) reprezintă o anumită linie solară, vitală, care scrie poeme verslibriste, iluminate printr-o mare rigoare și austeritate stilistică, versuri cu accent aforistic, ceea ce în final conferă poemelor magistralitate.**

Hero

L6 18 MAI 1985

POSTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

A.B.C. — TIRGU JIU : Acestea. **In fața limitei :** „Un pas șovăielnic / pe fringhia vieții peste prăpastie / părea că sprijini luna". Însă de la A.B.C. pină la Zed, o săritură de capră și alta de ied...

GEORGE P. TELEANU : Vă mulțumim pentru aprecieri. Însă poemele dv. sint că nu sint.

ALEXANDRU PRIBOENI : Această fără titlu, și doar o strofă : „Poate vom face un pod / Poate vom zăbovi cu sămința in piatră / Vremea alege din holdă / Tulpina (sub spic) aplecată". Un singur sfat : să citim in toate imprejurările nesigure, poezie sigură.

TĂNASIE CORNELIA : Această nevinovăție: „Toate păsările care / Ziua nu mai au astimpăr / Se inchid in al lor cufăr / De smarald sau poate nufăr". Departe, departe și nici un semn.

DINU MATEI : „Mă intrebam : de unde au răsărit / atiția bărbați in straie de in și cinepă, / Mă intrebam iar ei se prefăceau / Din nou in iarbă". Dacă veți găsi un răspuns tot atit de frumos, trimiteți-ni-l. Dar mai puneți-vă și alte intrebări.

MARIA POPA DABIJA : Dintr-atita atitica, a ieșit nimic : nimica !

EMIL PERȘA : „Bat clopote. Țăranii se intorc acasă / de pe cimpul galben cu grine coapte. / Străzile-s imbrăcate in aerul senin / peste ele s-a lăsat vintul și altă noapte". Însă plicul celălalt cu nici-un vers.

ADRIAN TOMESCU : Obsesie, Cineva, Cadențe, Infinitul, Dungi cenușii. Că bine ziceți : cenușii și dungi.

PANTELIMON GEORGETA : „E toamnă iar / Și codrii par / Castele vechi de chihlimbar". Dar este și romanță dar este și deloc speranță.

PRISĂCARIU CRISTINA : Citiți mult, mult, scrieți incet și trimiteți repede, să vedem despre ce mai este vorba-n Botoșani.

CONSTANT MIHĂILESCU : Cu „Preludii la istoria dramatică a creerului" doriți să citiți in Cenaclul Dacia Feniks. Ar fi vai de capul nostru al tuturor. Nu riscați, nu riscăm, rișca nu jucăm.

CONSTANTIN ALEXANDRU : Trei fără titlu : 1) „Șansele fiilor mei / de-a se urca pe aceleași scaune ; / ei nu vor mai ști / să bată coasa-n asfințit. / să miroasă o pală de fin cosit". 2) „Valsul lent se odihnește / in oamenii tirzii / desculț / plec să-mi inmormintez / ultima pereche de pantofi" 3) „Îmi vindec tălpile / de sărutul asfaltului / geamurile rămin albe / vecinul a deschis casetofonul / eu citesc in ziare / ...schimb apartament / una casă cu greieri in grădină... / ridic perdeaua / pe vechile urme a nins". Însă prea departe nu sintem : am mers ; ce-am mers ?

CRISTIAN ANDREI : Din cele patruzeci de **Impresii marine,** acest **Ceas de nisip :** „Se cuvine să ingenunchez / in nisipul ce intimpină / vintul și marea / Vintură timpul in oasele albe / acest spațiu infinit răbdător / Din larg in noapte se văd / orele unui trup omenesc / strălucind neimpodobite / (cu frumusețea calmă inconștientă / a unui neclintit / sat pescăresc". Și **Steaua dimineții :** „Ea ii zimbi / ii luă miinile intr-ale sale / și greutatea din ele o trecu stelei intirziate / care in mare căzind, / se desfăcu in zvicnete de lumină / Reflectat / răsăritul săgetă in priviri albastrul / A spune te iubesc sau bună dimineața / erau mărturii ale aceluiași adevăr și prezent". Mult, e bine dar bine-i destul.

IONATAN PIROȘCA : Mic poem : „Cind răsari / frageda lumină se pierde in jurul tău / pe trotuarul in așteptare, cade ghirlanda clipei / o ridici și incet devine tot ce ai / și nu înțelegi de ce s-a inserat / deodată". **Și lupi urcind :** „Sărută-mă un timp, pină tresar / fețe de fum in iuțile zăpezi. / și lin aruncă-ți lacrima un zar / pe lucrurile-n care nu mai crezi / Să nu vedem decit un val de nea / cum sapă-n cer coroana altui cer / iubito, fă-ți un ram din coasta mea / și-nmugurește-ți liniște pe el". E bine și dați-vă mai multă atenție in rime.

ELA AL : În biletul insoțitor ziceți : „Vă trimit alături un grupaj de versuri, in dorința de a mă verifica. Aștept cu emoție răspunsul dv. P.S. Pentru răspuns vă rog : Ela Al." Și vă răspundem : intre poezii aveți **Uitare :** „Frunza / Ca un dor / Împlinit / Se pierde / În labirintul / Punctului / Și in revărsare / Uită / Ce-a avut de spus". Pe celelalte, uitați-le.

LUMINIȚA N. IORGA : Cintec : „Pătrunzind in stomacul nostru, carnea și piinea / Aduc cu ele mierea pămintului / Și strigătul animalelor inspăimintate. / Bem licoarea dealurilor, / Lingem nectarul florilor și sucul fructelor. / De aceea / Pămintul este totdeauna preafrumos și mindru / (...) / Ne sădim viața adormind pentru totdeauna / Umăr lingă umăr". Este foarte mult, din mult.

MIHAI NICOLAE : Trimiteți răzbit. Am reținut : **Neputință :** „Nu puteai să auzi cum luna se strecura / in țarcuri / Nici glasul flăcării care inălța ploaia / pe acoperiș. / Spaima de ginduri iți lăsa vinătăi in / privire. / Spre buzele oarbe ai dus cana precum o iubire / fără de virstă / Și-n numele tău de ogar, ai intrebat : / unde să fug la care capăt de rană ?" **Țăran valah :** „Cu plug de aur dă sfaturi ierbii / Risipă de fluturi e timpul, boncăluindu-i prin artere ; / În numele lui de prinț al cimpiei, ochiul / ii roșește ințelepte fulgere / Furtuni neprevăzute i se strecoară printre degete / Singur, cintecul ciocirliei, statornicit / in pridvoare de griu / Îi mai poate mistui nevolnica rană". **Femeia de serviciu :** „I-am zărit glasul la capătul scării / Oboseala ii asfințise odre palmele ? / Un tinăr zeu trecu aproape, zburindu-i / uimirea pe buze / Fereastră rămasă pe ginduri ii era privirea. / Acolo, la capătul scării, bălăcea dimineața / intr-o căldare". Răzbit trimiteți.

SANDU NICOLLO : Aceste fragmente din **Ce-i Patria :** „Doar flăcăii cintă din fluiere luminoase / iar de-atita cintat, buricele degetelor / le sint umflate și arse. (...) / De ce taci ca griul căzut, ca griul ce stringe cu disperare / ultima traversă de cale ferată ? / /.../ Este vulturul care tace pe cer și ne-arată / cit este patria de iubită / cit este această patrie de inaltă ! / (...) / Patria mai este și-acest pămint impușcat". De vechi dulcimi, **Întoarcerea fiului risipitor :** „Seară de toamnă, toamnă tirzie. / Nu-mi zăresc casa bătrină, pustie. / Pe potecă licuricii sint sparți. / Iar ciulinii abia se lasă induplecați. / Greierii au ronțăit ultimul zăplaz. / Cinele a mușcat un trandafir de obraz. / Sperietoarea de la fintină / a ridicat mireasma izmei in lună / Ca să-mi alung singurătatea, in dinți / Încerc cei treizeci de arginți / La acest preț — „nu ne duce pre noi in ispită / — Nu mai miroase a iarbă cosită". De aici puteți porni la drum bun.

PASCU BALACI : Pămintul nostru : „Pămintul nostru e o stincă / Pe care n-a clintit-o vintul / (...) / Din el ne facem cărămizi de case / Stăm intre ziduri de pămint / Și țiglele ca niște buze arse / Ne-acoperă c-un jurămint, / De mii de ani il frămintăm mereu / Că patria-i o piine de pămint / Întinsă pe-un ștergar : tu iei, iau eu / Împărtășirea-n Ea e lucru sfint !" **Descătușare :** „Fulgeră peste tot / in aer, in apă, in foc, in vint / și-mi văd singele cu spinarea electrică / scurgindu-se printre degete / pieziș / in pămint" ; **Astfel :** „Astfel / cind iți sărut infiorat umărul / tu te intinzi / ca o singurătate sub pămint / lingă noi / in inima ghemuită a pietrei / scinteia se zbate ca o pasăre prinsă in lanț / departe / alunecă acum noaptea / un țipar cu coada lungă / și intăritată de trăsnet". Și această fără titlu : „Sint proprietarul nud / al intimei tale umbre / femeie / săruți cu patimă / buza paharului / strălucești umedă peste / neantul in care nu e nimeni / ca un nou născut / jos semafoarele se aprind rind pe rind, fără istov numai să se vadă cum / pe bulevarde / dragostea-i călcată zilnic / in picioare". Pașcu Balaci, paște-ți oile bine.

ION MUNTEANU

Drum

lui Adrian Păunescu

Cu ce s-astimperi foamea de drum ?
Nu poți lega neliniștea cu legi.
Conjugă-mă la singurătatea-ntiia
Și poate reușești să mă-nțelegi.

Eu sint același chiar de m-am schimbat,
Nu mă căuta in amintiri de scrum.
Învață-mă mai bine adunarea
Să pot să mă adun de pe drum.

Ce pot să fac decit să sprijin umbra
Și pașii triști ai celui ce-a plecat ?
Mă crezi cind spun că sincer te-am iubit
Cum tot la fel de sincer te-am uitat ?

Nu merit hainele de penitență,
Nu port răspunderea a tot ce s-a-ntimplat,
Dar crima necomisă mă condamnă
Sint vinovat că nu sint vinovat.

Nu arunca cu ura ta in mine,
Un vinovat nepedepsit de legi,
Privește-mă in cercul ce m-apasă
Și poate reușești să mă-nțelegi.

Cintecul poetului mecanic

Iubiților mecanici puneți-mi ampermetrul
și dați-mă să vă pup picioarele din fetru,

Căci m-a chemat și Phaidon mă va chema
și Lysis
cind mi-o intra soldatul cu baioneta-n iris,

Crestați-mi integrate pe alba piele-a frunții
dar nu plecați cu tancuri din bătătura curții,

Stricați mașinăria de măcinat cuvinte
iubiți-vă prieteni dacă mai țineți minte !

Talpă

Țaranilor mei părinți

Nu-ți cirpesc vorbe Tată
dar mă doare
că tu cel de la munte
n-ai văzut marea
tu cel de la mare
n-ai văzut muntele
iar tu cel de la șes
n-ai văzut nici una nici alta.
Griul in care inoată caii tăi
și caii in care se adapă gindul tău
sint munte și mare
cer și mormint
și mulțumire
zeu răstignit de-atitea mii de ori
din lacrima bătăturilor din palma ta
se adapă istoria
mușcă prezentul ugerul pumnului tău
iar viitorul
copiii și copiii copiilor tăi
Tată
altar al renunțării
lasă-mi buza intru sărutul
tălpii
și măreției tale

Poetul

Copil de prisos
al acestui secol născut din flori,
iți gindesc gindul infiorindu-mă
a mirare
și-mi plec buzele la izvorul
rostirii tale,
drept semn al prețuirii
prisosului tău
Fă-ți copiii să ne-mplinească
hrisovul
primenește-i și pune-i să rostească
frumos
sau zbuciumat ca istoria neamului nostru
și durează-ne Tao-te-king-ul
nostru valah,
copil născut din femeile noastre,
atitea milioane ce vorbim limba ta.

Facă-se de-a pururi auzită
rostirea ta,
acum și-ntotdeauna !

ION MUNTEANU : Am oprit pentru Antologie. **Talpă, Cintecul poetului mecanic, Decizie, Cintec, Eu făcindu-mă timp, Drum, Poetul.** Bine-ați venit și mai căutați-ne.

A fost un mare eveniment...

Urmare din pag. a 5-a

căreia i-am dedicat studiul tipărit de Editura Meridiane, este o obsesie a mea mai veche. Cum știi, acel studiu se oprea în pragul secolului al XVII-lea. După toate probabilitățile il voi continua cu o carte despre utopiile urbane, pentru care voi avea nevoie de citiva ani buni de muncă și de o „profesie" ajutătoare. Ți-am spus mai inainte că nu am multă fantezie. În schimb visez și eu, „ca tot omul". Uneori visez chiar cetăți ideale, organizate perfect, astfel incit rigoarea să nu strivească armonia intocmirilor și personalitatea individului. Din păcate nici o cetate ideală — ca model socio-urban — nu a fost realizată pină acum in practică. Aspirația și dezamăgirea sint termenii principali ai poeziei mele ce se raportează in general mai mult la o imperfecțiune ipotetică decit la o perfecțiune reală.

— Cit de importantă a fost pentru generația pe care o reprezinți intilnirea cu poeți ca Lucian Blaga, Vasile Voiculescu și alții, care reapăreau in lumina tiparului, odată cu versurile noii generații literare ?

— Ce știam noi la inceputul anilor '60 despre poezie ? În liceu — anii '56—'60 — programa era aceea care era. Învățam pe de rost versuri filosofice de tipul „clipă stai oprește-ți zborul / se prăvale compresorul", pe care autorul lor de mult le-a renegat. Citeam poemele lui Labiș dar mărșăluiam pe versuri de Eugen Frunză. Din biblioteci lipseau mai toți scriitorii de marcă și absenta asta a continuat și in anii facultății. La Facultatea de istorie citiva profesorași cocoțați in pantaloni scurți pe catedre de prestigiu se foloseau de Iorga copios in elaborarea cursurilor proprii, in timp ce noi, studenții, nu aveam voie să-l citim. Cind Ioan Alexandru, in 1960, noiembrie fix, mi-a împrumutat un caiet enorm unde copiase ediția poeziilor lui Blaga, scoasă la Fundații, a trebuit să fac un mare efort de memorizare și să invăț totul pe de rost in citeva zile. Apoi am inceput transcrierile proprii și navigarea discretă prin biblioteci. A fost un mare eveniment ruperea gheții și reapariția marilor opere ale marilor noștri poeți.

— Care sint cele mai spectaculoase recuperări culturale, reconsiderări de-a lungul ultimilor 20 de ani in literatură, istorie, artă plastică ?

— Sint atit de multe că nu știu efectiv cu care să incep. În literatură, in linii mari, s-au cam reparat nedreptățile. În artă sint incă zone ce trebuie reconsiderate inclusiv in istoria foarte recentă. De pildă, trebuie rediscutat odată cu seninătate cazul Baraschi care nu era in nici un caz un sculptor mai rău decit alții care după scandalul declanșat s-a bucurat de onoruri și comenzi. Trebuie reluată discuția despre valoarea arhitecturii 1900 inițiată de Paul Constantin și in genere trebuie să ne preocupe recuperarea semnificației culturale a centrelor urbane, cită vreme nu va fi prea tirziu. Sint multe de făcut in artă. În istorie trebuie depășită faza provincialismului și trebuie să ne legăm mai strins de noile metodologii de cercetare bazate pe pluridisciplinaritate. Unele recuperări intervin aici prea tirziu : George Brătianu a fost reconsiderat cred cu 10 ani intirziere, din motive care-mi scapă.

— Care i se par poetului Grigore Arbore cele mai marcante momente și opere ale literaturii contemporane ? Cum vi se pare peisajul literar după 20 de ani de la propriul debut ?

— N-am nici o intenție să fac clasamente dar nu pot să nu remarc faptul că in ultimele două decenii au apărut opere de seamă. Momentele de virf sint marcate de cărți precum **Princepele** lui Barbu — o operă care și-a depășit scandalul. **Cel mai iubit dintre păminteni** — magnifica și tragica realizare finală a lui Marin Preda ; **Bunavestire** de Breban, **Racul** de Ivasiuc, **Moartea lui Ipu** de Titus Popovici, **Drumul ciinelui** de Ion Lăncrăjan, **Fetele tăcerii** de Augustin Buzura și lista ar mai putea continua. În poezie nu avem titluri ; avem autori. În critică avem autori, dar, cu unele excepții, nu prea avem titluri. Oricum, la douăzeci și doi de ani după propriul meu debut, peisajul literar este mult mai accidentat. Mult mai multe văi, mult mai multe piscuri. Și chiar mai multe ape. Atit de impetuoase unele incit dacă nu ești atent te pot tiri pină la Dunăre, o apă destul de mare, pe care o poți traversa doar dacă ești un foarte bun inotător.

CONFABULE

***

Azi este ziua noastră
cea mai frumoasă zi din lume
indiferent de starea timpului
și de ploile intermitente din suflet
azi numai azi este cea mai strălucitoare zi
pentru că ne-am născut
in clipa in care ne-am intilnit
azi este cea mai albă noapte a noastră.

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **CARTEA LUI ANGELO RINALDI,** „Grădinile consulatului", este recenzată in termeni foarte calzi de către Gilles Pudlowski. Criticul se oprește la unele conotații proustiene ale romanului, afirmindu-i fără ezitare valoarea excepțională. De altfel, insuși titlul cronicii lui Gilles Pudlowski nu lasă nici o indoială asupra orientării comentariului său : **Un prinț al stilului.** Concluzia comentatorului este următoarea : „Nu poți să scapi ușor farmecului persuasiv al acestor grădini tulburătoare. Misterul, adevăratul mister, își dezvăluie numele in fiecare rind : este vorba de acel incontestabil și de neinvins mister al literaturii !"

● **UN FEL DE MAURICE DEKOBRA** al zilelor noastre este Irène Frain, autoarea romanului „Modern style". Autoarea evocă intimplări provocatoare, intr-o lume artificială, in care complicitățile personajelor, intre ele, sint menite să le atragă, de fapt, pe cele ale cititorilor. Avem de-a face cu o literatură ușoară și lipsită de orice semnificație. Un comentator notează : „Personajele sale sint niște siluete ușurele, inzestrate cu un farmec mecanic, iar autoarea incearcă tot felul de stiluri. Scopul său : să ne distreze in aproape 500 de pagini zburătoare de colo colo, in care dragostea și moartea se intilnesc. Ce contează că n-avem de-a face cu o literatură adevărată. Totul trece ca un gin fizz bine dozat".

● **O CARTE** de evocări semnate de François Sagan, publicată de Gallimard, se intitulează „Cu cea mai bună amintire". Sint portrete și amintiri ale autoarei, in stil de jurnal, cu observații vii și cu putere reală de evocare. O prezentare a cărții notează : „Portrete ale cintăreței Billie Hollidul și al lui Tenesse Williams, texte nostalgice despre Sartre, Saint Germain-des-Pres, Saint-Trop, jocul și viteza. Sagan se arată, se explică, se povestește, fără ca vreodată să uite să ne incinte sau să facă auzită cunoscuta ei muzică minoră. Ea realizează insuși farmecul scriiturii".

● **ANUL HUGO** a cunoscut și o serie de reeditări din opera marelui poet. De curind, la Flammarion a fost republicată ultima dramă a perioadei romantice a scriitorului, mult ignorata **Les Burgraves.** Este interesantă poziția istoriei literare față de acest text controversat, cu atit mai mult cu cit el face parte din moștenirea cea mai incitantă a poetului. Recomandarea editurii conține următoarele : „**Les Burgraves,** ultima dramă a perioadei romantice a lui Hugo rămine cea mai puțin iubită dintre operele sale teatrale ; mai cunoscută decit citită, de fapt, ea rămine fidelă parcă eșecului reprezentării de la 1843, datorat unor cauze de moment și in mod deosebit dezafectării romantismului. Scrisă intr-o conjunctură internațională dificilă, cu perspectiva unui conflict, această dramă propune un mesaj de pace. Ea anunță teatrul simbolist francez și prelungește, fără să o știe, teatrul romanticilor germani". Ediția este ingrijită de Raymond Pouillard, profesor la Universitatea din Louvain.

● **MARELE CONCURS INTERNAȚIONAL** dedicat prozei scurte „Arnsberg" din R.F. Germania a fost de curind ciștigat de tinăra scriitoare Carmen Francesca Banciu. De fapt, Carmen Francesca Banciu a ciștigat atit **Marele premiu** cit și **Premiul de popularitate,** acordat prin plebiscit de către elevii din școlile germane. Premiul de proză scurtă este unul dintre cele mai prestigioase de acest gen din lume, numărind printre laureații săi o serie de personalități ale literaturii europene de astăzi, scriitori germani, polonezi, bulgari și sirbi, care au confirmat prin activitatea lor ulterioară faptul că exigențele juriului sint menite să asigure prestigiul crescind al acestei distincții ce se acordă din doi in doi ani. Carmen Francesca Banciu este anterior laureata Premiului de proză al revistei „Luceafărul".

ZILELE CULTURII LA CARANSEBEȘ

● **Anul acesta, Zilele culturii la Caransebeș, manifestare in cadrul Festivalului național „Cintarea României", s-au aflat la a XI-a ediție. Orașul de sub umbra Muntelui Mic, la intilnirea Sebeșului cu Timișul, a cunoscut in prima decadă a lunii mai o săptămină bogată in manifestări cultural-artistice, aflate sub semnul cuceririi independenței României și a implinirii a 40 de ani de la victoria impotriva fascismului. În cadrul lor a fost organizată și o intilnire a Cenaclului literar „Mihai Halici" cu scriitorii Maia Belciu, Mircea Martin și Cornel Ungureanu. Din partea revistei „Luceafărul" au participat scriitorii Iulian Neacșu și Horvath Dezideriu.**

PROBABIL/POSIBIL

Un nou debut S F

În ultimii ani debuturile in proza noastră de anticipație s-au inmulțit, actualmente ajungindu-se la o situație interesantă : in colecția „Fantastic Club" a editurii „Albatros" excepțiile le constituie volumele unor autori cunoscuți. Se poate deci spune că nemulțumirea cronică a reprezentanților „noului val" nu mai are obiect, cel puțin in ceea ce privește debutul editorial. S-a ivit insă o altă dificultate. Dacă primul volum reușește să apară destul de ușor, in ceea ce il privește pe al doilea dificultățile par a fi deosebit de mari. Plină de generozitate față de debutanți, colecția specializată devine reticentă atunci cind este vorba să consolideze o nouă carieră literară. Ne putem intreba dacă o asemenea atitudine este intru totul îndreptățită și nu cumva mai justificat ar fi să se „mizeze" doar pe un număr mai restrins de autori, incurajindu-i astfel să devină profesioniști ai unui gen unde este realmente simplu să debutezi, chiar dacă numai intr-un fanzin, dar destul de greu să te transformi intr-un prozator a cărui specializare in SF să fie notorie.

Mica speculație de strategie editorială de mai sus prefațează o recenzie la volumul unei debutante : Rodica Bretin (**Efect holografic,** povestiri, Editura Albatros, 1985). Este o carte care atestă, inainte de toate, ambiția de a scrie literatură. Dacă teritoriul criticii literare nu ar fi prin tradiție refractar oricărei frivolități, aș putea să zic, : pun pariu că această autoare va persevera.

O primă constatare impusă de lectura **Efectului holografic :** autoarea nu are incă preferințe foarte clare ; drept urmare, incearcă diferite teme și modalități, exersind in vederea unor realizări viitoare. Încercind totuși să „aleg" o inclinare mai vizibilă, aș spune că alegerea principală merge către povestirea unde tema SF este adăugată unui substrat pur fantastic. Din această categorie fac parte **Ultimul zbor al păsării Thul** (a cărei apartenență la genul anticipației ar fi argumentabilă, eventual, doar dacă invocăm finalul terifiant), **Kama** (relatarea unor aventuri ale căror motivații SF sint vagi), **Călăreții de fier** (basm cu recuzită medievală, ce mi-a amintit de unul dintre strălucitele poeme in proză ale lui Oscar Wilde).

Cel mai bine reușește Rodica Bretin cind adoptă o tonalitate borgesiană, ca in **Zorii pustiei,** unde intimplările relatate reușesc să problematizeze condiția umană, autoarea avind abilitatea de a ocoli dialogurile, detaliile psihologice și materiale, recurgind doar la fluenta discursului și la aluzii filozofice implicite. O reușită datorată unor motive asemănătoare este și **Cetatea fără trecut,** unde un oraș reproduce in mod mecanic amintirile celor intorși in el după o lungă perioadă de vreme ; dindu-și seama că sint victime ale unei iluzii, cei veniți se reintorc la viața mizeră, dar adevărată, pe care o duseseră inainte.

Neajunsurile **Efectului holografic** țin de precaritatea mijloacelor narative. Atunci cind incepe să imagineze dialoguri, să etaleze motivații psihologice ale unor comportamente, cind propune „filozofări" explicite referitoare la modul de a acționa și de a gindi al oamenilor sau cind, in fine, imaginează detalii realiste, autoarea dă greș, adesea „căzind" pe umorul involuntar.

Voicu Bugariu

REMEMORĂRI

Atenţiune, se închid uşile!

Doctorița T.S. se trezi brusc din somnul scurt și invăluitor ce-o furase. Deschise ochii și privi in jur. Călători matinali grăbind spre locurile de muncă, lunecarea vertiginoasă a pereților tunelului văzuți prin geamurile mari și vocea mecanicului anunțind baritonal cu inflexiuni amintind rutina crainicilor de la meciurile de box : „Urrrmează stația Izzzvor, coborirea pe partea dreaptă". Metroul opri. Un val de aer rece năvăli in compartiment. Simți frigul iernii inviorind-o și din instinct iși duse mina spre cap. Căciula ei din blană de nutrie, nutrie standard dispăruse ! Privi alături, pe bancă, apoi iși aruncă privirile pe podea. Poate o fi căzut in timpul scurtei ațipiri. Călătorii coboriră și mecanicul anunță cintat : „Atențiune, se inchid ușile" !

Pe scaunul de vizavi un bărbat moțăia, sau se făcea că moțăie deschizind din cind in cind ochii. Doctorița constată cu uimire că acel individ care deschidea pleoapele din cind in cind aruncind priviri cercetătoare, avea așezată in creștetul capului nici mai mult nici mai puțin decit **căciula ei** din nutrie standard. Metroul se apropia de stația terminus. Călătorii se împuținau din ce in ce. Bărbatul care probabil se prefăcea că doarme ii evita privirile. Doctorița se simți cuprinsă de o sfintă indignare. Era un curaj să stai in continuare nepăsător in fața victimei prefăcindu-te că dormi după ce i-ai furat căciula. Nu avea nici o indoială. Aceeași culoare, aceeași bordură scurtă intoarsă peste baza virfului țuguiat. Individul inchise ochii moțăind. Metroul se apropie de stația terminus. În vagon mai rămăseseră citiva călători care picoteau in legănarea ritmică. Doctorița se hotări brusc. Se ridică in picioare. Metroul opri in penultima stație. Ușile se deschiseră lunecind ușor. Așteptă citeva clipe și inainte de-a cobori și cind auzi formula „Atențiune se inchid ușile !", intinse mina, apucă cu nădejde căciula de blană și cobori pe peron. Ușile se inchiseră și metroul porni in timp ce la geam, hoțul de păgubaș, cu fața cuprinsă de o mare nedumerire făcea gesturi caraghioase. Doctorița zimbi satisfăcută, iși indesă căciula pe cap și porni radioasă spre casă. Ajunse, deschise ușa și pătrunse in hol. Și, deodată rămase incremenită. În cuierul din fața ei căciula de nutrie, sora geamănă a celei pe care o sustrăsese de pe creștetul individului din metrou sclipea din virfurile țepilor standard...

În acest timp, călătorul intre două virste, coborit năuc la stația următoare preciza pentru a zecea oară celor care vroiau să-l asculte : „Nu mă așteptam domnule la așa ceva, era o cucoană in toată firea, avea bijuterii de aur pe degete și mirosea a parfum franțuzesc...".

Mircea Micu

CUMPĂNA

Așchii

I. Poetul. Dacă scrii critică literară, te căiești, dacă nu scrii — iarăși te căiești, așa că fă și tu cum e mai bine !

II. Cred că este o greșeală să-mi pun problemele care au mai fost puse și au fost și rezolvate dar cred că este o greșeală mai mare dacă nu mi le pun și eu.

III. Dar din Și se face.

IV. Zicerea unui coleg : zarurile au fost aruncate — incă o dată.

V. Accentul, această ființă migratoare.

VI. Prima frază din tratatul apocrif „De senectute" : „Cit de simple mi s-au părut lucrurile complicate și cit de complicate au inceput să mi se pară lucrurile simple !".

VII. Șansa fiecăruia este de a fi personal dar trebuie intuită și existența rece, materială, incoruptibilă a impersonalității absolute.

VIII. Preiau din articolul lui Laurențiu Ulici („Așteptarea", România literară, ultimul număr) : „Observasem, intr-o paranteză anterioară, că discreția debutului, indiferența la formele explozive de impunere, sfidarea orizontului de așteptare și prudență față de ispita și foloasele imediate ale alinierii la modă veneau la scriitorii acestei promoții (promoția '70) dintr-o exigență morală ; nu mai puțin de ordin moral este pricina adincă a așteptării". Într-un moment cind se ridică osanale consecvente glumeților consecvenți, cind se face din ironie un criteriu liric **suprem (ceea ce e o mare ironie a sorții cronicarilor apologeți), un critic cumpătat știe să păstreze distanța necesară. De ce alte condeie ne prezintă sub semnul noutății un fenomen literar (nelipsit de valoare) consumat de revista „Unu" ? Nu sint informate acele condeie ? Dimpotrivă, sint foarte informate ! Cu măsura necesară ironia are tradiția ei dar este** doar una dintre atitudinile umane. **Îmi pun o problemă simplă : dacă un tinăr născut după 1950 vrea să fie și grav din cind in cind, dacă așa vede el lucrurile și observă cu stupoare că fără o ștampilă ironică nu are „acte de liberă trecere" in domeniul literelor contemporane ?**

IX. De ce să inventăm o caracatiță cu un singur braț și acela să fie cel mai scurt dintre ele ?

George Alboiu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (II)

Ce se petrecuse, așadar, in lumea diversionistă pe la sfirșitul anilor șaizeci ? Mai intii, căpătase o relativă coerentă ideea de a inlocui tradiția românească printr-o pseudo-tradiție avangardistă (schemă de substituție care funcționează și astăzi in chip cursiv) ; in acest fel, sincronismul exclusivist, indreptat acum către valorificarea Occidentului, dădea semne de biruință sub raportul teoriei estetice și anexase numeroase dintre elementele aparținătoare de substanța etnologică românească : magicul folcloric, mitologia, riturile se așezau la baza unor tehnici moderne, care nu aveau cu acestea nici o legătură. Încă o dată, inaintarea literaturii se abătuse de la sensul ei organicist. Apoi, apăruseră in Occident „disidenții", pe care pină mai deunăzi, adică prin anii șaizeci, nu-i băgase nimeni in seamă deși Europa trăise un deceniu și mai bine de „cold war". Cei citiva, care mai inainte puseseră in circulație contribuții de felul literaturii carcerale, se trezesc abia acum că sint precursorii unei mișcări pe care n-o presimțiseră in vreun fel. La Paris, se consumaseră evenimentele din mai 1968 care mai tirziu vor contribui la apariția „noi drepte" ; in materie de acțiune directă, se ivesc semne ale neo-fascismului. Apar, de asemenea, teroriștii, care nu fac decit să reformuleze, din ambele direcții, tezele anarhismului. Temperatura epocii e, observă oricine, in creștere simțitoare.

Începutul anilor șaptezeci aduse literaturii române o consolidare, de altfel previzibilă, a elementului național ; cele mai insemnate creații de acest fel apar cu incepere din 1970 și continuă pină azi. Ele se adaugă, una după alta, și printr-un efort conjugat ajung să formeze chiar și o direcție, care este cea mai coagulată dintre cele care puteau să apară la noi in perioada postbelică. De aci derivă și teoria protocronismului, care se alătură ideii sincroniste și ii corectează exclusivismul ; in pregătirea acestei inițiative se produce o resurecție a eseului etnologic, odată cu contribuțiile unor scriitori contemporani din generația de mijloc. Momentul cultural ciștigă treptat și o dimensiune verificabilă prin tradiția majoră odată cu reeditările lui Pârvan, Hasdeu, Eminescu, Blaga și G. Călinescu.

Pe scurt, grupul „Europei libere" simți că pierdea monopolul și trecu la elaborația unei tactici noi. Pentru moment, ea se concentrase in jurul ideii de „disidență". Originalitatea unei asemenea soluții nu este totuși izbitoare, „disidența" e, pentru Occident, moda anilor șaptezeci așa incit nu s-ar zice că grupul diversionist dovedea cine știe ce simț al invenției. El făcu, practic, ceea ce făceau și alții cu deosebirea totuși că nu prea avea... comilitoni.

O intiie incercare schițată de grup, este aceea care se făcuse cu un poet frondeur căruia ii apăru, la Paris, un jurnal „de cobai", prezentat pompos, și prefațat de V. Ierunca : acest „jurnal de eretic", de unde rezulta că omul aderase la dogmatism dintr-un instinct al bufoneriei și din necesitatea de a se conserva, nu provocă nici un șoc : mica revoluțiune pe care diversiunea o prevedea se isprăvi repede, odată cu dispariția poetului care era, de altfel, atacat de o maladie nemiloasă.

Experimentul M.R. Paraschivescu puse diversiunea in fața unei probleme foarte complicate care se poate reduce, in ultimă analiză, la ideea organizatorică ; „disidența" trebuia să fie ilustrată de persoane și ele nu prea se găseau. Sforțările de a le produce totuși se exercitară mai ales asupra cite unui ins care se stabilea in străinătate insă acela nu putea, din nefericire, să fie considerat disident : absența biografiei anterioare de „contestatar" era hotăritoare. Ilie Constantin nu se amestecă defel cu diversiunea. Victor Frunză vorbi o vreme in cadrul unor programe și mai apoi se lăsă, cel puțin pentru o vreme, de asemenea exhibiții (acum a revenit la ele). Totuși, nici unul dintre aceștia nu ilustra un „caz" : Victor Frunză fusese un dogmatic nu fără aplicație. Doar Ilie Păunescu trăise o experiență carcerală insă apoi făcuse, fără nici o piedică, literatură (și incă de valoare de tot nesemnificativă), George Bălan, trecut și el meteoric pe la „Europa liberă", nu avea nici o autoritate (era un dogmatic fluctuant, instabil in moravuri și altele de același fel). V. Oișteanu se indeletnicea, ca și Vintilă Ivănceanu, cu altele intre care onirismul putea să fie o afacere. Și așa mai departe ; anii șaptezeci exemplifică, in biografia diversiunii, o insistentă preselecție in vederea unor anexiuni insă impiedicată considerabil de materia asupra căreia se aplica : aceasta nu avea, cum se zice, stofă. Nu e vorbă, in citeva cazuri propaganda putea să valorifice ceea ce era de valorificat : erau printre aceștia citiva dogmatici cu poziția reformulată (de felul lui Victor Frunză, G. Bălan), cite un ins cu experiență carcerală (Ilie Păunescu), cite un scriitor cu „presă bună" și cunoscător de politicale (Petru Popescu). Cu aceștia se putea face cite ceva insă, fapt e că nu s-a reușit : grupul „Europei libere" se orientase de mai multă vreme către alte persoane intre care și A.E Baconsky, al cărui roman „Biserica Neagră" a fost reprodus in serial la „Frea Europe". Nici care avea, la ora aceea, mizele ei mult mai imperioase ; ea făcea eforturi să impună un „disident" pe care, in sfirșit, s-ar zice că il descoperise (era Paul Goma), desfășura o indelungată prospecție asupra vieții literare românești și il luase in antrepriză pe Virgil Tănase. Va izbuti să-și apropie numai pe Paul Goma și pe Virgil Tănase. Era puțin, fără indoială : campania pe care grupul „Europei libere" o dezlănțui pe tema lor este, și din acest motiv, invers proporțională cu insemnătatea acestor adopțiuni.

Artur Silvestri

Niciodată pacea nu fu mai frumoasă

Organizată din inițiativa Uniunii Scriitorilor din România și cu participarea Asociației Scriitorilor din Iași, între zilele de 7—11 mai a avut loc o manifestare literară internațională închinată aniversării a 40 de ani de la victoria asupra fascismului, în cadrul căreia, în afara unor vizite de documentare culturală, istorică și economică s-au desfășurat și lucrările colocviului „Literatura războiului antifascist".

Bucurîndu-se de o largă participare internațională precum și de prezența unor cunoscuți scriitori români — comunicările, referatele și intervențiile orale s-au constituit într-un omagiu adus eroilor căzuți pe frontul luptei anti-fasciste precum și ostașilor armatei române jertfiți în luptele pentru eliberarea Transilvaniei, Ungariei și Cehoslovaciei.

Cu participarea președintelui Uniunii Scriitorilor din România — Dumitru Radu Popescu, a prof. acad. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, care a condus lucrările colocviului, manifestările literare de la Iași și Suceava s-au bucurat de prezența următorilor scriitori străini : Nicola Radev și Kliment Țacev din R. P. Bulgaria, Benjamin Tinak și Josef Polak din R. S. Cehoslovacia, Erich Kriemer din R. D. Germană, Tanasie Mladenovic și Vojislav Sekelij din R.S.F. Iugoslavia, Stanislaw Stanuch din R. P. Polonă, Mikloș Zalka și Andraș Tabak din R. P. Ungară, Vladimir Cerkasov și Vladimir Sokolov din U.R.S.S. Din partea scriitorilor români au luat parte la lucrările colocviului Haralamb Zincă și Aurel Mihale, Corneliu Leu, redactor șef adjunct al revistei „Contemporanul", Vasile Băran din partea revistei „România literară", Sânziana Pop și Aurel-Dragoș Munteanu din partea revistei „Luceafărul", col. Constantin Zamfir, directorul Editurii Militare, poetul Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor, Constantin Ioncică și Teofil Bălaj. Din partea Asociației Scriitorilor din Iași au participat Mircea Radu Iacoban, secretarul asociației, Andi Andrieș, directorul editurii „Junimea", prof. univ. Constantin Ciopraga, Alexandru Călinescu, Al. Zub, Horia Zilieru, Grigore Ilisei, Doina Florea Ciornei și Marcel Moldovan, secretarul cenaclului literar din Suceava.

Găzduite întîi la Iași, la Casa Armatei și la Palatul Culturii, apoi la Muzeul de istorie din Suceava și la Liceul militar „Ștefan cel Mare" din Cîmpulung Moldovenesc, lucrările colocviului, care s-au bucurat de o largă audiență de public, au cuprins pe afișul lor numele tuturor invitaților de peste hotare care în cuvinte emoționante și calde au evocat nu doar anii tragici ai războiului antifascist, groaznicele pierderi umane și distrugerile pe care le-a provocat dar și eroismul soldaților români, prietenia poporului nostru față de toate forțele unite în lupta împotriva fascismului, aderînd în unanimitate la ideea ca literatura închinată celui de-al doilea război mondial să nu fie doar o evocare documentară adevărată și pilduitoare dar, mai ales, un avertisment împotriva unui nou conflict mondial. În sprijinul acestor idei au fost evocate întîmplări de front reale, dramatice și pe deplin expresive pentru inimaginabila suferință pe care războiul o lasă în urma lui, cei mai mulți dintre vorbitori fiind

Picasso : „Guernica"

ei înșiși scriitori-soldați, autori de cărți profunde și impresionante a căror realitate n-a trebuit inventată ea fiind pe deplin și viu... autobiografică.

Organizate într-un mod exemplar de către Asociația Scriitorilor din Iași, manifestările literare închinate aniversării de la 9 Mai au avut și o latură de documentare, prin intermediul căreia oaspeții străini au luat contact cu marea explozie industrială produsă în țara noastră, cu noul stil românesc de arhitectură care a transformat Suceava și Iașul — prin marea grijă a edililor de a conserva monumentele vechi de arhitectură alături de construcțiile moderne în adevărate orașe-muzeu, cu cîteva popasuri de semnificație spirituală profundă — Casa Pogor din Iași, biserica Trei Ierarhi, Teatrul Național, Școala „Gh. Asachi" unde au funcționat ca profesori Eminescu și Creangă, Casa lui Dosoftei și noul sediu al Academiei de pe Copou cărora li s-a adăugat o splendidă călătorie cu autocarul prin peisajul mirific al primăverii bucovinene, de-a lungul căruia oaspeții au văzut nu doar „minunile nordului românesc" — după cum a numit reputatul poet sovietic Vladimir Cerkasov monumentele de arhitectură bisericească ale evului mediu românesc, ci și la fel de minunatele sate ale Bucovinei de astăzi pe care nici o imaginație nu le poate întrece și nimeni nu le poate descrie înainte să le fi văzut. Și pe deasupra tuturor soarele, albastrul curat al văzduhului peste livezile de cireși înflorite, blînda curgere a Obcinelor Moldovei și, de pe Muntele Negru priveliștea „comandată" a Munților Maramureșului, purtîndu-și încă hlamidele de zăpadă sub scînteierile lui florar. „Pacea" a rostit românește Josef Polak, ilustrul profesor slovac de la Universitatea din Praga cuprinzînd într-un gest rotund și priveliștea, „dureros de frumoasă", dar și starea de spirit a tuturor invitaților și participanților la colocviile de literatură din care amintirile războiului dispăruseră fără urmă, înghițite de priveliștea scînteietoare a țării și de prea-plinul senin sufletesc. „Niciodată pacea nu fu mai frumoasă".

Așa era. Bucuroși de clipa de liniște și de frumusețe, fericiți de a se fi aflat solidari într-un sentiment de umanitate, comunicînd fără vorbe, prin priviri și calde îmbrățișări, 27 de scriitori de naționalități și limbi diferite coexistau solar, doar prin starea de spirit, omagiind prietenia, înțelegerea și încrederea că simbolul primăverii eterne va arde mereu pe cerul atît de amenințat.

Acestui gînd suprem, i-am și rugat să-i răspundă în cuvinte pentru revista „Luceafărul" pe cîțiva dintre scriitorii participanți la manifestările literare închinate celei de-a patruzecea aniversări a victoriei împotriva fascismului, organizate la Suceava și Iași.

Desene de Mihai Pinzaru-PIM

PACEA!-UN EXPERIMENT COSMIC AL IUBIRII

TANASIJE MLADENOVIC (R.S.F. Iugoslavia. autorul volumelor de versuri : „Poeziile luptei și ale reconstrucției", 1946, „Un poem pentru noi", 1947, „Poezii", 1948, „Piatră și acorduri", 1955, „Sub cenușa stelelor", 1958, „Vîntul timpurilor", 1964, „Timpul mort", 1972, „Psalmi de fier", 1974, „33 sonete", 1981, „Singur", 1983, „Cărți trișate", 1985).

„Din nefericire războiul nu a însemnat despărțirea de arme. Sîntem, azi, martorii altor sîngeroase conflicte, nenumărate războaie doar cu aparență „locale" arată grava sciziune politică a lumii contemporane. Am fost patru ani partizan. Am luptat patru ani cu arma în mînă în Moravia superioară și puteți să mă credeți pe cuvînt de onoare că știu ce înseamnă grozăviile războiului. Pacea ? Duminică, în ziua plecării la București m-a condus la gară Adam Puslojic. E prieten bun al românilor, (acum nu mai bun decît mine) și a ținut, fiind un om tandru și generos, să fie la gară, să-și trimeată prin mîne măcar gîndurile către București. Era însoțit de fetița lui : frumoasă, veselă, neastîmpărată. Am întrebat-o :

— Cum te cheamă ?

— Katarina, a răspuns ea.

— Cum Katarina ? s-a mirat Puslovic. Eu te-am botezat doar. Te cheamă Maria ! De ce spui un nume străin ?

— M-am plictisit să mă cheme Maria, a răspuns victorioasă fetița. Astăzi vreau să fiu Katarina, a spus.

E o pildă pe care sper să o înțelegem cu toții. O imagine intimă și impresionantă a păcii, a siguranței și lipsei de griji a copiilor. Dacă sîntem conștienți — și am impresia că sîntem — că tehnica mondială a creat astăzi cele mai distrugătoare și mai periculoase arme ce au existat vreodată în istoria omenirii, atunci este clar că nu există altă alternativă decît să luptăm cu îndirjire pentru pace. În fața noastră, a tuturor, se găsește o mare dilemă : vom asigura fie pacea vieții, ori vom spori pacea cimitirelor !".

KLIMENT ȚACEV (R. P. Bulgaria, cunoscut poet, prozator și eseist, autor al unor volume ca „Singur cu mine și cu toți", „Largă e lumea" și „O casă ca oricare alta" tradus de curînd la editura „Univers", bun cunoscător al limbii române pe care o vorbește curent și al folclorului muzical românesc pe care îl interpretează, inegalabil, la o... cutie de chibrituri).

„Aveam 18 ani în 1944. La război n-am luat parte dar cruzimile i le-am văzut. Este oare vreo diferență ? Atunci Armata Roșie a trecut prin Bulgaria. În satul meu nu trecuse niciodată pînă atunci vreun soldat sovietic. Tata știa rusește. A fost rugat de primarul comunei să găzduiască un căpitan. Ne-a spus că era și el, ca și tata, învățător. Era un om obosit. Avea 40 de ani și era foarte bătrîn. Seara, a mers în camera lui și a aprins lampa. Mama era îngrijorată : poate nu-i place ! Dar el citea. În biblioteca lui tata erau cîteva volume din poeziile lui Alexandr Blok, „Am un pistol în plus, i-a spus el lui tata. Ți-l ofer pe cele trei volume de poezii !" Tata a refuzat. Am scris asta. I-a dăruit poeziile și căpitanul sovietic a plecat de la noi cu volumele lui Alexandr Blok. L-am și căutat mai tîrziu. Nu l-am găsit. Poate a murit. Dar înainte de asta eu am văzut în ochii lui setea de viață. Cred că atunci am înțeles pacea: să poți citi poeziile de care ești îndrăgostit. Și faptul că eu vorbesc acum românește înseamnă pace. Și că dv. mă ascultați cu atenție. Și că pot să scriu : În țara mea atît de-îndepărtată / te voi visa pe tine, nu o dată ! Asta tot pace e !"

VLADIMIR SOKOLOV (U.R.S.S. — poet, autorul unor celebre volume de versuri „Dimineața pe drum", 1953, „Ani diferiți", 1965, „Subiect" care a obținut în anul 1983 Premiul de Stat. „Maestru" declarat al poeților Evtușenko și Voznesenski, Vladimir Sokolov este considerat unul dintre cei mai mari poeți ai literaturii sovietice).

„Pacea ? EL și EA într-o lume înflorită și copii care să nu se mai teamă de cer !".

ERICH KRIEMER (R.D.G. — prozator, președintele Asociației scriitorilor din Gera, a publicat un roman „Unde curge rîul Moldova" în 1973 și mai multe povestiri. Sub tipar se află o nouă carte : „Dragoste boemiană").

„Aproape întotdeauna războaiele izbucnesc brusc și se termină încet. Finalul lor n-are niciodată variante : întotdeauna mor oameni. Dacă nu ne vom opune, războiul al treilea mondial va izbucni mai brusc decît toate celelalte care l-au precedat, asta e sigur. După cum sigur ar fi și sfîrșitul unui asemenea război. Tocmai de aceea insistăm atît de mult asupra ceasurilor grele din trecut și extragem curaj și forță din lupta popoarelor împotriva fascismului și a războiului. Literatura nu poate împiedica războiul. Dar ea trebuie să-și folosească toate mijloacele pentru ca oamenii să trăiască și să dorească pacea. Iar pacea înseamnă și astfel de întruniri între scriitori, oameni din diferite țări invitați, ca acum, la acest colocviu ; posibilitatea care ni se oferă de a ne putea întîlni, discuta și, mai presus decît toate, înțelege. În acest sens, colocviile de la Iași și Suceava au fost o victorie împotriva războiului."

BENJAMIN TINAK (R. S. Cehoslovacia) — medic primar la spitalul din Ruzomberoc — Slovacia. A lucrat patru ani ca doctor în Etiopia. A publicat două volume de versuri ca student și proză, după zece ani : „În flacăra verde a Etiopiei" „Leul din Erer", „Sînge neliniștit", „Zitava" (roman social-politic, plasat în mediul Slovaciei de sud, la granița cu R. P. Ungară) „Gurumșa înflăcăratul" și altele.)

„Este știut din istorie că nu se termină bine un război și altul prinde viață. Și astfel continuă lungul chin al omenirii. Dacă războiul s-a născut din război, din pacea Europei actuale trebuie să se nască o pace veșnică."

Picasso : „Fetiță cu porumbel"

STANISLAW STANUCH (R. P. Polonă — prozator, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor polonezi).

„Pacea poate fi apreciată numai pornind de la experiența personală. Deoarece prima zi de pace am trăit-o în urma eliberării orașului meu de către soldații sovietici și cehi, pacea se asociază în sufletul meu cu dorința de a avea prieteni, deci oameni gata să se sacrifice unul pentru altul în mod dezinteresat. Pacea este reală numai pentru cel care știe să respecte libertatea omului contemporan, dreptul acestuia la individualitate. Pacea este suma tuturor rațiunilor. Pacea nu se face la persoana întîi, numărul singular, ca să existe, trebuie să acționăm la plural. Pacea se lasă în inima ta dacă te uiți la mine fără ură și dispreț. Atunci înseamnă că ești pentru pace !".

AUREL DRAGOȘ-MUNTEANU (R. S. România — prozator) : O întîlnire între scriitori are întotdeauna o dimensiune spirituală. Ceva care transcende atît preocupările artistice, cît și pe cele intelectuale, sublimîndu-se într-o aspirație către absolut. Lumea aceasta atît de supusă contradicțiilor, tensionată și cutreierată de neliniști, este uimitor de unitară atunci cînd se eliberează de determinări particulariste, trăindu-și năzuința ei pură, situîndu-se sub cupola învoalată a frumosului. În plan simbolic, Colocviul de la Iași și Suceava a însemnat de fapt un itinerariu, urmărind pelerinajul străvechi pe la lăcașurile ce au consfințit aspirațiile de veacuri ale neamului nostru împătimit de frumos și însetat de mîntuire. Am fost și eu pe cale, am trăit alături de cîțiva confrați cu sentimente fraterne un elan de o mare intensitate. „Doinind aș privi șapte ani...", spunea Blaga în spațiul unei alte spiritualități. Cifra măsoară un timp al inițierii, un ciclu cosmic, pe care este bine să-l urmăm din cînd în cînd, ca o chemare din absolut.

VLADIMIR CERKASOV (U.R.S.S. — prozator, decorat cu ordine militare sovietice, a participat la eliberarea Transilvaniei. Autorul romanului „Fă bine !").

„Nu-mi vine să cred că au trecut patruzeci de ani. Eram atît de tînăr atunci ! Pe mine războiul m-a legat profund de pămîntul României. Aveam douăzeci și unu de ani. Aici am întîlnit prima dragoste și tot aici, la două sute kilometri distanță de linia pe care luptam, tatăl meu murea pentru eliberarea Turdei. Poți să uiți lucrurile acestea ? Poți să uiți pămîntul care ți-a dăruit fericirea jertfindu-ți totodată părintele ? Și iată că acum sărbătorim și ne bucurăm împreună de cei patruzeci de ani care au trecut de la înfrîngerea fascismului. Eu sper să fie pentru totdeauna. Au fost prea multe lacrimile care au curs. Milioane de femei mai trăiesc și astăzi cu umbra morții pe obrazul lor. Să răscumpărăm lacrimile și suferința. Să învățăm să fim tineri. Să învățăm să trăim și să ne bucurăm. Să transformăm istoria într-o lecție. Am văzut în România la fiecare pas dragostea față de natură, grija față de păduri, rîuri, izvoare, bisericile vechi. Am văzut fîntînile Bucovinei, cu apa lor limpede și curată. Am privit o clipă în adîncul lor și era cerul acolo, soarele și chipul unui om fericit. Nu e aceasta pacea ?".

VOJISLAV SEKELIJ (R.S.F. Iugoslavia. Cel mai tînăr participant la lucrările colocviului, inginer de profesie, trăiește ca scriitor, la Subotica. A publicat două volume de versuri : „Copilăria" și „Acum știi totul" și romanul „Clopotele din depărtare").

„Pentru ca pacea pe Pămînt să fie durabilă trebuie să-i dăm omului posibilitatea să fie folositor și să le fie și altora de folos și în numele acestei idei să se realizeze pentru prima oară în lume experimentul cosmic al iubirii".

ZALKO MIKLOȘ (R.P. Ungară). Memoria umană cerne alert și uită repede dar faptele rămîn fapte. Pacea noastră a costat viața a cincizeci de milioane de oameni. Au dispărut cincizeci de milioane de oameni pentru ca teroarea fascistă să ajungă la lada de gunoi a istoriei. E de datoria noastră să înfățișăm epoca fascismului astfel ca acel om care ne citește să aibă o imagine reală a adevărului, o imagine cu mult mai convingătoare decît aceea prezentată în manualele de istorie : fascismul, această rușine a secolului XX !

Sânziana Pop

La un colocviu umanist

Urmare din pag. 1

colo de dogme prestabilite și constrîngătoare, realizînd transfigurarea datelor și evenimentelor pentru a transmite oamenilor adevărul integral, ca un luminos semnal de avertisment. Ei și-au exprimat ferm opinia, că în actualele condiții internaționale deosebit de grave, aniversarea victoriei asupra fascismului trebuie să fie un prilej cardinal pentru ca toate forțele progresului și ale păcii să se manifeste într-o solidaritate de granit în intensificarea activităților de împiedicare a unui nou război, echivalent cu o definitivă catastrofă planetară. Scriitorii, martorii credincioși și fibrele sensibile ale umanității, nu-și pierd niciodată încrederea în om, în omul care nu poate trăi fără idealuri, fără speranțe, chiar atunci cînd pacea lumii este grav amenințată.

Așa cum am mai spus, literatura este o astfel de mare speranță a omenirii, niciodată pierdută, niciodată apusă. Așa cum au demonstrat-o, cu strălucire și emoție deplină, lucrările Colocviului scriitoricesc de la Iași și Suceava, literatura poate înălța punți de legătură cu întregul univers, stimulînd pe om către trăirea intensă, în solidaritate cu toți semenii săi, pe planeta albastră numită Pămînt. La Iași și Suceava s-a subliniat, repetat, grava responsabilitate a scriitorului în afirmarea și reafirmarea valorilor spirituale a căror finalitate nu poate servi decît omului, existenței și demnității sale de singură ființă rațională în Univers.

Reprezentînd țări și culturi, personalități spirituale variate, scriitorii prezenți la acest conclav profund umanist, s-au aflat în convergență armonică, considerînd că orice pagină a operei lor, strădanie intensă de meditație și artă, trebuie să promoveze valorile construcției, ale păcii, ale cooperării internaționale, ale cunoașterii temeinice a tuturor civilizațiilor, recepționînd mesajul fiecărui popor, parte integrantă, inestimabilă, la întregirea patrimoniului spiritual universal.

Cunoscînd adevărul artei, oamenii își recunosc condiția și demnitatea, iar scriitorul poate înfrîuri prin opera sa drumul umanității, transmițînd prin forța magică a expresiei, energia spiritualității sale, încrederea în viitor, în dreptul fundamental al omului, dreptul la viață și la creație.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
21
(1 203)
Sîmbătă
25 mai
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RAȚIUNEA SUPREMĂ

Cu sentimentul și conștiința unei înalte responsabilități față de destinele, față de viața, munca și creația lumii contemporane, cu sentimentul și conștiința unei înalte datorii față de soarta și condiția umanității înseși, aceasta este, într-un prim relief, ideea generoasă a noului și vibrantului demers al politicii internaționale a țării noastre, al secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada.** Pacea trebuie apărată, pacea poate fi salvgardată și în acest scop trebuie făcut totul. Din domeniul dorințelor, al aspirațiilor este timpul să se treacă la fapte, la acțiune concretă, unită, pentru ca rațiunea supremă care este asigurarea vieții și civilizației pe pămînt să triumfe în beneficiul însuși al libertății și independenței, al progresului. Se poate spune, sublinia secretarul general al partidului, în cuvîntarea rostită la plenara celui mai larg și mai reprezentativ organism democratic, că niciodată de la cel de-al doilea război mondial situația internațională n-a fost atît de gravă și că, de aceea, mai mult decît oricînd, **problema fundamentală a epocii noastre este de a face totul pentru a pune capăt cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, de a acționa cu toată hotărîrea pentru dezarmare și în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, de a apăra cu toate forțele dreptul suprem al oamenilor la existență, la libertate, la independență, la viață și la pace.** Chemarea adresată în vederea organizării unor ample acțiuni care să exprime voința poporului român privind oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării, asigurarea securității și păcii în lume este echivalentul moral, de înaltă conștiință politică și socială, al însuși felului de a fi și gîndi al națiunii noastre și este văzută că, angajați cu toate forțele materiale și umane într-un vast program de dezvoltare a țării toți fiii și fiicele patriei își reafirmă neabătut năzuința fierbinte de pace, de progres și bunăstare. Cultura și arta, creatorii își aduc partea lor de contribuție la făurirea acestei atît de necesare și hotărîtoare opere care este salvarea lumii de la dezastru și încetățenirea spiritului păcii, al umanismului. Exemplul și îndemnul unei maxime responsabilități izvorăsc de aici, de pe pămîntul României, și fac neîndoielnic un cert și remarcabil serviciu ideilor de progres și civilizație, eliberării oamenilor și popoarelor de coșmarul războiului.

Forumul tinerei generații și-a încheiat de curînd lucrările, el situîndu-se printre evenimentele care au depășit sfera de interes a unei vîrste și a unor preocupări specifice și înscriindu-se între acele momente politice din raza cărora se poate vorbi despre o multitudine de probleme care privesc societatea, prezentul și viitorul. Aportul tinerei generații — importantă forță a progresului material și spiritual al țării, viitorul însuși al națiunii — este inconfundabil prin talentul, energia, abnegația și patosul dăruirii și poartă cu distincție pecetea înnoitoare a anilor celei mai bogate epoci, generația tînără a țării numărîndu-se ea însăși printre marile investiții, printre marile ctitorii morale și sociale ale acestei epoci. **Exemplul înaintașilor, al părinților voștri,** — se adresa tinerilor tovarășul Nicolae Ceaușescu — **trebuie să fie veșnic în mintea și inima voastră ! Să vă conduceți și voi în viitor după principiile și modul de muncă și viață al tuturor acelora care, de-a lungul secolelor, și-au dat și viața pentru existența națiunii române, pentru înaintarea spre progres și fericire a poporului nostru.** Iată, configurate în esență, un întreg program, un îndemn-legămînt, o idee amplă, cuprinzătoare, un mobil de fond, o cauză înălțătoare, un scop și-o dovadă a celei mai profunde înțelegeri a rolului și misiunii tinerei generații în istorie, în lupta și munca poporului, a patriei, pentru făurirea prosperității și demnității sale. Dimensiunea creatoare a prezenței tineretului în tot ceea ce se înalță ca operă, ca edificiu material și uman al acestor ani dobîndește în acest fel o deschidere și o semnificație de epopee. Este acesta destinul tînărului care trăiește, muncește și creează în acești ani și se alcătuiește ca o vie și responsabilă conștiință a prezentului și viitorului. Tineretea patriei rămîne prin aceasta veșnică, este o tinerețe eroică, revoluționară, care se împlinește deopotrivă pe tărîmul muncii și al creației, al gîndirii și faptei care să probeze destinul unei permanente și laborioase deveniri.

Dialogul internațional la nivel înalt și dialogul cu țara, iată o ipostază care ține de acum de spiritualitatea și conștiința acestei epoci, de practica muncii și gîndirii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este o acțiune de permanență, conține sensul și durata de fond, metoda — s-ar putea spune — prin care realitatea din toate domeniile și sectoarele de activitate trăiește sub imboldul și la dimensiunea unei necontenite perfecționări. Este acest dialog pe care secretarul general al partidului îl poartă de douăzeci de ani cu oamenii, cu preocupările lor. Direct, la fața locului, în cunoștință de cauză, acolo unde se hotărăște soarta înfăptuirii tuturor programelor muncii și dezvoltării noastre. Vizita recentă în cele două județe, în întreprinderi, unități de producție din industrie și agricultură confirmă, o dată mai mult, o practică a cărei semnificație poartă deja amprenta tradiției și deci a istoriei, a vieții. Dialogul la nivel înalt a consemnat, chiar în aceste zile de intensă activitate politică momente noi, harta contactelor, a convorbirilor și relațiilor noastre s-a îmbogățit prin întîlnirile la nivel înalt româno-congoleză, româno-spaniolă, și agenda unor asemenea demersuri se îmbogățește neîncetat, situind România în centrul unor preocupări deosebit de active pe tărîmul construcției păcii, al făuririi unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a efectuat-o împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în județul Olt

ONESTITATEA CREAȚIEI

de Edgar Papu

Lucian Blaga n-a frămîntat limba în noi forme topice și lexicale, așa cum au făcut un Arghezi sau un Ion Barbu. Fiind, pe de o parte, un organic aderent al esențelor folclorice, și, pe de altă parte, însumînd și o structură de autentic filosof, nu putea recurge la unele procedee care puneau în cumpănă claritatea. Singura libertate formală pe care și-a îngăduit-o, a fost numai aceea a versului liber, căruia i-a dat o factură cu totul originală.

Și totuși, lirica sa a adus un sunet nou — peren dăinuitor — în literatura noastră. Se pare că nimeni la noi — în afară de Eminescu — n-a putut să cuprindă, în expresie verbală, ceea ce nici pe departe n-am fi visat că se poate închipui și exprima. Poetul este într-adevăr un vrăjitor, care întruneste în sine puteri cosmice. Acestea se văd stimulate — de asemenea ca la Eminescu — dintr-o egală cufundare adîncă în albia naturii și totodată în lumea erudiției complexe și rafinate.

Cu cîtă claritate și cu cîtă fidelitate redă Blaga, în versul său, lucruri care merg parcă dincolo de extremele cutezanțe ale minții, într-un fel de infraroșu sau ultraviolet al gîndului. Vom da un exemplu din sute altele : „În somn sîngele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți". Blaga întoarce aci mersul genezelor. El este acela care își generează părinții, renăscîndu-i, filtrîndu-i dintr-însul printr-o senzație de treptată suspendare a propriei existențe.

Omul Blaga se scurge, însă, din sine nu numai temporal, în obîrșii ci și spațial, în stihiile palpabile, ce-l înconjoară : „Tristeți nedeslușite-mi vin, dar toată durerea ce-o simt, n-o simt în mine, / în inimă în piept, ci-n picurii de ploaie care curg." Nu este nimic aci din confuzul Weltschmerz romantic, ci o foarte precisă fixare pe un ax cosmic.

Este firesc ca omul ce scapă mereu din el însuși într-un mai cuprinzător mediu metafizic, să cuprindă totul în ființa sa, dar să sugereze empiric un fel de absență. Este, cel puțin, impresia paradoxală simțită de mine alături de Blaga, pe care l-am cunoscut și l-am iubit. Mi-a dat, adică, senzația unei distrate ieșiri din sine, deci a unei absențe și totodată a unei covîrșitoare supraprezențe. Lîngă el simțeai bunăstarea pe care o încerci alături de toți marii depozitari ai gîndului. Era de o gravitate calmă, lipsită de solemnitate, o gravitate tăcută, dar îmbelșugată de tot ceea ce cuprindea intrinsa și de tot ceea ce se putea spune în sens revelator. Aștepta să-l faci să vorbească.

Vorba îi era adesea precedată de zîmbetul său, care-i alunga spontan gravitatea. Nu mai era în acest zîmbet dezarmat însul absorbit în sine, ci copilul de țară, acela din toate veacurile românești. Surîsul său aduce izuri de pămînt reavăn, de scoarțe de copac, viziuni de păduri, cu iezere cu cerbi și căprioare. Nimic nu putea să egaleze acel zîmbet. Îți actualiza tot „spațiul mioritic"

Continuare în pag. a 6-a

FORUMUL TINERETULUI • ANGAJARE ȘI RESPONSABILITATE

Permanența idealurilor

În luna mai a fiecărui an traversăm, ceremonios, cîteva aniversări definitive ale istoriei ființei noastre naționale. Și tot în luna mai, recent, și-a desfășurat lucrările Forumul tineretului. În discursul inaugural, secretarul general al partidului a reafirmat, citez : „Să nu uităm nici un moment și să cinstim întotdeauna jertfele înaintașilor, ale acelora care, în condiții deosebit de grele, au ținut sus steagul luptei pentru libertate și independență, și-au dat viața pentru făurirea națiunii și a statului național unitar, pentru eliberarea patriei din robia fascistă, pentru înfăptuirea socialismului și comunismului !". Și încă : „Tineretul patriei noastre, toate generațiile viitoare trebuie să prețuiască și să glorifice trecutul de luptă, asigurînd înfăptuirea — în condițiile noi, de astăzi — a transformărilor revoluționare, întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității sale !" Asemenea îndemnuri ale Președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, permanentizează, concentrat și simbolic, un cod moral a cărui însemnătate teoretică și practică se verifică cotidian. Dar, adaug, se îmbogățește cotidian prin aportul fiecăruia, prin imaginația creatoare, prin îndrăzneala concepției tuturor tinerilor. Deoarece asumarea principiilor mai-sus citate nu implică — dimpotrivă — uniformizarea sau robotizarea ființei umane. Ele se constituie în

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

În noi e și număr și putere

Am înțeles că se vorbea despre o disponibilitate românească de a ctitori, de a-ți lega numele pînă la identificare cu zidirea înălțată. Ni s-a reamintit că **în noi e și număr și putere,** și că există lucruri prea importante de făcut ca să nu ni le impunem a le face, și prea multe de terminat, ca să nu ne grăbim să le ducem la bun sfîrșit. Că avem în fața noastră obiective înălțătoare, și că a medita doar asupra lor nu e de ajuns. Că nu trebuie să uităm nici un moment că procesul de transformare revoluționară a lumii nu s-a încheiat. Sîntem participanți activi la crearea istoriei și trebuie să ne rostim și să ne rostuim cu demnitate vîrsta tinereții.

La demnitatea acestei vîrste, deci, se făcea apel, la demnitatea de a te ridica la această vîrstă, în care inițiativa să se armonizeze cu noțiunile de ordine, disciplină, exactitate, rigoare. De a nu refuza să privești în față realitatea. Curajul de a avea opinii responsabile, viguroase.

Am înțeles că în tinerețe stă ascunsă promisiunea marii și răsplătitoarei opere și astfel, a împlinirii existenței. Că tinerețea singură nu ne spune nimic. Ceea ce-i dă sens este proiectul, ideea, preocuparea, capacitatea de a modela, condensa, cristaliza în sprijinul unei idei creatoare.

De a nu eșua în tinerețe. Mi-am amintit că cineva a calculat că unui om îi revin circa 30 de mii de zile. Și că depinde de fiecare în parte ca să le adune și să le pună sub semnul tinereții. Că cele care nu poartă semnul direcției alese sînt indiferente și nu pot fi adunate unele cu altele decît calendaristic. Și doar puse în concordanță cu ideea majoră, au proprietatea de a se cumula, amplificîndu-se. Numai așa, proiectele umane au darul de a stringe timpul și de a-l feri de scurgerea risipitoare.

Am mai înțeles, reiau, că transformarea revoluționară a lumii nu s-a încheiat. Și nu s-a încheiat pentru că pe noi ne așteaptă Canalul

Areta Șandru

Continuare în pag. a 4-a

TINAR ÎN AGORA

Frontul șantierelor

Eminescu echivalează, undeva, tinerețea cu asaltul, iar Camil Petrescu afirmă prin gura unui personaj că „a fi tînăr înseamnă a fi de oțel, a privi totul în față". Impetuozitate, vigoare, sete de adevăr și cîte s-ar mai putea spune — și s-au spus — despre darurile și daturile tinereții. Ea însăși o vocabulă doldora de conotații. Un simbol — și nu doar pentru poeți. Un concept — și nu doar pentru sociologi. O realitate pregnantă și presantă pentru întreaga planetă, pentru întreaga lume, atît de zguduită de tempeste economice și sociale. Pentru lumea noastră cibernetizată, care a calculat că nu va mai trece mult, și generația tînără va rotunji ca număr un miliard de oameni.

Unul din patru locuitori ai Terrei e tînăr ; adică sînt „mari ca de însurătoare", cum ar fi spus Arghezi. Sîntem mulți, sîntem puțini pentru a schimba o lume aflată în criză ? Pentru a-i putea conferi prin empatie, prin simpatie, prin contagiune, și persuasiune atributele tinereții ? Căci tinerețea constituie acea oază a umanului care nu ține atît de biologic, cît mai curînd de psihic, de nealterarea sa morală, de optimismul său lucid. O oază mereu mai amenințată de deșertul iernii nucleare ca și de pustiul interior al celor care, chiar dacă nu o doresc, nici nu fac tot ce pot ca să o împiedice.

Sîntem mulți, sîntem puțini, spre a putea oferi copiilor noștri Speranța ? Devenită, în mod paradoxal, darul cel mai dătător de certitudine, cel mai neprețuit. Reduta ultimă. Pentru care nu trebuie să obosim săpînd „tranșee", înălțind „metereze".

Aici, în România ne-am obișnuit să numim acest efort juvenil — dar cu atît de mature resorturi —, să denumim această pecete a muncii noastre cotidiene, romantism revoluționar. Un romantism constructiv, pașnic. Căci pacea lumii eternă înseamnă un necurmat „război" împotriva urii ; cea dintre semeni, dintre continente, dintre culori sau rase... Armele păcii sînt uneltele și cărțile. Cazematele ei sînt casele, fabricile, lăcașurile de cultură. Aici, în România, ne-am pregătit și ne pregătim bine „cîmpul de luptă". Tinerii noștri „soldați" sînt mai instruiți ca oricînd. Sînt mai oțeliți ca niciodată.

Vreți cifre ? Pacea nu are secrete militare. De pe băncile liceelor noastre, licee de pace, de cultură și muncă pleacă anual de douăzeci de ori mai mulți absolvenți decît în anul etalon al orînduirii apuse, în țara noastră, în urmă cu patru decenii.

Vreți date ? Teatrul de operațiuni pașnice nu are taine. Vă lăsăm să priviți, pînă în amănunt, cu ciclopicii voștri sateliți, obiectivele de pace la care s-au angajat, hotărîți, brigadierii. Scormonind după informații, poate dați, totuși, peste semnificații și poate chiar le pricepeți. Sînt 250 de șantiere naționale și locale ale tineretului și cum sfîrșesc unul se apucă de altul. Trepidantul ritm al evului nostru socialist obligă performanța să apară mai iute. Mai mult

Ion Marin

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Emoție și nostalgie

Carolina Ilica a atras de la bun început atenția criticii care a considerat-o, aproape în unanimitate, o voce de excepție a liricii tinere. Debutînd „în forță" cu volumul **„Neîmblînzită ca o stea lactee"**, poeta impresiona prin sensibilitate și rigoare totodată. Poemele de acolo au o neîmblînzire funciară, venită din sălbăticia țărănească a temperamentului liric la care se adăuga senzualitatea adolescentină a poetei. Această primă fază lirică a autoarei e plină de „cruzimi" expresive, configurînd un univers de stări proaspete și înfiorate. Ciclul „Pădurencelor", centrul de greutate al volumului, cuprinde poeme aproape în totalitate antologice. Sînt impresiile existențial-erotice ale unei adolescente crescute în sălbăticia pădurii : „Cu fruntea-n nori și părul pe ochi voi alerga / Și nici zburdălnicia cascadei să mă-ntreacă-n / Gălăgioase rime. Nuiele de mesteacăn / Plesni-mă-vor pe brațe, să știe singera". Întîlnim, în ereditatea poetică a autoarei, ecourile unui expresionism transilvănean agrest. Emoțiile țîșnesc pure din fagi, brîndușe, ierburi, clipocitul apei de izvor, nechezatul cailor. Fericirile și tristețile biciuiesc sensibilitatea, rostirea lirică pare un exorcism. Sîngele fierbinte al adolescenței incendiază simțurile care proiectează imagini fruste, de o crudă candoare. „Buruieni cimbruite cu dinții le rup" spune poeta înfiorată de adamică sălbăticie. Poezia tulbură prin sinceritatea ardentă a emoțiilor surprinse în cadrele unei mitologii țărănești autentice. O hiperacuitate neobișnuită alertează simțurile, trăirile adolescentine sînt redate cu acuratețe și forță : „Tată, nu mai bate cai, nu mai bate caii, tată ! / Nechezatul lor mă taie fulgerînd ca o rîndea / Doar în coama lor crescută cît o iarbă vinovată / Îndrăznii să pling pruncește moartea mirilor de nea" Aceeași senzualitate ardentă domină și cel de-al doilea volum al autoarei **„Dogoarea și flacăra"** în care însă naturismul păduros și sălbatic dispare în favoarea scenariului pur al sentimentelor. Față de volumul anterior se simte o „civilizare" a afectivității sau, altfel spus, un fel de sălbăticie îmblînzită a emoțiilor lirice. Senzualitatea este acum trecută prin retortele

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

● În pagina a 3-a : ● GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA ● Poeme de Florin Mugur ● și Ioanid Romanescu.

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

MONUMENTUL

M-am întors după zece ani în Rușețu, o comună din Bărăgan aflată undeva spre Călmățuiul Buzăului, ca să scriu încă o carte de reportaj despre oamenii de acolo ; în urmă cu zece ani **Războiul pîinii,** acum **Puterea unui sat în fața lumii :** de ce atîta insistență cînd sînt de bunăseamă destule alte locuri și destui alți oameni în țara asta despre care merită să scrii ? Și ar mai fi de pus o întrebare : s-au întîmplat acolo, în numai zece ani, lucruri atît de importante încît să merite scrise într-o carte ?

Trebuie să spun mai întîi că nu sînt născut în Rușețu și nici măcar în Bărăgan ; am ajuns acolo din întîmplare : mă angajasem să scriu o carte de reportaj despre un sat oarecare și am rămas tocmai pentru că nu arăta cu nimic deosebit de altele pe care le-am văzut vreodată ; la prima vedere toți țăranii seamănă între ei și toate satele între ele ; ar mai fi de adăugat că înainte de **Războiul pîinii** nu scrisesem nici măcar o pagină de reportaj și că, mai mult decît atît, aveam despre reportaj o părere nu tocmai bună. A fost pentru mine o experiență hotărîtoare : nu eram la prima carte, dar conștiința mea de scriitor s-a născut abia atunci, așa că tot despre un loc de naștere este vorba în cele din urmă ; pentru prima dată încercam să mă apropii de literatură urcînd pe versantul său mai obscur ; dincolo era calea clasică a celor care urcau spre literatură venind dinspre literatură — un traseu amenajat, cu probe consacrate, cu locuri de popas, marcaje, refugii și cabane, cu etape și chiar cu serpași ; încercasem și eu drumul acela, obsedat de ideea competiției și a originalității și nici nu mi-am închipuit că ar exista un altul pînă cînd nu am descoperit reportajul.

Sigur că fiecare scriitor aduce din experiența proprie, din cele trăite de el însuși destulă substanță de viață ca să poată întemeia pe ea o operă ; nu e neapărat nevoie de o delegație cu care să pleci în documentare ca să vezi cum trăiesc oamenii în țara asta ; dar obligația de a scrie despre oameni în carne și oase, despre gîndurile și problemele lor, fără să-ți permiți prea multe fantezii, obligația de a găsi un sens în aparența eterogenă a faptelor, efortul de cunoaștere pe care îl faci, îți impun deodată o cu totul altă imagine despre literatură, despre menirea ei și a scriitorului ; în orice caz mie unuia mi-a fost necesară o asemenea revelație ; lupta operelor între ele, confruntarea de idei, confruntarea de simboluri și metafore — această viață internă a literaturii de care scriitorul ia cunoștință, îl face uneori să uite rostul său adevărat ; cultură și civilitate trebuie desigur să existe într-o literatură, dar în aceeași măsură vitalitate și înțelegere pentru truda cu care se cîștigă pîinea cea de toate zilele.

Mi-a fost teamă la început, ajungînd în Rușețu, că nu o să pot să scriu niciodată o carte despre un sat oarecare ; am înțeles însă aici că poți să ai satisfacții descoperind locul comun, descoperind un sens, descoperind o rațiune de a fi — la fel de puternice ca satisfacția cuvîntului rar, ca gloria unei metafore unice sau aceea de a lansa paradoxuri irezolvabile. Ceea ce ne asemănă este la fel de important ca ceea ce ne deosebește.

Abia scriind prima carte despre Rușețu, locul și oamenii lui au căpătat deodată pentru mine un chip aparte — deosebit de orice alte locuri și alți oameni ; ca orice lucru de care te folo-

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE CRISTACHE: «Recurs la morală»

Încrederea în reportaj pare să fie unul din semnele care caracterizează o parte a prozatorilor de astăzi. Este vorba de un reportaj care refuză fraze-ologia și predica morală. Deși se intitulează **Recurs la morală** cartea de reportaje a lui Nicolae Cristache, cunoscut și ca autorul unui reușit roman, nu-și propune să moralizeze în forme didactice. „Recursurile" lui Nicolae Cristache nu se încheie nici cu o „morală", nici cu un epilog sărbătoresc. Tipul de reportaj propus de Nicolae Cristache rămîne singular, în ciuda asemănărilor formale cu alte reportaje din presă, iar asupra acestei singularități se cuvine să ne oprim.

Reportajele lui Nicolae Cristache nu sînt narative, adică, altfel spus, ele nu-s reportaje în sensul curent al cuvîntului. Un reportaj dă seamă, în chip narativ mai ales, despre o întîmplare deosebită, expunînd cu șart faptele. Această manieră este rareori prezentă la Nicolae Cristache, în „recursurile" căruia materia este abordată necronologic : Ele nu-s nici anchete a căror curgere presupune totuși o ordine asemănătoare. Reporterul lucrează în cazul acestor „recursuri" aparent liber. Reportajele lui Nicolae Cristache sînt niște pledoarii în care materia, autentică, bine cunoscută și bine înțeleasă de autor, este organizată conform necesităților pledoariei. Primul „recurs" se numește **Căutînd un martor** și este o pregătire pentru întreg volumul. Reporterul caută martorul cheie, dar drumul către el este lung. Nimeni nu-i poate anticipa sfîrșitul. Cercetarea este plină de surprize. Iar surprizele înseamnă falșii martori sau binevoitorii care caută să ție loc de adevărații martori. Drumul către martorul adevărat este dramatic pentru că el presupune întîlnirea cu oameni. Nicolae Cristache știe să traseze rapid fizionomii umane, destine, gesturi și replici definitorii. Scrisul său merge la esență, elimină cuvintele inutile. Cursa găsirii „martorului" este cursa găsirii adevărului, adevăr care trebuie spus și despre intermediarii întîlniți în cale. **Momeala** constituie un reportaj extrem de caracteristic pentru Nicolae Cristache. Unii om i s-a făcut o injustiție. I s-a organizat o capcană, i s-a oferit o momeală și el n-a știut că cel urmărit este el. Omul cade deci victimă regiei pregătite de urmăritori și în consecință, deși nevinovat, este condamnat. Nicolae Cristache încearcă să-i facă dreptate. Acesta este sensul tuturor „recursurilor" sale. Reporterul merge pe urmele unor injustiții sau anomalii sociale, caută să descifreze chiar erorile mecanismului justiției și a procedeelor însoțitoare. Ca fapt în sine o injustiție este foarte spectaculoasă și încercarea unui reporter de a face caz de eroarea justiției oferă din capul locului interesul și succesul unei asemenea intervenții jurnalistice. Nicolae Cristache ocolește însă calea facilă. „Recursurile" lui nu fac uz de pitorescul materiei. Faptele sînt folosite atît cît e nevoie. Ceea ce-l interesează pe reporter este universul sufletesc și moral al eroilor lui, mentalitatea care îngăduie eroarea, necesitatea meditației asupra raporturilor dintre om și mecanismele constrîngătoare ale societății. În **Momeala** un inocent este deferit justiției cu ajutorul unor oameni de loc inocenți, dar judecata nu ține seama de aceste lucruri. Intervențiile lui Nicolae Cristache în materia dezbaterii sînt precise, riguroase, demonstrative, fără prisos de vorbe. Lucrul cel ma interesant în aceste reportaje este o viziune asupra omului și asupra societății. Nota lor meditativă subliniată uneori de autor, alteori latentă, oferă trăsătura cea mai definitorie.

Răceala dosarelor clasate este răscolită cu mîini sigure, faptele așezate într-o ordine logică impecabilă, iar sensul moral evidențiat mereu. Fără a fi moralizatoare aceste reportaje tind către un sens etic superior. **Erori de loc, erori de timp** se referă la o altă nedreptate. Dacă în cazul **Momelii** se vede că reporterul a făcut o investigație largă, că iese dintre copertile dosarelor, făcînd tabloul vieții de șantier, precizînd fizionomiile morale angajate în conflict, în cazul acesta documentul unic pare a fi numai dosarul. Este dosarul unei crime, datorită căreia se condamnă pe lîngă un vinovat și un nevinovat. De această dată reporterul nu-și propune să demonstreze nevinovăția lui, ci să sublinieze acele contradicții din dosare, care nu permit o concluzie sigură. Ba mai mult decît atît implică și alte persoane, altele decît cel care susține că e condamnat pe nedrept. Cercetarea reporterului este convingătoare, ea dă de gîndit și ceea ce vrea să spună textul său este cum de n-a dat de gîndit celor ce hotărăsc soarta oamenilor.

Lumea acestor reportaje este extrem de variată, dar nu numai exterior. Nu e vorba numai de o mulțime de locuri, de profesiuni, ci și de o mulțime de caractere foarte diferite, de conduite extrem de particularizate. Nicolae Cristache este atras de diversitatea caracterelor, a comportamentelor inedite, a tipurilor morale. Cel mai adesea reportajele sale, concepute ca „recursuri", ca altă viziune și soluție sugerată a problemei, pleacă de la dileme, litigii, conflicte asupra cărora se apleacă cu pasiune pentru esența lor, refuzînd atracția oricărui fel de pitoresc. Chiar stilul este curățat de orice fel de floare. El este neted, exact, servind cauza, care este întotdeauna răspunderea morală. Iată încă una : un profesor de matematică Adrian Ghioca, care face cinstea unui oraș, modificînd ritmul unei școli, calitatea ei, contribuind la reușita în viață a elevilor lui, este sacrificat, în ciuda evidențelor, pentru a satisface pretențiile de moralitate ale unor colegi, care n-au adus nici o faimă orașului, decît pe cea tristă pe care o consemnăm aici, care n-au adus modificarea calitativă a școlii locale, care n-au contribuit la propulsarea hotărîtoare către facultăți a elevilor lor. În spatele mai tuturor „recursurilor" lui Nicolae Cristache se află o întrebare privind folosirea prescripțiilor moralei chiar împotriva moralei. Reportajele lui se ridică de aceea la un grad de problematizare înalt. Ele fac radiografia socială, a tipurilor de înfruntări, de conflicte, a soluțiilor alese, a verdictelor pronunțate. Reporterul pătrunde nu numai în cele mai intime cute ale sufletului omenesc, finețea psihologică fiind una din atracțiile principale ale paginii lui, dar și în articulațiile intime și fine ale mecanismului social.

O predilecție deosebită a arătat Nicolae Cristache pentru „copii-cazuri". Autorul este atras de psihologia infantilă, de dramatismul cu care copiii neocrotiți de cei mari trăiesc impactul prematur al vieții. **Certificatul de suflet** înseamnă un „recurs" privitor la un copil condamnat de familie, de învățători, de colegi. Aici nu se verifică și se contestă un dosar al justiției, ci procedee ale educației. A nota reacțiile infantile, adesea încîntătoare prin imprevizibil și ingenuitate reprezintă desigur un mod de a vorbi despre copii și copilărie. Nicolae Cristache preferă însă să înțeleagă, el preferă candorii dramatismul psihologiei infantile.

Recurs la morală este o colecție de dureri defulate de reporter, scoase la lumina rațiunii și a adevărului. Aceste reportaje încearcă o terapeutică socială. Scopul lor este precis și pentru amatorii de definiții estetice ele sînt, — nu-i așa, în afara artei. Lucrurile nu stau însă astfel. În toate aceste reportaje atît de preocupate de zbateri sufletești și zbateri morale calitățile scriitoricești ale autorului sînt evidente. Omul sfințește locul. Reportajul ca un loc al acțiunii este și el „sfințit" de cei care îl fac. În acest caz este vorba de un scriitor de reportaje care înobilează specia curentă și deschide porțile prozei. Dacă această afirmație s-a făcut de multe ori din curtoazie liniștitoare pentru reporterii complexați, tematori că scriind reportaj nu fac literatură, în cazul lui Nicolae Cristache ea se poate face cu toată liniștea. Reportajele din **Recurs la morală** sînt ceea ce trebuie să fie adică reportaje, de o calitate scriitoricească și morală deosebită.

M. Ungheanu

MODEST MORARIU: «Nașterea nostalgiei»

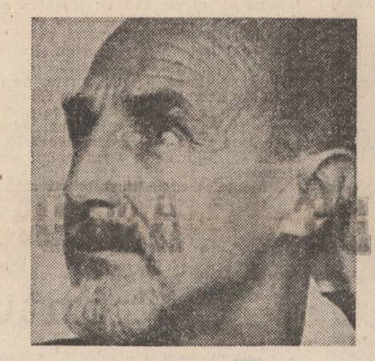

Cine ar încerca să-și închipuie înfățișarea lui Modest Morariu cu ajutorul operei și fără a cunoaște defel omul fizic, ar ajunge, cu oricîte sforțări, la o imagine care nu se nimerește cu aceea din realitate. Nimic nu se aseamănă la el cu prototipul eruditului de conformație fragilă, cu epiderma palidă, întîrziat în lungi izolări singuratice printre cărți legate în piei scumpe, știutor de savante bibliografii, născut de soare atunci cînd iese la lumina zilei. Omul, cu silueta lui subțiratică și parcă uscată de o consumptivă secretă de origină necunoscută, pare a ilustra mai degrabă categoria războinicilor singeroși, el este o imagine vie a ideii de instinct. Un facies ascuțit și apropape asiat, exemplificînd o rasă străveche, de bucovineni cu obîrșia într-un ev adînc fără nume, cu obrajii ascetici, cu ochii scormonitori și părînd a colcăi de respingeri și adeziuni consumate sălbatic — acestea sînt ale unui specimen pentru care viața e o valoare absolută, deprinsă din genealogia unui neam de cavaleri. Învestmîntat în haine strînse pe trupul vital și elastic, în vestonul închis pe gît și în pantalonii care par că se termină înlăuntrul unor cizme cu pinteni, purtînd pe cap un vesnic basc elegant, de forma acelora ale vînătorilor de munte, Modest Morariu pare un civil cu înfățișare militară, un războinic care și-a abandonat uniforma fără a uita să-și reprezinte stirpea prin semnele nobleții cavalerești.

Această compoziție, rezultată din pasiuni definitive, e proprie și poeziei lui Modest Morariu, admirabilă și prea puțin valorizată la dimensiunile ei adevărate („Nașterea nostalgiei", ed. Cartea Românească, 1984). Ceea ce s-a depus aci, e, mai întîi, o adîncă pecete genealogică, provenită dintr-un spirit de extractie moldavă însă nordică, numărînd în linia directă un impunător număr de cărturari și prelați. Însă a face cărturărie în Bucovina nu e, din perspectiva istoriei, a face aceasta în teritoriile regățene, proprii intelectualului nordic român sînt pasionalitatea idealistă, energetismul, cultul spiritului viril. Acești bărbați trăitori pentru marile colectivități ideale au lăsat în spiritul acestei poezii un strat violent, un cult viril, ajuns, cu toate acestea, la dimensiunile unei ritualistici fără efectul tiranic. Este neadevărat că suma virilității ar fi despotismul, despoții se recrutează întotdeauna dintre firile slabe și cu frici feminine. Viril înseamnă tolerant adică inteligent, forța este aceea care dă seninătatea înaintea universului.

Lirica lui Modest Morariu e un breviar al acestei filozofii. La o repede ochire, bărbatul e înțeles, aci, în chipul unui războinic. Totuși, aceste poeme conțin o civilizare a instinctelor, desfășurînd un paradox al civilizației, constînd în cea mai înaltă finețe izvorîtă din cel mai adînc instinct. „Nașterea nostalgiei" e o asemenea admirabilă dovadă a civilizației vechi și conține, în partea cea mai durabilă, o lirică a culturii sentimentelor. O erotică, așadar. E aci o filozofie a iubirii și poetul invocă un om esențial, un prototip fără față, o întîlnire fundamentală. În această linie, el e un eminescian care știe că totul s-a mai făcut și că proprie umanului este repetiția prin speță. Este aci un adamism, o mitologie a prototipurilor, ajunsă pînă la noțiunea de rasă umană, adăugată aceleia de androgin. Poetul gîndește, ca și barocul, ipoteza unei ființe insumate din imaginile parțiale. Erotica e adeseori o descărcare ferină și prelungă, asemănătoare ritualurilor de vietăți căzute într-un farmec fără cuvinte, nestiutoare de cele ale lumii, aflate în sudorile mortii și care, odată conjuncția încheiată, cad ostenite într-o contemplație de puteri care se reînnoiesc. Omul acestei poezii e o sălbăticiune care presimte, pe un canal înefabil, mersul lumii și trăiește prin tropisme odată cu el. Senzațiile biciuitoare sînt extraordinare : scînteia e ca o piele de cal înspumat, lumina pe buze are gustul sărutului presimțit, părul e o ploaie de fulgere, amurgul e ca o pleoapă însingerată, un pescăruș e „un mic înger feroce", marea șclipește cu un verde veninos, trupul își ridică stăvilarele. De la fulguratia unei senzorialități de vietate și pînă la viziunile care încep să pună în mișcare roți grele, poetul pare că nu lasă nimic pe dinafară. De aceiași fel este și o sălbatică imagine a femeii, înțeleasă ca agent al elementarului comunicat prin vegetație (iarbă, iederă etc) prin abstracțiuni de numen (pămînt, căldură), paradoxala orînduială de natură și întruchipare : „Într-o zi ai să pui la ureche / un ghioc de scoică fumurie, / ai s-asculți visătoare și-n soapte / vei spune : „Eram fericită". / În ochii aburiți o să-ți tremure / dune despletite-n vînt. / Ai să-ți pui cea mai dragă podoabă / — șiragul dăruit de școală colorate — / și cu pași de blîndă nebună / te vei plimba în fața oglinzii, / căutînd să regăsești / vechiul tău mers / ușor săltat ca pe valuri mărunte. / Frunzele toamnei vor intra pe fereastră, — fantome de pescăruși / șușotindu-și amintiri la picioarele tale. / Ai să dezgropi din nisipul Memoriei / osemintele fericirii de azi : umbra mea rotită de soare spre tine, / într-o zi de argint obosit ; / (te impodobisesi cu alge verzi-pale, / cu alge violete, / și așteptai să-ți spun cît ești de frumoasă". Este în acestea un simț al fragranței, asiatic fără îndoială ; acest miniaturism, îndărătul căruia pulsează o vitalitate de sălbăticiune, e de o impresionantă solemnitate cu ecourile de energii surde, gata să rupă stăvilarele : „Nimic nu tulbură calmul de algă al somnului tău / doar buzele mai caută ceva, / mi-alunecă pe umăr, ca rătăcirea unui pește blînd... / Afară orașul adoarme treptat. / Blocurile sînt uriașe pachebouri / înțepenite-n calmul plat al nopții / ... Iar eu mă întreb : — Cine te-a adus / să-mparți cu mine zile egale /. Nopți albe și dimineți de plumb ? / Stai goală alături de mine, / și trupul tău mă uimește și mă arde / cu desperarea lui candidă / De ce taci ? / Buzele tale sînt roșii ! / De ce taci, și taci, și taci ? / Răsuflarea ta mi se zbate în urechi / ca un tam-tam înăbușit de depărtare. / Cu retractile coarne de melc / pîpăi luminile tale". Cînd senzațiile se ostenesc, liniile au o **dulceață** morbidă și poetul experimentează deodată solitudinea uimită, adorația în gustul unui Eminescu mai dezesperat, adică mai primitiv. Rareori în poezia românească a mai răsunat, cu o atît de spectaculoasă putere, sexualitate izvorîtă dintr-o anxietate a morții și din jalea trupului care rămîne vesnic mărginit. E la tot pasul o extraordinară exuberanță a momentului de fericire, încifrat în ideea regresiunii pînă la perechea inițială : „Și dintr-odată la un semn / numai de mine știut / totul s-a preschimbat / ca într-o inocentă gravură colorată / înfățișînd Paradisul pierdut / și norii care fuseseră doar nori / s-au prefăcut într-adevăr în nori / și riul pe care nu-l mai vedem curgînd / a început să curgă iar, reinventînd / linia coapselor tale, / și libelula s-a prefăcut în libelulă / vorbind captivă în gema de aer. / „Uite o libelulă !" spuneai / și-i descopeream într-un glas culorile de rînd. / Treptat, bucată cu bucată, / tot peisajul pîn-atuncea mort / a re-nviat, / a început să năvălească-n mine, / să-mi umple ochii, urechile, gura / O yolă sprintenă sălta / de pe retina ta, pe retina mea, / apoi un avion mi-a coborît pe umeri, / și-a tras răsuflarea tremurînd din aripe / ca un fluture foarte blînd, / iar tu mi-l arătai cu degetul : / „Uite și-un avion ! Uite și-un avion ! / Așa am redescoperit universul / într-o dimineață pe malul unui riu. / Eu eram Adam și tu erai Eva. / Și nimeni nu ne-a mai alungat cu o sabie de foc. / Arhanghelul ne-a adus un ulcior de apă / și tu ai rînduit pe șervetul alb / prima roșie din lume. / Eu am tăiat prima felie / din prima pîine a lumii, / iar după masă, în timp ce priveam / cum zburdă scînteile pe apă, / am scris primul poem". Această lume, mărginită la sensul ei înțeles numai prin afect, e săracă în peisagiu (poetul e tot ce poate fi mai îndepărtat de un peisagist), ea se reduce la un elementar simțit violent și integral, de felul senzațiilor marine ; arareori ies de acolo cîteva urme ale unei realități purificate căci există, în lirica lui Modest Morariu, o metafizică a relicvei, înțeleasă ca un ecou al fericirii sunînd peste vremi, mai ales atunci cînd erotica e complicată de singurătăți : „Mai stăruie în patul răvășit / un miros crud de alge / o geană pe fila unei cărți / și roșul buzelor pe ceașcă / Din această ecuație trebuie să dezleg / misterul prezenței tale într-o zi de noiembre". Aceste versuri aparent ingenui și cu o înfățișare de reconstituire senzorială sînt, în ultimă analiză, sentimentale prin instinct, ele cuprind o adîncă violență a afectelor și o filozofie a izbăvirii de spaime cum nu sînt, în lirica românească de azi, multe : „Un flaut aburea amurgul / și descînta în ochii tăi / riuri mici, albastre și dulci, / iar tu în fotoliu, / îmblînzeai șerpii sfioși / iscați din fumul de țigară. / Cu toate aceste amintiri, / acum, aici, refac prezența ta. / Iată ceașca, țigara fumegînd, / și-un nor nestatornic pe cer, / dar toate acestea n-au nici un înțeles, / și nu mai știu de ne desparte / un milion de ani, o clipă, / sau numai pierdeaua subțire / din fum de țigară". În sunetele ei, aci șoptite, aci cutremurate, nu o dată înspăimîntate, stă ascunsă teroarea fericirilor care se destramă : poezia e, pentru ele, soluția salvatoare.

Artur Silvestri

BREVIAR

□ **„LA LIMITA UMANULUI".** Continuă, în revista „Cronica", un pasionant serial pe teme juridice (dar, prin aceasta și senzaționale) intitulat „La limita umanului". Autorii, V. Adrian și Al. Pascu, istorisesc întîmplări adevărate, culese probabil din dosarele justiției : fantasticul acestor evenimente (din păcate atît de reale) e cu adevărat uimitor.

□ **POET SAU... CRITIC DE ARTĂ ?** În „Viața studențească" a început, de la o vreme, să apară la sfîrșitul unor cronici dedicate picturii, semnătura unui autor, probabil tînăr : Adrian Popescu. Cum între acesta și poetul Adrian Popescu, autor deja afirmat și cu numeroase volume în bibliografia operei personale, nu există nici o legătură, ar fi indicată, de urgență, măcar o inițială (deosebitoare) între prenume și nume.

□ **NU DOAR CRONOLOGIE...** Un articol plin de omisiuni semnificative și de valorizări inexplicabile publică, în „Argeș" nr. 4/1985, Petru Mihai Gorcea. El începe de la epoca „sociologismului vulgar" : aceștia l-ar fi sustras romanele **„Desculț, Moromeții, Groapa** și **Bietul Ioanide** — în ordinea apariției". Ordinea aceasta „cronologică" este exactă numai dacă autorul a confundat „Scrinul negru" (aparut, în anii '60, după „Groapa" (1957), cu „Bietul Ioanide" (apărut în 1953) și care trebuia, așadar, așezat după „Desculț" și înainte de „Moromeții". Nu numai cronologia e acolo în suferință. „Valori actuale ale prozei românești" ar fi, după P.M. Gorcea, și Mircea Colocaru (cu un roman, Ramayana), Ion Iovan, Maria Luiza Cristescu. Despre Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, Francisc Păcurariu, Vasile Rebreanu, Eugen Uricaru, sintetizatorul de la „Argeș" n-a auzit.

□ **UN CRITIC FĂRĂ PREJUDECĂȚI.** Urmărim și noi de cităva vreme, intervențiile jurnalistice, din păcate sporadice, ale unui talentat critic tînăr. Autor al unei ediții solide, despre „Anarhismul poetic", Cristian Popescu (căci despre acesta este vorba) scrie, mai recent (în „Tomis" nr. 4/1985) despre „Drumul la zid" de N. Breban. Față de alți comentatori, închiși într-un domeniu redus de referințe, criticul introduce acum citeva delimitări care merită reținute. El vorbește, de pildă, despre „accesele schizoide constituind probabil, în viziunea scriitorului, o cale de cunoaștere", despre „romanul pletoric", despre „o diluare nedorită și o prolixitate accentuată", despre un „zbor hermeneutic care se zbate însă, aproape cu disperare, foarte aproape de sol", în totul „o masă informă de materie, neprelucrată încă definitiv". Interesant este că, pentru Cristian Popescu, teritoriul „modernității", pe care îl și invocă aci, e mai larg decît de obicei. El vede în Castor Ionescu — un Salavin (cf. G. Duhamel), detectează la N. Breban „pagini stil Huxley" și încheie astfel : „Este posibil ca «Drumul la zid» să se vrea o replică la o celebră carte din 1921 a lui Papini, dar demersul este anacronic". Probă a culturii asimilate și a unei orientări inteligente în literatură, o asemenea cronică e și o probă a lipsei critice de prejudecăți.

Catagraf

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE «CAVALERUL CU MÎNA PE PIEPT»

Tot mai radicală în sensul desprinderii de contingent și dobîndirii „cetățeniei astrale", este poezia lui Mihai Cantuniari, în ultimul volum apărut*). Inteligența speculativă, intelectualismul rafinat extrag „rădăcina pătrată" din lumea de imagini și afecte la fel cum, mutatis mutandis, „creația e extragerea rădăcinii pătrate din Dumnezeu". Poezia nu explică : ea ajunge la esență pe calea cea mai directă. Planul senzorial va fi folosit numai ca evidențiere a unei structuri lirice predominant meditative. Va fi poarta de intrare în miezul adînc al lucrurilor. O pătrundere încă melancolică, dar utilizînd semnele propriei melancolii ca mijlocitor sigur al cunoașterii de sine. Ca și în volumul anterior (**Amadeus**, 1983), figura cu trimitere simbolică este anunțată prin titlu. Acolo **Amadeus**, substituind unei calități finite un obiect infinit, sacralității „dogmatice" a mitului forma profană, vie, mai mult chiar, prefăcînd sacrul în profan cu scopul evident al developării realității din ceața rară a ficțiunii ; aici, **Cavalerul cu mîna pe piept**, titlul parabolic pornind de la celebra pînză a lui El Greco. O mînă cu degete prelungi și hieratice, răsfirate acoperă coșul pieptului : „nacela sufletului". Melancolica figură din tabloul pictorului spaniol se potrivește, nu se poate mai bine, personalității artistice a lui Mihai Cantuniari. Un cavaler între două virste, cu privire crepusculară, pornit în aventura autocunoașterii cu simțul zădărniciei : „Prima și cea mai gravă (a mea) greșeală / e de-a fi vrut să văd / inseși rădăcinile vieții : / ele atîrnau în gol, incandescente, / și cruda lor lumină mi-a ars / terminațiile nervoase ale ochilor / pînă în creier". Dar această conștiință a zădărniciei, tocmai ea oferă spiritului puteri nebănuite. Instinctul de conservare s-a transformat însesizabil în dorința de **apărare** prin rațiune, de salvare a sufletului, a „părții" aceleia insesizabile peste care se așterne, cu gest heraldic, imponderabilitatea mîinii. Cunoașterea sufletului devine așadar forma supremă de rațiune — și toate eforturile poetului se vor dirija în această direcție.

Dar ce fel de cunoaștere poate fi atingerea de sunetele cristaline și nostalgice, de sunetele tainice ale ființei adînci — rezidentă în „nacela sufletului" ? Cunoașterea de sine, **reflectarea profunzimii** este deopotrivă autoinițiere și autosugestie. Aflarea înțelesului superior al lucrurilor, a „seninului pur", la fel cum sufletul conservă latura imperceptibilă a materiei — rațiunea ei „divină" : „Deodată balta de pe-alee, la picioare / mi-așterne zbor de păsări călătoare / răsfrînt în ea. Cu fruntea mea plecată / culeg din smirc plutirea, dintr-o dată. // Și mă frămînt, de înțelesul ce-și inmoaie / seninul pur în stropii cei de zoaie". **(Cap plecat).** Poetul caută „cheia viselor", se inițiază adică în citirea **semnelor.** La capătul autosugestiei, dincolo de limitele „întîmplării" (ale „închipuirii") trebuie aflat sensul misterios ; trebuie **înfrînt,** mai exact, sensul misterios.

Paradoxală rămîne totuși această vocație rationalistă ivită cu ardoare în mijlocul deznădejdii celei mai adînci. Ea provine din certitudinea că inițierea sufletului în tainele universale nu poate fi făcută decît la sfîrșitul unui migălos proces de autocunoaștere. Ordinea consecutivă a elementelor din acest raport pare fundamentală. Pentru a atinge esența morală a lumii, scopul suprem, trebuie cunoscut în prealabil învelișul inconfortabil alcătuit din fapte și „vinovății". Partea de rezistență a noului volum ni se pare, din acest motiv, secțiunea de poeme în proză, **Cheia viselor,** oarecum asemănătoare cu textele lui Constantin Abăluță din **Unu,** exceptînd retorica suprarealistă. Sînt poeme parabolice, făcînd vizibilă apropierea programată de înțelesul inalt. **Șerparul cu cenușă** grupează reflecții etice, estetice, cu relief inegal, alături de imagini de factură, am zice, apodictică : „Praful este timp condensat". Poezia e deprindere rațională a lumii, în aceeași paradoxală măsură în care universul devine prin cunoaștere poetic : „Din locul meu, nici o mînciună nu e cu putință. / Orice cunoaștere e vers".

Costin Tuchilă

*) **Mihai Cantuniari : „Cavalerul cu mîna pe piept", Editura „Cartea Românească", 1984.**

EDIȚII O PAGINĂ DIN ISTORIA ARTEI ROMÂNEȘTI

Cartea românească de artă se caracterizează prin diversificarea ei tematică. Lucrările de sinteză, de istorie a artei, monografiile de artiști, lucrările dedicate fiecărui gen, picturii, sculpturii, graficii, artelor decorative, cu un caracter mai general sau mai special, cuprind întreaga arie a plasticii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Seria „Manuscris" a Editurii Meridiane reprezintă cadrul de valorificare a unei secțiuni speciale a patrimoniului artistic românesc : arta vechilor manuscrise miniate. O nouă apariție *) adaugă lucrărilor de pînă acum remarcabila cercetare a unui prețios manuscris din epoca lui Ieremia Movilă, comandat de voievod și datat martie 1607. Autorul, G. Popescu-Vilcea, căruia i se datorează monumentalul volum de sinteză **Miniatura românească,** și numeroase alte contribuții materializate în volume din aceeași serie „Manuscris", prezintă de această dată **Tetraevangheliarul voievodului Ieremia Movilă** (Sucevița 24) carte miniată de o importanță deosebită pentru valoarea ei artistică dar și pentru semnificațiile de istorie a miniaturii post-bizantine balcanice și românești.

Situarea cărții în epoca în care a fost realizată implică prezentarea comanditarului, domnitor cultivat, pretuit ca diplomat și cărturar atît în țară cît și în regatul polon, cunoscător de limbă și literatură latină, citior și donator de valori de artă, abil cîrmuitor, prudent și inteligent, „om întreg la toate, nerăpitor, nemîndru, nevărsătoriu de singe, blîndu" — scria Miron Costin, adăugînd că „în dzilele lui mare bivșuguri și (era) plină țara de toate". Epocă de înflorire a culturii, fertilizată de idei umaniste, continuă într-un stil propriu tradițiile bizantine. La cumpăna de veacuri se prefigurează cultura acelui glorios secol al XVII-lea, epocă de aur a culturii românești vechi.

G. Popescu-Vilcea identifică modelul manuscrisului românesc (păstrat azi în patrimoniul Muzeului de istorie al R.S. România) într-un prototip bizantin necunoscut, provenit probabil din tradiția Antiohiei, din care derivă în succesiune : Evanghelia Parisinus gr. 74, Evanghelia țarului bulgar Ivan Alexandru din secolul al XIV-lea, aflată acum la British Museum, Tetraevangheliarul voievodului Alexandru al II-lea (Sucevița 23), Tetraevangheliarul voievodului Ieremia Movilă (Sucevița 24) și Tetraevangheliarul miniaturistului Ștefan din Suceava, executat la comanda mitropolitului Anastasie Crimca, manuscris conservat în prezent în colecțiile Bibliotecii Universitare din Lvov. Această nouă filiație, polemică față de cercetările anterioare se susține prin analiza cu precădere din punct de vedere plastic a acestui grup de manuscrise în ciclu iconografic, autorul remarcînd pentru tetraevangheliarele **Sucevița 23** și **Sucevița 24** o evoluție „de la sursa bizantină la o viziune cu valențe proprii artei vechi românești". Prezentarea detaliată a manuscrisului include o descriere, analiza artistică, precum și explicitarea semnificațiilor reprezentărilor plastice și a inventarului de simboluri, totul prin raportare la arta epocii, la motivele comune cu pictura murală și broderia. G. Popescu-Vilcea subliniază că, deși urmează un model identificat, manuscrisul „poartă amprenta artistică personală, notă conferită de originale elemente plastice care vor deveni ulterior trăsături caracteristice pentru școala miniaturistică de la Dragomirna. Pasul evolutiv al miniaturilor este evident atît în conținutul imaginii, cît și în mijloacele de expresie, compozițiile fiind alcătuite după scheme noi, în cele mai multe cazuri amintînd de pictura murală moldovenească". Specificul limbajului plastic pledează pentru identificarea artistului cu Anastasie Crimca, identificare realizată pentru prima oară de G. Popescu-Vilcea, în urma unei riguroase analize. Miniaturistul, cu o vădită autonomie față de celelalte manuscrise ale grupului Paris, gr. 74, bine evidențiată și analizată comparativ, imprimă miniaturilor sale, prin linie, desen, culoare, peisaj „o atmosferă pur locală sub toate aspectele ei".

Elaborată de un specialist în domeniu, cartea beneficiază de interpretări avizate, cu numeroase elemente de noutate, precum și de perspectiva sintetizatoare a autorului, care consideră că Tetraevangheliarul voievodului Ieremia Movilă „se alătură cu cinste, drept contribuție românească la celelalte valori de acest gen în patrimoniul artei universale". Trebuie, de asemenea, semnalat interesul nu doar al studiului și al selecției de imagini comentate, dar și al anexelor care prezintă paralelismul miniaturilor din grupul de manuscrise Paris. gr. 74, din care face parte cel analizat, și paralelismul, între miniaturile acestuia și picturile murale de la Dragomirna. „Transpunerea în pictura murală de la Sucevița și îndeosebi de la Dragomirna a unui impresionant de mare număr de miniaturi datorate manuscriselor **Sucevița 23** și **Sucevița 24** este un fapt unic, — arată G. Popescu-Vilcea — fără precedent în toată arta medievală și postmedievală a țărilor care. ca și noi, au făcut parte din aria de răspîndire a artei bizantine".

Pentru cunoscători, dar și pentru publicul interesat de istoria artelor din România volumul oferă o valoroasă analiză științifică, o bogată informație interpretată și frumoase imagini plastice.

Gheorghe Buluță

*) **G. Popescu-Vilcea, „Un manuscris al voievodului Ieremia Movilă", Editura Meridiane, 1984**

Emoție și nostalgie

Urmare din pag. I

alchimice ale retoricii livrești, mistuindu-se sub semnul lui „Dionysos, zeul clipei". Poezia reflectă nu atît iubiri reale cît mai degrabă închipuite pînă la incandescență. Un platonism adolescentin conservă încă puritatea stărilor lirice : „Atingeri de aripă, numai / Mai mult să nu ceri / Pasărea fără picioare a fericirii / Nu se poate-așeza nicăieri „Tensiunea poemelor e generată de sentimentul culpabilității existențiale, de teama de a nu pierde paradisul inocenței : „În mănăstirea sufletului, rece, / Adăposteam sfieli și cumințenii. / Și în chilia ochiului vedenii, / Fără a ști în jur ce se petrece". Poeta monologhează neîntrerupt despre iubire cu gravitatea ardeleneasă a moralei. Imagini anxioase ale pingăririi sînt construite cu meticulozitate halucinantă. Impresionează dicția precisă a frazării : „Nu-ți mai aduce iubita acasă / S-ar putea să n-o mai lași să plece / Cînd doarme părul ei se-ncolăcește / Alături, șarpe galben, șarpe rece". „Dogoarea și flacăra" emoțiilor se ascund sub castitatea expresiei lirice studiate dar nu artificiale. Senzualitatea e fin stilizată : „Prin neaua preasubțire-a pielii / A iarbă de abia-ncolțită / Îmi mirosea grăbitul trup". Acest echilibru pe muchie de cuțit al sentimentelor cenzurate retoric naște forme oximoronice : „miresmele otrăvite", „mormîntul viu", „frîie de dorinți", „Roua impotrivirii" În poezia Carolinei Ilica, paradoxal, controlul stilistic nu usucă expresivitatea lirică ci din contra, o potențează. Poeta își păstrează intenționat sensibilitatea „feminină" fără să fi adauge orgolii cerebrale, universul liric e alcătuit din „bogatele nimicuri femeiești" : „Cum leneșe mătăsuri înconjoară / Genunchii în tandrețea unui fald / Îmi pare că trec lanuri de rouă și mă scald / Neîmblînzită, puberă, ușoară".

Volumul **„Tirania visului"** aduce modificări atît în substanță cît și în formă, anunțînd o nouă fază lirică. Poemele stau acum sub semnul melancoliei și al somnului, emanînd o blîndețe nostalgică. Sălbăticia simțurilor e înlocuită de o detașare spirituală calmă, reveria șterge contururile clare ale realului. Autoarea cultivă o poetică a amintirii, a rememorării cețoase : „O Aducere-aminte. Vale, deal. Vale, deal. Și brînduși / pilpîind abia desfăcute umede încă precum / nou născuții" Privelești himerice plutesc în torpoare. În majoritatea poemelor simțurile tomnatece, obosite, produc iluzii : ceea ce rămîne e doar aburul anamnezei : „Zile de toamnă, ploi minuțioase / Triști fără pricini, fără sfîrșit / A foi de nuc tot aerul miroase / Atît de demult, dintr-un copilărit". Volumul prezintă o dispunere originală a poeziilor, avînd o structură contrapunctică. Autoarea experimentează „punerea în abis" a textelor sugerînd paralelismul dintre vis și realitate. Scenariul liric are efecte ezoterice, misterioase, nu lipsite de o secretă candoare. Ofelia, Copila-cu-părul-de-aur, Prințul apar în aceste „întîmplări ale zilei exilate în somn". Memoria, devenită „un muzeu de amintiri" caută refugiul în nocturnitate. Versurile se scufundă voluptos în alchimia onirică : „Mîna sub ceafă nu-i pernă, ci cruce / Pe care norocul tău stă scris / Cu ea la cap în vis m-aș duce / De tot în vis, în vis, în vis". Obsesia uitării de sine are, la Carolina Ilica, sugestii orfice. Versurile ascund incantații discrete, generatoare de efecte hipnagogice : „pentru că e vară / și pentru că muzica venită / de dincolo îmi place / are vechimea unei / amintiri și e tot atît de neliniștitoare".

Sensibilitatea delicată și acuratețea stilistică se combină în poezia Carolinei Ilica într-o formulă personală, recognoscibilă.

25 MAI 1985

Generația luptei cu inerția

Lirismul mitic — romanesc

Prea puțin încrezător în puterea propoziției critice de a „vedea" dincolo de vălurile textului liric (acesta, el însuși atît de înșelător transparent în inefabil-obscurizanta lui structură), **chipul lăuntric al poetului,** în ce mă privește, resemnat, recurg la soluția eminamente comodă, dar, oricum, mai sigură, a citatului cu adresă pronunțat autoportretistică. Firește că și într-o atare împrejurare a afișa prea mare siguranță nu e recomandabil, atîta timp cît, o știm cu toții, orice plăzmuire poetică autentică relevă, oricît de difuz și oricît de „impalpabil", fie și numai schița unui posibil autoportret. Dar, întrucît poetul are tot atîtea chipuri cîte **îi arată** poeza sa, chipuri din care se alcătuiește portretul său ideal, „inspirația", criticul, pasă-mi-te, are dreptul să acționeze. Iată de ce, străbătînd cu febrilă încintare paginile cărților de poezie ale lui Florin Mugur, presărate cu un impresionant număr de poeme-autoportret, de data aceasta zarurile au căzut în dreptul stihurilor ce urmează : „Trăiesc atît de încet / încît nici nu pot fi văzut- / o-ncetineală feminină / o enervare prea obosită / ca a ierbii uscate. / / Încet se-aude țîrîitul surd / al nervilor de seară periferici / pămîntul se golește de sînge lent ca luna / încet, încet, trăiesc atît de-ncet / încît nici nu pot fi văzut — n-am fost văzut / de nimeni încă. Între o bătaie / a inimii și cealaltă e-o vale. / Minutul meu are o mie de secunde. / / Încet. Lipit cu spatele de zid. / Poți trage dacă vrei — / glontele vechi / mă va atinge roșu de rugină" **(Încet).** Mărturisesc deci că, în clipa de față cel puțin, așa îl **văd** și îl **simt** pe Florin Mugur, cum se „pictează" el însuși în acest superb poem, tulburător prin, așa-zicînd, figurația lui de-a dreptul autoscopică. Este vorba, prin urmare, de o **încetineală** căreia îi este propriu darul de a proiecta măsurabilul în imăsurabilitatea lui mitică, în așa fel încît **apatia** în fața realului nu exprimă altceva decît paradoxal-dramatica percepție hipersensibilizată a acestuia. De aici decurge, fără îndoială, vocația ieșită din comun a lui Florin Mugur de a-și așeza eul poetic sub semnul „obiectivării" poematic-romanești. În viziunea poetului, **romanul** pare a nu fi doar un gen literar delimitat în definiția lui ca structură prozastică, ci este înțeles și, deopotrivă, trăit ca un mod fundamental de cunoaștere artistică existențial asumată, aptă a se constitui în „figură" privilegiată pe cuprinsul poeziei sale. De aceea, personal îmi place să „antologhez" din cărțile sale **(Mituri, Destinele intermediare, Cartea regilor, Cartea prințului, Roman, Piatra palidă, Portretul unui necunoscut** și celelalte) acel bogat șir de **balade românești** în care sublimarea mitică, adesea, implicit metafizică, a obiectualului refuză de la sine atît discursivitățile linear-cumulative, cît și retorismul sentențios. **Lirismul romanesc** din poezia lui Florin Mugur cristalizează nu odată în poeme memorabile, străbătute de o elegiacă și lucidă tandrețe : „Acel fante subțire de spațiu / frumosul Bruno, scamatorul palid / venea spre toamnă-n tîrgul ros de vise / ce se epuiza în vicii vesele / cu cerul înserării plin de spasmele / stelelor singure cu ochi vicleni. / El aducea în geamantan pietre de lună / (sînt de vînzare ? sînt și costă scump !) / frumosul Bruno, cabotinul palid- / femeile-l pîndeau fără speranță / și se-auzea lucrînd o veștejire / ascunsă-n fal-

duri, cobora ușor / un întuneric răcoros și mult prea dulce / ca ochii tufelor de liliac. / Pe mese și pe paturi, pietre, pietre / din lună — cumpărați ? — praf alb din lună / ningea în ecuațiile toamnei. / Patul femeilor în toamnă plin de pietre. / / Acel fante subțire de spațiu / frumosul Bruno, scamatorul, cabotin / cu iepurii țîșnindu-i din pălăria largă / și năvălind în case-multitudine / de ochi și de urechi, de guri poftind / de trupuri mici împerechindu-se rapid / pe sute de saltele suspendate / ca-ntr-un magnific dormitor comun / trosnetul surd al paturilor ude / /geamătul puilor de iepuri, impudoarea / muguri plesnind — și stelele, și luna / născînd necontenit parc-ar fi rîs" **(Bruno).** Asemenea calului năzdrăvan din poveste, Florin Mugur s-a scuturat demult și definitiv de „răpciuga" pseudopoeziei ce-l cotropise cu totul la debut și o bună bucată de vreme după aceea, înscriindu-și numele între cei aleși ai marii noastre poezii contemporane.

Nicolae Ciobanu

Poetica enormului

Temperament vulcanic, Ioanid Romanescu face figură de veșnic răzvrătit față de convenția literară, luînd în răspăr acolo unde trebuie să urmeze, explodînd cînd trebuie să tacă, pulverizînd în momentul construcției, hohotind în loc să se reculeagă. Vitalist, autorul **Nordului obiectelor** este o voce lirică dintre cele mai pătrunzătoare. Ceea ce respinge de la bun început poezia sa este **literaritatea,** caracterul — excesiv, desigur — de simulacru care stă la baza actului estetic. Negînd în subtext excesul de frumusețe, poetul nu rămîne însă mai puțin excesiv. Un permanent asediu stăpînește discursul liric, devenit „scenă" pe care „fumegă" descalificări, sentimente „ireverențioase", luări de poziție vehemente, patimi descătușate, invective, ironie amară și benignă autoironie, forță și iubire „în forță", revizuiri fervente, plînsnervos, hohot ludic sau clamoare extinsă la nivel cosmic (..marele plîns" e o asemenea interogare „scrîșnită" a universului), în sfîrșit, semnele unei înlănțuiri treptate a presupusului echilibru de care existența, ca mod de cunoaștere lirică, are atîta nevoie. Poetul este ființa hiperlucidă, al cărei dezinteres pentru frumusețea tehnică a versului, pentru decor și sărbătoare a cuvîntului se traduce prin dinamitarea frumuseții, a idealului, a cenzurilor de tot felul, a ideii liniștitoare, a implacabilului curs al timpului. Eul profund este el însuși supus acestui tratament. De aici rezultă două lucruri : pe de o parte o închidere „aprigă", o sechestrare a lumii în persoana proprie văzută cu ochiul celui ce „cîntă pe brînci" ; pe de alta, izbucnirea, năvala în exterior. Interioritate — exterioritate, iată o relație care tinde să fie anulată de poezia lui Ioanid Romanescu. Ceea ce se zămislește înăuntrul ființei este exact ceea ce se vede. Această literatură, demonică în esență, angelică în efect, se opune cu vehemență iconoclastă oricărei tentative de ermetism, oricărei revelații posibile, așteptate dincolo de conformația textului. Fintinile subterane ale reveriei s-au transformat în pilastri ai unei bolți care nu e decît un uriaș gol. Un abis „întors". Ochiul poetului se plimbă imaginar pe această cupolă-abis. Reversibilitatea admite reprezentări atît la nivel abstract-tematic cît și în plan imagistic. Prologul poate fi în această ordine și epilog : „Bătrîn, de mult retras din lumile pubere, / am dus în cer pe umeri sicriul Mamei mele // am fost la Demiurgos, am ascultat apoi / cum nori de îngeri cîntă pentru voi // și am vorbit în șoaptă cu mine pînă cînd / a început o ploaie de lacrimi pe pămînt // păsări se nasc lovind ferestrele opace — / dar vai, Cuvîntul, Noaptea, Imensa Carapace !" Mărturisirea aceasta, sfîșietoare și incredibil de cadențată pentru un poet ce neagă „strîmta" retorică, dă măsura marelui talent al lui Ioanid Romanescu.

Ciudat în primă instanță : exploziv pînă la devastarea propriei identități, acest autor nu va lăsa finalmente senzația dezechilibrului. Excesele sale, exagerările de orice natură, egotismul ca stare permanentă își au originea în relația stabilită între **poet** și **poezie.** În funcție de ea se desfășoară un întreg spațiu vital. Relația contextualizează printr-un plus de sinceritate figura reversibilității universale. Pentru autorul **Paradisului,** poetul este născut de poezia sa, el există ca favoare și în egală măsură consecință a acesteia. Poetul este sacrificatul propriei sale poezii, dovada că ea există.

Lirica lui Ioanid Romanescu nu pune problema **poeziei,** ci pe aceea a **poetului.** Fronda este vizibilă și în această atitudine. Din spirit de frondă, de exemplu, materia, acest organism asemănător cu lava, expus „presiunii luminii" și „băii de nori", există în măsura în care își eliberează energia. În măsura în care o „sacrifică", făcînd-o independentă — redîndu-i o libertate plauzibilă. Materia este așadar reversibilă în forma ei : în energia transmisă. Energetismul viziunii este evident.

Pe lîngă figura reversibilității, partea de rezistență a poeziei lui Ioanid Romanescu o constituie viziunea hiperbolizată a relațiilor dintre temperamentul egotist și obiecte, ceea ce

am putea numi o **poetică** și, consecutiv, **o stilistică a enormului.** Drama de tip „cultural" pe care o trăiește această natură dezlănțuită este tocmai lipsa de adecvare temporală a cuvîntului (expresiei) la apriga lăcomie de a cuceri prin enormizare universul. Este momentul de criză, impactul practic trăit de sinceritatea revărsată a versurilor lui Ioanid Romanescu. Tot ceea ce ține de înregistrarea în plan expresiv a conștiinței de sine se întîmplă „mai tîrziu". Întemeierea semnificativă vine mereu după săvîrșirea sălbatică a „trăirii". **Tîrziul** lui Ioanid Romanescu corespunde într-o oarecare măsură **departelui** eminescian, în sensul că are o funcție similară : e vorba de întîrziere lăuntrică — care, ca și depărtarea lăuntrică, identifică sufletul cu „totalitatea". Tîrziul, ca și depărtarea, are o „neîntrecută putere transgresivă" (Edgar Papu). E desigur o victorie — un hohot în plînsul urias, bocet cosmic al „preatîrziului". Atît de mare pare să-i fie trufia și atît de nestăpînită umilința pe care o absoarbe, încît imaginea finală este aceea a uriașului care, din cauza înălțimii, are permanent senzația singurătății absolute.

Costin Tuchilă

POEME DE FLORIN MUGUR

Dansul cu cartea

Cum să fii scund și caraghios
și cu barba ca un văl de mireasă
și cu ochii albaștri

și cum să fii bătrîn
și cu hainele ude de lacrimi
și cum să țopăi totuși fericit ?

Pe patul meu
dansează beat bătrînul prinț
cu cartea-n brațe.

Îi șiruie udă cămașa pe umeri
îi piuie nasturii veseli —
el țopăie plin de scintei și de țepi.

Și ce e scrie în cartea bătrînului ?
Destinul
meu obosit. Dansează lent. Spre seară
ouă mici, străvezii, îi curg dulce
din păr.

Ce behăit, ce bilbîială de petale !
Alunecă moale pe-o lacrimă. Uite,
se ține
de cartea ce-i tremură leneșă-n brațe.

Și nu-mi mai e frică și nu-mi mai
e frică.
Ce fraged e ! Capul meu trist
și muncit
îndrăznește să rîdă.

Vîrstă

Unde ești
prințule ?
Într-un punct fericit.

Nu va dura : ceea ce văd e soarele
ceea ce văd e un văl dulce
de păr blond
acoperind mări vechi, copilăroase.

N-o să mai țină ; timpul ca un foarfece
lucrează șapte zile, șapte nopți
și cade mort în fața împăratului.

Unde ești, prințule ?
În punctul fericit.
Dar genele au început să tremure.

Spun te iubesc —
și altceva ? Spun te iubesc
acolo sus în punctul fericit.

Sub fluturi

Trece prințul trist cu cartea.
Fluturii se pun pe pagini
șoptitori de parc-ar ninge —
leagăn matinal de fluturi
coborînd încetinit.

Și ce grea e cartea ! Fluturi
cu aripi de plumb și fluturi
cu ochi goi de plumb și fluturi
cu un cap de plumb pe care
crunt îi reazimă de piept.

Fluturi galbeni pe cuvinte.
Lasă-i, dedesupt e sînge.
Lasă gura ta sub fluturi
și pămîntul tău sub fluturi
să se-năbușe gemînd.

Ce frumos ești și ce-nalt ești
cu celulele bolnave
care se prefac în fluturi —
sac imens de fluturi galbeni
prăbușindu-se-n eter.

Poetul

Te-ai găsit și tu prinț.
Ce fel de prinț ?
Cenușă, tronul tău —
suflu și zboară.

Pe tobele tale
cad grăunțe de flori —
cine s-audă
sunetul tobelor ?

Prinți ca tine
o mie pe lume
cu cămășile
roase de brumă.

Unde-s regatele voastre
păcătoșilor ?
Pretutindeni în văile tinere tronuri
risipite ca vrăbiile.

Poveste

Mi se întîmplă astăzi niște lucruri
ca în Scufița roșie, îmi spune
la telefon, sparți ochelarii, rătăcită
în parcul sur lîngă statuia lupului —
și-am mai descoperit și niște vișine
aici, da, o cabină telefonică
plină de vișine — să uiți, să uiți
epuizarea spiritului nostru
care-mplinește patruzeci de ani.

Hai, să tăcem puțin, să ascultăm
gurile îngerilor hăpăind la vișine —
la telefon se-aude cel mai bine
în lumea fericită, în orașul
care pe seară habar n-are de ce rîde.

Încet

Trăiesc atît de încet
încît nici nu pot fi văzut —
o-ncetineală feminină
o enervare prea obosită
ca a ierbii uscate.

Încet se-aude țîrîitul surd
al nervilor de seară periferici
pămîntul se golește de sînge lent
ca luna
încet, încet, trăiesc atît de-ncet
încît nici nu pot fi văzut —
n-am fost văzut
de nimeni încă. Între o bătaie
a inimii și cealaltă e-o vale.
Minutul meu are o mie de secunde.

Încet. Lipit cu spatele de zid.
Poți trage dacă vrei —
glontele vechi
mă va atinge roșu de rugină.

Roman

Lasă hîrtiile, îmi strigă pieptănîndu-se.
O noapte plină de băieți trosnind
chibrituri
părul ei lung muncit de dulci trufii.
Iar eu mai scriu un vers și încă unul
în timp ce-mi pun cămașa
alungîndu-mi
din mineci un neam lenes de stafii
și verbele infulecă grăbite
zgomotul părului, băieții, pieptenul
de tablă gri. Vreau s-o sărut, o las
să vie
dar cineva-ntre gura mea și-a ei
așază lent
o foaie de hîrtie.

Cîndva

lui Emil Brumaru

Pe el îl sperie doar zgomotele mici
săruturile pilpîind în lemne
suspinul moale în pahar al apei
piriiturile din pepenii gigantici
în care se dărîmă lumi roșii —
noaptea, pocnete
ascunse, ca de guri fragile ce se rup
în inocență. Va muri cîndva
de mult prea multe zgomote mărunte.
El însuși, retrăgîndu-se, un murmur
primeidios, poetul, un adevăr bătrîn
ce stă de vorbă concentrat cu focul.

Artă veche

Ce vesel, cu dinții de sare ai apei
în palmă
la marginea mării, băiatul —
în frigul amurgului tremurul
trupului său
și el încercînd să și-l apere fără să știe
la marginea mării băiatul născut
să triumfe
și tremurul trupului său desprinzîndu-se
leneș de trup
un trup, încă unul, imagini de vechi
cinema în derivă
o mie de trupuri, de pulsuri, de lungi
tensiuni
plecînd cu luminile-n larguri, o mie
de vieți —
ce lume se poate clădi cînd începi
să-nțelegi
sfios arta vechiului tremur, ce lume !

Bălcescu în Italia

Sîntem copiii soarelui cu toții
dar ne cunoaștem tatăl
dar știm cît întuneric ascunde.

Și dacă se va deschide brusc
o fereastră
în zidul plîngerii
ce vom zări ?

Și dacă se va deschide o ușă
cine
va veni către noi ?

A fost o deplasare prea puternică
la temeliile firii
ceva nu mai poate fi îngăduit
cineva nu mai rabdă.

Noaptea așteaptă un răspuns, vorbele
stau
lumea se-ntunecă de-atîta așteptare
trupul meu tremură ca o armată
părăsită.

Roma, 1968

Privire

Și iarăși mi se pare că-nțelegi
că mă retrag prin pulberea fierbinte
cu iepurii mei șchiopi, cu foștii regi
într-o orbire fină de cuvinte.

Ultima frază are porți subțiri
și punți subțiri și stă așa, fragilă
pe ceafa galbenă a unui trandafir
ce-o ține drept și pilpîie de milă.

POEME DE IOANID ROMANESCU

Șirul lui Fibonacci

dar eu tu care ești acolo
bat cu picioare-nghețate deschide
dar eu tu care ești rănit
nu mă mai recunoști azi nu mă
recunoști
eu tu cel care am murit
ascultă sînt eu mai departe acolo
crucea ta se albește pe spatele meu
deschide eu sînt acolo de mult
eu te aștept am venit am venit
nu vreau să aud sînt acolo acolo
ci exist ci nu eu să-mi deschid
ascultă cineva e acolo, acolo
eu tu cel care am murit
ia cheile tu care sînt
alungă-mă alungă-mă e timpul
bat cu picioare-nghețate așteaptă
crucea ta se albește pe spatele meu
o șirul șirul nu se rupe
de cel care întoarce capul

Mașina de tocat

La stînga la dreapta la stînga soldat
evenimentele noastre s-au terminat
sînt încă morți de îngropat
o lume cu piciorul plat
vine din urmă pe-nnoptat
la stînga la dreapta la stînga soldat

vor fi alți morți de îngropat
și iar mașina de tocat
la stînga la dreapta la stînga soldat

pămîntul tot l-au îngrășat
carnea și osul de soldat
vivat mașina de tocat

Prin marile pustiu din Orient

Am devenit și eu bătrînul înțelept
nu mai regret nimic nu mai aștept

mă las purtat de ziua care vine
și tuturor le spun că-mi este bine

dorm în oricare clipă de răgaz
de parcă numai somnul mi-a rămas

din tot ce am iubit dumnezeiesc
doar numele cuiva mi-l amintesc

azi fluviul e adînc și curge lent
prin marele pustiu din Orient

Spleen (III)

Era numai ziua care își dezvelise
dinții și încremenise
poate se numea cineva
pentru cuvîntul nespus
însă de mult nu se petrecuse miracol
nici moarte
nici cîntecul adevărat
sau poate doar încremenirea delira
căci drumurile spre Cremona se vor
fi îngropat
era ziua a opta în ceasul
al treisprezecelea
cînd fiecare înțelesese ce trebuia
lîngă soclul crucificatului floarea
de bestie
și nimeni nu voia să semneze victoria

Bătrînii

După-amiază — au adormit bătrînii
în parcuri pe bănci,
vîntul le mai fumează țigările
vîntul le mai citește ziarele

ce să facă ei după-amiaza
în casele fiilor ? au plecat
să nu-și tirască papucii prin holuri
să nu incomodeze

pînă la apusul soarelui
sînt locuri în parcuri — băncile
nu seamănă cu paturile pliante
din bucătării
însă bătrînii dorm

nu zgomotul ci liniștea-i trezește

spre seară
cu gesturi elegante își scutură pălăriile
— orice anotimp ar fi
peste pălăriile lor cu boruri mari
cad frunze —
și pornesc mulțumiți că din viața lor
inutilă
au mai dăruit lumii cîteva ore
de liniște
pentru cine știe ce vor anunța mîine
ziarele

Pietà

Știam că mi se oferă puțin
pentru a mi se lua totul,
așadar nu m-am urnit să aflu
calea cea dreaptă a noului labirint

au sărutat fresca pînă s-a ros nimbul
pînă a dispărut chipul
pînă au uitat cui se închină
pînă s-a subțiat zidul
pînă s-a dărîmat cupola peste ei

nu am acoperit oglinzile
nu am purtat doliu
însă nici nu am îngenunchiat
pe pieptul
vreunui mort pentru a cînta

cînd lacrima lui dumnezeu va stinge
soarele fix al singurătății,
doar umbre fidele lucrurilor dispărute
îl vor urmări pînă la capăt
alăturîndu-se nopții sale

* * *

Atît de însetat apari —
cine să-și închipuie
că ai privit cîndva
îndelung stelele ?

cine să-și închipuie
că lacrimile tale
luminează straniu
pînă departe ?

ei nu au curajul
nici într-o singură frescă
să te arate altfel
decît înveșmîntat

frumos îți stă
cu fața ruptă
și genunchii zdreliți
în iubire satanică !

dacă primii veniți te-ar răstigni,
toți ar crede
că ai sfîrșit în chinuri,
că ești un martir

Glossă

Pînă departe orb
vedeam ceea ce alții
nici nu-și închipuiau
că se petrece

numeam abia
ultimul sens
al cuvîntului
pe care-l gîndisem

(de la orgasmul plantei
pînă la murmurul
demiurgului rugîndu-se
lui însuși)

atît de clar
încît să distingi
umbra tăcerii
în singurătate

atît de altfel
încît să auzi
plînsul în somn
al spiritului

Teodor Bogoi : „Minzul"

aurelian chivu

Memento

Trece și asta, iți spui,
in vreme ce geometria fulgerului,
peste închipuite grădini de albi trandafiri
cu tunete și daruri cade-n alte lumi.
Trece și asta,
deși nu ți se pare că trece nimic...
Pustiul
in cămile și beduini se gindește,
cerul, același dintotdeauna,
răpit și-nchipuit
in scarabei, castori și demoni se gindește,
după cum marea
in himere, corăbii și fenicieni
trebuie gindită.
Trece și asta !
Dar numai la Faiyum
nemurirea în piramide și poeți
se măsoară și se gindește
cum Odisseea în greci și zei
se-nchipuie și se petrece

Pot să jur că și eu

Ceea ce știm astăzi despre sumerieni
pare să semene mai degrabă a născocire,
o magnifică și incredibilă legendă intre
Tigru și Eufrat a arhaicului Sumer.
Dar ce știm despre cei care-au înălțat
inaccesibilul turn Babel, geometricul turn,
turnul parabolă ?
Ninive, Ninive, unde-ți sunt scribii, sacrele
tăblițe de argilă și tu, legiuitorule
Hammurabi,
cit de puțin știm despre voi inventatori ai
scrierii prin care ne-am știut.
E de ajuns să te închipui Mesopotamie
că mă și trezesc printre înaripați lei, gazele,
sacri bivoli și trebuie să fac loc să treacă
lui Assurbanipal ucigătorul de lei și regi
la Elam.
Ghilgameș și Enkidu luminile intre ele se ating
și pot să jur că și eu lingă Eufrat am fost.
Ceea ce știm astăzi despre sumerieni
pare să semene mai degrabă a poveste.

Trandafirul la masa lui adus

El este poetul trandafirului
pe tunet la masa lui adus.
Se umple de mireasmă văzduhul,
furtuna-și lasă magia fulgerelor
ca o ninsoare
pe nimbul trandafirului
din alte lumi răpit
in alte lumi inflorit.
Nimeni n-a văzut decit poate in vis
și in închipuire trandafirul de puteri
nevăzute adus la masa poetului,
la masa de lei de aur păzită.

În fluturi, libelule, cărăbuși

Cunosc și eu foamea ta, fluture,
in duh ca și tine eu îmi bat nevăzutele aripi
cum poate și tu in visul meu treaz
colinzi instelatele priveliști fulgerindu-mi
singurătatea,
cunosc și eu foamea ta de rug, fluture
foamea de erezie care grăbit te face
pe cupa de porțelan a magnoliei să-ți așezi
părelnicul trup din fluture ivit sau din eroare.
Cunosc și eu foamea ta, libelulă
in demon ca și tine las o parte din
nesocotința
și nebunia de-a mă fi legat pe lume
pină și de nodul și semnul tău enigmatic.
Cunosc și eu foamea ta, cărăbușule
mai sărac cu o viață din somnul faraonului vii
cu înălțarea care atit mă ademenește
chiar cind nu mai cred in minuni.
Vă cunosc foamea, fluture, libelulă, cărăbuși
dar nu cu ea voi sătura foamea daimonului
meu
care poate
se va înfățișa in fluturi, libelule, cărăbuși.

Pe o vreme de vînătoare de libelule

Aici, acolo, acolo, aici
pe ce să mă sprijin dacă nu
pe lumina asta scăpărătoare de libelule sau
comete
care nimbează trupul meu de vorbe, in afara
vorbelor,
că ele, vorbele prăzi îmi sunt
aici, acolo, acolo, aici acum atunci, atunci
acum
pe o lumină de cină să mă sprijin,
sau pe o vreme transparentă,
pe o vreme de vinătoare de libelule
sau poate nici atit
decit poate pe părelnica și celesta vinătoare
din Orion, pe posibila vinătoare geometrică
din trapez sau grădina Hesperidelor.
Aici acolo, acolo aici acum atunci, atunci
acum
pe-o nevăzută putere să mă sprijin
ca pe o contemplare.

REMEMORĂRI

Acasă

numai atit vreau să vă spun...

Sint acasă și umbra fragilă a vișinului taie banca din lemn de brad, ca un brici negru cade peste banca din lemn de brad impărțind lumina în două imperii distincte și mama șade nemișcată sub vișinul nemișcat și mă așteaptă. Poartă aceeași bluză de școlăriță cu guler alb, are o pace adincă inscrisă pe chip și la picioarele ei motanul intors din expediții nocturne zbirnie pe unde scurte povești numai de el știute.

Am intrat în cimitir înainte de-a deschide ușa curții, un gînd și o floare pentru bunica mea Ecaterina și, undeva departe, cineva se tinguie după altcineva plecat dintre vii și cimitirul tot e o floare și un zvicnet de petale.

Un zvicnet de floare era și în cimitirul de la Tebea unde m-am oprit la mormintul Iancului și am deșertat o damigeană de vin dată de un prieten de la București: „Ia-o și golește-o la piciorele Crăișorului" și am golit-o pînă la ultima picătură sub privirile de fel mirate a celor patru sau cinci moți uitindu-se ca în un ritual sacru.

Tot cartierul plutea în mireasmă de liliac și am deschis ușa și am intrat și mama s-a deșteptat din adormirea aparentă și era tinără și frumoasă și ochii ei mă reflectau intreg, obosit și stresat și, deodată, m-am simțit tinăr și frumos și puternic și ocrotit: „Doamne, Mircea-al meu, de cind te aștept și tu nu mai vii...".

Și eu nu mai vin și, iată, sint și ea se ridică și se agită și dă semn peste gard vecinilor, să știe c-a venit feciorul ei de la București, cel care i-a nemurit chipul pe o carte și nemurindu-i chipul i-a dat incă niște ani de viață.

Și vecinii vin curioși sau obosiți, sau cum vreți, și masa de sub vișin se umple de bucate și oboseala mi se scurge în cer și motanul se face că mă cunoaște de cind lumea și la radio se aude vocea mea, (aranjament bucurestean) și voce spune o poezie despre mama și mama se întristează brusc și se uită la vecini și vecinii la mine, și... și.... și...

S-a întimplat ceva grav, desigur, e o tăcere bizară și neliniștitoare și mama punctează (în timp ce afurisitul de motan mi se urcă spre git sufocindu-mă cu alintările-i de felină), „Nu vă uitați așa, el e Mircea-al meu, numai vocea i-or luat-oăia de la București...".

Numai atita vreau să vă spun: sint acasă și-mi este somn, și-mi este atit de bine, incit incercind să vorbesc mi-am dat seama că nu pot rosti nici o silabă.

Și-am inceput să gingurese ceva, și-am adormit trăznit sub vișinul a cărui umbră neagră ca un brici mă decapitase...

Numai atit am vrut să vă spun...

Mircea Micu

În noi e și număr și putere

Urmare din pag. I

Dunăre—București, Poarta Albă—Midia Năvodari, și incă multe altele, pentru că numai viitorul este cel care ne dă sentimentul libertății și al opțiunii. Oare, făcindu-ne proiecte, noi, oamenii, nu ne proclamăm dreptul de a ne stăpini destinul ?

Am fost alături de ei în marea sală a Palatului Republicii, i-am auzit luind cuvintul de la inalta tribună pe delegații celor mai diverse categorii sociale de tineri, care și-au dat intilnire aici, în spiritul celei mai autentice democrații.

Am fost alături de ei purtind cu un fel de orgoliu poate, ecusonul cu însemnele Presei, reprezentam alături de alți colegi ai mei prestigiul unui ziar adresat tinerilor, ai celor pe care-i apreciasem nu o dată în coloanele ziarului, scriind despre ei, despre dirzenie, exigență, conștiință, despre vocația creației sau durabilitatea faptelor lor.

Și m-am gindit că vîrsta pe care și-au adus-o cu ei la marea intilnire a Forumului tineretului este cu siguranță mai prețioasă ca aurul și conține mai multă energie potențială ca uraniul.

Interviu deasupra

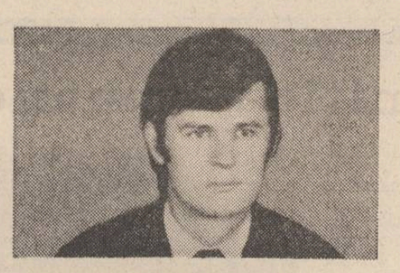

iulian moreanu

— nu vă ascund, tovarășe Bujoreanu, că ieri, imediat după ce am descins în acest oraș — un panoramic, te rog ! — impreună cu echipa de filmare, am avut o discuție, am băut chiar și o cafea ca să ne mai incălzim puțin, cu tovarășul director și cu președintele Consiliului oamenilor muncii care, aflind că vrem să realizăm un interviu cu unul dintre cei mai buni maiștri ai Trustului de construcții, n-au ezitat să vă pronunțe, într-un glas numele... Și, iată cum am aflat de dumneavoastră...

Acestea fiind spuse, frumoasa reporteră pe care pină atunci o văzuse de atitea ori la televizor fără să-i treacă vreodată prin minte că odată și-odată se va intimpla să stea față-n față cu ea, la nici un metru distanță, zimbi și intinse microfonul spre el, semn că, după începutul făcut de ea, acum îi venea lui rindul să vorbească.

Ce să zică, că doar nu-l întrebase nimic !? Și-apoi, îl mai orbea și lumina aia puternică pe care un neastimpărat de mustăcios (care după cum era imbrăcat se părea că se crede prin septembrie) i-o tot vira în ochi, cu o insistență diabolică. „La ce-o mai folosi ? că doar e destulă și-așa, încă prea destulă !" își zise și întoarse puțin capul într-o parte, privind pe deasupra orașului ca peste o machetă mai mare, ceva foarte aproape de 1:1, mai mult ca să scape cîteva clipe de senzația aceea neplăcută pină la durere, de nisip în ochi, pe care o ai atunci cind te prinde flama unui aparat de sudură. Dar mustăciosul nu se lăsă păcălit, se întoarse și el, în același timp, urmărindu-l îndeaproape, așa că lămpile incandescente îl orbau mai departe — era ca o obsesie de care nu avea cum să scape prea ușor. Reporteră își aranjă gulerul cojocului pină aproape de gură, și observînd că o anume reținere (vesnicul trac al majorității intervievaților) îl oprește „să-și dea drumul", dialogul fiind departe de a începe să se înfiripe, continuă :

— Sinteți o echipă fruntașă. Există cumva un, să-i zic, secret al marilor performanțe ?

Secret ? se miră în sine. Doar nu făcuse nici un secret din ce avea de gînd cu ei cînd preluase echipa, în urmă cu cinci ani... I-a aliniat frumos ca la armată, mai trebuia numai să zică pe loc repaus, dar și l-au luat singuri, a verificat prezența după un alt caiet decît cel de pontaj, pe care și-l făcuse acasă și în care trecuse cîteva rubrici — virsta, de unde e fiecare, care e însurat și cîți copii are fiecare și încă vreo două, trei, apoi le-a zis : „Mă cheamă Bujoreanu Constantin. Puteți să-mi spuneți nea Titel, că nu mă supăr. Sînt maistru de cinspe ani. De azi înainte sinteți în subordinea mea. În echipa mea se muncește. Cine își vede de treabă n-are cum să semneze pentru mai puțin de 3 000 de lei pe lună, cine nu... poa' să sufle-n plic și să-l pocnească, da' să-și și ceară singur transferul... Asta e !"

Să zică asta ? Cum să spună că în primele zile a făcut „căprărie" cu echipa, că mai toți erau învățați s-o cam lase pe tinjală, după un fel de mentalitate de genul „timpul trece, leafa merge, noi cu drag muncim" ? Doar mai văzuse și el o grămadă de interviuri la TV, dar nu ținea minte ca cineva să fi declarat senin : „dom'le, eu mai intîi i-am luat pe fiecare-n parte la refec, că nu prea știau bine ce căutau pe-aici, apoi am mai scos vreo trei luni untul din ei pînă au ajuns să-și ia leafa întreagă, și abia după aceea i-am chemat la o bere, pe contul meu, de aveau impresia că terminaseră stagiul militar, iar caporalul care le făcuse atitea zile amare îi invita la o despărțire iertătoare de toate necazurile de pînă atunci..."

Parcă era din nou tînăr și se afla la prima întîlnire. Nici n-ar fi crezut pînă în dimineața aceea că un om în toată firea, ca el, poate să aibă așa emoții și să se piardă atit de ușor în fața unui aparat de filmat (ce nu făcea decît să bîzîie, e drept, ceva cam enervant, ca un bondar ascuns în palmă) și a lămpilor astora cu sute de volți în ele care țineau cu tot dinadinsul să-i ia vederea. Dar ceilalți, pe care îi văzuse la televizor, cum s-or fi descurcat ? „Zii, Titele, zii ceva, nu vezi că reporterа așteaptă să spui ceva — dacă se poate, și deștept ? Dă-i cu noi în sus și noi în jos, că așa și pe dincolo, cum zic toți, și nu te mai hlizi atita în becurile alea, că așa n-o să mai apuci niciodată să te vezi la telejurnalul de seară. Că altfel, pînă la urmă, cit să mai aștepte și ăștia ? Se plictisesc și ei, își string catrafusele și pleacă să caute pe altul mai bun de limbariță..."

— Nu e nici un secret, reuși pînă la urmă să deschidă gura, propriile-i cuvinte părîndu-i-se spuse de altcineva, aflat undeva pe aproape, eventual în spatele său. Nu e nici un secret. Că doar muncim în aer liber, nu în cine știe ce laboratoare subterane, ne vede toată lumea, toți trecătorii... Nu avem nici un secret, oricine vrea să vadă cum muncim poate s-o ia pe schele-n sus, după noi... De altfel, munca nu e un secret — așa cel puțin cred eu, poate să fiu contrazis, dar nu văd în nici un chip cum s-ar putea susține contrariul — nici măcar pentru leneși, că doar n-o ține cineva ascunsă mai știu eu unde....

Reportera zimbi ca la început, mulțumită și în același timp oarecum surprinsă de răspunsul maistrului. Se gîndi chiar că ar trebui să renunțe la unele întrebări stereotipe, pe care și le fixase din timp, și să le înlocuiască cu altele care să-i solicite într-o măsură mai mare interlocutorul, și să-l facă să fie și mai sincer. Șansa de a da peste un om care s-o determine să transforme un interviu obișnuit într-un „profil" nu i se oferea chiar atit de des, incît să-și permită s-o rateze. Chiar așa, o să filmeze mai mult și îi va propune șefului de redacție această schimbare.

Maistrul Bujoreanu simțea că, pe sub pufoaică, transpirația îi ajunsese pînă la pulover. Își descheie nasturele de sus, parcă nu mai avea aer. „Cît o să mai dureze ? Maximum două, trei întrebări și gata ! Uf... de s-ar termina odată!..."

— Încă o întrebare...

„Doar două ?.... Cu atît mai bine..." Maistrul fixă cu privirea microfonul din mîna reporterei de parcă ar fi fost avertizat din vreme că cineva îl va întreba pe urmă cîte pătrățele de sîrmă are acel — un fel de stilou, care în mod absolut definitiv avea să-i capteze fiece sunet și să-l transmită mai departe, prin cîteva fire, spre o obscură bandă de magnetofon. Abia acum văzu că reporterа purta mănuși — și chiar se miră de această constatare ; ca și cum dacă ar fi sesizat mai devreme acest amănunt s-ar fi schimbat ceva în această stare de neliniște pe care o trăia acum ! Aiurea, n-avea nici o legătură una cu alta...

Micile reflectoare pe care mustăciosul în costum de blugi le minuise cu atîta îndeminare pînă atunci se stinseră, și acesta trase o înjurătură laică : „iar mi-a făcut bucata, mama ei de treabă !..." Operatorul se opri și el instantaneu din lucru, vădit nemulțumit : „Ce i-ai făcut, iarăși, Traiane ? Cînd dracu o să-ți pui odată la punct instalația ?" După care se desprinse de cele cîteva cărămizi improvizate sub formă de scaun și dădu repede să-și aprindă o țigară, de parcă (totuși) abia așteptase acest moment de întrerupere a filmării ca să-și satisfacă vechea-i meteahnă. Numai maistrul ar fi fost mulțumit pînă la capăt dacă drăcovenia aia care-i micșorase irisii la minimum ar fi refuzat de tot să se lase reparată. Ce i-o face echipa ? Îl lăsase el pe mîna ajutorului său, cu sarcini precise pe om, dar n-avea de unde ști dacă nu cumva aceștia îl pindesc, în frunte chiar cu ajutorul de prin cine știe ce cotloane și, nu că ar face haz de stîngăcia sa vizibilă de la șapte poște, dar... Dar mai bine să nu se mai gîndească la asta... Află el pe urmă ce-a făcut fiecare-n parte în tot timpul ăsta...

Începuse să ningă din nou, doar ce se oprise ieri — cu fulgi mari și deocamdată rari.

Maistrul se întreabă chiar dacă nu cumva ninsese și mai devreme, dar fie că nu observase el, fie că fulgii din jurul lor se topiseră încă în aer fiind, din cauza căldurii emanate de puternicele becuri ale mașinăriei mustăciosului care, iată, suda și el (asemenea operatorului) țigară de la țigară fără să reușească să le facă să se aprindă din nou. Foarte bine, să rămină așa, că peste zece minute el se scuză și pleacă la echipă. Să vină dînșii, dacă vor, altă dată, și pînă atunci o să mai facă și el „antrenamente" stînd cu ochii holbați în toate becurile din casă.

— Ninge frumos... zise reporterа ca pentru sine.

— Da, se simți maistrul parcă obligat să răspundă. Și în general cînd ninge e frumos. Mie mereu mi-a plăcut, îmi mai place și acuma, deși zăpada e o bucurie mai mult pentru copii. Țin minte... Cînd eram mic aveam o carte, parcă de Frații Grimm era, și avea în ea niște poze, cum să zic ?, de iarnă, în care ziceai că ninge de-adevăratelea. Ei, cînd ningea așa, ca acuma, mereu mi-aduc aminte de cartea aia pe care am pierdut-o demult...

— Dar și cînd ninge prea mult...

— Sigur, cînd ninge prea mult, se duce pe rîpă toată frumusețea iernii. Ca și anul ăsta... Cînd a întins cam mult coarda...

Reporterа schiță un zimbet și-și strinse și mai bine gulerul cojocului.

Operatorul se apropie și el după ce pînă atunci își mai plimbase de cîteva ori aparatul peste oraș, oprindu-se pentru cîteva secunde asupra unor puncte :

— Nu amețiți la înălțimea asta ?

Maistrul rise ușor și-și încheie la loc nasturele de la pufoaică. De cînd se defectase „instalația" mustăciosului își mai revenise, iar transpirația începuse să dea înapoi.

— E vorba de obișnuință. Noi ne-am învățat cu ea... O luăm cu treaba de la parter, cînd simți pămîntul sub picioare, apoi, azi la etajul întîi, mîine la al doilea n-ai timp să te gîndești că urci odată cu blocul. Te trezești la etajul nouă, și parcă tot la parter te afli...

— Cîte blocuri ați făcut pînă acum ?

Întrebase tot operatorul, acest zdrahon de bărbat care ținea aparatul de filmat într-o mînă cu ușurința cu care ai ține un ciocan. Reporterа rămase cu stiloul de microfon în mînă și-și ascunsese de tot fața în cojoc.

— Acesta este al treilea bloc turn pe care l-am ridicat în oraș. P-uri plus patru am făcut mai multe, nu mai știu exact cîte. Dar pînă să mă retrag aici, acasă, am mai lucrat la trei baraje.

— Cel mai greu pentru un constructor este lucrul pe timp de iarnă... zise și reporterа, parcă pentru a se mai dezmorți.

— Da și nu. Pentru că și cu frigul, ca și cu înălțimea, te obișnuiești tot „din mers"... Adică, treptat-treptat. Numai că, în iarna asta, zăpezile, și apoi gerurile au fost cam bruște și ne-au cam luat pe nepregătite. Cîteva zile la rînd utilajele ne-au stat înghețate bocnă. Că gerul înghează și omul și fierul. Se zice că omul nu-i ca fierul, dar numai atunci cînd trebuie să vorbești cu el — că omul are suflet, și bucurii și necazuri, pe cînd fierul, unde-l pui si-l uiți, acolo, rămîne, n-are o înmormintare în familie și-ți vine amărît la lucru, n-are nevastă care i-a născut și de bucurie a băut și el un pahar mai mult și altele de-astea... Da' și-asa, pe gerurile alea mari din ianuarie și februarie am văzut oameni care încercau să dezghețe mașinile și se rugau de ele să pornească așa cum te rogi de un copil, dimineața, să se scoale și să meargă la școală că vacanța s-a terminat...

Operatorul aruncă țigara stinsă de mult.

— Pînă termină Traian — Traiane, mai ai mult ?, mustăciosul ridică din umeri și își văzu

În paginile 4–5 : Tablouri de Teodor Bogoi (din expoziția deschisă la „Simeza")

teatru

Caragiale, dar... altfel

Multă vreme în privința dramaturgiei lui Caragiale nu a existat o corespondență reală între exegeza literară și cea scenică. În ultimele decenii însă cîteva spectacole memorabile au coincis cu studii remarcabile. Montarea Naționalului bucureștean, **D-ale carnavalului** (structură dramatică exemplară pentru reevaluarea operei), propune o lectură insolită, lipsită de condiționările pitorești tradiționale. Abstragerea din mahalaua sfîrșitului de veac XIX și plasarea acțiunii în anii '20 ai secolului prezent, în pragul imineniei crize, a fost gîndită de regizoarea Sanda Manu în perspectiva gradului de generalitate a situațiilor aberante în care se lasă tirite personajele. Personaje care — așa cum s-a afirmat nu o dată în lucrările de referință (și reprezentația încearcă să valideze la rampă cîteva din aceste puncte de vedere) își au originea în tipologiile commediei dell'arte, „modernitatea clasicului Caragiale" oscilînd între anticul mimus, slapstick (specie a filmului mut bazată pe gagul vizual) și teatrul absurd. Deprinderi snoabe dictate de o exacerbată vanitate ce trădează neasimilarea civilizației sînt grefate pe un fond de inerții grosolane. Pentru acești eroi stereotipiile împrumutate din romane foileton, filme de succes, reportaje de senzație, opere și cintece în vogă au devenit a doua natură. Unicul sentiment autentic e frica, frica de a nu-și compromite condiția de catindat, de apropitar sau particoler, reputația de amantă titulară sau amorez infailibil. Falsitatea le marchează comportamentul : naivitatea nu-i decit credulitate simulată iar indulgența ascunde culpabilități mai mari. ...O ambianță neutră de un alb nu tocmai imaculat (frizeria), apoi un spațiu auxiliar (bufetul obscurej săli de bal)... Scenografia cam sărăcăcioasă, întreaga „rețetă" economică diminuează anumite intenții regizorale, altele rămîn nefinalizate sau sînt abandonate. Există deficiențe de ritm și inadvertențe de interpretare, dar și reușite. Reconstituită, galeria personajelor arată astfel : Tordache (Eugen Cristea) — imberb, calfă cu pretenții, obraznic, arogant, serviabil sau umil, după caz ; Pampon (Alexandru Georgescu) — impozant, fioros sau culant cu ostentație, complică lucrurile, dar îi scapă esențialul, urmărește să-și răzbune afrontul cu spițerul, dar îi surîde și o aventură cu republicana, își etalează turbata gelozie, dar sfîrșește prin a accepta convențională minciună ; Crăcănel (Grigore Gonța) — deși total incapabil să susțină o revanșă, sclifosit, deloc complexat, se cramponează cu tenacitate tembelă să-l afle pe agresor : Mița (Ecaterina Nazarie) — electrica ploieșteancă „desperată și isterică" mimează patetismul stelelor de cinema, vrea satisfacție nu atit pentru dragostea înșelată, cit pentru orgoliul rănit, dar se va resemna în fața unei rivale mai expertă, mai dotată ; Didina (Ioana Bulcă) — alint și vulgară provocare, debordantă feminitate ; Girimea (Damian Crișmaru) — șarmant fante tomnatec, nu abandonează încă escapadele extenuante, domină printr-o inteligență practică ; Catindatul (Claudiu Bleont) — fragil și desuet, „imponderabil" chiar insul fără nume, fără virstă ce se complace într-o postură de maximă stupiditate, victimă inocentă, suportă stoic violența gratuită, pare încet la minte, dar are apetitul filozofării. Farsa își dezvăluie tragismul pe măsură ce cuplurile se refac (fiecare crede ce îi convine), iar finalul rezervă „noi păcăleli" : omul ordinii se vădește ordinar măsluitor, fapt deja consimțit ; Catindatul pare răpus de tovarășii de petrecere, se scoală însă reluîndu-și grimasa de perpetuă bună dispoziție... Un înduioșător Arlechin, două posibile Colombine, un „furioso ex-capitano", un iremediabil încornorat, bărbierul șarlatan și donjuan, un Scapin nu tocmai ager, un palid Pulcinella se străduiesc să mențină tempoul comediilor sennettiene fredonînd romanțe și tangouri prinși în chinga unor mereu repetabile vicii, etern umane...

Irina Coroiu

televiziune

Sîmbăta, duminica

● Răsfoim „albumul duminical", trecînd cu dezinvoltură de la o rubrică la alta, însoțiți de același zîmbet al crainicei și mirîndu-ne de absența desenelor animate pentru copii. „Filele" albumului se citesc repede, nimeni nu stă să le citească de două ori, din istoria filmului mut avem ce învăța, secvența telespectatorului ne stîrnește frumoase aduceri aminte, care ar trebui romanțate. Alteori, fără să vrei, te vezi deodată privind emisiunea-concurs „Șlagăre în devenire" și te miri de cum poate prezenta Octavian Ursulescu niște compuneri care, nu numai că nu vor deveni șlagăre (trebuie să fii cel puțin critic muzical ca să le memorezi), dar nici nu vor putea fi fluierate niciodată ! ? Despre textele acestor „șlagăre" nu e cazul să vorbim, puțini dintre noi ar îndrăzni să danseze auzindu-le. Cîntăreții și cîntărețele sînt neverosimili și neverosimile, ei și ele par, deși cîntă, că nu există, mișcările le sînt tragi-comice. Și dacă în alte meserii este nevoie de carte și practică pentru a te afirma — ca muncitor, țăran, inginer, doctor, arhitect, șofer, constructor etc. — în muzica noastră ușoară cîntărețul și cîntăreața par a fi un fenomen natural, el și ea par să nu fi învățat nici măcar să meargă, dar să se miște ritmic ! Atît de puțină ambiție într-un concurs care vrea să lanseze, nici mai mult nici mai puțin decît șlagăre. Noroc cu juriul care, cu o blindețe greu de priceput acordă note pentru care Iglesias și ceilalți „obscuri" ar păli de invidie. Nu le doresc celor din juriu și prezentatorului nimic altceva decît să asculte zilnic „șlagărele" cu care vor să ne fericească viața.

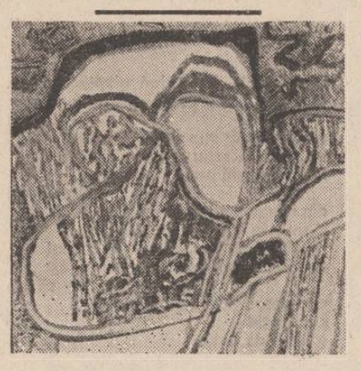

● O emisiune excelentă ca idee, însă cu fluctuații ca realizare este **Cintarea României — de pe marea scenă a țării pe micul ecran.** Emisiune interesantă, care are drept țel prezentarea cît mai bogată și cît mai diversă a creației spirituale a fiecărui județ, aceasta atunci cînd nu este festivistă, cu dansuri și cîntece prea îndelung stilizate, este un extraordinar prilej de a călători și de a cunoaște minunata noastră țară în tot ce are ea mai frumos și mai adevărat. Exemplară a fost, astfel, emisiunea dedicată Doljului, în care a strălucit, cum era și firesc, Tudor Gheorghe. A căuta și a descoperi tot ce este specific fiecărei zone, iată sensul emisiunii după părerea mea. Trebuie deci filmat cît mai mult afară, și mai puțin în sală, ca la un spectacol obișnuit de ansamblu folcloric. Cînd se face așa, emisiunea își atinge țelul său principal, cînd nu, rămînem cu regretul de a fi pierdut încă un prilej de cunoștință, dar și cu speranța că acesta va fi repetat cu mai mult talent și cu mai multă bucurie.

Iulian Neacșu

orașului

mai departe de treabă —, pînă termină Traian, eu mă duc să dau o raită prin șantier, zise, și înșfăcindu-și aparatul dispăru pe scara care dădea pe acoperișul blocului.

— Vă ascultă echipa ? îl întrebă reportera.

— Mă ascultă, pentru că și eu mă port omenește cu ei. Îi înțeleg atunci cînd e cazul și îi sancționez tot cînd e cazul.

— Mai mult îi înțelegeți sau îi sancționați?

— Sancțiuni n-am mai dat de mai bine de patru ani...

— Dar de înțeles, cînd i-ați înțeles ultima dată ?

Își aduce aminte imediat, doar ziua aceea nu era de uitat cu una, cu două :

— Anul trecut, a fost în șase octombrie, într-o simbătă...

— Rețineți atît de bine data ?

— Păi da. Atunci s-a însurat cel mai mic din echipă, Alfiri Ion îl cheamă, un băiat liniștit din Moldova. A luat o fată, tot din satul său, din Mironeasa și a adus-o aici și a calificat-o sudoriță. Aveau cununia civilă la 12, la Consiliu, că la ora aia îi programaseră, și am zis că așa era normal, să-l învoiesc toată ziua, adică l-am trecut prezent. I-am zis că să ne ierte că nu putem merge cu el, dar după program venim și noi la restaurant să ciocnim un pahar de vin și să... mă rog, așa cum se obișnuiește — veniseră și niște rude de-ale lor, și aceia, în sfîrșit, nu, că să vină cine-o vrea la „Central". la restaurant, că nu-i costă nimic, și nici pe însurăței, că suportă ei toată consumația, fără nici o pretenție de „dar". În ziua acea n-am fost bun de nimic. Pe la 11 jumătate am oprit lucrul, am trimis după flori, și pe răspunderea mea am plecat la Consiliu, așa în haine de lucru cum eram îmbrăcați. Nici nu vă închipuiți ce bucurie a fost pe capul lor ! Am stat o oră, apoi ne-am întors la șantier și pe la șase ne-am dus la restaurant. Doar promisesem, nu ?...

Și maistrul rise, un rîs eliberator și sănătos de om ce fusese prins cu cine știe ce mare poznă, care nu-i mai ședea bine deloc — dar asta fusese, și nimeni nu mai avea cum să întoarcă lucrurile. Nu mai spuse însă că luni fusese chemat la director, direct la director ! Se aflase, fusese sigur că se va afla și știa foarte bine ce-l așteaptă. Directorul îi ceruse situația la zi a lucrărilor — o avea pregătită —, adusese pe departe vorba despre ordinea și disciplina care trebuiau să troneze în șantier, după care îl luase direct : „cine v-a dat voie să plecați de la lucru la jumătatea zilei ?" — „eu!", „a băut cineva, ceva ?" — „toți, cîte o jumătate de pahar de șampanie", „vasăzică și dumneata ai băut ?" — „am fost primul care a închinat în sănătatea și fericirea celor doi miri", „dar ce, la Consiliu nu mai au cupe ?" — n-au avut...", „tovarășe, tovarășe Bujoreanu, eu... dacă mi se mai aduce la cunoștință așa ceva..." Apoi directorul l-a întrebat dacă mai era cineva neînsurat în echipă. Nu mai era nimeni, Ion mai rămăsese, dar acum era și el la casa lui. I s-au înapoiat hîrtiile nici măcar o secundă parcurse cu privirea, și pînă să se ridice din fotoliul în care șeful Trustului îl țintuise doar cu două vorbe — „ia loc !" — a mai auzit, parcă nevenindu-i să creadă că scăpase numai cu atît : „bine, nea Titele, asta a fost tot, să vă trăiască, ce să mai zic ?, dar să-i spui lui Alfiri că botezul să-l fixeze într-o duminică... și să nu uite să mă invite și pe mine. Și-acum, hai la treabă..."

Lămpile-becuri din mina mustăciosului se aprinseră, își aruncară cîteva clipe voltii în ochii maistrului, după care pălîră din nou. Reportera își întrebă colegul de echipă dacă, în sfîrșit, a terminat, dar acesta nu scoase un cuvînt, ridică iarăși din umeri a habar n-avea și el. Maistrul era în continuare cel mai bucuros pentru această situație. Și unde mai pui că nici operatorul nu mai apărea, cine știe pe unde se pierduse, n-ar fi fost exclus ca să fi dat o fugă pînă la cel mai apropiat bufet în căutarea unei țuici fierte.

Ninsoarea începuse să se întețească.

Maistrul privi în jos, și își dădu seama că de unde se aflau, orașul părea mult mai mare, mai întins. I-o fi văzînd cineva, cocoțați tocmai acolo, sus ? Nu credea. Un bloc, chiar și în stadiul de finisare nu interesează mai pe nimeni. Decît, eventual, pe viitorii locatari. În rest, face parte din peisajul obișnuit, și nimeni, luat cu treburi, nu se oprește în loc să vadă ce se petrece pe acoperișul lui, mai ales cînd mai are și nouă etaje, convins că acolo nu se poate întîmpla nimic deosebit. Și apoi mai e și incomod să stai cu capul mult dat pe spate în speranța că, doar-doar, nu mai e mult de așteptat, și în curînd de-acolo trebuie să-și ia zborul vreo farfurie zburătoare. Maistrul își aduse aminte că în urmă cu cîțiva ani văzuse un film în care niște zbanghii de tineri aruncaseră de pe o construcție un manechin, marcînd astfel, într-un mod timpit închiderea lucrării. Filmul fusese văzut și de alții, desigur, și după terminarea primului bloc turn unul din echipă a zis că ce-ar fi să facă și ei chestia aia. Fusese ca turbat în ziua aceea, deși la urma-urmei nu fusese decît o vorbă aruncată în vînt, și nu se lăsase pînă nu-l mutase pe cel cu ideea într-o altă echipă — aceasta fusese „sancțiunea" dată acum patru ani. Da, uite că făcuse și din astea, dar se văzuse nevoit s-o facă — de unde putea ști că vreodată, în lipsa lui, acela nu va construi chiar un manechin și va crea panică în trecători ? Că pînă se limpezesc lucrurile...

— Ați făcut vreo invenție sau inovație ?

Reportera îl trezi din gînduri.

— Nu. Dar am sugerat de cîteva ori anumite schimbări la schițele proiectantului. Nu esențiale. Mai precis, am propus aplicarea unor motive populare stilizate la balcoane și la ferestre, cum văzusem că începuse să se facă prin alte orașe.

— Și v-au fost acceptate ?

— La început, nu. Că se încarcă devizul, că nu sînt materiale, că ar arăta nu știu cum, ba cineva mi-a replicat că n-am fi... zonă folclorică, sau că n-avem tradiții folclorice, cam așa ceva... În fine, pînă la urmă am fost înțeles. Și, uitați-vă și dumneavoastră, adică, mai bine o să vedeți cînd o să coborîm; e foarte frumos. Că zău așa, prea erau toate la fel și semănau într-adevăr cu niște cutii de chibrituri, cum s-a spus o vreme. Bine, între timp, și arhitecții au început să pună mai multă fantezie în proiectele lor... și la un bloc frumos proiectat trebuie să răspunzi cu frumusețea lucrării.

Mustăciosul își puse din nou în funcțiune „instalația". Apăru și operatorul, ca parașutat, și-și fixă aparatul de filmat asupra figurii maistrului. Iar biziitul enervant de bondar, iar luminile acelea orbitoare.

— O ultimă întrebare, tovarășe Bujoreanu, zise reportera, și operatorul se întoarse spre ea. Ce satisfacții, împliniri ați avut în ultima vreme ?

Maistrul stătu puțin în cumpănă. Ce mult ar fi vrut să-și pună o palmă streașină la ochi; dar nu se cădea, că doar nu era o țață rușinoasă, sau care căuta cu privirea în lungul uliței pe cine știe cine și nu reușea să-l deslușească.

— Nu știu cum să zic... ca să nu mă înțelegeți greșit... Pe plan profesional n-ar fi nimic deosebit... Lucruri obișnuite... Ne realizăm întotdeauna sarcinile de plan în devans, nu avem abateri, accidente... În schimb, m-am bucurat mult de tot cînd am aflat că am fost ales, deputat în circumscripția mea, în care am fost propus să candidez, fără nici un vot împotrivă. Mă bucură cînd oamenii au încredere în mine, fie ei șefi, subalterni sau simpli cetățeni. Și ar mai fi ceva... De cîteva zile am devenit bunic...

— Băiat, fată ?

— Băiat...

Asta fusese tot. Reportera îi urase să-i trăiască nepotelul, îi mulțumise pentru interviu, apoi plecaseră pe șantier. Mai discutaseră ce mai discutaseră, operatorul mai filmase cîte ceva, apoi echipa plecă.

Peste două zile, cînd i se spusese că va fi prezentat interviul la TV, acesta nu apăru. Telejurnalul se terminase ca de obicei cu „starea vremii" și nu putu să-și ascundă un fel de amărăciune, mai ales că aflaseră toți că în seara aceea urma să apară la televizor. Și-apoi, deodată, fără să se mai aștepte, își văzu figura pe ecran. „Sînteți o echipă fruntașă. Există cumva un, să-i zic, secret al marilor performanțe ?" Echipa lui, lucrînd, și el : „Nu e nici un secret..." Generic — „Oameni ai zilelor noastre... Vă facem cunoștință cu..." Reportera : „Nu vă ascund, tovarășe Bujoreanu..." El, spunînd ceva din ce vorbiseră — după ce interviul se terminase ! — în timp ce coboriseră în șantier. Nu-i venea să-și creadă ochilor !...

În seara aceea plînse pentru prima oară în viața sa.

doina sălăjan

Un gînd visat

Un gînd visat, durînd doar o clipită
Ce-o bate pleoapa cînd clipești. Dar cît
Imens cuprins de pofte și ispită
Avea în el și cît măreț urît !

Rupîndu-se din straturi suprapuse
De drojdii negre și cu izuri reci,
Era nestăpînit cum e o tuse
Cînd gata ești de silă să te-neci.

Un riu tăia adîncul vieții mele
Cu revărsate valuri peste mal,
Cu luciu auriu de catifele
Și tot mai gros, mai galben în aval.

Creștea de parcă ar fi vrut să-nsume
Întregul cantităților ce cad
Din ploile ce plouă peste lume,
Din ce în ce mai larg săpîndu-și vad.

Era de-acum în zvîrcolirea-i vastă
De zeci de ori o forță mai presus
De-a valurilor ce-au izbit în coastă
Țărmul din veci oceanelor supus.

Și totuși, nu puterea lui grozavă
Trezea în mine un instinct impur,
Ci aurul din orbitoarea pleavă
Stropită de-un virtej de val spre-azur,

Materia fantastică pe care
Recunoscînd-o brusc, mă inchinam
Văpăii ei, cum se-nchina la soare
Încă-n pruncie omenescul neam.

Aur era pînă-n străfund și pînă
La zarea către care se-ntindea
Acest puhoi, țișnind ca dintr-o vînă
Gigantică o singerare grea.

În strălucirea purelor carate
Bătea-nspre roșu galbenul. Scînteî
Reaprinzînd în purpuri subțiate
Cînd val pe val aluneca, ulei.

Riu fără soț, în iadurile-obscure
Avînd izvor și nu în lumi firești,
Cu diavoli necăjiți trimiși să fure
Cum s-or pricepe suflete-omenești.

Era capcana care mi se-ntinse,
Era nefastul obiect de troc
În schimbul cărui viața-mi se învinse,
Era schimonositul meu noroc.

Stăteam pustiu și încă nu-mi dam seama
Că bunul meu de preț mi-a fost luat,
Și că în locul gol rămas da iama
Un duh demonic, crud și-ntunecat,

Un hulpav jind amestecat cu ură,
O răutate-amară ca un zaț
Acestui riu-nălucă pe măsură.
Mă-mbolnăvisem de-un mortal nesaț.

Mai mare îl voiam, un Nil, și încă
Un Amazon mărit de zeci de ori,
Ne-nchipuit, în matca lui adîncă
Puindu-și mineralele comori.

Chiar Cresus, stăpînind aurifere
Nisipuri, n-ar fi fost mai îndirjit
Ca mine-n lăcomia-i de putere,
Cînd bogăția, vremii l-a vestit.

Revarsă-te, strigam, colos de aur,
Cum eu de tine, tu de lumi flămînd
Izbește-n țărmi ca-n fieru-ncins un faur,
Sub jerbe de scîntei înaintînd !

Subjugă minți și inimi ; cu subtilă
Nerodnicie fii-mi tu de folos.
În tîrgul ce va-ncepe fără milă
Întoarce mii de suflete pe dos,

Mănuși, pitind în căptușeli ruptura
Și slinul de pe mîna cu inel.
Fă-l să-și arate-n graba-i, impostura,
Uitînd în cui peruca, pe cel chel.

Alunecă-le pînă peste praguri
Și-ncet adună-ți valul înapoi.
Amușinînd s-or furișa, șiraguri,
Ai demnității farisei de soi.

Vor fi puternici, nevoiași, de-a valma,
Esteți și brute, generali, răcani,
Amestecîndu-și ruga și sudalma ;
Femei subțiri și tîrfe de doi bani.

Vor fi acei care-au făcut o artă
De a se vinde pe nimic, și cei
Prădalnici lupi care sfios se poartă
Și înduioșători ca niște miei.

Ai noștri-s toți ! Dar tagma lor infamă
Nu mai interesează nici un iad.
O altă pradă demonu-mi reclamă :
Incoruptibilii care nu cad !

Mai creștî încă, urlam, colos de aur,
Din rivnă nu precupeți nimic !
Nu e posibil din acest tezaur
Să nu rivnească pîn'la urmă-un pic.

Asmute-ți vraja ca pe-o haită iute
Ce-nconjură vînatul fără greș.
Mai diavolești decît oricare brute
Sunt ei, acești puțini, acești aleși !

Ei, gemenii cumplitelor erinii,
Ce n-au fost zămisliți decît spre-a fi
Tulburătorii prinzului și-ai cinii
Și-al somnului bogaților. Din zi

Și pînă-n zi privirea lor acuză
Și mustră gura lor. Și chiar cînd par
Înfrînți, ca dintr-un jar ascuns sub spuză
Dă-n vilvătăi în ei un nou pojar.

Pe ei îi vreau, pe-acești arhangheli sumbri
Și luminoși, în crini implătoșați.
Dar vii îi vreau și nu în lumea umbrii,
Vrăjiți de unda ta și-ngenunchiați.

Ar fi de-ajuns c-un deget să te-atingă
O clipă, orbitorule și prinși
Vor fi și-n stare să-i învingă
S-or dovedi mărunții stropi prelinși.

Ori, poate știi, ființă-neființă
Ce-ai înălțat și dărimat vieți
Că-ai cumpăra nu-ți este cu putință,
Că sufletele lor sunt fără preț ?

O, scurge-te cu milurile toate
De glorie himerică, duh rău !
În gîndul cît o clipă care bate
Văzui cel mai nevolnic chip al tău !

Și-n gîndul-vis durînd cît o clipită,
Nălucă a puterii strălucind
M-ai nărăvit la searbăda-ți ispită,
M-ai dedulcit la cel mai josnic jiind.

Am fost într-o secundă de vecie
Stăpînul cel mai rob din cîți au fost
De bună voie sluji la nebunie,
Cerîndu-ți ție-al bucuriei rost.

Acum, ieșind ca din genuni, cu groază
Mă-ntreb : însinuat ca un venin
N-ai să-mi rămîl în cuget ca o piază ?
Doar sunt atîți ce-n gîndul treaz te țin !

Și mă întreb ce mare întuneric
De umilinți de care nu mai știu
Te-a zămislit, răzbunător himeric,
Gînd aiurînd în somnu-i ca-n pustiu.

constantin abăluță

Elegia a doua

„Încă nu pot să înalț un imn liniștei
pe care mi-o doresc și de care mi-este foame".

Nichita Stănescu.

Astă seară nu am mîncat nimic
mîine nu mă duc la serviciu
aștept să se-ntîmple ceva
privesc crăpăturile din pereți și dușumele
aceste rezerve de prietenie rămase
de la cutremur și cred
că între polul nord și polul sud
lifturi-pirat ne fură respirația.

Încă nu pot să înalț un imn liniștei.
Resortul celui pe care-l cheamă ion
sau vasile
te lovește-n buric și începe să plouă
pînă cînd pielea ta se udă se lărgește.
Poți atunci intra prin expoziții și prin prăvălii
să ceri ciuperci sau ochelari sau limuzine
fii sigur nimeni nu te va băga în seamă
cel mult ca pe-un exponat nereușit
te vor scoate pe ușa din dos
dînd cu spray în urma ta.

Ce trebuie să fac cînd sînt singur.
Aș da un telefon să-mi răspundă un copac.
Aș lua în palmă un ou
trebuie să fie în toată casa asta goală
vreunul —
teroarea gălbenușului iradiindu-mi palma
aprioric, cu o clipă mai devreme.
Sînt omul momentan : închipui
soluții ieftine în calmul prezent
mă ghemuiesc în propria etate răsuflu
tot mai rar
iar după vizita vreunui prieten
mă simt mult timp amețit
ca după o injecție prea tare.
Încă nu pot să înalț un imn liniștei.

Elegia a șaptea

„Două siluete într-un singur pătrat
înseamnă ploaie".

(dintr-un poem mai vechi)

Un pătrat încape într-un alt pătrat.
Ploaia începe să-nsereze aerul.
Pași din străzile vecine se adună
pe strada mea
și e un arbore care se leagănă
pînă cînd casele se chircesc
ca niște fructe demult scuturate.

O, oamenii
ce-or face ei acum.
Chipurile lor subțiate
printre perdele și pahare
și mîinile de-o vetustă cutezanță
atîrnînd în unghiurile odăilor reci.
Simțurile lor hrănind
canibalismul telefoanelor televizoarelor.
Și din cînd în cînd bruiajul singurătății
dinamitînd totul.

Din cînd în cînd pantofii cumpărați în grabă
spre a se macera în pămînt
odată cu picioarele
celor dragi.
Un pătrat încape într-un alt pătrat.
Ploaia începe să-nsereze aerul.

Elegia a noua

„Cu vremea înveți să fii singur prin tramvaie".

(dintr-un poem mai vechi)

Cu vremea înveți să fii singur prin tramvaie
în lumina gălbenă ca o doctorie.
Prin ganguri obscure vecinii te strigă pe nume
dar tu ești singur printre prăvăliile
cu orologii și cu somnifere
și nu-i auzi nu-i auzi.
O, cine n-a fost niciodată
absolut singur pe trotuare
lîngă parbrizele mașinilor parcate oblic
lîngă prietenii parcați oblic ?

Cine în zile noroase
n-a urmărit cum bat aleile-n fereastră
și crengile arborilor cum zgîrie
pielea nevăzutei mumii ?
Celofan e singele nostru
celofan cu sclipiri scurte în virtejuri
și dus de vînt pe străzi întortochiate
izbit de ziduri și de uși necunoscute.
Să vrei să îl oprești să vrei să-l măturî
în puncte fixe unde dă zăpada
luciri bezmetice — prea dureros.

Căci cine n-a încercat durerea
de a rămîne dintr-odată
singur pe trotuare
lîngă parbrizele mașinilor parcate oblic
lîngă prietenii parcați oblic ?

plastică

Lirism și expresivitate

În planul ideal al verbului concretul este o iluzie a stărilor, ideea de contur este vagă „moarte vopsită cu viață / clopot vopsit cu vorbe", spune Nichita Stănescu prin senzaționalul portret al poetului și a *Florilor pentru poet*, din expoziția deschisă recent la *Simeza* ; o iluzie esențializată și reținută pe pînză ca o realitate filtrată printr-o lentilă de transparente cristaluri. Chipul lui Nichita este o „iluminare", expresia poeziei, îngerul purității.

Aceeași atitudine impresionistă, de o mare sinceritate, domină întreaga expoziție (59 de pînze) a lui Teodor Bogoi, pictor care are harul de a vedea și percepe realul cu intensitatea cu care vedem peisajul în noapte luminat de un fulger ; lumina estompează conturul focalizînd esența, fenomenul selectat și devenit subiect pictural. Pictorul trăiește natura sentimental, îi descoperă viața de dincolo de culoare („Confluențe"), de spectacol, în energiile care-i tălmăcesc în profunzime și autenticitate rostul, are o viziune orfică a naturii, descoperă fenomenul (Erscheinung) din peisaj ; dealul este învăluit într-o lumină blind-apollinică, exploziv primăvara, într-o ciudată reculegere, contemplativă, toamna, contururi severe (*„Zăpadă"*, *„Fereastră în vis"*, *„Ipostaze ale toamnei pe dealul Merez"*), în care primează un excelent observator reducînd elementele compoziționale la esențele lumii naturii într-o lumină alb-albastră. În *„Meditație"* stăruie visul iernii.

Teodor Bogoi recompune lumea vegetală în irizări solare, cîmpurile lui înfloresc într-un alb imaterial, un puf de legendă plutește în nori de colb (*„Iarba"*, *„Primăvara"*, *„Casa și primăvara"*), livezile cîntă imne ochiului printr-o boare mișcătoare peste desenul exact și lucid, pasta de culoare cîștigă un surplus de transparență obținută din tensiunea cadrelor. Pictura lui Teodor Bogoi provoacă un sentiment tonic, o bucurie care ți-o restituie doar adevărul ; spațiile sale sînt o mîngîiere a țărinei, o ancestrală înțelegere dintre om și peisaj, dintre om și timp, unul lucrînd asupra celuilalt într-o permanentă armonie. Personalitatea lui Teodor Bogoi se conturează definitiv prin această expoziție personală, de o rară unitate stilistică prin modul său de percepere a realității calendaristice din natură. Zăpada și florile sînt muzicale, mătăsoase plingeri, sugerează transparența prin formule poetice, carnația frunzei, umedul alb al florii, lumina interioară coerentă, lîngă elementul concret, real intervine datul de basm mai cu seamă atunci cînd în centrul lumii sale sînt copiii cu chipurile tăiate dintr-o pură lumină. Și atît de frumoși sînt copiii lui Bogoi, de o cuceritoare expresivitate încît realizările lui în această arie tematică (*„Omul"*, *„Gîgă"*, *„Jocul lui Ionuț"*) cu totul de excepție, ne duc cu gîndul la marii maeștri ai genului. Construcția densă a imaginii, limpiditatea culorilor de la alb-verde cu irizări de oranj ori violet pun în evidență o sensibilitate profund interiorizată. Iconicitatea imaginilor se încarcă de mesaje străvechi, de turbulența mirabilei semințe (*„Minzul"*), o înălțare a realului în mit ; elementele se condiționează reciproc, unele pe altele se susțin într-o stare de înălțare la cîntec.

Desenul înregistrează datele eterne, liniile dintotdeauna din lucruri, linii care dăinuie ; florile și rodul, gîndul, organizîndu-se aparent involuntar într-o cromatică descîntată de lumină, o sărbătoare a culorii. Această culoare participă la revelarea etnosului nostru. Cai și călăreți în amiază, cai la scăldat în strălimpezi ape, drumuri de țară, copii sprijindu-și jocul în bătrînele streșini, dealul sub presiunea timpului, sub ploi solare și grădini omenești, superb imn adresat mîinii ziditoare de frumos ; iată cîteva din subiectele predilecte prezente în pînzele acestui pictor la *Simeza*, un adevărat eveniment plastic în viața Capitalei. Pe cînd o sală pe măsura realizărilor sale ? Pe cînd o retrospectivă Teodor Bogoi ?

Ion Iuga

muzică

«Colecția națională de folclor»

După remarcabila carte dedicată melodiilor populare românești de joc, semnată de Corneliu Dan Georgescu, Editura Muzicală continuă publicarea unor lucrări științifice, acoperind sistematic și reprezentativ cele mai diverse sfere ale fenomenalității folclorice românești. Aici se integrează lucrarea Speranței Rădulescu — **Tarafuri și acompaniamentul armonic în muzica de joc** — lucrare de sinteză teoretică și exemplificare a interesantului subiect abordat : „la temelia studiului și antologiei de față a stat un corpus care numără 404 de transcrieri muzicale de jocuri populare în execuție de taraf. Antologia cuprinde 143 de texte muzicale... Alegerea a fost orientată atît de criterii științifice cît și de criterii estetice. Trebuie precizat că, în majoritatea cazurilor, criteriile nu se contrazic, ci determină opțiuni similare, textele semnificative din perspectivă etnomuzicologică fiind în același timp creații muzicale de certă **valoare. În** ceea ce privește criteriile științifice de reprezentare în antologie, observăm diversitatea lor și legăturile organice existente. Reprezentativitatea este elementul principal aici ; distingem deci reprezentativitate în privința ilustrării tuturor zonelor folclorice, tuturor alcătuirilor de bază ale tarafurilor (paginile de început ale cărții fac o minuțioasă analiză etimologică, istorică, socială și muzicală a cuvîntului **taraf**), tuturor modalităților principale de acompaniament și de înlănțuiri muzicale la nivelul micro-arhitecturii muzicale și a tuturor tipurilor reprezentative de melodii, bine caracterizate armonic. Pentru a nu renunța la cîteva melodii de mare frumusețe, autoarea întocmește o **Addenda,** structurată în trei microantologii zonale.

Întinsul studiu teoretic care deschide lucrarea este de o deosebită valoare din perspectiva unei rigori și adecvări metodologice la un subiect unde diversitatea este extremă. Problema principală este cea a criteriilor de clasificare (și deci de antologare) a materialului. Vom începe prin a-l enunța pe cel în fața căruia trebuie să fim sensibili : „Unui lăutar orchestrant (orchestra populară este un fenomen al contemporaneității prin excelență — n.n.) i se pretinde să cunoască și să poată oricînd interpreta un repertoriu foarte variat și diferențiat stilistic... Este evident că exigențele de fond diferă consistent de cele impuse unui membru de taraf tradițional. Marii lăutari de sat de acum cîteva decenii — Sidor Andronicescu, Ilie Chirea, Lache Găzaru, Victor Radu, Gheorghe Moțoi... — ar fi căzut cu siguranță la un imaginar «concurs de admitere» într-o orchestră populară. Aceste exigențe îi forțează pe mulți dintre valoroșii noștri lăutari-țărani rămași încă aproape de tradiție să facă eforturi exagerate de «modernizare», eforturi care le periclitează acuratețea stilistică. Dacă strădaniile izbutesc, muzicanții par să se realizeze în plan profesional și social (devenind) vedete ; dacă nu, ei rămîn în sat, modești slujitori ai unei arte de a cărei măreție nu vor fi niciodată conștienți". Asupra criteriilor de ordin muzical, centrate pe dimensiunea armonică, nu insistăm aici decît în a reliefa seriozitatea deosebită a întreprinderii. În schimb, o scurtă prezentare a criteriilor de ordin general sociologic este necesară. Se disting aici : a) criterii funcționale (tarafuri tradiționale, de concert, orchestre populare), b) criterii de mediu social (rural și urban), c) criterii morfologice axate pe componența și centrarea grupului acompaniator, d) criterii „particularizante" (de exemplu, la tipul caracterizat de instrumentele cu coarde ciupite se introduc subtipurile determinate de chitară, zongoră sau cobză). Traduse într-o combinatorie, cele patru criterii „exprimă **coborîrea de la general către particular".** Adăugînd și interesantele considerații sociologice privitoare la statutul primașului, soliștilor, conducătorului grupului armonic și orchestranților, vom remarca valoarea deosebită a acestei contribuții.

Viorel Crețu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

FESTIVALUL LUCIAN BLAGA

SEBEŞ ALBA

CIVILIZAŢIE ROMÂNEASCĂ

Izvoarele lui Blaga

El s-a întrupat din larma născută „Cînd urlă din Tracia vintul / năpraznic şi valuri şi valuri ridică..." după cum înmărmurea Sofocle în „Antigona"...

Din muţenia, de peste milenii, a lui Inochentie Micu-Klein care, aidoma lui, a căpătat tîrziu darul vorbirii, iar miracolul acesta l-a întors către obiditii săi români ca pe o suplică binefăcătoare...

Din puterea lui Iulianus cel Tînăr, care a stăvilit ciuma într-un sector al Romei doar printr-un cuvînt, dar acela teurgic...

Din slăbiciunea femeilor cu tîrs, înzăpezite pe vîrful Parnasului, unde mergeau să danseze în procesiune...

Din neştiinţa zeului Pan, care cînta din flautul cel cu şapte ţevi, egale la număr cu înţelepţii...

Din ştiinţa umilului vlădică Pavel Tordaş, care prin Lancrămul anilor 1560 stăruia a se tipări cărţi româneşti, predica şi întrunea sinoade ale strămoşeşti noastre legi...

Din epifaniile venerației antice şi din ereziile lumii moderne...

Din spiritul patern al „popei cu barbă de argint şi vorba de aur, precum şi din tradiţia arhaică a mamei „cu părul cărunt apoi ireal de alb şi ochii mari de basm"...

Din epigrafia romană, cu reflexe horaţiene, de care e plin Ardealul, dar şi din legendele dacice fumegînd pe Bistriţa Aurie...

Din pactul faustic scris cu cerneală de arin şi din tulburarea apelor confesionale...

Din „caracterul de basm" al lumii în viziunea lui Novalis şi din legenda mişcatelor cringuri macbethiene, ce l-au făcut să se simtă toată viaţa „om de pădure"...

Din perspectiva sofianică a bisericuţelor de lemn şi piatră risipite prin Alba, Sebeş şi Streiu — Sîngeorz, dar şi din incenuşatul Pompei...

Din Olimpul „casei de la vie" al Lugojului, unde zodia sa a fost fulgerată de conştiinţa de sine a demiurgului, şi din întregul nostru duh mioritic, de popor străvechi de agricultori şi oieri, în trunchiul căruia magicul şi miticul pîlpîie ca aurul stelelor...

Din toate acestea s-a născut Lucian Blaga, cel „mut ca o lebădă". Dacă Orfeu s-ar fi apucat de scris cu siguranţă că aşa ar fi arătat. Înainte de a avea o gîndire mitică, Blaga a avut un puternic simţămînt istoric, o clarviziune asupra trecutului acestui neam care a ţîşnit întreg în fiinţa sa, ca unda de apă de sub pragurile ierbii. Ceea ce pentru poezia şi filozofia europeană, mai cu seamă de factură germană, era o nostalgie îndepărtată după aticismul lumii antice, pentru Lucian Blaga a fost o revelaţie organică a moştenirii autohtone. Nu de la curentele europene avea să înveţe el gîndirea poetică în parametrii clasicismului etern, de vreme ce Şarpele glykon, cavalerii danubieni şi divinităţile de tot felul mai populează şi azi, cu fantasmele amintirii lor, spaţiul de o armonie etică desăvîrşită în care s-a născut poetul.

„Tot ce gîndeşte şi creează un român — declara el în luna mai a anului 1942 — trebuie să poarte amprenta specificului românesc. Indiferent de unde vor fi luaţi eroii, subiectele, unde se petrece acţiunea. Prin însuşi faptul că o operă de literatură este produsă din capul unui român, e specific românească. E greşit să considerăm că ar fi românesc numai ce se petreçe de exemplu la ţară, cum au înţeles semănătoriştii. Nu interesează, în problema aceasta, forma, coloratura, elementele exterioare. E un fel superficial de a vedea lucrurile. Interesează spiritualitatea". Din perspectiva acestei spiritualităţi, cu metodă şi gravitate, Lucian Blaga a făurit o operă fără predecesori şi, probabil, fără urmaşi.

Pe „malurile amarandine ale bătrînului Dunubiu", după cum elogia Nicolae Filimon frumuseţile Vienei, am putut citi pentru prima oară în original un document provenind de la Blaga. Nu era un manuscris poetic, nici o însemnare de student, cu atît mai puţin o scrisoare de familie. Era pur şi simplu o cerere adresată la 3 octombrie 1917, în plin război de făurire a României Mari, comitetului de conducere al Societăţii România Jună, prin care viitorul mare poet solicita acordarea „unei mese gratuite din fondul pentru masă al studenţilor români". Inima mi s-a înmuiat mai tare cînd am văzut, alături, un certificat de paupertate, din care reieşea că nu poseda „nici un fel de avere, mişcătoare sau nemişcătoare". Asta scria, la 22 de ani, cel care era totuşi, în deplinătatea sărăciei sale, posesorul unei uriaşe averi : fruntea sa, care „plătea cît o împărăţie", aşa cum scrisese, în alte circumstanţe, cineva despre Mihai Eminescu. Am făcut această paranteză pentru că revista „Luceafărul" se adresează, în special, tineretului, găzduieşte cu preponderenţă tineri scriitori. Învăţa-vor ei ceva din pilda de o mare modestie şi noblete a creatorului ? Virtuţi pe care, să nu uităm, le-a păstrat nealterate întreaga sa viaţă, chiar şi cu spada de academician la şold, sau în misiunile sale diplomatice.

Adevărul este că era nevoie de Lucian Blaga în cultura română, adică de un caracter total, care să captează într-un alt şuvoi decît acela eminescian toate sevele spiritualităţii poporului. El rezonează astfel, numai cu Eminescu, şi anume acela din „Memento mori", „Odă în metru antic", cosmogonii şi proză poematică, iar dacă stai bine să te gîndeşti, aceasta este direcţia cea mai profundă a înzestrărilor româneşti. „Totul la Lucian Blaga — scria G. Călinescu în istoria sa — este proaspăt, trăit în toată intensitatea senzaţiei şi cu un sens metafizic". Versurile lui se află într-o naturală neorînduire, precum casele satelor din Ardeal, dar sub fiecare dintre ele veghează cîte o cumintenie a pămîntului, cu chip de şarpe fantastic. Nu numai că a revolutionat limbajul poetic românesc, născînd, totodată, şi cel mai viabil limbaj filozofic de la noi, dar a spulberat frontiera dintre poezie şi filozofie. Şi pentru că noi omagiem acum naşterea sa, petrecută în urmă cu 90 de ani, într-un 9 mai, fie-mi îngăduit să mă gîndesc la acel timp fericit de valorgie cu însesi vorbele Profetului : „Atîtea stele cad în noaptea asta / Demonul morţii ţine parcă în mîini pămîntul / şi suflă peste el scîntei ca peste o iască / năprasnic să-l aprindă".

Şi tot el, copilul genial care s-a pronunţat tîrziu, dar irevocabil, care clădea biserici „din nisip jilav", care a arătat mai apoi că Ardealul sună nu numai din clopotul viscolitor al lui Goga, ci şi din zăpada fluturilor şi a iezilor pe mormintele vechi, a mai spus ceva memorabil. Această frază, mai adîncă decît Calea laptelui, poate fi un răspuns la toţi aceia care l-au îngropat cu genunchii la gură, şi, de parcă intoleranţa de atunci n-ar fi fost de ajuns, îi mai caută şi azi pete în soare : „Numai operele mijlocii sînt ireproşabile, cele mari niciodată". Şi, deci, ar fi foarte greu să mai se spună ceva nou despre magnifica sa operă, voi îndrăzni să afirm că dacă el a fost „mut ca o lebădă", îi revine generaţiei noastre datoria de a vorbi şi de a-i şlefui statuia în posteritate.

Corneliu Vadim Tudor

Numele lui Lucian Blaga a devenit numele emblematic al oraşului Sebeş-Alba de cînd acolo la iniţiativa scriitorului Mircea Tomuş, secretar al Asociaţiei de scriitori de la Sibiu şi a revistei Transilvania, **cu sprijinul şi întreaga solicitudine a organelor locale şi judeţene de partid, are loc anual un** Festival Lucian Blaga.

Ajuns la a VI-a ediţie acest festival a adunat şi în acest an pe cei interesaţi de poezia şi ideile lui Lucian Blaga, fie ei poeţi, prozatori, critici literari, cadre didactice universitare sau simpli amatori de literatură. Caracterul de eveniment al Festivalului Blaga, **de solidarizare în jurul unei mari valori naţionale, a fost dat şi de auditoriul numeros al celor mai importante puncte din programul reuniunilor care l-au omagiat pe poetul şi gînditorul Lucian Blaga. Concursul de poezie al festivalului a scos şi în acest an la suprafaţa vieţii artistice nume noi de tineri poeţi de talent. Recitările din cadrul festivalului, în care a impus interpretarea nuanţată a actriţei Lucia Mureşan, ca şi evoluţia grupului constănţean, au contribuit din plin la aspectul sărbătoresc al comemorării lui Lucian Blaga. Foarte grăitoare a fost şi ziua** Colocviului Blaga, **prezidat de Achim Mihu, prin seriozitatea şi competenţa cu care au fost abordate teme importante ale gîndirii filosofice a lui Lucian Blaga ca şi a eseisticii lui de către membrii catedrelor de filosofie şi sociologie din Cluj şi Bucureşti ca şi a unor istorici şi critici literari. A fost un colocviu în care ideea de justiţie pentru opera lui Blaga a trecut prin toate lucrările prezentate. Vizita la Lancrăm, recitalul din Căminul cultural al satului unde s-a născut Blaga, pelerinajul la monumentul marelui filosof şi gînditor au încheiat zilele** Festivalului Blaga, **o iniţiativă preţioasă care-şi dovedeşte prin ecoul ei necesitatea, promiţînd să devină o manifestare de anvergură.**

Publicistica lui Blaga

Prezent cu aproape 800 de titluri în presă a avut Blaga o activitate publicistică la nivelul marilor sale creaţii filosofice, poetice şi dramaturgice ? A fost ziaristica pentru el o profesie pasageră, sursă de existenţă în primii ani ai tinereţii, ori o preocupare profund ancorată în spiritul său universal pasionat de cunoaştere, încercînd să surprindă esenţele lumii din varii perspective fundamentale — filosofică, artistică, ştiinţifică — într-o expresie şi cu metode din cele mai moderne, cu o forţă de creaţie impunătoare prin întinderea preocupărilor, ineditul şi armonia operelor ?

Într-o convorbire purtată la Berna, prin anii '30 cu Mircea Eliade şi publicată în ziarul „Vremea", Lucian Blaga spunea : „Lucrez greu. Şi de aceea mă felicit pentru cei şase ani de gazetărie la „Patria" şi „Cuvîntul", din care am învăţat să scriu zi de zi, cu sau fără inspiraţie. Cred şi eu că gazetăria este de mare folos pentru scriitor. Într-un anumit sens este folositoare chiar şi gînditorului, căci îl dezbară de superstiţiile termenilor tehnici, îl învaţă să scrie curgător, pe înţeles, îl hotărăşte să-şi exprime gîndul într-o formă frumoasă, aşa cum făceau filosofii din alte vremuri..."

Biografia lui Blaga prezintă nu puţine tangenţe cu presa care îi publică poezia începînd din 1910 şi eseul filosofic din 1914, în calitate de colaborator ocazional sau permanent la ziare politice şi reviste de cultură. De la 18 august 1920 îl aflăm instalat la redacţia ziarului „Voinţa" din Cluj, publicaţie cu profil social, economic şi politic care se declară în programul său, preocupată de problemele unităţii naţionale şi democraţiei.

După încetarea apariţiei ziarului „Voinţa" (17 martie 1922), se angajează redactor la cotidianul „Patria", unde răspunde de rubrica de note. Va rămîne aici din aprilie 1922 pînă în martie 1924 publicînd 378 de note şi articole, indiciu al unei prolifice activităţi ziaristice. Prezenţa sa cu aproape 200 de titluri pe an în paginile aceleiaşi publicaţii, majoritatea pe tematică culturală, reprezintă o performanţă de invidiat.

În afara anilor de gazetărie profesată în corpul redacţional al ziarelor „Voinţa", „Patria" şi „Cuvîntul" (1924—1926), Blaga are încă participări notabile în publicistica vremii în calitate de colaborator permanent, titular de rubrici (îndeosebi pe profil de filosofie şi estetică) la cotidiene şi reviste periodice, de membru fondator al unor publicaţii, de colaborator-consultant al altora.

Este interesant de observat că o altă preocupare profesională de durată din viaţa lui Blaga — serviciul în diplomaţie pe o perioadă de 13 ani — vine în atingere cu presa. Aproape toate funcţiile deţinute în corpul diplomatic între 1926 şi 1938 sînt legate de relaţiile cu presa în ţările unde îşi avea misiunea atasat de presă (1926—1929), secretar de presă clasa a II-a (1929—1933) apoi consilier de presă (1933—1938).

Remarcăm deci în existenţa lui Blaga un contact sistematic cu presa română şi străină timp de 17 ani, dintre care 6 în calitate de ziarist profesionist la „Voinţa", „Patria" şi „Cuvîntul", iar 11 ca diplomat specializat în studierea tendinţelor politice, economice şi social-culturale reflectate în publicaţiile şi curentele de opinie din diferite ţări europene. Rapoartele diplomatice semnate de Blaga relevă un spirit atent la esenţe, vederi umaniste, democratice, detestare a extremismului.

Anii legăturilor sistematice cu presa sînt totodată, surprinzător, şi anii de cea mai densă şi valoroasă creaţie filosofică, poetică şi dramaturgică în care îşi elaborează cea mai importantă parte a operei sale, îşi cucereşte şi consolidează prestigiul naţional şi european. Se pare că viaţa redacţională, ca şi funcţiile diplomatice îndeplinite nu-l acaparau privindu-l de timpul necesar meditaţiei, creaţiei filosofice şi literare, ci îi lăsau libertatea de mişcare în multiplele direcţii spirituale care îl atrăgeau.

Cel mai bogat capitol al publicistici sale circumscrie sfera culturii şi artei. Blaga vedea în cultură esenţa omului, ceea ce-l deosebea de regnul animal ridicîndu-l deasupra acestuia ceea ce-i dădea tăria să înfrunte efemerul, finitudinea vieţii biologice. Omul este fiinţa înzestrată cu capacitatea de a crea o civilizaţie de aspect stilistic şi istoric („Singularitatea omului"). Explică prăbuşirea unor state europene prin lipsa unei adevărate culturi interioare („Criza culturii"), consideră în numeroase articole cultura ca fiind principalul act de identitate naţională. Eseurile din presă dezvoltă multiple aspecte de teoria culturii şi artei dînd o imagine despre întinderea preocupărilor lui Blaga pe acest teritoriu preferat al meditaţiei sale.

Aflat în anii profesării ziaristicii şi în plin proces de creaţie a dramaturgiei sale (acum scrie jumătate din numărul pieselor sale de teatru — **Zamolxe** 1922, **Tulburarea apelor**, 1923, **Daria, Fapta, Înviere**, 1925) Blaga consacră numeroase note, articole, cronici dramaturgilor români şi străini, spectacolelor, artiştilor de frunte.

Ceva mai stăruitor se preocupă de artele plastice. Întrevede mult mai devreme decît alţi comentatori valoarea universală a operei brâncuşiene. În nota „Constantin Brâncuşi" din „Patria" 3 iunie 1923 îl consideră cel dintîi artist român cu rol hotărîtor în evoluţia artei, sesizînd paradoxala îngemănare dintre masivitatea şi fineţea sculpturilor sale.

Blaga a manifestat în numeroase articole activism cultural, atitudini clare şi uneori pasionat susţinute, în limitele convingerilor sale ideologice. Semnificative sînt în acest sens articolele critice privind desfiinţarea Teatrului Naţional din Iaşi („Oul lui Columb") ; editarea unor antologii de colportaj care imită creaţia populară („Dorul mic") ; condiţiile grele de viaţă ale tinerilor artişti („Banchetele şi arta") ; judecăţile de valoare depreciative la adresa poporului român emise de Keyserling („Frica de cristalizare") ; patima publicităţii care-i domină pe unii scriitori vinind gloria prin „Reclama de bilci".

O direcţie tematică importantă în publicistica lui Blaga a constituit-o propaganda valorilor culturii româneşti peste hotare. Studiile serioase făcute în străinătate, rafinamentul spiritual dobîndit, faima şi traducerile de care s-a bucurat opera sa literară şi, întrucîtva, cea filosofică în ţări precum Italia, Cehoslovacia, Germania, Ungaria, Elveţia, Polonia, Anglia, Portugalia, viaţa petrecută ca diplomat în Polonia, Iugoslavia, Austria, Elveţia, Portugalia l-au ajutat să-şi clarifice judecăţile de valoare asupra nivelului culturii naţionale, să militeze prin contactele sale şi prin scrisul ziaristic pentru afirmarea ei meritată în lume.

Dacă eseistica pe tematica filosofică şi culturală domină publicistica profesata de Blaga, pe locul secund se plasează articolul politic referitor la evenimentele timpului, la consolidarea şi modernizarea statului român aşezat în fruntariile lui firesti, la condiţia socială a intelectualului şi, nu mai puţin, la problemele europene din anii 1920—1924. Profilul tematic, substanţa articolelor politice sînt suprapuse sau înveçinate vieţii spirituale, exprimă grija, năzuinţele, sensibilitatea omului de cultură. Tînărul ziarist clujean se arată sincer interesat de progresul patriei, de serioasa întemeiere a instituţiilor. Din 1924 Blaga nu mai publică articole de politică internă şi externă, ci numai de cultură, dorind să rămînă distanţat de poziţii politice, în vederea carierei diplomatice. Va face o tîrzie excepţie în 1941 publicînd în revista „Curţile dorului" articolul politic „Pînă ieri..." despre pierderile teritoriale impus României. Orizontul larg al ţării rămîne în inimile tuturor, scria Blaga. Ultimele însemnări publicistice de factură politică apar în amurgul vieţii (1960) : „23 August : noul Cluj", „Profil de epocă", „Pacea şi creaţia".

Articolele pe teme politice redactate de Blaga sînt expresia consecventă a umanistului şi omului de cultură ataşat ţării, poporului său, idealurilor de pace şi progres, marilor valori ale civilizaţiei româneşti şi universale. El a detestat extremismul, asasinatul politic, raptul teritorial, înjosirea umană.

O ultimă direcţie tematică ce se impune atenţiei o constituie ziaristica însăşi şi aceasta ne poate da imaginea mai exactă a conştiinţei şi atitudinii profesionale avute de Lucian Blaga faţă de presă şi publicistică. Prin articolul „Inventatorul telefonului" publicat în „Patria" în 1922, tînărul ziarist clujean pătrunde în cîmpul meditaţiilor despre mijloacele de comunicare în masă, pe atunci destul de timide (dezvoltări teoretice sistematice aveau să apară în America anilor '30). Lărgirea comunicării interumane prin telefonie îl îndeamnă pe Blaga la o interesantă retrospectivă a mijloacelor tradiţionale de comunicare folosite în statele române medievale : movilele din Bărăgan, focurile vestitoare de primejdii. Erau mijloace din categoria celor pe care Wilbur Schramm le-a numit peste cîţiva ani „comunicaţia de putere mică". O altă meditaţie a filosofului şi publicistului român privind mijloacele de informare în masă i-o sugerează radioul, pe atunci (1923) o tînără cucerire tehnologică, în fază de expansiune. Blaga întrevede puternica forţă de penetraţie informaţională şi de persuasiune a „aparatelor de auditie" în articolul semnificativ intitulat „Politică în afară de spaţiu".

Deosebit de interesant pentru atitudinea lui Blaga faţă de scrisul ziaristic este articolul „A murit Max Nordau". Apreciind ecoul operei sale, cu deosebire în cercurile şcolare, se dezvăluie consecinţele negative ale ziaristicii pentru scrisul literar şi filosofic al lui Nordau. Apare aici o indicaţie preţioasă pentru stilul publicisticii blagiene. Înţelegînd de foarte tînăr pericolul intruziunii stilului ziaristic în opera literară, filosofică sau ştiinţifică, Blaga a intrat în publicistică decis să nu facă vreo concesie importantă de la cultura „de cod tare" a creaţiei filosofice şi literare.

Prin prisma acestor consideraţii ajungem la încheierea că Blaga, deşi a considerat util exerciţiul presei pentru ritmul şi expresivitatea creaţiei sale, n-a aderat organic la scrisul ziaristic şi nu a îmbrăţişat deplin atitudinea ziaristică rămînînd şi în publicistică eseistul de factură filosofică înaltă, în cronicile de artă esteticianul erudit şi de bun gust, în evocări, portrete, impresii de călătorie scriitorul cu expresie laborios cizelată, în comentariul politic analistul prudent care nu se hazarda să tragă concluzii tranşante.

Fără a manifesta o vocaţie de ziarist în înţelesul strict delimitat al profesiei, Lucian Blaga a onorat paginile ziarelor şi revistelor româneşti cu gîndul său încărcat de gravitate şi forţă de pătrundere, expus într-o desăvîrşită artă stilistică şi mai presus de toate prin naturaletea cuceritoare cu care trăia cultura şi o iradia în muzica sferelor universale cu o inconfundabilă voce românească.

Victor Botez

TRILOGIA CUNOAŞTERII — capodoperă a epistemologiei moderne

Adepţii unui universal abstract al gîndirii nu puteau tolera gîndirea filosofică a lui Lucian Blaga, gîndire care aducea un universal viu, un universal al unei Patrii, un universal ireductibil, al unui Popor cu o istorie de două ori milenară. Spirit din spiritul neamului său, Lucian Blaga a ridicat un monument care probează vocaţia universală a gîndirii româneşti, raţionalismul ei funciar, precum şi originalitatea ei.

Pronunţarea „trezirii" de către Lucian Blaga nu putea să nu dea naştere la cele mai diferite reacţii. Căci sistemul filosofic propus de Blaga obliga la activitatea creatoare în domeniul spiritului, la înnoirea gîndirii cu noi categorii.

Cota cea mai ridicată atinsă de reacţia oarbă faţă de gnoseologia propusă de Blaga o aflăm în anul 1957, în „Gnoseologia mistică a lui Lucian Blaga". Se insinua „lipsa de originalitate" a gîndirii lui Blaga şi se conchidea că tezele fundamentale ale sistemului sînt misticiraţionaliste. Ecouri ale acestei „poziţii" se fac auzite şi azi la unii profitori ai somnului dogmatic.

Lucian Blaga a avut o conştiinţă filosofică istorică, dialectică asupra filosofării şi a întemeierilor ei. Aceasta i-a permis să-şi situeze gîndirea în orizontul creativităţii filosofice, orizont pîndit la tot pasul de pornirile reducţioniste cele mai diferite, de agresiunile reducţionismului scientismului, care îşi asumă sarcini peste puterile lui.

Celor lipsiţi de conştiinţă filosofică li se pare că filosofia ar fi subminată din interior chiar de soluţiile diferite şi opuse propuse de cele mai diferite sisteme filosofice. Dar celor lipsiţi de conştiinţă filosofică ar trebui, dacă ar fi consecvenţi, să li se pară că şi ştiinţa este subminată din interior, căci şi ea înaintează prin soluţii diferite şi opuse. De pe poziţia unei conştiinţe filozofice autentice, Blaga găseşte o legitimare a soluţiilor filosofice, chiar privite în opoziţii absolute şi iluzorii, „în chiar împrejurarea de netăgăduit că însăşi problematica spiritului omenesc devine tot mai adîncă şi mai complexă, datorită soluţiilor pe rînd absorbite de ea. Soluţiile filosofice sînt frunzele ce cad ca să îngroase şi să fertilizeze huma în care rădăcinile problematicii spirituale se vor întinde tot mai vinjoase şi cuprinzînd încetul cu încetul tot mai mult spaţiu". Identificînd gîndirea filosofică cu sporirea lucidităţii gîndirii omeneşti prin propriile sale eforturi, deci prin trecerea de la negîndit la gîndit, Lucian Blaga scrie : „Gîndirea filozofică prin construcţiile şi dărîmările ei, prin amăgirile şi dezamăgirile ce ni le pricinuieşte, prin bănuielile şi presimţirile ce ni le comunică, prin tot mai adîncile problematizări ce le prilejuieşte şi le îmbie, va însemna astfel pentru genul uman un necurmat spor de luciditate, etapele ei echivalînd cu tot atîtea „treziri" din somnul infinit în care fiinţa noastră pluteşte" (p. 71—72).

Împotriva reducţionismului, care caută legitimări exterioare filosofiei, Blaga porneşte de la autonomia ei. El arată că : „Pentru a se legitima, ea nu are nevoie nici de prestigiul, condiţionat de diverse calităţi, revenind ştiinţei, nici de demnitatea, condiţionată şi ea de realizarea unor anume valori ce este proprie artei. Gîndirea filosofică se afirmă în cadrul spiritului într-un ireductibil, ea implică valori proprii, orizonturi care sînt ale ei, mijloace ce-i aparţin în exclusivitate, şi procedee cari o singularizează" (ibid.) Considerînd creaţia metafizică drept încoronarea gîndirii filosofice, Blaga subliniază faptul că „Metafizicianul este autorul unei lumi", iar „Un filosof care nu ţine să devină autorul unei lumi îşi suspendă vocaţia ; el poate fi orice, chiar un genial gînditor citeodată, dar rămîne un adept al neîmplinirii" (ibid.).

Privind viziunile metafizice din perspectiva unei conştiinţe filosofice dialectice, deschise, Blaga arată : „O viziune metafizică nu este niciodată ceva definitiv, adică o izbîndă ce ar face de prisos orice încercare. O viziune metafizică reprezintă un moment istoric, ceea ce înseamnă că într-un fel caducitatea ţine chiar de condiţiile şi structura ei" (ibid.) Dar caducitatea tentativelor filosofice nu l-a speriat pe Blaga, ci, dimpotrivă, el a văzut în ea posibilitatea înnoirii gîndirii, creativitatea ca dimensiune definitorie a omului. Analizînd raportul dintre filosofie şi metodă, Blaga surprinde în mod original rolul metodei, al opţiunilor metodologice în întemeierea oricărei filosofii. El scrie : „Orice filosofie, oricît ar recula în sfera prealabilului, spre începutul absolut caracterizat prin „absenţa" oricărui implicat, trebuie să se hotărască undeva să **inainteze** din nou, căci o îndrumă la aceasta chiar chemarea ei pozitivă. Orice filosofie va sări de pe linia regresivă, infinită, unde-şi încearcă jocul autointemeierii, printr-un act de **optare**, ce echivalează cel puţin cu o anticipaţie de natură metodologică" (ibid — p. 108). Că ne aflăm în faţa unei concepţii filosofice raţionalist-dialectice este în afara oricărui dubiu. Apărînd caracterul ireductibil al filosofiei de imixtiuni nepermise, Blaga respinge, între altele, încercarea scientistă ca pe o anomalie. „Anomalia scientistă — arată Blaga — revine în esenţă la o depăşire a limitelor, ce i se impun oricărui om de ştiinţă, fie ca exponent al cîmpului său particular de cercetare, fie ca reprezentant al ştiinţei în general" (ibid p. 127).

Prevenind criticile care nu văd specificitatea gîndirii filosofice, Blaga arată, explicit, ceea ce criticii obtuzi nu au putut observa în sistemul său : „Teza despre existenţa Marelui Anonim are caracterul unei viziuni metafizice, iar viziunile metafizice ştim că nu sînt un produs de absolută stringenţă laică, ci de salt" (ibid. p. 450). Prin urmare, spune Blaga, despre Marele Anonim şi despre existenţa lui se pot face numai afirmaţiuni de natură metafizică" (ibid.). Ion Mihail Popescu a analizat, pe larg, noutatea conceptelor filosofiei lui Blaga într-o originală lucrare apărută în 1981 la Editura Eminescu. **Trilogia cunoaşterii** reprezintă o împlinire majoră a spiritualităţii româneşti, o înnoire a gîndirii filosofice universale din perspectivă românească. Iar apariţiei în **Opere 8**, a rupt definitiv vălul tăcerii ţesut în jurul ei din urzeala ignoranţei şi din bătaia relei credinţe.

Ion Stroie

ONESTITATEA CREAŢIEI

Urmare din pag. 1

cu „matricea sa stilistică", cu toată lumina „plaiurilor" uşor povîrnite, tivite în sus cu margini de codru.

I-am mărturisit odată uimirea mea faţă de neîntrerupta noutate densă a gîndirii şi a inspiraţiei sale. Mi-a dat atunci un răspuns memorabil : „Mie mi-e ruşine", a spus el. „în scrisul meu să repet cît de puţin din ce s-a mai spus. Mi se pare că e un lucru nu numai inutil, ci şi necinstit, ca atunci cînd aş vinde aur fals". Am căutat şi eu de atunci să-i urmez cuvintele, dar n-am izbutit nici pe departe.

Faptul mi-a confirmat încă o dată, printr-unul din cei mai mari oameni ai noştri că nu poate exista o creaţie substanţială fără fundamentul unei etici profesionale. Apariţia excepţională a lui Blaga se datorează în parte şi onestităţii sale. Această calitate l-a secondat spre a fi mare.

NUMELE POETULUI

Manuela Horopciuc

elevă în clasa a XI-a la liceul „Emil Racoviță" din Iași, debutată cu poezie de revista „Cronica", Manuela Horopciuc scrie cu o evidentă înzestrare naturală pentru literatură, temperîndu-și precocitatea teribilistă printr-o gravitate sentimentală frizînd uneori un autentic fior tragic...

Temele cele mai banale inspirate de realitatea imediată („Pe prispa învinețită de amurguri, / Bunica îmbătrînea cu fructele păgîne / Dar de cîte ori întorcea capul spre pajiște / (Unde se opriseră niște străini să întrebe / dacă mai este mult pînă la MOARTE), / Cuibăream în sîn dudele copilăriei ei, / Pătîndu-ne pieptul cu zeama lor purpurie. // Și linia destinului părea atît de lungă... / A doua zi bunicii îi putrezeau poveștile pe buze. / Îți amintești, noi n-o credeam că moare / Tocmai în mijlocul primăverii. / Cînd scincesc mugurii în staniolul mestecenilor / Și se decolorează turlele bisericilor bătînd spre azuriu. // Bunica se tîra mai spre pajiște / Să-și găsească mormîntul în neamul ei, / Sub solzii stejarilor cărunți, / Rezemîndu-și de furcile amurgului bătrînețea. / A doua zi bunica împlinea o mie de ani / Și stătea zăcîndă peste amintiri. / Seara, cînd s-a dus să întrebe icoana : „De ce nu moare ?... / i-au luat nepoții luminări ?" au căzut din pașii ei / două torțe tremurînde de viață, două poame coapte, pe care noi iar le-am cuibărît vinovați în sîn, / simțind cum se întinde pe palmă linia vieții. / Vezi, de-aceea n-a mai existat nici un mîine... / Învățasem prea de timpuriu să culegem / Din umbra bătrînilor viața, / Refolosind-o..." — **Bunica)** ca și juvenilele aspirații rimbaldiene („ADIO, / De mîine plec cu valurile / Așezîndu-mi-le murmurătoare în locul buzelor, / Împietrite în ecouri pe arșița amiezii vinovate / În sensul în care cuvintele se întorc în inscripții / Modelate de mușcătura înfometată a algelor, / Brodind furtuni polare din vechile catastrofe, / Peste insulele Mediteranei, tivite de faruri curioase, / În golfurile viitoarelor războaie mondiale / Unde se moare atît de anonim. / Să-mi însămînțez nestatornicia pe toate falezele tropicale, / De la scoici, pînă la digurile băștinașilor, / Și, rodind din ea, COPACUL TĂCERILOR / Geamăn cu farurile iscoditoare și catargele gîrbovite, / Să blestem la fiecare înserare, reflexurile... / ADIO, / De mîine plec să mă sinucid cu singurătatea..." — **Adio)** ne descoperă în Manuela Horopciuc o adevărată magiciană a cuvîntului.

Pentru a se desprinde din masa enormă de tineri poeți talentați, Manuela Horopciuc trebuie să evite epigonismul comod (din „Antimetafizica sînelui") și să-și delimiteze mai exact propriul demers poetic.

Cezar Ivănescu

N. R. Manuscrisele pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Cenaclul „Numele Poetului"

ȘEDINȚA XLIII

În ședința de vineri, 26 aprilie 1985, au citit volumele lor de poezii : **Florentina Vișan, Angelica Lazăr** și **Ion Munteanu.** De asemenea, înaintea discuțiilor, au lecturat cîte două poeme, pe propria lor răspundere (ceea ce dovedește că în poezie numai curajul nu ajută) și Alfred Teodor și Adrian Păun Ion.

In discuțiile pe marginea volumelor audiate s-au pronunțat : **Marius Petrescu,** care în cuvîntul său a spus că renunță la cuvînt, prilej deosebit de repede speculat de **Alex. Horia** ca să aprecieze la acesta (Marius Petrescu — n.n.) „o minte surdinizată la nivel retoric", deși Marius Petrescu în prealabil afirmase doar că e „voalat de un fluid negativ", asta numai așa ca să luați act de „facerea" criticii.

Alex. Horia : Florentina Vișan pendulează între diferite formule de scriere, poemele sale sînt foarte elegante, subtile, scrise într-un limbaj esoteric, propunînd uneori o poezie saturniană, alchimii obscure, alteori fiind lucrături foarte fine, dantelării, de un expresionism extrem-oriental. Ion Munteanu scrie o poezie egocentrică în tonalități romantic-vetuste, asumîndu-și o responsabilitate planetară care nu prinde la nivelul său, devenind uneori viciu prin monotonie. Angelica Lazăr este foarte bună în poezia naturistă, unde este ea, unde poemele se reduc la estompări discrete, linii transparente. **Maria Cerchez :** Într-un barochism de culoare orientală, Florentina Vișan își pune problemele cruciale ale existenței cu o conștiință poetică bine întregită, drumul ei poetic pe care avansează e dificil (și nu greu). Lui Ion Munteanu îi trebuie o anumită vigoare care să-l scoată din înclinarea către o poezie ușoară, comercială. Angelica Lazăr este sensibilă, o sensibilitate inteligentă care o apropie de o anumită poezie de la începutul secolului (Leon Paul Fargue), o mărturie a universului, de remarcat capacitatea poetei de a se apropia de acele mici neglijențe.

Sandu Stelian : Angelica Lazăr are un titlu foarte frumos pentru volumul ei, volum care se încheagă din notații lente dar sigure, o natură meditativă, poeta are talent dar atenție la pericolul alunecării în platitudini.

Daniela Firănescu : Poezia Florentinei Vișan este o neliniște permanentă, prezintă aspectul particular de a-și autonega imaginile, creînd altele, o poezie intelectualist-reflexivă. Angelica Lazăr — în demersul ei poetic — schițează, sugerează pete de culoare, o anumită natură meditativă care se dezvăluie, o acută sensibilitate față de o natură pe care o trăiește și o simte.

Gabriela Crețan : Florentina Vișan practică o poezie dificilă, în sensul extraordinar al cuvîntului, orice operă avînd simplitatea și dificultatea ei. e o sărbătoare a intelectului, un Budha care se cuprinde pe sine și pe toate, o poezie a discordanțelor intenționale, efectul fiind de incongruență onirică, o poetă aparte, deosebit de originală. Angelica Lazăr evoluează pe linia unei mediocrități superioare, are scîpiri care sînt în contradicție cu restul din poemele ei.

În încheiere, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** afirmă între altele că Florentina Vișan — una din poetele dezinhibate în cenaclul nostru — scrie o poezie existențială tulburătoare, afîndu-se în avangarda autentică a poeziei intelectualiste românești de azi ; Angelica Lazăr scrie din instinct, așa cum a spus Gabriela Crețan pe linia unei „mediocrități superioare", ceea ce i se recomandă fiind de a se desprinde de acest pluton destul de simptomatic pentru poezia feministă de azi, pentru aceasta trebuind să scrie cu mai mult curaj, mai vinjos ; Ion Munteanu reprezintă un foarte tînăr, abia înmugurit talent poetic, care ar putea evolua din această fază adolescentină spre poezia adevărată, gravă.

Hero

MONUMENTUL

Urmare din pag. 1

ești mai multă vreme, ca orice om pe care începi să-l cunoști mai bine, un sat începe și el să se deosebească de celelalte atunci cînd faci efortul de a pătrunde în intimitatea lui ; descoperi că are ceva numai al său, inconfundabil, ca o amprentă, și începi să te întrebi dacă nu cumva îți scapă esențialul, acel sentiment obscur la început, care capătă consistență și se luminează abia după atîtea eforturi în fața paginii albe de hîrtie ; ca să înțelegi nu este de-ajuns să fii la fața locului și să consemnezi.

Puteam să caut de bunăseamă și alte locuri și alți oameni despre care să scriu, dar m-am întors după zece ani tot în Rușețu — o comună asupra căreia privirea **Istoriei** nu s-a oprit nici măcar o dată, nici măcar în treacăt ; este doar o comună atestată documentar încă de la 1510 și, mi-am zis, dacă atîtea generații de țărani au avut tăria să trăiască aici atîta vreme, trebuie că au avut un motiv să o facă. Am încercat să înțeleg de ce ; de unde a găsit puterea, satul acesta, să înfrunte timpul tocmai aici, într-un loc bătut de toate vînturile pămîntului și istoriei.

Cîteva sute de ani sau poate mai mult, în Rușețu, generațiile s-au schimbat una cu cealaltă, fără ca timpul să aducă mari schimbări și în viața oamenilor ; și acum, după numai zece ani, eu mă întorceam ca să văd ce s-a mai întîmplat !... Găsesc însă că anii aceștia sînt pentru satul nostru un moment hotărîtor ; transformările care se petrec acum sînt irepetabile, un fenomen social de mari dimensiuni chiar dacă fiecare sat în parte nu trece de cîteva sute sau mii de oameni.

„Ce s-a mai întîmplat cu monumentul ?" am întrebat revenind în Rușețu. „Nimic, mi s-a spus, e tot acolo !". Despre ce monument era vorba ? Are și Rușețul un monument al său : „Eroilor din Rușețu căzuți în Războiul din 1916—1918" scrie pe soclu și dedesubt, săpate în piatră, numele celor paisprezece oameni pe care comuna i-a dat atunci **Istoriei.** Pe soclu, un infanterist în manta, cu sabia ridicată în mînă, cu un strigăt încremenit pe buzele de bronz.

Dar ce s-ar mai putea întîmpla unui monument ? s-ar zice că nimic. Un monument ar trebui să fie semnul eternității. Istoria s-a petrecut și nu se mai întoarce. Și totuși monumentul acesta are și el istoria lui, la fel de importantă ca a oricărei alte instituții a satului. De cîte ori mari schimbări s-au petrecut în Rușețu, de atîtea ori a intrat în discuție și problema monumentului. Mai întîi, prin anii cincizeci, cineva a venit cu ideea că monumentul ar trebui așezat în centrul comunei dar, s-a zis, cum e posibil să avem un monument pentru eroii din primul război mondial și să nu avem unul pentru eroii căzuți în cel de-al doilea război ? Iată un mod de-a înțelege Istoria ! Și în al doilea război mondial Rușețul și-a dat tributul său de oameni și de vieți — ca atîtea alte sate și comune din țara asta. Teama de a nu împieta asupra acestei Istorii mai recente, nu era izvorîtă din cine știe ce idee a unui localnic sau altul ; nu era decît o traducere, locală, a spiritului vremii ; Rușețul a trăit și el epoca anilor cincizeci, cu toate urmările sale ; și monumentul nu numai că nu a fost așezat în centrul comunei, dar a și fost mutat mai deoparte, într-un loc în care putea să rămînă fără să bată la ochi. Cînd am ajuns eu în Rușețu, acum zece ani, monumentul era lîngă clădirea **ceapeului,** intrucîtva ascuns vederii de un salcîm și, m-am gîndit, pentru un om din Bărăgan căzut pe front nu există un omagiu mai frumos și mai drept decît un salcîm.

Acum, reîntorcîndu-mă aici, am întrebat, firesc, ce mai e cu monumentul. Era într-adevăr tot acolo, dar ceva se întîmplase totuși între timp : avea în jur un gard de fier, de jur împrejur, făcut de copii în atelierul școlii ; și în fiecare dimineață, venind spre școală, copiii lăsau pe treptele sale buchete de flori — tot așa cum își aduceau în caiete lecțiile făcute.

Și totuși, am aflat, se discutase despre monument ; cineva, în trecere prin comună, aruncase ca din întîmplare o întrebare : „Încotro își îndreaptă soldatul sabia ridicată ? Nu cumva, atunci cînd noi militam pentru pace, un soldat cu sabia ridicată așezat pe un soclu e inoportun ?" Soldatul de bronz nu are însă în el nimic agresiv, violent ; strigătul încremenit pe buzele lui nu pare să fie nicidecum un îndemn la atac ci dimpotrivă, se simte în el bucuria victoriei, a izbîndei — liniștea de după luptă în care sabia a fost ridicată nu ca să taie, ci ca să fie doar simbolul libertății. Cum oare ar trebui așezată istoria și simbolurile ei ca să nu supere pe nimeni ?

Rușețul trăiește, în felul său, fiecare moment al istoriei noastre actuale ; de cîteva zeci de ani, nu și-a mai trimis bărbații pe front ; e aici un război al pîinii, dramatic și el pentru că și aici există învingători și învinși ; e o luptă cu pămîntul, fără sfîrșit, care în fiecare an trebuie luată de la capăt. Monumentul, semn al istoriei trecute, trăiește și el, în felul său istoria prezentă. Și dacă peste zece ani am să ajung din nou în Rușețu, cu siguranță că una din întrebările pe care o să le pun o să fie aceasta : „Ce s-a mai întîmplat cu monumentul ?"

Permanența idealurilor

Urmare din pag. 1

îndemnuri, ele alcătuiesc o platformă a ridicării și afirmării unor puternice individualități, făurări ai cotidianului românesc socialist. A stima permanent înaintașii, a nu uita nici un moment jertfele gîndirii și luptei celor care au căzut pentru idealul unității noastre naționale, al independenței culturii și civilizației noastre, reprezintă o sincronizare a celor ce-au fost cu cele care vor fi. Respectiv : construirea viitorului patriei printr-o permanentă facordare la prezent a trecutului tuturor tradițiilor înaintate, umaniste. Fără o asemenea sincronizare, fiecare din noi ar fi mai caduc, mai puțin demn, mai puțin mîndru. Da, pentru că mîndrie și demnitate înseamnă ca fiecare dintre noi — într-o prevăzută și cultivată tinerețe fără bătrînețe a spiritului — să se considere un urmaș, un continuator, un mai-departe-făuritor al celor mai însemnate realizări, care fac prestigiul culturii și civilizației noastre. În absența acestui profund sentiment al fixării, al continuității, personalitatea nu se împlinește, individul riscă a rămîne un dezrădăcinat abulic, socialmente inutil. Iată și pentru ce, sînt încredințat, tinerețea nu se amînă, tinerețea nu se substituie — fără riscul aneantizării. Și asta chiar dacă, așa cum afirmam altundeva, limbajul comun comercializat foiletonistic permite prea îngăduitor : prima tinerețe, a doua tinerețe... Se cuvine înțeles că viitorul înseamnă astăzi și aici, că prin fiecare astăzi și aici tinerețea cheamă viitorul în prezent. A transfera în astăzi și aici tot ce ai mai bun, mai frumos, mai puternic în propria personalitate, înseamnă, în fond, a nu-ți amîna tinerețea, cea dintîi, cea reală.

Fiecare tînăr, în zarea interioară a propriei profesiuni, zi și noapte și în deplină armonie cu efortul fiecărui vecin de viață și de muncă, desăvîrșește marea lucrare de făurire — în mod pașnic — a unei Românii și mai puternice, și mai dezvoltate, într-o ascendență care strălucește idealul comunist al lumii.

„NICHITA ÎN VERS ȘI AMINTIRE"

Muzeul Literaturii Române a organizat în colaborare cu Complexul Muzeal Prahova, o manifestare omagială „Nichita Stănescu" la Ploiești, orașul natal al poetului „Necuvintelor". Au participat : Leopoldina Bălănuță, Adriana Daia și Zoe Apostolache, directoarele instituțiilor organizatoare, scriitorii Damian Necula și Dinu Flămînd, artistul plastic Sorin Dumitrescu. Manifestarea a avut loc joi 23 mai a.c. la Palatul Culturii din Ploiești.

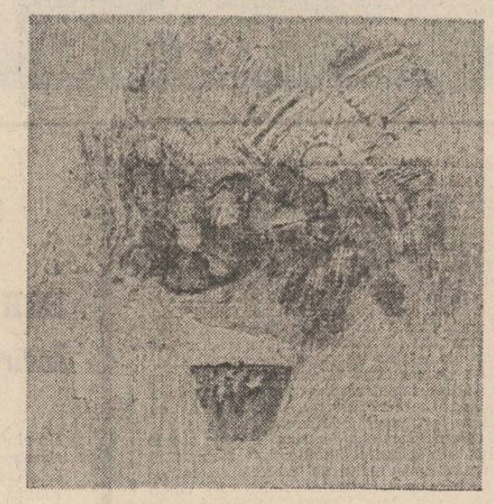

Tablouri de Teodor Bogoi

CUMPĂNA

Un umăr credincios

Deasupra mea e lumea în procesiune,
deasupra mea e zgomotul războiului
dintre văzut și nevăzutul hăituit,
deasupra mea — sufletele pure arînd
la cîte nouăzeci și nouă de păcate,
pietrele îmbrățișate pe trupuri
de moșnegi,
iubita care trage după ea în neant
trupurile încă fumegînde
ale bărbaților între brațe zdrobiți.
Eu stau dedesubt
ca într-o pivniță întunecoasă
și mă pipăi cuvînt cu cuvînt.
Atîtea izbituri în pereți
mi-au umflat fruntea
care mă amenință filhărește
cu o spargere pînă la tezaur.
Deasupra mea ziua și noaptea se-aude
bătătorindu-mă pe creștet
neterminata lumii procesiune
pentru mine rugîndu-se
pentru mine, necunoscutul
care am un umăr credincios
de care o țin rezemată.

George Alboiu

Frontul șantierelor

Urmare din pag. 1

ca oricînd, valoarea nu mai așteaptă „ca anii s-o măsoare".

Climatul de muncă descătușată, de învățătură pasionată îl este leagăn fertil. „Învățați, munciți, munciți și învățați" a cerut tinerei generații ctitorul României de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Să nu precupețiți nimic, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii ce vi s-a acordat, la înălțimea cerințelor dezvoltării patriei, a cerințelor victoriei comunismului în România". Acest înalt îndemn a marcat emblematic și lucrările Forumului tineretului unde s-a chibzuit democratic la ce a făcut, la ce trebuie să mai facă generația pe care o reprezintă.

Congresul tinerilor comuniști români, ținut în Anul Internațional al Tineretului — inițiativă românească de adînci reverberații în întreaga lume — înseamnă apelul unor aprigi ostași ai muncii și păcii pe frontul ce va avea numai învingători, început sub deviza „Participare, Dezvoltare, Pace !".

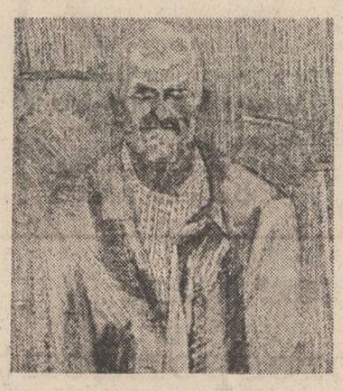

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (5)

Desen de Dragoș Morărescu

Și la originea străniu de frumoasei povestiri **Lostrița** se află un caz de **izomorfism ichtiologic.** De data aceasta, însă, prozatorul nu mai descinde direct în miezul ontologic al motivului mitic-arhetipal, ci îi valorifică doar unul din filoanele intens „literaturizate" de eposul folcloric, în general, și de cel cult, circumscris romantismului, în special. În asemenea condiții, tentația de a raporta scrierea voiculesciană la marile modele ale nuvelei fantastice universale — ne gîndim de exemplu la un model precum cel oferit de germanul Friederich de la Motte-Fouque cu a sa **Undine** — este cît se poate de firească la prima vedere. În realitate, o asemenea eventuală tentație nu își are justificarea necesară. Dacă, să spunem, **Aranca, știma lacurilor,** remarcabila nuvelă a lui Cezar Petrescu, grație văditului ei coeficient de înrudire livrescă (de aici și structura ei neptunic-romantică) reclamă o atare operație, în schimb, **Lostrița** o respinge cu totul. Explicația acestei stări de lucruri este pe cît de simplă tot pe atît de revelatoare : originalitatea totală a prototipului voiculescian își are sursa în actul de „transcriere" directă a procesului de trăire concret umană, cum spuneam și în cazul nuvelei **Pescarul Amin,** la treapta biografiei cotidian-fenomenale, a însuși substratului arhetipal, adică **pre-mitic,** din care se zămislește motivul. Nuvela pare concepută într-o stare de superbă detașare de prestigioasa tutelă a modelelor consacrate. Asemenea lui Creangă sau lui Sadoveanu, Voiculescu are vocația percepției palpabile a însemnelor ce atestă perpetuitatea fenomenelor originare. Spre deosebire de **Pescarul Amin,** în **Lostrița,** tema fantastică beneficiază încă din primele rînduri de cel mai limpede enunț. Faptul se petrece în afara oricărei ostentații disociative, menită a sugera ideea că naratorul privește totul ca și cum s-ar afla în posesia unui excelent **pre-text** nuvelistic. „Impersonalitatea" tonalității narative face ca asupra autenticității realistice, sub semnul căreia se află cele relatate, să nu poată plana nici o suspiciune. Precum la Agârbiceanu, legenda magică se constituie în materie de viață ca atare.

„Pe Bistrița, Necuratul rînduise multă vreme o nagodă cu înfățișare de lostriță. De sus de la izvoare și pînă dincolo de Piatra, peștele naibei se arată cînd la bulboane, cînd la șuvoaie, cu cap bucălat de somn, trup șui de gălău și pielea pestrițată auriu, cu bobițe roșiruginii, ca a păstrăvului.

După prubuluiala vînătorilor de pește, ar fi ca la doi coți de lungă și ar cîntări dincolo de douăsprezece ocale. Alteori, însă, cînd vrea să înșele cu tot dinadinsul pe cel pe care și-a pus ochii, crește de trei ori pe-atît și își schimbă arătarea. Iese și se întinde, moale, la rîniș. De departe, ai zice **că e o domniță lungită la soare pe plaja de nisip argintiu."** (s.n.).

Straniu este faptul că împotriva atîtor atribute divergente de sorginte demoniac-malefică, lostrița aspiră înainte de toate la o identitate fabulos cvasi-umană, reprezentînd ispita ancestral erotică a duhului apelor. În virtutea acestei identități bivalente, cu **vrăjitoare a apelor,** lostrița își exercită atributele malefice deturnînd relația ei cu pescarii de la cursul normal. Deficitul de iscusință așa-zicînd profesională resimțit cu absolutizant orgoliu îi face pe acești oameni ai apelor să nu fie capabili a-și (re)cunoaște limitele și, astfel, să creadă că între ei și lostriță se instituie un tip de comunicare eminamente afectiv, sublimat în obsesie fatidic erotică. „Lostrița vrăjită — notează povestitorul — a ademenit multă lume. Pescari iscusiți i-au întins mreje, dar au căzut ei în mrejele fermecătoarei, ca să se ducă pentru totdeauna la fund. A tras în capcană copii neștiutori, copilandri furați de strălucirea ei, flăcăi turburați și duși în ispite de frumusețea-i fără împătimire. N-a fost an să nu-și ia, acolo, în genunâ, dajdia ei, unul sau doi inși scoși din minți". Avertizați de șirul nenorocirilor cărora le cad victimă atîția dintre semenii lor, în cele din urmă, oamenii devin precauți, ferindu-se de nimicitoarea ființă : „Cînd zăreau lostrița fulgerînd ca o sabie care taie apele în sus și în jos, întorceau capul și fugeau. Cei de pe plută, cînd o vedeau luînd șiroaiele în lung și călătorind alături de ei, nu știau cum să cîrmească și să se abată din calea năzdrăvanei".

S-ar putea spera deci ca, date fiind experiențele tragice ce-i înconjoară, oamenii să-și capete simțul realității, în sensul de a se resemna în dorința lor de a prinde lostrița. Dîndu-și seama de inegalitatea raportului de forțe existent între ei și vrăjita viețuitoare a riului, firesc ar fi ca ei să aibă, în sfîrșit, conștiința inaccesibilității la universul magic căruia aceasta îi aparține. În general, așa se și întîmplă ; cu o excepție, însă, exprimată prin cel mai iscusit și mai îndrăzneț dintre ei, flăcăul Aliman. În acest punct al demersului nuvelistic, recrudescența vocii aparținînd eului magic al colectivității de pescari își alege drept victimă pe cel mai vulnerabil dintre ei „lovind" exact în punctul în care vraja lostriței nu poate fi contracarată prin nimic. În punctul ei de plecare, cum se întîmplă cu tînărul Stoicea din **Moara lui Călifar** a lui Galaction, cutezanța lui Aliman este stimulată de nesăbuita neîncredere în faptul că lostrița este și altceva decît, pur și simplu, un pește deosebit prin frumusețea și mărimea lui, căruia un pescar de excepție ca el nu se poate să nu-i vină de hac răzbunînd eșecurile tragice ale celorlalți. „El nu credea în basmele bune pentru copii. Rîdea cînd i se povestea de știme schimbate în lostrițe, ori de naiba prefăcută în peste. Și flăcăul prigonea neobosit fiara apelor, care parcă fugea de el. Dacă are ea vrăjile ei, apoi le am și eu pe ale mele, glumea pornind iar la vînat. Zvîrlind de atîtia ani undițe și așezînd cîrlige, i se arătase și lui de cîteva ori vestita lostriță, nălucind prin bulboane, mîadie și întru totul minunată, ca un pește din poveste. Dar totuși pește adevărat." Mai mult, chiar : pentru început, scepticismul cutezător al eroului pare că este întemeiat, încît ieșirea din strînsoarea magicului înfricoșător nu este de tot exclusă. La cea dintîi tentativă, Aliman prinde lostrița și numai întîmplarea înscrisă în firescul șir de avataruri proprii meseriei de pescar, crede eroul, este de vină că i-a scăpat : „Cînd, cu inima săltînd nebunește, se arcui s-o tragă afară, lostrița scăpă și se duse cu nadă cu tot. Prin cîte trecuse deprinsese și ea uneltele oamenilor și învățase să scape din ele. Așa se mîngîia Aliman, istorisind pățania". Fără însă a-și da seama, în realitate, Aliman intră de pe acum sub stăpînirea ispitei celeilalte identități a lostriței și drept urmare, cea de a doua tentativă, de a o prinde deviază firul întîmplărilor pe un traiect în care eul magic îl ia în stăpînire."

Nicolae Ciobanu

PROBABIL/POSIBIL

Teatru S.F.

O carte de teatru științifico-fantastic pentru copii este, să recunoaștem, un eveniment foarte rar. Nu pentru că teatrul nu ar avea audiență largă — nici vorbă ! — nu pentru că literatura de anticipație n-ar avea cititori pe toată planeta — departe de mine gîndul ăsta — nu pentru că copiilor nu le-ar place poveștile despre inventii tăznițe și fantastice călătorii printre stele — dimpotrivă ! —, dar pentru că toți acești trei factori au fost foarte rar puși laolaltă.

Ei bine, Editura Litera face acest lucru și scoate, în 1984, **„Ucenicul vrăjitor",** carte care îmănunchează trei piese științifico-fantastice ale neobositului Cicerone Sbanțu.

Prima piesă dă și numele volumului, este o istorie a năzdrăvăniilor pe care le inventează Profesorul, a necazurilor pe care mașinăriile și aparatele nou inventate le aduc Bunicii și vecinilor, a pățaniilor nepoțelului Radu și ale prietenilor lui atunci cînd folosesc, fără voie, mijloacele tehnice puse la cale de bunicul inventator. Un aparat de ultimă oră va face ca motanul casei să devină genial și să vorbească în limba oamenilor, un băiețel va deveni, brusc, agresiv, un conflict amenințător va părea, la un moment dat, inevitabil, dar totul se va termina cum trebuie, adică cu bine, spre bucuria Bunicii, a Profesorului, a copiilor, a motanului, și chiar a micilor spectatori, pentru că, aflăm două dintre piesele lui C. Sbanțu au fost jucate, cu mare succes, pe scena Teatrului pentru copii și tineret din Iași, orașul de baștină al autorului cărții despre care vorbim.

Planeta fără nume, a doua piesă, este o istorie palpitantă despre extratereștri, roboți și bătălii cumplite desfășurate pe Planeta-Fără-Nume, cea care, în final, va căpăta un nume deoarece un băiat și o fată vor umaniza universul mecanico-cibernetic rece în care se desfășoară acțiunea.

Vacanță cu extratereștri, este o poveste cu copii pămînteni și extratereștri aflați la ananghie, tot cu fel de fel de mijloace tehnice ale viitorului și tot cu un final în care bunătatea, prietenia și pacea vor triumfa în întregul Univers.

Autor cunoscut mai ales pentru povestirile din publicația „Argonaut" (supliment al revistei „Convorbiri literare" din Iași), Cicerone Sbanțu place foarte mult copiilor — și cred că acesta este cel mai important argument în favoarea creațiilor sale. Scrie în stilul lui Jules Verne sau E. R. Burroughs (autorul romanelor despre Tarzan), adică trimite tot felul de personaje năstrușnice în aventuri teribile, folosește instrumente uluitoare, dovedind imaginație și înțelegere pentru ceea ce place copiilor. Mai mult : reușește să-și creioneze relativ bine personajele. În defavoarea lui, am spune că C. Sbanțu nu este, categoric, un stilist perfect, un literat, să zicem, capabil să scrie „Doamna Bovary" (așa cum a făcut-o Gustave Flaubert)...

Dar nici nu-i nevoie, credem. A stîrni imaginația copiilor, a-i atrage către știință, către marile probleme ale viitorului, către tainele acestui cosmos în care singurul zeu este rațiunea — nu este lucru puțin.

Așa că îl felicităm pe moldoveanul Cicerone Sbanțu pentru prima sa carte și îi dorim **„Ucenicului vrăjitor"** urmași care, sintem siguri — avînd în vedere sîrguința ieșeanului — nu vor întîrzia să apară în librăriile noastre. Spre bucuria copiilor, bineînțeles.

Alexandru Mironov

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (III)

mica istorie a adoptiunilor operate de către diversiune nu e nici într-atît de senzațională și nici atît de generatoare de rumori pe cît s-ar fi zis că a fost, urmînd numai știrile puse în circulație chiar de grupul verificat. Metoda rupturii, constînd în dizlocarea cîte unui autor îmbătat de ideea gloriei cățărate peste noapte, și-a găsit însă, cu aceste inițiative, forma cea mai nimerită. Pe scurt, în toamna lui 1971, după ce abandonase o cronică T.V. pe care o ținuse cu intermitență la „Viața Românească", apăru în mediile „disidenților" un prozator, ca și necunoscut în România, și numit Paul Goma. Zgomotul care îl înconjura se explică (am văzut aceasta mai demult, examinînd în detalii așa-zisul „caz Goma") nu altfel decît printr-o elaborație propagandistică ; aceasta nici nu a putut să țină prea multă vreme. Așadar, în 1971 apare la editura germană „Suhrkamp" un roman „Ostinato", tradus de o Marie-Thérèse Keschbaumer ; numaidecît e pusă la cale și versiunea franțuzească a acestuia, întreprinsă de Șerban Cristovici și intitulată „Cellule des libérables". Autorul, bineînțeles, e chemat la Paris, și stă acolo aproape un an, întorcîndu-se în România prin 1973. Urmările acestei călătorii, care nu a fost desigur întîmplătoare, se văd după nu multă vreme : apar, la Paris, „Elles étaient quatre" (în traducerea lui Alain Paruit), și „Gherla", un fel de roman, care constă într-o lungă conversație dintre Paul Goma și o oarecare ziaristă franceză, dialog înregistrat pe bandă magnetică. Omul nu stătuse degeaba.

„Elles étaient quatre" e de fapt „Ușa", o încercare de roman pe care „Europa liberă" o transmisese mai înainte în serial, ca un fel de „carte pe unde". Cu trei romane scoase la Paris, Paul Goma făcuse oarecare gălăgie însă este interesant de văzut despre ce fel de gălăgie este vorba. Toate indiciile conduc către ideea că era o rumoare... multinațională, căci (se știe aceasta) „solidaritatea" emigraților (poate fi în unele cazuri (cînd se amestecă fel și fel de mîini) consistentă ; nu însă și consecventă. Scriseră, așadar, despre el mai întîi oamenii „Europei libere" : Anneli Ute Gabanyi („Die Zeit", 12 nov. 1971), D. Țepeneag („Le Monde", 16 oct. 1971), H. Stamatu („Die Welt der Bücher", nr. 7/1972), apoi, pe rînd, și în felurite părți, V. Ierunca, Sanda Stolojan și Monica Lovinescu. Un Dieter Schlesack, care simpatiza cu diversiunea antiromânească (provenea și el de aici), nu rămase mai prejos și făcu proba adeziunii („Frankfurter Allg. Zeitung", 12 oct. 1971). Contribuțiile altora, din 1971 și pînă acum doi-trei ani fuseră din ce în ce mai nesemnificative, cu o creștere a proporției de multinaționali : pas cu pas, critica „locală" îl lăsă pe Paul Goma în plata Domnului și pe... mîna feluriților emigranți. Complicitatea minorităților „disidente", solidare atunci cînd e vorba de atacul asupra literaturilor din Est, se putu observa cît se poate de bine în bibliografia critică a lui. Scriseră, așadar, despre el, pe lîngă David Binder (în „New York Times", 17 oct. 1971) și cîțiva inși fără notorietate dar animați de... solidaritate : Ugné Karvelis, Laurand Kovacs, Kosta Christich, Eugene Sillianoff. Numai... aborigeni.

Operațiunea era totuși abia la început : apărură repede și obiecțiile mai cu seamă de natură estetică, aflate acestea la îndemînă. Cineva observă, în „Le Figaro" (23 nov. 1974), că autorul ar avea, în contribuțiile mai noi, „un suflu mai puțin puternic" și chiar o „viziune neagră", de tot excesivă, asupra umanității. Eforturile „Europei libere" de a menține interesul inițial asupra lui Paul Goma începură să aibă de a face cu clarificările, previzibile de altfel, ale mediilor occidentale : el fusese, era limpede aceasta, eroul unui șoc publicitar. Această decădere fu simțită, bineînțeles, și de Paul Goma și de cei care îl susțineau, așa încît omul începu să lase deoparte literatura (unde zgomotele se stingeau treptat) și se apucă de politică. O întreagă bibliografie a „scrisorilor deschise", a interviurilor melodramatice, a epistolelor cu adresanți de toată mîna înlocui „literatura" de pînă atunci, care fusese, fără îndoială, o treabă foarte complicată pentru Paul Goma. Misivele către „Europa liberă" fură însoțite și de altele (pe care le-am citat mai demult), conținînd felurite cereri, între care și pe aceea de a-l introduce în P.E.N.-Clubul francez. O probă de mendicitate e și o scrisoare pe care, într-o zi, o primise Heinrich Böll : „Stimate domnule Böll, începea scriitorul care făcea caz de demnitate. Mă adresez dumneavoastră rugîndu-vă să folosiți atît prestigiul de care vă bucurați cît și posibilitățile dumneavoastră de a vă exprima (pe care noi românii nu le avem) pentru a face cunoscută opiniei publice internaționale situația reală a cetățenilor români și în special situația scriitorilor din România (mai exact situația scriitorului). [...] De asemeni — încheia, cu o notă de milogeală, caragialescul Goma — mă adresez dumneavoastră cu cererea de a fi acceptat membru asociat al PEN-Clubului". Iuțeala aderării la PEN-Club nu poate să nu pună pe gînduri pe observatorul lucid, mai ales atunci cînd stabilește o legătură între acest episod și sprijinul acordat de Goma de către președintele PEN-Clubului francez, numit Dmitri Stolipin (acesta l-a exclus din PEN-Club pe Constantin Virgil Gheorghiu, care a încercat, într-un rînd, să explice că Goma nu însemnează nimic).

Așadar, aflător la începutul lui 1977 în România, Paul Goma scria feluriților inși, acorda interviuri, îi dădea ordine, prin scrisori, lui D. Țepeneag (de felul „acum ori niciodată") ; sigur este că omul trebuia menținut pe loc cît mai mult se putea ; o emigrare la Paris îl făcea de tot lipsit de interes. De altfel, acest model de operațiune diversionistă este curent și a conservă, cu orice preț, pe disident în „infernul răsăritean" (spre a putea, în același timp, să pună în mișcare un aparat propagandistic zgomotos) e mișcarea ireductibilă a grupului verificat. Sigur este că odată ce Paul Goma a plecat definitiv din România nimeni nu l-a mai băgat în seamă, deși omul a făcut toate eforturile care se puteau face și a publicat cărți în care povestea „nenorocirile" care se abătuseră pe capul lui. Apăruse, între timp, alături de el și Virgil Tănase, întristat și acesta că la Paris nu îl așteptase rapida carieră pe care o visa. Micul „front disident", alcătuit din doi inși și cîțiva asistenți, nu însemna nimic : de aceea diversiunea înaintă pe calea rupturii închipuind, pentru înfățișarea culturii românești, teza neo-dogmatismului.

Artur Silvestri

P.S. La numărul 19/1985, în loc de V. Oișteanu, cum era corect, a apărut Andrei Oișteanu, eseist care trăind în România și scriind despre mitologia românească, nu are cu contextul unde a nimerit, dintr-o eroare tehnică, vreo legătură. Valeriu Oișteanu, care a mai fost citat în acest serial, a scris, în România, poezii, fiind „oniric", și acum se îndeletnicește, în America, cu avangardismele post-moderniste.

25 MAI 1985

LZ

mapamond

UMBERTO ECO

NOUĂ FELURI DE A VEDEA EVUL MEDIU

...Cînd începem să visăm evul mediu? Presupunînd că evul mediu ar fi diurn, evident atunci cînd ziua se sfîrșește și începe reelaborarea nocturnă, în formele ei firești. Dar cum cei de rea credință socot că evul mediu este noaptea, ar trebui să începem a-l visa cînd începe o nouă zi și cînd, așa cum spune un cunoscut poem goliardic, omenirea veselă se trezește cîntînd, între momentul descoperirii Americii și al cuceririi Granadei. „ce plăcut, ce plăcut, evul mediu a trecut !" Și, în momentul acela, fie și cu ochii deschiși, începe a-l visa. (...)

Se pare, și mi se pare, că moda medievală și visarea evului mediu străbat întreaga cultură italiană și europeană pe deasupra, după cum s-a mai sugerat. Despre motivul acestei fascinații s-au spus multe. Nu visăm evul mediu pentru că el înseamnă trecutul, deoarece cultura occidentală are nenumărate trecuturi, și nu vedem atunci de ce nu ne-am întoarce la Mesopotamaia sau la egipteni. Ci pentru că, așa cum s-a spus, evul mediu reprezintă creuzetul în care se plămădește Europa și civilizația modernă. Evul mediu inventează toate lucrurile cu care astăzi încă mai avem de a face, băncile și cambia, organizarea latifundiei, structura administrației și politicii unui municipiu, luptele de clasă și pauperismul, opoziția dintre stat și biserică, universitatea, terorismul mistic, procesul bazat pe indicii și nu pe probe, spitalul și episcopatul, pînă și organizarea turistică, căci dacă înlocuim Maldivele cu Ierusalimul sau cu San Jago de Compostela avem totul, inclusiv ghidul Michelin. Și, într-adevăr, pe noi nu ne obsedează problema sclaviei sau a ostracismului, sau de ce trebuie, neapărat, să ne omorîm propria mamă (probleme clasice prin excelență) ci cum să facem față ereziei, tovarășilor care greșesc, acelora care se căiesc, ori cum trebuie să ne respectăm propria nevastă și să ne topim de dorul iubitei, căci evul mediu, în occident, inventează și conceptul de iubire.

A reconstrui și a restaura. Cum putem face distincția între propensiunea noastră liberă către ereditatea clasică și erudiția necesară față de ereditatea medievală ? Cred că opunînd modelul **reconstrucției filologice** modelului **restaurării utilitare.** Antichitatea clasică o reconstruim, scoatem la iveală, prin săpături, forurile imperiale, sprijinim Coliseul aflat în pericol, curățăm Acropole, dar nu le umplem din nou, ci odată date la iveală le contemplăm.

Restaurăm, în schimb, ceea ce rămîne din evul mediu și îl utilizăm iarăși ca receptor pentru a pune în el ceva ce nu va putea fi niciodată radical deosebit de ceea ce se aflase acolo mai înainte. Restaurăm banca, restaurăm primăria, restaurăm Chartres și San Gimignano, dar nu pentru a le venera și contempla, ci pentru a continua să locuim în ele. Plătim, eventual, biletul pentru a vizita templul grec ori galeria cu busturile filosofilor, dar în Domul din Milano, ori în bisericuța din anul o mie mergem și acum să ascultăm liturghia, la fel cum îl alegem pe noul primar în palatul comunal din secolul al XII-lea. Singurul loc clasic locuit încă mi se pare a fi Pantheonul, dar nu ca loc de joacă sau de conversație ca vechile piețe din vechile orășele toscane. Se discută dacă e cazul să se facă armate din mercenari sau din cetățeni înrolați, nu cum să fie reconstituită legiunea tebană. Visul despre evul mediu se exercită întotdeauna asupra a ceea ce poate și trebuie să fie restaurat, niciodată asupra a ceea ce poate deveni muzeu.

Dacă totuși cineva ar obiecta că și astăzi continuăm să ne hrănim cu Aristotel, cu Platon și cu Plotin, îi atragem atenția asupra greșelii de perspectivă. Cînd îi folosim ca și cum ar fi contemporani, îi folosim și restaurăm ca ereditate medievală, ceea ce de fapt și este Aristotel al neoscolasticilor. Îndată ce un filolog ni-l restituie așa cum era și nu așa cum ni l-a transmis evul mediu, acel Aristotel nu mai este maestru de viață, ci text pentru examen. Poate eventual să devină, pentru cei mai buni, model al unei gîndiri posibile dar nu instrument pentru a gîndi astăzi în termenii săi (...)

Nouă tipuri de ev mediu. Dacă însă ne întoarcem la evul mediu doar reparîndu-l și niciodată reconstruindu-l în întregimea și autenticitatea sa (care ?), atunci poate că orice vis despre evul mediu (de la 1492 și pînă astăzi) nu reprezintă visul despre evul mediu, ci visul despre un ev mediu.

Dacă orice vis despre evul mediu este visul despre un ev mediu, despre ce vis și despre ce ev vorbim ?

Îngăduiți-mi să încerc o tipologie a numeroaselor evuri medii pe care le-am cunoscut — grosolană și generică ca toate tipologiile.

1. Evul mediu ca **manieră și pretext.** Bineînțeles, cel al lui Tasso, și al melodramei. Nu există un interes real pentru o epocă, epoca este trăită ca „loc" mitologic în care retrăiesc personaje contemporane.

2. Evul mediu ca **reîntoarcere ironică,** cel al lui Ariosto, poate și cel al lui Cervantes. Ne întoarcem la imaginarul unei epoci trecute, văzută exact ca o epocă trecută și nerepetabilă, pentru a ne ironiza propriile vise și ceea ce demult nu mai sîntem („o, nesfîrșită bunătate a vechilor cavaleri..."). Ariosto revine la evul mediu așa cum regizorul Leone revede vestul sălbatic. Este un ev mediu al nostalgiei, dar al unei nostalgii atee.

3. Evul mediu ca **loc barbar,** pămînt virgin și sentimente elementare, epocă și peisaj în afara oricărei legi. Este evul mediu al așazisei Heroic Fantasy contemporane, dar este și evul mediu al celei de a **Șaptea peceți** și al **Fîntînii fecioarei** lui Ingmar Bergman. Este foarte posibil ca aceleași pasiuni elementare să fi fost trăite în epoca lui Ghilgameș sau pe țărmurile feniciene. Evul mediu este ales ca spațiu întunecat, **dark ages** prin excelență. Dar în acest întuneric se dorește să se vadă o „altfel" de lumină. În acest sens, oriunde și în orice timp s-ar petrece, Tetralogia wagneriană aparține acestui tip de ev mediu. Prin vocație, el este la dispoziția oricărui vis de barbarie și forță brută victorioasă, și iată de ce de la Wagner la Frazetta, este mereu suspectat de nazism. Nazistă este orice dorință de forță, prin excelență virilă, care nu știe nici să citească, nici să scrie : evul mediu al lui Carol cel Mare care abia știa să se iscălească se pretează de minune acestor vise de reîntoarcere la păroșenia în stare pură. Cu cît este mai păros modelul, cu atît mai puternică este dorința : Hobbit este modelul uman pentru noii aspiranți la noile și lungile nopți ale cuțitelor lungi.

4. Evul mediu **romantic,** cu predilecție pentru întunecatul castel în ruine profilat pe fundalul unui cer de furtună brăzdat de fulgere, unde sălășluiesc fantasme de soții violate și asasinate chiar în noaptea nunții. Ev mediu ossianic și neogotic, rudă apropiată a cruzimilor orientale gen Vathek. Ev mediu tip secolul nouăsprezece dar și ev mediu al unei anume **space opera** în care astronava se substituie bastionului.

5. Evul mediu al **philosophiei perennis.** Înțeles poate ca escamotare subtilă de Gaetano și de Giovanni di San Tommaso, luat dramatic în serios de o minte puțină ca aceea a părintelui Taparelli d'Azeglio și de o minte mare ca aceea a cardinalului Mercier și ca să purcedem în ordinea mărimii, de Etienne Gilson. Străjuit cu iubire, un pic perversă chiar, de privirea halucinantă a lui Maritain, cu obstinare conservatoare de Pius al XII-lea, în spirit de Heroic Fantasy gen mass-media de paladinul crucii Woytila, acest ev mediu prezintă aspecte de finețe filologică și altele de dogmatism antiistoric. Este de departe preferabil, în universul catolic, falsului modernism al baronilor spiritualiști care îl recitesc pe Gentile prin prisma lui Rosmini.

6. Ev mediul **identităților naționale,** cum a fost acela al lui Scott și al tuturor celor din Risorgimento, care vedeau în evurilor strălucitoare ale răscoalelor comunale un model victorios de luptă împotriva dominației străine.

7. Un ev mediu **carduccian,** de completă restaurație, menit să celebreze cea de a Treia Italie, un pic fals și un pic filologic, cumsecade și ipocrit, funcțional pentru renașterea și stabilizarea unei națiuni în căutare de identitate.

8. Evul mediu al lui Muratori și **Rerum italicarum,** un ev mediu ce nu diferă de acela din **Annales,** cu deosebirea că primul reconstruia din punct de vedere filologic o epocă pornind de la marile cronici și istorii, iar cel de al doilea de la registrele parohiale, de la documentele Inchiziției, de la actele notariale. Primul pentru a regăsi evenimentele ; cel de al doilea pentru a regăsi comportamentele cotidiene ale mulțimilor fără istorie și structurile vieții materiale, dar amîndouă căutînd să înțeleagă, în lumina problemelor și curiozităților noastre, ce a însemnat o epocă ce nu se poate reduce la un clișeu și trebuie redescoperită în pluralitatea ei, în pluralismul și contradicțiile ei. Din acest ev mediu fac parte cercetările structurale ale lui Viollet-le-Duc, iconografia lui Mâle și iconologia lui Panofsky, ca să nu mai vorbim de orice bun studiu de reconstrucție filosofică urmărind mai mult înțelegerea critică decît o refolosire pasională. Dar, atenție, în toate aceste cazuri, nimănui nu i-a venit prin minte să vorbească de modă, fiind vorba doar de un lucru bine făcut. Sau poate pentru că acela care vorbește de mode, nu cunoaște de obicei lucrul bine făcut.

Teodor Bogoi : „Vas cu flori"

9. Evul mediu al **Tradiției.** Loc în care a căpătat formă (vreau să spun stabil din punct de vedere iconografic) cultul unei înțelepciuni cu mult mai vechi, aceea a misticismului ebraic și arab și cea a gnozei. Este evul mediu sincretistic care vede în legenda Graal-ului, în faptul istoric al Cavalerilor Templului, și de la acestia prin afabulație alchimică, confreria Rosenkreutz și Iluminații din Bavaria, pînă la actuala masonerie de rit scoțian, desfășurarea unei singure și continui istorii inițiatice. Acritic și antifilologic, acest ev mediu trăiește din aluzii și din iluzii reușind întotdeauna și în chip miraculos să descifreze pretutindeni și cu orice pretext, același mesaj. Mistic și sincretistic, pune cu voracitate pe seama propriei istorii atemporale tot ceea ce nu poate fi nici dovedit, nici falsificat.

A alege evul mediu pe care îl visăm. Ajunși aici, ne putem, pe bună dreptate, întreba la care ev mediu ne gîndim cînd vorbim de neoevmediu de întoarcere la evul mediu și de moda medievală. Căci este limpede că de fiecare dată este vorba și va fi vorba de ceva diferit, uneori de dorit, alteori inofensiv, inofensiv ca și literatura, chiar făcută de minori, altădată insidios și periculos. Și va trebui să fim foarte clari spunînd limpede la ce anume facem aluzie cînd celebrăm o întoarcere la evul mediu. Pentru că evul mediu este ori o epocă istorică ce se termină în 1492, ori este istoria permanenței restaurării pe care civilizația noastră o face cu ceea ce se întîmplă între căderea imperiului roman și descoperirea Americii. A spune la care din cele nouă tipuri de ev mediu ne întoarcem, înseamnă a spune cine sîntem și ce vrem, dacă nu facem altceva decît să ne distrăm pur și simplu, dacă vrem să înțelegem, sau dacă ne pretăm fără a înțelege la jocul cine știe cărei restaurații.

Cînd Roberto Vacca a vorbit de evul mediu ca viitor apropiat, el se gîndea la prăbușirea marilor sisteme tehnologice, prăbușire care ar fi instaurat un nou ev mediu feudal sau prefeudal, bazat pe penurie și pe lupta pentru existență. Am răspuns atunci că evul mediu începuse deja și prin urmare nu trebuie să așteptăm războiul atomic pentru a dori sau a ne teme de un nou ev mediu. Dar eu înțelegeam acest ev mediu ca pe o epocă de tranziție, de pluralitate și de pluralism, de contradicție între un imperiu care se naște, un imperiu care moare și o a treia societate care e pe cale să se nască. Un astfel de ev mediu se prezenta ca o epocă „interesantă", pentru că era o epocă în care cărțile se amestecau din nou, în care marilor penurii li se alăturau marile invenții ca și prefigurarea unor noi moduri de viață. În acest sens, mă poate interesa evul mediu ca model, dar modelul funcționează în sens perspectivic, și, aș adăuga, fundamental optimist.

Dar evul mediu poate fi luat și ca model al unei Tradiții care, prin definiție, are întotdeauna dreptate. Și acest neo-ev mediu, produs al negutătorilor de absolut, mă sperie — și vă invit să-l demistificați. Folosind cuvintele unui critic care, în plină înflorire neo-medievală în secolul trecut, avînd evident despre evul mediu o idee restrictivă pe care nu pot decît să o resping, întrezărise totuși sensul negativ al oricărei întoarceri nostalgice și idealizante, nutrită de pasiune și nu de rațiune critică.

Voi termina astfel citindu-l pe Carlo Giuseppe Londonino, un critic pe care îl iubesc pentru că strada ce-i poartă numele se întinde sub balconul meu, în frumoase simetrii neoclasice, oferindu-mi în fiecare dimineață la sculare o perspectivă de copaci cînd în floare, cînd desfrunziți și înghețați de chiciură ca-n nord. În controversa care i-a opus pe clasici romanticilor, Londonio a fost un romantic moderat, iar cît a fost de moderat în romantismul lui se vede din scepticismul răspicat cu care, în ciuda unor înclinații pre-pozitiviste, polemizează cu visul despre evul mediu al vremii lui :

După ce am examinat doctrina în noua școală romantică sub aspectul literar, îmi rămîne să spun ceva despre influența morală și despre scopul pe care ea îl poate avea. Nu este vorba de altceva decît de a îndrepta lumea și de a face să retrăiască, în măsura posibilului, fericita ignoranță și anarhia feroce a vremurilor cavaleriei. Fapta, într-adevăr, este mare și demnă de laudă, dacă nu pentru altceva măcar pentru buna intenție a actualilor reformatori ai literelor și moravurilor. Dar, fie-ne permis s-o spunem, să ne ferească Dumnezeu de a le vedea realizate speranțele. Că moravurile noastre au nevoie să fie îndreptate, sîntem de acord. Dar că trebuie să devenim o oglindă a acelor vremi, acesta este un lucru pe care nu-l pot concede. Ori de cîte ori privesc pe vîrfurile înălțimilor ruinele solitare ale vreunui castel prbușit, simt cum mi se strînge inima și cum îmi trece prin trup un fior de groază. Crenelurile, turnurile lor îmi aduc în minte vremuri de barbarie, de depravare pe care acum unii, în exaltarea imaginației lor poetice, ni le zugrăvesc ca pe o epocă de aur. E frumos să citim în vechile cronici și în poemele noastre epice mărețele isprăvi ale cavalerilor rătăcitori, dar cîtă barbarie, cîtă anarhie nu presupune tipul acela de societate în care virtutea și inocența, rău apărate de legi, erau silite să se pună sub protecția unei persoane private ! Să ne transpunem în epoca aceea nefericită și vom vedea Europa acoperită de păduri, de cîmpuri necultivate, de mlaștini ; provinciile, orașele și chiar familiile, dezbinate de uri veșnice, sfîșiindu-se și distrugîndu-se rînd pe rînd ; nici urmă de comerț, nici urmă de comunicație între națiuni ; științele și artele neglijate, justiția călcată în picioare de violență, religia murdărită de superstiție ; suverani lipsiți de forță pentru a se face ascultați de proprii vasali și pentru a protegui poporul împotriva samavolniciilor acestora ; baronii în veșnică luptă între ei și uniți doar în opoziția față de voința suveranului și binele statului ; poporul înjosit și privit ca un animal de povară ; vom vedea cum cinstea, viața, bunurile sînt lăsate în seama deciziei fortuite a duelului și a probei focului și apei clocotite ; cum Europa întreagă se înarmează iarăși și iarăși pentru a smulge din mîinile necredincioșilor locurile sfințite de memoriile cele mai demne de venerație ale religiei noastre, iar campionii crucii, modelele acelea de religie, de virtute, de cinste, murdărind prin mii de fapte netrebnice numele de creștin și pierind victime ale discordiei, ale lipsei de lealitate, ale desfrîului. Dacă atare sînt, cum din păcate sînt, vremurile acelea eroice care se propun admirației noastre, putem cu atît de vîrtos să ne felicităm că trăim în secolul acesta prozaic și în mijlocul depravării actuale... Romantici vrem să fim și noi italienii, noi întîii născuți ai civilizației moderne, noi de la care a luat formă și strălucire poezia încă necizelată a trubadurilor ; romantici da, dar potrivnici prejudecăților, melancoliei, superstițiilor ; romantici în idei, în opinii, în sentimente, dar fideli exemplului și perceptelor clasive în aplicarea formelor și regulilor de artă. **(Repere critice privind poezia romantică,** 1817).

Vom subscrie și noi la ceea ce Londonio gîndește despre evul mediu și despre primatul moral și civil al italienilor ? Desigur că nu, altminteri l-am reciti cu aceeași fervoare acritică cu care prietenii săi romantici reciteau evul mediu.

Dar aș subscrie bunului său simț lombard și aș traduce apelul său în termenii acestia : visați evul mediu, dar întrebați-vă tot timpul care. Și pentru ce.

Ceea ce epoca noastră are, poate, cu adevărat în comun cu evul mediu este, în definitiv, voracele pluralism enciclopedic. De acord, și probabil că acum preferăm cu toții catedrala din Strasbourg, admirată de Goethe, templului malatestian, dacă vrem cu adevărat să spunem lucrurilor pe nume. Dar Galileu avea dreptate (cel puțin așa ne învață Popper, pînă cînd nu va greși) și nici un vis nu va putea vreodată să ne facă s-o uităm.

Așadar, viață lungă evului mediu și visului său, numai să nu fie un somn al rațiunii.

Căci am născut destul monștri.

În românește de
Constantin Ioncică

Lirică din R.D. GERMANĂ

ERHARD SCHERNER

Învîrt în smoală

pentru Christa

De cînd a fost luată-n gheare,
aproape-n treacăt, de război,
crăpată, stă încă-n picioare
căsuța mea. Rezistă, pentru noi.

Învîrt în smoală, să-mi văd casa vindecată :
e pielea mea, brăzdată-n fel și chip.
Sap pînă-n temelie. Cîteodată
o recunosc : este clădită pe nisip.

Nu-i neagră smoala, cînd o-ntind. O coajă
cuprinde miezul. Plouă, și-i tîrziu.
De vînturi, hornul tremură ca prins de vrajă.
Cînd vin furtuni, mă-ntorc, unde — nu știu.

(Din : VARIAȚII, Fa minor)

* * *

Cînd ușuratec sau involuntar
pershing-uri decolează
neverosimil înțeleg că încă mai
aproape 3 minute
pentru rugă sau blestem.
De-aceea într-o clipă eu cu tine
convenim
să nu dăm nici un ban nici o para
pentru-narmare
ci să pornim și să instigăm
la pace.

HENRY-MARTIN KLEMENT

Pare irevocabil

pentru Rilke

Sunt trecător și spun : e-o bucurie
Că pot trăi o clipă mai tîrzie
Ani nenăscuți milioane dorm ușor
Iscînd momentul ce mă-nalță blînd
Din ceea-ce-încă-n-a-fost-nicicînd
Și cad — chiar globul — iar în sînul lor
După ce-nfăptuiesc ce-am fost dator
Ani nenăscuți miloane dorm ușor
Că pot trăi o clipă mai tîrzie
Sunt trecător și spun : e-o bucurie.

Traducere de
Ștefan Aug. Doinaș

REVISTA STRĂINĂ

● **PROBLEMELE** legate de difuzarea cărții continuă să preocupe intelectualitatea din multe țări europene. De curînd, s-a discutat pe larg activitatea de răspîndire a cărții și publicațiilor de mare tiraj în Polonia, trecîndu-se în revistă rezultatele obținute, precum și o serie de neajunsuri, a căror ameliorare poate conduce la o îmbunătățire de fond a situației. În acest sens, **Interpress** scrie următoarele : „În situația cînd producția de carte din Polonia este în continuare prea scăzută, cu toată creșterea înregistrată în ultimii doi ani, este ușor de înțeles deosebita importanță a bibliotecilor. În prezent, în Polonia există 35 000 de biblioteci, însumînd 300 milioane exemplare. Ele suferă, totuși, de o insuficientă suprafață a magazinelor și sălilor de lectură, cu deosebire la sate. Ultimii ani nu au fost deloc favorabili bibliotecilor. În legătură cu organizarea școlilor comasate comunale au fost lichidate multe biblioteci, s-a micșorat numărul punctelor de bibliotecă de la sate, parțial au încetat de-a mai exista o mare parte a bibliotecilor de întreprindere... (...). S-a înregistrat o anumită îmbunătățire în domeniul investițiilor — în anul 1984 s-au construit, s-au modernizat aproximativ 200 de biblioteci. În mod vizibil avansează și lucrările de construcții ale Bibliotecii Naționale din Varșovia care au fost incluse în programul de comenzi al guvernului din anul 1985. Lucrările la proiectul legislativ privind bibliotecile sînt într-un stadiu avansat, ceea ce va determina cu siguranță un grad mai mare de integrare a activității bibliotecii".

● **ROMANUL Marea nebunie** de A. Hameiri cunoaște un uriaș succes. Autorul a participat în calitate de soldat pe frontul estic în cursul marilor operații militare din timpul primului război mondial. Experiența sa de tînăr poet și jurnalist l-a făcut sensibil la teribila încordare de energii umane și la suferința adîncă pe care-a provocat-o războiul, conducînd la realizarea romanului său, publicat într-o primă ediție în anul 1930. De atunci, a fost adeseori comparat cu celebra carte a lui Remarque, **Pe frontul de vest nimic nou.** După experiența celui de-al doilea război, implicațiile cărții lui Haméiri au ieșit cu mai multă limpezime la iveală, asociațiile pe care le-a provocat extinzîndu-se la romane dintre cele mai noi. Referindu-se în mod acid la corupția și decăderea imperiului austro-ungar, la nebunia sîngeroasă care cuprinsese elita politică și cercurile militare ale statului, lucrarea lui Haméiri se dovedește azi o operă vie și actuală. Autorul își comentează cartea în următorii termeni : **„Am văzut cum a izbucnit nebunia, și mi-am frecat ochii, nevenindu-mi să cred..."**

● **O SCRIITOARE** de mare adîncime se dovedește a fi S. Lapid, autoarea romanului istoric **Vasul sfărîmat,** publicat în 1984. De atunci, recenziile s-au înmulțit, iar cartea sa ocupă, la ora actuală, un loc de frunte pe lista best-seller-urilor. De fapt, **Vasul sfărîmat** este cel de-al doilea roman istoric al autoarei, o biografie a unui personaj enigmatic, sinucis în martie 1884 într-un mic hotel din Rotterdam. Personajul central este construit din două aspecte ireconciliabile, care cunosc o tensiune continuă și care îl împing în cele din urmă spre autodistrugere. Critica remarcă marea finețe a evocărilor autoarei, capacitatea sa de a sugera dualismul psihic, formula schizoidă a unei personalități de mare anvergură. Interesant este faptul că dezechilibrul personajului central al cărții este datorat pionjării în infinitudine, cum ar spune Kierkegaard, cosmopolitismului său fervent.

● **O CARTE** de critică mult aclamată semnează Nicholas Delbanco, **Portret de grup,** publicată la Morrow. Autorul susține că eșantionul literar reprezentat de Conrad, Crane, Ford, James și Wells constituie între 1900—1914 un grup la fel de important ca celebrul cerc Bloomsburry sau Generația pierdută de scriitori americani care se adunaseră la Paris după 1920. Cei mai mulți comentatori ai cărții contestă caracterul coerent al manifestării literare pe care o evidențiază scriitorii citați mai sus, cu toate că se arată cuceriți de noutatea considerațiilor lui Delbanco, de modul cum a studiat conflictele și alianțele estetice pe care le-a descoperit. În cele din urmă, concluzia majorității recenzenților cărții lui Delbanco este sugerată de înseși considerațiile criticului : „Îmi place să-i citesc pe acești romancieri și sper că și alții vor fi convinși să-i parcurgă cu tot atîta plăcere, după lectura cărții mele".

● **DOAMNE BĂTRÎNE** se intitulează cartea pe care o semnează Rozsiko Parker și Griselda Pollock. Comentînd această apariție, Phoebe-Lou Adams scrie următoarele : „Autoarele examinează curioasele fluctuații în ceea ce privește punctul de vedere și vocabularul, atunci cînd istoricii și criticii de artă se străduiesc să ignore sau să minimalizeze lucrările realizate de femei. Ele caută, de asemenea, motivele acestei atitudini care conduce la manevre ridicole. Atunci cînd o pictură mult admirată, considerată a fi a lui David, s-a dovedit a fi de fapt opera unei femei, Charpentier, s-a spus imediat că suferă de anumite slăbiciuni, iar atunci cînd țesăturile Navajo, cusute de femei, sînt prezentate drept artă cu „A" mare, se caută a fi atribuite unor maeștrii anonimi ai artei abstracte. Demonii sociali și psihologici care inspiră aceste atitudini reprezintă desigur un rău destul de mare, iar autorii, după ce descoperă vizuina lor, sînt înclinați să-i lase în pace, crezînd că nu este nimic de făcut. Ceea ce recomandă Parker și Pollock ar fi un alt început, o altă considerare a judecății de valoare. Dar ceea ce propun ele ca exemplu pentru această nouă judecată este din păcate o contrafacere pe care numai o feministă fanatică și oarbă ar putea-o aproba.

● **INTERESANTE** considerații formulează John Kenneth Galbraith într-o recenzie consacrată lucrării lui Stephen Fay, **Dincolo de lăcomie,** apărută la Viking Press. Marele economist începe cu o serie de considerații asupra plăcerii anormale de a citi : „Oricine citește într-un mod neînfrînat ar trebui să beneficieze și de îngăduință față de un viciu inacceptabil, cum ar fi pornografia, psihologia anormală sau cronicile de basketbool profesionist. Interesul meu pentru speculațiile de bursă includ, de pildă, artele asociate ale prestidigitației financiare și speculei. Am citit toți clasicii, tratatul notabil al lui Charles Mackay din 1841, **Memoriile autoînșelării populare și ale nebuniei extraordinare a mulțimii,** lucrările de bază ale maniei trandafirilor din 1630 și despre aventura lui John Law, precum și recenta și excelenta carte a lui Charles Kindelberger, **Manii, panici și prăbușiri,** din 1978, iar în cele din urmă am coborît chiar pînă la aproape analfabetele eseuri despre viața și întîmplările lui Robert Vesco. Ceea ce am găsit în toate aceste cărți, dacă le pot numi astfel, este că în aproape toate cazurile, marii speculanți sînt victime ale propriei lor înșelătorii iar marii trișori sfîrșesc invariabil prin a se trișa pe ei înșiși. Amîndouă tipurile devin victime ale publicității pe care au generat-o și pe care ajung ei înșiși să o creadă".

SCRISORI ACASĂ

Corespondență din Londra

Joi, 16 mai, orele 12. Am ținut să vă dau în doză precisă ora exactă, fiindcă fix la ora 12 se deschid cîrciumile în Marea Britanie, se închid la 15, se redeschid la 19 și se închid la 23 (cîteva baruri merg spre dimineață). E o lege din timpul reginei Victoria, toată lumea o socotește scandalos de nelalocul ei, dar aici legile durează și o mie de ani, și dacă sînt mulți cei care vor să le schimbe, sînt la fel de mulți și cei ce le lasă să curgă egal în jgheabul timpului. Lira sterlină, mila (măsură a distanței, nu căința înlăcrimată), volanul pe dreapta, funcționarul de la Foreign Office sau din City, cu melon și umbrelă, garda călare, polițaiul fără pistol, oamenii stînd în parcuri pe iarbă, masa de prînz alcătuită dintr-un sandviș sau un măr (nu din sărăcie și nici din zgîrcenie), ceaiul înalt de dinaintea cinei și încă vreo cîteva mii de obiceiuri fac din englezi o legendă și un adevăr ce le-ar sta bine și altor colțuri de pămînt. Acum sînt orele 12,08, am băut un țap la cîrciuma „Un prieten la îndemînă", cu profesorul Deletant de la Universitatea din Londra (predă limba română), cîrciuma e veche de patru sute de ani, grinzi afumate și pe burtă și în osia legînd inele de istorie și de imperiu răspîndind toleranță vicleană și adunînd aur pur, studenți discutînd despre farmecul vieții, la aceeași masă cu profesorii lor (în colegiile și universitățile din Anglia nu există ipocrizie și distanțare de vîrstă, profesorii și studenții mănîncă împreună, petrec multe seri împreună, fără ca relația examinator-candidat să se altereze vreodată), roți de căruță, juguri de cal, turiști încercînd cu vîrful limbii și mai ales cu mintea strîmbată de prejudecăți o formulă magică (ce-i cu englezii ăștia ? !), niște bătrîne mîncînd struguri — una mi-a oferit un ciorchine, i-am mulțumit și i-am arătat paharul, și ea a zis, oftînd cu blîndețe, the right man on the right place, el și ea, optuspe ani, mănîncă o felie de pepene și el se apleacă și sărută o sămînță atîrnînd în colțul buzelor ei, nimeni nu se miră, nu moralizează și nu iartă, căci n-are ce ierta, în timp ce în lămpi de lemn și de aramă cresc lumini verzi, liliachii, albastre iar mie mi se umezește pielea de atîtea culori fantastice. La „Un prieten la îndemînă" te învelești în pergament de ev mediu, te lași moale și leneș în gîndurile artiștilor nomazi și-n umbre de bere neagră, nu știu prin ce miracol zămislită în timpul vieții noastre. E-hei, dar sînt martirul îngenunchiat al acestei debusolate rubrici. Aseară am văzut, la televizor, finala Cupei Cupelor, cîștigată de Everton cu 3—1. Vai, ce desuet și ce bătrîn e valsul vienez! Și cît de suplu, atletic, rotund pe călcîie și dur din strigăt pînă-n ființa ecoului e fotbalul anglosaxon. Insulele astea bălțate cu sare de mare friguroasă (și totuși, aici frigul se îngînă etern cu vocale de soare flegmatic, dovadă că vacile și oile pasc în pajiști tot timpul anului și la nici-o fermă nu vezi grajduri) produc cele mai cărnoase lalele și cei mai riguroși fotbaliști. Praful de pușcă, rigla, coloniile, Tamisa, comerțul, ceaiul, berbecul, mazărea, Big Ben, amiralitatea, week-endul, terenul de tenis din Palatul Hampton Court (construit, terenul, la 1530, mi s-a făcut nemaipomenita favoare de a-l măsura cu pasul), butucul de vie din grădina aceluiași palat, plantat în 1780 (vița crește într-un fel de balcon cu geamlîc poleit, în mai, cu flori de glicină și rododendron, rădăcinile sorb viață dintr-un sfert de pogon îngrășat în permanență). Galeria Șoaptei din catedrala Saint-Paul, Royal Mint, Turnul Londrei, Poarta trădării, statuia lui Traian din capătul Străzii moscovite, Fleet Street, restaurantul Peruca și pana, Piața peștelui, în vigoare de o mie de ani, cîrciuma Dickens inn, corăbiile, aventura, Casa Wren — toate la un loc și alte maluri rămase ascunse, multe, de nenumărat, alcătuiesc diferența dintre Anglia și Europa. În rest e tăcere.

Orele 12,30. Plec, singur, spre Piața Covent Garden (în spatele Operei), celebră și ea de sute de ani. Acum, mașinile, zgomotul, reclamele, patima, dezgustul, snobismul, aflarea în treabă au anulat, ca și la Paris frumusețea desfacerii și anunțării mărfii — legume, carne, vin — din ochiul doritor de clocot și admirație. Acum, aici, evul mediu trage la măsea fructe seci, iar imaginația mea doar îngăduință. Păcat. Acest ultim pătrar al secolului nu se mai dă în stambă de aur decît în gura cîntăreților la fierăstrău, a jonglerilor scăpărînd mingi de fildeș, a fetelor cu belciug în nări, purtînd leoparzi în lesă și a călăului din piața plină de porumbei care, iată-l încearcă trei săbii, le agită și urlă că repede, foarte repede, cel mult în două minute, va reteza capul soției sale, care stă îngenunchiată, cu lințoliul morții înfășurîndu-i tîmplele și bustul, fiindcă — dau o Tamisă de lacrimi pe o iubire sinceră — l-a înșelat cu cel mai bun prieten. Lămpi de aramă, porumbei, turiști americani, bere, banane, suluri de lînă, flașnete, docuri, indieni îmbogățindu-se în locul pe care l-au blestemat și după care au jinduit, cea mai frumoasă fată pe care am văzut-o vreodată — mănîncă, fără îndoială, numai fripturi de tigru și antilopă și bea imense pocale de meteahnă, — steaguri heraldice, un negru în armură medievală, și eu rugîndu-mă: Doamne, dacă-i taie scăfîrlia o să deschid o bodegă cu numele ei, căci în cei 60/40 km pe cîți se întinde Londra numeri cel puțin douăzeci de cîrciumi cu firmă: La descăpățînarea reginei cutare, a ducelui păcătos sau a lordului prins în flagrant delict. Dar nemernicul de călău, cu cagulă autentică și tîmpit ca orice soț încornorat, după două minute, se repede și taie cu sabia... un morcov. Nevasta se ridică din morți, blondă ucigașă, numai rouă pe buze, cu sînii goi — ca un crîng de arini cîntă sfîrcurile — și-i arde două palme care-l fac mototol, iar eu pierd ocazia de-a deveni proprietar și vînzător de băuturi spirtoase, la butoaie ințepate cu lancea și de lișițe înăbușite în ulei de rapiță, îmi zic că mult mai bine mi-ar fi mers în viață dacă eram fotbalist la Everton (în nici un caz la Rapid Giulești), și că dac-aș mai fi o dată mic (eu cînd eram mic eram copil, zicea Ștefan Roll) m-aș droga ca și copilașii ăia de școală primară din nu mai știu din care punct cardinal al Londrei, care sorbeau cu nesaț miresmele emanate de borcănașele cu gumarabică (din ce-or fi fabricînd-o ăștia ?) și treceau să se aștearnă în capete orientale. Mi-e dor de clei de cireș, prun — în nici-un caz de dude — și mi-e bine că am „un prieten la îndemînă", unde mă întorc cîntînd :

Zi te-ai dus
Spre apus,
Peste munți,
Peste văi,
Peste mări,
Peste tot...

Dacă stau să mă cuget zic că bivolul ăla de călău putea să facă din mine un om bogat sau cel puțin plin de speranțe. Dar mi-a fost scris să rămîn un împușcă liră sterlină și s-o azvîrl pe bere neagră, sărată ca și marginile insulelor britanice.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Bibliotecă județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
22
(1 204)
Sîmbătă
1 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTIN ÎNNOITOR

Se vor împlini, în curînd, douăzeci de ani de la evenimentul cu maximă putere în destin, în tot ceea ce înseamnă azi muncă și viață patriei, creația materială și spirituală al cărei puls atît de viguros și înnoitor se resimte practic în toate domeniile și sectoarele de activitate, Congresul al IX-lea al partidului. Socotit, pe drept cuvînt, un moment crucial, de însemnătate istorică în viața poporului, unul dintre acele incontestabile și definitorii acte ale unei hotărîtoare conștiințe de sine a partidului și națiunii, Congresul al IX-lea a avut menirea de a trezi și dezvolta în noi capacități creatoare nebănuite, propulsînd România în centrul unor preocupări economice și sociale care au făcut și fac din perioada străbătută una dintre cele mai complexe, mai dinamice și mai înfloritoare etape din întreaga noastră existență, acest fapt de esență morală în lumina căruia putem privi azi în ansamblu, ca și sub particularitățile, sub datele și evidența întregului său specific, tot acest traiect istoric la capătul căruia țara se înfățișează sub semnul celei mai profunde și mai cuprinzătoare identități. Numim acest timp și acest spațiu distinct al istoriei **Epoca Nicolae Ceaușescu** și facem aceasta cu conștiința și mîndria care ne îndreptățesc toate marile noastre adevăruri despre muncă și viață, despre libertate, independență, progres și civilizație. Este aceasta și mărturia sentimentelor noastre celor mai puternice, este semnul de înaltă cinstire și omagiu cu care îl înconjurăm pe conducătorul nostru știind că în toți acești douăzeci de ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea partidului, în funcția supremă de secretar general, pe pămîntul românesc s-a înfăptuit o vastă operă de construcție economică și socială, cu prefaceri revoluționare în toate sferele activității, în industrie, agricultură, în știință, învățămînt și cultură, pe tărîmul democrației, al realizării unei noi calități a muncii și vieții, al ridicării neîntrerupte a nivelului de trai material și spiritual.

Configurația acestei epoci de glorioase împliniri este indisolubil legată de numele și activitatea secretarului general al partidului, cîtorul României socialiste moderne. Înaltul său exemplu revoluționar și patriotic, întreaga sa operă, demersurile sale care îmbrățișează deopotrivă prezentul și viitorul, au făcut și fac, într-o impresionantă simbioză, legătura cu trecutul înaintat, cu lupta și munca eroică a poporului pentru afirmarea drepturilor și libertăților sale fundamentale și se înscriu ca un capitol glorios, de cea mai largă cuprindere și semnificație în istoria permanentei și solidarei noastre deveniri. Cultura și arta au cunoscut în acești ani o înflorire și un impuls care au ridicat actul de creație la dimensiuni noi, deschizînd căi vii către public, în strînsă relație cu moștenirea și exemplul înaintașilor, cu datoria patriotică, înălțătoare de a sluji țara și poporul, de a se transforma într-o importantă forță de conștiință și a da o dimensiune și o perspectivă nouă epopeii construcției socialiste. A trăi și a scrie pentru popor, a trăi și a scrie în mijlocul poporului, a-i împărtăși soarta în sensul unei durate care parcurge de fapt întreaga istorie, spațiul întregii noastre existențe, de la începuturi și pînă azi, în consonanță cu viitorul, cu procesul amplu și continuu de edificare în spiritul celor mai înaintate idealuri — iată îndemnul și orientarea care alcătuiesc de fapt mobilul de natură patriotică, revoluționară, al oricărui act de cultură prin care s-a definit și dobîndește suportul tot mai distinct al realității însăși ideea de cultură și artă, întregul nostru patrimoniu care se îmbogățește neîncetat. Spiritualitatea acestei epoci se află astfel în directă legătură cu dinamica vieții politice și sociale a țării, cu tot ceea ce se gîndește și făurește azi, din perspectiva și pe coordonatele unei întregi epoci.

Destinul umanității, soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane, făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră au găsit și găsesc în acești ani care marchează strălucit istoria patriei un suport și un sprijin de o indiscutabilă valoare teoretică și practică. Inițiativele și demersurile internaționale ale președintelui țării constituie de mult un aport direct la cauza umanismului, a păcii și înțelegerii, a colaborării, a respectului independenței și suveranității popoarelor. România se bucură de aceea de unanima stimă și prețuire pentru politica externă a partidului și statului, politică al cărui strălucit și consecvent promotor este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Opera de făurire a păcii și înțelegerii poartă în mod vădit și pecetea personalității, a gîndirii și activității secretarului general al partidului nostru iar de aceasta se leagă însăși condiția prezentului și viitorului omenirii, se leagă însăși condiția progresului și civilizației, a umanității. Noul demers care este apelul pentru pace adresat țărilor și popoarelor lumii, reconfirmă o înaltă vocație și grijă, un mod viu, deosebit de activ în care a fost și este înțeleasă realitatea lumii în toată dinamica și complexitatea sa, făcînd din dezideratul păcii, al edificării și statorniciei acesteia o problemă de fond a contemporaneității și singura în măsură să conducă la salvgardarea civilizației. Încă o dată, prin toate acestea, ca și prin ansamblul altor preocupări și acțiuni asemănătoare, se confirmă spiritul și orientările celui de-al IX-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Ilustrație de Sabin Ștefănuță

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA

Revoluția — o realitate autobiografică

Literatură și spirit revoluționar

Într-unul din strălucitele sale articole tipărite chiar pe pagina întîi a revistei „Luceafărul" în toamna anului 1970, Marin Preda făcea o afirmație memorabilă : „Menirea poeților", spunea marele scriitor, „este să atragă atenția oamenilor asupra lucrurilor frumoase și să-i smulgă din grijile și obsesiile lor prea de tot terestre. Într-adevăr, contemplarea ne face să descoperim în noi ființe eternitatea". Fără să cutez a afirma că îmi sprijin tocul scriind de piatra filosofală, voi încerca, și eu, să-mi înalt gîndirea spre înaltul unde ea se desprinde de realitatea imediată să „meditez" deci la cîteva probleme ale literaturii de astăzi, pentru a adînci rostul ei, înscris în chiar titlul acestei rubrici : adică, spiritul revoluționar.

Ce poate fi „revoluționar" în literatură ? În ce măsură permanenta mișcare spre înainte, nemulțumirea de sine a scriitorului și lupta cu inerția pot determina, în mod fertil, în planul creației literare — o revoluție ?

Gîndit mereu prin personaje ori teme, romanul a oscilat mereu între „psihologie" și „epic" fără a pierde totuși din vedere vreodată că oricum ar fi, tema esențială a artei este omul. Pot fi temele revoluționare în sine ? Nu cred. Faptul că vorbim despre un șantier plasat la două mii metri înălțime nu conferă doar prin simplă numire si... altitudinea estetică. Oricît de ingenioase, temele termină prin a repeta combinații tipice de întîmplări de viață pe care o cercetare matematică de computer le-ar reduce la cîteva stocuri de variante posibile. Or, e sigur că nu numărul faptelor continute într-o carte declanșează acea transformare spirituală pe care literatura — cînd e foarte bună — o naște și pe care estetica — cînd o sesizează — o numește factor ideologic mobilizator.

Au atunci eroii, personajele literare, calitatea de programatori revoluționari? Descriind, doar, personaje cu biografii exemplare, închinate unor cauze măreți și drepte, modele umane de sacrificiu și abnegație patriotică — determinăm acel impuls care să imprime romanului, prozei scurte sau textului dramaturgic — spiritul revoluționar ?

Îmi dau din nou curaj să nu cred. Nu cred că literatura trebuie să însemne o copie după realitate. Dimpotrivă : deschizînd ferestre neașteptate spre lume, ea trebuie să sfîșie vălul aparențelor uniformizatoare, dinamitînd o realitate „știută", casnică, chiar apatică și inexpresivă, provocînd o viziune atît de nouă și incitantă încît înșeși raționamentele care par să ne guverneze existența să se clatine, în fața noilor înțelesuri, din temelii.

Fiecare epocă aduce cu sine o interpretare radicală a omului. O radiografiere a lui din punct de vedere al contextului social. Fiecare epocă este de fapt această interpretare. Modul „socialist" de interpretare a omului, modul epocii pe care o trăim și parcurgem a lansat una din cele mai îndrăznețe formule, rostite de către chiar președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o „normă" a vieții de partid și de stat : omul multilateral dezvoltat, un „homo sapiens" a cărui conduită morală să fie guvernată nu doar de necesitate ci, mai presus decît toate, de o sinceră aspirație către calitate, de un gînd înalt cultural.

Ce înseamnă așadar în acest context a fi revoluționar în literatură, a scrie opere care să împlinească aceste profunde și nobile aspirații omenești ? Nu cred să existe mai multe răspunsuri decît obligația scriitorului de a-și asuma destinul patriei sale, de a-și pune de-odată cu epoca marile întrebări ale epocii și de-a răspunde deodată cu oamenii, implicîndu-se adînc în destinul lor omenesc. Putem fi siguri că orice carte lipsită de intenții transcedentale fie ele politice, sociale, ori ideologice, este un lucru mort. După cum numai implicîndu-ne profund afectiv în aceste probleme, putem spera la acordul cititorilor noștri, la stima lor... Literatura ne interesează doar, în măsura în care scriitorii ne obligă să ne confruntăm, prin cărțile lor cu propriul nostru destin. Acolo e „revoluția". În adîncuri. Marile filoane de la suprafața literaturii, deschise oricărui efort laborios s-au epuizat. Rămîn însă filoanele secrete, dificilele explorări în adîncuri, acolo unde se află mobilul aspirației omenești, nerostita speranță pe care o purtăm fiecare din noi în formula alchimică a făpturii, așteptînd momentul prielnic cînd Calea Timpului să devină și Drumul nostru.

Această misiune de a sintetiza o spiritualitate este cea mai înaltă considerare a destinului literar. Totul nu duce către acest făgaș. Nu în invenția de acțiuni și eroi ci în descoperirea de comuniuni sufletești solidare între cei ce scriu și cei ce cred în literatură, văd viitorul cel mai fecund al „spiritului revoluționar".

Nicolae Velea

APEL ROMÂNESC LA PACE ȘI RAȚIUNE

Argumentele păcii

Mîndru de trecutul său istoric — văzut de Luceafărul poeziei românești ca un reazem trainic pentru glorioase evoluții în timp —, asumîndu-și cu intensitate prezentul și scrutîndu-și cu luciditate viitorul, poporul nostru trăiește, la dimensiunea celor 22 de milioane de componenți ai săi, un moment de înaltă și pilduitoare conștiință politică-cetățenească. Este marele, gravul moment al dilemei shakespeareene „A fi sau a nu fi" extinsă la scară planetară, al supremei opțiuni pentru integritatea ființei umane, a naturii, a existenței în sensul său superior de „ființare". Căci, fortificat de politica înțeleaptă a partidului și statului nostru, de salutarele inițiative întreprinse de tovarășul *Nicolae Ceaușescu* pe plan internațional, solidar pe veci cu „rîul, ramul", dar și cu zestrea de frumuseți naturale și spirituale ale omenirii, poporul român își ridică încă o dată cu tărie, prin vibrantul Apel adresat tuturor popoarelor lumii, glasul pentru apărarea luminii, a splendorilor Terrei, a vieții, a păcii mondiale.

Campania de luptă pentru pace a poporului nostru este, de fapt, campania întregii umanități, a tuturor oamenilor de bună credință de pe întreg cuprinsul pămîntului. De aici, de pe străbunul spațiu mioritic în care a răsunat, prin pana lui Eminescu, magistralul răspuns de „bună pace" al înțeleptului Mircea Voievod, din plaiurile „minunii" de pe Argeș în jos, ale Coloanei fără sfîrșit, ale Păsării Măiastre, ale Rapsodiei Române și „mirabelei semințe", se înalță tot mai puternică, tot mai autoritară voința de tihnă și construcție pașnică a națiunii noastre, în intimă împletire cu aspirația arzătoare a celorlalte popoare. Un NU! cît simbolicul vîrf „Omul" al Carpaților noștri, cît toate piscurile munților lumii — iată replica cea mai hotărîtă dată aberantei curse a înarmărilor, acțiunilor de instalare în Europa ori în alte zone ale lumii a armelor semănătoare de moarte și urgie.

Mobilizatorul Apel exprimat de poporul nostru reprezintă în chip firesc o însumare a glasurilor și dorinței fiicelor și fiilor milenarului pămînt românesc, o copleșitoare dovadă a conștiinței treze, a înaltei datorii față de prezentul și viitorul patriei, față de destinele întregii omeniri. Prin această solemnă Chemare, poporul român, alături de alte popoare, cere să se acționeze cu fermitate acum, pînă cînd nu este prea tîrziu, pentru a se asigura dreptul fundamental al oamenilor — dreptul la pace, la viață, la libertate, la construcție sub cerul înalt

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 6-a

Copil

Bucuria mugurelui e să se facă frunză
Bucuria florii e să ajungă fruct
Bucuria norului alb este ploaia
Bucuria mea, să te am.
Bucuria visului — să se-mplinească
Bucuria gîndului — să zboare necontenit
puful de păpădie, mireasma de levănțică,
iasomiile, socul și rozmarinul
o, cununa de amintiri a copilăriei.

Și-n minutele tale agățîndu-se și chemînd
și-n privirea cea începîndă
și-n risul curat
atîta covîrșitoare putere
cît nici n-am visat.

Cleopatra Lorințiu

Pace pentru planeta albastră

Nu există creator de cultură și de civilizație care, avînd conștiința deplină a menirii lui în lumea contemporană să nu știe că înainte de toate, pentru aceasta este nevoie de PACE, că pacea este suprema condiție a creației. De pace este nevoie pentru ca natura să-și poarte roadele către împlinire. De pace este nevoie pentru ca zîmbetele copiilor să lumineze mai puternic ca soarele dimineților îmbelșugate de vară, pentru ca munca părinților lor să dobîndească împlinirile necesare, să ducă mai departe prin vremuri sublimul rost omenesc. Este nevoie de pace pentru ca munca pașnică a poporului nostru să transforme în realitate visurile de mai bine și de mai frumos. Este nevoie de pace pentru ca mamele să-și stringă în brațe copiii fără urmă de teamă și sensul dintotdeauna al existenței umane : iubirea, să încarce de bucurie și de cîntece cămările fermecate ale pămîntului. Este nevoie de pace ca să rămînem oameni în acest dramatic final de secol douăzeci.

Sînt mai mult de două milenii de cînd pacea nu încetează să fie invocată în versurile poeților. Către o pace patriarhală, fertilă, solară s-a năzuit de cînd a existat urgia războaielor pe pămînt. Iată însă, că omenirea nu și-a imaginat niciodată că inteligența umană va fi constrînsă să inventeze arme ale morții care să anuleze chiar și războaiele. Care să semene moarte fără urmă de impotriviri. Trăim în epoca tehnicii cosmice și sufletul nostru este amenințat de apocalipsul bombelor neutronice. Pămîntul nostru, „frumoasa planetă albastră" este amenințată să se stingă pentru eternitate din locul strălucirii sale pe cer.

Se împlinesc abia cîteva săptămîni de cînd țării noastre i-a fost dat încă o dată să-și celebreze eroii căzuți în cel de-al doilea război mondial, de cînd le-am invocat eroismul și iubirea de țară, dar și groaznica suferință care și-a întins lințoliul peste atîtea suflete de femei. Oare nimic din ceea ce-am pătimit nu ne poate opri s-o luăm de la capăt ? Sîntem incapabili ca la sfîrșitul unei tragice experiențe umane să spunem hotărît NU războiului și uciderii, să înălțăm, printr-un gest unanim de voință și de înțelegere internațională, un zid păcii mai puternic decît orice amenințări ?

Din profunda și invincibila sa speranță și adîncă umanitate, din spiritul său generos și fratern, din marea sa iubire de țară și de istorie, poporul nostru întinde iarăși o ramură de măslin către lumea contemporană îndemnînd-o, printr-un vibrant APEL pentru dezarmare și pace lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada să salveze viața, să oprească neantul și holocaustul general cît se mai poate opri. „Pentru a preîntîmpina izbucnirea unui nou război mondial este necesar să realizăm, pînă nu este prea tîrziu, pînă nu au început să cadă primele bombe atomo-nucleare o largă unitate a forțelor anti-războinice". „În lupta noastră comună pentru salvgardarea păcii, pentru eliberarea omenirii de coșmarul războiului, să desfășurăm ample manifestări de natură să contribuie la intensificarea activității în organismele și conferințele internaționale consacrate dezarmării de la Geneva și Viena, pentru desfășurarea și încheierea cu rezultate cît mai bune a Conferinței pentru securitate, încredere și dezarmare de la Stockholm".

Lucid, responsabil și angajant, exprimat în cuvinte vibrînd de o înaltă umanitate, Apelul păcii lansat de pe teritoriul României socialiste este o nouă dovadă despre firea pașnicului și harnicului popor așezat de milenii în ținuturile descălecînd din Carpați, o pildă vie a modului în care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a înțeles să facă din apărarea păcii în lume unul din mobilizatoarele comandamente înscrise în programul partidului. Fie ca strădania sa și a poporului care îi șade în preajmă să dezlege, în numele Binelui pe care milioane de oameni îl speră și îl așteaptă — visul Păcii, realitatea ei concretă și vie ca imaginea acestor zile roditoare de vară care au și ele nevoie de pace pentru ca soarele să îi mai poată fi de folos și de acum înainte — Pămîntului !

Horvath Dezideriu

Numai pace să fie!

Ați observat ? Copiii din cartierul dumneavoastră nu se mai joacă „de-a războiul". Copiii din toată lumea învață să-și populeze lumea cu povești. Cu poveștile izvorîte de gîndirea și simțirea popoarelor lor, cu poveștile fraților Grimm, povești în care cei morți — eroic sau nu — reînvie pentru a lua de la capăt isprăvi care mai de care mai năstrușnice. Copiii cred în viață, în tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte, ei cred în apa vie.

Ați observat ? Copiii au vocația construcției, ei sînt creatori. Cu o întorsătură de idee schimbă însuși cursul poveștilor, schimbă un destin tragic cu unul optimist. Ei acordă încredere zîmbetului, bucuriei, echilibrului.

Ascultam într-o zi dialogul dintre două fetițe. Erau blonde și serioase și aveau ochii albaștri. Se sfătuiau în legătură cu creșterea copiilor (păpușilor). „A mea este foarte cuminte, învață cîntece, poezii, știe toate jocurile, mă ajută în gospodărie. Dar, nu știu, dragă, de ce este așa timidă. Cînd avem musafiri și o rog să spună ce știe, nu scoate un cuvînt". „Al meu construiește toată ziua. Dacă l-aș lăsa ar face toată ziua castele, mașini, avioane, rachete. Vrea să se facă aviator. Vrea să vadă pămîntul de sus. Cînd vrei și cînd nu vrei, el povestește despre ziua cînd va zbura printre stele. Și prietenii lui vor să zboare." Bineînțeles că în tot timpul dialogului asigurau cu liniște și siguranță maternă frumoasa înfățișare a „odraslelor"

Mioara Vergu

Continuare în pag. a 2-a

Mateiu Caragiale și esența Bucureștiului

de Edgar Papu

Caragiale a prilejuit Maestrului Doru Popovici — acest izvor de inițiative nobile și elevate — organizarea unei serate culturale la Muzeul literaturii în ziua de 18 martie. Plecînd de la autorul Crailor, frumoasa manifestare s-a extins asupra unui întreg București vechi, privit în ipostaza sa muzicală și literară. Se pare că spiritul matein a pătruns temeinic nota de permanență a Capitalei noastre.

Am dori tocmai în acest sens să ne așternem și noi cîteva reflecții. Trebuie să spunem de la început că este vorba de o cetate cu trăsături extrem de personale. Contrariu altor orașe și mai ales altor capitale, Bucureștiul nu **este** ci **devine**. Și aceasta nu de ieri, de alaltăieri, ci de sute de ani, poate chiar dintr-un trecut semi-milenar, de cînd se află amintit documentar. Starea permanentă a orașului nostru nu este ființa, ci devenirea. Orașul s-a văzut totdeauna desfundat și îmbrăcat în schele de zidărie, fapt amintit în 1933 și de Camil Petrescu în «Patul lui Procust». Putem, însă, realiza cît de amplu a fost acest fenomen după groaznicul cutremur din 1802, apoi după marele incendiu din 1847, care a secerat două treimi din reședința de scaun a Principatului Valahiei.

De totdeauna se reține aici, numai din cele spuse sau din cele scrise, unele nume ca Turnul Colței, Caimata, Sărindarul, Odăile Doamnei,

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION VĂDAN: «Borgum centenarium»

Peisajul poeziei românești actuale are o diversitate raportabilă fără îndoială la aceea a poeziei interbelice, aducînd față de aceasta, dacă nu un plus de energie, sigur unul de rafinament. Readucerea în circuit acum douăzeci de ani, a poeților care au făcut gloria poeziei noastre după primul război mondial, a avut o importanță incontestabilă pentru reorientarea și restaurarea lirismului. Traiectele cele mai proeminente ale lirismului exprimat plenar de scriitorii României de după 1918 pot fi regăsite, datorită acestei reintroduceri în circuit a marilor valori, în poezia de astăzi. Coexistența mai multor tendințe și stiluri deodată duce, fatal, la încercarea supralicitării teoretice și analitice a unora în dauna altora. Pînă la un punct faptul este firesc și evident că într-o asemenea competiție va cîștiga direcția cu predispoziții teoretice mai pronunțate. Nu întotdeauna aptitudinile teoretice sînt însă dublate și de cele creatoare. Dincolo de teorii ,de programe stă creația. Ea este singurul act valabil în literatură, peste frumoasele deziderate ale proiectelor și propunerilor. Exaltarea teoretică în jurul unei poezii al cărei modernism înseamnă uneori exhibarea prozaismului însemnînd, practic, o negare programatică a lirismului, coborît astfel la nivelul unei mișcări artizanale, poate să umbrească alte constante ale peisajului poetic de astăzi. Între acestea numim linia lirică care-și are un punct de sprijin în poezia lui Lucian Blaga pe care evoluează astăzi, integral sau parțial, mulți dintre autorii tineri. Spiritul poeziei lui Lucian Blaga este redescoperit și reintegrat treptat în fluxul viu al liricii românești prin asimilarea indiscutabilă cu poezia tînără a poziției lui față de univers și de poezie. Chiar dacă elementele acestei integrări, mai autentică decît cea analitică și teoretică din paginile exegezei pentru că angajează actul creației, pot fi descoperite mai ales în paginile poeților de origine transilvană (exemple convingătoare : Adrian Popescu, Ion Mircea), iradierea poeziei lui Lucian Blaga este mai vastă iar influența ei rodnică în direcția spiritualizării liricii românești a căpătat proporțiile care-i dau dreptul să fie studiată ca un element formativ al literaturii române de astăzi.

Asimilarea și reformularea personală a acestui spirit le găsim și în versurile lui Ion Vădan din **Borgum Centenarium**. Ion Vădan scrie o poezie care nu refuză sentimentul ci, dimpotrivă, face din el piatra de temelie a discursului său. **Borgum Centenarium** ne vorbește despre trăirea limpede, lucidă, înaltă a sentimentului, o trăire reflexivă, spiritualizată. Cînd scrie : „O, de-am avea putința întregului adevăr / aidoma unei ferestre / prin care intră în noi / vuietul verde al mării" sîntem întorși cu fața către poetul care cerea un trup munților, mărilor. Am cules reflexul direct, de identificare al poeziei blagiene în scrisul lui Ion Vădan, care-și construiește însă un univers propriu cu un punct de plecare incontestabil în orizontul spiritual al marelui predecesor.

Orizontul poeziei lui Ion Vădan mărturisește o nostalgie a nordului cu aer rarefiat și pur, a unei țări de mesteceni imaginare, o utopie așa cum mărturisește în altă parte, o „karelie" fără paralelă și meridian, un fel de eden al „formelor clare" în care natura capătă înfățișarea esențializată din desenul japonez. „Prin frunzarul pipernicit se scurge o densă lumină / amirosind a mireasmă îndepărtată nins". **(Confesiune pe o mireasmă).** Nouri de spori și stoluri de fluturi sboară peste fiorduri. Materie este toată diafană sugerînd imaterialitatea. Există ca și la Blaga oscilație între bucuria de a descoperi triumful sau moartea „zeului", ca expresie a balansului uman între bine și rău : „tu / enigmă a spițelor / te revendici pe tine însăți / cu ardoarea minutarului sorbindu-și fierea / stringînd : / zeii nu au murit / îi naște soarele în risul meu zăpăcit de iubire". **(Mesteacăn de Karelia).** „Pan a murit", proclamă în altă parte poetul **(Totem destrămat).** Poezia lui Ion Vădan vorbește despre tensiunea condiției umane exprimînd-o apolinic. „Neiertătoare e singurătatea celui din pulbere", scrie în **Totem destrămat** autorul cărții **Borgum Centenarium.** „Cel din pulbere" „s-a născut **în tîrziul lumii"** (subl. ns.) stă scris **în Nu sînt prințul de ceață plutind peste Karelia,** unde „tîrziul lumii" este „tristețea veacului" din Lucian Blaga. Față de toate aceste poetul propune o mare puritate a privirii, deschisă către marile orizonturi dar și către universul mic. „Trecem prin viață cum am sparge oglinzi", scrie Ion Vădan despre descifrarea misterelor zilnice : „există în lucruri o frumusețe pe care doar uneori o percepem", adaugă în altă parte. Ispita de a trăi în materie, de a o descifra este cumpănită în cealaltă parte de aspirația către imobilism, izolare într-un mediu anorganic : „Să pătrunzi într-o bibliotecă de cristal / să te așezi într-un fotoliu de purpură / să nu existe nici spațiu nici timp / lucrurile să aibă forma tăcerii perfecte / amintirea zilei de ieri să devină amintirea zilei de mîine". În **Elegii cuaternare** găsim accente dramatice, pe cît pot fi de dramatice într-o poezie stăpînită de regula diafanului : „tu zaci într-un pat de campanie / luna e o devastare lină de frunze / pe craniul incendiat al Europei...". Este singura dată cînd Ion Vădan, în maniera distinsă a versului său se apropie de pricina unei dureri nelămurite. „Să fii tînărul / locuind un trandafir ermetic / speranța ta să nu aibă nici un cring / în care ciinele să-mbătrînească sub o lacrimă" **(Biografie).** Această stare este în **Biografie** „o durere fără de nici o origină". În acest univers antigravitațional nimic nu pare a avea origine : „O umbră fără obîrșie", scrie poetul în **A cincea stare de grație : sublimul.** Universul lui Ion Vădan mărturisește o bărbătească, adică lucidă, trăire reflexivă a sentimentului, o mare capacitate de a filtra dramaticul și de a-l fixa în forme clare și înalte, curajul atitudinii elegiace, nostalgia după spațiile pure, fixate într-un nord imaginar și într-un burg staționar și atemporal. **Borgum centenarium** nu este numai o manifestare de lirism, dar și de atitudine în fața vieții.

Poeziile au „enunțuri" memorabile prin densitatea sugestivă : „E ca și cum ai fura o trestie / să o iernezi în gura unui zeu bătrîn", „litota este casa mea", „colecționar de melancolii uitate-n arhive florale", „dacă tu rămîi în septemvrie veșnic", etc. Prin autenticitatea sentimentelor și grația formulărilor, Ion Vădan, poet din stirpea Poetului luminii, este, cu o formulă culeasă din **Borgum centenarium,** un „grămătic suav", o voce prin care se exprimă astăzi sufletul românesc.

M. Ungheanu

OCTAVIAN SIMU: «Civilizația japoneză tradițională»

Cum să te apropii în modul cel mai adecvat de civilizația japoneză, mai ales de perioada tradițională, ce intrigă și azi curiozitatea omului de cultură european ? Una dintre posibilități este călătoria ca formă de cunoaștere și nu ca „loisir", ca studiu psiho-moral și cultural din interior, așa cum procedează, de pildă, Étiemble în Japanalia, care și-a propus să aducă mărturie despre ceea ce dorește „să subziste dintr-o artă de a trăi, totuși, și despre ceea ce subzistă, totuși, dintr-o artă de a trăi".

O altă cale de acces este, să-i spunem, aceea a dialogului scriptural, adresînd-te culturii prin cultură, cărților prin cărți. Prin relativa ei izolare geografică, și prin cea economică și politică impusă o vreme (cam două secole) de conducerea șogunală, referințele la civilizația japoneză sînt mai puține decît ar fi meritat-o fenomenul, și, de aceea, orice carte serioasă chiar dacă are un caracter de informare, este în această privință binevenită. În spațiul românesc, literatura japoneză este destul de semnificativ reprezentată prin mai multe traduceri notabile, în special din poezie, dar o lucrare de sinteză asupra manifestărilor spiritului japonez lipsea. Cartea lui Octavian Simu, **Civilizația japoneză tradițională** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1984), este o primă și foarte documentată punere în contact cu totalitatea fenomenului. Desigur, nu vom căuta în ea accente de originalitate deși există și acestea, cît o introducere descriptivă în universul material și spiritual japonez. De altfel, autorul își definește cu onestitate intelectuală scopul : „Ne-am străduit să adunăm într-un mănunchi de informații elementele definitorii ale alcătuirii poporului japonez, am încercat să dăm civilizației nipone tradiționale învelișul cuvîntului scris, să sugerăm cum structura sufletească a omului care populează de veacuri pămîntul insular al Țării Soarelui Răsare, s-a reflectat nemijlocit în faptele sale de cultură". Și la sfîrșitul lecturii, se poate spune că a reușit pe deplin. Deși nu are decît o cunoaștere livrească a Japoniei, fiind însă un bun cunoscător al limbii japoneze — este autorul singurelor dicționare de la noi, român-japonez, japonez-român și avînd deci acces la sursele originare (și, în general, izvoarele documentare din celelalte limbi sînt bine alese). Octavian Simu, într-un stil accesibil, cu virtuți literare uneori, fără a face paradă de erudiție, transmite într-o imagine sintetică acele elemente esențiale, structurale, indispensabile apropierii de sufletul și cultura tradițională niponă. Citind cartea sa, înțelegem mai bine cuvintele, lui Octavio Paz : „Japonia nu a fost și nu este pentru noi o școală de doctrine sau de sisteme filozofice, ci mai curînd o sensibilitate. Contrar Indiei, nu ne-a învățat să gîndim, ci să simțim. Desigur, în acest caz nu trebuie să reducem cuvîntul simțire la sentiment sau la senzație, și nici sensul de înțelegere nu corespunde cu ceea ce vreau să spun. Este ceva între gîndire și senzație, între sentiment și idee. Japonezii folosesc cuvîntul kokoro — inimă. Dar, așa cum atrăgea atenția încă din 1914 poetul mexican José Juan Tablada, traducerea este incompletă și înșelătoare : kokoro este mai mult decît inimă, este inimă și minte, senzație și gîndire și viscere, ca și cum japonezii nu s-ar mulțumi să simtă numai cu inima. Șovăiala pe care o încercăm cînd vrem să traducem acest termen, forma în care cele două simțuri, cel afectiv și cel intelectual, se contopesc într-însul fără a se confunda complet, ca și cum între ele ar avea loc un permanent du-te vino, constituie tocmai sensul (sensurile) simțirii". Este meritul incontestabil al lui Octavian Simu că, dincolo de datele riguroase și de accesibilitatea stilului, a atins, în special în excelentele capitole dedicate literaturii, artelor tradiționale, sculpturii și picturii, unele din zonele indefinisabile ale spiritului japonez, sesizînd exact, acel **mod singular** de a simți și manifestările lui, despre care vorbea Octavio Paz. Lucrarea sa mi se pare importantă deci, atît prin ceea ce transmite și adîncește propriu-zis, cît și prin asociațiile, sugestiile și paralelele pe care le trezește. După ce am citit, spre exemplu, paginile consacrate haikuului, m-am gîndit că cel mai „japonez" dintre poeții români a fost Nichita Stănescu. Numai el „a văzut" cu inima și a „simțit" cu inteligența. Ar fi fost, sigur, și cel mai bun traducător și interpret de haikuuri. Sau, să subliniem atenția permanentă de care s-a bucurat poezia și, în general, literatura atît în sinul oamenilor de cultură, cît și la curțile imperiale, și încă de foarte timpuriu. În anul 777, înaintea **Jurămîntului de la Strasbourg** în Franța prima mărturie de limbă franceză, în Japonia în timpul dinastiei Nara s-a alcătuit antologia de poezie veche, un adevărat monument de cultură, Manyôshu cuprinzînd 4 500 de poeme, aparținînd a 450 de poeți (atenție la cifre !) Culegerea cuprindea 20 de cărți și includea producția poetică începînd cu mijlocul secolului VII și terminînd cu anul 759. După acest moment, a urmat de-a lungul secolelor o succesiune incredibilă de culegeri, antologii etc., noi sau reeditări, atît în limba japoneză, cît și în cea chineză, culminînd în secolul XVII cu apariția haikuului. Proza a înregistrat și ea o dezvoltare timpurie și vertiginoasă, cu accentul fie pe eposul eroic, mitologic și fantastic, fie pe satiră și realism. Dar pentru a ne menține pe tărîmul sugestiilor și al incidențelor și coincidențelor culturale, să notăm, iată, că și în Japonia, secolul XVIII este veacul „enciclopediștilor". Acum apar lucrări de filologie, istorie, filozofie și enciclopedii, de proporții grandioase, datorate unor savanți de renume ai perioadei, sau unor școli de gîndire și centre culturale. Și, tot acest secol este secolul libertinajului atît în moravuri și comportament, cît și în literatură, cînd se editează o serie de romane erotice sau chiar licențioase. În sfîrșit, un paralelism frapant există și între teatrul kabuki a cărui perioadă de glorie este secolul XVII și teatrul elisabetan așa cum era practicat la sfîrșitul secolului XVI și începutul secolului XVII. În amîndouă formele de teatru, o importanță deosebită (în reprezentațiile kabuki erau primordiale) o aveau costumele, machiajul și gestica avînd o simbolistică anume. Iar în ceea ce privește „regia" de teatru kabuki, și desfășurarea spectacolului, ele anticipează cu peste două secole teatrul modern de azi. Scena era înconjurată din trei părți de spectatori, sala era mică (am zice azi, atelier) decorurile se schimbau pe scenă, chiar și costumele și măștile. Bineînțeles, că pe marginea paginilor despre literatura niponă, a coordonatelor ei specifice, dar și a interferențelor cu alte arii de cultură, se pot spune infinit de multe lucruri, dar, firesc, într-o cronică ne oprim la acest punct. Aș mai adăuga doar caracterul de **semn,** nu numai al teatrului, ci și al întregii literaturi și culturi japoneze. Jaques Lassaigne vorbește chiar de **Omul-semn,** iar Roland Barthes, în **L'empire des signes** vede în haiku, pe care îl numește greșit haikai, semnul pur, autonom : „...nimic deosebit, spune haikaiul, în spiritul doctrinei zen : evenimentul nu poate fi numit sub nici o specie a sa, misiunea versului se încheie fără întîrziere ; bucăți de o deplină grație haikaiul se cîrlionțează înăuntrul său, brazda semnului care păruse a fi fost trasată se șterge acum : nimic n-a putut fi dobîndit, piatra cuvintului a fost azvîrlită fără nici un scop : nici valuri, nici curgere a sensului". Am insistat asupra capitolului despre literatură întrucît mă interesa, normal, cel mai mult, alte secțiuni ocupîndu-se de geografia, mitologia, structura etică, morala, jurisdicția, artele etc., intrînd sub incidența altor domenii, decît cronica literară. Aș remarca totuși informația de primă calitate și ușurința cu care se mișcă Octavian Simu în perimetrul artelor tradiționale decorative și al artelor plastice în general, acestea fiind, așa cum am mai spus, capitole ce depășesc strictul nivel informativ. **Civilizația japoneză tradițională** este o carte mai mult decît utilă, scrisă într-un stil fluent, elegant, făcînd cunoscute virtuțile unei mari culturi milenare, al cărei impact asupra spiritului european este încă departe de a fi complet evaluat.

Paul Dugneanu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Vechimea literaturii noastre

O contribuție de întîie mărime privitoare la istoria literaturii române în momentul obîrșiilor ei și mai tîrziu în Evul Mediu pînă către baroc, este aceea a dr. Nestor Vornicescu, intitulată „Primele scrieri în literatura noastră — sec. IV—XVI — (Craiova, 1984). Este o sinteză aplicată asupra unei materii foarte bine definite de producțiuni de natură spirituală, începătoare la noi înainte de anii 400 și continuate în chip neîntrerupt, mult mai aproape de noi decît se crede de obicei. O întîie observație care se poate face este aceea că prin studii cum este acesta, originile literaturii române sînt stabilite cu mai mult de o mie de ani mai devreme într-o așa-zisă perioadă „străromână", reprezentată de mai bine de cincisprezece autori. Este o însușire fundamentală aceasta, însă ea nu trebuie defel absolutizată ; cei care s-au exprimat deocamdată asupra acestei sinteze au semnalat, în chip exclusiv, **teza străromână** și au lăsat (cu puține excepții, una sau două) deoparte celelalte idei care nu sînt însă neglijabile. Nu e vorbă, **magia obîrșiilor** este considerabilă și ar fi de înțeles ca o asemenea ipoteză să ispitească mai degrabă. Totuși, acest șoc produs la recenzenți are o explicație și aceasta constă mai ales în... ignoranță. Mai întîi, că teza străromână nu mai e demult o ipoteză să ispitească. **Ideea epocii străromâne** este, de altfel, în istoria literaturii românești, una dintre ideile pierdute, cum se zice, pe drum și jugulate de un canon de istoriografie occidentală. Cînd am comentat în 1982, reeditarea „Conspectului" lui Vasile Gr. Pop, de la 1873, am observat că și pe acela îl preocupa ipoteza străromână ; și pe Kogălniceanu îl înaintea lui, de asemenea. Cîte ceva spusese, pe tema aceasta, și Dimitrie Cantemir, care poate că știa mai mult decît noi și avea în mîini o documentație care probabil că s-a pierdut cu totul. O istorie a acestei idei în istoriografia românească literară ar fi pasionantă și poate că se va face într-o zi. Sigur e, în acest moment al cercetării, că obîrșiile literaturii române trebuie stabilite în jur de anul 350. Cum însă documentația este deocamdată puțină și nici măcar jumătate din ea nu e tradusă în românește, a încerca acum, fără inițiere serioasă în greacă și în latină (acele producții sînt scrise în aceste limbi) să croiești o istorie literară pornind de aci este o curată aventură. Sînt de trebuință ani de eforturi conjugate, mai întîi, spre a impune definitiv periodizarea aceasta care pare a fi extravagantă, dar nu este nicidecum așa.

Am scris în altă parte despre literatura străromână și nu revin asupra acelei schițe de istorie literară a acelei epoci. Cred, totuși, că sînt obligatorii cîteva precizări. Întîi, perioada, care poate părea prea timpurie : dar nu este. Bulgarii consideră începuturile literaturii bulgare prin secolul al IX-lea, odată cu Chiril și Metodiu ; sînt la ei istorici literari care o încep și mai de demult. Sîrbii, cu secolul al XII-lea, sînt mai întîrziați, însă, de asemenea, au față de schemele curente cîteva secole în plus. Și unii și alții fixează la obîrșii o literatură de esență „patristică" ; scriitorii străromâni nu fac altceva. Ba încă se află nu doar cronologic înaintea acestora și se poate zice, după cum observă Nestor Vornicescu, și că scrierile daco-române au fost pentru ei o materie doctrinară utilă, mai ales că încadrarea slavilor, care sînt pentru noi circumvicini, s-a produs pentru spiritualitatea răsăriteană în secolele IX—X, mult după „străromâni". În ceea ce ți privește pe aceștia, este indiscutabil că literatura pe care au dat-o este mult mai consistentă, nu doar ca număr de autori ci și ca bibliografie : adeseori, atribuirile care se fac sînt întemeiate pe o tradiție și nu pe știință și cu siguranță că studiile vor clarifica și alte paternități, unele poate uimitoare (o idee pe această temă — la Gh.I. Drăgulin, în privința operei lui Dionisie Pseudo-Areopagitul care ar fi, într-o parte a operei, scitului din Dobrogea, Dionisie Exiguus, un notoriu străroman).

Însemnătatea contribuției lui Nestor Vornicescu este însă mai presus de o emoție de moment, aceea generată de ideea literaturii străromâne. Contribuțiile lui, serioase, documentate, merg pe o pînză a vremii mult mai întinsă decît aceea a obîrșiilor ; trei sferturi din această sinteză nu sînt dedicate acelei epoci ci acelora următoare, pînă în secolul al XVI-lea. Cercetătorul a izolat un corp doctrinar, de esență spiritualistă, a cărui întărire a urmărit-o de la străromâni și pînă dincolo de marginile Evului Mediu ; ecourile acestuia sînt prelungi și ele pot să fie identificate pînă azi, sub cele mai felurite înfățișări. S-ar putea zice că aceasta e dacă nu coloana vertebrală a literaturii române în orice caz una dintre arterele ei vitale. Există, din acest punct de vedere, o anumită notă originală conservată la români ; toate literaturile europene încep cu asemenea creații ori prelucrări însă cele mai numeroase le abandonează la sfîrșitul Evului Mediu, lăsîndu-le într-o recesivitate care e întreruptă foarte rar. La români această trăsătură nu e prezentă, ea a conservat, pe latura morală, acest fond intelectual și nota ecologică proprie literaturii române e în strictă determinație cu el. Dr. Nestor Vornicescu observă, de altfel, că acest corp literar „a format o școală universală în care s-a urmărit formarea unui om moral integru /.../ un om care să aspire către desăvîrșire" (pg. 147). Ideea de universalitate indicată aici pare că nu este la locul ei însă adevărul nu este acesta ; prin aceste continui contribuții de esență etică literatura română a fost nu doar de la începuturi sincronizată, cum se zice, cu Europa, însă a mers întotdeauna alături de marile mișcări de idei, uneori cu un pas înaintea lor. Evul Mediu occidental care exista schițat în secolele V—VI la Dunărea de Jos, a fost creat în baza unor asemenea texte ; școala carolingiană se întemeia pe ele și mai apoi Scotus Erigena nu le lăsa deoparte. Toată literatura medievală e, la occidentali, întemeiată pe acest fond, și criteriul valorizării e pentru toți erudiția în materie. Sîntem, poate, în secolul IV la Dunărea de Jos, într-un Bizanț înainte de Bizanț. Ori de cîte ori se iviserâ, la occidentali, inovațiile ereziace, doctrina oficială se întorcea la sursele gîndirii de acest fel care sînt răsăritene și, la români, erau active. Diferențieri există totuși și notez cîteva. Renașterea era cu neputință de închipuit, cu datele occidentale, în Bizanț și în mediile bizantine cum era și cel de la Dunărea de jos, căci sensul Răsăritului a fost întotdeauna canonic, scripturistic, fidel, și fără asimilația aristotelică și platoniciană, obligatorie pentru renascentiști. O „Renaștere" este însă în Răsărit și aceasta se produce, cu datele locale, în secolul al XIV-lea sub forma curentului „isihast". Ea ar trebui studiată din această perspectivă, așa cum și sugerează, de altfel, Nestor Vornicescu (pg. 151 u).

Impunătoare este în această contribuție demonstrația spiritului de continuitate, care a și călăuzit, mai apoi, literatura românească și i-a dat coeziunea pe care o cunoaștem. De la străromâni (Ioan Cassian, Dionisie Exiguus, Niceta de Remesiana, Laurentius de Novae etc.) și pînă la Nicodim de Tismana, Filotei, Ioan Honterus, etc. bibliografia contribuțiilor spirituale nu se modifică ; în majoritate, ceea ce impulsiona epoca începuturilor e prezent și în plin Ev Mediu românesc. S-ar putea zice chiar mai mult, tipologiile literare românești par a fi exprimate, în bună măsură, încă de la momentul originilor. Acești autori sînt, ca și aceia care îi urmează, polemiști, doctrinari, autori de exegeze, de poezie devoționistă, de omiletică. Dacă Dionisie Exiguus este un enciclopedist, cum observă Nestor Vornicescu, acest prototip va fi dezvoltat de Cantemir, Hasdeu, Iorga, Eminescu, Blaga și nu numai de ei. Polemist doctrinar este și Ioan al Tomisului dar mai apoi și Varlaam, după el cronicarii, Cantemir de asemenea. Coerența întregului se observă și, prin aceste contribuții speciale, iese și mai bine la iveală, cu probe venite din domenii unde cercetarea curentă nu se încumetă de obicei. O asemenea contribuție, fundamentală pentru Evul Mediu literar românesc, este aceea a lui Nestor Vornicescu.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

proza

OBSERVAȚIE ȘI INVENTIVITATE

Proza scurtă, întotdeauna bine reprezentată în literatura română, ocupă și în ultimul deceniu un teritoriu destul de întins, în care marca epocii este foarte vizibilă, și cu atît mai vizibilă atunci cînd acest lucru nu se întîmplă în mod programatic. Este frecventă contaminarea prozei către genul reportajului, dar într-un fel special : cu interes pentru ceea ce se află dincolo de faptele realității imediate. Acest lucru se întîmplă și în volumul de proză **De dimineață pînă seara** al lui Traian Olteanu, carte în care se manifestă caracteristicile unei întregi generații. Cele mai multe „povestiri" sînt scrise în registrul „durerilor înăbușite", cu singurătăți sfîșietoare, cu drame consumate în tăcere, cu alunecări în existența mecanică, în care automatismele macină implacabil sensurile **(Fără bilet, De luni pînă simbătă și iarăși de la capăt, Bocet la patru mîini, Bon anniversaire).** Sînt în aceste povestiri bătrîni singuratici, soți instrăinați, funcționari irepros abili care au la un moment dat revelația tragicului într-o condiție mediocră **(Răzbunarea),** oameni care simt nevoia să opună existenței plat-ordonate o fărîmă de „ticneală" **(Oglinda așteptării, Pelerin cu iluzii).**

Dacă toate povestirile au personaje practic episodice, unicul personaj prezent în toate este hazardul, care pune în mișcare șansa și nesansa, răstoarnă situațiile și le așează uneori ciudat **(Toate într-o singură zi).** Literatura modernă nu mai suportă puritatea genurilor sau a registrelor. Nu mai există tragic pur, așa cum nu mai există comic pur. Un ins pe care îl cheamă Vrăbiete ori un Costache Priceputu pot fi eroi de dramă ori de tragi-comedie. Un om oarecare, avînd manii ridicole își poate dedica toată viața obținerii unui strălucitor automobil. Dar cînd îl va avea, la un examen medical pentru permisul de conducere, acest om este descoperit bolnav de cancer. Și cu toate acestea, deși „un om mort", el va mai muri o dată, într-un accident de circulație, chiar în ziua în care doctorul îi spune că nu va avea acest noroc" **(Vis nou, lucitor și galben).** Un tînăr, devenit prin merit „aproape" un erou, are, în aceeași zi, nesansa prin care întreaga lui existență va lua alt curs din cauza unei întîmplări cumva absurde, cu deznodămînt nedrept **(Toate într-o singură zi).** Un personaj modest, care nu s-a remarcat niciodată, își inventează, pentru plăcerea familiei, un subaltern. Din acest moment viața i se schimbă și el însuși ajunge să-i terorizeze pe ceilalți. Omul, pînă atunci niciodată luat în seamă, este numit cu adevărat șef de serviciu **(Simplă și calmă fericirea).** Sînt, între aceste povestiri, o delicată istorie de iubire timidă **(Singur pe cărare),** cîteva relatări malițioase de întîmplări comice, unele pagini de observație amuzată a caracterului țărănesc **(Cel mai mare înțelept din familie a fost bunica).** Proza de observație care cultivă oarecum în răspăr stilul reportajului se alătură unor povestiri fie cu totul insolite, fie cu o notă finală echivocă. Astfel, în **Vis nou, lucitor și galben,** după moartea personajului, soția sa îl vede la volanul frumoasei sale mașini pe care n-a apucat să o conducă, iar în **Pagoda celui de-al treilea anotimp,** povestitorul călătorește într-un automobil condus de Jean Harlow. Insolitul de factură simbolică este prezent mai ales în prozele de la sfîrșitul cărții, în **Memoria saepire, În rodaj, În stil brownian,** atestînd o disponibilitate specială în înzestrarea acestui prozator talentat.

Sultana Craia

*) **Traian Olteanu : „De dimineață pînă seara", Editura „Albatros", 1975.**

Numai pace să fie!

Urmare din pag. 1

lor. Erau blonde și aveau ochii albaștri și-și făureau propria poveste, ele însele fiind personaje de poveste. Povestea unei copilării fericite, ocrotite cu dragoste, cu înțelepciune.

În jocul lor „de-a constructorul" copiii dau cu tifla basmelor, dar se opresc vrăjiți în lumea plină de fantastic în care locuiesc zîne, feți-frumoși și ilene-cosînzene, pitici de-un cot cu barbă cu tot, zmei răi care sfîrsesc prin a fi bătuți.

Ați observat ? Tot mai rar povestesc bunicii despre războiu. Îi oboseste mizeria acelor zile, îi oripilează insusi gîndul la dezastre, la singe, la foamete, la moarte. Tot mai des se întorc și ei la lumea minunată a poveștilor. Cu toții cred în realitatea păcii, a soarelui, a plantelor, a vieții și le vorbesc copiilor despre acestea, despre bucuria de a fi liber de a-ți face viață după propria dorință. Și în toate poveștile lor apare cuvîntul pace. „Numai pace să fie". Și copiii cresc și gîndesc : „Numai pace să fie".

Nici filmele cu războaie nu le mai plac copiilor. Preferă „Pantera roz", „Tom și Jerry", „Maria-Mirabela", preferă sentimentul puternic, tonic al acțiunii spre victoria binelui, a frumosului. În puritatea lor copiii refuză în chiar manifestarea artistică moartea, sfîrșitul, suferința. Pentru această puritate trebuie să ocrotim pacea, să o afirmăm prin toate gesturile noastre de viață și muncă, prin iubirea noastră. Căci pacea este și cauza și este explicația frumuseții copiilor, a inteligenței și jocurilor lor. Numai în pace gîndul nostru, al maturilor, nu se abate de la sensul logic al trăiniciei oamenilor pe pămînt, copiii.

Ați observat ? Copiii din cartierul dumneavoastră nu se mai joacă „de-a războiul". Ei se joacă „DE-A PACEA", „DE-A BUCURIA", de-a jocul frumos, inventiv, se joacă de-a „cel mai bun", „cel mai frumos", „cel mai deștept", „cel mai constructor", „cel mai doctor", „cel mai profesor", „cel mai sportiv", oricum, „cel mai".

Cu toții spunem pace și ne gîndim la bucuria unui nou răsărit, a unei noi răsăriri, a unei noi înfloriri, a unei noi zile de muncă plină de satisfacții, spunem și gîndim copii fericiți.

BREVIAR

■ **ACEEAȘI FOARTE BUNĂ IMPRESIE** lasă și cel mai recent număr al „Revistei noastre", publicația elevilor Liceului „Unirea" din Focșani, îndrumată cu nedesmințit tact pedagogic și cu reală competență profesională de profesorul Petrache Dima. Sumarul „caietului", și de data aceasta, probează un semnificativ echilibru între partea consacrată problemelor de istorie și critică literară la zi, pe de o parte, și partea rezervată celor mai tineri condeieri. Astfel, în prima direcție, „Revista noastră" ne întîmpină cu o suită compactă de contribuții istorico-literare legate de centenarele Panait Istrati și Mateiu I. Caragiale, iar la interesanta rubrică „Foști elevi ai liceului" se aduce un binemeritat omagiu excepționalului etnolog și folclorist Ion Diaconu. În cealaltă direcție, remarcăm vioiciunea adolescentin-intelectuală a foarte tinerilor condeieri, prezenți în ipostaza de comentatori critici, de prozatori și — nici nu se putea altfel ! — de poeți. O remarcă specială pentru contribuția de istorie literară a lui Gh. S. Ștefănescu : „O epistolă inedită Nicolae Petrașcu — Duiliu Zamfirescu".

■ **O ADEVĂRATĂ „CONTRAPERFORMANȚĂ" CRITICĂ** realizează, în chip indubitabil, tînărul și intempestivul recenzent Radu Călin Cristea, în nr. 4 a.c. al revistei orădene „Familia". Comentînd, chipurile, cartea de debut a tînărului și talentatului poet Aurel Dumitrașcu (carte care, în treacăt fie spus a întrunit sufragiile unui important număr de cronicari literari prestigioși aparținînd tuturor generațiilor), R.C. Cristea, în fapt, face dovada unei unice și reprobabile „insușiri" : spiritul agresiv-denigrator de cea mai joasă speță. Căci, pentru a exemplifica (nu înainte de a ne întreba cu întristătoare stupefacție unde și cum o fi „învățat" recenzentul nostru toate acestea), iată doar o infimă parte din formulările lui R.C. Cristea „lăbărțări stupide ale sensurilor", „teme infrățite abracadabrante", „tautologii și snobisme lexicale", „să dai la pește într-o baltă unde (metaforele, n.n.) au fost înghițite de mătasea broaștei", să mănînci desertul (adică finalul unor poeme, n.n.) sărind celelalte feluri" etc. etc. Întrucît R.C. Cristea nu e la prima „contraperformanță" de acest gen, omenește vorbind, stăm și ne întrebăm dacă nu cumva acest brav tînăr spadasin și-a greșit meseria.

■ **UN NOU ROMAN PENTRU CEI MICI** publică prozatorul George Șovu. Definitoriu prin însuși titlul ce-i poartă — **Furtună de mai,** Editura Ion Creangă —, romanul sondează cu reală acuitate psihologică în universul de viață atît de gingaș și, totuși, în felul său, atît de problematic și de problematizant, aparținînd inefabilei vîrste a copilăriei. Însușindu-și în mod temeinic „lecția" propusă de cel mai însemnat exponent autohton al genului (îl-am numit pe Ionel Teodoreanu), prozatorul ține dreaptă cumpăna între creație epică în sine și efuziunea lirică, în așa fel încît structura prozastică a cărții sale impune prin individualitatea ei artistică. În aceeași ordine de idei, o constatare de principiu se mai impune : coerența subtil-pedagogică a „jocului de-a viața" în care sînt angajați, deopotrivă, maturi și copii. Pasiunea și perseverența prozatorului într-un domeniu atît de „minat" precum literatura despre și pentru copii merită, așadar, a fi sincer elogiate.

■ **„CĂRȚI ROMÂNEȘTI" NR. 2 A.C.** se dovedește aceeași utilă și instructivă publicație destinată a informa, cu promptitudine și atractiv, cititorii de peste hotare în legătură cu dinamica vieții noastre editoriale. În afara bogatei liste bibliografice, sumarul revistei face loc unei ample suite de texte critice axate pe teme de acut interes : interviuri, profiluri literare, sinteze critice, recenzii, comentarii, note etc. Iată, spicuind din versiunea redactată în limba franceză, cîteva din cele mai de seamă probleme abordate în numărul la care ne referim : **Contributions du président Nicolae Ceaușescu au developpement createur de la theorie et de la pratique de l'edification socialiste ; Une initiative roumaine : l'Année internationale de la jennesse ; 9 mai 1945 — 9 mai 1985 ; Jour de la victoire ; Notre invité : Al. Rosetti de l'Académie ;** Enquête de la revue : **Specificité et universalité ; 20 années de littérature en Roumanie,** répondent : Hristu Cândroveanu, Nicolae Ciobanu et Artur Silvestri ; **Centenaire Liviu Rebreanu ; Nos classiques :** Ion Barbu ; **Ecrivains roumains d'aujourd'hui :** Sorin Titel et Teohar Mihadaș ; **Adrian Marino, lauréat du Prix Herder.** Ținuta grafică, și de data aceasta, întrutotul remarcabilă.

Cronicar

CENACLUL „NUMELE POETULUI"

Vineri, 7 iunie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLVI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

GENERAȚIA CONGRESULUI AL IX-LEA

EUGEN URICARU:

„Înțelegerea deplină a realității e una din condițiile libertății“

— Ai debutat cu proză și poezie acum circa 20 de ani. Cum ți se pare peisajul literar de atunci privit de la stadiul de acum ?

— Iată o întrebare care mă face să tresar. Cred că în luna aprilie se împlinesc 20 de ani de cînd am debutat „în gazetă“ cu două povestiri. Într-una dintre ele, **Orașul cu salcîmi,** descriam cum locuitorii unui orășel au instrumentalizat descoperirea unui concetățean, cam de mina a doua, un aventurier și un necăpătuit, ce își dăduse seama că mireasma florilor de salcîm are proprietăți curative, stenice, făcîndu-i pe cei în trecere să se îndrăgostească. Dacă mă gîndesc la mintea mea absolut necoaptă literar (tocmai isprăvisem cu liceul militar) subiectul și mai ales posibilitățile de interpretare ar merita o revizuire. Dintr-odată o să extind, o să lărgesc marginea luminată și o să spun că ar trebui să judecăm la fel și acei ani și acea literatură care a făcut ca adevărat un **inceput** în cultura noastră contemporană. Cu toții, scriitori și cititori, lideri și participanți eram nespus de tineri, de flămînzi intru adevăr, valoare, viață reală încît am străbătut în goană spații, tărîmuri, experiențe care ar fi meritat mai multă adăstare. Dacă ar fi numai literatura, vom avea oare tăria să concedem că subiecte, teme, experiențe și experimente au fost trecute prea repede în camara cu vechituri a istoriei literare ? Am nădejde în puterea modei, întotdeauna are și momentele ei **retro,** poate atunci vom avea vreme să evaluăm și să reevaluăm. Pe scurt, peisajul literar de atunci aducea cu un vapor uriaș ce se apropie de țărm în plină noapte cu toate luminile aprinse. Puteai să-ți închipui oricît și orice, era o singură certitudine — vasul există, se apropie dar nu știam cum arată. Pentru un țărm izolat și destul de pustiit, cum era literatura noastră atunci această apropiere de mai a marii literaturi a fost un moment crucial. Cît s-a înțeles, cît s-a realizat, cît s-a aprofundat și cît nu, se datorează numai și numai scriitorilor, oamenilor de cultură. Nu cred că în istoria noastră contemporană să fi fost un moment mai bun pentru ridicarea valorii la rang de valoare decît acela, de acum 20 de ani. Restul este istorie, restul are un caracter istoric. Nu vreau să dau nume de autori ori titluri de cărți care sînt capabile să trezească în cititorul acestor rînduri amintirea acelor ani. Vreau doar să consemnez că subiectul la examenul de admitere la Facultatea de filologie în anul 1966 îl privea pe Maiorescu. Maiorescu și importanța sa în dezvoltarea literaturii noastre. Cu un an înainte fusese Gherea, înaintea lui, Odobescu iar înaintea acestuia, Neculuță. Poate nu pare, dar eu cred că este vorba de o evoluție, de o apropiere de subiect, de „tema principală“. De fapt aici voiam și aici trebuie să ajung — atunci, în urmă cu douăzeci de ani am început să ne apropiem de subiect — subiectul fiind noi înșine. Perspectiva era largă, promisiunile de a o împlini numeroase. Dar numai atît nu ajunge. Pentru a înțelege bine cei douăzeci de ani care au trecut ar trebui să începem cu analiza zilei de ieri, ceea care tocmai s-a terminat. Cred că reușita se găsește în raport direct cu puterea și capacitatea noastră de a privi întrebător această zi de ieri.

— La început ai scris și poezie. Ce te-a făcut să optezi pentru proză ?

— Nereușita. Prin aceasta înțeleg eșecul meu de a scrie altfel de cum se scria poezie pe atunci. Și pe atunci la Cluj, cel puțin, se scria blagian, manierist, rilkean și cam în felul poeziei italiene a anilor '30. Totul trebuie luat cu aproximație și în cel mai bun și mai nobil sens al cuvintelor. Iar eu simțeam că am o sclipire „drăcească“ în cuvinte. Poezia nu permite acest soi de răutate. Îmi place foarte mult jocul cu inelul lui Moebius și în proză poți să faci așa ceva. Să scrii povești de dragoste care de fapt sînt acute drame politice etc., etc....

— Despre purpură era o carte de atmosferă, specie de proză artistă și fantastică. Înclinația către fantastic din această carte de debut și din cea care a urmat și-i corespunde este o chestiune de mediu literar, de modă cu alte cuvinte sau de vocație ? Onirismul, fantasticul a preocupat o vreme pe prozatorii și poeții români ?

— Onirismul, fantasticul, după cum spui, a preocupat și preocupă în continuare pe literații români. Este și firesc, sîntem un popor cu un folclor nespus de bogat în această privință. Și dacă un intelectual român contemporan atinge notorietatea universală, mă gîndesc la Mircea Eliade, asta se datorează și preocupării sale pentru fantastic. În ceea ce mă privește nu cred, și nici nu m-am străduit să fie așa, că mă găsesc într-o anumită tradiție a literaturii române sau de aiurea în ceea ce privește onirismul, fantasticul. Mai degrabă mă simt, și dacă o simt o și recunosc, aprofundez această trăsătură, integrat unei linii de critică socială. Fantasticul, cît este, face parte din peisaj. Sau, citeodată, este felul meu particular de a face cu ochiul. În sine, dacă reducem literatura doar la fantastic de dragul fantasticului putem să o reducem și la o expresie de genul „io-te, dom'le“. O clipă de mirare și apoi o lungă obișnuință. Cred că fantasticul nu este altceva decît stricta realitate privită fie mai de aproape, fie mai din depărtare. O încercare de a privi lumea **altfel decît ne-am obișnuit.** Dacă un miop n-ar purta ochelari, lumea sa ar fi plină de evenimente „fantastice“. Iar dacă ar fi oameni cu ochi de albină, ah, ce nemaipomenită ar fi lumea pentru ei. Dar nu e nevoie de asemenea artificii. Ajunge doar să privești cu atenție în jur. Vei descoperi atît de multe noutăți acolo unde credeai că nu mai e nevoie de văzut încît... Dacă îmi este îngăduit aș pune o întrebare : **acum** cînd **Dvs.** citiți gazeta, știți ce se află în spatele **Dvs.,** cu exactitate ? Ce culoare este dominantă ? Și, cine știe, poate această culoare a avut, are sau poate va avea o influență hotărîtoare în viața **Dvs.** Poate fi o glumă, dar nu este.

— Relația de la Despre purpură la Rug și flacără este greu de făcut la prima vedere. În prozele primului volum este vorba de o țară indeterminată, un ținut imaginar, o adevărată onirie, în cel de al doilea ținutul este bine precizat, personajele de asemenea. Intrăm în istorie ? Care este legătura secretă, pentru că există totuși una, între aceste două tipuri de proză ale lui Eugen Uricaru ?

— **Despre purpură** era o carte despre realitatea imediată. Felul în care propuneam cititorului să se uite la această realitate era puțin cam... prea personal. Voiam să împrumut tuturor binoclul meu de teatru. Căutam să descriu mișcarea de revoluție a pămîntului făcînd observații asupra alternării zilei cu noaptea. E și acesta un punct de sprijin atunci cînd te simți nițel cam zăpăcit în fața atitor și atitor mari evenimente, de la mersul furnicii pînă la convorbirile pentru dezarmare de la Geneva. Apoi mi-am luat seama și am căutat o cale de înțelegere. Aceasta a fost **Rug și flacără.** O carte pe care oricînd aș fi citit-o cu plăcere și chiar entuziasm dar pe care nu mi-aș fi îngăduit să o scriu. Probabil încă mai „funcționam“ ca poet cînd gîndeam așa. Dar, oricît m-am străduit, istoria, fiind o „artă majoră“, a dat tonul fundamental, în jurul căruia inventezi și se inventează celelalte armonii. E bine, cred, pentru un scriitor să țină această linie de margine, altfel, intrînd prea adînc în complicata țesătură de sunet a vocilor istorice riscă să se piardă. Știi că muzica sferelor nu poate fi percepută de urechea noastră, ba se presupune că este un sunet de o intensitate care ucide ? Știm că există, știm că acționează, nu e nevoie să o și ascultăm. Un scriitor care se va avînta cu suflet de artist în desișul istoric se va pierde. Cartea sa va fi un fals dublu, istoric și literar. De aceea cred că romanul denumit „istoric“ este o zare înșelătoare. Foarte puțini o ating, tuturor celorlalți doar li se pare. La fiecare pas făcut orizontul se îndepărtează exact cu un pas.

— În alegerea episodului, mai bine zis episoadelor de care e vorba în Rug și flacără, te-a atras numai problematica politică sau și zona de clar obscur a împrejurărilor și evenimentelor istorice ? În Rug și flacără pe lîngă întîmplările la „lumina zilei“ mai există altă serie de întîmplări „submersibile“. Ele au determinat opțiunea prozatorului ?

— În **Rug și flacără** am încercat să ating cîteva puncte obligatorii de trecere, să le spun — puncte de control, fără de care o devenire umană proiectată pe una social-politică nu se poate desfășura. M-am gîndit mult la destinul **revoluționarilor,** nu doar la aceia care au trăit în secolul trecut, ba as putea spune, m-am gîndit cel mai mult la revoluționarii secolului nostru, atunci cînd m-am hotărît să scriu această carte. Mecanismul istoric este foarte precis, biografiile sînt mereu altele, întîmplarea intervine în viața particulară, în aceea a colectivităților mari nu există întîmplare ci numai legi. Drumul cunoașterii acestor legi este pavat cu destinele, de cele mai multe ori tragice, ale acestor oameni pe care de obicei îi numim revoluționari. Marea revoluție, adevărata revoluție este aceea care se petrece în cunoaștere, cunoștința și conștiința umană în cadrul procesului de apropriere a realității. Revoluție care schimbă doar relațiile de producție și de proprietate, care schimbă doar natura relațiilor sociale și nu face pasul hotărîtor pentru luarea în posesie de către oameni a realității este, desigur, cel puțin neterminată. A înțelege realitatea, legile ei, a reuși să te eliberezi de tipare de gîndire și comportament, pe care le urmezi din obișnuință, înseamnă de fapt să te eliberezi, să fii liber.

Fotografie de PAUL AGARICI ■

Revenind la romane, la cărțile pe care le scriu simt nevoia să spun că sînt interesat în cel mai înalt grad de ce și pînă cînd locuitorii orașelor noastre vor trăi în aceste mari aglomerări urbane comportîndu-se ca în sat. Nu e o apreciere de valoare ci o constatare. Acești oameni au suferit o revoluție a modului de a trăi dar nu și a modului de a fi. Această dichotomie a existenței lor nu este neapărat un produs contemporan. El s-a repetat de cîteva ori în ultima sută de ani. Cu alți termeni, în alte condiții, cu alte motivații. Dar cred că oamenii, aceiași oameni, reacționează identic la același stimul indiferent dacă sursa stimulului diferă. Pornind de la această observație generalizatoare, desigur că ești tentat să cauți coincidențe, dedesubturi, capcane etc., etc., poate și numai pentru a-ți confirma ipotezele. Nu este foarte greu să găsești în istoria românilor astfel de „arcane“ și „mistere“, mai ales cînd ea are, cu evidență, în toate etapele ei un sens unic — libertate și unitate.

— Credem că romanul istoric, dacă acceptăm termenul, și-a imbunătățit astăzi condiția. Este mai intelectual, mai analitic, mai preocupat de probleme și tinde să fie un act de creație. La această ameliorare a speciei a contribuit și Eugen Uricaru prin cărțile sale. Care sînt deci, după Eugen Uricariu dificultățile pe care trebuie să le depășească un prozator care se inspiră din materia altor epoci ? Care sînt exigențele cărora trebuie să răspundă ?

— Mă irită, intelectual, această denumire de „roman istoric“, aplicată nu doar cărților mele, deoarece sintagma suferă un proces de deplasare a semnificației identic cu un altul petrecut în urmă cu aproape 1800 de ani. Noi păstrăm în limbă cuvîntul **ficat** ce provine din expresia „ficatus iecur“ — ficat cu smochine — un fel de mîncare foarte populară în vremea cînd eram doar romani. Numai că **ficatus** însemna **cu smochine.** Devenind români smochinele au ajuns ceva necunoscut, denumirea lor fiind dată celui ce ne mai rămăsese — ficatului de azi. Așa se întîmplă și cu romanul istoric. Aceste cărți nu sînt privite ca literatură întreagă, literatură care ne privește, și asta chiar de oameni de bună credință. Acel „istoric“ pune o grilă, de multe ori comodă, celui care e chemat să „dea seamă“, prin care cartea este judecată oricum, numai literar nu. De aceea încap în această barcă largă și romanțuri, și tratate de popularizare, și prostii, și foiletoane și cărți-cărți. Dolca literară aruncă de fiecare dată din copaie și apa și copilul. În privința unui criteriu prin care o carte este sau nu de actualitate este greu să te pronunți. Totuși am încercat și mai încerc : o carte în care sînt tratate subiecte, probleme **care ne privesc,** care încă n-au fost rezolvate, clasate, de istorie este o carte de actualitate. Orice eveniment care are încă influență, reverberații în viața noastră este încă un eveniment în actualitate, indiferent dacă s-a desfășurat în urmă cu o zi ori cu o sută ori chiar o mie de ani în urmă. În definitiv nu poți scrie decît despre ceea ce te preocupă, despre ceea ce cunoști, despre ceea ce se întrețese cu viața ta și a semenilor tăi. Iată îndeajuns de multe motive ca să pot crede că un roman ca **Rug și flacără** este o carte de „actualitate“.

— Dacă e să judecăm după faptul că Mierea, carte de actualitate, rămîne un intermezzo în suita cărților lui Eugen Uricaru trebuie să tragem concluzia că există o predilecție a autorului pentru alte epoci. Care este explicația ? Libertatea de a modela mai ușor materia trecutului ?

— Dacă păstrăm convenția, e util să o păstrăm, în romanul **despre** actualitate poate exista un risc, din cauza copacilor autorul să nu vadă pădurea, din cauza „faptului de viață“ să nu mai deslușească sensul general al evoluției istorico-sociale a lumii despre și pentru care scrie. În cazul romanului cu temă istorică există același risc, de a nu aprecia exact realitatea imediată din cauza perspectivei. Deci să nu se mai vadă copacii din cauza pădurii. Ambele elemente sînt reciproc dependente, un scriitor, asemeni unui om politic, nu trebuie să depindă doar de unul din ele. Rolul documentului îl are documentarea „pe teren“, exoticul temporal este echivalent cu insolitul hiperrealismului. Pentru romanul istoric îți trebuie imaginație, pentru cel de actualitate acuitate. În ambele cazuri talentul este hotărîtor. În ambele cazuri autorul poate cădea victimă faptului. Faptul îl poate anihila prin măreția și violența concretului conținut. Aș asemăna romanele pline de clișee, discursuri înaintemergătoare, cu eroi de mucava și dușmani „cîtă frunză și iarbă“ etc. etc. cu romanele, nu puține, dedicate „obsedantului deceniu“ în care viciile și violența trec fără clipire de ochi dintr-un talger în altul. Prea seamănă această literatură „justițiară“ cu reinterpretările pe dos ale basmelor. Iar ceea ce s-a petrecut înaintea acestor cărți în literatura română n-a fost deloc un basm. Și pentru că am ajuns aici o să fac o imprudență. După părerea mea la noi se publică relativ multe cărți în schimb se scrie în mod cert puțină literatură. Nici măcar nu am pretenția la Literatură. Autorii renunță prea repede (ori poate niciodată n-au știut sau n-au vrut altceva) la literatura propriu-zisă pentru a se angaja în întreprinderi ziaristice, sociologice, istorice. În multe chestiuni ale vieții noastre sociale și politice există încă doar întrebări fără ca să se grăbească (ori să poată !) cineva să le dea răspuns. Și atunci acest gol este implinit de tot felul de „romane“ care sînt „iertate“ estetic pentru că abordează una din acele chestiuni încă nerezolvate. Iar problemele sînt trecute pe această cale cu vederea în domeniul propriu-zis pentru că, nu-i așa ?, sînt **doar** literatură. S-a creat falsa părere că prin literatură se pot rezolva, amenda, clasa probleme sociale și politice, istorice. Dacă există asemenea probleme ele nu se pot rezolva decît în planul și în sistemul de referință în care s-au petrecut. Literatura aparține forțelor strategice ale societății, ale umanității, în fond **ea pune întrebări.** Realitatea dînd răspunsuri, se modifică. A inversa procesul, realitatea punînd întrebări și lăsînd ca literatura să dea singurele răspunsuri ce se aud, înseamnă că **împiedicăm progresul real,** transformarea realității. Nimeni nu poate susține că Zola a rezolvat cazul Dreyfus, în schimb este limpede că Zola a pus societatea franceză în fața unei întrebări la care trebuia să răspundă. Și a răspuns, rezolvîndu-l !

Revenind, mă străduiesc să pun întrebări, ah, e prea mult, încerc să pun și eu o întrebare prin toate cărțile care le-am scris și pe care, de voi reuși, le voi scrie. Nădăjduiesc să fie destul de clar formulată și de necesară. Am scris romane „istorice“ pentru că motivațiile întrebării mele sînt destul de îndepărtate. Unii cititori, unii critici au observat că există o legătură între toate aceste cărți apărute pînă acum. Nu le-am scris și nu le-am publicat într-o ordine coerentă, în schimb a fost o ordine firească. Toate, am această convingere, sînt cărți „de actualitate“, toate aparțin, să zicem, unui ciclu romanesc. Unele personaje trec dintr-o carte în alta cu același nume, altele sînt moștenitorii ori generatorii altora. Acum lucrez la un roman cu personaje contemporane mie (s-ar putea să iasă ceva „istoric“ în cel mai rău înțeles al său și atunci voi renunța să-l dau la iveală), trebuie, simt și știu că nu pot să las prea multă vreme necontinuat partea dedicată primului război mondial și României interbelice, personaje de acolo, din ceea ce încă nu e așternut pe hîrtie s-au și văzut publice (în **Mierea** ori în **Vladia**) aflîndu-se în amurgul vieții lor. Întrebarea mea, cel puțin pînă acum, are această formulare : „Ce înțeles are cuvîntul **libertate** în limba română ?“

— Blaga spunea că scriind despre trecut punem foarte mult prezent în el. Cîtă istorie și cîtă actualitate este în Rug și flacără, în Așteptîndu-i pe învingători, în 1874, vreme în schimbare ?

— Într-un roman cu temă istorică, istoria ține de profesionalitatea cu care scrii cartea, actualitatea de talent și preocupare. O astfel de carte presupune o documentare minuțioasă dar și o detașare superioară față de document. Pentru un amănunt vestimentar din **Rug și flacără** am citit un tratat despre uniformele italiene, pentru amănuntul strecurat într-o frază (regele și Garibaldi au mers într-o trăsură **pe ploaie** la Napoli) am consultat cartea lui Bolton King despre Risorgimento, etc., etc. Asta ține de truda calificată a scriitorului. Despre cea necalificată adică inspirată nu se cuvine să vorbim.

— Care ți se pare fenomenul literar cel mai important pe care l-ai trăit în cei 20 de ani de literatură petrecuți pînă acum ?

— Dacă **important** înseamnă — cu consecințe importante, cred că acest eveniment este discuția în jurul, pro și contra protocronismului. Rădăcinile sînt mult mai îndepărtate, fructele se vor coace mai tîrziu dar este evident că discuția, polemica a fost și este un punct de referință al vieții noastre literare de azi.

— Care sînt evenimentele de generație literară pe care le-ai putea numi astăzi după ce perioada începuturilor a trecut de mult ?

— Trebuie să fac apel la memoria afectivă și în același timp să o reprim (prea multă dragoste strică). Desigur **Echinox** este un eveniment, mai mult decît atît, este un far de care cu cît te îndepărtezi cu atît strălucește mai tare, luminîndu-ți calea. **Echinox** înseamnă, deci, — la prezent —, un climat literar și moral, un grup de prieteni, solidaritate intelectuală și rigoare morală. Ar urma apoi apariția primelor cărți (întîi poeții !) ale grupului, ale generației literare, întîlnirea acestei „promoții literare“ cu spirite faste ale literaturii române. În legătură cu această întîlnire simt nevoia unei precizări : în marea majoritate scriitorii aparținînd promoției '70, după o fericită expresie a lui Laurențiu Ulici — de fapt unul din cercetătorii ei atenți — nu au simțit nevoia unor spirite tutelare (sensul strict al cuvîntului) și nici a unei critici de susținere. Există la această promoție '70 un soi de indiferență (pozitivă) față de tabele, ierarhizări, competiții literare. Din această cauză se poate observa și o anume „trecere cu vederea“ peste autori cu reală și evidentă contribuție la dezvoltarea literaturii noastre contemporane, atenția publică fiind dirijată de către o anume critică înspre un grup ce pare mai îndepărtat, în vîrstă și valoare, de nucleul principal. Politica literară seamănă cu politica externă din vremea lui Ștefan cel Mare : își cauți aliați în vecinii vecinilor. Eu, cel puțin, nu pricep — literatura este un domeniu în care are valoare doar exploatarea extensivă.

Dispariția lui Marin Preda și cazul „Incognito“ au pricinuit dezechilibrări importante în imaginea noastră despre lumea literară, pierderile suferite de literatura noastră în aceste momente grele afectînd mai ales această generație literară, aflată în plin proces de maturizare. Efectele le-am putut detecta destul de ușor și unul ar fi acela că și-a făcut apariția la acești scriitori (dacă nu la toți, e încă bine) o blazare, o neîncredere în posibilitățile reale de a mai fi ei înșiși. N-aș vrea să aparțin unei „promoții pierdute“, dar există semne care mă fac să cred că așa va fi. **Pierdută** însemnînd desigur nimic altceva decît că marele organism al literaturii noastre își va vedea de drum fără a lua prea mult din ceea ce-i putem oferi. În orgoliul ei, promoția aceasta își va putea spune : în definitiv o promoție pierdută nu este altceva decît o șansă pierdută.

Mă opresc aici.

— Cum explici ruptura dintre idealurile literare ale generației precedente și cele ale generației din care faci parte, dacă observația este întemeiată ? O generație întreagă a jurat pe Labiș, din care a făcut un mit, apoi a modelat un proiect literar uitînd numele de la care s-a plecat. Ce reper are, sau ce repere are generația din care faci parte ?

— Nu mă pot opri acolo. Mai adaug : această promoție este alcătuită din „singuratici“. E promoția care a simțit și mai simte nevoia unui salt calitativ. Cum s-ar spune, noi nu mai trebuie să ne lămurim, știm care este drumul. Pentru acest lucru s-au bătut și zbătut generațiile anterioare, cărora vrem să le aducem singurul omagiu posibil — un fragment de literatură națională. Această generație (cu excepțiile de cuviință) a consumat la vremea potrivită experimentul și activismul, s-a ferit de manifeste literare și de platforme de politică literară. A citit înainte de a scrie și a aflat că lumea este sătulă de „noutăți“ de o zi, cititorului îi trebuie „vechituri“ de mii de ani. Un „program“ conservator în cîteva cuvinte. Măcar de ar fi așa.

— În cazul insurecției lui Horia, ceea ce te-a atras a fost tot clar-obscurul evenimentelor ? Caracterul lor enigmatic ? Există mari evenimente istorice fără enigmă ?

— Orice carte trebuie să aducă o noutate despre ceva ce ni se părea cunoscut. Chiar dacă rămînem la nivelul istorismului un asemenea eveniment cum a fost revolta (un termen mai aproape de revoluție, cel puțin aparent) condusă de Horea nu poate fi cunoscut și înțeles în toată complexitatea sa fără o incursiune în spațiul umbrei ce se așterne întotdeauna în jurul punctelor strălucitoare ce mereu ne atrag privirea. Nici un erou nu s-a născut erou. A devenit. Această devenire cuprinde viața sa așa cum n-o cunoaștem, ci doar o bănuim. Eroismul, jertfa, dedicația unei cauze, unei idei este, cred, cu atît mai înălțătoare și mai pilduitoare cu cît nu este rezultatul unui cod genetic ci a unei opțiuni conștiente, de multe ori asumată în urma unor frămîntări, îndoieli, tribulații dintre cele mai nefericite. Am fost întrebat, și întrebarea mi s-a părut firească, de ce Horea în această carte bea vin și, după expresia unui personaj „e cam muieratic“ ? Pe lîngă faptul istoric dovedit, porecla spune destul de multe, am crezut și cred că e înălțătoare desprinderea **conștientă** din contingent, eroul meu știe ce este viața, a cunoscut din plin magia vinului iar renunțarea la ea devine, numai așa, jertfă. Nu cred, nu pot să cred în eroismul indiferenței, oricum ar fi acesta. Viața e scurtă, nu trebuie minimalizată.

Cît privește enigma evenimentelor istorice, pentru a o semnala nu fac decît să apelez la legea fundamentală a arhivelor care prevede minimum cincizeci de ani drept termen pentru publicarea documentelor legate de evenimente politice și mult mai mult pentru alt gen de hîrtii. Asta înseamnă că sînt destule enigme ce-și așteaptă dezlegarea.

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de

vasile rebreanu

Măr înflorit

Se dedică lui Mihai Ungheanu

Toți purtăm în noi un măr înflorit, un măr
de aur al copilăriei noastre pierdute.
Și murmurăm și acum, ca în poezia poetului
nepereche :

Copil fiind păduri cutreeram
Și murmurăm și acum, ca în poezia poetului
stea nerăsărită, unde ne vom duce, stea
care ne așteaptă :
Unde ești copilărie cu pădurea ta cu tot
Unde, oare ești, tu țărm solar, tu lacrimă
bucuroasă, tu mamă, care mi-ai spus și mie,
ca lui Ion Creangă : ride copile soarelui, ca
lumea să devină bălaie.
Unde ești tu măr de aur ? Cînd te vei
preface în steaua nerăsărită și care, vai, ne
așteaptă, ne așteaptă...

Constantin Brâncoveanu

Brâncovene Constantin
Boier vechi și domn creștin
Ce blestem te-a urmărit
De copiii și-au pierit
Să piei Tu, să piară ei
De infami și de mișei ?

Să-ți piară moșia ta
Și apoi ce vei dura.
Dar în veci ea va rămîne
Racla și cu datina
Ca și amintirea ta
De din Vale de Rovine
Brâncovene Constantine...

Te-neacă prea mult venin
Stilul tău în veci rămîne
Pe Cîmpiile române
Și în inime române

Brâncovene Constantin
Boier vechi și domn creștin

Femei frumoase

Prea multe, prea frumoase
Femei sînt pe stradă
Trupul lor a busuioc mirosse
Cireșul a-nflorit
Sinii lor joacă sub borangic de zăpadă
Sînt singur. Sufletul meu n-a murit

Iarăși invie tot ce-am uitat
În mai cînd rozele-nfloresc
Aș vrea un fir prin lacrimi ca să trec
Colan să-ți pun la gît purtat
Pe sinul tău dumnezeiesc

Necunoscuto eu iarăși te iubesc

Greșeala

Dintr-un roman de dragoste-ai descins
Dintr-o idilică rază de lună visată
Dintr-o frumoasă greșală mi te-ai aprins
Tu adorată, gingașă fată.

Credeai că sînt cîntăreț de saltea
Eu te credeam lujer sfînt
N-am vrut să fiu deziluzia ta
Iartă-mă ! Sînt doar un hoinar pe pămînt.

Cluj, 1985 primăvara

Se iubește prea puțin

Se iubește prea puțin
Iar cînd se iubește
Lumea-i zice viciu
Tu, singurătate-n doi
Cin' te ocrotește ?
Poate el, doar biciul...

Destin

Acum e amiază
Oștirile așteaptă
Napoleon e singur în cimp și veghează,
Împăratul face un semn cardinalului
Care-l urmează.

Cu mîna la spate Corsicanul
Privește seninul :
— Vezi steaua aceea ?
— Nu, răspunde uimit cardinalul
— Ascultă Fesch, ea mi-e destinul
— Dar, sire, sîntem în mijlocul zilei
Pe cer nu-i nici o stea.

— E bine, Fesch, că alții n-o văd
Și n-o vezi nici tu. E bine așa.
Atîta timp cît doar eu o mai pot vedea
Înseamnă, cardinale, că lumea-i a mea !

Sfinx

Sfinxul are obrajii tatuați
De vînt și de pustiu
Unde ești iubito-acum
Nici eu nu mai știu.

Timpul macină în noi
Frăgezimi în doi
Unde ești iubito-acum
Unde sîntem noi ?

Sfinxule ridică-te
Și mă răstingnește
Spune Sfinxule de știi
Dacă mă iubește...

Cairo — 1983

În Hațeg

Se zvonise peste țară
Că eu, Vasile Rebreanu
Am luat un interviu
La o căprioară.

Era primăvară și pe șosea
Am întîlnit caii bătrîni
Și printre ei, culme !, căprioara mea...

Poeme de

lucian avramescu

Un poem despre ninsoare

n-am mai scris de mii de secoli
un poem despre ninsoare
iată-n nopți halucinante
cad ninsori în legănare

ninge parcă-n disperare
îți simt mîinile mai reci
să uităm că sîntem fiii
secolului douăzeci

să o luăm de la-nceputuri
ca-ntr-un alfabet blajin
sărind paragraful biblic
despre Abel și Cain

doamne ți s-a rupt podeaua
de sub tălpi și cazi pe noi
cazi mult mai ușor ca moartea
și ești alb și-n palmă sloi

șed și stăm și-aș sta o viață
ca o stană în zăpadă
cerne-o pururi, în neștire
las-o pînă-n veac să cadă

să stagneze trenul clipei
și pămîntul tot în ger
fă-ne un Pompei sub lava
alb-vulcanicului cer

și ne lasă astfel doamne
vreun mileniu și ceva
pînă noi, de cei ce sîntem
aprig ne vom dezvăța.

Morfina stelelor căzătoare

în seara asta mă dor ochii de singurătate
în fața mea, muntele se întinde
ca un pacient
primind morfina stelelor căzătoare,
în seara asta
bolnav de vedenii
car brazii izolați unul lîngă altul
car pietrele izolate unele lîngă altele
car cuvintele noastre
unele lîngă altele
în întîmpinarea marelui taifun care va veni.

Către sublim, călătoresc pe jos

un rumeguș de sentimente vane
mi-ai strecurat în sînge bănuind
că viața mea-și extrage din bidoane
benzina îndrăcitului colind

cînd eu, de fapt, fără portar la scară
și fără majordom la sentiment
pulsez ca sîngele sub o brățară
setos de viață ca un regiment

îndrăgostit de drăcării divine
și de sublime reverii în iad
cu pătrunjelul gleznelor virgine
îmi fac siesta și ca-n vis recad

mănînc azur și beau petrol din stele
pun piedică nataselor la riu
și cînd mă vîr prea tare în belele
mă-ntorc slujbaș, secerător de grîu

aceasta mi-e naveta pauperă
către sublim călătoresc pe jos
ducînd în sac o sinceră himeră
și-n piept un suflet blînd-năbădăios.

Bilet de voie

știu tot, știu tot
aceste începuturi, aceste sfîrșituri
acostările-n port și semnalul plecării marelui feribot
pe masa mea de operație, ca o bolnavă
seara-și scoate desuurile cu mîna ei gravă
eu știu tot ce-ți rezervă
părul brun, părul verde sau părul bălai
știu suspinul prelung, ca al locomotivei în noapte
și știu deraierile nemotivate
erupția sfîrșitului de săptămînă
explozia și țipătul cifrei șapte,
știu zorii cum cad
peste un somn nesigur
ca o chitară dezacordată
știu umărul tremurător de fostă fată ;
știu, știu, nu mă întrebați
cum ninge-n catedrale cu îngeri vărgați
cum zebrele iluziei de libertate
defilează prin cuștile zoologice ale marilor grădini suspendate,
știu cum se moare uneori
de starea gripală a unui șir de cocori
paharul de Cinzano adus din camera de vis-à-vis
și nesul frecat de-o junâ de la Paris
știu tot,
aceste începuturi, aceste sfîrșituri care seamănă perfect
cauza fără efect
cînd ne căutăm de noi înșine prin buzunare
ca de-un mărunțiș, ca de-un bon de parcare
știu adeseori și ce nu-mi place să știu
că toți ne-nșelăm, că-n aorte-i pustiu
și că viața-i o menajerie în care
biruie pantera cea mare.

Inima mea gînditoare

eu, priponit de îngerul speranței
gladiator al fiecărui vis
cer tot ce maica-n pîntec mi-a promis
depun această plîngere instanței

eu care-am stat cuminte-n minerale
sarea ființei mele n-a cricnit
și n-am cerut să fiu și n-am voit
bilet de-acces în lumile totale

cer astăzi de la zei despăgubire
și de la nori și de la iarbă cer
vreau înapoi al trupului meu fier
apa și cuprul, aurul subțire

prin foc ? poftiți ; prin alchimii ? accept
voi distilată inima-mi din piept
să retopim în minerale clare
inima mea, inima mea gînditoare.

Fișă de sănătate pentru un bătrîn actor

sînt totuși un optimist
eu care îmbrac întotdeauna pe dos
pulovărul norocului
girafa mea de la butonieră este veritabilă
iar colții de jder
cu care-mi curăț zilnic camera gîndurilor
n-au mușcat niciodată pe nimeni ;
sînt sensibil la orice nu nedreptățește sufletul
și explodez doar atunci cînd îngîmfarea
își scoate prea mult pieptul în față
oprind lumina.
nu-i adevărat, au zis unii,
mănînci prăjituri din țara îngerilor
iar sîngele tău colindă prin budoarele fecioarelor imperiale
te dai cu parfum din grădina divină
iar perna ți-e umplută cu iepuri de Angora bine dresați...
este adevărat, cu mici excepții însă –
am jucat odată, pe scenă,
rolul de musafir al îngerilor
și atunci am înghițit macheta de ghips a unor prăjituri asortate
machetă pe care-am înapoiat-o după reprezentație
cu prețul unor mari icnituri ;
fecioarele
jucau și ele, e drept, acest rol
cît își puteau aminti de bine
încercînd să-și impresioneze soții, copiii și nepoții
aflați în sală ;
la fel stau lucrurile cu parfumul divin
iar iepurii de Angora
erau pisici sălbatice pe care îngrijitorii menajeriei
le ascundeau noaptea în perna mea
știindu-mi
mila răbdătoare pentru animalele carnivore...
iată cîte lucruri adevărate
se pot spune
despre un actor
al cărui nume n-a ieșit încă la pensie.

Trista mea efemeridă

tu, mic crenel în amintire
tu trista mea efemeridă
închisă palid în trecut
ca fluturele-n crisalidă

cum să ridic pleoapa care
mi te acoperă de tot
și cum să trec un riu de patimi
cînd mi-este interzis să-not

auzi cum strig peste coline
ca un rănit în catedrală
eu cel rămas pe dinlăuntru
cu pielea sufletului goală

bat gol și gol, bat ca un clopot
ce nu mai ține sărbători
și sună doar în postul mare
sub turla unui cîrd de ciori

tu nu m-auzi, auzi tu oare
în munții tăi cu vechi ninsori
arsele-mi buze rugătoare
chemîndu-te de-atîtea ori
și ochii mei mereu datori
de pază stînd la trecători

Toamna unui

anghel gădea

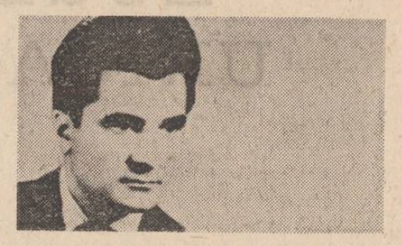

„Bătrînețea vă amenință, neîmpăcata bătrînețe, care nu dă nimic înapoi din ceea ce a luat".

N. GOGOL : „Suflete moarte"

Pe un cablu care lega vîrful unui plop de un par de telegraf, bătrînul Monți încerca să meargă, trăgînd după el un cal costeliv, istovit de foame. Își păstrau echilibrul puțin, doar cîțiva pași, într-un mod foarte ciudat. Cînd ajungeau deasupra drumului acoperit de o pulbere groasă, se prăbușeau, animalul într-o parte și stăpînul în cealaltă. Locul în care căzeau, de fiecare dată același, devenise o baltă de sînge și noroi roșu. Deși păreau morți, după cîteva clipe de nemișcare, își reveneau încet-încet, ca dintr-un somn greu ; bătrînul se ridica, mai întîi în genunchi, apoi în picioare, clătinîndu-se ; calul la fel ; se scuturau de sînge, se priveau în tăcere, apoi plecau rezemîndu-se unul de altul, ca să apară din nou, pe frînghia aceea de metal...

Bătrînul învățător se trezi. Întinse mîna spre comutatorul de lîngă noptieră și aprinse becul care spînzura de un cordon deasupra capului său, cam la un metru înălțime.

De trei ani, de cînd acceptase să se mute la București, la una din fiicele sale, devenise prizonierul unor vise grotești din care se trezea buimac, uneori răcnind, în plină noapte, și apoi nu mai putea dormi... Încerca să citească dar nu izbutea, fiindcă ochii îl dureau și-i lăcrimau puternic ; stingea lumina amăgindu-se cu ideea că va adormi din nou ; se răsucea pe o parte și pe alta pînă cînd geamul se albea ca un cearșaf și începea să se lumineze. Atunci se ridica aproape extenuat și toată ziua era morocănos... Din starea aceasta nu mai putea ieși decît dacă se întorcea la țară, în satul în care se născuse și trăise pînă i se întîmplase accidentul acela stupid ; alunecase într-o iarnă, își fracturase piciorul, după care a trebuit să stea mai multe luni în spital ca să iasă de acolo în cîrje și pînă la urmă să mulțumească nu știu cui că poate să meargă în baston...

Pînă în Busca nu putea să ajungă decît cu un tren pe care trebuia să-l schimbe într-o gară îndepărtată cu unul mai mic, niște motoare, ca să mai meargă apoi cîteva stații și să fie lăsat în cîmp, căci pînă în sat mai avea de mers pe jos încă vreo patru kilometri. Cînd vremea era bună și drumul uscat, își tîra încet piciorul bolnav proptindu-se în baston, șonticăind, pînă ajungea în curtea lui largă și primitoare în care, parcă, îi creșteau aripi. Toamna însă, cînd vremea se schimba, trebuia să aștepte ore în șir pînă i se trimitea vreo șaretă, sau pînă se ivea vreo ocazie. Atunci bătrînul Monți se simțea trist, desnădăjduit și părăsit de toți.

De îndată ce ajungea în poarta casei lui, uita, uita totul : necazurile drumului, plictisul așteptărilor, durerea piciorului șubred, totul, totul, pînă și visele stupide care-l torturau acolo la București, în cămărița aceea spînzurată la al nu știu cîtelea etaj...

dină. Frunzele sună moale, catifelat, ca spuma mării pe plajă ; pe nesimțite, picioarele celor doi bărbați au intrat, subit, într-un ritm plăcut, atrase parcă de sunetul acela incitant și misterios al foilor căzute din belșug cu puține ore înaintea sosirii lor aici. Cele mai multe sînt frunze de arțar, ușoare, ca niște colibri, presate parcă în cine știe ce carte nevăzută, prăfuite de brumă, dar și frunze de castan, roșii, galbene, ruginii, verzi... Îndoite de frig și de frunzele desprinse din crengi peste noapte, ierburi înalte dantelează lumina care vine de dincolo de gardul putred, cu scînduri spînzurînd în cîte un cui, mișcate de zborul speriat al vrăbiilor. Goluri mari dezvăluie petice de cer fumuriu, înclinate peste ogoarele pustii, care curg ca o apă neagră pe lîngă cimitrul satului.

— Aici, nu știu de ce, mă schimb cu totul, spune el, rupînd tăcerea și bucurîndu-se ca un copil ; nu mă mai recunosc, îmi recapăt puterile, parcă sînt alt om, și de aceea plec mereu din București, ca un apucat... Aș vrea să mă înțelegi, Iacobi, prietenul meu vechi...

Și bătrînul face înconjurul casei celei mari, se uită, cercetează cu privirea, ciocăne pomii cu bastonul ca și cum ar voi să vadă dacă nu cumva s-au clintit de la locul lor, se întoarce, dispare după un colț, ca să apară ca din pămînt de după un pom, strigă, cheamă femeia din curte — o verișoară bătrînă care are grijă de casă de cînd el s-a mutat la București.

— Stano !, hei, Gico !, unde sînteți, mă, unde ați intrat că nu vă găsesc ?

Apare, subțire și uscată, Stana, cu fața ei mică, înfășurată într-o basma neagră.

— Da, domnu', da, uite că sînt aici, ați venit?!

— Unde sînt găinile, că nu le văd ? Mai trăiesc ? Aia albă ce mai face ? S-a făcut bine ? Ai dat cu var în coteț ?

— Da, domnu', da, am făcut cum ați zis matale !

— Păi varul... ce e cu varul acela de pe jos, de lîngă nuc ? ! Cine l-a risipit ?

Femeia îl ascultă cu mîinile înfipte în sîn, pe sub flanelă.

Bătrînul se duce și se întoarce, intră în casă, iar iese, trîntește ușa cotețului, bolborosește ceva ; poate numără găinile !

Două imagini din expoziția „Marin Preda în fotografie" deschisă la Academia „Ștefan Gheorghiu", de artistul fotograf Vasile Blendea

Astăzi, bătrînul învățător Alexandru Monți a fost așteptat la gară cu mașina de Iacobi, un coleg de la școala din sat, mult mai tînăr, căruia i-a telefonat cu cîteva zile mai înainte să vină să-l ia.

E toamnă. De sub ceața care se ridică, scăldate de frigul luminos, gardurile, pomii și casele par foarte curate și cuprinse de o veselie nedefinită.

Automobilul înghite repede drumul dintre gară și sat, zgîlțîit de gropi și maidane, înclinîndu-se de o parte și de alta a șanțurilor lui, inundate de pietriș și pulbere, ca să poposească, în numai cîteva minute, în dreptul porților masive, înclinate spre exterior, închipuind, parcă, uriașele coperți ale unei cărți ce amenință să se prăbușească peste podișca desfundată.

Împovărat de melancolie, cu ochii umezi, bătrînul se pregătește să coboare din mașină ușor încruntat, dar mulțumit ; deși adus de spate, pare încă destul de înalt în pardesiul lui cenușiu și demodat. Și-a adunat cu grijă puterile, a prins bastonul și, împingîndu-l cu vîrful înainte peste pragul portierei, l-a proptit în pămînt, apoi și-a potrivit bine picioarele ,pe rînd, mai întîi cel sănătos, adică stîngul, și numai după aceea pe cel bolnav, pe care, cîntărîndu-l din ochi, s-a asigurat că nu-i va pricinui nici un necaz.

După ce s-a convins că totul merge bine, s-a destins cu o vigoare nebănuită și a pornit spre poarta cea mică, deschisă numai pe jumătate și înțepenită în iarbă. Se oprește pentru un moment în fața ei, o măsoară din priviri, apucă minerul clanței ruginite, încearcă zăvorul, zgîlțîie, trage, împinge cu umărul, bombăne ceva și, indecis, pășește în curte sprijinindu-se discret în baston. Îl urmează Iacobi care, alături, tăcut, împrăștie cu pantofii stratul gros de frunze uscate de pe drumul care duce spre grădină. Frunzele sună moale, catifelat, ca spuma mării pe plajă ; pe nesimțite, picioarele celor doi bărbați au intrat, subit, într-un ritm plăcut, atrase parcă de sunetul acela incitant și misterios al foilor căzute din belșug cu puține ore înaintea sosirii lor aici. Cele mai multe sînt frunze de arțar, ușoare, ca niște colibri, presate parcă în cine știe ce carte nevăzută, prăfuite de brumă, dar și frunze de castan, roșii, galbene, ruginii, verzi... Îndoite de frig și de frunzele desprinse din crengi peste noapte, ierburi înalte dantelează lumina care vine de dincolo de gardul putred, cu scînduri spînzurînd în cîte un cui, mișcate de zborul speriat al vrăbiilor. Goluri mari dezvăluie petice de cer fumuriu, înclinate peste ogoarele pustii, care curg ca o apă neagră pe lîngă cimitrul satului.

— Aici, nu știu de ce, mă schimb cu totul, spune el, rupînd tăcerea și bucurîndu-se ca un copil ; nu mă mai recunosc, îmi recapăt puterile, parcă sînt alt om, și de aceea plec mereu din București, ca un apucat... Aș vrea să mă înțelegi, Iacobi, prietenul meu vechi...

Și bătrînul face înconjurul casei celei mari, se uită, cercetează cu privirea, ciocăne pomii cu bastonul ca și cum ar voi să vadă dacă nu cumva s-au clintit de la locul lor, se întoarce, dispare după un colț, ca să apară ca din pămînt de după un pom, strigă, cheamă femeia din curte — o verișoară bătrînă care are grijă de casă de cînd el s-a mutat la București.

— Stano !, hei, Gico !, unde sînteți, mă, unde ați intrat că nu vă găsesc ?

Apare, subțire și uscată, Stana, cu fața ei mică, înfășurată într-o basma neagră.

— Da, domnu', da, uite că sînt aici, ați venit?!

— Unde sînt găinile, că nu le văd ? Mai trăiesc ? Aia albă ce mai face ? S-a făcut bine ? Ai dat cu var în coteț ?

— Da, domnu', da, am făcut cum ați zis matale !

— Păi varul... ce e cu varul acela de pe jos, de lîngă nuc ? ! Cine l-a risipit ?

Femeia îl ascultă cu mîinile înfipte în sîn, pe sub flanelă.

Bătrînul se duce și se întoarce, intră în casă, iar iese, trîntește ușa cotețului, bolborosește ceva ; poate numără găinile !

— Stano ! Stano ! !, strigă din nou, unde sînt ouăle ? Găinile astea au dormit mereu, n-au mai ouat și ele ?

— Da, domnu', da, le-am pus în coșniță, su' pat, că nu le-oi fi mîncat eu, domnu' !...

Se întoarce din nou în casă și apare în prag ținînd în mînă două cuțite vechi, de bucătărie.

— Da' cuțitele astea cine dracu le-a tocit așa, Stano ? întrebă el cu o indignare ascunsă.

— Ooo, domnu', o, că nu le-oi fi tocit eu, domnu', că sînt vechi, de cînd cu răposata, și mai tai și dumneavoastră cu ele — se încruntă femeia și plecă și ea bombănînd cu mîna la gură.

Casa, așezată în mijlocul curții între castani și nuci uriași, e veche, dar solidă, cu streașini largi, ca niște aripi mari de avion, cu uși grele, cu obloane exterioare și clanțe forjate. În față, stilpii de lemn, sculptați în stil gorjenesc, abia se mai văd de sub frunzele de iederă.

— Privește !, Iacobi, se adresează el prietenului, privește și te întristează și tu ! ! Ți-aduci aminte versul lui Goga ? : „Ce s-a ales din casa asta, vecine Neculai al Popii ? !". Pe mine mă obsedează de cîte ori vin aici... Și cîte au mai fost, tu nu știi, băiete, toate au intrat în pămînt, nu se mai văd... magazia, pătulul, grajdul, haznalele pentru borhotul de fructe, pompa mecanică din fața casei... Un nebun, asta am fost, un nebun care și-a risipit banii și n-a știut să se distreze nici măcar o clipă.

*

Răul cel mai mare pentru bătrînul Monți e că a rămas singur, că viața l-a lovit mai rău cînd nu se aștepta, că soția i-a murit de cîțiva ani și el s-a îmbolnăvit și a trebuit să părăsească totul și să plece la București.

Deși se apropie de 80 de ani, destinul i se pare ingrat. Știe că moartea a început să-i dea tîrcoale, că nu mai e nimic de făcut, dar ar voi să trăiască din nou, să ia totul de la început, fiindcă viața ,pretinde el, nu i-a dăruit prea acum mai nimic. În vocea lui răsună parcă o tînguire, provocată de regretul că a trăit totuși prea puțin, că la el n-a avut timp să se gîndească niciodată, că n-a realizat nimic, că pleacă jefuit de zile și nedreptățit ; nu blestemă și nu acuză pe nimeni. Tînguirea lui discretă devine un fel de implorare a vieții pe care o trăiește încă frenetic.

— Lîngă tine — îi spune el lui Iacobi — mă simt tînăr, tu ai mersul de flăcău și piciorul meu parcă nu mai are nevoie de baston, și-apoi, nu mă mai gîndesc la mine, la vîrsta mea, la ceea ce ar putea să fie mîine... Vezi ? cimitirul e dincolo de gardul acela, privesc crucile de o viață întreagă și toți morții, cîți au poposit aici, au trecut pe la poarta mea. Vreau să spun că de moarte nu mi-a fost frică niciodată, poate unde n-am avut nici timp să mă gîndesc la ea, că eu am muncit mereu, de cînd mă știu, și acasă și la școală, m-am pregătit să fiu fericit pentru cînd le voi termina pe toate, dar nu prea a fost așa...

Și bătrînul își descarcă din nou sufletul ; pînă să se mute acolo, la fiica lui la București, nu cunoscuse uritul sau nu și-l imaginase așa de insuportabil. Toți cei din jur, fiica, ginerele, nepoții, îl fericeau, scăpase de griji și de noroaie, de școală și de inspectori, de tot soiul de recensăminte și de ședințe. Ce mai voia ? Era pensionar, fără griji, fără necazuri, banii îi erau aduși acasă, postașul îi număra pe colțul mesei...

Cînd bătrînul învățător se întorcea în sat, sufletul parcă i se primenea ; melancolia, tristețea, neliniștea, dispăreau. Chiar moartea, pe care și-o închipuia așteptînd mohorîtă pe gard, nu se arăta. Se scula, lua prosopul și săpunul, și, îmbrăcat numai în pijama, ieșea în curte, scotea apă rece și se spăla la țeavă, n-o mai punea în lighean ; apa licărea în pumni, soarele îi încălzea umerii și el nu se mai simțea părăsit. Bătrînețea i se părea un vis...

După ce încuie și descuie de mai multe ori, după ce împinse cu umărul în toate ușile și mai dădu ocol casei încă o dată, ca să se convingă că toate sînt la locul lor, îi ceru lui Iacobi să-l ducă în sat.

— Am niște întîlniri... trebuie să-mi văd niște prieteni — zice el, și-i face semn să pornească mașina.

Mașina se pune în mișcare, părăsește curtea și ajunge în uliță. Bătrînul pune mîna pe genunchiul lui Iacobi și-i face semn să oprească.

— Stano !, strigă, unde ești Stano !, de ce te faci că n-auzi ?

Iacobi coboară, fiindcă Stana a intrat de mult în casă și nu-l mai poate auzi. O caută, o strigă pe femeie, și aceasta apare de undeva din bucătărie. Îi spune că domnu' Sandu ar vrea...

— Lasă, că știu eu, domnu', așa face mereu cînd pleacă ; merge pînă la poartă și se întoarce, mă strigă și iar pleacă. Ehe, matale să nu vă supărați, dă' domnu' Sandu nu era așa pînă să se mute acolo la oraș. Lasă,că acu' a mai îmbătrînit și el, și omu' la bătrînețe își cam pierde glagoriili.

Iacobi merge înainte. Stana vorbește mai mult pentru ea.

O simți că-i vine sfîrșitul, săracu', că nu mai stă dăloc acasă, nici aici, nici acolo, la fată. Parcă asta e vreme dă primblare. Te-a găsit și pe matale om bun, că-i ții tovărășie.

— Stano ! m-auzi ?, răsună din mașină vocea bătrînului.

— Da, domnu', da, că n-oi fi surdă !

— Să culegi gutuile !, toate să le culegi, și să le duci în cameră. Auzi ? Să le așezi pe jos, dar nu pe pămînt, să așterni ziare, auzi ?

— Da, domnu', da, auz !

— Și să mănînci strugurii ăia din pod, că se usucă, auzi ?

— Da, domnu', da, auz !

— Te-ai mai uitat la ei ? Ai ? Sau poate i-or fi ciuruit viespile ? Că tu dormi, nimic nu faci, te știu eu...

— Da, domnu', da, — aprobă Stana automat — fac, cum să nu fac...

— Și să știi că nu plec chiar acum, mai mă duc niței prin sat, și-o să vin din nou. Hai, acu' la revedere, și să rămîi cu bine !

— Pă, dar — mormăie femeia pentru sine, întorcîndu-i spatele — cum o să pleci taman acu', cînd ți-ai găsit dă primblare... Să te ții sat, c-a venit domnu' învățător Monți, dila capitalie... Și morții o să-i scoată din cimitir, ca să tăifăsuiască în neștire cu ei... Că mai bine l-ar ierta Dumnezeu și l-ar duce la ei acolo, vorbi-r-ar cu ea la ceafă...

Mașina se pune din nou în mișcare. Iacobi, prudent, ocolește gropile și bolovanii. Cei doi călătoresc parcă fără țintă ; opresc, întorc și iar opresc, intră pe o uliță, ca să iasă imediat pentru a intra pe alta...

Cei mai mulți dintre prietenii pe care îi caută bătrînul învățător nu sînt acasă, sau poate nu mai sînt deloc, pe nicăierea, poate că au murit de mult și el nu știe, că nu i-a spus nimeni ; privește peste garduri, cotrobăie prin curți, împinge uși cu lacăte mari ruginite, strigă, dar nimeni nu-i răspunde. Atunci scrie bilete la repezeală cu creionul și le înfige în crăpăturile de la ușă : „Ioane,

film

Mușchetarii în vacanță

Cu **Anotimpuri**, al doilea lungmetraj artistic, **Savel Știopul** se afirma cu peste 22 de ani în urmă ca unul dintre cei mai talentați cineaști ai generației, sale, capabil de profunde introspecții în psihologia virstelor, exprimate într-un fluent limbaj cinematografic. **Fantezie în major**, primul scheci din **Anotimpuri** conținea delicate secvențe dedicate lumii copilăriei pline de inefabile gînduri ce transmiteau imaginea vie, tulburătoare prin candoare a purității.

După o acoladă de timp și după experiențe artistice diverse și o îndelungată absență de pe platouri cineastul evocă din nou universul primei virste (pe baza unui scenariu semnat de **Alecu Popovici**), tot într-un film scheci, încercînd să surprindă nu numai o diferențiată galerie tipologică, dar și problemele mai mult sau mai puțin „la zi" ale generației muschetarilor în pantaloni scurți. Substanța narativă a episoadelor (deși sugerate a fi inspirate de realitate) este destul de sumară, nu numai prin prisma acțiunii propriu-zise, dar și prin convențiile ce sufocă mișcarea în cadru a tinerilor interpreți, aproape incapabili să sugereze temperatura unor relații, încărcătura emoțională a unor situații.

Găsirea unui cățel (dresat) și pregătirea pentru un concurs canin, vacanța unui mic constructor de zmee mereu doborîte de un bunic cu amintiri triste și reconvertirea acestuia la sentimente mai bune, prinderea unor hoți într-un orășel de pe malul Dunării de către o armată a cercurilor tehnico-aplicative dotate ostentativ cu aparate de emisie-recepție, sînt episoade unite parcă de ideea unui spectacol-balet în care ciini, zmee, hoți dansează frenetic doar cu finalitatea unor aluzii subtextuale greu detectabile de spectatorii cărora li se adresează.

Și totuși, în acest subtext se pot găsi cîteva din ideile polemice ale filmului, atîtea cîte sînt într-o poveste multiplicată de trei ori pe laitmotivul temelor de vacanță. Aluziile ironice, nu rareori tratate cu armele comicului buf rămîn viabile, atît timp cît sînt receptate ca atare. Sînt vizate închistarea unor educatori fără har, poncifele unor aventuri, neapărat cutezătoare, în fond lipsite de elementele acțiunii palpitante, evoluînd mai degrabă în limitele rizibilului, convenția menționatelor teme de vacanță efectuate cu tenta improvizației cu adevărat școlărești, entuziasmul facil, și fără prea multă substanță al mobilizării unor disponibilități demne de cauze mai nobile.

Dacă din galeria interpreților-copii se reține cîteva fizionomii integrate fără dificultăți cadrului, restul partenerilor se complac într-un convenționalism ușor detectabil. Agitația fără rost în fața aparatului de filmat, mișcarea șarjată a interpreților profesionisti, postsincronul sub orice critică, determină impresia de artificial în ciuda existenței în film" a citorva secvențe inspirate, ce evocă autentice trăiri ale copilăriei (finalul episodului al doilea, ce amintește prin forță emoțională de prima parte din **Anotimpuri**). Dacă imaginea are expresivitate, decorurile rămîn la stadiul locului comun, în special interioarele concepute fără inspirație (doar costumele sînt inspirate — autor : Ladislau Labancz). Vacanța muschetarilor lui **Savel Știopul** parcă a transmis întregii echipe ceva din atmosfera de părăsire a uneltelor firești de exprimare din care, dacă nu esențială, în orice caz importantă, rămînea povestea de la care a pornit filmul. Adică scenariul. Divortul între o autentică observare a dimensiunilor copilăriei cu datele autentice de ordin psihologic și informațional, trădează în ciuda experienței autorului o ignorare a coordonatelor ei actuale. Îl așteptăm pe Savel Știopul cu opțiuni mai inspirate.

Călin Stănculescu

plastică

Sub semnul entuziasmului

Printre importantele evenimente expoziționale ale acestui an se cuvine reținută și prezența în Sala Dalles a artiștilor plastici timișoreni. Circulația și cunoașterea mai îndeaproape a producției artistice naționale contemporane, deși nu urmează liniile unei orientări sistematice, de regularitate, se înscrie printre cele mai profitabile instrumente ale politicii noastre culturale de promovare a valorilor artistice autentice, reprezentative.

Orașul de pe malurile Begăi grupează astăzi forțe artistice de primă mărime, ale căror preocupări vădesc o remarcabilă constanță a deschiderilor către o artă de adîncă vibrație umanistă într-o bogată desfășurare de stiluri și de mijloace de expresie. Calitățile de relevat ale acestei ultime expoziții a artiștilor filialei timișorene a U.A.P. sînt definite de profesionalismul evident al marii majorități a expozanților, de ținuta estetică a operelor aduse în fața publicului, ca și de rafinamentul, aproape pedant, cu care a fost conceput și asamblat întregul parcurs expozițional. Simezele și soclurile Dallesului au fost populate cu mai bine de 200 de lucrări aparținînd unui număr de aproximativ 70 de artiști din toate generațiile reprezentînd principalele preocupări creatoare ale ultimilor ani.

Particularitatea distinctivă a ofrandei artistice timișorene, așa cum ni se prezintă ea în contextul cultural actual, este, credem, afirmarea unui model de spiritualitate de consistență europeană. Este, în ceea ce deslușim azi în creația timișorenilor, o disponibilitate către enunțurile limpezi ; o deschidere spre articularea coerentă a formelor în viziuni plastice emanate dintr-o bine asimilată cercetare a lecției marii arte. Sînt puse în operă tehnici și modalități de expresie de o impresionantă varietate, de la tradiția flamandă a picturii la tendințele de factură hiperrealistă și conceptualistă. Foarte bine reprezentate sînt în această privință secțiunile rezervate picturii, graficii și sculpturii. Lucrările expuse degajă, însă, o sensibilitate artistică modernă prin excelență, efect ce se susține cu strălucire și în concisa selecție de lucrări aparținînd compartimentelor artei decorative și în unele proiecte scenografice. De fapt, tocmai această dizolvare sensibilă a datelor ontogenezei artistice în creuzetele unei moderne gîndiri filozofice, estetice și tehnice, dacă vreți, formează substanța aspirației spre universalitate pe care o regăsim în numeroase creații ale plasticienilor timișoreni. Mă gîndesc, în acest sens, la lucrările lui Călin Beloescu, un artist surprinzător de matur și proaspăt în viziunile ce ni le propune, la desenele și uleiurile maestrului dintotdeauna al „Școlii de la Timișoara" (trebuie să acceptăm și această realitate), Julius Podlipny, apoi Pavel Vereș, Toma Viorel, Sorin Nicodim, Constantin Flondor, Leon Vreme, Gabriel Popa, sau Petru Jecza (remarcabilă întreaga lui serie de metafore în cub imaginate în metal polisat), Victor Gaga, Ungor Czaba, Andrei Gal (ambii stăpînind perfect lecția modelajului), Nuțiu Romul, aproape întreaga pleiadă a graficienilor și sticlarilor (o mențiune specială pentru Lidia Ciolac cu rafinatele ei hierograme din ciclul „Cvartetelor..").

Citările ar putea continua, desigur, meritorii și adesea excepționale fiind cele mai multe dintre prestațiile artistice ale cenaclului timișorean. Prestații săvîrșite cu modestie și discreție în ani de strădanii și decantări creatoare care, iată, azi întregesc un profil artistic colectiv matur, unul dintre cele mai închegate din întreg arealul nostru artistic pe planul gîndirii estetice și al originalității în exprimare. Exemplaritatea contribuției timișorenilor la modelarea orizontului contemporan al artelor plastice românești este azi recunoscută în rîndul miilor de iubitori ai artei din țară, fiind totodată și una dintre cele mai convingătoare și valoroase în seria confruntărilor pe care artele române sînt chemate să le desfășoare pe simezele lumii.

Corneliu Antim

învățător

Te-am căutat azi, dar nu te-am aflat.
Cred că voi mai veni, poate marți, poate miercuri. Să mă aștepți acasă... Alexandru"

Pe un nepot îl găsește dormind și omul iese în bătătură cu ochii roșii, trezit din somn ; cu o amabilitate acră îi spune că a avut o zi grea, că abia adormise, că în noaptea trecută a fost nu știu unde, că un copil i s-a îmbolnăvit și l-a dus la spital, că așa și pe dincolo : „lasă, unchiule, că ne mai întîlnim noi, și cu treaba aia... să știi că n-am uitat ; la revedere, unchiule" — după care trîntește poarta și dispare, cu mîinile înfipte adînc în buzunarele pantalonilor, după colțul casei.

— Uite ! — spune el, arătînd cu degetul spre o casă părăginită, pe jumătate intrată în pămînt — aici a locuit un om cu suflet mare, un prieten cu care mă jucam, cînd eram mic, pe valea Pietrișului. Trebuia să oprim să-l vedem și pe el, dar acum, că a murit, lasă, să trecem mai departe, poate altădată, că mai e timp ; adică nu mai e, pentru el, săracu, el s-a prăpădit de cîțiva ani ; a murit beat, de focul copiilor, că toți l-au părăsit, ce mai, s-a dus ; și cum ne mai jucam noi, doamne, pe valea aceea cu iarbă, cu dealuri, cu pomi...

Mașina se mișcă încet ; cei doi par a nu se grăbi. Drumul cel mare, care taie satul în două, e aproape pustiu. Rar, ici o bătrînă, dincolo un copil, se furișează pe lîngă garduri și dispar pe neobservate.

— Să intrăm aici, pe ulița asta, că am promis de mult...

Mașina cotește încet, în direcția indicată de bătrîn. Garduri strîmbe ,ca niște schelete uriașe de reptile, locuri virane, pustii, apoi o cocioabă, niște ciini care latră, și... cerul, în care drumul intră ca un burlan într-un perete.

— Întoarce !, zice bătrînul, cred că ne-am rătăcit, pe aici nu locuiește nimeni, de mult ; sîntem în marginea satului ; cum de n-am observat !? Cred că pe dincolo ; nu se poate ;

În timp ce bătrînul povestește liniștit, autoia, să vedem, pe cealaltă ulită, tot pe partea asta, trebuie să-l găsim.

Și mașina iese în drumul cel mare ca să intre pe sub niște salcîmi fețeliți de brumă, pe o ulită pătată de frunze. În dreapta și în stînga nimic, buruieni înalte, schelete albe de cucută, știr și lobodă, arse de frig, iar în față, din nou, dealul ca un fum...

— Pe aici a fost !, sînt sigur, dar știa cînd mor își iau cu ei și casele... Zău că-mi vine să cobor, să mă duc pe arătura de colo și să strig : „bă, unde dracu ați plecat ? Ce mai înseamnă și asta ? Ați murit toți, ați intrat în pămînt ? V-ați mutat la oraș toți ? toți, toți ! ? Eu vă caut și voi vă pitiți ? ! Nu era vorba ?... Iacobi ! — oftează el desnădăjduit — să nu rizi ! ; sigur !, am avut niște rude pe aici... dar... sînt neserioase, că nu m-au așteptat ; or fi la vreo petrecere, că azi e duminică ; da, așa e, sigur, sînt plecați ; dar unde sînt casele, tu le vezi ? Poate... ai ?, ce zici Iacobi, tu vezi mai bine, poate pe dincolo, a ? ! Că, aș vrea să mă înțelegi și pe mine, chiar dacă eu te sicii și te obosesc... De cîte ori plec de aici, din sat, mă cuprinde tristețea, dacă nu și disperarea, la ideea că n-o să mă mai întorc. Dacă mor ? îmi zic. Toate ulițele astea, dealurile din preajmă, gîrla, șanțurile, pomii, cerul de deasupra lor, totul, înțelegi ?, totul îmi aparține ; sînt ca o odaie caldă, cu velințe frumoase și curate, în care m-am simțit fericit ; da, atît de fericit ! Și-apoi visele, visele alea stupide, tu nu știi ! care mă chinuie acolo la București... Doar aștepesc și, gata, cineva, ca pe un covor fermecat, mă saltă pe sus, prin nori, și mă aduce aici. Și ce vise !... dragul meu... Să vezi : chiar în ultima noapte, pe care am dormit-o în București, m-am visat tot aici, în Bușca... Te plictisesc dacă-ți povestesc ce-am visat ? Hai, spune ! Căăă...

— Nu, domnu' Sandu, se poate ! ?... încearcă să se scuze Iacobi. V-ascult cu plăcere, chiar, că doar de-aceea am vrut să vă-ntilnesc, ca să mai stăm și noi de vorbă...

— Da, dar bag sama că mai mult eu vorbesc. Tu de ce taci ?

— Vedeți... eu trebuie să fiu atent la volan, sîntem doar în sat...

— Aha, acu' te-nțeleg ! Să nu faci vreo greșală, da, așa e bine ! ...Atunci să-ți spui ce-am visat, dacă nu te agasez, bineînțeles ?

— Nu, domnu' Sandu !

— Da ?, bineee !...

*

Coboram pe ulița Berbecești lor... He, hee ! dar ce tînăr și frumos mai eram, ca un zeu, înțelegi tu ? Nu ca acuma, bătrîn și șchiop. Purtam un costum curat și elegant, din stofă englezească. Nea Marin, vecinul nostru, că tu nu-l știi — a murit de mult, săracul, se trudea gîfiind, năclăit de sudori, să dezgroape un pom, parcă un salcîm cu coroana retezată, un fel de bulumac. Aaa ! Am uitat să-ți spui că ulița aceea era acoperită toată de noroi, știi tu, așa cum se face toamna pe aici, cînd plouă... Nea Marin m-a chemat să-l ajut să tragă pomul din pămînt. Am acceptat cu plăcere. Dar, cînd am păsit spre el, noroiul pe care călcam a început să se îngroașe. Nu-mi mai dădeam seama dacă mîlul creștea sau eu mă scufundam în el... Mai întîi mi-a acoperit pantofii, apoi pantalonii, pînă la genunchi. Aproape că nu mai puteam să merg. Pe măsură ce mă apropiam de bătrîn și de trunchiul acela de pom, pe care voia să-l scoată, mă scufundam în noroi. Groapa mare, în jurul pomului, era și ea inundată de cîrmoacă. Omul se lupta cu ea, opintindu-se, gîfiind, roșu la față, cu ochii ieșiți din orbite, ca un disperat, s-o arunce pe mal. În zadar, însă ! Mîlul curgea la loc, în valuri mari, ca o lavă, acoperind partea dezgolită a trunchiului. Eu eram aproape imobilizat : înotam, acoperit pînă la briu, întinzînd mîinile către cel care îmi ceruse ajutor. Cînd, în sfîrșit, am ajuns, era prea tîrziu, căci bătrînul, extenuat, s-a prăbușit și el pe malul care îl ducea încet-încet chiar în groapa pe care o săpase la rădăcina pomului. Nu mai vorbea. Mă privea și aștepta parcă liniștit să moară...

„De ce m-ai chemat ?" am țipat eu la el. „Ce mai puteai face din pomul ăsta uscat ? Unde voiai să-l duci ? ! La mine nu te-ai gîndit, la hăinele astea curate cu care am venit de la oraș ? Dacă știai că noroiul e atît de mare de ce mi-ai făcut semn să vin aici ? Spune !, de ce ? !"

Bătrînul asuda, continuînd să se scufunde.

„Vorbește !", strigam eu zgîlțîindu-l de umeri, vorbește !, de ce taci ?".

După ce a oftat adînc, mi-a spus : „Eu mă duc, nu-ți fie teamă ! Nu vezi ? ! Mă soarbe pămîntul. Pămîntul pe care l-am trădat, ajutat de tine și de alți neputincioși... S-a miniat pă noi. Nu-l vezi ? E ca păcura. Și nici nu știu măcar unde mă va purta"... Apoi a tăcut. Părea că se sfîrșise. „Aaa, da ! — a mai adăugat el tot mai încet. Din lemnul acela voiam să-mi fac stîlp. Dar acum, uite că nu mai e vreme. Totul s-a sfîrșit. Vor ara și pe aici tractoarele... Și hainele tale se vor usca. Le vei curăți de noroi, nu-ți fie teamă ! Nu vor rămîne urme. Tot elegant vei fi, dar vezi de te spală, și lemnul acesta să nu-l lași aici... Ia-l, ia-l cu tine, ca să ai dă mămăligă"... Cred că nea Marin agoniza, căci a mai spus doar atît : „Da-da, să faceți foc la mămăligă, copii ! Că fără mămăligă nu se poate". Apoi vocea i s-a stins și fălcile i s-au încleștat. Murise.

Am coborît în vale. Gîrla era secată. Crăpături adînci îi traversau pămîntul uscat de pe fund, unde băltiseră, înverziți, ultimii stropi de apă. Schelete albe de cucută și cîrlionți de brusturi o acopereau din mal în mal, ca pe un șanț părăginit... Deasupra ei, cîteva case, între care și aceea a bunicilor mei, zăceau într-o rînă, pustiite... Gardurile rupte și răvășite, grajdurile și cotețele sparte, luceau acoperite de noroiul uscat care trecuse și pe aici. Nici o urmă de viață, nici un lătrat, nici un ciripit... Nimic din ce are un sat normal, cu viață în el... Totul, dar absolut totul se scursese în pămînt sau fusese troienit de noroaie. De unde atîtea noroaie ? Cine le adusese ? Nu știam. Singur, în costumul meu elegant, de pe care pămîntul uscat cădea ca niște solzi fumurii, cutreieram ogrăzile privind uluit și derutat ceea ce mai rămăsese din satul copilăriei mele...

În deal, trunchiul pe care nea Marin voise să-l dezgroape, fumega. Am început s-alerg în direcția aceea. Dar fumul venea acum spre mine valuri-valuri, înecîndu-mă... „Nea Marineee !, am strigat, unde ești ?". Dar nu mi-a răspuns nimeni. Numai vîntul spulbera, în urma mea, schelete de cucută, putrede, smulse de pe malul gîrlei.

În timp ce bătrînul povestește liniștit, automobilul întoarce și iese din nou în ulița mare. Pulberea se ridică în urma lui ca o ceață...

— Hai s-o vedem pe blinda mea verișoară, că e pe dută... pe Licheria ; nu stă departe ! uite colo, după colțul ăla ; vezi, că au și o fîntînă mare, cu roată, lîngă gard.

Și bătrînul Monți coboară, împinge poarta cu umărul și dispare printre niște acareturi părăginite, tîrîndu-și piciorul, apoi bastonul alb în care se reazămă cu siguranță. „Hei, măă, hei ! strigă. Sînteți acasă ? Mă Licherie, nu mă auzi, mă ? ! ? Fată dragă, nepoate, băă !, nu răspundeți, mă ! ?"

Prinde o clanță, împinge într-o ușă, apoi zdruncină geamurile cu pumnii, trece de la o fereastră la alta. „Aloo !, strigă. Nu e nimeni acasă, fraților ! ?" Dar nu-i răspunde nimeni, nimeni, nici măcar vreun cîine pripășit pe undeva, și nici toamna care s-a așezat leșioasă și rece peste curtea pustie...

Într-un salcîm, lîngă poartă, Iacobi abia deslușește pe o scîndură, ștearsă de ploi și scorojită de vînt, niște litere strîmbe : „Regrete Eterne — Bădăluță Licheria — de ani 8..." și ploaia a șters anii.

Bătrînul Monți mai cotrobăie prin curte un pic și vine șonticăind.

— Unde s-o fi dus și asta ? Că nu prea pleca de acasă ! ? Tiii, ce ghinion ! Hai să mergem !, că astăzi n-am prea avut noroc ; satul ăsta parcă e pustiu.

Din cauza gardurilor rare și a golurilor mari dintre case, drumul pare un pod suspendat, care se clatină, se clatină, ca o frînghie în vînt...

— Să mergem !, zice el grăbit și nervos, hai ! !...

— Unde ? ! întreabă Iacobi.

— Unde-am mai putea găsi pe cineva cu care să stau și eu de vorbă ! Ce zici ?... La cimitir !.... Da !, la cimitir, că de acolo oamenii nu mai pleacă ; acolo sînt părinții și bunicii mei. Doamna mea, tot acolo este, sigur. Acolo mai am și eu pe cineva, sigur ; sigur, da !...

Pulberea se răsucește în spatele mașinii, ca să acopere apoi șanțurile în valuri, ca niște cearșafuri murdare și mototolite.

Pe cînd Iacobi îndrepta mașina spre drumul îngust care duce la cimitirul satului, bătrînul îl apucă de braț cu putere și-l zgîlțîie :

— Nu !, strigă el brusc, parcă trezit dintr-un vis. Întoarce !, zice, am uitat ; de un an și mai bine nu mai am nici la cimitir pe nimeni. I-am luat pe toți !, pe mama, pe tata, oasele răposatei ; le-am dus acolo, la București, că așa a zis fata ; le-am făcut o criptă de beton ; am zis să fie și ei lîngă mine, că tot m-am mutat eu...

Și bătrînul Monți dori mai mult ca oricînd să fie mai aproape de ei, să le spună că a fost pe acasă, că acolo totul e bine, nu s-a schimbat nimic ; Stana, verișoara lui, trăiește, este bine, sănătoasă, și are grijă de toate... Casa e tot așa cum o știu ei și cum au lăsat-o, pomii la fel ; gardul a mai putrezit ; gutuile o să le culeagă Stana, că el n-a avut timp..., a fost pe la niște prieteni cu care nu se mai văzuse de mult și s-a întins la vorbă... A fost și pe la Licheria, dar n-a găsit-o acasă ; era plecată nu știu unde și ușile erau toate încuiate...

Satul a rămas de mult în urmă. Abia se mai zărește, ca un deal roșu-cenușiu. Mașina alunecă acum pe un drum limpede, străjuit de o parte și de alta de ogoarele pe care grîul crud a început să spuzească. Deasupra, cerul se întinde ca o apă tulbure, nemișcată.

Lîngă Iacobi, bătrînul Monți stă liniștit, cu ochii închiși, rezemat de scaun, parcă doarme.

Luminile orașului de care se apropie spun că ziua a trecut deja și că se apropie noaptea...

ion sofia manolescu

Apele nefiindului

pentru o destrămare albastră
în fisurile tainelor
la auzul unei melodii
masa dansează singură

liniștea aparentă
îngălbenește în frunze
și somnul dă dezlegare
unei făpturi nevăzute
care și-a spart lacrima

iar masa dansează singură
în fața unei oglinzi

lăsat să mai curg
fost-am pe apele nefiindului

rătăcindu-mă de copacul natal
fără să-l mai văd
fără să-l mai aud
n-am mai venit către mine

să nu se trezească spaima
cînd mă voi afla din pierdut

adio cuvîntului
rămas necuvîntat
somnul dă dezlegare
riului veșnic

Ontogeneză

acolo unde nu se mai ajung cuvintele
unul pe altul
unde nu se mai simte nici o realitate
amestecînd sunetele speriate
sufletul rămîne înstelat
ferind timpul de orice atingere
pe sub alte astre
nu pot trece roțile divulgate
urmînd să rămîn tot atît de singur
tot atît de necunoscut
am coborît pe-o altă colină
fără ca drumul să afle
interzisa întoarcere
nemaiavînd nici un pic de suris
asupra mea
nu-mi pot descifra trupul
cuvîntului proscris
ajungînd la nici o împotrivire
cu sufletul plin de neant
umbra mea îmbrăcînd altă umbră
mi s-a alăturat virstei
fără nici o durere
în confesiuni fără deziceri
întîmplări și imagini ascunse
pe după împrejurări necunoscute
îmi pregăteau cu totul
un altfel de înțeles
neputînd face încercarea
de a ieși din impas
de-a înțelege această viclenie
ontogenetică
n-am mai cunoscut calea către mine
lîngă nici un fel de suris
lîngă nici un fel de cuvînt
de neregăsit mi-a rămas urma
prin desișurile necuprinsului ancestral

Zborul muntelui

fără să primească alt nume
sublimă rătăcire rămîne muntele
pe unde nu se mai aude sunetul
pe unde nu mai pătrunde ochiul
cuvîntarea ecoului fără nici un adaus
ținută cutezător în fața frigului
se pregătește să se reproducă
odată cu invocarea mea
în alt ceremonial
umbră după umbră
culorile cad moarte
în fața unui sobor de clopote
în fața inimii mele muntoase
care mă așteaptă dincolo de efemer
învăluire nelimitată de lacrimă
îmi rămîne ochiul
deasupra calcarului cochilifer
cînd eternitatea
visează adîncul oceanelor
răminînd doar o boare interstelară
ascultîndu-mi chemarea
muntele nu poate zbura
decît în direcția privirilor meie
dinspre o altă lume
nu se mai aude nimic
lumina nu se mai poate petrece
nu mă poate despărți de munte
nu mă poate despărți de moarte
chiar dacă mă strig
chiar dacă nu-mi răspund
din omniprezență
dealtfel pămîntul se scufundă
în adîncul nopții
în adîncul meu
fără să țină seama de zborul muntelui

Noapte homerică

către mine destăinuindu-mă
vrînd să evadez din timp
în deplină tăgăduință
îmi dibui tîrziul din somn
pînă aproape de mormîntul homeric
umplindu-mi sufletul de foșnete grave
printre zeii frunzelor
printre zeii cei înmărmuriți
nimeni din altă viață
nu mă așteaptă sub nisipul stelelor
la propria-mi revenire
totdeauna îmi string risipirea
să nu mi-o strige nici o pasăre
la curbura sufletului
cimpiile celeste se întorc noaptea
mistuindu-mi bivolii norilor
generoși cu verdele
agățat de tendoanele ploilor
din veșnicie în veșnicie
mirajul leagănului homeric
pe sub negura infinitului
abia recunoaște prefacerea pietrelor
necunoscut rămîne tărîmul celălalt
și argila trupului aburind între crengi
visînd îndepărtările spulberate
cînd mă apropie instinctul
de cenușa proaspătă a dragostei
mă aprind focuri nebănuite
doar pentru ape
în zbuciumul din robia lor curgătoare
n-a existat nici o liniște
n-a existat nici o dumnezeire
din noapte în noapte
se ridică brațul și lunecă piciorul
se îneacă umbra și se rănește trandafirul
adoarme ochiul și seacă lacrima
moare dragostea și se naște moartea
cunoscîndu-mă îndeaproape
orb m-am întors către mine
fără să știu că de aici începe
fără întoarcerea

bogdana boeru

Natură cu fructe

Un măr și o pară
De mină se plimbă pe-afară
Cînd o prună și o nucă
Cu dor de tîrg și de ducă
Spălate pe față
Cu roua de dimineață
Pe ulița mare apucă
Cu fetița de ceață

Numai o cireașă amară
Roșie arde pe seară
De o sting alunecă
Pe trepte mă-mpiedică,
De o las
Intră-n necaz —
Gunoi de duminică

Un măr și o pară
În fereastră îmi bat de aseară.

Acoperiș de albastru

Pe cine laudă inima mea
Cînd urc pe ziduri între vii
Și-aud căzînd rouă din stea ? !

De laudă mi-e inima grea,
Cînt pe-acoperiș de smaragd ;
Ziditorule, ție aș vrea
Să-ți fiu iarna pasăre de cald,

Ție, ziditor de acoperișe,
Ochii mei înalță scări,
Planoare de hîrtie și de vise
Te urmăresc cînd te înalți pe zări...

Îți laudă zborul inima mea
Și mîna înrourată de stea.

Spiridușul florii

În grădina petalelor, o zînă împletită din mătase
plăpîndă și mirositoare
chicotește ceva unei garoafe.
Vîntul o leagănă într-o parte și-ntr-alta
ca pe o trestie.
Cînd vine seara intră în somnolență
și adoarme cu-n gînd neterminat.

Paradisul neadevărat

Soarele bocea molcom,
sarea florilor s-a transformat în zahăr.

Un paradis neadevărat se ciocnește
de lemnele copacilor.

Pe oglinda lacomă baletează
ființe înzăpezite.

S-a înoptat, un porumbel
a înstelat cerul.

Apoi l-a îmblînzit pentru
ca noaptea să se desfășoare
cum trebuie.

Trandafirul

Un trandafir roșu ca flacăra
se foiește la mine ca un curcan
cu boboc la subțiori.
Frunzele au acoperit floarea de frig.
S-a făcut cald.
Frunzele au șters obrajii
trandafirului ca o pisicuță.

Maria Ștefana
clasa a V-a

Acuarelă de Bogdan Postolache, clasa a II-a

● Pe lîngă Biblioteca orășenească din Vișeu de Sus, de peste un an s-a înființat cenaclul copiilor FLOAREA DE COLȚ, condus de profesorii Adrian Mandric și Domnița Andreica. Poeții Gheorghe Țiplea și Lucian Perța sînt mereu în mijlocul tinerelor condeie Codruța Vlașin, Columbia Văileanu, Coman Carmen, Chira Angelica, Anarela Văileanu. Iată o mică selecție.

Floare de colț

Pe colț stîncos
Crescută din piatră
De soare scăldată
De caprele negre
săpată
De ploaie udată
De vînt mîngîiată
Steaua alpină
Munților regină.
Floarea de colț
În vremi zbuciumate
Tristețea ne alină
Prin puritate
Și prin lumină.

Columbia Văileanu
Clasa a VII-a

Spre trepte noi

Ascult frumoasă țară
Îndemnurile tale
Și cresc în primăvară
Cum cresc la flori
petale.

Mă bucur de mult
soare
Sub cerul tău senin
Și cresc viteaz și mare
Și știu să te alin.

Spre trepte noi de
glorii
Noi mîine vom urca
Și vom atinge norii
Și luna de vom vrea.

Anarela Văileanu
clasa a V-a

Steaua

Cînd plec seara la
culcare
Iau o stea din Carul
Mare.
Peste lume, zări și
peste
Toți copiii o poveste
Să aștearnă steaua
mea.
Că de-aș fi și eu o stea
Aș așterne pe pămînt
Florile într-un cuvînt
Care-n cîntec s-ar
preface,
Legănat de vise :
Pace !

Codruța Vlașin
clasa a VI-a

Vis

Te voi citi pe tine
În documentul alb
Presărat cu bicarbonat
Și cu mirodenii,
Din cutia de vrăji a
bunicii.
În aerul pur,
străveziu,
Iscat de mișcătoare
nisipuri,
Se naște un cînt,
Un vis albastru.
De intensitatea ierbii
Și sîngele ca o apă
învolburată
Pulsează în aortă și în
pulmonară.
Și-n atriul drept și-n
atriul sting e tăcere.
Doar valvele sînt
mișcătoare.
Se aude o respirare.

Poem pentru un cal pierdut

În mînă cu lațul de
ierburi,
Subțire, ușor.
Aleargă să regăsească
pagul,
Șargul, murgul,
Roibul,
Cîrlanul, mustangul.
Să-l prindă
Și să-l agațe ca de o
cumpănă.
Șoimanul de neregăsit.
Gîndul.

Nadina Vișan
clasa a VII-a

muzică

m

Vioara amintirii

Marii oameni lasă urme nepieritoare prin lume și prin vreme. Oare urmele celui mai mare muzician al românilor sînt păstrate numai între paginile manuscriselor și scrisorilor, ale documentelor și mărturiilor, ale confesiunilor și rememorărilor ? Oare trecerea prin vreme a artistului s-a lăsat surprinsă, spre a fi îndreptată posterității, numai în contururile fotografiilor sau în fotogramele celor trei filme păstrate ? Se păstrează o singură peliculă arătînd mîinile lui Enescu așternîndu-se pe claviatură, acele mîini „cu degete febrile, prelungi și blînde" care știau deopotrivă să rotunjească condeiul și arcușul, să mîngîie claviatura, să vrăjească, prin legături nevăzute prelungindu-se dincolo de bagheta dirijorală, orchestrele și publicul ; se păstrează un singur film în care muzicianul Enescu face muzică, în care pianistul Enescu cîntă o lucrare scrisă de compozitorul Enescu, un singur film unde comuniunea cu lumea perfecției și armoniei care este Muzica se poate citi pe chipul muzicianului de geniu, din trăsăturile figurii Interpretului care cîntă. Dar amintirile imprecise, vagi, nesigure din care se încheagă și se șterg apoi imediat figuri, din care se adună și se risipesc apoi instantaneu contururi ? Dar obiectele pe care le-a atins muritorul, dar peisajele care l-au înconjurat pe copil, dar locurile unde s-a înălțat ultimul vlăstar al Eneștilor ? Ce ne-ar putea spune ele ? Poate ceva din spiritul celui hărăzit geniului se păstrează, impregnînd discret și nevăzut, locurile pe unde destinul de excepție i-a călăuzit pașii, poate că instrumentele, cărțile, lucrurile muzicianului sînt făcute din aceiași atomi adunați laolaltă pentru a se (re)alcătui în paginile nepieritoare ale capodoperelor, poate ceva din spiritul, din înălțarea, din deosebirea alesului nostru semen pătrunde prin porii instrumentelor, locurilor, zidurilor care l-au înconjurat și de aici, mai departe, iradiază nerostit. Sau poate, cu sens schimbat, ceva din „izvoare zdrumicate peste pietre licurind", din „riuri sclipitoare" și „trunchii vecinici", o mărunță citime din „mii de fluturi mici, albaștri, mii de roiuri de albine" a pătruns în cîntul și verbul enescian, în scrisul și gîndul maestrului, trecînd mai departe, prin drumul adesea sinuos al recunoașterii semenilor, în nemurire. Sau poate...

Casa natală ; grădina casei din Liveni ; locuri care au văzut născîndu-se Luceafărul muzicii românești ai cărui ochi, privind uimiți împrejur, au gravat pentru totdeauna în memorie : „O, melancolia nesfîrșită a drumurilor românești pustii și desfundate, căptușite cu colb gros din care se ridică, în marile călduri ale vremurilor toride o aromă de vanilie. Nici un copac, nici un tufiș, nici o piatră. Ici-colo, cîte un puț cu cumpănă pierdut în cîmpie, evocînd drumurile preistorice, cu ghizdurile sale rustice de lemn sau de pămînt bătătorit. Șirul fără sfîrșit al carelor românești la care sînt înjugați boi somnoroși. Și de foarte departe, fluierul unui păstor singuratec". Sau, mai tîrziu (mai devreme pe firul vieții)... „certains rapports de couleur me causaient une véritable volupté".

Colț al camerei de lucru în casa din Liveni : un pian cu coadă pe care se ingrămădesc cîteva tablouri și fotografii mai mari, amintiri gata să se năpustească parcă asupra micului pianist, oameni, rude, strămoși, viață de familie anturînd ca un perete de seră, izolînd ca un inveliș protector pe tînărul studios, urmărindu-l și departe la școli, la Viena, la Paris. „Cu lampa să nu stai seara și cu luminări în odaia matale, să nu stai mult la cetit și la scris, mai bine zioua să înveți la lumină liberă. Conservă sanatatia să nu te ostinești". Și, mai departe : „Am găsit de cuviință să-ți spun că pe fiecare zi scriu cîte un sfat. Copiii nu trebuie lasați să citiască în drum de fer, că-i periculos pentru ochi" — îi scrie Maria Enescu tînărului proaspăt sosit în metropola Franței. Casa de la Tescani de care se leagă capodopera enesciană, **Oedip** (vorbind despre revelația întîlnirii marelui Mounet-Sully întruchipîndu-l pe Oedip, „Je ne saurais décrire le choc que je ressentis devant l'oeuvre et son interprète... J'étais halluciné, possédé) ; aleea de plopi și parcul secular unde arbori venind parcă din legendele despre descălecarea Țării Moldovei ascund conacul Rosseteștilor, apa Tazlăului, pilcurile de sălcii sau cringurile din apropiere unde și-a întortocheat Enescu drumurile, cufundat, absorbit în plasma informă a ceea ce se va termina de devenit, la 27 aprilie 1931, **Oedip**, pași trecînd peste urmele pașilor altui astru al necuprinderii românești : Vasile Conta.

În monografia George Enescu, se găsește o fotografie intitulată „La masa de lucru". În dreapta compozitorului, scriind aplecat deasupra colii cu multe portative, se văd o lampă și un teanc de cărți. Ce cărți trebuie să fi fost acelea atît de aproape de iradierea creatoare a muzicianului ? Oare au rămas ele „neinsuflețite", inerte, mute ? Oare conținutul lor n-a putut suferi un proces de concentrare, de imbogățire ; sau poate, cu sens schimbat, ceva din paginile cărților de pe masa de lucru s-a răsfrînt în partitură „concentrînd" notele-sunete ale eufoniei enesciene ?

Liceul „George Enescu" păstrează, în clădirea din Principatele Unite, o vioară „roasă" de vreme. Lîngă ea, pe o plăcuță stă scris : „Una din viorile maestrului George Enescu păstrată în colectia Tincăi Enescu la Zvoriștea. Donația familiei Lavric". Este un instrument fără corzi, fără căluș, cu vernîul ros, puțin crăpat lîngă cordar, cu feurile lărgite și zimțate. Pe gîtul golaș al viorii se văd urmele corzilor, săpate de insistența lucrului, de nenumăratele articulări ale digitației. O vioară fără corzi e ca un instrument de suflat fără interpret căci ceea ce naște sunetul, vibratia corzii, a dispărut. Cutia mai poate rezona (răsuna) încă imperceptibil, prin simpatie, de pașii elevilor, de vorbe sau de sunetele altor viori, însă corzile, partea viorii care a simțit nemijlocit atingerea degetelor mîinii stingi a interpretului, a mîinii stingi (cea dinspre inimă) s-au pierdut. Între simpatia ascultătorului de azi și sunetul enescian se interpun numeroasele verigi ale lantului de redare audio. De aceea, imaginea unei viori fără corzi e mai aproape de imaginea muzicianului trecut în lumea umbrelor (anii strălucirii nemuritoare au ajuns deja la 30) pentru că trecerea timpului, laolaltă cu uzura instrumentului lucrat și răslucrat, pe rînd mîngîiat sau biciuit, lovit sau apăsat de arcușul măiastru, acum cu părul descompletat, se adună parcă laolaltă în ceea ce numim prin cuvîntul simplu, altfel atît de plin de înțelesuri, **amintire.** Iar în sufletul celui care s-a născut la poalele Carpaților, ai cărui strămoși au muncit, au clădit, au sîngerat, au ridicat cu sudoare sau s-au plecat, niciodată cu umilință însă știind că vremurile sînt trecătoare, că omul stă sub vremi însă că totdeauna „apa trece, pietrele rămîn", cuvîntul amintire se așează atît de aproape de buchetul de înțelesuri, de bogăția de imagini, de stări ale sufletului ale și-mai-românescului (dacă „românesc" s-ar putea vărsa vreodată în tipare sau pe cîntare, în măsuri sau dimensiuni) **dor.** Și parcă atunci cînd rostim acest cuvînt de nestemată, corzile pierdute ale viorii prind să vibreze, să umple aerul de sonorități parfumate precum cele ale livezilor în floare în miezul primăverii, iar parcă din sunetele care vin din adîncul amintirilor sau, și mai din adînc, din moștenirea noastră de veacuri, se alcătuiesc frînturi de melodii, melodii întregi, preschimbîndu-se rînd pe rînd fie în cascade ametitoare de o limpezime de cristal, ca a izvoarelor de munte sau în sunete grave, joase, încete ca apele Prutului aproape de întîlnirea sfătosului Dunăbiu, fie în flajeolete înalte, cît mai înalte, aproape cît cîntecul ciocîrlîilor înaurind văzduhul tremurînd de greutatea holdelor bogate sau în „tropotiri" voinicești, săltate, ca ale flăcăilor din Horodnic sau Ilișești, din Trușești sau Cracalia, fie în sunetele lungi, apăsate ale chemărilor buciumelor, prelungite din munte în munte sau tînguitoare, arse de puterea dorului, de jalea dragostei, țîșnind nestăpînit din fluierele păstorilor sau de pe buzele bocitoarelor. Să fie oare tema **Sonatei în caracter popular românesc** sau mai degrabă aduc ele cu paginile părții a doua ? Sau poate că sînt fragmente din **Preludiul la unison,** mai tinere, mai încrezătoare în viață, scrise de Enescu la 22 de ani, mai senine și mai luminoase decît ni le-am închipuit. Sau, cine știe, poate că se potrivesc mai bine lumii mirifice a **Suitei a III-a „Săteasca"** sau lumii de amintiri în clar-obscur a **Impresiilor din călătorie.** Sau poate că sînt acordurile frămîntate, vijelioase din **Simfonia a III-a** a compozitorului, dar în primul rînd, a cetățeanului luptînd cu „armele sale, pana, arcușul și bagheta", în viltoarea războiului mondial. Sau poate că sînt prinse într-însele, printre suvițele imponderabile ale cantilenelor, sensurile grele de 2000 de ani a capodoperei enesciene **Oedip ?** Sau poate...

Viorel Crețu

CENTENAR MATEIU CARAGIALE

„Decelitul" vorbește

Despre Mateiu Caragiale cu sora sa Ecaterina Logadi

Cu douăzeci de ani în urmă, devenit proaspăt redactor al Radioteleviziunii, dar înverșunat al vechilor metehne de „colecționar" și cercetător al istoriei literare naționale, am început să adun mărturii și documente de la toți scriitorii români contemporani. Pașii m-au dus de la Arghezi la Blaga și de la Călinescu la Vianu, până la mai apropiații de noi Marin Preda sau Nichita Stănescu. Fotografii, manuscrise, discuri, benzi magnetice au început să formeze o arhivă vie, care conturează o epocă, legată de „minunea radiofonului" cum zicea Sadoveanu.

Și, într-o bună zi, în familia unui remarcabil și onest tehnician al vechii Societăți de Radiodifuziune, m-am întîlnit cu **Decelitul.** Decelitul este părintele discului modern ; un disc dintr-o dintîi „masă plastică", ștanțat **unicat** de o anume mașină, existentă la noi doar la Radiodifuziune, pe șanțurile căruia se păstrează impresionante înregistrări. Iată, un asemenea disc cuprinde sonorizări radiofonice pentru Teatrul la microfon ; un altul conține un interviu cu Liviu Rebreanu ; altele, cîteva, consemnează pentru totdeauna o „ședință" despre problemele dramaturgiei radiofonice la care au vorbit, între alții, V. Voiculescu și Victor Ion Popa...

Iar, din alt **Decelit**, a izvorît vocea sigură, de ținută intelectuală, a Ecaterinei Logadi. Vorbea despre I.L. Caragiale și despre epoca pe care a traversat-o pînă la moartea marelui scriitor.

De la mărturia de taină a acestui **Decelit** am pătruns în sveltul bloc din strada Matei Millo nr. 12, în care își aveau sălașul mai multe personalități cunoscute ale vieții culturale și artistice, între care Lucia Demetrius, Natasa Alexandra, Ioana Nicola, Popescu-Neveanu, Teodora Traianescu, Crenguța Manea. Acolo, la etajul V, am cunoscut-o pe Ecaterina Logadi-Caragiale, femeie cu un farmec discret, de profunzime intelectuală și forță de convingere, călcîndu-și virsta și prestiința din celălalt veac și trăind cu dezinvoltură într-o epocă de tehnicitate și comodități diurne pe care le aprecia cu un spirit ultramodernizat. Deîndată, cu prilejul acelei discuții, am fost tentat să adaug la paralelele pe care le făcea E. Lovinescu în **Memorii**, alături de **Cei trei Caragiale : Ion, Luca și Matei** și numele Ecaterinei. Moștenind de la tatăl ei pasiunea pentru muzică, literatură și pictură, salonul ei sintetiza gustul rafinat și sigur, destoinicia și perseverența. Mi se înfățișa o literată subtilă în gîndire și expresie și nu știu dacă a scris vreodată proză sau poezie, dar avea harul rememorării caracterizatoare, colorată expresiv, în prelungirea lui Caragiale tatăl, trecînd prin stilul matein.

Cînd tocmai eram pe cale să divulg unele „taine" plecînd de la acel **Decelit** pe care îl înregistrase din dorința lui V.I. Popa și cu prieceperea tehnică a ing. Al. Lohan —, profesorul Șerban Cioculescu îmi atrage atenția că Ecaterina Logadi-Caragiale, născută la 30 mai 1894, se află printre noi, în aceeași casă, între cei care o susțin moral la acest nonagerat depășit.

Să mă ierte așadar că acum, după atîția ani de atunci, dezvălui cîteva mărturisiri din acea convorbire. Dar ele luminează, cu un desen sigur, figura de mister și nepătruns a lui Matei Ion Caragiale.

Victor Crăciun

Rep. Cînd v-ați dat seama că Matei comitea, ca și tatăl său, literatură ?

E.L.C. : **Lui Matei nu-i plăcea să vorbească despre literatură. Vorbea despre orice. Îl atrăgea îndeosebi pictura și muzica. Șuiera zeci de melodii — și pasiunea asta o avea de la tata, care înnebunea după muzica bună. Îngîna îndeosebi Lully, frînturi din opere, din Aida și Trubadurul. Eu cred că șuiera și melodii de-ale lui, proprii... Vorbea cu încîntare de pictură ; vizitase marile muzee europene și odată l-am surprins timp minute în șir în fața unui tablou, la pinacoteca din Berlin, iar cînd m-a observat, s-a făcut că nu mă vede și a plecat.**

Rep : De ce ?

E.L.C. : **Pentru că în loc să fie la acel ceas la Universitate, era la muzeu. Sau poate din cu totul alt motiv. La el nu puteai ști niciodată care era motivația gestului. Cînd eram mică, era în stare să stea seri la rînd, cu mine și cu mama, iar apoi — cum se zice — să între ca în pămînt : dispărea cu săptămînile, fără să știm nimic de el.**

Rep : Și familia ? Ce zicea ?

E.L.C. : **Ne-am obișnuit cu felul acesta al lui de viață. O, tata îl dojenea, se supăra, striga. Lui Matei nu i-a păsat niciodată. Făcea tot ceea ce credea el de cuviință. Avea în el un fel misterios de a fi, dar, cum să spun, un mister congenital, care-i ședea bine. Adică** nu făcea **pe misteriosul** ci era **ca atare.**

Rep : Dar despre literatură ? Care era aria de cuprindere ? Ce cărți a citit ? Ce l-a interesat mai mult ?

E.L.C. : **Asta nu pot să spun pentru că, pur și simplu, nu vorbea despre literatură. De citit citea enorm. Ore întregi răsfoia enciclopedia** Larousse **și citea cărțile din biblioteca tatei. Am mai spus că tata avea o frumoasă bibliotecă, cu numeroase cărți rare, mai ales în limba germană și franceză. Matei nu era făcut pentru a urma Universitatea. Ordinea lui era de altă natură, era interioară și nu-l impresiona disciplina care i se impunea.**

Rep : V-a citit vreodată din creația sa ?

E.L.C. : **Nici vorbă. Cînd a aflat tata de sonete i-au plăcut foarte mult și ne spunea că** Matei a apucat pe calea cea bună. **Din păcate tata n-a ajuns vremea să vadă ce importantă operă a lăsat fratele meu cel mare. Important însă mi se pare că l-a acceptat ca poet. Și asta i-a reapropiat după neînțelegeri repetate. Îl socotea un fiu rătăcitor...**

. . . . . .

Cred că de fapt Matei moștenea ceva din tinerețea tatălui nostru. Și tata avusese o anume nepăsare brutală și o independență de necucerit. Astea au trecut de aici la Matei, ca și aplecarea spre mister, spre taină, spre fabulos. Invenția literară a tatei a trecut în invenție cotidiană la Matei. Fratele meu era în stare să spună cele mai nereale lucruri, pe care noi — și mama — le luam de adevărate.

Rep : Ce iubea mai mult ?

E.L.C. : **Heraldica.**

Rep : De ce ?

E.L.C. : **Făcea parte din misterul lui.**

Rep : Mai mult decît literatura ?

E.L.C. : Nu se leagă ? Mie mi se pare că sînt două fețe ale aceluiași spirit tainic, ascuns, de nepătruns.

Rep : Și totuși, oarecum descifrat în operă...

E.L.C. : **Oarecum. Pe măsură ce-și trăia anii, devenea, ca și tata, mai eliberat de prejudecăți.**

Rep. : Ar mai fi dat ceva fundamental literaturii noastre ?

E.L.C. : **Se plîngea că i-au dispărut din manuscrise. Poate că inventa. Dar poate fi și adevărat. Se poate să fi avut și alte proiecte.**

Rep : Dacă într-adevăr i-ar fi dispărut, poate că acum ar fi apărut sau o să apară...

E.L.C. : **Cert este că era inepuizabil. Deși scria greu, era inepuizabil. Ar mai fi spus multe. Știa multe și putea plăsmui pe de-asupra, mult mai mult decît cunoștea. (...)**

Între „cer și destin"

(Alte glose la „Craii")

I

Voi încerca în cele ce urmează unele ipoteze cu privire la opera mateină, unele răspunsuri, care nu au pretenția de a epuiza valențele unui text mereu deschis. Cum subliniia Radu Albala într-un număr trecut al „Luceafărului", „acest centenar va prilejui unele răspunsuri sau, cine știe, va da naștere unor noi întrebări".

1. PROBLEMA STILULUI VECHI ȘI A CELUI NOU LA MATEIU. Chestiunea poate părea unora minoră sau chiar pedantă. În realitate nu este deloc așa și vom vedea imediat de ce.

Stilul nou (calendarul gregorian) a fost introdus oficial în țara noastră la 1 octombrie 1924, cînd această zi a fost declarată drept 14 octombrie 1924. Proiectul de lege fusese votat la 1 aprilie 1919, dar s-a pus în aplicare abia în anul 1924, după îndelungate dezbateri publice. Nu vom intra în date tehnice fastidioase, care nu-și au locul aici. Vom mai preciza că pentru evenimentele petrecute în Transilvania și Bucovina nu este necesară corecția de stil. Corecția pentru perioada cuprinsă între 1900 și 14 octombrie 1924 este de 13 zile ; pentru aceea cuprinsă între 1800 și 1900 de 12 zile și așa mai departe.

Se pune acum problema zilei reale de naștere a lui Mateiu I. Caragiale. Al. Oprea, folosind datele furnizate de C. Popescu-Cadem, scrie 12 martie 1885, indicînd chiar și ora nașterii („ceasurile paisprezece pe trei sferturi"), locul nașterii București. G. Călinescu, în „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" indică 25 martie 1885 (dată evident preluată după Perpessicius), marcînd însă printr-un asterisc o trimitere la errata, deci o eroare, dar neoperînd nici o corecție, considerînd-o probabil nesemnificativă. În ediția a II-a, revăzută și adăugită a aceluiași, se indică 12/25 martie 1885. La fel procedează și Al. George în cartea sa dedicată lui Mateiu. Perpessicius, care l-a iubit și stimat profund pe Mateiu, fiind primul critic mare ce și-a dat seama de valoarea acestuia și care l-a și lansat la „bursa" marii literaturi, în notița bio-bibliografică de la p. 323 a ediției sale fundamentale din 1936 precizează : „Matei Ion Caragiale, fiul mai mare al lui Ion Luca Caragiale s-a născut la 25 Martie 1885...", pentru ca apoi în tabelul cronologic de la ediția B.P.T. din 1965 să indice : „1885 martie 25 (stil vechi 12) se naște la București Matei..." Nu se pune aici problema că Perpessicius ar fi greșit corecția de stil. Pur și simplu el nu făcea decît să respecte cu pioșenie ritualul lui Mateiu, care își sărbătorea aniversarea întotdeauna pe 25 martie.

Ziua reală de naștere a lui Mateiu I. Caragiale este 24 martie 1885 (12 martie stil vechi + 12 zile corecția), iar centenarul acestui mare scriitor, sărbătorit și de UNESCO, trebuie să fie marcat de această dată. Întrebarea care se pune este de ce proceda Mateiu în felul acesta ? El care era un exemplu de preciziune și minuție în tot ce făcea.

Este vorba însă de o eroare în sensul comun al termenului ? Nu știa Mateiu corecțiile de stil ? **Categoric nu poate fi vorba de așa ceva.**

Nu ne-am fi sesizat de acest lucru, dacă într-o seară de mai, Mircea Ciobanu, impecabil poet și matein de excepție, nu ne-ar fi fermecat prezentîndu-ne un exemplar din „Familiile boierești române. Istorie și genealogie (după izvoare autentice)" publicată de Octav-George Lecca la București în 1899. Un exemplar de excepție ce a aparținut lui Mateiu, cu multe corecturi, adnotări, comentarii (unele licențioase !) și magnifice steme desenate și pictate de mîna neîntrecutului heraldist, care a fost acesta... Din filele îngălbenite de vreme s-a desprins un calc cu un desen în peniță. Am crezut întîi că era tot o stemă, dar nu era așa. Aveam în față pandantul la „Horoscopul" matein, publicat de Al. Oprea, cu mențiunea „Mateiu I. Caragiale între **Cer și destin...**". Aveam în față tema lui Mateiu, cerul său de naștere, marcat semnificativ de un Ascendent în Leu (24° 39') aflat în conjuncție strînsă cu Jupiter retrograd și steaua regală, Regulus (Inima Leului) la 27° 4'. Leu. Luna ocupa semnul Racului la 14° 30' făcînd un trigon aproape perfect cu Marte și Venus aflate în conjuncție în semnul Peștilor. Se observă cu ușurință în „horoscopul" matein, publicat de Al. Oprea, poziția lui Regulus chiar pe cuspida (pragul) ce desparte Casa a XII-a de Casa I. Analizînd și refăcînd construcția matematică a temei lui Mateiu se observă că acesta a avut în vedere ca zi reală de naștere 24 martie 1885 (12 martie pe stil vechi). De altfel, Mateiu cînd s-a căsătorit a susținut aceasta, dovedind-o cu martori, care au declarat că s-a născut „în comuna Tușnad, județul Brașov, țara România la anul una mie opt sute optzeci și cinci (1885) Martie 24 din părinți tatăl D. Ion L. Caragiale și mama d-na Maria născută **Pitești**eanu (s.n.). Schimbîndu-și locul nașterii la Tușnad, deci în Transilvania, data declarată de 24 martie 1885 nu mai necesită nici un fel de corecție !

Că Mateiu cunoștea corecțiile de stil se vede din însemnările din agende, publicate de Al. Oprea și colaboratori : la p. 139 : 7/19 martie 1876 ; la p. 50 : 10/22.V.1860 (ca zi presupusă de naștere a Maricăi) ; la p. 170 : 28/10 iulie 1906 ; la p. 183 : 2/15 martie 1907 ; la p. 203 : 5/18 octombrie 1907 etc.

Credem că nu mai este nevoie să subliniem că Mateiu se inițiase nu numai în stelele cravatelor ordinelor înalte, dar și în acelea eterne ale cerului din nopțile senine. Avem dovezi și opera lui vorbește de la sine. „În „Craii"... Pantazi, acest alter ego al lui Mateiu : „Uneori, la loc deschis... se oprea ca să privească îndelung cerul, din ce în ce mai frumos către toamnă și căruia-i cunoștea toate stelele". Sau : „Și, privind cerul scînteietor de noiemvrie : Da, e foarte tîrziu ; vînătorul cu arme de aur, Orion apune de frica Scorpiei ce se cațără pe pragul Răsăritului. Zorile sunt însă departe"... Nu putem trece peste acest pasaj fără a nu ne aminti de comentariul lui Radu Albala din „Glosele la Craii" și de a da o explicație : „Scorpia ce se cațără pe pragul Răsăritului" înseamnă Scorpionul care se ridica la Ascendent (pragul Răsăritului fiind cuspida Casei I !). În noiembrie acest lucru se întîmplă la București, aproximativ între 6 și 4 dimineața, Soarele răsărind în noiembrie între 7 și 24 minute — 7 și 34 minute. Radu Albala sesizează just contradicția... Rămîne de văzut dacă nu cumva povestitorul a plecat de la Pantazi **abia peste o săptămînă**, seara, cînd se aprindeau felinarele, așa cum mărturisește mai la vale : „O săptămînă nu mă întorsei chiar deloc. Mă mutai la Pantazi...".

Sau : „Eram obișnuit cu asemenea plimbări ; în anul ce trecuse, se întîmplase adesea către toamnă, să ieșim noaptea la cimp ca, de pe vreo movilă, să căutăm pe Fomalhaut la dunga zării. Dar în acea noapte posomorită nu erau stele, nici lună, cerul era acoperit...". Fomalhaut (Peștele Sudic) aflat la 3°27' în semnul Peștilor (poziție geocentrică) formează împreună cu Antares, Regulus și Algol cele patru stele regale. Nu întîmplător cei doi crai o căutau pe cer ; benefică, ea anunța protecții oculte, **avere** și renume. Or, cum mărturisea Pantazi : „...altceva nu am sacru, pentru mine averea e totul, eu o pun mai' presus de cinste, de sănătate, de viață chiar..."

Se pune atunci din nou, cu toată seriozitatea, întrebarea : De ce ? De ce acest 12/25 martie 1835 ? Mircea Ciobanu îmi sugera, și desigur nu fără temei, că acest 25 martie trebuie corelat și cu Buna-Vestire, sărbătoare a bisericii creștine. Și poate nu întîmplător, hramul Bisericii Domnești de la Curtea Veche este tocmai Buna Vestire ! Dacă am fi răutăcioși am spune că Mateiu nu prea era dus la biserică... Prefera seratele muzicale, party-urile selecte, oculte alcovuri. Totuși, trebuie să reținem faptul că în „Agenda-Acto-Memoranda", pentru anul 1936, Mateiu notează, probabil cu puțin timp înainte de a muri (a decedat la 17 ianuarie 1936) : „25 martie — Buna-Vestire : Ll-a aniversare a nașterii mele". Cheia principală o găsim însă în studiul temei lui Mateiu (în fond și G. Călinescu în „Jurnalul Literar", în revista „Capricorn" sau în diverse alte ocazii, după cum reiese în documentele publicate de revista „Manuscriptum" se ocupase asiduu de astfel de probleme), temă ce trebuie corelată cu semnificația „P"-ului celor trei „Crai" (Pantazi, Pașadai, și, de ce nu, al povestitorului Pitești**eanu** — după mamă !).

Dar despre aceasta, și multe altele, în numărul viitor.

George Virgil Stoenescu

Descendența mateină

Vînător de blazoane și titluri nobiliare, capricios și bizar în comportament, Mateiu Caragiale ar fi rămas doar un personaj ciudat al epocii sale dacă nu ar fi dăruit literaturii române o capodoperă : „Craii de Curtea veche", devenind astfel un autor de referință al prozei secolului nostru prin impunerea unei arte poetice de excepție. Apariția autorului nu este accidentală, „cazul" Mateiu Caragiale se înscrie în evoluția organicistă a literaturii noastre, continuînd, cu un orgoliu hiperestetic, una din direcțiile autohtone preexistente. „Craii" se află la intersecția mentalității balcanice cu dandysmul european al sfîrșitului de secol. Ostentația pînă la maladiv a eleganței crepusculare occidentale (vizibilă în „Remember") s-a cuplat cu rafinamentul orientalizat al Balcanilor într-un aliaj original. Aliaj în care balcanismul pestrit e decantat pînă capătă irizări stranii și oculte, aristocrația spirituală „de la porțile orientului" păstrîndu-și hieratismul bizantin al existenței sale himerice. Visătoria lui Pantazi și a lui Pașadia e inițiatică, somptuoasă dar devitalizantă. Autorul a creat o lume stătătoare în care se fabulează interminabil, oralitatea, specifică stilului balcanic, proliferează în povestiri concentrice. Spre deosebire de balcanismul aspru și picaresc al lui Panait Istrati, proza mateină circumscrie un univers putred și obosit, amorțit de abulie fanariotă, intoxicant prin viciile sale luxuriante. Frazele uleioase, senzuale, pline de parfum vechi încetinesc pînă la stagnare metabolismul existențial. Balcanii sînt un teritoriu ieșit din timp, oprit în alte vremi. Pașadia spune : „pot zice, fără a face stil, că nu trăiesc". Frumusețea crepusculară a limbajului, plin de arome fanariote și taine ezoterice, a inaugurat un stil în literatura română. „Princepele" lui Eugen Barbu reia toposul matein într-o construcție parabolică excepțională, sugerînd recurența istorică a răului într-o lume vegetativă și coruptă redusă la plăcerile orgiastice ale unui sfîrșit de ciclu balcanic sufocat în agonia fanariotă. Dincolo de mesajul virulent, romanul trăiește prin splendoarea unui limbaj senzual împănat cu arhaisme și aluzii livrești cu duh levantin. Universul prozei, aflat sub semnul „melanholiei", emană o fastuozitate putredă. Stilul are somptuozități fanariote de extracție mateină, în care strălucirile malefice de diamant negru amintesc de viciile ascunse ale „crailor". Crepusculul fanariot, plin de strălucire decadentă apare și în celălalt mare roman de epocă al lui Eugen Barbu : „Săptămîna nebunilor", roman în care balcanismul alexandrinizat de imoralitate se suprapune simbolic peste imaginea Veneției ruinate de apă. Și aici limbajul are otrăvurile fine ale sugestiilor oculte agonice. O lume fabuloasă proliferînd ca un basm oriental creează Ștefan Bănulescu în „Cartea Milionarului". Prozatorul construiește, pe linia realismului fantastic, o mitologie din elemente heterogene, paradigme ale descompunerii lente a unui oraș iluzoriu, „Metopolis". Legată de atmosfera medievalizantă a „Crailor" prin aceleași sugestii crepusculare, scrierea lui Bănulescu e un scenariu fantezist al destrămării unei civilizații obosite și bizare. În descendență mateină, prozele lui Ștefan Agopian stau sub zodia aceluiași duh balcanic fermecător și macerant. Personajele din „Manualul întîmplărilor" zac într-o lene orientală visătoare. Înzestrate cu darul fabulației magice, ele par venite din străfundurile „celor trei hagialîcuri" aducînd anamneza unor vremuri inventate, închipuind aventuri imposibile într-o limbă arhaizantă, cu reflexe de sidef vechi și ironii fanariote. Un alt prozator, Radu Albala, adună, în volumul „Desculțe", trei povestiri cu iz matein construite pe tiparul fantasticului eliadesc. Prozele sînt scrise „sub pecetea tainei", amestecă vetustețea cu eleganța aristocratică într-o formulă cuceritoare prin hedonismul frazării.

Interesante sînt sugestiile mateine în sfera poeziei moderne. Aici trebuie amintită în primul rînd lirica lui Ion Barbu. Preluată din proza lui Mateiu Caragiale, tema balcanică devine la acesta o reacție acută împotriva tradiționalismului fad-idilic al epocii. „Isarlîcul" barbian e un tărîm închis, atemporal „o slavă stătătoare" în care spectacolul lingvistic e „jocul secund" al unui Fanar pestrit, intoxicat de vicii grecoturcești. Sintaxa concentrată a poetului a preluat din scrierea mateină mai puțin farmecul erudit al limbajului cît amalgamul strident de termeni exotici. Ion Barbu ne oferă chintesența unui balcanism autofag „sfînt trup și hrană sieși", ruinat de moravuri orientale. Poezia contemporană păstrează, într-o direcție a ei, intemporană păstrează, într-o direcție a ei, inteligența mateină trecută, bineînțeles, prin grile expresive moderne. Universul liric al lui Leonid Dimov, de exemplu, e o floră de metafore balcanizate. Poezia sa are duhul oriental al basmelor nesfîrșite, autogenerîndu-se cu o voluptate pantagruelică a limbajului. Amalgam de prețiozități și grotesc în cascade imagistice, lirica lui Leonid Dimov are aspectul unui bazar apocaliptic și feeric totodată. Poezia lui Gheorghe Tomozei în schimb, stilizează pitorescul balcanic pînă la aspectul unui mozaic bizantin. Poetul e un rafinat degustător de arome vechi, un arheolog în straturile greco-turcești ale limbii valahe. La Șerban Foarță gustul matein pentru lexicul rafinat are o tentă ludică prin excelență. Erudiția ezoterică transformă limbajul balcanic într-un spectacol inepuizabil de facere și desfacere a cuvintelor în jocuri fonematice pline de parfum levantin.

Aceste observații, departe de a epuiza exemplele, n-au făcut decît să sugereze permanența spiritului matein în literatura noastră.

Alexandru Horia

Argumentele păcii

Urmare din pag. 1

și senin, nebrăzdat de fulgerele cataclismului nuclear. Pentru noi, zborul larg al stolurilor de hulubi deasupra cîmpiei împurpurate de maci — imagine amplificată a candidului porumbel conturat de Picasso — reprezintă un simbol esențial al păcii, al durabilității, al certitudinii și frumuseții vieții.

Ca un singur glas, întreaga națiune română își exprimă deplina adeziune la oportunele demersuri pentru pace ale Președintelui țării, hotărîrea de a milita pentru nobila cauză a înțelegerii și conlucrării între popoare. Măsura adeziunii noastre se apreciază în caratele faptelor prezente și viitoare, în acțiunile de largă energie și desfășurare la care, cu înalta conștiință a substanței noastre umane, ne angajăm toți deopotrivă, tineri și virstnici, bărbați și femei — întreaga suflare a pămîntului românesc.

Cu profundul sentiment ce ne animă, cerem, alături de toți oamenii iubitori de pace din lume, ca imperativul rațiunii, al dezarmării și destinderii, al încrederii și speranței să triumfe definitiv. Pentru că vrem, ca orice ființă rezonabilă de pe întreaga planetă, casa să ne fie casă, munca-muncă, visurile-visuri, viața-viață. Să ne înălțăm patria în tihnă și glorie, prin rivna, puterea și destoinicia brațelor și minților noastre, sub un cer curat al păcii, al solidarității și colaborării active între toate popoarele lumii.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (6)

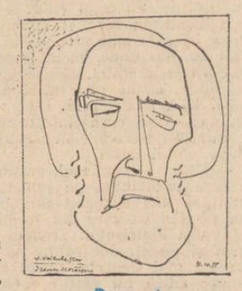

Desen de Dragoș Morărescu

Aliman, memorabilul erou din povestirea **Lostrița**, este experimentul ideii de **iubire magică** (cum vor arăta, o idee definitorie pentru viziunea asupra erosului în proza lui V. Voiculescu), ilustrînd-o dintr-o perspectivă fantastică primordial-arhetipală. Chipul în care, la nivelul subconștientului afectiv, eroul voiculescian se lasă prins în mrejele iubirii magice duce cu gîndul la bine cunoscutele postulate ale lui Claude Lévi-Strauss din **Antropologia structurală** în legătură cu ceea ce acesta numește **eficacitatea simbolică** a mitului (capitolul „Magie și religie"). „Fie că este creat din nou de către subiect sau transcris prin tradiție, mitul — arată marele antropolog — nu imprumută de la sursele sale, individuale sau colective (între care se produc mereu întrepătrunderi și schimbări) decît imaginile pe care le pune în practică, structura rămîne însă aceeași și prin ea se realizează funcția simbolică". Marea artă a prozatorului, așadar, este tocmai de a încorpora într-o structură narativă de o naturală autenticitate un asemenea complex proces a cărui percepție teoretică se bizuie pe disociații și analize atît de complicate. Imaginile prin intermediul cărora este pus în practică mitul poartă pecetea unui biografism moral și afectiv de-a dreptul straniu. Încăpățînarea lui Aliman de a crede că lostrița nu este altceva decît un pește adevărat, de care el nu are a se teme și pe care e convins că îl poate prinde, „lucrează" de fapt în favoarea iradiației magic-erotice a mitului ancestral. Repus în circulație de eul arhetipal al eroului și favorizat în acțiunea sa de imaginile pe care le transpune acum în faptă, mitul „deformează" puterea de înțelegere limpede, adică strict realistă, a întîmplării legate de apariția primejdioasei lostrițe pînă acolo încît Aliman începe a comunica cu ea pe calea instinctului erotic : „Pe la mijlocul verii a ochit-o din nou și a încolțit-o într-un cot cu apă scăzută numai pînă la glezne. Plecîndu-se repede deasupra ei, a înhățat-o în brațe. Dar sălbăticiunea a zvicnit o dată cu putere, l-a plesnit cu coada peste obraz și i-a scăpat din mîini ca o săgeată licăritoare, cum îi scapă duminica cîte o zvîrlugă de fată la horă. Doar că n-a auzit-o și pe ea hohotind. Flăcăul a rămas acolo multă vreme buimac, cu gura căscată. Și de atunci nu i-a mai ieșit din carnea brațelor o dezmierdare, ca un gust de departe al lostriței. Îi simțea mereu povara și forma în mîinile nedibace și în sufletul tulburat".

În genere, avem motive să credem că un narator ce se bizuie pe invenția epică de tip combinativ livresc ar tinde la valorificarea unui asemenea caz de izomorfism erotizant plonjînd în spectaculosul imaginar de o inverosimilitate absolută, scontînd tocmai pe efectele ei șocante în ordinea fantasticului. Așa ceva, însă, nu se întîmplă în cazul lui Voiculescu. Prozatorul are inspirata înțelepciune de a-și menține demersul narativ în perimetrul strict desemnat de, cum spune Claude Lévi-Strauss, „imaginile pe care (mitul) le pune în practică" prin retragerea lui efectivă de către erou. În acest punct, finețea și adîncimea sondajului psihologic, dublat de inefabila intuiție lirică a prozatorului-poet, propune atenției pagini de mare acuitate analitică. „Lingoarea" difuz erotizantă de care Aliman este vertiginos cuprins reprezintă un proces organic integrat în dinamica mișcărilor din viața reală, scrutată în obiectivitatea ei cotidiană. Precum în cazul lui Amin, și Aliman rămîne în continuare fidel indeletnicirii lui de pescar, autoiluzionîndu-se în ideea că prinderea lostriței e o chestiune de orgoliu profesional : „S-a jurat să prindă lostrița vie și nu și-a mai îngăduit zi-noapte odihnă. De dincolo mult de Toance, mai pînă-n Siret și-napoi, el vămuia apele, prefira virtejurile, cerceta sorburile, ca un nebun. Alerga, minca, dormea, trăia numai prin prunduri și în apă". Deocamdată, opinia oamenilor din jur că se află sub stăpînirea unei vrăjitorii primejdioase („Toți credeau și îi băteau capul că-l vrăjise lostrița blestemată și curînd are să-i facă de petrecanie") nu pare să-i rețină atenția, întîmpinînd-o cu tăcută îndîrjire („Punea capul în piept îndîrjit și pleca fără să mai asculte"). Mai mult, chiar : primejdia înecului nu vine nicidecum din partea lostriței, pe care o urmărește cu ardoare în adîncul agitatului riu de munte („De mai multe ori a fost gata să se înece. Dar niciodată din pricina lostriței ci din alte împrejurări") ; „Dimpotrivă — notează povestitorul — cînd i se arăta lostrița îi mergea bine și avea spor. Atunci prindea cu ușurință pește mult și apele i se supuneau ascultătoare purtîndu-l lesnicioase încotro dorea". Aproape insesizabilă, „boala" eroului avansează însă necruțător. În viziunea sa panteist cosmicizantă, prozatorul „localizează" ca atare faptele :

„Dar lostrița se ivea din ce în ce mai rar. Pe urmă, spre sfîrșitul verii, a pierit... Flăcăul, de atîta zbucium și alergătură, se topea. S-ar fi zis de ciudă, dacă nu de dor. Bătea singur prundurile pustii bîntuite de toamnă ce se lăsa timpurie. Apele veneau năboi tot mai negre și mai umflate, potmolind renîile senine unde ieșeau vietățile la lumină. Acum toate se ascunseră și amorțeau la adînc.

Pe urmă, o iarnă grea afară din cale tăbări peste valea ferecată în ghețuri și zăpezi. Trebuia să pui urechea pe țeasta groasă de cremene verde a gheței, care, ca o lespede de mormînt, sugruma Bistrița, ca să auzi abia ici-colo un gîlgîit surd și depărtat, semn că riul trăiește.

Aliman a tînjit, aproape a bolit tot timpul. Parcă întrase și în el somnul iernii. Numai la gîndul lostriței mai învia".

Odată cu venirea primăverii, adevărat, într-un tîrziu, lostrița se arăta din nou și s-ar părea că „jocul" nu se abate de la traseul deja cunoscut : „Pe la Paște iat-o că s-a ivit. Mai mîndră, mai vicleană, unduind trupul cu ispite femeiești în el. Inima lui Aliman a început iar să bată ageră. Roșeața i-a ivit în obraji. Și bărbăția, îndrăzneala lui de altădată s-au dovedit și tot soiul de isprăvi de necrezut, biruind fără greutate puterile Bistriței furioase". În realitate, însănătoșirea eroului e doar aparentă. Conform sinuoasei dar ascendentei diagrame a „bolii", ispita hîrjoanei subconștient erotizante, de acum încolo, acaparează vocea eului fenomenal al eroului, acesta lăsîndu-se complet stăpînit de vocea eului magic. Epica povestirii, la rîndul ei, face loc acestei rupturi fatale cu o detașare abia sesizabil insidioasă. Istovit de tentativele nenorocoase vizînd prinderea lostriței, Aliman are în sfîrșit conștiința capcanei magice în care a intrat („Aliman s-a luat de ginduri și a început să se încredințeze că nu este lucru curat. Și iar a pornit să tînjească").

Spre deosebire de **Pescarul Amin**, unde magicul capătă figurație fantastică datorită exclusiv angoasei metafizice pre-mitic originare, în **Lostrița** se recurge la „agenții" furnizați de practici ezoterice explicite. Astfel se face că în continuare **Lostrița** își relevă cu superbă naturalețe virtuțile de **povestire vrăjitorească**. „Samanismul" sui-generis al scrierii frapează din capul locului.

„Într-o zi s-a hotărît. A plecat în sus, la un sat sălbatec de pe Negra. Auzise el că acolo e un vraci bătrîn, mare descîntător de pești ; un fel de stăpîn al apelor. A urcat cale de o zi și a ajuns noaptea tîrziu. A nimerit casa, a bătut și s-a rugat de găzduire. Vrăjitorul l-a primit și l-a oprit de a mas chiar la el cîteva zile. Ce i-o fi spus, ce l-a învățat, cum l-a descîntat, nu se știe.

Aliman s-a întors acasă cu o lostriță lucrată în lemn, aidoma de șuie și frumoasă ca cea din Bistrița".

Nicolae Ciobanu

1 IUNIE 1985

L6

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ANTON CRISTEA : Cintec de trecere, astfel: „Vibrează cintecul privighetorii sau / nu-s decît pașii copilăriei depărtindu-se de numele nostru / răsună acum mai stins ca altădată / se face seară devenim puțin duioși / cu părul albit la tîmple vîrsta senină / cînd se numără cocorii înșirați pe albastrul cerului / Iată ochiul visător al poetului / naște lacrima amintirii / frunză luminînd asfințitul palid al toamnei". Și alt **Cintec de trecere** : „Plutim, dragostea mea și-ntre noi / culoarea ochilor tăi și-a toamnei / barca se-nclină a jertfă căci peștii / cad încet vislele / iată aproape / capătul rîului / numit neintoarcere". Precum și acest **Cintec pentru tine** : „Etaj lîngă cer hamacul nînsorii / plantație de bumbac în risipire / chingă de argint pe obrazul ferestrei / înlăuntru o femeie / fața brăzdată de transee — cu lacrimi / cultivă cu grijă / garoafa singurătății / din cînd în cînd / mai cade-o frunză din copacul speranței / din cînd în cînd / un ciine își rupe lanțul și mușcă / la marginea iernii / un poem de dragoste moare nescris". Veniți și mai aduceți.

MUNTEANU DAN : Cum ziceți : spre edificare, să trimiteți altele.

DUMITRU SANDU CHISELET : Ei mai sînt aici : „Ei mai sînt aici și nu pleacă / stau neclintiți cu timpul în ei / ... / îmi pîndesc visele să nu mă părăsească / sînt / ... / și idolii, sînt demoni și îngeri / citeodată rînjesc cu adevărat la moarte / și sînt oameni cu glas de flaut sunător / ce sugrumă pămîntul, ca femeia rufa". Mai departe și mai în celelalte e mult nesigur și prea contrazicere. Un ce al muncii prea grăbite.

ARGUS ȘI CHIRON : Nu știu cum vă înțelegeți amîndoi într-unul, să lucrați cu limba română înepții de-acelea. Bătete, nu mai strica numele înțelepte și prea drepte ale lumii.

L. BARBU : Din Marea iubire : „Cît de fascinantă-i marea, / răscolită de iubire / așteptînd îmbrățișarea / pătimașului său mire". Însă de-ar fi iubire ar fi poezie...

HORIA ION GROZA : În Iubire pur și simplu, acestea : „Îți adulmec stropii feței risipite în odaie / picioarele-ți moale trecere / sîngele sare ca aerul / năvală dînd în ceașca golită de ceai / Pereții șerpuie paralele alb în alb / spre chipuri stelare / o barcă-a bucuriei fără gură / se destramă-ncet cu luminări două / și horbotă de grîu / și rouă". În **Punct de fugă** : „Acolo unde se oprește tavanul / începe creștetul pereților / acolo unde se opresc / prima oară pereții / începe văzduhul ferestrei / acolo unde obosește fereastra / începe sprinceana peretelui / acolo unde s-a pornit / pentru a doua oară peretele / începe albastrul ochilor". În **Bătrînii** : „Departe-i delirul incendiar al familiei / Bătrînii, scame de scrum / cu inima cusută-n degete / orbecăie pe drum / și se scuză / că nu-s (deja !) în poimîine. / Cu-articulații transparente / cu oasele de ger / ei, rămașii din trenul vieții / .../" În, deci, trei locuri aduceți destul și duceți cu bine. La mai greu, la mai sus, la mai mai.

ATENA GABRIELA ENACHE : Sărutul : „M-ai sărutat încet / pe fața albă ca un crin. / Te-am sărutat încet / Pe fața albă ca un crin / Ne-am sărutat / încet, încet". **Nocturnă**: „Se-așterne întuneric / Și eu visez lumină / Mă poartă un gînd himeric / Spre clipa cea divină / Cînd te iubeam prea tare / Și mă predam în tihnă / Vieții de-altădată, vieții viitoare". Domnișoară, scrieți-ne. Domnișoară, citiți-vă, citiți și iar vă citiți, citiți, tot citiți.

ROBEA MIHAI : Pentru viul de toate zilele din **Nemuritorul** : „Trece prin inima noastră un fuior / Ștefan e-o brazdă de adevăr / Este lumina nestinsă, din noi / Veșnic arzînd printre eroi / Domnul a toată Moldova trăiește / Și patria-ntreagă vibrează-nginînd. / Un fulger s-aprinde și Prutul jelește / Și munții și cerul se-ntorc suspinînd / Măria Sa doarme în mijloc de țară / La margini de codru, stejari seculari / Iar sufletu-i mare sub bolta stelară / Mai viu e acum, peste sute de ani. / Plutește peste țară o umbră, albă, sfîntă / Ca un uriaș al zilei nimbat de un mister / E Ștefan voievodul, stă strajă la hotar / Și libertății țării sub streașină de cer". Și poemul **Asta e tot**, să nu mai fiți enunțiativ : „Bărci plutesc gemînd pe valuri / Oameni fosnind pe-ale sorții maluri / Stele lucînd pe ceruri mute /.../ vise cuprinse în cuta frunții / Avînd părerea că-nfruntă munții / Tăcerea lumii și plopii în lacrimi /.../ Porniri în flăcări cu oști nebune / Și-acea țărînă cu-ale morții dune / Asta e tot..." etc. Ba nu-i tot ! Citiți poezie că altfel nimic nu-i !

TUDOR ION PAVEL : Numai Egipt ro-mânesc : „Nilul curge prin albia Dunării / Dunărea formează Delta Nilului / Nilul se varsă în Marea Neagră / Către Ra, piramide-s Carpații". Aveți destul talent : merită să intrați la cheltuială plătind o **dactilografă** să bateți textele, către noi abătîndu-le.

OLARIU ROMULUS IULIAN : S-ar putea : „S-ar putea ; ca ierburile-acestea / lungi să crească din trupuri / de fecioare din alt timp / ce nici nu deprinseseră sărutul / dar s-ar putea la fel de bine / sărutul lung să-l fi desprins / și numai bradul de nuntire / la porți să nu-l mai fi aprins. / Tu, care-mpletești din ierburi lungi / coroană de smarald, subțire, dacă ți-o pui cu gînd curat, vei fi / pentru o clipă mire / mai înainte de-a strivi coroana / lasă să-ți curgă lacrima încet / pentru fecioara care te-ar fi cuprins /cum un sinucigaș — pumnalul".

Rituri ancestrale : „O dată la un veac, în satul Bîrna / se mută cimitirul în alt deal / și în cel vechi țăranii intră, / iar cu plugul — / Sir de agate, negre bocitoare / coboară pe drumul lung de piatră / cu pași șovăitori ce vin din alt timp / în vatra satului se-aprinde foc / înalt de brad, ienupăr și molid / stergare, colină de grîu nou / rachiu și vin / Sărazul răstoarnă ceru-n limpezimi / și taie lunca-n două, pe cînd / fecioarele cernite trag din / nori izvoare / în diminețile de două". **Răsfringeri** : „Dacă vrei să limpezești oglinda / lunecă prin vreme înapoi / și cînd vei ajunge-n amintire / singerînd cuțitul toamnei / treacă, fără milă, printr-un nor; / vei simți atunci, rănit, durerea / ce si-n mine scurt va fulgera, / fiindcă eu am fost argintul care / a răsfrînt mai pur / lumina / ta". Dați-ne și alte vești : de la noi, prea bune.

EMIL PERȘA : Din Satul de vacanță, ulițele astea : „De dincolo de noapte am să-ți aduc o floare / A doua zi vom merge pe muntele cu soare / Acolo vom privi un riu cu malurile lui, / focul de iubire în ochi am să ți-l pui. / ... Pe ce drum să mergem în ce dor / să ardem — lîngă riu sau pe o apă de izvor ? / Vin, trandafirii roșii au înflorit sub brazi / Numele tău o să mi-l spună vîntul azi /.../ Eu spre focul tău încerc să mă apropii. / Noi visăm cînd ne acoperă cu umbră plopii" etc. Nici un pas mai mult, căci tot bateți singur pe loc.

PETRE M. POPA : Nici o speranță, nici tragem vreo nădejde !

D. APUSENI : Din Fărîtiturile acestea : 1) „M-aș duce să văd dacă mai e focul aprins / Aș mai pune lemne pe el / ... / L-aș aprinde cu un copac. / Și chiar vîntul care poartă cenușa / L-as aprinde cu-o pădure". 2) Ca și cum ar fi ieșit din el, / s-a ridicat de pe pămînt. / După ce durase o veșnicie / haina / a aruncat-o de pe ea / rămînînd numai albastră / Însă tot îi mai poate umbri / o mică parte a feței / cînd și eu sînt albastru /.../ Și în curînd îmi va vorbi / Într-o limbă nemaiauzită / lăsînd să-i cadă cerul de pe aripi". /) „Animalul pămîntului tot încearcă / mușcîndu-ne / să ne spună / în fuga lui albe lupoaice se întrec / în negrul său c-un alb delir / pămîntul ni-l rămîne sec / dar sîntem noi fertili". Dar puneți-vă tare pe carte, că n-o să răzbiți mai încolo mult de-aici.

TOTOLICI GABRIELA : Ascultați vorba noastră : mai trimiteți, poate vă iese în rimă, preț de-o altă pagină.

DOREL ADRIAN CHIRA : Ochii tăi : „Înfășor lucrurile-n cuvînt /.../ Cu lacrima ta mă chireesc în sînge / Fără ochii tăi / Boarea de struguri întîrzie / să mă miruie / De cîte ori descrii cu pleoapa / un arc de cerc / o forță nevăzută se descătușează /.../ Te iubesc prin sînge / repetindu-te cu inima /.../ Rostește-mă prin ani la nesfîrșit / cu ochii". **Lacrimă** : Mă sfîsie în vînt o moară / Ochiul mi se sparge de cuvînt. / Iarăși mă urlă / De prin gînduri lupii." Nu fiți lenes, nu vă pierdeți firea la succes cu orice preț. Citiți și respectați lecția mai întîi : veți da mai tîrziu cu cărțile de pereți.

ION I. SAVELCIUC. Din Tatăl meu : „Iar tatăl meu într-o libertate conditionată / Lupta cu istoria nedreaptă". O fi, n-o fi, însă poezie nu e, nu e !

SILVIU ANTON : Din Cintec de țară : „Am tulburat cu trupul fintini". Din **Au plecat cocorii** : „Locuind templul țărinii din zori pînă-n seară / au plecat din nou cocorii / țăranii au rămas triști, țărina departe / acum, mai așteaptă să cadă zăpada / în golul dintre anotimpuri, între zi și noapte".

CRISTEA IOAN : Fericire / Dar însurubați bine călimara. Vreo zece ani citiți pe alții : să-nvățați respectul cuvîntului dat în scris.

IOAN MANOLE MUSCELEANU : Ba începem să ne supărăm, că nu se limpezește cu dv. în nici o parte. Manole de care am scris la Poșta redacției, altul era ; nu faceți confuzii : dăunătoare !

MAXIMILIAN VLĂDESCU : Acest Fior : „Mă simt ca ochiul casei / Neînchis / am oasele așezate ca niște grinzi / în încăperi în care auzi / cum țipă semințele / Cînd le ating buzele aspre / ale pămîntului". Și mai zi-ne, Maximiliane, maxime liane !

CHELU SEPTIMIU : Ziceți, în scrisoarea de peste versuri : „M-am hotărît să scriu aceste rînduri cu speranța de-a clarifica o problemă de care se leagă viitorul meu". Citind noi cele șapte poezii pe care vă puneți viitorul, vă dăm acest sfat : nu riscați : un viitor adevărat și sigur nu se mai poate bizui pe ce propuneți dv. — Septimiu Chelu, nu dați cu scufia mărgăritar de pămînt.

EUGEN CODRESCU : Nimic. Și nu stricați banii pe tren, pînă la București. Rămîneți pe loc, poate fi un plic mai cu noroc.

TEODOR NICOLAE : De hazul-necazul : „Culeș-am flori ca giuvaerul / ce strălucește-n constelații / Un nou Luceafăr este evul / În care noi trăim ca frații". De necazul fără de hazului ; pe loc repaus !

LAMBRU MANGU : „De rubin e plin pămîntul / Îmbrăcat parcă-n eșarfe / Și tresare doar la cîntul / Milioanelor de harfe". Pentru reviste și publicații nevoiașe.

MIHAI LUPAȘCU : Din douăzeci, aceste **Retrageri** : „Se retrag aripile-n ereți, / Varul se retrage din pereți. / Se retrage zborul din condor / Apele se-ntorc către izvor. / Elefanții intră în mamuți / Se retrag cuvintele în muți / Crocodilii intră-n mastodonți / Și deștepții se retrag în tonți". Retrageți-vă și dv. unde vă place : sfatul nostru n-o să vă convină.

ION MĂLĂIA : Amăgire : „Bătrînul își șterge ochii de lumină / vede aievea fiii / vine la gard / încetișor / și adoarme / cu privirea / de-a lungul / străzii / goale". **Haiku** : „Vino în țara / copilăriei mele / unde mușețelul / e mai înalt / decît țipătul". Acestea două și un : mai trimiteți.

SERGIU ALEXANDRU IANCU : Acestea : „Primprejurul / ochilor luminoși / o furtună uriașă / ... / indiferentă / tenebroasă / și care ca funigelul" din **Punct** și punct.

VASILESCU CORNELIA-MIHAELA : Trimiteți din ceea ce n-ați mai trimis, dar să fi mai scris.

FELIX ROMESCU : Bateți la mașină că nu v-am greșit cu nimic.

Mateiu I. Caragiale și esența Bucureștiului

Urmare din pag. 1

dintr-un colț al Șelarilor, clădite de Ștefan Cantacuzino, urmașul lui Brîncoveanu fără a mai vorbi de chioșkurile domnești, cum ar fi fost al lui Mavrogheni de la Izvorul Tămăduirii. Arhitectul Constantin Joja deplînge, la rîndul său, dărîmarea încă de-acum un veac a vestitelor „hanuri" bucureștene, cu „geamlic" la etaj. În centrul orașului, aproape fiecare grandios edificiu public de pe la sfîrșitul veacului trecut și începutul veacului nostru s-a înălțat prin sacrificarea cîte unui alt edificiu mai vechi, dezlocuit în favoarea celui nou. Așa s-a durat Banca Națională, Palatul Casei de Economii, Casa Centrală a Armatei etc. Seculara succesiune a generațiilor de oameni s-a văzut aproape mereu concomitentă în București cu succesiunea generațiilor de zidiri.

Or, un adevărat simbol al acestei veșnice transformări este tocmai Curtea Veche a lui Mateiu Caragiale. O intuiție penetrantă a existenței ei dispărute și totuși prezente a avut Pașadia cînd a simțit că încăperea unde cei patru prinzeau zilnic se găsește pe boltele subterane ale acelei Curți domnești. Dar o și mai intensă trăire legată de-o asemenea prezență a încercat el în respectivul spațiu — dens de enigme ale trecutului — din fața Bisericii încă întregi, la apostrofa injurioasă a Penei Corcodușa: **„Crailor! Crai de Curtea-Veche !"**

Este doar o **fantomă de insultă**, zvonită ca un vînt dintr-un timp de departe, și care nu numai că și-a pierdut virulența, dar s-a mai și investit și cu demnitatea unei misterioase distincții acordate odinioară poate vreunor templieri. În fond, vechile Curți Domnești, care rămîneau decenii întregi arse și ruinate pe la finele veacului XVIII, precum și în pragul veacului trecut, deveniseră adăposturi ale unei faune numeroase de vagabonzi, hoți și tîlhari, care terorizau Bucureștiul. Aceștia erau **craii**, denumire pe care, încă din prima copilărie, o prinsese poate și Pena Corcodușa de pe la bătrînii săi bucureșteni, și care acum, cînd nu-și mai dădea seama de sine, se trezise din subconștientul ei. Pe la 1910, cînd se află fixată acțiunea romanului-poem al lui Mateiu Caragiale, acele dărîmături nu se mai vedeau. **Etiam periere ruinae** : „chiar și ruinele au pierit", exclamă poetul Lucanus despre locul unde se înălțase Troia. Reîntorcîndu-ne la București, constatăm un fenomen valabil pretutindeni. Odată cu dispariția mai vechie a zidurilor, s-a uitat și trecuta semnificație legată de ele. Și, ca orice vagă amintire a ceva ce nu mai există demult, se află și aducerea aminte de acei Crai de Curtea-Veche, mutați într-un spațiu imaginar de enigmă și de taină.

Bucureștiul a devenit, astfel, un oraș străbătut de semne nepătrunse, înconjurat de-o anumită aură, poate de o **pulbere relicviară** ca să împrumutăm expresia unui filosof român, Eugeniu Sperantia — deoarece zidăriile i s-au schimbat necurmat de-a lungul veacurilor. Și, odată cu vechile clădiri succesiv dispărute, s-au cufundat în uitare și evenimentele pe care le-au purtat, evenimente rămase numai cu cîte o spinare a lor luminată, restul fiindu-le mîncat de un dens întuneric. Se pare că un atare fenomen cuprinde într-însul o intensă sursă de poezie, de care nu era străin bunăoară, nici Balzac. Cu un efect bine gîndit romancierul francez amintește de cîte o stradă din Paris, avînd la unul din capete o clădire care nu mai există. Acolo își situa el acțiunea cu ani înainte.

Or, Bucureștiul, orașul care **devine necontenit**, se constituie prin excelență ca depozitar proliferant al unei asemenea surse de poezie. O aflăm la Filimon, la Ion Ghica, la I. L. Caragiale, făuritorii acelui fond pe care va culmina motivul în veacul nostru. Unul din evocatorii culminanți, care pătrunde în adîncime esența de enigme a Bucureștiului este și marele Mateiu.

PROBABIL/POSIBIL

Cenaclul „H. G. Wells" și „Paradoxul" său

Cenaclul „H. G. Wells" al Casei de cultură a studenților din Timișoara ia ființă în urma unui prelungit tête-à-tête al lui Adrian Rogoz cu directorul instituției, Valeriu Panasiu. Actul de naștere e semnat la 9 noiembrie 1969. Prozatorul Laurențiu Cerneț devine primul președinte al grupării, iar scriitorul Ovidiu Șurianu este „uns" ca îndrumător.

Un episod memorabil : la 15 mai 1971, numărul 396 al dispărutei colecții : „Povestiri științifico-fantastice" este consacrat în întregime timișorenilor. Prezentarea, redactată în termeni entuziaști, este datorată aceluiași Adrian Rogoz, care salută „Strategia unui cenaclu S.F. excelent".

În 14—15 aprilie 1972 are loc prima Consfătuire națională a cenaclurilor S.F. A fost de fapt un triunghiular, la care au participat „H. G. Wells" (Timișoara), „Solaris" (București), „Henri Coandă" (Craiova). În luna mai a aceluiași an apare culegerea „Povestiri științifico-fantastice", îngrijită de Gheorghe Baltă, Marcel Luca și Doru Treta.

Pe cînd timișorenii se aflau, în mod declarat, la un pas de rotativă, cu o publicație atent concepută, „solarisienii" recurg la o stratagemă prin care vor să „înșele atenția" istoriei literaturii, fie ea și S.F. : scot într-un tiraj confidențial și cu mijloace precare, pre-tipografice, o așa-zisă revistă, care în ciuda eforturilor nu și-a găsit matca nici pînă astăzi. Astfel că **primul fanzin** tipărit din România, „Paradox", intră în scenă în noiembrie 1972, fiind conceput de Marcel Luca și Cornel Secu.

Între 1973—1976 cel mai activ și mai productiv membru al cenaclului se vădește a fi Marcel Luca, prezent cu povestiri în revistele : „Vatra", „Amfiteatru", „Orizont". În aceeași perioadă cenaclul își diversifică preocupările, interesîndu-se nu numai de proza S.F., ci și de poezie, eseistică, artă plastică, film, muzică. Fanzinul „Paradox" caută să nu piardă ritmul apariților, reunind două noi culegeri de povestiri, de această dată șapirografiate.

În 1975, revista „Forum studențesc" a Centrului Universitar Timișoara deschide o rubrică permanentă consacrată fenomenului S.F., publicînd două materiale contribuții teoretice semnate de Vladimir Colin și Ovidiu Șurianu.

În 1976 Mihai Corneliu Donici și Lucian Ionică se ilustrează prin primul film S.F. românesc realizat de amatori.

În mai 1978 apare un alt „Paradox", ce reunește în colectivul de redactare pe Gheorghe Crișan, Mihai Corneliu Donici, Lucian Ionică, Marcel Luca, Viorel Marineasa. Din acea vreme scriitorul Mircea Șerbănescu devine îndrumător al cenaclului.

Urmează o altă serie de fanzine : în 1980, două (galben și albastru), în 1981, două (portocaliu și verde), în 1982, unul, în 1983, ultimul număr. Se află cu puțin înaintea ieșirii sale în lume un alt „Paradox", care poate purta, la fel de bine, datarea 1984 sau 1985. În caseta redacțională se află următoarele nume : Dorin Davideanu, Viorel Marineasa, Sergiu Nicola, Gheorghe Crișan, Voicu David, Lucian Ionică. Specificul „Paradoxului" este dat în primul rînd de bogăția materialelor teoretice, menite să contribuie la integrarea S.F.-ului în marea literatură.

Dintr-un palmares de cenaclu nu ar trebui să lipsească : Claudiu Iordache premiul I pentru povestire (București, 1975), Mircea I. Pop, premiul I pentru povestire, Mihai Corneliu Donici — premiul special pentru grafică și film (Craiova, 1976), Sergiu Nicola — premiul I pentru pictură și grafică (București, 1977), Ștefan Popa — premiul I artă plastică (Tîrgoviște, 1978), Sergiu Nicola — premiul special pentru pictură, Ioan Ilica — premiul I pentru sculptură (Oradea, 1979), Lucian Ionică — premiul I pentru proză, „Paradox" — premiul pentru cel mai bun fanzin (Timișoara, 1980), Daniel Vighi — premiul pentru eseu (Iași, 1981), Constantin Cozmiuc distincția acordată de Uniunea Scriitorilor pentru eseu (Cluj-Napoca, 1984).

În plus, Lucian Ionică, membru fondator al cenaclului, a fost distins cu premiul C.C. al U.T.C. pe 1983 pentru volumul „Ziua confuză", iar Sergiu Nicola a obținut premiul pentru grafică la întîlnirea europeană „Eurocon" (Stresa, 1980).

Viorel Marineasa

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Primăvara, frunza are greutatea unei aripi de fluture, vara — greutatea unui guși de vrabie, toamna — greutatea unei bile de plumb, iarna — greutatea pămîntului.

II. Acest labirint este, totuși, strîmb.

III. De multe ori gîndesc cîmpia ca pe o grădină nemărginită în care zburdă copiii ; și nici unul nu trebuie să se împiedice de un fir de iarbă ca de un periscop al unui submarin atomic.

IV. Un coleg vorbea despre viteza luminii, altul — despre viteza întunericului.

V. Totdeauna m-a impresionat calul care aleargă în afara hipodromului dar în jurul acestui hipodrom. Se vede vocația întrecerii după felul cum se încordează la fiecare start al semenilor lui aflați înăuntru. Cînd un șofer bun stă alături de cel care conduce, apasă cu talpa pe „frînă" sau „accelerează" de ori cîte ori simte că e nevoie. El participă în felul lui la aventurile vehiculului.

VI. Despre părinții lui, omul matur nu vorbește clipă de clipă și ceas de ceas. Dacă ei ar fi de față, ar obosi și, pînă la urmă, ar suferi că sînt atît de „discutabili".

VII. Cărțile bune au nevoie și de odihnă, au nevoie să moară puțin, să iasă pentru un timp din raza atenției permanente. A doua venire a unei cărți (dacă mai vine) este hotărîtoare pentru destinul ei.

VIII. Toți oamenii pot ieși învingători cu condiția să știe care este adevărata luptă a fiecăruia. Mulți se rătăcesc pentru că se lasă angrenați în confruntări care nu sînt, de fapt, **ale lor.** Dacă lupta lor este în altă parte, în alt domeniu, este firesc ca și victoria să fie tot acolo.

IX. Nu iubești cu adevărat ființa de lîngă tine dacă vrei să ți-o și asumi. Într-o grădină competiția există pe tema soarelui, a umbrei, a picăturii de rouă. Planta nu poate să dea o frunză vecinei căreia îi lipsește o frunză ; insul, însă, trebuie să-l ajute în mod firesc pe celălalt **să fie el însuși.**

X. Insul se urcă în firul de iarbă și gîndește cu viteza aceluia, se urcă în tren și gîndește cu viteza trenului, se urcă în supersonic și gîndește cu viteza supersonicului, se urcă în lumină și gîndește cu viteza luminii.

George Alboiu

CONFABULE

* * *

O despărțire nu este atunci
cînd fiecare pleacă de fiecare
unul spre zi și celălalt spre noapte
o despărțire o singură despărțire
se-ntîmplă cînd tu te pierzi
într-o alee de tei
o corabie albă luminoasă pe cer
iar eu vîslesc în urma ta
așteptă-mă strig așteaptă-mă,
și tu te pierzi și tu.

Iulian Neacșu

Destin înnoitor

(Urmare din pag. 1)

lea Congres al partidului și se confirmă faptul că sărbătorirea acestui glorios eveniment ne atestă, încă o dată, la datorie, angajați cu toate forțele în serviciul umanității, al intereselor fundamentale ale națiunii, pentru continuarea și întărirea unei opere politice și sociale care a adus și aduce României un loc tot mai demn și mai respectat în lumea contemporană.

O componentă esențială a făuririi noii societăți : construcția umană, construcția de conștiință al cărei relief de maximă sensibilitate primește investiția întregii societăți. Este un întreg program în această privință și exemplul cel mai concludent îl reprezintă copiii, condiția acestui viitor care crește neîncetat sub ochii noștri. Ziua Internațională a copilului ne amintește astfel de toate zilele și nopțile unei țări, ale unei întregi societăți care se apleacă spre rădăcina și matca celor mai curate deveniri, știind bine că în această minunată și subtilă construcție ființează inima însăși a epocii noastre și că, în mod implicit, generația acestor ani va fi generația muncii și creației de la începutul mileniului viitor. Spiritul păcii și climatul acesteia, elanul, dragostea, dăruirea și patosul înalt, creator, sînt investiții de ordin moral și social care fac să se vadă țara de mîine și în acest sens epoca pe care o numim cu numele cîtorului ei semnifică și o sărbătoare a vieții — copiii și copilăria care, în România socialistă, au în beneficiul lor întregul prezent și viitor.

EUGEN URICARU

Urmare din pag. a 3-a

— Există o proză de război a ultimului război mondial. Este această proză de război istorie sau actualitate ? Cînd devine prezentul trecut și cînd actualitatea devine istorie ?

— După cum am mai spus, atunci cînd faptele trecutului nu-și mai fac simțite **amestecul** în viața noastră de zi cu zi ele devin **istorie,** obiect de studiu, de inventariere și triere. Sînt fapte care trec în istorie în secunda următoare săvîrșirii lor. Altele coexistă, se interferează cu viața noastră și poate cu aceea a generațiilor viitoare. Dacă ne referim la ultimul război mondial, ar trebui scris **Ultimul**, încă multe evenimente ale acestei perioade se află în actualitate. Îndeosebi decizii luate la nivelul cel mai înalt și mai autorizat își păstrează și își vor păstra actualitatea încă multă vreme. Eu cred că vor fi actuale atîta vreme cît conflagrația aceasta va fi pomenită ca **ultima.** Asta nu înseamnă că toate aceste decizii sînt și cele drepte, cele necesare. Pot da exemplu refuzarea statutului de țară participantă la înfringerea Axei, României. În acest sens al actualității cred că literatura poate lumina cu eficiență realitatea. Iar înțelegerea deplină a realității este una din condițiile libertății.

— Cum apreciezi contribuția prozatorilor români la marea temă a războiului ultim mondial ? Ce cărți notabile poți cita ?

— Există fie o timorare, în parte explicabilă, fie un conformism regretabil în privința cărților privind această mare temă. Armata română, poporul român și-au dat singele și sudoarea, oamenii acestei țări și-au dat viețile lor tinere pentru a izbîndi în această teribilă înfruntare cu Răul. Noi, cei de astăzi, nu putem fi întregi dacă în fiecare judecată despre prezent și viitor nu aducem în balanță și aceste Fapte. Am senzația că participarea românilor la această încleștare cu fascismul nu este încă de deplin conștientizată și în acest sens scriitorilor le revin mari datorii. Îmi pun cîteva întrebări, mie, desigur, — de ce nu avem nu un roman ci o carte document, un reportaj istoric captivant și zguduitor despre eroismul și, de ce nu, absurditatea, unei bătălii cum a fost cea de la Oarba de Mureș ? Peste treisprezece mii de români au murit într-un spațiu și un timp incredibil de scurt pentru a cuceri două dealuri. Le-au cucerit cei ce au rămas în viață. La Arnhem, în Olanda, forte militare ale unor state ce depășesc de zece ori resursele umane ale României au pierdut aceiași număr de vieți, pierzînd bătălia. Despre aceștia a scris Cornelius Ryan o carte celebră, s-au făcut filme, se alcătuiesc studii. Despre românii căzuti pentru cauză același s-a scris puțin și stingaci. Ce așteptăm? Să vină un alt Cornelius Ryan ? El, de există, nu va veni. Are alte treburi, pe alte fronturi. Despre Ploieștii sub bombe au scris doi americani, Dugan și Stewart, cartea se cheamă **Titel wave,** asta o știe mai bine Ioan Grigorescu. Dar un autor român ? Pe cînd ? Trecerea Tisei, luarea Budapestei, străbaterea Tatrei, fapte de arme, tragedii umane, toate așteaptă să fie așezate la locul lor în memoria colectivă și afectivă a poporului nostru. Și nu doar atît. Războiul n-a început în august 1944. Războiul a început mult mai devreme, cu ani de zile. Un război cu de-a sila, într-o însoțire nefastă și o conjunctură diabolică. Și acei morți sînt morții noștri, și acele suferințe au fost și sînt suferințele noastre. Trebuie să ni le asumăm, nu le putem ignora, în istorie nu există goluri. Există greșeli, există dreptate dar goluri nu există. Noi sîntem noi și cînd am făcut bine și cînd am făcut rău, iar **a cerceta rău nu** înseamnă a-l insulți ci înseamnă **a-l asuma,** cu amărăciune dar cu demnitate și bărbăție. Unde sînt aceste cărți ? Eu nu le-am citit. O să pun și alte întrebări, important este să știi să pui întrebarea corectă, răspunsul îl vei primi. Oricum îți mulțumesc, M. Ungheanu, că mi-ai dat prilejul să-mi descopăr nemulțumirea.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (IV)

metoda rupturii, care e forma vizibilă a unei sforțări în direcția fracționismului, începu a se înfățișa, odată cu 1979, în chipul cel mai direct. Imaginea literaturii române, prelucrată de „Europa liberă", se coloră de atunci încolo foarte limpede și într-o izbitoare tradiție dogmatică : apărură, așadar, două categorii diferențiate, între care una a „liberaliștilor" și alta a „neo-dogmaticilor". Fapt este că această **poveste cu neo-dogmatici** avea ea însăși toate caracteristicile unei elaborații... dogmatice, y compris manicheismul : a vedea un fenomen (care e neindoios diversificat) cu un binoclu militar reducător al culorilor pînă la alb și negru nu este intelectualiceste de imaginat. Nu este ; însă, la diversioniști e cu putință.

Nu e vorbă, o schiță a acestei idei privitoare la neo-dogmatism exista încă de acum cincisprezece ani, pe cînd Monica Lovinescu era de părere, în 18 dec. 1969, că „s-a găsit numai M.R. Paraschivescu care, sub forma unor însemnări din «Jurnalul intim», să-și strige revolta împotriva întoarcerii strigoiului" („Unde Scurte", 1978, pg. 349). Această imagine reducționistă începu să circule cu o insistență demnă bineînțeles de o cauză mai bună ; ea porni din mediile așa-zis „disidente" ori, cum se mai spune, „liberaliste". Un succes considerabil al acestora, zicea Monica Lovinescu (în 19 ian. 1985) era „modificarea în Occident a imaginii României", imagine zuvrăvită în nuanțe, precum se știe, dintre cele mai sumbre. Cum s-ar produce, așadar, o asemenea mistificație a unei imagini culturale ? Metodele sînt numeroase, intiia dintre ele fiind aceea a infățișării, în chip de valori „disidente", a unor autori care se află în România și ar putea corespunde ideologiei diversiunii (am citat prefețele unor romane, apărute, din 1982 pînă astăzi, la Paris). Apoi, teza teroristă a „persecuțiilor", conduse de un grup de „neo-dogmatici" care ar ilustra, impotriva majorității liberaliste, o doctrină oficială. Acești neo-dogmatici ar fi „lipsiți de talent" și puterea ar asculta docilă numai „elucubrațiile citorva jandarmi cu talent limitat" (precum susținea Edgar Reichmann, în „Le Monde, 22 iunie 1984, pg. 3). Ei ar fi, continua acesta, „condamnați" de „zdrobitoarea majoritate a intelectualilor", intrucit ar exemplifica „cea mai reacționară, cea mai obscurantistă dintre ideologii", mișcîndu-se „sub acoperirea unui tradiționalism". Așadar, tradiționalism ; aceasta este cheia. Metoda rupturii în acest sens merge în grupul „Europei libere", către eliminarea, adică, a unei tradiții literare românești care ar urma să fie înlocuită cu aceea a unui cosmopolitism care acum nu mai spune nimic nici măcar în Occident. Această înfruntare dintre „tradiționaliști" și „moderniști" (cum le zicea cineva) e, se vede aceasta, rezultatul unei adînci diferențieri politice, unde diversiunea este amestecată cu mîinile pînă mai sus de coate.

Odată cu 1979 și pînă către 1983, „Europa liberă" stabili un model negativ foarte ispititor, il repetă obsedant și sfîrși prin a considera că acest model e cu totul consacrat, mai ales că ideea ar fi fost ca acesta să funcționeze pe intervale lungi de timp, vehiculat în principal de către „generația tînără". Prin urmare, terorismul diversiunii susținea, pe tema culturii, următoarele propoziții. În România, majoritatea publicațiilor, editurile, mijloacele de mass-media în sfîrșit, ar fi controlate de un grup foarte redus, denumit „grupul celor 22 și ceva". Acest grup ar fi alcătuit din autori în general fără vocație ori cu talent, vorba lui E. Reichmann, „limitat" ; ei ar fi „naționaliști", „neo-fasciști" și „neo-dogmatici" (din motive care nu sînt dezvăluite). Doctrina acestora ar fi „protocronismul", pe care, zice diversiunea, orice intelectual serios e obligat să o conteste. A propos de contestație, acest grup e, spre deosebire de majoritate, „conformist". Cînd nu e conformist, el e plagiator, cînd nu e plagiator este tracoman, cînd nu e tracoman este agresiv și cînd agresivitatea nu se mai poate exercita (căci posibilitățile de expresie nu pot să aparțină, ce Dumnezeu !, numai „neo-dogmaticilor") acest grup este tulburător al liniștii ; o „liniște" bineînțeles diversionistă. Să notăm, de asemenea, că neo-dogmaticii nu ar avea, acum și în vecii vecilor, nici o legătură cu cultura.

Nu este greu de observat că acest **model negativ** e alcătuit în chipul cel mai interesat cu putință ; el este o schemă dogmatică de gîndire care citeodată a fascinat atît de mult încît a putut să placă și altora, la unii din naivitate la alții — nu. Inutil să menționez că modelul „liberalist" nu ar avea nimic din trăsăturile aceluia „dogmatic" : el are trăsături sincroniste, ar ține cu cultura, e format, vorba Monicăi Lovinescu, din indivizi care au ales dacă nu libertatea atunci „opoziția și rezistența", asumîndu-și „riscul lipsei de notorietate, adică al anonimatului, în același timp cu sărăcia". „Trebuie ținut cont — încheie ea — de această **opoziție tăcută și aparent pasivă** (subl. n.) cînd sîntem tentați de a condamna în bloc acești intelectuali români care refuză să se constituie în intelligentsia". („L'Alternative", supliment, 20/ian. 1983). Această categorie de anonimi (și care la o însiruire completă s-ar vedea cît este de „anonimă") e prin excelență sincronistă, alcătuită din adevărații vechi dogmatici cu poziția reformulată, aderă la un soi de „opoziție tăcută" dacă nu se mișcă în conformitate cu „teza celor două cerneluri" (care e tot creația Monicăi Lovinescu). Ea ar ilustra valoarea, ar conține mai ales autori foarte cunoscuți în Occident, căci sînt traduși printr-o înțelegere, nu-i așa ?, a valorii (asupra căreia, s-a văzut, diversiunea are o părere foarte exclusivă). Și așa mai departe.

Fracționismul propriu diversiunii dă semne a se mișca organizat și această impresie e confirmată prin observația mai îndelungată a tabloului de valori al „Europei libere". Ceea ce rezultă de acolo e o listă canonică de „buni" și de „răi", unde encomiastica are funcțiunea ei bine definită și aflată întotdeauna într-o legătură directă cu tactica de moment și cu strategia de ordin general. Nimic nu e acolo întîmplător. Din acest punct de vedere, reformularea, intervenită în cursul anului 1983, în mediile „Europei libere" e cu totul semnificativă. **Metoda rupturii** părea că a creat sciziunile obligatorii și că, prin adeziuni de toată mîna și de jos pînă sus, a eliminat cu totul pe indezirabili. Era, ca atare, momentul unei **retorici a echilibrului,** constînd într-o renunțare de moment la atacurile violente, urmată de consolidarea unei elaborații, bineînțeles diversioniste, în vederea asaltului final. Retorica echilibrului, mai puțin izbitoare decît tehnicile fracționiste însă nu mai puțin primejdioasă, ocupă tabloul tactic al diversiunii un an și mai bine.

Artur Silvestri

mapamond

Din POEZIA FINLANDEZĂ contemporană

EDITH SÖDERGRAN

Torțe

Eu torțe-aprind pe-ntreg pămîntul !
Torța mea va arde
noapte de noapte în casele voastre,
va adre-n munți, sub cerul binecuvîntat al
piscurilor
și-n tundră, sub bolta cenușie.

O, torța mea, luminează chipul celor umili,
celor mințiți, înjosiți, amăgiți...
Un zel gingaș vă-ntinde mina :
fără frumusețe omul nu poate viețui nici o
clipă !

KATRI VALA

Podul

O, dacă sufletul meu ar fi stîncă de neclintit !
Dar eu sînt biată frunză firavă care așteaptă
tremurînd ziua slobozirii.
De mîna mea s-au agățat gingașe mîini de copii
din toate colțurile lumii.
Milioane de suflete țipă de crunte pătimiri,
iar sufletul meu freamătă la auzul acestui țipăt
de jale.
Iubesc oamenii, dar mă tem
că fiecare făptură ce apare pe lume
înseamnă un nou izvor de vaier.

O, dac-aș avea puterea clocotitoare a mării,
aș prăbuși cu vuietul cîntului meu
zidul ce-i desparte pe oameni
de meleagurile veșnic însorite ale firii.
Dar eu sînt numai pod, un pod fragil
în calea omului.

ELMER DIKTONIUS

Pentru cine cînt

Știu prea bine :
cîntul meu nu tuturor le e pe plac.
Nici n-am de gînd să dăruiesc emoții celor care
poartă totdeauna-n buzunarele vestonului cîte-un
Baedecker zdrențuit,
iar în cele ale pantalonilor cîte-un flaconaș cu
colonie.

Nu pentru ei mi-nalț eu cîntul
și nici pentru întreținuții lor, acei paraziți
care au nevoie de ei
ca să-și păstreze echilibrul zîmbitor.
Eu gîndul mi-l îndrept spre alții
și glasul meu de trîmbiță li-e altora menit ;
ritmurile mele, care nu seamănă defel cu
ritmurile cuminți,
sînt pentru cei flămînzi, sărmani și goi,
pentru cei ce nu știu să se descurce, nici drumul
să-și aleagă,
pentru cei care înghit orice, chiar și o coajă tare
de pîineveche,
mestecînd-o cu dinții lor ascuțiți,
cu pofta lor nepotolită, mereu neostoită, de
oameni muncitori.
Cine sînt ei, această mulțime debusolată ?
Sînt cei cărora eu le voi fi busolă !

ELVI SINERVO

Zi de toamnă

Nevăzute sînt depărtările zării,
fără hotare e-naltul azurului de toamnă.
Și stoluri mari de păsări libere se-ndreaptă
către sud.

O, libertate !

O, țipăt de adio ! Melancolia n-are dezlegare,
doar țipătul acela mai țiuie-n urechi,
în timp ce ultima fluturare de aripi s-a topit
printre nori...

O, libertate !

Acolo, dincolo de gratiile sufletului, natura
cade-n toropeală.
Pămîntul se va înveli curînd în blana iernii,
Nu, întoarce-ți chipul ! Lumea ta e între zidurile
grele ale temniței lăuntrice.

O, libertate.

în românește de
Victor Bârlădeanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„Luceafărul" în presa literară cehoslovacă

● O cuprinzătoare prezentare a revistei „Luceafărul" se află în numărul 1/1985 al revistei literare cehoslovace „Literární měsíčník". Publicația care se înfățișează în chipul unui caiet gros, de peste 150 de pagini, este una dintre cele mai prestigioase care există la ora de față în viața literară din R.S.C. : recenzia, consistentă, pe care o înfățișează „Literární měsíčník" e o probă a interesului pe care „Luceafărul" îl stîrnește în literaturile vecine.

Autoarea, Libuše Valentová, este o cunoscută romanistă care, într-o scrisoare adresată „Luceafărului", consideră că publicația românească „este la un înalt nivel și care ajută cercetătorilor limbii române să afle cele mai interesante opinii despre fenomenul literar actual". Ea adaugă, de asemenea, că urmărește revista cu regularitate, fiindu-i „necesară în predarea literaturii române la catedra de limbi romanice a Facultății de filologie a Universității Carolina".

Prezentarea pe care această cercetătoare obiectivă o face „Luceafărului" dovedește, într-adevăr, o bună cunoaștere a revistei. Ea explică, mai întîi, semnificația titlului revistei și desfășoară o scurtă istorie a celor douăzeci și cinci de ani de literatură „luceferistă". Apoi, sînt semnalate interesul publicației pentru istoria literaturii, pentru temele de anvergură politică și, de asemenea, caracterul ei deschis, destinat celor mai largi categorii de cititori. Un loc important în recenzia Libušei Valentová îl ocupă, de asemenea, problematica luceferistă dedicată recapitulărilor privitoare la ultimii patruzeci de ani de literatură română : autoarea semnalează temele specificului, ale tradiției, raportul eticului cu esteticul, înlănțuirea generațiilor literare și configurarea individualităților, toate reunite pe fondul unei imagini cuprinzătoare a fenomenului cultural postbelic. Cunoașterea solidă a vieții literare românești, interesul profund pe care îl manifestă pentru cultura română fac din Libuše Valentová o cercetătoare de primă mînă, a cărei contribuție la dezvoltarea legăturilor literare româno-cehoslovace trebuie salutată cu emoție și gratitudine.

A.S.

Cultura și istoria României — prezențe prestante în „Balcanica"

Revista italiană „Balcanica" (Storia, cultura, politica.), apare trimestrial, din 1983, sub conducerea cunoscutului ziarist-politolog Antonio Ferkov ; eleganța și sobrietatea condițiilor grafice, numărul considerabil de pagini (între 150 și 200), tematica variată și prestigiul colaboratorilor fac din „Balcanica" o publicație deosebit de interesantă pentru cele mai largi categorii de cititori, mai ales pentru cei din sfera geografică sugerată de titlu.

Alături de documente și articole de istorie, inclusiv relații italo-balcanice, de texte literare, de studii asupra fenomenelor artistice cum ar fi teatrul, cinematografia sau pictura aparținînd unor țări ca Iugoslavia, Bulgaria, Albania, Grecia etc., ținem să reliefăm spațiul amplu ce se dedică în fiecare număr fenomenelor și evoluțiilor culturale românești.

Semnificativă în acest sens este chiar o simplă semnalare selectivă a prezențelor românești în fascicolele apărute în 1983 : „Cinematografia românească" (Florian Potra), „Literatura română în Italia" (Ovidiu Drimba), „Transilvania, inimă a României" (Mariano Baffi), „Mihai Eminescu. Prezentare" (Luisa Valmarin), „Pașnicul rebel" (articol al lui Mircea Scarlat despre poezia lui Marin Sorescu).

Și în cursul anului 1984, „Balcanica" își dedică cu prisosință paginile culturii și istoriei României ; exemplificăm tot printr-o simplă enumerare, cu toate că o prezentare detaliată s-ar impune : „Dacii înainte de cucerirea romană" (Mariano Baffi), „Nichita Stănescu — 7 poeme" (traducerea aparține unor româniști de prestigiu : Marco Cugno, Vicenzo Adinolfi ș.a.) „Geo Vasile — 4 poeme" (în limba italiană), „Unele probleme ale politicii externe românești" (Antonio Jerkov) „România și Italia și crearea statului ior național" (Stefan Pascu), „Prezențe ale culturii italiene în România" (Mirella Colarieti), „Colocviul internațional franco-italo-român. Paris, 9—11 mai 1984". (Luisa Valmarin), „Octavian Goga — poetul unității naționale a românilor" (Sabina Telus).

Ultimul număr apărut (4/1984) debutează cu un comentariu de politică externă, cuprinzător și „la zi", al directorului revistei, asupra relațiilor interbalcanice ; Nicu Stanu semnează articolul „România și președintele Ceaușescu pentru dezarmare în lume". Trei eseuri, primul aparținînd lui Alexandru Mircea : „Arhitectura bisericilor din lemn din Maramureș", al doilea, lui Anton Despinescu : „Cine sînt catolicii din Moldova", al treilea, datorat Angelei Tarantino „Rolul istoric-cultural al Paliei de la Orăștie în contextul literaturii române vechi", dezbat competent și fac cunoscute cititorilor de limbă italiană, vechi fenomene de interferență cultural-artistică și spirituală ale românilor, hotărîrea pentru continuitatea și originalitatea istoriei poporului nostru între popoarele lumii.

Poetului Cezar Ivănescu i se dedică 4 pagini cuprinzînd o succintă tentativă de a defini universul liric al acestui „psalmist trubadur îmblînzitor al morții prin farmece de natură simfonică ale textului" ; urmează o microantologie de 6 poeme desprinse din volumul „La Baaad" ; „Plimbarea" (La passeggiata), „La Nymphette" „Copilăria lui Ario Paradis" (L'infanzia di Ario Paradis), „Memorial" (Memoriale), „Turn" (Torre) — două texte diferite cu același titlu.

Prezentarea și traducerea poemelor aparțin lui

G.V.

● **ÎN CADRUL** manifestărilor culturale recomandate de UNESCO, sub auspiciile Asociației de Prietenie Sovieto-Română și Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., la Casa prieteniei din Moscova a avut loc o seară culturală consacrată aniversării centenarului nașterii scriitorului român Mateiu Caragiale. Au luat parte membri ai conducerii centrale a A.P.S.R., scriitori, critici, traducători de limbă rusă din literatura clasică și contemporană, un numeros public. Au fost, de asemenea, prezenți membri ai ambasadei române.

În alocuțiunile rostite s-au evocat personalitatea scriitorului și importanța operei sale.

● **SOCIETATEA POETICĂ** din Marea Britanie a decernat premiul pentru traducere de versuri pe anul 1985, poetului, eseistului și traducătorului britanic Michael Hamburger. Premiul a fost înființat în anul 1983, în memoria lui Corneliu M. Popescu, traducătorul în limba engleză al unui volum din lirica lui Mihai Eminescu.

Festivitatea acordării premiului a fost deschisă de Alan Brown John, președintele societății, care a vorbit despre opera lui Mihai Eminescu și despre contribuția traducerilor lui Corneliu M. Popescu la cunoașterea liricii eminesciene în Marea Britanie.

Au participat oameni de artă și cultură, ziariști. Au fost prezenți, de asemenea, membri ai ambasadei Republicii Socialiste România la Londra.

● **ÎN CADRUL** celei de-a XIV-a ediții a Festivalului-Concurs internațional al cîntecului coral de la Tours (Franța), corul Casei de cultură a sectorului 5 București, a obținut un frumos succes, clasîndu-se pe locul al doilea la formațiile corale feminine. Prestația artistică a formației corale bucureștene, cea mai tînără participantă la festival, a produs o bună impresie, atît în rîndul specialiștilor, cît și al publicului.

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

Scrisorile speranței

Profund semnificativă este, pentru ceea ce înseamnă credința în puterea geniului uman de a construi și nu a distruge, întîlnirea unor gînduri peste granița temporală a secolelor și lumilor de civilizație ce le despart. Semnificativă și simbolică este o asemenea întîlnire pentru a demonstra un adevăr pe care adeseori îl lăsăm la o parte atunci cînd privim — cu justificată spaimă — la amenințarea distrugerii civilizației planetei noastre sub povara unui nimicitor război nuclear : anume că, dintotdeauna, aspirația către pace a reușit să învingă, e adevărat după suferințe și cumplite tragedii, dar, dovadă viața și lumea noastră de astăzi, voința constructivă a fost în cele din urmă mai puternică. Și este menirea noastră de a deschide poarta către lume acestor gînduri exemplare, acestor gînduri ale continuității vieții, avertismente ale înțelepciunii sau apeluri către frumusețea vieții, atemporale în măsura în care ele sînt mărturia unui etern uman, extraordinar de actuale prin dialectica istoriei și adevărul pe care ele îl exprimă.

Iată trei scrisori, concepute ca mesaje către umanitate, una datînd de la sfîrșitul secolului al XV-lea, altele de la sfîrșitul acestui secol XX. Vom regăsi aceeași credință fundamentală în puterea și virtutea păcii, într-o lume a oamenilor. Iată ce scria Erasmus în a sa „Baladă pentru pace" : „Întotdeauna grăbiți atunci cînd este vorba despre un război, oamenii se aruncă ei înșiși în fața propriei lor nenorociri, fără să-și spună că un război, odată început, nu mai poate fi împiedicat. Să ne spună cineva care este oare războiul cel mai scurt care să nu fi dat naștere unuia mult mai lung ; care este războiul care, survenind după o pace mai mult sau mai puțin lungă, nu a dat naștere la noi și noi conflicte ? Care este războiul care, crud la începutul său, n-a devenit apoi o înfiorătoare monstruozitate ?... Singura speranță nu poate fi decît pacea".

Peste timp, iată gîndurile exprimate de o scriitoare vest-germană, Luise Rinse, într-un alt context uman, istoric și tehnologic, dar, am îndrăzni să spunem, în aceeași finalitate pe care o urmărea, cu aproape jumătate de mileniu în urmă, autorul „Elogiului nebuniei" — și anume constituirea omului de cultură, al scriitorului, într-un „om al cetății" militînd efectiv și constant pentru crearea unei mentalități sociale comune, cea a refuzului violenței, războiului și urii.

„Noi, Europenii, nu mai vrem să fim protejați, căci protecția aceasta este o amenințare. Nu avem nevoie de nici o altă protecție decît aceea pe care ne-o dau libertatea și lipsa completă a oricărui armament nuclear. Nu vrem să fim integrați nici unui pact militar și așteptăm de la vecinii noștri din vest să nu mai producă nici un fel de arme nucleare. Cerem să fie desființate cu desăvîrșire toate armele nucleare ce amenință din est și vest întreaga Europă. Cerem ca toate popoarele să-și crească copiii într-un spirit de pace și bună înțelegere, luptînd împotriva oricăror prejudecăți naționaliste și ideologice, să nu se mai pună în vinzare jucării reprezentînd arme, să se interzică filmele violente în care nu este vorba decît despre plăcerea de a ucide, unde viața omului este prezentată ca neavînd nici un fel de valoare. Cerem ca oamenilor să li se aducă mereu aminte că nu sîntem aici, pe Pămînt, pentru a trăi în spaimă și teroare, pentru a ne uri unul pe altul și pentru a ne ucide. Ci pentru a fi fericiți. Iar fericirea nu este posibilă decît într-o lume de pace".

În cuprinsul acestei rubrici ne-am propus să redăm asemenea luări de poziție care definesc angajarea unei întregi generații de scriitori, creatori, oameni de artă și cultură în rezolvarea unora dintre marile probleme ale lumii contemporane. Dar, în aceeași măsură, să prezentăm și gîndurile tinerei generații de pretutindeni, completînd această imagine a chipului speranței la dimensiunile ei planetare. Căci este relevant acum, în Anul Internațional al Tineretului, să vedem cum gîndesc, care sînt visurile și aspirațiile unei generații care, la poarta secolului XXI, își revendică dreptul fundamental, cel la viață, cel la construcție în pace. Iată, tînăra Ann Wilsnack, din orașul Helena din Statele Unite, adresează o „Scrisoare deschisă către lume", citată, ca gînd exemplar, în **Buletinul de informare asupra tinerei generații**, publicație specializată în cadrul A.I.T. a Centrului de la Viena.

„Trebuie să ne cheltuim energia pentru cauza care merită aceasta. Trebuie să eliminăm foametea din lume. Trebuie să ne vindecăm pe noi înșine și să încercăm să vindecăm dezmoșteniții și bolnavii planetei. Trebuie să învățăm să folosim sursele noi de energie și să păstrăm combustibilii fosili pe care-i avem... Cauza pentru care punem și cheltuim atîta energie în a face război se datorește faptului că aceasta este un lucru întrucîtva simplu. Pentru a face război, nu avem nevoie să schimbăm starea de lucruri de acum, nu avem nevoie să creăm, să iertăm, să iubim, să fim vulnerabili. Poate este mult mai ușor să faci război și să cheltuiești banii pe armament decît să muncim împreună pentru a face din această planetă un loc de care să fim mîndri... Sîntem niște ființe umane puternice, inteligente, capabile de dragoste. Avem și noi aptitudinea de a crea planeta așa cum știm că ea poate fi...

Și astfel să fie.

Pace pe pămînt fără a războiului umbră.
Egalitate pentru toți.
Dragostea, dorința și respectul a ceea ce ne deosebește ca oameni.
O lume fără bariere.
O lume în care dreptatea să fie pentru toți.
O lume în care scopul nostru comun este să facem ca lumea să muncească pentru beneficiul nostru comun".

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CEL DE AL 11-LEA CONCURS INTERNATIONAL PIANISTIC** Frederic Chopin va avea loc în toamna următoare la Varșovia. Organizat la fiecare cinci ani, începînd din anul 1927, concursul a atras pînă acum o mie de tineri interpreți, numărînd între laureații săi o serie de străluciți pianiști, precum Lev Oborin, Marta Argerich, Thoi Song Dang sau Kristian Zimmerman și alții. Concursul din acest an va fi jurizat de cîteva dintre personalitățile lumii muzicale de astăzi, sub conducerea profesorului Jan Ekier, un nume prestigios de pianist și de pedagog, el însuși laureat în edițiile precedente. Se apreciază că vor participa între 120—140 de tineri pianiști, la fel ca și în alte ocazii asemănătoare. Din Japonia vor veni 15 interpreți, țara gazdă va prezenta un număr de șase tineri ca reprezentanți ai Societății Frederic Chopin și ai Academiei de Muzică varșoviene, iar patru pianiști vor participa cu titlu individual. Vor mai fi prezenți pianiști din Statele Unite ale Americii, U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, Austria, R.F.G., Marea Britanie, România și alte țări.

● **UN TIP DE CARTE** cu succes excepțional de piață este consacrat vinului. Scriitorii implicați în elaborarea acestor lucrări consideră că arta producerii și degustării vinului cere un rafinament deosebit, care se cîștigă prin studiu și practică subtilă, încă marele Horațiu remarcase importanța vinului, atunci cînd a spus că nimic n-a fost creat vreodată de un nebăutor de vin. Între aparițiile cele mai elogios comentate se numără lucrarea unui celebru degustător, Steven Spurrier, scrisă împreună cu un jurnalist reputat, Michel Dovaz, **La Dégustation,** publicată de editura Bordas. Sînt menționate de asemenea, Hugh Johnson, **Le Guide mondial du connaisseur de vin,** apărută la Laffont, și Michel Mastrojanni, **L'année du vin,** la Hachette. Precum se vede, cele mai mari edituri franceze participă la „competiție". Dar sufragiile cele mai numeroase ale criticii le întrunește **Le Livre d'or du champagne,** de François Bonal, scoasă de Ed. du Grand Pont, despre care Gilles Pudlowski spune că este „un veritabil monument pentru gloria vinului-rege". O carte cu un conținut literar este **Mots du vin et de l'ivresse,** de Martine Chatelain-Courtois, care „a adunat tot ceea ce trebuie să cunoști ca expresii, pentru ca să nu bei ca un idiot".

● **ACTIVISTĂ POLITICĂ ȘI SOCIALĂ,** militantă pentru emanciparea femeilor și creatoare de programe de sănătate, dar în primul rînd actriță, Jane Fonda este în sfîrșit o persoană „rangée", cu soț în senatul Statelor Unite și cu atitudini previzibile în marile probleme de conștiință. Marea ei pasiune pentru scris a fost dovedită și în cartea **Frumoasa virstă a femeilor,** în care combate o serie de prejudecăți legate de considerarea convențională a vieții și vîrstelor oamenilor. Experiența personală pe care o invocă marea actriță este supremul argument care asigură succesul ideilor sale.

● **ÎNTR-UN RECENT INTERVIU** acordat revistei pariziene **Match,** cunoscutul actor, Alain Delon, refuză ideea unei cariere internaționale, afirmînd că va prefera întotdeauna să lucreze în Franța. Aflat la San Francisco pentru promovarea unor produse de parfumerie în fabricarea cărora este implicat, Alain Delon spune că nu poate lucra în afara Franței ca actor, fiindcă are nevoie de inspirația pe care i-o dă numai peisajul francez și locurile natale. Nimic nu poate înlocui în ochii săi vederea unui riu sau colina unui deal, agitația străzilor Parisului și problematica interioară a compatrioților săi. Adaptarea într-o altă țară este o barieră pe care nu ar putea-o tenta niciodată, continuă Delon. Poate doar în condițiile în care ar fi invitat să joace într-un film alături de Marlon Brando și Jane Fonda...

● **REGLEMENTĂRI** culturale de mare efect în viața organizațiilor artistice și a instituțiilor de cultură au loc în Polonia. De curînd a fost adoptat un cadru normativ pentru funcționarea instituțiilor artistice. Sînt prevăzute, de asemenea, unii exact, căile de acțiune ale Sfatului Național al Culturii, organism consultativ care formulează opinii și recomandări în toate problemele importante ale dezvoltării culturii. El cuprinde peste două sute de creatori eminenți, avînd în frunte pe cunoscutul savant polonez, filezof, istoric și teoretician al culturii, Bogdan Suchodolski.

SCRISORI ACASĂ

Corespondență din Londra (II)

Astăzi trebuie să mă întorc la fotbal. Deci din nou voi lipsi de la jocul veveriților în arborii de tisa din Hyde Park ca să mă întorc în colții patimilor, în iarba care sparge dragoste și-n chinul întemeierilor de duminică. Englezii, care halucinează pe stadioane mult mai puțin decît noi, iubesc legea jocului așa cum își iubesc și corbii din Turnul Londrei despre care domnește superstiția că atunci cînd vor pieri va pieri și Anglia. Prin urmare au interzis consumul de alcool pe stadioane. Și cu toate astea, pe unde se duc, stîrnesc scandaluri de pomină și se încaieră cu poliția. Numai acasă sînt mai reținuți și rareori ajung la schimburi de pumni. Cel mai spectaculos lucru pe care l-am văzut la finala Cupei Angliei, cîștigată de Manchester United numai în zece oameni a fost un june, cu părul de pe gulie tuns pe trei sferturi, care trăgea să vîndă ziariștilor străini un capăt de funie, susținînd că e ultima treaptă a unei scări din Europa. Dacă-aș fi avut sterline de aur l-aș fi cumpărat ca să mă leg de un loc norocos, cu girla plină de pești și de poduri de lemn. Zic și-mi vine în minte că chiar în ziua cînd am venit la Londra am văzut la televizor marea dramă petrecută în orașul Bradford. Echipa acestei localități, liga a treia, juca ultimul meci de campionat pe teren propriu. Tribunele, pline, mai ales că formația clipe ardea în vîlvătăi. Au murit 52 de persoane promovase în liga a doua cu cîteva etape mai înainte. Stadionul, ca multe altele în Anglia, era construit în întregime din lemn. La un moment dat (comisia de anchetă n-a stabilit nici azi cauzele) o tribună adăpostind 3 000 (trei mii) de spectatori a luat foc și în cîteva clipe ardea în vîlvătăi. Au murit 52 de persoane (mulți copii) și alte 153 sînt internate în stare gravă în spital. Incendiul îl egalează, dacă nu-l întrece, pe cel produs pe stadionul Ibrox Park din Glasgow, în 1971.

Jocul rege are fălci lacome. Dar geniul său găsește uliți pentru vînt și-n traista săracului și-n coridoarele aurite unde cei puternici fac împărțeala piinii. Și de aici și clipele lui de răstăț sau de uluire, ca atunci cînd Everton a jucat la Sittard în Olanda, în cadrul Cupei Cupelor, și în momentul cînd a înscris golul cîștigător s-a pomenit pe teren cu un olandez complet în pielea goală, care tămîia cu injurături. Oricît de neduși la biserică, jucătorii celor două formații s-au înclinat, în timp ce nebunul se arunca înapoi în tribune, mai înainte ca poliția să-l înhațe

Am văzut, nu se putea altfel, și-n Anglia un frizer cu mandolină. Deci lumea-i scurtă de coadă și-i arde sufletu-n foc viu și dincolo de Dunărea de jos. Chiar mult mai departe. Miercuri, 22 mai, am urmărit meciul Finlanda — Anglia (1—1), fiind eu în orașul unde s-a născut și e înmormîntat Shakespeare. Într-un mic hotel alb, alb ca imaculata neprihănire, înconjurat de flori și de legea provinciei de pretutindeni : liniștea și înțelenirile de ev mediu. În minutul 5, cînd finlandezii au înscris și englezii au suferit un șoc resimțit ca o furtună neagră pe toată coarda arcului polar, frizerul a bușit mandolina de muchea pragului, transformînd-o în țăndări. L-am ajutut cu multă plăcere să distrugă și strunele, fiindcă egalul ăsta smuls de finlandezi este tot ceea ce nu ne trebuia nouă. Nu-mi sînt dragi veșnicii învingători, dar nici semănătorii de friguri.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
23
(1 205)
Simbătă
8 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ARCUL DE BOLTĂ

Ca o permanentă și înflăcărată, tonică sursă de lumină : acești ani care alcătuiesc perioada cea mai complexă și mai înfloritoare din istoria țării, cele două decenii sub arcul cărora viața politică, economică și socială a României a cunoscut mari prefaceri revoluționare, înnoiri care îi dau azi dreptul și satisfacția de a-și numi cu numele eroului și ctitorului ei tot ceea ce se însumează ideii de epocă, configurației și dimensiunii acesteia, spiritului profund creator care o animă și la altitudinea căruia bat inimile tuturor generațiilor. Punctul optim de pornire, deschizător de sensuri și unificator de aspirații, propulsator de scopuri și energii, capacitînd cu vigoare și trăinicie însuși viitorul, este Congresul al IX-lea al partidului, un moment crucial pentru întreaga noastră devenire și în același timp edificator pentru modul însuși de a ne privi și asuma istoria, condiția în permanentă alcătuire a propriei noastre identități. Congresul al IX-lea al partidului care, în suita de evenimente ce ne-au marcat existența, ocupă un loc central, de excepțională importanță. El își trimite în timp ecourile și face ca memoria noastră să rețină un drum eroic, tumultuos, nu lipsit de încercări, care e deopotrivă al țării și al oamenilor ei, este deopotrivă al partidului — în ipostaza și esența sa de centru vital al națiunii — și al unității, al coeziunii de gînd și fapt cu care poporul îl urmează văzînd în această însăși forța, marea capacitate de afirmare și înfăptuire a idealurilor de progres și civilizație, starea și puterea de fapt a libertății și independenței în care își făurește destinul socialist.

Ceea ce atunci era moment al devenirii este moment al realității azi, arcul de boltă al celor două decenii străbate și economie și știință și cultură și viață politică și socială și normă etică și morală, acoperă spații întinse ale existenței și se instituie în supremă măsură a unei realități și mai mari, viitoare. Cultura însăși este un spațiu inconfundabil al acestei epoci, este o cuprindere vastă și vie a spiritului ei revoluționar. Marcată, ca toate domeniile de existență și manifestare specific umană, de personalitatea de excepție a celui care prin voința întregului partid, a întregii națiuni a fost investit în fruntea partidului, în funcția supremă de secretar general, cultura românească din Epoca Nicolae Ceaușescu a dobîndit amploarea și profunzimea unui adevărat fenomen, s-a deschis în mod real către realitatea și aspirațiile vieții, reînnodînd firul tradiției și dezvoltîndu-se pe căile autentice ale valorii, ale talentului și responsabilității. Este azi de ordinul evidenței faptul că efervescența de spirit a acestor douăzeci de ani este comparabilă cu cele mai distincte și mai prodigioase momente ale istoriei culturii și artei noastre, pe filiera unor permanente creșteri și a unor definitorii împliniri. Exponențial ca expresie și precumpănitor ca destin, actul creator a putut beneficia de experiența tuturor înaintașilor și s-a constituit el însuși ca o parte inseparabilă a edificării, în plan istoric și social, a marii epopei a luptei și muncii poporului, a construcției socialismului. În mărturia pe care creația literară și artistică o lasă în timp se află toate zbaterile și frămîntările societății românești, ale omului care s-a deschis neîntrerupt spre țară și spre sine, străbătînd experiențe și momente de tensiune creatoare care-l ridică la pragul unei noi conștiințe, al unei noi viziuni despre lume și viață, în epicentrul unei necontenite și edificatoare emancipări. Prin această creația literară și artistică a primit și primește misiunea înaltă, patriotică, a formării omului nou, înaintat, și își dezvoltă neîncetat contribuția la făurirea unei opere esențiale, aceea a progresului și bunăstării materiale și spirituale a întregii țări.

Arcul de boltă al celor două decenii, *Epoca Nicolae Ceaușescu*, această înaltă și puternică răsfrîngere de inimă și conștiință, parte integrantă a istoriei noastre unice și viață reală, distinctă și prodigioasă a generațiilor care alcătuiesc azi muncă, pace și încordarea de efort și voință ale țării, viață profundă și efervescentă din lunga și prodigioasa deschidere pe care o consacră mereu viitorul și la a cărui scară se situează, prin programele și hotărîrile adoptate, cel de al XIII-lea Congres al partidului, iată, în mare, esența unui tablou de o extraordinară dinamică a reliefurilor și dimensiunii, materia densă și însuflețită a unui neasemuit orizont de inspirație și reflecție. Arcul de boltă al acestei epoci 'eagă jubiliar Congresul al IX-lea de realitatea la zi și, ca de atîtea ori, sub raza de lumină a unei astfel de sărbători, trăim cu putere și certitudine satisfacția ca și mîndria că aparținem, prin tot ceea ce facem, unui timp eroic și înnoitor. Sentimentul acesta poartă în cuprinderea sa și omagiul pe care în chip firesc îl aducem celui care cu nume și viață de ctitor a călăuzit și călăuzește un întreg partid, o întreagă națiune, un întreg popor.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei pe care, la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, au efectuat-o în țara noastră președintele Finlandei, Mauno Koivisto împreună cu doamna Tellervo Koivisto

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Vremea cărții

Întotdeauna am socotit **Biblioteca** — cea publică sau cea personală — o **Cetate** vie, a aleșilor umanității. Un loc de întrunire permanentă a minților și inimilor nobile ale omenirii. Într-adevăr: să stai între rafturi de cărți și să poți convorbi, oricînd, cu Eminescu. Și cu Arghezi, cu Bacovia, Lucian Blaga și Ion Barbu, cu Rebreanu, pînă la Marin Preda și Nichita Stănescu! Să poți alege de pe o poliță cartea dorită a unui autor, a unui mare scriitor român, sau străin, spre a o citi, ori reciti. Desi, am simtămîntul că, de fapt, nici nu există scriitori străini. Cum, „străini" ? Homer și Dante, Goethe, Tolstoi și Dostoievski, Cervantes, Shakespeare — „străini"? Prietenii, marii și statornicii prieteni de suflet nu pot fi decît de-**ai tăi.**

Reflecțiile de mai sus nu sînt, firește, doar ale mele. Ele sînt ale noastre, ale tuturor, de aici, de la noi și, neîndoielnic, din lumea întreagă. În acest moment de efervescență culturală, cînd viața nu poate fi concepută în afara cărții, a slovei scrise și tipărite. În acești ani, cînd se citește cum nu s-a citit niciodată, cu o sete pe care rotativele lumii nu o pot ostoi.

Dacă ar fi să mă opresc, bunăoară, la efortul făcut în acest sens aici, în România, în domeniul valorificării moștenirii culturale numai, de două decenii încoace, de la Congresul al IX-lea al partidului, nu mi-ar fi deloc ușor să pun ordine în atîtea tipăriturii (reeditări) de excepție. Eminescu, de pildă, poetul nostru național. De curînd a ieșit de sub teascuri volumul al XII-lea, cuprinzînd publicistica lui de la ziarul „Timpul", pe anul 1881 (Editura Academiei). Iar nu cu mult în urmă, volumul al VI-lea din: M. Eminescu, **Opere** (proza literară), la Editura Minerva. Și excelenta ediție de **„Poezii"** a marelui liric, în trei volume, semnată, la aceeași editură, de D. Murărașu. Ca și atît de utila, mereu interesanta și bogata colecție, în desfășurare, a Editurii Junimea, **Eminesciana.** Spre a mă rezuma la a aminti doar atît.

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 2-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XIV)

Modestia creatorului

N-am să cad în păcatul de a considera obligatorie modestia unui creator de frumos — ea este, oricum, extraestetică și ține de morală. De fapt, fără o conștiință puternică a propriei valori, subiectivă prin însăși forța lucrurilor, artistul ar fi de neconceput. Uneori, ultima rostire a unui creator poate fi grăitoare pentru o bună parte a vieții și raportării sale la univers. Atunci cînd Goethe cerea, pe patul de moarte, „mai multă lumină", în gura unui astfel de om aceste vorbe simple se înfiripau într-un poem adevărat. Să nu uităm că părintele lui Faust își pregătise într-un fel ieșirea din arenă printr-un aforism pe cît de tragic, pe atît de lucid : „Toate secundele dor, ultima ucide". Normal că între o astfel de pildă și aceea a lui Jarry, a cărui ultimă dorință (studiată, firește) a fost „o scobitoare" — vom vibra sufletește cu cea dintîi. Ludicul nu e bun nici în fața vieții, darmite în fața morții. De altfel, diferența de operă dintre cei doi este zdrobitoare și nu comportă comentarii. De bună seamă, acestea toate nu au legătură cu caracterul creatorului, dar într-un fel sînt elocvente pentru o viziune asupra lumii. Este îndeobște cunoscut episodul dedicației Simfoniei a III-a a lui Beethoven. Rugat de generalul Bernadotte, aflat la Viena, să scrie o lucrare pentru noul idol al Franței, compozitorul a ajuns în 1804 la „Eroica", a cărei dedicație a fost radiată la aflarea veștii despre încoronarea lui Napoleon. Toate sacrificiile făcute în timpul Revoluției franceze păreau astfel inutile. Așa se face că umila făptură Elise a rămas în muzica beethoveniană, iar marele corsican nu. „Imperiul lui Beethoven a dăinuit mai mult decît imperiul lui Napoleon", scria Romain Rolland. Ce altceva decît o etică profundă l-a determinat pe titanul de la Bonn să nu pactizeze cu despotismul, cu călcarea în picioare a demnității umane și a libertății popoarelor ?

În cultura română, întîmplarea (putem să-i zicem așa ?) face ca exemplul suprem de moralitate să fie și exemplul suprem de valoare : Mihai Eminescu. Oricît de mult s-au străduit unii în timpul vieții sale, dar și după aceea, să-i găsească deficiențe de caracter Poetului Național — nu au reușit și nu au cum să reușească. „Cel mai de seamă om născut pe pămîntul Daciei după Zalmoxis", așa cum îl numea Simion Mehedinți, a fost de o puritate morală impresionantă. Un episod aparent mai puțin important poate aduce o lumină veridică : re-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 3-a

Inedit

Tudor Arghezi

* * *

Cînd n-oi mai fi, o să-ți aduci aminte
Că m-ai mîhnit, de-ai vrut și de n-ai vrut.
Îți las pe masă cîteva cuvinte.
Cînd mă mîhneai, eu am tăcut.
Atunci pribeagă prin singurătate
Știu de pe-acum căința viitoare
Din ceasurile tale-ntunecate
Și fără leac. Dar jalea ta mă doare.

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Criteriul valorii

A devenit foarte dificil de scris despre un autor al „Generației '80" fără să-i treci în același timp în revistă și pe ceilalți confrați ai săi. Deși primii dintre acești scriitori au pătruns în conștiința criticii — și apoi și în cea a publicului — în jurul anilor '80, azi, în 1985, chiar dacă s-a mărit considerabil contingentul, chiar dacă pe parcurs — în mod firesc — au apărut și individzi mai valoroși ca unii predecesori, chiar dacă — la fel de firesc — au apărut și grupulețe în cadrul grupului, tentația de a-i aminti — măcar generic, măcar prin contrast — pe toți, atunci cînd vorbești despre unul dintre ei a rămas legitimă și s-a transformat pe nesimțite în obișnuință. Pătrunși sub formă de „desant", combatanții poartă, e drept, aceleași însemne. Diferențele sînt — uneori — calitative, dar direcția a rămas aceeași. Fapt atît de vizibil încît am fost martor cînd, în cadrul unei ședințe de cenaclu, un vorbitor, autor a mai multor cărți, a făcut afirmația șocantă cum că azi un prozator tînăr nu poate înota împotriva curentului literar, fiind cazul de a se alătura liniei evidente a „desantiștilor". Cred că în acest sentiment stă unul dintre pericolele mari la care se expun ultimii autori, autorii deceniului nostru — și uneori nu numai ei. Iată : reversul iese tot mai evident la iveală, înregimentarea estetică tot mai rigidă a dus de multe ori nu numai la anularea individzilor, dar și la uniformizarea receptînării, încît ajungi ușor să confunzi cine ce a scris.

Există o tendință perfect motivată din punct de vedere uman, dar mai puțin acceptabilă profesional, după care un critic — „om și el, nu ?" — are anumite preferințe stilistice. Se pare că autorii generației '80 au venit în întîmpinarea acestor preferințe ale unui număr mare de comentatori ai fenomenului literar, unii din aceeași generație cu ei, alții făcînd parte dintre numele afirmate cu mult înainte de a începe scriitorii deceniului nouă să scrie. Bineînțeles, premiza aceasta este valabilă numai pentru unii critici, alții simțind din instinct de politică literară că ultimul val de scriitori se constituie într-un debușeu demn de exploatat. Nu mă voi referi la aceștia conștient fiind totuși că ei există. Ceilalți, cei cu adevărat interesați de fenomenul literar ca atare, poate obosiți de textele mai „sofisticate", mai complicate oricum, ale autorilor din jurul anilor '70, au descoperit în nervul, ironia și cotidianul nemijlocit a prozei desantiste o întoarcere la simplitate. Reprezintă simplitatea în sine un concept estetic ? Eu mă îndoiesc. Dar preferințele, așa cum am arătat, țin și de om.

Această situație a dus la modă fiindcă mulți autori rezistă cu greu tentației oferite de perspectiva de a se afla în spotul luminos în care este de așteptat să-i fixeze reflectoarele criticii, dacă se aliniază respectivei maniere de a scrie. Nu este grav în sine acest lucru pentru că din grupuri omogene s-a născut nu de puține ori creatorul de excepție, cel care a făcut apoi perimată o tendință artistică : după el „nu se mai poate scrie (picta, compune etc.) **în felul acesta**

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 2-a

Legămînt de pace

De veghe stăm la tot ce-nseamnă pace
Să fie zorii-n fiecare gînd
Atît cît viața sevele-și desface
Să nu se stingă dragostea nicicînd,

Să poată fi în curcubeie scrise
Înalte zboruri pentru înfrățiri
Acest pămînt de adevăr și vise
E-ntreg prin pulsul marilor iubiri.

Să nu trăim atinși de-o întîmplare
Cît strălucește soarele măreț
Căci decît matca păcii roditoare
Nimic nu e pe lume mai de preț.

Spre lauda luminii ce-ntrupează
În rod fertil bătrînul continent
Venim prin secoli pururea de pază
Al păcii viu și nesfîrșit torent.

Cu pacea sîntem, ea e spicul vieții,
În orice loc și-n orice grai vorbim
Sub bolta grea de rouă-a dimineții
Fie-ne pacea nesfîrșit chilim.

Pavel Pereș

Odă de gardă

Poetul trebuie să fie
la temelia țării lui
cu pace și cu bucurie
ca despre el să poți să spui

acesta este rouă clară
acesta-i piatră de hotar

fără amestec din afară
și ginduri rele-n buzunar

și țara-și leapădă toți mimii
ce patria și-o mizgălesc
nu suntem ultimii nici primii
poeți în neamul omenesc

Ion Nicolescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Forma ca viziune

După două substantiale studii de sinteză dedicate unor fenomene ale artei italiene, **Futurismul** (1973) și **Cetatea ideală în viziunea Renașterii** (1978), Grigore Arbore a publicat recent un al treilea, **Forma ca viziune**, (ed. Meridiane 1985). Este o carte despre baroc, văzut prin prisma frămîntătoarei și multiformei opere a lui Gian Lorenzo Bernini. Un stil, o epocă, din perspectiva unui artist reprezentativ, fără îndoială prodigios, atît în sine cît și ca „voce" autorizată și autoritară a vremii, fără a o defini totuși în totalitate, fie și numai pentru că acest complicat secol al XVII-lea, în cuprinsul căruia coexistă Poussin și Rubens, Rembrandt și Velásquez, Inigo Jones și Borromini etc. este, în artă, locul tuturor contrastelor, exceselor și temperanțelor posibile din al căror amalgam se desprinde aparent insolvabila dilemă : clasic sau baroc ? Grigore Arbore își explică de la început opțiunea și metoda, operațiunile delimitativă întrutotul necesară pe fondul unei acumulări tot mai impresionante de lucrări exegetice consacrate barocului.

În definirea punctului său de vedere, autorul e foarte limpede, pe alocuri chiar tranșant, el manifestînd vă-

Mihai Ispir

Continuare în pag. a 6-a

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Un vers românesc știut (I)

În luptă cu vuietul motoarelor răzbate vocea stewardesei, care ne invită să ne punem centurile și să nu fumăm : avionul va decola în cîteva minute cu destinația New York. Împreună cu profesorul Dinu Giurescu, plec în Statele Unite și în Marea Britanie, pentru un ciclu de comunicări, discuții și întîlniri cu istoricii americani și britanici, axate preponderent pe contribuția României la zdrobirea fascismului. Acum, în acest tub metalic care vibrează sub forța motoarelor, îmi trec prin minte, ca într-un film, crîmpeie din zilele ce au precedat plecarea noastră și pregătirile pentru ca această solie despre bravura românească, înscrisă în una dintre cele mai glorioase pagini ale trecutului național, să izbîndească în optime conditii. Ca întotdeauna cînd cineva mă cinstește cu încrederea, mă simt cuprins de teama că nu o voi îndreptăți. Îmi evaluez lucid posibilitățile : de ani de zile studiez istoria lui 23 August 1944 și — sînt oare prezumțios ? — mă simt acasă în această problemă ; mă știu deficitar la capitolul fonetică engleză (îmi aduc aminte că, în fața cuvîntului „decisive", mă întrebam unde este i și unde este **ai**) și încerc să mă liniștesc : Henry Kissinger însuși, care nu a izbutit să dobîndească o pronunție oxfordiană, a spus, iritat de o convorbire cu diplomații britanici, care, vorbind ca la un curs de dicțiune, voiau astfel să-i pună într-o situație de inferioritate, că „acești domni dacă ar fi sculați din somn la patru dimineața ar vorbi ca toată lumea !" Da, dar eu nu sînt Kissinger...

Ajungem la New York ; ne întîmpină înimosul director interimar al Bibliotecii române, Aurelian Paraipan. La hotelul unde sîntem găzduiți pentru o noapte, întîlnesc pe Andrei Busuioceanu, cercetător la Institutul de istorie „N. Iorga", care efectuează, ca bursier, un stagiu de documentare. Prezența lui aici este semnul preocupării statului nostru pentru asigurarea unui înalt nivel de pregătire profesională a tinerelor cadre. E fericit : a descoperit, într-o colecție particulară, circa 180 de documente adunate de Ștefan D. Grecianu (1825—1908), dintre care circa 50 sînt din perioada anilor 1526—1700. La o primă verificare, cu mijloacele de informație aflate la Biblioteca Congresului (Washington) ele apar drept inedite. Sub rezerva confirmării la București, mi se pare cea mai importantă descoperire făcută în S.U.A. în domeniul medievisticii, după cea, recentă, a lui Virgil Cândea : manuscrisul original al **Istoriei Imperiului otoman** a lui Dimitrie Cantemir.

A doua zi zburăm la Columbus (Ohio), unde încep lucrările întîlnirii anuale a Societății de studii române. Este cea de a 11-a de la întemeierea acestei Societăți, a cărei existență este încă o mărturie a viului interes pentru România, istoria și cultura ei. Programul este remarcabil de bogat și variat : sînt înscrise peste 30 de comunicări, grupate în următoarele secțiuni : istorie veche și medie ; România în secolul al XIX-lea ; România în secolul al XX-lea ; sursele culturii politice și economice în România ; conducerea politică în România și Balcanii ; lingvistică română ; literatură română ; poetică ; întîlnire cu Brâncuși și Eliade ; etnologie-etno-

FL. Constantiniu

Continuare în pag. a 6-a

Lăzăriștii

La ora cînd bem lumină din cupe de magnolii, Cișmigiul este plin de elevi în bleu-marin. Se deschid ferestrele primăverii prin floare și, copilărindu-ne puțin, recitim paginile poznașe ale elevului de altădată, Grigore Băjenaru. Îmi stăruie în gînd un film despre cei aproape 21 000 de absolvenți „arogantii șepcilor albastre" și despre rostul lor în hotarele de grai românesc, vreme de un secol și un sfert de veac.

Înființat în primul an de domnie de către Alexandru Ioan Cuza „Gimnasiul ce este a se deschide de îndată cu acest an școlastic se va denumi gimnasiul lui Lazăr, în memoria... lui Gheorghe Lazăr cari a restituit Limba Română în dreptul seu de limbă de studii și a fost reîntemeietorul școalelor naționale din acest principat". Și în 1860, în curtea Bisericii Sf. Gheorghe Vechiu din Calea Moșilor, în baza decretului 518, se deschideau porțile noii vetre de învățămînt românesc „cu cinci săli de clasă și un laborator de fizică". Chipul apostolului din Avrig, cel ce îmbrăcase veșminte de sfînt pe Steagul cel Mare al oștirii lui Tudor, era înrămat în portalul intrării. Era un local „în stare deplorabilă", „clasa I divizionară este o adevărată vizuină, strîmtă și lipsită de lumină" notează un inspector de atunci, care spunea totuși „că-i o mare victorie". Și era.

Și numai după trei decenii, proiectul arhitectului F.S. Muntureanu prinde contur în actualul spațiu, devine **liceu model** inițiind schimbări în toate liceele țării. Schimbările au loc așa cum încă la 1865, primul director Constantin Adam, afirma „ctitorit sub numele lui Gheorghe Lazăr școala noastră va fi mîndria românilor".

Liceu de avangardă, „Gheorghe Lazăr" are primul cabinet de testare psihologică și orientare profesională în 1919, are primele aparate de proiecție cinematografică și primele cercuri științifice, iar în 1884 „publicațiunea clasei a IV-a", **Farul tinerimei.**

Ce-au fost și ce sînt cei aproape 21 000 de lăzăriști ?, iată un demers care ne întoarce pe băncile școlii de altădată. Revedem chipul palid „totdeauna așezat în lumina ferestrei" al pictorului Ion Andreescu, fața smeadă a lui Dumitru Dumitrescu, autorul primelor hidrocentrale românești, Gheorghe Dumitrescu, inițiatorul sistemului național de stații seismice, Alexandru Codarcea, cel ce-și va dărui întreaga viață valorificării resurselor metalifere, Nicolae Cernescu, pedologul de renume mondial, Mircea Djuvara, legiuitor de talie europeană, matematicianul „de harfe răsfirate ce-n zbor invers le pierzi", Dan Barbillian alias poetul Ion Barbu, omul păsărilor cerești, Elie Carafoli, geograful și poetul Gheorghe Vâlsan ori chimistul Costin Nenițescu.

Cînd rătăcim pe străzile amurgului bucureștean văzul ne este furat de siluetа unor clădiri cu multă personalitate și adesea, pe o placă de marmură ori o bucată de piatră, descifrăm numele arhitecților Petre Antonescu, I. Cerchez, Emil Prager, Ghica-Budești ori Cezar Lăzărescu și ei purtători ai șepcilor albastre. Cinci sute de arhitecți și cinci mii de ingineri și printre ultimii trebuie să precizăm cîteva nume ca Dan Giușcă, Aurel Babeș, Marius Nasta, Basil Teodorescu, Ion S. Gheorghiu, Aurel Persu, D. Hociotă, D. Chiricuță ori Al. Piru. În anticariate ori în rafturile librăriilor ne întîmpină

Ion Iuga

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

CEZAR BALTAG: «Dialog la mal»

Al zecelea volum de versuri al marelui poet contemporan Cezar Baltag incepe cu poemul **Dialog la mal.** Malul dintre două virste, malul dintre două lumi, a ființei, a neființei și, inainte de trecere, un pariu faustic, a cărui miză este Cuvintul.

La inceput a fost Cuvintul, esență a lumii. Tot cu el se sfirșește lumea, pentru a reincepe. Să ai Cuvintul, să știi Cuvintul, să faci lumea și să o desfaci. Superb orgoliu, la care Hyperion a renunțat pentru „o oră de iubire". Artă poetică, dar și artă de a trăi, iată semnificația din **Dialog la mal :**

„Iată, iți dau un cuvint / și cu el iți dau lumea / și nu-ți cer nimic / numai / să ții minte Cuvintul. // Atit. // Îți dau ințelepciunea / de a regăsi tot ce vei pierde ; / tu dă-mi numai risul / tău / pentru totdeauna // Ca și cum zilele / ar incepe deodată să zboare / ca și cum / stolul / ar fi fost mai sus // Îți dau aripi / să te iei după ele / tu dă-mi numai ultima ta / lacrimă /. Atit // Acum gata. / Am ajuns la ultima treaptă. / Îți dau noaptea lumii. / Tu dă-mi numai oboseala ta / mare. // Atit. // Îți dau flacăra / tu dă-mi numai ultima ta / bătaie de inimă // Îți dau inapoi lumea / pe care ai pierdut-o. / Tu / spune-mi numai / Cuvintul / incredințat ție. // Cuvintul. Atit". Cum se poate observa, in acest „dialog" se aude doar o voce. Aceea a ispitei, a celui care oferă luind și ia oferind. Cealaltă voce tace. Adică, acceptă confruntarea cu Cuvintul. La sfirșitul volumului, „se aude" replica din dialogul la mal. Pentru poet, esența Cuvintului promis este insăși existența lui, care garantează o nouă geneză. Poetică, dar nu numai : „Nu mai poate fi scris / pe nimic / silabele lui ard piatra // ca o lavă / ce-ți topește buzele numaidecit / nu mai poate fi rostit / niciodată // Am dat să-l scrijelesc / și de la prima literă mina / mi-a luat foc / și gura cu care am vrut să-l pronunț / s-a făcut stea // Luminează. Atit / Nimic nu poate spune / Nici măcar : Ard. / Nici măcar : Nu mă atingeți // Dar, priviți-l : e aici". Între aceste două replici se află cuprins „scenariul" condiției umane, in care obsesia fundamentală, trăită cu o rară intensitate, este Timpul. În vers alb, sau in tipare prozodice riguros respectate, cu acea aparență de simplitate a marii poezii dintotdeauna, Cezar Baltag își subordonează temele poeziei sale acestei unice obsesii. Nimic, insă, rece, excesiv conceptualizat, in poezia din **Dialog la mal.** (Editura Eminescu, 1985). Căci nu judecăți asupra lumii, pe ton oracular, sentențe filosofice (deși o filosofie a existenței se află implicată in materia fiecărui poem) comunică poetul, ci o experiență personală profund umană, coagulată din interogații chinuitoare, din disperări persistente și din răspunsuri deloc conjuncturale. Tentativa de izolare a propriei identități, de decupare a rosturilor eu-lui efemer de dobindire, in fond, a unui echilibru care să permită acceptarea existenței, nu dă naștere lamentației livrești pe tema timpului trecător și nici exclamațiilor impudice ale suferinței afișate ostentativ. Este multă măsură și decență in poezia lui Cezar Baltag, dictate de o demnitate structurală, pavăză nobilă la presiunea timpului. Chiar și atunci cind cel invocat nu răspunde, existența sa rămine ca un reper și o șansă : „Eram arșița ta la amiază / și-acum stelelor le sunt menit. / Ursitoarele mă luminează / chiar in clipa cind am orbit // E bolnav de tăcere azotul. / Cade seara. Genunile rid / iar strigătul meu umple totul / in secunda cind nu mai aud // Cornii-și strigă frunzele-n hohot. / și deodată clipele toate / se intorc și roiesc intr-un clopot / care bate / și bate / și bate // Oare trecerea noastră : un fum e ? / Te implor luminează și fii ! / Peste-o clipă se-ntunecă-n lume / și eu nu te pot Doamne trezi..." **(Eram arșița ta la amiază).** În fiecare poem care abordează tema (și teama) pierderii identității (numeroase in volum) există totuși speranța resurecției, a recistigării memoriei (a uita de tine), adică a redobindirii sensului existenței, pierdut in meandrele timpului.

Făt Frumos, dintr-un foarte frumos poem, își aude inima inăuntrul unei fintini, își recapătă astfel locul in poveste. Iar povestea, uitată un timp, poate fi din nou povestită. Mod de a spune că dacă sentimentele inseamnă suferință, absența lor inseamnă anulare : „Știa că are un chip și nu-l mai găsea / și nu-și mai găsea nici miinile cu care să-l caute // (Știa că are ochi și nu-i mai găsea / și nu-și mai găsea nici pleoapele / care să-i apere // Știa că are un drum / și nu-l mai găsea / și nu-și mai găsea nici tălpile / cu care să-l caute // Atunci și-a auzit inima / inăuntrul unei fintini / și a coborit inăuntrul ei / și s-a recistigat calul / și spada // Ca fulgerul / intr-un ulcior celest // Ca bobul de griu / care se trezește in pămint / și își reamintește dintr-odată / de la capăt / toată povestea". **(De la capăt — Făt Frumos inviat).**

Eroul acestei mereu innoite „luări de la capăt" nu este, in poezia lui Cezar Baltag, cum am fi poate tentați să credem, programați de clișeele de gindire, Sisif, nici chiar cel in lectura lui Camus. Omul din poezia lui Cezar Baltag nu este victima vreunei pedepse zeești. „Luarea de la capăt" reprezintă tocmai gestul său de ființare și chiar de revoltă, de personalizare, prin care se opune neantului. El este Orfeu, care își asumă riscul artei, in pofida interdicțiilor amenințătoare : „Nu dansa ! / i-au strigat planetele / trupului, / e ziua cind nimic nu dansează // Dacă mă opresc, / gindi, — / lumile au să mă sfișie // Nu dansa ! — / i-a strigat infernul, — azi iți dansezi inăuntrul inimii // Lumea șchioapătă — / și-a zis el — / sau / inima zeului bate aritmic ? // Nu dansa, nu dansa, / i-a strigat umbra, — / azi iți calci in picioare singele // Abia acum, in sfirșit / — și-a spus el — / voi imblinzi galaxiile // Nu dansa. / — implora lumina, — / e prea tirziu in cer : amină-ți razele / e prea tirziu in văzduh, iți ard aripile / e prea tirziu pe pămint // El a tăcut și a inceput să danseze / și incet-incet s-a urnit orizontul și au pornit / a și mișca toate / și de atunci dansează / totul imprejur / și nimic nu se mai oprește // Și iată, cad stelele" **(Orfeu — Stop time).**

Trecerea timpului este constatată nu fără durere, ca un atac violent asupra ființei, dar nu distructiv iremediabil, căci dincolo de tenebre se lasă bănuit un tertioriu solar, spațiu al epifaniei. Să vrei să vezi lumini și vei vedea, pare a spune poetul, increzător in forța Cuvintului. Imaginea călătorului care, suportind agresiunea timpului, își luminează drumul cu făclii aprinse din propriile răni, lăsind in urma sa strălucitoarea diră a suferinței, este una dintre cele mai frumoase și mai adevărate din intregul volum și exprimă, totodată, stoicismul fundamental al poetului. Cită liniște, totuși, in tragica durere de a fi : „Toate secundele / sint de la o vreme săgeți / Cineva incordează un arc otrăvit / și săgețile spintecă aerul pline de ură / nu se liniștesc decit, surd / cind își află odihna in tine // Una cite una / Călătorul își smulge din trup / zilele orbitoare / ca niște făclii ce numai / de la rănile sale adinci / se pot aprinde / și le implintă la marginea / drumului său / aici o rană de foc aici alta / in dreapta, in stinga departe la nesfirșit / pietre chilometrice făclii / ce ard / drum singerat / fosfor zăpadă soare răni de lumină //. Vine seara / și săgețile se indesesc / se lasă noaptea / și drumul se invăpăiază mai tare / vulnerant omnes, ultima necat / toate rănesc, ultima răpune / dar cită lumină" **(Călătorul).**

„Oare trecerea noastră un fum e" ? — se intreba poetul in poemul citat, **Eram arșița ta la amiază.** Împotriva unui răspuns afirmativ la această interogație fundamentală se inalță edificiul poetic din **Dialog la mal,** o variantă originală de „cintec, impotriva morții", fără vehemență, cu calmul asumării și al cunoașterii.

Șansa unică rămine poezia, Cuvintul, singurul care poate trece peste Timp. Ca in superbul poem **Orfeu,** dedicat „Lui Nichita Stănescu in eternitate", omagiu și, deopotrivă, definiție antologică a artistului : „Ce om ciudat, — / se minunau fiarele / și cit de nepămintește / cintă / de parcă ar vrea să imblinzească / oamenii // dar oamenii, ca și zeii / se știe, nu pot fi imblinziți // Ce zeu neștiutor, — / murmurau oamenii — / tot vrea să ne păcălească pe noi care de foarte multă vreme / nu ne mai lăsăm de zei păcăliți // Ce ins caraghios, — / se mirau zeii — / nu e nici om, nici fiară / nici pasăre, nici măcar arbore / și totuși pare că a fost toate astea / cindva // Trebuie să ne fie milă de el, — / au proclamat fiarele — / să-l sfișiem cu dragoste, / e doar de-al nostru / și nu mai putem suporta // E om fără indoială, are prea multe slăbiciuni / au murmurat oamenii — / nu știm ce să facem cu el, e prieten / cu fiarele / e tot mai urit pe zi ce trece, / priviți-l, nici nu mai are chip omenesc /. Numai să nu ne intreacă, / oh, numai să nu ne intreacă — / s-au neliniștit brusc zeii, — / să-l prindem repede pină nu ne intrece / și să-l facem zeu // Și toți s-au năpustit să-l inșface / și de n-ar fi cintat inainte / l-ar fi zeificat / Dar el cinta nepăsător / mai departe / și fiarele ridicau fermecate boturi spre stele / și oamenii amuțiseră de uimire / și zeii tăceau și mureau / și-nviau // Iar cind s-au dezmeticit / in sfirșit / și s-au repezit să-l prindă / el era stea de mult. Le scăpase".

Pentru Cezar Baltag, poet excepțional, poezia nu este potrivire de cuvinte, nici persiflare a realului, nici reverie romanțioasă, nici prilej de siluire triumfală a limbii, ci mod de existență, dureros asumat. **Dialog la mal** face, din plin, dovada.

Valentin F. Mihăescu

PETRE VÂRLAN: «Titus Bostan și stupina cu viespi»

Ceva din romanele populare, mai ales in fabulosul naiv și in candoarea fantastă, a trecut și in romanele mai recente ale lui Petre Vârlan pe care nimic nu părea să le anunțe in producția mai veche a prozatorului. Totuși, simpaticul ciclu al lui Titus Bostan, alcătuit deocamdată din două volume („Titus Bostan și ziditorii lumii" e intiiul, in 1981) este cu totul remarcabil și așează pe autor altfel decit pină acum. Este probabil că aventurile pe pămint și in ceruri, dacă nu chiar și in iad, ale lui Titus Bostan nu se isprăvesc aci. Totuși, atit cit este, această proză de esență picarescă și populară, vivace, alertă, cultivind sugestia intelectuală și un irezistibil umor, poate fi examinată fără teama materiei parțiale.

Acum, („Titus Bostan și stupina cu viespi", ed. Cartea Românească, 1984), prozatorul a retras pe Pămint pe neliniștitul lui reformator, pus să indrepte lumea, și care trecuse prin felurite aventuri intr-un Empireu de ficțiune, unde intra multă mitologie grecească, bineințeles adaptată unui scop umoristic. Totuși, Titus Bostan nu rămine multă vreme in Carcaliu, lingă Dunăre ; acest Lazarillo de Tormes, originar din moldava Lunca Pașcani, este hotărit să abandoneze reformele in lumea nevăzută și să scoboare legea morală in regiunea de unde provine. Ca atare, se pornește incă o dată la drum, ajutat de Ion Goldman, un soi de civil Belzebuth, altfel antrenor al echipei de football din satul dobrogean (intotdeauna diavolul este, la Petre Vârlan, ascuns intr-o indeletnicire de tot fără semnificație). Omul voiește să treacă Dunărea cu o lotcă minată de un lipovean straniu și pică, din neatenție, in ape, ajungind iarăși intr-o lume de utopie burlescă, așa cum fuseseră și cele unde nimerise mai inainte. Acum, el se găsește intr-o Republică Selenă de ficțiune, condusă de un ințelept sever care a introdus in viața curentă o teribilă austeritate. Tot ce este natural trebuie, in accepțiunea acelui dregător, să se artificializeze căci naturalele sint rușinoase și aducătoare de ispite care strică pe om. Femeile sint investmintate pauper, in haine de pinză, de cinepă sau de in, și sint tunse chilug, vorbirea se produce printr-un fel de gingurit care imită muzica, mincările sint fără nimic picant și constau in orez cu lapte, magiun cu piine și altele de același fel. Băuturi nu sint, afară doar dacă nu socotim băutură un insipid suc dulceag asemănător cidrului, un fel de mied, o apă indulcită cu miere. Această fericire paradiziacă este iluzia pură și sensul acestui episod este acela al absurdului rinduielilor raționale care exclud naturalul. Chiar și obiceiurile par a fi aci fără nici un rost și o scurtă divagație asupra nunții la selenari, ca și a regulilor amoroase, ne edifică pe deplin. Origina indepărtată a acestei mici utopii este „Cetatea Soarelui" a lui Campanella și este fără de tăgadă că romancierul a avut in vedere o sugestie de fel livresc. Nu insist asupra chestiunii, care se poate verifica ușor.

Fapt este că Titus Bostan, inzestrat cu virtuți divinatorii și apt să facă minuni, trezește pe nefericiții acestei lumi care trăiesc, precum sclavii, in edificii de aur și cu mobile de platină și de argint. Însă intervenția lui modifică ordinea lumii și in cele din urmă, omul este pedepsit de Notalp, ințeleptul care ocirmuiește pe selenarii triști, dar ii ocirmuiește fiind inconjurat, ca orice bătrin potentat concupiscent, de patru vestale cu o splendidă conformație. Surghiunul lui Titus Bostan este localizat intr-o așa-zisă Insulă a Dezolării, care este și ea tot o utopie, de data aceasta a unei populații de trindavi, un soi de troglodiți cum sint aceia din țara nemuritorilor inchipuită de Borges (aluziile livrești sint, in această proză, de efect). Nici aici Titus Bostan, care e mereu insoțit de un Antinoghen, un țircovnic care il adoră, nu se astimpără și face colosale sforțări in a-i pune pe leneși la treabă. Memorabilă e aci ideea de a pune lumea puturoasă să se dedea la petreceri, inchipuind un bal printre ruine in compania unor viețăți teratologice, de la gușteri și pină la șobolani. Un ins ridicul, „inalt de vreo trei metri, îmbrăcat in haine cadrilate, desculț și cu o bleandă de pălărie pe cap" e de un haz nebun. Călăuzit de metoda lui maieutică și purtindu-se ca, cum ar fi la Academie, Titus Bostan nu are nici de data aceasta mai mult succes și este obligat să facă incă o minune trimițind in cele patru vinturi pe filosoful Baludius, cel cu bot de cimpanzeu, arătarea care ii conducea pe trindavii fermecați. Idee dintre cele mai rele căci in acest fel omul a pierdut puterile vrăjitorești și nu mai e capabil să mai comită minuni. Este, ca atare, expulzat inapoi pe Pămint și despărțit și de Antinoghen.

De aci, miraculosul popular, ca de poveste cu Vămi ale văzduhului și cu jivine scoase ca din Fiziolog, trece intr-o pură sociologie, remarcabilă și aceasta căci prozatorul e un observator fin de moravuri și un umorist fără maliție, insă și, cum se spune, cu „ochi". Înaintind către Lunca, făcătorul de minuni trece și pe la Hirlău unde il află pe Antinoghen ; il sloboade scoțindu-l de sub oblăduirea popească, il investmintează, cumpărindu-i haine de la magazin și incalecă amindoi pe motoretă, ținind-o către Pașcani. Acolo, intiia intilnire este cu Saveta, iubita tinereților lui Titus Bostan, (care il trădase pentru altul) ajunsă insă acum femeie liberă. Oamenii hotărăsc repede să se cunune, protejați de un șef de alimentație publică, Blindu Multea, care umblă cu „Pobeda". Momentul amoros incepe cu vorbele emoționate ale lui Titus : „Ca Ulise mă reintorc la tine, Penelopa mea dragă". Apoi, indrăgostiții cad in farmec ascultind glasul indrăgitului interpret de romanțe Costică Furnică (sensibilitățile se exprimă aci sub forma ascultării de cintece de pahar, reproduse la patefon, ori prin cintat in gura mare, la ieșirea din circiumă). Nici Antinoghen nu stă degeaba, el dansează, cu o duducă părăsită, dansuri malagambiste. Odată treburile amorului orinduite, Titus Bostan se așează pe reforme. Mai intii, își procură, cu imprumut, o „Pobedă" cu șofer spre a impresiona pe concetățeni, apoi emite zvonul că, impreună cu Antinoghen, „vine de sus". În Lunca Pașcanii, care ar trebui să fie, in optica lui fourieristă, un fel de viitor paradis terestru, omul benchetuiește impreună cu Plăvanus și Bălanus, șefii abuzivi ai țăranilor din acea așezare. Gazdele acestui sabat, pe care Titus Bostan il privește cu ochi nemilos, sint niște simpatici băutori care puneau copiilor in biberoane vin de fragă. Nu lipsesc inspecțiile misterioase pe care Titus Bostan și insoțitorul le fac pe cimp și prin localitate, producind emoție. Un incendiu teribil care se leagă și de dispariția celor doi escroci (Plăvanus și Bălanus, nume, in treacăt fie zis, imposibile) il aduce pe Titus in chip de lider agricol și de aci și pină la organizarea Edenului pe care il visa nu mai e decit un pas. Însă acest pas nu se produce, căci omul este cercetat din pricina bănuielii de crimă (el i-ar fi vindut pe cei doi dispăruți lui Belzebuth in persoană) ; virit intr-un ospiciu, căci povestise intimplările fabuloase de mai inainte, scapă cu greu și, impreună cu Antinoghen, pleacă in lume, deziluzionat și de Saveta care se avea bine cu Blindu Multea. Aci scăpăm, deocamdată, de Titus Bostan care este sigur că nu se va liniști : conformația lui picarescă il impiedică. În tot cazul, omul este memorabil și aci meritul este fără indoială al prozatorului care l-a ales bine și l-a pus și mai bine in cele mai extravagante dintre situații. Petre Vârlan are o insușire remarcabilă in a vedea fabulosul in viața cea mai obișnuită, inventind o simpatică teroare, de drăcărie populară, care era și la Apostol Gurău in „Defonia". Atunci cind invenția este cultă rigoarea e impunătoare. Și in popular și in cultivat romancierul e, cum se zice, la el acasă. Însă felul lui de umor e aproape inimitabil, intemeiat pe o precizie englezească de elemente sacre și profane. Un paracliser, de exemplu, află soluția sanctificării : „să se retragă in pădure și să ție post. Dacă nu se sfințește, atunci să mai ție post vreo patruzeci de zile rezistind ispitelor a zece mii de draci". Ispitele constau in fripturi și in șprițuri.

Pretutindeni, mari grozăvii sint pronunțate cu un calm rece. Cineva trece, intr-un rind, pe lingă o crișmă „unde cei mai rafinați dintre pășcăneni degustau rachiuri naturale, drese cu acid sulfuric, furat de circiumarul clandestin de la depoul de locomotive". Pe Blindu Multea il salută, cind merge in „Pobedă", toți ; insă toți așteaptă, in secret, să sosească bineințeles americanii (sintem indată după război). Prozatorul spune cu un aer inocent cele mai teribile prăpăstii, scoțind efecte din această zăpăceală sublimă, de omnisciență cu ochi candid. Lumea aceasta are ceva din bulimia festivă și din alcoolismul hieratic sadovenian, fără nimic izvorit din arhaic, insă cu o indicibilă umoare moldavă, lentă, de admirabil povestitor.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

SUBSTANȚĂ ȘI FORMĂ

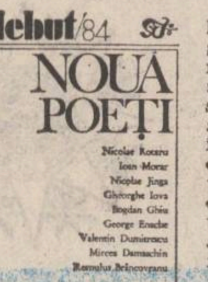

VIZIUNEA UNEI MIRIȘTI ALBE. Nicolae Jinga face parte din stirpea rară a poeților vizionari și iluminați, condamnați să viețuiască mereu unul sau mai multe anotimpuri intr-un iad lăuntric din dorința febrilă și chinuitoare de a pătrunde prin duhul poetic ceva din taina ființării lor. La acest tip de poeți in primul rind s-a gindit, desigur, Blaga văzind in orice carte o boală invinsă, preschimbind zbuciumul infernal in cintecul paradisiac al poeziei prin „tortură poetică" și har al cuvintelor : „O noapte albă cerne solzi pe pleoape / eu insumi nu zăresc adeseori / decit pămint acoperit de ape / după topirea marilor ninsori // ating un ram de dincolo de fire / și mugurii suave gheare scot / pare eden adus din amintire / sau neprimită ardere de tot // pare un smoc de iarbă translucidă / intins nemărginirii ca un dig / și fluture plutind in crisalidă / pe valuri inefabile de frig". Ocupind in volum spațiul cel mai amplu, cele aproape 50 de pagini și peste 50 de poeme ale „cărții" sale conturează limpede debutul unui poet de o factură aparte, spiritualizat și obsedat de misterul existențial, deosebit de corul „intelectualo-ironic" ce se străduiește a domina astăzi poezia tinerilor, preocupat mai mult de mecanismele textului decit de ideile lui și căruia „marile teme" i se par, asemeni vulpii strugurii, acre și demne de tot hazul. O poezie ca a lui Nicolae Jinga are astfel „șansele" să pară in context desuetă, deși substanța ei de viziune autentică a sentimentelor o așează in afara oricărei mode. Este adevărat insă, că la debutul său, poetul e evident incă tributar formei prozodiei tradiționale, melodiei liricii antebelice indeosebi și unor structuri sintactice imbătrinite, după cum e evident efortul său de a găsi o formulă personală, modernă, de comunicare mai abruptă a emoției. Forța viziunilor sale pierde prin mult prea atenta cizelare a versului, se diminuează alunecind prin serpentinele rimelor pe care meticulozitatea autorului le urmărește cuminte. Este necesar aici curajul ruperii de canon in favoarea șocului direct al cuvintului liber de versificație.

Bintuit de neliniști, revolte și intrebări la care caută mereu un răspuns năzuind spre o esență inefabilă („E ceva undeva care nu-i și-ar putea foarte bine să fie"). Nicolae Jinga e un poet al exaltării, al elanurilor profetice („sint beat de muzica acestui veac / de n-ar fi orga sufletului spartă / mi-aș vinde stropii singelui de leac / pentru leproșii biciuiți de artă") și al recăderilor deznădăjduite („Nimic nimic — o stare austeră, un rău de / mare acuzat la mal, miros de singe dintr-o altă eră / — sacrificarea mielului pascal"), un poet al tensiunii insuportabile a stărilor contrarii formind un tot asemeni emisferelor de Magdeburg, ceea ce dă lesne eului sentimentul unei pierderi a identității, incertitudinea existențială a trăirii intr-un permanent paradox : „Antipozi de mercur — transparenți, volatili —, arătind cind o mare cădere, / cind un salt imposibil de-nalt prin barajul de viduri și sfere. / I-am zărit, ii salut, reapar și dispar inghițit in adinc de clipită — / sint doi orbi care joacă această partidă de șah nesfirșită. / Un virtej general, amețeli de școlar debutind pe-ale muntelui creste — / dacă n-ai inteles din ce vinturi și nu-i, cu atit mai puțin inteleci din ce pipăi și este."

Spirit muntean, imprevizibil in limbaj și ager in dialectica schimbării de semn a stărilor de spirit, stăpinit de acea reverie lucidă arsă de gind pină la halucinație, atit de deosebită de dulcea visare moldavă amestecind somnul și veghea laolaltă, Nicolae Jinga are de luptat pe de-o parte cu propria-i cerebralitate ce-l impinge insistent spre „lirică de idei" și „discurs filozofic", iar pe de alta cu capcana bunei tehnici a versului clasic in care relieful comunicării se uniformizează in fluiditatea muzicalității exterioare și unde imagismul său exacerbat estompează imaginile cheie ale poemului. Pe scurt, un poet interesant, ardent și substanțial, aflat in plină căutare a autenticei rostiri de sine.

Alexandru Condeescu

„Nouă poeți" ; Editura Cartea românească, 1984

Zilele creației literare pentru copii și tineret

● Sub acest generic, in zilele de 30—31 mai și 1 iunie a.c., s-a desfășurat la Bușteni programul manifestărilor educativ-literare ale celei de a III-a ediții a Festivalului Național al Literaturii pentru copii și tineret, organizat de către Consiliul de educație politică și cultură socialistă al orașului Bușteni, in colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R. — ediție dedicată implinirii a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R. și Anul Internațional al Tineretului.

Programul Festivalului a inclus o serie de manifestări cultural-artistice și s-a bucurat de prestigioasa participare a scriitorilor, a unor personalități din județ și oraș, precum și a unui numeros public alcătuit in cea mai mare parte din tineri — elevi ai școlilor din localitate, profesori, educatori și iubitori ai literaturii dedicate tinerilor.

Deschiderea Festivalului a avut loc joi 30 mai a.c., in sala Școlii profesionale, prin cuvintul de bun-venit adresat oaspeților de către Frețani Ion, secretar-adjunct al Comitetului orășenesc P.C.R., după care Mielu Codescu, secretarul Comitetului orășenesc al P.C.R., primarul orașului, a rostit un emoționant cuvint de deschidere. În continuare, au luat cuvintul : Constantin Chiriță — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R. și Gh. Spineanu — șeful secției propagandă al Comitetului județean P.C.R., precum și eleva Stănică Maria care a prezentat salutul pionierilor. Pe 1 iunie a.c. s-a ținut colocviul cu tema **Literatura pentru tineret și copii la sfirșit și inceput de mileniu** la care și-au dat concursul, prezentind comunicări și participind la discuții următorii vorbitori : Ion Hobana, Constantin Chiriță, Ivan Metodiev (Bulgaria), Mircea Sântimbreanu, Radu Theodoru, Miodrag Miloș (Pančevo — Iugoslavia), Gica Iuteș, Ivan Draci (Ucraina — U.R.S.S.), Alecsandr Ebanoidze (Gruzia — U.R.S.S.), Voicu Bugariu, Haralamb Zincă și Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care a mulțumit participanților la colocviu, subliniind insemnătatea acestei intilniri.

În incheierea manifestărilor a avut loc festivitatea de premiere a laureaților din cadrul concursului de creație, inițiat de către Consiliul de educație politică și cultură socialistă al orașului Bușteni, impreună cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R.

La toate aceste manifestări au participat următorii scriitori : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor ; Alexandru Balaci, vicepreședinte ; George Bălăiță, vicepreședinte, directorul Editurii Cartea Românească ; Constantin Chiriță, vicepreședinte ; Domokos Geza, vicepreședinte și director al Editurii „Kriterion" ; Ion Hobana, secretar al U.S. ; Marin Sorescu, secretar al Asociației Scriitorilor din Craiova ; Radu Tudoran, membru in Consiliul de conducere ; Mircea Sântimbreanu, directorul Editurii Albatros și secretar al Secției de literatură pentru tineret și copii ; Traian Iancu, director al U.S. ; Corneliu Leu, redactor-șef adjunct la Contemporanul ; Viniciu Gafița, redactor șef al Editurii „Ion Creangă" ; Andi Andrieș, directorul Editurii Junimea, din Iași, precum și următorii scriitori : Costache Anton, Eugenia Tudor Anton, Marta Bărbulescu, Rodica Ojog-Brașoveanu, Voicu Bugariu, Virgil Chiriac, Aurelian Chivu, Ioana Creangă, Viorel Grecu, Dumitru M. Ion, Gica Iuteș, Carolina Ilica, Gabriela Negreanu, Ion Dan Nicolescu, Constantin Stănescu, Corneliu Șerban, Radu Theodoru, Titus Vijeu, Haralamb Zincă. Din țările socialiste prietene au participat următorii scriitori : Ivan Metodiev — Bulgaria ; Mariana Grznárová — Cehoslovacia — Bratislava : Alexandr Ebanoidze și Ivan Draci — U.R.S.S. ; Miodrag Miloș — Iugoslavia.

Premiile concursului de creație : Juriul concursului, alcătuit din : Constantin Chiriță (președinte), Eugenia Tudor Anton, Costache Anton, Viniciu Gafița, Gica Iuteș — membri, a hotărit acordarea următoarelor premii : Premiul I al Festivalului — Valentina Teclici (bibliotecară, Galați, pentru poezie) ; Premiul II : Georgeta Pantelimon (cenaclul „Cezar Petrescu", Bușteni) și Stănică Ruxandra (elevă Școala nr. 1 Bușteni) — pentru poezie ; Premiul III (proză) : Petre P. Milu (Cenaclul „Cezar Petrescu", Bușteni) și Valentina Teclici (Galați). Au mai fost acordate următoarele mențiuni : Mihaela Popescu, Nicoleta Raicu, Magdalena Bratu, Otilia Văsii — pentru poezie (Ploiești).

Simion Bărbulescu

Vremea cărții

Urmare din pag. 1

Dar „Istoria literaturii române, de la origini pină in prezent", de același G. Călinescu? Această carte de căpătii a scrisului românesc, acest roman al spiritualității noastre, din nou la indemina cititorului, intr-un tiraj pe care autorul ei l-ar fi socotit fabulos (epuizat deja, ceea ce vorbește de la sine despre actualul climat cultural din țara noastră). Dar marile cărți ale lui E. Lovinescu? Acest alt corifeu al criticii literare românești dintre cele două războaie mondiale, de talie europeană. Mă gindesc la seria lui de **Scrieri,** intre care și „Istoria literaturii române contemporane", in 3 volume. Ca și la seriile de **Opere** din creația marilor figuri ale literaturii române, de la Dimitrie Cantemir și Miron Costin, la Constantin Negruzzi și Vasile Alecsandri, la Ioan Slavici și Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu și Constantin Dobrogeanu-Gherea, Garabet Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Pillat... De fapt a fost reeditată in acești ani aproape intreaga noastră literatură de excepție, și pusă astfel la indemina cititorilor, a cercetătorilor ei, in impresionante ediții, fie științifice, cu riguros aparat critic, fie in colecții de masă (in excepționala și indrăgita Bibliotecă pentru toți, de exemplu). Un adevărat **corpus** al scrisului românesc, de la cronicari pină in zilele noastre. La care să adăugăm edițiile bilingve din marii scriitori români, patronate de Editura Minerva, ce introduc valorile noastre naționale in circuit universal.

Cind vorbim de moștenirea cultural-literară insă, trebuie să avem in vedere și traducerile sistematice din alte literaturi, acoperind toate zonele geografice ale lumii și punind pe această cale la dispoziția cititorilor chintesența valorilor universale. În această privință, Editura Univers s-a dovedit in toți acești ani, o fereastră spre toate zările planetei noastre. Și nu numai Editura Univers.

Dar imi vin in minte alte ediții, nu puține monumentale, din cultura, literatura noastră clasică. „Getica" lui Vasile Pârvan, această profundă protoistorie a noastră. Ca și opera lui Nicolae Iorga, „Tezaurul de la Pietroasa", in cadrul operei lui Alexandru Odobescu, cărțile lui N. Cartojan privind literatura română veche. Ca și seriile de albume din creația marilor noștri pictori, sau din aceea a maeștrilor lumii, atit de căutate, ale Editurii Meridiane, volumele de exegeză consacrate lor. Orice enumerare de titluri fiind, dealtminteri, fatal lacunară, cind vizează — intr-un spațiu atit de restrins — valorificarea moștenirii cultural-literare in acești rodnici 20 de ani din urmă, in țara noastră.

La noi, astăzi mai mult decit oricind, este vremea **cărții** și a **bibliotecii.** Avind de unde și ce alege. Literatură națională, ca și universală, intr-un autentic concert al spiritualității umane.

Cit despre efectiv marile tiraje, devenite obișnuite la noi, ce să zicem ? Oricit de mari, ele rămin mereu „mici", intr-atit a ajuns slova tipărită — prietenul nostru nedespărțit, de toate zilele. Ceea ce este un insemn al acestei vremi, vorbind elocvent despre noi.

Criteriul valorii

Urmare din pag. a [illegible]-a

fără a te transforma in epigon". Și, să nu uităm, autorii generației '80 prin forța lucrurilor, dar și prin calități certe vor fi maeștrii de miine. Dar, mi se pare, este un examen critic dintre cele mai dificile depistarea autenticului din multa materie mimetică, materie care asemenea unui mil ii trage cu timpul la fund pe cei care nu au destulă forță de a se ridica deasupra ei. Este un examen dificil pentru că el cere detașare, putere de anticipație, discernămint, forța de a te despărți chiar de propriile-ți preferințe (ca să nu spun plăceri). Este un examen critic dificil și pentru că acela ce se apleacă asupra unei direcții literare n-are voie să uite că, oricit l-ar satisface aceasta, mai există și alte drumuri, alte ipostaze, alți reprezentanți care își urmează destinul lor și care trebuiesc priviți ca atare.

Atunci cind se spune că arta unui anumit moment istoric este un document de evaluare complexă a stadiului dezvoltării societății respective, se uită uneori că alături de faptele nude, cu valoare arheologică, trebuie luat in considerare și rafinamentul (in sensul cel mai nobil al cuvintului) la care a ajuns transfigurarea artistică a realităților prezentate.

Aceasta este ambianța in care pășește in librării (aproape simultan cu două cărți) Bedros Horasangian. Despre autor știam cite ceva din prozele publicate prin reviste. Atit. Citindu-l (și) in volum, genul proxim mi-a apărut limpede de la primele pagini. (Să-l mai repet ?) Dar la fel de evidentă mi s-a relevat și diferența specifică. Ea nu mă contrazice in afirmațiile generale de mai sus : diferența ține de calitate. Bedros Horasangian trădează și experiență de viață și (multă) experiență livrescă (dar mai ales cea din urmă este prezentă in bagajul mai tuturor „noilor veniți") ; Bedros Horasangian are un ochi format și știe să culeagă din „cenușiul cotidian" faptul relevant (nu este singurul, puteți spune) ; Bedros Horasangian știe să fie duios și chiar sentimental, dar, in același timp, asemenea bravării timidului, ironia (și autoironia) strivesc repede orice alunecare spre melodramă (ca și ceilalți confrați de generație, veți spune iar. Însă eu aș indrăzni să amintesc, ajunsi la acest punct, că melodrama face foarte frecvent parte din cotidian și ține de priceperea și curajul autorului să-i găsească locul in pagină. Bedros Horasangian are acest dar). Proza lui Bedros Horasangian conține un fior existențial autentic și prin aceasta se inrudește cu proza bună a acestui moment literar, făcind un salt de generație.

Am impresia că proza noastră trăiește un moment literar in care a devenit obositor (chiar dacă necesar) să repetăm mereu că avem autori care dau eșantioane bine șlefuite, care eșantioane adunindu-se multe-multe se alcătuiesc in imagini tot mai globale și mai veridice. Dar aceste bruioane nu rămin decit ceea ce sint in realitate : cioburi (autentice) ale unui intreg. Bedros Horasangian este unul dintre cei care, judecind după cărțile publicate, poate ataca pe un drum propriu acest intreg, părind să existe șanse reale de a-l ajunge.

Șezătoare la Vișeu

Sub cupola inaltă a unei primăveri blinde și dulci, cu văi abia inflorite, s-au intilnit la Vișeu de Sus, in Maramureș, in Anul internațional al tineretului, scriitori tineri și membri ai redacției revistei bucureștene **„Neue Literatur" : Hellmut Seiler** din Tirgu Mureș, **Helmut Britz, Hildegard Mark** și **Claus Stephani** din București. Acțiunea, organizată sub egida Uniunii Scriitorilor din R. S. România și in colaborare cu Școala generală nr. 1 și Liceul industrial nr. 1 din Vișeu, a căror formațiuni de artiști amatori au contribuit substanțial la această intilnire, a fost atit pentru vișeuanii-țipteri, cit și pentru cei veniți să citească din lucrările lor, un eveniment cu totul deosebit.

După cuvintul de deschidere a directorului casei de cultură, **Ioan Mihăiescu, s-a citit poezie și** proză, cel mai mare succes obținind **Anton-Joseph Ilk,** un tinăr autor de grai țipțăresc, autohton, din al cărui volum, apărut recent la Kriterion, „Tipțărul cu scara", Claus Stephani a citit citeva snoave in graiul muncitorilor forestieri de pe Valea Vaserului.

Programul artistic, care a urmat in regia invățătorului **Adolf Atzberger,** a fost o impresionantă trecere in revistă a formațiilor germane-țipțărești din Vișeu : corul mixt (dirijor prof. **Attila Deak)** și formația de dansuri ale elevilor (inițiată de invățătoarele **Traute Simon** și **Juliane Feher)** apărind in culorile vii ale frumosului port popular țipțăresc.

Mai trebuie neapărat amintit și sketchul „Viteză la invățătură", in care, sub regia prof. **Christa Müller,** au apărut elevii-actori **Diane Schiesser** și **Werner Kreiter** și contribuția formației muzicale „Edelweiss" (alt nume nici nu s-ar fi potrivit mai bine acestui grup, care, fiind dirijat de **Anton Traxler,** cintă muzică românească și germană).

Programul literar s-a incheiat, deci, cu un „Liederstrauss", un buchet de cintece, care a fost oferit tinerilor scriitori, oaspeți ai vișeuanilor, intrucit florile, in acest ținut nordic, acum abia incep să apară. Toți cei prezenți in sala mare a noii case de cultură au fost de părere că asemenea serate — imbinări fericite ale „Cintării României" cu manifestările consacrate Anului Internațional al Tineretului, ar trebui să mai aibe loc.

Ion Bucovineanu

DICȚIONAR ROMÂN DE FAPTE ȘI SENTIMENTE

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

DOCTOR DE ȚARĂ, DE OAMENI, DE SUFLET...

Undeva, soarele scăpăta, trasînd umbre lungi peste acel plai, uitat, parcă, de cartografi de la zidirea lumii. Un bătrîn orbecăia lîngă un izvor pilpiind cristalin, curățindu-l ca pe o clepsidră în grija lui rămasă. Ajunsesem la Văsoaia, ancestral sat din Apuseni. Căci sub numele acesta însemnat și el numai pe cele mai minuțioase hărți, mai stă tăinuit de milenii un altul, atît de „vetust", dar și de „banal" prin frecvență, încît cei ce ar fi trebuit să excalme, l-au pronunțat cu literă mică : „ciocul grădiștei".

— E plină țara de Grădiști, constată ciceronele nostru, medicul Florin Birnețiu, dar o denumire cum asta, a unui ciudat platou izolat, purtător și de alte tulburătoare semne, ar fi trebuit să atragă mai mult luarea aminte arheologilor, pe care i-am tot invitat spre a vedea cu ochii lor.

Dacă vii nepregătit, fără să-l cunoști cît de cît, e în stare să te țină într-o continuă uluială acest doctor Birnețiu. Cînd l-am văzut prima dată, prezentînd cu nonșalanță calitățile cailor și vacilor și oilor, aduse spre premiere de codrenii Zarandului la o sărbătoare păcurărească, mi-am zis că trebuie să fie doctor veterinar, judecînd după competența aprecierilor, dar și după satisfacția cu care îndeplinea acea însărcinare.

Nu era însă decît în exercițiul unuia din diversele sale „hobby-uri", dar toate subsumate supraviețuirii satului de munte. Birnețiu vrea ca satele Apusenilor, și între ele cel mai apropiat de inima sa este Văsoaia, să dăinuiască spre a fixa nu doar o tradiție, ci și un jalon al progresului. Și duce pentru acest motiv o donquijotească luptă cu tinerii localnici, mai înverșunat pînă și decît rarii bătrîni rămași încă în picioare.

— No, spunea baciul Braiț, ăl mai virstnic dintre Braiții răspîndiți prin dărăpănatele căsuțe, pricină pentru care probabil îl mai chema și Adam, no, dară, țin șapte bucăți de coarne și doi cai. Dar nu-i putere, domnișorilor.

— Nu-i chiar așa, bace, l-a încurajat doctorul, mi te-o pirît mie careșva...

— Eu mi-s ca la armată, s-a prins moșul în joc, și amu, la optzeci duși. La șase mă scol. Pălinca — dar numai un deț — și un dărab de pită. La prînz, musai, hodinesc două ceasuri. Și apoi de la cap. Cam așa o fo' viața-mi de cînd m-am pomenit... și raiul din jur, dar s-or petrece toate odată cu noi...

Ceva din tristețea unei lumi crepusculare răzbate și în paginile scrise de doctorul Birnețiu în nopți de altruistă insomnie. Nu prea multă însă. El este un optimist cenzurat de o delicată doză de îndoială, cum tocmai e de așteptat de la un bărbat matur și lucid, ajuns în al patruzecilea an. Om cu istoria în sînge, n-ar putea scrie decît ceea ce știe foarte bine din acribia documentării, dar și din profesia sa, dar și din încăpătorul său fond de sentimente. „Gerula ridică privirea ce se fixase undeva, într-un colț de stîncă și vocea îi reveni mai caldă și mai apropiată. — Peste puțină vreme să vă trimitem cele mai bune vrăcițe, să-l leculiască pe rănit. Vă lăsăm stăpîni pe această peșteră", scria el, circumscriindu-și în citeva rînduri universul de discurs, într-o lucrare premiată la un concurs de creație literară.

— Mi-a apărut, în sfîrșit cartea „Flăcări peste Zarand", mi-a comunicat de curînd.

Și-a atestat deci intrarea în nobila branșă a medicilor scriitori — doctori de țară, de oameni și suflet. Dar el nu este numai așa ceva, deși nu puțin lucru ar fi însemnat și atît. Ceea ce uimește la medicul de care au avut noroc cei din comuna Chisindia — de care ține și satul Văsoaia — nu este mulțimea ideilor ce-i împlinesc viața, ci solidaritatea întrupării fiecăruia dintre ele. Între multe altele, el mai găsește timp să fie și un animator cultural, un ferment spiritual al locului. În ziua în care ne-a plimbat la cetăți, doar de el știute, și a condus ca un adevărat staroste întreaga sărbătoare, Florin Birnețiu a urcat și pe scenă spre a dirija ansamblul din Păiușeni.

— Am înființat ansamblul ăsta ca să nu se iroseaască comorile de viers și port. Mă bucură nu atît distincțiile care s-au adunat în cursul anilor, cît audiența sa, cît faptul că a ajuns o adevarată instituție culturală și un mesager folcloric al meleagurilor noastre.

Scenografia, aranjamentele muzicale și ale versurilor, doinite din imemoriale vremi aparțin, bineînțeles, făurarului acestui depozit uman de spiritualitate românească : „Ce-i mai bun ca un cal bunu / că ce duşe și ce aduşe / și că zboară ca vintu / pînă pică-n pămîntu / Ce-i mai bun ca oaia bună / că încălzăşce / și îndulşeşce / și pă om îl hrăneşce." Acelorași ginduri de perenitate, de traversare spre alt veac a inestimabilelor tradiții le-a subsumat doctorul și muzeul înființat în centrul comunei Chisindia, vis-a-vis de dispensarul unde lucrează.

Gestul delicat al deschiderii împăienjenitei uși înainte de a intra în căsuța spoită în albastru liliachiu... Poate în ochii săi iriza lumina reflectată de ziduri, poate culoarea lor contribuia cu ceva la acea lumină. După care ne-a năboit izul de vechie a lemnului și pinzetului din care sînt alcătuite mai toate exponatele, savant orînduite după legile muzeisticii. „Lelic" (ilic) cusut în urmă cu vreo două sute de ani în roșu și negru, „spătoi" (cămașă) ceva mai de demult, din cînepă albită în piuă, material de nădejde, rămas imaculat și pe Columnă de două mii de ani. Icoane pe sticlă, multe icoane, secolul optsprezece, blidare, bote, vase de lemn moțești, tot de atunci, ca și casa, dealtfel, cu tinda ei și „cămara de stătut". În timp ce o altă piesă de mare valoare este alăturata moară pe apă, cu zece maiuri și două pive și ea venită din veacuri pe „trustele Crișuri". Toate fiind salvate de la implacabila erodare a vremii, prin osîrdia doctorului.

— Dar m-au ajutat și sătenii, spune repede, cum nu uită să precizeze de fiecare dată. Dar am găsit și înțelegere, dar au făcut și alții, la muzeu, de pildă, m-a ajutat mai cu seamă Ilie Pantea.

Și totuși, acolo unde se află, păstrător ca o lacră de scumpeturi aducătoare aminte, s-au găsit și unii a zice că acea căsuță ar păta fața noii comune, în continuă transformare. De la doctor nu o să afli una ca asta. Dar oamenii știu cine a zis și o spun. Birnețiu însă nu s-a supărat nici pe aceia, nici pe sat. Deși se leagă definitiv de o idee, spre a nu fi iremediabil înghițit de ea, caută scăparea în alta.

— M-am apucat să scriu un scenariu pentru un scurt metraj — care s-a și turnat, între timp — despre locurile și oamenii de pe aici, pornind de la proza scurtă a lui Slavici.

În felul său, prin neosteneala exemplului, aduce el însuși cu un personaj al lui Slavici, cu acel preot Tanda, pe care, la început, sătenii nu prea îl îngăduiau, dar pe care, apoi, l-au înălțat în cea mai aleasă stimă a lor.

— Să ne trăiești domnule doctor, îl salutau cu adînc respect muntenii veniți din șapte sate la sărbătoarea organizată și susținută de el și alți entuziaști. Eu însă, pentru că îl văzusem o zi întreagă pe Birnețiu în cele mai neașteptate ipostaze, pentru că apucasem să dialoghez cu el ba despre cărți, ba despre animale de munte, filme sau muzee, aproape că nu mai știam în ce este el doctor.

Am aflat apoi pe îndelete, nu numai de la el, ci și de la alții și — întîmplător — chiar de la șefii săi, care nu-i fac nici un rabat pentru multitudinea preocupărilor extra-profesionale, dar au motivele lor să-l țină în cea mai înaltă considerație, comuna Chisindia din Arad poate fi oricînd aleasă pentru un schimb de experiență privind asistența medicală la țară. Doctorul Birnețiu este cunoscut și peste marginile județului pentru ce a reușit și cînd a ridicat dispensarul, completat de acum și cu un staționar.

— Mai întîi, am pus tablouri pe pereții stațiunarului, începe el, ca deobicei, cu „neesențialul", apucătură ce i-a exasperat pe ăi de cer morocănoși „să ne preocupăm de lucruri serioase băi, toar'și". Mi le-a dăruit un prieten, un pictor talentat, și m-am îngrijit să nu lipsească florile din vaze. Contează enorm pentru moralul bolnavilor.

Dar toate acestea țineau numai de confort și, oricît de ridicat, încă nu era suficient. Au urmat nenumărate drumuri nedecontate la Arad și la București, cererile și audiențele în cabinetele ministeriale, de unde nu s-a întors fără un aparat mobil pentru electrocardiograme și fără un altul pentru ultraviolete. Cu toate aceste complicate mașinării, pentru uzul cărora în spitale se află specialiști cu înaltă calificare, umblă cu multă știință doctorul Birnețiu, care mai face și mică chirurgie, dar nu chiar atît de mică din moment ce într-un caz, un conclav a considerat că și-a cam depășit competența. Norocul său a fost chiar pacientul, care s-a simțit foarte bine. Cum se simțeau și un Braiț și un Dobrea, pe care i-am găsit chibițind meciul de la televizor, în salonul pentru bărbați.

— Cum vă mere, baci ?

— D'apăi fain, au răspuns, privindu-și cu încredere medicul curant.

Poate aceasta este și unul din mijloacele prin care comuna bate recorduri la reducerea morbidității. Încrederea. Efectul „placebo" nu se rezumă acolo doar la medicamente. El se transmite și prin peretele care desparte cabinetele și cele două salonașe de apartamentul doctorului. Fiindcă de toate a făcut doctorul, numai o casă a lui n-a „fost în stare" să-și facă. Așa că locuiește împreună cu soția și cu cei doi copii, mari de acum, cu chirie într-un apartament, cu care e prevăzut dispensarul.

Ar fi putut să fie chiar și navetist, nu se prăpădea lumea cu unul în plus, fără altă grijă decît mersul autobuzelor. Dar el a rămas credincios slujitor al lui Hipocrate, respectîndu-i jurămîntul în toate profundele lui semnificații. Cînd ajungi să-l cunoști, cel mai greu de priceput nu este cum de poate să facă atîtea și atît de temeinic, ci cum de reușește ca principala preocupare să-i rămînă încă lectura : cea de specialitate, istoria, beletristica și încă altele. Faptele sale sînt notorii, greu însă e să pătrunzi în sufletul său, spre a afla că, de fapt, el nu se vrea decît un căutător al adevărului. Concept pe care îl înțelege așa cum spunea într-o amiază blîndă, ca însuși cugetul său de ardelean de nădejde :

— Fiecare adevăr, poate nu este adevăr, decît în contextul acelui moment, al acelui loc și al acelei vremi.

Știind însă că trăiește și muncește făcînd abstracție de această limitativă relativitate, nu l-am contrazis, privind peste masa lungă la care eram așezați și prin care ploua lumina, strecurată pînă la noi prin coroanele marilor arbori.

Ion Marin

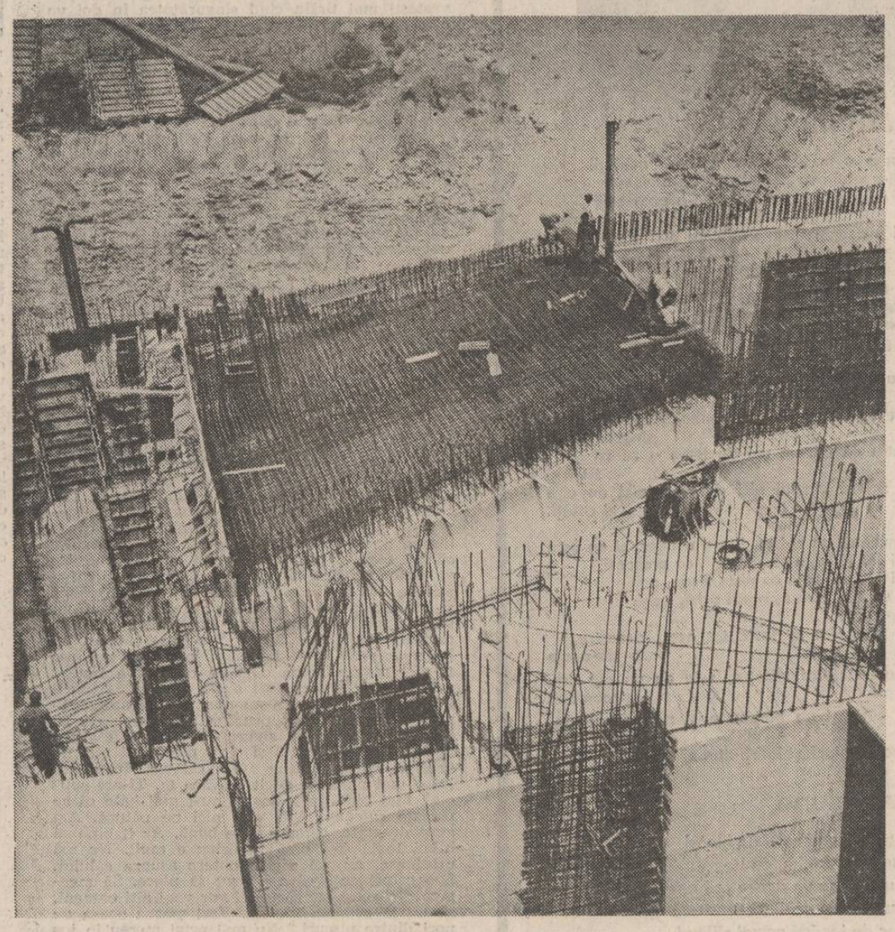

Un echipaj de excepție

Îi privesc mîna dreaptă încordată pe schimbător. Nu mi-e frică, sau, ca să fiu sincer, nu-ndrăznesc să spun că mi-e frică. Este doar un rulaj demonstrativ, o să mă protejeze, nici o problemă. Drumul, în mod obișnuit, te duce încet și sigur la Poiana Brașov. El trece, nu-i așa ?, printr-un peisaj de munte pe care e frumos să-l privești. Curbele, toate, sînt dintre cele incriminate de Decretul 328 ca avînd vizibilitate sub cincizeci de metri. „Depășirea interzisă". Viteza maximă admisă este, desigur, cea legală, adică „pînă la limita evitării oricărui pericol".

Dar mîna lui are un tremur ușor, citeva oscilații incolo și-ncoace. Îmi dau seama, după golul din stomac, că a început... Două sute de metri, singurii în linie dreaptă, i-am parcurs cît timp mi-am aplecat privirea spre schimbătorul de viteze. Instinctiv, îmi încordez picioarele și mă agăț cu mîna dreaptă de bara de susținere a mîinii drepte. Mă gîndesc, după prima curbă, că i-ar fi necesar și mîinii stîngi un punct de sprijin... Cînd prima curbă e la stînga, și cea de a treia este tot la stînga. Ori, dacă vreți, cea de a cincea. Sînt, poți să pariezi, și curbe la dreapta. Numai că sînt greu de numărat...

Zborul de la una la alta decurge normal, ca orice zbor cu 130 km pe oră. Motorul are tendința de a proiecta în decor și ultimul șurub al acestui complex pe patru roți. Iar roțile își pling elanul cu o disperare controlată. Derapaj controlat. Un dans de pendul pentru învingerea inerției. Alunecarea de-a latul, la stînga sau la dreapta, face din această „Dacia 1410 Sport", cu patru carburatoare, un fel de canoe plutind pe un strat de vaselină. În tot acest timp, mîna energică a omului de la volan schimbă vitezele. Cu iuțeala cu care-mi bate inima. Dar omul este însă un mare pilot. Unul dintre cei mai mari pe care i-a avut automobilismul românesc. Poate cel mai curajos dintre toți.

1. PORTRETUL PILOTULUI BALINT ȘI AL SOȚIEI SALE OCTAVIA

Numele : Ludovic Balint. Profesia : șofer de taxi în Brașov. Vechimea în sport : 10 ani. Numele soției : Octavia. La început și ea a participat la curse, dar înțelegînd mai bine cu cine s-a măritat, a renunțat. Pentru liniștea familiei. Octavia este principalul suporter al lui Loți. Pentru a-mi vorbi despre el, începe cu următoarea frază : „E tare greu să întreții un pilot de curse !". Mă aștept să-mi spună că-l bate la cap să se lase, că e prea riscant etc. Și chiar îi zice ; dar „numai la nervi". Altfel, are încă puterea să suporte emoțiile din timpul raliurilor. Să nu socotească nopțile nedormite, alergarea spre telefon, bătălia pleoapei stîngi, scîrțîitul porții, frînele mașinilor de pe stradă. Octavia este cea care-i insuflă încredere și putere de stăpînire, forță, siguranță, autocontrol și calm. „La început, spunea, Loți era de un curaj nelimitat, pur și simplu nu era în stare să ridice piciorul de pe accelerație, oricît de periculos ar fi fost drumul... Mă lua uneori cu 'dinsul să-i scriu traseul. Pe un drum cu macadam de la Tihuța (Iași), ajungem la un viraj ; el dictează : „3 plin" ! Eu : nu ! Este imposibil ! Nu vezi copacii, nu vezi nisipul ? ! Și notez în caietul de bord : „3 cu dublă atenție". Numai că în timpul raliului, cînd copilotul i-a dictat cum am scris eu, dumnealui a făcut cum dictase dumnealui. Și iată-l răsturnat, lovit, abandonînd cursa. De atunci, mi se pare că a devenit mai prudent...".

Îmi amintesc de „proba" de pe serpentine și înțeleg ce vrea să spună Octavia prin „prudență". Acest om, pentru care, în concursuri, viteza de 180 km pe oră este normală, trece, printre șoferii de taxi din Brașov, drept un melc pe patru roți, care n-a plătit niciodată o amendă pentru exces de viteză.

În zece ani de automobilism, a obținut nu mai puțin de 140 cupe și medalii. Cea mai importantă este „Cupa Vinho do Porto", Portugalia, obținută în martie anul acesta. A venit, cum se spune, pe locul I la clasă, înaintea unor Toyota Starlett, Talbot, Opel Corsa, Fiat 127. Urmează, ca importanță : Locul I la Turul Europei (1980) ; Locul I la Turul Europei (1981) ; Locul I la Turul Europei (1983), Locul I la „Nisipurile de aur" (1984) ; Locul I la „Raliul Bosfor" (1984) ; Locul I general pe proba de la Nürenberg (1981) ; Locul I la „Raliul Hebros" (1984) ; de trei ori campion al României la Campionatul de Viteză în Coastă ; de patru ori campion al României la Campionatul de Viteză în Circuit ; de două ori Campion Absolut al României. Toate aceste victorii au fost obținute, se înțelege, pe mașina „Dacia".

Între piloții cunoscători, cînd e vorba despre el, se spune : „Să vezi : m-a depășit Loți. Stăteam pe loc, deși aveam gazul împins pînă la fund...".

2. FĂRĂ ZĂRNESCU NU SE POATE

Despre Constantin (Dan) Zărnescu, se știe că este copilotul lui Balint. Fost campion al României la viteză. Un om inteligent, un organizator talentat, un „sponsor" de încredere. Octavia Balint rostește acest adevăr : „Cu mulți copiloți a alergat Loți, dar niciunul n-a fost ca Dan. Băiat de mare încredere, mai ales că sînt porțiuni de drum (macadam, ceață, întuneric) pe care mergi sută la sută după ceea ce-ți citește omul din dreapta... Îi spun mereu campionului meu : Să nu dea domnul să ieși din cuvîntul lui Dănuț, pentru nimic în lume! Realitatea e, vă spun din experiență, că nu-i ușor, că nu oricine stă în dreapta lui Balint... Ce nervi trebuie să ai, ce curaj și ce rezistență fizică !".

Toate marile succese din ultimii ani Balint le-a împărțit cu acest pitețean fără de care, spune el, „nu se poate"... Formează împreună un tandem perfect. Cînd pe pilot îl prinde elanul, pe copilot îl ademenește prudența... Cei care-i cunosc mai bine spun, fără să audă Octavia, că totul e doar o vorbă : Zărnescu nu i-a spus niciodată lui Balint să meargă mai încet. De altfel, pe Zărnescu nici nu-l interesează cu cît merg ei pe oră, ci doar dacă Balint a înțeles bine ce-i dictează el, rapid, prin interfon. În cabină este un asemenea zgomot, făcut de pietrele care aproape că perforează podeaua, încît fără interfon n-ar fi posibil să se audă unul pe celălalt. Cînd i-au învins pe „monștrii" de la Toyota și Opel, lumea s-a întrebat : cum dracu se poate una ca asta ? Cine sînt ăștia : Balint, Zărnescu, Ștefan, Amărica, Scobai, Urdea, Banca, Dobrin ? De la Monte Carlo, din anii 1936—1938, cînd campionii Petre Cristea și Calcianu au fost marii învingători (pe un Ford), automobilismul românesc nu a mai cunoscut un asemenea succes !

Este „Dacia" o marcă bună, fără îndoială, dar acești băieți sînt adevărați virtuozi. Își amintește Dan Zărnescu : „Am avut două sărituri în probă, se rupea drumul la 40 de grade. Nu mai aveai contact cu pămîntul 5—6 metri, printre stinci. Odată rămîneai ca în avion, în jur se vedea cerul !... Cînd cădeam, făcea mașina ca o pisică...".

3. ALLER DANS LE DECOR

Cînd Ludovic Balint și Constantin Zărnescu participă la un raliu în țară, piloții din provincie ridică din umeri, oftează, dau din mîini resemnați : iar n-avem nici o șansă ! își spun. Dacă nu sînt cei doi, echipa „Dacia" are încă cel puțin șase ași : Ștefan Vasile (fiul vestitului mecanic și pilot Vanghele — care automobilist mai în vîrstă nu și-l amînteste ? !), Ovidiu Scobai, Dodo Urdea, Dan Amărica, Banca Dacian, Nicu Grigoraș (acest solitar inginer de talent, care, luptîndu-se cu unele mori de vînt ale birocrației, a construit „Dacia Turbo" de 200 CP, cîștigătoare „hors concours" a Turului Europei '84).

Fiecare dintre ei este campion al României de mai multe ori și campion în raliuri internaționale. Și fiecare a „mers" cel puțin o dată „în decor", simțind ceea ce a simțit de atîtea ori Dan Zărnescu : „Dacă te lasă mașina ori dacă zbori în vreun pom, simți că îmbătrînești cu 5 ani".

Fiecare dintre ei probează calitatea automobilului de producție românească, Dacia, ieșirea industriei noastre în circuitul internațional.

Ion Longin Popescu

P.S. Zilele trecute am aflat că la Raliul Acropolis, în probele infernale, de munte, ale acestui raliu cotat al doilea din lume ca dificultate, echipajul Balint-Zărnescu s-a răsturnat și a trebuit să abandoneze, totuși. Nu știu încă ce suferințe fizice vor fi îndurat, dar sînt sigur că Zărnescu crede că a îmbătrînit cu 5 ani. Tinerețea îi va reveni însă în curînd : urmează Turul Europei și Raliul Angliei. Iar Loți are nevoie de un copilot. Și cine altcineva are curajul ?

ISTORIA ÎN MUNȚII RODNEI

S-a scris pînă acum extrem de puțin despre Borșa, despre geografia, istoria și economia ei. Dacă-mi forțez puțin memoria, îmi voi aminti un singur reportaj mai amplu al marelui reporter care a fost Brunea-Fox și care a trecut pe aici între cele două războaie.

De atunci și pînă acum, oamenii au continuat să coboare în fundul pămîntului să ia pulsul cristalelor, iar pe cealălalt taler ai balanței, să se cațere cu turmele pe munți, să ia pulsul luceferilor și între aceste înclinări ale balanței, cînd într-o parte cînd într-alta, alți oameni încărcau în care lungi lemn de brad, scînduri, draniță și buștenі și plecau să le vîndă pînă departe în cîmpia Sătmarului întorcîndu-se, în schimb, cu grîu și porumb. Pentru că în Borșa nu se coace nici grîul nici porumbul. Munții sînt prea aproape pentru cereale. Zăpada întîrzie pînă în mai și chiar iunie peste crengile pomilor care nu au îndrăznit să înflorească iar primele ninsori cad, de obicei, în septembrie.

Familiile borșenilor de sub Pietrosul sînt, în schimb, bogate în coconi. În atîta aridităte a locului, singura și adevărata bogăție sînt copiii. Am observat chiar, ca o lege paradoxală a naturii, că acolo unde pămîntul este sărac și neprielnic pentru recoltă, unde solul e muntos și încăpățînat la rodire, ei bine, tocmai acolo sporește ca o răzbunare pe nefertilitatea pămîntului recolta speciei umane. Să fie o înțelegere mută, un echilibru ascuns între puterile roditoare ale pămîntului și rodnicia destinului uman, ca un pămînt mai fertil și răzbunător asupra locului neprielnic ? Cine știe ! Destul că în Borșa, unde pămîntul n-are putere decît pentru cartof și ovăz, familiile sînt pline ochi de copii, pline cu vîrf și îndesat, cum se spune. Dacă se știe de Ieud și de Maieru ca fiind satele cu cei mai mulți copii din țară, lîngă acestea trebuie alăturată neapărat și Borșa. Poate chiar trecută înaintea lor. Borșa e zona cu cea mai mare natalitate din județ și cu cel mai mare spor de populație, așa cum de altfel, județul Maramureș este fruntaș pe țară în „producția de fii" cum atît de inspirat a spus poetul Adrian Păunescu.

Dar cîtă istorie a trecut peste „fiii aceștia curați de țărani" este din nou un lucru care trebiue neapărat scris de cineva. Înainte de toate, zona este o pată albă în cercetarea etnografică, nici o echipă de culegători de folclor nu s-a aventurat pînă aici și dacă Titiana Mihali a reușit să scoată pe cele citeva discuri ale sale citeva zeci de cîntece unice în folclorul nostru ca profunzime și linie melodică, nu e greu de bănuit ce se ascunde în spatele acestor cîntece.

Așa cum Muntele întreține un microclimat și o meteorologie proprie, de zonă cu totul diferită de cele ale localităților aflate la cîtiva kilometri mai jos, nimic nu mă împiedică să cred că și din punct de vedere etnografic se întîmplă același lucru. Și mai îmbucurător e faptul că folclorul este viu, zona Munților Rodnei pulsează de vitalitate etnografică mai ales la solstițiul de vară cînd se sărbătoresc absolut fabulos Sînzienele, o dezlănțuire a focului care transformă orașul și munții, o noapte întreagă, într-o torță și un strigăt comparabile în frenezia lor doar cu marile carnavaluri ale Americii Latine. Iar acestei frenezii meridionale îi răspunde celălalt puls al solstițiului de iarnă, cînd se sărbătorește perfecțiunea de cristal a spiritului, colinda, triumful focului spiritual în mijlocul înghețului cosmic, victoria omului asupra stihiilor naturale și asupra lui însuși prin nuntă și creație. Și totul sub semnul Soarelui, al marelui puls astral care înfrățește totuși ființa umană cu marile puteri dinafara și dinăuntrul ei.

Dar acest ritm arhaic al pămîntului n-ar fi posibil fără inima unei istorii sănătoase deși, paradoxal, orice istorie de pînă acum fiind, în fond, o colecție de sacrificii umane și sociale, numai sănătoasă n-am putea-o numi. Mai exact ar fi să spunem că **inima poporului român** a rămas întreagă și sănătoasă și în acest colț de țară numit Borșa deși nu au trecut mai putine valuri istorice peste el decît apele cite au curs pe văile Maramureșului : Iza, Mara, Tisa și Vișeu.

Borșenii din Munții Rodnei au participat la toate frămîntările istoriei naționale cu mari jertfe de sînge deși aceasta este un lucru iarăși mai puțin consemnat în paginile analelor scrise. Dacă se știe mai mult despre legendara bătălie cu tătarii la locul numit chiar așa. Preluca tătarilor, puțin sînt cei ce cunosc exact ce contribuție a avut Borșa, prin oamenii săi cei mari luminați, la marele eveniment al Unirii din 1918 și la toate frămîntările istorice de după Unire pînă la actul de la 23 August. N-a făcut nimeni pînă acum o monografie a localității deși profesori de istorie și de literatură sînt tot atîți cît cei de sport, fizică și matematică. În mod paradoxal, faptele mai recente sînt mai puțin cunoscute decît cele mai vechi pentru că ele sînt îngropate în arhive de familie. Trebuie să treacă timpul ca „întîmplările" vii să devină întîi folclor și legendă ca abia apoi să intre definitiv în circulația valorilor istorice. Însă oricine va scrie acea monografie, pentru că pînă la urmă sînt sigur că tot o va scrie cineva, nu va putea trece peste figura luminoasă a lui Vasile Timiș Filipan, delegatul Munților Rodnei la Unirea din 1918, peste contribuția intelectualilor din familia Anderco la evenimentele culturale ale diverselor epoci istorice și peste atîtea figuri semilegendare cum este cea a lui Strifunda. Și încă rămîn atîția și atîția luptători necunoscuți care așteaptă răbdători să fie scoși din memoria tăcută și trecătoare a oamenilor și restituiți unor pagini glorioase de istorie scrisă.

Nu trebuie decît să urci pe vîrful dealului, deasupra releului de televiziune, să vezi fostele transee ale războiului mondial, să-ți aduci copiii acolo ca la o lecție deschisă de istorie și să le spui : uite, în groapa asta în care acum cresc fragi a fost instalată mitraliera, aici, printre afinii aceștia era punctul de observație asupra văii, iar în groapa asta cu merișoare și hribi au bubuit tunurile, în patratul acest mai mare de șanțuri pline de iarbă și garoafe sălbatice a fost instalat comandamentul militar, de aici era controlată retragerea convoaielor de nemți pe cursul apei, spre Valea Izei, unde s-au refugiat o bună parte din borșeni după ce și-au îngropat în pămînt plugurile și grapele, semințele și cărțile strămoșești.

Borșa e o zonă în care intelectualii au mult de lucru. Dacă din punct de vedere economic și edilitar localitatea a trecut de la sat la oraș, mai rămîne încă o sarcină de conștiință pentru intelectualii tinutului, în special pentru cei peste o sută de profesori, să scoată zona din anonimatul cultural și istoric al oralității la lumina documentului scris pentru a intra astfel în circuitul nestingherit al faptelor de valoare națională.

Ion Zubașcu

Modestia creatorului

Urmare din pag. I

latiile sale cu Veronica, la modul intim al cuvintului, n-au început decît după moartea profesorului Micle ; pentru structura sufletească a poetului ar fi fost de neconceput o altfel de situație, un adulter. Titu Maiorescu îi dojenea părintește pe toți aceia care deplîngeau, la scurtă vreme după prăpădirea ființei pămîntești a poetului, faptul că acesta n-a beneficiat de nici o decorație. El însuși rege al cugetării omenești, scria în esență criticul, ar fi refuzat orice distincție, din partea oricui. Goana după onoruri, vinarea posturilor, meschinăria în relații, dedublarea gen Arettino, care ziua scria psalmi curtenitori iar noaptea blesteme și pamflete — toate acestea au fost atît de departe de steaua poetului, încît opera lui sporește în magnificență și din acest punct de vedere.

Reciteam, nu demult, un text care m-a amuzat, dar mi-a provocat și o ușoară întristare. El face parte dintr-un studiu al „divinului critic" despre Gr. H. Grandea și se referă la discordia dintre modestul poet și medicul general Carol Davila : „Ei bine ! — declama ziarul **Reforma** — d. Davila cu toate puterile de care dispune astăzi nu va reuși niciodată să omoare talentul și geniul unui om, talentul și geniul poetului Grandea. D. Davila va muri, prin istorie. Grandea va trăi ; și dacă va rămîne vreo suvenire despre d. Davila va fi aceea : că a fost un doctor Davila care a persecutat pe poetul Grandea". Ironia istoriei face însă ca situația să se prezinte în posteritate exact pe dos : de poetul Grandea (care era dealtfel destul de comic cu pretențiile sale de nepot direct al marelui Byron) nu a mai auzit nimeni, în schimb memoria lui Davila este nestinsă în istoria poporului. Sînt caractere și caractere, bineînțeles, dar artistul, mai cu seamă scriitorul, care e menit să formeze și să cizeleze conștiințe, trebuie să se gîndească la exemplul personal pe care îl dă propria sa viață.

Astfel, va consfinți chiar adevărurile operei sale, iar judecata timpului va avea nu numai jaloane estetice, ci și etice. Artă fără morală nu există, așa după cum e neconceput o revoluție fără jertfe și fără o încredere totală în drumul mulțimilor.

8 IUNIE 1985

L3

A. I. Zăinescu

Elegie, prietene

– și cum te-ai atinge în zbor,
Te-ai retopi în semne
Și te-ai mai micșora un pic, te-ai mai lungi,
Nu mult, oho ! – nu mult, prietene, nu mult –
Ci doar atît cît ai tăia-ntr-o seară lemne
Și-ai auzi rîzînd apoi la foc niște copii.

Nu mult,
Ci de la sine aerul doar cît se-ncarcă
Și într-o afinare grea de arături,
Ca respirat te simți, parcă-ai împinge-o barcă,
Știind că vîslele-s în muguri încă
Și-n păduri.

Nu mult
Ci doar cît săgetate, mari prin întuneric,
Mîini ca de fosfor simți sau doar un riu,
Doar cît ți-ai culca în ochi și-ai încălzi eteric
Capul sfințit al unui bob de grîu.

Această lume

Ca o disperare-n sălcii, grea, sau ca un nor
ce țipă,
Această lume-n care totul parcă e-un vîrtej
ce-l port,
Că nu mai știu nici clipa dacă s-a atins de
clipă,
Nu mai cunoști furtuni se-adună sau năluci
la bord

Nu mai auzi nici cerul dacă pîlpîie sau sapă
Și-n felul ei chiar luna dacă nu e un tanc
pe pod,
Această lume care nici n-a ridicat bine-o
pleoapă
Și precum frunza-acum se lasă spre tărmuri
care-o rod

Această lume care a înnebunit pesemne,
Că își plombează-n ochi doar umbre și astri
care tac,
Aceste sobe-adînci care nici nu mai ard cu
lemne
Și suflă doar prin deschizătura rece-a altui
veac.

Această lume care îmi dă și-n somn năvală
Și mă trezesc în mîini cu urna ca o sferă-a ei,
Aud prin degete enorm un curcubeu ce-și
spală
Fața-n adînc și-mprăștie o mare de scîntei.

Zeița

Nemișcată, convinsă, puternică,
Într-un zid alb, fosnitor, ca de mătase
Sub un lujer de viță, acolo
Unde își duce viața pînă la capăt și tace,
Nu are amintiri și deci nici victime.

Nemișcată, convinsă, puternică
Și pe deasupra c-un aer absent, toropit, care-i
tulbură
Și îi spală mai departe zăpezile, nemișcată,
Convinsă, puternică și pentru fiecare din noi
Cu cîte un vultur albastru, minuscul în
Vîrful degetelor.

Nemișcată, convinsă, puternică
Și transparentă ea însăși, de aceea
Nici o tresărire, nimic, numai zborul
Frunzei de viță pe cer și cruzimea
Spre roșu a strugurelui, imaculatea
Ca o infidelitate doar în muzee.

Nemișcată, convinsă, puternică
Și pretutindeni doar ea, nemișcată
Și exilată cu fața spre cer, de acolo
De unde ni se aud urmele.

Mănușa de ceață

Oho, ai dreptate, prietene, și tu.
Ai dreptate, ne-am tot luat cu întrebările și
uite
Ceva nu e în regulă: o mănușă
De ceață – tu îi spui de lemn –
Nu ni se potrivește de loc deși o tragem,
Ne-o aruncăm pe cer tot mai mult.

Ne amintim cînd și cînd de cîte o lacrimă
Pe care-o sorb neguri în zbor – o, ce fosnet,
Ce fosnet ! – tu spui
Și eu îți răspund că nu e întocmai așa, că
nu e
Decît dacă am fi cultivat măcar cîteva nopți
Sau doar cîteva raze albastre
De noapte.

O mai veche iluzie că poetul
Nu se hrănește cu aer și totuși
Sub pleura orașelor mari, luminate,
Bibliotecile nu sînt decît niște plămîni.
Și iar ai dreptate, ai dreptate, respiră
Fiecare în raftul
Și după sunetul lui.

Dar și cu dreptatea uneori ce putem face ?
Ne-am tot luat cu întrebările și uite
Ceva nu e în regulă: o mănușă
De ceață – tu îi spui de lemn –
Nu ni se potrivește deloc, deși o tragem,
Ne-o aruncăm pe cer tot mai mult.

Nu se cunoaște, nu se mai poate ști
Din ce parte ne mai bate și nouă inima și
cînd
E mai cald sau mai tîrziu ca într-o bibliotecă?

Mărturie

Despre o prejudecată, aceea-a uciderii
Cailor vreau să depun mărturie: Homer
I-a ucis prima dată, noi n-aveam altă
poruncă,
Noi n-aveam altă justificare să-i trimitem pe
cer.

El i-a ucis, i-a inventat ca pe-o etanșă
Și bruscă religie, i-a desenat,
I s-a întîmplat să confunde lumina probabil,
De gîtul cailor sta ca un ochean spînzurat.

El a inventat un cal de lemn – mai
cunoaștem
Povestea aceasta și cu prilejul altor
singurătăți –
Pentru că într-un cal de lemn – ce va fi
zis ? –
Nu suferă nimeni nici de el și nici de alte
cetăți.

A inventat un cal de lemn, așadar, și cu asta
Caii cei vii erau ca și morți, ca proscriși,
Caii ce-i vii erau ca niște sicrie, caii
Cei vii își rodeau singuri ochii, uciși.

S-a întîmplat la Troia tot acest dezastru,
de-acolo
Luna, dacă-ați văzut-o, este ca un cal orb,
posomorît,
Citi călăreți pe dinlăuntru-și rup pintenii tot
atîți
Și pe dinafară și iarba-ntre ei tot atît.

Rugăciune

Să plîngă un copil în mijlocul
Tuturor armatelor, da !
Să urle el ca un apucat, să apese
Cu pumnii în ochi, să țîșnească
În loc de lacrimi numai vijîituri
De gloanțe și doar solzi
Albaștri de fum de pe uniformele
Soldaților, da, numai pete
Albastre de scoici de pe gleznele
Și mîinile lor ca și retezate, mormîntul
Unei lumi într-un plîns de copil.

Și să se apuce el de clădit cazemate apoi,
Să se uite la noi ca la niște cruci,
Să se uite la noi ca la niște steaguri,
Să se uite la noi ca la niște amintiri,
Să încerce să vorbească, să spună ceva
Și noi să nu auzim, să nu pricepem nimic,
Nimic, nimic decît mormîntul
Și crima unei lumi într-un plîns de copil.

Și lîngă lună, soare

Îndrăgostiți nebuni de grîul verii,
Și-n rouă-atît cît mai au chip,
Căci merg pe rînd și-ascund mireasmă,
Nu pling dar lacrimi fumegă-n nisip

El soră-i zice: parcă ești,
Ea frate-i spune și n-au glas,
Decît o rază-n vis ca prin ferești
Și-un curcubeu apoi la fiecare pas

De sus, de sus de tot, ca dintr-un deal
Al lumii ce se-ntîmpină cu case,
El mîna-și lasă-ncet ca de cristal,
Ea nopți i-adună, dulci, ca de mătase.

Și-astfel tot urma-și văd, tot tremurînd,
Cît cer pe fața lor, ce tulburare,
De parcă-și caută o țară-a lor de gînd
Și-un chip al lor – corabie pe mare.

Tot dorul lumii, cel născut,
Neîmpăcat, zvîntat de-o lacrimă se pare,
Căci i-am văzut și întîlnindu-se-ntr-un scut,
I-am auzit și-ntunecîndu-se-ntr-o floare.

Țineau de-un spic – cît roțile de car
Se-nvîrtejeau mulțimi, prin el, dogoritoare –
Și eu le dam din casa mea ștergar,
Un curcubeu cu lună-n cîmp și lîngă lună,
soare.

Călăuza

aurel antonie

este o oră tîrzie din noapte. Dacă am avea ceas am putea stabili că este ora unu după miezul nopții. Dar tu neavînd ceas și eu nestiind să privesc la el, trebuie să mă crezi pe cuvînt că stelele nu ne mint, sau cel puțin nu mă mint pe mine care le cunosc mersul. Acum nu știu dacă ai încredere în mine, dar pe viitor va trebui să ai, întrucît eu îți sînt călăuza. Probabil că te agasează prezența mea în noaptea asta răcoroasă în care va trebui să ne mulțumim cu o pătură aspră ce miroase a cal. Îți simt ironia și ți-o accept. Gîndești că am dormit multe nopți în ea și de aceea are mirosul acesta specific. Eu am să mă întind aici mai aproape de foc și invitația de a profita de pătura mea rămîne valabilă și după ce voi adormi. Să nu-ți fie rușine că vei accepta un lucru pe care acum îl refuzi. Gîndește-te că va trebui să-ți fiu călăuză de acum înainte pe aceste drumuri pe care tu nu le cunoști și eu abia le descopăr. Pînă acum ai avut foarte multe călăuze care te-au învățat toate cîte trebuia să le știi. Ce nevoie mai ai de încă una acum cînd ești un tînăr bărbat în pragul morții ? Așa gîndesc și eu, dar de vreme ce ne-am întîlnit în noapte în jurul unui foc pe cale de a apune înseamnă că avem nevoie unul de altul. Vezi, nici nu te întreb ce neliniști și nevoi te îndeamnă să bintui ceturile și frigul acestei coaste de munte. Ai să-mi povestești mai tîrziu cînd singurătatea în doi va avea și pentru tine un sens. Dar îți spun de pe acum că nu mă interesează. Și ai să mă întrebi mereu cine sînt și încotro tot mergem. De aceea îți repet din această primă noapte că eu îți sînt călăuza și nu fac decît să te însoțesc spre ținta călătoriei tale. Acum e deja tîrziu. Vezi cum se mișcă oșia Carului Mare pe cer ? Nu o vezi pentru că te uiți la mine și-ți pui cuțitul la îndemînă. Te temi puțin, dar nu ai de ce. Fără călăuză ești mort în aceste ținuturi, de aceea știu că nu ai să-mi faci nimic. Eu nu mă tem de tine. Sînt ca mortul acela care conducea călătorii nocturni prin cimitir. Nu tresări. Sînt la fel de viu ca tine și nici n-am să încep să-ți povestesc întîmplări cu strigoi și fantome. Îmi este deja foarte somn. Noapte bună.

Bună dimineața călătorule. Ai tras tras toată pătura pe tine cu un egoism inconștient care nu te onorează. Cuțitul ? Vezi că ți-a căzut acolo în iarbă. Pune-l în teaca lui să nu ruginească de rouă. Am să fac eu cafeaua pentru amîndoi. Cum nu mai avem zahăr va trebui să o bem amară. Nu căuta în rucsac, zahărul l-a mîncat calul tău astă-noapte. Nu te uita cu ură la mine, nu-mi plac dulciurile și nici nu am cal. Va trebui să-mi cumpăr unul la primul han sau va trebui să-l vinzi și tu pe al tău. Nu vrei ? Bine. Îți place să călătorești comod. Ești un fericit. Întotdeauna știi cu exactitate ceea ce vrei. Eu mă îndoiesc de tot ceea ce fac. Pînă și asupra drumului ce-l vom străbate împreună am serioase încertitudini. Noroc că te am pe tine care ai unde ajunge. Nu te sfătuiesc să mă părăsești înainte de a-ți bea cafeaua. Te vei întoarce. Nimeni nu știe să prepare o cafea atît de bună ca a mea. Nu glumesc. Mai rămîi puțin sau ia-mă și pe mine pe calul tău. Cum poți să mă lași aici în pustietatea asta de munte ! Poți, așa-i ? Doar nu m-ai chemat tu. La noapte îți va fi frig fără mine. Nu va mai fi nici pătura aceea de nori care ne-a învelit azi noapte. Văd că ești decis să pleci. Atunci, la revedere, căci ne vom revedea. Pe acest pămînt nu avem decît drumuri circulare, așa că ne vom revedea cu siguranță. Calul tău are o potcoavă prost prinsă și o va pierde, și nici nu vrea să plece cu tine fără călăuză. Instinctul lui e mai puternic decît cravașa ta. Ți-am spus eu ? Mai bine dă-te jos și nu-l mai bate că se răcește cafeaua. Așa, stai aici pe pătură. Am avut dreptate, cafeaua este bună. Ar fi bine să o bei toată că pînă la prînz e mult. Nu mă privi așa, nu am nici-o putere asupra calului. E o coincidență că n-a vrut să plece. Să mergem din acest loc căci aici vor veni alți oameni, să nu le ocupăm spațiul. Vezi marea aceea de nori dintre piscuri ? Nu mai privi mereu în jos că pierzi spectacolul. Picioarele sînt făcute ca să meargă nu ca să fie privite. Îmi permiți să pun pătura pe calul tău ? Îmi este cald cu ea pe umăr. Acum înțelegi de ce miroase a cal. Cînd te vei întoarce între ai tăi ai să le povestești ce drumeț ciudat ai întîlnit în peregrinările tale. Dar pînă atunci mai e mult și tu nu vei mai fi același care ai plecat. Deja nu mai ești cel cu care m-am întîlnit azi-noapte lîngă foc. Acum accepți să discuți cu mine, deși cu oarecare reținere. Interesant este că atunci cînd îi vei reîntîlni nu vei mai dori să le povestești nimic. Ba chiar îi vei ocoli și-ți vei lua o pătură cu care vei pleca pe munte în locurile unde neliniștea își caută cărare. Zici că vorbesc ciudat și că o să mă răsplătești cînd ne vom despărți. Îți mulțumesc sincer pentru gîndurile tale bune, dar nu cred că merit nimic, mai ales de la tine. Și ce să fac cu o răsplată care-mi va îngreuna mișcările ? Nu sînt orgolios și voi accepta tot ce-mi vei oferi, dar voi uita în primul han darul tău. Sînt atît de puțin legat de cele materiale încît uneori am impresia că plutesc puțin pe deasupra cărărilor. Cînd eram foarte tînăr credeam că este posibil orice, că este suficient să vreau un lucru ca să-l pot realiza și că doar indiferența mă făcea să nu fiu altceva decît ceea ce eram. Dar că voi fi toate pe măsură ce voi dori. Știam că este nevoie de puțin efort, dar energia care clocotea în mine nu aștepta decît să fie dirijată. Și așa, fiind pe rînd totul și nimic, am ajuns călăuză. Tie nu ți s-a întîmplat să ai senzația aceasta ? Nu. Mă mir. Dar de visat, visezi ? Desigur că visezi, cum să nu visezi. Orice individ normal visează și tu ești normal. Numai eu visez mereu în alb-negru. Tu visezi color ? Te invidiez. Trebuie să fie ceva deosebit. Cum să fie normal ? De exemplu, azi-noapte ce ai visat ? Nu-ți mai aduci aminte ? Păcat ! Îmi plac foarte mult visele oamenilor. De fapt mă amuză cum încearcă ei să-și povestească în cuvinte visele. Ei încearcă să pună în tipare logice ceea ce este nefiresc și ilogic. Încearcă să găsească o ordine firească unor evenimente care au loc simultan, fără nici-o deosebire. Visul este o stare, nu o devenire. De aceea nu poate fi exprimat, ci doar trăit. Trăit intens, așa că și existența : global, simultan și total. Văd că mă dezaprobi din nou. Desigur existența ta este împărțită în ore și zile în care ai de făcut o mulțime de lucruri într-o succesiune logică. Ar trebui să încerci să mă crezi și pe mine măcar un timp. Pînă ne despărțim, nu mai mult. Nu ofta. Uite, am să tac. Să vorbesc ? Ai oftat că îți este greu să mergi pe jos ! Te cred și te înțeleg, dar te vei obișnui și vei iubi mersul. Este singura deplasare posibil admisă. Trecerea în timp este, de fapt, o deplasare în spațiul necontrolat. Îți este cald. Privește puțin piscul acela acoperit de gheață. Să găsim un pîriu ce se scurge de acolo și să facem popas. De altfel se apropie și ora prînzului. Vezi ce interesant și-a partajat omul drumul și existența între răsăritul soarelui, pierderea viselor, căldura lui și foamea, apusul și alunecarea în somn și vis. Întreaga lui existență este o trecere între două vise. Da, așteptam replica. Ai dreptate și visul este o trecere între două existențe. Eu zic să stăm aici lîngă pietrele acestea ce au fost puse anume ca noi să putem mînca liniștiți. Nu crezi. Desigur tu nu crezi decît în legea hazardului care le-a așezat așa, dar ce este hazardul decît necesitatea manifestă ? Izvorul este acolo după stînca aceea, da, acolo unde s-a dus calul. Am să aduc eu apă. Poți să dai rucsacul jos de pe cal. Vom sta un timp aici lîngă bolovanul acesta să mîncăm și să vorbim despre hazard. Crezi că este un subiect interesant ? Nu trînti rucsacul de vreme ce nici cel care l-a cărat nu-l trintește ! Nu te enerva, ești doar obosit. Bine. Să gustăm din această carne macerată de sudoare și de sare. Nu te strîmba. E mai bună decît conservele tale. Mă rog, mănîncă ce vrei. Să revenim la motivul popasului nostru. Hazardul, norocul, șansa. Oamenii au găsit trei cuvinte pentru a desemna același fenomen pe care nu-l puteau cuprinde. Vezi, deja nu mai avem umbre. Îmi spui că s-a ascuns soarele după nori. Probabil că aceasta este cauza. Mai rămîne să stabilim cauza cauzei și am făcut deja un pas înspre dispariția fără motiv a umbrei. Am avut odată un prieten ce locuia într-un oraș din nord. Un citadin convins. La insistențele unui coleg au făcut împreună o ieșire în împrejurimi. Aici într-un cimp înierbat și-au făcut fotografii. Developate, fotografiile îl arătau pe prietenul meu fără umbră, deși copacii din jur aveau. Îți dai seama, își pierduse umbra ! După această întîmplare prietenul meu a refuzat să mai părăsească orașul care-l ocrotea și de atunci își verifică periodic umbra. De ce-mi spui că sar de la una la alta ? Este adevărat că nu ți-am vorbit nimic despre hazard, dar am s-o fac altădată cînd o să ai răbdare să mă asculți și să mă înțelegi. Vrei să plecăm pentru a ajunge devreme la han. Bine, fie. Poți să te urci pe cal dacă ai obosit. Eu am să merg pe jos. Vezi ce culoare are iarba în porțiunea aceasta ? Probabil că în adînc se găsesc zăcăminte de zircon. De unde știu ? Am fost cîndva călăuză pentru un geolog și am mai aflat și eu cîte ceva. Dacă a găsit minereuri ? Nu știu ce să zic. El a umblat mult, dar era foarte nemulțumit. Zicea că atunci cînd se apropie geologii zăcămintele migrează în subteran, către alte zone. De aceea geologii ar trebui să umble în haită să poată încolți zăcămintele să nu le mai permită să se strecoare neobservate. El a propus mai demult această metodă dar n-a găsit înțelegere. Așa că au continuat să-l trimită singur. I-am propus atunci să hăituim împreună zăcămintele și a fost de acord. Le-am hăituit noi un timp, dar tocmai cînd încoltisem un zăcămînt de beril într-o fundătură, geologul a întîlnit o fată. Trebuie să recunosc, era foarte frumoasă. Dar ăsta nu era un motiv să abandoneze vînătoarea. Și duși au fost. Rămas singur a trebuit să călăuzesc zăcămîntul către vechiul lui loc. Rizi ! Se vede cît de colo că nu crezi nimic din tot ce îți spun. Treaba ta, dar mai tîrziu să nu mă întrebi cum a fost cu geologul că n-am să-ți mai povestesc. Desigur, pe tine te interesează ce s-a întîmplat cu el. Ce să se întîmple, s-a făcut hangiu. La el o să poposim la noapte. Ești curios să-l cunoști. Te înțeleg. Să știi că e un băiat cumsecade, deși a plecat după o femeie. Mă rog, destinele oamenilor sînt labirintice și imprevizibile. Numai moartea e previzibilă. De ce descaleci ? Vrei să-ți mai desmorțești picioarele. Vezi că începe să se zărească o cărare prin iarbă. De aici nu mai ai nevoie de mine. Poți găsi singur drumul pînă la han. Vrei totuși să te însoțesc ! Am să o fac cu plăcere. Cred că te-ai gîndit bine, în apropierea hanului cărările sînt nesfîrșite și o iau în toate părțile, deși calul nu va greși drumul. Vezi cîtă libertate ți se acordă ? Totalitatea potecilor și tu poți alege. M-ai ales pe mine. Îți mulțumesc pentru încredere. Este mai mult decît speram. Observi apusul acela superb în violetul norilor de peste munte ? Îți place. Așa-i că e minunat să călătorești ? Nu să ajungi neapărat undeva, întrucît scopul călătoriei, dacă nu este doar un pretext, strică toată frumusețea drumului. Să călătorești pur și simplu de dragul frumuseților pe care le vei întîlni. Da, cred că ai dreptate ; sînt un veșnic călător. De aceea mă pot bucura de tot ce mi se oferă. Cînd eram foarte tînăr citeam despre călătoriile altora și le refăceam itinerariile pe hărți ciuntite și atlase imperfecte. Mă înconjuram de barometre, busole și sextante ce-mi arătau invariabil coordonatele unui singur loc. Numai soarele mai străbătea ziua cerul, iar noaptea luna și stelele peste nemișcarea mea. Și atunci am realizat că eu sînt nimicul acestei planete ale cărei dimensiuni nu le voi realiza decît străbătînd-o cu pasul, nu cu mintea care ne minte. Sînt locuri minu-

În paginile 4–5

Lucrări de Teodor Răducan

Vocația melancoliei

Mereu apărat de o privire meditativă, chipul lui **Adrian Pintea** pare veșnic încununat cu aura melancoliei.

Ultima oară l-am ascultat recitînd Macedonski. Și numai două versuri mi-au fost de ajuns. În glasul lui vibra înfrîngerea și victoria, promisiunea, tristețea și iar victoria.

Îmi place să mi-l închipui pe Adrian Pintea într-o pădure de liliac, plimbîndu-se cu pieptul în bătaia vîntului și cu privirea, măcar o dată, descătușată de lacrima melancoliei. Îmi place să-l aud în acest fel, cu brațele pădurii de liliac, căci desigur este un vulnerabil emotiv, un tînăr din tagma romanticilor întîrziați.

Într-un timp în care mulți colegi fac mare caz și pun mîza pe „naturalul" adesea declanșator de clișee, artistul nostru își poartă cu neobosită grație jocul ușor desuet ca și rostirea sa. Căci îmi place să-l cred afiliat la școala marilor romantici ai scenei românești pe numele lor glorios : Mihai Popescu, Emil Botta, George Vraca.

Stăpînit de o febrilitate a jocului, Adrian Pintea își domină cu inteligență și moderație temperametrul artistic. O ardere lăuntrică se descifrează cu greu de către spectatorul neavizat. Discreția rostirii discursului liric, acea pavăză cu care artistul se apără în folosul scenei pare și este, desigur, un efort ce face parte din acea cumpănă dintre vocație și meserie. Mai bine spus, vocație stăpînită de meserie. Partitura rolului ridicată la rang de creație inedită este pentru Pintea „profesiune de credință". Cine l-a văzut în serialul „Lumini și umbre" își va fi dat seama, desigur, de acest lucru. Acolo, bine „turnat" într-un rol ce-i venea ca o mănușă, Adrian Pintea juca acel etern tînăr prinț melancolic, nevoit să-și poarte destinul cu ironie și dezinvoltură. Tremurarea și, poate, cutremurarea, nu se citeau decît în prim-planuri, tristețea condamnatului nu se simțea decît în inflexiunea glasului.

Îmi place să cred despre Adrian Pintea că recită mult, și nu neapărat în fața publicului. Și-mi place să cred că mai și cîntă, și poate, tot de unul singur. Îmi place să cred că-și asumă pînă la identificare soarta personajelor întruchipate și că pentru el teatrul și filmul sînt două modalități de a-și purta cu strălucire nu numai harul dar și trăirile autentice. Făcuse, cu regretatul Cornel Coman, în „Centrul înaintaș a murit în zori" un duo inconfundabil și de nerepetat. Fusese un „Iancu Jianu" pe măsura visurilor copilăriei și adolescenței.

Teatrul și filmul au în Adrian Pintea un artist de excepție, cu mari posibilități demne de a fi exploatate. Dacă prea marile trăiri datorate temperametrului său artistic vor putea fi mereu deminate de o inteligență artistică evidentă, Adrian Pintea va putea deveni unul din marii artiști ai teatrului și filmului românesc.

Adrian Pintea, sînt sigură că melancolia se împletește cel mai adesea cu înțelepciunea.

Ioana Diaconescu

Traviata, actul IV

S-a sfîrșit și Verdi. Singur, într-o casă mare în care s-ar fi putut alerga un maraton. Nu a dorit să fie înmormîntat cu mari onoruri, dimineața însă, în zori, mulțimea de admiratori ai marelui compozitor îi umbreau ultimul drum. Acesteia nu-i venea să creadă : idolul murise. Cu cîțiva ani înainte murise și blînda Giuseppina, maestrul era lăsat să ațipească însingurat, pe scaunul din salon. Dar atunci cînd compunea nemuritoarele sale opere ? Vai, cît de ușor creezi cînd ai geniu ! Cînd știi că nu poți compune decît capodopere ! Viața lui Verdi a durat pe micul ecran mai multe săptămîni, în fiecare luni. Serialul nu a fost nici bun, nici rău. Un serial făcut de profesioniști ai genului din toate punctele de vedere : regie, interpretare, imagine, muzică ș.a. Un serial de popularizare a unui creator foarte popular și înainte de el. Și, ah, cît este de fascinant să vezi cum se creează o operă chiar sub ochi tăi ! Or, să-l vezi pe Verdi în intimitate, cum își sprijină tîmpla cu degetul, pianotînd melancolic motive de-acum binecunoscute ! Cu alte cuvinte o biografie romanțată cu mijloace cinematografice din recuzita melodramei, deci ceva cu ecou sigur în inimile și sufletele telespectatorilor. Să fiu bine înțeles : nu am nimic cu asemenea tip de serial. Ba chiar mă roade regretul de a nu avea și noi pe micul ecran biografiile (fie și romanțate !) ale marilor noștri oameni de cultură, de știință. Măcar unul despre Eminescu, măcar altul despre Creangă, ori despre Enescu. N-am înțeles și nici nu vreau să înțeleg de ce lipsește entuziasmul pentru astfel de întreprinderi, benefice din foarte multe motive, care, prin export în lume, n-ar face altceva decît să crească prestigiul nostru național.

Sigur, ne interesează și viața și opera lui Verdi, ori Shakespeare, dar ne interesează și viața și opera lui Eminescu. Și, să fie limpede, viața și opera lui Eminescu îi poate interesa și pe alții, și alții ar fi de dorit să stea o dată pe săptămînă ca să afle cum a trăit și cum a creat Eminescu ! Avem cine scrie scenariul, avem cine să regizeze, cine să joace, cine să filmeze ori să compună muzica ! Economii avem de unde face, slavă domnului, ne putem încă lipsi, pentru un asemenea țel, de multe. Și atunci ? Atunci să începem o dată și o dată cu Eminescu.

Iulian Neacșu

nate dezvăluite de filme, fotografii și descrieri color făcute de oameni pentru care scopul a fost să scrie, nu să simtă. Un peisaj în veșnică devenire nu poate fi descris, el nu poate fi decît trăit. Ori ce puteam face eu cu hărțile mele învechite și cărțile prăfuite ? Atunci am devenit călăuză pentru veșnicii călători spre niciunde. Și ce e curios, nici unul dintre ei n-ar recunoaște că merge așa, aiurea. Fiecare are un scop foarte delimitat și justificat. Pentru această infantilă limitare a orizontului îi iubesc pe ei. Nu te întoarce mereu, calul ne urmează. E prea deștept ca să rămînă singur aici. Deși cărarea este tot mai pregnantă, tinzînd să devină drum ,locurile sînt tot mai nesigure. Ce zici de prăpastia asta ? Nu e nevoie să arunci cu pietre. Uneori pe acolo mai trec oameni. Să nu profităm că sîntem mai sus. Situația nu va fi veșnică. Probabil că te-am supărat puțin, de aceea îmi cer scuze, dar sînt foarte bătrîn și simt nevoia să dau sfaturi. Nu mă găsești prea bătrîn ? Crezi că sînt de vîrsta ta ? Poate ești doar amabil și cred că nu te-ai supărat pe mine. Să nu te sperii. Acolo în stînga este un urs care trece prin zmeuriș. Calul tău sforăie și e foarte înspăimîntat. Ia-l de căpăstru și mîngîie-l pe grumaz. Ursul nu ne va face nici-un rău dacă nu-l atacăm și mai ales dacă nu ne este frică. Ai văzut ? Ursul a luat-o în jos. Ne disprețuiește în slăbiciunea noastră și ne respectă în tăria de a trece pe lîngă el. Nici acum nu mă crezi, deși sînt foarte sincer cu tine. Ești naiv dacă-ți închipui că ursul nu ne-a observat. Cu mirosul lui ne-a simțit de departe. S-a făcut întuneric. Nu, nu te-am mințit, hanul trebuie să fie destul de aproape, numai că frica ta de urs a accelerat timpul și a lungit drumul. Cînd ai să mă crezi în sfîrșit ? Eu zic să înnoptăm aici cît mai e vreme, să stringem vreascuri pentru foc. Nu vrei. Unde tot speri să ajungi, cînd nu se poate ajune nicăieri ? Hanul este aproape, dar nu-l vom putea găsi din pricina întunericului. Îți este chiar atît de neplăcut să dormi lîngă foc ? Eu am dormit doar lîngă nesigura lumină a flăcărilor de cînd sînt călăuză și nu mi s-a întîmplat nimic. Nici ție nu are să ți se întîmple. În cel mai rău caz ai să mori, dar ce contează asta pe lîngă sentimentul de libertate pe care ți-l dă așezarea adăpostului de noapte acolo unde dorești. Găsești că prețul e cam mare ? De acord cu tine, dar cu cît oferi mai mult cu atît ți se cere mai puțin. Am fost pus de multe ori în situația de a plăti și cînd mi-am oferit viața nu mi s-a mai cerut nimic. Da, ai dreptate, asta e literatură. Cum să-ți oferi viața cînd nu-ți aparține, cînd nu ești decît un fir de praf în lumină ? Te sfătuiesc să ne oprim totuși aici lîngă stîncile acestea întinse ca un acoperiș deasupra noastră. La noapte va fi furtună și va ploua. Nu am reumatism, dar ai văzut și tu ceața aceea liliachie deasupra muntelui. Nu de la geolog am învățat să prevăd vremea. Nici el nu știa pe ce lume trăiește de vreme ce l-a subjugat o femeie frumoasă. Să rămînem aici și să-mi povestești de femeile tale. Ești de acord doar cu prima parte, tu ești un bărbat discret. Bine, am să adun eu lemnele. Nu trebuie să mă ajuți. Ocupă-te de cal. Focul o să-l facem aici în gura adăpostului. Să mîncăm puține curmale uscate în această seară, sînt foarte hrănitoare. Rămîi la conserve ? Cum vrei .Nu știu să fac focul frecînd două bețe, așa cum am citit prin cărți. Și nimeni nu aprinde astfel focul. Eu am să apelez la chibriturile tale. Mulțumesc. Vezi ce ușor iau foc acele de brad uscate. Focul a venit peste om ca, de altfel, toate celelalte cu care a fost dotat pentru a supraviețui. Nu cred că sînt filozof așa cum spui. Îmi place să privesc la flăcări. Chiar nu vrei să iei un pumn de curmale ? Vrei să le guști ? Poftim. O să ne rezemăm de rucsacul tău și o să ne învelim cu pătura. Vorbește-mi acum despre tine, întrucît voi adormi curînd. Poți să vii lîngă mine dacă ți se va face frig. Întotdeauna mă bucur cînd cineva are nevoie de căldura mea, dăruindu-mi-o pe a lui. Mă bucur de ce-mi spui. Într-adevăr, totul este foarte simplu : un adăpost pentru noapte, focul, puțină hrană și o călăuză.

Te-ai trezit înaintea mea, călătorule. Te-a cuprins frigul de dimineață. A plouat zdravăn. Ai și făcut focul. Îți mulțumesc pentru cafea. Ai pus miere în ea ca să-i strici gustul. Nu te întrista. O vom bea amîndoi, bucurîndu-ne de ziua care începe. Ai început să mă îndrăgești. Nu spune asta pînă ce nu mă cunoști. Faptul că nu-ți fac rău nu înseamnă automat că-ți vreau binele. Deocamdată nu sînt decît călăuza ta. Or, o călăuză nu trebuie iubită, ci doar acceptată ca un rău necesar, ca o umbră ce ne însoțește. Îmi dai voie să mă rog puțin ca și această nouă zi care răsare să ne fie dată ? Mulțumesc, ești foarte înțelegător cu mine. Dacă sînt credincios ? Nu știu ce să-ți spun. Dacă credință se cheamă a te minuna de un răsărit de soare sau de o picătură de rouă pe iarbă, atunci, da, cred. Cred în toate aceste minuni veșnice cu care am posibilitatea să-mi desfăt sufletul. Sînt modest, ai dreptate, dar marile bucurii necesită un minim de efort. Zici să plecăm de aici, că s-ar putea să ocupăm locul altor călători ? Mă uimești cît ești de receptiv. Să mergem deci mai departe. Spre han, spui ? Da, spre acel han care ne așteaptă. Spui că nu ne așteaptă pe noi, ci este acolo indiferent de trecerea noastră. S-ar putea să ai dreptate, dar ce rațiune poate ține un han în picioare, în calea vînturilor și a zăpezilor, dacă nu speranța că va fi de folos călătorilor risipiți de drumuri. Dacă nu ar fi hanurile nu ar fi nici drumurile care duc la ele și nu ar fi nici călătorii însoțiți de călăuze. Nu te îngrijora, calul nu are nimic. S-a culcat azi-noapte peste cenușa caldă a focului. Ce crezi că-l ține lîngă tine, frîul, zăpada și cnutul ? Are și el nevoie ca orice ființă de dragoste și de ocrotire. Și nu s-ar mai fi întors la tine dacă fugeai atunci cînd ne-am întîlnit cu ursul. De fugit știe și el să o facă și chiar mai bine ca noi. Bine, n-am să mai pomenesc de urs. Nici la han, deși drumeții de acolo se dau în vînt după asemenea povești. Vezi, acolo în vale e hanul. Ar fi bine să nu le povestești că te-ai întîlnit cu mine. Rămîne să ne revedem mai tîrziu, cînd drumul te va cere. Nu-mi displac oamenii, dar nu prea avem ce să ne spunem, așa că prefer să-mi iau pătura și să mă duc acolo unde focul unui călător singuratic mă cheamă. Îți pare rău că te despărți de mine. Atunci nu rămîne decît să ne reîntîlnim. La revedere, călătorule, și pe curînd. Ții neapărat să te însoțesc pînă la han. Bine. Să mergem împreună pînă la capăt, deși hanul este destul de aproape. Abia dacă mai am timp să-ți mulțumesc că m-ai însoțit pînă aici.

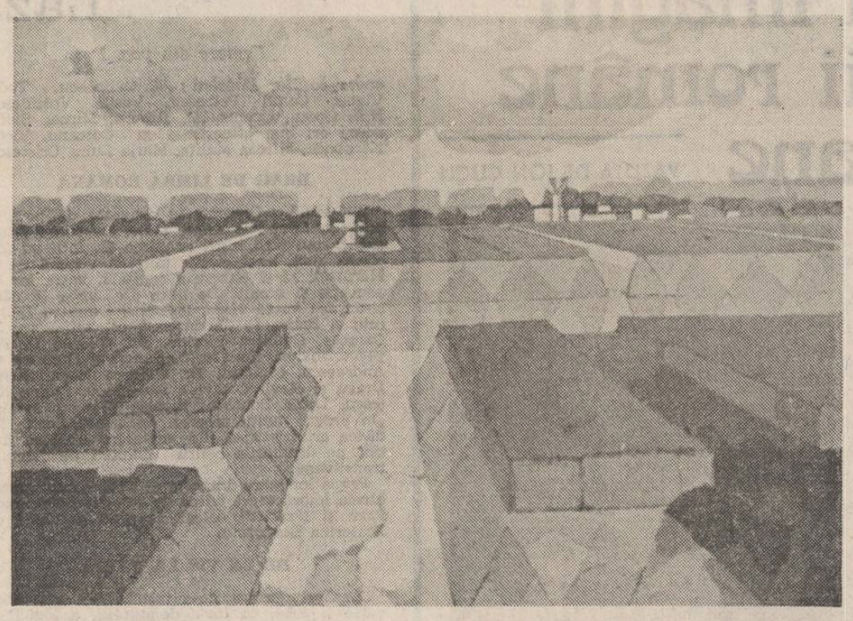

vasile tarța

● A trecut un an de cînd, vizitînd pentru întîia dată fabulos-miticele meleaguri sătmărene, am avut și foarte plăcutul prilej de a cunoaște închegata și distincta grupare poetică de aici, din Satu Mare, al cărei animator pasionat, călăuzit de o inefabilă tandrețe confraternă, este poetul Radu Ulmeanu. Despre Vasile Tarța, autorul poemelor de față pe care le propun atenției cititorului cu lucid optimism, firește că știam de mai multă vreme, întrucît el este autorul cîtorva cărți de poezie, numele său putînd fi, totodată, întîlnit în paginile revistelor din Transilvania. Totuși, îmi îngădui să salut prezența tînărului poet în paginile revistei noastre, exprimîndu-mi astfel încrederea în discret învăluitorul său lirism.

Nicolae Ciobanu

Prima zi din săptămînă

dimineață de Luni
din care țîșnește
începutul săptămînii
ca o făclie sub aripa stîngă

te urmez supus
crezînd că fac bine

pe urmă uimit
cînd nu-mi suriși
răpind roua frunzelor
pleci mai departe

apoi te pretinzi
și nu poți să fii tu
soarele dimineții
și ziua

Dispăruta

mi se pare că nu vei mai veni
înaltă în mijlocul lanului
din forfota orașului
îți deslușesc pașii
întoarce-ți privirile
către cîmpul care așteaptă
boarea mirezmelor de maci
eu te aștept în frunzarele crispat
de vîntul iernii
cînd primăvara s-a stins
sub o torță de sărutări
să te luminezi cu alte flori
de cireș mai fecunde
în mijlocul lanului

Nu-ți reamintești

ți-ai schimbat înfățișarea
nu ești cum ai fost cîndva
ca o pasăre țîșnești
dură și cu pistrui

ochii tăi trec
prin trupul meu
ca două scîntei arzătoare
nu se opresc nici o clipă
să-mi dea răgaz

rămîn tot așa
rănindu-mi dragostea
cu armăsarii orelor
sub care secundele
aleargă despicate

și-au trecut anii ca un vis
din teiul vieții
tu nu-ți reamintești
de începutul nostru

Din copilărie

nu ne-am văzut decît foarte rar
stăteai în mijlocul cercului
eu afară
ca două însușiri diferite
fluturi zburau
pe lîngă mîinile noastre

cu florile mărului în gheare
dansul lor a putut fi văzut
numai decît alergam după ei
tălpile ni le-am desenat pe cîmpie

Siesta îndrăgostiților

s-au deșteptat din visul cîmpiei
revărsîndu-se către UTOPIA
prin cercuri cu fluturi metalici
ca doi hulubi
au ajuns cu spinii smeurișului
așezați pe tîmple
o, s-au înălțat cu aripi verzui
aventură circulatorie prin spațiu
și cerurile au amuțit
căutîndu-și sfîrșitul
ca niciodată

gheorghe istrate

sămînța

rupînd lumina — zee de-ntuneric
vertebră în scheletul infinit —
ea n-are timp — e însuși timpul sferic
muiat în spațiul morții-ncremenit

flămîndă ca o mare fără apă
foc scufundat albind între comori
ea zace-n lacrima ce n-are pleoapă
în fluturul născut și fără flori

ea trece prin semințele de ceață
prin polii subterani reverberînd
ființele rămase-n altă viață
mirarea unei lumi uitate-n gînd

deasupra ei un vultur ruginește
răbdîndu-și zboru-n slavă și în ger
porunca lui stelară ne rodește :
silabe mici în graiul efemer

tînjind în greutatea sa lunară
Pămîntul fără umbră s-a urît
desfigurînd altarele de ceară
întîrziind cu îngerul de gît...

în zori

(ritual)

în zori adeseori nu sînt
sînt o rostire în cuvînt

în care se scufundă-ades
vertebra unui înțeles

în zori așa cum mă-ncuvînt
nu mai am miros de pămînt

mirat de mine-am desfăcut
lumina tainei din sărut

lungimea singelui și fața
prin care moartea-și vede viața

acestui templu fără porți
acestui clopot plin cu morți

privind din noaptea lor de miere
cum stau cuvintele-n tăcere

în zori adeseori nu sînt
pe jumătate sînt Cuvînt

în zori plutind prin cuviințî
miroase-n haos a părinți

contur

în cuvîntul meu se-nclină
viața ca un cerb-lumină
hăituit de lupi de lavă
pînă-n muceda mea slavă

stau pe-un pîntec de ape
și fierb marmură-ntre pleoape
decupînd din gîndul pur
irositul meu contur

fie-mi slova un izvor :
margine sau meteor

discontinuități

uleios drumul abia își duce pricina
cîmpul își umple nectarul cu flori
se aude lumina se despică senina
legănare a sufletului peste comori

graiul mă iartă mă uită încet
îmi intru în regnul meu de poet
posed o lentilă — o lacrimă sacră
uită-te repede pune-o în lacră

apa-n genunchi învață icoana
cîntecul își primește rana
sînt dezvelit : caii agită
peisajul pe zarea lui dezgolită

lege mică robind într-o lege mai mare
revărsată ca adevărul în întrebare

rouă

plînsul e miop : el vede lăuntric
depărtările mari din auz
acolo se nasc continente uitate
ancorînd orizontul confuz

păsări ies din lună perfecte
cruci suspendate-n informul cuprins
de-atîta albă singurătate
glasul copilului s-a aprins

cade tărîm interzis
minune minune — zic vouă :
prunc logodindu-se cu sine în vis
rouă rourindu-se-n rouă

ritual

stă lîngă mine o pădure
care-a murit în fruct fiind
prea-plînsul întîlnind secure
și-a retezat sfios din gînd

stă lîngă mine o lumină
ce mă măsoară și mă-nclină
ce-mi varsă flori în carnea groasă
eterna trupului mireasă

în dansul ei m-am legănat
ba în schivnie ba-n păcat
mi-a curs pe pleoapă măr-mărunt —
reflexul gîndului cărunt

copilule ce-ți joci cu cerul
sclipitul tălpii : efemerul
tu ai o gură de scîntei
anume taci — anume vrei.

smaranda cosmin

Cerc

Nu mai ești o iluzie,
Ești felul meu de-a muri, Alexandru.
Boala sporește, ne-ngăduit-o fi
Vederea mării.
Acolo într-un punct fix
Apune soarele.
Acolo, cu genunchii la gură,
Cineva
Mă așteaptă.

Melc

O, soare bărbos
O, imblînzire a ființei...
Umblă prin lume atîtea mirosuri
Haitele verzi dau în floare.
Zice-se că — mieroasă, turbată —
A venit primăvara.
Melcul colindă prin toate conspirativ :
„Cîți muguri, atîtea capcane !"

Song of myself

TU, care mori în fiece zi
Cîte-o pagină,
Tu, care știi matematica fiecărui strop
Pompat ilicit în arterele adaptării
Tu, care ești atîtea lucruri cețoase
Tu, ponosită milă
Provincială sfidînd mătăhălosul
Imperiu.

Quasi una fantasia

Am văzut printre garduri de sîrmă
Ghimpată
Crematorii ospitaliere,
Fumul robotind printre slăvile
Cerului... ah, dulce planetă, carnea ta
Sfiriia, sfiriia...
Copii perpeliți în țepușe de-alamă
Biciuirea bătrînilor iarna
Și-atîta frig, și-atîta înfometare...
Dacă astea s-au întîmplat
Gata-s toate... Cîntarele minții s-au
Prăvălit, de-acum fantasia
Poate începe...

Mi-amintesc cît era de bine

Pe malul fluviului. Treceau nuferi
La vale, vești de la tempiu
Purtînd. Ori prin poienile cisalpine,
Cohorte îndestulate de vaci.
Cîntecul tălăngii sparge uneori
Pereții de beton : hai, respiră !
Se trezește atunci o dimineață de
Lapte-nspumat. Se-nalță din smîrc
Jalbele unui lotus.

plastică

Aventurile unui gorun

Evoluția lui Constantin Popovici a fost ferită pe parcursul a peste două decenii de spectaculoase modificări stilistice. Sculptorul a avut o atare constanță în manevrarea unor elemente ale lexicului artistic încît operele sale au o amprentă de neconfundat. S-a relevat de la bun început ca un modelator de forță. Îmi revine în memorie statuia dedicată lui George Bacovia, la Bacău, unde tragismul expresiei este susținut de o energie conținută, căreia volumetriile, în ciuda multiplicării efectelor de umbră și lumină, îi stabilesc linii de forță marcînd parcă o implozie disolutivă a organismului. Poate că tăria cu care este afirmată energia internă a formei modelate, constituia trăsătura dominantă, pe planul expresivității operei lui Constantin Popovici. Atunci cînd a operat la dimensiuni monumentale, volumetriile sale au devenit majestuoase iar tensiunea planurilor a relevat și mai mult acel potențial explosiv intuibil la nivelul proiectelor. Căci înainte de toate trebuie să-l considerăm pe Constantin Popovici un autor de proiecte grandioase, chiar dacă prea puține din ele au fost materializate sau vor fi materializate vreodată. Nu mă refer aici la monumentele cu valoare celebrativă unde citatele realiste deontă o cunoaștere aprofundată a clasicului și o posibilitate de adaptare a lui la resursele unei viziuni artistice aderentă la simbolul simplificat pînă la abstracție. Mă refer la acele lucrări — multe din ele, în special elaborate în ultimii ani, fiind expuse la retrospectiva de la Muzeul de artă al R.S.R. — unde imaginea realului suferă o reducție metaforică ce o duce aproape de limita recognoscibilității. **Sperietoarele** lui Popovici — ce rea aici o temă a sa mai veche — au o ambiguitate formală ce deschide frîu liber imaginației, sugestiilor multiple. Ele sînt prezențe emblematice și obsesive, ca de altfel multe din lucrările ce au un punct de plecare în texte literare sau în folclor. Considerate pe planul formei, ele impun o stilistică a simplității eficiente vizual, o stilistică îndepărtată —, deși contactul s-a făcut pentru găsirea termenului de opoziție — de cea a lui Brâncuși, geniul tutelar al generației de sculptori — poate una dintre cele mai compacte și mai valoroase pe plan european — căreia îi aparține artistul. Popovici nu caută forme arhetipale și nu le caută mai ales la nivelul interpretărilor artei populare. El caută dimpotrivă forme generate de arhetipuri și la rîndul lor apte de a genera, prin contaminare, alte forme. Este un drum mai complicat acesta, dar fără îndoială interesant și aventuros căci deschide frîu liber fanteziei chiar dacă între hotare stabilite chiar de creator. El nu se hazardează a trece bariera dincolo de care o formă potențial organică ar putea deveni organică.

Semnificativă în acest sens istoria gorunului din care s-au născut unele din lucrările din expoziție. A așteptat în pădure, a ajuns în sat, a fost detașat în bucăți în funcție de exigențe prestabilite. Numai că forma bucăților s-a impus, deoarece ele stabiliseră deja imprimanta viziunii. Pericolul generării unor expresii de o simplitate superfluă, în urma unei elaborări derivate din preconcept, a fost depășit prin plierea gîndirii artistice pe posibilitățile conținute. Rezultatul : forme esențializate, de o tandră carnalitate, triste ca o presimțire. Maternități și zboruri devenite fragmente cosmice de lespezi funerare. În gorunul acesta ne place să-l vedem pe însuși prietenul nostru Constantin Popovici, la cei 47 de ani ai săi, unul dintre cei mai problematici și interesanți artiști contemporani ai țării.

Grigore Arbore

balet

«Bufonul»

Miercuri 17 aprilie a avut loc la Opera din București premiera baletului într-un act, **Bufonul** pe muzica lui Serghei Prokofiev. Libretul, cu note originale, îi aparține lui Ioan Tugearu ca și regia și coregrafia, trebuie spus de la început, cu adevărat inspirate. Dar nu numai atît. Față de varianta originară, care este evident luată drept model, partitura muzicală a fost și ea modificată — slujind mai bine intențiilor regizorale — fiind alcătuită dintr-un colaj muzical din suita simfonică **Bufonul**, din **Concertul pentru pian și orchestră în sol major opus 55**, și din **Simfonia a VII-a** de Serghei Prokofiev. Este vorba deci, de o premieră în mai multe sensuri. Recurgînd la o piesă mai puțin cunoscută, să nu se creadă, totuși, că proaspătul coregraf — a mai pus în scenă baletul **Nunta însingerată**, ș.a. — și-a ales o sarcină mai ușoară. În fond baletul inițial compus de Prokofiev în 1915 a fost reprezentat în cadrul celebrelor „Balete ruse" ale lui Diaghilev în 15 martie 1921, la Paris, pe scena lui „Gaîté-Lirique". Coregrafi au fost M. Larionov și T. Slavinski iar interpreți C. Devillier, T. Slavinski, J. Jasvinski. Și chiar dacă nu a fost unul dintre cele mai răsunătoare succese ale lui Diaghilev, **Bufonul** impunea o anumită ținută a abordării : fie o rămînere în litera originalului, fie emanciparea și propunerea unei versiuni noi. Din fericire, Ion Tugearu a ales calea mai dificilă dar și mai fructuoasă a unei interpretări personale a motivului (ca și în alte arte motivul bufonului este frecvent, Th. Arbeau consemnînd și descriind un dans foarte vechi, **Bouffons, în a sa Orchésographie, 1589**), pornind, cum am spus, de la aranjamentul muzical și pînă la coregrafie. Libretul este foarte simplu dînd însă libertate dezvoltării coregrafice. În esență, este vorba de un bufon și o bufoniță, inteligenți și ingenioși, care printr-o serie de stratageme și travestiuri reușesc să păcălească doi bogătași, de la care storc mulți bani. Acestei intrigi vesele, coregraful i-a găsit, pentru a o exprima, ritmurile și mișcările cele mai potrivite : vioaie, fanteziste sau parodic-umoristice, la granița dintre neo-clasic și modern. Admirabile au fost în acest sens, scena petirii și dansul groparilor. Cu mai multă inventivitate ar fi putut fi creionate rolurile boierului și al bufoniței. În schimb, partitura bufonului, a fetei boierului, a soției și a petitorului sînt variate, pline de dinamism și culoare. Interpreții au răspuns cu toții intențiilor coregrafice și regizorale, dansînd, de altfel, cu o vădită plăcere și dăruire. Dintre ei s-a distins în primul rînd, Gheorghe Anghelus care și-a mai dovedit aptitudinile pentru rolurile bufe, prin mobilitate, expresivitate, într-un larg registru teatral, și, nu în ultimul rînd prin precizia execuțiilor. În general, Gheorghe Anghelus mi se pare într-o remarcabilă formă tehnică și as sublinia excelentul lui manej, elementele stilizate din dansurile populare rusești, ca și fina parodiere a dansului pe poante sau a salturilor „grand jeté" din travestiul feminin. Dacă la acest consacrat balerin ne puteam aștepta la o evoluție de performanță, în schimb, surpriza cea mai plăcută a fost tînăra Irina Rosca, balerină distribuită pînă acum în roluri minore. Ea a dovedit frumoase calități pentru un registru cu aspect mai modern : dinamism, elasticitate, un cuceritor joc dramatic, spontaneitate și o bună tehnică. Sperăm să o vedem mai des în roluri dificile sau de structură modernistă. Și ceilalți interpreți, Viorica Ene (bufonița), Gabriela Stegaru (soția boierului), Adrian Gheorghiu (petitorul), groparii (Mihai Fotescu, Cristian Gună), Tiberiu Almosnino (boierul), Mihai Caracas (un polițist) în roluri de mai mică sau mai mare importanță și-au făcut pe deplin datoria. Bufonul a fost un spectacol cu adevărat, reușit (costumele puteau fi mai simple, lăsînd mai mult loc expresivității coregrafice) confirmînd în Ion Tugearu un coregraf cu mari posibilități.

Paul Antipa

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

I. Epicul și iradiațiile lui mitic-arhetipale (7)

Desen de Demian

Descrierea detaliată a lostriței din lemn pe care Aliman o aduce de la bătrînul vraci — „mare descîntător de pești, un fel de stăpîn al apelor" —, după cum și explicațiile cu privire la practicile menite a-i conferi virtuți magice relevă cît se poate de limpede substratul „șamanic" al povestirii. Fragmentul în discuție pare desprins dintr-un autentic tratat de antropologie : „Era alcătuită din două jumătăți care se îmbucau una-ntr-alta, cu scoabe. În mijlocul gol al închipuirii, după ce-a frecat-o peste tot cu laptii de lostriță și buruieni de apă, a ascuns un alt peștișor mai mic, tăiat dintr-un corn de cerb : ca să-i dea cumpăneală în apă și s-o cirmuiască. Toate au fost vrăjite, descîntate și afierasite după străvechi noime și îndreptare ale magiei pierdute și uitate de ceilalți". Este adevărat, cele spuse în fraza din urmă în legătură cu procesul de „învrăjire" a obiectului conține enunțuri generale pe care un antropolog de profesie le-ar fi evitat cu siguranță, trecînd la reconstituiri și analize cît mai minuțioase. Voiculescu procedează însă astfel mizînd pe suspansul fantastic al narațiunii. Artistic, întreg acest fond de cunoștințe magice interesează în măsura în care autentifică, în ordinea sugestiei cvasiimpenetrabile, dramaticul avatar existențial al eroului, ca victimă a propriei obsesii erotice. Așa se face că o vocabulă strecurată în text precum **închipuire** (în sens de obiect care „dublează" sau, mai exact, care „reproduce" imaginea unei ființe reale) se cuvine a fi pusă în relație cu actul de coborîre în practicile „magiei pierdute și uitate de ceilalți". În esență, este evident că avem de-a face cu un **fetiș** ce rezidă în credința arhaică potrivit căreia „reproducerea" ființei **tabuizate** este de natură a-l dezvrăji pe cel în cauză, scoțîndu-l de sub stăpînirea ei. Aceasta presupune accesul la atributele supranaturale benefice ale tabuului — **mana** —, cu prețul unui adevărat pact pre-faustic, ce se circumscrie așa ziselor revelații primordiale ale gîndirii magice : „Și într-un miez de noapte cu luna în pătrar poleind trupul gol al flăcăului, Aliman a intrat pînă în mijlocul riului cu peștele vrăjit în mînă, a spus încet cîntecul învățat pe de rost, în care se leapădă de lumea lui Dumnezeu, și a dat drumul păpușii cu chip de lostriță. Apele au primit-o și parcă au săltat, purtînd-o supuse". Precizarea vizînd sensul magic al cîntecului spus de Aliman — „în care se leapădă de Dumnezeu" — se cuvine a fi reținută în chip special, întrucît ea sugerează esența pactului mijlocit de obiectul cu valoare de fetiș.

Judecînd după faptul că efectele benefice obținute odată cu apelul la fetișul fabuloasei lostrițe se manifestă deîndată („Omul s-a dus, după povață, și s-a culcat. Ca niciodată, a dormit adînc și liniștit, pînă a doua zi la prînz, cînd l-au trezit oamenii"), s-ar putea crede că Aliman intră definitiv pe făgașul vieții normale. Nu încape îndoială că bătrînul „șaman" însuși contase pe un asemenea rezultat. Iată însă că „legile" **eficacității simbolice** ce se află la baza raportului dintre magie și religie, „eludează" un asemenea naiv postulat propus de practicile vrăjitorești simpliste. Asumate de eul magic al eroului, în realitate, aceste practici nu fac decît să-l scufunde pe Aliman în abisul străniei lui obsesii erotice. Potrivit logicei paradoxale ce definește dialectica gîndirii magice, sentimentul ieșirii de sub stăpînirea blestemului vrăjitoresc prin recurs la fetișul chemat a îndepărta ființa ce întruchipează un atare blestem ține exclusiv de autoiluzionarea mistică. La rîndul ei, logica realistică a retrăirii mitului conține capcane dintre cele mai amenințătoare. Realul, normalitatea modului de existență a eroului țin doar de aparență. Spiritul demonic se infiltrează peste tot, căpătînd întruchipări de o înșelătoare normalitate în ordinea umanului. Acesta ni se pare a fi sensul de o fascinantă straneitate inculcat următoarei întîmplări prin care trece Aliman. Este vorba, se înțelege, de întîlnirea lui cu singura supraviețuitoare adusă de volbura apelor Bistriței. „Linearitatea" de esență basmic-nuvelistică a viziunii fantastice din unghiul căreia este percepută și descrisă întîmplarea își relevă și acum impresionantele virtuți : „A zîmbit izbăvitorului ei, s-a uitat speriată la lumea adunată și a cerut mîncare. Oamenii vedeau cu uimire cum se zbicesc repede straiele de pe ea, iia, fota, opincile, ca și cînd n-ar fi fost udă niciodată. Au mai băgat de seamă că are părul despletit pe umeri ca niște șuvoaie plăvițe răsfirate pe o stană albă. Ochii, de chihlimbar verde-aurii cu strilici albaștri, erau mari, rotunzi, dar reci ca de sticlă".

Cîte din elementele portretistice de mai sus aparțin hiperbolizărilor așa zicînd maturist primitivizante, pe de o parte, și cîte din ele fac trimitere la identitatea fabuloasă, adică vrăjitorească, a fetei, pe de altă parte, constituie chestiunea asupra căreia se poate stărui îndelung, dar a cărei deplină elucidare nu este nicidecum posibilă. Absolut consecvent cu sine, modul fantastic voiculescian încintă prin naturala ambiguitate a liniei ce desparte trăirea în real de trăirea în mit. Mai propriu ar fi să spunem că cele două lumi **se trăiesc** una pe alta, în așa fel încît practic e cu neputință a se vorbi de sublimarea epicului în **a-realitatea** fantastică de sine stătătoare. Narațiunea închide în sine o poveste vrăjitorească în măsura în care, totodată, nu lasă nici un dubiu în legătură cu faptul că ea închide în sine o poveste de viață întru totul adevărată. Drept urmare, nu ne rămîne altceva decît să luăm întîmplările ca atare și să credem că fata venită de departe, de la izvoarele Bistriței aurii, îi este luată de lîngă Aliman la fel de ciudat de cum venise ; după cum desăvîrșitului eșec înregistrat de erou în tentativa de a o regăsi nu trebuie să-i căutăm alte explicații decît cele furnizate de text : „Fata se împotrivi zadarnic. Maică-sa îi șopti în ureche niște vorbe care parcă o adormiseră. Aliman, dat deoparte cu mîna, sta proptit, gol de puteri ca o armă descărcată. Și, pînă să-și vină în fire, femeia cu prada era departe. Pînă tîrziu, toamna, Aliman a bătut izvoarele tuturor Bistrițelor, neagră, albă, aurie, precum și a tuturor Bistricioarelor, fără folos. Nimeni nu cunoștea, nici măcar n-auzise de Bistriceanca ori de fata ei și nici de sălașurile lor. Numai un moșneag trecut de suta de ani își mai amintea de ele. Era copil cînd satul le alungase cu pietre și le dase foc casei pentru multele blestemății și răutăți ce săvîrșeau cu ajutorul Satanei". Cît despre sfîrșitul lui Aliman dacă dorim cu tot dinadinsul să-i dăm o interpretare ezoterică, se cuvine să revenim la ideea de iubire magică a povestirii. Este ideea care în final se dezleagă făcînd impact cu ideea de pedeapsă, pe care, în cele din urmă, o primește acela care în loc să respecte tabuul, ocolindu-l, se angajează în actul de impurificare a acestuia prin intermediul practicilor fetișiste. Necrutătoare, fabuloasa lostriță îl pedepsește pe erou pe măsura cutezătorului și nimicitorului său alean erotic.

„Viitura, tunînd vijelioasă, îl ajunse. Nahlapii trecură cu bușteni, acoperișuri de case și punți peste capul lui. El a mai ieșit o dată. Ținea lostrița și, amețit de izbiturca apelor se căznea s-o apere, adăpostind-o ca pe un copil cu brațele. Apoi s-a cufundat în valurile care, bolborosind mînioase, s-au pecetluit deasupra lui pentru totdeauna". Finalul povestirii, așadar, oferă o splendidă „copie" a celui din **Pescarul Amin.**

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul anterior, r. 3 sus, se va citi **este exponentul** etc.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Poeți ai unei generații : Miron Radu Paraschivescu și Gellu Naum

În prim-plan : C. Noica și I. Peltz

CRONICA EDITURILOR

Petru Caraman sau biblioteca savantului

Editurile încep să-și deschidă porțile pentru manuscrisele lui Petru Caraman. După ce, în 1982, la doi ani de la moarte, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași a publicat o voluminoasă antologie din colecția sa de folclor (într-o ediție multigrafiată îngrijită de Ion H. Ciubotaru), în 1983 Editura Minerva ne-a adus adaptarea românească a tezei sale de doctorat (susținută în limba polonă și publicată la Cracovia în 1933) : „Colindatul la români, slavi și alte popoare" (îngrijitoarea ediției : Silvia Ciubotaru ; prefața : O. Birlea) — iată că la sfîrșitul anului trecut Editura Junimea ne prezintă unul dintre numeroasele studii manuscrise rămase de la dînsul*). Se începe, așadar, din mai multe părți, recuperarea unei importante figuri a științei românești. Moartea creatorului a dezlegat aripile operelor sale ; în viață fiind, el pare a le fi ținut prizoniere rafturilor bibliotecii ca pe niște păsări de veghe a gîndurilor... Desigur, premizele abia sînt puse ; se pot trasa, totuși, cîteva linii fugare ale modelului cultural întruchipat de Petru Caraman. Nu studiile tipărite i-au adus faima — destul de mare aceasta, copleșind prin tenacitate și spirit cenzorial. Foarte zgîrcit cu tiparul (opera sa antumă este punctată pe o jumătate de pagină de dicționar) — a fost, în același timp, o puternică personalitate emulatoare : cei din preajmă s-au pătruns de arderile sale interne. Mi-l închipui ca o enciclopedie vie avînd conștiința că trebuie să catalogheze tot ce știe, știind totul sau aproape totul, trăind la limita imploziei informaționale — gata oricînd să se prăbușească în sine însuși dar regăsindu-și miraculos echilibrul prin această iradiație de energie în jur. Un Socrate modern acționînd nu prin întrebări dirijate pentru mișirea adevărului ci prin negări aspre distribuite în stînga și-n dreapta pentru a opri risipirea adevărului în idei mici. Punctul său de sprijin a fost în afară, iar nu înăuntru, în cărțile pe care le-a întovărășit, nu în cele pe care le-a scris — acestea fiind un fel de sediment natural al unui atare modus vivendi, partea pămîntească a unui sfînt cum ar spune Gheorghe Bogdan-Duică. Petru Caraman reprezintă, cred, modelul cultural al savantului secolelor următoare : spiritul creator supus rigorilor informației — nu ale unei informații ca aflare, ca ciupercă informațională — ci ca bibliografie retrospectivă, ca istorie a informației. Omul simte ceva și vrea să se verifice ; are o idee și-i caută rădăcinile istorice. A-ți urmări ideile în trecut înseamnă, în fond, a le verifica și a le pune singur semnul valorii — a te dispensa, într-un fel, de critica externă continuînd un dialog intern cu figurile culturale care-ți sînt asemănătoare. Umbra lui Ștefan Odobleja răscolind bibliotecile pentru a strînge documentație — de fapt, pentru a-și căuta ideea în preocupările celorlalți savanți — va fi o marcă a omului de știință al secolului 21. Drama cunoașterii nu constă, în acest caz, în stăpînirea informației, ci în catalogarea ei, în efortul de a o lega de timpul istoric. Desigur, opusul acestei existențe la limita imploziei informaționale rămîne atît de pregnanta ființare eseistică, elegantă, nepretențioasă, impregnată de sucul clipei trecătoare și, mai ales, cu un rol pedagogic clar. Lumea savantă nu o va accepta, însă, niciodată. Marile civilizații obosesc repede fărîmițîndu-se în eseuri și preferă să se odihnească în enciclopedii. Astfel, Enciclopedia franceză, lexicoanele de tip tezaur bibliografiile.

L-am amintit pe Ștefan Odobleja care și-a cheltuit o jumătate din viață căutînd dovezile celeilalte jumătăți. Petru Caraman dezvoltă același model intelectual cu deosebirea că viața lui nu se rupe în două ci este o curgere continuă dinspre idei spre istoria lor. Iată, de pildă, această cercetare pe tema expresiei eminesciene „au cerut pămînt și apă". Autorul își intitulează cartea „Contribuție la studiul simbolicei eminesciene" — nu din modestie, ci ca pe o delimitare necesară : el alege, din cîmpul informațional, acele repere peste care nu se poate trece în abordarea unui asemenea studiu, temeliile lui. Ca termeni de comparație trebuie amintit în primul rînd volumul I din „Istoria românilor" de Al. Philippide — ori „Românitatea românilor" de A. Ambruster, vastă bibliografie comentată a istoriei unei idei. Sînt modele de metodă a cercetării istorice — așa cum „Pămînt și apă" de Petru Caraman este un model de metodă a cercetării etnologice. Petru Caraman n-a avut, însă, răgazul să-și completeze „contribuțiile" — nu pentru că n-ar fi stăpînit întreaga bibliografie, ci pentru că multe fișe nu și-au găsit încă modul de intrare în materialul redactat. Ce-ar mai fi de adăugat, așadar, din punctul de vedere al eminescologiei — care, oricum, cîștigă destul de multe lucruri prin publicarea acestui studiu manuscris — la bibliografia problemei ?

Nu-mi închipui, de pildă, că savantul nu cunoștea studiul lui Al. Ciorănescu din „Viața românească" nr. 12/1933, p. 42—43, unde se face prima apropiere între expresia din „Scrisoarea III" și un text „Istoria lui Alexandru Macedon" de Quintus Curtius Rufus. Petru Caraman redă textul, îl comentează, dar omite racordarea la articolul contemporanului său — și, lucru mai important, nu caută urmele lui Curtius Rufus în „Alexandria", cartea populară cu circulație atît de mare la români. Să spunem că pe Al. Ciorănescu nu-l amintește pentru că trebuia să-i reproșeze simplismul demonstrației — dar fișa „Alexandriei" trebuie să existe undeva, în manuscrisele savantului, așteptîndu-și locul în materialul redactat.

Ar mai fi de adăugat, apoi (pe lîngă Herodot, Diodor din Sicilia și Q. Curtius Rufus) un pasaj celebru din Homer : „Schimbați-vă mai bine în **apă și-n pămînt** decît să stați aici, lipsiți de îndrăzneală, uitînd de faima noastră" (VII, 97 ; vorbește Menelau îndemnînd aheii la luptă). Expresia răspunde celei eminesciene „se făcură toți **o apă și-un pămînt**" — și este puțin probabil ca Petru Caraman să n-o fi cunoscut (invocăm și aici neatenția editorului sau risipirea vreunei file din manuscris). Semnalarea a fost făcută de D. Murărașu — dar după traducerea românească a lui G. Murnu : „Dar vă prefaceți mai bine voi toți în **pămînt și în apă**" — unde, după cum vedem, din necesități de ritm ordinea termenilor este inversată. Se poate ca fișa savantului să nu-și fi găsit locul în materialul redactat pentru că necesita o critică a traducerii : din atenta excerptare a locurilor din Herodot și Diodor sicilianul se vede că Petru Caraman dorea să știe forma de bază a expresiei, deci tocmai ordinea termenilor. Așa stînd lucrurile, însă, ne mirăm că n-a fost sesizată, în „Irodotul de la Coșula" (traducere românească din secolul al XVII-lea din Herodot), amintit de Petru Caraman, expresia herodoteică în formă dublă : „Iar la laconi și la Athina n-au trimis varvarul pentru ca să ceară **pămînt și apă.** Pentru că au fost trimis mai înainte Darie acolo poslanet pentru aceasta : deci pe unii i-au băgat în puțuri ca să scoată de acolo **apă și pămînt,** să-i ducă varvarului, pe alții în gropniți adînci..." (VII, 133).. Herodot nu inversează aici termenii operația fiind a traducătorului. Asemănarea cu „Scrisoarea III" este relevantă : „au cerut **pămînt și apă** / se făcură toți **o apă și-un pămînt**". O analiză zăbavnică de text permite identificarea unui număr destul de mare de expresii eminesciene în acest „Irodot" pentru a ne mai putea îndoi de faptul că poetul l-a cunoscut. Petru Caraman ar fi putut fi cel care identifică izvorul...

Ce înseamnă, însă, aceste cîteva scăpări — pe care, de altfel, eminescologia le-a înregistrat nesistematic, pe ici pe colo — față de imensa masă de informații antrenate în definirea și urmărirea în timp a unui obicei de care amintește Eminescu ? În sinteza lui Petru Caraman ele pot fi integrate fără a schimba nimic din construcție. Savantul ne dă o lecție de metodă prin cartea sa — și, în același timp, o lecție, mult mai importantă, de eminescologie. Poate să pară ciudat cuiva că un autor leagă de Eminescu atîtea și atîtea fapte care au legătură cu istoria, etnologia, etc. Eminescu este, însă, un întemeietor așa cum, la timpul lui, a fost Homer, de pildă. Matematicienii antichității se revendică din Homer, geografii consideră că poetul orb este întemeietorul științei numite „geografie" (Strabo scrie pagini memorabile pe această temă), filozofii, istoricii, astronomii, de asemenea ; cît despre tragicieni, Eschil spune că „se hrănesc cu resturi de la ospățul lui Homer". Desigur, Homer n-a fost matematician, geograf, astronom, etc. Dar era nevoie să fie toate acestea la un loc cînd el era Homer, piatra unghiulară a culturii grecești ? Este nevoie să fie Eminescu toate acestea la un loc cînd el este Eminescu, centrul fierbinte al spiritului românesc ? Numai raportate la asemenea puncte cardinale științele noi cîștigă o tradiție, o temelie. Eminescu este punctul de sprijin din afară și dinăuntru în același timp al întregii construcții pe care o edifică Petru Caraman, este calea regală pe care savantul trece din biblioteca ce-l înconjoară, prin sine însuși, în lumea ce-l înconjoară.

Nicolae Georgescu

*) **Petru Caraman : „Pămînt și apă. Contribuție etnologică la studiul simbolicei eminesciene". Ediție îngrijită, note și indice de Gheorghe Drăgan, Editura „Junimea", 1984.**

Lăzăriștii

Urmare din pag. I

opera foștilor lăzăriști : G. Călinescu, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Vasile Voiculescu, N.D. Cocea, Urmuz, Al. Rosetti, Mircea Ștefănescu ori mai „tinerii" Ion Coteanu, Victor Kernbach, Mircea Malița, Maria Luiza Cristescu.

DRAG DE LIMBA ROMÂNĂ

1916—1919. Crescuți în dragoste de țară, în drag de Limba Română, elevii îmbrăcau prima oară haina țării întru apărarea ei. Întîi au fost cîteva sute, apoi cîteva mii. Ei veneau de la Mărășești să-și elibereze capitala, vatra lor de educație și școală. De drag de Limba Română și-au dat vamă viața, lăzăriștii Dumitru Bălțărețu și Barbu D. Teodorescu, colonei, Petre M. Caracaș, Dumitru Florian, Dr. George D. Popescu, maiori, Constantin Panait și Dumitru G. Andreescu, căpitani, Dr. Grigore Mora, Ștefan Dragu și **elevii** Octavian Arsenescu, Ștefan Nițescu, Louis Popescu, Nicolae Ziotescu și alții „în pragul nunții secerați de arme". Jertfa lor dădea aripi patriei, din jertfa lor creșteau fîntîni pe drumurile oștirii doinind pe drumuri transilvane.

Prima lor mare dragoste — țara — sub semnul căreia îmbrăcaseră haina de culorile pămîntului. Erau și lăzăriștii colegi de gînd și vîrstă cu Ecaterina Teodoroiu.

DE LA VIS LA FAPTĂ

„Lăzărul" nostru ne-a insuflat un stil fără surle și tobe, cu tăria demnității, a logicii și raționalismului. Profesorii erau ca domnu' Trandafir al lui Sadoveanu", afirma profesorul universitar Ion Coteanu. „Acest liceu de severitate română este făcut pentru învingătorii vieții. Este arcul de triumf al tinereții", afirma G. Călinescu, la o întîlnire cu foștii săi colegi. Din această cetate școlară s-au format în timp : 5 000 ingineri, 2 000 medici, 1 700 juriști, 1 200 profesori, 700 militari, 500 arhitecți, 150 oameni de știință, literatură și artă, 60 academicieni. Un coeficient care vorbește de la sine : 90% din absolvenții liceului au urmat studii superioare. Un mare semn de mîndrie pentru profesori și elevi ; blazonul școlii fiind constanța acestui coeficient, prezent și pe vremea profesorilor Ion Buricescu, Mihail Stoicescu, Camil Petrescu, Napoleon Crețu, Ion Zamfirescu, coeficient actual și astăzi.

„Un mare examen este exigența liceului și ai, ca elev, un ales sentiment de mîndrie știind că te formezi sub blazonul lui Gheorghe Lazăr, „ne spune eleva Anca Birligă din clasa a XI-a A. „Creștem în spiritul lăzăriștilor, ceea ce înseamnă o pregătire deosebită pe baza unei vaste culturi, în spiritul revoluționar al epocii noastre. Sper ca și generația noastră să dea niște oameni de valoare, dacă nu, ar fi foarte grav"... ne spune Simona Georgescu din clasa a XI-a B. „Am intrat cu 7,50 în treapta întîi, în treapta a doua cu 9,56. Este o diferență care ne vorbește de nivelul pregătirii în liceul nostru, și nu-s dintre cei mai buni. Aici însă domină un spirit de emulație în sens bun, o concurență loială, colegială..." afirmă Liviu Stan din clasa a XII-a mecanică.

Refac traseul școlarilor. Poposesc în sala-muzeu. Rescriu imaginar drumul celor aproape 21 000 de absolvenți. Răsfoiesc revistele școlare **O geană de lumină, Pentru noi, Ginduri curate, Luceafărul de dimineață, Speranțe,** aceste „ferestre de la etajul de sus pe unde pot intra în sufletul omului razele soarelui", cum afirmase Titu Maiorescu. Citesc un articol temeinic scris de scriitorul-profesor Tudor Opriș, despre revistele liceului „Gheorghe Lazăr", și revăd chipurile aprinse ale acelor dascăli de limba română care prin verb stîrneau visele și le urcau în faptă, Grigore Forțu, Ion Zamfirescu, Lazăr Săineanu, G. Ionescu-Gion, Gh. Bogdan Duică, Vasile Pârvan, D. Murărașu, I. Torouțiu, V.A. Ureche, V. Haneș și alții.

Matematicieni, fizicieni, chimiști, geografi dar și oameni ai ideilor, oameni ai cuvîntului sînt și în ultimele generații lăzăriste : dramaturgul Mihai Neagu Basarab, romancierа Maria Luiza Cristescu, poetul George Virgil Stoenescu ori debutantul în proză, Nicolae Iliescu.

Într-un răgaz, „o fereastră", stau de vorbă cu directorul liceului, prof. Dorin Homorodean, om al gîndurilor precise, matematice, transilvănean de baștină. „Azi, liceul nostru pregătește elevii pentru viață, preluînd datele vechi lîngă cele noi, în educarea patriotică, revoluționară a tinerilor în spiritul iubirii de patrie, popor și partid, educarea prin muncă pentru muncă a viitorilor constructori ai socialismului în patria noastră. Întregul colectiv profesoral se străduiește să înalțe procesul instructiv-formativ-educativ la nivelul sarcinilor acestor ani străbătuți de un ales patos revoluționar". În cîteva cuvinte desprind programul, de azi și de mîine, al acestei cetăți școlare polivalente și-mi revine în memorie afirmația unui fost profesor lăzărist, Gh. Chelaru „de muncă nu moare nimeni", expresie proverb preluată ca atare și în vacanțele de iarnă ; unii elevi, cu simțul umorului, înregistrînd-o pe matricola școlară.

„Liceul de azi este o oază a omeniei comuniste, aici se formează oamenii viitorului. Dacă precizăm că la olimpiadele pe municipiu au participat peste 300 de elevi, 120 fiind premiați este un semn al pregătirii. Un fost elev, Cristian Teodorescu a luat premiul I la Olimpiada internațională de fizică din Suedia, revistele noastre școlare au luat locul I pe țară în cadrul Festivalului național «Cîntarea României»". Din cei 350 de absolvenți ai anului acesta trei sute rîvnesc să urmeze studii superioare.

Cu prilejul sărbătoririi a 125 de ani, organizației revoluționare de tineret i s-a acordat Drapelul și Diploma de Onoare ale C.C. al U.T.C.".

Drumurile tinere ale lăzăriștilor n-au nici o opreliște, ele sînt deschise spre viitor, ele sînt ferestrele luminoase ale țării.

Forma ca viziune

Urmare din pag. I

dite rezerve față de concepția unei istorii a artei fără artiști, ce acordă, adică, prioritate vieții anonime a formelor, punînd în paranteză personalitatea creatoare. „Orice încercare de determinare a specificității artei unei epoci în raport cu alta — afirmă Grigore Arbore — se izbește de la bun început de problema identificării originalității contribuției individuale și a reflexelor ei pe un plan mai larg". Și mai departe : „S-ar putea spune că în ciuda tuturor încercărilor de a scăpa de obsesia singularului, istoria artei nu a făcut altceva decît să-l valideze sistematic" (p. 9). Ținta acestei polemici ar constitui-o mai ales schemele elaborate **„a posteriori** fără a ține cont de realitățile momentului" (p. 14).

Grigore Arbore nu se oprește însă nici la teza opusă, îmbrățișată, să spunem, de un Lionello Venturi pe urmele lui Croce, potrivit căreia istoria artei ar trebui să fie o succesiune de medalioane ale unor personalități geniale, ale unor „faruri". Referindu-se în mod continuu la „contextualitate", autorul își precizează adeziunea la interpretarea critică a operelor de pe pozițiile esteticii marxiste, prin raportarea neîntreruptă a operelor la factorii sociali, culturali, politici, economici, ce le determină. O asemenea abordare teoretică a barocului a fost încercată de puține ori, în exegeza occidentală, între alții de V.L. Tapié, chiar dacă acesta nu e — cum notează și Grigore Arbore — „un adept al materialismului dialectic și istoric" sau de J. Philippe Minguet, al cărui volum despre rococo a apărut la noi prefațat de autorul **Formei ca viziune.** În paralel, „tonul" cărții lui Grigore Arbore este ferit de efuziuni... baroce, păstrînd parcă, mereu, o anumită distanțare — dar o distanțare benefică — de subiect, un ton sobru, cu o notă de „asprime" științifică ferită cu grijă de acrimonie și legată mai ales de claritatea expunerii, dominînd subiectul, „anihilîndu-l" profitabil în rețeaua interpretativă. În condițiile unei diversități de opinii asupra barocului ce devine, pentru a relua o expresie a autorului, „incontrolabilă", soluția propusă apare desigur adecvată, dînd cititorului mereu senzația că se mișcă pe un teren al analizei netezit cu scrupulozitate, pregătit pentru înaintarea logică a unui discurs avizat, putînd servi drept ghid eficient într-o realitate artistică prin natura ei imprevizibilă.

Procedînd astfel inductiv, de la operă la concept, aderent la individualitatea limbajului vizual, comentariul lui Grigore Arbore pornește totuși de pe o anumită platformă teoretică privitoare la baroc, aceea a definirii stilului din unghiul retoricii persuasiunii elocinței implicite, fără să o absolutizeze însă, folosind-o mai degrabă ca reper permanent, funcție de care se autosituează.

Realitatea locului și momentului este, în orice caz, necontenit subliniată. Astfel, vorbind despre începuturile lui Bernini, Grigore Arbore insistă asupra reevaluării antichității în condițiile în care artistul era propulsat de protectorii săi ca un nou „rival" al artei antice, cum „rival" fusese și Michelangelo. Din acest unghi, antichitatea devenea un etalon de performanță menit a fi depășit într-un „pariu cu istoria". Subordonată ideii de **„locus teatral"**, confluența artelor în baroc e urmărită apoi în capitole explicit intitulate „Sculptura ca arhitectură" sau „Arhitectura ca pictură și sculptură", străbătute de aceeași prudență științifică. Nu se pleacă nici aici de la „tema" unității artelor, a spectacolului total, către motive, ci fie la motive la „temă", constatîndu-se că sursele barocului „diferă de la artist la artist". Mai mult, chiar atunci cînd izvoarele „sînt aceleași, interpretarea și contextualizarea lor ridică în fața cercetătorului neașteptate dificultăți în încadrarea într-o serie coerentă" (p. 95). Pe tărîmul atîtor nuanțe sînt înțelese și desele „reveniri" la clasicism ale lui Bernini, contradicțiile operei sale, opoziția, de pildă, dintre cerința funcționalității și nevoia de spectacol, ieșită la iveală în proiectele pentru Luvru.

Arta lui Bernini se înfățișează ca un loc al paradoxurilor și tocmai împăcarea lor face din el un artist atît de fascinant și controversabil. Unul din aceste paradoxuri, notează Grigore Arbore, e convenționalizarea neconvenționalului, adică a realismului, împletită cu tendința alegorizantă, interesantă tocmai pentru că este prin excelență un simptom al sincretismului barocului și clasicismului.

Un capitol final se referă la barocul european, plecînd de la atelierul lui Bernini și ajungînd la spații geografice conexe sau îndepărtate. Sînt discutate îndeosebi problemele de principiu, „defazările" cronologice, fenomenele locale, studiul priorităților, al relațiilor dintre „centrele de iradiere" și „centrele de recepționare" fiind, în opinia autorului, deosebit de important pentru stabilirea unei geografii corecte a stilului și a variantelor sale.

Rezultatul tuturor acestor considerații vizează, cum scrie Grigore Arbore, „determinarea unui caracter concret istoric al conceptului de baroc, inclusiv la nivelul poeticilor personale" (p. 263). Este și unghiul din care autorul procedează cu acribie la desfolierea aparențelor strălucitoare ale limbajului stilistic baroc spre a-i căuta, la fel de meticulos, articulațiile. Acest util demers, dublat de o informație completă, sigur selectată, fac din **Forma ca viziune,** o contribuție românească solidă, aplicată, echilibrată, la exegeza barocului.

Un vers românesc știut (I)

Urmare din pag. 1

grafie-folclor și... s-ar fi putut să lipsească oare ? Dracula reconsiderat.

Atmosfera e cea obișnuită la colocviile internaționale : stringeri de mînă pline de efuziune, în timp ce ochii încearcă să citească pe cartonașul prins de reverul hainei numele celui căruia îi spui „very glad to meet you again". Sînt alci vechi cunoștințe precum profesoara de limba română Rodica Botoman — al cărei mandat de președintă a Societății tocmai expiră —, istoricii Walter Bacon, Paul Michelson, Radu Florescu, Gerald Bobango, D. Dvoicenko-Markov, lingvistul Charles Carlton, politologa Mary Ellen Fischer și mulți alții.

Unele secțiuni își desfășoară lucrările în paralel, astfel că se impune o alegere anevoioasă. În așteptarea deschiderii celei la care voi prezenta comunicarea mea, mă duc la secția de literatură : se discută despre Eminescu, Arghezi, Bacovia, Marin Preda, Buzura. E atît de plăcut să auzi la mii de kilometri de casă, un vers românesc știut care răsună deodată în limba ta, în limba în care a fost zămislit, și totul în contextul englez, care, parcă îl reliefează și mai viguros. Valorile culturii românești pătrund — tocmai pentru că asociază armonios naționalul cu universalul — în fluxul marilor schimburi culturale.

Mă duc la secția de istorie, dar pierd astfel demonstrația de predare a limbii române la studenți făcută de Julie Donat și Rodica Botoman (la universitatea de aici este un număr-record de studenți care învață românește, în unii ani, numărul lor trecînd de 200). Comunicările prezentate de istoricii români tratează aspecte și momente fundamentale ale istoriei noastre : formarea statului național unitar, politica externă în perioada interbelică, contribuția noastră la înfrîngerea Reichului nazist. Colegii americani se ocupă de relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ivan al III-lea al Moscovei, de mitropolitul Alexandru Sterca-Șuluțiu (1794—1867), de consulul francez Victor Place și Unirea din 1859, de concepția lui Ștefan Zeletin.

Nu mai pot asista la secția dedicată lui Vlad Țepeș (Dracula), care începe cu o comunicare... tipic americană : „A fost Dracula femeie ?", autor Raymond Mc Nally. Ajung aici la discuții și îl aud pe Andrei Busuioceanu citind acel splendid text al umanistului italian Filippo Buonaccorsi-Callimachus, care face elogiul lui Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare, exprimînd într-o formulă memorabilă esența raporturilor noastre cu Poarta otomană : i-am acceptat suzeranitatea „nu ca învinși, ci ca învingători" și am păstrat — singuri între vecinii căzuți sub stăpînirea otomană — propriile structuri politice. E un text capital a cărui introducere în istoriografia noastră o datorăm lui Șerban Papacostea.

Asist la comunicarea lui Lucian Roșu despre începuturile artei pe teritoriul României, însoțită de sugestive proiecții. Dinu Giurescu adaugă un excelent comentariu, care îmi relevă sensul catedrei lui de istorie la Institutul de arte plastice „N. Grigorescu". O ascult pe Dona Roșu vorbind emoționant despre Brâncuși, pe Florence Hetzler care prezintă o lectură dramatizată în limba franceză a piesei „Coloana infinită" a lui Mircea Eliade și altele. Ultima comunicare are un titlu neașteptat „Structuri melodice în doina românească și blues". Hotărît lucru, în abordarea comparativă orice apropiere devine posibilă : exagerez desigur !

O expoziție de excelente imagini ale cetăților noastre medievale confirmă statutul de capitală a românisticii americane pe care Columbus l-a avut timp de trei zile.

Un dinner reunește pe participanți : e o atmosferă de colegialitate, caldă și plăcută. Grupul folcloric „Haiducii" prezintă un program artistic : e incîntător să vezi pe acești tineri studenți americani, cărora sportul le-a dat o statură de atleți, purtînd costumele noastre naționale, uneori scurte la mîneci sau avînd cușmele prea mici, dansînd jocurile noastre.

Ne despărțim uniți în gîndul de a promova interesul științific pentru România, pe care o simțim aici, peste ocean, și mai apropiată.

8 IUNIE 1985

L6

REMEMORĂRI

Despre fluturi, cosmonauţi blazaţi şi ceasuri vechi

n-am să uit niciodată ziua aceea și amurgul acela căzind peste rotundul unei poenițe din Finlanda in care se ținea un congres despre proză. Era vremea nopților albe, lumina lăptoasă și ireală luneca dinspre Nordul presimțit, cerul își pregătea neodihna nocturnă, un vorbitor din nu știu care țară explica virtuțile prozei scurte. Era sfirșit de zi și oboseala se insinua ușor in trup și nimeni nu se mai putea concentra și incepuse o rumoare penibilă. Atunci, de nicăieri, sau poate chiar din virful pinilor care vegheau cu severitate marțială a coborit in zbor nervos un fluture crepuscular, un Saturnia pyri sau ochi de păun cum i se mai spune și după citeva ezitări a poposit pe microfonul vorbitorului.

Se oprise trufaș in splendoarea lui plușată, lumina il străfulgera făcindu-l transparent și ireal de frumos și vorbitorul a tăcut mintuit și multă vreme intreaga asistență a privit in tăcere tremurul fin al aripilor acelui lepidopter lăsindu-l să se odihnească.

2.

Am văzut un film american despre istoria zborurilor spațiale și istoria selectării și pregătirii celor șapte cosmonauți hărăziți să treacă granițele inchipuirii. Film robust și bine făcut cu scene spectaculoase, de fină intuiție psihologică. O scenă din final mi s-a părut simbolică și definitorie. Se dă un spectacol de gală cu caracter intim pentru eroii spațiului și soțiile lor. Pe scena inundată de lumini cosmice o balerină inveșmintată, sau mai bine zis inconjurată de pene de struț își modulează trupul frumos in ritmul unei melodii divine. Cadrul este excepțional realizat, culorile sint de vis, mișcările balerinei farmecă și emoționează.

In timp ce restul asistenței asistă cu sufletul la gură la acest spectacol absolut, **bătrinii** cuceritori de inalturi își aruncă instinctiv priviri semnificative, un fel de blazare politicoasă reflectind in același timp o tristețe numai de ei știută. Fiindcă ei fuseseră chiar **in cer** și dincolo de această frumusețe absolută nimic nu-i mai putea emoționa...

3.

Dialog auzit pe Valea Mureșului :
— Ești bătrin, bade Mănase...
— Io, bătrin ? **Bătrin ii numai pămintul...**

4.

Un prieten din Podgoria Aradului, țăran simplu dar școlit are in cele două odăi țărănești, mari și răcoroase, trei sute șaizeci și cinci de ceasuri vechi. Pendule de epocă, ceasuri cu greutăți de plumb, ornice tip C.F.R., ceasuri muzicale, toate bibilite și toate funcționind și măsurind in ticăitul lor intermitent și adormitor ceea ce nimeni nu va putea măsura cu adevărat vreodată : **timpul.** În vreme ce stăm toropiți pe două scaune țărănești un cocoș besmetic dă semnul său subțire din curte. E ora **douăsprezece fix** și pendulele au inceput să-și bată melodiile de aramă.

— Pe ăla din curte, zice prietenul meu, cind am să-l tai nu mă las pină nu-i găsesc ceasul din burtă, fiindcă trebuie să-l aibă. Cintă la fiecare oră și nu intirzie cu un minut.

Mircea Micu

CENTENAR MATEIN

Între „cer şi destin" (II)

(Alte glose la „Craii")

2. TAINA UNEI LITERE CARE NU EXISTĂ ?

Intr-o carte singulară, „Al patrulea hagialic", Vasile Lovinescu incearcă o interpretare simbologică a „Crailor de Curtea Veche", interpretare dezavuată de Alexandru George, dar care a găsit și aprecieri mai realiste și mai constructive la Gheorghe Grigurcu sau Marian Papahagi. Cartea ridică foarte multe probleme interesante, riscind, e drept, uneori, asertiuni discutabile neavindu-se acoperire documentară certă, (de exemplu, in problema existenței Ordinului de Malta in România după 1917).

Să ne oprim insă la semnificația și modul in care Vasile Lovinescu interpretează „P"-ul Crailor : Pantazi, Pașadia, **Piteștiteanu (numele povestitorului, după mamă).** Mai intii, de unde și de ce Piteștiteanu ? La un fiu natural, la un bastard (cuvintul este tare, dar exprimă adevărul) mama deține un loc primordial : „am moștenit inteligența și caracterul mamei mele" va scrie Mateiu in „Agenda — Acta Memoranda" („Hérité de l'intélligence et du caractère de ma mère"). Șerban Foarță, matein de aleasă ținută, a simțit acest lucru cind scria : „Și, pe urmă, numele de **Caragiale** (s.a.) nu-i spunea mare lucru lui Mateiu...". „El, însă, nu era numai un snob. Era și un artist ; și, ca atare, fiu — el insuși — al propriilor sale fapte... Mateiu I. Caragiale, adică, intr-un fel Mateiu I-ul !... „I"-ul acesta, insă... nu doar că nu apropie odrasla de părinte, dar pare un obstacol mai mult, o „barieră", un soi de **lance** (s.a.) intre Mateiu și Caragiale". Deci naratorul este Piteșteanu și am văzut că Mateiu a subliniat acest lucru cu ocazia căsătoriei sale, cind și-a dat și ziua reală de naștere, 24 martie 1885.

Treimea sfintă a „Crailor" este deci : **Pantazi-Pașadia-Piteșteanu,** treime regăsită specular și antinomic cu principiul coincidentia oppositorum in Pirgu-Pena-Poponel (Vlădoianu). Mircea Scarlat are dreptate cind se declară nemulțumit de răspunsul echivoc dat de Vasile Lovinescu după care Craii ar putea fi și trei și patru (adică Pantazi-Pașadia-Naratorul-Pirgu).

Perpessicius, in prefața sa la „Opere", ediția definitivă, a intuit exact treimea „una de-o ființă și nedespărțită a Crailor de Curtea-Veche «nebuni după muzică», războindu-se pentru Rameau și Glück și inchinindu-se, asemenea celor trei crai, copilului care avea să fie Mozart". Această idee a **Crailor-Magi** (Gaspard-Melchior-Balthazar) i-a fost sugerată lui Perpessicius chiar de textul ilustru al „Crailor..." : „Și noi am fost nebuni după muzică — scria Mateiu —, ne-am războit pentru Rameau și pentru Glück și asemenea celor trei Crai ne-am inchinat copilului care avea să fie Mozart...". Șerban Foarță o acceptă și el, adăugind insă și alte trei sensuri, pentru ca Valentin F. Mihăescu, pe urmele acestuia, să teoretizeze sistematic trei sensuri fundamentale pe care cuvintul **crai** il are in limba română. Nu intrăm acum in detalii. Importantă ni se pare insă concluzia la care ajunge Valentin F. Mihăescu, atunci cind afirmă că „Aucune réponse ne saurait être absolument sûre. Il n'existe que des suggestions, permettant le jeu fascinant des interprétations".

Cu modestie, vom incerca să demonstrăm că nu este așa. Cheia răspunsului stă in enigmatica literă „P", in „ciudățenia faptului — scria Vasile Lovinescu — că numele celor trei „Crai" incepe cu litera „P", conchizind : „În sfirșit, dezvăluim cel mai mare secret al literei P, anume că nu există. Alfabetul latin e de origine feniciană, deci sacral. P este un B amputat de bucla inferioară. În alfabetele hieratice, arab și ebraic, P nu există, ci numai B."

Speculația cu B-ul amputat nu rezistă, ne miră chiar la autorul profund care a fost Vasile Lovinescu. Credem că asertiunea sa pleacă de la o interpretare forțată pe marginea unei lucrări celebre publicată in secolul trecut, și anume „La langue hébraïque restituée" a lui Fabre-d'Olivet. În capitolul I, paragraful III, Fabre d'Olivet dă un alfabet comparativ pentru limbile ebraică, samariteană, siriacă, arabă, greacă și franceză. Urmărind mecanic la o primă vedere, intr-adevăr la p-ul franțuzesc și „pi"-ul grecesc nu corespunde nimic in ebraică. Puțin mai inainte Fabre d'Olivet precizase insă : „Il faut observer, à l'égard de l'Alphabet comparatif, qu'il suit l'ordre des caractères hébraïques. Cet ordre est le même pour le samaritain et le syriaque ; mais comme les Arabes et les Grecs ont beaucoup interverti cet ordre, **j'ai été forcé de changer quelque chose à l'arrangement idiomatique de leurs caractères pour le mettre en relation avec ceux des Hébreux"** (s.a.). De aceea, P. Ph. F. Ps. el le ințelegea ca asimilate lui phé. Marele invățat și inițiat care a fost Fabre d'Olivet rămine, desigur, un punct de discuție și interpretări multiple. Oricum, in secolul nostru el a rămas intr-o poziție singulară, puțin, am spune, sterilă pentru lingvistica modernă.

Cele mai solide tratate de gramatică ebraică contemporane precizează expres existența literei P. F. Astfel, in celebrul dicționar al lui Wilhelm Gesenius, la pag. 631 se tratează pe larg litera P. F (valoare numerică 80). Cuvinte cum ar fi **pana** (față) (p. 646 ; la p. 645 dă verbul) ; **panim** (fața lui Dumnezeu) ; **peri** (fruct) la p. 659 ; **perim** (fructe) ; **pri** (roade, subs. colectiv) arată fără tăgadă că litera P există. Opinii similare am găsit la J. Barouh, A. Negoiță, Ioan Alexandru. Ultimilor aleși ebraiști le mulțumim și pe această cale pentru timpul minunat impărtășit impreună, pentru indicațiile prețioase primite.

Și acum, după ce am văzut că **litera P există** in ebraică (cel puțin de la masoreți incoace lucrul este sigur, deci, către mijlocul mileniului intii e.n.), să vedem care este semnificația ei ocultă pe care Mateiu I. Caragiale a avut-o in vedere.

Un savant ebraist de talia lui P. V. Piobb, intr-o lucrare solidă, publicată in 1937 **„Formulaire de Haute Magie"**, in capitolul „Ésotérisme graphique" dă in paralel literele alfabetului ebraic, comparativ cu aceleași litere adaptate tarotului. Pentru litera P, a 17-a in alfabetul ebraic (după Esdras), dă ca semnificație magică a tarotului **„l'étoile des mages"** (Steaua Magilor — Crailor!). **Deci litera P (F), corespunde Arcanei a 17-a din Tarot — Steaua Crailor-Magi,** valoare numerică 80, tron al lui Rafael, **geniu planetar al lui Mercur.** Simbolismul hieroglific al arcanei este revelator : **„Une étoile flamboyante à huit rayons** (s.n.), qu'entourent sept autres étoiles, couronne une jeune fille nue, qui épanche sur la terre aride les fluides de la vie universelle, par deux coupes ; l'une d'or, l'autre d'argent... Cette jeune fille est l'emblême de la **vertu** (s.a.)... Elle est nue pour signifier que l'espérance nous reste quand nous sommes dépouillés de tout... l'Étoile flamboyante à huit rayons symbolise l'apocalypse des Destins, fermée de **sept sceaux** (s.a.), qui sont les **sept planètes** représentées par les sept étoiles". Ne cerem scuze pentru acest citat poate prea lung, dar care oferă multe semnificații in labirintul matein. Nu putem astfel să nu facem legătura dintre această „étoile flamboyante à huit rayons" și crucea in opt colțuri a Cavalerilor de Malta prezenți in „Craii"... și una din obsesiile lui Mateiu. De asemenea, un savant in cabbală de talia lui L. W. de Laurence lega acest simbol al stelei flamboiante in opt colțuri de simbolismul masonic, de care, cum bine a subliniat Vasile Lovinescu, Mateiu I. Caragiale, Cantemir-Cimpineanu și Ferdinand de Montesquiou-Fézensac nu erau străini. Acum se explică și insemnarea din „Agenda-Acta-Memoranda" din 30 iulie 1926: „Resh. Ii dau să examineze inelul Maricăi și să facă **din aur de icoane** (s.n.) un inel in care va fi montat ametistul gravat **(cu imaginea lui Mercur** (s.n.). Pe 14 iulie 1926) : „...Încep să port inelul cu ametist pe care **e gravat Mercur** (s.n.). Pe 2 noiembrie 1926 : „Primul accident pe strada Batiștei. Al doilea, seara, cind sparg piatra gravată a inelului". Mateiu, se vede clar, era un inițiat in taina marilor arcane, a pentaclelor și talismanelor și, desigur... un naiv, care credea că se poate apăra prin astfel de practici magice. Important insă pentru marele artist este insă că trăia din plin această folie ocultă, că se lăsa pătruns și că era stimulat estetic de ea. Într-un interviu celebru, pe care Mircea Eliade l-a luat in 9 octombrie 1952 lui Carl G. Joung, acesta din urmă se mărturisea (in franceză) că pentru el „...l'enseignement qui se dégage de nombreuses années d'études consacrées aux textes de l'alchimie, celle-ci comprise désormais non plus comme une préchimie, une «science expérimentale», ayant encore pour elle l'excuse d'être embriyonnaire, — mais comme une **technique spirituelle** (s.n.)... **La fel și pentru Mateiu I. Caragiale heraldica, alchimia, astrologia se constituiau ca veritabile tehnici spirituale.**

În literatura de specialitate se apreciază că Steaua Magilor ar putea fi singurul lucru adevărat din legendele Crăciunului. Marele astronom Kepler a susținut ipoteza că Steaua Magilor ar fi fost cometa Halley, sau poate o novă, aflată in conjuncție cu planetele Jupiter, Saturn și Marte in semnul Peștilor. Este interesant de remarcat că in 1910, cometa Halley a trecut la periheliu, Pantazi admirind-o in plimbările sale prin Cișmigiu... : de asemenea, cum am mai arătat, Pantazi și Piteșteanu, către toamnă, ieșeau noaptea la cimp să privească pe Fomalhaut, steaua regală a Peștilor, semnul cristic din toate timpurile.

Studierea temei de naștere a lui Mateiu, coroborată cu cele arătate pină acum, ne dă deslușiri nebănuite, lămurind și misterul acelui **25 martie** cind își sărbătorea aniversarea. Am studiat toate revoluțiile solare ale temei lui Mateiu I. Caragiale din 1923 și pină in 1935/1936. Din punct de vedere astronomic, al calculului matematic riguros, Mateiu avea dreptate să-și sărbătorească ziua nașterii pe 25 martie. Și aceasta deoarece, totdeauna in această zi, pentru intervalul studiat, Soarele revenea din nou la punctul de longitudine (geocentrică) de 4° 10' Berbec, in care se aflase, cind in ziua de 12 martie 1885, la București, văzuse lumina zilei marele Mateiu — „prim și ultim" Caragiale.

Ion Barbu avea perfectă dreptate : „Cu toată fața lor pămintească, cei trei Crai sint numai in al doilea rind oameni, **dar în primul : axe universale** (s.n.). Iar numele plutonian al lui Pirgu e de scirbă și de spaimă".

Rămin deci două sensuri fundamentale ale Crailor : axele universale, Craii-Magi-Pantazi-Pașadia-Piteșteanu, etern conduși de Steaua Anunțătoare și sensul teluric, plutonian „de scirbă și de spaimă" — Pirgu-Pena-Poponel, sens magnific descifrat de G. Călinescu in ceata mahalagiilor lui Melanos...

Noi tindem insă spre sensul axial, lăuntric. Acolo unde, „nu domnește «slava stătătoare», amiaza cumpănită... ci, in sens strict etimologic, «inălțarea», «mirajul» (anastază greacă și himeră islamică), suspensia, iminența borgesiană ce ezită la nesfirșit să se implinească", „o apropiere amenințătoare" cum ar fi spus Bioy Casares.

Și ce poate fi mai tulburător decit „asfințitul Crailor?". „Da — scandăm cu Ion Barbu — «asfințitul Crailor» ; dar in cealaltă parte, odată cu stelele Scorpiei, răsăritul unui sens tragic și nou, pentru această Vale". Într-adevăr, pe 17 ianuarie 1936 la ora 1 a.m., la orizont, Scorpia se cățăra pe pragul Răsăritului... Iar Mateiu intra, prin Poarta Zeilor din Capricorn, in ceea ce ințelepciunea hindusă numește **pralaya,** „qui est pour l'Univers ce que la fusion avec la divinité est pour l'individu".

George Virgil Stoenescu

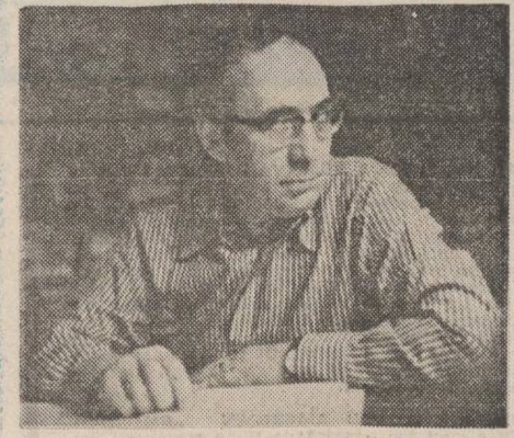

Expoziţie de fotografii „Marin Preda"

Simpaticul adolescent care — peste timp — a rămas fotoreporterul **Vasile Blendea** a reușit, cu arta sa, deopotrivă vizuală sau sonoră (dacă nu logoreică), să se facă apropiat și chiar „amic" unora dintre cei mai sobri scriitori. A reușit să-i convingă să se lase pozați pe un Zaharia Stancu, pe un Geo Bogza, pe un Eugen Jebeleanu, — recunoscuți prin austeritatea lor in fața ochiului magic al aparatului fotografic. (Era s-o incurce odată cu Tudor Arghezi — cit pe ce să asistăm la un proces Arghezi—Blendea ! —, dar sunt convins că de-ar fi avut șansa să stea mai multă vreme alături, de hitrul autor al lui **Zdreanță,** Sile al nostru l-ar fi convins de arta și bunele sale intenții, de imperioasa necesitate a prezenței lui in viața scriitorilor. Farmecul personal — acea imitație a vocii lui Călinescu, a lui Vasile Tomazian și chiar a lui Tudor Arghezi — spontaneitatea și humorul ingenuu al acestui fiu al Gorjului, venit la București din satul lui Brâncuși, l-ar fi impus, cu siguranță, atenției și ochiului — atit de scrutător — al autorului **Cuvintelor potrivite.** S-ar fi realizat, cu certitudine, un dialog peste timp in jurul Tirgului de pe Jii...)

...Zburdalnic și neastimpărat, Vasile Blendea a reușit să intre și in grația „ironicului" și reticentului Marin Preda. Mai in glumă, mai in serios, autorul **Morometilor** il accepta pe lingă sine, adresindu-i-se nu o dată :

— Ia mai zi, **mon cher,** cum zici că făcea Călinescu !

Și Vasilică al nostru nu aștepta o a doua invitație : intre 2—3 fraze de (dis)curs călinescian, mai trăgea cu ochiul (aparatului) cite 3—4 poze și tot așa, mereu, vreme de peste 10 ani, pină a ajuns la o adevărată fototecă... Marin Preda.

...N-a fost prea ușor. Cum se știe, Marin Preda ieșea cu greu sau nu ieșea deloc din „inerțiile" sale. Refuza, amina, găsea el o soluție de a-și alunga musafirii nepoftiți („perceptorii", „fonciirea" !) din curte. Fugea sau se eschiva de ochiul magic al aparatului ca de alta ceea.

A fost un mare noroc pentru Vasile Blendea și intermediul sculptorului Oscar Han, care, prin anii '70, se apucase de un bust al marelui scriitor (și avea nevoie de cit mai multe ipostaze fotografice). Dar și așa destul de greu.

Ușor-ușor, persuasiv, Vasile Blendea a pătruns și in viața socială a scriitorului, și in intimitatea familiei, și in singurătatea lui proverbială. Și a imortalizat clipe de neșters, absolut indispensabile istoriei literaturii române actuale sau biografilor scriitorului. Cind sobru, cind ironic, cind tandru sau duios, cind la tribună, cind intre cărți, Marin Preda a „defilat" prin fața aparatului de fotografiat al lui Vasile Blendea, de la a da o dedicație pină la „a intoarce spatele", — intr-o seducătoare simfonie de „variații pe aceeași temă".

O asemenea „simfonie vizuală" este Expoziția celor peste 60 de fotografii — multe incă inedite — deschisă de Vasile Blendea, luni 28 mai a.c., la Academia „Ștefan Gheorghiu" — cu ocazia comemorării a 5 ani de la dispariția atit de dureroasă a „marelui singuratic".

Fănuș Băileșteanu

CUMPĂNĂ

Zefirul

Un ciine vagabond de rasă
dormea visind la trei hingheri
sau la o fugă mătăsoasă
lătrată scump alaltăieri.

Trec javre inima latentă,
urlă-n pădure sibilin
cind desenează un canin
umbra mirosului, dementă.

Prea blindul ciine vagabond
in zarva lui se ascundea
și il pindea după perdea
cățeaua sufletului blond.

Turbează soarele acasă
cind linge roua de pe flori :
un ciine vagabond de rasă
zefirul fuse — chiar in zori.

George Alboiu

PROBABIL/POSIBIL

Întîlnire cu Herbert W. Franke

În dimineața zilei de 4 iunie 1985, la Casa Scriitorilor din București, a avut loc o intilnire a unui grup de scriitori și publiciști români cu Herbert W. Franke, unul dintre cei mai cunoscuți autori și popularizatori ai literaturii SF din lume.

Herbert Franke, a cărui expresie de interiorizare este atenuată de părul său cenușiu și lung, aducător al unei note romantice, este absolvent al facultății de fizică și specialist in cibernetică optică. În urmă cu mai bine de zece ani, Bucureștiul i-a găzduit o expoziție de grafică cibernetică. Deasemenea, este autorul unui mare număr de cărți de anticipație, traduse in toate limbile de circulație. Interesul său pentru literatura română este constant, el fiind și coautorul (alături de Mircea Opriță) al unei antologii a prozei SF românești. Unul dintre romanele sale („Rețeaua gindurilor" a apărut și in limba română, fiind editat de „Univers").

Vorbind despre opera sa, dar și despre actuala etapă de evoluție in care se află literatura de anticipație pe plan mondial, Herbert Franke a pornit de la ideea că iraționalismul și misticismul unor povestiri SF l-au deranjat intotdeauna și că incercările sale teoretice și practice s-au indreptat tocmai către susținerea unei literaturi de anticipație intemeiată pe explicații pornite din știință și din adevărurile acesteia. Cu franchețe, vorbitorul a recunoscut că o mare parte dintre textele SF sint neinteresante din punct de vedere literar. Există insă și texte, a adăugat el, care indreptătesc speranțele in apariția și consolidarea unei literaturi SF situată la un nivel literar acceptabil.

Herbert Franke s-a referit apoi la două mari personalități ale științei moderne, ale căror activități au influențat in chipuri decisive dezvoltarea literaturii de anticipație. Mai intii, Albert Einstein, cu a sa teorie a relativității. În legătură cu influența acestei teorii, a spus vorbitorul, pot fi detectate două nivele. Mai intii, poate fi vorba despre o apropiere elementară, cea care a generat nenumărate povestiri SF despre călătorii cosmice, nave cu viteze apropiate de viteza luminii, zbor interstelar al mai multor generații, paradoxul gemenilor etc. Dar poate fi observată și o influență mai profundă, manifestată in apariția unui nou mod de gindire, legat de teoria relativității (acest mod a dus la apariția unor noi concepte morale și psihosociologice). Cea de a doua mare personalitate științifică a cărei activitate a influențat in mod decisiv literatura de anticipație, a arătat Herbert Franke, a fost Norbert Wiener, cu ale sale descoperiri și sugestii referitoare la inteligența artificială. Inaugurind un mod de gindire original, Wiener a facilitat apariția a numeroase texte literare intemeiate pe două mari idei : simularea și modelul. Drept urmare, a apărut o pleiadă de povestiri și romane SF in care sint dezvoltate idei ținind de calculatoare a căror funcționare se desfășoară după principii insolite și a căror funcționalitate nu este legată intr-un mod tradițional de aspectul lor exterior.

Apreciind că autorul de literatură de anticipație nu este nicidecum un profet, Herbert Franke a propus o definiție a SF-ului. În literatura de science-fiction, a spus el, apar descrieri dramatizate ale unor evenimente dintr-o lume a modelelor, fictivă, dar principial posibilă.

Cit privește motivațiile esențiale ale literaturii de anticipație, vorbitorul a arătat că restul literaturii actuale are legături foarte slabe, dacă nu chiar inexistente, cu evenimentele din lumea științei și tehnicii. Cunoscind faptul că insăși condiția de scriitor presupune un interes viu față de evenimentele și realitățile contemporane, concluzia se impune de la sine.

Răspunzind la intrebările celor prezenți, scriitorul german a vorbit apoi, in modul său antiretoric, incitant mai ales prin stringența argumentărilor, despre alte probleme ale creației SF.

Voicu Bugariu

Totul se poate cînd nu vrei totul

discreția spiritelor alese este de multe ori unica posibilitate de manifestare a libertății lor. Dacă discreția e motivată intii de autocenzură, libertatea se consumă ca ințelepciune. Iar cind ințelepciunea schimbă gindul in muzică, se iscă din contururi poezie. În perioada gravă, cind poeții „originali" erau aleșii dogmei străine, C. D. Zeletin a avut discernămintul renunțării la orgoliul de a-și publica propria operă, intru imbogățirea literaturii române cu tălmăciri din marea poezie a lumii. Pentru acele vremuri triste, de importată istorie, traducerea din literatura universală a fost, aproape fără excepție, singurul mod de izbăvire a talentului adevăraților heralzi ai cugetului curat românesc. Cindva, istoria reală a literaturii va consemna, pe bună dreptate, rolul excepțional pe care l-au avut tălmăcirile in conservarea bunului gust pentru valorile nemijlocit contactate, fără de care nu ar fi fost posibilă democratizarea culturii, benefică intr-adevăr abia din anii '68 ai socialismului la noi. Pe-o astfel de coordonată se inscrie și trudnicul har al poetului original C. D. Zeletin spre a ieși la lumină, scoțind in lumină, pe românește, splendori ale gindului universal. Din această perspectivă, traducerile masive ale lui C. D. Zeletin din lirica Evului Mediu și a Renașterii italiene, din sonetele lui Michelangelo, din Ramayana sau din poezia franceză modernă sint, parafrazindu-l pe Thibaudet, tălmăciri creatoare. Ele se fac rezonanța, pe limba lui Eminescu, a incintării sau a neliniștii, a speranței, credinței sau a iubirii, stirnite intr-un poet autentic, de capodoperele lui Dante, Petrarca sau Baudelaire.

La virsta rotundă de cincizeci de ani, C.D. Zeletin incă este mai cunoscut ca italienist decit ca poet original, deși volumele lui, Călătorie spre transparență *ori* Ideograme pe nisipul coridei, *il incadrează pregnant in linia naționalismului estetic celui mai intemeiat, lipsit de fanatisme cu orice preț, a „naționalismului in marginile adevărului", cum il numea Eminescu, care afirmă fără ostentație, dar obiectiv, partea de minune a limbii românești intre limbile Pămintului și ale Cuvintului. Poet pentru care viața nu reprezintă altceva decit „geniul clipei", iubit și apreciat de Perpessicius ori Tudor Vianu, C. D. Zeletin e un fericit al frumuseții morale, pentru el transcenderea către divinul* alt-ceva *nu necesită drept justificare decit* musica aperta, *ivită ca din senin, pe căile lui, pretutindeni. Din puținele dar densele cărți pe care le-a publicat, răzbate viguros nu neapărat un sofisticat sistem filozofic, cit o gingașă apologie christică a ceea ce el denumește „cintecul desăvirșirii". C. D. Zeletin știe că poetul nu inventează, ci descoperă gindul căutat, văzut mai mult eminescian-mioritic, ca o inseninare a ideii, decit platonic-heideggerian cum l-au afirmat unii critici. În viziunea lui, „poezia rămine muzica actului de gindire", in ea „dorm arborii imbrățișați in gind". Sint multe imagini sau sintagme antologice in opera acestui poet prea puțin cunoscut, unele distihuri de genul : „totul se poate / cind nu vrei totul", ori strofe cum sint : „Stărilor urite / ochii ți-s inerți, / suflete! Știi cite / frumuseții ierți...", sau „Viețile pier, viața rămine, / cită absență, cită prezență! / Lespezi naive, oarbe bătrine / toate acopăr o transparență", capătă statut de neatirnare chiar in contextul unor poezii antologabile pe de-a-ntregul. Tainica trecere din cintec in sentință, sinergică lirismului aforismatic al lui C. D. Zeletin, incintă prin noblețe și grație. Ritualul rostirii, oglinditor de arhetip, inițiază poetul, prin orfică pătimire, inspre conceptul unei rațiuni nu atit pure, cit purificatoare. De aceea,* Ideogramele... *nu pot fi incadrate precis intr-un gen literar, de aceea poeziile lui limpezesc o logică de oracol: „Și cum veșnic ești altmintre, / eu pindesc, cel neales, / o intirziere intre / ințeles și neințeles...".*

Eseul jubiliar, dedicat lui C. D. Zeletin in preajma semicentenarului său, nu are nici spațiul, nici intenția unei exegeze critice exhaustive. El invită doar la o lectură atentă și atrage atenția asupra unui oficiant de credință in eminescianul templu românesc. Discreția poetului ce descoperă „in pudoare grația secretă a unei suferinți" se revendică unei religiozități a stilului, deci a rigorii, avindu-și tutelara sorginte in Leonardo, Eminescu, Nietzsche sau Flaubert. Contemporană „derutei valorilor estetice", ce caracterizează sfirșitul de veac XX, delicatețea riguroasă a lui C. D. Zeletin se impune cu forța unei profesiuni de credință. Ii dorim la mulți ani !

Daniel Daniel

Balcanice

TAHSIN SARACI

Oţelul turcomanului

În grădină, la soare,
S-a așezat porumbelul in spinii
Care se-nălțau, ocrotitori, peste el.

În jarul arșiței de stepă
Răcoarea pumnalului iscoadelor,
O limbă șuierătoare de șarpe.

În fața ochii iubirii,
Mireasma prieteniei și a frăției,
Ca un lapte ce vine să fie sorbit.

La sinul virtuții,
În spatele zidurilor negre de piatră,
Omul cu inima și credința lui —
Un oțel călit de turcoman.

În românește de
Dumitru M. Ion

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (V)

Odată ce metoda rupturii se dovedi cu neputință de activizat, diversiunea își reformulă tacticile ajungind la concluzia că este momentul să se miște, cel puțin pentru o vreme, intr-o și mai profundă conspirativitate. Treptat, apăru in mediile anti-românești o idee care părea foarte atrăgătoare și care putea să fie rezumată, intr-un cuvint, prin noțiunea de „echilibru". Această formulă coincide poate cu lenta modificare a echipei „istorice" a „Europei libere", unde Virgil Ierunca și Monica Lovinescu incep, odată cu toamna lui 1983, să treacă pe o poziție de mina a doua : cu Rodica Iulian, Emil Hurezeanu, cu Matei Cazacu, Alain Paruit, și alții de asemenea, o **„conjurație a noilor ieniceri"** dădea semne că e pe cale să modifice nu numai formația de asalt ci și tacticile curente. Să legăm oare această reformulare și de prezența lui Vlad Georgescu in chip de ideolog cultural diversionist și de director al secției române ? Este cu putință; fapt e că o vreme, echilibrul fuse cuvintul de ordine diversionist.

Cum aceste formule nu sint niciodată ceea ce par la o repede ochire, este de văzut ce conținut adevărat avea pentru diversiune acest program oarecum inedit. Să notez, mai intii, că el este și nu este nou, elemente ale acestei retorici apăruseră incă de mai inainte și pentru observatorul lucid era invederată direcția pe care „Europa liberă" avea s-o urmeze. Apare, așadar, ideea „culturii" pe care numai diversiunea ar ilustra-o. **Fetișizarea culturii** și dezlegarea ei aparentă de ideologie voiau să zică, in realitate, eliminarea unei ideologii, aceea românească, și inlocuirea acesteia cu o altă ideologie, care e aceea a diversiunii. Apoi, teza valorilor : „valorile" ar fi in exclusivitate acelea care pun in circulație tezele diversiunii și a căror insemnătate ar fi, din acest motiv, „europeană". În scurtă vreme, apăru in eseistica diversiunii un număr considerabil de autori „europeni", pe care, oricit ar fi calamburul de simplificator, trebuie să-i categorisim drept „cu adevărat europeni" insă europenizați de „Europa liberă". În al treilea rind, așazisa idee a unității, a unei unități aparent fără ideologie, intemeiată, adică, numai pe o ințelegere intre valorile care nu ar avea nimic de a face cu doctrina românească. **Ideologizarea forțată,** prin renunțarea la doctrină a unei părți a literaturii și acceptarea, prin necesitate, a celeilalte doctrine, poate fi considerată o tehnică evident teroristă, mai ales că „teza unității" se conjugă intotdeauna cu demobilizarea și dezangajarea, probată adeseori prin demonstrații publice de respingere a unei anumite creații.

În sfirșit, retorica echilibrului inventă un concept de diversionist, in bună măsură inedit : „exilul interior". O scrisoare a lui Ion Negoițescu adresată lui Paul Goma in martie 1977, cind amindoi se aflau in România (și publicată in „L'Alternative", supliment, nr. 20/ian. 1983.) schiță această idee intr-un final care suna astfel : „Însă trebuie să menționez, de asemenea cu și mai mare durere, exilul interior, adică dintre frontierele României, al atitor scriitori de valoare, care, descurajați, nu mai scriu". Ceva pe tema aceasta era și la Monica Lovinescu, intr-o intervenție din același număr al suplimentului „L'Alternative" : ar exista o categorie de „anonimi", care scriu cu „riscul anonimatului". Despre „exilul înăuntru" se exprima, in fine (la „Voice of America", in 14 oct. 1983) tinărul Ioan Petru Culianu, care trăgea incheierea că intre cele două feluri de exil, cel exterior și cel interior, „ar exista numai o contradicție aparentă". Această precizare nu era fără valoare operativă din moment ce „Europa liberă" o preluă indeajuns de repede și organiză, in iulie 1984, o adevărată campanie pe tema „exilului intern" (pe tema aceasta se desfășură și o masă rotundă cu participarea Monicăi Lovinescu, a lui Virgil Ierunca și a lui **Ion Negoițescu, precursorul** acestei idei). Pe scurt, „exilul exterior" nu ar fi decit o continuare a celui „interior" și o ilustrare ideală a unei alternative de cultură, adică a culturii „adevărate". Era vorbă, am notat și altădată, de un pod care părea că nu mai este atit de indepărtat : retorica echilibrului, cu toată sofistica ei, abilă pentru mințile confuze, părea că a inceput să aibă efectele calculate din vreme. Și spre a intări această impresie, indărătul căreia e totuși ideologia cea mai virulent anti-românească, diversiunea incepu să se miște ca și cum nimic nu ar mai putea-o impiedica să pătrundă adinc unde nici cu gindul nu gindești, dorind să se substituie cu orice preț culturii românești, recuperind din cuprinsul ei numai ceea ce i se potrivește. O reuniune, de la Avignon (din toamna lui 1983) deveni, in urmarea unei retorici de acum fără secrete, o manifestare „a culturii românești libere" (emisiunea din 14 oct. 1983) : numai teme „esențiale" precum ar fi „Caragiale la Berlin" (Gh. Stanomir), eseistica lui Fundoianu, avangardismul și insemnătatea lui pentru literatura română interbelică, valoarea și originalitatea studiilor lui Gherea (M. Shafir) etc. Citeva expoziții de cărți românești, unde erau alăturate apariții ale unor autori din Occident și din România, exemplificară și ele „unitatea exilurilor" ; mai inainte de aceasta, citeva prezentări de literatură română (de felul acelora din „Cahiers de L'Est", nr. 17/1979) anticipau, odată cu alăturarea unor autori aflați la Paris dar și la București, această idee a coexistenței diversioniste de „valori".

Imaginea culturală unificată, cu absența ideologiei românești, fuse in fine teoretizată (in 6 ianuarie 1985) de Vlad Georgescu, intr-un interviu la inceput de an, care nu era decit programul politic al unui moment viitor, acela al unui ipotetic șoc final. „Europa liberă", zicea el, „ar voi să fie port-drapelul unei Românii viitoare care ar trebui să fie" ; o Românie, să observăm, de unde ar fi eliminată cu totul cultura românească și aflată sub presiunea unor fără de precedent metode monopoliste, ale unui dogmatism cum nici măcar epocile fanariotice nu au putut să cunoască. Era, așadar, limpede pină unde putea să meargă această mitologie (din ce in ce mai puțin credibilă) a echilibrului și unde retoricile incetau : echilibrul, unitatea fără ideologie și cultul diversionist al „valorilor" nu erau decit momente de consolidare in vederea unei ipoteze explozive. Cultura ar urma să aibă, intr-un scenariu precum este acela al „Europei libere", rolul ei : un rol... politic, foarte nimerit pentru ideea, retorică și ea, a autonomiei esteticului diversionist.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„Luceafărul" și alte reviste românești

O interesantă revistă trimestrială de cultură și literatură română apare la Londra în mai multe limbi (română, franceză, engleză, germană). Ea se intitulează **CONVERGENȚE ROMÂNEȘTI** și a ajuns la patru numere. **CONVERGENȚE ROMÂNEȘTI** tipărește multă poezie în limba română, dar și în alte limbi ale românilor de peste hotare și din România, proze, articole de problematică literară și culturală, ca și studii și articole de sociologie. Spicuim dintre numele colaboratorilor cunoscuți pe Dan Tărchilă, pe Florin Mihăilescu, pe Adriana Mitescu, pe Mihaela Ghelmegeanu și alții. În numerele 2—3 este tipărită o poezie inedită de Tudor Arghezi, proza **În stepă** de Fănuș Neagu, din păcate prescurtată, ca și mai multe contribuții ale lui C. Michael-Titus, care semnează și editorialul **CONVERGENȚELOR ROMÂNEȘTI**. Foarte bogată și bine informată, redactată obiectiv este rubrica de cărți românești, mai ales din bibliografia umanistică.

În același număr întîlnim și o prezentare a mai multor reviste românești : **Transilvania, Vatra, Secolul 20, Luceafărul**, prezentatre care arată o bună cunoaștere a acestor publicații. **Transilvania** este **„o revistă de ținută foarte înaltă cu material de cea mai bună calitate"**, **Vatra** are un **„material tot atît de bun ca în cele mai remarcabile reviste românești"**, Secolul 20 **„se străduiește să prezinte cititorilor români o imagine a vieții culturale din lumea din afara României"**.

Reproducem și aprecieri asupra revistei **Luceafărul: „Merită o atenție deosebită căci... Luceafărul se găsește de la un timp într-un fel de avangardă culturală românească sub toate aspectele. Gîndirea literară și estetică ce se degajă din materialele publicate și din atitudinea generală a acestei publicații este incontestabil ceva nou și dinamic în România de azi.** Luceafărul **merge nu cu timpul ci înaintea lui, încercînd să aducă aminte cititorilor că există o Românie de dincolo de azi, acea Românie a gîndirii, a creației de orice fel, a eternității care nu se împiedică de obstacolele pe care istoria sau cei ce violează istoria le ridică în calea unei națiuni.** Luceafărul **a știut să preia un fel de sarcină consimțită în 1965 și o duce acum în condiții excelente. Prezentarea grafică a revistei reflectă și ea calitatea sarcinei".** Ne face plăcere să constatăm că revista **Luceafărul** este astfel înțeleasă de cititorii din afara țării.

● **SUB AUSPICIILE** Comitetului pentru Relații Culturale cu Străinătatea și ale Asociației de prietenie coreeano-române, la Casa de cultură „Ciolima" din Phenian a avut loc vernisajul expoziției „Contribuția României la înfrîngerea fascismului". În alocuțiunile rostite au fost evidențiate semnificația istorică a acestui eveniment și a cuceririi independenței de stat a țării noastre, precum și cursul mereu ascendent al relațiilor de prietenie și colaborare româno-coreene.

● **LA BIBLIOTECA ROMÂNĂ DIN ROMA** a avut loc o manifestare culturală în cadrul căreia prof. Roman Vlad, președintele asociației „Dacia", a conferențiat pe tema „Enescu — interpret al lui Bach", subliniind personalitatea de valoare universală a muzicologului român în calitatea sa de compozitor, profesor și interpret. A fost apoi audiată înregistrarea unei lucrări din Bach în interpretarea lui George Enescu și Yehudi Menuhin. Manifestarea a prilejuit evidențierea caracterului original al interpretării enesciene „lectura" proprie pe care a făcut-o compozitorul român unei opere cu amprentă puternică asupra întregii dezvoltări a gîndirii muzicale.

● **LA INSTITUTUL AMERICAN „SMITHSONIAN"** a avut loc o seară de filme românești, cu participarea unui numeros public.

În deschidere, reprezentanta institutului „Smithsonian", Karen Jaehne, a prezentat un scurt istoric al cinematografiei românești. De asemenea, ea a scos în evidență caracteristica cinematografiei românești, respectiv „arta pentru întregul popor", subliniind totodată faptul că scenariile noastre sînt inspirate din realitatea cotidiană și istorică. Cinematografia românească a fost privită astfel din perspectiva națională, configurînd o „școală națională" cu valențe proprii.

● **LA HAGA** a avut loc o seară culturală organizată de Asociația Olanda-România. Despre evoluția raporturilor de prietenie dintre popoarele român și olandez a vorbit președintele Asociației J.J.N. Rost Onnes.

Cu acest prilej a fost inaugurată o expoziție de pictură reprezentînd peisaje din România, aparținînd pictorului olandez Leo van Sluis, iar orchestra olandeză „Prietenia" a prezentat un program de muzică populară românească. O formație de dansatori amatori olandezi a interpretat o suită de dansuri românești.

La manifestare au fost prezenți Herman Ruding, ministrul finanțelor al Olandei, numeroase personalități ale vieții politice, economice, culturale și științifice din Olanda.

KANTELETAR-ul finlandez în limba română

Dacă prin două versiuni, aceea a lui B. Brezianu (1942) și Iulian Vesper (1959), „Kalevala" finlandeză era cunoscută așa cum trebuie de către români, „Kanteletar", a doua colecție folclorică unde s-a depus în chip esențial specificul național, nu cunoscuse pînă de curînd nici o traducere românească, nici măcar parțială. Întîia încercare de a așeza mai multe din cîntecele „Kanteletar"-ului în românește este aceea a lui Lauri Lindgren, un remarcabil cunoscător finlandez al limbii române, și a profesorului român Ion Stăvăruș, lector de literatură română la Universitatea din Turku. „Kanteletar", culegere de rune tradiționale finlandeze alcătuită de Elias Lönnrot, e această foarte valoroasă antologie, apărută foarte recent la Turku, într-o ediție de lux, prefațată de Senni Timonen, una dintre cele mai valoroase cercetătoare de azi, ale romantismului finlandez și ale eposului epopeic. Această traducere de uz mai ales filologic (căci este bilingvă) înfățișează printr-o selecție foarte nimerită, atît nota poporană, rezultată din retorta romantismului de inspirație herderiană, a culegerii lui Lönnrot, cît și un ireductibil etnic, sedimentat în timp ; un loc geometric al spiritualității finlandeze. Este, așadar, o secțiune de esență ; alcătuitorii antologiei au procedat și din acest punct de vedere foarte bine.

Elias Lonnrot (1802—1884), culegătorul și alcătuitorul operelor populare „Kalevala" și „Kanteletar"

Ce este, așadar, „kanteletar"-ul ? Este o colecție de rune, culese de Elias Lönnrot și publicate în 1840. Sînt acolo rune tradiționale pe care chiar autorul le-a descoperit ; sînt însă și altele, culese de alții. Lönnrot a făcut și operațiunea de erudit, nu numai de culegător, și, asemeni cu Vasile Alecsandri la noi, s-a sforțat să corecteze în spirit folcloric, creînd atunci cînd nu găsise în materia propriu-zis poporană ceea ce era, din unghiul savantului, plauzibil. Contribuția lui nu este totuși considerabilă, eruditul s-a lăsat călăuzit în aceste reconstituiri de o idealitate imanentă a creației poporane și în bună măsură a găsit-o. „Kanteletar" conține 652 de rune, fiind egală în dimensiuni cu „Kalevala" ; titlul provine de la un instrument cu cinci coarde, a cărui origină mitică este explicată în „Kalevala". Nume simbolic, desemnînd și în acest fel originea adînc mitologică a acestor cîntece. De altfel, Elias Lönnrot a desfășurat această concepție și în prefața colecției ; traducătorii de acum reproduc cîteva din observațiile cele mai importante, accentuînd asupra izvoarelor situate în romantismul german .Ideea de revelație a unui ireductibil etnologic e, într-adevăr, prezentă în „Kanteletar" : colecția are trei „cărți", diferențiate prin tipologiile vieții poporane. Mai întîi, vin cîntecele de felul etnografiei generale privind nunta, ciobănia, cîntecele de copil etc. Apoi, un fel de etnografie a sexelor cu un accent pe viața istorică a femeii (în feluritele ei ipostaze) și a bărbatului (cu ocupațiile virile absolute, vînătoarea și războiul). În fine, a treia ‚carte" conține fragmente rămase pe dinafară din colecția „Kalevalei", ceea ce demonstrează că între aceasta și „Kanteletar" apropierile sînt mari și ating tipologia emblematică a unui popor. Sînt, în antologia lui Ion Stăvăruș și Lauri Lindgren, reprezentate toate cărțile „Kanteletar"-ului : ele sună în românește foarte inteligibil atît sub aspect liric cît și substanțial. De altfel, o comparație a folclorului de substrat, a rădăcinii comune, ar aduce poate revelații demne de tot interesul (o încercare de acest fel a mai făcut, în 1984, Ion Stăvăruș). Acest „Kanteletar", tradus cu o remarcabilă exactitate filologică și adeseori cu virtuozitate lirică e un document de preț în domeniul legăturilor literare de azi între români și finlandezi : o idee, așadar, care merită o menționare de onoare.

Art. Silv.

REVISTA STRĂINĂ

● STUDIUL lui Peter Brooks, **„Romanul și ghilotina sau părinți și copii în Roșu și negru"** transformă în mod strălucit o problemă de istorie literară într-o meditație cu conținut contemporan. În general, cărțile lui Stendhal au fost interpretate din puncte de vedere politice și sociale foarte atrăgătoare pentru conștiința omului contemporan. De data aceasta, lectura face apel la o serie de considerații cu rezonanță acută în modificarea „limbajelor" omului de azi, a modurilor sale de a exprima realitatea înconjurătoare. Un cronicar se exprimă în următorii termeni : „Autorul transformă „paternitatea" din „Roșu și negru" într-un loc și o figură a unui conflict esențial : analiza arată cum nivelurile politice, istorice și narative sînt îmbinate în acest punct. În particular, conflictele dintre Legitimitate și Uzurpare, între factorul politice și „maniere" sînt active în cursul povestirii, dar se află sub controlul unui narator a cărui funcție este privită ca o subversiune a controlului patern. Această analiză luminează în special sfîrșitul romanului și ghilotina care se profilează în el".

● UN NUMĂR mai vechi din **Revue de Sciences humaines** cuprinde un text incitant al lui Philippe Bonnefis, **Expunerea unui papagal.** Articolul este, de fapt, un solid text de cercetare textuală, trecînd în revistă unele „variațiuni" asupra prezenței papagalului în opera lui Flaubert și în corespondența sa. Adîncimea investigației textuale revelează îndeosebi ceea ce un comentator numește „rațiunile imaginarului". În acest fel o povestire a autorului francez constituie „expoziționea rațiunilor care transformă povestirea într-o necesitate. Reflexiunea asupra scriturii (și secretul biografic) sînt cele care supradetermină viziunea flaubertiană". Acest tip de considerațiuni care transformă textul într-o problemă ontologică, adică o rațiune de a fi a întregului lumii, sînt cele care pasionează tot ce are mai bun critica și eseistica franceză de azi.

● LITERATURA oferă în continuare vaste posibilități de studiu pentru reconstituirea unor epoci istorice de demult. Articolul lui Georges Benrekasaa, **Sfera publică și sfera privată : romancierul și filozoful, interpreți ai Epocii luminilor,** reprezintă un studiu de literatură comparată, cu ample și vaste referințe, care pune la contribuție un imens material documentar pentru a lumina o problemă fundamentală a omului modern. Citâm din aprecierile unui critic, publicate în revista **littérature** : „În confruntarea dintre perioada Luminilor și reflecțiunea secolului XX (Habermas, Adorno) în legătură cu diferențierea istorică între sfera publică și cuvîntul privat, analiza face să apară limitele conceptului și valoarea reprezentării romanești : scena romanului, prin clivajul pe care-l operează între sfera privată și viața publică, posedă o legătură originală cu universalitatea și istoricitatea. Numai în lectura romanelor secolului XX (Thomas Mann, Alejo Carpentier) se poate măsura locul eroului pe care epoca luminilor îl lasă în istorie".

● UN STUDIU de antropologie putem regăsi în **Traverses,** sub semnătura Nicolei Loraux, **Spaima și înfiorarea războinicului.** Comentariile critice evidențiază acuitatea lecturii pe care acest studiu o face unui text străvechi : „în **Iliada,** frica este lucrul cel mai comun. Ea privește nu numai omul obișnuit, dar și pe cel grav. Frică de toți și panică generalizată. Frica de război și neliniștea păcii. Frica oamenilor în fața zeilor, cărora le place să terorizeze, frica zeilor în fața lui Zeus. Frica este detaliată în efectele sale (corpul omenesc), nuanțată în formele sale (frica de după faptă, a lui Enea). Autorul subliniază complexitatea unei reflexiuni asupra fricii, valorizarea bravurii, neimplicînd în mod necesar, aici, rușinea de a-ți fi frică. Opoziția deos — phobos se redublează și permite de a interpreta fuga lui Hector din fața lui Achile ca o atitudine comună, care îi unește tot atît de mult pe cît îi separă pe cei doi eroi. Schimbarea finală a lui Hector, tocmai pentru că se naște tot atît din frică, cît și din curaj, își pune pecetea pe moartea unui om brav ; iar prin tremurul care-l cuprinde pe un erou adevărat, egalii săi vor ști să-i mărioase acestuia bravura.

● TEXTUL lui C. Reichler, **A propos de noțiunea de intertextualitate. Exemplul romanului libertin,** în **Diogène,** constituie o frumoasă contribuție în sensul precizării sferei unor concepte folosite de multe ori la întîmplare, în discuțiile critice. Iată un comentariu semnificativ în legătură cu acest articol : „Inspirîndu-se din lucrările lui Lottmann privitoare la tipologia culturilor și propunîndu-și realizarea unui dialog al acestor tipologii cu arheologia lui Foucault, autorul dorește să facă încă un pas și să examineze cum comunică culturile între ele. Cum diferitele modele semiotice ale acelorași culturi își disputâ preponderența. Distingînd trei relații de sensuri esențiale : simbolizarea (Evul mediu), desemnarea (vîrsta clasică), semnificarea (epoca modernă), el scoate în evidență în legătură cu romanul libertin al secolului XVIII-lea o situație culturală specifică : „o intertextualitate diabolică".

FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚĂ

CONTRADICȚIA CREATOARE

Unul dintre fenomenele cele mai izbitoare pe care le trăim azi este întrepătrunderea tentativelor de explicare rațională a universului și a existenței, cu o știință radical schimbată, mult mai suplă și mai complexă. O știință atît de alta comparativ cu aceea învățată de generația noastră în școli și facultăți, încît efortul de a ne sincroniza cu ea, în datele ei cele mai generale, a devenit în contextul cultural în care trăim o datorie intelectuală, un prag necesar pentru a putea păși fără complexe și în cunoștință de cauză pe terenul filozofiei înseși. Nu întîmplător lucrul cel mai surprinzător este modul în care filozofii au preluat conceptele esențiale ale științelor de vîrf pentru a le folosi ca argumente sau pîrghii ale demonstrației filosofice. Un text de filozofie seamănă azi, adeseori, cu o pagină dintr-un material de știință popularizată. Ca niciodată în istoria ei filozofia, filozofia științei — disciplină mai nouă — și-au asumat încă un rol: acela de a iniția, simultan cu demonstrația filozofică, în măruntaiele conceptului, sistemului, definiției sau ecuației științifice. Placa turnantă în acest proces o constituie fizica (fizica relativității, cuantică, a particulelor elementare) după care urmează biologia și chimia. Am considerat necesară această minimă introducere pentru a avertiza pe cititor, într-un fel, de dificultățile sau de termenii întîlniți în paginile care urmează, unde încercăm să-l familiarizăm cu unul dintre cei mai străluciți filozofi de azi, este vorba de Stéphane Lupasco, filozof francez de origine română, personalitate marcantă a filozofiei europene.

Tipărită în colecția „Idei contemporane" a Editurii Politice, culegerea de studii din prestigioasa operă a lui Stéphane Lupasco ni se arată, după cum o și spune Constantin Noica în **Cuvîntul înainte** la „Logica dinamică a contradictoriului", drept o fascinantă încercare de reunire a filozofiei cu știința pe alte fundamente decît cele ale tradiției. În contextul filozofiei contemporane tentativa spirituală a lui Stéphane Lupasco se distinge dealtfel ca unul dintre cele mai coerente și mai complete edificii filozofice marcînd în mod vădit această jumătate de secol. În gestul său mai vedem o idee generoasă: sinteza în planul culturii a gîndului filozofic cu cel științific, împăcarea, reunirea lor ca în veacul de aur al gîndirii vechi grecești, după secole de ruptură și existență scindată. Lectura eseurilor lui Stéphane Lupasco constituie în acest sens o adevărată bucurie a spiritului. Ele acreditează în orizontul de idei al lumii nu numai o sinteză, ci, după cum vom vedea, și un edificiu polemic.

Ca să rezumăm, vom spune pe scurt că Stéphane Lupasco a fundamentat o logică personală cu implicații adînci în științele de vîrf, acordînd contradicției, sufletul dialecticii hegeliene, o cu totul altă accepție. Astfel, momentul sintezei din dialectica hegeliană considerat de Lupasco procedeu monist ce oferă mereu victoria doar unuia din combatanții acestei dualități contradictorii, este tautologic și caz particular al unei logici centrate pe termeni antagonici aflați într-o eternă și neobosită încleștare. Un foarte important punct de sustinere în acest edificiu filozofic — o spunem din capul locului din dorința de a-l face cît mai clar, mai accesibil — îl reprezintă fondul alcătuirii lumii microfizice. Aceasta este din perspectiva celebrei ecuații einsteinene o sistematizare energetică. Lumea microfizică se conduce însă după legi deosebite de acelea ale lumii macrofizice, a obiectelor, lume în care noi existăm, descrisă de fizica clasică, în general azi considerată caz particular al fizicii relativiste. Ca să dăm un exemplu pentru microfizică, vom spune de pildă, că particule identice ca substanță nu vor avea niciodată în lumea cuantică, spre deosebire de aceea macrofizică, aceeași poziție în sistem, o identitate deci în stare. Această lege atît de stranie este tocmai aceea care împiedică aruncarea în aer, prin explozii enorme, a materiei. Alături de ea (lege numită și principiul excluziunii al lui Pauli), relațiile de indeterminare ale lui Heisenberg și conceptul de cuantă a lui Planck vorbesc despre ambiguitatea fundamentală a evenimentelor lumii atomice, despre alcătuirea lor simultană din fenomene contradictorii care nu se exclud ci există în echilibre specifice. Ceea ce este imposibil în lumea sau universul microfizic. Numai aici vom întîlni situația atît de paradoxală, că, cu cît vom cunoaște mai precis poziția unei particule, cu atît ne va fi mai imposibil să-i determinăm cantitatea de mișcare și invers. Materia există aici simultan alcătuită din două realități contradictorii, ea fiind în același timp continuă și discontinuă, undă și corpuscul, ceea ce pentru logica clasică este de neacceptat chiar prin postulatul că o realitate nu poate fi și reversul său în același timp!

De aici filozoful Stéphane Lupasco trage concluzia crucială că, dependent de natura și mecanismul evenimentelor care îl constituie, orice sistem energetic există datorită fortelor antagoniste, al unui antagonism contradictoriu ca dat fundamental, experimental și teoretic al energeticii, cu proprietățile de actualizare (manifestare) și potențializare (trecerea în virtualitate) ale dinamismelor sale. Acest dinamism prezintă însă mai multe sensuri în univers, în funcție de materia care îl exprimă. Pentru gînditorul Lupasco, care prefigurează pentru început o cosmogonie originală, există trei materii, fiecare cu logica sa specifică și, corespunzător, trei ramuri cauzale. E vorba de **materia fizică, biologică** și **microfizică** în care este inclusă materia psihică și arta.

În cadrul **materiei fizice** unde domină logica aristotelică a extensiunii și principiul identificator (un lucru poate să fie ceva sau să nu fie, a treia posibilitate fiind exclusă) lupta dintre actualizare și potențializare a dinamismelor contradictorii împinge materia spre omogenitate. Acesta este chiar universul în care trăim și în care biologicul se află în minoritate iar materia psihică, asimilată celei microfizice prin legitățile lor asemănătoare, într-o inferioritate atît de mare încît imensa ei fragilitate o menține pe muchie de cuțit.

Materia biologică afirmă, invers materiei fizice, logica intensiunii (un lucru poate să fie în același timp și reversul său, el poate fi ce

Alexandrina Stănescu : „Flori"
(din expoziția deschisă la sala mică Dalles)

este și în același timp altceva) și principiul diversificator al eterogenului. Aici antagonismele contradictorii actualizează de preferință eterogenitatea, lege esențială a lumii vii în absența căreia se instalează moartea. Dacă observăm cu atenție, logica aristotelică aparține lumii fizice pentru ca o dată cu materia biologică să intrăm în logici nearistotelice.

În fine, în cea de-a treia materie, **materia microfizică,** conflictul, tensiunea forțelor antagonice se află în echilibru dar acest echilibru, numit și starea T, afirmînd și principiul terțiului inclus aduce cu sine o extraordinară concentrație, de găsit în materia nucleară și cea psihică. Starea T nu implică reducerea la zero, ca în logica obișnuită, a două fenomene contradictorii aflate la același nivel, în același timp și pe fiecare față de celălalt. Negarea negației, spune filozoful, nu dă afirmația, așa cum albul coexistă cu negrul iar în nucleul atomic uriașele forțe tari, nucleare, de atracție, nu le anulează pe cele slabe, de respingere care adeseori se pot actualiza, la rîndul lor, în pofida primelor. În plan logic, identitatea și diversitatea, rationalul și irationalul sînt legate unul din altul prin contradicții și ele constituie articulațiile cele două funcții ale lucrului logic.

Dacă orice sistem de sisteme, susține în continuare Stéphane Lupasco este un sistem de sisteme antagoniste, atunci în interiorul sistemului biologic, ca și în sinul celui fizic există întotdeauna ceva fizic în primul și ceva biologic în cel de-al doilea, ca dinamisme și sisteme energetice antagoniste „mai mult sau mai puțin potențiale, reactualizate și repotențializate într-un ritm dialectic care este însuși motorul continuilor transformări ale energiei". Plecînd de la cele trei materii, Lupasco a imaginat trei universuri, trei sensuri diferite pe care materia le-ar fi luat după explozia originară: un univers în care primează omogenitatea anorganicului și unde triumfă degradarea, acesta fiind universul nostru; un univers opus în care primează eterogenitatea biologică și unde diferențierea merge spre un triumf al agregării; și, în fine, un al treilea univers care le separă pe celelalte două pentru a nu se anihila, alcătuit dintr-o materie microfizică și psihică. Acest „univers inteligent" pare să-și fi găsit de curînd o surprinzătoare confirmare prin celebrul savant Fred Hoyle, autorul unei cărți de mare ecou unde se argumentează prin calcule și dovezi pare-se concludente prezența celei de-a treia materii la proporții cosmice.

După cum s-a putut observa din proiectul celor trei universuri pentru filozof materia nu evoluează de la neinsuflețit la insuflețit ci ea afirmă din clipa marii explozii trei orientări divergente, concepție la care ulterior a ajuns și Prigogine.

Contradicția este urmărită, corespunzător, de Stéphane Lupasco la toate nivelele existenței. Fiecare individ viu este în viziunea sa o configurație vitală în echilibrul disimetric între diversitate și omogenizare a căror succesiune nu poate fi nici finită, nici infinită ci transfinită. Dinamismul dintre diversificare și omogenizare este examinat în relațiile dintre indivizi, în sistemul sau sistemele sociale, contradicția fiind descifrată în chiar sufletul esteticii, al operelor de artă, la rîndul lor construcții cuantice. Estetica este mai mult o conștiință a constiinței decît o cunoaștere a cunoașterii, arta fiind o cuantă contradictorie în care se vor ciocni posibilul polarizat de posibilul pur care este falsul absolut ideal și imposibil. Speculațiile ce decurg de aici sînt fascinante pentru că ele se orînduiesc într-o arhitectură impresionantă. În mod firesc se pune însă întrebarea: este mulțumit filozoful de o atare viziune acționînd, prin logica sa, oricînd este nevoie ca un mecanism de ceasornic gata să explice orice realitate, sau există totuși ceva care îi scapă? Și aceasta pentru că perfecțiunea nu poate fi pentru autorul acestei creații decît sinonimă infinitului sau absolutului, concepte pentru el absurde prin chiar ideea sa de univers, de materie, de existență. Totul în univers existînd prin antagonisme, prin încleștarea termenilor opuși, sistemul descris n-ar putea, la rîndul lui, exista, cu totul paradoxal, decît ca un termen al unui antagonism pe care îl vom considera cu totul de înțeles în armonia construcției de față. Dar care ar fi acel termen contradictoriu care ar trebui deopotrivă să nege sau să confirme contradicția însăși? Printr-o lovitură de teatru arătîndu-se fidel pînă la capăt ideii sale pe care înțelege să o slujească chiar cu riscul de a-și pune sub semnul întrebării edificiul filozofic, autorul introduce în discuție **afectivitatea,** datul afectiv, singurul care „își este suficient sieși prin natura sa riguros singulară, și nu se raportează decît la el însuși".

Enunțurile lui Stéphane Lupasco pot deruta. Totul pare să se încheie sub zodia paradoxului. Chiar dacă ametitoare, cadența logicii sale are meritul de a ne smulge logicii tradiționale în care am fost educați conducîndu-ne într-un orizont în care lumea noastră ni se arată altfel, doar ca un ungher al unei lumi cosmice extraordinar de variate, infinit de complexe. Dacă am realizat în fine că nu soarele este centrul universului, că galaxia noastră este doar una dintre infinitele galaxii, că legile fenomenelor microfizice sînt altele decît ale lumii fizice și ale lumii vii, atunci este momentul să conștientizăm și faptul fundamental că logica cu care operăm în perceperea și evaluarea lumii este tocită și săracă, o grilă insuficientă să ne mai ajute să înțelegem ce se întîmplă în noi ca și în Cosmos. Stéphane Lupasco vine să ne spună că „metrul" logic cu care ne evaluăm lumea este imperfect, propriu doar unei părți a lumii și nu întregului univers. Și cu cîtă derută vom primi acest adevăr pentru că, în fine, înțelegem că numai de mintea omenească depinde posibilitatea ca, din interiorul a ceea ce cunoastem, să ne construim unelte de cunoastere mai perfecte. Omul nu poate ieși în afara sa, nu-și poate depăși, transgresa condiția. Și atunci chiar în cadrul sistemului care nu mai poate fi transgresat el trebuie să găsească mijloace de evaluare ca și cum s-ar situa în afara sa.

Critica construcțiilor teoretice ale gîndirii europene născută de obicei, după cum o spune Stéphane Lupasco, din fuga de contradicție și dorința tenace de a o înlătura, constituie substanța întregului demers filozofic al acestei opere. Lupta năpraznică a elementelor antagonice, contradictorii, victoria unuia asupra altuia dintre ele, fiecare consemnată ca o formă de materie, agresiunile și reparațiile spectaculoase așa cum apar din unghiul fiecărei logici în parte, configurează în cele din urmă o enigmatică succesiune de morți și de renașteri proprii nu numai țesuturilor biologice ci și speciilor și cosmosului însuși. Nu întîmplător filozoful se întreabă la un moment dat dacă nu cumva aici subzistă, prin cine știe ce intuiție biologică confuză, sursa tulburătoare a mortilor și renașterilor din religiile vechilor civilizații. Să ne amintim fie și numai în treacăt că mitologiile hinduismului sau acelea vechi chineze dovedesc o concepție asupra spațiului și timpului pe care gîndirea occidentală a descoperit-o de puțină vreme: coexistența și succesiunea universurilor, spațiul cu mai multe dimensiuni, conceptul nu atît de infinit ci de transfinit, în fine o dialectică ce pare uneori reiesită din gîndirea unor vizionari. Dialectica lui Lupasco face aceste anticipări sau consonante explicabile. Ca instrument modern de lucru, logica dinamică a contradictoriului se oferă ca o modalitate de cunoaștere rațională a realității și ca un fir conducător în confruntarea culturii cu noile probleme aduse de știință în ultimele decenii.

Mirela Roznoveanu

SPORT

Corespondență din Dortmund

În momentul cînd, venind de la Londra, am căutat, la Bruxelles, să intru în posesia unui bilet de fotbal la finala Cupei campionilor europeni, desfășurată pe stadionul Heysel, și n-am găsit, am injurat luna din cerul Belgiei, cu vorbe din malul șanțului de la Brăila. Acum mă închin pînă la pămînt că n-am fost acolo și c-am trecut în R.F.G., la niște prieteni, cu care să urmăresc partida la televizor. Deci, miercuri, orele 20 — legătura cu Bruxelles. Pe micul ecran izbucnește, imagine pe care n-am s-o uit niciodată, un steag de pirați, cap de mort peste ciolane încrucișate, fluturat de-un besmetic de vreo șaptespe ani, înconjurat de vreo zece inși care aruncă bite, sticle, pietre în polițiști puși să apere terenul de joc de invazia sutelor, dacă nu miilor de huligani beți, veniți ca să-și descarce aici poftele josnice. Aparatul de filmat plonjează peste tribune și descoperim, ca-n filmele de groază, că mai peste tot, în sectoarele ocupate de italieni și englezi (11 000 de italieni, 7 000 de englezi) se formează, dispar și iar se încheagă noi cete de ciomăgari, porniți să-și reteze unul altuia capetele. Crainicul reporter povestește înfricoșat că lupta între cele două tabere adverse (usor de prevăzut, dacă stăm să ne gîndim că mai totdeauna acolo unde apare F.C. Liverpool într-o fază finală rînjește și moartea) a început în jurul orei 19,15 și că huliganii au dărîmat o parte din zidul ce desparte peluzele de terenul de joc și că, în încăierare, și-au pierdut viața 38 de persoane, cel mai tragic bilanț înregistrat la un meci din Cupa campionilor. Polițiе călare, polițiști cu ciini, comandouri antiteroriste, plutoane de elevi polițiști, purtînd coifuri cu viziere și scuturi care răsună sub bubuiturile pietroaielor, se luptă din răsputeri să împingă din spațiul terenului de joc, în tribune, pe cei 4—5 000 de spectatori care-au invadat terenul — cei mai mulți s-au refugiat acolo ca să se apere de huligani. Iar aceștia se atacă între ei și, împreună, poliția. Huliganii mînuiesc cutitele, bîtele, echipele sanitare cară tărgi pline — sosesc mereu alte plutoane de polițiști, helicoptere survoleaza cîmpul de bătălie, huliganii, cu fețele acoperite de măști sau de ciorapi, ca spărgătorii de bănci, desprind bare de fier din îngrăditurа ce înconjoară tribunele și schilodesc, rup, sfărîmă. Sus, unde crainicul stadionului incearcă disperat să se facă ascultat, trec și vorbesc pe rînd căpitanii celor două echipe : opriți-vă, vrem să jucăm pentru voi ! Atacul pornește mai vijelios, dar plutoanele de poliție și comandourile antiteroriste s-au înmulțit și ele, huliganii sînt respinși și echipele ies pe teren. Delegatul U.E.F.A. și reprezentanții celor două cluburi au dat ordin să înceapă partida, împotriva voinței jucătorilor, sperînd că, odată meciul început, barbaria se va stinge. N-am apucat să vedem ce s-a mai petrecut întrucit postul televiziunii vest-germane, după ce informează că armata din capitala belgiană a ieșit din cazărmi spre a introna ordinea, anunță că în semn de solidaritate cu legea și rațiunea umană nu va mai transmite acest meci al crimei.

Juventus a cîștigat Cupa. Nu mă interesează și nu-i felicit pe italieni ; nici englezilor nu le-aș fi strîns mîna. Eu merg la fotbal ca să-mi descătușez nervii, să redevin copil, om liber, îndrăgostit pătimaș și generos de tot ceea ce ține de bucuria firii și nu de liturghia neagră. Cei ce-au schimbat fotbalul într-o școală a urii și a drumului în moarte trebuie să plătească. De aceea, echipele cu astfel de suporteri trebuie să fie îndepărtate, pentru mulți ani, din toate competițiile continentale. E și așa destulă mizerie în lume ca să mai răbdăm 38 de morți (atîți se cunosc pînă la orele 11, miercuri seara) și 230 de răniți, dintre care 60 de polițiști. Cupa campionilor, mînjită cu prea mult sînge omenesc, trebuie și ea desființată.

Fotbalul s-a schimbat în bani, sînge și ură. Trei furci de spînzurătoare. Viața și onoarea sportului au fost lezate în temelia lor pe stadionul Heysel din Bruxelles.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 89
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
24
(1 206)
Sîmbătă
15 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXPERIENȚA CREATOARE

douăzeci de ani în istoria nouă a patriei — un jubileu în ambianța și cuprinderea căruia se înscriu ca eveniment colectiv biografiile tuturor generațiilor care alcătuiesc azi starea de muncă și viață, starea de creație, realitatea la zi în toată dinamica și complexitatea sa — aduc în prim plan, pe lîngă atîtea evidente împliniri economice și sociale care au schimbat radical înfățișarea țării și această permanentă ridicare a gradului de creativitate din toate domeniile de activitate, această permanentă și solidară ridicare de altitudine a spiritului creator. Toate marile deschideri propuse și hotărîte de Congresul al IX-lea al partidului și-au găsit confirmări de durată și motivări de esență în tot ce a urmat și nu există practic domeniu sau sector de activitate în care pulsul înnoitor declanșat atunci să nu se constituie azi în criteriu și măsură a valorii și să nu producă acea efervescență fără de care spațiile întinse ale existenței ar fi rămas în conul de umbră al unor rezultate întîmplătoare.

Spiritul creator și dinamica acestuia au urmat și urmează traiectoria gîndirii, a acțiunii teoretice și practice, revoluționare, ale secretarului general al partidului și este cert că, în această lumină, opera și doctrina care poartă numele cărturarului ei, ca și rezonanța și spațiul unei epoci pe cît de înalte pe atît de glorioase, se ating în timp cu momentele cele mai înaintate ale trecutului precum și cu acele pe care în datele sale esențiale le configurează perspectiva. A funcționat și funcționează întotdeauna un proiect al viitorului clădit mereu din substanța și pe temeiul concret al prezentului iar edificiul măreț pe care îl prezintă astăzi țara are preponderent în configurația sa tocmai această permanentă și reală deschidere către om și către timpul său, către puterea sa creatoare și nevoia sa de a se construi într-un relief cît mai rodnic și mai ridicat al valorii. Deschiderea este astfel a creației, ea are o motivație prin excelență politică și ideologică și ține de fundamentarea în plan teoretic și practic a unui întreg ansamblu de norme și principii care au stat și stau la baza făuririi noii societăți, a experienței creatoare în primă și ultimă instanță, o experiență în care victoriile nu sînt nici singulare și nu merg nici la distanță între ele, fără a comunica. Vom observa în acest fel că acești douăzeci de ani poartă statutul și cuprinderea de epocă tocmai prin asamblarea — din premiză și pînă în rezultate — a tuturor înfăptuirilor materiale și spirituale, în numele unui scop eroic și fundamental, acela al prosperității întregii națiuni, al făuririi, în independență și libertate, a unei noi condiții umane și de aici un umanism viu, de esență, un umanism real, cu putere de măsură nu numai în idei și sentimente, ci și în chipul politic, economic, moral și social al realității, al lumii materiale și spirituale care ne înconjoară. Prin tot ce au mai valoros, cultura și arta acestor două decenii ilustrează cu precădere acest adevăr și nu este lipsit de importanță să spunem că tocmai datorită unei asemenea optici, creația literară și artistică au dobîndit în acești ani pregnanța unui adevărat fenomen. Festivalul național **Cîntarea României** este un argument definitoriu în acest sens și poate că dimensiunea cea mai exactă sub raportul cuprinderii și desfășurării sale este tocmai acea ridicare a gradului de creativitate, manifestarea în masă a spiritului creator. Este o experiență deschisă, creatoare, în care se simte anvergura muncii și vieții întregii țări.

Coincidența face ca exact în acest timp pe care îl consemnăm jubiliar sub titulatura și măreția unei epoci să se împlinească zece ani de cînd festivalul național al muncii și creației care este **Cîntarea României** să constituie o realitate inconfundabilă a spiritualității noastre socialiste. Un moment al devenirii atunci, inspirat direct de gîndirea și solicitudinea tovarășului Nicolae Ceaușescu față de cultură și artă, acest festival se înfățișează acum ca un vast complex de formule și modalități prin care se manifestă și exersează spre altitudini valorice noi tot ceea ce înseamnă talent, măiestrie și dăruire, putere de creație și afirmare a acesteia, tradiție și putere de înnoire, capacitate de exprimare prin cultură și artă. Se află aici în această subliniere nu numai un îndemn profund și generos ci și o înțelegere înaltă, superioară, a rolului culturii și artei în societate, se află însuși scopul și rațiunea de a fi ale creației ca parte componentă a Epopeii Naționale și se află, în primul rînd, explicația arzătoare, cuprinzătoare, a patriotismului creației. O conștiință politică și socială înaintată, o conștiință patriotică, revoluționară, se întemeiază infinit pe cultură și artă, pe cuceririle științei și tehnicii, pe toate marile înfăptuiri economice și sociale și este de nedespărțit de această uriașă manifestare pe care festivalul **Cîntarea României** a consacrat-o în șirul de experiențe noi, creatoare, ale epocii cu cele mai profunde și mai întinse rezonanțe din întreaga noastră contemporaneitate. Astfel, făuritor și depozitar al celor mai înaintate tradiții de artă și cultură, făuritor și păstrător al frumuseților limbii române, poporul își ilustrează marea sa vocație și își afirmă o permanentă și strălucită identitate.

Luceafărul

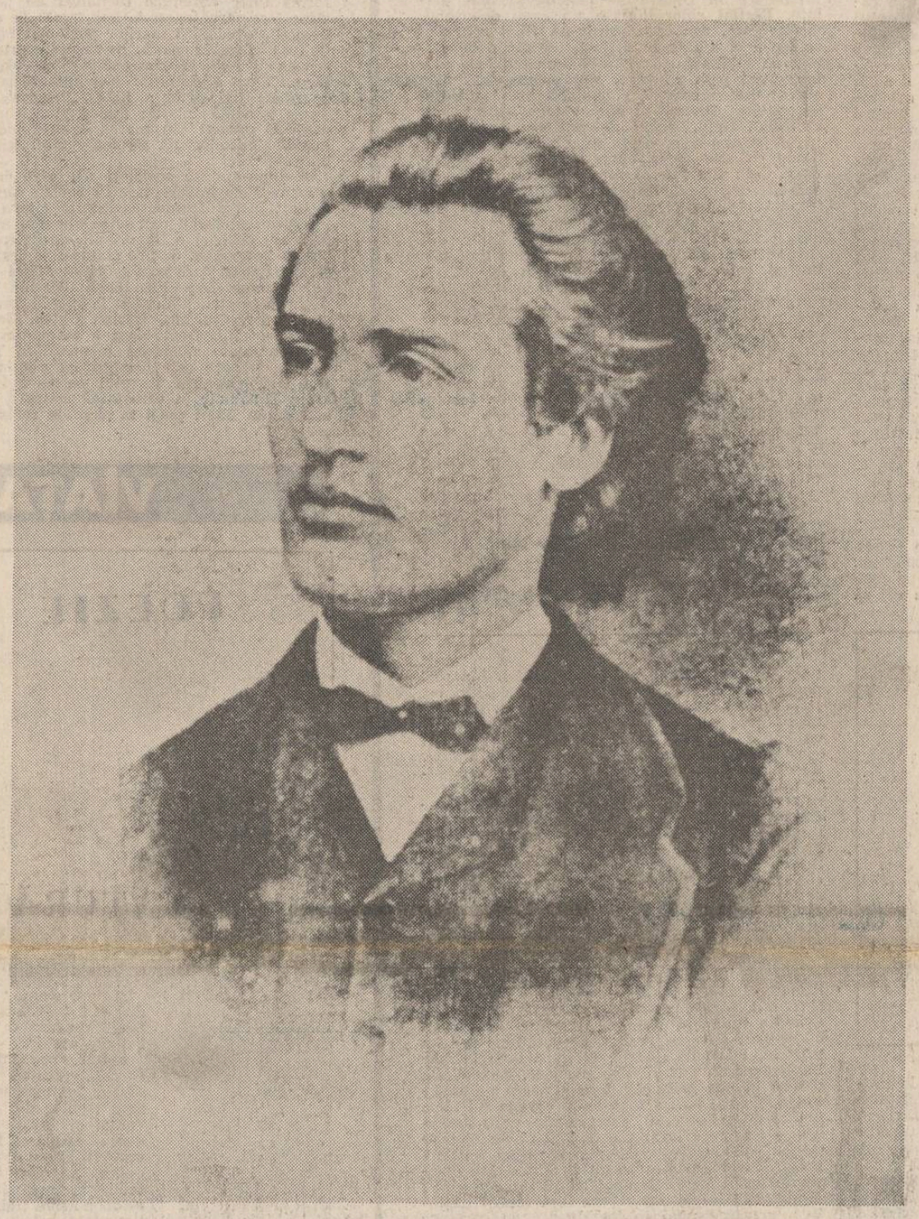

Eminescu, patriotul

de Edgar Papu

Treptata publicare integrală a scrierilor ziaristice eminesciene — în seria de monumentale volume ale Operelor **— trezește în cititor o revelație egală aceleia provocată, cu decenii în urmă, de către apariția** Postumelor **lirice, prin munca de sacrificiu a lui Perpessicius. În ceea ce mă privește personal, am semnalat într-un articol recent (V.** Contemporanul **22 II 1985) existența unei adevărate** Galaxii Eminescu. **Mi-am exprimat acolo uimirea față de competența poetului — aproape neverosimilă ca proporții — în toate domeniile cunoașterii. M-am oprit îndeosebi asupra profundelor sale cunoștințe și intuiții științifice, care se oglindesc, de fapt, și în unele din marile sale poeme.**

În momentul de față interesul ni se află solicitat de o altă trăsătură excepțională a poetului, sugerată tot de activitatea sa gazetărească. Este vorba de atitudinea sa patriotică. În această privință, Eminescu se afirma ca una din cele mai vii și mai puternice conștiințe românești ale trecutului nostru. Articolele sale de ziar, nu mai puțin decît o bună parte din lirica sa, conțin o continuă pledoarie, pe cît de înflăcărată pe atît de solid argumentată, a drepturilor noastre istorice. Scrierile politice ale lui Eminescu nu

Continuare în pag. a 3-a

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Istoria în literatură

„Literatura noastră face prea multă sociologie și istorie, este cazul de a o îndrepta spre psihologie caracterologică și spre umanitatea canonică", îndemna George Călinescu în **Sensul clasicismului.** În lumina dezideratelor prezentului **nostru,** teza de mai sus se cuvine îmbogățită. O societate stabilizată, un statu quo echilibrat și perpetuat prin contribuția permanent intersectată a generațiilor constituie un liant și produc necesarmente creatori, mai curînd sau în primul rînd, decît comentatori. Absența unei susținute și aprofundate caracterologii în literatură, absența așa-numitei (de Călinescu) umanități canonice, provin din starea deosebită a structurilor sociale. Dinamismul acestora, continua restructurare a vechilor status-uri și roluri sociale, bulversările, asimilarea, nu fără nuanțări și opoziții, uneori, a formulelor străine, demască o istorie tranzitorie și o instabilitate socială care, la rîndul lor, ivesc și admit întîi comentatorii, incriminați de Călinescu. Căci creatorul, așa-zicînd olimpian, distanțat în timp, are nevoie de structuri stabile pentru a le **reflecta** conform idealurilor unei „umanități canonice". Există o perpetuă prefacere (evenimențială, cît și conștientizată!) chiar și în societățile cele mai conservatoare, — și-mi stăruie limpede în memorie ce note caracteristice deosebite cumulează „englezul" în scrierile unui Galsworthy față de același din operele unui John Fowles — evoluate sau tribale. Subteran însă, tipurile tradiționale sînt conservate social și la nivelul psihologiei colective și individuale, cît și la nivelul interrelațiilor politice-economice. Structurile sociale care au zămislit, pretins și aprobat scrierile unor Costin, Neculce sau Cantemir, au fost altele decît acelea care au făcut posibilă și necesară manifestarea unui Rebreanu, Bengescu ori Sadoveanu. Înainte de altceva, este aici problema determinării sociale a literaturii, pluriformă, complexă și mediată,

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

Drumurile realului

Sîntem un popor vechi, a cărui neîntreruptă și aspră ascensiune istorică a suferit seisme și adînci frămîntări dar, — semn al unei vitalități viguroase și al unei adînci puteri creatoare — n-a încetat niciodată, în ciuda tuturor vicisitudinilor, — să aspire către frumos.

Pe albia milenară a unei limbi iubite și apărate există un singur drum de la cronicari și pînă la Eminescu, și de la Eminescu la poeții de azi : privelișteа patriei, neasemuit de frumoasă în fiecare din înfățișările sale, strălucind, pe fiecare pisc de munte și curs de apă învolburată, înțelesuri tainice și adînci.

Este o putere a frumosului acesta, de a nu avea întreruperi în memoria timpului, de a fi un popor vechi dar mereu tînăr, capabil mereu să dezlănțuie energii creatoare pentru a trosti, cu mereu reînnoită iubire, același jurămînt de supunere și de fidelitate față de patrie. Pe linia unei neclintite tradiții, timpul de azi, noua epocă a socialismului își contemplă înfățișarea în operele unor noi creatori de valori spirituale, prețuiți și încurajați, îndemnați mereu să ridice pe o treaptă superioară tradițiile înaintate ale culturii românești.

Marile transformări sociale, renașterea românească determinată de Congresul al IX-lea al partidului nu-și află contraponderea decît în clocotul unei vieți creatoare, dominată de sentimentul moral al demnității și generozității, de simbolurile acțiunii și înzestrării. Realismul plenitudinar al literaturii noastre noi se așează în slujba promovării tot mai depline a conștiinței socialiste, a acestui motor social care străpunge inerția, nimicește prejudecățile și biruie greutățile inerente oricăror prefaceri cu caracter revoluționar. Arta, ca școală a caracterelor, ca instrument de rezonanță a aspirațiilor poporului, are o arie neasemuit de largă, îngăduie și reclamă diversitatea de stiluri, varietatea formelor de expresie, cu condiția ca aceste forme să întrupeze un conținut uman social substanțial. Individualitatea scriitorului trebuie să exprime acele adevăruri înalte care sînt și ale epocii. Nici o carte nu poate să rămînă în afara timpului pe care îl trăim. Operele fundamentale ale scriitorilor de astăzi se caracterizează tocmai prin complexitatea simțită, trăită, re-creată a vieții, pe care o conțin și o redau. Manufactura nu se ridică la complexitate, la sinteză, ea nu poate tinde către virtuți originale de expresie și de stil. Pecetluite de lumina talentului și a angajamentului social, marile cărți ale literaturii de astăzi sînt marile cărți ale adevărului.

Și cum s-ar putea scrie altfel decît în cunoștință de cauză și în centrul preocupărilor spirituale fierbinți ? Să ne reamintim cuvintele adresate scriitorilor în mod repetat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca un perpetuu îndemn și să le pătrundem în profunzime luminosul lor înțeles : „Este adevărat că se găsesc ulcioare frumos meșteșugite care te îndeamnă să bei din ele, dar oricît de atrăgătoare ar fi ele, nu pot egala niciodată izvorul dătător de viață ; numai din izvorul care țîșnește din stîncile colțuroase sau șerpuiește lin pe nisipurile aurii au sorbit strămoșii noștri în vremurile grele vitejia și înțelepciunea care i-au ajutat să răzbească prin secole". Aceste cuvinte indică ceasul de maturitate al literaturii noastre de azi, de la care se așteaptă mai multă substanță și angajare, pe calea neabătută a tradițiilor noastre culturale și istorice din vina bogată, vie, puternică, a timpului nostru de azi.

Apropiata aniversare a douăzeci de ani de la Congresul al IX-lea al partidului se cere întîmpinată cu promisiunea unor noi opere, ample și substanțiale, realiste, rod al unui trup social tînăr, în care adevărul și semnificația vieții să se înfățișeze așa cum răsună, eroic și liber, pe șantierele Patriei.

Pavel Perfil

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XV)

Fecunda deschidere

Recitesc **Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al IX-lea Congres al partidului.** Este cu totul extraordinară revelația pe care o ai văzînd cîți germeni rodnici cuprinde acest istoric document. Pentru absolut toate domeniile vieții noastre politice, social-economice, culturale și științifice au fost prevăzute atunci măsuri de optimizare care s-au dovedit, cu trecerea timpului, nu numai necesare, dar și pe deplin realizabile. Iată de pildă sarcinile puse în fața științei, în funcție de îndeplinirea cărora **„oamenii noștri de știință vor spori aportul la îmbogățirea patrimoniului științific, național și mondial."** Tot atunci au fost preconizate măsuri pentru **„dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățămîntului de toate gradele"**, dintre care aș aminti : mărirea duratei învățămîntului obligatoriu ; extinderea învățămîntului mediu, care avea să cuprindă licee de cultură generală și licee de specialitate ; înființarea liceelor industriale, agricole, economice și pedagogice, precum și larga dezvoltare a învățămîntului profesional ; extinderea gratuității manualelor școlare și la învățămîntul mediu ; construirea Institutului politehnic din București și multe altele. Tot atunci, prin vocea secretarului general al partidului s-a hotărît **„intensificarea muncii politice de masă pentru formarea omului de tip nou".**

Sînt numai cîteva dintre sarcinile pe care partidul ni le-a pus tuturor, dar în primul rînd lui însuși, sarcini care au prins viață întocmai în aceste două decenii de luciditate și muncă, de mîndrie și independență națională. Iubitor de cultură românească, tovarășul Nicolae Ceaușescu avea să consacre încă de atunci spații ample spiritualității patriei, căreia îi dorea un viitor pe măsura bogatelor tradiții, pe măsura idealurilor celor mulți. Suflul acela de un puternic umanism, atitudinea patriotică a mesajului încorporat Raportului, încrederea fermă în soarta culturii române și în forța zămislitoare a geniului național — toate acestea sînt dimensiuni care luminează pașnica oștire a slujitorilor culturii române și o obligă la o cinste primordială, la unitate de nezdruncinat în jurul Tricolorului. Iată numai un pasaj din vibranta pledoarie rostită atunci de tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun. Desigur, se poate și este necesar să se creeze în diferite forme și stiluri. Putem spune creatorilor de artă : alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României."** Nobilă misiune, emoționantă profesiune de credință ! Tot ce s-a produs mai durabil în acești 20 de ani se află sub semnul de lumină al acestor cuvinte. Pri-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Steaua de veghe

Nu, stelele nu pot fi niciodată ucise toate. Numai noi putem dispărea și atunci ar fi ca și cum nici ele n-ar exista. Aștrii au făcut parte întotdeauna din recuzita iubirii. Îndrăgostiții nu se tem de locuri comune. Avem fiecare steaua noastră pe cer și steaua noastră pe pămînt. Ele ne luminează lucrarea inimii, lucrarea minții și lucrarea mîinilor și nimeni nu ne poate lua dreptul absolut asupra acestei lumini.

Samuel Cohen a inventat bomba cu neutroni, apoi, cu un cinism macabru a declarat că nu-l interesează în ce scop va fi folosită. Fiica sa, studentă, este și ea indiferentă la urmările preocupărilor criminale ale tatălui său, la fel de indiferentă ca hîrtia care poate suporta o asemenea informație : „Europei îi revin azi aproximativ 50 0000 megatone încărcătură nucleară, 72 tone pe cap de locuitor, echivalentul a 3 000 000 bombe Hiroshima-Nagasaki, o asemenea bombă revine la 200 locuitori, fiecare locuitor de pe continent putînd fi teoretic ucis de 72 000 ori. Întregul său teritoriu, locuit ori nelocuit, poate fi devastat de aproximativ 20 de ori de exploziile nucleare". Fiul meu nu știa nimic din toate acestea cînd mi-a spus că „lumea este cît viermele în dinții uriașului", dînd, fără să vrea, cea mai cutremurătoare metaforă a civilizației umane aflate într-un echilibru precar între maxilarele apocaliptice ale uciderii. Astfel, Puterea cea Mare pe care vor să-i-o afirme unii sau alții, nu este decît un uriaș nebun. Nebun și periculos. Fiul meu știe demult că toți uriașii sînt blînzi și binevoitori. De aceea, pe cînd abia învăța să scrie litere mari de mînă și litere mici de mînă, caligrafia cu meticulozitate pe o hîrtie cu pătrățele prima (și pînă acum, unica) sa producție poetică : „Mama e poezia / Tata e hărnicia / Și toți oamenii sînt bunătatea / Eu sînt școlar / Eu vreau să fie pace". Seara, cînd îmi adorm copilul, dau perdeaua de-o parte și îl învăț să priveasca și să înțeleagă stelele. Sus, în colțul din stînga al ferestrei există întotdeauna o steluță jucăușă, care ne face cu ochiul : „Fiți pe pace. Odihniți-vă fără grijă. Va fi bine". Apoi copilul adoarme frumos, atît de frumos cum numai copiii știu să adoarmă. Mă întorc în camera de lucru. Steaua rămîne să vegheze. Pînă veghează ea, totul e bine.

Gabriela Hurezean

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

„Rumoarea unei neodihne milenare"

Romanul românesc istoric al ultimului deceniu ilustrează o substanțială schimbare de perspectivă. Faptul că genul nu mai apare în stare pură, ci ca sinteză de atitudine filosofică, reflecție morală, demers nu de descriere-reconstituire, ci de interpretare și cu valoare de document, nu pentru „culoarea epocii", cît pentru sensurile general-umane ale evenimentelor istorice, este mai vechi și se manifestă la noi încă în 1933 prin capodopera sadoveniană **Creanga de aur.** Aceasta a fost însă o carte excepțională, după care multă vreme romanul istoric a revenit la formula de reconstituire mai mult sau mai puțin documentară.

Dacă altădată romanul istoric era un gen popular, pentru simplitatea sa și pentru latura lui „de acțiune", spectaculoasă, acum el devine un gen dificil, o lectură complicată și greu accesibilă care cere răbdare și care își propune să dea — fără să elucideze nimic — o măsură a complexității fenomenelor și a dificultății de a evalua adevărul.

Asistăm în prezent la o problematizare nouă a romanului istoric și la restructurarea lui sub aspectul organizării temporale a fluxului „narativ" și la modificarea modalităților de reprezentare. Logica succesiunii evenimentelor este pulverizată sub presiunea imperativului logicii semnificațiilor. Planurile nu mai sînt dispuse în construcția romanescă după rețeta romanului istoric tradițional. Ele nu mai au nici aceeași ordine, nici aceeași stabilitate. Se manifestă predominanța simbolicului, dispare pretenția de „obiectivitate" a autorului în favoarea subiectivității declarate, este pregnantă intruziunea metaforicului și răsfrîngerea în simbol. Personajele principale se retrag din primul plan, exemplare din figurație trec frecvent în locul lor și de fapt acum toate personajele devin episodice, deoarece episodul este esențial în fragmentarismul programatic al romanelor cu o nouă viziune asupra fenomenelor sociale, istorice, politice și subiective. Rolul și voința personalităților nu mai au aceeași pondere în construcțiile românești interesate de aspectul polifonic, aspirînd să recompună trecutul în toate straturile sale și nu atît să demonstreze cît să înțeleagă. Dispar elementul senzațional, suspansul, intriga, idila, melodrama din compoziția romanului istoric romantic, dispare (de cele mai multe ori) maniheismul viziunii. Se infiltrează în schimb insolitul, se produce prelungirea în simbol, proiecția într-un fantastic de o factură aparte. Dispar cursivitatea lecturii, coerența epică, implicarea afectivă, proza are un aspect de caleidoscop în mișcare, imaginile se amestecă, se suprapun, se recompun și iarăși se modifică, dar sensul mișcării nu mai este liniar, ca în romanul istoric tradițional. Deși cantitativ nu ocupă un spațiu important în literatura contemporană, literatura istorică a lui Paul Anghel, a lui Eugen Uricaru, a lui Ion Țugui, a lui Vasile Andru reprezintă, prin experimentele, căutările, și înnoirile ei, un număr de ipostaze particulare ale noului roman românesc (în vreme ce, problematizată și ea, în aceleași sensuri, doar proza lui Mihail Diaconescu se înscrie încă în linia romanului istoric tradițional).

Între acestea se diferențiază o carte cum este **Rodeo** a lui Vasile Sălăjan, în care perspectiva asupra istoriei este anume tulburată. Vocea autorului recurge la un intermediar, iar acest intermediar are o identitate confuză. Romanul nu reprezintă exact o relatare, nici o confesiune, ci o aventură a imaginației, comentată de

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Luceafăr

Are : fruntea de aur
trup trist, pentru că
știe ce-nseamnă giulgiu
numai dorul îi este viu.

Cînd e invocat,
cade tot cade
și trage cerul în mare.
Curat, ca lacrima se naște
din această albastră-împreunare.

Și prinde chip de mire,
și prinde moarte de om
și pare că nu-i pasă...
Și intră-mpărătește în cuvînt
Cînd se întoarce acasă.

Valeria Deleanu

În pagina a 3-a
EMINESCIANA
Voiculescu — inedit
● Semnează : ● Fănuș Băileșteanu ● Victor Crăciun ● Ion Dur

CRONICA LITERARĂ

SORIN PREDA: «Partial color»

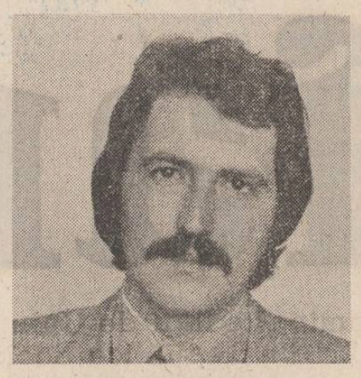

Sub un titlu sugestiv, **Partial color**, Sorin Preda publică un roman ale cărui întîmplări se petrec în zilele noastre. Interesul autorului se îndreaptă însă către psihologie și mai puțin către problematica socială. **Partial color** ar fi, la o primă definiție, un roman de dragoste, iubirea ratată a Marei pentru Traian și a lui Traian pentru Mara alimentînd cele aproape trei sute de pagini ale cărții. **Partial color** relatează încercările nehotărîte, nedefinite moral, ale celor doi eroi, mai ales ale femeii, de a reînoda o legătură a cărei destrămare n-are cauze precise. Sorin Preda urmărește cu minuție și finețea detaliului aceste încercări repetate de reapropiere, în care bărbatul se lasă atras din indecizie. Cartea descrie un sentiment lînced, veșted, care angajează însă, din nou, un bărbat și o femeie vizibil tineri și inexperimentați, fără o motivație profundă. Romanul nu caută cauzele acestei regrupări monotone ci o descrie. Figura Marei, fosta soție divorțată, care-și solicită bărbatul și după divorț, este urmărită în cele mai mici detalii, prezența ei ocupînd pagini întregi din carte. A clasa însă **Partial color** printre cărțile preocupate de eternul feminin ar fi însă exagerat. **Partial color** nu mitizează femeia ci o demitizează. Observatorul de alături, „celălalt", eroul masculin, (cartea este scrisă la persoana întîi), reține de la Mara mai ales automatismele, lipsa de elanuri reale, existența de consum. Nimic idealizant în figura Marei, ceea ce face și mai puțin explicabile mrejele care-l refixează alături de ea pe fostul soț. Mara nu e convingătoare ca femeie, nu e convingătoare ca mamă, — la mijloc este și un băiețel Andrei —, autoritatea ei asupra lui Traian Daia nefiind în realitate decît un mic și permanent șantaj sentimental, ceea ce divulgă lipsa de voință a partenerului.

Nefiind o carte a eternului feminin, **Partial color** se îndreaptă în altă direcție. Romanul este jurnalul existenței masculine lipsite de năzuință, abulizată complet, din pricini nedefinite. Persoana de prim interes este din acest unghi al abordării, Traian Daia, ins care a ratat profesional fiind dat afară din institutul de teatru ocupîndu-se acum de brigăzi de agitație și de echipe de amatori, care și-a ratat și căsnicia fiind pe cale să amplifice aceste două eșecuri prin acceptarea inerțială a unei relații care nu duce nicăieri. Desigur, naratorul, romancierul rămîne interesat, în primul rînd, de existența și de ceea ce se întîmplă cu Traian Daia. **Partial color** este romanul unui fragment de existență Traian Daia. Întoarcerea lîngă fosta soție este dublată de o legătură mai puternică, cu Marioara, dar tot atît de puțin definită moral și volițional ca și prima. Mara îi prilejuiește întîlnirea cu oameni noi, cu o accentuată fizionomie socială și morală, cu medii noi chiar. Evenimentele acestei pseudocăsnicii sînt, pe lîngă obișnuitele altercații zilnice, o petrecere plină de urmări, un conflict cu soțul amantei, Mărioarei, boala bruscă a acestui bărbat nehotărît, psihoterapia unui doctor freudist, fuga lui Andrei, boala Marei, încercarea bărbatului de a-și suprima falsa soție, internarea lui ca bolnav mintal într-un spital de boli nervoase și scrierea acestui roman pe care l-am traversat, ca remediu, ca defulare a unei puternice crize intime. Acesta este romanul și el merită a fi recapitulat pentru a înțelege ce vrea autorul de la eroii săi și de la cititor, căruia intenționează, desigur, ca orice autor, să-i imprime o optică asupra faptelor și personajelor de care se ocupă. Acest roman, scris cu un real talent al observației psihologice și caracterologice, suferă însă de cîteva contradicții în sfera realizării epice. La Sorin Preda spiritul de finețe îl domină pe cel al geometriei. Altfel spus în discuție este construcția pe mai multe planuri. Mai întîi romanul pare a voi să ne facă interesantă o femeie deloc interesantă. Mobilul adînc al conduitei lui Traian Daia nu are deci consistență. Ținerea îndelungată sub obiectiv a personajului feminin Mara, nu-i conferă mai multă densitate decît are. Aglomerarea de detalii prelungește inutil un portret precizat de la primele linii. **Partial color** suferă de sațietate. Amănuntul este suveran în această carte, surprins mereu cu oportunitate și exactitate, dar fără o necesitate strîngentă. Chiar în vederea creării unei atmosfere a banalului, a cotidianului asediant, amănuntele sînt prea multe și prea puțin revelatoare dramatic.

Drama lui Traian Daia se constituie și ea sub ochii noștri prin aglomerare. Faptele se lipesc unele de altele, dar conflictul adînc nu iese cu adevărat la lumină, dacă el a fost presupus undeva. Eroii sînt practic personaje fără o viață interioară bogată, puternică, trăind exterior, lăsîndu-se atrași într-o viață de consum. Desenul social și moral al lumii care asediază tînăra pereche este făcut cu exactitate, dar fără nici o reacție, cu indiferență. Aglae închiriază cu 2—3 000 lei pe lună garnosiera lui Traian Daia pentru a face acolo amor contra cost, din care scoate și banii de chirie, iar tînărul acceptă. **Partial color** descrie o lume fără delicatețe și fără demnitate, un univers fără eroi, în care autorul nu se poate adapta, dar împotriva căruia nu poate sau nu știe cum să reacționeze. Este aici o formă de romantism fără romantism, o inadaptare fără grandoare. Traian Daia ajunge într-un spital de boli nervoase. Teoretic tînărul este de compătimit. Practic el, însă, se confundă cu mediul, nu face nimic împotriva materiei viscoase care-l absoarbe, iar sentimentul de compătimire nu se declanșează. Judecat rece acest final este melodramatic, lipit, fără justificare în ceea ce s-a petrecut mai înainte. **Partial color** descrie un erou debusolat, fără voință, din care printr-un final artificios se încearcă a face o victimă, iar din debusolarea sau abulia lui o virtute. Romanul însă este interesant prin adevărul său psihologic, prin autenticitatea reacțiilor notate, prin desenul portretelor, direcție în care autorul este vizibil înzestrat. Nelu, Aglae, doamna Giurgiu, și mai toate personajele care trec prin roman sînt fixate cu ochi sigur, chiar dacă fără profunzime. Cele mai interesante pagini ale cărții sînt cele ale petrecerii. Realismul cărții este, de altfel, un realism al suprafețelor, fără sondaje mai adînci. Romanul descrie fără a problematiza, pricină pentru care calitățile autorului slujind mize mici nu ajung la potența maximă. **Partial color** rămîne un exercițiu de stil la scara unui roman, dar fără o problematică romanescă personală și de perspectivă. Romanul lui Sorin Preda intră în categoria cărților preocupate de chestiunea triunghiului conjugal și a întîmplărilor care se leagă de acest triunghi. Inadaptarea eroului este o formă de romantism întoarsă pe dos cu care literatura română s-a mai întîlnit și la alte vîrste. Instrumentarul superior al notației, dus pînă la fotografie, nu împiedică înserierea. Nici figura invinsului nu e nouă în literatura română și ea ținînd de descoperirile mai vechi. **Partial color** rescrie cu mijloace exersate teme și eroi vechi în condiții noi, fără a produce și un șoc problematic revelator, nou. Fiind vorba de a doua carte a autorului și de primul său roman, timpul realizărilor de anvergură va să vină.

M. Ungheanu

ALEXANDRU VLAD: «Drumul spre Polul Sud»

Între autorii tineri de proză scurtă Alexandru Vlad este o prezență mai discretă, dar cu o certă înzestrare pentru acest gen. Volumul **Drumul spre Polul Sud** (Cartea Românească, 1985) certifică, fără drept de apel, talentul său viguros, atăcind decis, fără inhibiții subiectul propus. (Vom vedea imediat că termenul „subiect" în accepția lui clasică nu este cel mai indicat pentru povestirile sale, dar l-am folosit într-un sens generic). Fără a bricola la nesfîrșit în jurul retoricei textului, fără a recurge la complicitatea cititorului în construirea narațiunii, fără a denunța literatura ca pe o convenție și alte trucuri „textualiste" de acest fel, teme frecventate pînă la saturație de o parte a tinerilor prozatori de azi, Alexandru Vlad te introduce și te captează de la primele fraze, cu siguranță și dexteritate în același timp, în atmosfera nuvelelor din **Drumul spre Polul Sud.** Ca un cosmonaut ce își conduce nava spre spațiul terestru numai printr-un anumit unghi — o deviere fie și de un grad l-ar arunca în vidul cosmic — prozatorul atinge cu precizie, prin scriitură, și odată cu el cititorul, „tema" propusă : „Pisica, stolul liber al porumbeilor, zgomotul și mișcările pietrarilor, cerșetorul de lîngă zid și oamenii care intrau și ieșeau pe poarta cimitirului. De fapt nu aceasta este ordinea : cerșetorul care m-a oprit bolborosind, zgomotul pietrarilor care m-a făcut să le arunc o privire prin poarta de fier, filfiitul cumulat al aripilor de porumbel, ca apoi să văd pisica : mică, cenușie, nu mai mare decît un porumbel, toată numai instinct și vicleniе, urcînd în copac. Adevărul e că toate acestea sînt concomitente, în afară de trecătorii care intră și ies pe poartă, nefixați, lăsînd cîțiva bănuți în palma cerșătorului, care-i urmărește apoi cu bolborosеala lui recunoscătoare. Și toate acestea datorită faptului că Ioana a intrat înăuntru și eu am refuzat s-o însoțesc". (Am citat primele fraze din schița **Antract**). Iată-ne, deci, într-un mod simplu și eficient „instalați" în atmosfera textului. De aici înainte se poate întîmpla orice sau nimic. Ce dreptate avea Călinescu cînd spunea că în nuvelă esențial este cum spui și nu ceea ce spui. Și am ajuns astfel și la problema „subiectului", de care nuvelele lui Alexandru Vlad sînt, în fond, lipsite. De fapt, în ele nu se întîmplă nimic, „tema" lor fiind o stare psihică, o „culoare" sufletească, într-un cuvînt „atmosfera". În general, nu pot fi rezumate sau repovestite. Ar fi altceva. De pildă, acest **Antract.** Textul consemnează frînturi de gînduri și asociații vizuale, ale unui tînăr aflat într-o anumită predispoziție sufletească, ce își așteaptă iubita la ieșirea din cimitir. Odată cu apariția ei se încheie și schița. Nimic mai mult, nimic mai puțin. La fel sînt **Pronumele de sinceritate, Telefonul, Ultragiul** sau **Drumul spre Polul Sud.** Alteori pretextul epic este atît de firav **Pax de deux, Gheață la mal** încît și acesta se dizolvă într-un halou sentimentaloironic, prima povestire, sau într-o poantă ușor sarcastică într-a doua. Chiar și nuvelele de ample dimensiuni **Teofil** și **Vară transilvană** (aceasta un adevărat microroman) sînt reductibile, în ultimă instanță, la un **peisaj sufletesc,** la o hartă de reacții psiho-afective, ghidată de evenimente și situații cotidiene, sau care par astfel în comparație cu siajul mental pe care-l lasă în urma lor. Nu este vorba însă de trăiri puternice, de sentimente acute, de frămîntări dostoievskiene sau de complexe freudiene, și nici de acel lanț al asociațiilor memoriei proustiene. Sînt reacțiile unui retractil imaginativ, cu rază mică totuși, de acțiune, cu un termen clasic ale unui „inadaptabil" introvertit, așa cum poate fi recompus din toate povestirile lui Alexandru Vlad, al căror unic personaj este, indiferent de forma enunțării : subiectivă, la persoana întîi, sau obiectivă, la persoana a treia. Boldisar din **Vară transilvană** este, în esență, unul și același cu anticarul din **Pronumele de sinceritate,** cu **Teofil** din povestirea cu același nume, sau cu eul narator din **Spre Polul Sud.** Cît de bine se completează, de exemplu, autoportretul psiho-moral din această nuvelă cu portretul fizic al lui Teofil. Să le citim în paralel :

„E nu mai mult decît imaginea pe care o am dimineața cînd mă duc la serviciu. V-am prezentat-o ca pe o imagine. Pentru mine e o stare — osmoza imaginii, senzațiilor și sentimentelor, a gîndurilor condiționate astfel. Mă scol pentru asta cu o jumătate de oră mai devreme. Îmi scurtez astfel nopțile mele scurte. De fapt nu cu asta trebuia să încep. Am ezitat să încep cu lucrul cel mai important. Cu faptul că am constatat în diferite imprejurări și tentative de concentrare) că starea mea cea mai eficientă nu e una pozitivă. E singurătatea. Nu singurătatea perfectă ci mai degrabă o tristețe rezultată din lipsa de durabilitate a relațiilor, a sentimentelor. Nu știu cum a început, dar azi sînt capabil să scurtez eu însumi relațiile, să întorn sentimentele spre regrete. Mă hrănesc cu aroma nu cu gustul. Frustrat și evocator, astfel trebuie să mă simt ca să fiu același ca în adolescență, ca să fiu eu însumi, inconfundabil — și aceasta pot da altora în diferite forme".

Și acum fizionomia lui Teofil :

„Fizicul lui Teofil avea ceva liric, ceea ce nu înseamnă nimic feminin — mai degrabă adolescentin, ceva de bază păstrat dinainte de apariția tuleielor. Asta cu atît mai izbitor cu cît e înalt și bine făcut, oase puternice dar nu vizibile, lipsit de păr pe piept sau pe brațele lungi cum de altfel și pe picioare, căci umbla uneori în pantaloni scurți, cînd ieșea pe zăpușeală la pescuit. De fapt toată carnea lui avea ceva lactat. Dar aerul acesta liric venea indeosebi de la fața lui limpede, lipsită de mobilitate, mască de vacs modelată de tinjiri, nu animată de voiciunea expresiilor". Care este comportamentul erotic al unui astfel de personaj ? Este cel al lui Boldisar care lasă femeii inițiativa, retrăind apoi în imaginar, cu oarecare tristețe și regret senzațiile, sau cel al anticarului, de cvazi-pasivitate, preferind să complice și să subtilizeze relațiile, parcă, pentru a îndepărta obiectul dorințelor sale, și așa destul de vagi, cufundîndu-se în voluptatea regretului și a unei triste — aș spune — reconfortante. Acest tip de personaj și de comportament (lentoare, indecizie, ironie amară, nostalgii fără obiect, afectivitate complicată) se acordă și cu cadrul fizic cu reverberații simbolice : căldura, vegetația și umezeala. Posibila aventură dintre tînărul anticar și ocazionala cititoare are loc într-o vară secetoasă, cu o vegetație uscată, sleită de putere, ce accentuează stările de pasivitate, de contemplație. Dragostea dintre Boldisar și Katalina se desfășoară tot vara, dar într-un sat invadat de o vegetație cvazi-sălbatecă, abundentă, plăcîndu-i umezeala și conținînd la rîndul ei seve amețitoare, incitante sau otrăvitoare (brusturul, laurul, cucuta), care generează un fel de torpoare erotică. Prin compensație **Drumul spre Polul Sud** este o nuvelă a frigului avînd un cu totul alt efect asupra eroului. O excursie pe o furtună cumplită la o cabană în creierul munților îl duce spre o experiență fabuloasă, aproape metafizică. Este un drum al purificării, al regăsirii de sine și al atingerii unei situații limită, a singurătății originare, vecină cu moarte, cu neantul. Astfel purificat, personajul se reîntoarce la viață, mai bine zis, în existență, cu conștiința sau poate cu iluzia unui ascetism al spiritului. Este o ipostază ce rămîne deocamdată, izolată în nuvelistica lui Alexandru Vlad, autentic creator de atmosferă și observator subtil al stărilor reflexive și al reacțiilor afective difuze, evanescent-dureroase.

Paul Dugneanu

Festivalul „Mihu Dragomir"

Dedicat, în acest an, aniversării a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, Festivalul de poezie patriotică, revoluționară : „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" s-a desfășurat la Brăila, orașul natal al poetului, în zilele de 8 și 9 iunie.

Organizat de către Consiliul județean de educație politică și cultură socialistă Brăila, împreună cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, reprezentată de revista „Luceafărul" și colaboratorii săi, festivalul a ajuns la a IV-a ediție, impunînd an de an numele unor tineri și talentați creatori sau interpreți de poezie. La recenta ediție oaspeți ai Brăilei au fost Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei „Luceafărul", Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, criticul Mihai Ungheanu, redactor șef-adjunct, poeții, prozatorii și criticii Artur Silvestri, Iulian Neacșu, Gabriela Hurezean, Sterian Vicol, Dumitru Bălaeț, Dumitran Frunză, Constantin Stan și Anghel Gădea. Din partea Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila au fost prezenți, pe parcursul tuturor manifestărilor dedicate festivalului, tovarășa Gabriela Jelea-Vrancea, președinte, Ion Budeș, vicepreședinte al aceluiași for, scriitorii brăileni Gh. Lupașcu, Vasile Rusescu și Corneliu Ifrim.

Simbătă, în prima parte a zilei, oaspeții cărora li s-au adăugat membrii Cenaclului literar „Mihu Dragomir" au participat la două întîlniri cu publicul, întîlniri în care mesajul vibrant al poeziei patriotice s-a făcut simțit, sub forma unor autentice recitaluri de poezie, în atmosfera sărbătorească, imprimată de ecoul politic al sărbătoririi marilor prefaceri inaugurate în 1965 în țara noastră. În aceeași parte a zilei, redactorii revistei „Luceafărul" și colaboratorii lor au făcut o vizită de documentare la Fabrica de utilaj industrial a I.U.G. Progresul, aflîndu-se totodată într-un dialog viu, fructuos, cu oamenii muncii din marea întreprindere brăileană, binecunoscută pe toate meridianele globului.

În după-amiaza aceleiași zile s-au desfășurat concursul de interpretare în cadrul căruia s-au întîlnit într-o frumoasă dispută cîteva zeci de interpreți ai liricii patriotice din mai multe județe ale țării, și o importantă dezbatere despre poezia patriotică, despre stilurile și dezideratele ei artistice la care au participat Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată, Vasile Rusescu, Artur Silvestri, Valentin Popa, Gheorghe Lupașcu, Ion Cioranu, Lucian Chișu, Constantin Turcu și alții. Dezbaterea a evidențiat, alături de accentuata nuanțare a opiniilor, interesul enorm cu care este înconjurată poezia patriotică, revoluționară și rolul pe care l-a jucat Mihu Dragomir în orientarea artistică a generațiilor de tineri poeți în paginile revistei „Luceafărul".

Duminică, în sala teatrului dramatic „Maria Filotti" în prezența unui numeros public, Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu, Traian Iancu, Dumitru Bălaeț, Ion Mustață și Anghel Gădea au evocat figura omului, poetului, conducătorului de revistă, a îndrumătorului de tinere talente poetice care a fost Mihu Dragomir la revista „Luceafărul" unde a lansat o generație de poeți, după care au fost decernate premiile Festivalului de creație și interpretare a poeziei patriotice, revoluționare. La secțiunea de creație, juriul format din Niculae Stoian, președinte, Victor Tulbure, Nicolae Dan Fruntelată, Gh. Lupașcu, Dumitran Frunză și Lucian Chișu a decernat următoarele premii : Marele premiu al Festivalului și al revistei „Luceafărul" — Emilia Sterе, elevă în clasa a X-a a Liceului Nicolae Bălcescu din Brăila. Aceeași concurentă a primit și un premiu din partea Editurii Minerva. Premiul revistei „Vatra" : Tudorița Voica, funcționară la ADAS Brăila ; premiul revistei „Ateneu", Vasile Muste, Maramureș ; premiul revistei „Tomis", Camelia Cristea Cebucescu, Craiova ; premiul revistei „Albina", George Popa, tehnician la CPI Brăila ; premiul revistei „Convorbiri literare", Mia Cuțitaru, secretară la Liceul „Panait Istrati" din Brăila, premiul ziarului „Înainte", Adriana Sitaru, elevă la Liceul Nicolae Bălcescu din Brăila.

La secțiunea de interpretare, juriul condus de profesorul Anghel Furtună a acordat premii Laurei Sterian (Brăila), Mariei Nistor (Sighișoara), Tatianei Levițchi (Hunedoara), Corneliei Stela Mănescu din localitatea Stăncuța, județul Brăila, Silviei Ercuță, (Brăila), Senei Maxim, (Hunedoara) și Vioricăi Delea, (Sighișoara).

După înmînarea trofeelor în spiritul și mesajul Festivalului a avut loc un concert coral la care au participat corurile reunite Armonia și Lyra din Brăila, precum și corul Ministerului transporturilor și telecomunicațiilor.

Festivalul de poezie patriotică și revoluționară „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" a cuprins în programul desfășurării sale și vizitarea Expozițiilor memoriale Perpessicius, Panait Istrati și Mihu Dragomir, organizate de către Muzeul Brăilei, expoziții în care marea și în sensul bun al cuvîntului necesara solidaritate de spirit brăileană este probată de numeroase documente, manuscrise, dedicații.

Cu prilejul celei de-a IV-a ediții a Festivalului, organizatorii brăileni au editat o foaie volantă purtînd titlul acestei manifestări culturale, care conține poezii inedite ale lui Mihu Dragomir, aprecieri ale criticii despre poet, scurte evocări și o retrospectivă a premiaților de pînă acum.

Lucian Chișu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ÎN NATURĂ

„Și vor spune : / — Un desuet ! / Pînă și moartea / precum o iubită / l-a desfătat !"

Epitaf se intitulează această scurtă poezie, scurtă autocaracterizare ușor ironică din recentul volum al lui Horia Bădescu, **Apărarea lui Socrate** *). Poetul este un delicat apărător al inefabilului, înțelegînd prin el deopotrivă trăirea sentimentală și „cenzura" ei morală. În sensul acesta probabil, al unei pudori care poate însemna însă și retractilitate, Horia Bădescu vorbește de desuetudine. Nimic nu este ostentativ în poezia lui, rafinată, încercînd o apropiere subtilă de tainele naturii, dorind să-i deprindă ritmul secret, atingîndu-se cu veneratie de formele ei miraculoase. Există aici un simț livresc și utopic, acționînd cu siguranță în nervurile adînci ale textului. El are un efect oarecum similar cu trăirea melancolică a **stărilor** universale, de la „obiectele" spațiului inconjurător la sferele abstracte ale deliciilor cărturărești, din poezia lui Adrian Popescu. Atitudinea, vrem să spunem, este asemănătoare : **invenția** e asimilată din mers **naturii,** cunoașterea fictivă premerge și chiar substituie cunoașterea reală. Contactul cu formele naturale, trăirea senzorială sînt mijlocite. O formă parabolică a acestei evidențe tematice aflăm în **Portret apocrif.** „A te izbi de ființa lucrurilor" înseamnă, dincolo de sugerarea imagistică a faptului inexprimabil („ceea ce despre el / încă n-a învățat să spună / lumina"), a cunoaște dar, oricît de paradoxal ar părea, **a cunoaște mijlocit.** Spațiul invocat e unul imaginar, lumea există ca **impresie** și nu ca senzație, o atingi după ce în prealabil ai deprins — cît de greu — substanța ei lăuntrică. Exact acest lucru este echivalentul cunoașterii fictive : familiarizare cu lucrul esențial fie chiar și prin amintire : **„Cît de greu învățăm** / viața fulgerului ! / Cît de încet, / cît de tîrziu ! / Atunci cînd nu mai e / decît cenușă și sunet, / atunci cînd cenușa însăși / nu mai e decît / amintirea cenușii !"

Furcile caudine, apoi **Exerciții de supraviețuire** sînt ciclurile noului volum al lui Horia Bădescu, un poet cu „gesticulație" lirică elegantă, subtil și profund. Metafora primului ar sugera problematica descrisă : în al doilea tentația risipirii în natură, întîlnind astrel cu umilință „în lumina eternității", devine predilectă. E forma de supraviețuire, regăsirea echilibrului, îmbrățișarea nu lipsită de dramatism : **„Și încă despre murmurul riului** / sub pervazul dimineții de august ; / cum ai sta în lumina anotimpului / cu ceața fluturînd / înfășurată în jurul umerilor, / atît de tînără / încît trupul tău aplecat / locuiește încă ziua de ieri, / atît de sălbatică și de tandră, / atît de potolită și de sfidătoare, / un măcieș locuit de lună, / un lac lovit de timplele vîntului, / o tînără fiară / căreia mîinile-i caută însetate / încheieturile gîtului." În ciuda filonului de aur al primordialei rațiuni, omniprezentă chiar și în miezul inefabil al lucrurilor, Horia Bădescu trăiește extatic **bucuria luminii.** Imaginea e frecventă în **Apărarea lui Socrate,** ca și aceea a **zăpezii.** Între aceste două elemente — semnul egalității indică de fapt osmoza între materie (materie diafană, registru al substanțializării sau, dimpotrivă, al disipării) și spirit. În cele mai bune momente ale ei, poezia lui Horia Bădescu e imaginea unui **panteism muzical,** amintind, reținut dar adînc, de culorile pe cît de telurice pe atît de suple și rafinate, cu melancolia surizătoare, în continuă prefacere, din muzica lui Dvořák. În poezia aceasta cultivată auzi parcă în permanență minunatul „motiv al naturii", cu certitudinea lui luminoasă și în același timp cu ireversibilitatea curgerii („roză pe marginea nopții / sovăind între fructe și întuneric") ; **În natură,** uvertură de concert de Atonin Dvořák.

Costin Tuchilă

*) **Horia Bădescu : „Apărarea lui Socrate", Editura Eminescu 1985**

PROZA

DESPRE ROMANUL ȚĂRĂNESC

Identificam, într-o intervenție anterioară, o linie subcarpatică de revigorare a chestiunii țărănești în literatură, pornind din Banat și înaintînd, pe așa-zisul drum al Basarabilor, pînă adînc în Muntenia. Se poate vorbi de un nou „descălecat" al romanului țărănesc de deal (termenul fusese folosit de către Mihai Ungheanu în urmă cu vreo 15 ani, în legătură cu proza cîmpiei) — ai cărui reprezentanți sînt tineri scriitori legați de locuri, în majoritate profesori în satele despre care scriu, pierzînd valul literar al promoției lor pentru o zăbavnică — și nu prea gloriosă — condiție a intelectualului de țară ; ei cunosc îndeaproape condițiile social-politice ale satului actual, abordează cu pasiune tema țărănească depășind inhibițiile, hotărîți s-o restituie literaturii române. Cel mai greu obstacol care le barează calea pare a fi, în mod paradoxal, tocmai Marin Preda care avea, în romane, atîta încredere în instinctul de conservare al comunității rurale — dar care, în eseuri, plîngea nejustificat pe ruinele satului românesc. A fost necesară o schimbare a centrului de atenție spre peisajul transilvan (prin romanele lui Ion Lăncrănjan ; imaginea satului românesc subcarpatic din literatura actuală are multe afinități cu satul lui Monu) — și, concomitent, o coborîre în secolul al XIX-lea de tipul celei întreprinse de Paul Anghel pentru a dovedi că istoria noastră a fost făcută de către țărani cu mijloace pe care le au și astăzi la îndemînă (mituri, credințe, tradiții, iubire de țară, conștiința libertății) — pentru ca tema să-și recapete prestigiu aproape de zona primului ei descălecat de după război, pe brîul de dealuri de deasupra cîmpiei și a capitalei... Iată că linia noastră se continuă, făcînd joncțiune cu dealurile Moldovei : Sergiu Adam ne dă, recent, un nou roman țărănesc, „Chipuri și voci". Prea multă acțiune nu vom găsi în „Chipuri și voci" — ci mai degrabă, cum arată și titlul, un dialog viu și cîteva fișe de țărani și intelectuali rurali (profesorii din satul Plăvălari, inginerul agronom, doctorul veterinar, preotul, etc.). Autorul intră timid în lumea sa mișcîndu-se oarecum stingherit, ca printre umbre : după o plimbare prin oraș, unde găsește un parc cu iarbă verde petrecînd acolo ca pe mîristea lui, un personaj exclamă : „E frumos și plăcut uneori să fii viu !" Într-adevăr, pînă la un anumit punct acești țărani ai lui Sergiu Adam nu par vii ; mai degrabă fantome dintr-o lume trecută cărora autorul le caută un corp. Cînd, însă, se pune degetul pe rănile ascunse ale satului, eroii prind viață de la sine. Aceste răni sînt vechi și noi : amintiri tragice din anii dogmatismului ori proasta gospodărire a actualei cooperative agricole ce duce la fuga spre oraș, indiferență, sărăcie, abuz de funcții, etc. Toată lumea se întreabă ce-i de făcut iar autorul aduce o soluție constructivă : trebuie mai întîi înlăturată corupția, aleasă o conducere tînără și sănătoasă care să recîștige încrederea oamenilor — iar apoi trebuiesc construite în sat întreprinderi care să țină pe loc țăranii. Astfel de discuții, purtate în văzul lumii de către un tînăr președinte cu țăranii ori cu profesorii, aduc o adiere dinspre „Utopia" — ori dinspre „Utopiile" lui Marin Preda (lungile discuții dintre Nicolae Moromete și notarul comunei din „Morometii, II" despre noua față a satului ; visul întemeietor al lui Călin Surupăceanu din „Intrusul") fiind încărcate de responsabilitatea unui viitor imediat, angajant. Romane precum „Chipuri și voci" prevestesc o schimbare necesară a vieții satului, realizată cu mijloace interne, locale — implicînd o schimbare a atitudinii generale despre sat. Dragostea cu care Sergiu Adam vorbește despre țăranii din Plăvălari, căldura cu care se apropie de ei și înțelegerea situației actuale în care se află — sînt exemplare.

Nicolae Georgescu

REVISTA REVISTELOR

REVISTA DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ NR. 4, 1984

● Și acest număr al „Revistei de istorie și teorie literară" confirmă excelenta impresie pe care publicația în cauză o produce de o bună bucată de vreme. Văzînd un deosebit simț orientativ, sumarul recentului tom face dovada unei armonioase și de aceea, eficiente diversificări problematico-tematice. Studiul de istorie și teorie literară, eseul, confesiunea, contribuția documentară, sondajul în spațiul universalității, notele și comentariile de acut interes disociativ, etc. iată, așadar, tot atîtea direcții și structuri care își dau întîlnire în paginile revistei : **Hermeneutica ideii de literatură : sacrul și profanul** de Adrian Marino, **De ce scriu ? În ce cred.** răspund Cezar Baltag, și Florin Mugur, **O scrisoare pierdută (centenară) : Arta narativă a Scrisorii** de Ștefan Cazimir, **Recursul la umor** de Eva Catrinescu, **Camil Petrescu — 90. Privirea uneori incrementită a ochilor albaștri...**" de Al. Rosetti, **Șase scrisori** (ale lui Camil Petrescu, n.n.) **către G. Călinescu** prezentate de Nicolae Mecu. **Poezia arabă clasică și lirica trubadurească și a Minnesangului de Grete Tartler,** Eugen Coseriu : **Toate problemele culturii și toate formele ei sînt și ale noastre,** convorbire semnată de I. Oprișan, **George Bălăiță și structurile epicii moderne** de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. **Despre două feluri de a fi atent** de Mihai Sora, **Fenomenul „capitalei literare"** de Mircea Anghelescu, **Precizări privind una din sursele „Divanului"** de Mihai Moraru, **A scris Tudor Arghezi un „discurs de recepție"** ? de Stela Toma. **Integrala Eminescu și alte cîteva probleme** de Aurelia Rusu, **Controverse : „Cazul Blaga",** de Pavel Țugui. Mircea Eliade : **Teza de doctorat** (Text îngrijit de C. Popescu-Cadem). Sigur sînt cazuri cînd profunzimea ideatică a analizei este doar iluzorie (Cornel Ungureanu : **V. Voiculescu — coincidentia oppositorum)** sau cînd excesul metodologizant îneacă textul critic într-o totală obscuritate terminologică (Ioana Em. Petrescu : **Filosofia poststructuralistă a lui Derrida),** după cum enunțul tematic în cazul unor studii este departe de a fi onorat ca atare în plan strict interpretativ **(Marin Preda și «romanul filosofic»** de Traian Podgoreanu). În majoritatea covîrșitoare a cazurilor, însă, ținuta științifică a textelor e mai presus de orice dubiu. Spre a releva profunda angajare a revistei în miezul fierbinte al actualității literare, ni se pare întru totul oportun a exemplifica prin următorul pasaj desprins din tulburătoarea confesiune semnată de Cezar Baltag : „Există în om o inepuizabilă nevoie de deschidere către o dimensiune aparte, către un orizont profund lăuntric, greu de atins, dar cu neputință de ignorat. A nu ține seama de acest nucleu constitutiv al ființei este un fapt deosebit de primejdios pentru om ca individ, dar și pentru lume, în general. Să plonjăm din cînd în cînd în adîncurile proprii, pentru a scoate din nou la suprafață acel primordial simbure de sens care instituie și susține în fiecare clipă universul — precum în acel mit arhaic al scufundării cosmogonice — este un act echivalent cu o perioadă de re-actualizare și reînsănătoșire a realului. Scriu așadar, ca să mă salvez pe mine însumi — și iertată fie-mi hiperbola, ca să încerc să salvez lumea. Dacă poeții ar înceta să mai scrie, încrederea în Existență s-ar scurge și Infernul ar fi aproape".

De real interes sînt de asemenea contribuțiile unor exegeți de peste hotare în cadrul rubricilor „Confluențe" și „Symposion" : **Privire asupra poeziei române de azi** de Jean Paul Mestas, **Probleme ale comunicării interliterare** de Libuša Valdova, **Interferențe luministe și romantice sud-est europene,** de Victor Neumann, **Unele aspecte ale științei literare actuale** de Volker Klotz, **Modernité avant-garde et capitale littéraire internationale** de Pierre Rivas, și **L'écrivain suisse et les capitales allemandes et francaises de** Manfred Gsteiger.

Cronicar

PREMIILE CONCURSULUI LITERAR INTERJUDEȚEAN „POESIS" — 1985

● **Juriul format din scriitorii : Anghel Dumbrăveanu — președinte, Nicolae Ciobanu, Gheorghe Pituț, Valentin F. Mihăescu, Constantin Novac și Eugen Vasiliu (Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Constanța), Florin Pietreanu (președintele cenaclului „Poesis") — membri, a acordat : premiul „Poesis" : Cristea Pompiliu (Buzău), premiul revistei „Luceafărul" : Valentina Bucur — Caracașian (Constanța), premiul revistei „Viața Românească" : Dumitru Sandu (Măgurele — Ilfov) și Nistor Tănăsescu (Buzău), premiul revistei „Orizont" : Nicolae Roșianu (com. Firdea — Timiș) și Florin Grigoriu (Lehliu — Ialomița), premiul revistei „Tomis" : Lavinia Dumitrașcu (Constanța), premiul „Revista Română" : Viorel Ariton (Roman — Neamț), premiul revistei „Convorbiri literare" : Liviu Popescu (Suceava), premiul Comitetul județean Constanța al U.T.C. : Mircea Lungu (Constanța, premiul Sindicatului învățămînt Constanța : Consuela Iliescu (București) și Constantin Damian (Constanța).**

EVOCARE MARIN PREDA

Muzeul Literaturii Române a organizat în cadrul tradiționalei manifestări „Rotonda 13", evocarea „Marin Preda — Contemporanul nostru", prilejuită de împlinirea a cinci ani de la dispariția marelui scriitor.

A prezidat acad. Șerban Cioculescu.

Au fost invitați să vorbească : D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Al. Piru, George Bălăiță, Valeriu Cristea, Mircea Dinescu, Nicolae Manolescu și Eugen Simion.

EMINESCIANA

Ironia romantică

Încă în 1902, Ilarie Chendi — căruia Tudor Arghezi, Ion Minulescu sau, mai tîrziu, G. Călinescu îi lăudau inteligența, vioiciunea și mobilitatea de spirit, subtilitatea interpretărilor, văzînd în el cel mai ironic și mai „subțire" critic venit din Transilvania — publica în două numere (208—209, 10/23 și 12/25 noiembrie 1902, p. 2) ale gazetei **Tribuna poporului** din Arad un studiu intitulat chiar **Humorul lui Eminescu.**

Desigur, criticul avea în vedere în primul rînd ironia romantică a poetului și opera, conștient, cu o terminologie vagă, insuficient clarificată : „Noțiunea ironiei romantice introdusă în discuțiile estetice de Friedrich Schlegel, nu este deplin lămurită, dar în general ea se reduce la o extremă libertate de gîndire și la o critică acerbă a problemelor îmbrățișate cu preferință din domeniul fenomenelor paradoxale". O „libertate maximă de gîndire" și o „critică acerbă" se regăsește din plin și în comediile lui Caragiale, dar nu știu ca cineva să fi văzut în ele „ironie romantică". Nici precizările care urmează, privind concepția romantică a „deșertăciunii vieții și fericirii omenești" ori „zîmbetul ce-l stîrnesc anumite situații sociale sau sufletești, situații cari silesc pe poet a căuta diferite simboluri sau alegorii pentru exprimarea lor", nu aduc un spor de individualizare. Iar a spune că, de pildă, „convingerea" despre „deșertăciunea vieții" este mai reflexivă și aproape exclusiv „satirică", și zealaltă componentă, „zîmbetul", „conține o nuanță bună de humor" conduce spre confuzie ori tautologie. Totuși Ilarie Chendi are meritul istoric nu numai de a fi revelat acest aspect al unei părți din opera poetului, dar și de a fi adus în discuție cîteva piese precum **Mitologicale, Călin Nebunul, Miron și frumoasa fără corp, Antropomorfism** etc., care, într-adevăr, se cuvine a fi incluse în sfera unui humor specific, eminescian.

G. Călinescu a abordat mai pe larg această problemă. El sugerează ideea unui „humor latent" în poeme precum **Cu mine zilele-ți adaugi** ori **La steaua** și a unuia explicit „ieșit cu voință la lumină", în **Criticilor mei**, vede în **Glossa** „capodopera acestei satire ideologice" și, deși se menține, aici, în vol. **Tehnica interioară**, numai în sfera poeziei (în **Descifrarea operei** semnalase deja valențele comice ale unor piese precum **Părintele Ermolachie Chisăliță, Sărmanul Dionis** ori **Avatarii Faraonului Tlă**), lărgește enorm evantaiul viziunilor comice eminesciene.

Contribuții esențiale în această privință mai au, desigur, Tudor Vianu (în studiul său privind metafora „lumii ca teatru"), Perpessicius (în comentariile sale privind geneza **Glossei**, unde aduce în discuție traducerea poetului din Baltasar Gracian și fragmentul în proză **Comedia cea de obște**), Eugen Simion (unul din capitolele cărții sale despre **Proza lui Eminescu** se numește **„Fiziologii" realiste din perspectivă romantică**), Edgar Papu (cf. capitolul consacrat „grotescului" în cartea sa **Poezia lui Eminescu**), și, firește, George Munteanu (în **Hyperion I. Viața lui Eminescu**). Acesta din urmă chiar încearcă, punînd în centrul meditațiilor sale fragmentul descoperit de Perpessicius, să fundamenteze filosofic viziunea comică eminesciană (cf. capitolul **Roata lui Ixion și Orbitele încep să se despartă**).

În sfîrșit, Eugen Todoran, disociind între „mit, demitizare, satiră", disocia, totodată, și între „ironia romantică" și „umor" (cf. vol. **M. Eminescu, Epopeea română**, 1981).

Cu toate acestea, în vreme ce s-a scris enorm de mult despre plutonismul, neptunismul, tragismul, cromatismul universului eminescian, despre romantismul poetului, despre sentimentul cosmic sau erotic din opera sa, în vreme ce satira sau pamfletul eminescian au atras atenția a numeroși cercetători, viziunea comică a poetului și prozatorului continuă să rămînă într-o penumbră nu tocmai benefică pentru destinul operei sale și pentru caracterul ei simbolic, exponențial pentru întreaga cultură românească.

Dacă se știe că humorul reprezintă una din categoriile estetice fundamentale, dacă se admite că arta (literară, mai ales) nu poate exista în afara sentimentului comic, dacă, în fine, una din „constantele" literaturii române o constituie tocmai humorul (cf. Vladimir Streinu) și dacă Eminescu este **„omul deplin"** al culturii naționale (și în opera lui, iată, se găsesc simburi de ironie, comic, satiră și humor), este, cred, cazul să se revele mai mult aceste valențe ale scrisului eminescian.

Fără intenția de a dezvolta — aici — acest subiect, voi spune doar că, avînd un acut sentiment al „comediei cea de obște", Eminescu a recurs nu numai la „ironia romantică" și la „satiră", dar și la „humor", și nu doar la „humorul popular", al glumei sau anecdotei (prezent, desigur, și acesta — mai cu seamă în antologia sa de „poezie populară"), ci și la cea ce s-a numit „humor filosofic" (de genul celui sadovenian în **Divanul persian**, în **Ostrovul lupilor** sau în **Poveștile de la Bradu-Strimb**), „humor al inocenței", al „deznădejdii și detașării", al „grotescului" etc., sau „comic de limbaj", „de intrigă", de „situație" sau de „moravuri". Exemple se pot găsi nenumărate, și în **Glosă**, și în **Scrisori** (humor filosofic în **Scrisoarea I**, humor caricatural în **Scrisoarea IV** sau **Scrisoarea V**), și în **Cugetările sărmanului Dionis** și chiar în **Luceafărul** (ironie romantică, dar nu numai atît : **„Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece"**).

Însă, mai presus de ocurența lor, se impune faptul că ele coexistă în cadrul aceluiași poem sau chiar al aceluiași vers, ordonîndu-se într-o paradigmă **sui-generis**, în funcție de starea de spirit a creatorului. Iată, de pildă, în **Călin (file din poveste)** : fata de împărat este, mai întîi, descoperită în iatacul ei „după pînza de painjăn" dormind într-o totală părăsire de sine **(„Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci / Și-arată / Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată")**. Zîmbea unui vis ferice care anticipează tocmai sosirea eroului. Diafanul simțirii și versului eminescian îmbracă haina purpurie a unui tandru humor al inocenței.

A doua zi, văzîndu-și în oglindă buzele „vinete" și „supte", cu un gînd complice, care nu mai rămîne tot atît de inocent, dar tot atît de tandru, își strigă cunoscuta-i chemare : **— „Zburător cu negre plete, vin'la noapte de mă fură". Era** „zburătorul" din visul ei ? Din realitate (și atunci inocența afișată nu mai rămîne tot atît de imaculată, pentru că înseamnă că fata se prefăcuse ; poate că era chiar trează cînd voinicul s-a apropiat de ea) ? Sau e vorba de o fericită coincidență între vis și realitate ? Că fata nu devine victima unui vis himeric și cu atît mai puțin a „zburătorului" real, o demonstrează cochetăria ei din al III-lea capitol al poemului **(„A venit un zburător / și stringîndu-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...")**, ambiguitatea cuvîntului „vis" și, nu în ultimul rînd, avertismentul poetului din primul vers al secțiunii : **„Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și"**. În pofida șireteniei pe care o etalează fata **(„Gură tu ! învață minte, nu mă spune nimănui")**, tandrețea sentimentului nu dispare nici cînd ea arată că știe ce înseamnă **„doritor ca o femeie"** și **„viclean ca un copil"**.

În schimb, imaginea craiului, care-și alungase fata pentru păcatul făptuit, este șarjată, caricaturală, satirică : **„O, tu crai cu barba-n noduri ca și ciltii cînd nu-i perii"**.

Cînd, după șapte ani, Călin își întîlnește copilul, găsește în căsuța modestă, cu toată sărăcia și dorul ei, buna dispoziție și, iarăși, tandrețea : pe pereți, copilul desenase **„purceluși cu coada-n sfredel și cu bețe-n loc de labă", „un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă", „în cotlon torcea motanul"**.

În sfîrșit, cum se știe, pentru ca tacimul să fie complet, alături se încinge, feeric, o nouă nuntă a gizelor. Și aici, înșiruirea versurilor cunoaște o gradare : de la contrariere **(„Dar ce zgomot se aude ?")**, la un condescendent, ușor disprețuitor humor **(„un bondar rotund în pintec / Somnoros pe nas ca popii ghiușește-ncet un cîntec")** și apoi, în final, la o fină și inofensivă ironie : greierul, „crainic sprinten", „tușește", ca un orator înainte de a-și începe alocuțiunea-i, **„își încheie haina plină de șireturi"** și cere permisiunea **„ca nunta s-o pornim și noi alături"**.

A vorbi de humor, la Eminescu e mai propriu, pentru că starea lirică a poemului o îndreptățește. Dar nici într-un sens prea strîmt, nici în altul prea vag, prea general, pierzînd din vedere nuanțele, aproape imperceptibile.

Acceptînd acest termen (în sensul pe care i-l dădea Nicolae Hartmann — expresie „subiectivă" a unei categorii „obiective", care este comicul), trebuie să precizez imediat că lui îi subordonez, dată fiind complexitatea pe care o implică, toate celelalte forme ale categoriei estetice ale comicului : satiră, ironie, caricatură, burlesc, grotesc etc. (De unde și nevoia unor precizări suplimentare : humor filosofic, humor ironic, humor grotesc, humor tandru ș.a.)

Și, tot astfel, se pot decela diverse tipuri de humor în creația eminesciană, ca și în operele altor scriitori. Dar această sarcină și-o poate asuma numai o critică estetică a textelor. Care să urmărească toate interferențele și nuanțele particulare.

Fănuș Băilești

P. S. Că acest concept de „humor eminescian" trebuie să capete — și capătă — un tot mai mare teren în cîmpul cercetărilor eminesciene o demonstrează și două articole semnate de acad. Șerban Cioculescu în **România literară** la distanță de peste trei ani unul de altul.

În nr. 35/27 august 1981 (p. 7) al **României literare**, Șerban Cioculescu glosa pe marginea cărții lui Eugen Todoran **(M. Eminescu. Epopeea română)** și aducea cîteva interesante observații în articolul său, intitulat (ironic ?) : **Eminescu și ironia romantică.** Disociind între ironia socratică, ironia romantică („umor transcendent") și antifraza („a simula aprobarea, incuviințarea, convingerea deplină"), criticul se întreba : „Avut-a Eminescu, în dragostele lui, sentimentul temperat de umor ?" Răspunsul era categoric : **„Evident că nu"** (s.n.).

Iată, însă, că, peste trei ani, citind amintirile lui Teodor V. Ștefanelli, criticul vede la poet o „dispoziție goliardică" și se întreabă dacă umorul de care nu s-a dezbrăcat niciodată nu s-a strecurat și în literatura lui" **(Umorul lui Eminescu**, în **România literară**, nr. 45/8 noiembrie 1984, p. 7). De data aceasta, răspunsul este clar pozitiv. Trecînd în revistă cîteva piese (numai din „sectorul liric", „deocamdată"), Șerban Cioculescu descoperă un ton de „idilă morală" („al iubitei") în **Floare albastră**, un humor „cu două fețe" în **Călin (file din poveste)**, „preludii ironice" în **Scrisoarea a III-a**, „umor gratuit" în postumele **Mitologicale** și **Umbra lui Istrate Dabija voievod.** Și — precizează, în final, criticul — „cu aceasta nu am parcurs toată gama umorului eminescian".

Privind fie și numai o asemenea evoluție, se poate observa ce tiranică devine „tradiția", prejudecata, și cît timp a mai trebuit pentru a ajunge la nivelul anului 1902, cînd sagacele critic Ilarie Chendi a avut intuiția „humorului" eminescian. E, oricum, de acum, o dimensiune pe care eminescologia n-o mai poate ignora.

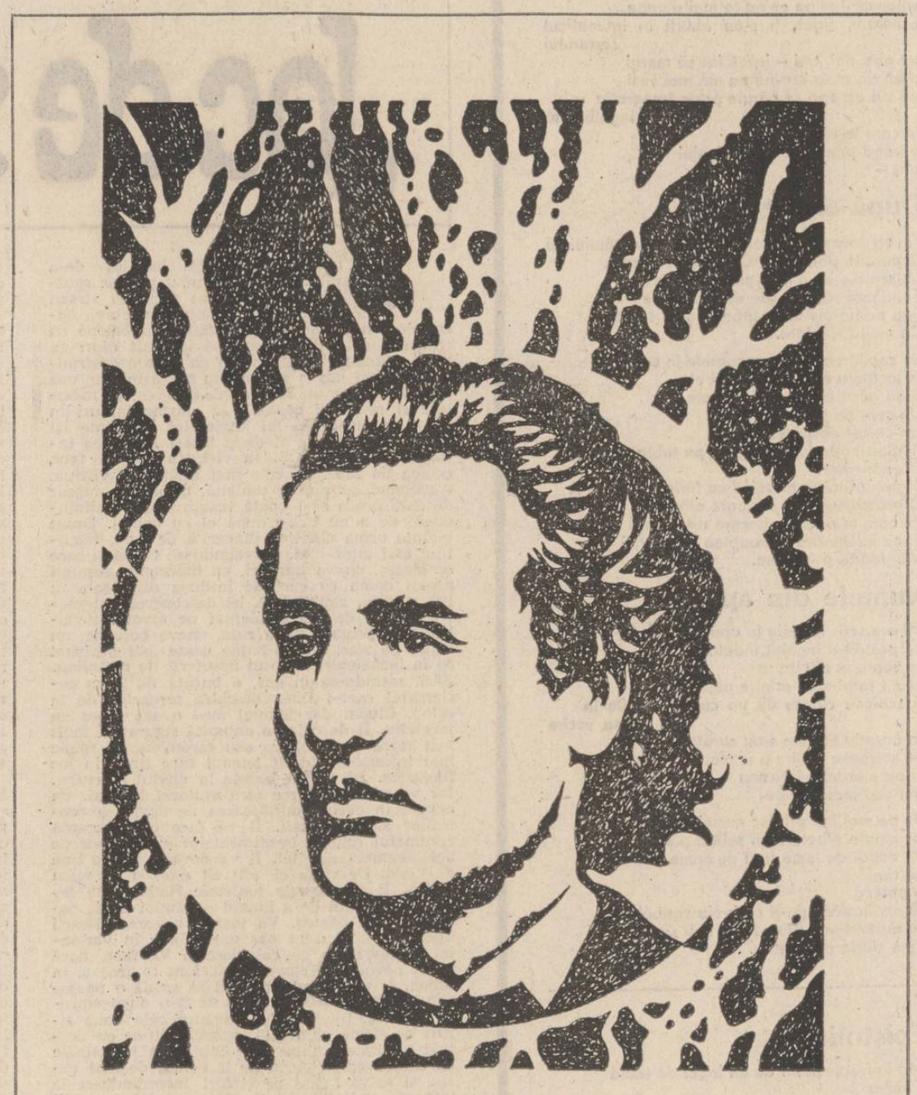

Desen de Vasile Nașcu

VOICULESCU ȘI EMINESCU

Nu întîmplarea a făcut ca prima poemă cunoscută astăzi, scrisă de V. Voiculescu să fie într-un întreit chip legată de Voevodul liricii naționale. Mai întîi, Voiculescu, dedicînd poema Lui **Eminescu** prin chiar conținutul ei : Să simți atît cît nime-n lume, să simți atîta nu se poate / Și ale lumii mici mizerii să ți se-anine-n suflet toate. / Durerea, toată de pe veacuri ce este-acum și va să vie / Să-ți rupă-a sufletului coarde și biata inimă-ți pustie... Apoi, după cum lesne se poate constata, fie chiar și la lectura cîtorva versuri, geniul tutelar este prezent, în expresia verbală și în tehnica prozodică. În sfîrșit, Voiculescu scrie această poemă pe ultima pagină a volumului de **Poezii**, continuarea din 1897 a ediției lui Maiorescu. Poema este și datată, **16 iulie 1901** și semnată, **V.C. Voiculescu.** Afirmăm, de aceea, astăzi, că Voiculescu și-a dorit, de la începutul drumului său literar să aparțină Zodiei Eminescului iar harul liric l-a așezat, cu vremea, mai ales prin **Ultimele sonete** și prin alte cicluri înfăptuite în spre sfîrșitul vieții — încă nu îndeajuns de cunoscute de iubitorii de poezie și de cercetători — în apropierea marelui său înaintaș.

Creația sa poetică de început, este, evident, tributară versului eminescian, duhul unui sonet ca **Veneția** străbătînd mica poemă **În San Marco,** din 1907, publicată în 1912, a doua după cea de debut, în revista care i-a dat renumele Luceafărul cu patru decenii în urmă : „Convorbiri literare".

Desigur, o cercetare comparatistă, necesară acum, va lumina cum se cuvine influențele, paralelismele, temele comune și profunzimea versului mergînd mai departe și spre sensurile filosofice ale unor creații ca **Avatarii Faraonului Tla** și **Sakuntala, Scrisoarea I** și **Clepsidra** sau **Geniu Pustiu** și **Zahei Orbul.** Căci Iubirea și Moartea, Cutezanța și Zădărnicia, Morala și dimensiunea Timpului și Spațiului se reazimă pe aceleași înțelesuri la Eminescu și Voiculescu.

Și, la toate acestea, să adăugăm aceeași plecăciune relevantă față de opera lui Shakespeare, recunoscut în genialitatea sa inegalată de ambii scriitori români.

Citim în Eminescu, același care i-a tradus sonetul **Sătul de lucru caut noaptea patul** și care îl socotea „geniala aviță a nordului", considerînd că piesele lui „se vor putea reprezenta și peste ani și vor fi ascultate cu același interes, căci pasiunile omenești vor rămîne aceleași" : **Shakespeare ! Adesea te gîndesc cu jale / Prieten blînd al sufletului meu. / Izvorul plin al cînturilor tale / Îmi sare-n gînd și le repet mereu... / Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe / Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.**

Și citim în Voiculescu, și el autor al unui remarcabil articol, **Misterul Shakespeare,** și el evocator al Marelui Will într-o variantă **inedită** a **Sonetului 90 : Te-am pîngărit, Shakespeare dar tuturor le spun, / Oceanule de geniu ce-ntreci chiar și uitarea. / Cine-ar putea, cu-atîta mai mult un biet nebun / Și în ce chip pe lume să pîngărească marea ? (...) Dar tu-esti soare veșnic și-o clipă-mi vei ierta / Să fiu o biată gîză jucînd în raza ta.** Cită asemănare cu peisajul eminescian de mai sus și cită recunoaștere curată în Eternitatea proprie marilor nemuritori.

Să mai adăugăm că una din cele din urmă poeme voiculesciene este — și nu putea fi decît — tot o **dedicație lui Eminescu ?!**

Provenind din marea genează care este **Cultura Eminescu,** înfățișare a spiritualității românești scrise, cu un brat al pîrghiei în punctul denumit **Cultura Cucuteni,** V. Voiculescu se arată pentru veacul XX o mirifică forță creatoare, în plină descifrare și înțelegere.

Spre această mai bună cunoaștere, înfățișăm tableta sa **Eminescu** scrisă la 39 de ani de la nemoartea celui care murise la 39 de ani. Este, după cîte știm, cel dintîi glas care a cerut înainte de **un monument de bronz,** „statuia spirituală", adică **ediția monument** a operei lui Eminescu — operă începută mai apoi de Perpessicius și aflată în curs de înfăptuire abia în anii noștri.

Dar, oare, nu cumva glasul lui V. Voiculescu a însemnat unul din acele mobiluri care au dus la **monumentul editorial ?**

Tableta, a cărei dactilogramă se păstrează în arhiva familiei a făcut mai apoi, în 1935, obiectul unei largi conferințe radiofonice din păcate nepăstrate.

Victor Crăciun

VASILE VOICULESCU ~ inedit

EMINESCU

Edițiile poeziilor lui Eminescu se numără pe degetele unei singure mîini. Cele dintîi, ediția Maiorescu și cea de la Iași a lui Șaraga, deși cu destule greșeli, au fost cele mai bune. Încercarea lui Scurtu de a eminesciza titlul operei poetice, scoțînd ediția Lumină de lună, **a dat greș.**

Pînă și orînduirea prea didactică a materialului a fost supărătoare, cel puțin pentru vechii prieteni ai ediției Maiorescu. Populara „Biblioteca pentru toți" a tipărit o ediție de tristă memorie sub îngrijirea unui domn Săndulescu, care, între alte năzbîtii, punea următoarea notiță sub bucata La Aron Pumnul : **„Eliseu, profet evreu", și doar era vorba de cîmpiile Elizee din versul „colo în Elizeu".**

Ediția operelor complete scoasă de domnul Cuza nu se poate socoti mai mult ca celelalte, nici prin tehnică, nici prin respectul pentru text. Putem spune cu deplină dreptate, acum cînd valoarea operei izbucnește ca o lumină de soare, că este extraordinară meschinăria tipograficească sub care a fost, nu înfățișată, ci sugrumată, odată, frumusețea de gînd și de cuvînt. Ce ediții plebee pentru atîta lux și strălucire de artă ! Cugetarea cea mai cuprinzătoare și etern românească, turnată de un Demiurg în cel mai etern grai românesc, n-a avut pînă acum parte de o ediție nu monumentală, ci măcar demnă. Maiorescu alege în ediția lui cu autoritatea prietenului, oarecum patron. Editorii posteriori au înghesuit fără nici un discernămînt și fără nici o ierarhie toate petecurile poetice sub pretextul că sînt postume. Nepioasă și condamnabilă sarcină.

N-aș vrea să turbur sărbătorirea de azi cu o imputare. Dar mă întreb cu nedumerire, cum nu s-a gîndit nimeni, înainte de un monument de bronz, la „ediția-monument" a lui Eminescu. Un „monument de bronz" va ilustra mai degrabă pe artistul care îl concepe și execută. În centrul sau la marginea unei piețe, el nu va exprima nimic din opera poetului, așa de scumpă nouă. Dară noi avem, cum ar spune Valery, „statuia spirituală" a lui Eminescu, pe care o putem înălța pe soclul unei ediții monumentale, ca să-l poată privi cu mintea și sufletul, toată suflarea românească. Ungurii, nu numai pentru Petőfi, dar chiar pentru un scriitor ca Jockay, au tipărit, acesta fiind încă în viață, opera lui completă, într-o ediție națională. Așișderea și polonezii, pentru Sienkiewicz. Nu mă gîndesc la o societate ca cea dantească, shelleyană, browningiană ori stendhaliană pentru cultivarea, comentarea și împrăștierea operei eminesciene, ci la măcar un fel de prieteni ai ediției „monument" ca să stringă fonduri și să facă propagandă trebuitoare.

O asemenea carte sărbătorească ar sluji neamului nostru înmiit mai mult decît o marmură sau un bronz. Răsfoită în străinătate, de mîini simțitoare la frumusețea tiparului, ea ar trezi curiozitate și simpatie pentru opera poetului și pentru poporul care-l sfințește astfel în chiar creațiunea lui. Și e nevoie de aceasta.

Înălțat pînă la geniu, coborît pînă la mizerie și nebunie, poet universal, profet, gînditor social și politic, minte impodobită cu toate darurile spirituale, suflet îmbogățit cu toate durerile abstracte, Eminescu ne poate acoperi cu personalitatea lui genială și reprezenta în fața umanității, cu specificul nostru etnic, potențat pînă la universal.

28 iunie 1926

Eminescu, patriotul

Urmare din pag. 1

cuprind nimic agresiv ci exprimă doar cea mai eurajoasă atitudine de apărare **a ființei naționale românești.**

Sub acest aspect, cuvîntul **lui Eminescu se pare a fi — în cuprinsul trecutului nostru — singurul care se ridică pînă la nivelul** faptei **lui Ștefan cel Mare. În cadrul activității lor distincte, amîndoi se arată a fi deopotrivă niște apărători neîntrecuți ai existenței noastre ca națiune.**

O afirmație atît de gravă se cere, însă, demonstrată, fie cît de succint. Cum putem susține apropierea dintre funcțiunea intențională a cuvîntului **eminescian și aceea a** faptei **voevodale ? Ne folosim aci de o fină observație a regretatului Al. Oprea, din cartea sa devenită clasică, deși au trecut numai doi ani de la apariția ei** — În căutarea lui Eminescu gazetarul **(Minerva, 1983). Iată cuvintele sale : „Eminescu tinde nu să aservească gîndirea sa partidului conservator, ci propriu zis să transforme** Timpul **într-un organ de presă personal, mai bine zis, pentru exprimarea convingerilor proprii" (p. 119). Această tendință liberă a stîrnit, adaugă Al. Oprea, „supărarea «boierilor»". Atitudinea sa independentă și complet dezinteresată este unică între gazetarii vremii sale. Prin „exprimarea convingerilor proprii" nu se înțelege nicidecum „exprimarea intereselor personale", ci numai a intereselor obștești.**

Analogia, pe alt plan, cu orientarea lui Ștefan cel Mare apare evidentă. De altfel, sentimentele lui Eminescu față de marele prinț român sînt demult cunoscute. Nu ne gîndim totuși la o simplă admirație din partea poetului. O asemenea atitudine a existat mereu, fără excepție, la toți locuitorii acestui pămînt. La Eminescu se mai desprinde însă și o indubitabilă atracție legată de recunoașterea unei afinități structurale cu sine însuși privind problema națională. Să vedem, dară, în ce anume se relevă analogia dintre ei. Stăpînitor al unei țări mici, înconjurate de forțe acaparatoare, Ștefan cel Mare nu s-a situat niciodată în slujba unor interese străine care să-l susțină. Pe calea faptelor a exprimat și el „convingerile proprii", în speță devotate Moldovei. Faptul a supărat de asemenea atît pe „boierii" externi, cît și pe cei interni. Ca și în cazul lui Eminescu, această supărare nu a clintit nimic din poziția sa fermă. Dar pe ce se baza o atare fermitate ? Putem răspunde aci că amîndoi au sprijinit puternic țărănimea. Pentru Eminescu această țărănime se identifica precis cu însăși națiunea. Este inutil a mai adăuga că aceeași idee îl hrănise mai înainte și pe Ștefan cel Mare. Altfel n-ar fi apelat, aproape exclusiv, la țărănimea, care-l iubea, în nenumăratele sale înfruntări armate. La Eminescu prietenia, organic căutată, cu țăranul Creangă, prietenul cel mai îndrăgit, a alcătuit deasemenea pentru el cel mai puternic sprijin moral în înfruntările vieții.

Dar mai este și alteeva care-i apropie, în privința patriotismului pe poet și pe domnitor. Revenim, astfel, la cele afirmate dintru început. La amîndoi patriotismul deține un caracter strict defensiv. Nici unul dintrînșii nu iubea nedreptatea și aventura. Principiile lor patriotice se vedeau călăuzite continuu de rațiune și de prudență.

Eminescu cuprinde în sine nenumărate valențe, toate situate pe piscuri. În fiecare din aceste valențe nu poate fi raportat decît la cei mai mari din toate domeniile. Este firesc, atunci, ca patriotismul lui Eminescu gazetarul — ca și al lui Eminescu poetul — să fie raportat cu precădere la corespunzătorul patriotism al lui Ștefan cel Mare.

Modernitatea gîndirii economice eminesciene

E indubitabil faptul că odată cu editarea — pînă acum parțială — a gazetăriei, a traducerilor filosofice, istorice și științifice — volumele IX (1930), XIV (1933) și XI (1934) din **Opere** — a început înțelegerea reală și profundă a **gînditorului** Eminescu, a gîndirii imanente nu poeziei sau prozei, ci a celei consubstanțiale **concepției** sale filosofice, social-politice și economice. Subliniem acest lucru deoarece se mai strecoară uneori judecăți usor depreciative în legătură cu publicistica poetului (v., bunăoară, cum prezintă un distins critic **Jurnalistica lui Eminescu — Tribuna României,** nr. 290/15 aprilie 1985). **Pentru un alt** (gînditor) **Eminescu** — iată imperativul categoric al orizontului receptării actuale — conturat în unele segmente de exegeze competente — a **operei** sale filosofice, social-politice și economice. Nu sîntem însă dintre cei ce cred că acest scop poate scuza mijloacele oricărei investigații. Am pledat și în alte împrejurări pentru cercetarea socio-istorică, făcută cu documentele pe masă și pe față, o cercetare care să vizeze dialectica părților ce structurează ansamblul și care să dezvăluie **sinteza unei direcții de gîndire.**

Textele publicate de gazetarul Eminescu — alături de cele rămase în manuscrise — exprimă, dincolo de poziția teoretică, o atitudine practic-politică și economică față de dezvoltarea „organismului" social, a economiei naționale. Viziunea asupra societății și evoluției acesteia este structurală, sistemică, poetul intuind subtil conexiunile dialectice prin care funcționează în fapt sistemul social-politic și economic. Nu vom insista aici asupra rolului determinant pe care-l are, la Eminescu, **factorul economic** (am făcut-o în alt context : v. **Transilvania,** 9/83, 6/84 și **Ramuri,** 1/84), nici asupra osmozei sale cu politicul — pe care-l întemeiază, ci vom schița cîteva opinii despre industrie, transporturi și comerț, pe fondul alternativelor de dezvoltare care se conturau și confruntau în a doua jumătate a sec. al XIX-lea : protecționism sau liber-schimbism.

Cum s-a observat, Eminescu era adeptul evoluției capitaliste a României, ceea ce însemna dezvoltarea nu numai a agriculturii, ci și a industriei naționale, a transporturilor și comerțului. Poetul considera că toate acestea nu se pot realiza însă fără protecționism. Argumentele erau, între altele, și de ordin istoric. Înlăturarea dominației otomane asigura, într-un fel, șansa unei dezvoltări libere a României, burghezia putînd astfel să opteze pentru protecționism, strategie care amîna izbucnirea unor conflicte sociale, consolida mai bine industria și comerțul și evita contactul cu economia altor state, cu capitalul străin (situația țărănimii și a muncitorilor rămînea însă în esență aceeași, crezîndu-se, poate, că, vorba lui Marx, „este mai bine să fii exploatat de compatrioți decît de străini" — v. studiul **Protecționiștii, liberschimbiștii și clasa muncitoare,** în K. Marx și Fr. Engels, **Opere,** vol. 4, 1958, p. 197). Generat de contradicțiile din viața economică, sistemul protecționist devine astfel „conservator-progresist", intrînd într-o dilemă inevitabilă : ori protejează industria națională și sacrifică munca manuală — cum au procedat liberalii (v. „Proiectul de lege pentru încurajarea industriei naționale", prezentat în 1882 de P.S. Aurelian) —, ori menajează munca manuală și neglijează pe cealaltă. Știm însă că protecționismul a putut fi aplicat abia la sfîrșitul guvernării liberalilor, perioada 1877—1888 fiind una a liberschimbului (ceea ce a dus la adîncirea antagonismului dintre burghezie și proletariat).

În textele de mai tîrziu ale gazetarului transpare însă, pe lîngă poziția de mai sus, și o anume oscilare între protecționism și liberschimbism. Convențiile semnate de români cu Austro-Ungaria și Rusia nu sînt, remarca gazetarul, „nici prea liberale nici prea despotice, că ele nu repos nici pe **liberul schimb** în adevăratul înțeles al cuvîntului, nici pe **protecționism** pînă la prohibitiune" **(Opere,** IX, p. 159). Transpare aici un alt crez al lui Eminescu și anume că soluția optimă, eficientă, modernă ar fi **„liberul schimb** combinat cu **protecționismul" (Ibidem).** Poziția de principiu a lui Eminescu rămîne, în ultimă instanță, protecționismul.

Industria presupune însă dezvoltarea simultană a comerțului și transporturilor. Altfel Eminescu nu ar vorbi de faptul că „existența" claselor de meseriași și comercianți reprezintă un element de mare însemnătate pentru economia unui stat.

Nu trebuie să uităm viziunea sistemică, structurală asupra societății, dar nici constatarea pe care gînditorul economic o făcuse și anume că în România de atunci consumul era mai mare decît producția, întrucît aceia care produceau cu adevărat — clasa pozitivă — erau foarte puțini ; în schimb, era mare suma „cheltuielilor improductive" ale statului cu „armata", diurne și lefuri disproportionate cu munca și înțelegerea oamenilor întrebuințați", cu întreținerea unei „clase de proletari ai condeiului", adică toți aceia care „nu compensează prin nimic munca producătorilor care-i sustine" (Eminescu a dezvoltat, cum se știe, o profundă și originală teorie socială a compensației). Găsim aici cauza principală a întrării balanței economice într-o stare defavorabilă, adică de dezechilibru. Poetul constata că, la nivelul economiei noastre, cheltuielile de transport sînt foarte mari, ele putînd crește în progresie geometrică (în timp ce „depărtarea pieții se urcă în progresie aritmetică"). O teză pe care o elaborează poetul în acest context — și care ni se pare întru-totul întemeiată — este că un partid politic, oricît de „reacționar" ar fi, **nu-și poate alege** politica financiară : „starea economică a țării îi impune regimul financiar". Și pentru a susține această propoziție — în fapt o relație de determinare —, e analizată structura vieții economice a societății **(Timpul,** 15 iulie 1882). Sînt descifrate, între altele, „schimbările" făcute de om materiei pe care ne-o „împrumută" natura (e vorba de obiectele muncii noastre), schimbări ce pot fi : 1) **de formă,** care constituie „adevărata producțiune" ce satisface tot consumul și „care-n definitiv plătește toate dările" ; 2) **de posesiune** — „actele de transmisiune", „improductive" dar — cu toate acestea — bănoase, făcute de „samsarii de tot soiul" (acesta era comerțul) ; 3) **schimbările de loc,** care includ „drumuri de fier, canaluri, poduri, trăsuri, hamali, sacagii, birjari". Ultimele cuprind sfera transporturilor, și ele improductive, care „cu cît mai putine se fac, cu atît mai mult folosare și producătorul și consumatorul". Afirmația aceasta poate să contrarieze, întrucît ea exprimă, alături de altele, o atitudine oarecum paradoxală a lui Eminescu față de transporturi. Gazetarul avea însă în vedere aici o situație particulară și anume : distanțe mici între producător și consumator, adică piață de desfacere foarte apropae de cei doi, ceea ce putea duce la efectuarea unui schimb direct, fără mijlocirea unor negustori (care nu de putine ori practicau specula, motiv ce a dus la o anumită aversiune a poetului față de comerț). E cert însă un lucru : transporturile la distante mari sînt, pentru Eminescu, ineficiente, ele sărăcesc, ruinează economia. Orice s-ar spune, gînditorul politic și economic judecă aici unilateral și empiric.

Ion Dur

Continuare în pag. a 6-a

liliana ursu

Schiță în cărbune

După hoinăreala prin parcuri și case
memoriale
pe parchetul mirosind a ceară și imortele
sau cu pantofii bine înfipți în gazonul
perfect tuns
Cupidon pe soclu pregătind aceeași săgeată
am intrat în cafeneaua neoniană cum am
botezat-o
amîndoi deodată
bătrîna din colț abia și-a ridicat privirea
de pe romanul de dragoste
paharul cu ceai strălumina
mîinile ei două biete păsări îi ciuguleau
căldura mieurie
și în fața noastră bătrînul funcționar
privea fix
pasărea împăiată de la casă
ba nu, sinii fremătători ai casieriței
pe noi nu ne vedeau
afară fulguia ușor, mi-ai dat părul de pe
frunte
pe ramul jilav din fereastră a început
să cînte o pasăre
unde mai citisem oare despre o asemenea
seară ?

April

O desfoliere a speranței
pînă la mugurul negru, negru
pînă la zidul înghițit de mușchi.

...blîndețea părului ei iluminînd
nopțile...

pe nici o stradă nu mai șuieră vîntul
acelui april tîrziu
cînd nici nume nu mai aveam
doar o pereche de mîini
o gură dezobișnuită de cuvinte
și cîmpul înflorit, o povară
pentru ochi.

leontina nedelcu

De paza crinilor

Se arată seara cu o mască,
cu un chiot,
Cu un chip de singurătate
sau cu un cap de mort ce crește
pe tăceri ametite.
Strada palidă ca o moluscă
imi strecoară-n brațe
frica de tine, de mine
Crini ortodocși stau de paza
rănilor înflorite.

Semn de întrebare

Țărmuri stinse în dimineți plumburii
Vestesc înfrățirea aproapelui
Cu o fiară
Ceasul nenorocos limba mută își plînge
Înflorirea timpului măsoară
Nevinovata urmă de copil
Uitarea își împlîntă cuțitul de sare
Eu stau sub buturugi și te implor
De s-ar putea spăla cu fragi
Cerul de smoală.

Rapsodie

Retrageți-va-n peluze albastre
Cînd chipul mi se acoperă
de flori sihastre
Somnul ierbii clatină mersul
Cu vise din casa norilor.
Mergi singur pe cripte
Șuvițe cărunte întinde salcîmul
Fantome de miere, iluzii cărnoase
În ceasul al doisprezecelea
Umărul se învîrte sub casă
În gînd se sinucide zeul.

Călătorie în jurul unei fotografii

Un mic animal cu blana fosforescentă
o virgulă dintr-un testament faraonic
geamul afumat prin care priveam eclipsele
ești
și geamănul care fură cireșe în locul meu
și iubește în locul meu
așa cu vinatul la briu pari mai înalt
mai chipeșă-i amintirea ta
ce o port la git, amuletă umplută cu cenușă

vinovată-i mîna ce nu te mai ajunge
ochelarii, sigur, ți s-au aburit în întunericul
sertarului
un pas, doi, trei — înveți iar să mergi
orbit de atîta lumină nu mă mai vezi
un zid de apă se năruie peste fotografia
îngălbenită
în care te-ai întors
o fragă prinsă în coama leului
sînt —

După-amieze

Pe ea înfășurată doar în noaptea părului ei
O purtam prin lume. O învățam literele.
Mușca mereu din A, pînă se sătura
Și nu mai voia să știe de alte litere
Sau de fiarele ce le hrăneai și le spălase
Cu multă răbdare.

Se copilărea, prindea soarele în oglindă
În locuința ei de la ultimul etaj
S-au găsit cîteva flori presate,
Un ceai pe jumătate băut,
Un cercel desperecheat,
Regina bortoasă cu regele pe tabla de șah
Și ea nicăieri
Și singurătatea mușcînd cu furie din litera A
O grămăjoară de oscioare albe
Pe care le adun în fiecare dimineață
Și ea înfășurată în noaptea părului ei
Mă poartă prin lume.

Numele din apă

Mi-am scris numele în apă
un pește l-a înghițit îndată
se zbate în undița ta
acum se plimbă printre pești exotici
și scoicile culese de un cuplu anonim la
vama veche
în acvariu literele s-au curățat
de solzoasa rostire a unuia, a altuia
și-au pierdut mireasma
dar știu înota libere

de pe mal îmi privesc numele în apă
pe munte silueta unui solitar pierzîndu-se
un capăt de lume fără de nume
un riu
o potecă
Keats desfăcîndu-și umbrela zgribulit
tu arătîndu-mi drumul cel mai scurt
spre stația de metrou.

Epistolică

Mă îndrăgostisem de un înger de tablă
Cîndva
Cu un catarg înfrînt
Ne acoperea amiaza
E multă vreme de cînd tac, prietene
Ca o hîrcă de o sută de ani
Pe ninsoare se deschide o fereastră
Prin ploaie se zbate un gînd.

* * *

Străzile erau atît de pustii
Încît își agățau inimioara de vitrine
Lumina viscerală hohotea pe chip
Speranța ducea-n car
Un înger rătăcit.
Din colțuri, muzica revarsă
putregai din anotimp
Ce pot să fac?
Grăbesc pasul, îmi scutur pletele
Și atît.

Revoltă

Cuvintele se așternsentimentale
Peste drumul spulberat
Miezul vinovat supraviețuiește
Decor cu țipăt cenușiu
Trandafirul adormit pe buzele călugăriței
Sau lecția despre viață
O apă cu miros de animal hăituit.

Portret-robot

Nu știu dacă mintea vreodată
încărunțise sub patima de zăpadă
a gîndului
Privea tăcut diminețile
Chiar le-ar fi fiert în cazane
Locuia într-o sintagmă
Stele căzătoare zburau sub pernă
Nimic despre mine
Era desăvîrșit ca tristețea.

Linogravură de Mariana Popa
(Din expoziția deschisă la „Galateea")

areta șandru

Joc de statui

Își mișca stingherită bagajul de-a lungul coapsei în ritmul pașilor sacadați pe stradă. Avea viziunea străzii de la un capăt la altul cu cîteva obstacole, nu de netrecut, desigur. Un balcon cu cîteva flacoane de sînge, pe un raft dintr-un lemn neglețuit, un anticariat cu cărțile desfrunzite de praf într-o vitrină, un magazin prin ușa căruia se afișa un Hercule de maidan, cu maxilare și pectorali capabili să sfarme lanțuri în bilci. Cu imaginea lui anatomică în minte își spuse că nu poate fi decît însăși imaginea încorporării obtuzității. În virtutea acestui fapt, ocolea de fapt, de cele mai multe ori vitrina, traversînd pe partea cealaltă, dorind ca măcar de data aceea să-l poată ignora, dar nereținîndu-se de a nu trage după el cu ochiul. Drept înainte urma clădirea înnegrită de fum, înaintînd etaj după etaj, dezvelindu-și, în ceața care se lăsase, cîteva hornuri, cu indecența gestului acelui domn cu care se întîlnea dimineața în lift și care, zîmbindu-i, își descoperea ostentativ dinții de aur implantați pe pivotul îngălbenit de tutun. Cîteva rufe, cîteva borcane, un capăt de ziar, cîteva haine uzate mai păstrînd pe la încheieturi mirosul nesuferit de naftalină. Zări, uitîndu-se în sus, o bucată de lemn inflamabil care-i tinea deschisă fereastra de la salon. Ciudat dar lemnul nu-i evoca ideea de incendiu. Îi da chiar o anumită siguranță, mult mai mare decît piatra sau cărămida, cu nimic mai inflamabile decît lemnul care tinea în loc fereastra. Își mușcă buzele la gîndul efortului. Iar va trebui să urce fără ajutorul liftului. Va deveni în curînd purtătoarea de cuvînt a propriilor sale impresii. Îi va face cu siguranță rezumatul tuturor evenimentelor consemnate de acel segment al zilei. Îi va povesti tot ce ține de viață. De viața ei, atît cît este, și de viața altora. Îi va descrie toaletele rizibile ale femeilor întîlnite de-a lungul drumului de la periferie spre centru. Va insista asupra mișcării unei mîini, al unui pas multiplicat în variante imprevizibile de caleidoscop. Va face, dacă va fi nevoie, pe clovnul îmbrăcat în frac și în joben. Îi va povesti, punînd în scenă o pantomimă, felul cum a ajuns la ea și-n după-amiaza aceasta, trecînd zidul printre cele două șiruri de sîrmă ghimpată, strecurîndu-se cu destulă abilitate printre ele, îmbrăcată în hainele cu care avea să participe la serata de mai tîrziu, și se va furișa pe vîrfuri încordîndu-se la trecerea străinilor pe lîngă ea, atentă la conul de lumină și umbră care învăluie treptele. Va fugi pe scări, în sus, precipitîndu-se bezmetic doar atunci cînd va simți în spatele ei primejdia unor pași capabili să o excludă de la această întîlnire, prăbușindu-se etaj după etaj, înghițind trepte după trepte, gata să-și dea sufletul în fața oricărui halat alb. Atunci se întîmpla ca în ea să se producă un amestec ciudat de om civilizat și cultivat și de om simplu, cu totul neinstruit. Uneori avea senzația că zidurile ascund umbre diforme, care continuau să rămînă necunoscute celorlalți din preajma ei. Era orientată spre o autentică voluptate a teroarei. Ajungea sus sfîrșită de oboseală. Se apropia cu o teribilă și chinuitoare încetineală de ușă. Întindea mîna să bată, înclina pumnul, trecea degetul mare peste restul degetelor, pregătindu-le pe toate o dată și pe fiecare pe rînd. Se răzgîndea în ultimă clipă, sprijinindu-se de perete, sau odihnindu-se cîteva clipe pe scaunul din fața ușii. Treceau fără să-și vorbească, doar din nevoia de a parcurge un anumit spațiu, sincronizîndu-și pașii cu ai celui mai slab, bărbați și femei în halate identice, fără culoare și fără formă, formînd grupuri atît cît le permitea spațiul îngust al culoarului. Sub lumina ca de incubator a neonului, fețele lor păreau de ceară albă. Așa cum treceau prin fața ei, avea impresia că asistă la un film în care personajele sînt filmate trecînd de pe un trotuar pe altul și în realitate cele două trotuare sînt filmate la depărtare de sute de km unul de altul. Mixajul perfect nu lăsa să se vadă asemenea lucru. Se afla într-o clădire cît se poate de reală, cît se poate de obișnuită. Sau poate nu, obișnuită nu. Pîndeau femeile pe la uși. Femei dezirate și rezonabile, grase și avare, slabe și visătoare, și poate la fel de captive. Pierduseră noțiunea de timp și de spațiu, dar gesturile lor în spațiul și timpul pe care și-l recreaseră erau ireproșabile. Era sigură că existau din punctul lor de vedere cel puțin zece lucruri care le erau interzise. Neapărat dansul și dragostea, umorul și ironia. Îi erau antipatice fără motiv și sentimentul acesta o durea. Le dispăruseră prospețimea și candoarea, dacă au avut-o vreodată. Și grația. Așa cum se plimbau două cîte două, păreau că poartă în minte ionescianul dialog de surzi. Ar fi vrut ca ele să se întoarcă și să se cațere, să simtă nevoia impetuoasă de a fugi, de a pierde măsura lucrurilor. Știa că în acest spațiu nimic din ceea ce gîndea pentru ele nu era posibil. Nicăieri nu se vedeau, oricîte uși ar fi rămas deschise, portocaliul indecent al unei fețe de pernă, un fotoliu îmbrăcat în piele, rafturi suprapuse cu casete și discuri, scrumiere și albume răvășite decent. Cîte o sticlă sau un pahar stricau arhitectura corectă a noptierelor, o floare de plastic trona într-o vază diformă, o alta într-una improvizată de sticlele de glucoză. O ușă rămase deschisă spre camera de baie, cineva icnea tusind din răsputeri sau numai tînguindu-se. I-a populat noptiera în prima zi a venirii ei aici cu un șfesnic de argint, și patul i l-a acoperit cu un pled ecosez.

Îi ceruse o farfurie de faianță decorată cu arabescuri galbene și umblase o după-amiază în căutarea ei. Nu vezi, îi atrase atenția, mîncarea nu mai are gust. O privise apoi speriată la gîndul că nu și-ar fi putut rupe din timpul ei ca să plece în căutarea vasului. La rîndul ei încuviințase din cap. Luase la rînd mai întîi magazinele orașului. Lipsise o săptămînă. Revenise. Sărise gardul spitalului printre cele două frînghii de sîrmă. Avea sentimentul că se întoarce dintr-o scurtă vacanță. Au fost zile lungi al căror unic scop era să ia din nou magazinele la rînd sau depozitele în căutarea vasului promis. Sări gardul lovindu-și dureros gleznа de pietrele pe care nu le văzuse așezate în stivă dedesubt, una peste alta, pentru vreo trebuință a spitalului. În curte, un copil împiedicat într-un halat ponosit era fugărit de un cîine. Poate doar se juca. Femeile îl prinseră în brate alb de spaimă. Tăbărîră apoi pe cîine momindu-l cu pîine să-i smulgă fire de păr din blana scămoșată, dîndu-i-le apoi mamei ca noaptea să i le pună băiatului sub pernă ca leac de frică. Apoi totul se domestici din nou în curtea încărcată inutil de o serie de cărări care nu puteau duce decît înspre ușa de la intrare. Se afla chiar în fața ușii, repetînd gestul de a strînge degetele, încuviințîndu-le să bată. Își pipăi buzele arse de febră.

— De azi dimineață, o întîmpină cealaltă, îmi pare bine că existăm, eu, tu, toată lumea.

Făcu efortul să zîmbească. Îi puse piersicile pe noptieră. Despachetă farfuria de faianță cu arabescuri galbene. Simte că i se înecă inima de emoție. Ea stă la marginea patului, îmbrățișîndu-și genunchii cu ochii uimitor de mari și de lucizi. Se face că n-o aude întinde mai bine pledul ecosez, cutele, apoi desface sforile pachetului, una cîte una, desiră o ață, deznodă un nod, urmează hîrtiile, farfuria e descoperită la un capăt, ea își ține respirația, în timp ce șfesnicul se mișcă, balansîndu-se din pricina mișcării ei precipitate, cotul îl îndepărtase de pe noptieră o secundă, se înclină, își revine la poziția verticală. Farfuria apare întreagă, fără nici o zgîrietură, lucioasă, lipsită de praf, nepăsătoare. Aleargă la geam, îl deschide, pregătindu-se pentru o nouă discuție despre fericire și nefericire, se găsea în preajma celei mai stupide situații din lume și era obligată să accepte că singura goană după fericire era viața. Farfuria își reia locul lîngă șfesnicul de argint ; își abandonează sandalele de pînză la marginea patului, făcîndu-și loc pe pledul ecosez.

— Mîine o să mi se spună adevărul, o aude că spune, alegîndu-și o piersică pe care o ascunde în palma ușor asudată.

Desigur, acceptă, mîine o să i se spună adevărul, astăzi, nu. Astăzi vorbim despre fericire și nefericire, vom simți cum patul scîrțîie (cine scîrțîie ? vîntul ! și ? ușa ! și ? soacra cu trei nurori), au șansa de a se uita pe fereastră, și de a comenta foarte exact tot ceea ce văd, tot ce simt, punîndu-și în mișcare urechile, gura, degetele, cerul gurii. Va înțelege deci mersul foarte exact al vatmanului între punctele A și B în această duminică după amiază cînd de pe citeva dintre stadioanele lumii se transmit meciuri importante iar el este obligat să apese pe maneta foarte simplă, asemenea clanței de la ușă. Pămîntul nu are duminică, propunîndu-și ca de obicei un vast program elaborat cinstit și cumsecade încă de la zidirea sa. Urmează povestea recent văzută la TV, cu scena grotescă a sărutului dintre doi indivizi bătrîni, cu obraji flescăiți, și sărutul filmat care n-a fost solicitat de nici una dintre reclamele în materie, ar fi dat cu siguranță faliment, apoi moartea bătrînei pe o plajă, leganată de brațele lui, somat să plătească în chiar clipa aceea amenda pentru că depășise cu limuzina sa veche, cît tinerețea lor, spațiul admis de parcare. Va fi brutală, conform teoriei adevărului, pînă la capăt. Îi va descrie ca anostă viața de dincolo de ziduri, îi va ține lecții de machiaj sau de presopunctură, îi va face din oameni simpatici, oameni antipatici, dar interesanți pe parcurs, îl va obliga să evolueze în fața ei în decoruri pretentioase. Îi va spune că nimic din ceea ce a lăsat la plecare nu s-a schimbat prea mult. Că se poartă aceleași discuții despre modă, mustar, tractoare, timp liber, telefon, vagon de dormit, cadouri, cai, obligații sentimentale, pensii alimentare, chirie, mașini de scris. Că cineva a emis chiar ideea că între timp tehnica va fi o a doua noastră natură și probabil că vom trăi o lume inumană. Dar pînă atunci va mai fi, oricum, lucrurile acestea evoluează lent. Va fi obligată într-un tîrziu să plece. O va vedea atunci cum își astupă ultimul hohot de rîs împingîndu-l brutal în adîncuri. Ochii ei se vor prăfui consternați, genunchii ei se vor blaza ascunzîndu-se mai bine în finetul pijamalei. Mîinile ei se vor congestiona pe pledul ecosez. Va deveni o pradă ușoară pentru tot ritualul acelui rest de seară. Îi va delimita pentru încă o dată spațiul ei pe această corabie îngustă, între șfesnicul de argint și cîinele alsacian, raftul mascat din perete, reamintindu-i de farfuria din faianță cu arabescuri galbene. Va deturna obsesiile ei dinăuntru spre viața ei dinafară.

— M-am îndrăgostit ! îi spune repede, văzînd că din planurile ei nu rămîne nimic. Aproape că strigă, atenționînd-o asupra unui lucru de mare preț. Speră ca vestea să aibă surpriza anesteziculuipregătit pentru orice eventualitate. Figura ei care pînă mai adineauri implora, se destinde într-un zîmbet. Fața ei arată surpriză și încîntare. Ea continuă să facă aluzie la lucruri dominante obligînd-o să se concentreze asupra acestui eveniment de mare preț. Se uită triumfător prin salon, pe fiecare noptieră apare cîte un termos plin cu ceai ca un străjer credincios la capătul lui. În spatele ei, cîinele alsacian fără nume își înghite un rest de salivă. Nu se mai aude nimic, deși e convinsă, toate urechile s-au ascuțit sub alte șase pleduri. Strănută dintr-o dată de emoție, și alte șase trupuri tresar cuprinse de panică la gîndul că n-ar avea cum să audă urmarea.

— E un timpit, începe convinsă că s-a îndrăgostit de cine trebuie. Am să-ți spun adevărul, se miorlăie ea pentru cumetre. Îl evocă drept un tip inconfundabil, derulează despre el un film de senzație, îi descrie mîncărurile preferate, un tip cinefil care-și aduce aminte mereu de filme cu Greta Garbo, cu înclinări puternice pentru comediile western, căruia îi plac cerul la asfințit, pateurile și ouăle în aspic. Îi plăcea la el felul în care se servea de cutit și furculiță, lejer, fără nici un efort, mai ales cînd aterizau în fața lor clătitele flambate. Descindea nu o dată în apartamentul lui făcîndu-i ordine printre vesela desperecheată, printre paharele de cristal amestecate cu cănile de lut modelate rudimentar, învîrtindu-se într-o bucătărie minusculă, de proporțiile a două balcoane franțuzești. Într-un vas englezesc care trona în mijlocul șufrageriei, prietenii ocazionali puteau să pescuiască în voie monezi de trei și de cinci : într-o scrumieră în formă de scoică puteau să-și scuture în voie scrumul țigării lor superlong ; o vază ciobită, păstra, indiferent de anotimp, un buchet de trandafiri galbeni. Cafelele se beau de obicei dincolo de o ușă capitonată care ducea înspre terasă. Era locul pe care îl iubea cel mai mult pentru că-și păstra nealterată personalitatea. De pe terasă puteai cobori într-o grădină de formă neregulată, mai degrabă hexagonală, cu gazonul ireproșabil, cu cîtiva arbori fără nici o identitate, cu o bancă păstrîndu-și culoarea naturală a lemnului, în mijloc cu o statuie obscenă, acoperită de gălnațul păsărilor care se înmulțeau nestingherite pe acoperișuri, și care se lăfăiau pe bancă, pe balustradă, pe crengile arborilor. Toamna, frunzele aveau să putrezească pe gazonul perfect, ascunzîndu-l vederii pînă în primăvara viitoare. Scăpată de mirosurile stăruitoare care circulau pe scările interioare ale casei, i se părea că spațiul acela poate oferi argumentul cel mai puternic al fericirii ei de acolo. Era lăsată cît voia și să facă ceea ce voia, primind sau refuzînd invitații, avea pe mîna cheile tuturor camerelor, și ale dulapurilor în care erau dosite cele mai neașteptate lucruri. În mijlocul unei camere, pe un trepied, o pînză de care ea avea voie să se apropie, dîndu-i ocol, avea să i se explice într-un tîrziu și destinația plecărilor sale curioase. Fereastra aproape că nu se deschidea niciodată aici, avîtind să rămînă prea mult timp în mirosurile întepătoare în dezordinea vopselelor, a pînzelor așățate de pereteleu cu infinite tapete, cu varul care începuse demult să alunece în valuri, scorojindu-se înspre parchet. Se refugia în șezlongul de pe terasă, întorcînd foile cărților fără să știe de multe ori ce citește. În fiecare zi făcea înconjorul acelor încăperi călcînd direct pe parchet sau pe linoleumul bucătăriei, străbătînd culoare de cărți nedesfăcute, dulapuri ticsite de lucruri adunate de-a lungul a citorva generații. Îi plăcea mai ales s-o vadă îmbrăcată într-o rochie albastră, cu arabescuri cenușii, pe care o purta în mai toate ocaziile, rochie care fusese purtată de maică-sa în ziua logodnei ei și care-i venea ca turnată, nefiind obligată să-i modifice nici un clin, nici o cută, spre stupefacția lui care fusese avertizat în adolescență că numai atunci va întîlni femeia care să-l iubească cînd rochia maică-si nu va suferi nici o modificare pe trupul alteia. O încercaseră pe rînd mai multe de-a lungul timpului, chicotind, nu fără o umbră de îngrijorare, la ideea că fiecare dintre ele va fi cu siguranță cea aleasă : a doua zi urma dezastrul, erau brusc evacuate și fără alte comentarii. Cu nimic mai prejos povestea decît cea cu pantofiul Cenușăresei. Simțea că aveau să i se întîmple alături de el foarte multe lucruri și persista sentimentul că se află în mijlocul celei mai frumoase povești de dragoste.

Osteni sau simți că deocamdată trebuie să se oprească din povestit, ochii celeilalte erau dilatați asemenea unei pupile de pisică noaptea, se catifelaseră, deveninddintr-o dată felini. O lăsă supraviețuind, cumetrele plîngeau cu siguranță cu capul ascuns sub pleduri, își ștergeau nasul și ochii invocînd faptul că s-a făcut dintr-o dată curent. O simți generoasă, încuviințîndu-i plecarea, ba chiar, îndemnînd-o cu mîna să plece.

Afară era noapte și la tulpina unui pom un cîine aștepta. Dumnezeu știe pe cine și ce anume, cu botul umed rezemat de rădăcinile care întinseră cît întinseră vertical prin pămînt, ca apoi s-o ia razna pe deasupra lui, insinuîndu-se printre pietre și traversînd aleile, în căutarea apei și a substanțelor minerale din curtea dintr-o dată rece a spitalului. Cîinele sări gardul după ea dintr-o dată decis să o urmări mult timp traversînd în spatele ei liniile de tramvai, așteptînd înțelegător la stopuri, ea, avînd în acest timp în minte o ediție din La Fontaine, pe care o văzuse dimineața într-unul din rafturile bibliotecii, cîinele fiind însuși întruchiparea ideală a unuia din cele mai izbutite personaje ale autorului. Se opri dintr-o dată la capătul aleii pietruite, așezîndu-se cum se cuvine pe coadă, și așteptînd s-o vadă intrînd pe poartă, dar fata îi făcu un semn, deschizîndu-i larg poarta. Undeva, sus, deasupra terasei, pe fereastra larg deschisă, se putea citi din stradă în interiorul unui cerc desenat perfect cu conturul în violet : loc de dat cu capul. Ceea ce surprindea nu era atît invitația de dincolo de cuvinte ci faptul că cercul era undeva, foarte sus, aproape de tavan, dincolo de linia zugravului, unde orice cap înțelept ar fi fost cu atît mai puțin tentat să urce și să răspundă invitației. Cineva de pe terasă le striga celor aflați în încăpere, cap sau pajură, și somîndu-și glasul avea poate rostul de a-i remarca prezența și de a o face cunoscută celorlalți din interior. Chistocul de țigară al celui care fuma pe terasă fu lovit de unghia arătătorului drept și căzu în iarbă la picioarele ei ca o cometă minusculă sfîriind pe frunzele moarte.

teatru

Jocul crud al poeziei

Am văzut de curînd un bun spectacol al Teatrului dramatic „Bacovia" din Bacău cu „Jocuri crude" de Alexei Arbuzov. Montarea datorată lui Mircea Marin are, mai întîi de toate, meritul de a ni-l reaminti pe dramaturgul sovietic profund, tulburător, atît de neliniștit în a feri ființa umană de ceea ce este maculat, impur. Autorul nu are (sau nu-l interesează) darul pledoariei (cu atît mai puțin, avocățești). Lipsește, de aceea, discursul, ca să spunem așa. Arbuzov ne implică pur și simplu în joc. Ne ia parteneri în aventură. Personajele sale sînt rupte chiar din viață. Cu biografii omenești. Numai că în „fișa" fiecăruia există ceva ce marchează destinul (în sensul comun al termenului), ceva ce devine obsedant, aproape ca în Ibsen. În general, punctul de fierbere se produce în relația copii-părinți. Dar nu despre o neînțelegere între generații e vorba. Dramaturgul împinge lucrurile într-o perspectivă mai generoasă, a cîștigurilor sufletești în mersul firesc al generațiilor, cîștiguri, fără îndoială, înnobilatoare, nu lipsite, totuși, de crize și drame.

Cînd se deschide cortina în spectacolul băcăuan ne iau ochii valurile-vălurile de tul alb. În postul de veghe al lui Cai Leonidov e liniște. Tînărul pictor se află în fața sevaletului. Așa se face că intrarea intempestivă a celei ce o vom cunoaște sub numele de Nelea, poate (de ce, nu?) să se confunde cu a Galateeii. Interesant și plin de prevestiri început. Se va îndrăgosti Cai de Nelea? Finalul ni-l redă pe pictor tot în fața sevaletului cu visul neîmplinit de a prinde pe pînză „ploaia cenușie". În schimb, Nelea a traversat o întreagă experiență de viață. A venit ca o rază de lumină, s-a oglindit în ochii lui Cai și ai celor doi prieteni ai săi, Nikita și Terentii, a fugit dintr-o dată departe, în casa lui Misa Zemțov, aducînd o boare proaspătă... Valurile-vălurile de tul alb s-au transformat de atunci, de nenumărate ori, în raze calde, luminoase, le-a coborît Nelea pe pămînt, căci era atîta nevoie de puritate și i-au fost vestmînt de mireasă...

Spectacolul lui Mircea Marin este scris cu sufletul. Rar un regizor atît de lucid, ce totuși se abandonează pe sine în jocurile crude, nimbate poetic, ale unui dramaturg, uitînd, pentru o clipă, disputa, niciodată încheiată, între cel ce compune textul și cel ce îl topește în act scenic. Dialogul celor doi ni se pare o întîmplare de-a dreptul rarisimă azi, într-o lume (a teatrului) traversată de nenumărate orgolii și ambiții de intîietate. Afinități elective? Posibil! Finalul nu trebuia, totuși, înlăcrimat.

Actorii prind tonul, ni s-a părut, cu plăcere. Joacă legat, în tensiuni. Mirela Comnoiu imprimă personajului Nelea magnetismul necesar și îi conferă raza de lumină precum un fir al Ariadnei, dîndu-ne impresia unei actrițe cu nebănuite combustii interioare. În Cai Leonidov, Romeo Bărbosu-Sava reușește „umbra" razei de lumină. Portrete sugestive realizează, în prietenii lui Cai, Dinu Apetrei (Terentii) și Geo Popa (Nikita). Puțin cam prea dramatic este Viorel Baltag în Misa Zemțov. Constanța Zmeu nu a avut în Masa Zemțova partitura care să o impună. Lunecos cît trebuie a fost Livius Rus în Loveiko, personaj ce întruchipează întotdeauna pericolul, tentația de a cădea în ispită. Florin Gheuca știe să joace, în Constantinov, și fără vorbe: el este tatăl care așteaptă iertarea fiului și împăcarea. Un moment remarcabil aparține Cătălinei Murgea (mama Nelei, un alt părinte ce imploră iertarea din partea copilului, deși oferă mere roșii, de un simbol cețos), interpretă de rezonanță fibră dramatică, veritabilă vedetă a trupei băcăuane.

În valurile-vălurile decorului l-am recunoscut imediat pe scenograful Mihai Mădescu, comprehensiv la poezie, la taine, atent la nuanțe, filtrînd, împreună cu Mircea Marin, substanța unui text admirabil.

Ermil Rădulescu

film

Piciu

Debutul lui **Mircea Diaconu** în scenariul de film nu trebuie să mire pe nimeni. Cel mult poate mira concretizarea sa tardivă, știute fiind calitățile prozei publicate de popularul actor în diferite reviste sau în volum.

Scenariul filmului realizat de **Iosif Demian (regia) și Călin Ghibu** (imaginea) face un proces tăios obtuzității mascate de false aparențe de principialitate, intransigenței fără obiect, intoleranței profesate de pedagogi fără har. În același timp, spirit polemic. **Mircea Diaconu** atrage atenția, cu o discreție, nu lipsită de umor, asupra primejdiilor născute din îmbrățișarea ideilor fără substanță, din propagarea unei morale fără acoperire faptică.

Piciu, eroul filmului lui **Demian** și **Diaconu** este un copil îndrăgit de colegi și profesori, datorită fanteziei, curajului, spontaneității, dar mai ales candorii specifice vîrstei. Conflictul său cu tînărul profesor sosit la o școală sătească în momentul unei serbări cîmpenești prilejuite de un moment mai puțin obișnuit — o eclipsă de soare, demonstrează nu numai incompatibilitatea unui dialog, ci pune sub semnul întrebării așa-zisele calități asumate de dascăli cantonați într-un fel de navetă spirituală între idei împrumutate și prejudecăți flagrante.

Scenaristul mereu în război cu o serie de sabloane ale realității, cu locurile comune ale moralității și moravurilor declarativiste, cu ipocrizia și răsfățul social își proiectează titlul debutului într-o categorie superioară, în care meditația spectatorului este fortată pînă la o virtuală atitudine.

Refuzînd didacticismul într-un film cu profesori și elevi, fără mari suprafețe epice, evitînd cu abilitate lozinca pedagogică, mai mult explorînd cu rezultate deosebite universul școlii „la iarbă verde", **Iosif Demian**, cineast complet, original, mereu în căutare de noi soluții, de noi rezolvări estetice, își demonstrează încă odată vocația minuirii metaforei, într-un registru care alătură firesc misterul naivității, suspensul grotescului, lirismul comicului de situație.

Susținut de un operator capabil să extragă toate valorile plastice din ambiantele filmate în plein-air, din portretele construite cu nuanțe revelatoare — **Călin Ghibu**, **Demian** rămîne un vizual prin sugestie, ocolind în egală măsură obsesia imaginii explicative și monotonia lipsei de ritm, păcate des întîlnite la cineaștii cu bogate filmografii.

Filmul este construit cu o savantă acumulare de detalii, mici întîmplări, frînturi de dialog (**Dorel Visan** și **George Negoescu**, doi interpreți favoriți ai regizorului, într-o antologică secvență ce aminteste de **Creangă**), reacții umane minutios înregistrate cu concursul unei echipe omogene de interpreți (**Victor Rebengiuc**, **Diana Lupescu**, **Horațiu Mălăele**, **Răzvan Vasilescu**, **Dragoș Pîslaru**, **Mitică Iancu**, **Camelia Zorlescu**, **Constantin Gabor**, **Nicolae Budescu** și copilul **Răzvan Rădulescu**).

Subtextul grav, meditația sublimată în imagine conferă filmului regizat de **Iosif Demian** dimensiunile unor întrebări permanent valabile legate de sensurile educației, de necesitatea solidarității morale. Film de atitudine, **Piciu** reprezintă fără îndoială momentul unui debut fast în scenariul de film cam sufocat în ultima vreme de diverse pretexte clasice sau contemporane, transpuse pe pelicule cu un entuziasm și o grabă demne de cauze mai bune.

În același timp, **Piciu** rămîne un titlu de referință într-o filmografie nu prea bogată semnată de un cineast a cărui valoare reclamă un ritm mai intens de prezență pe platouri (4 filme în ultimii 6 ani).

Călin Stănculescu

ion marin

Muntele

Înaintea lui se despica drumul hodorogit, rula incet, era spre seară, veneau navetiștii, îi vedea aplecați sub greutatea sacoșelor ponosite de vinilin în care își cărau pîinea de la oraș. Îi știa, avea și el în fabrică foarte mulți, două treimi forță de muncă rurală, raporta, venim pentru pîine, dom' șef, se lamentase un muncitor bătrîn căruia îi pusese în vedere că nu-l mai poate scrimi dacă nu-i aduce adeverință că are normă la cooperativa din satul lui. Era tîrziu, era aproape noapte, zilele se scurtau, era vremea culesului, scriau ziarele, și ei abia acum coborau din tren. Nu mai avea cu cine discuta aceste lucruri, Sofia de mult nu-l mai înțelegea, doar în Cerasela mai spera, ce mult suferise el și apoi și ea pentru numele ăsta stupid, străin, o modă stupidă, el ar fi vrut să-i spună Maria, să-i dea numele maică-sii, dar pe atunci numele ăsta neaoș suna ca o injurie, nimeni nu mai voia să-și mai numească așa copilul, și și-i botezau cu nume de eroi de filme, din sport, apoi urmase o perioadă aproape ostentativă de revenire la rădăcini, la fond, fusese un val de «răzvani» și «bogdani», de «ruxandre» și «raluci», apoi lucrurile se liniștiseră, numele se diversificară din nou, cuprinseră întreaga polifonie nu de mult abandonată, și Ion și Maria intrară din nou în drepturile lor strămoșești. Era un fenomen cam bizar, dar simptomatic totuși și Patrichi se străduia să decodifice ciudatele împrejurări care-l determinau. „Este un aspect marginal", îl liniștise un lingvist cînd se nimerise să stea de vorbă în pauza unei festivități unde erau decorați de-a valma muncitori și savanți, ingineri și artiști merituoși, dar pe Patrichi indiferența omului de știință l-a surprins, el observase acel lucru în anii grei, în verile toride, cînd căuta înfrigurat numele Ceraselei Patrichi pe interminabilele liste de candidați la facultate, pînă cînd fata exasperată se dusese la zootehnie fără să-l mai întrebe, și el fusese la început deznădăiduit dar ea optase pentru o profesie ce o îndepărtase de el ducînd-o în munți, dar sufletește apropiind-o, pentru că Patrichi avusese întotdeauna nostalgia generațiilor lui nesfîrșite de țărani din care se trăgea. Se simțea ca o verigă ruptă, iar acum opțiunea Ceraselei i se părea o reînnodare și un blestem. Se ducea pentru prima dată să-i vadă utopia agromontanoturistică, eu voi fi primul ei agroturist, se gîndi, dar dorea să-l vadă și pe hăbăucul ăla care o determinase să refuze posturi din jurul Bucureștiului, unele mai apropiate de centru decît uzina lui. El nu putea trăi fără să-și explice totul și considera că numai dragostea pentru un om o ține pe Cerasela pe creasta muntelui, nici măcar nu-și putea imagina că în ce făcea ea era și un dram, dacă nu un munte de pasiune, deși ar fi putut să priceapă dacă ar fi înțeles cît de mult îi seamănă, numai că oamenii sesizează cel mai ușor propriile trăsături la alții și tocmai de aceea le resping, dar el cel puțin făcea efortul să înțeleagă, în timp ce poziția Sofiei era cel puțin deplasată. Nici nu știa bine dacă în manifestarea ei era mai multă îngrijorare pentru copil sau mai multă durere pentru orgoliul înfrînt în fața partenerelor de bridge, unde, spre a brava, spunea despre fiică-sa că s-a făcut văcăriță, chemată fiind de glasul milenar al singelui ei de cioban. Celelalte o tachinau, lăudîndu-se cu succesele fiilor și nepoților dacă nu oxfordiști, măcar intrați în comerțul exterior, în timp ce fata ei era pe undeva prin Zarand, nici nu știa, nu voia să știe pe unde vine, pe undeva prin Apuseni, nu voise să meargă în sălbăticia aia, dar îi ordonase lui Patrichi să meargă să o aducă imediat acasă, indiferent ce s-ar întîmpla, și el acceptase prea ușor, îi promisese prea repede, ceea ce o făcuse suspicioasă „am să merg și eu, tu n-ai s-o convingi, ai să-i spui să rămînă ca să mă distrugă pe mine", în timp ce el îi vorbea cu tandrețe ca unui copil bolnav ce era, întrebîndu-se dacă nu-i mai bine să o ducă totuși la un psihiatru...

Cristian Patrichi nu-i relatase nimic din toată discuția aceasta penibilă cînd ajunsese la Cerasela, o găsise proaspătă, fericită că-l vede, plină de proiecte, deși o ușoară umbră tot crezu că deslușește cînd află că doctorul Purican se află la un simpozion în Vatra Dornei, ar fi trebuit să meargă și ea, dar începuse un curs cu copii mai răsăriți ai munteniior și nu-i învăța ceea ce părinții lor știau din moși, ci încerca să le țină treză dragostea pentru munte să-i înduplece să nu-l mai părăsească. „Sînt fericită că am ajuns aici", și într-un acces de sinceritate îi istorisi reacția inspectorului de la cadre cînd solicitase postul. „E un motiv sentimental, ar fi spus ea ca argument, îl iubesc pe doctorul Purican." „Dar este căsătorit", ar fi ripostat perplex omul. Și povestindu-i despre perplexitatea aceluia, rizînd de ea chiar și acum în hohote, Patrichi înțelese că ride și de perplexitatea lui în cazul că s-ar manifesta, și a ales această cale indirectă de a-l pune la curent. Patrichi nu reacționă, avură doar un schimb intens de priviri ce aduceau în ele tot ce s-ar fi putut explica în zeci de pagini de scrisori justificative, în zeci de ore de lamentații... „Dar e imoral, ar fi spus omul acela, vă repet, e căsătorit." „Încă, pusese Cerasela lucrurile atunci la punct, și reluînd fraza și hotărîrea pe care o pusese în ea, făcea același lucru și în fața tatălui său, dar este însurat cu o femeie pe care nu o iubește și nici ea pe el, și asta este cu adevărat imoral."

Cristian nu înțelegea nici el exact meandrele gîndirii Ceraselei, renunțase chiar s-o facă, se lăsase furat de sălbăticia locurilor, n-o mai întrebase nimic, fata îl cărase în munți, „Aici, îi spusese, oprîndu-se pe o coastă, e un cimitir antic, am săpat cu nebunul de Purican și am găsit, închipuiește-ți, grîu carbonizat, pietre fasonate și un fel de cenușă, ei bine Purican, care este un fel de filozof ratat, ai să-l cunoști, spunea în timp ce-mi arăta cenușa aia că acum vreo două mii de ani fusese un om care avea probabil copii, iubea, lupta, vorbea cum vorbim noi, și nu avea poate nici el sentimentul morții cum nu-l avem nici noi." Nu-i așa că e caraghios, îl chestiona, privindu-l cu aerul strengăresc cu care îl chema în camera ei să-i arate o năzdrăvănie, o femeie peșteasau un minotaur asamblate din două jucării sacrificate în acest scop. Pe atunci Patrichi era uimit de puterea ei de invenție, dar și puțin îngrijorat de firea ei tot mai închisă față de ceilalți și mai ales față de Sofia care devenea tot mai geloasă, „complexul lui Oedip, dragă", încerca el s-o liniștească, dar fata lor trăia în pură ficțiune. Și ei s-au străduit să-i scoată sticleții din cap, ciudatul melanj de vis și realitate, și nu se poate spune că nu au reușit pînă la un punct, îndemnînd-o spre sport, spre științele exacte. Înțelesese tîrziu drama copilului său, într-o vreme cînd ajunsese să se psihanalizeze el însuși și să constate că și el fusese înclinat spre reverie, dar se cenzurase, își reprimase slăbiciunea aceasta pe care o considera tipic feminină pînă cînd a devenit bărbatul exact și rigid, tehnocratul eficient...

Acum însă, ascultîndu-și unica fiică ce-i vorbea despre moarte și istorie în fața unei gropi cu cenușă, simți că totul este miraculos pe lumea asta, căci nu erau numai munții și pustietatea lor catartică, ci și revelația continuității existenței lui în această tinără fată cu părul tuns scurt, ce semăna atît de bine și cu Sofia, dar și cu Maria, mama lui, și în același timp cu nici una din ele, pentru că pe nici una n-o văzuse în blugi, iar pe Sofia aproape că nu și-o putea închipui nefardată. Aceasta a și fost deosebirea esențială dintre ele, meditâ, nevoia de autenticitate a Ceraselei, în opoziție cu tentația Sofiei spre fals, spre mască... dar oare nu aceasta a fost și opoziția dintre mine și ea... Închise ochii și se lăsă pe spate. „Sînt obosit, spuse, am obosit și nu înțeleg pentru ce..."

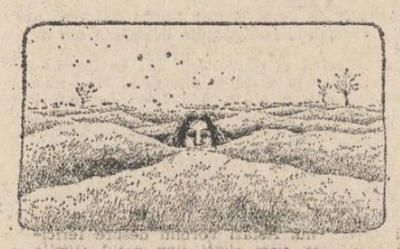

Ilustrații de Nicolae Macanu

Florin Costinescu

Dacă

Dacă ai fi himeră te-aș prinde
odată și-odată,
ah, buzele tale aburinde
luna abia scăpătată,

Dacă ai fi fără trup, lunecoasă
prin propriu-mi gînd
te-aș prinde, vilvătaie geroasă
dintr-o alergătură, curînd,

Dar tu, neantul sfîndu-l
exiști, poți să-nvii și să mori,
lovind steaua cu gîndul
cerni văzduhul prin pori,

O pulbere-albastră, subțire,
te-nvăluie din tălpi pînă-n cap,
cînd ești mai aproape
te pierd și te scap,

Dacă ai fi nălucă te-aș prinde
atunci sau acum,
dimineața absența ți-o vinde
pe trei monede de fum...

Citeodată

Citeodată îi spun clipei : întoarce-te
citeodată, alungînd-o : te du,
citeodată clipa e o umbră
citeodată clipa ești tu,

Cine revine, nu aflu,
cine pleacă, nu știu,
întrebîndu-mă
se face în lume tîrziu,

Cineva tot se întoarce,
cineva pleacă mereu,
citeodată clipa ești tu,
citeodată clipa sînt eu,

Te-ntreb temător despre mine
despre tine, uimită, mă-ntrebi,
timpul, iubito, ne poartă
în coarne răcoroase de cerbi...

Aer tulbure

Nimănui nu spune o vorbă despre acea
întîmplare
petrecută între lumină și întuneric
pe cînd noi doi ascunși dincolo de ele,
într-o taină,
privîndu-le, văzurăm ceea ce ochiului
rar se arată :
era tocmai momentul ruperii sau al
desprinderii
și-n loc de lumină și întuneric
am văzut două chipuri
traversate de lacrimă
întoarse unul spre celălalt,
care era al întunericului ?
care era al luminii ?
Ascunși într-o taină noi nu puteam
altă taină pătrunde,
fără glas am privit ceea ce rar
ochiului se arată
pînă cînd aerul a devenit tulbure
tot mai tulbure
pînă cînd noi înșine
lumină, tot mai lumină
întuneric, tot mai întuneric...

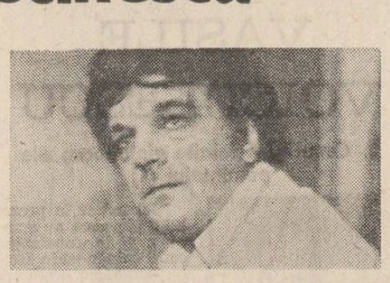

Albastrul înaltelor sfere

Nu pot schimba o linie
din desenul pe care ți l-a făcut natura,
nu știu spre ce a privit,
cînd ți-a rotunjit ochii și gura.

Poate la stele, poate la bobul de strugure
poate la floarea de văzduh însetată,
cineva stă să plîngă, altcineva să se bucure
privindu-te adevărată și neadevărată,

Mîna mea dreaptă — cele cinci degete,
se recunoaște, în aer, fără putere,
dacă un punct ar adăuga
s-ar risipi albastrul înaltelor sfere,

În lipsa mea culegînd frunze
rămînă doar ziua, iubito, să-ți umble
cu creionul ei abia bănuit
peste fruntea visînd, pe la dulcile timple...

Întîmpinarea primăverii

Tulburătoare este răzvrătirea apelor
cînd prin văzduh fluieră primăvara
ca un rapsod descălecător
în zodia Verdelui Împărat.
Totul este în atingere secretă
cu fericirea — și ea apă de munte
venind de sub o stîncă
uitată de vreme
într-un munte melodios al memoriei,
ascultați cîntecul acestei răzvrătiri
din care se nasc păsări cu aripi de apă,
ascultați vocea de cristal
atingînd steaua cea mai de sus,
o, numai astfel
primăvara și pe voi vă cuprinde,
vă va ridica de subsuoară
să vedeți nașterea dureroasă
a verdelui
pe cîmpiile scufundate în abur...

Punct fix

Ochiul acela pe jumătate închis
simulînd somnul în plină zi,
privirea aceea vicleană
părînd că ricoșează
pierzîndu-se în inele de gheață,
ochiul acela privindu-mă
absorbindu-mă fără să știu
mie redîndu-mă ce n-am putut fi
cu trufie și insolență...

A trăi, sub un punct fix
și a aștepta iertarea
ultimei celule

traian t. coșovei

Un țărm prea îndepărtat

Ce-și amintește despre zei
urma trupului tău pe-un cearșaf de hotel plutitor ?
Ce număr cîștigă acum din roșul sîngelui tău ?
Ce cred despre noi luminile orașului,
țipătul pescărușului,
urma de spumă a valului,
pata de ulei a înotătorului ?

E timpul să tragi o linie sub orașul acesta :
vitrine artritice, străzi în atele de neon ezitant —
zei care au venit prea tîrziu
preschimbînd totul în cuvinte, iluzii, amenințări.
„S-a întîmplat ceva — care nu e bine nici rău,
ceva ce nu are nume —
îi vor da un nume mai tîrziu zeii"
Nume de străzi, de cartiere, de uși, —
nume de porțelanuri vechi cărora le crește barba peste
noapte.
Picioare în ușă, idoli în lăzi de gunoi
ochi de pisică fosforizînd ceasuri de noapte tîrzii.

Ce-și amintește despre zei bandajul de ghips
în care păstrezi doar această noapte de hotel plutitor ?
Șocul electric al obiectelor sălbăticite ;
perseverența cu care memoria
își spală morții ca pe niște labe moi de pisică —
(„și în mine există ceva
care cunoaște plăcerea și singerează...")
Ce-și amintește despre zei urna acestor clipe în care plonjezi
ca un înotător în amintirea apei ?
Nume de străzi, de cartiere, de uși —
rufe în balcoane — virgule albe corectate de vînt.
Undeva, o secure descreierînd copacii ;
muzicuța orbului fredonîndu-ți părul pînă la ultima șuviță, —
viața ta scrisă pe un singur bob de orez.

Peron

Peron decupat din atita întuneric
cît să justifice muzicuța autorizată a orbului —
sentimentul
că ți-ai pierdut o jumătate din viață
vinînd vrăjitoare pe-o pagină iscălită de ruguri aprinse,
închizînd duhuri
în dulăpiorul de medicamente din baie,
tăind lacrimi în ocna de sare din ochii iluziei.

Vina de a te fi însurubat într-o singură existență
ca într-un scaun de bar —
cu îngerul aprinzîndu-se deasupra ca un bec de lanternă,
cu muzica intrînd pe ferestre ca o turbină dentară.

Peron de provincie care îți ține loc de pernă
atît cît să-ți justifice încă o dată
sîngele acesta hărțuit de avocații plăcerii :
„C'est une trahison de pactiser avec le siècle"

În rest — verdele ierbii care trece pe lîngă tine
ca visul celui ce doarme răsturnat la umbra copacului.
Tunelul care îți ține loc de pahar și cubul de gheață
al trenului de seară

fluturîndu-ți batiste dulci pe cerul gurii.
Brățara și surîsul cu treizeci de rubine
al celui mai precis orgoliu din lume.

Chinurile frumuseții
care-și trăiește acum, departe de tine, clipa ei prielnică.

Incognito

Încerc pofta de foc a marilor temple, încerc
să deschid pleoapa speranței cu o cheie de fier înroșit —
să presimt într-un singur cuvînt
muzica dinților tăi desfigurînd un măr.
În timp ce mă spăl pe dinți de poemul citit aseară.
În timp ce foarfecele tale moșesc panglici,
taie buricul marilor serbări ale vinului.

Apăs cu degetul pe clapa de fum a coșului de fabrică
pînă cînd din cărămida lui
începe să singereze un urlet.
String cu garoul ferestrei globulele roșii ale luminilor
aeroportului.
Lipesc ploaia pe plicuri și ți-o trimit spre țările calde.
Visez deja la țărmuri postume,
la energia emoțională a valurilor.
În timp ce poezia inaugurează abatoare numai pentru
plăcerea ta.

În timp ce o nevăzută sîrmă ghimpată te apără de
dragostea mea.

În timp ce focul tău alfabetizează bibliotecile —
string în pumni
ghemul de sînge și nervi al unui poem nescris,
încerc să mă strecor neobservat printre
toate acestea.

Lido

Între mătăsuri care ți-ar lua viața cu un foșnet
și plantații de-oglinzi pe care asudă sclavii plăcerii —
între pulpe de porc și mănuși din ace de gheață —
între petarda unei priviri și strălucirea petrolului
fericindu-i pe toți
închiriezi și tu puțină nebunie cu ora
mărunt traficant de stupefacții
scăpătat ca prin urechile acului
respirînd fardul perdelei, ieftinindu-te în pace,
gata să pui tuturor prișnița unui poem
pe genunchiul disperării de-a fi.

Sub umbreluțe de tuci realitatea-i o zebră, un babuin,
un tapir —
un perete de sticlă prin care buzele tale sorb neonul
țărilor calde, —
un sanatoriu de pluș pentru nervii de toamnă.

Între bazinul cu valuri care împinge la țărm
bancul hîrtiilor moarte și firma electrică
aprinzînd imaginația fetelor din cartier, —
numai din cînd în cînd prin spărtura vitrinei :
strada pustie, boschete încătărămate —
stropitoare, salopete, ambulanțe, desperados, hingheri.

Cenușărese trecute de miezul nopții.
Viața în mărime naturală.

plastică

Fantastica poetică a realului

Florin Ciubotaru are rara calitate de a percepe elementele realului pînă dincolo de limita lor fizică, optică. Lumea este un conglomerat de microuniversuri, pare a ne lămuri artistul, a căror entitate o redescoperim mereu altfel articulată, indefinită, aproximată grație variabilelor formale (dacă de formă poate fi vorba în sfera existenței imateriale) care ordonează un cîmp al unei meta-realități posibile. În mod paradoxal, pictura lui Florin Ciubotaru, în accepțiunea ei prezentă, răspicat figurativă, e mai ușor de receptat decît de comentat. Ea se susține cu propriile argumente estetice și raționale. Deconcertantă pentru disponibilitatea analitică a privitorului rămîne doar însinuarea în cadrul pictat a unor prezențe, a unor **martori** ; structuri cu o morfologie amoebiană, dinamice, dominatoare (nu și agresive), aidoma larilor din mitologiile domestice tahitiene. Și, de ce nu am accepta o asemenea impresionare a universului înconjurător cu duhuri ale ființelor și lucrurilor, detectabile optic prin capacitatea artistului creator de a le conferi o identitate ? Pătrunderea în zona inefabilului, vizualizarea impalpabilului a marcat evoluția artelor, într-o anumită direcție, cu experiențe stilistice și estetice relevante. În viziunea ce ne-o propune azi Ciubotaru nu-i altceva decît transferul în planul ficțiunii artistice a unor dezvăluiri pe care științele contemporane le-au impus cunoașterii umane. Aureolele magneto-fotonice ale planetelor ori haloul bioenergetic al formelor vii, ca să dăm numai un exemplu, sînt certitudinile care au sporit într-un fel dimensiunile misterului existenței noastre în univers. Artistul nu face decît să se situeze în postura martorului, el însuși implicat în orizontul în mișcare al acestei atotcuprinzătoare simbioze dintre aspectele fizice și metafizice ale materiei. În acest sens, observația lui Andrei Pleșu din pertinenta prefață a catalogului expoziției de la „Simeza", concentrează expresiv sensul căutărilor actuale ale artistului : „Tot ce există **co-există** într-un spațiu al misterului... Spațiul real nu e decît rețeaua energetică, iradierea, cîmpul acestei universale daimonii... La Ciubotaru, misterul nu acționează, nu participă, nu terorizează : el este pur și simplu, cu autoritatea unei componente obiective a lumii".

S-ar părea că pictorul se lasă cu desăvîrșire absorbit de această delicată aventură a descifrării formelor înlăuntrul misterului. Reperul real, obiectiv rezumă **ordinea rațională** a universului. Naturi statice desfășurate cu o mare rigoare formală pe un fundal conceput în planuri mobile și „animate". Pictorul răstoarnă lecția clasică introducînd valori dominante în „jocuri secunde". Este modalitatea prin care artistul dă relief **matricei sensibile** a universului.

O încărcătură de forme impersonale ce învăluie, asistă, ocrotesc obiectele realului cumpănind, cu un efect plastic remarcabil, la granița dintre lumea reală și cea fantast-poematică. Pictorul sublimează în unele pînze prezența daimonului în transparența vibrație a drapajelor din fundal — semn infailibil al misterului tutelar. După cum, alteori, pictorul aglutinează simbolurile în construcții plastice de-sine-stătătoare, în care planurile realului și fantasticului se întrepătrund în mase difuze și metamorfozante de materie cromatică. Ca și cum însuși visul creatorului s-ar pătrunde de fecunda lumină a propriului său daimon.

O explorare artistică dificilă întreprinde Florin Ciubotaru la ceasul maturității sale creatoare. La capătul acestui drum spinos au încolțit însă, credibil, germenii unei fantastice poetici a realului. Teritoriu al densității de spirit pentru care Florin Ciubotaru se dovedește a fi un tenace și rafinat cercetător.

Corneliu Antim

muzică

«Primăvara culturală bucureșteană»

Desprindem, din bogatul program al **Primăverii culturale bucureștene**, în mod obligatoriu numai cîteva pagini ; acestea sînt însă astfel alese încît să reflecteze, în primul rînd, **diversitatea** de manifestări găzduite pe cele mai diferite scene de concert sau de spectacol ale Capitalei, în al doilea rînd, **calitatea acestora.** Vom începe astfel prin a insista asupra concertului susținut de Corul „Prietenii muzicii" din Baia Mare, dirijat de **Ion Săcăleanu**, concert cuprinzînd și numeroase momente de poezie, găzduit de incinta (relativ neîncăpătoare pentru manifestări de acest gen) a Muzeului Literaturii Române. Mi se pare clar faptul că, în privința calității, corala băimăreană este oricînd comparabilă valoric cu o formație profesionistă de valoare ; faptul este cu atît mai demn de relevat dacă ne gîndim că marea majoritate a componenților acestei merituoase formații este alcătuită din muncitori. Este aici, cred, un tipic exemplu de dăruire pentru artă : ceea ce îi adună pe toți acești neprofesioniști sub bagheta experimentată a lui Ion Săcăleanu este plăcerea de a face muzică, de a participa nemijlocit la **actul creator** al interpretării muzicale. Iată un argument hotărîtor în favoarea celor afirmate : concertul din București a fost susținut imediat după reîntoarcerea de la a 18-a ediție a Concursului internațional „Gh. Dimitrov" — Varna, concurs destinat formațiilor corale, unde corul „Prietenii muzicii" din Baia Mare a cîștigat Marele premiu (și medalia de aur) și Premiul Uniunii Compozitorilor din țara vecină, acordat pentru cea mai bună interpretare a unei lucrări bulgare de către o formație străină. (Pentru că am abordat capitolul „premii internaționale", să menționăm o altă reușită recentă : la Concursul internațional de contrabas de la Markneukirchen — R.D.G., Ovidiu Bădilă, student în anul IV la Conservatorul „C. Porumbescu", clasa conf. Ion Cheptea, a fost distins cu premiul I ; de menționat este aici distanța, ca punctaj, la care s-a situat concurentul român față de următorul „clasat" și faptul că, la ediția precedentă, Ovidiu Bădilă cucerise locul al III-lea ; faptul este simptomatic pentru o ascensiune profesională clară, continuă).

După Muzeul Literaturii Române, ne vom opri pe scena Operei bucureștene, care a găzduit un **Spectacol extraordinar de balet** susținut de elevii Liceului de artă „G. Enescu", secția coregrafie. Spectacolul a avut diversitate și culoare, alăturînd deopotrivă evoluții individuale și dansuri de ansamblu de a căror dificultate ne putem face o idee dacă amintim că elevii-balerini au susținut, aproape integral, dificilul act secund din **Lacul lebedelor.** Iată așadar, din nou latențe transformate în rezultate clare.

În studioul T8 al Radiodifuziunii, cvintetul de suflători „Concordia" (despre care am scris frecvent), alcătuit din Nicolae Maxim, Eugen Glăvan, Nicolae Dănilă, Valeriu Bărbuceanu și Miltiade Nenoiu, a susținut un concert, sub titlul „Muzica — limbaj al înțelegerii și păcii", avînd în subsidiar un caracter aniversar : formația a împlinit cinci ani de fructuoasă activitate. Întrucît primul concert a avut un deosebit succes de public, programul a fost repetat astfel încît manifestarea despre care scriu s-a integrat în calendarul săptămînii muzicale bucureștene. Prima parte a cuprins lucrări de Oistein Sommerfeldt (Norvegia), Jacques Ibert (Franța), Igor Strawinsky (S.U.A.), Serghei Prokofiev (U.R.S.S.), Paul Patterson (Anglia) și Jiri Pauer (Cehoslovacia). Sînt lucrări care au mai fost, multe, interpretate public de formație, grupate aici interesant după criteriul valorii recunoscute și al unei anumite „clasicități". Partea a doua a prezentat patru prime audiții mondiale absolute semnate de Friedrich Ruppert (R.F.G.), Kaz Kumrunrotscha (Thailanda), Uros Rojko (Jugoslavia) și Aurel Stroe (România).

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE“ ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. Omul și celelalte viețuitoare ale pămîntului (1)

Portret de Maria Pillat

Nici măcar în proza lui Sadoveanu nu apare atît de constantă, constituindu-se în factor ontologic originar, intima interferență existențială dintre om și celelalte viețuitoare ale pămîntului precum la Voiculescu. Potrivit cu viziunea sa **pre-mitic integratoare,** prozatorul manifestă o cu totul ieșită din comun preocupare în această direcție. În fapt, problema se circumscrie amplei și obsesivei interogații ce străbate aproape în întregime eposul narativ voiculescian cu privire la condiția actuală a tezaurului spiritual milenar conservat de gîndirea magică. Desfășurînd, cu o extraordinară subtilitate de povestitor, un adevărat examen psihanalitic, scriitorul pune în discuție fenomenul cu scopul de a da răspuns implicit la întrebarea vizînd ponderea subconștientului mitic-arhetipal în marile acte decizionale ale omului modern aflat în împrejurările de viață privilegiate, declanșate de eul său profund. Într-o asemenea direcție, Voiculescu tinde la captarea originarului nu la modul livresc-experimental, adică în virtutea unei paradigme magic-filosofice al cărei nucleu teoretic se impune atenției prin (sub)explicitarea lui insolită, precum, de pildă, în cazul lui Eminescu ori al lui Eliade ; mai aproapiat de Sadoveanu și de Agârbiceanu, autorul povestirii **Ultimul Berevoi,** „colectează“ acele întîmplări de viață trăite, văzute sau auzite de semenii săi care, prin chiar conținutul lor nemijlocit, arată pe viu, adică de la sursă, cum anume se petrec lucrurile.

Încercînd a sistematiza examenul critic, se cuvine să arătăm că introducerea în temă revine povestirilor în care latențele magice își dezvăluie prezența odată cu relevarea înaintea numitei interferențe intime dintre existența umană și existența celorlalte viețuitoare ale pămîntului. Deosebirea, în acest punct, dintre eposul sadovenian și cel voiculescian este, totuși, frapantă. În timp ce la creatorul nuvelei **Ochi de urs** fenomenul în cauză este expresia unui mod de retrăire mitic-poetică a magicului, la Voiculescu ne întîmpină însăși imaginea **acum trăită** a acestei realități ; prin urmare, o imagine de nimic „alterată“, nici măcar de memoria mitică a colectivității umane. Ideea este că adevărul antropologic încorporat în practicile magice vizînd raportul dintre om și celelalte viețuitoare nu poate fi contestat atît timp cît întîmplări de viață prin definiție refractare intruziunii imaginarului se constituie în argumente peremptorii. Un astfel de argument, tulburător prin concretețea lui epicofantastică, oferă întîmplarea ce dă conținut povestirii **În mijlocul lupilor.**

Precum în atîtea altele din prozele lui Voiculescu, totul pornește de la disputa iscată în jurul unei anume teme ce acaparează mai mult sau mai puțin întîmplător conversația interlocutorilor. În cazul de față, este vorba de o plăcută și pasionantă tacla despre vînătoare. În discuție revine presupusa dispariție a practicilor magice de altădată. „Și gîndurile noastre, înfiorate, — notează povestitorul, contemplînd împreună cu ceilalți convivi albumul cu „minunate scene de vînătoare primitivă“ — se întorceau înapoi pe pârțile deschise de oamenii paleoliticului, la coarnele cu oase de urși și lei proboditte de magii clanului în incantații și vrăji“. Iată însă că, în chip cu totul neașteptat, cineva își amintește de o întîmplare trăită de el însuși, în măsură să arate fără putință de tăgadă că ceea ce a înmagazinat memoria mitică mai poartă încă sigiliul adevărului verificabil în practică. Fiind de meserie judecător, cel care intervine în discuție „ceru îngăduința să ne spuie o întîmplare de-a lui, căreia de-abia acum îi găsește rostul și îi înțelege legăturile“. În punctul ei de plecare, întîmplarea se referă la un banal caz de braconaj, caz care, însă, se circumscrie de la sine temei magice a povestirii :

„Într-o zi am achitat un țăran învinuit că vînase fără permis de vînătoare, în sezon oprit, și, pe deasupra, vînat interzis : o căprioară. Jandarmul îl prinsese tocmai cînd o jupuia.

Omul se apăra că n-o ucisese cu arma, nici n-o prinsese în cursă. Ci o scosese din gura unor lupi care o încolțiseră. În adevăr, la cercetare nu s-au găsit găuri de gloanțe, ci numai urmele colților adînc înfipți în gîtul prăzii și alte mușcături ale fiarelor.

Dar satul s-a arătat foarte nemulțumit de judecata mea. Cîțiva, pe care mi-i apropiasem, au îndrăznit să mi-o spuie. Omul mă înșelase. El vînase și trebuia pedepsit. Că nu s-au găsit urmele gloanțelor, nu era nici o dovadă.

— Cum așa ? i-am întrebat. Ați văzut doar toți grumazul căprioarei sfîrtecat de colții lupilor.

— Da, dar lupii au lucrat pe socoteala lui. El i-a pus.

— Cum să-i puie ? mă mirai. Ce, lupii au ajuns pe la noi ciini de vînătoare ?

— Așa e, cum spuneți dumneavoastră, întări-ră ei. Fiarele stau în slujba lui, năimite. Aleargă și ucid vînatul din poruncă. Ba încă i-l aduc și la picioare. Altminteri, cum l-ar putea el scoate din gura haitei, dacă nu cu bunăvoia. Că altfel l-ar face fîșii și pe el“.

Împrejurarea că personajul povestitor este magistrat își are deci tîlcul ei : cazul va trebui anchetat ; ceea ce, normal, se și întîmplă. Artistic, opțiunea pentru o asemenea formulă narativă se dovedește de mare eficiență. Viziunea analitică se instalează în drepturile ei depline încă de la început. Întîi, este înregistrată opinia colectivității umane din care imprecinatul face parte ; opinie sintetizată într-o singură frază : „I se spunea Luparul și era privit ca o urîciune a lumii“. Faptul este lesne de înțeles judecind după „dosarul“ ce i se întocmește Luparului pe loc, atît sub raportul modului de viață („Trăia ca un paria, afară din sat, pe coclauri, într-un fel de jumătate bojdeucă, jumătate peșteră, scobită într-un mal argilos și sterp. N-avea nevastă, n-avea copii... nimic. Era singur ca un sihastru. Lumea spunea că în preajma lui nu suferă să viețuiască nici un dobitoc domestic, din cele ce se găsesc în gospodăriile oamenilor. Vitele și-ar fi luat lumea în cap, spăimîntate la vederea lui, și ciinii ar fugi de el urlînd“), cît și ca înfățișare („Era un bătrîn verde, uscat, înalt și ciolănos, posomorit dar cu o privire arzătoare, părul des căzut pe frunte și mîinile lățite cu degetele răschirate ca niște labe. Chipul măsliniu și prelung, spînatec, abia țărmuit pe sub fălci de o zgardă de barbă rară și țepoasă, avea ceva tainic, trist și totodată vehement în el“).

Surpriza este de a constata că, portretistic, Luparul reeditează întocmai figura **omului de început,** din paleolitic. Și dacă cei din jur îl resping, atribuindu-i o identitate anormală — ca rezultat al înfățișării sale și al modului său de existență — faptul trebuie înțeles ca o recidivă singularizată a originarului. Dispunînd de un asemenea portret, elocvent prin pregnanța particularităților ce-l definesc, precum orice veritabil antropolog, povestitorul își poate continua investigația în perfectă cunoștință de cauză. Cazul Luparului, așadar, relevă într-o măsură îndeajuns de concludentă însăși ipostaza genezică a fenomenului magic. În aceste condiții, precizarea ce urmează e doar în aparență bizară: „S-a apărat că nu-i adevărată hula lumii, că nu știe și nu poate nimic mai deosebit decît ceilalți oameni. Decît că se pricepe să vorbească și să se înțeleagă cu lupii în limba lor.“

În continuare, ancheta la care este supus Luparul nu face decît să marcheze pas cu pas marea poveste de conținut genezico-fantastic la a cărei reconstituire se tinde cu superbă lipsă de inhibiție.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Un poet al marilor deschideri lirice : Vasile Nicolescu

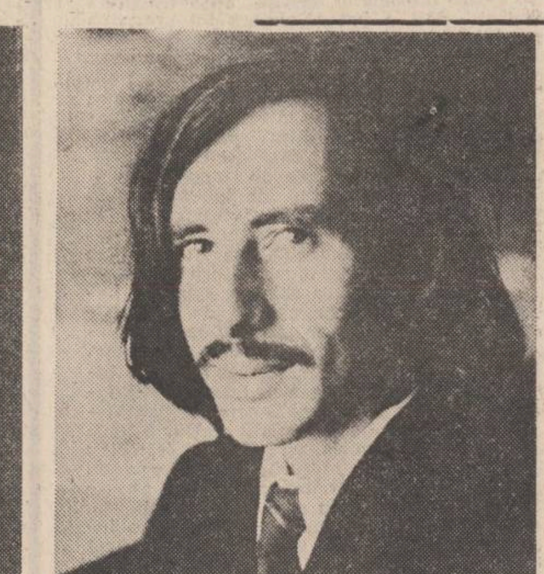
Dumitru M. Ion „pozind“ pentru volumul Vînătorile

Scepticismul criticii : Mihai Ungheanu și Laurențiu Ulici la un colocviu de literatură

NUMELE POETULUI

Vasile Mihalache

Moldavul Vasile Mihalache (născut în Puești, județul Vaslui la 16-II-1953) absolvent al Facultății de construcții din Iași, premiat pentru poezie la varii festivaluri și concursuri literare, ne-a adus de-a-lungul anilor nenumărate culegeri de poeme din care i-am reținut trei ca fiind reprezentative : **Hiperiana,** manuscris mai din „tinerețe“ urmărind programatic o dislocare a poeticului, a rostirii cu sens grav, serios și „semnificativ“, materializată într-o scriitură aleatorie, un fel de vorbire în dodii foarte la modă într-o vreme la noi (reflex al unui suprarealism „urechist“), iluminată de unele imagini surprinzător de frumoase : „Sufletul ca o carieră de aur / între atîtea segmente / capcane ale geometriei lirice / și așa se vede : / catapultează globii oculari / și lasă-i să cadă cu meduza / nebuniei tale // în gropile cu apă ale cerului : / însămînțată e veșnicia / vremelnică / freacă în neștire aerul de cărbune / roata de carne rostogolită prin / mărăcinii azurului / sar așchii / se înfig în obraji în arcade / sudoarea arde ca un acid / fruntea de metal nobil“. **(Geometrie lirică),** „să treci bariera de cretă a / nopții și ploaia să cadă deodată / ca o pajiște albă, / murmurînd jurăminte fragile / și numai tîrziu să auzi / cuvintele căzîndu-ți la picioare // reflux mineral / în care plîngea ochiul de ceară / al clipei și teama de a privi / în interiorul muzicii, îmi amintesc“ **(Îmi amintesc) ; Luarea în posesiune a singurătății,** volum mai expurgat de teribilisme formale urmărind și o oarecare lapidaritate expresivă traducînd „muțenia interioară“ și sentimentul inautenticității : „Ea trebuia să fie cum / Măceluri sfinte de eretici / Dansa pe podiumul de fum / Îmbrățișată de venetici // ...Aproape trebuia să piară / Strînsă în cercuri, devenise / Oracolul cu bot de fiară / Un gol cutreierat de vise / / Ci noi visleam decapitați / / De sentimente în erzat.“ **(Spleen).** „Dar cum să vezi — îngheață plînsul ! / Distinșii cavaleri de fum / Petrecu-și zilele cu-aprinsul / Vînatul clopot de-l bătum / / Dar ce să vezi-ochiul îngheață ! / zăpezi îndrumă trandafiri / Distinșii cavaleri de ceață / Se mistuie ca amintiri / / Atît rămîne și destul / O catedrală de omăt / Restul e pace și cumul / Și nicăieri drum îndărăt“. **(Cum să vezi, ce să vezi),** și **Vorbe de Muritor,** de departe cel mai realizat manuscris vădind o conștientizare a actului poetic purificînd fluxul mental de mecanica vorbăriei incontinente, aspirînd la o rostire esențială și adesea originală: „În fundul genunii o singură clipă aduce raza / Mulțimi se apleacă, scutură monezi / Încălzite în palme, bură fosforescentă — / Cred că există întunericul desăvîrșit / Dar pe lumină se reazemă din toate părțile / Omidă păroasă pe oglinzile venețiene ale cunoașterii de sine / Trebuie să învăț a nu muri de moarte / Deși din ștreanguri de aer, lucrul inimii ține o viață / Și am o șansă : steaua mea chiar căzătoare“. **(Secvența 20).**

În evident progres de la un manuscris la altul, Vasile Mihalache a ajuns la o conștiință artistică deplină care, sperăm, îi va călăuzi talentul indiscutabil.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se inapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL „NUMELE POETULUI“. Vineri, 21 iunie a.c., orele 19.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul“, București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLVII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului“ condus de Cezar Ivănescu.

Fecunda deschidere

Urmare din pag. 1

vim la întreg acest răstimp, echivalent cu o viață de om tînăr. Literatura noastră — pentru că de ea îmi propun să mă ocup îndeosebi — s-a îmbogățit cu opere durabile, care au intrat în patrimoniul de aur al spiritualității românești dintotdeauna, aflîndu-și un binemeritat ecou și peste hotare. În acest răstimp au fost create și au văzut lumina tiparului opere fundamentale, studiate ca atare în școli și universități, editate și reeditate în tiraje de masă, însumînd mai multe sute de milioane de exemplare. În epoca aceea de început mai scria un Tudor Arghezi. Era epoca în care un Zaharia Stancu avea să mai dea la iveală cîteva dintre romanele sale, iar scriitori și eseiști de prestigiu, dintre care Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Al. Paleologu, Ștefan Augustin Doinaș au putut gusta din fructele minunate ale libertății individuale și de creație, glorificînd în pagini memorabile omenia și generozitatea acestui partid al dreptății. Să nu uităm că una dintre cele mai mari reviste pe care le-a avut vreodată cultura română, **„Luceafărul“** a putut tocmai în acei ani să publice opere precum **„Iona“** de Marin Sorescu, **„Leul Albastru“** de D.R. Popescu, să susțină o colecție de poezii ale debutanților și un cenaclu din faldurile căruia au ieșit vocații redutabile. Acolo, în paginile revistei care arbora cu splendoare Tricolorul pe copertă, și-au aflat găzduirea creații de excepție ale unor autori precum Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Fănuș Neagu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Marian Popa, Mihai Ungheanu, Teodor Balș, Teodor Mazilu — deveniți cu timpul, în felul lor, clasici ai noii noastre literaturi. Tot în acei primi ani, fosta „Gazetă literară“ avea să devină „România literară“, care și-a urmat fără echivoc drumul său. Într-un asemenea climat, care îngăduie și stimulează libertatea totală de expresie, au apărut opere precum : **„Princepele“** și **„Săptămîna nebunilor“,** de Eugen Barbu, **„Moromeții“** (vol. II), **„Viața ca o pradă“** și **„Delirul“** de Marin Preda, **„Îngerul a strigat“** de Fănuș Neagu, **„Necuvintele“,** **„Noduri și semne“,** și **„Respirări“** de Nichita Stănescu, **„Galeria cu viță sălbatică“** de Constantin Țoiu, **„Fiul secetei“** de Ion Lăncrănjan, **„Lumea în două zile“** de George Bălăiță, precum și romane, poezii, eseuri sau piese de teatru semnate de Aurel Baranga, D.R. Popescu, Paul Everac, Ion Brad, Vasile Nicolescu, Paul Anghel, Anton Dimitriu, Constantin Noica, Dan Zamfirescu și mulți alții. Firește, aceasta nu este și nici nu-și propune să fie o oglindă a întregii eflorescențe literare din ultimii 20 de ani. Pentru că dincolo de nume și titluri se profilează stampa glorioasă a unei creativități debordante. Iar spiritul vizionar al Congresului al IX-lea a fost perpetuat și amplificat de la o etapă la alta, de la un congres la altul. Profund angajat, dînd dovadă de un simț partinic care l-a călăuzit toată viața și îi marchează întreaga operă, regretatul Marin Preda scria în zilele de neuitat ale Congresului al X-lea al partidului, din vara anului 1969 : **„Prima impresie pe care o am ca invitat la Congresul Partidului este aceea a unei munci serioase, temeinice care-și găsește în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu o analiză aprofundată. Sentimentul este acela al participării unor largi categorii de oameni la soarta țării lor. Ca scriitor, pleci acasă din sala Congresului și mai încărcat de obligațiile pe care ți le-ai asumat în meseria ta“.**

Iar congresele care au urmat — XI, XII, XIII — au adîncit acest făgaș și au deschis noi orizonturi în fața creatorilor. Ca un adevărat **„stat-major“,** după expresia tovarășului Nicolae Ceaușescu, fiecare congres al partidului a analizat democratic și profund direcțiile principale de evoluție a civilizației românești. Iar pe tărîmul culturii, roadele acestei continue desprimăvărări se disting în toată măreția lor. Trecerea timpului a demonstrat-o cu prisosință : au rămas în tabla noastră de valori și în conștiința poporului numai scriitorii patrioți, numai operele care au servit la **Epopeea Națională.**

Modernitatea gîndirii economice eminesciene

Urmare din pag. a 3-a

Împotrivirea sau atitudinea „contradictorie“ a gazetarului față de transporturi trebuie judecate nu numai strict economic, ci într-un context mai larg. Consecvent cu opțiunile sale protecționiste, Eminescu nutrea, se pare teama ca nu cumva, odată dezvoltate transporturile, să se producă „scurgerea“ produselor noastre brute în străinătate și, totodată, „invazia“ produselor manufacturate pe piețele românești și pătrunderea capitalului străin în economie. Sînt rezerve prin prisma cărora trebuie receptată credem poziția lui Eminescu **și în problema răscumpărării căilor ferate,** abordată într-o suită de cinci articole din **Timpul** (v. M. Eminescu, **Economia națională,** Ed. Junimea, 1983, p. 146—188). Nu vom intra aici și acum în amănuntele „dosarului concesiei Strussberg“, ci vom sublinia cîteva elemente mai importante. „Încurcătura“ sau „afacerea“ aceasta a avut „la-nceput un aspect politic“, dar și „un șir de efecte morale“ (bunăoară : „un profund și acerb antagonism contra tot ce era străin“, „vederi mult mai laxe în privința onestității publice și private“, „introducerea politicei în afacerile curat economice“) care, deși „mai puțin aparente“, au avut un rol important în dezvoltarea economică ulterioară a țării. Poetul dezvăluie falsele temeiuri ce prezidau „concepțiunea juridică“ a proiectului de răscumpărare a căilor ferate (arătînd natura relațiilor dintre stat și societatea acționară), descifrează apoi „ideea financiară“, ilustrînd cu calcule uimitor de minuțioase efectele proiectului asupra evoluției ulterioare a economiei naționale (afacerea era în fapt un „dezastru financiar“).

Dacă Eminescu nu ne-a lăsat un tratat de economie politică, în schimb el a scris subtile și pertinente studii de politică economică. El a înțeles surprinzător de profund pentru vremea sa fenomenele economice și, chiar dacă nu s-a preocupat de definirea teoretică a unor categorii și legi economice, a formulat nu o dată judecăți realist-dialectice, cu valoare de adevăr de teze, prin urmare : și azi valabile și moderne.

DELAVRANCEA

Tatăl nostru Barbu Delavrancea sintetizează în el figura cea mai reprezentativă a geniului țăranului român altoit în cultura europeană, născută inițial în „Valea Dunării“ și dezvoltată la un înalt nivel în occidentul continentului nostru. Bucurîndu-se de o relativă liniște a ajuns azi în forma ei cea mai evoluată în secolul al XX-lea [1]).

Din mănunchiul de scrisori pe care le-a adunat cu pios respect Milly Milicescu [2]) te uimește dăruirea de iubire față de toți cărora el le scrie, prieteni, alții abia cunoscuți, tineri, culminînd cu soția și copiii, pe care pe toți îi învăluia în sufletul lui generos, și-i încălzește la flacăra arzătoare ce zace în inima lui. De aici reiese că asemenea mare putere de iubire creștinească îl domină și este caracteristică acestui om de geniu atît de complex. Din ea derivă toate multiplele sale însușiri pe care le-a desăvîrșit în scurta lui viață.

Într-adevăr, puterea de iubire creează Logosul lui excepțional, nemaiîntîlnit în lume de la Demostene și Cicerone, cu ascendentul lui excepțional ce-l impune asupra maselor populare la întruniri publice, pe care i-ar putea duce unde și la ce ar vroi. Tot din ea coboară înaltul patriotism atît de consacrat, pentru că își iubește glia părintească, venit din inima țării unde în Munții Vrancei se îmbină cele trei principate ale României. Îi apără pe țărani în toate împrejurările pentru că din ei derivă și-i iubește, ei sînt marea masă a țării, și în 1893 aruncă în public cuvintele „Crez în numărul mare ca într-o singură ființă, una și nedespărțită“. Din ea puterea de reîncarnare în scrieri a ființelor omenești, din cele mai neînsemnate pe care îi ridică la rangul de eroi în microcosmosul lor, pînă la adevărații mari eroi ai neamului nostru, la nivelul cărora are puterea de a se ridica și a ni-i înfățișa în înălțimea mărinimiei lor readuși la viață reală! El iubește cu sufletul larg deschis pe cei năpăstuiți de soartă, și de acolo îi vine puterea de a apăra de nedreptate pe un prieten de acuzații dezonorante. De a salva onoarea, deci ca și viața unui coleg de studii din epoca Parisului, și prin el a întregii lor generații. Din același motiv îi apără pe țăranii moșneni, noblețea adevărată a neamului, de parveniții ajunși, care prin falsificări le dizlocă din drepturile lor ancestrale. Sufletul lui larg deschis îi aduce și mila pentru decăzuții care cad în păcatul suprem, și din umanitate caută și le găsește, după caz, reale circumstanțe atenuante în cele trei cazuri care i-au ieșit în cale.

Tata, ieșit din natură, o iubește și cu ea și animalele, create de ea, pentru care arată un mare spirit protector de cîte ori se ivește ocazia ca să le apere. Defilează în fața mea cortegiul acelor ființe dragi, majoritatea salvate de dînsul și aduse nouă spre îngrijire ; ciini, pisici, cocoșelul japonez și gîscanul cu care mama, ca un toreador, se luptă. Habelca împodobită cu flori de cîmp de la șoseaua Kisselef, cînd se întorcea seara urmată de vițelul ei Sămbotin, rățuștele sălbatece pe care Tata le-a retrimes în sălbăticia lor pentru că nu se puteau adapta în mod normal la misterele marii noastre grădini. Și ca la toate defilările trece pe sus zburînd falnic, în amintirile mele, și „Lupul Vrăbiilor“, acum matur, fără „caș la gură“...

Tot atît de dragi îi sînt florile de cîmp, ale căror farmec ni-l destăinuia în poiana din fundul grădinii noastre, pe măsura împrejurării și a înfloririi și dezvoltării lor, explicîndu-ne și rostul lor în viață și pitorescul lor nume. Transmițîndu-ne și nouă iubirea lor am început să cultivăm flori de grădină pe care-i părea rău cînd le culegeam „voi nu înțelegeți că ele suferă cînd le rupeți“ ; poate avea dreptate... Încaltea, cînd bucuroase îi aduceam cîte o mimoză senzitivă, cu pufulețul ei vînăt, și vedea cum i se lasă frunzele și se chircesc la atingere, fața lui care se strîngea de milă, ne tăia plăcerea de-a ne mai juca cu ființe fără apărare.

În scrierile sale iubirea de natură reiese încontinuu. Pe Sultănica o vezi în fineața înflorită, părul Bălaiei miroase a sulcină. El însuși, copil, cu capul în poalele Bunichei, cu ochii la cer sub dudul din fundul grădinii, visează, și-și pierde gîndurile în natură. „Bunicul stă sub salcîmul în floare din care se lasă o ploaie de miresme“. A învățat de la marii lui dascăli, autorii anonimi ai poeziei populare, valoarea sobrietății, reunind într-un tot floarea care cade și miresma ei. Îmi sună încă în auz vocea lui emoționată, caldă și gravă citindu-ne noaptea la lumina luminării, în Curtea-de-Argeș, balada culeasă de G. Dem: „Ba, doamne — am văzut, / pe unde am trecut / un zid părăsit / și neisprăvit, / Cîinii cum îl văd / la el se răpăd / și latră-a pustiu / și urlă-a morțiu...“.

Artist din naștere, tata iubea armonia culorilor între ele, ca un pictor. Era atras de contrastul dintre negru îngemănat cu galben. Îi plăceau hainele lui „Homespurn“ [3]) încuscrite în cenușiu diferit, punctate discret cu roșu. Dar slăbiciunea lui era pentru albastru. În nuvelele lui apare „atît de albastra Mare de Marmara“, „albastrul cerului adînc“, în tinerețe și pînă-n toată viața admira albastrul ochilor mamei, și marea albastră la malul căreia, pe nisipul cald al plajelor, o privea ore întregi... Și mulțumirea lui era cînd ne ducea departe — pe motiv de pescuit — cu barca turcilor, între albastrul cerului și mării adînci, fără urmă de pămîntul de unde plecasem. Sau de Paște, singur pe vapor în armonia albastră, pînă ajungea la colonadele mult adoratului Partenon. Era sensibil în special în arta picturii căreia i se integra atît de bine în iubire. Tînăr era critic de artă. El însuși desena armonios din plăcerea de a desena, vorbind, discutînd, sau pierzîndu-se izolat în natură. Că bunul lui prieten adorat, marele pictor Nicolae Grigorescu, pentru care avea un adevărat cult, îl îndemna „Nenișorule ia-ți pensule și culori și vino cu mine pe plaiurile înalte, pune-te pe pictură și vei reuși“. Tata îi iubea cele 30 tablouri, ca pe niște copii, pe care cu drag le agăța pe pereți, cu respect, de cîte ori achiziționa cîte unul. Îmbinate cu operele altor pictori ne crease un mediu prielnic dezvoltării noastre artistice, pe lîngă pasiunea lui personală, Gioconda lui Leonardo, cu care nu mă putusem acorda niciodată, nici pînă azi. Copil o uram, dacă ură putea pătrunde în sufletul meu.

Aici privirea lui Delavrancea exprimă pe cea a gînditorului care a compus nuvela „Trubadurul“

Simțul estetic îl urmărește pe Delavrancea în toate formele viețuirii lui. Nu suportă suferința din bunătatea exacerbată a întregii ființe, dar totodată și pentru că rupe armonia divină a esteticii naturii în starea ei statică. Are dispreț pentru cei ce o înjosesc și nu suportă ceea ce este inestetic.

Estetica este lozinca lui.

Este obsedat de ea și urmărește păstrarea echilibrului a tot ce-l înconjoară. De aceea el personal nu coboară niciodată, nici în momentele grele, sub nici o formă, și nici în cele mai fericite. Soț și tată de familie a patru copii, duce o viață de familie sobră și regulată și nu se dezice decît în momentele impuse de profesiune sau de obligație către patrie, cu consecințele ei. Sobru în toate, niciodată nu l-am surprins venind acasă cu ochii sticlind de acel sfredel în privire a celor ce s-au apropiat de domeniul lui Bachus, cu toate că adesea venea la prînz după o oprire la „aperitivele de la Ciobanu“ [4]) unde-și dădeau întîlnire prieteni, intelectuali interesanți! Noi ne bucuram pentru că el ne aducea de acolo cele mai rafinate bunătăți, stridii vii din Olanda, icre moi de nisetru sau tescuite, renumitele icre de chefal prelucrate în Rusia, preferatele mamei, cum nu vă puteți închipui ce gust rafinat se găsea sub învelișul lor de ceară, și multe altele... Locul meu la prînz și la cină era la stînga tatălui dar niciodată nu-mi aduc aminte să fi emanat de la el vreun duh de vin sau un iz de alcool oarecare, cum o simt uneori de la alții, fără însă ca să le fi scăzut demnitatea. Iar în decursul meselor, pe cînd mama bea un mic păhăruț de vin, tata de cele mai multe ori turna două degete în paharul mare și restul îl completa cu apă minerală. Iar în liniștea serilor, cînd nu se întîmpla să se prelungească cina cu lungi schimburi de păreri și discuții cu prietenii sau glume și povestiri, mama se așeza la pian și ne cînta, cu delicatețea și spiritul ei mozartian, din amplul ei repertoriu clasic, în care am crescut și-l iubeam, și a cărui amintire trăiește și azi viu în sufletul meu. La ora nouă noi copiii trebuia să ne ducem la culcare, și tata rămînea singur cu ea, acudat la marginea pianului, ascultînd anume pentru el, din marele titan al muzicii, Beethoven, pasiunea lui... și noi adormeam în armoniile ce pătrundeau în odaia noastră, numai printr-o fereastră interioară.

Din iubire pentru natură tata trăia în muzică și se regăsea în ea, din care omul s-a inspirat și a început prin a o imita din plăcere. Ea face parte din ființa lui și o exprimă în multiplele momente ale vieții. Cînd privește un cîmp de flori zice „...aud marele concert al naturii“. El care cîntă șuieratul vîntului prin frunzele codrului, fluieratul mierlelor, și șipotul izvoarelor atît de evocator... preîntîmpinînd pe marele admirator de mai tîrziu al lui Bach, Mozart, al mărețului Beethoven pentru care avea o adevărată adulație, prin asemuire și înclinare sufletească. Că cine mlădia mai fin vioara vocii lui în tonurile cele mai duioase și tot mai sus, și alteori cît mai puternic, mergînd pînă la apostrofările cele mai adînci și tonitruante atunci cînd reușea să puie în mișcare un popor întreg, pentru reintegrarea neamului subjugat, pe care-l iubea. Puterea de iubire a tatălui nostru se răsfrînge pînă și în formele naturii celei mai îndepărtate, pierdute în infinitul neantului, văzduh necuprins în puterea de înțelegere a omului. Își îndreaptă cu smerită atracție privirea îngîndurată către genunea albastră a cerului nostru atotcuprinzător. Aceeași privire misterioasă și ciudată i-am surprins-o și cînd, întorși de la Tîrgu Moșilor, i-a dat drumul pe neașteptate, în poiana înflorită a grădinii noastre, întregului balot de baloane care, răsfirate, s-au pierdut în neantul cerului. Aceeași cînd puiului de „Lupul Vrăbiilor“, ce i-l îngrijisem cînd era încă cu „caș la gură“, i-a dat drumul de s-a pierdut în depărtările infinite spre libertate. Dar cînd a fost să se înalțe în ceruri Aurel Vlaicu nu eram cu tata ca să-i văd privirea cînd l-a însoțit la nobila înălțare, care i-a fost fatală. Mi-am închipuit-o și mai exacerbată...

Asta-i Barbu Delavrancea, popularul Delavrancea, Nenea Barbu iubit de toți, care a rămas în amintirea celor din epoca în care a trăit, și a celor ce l-au urmat, ca figura cea mai pură și neprihănită. Că de ar fi fost altfel, în calitate de politician pătimaș în convingerile sale, întotdeauna patriotice, adversarii politici atît ar fi așteptat ca să-l atace și să-l distrugă...

Dar nimeni nu s-a atins de el personal, și așa rămîne în istorie!

Scris în mai 1985, de fiica lui, arhitect
Riri Delavrancea-Gibory

1) Fotografia lui Delavrancea este făcută la Târgu-Jiu prin anul 1903 la vîrsta de 45 de ani, epocă în care avea mult de lucru cu prietenul lui Titu Frumușeanu și fratele acestuia, primarul orașului. Eu o am de la fiica lui Titu de care Tata făcea mare haz, cînd îi ieșea înainte pe gardul de zid, cu toată haita de ciini după ea, atunci cînd știa că va sosi.

2) Prietena noastră Milly Milicescu, soția distinsului magistrat Ștefan Milicescu. Este prof. universitar, dr. în filologie și istoric literar, a editat, după multe studii, opera lui Delavrancea în 10 volume.

3) Homespurn este o țesătură de mînă adusă din Anglia, la modă acolo, la cea mai mare prăvălie de la noi, dar care pe atunci nu era înțeleasă decît de puține persoane.

4) Prăvălia, Băcănia Ciobanu era mică, modestă, cu trei trepte de lemn la intrare, exact în fața Palatului Regal, pe strîmta Calea Victoriei de pe atunci. Piața nu exista. Avînd cele mai rafinate bunătăți din Europa, era frecventată de cunoscători, și la orele prînzului acolo se întîlneau intelectualii Bucureștilor. Rămăsese de pomină scrisoarea pe care o primise odată Regele Carol I de la un provincial pe adresa „Regelui Carol I-u, Calea Victoriei, vis-à-vis de Ciobanu“.

POSTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

ION I. SAVELCIUC: În scrisoarea ce însoțește versurile ne spuneți cine sinteți, adică ce ; și mai spuneți ce sinteți, adică cine. Chiar și virsta și salariul : „48 de ani și nu m-am putut căsători pină în prezent". Vă răspundem : însurați-vă iute, de la poezie, nici un semn, nici o nădejde : riscați să rămineți de tot becher.

IOANA APĂ: Acum, acest **Iminent:** „Durerea stă între noi / ca un deșert lunar / bucuria mă poartă / ... / peste marea neîndurării / În jurul sufletului meu / este doar o rană / parcă un creator / mă dăltuiește cu toată iubirea lui. / În miinile tale / mă voi naște, iubite / fericită necuprindere / a numelui tău".

BACALOV DANIELA: Acest sublim **Cenușiu:** „Fuiorul se toarce încet pe vatră / ... / Inelul de argint căzu pe plită / El, cenușiu, și plita cenușie / Afară vînt turbat gonea cenușa / Și praful cenușiu de pe cărare / Copila de-altădat, cu părul negru / Avea acuma plete de cenușă / Și în odaie trei pisici cărunte / Își tolăneau cenușa pentru somn".

VILI PREDA: Acestea sint: „Să tragem spuza peste moda morții / Viitorind împoematți cu toții" — tot ce-am aflat mai pe-aproape de poezie. Trimiteți zece pagini dactilo.

PRINCEPS FLORIAN: Aproape zece pagini gogomănească parodie la Voi inșivă. Doar la **Numele tău :** „Fă ceva, albastrul / din / mine / e / la / capătul / puterilor". Nici nu meritați altă soartă !

OLIMPIO FABIANUS: Pe bilețel ziceți : „Vă trimit citeva poezii, cu dorința de a mi se acorda citeva rinduri, spunindu-vă părerea despre ele". Vă îndeplinim dorința și vă acordăm astfel rinduri : **Blestem :** „Vai cite fintini / nu își blestemă izvorul / ... / Fără să știm / Ne doream ciuturi / coborite prea jos de humă / Roțile se invirteau prea repede / ca o sabie, apoi / ca un țipăt / Răsuna vechea fintinii aramă / Noi continuam / Să ne umplem de ură. / Ca o pasăre, apoi / Ca un strigăt / Se-auzea în noi blestemul fintinii". **Poate pasărea :** „Poate pasărea știe / unde mi-am rănit ochiul / În care nevăzute locuri / mai paște limba / Iarba purificatelor boturi / ... / Poate pasărea știe / Strivită între noi / De ce, la sinul senzației / Nu mai sint clopoței". Însă, dacă-i vorba de senzație, lăsați clopoteii și prindeți-vă de-un mare clopot.

IORDACHE PETRICĂ : Acestea : Foșnet : „Foșnet de pădure rară / Foșnet trist ce seamăn n-are / Iar în urma lui, doar frunză". **Să mergem :** „Să mergem printre flori, iubito / Și soarele să-ncălzească. / Piciorul tău gingaș și mic / Să calce florile din iarbă". Însă foșniți bine o carte de ortografie sau scriere corectă și cu dreapta.

IOAN JOREZ : Concert pentru recruți și încă alte patru nu și nu încă.

TOPOLI ILEANA : Pilpiire : „Deodată în casă s-a întunecat / Și discul soarelui s-a frint în două / Între ferestrele cu bronz stricat / A pilpiit stingher culoare nouă / Am tresărit prin amintiri curind / Și-am subțiat privirea prin vechime / Cohorta gindurilor, rind pe rind / Tot pilpiie ca ochiul unei știme / Cind te apropii cu un pas răzleț / Din adincimi de neguri ancestrale / Aduci în pumni un aur fără preț / Și în priviri credințe triumfale / (...) / Din toate au rămas acum năluci / Și din dorințe o cenușă sfintă / Nimic din ce-ai voit nu mai aduci / Și albă așteptarea cintă / Și pulberi selenare-ntruchipezi / Aici pe margini între zi și noapte / Visezi la zilele de-atunci, visezi / Din glasul ca de bronz rămin azi șoapte." **Tirziu :** „Teodor Stan a venit cam tirziu / Călare pe un cal / Nu mai era ca atunci, curat la față / Cu părul negru, cu ochii scinteietori și vii / De la mama lui a deprins / **Să poarte cămașă** albă / Tare scrobită și nasturi de argint / Din stele prelins / În picioare îi plăcea să poarte sandale / Cind mergea întreba — / Cine știe ceva despre frații lui / Născuți în aceeași zi / Și tot întrebind și cugetind / Unde pot să fie / A ajuns prea departe pină-ntr-o vie / De drum obosit a cam adormit. / Cind s-a trezit a găsit numai calul / Cu care acum prea tirziu a venit." Însă citiți poezie multă, căci nu-i stăpiniți calul.

DUMITRU CHICAN : La mine-n sat : „La mine-n sat cind soarele se lasă / căzut a ploaie rumenă și deasă / O pasăre cu trup de sunătoare / Își tremură aripile să zboare / Spre dealul meu amirosind a nuci / Și foșnitor sub mersul de năluci / Ale tăcerii care s-a-nchegat / Mai deasă cu secara, peste sat / Din lacul împietrit cum ochiul serii / Ies peștii iar pe prunduri și oierii / Îi prind ușor în palma lor de fag / Să-i pună seara strajă lingă prag / Descintec să le fie și prinos / De solz albastru și de lapte gros / Amestecat cu lut și piine grea / De cită veșnicie stă in ea." **Trecere :** „Privește-mă cum alerg înainte și strig / În necuprinderea de zăpezi și de frig / Cind lumina de la fereastră se face / Poartă pentru trecerea in cuvint / S-a lăsat așteptarea peste pămînt / Numai tu ai rămas la fereastră / Strajă să faci pentru arderea noastră / În gerul mai dureros decit flacăra. Ce mai ceri ? / Ziua de astăzi ? Ziua de miine ? Ziua de ieri ? / Ți le dărui, să le cureți de scrum / Și să vii, mai apoi să-mi deschizi / Poarta, pentru marele drum." Atenție la ligamente precum: „in gerul mai dureros decit flacăra" = ingerul mai etc. etc.

GHEORGHE TUDOR COSMONAUTUL: Ziceți în bilețelul ce însoțește poemul „Comandantul unei unități încercuite" : „După cite știu, nu s-a ivit, la noi, în istoria literaturii un caz, ca un autor de poezie să-și facă debutul la virsta de 75 ani." Așa este, dar pină acum nimeni nu se putea chema Cutare Cosmonautul. Cit despre poem, cum scrieți d-voastră : „Emblemă de erou / cu singe rece / de model posterității / ridicind la rang de mit / stirpea lui de nobilă opincă / cu miini de Prometeu" etc., etc., dar noi nu credem.

IONEL BOTA : Aici, o **Lecția de istorie :** „Sună viitorul în patria griului / Prin virsta satului trec voievozii / spre munți trimit arome tirzii / sărbătorile întemeierii. Măria sa / țăranul își pune gindurile chezaș / în amintirea străbunilor cite o lacrimă / coboară pe obraz ajunge-n pămînt", fără uscăturile acelea. Tot aici, **Adevărul despre poem :** „Cintecul păsării în libertate / cintecul păsării mai presus de aripi / vor spune manechinii de ipsos deschizind / dicționarele în dreptul cuvintului zbor / pe cind eu vă trimit poemul acesta în toate drepturile lui / de a fi adevăr". Deci l-am oprit, dar fiți atent la prea multul enunț. Bizuiți-vă pe metaforă.

VASILE NEAGU : Aceste rinduri : ...Dar eu priveam / priveam foarte departe și în ochii mei / în fiecare în parte / și deodată — / se scălda același copil". Insuficient, pentru cit ne-am chinuit noi ochii. Altădată bateți la mașină.

SANDU GH. NICOLAE : Zece pagini de mină, o Golgotă de litere. Și cu ce ne-am ales? Dactilografiați sau faceți literele mai mari. Să oprim un rind măcar de necaz la atita trudă.

COSTEL ZAGAN : Această **Invidie :** „Am surprins oglinda / ștergindu-și o lacrimă. / Iar te-ai dezbrăcat / În fața ei". Bateți la mașină chiar și frunzele de plop.

HESSIAN : Amfora : „Într-un loc bine păzit / de urgia timpului / de ura oamenilor / deși nu există nici-o strajă / decit cea a gindului / se află o amforă / Nu prea mare dar / foarte încăpătoare / ... / Nu o văd / dar o simt". etc. pe vreo patru pagini. Apoi vă explicați : „Am încercat să exprim starea interioară a artistului în căutarea idealului pe care să-l exprime în operă etc". Vă spunem : mai încercați și cu alții : nouă ne-a fost de ajuns.

GHEORGHE GH. BLAGA : Mai bateți și alte **Medalii.** Dar să nu fie ca aceea, cu invalizi.

DUMITRU PAUL OPRESCU : Acest locșor, de nici într-un picior, nici într-un deget : „Ce spui tu lacrimă / în cearcănul tău de veghe / toate-s mai vechi cu un cuvint / tu, lacrimă ca o dropie-ngenuncheată". Dar în **N-ați văzut :** „N-ați văzut un fluture / Călcat de o betonieră. / ... / N-ați văzut un crin / sufocat într-o seră." mai este de-o nădejde și ceva. Apoi **Cind ceața :** „Rotund ți-e zimbetul / Piatră de rouă ți-e chipul, / Virtej de frunze ți-e gindul / ... / Cind ceața aduce vești / Mai triste decît apa". Nu vă oprescu, Dumitre Paul Oprescu.

HESPERUS : Convalescență : „Șezi lingă patul meu și-mi spune / De un exod de mari ninsori / De dimineți în care cerul / Se luminează dinspre flori / Pe frunte mina ta mi-o pune / C-un gest prea blind, de heruvim / Și fără teamă îți voi spune / În care stea mai locuim / Șezi lingă patul meu și-mi spune / De-al verilor tirzii parfum / De-atit de calmele apusuri / Cum pare-apusul de acum. / Spune-mi de nopți de antracit / De unde nimeni nu-ți răspunde / De nopți adinci precum un mit / În care ne-am putea ascunde / Șezi lingă patul meu și-mi spune / Cind vor mai fi serbări de flori / Pe frunte mina ta mi-o pune / Și febra îmi va trece-n zori". Pentru dulcea desuetudine : Celelalte au „ținută" dar n-au pe „vino-ncoace".

BUTURUGĂ SAȘA : Ce mai face Buștean Natașa ? **Poemul mării :** „Tirziu cind marea cade-n năvoade lungi de ceață / și păsări mari de brumă se scutură pe oră / cind ochiul fix al lunii mai arde și îngheață / săpînd fintini de aer pe razele sonore / cind scoici de întuneric bat apa ca o vamă / și-n bărci tirzii de umbră... / ... / și pești de mil vor ride, cu ochiul de argint / ... / se vor trezi pescarii, mirați în somnul mării / și-un val uscat va plinge-n năvoadele pustii". Mai dați pe la noi c-o buturugă, să nu fie de leuștean.

ION LACRIMĂ : Rămine cum am discutat la redacție în prezența lui Fl. Costinescu, ce-și umezise trei batiste de lacrimile altuia.

I. GĂLĂVAN : din **Psalm :** „Doamne, temenelele ce-ți fac / cum n-am mai făcut de-un veac / Nu căta la limba mea / Și la șarpele din ea / Nici la gura mea neștirbă / Esopește și cu scirbă / ... / Eu atita doar iți cer / ca supus un ienicer". Alah cu tine Gălăvan ; celelalte, tot o jale fără dor !

ION COȘOVA : Levănțică și tramvai : „Era departe pămintul / departe tramvaiul / mirosea a levănțică... / Deodată florile putreziră / Deodată". **În prăpastie** — doar acestea : „M-am visat în spatele ochiului". Pe celelalte le-am mai auzit.

EMIL PERȘA : Ce tot sperați dv. de la noi cind noi nu sperăm de la dv. ?

ION MANOLE-MUSCELEANU : Nimic. Nimica. Nimicuț !

ȘTEFAN DUDA : Noiembrie : „Nici îmbrățișarea nestingherită a iazului / Nici privighetorile / Nici viața dulce a finului / Ci numai fața îmbujorată a vinului / Și ochii tăi prelungi, cum i-am visat / Și fulgerarea cenușie a lupilor". Bune fragmente în **Apa.** Mai beți și nu vă-mbătați cu cea de-i zice chioară. Căutați clară.

SORA ADRIAN : În două poezii, aceste rinduri : „Ți-am jefuit buzele / Scinteie cu scinteie / ... / Și frunza se cutremura / ca pleoapa". De la **Maria,** nici-un cuvint. Însă vechituri și veștejituri.

CONSTANTIN STANCU : Caii nemuritori : „Caii nu vor să moară / pasc iarba de pe trupurile foștilor soldați / ca o stea rătăcită zăpada zace pe cimp / caii nu vor să moară / fiecare rană a lor e un ochi / singele scurs, o armură / ... / Caii nu vor să moară, sint tot mai galbeni / se pierd în lanul de porumb, / lingă clopotul de sare". Dar și gloabele de versuri : bătrinicioase și le-apucă vremea rău crescute, cu malformații... fumuri, și alte „chestii" puerile.

DOREL ADRIAN CHIRA : „Ne bucurăm / cind privirea distinge / laleaua neagră / la răspintii / Ne bucurăm că sintem / să migălim / la cite-or fi". Și noi **Ne bucurăm,** dar **Durerosul poem** atit : „Culegi / vifornița să te bată / încăruntind / de păsări albe". Mai ziceți !

EMIL MANOLACHE — Birlad : Acest **Labiș** așa : „Vinul trist se prelinge pe steaua zilei / Și devine aripă de pasăre „cu clonț de fier" / De-atunci orașul stă cu spatele la tramvai / ... / Mina lui e granița tăcerii". Am mai oprit : **Poem :** „Somnul / S-a lipit de pleoape / Ca un anunț publicitar / De stilpul primăriei / Mă simt / Ca o zi de muncă / Prin cartier". **Clipa care sînt eu :** „Cit de departe ești mare / De virful copacului / că se zbate lemnul bărcilor în el / Și viscolește-n mine cu țărmurile tale / Aștept vara. / Pină atunci resturi de valuri / Se ceartă / De la această clipă care sint eu". **Septembrie 15 :** „Cătușa brumei / La încheieturi ierbii / Tăcerea a încolțit / În umerii mei / Peronul gării Docăneasa / Varsă teii / Prin timpla mea". Trimiteți.

MIRCEA TRESTIENI : Dorință : „Aș vrea să mă revărs în mare / Cum spunea Apollinaire / Ca o deltă oarecare / Să mă scufund încet, să pier / Să fiu descărcător în port / Și-ncărcător oarecare / Să pot iubi și eu un mort / Un mort frumos adus de mare / Să simt al flăcării fior / Să fiu alean să fiu și chin / Refugiatul trecător / În paharul plin cu vin". Eu zic să cereți a fi stătător în... harul dinvin !

ATITUDINI

Un film de Gopo

Filmele lui Ion Popescu Gopo, atit cele de desene animate cit și cele cu actori, au o particularitate cu totul aparte care ține nu numai de stilul bine marcat cit și (și mai ales) de o lume frumoasă și ciudată, suflată în legendă și fantast, aburită de o poezie de culoarea luminii tirzii și a aurului vechi. Pe pămînt sau pe lună, din trecut sau din viitor, eroii filmelor lui Popescu Gopo aduc, parcă, cu ei o lume în care noi nu am fost dar unde, fascinați, am vrea să ne ducem și s-o cunoaștem. Este ceea ce se intimplă la modul exemplar și în filmul său recent, **Rămășagul.** O ecranizare ad libidum după basmul **„Punguța cu doi bani"** de Ion Creangă și în care acțiunea, oamenii, atmosfera vin din „lumea ce credea in basme și vorbea în poezii". Și poate că actorul care interpretează la modul cel mai ideal tiparele aburite ale acelei lumi este însuși Popescu Gopo, intr-un rol răzleț, aducind în mimică, în jocul de clipire strălucitoare a ochilor, în duhul de taină și în surisul blajin lumea din care vine ca o solie oraculară.

Casa Moșului și-a Babei, ca de turtă dulce, e cuprinsă într-un sat arhetip, cu poezie ancestrală iar orășelul prin care trec eroii este, cum ar zice Sadoveanu, dintr-o țară de dincolo de negură sau, cum ar zice Hoffmann, ne lasă impresia ciudată că l-am mai fi văzut, măcar în vis, — cu străzi înguste și adumbrite ca în lande și feude din eresuri și balade. Pe această claviatură, Făt Frumos, Cosinzeana și Vrăjitoarea, demitizați și coboriți în humor, se apropie de Circarul fioros, fiica lui, muzicantul idilic și cei doi tilhari care, în mod invers, sint mitizați și miruiți cu legendă, deci tocmai ceea ce cucerește și vrăjește imaginația micului spectator și dă deliciul estetic spectatorului în virstă confruntat pentru un ceas de vreme cu lumea copilăriei transfigurate.

Cum merg toate acestea cu tenta de music-hall a filmului ? Foarte bine. Cintăreața Angela Similea, bună și convingătoare în rol, este totodată vrăjitoarea pe care spectatorul matur, acceptind convenția, o savurează ca interpretă, iar copilul, ca personaj organic al basmului, deci ca vrăjitoare care cintă frumos să-i vrăjească pe cei ce merită — vrăjitoarea fiind totodată zina cea bună. Dar actorul care se integrează în modul cel mai autentic și mai pe deplin atmosferei de basm este Ion Lucian și nu e de mirare pentru talentul, valoarea dar și experiența sa în teatrul și cinematografia pentru copii. În osmoză cu jocul său, Draga Olteanu își domolește temperamentul și pune căluș pină și în cicăleală, alternind humorul cu duioșia. Adaptarea la o altă partitură o face, cu inteligență și aplomb, și Florin Piersic în rolul „Smeului". Spun „cu inteligență" pentru că, dincolo de talent și experiență numai inteligența actorilor Ion Lucian, Draga Olteanu, Angela Similea, Florin Piersic și, cu ei odată, toți ceilalți, să insufle rolului lor atmosfera de legendă poetică, de adaptare modernă, de ușoară parodie a basmului clasic pe care le cuprinde ca într-un snop filmul. Din păcate rolul lui Făt Frumos, bine creat de Constantin Fugașin, este prea sumar în contextul filmului, dar faptul că regizorul i-a imprimat un caracter tragi-comic de Don Quijote carpatic îi dă totuși, relief, cu paste groase — dar, cam subțiate în cazul Cosinzenei trăită liric de Virginica Mirea.

Din lumea ciudat de frumoasă și enigmatic miraculoasă, precum valeții, craii și damele cărților de joc (la care se inspira Baudelaire) vin, cum spuneam, ridicind realul în mitizare, o seamă de roluri în interpretări de primă mină. Muzicantul de boemă irizată și romanțios ironizată de Radu Gheorghe.

Desigur, acesta este un punct de vedere. Mie, filmele lui Ion Popescu Gopo îmi plac pentru că încă din primele secvențe se vede că-s ale lui, pentru că el și-a durat un stil, o lume, un dialog original cu publicul. În filmul de față, intarsiile de desen animat constituie iarăși o temeritate bine rezolvată. Cocoșul metalic, sondajul lumii subacvatice, alte secvențe se leagă armonios cu filmul de actori pină și pentru maturi necum pentru copii. Pentru gardienii ecranizării conservatoare pină la literă și ai canoanelor de fier beton ale filmului fără relief, — Gopo e o problemă întoarsă pe toate părțile.

Muzica lui Marius Țeicu, adusă spre gustul la zi dar cu armonizări de frumoasă modulare, imaginea de legendă irizată cu artă a lui Al. Popescu, sunetul mereu exemplarului și din belșug inspiratului Dan Ionescu (fără nici o exagerare !) decorurile de aleasă plasticitate iscălite de Mihai Beciu, costumele bine croite pe roluri de Neli Merolla dar, — ca poet, cu bucurie, și versurile inspirate ale lui Eugen Rotaru și Anemarie Pop, creează, în spiritul de echipă, aidoma razelor, circumferința de cerc.

„Rămășagul" este un film al nostru, românesc pină la matricea ancestrală, inspirat de un basm clasic al unui mare scriitor clasic și ecranizat profund românește de către unul dintre mesagerii artei noastre naționale omologat peste mări și țări, — interpretat de actori de certă valoare și, cu artă autentică, de toți colaboratorii compartimentelor multiple ale filmului.

Alexandru Andrițoiu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Admir nu pe literații care, pină la urmă, nu mai creează literatura ci pe aceia care, pină la urmă, reușesc să creeze literatură impunindu-și imperativele acestei ingerești și cumplite acțiuni. Pentru cea de a doua categorie un exemplu poate fi A.E. Baconsky.

II. Subconștientul transatlanticului : corăbii încărcate de corali, catarge rătăcite, comori, schelete de pirați etc.

III. Sint recunoscător multor oameni care m-au făcut (mi-au îngăduit) să sufăr : de fiecare dată a trebuit să-mi pun cu acuitate și problemele lor și dreptatea pe care o pot gindi am ridicat-o pe un rang mai înalt.

IV. E greu să fii și memorabil și profund ; ca să fii memorabil trebuie să fii expresiv. Nu sint sigur că cele mai profunde lucruri au acces la expresivitate. Sintem conștienți de zgircenia acestui mod de profunzime și săpăm în continuare în labirintul limbajului. Dar fuga de expresivitate poate fi ea însăși expresivă...

V. Apa trece pietrele rămin — dacă sint pe mal.

VI. Începutul unui poem vechi : „Popoare de spinări lucesc în biciul / soarelui care le mina între răsărit și apus".

VII. Strigătul răgușit de transcendență al imanentului.

VIII. Catren :

Nici măcar un munte
de flori ajunse oase
n-o să orbească prezența
acestei fete frumoase.

IX. Cuvinte zgiriate de canini.

X. Întrebarea are forma unui bumerang.

George Alboiu

„Rumoarea unei neodihne..."

Urmare din pag. I

o conștiință ambiguă. Vocea care se se substituie autorului aparține unui personaj dedublat, proiectat în tunelul timpului, cu luciditatea anulată de febră și delir. Imaginația lui se suprapune peste percepția subiectivă și produce „imprevizibile fantasme". O ficțiune vizionară pune în mișcare figuri ale revoluției transilvănene de la 1848, tribuni, centurioni, personaje atestate istoric. Cadrele, scenele, prezențele, se înfiripă și se destramă, frămintate de vremuri, între „deznădejde și înălțare", adulmecind „boarea trădării", agitate în „rumoarea unei neodihne milenare", pe fundalul ocupat de polivalentul simbol al Muntelui.

Sensurile istoriei, căutate în acest demers ocolit, cu reveniri, alunecări, suprapuneri și destrămări, sub „asaltul unor imagini neîntrupate", sint concentrate într-un limbaj metaforic cu mai multe registre. Senzația de incert, de halucinație, de viziune intermitentă, este dublată de aceea de vechime și de straniu. Ceva insolit stăruie în aceste pagini cu o curgere lentă, deturnată, ieșită din matcă, în fluxuri și refluxuri neregulate, în prezența unor personaje care există simultan în durate diferite, căci „pragurile timpului sint tot atit de ușor de trecut ca pragurile caselor".

Prezentul și trecutul se amestecă, se întrepătrund, iar umbrele unor prezențe și prezența unor umbre aduc în memorie sau în imaginație (contopite) ecoul unor tragice furtuni sociale, chipurile și cuvintele tribunilor români, siluete incerte ale unor figuranți-observatori, ale unor personaje insolite, semi-legendare, semi-reale. Sint rechemate din trecut ideile revoluției, ale libertății naționale, idealurile democratice ale luptătorilor și martirilor istoriei românilor, rostite în stilul greoi — dar nu și emfatic — al memoriilor și tipăriturilor vremii lui Avram Iancu și Bărnuțiu, ale lui Alexandru Papiu Ilarian și Ion Buteanu. Tragic afirmată, cu un patos care nu devine declamator, căci vine dintr-o simțire pură și din idealuri înalte, ideea de sacrificiu, de stăpînire a destinului, de dreptate a națiunii române reprezintă cheia de boltă a acestui frumos roman traversat de „duhurile neîmpăcate ale poienilor însingerate", clocotind de energii obscure, într-o durată deopotrivă evocată și invocată printr-o complicată retorică a ficțiunii, articulată „după logica imbatabilă a adevărurilor perene". **Rodeo** este o carte de la început pină la sfirșit tragică. Din romanul istoric au dispărut pitorescul, decorativul, decorul. Cartea lui Vasile Sălăjan se așază sub semnul tragicului tutelat de cuvintele din motto „L'Histoire, dit Stephen, est un cauchemar dont j'essaie de m'eveiller". Iar sensurile acestei cărți nu valorează prin ceea ce promite descifrarea, ci prin însăși căutarea lor.

Istoria în literatură

Urmare din pag. 1

dar totdeauna fundamentală. Asta înseamnă că literatura se instituie ca o istorie, artistic desfășurată și artistic receptată. O istorie înțeleasă ad hoc larg : a individului, a grupurilor, ansamblurilor sociale. Să-mi imaginez că sint așezate pe două coloane evenimentele istorice și operele literare însoțitoare.

Istoricitatea literaturii nutrește însăși socialitatea ei. O literatură asocială este un contrasens. În condițiile României socialiste, nu e lipsită de interes rediscutarea raporturilor dintre opera literară și istorie, ca document prezent sau trecut. Heteronom ficțiunii artistice, documentul istoric (tipărit, lapidat, fotocopiat, litografiat, gravat etc.) nu mai este în prezent — după cum, complet, n-a fost niciodată, — incompatibil cu literatura. Atita numai că se pot decela modalități diferite de integrare a lui în atmosfera ficțiunii. Treptele convertirii documentului istoric sint, în mare, trei. Întii, documentul poate intra în ficțiune direct. Opera îl poate insera pur, necontrafăcut. V. Corbul, M. Stoian, P. Vintilă, C. Leu ș.a. au practicat la noi procedeul. Așa cum opera se poate întemeia pe o istorie recentă, cunoscută de toată lumea. Istoricitatea (documentară) a imaginarului literar se poate prezenta și camuflată, disimulată. În cazul acesta, documentul e impurificat, prelucrat. În sfirșit, este posibilă asimilarea completă și transfigurată a documentului în plasma operei. Dar documentul, ca istorie reală, poate fi și mimat, în chip superior artistic, cum au reușit un Gide sau Camil Petrescu (nu ca autor al trilogiei **Un om între oameni).** Dacă e adevărat că nu există o rețetă a producerii operei, la fel de adevărat este că acest **nescio quid** al ficțiunii artistice nu este eminamente un produs aleator, accidental. Nimeni nu înlocuiește lectura operelor lui Iorga, Xenopol, Pârvan sau Giurescu cu parcurgerea creației unui scriitor sau altul. Mai puțin limpede este, și într-asta referirea e de stringentă actualitate, întrucît este valoroasă literar o operă dacă e foarte autentică **sub raportul** documentației istorice ? Întrebarea, dincolo de retorismul ei, nu vrea să înscenze o scolastică a clasificărilor. Nici să dea naștere unor animozități infertile. Întrebarea se justifică prin profilul momentului actual, cind politica noastră culturală reclamă între altele și o judicioasă literatură de inspirație istorică. Fără umanizarea în cel mai înalt grad a documentului istoric, literar transpusă în pagină, se discreditează și istoria și literatura. Pentru literatură, documentul istoric nu trebuie să fie sau să devină un **parti pris,** un pașaport facil al autenticității.

PROBABIL/POSIBIL

Almanahuri, suplimente

● DE CE SE FAC OARE ALMANAHURI ? — să zicem că se întreabă un cititor curios. Îi răspund, ca unul ce se ocupă de această problemă : din dorința celor care lucrează în redacția unui ziar, a unei reviste, a unei instituții cultural-științifice de a pune în lumină un fenomen cultural, un eveniment, o manifestare ce trebuie subliniată. Almanahurile noastre publică și proză de anticipație. Cum pină acum nu s-a încercat o trecere în revistă a textelor din această categorie, cele ce urmează conțin încercarea unei „inventarieri".

Nici nu sint prea multe de spus. Almanahul revistei **Luceafărul,** incepind din 1981, a făcut cunoscute amatorilor povestiri — unele încîntătoare — scrise de R. Sheckley, A. Clarke, R. Young, I. Asimov, W. Stuart, R. Bradbury, A.E. Van Vogt, J. Sharkey, V. Berestov — în traducerea lui Mihai Bădescu, a regretatului Mihai Ionescu și a altora, plus un (singur) text românesc : o povestire a lui Voicu Bugariu.

Ar urma almanahul revistei **Convorbiri literare,** care aproape cu fiecare număr (tot începînd din 1981) a făcut loc în pagini unor povestiri scrise de I. Asimov, L. Aldani, Regina Micloș, R. Bradbury, M. Morris, F.C. Gotschalk, R. Young, R. Sheckley, D. Walther, C. Cliff, Al. Evdokin, André Maurois, D. Bilenkin, — cel mai activ traducător fiind Doina Opriță —, plus ale citorva români, între care o remarcăm pe Alina Nour.

Almanahul **Știință și tehnică** a acordat, la început, una sau mai multe coli editoriale (Fr. Brown, A. Rogoz, L. Petrescu, Fl. Romilă, R. Sheckley, G. Manolescu, Ov. Bufnilă, R. Honga, M. Grămescu sint printre cei publicați), apoi conducerea revistei a găsit o soluție net mai bună, **Almanahul Anticipația,** o publicație remarcabilă, pe care **Luceafărul** a analizat-o la timpul potrivit.

Cu **Almanahul Scinteii tineretului** (două povestiri, autori : Fr. Brown, respectiv elevul Cristian Teodorescu — și cam atit), **Almanahul BTT** (ceva mai mult : G. Dickson, S. Moskowitz, H. Kuttner — în traducerea aceluiași neobosit M. Bădescu), **Almanahul Magazin** (cel din anul trecut — povestiri de E.G. Robles și J.V. Narlikar) și o istorioară nostimă a lui W. Tenn („Cap de pod spre Betelgeuse") apărută într-un almanah literar, am epuizat lista.

Nu-i prea mult, să o recunoaștem — dar să nu uităm că există, anual, acel **Almanah Anticipația,** cu scop declarat, care apare tocmai pentru că revista **Știință și tehnică,** organ al C.C. al U.T.C., dorește să-și atragă cititorii (tineri) către lumea științei, către realitățile zilei de miine, către zboruri înaripate ale imaginației de care va profita, credem, mai ales creația științifică românească din anii ce urmează. Există, de altfel, speranța că acestui almanah specializat i se va adăuga, în acest an, un confrate ;

● ARGONAUT. O publicație care încet, dar sigur, își ciștigă tot mai mulți cititori din rindul copiilor și adolescenților, este suplimentul revistei **Convorbiri literare,** intitulat **Argonaut.**

Este vorba despre o mică revistă trimestrială de literatură științifico-fantastică, de călătorii și aventuri. Ultimul număr, al optulea, are în pagini : „Vitrina", o povestire-avertisment a lui Cătălin Ionescu, în care sint condamnate ororile și dezastrele produse de războaie ; „Astronava", scurtă schiță de anticipație în care autorul, studentul ieșean George Lazăr, descrie sfirșitul unui (ingenios concept !) creier-astronavă ; episodul al 7-lea („Xibonii") din foiletonul „Patrula spațială", scris de Cicerone Sbanțu ; o altă povestire-avertisment (adică un fel de fabulă în care morală este : să facem noi, oamenii, totul, pentru ca lucrurile să nu ajungă aici...) este cea a Virginiei Fabian : „Sfîrșit de săptămînă" ; două traduceri — excepționala „August 2026 — vor veni ploi blinde" a americanului Ray Bradbury (în traducerea lui L. Săcărescu), povestea amară a unei zile din viața unei case cibernetice, pe care un război atomic a lăsat-o fără locatari și „Florile Pămîntului" a sovieticului Mihail Puhov (traducere de P. Iamandi). Grafica revistei : Alina Nour, M. Botezatu, M. Alexandriuc.

Acesta a fost **Argonaut 8.** Iar noi, felicitîndu-i pe responsabilii publicației, scriitorii Corneliu Sturzu și Daniel Dimitriu pentru surpriza plăcută pe care ne-o oferă, așteptăm **Argonaut** 9, 10, 11 și așa mai departe...

Alexandru Mironov

CONFABULE

* * *

Ești atit de vie
incit pari un fulger aplecat
deasupra pămîntului
un crin cu cupele larg deschise
ori un trandafir
alergînd spre tine

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (VI)

Un moment tactic peste care nu se poate trece e, în tabloul „neo-realismului politic dur" care inspiră perspectiva geopolitică a diversiunii, și programul politic desfășurat de Vlad Georgescu la începutul lui 1985. Cu acesta, retorica echilibrului, vehiculată încă de la jumătatea lui 1983 și de-alungul lui 1984, se dovedi o pură mișcare de tranziție, trebuincioasă spre a regrupa forțele și a reformula un șir de campanii care fuseseră dezvăluite. **Necesitatea înaintării prin toate mijloacele** presupune, într-o strategie cu țeluri obsesive, și astfel de aparente clipe de calm îndărătul cărora se produc considerabile regrupări. În ultimă analiză, ideea diversionistă a echilibrului avea în vedere tot dezechilibrarea culturii românești.

Spre a se înțelege mai bine sensul de acum al operațiunilor diversioniste e obligatoriu a face o repede examinare a programului despre care am mai spus cite ceva. El aparține, așadar, lui Vlad Georgescu și a fost desfășurat într-o emisiune a lui Max Bănuș, din 6 ianuarie 1985, sub forma unui interviu. Practic, Vlad Georgescu face acolo un rezumat al tacticii „Europei libere" de azi. Despre ce este, așadar, vorba ? Mai intii, despre un program politic cu semnificație de „alternativă", căci în accepțiunea lui Vlad Georgescu «Europa liberă» ar voi (nu doar în materie de cultură) „să fie port-drapelul unei Românii viitoare care ar trebui să fie". O analiză a mișcărilor tactice, survenite din ianuarie și pină acum, confirmă această observație și înmulțirea referințelor la „alternativa" politică, religioasă și culturală pe care ar ilustra-o diversiunea e cit se poate de elocventă. Să ne închipuim că, într-un spirit pe care îl cunoaștem și din alte episoade ale istoriei contemporane, „Europa liberă" ar dori să mobilizeze o formă politică de rezistență și uneori chiar de asalt ! Așa ar rezulta : ideea unui **șoc final,** comunicat din ce în ce mai des prin mesaje pronunțate cu voce cavernoasă, a devenit în mediile diversiunii aproape maniacală. Cum s-ar produce, în urmarea acestei idei, aceea a „alternativei", această concretizare a unui proiect orice s-ar spune foarte abstract ? Mai ales prin „valori", însă prin acelea selecționate, readaptate acțiunii „Europei libere", „valori — zice Vlad Georgescu — pe care noi le **considerăm** (subl. n.) corespunzătoare lumii moderne și neamului românesc". Această combinație de „lume modernă" și de „neam românesc", înțeleasă numai prin raport la o centrală de influențe care să stabilească „valorile" s-a mai observat în mediile diversioniste nu însă cu înfățișarea organizată de acum ; **teza valorilor fără ideologie** promovată atunci cind retorica echilibrului făcea, la diversioniști, furori, și-a dovedit încă o dată accentele de elaborație anti-românească. Aceste elemente au mai fost, izolate e adevărat, semnalate și pină acum : diversiunea le conjugă spre a le utiliza în vederea unui asalt. Totuși, să înaintăm în această exegeză tristă, care nu aduce mai nimic inedit dacă ne așezăm cu totul în domeniul ideilor. Alături de „alternativă" și de „valori", vine la rind formula „culturii libere", care s-ar produce, în urmarea legăturilor între „exilul interior" și acela „exterior" — numai în străinătate. Vlad Georgescu a și comunicat, de altfel, citeva dintre „marile" sinteze pe care diversiunea le prepară în acest an. Una mai culturală decit alta : „istoria românilor", de exemplu, s-ar fixa mai ales asupra epocii moderne și contemporane deși Vlad Georgescu nu e în aceste epoci pregătit ca istoric și o și recunoaște („Eu, ca specialist — zice el, în chip autocritic — m-am ocupat mai puțin de partea aceasta"). Colecția de studii dedicate României postbelice s-a făcut, o recunoaște chiar coordonatorul ei, cu o idee fixă : ea este un bilanț, dar „un bilanț negativ, firește, (subl. n.) cred că nu mai e cazul să subliniez". Aceste cochetării pseudo-savante, unde „firești" sint imaginile negative mai intii elaborate și care mai pe urmă trebuie demonstrate (dacă se poate) au, într-adevăr, ceva din trăsăturile științei... marțiale a diversiunii.

Însă interviul acordat de Vlad Georgescu nu se termina nicidecum aici : omul nu lasă nimic pe dinafară. El nu uită nici elogiul „școlii dogmatice" și proletcultiste, considerind că ar fi unul dintre membrii unei „generații fericite", care a mai apucat să învețe carte cum se cade. Dacă Vlad Georgescu crede că rollerismul anti-românesc era o fericire pentru „generațiile" acelea se poate zice că am înțeles totul. Acest interludiu (cu o precizare, ca să zic așa, genealogică, foarte nimerită de altfel), nu lasă deoparte programul propriu-zis. El este clar : atragerea și în cele din urmă „stringerea unor personalități românești din Occident" spre a le împiedica să le asocieze culturii naționale înfăptuite în România. Sfirșitul mitologiei **„ereticului îmblinzit"** și împiedicarea acestuia de a se întoarce la cultura originară intră în acest calcul. Apoi, alternativa propagandistică : „intenția mea — zice Vlad Georgescu — a fost ca Free Europe să fie un post de radio complet, care să se adreseze tuturor ascultătorilor țării". Unele modificări ar putea să se producă, așadar : pensionarii, agricultorii și femeile ar trebui să fie „categoriile" pe care diversiunea le-ar fi lăsat deoparte și asupra cărora se gîndește să se concentreze în viitor. În sfirșit, „profesionalismul", expresia magică și care place la ora aceasta multora: profesionalismul, întreabă Max Bănuș, ar însemna promovarea unor inși la fel de valoroși, precum Virgil Tănase, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Hurezeanu, Ion Negoițescu etc. ? Desigur, e de părere Vlad Georgescu, „Europa liberă" se gîndește să completeze echipa de acum făcind încă **nouă angajări,** trimițind redactorii la cursuri de perfecționare în... S.U.A., și îngrijindu-se de conținutul și forma jurnalistică a textelor. El, adică Vlad Georgescu, nu ar permite limbajul brutal, s-ar „opune întotdeauna folosirii de invective". În sfirșit, programele ar urma să se extindă în durată, cu cite două pină la patru ore pe zi, însă acest fapt nu poate fi deocamdată sigur căci Europa liberă fiind o instituție... liberă „totul ține — vorba lui Vlad Georgescu — de bunăvoința financiară a legiuitorului american". Să tragem și noi încheierea (ca și Vlad Georgescu) după care „Europa liberă" ar fi „un post de radio românesc care transmite pentru ascultătorii din România"? Această frază ar fi corectă numai dacă, admițind că emisiunile sint pentru unii români, am observa că „Free Europe" e numai efectul unui program dogmatic anti-românesc care și-a conservat istoricește datele inițiale.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Pîrjolul lui Faust

Pentru eroica tălmăcire în românește a „Faustului" — „cea mai genială cosmopeie a literaturii universale" — Ștefan Augustin Doinaș a fost răsplătit cu medalia „Ghoethe", înaltă distincție acordată de Republica Federală Germania celor mai bune traduceri din literatura scriitorilor vest-germani.

În anul 1982, cînd cartea se difuza pe mesele librăriilor, mulți se vor fi întrebat, urmărind în imaginație traseul gigantic pe care traducerea „Faustului" o presupune — la ce bun ? Brutală, întrebarea era totuși, legitimă : traducerea nu acoperea un gol de cultură, „Faustul" goetheean fiind deja dăruit literaturii române prin strălucita traducere a lui Blaga, apărută în urmă cu două decenii, în 1955. S-o iei de la cap, dislocînd temelia unei construcții gigantice de 12 500 de versuri, presupune în mod necesar ideea de replică, de „polemică" literară, și Doinaș recunoaște într-un interviu acordat lui Gerhard Csejka că încă de la prima lectură a versiunii lui Blaga i s-a părut că „tonul originalului nu străbate destul de clar". Marcată vizibil de pecetea inconfundabilă a poeziei lui Blaga, o traducere întreprinsă de un poet cu un „sound" mai vag circumscris ar fi dus la o traducere mai mobilă și, numărîndu-se cu modestie chiar pe sine printre aceștia, autorul „Mistrețului cu colț de argint" a decis, el însuși elev și emul al lui Blaga, să intre în „pîrjolul lui Faust".

„Despre un traducător prin sufletul căruia a trecut pîrjolul lui Faust se poate presupune că are într-adevăr ceva de spus despre problema traducerii poeziei dintr-un grai într-altul, și în general despre problema traducerilor" spunea Blaga la capătul demersului său de traducător al lui Goethe și cred că aceasta este perspectiva **normală** în care trebuie încadrată și „varianta Doinaș" : un examen poetic, înainte de toate un greu examen de maturitate creatoare, artistică, promovat, cu deliberare, pe una din cele mai grele „teme" ale literaturii universale : Faust.

Operă de desăvîrșită intelectualitate, emisă, cu pauze, pe parcursul a șaizeci de ani, inserînd vizibil toate „vîrstele" creației goetheene ca inelele din cercul vieții unui arbore uriaș, „Faustul" este pentru orice lector o performanță și pentru orice traducător o întreprindere geologică. Mustind de idei, probleme și semnificații, înveliț în zeci de fețe stilistice de o varietate deconcertantă, structurat pe porțiuni revelante prin substanță poetică întrerupte de porțiuni pur formale, străluclnd prin cuvînt, melodie și ton, rimînd și rimînd cînd în metru antic cînd în versuri libere ori în strînsă versificație clasică, „Faustul" nu **seamănă** ci chiar **este** o depunere geologică ale cărei straturi trebuie escavate întîi și apoi recompuse într-o operă unitară care cere resurse de limbă literară inepuizabile. „Întîlnirea celor două electricități mi-a transformat creierul în uzină" spunea Blaga. Nici traducerii lui Doinaș nu-i lipsesc „circuitele". Zonele de interferență unde structura stilistică a textului german se întîlnește cu structura stilistică proprie, „de poet și de autor", „luminează" vizibil, determină re-creeri (Nachdichtung) memorabile, care nu sună nici mai rău nici mai bine decît în tălmăcirea lui Blaga ci... ALTFEL, într-o competiție pe care Doinaș a purtat-o cu sine, cu propriile lui puteri creatoare, demonstrînd o splendidă libertate a mijloacelor de expresie, o stăpînire suverană a **științei** traducerilor. Iar dacă ne amintim că tot Doinaș i-a tălmăcit pe Hölderlin — în 1977 și pe Gottfried Benn în 1974 (ca să rămînem doar în spațiul de cultură german) premiul pentru cea mai bună ultimă traducere europeană a lui Faust nu putea să poposească în altă țară și nu putea să încununeze un alt scriitor.

Se spune că poezia naște tot poezie : dacă e adevărat e firesc ca poeții să fie traduși de... poeți. Și în literatura română, de astăzi, Ștefan Augustin Doinaș, poartă cu strălucire acest însemn.

Sânziana Pop

● **RECENT, la Ambasada României din Varșovia s-a desfășurat o interesantă masă-rotundă dedicată fenomenului teatral românesc contemporan, la care au participat „româniști", oameni de cultură polonezi, studenți ai secției române de la Universitatea din Cracovia. Coordonatorul acestei dezbateri, criticul de teatru și poetul Paul Tutungiu, a făcut o amplă expunere asupra dramaturgiei noastre postbelice, accentuînd caracteristicile privitoare la dimensiunea istorică a teatrului, ca și la resuscitarea fondului etnic. Privită cu viu interes, această comunicare a produs un pasionant dialog, în cadrul căruia Paul Tutungiu a răspuns la numeroase întrebări dedicate temei.**

CLAUDIO MAGRIS

STIL GRANDIOS ȘI TOTALITATE

Viața, scrie Nietzsche în *Cazul Wagner*, nu-și mai află locul în totalitate, într-un Tot organic și închis. Cițiva ani mai tîrziu, Musil notează în *Jurnalele* sale aceste cuvinte, prin care Nietzsche — reluînd la rîndul său un pasaj din Paul Bourget — încerca să definească esența a ceea ce numim „décadence", adică a modernității. Cînd transcrie acest citat, Musil se referă îndeosebi la două din povestirile sale publicate în 1911 sub titlul *Legături*, care constituie cea mai radicală tentativă a sa de experimentare formală ; diagnosticarea unei vieți lipsită de totalitate străbate de aceea întreaga sa operă, și, indeosebi, *Omul fără calități*, marele roman neterminat la care lucrează din 1898 pînă în 1942, adică pînă la moarte, lăsîndu-l întrerupt și deschis unor diverse soluții posibile, unei serii de deznodăminte alternative.

Omul fără calități își propune să reprezinte întreaga realitate în schimbătoarea ei devenire și poate că de aceea este destinat să rămînă un fragment, lipsit de un centru și de o concluzie, așa cum nu are centru inelul pe care Clarisse, personajul feminin creat după modelul lui Nietzsche, și-l scoate din deget, și nu are un centru Acțiunea Paralelă, intriga principală a povestirii ce se învirte în jurul unui gol, care este deci construită pe nimic. Acțiunea Paralelă este o acțiune care nu există : comitetul însărcinat cu organizarea serbărilor pentru cea de a șaptezecea aniversare a domniei lui Franz Josef caută o idee centrală care să fie celebrată ca fundament al civilizației austriece — adică al întregii civilizații occidentale, al cărei simbol ar trebui să fie universalitatea imperială a Austriei. Dar ideea nu este găsită ; adevărata Austrie — cum spune Diotima, inspiratoarea Acțiunii Paralele — este lumea toată, este oglinda realității, eterogenă, lipsită de unitate și de centru, „clădită în aer". Centrul ideal de greutate al imperiului, scrie Broch, este jilțul gol al împăratului, jilțul rezervat — în fiecare teatru din fiecare oraș al monarhiei — pentru eventuala vizită a suveranului și în care suveranul nu vine niciodată să se așeze.

Cacania este o ecumenie de valori care își dă seama că a devenit o babilonie de limbaje, este locul simbolic în care moare totalitatea tradiției și ia naștere dispersarea contemporană. Dacă pentru contele Morstin, dintr-o povestire de Joseph Roth, Austria cesaro-crăiască este o simbioză de familiaritate și depărtare, o conciliere între universalitate și diversitate, sfîrșitul ei este trăit ca sfîrșitul acestei armonioase coincidențe, sfîrșit pe care, de altfel, Austria însăși, cu contradicțiile ei de nerezolvat și cu pluralitatea limbajelor sale, îl grăbește.

Ceea ce unește într-o intrigă narativă personajele *Omului fără calități* este căutarea unui fundament al realului ce nu se lasă găsit. Realitatea nu are o bază de valori pe care să se sprijine și nici un sistem de valori în care să se ordoneze și să-și afle locul : totalitatea absentă este un lăcaș din care viața a fost alungată. Realitatea ce nu-și mai are locul în tot își pierde granițele care-i dădeau formă și ordine, și se revarsă pretutindeni într-o dilatare amorfă, asemenea unui gaz sau asemenea proliferării romanului însuși, cu miile sale de pagini și de cîrne întinzîndu-se în toate direcțiile.

Nedesăvîrșirea fără de sfîrșit a vieții se rezolvă, cum scrie Nietzsche în pasajul reluat de Musil, într-o „anarhie de atomi", răsturnînd orice ierarhie a realului și chiar a discursului care ar trebui să-i confere ordine : cuvîntul devine autonom față de frază, fraza se eliberează față de pagină și îi întunecă sensul, pagina se desprinde de text, întregul nu mai este un întreg.

Această „dezagregare a voinței" se dovedește totodată și eliberatoare întrucît scoate amănuntul de sub puterea oricărei ierarhii cu pretenții unificatoare : anarhia atomilor, continuă Nietzsche, restituie „libertatea individului", „vibrația și exuberanța vieții" descătușată de semnificații și valori. În forfota haotică a vieții, toate detaliile dobîndesc o autonomie sălbatică, „drepturi egale pentru toți". Dezarticularea totalității aduce după sine, așa cum intuiesc marii preoți și interpreți ai modernității, o violare a stilului grandios. Acesta din urmă este văzut în primul rînd ca o capacitate a poeziei de reducere a lumii la esențial și de dominare a proliferării multiplicității printr-o laconică unitate a semnificatului.

Stilul grandios constrînge și comprimă disonanțele vieții într-o armonie unitară. În acest sens stilul grandios este și violență, potrivit opticii lui Nietzsche și, mai tîrziu, a lui Heidegger : este violența metafizică a unei gîndiri ce impune lucrurilor cămașa de forță a identității și face din ele simbolurile unui universal ce le violează singularitatea și autonomia. „Filozofii — scrie Musil în *Omul fără calități* — sînt niște violenți care nu dispun de o armată și de aceea pun stăpînire pe lume închizînd-o într-un sistem". (..)

În fragmentul din 1888 Nietzsche vorbește de o „extindere a privirii asupra unor multitudini și vastități" mai ample. Stilul grandios presupune deci o perspectivă de sus, adică un punct de observație care să îngăduie o anume poziție și un subiect capabil să se situeze în acel punct, în calitate de ordonator și legislator. Pe de altă parte Nietzsche dizolvă ideea însăși de subiect, identitatea și unitatea sa, într-o anarhie de atomi ; „dincolo de om" — potrivit traducerii lui *Ubermensch* propusă de Vattimo — este un nou stadiu antropologic proiectat dincolo de granițele tradiționale ale eului umanistic, este o pluralitate de nuclee psihice eliberată de rigida și represiva cuirasă a identității ce blochează curgerea vieții.

Nietzsche denunță mitologia inerentă, după opinia sa limbajului și metafizica imanentă structurii frazei sprijinindu-se pe subiectul care „presupune" realitatea ; realul în întregul său se rezolvă pentru el într-un joc de interpretări, și el definește ca pură „invenție, ipoteză" supoziția că în spatele acestor interpretări ar fi un subiect, un interpret precis. După Nietzsche, subiectul — care pînă atunci organizase în jurul său și al propriei unități înțelesurile lumii — își trăiește propriul crepuscul adică propria eliberare, își topește identitatea monolitică și rigidă în fluxul proliferant al pulsiunilor sale centrifuge.

Dacă unitatea eului este produsul unei istorii milenare, ce a separat-o de curgerea vieții, acum se pare că se observă o cotitură radicală. Așa cum vor spune mai tîrziu Adorno și Horkheimer, eul occidental este simbolizat de Odiseu, ce-și construiește cu greu propria identitate și propria dominație — asupra Itacăi, asupra echipajului său și asupra sa însuși — renunțînd la sirene, la Calipso și la floarea de lotus, cu alte cuvinte rezistînd ispitei de a se abandona unei indiferențe fericite în sînul naturii. Nietzsche tinde să răstoarne acest proces, tinde spre o topire dionisiacă a eului ; arta este chemată nu numai să reprezinte ci chiar să îndeplinească această dizoluție, căpătînd astfel și o funcție politică ce va fi revendicată de avangarde, dubla cerință a artei ca libertate absolută și ca practică revoluționară.

În continuarea „extinderii privirii asupra unor multitudini și vastități mai ample" Nietzsche vine cu o definiție antitetică : *rafinamentul organului* pentru a percepe multe lucruri extrem de mici și de fugare". *Beția* și *puterea* (sublinierea este a lui Nietzsche) legate de stilul grandios sînt identificate nu cu dominația sau autodominația apolinică, ci cu dispersia dionisiacă a eului în fluxul sensibil. Percepția a multe lucruri extrem de mici și de fugare aduce după sine încălcarea oricărei unități și ierarhii, scoate detaliile de sub puterea oricărei totalități, conferindu-le, odată desprinse de orice conexiune, o sălbatică autonomie, „drepturi egale pentru toți".

Nu mai există un subiect unitar care dintr-o perspectivă superioară, să poată îmbrățișa, selecționa și unifica multiplicitatea ; nu mai există un subiect lingvistic care să poată pretinde că surprinde lumea în unitatea frazei. Atîta vreme cît se gîndește în fraze un punct final va scrie Musil în *Jurnalele* sale — anumite lucruri nu se lasă spuse ; întregul, oglindit de totalitatea finită a perioadei, împiedică pluralitatea realului să iasă la suprafață în fragmentaritatea ei inepuizabilă, „limbajul pune rar la dispoziție pluralele sale pentru subspeciile sentimentului".

Cultura europeană este străbătută, pe la sfîrșitul secolului, de sentimentul imposibilității mîntuirii eului, cum afirmase Mach, căruia Musil îi dedică teza de doctorat în 1908 ; eul apare redus la un agregat de relații psihice, iar unitatea sa pur „economică" — cu alte cuvinte utilizabilă pentru a indica operațiile gîndirii — putînd fi descompusă în elementele simple care o alcătuiesc. Psihanaliza va contribui și ea dar în cu totul altă direcție la erodarea imaginii tradiționale a unității conștiinței. (...)

Mare parte din literatura de sfîrșit de secol este zguduită de acest „cutremur psihic" care cum va spune Manès Sperber, lovește individul care se credea un continent compact, iar acum descoperă că este un arhipelag. Ibsen intuiește pe de o parte dezacordul dintre viață și valoare iar pe de alta alternativa legată de subiectul care piere în imobilism, ca Brand, și eul ce se pierde în risipire, ca Peer Gynt ; Hamsun ține în 1890, la Cristiania, conferințe agresive în care contrapune psihologiei unitare a caracterelor „viața inconștientă a sufletului" adică „acea lume de rețele, de celule, de asperități și de adîncimi deconcertante, în care totul trăiește, se mișcă și se schimbă". *Mistere*, cartea sa din 1892, este romanul unui eu „dezlînat", cum spunea Bazlen, ce se fărîmițează în fragmentele sale.

Dar modelul eroului lui Hamsun, omul subteranei lui Dostoievski, proclamase deja că individul secolului al XIX-lea era „considerat din punct de vedere moral o creatură lipsită în esența sa de caracter" și definise conștiința „o boală", celebrînd — împotriva unității sale — prezența unor contradicții psihice ireductibile la o evoluție unitară a personalității și exaltînd vorbăria dezordonată și febrilă, ce neagă orice ierarhie a discursului.

Strindberg, care își dezarticulează propria autobiografie într-un talmeș-balmeș halucinant, spune despre sine, vorbind la persoana a treia : „nu devine niciodată el însuși, niciodată ceva în sine, niciodată un individ realizat". Criza subiectului răstoarnă idealul goethean al *Bildung*-ului, formația totală a individului care evoluează dezvoltîndu-și integral și continuu toate înclinațiile și posibilitățile. Discontinuitatea subiectului derivă din absența oricărui fundament : omul subteranei spune că nu posedă cauzele prime pe care să se sprijine și urcă zadarnic, prin „profesiunea sa de gîndire", către un fundament originar, căci orice cauză îl trimite la una antecedentă și așa mai departe la nesfîrșit, într-un abis de neadevăr. Orice fundament este înșelător și poate ceda, este marea fără fund a vieții, în care cădem, scria Conrad, în însăși momentul nașterii.

Dacă ne încredem în cuvînt — un „prejudiciu" care, după Nietzsche, anchilozează potențialitatea trăirii — atunci cunoașterea ce-și fixează privirea în insondabila curgere dionisiacă se poticnește, spune tot Nietzsche, în „cuvinte tari ca piatra" și sfîrșește prin „a-și rupe piciorul" adică prin a deveni mai scurtă. Eul care simte conexiunile identității sale slăbind, nu poate și nu vrea să surprindă realitatea în cuvînt, căci i se pare că dezarticulează fluxul vital. În zumzetul vieții, în cuvintele care blochează și deformează existența, eul simte — asemenea domnului Goliadkin din *Omul dedublat* al lui Dostoievski — că este mereu un altul, *un altul* care vorbește și se fărîmițează în verbozitatea sa centrifugă. Cînd vrea să se exprime pe sine, să exprime indicibilul existenței sale, eul, potrivit marei intuiții a lui Rimbaud, trebuie să-și dea seama că este un altul.

În românește de Constantin Ioncică

Din LIRICA TURCĂ

YAHYA BENEKAY

Eskișehir

Cîmpia e arsă și stearpă.
Nici o mișcare. Zarea se clatină,
Halucinînd. Casele ies direct
Din pămînt. Niște morminte.
Cocoșul dă știre
C-a plecat noaptea și-a venit ziua.
Soarele urcă pe cerul incendiar.
Dogoare. Iad. Copiii
Și femeile adună paie și balegă
Pentru chirpici.
O, Eșkisehirul copilăriei mele,
Ce să facă pentru tine ?
Ia inima mea, dacă-ți trebuie.
E a ta.

Amintirea

Trist sînt în seara aceasta, prietene.
Rămîi la masa mea,
toarnă-mi în pahar și
aprinde-mi țigarea,
nu mă lăsa singur cu amintirea.
Amintirea... O vezi ?
E în spatele meu
gata să-mi înfigă cuțitul în rană.
Sînt singur și pribeag de-atîta vreme,
de cînd mi-a zis „Adio" și s-a dus.
E singură și ea
și tristă e.
Oare s-o caut ? Unde ?
Și ce-ar putea să nască
două tristeți alăturate ?
O speranță ? !
Rămîi cu mine, prietene.
Nu mă lăsa cu amintirea.
O simți, o vezi ?
E-aici, aproape. Umbra ei
asupra mea se-ndreaptă, ucigașă.

Miracol

Mă uit în ochii tăi și nu mă satur.
Ascultă, iubito : ce fel de ochi ai tu ?
Ce ai tu acolo ? Două lentile de contact
(iartă-mi întrebarea)
sau doi luceferi fierbinți ?

Și cum se face că, orice-ai spune tu,
— adevăr sau minciună — ești crezută ?
(în timp ce eu... în sfîrșit)
Din cînd în cînd, părul tău negru
cade peste ochii tăi verzi.
Nu-l mai ridica (cu un gest care-i
numai al tău), știi că mă tulburi.

Ascultă, iubito, să nu rizi de mine :
tu mă emoționezi chiar și-atunci
cînd îți aprinzi țigara cu bricheta
și cînd te uiți spre mine
prin flacăra care se mișcă, uimită.

Năsucul tău cîrn e o capodoperă.
Ce parfum folosești ?
Ce animal ți-a dat blana
care-ți acoperă umerii, seara,
cînd ieși la plimbare pe stradă ?
Iubito ! Minune a lumii !
A cita ? !

În românește de Tahsin Gemil și Ion Băieșu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DIN EVENIMENTELE** editoriale ale anului este publicarea scrisorilor poetului Delmore Schwartz. Apărut sub îngrijirea lui Robert Phillips, cu o introducere de Kari Shapiro, paginile de corespondență ale marelui scriitor ajută la înțelegerea operei sale contorsionate, a unora dintre cele mai autentice poeme ale anxietății din cîte au fost articulate după cel de-al doilea război. Debutînd în 1937 în **Partisan Review,** cu povestirea „Responsabilitățile încep în vis", Delmore Schwartz s-a impus mai tîrziu ca unul dintre străluciții poeți ai grupului „Algonquin", după numele hotelului din New York unde se întîlneau. Cunoscut și ca un mare animator artistic, era firesc ca numărul corespondenților săi să fie imens, iar scrisorile să contribuie în mod semnificativ la înțelegerea operei și acțiunii sale. Într-o cronică publicată de **New York Review of Books,** Helene Vendler scrie următoarele : „Atracția pe care o exercită aceste scrisori constă mai ales în talentul lui Schwartz pentru vignete ironice".

● **UN AMPLU ARTICOL** al marelui critic A. Alvarez, „Lucrînd în obscuritate", este consacrat unor ultime apariții semnate de trei mari prozatori : Philip Roth, Joseph Heller și Norman Mailer. Cele trei romane constituie încununarea creației unor adevărați „piloni" ai literaturii contemporane. Alvarez scrie următoarele : „Literatura a devenit, în mod direct, o suferință permanentă, și astfel poate fi considerată și lumea literară, îndeosebi cea personificată de Milton Appel, profesorul de la Harvard, criticul literar și apărătorul inchiziторial al credinței care a răvășit pe eroul uneia din cărțile discutate. El a trădat toate normele pe care celălalt a fost educat să le respecte. În acest fel, caracterul rău devine o formă de obsesie, iar prima parte a cărții lui Roth se ocupă de încercările haotice ale personajului „pozitiv" de a răspunde adversarului său în chiar maniera pe care o promovase (...) Ceea ce stimulează viața verbală a lui Roth și provoacă pe cititorii săi este ocazia pe care o creză narațiunea de a deveni tot ceea ce ei înșiși nu pot fi : turbați, biciuitori, destructivi, inflamați în permanență, imposibil de oprit".

● **„NUMAI FEMEI"** se intitulează articolul pe care Lawrence Stone îl consacră ultimelor apariții în problema feminismului și a istoriei sale. Cele două cărți sînt : „Vasul mai fragil" de Antonia Fraser și „Femei în societatea engleză 1500—1800", o colecție de texte editate de Mary Prior. Criticul notează următoarele în legătură cu aceste importante apariții : „Se poate afla mai mult despre unele puncte de vedere din sobra colecție de eseuri editate de Mary Prior, dar plăcerea estetică este mai mare în cercetarea bombardamentului de episoade interesante pe care le propune Antonia Fraser. Niciuna din aceste două cărți nu îi dă cititorului o idee generală și satisfăcătoare despre viața femeilor în Anglia secolului al XVII-lea. Împreună, ele te înzestrează totuși cu un reper pe care, 300 de ani mai tîrziu, îl poți folosi pentru a măsura realizările de pînă acum în remedierea unei injustiții vechi și sistematice, care a fost făcută unei jumătăți din specia umană de către cealaltă jumătate".

● **O EXCEPȚIONALĂ APARIȚIE** o constituie culegerea de articole și studii publicate de Jean Richard sub titlul : „Relațiile între Occident și Orient în Evul Mediu". Sînt cuprinse în această culegere douăzeci și trei de studii în limba franceză și engleză, consacrate unei tematici ample din care citățm următoarele : „Mediterana de est și relațiile sale cu hinterlandul (secolele XI—XV) ; Francezii din afara Franței în secolele XIII și XIV ; Comitatul de Tripoli în hărțile fondului Porcellet ; Biblioteca unui episcop dominican din Cipru în 1367 ; Confreria cruciadei : în legătură cu un episod al primei Cruciade ; Politica orientală a lui Saint Louis ; Cruciada de la 1248 ; Limita occidentală a expansiunii alfabetului uigur. Începutul relațiilor dintre papalitate și mongolii din Persia ; Misionarii latini la Kaltaci din Daghestan (Secolele XIV—XV) ; Voga orientală în literatura occidentală a Evului Mediu, ș.a.m.d. Aceste studii, din care nu am citat decît o parte, reprezintă contribuții importante la înțelegerea unor aspecte revelatorii, deși mai puțin cercetate pînă acum, ale Evului Mediu european.

● **CARTEA EDITATĂ DE J. A. BOYLE,** „Imperiul mondial al mongolilor, 1206—1370", este considerată a fi o apariție fundamentală în ceea ce privește una din marile probleme ale istoriei. Citățm din sumarul amplu (treizeci și două de studii) : Impactul cuceririlor mongole asupra estului și vestului european ; Irru și Maru în „Istoria secretă a Mongolilor" ; Invazia mongolă în Persia de est : 1220—1223 ; Mongolii și Europa ; Rezidența sezonieră a marelui han Ogudai ; Locul de înmormîntare a marelui han Ogudai ; Cucerirea Ispahanului de către mongoli ; Moartea ultimului calif Abasid ; O relatare islamică din epocă : Rashid-el-Din și francii ; Marco Polo și opera sa ; Titlurile postume ale hanului Batu ; O formă de sacrificiu cabalin printre mongolii din secolele XIII-XIV ; Șamanismul mongol și cel turcesc în Evul Mediu ; Legenda lui Alexandru în Asia Centrală, ș.a.m.d. O substanțială secțiune a acestui volum este consacrată analizelor textuale și surselor diferitelor cronici medievale mongole, unor probleme de filologie comparată, totul constituind o contribuție, poate cea mai importantă apărută în ultimele decenii, în ceea ce privește istoria Asiei centrale medievale.

REPERE

Literatura și spiritul timpului

Există și în discuțiile literare o serie de concepte operaționale, care pot să nu aibă o realitate prea mare în substanța operelor la care se referă, dar contribuie la înțelegerea domeniului și la „formarea" lui, cum ar spune un matematician. Sînt concepte cu rezonanță deja îmbătrînită, mai greu totuși de înlocuit decît cele ale științelor, unde adaptările sînt mai rapide și adeseori mai eficiente. Cu toate acestea, schimbările sînt mai radicale în artă, atunci, cînd se produc, iar consecințele asupra naturii umane devin mai profunde. Sîntem, de fapt, atît de fascinați de aparența lucrurilor, încît înălțăm de dimineața pînă seara ode procesului de transformare a mediului, schimbării vitezelor și comprimării spațiului, uitînd ce uriașă revoluțiune interioară s-a petrecut cu noi în mai puțin de două secole. Nu știu dacă omul este mai mult o ființă inductivă, decît una deductivă, mai supus capacității de a prelucra datele experienței, decît de a crea modele ale lumii și de a elabora concepte călăuzitoare, capabile să-i augumenteze energia sufletească și intelectuală, făcîndu-l să actioneze și să descopere ceea ce se află în jurul său. Sigur este însă că arta exprimă „spiritul timpului" mai mult decît orice facultate umană, iar în ultima vreme acest spirit poartă o amprentă științifică. Nimic nu este mai ridicol, odată cu trecerea timpului, decît operele literare inspirate din „cuceririle științei". Chiar în poezia noastră, versurile despre tehnică și despre viteză ale lui Minulescu par acum o șarjă în genul Topîrceanu, ca să nu vorbim de bîlbîiala unor moderniști dintre cele două războaie, interesantă și atrăgătoare azi numai ca fenomen de insurecție intelectuală, dar profund caraghioasă pe latură scientistă. Dar atunci cînd „modul științific" este o treaptă în meditația asupra lumii, cînd se integrează în procesul de expresie a condiției sale revoluționate pînă la dezastru, de care trebuie să **dea seamă omul acestui sfîrșit de mileniu,** este sigur că dimensiunea științifică nu poate lipsi din formația și din cărțile scriitorului. Ar fi greu de spus că romanele lui Thomas Pynchon sau William Gaddis sînt în afara lumii scientizate și tehnicizate a lumii de azi, chiar dacă personajele lor nu folosesc terminologia pretențioasă a unor referate de laborator. Construcția complicată și totuși raționalizabilă a lumii lui Pynchon are ceva din modelele cibernetice, cu erorile ce intră în calcul. Tot așa, lumea poemelor lui John Ashbery, sau formulele post-structuraliste din critica literară. Dar constiința acestor realități este veche, și n-am să citez exemplul circulației sîngelui, care se afla în opera lui Shakespeare, înainte ca să fie un bun curent al medicinii umane. Vreau doar să amintesc extraordinara propensiune pentru lectura științifică a lui Tolstoi, iar la noi a lui Eminescu, geniul tutelar al literaturii române.

Trăim o epocă saturată de informație științifică. Am avut întotdeauna o pasiune pentru lectura „extraselor" din revistele academice de aiurea, încercînd să înțeleg modul de apropriere a lumii, în chiar procesul de constituire a modelelor varii care prelucrează ansamblul cunoștințelor noastre. Poate cel mai tare m-au fascinat însă științele cu aplicații sociale, cu impact imediat în imanența noastră istorică. Ele constituie ucenicul vrăjitor al actualității. Am avut prilejul să cunosc o foarte interesantă publicație a Editurii Tehnice, care apare sub sigla **AMC** (Automatică, Management, Calculatoare), un instrument de lucru indispensabil pentru orice intelectual de astăzi, care dorește să cunoască ce se gîndește pe plan mondial în aceste discipline de virf. În numărul 44 este publicată o analiză a cărții semnate de Edward Feigenbaum și Pamela McCorduck, **The Fifth Generation,** făcîndu-se o pătrunzătoare analiză a consecințelor sociale pe care le va iniția o uriașă acumulare de cunoștințe, prin crearea rețelei de computere care nu numai că vor stoca dar chiar vor produce inteligență. Ion Iliescu, autorul acestei pertinente prezentări, conchide cu un avertisment plin de gravitate : „Nu este mai puțin adevărat, însă, că — așa cum arată istoria ultimelor decenii — aceste noi tehnologii, cu adevărat revoluționare, care ar putea usura munca oamenilor de pretutindeni și ar înlesni promovarea progresului economic și social, se pot, în același timp, transforma într-un nou mijloc de adîncire a marilor decalaje economice din lume, de perpetuare și agravare a fenomenelor de «subdezvoltare», de dominație a celor bogați și puternici, de promovare a unei noi forme de «imperialism tehnologic»." Luciditatea este întotdeauna binevenită în știință, de fapt în înțelegerea lumii de azi, atît prin știință, cît și prin literatură.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

O bătaie legendară

Sîntem copiii epocii noastre. Întorcîndu-mă acasă din Anglia — via Belgia, Olanda, R.F.G., —, miercuri, în timp ce zburam cu avionul de la Bruxelles la București, pilotul secund și doi stewarzi mi-anunțau din zece în zece minute, evoluția scorului pe stadioanele din București, Ploiești, Pitești. Aproape de coborîre, era în jurul orei 19,30, mă simțeam inimaginabil de ridiculizat : Dinamo fusese învinsă cu 5—0 ! ! Plecasem, înainte de prînz, din orașul Dortmund, unde se fabrică cea mai bună bere din lume — alt bier, export bier, pils bier ; de cinci sute de ani, berea, la Dortmund, se fabrică, prin lege, numai din malț, drojdie și apă bună ; de cinci sute de ani formula nu s-a schimbat în nici o zi, inclusiv în cele două războaie mondiale ; de cînd există Piața comună, berea germană se vinde pe rafturi speciale față de berea de import ; ca să se păstreze legea și berea nealterată —, deci, plecasem de la Dortmund învingător și viteaz în toată purpura zării și ajungeam la București sprijinit pe trestii și plaiuri de ploaie. Dunăre, Dunăre... Cînd ți-ai pierdut sau ți-ai alungat aurarul, plătești cu lingouri de argilă. A plecat de la Dinamo Cornel Dinu, sau mai degrabă, ca să vorbim pe șleau, a fost alungat, la instigația unor inși ca portarul Moraru — să moară mama și să n-am parte de măcinici (vocabularul lui de bază), Augustin (mereu plin de ifose și fandoseli), Vasile Anghel (meseria mea sînt somonii din rîul Buzău plimbați prin Piața peștelui din New-York și alte centre de undițari) — și în strada Ștefan cel Mare, unde am vărsat voce bogată, dragoste albastră, iubire de argint, s-a înțelenit nesăbuința și anarhia. Se usucă sălciile frumoase. Cad lișițele pe Lacul Tei. Se îneacă toate clopotele de aramă pe care le sunam în cinstea victoriei. Se bucură toți dușmanii mei. Cresc în fălci și-n sînge proaspăt toate haimanalele născute să nu piardă scufundarea nici unui vapor. La coborîrea din avion, un actor, văzîndu-mă răsărind mult și cu pricepere puțină sub soarele Bucureștilor, și-a smuls batista albă din teaca de la piept a buzunarului și a fluturat-o, fericit pînă-n virful unghiilor, pe sub mutra mea păcătoasă și pleoștită. Ce-i asta ? țipau vulpile din carnea lui. Știu bancul prost, bătrîne prieten, e un vultur alb pe fond alb. Pe timpuri făcea parte din întrebările obligatorii de la grădiniță. Și, totuși, era o fișie cernită. Nu pot crede în multe minuni din lume cînd Dinamo ia bătaie cu 5—0. Nu mai pot crede în Vasile Anghel, Moraru și Augustin. Pentru că Dinamo n-are voie să piardă la un asemenea scor nici în glumă, nici în serios, nici noaptea, nici în mijitul zorilor. La 5—0 începe asfințitul și destrămarea. La 5—0 încep să ruginească 30 de ani de glorie. La 5—0 îți pierzi prietenii și ți se sparge masa.

La 5—0 o iei de la capăt, și cu alfabetul și cu enciclopedia.

Altfel nu e scăpare.

De aici înainte, felicitări echipei Steaua și antrenorilor Jenei și Iordănescu, rîuri de mărgăritar Universității Craiova și drumuri umbrite de măslini echipei din malul de măr mușcat al Argeșului.

Ce frumos e acasă. Chiar cînd te bîntuie o tristețe subțire.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 69
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
25
(1 207)
Simbătă
22 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EMBLEMA CONTEMPORANEITĂȚII

Ilustrativ pentru ceea ce înseamnă ființarea la zi a muncii și vieții unei întregi țări, emblema contemporaneității sale sub toate aspectele materiale și spirituale ale existenței, acum, în pragul împlinirii a două glorioase decenii ale epocii cu nume de ctitor, Plenara comună a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale se constituie într-un fapt de natură politică și socială de o cuprinzătoare și puternică evidență. Este acel specific și dens moment în sfera căruia se cuprind, cu puterea reflecției și analizei, din perspectiva și la altitudinea mereu ridicată a realității, spații întinse ale activității economice și sociale, avînd cu precădere relieful faptei si, de bună seamă, consonanța de spirit, argumentul ca și justificarea înaltă, cît mai exactă, a tot ceea ce ne propune un prim și laborios bilanț. De aici, din acest unghi, dovezile sînt mai mult decît concludente. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în plenul acestui important și reprezentativ for democratic, aduce în atenție o largă problematică economică, politică și socială și conferă răspunsuri pe măsură pentru modul cum este văzută unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii, ale întregii noastre națiuni, în înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Documentele adoptate de plenară, dezbaterile, propunerile care s-au formulat ca și întreaga atmosferă ce a caracterizat această puternică manifestare a democrației noastre muncitorești-revoluționare au constituit, așa cum sublinia secretarul general al partidului, un exemplu grăitor în ceea ce privește felul în care întreaga națiune acționează cu înalt simț de răspundere pentru înfăptuirea progresului continuu al patriei, a viitorului socialist și comunist. Realizarea prevederilor planului economic pe acest an, ultimul al cincinalului în curs și abordarea, încă de pe acum — în proiecția de cifre și prevederi — a planului unic de dezvoltare economico-socială pe 1986, primul an al următorului cincinal — cel de al optulea din seria etapelor înfloririi noastre materiale și spirituale — au o putere de semnificație care depășește momentul propriu-zis al actualității și ne dă o largă viziune asupra a tot ceea ce înseamnă un destin în neîntreruptă și laborioasă desfășurare a muncii și creației în toate domeniile și sectoarele de activitate. **Planul cincinal viitor — și, deci, și prevederile pentru 1986 —**, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **accentuează dezvoltarea intensivă a industriei și celorlalte sectoare, realizarea unei noi calități a muncii și vieții. Prin planul pe 1986 intrăm în etapa nouă a revoluției socialiste, hotărîtoare pentru înfăptuirea programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre societatea comunistă.**

Problemele abordate de secretarul general al partidului vizează întreg ansamblul dezvoltării noastre pe mai departe și suscită, prin particularitatea lor, atenția și interesul întregii societăți. De la perfecționarea muncii, a producției materiale după criteriile și cerințele unei cît mai dinamice viziuni despre progres și civilizație și pînă la edificarea unei noi conștiințe, a unei gîndiri înaintate, revoluționare care să propulseze spre fapte și atitudini pe măsură, să probeze înalte scopuri și înalte înțelegeri ale muncii și vieții. **Să acordăm,** cere secretarul general al partidului, **mai multă atenție ridicării conștiinței politico-ideologice, formării conștiinței socialiste, astfel incît fiecare om al muncii să acționeze, în toate împrejurările, cu conștiința deplină că-și face datoria față de patrie, față de partid, față de socialism, față de viitorul României.**

Se află în aceste cuvinte sensul și datoriile însești ale artei, se află aici cerința și mobilul mereu viu ale culturii și artei după potriva și în relieful cărora ființează necontenit o mare dragoste și o mare înțelegere pentru lumea de gînduri și sentimente ale făuririi omului. Patriotismul creației primește astfel confirmări noi și se transformă într-o valoare supremă a existenței prin creație ceea ce, în lumina epocii pe care o împlinim și o sărbătorim în durata celor două glorioase decenii, semnifică însăși realitatea cu maxima ei putere de spirit și puterea ei vie, mereu trează, de a se împlini. O neîncetată confirmare, durata de fapt a unui demers esențial cu privire la soarta și condiția umanității, a civilizației lumii în care trăim și ne edificăm în strînsă relație cu propriile noastre cerințe și posibilități, se realizează prin fiecare act al politicii noastre, prin fiecare acțiune la baza și în perspectiva căreia este așezat ca temelie vie, puternică, un umanism concret, de esență, cel al gîndirii și faptei revoluționare. Pacea este problema fundamentală a zilelor noastre, ea este speranța de azi și de mîine a planetei, conștiința acestei lumi în permanentă construcție. „Sîntem hotărîți să facem totul, spune secretarul general al partidului, pentru a contribui la întărirea solidarității și colaborării cu toate forțele progresiste și antiimperialiste, cu popoarele de pretutindeni, avînd ferma convingere că stă în puterea tuturor acestor forțe, a popoarelor de pretutindeni ca, acționînd unite, să oprească cursa înarmărilor, să asigure dezarmarea, înlăturarea armelor nucleare, să asigure pacea, dreptul vital al oamenilor la existență, la libertate, la independență și la viață". Este acesta consensul de inimă și rațiune prin care se exprimă de fapt întreaga noastră istorie și deci viața și munca, este consensul de voință și acțiune prin care se exprimă toate generațiile țării și poartă la orizontul conștiinței lor lumina acestei epoci de maxim relief.

Luceafărul

Însemnări

de Edgar Papu

În aprilie s-au împlinit 15 ani de cînd a avut loc la Lisabona un fapt cu totul memorabil pentru noi : apariția unei drame intitulate **Catedrala (A catedral).** Autorul era cunoscutul poet, dramaturg și om de cultură portughez, Julio Dantas. Această excepțională personalitate culturală care a lăsat în urma sa peste 55 de lucrări literare, ilustrează indeosebi prima jumătate a veacului nostru. Așadar, drama **Catedrala,** ieșită la lumină în aprilie 1970, este postumă.

Această dramă ne solicită și un interes obiectiv pentru valoarea ei intrinsecă, dar mai cu seamă unul subiectiv, fiindcă dezvoltă nu altceva decît motivul românesc al Meșterului Manole. Și nu este vorba de o simplă analogie, așa cum se întîlnește adesea în istoria literaturilor, ci chiar de însușirea efectivă a legendei noastre. Transmiterea acestui motiv se datorește, aproape cert, Elenei Văcărescu. Ca delegat al țării sale la Societatea Națiunilor, Dantas a rămas ani de zile la Geneva, unde a cunoscut-o pe marea româncă, aceea care, în străinătate, nu pierdea nici un prilej de a-și sluji patria. Inteligența ei a putut, deci, să facă atent pe un om ca Julio Dantas. Așa poate fi explicată fascinația dramaturgului față de unele motive românești, în primul rînd față de legenda Meșterului Manole.

Prin generozitatea lui Paul Anghel am fost în măsură să străbat și chiar să analizez detaliat această lucrare dramatică. Pe copertă, în fotografie monocromă, lucrată pe nuanțe de albastru, ni se înfățișează mare edificiul Curții de Argeș. În interior, pentru cititorii de limbă

Continuare în pag. a 2-a

Ivirea țării

Te arăți în lumini
și-n țărînă
în oglinda versului scăpărînd
în sarea neliniștii, înaintea
marii lucrări din
a plînge și a ride și
a lua-o mereu de la capăt
ne urmărești noaptea, în somn
cu machetele siderale
planșetele albastre ale zorilor
încercănate de visări
cartea noastră de căpătîi
cea mai clară

Victoria Milescu

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Adevărurile literaturii

Cît datorează civilizația modernă acestei dimensiuni fundamentale a culturii, care este literatura ? Afirmația descurajantă de altfel de-a lungul ultimelor două milenii, după care arta ar fi visul mereu reprimat, către absolut, al omului, adică un mod superior de-a aspira la irealizabil, nu a făcut-o mai vulnerabilă, dimpotrivă. A ne imagina o glorie a templelor de piatră, marmură sau oțel printr-un straniu paradox lipsită însă de cultură ar fi ca și cum am lua de la alt capăt istoria subiectivă și atît de subtilă a evoluției inteligenței umane avînd drept martor al ei un fel de înțelept, totuși, însă și orb și mut, care neputînd comunica în graiul oamenilor, rămîne un semn de întrebare într-o existență inutilă, lipsindu-i spiritualitatea. Azi știm că imperiile care n-au avut o cultură ci doar temple, s-au stins în mister parcă pentru a prolifera la nesfîrșit variația ipotezelor ; străine de caligrafia memoriei și de semnele despre înflorirea, viața, măreția și căderea lor, și-au secătuit de esențial, fie și fără voia lor, însăși posteritatea.

În acest sfîrșit de veac suprasolicitat de atît de densul reviriment al științelor și tehnologiilor se meditează parcă mai puțin ca oricînd la funcția literaturii. Circulă prin lume și ideea pragmatică și deopotrivă superficială a competitivității, de o parte fiind literatura, de cealaltă parte cinematograful, televiziunea și alte mijloace sofisticate de captare a interesului general. Unii sociologi sînt de părere că literatura pierde teren, cum s-ar zice, în această concurență, prefigurindu-i-se un tot mai fățiș dezinteres obștesc ; alți specialiști în sondaje de acest fel avertizează mai ales tineretul asupra superficializării spiritului și chiar a cunoașterii. Iar în acest timp de cumpănire a priorităților se scrie pretutindeni literatură, și cred că astăzi se citește mai mult ca oricînd.

O amnezie deloc contaminantă, din fericire, însă cu fluctuații ritmice, face să se uite uneori o banalitate asemănătoare relației dintre brazdă și sămînță : fără cultură, deci și fără literatură n-ar fi fost cu putință înflorirea științelor și tehnologiilor de azi. Nu întîmplător aproape că fără excepție oamenii de știință ai ultimelor secole au fost în egală măsură și oameni de cultură, nu puțini dintre ei — e deajuns să ne amintim doar de un Einstein — fiind chiar creatori de literatură. Aceste banalități cred că trebuie repomenite ori de cîte ori se extinde părerea în lumea contemporană, că literatura ar fi pur și simplu un divertisment, un mijloc de relaxare ; această optică nu are nimic a face

Ion Țugui

Continuare în pag. a 7-a

Faptul real și oglinda artistică

Sinceritate. Iată un cuvînt care a exercitat, și continuă să exercite, o atracție magică. Orice profesiune de credință, respectabilă trebuie să-l cuprindă. Dacă răstorni tolba cuvintelor folosite în festivitatea unei asemenea împrejurări nu se poate să nu-l găsești inventariat undeva. Sau măcar ascuns într-o perifrază, deloc ermetică. Un fel de sesam deschide-te. Deschiderea fiind în egală măsură spre afară — fiecare își exhibă garanțiile, bonitatea ! — dar și spre sine însuși. Sînt foarte puțini cei care își declară plăcerea, vinovată sau nu, de a truca (troca). Iar dacă o fac ies aproape automat din joc. Pentru că o minciună declarată devine, printr-o șaradă veche a logicei, adevăr. Adevăr însemnînd (?) sinceritate. De-atita uz cuvîntul a început să se tocească pe la tîvuri. Totuși rămîne, încă, indispensabil. Revenind, el sau haloul lui, ciclic în mărturisirea unui comportament estetic (se înțelege, sper, că nu a fost și nu va fi vorba nici un moment, despre **caracter).**

Ca dialectica aceasta a sincerității-nesincerității să aibă un capăt (nu am spus un răspuns) trebuie, parafrazîndu-l pe enciclopedist, să alegem teritoriul pe care o situăm. Termenii discuției. Iar dacă nu este vorba despre caracter înseamnă că nu poate fi vorba nici despre scriitor ca ins civil. Ceea ce se verifică prin cenzura sincerității nu este scriitorul ci opera. Mai departe se va vedea, cred, de ce nu scriitorul este în discuție. Chiar dacă el afirmă cu nedisimulata certitudine a unei absoluțiuni acordate, **eu sînt sincer,** iar nu **opera mea e sinceră.**

Pornind de la ceea ce pare a fi de evidență : în literatura-document trebuie să existe cu necesitate o corespondență între faptul real și „oglinda" sa artistică. Dacă un scriitor omite voit un eveniment semnificativ sau îl trucheză ceea ce rezultă este un fals. În fond destul de puțin pernicios pentru că este relativ ușor demonstrabil. Nu despre sinceritatea operei poate fi aici vorba ci despre exactitatea sau rigoarea informației. Prezentarea unui eveniment într-o operă care se revendică cel puțin în egală măsură istoriei ca și literaturii, nu poate da loc niciunui echivoc. Napoleon a pierdut Waterloo-ul, oricîte speculații ar putea genera ipoteza întîrzierii unui general. Interpretarea semnificației unui eveniment istoric în limitele acestui „gen" literar poate genera o operă neverosimilă, sau nemotivată sau, repet, speculativă. Calificativul de sincer (sau nesincer) nu-și găsește, în nici un caz, locul aici. Fiindcă ceea ce se re-creează (mai exact ar fi spus rememorează) este un univers perfect determinat sau determinabil. Mutarea preferențială a centrului de interes pe anumite zone ale evenimentului este doar un act de opțiune în alegerea elementelor de iradiere a acelui eveniment. Adică ceea ce face, cu alte instrumente și într-o altă finalitate, și istoricul, care nu poate fi tratat pentru atitudinea sa partizanală (și care istorie nu e partizană !) drept lipsit de sinceritate.

Mai departe, la literatura — convențional denumită — de ficțiune.

Este responsabil scriitorul pentru universul **fictional** creat ? Firește că este, dar în plan artistic. Implicînd, în mod mediat, și un plan moral și un plan ideologic. Iar nici un caz un plan informațional. Singura limită — din acest punct de vedere — poate fi, eventual, verosimilitatea ; deși fantasticul, pentru a aminti numai de un „caz" particular al literaturii nu se reclamă oricum de la acest deziderat.

E limpede, fără îndoială, că sinceritatea unui autor (opere) nu are nimic de-a face cu stabilitatea

Mihai Giugariu

Continuare în pag. a 7-a

Mesageri ai culturii românești

Conferința Societății americane de studii române (Columbus / Ohio, 4—6 aprilie a.c.), mi-a prilejuit și întîlnirea cu excelenta echipă de lectori români care predau într-un șir de universități americane, limba, literatura și istoria României. Prezintă comunicări, pe lîngă Lucian Roșu, pe care l-am amintit, filologii Marcel Pop-Corniș, Nicolae Crețu, Mircea Borcilă, Ștefan Olteanu, Ștefan Avădanei și istoricii Ion Ciupercă și Gheorghe Florescu. Comunicările lor întrunesc dubla calitate de a aborda probleme esențiale ale acestei discipline care și-a legitimat existența — românistica — și de a o face pe direcții de interes în lumea științifică americană. În Statele Unite, ei constituie un grup de mesageri ai culturii românești, în două ipostaze : propagatori și educatori ; la Seattle, Omaha, Rochester etc., adică acolo unde își desfășoară activitatea didactică, ei difuzează valorile istoriei și culturii românești și le vorbesc studenților americani despre lupta permanentă a poporului român pentru neatîrnare și unitate națională, despre remarcabilele sale creații care au îmbogățit patrimoniul culturii universale.

După conferință, plec împreună cu Andrei Busuioceanu la Champaign-Urbana (Illinois) ; la universitatea de aici predă un eminent specialist în istoria României, profesorul Keith Hitchins, bine cunoscut specialiștilor și marelui public din țara noastră prin lucrările consacrate mișcării de emancipare națională a românilor transilvăneni (dintre care unele au fost tipărite la noi, în traducere românească). În 1983, el a reunit o parte dintre aceste cercetări într-un volum, tipărit în Italia, sub titlul **Studies on Romanian National Consciousness ;** profesorul Hitchins este și editorul unui periodic dedicat în întregime istoriei și culturii românești — „Romanian Studies".

Întîlnirea este foarte călduroasă. Andrei Busuioceanu, care i-a recenzat ultima-i carte în „Luceafărul" și în „Revista de istorie", îi înmînează exemplare din cele două publicații. Conversația este întreruptă de apariția unui student a iubește atît de mult România încît și-a pus la catarama curelei tricolorul. Ne convingem îndată că, pe lîngă cunoștințele despre istoria poporului român, profesorul Hitchins transmite studenților și acea dragoste pentru țara noastră și trecutul ei, sentiment care, cu peste două decenii în urmă, a făcut din el unul din primii — dacă nu chiar primul — bursier american preocupat pînă într-atît de istoria românească încît ne-a învățat la perfecție și limba.

Ne invită la cursul lui și — plin de amabilitate — ne cedează cele două ore ale sale. Fac o expunere asupra contribuției României la înfrîngerea Reichului nazist, îndeosebi a însemnătății strategico-politice a actului de la 23 August 1944. Urmează numeroase întrebări, care depășesc cu mult tema tratată și abordează aspecte ale vieții politice, economice, sociale și culturale a României socialiste. Împreună cu Andrei Busuioceanu, încercăm să satisfacem această curiozitate, în care vedem impulsul pentru specializarea în trecutul sau prezentul României.

Pentru a ne înlesni dialogul cu profesorii americani, profesorul Keith Hitchins ne invită

Florin Constantiniu

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Modernitatea activă

Prin **Poetica lui Ion Barbu** (1978), remarcabila lui monografie, Dorin Teodorescu alege calea anevoioasă a lecturii constructive care, în orizontul adevărurilor consacrate, caută puncte de vedere noi, proiectînd cu gravitate și metodă, cu răbdare și decizie, un sistem critic adecvat universului imaginar barbian, cameleonic și acaparator.

Dincolo de elogii și contestări, cercetătorul crede într-o ordine superioară a poeziei. Apreciată, rînd pe rînd, ca „lucrare foarte meritorie" de Șerban Cioculescu sau ca încercare exegetică tributară de către Marin Mincu („descriptează cam aceleași simboluri ca și noi"), cartea lui Dorin Teodorescu are certe calități și, ne îngăduim să credem, reprezintă o contribuție durabilă în spațiul de grație al **jocului secund.** Esteistul își asumă dificilul rol de mediator între operă și publicul avizat, printr-o interpretare curajoasă, din care nu lipsesc accentele polemice, dar care se menține tot timpul într-o poziție de echilibru. Raționamentul critic nu încearcă să surprindă, ci să convingă și, de cele mai multe ori, reușește.

Reconstituirea unei poetici e un act de curaj, mai ales în cazul autorului **Ritmurilor pentru nunțile necesare,** a cărui creație atît de restrînsă ca volum a beneficiat de numeroase abordări. Pentru Dorin Teodorescu, poetica „implicită" a lui Ion Barbu, singura în măsură să omologheze autentica vocație interpretativă, apare ca rezultantă a tensiunii dintre postulările pure și înclinațiile relativ obscure ale poetului. Laborioase și pătrunzătoare, disocierile între poezia pură și poezia ermetică, între ermetism și dificultate sînt de fapt expresia unei formații solide. Ermetismul barbian e definit, astfel, drept efort modern de a face prezente și sensibile legile unei armonii ce își are originea nu în reprezentări date, ci în teritoriul posibilului, „într-o lume situată dincolo de realitate și în afara timpului". Fără îndoială, în structura simbolului ermetic barbian descoperim intenția de reconciliere a contrariilor, de unificare a existenței în spirit. Artă combinatorie și sincretică, poezia lui Ion Barbu realizează, în punctul de pornire, o inedită sinteză între propensiunea spre esență a poeziei pure și sugestiile picturii nonimitative. În același timp, transpare un mod modern de a gîndi poezia, în consens cu spiritul științei contemporane, chiar și în intenția de a-i transfera funcții ale culturii ezoterice, fapt ce presupune demersul interpretării unui fond ocult și constituirea unei elite receptoare. Pentru că, în acest fel, specializarea matematică s-a propagat în cîmpul poeziei, luînd forma „mitică", absolută, a inițierii.

Deși puține și derutante, scrierile barbiene îndeplinesc exigențele Operei coerente și unitare. Discontinuitățile cele mai frapante se manifestă, după Dorin Teodorescu, la nivelul convențiilor care regizează discursul poetic și nu la cel al „formațiunilor simbolice". Criticul urmă-

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Timp de pace

fiindcă știam să ascult poveștile eram preferata bunicului. Ceilalți nepoți se plictiseau iute, trînteau cite-un „pe asta ne-ai mai spus-o !" cu destul de necuviincioasă sinceritate și-alergau la duzi ori la cireșii amari să-i mai jecmănească de roade. Dar eu nu. Aveam (pe-atunci) talent de ascultător. Mă așezam, întocmai ca-ntr-o descriere dulce-moldovenească, pe scăunel și-ncepeam să ascult poveștile. Ele erau, bineînțeles, aceleași și cînd bunicul se mai încurca la cite-un amănunt îi săream iute în ajutor. Faptul că amîndoi știam exact totul despre ce ne vom spune cred că-mi dădea o stare de plăcută siguranță.

Gama stărilor pe care trebuia să le traversez era mereu aceeași. Începea cu sinceră revoltă împotriva asupritorilor neamului românesc, continua cu mîndria sinceră în fața faptelor vitejești și culmina apoteotic cu emoția înlăcrimată.

Aveam deosebită preferință pentru luptele de la Mărășești, acolo „se distingese" bunicul, cum scria negru pe alb într-o diplomă lucioasă și-nflorată care însoțea decorația. Din primul război mondial memoria mea afectivă reținea imaginea unui bunic blond și tînăr, lăsînd la o parte trebu-rile sale pădurărești și ducîndu-se la Mărășești să-și dea viața la nevoie pentru țară. Din al doilea, sufletul meu de copil păstra o cească ciobită pe care scria

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Pornind de la premise...

Lectura recentelor **Caiete critice** (nr. 3—4/1983) dedicate **Poeziei tinere** lasă, înainte de orice, un sentiment de perplexitate. Un preambul istoricoliterar, cu articole semnate de Mircea Iorgulescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, încearcă să fixeze un cadru, urmărind pe scurt evoluția poeziei românești în ultimele patru decenii. Vorbind de „intrebuințarea noțiunii de «generație» într-un mod abuziv" („Judecînd după afirmațiile curente, un amator de statistici ar putea constata ușor că în ultimele patru decenii în poezia românească s-ar fi exprimat vreo 30—40 de generații, ceea ce ar duce la concluzia că aproape în fiecare an a ieșit la iveală cîte una."), Mircea Iorgulescu argumentează intenția colectivului redacțional pentru acest număr al publicației : „Spre a răspunde acestei realități cu multe fațete, imposibil de reprezentat în totalitate, **Caiete**

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

FĂNUȘ NEAGU: «A doua carte cu prieteni»

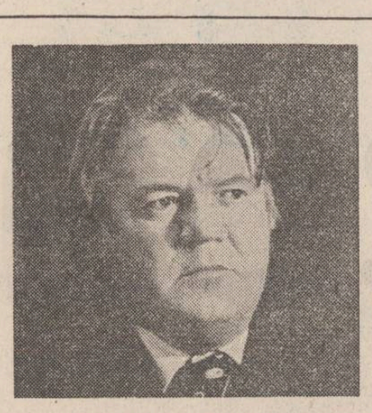

La a doua înfățișare a ei, cu prilejul celui de al doilea volum din **Cartea cu prieteni** a lui Fănuș Neagu, se poate spune fără teamă că avem în față o carte unicat în cuprinsul literaturii române. Fănuș Neagu a găsit o formulă proprie prin care să vorbească despre literatura și scriitorii de astăzi, adică să facă totodată critică, despre scriitorii de altădată, devenind astfel istorie literară, să vorbească despre sine, adică să-și scrie într-o manieră foarte particulară și fragmentară memoriile, să rămînă, în același timp, ceea ce este în primul rînd : un prozator, pentru că multe din paginile de aici sînt antologice, iar cartea întreagă respiră aerul povestirilor lui Fănuș Neagu.

Între atîți scriitori care fac teoria unității scriitoricești, Fănuș Neagu este dintre cei care, respingînd teoriile, preferă să-și trăiască în scris devizele. Puține cărți despre scriitori respiră atîta fraternitate și deschid perspectiva unui univers încăpător, generos și egal ca tratament ca această **A doua carte cu prieteni.** Poeți, prozatori, critici, actori, pictori, amici din lumea Brăilei, intrați în literatură prin scrisul altora, se perindă fără nici o rînduială geometrică, adică rigidă, în pagina lui Fănuș Neagu. Scriitori pe care critica literară nu i-a așezat niciodată alături, din lipsă de afinitate, sînt îmbrățișați și adunați la un loc sub semnele unei receptivități extrem de mobile. Fănuș Neagu n-are nici un respect pentru împărțirile didactice. El nu desparte omul de operă și nu scrie capitole separate, ci de-a valma așa cum îi comandă propria intuiție. Multe din portretele acestei cărți vor face sigur carieră mai tîrziu. Iată unul dintre ele : „Mlădios într-o sută de nuanțe, Mihnea Gheorghiu umblă prin lume, de cînd îl cunosc, îmbrăcat numai în grandilocvență de mătase neagră sau albastră. Rănit, și de cîte ori n-a fost, Mihnea Gheorghiu e învierea superstiției că nu merită să-ți arăți rănile, nici măcar pudrate, față de dușmani. Cu toate că am aflat de curînd că e născut în orașul București, eu continui să mi-l închipui fiu al Craiovii pînă-n virful unghiilor — al vechii Craiove, cetatea cufundată în legendă, colindată de boieri în trăsuri purtate de cai albi, cu moșieri posedînd palate cu acoperișuri de aur, cu hotelul Minerva al balurilor unde se intra cu sania, cu circiumi orientale și băcănii de mare rafinament, cu munți de pepeni și reviste literare celebre, cu hoți de talie internațională și licee de mare prestigiu, cu biblioteci uriașe și hăutari nemuritori".

Fănuș Neagu nu descrie niciodată ceea ce se vede la suprafață. De aici decurge primul interes al portretelor și al cărților sale cu prieteni. Portretistica lui este morală, în ciuda aparențelor de pitoresc proiectată mereu pe un orizont deziderat și fascinatoriu. Prozatorul este îndrăgostit de oamenii pe care și-i imaginează și de spațiile iluzorii către care aspiră. Cartea vorbește despre lucrurile neväzute în imediat, devenind astfel, o excelentă carte de memorialistică pentru că vinează esența. **A doua carte cu prieteni** descrie o aură, o slavă care este a propriei tinereți literare, a universurilor care zac în fiecare scriitor, a literaturii române în genere. Rareori scrisului i s-a adus un astfel de elogiu și nu e întîmplător că suita de portrete se deschide cu prefață, zisă **Linie fără hotar,** închinată limbii române : „Toți scriitorii din țara asta pe care-i știu bine (inclusiv cei care-mi sînt dușmani) trăiesc spre a sluji limba română — această minune niciodată îndeajuns de cunoscută". **A doua carte cu prieteni** se dedică, în fapt, mai mult decît prieteniei literare literaturii ca formă de aspirație spre înalt, în acest efort prietenia literară nefiind scop ci mijloc pentru atingerea țintei năzuite.

Fănuș Neagu este departe de ambiția de a fi critic literar. Criticii literari sînt de altfel foarte puțini în suita lui de portrete și miros pentru el a cer scandinav și a zăpadă. Critica lui literară, dacă vrem să-i zicem astfel, este mai ales combustie și iubire. Îndrăznim să zicem, deși Fănuș Neagu n-a poftit niciodată să fie semiotician, că ceea ce face Fănuș Neagu în **A doua carte cu prieteni** este act critic în cel mai esențial înțeles al cuvîntului. El citește oameni și cărți într-un fel propriu căutînd linia de unire dintre figura omului și litera cărții. Să observăm că portretele lui Fănuș Neagu seamănă foarte bine cu literatura celor din portret. Fie și pentru faptul că apelează la citat, ca element obligatoriu al construcției sale, ca insert artistic necesar în compozițiile înfățișate, și trebuie să conchidem că Fănuș Neagu joacă și un rol pe care-l detestă : acela de prețăluitor literar. Cu alte cuvinte o imagine a literaturii despre care scrie există în această carte. O literatură citită dinspre autorul **Verii buimace** și dinspre glorificatorul unei Brăile de halima onirică, deci o literatură omogenă ca fizionomie, dar o literatură. Fănuș Neagu extrage din peisajul literar contemporan atracția universurilor depărtate și irizate, a țărilor și cetăților iluzorii, amăgitoare. În felul acesta Fănuș Neagu vorbește despre literatura postbelică, vorbește despre sine, dar și despre fiecare dintre autorii la care s-a oprit. Autorul își citește confrații dincolo de universul tipărit, în direcția universurilor imaginare, care dospesc înăuntrul omului și operei. E felul său de a desluși structuri umane și artistice, universuri latente, fecunde. Oricît i-ar fi de antipatică alinierea este și acesta un gest de critic literar. Desigur că scriitorul n-are nici unul din ticurile și instrumentele tagmei frigide pe care o privește cum privești Hiperboreea. El operează cu intuiția prozatorului și unul din gesturile predilecte ale acestuia este de a fixa cadrul de mișcare al personajului său : fizionomia ținuturilor natale ambianța unui moment literar sau a unei clipe de comunicare sufletească. „Toader, scrie Fănuș Neagu, este un copil al Bărăganului, din comuna Valea Cinepii, plutind ca o dropie prin arșiți. Iar Bărăganul, înainte de a fi o țară e o semnificație a libertății. Cei născuți în necuprinsul lui iubesc șederea-n clipe largi de griu, lunecarea lebedei pe Dunăre, țipătul nagîților în privaluri. Copiii Bărăganului n-au îndemnuri frivole, ei se leculesc de mici de orice urmă de frivolitate — îi spală ploile, legănatul pe zăplazul lustruit de crivăț, suhatul plin de mărăcini și alior, pelinul și cele douăsprezece căderi ale crucii, din noaptea deniilor". În toate aceste fenomene ale ținuturilor formative Fănuș Neagu descrie, de fapt, un ținut ideal, construit retrospectiv, al propriei sale formații. Nenumărate pagini sînt închinate scriitorilor din Bărăgan și Bărăganului, Brăilei și lumii dunărene a Bălții Brăilei, ori a portului pitoresc și amăgitor. **A doua carte cu prieteni** înseamnă o carte despre sediul de preferință al oniriei prozatorului, o redesenare a Balcaniei din proza lui. Definind pe alții scriitorul se definește pe sine.

Carte de omagii pentru cei în viață, pentru cei cu care a lucrat cot la cot dar care nu mai sînt, **A doua carte cu prieteni** este și o carte de omagii pentru reperele literare cele mai scumpe prozatorului Fănuș Neagu. Trebuie spus că Fănuș Neagu are un puternic sentiment de generație literară. Amintirile sale despre anii petrecuți în redacția **Luceafărului,** despre Labiș și Nichita sînt dintre cele mai vii și mai nostalgice. Li se adaugă cele privitoare la Marin Preda în trecerile pe la Pelișor și Mogoșoaia, pagini în întregime antologice și indispensabile, sub titlul **În sania regelui...** Opțiunile prozatorului se îndreaptă însă și către cei pe care nu i-a întîlnit cu adevărat decît în cărți. Primul medalion al noii cărți cu prieteni se închină lui Ion Creangă, iar către sfîrșitul cărții Fănuș Neagu ține să scrie apăsat, negru pe alb, că deși lumea-l trage din Panait Istrati el este mai presus de această rudenie geografică și policromă, urmașul lui Creangă, Sadoveanu și Voiculescu : „mărturisesc aici însă că eu mă trag întîi din Ion Creangă, Sadoveanu, Vasile Voiculescu și abia după aceea din Panait Istrati". **Pe decindea Dunării, la vale** este titlul unui panegiric exultant și nostalgic despre literatura lui Vasile Voiculescu. Astfel cartea se încheie rotund ca elogiu adus limbii și literaturii române, marilor ei scriitori, ca și slujitorilor de azi ai aceloraș stele. În acest context se poate înțelege și mai bine reacția lui Fănuș Neagu din **Iubindu-l pe Tudor Arghezi** (apărut inițial în **Luceafărul** sub titlul : **La marginea literaturii**) față de maltratarea neliterară de către Sorin Toma, altădată, a lui Tudor Arghezi, ca și față de încercarea recentă de a minimaliza diatriba antiarghezianâ . „sînt dator să mă înalț în numele lui Tudor Arghezi pentru că în umbra lui aurită mă mișc pe pămîntul românesc" scrie prozatorul : „Deci să ne înțelegem : Sorin Toma a fost numele unui complot la adresa literaturii. Și din nefericire, complotul, atunci, a izbutit" **A doua carte cu prieteni,** prieteni mai ales scriitori, halucinați mai toți în pagina lui Fănuș Neagu de fabuloase universuri intangibile, se încheie așa cum a început jertfind nu prieteniei în sine, ci prieteniei care pune literatura română dincolo de pertractări pe culmile sale reale și rebele față de conjuncturi.

M. Ungheanu

M. UNGHEANU: «Exactitatea admirației»

I.

„exactitatea admirației" (ed. Cartea Românească, 1985), de Mihai Ungheanu, încheie în bună măsură o lungă operațiune literară care începuse în 1970 cu „Campanii" și continuase odată cu „Pădurea de simboluri" și cu „Arhipelag de semne", cu „Lecturi și rocade", de asemenea. Criticul și-a definitivat cu totul ideologia și a schițat sintezele pe care voiește să le dea, adîncind chiar, în numeroase puncte, elementele care aparțin unei perspective integratoare. Înfățișarea doctrinară a acestei critici nu s-a modificat față de datele pe care le avea la întîile ei manifestări hotărite și spre a înțelege mai bine această evoluție în cadrele inițiale trebuie să avem înainte materia care le compunea pe atunci.

„Campanii" (1970), întîia colecție de eseuri a criticului, pornea de la obligația valorificării libere a unei literaturi și se împotrivea „recrudescenței unor metode anacronice (sau dogmatice)". Această repudiere a dogmei obseda fără îndoială pe critic, a cărui alergie la „aproximația legendelor", la „inerții" și la „prejudecăți" (formule care îi definesc și azi operațiunea doctrinară) era detectabilă la tot pasul. În totul, „Campanii" conține un program numai cronologicește juvenil și care, examinat de la altitudinea momentului de acum, se dovedește cu totul îndreptățit. Ce ar fi de respins în ideea lui M. Ungheanu de a promova noțiunea de „specific", inteligibil acesta, e de părere criticul, numai în prezența valorii ? Această combinație, zicea el, este „axa criticii și a istoriei literare". Așadar, „anti-dogmatism", „specific național" asociat cu ideea valorii, de asemenea sentimentul revizuirilor întreprinse nu în gustul lovinescian, adică asupra opiniei proprii corectate sub vremi, ci asupra feluritelor judecăți inexacte care se depuseseră în istoriile literaturii. Corecțiile sînt, din acest punct de vedere, necesare, o istorie a literaturii unui popor nu e niciodată un muzeu definitiv și evoluția acestui proces colectiv care este literatura presupune măsurători suplimentare periodice care să așeze în „serii" de organicitate substanța consumată și aceea care se exprimă sub regimul clipei. Astfel de „revizuiri" sînt acelea din „Campanii", emanate de la un critic cu doctrină întemeiată pe sentimentul istoriei literare, adică al unui ideolog care e mai cu seamă preocupat de înaintarea literaturii din perspectiva ideilor despre condiția literaturii naționale decît din aceea a creației propriu-zise. Această absență a interesului față de literatura în mers, care ar rezulta de aci, este numai o impresie fără temei izvorîtă din prejudecata simplificatoare a ideologiei literaturii despărțită de creație : în realitate, doctrina e aceea care pregătește literaturii mediul ei, pozitiv ori impropice. Criticul a adoptat poziția doctrinarului din trebuințe de natură istorică și a elaborat pe intervale lungi de timp campanii cu obiective stabile, încredințat că în soluția ideologiei clarificate stă soliditatea creației care, apoi, poate să se exprime într-un mediu limpezit.

Această compoziție intelectuală vine, fără îndoială, dintr-o concepție asupra literaturii înțeleasă ca întreg și a lăsa nelămurite cîteva din momentele esențiale ale unei culturi pare a genera, din perspectiva unui fenomen în curs, efecte de natură negativă. Îndreptările propuse de M. Ungheanu pornesc de la o astfel de optică hotărît organicistă, care consideră că actualitatea creației are o cheie și aceea este în istoria literaturii. O cultură — zicea el — „se constituie din acumulări parțiale" și a lăsa acest imens teritoriu al proiectelor, care e literatura română, fără o doctrină nu i se pare recomandabil. Propriu acestei literaturi ar fi, în domeniul criticii literare, nu estetul ci ideologul : „ea n-a avut critici esteți ci mai ales ideologi". Perspectiva aceasta este realistă și pornește de la datele istorice ale literaturii române, caracterizată prin „ritmul galopant de dezvoltare", „progresul prin acumulări bruște", „identificabile în persoana marilor creatori, care fac de obicei operă de pionierat, neavînd întotdeauna timpul să-și realizeze mulțimea de intenții și proiecte". De aci ar deriva ideea revizuirilor, întemeiată și pe observația maioresciană a „puterilor" mărginite istoricește ale unui popor, îndreptat de o critică lucidă de direcție către acele creații care să nu facă dintr-un „bloc de marmură" un număr inutil de figuri caricate. „Singurul mod de a deveni efectiv util era — observa, în 1970, criticul — de a se așeza pe platforma de altitudine de la care lucraseră și aceștia [E. Lovinescu, G. Călinescu] cu avantajul de a le fi putut revizui în spirit critic acțiunile și ocoli erorile".

Ceea ce urmărește acum criticul e „procesul de sintetizare a unei culturi" care s-a putut exprima prin „acumulările parțiale", întrerupte de momente periodice de recesiune. Soluția doctrinară cea mai la îndemînă ar fi, de aceea, **soluția lui G. Călinescu** și cele mai numeroase dintre contribuțiile lui M. Ungheanu din „Campanii" sînt dedicate lui G. Călinescu și posterității lui critice. Ideea generațiilor post-călinesciene plutește în aer în aceste pagini fără a fi, cu toate acestea, exprimată în chip neted. Criticul însuși este un post-călinescian, cel mai proeminent prin doctrină, alături de Dan Zamfirescu.

De altfel, acest cult pentru G. Călinescu este cu totul inteligibil în condițiile unei acțiuni culturale organiciste precum este aceea promovată de M. Ungheanu. Mai întîi, observă el cu dreptate, „aspirația călinesciană" ar fi fost aceea de a da „imaginea ideală a unei literaturi române suficiente sieși". Călinescianismul ar fi, din acest punct de vedere, „expresia nevoii de complexitate" a acestei literaturi și adevărul e că nu se putea găsi o mai apropiată doctrină literară decît aceasta, călinesciană adică, atunci cînd critica voiește să se îndepărteze de dogmatism. Călinesciană e, de asemenea, ipoteza literaturii române rezultată din virtualități și „compendiul" lui G. Călinescu ar fi, zice M. Ungheanu, o contribuție „unde nu sînt revelați scriitorii ci posibilitățile lor". Înainte de a fi o istorie literară propriu-zisă, „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" e o colecție antropologică de unde ar rezulta tipologia creatoare a românilor în expresia ei literară. Țelul ei este „de a arăta cum se întrupează expresia unei literaturi", unde, să notăm observația inedită, „scriitorii devin expresii temporale ale unui spirit unic". Nici o altă interpretare a „Istoriei" călinesciene nu a ajuns la adîncimea acestor fraze ale lui M. Ungheanu care, în definitiv, aduc punctul de vedere organicist : „Istoria literară se scrie ca o succesiune de ipostaze noi, ale citorva structuri prototipice, unice, dintre care unele reușesc să ajungă la expresia plenară, altele există palid. Personajele centrale ale unei astfel de istorii nu sînt scriitorii, ca variante ale unui tipar abisal, ci chiar această matrice reprezentată istoricește printr-un popor. Desfășurarea literaturii iese din avatarurile nucleului ascuns, care își caută noi reprezentări". Istoria literaturii, ca disciplină, ar însemna că e o formă a antropologiei : „schelăria antropologică a concepției de lucru călinesciene", „orizontul ei antropologic", „încercarea de a contribui la o stilistică etnică" sînt elemente care nu îi scapă lui M. Ungheanu. De aci pornește, de altfel, consolidarea doctrinei lui literare și a ignora contribuția călinesciană la substrucția ei nu este de imaginat.

Adeseori, prin **călinescianism se înțelege** un stil neologistic și baroc precum și o anumită inclinație către asociativitatea fulgurantă însă aceste trăsături sînt superficiale și nu aparțin, în critica literară românească, numai lui G. Călinescu („călinescian" este, din acest punct de vedere, N. Iorga, călinescieni sînt și V. Gr. Pop, D. Russo, M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu, de asemeni, spre a exemplifica numai cu predecesori ai lui G. Călinescu și care, așadar, nu puteau să-l imite). Departe de acest călinescianism magic (pe care îl ilustrase o vreme N. Manolescu), critica lui M. Ungheanu adoptă **soluția călinesciană în direcția ei organicistă** și a observa, cum a făcut el, că avem în istoria lui G. Călinescu și ceva care „amintește factorii stilistici modelatori ai lui Lucian Blaga" este a adăuga doctrinei călinesciene și alți contraforți pe care interpretările curente nu le au în vedere. Nu e o întîmplare că M. Ungheanu face și din Iorga un călinescian „anteliteram" și că întîiul „călinescian" i se părea, în 1970, a fi G. Ibrăileanu. Această voință în a merge pe nervurile unei culturi (înțelese printr-o „triadă", Maiorescu-Iorga-Călinescu), însă pornind tot de la G. Călinescu, este rezumată în chip esențial acum, prin „Exactitatea admirației".

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

TEXTUALISME

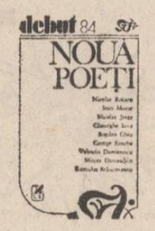

Textualizarea (textualrea) — procedeu literar actual prin care orice intelectual poate părea scriitor — tinde în poezie să înlocuiască lirismul printr-un prozaism discursiv și prețios despre procesele de laborator care ar putea da naștere poemului, dacă autorul l-ar scrie. Ci chiar cînd se petrece totuși „miracolul", poezia se naște moartă, asemeni unui film voalat din pricina pătrunderii luminii în camera obscură. Pentru textualist, însă, a privi la miezul zilei procesul de developare e mai important decît a obține imaginea finală. Mă rog, îl privește, dar ceea ce oferă astfel lecturii nu sînt decît explicații pedante, nu o dată ingenioase, ale absenței poeziei sale, pledoarii savante suplinind ori justificînd de obicei lipsa talentului, în aplauzele criticii noastre de intîmpinare și susținere care, din diferite motive, îi dă și întreține junelui proaspăt școlit iluzia poetului subțire, sincron cu ultimele bazaconii, de altfel indeajuns de „ofilite" și care stîrnesc zîmbetul și la ele acasă. Astfel, însă, putem pentru ca să spunem că avem și noi textualiștii noștri !

42 DE CALIGRAME AJUTĂTOARE. Unul dintre cei mai hilari fără voie producători de astfel de serioase — cum să le spunem ? — „caligrame ajutătoare" autointitulate poeme, este **Bogdan Ghiu,** autor foarte gustat de critica snoabă. Iată cîteva producțiuni tipice harului său textualist, care își scriu singure comentariul : „Mă așez la masă / adică spun iată acestе / bune obiecte sînt de mîncat / și de / descris." **(Poem) ;** „Pe podea zăcea descrierea — / începuse prea devreme și acum / toate erau înlănțuite — dezlănțuită, implora / cerul senin" **(Poem) ;** „Undeva / în poem (nu acesta) / punctul digeră liniștea / în tăcere. / (Aici, în paranteză [aceasta] /e bine)" **(Poem) ;** „Ceilalți scriu încă. Iar tu / ai și terminat" **(Poem) ;** „Poemele precedente / nu sînt decît calea / pînă la acest poem." **(Poem) ;** „Ce lene / să nu poți scrie acest poem. / Ce groaznic (o noapte de toamnă / înscrisă pe o medalie) / să nu poți scrie acest poem / și el / să existe." **(Poem).** Într-adevăr, de ce nu s-ar scrie și o critică „textualistă" unde desigur, comentariul precedent nu ar fi decît calea pînă la cel prezent pe care să nu-l scrii și totuși el să existe, altundeva (nu în această recenzie), căci ce dorință mai plăcută decît cea dintr-un **Testament** al tînărului autor : „Acum, acum, să pot trăi — în locul meu să las / un poem / să scrie poeme." Printre chinurile sale caligramice („Cu umerii vînduți, / cu măselele digerate, cu obrajii de mult / asemănați cu două petale / umbroase, / cu picioarele eliminate în încercări de-a sopti — / amorțește, pe cele șapte cărări ale poemului / se întoarce la tine punctul final, vagabondul, fantoma."), Bogdan Ghiu creează însă și „imagini poetice", metafore și comparații, ca de pildă : „Vulturul atacă prada ca un șarpe. / Eu atîrn cu capul în jos / în continuarea începutului, / ca un poem." sau „rîzi ca și cum ai evacua" și „culcă-te precum un motto la poalele muntelui", ori „zboruri obscure, cu aripi crescute în luminișul stomacului", precum și versuri gnomice : „Nu se poate sta la marginea lumii în capul oaselor" ale unei profunde cunoașteri a vieții : „a învățat că părul împletit / continuă să crească / doar că nu mai poate fi pieptănat". „Mare farsor, mari gogomani!" unde ești tu Nene Iancule !

Alexandru Condeescu

„Nouă poeți", Editura Cartea Românească, 1984.

BREVIAR

■ **UN PUNCT DE VEDERE LUCID.** În cuprinsul unui număr (nr. 22 din 1985) dedicat mai ales examinării operei lui Blaga din punctul de vedere al exegezei de azi. „Tribuna" clujeană publică și o interesantă dezbatere, intitulată neted „Actualitatea lui Lucian Blaga", unde sînt convocați V. Sălăjan, Liviu Zăpîrțan, Mircea Vaida, Petre Ilieș, Vasile Muscă, Aurel Codoban, alături de prof. univ. Achim Mihu, care e, de fapt, animatorul acestor dialoguri. Am semnalat și altădată intervențiile interesante și adeseori ferme ale acestui cercetător, ele se observă și în această dezbatere a „Tribunei", care e, de fapt, un interviu colectiv cu Achim Mihu chemat să răspundă la mai multe întrebări puse de mai tinerii lui emuli. Unul dintre răspunsuri, mai detaliat, merită a fi citat, căci indică una dintre cele mai delicate probleme ale valorificării fondului tradițional românesc : **„Nuanțările din ultimele două decenii** — observă judicios Achim Mihu — **repun problema valorificării în alți termeni, dar încă nu au fost reluate cazurile care parcă au rămas de-acum definitivate într-o prețioasă revalorificare dogmatică. Aș ține să menționez, în această ordine de idei, nevoia de a se reveni asupra unor perioade și curente din gîndirea noastră care se consideră că sînt definitiv rezolvate — cum este junimismul, cum este poporanismul, cum este analiza lui Maiorescu, cum este analiza gîndirii și creației ideologice a lui Eminescu. Am în vedere în mod concret mult prea multele monografii ale lui Z. Ornea la care exegeții se trimit și se răstrimit ca și cînd lucrurile ar fi de-acum definitive. Cine citește cu atenție aceste monografii azi și prin prisma spiritului deschis din ideologie, nu poate să nu constate existența unor serioase lacune de interpretare a culturii noastre, care vizează probleme fundamentale ale spiritualității noastre și de care depinde în continuare valorificarea unor mari personalități atît din domeniul filozofiei științelor socio-umane, cît și din domeniul criticii, din domeniul literaturii. În ceea ce mă privește, consider că supremul militantism în valorificarea moștenirii spirituale este militantismul patriotic. Deasupra acestuia nu există nici o altă instanță. Noi spunem foarte răspicat faptul că independența și suveranitatea națională nu sînt obiecte de negociere, nu sînt relative. Alte valori suprapuse de care să ne legăm valorificarea moștenirii spirituale nu există".**

■ **DESPRE GRADE GEOMETRICE ȘI „MIȘCĂRI".** Citim și noi, în ziarul „Drum nou" din Brașov (5 iunie 1985) o cronică a lui Ermil Rădulescu la filmul „Ciuleandra" al lui Sergiu Nicolaescu. Comentatorul e pozitiv și semnalează metamorfoza pe care o desfășoară acum regizorul. Stilul critic este și el în gustul aceluia din unele filme cu împușcături și incendii : „Un regizor de această dată acuză ! Acuză neîncrederea criticului și prejudecățile sale". Așa o fi, nu se îndoiește nimeni. Atîta doar că ideea de „modificare", pe care o promovează Ermil Rădulescu, este exprimată îndeajuns de bizar : „Mereu agresiv cu materialul filmat — zice el — gata oricînd cu rafale și furtuni, pierzînd ritmuri și idei pentru loviturî de grație, Sergiu Nicolaescu **se întoarce acum, cu o mișcare de trei sute șaizeci de grade,** (subl. n.) spre opera de analiză psihologică". Așadar, s-a schimbat regizorul, prin „întoarcerea" aceea, sau nu s-a schimbat ? Căci „trei sute șaizeci de grade", cum zice exegetul, parcă înseamnă în geometrie altceva...

■ **DESPRE „CAIETE", TEXTUALISM ȘI... STERILITATE.** Două cronici literare din „Ramuri", (nr. 5 din 1985) dedicate de Ion Pecie unor, cum să le zicem ? romane de Livius Ciocârlie și Alexandru George, vădesc, la acest tînăr critic, o severitate pe care, pînă azi, nu i-o cunoșteam. Am semnalat și altădată stilul uneori cețos, absența rigorii și o inclinație către bombastic care întunecă adeseori cîte o idee interesantă pe care Ion Pecie o are. Datele nu sînt nici de data aceasta cu totul altele. Cronicarul este de părere, dacă înțelegem bine, că am avea a face atît în „Caiet pentru..." cît și în „Un Burgtheater provincial" cu o anumită sterilitate a formulei care împiedică literatura, în ceea ce are aceasta viu, să se manifeste. El dă, în cazul lui Al. George, și o „rețetă" de roman pe care o explică în vorbe mai pe înțeles. Tot o „rețetă" ar împiedica și pe Livius Ciocârlie să facă literatură căci, zice Ion Pecie, „creatorul îndrăznește prea puțin, înhibat de aceleași teorii procustiene". Dacă ne despărțim în chestiunea valorii unor astfel de exerciții, de opinia lui Ion Pecie, semnalăm totuși chestiunea pe care el o reține din examenul acestor producțiuni : sterilitatea acestei „mode" literare, a acestei orientări. unde poate să ducă ? Poate că la o astfel de întrebare ar putea răspunde chiar Ion Pecie, criticul care a venit cu nedumerirea lui, în definitiv întemeiată.

Catagraf

Însemnări

Urmare din pag. I

portugheză, se dă următoarea deslușire : „Un aspect al Catedralei Curtea de Argeș în ambianța sa actuală".

Esența acestei drame în patru acte este neîndoielnic apropiată de nucleul originar românesc. Unele nume ale personajelor, ca Petrică, Zinca, Iorgu, etc. fac să ne recunoaștem cu totul. Dantas ne mai apare familiar și prin evocarea vechii Biserici Domnești din Curtea de Argeș și, desigur, prin multe alte detalii din istoria noastră. Și totuși, drama ne dă o senzație de vis în care parcă ești tu și parcă e un altul decît tine.

Într-adevăr, Dantas complică, barochizează și pasionalizează hieratismul atît de simplu al modelului românesc. În mod intenționat am precizat mai sus caracterele fotografiei de pe copertă. În ineditul său veșmînt de nuanțe azurii, luminosul monument istoric valah corespunde perfect acelei barochizări a legendei. În acea imagine, Mînăstirea Curtea de Argeș parcă e a noastră și parcă nu ne mai aparține. Ea ne apare acum în luciul de faianță al unui **azulejo,** care sugerează acea portugheză obsesie marină, plină de peripeții, obsesie întrucîtva străină trecutului nostru.

Ei bine, aceeași înstrăinare se desprinde și din structura piesei. Ea se desfășoară în întretăieri stufoase de mișcări dramatice, cu conflicte pasionale și gelozii între femei, cu momente de **suspans,** toate identificîndu-se cu trăsături inconfundabile ale tradiționalei dramaturgii iberice.

De fapt, nici nu putem pretinde ca Julio Dantas să devină dintr-o dată dramaturg român. Este în firea lucrurilor ca fiecare să vorbească în limbajul înțeles de ai săi, și să se înfățișeze în așa fel încît cei cărora se adresează să se vadă lipsiți de orice reper, și fără posibilitatea raportării la ceva cunoscut. Așa se întîmplă, dealtfel, și cu atitea din inscenările în străinătate ale unor piese clasice românești, cum ar fi **O scrisoare pierdută.** La Berlin, bunăoară, Farfuridi și Brînzovenescu au apărut cu înfățișări de domn Meier și domn Schultze [1]), iar la Venezia, Dandanache se prezintă ca un **vecchio Pantalone** din **Commedia dell'arte.** Este, deci, firesc, ca și Julio Dantas să vorbească pentru cei cărora li se adresează.

Pentru noi este mai mult decît suficient să știm că l-a interesat un motiv poetic atît de drag nouă, și că n-a ezitat să-și investească efortul în realizarea unei creații originale, care are la bază o sursă românească. Este un fapt care merită a fi consemnat în cultura noastră.

[1]) Nume date generic figurilor obișnuite de burghezi germani.

Concursul interjudețean de literatură „AFIRMAREA"

● Între 31 mai și 2 iunie 1985 s-au desfășurat în Satu Mare manifestările prilejuite de concursul interjudețean de literatură „Afirmarea" la care au participat concurenți din 24 de județe, la genurile poezie, proză, reportaj, teatru.

Juriu, în următoarea componență : Gheorghe Pituț — președinte, Vasile Sălăjan, Nicolae Ciobanu, Nicolae Prelipceanu, Constantin Georgescu, Denisa Comănescu, Dorin Sălăjan, Grigore Scarlat, Ion Vădan, Radu Ulmeanu, Daniel Corbu, a acordat următoarele premii : Marele premiu „Afirmarea" și al revistei „Tribuna" — Iudita Partin (Satu Mare). Poezie. Premiul I — Valentina Călușeru (Timișoara). Premiul II — Ioan Nistor (Satu Mare), Alexandru David (Piatra Neamț), Florin Grigoriu (Călărași) ; Premiul III — Mihail I. Vlad (Tîrgoviște), Aurel Pop (Satu Mare), Dan Cernescu (Baia Mare). Mențiuni — Dumitru Timerman (Carei), Ion Pițoiu (Zalău), Ion Acăi (București). Premiul revistei „Luceafărul" — Viorel Răncescu (Tg. Neamț) ; Premiul revistei „Viața Românească" — Dan Moise (Satu Mare) ; Premiul revistei „Flacăra" — Viorica D. Cionca (Satu Mare) ; Premiul revistei „Cronica" — Tinca Troană (Sucеava) ; Premiul revistei „Cintarea României" (pentru teatru) — Felician Pop (Satu Mare) ; Premiul revistei „Familia" — Ioan Bran (Satu Mare) ; Premiul ziarului „Cronica sătmăreană" — Ion Machidon (București) ; Premiul ziarului „Szatmari hirlap" — Lukacs Lajos (Satu Mare) ; Premiul Comitetului județean al U.T.C. — Dușa Ozolin (Botoșani), Monica Csenger (Cluj-Napoca) ; Premiul Consiliului județean al organizației pionierilor — Tudor Safta Romano (Vaslui), Cecilia Balint (Miercurea Ciuc). Poezie (limba maghiară). Premiul I — Lukacs Lajos (Satu Mare) ; Premiul II — Molnal Pal (Satu Mare) ; Premiul III — Rona Miklos (Satu Mare). Proză. Premiul I — Ecaterina Mureșan (Baia Mare) ; Premiul II — Silviu Pop (București), Vasile Tențiu (Oradea) ; Premiul III — Ștefan Robert (Baia Mare), Teodor I. Mihalache (Ploiești) ; Mențiuni — Gheorghe Jigarea (Brașov), Elena D. Stoica (Florești-Prahova), Ion Acăi (București).

Mesageri ai culturii

Urmare din pag. 1

la un dejun unde sînt prezenți mai mulți colegi de-ai săi ; întîlnesc cu bucurie pe Paul Schröder, care la colocviul româno-american de la Suceava (1974) a prezentat o excelentă comunicare despre întrarea României în primul război mondial, tipărită apoi în „Revue roumaine d'histoire". Evocăm împreună întîlnirea, în cursul căreia oaspeții noștri au admirat frumusețile și monumentele de artă feudală ale Bucovinei.

După o săptămînă la Champaign-Urbana, plec la Ann Arbor (Michigan). E duminică ; la aeroportul din Detroit mă așteaptă fostul meu coleg de facultate, Lucian Roșu, lector la Universitatea din Ann Arbor. Vine de la o seară de filme documentare românești pe care el și soția lui, Dona, le-au organizat pentru studenți. Mergem la universitate să o luăm pe Dona ; sala de spectacol, care a fost plină, iar acum e golită de public, stă ca o mărturie a strădaniei celor doi de a face cunoscut aici farmecul peisajului românesc și comorile de artă, create de geniul poporului nostru. Roșu sînt activi mesageri ai culturii românești : el, ca lector la Universitatea din Ann Arbor ; ea întocmește o bibliografie a lucrărilor despre Eminescu, aflate în biblioteca universității, una din cele mai mari din Statele Unite. Amîndoi au contribuit la succesul colocviului, dedicat celui mai mare poet român, desfășurat la Ann Arbor, la începutul anului.

Lucrez două zile în biblioteca universității. Am ocazia să citesc un șir de lucrări — cărți și articole — care dau o interpretare tendențioasă trecutului românesc, negînd continuitatea noastră în spațiul carpato-dunăreano-pontic. Sînt mostre ale acelei teorii despre vidul de populație românească în aria vechii Dacii în perioada migrațiilor, teorii despre care secretarul general al partidului spunea cu perfectă dreptate că vădesc vidul de conștiință al promotorilor acestor falsificări deliberate ale istoriei. Sînt reluate — sau chiar retipărite — texte din secolul trecut pentru a „dovedi" că poporul și limba română s-au născut în... Dalmația ! Finalitatea politică revizionistă a acestor lucrări este evidentă. Replica noastră nu s-a lăsat niciodată așteptată. Avem în istoriografia noastră o veche tradiție de militantism politic, ce urcă pînă la marii cronicari (și Miron Costin a avut de combătut „basnele" timpului său). O facem și noi astăzi cu rezultatele cele mai noi ale școlii românești de istorie, care a înregistrat un considerabil progres, după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Cine citește aberațiile la care recurg cei ce vor să pună la îndoială autohtonia și continuitatea românilor la nord de Dunăre își dă seama că nu se poate concepe o știință istorică neangajată politic. Marea noastră forță stă în concordanță perfectă dintre adevărul istoric și interesele superioare ale neamului. Istoricii români slujesc deopotrivă investigația obiectivă și poporului căruia îi aparțin și aici stă forța de convingere a cercetărilor lor.

Cu aceste gînduri, mă despart de Dona și Lucian Roșu și plec spre California, unde voi beneficia de o săptămînă pentru a face cercetări în arhivele de la Hoover Institution.

1965 — 1985

Generația luptei cu inerția

„Lovitura ușoară a aripii“

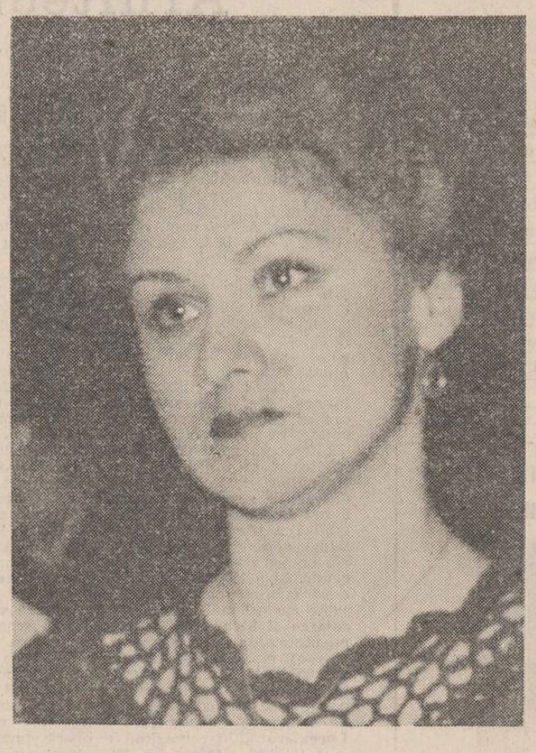

Un mod de a fi caracteristic prin simpaticul ei decorativism adolescentin definește, am putea spune, poezia Ioanei Diaconescu. Străină de crispările ce relevă stări de spirit și conștiință nevindecabil traumatizate, ceea ce face, în bună măsură, regula jocului în poezia așa-zis feminină de azi, autoarea încă tînără a unor cărți precum **Adagio, Taina, Ceață, Jumătate zeu, Dumnealui, destinul** și altele, mai dispune încă de acea rezervă de tandrețe visătoare ce-i îngăduie a se autoiluziona la modul superb, acordînd credit imaginarului mitic-idealizant al demersului poetic. Nu lipsite de un anume fior elegiac ce străbate efluviile confesive, poemele Ioanei Diaconescu au, cel mai adesea, înfățișarea unor încîntătoare „micro-basme“ contaminante prin prospețimea sublimat senzitivă a trăirii lirice și remarcabile prin feericul lor barochism în planul expresiei : „Uite ce nour furtunatic s-a strîns / Și cum stau liniștită-n zăpadă. / Zăpada-i fierbinte, și cum mă mai trag ei / De mîini, de picioare, gata-gata să cadă. / Toți vor să-mi explice că-n zăpadă e frig / Și că voi muri răsucită-n ninsoare / Dar ei nici nu știu cît de mult mă love ște / Minciuna aceasta umflată și mare **(Răsucită-n ninsoare).** O atare plăcere de a epiciza poemul prin apel la „pretexte“ mitic-imaginare consacrate conferă o reală corporalitate prozodică poemului ; ceea ce, firește, îmmie pe cititor la lectură determinîndu-l să viseze și el, să accepte și el, cu înfiorată plăcere, translația în spațiul rezervat imaginarului poetic. Altfel spus, materialitatea itinerarului lirico-epic a „micro-basmului“ se constituie în spațiu privilegiat pentru mult dorita trăire în și prin euforia monologantă : „Răspîndeam, cu chemarea mea oarbă, / Ceața-n horbote pe creanga muntelui. / Chiar acolo, în creierul lui mi se-arătase / Orbirea. Stăpîna, zeița-n / Veșmîntul de plumb. / Chiar acolo, pe stînca scăpărînd flacără / Cu stropul de ploaie, mi se arătase ea. / Numai cu gîndul să chemi, / Cu tăcerea. Cu ochii închiși / Și pe streașina casei tale, oricît de departe ai fi / Veni-va un zvon. Un sunet ce va rămîne acolo / Pînă la întoarcerea ta. / / Trăgeam horbota ceții pe terasa din munte / Și din bradul negru, lucios, cu crengile albe, Zeița-mi fugi. / Un fum se făcu veșmîntu-i de plumb. / Rămăsei cu gura plină de cetină. / Cunoscui lovitura ușoară a aripii. Acolo în munți / Trăgînd horbota ceții / Ca pe o haină“ **(Veșmînt de plumb).** Nu încape deci îndoială că poemul te „fură“ grație autenticității lui ca aventură, deopotrivă, a eului fenomenal și a eului mitic. Dată fiind constanta înclinație a poetei de a se îndepărta, parcă de spectrul interogației cu finalitate absolut dilematică, pe de altă parte, nu este totuși cazul să ne grăbim a trage de aici încheierea că poezia pe care ea o scrie nu are acces la gravitatea reflexivă sieși suficientă. „Baladizările“ Ioanei Diaconescu, în momentele de fericită inspirație, se cer străbătute și înțelese în registru dublu. Reveria idealizantă a „micro-basmului“ poate oricînd disimula **un mod de a visa** realul în chiar datele lui existențiale inevitabil amenințătoare.

În contextul atît de bogatului și profund viabilului lirism feminin actual, Ioana Diaconescu face figură de paj pe al cărui chip se străvede rîsul-plînsul pricinuit de jocul de-a viața eliberată, pasămite, de grijile ei adevărate ; este, în fond, dimensiunea „tainică“ a poeziei ei, pe care nu ne este îngăduit a o pierde din atenție.

Nicolae Ciobanu

De la „confidență“ la memorie

Debutul de adolescență al Doinei Sălăjan, la „Steaua“ clujeană a lui A.E. Baconski, vestea o prematură conștiință lirică. Poeta va trăi anii agitați ai Școlii de literatură „Mihai Eminescu“ cînd, pe un energetism adolescentin, se va consolida o vocație lirică de sonuri și ritmuri incendiar-patetice. Întîlnim, în general, în poezia de acum întreg registrul tematic al generației sale. Cu **Confidențe** (1957) și **Despre copilărie** (1957) avem deja conturată, în linii mari, figura unui proiect liric. Ca și Labiș („fratele meu de suflet“, cum îl va numi într-un interviu), poeta lăsase în urmă o copilărie întunecată de anii războiului, ce va constitui de la început una din temele evocării lirice. Asupra poeziei din această etapă veghează îndeaproape atît spiritul cantatei cît și cel al litaniei Magdei Isanos, poeta tutelară, căreia îi închină un întreg ciclu. „Necredincioasa“ și „rara“ **stea** a destinului a răsărit. Oricît de provizorii ar fi, împăcarea, liniștea, înseninarea sînt ivocate în ritmuri cantabile, labisiene : „Liniștea mea, liniștea mea — / Necredincioasa și rara mea stea ! **(Plecarea călătorului-trecător).** Poeta este la vîrsta opțiunilor și a gesturilor dezinvolte, în spiritul aderenței și al cuprinderii, o vîrstă „strunită“ în tipare prozodice inspirat-melodice. Mai frecvente sînt metaforele acelui **fototropism liric** specific și altor colege de generație (Constanța Buzea, Doina Ciurea), fără stilizări și pretiozități și ferit de senzualism erotic, cu ecouri în poezia inițială a Magdei Isanos (de vreme ce descoperă în civism, un rost mai înalt). Alături de un inerent activism tezist, poeta pune în decantări fragede miracolul vîrstei într-o patetică a existenței, pe coordonatele unui proaspăt elan și ale unei năvalnice aventuri lirice.

Odată descoperit, miracolul vîrstei se conjugă fericit cu unul al existenței. O firească sensibilitate muzicalizînd elanuri, frenezii, juvenilități, toate trăite sub incidența unui temperament firesc, în nota cunoscută a demnei poezii transilvane. Comunicarea e simplă. Optiunea izvorăște dintr-un preaplin adolescentin, în candori fragede și sinceități emoționale: „Du-mă inimă tînără, — în veci, / Du-mă pe cît mai multe poteci. / Mari frumuseți să descopăr, să cînt / Să nu trăiesc în zadar pe pămînt“ **(Popas).**

Curînd, însă, o înfiorare se va produce în această lirică, de vreme ce poezia melancolizează o conștiință a durerii. „Înflorirea“ doare, împlinirea însăși e un rod dureros : se fac simțite și primele semne de nonconformism politic. **Versuri** (1967) constituie o ipostază întermediară. Iară cu **Transfigurări** (1969) începe o nouă vîrstă lirică, sub spectrul unor de-seninări sufletești. În metamorfozele unui eu scrutîndu-se cu luciditate, poeta își relevă o identitate problematică. Bucuriile cotidiene s-au redus, locul expansivității ritmurilor și a tonurilor de mai înainte l-au luat înfiorările lăuntrice, înnegurările și crispările, acel dialog, de profunzime, cu sinele. Notația e mai acută, opțiunile, tristețile, marile convingeri apar în limpida lor **transfigurare.** Vibrației romantice îi ia locul evocarea domoală, îngîndurată, chiar tristă. Un „duh rătăcitor și de nepătruns“ fortează cadrele poeziei, aburind oglinzile unui eu viscolit de rememorări metaforice și luciditări tîrzii. Presentimentul împlinirii de sine s-a transformat în convingere tardivă, **(transfigurare** esențială) : „Nu știu în ce fel și nici cînd / Un duh rătăcitor și de nepătruns / A venit și-ntr-un ceas nestiut / În tainicele umbre ale sufletului meu s-a ascuns. / Cînd l-am ghicit era deja tîrziu — / Mă stăpînea ca un farmec adînc ? / Aburindu-mi conștiința cu vis / Ca apa fîntînii un pahar străveziu.“ **Oaspete).**

Metaforele destrămării vor accentua în curînd o **conștiință a pierderii (Umbra faptei,** 1973; **Amintirea miresmelor,** 1977). Obsesia de pe unmă va fi cea a „paradisului pierdut“, o **amintire** a „miresmelor“ vital-emoționale de altădată, o „umbră a faptei“. Vîrsta percepției senzoriale și a **elanului** a apus, s-a risipit ca un **vis :** „E ca și cînd aș fi visat / Că am avut de vraja-i parte / Atît mi s-a înșirăinat, / Atît mi-e astăzi de departe /.../ Sub care zări, sub ce moloz / E azi grădina nepereche / În care mirosea a roz / Și verdele-mi cînta-n ureche.“ **(Culoare, sunet și miros).** Amintirea lasă storurile confesiunii. În forum-ul interior al ființei totul pare a fi acceptat cu resemnare : ataraxie tălmăcită în încantații și sonuri uneori parnasiene. Printr-o imagine oximoronică, devenită aproape loc comun, poeta ni se arată vindecată de naivități juvenile, într-o calmă demnitate lirică: „Îmi va fi cald de-a pururi, zăpezile vor arde / Și vor lăsa în vatră troiene mari de jar.../ A fost odat-o iarnă, am să-mi încep povestea /.../ A fost odată-o iarnă și-n iarnă-a fost un trup / Și-n trupu-acela iarna ningea neîntrerupt...“

Evoluînd în registrul tematic, poezia Doinei Sălăjan a rămas constantă în timbru și în realizare artistică, în expresie. Ea este de o simplitate care cucerește, emoționează, tocmai pentru că își are temeiul într-o mare sinceritate a confesiunii.

Z. Cârlugea

POEME DE IOANA DIACONESCU

Acasă

Nu pot să nu-mi amintesc.
Aveam mîna
Prinsă în copca lacului,
Aveam obrazul prins
În lacrima iernii, la
Streașina casei. Aram
Un cîmp de zăpadă,
Un cîmp roșu, de foc,
Prindeam o creangă înfocată
Cu mîna goală. Jarul ningea
peste noi.
Spuneam „acasă“. Acolo,
în orașul subțire
Cît o literă ștearsă. Acolo, în oraș.
Acasă.
Prindeam pești de jăratic
Pe care-i frigea zăpada.
Cruzi îi mîncam, adică
Fripți domol la flacăra zăpezii.
Cu gurile însingerate
Sorbeam văzduhul. Și era
Cald și gerul mușca din noi, pe rînd,
Eram acasă-n orașul subțire
Ca o literă ștearsă,
Ca o literă arzînd cu vîlvătaie,
Ca o literă crestată fierbinte
În jarul zăpezii.

Dumnealui, destinul

Să nu-l ierți.
Era înmănușat,
Îmbutonat pînă-n dinți
Și tuninca-i venea ca turnată.
Era furișat noaptea
La ferestrele tale.
Să nu-l ierți,
Te pîndea pe la uși,
Pe la colțuri.
Era.
Mai ascunde-te de poți.
Oricît l-ai lovi
El tot e cu tine,
Înmănușat,
Îmbutonat pînă-n dinți.
Dumnealui, destinul.

Veșmînt de plumb

Răspîndeam, cu chemarea mea oarbă,
Ceața-n horbote pe creanga muntelui.
Chiar acolo, în creierul lui mi
se-arătase
Orbirea. Stăpîna, zeița-n
Veșmîntul de plumb.
Chiar acolo, pe stînca scăpărînd
flacără
Cu stropul de ploaie, mi se arătase ea.
„Numai cu gîndul să chemi,
Cu tăcerea. Cu ochii închiși.
Și pe streașina casei tale,
oricît de departe ai fi
Veni-va un zvon. Un sunet ce va
rămîne acolo
Pînă la întoarcerea ta“.

Trăgeam horbota ceții pe terasa
din munte
Și din bradul negru, lucios,
cu crengile albe,
Zeița-mi fugi.
Un fum se făcu veșmîntu-i de plumb.
Rămăsei cu gura plină de cetină.
Cunoscui lovitura ușoară a aripii.
Acolo în munți
Trăgînd horbota ceții
Ca pe o haină.

Săgetat

Sînt la cotul riului
Alături de cel
Săgetat la tîmplă,
Alături de făptura
Cu dubla sa față.
Dar amîndouă fețele
Sînt la fel. Așa că
Fii bun și întoarce-mi spatele,
Poate în ceafa subțire
Să mai ghicesc ceva.

Îl prind de obrazul drept
Și el tace. Îi cuprind
Obrazul sting în palmă
Și el tot tace. La tîmpla lui
Săgetată, un semn mărunt,
Un punct alb, cît o albă
Lumină de licurici.
Și eu adorm păzită
De harnicul duplicitar,
De cel cu ambele fețe
De ceară.

Pal, palid

Odihna într-un pocal rubiniu.
Tresari, asupra ta năvălește
Norul vînăt și de argint,
Norul pal, palid
Și-i simți pironită în ceafă
Uitătura albastră, albastră,
Ce cauți tu la răscrucea
Acestor patru vînturi
În casa pustie și dragă
Păzită de șerpi de ivoriu ?
Cum de-ai pătruns chiar aici
Între atîtea palide ziduri
Înconjurate de tot atîtea
Amăgitoare grădini suspendate ?
Drept la țintă nimeri
Aruncătorul de cuțite
Și foamea de-o năpraznică petrecere
a vieții
Inundă în cascade auzul și văzul.

Vocea victorioasă a vulpii

Încercarea — fruntea tivită de aștrii
cei noi,
Suflul astrului bietele coleoptere
zbătîndu-se
între cer și pămînt.
Ce caut eu aici, în miezul astrului —
se auzi vocea victorioasă a vulpii.
Eu, mieroasă, mă așezai pe buturugă.
Nici nu am arătat arsura
din palma stîngă,
Nici nu am arătat rana din piciorul
pe care
Cu grație îl așez
Peste celălalt picior.
Și nimeni, nimeni pe lume
n-o să creadă întîmplarea
Decît victorioasa vulpe.
Atîta pagubă — se mai răți o vreme
Acel vînt, acel bocet, acea cumplită
înserare,
Acea moarte, acea sfîșiere,
acea aruncare la gunoi.
Nu-mi spune nimeni, nimic nu-mi spune
Eu rid și iată cîte cifre — cîte,
Are tabla înmulțirii.
Moartea noastă seamănă
Cu impăierea animalelor sălbatice,
Seamănă cu însemnul heraldic
Al vulturului.

Cine pe cine va mîntui ?
Acea înecrcare a vieții : a fi
pe a nu muri.

Plumbii ploii

Ce mai cauți
Strigă din năvod
Cel pe care-l prinsesem.
Dar iarba rea
Mă trage de păr
Și părul meu se-mpletește
Cu bicele sale
Așa că nu mai văd
Ce-am prins în năvod,
Poate numai o voce
Ce strigă : ce mai cauți.
Dar eu cu capul
Dat mult pe spate
Primesc în ochi
Grindina, plumbii ploii.

Semnul convenit

Dar pînă aici nu-i departe.
Drumul e totul.
Colțul uscat al mesei de lemn
A înflorit. A dat flori în ciorchine.
Și tu ce-ai să te faci cu puzderia
de flori
Ce-ți împinge lucrarea
Dincolo de ceea ce știai ?
Noroc că pînă aici nu-i departe.
Că tunelul adînc pe cer-l sapă
Timpul în trupul tău tînăr
Nu doare. O vîrstă subțire
Ce nu se vede pe gura ta
Încă tînără. Ce nu se vede
pe dinții tăi tineri.
Dar vine lupoaica flămîndă către tine
Și-ți face semn că nu mai are
ce minca.
Încă nu te supui, dar faci semnul
convenit :
Te aștept, buna mea.

Grădina

Nu mai tremura,
Sfîșiată e pînza și vasul
Se clatină gol. Aș vrea și eu
Să fiu acolo. În grădină
Ploaia a aduna apă cît pentru un lac.
Ochii broaștelor bulbucați sperie.
Și noi ne speriem
Spuseră broaștele
De ochii noștri bulbucați.

Medievală

Lumină orbitoare pe cîmpul de luptă.
El avea părul ca peria
Și ea — mănuși lungi, dantelate,
Fără degete. „Ce toamnă minunată,
ce noroc“ —
glasul lui sec
Venea de pe lumea aceasta.
Ea, plecînd genele lungi :
„Nici vorbă, undeva, în ceruri
Astrele ne sînt potrivnice“.
Pe cîmpul de luptă
Scuturile îi orbeau pe războinici,
Zalele sunau, se sfărîmau platoșele
Și nici nu se vedeau
unul pe altul.
El cu părul tuns ca peria spuse :
„Mor“.
„Da de unde“ — clipi ea din genele
lungi
Și dădu la o parte cu vîrfurile botinei
Rămășițele sfinte ale viteazului.

POEME DE DOINA SĂLĂJAN

Calul

elegie la un cîmp cu flori

Sta cu gîtu-ntins
Și păștea agale
Într-un șes prelins
Dealului la poale,
Alb și-abia plutind
Printre ierbi fosnite,
Coada-i de argint
Îi bătea-n copite.
Fruntea lui în flori
Scînteia ca neaua
Albelor ninsori
Picurîndu-și steaua ;
Și curgînd în jos
Cuprindea grumazul
Coama grea, noros
Vălurind talazu-i.
Se-auzea prin el
Iarba lunecîndă,
Lin, incetinel,
Într-a ei osîndă.
De miresmi spălat
N-avea altă hrană
Pîntecul curat
Fără de prihană,
Ce-ntorcea în glii,
Ierbii viitoare,
Baligi aurii
Mirosind a floare...
Alb era și-al meu
Cum eu lui în toate
Iubitor, mereu
Slujitor și frate.
Timpu-n jur curgînd
Ne umplea de soarte.
Presimțeam c-un gînd
Clipa ce desparte,
Dintre noi, stînd scris,
Unul mai devreme
Să dispară-n vis
Cellalt să-l tot cheme...
Într-un șes prelins
Dealului la poale
Osul lui s-a stins
Sub pămîntul moale.
Veri și veri la rînd
Ierbile crescură
De atunci, rupînd
Din a lui făptură,
Și ușor plutind
Uneori se vede
Umbra-i de argint
Peste lanul verde.
Frate, -aș vrea să-i strig
Dintr-al meu departe,
Parcă-mi este frig,
De cînd ești în moarte,
Mult aș vrea să fim
Împreună iarăși
Într-un blînd destin
Visători tovarăși,
Cum am fost mereu
Plini de bunătate,
Înțelept al meu
Slujitor și frate.
Că, pe fruntea mea
Port al tău răsuflet
Din demult, cîndva,
Azi mi-e bine-n suflet.
Și mi-e bine-ades
Cînd mi-aduc aminte
Că ne-am înțeles
Fără de cuvinte...
Te mai văd ca nins
De lumini astrale
Pe un cîmp prelins
Dealului la poale,
Alb și-abia plutind
Printre ierbi fosnite
Coama-ți de argint
Bate în copite...

Imn

Bunica mea tăia o pîine mare
Cît roata carului, cîndva-n Ardeal...
Ținînd-o strîns ca într-o-mbrățișare,
Tăcută o-mpărțea, pios, egal.

Prinz țărănesc, scurt, simplu, afară
în cîmpie,
Cînă de taină-n ora cînd trupu-i blînd
și frînt.
Bunica mea și azi mai taie pîinea,
Statuie-n amintiri, pe-un nour sfînt.

O, pîinea grea de lapte, sîn uriaș
și darnic !
Cînd mă hrănea, în juru-mi suna
un lan gigant,
Sub limbă îmi cîntau nebunii greieri !
Creșteam c-o foame albă spre neant.

Era o pîine aspră, dar dulce cum e
floarea
Și nu găsesc în locu-i ceva mai scump,
mai bun.
Inima caldă-a țărnii bătea sub crusta-i
groasă —
Ea se aude astăzi în vorbele ce spun.

Și unde crește grîul, pe unde
se jertfește
Sub roțile de moară, mîinile-o fring
la fel
Și-o-mpart într-o cucernică tăcere,
Și una-i e mireasma : de soare, flori
și miel.

Menită pretutindeni noroadele să țină
În treaza lor putere, fără de ea
nicicînd
Istoriile lumii n-ar fi putut să fie ;
Pe-un bob de grîu ne naștem și il
numim pămînt.

Și de privim pămîntul, cîte-s pe el
de-a valma,
Peste neliniști cade-al nădejdilor
polen :
În toate e lumină cît timp se-mparte
pîinea
Cu-același gest de veacuri, izbăvitor,
etern.

Noi ne-am primit felia aici, și fiecare
Din mîna maicii lui ; ceva curat
Din degetele ei, subtil adaos,
Trecu-n neprețuitul aluat.

Noi, dăruiți cu mame aici am fost
și ele
La fel au fost, și-ntregul neam al meu
Aici află ce dulce și-amară este pîinea,
Și tot aici tai pîinea și-o împărțesc
și eu.

De-aceea nu văd altă icoană-a
bucuriei
Decît o pîine mare cît roata unui car
Din care taie albe felii bunica-n visul
Visat cîndva, pe undeva-n Ardeal !

Pictură

La șaisprezece ani, sub vaste-amurguri
De-un fast provocator, în timp supus
Atîtor schimbătoare valuri tulburi ;
La șaisprezece ani și-un veac în plus,

La șaisprezece ani ușori ca spuma
(Ghiulea de plumb veacul aveam să-l
simt)
Nici bănuind ce-aveam să fiu acuma,
Nici stingherit de trupul meu prea
strîmt,

Privind acele purpuri triumfale
Pe care zarea abia le cuprindea,
Ca aburul răcorii dintr-o vale
Mă răsuceam în sus din viața mea,

De parcă mă sorbea pe îndelete
O gură de văzduh trandafiriu,
Un gît gigant la roșu ars de sete,
O nară respirînd dinspre pustiu...

Aer în aer, ochi numai privire,
Trup numai gînd și gîndul doar fior,
În cerul singeriu un roz subțire...
De fapt muream și îmi era ușor.

De fapt muream iubind această
moarte.
Singe adînc, topit în sfînt ulei
Ardeam sfidînd ale-omenirii arte :
Pictau demențial cu mine, zei.

Murind, trăiam uimita voluptate
De-a fi, spre-un tainic de-nțeles folos,
Mai abur decît visurile toate,
Mai gingaș ca un joc copilăros...

La șaisprezece ani sub vaste-amurguri,
O, ce eram, și ce puteam să fiu !
Murind de-atîtea ori la bilci prin
tîrguri,
Din ce în ce mai greu mi-era să-nviu.

Din ce în ce mai tragic și mai sumbru
Jocul cu zei, culorile mai reci.
Deși, cu flori pînzele vremii umplu,
E vînăt cerul pe sub care treci.

Oare, mi-ar fi plăcut...

Poate mi-ar fi plăcut să fiu copac,
poate mi-ar fi plăcut să fiu o floare,
poate chiar o piatră, prin veac
dormind somnul cel mare...

Poate mi-ar fi plăcut să fiu rîu,
poate-mi pria ca secure ;
poate mi-ar fi plăcut să fiu calului
friu,
ori capcană-n pădure...

Dar ce vis, ce coșmar să fii pește
în rîu,
dar ce vis, ce coșmar să fii pom sub
secure,
dar ce vis, ce coșmar să fii calului friu,
ori un cerb hăituit și ucis în pădure !

Și al pietrelor somn, cît de sumbru
destin !
A fi calului friu, cît de josnică soartă !
Ce rușine a fi o capcană, ce chin !
Să le știi toate-acestea, cît de
groaznică artă !

Să fi fost altceva, să fi fost într-alt
fel !
Cînd în toate-s și eu, cînd în mine
sunt toate,
ce-ar fi fost ca să fiu ? Zornăind, pe-un
inel
am la brîu ale sorților chei argintate.

Le încerc rînd pe rînd, porți deschid
și închid —
am trăit mii de vieți pe-acest astru
de patimi.
Mă iubesc, mă urăsc, mă accept,
mă desfid,
viața mea-i un suris printr-o ceață de
lacrimi.

Oare mi-ar fi plăcut să fiu un copac ?
Oare mi-ar fi plăcut să fiu o floare ?
N-aș fi visat mereu, chinuit, fără leac,
o altfel de stare ?

DOUĂ DECENII
DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

ÎNTÎLNIRILE

Festivalul de poezie patriotică „MIHU DRAGOMIR"

Participarea masivă a unui grup de scriitori luceferiști la ediția din acest an a festivalului de poezie patriotică „Mihu Dragomir", de la Brăila, depășește obișnuitele contacte pe care „Luceafărul" le-a făcut în numeroase părți ale țării. A evoca, într-un cadru organizat, opera și personalitatea lui Mihu Dragomir, unul dintre fondatorii seriei noi a „Luceafărului" și practic artizanul direcției pe care și pînă la ora de față revista o reprezintă este într-adevăr și o probă a respectului față de tradiția pozitivă, mai mult chiar, o datorie față de marii înaintași. Aceasta e în principal semnificația participării luceferiste la întîlnirile recente de la Brăila, în cadrul unui festival al literaturii românești pe care îl coordonează, din partea Uniunii Scriitorilor, revista „Luceafărul". Ca și în alte dăți, „Luceafărul" nu s-a rezumat la atît, încercînd să impulsioneze prin întîlniri, dezbateri, contacte de tot felul mișcarea literară brăileană, cu deosebire pe cea tînără. Paginile care urmează evocă deopotrivă personalitatea lui Mihu Dragomir și prezintă într-un mod pe care îl considerăm aproape monografic starea literaturii tinere într-o Brăilă a zilelor noastre, unde există, ca în atîtea alte locuri, scriitori. În noua geografie a literaturii contemporane, promovînd valorile acolo unde se află ele, astfel de întîlniri, așezate acum sub semnul a douăzeci de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., sînt încă o dovadă că literatura română de azi și literatura română de mîine au vitalitatea asigurată.

Un loc pentru poezie

Există locuri care au în aerul lor, în fibra lor, lumina poeziei. Brăila și pămînturile din jur fac un asemenea loc. Am găsit-o acum sub vară, rezemată de Dunăre ca de o spadă domnească, străzile ei au parfumul și culoarea marginii de lume. Și m-am gîndit că, mai presus de orice, pe scriitorii brăileni — de la Panait Istrati la Mihail Sebastian, Mihu Dragomir și Fănuș Neagu — îi leagă acest abur de poezie ca un alcool rar al plecărilor și întoarcerilor acasă.

Anul acesta „Întîlnirile Luceafărului" la Brăila s-au desfășurat sub semnul Festivalului de poezie „Mihu Dragomir". Numele poetului brăilean a devenit emblematic pentru începuturile revistei noastre pe care a zidit-o din dăruire și dragoste. Pare firesc, de aceea, climatul generos pe care-l oferă festivalul afirmării poeților tineri din toată țara. „Dintre sute de catarge" se aleg cîteva pentru a intra prin paginile „Luceafărului", în marele drum deschis cu aproape trei decenii în urmă de Mihu Dragomir.

Întîlnirile noastre au însemnat, deopotrivă, contact viu cu elevii unor licee și școli generale, cu muncitorii de la marea întreprindere „Progresul", cu membrii cenaclurilor din oraș.

Dialog despre devenirea orașului și a zonei, dialog despre munca literară, despre prezentul românesc purtînd însemnele marii deschideri pe care a conferit-o întregii noastre vieți Congresul al IX-lea al partidului.

Brăila, oraș al liceelor cu splendide cabinete de limba română, al caselor cu amintiri, al uzinelor care construiesc macaralegigant, Brăila dintre ape, a grîului și porumbului este — scurta noastră trecere pe aici mi-a reconfirmat-o — un loc pentru poezie. Atîta timp cît are viață frumoasă și grea și dulce, cît păstrează cheia cuvintelor șerpești din Comorofca și Brăilița, orașul și oamenii lui au ieșire către marea taină a poemului. Gazdele noastre știu acest lucru, de aceea sărbătorile culturale brăilene au un farmec anume și o semnință de neuitare.

Nicolae Dan Fruntelată

Moment de neuitat

Eram student la Facultatea de Filologie din București. Începeam un nou an de studii în toamna lui 1957, cînd în Amfiteatrul „Odobescu" s-a anunțat precipitat sosirea printre noi a poetului Mihu Dragomir. Credeam că este vorba de o întîlnire obișnuită, cum fuseseră multe altele pe atunci, cu poeți ai vremii, care erau invitați la discuții cu studenții, în anumite zile după terminarea cursurilor. Pe Mihu Dragomir îl mai ascultasem recitindu-și versurile cu o voce joasă, baritonală, dominată de o pasiune interioară aparte. Poetul ritma „pe struna fulgerelor", cum și-a intitulat unul din volumele sale de poeme, cu destul răsunet în epocă, îl elogia pe divinul Prometeu care s-a jertfit pentru înălțarea oamenilor.

Îl simțeam pe Mihu Dragomir mai apropiat sufletului meu decît alți poeți ai vremii. M-am întrebat : de ce ? Mai tîrziu mi-am putut da și răspunsul, cînd am aflat că era fiul unor învățători de țară. Se simțea în poezia lui, ca și în tot ce făcea, energia spirituală a acestei categorii sociale care a adus atîtea servicii culturii române. Romantismul epocii, grandilocvent și cu răsunete de carton gol pe dinlăuntru la mulți confrați ai săi, era filtrat la Mihu Dragomir mai altfel, parcă mai adînc, mai patetic, mai sincer. De altfel, cine urmărește cu atenție căile prin care poezia română a anilor '60 s-a eliberat de dogmatismul care o domina în epocă, le va găsi într-o formă din ce în ce mai conturată în poezia lui Mihu Dragomir. Să remarcăm fie și în treacăt trei dintre acestea : apropierea poetului de peisajul natal, în cazul nostru, peisajul luxuriant al Brăilei, pe care-l întîlnim bogat reprezentat în poezia lui Mihu Dragomir ; accentuarea experienței biografice, într-un impact dur cu realitatea, în cazul lui Mihu Dragomir și a altora, experiența războiului, notată în forma sa nudă, a jurnalului de front ; în sfîrșit, apropierea de mit, cu rezultate atît de fecunde în poezia ulterioară. O bună antologie din poezia lui Mihu Dragomir ar putea scoate în evidență toate aceste aspecte și le-ar pune într-o perspectivă mai favorabilă valorificării elementelor ei viabile, pe care le intuiam prezente încă de pe atunci la acest poet. Încît eram dornic să-l ascult recitind din propria sa creație, să ducem discuții pe marginea ei.

Nu mică mi-a fost surpriza cînd, în locul unei întîlniri obișnuite, în care poetul ar fi urmat să fie prezentat sălii și invitat să citească, iar noi să punem întrebări și să aplaudăm, Mihu Dragomir a urcat direct la tribuna amfiteatrului și a început să ne vorbească pasionat, plin de emoție, care-i strangula adeseori glasul, despre apariția unei noi reviste literare, **Luceafărul**. Era însoțit, după cîte-mi amintesc, de Teodor Balș și Alexandru Oprea, ambii participanți la constituirea revistei și, din păcate, intrați ca și Mihu Dragomir prea de timpuriu în lumea umbrelor. Atunci erau cu toții pătrunși de frenezia unei adevărate victorii, ale cărei bătălii anterioare noi, cei din sală, nu le știam. Fluturau spre noi șpalturile mari, în formatul pe care-l cunoaștem și azi al revistei **Luceafărul**, ca pe niște steaguri de luptă biruitoare. Mihu Dragomir explica la fiecare pagină concepția rubricilor, intențiile care le dăduseră naștere. În special cele două rubrici pentru debuturi poetice : „Steaua fără nume" și „Dintre sute de catarge", la care au debutat majoritatea poeților care s-au ilustrat ulterior, au stîrnit interesul celor prezenți în sală. Mihu Dragomir a lansat numeroase invitații la colaborare în vederea reușitei noii publicații. Apelurile lui aveau în vedere atît concepția de revistă pentru „tinerii scriitori", imprimată de primul ei redactor-șef și căreia **Luceafărul** i-a rămas fidel de-a lungul anilor, cît și prin faptul că, printre studenții din sală se aflau talente care au și colaborat la noua publicație, unele dintre ele devenind nume de prim rang ale literaturii noastre contemporane (Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Vasile Rebreanu).

Fie-ne deci îngăduit să evocăm pe Mihu Dragomir în legătură cu amintirea foșnetului primelor șpalturi ale revistei **Luceafărul** într-un amfiteatru studențesc de acum aproape 30 de ani. Zorii unei literaturi noi se iveau pe atunci.

Dumitru Bălaeț

CONFABULE

* * *

Ca să ajungi la Brăila
oraș-corabie cu salcîmi care au fost
și cu Fănuș Neagu
cel mai blond dintre piratii noștri
pe punte
deci ca să ajungi fie și numai o clipă
pe această batistă albă
care flutură pe malul sting al Dunării
cum te uiți spre mare
trebuie să deschizi ochii foarte devreme
și să cauți un nor albastru
albastru
și o lacrimă de bucurie
care să-ți lumineze drumul.

Iulian Neacșu

MARELE PREMIU AL FESTIVALULUI ȘI AL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

emilia stere

Din fugă

O, ce bucurie
la sfîrșitul piesei — personajele pozitive
după atîtea suferințe
sînt atît de fericite și de împreună.
Ieșit în stradă, personajul negativ
(de pe fața căruia fardul negru
nu se va șterge niciodată în mintea mea)
traversează greșit strada. Pentru ei
lucrurile se termină întotdeauna atît de prost.

Înserare

Unde să te mai ascund, puritate ?
Cum să
te pitesc de privirile rele,
ironice,
trupul mărunt și fragil ca o coadă de stea
unde să ți-l dosesc ?

Uneori mi-e frig
și mi te așezi pe umeri și eu te alung
— fosnetul tău grațios
fulguiește în camera mică.

Întîmplare cu omul din tine

Seara pe care stai
(nici prea jos, nici prea sus)
cu imaginea iubitului în dinți (ca un cuțit)
încercînd să urci încercînd să cobori
încercînd să tipi încercînd să te zbați
încercînd să te minți.

Nimeni nu credea nimeni nu știa
cîtă tristețe în inima mea.

Făcută publică, durerea devenea zorzoană,
stearpă și sonoră — sentiment în goană.

În lumea de fier în care eram călcii
vulnerabilă toată — vinatul dintii.

Cîntec fără urmări

Broasca țestoasă
nemișcată ca o piatră,
tăcută,
și răbdătoare.
Trupul prizonier
pe care nu-l pot ghici ;
chipul
de sfinx
cu ochii scrutînd lumea de sub tavanul
carapacei ;
mișcările ei dezordonate, curioase,
cînd crede că n-o vede nimeni,
patetismul gurii pline de salată
și al
atmosferei de fabulă
care mă tot bătea pe umăr.

Arhitectură literară

Amintirea lui Mihu Dragomir a fost stăruitor evocată de tovarășii săi de drum. Poetul a lăsat moștenire, celor care l-au urmat și l-au înțeles, generozitatea lui aleasă față de începătorii literari. Fiecare dintre tinerii pe care i-a chemat la redacție poate să vorbească despre un gest sugestiv al poetului. Pe Mihu Dragomir l-a cunoscut multă lume. Dar în această împrejurare nu vom stărui în portret și pitoresc. Este mult mai interesant sensul acțiunii lui Mihu Dragomir. A fost poet, prozator, traducător, dar și om de revistă. Poate asta mai mult decît orice altceva. Cine deschide **Luceafărul** descoperă pagini întregi scrise de Mihu Dragomir. Sînt acolo plicuri desfăcute, cercetate și comentate cu atenție, delicatețe și un tact pedagogic superior. Dacă adăugăm că venea dintr-o familie de învățători, acest tact devine în parte explicabil. Zecile de amintiri orale despre Mihu Dragomir ni-l înfățișează și în ipostaza de redactor : un cititor neobosit de candidaturi la nemurire. Zeci, sute, mii de pagini de încercări pentru a descoperi, cu un ceas mai devreme, pe noii veniți ai literaturii de mîine.

Literatura română numără în rîndurile scriitorilor ei pe mulți animatori literari, pe mulți sprijinitori de talente tinere. Unul din semnele distinctive ale istoriei literare românești moderne este această permanentă căutare programatică a scriitorului care vine. Glorii literare faimoase se bizuie pe această devotiune. Între ele un loc de seamă i se cuvine lui Mihu Dragomir. El a lăsat în colecția revistei **Luceafărul** două rubrici spectaculoase, care se pot citi și astăzi cu cel mai mare interes : **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume.** Prima scoate din anonimatul absolut nume și texte care urmau să confirme. **Steaua fără nume** propunea tinere personalități literare în curs de închegare. Istoria literară a anilor cincizeci și șaizeci nu se poate scrie fără a traversa rubricile **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume** ale revistei **Luceafărul.** Ele reprezintă o operă durabilă a poetului Mihu Dragomir. Din cîte încercări felurite de poșta redacției venite după aceea și propuse cititorilor, unele zgomotoase, cea mai impunătoare prin caracterul aplicat și eficiența ei rămîne aceea întreprinsă de Mihu Dragomir. Prin mîinile lui au trecut foarte multe din numele sonore ale poeziei române de astăzi, unele foarte sonore. Mai este însă de adăugat și altceva : Mihu Dragomir nu era numai magicianul plicurilor care băteau la porțile literaturii. El a fost și un arhitect de revistă. **Luceafărul** datorează foarte mult arhitecturii vizibile și invizibile pe care Mihu Dragomir i-a imprimat-o. Publicația a fost în așa fel croită încît ea nu și-a putut schimba menirea, destinația decît în mod cu totul pasager și neconvingător. **Luceafărul** a rămas o revistă de tineri, pentru tineri, așa cum a conceput-o inițial scriitorimea strînsă în jurul ei și în primul rînd Mihu Dragomir. Chiar densa eflorescență apărută mai tîrziu sub mîna lui Eugen Barbu nu înseamnă altceva decît continuarea victorioasă a inițiativei înaintașului. Lectura colecției revistei o adeverește pentru cel curios. Este vorba de construcție și de continuitate. Iar pentru a încadra și mai bine gestul literar de descoperitor de izvoare și de fîntîni al poetului Mihu Dragomir, trebuie să ne întoarcem la anul de apariție al **Luceafărului** și să privim puțin peisajul literaturii române. Era în 1958 cînd programele școlare de literatură se alcătuiau fără opere și scriitori importanți ai literaturii române. Numele unora era anatemizat. Reeditările din marele fond al literaturii române erau puține și constituiau adevărate evenimente. Publicațiile literare erau și mai puține. Din 1954 apărea, după model extern, o revistă săptămînală, **Gazeta literară**, preocupată de greșelile trecute, prezente și viitoare ale literaturii române. Necesitatea unui suflu literar puternic, al unei literaturi tinere erau deziderate imperioase. În acest context a apărut **Luceafărul,** căruia inițial i s-a pus titlul **Miorița,** și în această ramă de epocă trebuie așezat angajamentul generos al revistei **Luceafărul** prin Mihu Dragomir, sensul polemic al gestului său ca și rezultatele strălucite echivalînd cu apariția și consacrarea unei autentice generații de scriitori, care au reînnodat legătura cu tradițiile literaturii române. Dintre sutele de catarge care au lăsat malurile multe au ajuns la țintă, iar stelele fără nume și-au căpătat unul fiind integrate marii hărți cerești a literaturii române. Numele lui Mihu Dragomir este legat de ele.

M. Ungheanu

Un critic la Dunărea de Jos

În Brăila, trăiește de cîțiva ani un tînăr istoric literar, preocupat și de fenomenul curent și de felurite teme pe care și le-a propus spre clarificare, multe îndeajuns de îndepărtate de ceea ce fac tinerii de obicei. El a studiat atent opera lui D. Caracostea și a ajuns la concluzia că avem a face în aceasta cu o contribuție de precursor (pregătind, în urmarea acestei ipoteze, și o interesantă teză de doctorat), a scotocit ceea ce rămăsese încă neatins de arhivistica fără imaginație din producțiunile lui Panait Istrati, a făcut cercetări asupra lui Perpessicius, a descoperit un volum inedit al lui I.C. Săvescu, pe care l-a și editat făcînd o mică „integrală" (împreună cu Ion Popescu-Sireteanu), citește, de asemenea literatură română de azi și e unul dintre comentatorii lui Fănuș Neagu care știe să explice opera mai departe decît magia stilului. Acest vital personaj brăilean, care a căpătat în custodie expozițiile memoriale Istrati și Perpessicius și studiază opera acestora ca un adevărat expert, se numește Lucian Chișu și este unul dintre criticii tineri aflați la distanță de rumorile zilei, izolat într-o lume a cărților care îi face bine ; izolat și nu prea, cei care citesc și nu se orientează numai după **folclorul valorilor** (difuzat prin coterii) au adeseori o mult mai bună înțelegere a fenomenului. Ca și alții, Lucian Chișu recurge la izvoarele valorii care constau întotdeauna în controlul operei.

Această compoziție (care e și intelectuală însă mai întîi, e de natură morală) nu pare a fi, în literatura de azi, foarte frecventă ; însă nici rarissimă. Sînt, răspîndiți pretutindeni în țară, critici tineri cu o dotație indiscutabilă și care adeseori știu mai multe și mai bine decît unii dintre aceia care fac „muzicile" zilei. Am întocmit nu demult, pentru uzul propriu, o astfel de catagrafie unde au intrat și Adrian Dinu Rachieru, de la Timișoara, Zenovie Cârlugea, de la Tg. Jiu, Al. Ruja, de la Chișinău-Criș, Cristian-Florin Popescu, din Galați, Ștefan Gâitănaru, din Pitești, craioveanul Constantin M. Popa. Unde se așează, în această înșiruire Lucian Chișu? Bineînțeles că alături de ei, însă de asemenea și într-o categorie care nu mai este aceea a vîrstei ci a perspectivei morale asupra literaturii : acea a resuscitării fondului creator „regional". Ideea de „regiuni literare" e, pentru cei care nu văd literatura prin intermediul conceptelor, o formă a provincializării, cum se zice, însă acest lucru nu este adevărat. O literatură națională e însumarea tuturor înfățișărilor regionale, rezultatul estetic al constituției integrității și din acest punct de vedere a căuta în istoria regiunilor elementele care au făcut din literatura românească întregul pe care îl cunoaștem este a valorifica memoria colectivă, a așeza sedimentele acolo unde se află în geologia substratului lumii literare de azi. Sînt astăzi nu mulți critici „regionali" (preocupați adică de literatura regiunii unde s-au stabilit) ; nu mulți însă destui. Un Al. Oprescu, la Buzău (care a dat un inteligent lexicon de scriitori buzoieni), un Gh. Jurma, la Reșița, un Florea Firan (la Craiova, autorul unui dicționar de scriitori olteni), Enache Puiu, în Dobrogea, Mihail Iordache în Bucovina, M.N. Rusu, interesat de istoria literaturii brașovene, acum Lucian Chișu — istoric al literaturii Brăilei. Aceste inițiative solitare, făcute dintr-un idealism adeseori eroic și cu eforturi care nu odată nu ar trebui să fie atît de mari, aduc și ele precizări, revizuiri de istorie literară, resuscită autori și propun concentrații culturale desfășurate istoricește peste care istoria generală a literaturii române, care se va scrie mîine, nu poate să treacă.

Iată, de pildă, un opuscul al lui Lucian Chișu, apărut în 1981, ca un extras din „Istros": „Cărți tipărite la Brăila în secolul trecut". Omul sintetizează ceea ce se știa din bibliografiile lui N.C. Istrati și S. Semilian ; însă cite o știre e cu totul insolită. Cine mai are azi cunoștință de filologul Ch. Suliotis, cine mai știe că un H. Rănișteanu scria versuri în italienește, că un H. Ralli are o operă în franceză, că, în fine, Arturo Graf, italianul, a dat brăilenilor și cîteva creații ca și necunoscute ? Astfel de recapitulări pot să se înfățișeze adesea ca o pură înșiruire de nume ori de producțiuni însă simțul critic e, în acest caz, viu. A face critică regională e a promova în principal valoarea și atunci cînd Lucian Chișu zice despre un D. Veliksin că „s-ar fi ilustrat în abilități inutile cum ar fi panegiricul în versuri" înțelegem că imaginea „regională" este exactă esteticește.

Această înțelegere a culturii, pornind de la originalitatea părților și cu sentimentul întregului care sintetizează fragmentele, a condus pe mulți dintre aceia preocupați de „regiuni" și la o concepție care e în principal întemeiată pe ideea specificului național. Cine cunoaște bine valoarea literaturii exprimate pretutindeni la noi, din Maramureș și pînă în Vlașca, din Banat și pînă în Bucovina, nu poate să nu se raporteze necontenit la ireductibilul etnic. Un studiu, asupra „Specificului național în folclor" (Brăila, 1983), arată și în ceea ce îl privește pe Lucian Chișu că această observație este ușor de dovedit. „Regionalistul" are în vedere mereu întregul.

Îndreptările ocheanului înspre punctele cardinale sînt, și în acest caz, precise, criticul știe ce urmărește și a înțeles că o literatură care pleacă de la condiția locală și ajunge la aceea națională nu poate înainta dacă nu universalizează datele ereditare. De aceea, Lucian Chișu a început de cîtva timp să se preocupe de Istrati ; această obsesie a specificului nu putea să nu ajungă și aici, adică la „diferențiere". Însă o diferențiere în condițiunile „simbolului etnic". Să fie pasiunea lui de acum o revelație a unui viitor istratolog ? Cine poate să știe. Orișicum ar fi, Lucian Chișu este un tînăr critic pe care literatura română de mîine poate să conteze.

A. Silvestri

teatru

„Flacăra ce arde înlăuntrul tău"

A sta de vorbă cu **Mariana Buruiană** este o încîntare. Dacă nu chiar un privilegiu. Lipsită de infatuare și afectare, ea trece prin lumea artelor adevărat și ușor și cumplit de greu. A vorbi cu ea în pauzele unei repetiții este egal cu o mare bucurie. Multă vreme m-am întrebat de unde vine puterea ei de a fascina ; căci trupu-i mlădiu ca o trestioară poartă o forță vulcanică, un suflet înflăcărat ca o torță.

„Inimă de oțel" — astfel a numit-o, poate în glumă, un coleg de teatru în timpul unei repetiții cînd ea cerea actorilor mai multă sinceritate, mai multă autenticitate și iar și iar de la capăt. Inimă cu adevărat de oțel, păstrînd în ea, ca sub o platoșă, simțirea adevărată și harul unei înalte dăruiri. Inimă-de-oțel într-un firav trup, temperament vijelios într-o construcție fragilă — iat-o pe aceea care caută idealul în arta actorului prin acea infinit de grea încercare de a se păstra „mereu la aceeași înaltă tensiune ca și cum ai menține mereu aceeași notă fără să distonezi".

Pentru Mariana Buruiană a face teatru înseamnă a sugera ceea ce autorul a vrut să spună, nu a îngroșa, a apăsa un gest ce devine, astfel, grosolan ; a sugera, da, iată cheia îndelung căutată și găsită de tînăra artistă. Preocupată de interpretarea dincolo de text, de nașterea rolului de fiecare dată atunci, acolo, pe scenă Mariana Buruiană caută și găsește adevărul într-un rol, găsește modalitatea ideală de exprimare a personajului, după care nu urmează suficiența, comoditatea de a repeta clișeul găsit. A fi autentic înseamnă a adăuga rolului noi trăsături, înseamnă a fi om.

Preocupată pe tot parcursul zilei de personajul pe care-l joacă, Mariana

Desene de Nicolae Gadonschi

Buruiană a ales între cele două iubiri, între teatru și film : scena.

Și iar mă întrebam, privind-o jucînd, de unde vine acea formidabilă forță fizică interioară : talentul, el deține puterea, mai ales cînd un actor nu este un simplu executant ci „cîntă la propriul său instrument și devine un virtuoz".

„Să ajungi să te identifici cu flacăra ce arde înlăuntrul tău". Această mărturisire cutremurătoare m-a pus pe gînduri. Cît poate arde o flacără ? Cît se va putea consuma ființa aceasta cu aparențe fragile, pînă cînd va putea să poarte cumplita corvoadă a meseriei ? Răspunsul mi l-a dat fără să i-l cer : „Eu nu pot să cred în orice". Mariana Buruiană cere roluri mari, partituri grele.

Și iată că acum joacă Ofelia. Pregnantă, formidabilă, revoltată prin însăși nebunia ei împotriva atentatului asupra ordinii firii. Șirul minunat minte — inimă — suflet se întrerupe cu brutalitate în clipa loviturii date împecabilei ei conduite lumești. Aceasta este Ofelia Marianei Buruiană. Aceasta este Mariana Buruiană : nu ingenua, blînda, femeia-copil (cum, vai, s-a scris despre o talentată actriță tînără într-o revistă de specialitate), ci omul, actorul, puternicul temperament scenic.

Și pregătește „Ciuta" la televiziune. Și a jucat Julietta în institut.

Și ar juca în „Pescărușul", un rol pe care-l poartă în sine de mult și-l știe de mult și...

Mariana Buruiană poartă o flacără nestinsă, hrănită cu dragoste de uriașul ei talent.

Ioana Diaconescu

film

«Acasă»

Autentic și simplu : așa se dorește a fi filmul scris de Dumitru Carabăț și regizat de Constantin Vaeni ; ca să ajungă la simplitate și la autentic, scenaristul crede însă că e de-ajuns să-și caute eroii între oamenii așa-zis „simpli" (un excavatorist, familia și prietenii acestuia, frizerița de care se îndrăgostește), într-o lume concretă, cu identități și mobiluri dintre cele mai comune. Intențiile sînt lăudabile dar realizarea, adică scenariul, sfîrșește prin a fi convențional și simplist ; excavatoristul, băiat de la țară, vrea să se întoarcă acolo ; acolo îl trage firea lui, acolo se simte împlinit și a venit și vremea cînd în sate a început să fie nevoie de meseriași buni ; dar nu poate să se întoarcă acasă decît atunci cînd o să fie în stare să repare o nedreptate făcută cîndva tatălui său ; Dumitru Carabăț prospectează o lume din care ia chipuri, întîmplări și chiar un limbaj specific, dar o face doar cu titlu de împrumut, pentru a-și popula cît mai convingător trama pe care a imaginat-o ; conflictul, cu rezonanțe de tragedie antică, nu se potrivește deloc cu statura personajelor care îl trăiesc; de aici vine senzația de artificialitate pe care o dă filmul în ansamblul său; ar fi trebuit să fie un film sensibil, în care sugestia să înlocuiască adevărurile afirmate didactic, dar rămîn după el mai ales cuvintele mari, fără acoperire în fapte și, ici și colo, pierdute în masa de întîmplări anodine, cîteva momente sensibile, de indiscutabilă prospețime.

Și dacă regizorul Constantin Vaeni și-ar fi dat seama de contradicțiile scenariului, încă ar mai fi existat posibilitatea unei interpretări convenabile ; „credința" cu care își face filmele, îl împinge însă pe Constantin Vaeni să ia în serios totul, fără alegere ; sentimental, regizorul se dăruiește unui scenariu care ar fi trebuit privit cu un ochi critic ; nu este pentru prima dată cînd i se întîmplă așa ceva și, după experiențele de pînă

acum, Constantin Vaeni ar fi trebuit să fie mai precaut dar, se vede treaba, așa ceva nu se va întîmpla niciodată ; un plus de precauție și de simț al ridicolului l-ar face de fapt să-și piardă principalele calități pe care le are — căldura și generozitatea, spiritul de echipă și conștiința profesională ; atunci cînd a avut la dispoziție un teren solid, sănătos, pe care să-și construiască filmul (cum s-a întîmplat chiar cu un scenariu al lui Dumitru Carabăț — în **Zidul** —, sau cu scenariul la **Imposibila iubire,** după romanul **Intrusul** de Marin Preda), Vaeni a putut să-și pună în valoare calitățile ; lipsa de discernămînt cu care se dăruiește cauzelor pe care le pledează, este de fapt atît cauza succeselor cît și a eșecurilor sale.

Cu Șerban Ionescu, un actor cu mari posibilități interpretative, cu Dana Dogaru, Oana Pellea, Dan Condurache, Gheorghe Visu, Dan Puric, cu Ilarion Ciobanu într-un rol ingrat, statuar, în mijlocul unei lumi concrete, filmul încearcă să reconstituie nu numai un univers cunoscut, palpabil dar și, așa cum spuneam, o dramă de dimensiuni care depășesc cadrul concretului, cu pretenții de simbol ; contradicția iese mereu la iveală, marchează scenele cele mai banale și te face chiar să pui la îndoială calități pe care altfel nu poți să le contești. Operatorul Nicu Stan și compozitoarea Cornelia Tăutu îl însoțesc și ei pe Constantin Vaeni făcîndu-și cu prisosință datoria într-un film care, din păcate, confundă simplitatea cu simplismul și sinceritatea cu banalitățile.

Nicolae Mateescu

«LUCEAFĂRULUI» LA BRĂILA

Grădina fantastică

Brăila (după Brăila fiecare scriitor se simte — aproape — obligat să pună virgulă și să denumească printr-o frază, sintagmă memorabilă tot farmecul tulburător al acestui ținut ce, totuși, scapă clasificărilor) deci Brăila este în mal de Dunăre, fapt ce-aveam să-l aflu cînd am coborît (nu știu de ce mi se pare mie că orice întîlnire cu apa trebuie să fie și o pogorîre sufletească, un fel de reculegere de nimic și de tot provocată) spre ponton și bacul s-a rupt de mal și a pornit spre celălalt țărm sau numai celălalt uscat, și noi am rămas uitîndu-ne lung, urmărindu-l cu emoție și curiozitate tăind, într-o dungă „valurile Dunării" nu chiar albastre ; de abia cînd ne-am aflat pe bac am simțit Dunărea curgîndu-ni-se sub picioare și am privit orașul și trebuie să vă spun cu încîntarea copilului de cîmpie — care am fost — că un oraș se vede cu totul altfel de pe apă, decît de pe uscat, cu totul altfel se vede o apă dinspre o insulă — desigur, este vorba de Insula Mare a Brăilei ! — decît din oraș. Dunărea se vede de pe insulă prin omisiune, prin centura de asfalt, prin canalele domesticînd apele fluviului, prin griul și secara și porumbul și rapița de pe toate acele întinderi de hectare ce cîndva erau stuf, lintiță și crapi fabuloși. Dunărea se vede prin cele cîteva lacuri frămîntate de bălțăreț, lacuri cu pontoane ascunse în sălcii și păpuriș, dar, mai ales, Dunărea se vede foarte tare în mijlocul lanului de grîu acolo unde, în locul albăstrelelor sau macilor însingerînd amintirile, se înalță, drept și sfidător, ca o revoltă a naturii împotriva civilizației, firul trainic al papurei ! Abia atunci sesizezi că nu ai văzut încă, în toată această grădină artificială, nici măcar silueta unui om !

Constantin Stan

Imaginea unui „om nou"

Pe autorul sentimentalelor „Drumuri brăilene" îl cunoscusem încă din primul an de studenție, grație distinsului nostru profesor de literatură română Aurel Martin, care, într-o seară a lui noiembrie 1955, l-a invitat pe poet să se întrețină cu mai tinerii săi admiratori, mulți dintre ei aspiranți, în taină, la gloria scrisului.

Deși nu-l văzusem niciodată, ni-l imaginam, pe cel ce scrisese poemul „Războiul", ca un bărbat cu gesturi iuți, ca și versurile sale tăioase, febril, purtînd încă în pori mirosul prafului de pușcă, iar pe inimă umbra zdrențuită a florii de rapiță, semn al trecerii lui pe lîngă moarte.

Imaginea aceasta preconcepută ne-o întărise și proaspătul poem, atunci ieșit de sub tipar, „Oda fulgerelor", adevărată cantată romantică în ale cărei acorduri solemne ne pierdeam ore în șir și pe care, nu de puține ori, le transferam discret în modestele noastre încercări poetice.

Bărbatul care ne-a încîntat apoi cu prezența sa fermecătoare era cu totul altfel : de statură potrivită, împlinit, cu părul negru, abundent, însă bine și uniform pieptănat, nelăsînd nici o șuviță să izbucnească rebelă, și purtînd niște ochelari fumurii cu ramele mari.

Nemairezistînd curiozității, cîțiva dintre noi îl așteptam în fața amfiteatrului „George Topîrceanu" în care urma să ne vorbească, și l-am zărit de departe cum pășea, aproape sfios, ca un actor de cinema prea popular, care n-ar fi voit să fie recunoscut de admiratorii săi...

Temperamentul vulcanic din poezia admirată de noi nu se trăda cîtuși de puțin în felul de a vorbi, sau în gesturi, ci sălășluia undeva, în inima lui neasemuit de mare...

Anghel Gâdea

Continuare în pag. a 7-a

Albastrul absolut

Minunaților mei prieteni, copiii de la Școala generală nr. 22 din Brăila

Nici o limpezime atît de limpede
ca privirea copilului
pe cînd eu
cînd cerul este la fel de albastru
cît peretele camerei mele
nu știu
dacă
rama ferestrei pluteste în gol
sau
rama ferestrei stă răstignită
pe un zid absolut oarbă
astfel încît
cel mai mare înțelept este cel mai mare
pentru că el este
cel mai mare
copil.

Gabriela Hurezean

MIHU DRAGOMIR *inedit*

Iubita fără nume

Trec giște sălbatice, țipînd ascuțit,
carele țărănești scîrțiie, greoaie, cu vase, de vin, —
serile de septembre, cum vin ?
De le string ca sclipirile-n cuțit,
vor crește în clarul septembre,
ca pămîntul, glob pur, fără membre ?

Apoi toți munții se dărîmă în tunete,
liniile se suie-n adînc, ciudat.
Crescută spre suliți și sunete,
privesc jerfa de lumină, mirat.

Cu miros uscat de smochine
în odăi, seara, rămîn cîteva lumini,
care se strecoară, sfioase, printre cărți,
cu brațele pline de amintiri
și-nfrigurări bolnăvicioase de grădini
învăluie oamenii ciudați din mine.

Septembre își sclipește stele grele,
nicăieri nu-i încă tîrziu.
Doar obrazul tău e rece și străveziu,
numai eu nu am cui vinde nopțile mele.

Iubită, iubita mea fără nume, nu știi
că toamna asta e mai caldă,
mai îmbelșugată
cum n-am avut-o noi niciodată...

Peste zări se zbat volute fumurii.

Fotografie de Constantin Darie

Despre nave, cîmpie și cărturari

De-a lungul multiseculară și frămîntatei sale istorii, Brăila și-a scris cu har numele în cărțile de înțelepciune și suflet ale țării, în marile enciclopedii și biblioteci ale lumii, tezaurul său spiritual avînd o întindere, varietate și valoare căruia marele nostru cărturar Nicolae Iorga îi găsea corespondent în dimensiunea geografică și culturală a unei adevărate provincii, cu distincție și personalitate proprie.

„Nasc și aici oameni" este un adevăr care a depășit demult orgoliul patriotismului local, impunîndu-le atenției celor ce studiază fenomenologia civilizației și creației românești. Brăila, și la propriu dar și la figurat, este un oraș al statuilor, căci, ia să ne închipuim puterea evocatoare inscrisă în spațiul său spiritual de însemne cu numele de Anton Bacalbașa, George Baronzi, Panait Cerna, Iuliu Cezar Săvescu, Ilarie Voronca, Leon Feraru, Panait Istrati, Perpessicius, Mihu Dragomir, Mihail Sebastian, Sandu Aldea etc., în **literatură**, Hepites, Gh. M. Murgoci, Sergiu Gogălniceanu, Nicolae Oncescu, Victor Vilcovici, Ștefan Bălan, Anton Dumitriu, Edmond Nicolau, în **știință**, Haricleea Darclée, George Niculescu Basu, Petre Stefănescu Goangă, Elena Teodorini, Ionel Perlea, Maria Filotti, George Cavadia etc., etc., în **muzică și teatru**, Verona, Ion Teodorescu-Sion, Max Herman-Maxy, Gheorghe Naum, Mihail Gavrilov, Sorin Manolescu etc., în **arta plastică** !

Toate aceste nume-renume, și cîte altele ! — prin cohorta personalităților pe care le-a dat Brăila concurînd marile centre culturale ale țării — dăinuie în sufletele noastre, sînt adînc săpate în memoria nepieritoare a marmorei. Dealtfel, la intrarea în clădirea Liceului „Nicolae Bălcescu", trecut bine de venerabila virstă centenară, există două impozante plăci de marmoră unde străluceste o parte din numele ilustrilor fii ai urbei noastre pomeniți mai sus.

Sub același semn, nu numai al evocării, își înscrie neobosita osîrdie cărturărească și reputatul profesor Ștefan Mircescu, împătimit cercetător al „spiritului brăilean" (delimitare aparținînd tot unui fiu al urbei, Titus Mocanu) care ne propune un studiu exhaustiv asupra personalităților brăilene, prin a cărui apariție, este credința mea, s-ar aduce serioase servicii nu numai unor interese limitate locale sau zonale.

E drept, brăilenii, au moștenit un valoros tezaur de care sînt mîndri dar, totodată, sînt conștienți de faptul că acesta trebuie să strălucească în continuare, să nu fie depozitat în „lada cu amintiri", ci pus în valoare, transformat în focar de înnobilare sufletească, de educație multilaterală.

Timpul, mai ales ultimii ani, a lucrat cu hărnicie, discernămînt și competență în acest sens, vechea cetate a Brăilei schimbîndu-și fața și structurile, devenind, fără exagerare, o „perlă a Dunării". Era și firesc ca orașul, cetățile excavatorului, ale piinii și chimiei să se continue, să-și găsească „replici" pe măsură în cetăți ale spiritului, care să dea strălucire nouă moștenirii ce-o avem și, mai ales, să contribuie la îmbogățirea acesteia cu noi și noi valori perene, totul pus în scopul omului de azi, dar și cu deschidere și nedisimulată ambiție spre mîine. Așa a fost posibil, ca în momentul actual Brăila culturală, Brăila tuturor brăilenilor să se fălească pe bună dreptate cu adevărate „palate" de artă și cultură. Muzeul, în straie noi, și-a diversificat activitatea prin intrarea în circuitul său a Expozițiilor memoriale permanente „Panait Istrati" și „Perpessicius", a noii Secții de etnografie și artă populară căreia i se va adăuga în curînd un micromuzeu al satului ; Teatrul dramatic „Maria Filotti" complet restaurat, constituie o bijuterie în materie, ambiționînd prin valoroasa sa trupă condusă de Constantin Codrescu marele repertoriu, Biblioteca județeană „Panait Istrati", și ea centenară, se pregătește să se mute într-o clădire pe măsură ; în Grădina publică, bătrîna noastră Grădină, pe vremuri animată numai de prezența la chiosc a fanfarei, e drept, și astăzi cîntă fanfara, s-a conturat un

Vasile Rusescu

Continuare în pag. a 7-a

Sub semnul lui Fănuș Neagu

În peisajul literar brăilean actual, își face simțită prezența o literatură în proză aflată sub semnul lui Fănuș Neagu. Explicația acestui fapt vine din mai multe direcții care se întîlnesc în dreptul numelui prozatorului, am spune, printr-o tradiție care s-a făcut observată din totdeauna, ea privindu-l, mai înainte sub forma aceluiași ritual protocolar, și pe Fănuș Neagu. Există cu certitudine o stare de spirit a locului, caracterizată prin concentrarea elementelor care țin de geografic și uman într-un univers fabulos, dezvăluindu-și sensurile fundamentale, neschimbate, indiferent că transpar în poezie sau proză. Astfel, cu mult înainte, orizonturile toposului literar brăilean fuseseră prefigurate și apoi conturate, în literatura lui Constantin Sandu-Aldea, care vorbise primul despre viforosul temperament al oamenilor din cîmpia brăileană, în cea a lui Panait Istrati, povestitor genial, autor al „Chirei-Chiralina", al lui „Codîn" și al „Ciulinilor Bărăganului", sau în proza plină de miresmele salcîmilor scrisă de Mihail Sebastian. Totodată, trebuie amintite poezia eruditului Perpessicius („Brăila-și desfăcuse un plan în evantaliu / Pe boarea de zefiruri a tristei toamne") elaborată la începutul secolului sau „prelungile străzi brăilene" din lirica lui Mihu Dragomir, universul liricii acvatice a lui N. Grigore Mărășanu etc.

Respectînd protocolarul tradiției, afirmația că unii dintare prozatorii de azi ai Brăilei se află sub spiritul protector al prozatorului, (fiind situați, ca și Fănuș Neagu, în acest univers originar), se susține, de asemenea, prin permanența în literatura lor a unor deziderate de ideologie literară și aspirație artistică asemănătoare, în continutul cărora se observă, desigur, și personalitatea lor distinctă.

Corneliu Ifrim („Trufie și umbră", Cartea Românească, 1982) și Vasile Rusescu („Moartea fintinii", Cartea românească, 1983) au debutat editorial aproape concomitent fiind prezentați de Fănuș Neagu care semnala cititorului, în ambele cazuri, autentice talente intrate în literatură prin drumul care duce spre orizontul cîmpiei, al apei, „al miraculoaselor adunări de viață și legende". În proza amîndorura tipologia brăileană, pe care am amintit-o înainte ca fiind coborîtoare dintr-o mare tradiție, nedespărțită în om și natură se află sub zodia protectoare a lui Fănuș Neagu de care sînt mai apropiați temperamental. În literatura lor, aceeași întinsă cîmpie, secetoasă sau înăbușită în vegetații abundente, vibrează liric în poema nemărginirilor, personajele se umplu de pitorescul expresiei și dau friu liber trăirilor elementare, acvaticul devine teritoriu literar, simbolurile își au ecou în sensurile fundamentale ale mitologiei locului, orașul trăiește frenetic, cu cearcăne de petreceri și nesomn.

Dar atît în proza lui Corneliu Ifrim, cît și în cea a lui Vasile Rusescu perspectivele unui drum spre eliberarea de constrîngerea canonică a modelelor tradiției, față de aura specifică a locului, se poate întrezări printr-o intenție de emancipare a temperamentului lor artistic, prin situarea lor în zone de observație literară diferită. Prin volumul de povestiri „Moartea fintinii", Vasile Rusescu este neîndoios un prozator al cîmpiei, al satului dunărean. Prozatorul își propune ideatic un realism imagistic, elaborat, scrie o proză afirmativă, cu o mare nevoie de discurs și experiență de viață, urmărind să revitalizeze estetic limbajul neaos în care surprindem mirarea eroilor săi cînd li se năruie identitatea, umorul trist în fața agresivităților de orice fel. Povestirea sa, „Frate de pămînt", cea mai realizată din volum este, în acest sens, antologabilă într-o viitoare colecție a prozei cîmpiei. Corneliu Ifrim este atras în schimb mai mult de universul acvatic („Balta", „Gerul") și citadin („Tilică", „Vrăbiile"), de ficțiunea pe care o opune cu ostentație autobiograficului, urmărind o mai mare cantitate de original, cu care adesea experimentează („Tunelul") fără a se îndepărta însă de fondul tradițional, pe care se sprijină proza sa. Psihologia tăcerilor, germinația acestora spre acțiune, indică, de asemenea, o particularitate distinctă a literaturii create de Corneliu Ifrim.

Prozatori aflați la primele lor cărți, primite favorabil de către critică, socotite chiar repere interesante în mișcarea prozei contemporane mai noi, Corneliu Ifrim și Vasile Rusescu aduc în acest moment al evoluției lor literare un interes susținut pentru nivelul artistic al prozei fiind, biograficeste, asimilați unei ilustre serii brăilene a literaturii cîmpiei. Ei au reușit să transforme tiranica și, citeodată, involuntara presiune a modelului, reprezentată în acest caz de opera literară a lui Fănuș Neagu, într-un semn artistic și nu într-unul epigonic.

Lucian Chișu

Vis după Adrian Zograffi

Se prăbușesc lemuri în aurora,
Stufoul se-nvîrteste pe un cerc enorm,
Acum, cînd se destramă stinsa oră,
Într-o tăcere-n care hoții dorm.

Bruse, raza se desface din țiținâ
Și dimineața urlă fără margini,
Cum apa în himerică fîntînă,
Orbită de ciulini și de paragini.

Visul pieștera — cu fulger globular,
Îl scormonește în coajă ca pe-o nucă
Și-n zborul său liturgic, un canar,
Treptat pe arșiți negre se usucă.

Prin smîrcuri, șerpii își destupă ghemul
Împrăștiind pe brusturi o duhoare,
Codinii din codini își trag blestemul,
Loviți în suflet cu un glonț de sare.

Dumitran Frunză
Brăila, iunie '85

Poeți brăileni

GHEORGHE LUPASCU

De Dunăre

Alcionii Dunării
Aduc duhul salciei
Și tot cerul ancoră
Unde șarpe negru stă
Să smolească-n solzi de vis
Podul meu cu nufăr scris
Să-nfrățesc plutirile
Unde-s mîntuirile
Apelor de la-nceput,
Rău-acolo-i nenăscut ?
Numai una-n undă zisă
Trup de rouă și de clisă
Mă aruncă-n sînziene
Dincolo de caloiene
Să rămîn în țara firii
Doar lunatecul iubirii.

ION MUSTAȚĂ

Domnule Mihu, bună seara !

Noaptea s-a scuturat peste solzii peștilor
Și a intrat apoi în vintre,
Bună seara, domnul Mihu, vino alături
S-ascultăm cum se îngrașă pepenii.
Lipoveanca îngenunchează lîngă noi
Și aburește paharele cu răsuflarea ei caldă,
Și miroase miezul de piine și dă
De dușcă paharul cu votcă
Pe drum pulberea răsuflă fierbinte,
Și în ochiuri de apă nuferii stîoși
Își închid cupele de puritate.
Bună seara, domnule Mihu,
Din sălcii ne cheamă ziua de mîine !

AUREL M. BURICEA

Dincolo de dig

Stau pe dig și-un lup de frig
îmi dă tîrcoale ovale
dinspre somn de teamă strig
și nimeni nu se ivește-n cale

spre fiara nopții cu ochiul meu
arunc în ochiul ei și-aud strigînd
și-n fuga razei alt curcubeu
în blana magnetică tremurînd

arbore milenar prin mine trecînd
cu virful retezat de fulgere și vis
aproape toate lucrurile devin gînd
numai cuvîntul cade din abis...

ADRIANA SITARU

Să mă preschimb în tigru

Gura grădinii mele șoptea gotic despre
ultima ei iarnă
cînd a tremurat sub sîngele alb,
cînd a plîns cu albastrul ochilor
și cînd a luat-o în brațe un om de zăpadă.
Iubito, i-a zis el,
lasă-mă să mă topesc în tine,
să mă preschimb în tine.

VICTORIA TĂNASE

Întoarcere

Atît de mult te-am căutat făptură,
Făclie, ceas, uimire totodată,
C-aș răsădi în lume-un soare veșnic
Să-ntîmpine în lacrimi sfînta șoaptă.

Dă-mi toată umbra, taina cea mai mare,
Ce m-a făcut să zămislesc cuvîntul,
Să fac grădină din tristețea lumii
Ca dorul meu să-nconjoare pămîntul.

Cu aripi mari de-atîta înălțare
Vom împietri în curcubeu de lună ;
Năluci de dor vom aștepta ființa,
Ce se va-ntoarce troiță-n fîntînă.

CANDIANO PRICEPUTU

Dansul pasăre

în virtejul balansului
clipa nu mai avea nici o vină
totul luneca pe de-asupra —
pasăre ;
pasărea erai tu,
victorioasă,
pasăre
rotitoare.
dansul era zbor.
atunci
vorbele toate
erau cer,
erau dragoste ;
în virtejul dansului,
o
femeie cu nume fără-de-nume !

plastică

Marile „proze" ale unui miniaturist

Picu Pătruț n-a fost prozator, era doar, după spusele lui, „aprinzător de candele". Avea însă un hobby : în timpul liber devenea pictor, compozitor și poet, indeletniciri care, cu vremea, au devenit profesiuni de credință, opera unui talent unic, inconfundabil. Acest Botticelli de Transilvania, Fra Angelico de Sălîștea Sibiilor, a lăsat în urma lui 40 de volume de manuscrise (s-a născut la 1818 și s-a stins după 54 de ani) și peste 3 000 de miniaturi. Mi-ar fi plăcut să fiu contemporan cu acest om care cred că semăna mult la fire cu alt prozator unic, omologul lui din Moldova, Ion Creangă. Spun prozator fiindcă picturile lui Picu Pătruț sînt adevărate povestiri, colorate de el însuși cu culori aprinse și vii, preparate cu meșteșugire. Sînt poveștile unui om cu ascuțit simț de observație, cu un ochi limpede și vesel, ascuns sub o glugă prea strîmtă. Majoritatea personajelor sale sînt țărani îmbrăcați după datină, purtînd nume sonore ca Irod, Iona, Grigore, Elisei sau Ilie ; femei nici frumoase, nici urîte, doar femei muncite, pe nume Maria Eghiptianca, Magdalena, Eva. Trebuie că toate aceste nume și figuri de sfinți, mucenici, împărați și prunci la un loc să fi făcut parte integrantă din Sălîștea sau din satele apropiate, într-un cuvînt, chipuri ale locurilor românești văzute de cel mai mare miniaturist popular român din toate timpurile, cum, fără sfială, îl numea Onisifor Ghibu. Pătruț era cu siguranță un povestitor laic, dovadă stau desenele lui. Iată-l pe Samson, **„cînd au scuturat foișoru cu vrăsmașii săi de iau omorît"**. Casa este prinsă în mișcare, căzînd, cu oamenii și pereții înclinați. David, ca și Samson, trebuie să fie portretul unui tînăr de prin părțile locului, de pe la vreo horă, care e tare mîndru de isprava lui, omorîrea ursului și a leului. Elisei e un țăran cu barbă și plete, ținîndu-se de coarnele unui plug, iar Eva îl ține de antebraț pe Adam ca o femeie care a ieșit în fața porții cu bărbatul ei. Biserica și personajele sale au coborît în stradă, pe dunga cîmpului, la marginea riului, în vreme ce țăranii și femeile și copiii lor sînt personaje ale unei povestiri care nu se mai sfîrșește. Pătruț avea o imaginație uimitoare și un umor pe măsură, calități suficiente pentru a-l trece prin toate grozăviile narate de el, cu sufletul ușor și cu zîmbetul pe buze. Iadul este atît de comic încît nu ar speria nici măcar un copil, iar limbile de foc par spice de iarbă, mai degrabă tămăduitoare decît periculoase. În schimb, „nestatornica roată a lumii și primejdioasele ei valuri" arată ca un scrînciob de la tîrg, iar imaginea pruncului la secerâ care **„se vaetă către tatăl său, căl doare capul : și el îi trimite la maicăsa"**, este un tipic tablou de munci cimpenești din care nu lipsește nimic. Un efort de imaginație i-a cerut povestirea potopului, un desen excepțional, modern și tulburător. Pe linia apei, sus, o barcă, cu siguranță a lui Noe. Sub linia apei, înecații, ca niște oameni-amfibii, iar jos, case, curți, castele, orașe. Dacă vreți să știți **„cum a fost slobozit sf. Pavel pe fereastră din cetatea Damascului"**, apelați la imaginația și la umorul iconoclast al lui Picu Pătruț. Un spînzurat cu limba scoasă și care parcă se dă în leagăn este Iuda, fățarnicul este cu o bîrnă în ochi, păstorii în drum spre Bethleem sînt îmbrăcați cu haine lungi de oieri, cușe și straițe și ciomege. Neîndoios, pe desenele lui Picu Pătruț se pot face studii etnografice. De altfel, probabil că sătenii, vecinii se recunosteau ușor în imaginile miniaturistului și n-ar fi de mirare ca și astăzi copiii copiilor lor să se mai recunoască printre unele chipuri, arătîndu-se cu degetul. Locurile sînt aceleași, ca și la Viorel Mărginean (Primăvara la Palanga), ca și la Ștefan Călția (sat în Transilvania), un univers comprimat pe o movilă, o galaxie într-un vîrf de băț care transmite spre alte galaxii, prin intermediul ghivecelor de flori, al coarnelor de plug, al turmelor de oi, al lanurilor de grîu, al cușmelor, mesaje ale unei umanități care, iată, emite în Cosmos mai multă energie într-o secundă decît Soarele în 100 de ani.

George Cușnarencu

Efectul Bernea

S-a spus că o anume știință a incitării este ceea ce menține proaspăt interesul pentru pictura lui Horia Bernea. O evoluție ale cărei formulări s-au situat aproape întotdeauna în răspăr cu tendințele generale manifestate în epocă, dar și cu oscilanta ordine a preferințelor publicului. Artistul și-a împlinit însă opera cu o consecvență și o sîrguință a cercetării ce-l particularizează într-un orizont estetic mereu lărgit și luminat de răspunsuri clarificatoare. De la acest nivel judecînd ieșirile la rampă ale artistului, se poate spune că nu orgoliul contrapunctic, opozanța deliberată au decis drumul artei sale în galeria picturii noastre contemporane. Bernea și-a deconcertat întotdeauna privitorul prin profunzimea tezelor estetice ce și le-a asumat. Cineva semnala în expoziția de la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România cîteva desene, crochiuri și autoportrete, datînd din perioada începuturilor sale, 1968—1973, elemente de laborator menite să lămurească multe sensuri ale creației pictorului. Artistul demonstrează că a înțeles dintotdeauna că marii arte nu-i sînt de-ajuns exprimările bazate doar pe intuiție, oricît de bogată ar fi ea, și nici pe descărcările temperamentului său artistic înnăscut. Efortul pictorului s-a îndreptat către explorarea universurilor fundamentale, a formelor esențiale, acestora atribuindu-le calitatea de a face rezonantă o lume sensibilă de idei. Artistul și-a modelat cu obstinație viziunile plastice pînă ce întreaga materie și-a aflat în paleta pictorului o dimensiune proprie, inconfundabilă. Bernea își refuză orice tentație descriptivistă, deși demersul său aglutinează reprezentări ale unei realități strict figurative. Gestul lui plastic rezumă o atitudine estetică față de un pretext real, obiectiv, reținut ca atare doar de caietele de schițe. Există în creația lui Bernea o tendință de depersonalizare a formei, de tălmăcire a realismului tradițional în termenii construcției abstracte, venind cumva în contradicție cu evoluția actuală a gustului public și a preferințelor pentru rigoarea formală. Sigur, „Dealurile" sale intră în categoria peisajului, dar legile stricte ale genului sînt bulversate de viziunea atitudinală a artistului, situat el însuși ca entitate morală și sensibilă în peisaj. Sau ciclul atît de controversat, intitulat „Hrană", inițiat cu cîțiva ani în urmă se supune în linii mari rigorilor naturii statice. Dar pictorul subordonează lecția academică unui concept eminamente modern de sugerare a teritoriilor paraobiective, primul plan fiind cedat tensiunilor germinative, stării de spirit ce face credibilă mișcarea și articularea formelor în spațiu. Horia Bernea devine astfel un maestru al nuanțelor atunci cînd urmărește în filonul existenței reale dezvoltarea unor raporturi inefabile, puternic sensibilizate, ce structurează în plan formal conturele unor întocmiri abstracte, dar perfect coerente ca înțeles. Ciclul mai recent al „Praporilor" este o densă lecție de expresivitate a formelor. Aparent, asistăm la o derulare neutră de construcții plane — pătrat, romb, cerc, hexagon... Dar vibrația armonică a culorii și subtila figurare a unui cadru de sensibilitate caldă, aproape domestică, sugerată prin cîteva detalii precis desenate (cute, falduri, pliuri, cîmpuri dantelate, citarea unor anumite texturi etc.), sparg conținutul abstract al formei cu sensul evocator al unui spațiu de adîncă spiritualitate și reflexivitate. O indicibilă liniște rituală, ca la o cină de taină cu oaspeți nevăzuți sau încă nesosiți, emană dintr-una din pînzele acestei remarcabile serii. Bernea mimează răceala exterioară a prospectorului. În cercetările sale plastice el operează asupra universului existențial cu un penel însingerat. Semnul distinctiv al artei sale este generozitatea cu care accede în mica noastră lume lăuntrică, cu credința că are a ne spune cîte ceva despre adevăr și puritate.

Corneliu Antim

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. Omul și celelalte viețuitoare ale pământului (2)

Ilustrație de Dragoș Morărescu

Dînd exemplu chiar povestirea **În mijlocul lupilor**, Vladimir Streinu face observația „că scriitorul are o concepție psihologică a magiei", în sensul că interpretarea cazurilor de această natură se bizuie „pe mijloace moderne, de intelectual". Drept urmare, în concepția lui V. Voiculescu magia este o formă de păginism, „neconstituit încă în mituri", adică „o dispoziție sufletească a insecurității primitive". Evident, lucrurile se prezintă astfel : povestitorul nu ține deloc să facă un secret dintr-asta, neangajîndu-se în demersuri narative ambigui, menite a incifra cu bună știință sensul real al întîmplărilor. **Simbolul fantastic**, la Voiculescu, nu reprezintă un scop în sine, un artificiu în ordinea creației epic-fantastice, ci este, exclusiv, emanația stării psihico-intelectuale ieșite din comun în care se află, deopotrivă dar în chipuri diferite, atît protagonistul întîmplării fantastice, cît și personajul narator. Cu alte cuvinte, **simbolul fantastic** își relevă prezența, fiind treptat dedus din urmărirea modului în care întîmplarea extraordinară se lasă înțeleasă și explicată pe măsură ce este trăită și retrăită efectiv. Tocmai acestei reguli a jocului caută a se conforma și personajul anchetator din **În mijlocul lupilor**. Face aceasta, însă, nu înainte ca „ancheta preliminară" să fie continuată cu minuție. Pregătit chipurile de propria-i practică („Că mă îndeletnicesc și eu cu un soi de **fermece și descîntece**, cu care chem duhurile — făceam în adevăr spiritism...") „anchetatorul" solicită Luparului explicații detaliate cu privire la afirmația potrivit căreia el „se pricepe să vorbească și să se înțeleagă cu lupii în limba lor" :

„— Cunoști graiul lupilor ! întrebai

— Da, domnule. L-am deprins de mic copil.

— Cum și de la cine ?

— Întîi de la moșu-meu și de la tata, că îl știau și ei.

— Îl știau și ei ?

— Da... Moșu-meu și tata erau pădurari vechi. Trăiau în miezul codrilor și creșteau pe lîngă ei lupi, pe care îi prindeau de puiendri. Eu m-am născut și am crescut între cățel de lup, cu care mîncam alături, cu care mă jucam și mă băteam în parte pînă veneau ai mei noaptea tîrziu de prin pustietăți. Uite și acum zgaibele lăsate de colții și ghearele lor.

Și-și desfăcu brațele, niște cotolane păroase, numai din vine, gîlci și noduri.

— Și maică-ta ? îl întrebai.

— N-am avut mamă, răspunse el scurt.

— Dar nevasta ?

— Nevastă-mea e-o tufă scorburoasă din pădure...

Am văzut că pe latura asta unde puneam degetul durea... Schimbai vorba.

— Și la ce foloseau alor dumitale lupii ?

— Le țineau de urît, răspunse cu zîmbet amar omul".

Apare limpede că, într-adevăr, eroul nu are absolut deloc conștiința eului său magic în sensul că acest fapt l-ar fi înzestrat cu însușiri ieșite din comun. În virtutea straniului anistorism ce-i definește condiția umană, pentru el toate acestea reprezintă unicul și posibilul mod de existență, din punctul său de vedere, prin nimic excepțional. S-ar putea bănui, în schimb, că o atare conștiință a eului magic este divulgată de „urmele" pe care același perspicace „anchetator" le identifică în interiorul colibei Luparului, fie că este vorba de desenele rupestre de aici („Pe pereții văruiți cu alb, chipuri mari și mici de lupi, de cerbi, vulpi și mistreți zugrăviți unii cu cărbune, alții cu humă roșie, în felurite înfățișări. Cîțiva alergînd, alții căzuți, mulți în atitudini nefirești, de pildă sculați în două picioare sau suiți în copaci rămuroși. Și în mijlocul acestora, icoane, un om uriaș cu o bîtă enormă, cu care-i mîna parcă. Contururile lui treceau dincolo și se lungeau pe tavanul scund ca al unei zeițe protectoare"), fie că se are în vedere inventarul obiectelor de sculptură ce împodobesc interiorul („Rotind ochii, zării pe vatră și prin colțuri alte chipuri de fiare plăsmuite din lut. Astea erau mai grosolane, ca cele ce se vînd prin bilciuri... Unele se înfățișau șchioape, le lipsea cîte un picior, altele cu găuri în coaste, cu țepușe înfipte în oblîncuri"). Adevărul este însă că asemenea însemne sînt, totuși, departe de a releva, cum ar zice Claude Lévi-Strauss, un autentic **complex șamanic**, de natură să confere Luparului statut de **vrăjitor**. Explicația pe care eroul însuși o dă („— Copilării, zise omul urmărind fără plăcere uimirea mea. Am căzut în mintea copiilor, și iarna, ca să-mi treacă de urît, mă joc cum mă jucam în coliba tatii") se cuvine a fi înțeleasă mai întîi cu reacție strict psihică, asumată de instinctul „creator", acesta din urmă fiind declanșat de realitatea faunistică înconjurătoare, față de care, supunîndu-și-o, eroul își edifică propriul mod de existență. De-abia după aceea se poate vorbi de **instinctivitate magică** a Luparului, chemată a releva conștiința superiorității sale în raport cu viețuitoarele pădurii ; ceea ce, implicit, ar echivala cu „darul" său de a comunica cu ele și de a le supune. Dacă putem spune astfel, Luparul întruchipează treapta absolut genuină, preconștientă, de zămislire a eului magic. Și dacă demonstrația referitoare la însușirea sa de a comunica cu lupii face impact cu o credință magică conștientizată, statuată de gîndirea religios-ezoterică („A ales noaptea Sfîntului Andrei, cînd lupii își primesc pentru tot anul meticul lor de pradă. Fiecăruia i se sorțește anume om, anume femeie ori copil pe care are voie să-l mănînce. Atît ! De vite și de alte prăzi nu li se ține socoteală. Au îngăduința oricîte, numai în ceea ce privește omul, lupul trebuie să se mulțumească cu ceea ce i s-a dat tain"), faptul trebuie socotit ca simplu și inevitabil fenomen de contaminare prin accident biografic, dată fiind împrejurarea că, totuși, istoricește vorbind, Luparul trăiește pe o altă treaptă a evoluției gîndirii magice decît aceea pe care, atît de straniu, o exprimă în fapt. Iată de ce, spre deosebire de starea de lucruri întîlnită în **Ultimul Berevoi**, Luparul nu tinde absolut deloc să facă figură de vrăjitor „calificat". Examinat cu atenție, arsenalul practicilor sale de atragere a lupilor dezvăluie un tip de comunicare ce se bazează pe instinctul mimetic al **omului de început** :

„Luparul mi-a ajutat să mă urc într-un tufan, crenguros, unde înghebase din cetini și coceni un pătul între doi craci groși ai copacului. Apoi s-a suit și el, mai către vîrf.

Nu se clintea nimic în poleiul lunii, care lăcuia cu înghețul ei cuprinderea toată. Doar inima mea bătea neliniștită.

Deodată, din văzduhul de deasupra mea țîșni un plînset amar, o schelălătură jalnică, schimbată repede într-un urlet urias, lung, modulat, cu gîlgîituri... Dacă nu m-aș fi ținut repede și nu m-aș fi înțepenit în crăcana copacului, aș fi căzut. Ridicai ochii. Omul, înălțat pe o creangă de care-și încolăcise brațele, ieșea afară din coronna copacului cu obrazul plecat asupra unui lucru pe care-l ținea cu amîndouă mîinile și din care scotea vaierele astea înfiorătoare. Tăcu cîteva minute, în care timp tăcerile își atinteau parcă urechile. Apoi începu iar luluitul straniu, ca o chemare dramatică, un soi de strigăt al pustietății și întrebare în acelasi timp. Și melopeea tragică iar se ostoi, așteptînd.

De departe, o buciumare de bocet îi răspunse, fioroasă..."

Așadar, magnifica epicitate a episodului nu trebuie să ne inducă în eroare în ceea ce privește esența lui realistă, de structură pre-mitică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Profesorul Edgar Papu transmite pe această cale un salut cititorilor revistei „Luceafărul"

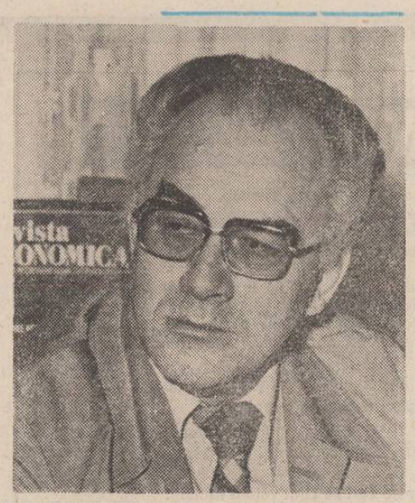

Arnold Hauser, un prozator de limbă germană foarte citit

Din albumul revistei : Nicolae Dragoș înmînează premiul „Luceafărul" pentru debut în proză lui Ștefan Pîrvu

Pornind de la premise...

Urmare din pag. 1

critice a abandonat ideea unei sinteze-inventar, preferindu-se o formulă mai vie, deși cu siguranță mai vulnerabilă : aceea a îmbinării de elemente semnificative." O discuție vie, deci, aplicată la un fenomen **viu, în mișcare**, firește încă necristalizat. Premisele, recunoaștem, sînt lucide și obiective, chiar tentante, ultimii 10—15 ani reprezentînd într-adevăr, în poezie, un moment „pluriform". Am vorbit, noi însine, cu diferite ocazii, despre supralicitarea noțiunii de **generație literară**, care ni se pare puțin adecvată pentru dezvoltarea poeziei românești din ultimele decenii ; conceptul are, credem, doar acoperire biologică, căci evoluția liricii actuale e mai ales una a **vocilor individuale**. „De altfel, scrie Mircea Iorgulescu, prin însuși specificul său, istoria poeziei românești postbelice face dificilă ordonarea în funcție de generații : nici una, acceptînd existența cîtorva, nu a evoluat unitar și neîntrerupt, după cum absența conflictelor inter-generații este de asemenea îndeajuns de elocventă." Mult disputatul termen, o noțiune de altfel destul de precisă („generație literară" înseamnă solidaritate de principii, adeziune la un program dacă nu manifestat public, consimțit deliberat și aplicat în practica artistică, unitate în diversitate, structuri și forme recognoscibile — totul însă fiind discutat numai în măsura în care există **certitudinea valorii intrinseci** a operelor), are nevoie, pentru a fi validat, de o minimă perspectivă istorică.

Dacă premisele sînt, spuneam, obiective, ancheta **Caietelor critice**, în ansamblul ei, e departe de a lăsa o impresie cît de cît rezonabilă. Tinerii scriitori interpelați răspund la trei întrebări : „1. Are poezia tînără modele ? Care sînt acestea ? 2. Ce rol are și ce rost credeți că îndeplinește poezia în lumea contemporană ? 3. Ce șanse are ironia în poezie ?" Speranța redacției că răspunsurile „vor da cititorului nostru o idee despre aspiratiile unor tineri care vor să facă din poezie o formă a existentei lor", e zadarnică. Cititorul, îngăduitorul nostru complice, nu își va putea face o idee, căci perspectiva e falsă. Răspund 18 poeți și critici aflați, biologic, la vîrsta tinereții : Radu G. Țeposu, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Liviu Antonesei, Mihai Dinu Gheorghiu, Matei Vișniec, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Ion Bogdan Lefter, Alexandru Mușina, Magdalena Ghica, Ioan Morar, Dumitru Radu Popa, Radu Călin Cristea, Ioan Buduca, Mircea Scarlat, Cristian Moraru, Sever Avram. Aproape în unanimitate, răspunsurile, mergînd de la inserții teoretice la deghizate sau insurgente pledoarii pro domo, ambele, în principiu, acceptabile, nu fac altceva decît să prezinte un tablou amputat al poeziei din ultimii ani, în care, realmente, se resimte efortul stimabil de modificare a registrului liric, de la factura inspirației la limbaj. Ultimul este, poate, cel mai supus schimbărilor radicale — lucru cît se poate de firesc. Mai mult, ni se pare chiar că, într-o măsură mai mare decît, de exemplu, peisajul liricii românești de la începutul deceniului al optulea, poeții apăruți în ultimii ani ar putea fi comentați — cu riscurile și reținerile subînțelese — în cadrul atitudinii față de limbaj. Imaginarul-de-limbaj este una dintre formele esențiale de abordare a universului. Și una dintre formele de construcție a **realității personale**. Subiectiv vorbind, ne-am fi așteptat să găsim în această anchetă o perspectivă cît de cît plauzibilă a acestor fapte. Dincolo de invocarea argumentelor teoretice, trecînd prin filosofie, istorie, estetică literară etc, multe interesante prin felul în care sînt asimilate și folosite (v. îndeosebi răspunsurile la întrebarea a treia), găsim, explicit sau implicit, exagerata vanitate a cîtorva tineri autori legați în mod direct sau indirect de activitatea unui cenaclu studențesc : Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu (1978—1984). Nici un efort nu e prea mare pentru cei în discuție cînd e vorba de a arăta acum, fără minima distanțare cronologică, importanta „capitală" a acestui „laborator" bucureștean. Nu vom analiza aici afirmații care n-au acoperire. Bunul simț al cititorului corect se va retrage, desigur, din fața lor, după fireasca uimire. Relatînd „odiseea" prin care a devenit poet, Ion Bogdan Lefter, autor al unei foarte modeste plachete, **Globul de cristal** (1983), scrie negru pe alb : „Existența Cenaclului de Luni marchează revenirea acestei forme de existentă literară la nivelul de profesionalism atins la noi de vechea „Junime" și de „Sburătorul" lovinescian." (p. 92). (A se observa felul cum este de-a dreptul ridiculizată celebra societate literară condusă de Titu Maiorescu : „vechea «Junime»" ; aceasta pentru a dovedi, nu ?, importanța cenaclului „Junimea" de pe lîngă Facultatea de limba și literatura română din București, condus de Ov. S. Crohmălniceanu). Nu ne îndoim de profesionalismul cenaclului cu pricina. El funcționa doar sub auspiciile Centrului universitar, într-o instituție, așadar, care pregătește profesioniști. Ne întrebăm doar dacă profesionalismul invocat nu ar fi trebuit să se vădă, firesc, și în roadele date. Comentariile sînt de prisos. Sînt oare comparabili Traian T. Coșovei, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Ion Stratan, Matei Vișniec, Mariana Marin, Alexandru Mușina, Romulus Bucur etc., oricîtă publicitate s-a făcut în jurul volumelor lor, și despre care cîțiva participanți la anchetă vorbesc ca despre adevărați „clasici în viață", cu ilustrii scriitori, clasici ai literaturii române, ce au trecut prin cenaclurile folosite drept termen de comparație ?... Ni se va răspunde că acestia sînt autori tineri, în formare, că trebuie să așteptăm, să avem răbdare, și mai ales încredere. Exact : trebuie să așteptăm. Dar pînă atunci e mai mult decît regretabil dacă încredințăm tinerilor asemenea probe. Bunăvoința — eventuală — de a ierta rătăcirile tinereții, dacă sînt numai rătăciri, nu poate merge nici într-atît de departe...

Tabloul, volens-nolens, rezultat din ancheta **Caietelor Critice** este unul restrictiv, confectionînd o falsă imagine a poeziei din ultimii ani. Ea nu se reduce, aproape că nici nu mai e nevoie să o spunem, la ironie și prozaism. Pătrunderea realității cotidiene ca sursă și deopotrivă deconspirare a iluziei, direcție tot mai accentuată în ultima perioadă, antrenează forme, structuri, motive, experiențe de limbaj diferite, uneori ireconciliabile, de o varietate remarcabilă. Nimic despre această varietate în ancheta **Caietelor critice**, care nu și-au propus o sinteză. (Își puteau însă propune o minimă obiectivitate, un bun articol al lui Mircea Iorgulescu nefiind, evident, de ajuns într-o astfel de acțiune). În schimb, multe, prea multe „puncte de vedere" flagrante prin neseriozitatea lor. Spațiul nu ne permite să le antologăm. Am risipi un bun prețios. Ne oprim la încă două „mostre" : „Poezia generației '80 nu are modele. Înainte de ea n-a mai fost nimic și după ea nu mai urmează nimic." (Nichita Danilov, p. 104). : „În general, poeții care au aderat cam prin anii '77—'79 la ideea de generație si au încercat să se delimiteze în scris de ceea ce se făcea pînă atunci de către colegii lor numiți încă «poeți tineri» nu prea au avut posibilitatea să-și exprime în presa literară opiniile și opțiunile axiologice. Iar cînd s-au încumetat s-o facă — a urmat un miniscandal ale cărui conturi nu s-au încheiat nici pînă acum." (Florin Iaru, p. 117). Despre ce „miniscandal" și despre care „conturi" e vorba, greu de înțeles. Și mai greu pentru cititorul de bunăcredință. Dacă va putea trece surizător peste asemenea „opinii", „cititorul, vorba unui excelent prozator, este rugat să se încredințeze fictiunii și să creadă mai departe în istorie."

Modernitatea activă

Urmare din pag. 1

rește acea „continuitate inaparentă" din care se naște sensul poeziei : instituirea unui domeniu complementar al vieții și al gîndirii, re-ordonîndu-le în virtutea unui „înțeles spiritual, ascendent".

Exegetul se află sub zodia generoasă a culturii, descoperind corespondențe ce reverberează pe un itinerar mai vast în zonele marii poezii. Mitul lui Hermes este înlocuit cu cel al lui Narcis. Incitant, din acest punct de vedere, devine comentariul la poemul **Riga Crypto și lapona Enigel**, creație ce ar conține ascuns gîndul sceptic despre „fragilitatea și limitele poeziei". Dorin Teodorescu dezvăluie „dublul secret" al poemului ermetic, în primul rînd construcția inefabilă și, apoi, mărturisirea cifrată a sterilității.

Cercetarea caracteristicilor limbajului barbian duce la concluzia că poetul și-a cenzurat sever spontaneitatea, versurile sale trecînd printr-un proces nu de încifrare, cum susținea Șerban Cioculescu, ci de negare a provenienței empirice, biografice. Preeminența lui Narcis este argumentată de limbajul incantatoriu, întors spre sine. Opera „înghețată în oglinda atemporală a Cărții „comunică orgoliul eului de a fi în centrul unor forțe pure și de a domina, uneori ludic, semnele și figurile."

Paginile avînd ca obiect „descendența" barbiană (veritabil **Corpus Hermeticum**), de la Dan Botta, Emil Gulian, Simion Stolnicu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, pînă la Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Mircea Ciobanu sau Leonid Dimov, acoperă multe goluri pe care istoriile literare existente le-au lăsat în legătură cu poezia ermetică. „Se înțelege, notează autorul, că nu am întreprins o cercetare neutră, ci una angajată în sensul valorii poetice, dînd mereu seamă fie de bogăția semnificativă fie de sărăcia epigonică a formelor. Inevitabil, **corabia beată** a unor epigoni barbieni se sfărîmă de marea poezie înrădăcinată în existență — aceasta cu adevărat inepuizabilă."

Incursiunea în spațiul ermeticilor din perioada interbelică produce observații semnificative din unghiul unui principiu evaluator. Aparenta diversitate a poeziei acestora se reduce, în ultimă instanță, la o monotonă exercitare a fanteziei verbale („frenezia sterilă"), aspirațiile ezoterice eșuind în reputația echivocă a obscurității voite. Ne aflăm, de fapt, în interiorul cercului închis al livrescului ce exclude orice relație existențială (poate cu excepția lui E. Jebeleanu care intuiește **existența amenințată**). „Revenirea" la Ion Barbu, după 1964, cînd versurile lui reintră în circuitul public, îmbracă formele unei „alianțe tîrzii" în lupta pentru scoaterea poeziei din făgașul dogmatismului prozaic. Dacă anumite teme și procedee par induse de orientarea ermetică, avem acum de-a face cu o altă experiență a vieții și o altă conștiință.

Liniile heraldice, alchimice și emblematice ale interpretării lui Dorin Teodorescu prezintă, într-o manieră ce amintește de Jean-Pierre Richard, **sintaxa** și nu **vocabularul** imaginarului barbian sau de inspirație barbiană. Cartea sa rămîne o construcție solidă, asigurînd o mai adecvată situare a poeziei în raport cu o posibilă poetică a **receptării**, prin bogăția relațiilor extratextuale **sugerate**.

EMINESCIANA

Un succesor al lui Eminescu la „Timpul"

Cînd la 5 august 1935 se stingea din viață C. G. Costa Foru, la Berca, în județul Buzău, în vîrstă de 79 de ani, contemporanii îl cunoșteau ca un militant în apărarea drepturilor cetățenești, secretar general al Ligii drepturilor omului, președinte al Blocului pentru apărarea libertății cetățenești și ziarist cu o întinsă activitate publicistică. Contemporanii și nici urmașii lor nu știau că C. G. Costa Foru este și succesorul lui Eminescu în redacția ziarului **Timpul**, după prăbușirea intelectuală a poetului, în iunie 1883.

Eminescu și C. G. Costa Foru participă la inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași în 5/17 iunie 1883, însă se cunoșteau de mai înainte. Poetul participă la aceste festivități ca delegat al **Timpului**, în calitatea de redactor pentru partea politică. „Ca reprezentant al ziarului nostru — scrie **Timpul** în 4 iunie 1883 — la serbarea dezvălirii statuei lui Ștefan cel Mare la Iași ce se va face în ziua de 5 iunie viitor, va pleca d. M. Eminescu, unul din redactorii noștri politici". C. G. Costa Foru participă la festivități ca delegat al ziarului **L'Indépendence roumaine**, în calitate de colaborator. „Un de nos collaborateurs — scrie ziarul în 5/17 iunie 1883, M.C.G. Costa Foro, représentera le journal à ces fêtes".

Prezența lui Eminescu și C. G. Costa Foru la festivitățile de la Iași, ca delegați a două din cele mai importante cotidiene bucureștene, este numai un aspect al problemei ce ne preocupă. Se impune însă atenției, în egală măsură, și faptul că atît Eminescu cît și C. G. Costa Foru adoptă aceeași atitudine față de festivitățile de la Iași. Poetul descrie serbarea ca o manifestație guvernamentală, chemată să servească la sporirea popularității Partidului liberal, aflat la conducerea țării. „Societatea ieșeană în adevăratul înțeles al cuvîntului — scrie Eminescu în editorialul **(Serbarea guvernamentală)** din 18 iunie 1883 — s-a abținut cu totul de la serbare, lăsînd cîmp liber lumii oficiale și oficioase". Oamenii politici ai vremii se adună în jurul statuii lui Ștefan cel Mare, scrie poetul, să rostească „fraze sforăitoare" prin care să „lustruiască nulitățile lor sub razele numelui" marelui domnitor. Serbarea este caracterizată și de C. G. Costa Foru în termeni asemănători în cele patru reportaje, **Les fêtes de Jassy**, pe care le trimite din Iași și care se publică în **L'Indépendence roumaine** între 8/20 iunie și 11/23 iunie 1883. „La ville est restée froide — scrie C. G. Costa Foru în legătură cu atitudinea publicului ieșean față de serbare —, indifférente, moqueuse et dédaigneuse. L'enthousiasme qu'on a pu remarquer était tout officiel". C. G. Costa Foru insistă, cum face și Eminescu, asupra atitudinii rezervate a publicului ieșean față de serbare și relatează despre măsurile luate de administrația liberală să salveze aparențele unei manifestații populare.

Pe o poziție identică se situează Eminescu și C. G. Costa Foru și în condamnarea toastului pe care îl rostește Petre Grădișteanu, deputat liberal, în prezența lui Carol I și a oficialităților. Cuvîntarea, cu aluzii la Transilvania, Banat și Bucovina, atunci sub stăpînirea Imperiului austro-ungar, stîrnește vii reacții la Viena și Budapesta. Eminescu în **Timpul** și C. G. Costa Foru în **L'Independence roumaine** comentează mai multe articole din presa străină în această chestiune și reproduc unele din ele. Cuvîntarea lui Petre Grădișteanu este caracterizată atît de Eminescu cît și de C. G. Costa Foru propagandă demagogică care aducea prejudicii țării.

Guvernul liberal se consideră lezat în prestigiul său prin modul cum este prezentată serbarea de la Iași în cele două cotidiene bucureștene. Guvernul liberal nu apucă însă să ia măsuri împotriva lui Eminescu întrucît poetul se îmbolnăvește și părăsește redacția **Timpului** încă la sfîrșitul lui iunie 1883. Guvernul liberal hotărăște însă expulzarea lui Emile Galli, **directorul** ziarului **L'Independence roumaine**, pe motiv că nu era cetățean român și, în consecință, nu avea dreptul să facă opoziție prin publicația sa politicii oficiale. Emile Galli trece conducerea ziarului lui Alexandru Ciurcu, unul din vechii săi colaboratori și trimite din Budapesta și Viena mai multe corespondențe, **Lettres d'un expulsé**, în care critică guvernarea liberală. Informează publicul că pregătea și o carte, **La Roumanie depuis 1876 sous la dictature de J. C. Brătianu**, pentru tipărirea căreia **L'Independence roumaine** deschide o listă de subscripție. Din sumarul cărții se vede că intenționa să consacre un capitol întreg festivităților de la Iași.

C. G. Costa Foru adresează lui Emile Galli în 28 iunie/10 iulie 1883 o lungă scrisoare deschisă, în care se declară solidar cu fostul **director al ziarului L'Independence roumaine** și condamnă guvernul liberal pentru măsurile abuzive îndreptate împotriva presei. Nu se oprește însă aici și adresează și noului director **al ziarului L'Independence roumaine** o scrisoare prin care îl informa că își înceta colaborarea la publicația franceză. Scrisoarea se publică în **Timpul** în 8/20 iulie 1883 și o transcriem :

Domnule,

De astăzi înainte, încetînd a colabora la ziarul **L'Independence roumaine,** vă rog să binevoiți a anunța aceasta cititorilor d-voastră, spre a desființa astfel orice solidaritate între noi.

Primiți, vă rog etc.
C.G. Costa Foru

Scrisoarea este însoțită în **Timpul** de un scurt comentariu privind noul statut al fostului colaborator al publicației franceze. „D. C. G. Costa Foru — scrie **Timpul** — face parte de azi înainte din redacția ziarului **Timpul**".

Ocupînd postul lui Eminescu în redacția cotidianului conservator, C. G. Costa Foru ține să-și precizeze poziția față de Partidul liberal. Publică astfel sub semnătura C.G., în 9/21 iulie 1883, editorialul **Situația**, în care face distincție între liberalii sinceri, reprezentați de Dumitru Brătianu, cu ziarul **Națiunea** și „roșii", gruparea lui C. A. Rosetti, cu ziarul **Românul**. I. C. Brătianu este înfățișat ca prizonier al grupării lui C. A. Rosetti.

Se înscriu pe această linie și articolele publicate de C. G. Costa Foru în continuare, **Cestiunea zilei, Vizir, pașale, softale, O rectificare**, apărute toate sub semnătură, cum nu se proceda de regulă în presa vremii.

C. G. Costa Foru ducea mai departe polemica cu Partidul liberal în spiritul și în termenii lui Eminescu. Dacă aceste articole nu ar fi semnate și nu am ști că Eminescu nu se mai afla în redacția ziarului **Timpul**, le-am putea atribui și poetului. Să mai notăm că **Timpul** reproduce din **Convorbiri literare**, în 10 iulie 1883, poezia **Doina**, pregătită de Eminescu pentru festivitatea de la Iași.

Cînd ne întoarcem la aceste întîmplări de acum un veac și mai bine, ne urmărește o întrebare tulburătoare. Avem în vedere, anume, drumul ce l-ar fi străbătut și Eminescu, susținător al primatului muncii, într-o viață lungă. Căci C. G. Costa Foru, succesorul său în redacția cotidianului conservator, trece de aici la presa democratică, ca să-și încheie activitatea ziaristică cu patronarea citorva publicații îndrumate de Partidul Comunist Român.

D. Vatamaniuc

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XVI)

Mărturii despre Eminescu

Nu sînt eminescolog și mărturisesc că nu dețin o evidență a mărturiilor despre Poetul Național. Asta nu înseamnă că nu mă bucur ori de cîte ori întîlnesc documente sau amintiri mai puțin cunoscute. Prilejurile sînt extrem de rare și mă gîndesc că în ultimii ani numai Augustin Z. N. Pop a mai dat la iveală o lucrare de acest gen, conținînd piese la „dosarul Eminescu" de o mai restrînsă circulație. Adevărul este că sîntem sensibilizați la maximum de tot ceea ce privește viața și opera gloriosului părinte al poeziei și publicisticii noastre și nu cunosc român iubitor de istorie și cultură care să nu se întrebe uneori : cum scria Eminescu ? cum arăta el în viața de toate zilele ? ce veșminte purta ? cum își petrecea timpul în momentele de destindere a arcului minții sale fulgerătoare ?

Desigur, nu mă refer la anecdotica măruntă, din spița unui nasture în plus la jiletcă, sau a unor facturi birocratice, pentru că așa ceva n-ar reuși să intereseze pe nimeni. Dar cînd același Augustin Z. N. Pop afla de la un urmaș al Eminovicilor, cam prin vremea celui de-al doilea război mondial, că Eminescu-copil plăsmuia versuri de genul „cine-a văzut stelele / o să vadă și moarte", fie-mi îngăduit să îmi mărturisesc emoția și să judec această frîntură elegiacă drept prima poezie eminesciană atestată, anterioară cu cîțiva ani buni poemei „La mormîntul lui Aron Pumnul".

Iată că zilele trecute am avut surpriza plăcută de a găsi o serie de informații mai puțin cunoscute despre poet, despre care n-am știre că în ultimile decenii s-ar mai fi tipărit. Nu mă îndoiesc că unii istorici literari, reputați prin binevenita lor acribie, au cunoștință de ele, dar este util să le popularizăm într-o gazetă literară consacrată îndeosebi tineretului. Este vorba despre un material publicat în revista duminicală **„Adevărul literar și artistic"** (numărul din 15 aprilie 1923) pe marginea amintirilor cunoscutului **Samoil Isopescu**, care la bătrînețe funcționa ca avocat în Suceava. Acesta îl știa bine pe Eminescu, fiind cam de aceeași vîrstă și studiind împreună la Viena. În toamna lui 1871 au dormit chiar în același pat, în Langstrasse nr. 5, la etajul II, unde poetul plătea unei doamne în etate 3 florini pe lună. Iată un portret interesant pe care i l-a făcut lui Eminescu și care se poate adăuga cu cinste la iconografia eminesciană, mai cu seamă că aduce și unele elemente inedite : **„Eminescu era un băiat o țîră mai înalt decît mine, de statură mijlocie, avea părul lung lăsat pe spate, ochi negri și mustăcioară neagră, era la față de culoare galbenă-roșietică, avea o voce frumoasă, blîndă, îmbinată cu gesturi admirabile. El era un băiat moral, sănătos, n-am auzit de la el cuvinte lascive. Era admirat de către străini și era foarte bine primit în societatea lor".** De remarcat că, față de fotografia vieneză din 1869 (în care semăna izbitor cu unul dintre idolii săi din tinerețe, actorul Mihail Pascaly), poetul arbora acum **„și mustăcioară neagră"**. Impresionează plăcut delicatețea comportamentului, singura vorbă grea pe care o rostea Eminescu fiind „neamul nevoii", învățată de la bătrînul său tată, cămînarul (după cum își amintea Th. V. Stefanelli). De altfel, ca să ne menținem în același perimetru, nici Caragiale nu era mai îndrăzneț în expresii, injuria lui favorită, pe care o adresa mai ales ucenicilor linotipiști) fiind **„bătu-te-ar stelele de bou !"** (după cum aflu din „Zeflemeaua" lui George Ranetti) — ceea ce era cît se poate de pitoresc și colorat. Dar, să revenim la portretul lui Eminescu, în viziunea confratelui său : **„Acasă era modest îmbrăcat, în picioare avea niște pantofi de baie, pe cap purta un fes lung și avea un halat alb. Totdeauna cînd era acasă se plimba prin odaie cu mîinile în buzunar și cînta adesea «Eu sînt Barbu Lăutaru» și altele. Pe cînd eu eram pe canapea, el sta la masă în mijlocul casei și îmi vorbea de filozofia indică, despre care aveam mereu discuție cu el și rareori se întîmpla ca să ne împăcăm".** De asemenea, poetul îi mărturisea că le scria lui P. P. Carp, Titu Maiorescu și Iacob Negruzzi, dar nu intra niciodată în amănunte privitoare la aceste epistole. Cei doi frecventau teatrul și opera, fiind entuziasmați de „Fidelio" a lui Beethoven. În vizitele lor prin muzee erau însoțiți de pictorul bucovinean Epaminonda Bucevschi, care le înfățișa capodoperele maeștrilor italieni și olandezi. Dar, să dăm din nou cuvîntul lui Isopescu : **„Băutură nu obișnuia, afară de un pahar cu bere, însă fuma incontinuu și cînd eram acasă ne făceam mereu cafea neagră, pe care el o întrebuința foarte des".** În privința acestor abuzuri Eminescu a avut urmași pe măsură numai în Liviu Rebreanu și Octavian Goga, care fumau îngrozitor de mult și consumau litri de cafea. Iată și finalul amintirilor lui Isopescu : **„Citeodată ne întîlneam cu țărani din Ardeal și Bucovina, cu care poetul convorbea foarte mult și se interesa despre soarta lor (...) În anul 1872, în luna Maiu, a plecat de la mine la Berlin. De acolo mi-a scris el mai multe scrisori și chiar mi-a trimis fotografia lui, pe care azi nu le mai am".** Prin urmare, a existat și o fotografie berlineză, cum a mai existat și o alta vieneză, de grup, (în afara aceleia cunoscute), dar din nefericire s-au pierdut. Am mai reținut din mărturiile fericitului contemporan, care a supraviețuit poetului cîteva decenii, și următorul episod : vizita, povestită de Eminescu, la iubitul prinț al unirii, Al. I. Cuza, petrecută în noaptea de Anul Nou 1869—1870, cînd marele exilat i-a **primit pe reprezentantii studentimii române foarte bine. Acestea sînt, pe scurt, amintirile** lui Samoil Isopescu. Le-am repus în circulație ca un modest omagiu adus memoriei marelui poet, în această lună iunie, care va rămîne cu o perpetuă eșarfă funerară în calendarele românilor, datorită prematurei și tragicei sale dispariții pămîntești. Le-am transmis, așadar, pentru simplul motiv că din rîndurile lor ne apare un Eminescu viu și sociabil, veridic și uman, în perioada marilor acumulări de tinerețe și a fierberii dintii a geniului său. Pînă la învesmîntarea lui în mantia înflăcărată, prevestitoare de moarte, din „Oda în metru antic", aveau să mai treacă ceva ani, dar să oprim vremea aici și să ni-l imaginăm pe Eminescu în halat alb, frumos și surizător, cu un crin imperial în mînă.

Corneliu Vadim Tudor

L 22 IUNIE 1985

Faptul real și oglinda artistică

Urmare din pag. I

lirea unor elemente de corespondență ale universului ficțional cu cele ale universului „real" în succesiunea lor temporală sau logică.

Poate, atunci, în **semnificația** universului livresc creat, desigur plasat într-un sistem referențial ? În aptitudinea de a fi reprezentativ pentru o colectivitate determinată sau un anume ins social ? Poate, în capacitatea de a fi pilduitor ?

Iată, o eroare judiciară, unul din cele mai banale exemple de **tramă epică** din romanul secolului XX. În literatura noastră contemporană prezentind chiar o frecvență, dacă judecățile cantitative își au aici locul, excesivă. Rămînind în domeniul strict al ficțiunii respectivul **eveniment** romanesc își poate găsi unele corespondențe în universul contemporan. Desigur nu are a fi avut în vedere un roman cu „chei" (nesemnificativ pentru discuția angajată) ci doar de transferul — artistic — al unor elemente de tipologie umană, socială, factologică, istorică etc. care nu-i **apar** străine cititorului.

A fost scriitorul atunci cînd a scris această carte sincer ? Literatura lui — această literatură — e sinceră ?

Așadar...

El a ales o mostră, o felie de realitate. Sau a imaginat, a recreat o astfel de mostră. Este în afară de orice discuție că nu există subiecte privilegiate și subiecte neprivilegiate, tot așa cum nu există cuvinte frumoase și cuvinte urite, teme literare și neliterare. Tratînd despre o eroare judiciară scriitorul, e limpede, nu a comis un sacrilegiu și nici nu se face vinovat de o lipsă de tact. Chiar dacă **alegerea** subiectului s-a făcut, să zicem, într-un moment în care memoria colectivă este puțin prea încărcată ; sensibilizată de asemenea „întîmplări" aglomerate într-un interval de timp recent. Dimpotrivă, poate că tocmai acest sentiment de culpabilitate, sublimat probabil și în conștiința scriitorului, se traduce prin carte. Nefiind de asemenea deloc exclus ca însuși scriitorul să se **supună** astfel unei comenzi colective.

Supuși probei sincerității, scriitorul și opera sa — în condițiile date — s-ar părea că nu au de ce roși. Ei nu au inventat un fapt infamant, nu au creat o problemă acolo unde nu există. Singurul lucru care i s-ar putea imputa (și poate că în ipoteticul exemplului s-a și imputat) este faptul că în raport de un plan general de referință subiectul ales e minor. Nesemnificativ. Dar atît nu mi se pare suficient pentru a trata scriitorul (opera) ca nesincer. Ceea ce vede nu este și ceea ce scrie. Chiar acceptînd intenția unei finalități apologetice scriitorul poate considera ca mai **eficient** demersul prin alegerea unui caz marginal. Mai fertil — privite lucrurile din această perspectivă sociologică — decît o literatură linear pozitivă. Fie ea oricît de valoroasă artistic. Prin declicul pe care-l provoacă în cititor. Incitarea acestuia, flagelarea morală a distanței la care a rămas față de **subiect.** Alegerea dintr-o grămadă de „fapte bune" a unui fapt rău nu este act de nesinceritate. Pentru un scriitor. Poate pentru un sociolog. Nu trebuie uitat, scriitorul nu este un igienist, el nu face operă de ecarisaj social (sau nu pentru asta scrie). El oferă, atît cît este posibil prin literatură și convingător, mostre de umanitate sau inumanitate. Scriitorul este **obligat** să atace, de cele mai multe ori, vrînd nevrînd, cazuri limită. Moromete sau Grigori Melehov nu sînt nici oamenește nici artisticește de gîndit în perspectiva unor oglinzi paralele. Multiplicîndu-se la infinit. Cred că oricum am întoarce lucrurile nu putem ajunge la judecata că scriitorul este sincer sau nesincer raportîndu-ne la **ceea ce** scrie. O molimă imaginară nu este un act de nesinceritate.

Și încă ceva. Aceeași eroare judiciară, de data aceasta nu o ficțiune ci o realitate precisă, inconfundabilă, relatată de un reporter, deci conținută într-o literatură jurnalieră nu ar suscita obiecțiuni nici măcar de oportunitate.

De altfel, dacă discuția ar fi plasată pe terenul general al creației limitele acestui atribut, al sincerității, ar apărea și mai apăsate. Criteriul sincerității nu poate fi dat de raportul dintre un univers obiectiv și operă, dintre ambianță și creație.

Rămîne, mi se pare, o altă ipostază a noțiunii de discutat. Singura care poate fi luată în considerare. Nu despre **ce** scrie ci **cum** scrie. Sinceritatea exprimă o relație impusă cu necesitate între scriitor și operă. Între personalitatea lui și modul de valoare artistică a acestei personalități. O operă trebuie să-l exprime pe scriitor. De aceea am spus undeva la început că ceea ce se relevă (sau nu) ca fals pentru cititor este opera. Un scriitor care scrie altfel decît este, se **contrafacе,** produce o operă nesinceră. Se poate, cu abilitate, mima excelent indiferent ce stare de grație. Totuși, mai devreme sau mai tîrziu acest fals se autodenunță. Trădarea de sine e mai mult decît un păcat. O eroare.

Pînă la urmă sinceritatea, mi se pare, e mai mult o problemă de ars poetica decît de sociologie a artei.

Despre nave

Urmare din pag. a 5-a

adevărat și înfloritor spațiu de cultură, care se continuă spre faleza Dunării, astăzi și tabăra de sculptură, replică artistică la arta arhitecților și constructorilor brăileni care au adus orașul mai aproape de timpla bătrînului fluviu prin artere și blocuri moderne.

În asemenea condiții, rivna oamenilor de cultură brăileni, a creatorilor săi de bine și frumos este mult mai spornică, a căpătat vocații competitive, „replici", iarăși „replici", la faima adusă orașului de constructorii de excavatoare și nave de mare tonaj, de chimiști și metalurgiști, de minunații oameni ai cîmpiei care în cronica de hărnicie a anului trecut au înscris cea mai impunătoare performanță din istoria agricolă a locurilor, peste un milion de tone de cereale. Noii cîntăreți ai meleagurilor, creatorii de azi ai Brăilei deloc împovărați de numele săpate în marmora Liceului „Nicolae Bălcescu", ci, dimpotrivă, stimulați, creează noi armonii, strălucit reprezentați în plan național de „frumosul nostru nebun", Fănuș Neagu, „far" de veghe la stările de legendă ale Dunării și Bărăganului, și de nu mai puțin cunoscutul și venerabilul creator de bijuterii lirice, Mihail Crama. Adunați sub „sceptrul de spirit", al lui Mihu Dragomir, în cenaclul ce-i poartă numele ei au impus atenției presei literare din țară și editurilor cu timp în urmă pe Nicolae Grigore Mărășanu, Tudor Octavian și Gheorghe Lupașcu, iar de dată mai recentă pe Aurel M. Buricea, Corneliu Ifrim, Ion Bălan.

Vorbind despre tinerii creatori brăileni, care se află la porțile confirmării sau afirmării, ne duce gîndul la un frumos obicei, care, cu scurgerea implacabilă a timpului a ajuns la noi ca o legendă. La absolvirea liceului „Nicolae Bălcescu", șeful promoției sădea un stejar în curtea școlii. Deși obiceiul nu se mai păstrează, îi reținem generozitatea metaforică întrucît sugerează o realitate a Brăilei de azi : în „grădina" sa se sădesc și răsădesc zeci de stejari, care, nu ne îndoim, vor rodi în permanența valorilor ei în timp, îmbogățind coroana infinită a spațiului nostru creator.

Imaginea unui „om nou"

Urmare din pag. a 5-a

Nu bănuiam atunci, în poetul delicat și de o ascunsă frenezie, pe marele și neobositul animator al vieții literare de la sfîrșitul deceniului al șaselea, de care aveau să se bucure majoritatea poeților și prozatorilor care astăzi se apropie sau deja au împlinit cincizeci de ani. A fost pentru ei un moment fast în care Mihu Dragomir a jucat un rol hotărîtor.

În arida și crispata viață literară a acelor ani, cînd aproape nici o publicație literară, din puținele care apăreau, nu întreprindea nimic spre a întreține vreun contact cu tinerii poeți necunoscuți, (nici măcar banala „Poștă a redacției"), s-a anunțat apariția unei noi publicații literare, care avea să poarte numele capodoperei eminesciene — „Luceafărul" — simbol al tinereții și nemuririi.

Odată cu lansarea revistei „Luceafărul". („Tînărul scriitor" își încetase apariția la sfîrșitul lui decembrie 1957), la 15 iulie 1958, se oferea cu generozitate un vast cîmp de afirmare tuturor tinerilor dotați pentru literatură, găsind la Mihu Dragomir înțelegere și deplină solicitudine.

Au fost promovați în coloanele modernei reviste, după stagii mai scurte sau mai lungi, zeci de scriitori, de real talent.

Modelul lui Mihu Dragomir, care ținea „Poșta redacției", cu rubricile aferente „Dintre sute de catarge" și „Steaua fără nume", avea să fie preluat într-o formă sau alta și de către celelalte publicații. Evident, rubricile cele mai căutate și mai citite erau acelea rezervate debutanților ; era pentru prima dată în vremea aceea cînd unei întregi generații de scriitori tineri i se oferea nu numai posibilitatea unui încurajator dialog ci și un nesperat spațiu de publicare.

„Steaua fără nume" (titlu atît de sugestiv și promițător, împrumutat din opera marelui său confrate brăilean) era rezervată poeților maturi, al căror talent ieșea categoric de sub imperiul incertitudinii. De aici, din generoasa pagină periferică, numele celui încununat cu laurii garanției, trecea în corpul revistei, alături de mari poeți ai vremii, unii dintre ei clasici în viață, ca Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Mihai Beniuc, urmînd să confirme sau să infirme încrederea maestrului, care îi deschisese larg porțile literaturii.

Și cei mai mulți au confirmat.

Dintre cei care băteau la porțile revistei, nu puțini erau studenți în capitală, și poetul încerca să-i depisteze uneori, cunoscîndu-le sfiicțiunea, prin cadrele universitare care colaborau la revistă. Așa se face că într-o bună zi, după ce trimisesem la „Luceafărul" cîteva poezii prin poștă, am avut și eu plăcuta și nesperata surpriză să fiu invitat la redacție de Mihu Dragomir, prin intermediul profesorului meu, același Aurel Martin, care semna și cronica literară a revistei.

Simplu, parcă la fel de tăcut și sfios ca și cel pe care îl invitase în biroul său din cunoscuta clădire din bulevardul Ana Ipătescu, poetul mi-a adresat, cu o voce caldă, prietenoasă și apropiată, cuvinte încurajatoare, promițîndu-mi că mă va publica. Și s-a ținut de cuvînt ! Îmi mai amintesc, sigur, că, spre a mă decrispa, mi-a oferit și o țigară, și cafea.

Am ieșit din biroul său purtînd pînă astăzi în memorie imaginea unui om nou și tinăr, pe care, cu riscul de a stîrni animozitate, l-aș așeza lîngă Iosif Vulcan, Alexandru Macedonski, Eugen Lovinescu, personalități care au ajutat să-și ia zborul o bună parte din creatorii nemuritorului spirit românesc.

PROBABIL/POSIBIL

Antologiile SF

Într-unul dintre articolele publicate în rubrica de față m-am referit la cîteva principii de care ar trebui să țină cont alcătuitorul unei însumări de texte, astfel încît lucrarea sa să devină realmente o antologie. Manuscrisul amintit atunci a devenit între timp carte : **O planetă numită anticipație,** Antologie de literatură științifico-fantastică alcătuită de Alexandru Mironov și Dan Merișca (Editura Junimea, 1985). Este o carte polemică, în ciuda înfățișării ei inocent-radioase, de obiect editorial care a beneficiat de o hîrtie bună.

Ce susțin, în mod implicit, Alexandru Mironov (profesor de matematică, cunoscut comentator și popularizator de știință) și Dan Merișca (inginer, unul dintre liderii mișcării cenacliere SF) ? În esență, ei susțin următoarele : literatura de anticipație are un statut de autonomie deplină ; ea nu are a da socoteală criticii literare obișnuite ; competența în domeniul ei este cu totul specifică, un G. Călinescu nefiind în măsură să discearnă între o capodoperă și o colecție de platitudini, din purul și simplul motiv că nu a citit destule texte SF (în românește, dar mai ales în limba engleză) ; anticipația trăiește mai ales din ideile SF, nefiindu-i în mod special necesare calități literare ; drept urmare, respectivul gen este cel mai docil cu putință, fiind într-adevăr un paradis al veleitarilor îndrăzneți. Această „filozofie", explicit afirmată în diverse imprejurări publice (de natură să adune la un loc autori și amatori de literatură SF), i-a ghidat pe cei doi antologatori.

Este deci vorba despre aproape o „doctrină" literară, a cărei coerență este reală. Să vedem care sînt rezultatele ei.

O antologie este, după cum se știe, o însumare de texte **reprezentative** pentru un autor, o literatură, o perioadă, un gen, o specie, o temă. Cartea despre care discutăm ignoră cu seninătate acest amănunt, alăturînd texte mult deosebite ca valoare, de la povestiri valide din punct de vedere estetic, la însăilări modeste, simple exerciții de începător. Autorii antologiei, al căror gust literar se dovedește a fi capricios și firav, reușesc să creeze impresia că au strîns ce „le-a picat", textele slabe din culegerea lor necontinînd nici măcar mult invocatele „idei SF" (despre aceste idei, pe care modestele sofisme ale susținătorilor SF-ului antiliterar le amintesc cu tenacitate, ar trebui discutat mai pe larg). Euforica, generoasa prefață (intitulată **Să vorbim pe limba Pămîntului)** semnată de Alexandru Mironov, nu are nici o legătură directă cu textele pe care le precede, pledînd, în general, pentru literatura SF. Este un aspect cel puțin ciudat, fiindcă o prefață de antologie are ca obiectiv principal justificarea unei selecții. O a treia greșeală de principiu (desigur, mult mai puțin însemnată) este înșiruirea cu totul arbitrară a autorilor. Era cazul să se folosească criteriul cronologic (sau cel alfabetic).

Textele nesemnificative din antologie se nutresc din „filozofia" pe care am descris-o în mod sumar mai sus. Ele se bazează, în mod invariabil, pe cite una dintre „găselnițele" răsuflate ale genului, fiind scrise într-un sărăcăcios stil jurnalistic ; adesea autorii lor apelează la detașarea umoristică sau cad în umor involuntar. Un frapant neajuns al lor provine dintr-un mod caracteristic de „încurcare" a registrelor narative, mod ce denotă lipsă de instinct literar, dar și de tehnică. Un aspect adesea întîlnit este cel al unor ființe trăitoare în timpuri și spații esențial deosebite de cele de astăzi, dar care au un fel „jurnalistic", cu totul previzibil de a vorbi și de a se comporta. Lipsa de inventivitate în ceea ce privește imaginarea unor mentalități insolite este evidentă. Un alt exemplu : alăturarea, pe parcursul citorva pagini ale unei povestiri, a două modalități narative incompatibile, cum ar fi imaginarea unui Univers stăpînit de ființe inteligente și, simultan, țintirea unor efecte de ieftină parodie ; este o îmbinare cu totul neinspirată.

O planetă numită anticipație conține și texte foarte reușite, a căror prezență într-o antologie este cu totul meritată, precum și unele de valoare medie, a căror editare este scuzabilă. Din aceste două categorii fac parte **Labirintul** de **Marius Stătescu** (un text susținut de aluziile livrești pe care le conține), **Androidul și prințesa** de Mircea Opriță, (parabolă sugestivă), **Kiai** de Leonard Oprea (cu o atmosferă stranie bine construită), **Elegie pentru o epavă cibernetică** de Marina Nicolaev-Ungureanu și George Ceaușu, **Ochiul de sticlă** de George Ceaușu (destul de riguroase construcții ale unor lumi insolite), **Cîntecul libelungilor** de Mihail Grămescu (unul dintre cele mai reușite texte ale literaturii noastre SF), **Ultima misiune a locotenentului Alf** de Aurel Cărășel (povestire remarcabilă pentru acuratețea păstrării într-o tonalitate distinctă), **Penelopa** de Ovidiu Bufnilă (text a cărui obscuritate este atrăgătoare).

Amintind că antologia despre care am discutat cuprinde 27 de autori, repet opinia prin care îmi încheiam articolul amintit : antologiile SF nu se pot dispensa de aportul unor critici literari de meserie.

Voicu Bugariu

„Din mine s-a desprins un chip...."

Îi întîlneam uneori semnătura în **România literară, Luceafărul, Revista română de studii internaționale, Contemporanul, Tribuna României.** Îl întîlneam adeseori în redacția **Magazin istoric.** Ultima dată l-am văzut tot aici. Aștepta pe o colegă să discute propunerile pentru cîteva articole pe care intenționa să le scrie pentru revista noastră. O aștepta la intrare, cu brațele încărcate de jucării. „Ești în bani", i-am spus. A zîmbit, cu zîmbetul lui „pe sub mustață", ridicînd spre mine o lopată galbenă, de jucărie, înfășată într-o pungă de plastic : „Bucurii, bătrîne, bucurii", zîmbea el.

Nu peste mult timp, am aflat, dintr-un ferpar de ziar, că a plecat dintre noi. Dureroasa stupoare a vestii ce-ți vorbește despre moartea unui om de vîrsta ta. Nu neapărat prieten. Nu neapărat confrate. Dar un bărbat în plină tinerețe, al cărui drum o boală fără leac îl curmă brusc, la începutul împlinirilor.

Se numea Alexandru Cernatoni. A trăit 37 ani. Licențiat în istorie și în drept. O familie. Trei copii. Cîteva articole și studii, publicate în prestigioase reviste de cultură. O ediție de referință din **Capriciile** lui Goya. Și amintirea prezenței sale sfielnice, cu aerul însulul descins atunci din pagina unei cărți de „mistere bucureștene" din veacul trecut.

Mi-l închipuiam că și este erou în vreo pagină de proză pe care, în clipe de răgaz, o urzea. Din această pricină nici nu l-am întrebat vreodată dacă într-adevăr scrie proză. Așteptam, curios, să văd împlinirea așteptării.

Scriu despre el cu prietenia generației noastre, pornită pe căile afirmării.

Îl bănuiam pe Al. Cernatoni că scrie proză. Bănuială neadeverită, căci, acum cîteva zile, cineva mi-a oferit un teanc de poezii ale tînărului istoric dispărut.

Răzbat în poezia sa cîteva motive care-i vin transfigurate probabil și din formația sa istorică. Această idilă cu geți și sciți visați, la țărmul mării, de o fată care „se joacă cu ghemul de aur al lunii / și așteaptă să-i vină iubitul / de două mii de ani plecat în Ellada. / Visează mărgele colorate, se joacă / și rîde. / Aproape de ea, un get bărbos / își ascute sabia de pietrele lunii / și nici nu o vede : alt anotimp. / Lîngă ei, în alt veac / sciții dorm în ierburi amare / sprijiniți de grumajii cailor, / între stele și focuri".

Sau fantasmagoricii „oștenii lui Amarmohor" : „S-au rătăcit pe țărmuri spine / uscați de soare și de dor. / Plecaseră să caute comori / ... / În șiruri lungi plutesc pe dune, / De un mileniu scotocesc pustia / ... / Cătînd în umbra lor, înalții, / li se năzare că își ară glia / dar peste mări, în miazănoapte, / femeile și grînele prea coapte, / rîzînd le culcă alții".

Sau aceste aproape sentențioase versuri dintr-o mai lungă poemă despre un războinic căzut, jelit de mamă : „Nu înțelepții umblă la război / ... / fierul e fier să muște din pămînt / că lucru-acesta este bun și sfînt / și cel ce mușcă-n om cu fierul / se războiește și cu cerul".

În fine, atunci cînd vorbea despre sine, Al. Cernatoni, se imagina „un os de domn / care a stăpînit un timp / împărății de gînduri".

Am transcris aceste cîteva versuri cu sentimentul colegial al regretului că Al. Cernatoni și-a încheiat viața prea grabnic, pe marginea unei opere istorice și literare abia începute.

Sună, ca o premoniție, versurile sale : „Azi mi-a ieșit un riu în cale / — era frumos și fără nume — / și cum priveam în ape / din mine s-a desprins un chip / mai trist ca o icoană fără nimb / și s-a tot dus la vale".

Ioan Lăcustă

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Papirusul nr. 23 404 (text apocrif). Pămîntul stă de vorbă cu umbra lui. **Tu, umbra mea, aș vrea să stau de vorbă cu tine dar tu nu există. Fiecare vietate, de la firul de piatră pînă la frunza pădurii și pînă la gîză, își are umbra ei. Toate lucrurile pe care eu le duc prin univers în spinarea mea au parte de zi, de umbră și de noapte. Numai eu am parte numai de zi și de noapte. Umbră n-am. Sînt mai sărac decît oricare dintre lucrurile pe care le port.**

II. Papirusul nr. 23405 (text apocrif) Suferința grădinarului. **Era perfectă grădina mea. Deși mărginisem totul, am avut grijă să nu-mi scape nici una dintre însușirile capitale ale nemărginirii. Știam că numai acel petic al grădinii, destinat furtului prin originalitatea lui încă nehotărîtă, putea să înșele simțul mimetic al unei Semiramide. Era perfectă grădina mea. Aveam pînă și fluturi care bubuiau din aripi, crocodilii luminau cu dinții lor, în anume clipe stricte ale zilei, acea parte a florilor pindită de gravitatea întunecată a mușchiului. Totul era acolo : și grădina dar și principiul ei. Și a-nceput să plouă ; uitasem tunetul și fulgerul afară. Floarea de fulger nu era-n grădină, nici tunetul care o torturează să-i auzim lumina.**

III. Poate că a și fulgerat spune orbul ascultînd tunetul, poate că o să și tune spune surdul în timp ce privește fulgerul.

IV. Cît de artificios mi s-a părut Bacovia cu douăzeci de ani în urmă. Sensibilitatea mea străină artificiului lui a fost învinsă, în parte. Așa se explică de ce acum nu-i mai „văd" artificiul. Dintre poeții români el mi se pare cel mai artificial ; cînd artificiul triumfă, se transformă în contrarul său.

V. Cînd mănînci o friptură, omul admite lîngă ea și o garnitură, fiara — nu !

VI. În seara zilei de 17 iunie, a plouat, a tunat, a fulgerat și a trăznit.

VII. Ziua ca o pagină albă ieșită de sub teascurile nopții.

George Alboiu

Adevărurile literaturii

Urmare din pag. I

cu nevoia de literatură, și cu atît mai puțin cu marea literatură.

Poate că unul din adevărurile care pot vorbi despre faptul că în ultimele două decenii în România s-a făurit o civilizație puternică ni-l relevă bogăția și varietatea literaturii create în acest răstimp istoric de după Congresul al IX-lea. S-a creat, așadar, o literatură distinctă, de o forță artistică și semnificație convergente cu tradițiile și precedentul culturii noastre, în poezie și proză mai cu seamă valorile reale depășind nivelele consacrate ale literaturii noastre moderne. Datorăm acest fapt unei deschideri chibzuite asupra fenomenului literar ; îl datorăm și conștiinței deopotrivă a scriitorului cu ea și a cititorului față de nevoia de literatură, ultimul refuzînd să vadă în „Divina Commedia", „Frații Karamazov", sau „Creanga de Aur" cărți de divertisment, de relaxare. Înainte de toate drumul către civilizație și imaginație eficientă oricărui loc de muncă trece invariabil și prin literatură ; s-a spus mai de mult că mobilitatea „acestei pedepse omenești" — aceea de a gîndi —, și eradicarea ignoranței trec de asemenea fatalmente și prin literatură.

S-au emis numeroase definiții și s-au exprimat nenumărate argumente despre nevoia de literatură ; normal că aceasta nu e chemată să concureze cinematograful și televiziunea ; n-are nici un sens să încerce s-o facă. Important e că în aceste două decenii de literatură scriitorul român nu și-a propus doar să destindă cititorul cu arta sa asumîndu-și-o drept prilej de divertisment și text de relaxare, iar cititorul a găsit în cărțile reprezentative ale acestei epoci ceea ce căuta, în sensul grav, problematic și tulburător al cuvîntului.

Într-un timp cînd tot mai multe voci în lume se aud speriate de un viitor în care semenul nostru, impecabil profesionist al montării și supravegherii unui agregat tehnologic și perfect executant, s-ar putea să aibă o întindere spirituală ce nu va sări peste cîteva sute de cuvinte, literatura se înscrie în mod vital într-o soluție sau alta de existență spirituală tocmai în viitorul confruntat atît cu explozia demografică și călătoriile interplanetare, cît și cu munca mai eficientă a roboților, și nevoia fiecărui individ de a-și crea timpul liber într-un chip superior. Civilizația individuală a omului va fi reală în măsura în care el se va contopi cu un înțeles superior al nevoii de spiritualitate, deci al nevoii (și) de literatură.

Timp de pace

Urmare din pag. I

„Cahla de Chișinău" și-un sfeșnic de alamă — atît mai rămăsese prin cenușa și molozul casei distruse de bombe. Și ciinele ciobănesc, cel care păzise ruina cît familia numeroasă a bunicului luase calea însetată a refugiului.

Bunicul vorbea despre pace simplu, fără figuri de stil. Se emoționa pe alocuri, așa cum se emoționa cînd îmi vorbea despre Dimitrie Cantemir și despre Petru Rareș (explicabil ! verile copilăriei se-nșirau neînchipuit de calde și drăgăstoase în dulcea Moldovă, la Probota). Sub vorbele lui simțeam și eu bucuroasă tot firescul acela de pace din lanurile stropite cu maci, din cringuri și luminișuri, melodia pașnică ce-nsoțea sosirea ciurdelor spre seară, clopotnița cea bătrînă.

Ce-i voi povesti băiatului meu despre străbunicul decorat la Mărășești ? Ce va-nțelege el din ceșcuța ciobită de pe masa mea oare ? Îmi doresc din tot sufletul să nu-nțeleagă mare lucru, doar o poveste acolo, palpitantă cît o asculți, să nu priceapă adevărata umbră a războiului. S-o știe din cărți, din filme, din istorisiri. Și-atît. Mormintele cuminți acoperite-s iar cu iasomie înflorită. Cariul roade conștiincios rama-nvechită și portretul bunicului Constantin, senin în uniforma lui militară privește-ghează de-acum, din alt timp, altă și altă-nflorire a iasomiei. Pentru băiatul meu, un timp de pace vreau, amplu și luminos, căci sînt atîtea, iată, de făcut și de sporit !

REMEMORĂRI

Scrisoare către Fănuș Neagu

Am auzit că te-ai întors din Englitera, unde ți-a plăcut fiindcă ăia nu știu românește. Și își închipuie că, insulari fiind, nici n-o să învețe vreodată. Am fost și eu plecat: La Arad, acasă la mama, printre pisici și vecini pîndind cimitirul de vizavi. Am stat noaptea închis în scoica de sidef a casei pe care igrasia o macină de-a-mpicioarelea.

Nu are rost să explic cîte tractoare și automobile de tot felul au trecut peste inima mea. Un drum răpus de șenilele macaralelor, fiindcă noi întîi distrugem drumurile și după aia ridicăm blocurile, trece pe sub fereastra oblonită a casei în care mama se mișcă precum o rază.

Orașul e frumos, nu seamănă cu urbea în care s-a născut marele Wilde dar, crede-mă, merită văzut. Are ceva din speranța apusă a copilăriei noastre. Pare un Leningrad în miniatură (fără Baltica), și în cochetăria tîrzie a străzilor păzite de teii încă neînfloriți, barocul inutil dar cumplit de plăcut ochilor se stinge sub ploaie și vopsea de import.

Chelnerii sînt blegi, nimic pînă în zece, totul peste zece și dacă te apucă ora fatală nu te poți prevala de politețea britanică doar de sfătoșenia ardeleneacă.

Deci Colebilul e indispensabil. Am dat ultimul leu pe un tub de Colebil luat de la un turc care, ieri, își sărbătorea bairamul la mare. La Marea Neagră, vreau să zic, unde stau și scriu ce demult vroiam să scriu și îmi blestem zilele și tremur cu două pături puse pe spatele de dromader ambulant și ascult buletinele meteorologice transmise în toate limbile pămîntului cu aceeași finalitate : front atmosferic greu, averse de ploaie, lapoviță și ninsoare.

Astfel stînd situația, l-am rugat pe mahomedanul nostru Acsin să-mi facă rost de o bucată de calcan, din motive speciale aș vrea să-l scriu cu K, și l-am prăjit la un foc de găteje. Cam asta... Aha ! era să uit că aici e Ahoe, care spune versuri despre Tata Noe și proorocește în rime alese. Ceva despre sfîrșitul lumii. Nu consumă decît apă tonică, o băutură excelentă care miroase a sicriu și a sentimente neexprimate.

Delfinul pe care-l știm, cel cu coadă de aur, și mustăți, azi dimineață la șase și un sfert a executat un salt de expert și căzînd pe balcon mi-a zis :

— S-a întors domnul Neagu din Englitera ?

— Du-te bă, și te culcă, i-am zis cu glasul lui Nichita și-l auzeam pe Grigore întrebîndu-mă cît e ceasul și pe Pituț căutîndu-și alinare pe un pătrat explicat de Pitagora și pe Guță Băieșu chicotind șiret, și-mi era atît de bine încît am vrut să mă ascund sub o tonă de nisip ca un șobolan scăpat de acțiunile de deratizare. N-am izbutit. Costă și nisipul, dar și riscul.

Asta-i tot. Vreau să te anunț că grație unei documentări bine studiate voi pleca în Mongolia la un festival „Scriitorii și pacea" și în acest sens, nezburînd cu aeroplanul, mi s-a pus la dispoziție o cămilă pe care aș vrea să o dresăm împreună. Are două cocoașe și bea numai apă... Nefericita. Dar bea apă minerală... de Borsec.

Mircea Micu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (VII)

Bineînțeles că programul politic emis de Vlad Georgescu (în 6 ianuarie 1985) nu putea să rămînă doar un program fără efecte în domeniul operațiunilor curente ; ba, mai mult, s-ar putea zice că numeroase din elementele acțiunilor „Europei libere" de acum pornesc din acele propoziții însă le și depășesc într-o proporție considerabilă. Pe scurt, diversiunea e sigură că sofistica privitoare la „echilibru", „cultură" și la „unitate" a izbutit să abată îndeajuns de mult atenția inșilor lucizi și, printr-o asemenea vacanță, au pătruns adînc în poziții (de unde cu greu mai pot să fie scoși) adepții neidentificați. Simple supoziții... Totuși, regrupările produse vreme de un an și mai bine nu au rămas fără efect și acum „Europa liberă" pare a considera că se mișcă fără să lase urme prea vizibile acolo unde, îndărătul falimentarei teze mistificate a „opiniei", totul pare că se poate spune. Ce zic, așadar, profesioniștii terorii, care nu uită nici un moment că au o cauză de urmărit ? Ei au sporit, mai întîi, considerabil imaginea Occidentului „fascinant", punînd, pe tema aceasta, din ce în ce mai mult opiu propagandistic în emisiunile dedicate așa-ziselor informații candide, asupra „modului de viață din lumea liberă". Ce ar rezulta de aci, urmărind utopiile înfățișate în chip insistent, dacă nu o imagine a unui paradis artificial care ar trebui să atragă mințile inflamate ? „Rolul activ al informației occidentale în luarea deciziei de emigrare", despre care se exprima atît de... poetic fostul autor de poezii Emil Hurezeanu (în 31 martie 1985) dezvăluie în realitate țelul acestor nesfîrșite tablouri de viață colorată în roz : deznaționalizarea, și, dacă este cu putință, chiar adeziunea la ideea emigrationistă. Apoi, și în legătură cu aceasta, **ideea diversionistă de Europa,** înțeleasă nu așa cum trebuie, ca o comunitate istorică de etnii independente, ci în chipul unui model abstractizat în baza unei realități care se află numai într-o parte a, cum se zicea în vremi de acum defuncte, (dar nu la „Europa liberă" !) „Cortinei de fier". Europeismul ar urma să acționeze și în domeniul spiritualității și insistența asupra unui tip de ecumenism, înțeles în accepțiunea dezerțiunii unei părți doctrinare și prin adoptarea silită a unei alte doctrine, nu se explică altfel. Să fie o întîmplare traducerea la „Europa liberă" (în 18 mai 1985, a unui eseu așa-zis ecumenic, al lui J. C. Forcat, care susținea direct păreri de acest fel : „concretizarea unei alianțe religioase ar avea consecințe înainte de toate politice" ? Mitul bisericii unite, care, vorba lui Victor Frunză (însă o vorbă fără temei), „reprezenta legătura fundamentală cu Apusul", să fie fără legătură cu acest ideal anti-românesc din ce în ce mai viu în mediile diversiunii ? Sau ideea universalității virstelor, teoretizată de Virgil Tănase, să fie ea atît de inocentă și să nu ascundă nimic ? „Gusturile tineretului — zicea el, în 25 nov. 1984 — sînt aceleași de la o țară la alta, de la o civilizație la alta, de la un regim politic la altul" ; să fie aceste propoziții (care se împrăștie de îndată ce luăm în discuție noțiunea de „gust" și aplicăm materiei un punct de vedere sociologic), pure opinii ale unui simpatizant al grupului de la „Tinerama ?" În treacăt fie zis, **teza generației tinere e resuscitată,** așa cum, de altfel, se petrec reformulările ori de cîte ori diversiunea e pe punctul de a inițiа campanii cu program calculat pe intervale lungi de timp. Apelurile lui Emil Hurezeanu (cel care, după opinia lui Max Bănuș, din 7 aprilie 1985, ar „menține legătura cu tînăra generație") să fie vorbe ale unui băiat care nu prea știe pe ce lume trăiește ? A convoca pe „tinerii care iau atitudine" (împotriva autorităților, se înțelege) să se lase de cultul umorului (care ar fi „devenit un efect al suferinței"), al ironiei și al mizerabilismului, și să adopte o poziție de felul acțiunii directe (7 aprilie 1985) să fie la „Europa liberă" o simplă inițiativă a unui june necontrolat ?

Astfel de supoziții sînt bineînțeles pur formale, controlul acestor propoziții se exercită mai atent decît în alte dăți și s-ar putea zice chiar și mai mult : mizele puse acum de diversiune sînt atît de mari încît obligația execuțiilor precise este absolută. Sub control se produc și mesajele destinate pedepsirii celor care nu sînt de acord cu poziția anti-românească : „să lupte — zicea Virgil Ierunca, în 16 dec. 1984 — împotriva confraților lor care se prostituează" (prin „prostituție" diversiunea înțelegînd poziția fermă și radicală, îndreptată împotriva dezideologizării anti-naționale). Sub control se face și „Revista revistelor", conținînd presiuni asupra publicațiilor unde s-ar zice că ar exista verigi slabe, care nu ar rezista atentatelor puse la cale de teroarea diversionistă. Să ne întrebăm de ce un atac al lui Virgil Ierunca era îndreptat (în 12 mai 1985) împotriva „Manuscriptum"-ului care greșise din pricină că nu s-a sustras de sub regimul impus de Al. Oprea (pe care diversiunea îl categorisise de neo-dogmatic și îl considera un inamic primejdios) ? Să ne întrebăm ce semnificație are comentariul dedicat (în 31 mai 1985) „Luceafărului" și de unde rezulta că o cronică literară negativă, asupra unui poet pe care Virgil Ierunca îl simpatizează, ar fi emanația lui M. Ungheanu deși nu acesta scrisese un asemenea text ? Să ne întrebăm ce supărări lovinesciene a provocat intervenția lui Adrian Riza, evocată (în 31 mai 1985) de Virgil Ierunca și pusă (oare de ce ?) tot în seama lui M. Ungheanu ? Adevărul este că în mecanismele diversioniste firul de nisip care îngheață mașinăria împiedicînd-o să funcționeze, rămîne tot „Luceafărul" și anti-luceferismul declarat al diversiunii (asupra căruia ar trebui un studiu de amănunt) a sporit acum considerabil și nu doar prin negațiile feluritelor „Reviste ale revistelor".

Nu întîmplătoare sînt și alte elemente. Noțiunea de „alternativă", mai întîi. Diversiunea invocă o asemenea vorbă la tot pasul, de la „alternativa politică", și pînă la „alternativa religioasă" (care, zice Victor Frunză, în 18 mai 1985, ar fi biserica unită, cea care ar avea „o misiune politică virtuală") de la alternativa culturii (înțeleasă în chip de organizații solidare, întemeiate pe criteriul apolitic al profesionalității) și pînă la alternativa care să contravină propagandei oficiale, o contra-propagandă care ar fi a diversiunii, nu numai de la „Europa liberă", să apară întîmplător (prin 1985) ideea „conceptului liberal al ordinului comentarii ale lui M. Shapira, începînd din 19 mai masonic" ? Să fie o întîmplare prezența mai recentă între diversioniști a lui George Banu (cronicar teatral, ale cărui cronici, zice el, „vor fi de multe ori alcătuite sub forma unor scrisori"), a Anei Maria Narti (cronicar de film, cunoscut și din România, unde scria, în „Teatrul" și în „Cinema", altfel de texte, de cu totul altă... culoare), a unei oarecare Elena Nestor, autoare de schițe mizerabiliste (ajunsă acum să comenteze cărți de artă, ceea ce nu s-ar zice că o încintă...), a Antoniei Constantinescu (semioticiană, descălecată în paradisul sensurilor absente), a Rodicăi Iulian, mică autoare de poezii și de proze exaltate numai de către diversioniști, a altora de asemeni ? Această concentrare de indivizi (care ilustrează mai multe domenii și dau sentimentul unui „front de alternativă" nu doar culturală) spune tot ce se poate spune asupra tezei care a cuprins acum mințile inflamate ale grupului „Europei libere" : șocul.

Artur Silvestri

Simpozionul și festivalul

„POEZIA ȘI PACEA“

Capitala și județul Constanța au găzduit în perioada 12—15 iunie a.c. o importantă manifestare internațională : Simpozionul și festivalurile „Poezia și Pacea“, organizate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Au participat poeți din 9 țări : R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, Danemarca, Elveția, Grecia, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Ungară, Uniunea Sovietică și R.S. România.

Oaspeții s-au întîlnit la sediul Uniunii Scriitorilor cu Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și Ion Hobana, secretar.

Desfășurat în Sala Mică a Palatului R.S. România, în ziua de 12 iunie a.c., Festivalul „Poezia și Pacea“ a fost deschis prin cuvîntul acad. prof. Alexandru Balaci, care a situat manifestarea în contextul larg al preocupărilor poporului român, ale președintelui țării, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, față de marea problematică a păcii și securității internaționale, subliniind rolul literaturii, al creației poetice în mai buna cunoaștere și înțelegere dintre popoare.

Au citit, apoi, din creația proprie, oaspeții de peste hotare : Marin Kolev și Simeon Manolov din R.P. Bulgaria, Daniel Hevier și Josef Hanzlik din R.S. Cehoslovacă, Mette Kappel din Danemarca, Frank Geerg din Elveția, Kostas Assimakopoulos, Evanghelia Matheu și Nikos Stassinopoulos din Grecia, Liljana Dirjan, Sonja Manoilovič și Ileana Ursu din R.S.F. Iugoslavia, Anna Pardi și Jozsef Vaderna din R.P. Ungară, Anait Parsamian și Igor Liapin din Uniunea Sovietică, precum și poeții români Mihai Beniuc, Franz Johannes Bulhardt, Ileana Mălăncioiu, Anghel Dumbrăveanu, Toma George Maiorescu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Horea, Violeta Zamfirescu. Poetul Letay Lajos a transmis, pentru a fi citită pe scena Festivalului, poezia „Printre tineri“.

La reușita manifestării și-au dat concursul soliști vocali și instrumentali : Raluca Fătu, Virgil Fărncu, Elena Grigorescu, Ion Iovan Roncea, Monica Teodorescu, Eduard Tumageanian și actorii Simona Bondoc, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu și Traian Stănescu.

Vineri, 14 iunie a.c., la Casa Scriitorilor din Neptun, a avut loc Simpozionul pe tema „Poezia și Pacea“.

În introducere, Ion Hobana a subliniat importanța culturii în dialogul internațional, slujind cauza păcii, a progresului și civilizației și i-a invitat pe cei prezenți să-și prezinte punctele de vedere în legătură cu căile și mijloacele de lărgire și aprofundare a acestui dialog constructiv.

Au luat cuvîntul, în ordine, Nikos Stassinopoulos, Ion Horea, Simeon Manolov, Anghel Dumbrăveanu, Frank Geerg, Kostas Assimakopoulos, Mette Kappel, Ileana Ursu, Toma George Maiorescu Liljana Dirjan, Anait Parsamian, Daniel Hevier, Igor Liapin, Anna Pardi, Adrian Popescu și Marin Kolev.

În după-amiaza aceleiași zile, s-a desfășurat, pe scena Teatrului „Fantasio“ din Constanța, al doilea Festival de poezie. Profesorul Gheorghe Căpățînă, vicepreședinte al Comitetului pentru cultură și educație socialistă al județului Constanța, i-a salutat pe oaspeți. Cuvîntul de deschidere al festivalului a fost rostit de Ion Hobana.

Alături de oaspeții străini, au citit din creațiile proprii : Balogh Jozef, Anghel Dumbrăveanu, Octavian Georgescu, Sanda Ghinea, Ion Horea, Traian Iancu, Toma George Maiorescu, Ileana Mălăncioiu, Adrian Popescu, Arthur Porumboiu, Carmen Tudora și Liliana Ursu.

A urmat un spectacol de balet contemporan, susținut de formații ale Teatrului „Fantasio“, în regia lui Oleg Danovski.

La reușita manifestării au contribuit actorii Lenuș Gurgulescu, Ana Mirena, Ileana Ploscaru și Titus Gurgulescu de la Teatrul dramatic din Constanța.

În timpul prezenței în țara noastră, poeții oaspeți s-au întîlnit cu numeroși scriitori români, au vizitat ecluza de la Agigea a Canalului Dunăre—Marea Neagră, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, alte obiective culturale și turistice din București și din județul Constanța.

CENTENAR VICTOR HUGO

Miercuri, 2 ianuarie 1985, Televiziunea franceză anunța în cadrul jurnalelor de actualități, marea sărbătoare ce urma să ocupe calendarul cultural al anului care începea ; drept care „anul 1985 — a fost declarat oficial — AN VICTOR HUGO“.

Date fiind împrejurările festive, muzeele și casele care poartă numele lui Victor Hugo se pregăteau să-și primească publicul cu solemnă ospitalitate.

S-a făcut de aceea, prin intermediul televiziunii, amabila invitație de a fi vizitat **Muzeul Victor Hugo de la Guernsay**, amfitrioană pentru virtualii oaspeți fiind stră-strănepoata poetului, Adèle Hugo. Exilat, după cum se știe, pentru protestul său împotriva loviturii de stat „pe această stîncă a ospitalității și libertății“, Victor Hugo îi scria unui prieten în 1856, „neavînd o patrie vreau să am un acoperiș“. Din banii luați de la editorul Hetzel pentru **Contemplation** — ediție pe care scriitorul o pregătește numaidecît după expulzarea sa din Jersey — intră în posesia unei proprietăți, pentru ca la numai 3 ani de la instalarea aici, **Hauteville House** să capete înfățișarea unei noi opere săvîrșite de mîna poetului. Căci Hugo însuși a muncit cu rîvnă, ca să dea acestei locuințe un climat de statornicie, spre a contracara sentimentul de a fi proscris.

Urmînd, parcă, fizionomia ei, descrisă de autor, aparatul de filmat arată „o casă cu trei etaje, cu grădină, cu peron, cu o largă perspectivă asupra mării...“. Interioarele fastuoase, dominate de un stil baroc, decorate cu mobilier pirogravat și asamblat după fantezia artistului ; deși nu lipsesc nici piesele rare, unele de provenință marcantă. În fine, aparatul se oprește asupra spațiului de lucru — acel **look-out** — construit de asemeni de poet, cu pereții placați cu faianță de Delft, loc spațios și izolat la etajul al III-lea, unde scria ore în șir în picioare. Fiindcă locul de exil a devenit prielnic lucrului intens — cei mai prolifici ani de creație.

Casa Victor Hugo din Place des Vosges avea să fie pe durata acestui an pentru capitală, gazda unui fastuos ciclu de manifestări ; ea rămîne însă un loc permanent de atracție pentru vizitatori. Posesoarea unei bogate moșteniri patrimoniale, aici pot fi văzute piese originale de tot felul ; în apartamentul locuit de poet în mare parte reconstituit, mărturii de creație, în cadrul expoziției asupra vieții și operei lui Victor Hugo ; un fond de cca. 400 de desene originale — făcînd obiectul expunerii, într-un spațiu anume rezervat, la etajul întîi al fostului palat din Places des Vosges.

Comitetul Național Victor Hugo a mai inițiat, cu toate acestea, organizarea unei alte expoziții **Victor Hugo — desenator**, sarcină pe care și-a asumat-o Primăria arondismentului 16. Nu se putea pierde prilejul, oferit de celebrarea din acest an a artistului, de a se reuni, pentru amatorii de artă, desenele datorate scriitorului, (a cărui colecție recenzată, numără cca. 3 000 de lucrări). Căci, artistul apreciat la timpul său de un critic de artă sever, cum era Charles Baudelaire, are astăzi o cotă în cadrul vînzărilor la licitație. Pentru o acuarelă semnată Victor Hugo la 1848, în nov. 1983, s-a oferit suma de 235 000 frc.

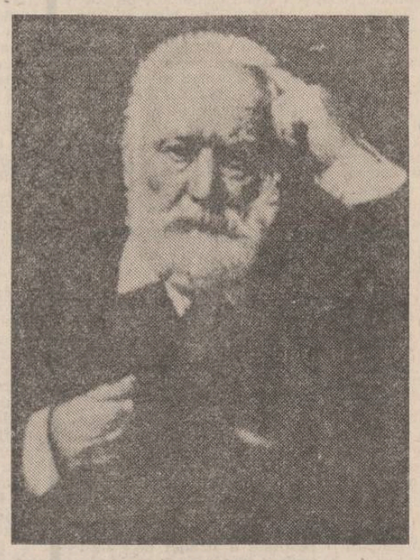

Între numeroasele studii și lucrări biografice, numai în sensul larg al termenului, scrise în întîmpinarea anului Hugo, trei cărți au avut ca punct de plecare personajul și personalitatea. Păstrîndu-se, doar în aparență, în limitele biografiei aceste tonuri sînt în realitate, cărți de erudiție și de evocare, de prospectare și de analiză. Supuse de altfel unei vii dezbateri televizate, în cursul lunii ianuarie, în prezența autorilor, intervențiile au lăsat să se desprindă dimensiunile colosale, proprii personalității hugoliene. Hubert Juan s-a prezentat cu **Victor Hugo** (Flammarion 2 vol., 1984) ; Alain Decaux tot un **Victor Hugo** (Ed. Perrin, dec. 1984), un volum de 1 036 de pagini, care urmărește destinul omului de litere, pe fondul frămîntat al evenimentelor vremii. Simpla enunțare a secțiunilor tomului, ni se pare edificatoare pentru cuprinderea și adîncimea explorării lui Alain Decaux : **Je veux être Chateaubriand ou riche, car le mot e'est le verbe, Olympio, Juliette..., Ego Hugo, Il y a des hommes océane, C'est ici le combat du jour et de la nuit.**

Cea de a treia carte, datorată publicistului-eseist Jean-François Kahn, **L'extraordinaire métamorphose — ou 5 ans de la vie de VICTOR HUGO — 1841—1851** (Ed. du Seuil dec. 1984, 700 p.) a fost, poate, surprinzătoare pentru opinia publică, ea reușind să acapareze discuția (televizată de care vorbeam) asupra conceptului însuși, de metamorfoză la Victor Hugo. Una dintre participantele la dezbateri, afirmind că : „scriitorul a fost el însuși toată viața“, că „n-a cunoscut nici-o evoluție ; nici o metamorfoză...“. Iată însă ce scrie autorul în prefața cărții sale — teză pe care o demonstrează, magistral, în cuprinsul ei. „Această carte nu este o biografie ci mai degrabă o istorie. Istoria celei mai extraordinare metamorfoze fizice umane și psihologice pe care ne-o oferă literatura“. Hugo s-a implicat, într-atît, istoriei timpului său, încît el a contribuit la mutațiile care s-au produs atunci. Coordonata majoră a demonstrației lui Jean-François Kahn rămîne faptul că Victor Hugo a întruchipat cel mai bine ideea de democrație ; luptătorul dovedind pe multiple planuri ale participării sale în epocă „înțelegerea noțiunii de patriotism și faptul că a slujit-o în consecință“. De altminteri, s-a putut desprinde, în concluzia dezbaterii, că PEUPLE constituie un cuvînt cheie la Victor Hugo, îndeosebi opera sa de jurnalist probînd cunoașterea concretului umanității. El îi descoperă, adică, pe mizerabilii societății, nu-i cunoaște dinainte; Ziua de 18 iulie îi relevă sensul „uomme à la revolte“.

Hugo a fost, așadar, dintre intelectualii timpului său, unul care s-a bătut pentru popor ; la el POPOR îmbrăcînd accepțiunea de suveran.

★

Tot mai frecvent se asociază, astăzi, condiției de cunoaștere, nevoia de a vedea, pe lîngă nevoia de a citi. Iată de ce, nu se mai celebrează un eveniment, o personalitate fără a-i dedica, măcar, o expoziție. Lui Victor Hugo i s-a consacrat în acest an o suită.

Recent, luni 20 mai, s-a deschis și la Muzeul Literaturii Române una, intitulată VICTOR HUGO, GRANDES OEUVRES, GRANDES CAUSES, pusă la dispoziție de Biblioteca franceză din București. Organizată sub egida Comitetului Național, Victor Hugo, expoziția alcătuită din 32 de secvențe, fără a abandona firul cronologic al vieții scriitorului înfățișează, simultan, momentele cheie ale creației dar și evenimentele cruciale din existența omului politic ; înfăptuiri care au făcut ca întreg secolul să poarte amprenta personalității lui Victor Hugo. Această sinteză de imagini rămîne în teritoriul strict al scriitorului, al artistului și cetățeanului Hugo — compartimente ce se întregesc plenar unul pe celălalt.

Dl. Jean Gaudon, comisarul expoziției, mai atrăgea atenția asupra unui aspect esențial, pe care nici o expoziție de literatură nu-l poate omite ; căci «ea ne face să înțelegem ce este munca scriitorului».

Victor Hugo a putut fi întregit la Muzeul Literaturii Române cu tălmăcirile vechi și actuale din opera sa, cu studiile de literatură comparată care fac trimiteri esențiale la fundamentele romantismului și la creația marelui scriitor francez. Prin mijlocirea exegezelor călinesciene dar și a celor mai recente, ale unui Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-a putut înfățișa ca o culme un capitol **Eminescu—Hugo.**

Constandina Brezu

VICTOR HUGO

XXXVII

De cînd mă știu iubii cele înaripate.
Copil, mergeam des subt frunzare bogate
Și puii de păsări din cuiburi îi luam.
Din trestie-apoi colivii le făceam
Așa creșteau pe mușchiul moale și verde.
Prin ferestre deschise i-aș fi putut pierde.
Ci ei nu zburau ; iar dacă-n pădure
fugeau
La glasu-mi cunoscut ușor se-ntorceau.
O porumbă cu mine mult ne-am mai iubit.
În arta-mblînzirii de inimi sunt iscusit.

Nopți de iunie

Cînd ziua de vară curse înflorită
Cîmpia-și revarsă mireasma ei tare ;
De murmure dus te lași în ispită
Și abia dormi, ești într-o albă visare.

Stelele-s mai pure și umbra mai bună
Părelnic i-amurgul pe domul etern ;
Zorii dulci și palizi nu se mai adună,
La poalele cerului în noapte s-aștern.

X

Ca-n eleșteele toropite-n păduri
Adesea-n suflete vezi două lăuntruri,
Cerul, colorînd încremenite ape
Cu razele toate, cu norii săi aproape,
Și mîlu-nfricoșat, morn, sumbru, adormit
Unde reptile negre mișcă nedeslușit.

(Din volumul RAZE ȘI UMBRE)

Semănătorul

Este o clipă de-nserare.
Admir de subt un portal,
Cum se lumină în soare
Ceasul de muncă vesperal.

Pe țarini în noapte scăldate
Contemplu zdrențele-i ușoare
Unui bătrîn cu mîini bogate
Semănînd roduri viitoare.

Nalta și neagra lui statură
Se-ntinde peste brazde-adînci
Simți ce mult crede în natură
Și-n zilele ce trec în munci.

Cîmpia sa e nesfîrșită,
Se-ntoarce, seamănă departe
Mina-și deschide, trudită
Martor, eu meditez de-o parte,

Cînd văluri mari desfășurînd,
Freamătă umbra-i de rumoare,
Spre stele pare înălțînd
Augustu-i gest ce seamăn n-are.

În românește de
Pan Izverna

REPERE

Literatura și problemele păcii (sau ale războiului)

Marele roman al lui Tolstoi, consacrat primului conflict ce anunța deja dimensiunile mondiale ale războiului, constituie de fapt o încercare de meditație asupra naturii însăși a confruntărilor armate dintre națiuni. Titlul său este general, **Război și pace,** fără precizări care să-i limiteze valabilitatea în timp și spațiu. Frapantă este mai ales una din concluziile prozatorului. „Războiul“ și „pacea“ nu sînt pentru el manifestări ale voinței individilor și colectivităților, după cum nici rezultatele nu depind prea mult de capacitatea de sacrificiu a combatanților sau de valoarea conducătorilor. Kutuzov, doarme în caleașcă în timpul bătăliei de la Borodino, știind că se va întîmpla numai ceea ce „trebuie“, în ciuda agitației sterile a actorilor acestei drame colective.

În general, în decursul istoriei, războaiele au părut fenomene inevitabile, izvorînd din ciocnirea unor interese naturale ale națiunilor. Dreptul păcii și al războiului era considerat un atribut inalienabil al statelor suverane. Atunci cînd rațiunile superioare o cer, atunci cînd interese fundamentale sînt lezate de o altă parte, statele par îndreptățite să recurgă la arme. Agresorul poate fi în cele din urmă pedepsit, în numele dreptului celui mai tare, dar nu este mai puțin adevărat că manifestarea sa de energie reprezintă afirmarea unui interes care poate fi justificat într-un fel sau altul. Astfel, declanșarea unui conflict armat apare guvernată de alte legi decît cele ale opțiunii conștiente. Războiul izbucnește atunci cînd nu se poate altfel, iar istoria devine într-o asemenea viziune tocmai terenul de manifestare a conflictelor naturale între națiuni și popoare. Nici un factor de opinie, și nici clarviziunea liderilor sau grupurilor de influență nu au un rol prea mare, într-un domeniu al energiilor neostoite. A lupta pentru pace, prin crearea unui climat emoțional sau prin elaborarea unor puncte de vedere intelectuale, devine superfluu. Factorii de putere definesc poziția națiunilor în istorie, iar o „mare“ putere este aceea care nu are nevoie să fie asistată din punct de vedere economic, politic și militar, neputînd să fie învinsă de nici o altă putere similară, ci numai de către o coaliție de națiuni, cum spunea un gînditor clasic. În consecință, majoritatea cărților de război situează personajele pe o scenă haotică, fiind mai degrabă obiecte ale istoriei, decît subiecte ale ei.

Armele nucleare au schimbat ceva din acest mod de considerare a lucrurilor. Bărbățiа eroului tradițional, capabil să-și probeze virtuțile prin confruntarea cu moartea, a fost suplinită în zilele noastre cu trăsături de altă natură. Eroul zilei este omul de știință, tinzînd să descopere prin efort al minții anumite taine ale naturii, care să permită declanșarea unor energii distrugătoare pentru adversar. Activitatea aceasta se confundă adesea cu pasiunea pentru cunoaștere și nu are nimic macabru în sine. „Bomba“ este din păcate o consecință, adesea indepărtată, a proceselor intelectuale caracteristice epocii noastre. Se știe chiar că majoritatea fizicienilor atrași în proiectul de producere a armei atomice au fost fascinați de posibilitatea de a rezolva anumite probleme ale cunoașterii științifice. pe lîngă aspectul absolut pozitiv că lumea liberă se afla într-o confruntare pe viață și pe moarte cu fascismul, încît producerea teribilei arme înaintea lui Hitler devenise o condiție a supraviețuirii. Iată însă că efectul asupra istoriei contemporane a fost mai puțin cel așteptat. Voința de supraviețuire a antrenat omenirea pe o cale dominată de spectrul autodistrugerii. Romanele lui Stephen King descriu o lume calcinată, în care ultimii supraviețuitori caută o scăpare. Viziunea sa projectivă are consistența unui permanent coșmar. Știm, știm într-adevăr că așa va fi, dacă...

Ce trebuie oare schimbat ? În primul rînd, noțiunea de rațiune de stat. Un strălucit eseu al lui George W. Ball, publicat în **The New York Review of Books,** demonstra de curînd că victoria într-un război nuclear nu mai poate fi contemplată de nimeni, nici chiar dacă se va implementa sistemul supranumit „Star Wars“. Interesul suprem va trebui acum căutat în capacitatea fiecărei mari puteri de a ține cont de cealaltă parte, evitînd lezarea unei tendințe fundamentale a existenței sale istorice. Este limpede că nici unul din sistemele mari prezente în lume nu se mai poate afirma în dauna celuilalt, fără a risca propria sa distrugere odată cu aceea a adversarului. Strategia MAD (Mutual Assured Destruction) poate fi un început de luciditate, nemaipermițînd încercările de promovare a interesului propriu pînă la distrugerea adversarului. Istoria competițiilor ucigașe între națiuni trebuie înlocuită cu una a cooperării și a grijii pentru soarta celuilalt, chiar dacă aceste frumoase trăsături nu s-ar baza decît pe voința egoistă de supraviețuire, pentru că nu se mai poate decît „împreună“... Va trebui să ne imaginăm în cărțile noastre și o asemenea lume a viitorului. Toate problemele vor fi atunci mutuale. Pe cont propriu va trebui să fie vindecată numai prostia. Fie ca ea să aparțină trecutului. Sînt oare prea optimist ?

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O INTERESANTĂ PROBLEMĂ** este evocată în două cărți recent apărute, **Negri stăpîni : O familie de culoare eliberată de sclavie în Sud** de Michael P. Johnson și James L. Roark, și **Familia de culoare din Charleston în ajunul Războiului Civil,** de fapt jurnalul familiei Ellison, editat de Michael P. Johnson. Născut în 1790, William Ellison și-a cîștigat libertatea la vîrsta de douăzeci și șase de ani, iar în 1861 se număra printre cei mai bogați oameni din Sudul Statelor Unite, fiind un mare proprietar de sclavi. El a primit drept să participe la activitățile unei congregații religioase pe picior de egalitate cu albii, cumpărîndu-și mai apoi una din cele mai faimoase case din Sud, aparținînd lui Stephen D. Miller, fost guvernator și senator al statului North Carolina. Este impresionantă descrierea efortului său de a se integra societății albilor sclavagiști. Ellison nu accepta în ruptul capului să fie considerat „negru“. Își spunea „om de culoare liber“, prefera termenul de „maroniu“, „măsliniu“, dar niciodată nu recunoștea că este „negru“. Într-o cronică semnată de C. Vann Woodward găsim următoarele considerații : „Nici un fapt nu sugerează că ar fi arătat nici cea mai mică afinitate rasială față de sclavii săi, ori că ar fi imaginat plantația ca pe o familie mai mare și că ar fi gîndit-o ca pe o stație pe drumul eliberării celorlalți. Este sigur că nu a oferit niciunuia dintre ei, vreodată, șansa drumului lung și greu spre libertate, pe care i l-a deschis lui însuși stăpînul său“.

● **MAI MULTE CĂRȚI** și albume au evocat în această vară personalitatea artistică a celebrei Marlene Dietrich. Un articol pe care i-l dedică Gabrielle Annan se oprește mai ales la filmul pe care l-a realizat Maximilian Schell, în producția lui Karel Dirka. Pelicula se termină cu o scenă emoționantă, în care gheața de pe chipul artistei se topește : „Aici Dietrich izbucnește în suspine incontrolabile (cînd Schell recită un poem de Freiligrath, care îi evoca divei pe mama sa, n.n.). Așa se construiește un sfîrșit plin de efect. Șocant. Tot atît de șocant, ca atunci cînd, în timpul unei corride, taurul este prea bătrîn. Nu este o altă piesă pe care o joacă actrița. Nu avem de-a face cu aparențe, ci cu realitatea însăși“. Interesant ! De tot interesant !... Schell vrea să ne convingă de sentimentele omenești ale actriței, iar cronicara se miră că ele există !...

● **ULTIMA CARTE** a lui Mario Puzo este consacrată... unui alt gangster. De data aceasta, scriitorul specializat în asemenea figuri se oprește asupra lui Salvatore Giuliano. Romanul se intitulează **Sicilianul,** și încearcă o reconstituire a condițiilor sociale de după cel de al doilea război, cînd mafia se reorganiza și încerca să penetreze din nou viața insulei. E. J. Hobsbawn spune că romanul lui Puzo „nu aduce nimic interesant“. Figură controversată la peste trei decenii de la moartea sa, Salvatore Giuliano permite desigur speculații numeroase asupra țelor politicianiste ale Siciliei de după război. Dar „acest roman reprezintă o comemorare lipsită de valoare a unei figuri minore a istoriei care merita chiar și așa, ceva mai mult. Din fericire, există alții care, au făcut mai multă dreptate, și lui, și istoriei adevărate a lucrurilor“.

● **ULTIMUL REGE** al Franței, se intitulează cronica lui R.O. Paxton la cartea lui Herbert R. Lottman, **Petain : Erou sau trădător. Povestea nespusă,** apărută la editura Morrow. Reluînd principalele documente istorice, monografia evidențiază încă o dată mediocritatea absolută a unei figuri reprezentative pentru decăderea moravurilor politice ale Franței interbelice. Robert O. Paxton scrie : „La sfîrșit, Pétain a reflectat timpul său mai degrabă decît l-a influențat. Imaginea sa, ceea ce poporul a așteptat de la Mareșal, a fost factorul care a dat nereușitelor sale tragicele proporții pe care le cunoaștem“. Un element discutat pe larg în carte este „senilitatea“ de care s-a făcut mult caz în unele studii. Lottman atrage atenția că Pétain a fost tot timpul în deplinătatea facultăților sale, manevrînd cu abilitate și adeseori chiar cu cruzime. Ceea ce-l caracteriza era mai degrabă profunda neînțelegere a aspirațiilor poporului francez și imensa lui aroganță.

● **„OMUL NEÎNVINS“** se intitulează un splendid eseu al romancierei Mary McCarthy, dedicat personalității filosofului italian Nicola Chiaromont. Pornind de la cartea, „Paradoxul istoriei“, scriitoarea se oprește asupra trăsăturilor specifice ale demersului intelectual pe care l-a articulat Chiaromonte. De fapt avem de-a face cu postfața care va apare împreună cu ediția americană a traducerii englezești (septembrie 1985). Publicarea în Marea Britanie, la începutul anilor '70, a cărții lui Chiaromonte s-a bucurat de o primire rezervată, ceea ce provoacă o reacție polemică din partea cunoscutei autoare americane. Pragmatismul englezesc refuza să accepte gîndirea relativistă și punerea în discuție a tuturor conceptelor filozofiei tradiționale. Mary McCarthy afirmă că numai două noțiuni rămân nealterate în întreaga tentativă a lui Chiaromonte : justiția socială și libertatea. Ele au luminat o activitate filozofică îndelungată, atrăgînd în continuare atenția asupra unei cărți de sfîrșit de „carieră“ (Chiaromonte a murit în 1972), prelungind în postumitate imaginea unui gînditor important.

● **PUBLICAREA** corespondenței complete între Churchill și Roosevelt este considerată a fi un adevărat eveniment editorial. Editate de Warren F. Kimball, în trei volume, centrate pe ideea de alianță, scrisorile constituie în același timp pagini de adevărată literatură, care urmăresc graficul sentimentelor personale ale celor doi oameni de stat, precum și reacțiile lor față de cellalți membri ai alianței antihitleriste. Evenimentele cruciale ale războiului, precum și proiectele privind lumea viitoare, apar adeseori într-o lumină nouă, iar istoricul găsește mult material inedit. Interesante sînt consideratiile pe care le expune Martin Gilbert într-o cronică intitulată : „Cei doi mari“. Publicistul se referă la faptul că „alianța ca o stîncă“, cum o considera Churchill, o adevărată uniune între cele două puteri atlantice, a început să erodeze încă din ultimul an al războiului.

Balcanice

MIHAIL RENGIOV

Tăiere

Primul cal a tirit trunchiul
Al doilea cal a nechezat speriat
Copilul tristeții ținea frîiele
«Arborii sînt pești morți» zise fiul meu
Și gura securii îi scurtă vorba

Primul cal a intrat în pămînt
Al doilea a tirit trunchiul în cer
Copilul tristeții ținea frîiele
Rotindu-și biciul de fulgere
«Frunzele sînt peștișori de aur
Care înoată prin aer» zise fiul meu
Și-un vînt rece îi îngălbeni vorba

Primul cal a țîșnit-o spre noi
Al doilea ne-a tirit înspre trunchiuri
Copilul tristeții a strunit frîiele
«Uite ce tare semănăm acestor trunchiuri»
Am zis și-am întins inima la tăiere.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Noapte uimită

Scriu în noaptea de sînziene, la Brăila. Această cea mai scurtă noapte a anului o petrec mereu proaspăt și treaz. Aud cum se desjugă Timpul din legăturile lui miraculoase și cum stelele fac vrăji. Din singura firidă de întuneric compact, care s-a fixat peste fața lunii, un duh prietenos clatină deasupra lumii ocale de aur. Bat palma cu norocul și liniștea. Elocința acestei nopți : o ploaie lungă peste pogoane de grîu, vișini, maci, iluzii, pîine, viață, fîntîni, depărtări, iubire. Lin bate-o toacă de argint în osul tîmplei și se deschid în mine imagini ca fluturii halucinînd pe borangicuri. În spaniolă, imagine înseamnă icoană. Tot ce-a fost rău într-o jumătate de an se încorporează în ploaia mult prea rece, ca un denunț al toamnei înaintat tribunalului ierburilor coapte, dar care nu poate fi reținut. Ce icoane-ți umblă înapoia pleoapelor ? ce minune ? ce vrăjmași ? ce alinare ? ce păsuire ? ce ziceri ? Ca orice om, mă simt construit din renunțări și aspirații, sînt o formulă magică și un erou suspect, fac parte din consiliul secret al verii sau al misterelor verii care acceptă provocările pelinului, melancolia Bărăganului și înălțarea în tainele divinității a Virfului cu Dor. În această noapte înțeleg că atunci cînd scrii, trebuie să ai cîinele lîngă picior, uliul, sus în cer, rotindu-se pe deasupra gorganelor, lupii ieșiți pe drumuri, în suflet o boare dinspre munții Bucovinei, picături de rășină în lemnul casei și în inimă o dragoste după care gonești necontenit, ca să n-o atingi toată viața.

Senin, și peste Dunăre, peste amîndouă malurile ei, depărtarea. Acolo, mereu mai departe, pe unde se poate ajunge ? Înfrîngerea distanțelor e constanța visului. Într-acolo, mereu mai departe, duce o cărare inspirată. Unde va fi începînd ? Ploaie cade pe viforul apelor din Dunăre. Jur împrejur, odihnă veche : stepa Brăilei. Trandafiri purpurii și măceși, un prinț călare, odăi cu fîn, peste comorile deschise ondulează două rînduri de iarbă și două rînduri de clopote, pe limba de nisip de la talpa casei țipă pescărușii, iar un golan de rățoi trece Dunărea, care-i sanctuarul tuturor fîntînilor din Europa, spre o noapte a logodnei. Sînzienele. Noapte uimită.

Fănuș Neagu

P.S. Scriam și, înălțată de lampă, umbra mea răsări ca un plop în pagină : Steaua a cîștigat titlul de campioană, s-o semănăm cu miresmele Drăgaicii. Jiul, F.C. Baia-Mare și Politehnica Iași, s-au rostogolit din pridvoarele verii în cositorul nedescîntat al diviziei B : să le urăm întoarcere grabnică din eșalonul unde se soarbe timp mediocru

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 69
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
26
(1 208)
Simbătă
29 iunie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

OPERA ESENȚIALĂ

Sensul în permanență activ, major sub toate raporturile și determinările sale, sensul înalt, predominant al dinamicii noastre politice și sociale a fost și rămîne cel al dezvoltării. O piatră unghiulară în materie de progres și civilizație o reprezintă documentele celui de-al IX-lea Congres al partidului și aceasta este o evidentă și cuprinzătoare stare de spirit a întregului traiect istoric străbătut pînă acum, în pragul jubiliar al celor două decenii cu care ne măsurăm noua epocă și în tiparele căreia țara și-a configurat noua sa identitate. Din oricare unghi am privi, economic, moral, politic și social, tehnico-științific și cultural, imaginea generală, de ansamblu, este a unui urcuș permanent. Treaptă cu treaptă și altitudine cu altitudine, spațiul muncii și creației noastre s-a cuprins de toate acele primenitoare și rodnice înnoiri cu care secretarul general al partidului a abordat și abordează problematica făuririi noii societăți, avînd în centrul tuturor preocupărilor omul și condiția sa, revoluționarea acestei condiții și afirmarea unui nou grad de conștiință. Este aceasta una din rațiunile fundamentale prin care unitatea de efort și voință a tuturor generațiilor a dobîndit act de certă valoare patriotică și revoluționară, este opera, una dintre operele esențiale fără de care drumul parcurs și înfăptuirile obținute ar fi mai greu de explicat. Istoria le extrage din cîmpul mereu fertil și complex al realității, trezind în rezonanța lor gînduri și idei cărora le vedem întregul sens și întreaga forță materială. Unitatea poporului, făurirea și dezvoltarea acestei unități este ea însăși o realitate a acestei epoci și ea are, din perspectiva prezentului ca și a viitorului, un statut de permanentă întemeiere. Căci o susține în toate resorturile sale amplul proces de dezvoltare economică și socială, o susțin programele adoptate de partid, centrul vital al întregii națiuni, și o susțin toate demersurile președintelui nostru, acțiunile sale teoretice și practice desfășurate consecvent în numele oamenilor și pentru oameni, pentru progresul neîntrerupt al patriei.

Această unitate are un mod de expresie propriu în cultură și el este acela al spiritului revoluționar, se însumează ideii de libertate și independență și nu mai puțin umanismului specific oricărui gen de creație materială și spirituală, oricărui act creator care slujește istoria și viața și deci face parte componentă din libertatea și demnitatea întregii țări, din istoria și viața tuturor celor ce alcătuiesc ființa și matca acestui popor. Răstimpul celor douăzeci de ani are, sub acest aspect, și o vie răsfringere de conștiință, el probează un înalt grad de angajare și participare a slujitorilor artei în opera de făurire a unei noi spiritualități și prin aceasta de întărire în plan moral, politic și social a unității prin care au fost gîndite și înfăptuite toate victoriile edificării noastre socialiste.

Trăind momentul jubiliar al celor două decenii care o exprimă cel mai mult pe planul identității sale economice și sociale, creatoare în cel mai înalt grad, România trăiește și sentimentul plenar al păcii și militează activ pentru edificarea acesteia. **Niciodată** — se spune în Apelul Consiliului Național al Oamenilor Muncii și al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale — **în îndelungata sa istorie omenirea nu s-a aflat într-un asemenea moment de răscruce, nicicînd condițiile existenței vieții pe planeta noastră n-au fost într-o mai mare primejdie ! Iată de ce, mai mult ca oricînd, problema fundamentală a epocii contemporane este oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, asigurarea păcii în lume.** Este acesta sentimentul tuturor celor ce făuresc bunurile materiale și spirituale ale țării, prezentul și viitorul luminos, este conștiința întregului popor care participă la ampla mișcare pentru pace, în consens cu vibrantul apel și chemarea Frontului Democrației și Unității Socialiste, este glasul hotărît și ferm care se opune războiului și identifică, pentru salvgardarea însăși a planetei, o cale a apărării păcii.

Un pămînt și un cosmos dezarmate nuclear ar pune la adăpost civilizația și ar feri-o de la autodistrugere. Nu există problemă mai importantă în momentul de față decît dezarmarea și pacea. „Asigurăm toate popoarele europene și de pe alte continente, clasa muncitoare și oamenii muncii de pretutindeni, popoarele, forțele politice, democratice și progresiste din întreaga lume, pe toți oamenii care iubesc viața și libertatea — se spune în recentul apel — că vor avea întotdeauna în clasa muncitoare și în întregul popor român militanți activi și fermi pentru o lume fără războaie, o lume în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber și independent, fără nici un amestec din afară, pentru o lume a păcii și colaborării egale între toate națiunile". Este sintetic și fidel exprimată aici întreaga noastră politică internațională, este fidel exprimată gîndirea secretarului general al partidului iar strălucitele sale inițiative de pace și colaborare primesc consensul larg național. Temelii indestructibile ale unității poartă astfel rezonanța unei întregi istorii întocmai ca o operă esențială, durabilă, menită să ilumineze în destin și să ridice la altitudinea unei permanente stări de lucru, din resorturile cele mai adînci ale existenței, conștiința și sentimentul datoriei împlinite. Aceasta este de fapt însăși logica realității și în acest sens converg la zi toate preocupările de natură politică, economică și socială. Vizitele de lucru din aceste zile ale secretarului general al partidului în unități economice, de cercetare și producție aduc în prim plan această idee a vieții în continuă și prodigioasă desfășurare ca și imaginea stării de conștiință în centrul căreia gravitează țara cu preocupările și oamenii ei, cu prezentul și viitorul care se edifică neîncetat.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei de lucru întreprinse, în această săptămînă, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în întreprinderi industriale din Capitală. Această vizită se înscrie în spațiul amplu al dialogului pe care marele ctitor al României socialiste îl poartă în zilele premergătoare aniversării a două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R. cu făuritorii bunurilor materiale din diferite zone ale țării. Un dialog ce se concretizează prin angajarea tot mai hotărîtă a patriei, a oamenilor ei pe verticala progresului, a construcției multilaterale

POEM PENTRU UN MONUMENT AL PĂCII

Pace !
Glasul nostru unit,
Mai înalt decît întunericul,
Opunîndu-se înarmărilor.
Glasul nostru luminînd peste lume —
Coloană fără sfîrșit,
Cu soclul din inimi
Și pîini românești !

Dim. Rachici

Sub semnul unui nou umanism

Spiritul pururea nou este axa cardinală a unei culturi umaniste, ale cărei opere tind să treacă dincolo de pragul formelor și cunoașterii contemporane, pentru înscrierea pe o spirală, mereu ascensională, a umanității în mers progresiv.

Renașterea este considerată ca epoca definitivei, istoricei cotituri a reînnoirii în care libera dezvoltare a personalității umane, eliberarea de austeritatea și autoritatea bisericii, cultul pentru viața reală, extraordinara sete de a cunoaște, de a studia și de a ști, sînt fundamentale caracteristici ale acestei ere noi a spiritualității lumii.

Se caută acum să se aducă pe pămînt idealul perfecțiunii, să se dezvolte în om deplinătatea acelei **humanitas** prin care să se exprime reînnoirea spirituală prin acordul armonic între corp și minte, cunoaștere și afirmare activă.

Într-o asemenea eră, omul nu vrea să existe — așa cum afirmă un filozof ca Marsilio Ficino — „o împărăție din care el să fie exclus". El este însuflețit totdeauna de „geniul acțiunii", al dinamismului constructiv. Din această nevoie nouă de continuă mobilitate s-au afirmat posibilitățile de manifestare ale personalității umane în atît de complexe și variate forme și reprezentări. Omul a devenit într-adevăr proteic și aspiră la dilatarea spațiului și timpului, pentru a-și extinde stăpînirea asupra lumii. Cristofor Columb ar fi exclamat atunci cu un superb, justificat orgoliu : **„Pămîntul este prea mic"**, descoperind un nou continent, lărgind cunoașterea, multiplicînd lumile, după spargerea închisului spațiu geografic al lui Ptolemeu și al Bibliei. Omul încearcă un nou sens existențial, intrînd în competiție cu întreaga lume pentru valorificarea vitalității și spiritului său investigator. El reprezintă în microcosmosul său macrocosmosul universal, cel mai mare miracol al creației este omul, „făuritorul și modelatorul propriei sale forme", cum avea să afirme Pico della Mirandola. Pentru Leon Battista Alberti omul este făuritorul exclusiv al propriului destin. „Zeilor nu le pasă de muritori". Eroii vieții sînt aceia care înfruntă și urmează cursul vieții cu încredere în propriile forțe. Religia nouă va fi cultul spiritului care „străin de gîndul transcendenței, construiește pentru om viața pe care el trebuie s-o trăiască aici, pe pămînt".

Am reamintit cîteva precepte semnificative ale reprezentanților acestei epoci de reînnoire a spiritualității umane, gîndind la actualitatea lor pentru tinerii care se modelează în fața exemplelor luminoase. Am gîndit la datoria tinerilor de a-și lărgi în permanență orizontul de cunoaștere, de a-și însuși cele mai ferme și mai noi cunoștințe despre lume și viață, în aspirația lor de integrare și reînnoire a locului și a rolului propriu în dinamica lume contemporană. De totdeauna tineretul a fost caracterizat de orientarea spre concret, de tendința de depășire a formelor învechite și a conformismului. Mobilitatea caracteristică vîrstei și năzuința spre reînnoire, îl poartă spre cele mai generoase elanuri, spre reînnoirea continuă. Azi, cînd știința spațiază cunoașterea umană de

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 4-a

„Proiecte eșuate" și reveniri neobosite

de Edgar Papu

Noua carte cu idei atît de incitante și cu analize atît de lucide a lui Mihai Ungheanu, **Exactitatea admirației**, se vede precedată de un scurt eseu, **Biblioteca proiectelor eșuate.** Îl vom situa ca punct de plecare pentru unele vederi ale noastre, pe care le-am mai expus cîndva, dar cu totul incomplet. Prima frază a eseului semnalat sună astfel : **„Unul din semnele distinctive ale literaturii române este marele ei număr de proiecte eșuate".** Și autorul trece în revistă cîteva cazuri reprezentative, de la Heliade și pînă la Rebreanu.

Nu există, de fapt, nici o literatură, cel puțin europeană, în care să nu întîlnim „proiecte eșuate". Putem invoca nenumărate exemple străine în această privință. Incontestabil, însă, că literatura română depășește media obișnuită a unor asemenea „proiecte". Dezvoltîndu-și ideea Mihai Ungheanu se oprește mai insistent asupra lui Bălcescu, care-i prilejuiește aceste frumoase și adevărate cuvinte : **„Nicolae Bălcescu proiectează, mereu și mereu este obligat s-o ia de la capăt. Sfințenia acestei figuri vine tocmai din indiferența la eșec.** Aceasta este, în fond, și „sfințenia" lui Don Quijote, în care Cervantes se proiectează simbolic pe sine însuși, purtătorul obstinat al unor gînduri prea mari într-o societate prea mică pentru dimensiunile lor.

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Literatura în apărarea condiției umane

La patruzeci de ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial a devenit evident faptul că în istoria literaturii nu există un alt moment, asemănător celui de la jumătatea acestui veac al nostru, în care literatura majorității popoarelor, mai ales a celor europene și cu deosebire a celor cotropite de hitlerism, să prezinte caracterul unei **mișcări generale și aproape unitare,** oricum cu o orientare quasi-comună tuturor acestor literaturi. Aproape o jumătate de veac — dinainte, din timpul și apoi după război —, mari personalități literare ale acestui timp, aparținînd mai tuturor popoarelor europene, au reflectat în zguduitoare și înălțătoare, autentice opere literare lupta popoarelor lor, a maselor muncitoare, a celor mai progresiste pături sociale, mai întîi împotriva fascismului instaurat în unele țări europene ; apoi a dictaturii fasciste, cu deosebire a celei hitleriste, și a amenințării acesteia cu un nou război ; apoi împotriva războiului fascist și a cotropirii fasciste ; și, în sfîrșit, a marii epopei a popoarelor unite în jurul coaliției antifasciste în lupta împotriva hitlerismului pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste.

Literatura cu tematica rezistenței antifasciste și mai ales a războiului antifascist s-a constituit astfel ca o **importantă parte** a literaturii acestui veac, reprezentînd prin tematica sa progresistă și profundul său mesaj umanist, precum și prin incontestabila valoare artistică a celor mai bune opere literare, un mare aport la dezvoltarea nu doar a literaturii, ci implicit a conștiinței progresiste a umanității. O asemenea literatură a unit într-un **front comun** mai toate marile talente literare ale timpului, care n-au putut trăda nici esența umanistă a

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Învățătorii

Învățătorii... Îi văd cum, noaptea tîrziu, la lumina unei lămpi cu abajur, corectează caietele cu scrisuri firave, de începători : **o—i—oi; 1+1=2.** Îi văd acum la lumina aceleiași lămpi, așezată între ei, la masa din bucătărie, față în față, trec în caiete frumos liniate „Planul lecției". Lecția de mîine. Niciodată n-au intrat în clasă fără acele caiete, frumos liniate, pe care-și scriseseră planurile lecțiilor ce le aveau de făcut. Zi de zi. Săptămînă de săptămînă. An după an. Aproape patruzeci de ani în șir.

Învățătorii... Părinții mei.

M-am născut într-o zi de 15 septembrie — nu știu dacă în acel an, 1948, tot la 15 septembrie începeau școlile — într-o sală de clasă, undeva în inima munților Apuseni. Primele amintiri ale copilăriei mele sînt cu tatăl meu și mama mea aplecați asupra unor caiete pe care le tot corectau. Întruna le corectau și eu nu puteam înțelege atunci, la trei-patru ani, de ce tot corectează ei caiete, cînd, alături, în căruciorul de lîngă masă, fratele meu plîngea de mama focului.

Nici mai tîrziu măricel crescînd, nu înțelegeam de ce trebuia să rămînem, eu și fratele meu, în unele după-amiezi, singuri acasă și să-i așteptăm pînă noaptea tîrziu cînd ei aveau consiliu pedagogic. Ni se făcea atunci și mai dor de ei, și mergeam după ei, pînă la treptele școlii. Priveam, lipiți unul de altul, stelele și luna și ne era nespus de dor de părinții noștri, învățători. Cînd nu erau nici stele, nici lună să ne lumineze drumul, îi așteptam ghemuiți pe prispa casei. Sau, adeseori, ascunși în coteneața cîinelui.

Cînd m-am făcut mai mare, mergeam cu mama mea în „circumscripția" ei — o parte de sat în care „desfășura activitate culturală". Vara, punctul cultural era în ograda unui țăran, sub un nuc imens. Acolo se-adunau duminica dimineața sătenii din circumscripție și mama mea le explica de ce sînt microbii atît de nevăzuți. Ca să-i convingă, îi învăța să privească prin ochiul aparatului miraculos pe care mă lăsase să-l car eu pînă în ograda aceea, un microscop ascuns într-o cutie lunguiață, gălbuie. Priveam și eu și mă minunam, cu uimirea femeilor și bărbaților ce adeseori își făceau cruce după ce văzuseră ce dihănii stranii furnicăie la gura tubului de care-și lipeau ochiul, pe bucățica de sticlă, altfel, incoloră, abia atinsă de-un fir de praf.

Sau, alteori, mergeam, iernile, cu tatăl meu, în „circumscripția" lui, și „sigilam" grajdurile cînd venea veste că „aftoasa" intrase în sat. Am învățat, de atunci, de la tatăl meu, cum se face papul, cu puțină făină, într-o cutie de conserve, cu apă încălzită pe marginea plitei din bucătărie. Tot într-o astfel de iarnă, a închipuit tatăl meu (eu pregătind, bineînțeles, papul necesar) un alfabetar — un panou cu zeci de cutiuțe în care se-aflau cartonașe cu litere desenate tot de tatăl meu — spre trebuința celor ce, apoi, mulți ani, aveau să se joace cu jocul literelor ce se-adună într-un gînd scris.

Învățătorii... Cînd tatăl meu a fost dus spre cimitir, într-un februarie geros, în dreptul școlii, de-o parte și de alta a șoselei, înșirați școlarii. Între ei, mulți dintre foștii săi elevi, oameni de-acum la rosturile lor.

Învățătorii... Încă mai primește mama mea — e drept, din ce în ce mai rar — scrisori de la

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 4-a

OPINII

Orgoliul definirilor premature

Se discută în ultima vreme cu insistență despre poezia tînără, despre originalitatea ei în cîmpul liricii actuale. Numeroși poeți și critici tineri își fac publice opiniile privind specificul poeziei ultimei generații și șansele ei de impunere. Dezbaterile pro și contra au transformat mișcarea poetică de ultimă oră într-un „caz" al vieții literare cu interesante semnificații sociologice totodată. Asistăm în fond la o campanie literară declanșată de o grupare poetică autointitulată „generația '80", care și-a asumat responsabilitatea dirijării poeziei tinere în funcție de cîteva criterii estetice „inviolabile". Despre ce criterii este vorba ne dăm (încă o dată) seama

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : Generația congresului al IX-lea ● Mircea Micu : «Firmamentul literelor actuale este mai strălucitor ca niciodată» ● Momente ale poeziei politice ● Articole de : ● Adrian Dinu Rachieru ● Z. Cărlugea ● Mihail Iordache ● ● Alexandru Ruja ● Proză de Mircea Cavadia ● Poeme de ● Carolina Ilica ● Mircea Șoncuteanu ● Mircea Albulescu ● „Modernitatea perspectivei" de Alexandru Duțu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XVII)

Memoria lui Ștefan cel Mare

Ce să aleg mai întîi, acum, în preajma zilei de 2 iulie cînd, de 480 de ani, toată suflarea românească îl comemorează ? Care este Ștefan cel adevărat și cum am putea noi, urmașii urmașilor săi, să-i cinstim memoria și să ni-l facem apropiat ? M-aș gîndi la Ștefan-copil, scăpînd prin fugă de la nunta din Reuseni, cînd gloriosul tată i-a fost ucis mișelește de către Petru Aron ; atunci a jurat el răzbunare, în puterea unei nopți hotărîte, și după cîțiva ani s-a ținut de cuvînt. M-aș gîndi apoi la îndreptățirea cu care trecea, încă de tînăr, în Ardeal, în Pocuția și în București, în virtutea unor drepturi moștenitoare pe care vechile pravile și tradiția locurilor le prevedeau întocmai. Aș zăbovi puțin și asupra chipului său frumos, încadrat de plete bogate, întreaga sa făptură, ca și ceremonialul de curte, fiind o reflectare întîrziată a aurei bizantine care, odată stinsă în Constantinopolul anului fatal 1453, a ajuns într-o diaspora de raze nu numai la Academia neoplatonică din Florența, ci și la Suceava și Neamț, acestea fiind mai drept credincioase și mai legitime. M-ar mai ademeni și vorbele unui martor străin care, după înfrîngerea de la Războieni, scria Apusu-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sociologie și politologie

Un solid studiu de politologie, unic la noi pe tema asupra căreia se aplică, este acela al lui Mihai Milca, dedicat „Propagandei politice". Idee, fără îndoială, de un interes acut, mai ales că puțini dintre cei care studiază fenomenul social știu că noțiunea de propagandă are tehnicile ei verificate și nu lasă deoparte nici strategiile pe intervale de timp de cele mai multe ori îndelungate. Spiritul epocii moderne este însă, mai mult decît altele, un spirit al retoricii și a lega această realitate verificabilă de geneza ei care e, fără îndoială, de domeniul politicii, nu este decît a așeza datele unui fenomen în naturala lor înlănțuire. Aceasta este și ideea lui Mihai Milca, a cărui opinie privitoare la „propagandă" este cu toate acestea, mai cuprinzătoare decît simpla impresie izvorîtă din abstractizarea elementelor vieții curente. Propaganda, zice el, și are dreptate, e un „fenomen social total", aflat în determinație istorică nemijlocită și de aceea cu neputință de sustras semnificației substanțiale a clipei.

Acest fenomen care părea a fi propriu lumii noi, determinată de ideea de „modern", are în realitate o lungă istorie, cu originea în antichitate și ale cărei înfățișări s-au modificat odată cu timpurile și bineînțeles și cu geografia. Una este „propaganda macedoneană", de esență dură, întemeiată pe natura duală a faptului politic — coerciție și persuasiune — va excela mai ales în combinarea pregătirii psihologice, a propagandei prin frică cu acțiunea militară ; alta este „propaganda delfică", un exemplu concludent de conversiune a politicului într-o ideologie religioasă, propagată cu fervoare de către un cler sprijinit de anumite grupări politice interesate să-și întindă influența la scara întregii Grecii". În sfîrșit, sofistica legată de momentul demo-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

M. UNGHEANU: «Exactitatea admirației»

II

acest călinescianism de esență (acela din „Exactitatea admirației") e vizibil adeseori în critica lui M. Ungheanu însă e un călinescianism așezat în perspectiva „Istoriei literaturii" și, ca atare, pornește din sentimentul istoricității unui fenomen. Intiia mișcare ar fi, din acest punct de vedere, aceea de a revela virtualitățile, detectate în urma unui proces inteiectiv anterior care de altfel și închide cercurile cunoașterii progresive. A releva virtual nu este însă nicidecum totul, din moment ce acela există, numai sub raportul fenomenalității; călinesciană ar fi desfășurarea „întrupărilor" pe care tipologia unei literaturi le presupune prin însăși condiția ei substanțială. Așadar, criticul ar porni de la un cadru categorial pe care îl urmărește în opere, călăuzindu-se după sentimentul valorii și de ideea că etnicul fără estetic nu poate fi luat în considerare. Operațiune de critic, întreprinsă totuși, în spiritul lui G. Călinescu, din unchiul fenomenului consumat și a cărui înălțime este aceea a creației memorabile. S-ar zice că odată cu istoricizarea, prin valori, a ireductibilului matricial, operațiunea exegetică ar fi încheiată și, cu toate acestea, ea începe deabia acum. Viața valorilor este și ea determinată istoricește, așa încît criticul e obligat să ia și temperatura acestui proces. „Exactitatea admirației" este, din acest punct de vedere, sociologia unui moment al doctrinei post-călinesciene și, pe multe laturi, configurează un program literar.

Nu întîmplător, M. Ungheanu a investigat mai cu seamă „cazuri" și a redeschis „dosare" care păreau închise și asupra cărora se așezase lespedea unor prejudecăți. Metoda nu e nouă, în „Campanii" ideea de a reconstitui, de pildă, „dosarul procesului intentat în epoca acestei cărți" (era vorba de istoria literaturii române contemporane, a lui N. Iorga) se înfățișa pretutindeni și ajunsese chiar la altitudinea unui principiu. Un astfel de „caz" este acela al lui G. Călinescu, urmărit în chip cursiv de M. Ungheanu și adus acum la poziția unui rezumat aproape juridic de probe. „A fi sau a nu fi călinescian" constituia, în „Campanii", tema unei lungi anchete asupra criticii contemporane a cărei obsesie părea că este „despărțirea de G. Călinescu". Trei recapitulări asupra lui G. Călinescu se găseau în „Pădurea de simboluri", între care aceea privitoare la „cucerirea tradiției" se reține. „Arhipelag de semne" conține chiar un consistent capitol intitulat „Călinesciana"; aici e cuprinsă și o intervenție, aceea despre „Stindardul călinescianismului", unde e contrazisă „prejudecata modelului călinescian" care ar fi „subjugat" critica literară de azi. Chiar și un eseu monografic, precum este acela despre Marin Preda, invocă adeseori, pe G. Călinescu, mai ales atunci cînd vine vorba despre soarta romanului românesc (G. Călinescu făcuse, pe tema aceasta, cîteva premoniții care nu s-au adeverit). „Exactitatea admirației" cuprinde mai puțin analize propriu-zise asupra operei călinesciene și mai mult o schiță de tipologie intelectuală supusă imperativelor ininteligibile ale unor „etichetări"; criticul face acum revizuiri, aplicate asupra unei imagini a lui G. Călinescu, cîștigată parțial acum și care i se pare, pe bună dreptate, facțioasă. Spre a înțelege acest proces este de trebuință a înșira și „dosarul" cazului E. Lovinescu, așa cum rezultă el din examenele succesive ale lui M. Ungheanu. „Campanii" ilustrează momentul îndreptărilor și criticul a introdus acolo numai un eseu, asupra „criticii de direcție", accentuînd acțiunea lovinesciană de promoție a valorilor. Chiar dacă două sau trei intervenții asupra unor exegeze sînt atingătoare de ereditatea lovinesciană, nu acest prototip îl preocupă pe M. Ungheanu ci acela călinescian, înțeles ca o soluție la dogmatismele de toată mîna. Două recursuri, din „Pădurea de simboluri" (asupra „prejudecății stilului" fiind unul, comunicînd o „delimitare fără putință de îndoială), și unul din „Arhipelag de semne" (asupra „dezidenței antimaiorescienе"), nu indică defel o creștere a interesului față de E. Lovinescu: acestea sînt consultări periodice, asa cum face orice critic a cărui perspectivă ține cont de istoria literaturii. „Exactitatea admirației" adună într-un chip de tot surprinzător și pe care nimic nu părea să-l anunțe, mai bine de o sută cincizeci de pagini dedicate lui E. Lovinescu, reunite chiar sub formula titulară. De la „avatarurile lovinescismului" și pînă la revizuirile lui E. Lovinescu întreprinse la „Flacăra" începutului de secol, pare că nimic din ceea ce poate clarifica acest „caz" nu e lăsat deoparte; maiorescianismul, condiția istoriei literaturii, tipologia de creator a criticului sburătorist, rădăcinile istorice ale tezei sincronismului sînt prezente aici și așezate sub o lupă care face să se vadă și cele mai fără semnificație amănunte. Este, așadar, „Exactitatea admirației", un document lovinescian, o elaborație cu program pornit din „Istoria civilizației române moderne". Adevărul nu este acesta, M. Ungheanu este **adeptul unei admirații fără idolatrie** și soluția pe care o adoptase (și care i se părea vitală pentru români) era aceea călinesciană; el a rămas consecvent. Întrebarea este, cu toate acestea, dacă revelațiile asupra lui E. Lovinescu au o motivație care să treacă dincolo de obligațiile unei investigații curente de istorie literară. Proporția dintre materia operei călinesciene și aceea a celei lovinesciene, măsurate aci, are o explicație, criticul voind să elimine și alte prejudecăți a căror consolidare este de dată recentă. El a observat că doctrina lovinesciană a putut, printr-o continuă mișcare de valorificare parțială, să facă o mică direcție și de aceea consideră că este momentul unei intervenții clarificatoare cu sens pozitiv, devreme ce are de extras numai elementele ideologice care se sustrag vremii. Preponderența examenelor lovinesciene are o semnificație polemică și clarificatoare, puținătatea acelora călinesciene avînd explicația naturală a lămuririlor produse pînă acum și care, în definitiv, s-au sedimentat în conținutul programului pe care M. Ungheanu îl propune. El este în totul unul călinescian și „Exactitatea admirației" lasă acest element să se vadă cum nu se poate mai bine. Această elaborație este, în marile ei articulații, de factură călinesciană și chiar tabloul sociologic al lovinescianismului, desfășurat, de el, azi, aparține tot unei optici călinesciene.

Ce este călinescianism aci? Mai întîi, valorizarea măsurată a lui E. Lovinescu pe care nu G. Călinescu îl asuprise însă nici nu îl idolatrizase căci nu se rezumase la el. Apoi, ideea „modernității literaturii române vechi", asupra căreia E. Lovinescu nu avea aproape nici o părere și atunci cînd o avea era în totul nefavorabilă. M. Ungheanu aduce, în urma lui G. Călinescu, înțelegerea față de fenomenele unui clasicism românesc cu datele lui ireductibile și dă semne că „rescrierea în colectiv a literaturii române", pe care a invocat-o adeseori, e un principiu pozitiv. Apoi, Eminescu, în a cărui valorificare accentul pare a cădea acum pe jurnalistică și pe doctrină, cum nici nu putea să fie vorba în optica lovinesciană. Totuși, această repede înșirare de teme nu e hotărîtoare și chiar dacă dă o idee asupra teritoriului valorificat aci nu exprimă cu necesitate soluția călinesciană. Călinesciene sînt însă, mai întîi, perspectivele integrale asupra literaturii române, care se văd mereu și asupra cărora criticul face mereu raport. A fi călinescian ar însemna, în această accepțiune, a porni de la G. Călinescu și a adopta o privire asupra întregului, stimulată principial de acesta, a dezvolta în marginile călinesciene ceea ce criticul nu dezvoltase la vremea lui. Iată, de pildă, „modernitatea literaturi române vechi", unde M. Ungheanu valorifică mai ales contribuțiile dar și optica lui Dan Zamfirescu; originea acestei idei este în aceea călinesciană privitoare la vechimea literaturii române și la cronologia ei ireductibilă. G. Călinescu încercase să corecteze sincronismul introducînd **ideea orelor sincronice în absolut însă diferențiate în relativul vremilor**; M. Ungheanu e de părere că literatura română e, în epoca ei așa-zisă „veche", originală și comparabilă, în absolutul valorii, cu momentele altor literaturi. Mai departe, valorizarea lui Eminescu, asupra căruia E. Lovinescu spusese vorbe dintre cele mai rele și îl examinase, în „Istoria literaturii române contemporane", mai ales sub cuvînt că ar fi fost un doctrinar cu descendență sumbră. Corecția se face acum, deși pe tema aceasta G. Călinescu se ferise de formulele tari și încercase, așa cum și trebuia, să valorifice părțile solide, care sînt cele mai numeroase. Între lovinescianism, opac literaturii vechi și lui Eminescu, și călinescianism, pozitiv prin lucrarea principială față de ele, criticul merge în sensul lui G. Călinescu; și nu numai el, căci numeroase dintre eseurile de aci sînt, în realitate, comentarii asupra unor cărți care adoptă această poziție și îl confirmă pe critic. Așa prezentîndu-se datele, s-ar zice că „Exactitatea admirației" este și coagularea unei doctrine cît și o catagrafie a unor proeminente expresii colective ale ei.

Mai rămîne de examinat lapidarul eseu „Biblioteca proiectelor eșuate", așezat de M. Ungheanu chiar la începutul acestei întocmiri. El conține o ipoteză de extracție perfect călinesciană asupra condiției literaturii române și poate fi eboșa unei extraordinare sinteze asupra acestui domeniu.

Artur Silvestri

TUDOR VLAD: «Ascensiune nocturnă»

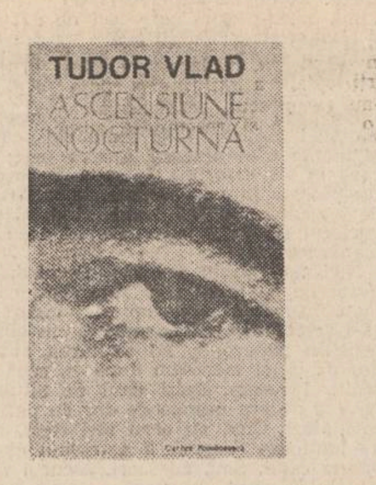

romanul lui Tudor Vlad, **Ascensiune nocturnă**, (Editura Cartea Românească, 1985) ne pune în fața unui prozator cu o remarcabilă dexteritate în minuirea tehnicilor scripturale. Cartea, structurată în două secțiuni, **Eroul nostru din conductă** și **Totul e bine** cuprinde mai multe etaje narative și „jocuri" de perspectivă. Romancierului îi place să se deghizeze în cîteva ipostaze ale autorului (scrib, cronicar, narator omniscient) jonglînd cu diverse tipuri de enunț, fără a dezmembra însă articularea coerentă a textului, sau, mai bine zis, a textelor. Subiectul cărții este, exprimîndu-ne în termeni clasici, relatarea unei acțiuni curajoase pe șantier, a muncitorului Ion Stănilă, prezumtivul erou, la propriu și la figurat, al narațiunii. Spun „prezumtivul", deoarece autorul are grijă să nu mitizeze în nici un fel dimensiunile personajului, adus, de altfel, în scenă, intenționat, spre sfîrșitul cărții. Această amînare a apariției eroului, mereu anunțată și mereu îndepărtată către final, este și ea un mod de a se juca cu textul, și o posibilitate de fină parodiere a schemelor epice tradiționale, scheme prezente în roman, tocmai pentru a fi demontate și ironizate. Deci, naratorul declară, făcînd tot timpul cu ochiul către cititor, sau angajîndu-se cu ipoteticii lectori în discuții imaginare despre procedeele literare, că nu este decît un simplu „cronicar" ce consemnează strict, evenimentele întîmplate. Dar nu este de ajuns această „mimare" a „procesului verbal" stendhalian, autorul restrîngînd și mai mult sfera intervențiilor, el nefăcînd decît să copieze („scrib") caietele răposatului arhivar, Aurelian Săbăslău, unde era înregistrată istoria șantierului din podiș și a construcției ramificației „marii conducte", și a faptei lui Ion Stănilă. Efectul ar trebui să fie, bineînțeles, al senzației de realism strict autentic, naratorul permițîndu-și, și cerîndu-și scuze pentru aceasta, rolul minor al unor digresiuni, presupoziții și însemnări pe marginea textului originar. Dar, exact aceste glosse și intruziuni ale autorului ce dau suculență narațiunii subliniază caracterul ficțional al textului. În mod normal, odată scoase la iveală mecanismele romanești, subminate și persiflate, iluzia realității ar trebui să se destrame, însă, paradoxal, impresia de verosimilitate a materiei narate se păstrează, ba chiar se amplifică și se nuanțează. Evident, mă refer la „realitatea" ficțională a textului literar, și nu la cea de tip reportericesc. De altfel, în roman, prin figura ziaristului Felician Ciorogaru este parodiat și acest mod de a înțelege și a scrie despre evenimente. Dar pe lîngă discursul „realității" (șantierul și orașul) pe lîngă metadiscursul ficțional parodic, pe lîngă cel jurnalier este introdus și cel fantastic prin „istoria păsărarului", și oniric, prin visul lui Paul. Fiecare în parte sînt mici probe și exerciții de virtuozitate, luate împreună, ele constituie un fel de asediu al materiei narate. Dar care este, în fond, „urzeala" faptelor, atît de ingenios cusută și descusută? Spațial, acțiunea este localizată în orașul Probeni, corespondentul real ne interesează mai puțin, și în podișul înconjurător traversat de o „mare conductă", a cărei utilitate nu este prea bine cunoscută. În orice caz, printr-un tub imens, prin care se poate tîrî un om, este tras un cablu de aluminiu cu un diametru de cîțiva centimetri, diferență ce, evident, nu a intrat în atenția proiectanților. Trustul de construcții din Probeni primește indicația să realizeze o nouă ramură de cîteva kilometri, a „marii conducte", deranjînd liniștea turmelor de porci din podiș, unde viețuiesc în semisălbăticie, precum bizonii în preerie. Pentru îndeplinirea exemplară a planului se deplasează pe teren Andrei Băbuțan inginerul-șef, adjuncții săi, inginerii Remus Mugioiu și Grigore Balaș, însoțiți de proiectanta Argentina Opincă. După un procedeu arhicunoscut scriitorilor umoristice, încă eficient, cînd nu se abuzează de el, numele sugerează ceva din înfățișarea, caracterul și comportamentul personajelor. Este ceea ce urmărește, în general, prozatorul la întreaga umanitate cuprinsă sub lupa sa; muncitorii de pe șantier, între care șoferii, formează un grup aparte, pitoresc, primarul și țăranii comunei din vecinătatea șantierului, jurnalistul Felician Ciorogaru din speța demagogică a lui Coriolan Drăgănescu etc. Autorul este interesat de relațiile ce se stabilesc între personajele principale (cadrele de conducere), între ele și grupurile de muncitori, între „șantieriști" și alte medii etc. Rețeaua de comportamente este susținută de un număr de evenimente și întîmplări, mai mari sau mai mici, ce justifică pe de o parte, psihologii conduite, mentalități, iar pe de alta dau prilejul unor comentarii și intervenții ale autorului, pe un ton obiectiv, neutru, lăsînd faptele să vorbească de la sine. Iată un astfel de fragment edificator pentru stilul romanului: „Se temură că nu vor scăpa nici în acel an de inundații — nu acolo, în zona marii conducte, unde nu curgeau decît cîteva piraie, bune doar să transporte gunoaiele aruncate de săteni, ci în preajma Probenilor, rîul care împarte în două arii egale orașul și cunoaște atît casele mărunte ale țiganilor, de la intrarea în metropolă, cît și falnicele cartiere de blocuri cu șapte pînă la nouă etaje, ca să nu mai vorbim de cele patru vile pustii aproape tot timpul anului, însă îngrijite cu devotament și privite cu admirație de trecătorii care nu se plimbă chiar zilnic prin fața lor (spre deosebire de cei șase inși care își petrec o bună parte din timp luînd aer, prin rotație, în fața acestor clădiri și cercetîndu-i cu o curiozitate, am zice, de prozator pe cetățenii care zăbovesc în apropierea vilelor), rîul deci se scurge în cea mai mare parte a anului cu prețul unor eforturi istovitoare și dă impresia că va sucomba curînd lăsînd la vedre multiplele obiecte și materiale ce au urmat această cale fără întoarcere, din vina unor oameni care au omis că există modalități de valorificare a resturilor de orice gen și, cu putință inițiativă, bocancii rupți, cioburile, mingile de treisprezece lei, rezidurile chimice, cutiile de conserve goale s-ar fi putut transforma într-un izvor de bunăstare; întreaga putere a rîului pare să se concentreze în cele cîteva săptămîni ale toamnei, cînd apele lui cresc amenințător, făcînd imposibilă utilizarea a două dintre cele patru poduri și inundînd pivnițele și parterul caselor situate la un nivel necorespunzător. S-au luat măsuri energice în vederea regularizării cursului rîului, dar banii destinați acestui scop sînt redirijați de fiecare dată către alte obiective de mare necesitate. Putem fi însă siguri că edilii orașului vor veghea și asupra aspectului semnalat acum, tratîndu-l într-un plan de perspectivă conceput gospodărește". În această manieră sînt relatate scenele din viața șantierului și a orașului, pe care se grefează povestirea fantastică despre păsărari, pînă la întîmplarea memorabilă ce dă prilejul lui Ion Stănilă să apară în prim plan. Într-un sector finisat al conductei, constructorii au uitat să introducă firul de aluminiu, urmînd ca tubul să fie tăiat pe porțiunea respectivă și apoi resudat. Deoarece secționarea conductei ar fi întîrziat predarea ei la termen, se propun soluții din cele mai fantesiste (cablul este legat de piciorul unui purcel, apoi al unui cîine în intenția de a-l trage de la un capăt la celălalt), ce se dovedesc ineficiente, pînă cînd, animat de un impuls pe care nici el nu știe să și-l explice muncitorul Ion Stănilă se oferă să tragă el firul prin lunga porțiune de conductă, misie deloc ușoară. I se leagă cablul de picior și după cîteva ore de tîrît prin conductă, în întuneric și mizerie, timp în care îi revin în memorie scene din copilărie, din viața conjugală și, mai ales, figura tatălui, un fel de Nastratin Hogea local, muncitorul îndeplinește cu succes operațiunea. Stilul povestirii nu se modifică, Ion Stănilă fiind privit, ca un antierou, un Ulisse parodiat, coborît „ad inferos" (conducta întunecoasă și plină de obstacole) unde se întîlnește în memorie, cu umbra tatălui, sau îi defilează pe ecranul imaginației episoadele amintite, întrebîndu-se tot timpul ce l-a determinat să facă acest gest, de pe urma căruia s-a ales și cu bluza de trening (de o vechime imemorială) la care ținea foarte mult, ruptă. Odată cu el se întreabă și autorul-cronicar, amînînd răspunsul pentru partea a doua a romanului, ce se confundă în realitate cu finalul. Ea cuprinde drumul lui Paul, adolescent sportiv, fiul lui Felician Ciorogaru, spre un sat din podiș, la invitația unui coleg. În tren, călătorește cu un fost coleg de școală, militar în termen, Iosif Fărăianu din Iglod și cu Ion Stănilă, consătean cu acesta din urmă. Ceea ce a demitizat în prima parte, prozatorul redimensionează acum cu grijă, deși în același mod umoristic, Ion Stănilă arătîndu-se, într-o altă lumină, emanînd o anumită siguranță și forță interioară, dominîndu-și tovarășii de navetă, ceea ce motivează în parte și gestul lui de pe șantier. Funcția lui Paul este aici, pur și simplu, a unei retine proaspete, impresionabile, pe care se conturează pînă la proporții onirice figura anti-eroului „erou" din prima parte. Cu **Ascensiune nocturnă**, carte scrisă inteligent, și de o incontestabilă calitate a ironiei și parodiei — unele tușe prea accentuată puteau să lipsească — Tudor Vlad se afirmă ca un autor satiric de primă mînă, din familia nu prea numeroasă a lui Ilf și Petrov.

Paul Dugneanu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Țipătul urît al pescărușilor la cîteva sute de metri de mare. Un croncănit de cioară, poate ceva mai tonic. Nu atît lor le lipsește marea cît țipetelor lor. Glasul mierlei sau al privighetorii deasupra Mării Negre cred că ar fi la fel de discordant.

II. În contextul nostru cosmic există eclipsă de soare, de lună și de om. Prima înspăimîntă animalele (pentru că excepția le surprinde), ultima le lasă indiferente (pentru că regula le ocrotește).

III. Ziua levitează, noaptea atîrnă.

IV. Cînd se spălau țiganii la Călărași, se tulbura Borcea pînă la Roseți.

V. Din pricina absențelor prea dese a fost eliminat din actualitate.

VI. În timp ce vorbesc nu-mi scot limba prea tare din gură ca să nu fiu nevoit s-o calc în picioare.

VII. Dacă nu ai spirit de finețe poți ajunge la el prin ricoșeu: mimînd spiritul geometric.

VIII. La o privire mai atentă orice punct seamănă cu un nod gordian. Și orice frază cu profilul de medalie al lui Alexandru Macedon.

IX. Citim poemele poeților excelenți, dar trăim, pînă la urmă, propriile noastre versuri.

George Alboiu

Întîlnirile „Luceafărului" în județul Dolj

manifestare tradițională de anvergură, **organizată de Comitetul județean Dolj pentru cultură și educație socialistă în colaborare cu Centrul județean de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă,** Zilele revistei „Luceafărul" în județul Dolj, **ajunsă la a V-a ediție, s-au desfășurat în acest an sub semnul aniversării a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. Din partea revistei au făcut deplasarea în Dolj poetul** Nicolae Dan Fruntelată, **redactorul șef al revistei, criticii** Nicolae Ciobanu **și** Artur Silvestri **și prozatorul și eseistul** Aurel-Dragoș Munteanu. **Echipa luceferistă a fost primită la Craiova de scriitori, redactori ai Editurii „Scrisul românesc", criticii** Ov. Ghidirmic **și** Zenovie Cîrlugea, Dan Lupescu, Nicolae Petre Vrânceanu, Petre Ivancu, Emil Lăzărescu, George Niță, Nicolae N. Negulescu, Tudorică Mihalache, **poeți craioveni, care au participat, de altfel cu toții la prima întîlnire — ce a avut loc în Consiliul** unic **agroindustrial** Murgași, **zonă de o stranie** frumusețe **din miază-noaptea Doljului, aflată la confluența a trei județe: Dolj, Gorj și Vîlcea, care cuprinde comunele Bulzești, Murgași și Mischii. Amintim printre gazdele noastre atente la fenomenul literar contemporan și interesate de problemele literare ale momentului pe** Nicolae Drăguleasa, **președintele C.U.A.S.C., Vasile Neacșu, primar la Murgași,** Marin Birău, **primar la Bulzești, precum și o serie de profesori și specialiști. Prima zi a întîlnirilor a fost fructuoasă, relevînd încă o dată legătura trainică dintre revista „Luceafărul" și scriitorii doljeni.**

A doua zi a manifestărilor a debutat cu o șezătoare literară — dezbatere la Liceul de industrie alimentară din Craiova — **autentică citadelă-avanpost a învățămîntului oltean condusă de prof. emerit** Aurelian Ionete. **Amintim că acest liceu a luat ființă în 1962, dînd pînă în prezent mai multe promoții de specialiști în ramurile industriei alimentare. Liceul, cu o bază materială de excepție, are 37 clase și peste 1 700 de elevi care se pregătesc în laboratoare dotate cu aparatură modernă. Numai în acest an, baza tehnico-materială a liceului se va îmbogăți substanțial, pe baza unei investiții de peste 35 milioane lei.**

Au citit din creațiile lor — în funcționalul cabinet de literatură română — poeții Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ivancu, Dan Lupescu, Nicolae Petre Vrânceanu, George Niță, Tudorică Mihalache, Ioana Dinulescu, Liliana Ciolac, Ioana Lascu, Ioan Anastasia, Toma Grigore, **iar criticii** Nicolae Ciobanu **și** Constantin M. Popa **au răspuns la întrebările gazdelor, după care** Aurel-Dragoș Munteanu **a „plasat" literatura română actuală în contextul universal. Caravana scriitorilor și-a continuat apoi drumul spre sudul dunărean al Olteniei, în zona nisipurilor fierbinți, denumită de altfel „California" României. La Bechet, căci aici a avut loc manifestarea de după-amiază, scriitorii citați mai sus au participat la o interesantă dezbatere literară încheiată cu un recital de poezie la care și-au dat concursul membrii cenaclului local, „Clepsidre":** Ionel Nică, **președintele cenaclului,** Mitre Arambașa, Gheorghe Boaghe, Andy Nuță, Dorian Suciu, Nicolae Ionescu, Sever Constantin Răduică **și** Florin Măceșeanu. **Au debutat, în acest cadru, două înzestrate prozatoare:** Camelia Gasan, **și** Aurelia-Coca Urziceanu.

Trebuie să menționăm încă o dată că cenaclul „Clepsidre" din Bechet este al doilea cenaclu sătesc din țară — după cel de la Cicirlău — și el însumează talentele literare din zonă, avînd o activitate de mai bine de 15 ani, cinci dintre membrii săi avînd deja cărți editate.

A treia — și ultima — zi a suitei de manifestări a început cu primirea scriitorilor invitați la Comitetul județean de cultură și educație socialistă, de tovarășa Constanța Lăzărescu, președinte al acestui organism. Au fost discutate și analizate noi modalități de colaborare între revista „Luceafărul" și tinerii scriitori doljeni. Au urmat întîlnirile emoționante de la Băilești și Calafat — desfășurate în moderna și funcționala clădire a Clubului sindical din orașul de pe malul Balasanului și unde am fost primiți de tovarășul Tiberiu Greblă, secretar al comitetului orășenesc al P.C.R., respectiv, la Casa de cultură orășenească din Calafat (condusă de neobositul animator cultural prof. Marin Rudăreanu).

Tot aici s-a desfășurat o întîlnire fructuoasă cu membrii cenaclului „Gheorghe Brăescu", după care s-au vizitat o serie de obiective de interes economico-social și cultural.

Zilele revistei „Luceafărul" în județul Dolj **s-au constituit și în ediția recent încheiată într-un nou prilej de întîlnire între scriitori și iubitori de literatură, din această parte a țării. A fost totodată o ocazie binevenită de a ilustra noua idee promovată în paginile revistei — aceea că se conturează o nouă geografie literară, în spiritul demetropolizării literare și culturale, precum și consecvența cu care revista „Luceafărul" susține și promovează valorile literare din zonă.**

Petre Ivancu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«CULEGĂTORUL DE ALGE»

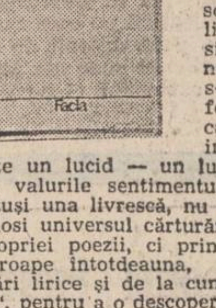

Un imagist trăind cu reținută plăcere bucuriile naturii este Eugen Dorcescu. Și în recentul său volum, de altfel nu prea unitar, **Culegătorul de alge***), poetul oscilează între cadențele prozodice clasice, în care topește o solemnitate secret-simbolică, și versul liber, folosit ca spațiu predilect al notației lirice. Oricît s-ar lansa în adorația formelor imaginare pe care bucuriile simple i le inspiră, Eugen Dorcescu este un lucid — un lucid care se lasă purtat de valurile sentimentului. Scena pare să fie totuși una livrescă, nu în sensul că autorul ar folosi universul cărturăresc drept sprijin direct propriei poezii, ci prin faptul că el pornește, aproape întotdeauna, de la „afectarea" unei stări lirice și de la cunoașterea ei „premeditată", pentru a o descoperi pe parcurs cu discreție și rațiune. Poezia devine deci un act de **recunoaștere**, de punere de acord, de familiarizare cu un ritm preexistent. De reverie existențială plecînd de la aceste forme recunoscute: natura în ipostaza ei de virtualitate metaforică. Se va vedea chiar că metafora și, alături de ea, comparația sînt figurile de stil predominante. (Uneori, e adevărat, abuziv). Metafora centrală a volumului ar fi, astfel, cea a „culegătorului de alge", titlu al unui poem cu 16 secțiuni. Tot atîtea prilejuri de meditație fugară, săvîrșită parcă într-o formulă caleidoscopică, una care convine structural intențiilor. Pentru a trăi „bucuriile esențiale" e nevoie să-ți interzici mai întîi gustul pentru selecția excesivă; să te rătăcești în „umbra mătăsoasă" — în umbra formei recognoscibile ce se întipărește, fie și pentru o clipă, pe apele instabile ale visării: „Dau iar ocol cetății. Turnul lasă / o neclintită umbră mătătoasă / pe zid, pe iarba crudă, pe cărare. / Și soarele, pierdut în înserare, / aruncă-n geamuri flacăra-i fugară... / Voi reveni. Vei reveni? Pe scară / e numai pasul razelor, e gerul / ce leagă strop de strop. Cum leagă fierul / verigă de verigă. Ființa-mi, iată, / pătrunde-ncet în noapte, ca o pată, / spre carnea mișcătoarelor petale, / spre apele umbroase și egale, / să le străbată lin. Tăcuta floare / de nufăr se rotește-n depărtare, / părînd că se arată, că se-ascunde... / Voi reveni. Vei reveni? Răspunde!" Reapare în acest volum nostalgia cvasi-medievală (v. **Desen în galben**, 1978): poetul cîntă „tulburea cetate" învăluită în „lanț de fum", dar fără să se lase cuprins în totalitate de intensitatea sentimentului. Aceeași discreție: călătoria în amintire, fiorul tainic trezit de peisajul „burgului în amurg", burgul „negru" în care „e loc doar pentru mine", sînt estompate. Puține surprize imagistice în această poezie; o anume distincție, însă, a imaginației figurative, ceea ce constituie însuși timbrul ei liric, individualitatea sa. O distincție pe care, în unele momente, o poate conferi însăși indecizia, pronunțarea unei ambiguități.

În cele mai bune momente ale ei, poezia lui Eugen Dorcescu amintește de universul liric al lui Eugenio Montale: o anumită frenezie a imaginilor care recompun și retrăiesc ritmurile, „evenimentele" naturii, ca tot atîtea posibile căi de a constata că „lumea există". Că în culorile **peisajului**, în certitudinea totuși aparentă a imaginii trebuie „citite", prin analogie, mișcările adînci ale ființei, reacțiile cele mai insesizabile ale sufletului. „Lumea", scrie autorul **Culegătorului de alge**, este „o sferă de spumă". Ea reprezintă în chip figurat semioza posibilă a parabolei, ezitarea creatoare de tensiune semantică („Contratimp ezitant. Roșu — alb; roșu — alb. / Vis și veghe. Și vis. / Semioza parabolei.") Poeziile în vers liber sînt superioare celor cu formă fixă: libertatea prozodică se dovedește a permite și o libertate la nivelul dicțiunii, o expresivitate sporită.

Costin Tuchilă

***) Eugen Dorcescu: „Culegătorul de alge", Editura Facla, 1985.**

DELICIILE FANTEZIEI

O carte pentru copii *) plină de farmec și de invenție lirică publică poetul Gheorghe Tomozei. „Cartea de motanică" aduce cititorului o undă de amintire nostalgică, aproape îndurerată din acea splendidă sărbătoare a literaturii noastre pentru copii", Carte de citire, carte de iubire" semnată Nichita Stănescu-Gheorghe Tomozei.

Și de astă dată imaginația se revarsă valuri-valuri, în rime surprinzătoare, uimitoare, asociații de idei pline de umor, imagini de-o fantezie debordantă. Personajul principal este simpaticul motan Chimiță, răsfățatul casei, și tot ce atinge poetul împrejurul său se face poezie: întîmplările cele mai obișnuite își dezvelesc sensurile, dezvăluiesc profunzimi, limba românească, cea caldă și curgătoare pare că e-ntr-o adevărată serbare, într-un joc contaminant de aliterații. Metaforele sînt dintre cele mai neobișnuite, amuzante, iar cititorul suportă mereu șocuri dintre cele mai simpatice, care mizează pe rime, coincidențe, alternanțe, asonanțe, ritmică, artificii de toate felurile la nivelul ideii și-al expresiei. Iată de pildă aceste **„Isprăvi motanice"**: „Dintre isprăvile motanice cîteva / s-ar putea scrie așa: / cu peștii din acvariu se bate / (așa se zice) pe deșălate / pînă ce-și strică / ghearele, de globul de sticlă / unde-s pești și peștioaice / (doi ori opt șaișpce?) / pe care poți să-i îndupleci / numai cu făină de pureci / și-și mișcă solzii de țiglă / pe muzică folc (voce și diblă) / ori valsînd în borcanul-castel / cu ferigi și pietre (scumpe) în el. / / Degeaba, Chimiță, degeaba, / n-ai cum să-i mîngîi cu laba, / peștii-zebră, / peștii-șah, / peștii-fus / nu-s de mustățile tale, nu-s!" „Cartea de motanică", un fel de leac împotriva rutinei și-a șablonului, împotriva plictisului și-a obișnuinței are, desigur, ca multe cărți valoroase pentru copii — două praguri de lectură: unul este cel destinat copilului — cel al surprizei lirice, al bucuriei poeticești, în care ludicul pare guvernator. Celălalt, cititorului matur — bogat în sugestii diverse, mici fantezii delicios de ironice („Adecă / de ce să fie doar șoareci de bibliotecă / și nu (mai nou) / motani de birou? / / Cine-i mai bine să te citească? / (întrebare firească, bine-nțeles) dar ai de ales / între șobolani / și motani?" **(Despre cum fumează motanii)** sau aluzii nostalgice, vreun suspin camuflat cu grijă față de-un timp dus și de neîntors, o durere existențială disimulată, întoarsă-n joc. Iată de pildă acest poem de mare sensibilitate, care pare să refuze ideea sfîrșitului, un fel de blîndă încurajare în care poetul nu-și poate ascunde zîmbetul amar. „Și vine o zi / despre care mai că n-aș povesti... / / În casă-i tăcere, / toți se trag prin unghere / cu ochii-n pămînt / și nimeni nu scoate-un cuvînt. / Strachina de lapte, ninsă, / e neatinsă, / nu-mi mai apare / cu ochii (galbene felinare) / cea mai dulce fiară-ntre blîndele fiare / și lacrima în clătinare / pare să răsfrîngă / toată făptura-i nătîngă / plecată fără de veste / (poate-n poveste?) plecată de lîngă noi / (dintre noi / ori din noi?) / Unde ești dragule / și buimacule / în care stea / s-a dus să toarcă înțelepția-ta? / / Toate-s așa cum el le-a lăsat, / se mai poate vedea golul unde-a dormit pe pat / și trec ore și săptămîni / și toți ai casei sîntem mai bătrîni..."

Cu duioșii regizate și haz din belșug, cu speculații lirice de mare efect și farmec rar, **„Cartea de motanică"** este o joacă poetică nespus de serioasă, memorabilă apariție în aria literaturii pentru copii, de mare densitatea metaforică și bogăție imaginativă și vervă lirică.

Cleopatra Lorințiu

***) Gheorghe Tomozei: „Carte de motanică", Editura „Ion Creangă" 1985; Copertă și ilustrații de Doina Micu.**

GENERAȚIA CONGRESULUI AL IX-LEA

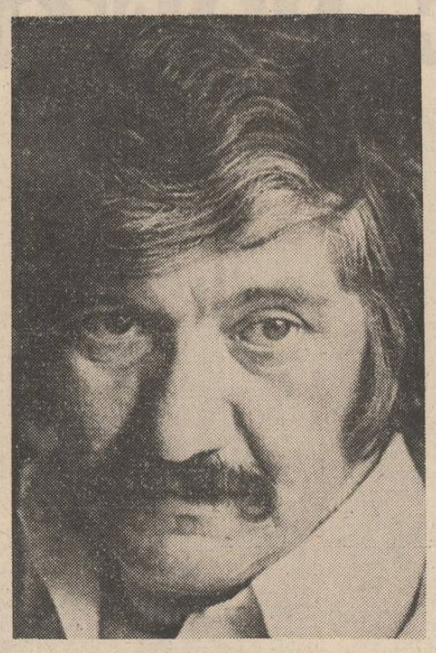

Mircea Micu:

„FIRMAMENTUL LITERAR ACTUAL ESTE MAI STRĂLUCITOR CA NICIODATĂ“

— Ai început viața literară, pe care o continui astăzi în București, la Arad, ca aspirant la Școala de literatură, unde n-ai ajuns pentru că ai recitat, dacă nu mă înșel, din Arghezi pe cînd era interzis. Cum se proiecta pe atunci de la Arad viața literară a țării și desigur mai ales a Bucureștiului ?

— Pe vremea aceea la Arad exista o Filială a Uniunii Scriitorilor și un cenaclu destul de bun și viu. Eram tînăr, elev și nu prea aveam bani pentru reviste literare. Urmăream presa culturală din colecțiile cenaclului, cancanurile despre miraculosul București le aflam din gura celor mai în virstă. Îl admiram nespus pe Mihai Beniuc pentru versurile din tinerețe, știam poezii întregi pe de rost din Andrițoiu iar pe Maria Banuș și Nina Cassian îi consideram clasici în viață. Bucureștiul însemna pentru mine punctul cel mai de sus al efervescenței literare.

— Ce loc ocupa Nicolae Labiș în mitologia literară a momentului ? De fapt, ce scriitori te-au influențat în chip direct în anii aceia ?

— Labiș era cunoscut evident, și mie mi se părea de o îndrăzneală nemaipomenită. S-a întîmplat să public o poezie în Gazeta literară în același număr în care se tipărea necrologul morții sale naprazuice. Poezia era scrisă în maniera lui desi, nu pot spune că m-a influențat constant. Mie imi plăceau în mod deosebit Pillat, Goga, Bacovia, Arghezi, (fără să mai vorbim de Eminescu), și mă chinuiam cu Ion Barbu furînd de la biblioteca Școlii Normale unicul exemplar din **Joc secund** pe care l-am găsit într-un pachet cu alte cărți interzise. Dar cel care m-a sedus și influențat cel mai profund a fost Bacovia. Îl iubesc și acum cu dor dureros și venerație.

— În amintirea cititorilor presei literare s-a imprimat atitudinea modernă a revistei Steaua față de poezie și a revistei Tribuna față de judecățile de valoare emise de către criticii bucureșteni. Cum a înregistrat Mircea Micu aceste momente și ce loc acordă în literatura română postbelică lui A. E. Baconsky de care se leagă cherela Stelei pe terenul lirismului românesc ?

— Pentru mine **Steaua** a fost și este una din revistele cele mai prețuite. Pe vremea cînd o conducea regretatul A.E. Baconsky am rîvnit mult să public în paginile ei. N-am reușit în ciuda maldărelor de versuri trimise cu regularitate. Cred că Baconsky a fost unul dintre deschizătorii de pîrtii în marile zăpezi ale schematismului și proletcultismului literar. A făcut o întoarcere de 180 de grade sfidînd atacurile furibunde și plătind, evident, pentru acest curaj. Era un fin intelectual și un fin detector de talente. La mine n-a avut fler...

— Revenind la recitarea din poeții interziși pe atunci, ce alți poeți mai aveau privilegiul de a fi învățați pe dinafară deși nu circulau în manuale ?

— Mulți. Aveam o adevărată bibliotecă de „interziși“. În ce mă privește știam sute de versuri din „Cîntecele țigănești“ ale lui M.R.P., Essenin, Goga, Arghezi și multe poezii din Lucian Blaga.

— Cînd ai căpătat încredințarea că poezia românească a intrat definitiv pe o albie de autenticitate și atitudine ?

— Cred că prin 1962, odată cu reeditarea lui Lucian Blaga.

— Ce înseamnă acești ultimi 20 de ani de literatură pentru Mircea Micu ? Cum poate fi caracterizat actualul firmament literar față de cel al anilor în care făcea primii pași în literatură ?

— Este o întrebare grea, dacă nu imposibilă. Ce înseamnă 20 de ani de literatură ? Știu eu, 20 de ani de viață... Cît privește firmamentul actual literar, este mai strălucitor ca niciodată. Avem stele de primă mărime. Ce doresc eu pentru acest firmament : un fundal mereu senin și curat și netulburat de nici o restricție, de nici o prejudecată.

— Ce reprezintă parodia pentru Mircea Micu : o formă de critică literară sau un liant literar creator de climat benefic ?

— Parodia reprezintă pentru mine un joc care a devenit viciu. E și un exercițiu de îndeminare prozodică. N-am intenționat niciodată să gîndesc parodia ca o formă de critică literară. De altfel nu sînt malițios în parodiile mele. Am considerat acest gen literar un gest de stimă și de cunoaștere și înțelegere a poeziei celor parodiați. Nu poți parodia decît poeți care ți-au rămas cu ceva la inimă. Știu că îndelungul stagiu de parodist nu mi-a folosit în definirea siluetei mele literare. Nu toți confratii sînt receptivi la umor. Sper, cu timpul, să-i obișnuiesc... Apropo, îmi place cum sună : „climat benefic“.

— Amintirile publicate pînă acum, mai ales în Luceafărul, „Întîmplări cu scriitori“ despre Zaharia Stancu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, Traian Iancu, și alții vădesc observație fină, inteligență, umor. Te-ai gîndit la o panoramă de acest tip a literelor românești actuale ?

— Inteligență și umor ? Mă rog, Fănuș susține că nu am nici un pic de umor și că sînt un ardelean deghizat în loden de „mitică“. Nu m-am gîndit în mod special la o **panoramă** a literelor românești actuale. De altfel, panoramele sînt specialitatea lui Ion Bănuță. Cu timpul însă, cele trei volume de... întîmplări cu scriitori, (fiindcă am unul sub tipar) se vor constitui, probabil, într-un fel de mărturisire mai intimă și amuzantă în aparență a vieții literare de azi. Dar, atenție, nu sînt amintiri, sînt simple impresii și observații.

— Ești unul dintre scriitorii care pune mare preț pe prietenia literară. Ce înseamnă prietenia și prieteniii literari pentru Mircea Micu ?

— Eu sînt un sentimental incurabil, un nostalgic cu aparențe de tip dur. Ce să fac, mi-am construit o mască. Dar, în realitate tînjesc și am tînjit întotdeauna după prietenie și prieteni. Nu neapărat prietenie literară. Dar prietenia literară o cultiv în bunul spirit al înaintașilor. Socotesc prietenia o condiție de bază a relațiilor dintre scriitori, pe toate planurile : artistice, morale, sociale. Sînt fericit cînd pot ajuta un prieten, cînd mă pot destăinui lui, cînd îl simt aproape de simțirea mea. E îngrozitor de trist să n-ai prieteni. Asta se cheamă sporirea singurătății și singurătatea ucide sau atrofiază. Da, da, atrofiază...

— Ne-am despărțit destul de devreme de foarte mulți colegi de generație. Vezi în asta o regulă a dăruirii artistice ?

— Nu ! nu ! nu o regulă, mai degrabă o fatalitate, o rupere de destin. Am pierdut în ultimii doi ani de zile pe doi dintre prietenii mei buni, aș îndrăzni să spun că mi-am pierdut doi frați. Pe Nichita și pe Grigore Hagiu. Este incredibil ! Eram apropiați ca virstă și moartea lor mi-a provocat nu numai o criză morală ci și una de creație. După stingerea lui Nichita multă vreme n-am putut scrie nici un rînd, (vorbesc de poezie). Obștea noastră a plătit un tribut greu în ultima vreme și nu știu de ce. Iată, s-au stins rînd pe rînd oameni cu care am fost prieten, cu care am lucrat, cu care mă întîlneam zi de zi. Să mai enumăr ? Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Al. Oprea, Sorin Titel, Pompiliu Marcea, Nicolae Barbu, Ion Lotreanu, Virgil Mazilescu, George Ciudan... Prea mulți și prea tineri. De ce ?

— Poezia, proza, teatrul, tot ce ai publicat se revendică de la un univers sufletesc, peisagistic, problematic particular. Lucrul se vede atît în versuri cît și în „Patima“, în „Avram Iancu“. În ce măsură autorul a încercat să se „programeze“ în acest sens, în ce măsură e vorba de un rezultat spontan ?

— Mă crezi prea rafinat ! N-am **programat** nimic în sensul în care amintești. Universul în care mă mișc e universul copilăriei și adolescenței mele. **Patima** este un roman trăit. **Avram Iancu** este obsesia mea sfîntă. Nu se poate programa literatura proprie. Cine o face, n-are decît. Prefer să rămîn un spontan... leneș.

— Ești leneș cu adevărat ? Nu s-ar zice după numărul cărților publicate.

— Sînt foarte leneș atunci cînd vreau și cînd nu am ce spune. În același timp sînt și exigent față de ceea ce scriu. Uite, scriu de cîțiva ani la un roman pe care l-am terminat **în cap** de o sută de ori. Cînd l-am început nu bintuia moda „obsedantului deceniu“. Cartea, vrînd-nevrînd, a prins inițial această turnură. Acum va trebui să-l restructurez din temelii. Nu-mi place moda literară și nici experimentele gratuite.

— Pentru că atît poezia, cît și proza și teatrul mărturisesc o preocupare comună și pronunțată față de marea figură istorică a lui Avram Iancu te rog să poposim mai mult asupra acestei teme. Într-o mărturisire îl consideri pe Avram Iancu „cel mai tragic și mai îndurerat personaj din istoria lumii“.

— Avram Iancu este un mit, o legendă care va dăinui atîta vreme cît va dăinui și poporul român. Tragismul destinului său se leagă de chiar destinul acestui neam. El s-a îngropat de viu în durerile moților și a trăit încă douăzeci de ani după revoluție măcinat și pustiit de aceleași ginduri care l-au făcut să aducă pe Cîmpia Libertății zece mii de moți. Era nu numai un luptător ci și un intelectual, un strateg și om cu deosebite înzestrări pe toate planurile. Gîndește-te că în doi ani a încercat și a izbutit să instaureze în munți o administrație proprie și o armată organizată pe ideea romantică a legiunilor romane. De altfel și-a și botezat-o : „Auraria gemina“... N-am exagerat afirmînd că este cel mai tragic personaj din istoria lumii. Cunoști un alt erou de tip similar, dacă vrei poți apela și la mitologia greacă, sortit să trăiască chinuit de gînduri, remușcări, neîmpliniri, în mijlocul acelora pe care i-a ridicat la luptă, cu care a învins, cărora le-a promis libertate și păstrare de limbă, să trăiască asemeni unei umbre vreme de două decenii ? Să ne înțelegem. Ca o umbră periculoasă, umbră urmărită pas cu pas de poliția cezaro-crăiască. Mințit de împărat ca și Horea visa ca și el o **Dacie Felix.** Să știi că Avram Iancu a rămas de bună voie în mijlocul moților refuzînd decorații, distincții, funcții, prieteni care l-ar fi ocrotit și scutit de griji materiale. A fost un fel de penitență benevolă și deliberată.

— Ai scris o piesă „Avram Iancu“, care s-a jucat la Național clujean în 1978. Au fost înțelese intențiile, propunerile de portret mitic al autorului ? Ai întîlnit acorduri, dezacorduri ?

— Nu-mi place să vorbesc despre acest episod. Dincolo de bucuria de a-l vedea pe scenă pe Avram Iancu (după zece ani de la scrierea piesei), ce a urmat mi-a lăsat un gust amar. Intîi că piesa a fost amputată de regizor, cu de la sine putere bănuiesc, și eu, nerăbdător s-o văd jucată mi-am dat acordul. E vorba de scena întîlnirii la Viena dintre Avram Iancu și împărat. N-am ce reprosa publicului din Ardeal care a venit cu suflet mare la spectacole.

Radu Dărângă : „Peisaj“

În schimb, cu prilejul unui Colocviu de dramaturgie, (era o modă furibundă a colocviilor de tot felul pe atunci), am fost atacat cu vehemență și fără argumente de un ins al cărui nume l-am uitat. Cred, de altfel, că nici n-a existat vreodată. Norocul său că nu eram prezent în sală în momentul cînd și-a ținut dizertația. Mai ciudată a fost reacția oficială și cînd zic oficială mă gîndesc în primul rînd la conducerea Uniunii scriitorilor. Cei care s-au ridicat în apărarea piesei au fost **mustruluiți,** iar eu am fost sfătuit să nu dau importanță incidentului. Drept urmare s-a dispus jucarea piesei numai în provincie după care a dispărut definitiv de pe afiș... N-am înțeles niciodată de ce.

— În prefața piesei (Editura Eminescu, 1981) mărturisești că ai preferat o documentare enormă, cîtind tot ce se poate citi despre Avram Iancu în afara piesei cu același titlu de Lucian Blaga. Cum explici acest ocol ?

— Știam că piesa lui Blaga are virtuți simbolice deosebite și mă temeam de influențele pe care acest mare artist și ginditor le-ar fi exercitat asupra-mi. Mă temeam pur și simplu să-l citesc. Și bine am făcut. Dacă-l citeam nu mai scriam piesa. Sau o scriam cu totul altfel.

— Cu toate acestea între cele două piese există puncte de contact datorită unei viziuni mitizante, cu izvoare folclorice citite desigur altfel într-un caz și altfel în celălalt. Chiar momentele definitorii sînt aceleași : Iancu între ai săi în munte, întîlnirile cu Dragoș, cu Hatvany, apoi Iancu în rătăcirea de pe urmă. Există, bineînțeles, și deosebiri, dar întrebarea este : ce conduce pe doi autori diferiți la alegerea acelorași momente biografice ?

— Cred că sursa documentară principală. În ce mă privește m-am ținut de cea mai desăvîrșită carte închinată lui Avram Iancu, cartea semnata de mult regretatul Silviu Dragomir. Tot ce s-a scris mai apoi despre Iancu s-a jalonat pe repere date. Viața lui are trei etape distincte : tinerețea revoluționara, doi ani de izbînzi și stralucire, douazeci de ani de declin și prabușire.

— Înseamnă că există cîteva moduri de nemiocuit ale biografiei lui Avram Iancu și ca oricine scrie despre el trebuie să le aibă în vedere. Mircea Micu intenționează să scrie o carte despre Avram Iancu. Cum va arăta ? Va fi o reconstituire biografica, va fi un roman ?

— Un roman desigur.

— Romanul va respecta în linii mari tipologia și conflictul din piesă ?

— În bună parte da, deși tehnica romanescă îți oferă posibilități mult mai ampie.

— Pentru a fi mai clar : prozatorul Mircea Micu intenționează să raspunda întrebărilor sau chestiunilor litigioase ale biografiei lui Avram Iancu sau dorește să scrie un roman care fatalmente este mai restrictiv ?

— Din punctul meu de vedere am să evit orice restricție. Despre Avram Iancu nimeni nu are voie nici să vorbească nici sa scrie restrictiv. Aici, fatalitatea nu ține de intenții ci de interpretări. Cît privesc chestiunile **litigioase** ale biografiei sale voi incerca sa le explic nu pentru cei ce le-au inventat ci mai ales pentru cei ce le-au preluat hazardindu-se în a le susține.

— Unui roman îi este suficient episodul sau episoadele de la 1848 și ele pline de semne de întrebare. Cartea va fi un roman bizuit pe un mare moment biografic sau o dezbatere ?

— Ce dorești dumneata, dragă Mihai Ungheanu ? Să-ți dezvălui **invenția** înainte de-a o fi brevetat ? Regretatul Marin Preda, în interviurile care le dădea, era atît de **secretuos** incît nu deconspira nici măcar titlul romanului la care lucra.

— Zicînd că Avram Iancu a fost cea mai tragică și îndurerată figură istorică pe care o cunoști îi acorzi un statut de singularitate absolută ? Cu cine totuși l-ai putea compara ?

— Este de-o singularitate absolută. Și, totuși, în plan literar are un corespondent similar. Mă gîndesc la Eminescu, la așa zisele legende vulgarizante, poate intenționate, legate de boala și sfîrșitul său tragic. Și într-un caz și în altul există mari semne de întrebare.

— Din cele spuse reiese că atît viața lui Avram Iancu, cît și a lui Eminescu din faza amintită trebuie examinată cu mai multă atenție și mai puțină receptivitate la legendă, dacă înțeleg bine. În cazul lui Eminescu ediția de Opere care scoate la lumină toată publicistica eminesciană este un argument puternic. Ce argumente ai pentru Iancu ?

— De fapt ar trebui să refuz utilizarea oricăror argumente, a oricăror justificări. Toți cei care din ignoranță, rea-voință, sau alte **defecte morale** își închipuie că Avram Iancu a avut rătăciri în sensul de maladie, vorbesc ca să se afle în vorbă. O logică elementară lămurește stările sale mai ciudate. Să nu uităm că vreme de douăzeci de ani s-a hrănit cu amintirile și speranțele ce-l așezaseră în fruntea moților în chip de adevărat **Crai al munților.** Oameni care l-au văzut cu puțin timp înainte de moarte, străini sau români, (să-l amintesc fie și numai pe Aron Densușianu), declară că se comporta perfect normal. O grea umbră de melancolie purta pe fața sa frumoasă și mai ales în sufletul său bîntuit de amintiri. Dar mîntea i-a fost limpede pînă în ultima clipă a vieții. Mai e nevoie să citez scrisoarea trimisă, cu puțin timp înainte de-a se săvîrși, unui redactor de la Sibiu ? Are acea scrisoare vreun semn de incoerență sau lipsă de logică ? Mai e cazul să amintesc că în ultima sa evadare spre Blaj, în chiar anul morții sale, s-a întîlnit și-a conversat cu cê-i ce l-au recunoscut, repetînd amar și obsedant cu o tristețe și resemnare adîncă : „Io nu sînt Iancu, io sînt umbra lui“ Era o umbră, dar cît de strălucitoare umbră ! **Fîndcă, la fel cu Eminescu, Iancu este un geniu al poporului român.**

— Prețios mi se pare că-l scoți pe Iancu mit al tuturor românilor, dintr-o legendă de aspect local, puternică, durabilă, și-l așezi, cu legendă cu tot, lîngă geniul eminescian. Perspectiva este inedită și generoasă. Ea este dincolo de aparența poetică și restituirea unei tipologii integrale a geniului românesc. Scriind „Geniu pustiu“ Eminescu se va fi gîndit la Avram Iancu ?

— Nu numai că s-a gîndit, ci l-a folosit drept model de personaj.

— Paralela este tentantă pentru că în ea doi oameni cu vocație de mari tribuni sucombă în fața condițiilor potrivnice. Mihai Gafița susține că Eminescu avea toate șansele să joace un rol politic pe care n-a apucat să-l joace. Aceasta este și situația lui Avram Iancu. În această direcție merge romanul domniei tale ?

— Eminescu s-a ferit singur de posibilitatea realizării politice ocrotit de chiar geniul său literar. Era artist total și nu trăgător de sfori. Avram Iancu a disprețuit în aceiași măsură și a refuzat orice onoruri, orice avantaj personal. Nu pentru asta luptase. Nu vroia **decorații.** El vroia să fie decorată Țara cu **drepturi.** Cît despre roman și așa zisele sale **taine** nu mă mai întreba fiindcă nu voi răspunde.

— Paralela pe care a-i propus-o poate fi ilustrată și prin seria de adversități și răstălmăciri la care au fost supuși amîndoi eroii naționali la care te-ai referit. Nu și într-un caz și într-un altul se vorbește despre greșelile **unuia sau ale celuilalt. Întrebarea este dacă în cazul unor exponenți de această înălțime ai poporului se poate vorbi despre** greșeli. **Și dacă sub această etichetă nu se încearcă a se ingloba pe lîngă exponent și pe cei pe care eroii îi reprezintă ?**

— Singura **greșeală** a celor doi eroi naționali este că ei au fost buni patrioți și buni români. Ei, reprezentînd aspirațiile unui popor, n-au putut să greșească, fiindcă un popor țintind spre desăvîrșirea ființei sale etnice nu poate greși niciodată.

— Miturile se acceptă nu se discută. Înțeleg că la dumneata documentația și analiza ei n-au rolul de-a slăbi mitul ci de-a-l întări ?

— De-a-l întări, bine spus și mai ales de-a-l explica și fundamenta pe cît posibil. Sorgintea oricărui mit este realitatea.

— În acest caz problema tratamentului artistic este problema cheie : se poate face un roman cu eroi mitici ? Cum va arăta deci cartea dumitale despre Avram Iancu ? Va fi o reconstituire menită să răspundă chestiunilor litigioase de tip factologic ? Va fi o carte cu personaje și psihologii ? Va fi un scenariu mitic ? Sau vei face pentru fiecare pistă cîte o carte ?

— Te-am rugat să nu mă mai întrebi despre modul în care am abordat acest subiect atît de sfînt mie. Lasă-mă să-l reînviu pe Iancu și să-l fac să umble iar prin Apuseni. Dacă totuși insiști : romanul începe cu acea noapte de septembrie cînd monada lui s-a înălțat pe boltă înșurubîndu-se în chip de stea. Atît...

— Am vorbit prea mult despre o carte nescrisă. Dar justificarea noastră stă în interesul eroului ei. Permite-mi să încheiem cu versurile lui Mircea Micu despre Avram Iancu : „De Iancu mi-este dor acum / pădurea-i pulbere și fum / și fiecare frunză s-a / întors în nemurirea sa. / Mai cîntă mierla a pustiu / și plînge sufletul meu viu / și de atîta dor de el / Mă fac troiță și inel. / Nu l-ați văzut ieri, către zori / arzînd ca flacăra-n ninsori... ? /.

mircea vaida

Patria

Horea domn al țăranilor,
tu ești plata cu aur de suflet
a tot ce a zămislit pămîntul
în Transilvania,
ești iubirea, ura, litania,
te folosim doamne,
bun la toate,
de pus pe rană, de umblat pe apă,
de zburat, de pus pe piine,
de tras pe roată,
ești viața fără de moarte,
învierea
în fiecare veac
și cînd ne trebuiești
ești învierea din fiecare zi,
lancea de care mă sprijin,
patria mea !

Polen de april

Poșta vîntului să-ți ducă
polenul de april de dor,
să ți-l presare pe ochi acuma cînd dormi
și tu să murmuri în somn numele meu.
Să te doară, să te doară puțin,
ca și cum departe, dincolo de ceea ce se vede
ar trece o cometă și praful ei
ar înriuri mireasma freziilor.
O cometă cu mireasmă de frezie
prin sufletul meu trece duios,
am impresia că visez, că în vis
respir esență de iluzie,
plantă cosmică și care crește
din praful strălucitor al părului tău.

Regina fluturilor

Iubita mea dormea pe Valea Arieșului
pe o iarbă de rouă.
Întîi un fluture i se așează pe genunchi,
albastru și diafan, apoi încă unul
și încă unul – veniră sute,
dormea acoperită de fluturi,
era un foșnet, un murmur de stup –
mă temeam vraja s-o rup,
de acest neam atît de catifelat.
Am îndrăznit totuși să suflu lin
ca printr-o luminare, dar sînt sigur
că nici luminarea nu s-ar fi stins,
doar straiele ei de fluturi s-au stins
o vreme a mai nins în jur pe vale
cu aripi colorate și cu petale.
Ea s-a trezit – sinii i se zbăteau,
– „Am visat că mă acoperiseră fluturi,
era ca o ie foarte ușoară
veniseră așa de mulți, un popor de suflete
trupul imi era ca și cum ar fi putut umbla
pe apă descult, închipuie-ți :
cineva să scuture pe mine un întreg cireș înflorit“.

Rază de har

Stau paralele viețile noastre,
marmura mea cu vine albastre,
sufletul tău un stilp de lemn
pe care soarele e semn.
Femeie mică – sfînt altar,
iubita mea ești stilp de har,
cu cît ți-e raza mai aleasă,
poverile mai mult se lasă
și dumnezeu mai greu apasă.

De vînt și de cetină

Iubire care crești și descrești ca luna,
iubire care ești ca marea –
flux și reflux într-una
iubito de apă albăstrie, verzuie,
care mereu crezi în ceea ce nu e
iubirea noastră e acea poveste promisă
de bunici care nu știau povești,
de vînt și de cetină – lacrima
dintr-o casetă din lemn de tisă,
dintr-un foișor de culoarea macului vara,
iubire care ești flacăra iar noi ceara,
Toate pădurile se apleacă ?
Toate iubirile se îndoaie ?
știu bine că te temi,
îmi spui să plec : pleacă !
și eu simt că mă chemi.
Rămîn lîngă tine și umbra ta tremură,
îmi crești din suflet, iubita mea ramură.

Horea, sufletul românului

Bisericile Horii n-au putrezit,
lemnul lor amiroase a narcise,
se spuneau în șoaptă rugăciuni
pe care fluturii le duceau sus,
pe podele se umbla în genunchi,
se mușca din tămîia duhului sfînt
ca dintr-o gutuie coaptă.
Sate întregi încăpeau anevoie
îndesate sub uluci,
bisericile Horii păreau căruțe moțești
pline de nuci
cu miezurile vii – așa stăteau sufletele
în oamenii care se rugau.
Dar poate oare românul răbda
fără sfîrșit ?
Nici Horea n-a mai vrut într-o zi
să facă biserici,
chiar Horea a încetat într-o zi
să se roage,
în schitul inimii lui a început să bată
mai întîi încet, apoi tot mai tare
o toacă –
lemn pe lemn, os pe os,
lacrimă pe lacrimă.
„Horea – fiule, nepoate
ai uitat legea,
supunerea, grijania ?
nu-i slobod, nu se poate !“
Toamna cînd se bat nucile
au căzut și sufletele din cuviosia lor,
au crăpat de atîta răbdare
nucile dealurilor
și sufletele s-au făcut oameni flămînzi,
dor și durere mare,
îngerii pămîntului cu mîini muncite
au urnit munții la vale.
Horea, fiule, nepoate,
la ce-ți trebuie ție dreptate ?
L-au prinsu, l-au legatu,
i-au pus sub cap în loc de pernă
o beserică,
arăta ca domnul dumnezeu cînd i-au zdrobit,
sufletul voiau să i-l scoată,
să il fărîme,
să-l ducă la împăratu'zicind :
e sufletul românului !
Dar sufletul românului nu l-au aflat,
sufletul românului era împărat,
în Dacia de unde niciodată n-a plecat.
Toamna cînd se bat nucile
în fiecare miez ard crucile,
și-n fiecare nucă e o roată
a lui Horea care ne e domn și tată.

1965 • DOUĂZECI DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R. • 1985

MOMENTE ALE POEZIEI POLITICE

Reintoarcerea la poezia patriotică, diversă, valorificatoare a tradiției estetice și spirituale a culturii naționale, poate fi considerată una dintre caracteristicile epocii literare de după 1965. „Dacă vorbim de literatură — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, — de pildă, un rol educativ important il au poeziile patriotice, poeziile politice — așa-numitele „poezii manifest" — dar in aceeași măsură cititorii apreciază poezia filosofică, precum și poezia de dragoste sau pastelul. Știți cu toții cu cită sensibilitate a descris Coșbuc în poezia sa viața satului. Este adevărat, pe alocuri el a idealizat realitățile din vremea sa. Dar oare satul de astăzi nu mai poate oferi poetului subiecte de inspirație? Nu e vorba desigur de a scrie la fel ca George Coșbuc, ci este vorba ca poetul de azi să se aplece cu aceeași dragoste, cu aceeași înțelegere asupra acestei lumi, în care societatea noastră a produs uriașe schimbări revolutionare. Acesta este numai un exemplu, dar viața poporului este infinită în diversitatea ei. Asa concepem să fie și arta".

Această diversitate, care se lasă călăuzită de unitatea unei ideologii, este vizibilă și în tabloul poeziei politice contemporane, care integrează cele mai diferite formule, de la manifestul agitatoric și pînă la lirismul filosofic, de la formula mitologiilor străvechi și pînă la lirismul sapiențial. Acest moment al poeziei politice este studiat și în eseurile care urmează, semnate de critici tineri ; semn că adeziunea la spiritul de continuitate al acestei poezii preocupă pe mulți critici ai promoțiilor mai tinere.

Patria ca sentiment

La generația „luptei cu inerția" dimensiunea politică, în sensul mai larg al cuvîntului, a devenit una din constantele specifice ale lirismului. Scoasă de sub tutela dogmatismului de o politică pozitivă, generația '60 a înțeles că **istoria** și **literatura** sînt fețele aceluiași secol. Negînd „turnul de fildeș", scriitorii au coborît în cetate, printre semeni și idealurile lor, Sentimentul politic și civismul a cunoscut ulterior un impetuos proces de maturizare, marile lor realizări de acest fel săvîrșindu-se în deceniile șapte și opt. Poezia cetății, în primul deceniu republican încă nematurizată și exterioară, își dobîndește în deceniile menționate conștiința de sine. Evenimentul (social, politic, istoric) convertește poezia în meditații grave și confesiuni adînci. Lirismul năvalnic, impetuos, exploziv al lui Labiș a stimulat o întreagă generație care a mers pe interiorizarea sentimentului patriotic, civic, politic, într-o specificitate și diferențiere stilistică evidente. Chiar acolo unde ne-am aștepta mai puțin, civismul și politicul își atestă prezența. Ne gîndim la faza expresionismului mitic autohton al lui Ion Gheorghe, la poezia ironic-fantezistă a lui Marin Sorescu ori la lirismul ermetic și vizionar-ontologic al lui Nichita Stănescu.

Trecutul, în general **istoria**, este pentru Nichita Stănescu o permanentă carte și prilej de meditație a prezentului. Poetul are un acut „sentiment al patriei" **(Cartea de recitire)**, scrutîndu-l atît într-o memorie culturală ce-i încarcă personalitatea, cît și într-o viziune totalizant-specifică.

Roșu vertical (1967) și **Un pămînt numit România** (1969) cuprind frumoase poezii patriotice. Expediate sau ocolite de critica literară, axată pe teme „specifice", astfel de versuri pot fi considerate și azi modele de cuget și înaltă simțire, de stil și compoziție.

„Identic cu țara și de aceea cel mai iubit", poetul trăiește miracolul apartenenței la un spațiu de străveche spiritualitate. Un sentiment al plenitudinii și maturizării (care pune în stare de transparență totul și în mișcare chiar scripeții universului, viziune specific nichitastănesciană) pune în decantare însăși poezia în celebrări aproape apodictice : „Iată ora-n cinci colțuri a bătut / ora cîntecului /.../ Se arată cerul, se arată pămîntul, // se arată țara, plaiul ei verde / european. // Se arată peninsula Europei, apoi / însuși globul terestru se arată, / mersul planetelor apropiindu-se / și-ndepărtîndu-se / ritmic de soare / asemeni globulelor roșii și albe, de inimă. // Iată ora-n cinci colțuri, ora luceafăr, / ora curcubeului, / a bătut". Poemul **Cîntarea României, X**, din care am citat, este o rememorare metaforică în substanță a spiritualității și spațialității românești, dar și a unei istorii mai recente, „grîul", „oțelul", „santierul" sînt, alături de „apropierea iubirii" și de „înțelepciunea / cu care viitorul se-apropie" metafore ilustrativ-tutelare ale prezentului.

Țara e o adevărată „treaptă de real și de vis / a destinului nostru", e tînără, e bătrînă, e „țară materie", „țară idee". Noi, „pomii cu frunze necăzătoare, sîntem însuși aerul pur înconjurîndu-i piscurile, înzestrați cu o vie conștiință a prezentului ce presupune una a responsabilității : „Noi sîntem însuși viitorul / cu pași elastici, aproape plutitori, / venit din marile săli ale prezentului". **(Treapta de real și de vis).** Demnitatea ființării în acest spațiu, aureolată de o supremă mîndrie națională, îl schimbă **pe a fi în este**, într-un tumult al existenței de fiecare zi, specific marilor prefaceri, a căror emblemă devine imaginea „roșului vertical" : „Mîine, chiar mîine, / nu mai departe decît mîine / vei spune și tu alături de noi / sau de fiii noștri, — / că roșul acesta / al existențelor noastre / e roșul vertical, / cascadă, pantă de deal / săltînd din oul secundei / ovalul de ou, / oricînd și oriunde, / naștere, zestre / a lui A FI schimbîndu-se în ESTE". **(Polul viitorului).**

Dominat de un laitmotiv al bucuriei, de o muzicalitate solemn-plenară și totuși atît de firească, ciclul **Roșu vertical** constituie, fără să exagerăm, o profesiune de credință, punînd lirismul în ecuația limpede a opțiunii politice și civice : „Inima mea își alege culoarea / roșie, își alege / roșu vertical, / roșul pe care l-a pulsat / necontenit, roșul pur / hrană a gîndurilor / roșul care s-a născut sînge / ca să devină idee, / care s-a născut pasăre / ca să devină zbor. / Roșu, roșu vertical / cascadă, pantă de deal — / săltînd din oul secundei / ovalul de ou / și înfățișat nouă / ca un ecou / pe care sfera-l întinde / oricînd și oriunde, / naștere, zestre / a lui A FI schimbîndu-se în ESTE". **(Alegerea culorii).**

În **Respirări** (1982) poetul afirmă clar într-o tabletă : „Naționalitatea nu este o stare de sînge, ci o opțiune". sau „A fi cetățean român este o dragoste și o opțiune, iar nu o stare singeroasă a epruvetei". O opțiune, așadar, „în această țară miraculoasă, numită limba română", înnobilată de „demnitatea omului ca ins", de „demnitatea națiunii și statului" : „statul nostru, țara noastră, starea noastră generală și sublimă, în deplină viteză a luminii, luminîndu-ne". Alături de o goetheeană profesiune de credință : „Puțini sînt scriitorii care reușesc să-și depășească epoca. Dar nu cunosc nici un scriitor și nici un artist într-adevăr talentat care să nu aibă ca sistem de referință activ în opera sa epoca în care trăiește. Conștiința istorică visează în mod explicit viitorul istoric. A avea conștiința istorică înseamnă să optezi pentru un anume tip de viitor".

Opțiune, demnitate, conștiință istorică iată triada de concepte ce veghează îndeaproape poezia politică a lui Nichita Stănescu.

Z. Cârlugea

Radu Dărângă : „Natură statică"

Forța ethosului

Biografia de poet a lui Ion Gheorghe poartă însemnele exemplarității. Celui născut în spațiul campestru unde, în alte veacuri, vuiau codrii uriași ai Valahiei, copac emblematic al poeziei nu-i poate fi decît stejarul : venind dinspre trecut, aspru, puternic și contorsionat, exprimînd prin ramuri mai mult nelimitele decît conturul ; corespondent vegetal al zimbrului. Este prima probă a ethosului pe care o mărturisește poetul.

Ion Gheorghe este unul dintre poeții importanți al uneia dintre cele mai complexe și mai expresive generații pe care le-a avut poezia românească. O generație care, printre altele, a cunoscut bucuria de a fi străbătut spațiul fraged și inocent al tinereții optiunilor entuziaste și a maturizării tensionate de sentimentul necesității gestului ei creator. O demonstrează comunicarea strînsă, la un nivel de mare adîncime, cu congenerii săi : nu doar în ceea ce privește destinul liric, ci și la cel al unor necesități imanente ale poeziei noastre contemporane. Dacă Labiș este un fel de Adam al ei, în sensul dobîndirii conștiinței de sine, Nichita Stănescu este conștiința ei estetică, Ioan Alexandru, cea metafizică, Marin Sorescu cea ontologică și tragic-ludică, Ion Gheorghe este poate unul dintre purtătorii cei mai prestigioși ai conștiinței istorice. Istorie văzută nu ca înșiruire declinatorie de evenimente, ci ca înlănțuire dialectică infinită de fenomene esențiale a căror finalitate este săparea mătcii unei spiritualități înțeleasă de poet ca ethos, în sensul de totalitate a modelelor, motivelor și valorilor culturale ale unei etnii. În speță, a noastră. „Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia. / Nu există modele de urmat" afirmă el. Între Manimazos și Țăranul cu miel, Muma Pădurii și țărăncile anonime care lucrează în fabrici și pe șantiere, între inimitabilele lui descîntece și „elegiile politice", principiul de coerență indestructibilă îl constituie ethosul românesc nealterat în miezul lui tare și aspru de trecerea mileniilor. Nimic decorativ sau festiv în această panorama ciclopică a istoriei noastre care este poezia lui Ion Gheorghe. Ea este produsul unor intuiții spectaculoase, necenzurate, susținute de o figurație fastuoasă, sălbatică și luxuriantă a **relațiilor de profunzime dintre etnos, mitos și ethos.** Poezia lui nu este deloc evocatoare și nici realistă în accepția restrînsă a termenului ; dimpotrivă, este esențializantă și instituțivă, expresionistă, cum s-a mai spus, din perspectivă strict estetică. Cu precizarea necesară că expresionismul său este indus nemijlocit din ethosul românesc.

Finalitatea demersului său liric este aflarea valorilor cu regim de permanență ale spiritualității noastre ; acelea care vin din straturile cele mai adînci ale eului etnic și răzbat nealterate pînă în contemporaneitate. **Dacia Fēniks** este tentativa-limită a poetului de a accede la acest fel de unitate ; din alt punct de vedere, are semnificația unei resuscitări în actualitate a spiritului epopeic, avînd la bază cuvîntul, ca impuls inițial și vehicul al unui fond uman ancestral. Poetul își asumă riscul total (în fața contemporanilor și a posterității), nu de a lansa ipoteze filologice, ci de a țese un labirint inextricabil de scări către taina începutului, a originilor. Demers în totalitate poetic și ar fi o naivitate să fie conceput altfel ; consecință ultimă a efortului de a gîndi mitic, gîndire care demarase în **Zoosophia.** Adică exact din momentul în care, sub aparențe fabulistice, ludice și parabolice, poetul începuse să scrie și „elegii politice".

Pentru Ion Gheorghe menirea politică a artistului este de a păstra nealterate comorile ethosului, fondul originar. Și cum creatorul și păstrătorul acestui fond a fost țăranul, poezia sa politică este pledoarie pentru el. Aceasta presupune implicare totală, deci militantism în sensul cel mai nobil al cuvîntului. De aceea, el nu face politică „elegiacă" în poezie, întreaga sa creație de la volumul amintit încoace fiind, în mod subtil, declanșată de un resort polemic constructiv, scopul mărturisit fiind binele patriei. Poezia sa politică nu este declarativă, ci participativă, artistul trebuind să fie, obligatoriu, o voce exponențială a națiunii. El își asumă dreptul și datoria, de supremă responsabilitate față de patria eternă, de a lupta cu inerțiile de orice natură, mai vechi sau mai noi. Poezia politică, este, pentru el, veghea lucidă la destinul neamului nostru coborîtor din țărani : „Unii vor fi mai fericiți decît mine ; / la căpătîiul altora n-au venit ursitorile / de durerea pămîntului și-a pîinii țăranului ; toți sînt frații mei de scăldătoare / dar numai eu m-am prins de funiile părului, / de hîrzobul țărăncii / și-am ieșit pe lume din apele departe, de mii de ani cîntînd / pe fluierul de os al țăranului amărît de muncă". Sensul ultim al existenței poetului este slujirea celor mulți : „Dacă voi, atîtea milioane / Cîți vorbiți limba mea / Și-ați supt același lapte, / Nu mai aveți nevoie de mine / Pentru ceea ce fusesem pregătit ; / Dacă voi nu mai aveți nevoie de mine, / De ce nu mă lăsați să sfîrșesc / Aceste zile de prisos ce le trăiesc". Iar suprema aspirație, de o sinceritate totală, propulsarea patriei într-un eon al luminii : „O, Soare, inspiră-ne vehicolul cu lîră / Să strălucească iarăși roua pe grădini".

Poezia lui Ion Gheorghe probează o unitate interioară între idee și cuvînt, o coerență și o onestitate nesovăielnică ; și, condiție esențială pentru poetul adevărat, a trecut, neștirbită, proba ethosului.

Mihail Iordache

Radu Dărângă : „Peisaj"

Arhaitatea izvoarelor

De la **Imnele Bucuriei** încoace, tot o cîntare a patriei de intensitate labișiană, ne propune și Ioan Alexandru cîntîndu-și obîrșiile și cititorii, „graiu-acesta bolnav de veșnicie", curata țărînă, destinul transilvan trăit ardent. Doar la un prim nivel de semnificație viziunea sa asupra istoriei este evenimențială ; puterea vederii setoasă de absolut trece dincolo de fenomenalitate și ne dezvăluie în caligrafii hieratice ordinea arhetipală ori, pe plan metafizic, patria celestă, cu simplitatea abisului de lumină — cum nota Edgar Papu. Idealul purității hrănește această poezie obsedată de absolut, în linia liricii filosofice, plutind parcă într-o lume eterată ; ea se ridică din contingent și instituie Patria în mit prin abstractizarea fenomenalității.

Deși atitudinea imnică cheamă jubilația părînd a fi în conflict cu retorica dramatică, iată că la Ioan Alexandru jubilația are substrat **tragic.** Doar **Eugen Barbu** a observat că această poezie atingînd teme cosmogonice se consumă în decor dramatic și este, finalmente, o meditație tragică deși în **Imne** domină bucuria. Subteran însă, fiorul metafizic irigă pagina încît viața și moartea, obîrșiile și încheierile sînt în convergență : „Și uite-aici e moartea și-ntîi zori de zi". Sau în **Casa părintească** : „Deoparte te veghează țintirimul / De alta șopotește un izvor", va scrie poetul, atent la ciclul reîntoarcerii în humus, fără stridente gesticulații lirice. De altfel, cuplul pămînt-lumină revine obsesiv ; pe de o parte, pămîntul ca tainic vistiernic, „cea mai curată lacrimă din univers", loc al rădăcinilor și matcă (adică nedesprindere din obîrșii), purificat prin suferință, pe de altă parte lumina ce transfigurează totul, opunîndu-se amorfului, instaurînd transparența ca măsură. Scenariul transfigurării lucrează peste tot și pentru a-l înțelege e nevoie de a ști cum își gîndește Ioan Alexandru poezia, aflînd izbăvirea în cuvînt.

Nobilă prin temă, departe de a fi — cum se insinuează — căznită, neferită, e drept, de diluție, lirica lui Alexandru este o mitologie avînd ca nucleu iradiant iubirea. Spusa sa poetică lucrează pentru a înlătura „deșertul dintre două inimi", pustia inimii, înspre plenitudinea ființei.

Ioan Alexandru iubește oamenii simpli și curați și după combustiunile infernale din junete a învățat acum lecția simplității. Este o filosofie țărănească aici ; alungarea emfazei asigură cuvîntului forța de logos, aspirînd la clasicitate în această oră a modernității zgomotoase. Cu studii harnice și trainice de filosofie, teologie, filologie clasică, istoria artei (prin lecturi pe original), Ioan Alexandru s-a scufundat în arhaitatea izvoarelor, îngăduindu-și o pauză de creație ; ea a fost de fapt, s-a remarcat, o regenerare. Fără instrucție, lectura acestui poet „transfigurat" trimite în eroare. Maturul Ioan Alexandru a învins în efortul său de simplificare, gest la îndemîna — să recunoaștem — doar a marilor spirite. Ea este doar rezultatul implacabil al unei evoluții spirituale care-i asigură o altă identitate. Dar, adaug, în interiorul unui univers poetic coerent. Fiindcă, drumul spre contemplația ascetică, urcușul spiritual pe treptele luminii, sînt consecința smulgerii din infern prin cunoașterea purgatoriului concretului. Altfel zis, Ioan Alexandru a traversat experiența poverii, a impurului, a cunoscut vălmășagul fenomenal și tumultul afectiv, materia neînfrînată și asprimile vieții ca încercare necesară. Între polii forțelor antinomice, poetul și-a impus fără retorism acest drum, străjuit de voința de asceză. Este o purificare prin asumarea destinului și poetul este un ales : „Dinăuntrurile furiei sînt eroii / pe măsura ei din spaima noastră, / cine se va alege ?".

Aș observa în fugă că drumul său este invers față de cel al lui Marin Preda. Ultimul Preda plasa omul în fața abjecției, în infernul moral, după ce l-a scăldat în „lumina eternă a zilei de vară". Ioan Alexandru poartă infern „în fiecare cuvînt" dar poezia sa nu crește sub un cer apocaliptic. Pustia este loc de meditație ; proliferarea imundului nu îneacă această lirică în bulboana melancoliei negre. Dimpotrivă, ciclul de „imne" probează transparență și muzicalitate. Gravitatea spunerii, molcomeala stihurilor și evlavia îi asigură substanță și cantabilitate. Imnologia este o reîntoarcere la clasicism, descoperind cu ochi împăcat simplitatea și liniștea augurală, iubirea și veșnicia : „și are pîinea gust de veșnicie". Perspectiva cosmică are însă o matcă stilistică românească ; trăirea Patriei („în Patrie mă simt eu pe pămînt"), bucuria dragostei de țară („Lăuntric cresc o patrie străbună") indică o consecvență.

Adrian Dinu Rachieru

Dunărea emblematică

Poezia lui Paul Tutungiu dă un sentiment al creației durabile, croită și construită după imaginea elementelor autohtone de permanență. Este o poezie de Carpați și Dunăre, de dragoste de folclor și de cîmpie nesfîrșită, o poezie cu o mitologie aparte. Coborînd în arhaic, în mitologic, poetul preia simboluri fundamentale ale mitului, prin care își întemeiază în poezie o lume particulară. Poezia lui Paul Tutungiu, de la **Imperiul neodihnei** (1970) pînă la **Tărîmuri pentru Făt-Frumos** (1983) indică o imensă voință și dorință de a construi organic. Plecînd din folclor și preluînd modalități ale liricii populare, Paul Tutungiu creează în spirit modern o poezie trainică, indicînd, uneori, și drumul inspirației : „Eu merg cîteodată pe cîntecul străbun / din veac în veac, prin pulberi pînă la plai și stînă / Îmbrac iară cojocul și buciumul mi-l sun / Pe orizonturi fumul din suflet să-mi rămînă". **(Miorița).** Țara este o întemeiere prin cîntec, poezia primește valoarea demiurgică, virtuți orfice : „Cîntînd și-a vindecat Orfeu / Singurătatea / Și-ngenuncheat pe infinit / La viu azur născtea mirat / Sunet de țară // Întîi o Dunăre s-a smuls / Din tristă gura lui de aur / Apoi Carpații plini de aștri / În osie s-au tălmăcit / Siretul, Mureșul și Oltul / Plîngînd pămîntul ce va fi / Cu abur sfînt vesteau hotarul / Legendelor neîncoltite". **(Țara lui Orfeu)**

Paul Tutungiu scrie balade, colinde, oratii, dar ridică mereu „folclorismul" spre literatura cultă. Astfel **Pe tărmul Dunării, Fiul Lerului, Agripina** subintitulate balade sau colinde străvechi, nu sînt prelucrări folclorice, ci un mod de evocare, poate poezie cultă, a unei lumi străvechi. Vreau să zic că Paul Tutungiu nu versifică folcloric, el întemeiază o lume lirică fixîndu-se la început în mit, trecînd prin istorie, spre constantele naturale ale existenței noastre. Carpații și Dunărea primesc caracter emblematic. Dincolo de formele și conținutul poeziei populare, Paul Tutungiu a descoperit substanța mitică și o valorifică, îmbogățind-o prin noi sensuri, urmărindu-i alte dimensiuni. Mai rar întîlnim, la poeții debutanți din deceniul opt încoace, o poezie în care să se manifeste asemenea vocație a construcției și creației. Pentru că pornind de la determinante folclorice, mitologice și istorice Paul Tutungiu construiește poetic mereu, printr-o revărsare lirică și dorință de a-și dizolva vocația într-o nouă ipostază de Meșter Manole.

Obîrșia poetului se găsește în neamul de țărani, obîrșie telurică, de oameni legați de pămîntul ce a rodnicit prin munca țăranului, dar și a zvicnit spre creația spirituală prin măiestrele creații folclorice : „Dacă mă uit în urma mea / Nu cale de un an / Nu cale de o sută de ani / Ci dincolo de o mie, de două mii de ani / Văd un plugar cu umeri lați / Purtîndu-și fiul pe umeri / Așa s-a sumețit pînă la cer / Un stîlp de plugari / Pe umerii tatălui meu sînt eu / Și pe umerii mei fiul meu / Un statornic stîlp cît mii de ani / Sfredelește cerul / Și înălțimea lui sporește / Căci neamul meu de plugari / Este fără de moarte / Și steaua către care ne zvicnim / Este cea mai frumoasă luminare a lumii". **(De obîrșie)** O asemenea viziune a continuității se mai poate întîlni în poezia lui Ioan Alexandru.

Preceptele lui Deceneu (Peștera lui Zamolxis, Munții zidiți, Iubirea de Patrie, Oul cosmic, Starea de Făt-Frumos, Starea de cuviință, Starea de dor) valorifică semnificațiile mitului. Sînt, de fapt, poezii de elogiere a patriei, prin semnele străvechimii, care i-au statornicit esența și dimensiunile. În poezia lui Tutungiu lucrurile au un caracter inițiatic. „Lacrima și Peștera alcătuiesc oul cosmic" sună un vers, și mai departe „Dacă Peștera este / teritoriul puterilor întîmplate / Lacrima este / teritoriul puterilor neînfățișate". Paul Tutungiu valorifică aspecte din mitologie, folosește surse ce le are la îndemînă, dar și încearcă mereu să găsească un teritoriu specific poeziei sale sau să interpreteze totul în spirit propriu, să-și construiască un sistem poetic. **Preceptele lui Deceneu** sînt, în același timp, poezii de inițiere, tutelate de mitul lui Zamolxis. Peștera zeului reprezintă taina oricărui lucru, esența sa, sau cum ar spune poetul **lăuntrul său.** „În orice Peșteră trebuie să intri singur" afirmă alt vers, înțelegînd că inițierea și cunoașterea sînt individuale. În mitul geto-dac, Zamolxis, se pare că a fost, inițial, un zeu htonian, pentru ca să devină un zeu al cerului, al înălțimilor, ipostază, de altfel, mai cunoscută și acceptată. Simbolul său poate deveni, astfel, nu numai indice al permanenței și vechimii, al legăturii cu pămîntul, dar, mai ales, al aspirației, al tendinței de înălțare. În poezia lui Tutungiu în dualitate cu **peștera** se menține **lacrima,** simbol ce vrea să denumească un domeniu spiritualizat. **Lacrima** ar fi îngemănare a suferinței și extazului, a durerii și bucuriei. **Lacrima** ca teritoriu al puterilor neînfățișate, ascunse deci vederii obișnuite, se configurează drept spațiu al imaginației. Într-o ordine a perfecțiunii „Făt-Frumos este o stare de desăvîrșire", care ar include în triptic „frumusețea trupului / frumusețea cugetului / Frumusețea făpturilor". Iar, într-o valorificare cultă a folclorului, ipostazele lacrimei ar fi tărîmuri pentru Făt-Frumos. Între **Tărîmul Peșterii** și **Tărîmul Lacrimei** se află cele **zece vămi pentru Făt-Frumos.** Tendința interpretării într-un **sistem poetic** apare ca o certitudine. Paul Tutungiu este un poet de încă mari resurse, care scrie o poezie politică viguroasă, de substanță. Travaliul său poetic este exemplar.

Alexandru Ruja

Sociologie și politologie

Urmare din pag. 1

cratic al istoriei propagandei, unde, zice Mihai Milca, „confruntarea avea loc între psihagogie... și demagogie — complex de tehnici cu caracter formal retoric prin care anumiți indivizi uzurpă și abuzează de încrederea cetățenilor spre a o utiliza în folosul lor privat".

Înfățișarea originilor antice ale tehnicilor propagandei, care par a fi moderne și nu sînt, dă un farmec extraordinar acestui scurt excurs istoric care nu se rezumă la greci(eseistul citează din Sun-Tzi, exemplifică evenimente de Europă medievală, din Franța Revoluțiilor etc.). Acest tablou istoric e numai rezumatul unui proces a cărui înfățișare configurată acum, ar trebui descifrată în toate articulațiile ei ; și Mihai Milca o descifrează. El face, într-un chip riguros, delimitările conceptuale, stabilește raporturile dintre „propagandă, opinie publică și mass-media", indică diferențele care există între „propaganda-proces și propaganda-instituție", în fine așează mecanismele propagandei în cuprinsul universului politic. El nu uită că inițiativa propagandistică presupune și contra-propaganda, călăuzită, în opinia cîte unui teoretician, de strategiile unei retorici fără conținut. Astfel, pentru J. M. Domenach — notează, despărțindu-se de o astfel de părere, Mihai Milca — momentele unei acțiuni de contra-propagandă se înșiruie după cum urmează : „repetarea temelor adversarului demontate și despuiate de întregul lor aparat logic și simbolic în scopul de a le face vulnerabile și inconsistente ; atacarea susținută a punctelor și verigilor slabe ale tezelor adversarului ; evitarea atacului frontal cînd propaganda adversă este puternică ; desconsiderarea și discreditarea cu orice preț a adversarului ; punerea propagandei adverse în contradicție cu faptele ; ridiculizarea adversarului ; predominația unui climat propriu de forță asupra adversarului".

Documentația pe care Mihai Milca o pune în sprijinul acestei demonstrații este foarte serioasă și se poate zice că nimic esențial din ceea ce se lega de această temă nu i-a scăpat. „Propaganda politică" este o sinteză în toată puterea cuvîntului, aptă a clarifica și alte conștiințe tinere, concepută cu inteligență și realizată cu o răceală în stil care e aceea a acumulării de date cu neputință de contrazis. Însă, din moment ce astfel de întreprinderi presupun și luciditate, „Propaganda politică", de Mihai Milca, este și ea o probă a lucidității ; admirabilă.

Învățătorii

Urmare din pag. 1

școlarii de odinioară. Elevii de cîndva, din școlile unor sate din Moldova, Transilvania, Muntenia sau Dobrogea pe unde părinții mei și-au purtat soarta lor de învățători.

Știu, de ziua învățătorului, poate nu se cuvine să vorbesc despre părinții mei. Dar cum să mă prefac a uita că doi învățători mi-au dat viață ? Că am crescut și m-am format în casa lor, în preajma caietelor mereu de corectat ? Cum să uit dorul de ei, din serile cînd mereu erau plecați la vreo acțiune prin comună ? Sau din lungile zile cînd erau duși la vreun cerc pedagogic sau la „perfecționare" ? Cum să mă prefac a uita că am crescut în severa lor dragoste de părinți care, pe lîngă mine și fratele meu, mai aveau în grijă atîtea și atîtea alte suflete de copii ce trebuiau să învețe toate dreptățile lumii ?

Învățătorii... Le sărut tuturor mîna, în această zi de cinstire a muncii lor făuritoare de oameni. Mînă care mîngîind creștetul copilului-învățăcel îl cheamă, îl ridică spre demnitatea împlinirii.

Învățătorii.., Dascăli ai neamului, cei care, cu anonimatul vieții lor de zi cu zi, au păstrat și-au transmis din generație în generație lumina vie a cunoașterii și-a adevărului. Acel adevăr care începe cu inevitabilul șir de bastonașe, continuă cu neuitatele o-i, oi cu unu și cu unu fac doi și continuă apoi cu noi și noi revelații și toți continuă cu mirificele împliniri.

Sub semnul unui nou umanism

Urmare din pag. 1

la atom pînă la cele mai îndepărtate Galaxii, cînd cadența dezvoltării el este infinit accelerată, se simte, pentru tineret, uriașa necesitate a unei sinteze ideologice între știință, cultură și educație, sub semnul unui nou umanism, cu alte caracteristici decît cele ale pomenitei Renașteri, reînnoirea contemporană creînd un echilibru armonic între arte, între științe și cultură, ținînd seama că omul este măsura tuturor lucrurilor, iar tineretul speranța și reînnoirea lumii de mîine.

Așa cum am mai putut afirma și altădată, oricînd și oriunde, în istoria spiritualității lumii, orice operă de valoare transmite conceptia creatorului despre lume, confruntarea încărcăturii sale spirituale cu viața și realitatea, aspirația nestrămutată spre reînnoire. Un tînăr intelectual, un tînăr creator, aspirant al studiului și artelor, trebuie să devină un promotor a tot ceea ce este nou, a tot ceea ce este valoros și îndrăznet, dincolo de dogme și prejudecăți, căutînd realizarea unei perfecte armonii între modernitatea formelor și iluminarea conștiinței omului contemporan.

Amintesc, în final, o frază revelatoare surprinsă într-un articol al marelui gazetar Mihai Eminescu, scris cu mai mult de un secol în urmă și republicat recent în monumentalul volum, al doisprezecelea al **„Operelor"** aceluia care sintetizează spiritualitatea poporului român : **„Oricine va voi să definească marele mister al existenței, va vedea că el consistă în improspătarea continuă a fondului... Forme vechi dar SPIRIT PURUREA NOU...**

● Mircea Cavadia trăiește pe marginea Dunării, la Brăila, deci în centrul larg desfășurat al poveștilor menite să îmbrace timp și să-l înnoiască. E născut, verbul său, din cîntece vechi și aventură scăpărătoare. De cîte ori îl citesc simt că m-aș muta din nou între sălcii, în malul fluviului, singur cu gînduri frumoase, răzbunător al tuturor celor învinși sau numai lungă vreme pierduți.

Fănuș Neagu

mircea cavadia

Bostana trandafirilor sălbatici

Dunării nu i se vedea celălalt mal. Trei stele, răzlețite ca niște zaruri aruncate, sclipeau numai pentru ele, pînă la virful copacilor. De acolo, în jos, pleca o pînză neagră făcînd apei o spinare fără sfîrșit.

Mirosea doar a Fluviu, iar răceala acestuia stătea în oameni ca într-un cuib. Poate și de aceea glăsuiau tare. Vorbele se aruncau în glume tăioase la care trebuiau să-și răspundă și asta încălzea. Încălzea și dezmorțea trupurile trezite în plină noapte pentru a prinde prima sclipire a Bălții. Ea era cea care îi aduna în malul orașului, de cum stătea apa din scurs, pînă tirziu, toamna, cînd își scădea Dunărea ochiurile de rămîneau doar mocirlele cu plajele lor de nuferi.

Marcel tremura și el lung, puțin mai la o parte de grupul lor, ghemuit pe o piatră, cu stufu pe genunchii goi.

Cu toții îl așteptau pe Simion, sfredelind cu ochii întunericul lățit din boturile șlepurilor. De acolo apărea întotdeauna, fără să i se audă bătaia lopeților, cu zimbetul lui ascuns, a batjocură parcă, adăpostit în umbra cicatricei care-i despica fața în două, din creștetul capului ras și pînă în marginea bărbii.

Era greu de ghicit cum de se putea alege cineva cu o asemenea rană, dar Marcel îi știa povestea. I-o spusese Simion noaptea ce trecuse, cînd îl lăsase să-i stea alături, după ce adunase cu barca ultimul tibeicar rătăcit prin bălți și-l depusese pe piatra orașului.

Noaptea aceea o simțise Marcel încă din ziuă, întrind în el ca o boală care vine, care știi că vine și de care nu te poți feri. De-aceea și rămăsese. Neliniștea fusese mai puternică decît teama bătăii de-acasă. Ei doi, parcă fuseseră legați cu sfori : Simion trebuia să spună, iar Marcel să asculte și, chiar gonit, gonit cu injurături, el n-ar mai fi plecat. Înjurăturile ar fi fost de formă, știa, să-l încerce...

Dar încă nu se întîmplase nimic și Marcel lăsa lucrurile să curgă. Barcagiul trebuia să-și îndeplinească obiceiul, legea lui, pe cît dura vara. Și asta însemna că, după ce trăgea ore în șir de lopeți cărind undițarii de pe un mal pe celălalt și își punea barca în ordine, urma să se așeze, în grădina „Lebedei", la aceeași masă, „masa lui Simion", cum o știau toți, ascunsă sub ramuri de salcie, pe care trebuia să le dai la o parte ca să poți intra și, în care, erai ca într-un desiș, cu frunzele picindu-ți pe obraji ca niște lacrimi.

Simion avea cea mai frumoasă casă din spatele Abatorului, însă îi stătea mai mereu încuiată de parcă nici n-ar fi fost a lui. Și acolo trăgea doar la nevoie, cînd viscolele nu-l mai lăsau să trăiască în altă parte. Cu barca lui cîștiga bani buni... și așa fusese să fie ; intrase în firea lucrurilor ca barcagiul să fie găsit pe mal la miezul nopții, mereu, fără să oboseaască, fără să întirzie...

De Simion se lipise Marcel de cum îi pusese piciorul în barcă. Îl fermecaseră pumnii lui mari, grei, dar mai ales ochii aceia năucitori, albaștri, care domoleau și îmblînzeau duritatea respingătoare a cicatricei. Și deși bătrîn, îl simțea Marcel tare, de neînvins. Își spusese adesea : „Nea Simion nu poate fi învins de nimic !"

Îl urmase în noaptea aceea, în noaptea aceea care i se părea depărtată tare, dar care nu fusese decît noaptea ce abia trecuse și i se strecurase alături, la masa circiumii, sub fuioarele salciei.

Nu mai putu răbda însă și atinse ușor, cu virful degetelor, bulbucătura de carne a cicatricei. Simion tresări ca de arsură și, poate, ar fi dat cu paharul lui de pămînt, dacă băiatul n-ar fi vorbit repede, înfierbintat :

— Cine ți-a făcut asta, nene ? Cine ți-a făcut-o ?

Și Simion rămase cu ochii holbați la el, i se încolăcise o nuia încărcată de arginți pe umăr și părea, în negreala ascunzișului, un copac ars, pestrițat de ninsoare.

„Nu vrea să-mi spună", gîndi și se strîmbă a supărare, dar Simion îl apucase de umăr și-l stringea, și-l zguduia și se răstea la el aproape țipat :

— Poți tu, mă, să asculți ? Poți tu, mă, să asculți și să înțelegi ceva ? Poți, mă, Marcelușule ?

Întîi se speriase, dar mai apoi îi dispăruse frica. Ultimele cuvinte le spusese Simion aproape plîns, cu disperare.

— Pot, pot, nene Simioane, ce dracu ! Și dacă vrei îți mai aduc țuică.

— Adă, du-te și adă ! Și parcă schimbarea asta de vorbe îi făcuse bine pentru că i se liniștiseră ochii, doar că acum îi luceau a frig și a nerăbdare. Să vii repede ! — îi mai spusese și-i îndesă în pumn un ghemotoc de bani.

Cînd se întoarse, Marcel îl găsi pregătit : frămînta în palme paharul gol și buzele îi tremurau, umede.

— Trebuia, mă, Marcelușule, să spui cuiva, nu mai puteam ține, mă Marcelușule, și e bine că-ți spui ție și e bine că mă-ta e de noapte și putem vorbi...

Marcel continua să tremure lung, puțin mai la o parte de ceilalți, ghemuit, cu stufu pe genunchii goi, astupînd cu palma cutia cu rime.

Povestea lui Simion fusese ca un vis rău și vroia să mai întrebe, nu înțelesese multe lucruri, dar nu-l putuse căuta mai devreme. Maică-sa îl ținuse încuiat toată ziua și abia după ce plecase la servici reușise să vină pe cheu și venise aici pentru că era locul de întîlnire, iar Simion nu lăsase niciodată oamenii să-l aștepte...

În noaptea ce trecuse, spre sfîrșit, se îmbătase Simion sau poate se îmbolnăvise rău de vorbele lui pentru că nu-i mai răspunsese la întrebări și doar bolborosise cuvinte fără nici-un înțeles. Îl cărase la barcă, îl învelise cu pătura și-l lăsase acolo, răsuflînd icnit.

Marcel continua să tremure lung, nemaiauzind dintr-o dată nimic, doar cum picură în el, cuvînt cu cuvînt, povestea lui Simion, prietenul lui...

— Eram flăcău, mă, Marcelușule, nu te născuseși nici tu... și nici mă-ta ! — ridicase barcagiul glasul ca să-i dea de înțeles cît de departe fusese întîmplarea aceea — un flăcău e ăla în prag de armată, bun de muncă, bun de toate, dar care nu știe cum să le ia... Pînă atunci, rostul meu fusese cu ăl bătrîn. Aveam pepenărie pe-o limbă în Baltă, bucată bună, înundată primăvara de Dunăre. Și pămîntul ăsta, după ce rămînea scurs, era numai potrivit pentru bostană. Munceam toată vara în nisipul ăla, dar mie nu mi-a plăcut niciodată. Pămîntul e greu de muncit, e al dracului, uneori nu-ți dă nimic. Și-apoi erau veri cu arsură, fără strop de ploaie și atunci aduceam apa cu butoaiele, stropeam, prășeam, stam în patru labe în noroi, acolo trăiam. Pentru că trebuia și păzit, păzit de animale și de hoți, iar așta, de prin mai, pînă spărgeam bostana....

Ți-am zis, pămîntul era al dracului, dar ăl bătrîn era mai al dracului decît toți. Eu numai așa l-am știut. Bătrîna mea, care nu apucase să fie bătrînă, se spunea că tot din cauza lui murise. Nici n-o mai știu, eram mic... Așa se spunea... Dar se spunea ! C-o bătea și că de la o bătaie de-asta i s-a tras de s-a dus... L-am întrebat odată și-a tăbărît pe mine cu pumnii. Atunci am fugit și m-am ascuns în moara aia părăsită a lui Violatos, pe grinzile podului unde se cățărau numai porumbeii... Între ei am stat și doar am plîns. Mă, Marcelușule, nici acum nu știu de ce am plîns, dar atît am făcut : am plîns pînă n-am mai văzut... Apoi m-am întors. După plînsul ăla, parcă mă făcusem dintr-o dată mai puternic și nu-mi mai păsa de ce puteam păți că fugisem de-acasă. Dar bătrînul nici nu m-a luat în seamă. Se imprimăvărase, îl prinsese iarăși grija răsadurilor. Pepenăria aia era boala lui. Iarna se chircea, se făcea mic, vedeai cum i se scurge vlaga, dar de cum se făceau apele mari, întinerea și se lăsa de băut...

Tot iarna, aducea uneori cîte o femeie. Atunci era bine. Ea făcea mîncare, ne spăla boarfele, se lumina casa. Dar nu stătea mult. Răbda o bătaie, două, apoi îi striga înveninată lui taică-meu : „Șontorogul dracului !" și se căra. Toate făceau la fel. Îi strigau : „Șontorogul dracului !" și atunci știam că s-a săturat și nu se mai întoarce. Nu ți-am spus, dar bătrînul avea amîndouă picioarele tăiate cam de la genunchi. Adică, întîi, îi fuseseră arse, coapte, la spital i le-au tăiat, n-au mai avut ce-i face. Și cu timpul se obișnuise așa. Cioplise două lemne, mergea în ele, dar înnebunea cînd îl făcea cineva șontorog.

— Cum arse, nene Simione, cum coapte ?

— I-au făcut-o unii, măi, Marcelușule, poate de la vreo femeie, că se băga bătrînul și peste ale altora. Fusese ca un cal... Sau poate de la bani, dracu știe ! Pe-atunci lopăta orzul ce se aducea în silozul portului pentru vapoare. Se-aducea din cimp ud și trebuia vînturat și întors să se usuce, altfel nu-l lua nimeni. Erau acolo munți de orz și muncă de ocnă. Nu știu cum a stat bătrînul. Poate avea săminția de țăran... că mai tirziu să-l fi văzut muncind bostana !...

Și Simion tăcuse de parcă-i fugise din cap ce vroise să spună mai departe, dar Marcel, înfiorat să nu se termine, îl zgîndări :

— Dar cu picioarele ?

— Ți-am spus, i-au făcut-o unii... L-au băgat într-o noapte în orz. L-au legat de-un stîlp și l-au îngropat în orz umed. Iar ăsta, dacă stă cu umezeala lui în soare, se încinge la mijloc și e ca o apă clocotită. Pe ăl bătrîn l-au găsit a doua zi pe după-amiază. Nu fusese băgat prea adînc și-i copseseră numai picioarele.

Și Simion iar tăcu, luă o gură mare de țuică și trase aer în piept de parcă încercase să-și adune puterile.

— Așa a fost viața mea, așa a fost pînă în vara aia. Îl urmam pe bătrîn, eram la mîna lui, stăteam după el, îi știam frica. Și nu mă gîndeam decît la armată. Aproape îmi venise vremea și îmi ziceam că scap de toate. Eram hotărît să nu mă mai întorc, înțelegi, tu, mă, Marcelușule ?

— Înțeleg, nene Simioane, înțeleg, se grăbi, picase de tot în povestea barcagiului, noaptea aceea era între ei ca o pasăre moleșită, se auzea doar foșnetul salciei lor și, rar, pietrișul grădinii scîrțiind sub pași depărtați...

— Fusese o primăvară secetoasă, nu întrase apa nicăieri, iarna, și ea, goală de zăpadă... Dunărea se făcuse mică, nenorocită, te lua mila văzînd-o, dar băgasem sămînța, aranjasem coliba, ne mutasem la bostană de tot.

Și într-o dimineață a spus că se duce dracului tot și să mă înham la butoaie că murim și n-are chef să piardă totul de lenea mea. Și a început o grozăvie ca o turbare. Împingeam butoaiele pline de la Dunăre, cale de vreun kilometru, prin hîrtoape și rădăcini, de dimineața pînă

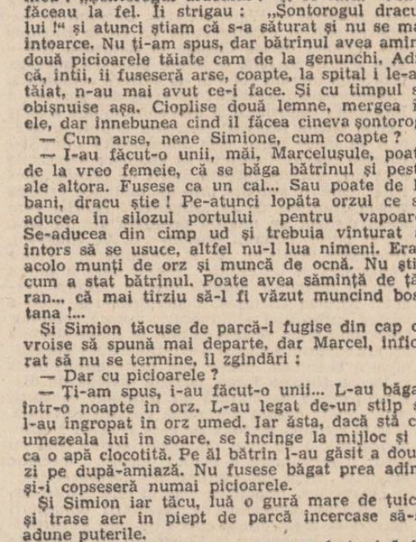

Linogravură de Mariana Popa

noaptea tirziu, tot cu gîndul la armata aia care nu mai venea. Împingeam și rostogoleam butoaiele cu umerii numai singe și palmele zdrelite, pînă cădeam lat apoi mă sculam și mergeam mai departe, la ogor, unde bătrînul vărsa apa în cuiburi. O aduna cu palmele și-și băga degetele în pămînt să se ducă apa în rădăcini, dar pîrjolul de soare usca imediat totul de parcă nici n-ar fi fost. Iar el, murdar, negru, cu barba albită, vorbea cu semințele alea nenorocite și le ruga să plesnească, să iasă, să nu moară. Așa se zvircolea ziua întreagă... Renunțase la protezele lui și se tira în patru labe cît ținea bostănăria și nu știu cum făcea, dar cioatele îi rămîneau întotdeauna curate.

Le visam și noaptea. Se făceau cînd mai mari, cînd mai mici, mă plesneau peste gură, peste ochi, ca niște lumini orbitoare, mă secau, mă, Marcelușule și erau ca o pedeapsă ce venea peste mine oriunde m-aș fi dus și oriunde m-aș fi ascuns.

Am dus-o așa vreo cincizeci de zile. Nu mai eram om, nu mai puteam nici să mă împotrivesc, nu mai eram nimic. Doar niște oase care se rezemau de-un butoi ce se rostogolea prin ierburi pînă la răsuflarea fierbinte a semințelor. Doar nebunia lui taică-meu, aia ajunsesem, o prelungire a nebuniei lui taică-meu... Și era atît de turbat, ca să înțelegi și tu, mă, Marcelușule, încît, chiar de-ar fi crăpat de sete nu ți-ar fi pus gura pe apa ce-o aduceam eu pentru pepeni. Se tira pînă la Dunăre și acolo bea, ca un cal, pînă îi plesnea burta să-l țină mult...

Și iadul acela s-a terminat într-o noapte cînd nu mai așteptam nimic. S-a terminat cu o ploaie care a venit în noaptea aia de care-ți spuneam, după ce a bubuit și a plesnit cerul ore în șir.

Tot timpul ăla, bătrînul a stat în genunchi, rugîndu-se cu ochii ficși, holbați, să-i dea apă, apă, așa striga : „Dă-mi, doamne, apa mea !" și atunci, privindu-l cerșind, m-am trezit că nu vreau să plouă, că nu vreau să pice nici o picătură, să se ducă dracului tot și să-l văd pe bătrîn otrăvit de necaz, cu țărina aia uscată și semințele lui blestemate în cap, iar pe mine scăpat de toate...

Dar n-a fost să fie așa. S-a pornit un vifor de ploaie cum nu mai văzusem niciodată și a ținut patru zile pînă am crezut că o să înece tot.

Cît a curs apa, bătrînul a rămas numai între pepenii lui, tăvălindu-se-n patru labe prin noroi, cu cioatele alea roze plutind deasupra, plîngînd și rizînd ca un apucat, de-am crezut că și-a pierdut mințile. Nu se poate închipui un om mai fericit decît a fost el atunci...

Iar recolta a ieșit, mă, Marcelușule, dar știi cum ? Erau pepenii ca bolovanii, mă, unul lîngă altul, sănătoși toți și mulți, mulți de nu puteai trece printre ei.

După atîta rău, era iar bine la bostană, iar ăl bătrîn parcă întinerea, așa se bățoșa pe zi ce trecea. Îmi spunea c-o să fim boieri mari pe toamnă, n-a mai făcut nici dracu pepeni ca noi, o să fie bătaie. Și cînd a crezut el că și-a cam luat grija lor, s-a spălat bine într-o dimineață, și-a dat barba jos, s-a urcat în barcă și mi-a zis că lipsește o zi, două, iar eu să rămîn să am grijă să nu dea tocmai acum animalele. Dar mi-a zis totul fără să mă mai injure și fără să mă mai amenințe, iar eu mi-am spus că se duce, poate, să tocmească căruțași la malul Dunării sau cine știe ce altă afacere...

— Bătrînul a venit atunci cu o femeie... murmură Simion. Era vesel taică-meu, puțin băut, nu beat, doar puțin băut și-i stătea bine. Împrumutase bani, cred, în contul pepenilor pentru că adusese cu el o grămadă de lucruri. Și de mîncare și de băutură, dar, mai ales, adusese o femeie...

Era frumoasă sau poate numai mi s-a părut mie neasemuit de frumoasă după lunile alea în care văzusem doar mutra nebună a bătrînului. Însă nu puteam înțelege cum de-l urmase, pentru că-l urmase ca o femeie, se vedea...

Avea un păr lung, drept, negru, ca la țigănci, dar o piele albă, nestricată de soare și mîini cu degete subțiri care țineau mereu un buchet de trandafiri, două, trei împletituri de fire...

Plecau dimineața și veneau seara, ea avea flori în păr și era plină de fire strivite de iarbă, cum se tăvălise cu bătrînul și rîdea tot timpul și-și dezvelea dinții ăia ca zăpada și-și umezea buzele cu virful limbii de parcă ar fi tot adunat de pe ele zahăr. Atunci mă privea printre gene, de sus, a batjocură și asta făcea să tremure carnea pe mine și să-mi vină să fug cît mai departe. Dar acolo, lîngă noi, era mereu bătrînul, stăpînul tuturor.

Ce era să fac ?... Mă dădeam din calea ei, stăteam singur prin bălți cu sculele puse, dar cu gîndul tot la gura aia umedă și mișcătoare... Poți tu să înțelegi asta, Marcelușule, poți ?

— Pot, nene, pot, grăbise Marcel răspunsul, deși nu putuse să priceapă nimic. Avusese și el înfiorările lui, dar nu le înțelesese și nu le luase în seamă, trecuseră repede, era încă mic.

— Într-o dimineață am dat peste ea, devreme, soarele era doar jumătate, restul sta ascuns pe celălalt mal, încă în ape. Venisem de la pripoane și tiram după mine un somn de vreo zece kile și ea era acolo, la cîțiva pași, după niște tufe, pe o limbă de nisip, goală, neclintită, în picioare, cu fața înspre soare și ochii închiși. Pielea îi căpătase un arămiu cald și am înlemnit scormonind în gînd trupul acela nemișcat, rotunjit de reflexe, cu gura uscată, vrăjit ca de dracu și atunci a apărut bătrînul iar ea a țipat prefăcut...

Am fugit besmetic izbindu-mă de pomi și m-am aruncat în Fluviu unde am vrut să mă înec. Mă băgam la fund și înghițeam apă, dar ea mă tot scotea la suprafață și mă împingea în sus, nu mă lăsa să mor, nu mă vroia, parcă toți erau împotriva mea, mă urau și mă goneau...

Și cînd am crezut că scap, pepenii erau aproape gata, a venit nenorocirea...

Eu dormeam pe afară, departe de ei, coliba le rămăsese doar lor, bătrînului și femeii... Dacă nu eram noaptea pe baltă mă duceam între pepeni, era peste puterile mele să-i aud nechezatul, parcă fiare roșii mi se învîrteau pe sub piele...

Așa fusese și atunci. Mă chinuisem mult afară și abia tirziu am picat într-un somn plin de coșmaruri... M-am trezit dîrdîind, cu soarele în cap, era ziuă bine și m-am dus la colibă, îmi spusesem că nu mai sînt, după obiceiul lor, sînt plecați...

Am intrat și am rămas cu ochii holbați. Ea era acolo, dormea încă, desvelită toată, pe patul larg, cioplit de mine și razele străcurate printre crengi jucau pe pielea ei ca niște monezi risipite.

Era singură, înaintea mea, goală, tînără, iar eu tremuram ca de friguri, cu ochii lipiți de ea, fără să mai fie între noi nimic, doar bănuții aceia de soare...

A deschis ochii dintr-o dată și a țipat scurt. S-a strîns, a spus „ieși !", apoi s-a uitat în stînga și în dreapta după ceva să se apere, dar n-a găsit nimic altceva decît buchetul ei de trandafiri roșii, căzut lîngă pat și iar a spus : „ieși !", dar eu nu mai vedeam decît buzele alea umezite de limbă și m-am prăbușit.

A fost întîi ca o bătaie scurtă, gîfîită. Femeia mă lovea pe unde apuca cu trandafirii, zgîriindu-mi pielea cu spinii și pe noi picau numai petale roșii, îmbrăcîndu-ne, lipindu-se de pielea noastră și de pat de parcă se scuturase o tufă întreagă, dar eu nu simțeam nici o durere, doar pielea ei și carnea ei care era lipită de pielea mea și de carnea mea, apoi bătaia aia s-a înmuiat a mîngîiere...

Simion avea glasul gîfîit, repezit, era aproape desfigurat. Marcel simțea teama întrînd în el și ar fi vrut să se termine, dar barcagiul nu terminase.

— Atunci a venit lovitura. Bătrînul intrase și văzuse zvircolirea aia în trandafiri. S-a repezit la cange și a dat cu ea, cu cîrligul în jos, în capetele noastre, să ne omoare pe amîndoi. Dar m-a atins numai pe mine. Fierul mi-a îmbrăcat capul și virful lui întors și-a urmat drumul pe fața mea pe unde vezi tu, Marcelușule și toate în jur au plesnit în mii de bucăți, iar singele a țîșnit împroșcind patul și femeia.

M-am răsucit ca un animal pe moarte și-am prins cu două mîini lemnul cangei. Bătrînul, urlînd, nu-i dădea drumul nici el, urlam și eu și smuceam și roteam amîndoi cangea, dorind s-o avem fiecare. În ea ne stătea răzbunarea și salvarea, era totul pe viață și pe moarte și în rotirea aia cîrligul s-a înfipt în ceafa bătrînului. Dar eu nu mai puteam să mă opresc. Trăgeam în toate părțile fără să mai văd prin șiroaiele de singe, pînă am smuls totul din gîtul lui. L-am simțit prăbușindu-se horcăind și cu țipetele femeii în urechi, am fugit cu cangea aia care mai avea resturi din beregata lui, orbește, nebun, pînă mi s-au dus puterile și n-am mai știut de nimic.

Cînd m-am trezit în jur era liniște, liniște, liniște, de parcă nu fusese nimic, doar unul din visele mele bolnave, nebune, dar fața mi-era tot un singe închegat și am zărit apoi cangea în ierburi, cu virful roșu. Atunci a revenit puternic, ascuțit, fiecare scenă, fiecare moment. Îl omorisem pe ăl bătrîn, îl omorisem... Eu l-am omorît...

Și Simion își prăbuși capul în pumni și începu să tremure un plîns fără lacrimi, doar cu sughițuri lungi, iar Marcel, cu ochii căscați și mîinile încleștate de masă, rămase mut, neputincios, neînțelegînd... Apoi barcagiul s-a potolit, a înțepenit, parcă murise. Și tăcerea aceea a fost lungă și neclintită parcă tot atît cît durase și spovedania lui.

— Apoi ? Apoi ce-a mai fost ? Își auzi atunci glasul Marcel. I se amestecau întrebările în minte, neclare, învălmășite.

— Apoi... își ridică Simion capul și avea o față trasă cu niște ochi stinși, împleticiți, ca și vorbele ce i se auzeau greu, am stat ascuns. Nu m-a întrebat nimeni, niciodată, nimic. Însă n-am mai fost om. Numai eu știu !...

— Dar ea, femeia ?

— Femeia !?... tresări el ca în vis. Ea... cred că nici n-a fost, că eu doar mi-am închipuit, nici n-a fost !...

Asta fusese. Marcel îl dusese greu pînă la barca lui și pe vad, băiatul se lipise de bătrîn, se făcuse una cu el, era ca o cîrjă. Și-l simțea ca pe un ciine care a fugit mult...

Marcel nu mai tremura. Puțin mai la o parte de ceilalți, ce tropăiau a nerăbdare mai tare ca pînă atunci, privea fix, ghemuit, silueta lungă, neagră, a bărcii care se apropia. Și cînd s-a deslușit umbra, au izbucnit toți, înjurînd, amestecîndu-și vorbele, gălăgioși, trăgînd de biciclete și de rucsacuri.

— Hai, bă, Simioane, fiți-ar rachiul, ne prinde soarele, se-ascunde baboiul !

Și atunci a auzit Marcel glasul care venea din barcă, un glas străin însă, izbucnit subțire, a veselie, spărgîndu-i-se în timpane și făcîndu-l să se ridice brusc.

— Ce Simion, bă, gata cu Simion. I-a plesnit o vină în cap, a crăpat azimneață. De-acu sînteți pe mîna mea !

Băiatul a dat drumul cutiei cu rime și ea s-a izbit rostogolindu-se cu un sunet sec de piatră apoi și-a simțit pieptul urcîndu-i-se în git și valul de lacrimi inundîndu-i obrajii. Fără putere, a rupt stuful în mîini și-a luat-o la fugă pe cheiul pustiu.

În urma lui barca s-a desprins de mal ducînd tibeicarii spre bălți, iar unde stătuse, din cutia căscată, rimele, libere, se tirau în toate direcțiile...

carolina ilica

S-agită frunzele

Nici n-a-nceput prea bine vara
Și iată că o pierdem iar.
Ca un bătrîn mă plîng : amar
De ani de cînd fu vară vara !

Și iar e toamnă. Simți ? Presimți ?
S-agită frunzele cu zimți ;
Despart și taie fără rost,
Pe Ce-va-fi de Tot-ce-a fost.

O, maica maicii mele

O, maica maicii mele, iubitoare
Cum nu mai este nimeni pe pămînt,
De ce-ai plecat atîta de curînd ?

Și nici măcar sărutul de pe urmă,
Cu buze calde peste buze reci,
Nu l-ai luat. Cum vei putea să treci

De toate vămile ? Nici ban în palmă,
Nici în batistă grîu eu nu ți-am pus.
Cine te-o duce, fără plată, sus ?

Umblam prin lume, nepresimțitoare.
De ce nu m-ai vestit c-un semn matern ?
Să mă întorc, măcar să îți aștern

Cu mîna mea albeață pentru somn ;

Cum mai demult îmi așterneai să dorm.

Atît de singură

Atît de singură la țărmul tău,
Înverșunată, vuitoare mare,
De parcă fără nici un strop de suflet
M-ai lepădat din pîntecele tale ;

Ca pe un plod ivit dintr-o plăcere
De care ți-e rușine mai apoi.
La ce te mai întinzi de parc-ai cere,
Parc-ai cerși să intru înapoi ?

O pană de fum

Mă trage pămîntul spre el.
Sălbăticia lui umilește :
M-ar ține în brațe,
Dar nu mă iubește.

Cum să mă apăr, n-am cum !
De-aș putea doar o dată să zbor :
Măcar cît o pană de fum
Pe pagina cerului gol.

Ca un copil

Ca un copil ce-mi stă în brață,
Memoria cu ochii mici.
Se-obrăznicește, se răsfață.
Drept jucărie vrea un bici.

Cînd sînt tăcută, cînd sînt mută,
Cînd vreau să mor și nu se poate,
Mă ia de gît și mă sărută
Pe pleoapele încercănate.

E un copil fără picioare ;
Cînd te gîndești, te rupe mila.
Și patru mîini, nu două are
Și părul galben ca argila.

E un copil fără de somn,
Mai mult : m-adoarme el pe mine,
Vorbind încet și monoton,
Cu pauze și cu suspine.

Și-i un copil fără de tată
Și-aproape anii mei îi are,
Copil bătrîn, de altădată,
Fără de somn, fără picioare ;

Cu două mîini de ochi mă ține,
Cu alte două biciuiește.
La fel de singur ca și mine,
De-aceea, cred mă și iubește.

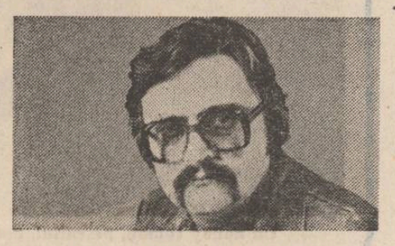

mircea șoncuteanu

balade

balada înnoptării

lui lucian blaga

a venit noaptea-n prag
a bătut c-un toiag
de gorun, de gorun
lumile au tăcut

a venit noaptea-n prag
ostenită-n toiag
și toiagul a prins
să murmure nins

acum stau și ascult
de cînd vine demult
cîntecul din etern
în toiagul de lemn

îl aud și-l aud
parcă nu mi-e destul
tainicul menestrel
mă îmbie cu el !...

baladă de sine

de acum, de acum
amiroase-a pămînt
între mine și noi
fulguie cu adînc

de la tatăl dintîi
ostenim, ostenim
neființei sălașul
și nu-l dovedim

de mi-e ruga popas
sufletul să mi-l trag
aș da umbra-ndărăt
cu un clocot măcar

apoi iar s-o înot
ca mai an

nici putere să pling
necum să mă-nspăimînt
imi vor duce-n cuvînt
lutul meu aburind
să mai fiu, să mai fiu
nefiind...

balada timpului

„regret veșnic
vor avea oamenii
că s-au născut cu fața
către moarte"

(Cezar Ivănescu — Rod)

mă ajunge-o spaimă sfîntă
ca de fruct oprit,
voi mai prinde-n mugur floarea
murmurului nerostit ?

să aleg din umbre multe
umbra spusei
de-nceput,
să-i răstorn în mine carnea
și s-o bucur
crud

să mă pierd în dezmierdarea
clipelor și-apoi
în molatec gol de ore
să cad înapoi

mă cuprinde-o spaimă sfîntă
trupului descînt
floarea mea de nuntă — timpul
se răsfiră înghețind...

balada poetului

să mai fiu menestrel
să vă greier în seri
cînd iubite vă trec
feciorelnic inel

cînd de pajeri purtat
trupul s-a înfinit
și-a rămas doar cît să
nu-l oprească nimic...

cînd sărutul e cît
să ajungă la cer
și de-atîta înalt
toate umbrele pier

cînd e taina adîncă
și plină de ea
cînd din ciutura cosmică
cine bea înstelă

să mai fiu menestrel
să vă greier tirziu
cînd nisipul din voi
începe pustiu

să mai fiu, să mai fiu
menestrel !...

balada bucuriei

bucurați-vă de iubită !
cît nu o știți
cît minunea s-aninё
de un zîmbet sfiit

cît în abisul din suflet
vă-nfioară vreo stea
și-ntunericul mult
încă n-o innopta

bucurați-vă de iubită !
ca doi ochi de demult
sînii ei te pîndesc
să-i dezlegi prin sărut

sînii ei care ard
în orbite și sorb
amintirea prin tine
a iertării de dor

bucurați-vă de iubită !
de lespedea sub
care izvorul
tămăduirii e rod !...

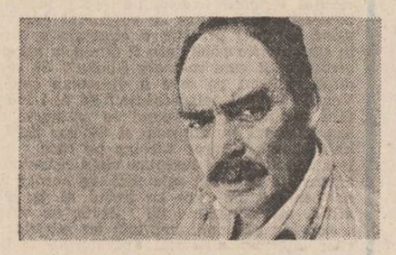

mircea albulescu

Frații mei

Frigul din sufletul meu
iese pe poartă,
se repede pînă-n virful dealului
și de acolo se așterne,
zăpadă,
pînă la picioarele pădurii.

În zilele în care
vîntul
nu mă alungă bezmetic
peste arătura înaltă
copiii,
țipînd de fericire,
fac oameni de zăpadă.

Thalassa !

Sufletul meu
Corabie smolită
Cu dor
Mi-aduce din cioburile Ciclade
Mingiieri de lumină
Primenite de ape egee,

Încît mă aud
Cîntînd —
Fără să mă înțeleg —
În grecește.

Fapt divers

Cu sufletul pe mal
bine acoperit cu flori de cîmp
la umbră de sălcii mincinoase
mă scufund
dincolo de pleoapele apei
căutător de scoici
adînce.

Dacă sub liniștea udă
se mai află o singură suferință
care să-mi semene
ne vom ridica în zori
să-ți impodobim vanitatea.

Tăietorul de lemne

Tăietorul de lemne
s-ar fi salvat —
poate —
dacă n-ar fi izbit
încă o dată !

Dar așa,
cînd l-a cuprins
amețeala
pe marginea ripei,
mai adîncă decît începutul
cu toate stincile
scoase din teacă,
tăietorul de lemne,
a încercat să se rezeme —
firesc —
de pieptul copacului său.

Și așa,
amîndoi îmbrățișați
au pornit încrezători,
ca doi vechi prieteni,
către răcoarea izvoarelor.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. OMUL ȘI CELELALTE VIEȚUITOARE ALE PĂMÂNTULUI (3)

Ilustrație de Dragoș Moldovescu

Finalul povestirii **În mijlocul lupilor** propune atenției un concentrat dialog-dizertație ce are loc între personajul narator, care cumulează în același timp și calitatea de martor ocular al întîmplării relatate, și unul dintre ascultători. Obiectul disputei, evident, îl constituie interpretarea faptelor Luparului din unghi magico-psihologic, pe de o parte, și realist-psihologic, pe de altă parte. Referirea se face, în speță, la mijloacele prin care Luparul imobilizează haita de lupi în mijlocul căreia personajul narator se trezește căzînd din copacul de unde contempla straniul „dialog" dintre pădurar și amenințătoarele fiare :

„— Ce crezi că era văpaia din ochii și din degetele omului ? întrebă cineva.

— Nu aș ști acum. Dar atunci și acolo, cum stam căzut în mijlocul fiarelor, cu toate instinctele treze și încordate, îmi amintesc că am făcut fără să vreau reflecția că văpaia aceea era toată voința omului exasperată, tot fluidul magic strîns și condensat din ființa celui care făcea efortul extraordinar să alunge primejdia... Fără această magie, am fi fost pierduți. Pe urmă nu m-am mai gîndit la asta, am uitat... Dar acum chiar încep să pricep. Ca și în magia vechilor vînători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbăticiunea strîmtă a lui, ca să poată cuprinde și înțelege pe lup, să și-l asimileze. Numai cunoscîndu-l astfel, magic, putea să-l supună și să-l stăpînească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvîrși. Magul primitiv devenea prin asta arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăiticul de rînd se trage înfiorat, ca oamenii la apariția unui înger... Omul preistoric nu alerga după fiare, ci vina primejdia, săgeata taine potrivnice, întindea curse pentru probleme de existență...

— Exagerezi, președinte, îl întrerupse un prieten. Eu cred că văpaia omului dumitale era un fosfor oarecare, un putregai cum face lemnul unor anume copaci, cu care el își îmbibase mîinile și obrazul, ca să ție în respect fiarele. Am citit undeva despre asta.

— Se poate dar cu asta văpaia n-a fost mai puțin magică, încuviință povestitorul, mingîindu-și încet glezna în care se deșteptase amintirea unor dureri adăpostite altădată demult, acolo."

Ce încheiere poate trage pentru sine cititorul însuși, luînd în considerare atît elementul fabulatoriu cît și concluzia „teoretică" iată, în fond, întrebarea care vizează statutul fantastic al povestirii. Inevitabilă, totuși, întrebarea nu trebuie și nici nu poate să aspire la un răspuns tranșant. Însă, povestirea beneficiază de un asemenea final deschis nu din dorința expresă a povestitorului de a o „încifra" neapărat. Străin de atari tentații, Voiculescu mizează pe efectele unui mecanism mult mai subtil, impulsionat de factori localizați în profunzimea fenomenului de zămislire a magicului. Totul se bizuie pe măiastra sugerare a dilemei de un revelator conținut afectiv-intelectual iscată de naturala confirmare faptică a credinței magice perpetuată, aceasta, de practicile mitico-folclorice și interpretată ca atare din unghiul psihologiei antropologice. Adevărul teoretic se resoarbe în emoția magică grație concreteței halucinante a povestirii pe care presupusa realitate originară, recidivînd, o îmbracă chiar acum, sub privirea noastră. Nu altul este înțelesul scenei în care, cu personajul narator în circă, Luparul îi stăpînește pe lupi, îmblînzindu-l : „Și stam acolo în spatele lui, trăgînd adînc în piept mirosul descîntat cu care biruia fiarele («Era înfășurat într-o sarică de piei sălbatice, cred de lup, din care zbucnea nesuferitul miros usturat, de care acum era plin tot omul» se mai spune într-alt loc despre Lupar) și căruia îi simțeam acum toată puterea magică. Mîinile lui urmau să împrăștie, mai ales din degete, văpaia fosforescentă, pe care o vedeam dincolo de el în față, cînd întindea și juca bîta către bestiile ce dau îndărăt pas cu pas și se trăgeau dinaintea lui.

După cîteva șovăiri, hăiticul se dete bătut... cumpăna magică era să nu curgă sînge. O singură picătură, de la om sau de la fiare, și vraja se spărgea. Nimic n-ar mai fi putut opri catastrofa. Dar Luparul izbutise..."

Cum se vede, Luparul își face treaba cu, așazicînd, maximum de rigoare profesională, conformîndu-se disciplinei impuse de unicul său mod de existență, deosebit de al celorlalte viețuitoare ale pămîntului doar prin *știința* (și nu prin *puterea!*) de a le stăpîni. În schimb, personajul povestitor, datorită paroxistícei lui emoții mitizante, atribuie întîmplării acel coeficient de spirit magic pe care, sincer vorbind, este cu neputință a crede sau nu că faptele îl au într-adevăr.

Dacă Luparul face dovada „științei" sale magice în chip subconștient, adică în virtutea instinctului său vital pus la încercare în condițiile unui mod de existență *pre-istoric*, în schimb, bătrînul vrăjitor din *Ultimul Berevoi* acționează în virtutea unui autentic *complex șamanic*, cu alte cuvinte, un *complex șamanic* conștient asumat. De aceea, tema fantastică a acestei povestiri se definește oarecum prin contrast cu aceea din *În mijlocul lupilor*. Ideea, de data aceasta, vizează valabilitatea practică a credinței magice în condițiile în care apelul la aceasta are ca resort „provocarea" eului arhetipal în scopuri utilitare, circumscrise, adică, impasurilor cotidiene ale vieții umane. Dintr-un mod de existență sieși suficient, în dublă accepție — fenomenală și metafizică —, practica magică este solicitată a suplini funcții benefice aparținînd de multă vreme civilizației materiale. Drept urmare, acțiunea nuvelei se desfășoară pe fondul unui impas de o asemenea natură generalizat :

„Plouase mult cu singe și vremile veneau roșii și-nvolburate. În tulbureala prefacerilor, marii vînători, ahotnici de primejdiile fără folos, urcători să prigonească fiarele pînă-n rărunchii munților, pieriseră. Moșierilor, îndatorați oarecum să-și apere codrii și plaiurile de jivine, li se stîrpise pînă și sămînța. Băștinașilor li se ridicase și cea din urmă țeavă de pușcă, orice gioarsă de pistol. Și în vălmășeala începutului de leat, bestiile se înmulțiseră nestingherite.

Munții mișunau de sălbăticiuni. Lupi bezmetici bîntuiau stînele, ursii dau buzna peste cirezi. Treceau prin ciomegele boierilor, umflau juncanii și plecau fără măcar o bună ziua.

În lipsa armelor, de sub troianul leaturilor, practici străvechi, meșteșuguri primitive de apărare începeau să scoată capul."

Iată deci împrejurarea cînd, în disperare de cauză, oamenii se gîndesc la bătrînul vrăjitor Berevoi, pînă atunci cu totul dat uitării.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

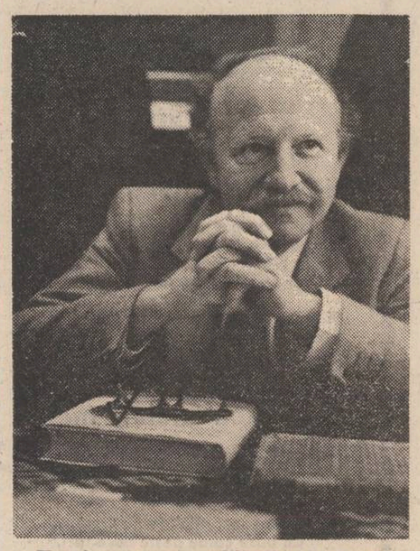

Un zîmbet pentru cititorii săi : Ioan Grigorescu

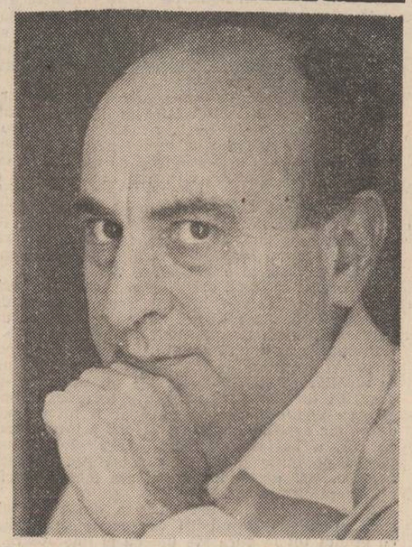

O privire către „structurile literare" : Lucian Raicu

Un hobby comun, pescuitul, pentru Petre Sălcudeanu și Radu Anton Roman

NUMELE POETULUI

Iulia David

Profesoară de istorie, Iulia David scrie și publică cu intermitențe de multă vreme prin revistele noastre literare.

Volumul de poeme pe care ni l-a încredințat (deocamdată fără titlu) deși nu o reprezintă în întregime, se constituie ca un interesant „jurnal" existențial, sublimat, firește, căci poemele scurte, de notație, adesea enigmatice, prin nota lor sentențioasă tind să anuleze contururile realității imediate. Lapidaritatea aforistică agreabilă în cele mai multe cazuri („te-ai deprins / cu singurul glas / cu privirea, / în brațele tale / aerul a înflorit / un liliac alb, / ne desparte acum, / o pradă în nemișcare". — **Pradă în nemișcare ;** „Vezi liniștea, / și totuși nu ți-o închipui înger / o vezi și nu te abții / să-i strigi, / vrednic ești de laudă / dar singur / atunci cînd ea / te apasă". — **Vrednic ești ;** „Mergînd s-ar putea să regreți / mica umbră care te apasă, / nimic din sufletul ei nu transpare / nici un strigăt / nici o melancolie, / dacă aș rămîne / drumul spre moarte ți-ar părea / egal cu al vieții / în așteptare". — **Dacă aș rămîne**) riscă să devină uneori pură sicitate verbală nesugestivă și de aceea am sfătui-o pe poetă să-și îmbogățească registrul expresiv, cu metodă, neoprindu-se numai la transcripția „sincerității" momentelor de inspirație. Numeroase poeme surprinzătoare prin siguranța tonului („Povestiți-mi despre singurătatea voastră / a mea e fără sfîrșit / s-ar putea să ne înțelegem / și să trăim ca frații / în a voastră lumină e lege / numai în a mea crește un soroc / ca un trup alb și mirositor de fîntînă, / povestiți-mi despre ceea ce credeți că știți / și nu regretați noaptea care se ridică". — **„Povestiți-mi despre singurătate**) ne încredințează că Iulia David, prezență discretă în tînăra poezie de azi, va ști să-și instruiască talentul spre o deplină împlinire artistică.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 5 iulie a.c., orele 19.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLVIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

Memoria lui Ștefan cel Mare

Urmare din pag. I

lui că principele român cutreiera văile și dealurile Moldovei slobod ca un zimbru și tot el e stăpînul acestor meleaguri. Un gînd ca puiul zăganilor aș îndrepta și către temperamentul său vulcanic, iar dacă desfoliem judecata cronicarului Grigore Ureche de prejudecățile sale boierești, vom vedea că voievodul era un justițiar aprig și practica o strategie a așteptării în bivuacurile păcii care îl ducea la sfîrșit spre biruință. Și cum mai era Ștefan ? Să ne luăm după cîntecul pe care îl viersuiau sîrbii prin Veneția sutei a șaisprezecea ? Să ni-l închipuim fără seamăn, decît numai cu „mîndrul soare", sau pasionat în dragoste și dătător de zestre îmbelșugată tuturor acelora pe care destinul le-a fericit de a-i însenina viața războinică ? Și ar mai fi ctitoriile sale fără de număr și fără de pereche, pe care ar trebui să le judecăm altfel, mai încărcate de jertfe, de vreme ce epoca era atît de frămîntată iar mistria meșterilor alterna cu paloșul apărătorilor de hotare. La 15 octombrie 1487, așadar acum aproape cinci veacuri, el emitea un hrisov pe care am avut norocul să-l întîlnesc în paginile ultimului volum, al 25-lea, din „Uricarul" lui Theodor Codrescu (Tipografia „Buciumul Român", Iași, 1895). Reproduc din acest mesaj peste timpuri o frază de o frumusețe nestemată, care arată nu numai evlavia domnitorului, ci și slăvita limbă românească în care gîndea și dicta grămăticilor : **„Iar domnia mea cu bună voire și dintru a noastră bună voie și curată și luminată inimă am făcut pentru sufletul întru sfinți adormiții moșii și strămoșii noștri și pentru a noastră sănătate și mîntuire, și pentru sănătatea și mîntuirea fiilor noștri, ca să întărim și să miluim a noastră Sfîntă Mitropolie din țirg din Roman..."** E un poem eteric și aurit ca zugrăvelile athonite și bine ar fi dacă în istoria literaturii noastre vechi s-ar acorda o mai serioasă atenție harului imagistic și lexical al marelui domn. Și cum ni se mai arată Ștefan ? Era iubitor de pace și de copii, pe care îi deprindea de mici cu statornicirea hotarelor ; e cunoscut, dealtfel, obiceiul său de a-i bate la falangă pe micuții fii ai plăieșilor, lîngă pietrele de hotar, pentru a-i face să țină minte toată viața unde au suferit și, implicit, unde se aflau granițele adevărate ale țării. Desigur, nuielele se aplicau cu dragoste, dar în limitele Evului mediu ceremonia aceasta era o primă pregătire militară a acelora ce aveau să fie meniți să poarte destinul țării pe mai departe.

Tînăr, matur și bătrîn — Ștefan a rămas același dîrz apărător al patriei și al creștinătății, același Mușatin frumos fără de care chiar supraviețuirea Europei ar fi de neconceput. Fără el, poate că asediul Vienei n-ar mai fi avut loc la 1683, ci două veacuri mai curînd, și n-ar mai fi fost deloc eșuat ci încununat de succesul nefast al semilunei. A închis ochii suferind, bolnav nu de maladia castelanilor, ci de aceea a martirilor neodihniți, ars cu fierul roșu pe rană și privind neputincios cum iubita sa fiică, Elena, zăcea în temnițele asiate, în urma intrigilor Sofiei Paleologa. A murit cu sufletul trist, la început de veac și de lună a lui cuptor, cînd grînele Moldovei vălureau în dangătul clopotelor și săgetau văzduhul cu aburi de pîine nouă. Într-un vibrant medalion închinat Putnei și ctitorului său, Nicolae Iorga scria : **„La mormîntul lui Ștefan, unde, dacă nu sînt oasele, se sălășluiește simbolul — și ce sînt chiar acele oase pierdute în pămînt decît un simbol ? — cununile nouă și cele vechi, urna de argint goală, porumbelul de argint, atîrnat, tricolorele păturite, margenile dulapului de sticlă, toate aceste lucruri multe, greoaie și foarte ordinare, foarte trecătoare, cu totul nevrednice pentru acela care nu poate fi încurajat cu destul aur și cu destule pietre scumpe de neamul pe care el l-a scăpat de la pieire, mormîntul acela, acoperit de noapte, aruncă numai scînteieri și raze (...) Mergea cu noi în umbra nopții, între luminile cerului și luminile pămîntului, ducînd după dînsul întreg întunerecul pe aripile sale care atingeau munții zărilor și depărtarea hotarelor noastre singerate. Sfînt și împărat al tuturor țărilor, al tuturor oamenilor românimii, al tuturor celor ce cuminecă în această limbă !"**

Aici, la Putna, l-am văzut acum cîțiva ani pe restauratorul istoriei naționale, președintele Nicolae Ceaușescu, în reculegere la mormîntul marelui erou. Ne aflam la scurt timp după inaugurarea de către dînsul a Monumentului ecvestru al lui Ștefan cel Mare din Suceava, iar președintele a simțit nevoia să vadă și locul de îngropăciune al aceluia pe umerii căruia stă o mare parte a tradiției noastre vitejești. Era o zi frumoasă, cu aer limpede ca respirarea mieilor, era o zi cu soare răsfrînt pe varul fosforescent al zidirilor, încheiate cu blănd de stejar vechi de sute de ani, era o zi pe care mîile de țărani mîndri din comună și din împrejurimi, îmbrăcați în straiele lor alb-negre de sărbătoare, n-o vor uita, cu siguranță, niciodată. Iar peste Arcul de Triumf boltit între cei doi eroi, fără de moarte amîndoi, pentru că amîndoi sînt în sufletul țării și țin cu țara, se unduia parcă vocea tînărului Eminescu, organizatorul serbărilor de la Putna, din 1871 : „Ștefane, Măria Ta / Tu la Putna nu mai sta !..."

La 2 iulie, în fiecare an, de aproape o jumătate de mileniu, inima românilor de pe toată vatra vechii Dacii bate la Putna, sfințind pomenirea nepieritorului oștean. El este viu în hrisoave și în peceți, în pietrele înstelate cu bouri și în ctitoriile pe care le-a ridicat „din pajiște", adică din temelii, el este viu în idealul nestins al Independenței naționale și în credința că puterea românilor stă numai și numai în bărbăția lor, altminteri vor fi pierduți. Fie-i numele lăudat !

DIALOGUL DISCIPLINELOR

Modernitatea perspectivei

Dezbaterea pe tema tradiție-inovație care a marcat atît de puternic viața intelectuală română în perioada interbelică nu a antrenat numai scriitori, sociologi sau politicieni interesați să revendice o parte din tradiția națională în folosul propriului lor program. Dezbaterea a stăruit în atenția tuturor oamenilor de cultură și istoricii s-au văzut implicați într-o discuție aprinsă care atingea cele mai adînci laturi ale vieții culturale române. Chiar mai mult decît alți specialiști, ei s-au simțit chemați să dea un răspuns la întrebări de primă importanță și mereu actuale : existase o perioadă obscură în istoria poporului român care, timp de secole, se tot aflase pe drum, așa cum pretindeau istorici nepricepuți în a descifra tăcerile documentelor ? fusese evul mediu întîrziat o perioadă de stagnare ? fusese perioada slavonă un corp străin în cultura românilor ? fusese modernizarea o ieșire bruscă în lumină, sub revărsarea cornului abundenței ? Alte întrebări au fost ridicate în acest răstimp de Nicolae Iorga și de „Noua școală istorică", mai sensibilă decît predecesorii la implicațiile sociale ale actelor istorice și mai atentă la mișcarea de idei europeană. Deoarece nu numai în cultura noastră s-a pus problema raportului dintre tradiție și modernitate care a fost ridicată pe un plan universal de gînditori germani sau francezi. Orice evaluare a acestui raport trebuie de aceea să țină seama de contribuția istoricilor la elucidarea acestei probleme și de contextul european al dezbaterii.

Evaluarea este acum ușurată de o serie de lucrări temeinice despre evoluția istoriografiei române și universale semnate de Pompiliu Teodor, Vasile Cristian, Lucian Boia, lucrări care merită să se bucure de o lectură mai largă. La aceste sinteze s-au adăugat recent cîteva contribuții tocmai pe tema adusă de noi în discuție și anume un temeinic articol al lui Alexandru Zub din „Revue Roumaine d'Histoire", 2/1984 și un studiu solid argumentat al lui Pompiliu Teodor din „Studia Universitatis Babeș-Bolyai — Historia", 1981. Deosebit de sugestive sînt și considerațiile lui Keith Hitchins din volumul **Social Change in Romania, 1860—1940**, apărut în 1978, deoarece plasează întreaga problemă într-un context de cultură comparată.

Numeroase răspunsuri au venit din partea lui Iorga, dar contribuții și mai substanțiale a adus „Noua școală istorică" care și-a definit programul în mare parte prin intermediul „Revistei istorice române" dornică să abordeze subiectele cele mai variate într-un spirit de istorie „globală" care o apropie atît de mult de celebra școală franceză de la „Annales". Istorici care și-au cîștigat un meritat prestigiu atît în țară, cît și peste hotare, precum C. C. Giurescu, Gheorghe Brătianu, P. P. Panaitescu, Victor Papacostea și un istoric literar care a înnoit complet imaginea noastră despre cultura „veche", Nicolae Cartojan. Concentrîndu-și atenția asupra mileniului „întunecat", asupra relațiilor cu polonii și cu vechea cultură în limba slavonă asupra continuităților și a salturilor din viața economică și socială, într-o mai mare măsură decît o făcuse Nicolae Iorga, această pleiadă de distinși oameni de cultură au formulat concluzii memorabile despre devenirea noastră culturală. Meritată reținută discuția pe care istoricii români au deschis-o pe plan universal, atunci cînd au cerut o reevaluare a evului mediu, mecanic etichetat drept un răstimp de „obscurantism" și „barbarie". Împotriva acestui clișeu introdus în gîndirea oamenilor de cărturarii Renașterii dornici să discrediteze epoca de care se distantau, Iorga propusese la Congresul de istorie de la Londra, din martie 1913, o reevaluare a acestei epoci cu denumire derutantă de vreme ce înfățișa perioada ca fază de tranziție, în loc să-i definească trăsăturile. Or, spunea marele istoric, avem de-a face cu „o individualitate care se ivește, se afirmă și dispare încet înaintea altor idei și altor forțe, nu fără a lăsa cu toate acestea în gîndul nostru, în sentimentele, în instituțiile noastre, chiar în cele care au primit mai des pecetea Romei, urme adînci și care vor persista chiar dincolo de schimbările îndrăznețe ale timpului nostru". Ctitva ani mai tîrziu, deschizînd cursul de istorie universală la București, în 1924, Gheorghe Brătianu afirma, la rîndul lui ; evul mediu „nu e noaptea ce se lasă greu peste apusul de soare al culturii greco-romane pentru ca s-o împrăștie razele biruitoare ale răsăritului Renașterii ; nu înseamnă în dezvoltarea vieții universale o prăpastie de „saecula barbara" între două culmi de civilizație. La sfîrșitul tragic al lumii antice, catastrofa este o schimbare de valori morale. Lumea veche iese mai degrabă din arenă decît se prăbușește : este un Ausgang mai mult decît un Untergang".

Abordînd chestiunea care intriga a unui ev mediu îndelungat, istoricii români nu au acceptat resemnați „decalaje" și „întîrzieri", după rețeta îmbătrînitei istoriografii pozitiviste, mîndră de descoperirea ei că ceea ce a fost mai înainte determină pe ceea ce vine în urmă. Istoricii români au pus în valoare varietatea civilizației europene și au vorbit cu autoritate despre civilizația din jurul Mării Negre, ca Brătianu, despre originalitatea culturilor balcanice, ca și politice, ca Giurescu. Mai mult, istoricul de artă G.M. Cantacuzino a ajuns să prezinte „estetica lui Ștefan cel Mare", iar Cartojan să relanseze pe plan mondial studiul literaturii populare. Evul Mediu îndelungat se dovedea a fi un moment de viață intensă culturală și politică, de vreme ce, sublinia Gheorghe Brătianu, „doar în mileniul Evului Mediu s-au așezat temeliile dezvoltării noastre ca neam pe teritoriul ce locuim astăzi".

Atenția acordată continuităților și permanențelor a condus pe istoricii români spre o problemă și mai importantă, anume spre raportul dintre tradiție și modernitate. Discuția aceasta pornise și de la o imagine simplificată a trecutului nostru, care reținuse prea puține realizări culturale dinainte de un veac sistematic ponegrit, pe urmele pașoptiștilor — veacul fanariot — și exaltase creația orală din mediile rurale. „Folclorizarea" culturii noastre „vechi" încurajase pe Lovinescu sau Ibrăileanu să-și înceapă analizele cu veacul 19. Or, modernizarea nu începuse doar de un secol și nici nu se desfășura prin abolirea senină a trecutului : influența occidentală nu se așternuse pe un teren necultivat și nici nu fusese, de fapt, un impuls dat de o generație. În frumoasa conferință din 1928, P. P. Panaitescu constata că, în cazul generației de la 1848, nu avem de-a face cu o introducere de forme occidentale în cultura română, ci putem constata că „influența străină a trezit tradiția națională, s-a adaptat nevoilor economice, politice și culturale ale neamului, și nici nu se putea altfel : trecutul nu se poate suprima" **(Istorie și cultură).** S-a deschis astfel perspectiva unei analize mai adînci a problemei modernizării societății române decît aceea favorizată de teoria imitației a lui Tarde sau de ideile pe atunci la modă ale lui Spengler. Nu se crea o artificială opoziție între tradiția simplificată de moderniști și modernizarea condamnată de spiritele conservatoare, ci era îndreptată atenția spre civilizația dezvoltată în Sud-Estul european sau în bazinul Mării Negre, spre valorile păstrate de-a lungul secolelor, spre tensiunea creată de modernizarea rapidă a structurilor economice și sociale românești din secolul 19 care, pe de o parte, favorizase extinderea democrației în societatea românească, dar, pe de altă parte, contribuise la dezvoltarea unui apăsător aparat birocratic lesne de manipulat de un grup de privilegiați. Dezbaterea care opunea artificial „tradiția autohtonă" spiritului „european" a dobîndit noi profunzimi datorită istoricilor care au demonstrat că tradiția era un element dinamic și că spiritul european fusese tot timpul prezent în cultura română.

Pentru a surprinde cu un plus de claritate dinamismul tradițiilor și pentru a urmări permanențele și înnoirile din întreaga Europă a propus Gheorghe Brătianu, în 1938, elaborarea unei sinteze de anvergură, pe care, din nefericire, războiul a curmat-o. Realizată prin colaborare internațională, **Noua istorie a Europei în Evul Mediu** trebuia să cuprindă trei volume masive și să reconstituie dialogul occidentului cu orientul. Era un punct de vedere care astăzi este adevăr comun în lucrările de referință, anume că „istoria Europei și a Orientului Apropiat în timpul Evului Mediu nu poate fi înțeleasă dacă nu luăm în considerare existența și influența acelei comunități adesea puternică și întotdeauna cu prestigiu politic — imperiul bizantin. Chiar și în perioada de cea mai mare slăbiciune, el a deținut calitatea unei legitimități pe care alte state nu o aveau, precum și o cultură care oferea un acces direct la gîndirea atît a patristicii, cît și a vechei Elade" (Robert Browning, **The Byzantine Empire,** 1980).

Alături de gînditori care au pus în termeni extrem de moderni cultura română, precum Lucian Blaga, istorici ca Pârvan, Panaitescu, Brătianu au reliefat faptul că atunci cînd este analizat trecutul unui popor, cercetarea nu poate accepta resemnată presiunea celor morți asupra celor vii, după cum nu poate lăsa în uitare ceea ce a fost achiziționat adeseori cu sacrificii. Trecutul trebuia organizat în concordanță cu necesitățile prezentului, dar fără a-l deforma ; or, spunea în acei ani Lucien Febvre, „societățile tradiționale au operat odată pentru totdeauna conturile lor cu trecutul" și de aceea dinamica tradiției nu putea fi blocată de dragul unor scheme simpliste puse în slujba unei modernizări fără respect față de achizițiile predecesorilor. În această privință se poate chiar afirma că luările de poziție ale istoricilor în dezbaterea pe tema tradiției și a modernității par mai pline de responsabilitate decît ale altor specialiști, cu siguranță datorită faptului că în tradiția noastră istoricii descoperiseră un profund respect pentru persoana umană. De aceea, cînd nori negri se adunau deasupra Europei, în noiembrie 1937, afirma Iorga că istoricul nu are datoria numai de a constata și de a informa, ci de a da soluții de viață : „ideea de umanitate trebuie să te preocupe atunci cînd te gîndești că ceea ce ai de făcut poate să aibă un singur mare scop : acela de a face ca umanitatea, societatea în care trăiești, să folosească din chipul cum ai înțeles, prin personalitatea ta, să folosească pentru refacerea către care trebuie să mergem, refacere fără de care societățile europene se vor cufunda într-o decădere profundă.. Trebuie să te simți om cînd faci istorie și să te formezi om, ceea ce nu este ușor, ci pentru aceasta trebuie să citești mult, să gîndești mult și să trăiești mult, să ai deci experiență de viață, fără de care nu trebuie să te atingi de istorie niciodată".

Alexandru Duțu

Literatura în apărarea condiției umane

Urmare din pag. I

literaturii, nici idealul de luptă, social și național, umanitar al popoarelor lor. Scriitori de diverse naționalități, cu diverse concepții și opinii literare, filosofice, estetice, etice, religioase etc., aparținînd unor diverse școli și curente literare și reprezentînd individualități creatoare diferite, au fost animați de un singur gînd, de o singură dorință : apărarea și salvgardarea omenirii, a omului, a marilor valori umaniste ale culturii și civilizației noastre, apărarea și recucerirea libertății și independenței popoarelor, însuflețirea luptei lor pentru eliberare socială și națională, conștientizarea participării lor la marea epopee a înfrîngerii hitlerismului, a eliberării de coșmarul războiului și cîștigării unei păci trainice pe pămînt.

Încă de atunci dar mai ales acum, după atîta timp, ne apare destul de clar mobilul care a declanșat și alimentat dezvoltarea unei asemenea literaturi, de-o asemenea forță ideatică și artistică, de-o asemenea întindere și cuprindere, atît de puternic angajată în primul rînd în reliefarea și afirmarea mesajului ei umanist, a idealului de libertate și demnitate umană. În principal, acest mobil l-a constituit **impactul brutal, traumatic suferit de conștiința umană** a acestui veac în fața **cumplitei violențe antiumane a fascismului și războiului fascist** — impact din care, acum putem spune cu mîndrie, conștiința omenirii a ieșit biruitoare și datorită aportului specific, cu totul deosebit al literaturii. Iar din punctul de vedere al popoarelor, impactul brutal pe care **conștiința lor națională** l-a suferit datorită cotropirii și subjugării fasrăpirii **libertății și independenței** lor, încălcării sălbatice a suveranității lor naționale.

Bucurîndu-se de **viguroasa tradiție** a caracterului său umanist, patriotic și național, literatura noastră a căpătat în acest timp noi și importante valențe ideatic-artistice, tocmai ca expresie majoră a luptei antifasciste a forțelor democrate și progresiste, a poporului român pentru libertate și independență, dinainte, în timpul și după războiul antifascist. Un șir întreg de opere ale celor mai însemnați scriitori ai vremii — poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari — se constituie astăzi într-o remarcabilă expresie literar-artistică a acestei lupte, caracterizată printr-un **puternic și fierbinte patriotism,** poate expresia specifică cea mai înaltă, inalterabilă a **spiritului nostru viu patriotic-național.** Ea reprezintă astfel expresia concret-artistică a **atașamentului profund** al unei întregi generații de scriitori față de cauza dreaptă a luptei poporului nostru împotriva fascismului și a cotropirii fasciste, pentru eliberare socială și națională, libertate și independență, a **însemnatei sale contribuții** la războiul antifascist. Din aceasta decurge în mod implicit și manifestul său **caracter combativ, militant,** deosebita sa forță activă cu care a contribuit, în planul conștiinței umane, la afirmarea idealului nostru național, al eliberării și deplinei noastre independențe.

Astăzi, la capătul celor patru decenii de la victoria asupra fascismului și evidențiind astfel însemnata contribuție a literaturii noastre la înfățișarea literar-artistică a acestui epocal și epopeic eveniment istoric, la oglindirea lui nepieritoare în conștiința poporului nostru, a umanității, ne putem limita a consemna, în sfîrșit, două lucruri. În primul rînd că — în ciuda trecerii timpului, a vieții care a lăsat în urmă atîtea orori și suferințe ale fascismului și războiului, a uitării ce tinde să piardă în umbra ei amintirea atîtor luptători căzuți în această cumplită înfruntare, a ierbii, tot mai proaspete ce acoperă an de an mormintele celor rămași pe cîmpurile de bătălie, a colbului ce se tot așterne pe atîtea inestimabile documente ale acestui ingrozitor măcel, a neclintitei noastre statornicii, pe acest încărcat de frumusețe pămînt al nostru — literatura rezistenței antifasciste și a războiului antifascist rămîne în cele din urmă cea mai înaltă, inestimabilă și inalterabilă **formă a memoriei umane, individuale și naționale,** despre acest important moment al gloriosului și greu încercatului destin al nostru, al umanității. În **al doilea rînd,** că, fără a uita nici o clipă măreția și semnificația victoriei de acum patru decenii a popoarelor lumii asupra fascismului, trebuie să îndreptăm farul conștiinței noastre artistice și spre dramatica stare a lumii de azi, aflată din nou pe marginea unei și mai cumplite prăpăstii, deschise în fața sa de primejdia reală a unui nou război, de data asta cu totul și a toate, a vieții și lumii întregi, distrugător. Din nou la postul său de veghe în **apărarea condiției umane,** în avangarda luptei pentru afirmarea dreptului inalienabil al omului contemporan, al popoarelor la viață și împlinire, la fericire, în consens cu marele destin al umanității, cu existența unei unice, indivizibile păci pe pămînt, literatura zilelor noastre își poate asuma din nou, cu un și mai mare succes, sarcina de onoare a **însemnatei sale contribuții specifice** la salvarea omenirii, a valorilor culturii și civilizației actuale, a vieții pe pămînt de primejdia unui pustiitor război atomic, dincolo de care nu mai poate fi vorba de nici o victorie, a nimănui, și de nici un fel de altă pace pe pămînt. Căci, dacă după cel de al doilea război mondial, unii dintre noi au mai apucat să-și scrie numele, cu singe, pe cîte o carte, după un nou război nu vor mai apuca să-și-l adune nici măcar din fumul și cenusa întregii lumi, arse de un foc cosmic și spulberate de un vînt al morții veșnice, instăpînite pe acest atît de frumos glob de cristal albastru al existenței noastre.

L6 29 IUNIE 1985

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ALEXANDRU ENĂCHESCU : Din **Cintec pentru hotare :** „Cîntă doine și balade / fiindcă-n inimă le arde" — Așa le trebuie și bonjur.

CONSTANTIN ARDELEANU : Cortegiu : „Reflecții de oglinzi concave : / Se tîrîie doi cîte doi pe-alei / Ținîndu-se de mînă bătrînei / Tandrețe a celulelor bolnave / Procesiune cenușie / De prea purtate pardesie / Dar **existind** o ultimă felie / Cortegiu pașnic de sicrie". Nu fiți așa Bacovia.

NICOLAE GH. VLĂDUȚU : Un Cleștar : „E pe moarte frunza de nuc / Antichitatea fosnește în calcar / În nord și în sud / frumoasa cantată a florilor / începe iar / Cui să trec tînguirea văpăii ? / Fructele se culeg / purificate sînt văile / cristalin, cristal diminețile / ascund ierburi uscate și amare / Trăim învolburat / imnurile vin și pleacă / aburește ora nostalgic". Și-o **Elegie :** „O, frumusețe, vei trece și tu ? / privesc riul pentru întîia oară / ca pe-un lucru de neînțeles. / Tandru / octombrie își cerne luminile. / Au ars pădurile / și e pustiu pe culmi / în fereastra minții / se rotunjește albastră / gheața / O, frumusețe, vei trece și tu ?" Noi oprim aici, dar dv. abia începeți. Trimiteți.

MOICEANU PUIU : Echilibru, ca și celelalte: „Albinele ne vindecă de reumatism / Piscurile de tuse măgărească / Ploile ne spală de păcate / Iar cînd jurăm strîmb / Bem ceai de sunătoare". Dacă beați sunătoare de ceai, cînd vă strîmbați jurînd, și vă păcălești de spălare de ploi, albinele se reumatismau de vindecare ? Sau vă măgăreați de vindecare ? Apăi bade, d-aia n-are ursul coadă !

RODICA BERARIU : „O zmeoaică dă-n unghii / alăptîndu-se sterp. / Și-arunc pietre-n fereastră / ca să vezi cît de greu / se botează-n poveste". Dă-n unghii zmeoaica, în loc să dea-n brînci sau în cafea, ți-arunc-n fereastră pietre, în loc să zvîrle cu pietre ; ca să vezi cît de greu se povestește-n limba română.

R. CUCU : Cărare Mică : „De vinovat sînt vinovat pînă-n susul apelor / Eu am încercat să opresc timpul și pasărea să nu-mi mai scurme / Văzduhul / cer să fiu pedepsit cu uitare / am îmbrăcat o cămașă nouă / rezistînd depărtărilor / dar nu va mai fi altă depărtare / ci / doar o cale mică / : / prin timp la vale". Bateți la mașină, să vedem cum vă este și prin timp la deal : cu boii mici, cu boii mari sau cu boii nici ?

TUDORACHE LIVIA : Gîndul : „Alerg ca un iepure alb / E ușor ca vîntul / E greu ca un păcat / Acesta e gîndul / E blînd ca un copil / Hoinar ca un ciclon, / Este un dar mirabil / Sau un destin orb / E pasăre sau un izvor mic / Scînteie sau joc / E totul și nimic / Sau toate la un loc". Și **Despre strămoși :** „Ei au învins apă și foc / crude fiare, pămîntul încă sterp / Au început cu începutul / ... / au făcut primii pași pe pămînt / Au descoperit cine e prieten, cine e dușman / Și astfel s-au apucat de lucru. / Pămîntul fertil. L-au declarat sfînt / Și l-au muncit mai bine an de an / Au descoperit geniale unelte / Plugul, cuțitul, acul de cusut / Erau dure, reci, inerte / Dar cu ele erau de temut". Virsta și resursele ce le întrevedem, vă obligă să citiți mult și să vă luați în serios. Mai trimiteți.

DUȚU VIORICA : În astă lume : „Așteptare-nchipuit de dulce / Ce îmi umplu sufletul tînăr cu dor / oriunde-aș pleca, oriunde m-aș duce / E din cale-afară de mistuitor. / ... / Murmur, așteptînd liniștea să vină / Neliniștită c-o albă năframă / Veni cu dor și nimeni nu o vede / Inima ride ; și din greu suspină. / Multe leagă, dar cîte destramă / În astă lume sînt un om ce pierde". Încă la virsta virstișoara dv. nu disperați. Citiți viața și trăiți cărți multe, multe.

E. SMIRNA : Acestea din **Nou în suflet :** „Singelui meu / îi pun umbra / aerului acum prea senin : / bat în inimă / copite de cai / ... / de m-ar duce în poala amurgului". La revedere dactilografiată.

GAVRIL BALC : Vidul ca zid : „Umbrele cad de pe pereți / ca niște igrasii infantile / ale structurilor umede / rama a înflorit / pe buza albă a orei / eu prind noaptea-n / brațe și încerc s-o sorb / toată în piept / în locu-i să nu mai rămîn / decît un vid luminat / ca un zid nesfîrșit". Bateți la mașină că merităm mai mult și Noi și Voi.

PETRE VLAD : „Pentru că numele Patriei : / nu se poate lua în deșert / și nu se poate vorbi / în numele patriei / și nu se poate întreprinde nimic / în numele patriei / singurul act cu putință / să-i sporească lumina și gloria / e jertfa supremă de sine : / Mor și renasc în tăcere". Apoi : **„Căzind în ograda istoriei** / îngeru-și pierde / și trimbița și aureola / devin țintă și pradă / forfotei oarbe, domestice / ... / aripile sale / se zdrențuiesc, jumulite / și-ntîrziat / de-atita rușine și scîrbă / dispare adînc mistuit / de jalnica lui neputință". Citiți poezie bună și aflați și de la noi că există rime.

EMIL PERȘA : De data aceasta, fragmentele : „Iar sub podul de beton s-a aprins norul mieilor de ani. / ... / este timpul să mă duc pe iarbă anotimpul să-l desenez. / ... / Vîntul zărilor trece lin peste păduri, urcă-n Apuseni / se deschide poarta zilei", etc. **și Parcul,** astfel tuns : „....copiii așteaptă o iarnă cu zăpadă / pe alei, pe iarba toamnei frunzele încep să cadă / o privighetoare cîntă un cîntec vechi de primăvară / cu el îmbracă ora lungă a răsăritului de vară / ... / pe lacul plin va pluti o albă dimineață / oamenii se vor plimba printre statui și zei".

VASILE NEAGU : „Aripile năsteau alți îngeri / alți îngeri și morți / ce băteau speriați / aerul nopții / asasinat de-un fulger". — acestea, din **Aripi pirlite,** pe cînd celelalte șase, pe șase pagini, sînt niște pîrlite de aripioare de tot pîrlite. Mai dați din aripi, dar mai de sus, spre sus.

C.M.P. : Nu ne-au ajuns. Vă respectăm dorința : sînteți C.M.P. !

DUMITRU GRIGORAȘ : Acum, aici : **Fulgi calzi :** „cîntec ascuns în buzunarul ierbii / tulpină zveltă scoasă-n relief / în ritmul care-mi galopează cerbii / mi se aprinde frunza de sidef / ... / Amurg trecut prin sitele-nserării / fulgi calzi de așezat pe răni / Zbor înstelat și vinu-nsingurării / Turnat de timp în ale noastre cămi". Și **Cîntecul vieții :** „Flacăra e sufletul lemnului cînd arde / E sufletul metalului cînd se topește / E respirația fierbinte la care / Ni se rumenesc piinile / E cuibul în care cartofii / prind gust de soare și glie / ... / Flacăra e un cîntec al vieții / Înfruntînd infinitul".

S. C. ROIBU : Doar **Statui de platină :** „Dar vin, vin brume verzi de veacuri / Diezi pe-al toamnei portativ / Și rodul doldora de ramuri / E jertfă-n clipă și captiv / Și se cunoaște-n ochi de moaște / Cum frigul tot mai mult se naște / tăcut în măduvă pătrunde / Cu viforul lui tot de unde / Și eu balastul lui de valuri / El ochiului îi țese voaluri / Și ochiul frige, carnea frige / Tot rodul clipe pe / ... / Dar vîs din vis își clatină / Etern statui de platină". Trimiteți.

EMIL GEORGIUS : Uitare : „Și liniștit sînt / Ca un clopot greu / Uitat de mult în turla părăsită". Și **Răsăritul :** „Întreaga noapte viu călătorește / Neobosit, prin lumi / De taină grele / Înscînteiate / Spre ziuă dacă stai s-asculți / Devreme / Înlăturînd otrava somnului / Din gene / Prinzi tropotul catîrilor fără pereche / Cum lunecă în cer pe calea veche / Struniți / De Zeu cu forța-i / ... / Aburul zilei ca un lapte crud / În ugerul / Fremătătoarei bezne crește / Și răsăritul de la drum sosește. / De roua nopții / Și lumină ud". **Așteptînd :** „Sînt eu cel ales ? / Stigmatul cîntecului pe fruntea mea / Ai săpat Tu / Căutătorule ? / Ori poate numai ne cercetezi / Încercîndu-ne / Cîntărindu-ne / Așa cum noi o facem / Cînd ne alegem viorile ? / Ce dureros simt în clipa de față / Trecînd peste sufletul meu / Arcușul de foc ! / Mă vei alege Tu / Ori / Cu încremenit chip de gheață / Mă vei pune în / Raftul vieții / La loc ?" **Somn :** „Să nu ai teamă / Noaptea-i un hotar / O poartă către altă lume-i ea ; / Noi două vieți trăim, asemenea, / Ce-n paralelele drumuri / Se așternă ; / Să nu-ntrebi care-i una / Ori cealaltă : / N-o să știm asta bine / Niciodată". Trimiteți ; să vedem ce-i mîine, ce-i poimîine.

ION POPESCU : Patriotiile dv. foarte slabe, căci nu-s poezii.

POPESCU NICULAE : Din **Trecere prin ziuă,** atît : „Nu-ți pasă nici grea nici fadă / Ziua de astăzi, este urmă mai bună / a zilei de ieri, dorul zilei de mîine / Cînd îți va fi greu, te oprește, privește și mergi mai departe. / Este trecerea ta prin ziuă". Și tot atît din toate.

GĂGEANU STOICA : Cum s-au adunat morții : „Cum s-au adunat morții la poarta cimitirului / și vorbesc tare de parcă ar fi o viforniță / unde nu se vede om cu om, / le troznesc oasele ca niște vreascuri uscate / călcate cu cizme de cauciuc / afară-i frig și soarele-i taurul ce suflă / ultima sa putere în aburul din nări. / O membrană întinsă pe-o tobă de tinichea / este cîmpia pe care singur alerg / la ceasul cînd unii se-ntorc pe partea / cealaltă în somn / și visează gingănii cu colții lucioși de oțel / într-o bucătărie bubuie oala / din care apa s-a evaporat toată / lăsată ore întregi pe resou / ... / Și ca o rană în care s-au pus cărămizi / atîrnă de umerii mei singurătatea în care / este de așteptat". Este bine, s-auzim și de mai bine : scrieți-ne.

RODICA GRIGORESCU : Din Pași prin idei neformulate : „Îmi venea să plîng / ... / Caii străvechi cocori de dimineață / ... / Și pietre se rostogoleau / peste cuvintele nerostite la vreme / făcînd popas la marginea Pămîntului / ... / Îmi măsor pașii spre flori". Destui pași, idei destul formulate. Dar mai și mai !

ION MĂLĂIA : Aceste scurtimi și de-a drepturi : **Epitaful iubitei :** „Cum tremură frunza ușoară-n văzduh / cum am emoții de frig / cum va trebui să mă strigi / să te strig / cum împietrește pădurea / într-un țipăt de buhă / de buh". **Ipoteză :** „Dacă țăranii ce-au mai rămas / se vor reuni într-un singur sat / am ieși iar primăvara la arat". **Socratică :** „Mai mărule mai, vînt mai cucută / Mai os sărat mai buburuză / ... / iubiți-vă fiul adînculuí". **O privire :** „O carapace de fum migratoare / indică marele oraș mare / cînd firul de grîu răsare / neclintit în zori de nichel". Însă mai putere și mai duh ! Acestea, de scurtime scurte sînt, dar nu mult adînci se află...

DĂNĂILĂ RADU : De tropotă caii : „De tropotă caii / sub cerul senin / eu caut pămîntul / și cui mă închin / ... / Cînd tropotă caii / sub cerul senin / pe cîmpul de luptă / Țărinii mă-nclin". Dar potcoviți-i că vă rupeți gîtul pe alunecuș de vorbe goale.

VASILE DELCEANU : Aceste fragmente mai vii : „Iese din sat un car și suie-n cimp / De parc-ar fi corabia lui Noe / Și-n carul vechi, cițiva țărani bătrîni / Mînați de cine-știe ce nevoie. / Acum un an erau mai mulți în car : / La vară n-or mai fi cîți sînt acum / ... / Dar simt nevoia, cînd se coace grîul / Să-l mingîie cu ochii șterși și grei. / Și-n fiecare an cite-un nepot / Ori vreun vecin la nunta verii-i scot". În rest, inerție verbală și mortăciune de gînd.

ANGELA VLASIU : Să cadă ninsoarea : „Să cadă ninsoarea bogată / Să ingroape tot ce-a fost, / nămeții de timp să urce / ... / Să-mi fulguie vremea o haină de nuntă / și, prin troiene, înainte am să-ți ies / nu-ți fie teamă de mine / eu nu mă pierd prin nămeți". Vă credem și vă așteptăm pe derdeluș.

Casa Pionierilor Sadu-Gorj. Cenaclul Speranța. Pentru ION FLORIN MARINOIU. Din **Balada toamnei tîrzii :** „Clopote răsună-n zgomote pustii / Aurind lumina de prin mii de locuri / ... / Valuri înspumate se revarsă-n flori / Albăstrind cuvinte ce ne-aduc uitarea / ... / Cu priviri încete săgetind ce-i viu / O lumină tristă pîn-la noi străbate / ... / Vis cu vis clădirăm o imensă frunză / Ca un sunet aspru toamna intră-n morți / Și apoi reiese ca o tristă umbră". **Simbioza :** „Se răstoarnă norii / sub pietre / spărgînd lumina / cu pumnii / ... / îngropau flori / în pămîntul umed / de soare / prin inimă răsuna / pulsul cadențat / al păsărilor / lovite de tăcere". Este mult și-i de bine. Vedeți-vă de carte ; citire ; și de poezie : mai trimiteți.

MIHAI LUCIAN : Piatră cubică : „Ascuțit și strident / țipă fiecare «i» din colțuri / lateral, vertical și orizontal, / totul răsuflă / cu cea mai plină vocală, / o / o deschidere grea / prea rotundă / de granit / spre jocul de iele / al culorilor". **Fugit tempus :** „A mai murit o săptămînă / uitat de lume / uitat de culori / mi-am cîștigat fiecare / frunză de viață / cu prețul secundelor / zgîriate de soare". Dacă nu doriți să fiți frumos, ci vreți frunzos, mînca-v-ar caprele !

Orgoliul definirilor premature

Urmare din pag. I

citind ancheta recent publicată în „Caietele critice" ale revistei „Viața românească". Răspunsurile tinerilor poeți și critici converg, aproape fără excepție, spre o concluzie unică potrivit căreia modernitatea poetică se axează astăzi pe atitudinea **ludică** și **ironică,** pe știința elaborării textului, cu alte cuvinte lirica actuală ar fi o problemă de virtuozitate pur filologică, fără implicare în ritmurile majore ale existenței. Nu e greu de observat că această platformă teoretică este produsul unei anumite **grupări poetice** și nicidecum expresia tendințelor globale în lirica tînără actuală. Fenomenul poetic de ultimă oră prezintă o extrem de mare varietate stilistică și tematică, **numeroși** poeți neînregimentați în „campania" ironică inițiază pe cont propriu formule originale, iar diverse alte grupări poetice au optat pentru direcții lirice mult diferite de programul estetic amintit (ca să dăm doar un singur exemplu ne putem referi la direcția „echinoxistă" care și-a păstrat tradiția gnomică avînd o reală inapetență pentru ironia de limbaj a „sudicilor"). În această situație ni se pare improprie extrapolarea unui principiu estetic particular și absolutizarea lui în cîmpul liricii actuale. Sugerăm grupării „ironiste" să adopte denumirea de „grup '80" iar nu de generație '80 (după modelul „grupului '63" italian) pentru a nu se confunda stilul unei confrerii cu destinul unei generații poetice. Susținătorii „ironismului" exclud implicit toate celelalte direcții ale modernității lirice pentru a-și susține cauza. Din punctul lor de vedere insistența argumentației este normală. Anormală este însă lipsa de obiectivitate a unei reviste care intenționează să analizeze situația **globală** a liricii tinere și evidențiază doar un aspect din multele existente reducînd întreaga complexitate a poeziei actuale la o singură formulă ce tinde a deveni, după cite se vede, criteriu **exclusiv** de valorizare. De altfel, o întrebare cuprinsă în chestionarul „Caietelor critice" orientează de la bun început discuțiile pe o pantă previzibilă „Ce șanse are ironia în poezie"? În felul acesta, toate celelalte aspecte esențiale ale liricii actuale sînt discret eludate. În ce privește programul estetic propus cu obstinație, nu putem să nu constatăm faptul că ironia practicată în momentul actual reprezintă o fază tranzitorie, de recapitulare parodică a figurilor retorice ; cuplată cu textualitatea ea devine o „ars combinatoria" de tip **manierist.** Blazarea ironică, învesmîntată în artificii filologice nu poate împinge granițele expresivității poetice pentru că suferă de oboseala **alexandrinismului stilistic.** Pe de altă parte, ironia, ca formă voalată de negativism, are o tradiție respectabilă la noi, neputînd fi nicidecum considerată o achiziție nouă în plan liric. Vladimir Streinu, de exemplu, constata acum cîteva decenii „tradiția modernă românească a desolemnizării poeziei și a discreditării atitudinilor oficiale". Dar cultivarea opoziției moderniste în exces are o valoare secundară prin însăși anticonstructivismul său. Cantonarea în sfera ironiei și a ludismului nu îmbogățește esențial expresivitatea lirică, privitul malițios peste umăr spre trecut nu are forța **vizionarismului inglobator.** Despre acest fenomen s-a mai vorbit și nu e cazul să insistăm. Mișcarea poetică declanșată de „grupul'80" are însă meritul de a fi adus în discuție specificitatea liricii actuale. Profităm de această situație pentru a face unele precizări. Un tînăr critic afirmă în cadrul anchetei amintite că „Nichita Stănescu venea, solemn jubilativ din natură, iar Cărtărescu vine indeosebi din cultură". Dacă prima parte a afirmației ni se pare justă, cea de-a doua susține unele obiecții. Are într-adevăr generația '80 o poezie de esență culturală ? Stilul „colajesc" vizibil mai peste tot în cazul poeziei „experimentale" sugerează o receptare **informațională** și nu **formațională** a culturii. Expunerea între ghilimele a citatelor preluate din surse variate denotă o fază sincretică nu o sintaxă autonomă. E vorba de o cultură nesomatizată, pentru că, așa cum spune un celebru dicton : „cultura este ceea ce a rămas după ce ai uitat totul" ori colajul scoate la iveală „cusăturile" grefelor. Folosirea „exotică" a citatelor nu reprezintă o trans-figurare poetică relevantă. Dacă, așa cum afirmă A. Marino : „jocul și ironia sînt procedee de intelectualizare a emoțiilor" lirica de această factură poate fi definită ca intelectuală, cerebrală sau antiromantică, de aici și apetitul pentru „dominoul" rece al senzațiilor. Cultura, în sens major, înseamnă însă un contact subteran cu tradiția iar nu refuzul ei aprioric. „Grupul '80" cultivă doar „logopoeia" cum ar fi spus Ezra Pound, adică dansul intelectului printre cuvinte. Aceste afirmații se constituie nu într-o valorizare ci într-o pură constatare tipologică. În această ordine de idei poate fi schițat graficul evoluției diacronice a poeziei noastre în ultimele două decenii, în funcție de sursele de lirism. Dacă generația '60 venea din **natură,** generația '70 se axa pe rigoarea sugestiilor **culturale,** iar în momentul de față asistăm la o lirică a **civilizației.** Poeții ultimei generații aduc dezinvolt în cîmpul liricii tehnologia și ambientalul urban, amintind de poeticile anglo-saxone. Nu cultura cit civilizația cu imaginile ei „puzzle" citadine caracterizează lirica de ultimă oră. Așa-zisul „livresc" are, la acești poeți, aspectul mozaicat al reclamelor „mass-mediei" sugerînd explozia informațională dezordonată. Discreția decantării culturale, sesizabilă la generația Hyperion, primește acum replica vertijului **citadin** și a limbajului **stradal.** O retorică a entropiei tehnologice pătrunde puternic în poezia actuală definind principala direcție lirică. Așadar, între textualitate și ironie, pe de-o parte, și citadinizare excesivă, pe de alta, poezia ultimei generații trebuie să-și afle măsura originalității într-o **expresivitate inglobatoare.** Expresivitate care presupune filtrarea modernă a tradiției nu refuzarea ei. Esențiala problemă a liricii, în momentul de față, este deci nu ironia (ca mecanism pasiv) ci dezvăluirea unei poetici a **armonizării** natură-cultură-civilizație. Descoperirea, în ultimă instanță, a unei muzicalități originale a existenței moderne neeuclidiene. Se cer a fi analizate sugestiile tradiției naturiste și ale ethosului pe tiparul noii afectivități, funcțiile mesajului liric în contextul ecologic actual. Trebuie adus în discuție „tipul creativ românesc" făcîndu-se apel la filiera organicistă în care se înscriu și nume de rezonanță internațională ca Pius Servien sau Matila Ghyka, de exemplu, esteticieni la care principiul **continuizării** se opune rupturii disonante (cultivate de avangardă în mod zgomotos) constituindu-se astfel neptunic modernitatea românească axată pe „euritmia" înglobatoare. Orgoliul definirii unei „școli românești" moderne de poezie (orgoliu de altfel foarte justificat ținînd cont de performanțele liricii noastre) nu se poate baza doar pe termenii defensivei ironice. „Miracolul" poeziei noastre actuale se datorează unor energii spirituale care se cer a fi decodificate cu atenție. Nichita Stănescu intenționa ca „școala de la București" să ofere poeziei universale modelul unui lirism autohton constructiv, imaginea unei „epifanii" culturale de excepție. Marele poet a avut în vedere vitalitatea fenomenului liric românesc, forța **intemeietoare** a modernității noastre poetice. Înțeleasă în termenii limitativi ai ludismului și ai textualității neangajate ontologic, lirica actuală își subestimează virtuțile. Așteptăm ca viitoarele dezbateri privind fenomenul poetic de ultimă oră să aibă în vedere aspectele esențiale ale problemei în discuție.

„Proiecte eșuate" și reveniri neobosite

Urmare din pag. I

Dar să revenim la Bălcescu și, în general, la eșecurile proiectelor românești. Acestea, după cite credem, nu sunt legate de un specific al scriitorilor, ci mai curînd de un specific al istoriei noastre. Omul este acela care se află „sub vremi".

Mihai Ungheanu a surprins obiectiv acest fenomen, privit din unghi literar, analizîndu-l apoi cu aceeași obiectivitate. Dacă — așa cum am și încercat noi — am extinde proiectele neduse la capăt pe planul mare al trecutului nostru, ar fi cu totul incomplet să vorbim exclusiv de un „destin vitreg".

Totuși, așa judecă și unii din cei mai distinși gînditori ai noștri. Lăsînd, de pildă, tonul ieremiadelor, și fixîndu-l pe un portativ filosofic, Constantin Noica gîndește că spiritualmente posedăm **spațiul** — spațiul dacic, plin de resurse geniale — dar nu ne putem realiza plenar fiindcă ne lipsește **timpul.** Filosoful român vrea să spună că ne lipsește continuitatea neîntreruptă, singura prin care se ajunge la fecundarea, dezvoltarea și valorificarea a ceea ce avem. Suntem, cu alte cuvinte, văduviți de acea eternitate pe care am numit-o durativă sau minerală. Tocmai aci este cazul să opunem vederea noastră. Da, dar avem în schimb eternitatea florală, aceea a perpetuelor resuscitări.

Să ne formulăm acum o ultimă întrebare, care ni se pare esențială : Este, oare, această discontinuitate o efectivă carență față de marile culturi ale duratei continuie, nesincopate ?

Răspunsul nu poate fi simplu ; el se rezumă în **da** și **nu.** Ne dispensăm de-a mai demonstra de ce **da,** fiindcă aceasta s-a tot demonstrat. Este cazul să privim acum și reversul unei atari carențe. Vrem adică să spunem următoarele : **În cultura românească nu există decadență, dezagregare, entropie.** De sute de ani spiritualitatea noastră, atunci cînd apare sau reapare la suprafață, se prezintă invariabil proaspătă, nouă, plină de seva vieții.

Iată, deci, că la noi proiectele eșuate, surprinse cu atita acribie de Mihai Ungheanu, reapar continuu sub chipul tinereții viguroase și încrezătoare, gata de a genera cu entuziasm noi și noi proiecte. În trecutul nostru noi n-am obosit spiritualmente niciodată.

ÎN CURÎND:
ISTORII NEELUCIDATE
ALMANAH ESTIVAL
„LUCEAFĂRUL" 1985

O istorie neelucidată este un labirint. În ea zac nenumărate poteci înșelătoare, drumuri ascunse și, desigur, și unul adevărat. Elucidarea unei istorii este egală cu ieșirea din labirint. Numeroase împrejurări, vechi sau noi, ridică semne de întrebare. Acolo se află un labirint. Uneori el este foarte puțin complicat. La cea mai simplă încercare de a descifra firele încurcate misterul se destramă. Alteori ghemul rămîne întreg. Labirintul nu se anulează, taina rezistă. Poate din lipsă de cunoștințe, poate din lipsă de pricepere. Adică din lipsa firului Ariadnei. Tezeu iese victorios din peșteră după ce a ucis Minotaurul, adică după ce a împrăștiat confuzia. Dar el mai are de eliminat încă una : labirintul. Orice încercare de descifrare a unei istorii neelucidate presupune două drumuri : unul de dus, altul de întors. O cufundare în materie, apoi folosirea firului găsit. Aducem aici cititorului o serie de „istorii neelucidate" ca tot atîtea propuneri de a ieși din labirint.

PROBABIL/POSIBIL

„Paradox" '85

A apărut recent, ca supliment al revistei „Forum studențesc", editat în colaborare cu cenaclul SF „H. G. Wells" al Casei de cultură a Studenților din Timișoara, un nou număr din „Paradox". Cum această interesantă și serioasă publicație specializată în literatură de anticipație apare atît de rar, recenzarea ei este justificată.

Un avantaj al „Paradoxului" într-o eventuală comparație cu diverse fanzine din țară îl constituie atenția deosebită acordată teoretizărilor, precum și interpretărilor critice. În numărul despre care discutăm iese în evidență, din acest punct de vedere, textul intitulat „Natura literaturii SF" de Lucian Ionică, unul dintre cei mai promițători SF-iști ai generației tinere. Acest articol este subintitulat „Contribuții și poziții teoretice românești". Autorul, fără orgolii zadarnice, trece ordonat în revistă unele dintre cele mai caracteristice opinii publicate în ultimii ani. Lucian Ionică pornește de la o plauzibilă ipoteză : „În intervențiile autorilor noștri privind tema în discuție se pot distinge trei orientări principale : prima dintre ele definește literatura SF printr-o anumită arie tematică, dezinteresîndu-se sau chiar negînd caracterul ei literar-artistic ; o a doua direcție stabilește existența unei poetici specifice, în cadrul literaturii beletristice și neagă ideea unei problematici deosebite ; o a treia direcție, mai greu de delimitat practic, încearcă realizarea unei sinteze a primelor două poziții". Concluzia lui Lucian Ionică, intervenită după o lungă și minuțioasă serie de citate este următoarea : „În ceea ce ne privește, considerăm că literatura SF reprezintă, în esență, o modalitate literară și nu o tematică deosebită". Este o încheiere într-o totul justificată, cunoscut și banalizat fiind faptul că textele SF lipsite de orice energie literară nu prezintă interes nici ca purtătoare de informații științifice ; iar celor care susțin „teoria" că doar ideile SF le sînt necesare textelor de anticipație, nu și realizarea literară, li se poate adresa următoarea întrebare simplă : „Dacă nu au talent literar și nici nu se interesează de literatură, de ce respectivii autori nu scriu, direct, comentarii în marginea ideilor științifice, fără a mai recurge la recuzită literară ?".

Printre comentariile critice ale **numărului,** demn de remarcat este și eseul „Laurențiu Cernet sau uluitoarele metamorfoze ale haiducului în literatura SF" de Cornel Ungureanu. Într-un stil vioi, cunoscutul critic pornește de la ultima carte a lui Laurențiu Cernet și ajunge la recunoașterea inveselită a forței actuale a anticipației. Articole onorabile, pornind de la recente cărți de proză sau de comentariu SF sînt următoarele : „Wells — utopia limitată" de Laurențiu Demetrovici, „Un SF al cotidianului" de Voicu A. David și „Ipostaze ale fantasticului" de Geraldina-Melinda Balint. Eseuri : „Mică istorie a roboticii" de Dan Gărlașu, „Creier și inteligență artificială" de Ghermogheny Pospelov (traducere din limba rusă de Voicu A. David), „Cunoașterea lumii. Metafora timpului" de Gheorghe Sechesan, „Science fiction și alchimie medievală" de Daniel Vighi. O masă rotundă, organizată de Catedra de socialism științific a centrului universitar, dezbate cartea lui Alvin Toffler, „Al treilea val".

Dintre numeroasele proze semnate de autori români am reținut-o în mod special pe cea datorată lui Silviu Genescu : „Doi șilingi pentru Ringo Mendez" (ea suferă însă de plicticosul tic al situării personajelor și conflictelor într-un spațiu anglofon). Interesante sînt și textele semnate de Lucian Merișca („Zorii unei lungi nopți"), Sergiu Bot („Confuzia, oricînd"), Györffy György („Vînătorul și pescarul amator"), Caius Chirită („Partida").

O proză de Philip K. Dick („Wub"), tradusă de Silviu Genescu, conține o mică demonstrație de SF naiv și puternic.

Voicu Bugariu

CONFABULE

* * *

Un mal departe de celălalt
două priviri care nu se întîlnesc niciodată
un suflet singuratec
farul vechi din Sulina
și cimitirul internațional maritim
o plajă la capătul unui drum de țară
o pasăre uriașă deasupra mării umbrind-o
meduze și scoici pietre albe o batistă roșie
cioburi de sticlă sub tălpi
trandafiri sălbatici — veneției pe canalul Barbin
vapoare și bărci
bătăile inimii sub apă
și o vedere.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

De la metoda rupturii la retorica echilibrului (VIII)

Perspectiva aceasta, a șocului, pe care operațiunile recente ale diversiunii o fac și mai învederată, explică numeroase dintre datele mai vechi, pe atunci aparent izolate și care acum capătă bineînțeles o altă semnificație. Să fi fost mesajele Monicăi Lovinescu (din 9 sept. 1983), care se încheiau cu apelul următor ; „să nu ne dăm consimțămîntul", o pură întîmplare fără legătură cu acțiunile următoare și cu acelea de acum ? Să ne reamintim, totuși, cîteva din frazele de atunci care azi, (odată ce ideea asaltului final pare că nu mai circulă în mediile diversioniste ca un cuvînt de ordine clandestin ci e pronunțată în gura mare), capătă o cu totul altă semnificație. Mai întîi, sindicalizarea unor forme de asociație obștească, precum ar fi, de exemplu, uniunile de creatori. Ele ar fi trebuit, în optica „Europei libere", să capete însemnătatea unui corp nu doar profesional ci și politic și să pună, cum se zice, bazele unei „alternative". În vederea acestor reformulări, de tactică îndelungată, intîia mișcare ar fi fost „autonomia", fără de care adaugă ea — „literatura e amenințată în însăși ființa ei". Așa poate să fie, din optica diversiunii, numai că odată cu teza organizatorică a „autonomiei" urmau și altele care nu mai sînt atît de, cum să le zic ? „inocente". Ce altă semnificație, decît aceea de acțiune politică pură, poate să aibă un apel precum este cel care îndemna mediile culturale la rezistență și la un tip de inconformism care trebuie înțeles prin așa-zisa doctrină a disidenței ? Ce ar avea de făcut uniunile de creație o spunea, încă din 1983, Monica Lovinescu într-un chip foarte limpede : „să radicalizeze pe intelectuali arătîndu-le că numai în momentele lor de solidaritate și de contestație au șanse de a fi luați în serios, ascultați, poate chiar respectați". (emisiunea din 9 sept. 1983). Noțiunea de „solidaritate", care place diversiunii și circulă adeseori prin eseistica, nu fără vinovății, a diversiunii, spune tot ceea ce se poate spune.

Cu această eboșă de program politic, unde sînt anticipate cîteva dintre tezele de acum, schița (al cărei patent e sigur că nu aparține Monicăi Lovinescu, fiind o elaborație colectivă și instituțională) nu avea decît să se consolideze și să capete, prin acumulație, înfățișări noi. Atunci cînd ea părea să întrunească toate condițiile (și teoretice și practice) care o puteau face operativă, ar fi trebuit să iasă din domeniul „opiniei" și să se așeze în acela al formulelor active. Și acest moment nu a întîrziat în tabloul reactivărilor de campanii care sînt proprii **grupului verificat.** El pornea de la o analiză de teren care consistă în împresia fundamentării unei situații culturale conflictuale, însă orientată într-o direcție pe care o considera pozitivă. Era, pe scurt, vorba de confuzia rezultată din teza autonomiei instituționale (derivată din ipoteza corectă a autonomiei esteticului ca judecată de valoare) însă interpretată, în chip interesat, ca **autonomie generalizată** (ceea ce presupune direct existența unei alternative politice, polarizată mai ales în mediile literaturii). Apoi, teza unității de unde lipsea noțiunea, obligatorie totuși, de ideologie ; ea a produs cele mai însemnate confuzii atunci cînd s-a întîlnit cu teoria birocratică a liniștii. În condițiunile unei astfel de realități încețoșate artificial, monopolizarea unei generații tinere căreia i s-a aplicat metoda brainwashing (îndreptată mai ales împotriva sentimentului național pe care ar dori să-l înlocuiască printr-un cosmopolitism al formulelor apatride), nu mai punea practic nici o problemă. **Mitologia europeismului,** care fascinează mai ales inșii fără cultură, intră și ea în aceeași mașinărie a destabilizării. În sfîrșit, invenția unui neo-dogmatism pus în seama acelora care susțin direcția organicistă a culturii românești, pornea de la un sentiment obiectiv al repudierii dogmelor și care, în absența unui examen corect de fenomen, ar fi putut să nască adeziuni. Metoda repetițiilor obsedante, asociată cu repudierea dogmatismului, a făcut ca să nu se observe ceea ce în ultimă analiză este la îndemînă : formularea dogmatismului, atît ca principii cît și ca metode (uneori chiar și cu participanți a căror biografie este în chip consistent dogmatică) din mediile sincronismului anti-occidentalist, din anii cincizeci, în mediile diversiunii occidentalocentriste de acum. **Ocultația** acestui proces, fără de care e cu neputință a înțelege de unde venea și încotro a mers acest vîrtej care a tulburat apele, este operațiunea hotărîtoare a diversiunii în acest moment.

Neo-dogmatismul diversionist, de coloratură europeistă, și auto-intitulat „ideologie liberalistă", părînd a vorbi în numele unui popor a cărui istorie nu o cunoaște și de cele mai multe ori îi este și străină, caracterizează în chip pregnant temperatura ideologică a acestei clipe a „Europei libere". Este, să observăm, cea mai recentă și cea mai primejdioasă dintre elaborațiile diversiunii, aceea de a se constitui în tutelă politică a unui popor pe care altfel ar dori, în conformitate cu programul pe care l-a făcut cunoscut, să-l facă să dispară din istorie. Să ne întrebăm întrucît niște apărători ai românilor susțin, așa cum face Șerban Orăscu (în 6 ian. 1985), absurditatea cu totul irresponsabilă după care „România este țara europeană cu cea mai mare pondere a minorităților în componența ei" ? Să-i întrebi de unde posedă informația, contrazisă de toată documentația politică aflată la îndemînă, după care „România ar fi susținut că naționalitățile sînt sortite să dispară" ? Este evident că a trimite pe diversioniști să învețe carte este ca și cum ai încerca să muți munții din loc : nici un efect.

Și cu toate acestea, diversiunea crede că e datoare să dea asigurări necontenite asupra fidelității pe care ar avea-o vis-à-vis de români ; ea ar cugeta, zice Iosif Petran, (într-un număr din „Revista mea", cînd intervievase pe V. Ierunca și pe Monica Lovinescu), la viitorul românesc chiar împotriva dorințelor pe care românii le au. Curioasă optică, atîta doar că de tot explicabilă : mecanismele destabilizării nu iau în considerație sensul istoric pe care îl are, prin mișcările istorice verificate, ființa unei comunități. Ca atare, „Europa liberă" a trecut la și o mai transparentă operațiune, tipic teroristă aceasta, și care este **predicția catastrofică.** Însă ideea apocalipsului, care i-ar aștepta pe români, dacă bineînțeles aceștia „consimt", nu e proprie acestei colectivități, ea este de inspirație biblică și merită un studiu mai amănunțit care se va face.

Artur Silvestri

PANAIT ISTRATI LA BRĂILA

Printre evenimentele culturale de cea mai mare însemnătate ale anului 1984. Centenarul nașterii scriitorului brăilean Panait Istrati a ocupat un loc important.

Inclus în calendarul omagierilor UNESCO Centenarul Panait Istrati s-a desfășurat în mai multe țări europene, dar putem afirma că, prin amploare și prelungirea sa și în acest an (comemorarea a 50 de ani de la moartea scriitorului), sărbătorirea scriitorului a culminat în orașul său natal, la Brăila.

Brăila, cunoscută pretutindeni pe meridianele globului grație nemuritoarei opere a lui Panait Istrati, mai păstrează și astăzi, alături de arhitectura ei cu alură modernă, locurile îngemănate biografic și literar ale existenței scriitorului. Seria manifestărilor dedicate autorului Ciulinilor Bărăganului, al lui Codin și al Chirei-Chiralina s-a deschis cu ocazia vernisajului Expoziției „Baldovinești lui Panait Istrati", aflată în imediata apropiere a orașului, în localitatea în care scriitorul și-a petrecut anii copilăriei. Expoziția din Baldovinești evocă legătura scriitorului cu locurile natale și cu o însemnată parte a operei sale (Moș Anghel, O noapte în bălți, Tata Minca), **manifestată biografic prin reperele oferite de Panait Istrati în celebrul articol** Pour avoir aimé la terre, **publicat în** Les Nouvelles Littéraires **în care spunea : „Îmi place să cred că în clipa cînd am venit pe lume primul meu gest a fost de a îmbrățișa pămîntul. Acolo, în cătunul Baldovineștilor, la îmbucătura Siretului, pămîntul se va fi virit, desigur, în mine cu violența dragostei. Pămîntul întreg cu toate frumusețile lui".**

La 10 august 1984, în ziua împlinirii a o sută de ani de la nașterea scriitorului, a avut loc la Brăila deschiderea festivă a Expoziției memoriale Panait Istrati din Grădina publică a orașului, locul predilect al plimbărilor scriitorului. Această expoziție, găzduită într-o clădire ce are pe față de altorelief reprezentându-l pe scriitor se desfășoară pe trei nivele și conține, pe lîngă două camere cu mobilierul ultimilor ani de viață ai lui Panait Istrati și o cameră fotodocumentară (cărți, fotografii, documente, obiecte personale, citate din opera lui Panait Istrati care ilustrează crezul românesc al scriitorului) un important centru de documentare dotat cu mai multe sute de fotografii și clișee, benzi magnetice și video, manuscrise, scrisori, colecții de ziare din epoca vieții scriitorului, pus la dispoziția cercetătorilor oferei sale.

Între 2—8 septembrie s-au desfășurat aici manifestările naționale dedicate centenarului. La ele au fost prezenți, tovarășa Suzana Gâdea, președinte al C.C.E.S. din Republica Socialistă România, reprezentanții forurilor locale de partid și de stat, scriitori, un numeros public. Cu prilejul deschiderii manifestărilor Centenarului au luat cuvîntul tovarășa Suzana Gâdea, Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., scriitorii Fănuș Neagu, Ioan Grigorescu, Constantin Toiu, publicistul Al. Talex, criticul și istoricul literar Teodor Vârgolici, poeții Gheorghe Pituț și Radu Cârneci, apoi persoane care l-au cunoscut pe Panait Istrati. În zilele centenarului a fost pusă în circulație o medalie comemorativă și un plic filatelic (maximafilie) s-au deschis mai multe expoziții de artă plastică inspirate din atmosfera peisajului istratian sau de portretistica literaturii sale. Între 3 și 4 septembrie, Brăila a găzduit o sesiune de comunicări și referate, sub titlul Panait Istrati scriitor român în universalitate **fiind prezentate numeroase intervenții ale cercetărilor operei acestuia. Pentru a ilustra interesul manifestat de participanți față de opera istratiană varietatea preocupărilor dovedite în acest sens, redăm în continuare cîteva dintre titlurile comunicărilor prezentate :** Considerații asupra operei lui Panait Istrati **(T. Vârgolici),** Panait Istrati — V. Voiculescu. Trasee comparatiste **dr. Ecaterina Țarălungă),** Mitul odiseic în dublă viziune : Istrati-Kazantzakis **(Constandina Brezu-Stoian),** Aspecte documentare și arhivistice privind viața lui P. Istrati **(dr. N. Mocioiu).**

Zilele centenarului au fost încheiate de prezentarea în premieră absolută a piesei Martor și Judecător **(autor Ion Bălan) o mărturie scenică a dramaticei existențe a scriitorului și cu decernarea premiului literar Panait Istrati, instituit de către Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, premiu care a încununat prezența în poezia, proza și dramaturgia actuală a brăilenilor A.M. Buricea, Ion Bălan, Vasile Rusescu și Corneliu Ifrim.**

Dacă mai adăugăm și cele patru Pagini brăilene **apărute în cadrul revistei** Tomis **intitulate Panait Istrati, masa rotundă cu titlul Panait Istrati — contemporanul nostru, filmul** Brăila lui Panait Istrati **(regia Ioan Budeș și Pompiliu Gilmeanu) avem, desigur, o imagine completă a interesului susținut pe care l-au arătat brăilenii ilustrului lor concetățean. Faptul ni se pare cu atît mai demn de semnalat, cu cît, în anul 1985 manifestările Panait Istrati au continuat la Brăila cu ocazia comemorării a 50 de ani de la dispariția scriitorului. În luna iunie a acestui an, comemorarea a fost marcată printr-o insignă comemorativă, dar mai ales prin prezența unei importante delegații scriitoricești, condusă de D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, din care au mai făcut parte Teodor Vârgolici, Petre Sălcudeanu, Al. Talex, Mircea Iorgulescu, Platon Pardău, Gabriel Dimisianu. Cu acest prilej a fost evocată personalitatea scriitorului comemorat iar în cadrul mesei rotunde** Real și imaginar în opera lui Panait Istrati **au fost expuse interesante puncte de vedere asupra cadrului etic, moral, care subordonează realitatea în literatura scrisă de Panait Istrati.**

Prin seria lungă a manifestărilor dedicate lui Panait Istrati, Brăila își revendică, am spune, cu îndreptățire dreptul de a evidenția idealurile luminoase ale operei scriitorului și de a rămîne locul definitiv al amintirii sale.

CENTENARUL PANAIT ISTRATI ÎN STRĂINĂTATE

● **CENTENARUL FRANCEZ PANAIT ISTRATI** s-a deschis odată cu binecunoscutul Salone du livre al anului trecut. În standurile cu carte de la Grand Palais s-a bucurat de o primire remarcabilă Le pèlerin du coeur (Gallimard, 1984), o culegere din textele cu caracter autobiografic aie lui Panait Istrati, îngrijită de Al. Talex, cunoscutul biograf al autorului lui Codin. Le pèlerin du coeur poate fi considerată, în mare, o întreprindere asemănătoare celei făcute de Al. Talex în limba română sub titlul „Cum am devenit scriitor". „Scrisul românesc", 1981. Selecția textelelor istratiene a urmărit de data aceasta familiarizarea cititorului francez cu unele momente din biografia scriitorului și cu implicarea acestuia în mișcarea literară franceză (Les trois phases de mon Romain Rolland, Témoignage sur la foi : Letre á Francois Mauriac).

● **PRESA LITERARĂ FRANCEZĂ** a comentat pe larg apariția acestei cărți, însoțită de o integrală a operei istratiene (tot la Gallimard în colecția cărții de „buzunar") în Le matin de Paris și Le cotidien de Paris, Allain Abellard și, respectiv, Laurence Cossé au prezentat cartea și, prin ea, viața frapantă a scriitorului român. Articole importante au apărut, de asemenea, în Figaro Litteraire și în Le Monde (Hubert Juin). Aceeași Le cotidien de Paris a publicat, pe marginea cărții, un interviu cu Al. Talex și Margareta Istrati, soția scriitorului. Un interviu, cu titlul Istrati, le vagabond, a apărut și în Le magazin litteraire (septembrie 1984), luat celor doi de către Rauda Jouisse.

● **ÎNTRE 13—14 APRILIE,** la Valance, în prezența ambasadorului României în Franța, a avut loc vernisajul expoziției documentare Panait Istrati deschisă la Biblioteca din Valance. Sub titlul La Flame du coeur în ziarul local Le Dauphine libérée (9 aprilie 1984) Christian Golfetto și Alain Raies au prezentat cartea „Le pelerin du coeur". Cu același prilej, a fost prezentat un text dramatizat despre viața și opera lui Panait Istrati, realizat de Christian Golfetto și filmul Codin, în prezența regizorului Henri Colpi, urmat de o interesantă dezbatere la care au participat spectatorii.

● **SUB PATRONAJUL** Asociației „Les Amis de Panait Istrati" și al Universității din Nisa s-a desfășurat, între 26—28 aprilie 1984, Colocviul internațional Panait Istrati la care au participat cu evocări, referate și comunicări Eleni Samios Kazantzakis, Roger Dadoun, Ilinca Barthouil, Georges Godebert, André Daspre, Monique Jutrin, Maurice Zinovieff, David Zeidmann, Heinrich Stiehler. Delegația română prezentă la lucrările colocviului a fost compusă din acad. Al. Balaci, Constantin Toiu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Teodor Virgolici, Alexandru Talex și Mircea Iorgulescu. Participanții la colocviu au fost reuniți sub titlul „Panait Istrati — notre contemporain".

● **LA PARIS** a avut loc, începînd cu 3 mai, o comemorare UNESCO a scriitorului român. Alocuțiunea de deschidere a fost rostită de către Makamian Makagiansar, director general adjunct pentru cultură la împortantul for, după care au vorbit Al. Balaci, din partea delegației române, care a participat și la Colocviul de la Nisa, și profesorul universitar Roger Dadoun (Umanism radical la Panait Istrati).

Cîteva zile mai tîrziu, în perioada 9 — 10 — 11 mai 1984, la Nouvelle Sorbonne Paris III în cadrul Colocviului cu tema Cultura română în Franța și Italia, la secțiunea dedicată Centenarului Panait Istrati, au luat cuvîntul Ilinca Barthouil, Alexandru Talex și Roger Dadoun.

În aceeași perioadă, tot la Paris (7 iunie) secția franceză a Societății europene de cultură a organizat o seară Panait Istrati, prezidată de Maurice Schuman, membru al Academiei franceze, cu care prilej au conferențiat despre scriitorul român Roger Grenier, Roger Dadoun (Brăila în opera lui Panait Istrati) și Al. Talex (Panait Istrati în România).

● **RADIODIFUZIUNEA FRANCEZĂ** a transmis în cadrul emisiunilor sale, prin postul France Culture, în mai multe rînduri, știri, comentarii, interviuri, texte dramatice din opera lui Panait Istrati sau referitoare la scriitor. Despre acestea semnalăm, pentru a sublinia interesul viu cu care este înconjurat scriitorul român în Franța, reluarea dramatizării **Cosma,** realizată de Roger Grenier și interviul lui Joseph Kessel, luat scriitorului francez de către Beatrice Saleix în 1971. La ora de vîrf a postului, a fost transmisă, în cadrul emisiunii lui Hubert Juin, o masă rotundă dedicată lui Panait Istrati, la care au participat Roger Grenion, Margareta Istrati, Gerard Lemaire, Al. Talex.

● **MANIFESTĂRILE** franceze dedicate centenarului nașterii lui Panait Istrati s-au încheiat în perioada 10—19 august cu prezentarea în această perioadă a unui spectacol de sunet și lumină **Ciulinii Bărăganului** dat de ansamblul artistic de amatori „Le livre vivant la Castelul medieval Cluis Dessous". Figurația pentru prezentarea răscoalei a fost făcută de țăranii din localitățile învecinate.

● **ÎN GRECIA,** Centenarul Panait Istrati s-a desfășurat între 10 și 22 decembrie. Deschiderea festivă a avut loc în sala mare a Operei din Atena în prezența Melinei Mercouri, ministrul culturii și științelor din Grecia. Au participat Iannis Ritsos, Elli Alexiou, Mario Plaritis, Michel Raptis, P. Licudis și o delegație românească formată din Margareta Istrati, soția scriitorului, Alexandru Talex și Mircea Iorgulescu. În zilele centenarului a fost inaugurat Centrul de cultură Panait Istrati la Atena și a avut loc vernisajul unei Expoziții trimisă de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste din țara noastră. O sesiune de comunicări și pelerinajul în insula Kefalonia au încheiat manifestările culturale din Grecia dedicate lui Panait Istrati.

Revolta istratiană

Parazitoza ticurilor critice s-a cramponat de „sentimentalismul" istratian, minimalizîndu-l astfel în chip elogios. Panait Istrati a fost **o conștiință interogativă,** trăind seismele timpului ; prozele istratiene respiră un aer crepuscular, putrefact, și contaminat de violență agonică. Istrati nu scrie pentru a ușura digestia sătuilor, nu se vrea o „zbirniitoare sentimentală". Dimpotrivă, într-o omenire sfîșiată el cheamă la luptă, frumosul în sine fiind un basm. **Omul revoltat istratian** este produsul unui **scriitor revoltat,** care gustă „bucuria de a dispune de tine însuți", refuzînd viața în turmă, standardizarea. Interesul pentru aventura conștiinței culege din text evenimentele morale ; opera — nota Laurențiu Ulici —devenită decor textualizat este folosită pentru extragerea dovezilor trebuitoare. Dar realitatea textului, inclusiv a celor de tip publicistic nu ajunge ; plină de îndoieli, disperări, retractări viața lui Panait Istrati oferă prilejul căutării unor sinteze imposibile. În plasma autoproiecției, naratorul istratian își trăiește drama exorcizînd „marele bilci al existenței". Eșecul existențial este îndulcit prin triumful comunicării, salvînd tensiunea autenticistă. Deși cu trăsături care țin de copilăria artei (Al. Oprea), de coloratură populară și naturalețe nativă, scrisul lui Istrati „simte retorica noului roman : prozatorul plantează povestirea în povestire, cultivă fragmentarismul prin multiplicarea naratorilor, fluxul epic e sincopat. Acuzînd Occidentul insensibil la „zvîcnirile inimii", proza lui Istrati trăiește prin oralitate și subiectivism ; categoric, în noile contexte literare, formula sa artistică nu e o cale de urmat. Dar asta nu înseamnă că Panait Istrati n-are urmași.

Fotograful de camelotă de pe **Promenades des Anglais** scrie despre revoltă fiindcă trăiește revoltat. Opera lui nu este imaginație, ci „carne sîngerîndă" ; în pagina nesupusului Istrati lumea trăiește așa cum este. Sublimul aventurier, pribeagul (cum îl numea Sadoveanu) refuză, fuge, își caută un refugiu. El își va recunoaște o singură calitate : **sinceritatea.**

Deși ideea exotismului nu e cu totul repudiabilă, abuzul ei întreține un fals. Prezentînd icoane românești, Panait Istrati înfățișează Occidentului **o lume quasi-necunoscută.** Impactul francez a exploatat tocmai pitorescul prozei istratiene ; ea însemna — probabil — un colț de natură (conservată în virginitatea ei) pe o planetă „de asfalt", cu parcuri stilizate Henri Barbusse descoperea chiar în opera lui Istrati „adevărata culoare a singelui". Cucerind gloria pe malurile Senei, Istrati a refuzat naturalizarea. În **Trecut și Viitor,** relatînd conversația cu un scriitor francez, Panait Istrati oferă un răspuns „enigmatic" de extracție brăileană : „Are Chira socoteală !". Rădăcinile românești ale prozatorului nu suportau transplantul ; Panait Istrati își trăiește eternitatea în sfînta casă a literelor române.

Deși vechea apreciere a lui H. Sanielevici este o flagrantă exagerare (Istrati fiind — zicea autorul buclucașului tabel sinoptic aplicat prozei sadoveniene — cel mai bun prozator pe care l-a avut România), actualitatea lui Panait Istrati nu este artificială. Prozatorul nu este un scriitor „de mucava", gloria sa — în pofida eclipselor — nu este sezonieră. Redescoperirea lui Panait Istrati privește **recuperarea lui ca scriitor român.** Privit el însusi ca fenomen exotic (dosarul Istrati oferind din abundență date senzaționale), autorul lui **Codin** a surprins Occidentul prin substanța cărților sale. Condiția de om revoltat, hrănindu-i opera literară și inflamanta publicistică descoperă o față mai putin cunoscută ; recenta **Le pelerin du coeur** (Ed. **Gallimard),** scoasă sub îngrijirea devotatului Alexandru Talex, aduce la cunostinta publicului străin pagini necunoscute, îngropate în revistele românești de epocă.

Desrădăcinatul brăilean revenea în țară în 1930, cu sufletul „înghețat". Reîmpămîntenit de Sadoveanu, aflînd la Iași „un mănunchi de buni prieteni" (cum relata într-o scrisoare din iunie 1934), Panait Istrati e încercuit de griji. Viermele îndoielii îi macină liniștea. Precaritatea situației materiale și neputința de a scrie îl chinuie ; „partea capitală a operei mele se află încă în burta mea" — se va confesa el lui Romain Rolland (29 ianuarie 1935). Partea capitală, povestea vieții singuraticului Adrian Zografi era un vast ciclu proiectat în două serii (cu un total de 12—15 volume), celebrînd faptul trăit. „Arta lui Adrian al meu va fi adevărul meu" — spunea Istrati, **un scriitor spontan și cinstit,** educat la școala lui Jean-Cristophe. Despuiat de orice retorică, „divanul" narativ dă cuvîntul lui Adrian Zografi, ajuns la propria lui poveste. Fostul mediator, mereu în scenă, ajunge naratorul suveran. Adrian, un **alter ego** al scriitorului este — firește — un rebel, un suflet liber mînat de o vocație nedeslușită ; textul se epicizează acum, lumea de „la fund" este tot o umanitate rănită, cu oameni pătimași și liberi (scandalizîndu-l pe Iorga), dinamitată de psihologia unui etern insurgent. Un realism brutal, absorbind elemente reale, îmbibat de gesturi plebeiene (traducînd disprețul lumpenului pentru existența „stătută") definește universul prozei istratiene : lumea marginalizată, profesioniștii aventurii, „stîlcitii unei lumi perverse" în luptă cu un destin nemilos, striviți de „mîna neagră a soartei".

Omul istratian, deși de condiție umilă, provenind din subsolurile sociale nu-și pierde totul mila și demnitatea ; sufletul nu e schilodit. Mai pîlpîie speranța, frumusețea e descoperită și în infern. Umanitatea lui Panait Istrati e spălată de iluzii, trăiește în mocirlele viciului, dar nu alungă visul ; aceste suflete labile, prăbușite, rîvnesc „înălțarea". Descoperim în pestrița lume dunăreană, în spațiul balcano-oriental o tipologie originală, motivată prin **morala sincerității:** sînt aici haimanale de treabă și destrăbălate de inimă ; libertatea e forma lor de existență. Aceștia duc povara vinovăției lumii dar se deschid prieteniei. Antiidilismul lui Istrati e în vecinătatea naturalismului neplivit, fără granițe ferme. Prozatorul nu e interesat de omul comun, obedient, ci de tipologia periferiei orașului, eliberînd vocea singelui clocotitor. „Norma" acestor personaje e sfidarea normei. Dar un moș Popa e „plin pe dinăuntru" și în căutarea unor astfel de oameni a plecat Panait Istrati, chiar în teritorii străine talentului său : adică în romane. Soarta înspăimîntătoare lovește crunt în eroii lui Panait Istrati ; moș Anghel pierduse tot și nu mai crede în nimic, trăind într-o atmosferă de „nou țintirim". Refugiul e povestirea. A povesti, rememorînd un timp pierdut înseamnă — pentru personajele lui Istrati — a trăi. Aflăm astfel de năprasnica viață a lui Cosma, **Casa Thuringer** și **Biroul de plasare** pot fi citate — cum propunea Mircea Iorgulescu — (și) ca romane politice. Să observăm însă că lumea lui Istrati e zguduită de explozii temperamentale ; eroii săi cunosc tragismul însingurării și participă afectiv, direct (nu reflexiv) la marea carte a unei dezamăgiri. Peste opera istratiană nu plutește atmosfera tragicului senin (tonifiant, ca la Sadoveanu) ci — mai degrabă — a unei veselii tragice care își desfășește tîlcul etic, slobozindu-și frenetic sevele. Călătoria și visătoria eroilor istratieni se opun legilor biologice „ale uliului", implacabile în infernul vieții moderne. Iată de ce Panait Istrati **se refugiază în virsta copilăriei —** ca oază luminoasă ; sau în lumea artelor, ca ultimă nădejde de dreptate socială, desmascînd toate ipocriziile.

Panait Istrati este un meridional ; balcanismul său e real, mustind de autentic. Miasmele concretului se simt în pagina lui Istrati și îl obligă, vorbind de lumea porturilor, colcăind de patimi și vicii, să o prezinte fără fard. Balcanismul nu apare din necesități de program, s-a remarcat ; orientarea spre balcanism nu e voită, ci — aș zice — obligatorie. Înainte de a fi a lui Panait Istrati, acest balcanism colorează lumea lui, aparținînd lumii noastre. Fiindcă materia cărților lui Istrati, străin de orice naționalism țîfnos, e românească. Fiul rătăcitor lucrează cu „material românesc" ; nu văd de ce Orientul danubian ar fi vidat de specific etnic.

Acest **l'enfant prodigue** este „ars" de nevoia de comunicare. Ne eliberăm prin povestire, crede Panait Istrati ; povestirea e colacul de salvare al civilizației mașiniste. Eroii săi povestesc „din prea multă inimă" ; experiența trebuie transmisă, dispoziția narativă e contaminantă. Povestirea oferă șansa retrăirii : „hai să mai trăim o clipă din trecutul ăsta grozav" — va spune moș Anghel. Iar prietenia este un maximum comunicațional. Gherasim refuză ispititoare avantaje materiale, preferînd prietenia vagabondului Mihail. Sînt și clipe extatice (e drept, rare) în textele lui Panait Istrati : Irimie, „flăcău slobod" (vezi povestirea **Cosma)** trăiește „cu balta".

De regulă, Panait Istrati dezromantizează existența. E o reacție firească cîtă vreme — o spune chiar Istrati — „spiritul născocitor" îi lipsea iar **legătura dintre biografie și operă** e, se vede bine, rectilinie. Viața curge neîndiguită în text ; crizele existențiale, sufletești se răsfring în cărțile lui. Pentru Istrati — citim în Facla — cuvîntul este o „granată". Așa fiind gazetăria socialistă (practicată cu patos) îl ancorează în problemele societății noastre interbelice. Panait Istrati este un implicat, purtat de demonul pasionalității în cotloanele vieții politice într-un secol scientist, redescoperind flacăra curată a prieteniei.

Considerat mare scriitor în străinătate, Panait Istrati a fost privit ca un **fenomen exotic** la noi. Ignorat de marii noștri critici datorită bilingvismului, cel mai cunoscut scriitor român a fost un refuzat. Din fericire, criticii s-au înșelat și faima istratiană, prelungînd în universalitate dimensiunile sufletului românesc, spărgînd zidul indiferenței, nu poate fi restrînsă la un exotism balcanic sau o ideologie internațională. Simțirea mea — preciza Panait Istrati — izvorăște din origini românești ; învinsul unei vieți s-a răzbunat : Panait Istrati devine un învingător în eternitate.

Despre Panait Istrati știm totul chiar de la sincerul Panait Istrati, **dezgolit în oglinda textului ;** restul — ca să parafrazăm o zicere celebră — nu e decît interpretare, nicidecum tăcere.

Adrian Dinu Rachieru

● **DOUĂ AMPLE STUDII** sînt consacrate de mari istorici unei probleme fascinante a istoriei medievale. Cel dintîi aparține lui Carlo Ginzburg și se intitulează în original **Benandanti** (apărut în traducere engleză, la oJhn Hopkins University Press, cu o titulatură în parafrază, **Bătăliile nopții ; Vrăjitorii și culte agrare în secolele al XVI-lea și al XVII-lea,** iar cel de al doilea aparține lui Emmanuel le Roy Ladurie, **La sorcière de Jasmin,** publicat de **Editions du Seuil.** Cele două lucrări încearcă o tipologie inedită a practicilor tradiționale din Europa medievală, propunînd, de asemenea, o cercetare comparativă, cu referințe la șamanism, și la unele tradiții antice. De asemenea, este semnificativ faptul că istoricii încearcă să determine realitatea mărturiilor oficiale și a tradiției referitoare la cazurile înregistrate. Studiul lui Le Roy Ladurie are în vedere o singură vrăjitoare un caz tîrziu de la începutul secolului al XIX-lea, care continua însă o tradiție din veacul de mijloc, preîungind ecouri ale unor practici țărănești de veacuri. Un recenzent al acestor cercetări se întreabă ce semnificație are interesul renăscut pentru vrăjitoare, dacă nu cumva asemenea teme sînt prea particularizante, restrîngînd tematica unor personalități științifice de o amploare comparabilă cu a celor doi mari oameni de știință.

HEINRICH STIEHLER: «Prin idealurile sale, Panait Istrati ne-a făcut dovada că omul trebuie să fie autentic»

Docent al catedrei de limbi romanice de la Universitatea Frankfurt pe Main, Heinrich Stiehler predă literatura franceză și un curs practic de limba română la această universitate.

Bine familiarizat cu literatura de expresie germană din România, cercetătorul din Frankfurt a publicat în revistele din Germania federală și din țara noastră o serie de studii referitoare la scriitorii germani de la noi. Cel mai cunoscut se intitulează Paul Celan, Oscar Walter Cisek und die deutschsprachige Gegenwartsliteratur Rumaniens, 1979.

În ultima perioadă de timp, Heinrich Stiehler se ocupă intens de opera și activitatea literară a lui Panait Istrati, abordînd fenomenul literar și faptul de viață istratian de pe poziția sociologiei literare. Comunicarea cu titlul Die Einsamkeit des Erzählen. Zum 100 Geburtstag Panait Istrati, susținută în cadrul Colocviului internațional Panait Istrati, la Nisa în aprilie anul trecut, a fost publicată în Neue Literatur (nr. 11/1984) și la noi în țară.

Rep :

Cum s-a produs, Heinrich Stiehler, întîlnirea cu Panait Istrati ? Mă interesează acest lucru deoarece știu că vă ocupați, în cadrul profesiunii dumneavoastră, atît cu limba și literatura franceză cît și cu cea română, cele două expresii în care Panait Istrati s-a manifestat pe plan literar.

Publicînd un studiu despre Paul Celan și Oscar Walter Cisek, am întîlnit la acesta din urmă descrierile sale privind zona Dunării și a bălților ei. Prietenii mei români mi-au atras atenția asupra faptului că există un scriitor Panait Istrati care descrie aceleași meleaguri, dar cu totul deosebit. Așadar, opera lui Panait Istrati am cunoscut-o prin „filiera" română. Am început să studiez sistematic literatura lui Panait Istrati atît în limba română cît și în limba franceză. Am studiat viața sa ca să-i pot înțelege viziunea asupra lumii, avatarurile existenței sale. Vreau să adaug că în fiecare țară scriitorii și operele lor sînt recepționate într-un mod specific. Flaubert nu este înțeles la noi exact așa cum este înțeles în Franța, la fel, Kafka este „înțeles" cu mari deosebiri în Franța în raport cu înțelegerea lui la noi. Pe de altă parte există peste tot tendințe autonomiste între cultura cotidiană și cea a categoriilor sociale, care se manifestă printr-o spontaneitate de receptare. Aici se încadrează foarte bine literatura lui Panait Istrati, receptată ușor și exact pretutindeni, iar eu nu doresc decît să accentuez că îl cunosc la fel de bine pe Panait Istrati în franceză ca și în română.

Rep. :

Ați hotărît să reeditați opera lui Panait Istrati în țara dumneavoastră. Concomitent veți scrie o monografie dedicată scriitorului. Puteți să ne oferiți și alte amănunte ?

H.S. :

Intenționez să dau limbii germane o primă ediție integrală a operelor lui Panait Istrati. Am proiectat-o în cinci volume. Primul volum, ale cărui corecturi le-am făcut în luna februarie, va cuprinde **Chira-Chiralina, Moș Anghel, Prezentarea haiducilor, Doamnița de Snagov** și va fi expus la Tirgul de carte din Frankfurt, în septembrie sau octombrie 1985. Volumele următoare vor fi editate la un interval de șase luni fiecare. Mai adaug amănuntul, consider interesant, că am șansa să realizez acest proiect cu Editura sindicatelor vest-germane. Cartea e bine plasată în acest context știute fiind legăturile lui Panait Istrati cu începuturile mișcării sindicaliste din România, ceea ce, desigur, adaugă acestei editări și o semnificație aparte.

În plus, scriu o monografie în limba germană despre Panait Istrati. M-au atras în mod deosebit relațiile biografice ale autorului cu opera. Monografia mea pornește de la această implicare a vieții autentice în ficțiunea literară și are, ca repere filosofice, sau ca tendință filosofică, o concepție care cred că e actuală la noi. Intenționez să vorbesc în cartea mea despre Panait Istrati, prin viziunea asupra vieții pe care a avut-o un mare filosof german, Walter Benjamin, și bine-înțeles tînărul Georg Lucacs. Lucacs premarxistul, care nu este un filozof german, dar a scris de multe ori în germană și cred că filosofia celor doi oameni poate oferi acele repere necesare unei înțelegeri mai profunde a situației lui Panait Istrati în lume.

Rep. :

S-a vorbit adesea, chiar în termeni polemici, despre „actualitatea" operei lui Panait Istrati. Ce opinie împărtășiți în acest sens ?.

H.S. :

Înțeleg această „actualitate" în două moduri ; de o parte eu cred că Panait Istrati are, la baza operei sale, o gîndire profund umanistă nu dintr-un punct de vedere filosofic, ci cotidian. Cotidian și uman, dacă acceptați această formulare puțin forțată, este o perspectivă actuală în toate țările. Pe de altă parte, am spus-o deja, modul spontan de receptare, îl face actual. Prin celelalte idealuri care apar în opera sa, Panait Istrati, ne-a făcut dovada că omul trebuie să fie autentic, el însuși, în fața convenienților existente, în fața stereotipului vieții.

Rep. :

Ați văzut în mai multe rînduri țara lui Panait Istrati și chiar unele locuri prin care scriitorul a trecut, evocate apoi în cărțile sale. Mai păstrează acestea „aura" timpurilor evocate ?

H.S. :

L-am recunoscut cu ușurință pe Istrati în ceea ce aș numi un realism de detaliu. Cînd am văzut prima dată Casa Thüringer, Baldovineștii, locanta lui Chir Leonida de pe strada Malului din Brăila, amănuntele m-au impresionat mult. În aceste locuri am regăsit momente din viața sa. Totuși, atmosfera acelor timpuri, aura specifică a operei sale, cum spune Benjamin, nu mai există în viața cotidiană.

Trebuie — și aceasta este o plăcere artistică oferită de texte, trebuie să descoperim că atmosfera acelor timpuri poate rămîne vie în primul rînd prin ele, adică prin aceste texte.

Convorbire consemnată de Lucian Chișu

REVISTA STRĂINĂ

● **O RECENZIE** amplă a lui Graham Hughes se intitulează „Încercăm din răsputeri" și se referă la cartea lui Michael H. Graham, dedicată analizei comparative a sistemului judiciar american cu cel englez. Interesante sînt mai ales punctele de vedere critice ale recenzentului, care nu admite tonul apologetic al autorului cărții. În acest sens, criticul se referă mai ales la procedurile preventive din justiția engleză, între care dreptul de a aresta un suspect pe motive „rezonabile", precum și capacitatea procedurii de a-l reține mai multe zile fără asistență juridică specializată. În acest sens, Graham Hughes atrage atenția că tribunalele americane sînt mai riguroase în ceea ce privește drepturile suspecților și acuzaților, prevenind încercările de autoritarism și obstacolele care se ridică uneori în calea drepturilor individuale ale cetățeanului. Graham Hughes vorbește chiar de „absurda reverență" a unor oameni ai legii din America pentru „judecătorii cu perucă, dar mediocri" ai bătrînului continent. Tonul pe alocuri prea polemic al criticului american nu trebuie să întunece însă laturile constructive ale unor analize comparative, pline de învățăminte.

● **DOUĂ CĂRȚI** recente au atras atenția criticilor de artă : monografia **Fernand Leger** de Peter de Francia și **Jazz** de Henri Matisse tardusă de Sophie Hawkes. O recenzie a lui Pierre Schneider scrie următoarele : „Doi artiști mai greu de apropiat în ceea ce privește caracterul, originile lor, atitudinile artistice și rezultatele, decît Fernand Leger și Henri Matisse, ar fi greu de găsit. Cu toate acestea, în decursul acelorași ani, începînd de la sfîrșitul celei de-a treia decade, Matisse și Leger au fost singurii care s-au confruntat în lucrările lor cu o problemă semnificativă a acelui timp : cum poți să salvezi calitatea într-o lume guvernată de cantitate ? Ginditorii economici și politici fuseseră preocupați cu această problemă de cîtva timp, dar artiștii o ignoraseră, cu excepția lui Matisse și Leger. (...) Amîndoi erau hotărîți să mențină, dacă nu caracterul tradițional al artei lor, cel puțin valorile care erau considerate inseparabile de aceasta, într-un mediu care părea că le exclude.

SPORT

Trei regi obscuri și unul luminat

Ieii s-au retras în metamorfozele verii. E liniște, cu toate că uneori plouă sonor în ora de bronz, și cad arome de noapte veche și de fum pe drumurile Dobrogei. Nu mai stăm lîngă gura tunului și nici la mîna păcatului, putem să ne dăm friu liber fanteziei și să lustruim cu argint secretele dulci ale fiecărei zile. Cuprinși, pe timpul campionatului, de o fervoare mistică — numai ai noștri sînt frumoși, numai dogmele noastre să triumfe — acum ne-am retras în ierburi, pe mal de gîrlă, pe stîncă-nfiptă-n val de Mare și ne inițiem în tainele zeilor și ne pătrundem de vigoarea și prestigiul oceanului de azur. Sîntem cununați numai cu depărtările și cu legea drumului. Liberi să fărîmăm popice, cărări, umbrele brazilor și blînde melancolii. Ce-a fost în urmă ne e drag ca orice imagine din trecut. Iscodind cu doi licurici în ocnița incosistentă a atîtor miercuri, sîmbete sau duminici cheltuite pe stadioane, acum, cînd mintea nu ne mai doare și sufletul nu se mai încruntă, văzînd bucuria dușmanului, vecin de bancă, putem spune că Steaua a privit campionatul ca pe-o afacere pur personală și l-a cîștigat mai ușor decît l-ar fi jucat la zaruri pe toba de campanie. Gling, glang, gloria. Neamul leoparzilor din Craiova, din Regie și din strada Ștefan cel Mare și-a ținut ascunse în parabole și pumnalele și ghiarele. Așa stînd lucrurile, Steaua a cîștigat și Cupa României. Niște fețe rigide, niște mîini stîngi și imobile, niște ape înghețate sub roți de moară hîrbuită, vorbesc despre seria numerelor norocoase. Adevărat, bucuriile ca și belelele se îngrămădesc și ele pereche, dar caracterul acestei duble victorii (Dinamo se îmbăta de ea anul trecut) ține nu de eroismul ieftin, ci de elocvența talentului, demonul tinereții și povara chinuitoare a muncii. Fotbalul nostru, privit prin prisma campionatului recent încheiat, cunoaște trei regi obscuri și unul luminat. E mult, e puțin ? Aș zice că e de-ajuns pentru o constelație în care se învîrt la nesfîrșit paisprezece berbeci și doar patru stele roditoare.

Acum, după ce-a căzut furtuna și-am acceptat închiderea porților, o singură întrebare se pune : cum se va încununa în flancurile Europei, jocul celor patru echipe de frunte ? Nu-mi place expresia cele patru mari, fie și numai pentru faptul că mănușa asta îmbracă o mînă cu un deget lipsă.

Intrăm în războiul verii, în răsuflarea aurie a lunii iulie, cu speranța că la toamnă nu vom păstra în memorie nici-o clipă urîtă.

Febra Mării, setea ereditară de libertate, aerul de la micul dejun al cerbilor.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 89
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII